6
42 F
13

1.38.

14-27. g. 11.

Octauum Volumen.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBRI XIIII.

Cum

AVERROIS CORDVBENSIS IN EOSDEM COMMENTARIIS, ET EPITOME.

Theophrasti Metaphysicorum Liber.

Marci Antonij Zimarae Contradictionum Solutiones, in hos Metaphysicorum Libros.

Quorum omnium recognitionem, & additamentum, versa pagina ostendit.

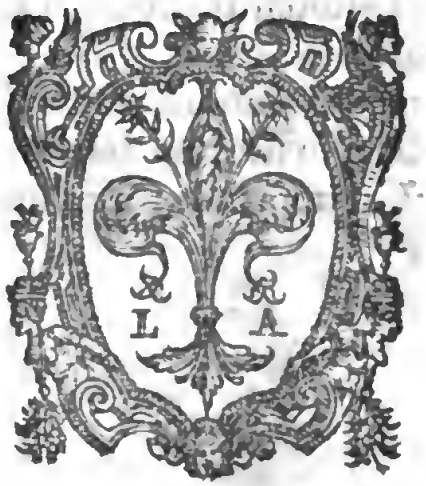

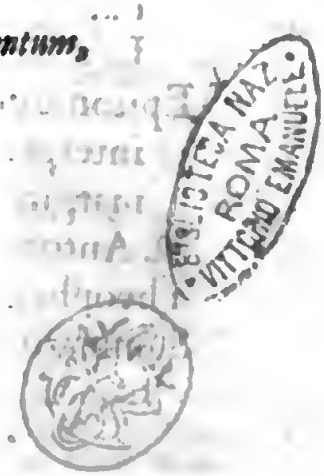

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

IN HOC OCTAVO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS Metaphyſicorũ libri Quatuordecim à Beſſarione Cardinale Niceno latinitate donati: denuo vero à ſummis huius ſeculi philoſophis caſtigatiores redditi, ac in Summas & Capita diuiſi.

AVERROIS in eoſdem cum ipſius textu Cõmentarij, ex Antiquis, doctiſsimorumq; virorum exemplaribus caſtigati.

Proœmium in Duodecimum librum, antea quidem à Paulo Iſraelita, nunc vero etiam à Iacob Mantino in Latinum conuerſum.

Epitome in eoſdem Metaphyſicorum libros, Mantino interprete: Ariſtotelis textibus, vt eis reſpondet, in margine citatis.

M. Antonij Zimaræ Solutiones contradictionum.

Theophraſti Metaphyſicorum liber.

Summarum, ac Capitum index in voluminis initio.

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM,

qui in hoc volumine continentur.

Sũmę ac Capita Primi lib. Metaphy.

SVmma Prĩa. De *natura, et perfectione huius diuinæ sciẽtiæ, quæ sapientia dicitur. fo.* 1. C
Quæ cognitionum perfectior, quæue imperfectior eẽ dicatur: pariter & cognoscentes. Cap. 1. *f.* 1. C
Quæ sit sapientiæ materia: & quæ sit in hac methodo intentio. Cap. 2. 2. C
Summa Secunda. Antiquorum opiniones de rerum causis, ac principijs. 3. C
Causarum in modos diuisio: veterumq; opiniones de causa materiali. Cap. 1. 3. C
Veterũ opimones de eã efficiente. Ca. 2. 3. L
Pythagoricorũ opio d rerũ prĩcipiis. c. 3. 5. A
Opiniões ponẽtiũ vniuersũ eẽ vnũ: nõnullaq; d his, q̃ antea recitatæ sũt, opionib. c. 4. 5. g
De Platonis Philosophia: omniumq; recitatarum opinionum epilogus. Cap. 5. 7. D
Summa Tertia. Antiquorum de rerũ causis, ac principijs opiniones confutantur. 11. A
Aduersus eos, qui prĩcipiũ oĩum vnũ, idq; corporeũ statuebãt: aduersusq; ẽt eos, qui plura prĩcipia, et corporea ponebãt. C. 1. 11. *b*
Examinatio opĩonis Anaxagoræ. C. 2. 13. K
Discutiuntur opiniones eorum, qui entia alia præter sensibilia ponebant: primumq; reprehenduntur Pythagorici, principijs aliquanto modo, quàm Naturales vtentes. Caput Tertium. 15. A
Rediargutiones aduersus Idearũ assertores, quomodoq; cuncti naturalium causas inquirere visi sint. Cap. 4. 17. H

Summę ac Capita. ij. lib. Metaphy.

SVmma Vnica. De Veritatis speculatione agitur. 28. E
Veritatis speculationem tum facilẽ, tũ vero difficilem esse. Quoq; pacto Philosophia veritatis scientia recte appelletur. C. 1. 28. E
In nullo cãrũ genere dari processum ĩ infinitũ, neq; sursum versus, neq; deorsũ. C. 2. 30. E
Quales debent esse veritatis auditores, queq; veritatis cognitionẽ ipedire soleãt. c. 3. 34. g

Sũmæ ac Capita. iij. lib. Metaphy.

SVmma Prima. Dubitationes multæ proponuntur. 36. E
Dubitationis causa exponitur. Cap. 1. *ibidẽ.*
Dubitationes variæ ad hanc sciam pertinentes proponuntur. Cap. 2. 37. H
Summa Secunda. Examinantur propositæ difficultates. 39. L
Dissoluũtur difficultates de causarum, principiorũ, ac substãtiarũ cognitiõe. Ca. 1. *ibid.*
Examinãtur q̃ones de Generib. Ca. 2. 47. D
Quæsliones de Vniuersalibus. Cap. 3. 50. M
Vtrum prĩcipia sint eadẽ numero, vel specie. Et an corruptibilium & incorruptibilium eadem sint principia, vel ne. Ca. 4. 52. K
An ens et vnũ sint rerũ substãtiæ. C. 5. 56. E
An numerus, & magnitudo substãtiæ sint, vel ne. Cap. 6. 59. F
Dubitationes de Ideis. Cap. 7. 61. M
Vtrũ principia potentia sint vel alio mõ. Et vtrũ vniuersalia, an singularia. C. 8. 62. I

Sũmæ ac Capita. iiij. lib. Metaphy.

SVmma Prima. Agitur de quibus habent prima Philosophia pertractare. 63. K
Ens prout est ens, & primas causas à primo Philosopho consyderari. Cap. 1. *ibidem.*
Quo pacto ens multipliciter dicatur. Ens & vnũ idem esse. Item de ente, vt ens est, et de eius speciebus, ac consequentibus hanc consyderare scientiam. Cap. 2. 64. H
Summa Secunda. De Principiorum cognitione. 72. A
Ad Philosophum cõsyderationẽ de principijs oĩbus communibus pertinere. Cap. 1. *ibid.*
Disputatio contra eos, qui contingere idẽ eẽ, et nõ esse dicũt, et ita arbitrari. C. 2. 74. E

Contra Protagorã, asſerentem oẽ quod opinamur, et nobis apparet, verũ eẽ. c. 3. 86. D
Contra eos, qui vel contradicendi ſtudio, vel alia quapiam de cã in dictam opinionem deuenerunt. Item contraria ſimul eidẽ inesſe non poſſe Cap. 4. 93. E
Inter cõtradictionẽ nõ dari mediũ. c. 5. 95. b
Contra eos, qui omnia falſa, aut qui omnia vera eſſe dicebant. Et contra eos etiam qui omnia quieſcere aut moueri dicebant. Caput ſextum. 97. G

Summa ac Capita. v. lib. Metaphy.

Summa vnica. Nonnullorum nominum multipliciter dictorum ſignificationes diſtinguuntur. 100. B
De Principio. Cap. 1. ibidẽ.
De Cauſa. Cap. 2. 101. G
De Elemento. Cap. 3. 104. L
De Natura. Cap. 4. 106. I
De Neceſſario. Cap. 5. 108. K
De Vno. Cap. 6. 110. C
De Ente. Cap. 7. 115. K
De ſubſtantia. Cap. 8. 117. K
De Eodem, Diuerſo, Differenti, Simili, & Diſsimili. Cap. 9. 118. G
De Oppoſitis Contrarijs, Diuerſis, & eiſdẽ ſpecie. Cap. 10. 118. L
De Priori & Poſteriori. Cap. 11. 119. D
De Potẽtia & Impotentia. Ca. 12. 121. D
De Quanto. Cap. 13. 124. F
De Quali. Cap. 14. 125. K
De Ad aliquid. Cap. 15, 127. E
De Perfecto. Cap. 16. 129. M
De Termino. Cap. 17. 131. D
De Secundum quod. Cap. 18. 131. L
De Diſpoſitione. Cap. 19. 133. A
De Habitu. Cap. 20. 133. D
De Paſſione. Cap. 21. 133. K
De Priuatione. Cap. 22. 134. A
De Habere. Cap. 23. 135. C
De Ex aliquo. Cap. 24. 135. M
De Parte. Cap. 25. 137. A
De Toto. Cap. 26. 137. K
De Mutilo. Cap. 27. 138. B
De Genere. Cap. 28. 140. B
De Falſo. Cap. 29. 141. B
De Accidente. Cap. 30. 142. I

Sũmæ ac Capita. vj. lib. Metaphy.

Summa Prima. Declaratur de quo ente prima Philoſophia conſyderet, ex diſtinctione conſyderationis, & modi definiendi aliarum ſcientiarum, quarum hic fit diuiſio. 143. H
Summa Secunda. Declarantur quædam entis ſpecies, q̃ ab hac ſcia ſecludũtur. 147. B
Dari ens p accidens, quidq; illud ſit. ibidem.
De Ente vero, & falſo, omittendumq; eẽ ens per accidens, verumq; ac falſum, ac de ente vt ens eſt conſiderandas eſſe cauſas, ac principia. Cap. 2. 151. H

Summę ac Capita. vij. li. Metaphy.

Summa Prima. Proponit de Subſtantia agendũ eſſe, cũ ſit primũ entiũ. 152. L
Subſtantiam multis modis entium omnium primum eſſe. ibidem.
Quæ manifeſtiſſime videntur eſſe ſubſtãtiæ, & an ea ſola ſubſtantiæ ſint, vel alia etiã, multorum opiniones. Cap. 2. 155. E
Summa Secunda. De ipſa ſubſtantia. 157. F
Subſtantia quot modis dicatur, et quæ proprie ſubſtantia ſit. Cap. 1. ibidem.
De ipſo quid eſt agẽdum eſſe? Et quid ipſum ſit. Cap. 2. 160. D
Quomodo ſubſtãtiarum, accidentium, ac copulatorũ ſit ipsũ quid ẽ, et defiõ. c. 3. 162. b
Dubitationes quædã circa copulatorum definitiones, & eorum, quæ ex additione dicuntur: ſubſtantiarumque primo & ſimpliciter, aliorum vero quodammodo eſſe definitionem. Cap. 4. 166. C
Quo pacto ipſum quod quid eſt, & vnumquodq; in primis, et ijs, quæ per ſe dicũtur, idem ſit, in aliis vero quæ per accidens quodammodo. Sophiſticarum item redargutionum ſolutio. Cap. 5. 168. G

Entium alia natura, alia arte, alia caſu: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, & aliquid fieri. Cap. 6. 171. L
Formam non fieri, ſed compoſitum ex materia & forma. Cap. 7. 175. B
Non dari aliquam formam à ſingularibus ſeparatam. Cap. 8. 177. E
Cur quædam ab arte, & à caſu fiant, quædam vero minime. Cap. 9. 178. I
Omnia ex vniuoco generari. C. 10. 179. G
Formam non generari non tantum in ſubſtãtiæ, ſed & in cæteris prædicamentis verum eſſe. Cap. 11. 181. M
Dubitationum ſolutio. An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes toto ſint priores. Cap. 12. 182. F
Quæ nam formæ, quæue cõpoſiti partes ſint in ipſa definitione. Cap. 13. 188. H
Quo pacto ex definitionis partibus vnũ fiat, vbi de definitionibus ſecundum diuiſionem multa. Cap. 14. 193. H
Vniuerſalia ſubſtãtias nõ eſſe. Ad hoc aũt dubitationem ſequi, nullius rei eſſe definitionem. Cap. 15. 197. A
Quæ ſequuntur incommoda aduerſus aſſerentes ideas ſubſtantias eſſe, & ſeparatas, et ipſas ex genere & differentijs conſtare. Cap. 16. 200. B
Singularium non eſſe definitiones, & propterea nec etiam Idearum. Cap. 17. 201. F
Plura, quæ videntur ſubſtantiæ, potentias, et partes eſſe. Cap. 18. 204. E
Ens & vnum, ſiue ipſum ens, & ipſum vnũ non eſſe rerum ſubſtantias. Ca. 19. 204. M
Quid proprie ſubſtantiam dicere oporteat: eamq; non elementum, non compoſitum, ſed principium eſſe. Vbi de quæſtione propter quid multus ſit ſermo. Cap. 20. 206. D

Summa ac Capita. viij. li. Metaphy.

SVmma vnica. Agitur de ſenſibilium ſubſtantiarum principijs, Materia ſcilicet, & Forma. 209. E
Dictorum recollectio. Cap. 1. ibidem.
Subſtantiæ diuiſio, Materiamq; ſubſtantiam eſſe. Cap. 2. 210. E
De ſubſtantia, quæ forma & actus eſt. Item definitiones formam et materiam complectentes, potiores eſſe, quam quæ alteram tantum. Cap. 3. 211. H
Dubium, vtrum nomina compoſitorum, formarumne ſigna ſint. Compoſitum non formam generari. Antiſthenicæ item dubitationis ſolutio, definitionem nõ dari aſtruentis. Cap. 4. 215. D
Quo pacto ſubſtantiæ numeri dici poſſint. Cap. 5. 217. F
De Materiali rerum principio, eodem ac diuerſo: agenteq; etiam. & quo pacto ad q̃rentem cauſam per omnia cauſarum genera ſit reſpondendum. Cap. 6. 218. I
Non oĩa contraria viciſſim fieri, nec omniũ eſſe materiam, & quo pacto materia cuiusq; ad cõtrar. a ſe habeat. Cap. 7. 221. F
Dubitationis ſolutio, quæ cã eſt, vt definitiones, & numeri vnũ ſint in rebus cõpoſitis, & vnionis materiæ ac formæ. Cap. 8. 222. L

Summæ ac Capita. ix. li. Metaphy.

SVmma Prĩa. Agitur de Potẽtia. 225. H
Dicenda proponuntur. Cap. 1. ibidẽ.
Diuiditur Potẽtia ĩ ſua ſigñata. c. 2. 226. G
Diſtinguuntur potentiæ per earum ſubiecta. Cap. 3. 227. E
Contra negantes potentiam, niſi cum res ſit in actu. Cap. 4. 229. F
Contra ponẽtes oĩa poſſibilia. C. 5. 231. M
Quæ potentiæ præcedente opere in re ſignificantur, quæ vero non: & quo pacto potẽtiæ ad actum deducantur. Cap. 6. 233. K
Summa Secunda. De Actu. 235. E
Quid & quale ſit id, qđ actu dicitur. ibidẽ.
Quando aliquid dicendum eſt potentia eſſe, & quando non. Cap. 2. 237. E
Actum priorem eſſe potentia, generatione, et tempore. Cap. 3. 239. D
Actũ ſubſtãtia priorẽ eẽ potẽtia. c. 4. 241. A
Actũ priorẽ eẽ ſtudioſa potẽtia. C. 5. 244. K

Quo

Index

Quo pacto deſignationis Geometricæ actus in ueniuntur. Cap 6. 245. H

Quo pacto ex veritate, & falſitate, actus potentia ſit præſtantior. Cap. 7. 246. I

Summę ac Capita. x. lib. Metaphy.

SVmma Prima. Agitur de vno ſecundum ſe conſyderato. 249. E

Quot modis vnum dicatur: & aliud eſſe q̃rere, quæ vnũ dicuntur, & vni eſſe, ac eius rationem. Cap. 1. ibidem.

Vnius eſſe ac naturam maxime in hoc conſiſtere, quòd prima omnium menſura ſit: proprijſime vero ipſius quanti, & ab ipſo in alijs menſuram dici. Cap. 2. 250. L

Menſuram vnam eẽ & indiuiſibilem quo pacto ſit intelligendum. Eamq; ſemper eiuſdem generis eſſe. Et quo pacto ſcĩa ac tẽpus menſura rerũ eſſe dicantur. Ca. 3. 257. B

Dubitationis ſolutio, an vnum ſit rei ſubſtantia: ipſiusq; adipſum ens comparatio. Caput. 4. 255. C

Summa Secunda. De vno reſpectu multitudinis conſyderato: vbi de contrarietatibus quamplura. 257. L

De Vno, & Multitudine, ac ijs, quæ adipſa conſequantur. Cap. 1. ibidem.

Contrarietatem differentiã eſſe pfectam: & qũo differant ipſa contraria. C. 2. 260. L

Primum contrariorũ eſſe priuationẽ & habitum: omnemq; cõtrarietatẽ priuationem eſſe, & non econtra. Cap. 3. 262. G

Quo pacto Æquale magno & parvo opponatur. Cap. 4. 264. E

Quo pacto vnum, et multa opponantur. Caput. 5. 266 L

Media contrariorum in eodem genere cum ipſis cõtrarijs eẽ, ac exipſis cõponi. c. 6. 269. g

Differentiam ſecundum ſpeciem contrarietatem eſſe Cap. 7. 272. B

Dubitationis ſolutio cur quædam contrarietas diuerſa ſpecie faciat, quædam vero nõ. Et an materia diuerſa ſpecie faciat, vel ne. Cap. 8. 273. K

Quæ ſint contraria, quæ genericam faciant differentiam. Cap. 9. 275. I

Summę ac Capita. xj. lib. Metaphy.

SVmma Prima. Reaſſumuntur dubitationes, de quibus in Tertio lib. habitus eſt ſermo. 277. E

Mouentur dubitationes circa Sapientiæ conſyderationem. ibidem.

Proponuntur dubitationes de rebus ijs, quæ ab hac ſcĩa cõſyderari dicũtur. c. 2. 278. B

Summa Secunda. Narrantur ea, quæ ad huius ſcĩæ conſyderationem pertinent, de quibus in Quarto lib. Ex ijs autem nonnullarum quæſtionum ſupradictarum ſolutiones elĩciuntur. 278. L

Primam Philoſophiam de ente, prout eſt ens, ſpeculari: quod vt ea, quæ ab vno, vel ad vnum dicitur. Cap. 1. 279. H

Primum Philoſophum verſari circa communia principia in vniuerſum. Ca. 2. 279. K

Quòd circa primum principium non contingat falſum dicere: redarguunturq; illi, qui aliter ſenſerint. Cap. 3. 280. E

Redarguitur Protagoræ opinio falſa, aſſerentis omne, quod opinamur, verũ eſſe: aſſignaturq; deceptionis ipſius cauſa. C. 4. 281. C

Quibus ſupradicta opinantibus cũ difficultate, facileue ſit occurrere. Item locutiões oẽs nec veras, nec falſas eẽ poſſe eẽ. c. 5. 281. G

Summa Tertia. Annotatur. Primæ Philoſophiæ ad alias ſcientias differentia. Item ens per accidens à ſcientiarum conſyderatione abijcitur: de quibus omnibus ſupra in Sexto. 282. G

Primã Philoſophiã ab alijs differre ſciẽtijs, quarum hic ſit diuiſio ex conſyderandi ratione, ac definiendi modo. ibidem.

Ens per accidens à nulla conſyderari ſciẽtia: ipſumq; non habere cauſas, nec principia. Nec etiam de ente vero quærenda eſſe principia. Item de fortuna cauſa per accidens exiſtente. Cap. 2. 282. C

Summa Quarta. De Motu, de Infinito, de diuiſio-

uiſionibus motus, & nonnullorum termi-
norum definitionibus: de quibus in Tertio,
& Quinto Phyſicorum. 282. L
De Motu. Cap. 1. *ibidem.*
De Infinito. Cap. 2. 283. I
Diſtinguitur motus per ſe à motu per acci-
dens, et ſecundum partem. Quot modis ali
quid in aliud mutari dicatur. In quot, & quibus prædicamentis ſit motus. Immobile item quot dicatur modis. Cap. 3. 284. G
Nonnullorum terminorum aſſignantur deſi-
finitiones. Cap. 4. 285. I

Averrois Proœmium in Duodecimum Metaphyſicorũ Paulo Iſraelitæ, et Iacob Mantino interpretibus. 286. A

Summæ ac Capita xij. li. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de ſubſtantia Senſibili. 290. H
De ſubſtantiæ ſpeculationem eſſe oportere, ex Antiquorum et opinionibus. Ca. 1. *ibid.*
Diuiditur ſubſtantia in ſenſibilem & immobilem, illaq; in ſempiternam & corruptibilẽ. Item oſtenditur in ſenſibilibus ſubſtantijs materiam neceſſariã eſſe: triaq; ipſarũ eſſe principia. Cap. 2. 292. G
Nec materiam, nec formam generari. Item quo pacto formas dari non male dixerit Plato: & cur etiam non cogamur nos ea ponere. Cap 3. 297. K
Quot, quibusq; modis ſenſibilium rerũ principia eadem dici poſſint, & quibus minime. Cap. 4. 305. I
Summa Secũda. De ſubſtãtia immobili. 313. A
Neceſſarium eſſe dari ſubſtantiam aliquam immobilem, perpetuam, ſempiterq; actu exiſtentem. Item actum potentia eſſe priorem. Cap. 1. *ibidem.*
Quo pacto dicta ſubſtãtia, quæ primũ ẽ principium, immobilis moueat. Ca. 2. 318. D
De Vita, eſſentia, perfectioneq; primi principij. & contra nonnullos dicẽtes in ipſo nõ eſſe optimum ac pulcherrimũ. Cap. 3. 321. H
Quot ſint numero ſubſtantiæ immobiles, ac ſphæræ, quæ ab eis mouentur, opiniones tum aliorum, tum propria: ac peradmodum Antiquos de ipſis loquentes confirmatio. Caput. 4. 326. A
Examinantur nonnullæ dubitationes circa primi intellectus itellectionẽ. C. 5. 334. E
Summa Tertia. Quo pacto vniuerſi natura ipſum bonum, ipſumq; optimũ habeat, opinio propria, aliarũq; impugnatio. 336. D

Sũma ac Capita. xiij. lib. Metaphy.

Summa Prima. De Mathematicarum rerũ eſſentia pertractatur. 340. H
De quibus agendum ſit in ſubſequentibus libris. Cap. 1. *ibidem.*
Mathematica ſubſtantias nõ eſſe magis, quã corpora, nec eis priora niſi ratione, nec ab eis ſeparata eſſe poſſe. Cap. 2. 340. M
Mathematica, & entia eſſe, & quo pacto: et quo modo non priora, & quomodo priora. Vbi de abſtractione multa. Ca. 3. 342. A
Sũma ſecũda. Diſceptatio cõtra Ideas. 342. K
Quæ mouerint Idearum aſſertores ad eas ponendas. Cap. 1. *ibidẽ.*
Deſtruuntur fundamenta eorum qui Ideas ponunt. Cap. 2. 343. B
Ideas ipſas neq; rebus, neque ſcientijs prodeſſe. Cap. 3. 343. I
Summa Tertia. Opinionum, numeros ſubſtãtias ſeparatas ponentiũ, deſtructio. 344. A
Quot modis poſſibile ſit dicere numeros ſubſtantias eſſe ſeparatas, & qui modis illis vſi ſint. Cap. 1. *ibidem.*
Diſputatio contra ponentes Ideas numeros eſſe. Cap. 2. 344. K
Deſtruuntur opiniones: Et ea, quæ numeros mathematicos rerum principia ponit: Et ea, quæ eundem eſſe numerum, & mathematicum & idealem dicit: Et ea, quæ Pythagoricorum eſt, dicentium numeros quidem ſeparatos non eſſe, ſed ex ipſis conſtare corpora. Redditurq; earum erroris cauſa.

ſa. Cap. 3. 346.H
Conſyderandum eſſe quid, & quomodo dicitur, ideas, numeros ue eſſe rerum prĩcipia. Oſtenditur autem quod Ideæ principia eſſe non poſſunt. Cap. 4. 349. D
Difficultatis determinatio, quo pacto uniuerſalis dicatur eſſe ſcientia, ſi ſubſtantiæ ſeparatæ non ſunt. Cap. 5. 349. H

Sũma ac Capita. xiiij. li. Metaphy.

Summa libri. In hoc libro diſputat contra eos, qui mathematica, uel ideales numeros entium principia ponebant. 350.C
Circa immobiles ſubſtantias non poſſe principia contraria exiſtere. Cap. 1. ibidm.e
Narrantur opiniones multæ Antiquorum de principiis. Cap. 2. 350.G
Narratæ opiniones confutãtur. C. 3. 350.K
Multis de cauſis Antiquos in has cauſas lapſos fuiſſe : præcipue uero ob Parmenidẽ dicentem ipſum ens unũ eſſe: quod ab Ariſtotele redarguitur. Cap. 4. 351.K
Examinantur opiniones uariæ ponentium numeros rerum principia : eademq; improbantur. Cap. 5. 352.I
Dubitatio, quo pacto bonum in ipſis principijs inſit : de qua re diuerſæ Antiquorum redarguntur opiniones. Cap. 6. 353.K
Contra ponentes locum ſimul cum magnitudinibus fieri. Item contra dicentes ex numeris, ut ex elementis, entia fieri, ipſum autem aliud ex alio eſſe, quot modis dicatur non diuidentibus. Cap. 7. 354.G
Numerum non eſſe cauſam aliquam ipſarũ rerum. Cap. 8. 354.L
Contra ponentes bonum, quod eſt hic, omne à numeris prouenire. Cõtra etiam nonnullos Homeri expoſitores, fatua quædam in numeris dicentes. Et quo pacto in numeris ponendum eſt ipſum bonum. C.9.355.B

Epitomes Auerrois dicta Ariſt. textibus utriuſq; in margine inuicẽ citatis, ſunt accommodata. 356.B

Capita lib. Metaphy. Theophraſti.

Dubitationes, quo pacto ſe habeant intelligibilia cum naturalibus, & quæ ſint ipſa intelligibilia. Cap. 1. 396.K
Dubitationes de deſyderio ſuperiorum ac inferiorum rerum. & an inferiora ſint cæli partes, & quo pacto. & an circularis latio ſit de cæli ſubſtantia. Cap. 2. 397.D
Narrantur opiniones multæ circa rerũ principia. Cap. 3. 397.M
Dubitatio, an principia informia ſint, uel formam adepta. Cap. 4. 398.D
Dubitatio circa principiorum motum, & quietem. Cap. 5. 398.H
Dubitatio, quo pacto entium diuiſio in materiam, & formam fiat. Cap. 6. 398.E
Dubitatio, quo pacto uniuerſi natura in contrarijs exiſtat. Cap. 7. 398.M
De uarijs ſciendi modis : quibuſq; unũquodq; qúe perſequi deceat. Quo item pacto circa principia ſpeculari debeamus. Caput Octauum. 399.B
De cauſa Cuius gratia in inferioribus à ſuperioribus dependentibus : ubi & nonnulle Antiquorum opiniones adducuntur. Caput. 9. 400.A

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

METAPHYSICORVM

LIBER PRIMVS,

Beſſarione Cardinale Niceno interprete:

Cum Auerrois Cordubenſis Commentarijs.

SVMMARIA LIBRI.

In Prima agitur de natura, & perfectione huius Diuinæ ſcientiæ, quæ Sapientiæ dicitur. In Secunda, Antiquiorum narrantur opiniones de rerum cauſis, & principijs. In Tertia, eædem confutantur opiniones.

Summæ Primæ Caput Primum. Quæ cognitionum perfectior, quæue imperfectior eſſe dicatur: pariter & cognoſcentes.

Vide principiũ Epicomes Auer. cognoſcere.

OMnes homines natura ſcire deſyderant. Signum autem eſt ſenſuũ dilectio, nam & abſq; vſu propter ſeipſos amant. præ cæteris autem, qui p oculos fit. non enim vt agamus ſolum, verum etiam nil acturi, ipſum videre præ omnibus alijs, vt ita dicam, eligimus. cauſa autem eſt, q; ſenſuum hic vel maxime nos cognoſcere quicquã facit, multas q; * differentias manifeſtat. Natura itaque animalia ſenſum habentia fiunt, à ſenſu vero quibuſdam eorum non innaſcitur memoria, quibuſdam vero innaſcitur. & ob hoc alia prudentia, alia diſciplinarum capaciora ſunt, q̃ illa, quæ memorare non poſſunt. Prudẽtia quidem abſque eo q; diſcant, quæcunq; ſcilicet audire ſonos nõ poſſunt, vt apes, & ſi quod aliud animalium genus ſimile eſt. Diſcunt autem quæcunque vnà cũ memoria hunc quoque ſenſum habent. Cætera igitur imaginationibus, ac memorijs viuunt: experientia vero parum participant. humanum autem genꝰ arte etiam, ac ratiocinationibus. Fit autem ex memoria experiẽ-

Ape: audi tu carent. F

.c. addit tum. de con. Zim.

G tia hoïbus. multę etenim eiuſdē rei memoriæ vnius experientię vim efficiunt. Quare experientia penè ſimile quid ſci entię, ac arti eſſe videtur. ꝑ experiētiam autem ars, & ſcientia hoïbus efficitur. experiētia. n. vt recte ait Polus, artem effecit, inexperientia vero fortunã. Fit autem ars, cùm è multis experimentalibus conceptibus vna de ſimilibus vniuerſalis opinio fiat. opinari etenim ꝙ Calliæ hoc morbo la-
H boranti hoc conduxit, ſilr Socrati, ac ſigillatim alĩs multis, experientiæ: ꝙ aũt oĩbus huiuſcemodi ſm vnam ſpẽm determinatis hoc morbo laborantibus cõduxit, vtpote pituitoſis, aut bilioſis, aut febre ardente febricitantibus, hoc artis propriũ eſt. Ad agẽdum itaq; nil videt experiẽtia differre ab arte. quinĩmo videm⁹ expertos magis id, quod intendunt, conſequi q̃ illos, qui rationem abſq; experientia tenent. Cauſa vero eſt, ꝙ experien
I tia ſingulariũ, ars aũt vniuerſalium cognitio eſt. actiones aũt, ac generationes oẽs circa ſingulare ſunt. non enim hoïem, niſi per accidẽs ſanat qui medetur, ſed Calliam, aut Socratem, aut alium quempiã eorum, qui ſic dñr, cui accidit hoïem eſſe. Siqs itaq; rationem abſq; experiẽtia teneat, & vłe quidẽ cognoſcat, quod autem ſub eo particulare eſt ignoret, ſępenumero errabit à ſanãdo. id enim magis ſanabile eſt, qđ ſingulare eſt. Nihilominus ſcire, & cognoſcere magis K
arti, q̃ experientiæ arbitramur ineſſe: ac eos, qui artem tenẽt, q̃ eos, qui experientiam habẽt, ſapientiores eſſe putamus: eò ꝙ ſapientia ꝓp ſcĩam magis omnes ſequitur. hoc aũt, qm̃ illi quidẽ ſciunt cauſam, hi vero minime. experti etenim ſciũt quidem ꝙ eſt, ꝓpter quid autem neſciũt: illi vero propter quid, & cauſam cognoſcunt. Quare & eos, q in quaq; re Architecti ſunt, honorabiliores & doctiores, ac eis, q manibus operant, ſapientiores L
putamus: quoniam cauſas eorum, quæ fiunt, ſciunt, illi vero, ſicut & quædam inanimata, faciunt quidem, ſed neſcientia faciunt ea, quæ faciunt, vt ignis comburit. ſed inanimata natura quadam horũ ſingula faciunt: manibus laborantes, ꝓpter conſuetudinem. tanquam ſapientiores ſint, non prout actui ſunt, ſed prout rationem hñt, cauſasq; cognoſcunt. Et prorſus Signũ ſcitis eſt poſſe docere. quamobrem magis artem q̃ ex- M
perientiam ſcientiam eſſe putamus. illi.n. poſſunt, hi vero minime poſſunt docere. Præterea ſenſum nullum putamus ſapiẽtiam eſſe. tametſi ſingulariũ hæ maxime propriæ cognitiones ſunt, de nullo tĩ dicunt propter quid, vt propter quid calidus ignis, ſed ſolum ꝙ calidus. Primum itaq; cuiuſcunq; artis ſupra cõis ſenſus inuentorem, nõ ſolum qm̃ vtile eſſet, quod inuẽ

Actiones, ac ghationes oẽs circa ſingulare ſunt.

tum

A tum erat, verum ēt vt ſapientē, & cæteris præſtantem (vt veriſimile eſt) hoſtes admirabāt. Cùm aūt plures artes inuenirent, quarum aliæ ad neceſſaria, aliæ ad degendū eſſent, ſemp tales ſapiētiores illis eſſe putamus, q̄ eorū ſcientiæ non ad vtilitatē eſſent. Quò fit, vt hmōi iam oībus inſtitutis, illæ ſapientiarum, quæ neq; ad degendum voluptarie, neq; ad neceſſaria conducunt, inuentę ſint: & in illis locis primo, vbi vacabant. quare circa

B Aegyptum Mathematicæ artes conſtitutæ ſunt. illic. n. gēs ſacerdotum vacare permiſſa eſt. Dictum autem in Moralibus eſt, quænam ſit artis & ſcientiæ diſ ſ r:ntia, ac cæterorum, q̄ eiuſdē generis ſunt. Cuius aūt gratia nūc ſermonē facimus, illud eſt, quod appellatam Sapientiā circa primas cauſas, & principia oēs arbitrant verſari. Quare, vt dictum eſt prius, expertus quidem ſenſum quencunq; habentibus ſapientior eſſe videtur: ar-

C tifex vero expertis. architectus etiam manibus laborante: ſpeculatiui autem factiuis. Quòd igit ſapientia circa aliquas cauſas, et principia ſcientia ſit, patet.

6. Ethi. c. 4

Quæ ſit Sapientiæ natura: & quæ ſit in hac methodo intentio. Cap. 2.

QVoniam autem hāc ſciētiam quęrimus, hoc vtique fuerit conſyderandum circa quales cauſas, & qualia principia ſcīa ſapientia D eſt. Si itaq; repetat quiſquā quas de ſapiente opiniones habem⁹, fortaſſis ex hoc magis apparebit. Primo igit opinamur ſapiētem maxime oīa, vt poſſe eſt ſcire, non habētem ſingulariter eorum ſcientiam. Deinde illū, qui difficiliora, neq; ſcitu facilia hoī cognoſcere poſſit, ſapiētem exiſtimamus. ſentire. n. oībus cōe eſt. quamobrem facile, & neutiq; ſapiēs eſt. Item illum, qui certior, ac magis docere valens cauſas reddat, ſapientem in oī ſcien E tia eſſe. Scientiarum quoq; illā, quæ gratia ſuīpſius, & pp ipm ſcire, q̄ illam, quæ aliorum gratia eligenda ſit, magis ſapientiā eſſe. Et principaliorem, q̄ ei ſub miniſtrantem, potius ſapientiā eſſe. non. n. vt ſapienti præcipiatur, ſed vt ille præcipiat: nec vt ille ab altero, ſed vt ab eo minus ſapienti ſuadeat, decet. Opiniones itaq; tales, ac tot de ſapiētia, & ſapientibus habemus. Horū aūt hoc quidem, oīa inquam ſcire, illi, qui maxime vlēm ſcīam F habeat, neceſſe eſt ineſſe. hic. n. quodam modo omnia ſubiecta ſcit. Ferè autem & difficillima hominibus cognitu ſunt ea, quę maxime vniuerſalia ſunt, ſiquidē remotiſſima ſunt à ſenſibus. ſcientiarum autem illæ certiores ſunt, quæ maxime primorū ſunt. nam quæ ſunt ex paucioribus certiores ñs ſunt, quæ ex additione dicuntur: vt Arithmetica quàm Geometria.

habuim⁹ Condu ne cōſtitutę ad ſapientem.

Vſia maxi me difficil lima cognitu. Vide contra. Zim.

G At vero illa magis docet, q̃ cauſas ſpeculatur. ñ. n. docent, q cauſas ſingulorum dicunt. Intellige re aũt, & ſcire eorum ipſorũ gratia, illi præcipue ſcientię ineſt, q̃ eius eſt, quod maxime ſcibile ẽ. qui. n. ſcire eius ipſius gratia eligit, eam, quę maxime ſcĩa eſt, p̃cipue eliget. talis aũt eſt eius, qđ maxime ſcibile. maxime aũt ſcibilia ſunt ipſa prima & cauſę; propter hæc. n. & ex ñs cætera cognoſcunt̃, ſed nõ hęc p ſubiecta. Principalisſima aũt ſcientiarũ,

H & principalior ſubminiſtrante ẽ, q̃ cognoſcat id, ob qđ quodq; agẽdum ſit. hoc aũt eſt bonum cuiuſq;, & vłr quod in oĩ natura optimũ eſt. Ex oĩbus itaq; dictis, in eãdem ſcientiã cadit, qđ quæriť, nomen. oportet etenim primorũ principiorum, & cauſarũ eam ſpeculatiuam eſſe. nã & bonum, & cuius gratia vna de cauſis eſt. Quod aũt nõ factiua, ẽt ex primis philoſophantibus patet. pp admirationem. n. & nunc, & primo cœperunt ho

I mines philoſophari. à principio quidem, admirando ea, q̃ de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim vlterius procedentes, etiam de maioribꝰ dubitando, vt de paſſionibus Lunæ, & eorum, q̃ circa Solẽ, & ſtellas fiũt, ac de generatione vniuerſi. Qui vero dubitat & admiratť, putat ſe ignorare. quare Philoſophus amator fabularum quodã mõ eſt, eo q̃ fabula ex mirandis conſtat. Quare, ſi pp fuga. n ignorã tię philoſophati ſunt, patet q̃ cã cognoſcendi, & nullius vſus gratia ipſum ſcire proſequebantur. Teſtať aũt id ipſum, qđ contingit. ferè. n. oĩbus inuentis, q̃ ad neceſſaria, & facilitatẽ, ac ad degendum conducant, hmõi prudentia q̃ri cœpta eſt. Patet itaq;, q̃ ob aliam nullam vtilitatem q̃rimus, ſed quemadmodum dicimus, liber hõ de eo, qui ſuũp ſius, & nõ alterius gratia eſt, ita & hæc, ſola ſcientiarũ libera eſt: ſiquidem ſola hæc ſuũp ſius gratia eſt. Quare merito non huma

L na eius poſſeſſio putabitur. natura etenim hoĩum in pleriſque ſerua eſt Quapropter ſecũdum Simonidem Deus vtiq; ſolꝰ hãc habet dignitatem. Hoĩem vero indignum non quęrere illam, q̃ ſibi conuenit, ſcientiam. Quod ſiquid Poetæ dicunt, & natura comparatum eſt vt diuinitas in uideat, in hoc maxime id veriſimile eſt cõtingere, & infelices omnes eſſe, qui altiora ſe q̃runt. Sed nec diuinam naturã inuidã eſſe conuenit. Poetæq;, ſecundũ M prouerbium, multa mentiunt̃. Nec aliã q̃; huiuſcemodi decet honorabiliorem putare. quæ. n. diuiniſsima, eadem etiam honorabiliſsima eſt. Talis vero biſariam duntaxat vtiq; fuerit. nam & illa, quã maxime Deꝰ habeat diuina ſcĩarũ eſt, & ſiqua ẽ, q̃ diuinorũ ſit. hæc aũt ſola vtrunq; cõſecuta eſt. Deus etenim tũ cã oĩbus eſſe videtur, tum quoddã principium: & talem aut ſolus, aut

Propter admirari homines & nũc & primo cœperũt philoſophari.

Philoſophus amator fabularum.

Hoĩuꝫ natura multipliciter ſerua eſt.

Poetęmulta mentiũtur.

A aut præcipue Deus habet. Cęte
rę itaq; oēs magis ea neceſſariæ
ſunt, nulla uero melior. Oportet
aũt quodã modo eius ordinẽ in
cõtrariũ nobis inquiſitionum,
quæ à principio fiebat, cõſtitui.
incipiũt etenim oēs, vt dixim⁹,
ab admiratiõe, an ſic ſe habeat.
ſicut de põſtigioſis, quæ p ſe ipſa
mouent, illi, qui nondũ ſpecula-
ti ſunt cauſam. aut de ſolſtitijs,
aut de diametri incõmenſurabi
litate. admirabile enim oĩbus ui
detur, ſiquid, cũ nõ ſit minimũ,
B nõ menſuret. decet aũt in cõtra
riũ, & in melius, ſm prouerbiũ,
conſumare. quẽadmodũ in his
fit, cùm diſcant. nil enim magis
vir Geometric⁹ admiraret, q; ſi
diameter cõmenſurabilis fieret.
Quænã igitur natura eius ſcien
tiæ, quæ quæritur, & quæ intẽtio,
quã debet quæſtio, & tõtus tra-
ctatus conſequi, dictum eſt.

*tota methodus.

SVMMA SECVNDA.

Antiquorum opiniones de rerum cauſis, ac principijs.

Cauſarum in modos diuiſio: Veterumq; opiniones de cauſa materiali.

C Cap. 1.

CVm aũt manifeſtum ſit, q primarũ cauſa-
rum oportet ſcientiã accipere (tum. n. ſcire vnũquodq; dicimus, cũ primã cauſam nos noſſe arbitramur) cauſæ vero quadrifariã dicant, quarũ Vnã quidẽ cauſam dici-
mus eſſe ſubſtantiam, & ipſum quid erat eſſe: nam ipſum quare primũ refert ad rationẽ vltimã, D
cauſa aũt & principium, ipſum quare primũ: Vnam vero mate riam, & ſubiectũ: Tertiã autem, vnde principiũ motus: Quartã vero oppoſitã ei cauſam, & cui⁹ gratia, & bonũ. hoc enim finis totius motus, & generationis ẽ. de his aũt oĩbus & ſi ſatis in de Naturalibus ſpeculatũ ſit, nihi-
lominus tñ illos quoq;, qui ante nos ad entiũ perſcrutationẽ ve-
nerũt, & de veritate philoſopha ti ſunt, aſciſcam⁹. patet enim, q illi ẽt principia aliqua, & cauſas E
dicunt. Proderit itaq; profecto huic trãctatui nũe, ſi illa breui-
ter repetem⁹. aut enĩ aliud cau-
ſæ gen⁹ inueniem⁹, aut certe ma gis illis credemus, quæ nunc di-
ctæ ſunt. Plurimi igit eorũ, qui primo philoſophati ſunt, ſolas illas exiſtimarũt omniũ eẽ prin cipia, q in materiæ ſpecie ſunt. ex quo enim oĩa entia ſunt, & ex quo primo fiunt, & ad quod vltimũ corrumpunt, ſubſtantia quidẽ permanẽte, mutata vero paſſionibus, hoc elementum, & F
hoc omniũ entiũ eſſe principiũ aiunt. & ob hoc nihil fieri, neq; corrũpi opinãtur, tanquã huiuſ cemodi natura ſemp cõſeruata. quẽadmodum neq; Socratẽ, q̃ formoſus, aut muſicus efficitur, ſimplr fieri dicimus, neq;, cùm iſtos habitus amittat, corrũpi: eò q ſubiectum ipſum Socrates pmanet. ita & cęterorum nihil. oportet enim aliquã naturã aut vnã, aut plures eẽ, è quib⁹ cętera

*methodo

Opiniones circa cãm materialẽ.

G fiunt, illa conſeruata. Pluralitatem tñ, & ſpeciē huius principij non eandē oēs dicunt. Sed Thales qdē huiuſmodi Philoſophiæ princeps aquā ait eſſe. quare terram quoq; ſuper aquā aſſerebat eſſe. Fortaſſis hanc habuit opinionem, quia nutrimentū omnium humidū eſſe videbat, ipſum quoq; calidū ex eo factum, eoq; animal viuere. ex quo autē fit, id eſſe principium omnium. propter hoc igit hāc habuit opinionem. & qm̄ cunctorū ſemina naturā humidā ſortita ſunt:

H aqua vero naturæ principium humidis eſt. Sunt aūt quidam, qui ēt Antiquiſſimos illos, & nimis â p̄ſenti generatione remotos, & primos theologizātes ſic arbitrantur de natura ſenſiſſe. Oceanū nanq;, & Tethyn generationis parentes eſſe cecinerūt Iuſiurandum quoq; deorū aquā eſſe, ſtygem ab ipſis Poetis appellatā. honorabiliſſimū enim quod antiquiſſimū eſt. iuſiurandum autē honorabiliſſimū eſt.

I Si igitur antiqua iſta & vetuſta de natura opinio eſt, fortaſſe nō eſt manifeſtū. Thales tamē hūc in modum de prima cauſa dicit aſſeruiſſe. Hipponē etenim nemo dignabitur cū iſtis cōnumerare, propter intellect⁹ eius ſimplicitatē. Anaximenes autem, & Diogenes aerē priorē aqua, & maxime ſimpliciū corporū principium ſtatuunt. Hippaſus aūt Metapontinus, & Heraclit⁹ Epheſius ignē. Empedocles aūt quatuor, vnā eū p̄dictis ſuper addens etiam terram quartum. hæc enim ſemp permanere, nec fieri niſi pluralitate, & paucitate cōiuncta, & diſiuncta in vnū, & ex vno. Anaxagoras aūt Clazomenius, ętate quidē illo ſuperior, operibus vero inferior, infinita dicit eſſe principia. ferè enī oīa, quę conſimiliū partiū ſunt, vt aquā, vel ignem, ita fieri, & corrūpi ait *coniunctione & diſiunctione ſolum. aliter vero nec fieri neq; corrūpi, ſed perpetua permanere. Ex his itaq; ſolam

L quis cauſam illam, quæ in materiæ ſpecie dicitur, putabit.

Veterum opiniones de cauſa efficiente. Cap. 2.

Oc aūt modo procedentibus, ipſa res eos duxit, & coegit vlterius quærere. Nā, & ſi q̄ maxime omnis corruptio, & generatio ex aliquo vt ex vno, aut ex plurib⁹ ſit, cur hoc accidit, & q̄ cauſa eſt? Non enim ipſum ſubiectū ſeſe mutari facit, vt puta, dico q̄ neq; lignū, neq; ęs cā eſt, vt vtrunq; eorum mutet. neq; lignū quidem lectū, æs vero ſtatuam facit, ſed aliud quippiā mutationis cauſa eſt. hoc aūt quærere, aliud principiū quærere eſt, perinde atq; id, qđ nos vnde principiū mot⁹ dicim⁹. Qui igit oīno à principio iſtā viā attigerūt, vnūq; eſſe ſubiectū aſſeruerūt, nil difficultatis ſibiipſis reliquerunt. Verū quidā eorū, qui vnū conſtituerunt, quaſi deuicti ab hac cōne,

ipſum

Thaletis opinio, potius aquā primū ſt.

Anaxagoras.

*congregatiōe, & diſgregatiōe.

Hippo.

*vilitatē. Anaximenis, & Diogenis opinio.

Hippaſi & Heraclit. Empedocles.

A ipſum vnum immobile dicunt eſſe, naturāq; totam nō ſolū ſm generationem & corruptionem (hoc enim vetus eſt, & cui oēs cōſenſerunt) ſed etiā ſm reliquā omnē tranſmutationem. & hoc eorū eſt propriū. Illorum igit, qui vnū ſolum eſſe dixerunt ipſum vniuerſum, nulli contingit talē inſpicere cauſam, niſi fortaſſis Parmenidi. & huic eatenus, quatenus non ſolū vnā, verum etiā duas quodam modo ponit cauſas eſſe. Illis vero, qui plura B faciūt, magis accidit dicere. vt puta illis, q calidū, aut frigidū, aut ignē, & terrā. vtuntur enim igne, tanquā motiuā habēte naturā: aqua vero et terra, & huiuſcemodi, ecōtrario. Poſt hos autem, & hmōi principia tanquā nō ſufficiētia, vt entium naturā generarēt, rurſus ab ipſa veritate, vt dixim⁹, coacti, illud, quod ſequit, quæſiuerunt principiū. vt enim entia bene ſe partim habeant, partim fiāt, nec ignē fortaſſis, nec terrā, nec aliud huiuſ- C cemodi quicquā veriſimile eſt cām eſſe: nec illos veriſimile eſt arbitrari: nec rurſus caſui, & fortunæ tantā attribuere rem probe ſe habet. Quare, q vt anima- mālib⁹, ita in natura intellectū ineſſe cauſam mūdi, totiuſq; ordinis dixerat, quaſi ſobrius comparat⁹ ad Antiquiores vana dicentes, apparuit. Iſtas aūt rōnes qui palām attigit, Anaxagoram fuiſſe ſcimus. attī Hermotimus Clazomenius dī cauſam prius dixiſſe. Qui igitur ita arbitrati D ſunt, principiū entiū poſuerunt ſimul tā cauſam ipſius bene, q illā, vnde motus entibus ineſt.

Heſiodi opinio.

Suſpicaretur aūt aliquis Heſiodum primū hoc quæſiuiſſe, & ſiquis ali⁹ amorē, aut deſyderiū in entibus, vt principiū poſuit, ſicuti Parmenides. etenī is vniuerſi generationē monſtrando. Primū quidem inter oēs Deos amorem, ait, produxit.

Heſiod⁹ vero, añ oſa fuiſſe chaos »
Deīde terrā ſpatioſā, atq; amorē »
Qui iter oēs immortales elucet. » E

Tanquā opportunū ſit, vt in entibus aliqua cauſa inſit, quæ res ipſas moueat atque coniungat. Hos autem quomodo ordinare oportet, qs ſcilicet eorū primus ſit, liceat poſterius iudicare. Cū autē contraria quoq; bonis ineſſe naturæ apparerēt, nec ſolū ordo, & pulchrū, verū etiam inordinatio, & turpe, pluraq; mala q; bona, & turpia q; pulchra, ideo alius quidam amicitiā introduxit, & cōtentionē, vtrūq; F vtriuſq; horū cām. ſiquis enim ſequatur, & ſecundū ſentētiam accipiat, non ſecundum ea, quę balbutiēs Empedocles dicit, inueniet amicitiā quidē bonorū cauſam eſſe, contentionē vero malorum. Quare, ſi quis dicat quodā modo dicere, & primū Empedoclem dicere malum, & bonum eſſe principia, fortaſſe bene inquiet: ſiquidem bonorū omnium cauſa ipſum bonum, ac malorum ipſum malum eſt.

G Hi quidem, vt diximus, & huiuſq; duas cauſas, quas nos in de Naturalib⁹ determinauim⁹, attigerunt, materiam, & vnde motus. obſcure tamen, & nõ clare, ſed quẽadmodum inexercitati in prælio faciunt. etenim illi circumeuntes, egregias plerũq; plagas infligunt. ſed nec illi ex ſcientia, nec iſti videntur ſcire quid dicant. Ferè etenim nullo modo videntur his vti, niſi paulum quiddam. nam & Anaxagoras, tanquã machina vtitur in-
H tellectu ad mundi generationẽ. &, cùm dubitat propter quam cauſam neceſſario eſt, tunc eum attrahit. in cæteris vero magis cætera omnia, q̃ intellectũ cauſam eorum, quæ fiunt, ponit. Et Empedocles plus quidẽ iſto cauſis vtitur: neq; ſufficiẽter tamen, neq; in his reperit, quod ſequit. multis enim in locis apud eum amicitia quidẽ diſiungit, contentio vero coniungit. cùm enim in elementa per contentionem vniuerſum diſſoluitur, tũc
I ignis in vnum coaleſcit, & cæterorũ elemẽtorum vnũquodq;: cùm autem rurſus per amicitiã in vnum conueniant, neceſſe eſt iterum particulas vniuſcuiuſq; ſeparari. Empedocles itaq;, præter alios Antiquiores, primus hanc cauſam diuidens, introduxit. nec unum motus principiũ, ſed diuerſa fecit, & contraria. & adhæc elementa, quæ in materiæ ſpecie dicũtur, quatuor eſſe primus aſſeruit. non tamen eis vt quatuor vtitur, ſed tanquam K duo eſſent ſola, igne quidẽ per ſeipſum, oppoſitis vero terra, aere, & aqua tanquam vna natura. comprehendat autẽ quiſpiam idipſum, ex eius carminibus contemplans. Is igitur, vt diximus, ita, & tot principia aſſeruit. Leucippus vero, ac eius familiãris Democritus elementa quidem plenum, & vacuum eſſe aiunt, dicentes hoc quidem ens, hoc vero non ens: & rurſus, ens quidem plenũ & ſolidum, non ens autem vacuum et rarũ. L Quare nihilo magis ipſum ens, quàm ipſum non ens eſſe aiunt, quia neq; vacuũ quàm corpus. hæc autẽ cauſas entium, vt materiam eſſe. Et quemadmodum qui vnum faciunt ſubiectã ſubſtantiã, cætera paſſionibus eius generant, rarum, & denſum paſſionum ſtatuentes principia, ſimili modo hi quoq; differẽtias cauſas cæterorũ aiunt eſſe. Has autem tres eſſe dicunt, figuram, ordinem & ſitum. differre etenim ens aiũt duntaxat rhyſmo, M diathige, & trope. quorum rhyſmus quidẽ figura, diathige vero ordo, trope autem ſitus eſt. differt autẽ A ab N, figura: A N vero à N A, ordine: Z autem ab N, ſitu. De motu vero vnde, vel quomodo exiſtentibus ineſt, & hi, perinde atq; alij, per negligentiam omiſerunt. Hactenus itaq; de duabus cauſis, vt dicebamus, videtur quæſitũ à prioribus fuiſſe.

Leucippi, & Democriti ſocius.

Pytha-

A

Pythagoricorum opinio de verum principijs. Cap. 3.

INter hos vero, & ante iſtos, qui appellati Pythagorici, primi Mathematicis operã dederũt, hæc præponebãt, & in eis nutriti, eorũ principia, entiũ quoq; cunctorum eſſe putarũt principia. Cũ aũt numeri priores his natura ſint, ĩ numeris ẽt plures ſimilitudines tum ad exiſtentia, tũ ad ea, quæ fiũt, magis q̃ in igne, in terra, & in aqua cõtẽplari videbanť. talis etenim,

B vtputa numerorum paſſio iuſtitia, talis vero aĩa, & intellectus, alia vero tẽpus, cęterarũ quoq;, vt ita dicã, vnaquæq; ſiſſr. Item cũ harmoniarũ in numeris inſpicerẽt paſſiones, ac rõnes, qm̃ cætera quidẽ viderenť in omnibus numeris aſſimilari, numeri vero totius naturę primi, numerorũ elemẽta, entiũ quoq; cunctorũ elemẽta eſſe putarunt, totumq; cœlũ harmoniã, & numerum eſſe: & illa quidem, quæ de numeris, & harmonñs cõſentanea paſſionibus, & partib⁹ cœli,

C ac vniuerſi diſpoſitioni mõſtrare poterant, colligentes applicabant. Quòd ſiqd alicubi deerat, ſupplebãt, vt totus ei⁹ tractat⁹ cõſentaneus eſſet. dico aũt veluti, qm̃ denarius pfectus eſſe videatur, totãq; numerorũ naturã e õprehendere, ideo & ea, quę in cœlo ferunť, decẽ eſſe aiunt. cùm vero nouẽ ſolũmodo ſint, quæ manifeſte apparent, decimã oppoſitã terrã faciunt. Determinatum aũt eſt â nobis alibi de his magis exquiſite. Sed cui⁹ gratia hęc repetimus, hęc eſt, vt & ab his ẽt accipiamus, quæ ponunt eſſe principia, & qũo in dictas cauſas incidũt. Apparẽt etenim ẽt iſti numerũ exiſtimare principiũ eſſe, vt materiã entibus, et vt paſſiones, ac habitus. numeri aũt elemẽta, par, & impar. quorum alterũ finitũ, alterũ infinitum. vnũ vero ex ambobus his eſſe. par etenim & impar eẽ. numerũ aũt ex vno. numeros vero, vt dictũ eſt, totũ cœlũ. Horũ aũt alĩ decẽ aiunt, inter ſe coordinata eſſe principia. finitũ, infinitũ: impar, par: vnũ, plura: dextrũ, ſiniſtrũ: maſculinũ, fœmininum: quieſcẽs, motũ: rectũ, curuum: lumen, tenebras: bonũ, malum: quadratum, longius altero latere. Quẽadmodũ ẽt Alcmęo Crotoniates putaſſe vr̃. & aut iſte ab illis, aut illi ab iſto hanc mutuati ſunt opinionẽ. fuit etenim ętate Alcmęo Pythagoræ iã ſenioris. Aſſeruit aũt iſtis ſiſſr. in duo nanq; plerũq; humanas res ait diſtingui, contrarietates dicens. non tñ, vt illi, diſtinctas, ſed quaſcũq;. vtputa albũ, & nigrũ: dulce, amarũ: bonũ, malũ, paruũ, magnũ. i taq; indiſtinctũ de reliquis effudit ſermonẽ. Pythagorici vero quot ẽt, & quæ ſunt cõtrarietates, aſſeruerunt. Ex ambobus igit̃ hıs tm̃ accipere ẽ, q cõtraria principia entiũ ſunt. quot autẽ, & quæ illa ſint, ex cæteris ſolũ. verũ quomodo

D

E

Alcmæo.

F

illa

G illa ad dictas cauſas applicẽtur, clare quidẽ ab eis non eſt determinatũ: videntur tñ, vt in materię ſpecie ponere elemẽta. ex his enim tanquã intrinſecis conſtare, ac fingi ſubſtantiam aiunt. Veterum itaq; ac plura elementa naturæ dicentium mentẽ ex his ſatis ſpeculari licet.

Opiniones ponẽtium vniuerſum eſſe vnũ: nonnullaq; de ijs, quæ inter recentes ſunt, opinionibus. Cap. 4.

H SVnt autẽ qui de vniuerſo, tanquã ſi vna natura eſſet, ita aſſeruerunt. non tamen modo eodẽ oẽs. neq; eius, quod bene, neq; eius, quod ſm naturã eſt. In præſenti itaq; cauſarum conſyderatione nullo modo eõ uenit ſermo de eis. Nõ enim, vt quidam Phyſicorũ, vnum ſupponentes ipſum ens, nihilominus ex vno tanquã ex materia generãt, ſed alio modo hi dicũt. illi enim, cùm generent vniuerſum, addunt tamen motũ. hi vero immobile eſſe aiunt. Attamẽ aliquatenus præſenti perſcrutatione proprium eſt. Parmenides etenim vnum ſecundũ rationẽ attigiſſe videtur: Meliſſus vero ſecundum materiã. Quare & id ille quidem finitũ, hic vero infinitum ait eſſe. Xenophanes aũt, quanquã prior iſtis, vnum poſuerat (nam Parmenides eius auditor fuiſſe dicitur) nihil tamen clarum dixit, & neutrius horũ naturam attigiſſe videtur. ſed ad totum cœlum reſpiciens, ipſum vnum ait eſſe Deũ. Hi igit̃, vt diximus, in prẽſenti quæſtione omittẽdi. duo quidem, & penitus tanquam paululum agreſtiores, Xenophanes, atq; Meliſſus. Parmenides vero magis inſpiciẽs, dicere, quoquo modo videtur. quod enim eſt præter ipſum ens ipſum non ens nihil iudicãs eſſe, neceſſario vnũ putat ipſum ens eſſe, & nihil aliud. de quo clarius in de naturalib⁹ diximus. Coactus vero illa, quæ apparent, ſequi, & vnũ ratione, plura vero ſecũdum ſenſum putans eſſe, duas cauſas rurſum, ac L duo principia ponit calidum & frigidum, velut ignem & terrã dicens. Horum autem alterum, calidum ſcilicet cùm ente, alterum vero cũ non ente collocat. Ex dictis itaq;, ac ab illis, qui rationi incubuerunt, ſapientibus, iſta accepimus. A primis quidẽ & corporeũ principium. aqua nanq;, & ignis, & ſimilia corpora ſunt. & horum, à quibuſdam vnum, à quibuſdam plura corporea principia. vtriuſq; tñ iſta I vt in materiæ ſpecie ponentib⁹. M A cæteris vero & hanc cauſam, & cum iſta etiam eam vnde motus ſtatuentibus. & hanc à quibuſdam vnam, à quibuſdam duas.

Poſuerunt principium cuiuſlibet ſpeciei corporum vnum, quaſi ſpecies materiæ. Quidam autem poſuerũt iſtam cauſam, & coniunxerunt illud, ex quo fit motus. & quidam poſuerunt iſta duo, & quidam vnum.

Quia

A Via Antiqui primi Naturales cõuenerũt in hoc, ꝙ principiũ oĩum generabilium eſt vnum quatuor elementorum, & quidam ponunt ipſum ignem, & quidã aerem, & quidam aquam, prẽter terram niſi ponẽtes leges, d. de ipſis narrãdo, Poſuerunt principium, &c. i. Antiqui vero poſuerunt principiũ vnũ ex qualibet ſpecierum corporũ ſimplicium, ſ. quia quidam poſuerunt ignem, quidam aquam, quidam aerem. Et dixit quaſi ſpẽs materiæ, quia materia eſt in potentia, iſta autem in actu. * & quia materia in rei veritate non generat̃ neque corrũpitur, iſta aũt ſunt gñabilia & corruptibilia, & iſti non pceperunt de cauſis niſi materialem. D.d. Quidam autem poſuerunt, &c. i. quidam autem dixerunt cauſam materialẽ eẽ, & addiderunt cauſam mouentẽ & agẽtem: & iſtorum quidam ponũt iſtam cãm eẽ vnã, & quidam duas.

Vſq; ad Italicos igitur, & abſque illis mẽdiocri⁹ cẽteri de eis dixerunt. niſi ꝙ, vt dixim⁹, duabus cauſis vſi ſunt. & harum alteram vnde motus quidã vnã, quidam duas faciunt.

C *Vſque ad tempus Italorum, et locuti fuerunt de iſta aly modicũ. ſed, ſicut dixi, qui ponunt cauſas duas diuerſantur in alia cauſa. quidam enim dicũt ipſam eſſe unam, & quidam duas, ſcilicet illud, ex quo fit motus.*

Poteſt intelligi per hoc, quod d. vſque ad tempus Italorum, ꝙ hi ſciuerunt has duas cauſas tãtum, ſ. materialẽ, & agentẽ. D.d. & locuti fuerunt de iſta alij modicũ, ſ. de cã formali. narrauit. n. hoc in alio tractatu de Empe. ſ. ꝙ volebat demonſtrare quid eſt os, & quid eſt caro: ſed non propalauit ꝙ forma rei debet eſſe principiũ aliud à ſex principijs, ſ. quatuor elementis, & lite, & amicitia, quæ ipſe ponebat. D. d. ſed ſicut dixi, &c. & innuit Anax. qui ponebat intellectum eſſe motorẽ tm̃: & Empe. qui ponebat duos motores, ſcilicet amicitiam, & litem. D

Pythagorici vero duo quidẽ eodẽ modo dixerunt principia. tm̃ autem addiderunt, quod & proprium eorum eſt, ꝙ finitũ, & infinitum, & vnũ non putarunt vllas alias eſſe naturas, vt puta ignem, aut terrã, aut aliud ſimile, ſed ipſum infinitum, & ipſum vnum ſubſtantiam horũ eſſe, de quib⁹ prædicantur. quare & numerũ ſubſtãtiã oĩum eẽ. E

Pythagorici autem dixerunt duo principia eſſe ſecundum hunc modum. & eſt illud, quod declaratum fuit eis, & eſt proprium eis dicere finem & vnum, & infinitum, & non ſunt aſſueti appellare aliud naturam, verbi gratia, ignem & terram & ſimilia, ſed ipſum infinitum, & vnum eſt ſubſtantia. ſed ex iſtis ea, quæ ponũt, & numerant. In Græco album. F

Pythagorici autem conueniunt cum Naturalibus in hoc, ꝙ dicunt ꝙ principia ſunt duo: ſed ſecũdum modum, qui apparuit eis, non ſm modum, qui apparuit Naturalib⁹.

Et

Oẽs Antiq poſuerũt aliqd̃ elementũ ꝓ principio excepta terra, ꝓter ponentes leges. Idẽ ſupra te. c. 12. & 14. Idẽ. 1. de Aĩa. te. com. 32.

* Materia in rei veritate neq; gñat̃, neq;

B corrũpit̃. Idẽ. 1. Ph. 82. ſed vide oppoſitũ. 1. Phyſ. cõ. 60. Vide cõ. 71.

a. L. molius.

b. Lſtulti⁹.

a

Digitized by Google

G Et, cùm d. hoc, in quo conueniunt hæ duę ſectæ, d. ꝙ eſt proprium Pythagoricis, & d. & eſt ꝓpriũ eis dicere, &c. i. Pythagorici ponũt hęc duo principia. vnum aũt eorum finem, & vnũ, quæ ſignificant eandẽ intentionem apud eos: ſcẽm aũt principium ponunt infinitũ. Et hæc duo ſm iſtos ſunt ſm materiã & formã, non ſm materiã & agens, ſicut erãt apud Antiquos naturales. D. d. & nõ ſunt aſſueti appellare, &c. i. & iſti homines cum hoc, ꝙ ponunt hęc duo principia communia oĩbus naturalibus, non ponunt principiũ naturale

H rebus naturalibus, ſicut fecerũt Naturales de hoc, ꝙ ponunt principiũ naturale rerum naturaliũ. v. g. ignẽ & terram. & innuit per hoc diminutionem earum, cũ non poſuerunt rerum naturaliũ principiũ naturale. Non. n. poſuerunt hæc duo principia, niſi ſm ꝙ opinabantur illa eſſe principia rerũ: & ꝙ numer⁹ eſt ſubſtãtia rerũ naturalium: & ꝙ principia ſubſtantię ſunt ſubſtãtię. & hoc intẽdebat, cũ d. ſed ipſum infinitum, & vnũ eſt ſubſtantia, i. ſed non poſuerunt ipſum infinitum, & ipſum vnum principiũ entium, niſi ſm ꝙ eſt ſubſtãtia. & ſm hęc duo, principia ſunt ẽt ſubſtãtiæ, qa ſunt principiũ numeri, qui eſt ſubſtãtia entium, principiũ. n. ſubſtantiæ debet eſſe ſubſtantia. D. d. ſed ex iſtis, etc. i. ex iſtis duob⁹ principijs poſuerunt entia, quę dicunt eſſe numerũ, i. cũ exiſtimauerunt entia eſſe numerũ, & ꝙ principia numeri ſunt vnum & multum, dixerunt quòd hæc duo principia ſunt entium.

In hunc itaq; modũ & de his aſſeruerunt, & de ipſo quid eſt incœperunt quidẽ dicere, et definire, ſed valde ſimplr tractarunt. definiebãt nanq; * perfunctorie. & cui primo dicta definitio ineſſet, hoc eſſe ſubſtantiã rei putarunt: perinde ac ſi quis putaret idẽ eſſe duplũ, & dualitatem, qm̃ primũ dualitati duplum ineſt. ſed non eſt idẽ fortaſſis duplo, et dualitati eſſe, quod ſi non, ipſum vnum erit multa. quod illis quoque accidebat. A prioribus igitur, & cæteris tot licet accipere. K

*ſupficialiter.

Et vſi ſunt conſyderatione valde ſimplici in definiendo mænifeſtum, & primũ ens per definitionẽ, quam dixerunt. et hoc eſt, quod exiſtimabant eſſe ſubſtãtiam rei. ſicut homo exiſtimat quòd duplũ & dualitas eſt idem, quia duplũ prius eſt dualitate, ſed non ſecundum modum, ſecundum quem aliquid eſt duplum, eſt duo. ſi igitur non fuerit ſic, erit vnum multum. & hoc eſt, quod accidit illis, & imeniuntur de priori et poſteriori alia talia. L M

Ideſt, & cũ iſti hoĩes, ſ. Pythagorici voluerũt cõſiderare de entib⁹, poſuerunt ſuã cõſyderationẽ in eis in eo, qđ eſt valde ſimplex, cũ definierunt primũ ens illud, qđ eſt magis manifeſtũ * & eſt magis dignũ in eſſe, & cognitione, ſ. ſubſtantia p definitionẽ, quã dixernnt, ſ. quia dicunt ipſum eſſe infinitũ, & vnum, & numerum. D. d. & hoc eſt, qđ exiſtimabãt, &c. i. & hoc, qđ exiſtimabant, 4

*a. l. ideſt

A bant, ꝙ natura entiũ eſt natura numeri, quia numeri prędicant de entibus, eſt ſicut exiſtimatio eorũ, qui exiſtimant duplũ & dualitatem eẽ idem, i. eiuſdẽ naturæ: quia duplũ ẽ vniuerſalius dualitate, & prius ea naturaliter. quod deſcribit ſic, qđ cùm auferrt, auferrt aliud, & nõ econuerſo: & cũ aliud eſt, erit illud; D.d. ſed non ſm modũ, i. ſed non ſecundũ modũ, ſm quem aliquid eſt duplũ, eſt duo, i. ꝙ cũ de aliquo aliqua plura vno prędicant, nõ eſt neceſſe vt eodem modo prædicent de eo, neq; vt ꝓdicatũ demonſtret ſubB ſtantiã illius. D.d. ſi igitur non fuerit ſic, erit vnũ multũ. id ẽ ſi igitur natura poſterioris non fuerit alia à natura prioris, tũc natura vnius & natura pluris erunt eadẽ. & intendebat per hoc ꝙ, ſi entia eſſent numeri, quia numerus eſt prior entibus, tũc plus eſſet vnum, & vnum plus. D.d. & hoc eſt, quod accidit illis. i. & impoſſibile accidẽs dicẽtibus entia eſſe numerum eſt, ſicut impoſſibile accidens opinantibus eſſe vnum plus, ideſt ꝙ contraria ſunt vnum, quia ſunt in vno. Deinde d. & inueniuntur de priori & poſteriori alia C talia, i. & multa alia talia ſunt priora ſenſibilibus hoc modo prioritatis, ſicut eſt numerus. Quia igitur fecerunt numerũ eſſe ſubſtantiam ſine illis alijs prioribꝰ naturalibus: & omnia iſta reducũtur ad hoc, qđ

Prius naturaliter deſcribit ſic, qđ cũ auferrt, auferrt aliud, & nõ econuerſo. Idẽ ſ. Met. ca. de priori. & 8. Ph. c. 35. & q ibi.

prius ſm definitionem homo debet eſſe prius natura ſecundum eſſe, & hoc magis declarabitur in tractatibus ſubſtantiæ.

De Platonis Philoſophia: omniumq; recitatarum opinionũ epilogus. Ca. 5. D

POſt dictas vero philoſophias diſciplina Platonis ſuperuenit, in pleriſq; quidem iſtos ſecuta, quædam autẽ ẽt propria, vltra Italicorum habens philoſophiam. Cũ Cratillo nanq; ex *recenti conuerſatus, et Heracliti opinionibus aſſuetus, tanq; omnibus ſenſibilibus ſemper defluentibus, & de eis non exiſtente ſcĩa, hęc quidem ẽt poſtea ita arbitratus eſt. E Cùm vero Socrates de moralibus quidem tractaret, de tota vero natura nihil.

*adoleſcẽtia.

Socrates circa moralia negociatus eſt, & circa naturalia nihil.

Et poſt hoc, quod dictum fuit de modis philoſophiæ, inuẽta fuit philoſophia Platonis, & ſequebatur illos in multitudine, in vnitatibus autem erat ſecundum opinionem Italorum. Et primũ quod contingit poſt Demo. fuit opinio Herculeorũ, ſ. quòd omnia entia ſunt ſemper in fluxu & quòd nulla eſt in eis ſcientia. iſtas igitur F *opiniones ſecũdum hoc accepimus in poſtremo. Socrates autem locutus fuit in moralibus, & nihil dixit de natura.*

Et poſtquam inuenti fuerũt iſti modi philoſophiæ, ſ. Pythagoricorum, & vĩr qui ponebant mathemathica principia entium & naturaliũ, ſ. Anaxagoręq; & Empedoclis, & Democriti, inuenta fuit philoſophia Platonis. & dicit, ꝙ conſequebatur illam in multitudine, ideſt ꝙ Plato

5

Primi Naturales in Italia fuerunt Anax. Emp. & Democri.

G Plato cõſequebatur in pluribus ſuis opinionibus opinionẽ Pythagoricorum, & in paucioribus opinionẽ Italorũ & fuerunt primi Naturales in Italia, ſ. Anaxagoræ, & Empedoclis, & Democriti. Et dicit, ꝙ Plato ſequebatur in maiori parte Philoſophiæ ſuæ eos, qui ponebant mathematicas cauſas rerũ ſenſibilium. qa Plato dicebat formas eſſe, & opinabatur naturã formarum, & numeri naturã eſſe eandẽ: vt declaratũ erit in tractatibus ſubſtantiæ. & opinabatur ꝙ quatuor elementa ſunt cõpoſita ex ſuperficiebus ęqualiũ laterum & angulorũ: & ſunt quinq; dicta corpora in vltimo Euclidis, & conſequebatur Naturales in dicendo materiã eſſe, & quatuor elementa eſſe. D.d. & primum. quod contingit poſt Democritum, fuit opinio Herculeorũ, qui faciebant dubitare oẽs dãtes ſe ad Philoſopiam in illo tempore, & dicebant ꝙ nulla eſt ſcientia. Scientia.n. eſt neceſſaria & ſemp. & nihil eſt hoc, de quo pendeat ſcientia, niſi ſenſibilia, quę ſunt ſemper in tranſmutatione &, cùm ſcitum eſt ſemper in tranſmutatione, igitur & ſciẽtia ſemper eſt I in tranſmutatione. & ſcientia tranſmutata non eſt ſcientia: ergo nulla eſt ſcientia. Deinde dicit: iſtas igitur opiniones, &c. i. iſtæ igitur opiniones prædictæ puenerunt ad nos de conſyderantibus in Philoſophia vſque nunc. Socrates vero fuit primus eorum, qui locuti fuerunt de Philoſophia Morali, & nihil addit eis, quæ dicta fuerint ab Antiquis in Philoſophia ſpeculatiua.

Plato opinabat naturam formarum, et numeri eà dẽ eẽ. vide pro hoc. 8. Meta. tex. eõ. 10.

H

Rõ negantiũ ſciam: de quo latius in. 4. huius.

In his tamen vniuerſale quæreret, & primus mentem ad definitiones applicaret, illum ob K hoc laudans, putauit de alĩs, & non de aliquo ſenſibilium hoc fieri. impoſsibile.n. definitionẽ communem cuiuſpiam ſenſibilium eſſe, quæ ſemper mutantur. & ſic talia entium ideas appellauit. ſenſibilia vero præter hæc, & ſm hæc, omnia dici. ſecundum participationem nanque hęc multa vniuocorum eſſe ſpeciebus æquiuoca. participationem vero ſecundum nomen ſolum mutauit. Pythagorici etenim imitatione numero L rum aiunt entia eſſe: Plato vero, nomen mutando, participatione. participationẽ vero, aut imitationẽ formarum, quęnam ſit, communiter quęrere omiſerunt. Item præter ſenſibilia, & formas mathematicas res ait medias eſſe, à ſenſibilibus quidem differentes, eò ꝙ perpetuæ & immobiles ſunt: à formis vero, eò ꝙ illę quidem multę quędã ſimiles ſunt, forma vero ipſa quęque vna ſola. & qm̃ formę cauſæ cęteris, illarum elementa M oſum putauit entium elementa eẽ. et vt materiã quidẽ magnũ, & paruum eſſe principia, tanq̃ vero ſubſtantiã ipſum vnum,

Et hoc fuit dictum, quia accepit quòd eſſe iſtius fuit admodum eſſe aliarum rerum, et in ſenſibilibus nõ eſt aliquid fixum. neq; etiã eſt poſsibile vt ſenſibilia habeãt aliquem terminum communem, cũ ſemper ſint in tranſmutatione.

&

A *& vocauit illa, quæ ſunt entium, eadem formis. oĩa autem ſenſibilia dicuntur per iſta. & propterea multa vniuoca ſunt cõmunia in ſpecie: ſed ipſe addidit æquiuocationem. Pythagorici vero ſecũdum ſimilitudinem dixerũt quòd entia ſunt vnum. Plato vero addidit æquiuocationem. communicatio autem, & ſimilitudo, quæ eſt inter ſpecies, dimiſerunt perſcrutationem vniuerſalem de eis, ſed*

B *non contradixerunt niſi in ſenſibilibus, & in ſpeciebus mathematicis, quæ dicũt eſſe media inter ſenſibilia. ſenſibilia autem quædam ſunt ſemper non mobilia. ſpecies autem ſunt illa, quæ inueniuntur ad multa. et ſpecies eſt illud, quod inuenitur cuilibet. & ſpecies etiã eſt cauſa aliarum rerum.*

6

Quia dubitatio Herculeorũ mouit Platonẽ ad dicendũ formas eẽ, incœpit hic declarare quomodo illud mouit eum ad credẽdũ hoc, &

C d. quia accepit, &c.i. & mouit Plato nẽ ad dicendũ formas eſſe, quia inuenit ĩ vnoquoq; genere, & ĩ vnaquaq; ſpecie, ꝙ eſſe iſtius indiuidui in illo eſt ſm modũ eẽ aliorum indiuiduorũ in illo genere. & hoc eſt impoſſibile, vt eſſet accidentaliter. Et opinatus fuit ꝙ nihil in ſenſibilibus eſt fixũ: & ꝙ impoſſibile eſſet ẽt vt ſenſibilia haberent definitionẽ, in qua cõmunicarent, cũ ſemper ſint in tranſmutatione. ideo opinatus eſt ꝙ intentiões, quæ inueniuntur in indiuiduis vniuſcuiuſq; ſpeciei, eædem ſunt: & definitiones rerũ ſunt res neceſſariæ extra animã. & vocauit eas formas, & exẽplaria. ſ formas rerũ ſenſibiliũ, & exemplaria nãq, q cõſpicit, ſicut artifex inſpicit formas artificiati. &, ſi non, tunc qdlibet eẽt à quolibet: & nõ eſſet ex ſpermate hominis hõ ſemp, neq; à ſpermate equi equus ſemper. D.d. oĩa autem ſenſibilia, &c.i. & opinati ſunt pp hoc, ꝙ oĩa ſenſibilia definiunt per iſtam naturã, & inueniuntur per illã, ſicut res à ſuo exemplari. D.d. & propterea multa vniuoca, &c. ideſt ſed nomina vniuoca ſignificant de multis rebus eandem cõem intentionem eis. & ſcdm ſermonem in formis non erit hæc intentio eadẽ cõmunis multis: & ſic fient nomina ſpecierũ cõmunia, & nõ erit intentio vſis niſi tm nomẽ. & iõ d. ꝙ addidit æquiuocationem. D d. Pythagorici vero, &c.i. Pythagorici inducti fuerunt ad dicendũ entia eſſe numeros per ſimilitudinẽ, quia aſſimilauerũt numeros entibus, & crediderunt eos eſſe entia. & ideo non contingit eis habere nomen commune inter numeros & entia, neque fuerunt coacti ad di- F cendum nomen in Arabico, vocatum nomen æquiuocum, commune in ſpeciebus. Plato autem addidit nomen commune. Et forte innuit per hoc Antiquos opinantes, ꝙ cauſę entium ſunt genera vniuerſalia, ſicut vnum, & ens. iſti .n. non credebant nomen hoc æquiuocum eſſe. Et ex hoc errauit Parmenides, cum non diſtinxit inter hoc nomẽ ens, quod ſignificat vnum in numero, aut vnum in genere: & credidit omne ens eẽ vnum in numero.

D Pro deductiõe iſtius cõſequẽtię Ponis vide cõ. 31. ſeptimi huius.

E

Deinde

G Deinde dicit: cõicatio aũt,& ſimili tudo,&c.& innuit per hoc Platonẽ. qm̃, cùm fuerit perſcrutatus de cõmunicatione inter indiuidua, debebat perſcrutari de coniunctione inter ſpecies. & dicit hoc,quia contingit ei, cùm dixit ĩ vltimis ſpeciebus eẽ formas,dicere hoc in alijs ſpeciebus. & ſic formę haberent formas: & ſic in infinitũ, aut diceret, ꝙ oẽs ſpecies ſunt res intellectæ exiſtentes in anima, & non habent eſſe extra animã. D.d.ſed non contradixerũt niſi in ſenſibilibus, &c.i.& cauſa in hoc, ꝙ conſyderauerunt de natura
H ſpecierum, & non de natura generum, eſt, quia perſcrutatio eorum fuit ſm contradictionem nõ ſm pſcrutationem, ideo cum quidã contradixerunt Herculeorũ quęſtioni in ablatione ſcĩæ à ſenſibilibus, dixerunt formas eſſe, & naturam mediam inter formas & ſenſibilia, vt diſſoluatur ab eis per hunc ſermonem quæſtio in vtroq;. &, ſi conſyderaſſent in re ſm naturã eius, tũc reſponſio eſſet eadẽ in ſenſibilibus, & mathematicis. Et quia iſta contradictio fuit corrupta, incœpit dicere contradictionẽ veram contra
I iſtos, & d. ſenſibilia autem quędam ſunt, &c. i. dicere autem ꝙ ſenſibilia ſemper ſunt in tranſmutatione contradicitur ſic. qm̃ entia ſenſibilia q̃dam ſunt non tranſmutabilia eſſentialiter, ſed permanentia, ſ. forma; & quædã ſunt tranſmutabilia ſemper, ſ. materia. Et hoc, qđ d. ſpecies autẽ ſunt illa, quę inueniunt, etc. cõtradicit opponẽdo ſermoni de formis, & opponẽdo dicentibus ꝙ nulla eſt res, in qua cõmunicant indiuidua, niſi nomen tm̃. & iſti ſunt illi, qui deſtruunt ſcĩam. qm̃, cùm manifeſtum eſt de definitione ſpeciei K
ꝙ eſt intentio exiſtens in pluribus ſm numerum, ſm ꝙ vnumquodq; eorum eſt ens, manifeſtũ eſt ꝙ formę abſtractę impoſſibile eſt vt ſint in ſenſibilibus, ita ꝙ ſint eædẽ, nedum vt demonſtrent eſſentiam eorum. & ſimiliter apparet ex iſta definitione ꝙ illa multa, de quibus p̃dicantur ſpecies, communicant in eadem intentione, non in eadem diffinitione. D.d. & ſpecies etiam eſt cauſa aliarũ rerum. i. cauſa ſcĩæ indiuiduorum, non cauſa indiuiduorũ.

Ex illis. n. participatione ipſius vnius formas numeros eẽ. L
Ipſum tm̃ vnũ, vt ſubſtantiã eẽ, et non aliquid aliud dici vnum eſſe, quemadmodum Pythagorici. dicebat quoque numeros cauſas cæteris ſubſtantiæ eſſe, ſimiliter atque illi.

Et quæ ſunt ex illis ſecundum communicationẽ in vno ſunt ſpecies. Qui autem dixit, quòd vnum eſt ſubſtantia, & nihil aliud eſt ens, quod dicatur eſſe vnum, dixit ſermonem propinquum ſermoni Pythagoricorum, ſ. quòd numeri ſunt cauſæ ſubſtantiæ aliarũ rerum, iſta. n. eſt opinio illorum. M

Forte intendit facere differẽtiam 7
inter indiuiduum & ſpecieni. Et cũ dixit: Et quę ſunt ex illis, innuit indiuidua. & quaſi dicat, intentio autem vna, quæ eſt in iſtis rebus indiuidualibus, ſm ꝙ nõ cõmunicant in ea, ſed appropriatur vnicuiq; eorum, eſt vnum indiuiduale, intẽtio vero vna, in qua communicant, dr ſpecies. D.d. Qui autem dixit, quòd

vnum

A vnum eſt ſubſtantia, & nihil aliud, &c.i. qui autem dixit, ꝙ vnum in numero eſt ſubſtãtia, & nihil aliud eſt ens, de quo dicitur eſſe vnũ alio modo ab vno in numero, dixit pro pinquũ ſermoni Pythagoricorũ. Et dicit propinquum: quia iſti ſũt dicentes partem eſſe indiuiſibilem: quia apud iſtos non eſt ſubſtantia & vnum, niſi iſta pars. & ideo contingunt eis impoſſibilia, quæ cõtingunt dicentibus, ꝙ ſubſtantiæ rerũ ſunt vnum. vtraque enim ſecta nõ poteſt dicere quomodo ex iſtis ſit communicatio: neq; qũo iſtud vnũ
B indiuiſibile eſt cã paſſionis & actionis, & alterationis. qñ, ſi reciperet tranſmutationem, eſſet compoſitũ ex materia & forma: & oẽ compoſitũ ex materia & forma ẽ diuiſibile.

Sed pro infinito tanquã vno, dualitatem facere, infinitum vero ex magno, & paruo, hoc eius proprium eſt. Item is quidem numeros prẽter sẽſibilia, illi vero numero ipſas res eſſe aiunt, & mathematica in medio horũ nõ ponebãt. Ipſum igitur vnũ, & numeros prẽter res facere, &
C non vt Pythagorici, & introductio ſpecierum, propter eã, quæ in rationibus fit perſcrutationẽ euenit. Priores enim Dialecticæ expertes erant. Dualitatem vero feciſſe alteram naturam, propterea ꝙ numeri, p̃ter primos, ex ea aptiſſime velut ex quãdã effigie generantur. Atqui accidit econtra. non enim veriſimile eſt ita fieri. nũc etenim ex materia multa faciunt: formas vero ſemen generat ſolum. apparet ãt ex vna materia vna mẽſa. D

Et quidam poſuerunt loco infiniti duo, ſicut vnitatem. Et quidam poſuerunt cauſam infiniti magnum & paruum, & hoc eſt proprium. Et quidam poſuerunt numerum ex ſenſibilibus. & quidam dixerunt, quòd iſtæ res ſunt vnum, & nõ ponũt mathematica inter iſta. Qui autem poſuerunt vnum, & numeros alia à rebus, & non ſicut fecerunt Pythagorici, venerũt ad ſpecies per perſcrutationes de E *definitionibus: & non habuerunt primi Antiqui artẽ definitionis. Qui autem poſuit aliam naturam dualẽ, quia numeri ſunt aly à principijs, generantur ex eis generatione naturali, ſicut res generatur à ſuo exemplari. Quæ autẽ accidunt ei, ſunt econtrario. dicere igitur quia iſta ſunt ex materia currit recte. In Græco album.*

8

Dixit, ꝙ illi, qui poſuerunt duo F principia, vnum. ſ. & infinitum, quidam poſuerunt finitum generari à dualitate, & non poſuerunt dualitatem contrariam, ſicut illi, qui poſuerunt eam ex magno & paruo. & hoc intendebat cùm d. ſicut vnitatem.

Deinde dicit: Et quidã poſuerunt cauſam infiniti magnum & paruũ, & hoc eſt proprium. i. & quidam poſuerũt cauſam infiniti dualitatem, quæ eſt magnum & paruũ, quæ p̃cedunt in magnitudinib⁹ in infinitum. & d. & hoc eſt proprium, quia iſti poſuerunt principia tria, vt An-

Priores Dialecticã non participabant.

* quodam figillo.

Conditio requiſita ad q̃ſtione principiorum.

G Breuiter igitur,& ſummatim percurrimus,qui nã, & quomodo locuti ſunt de principijs: & ipſa veritate. Tantum tñ ex eis habemus,q̃ eorum, qui de principio & cã dixerunt,nemo quicquam præter ea,q̃ in de naturalibus determinata ſunt, dixerit. ſed oẽs obſcure quidem, illa tñ aliquatenus vſi ſunt attingere. Quidam.n.vt materiam principium ponunt,ſiue vnã, ſiue plures ſupponant.& ſiue corpus, ſiue incorpoream ponant, vt Plato magnũ,& paruũ dicens, Italici infinitũ, Empedocles ignẽ, terram,aquam,& aerem, Anaxagoras vero infinitatem ſimilium partium. Hi igitur oẽs talem cauſam perſtrinxerunt.& ad hæc quicunq; aerẽ, aut ignẽ, aut aquam,aut igne quidem dẽſius,aere vero tenui⁹.etenim tale quidam dixerunt primũ elementum eſſe.hi igitur hanc attigerunt cãm ſolam.Alĩ vero quidam vnde principium motus, quicunq; ſcilicet amicitiam & contentionẽ,intellm, aut amorem principium faciunt.Ipſum vero quid erat eſſe, & ſubſtãtiã clare quidem nullus aſſignauit. Maxime vero dicunt, qui formas ponũt.nec. n. vt materiam ſenſibilibus formis,& ea,quę in formis ſunt, neq; tãquam illinc principiũ motus fieret, putant. immobilitatis.n.cauſa,& quietis magis eis eſſe aiũt.ſed ipſum quid erat eſſe vnicuiq; cæterorũ formas attribuunt, formis ãt ipſum vnum.Ipſum vero,cuius gratia actiones, mutationes, & motus quodãmodo quidem dicunt cãm,non aũt ita dicunt,vt aptum eſſe natum eſt. Qui.n.intellectum,aut amicitiam dicũt, tanquam bonũ quoddã hęc ponunt. non tñ tanquam horum cauſa quicquam entiũ, aut fit, aut fiat,ſed tanquam ex his motus eorũ eſſent.ita dicũt. Siſr & qui vnum,vel ens eſſe hanc naturam aiunt, ſubſtantiæ quidẽ cauſam eſſe dicunt, non tñ huiꝰ cauſa,aut eſſe,aut fieri. Quare contingit eius quodãmodo dicere,& negare bonum eſſe tale. non.n.ſimplr,ſed ſm accidẽs dicunt. Quòd igitur de cauſis,& quot,& quales ſint recte determinatum ſit, teſtari nobis etiã iſti omnes videntur, cùm non poſſint aliã attingere cauſam.et ad hæc q̃ principia, aut ita omnia,aut horũ aliquo modo quæ renda ſint,patet.

Et videtur quòd omnes iſti teſtantur nobis,quia non poſſunt addere aliam cauſam. & cũ hoc manifeſtum eſt,quòd perſcrutatio cadit de principijs,aut ſecundum oẽs iſtos modos,aut ſecũdũ quoſdam.

D. Et videtur q̃ ſermo iſtorum de numero cauſarum teſtatur nobis,cùm non poſſunt addere quintam cauſam cauſis, quas diximus. & cùm hoc manifeſtum eſt cùm declaratum eſt q̃ Antiqui non potuerunt addere aliud principium, per quod perſcrutatio aut cadet ſuper omnia

Hæc pars vſque ibi Quigitur, non eſt in tex. Auer.

H

I

k

L

M

10

A omnia illa principia, quæ diximus, aut ſup q̃dam in vnoquoq; entiũ.

Quo vero pacto horum quiſque dixerit, & qũo de prícipijs ſe res habet, dubitationes, q̃ contingere poſſunt de his ipſis, deinceps percurramus.

SVMMA TERTIA.

Antiquorum de rerum cauſis, ac principijs opiniones confutantur.

Aduerſus eos, qui principium vnum oĩno, idq; corporeum ſtatuebant: Aduerſusq; etiã eos, qui plura principia, & corporea ponebant. Cap. 1.

B

VIcunq; igit vniuerſum vnum, & vnam quandam eſſe naturam, vt materiam ponunt, & hanc corpoream, & magnitudinem habentem, patet q̃ multipliciter errãt. Corporum enim elementa ſolũ ponunt, incorporeorũ vero minime, cùm ẽt incorporea ſint. Cumq; de generatione & corruptione cauſas dicere conarentur, & de natura

C oĩum rationes reddere, motus cauſam perimunt. Item ſubſtantiam nullius cauſam ponendo, nec ipſum quid eſt.

Quomodo autem locutus ſuit vnuſquiſq; eorum in eis, & quomodo dubitandum eſt per dubitationes poſſibiles in principijs, intendẽdum eſt poſt. Et omnes ponentes toti eandem naturam quaſi materiam, & ponentes eam corpoream habentem magnitudinem manifeſtum eſt quòd errant modis erroris. Quia non poſuerunt niſi elemẽta corporum tantum, non corporũ autem non. Et voluerunt loqui de cauſis generationis & corruptionis, & locuti fuerunt etiã de alijs rebus naturalibus, ſed abſtulerunt cauſam motus. Et etiam non poſuerunt ſubſtantiæ cãm oĩno neq; fuerunt locuti de quiditate illius.

D

Opiniones aũt iſtorum de principijs iam dictæ ſunt. quomodo autem poſuit vnuſquiſq; eorum principium illud, quod poſuit, & ratio, quæ induxit illum ad illud, & quæſtiones contingentes eis, dicendum eſt poſt D. incœpit dicere quæſtiones contingẽtes eis, & poſt eas, quas primo dixit, & d. Et omnes ponentes, &c. i. & manifeſtum eſt, q̃ antiqui, q̃ poſuerunt toti eandem naturam, quaſi materiam, & fecerunt eam corporalem aut ignem, aut aerem, aut aquam, errant modis erroris. Errant enim primo, quia poſuerunt primum elementum corpus, & non poſuerunt ipſum ſubſtantiã non corpoream. corpus vero videt eſſe compoſitũ: & ideo contingit ei

F generatio & corruptio. & primum elementum non debet dici generari, neq; corrumpi. cõtingeret enim elementum habere elementum, & ſic ĩ infinitum. D. dedit diminutionem contingẽtem eis ex hoc q̃ poſuerunt primũ principiũ corpus, & d. Et voluerunt loqui, &c. i. & voluerunt loqui ex hac poſitione de cauſis generationis & corruptionis, & non potuerũt: quia vera generatio & corruptio non inueniunt niſi in

11 Errant Antiq. qa poſuerũt primũ elemtũ E corpus, & nõ poſuerunt ipm ſubſtantiã nõ corpoream; vide idem. 2. de Ghatione. t. c6. 3. & 12 Mt. c6. 14. & hic ſſia t. com. 17.

G Hi quidem, vt diximus, & huc
cuſq; duas cauſas, quas nos in
de Naturalib⁹ determinauim⁹,
attigerunt, materiam, & vnde
motus. obſcure tamen, & nõ cla
re, ſed quẽadmodum inexerci-
tati in prælio faciunt. etenim illi
circumeuntes, egregias plerũq;
plagas infligunt. ſed nec illi ex
ſcientia, nec iſti videntur ſcire
quid dicant. Ferè etenim nullo
modo videntur his vti, niſi pau
lum quiddam. nam & Anaxago
ras, tanquã machina vtitur in-
H tellectu ad mundi generationẽ.
&, cùm dubitat propter quam
cauſam neceſſario eſt, tunc eum
attrahit. in cæteris vero magis
cætera omnia, q̃ intellectũ cau-
ſam eorum, quæ fiunt, ponit.
Et Empedocles plus quidẽ iſto
cauſis vtitur: neq; ſufficiẽter ta-
men, neq; in his reperit, quod ſe
quit. multis enim in locis apud
eum amicitia quidẽ diſiungit,
contentio vero coniungit: cùm
enim in elementa per contentio
nem vniuerſum diſſoluitur, tũc
I ignis in vnum coaleſcit, & cæte
rorũ elemẽtorum vnũquodq;:
cùm autem rurſus per amicitiã
in vnum conueniant, neceſſe eſt
iterum particulas vniuſcuiuſq;
ſeparari. Empedocles itaq;, præ-
ter alios Antiquiores, primus
hanc cauſam diuidens, introdu
xit. nec vnum motus principiũ,
ſed diuerſa fecit, & contraria. &
adhæc elementa, quæ in mate-
riæ ſpecie dicũtur, quatuor eſſe
primus aſſeruit. non tamen eis
vt quatuor vtitur, ſed tanquam K
duo eſſent ſola, igne quidẽ per
ſeipſum, oppoſitis vero terra,
aere, & aqua tanquam vna na-
tura. comprehendat autẽ quiſ-
piam idipſum, ex eius carmini-
bus contemplans. Is igitur, vt
diximus, ita, & tot principia aſ-
ſeruit. Leucippus vero, ac eius Leucippi
familiãris Democritus elemen- & Demo-
ta quidem plenum, & vacuum criti.
eſſe aiunt, dicentes hoc quidem ſocius.
ens, hoc vero non ens: & rurſus,
ens quidem plenũ & ſolidum,
non ens autem vacuum et rarũ. L
Quare nihilo magis ipſum ens,
quàm ipſum non ens eſſe aiunt,
quia neq; vacuũ quàm corpus.
hæc autẽ cauſas entium, vt ma-
teriam eſſe. Et quemadmodum
qui vnum faciunt ſubiectã ſub-
ſtantiã, cætera paſſionibus eius
generant, rarum, & denſum paſ
ſionum ſtatuentes principia, ſi-
mili modo hi quoq; differẽtias
cauſas cæterorũ aiunt eſſe. Has
autem tres eſſe dicunt, figuram,
ordinem & ſitum. differre ete-
nim ens aiũt duntaxat rhyſmo, M
diathige, & trope. quorum rhyſ
mus quidẽ figura, diathige ve-
ro ordo, trope autem ſitus eſt.
differt autẽ A ab N, figura: A N
vero à N A, ordine: Z autem ab
N, ſitu. De motu vero vnde, vel
quomodo exiſtentibus ineſt, &
hi, perinde atq; alij, per negli-
gentiam omiſerunt. Hactenus
itaq; de duabus cauſis, vt dice-
bamus, videtur quæſitũ à prio-
ribus fuiſſe.

Pytha-

A

Pythagoricorum opinio de verum principijs. Cap. 3.

INter hos vero, & ante iſtos, qui appellati Pythagorici, primi Mathematicis operã dederũt, hæc præponebãt, & in eis nutriti, eorũ principia, entiũ quoq; cunctorum eſſe putarũt principia. Cũ aũt numeri priores his natura ſint, ĩ numeris ẽt plures ſimilitudines tum ad exiſtentia, tũ ad ea, quæ fiũt, magis q̃ in igne, in terrã, & in aqua cõtẽplari videbant. talis etenim,

B vtputa numerorum paſſio iuſtitia, talis vero aĩa, & intellectus, alia vero tẽpus, cęterarũ quoq;, vt ita dicã, vnaquæq; ſiſſr. Item cũ harmoniarũ in numeris inſpicerẽt paſſiones, ac rõnes, qm̃ cætera quidẽ viderent in omnibus numeris aſſimilari, numeri vero totius naturę primi, numerorũ elemẽta, entiũ quoq; cunctorũ elemẽta eſſe putarunt, totumq; cœlũ harmoniã, & numerum eſſe: & illa quidem, quæ de numeris, & harmonijs cõſentanea paſſionibus, & partib⁹ cœli,

C ac vniuerſi diſpoſitioni mõſtrare poterant, colligentes applicabant. Quòd ſiq̃d alicubi deerat, ſupplebãt, vt totus ei⁹ tractat⁹ cõſentaneus eſſet. dico aũt veluti, qm̃ denarius pfectus eſſe videatur, totãq; numerorũ naturã e õprehendere, ideo & ea, quę in cœlo ferunt, decẽ eſſe aiunt. cùm vero nouẽ ſolũmodo ſint, quæ manifeſte apparent, decimã oppoſitã terrã faciunt. Determinatum aũt eſt â nobis alibi de his magis exquiſite. Sed cui⁹ gratia hęc re petimus, hęc eſt, vt & ab his ẽt accipiamus, quæ ponunt eſſe principia, & qũo in dictas cauſas incidũt. Apparẽt etenim ẽt iſti numerũ exiſtimare principiũ eſſe, vt materiã entibus, et vt paſſiones, ac habitus. numeri aũt elemẽta, par, & impar. quorum alterũ finitũ, alterũ infinitum. vnũ vero ex ambobus his eſſe. par etenim & impar eẽ. numerũ aũt ex vno. numeros vero, vt dictũ eſt, totũ cœlũ. Horũ aũt alĩ decẽ aiunt, inter ſe coordinata eſſe principia. finitũ, infinitũ: impar, par: vnũ, plura: dextrũ, ſiniſtrũ: maſculinũ, fœmininum: quieſcẽs, motũ: rectũ, curuum: lumen, tenebras: bonũ, malum: quadratum, longius altero latere. Quẽadmodũ ẽt Alcmęo Alcmæo.

D

E

Crotoniates putaſſe vr̃. & aut iſte ab illis, aut illi ab iſto hanc mutuati ſunt opinionẽ. fuit etenim ętate Alcmęo Pythagoræ iã ſenioris. Aſſeruit aũt iſtis ſiſſr.

F

in duo nanq; plerũq; humanas res ait diſtingui, contrarietates dicens. non tñ, vt illi, diſtinctas, ſed quaſcũq;. vtputa albũ, & nigrũ: dulce, amarũ: bonũ, malũ, paruũ, magnũ. itaq; indiſtinctũ de reliquis effudit ſermonẽ. Pythagorici vero quot ẽt, & quæ ſunt cõtrarietates, aſſeruerunt. Ex ambobus igit̃ his tm̃ accipere ẽ, q̃ cõtraria principia entiũ ſunt. quot autẽ, & quæ illa ſint, ex cæteris ſolũ. verũ quomodo

illa

G illa ad dictas cauſas applicētur, clare quidē ab eis non eſt determinatū: videntur tñ, vt in materię ſpecie ponere elemēta. ex his enim tanquā intrinſecis conſtare, ac fingi ſubſtantiam aiunt. Veterum itaq;, ac plura elementa naturæ dicentium mentē ex his ſatis ſpeculari licet.

Opiniones ponētium vniuerſum eſſe vnū: nonnullaq; de ijs, quæ antea recitatæ ſunt, opinionibus. Cap. 4.

H SVnt autē qui de vniuerſo, tanquā ſi vna natura eſſet, ita aſſeruerunt. non tamen modo eodē oēs. neq; eius, quod bene, neq; eius, quod ſm naturā eſt. In præſenti itaq; cauſarum conſyderatione nullo modo cō uenit ſermo de eis. Nō enim, vt quidam Phyſicorū, vnum ſupponentes ipſum ens, nihilominus ex vno tanquā ex materia generāt, ſed alio modo hi dicūt. illi enim, cùm generent vniuerſum, addunt tamen motū. hi vero immobile eſſe aiunt. Attamē aliquatenus præſenti perſeruta I tioni proprium eſt. Parmenides etenim vnum ſecundū rationē attigiſſe videtur: Meliſſus vero ſecundum materiā. Quare & id ille quidem finitū, hic vero infinitum ait eſſe. Xenophanes aūt, quanquā prior iſtis, vnum poſuerat (nam Parmenides eius auditor fuiſſe dicitur) nihil tamen clarum dixit, & neutrius horū naturam attigiſſe videtur. ſed ad totum cœlum reſpiciens, ipſum vnum ait eſſe Deū. Hi igit, vt diximus, in preſenti queſtio- K ne omittēdi. duo quidem, & penitus tanquam paululum agreſtiores, Xenophanes, atq; Meliſſus. Parmenides vero magis inſpiciēs, dicere, quoquo modo videtur. quod enim eſt præter ipſum ens ipſum non ens nihil iudicās eſſe, neceſſario vnū putat ipſum ens eſſe, & nihil aliud. de quo clarius in de naturalib⁹ diximus. Coactus vero illa, quæ apparent, ſequi, & vnū ratione, plura vero ſecūdum ſenſum putans eſſe, duas cauſas rurſum, ac L duo principia ponit calidum & frigidum, velut ignem & terrā dicens. Horum autem alterum, calidum ſcilicet cùm ente, alterum vero cū non ente collocat. Ex dictis itaq;, ac ab illis, qui rationi incubuerunt, ſapientibus, iſta accepimus. A primis quidē & corporeū principium. aqua nanq;, & ignis, & ſimilia corpora ſunt. & horum, à quibuſdam vnum, à quibuſdam plura corporea principia. vtriuſq; tñ iſta vt in materiæ ſpecie ponentib⁹. M A cæteris vero & hanc cauſam, & cum iſta etiam eam vnde motus ſtatuentibus. & hanc à qbuſdam vnam, à quibuſdam duas.

Poſuerunt principium cuiuſlibet ſpeciei corporum vnum, quaſi ſpecies materiæ. Quidam autem poſuerūt iſtam cauſam, & coniunxerunt illud, ex quo fit motus. & quidam poſuerunt iſta duo, & quidam vnum.

Quia

A

1 Oēs Antiq posuerūt aliqđ elementū, p principio ex cepta terra, pter po nentes leges. Idē infra te.c. 12. & 14. Idē. 1. de Aia. te. com. 32.

* Materia in rei veri tate neq; gñat, neq;

B corrūpit. Idē. 1. Ph. 82. sed vide oppoſitū. 1. Phyſ. cō. 60. Vide cō. 21.

VIa Antiqui primi Naturales cōuenit in hoc, ꝙ principiū oīum gene rabilium eſt vnum qua tuor elementorum, & quidam po nunt ipſum ignem, & quidā aerem, & quidam aquam, pręter terram ni ſi ponētes leges, d. de ipſis narrādo, Poſuerunt principium, &c. i. Anti qui vero poſuerunt principiū vnū ex qualibet ſpecierum corporū ſim plicium, ſ. quia quidam poſuerunt ignem, quidam aquam, quidam ae rem. Et dixit quaſi ſpēs materiæ, quia materia eſt in potentia, iſta au tem in actu. * & quia materia in rei veritate non generat neque corrū pitur, iſta aūt ſunt gñabilia & corru ptibilia, & iſti non pceperunt de cau ſis niſi materialem. D.d. Quidam autem poſuerunt, &c. i. quidam au tem dixerunt cauſam materialē eē, & addiderunt cauſam mouentē & agētem: & iſtorum quidam ponūt iſtam cām eē vnā, & quidam duas.

*al. mollius. a. Iſtulti⁹.

Vſq; ad Italicos igitur, & abſ que illis mēdiocri⁹ cęteri de eis dixerunt. niſi ꝙ, vt dixim⁹, dua bus cauſis vſi ſunt. & harum al teram vnde motus quidā vnā, quidam duas faciunt.

C *Vſque ad tempus italorum, et locuti fuerunt de iſta alij modicū. ſed, ſicut dixi, qui ponunt cauſas duas diuerſantur in alia cauſa. quidam enim dicūt ipſam eſſe unam, & quidam duas, ſcilicet illud, ex quo fit motus.*

Poteſt intelligi per hoc, quod d. vſque ad tempus Italorum, ꝙ hi ſci uerunt has duas cauſas tātum, ſ. ma terialē, & agentē. D.d. & locuti fue- D runt de iſta alij modicū, ſ. de cā formali. narrauit. n. hoc in alio tracta tu de Empe. ſ. ꝙ volebat demonſtra re quid eſt os, & quid eſt caro: ſed non propalauit ꝙ forma rei debet eſſe principiū aliud à ſex principijs, ſ. quatuor elementis, & lite, & amici tia, quæ ipſe ponebat. D. d. ſed ſicut dixi, &c. & innuit Anax. qui pone bat intellectum eſſe motorē tm̄: & Empe. qui ponebat duos motores, ſcilicet amicitiam, & litem.

Pythagorici vero duo quidē eodē modo dixerunt principia. tm̄ autem addiderunt, quod & E proprium eorum eſt, ꝙ finitū, & infinitum, & vnū non puta runt vllas alias eſſe naturas, vt puta ignem, aut terrā, aut aliud ſimile, ſed ipſum infinitum, & ipſum vnum ſubſtantiam horū eſſe, de quib⁹ prædicantur. qua re & numerū ſubſtātiā oīum eē.

Pythagorici autem dixerunt duo principia eſſe ſecundum hunc modum. & eſt illud, quod declara tum fuit eis, & eſt proprium eis F *dicere finem & vnum, & infinitum, & non ſunt aſſueti appellare aliud naturam, verbi gratia, ignem & terram & ſimilia, ſed ipſum infinitum, & vnum eſt ſub ſtantia. ſed ex iſtis ea, quæ ponūt, & numerant. In Græco album.*

Pythagorici autem conueniunt ; cum Naturalibus in hoc, ꝙ dicunt ꝙ principia ſunt duo: ſed ſecūdum modum, qui apparuit eis, non ſm modum, qui apparuit Naturalib⁹.

Et

G Et, cùm d. hoc, in quo conueniunt hæ duę ſectæ, d. ꝙ eſt proprium Pythagoricis, & d. & eſt ꝓpriũ eis dicere, &c. i. Pythagorici ponũt hęc duo principia. vnum aũt eorum finem, & vnũ, quæ ſignificant eandẽ intentionem apud eos: ſcẽm aũt principium ponunt infinitũ. Et hæc duo ſm iſtos ſunt ſm materiã & formã, non ſm materiã & agens, ſicut erãt apud Antiquos naturales. D. d. & nõ ſunt aſſueti appellare, &c. i. & iſti homines cum hoc, ꝙ ponunt hęc duo principia communia oĩbus naturalibus, non ponunt principiũ naturale rebus naturalibus, ſicut fecerũt Naturales de hoc, ꝙ ponunt principiũ naturale rerum naturaliũ. v. g. ignẽ & terram. & innuit per hoc diminutionem earum, cũ non poſuerunt rerum naturalũ principiũ naturale. Non. n. poſuerunt hæc duo principia, niſi ſm ꝙ opinabantur illa eſſe principia rerũ: & ꝙ numer⁹ eſt ſubſtãtia rerũ naturalium: & ꝙ principia ſubſtantię ſunt ſubſtãtię. & hoc intẽdebat, cũ d. ſed ipſum infinitum, & vnũ eſt ſubſtantia, i. ſed non poſuerunt ipſum infinitum, & ipſum vnum principiũ entium, niſi ſm ꝙ eſt ſubſtãtia. & ſm hęc duo, principia ſunt ẽt ſubſtãtiæ, qa ſunt principiũ numeri, qui eſt ſubſtãtia entium, principiũ. n. ſubſtantiæ debet eſſe ſubſtantia. D. d. ſed ex iſtis, etc. i. ex iſtis duob⁹ principijs poſuerunt entia, quę dicunt eſſe numerũ, i. cũ exiſtimauerunt entia eſſe numerũ, & ꝙ principia numeri ſunt vnum & multum, dixerunt quòd hæc duo principia ſunt entium.

H In hunc itaq; modũ & de his aſſeruerunt, & de ipſo quid eſt incœperunt quidẽ dicere, et definire, ſed valde ſimplr tractarunt. definiebãt nanq; * perfunctorie. & cui primo dicta definitio ineſſet, hoc eſſe ſubſtantiã rei putarunt: perinde ac ſi quis putaret idẽ eſſe duplũ, & dualitatem, qm̃ primũ dualitati duplum ineſt. ſed non eſt idẽ fortaſsis duplo, et dualitati eſſe, quod ſi non, ipſum vnum erit multa. quod illis quoque accidebat. A prioribus igitur, & cæteris tot licet accipere. K

*ſupficialiter.

L *Et vſi ſunt conſyderatione valde ſimplici in definiendo mænifeſtum, & primũ ens per definitionẽ, quam dixerunt. et hoc eſt, quod exiſtimabant eſſe ſubſtãtiam rei. ſicut homo exiſtimat quòd duplũ & dualitas eſt idem, quia duplũ prius eſt dualitate, ſed non ſecundum modum, ſecundum quem aliquid eſt duplum, eſt duo. ſi igitur non fuerit ſic, erit vnum multum. & hoc eſt, quod accidit illis, & imeniuntur de priori et poſteriori alia talia.* M

Ideſt, & cũ iſti hoĩes, ſ. Pythagorici voluerũt cõſiderare de entib⁹, poſuerunt ſuã cõſyderationẽ in eis in eo, qđ eſt valde ſimplex, cũ definierunt primũ ens illud, qđ eſt magis manifeſtũ * & eſt magis dignũ in eſſe, & cognitione, ſ. ſubſtantia p definitionẽ, quã dixerunt, ſ. quia dicunt ipſum eſſe infinitũ, & vnum, & numerum. D. d. & hoc eſt, qđ exiſtimabãt, &c. i. & hoc, qđ exiſtimabant, 4

* a. l. ideſt

A bant, ꝙ natura entiũ eſt natura numeri, quia numeri prędicant de entibus, eſt ſicut exiſtimatio eorũ, qui exiſtimant duplũ & dualitatem eẽ idem, i. eiuſdẽ naturæ: quia duplũ ẽ vniuerſalius dualitate, & prius ea naturaliter. quod deſcribit ſic, qđ cùm auferrt, aufertur aliud, & nõ ecõuerſo: & cũ aliud eſt, erit illud D.d. ſed nõn ſm modũ, i, ſed non ſecundũ modũ, ſm quem aliquid eſt duplũ, eſt duo, i. ꝙ cũ de aliquo aliqua plura vno prędicant, nõ eſt neceſſe vt eodem modo prædicent de eo, neq; vt ꝓdicatũ demonſtret ſub B ſtantiã illius. D.d. ſi igitur non fuerit ſic, erit vnũ multũ. id ẽ ſi igitur natura poſterioris non fuerit alia à natura prioris, tũc natura vnius & natura pluris erunt eadẽ. & intendebat per hoc ꝙ, ſi entia eſſent numeri, quia numerus eſt prior entibus, tũc plus eſſet vnum, & vnum plus. D.d. & hoc eſt, quod accidit illis. i. & impoſſibile accidẽs dicẽtibus entia eſſe numerum eſt, ſicut impoſſibile accidens opinantibus eſſe vnum plus, ideſt ꝙ contraria ſunt vnum, quia ſunt in vno. Deinde d. & inueniuntur de priori & poſteriori alia C talia, i. & multa alia talia ſunt priora ſenſibilibus hoc modo prioritatis, ſicut eſt numerus. Quia igitur fecerunt numerũ eſſe ſubſtantiam ſine illis alijs priorib⁹ naturalibus: & omnia iſta reducũtur ad hoc, qđ prius ſm definitionem homo debet eſſe prius natura ſecundum eſſe, & hoc magis declarabitur in tractatibus ſubſtantiæ.

Prius naturaliter deſcribit ſic, qđ cũ auferrt, aufertur aliud, & nõ ecõtra. Idẽ ſ. Met. ca. de vtiori. & 3. Ph. c. 35. & q ibi.

De Platonis Philoſophia: omniumq; recitatarum opinionũ epilogus. Ca. 5. D

POſt dictas vero philoſophias diſciplina Platonis ſuperuenit, in pleriſq; quidem iſtos ſecuta, quædam autẽ ẽt propria, vltra Italicorum habens philoſophiam. Cũ Cratillo nanq; ex *recenti conuerſatus, et Heracliti opinionibus aſſuetus, tanq̃ omnibus ſenſibilibus ſemper defluentibus, & de eis non exiſtente ſcĩa, hęc quidem ẽt poſtea ita arbitratus eſt. E Cùm vero Socrates de moralibus quidem tractaret, de tota vero natura nihil.

*adoleſcẽtia.

Socrates circa moralia negociatus eſt, & circa naturalia nihil.

Et poſt hoc, quod dictum fuit de modis philoſophiæ, inuẽta fuit philoſophia Platonis, & ſequebatur illos in multitudine, in vnitatibus autem erat ſecundum opinionem Italorum. Et primũ quod contingit poſt Demo. fuit opinio Herculeorũ, ſ. quòd omnia entia ſunt ſemper in fluxu & quòd nulla eſt in eis ſcientia. iſtas igitur F opiniones ſecũdum hoc accepimus in poſtremo. Socrates autem locutus fuit in moralibus, & nihil dixit de natura.

Et poſtquam inuenti fuerũt iſti 5 modi philoſophiæ, ſ. Pythagoricorum, & vſr qui ponebant mathemathica principia entium & naturaliũ, ſ. Anaxagorę, & Empedoclis, & Democriti, inuenta fuit philoſophia Platonis. & dicit, ꝙ conſequebatur illam in multitudine, ideſt ꝙ Plato

Primi Naturales in Italia fuerunt Anax. Emp. & Democri.

G Plato cõſequebatur in pluribus ſuis opinionibus opinionẽ Pythagoricorum, & in paucioribus opinionẽ Italorũ & fuerunt primi Naturales in Italia, ſ. Anaxagoræ, & Empedoclis, & Democritꝰ. Et dicit, ꝙ Plato ſequebatur in maiori parte Philoſophiæ ſuæ eos, qui ponebant mathematicas cauſas rerũ ſenſibilium. qa Plato dicebat formas eſſe, & opinabatur naturã formarum, & numeri naturã eſſe eandẽ: vt declaratũ erit in tractatibus ſubſtantiæ. & opinabatur ꝙ quatuor elementa ſunt cõpoſita ex ſuperficiebus ęqualiũ laterum & angulorũ: & ſunt quinq; dicta corpora in vltimo Euclidis, & conſequebatur Naturales in dicendo materiã eſſe, & quatuor elementa eſſe. D.d. & primum. quod contingit poſt Democritum, fuit opinio Herculeorũ, qui faciebant dubitare oẽs dãtes ſe ad Philoſopiam in illo tempore, & dicebant ꝙ nulla eſt ſcientia. Scientia.n. eſt neceſſaria & ſemp. & nihil eſt hoc, de quo pendeat ſcientia, niſi ſenſibilia, quę ſunt ſemper in tranſmutatione &, cùm ſcitum eſt ſemper in tranſmutatione, igitur & ſciẽtia ſemper eſt I in tranſmutatione. & ſcientia tranſmutata non eſt ſcientia: ergo nulla eſt ſcientia. Deinde dicit: iſtas igitur opiniones, &c. i. iſtæ igitur opiniones prædictæ puenerunt ad nos de conſyderantibus in Philoſophia vſque nunc. Socrates vero fuit primus eorum, qui locuti fuerunt de Philoſophia Morali, & nihil addit eis, quæ dicta fuerint ab Antiquis in Philoſophia ſpeculatiua.

Plato opinabaꝰ naturam formarum, et numeri eã dẽ eẽ. vide pro hoc. 8. Meta. tex. cõ. 10.

H

Rõ negantiũ ſciam: de quo latius in. 4. huius.

In his tamen vniuerſale quæreret, & primus mentem ad definitiones applicaret, illum ob K hoc laudans, putauit de alijs, & non de aliquo ſenſibilium hoc fieri. impoſſibile.n. definitionẽ communem cuiuſpiam ſenſibilium eſſe, quæ ſemper mutantur. & ſic talia entium ideas appellauit. ſenſibilia vero præter hæc, & ſm hæc, omnia dici. ſecundum participationem nanque hęc multa vniuocorum eſſe ſpeciebus æquiuoca. participationem vero ſecundum nomen ſolum mutauit. Pythagorici etenim imitatione numero L rum aiunt entia eſſe: Plato vero, nomen mutando, participatione. participationẽ vero, aut imitationẽ formarum, quęnam ſit, communiter quęrere omiſerunt. Item præter ſenſibilia, & formas mathematicas res ait medias eſſe, à ſenſibilibus quidem differentes, eò ꝙ perpetuæ & immobiles ſunt: à formis vero, eò ꝙ illę quidem multę quędã ſimiles ſunt, forma vero ipſa quęque vna ſola. & qm̃ formę cauſæ cęteris, illarum elementa M oĩum putauit entium elementa eẽ. et vt materiã quidẽ magnũ, & paruum eſſe principia, tanq; vero ſubſtantiã ipſum vnum,

Et hoc fuit dictum, quia accepit quòd eſſe iſtius fuit admodum eſſe aliarum rerum, et in ſenſibilibus nõ eſt aliquid fixum. neq; etiã eſt poſſibile vt ſenſibilia habeãt aliquem terminum communem, cũ ſemper ſint in tranſmutatione.

&

A *& vocauit illa, quæ ſunt entium, eadem formis. oĩa autem ſenſibilia dicuntur per iſta. & propterea multa vniuoca ſunt cõmunia in ſpecie: ſed ipſe addidit æquiuocationem. Pythagorici vero ſecũdum ſimilitudinem dixerũt quòd entia ſunt vnum. Plato vero addidit æquiuocationem. communicatio autem, & ſimilitudo, quæ eſt inter ſpecies, dimiſerunt perſcrutationem vniuerſalem de eis, ſed*
B *non contradixerunt niſi in ſenſibilibus, & in ſpeciebus mathematicis, quæ dicũt eſſe media inter ſenſibilia. ſenſibilia autem quædam ſunt ſemper non mobilia. ſpecies autem ſunt illa, quæ inueniuntur ad multa. et ſpecies eſt illud, quod inuenitur cuilibet. & ſpecies etiã eſt cauſa aliarum rerum.*

C

Quia dubitatio Herculeorũ mouit Platonẽ ad dicendũ formas eẽ, incœpit hic declarare quomodo illud mouit eum ad credẽdũ hoc, & d. quia accepit, &c.i. & mouit Platonẽ ad dicendũ formas eſſe, quia inuenit ĩ vnoquoq; genere, & ĩ vnaquaq; ſpecie, ꝙ eſſe iſtius indiuidui in illo eſt ſm modũ eẽ aliorum indiuiduorũ in illo genere. & hoc eſt impoſſibile, vt eſſet accidentaliter. Et opinatus fuit ꝙ nihil in ſenſibilibus eſt fixũ: & ꝙ impoſſibile eſſet ẽt vt ſenſibilia haberent definitionẽ, in qua cõmunicarent, cũ ſemper ſint in tranſmutatione. ideo opinatus eſt ꝙ intentiões, quæ inueniuntur in indiuiduis vniuſcuiuſq; ſpeciei, eædem ſunt: & definitiones rerũ ſunt res neceſſariæ extra animã. & vocauit eas formas, & exẽplaria. ſ formas rerũ ſenſibiliũ, & exemplaria nãq; q cõſpicit, ſicut artifex inſpicit formas artificiati. &, ſi non, tunc qdlibet eẽt à quolibet: & nõ eſſet ex ſpermate hominis hõ ſemp, neq; à ſpermate equi equus ſemper. D.d. oĩa autem ſenſibilia, &c.i. & opinati ſunt pp hoc, ꝙ oĩa ſenſibilia definiunt per iſtam naturã, & inueniuntur per illã, ſicut res à ſuo exemplari. D.d. & propterea multa vniuoca, &c. ideſt ſed nomina vniuoca ſignificant de multis rebus eandem cõem intentionem eis. & ſcdm ſermonem in formis non erit hæc intentio eadẽ cõmunis multis: & ſic fient nomina ſpecierũ cõmunia, & nõ erit intentio vſis niſi tm̃ nomẽ. & iõ d. ꝙ addidit æquiuocationem. D d. Pythagorici vero, &c.i. Pythagorici inducti fuerunt ad dicendũ entia eſſe numeros per ſimilitudinẽ, quia aſſimilauerũt numeros entibus, & crediderunt eos eſſe entia. & ideo non contingit eis habere nomen commune inter numeros & entia, neque fuerunt coacti ad dicendum nomen in Arabico, vocatum nomen æquiuocum, commune in ſpeciebus. Plato autem addidit nomen commune. Et forte innuit per hoc Antiquos opinantes, ꝙ cauſę entium ſunt genera vniuerſalia, ſicut vnum, & ens. iſti .n. non credebant nomen hoc æquiuocum eſſe. Et ex hoc errauit Parmenides, cum non diſtinxit inter hoc nomẽ ens, quod ſignificat vnum in numero, aut vnum in genere: & credidit omne ens eẽ vnum in numero.

D

Pro deductiõe iſtius cõſequẽtię I. ſonis vide cõ. 31. ſe primi huius.

E

F

Deinde

G Deinde dicit: cõiecatio aũt,& ſimilitudo,&c.& innuit per hoc Platonẽ. qm̃, cùm fuerit perſcrutatus de cõmunicatione inter indiuidua, debebat perſcrutari de coniunctione inter ſpecies. & dicit hoc,quia contingit ei, cùm dixit ī vltimis ſpeciebus eẽ formas,dicere hoc in alijs ſpeciebus. & ſic formę haberent formas: & ſic in infinitũ, aut diceret, ꝙ oẽs ſpecies ſunt res intellectæ exiſtentes in anima, & non habent eſſe extra animã. D.d.ſed non contradixerũt niſi in ſenſibilibus, &c.i.& cauſa in hoc, ꝙ conſydetauerunt de natura
H ſpecierum, & non de natura generum, eſt, quia perſcrutatio eorum fuit ſm contradictionem nõ ſm pſcrutationem, ideo cum quidã contradixerunt Herculeorũ quęſtioni in ablatione ſcīæ à ſenſibilibus, dixerunt formas eſſe, & naturam mediam inter formas & ſenſibilia, vt diſſoluatur ab eis per hunc ſermonem quæſtio in vtroq;. &, ſi conſyderaſſent in re ſm naturã eius, tũc reſponſio eſſet eadẽ in ſenſibilibus, & mathematicis. Et quia iſta contradictio fuit corrupta, incœpit dicere contradictionẽ veram contra
I iſtos, & d. ſenſibilia autem quędam ſunt, &c.i.dicere autem ꝙ ſenſibilia ſemper ſunt in tranſmutatione contradicitur ſic.qm̃ entia ſenſibilia q̃dam ſunt non tranſmutabilia eſſentialiter, ſed permanentia, ſ.forma; & quædã ſunt tranſmutabilia ſemper, ſ.materia. Et hoc, qđ d.ſpecies autẽ ſunt illa, quę inueniunt, etc.cõtradicit opponẽdo ſermoni de formis,& opponẽdo dicentibus ꝙ nulla eſt res,in qua cõmunicant indiuidua, niſi nomen tm̃.& iſti ſunt illi, qui deſtruunt ſcīam. qm̃, cùm manifeſtum eſt de definitione ſpeciei K
ꝙ eſt intentio exiſtens in pluribus ſm numerum, ſm ꝙ vnumquodq; eorum eſt ens, manifeſtũ eſt ꝙ formę abſtractę impoſſibile eſt vt ſint in ſenſibilibus, ita ꝙ ſint eædẽ, nedum vt demonſtrent eſſentiam eorum. & ſimiliter apparet ex iſta definitione ꝙ illa multa, de quibus p̃dicantur ſpecies, communicant in eadem intentione, non in eadem dictione. D.d.& ſpecies etiam eſt cauſa aliarũ rerum.i.cauſa ſcīæ indiuiduorum, non cauſa indiuiduorũ.

Ex illis.n. participatione ipſius vnius formas numeros eẽ. L
Ipſum tm̃ vnũ, vt ſubſtantiã eẽ, et non aliquid aliud dici vnum eſſe, quemadmodum Pythagorici. dicebat quoque numeros cauſas cæteris ſubſtantiæ eſſe, ſimiliter atque illi.

Et quæ ſunt ex illis ſecundum communicationẽ in vno ſunt ſpecies. Qui autem dixit, quòd vnum eſt ſubſtantia, & nihil aliud eſt ens, quod dicatur eſſe vnum, dixit ſermonem propinquum ſermoni Pythagoricorum, ſ. quòd numeri ſunt cauſæ ſubſtantiæ aliarũ rerum. iſta.n. eſt opinio illorum. M

Forte intendit facere differẽtiam 7
inter indiuiduum & ſpecieni. Et cũ dixit: Et quę ſunt ex illis, innuit indiuidua. & quaſi dicat, intentio autem vna, quæ eſt in iſtis rebus indiuidualibus, ſm ꝙ nõ cõmunicant in ea, ſed appropriatur vnicuiq; eorum, eſt vnum indiuiduale, intẽtio vero vna, in qua communicant, dr̃ ſpecies. D.d. Qui autem dixit, quòd

vnum

A vnum eſt ſubſtantia, & nihil aliud, &c.i. qui autem dixit, ꝙ vnum in numero eſt ſubſtãtia, & nihil aliud eſt ens, de quo dicitur eſſe vnũ alio modo ab vno in numero, dixit pro pinquũ ſermoni Pythagoricorũ. Et dicit propinquum: quia iſti sũt dicentes partem eſſe indiuiſibilem: quia apud iſtos non eſt ſubſtantia & vnum, niſi iſta pars. & ideo contingunt eis impoſſibilia, quæ cõtingunt dicentibus, ꝙ ſubſtantiæ terũ ſunt vnum. vtraque enim ſecta nõ poteſt dicere quomodo ex iſtis ſit communicatio: neq; qũo iſtud vnũ
B indiuiſibile eſt cã paſſionis & actionis, & alterationis. qñ, ſi reciperet tranſmutationem, eſſet compoſitũ ex materia & forma: & oẽ compoſitũ ex materia & forma ẽ diuiſibile.

Sed pro infinito tanquã vno, dualitatem facere, infinitum vero ex magno, & paruo, hoc eius proprium eſt. Item is quidem numeros prẽter sẽſibilia, illi vero numero ipſas res eſſe aiunt, & mathematica in medio horũ nõ ponebãt. Ipſum igitur vnũ, & numeros prẽter res facere, &
C non vt Pythagorici, & introductio ſpecierum, propter eã, quæ in rationibus fit perſcrutationẽ euenit. Priores enim Dialecticæ expertes erant. Dualitatem vero feciſſe alteram naturam, propterea ꝙ numeri, p̃ter primos, ex ea aptiſſime velut ex quãdã *effigie generantur. Atqui accidit econtra. non enim veriſimile eſt ita fieri. nũc etenim ex materia multa faciunt: formas vero ſemen generat ſolum. apparet ãt ex vna materia vna mẽſa. D

Priores Dialecticã non participabant.

*quodam ſigillo.

*Et quidam poſuerunt loco infiniti duo, ſicut vnitatem. Et quidam poſuerunt cauſam infiniti magnum & paruum, & hoc eſt proprium. Et quidam poſuerunt numerum ex ſenſibilibus. & quidam dixerunt, quòd iſtæ res ſunt vnum, & nõ ponũt mathematica inter iſta. Qui autem poſuerunt vnum, & numeros alia à rebus, & non ſicut fecerunt Pythagorici, venerũt ad ſpecies per perſcrutationes de E
definitionibus: & non habuerunt primi Antiqui artẽ definitionis. Qui autem poſuit aliam naturam dualẽ, quia numeri ſunt aly à principijs, generantur ex eis generatione naturali, ſicut res generatur à ſuo exemplari. Quæ autẽ accidunt ei, ſunt econtrario. dicere igitur quia iſta ſunt ex materia currit recte. In Græco album.

8
Dixit, ꝙ illi, qui poſuerunt duo F
principia, vnum. ſ. & infinitum, quidam poſuerunt finitum generari à dualitate, & non poſuerunt dualitatem contrariam, ſicut illi, qui poſuerunt eam ex magno & paruo. & hoc intendebat cùm d. ſicut vnitatem.

Deinde dicit: Et quidã poſueruut cauſam infiniti magnum & paruũ, & hoc eſt proprium. i. & quidam poſuerũt cauſam infiniti dualitatem, quæ eſt magnum & paruũ, quæ p̃cedunt in magnitudinib⁹ in infinitum. & d. & hoc eſt proprium, quia iſti poſuerunt principia tria, vt An-

G tiqui,cõtraria,ſ.magnum & paruũ, & ſubiectum recipiens, qđ eſt vnũ. Qui aũt poſuerunt principia vnũ, & infinitũ gñani ex dualitate nõ poſuerunt contrarijs,ſ. vnum & infinitum aliquod ſubiectũ. D.d. Et quidam poſuerunt,&c.i.& iſtorum dicentium,ſ. ꝙ principia ſunt numeri,quidam ét poſuerũt numeros ex ſenſibilibus,i. formas ſenſibiliũ. & iſti ſunt dicẽtes formas & numeros. & quidam etiã dicunt, ꝙ ſenſibilia ſunt ipſi numeri, & ſunt Pythagorici. Et quia quidam dicentiũ formas eſſe,ponunt numeros, & vſr ſubie-
H ctum mathematicorũ naturas medias inter formas & ſenſibilia, & Pythagorici neutrũ dicunt,ſed dicũt, ꝙ ex numeris componunt entia, d. & non ponunt mathematica inter iſta. Et forte innuit dicentes numeros eſſe formas. Iſtæ. n. ſunt duę ſectæ.quidam.n. dicunt, ꝙ numeri,& formæ ſunt eiuſdem naturæ: & quidam dicũt, ꝙ natura numerorũ eſt alia à natura formarum, & ꝙ eſt natura media inter formas & ſenſibilia,vt habetur in Tertio iſtiùs libri.

D.d.Qui aũt poſuerunt vnum, & numeros,&c.i.qui autem poſuerũt
I vnum, & numeros eſſe partes rerũ ſenſibilium,& non dixerunt,ꝙ numerus eſt ipſa entia, ſicut dixerunt Pythagorici,ſ.partem formalẽ, venerunt ad dicẽdum formas, & ad dicendum eas eſſe numeros p pſcrutationem de natura definitionum, ſ. vñ venerunt formæ in eis,& res definitæ extra aĩam ſunt tranſmutabiles:quapp neceſſe fuit apud eos ponere ſubiectum definitionum, aut ipſas definitiones formas eſſe. & pp hoc,quia formæ ſunt apud eos coniunctæ eũ materijs,iudicauerunt, ꝙ natura earũ nõ eſt alia à nutura nu K
meri.formæ.n.ſi ſint,impoſſe eſt vt natura earũ ſit alia à natura nũeri.

D.d. Qui aũt poſuit aliam naturã dualem, i. qui aũt poſuit dualitatẽ, q̃ eſt ex natura materiæ, non ex natura formæ,quia ex ea generant nu meri pares,non gñatione naturali, ſicut res generant à ſuo exemplari, & ꝙ eſt cã infiniti, recte dixerunt. qm̃,ſi hoc eſſet accns dualitati, non ſemp inueniret ei iſta actio. Quod enim inuenit in aliqua re accidentaliter eſt econtrario, ſ. ꝙ raro inuenitur.& hoc intendebat cùm dixit: Quę aũt accidũt ei, ſũt econtrario. Qđ accidentaliter inuenit alicui, raro inuenit.vide.2. Ph.c6.48.

Qui vero formam inducit, q̃ L
vna eſt, multas facit. Similiter autem & maſculus ad fœminã ſe habet.hæc etenim ex vno cõgreſſu impletur, maſculus vero multas implet. at iſta imitationes illorum principiorum ſunt. Plato igitur de propoſitis quæſtionibus ita determinauit. Patet autem ex dictis,ꝙduab⁹ cauſis vtitur ſolum, ea, quæ ipſius quid eſt, & ea, quæ ſecundum materiam. formæ enim cæteris
M ipſius quid ſint cauſæ ſunt, formis vero ipſum vnum.& q̃ ſubiecta materia,de qua formæ, illæ quidem in ſenſibilibus, ipm vero vnum in formis dicit: qa dualitas hęc eſt,magnum & paruum. Item ipſius bene, ipſiusq; male cauſam elemẽtis attribuit vtriſq; vtranq;:quod etiam primorum quoſdam Philoſophorum Empedoclem,& Anaxagoram magis dicimus quæſiuiſſe.

Et

A *Et ſpecies diuerſantur in hoc, quod eſt vnum & facit multitudinem. Et ſimiliter maſculus, ex quo fit multitudo. iſta igitur ſunt exempla, & ſimilia principiorũ, quæ illi dicebant. Plato autem definiuit ea ſecundum hunc modum in ſuo libro de quæſtionibus. Et manifeſtũ eſt ex illo, quod dixit, quòd ipſe non vtebatur niſi duabus cauſis, ſ. quiditate rei, & ea, quæ eſt ſecundum materiam. ſpecies enim*

B *ſunt cauſæ quiditatis aliarum rerum, ſpecies vero ſunt vnum. & illud, quod eſt materia ſubiecta, in qua ſunt ſpecies, & quædam dicũtur eſſe in ſpeciebus: quiditas enim dualitatis eſt magnum & paruũ. Et etiam dedit, quòd cauſa in bono & laudabili ſunt elementa, vnumquodque eorum cæteris, & ſunt ea, de quibus diximus quòd perſcrutatio cecidit in principys.*

Dixit: Et ſpẽs diuerſant, &c. ita ceci
C dit abſciſſum de libro Græco. & eſt vna ſignationũ, quã dicebant dicentes formas eſſe facientes indiuidua: ꝙ natura rerum aſſimilat naturæ maſculi, qui facit multitudinem. Et, quia iſta ſignatio etiam fuit vna multarũ, q̃ ceciderunt à libro, d. igit iſta ſunt exempla, & ſimilia principiorum. i. iſtæ igit cõſimilitudines ſunt, quas inuenerunt inter ſpecies, & vera principia, ex quib⁹ exiſtimauerunt, ꝙ ſpecies ſunt principia. Plato vero definiuit ſpecies ꝙ ſunt prĩcipia ſm formã & ſm agens. Et eſt manifeſtum, ꝙ poſuit quiditates re D
rum, & definitiones earũ formas rerũ, & poſuit materiã res, in q̃b⁹ ſunt formæ. D.d. Species.n ſunt, ſ. formæ ſunt apud ipſum quiditas aliarũ rerum, q̃ nõ ſunt formæ. D.d. Species vero ſunt vnum, &c.i. ſpecies aũt, q̃ vere dñr, ſunt illud, qd cõgregat ex forma vlĩ & materia v. g. ꝙ ſpecies hois non eſt forma eius tñ, ſm ꝙ ĩtendebat Plato, ſed cõgregatum ex materia & forma. D.d. Et q̃dam dicunt eſſe in ſpeciebus, &c.i. & ſignũ, ꝙ formæ non ſunt ſpecies, eſt ꝙ quiditas rei, q̃ eſt forma, eſt ĩ ſpecie, ſm ꝙ eſt pars eius, ſicut dualitas. qm̃ q̃ditas eius apud dicentes eã eſſe prin cipium, eſt magnum & paruum: & magnum & paruum ſunt alia à dualitate. D.d. Et etiam dedit, &c.i. & ſignum, ꝙ ipſe dicit materiã & formam, eſt quia dedit cãm boni & laudabilis, & etiam ſuorum oppoſitorum. & hoc non eſt niſi materia & forma. D.d. vnumquodq; eorũ cæteris. i. ꝙ ipſe dedit cãm rerum cæterarum apparentium in entibus de laudabili, & bono ſm vtrũq; elemẽtorum, quæ poſuit, ſ. materiã & formam. Deinde expoſuit q̃ ſunt illa alia cætera, & d. & ſunt ea, de quib⁹ F
diximus, &c.i. & iſta ſunt res poſteriores, quæ apparent in entibus: & ſunt ea, quorum cauſæ ſunt dandæ per principia, & vt principia verificentur propter hoc. Et d. hoc, quia apud qõnem principiorum quęrendum eſt vt ſint conuenientia oĩbus apparentibus inexiſtentibus: quoniam tũc videntur eſſe vera. & hoc non demonſtrat neceſſario ea eſſe prĩcipia, donec res mãifeſte ſignẽt ea, ſ. ꝙ, qñ poſteriora ſignant priora, tũc ⁊ificabit ꝙ sũt prĩcipia eor.

Spẽs hois nõ eſt forma eⁱ⁹ tñ vt intẽdebat Pla. ſ congregatũ ex materia & forma, ſed vide oppoſitũ. 7. Met. cõ. 11. vide cont. Zim.

Plodefinit ſpẽs, ꝙ sũt principia ſcdm formã, & ſecũdd agẽs vide 2. de Ghanone cõ. 51.

Conditio requiſita ad q̃ſtione principiorum.

G Breuiter igitur,& ſummatim percurrimus,qui nã, & quomodo locuti ſunt de principijs: & ipſa veritate. Tantum tñ ex eis habemus,q̃ eorum, qui de principio & cã dixerunt,nemo quicquam præter ea,q̃ in de naturalibus determinata ſunt, dixerit. ſed oẽs obſcure quidem, illa tñ aliquatenus vſi ſunt attingere.

Hæc pars vſque, ibi Quigitur, non eſt in tex. Auer.

Quidam.n.vt materiam principium ponunt,ſiue vnã, ſiue plures ſupponant.& ſiue corpus, ſiue incorpoream ponant, vt Plato magnũ,& paruũ dicens, Italici infinitũ, Empedocles ignẽ, terram,aquam,& aerem, Anaxagoras vero infinitatem ſimilium partium. Hi igitur oẽs talem cauſam perſtrinxerunt.& ad hæc quicunq; aerẽ, aut ignẽ, aut aquam,aut igne quidem dẽſius,aere vero tenui⁹.etenim tale quidam dixerunt primũ elementum eſſe.hi igitur hanc attigerunt cãm ſolam.Alĩ vero quidam vnde principium motus,

I quicunq; ſcilicet amicitiam & contentionẽ,intellm, aut amorem principium faciunt.Ipſum vero quid erat eſſe, & ſubſtãtiã clare quidem nullus aſſignauit. Maxime vero dicunt, qui formas ponũt.nec. n. vt materiam ſenſibilibus formis,& ea,quę in formis ſunt, neq; tãquam illinc principiũ motus fieret, putant. immobilitatis.n.cauſa,& quietis magis eis eſſe aiũt.ſed ipſum quid erat eſſe vnicuiq; cæterorũ formas attribuunt, formis ãt ipſum vnum.Ipſum vero,cuius k
gratia actiones, mutationes, & motus quodãmodo quidem dicunt cãm,non aũt ita dicunt,vt aptum eſſe natum eſt. Qui.n.intellectum,aut amicitiam dicũt, tanquam bonũ quoddã hęc ponunt. non tñ tanquam horum cauſa quicquam entiũ, aut fit, aut fiat,ſed tanquam ex his motus eorũ eſſent.ita dicũt. Siſr & qui vnum,vel ens eſſe hanc naturam aiunt, ſubſtantiæ quidẽ cauſam eſſe dicunt, non tñ hui⁹ L
cauſa,aut eſſe,aut fieri. Quare contingit eius quodãmodo dicere,& negare bonum eſſe tale. non.n.ſimplr,ſed ſm accidẽs dicunt. Quòd igitur de cauſis,& quot,& quales ſint recte determinatum ſit, teſtari nobis etiã iſti omnes videntur, cùm non poſſint aliã attingere cauſam.et ad hæc q̃ principia, aut ita omnia,aut horũ aliquo modo quærenda ſint,patet.

Et videtur quòd omnes iſti teſtantur nobis,quia non poſſunt addere aliam cauſam. & cũ hoc manifeſtum eſt,quòd perſcrutatio cadit de principijs,aut ſecundum oẽs iſtos modos,aut ſecũdũ quoſdam. M

D. Et videtur q̃ ſermo iſtorum 10
de numero cauſarum teſtatur nobis,cùm non poſſunt addere quintam cauſam cauſis, quas diximus. & cùm hoc manifeſtum eſt cùm declaratum eſt q̃ Antiqui non potuerunt addere aliud principium, per quod perſcrutatio aut cadet ſuper

omnia

A omnia illa principia, quæ diximus, aut ſup q̃dam in vnoquoq; entiũ.

Quo vero pacto horum quiſque dixerit, & qũo de pricipijs ſe res habet, dubitationes, q̃ contingere poſſunt de his ipſis, deinceps percurramus.

SVMMA TERTIA.

Antiquorum de rerum cauſis, ac principijs opiniones confutantur.

Aduerſus eos, qui principium vnum oĩum, idq; corporeum ſtatuebant: Aduerſusq; etiã eos, qui plura principia, & corporea ponebant. Cap. 1.

B

QVicunq; igit vniuerſum vnum, & vnam quandam eſſe naturam, vt materiam ponunt, & hanc corpoream, & magnitudinem habentem, patet q̃ multipliciter errãt. Corporum enim elementa ſolũ ponunt, incorporeorũ vero minime, cùm ẽt incorporea ſint. Cumq; de generatione & corruptione cauſas dicere conarentur, & de natura

C oĩum rationes reddere, motus cauſam perimunt. Item ſubſtantiam nullius cauſam ponendo, nec ipſum quid eſt.

Quomodo autem locutus fuit vnuſquiſq; eorum in eis, & quomodo dubitandum eſt per dubitationes poſſibiles in principijs, intendẽdum eſt poſt. Et omnes ponentes toti eandem naturam quaſi materiam, & ponentes eam corporalẽ habentem magnitudinem manifeſtum eſt quòd errant modis erro- D *ris. Quia non poſuerunt niſi elemẽta corporum tantum, non corporũ autem non. Et voluerunt loqui de cauſis generationis & corruptionis, & locuti fuerunt etiã de alijs rebus naturalibus, ſed abſtulerunt cauſam motus. Et etiam non poſuerunt ſubſtantiæ cãm oĩno neq; fuerunt locuti de quiditate illius.*

Opiniones aũt iſtorum de principijs iam dictæ ſunt. quomodo autem poſuit vnuſquiſq; eorum principium illud, quod poſuit, & ratio, quæ induxit illum ad illud, & quæſtiones contingentes eis, dicendum eſt poſt D. incœpit dicere quæſtiones contingẽtes eis, & poſt eas, quas primo dixit, & d. Et omnes ponentes, &c. i & manifeſtum eſt, q̃ anti qui, q poſuerunt toti eandem naturam, quaſi materiam, & fecerunt eam corporalem aut ignem, aut aerem, aut aquam, errant modis erroris. Errant enim primo, quia poſuerunt primum elementum corpus, & non poſuerunt ipſum ſubſtantiã non corpoream. corpus vero videt eſſe compoſitũ: & ideo contingit ei F generatio & corruptio. & primum elementum non debet dici generari, neq; corrumpi. cõtingeret enim elementum habere elementum, & ſic I infinitum. D. dedit diminutionem contingẽtem eis ex hoc, q̃ poſuerunt primũ principiũ corpus, & d. Et voluerunt loqui, &c. i. & voluerunt loqui ex hac poſitione de cauſis generationis & corruptionis, & non potuerũt: quia vera generatio & corruptio non inueniunt niſi in

11 Errant Antiq. qa poſuerũt primũ elẽtũ E corpus, & nõ poſuerunt ipm ſubſtantiã nõ corpoream. vide idem. 2. de Gnatione. t. cõ. 3. & 12 Me. cõ. 14. & hic Iſiat. com. 17.

G corruptibilibus.ſed cum hoc potuerunt loqui in alijs ꝓter gñationē. & quaſi laudat eos ex hoc mō,qđ non poſſunt facere illi,q poſuerunt principium rerum naturaliū mathematica.D.d.ſed abſtulerunt cām motꝰ, i ſed cùm hoc ꝙ qui poſuerunt cauſam materialem,& cōceſſerunt motum,dimiſerunt cām mouentē materiam, cùm materia nō moueatur per ſe &cum hoc ꝙ dimiſerunt cauſam agentem, dimiſerūt ēt cauſam ſubſtantiarum ſingularium, ꝑ quā ſunt ſubſtantiæ in actu, & exiſtētes
H per ſe:& eſt cauſa formalis.

Materia nō mouet ꝑ ſe. vi. 3. Phyſi.8.

Et ad hęc facile ſimpliciū corporum quodcunq; principium eſſe,terra excepta: non conſyderantes mutuam inter ea generationem,quonam modo ponūt. dico aīt ignem,terram,aquā,et aerem.quędam.n.congregatione,quędam vero diſgregatione inuicē fiunt.hoc vero vt priꝰ & poſterius ſit,multum differt.

Et cum hoc dicunt facile, quòd corpora ſimplicia ſunt principiū:
I *quia non fuerunt ſuſtentati apud perſcrutationem eorum de generatione eorum ex inuicē,præter terram,ſ.ignus,& aqua,& aer, niſi ſuper hoc,quòd quædam generantur à quibuſdam ſecūdum congregationem,aut ſecundum ſegregationem. & iſta fuit diſpoſitio eorum in principio, in poſtremo aūt diuerſantur magna diuerſitate.*

Et oēs Antiqui dicūt,ꝙ facile eſſet ꝙ elementū ſit vnū iſtorū triū, ſaeris,& ignis, & aquæ, ꝓter terrā. cùm ꝑ hoc ꝙ ſuſtentati ſunt in hoc, K
qđ diximus, vnuſquiſq; eorū dicat eſſe elemētum ſūp vnā viam. Et cā in hoc eſt,quia iuerunt ꝑ viā cōem, q̄ non ſignificat hoc eſſe elementū magis q̄ hoc. & vnuſquiſq; eorū dicit hoc eſſe elementū, quia alia generant ex eo,aut ſm cōgregationē, aut ſm ſegregationem, ſ. denſitatē, & raritatem,q̄ accidunt eis ꝑ partes,ex quibus componunt. Qui.n. dixit,ꝙ elementum eſt ignis, intendebat ꝙ cætera generant ex eo ſm ſpiſſitudinem.fingebat.n. ꝙ quādo ignis inſpiſſatur, fit aer: & cùm aer inſpiſſatur,fit aqua. Qui aūt poſuit L
aerem eſſe elementum, intendebat duos modos, ſ. cum aer rarefit, fit ignis:& cùm inſpiſſatur fit aqua. Qui aūt dixit, ꝙ elemētum ē aqua, intēdebat ꝙ cùm inſpiſſatur, fit terra:& cùm rarefit,fit aer. & nullus dixit ꝙ terra eſt elementum. Et bene potuit dicere ſm hunc modum. & intēdebat ꝙ ponere generationem eſſe ſm hunc modum facit vnumquodq; eorū eſſe elementum aliorū. Et ꝑ hoc, qđ dixit: in poſtremo aīt diuerſantur, intendit contradicere eis, vt vī,in hoc, ꝙ ponunt mo M
dum diuerſitatis inter elementum & elementatū ſm ſpiſſitudinem & raritatem. q̄m, ſi conceſſum fuerit hoc in quatuor primis corporibus, forte erit modꝰ, qui poterit dici.ſed, cùm quæſitū fuerit ab eis de diuerſitate,quæ ſit in poſtremo inter entia,& iſta corpora ſimplicia,nō poterit aliq̄s dare cām eius ꝑ denſitatē & raritatem. Res.n.q̄ vīr generari ex quatuor elemētis, differūt maxime ab elementis, & differunt inter ſe adinuicē maxime,adeo ꝙ nullus pōt dicere ꝙ hoc accidit ꝑ raritatem

Res q̄ vīr gñari ex q̄tuor elmtis differunt abinuicē ī quātitate

A tatem & denſitatē: quia oīa iſta differūt abinuicē in quiditate & deſinitione: v.g. caro ab oſſe, & iſta à q̄tuor elementis. Et forte iſte ſermo eſt excuſatio à qōne cōtingente eis in hoc, qđ dixit, in poſtremo aūt diuerſant multū. & quaſi dicat, diuerſitas eorū inter ſe eſt parua: qa non diuerſant niſi ſm denſitatem & raritatem ſimplicē, non duplicem: in poſtremo aūt, qñ entia generantur ex eis, & mutat raritas & denſitas, tunc diuerſant entia magis. ſed tñ ꝓportio cuiuslibet iſtorū entium ad naturam, quā vnuſquiſq; iſtorum opinabat eſſe elntum, demōſtrat ꝙ non excuſarent ſe tali excuſatione, ſc ꝙ qui dicebat ꝙ elemētū eſt ignis, dicebat ꝙ quiditas oīum entiū eſt ignis, & in poſtremo fuerint ignis. & ſimiliter qui dicebat, ꝙ elementum eſt aer, aut aqua.

Id etenim apparere poſſit maxime oīum elementale, ex quo primo congregatione fiunt. tale vero illud fuerit profecto, quod partium minutiſſimarū, ſubtiliſſimūq; corporū ſit. Quapropter quicunq; ignem principiū ſtatuunt, maxime cōuenienter
C huic rationi dicent. tale autē cæterorum quoq; quiſq; fatet elementum corporum eſſe.

Opinio vero, quæ magis conſequitur ordinē, eſt quòd fuerint ex prima mixtione. & hoc de minimis corporibus. Et ideo oēs dicētes, quòd principium eſt ignis, concedunt hoc. & ſecundum hunc modum cōcedit vnuſquiſq; eorū quòd definitio elementi eſt iſta, ſcilicet quòd eſt illud de corporibus, cuius D *ordo eſt vltimus.*

Opinio vero, q̄ eſt melior de elementis, & magis conueniens apparē 13
tibus, eſt dicere, ꝙ iſta elemēta ſunt compoſita ex prima mixtione, quæ fit in corporibus indiuiſibilibus.

D.d. Et ideo oēs dicentes ꝙ principium, &c. i. & omnes dicētes, ꝙ principium eſt ignis, cōtingit eis concedere, ꝙ elementa ſunt corpora indiuiſibilia. qñ apud eos ignis eſt principium, quia eſt ſubtilius, & eſt ſubtilius pp paruitatem partiū: ex quo contingit ꝙ partes paruæ ſunt principium. D. d. & ſm hunc modum E
concedit, &c. i. & ſm ſermonem dicentem partes eſſe indiuiſibiles concedit vnuſquiſq; dicentiū hoc, ꝙ de Definitio
finitio elementi eſt illud, cuius ordo eſt vltimus in eſſe, & primus in tpe & generatione: non qui dixit ꝙ elementum eſt vnū corporum ſimpliciū, quia nō eſt ordo alicui' iſtorum corporum vltimus in eſſe. Et intendit ꝙ qui non dicit partes eſſe indiuiſibiles, non poteſt dicere deſinitionem elementi.

Quare nemo poſteriorū, qui F
vnum ponebant, terram elemētum exiſtimauerat, ſ. pp partiū magnitudinem. Trium vero quodcunq; elementorū habuit authorem aliquem. quidam. n. ignem, quidam aquam, quidam aerem hoc aiunt eſſe. Accur non dicūt & terram, vt multi hominum? omnia etenim terram eſſe dicunt. Heſiodus quoque primam corporum terram ait eſſe, tam vulgarem & publicā accidit hanc opinionem eſſe.

& definitione, & a q̄tuor elemētis. Idē 1. de Aīa. cō. 77. & 7. Met. cō. 60. &. 1. d Gñatio. 84 & 2. d Gener. & corruptione. t. c. 48. & 1 4. Mete. c. vl. Sed tūc v. oppoſi. 1. c. de ſubſtantia or

B bis: vbi dī ꝙ vnū cō poſitū nō hēt niſi vnā formā ſubſtātiale. Vide cō ta. Zim.

G Secundum hãc itaq; rationem, ſiquis aut quicquã horĩ, excepto igne, dicat aut aere quidem denſius, aqua vero tenuius hoc ponat, non recte, pfecto inquiet. Quòd ſi id generatiõe poſteri⁹, natura prius ſit, qđ vero digeſtum. & congregatũ generatione poſterius ſit, contrarium his eſſet vtique. aqua quidem aere prior, terra vero hac ipſa aqua.

Dicentes autem elementum eſſe vnum, & quòd eſt terra, videntur dicere hoc propter magnitudinem partium. Elementa autẽ tria vnuſquiſque eorum dicit. quidam igitur dicit ignem, et quidã aquã, & quidam aerem. & non dicunt quòd ex terra ſit aliquid, ſicut dicebãt multi homines, quòd omnia ſũt terra. Et Heſiodus dixit, quòd terra eſt primum principium eorporum, & opinabatur quòd hoc eſſet famoſum. Et ſecundum hũc ſermonem nullus eorum, qui dixerũt ignem tantum, & eorum, qui poſuerunt, quòd aer eſt denſior igne, & ſubtilior aqua, dixit recte. Si igitur illud, cuius eſſe eſt primum, eſt poſtremum ineſſe naturaliter, & coctum, & diſtinctum, generatio eius eſt poſtrema, tunc dicens quòd aqua eſt ante aerẽ, & terra ante aquam, dixit econuerſo.

14 Dicentes aũt, ꝙ terra eſt elementũ vñr dicere hoc pp magnitudinẽ partium. qm̃ ſubtilitas ſit ſm parui tatẽ partiũ: ergo & groſſities ſm magnitudinẽ partiũ & iſti dixerunt in elemento econtrario ei, qđ debet eſſe. illud. n. cuius ordo eſt vltimus, naturaliter eſt minus. D.d. Elemẽta aũt tria vnuſquiſq; eorũ, &c. i. quia fugiẽdũ eſt à poſitione elemẽti alicuius non conuenientis definitioni elementi, ideo Nullus Naturalium dixit ꝙ terra eſt elementũ, ſed dixerunt tria tm̃. Quidã igit̃ dixerũt ipſum eſſe ignem, & hoc eſt magis ꝓpinquum definitioni elementi. & quidã dixerunt aerẽ & aquã, & ille vir, qui dixit terrã, eſt vir famoſus ſi ponẽdo leges apud eos. D.d. Et ſm hunc ſermonẽ, &c. i. & ſm ſermonẽ dicentis ꝙ terra eſt elementũ, quia eſt magnarum partium, nõ erit ſermo dicentis ꝙ elemẽtum eſt ignis, aut aer, aut aqua, ſermo rectus. Sermo. n. dicentis ipſum eſſe ignem cõtrarius eſt huic ſermoni. ſermo aũt dicentis ꝙ ipſum eſt alterum duorũ elementorũ reſiduorum, nõ eſt verus: quia ex paruo fit magnũ, & ex magno fit paruũ. & eſt ſermo cõtradicens ſibi. D.d. Si igit̃ illud, cuius eſſe eſt primũ, &c. i. ſi igit̃ illud, cuius eſſe eſt primum in tempore, & poſtremũ in natura, eſt elntum: & illud, cui⁹ eſſe eſt poſtremũ ĩtpe, eſt generatũ, & diſtinctũ ex elnto, aut decoctũ ex eo, aut qũo voluerit dicere: tunc dicẽs, ꝙ aer eſt elntum ignis, aut aqua elemẽtũ aeris, & vlt ſpiſſius elntũ ſubtilioris, dicit econuerſo definitionẽ elnti. qa, cùm aq̃ eſt añ aerẽ in gñatione, & aqua eſt in maioribus partib⁹ q̃ aer, ſicut poſuit maius añ minus in gñatione, & elntũ ei. & eſt manifeſtũ, quia minus eſt ante maius in generatione, cum maius diſſoluatur in minus.

De

A De his igitur, qui vnam, qualem diximus, cãm ponunt, hæc dicta ſint. Idipſum aũt & ſiquis hęc plura ponit, vt Empedocles quatuor corpora ait eſſe materiam. etenim huic partim eadẽ, partim propria neceſſe eſt accidere. Nam & ꝙ inuicem fiũt, videmus, tanquam nõ ſemp igne, & terra manente eodem corpore. dictum aũt de eis in de Naturalibus eſt. Deq; cauſa mouẽtiũ, vtrum vnum, an duo ponenda ſint, neq; recte, neq; irrationabi
B liter oĩno arbitrãdũ eſt dictum fuiſſe. Et ſimpliciter alterationẽ auferãt neceſſe eſt, qui ita dicũt. nõ. n. ex calido frigidum, nec ex frigido calidũ erit. Quid. n. ipſa contraria patiunt̃, & quænam vna natura ſit, q̃ ignis & aqua fiat? quod ille minime inquit.

Sint igitur ea, quæ dicẽtur ponẽtibus eandem cauſam, quæ fit ante, iſti ſermones dicti. Et per iſtam viam eamus cum ponentibus eam
C *plures vna, ſicut Empedo. dicit. n. quòd corpora materialia ſunt quatuor. contingunt enim ei iſta eadẽ, & alia propria contingentia neceſſario. Et iam locuti ſumus de rebus, quæ videntur alterari adinuicem, cùm non remaneant in eadẽ diſpoſitione ſemper, ſicut ignis, & terra, & ipſum corpus. & iam locuti ſumus in eis in naturalibus. Et in cauſa mobilium de ponente vnam cauſam, aut duas non recte dixit. Et non bene dixit etiam, qui* D *abſtulit alterationem vniuerſaliter. contingit enim dicẽtibus hoc, vt ex calido non fiat frigidum, neque ex frigido calidũ. idem enim non recipit contraria. Quapropter natura generata vniuerſalis debet eſſe vna, aut ignis, aut aqua. quod nullus dixit.*

Cum iſtis igit̃ contradictionib⁹ 15
contradicamus alijs dicentib⁹, ꝙ cã materialis eſt vnum corpus iſtorũ quatuor. & ſicut contingit dicentibus vnum elementum, & illud ele- E
mẽtum ſit cõpoſitum ex alio, ſicut cõtingit Empedocli· qm̃ vterq; eorum facit generationẽ ꝑ congregationem partium, & corruptionem ꝑ ſegregationem earũ: & ſic contingit eis, vt aliquid ſit prius elemẽto. & cã in hoc eſt, quia nullus eorum dicit alterationem eſſe. D. d. cõtingunt enim ei, &c. i. contingunt. n. Empedocli impoſſibilia iſta, q̃ contingunt dicentibus ꝙ elemtũ ẽ vnũ quatuor, & ẽt alia propria. D. d. Et iam locuti fuim⁹, &c. i. & iam declaratum eſt in Scientia Naturali. qa, F
cùm iſta quatuor corpora videtur alterari adinuicẽ in accidentibus, & formis ſubſtantialibus, remanentibus illis in hac corporeitate ſingulari, declaratur ꝙ generatio eorũ nõ eſt per congregationem & ſegregationem, i. ꝑ denſitatem & raritatẽ. Denſitas. n. & raritas nõ faciunt trãſ mutationem in ſubſtantia, neq; in qualitate, cùm ſint de ſitu. Et ſimiliter dicentibus, ꝙ elementa ſunt corpora indiuiſibilia, contingit non eſſe alterationem in ſubſtãtia, neque in qualitate: neque tranſmutationẽ in

Dẽſitas & raritas sũt de ꝑdicamẽto ſitꝰ. vide oppoſi. 7. Phyſi. cõm. 15. & 4. Ph. 84. Vide contra. Zim.

G in eodem corpore ex paruo in magnum, ſ. in quantitate continua ſm ꝙ continuum eſt: neq; ex vna forma in aliã. & iſta contradictio eſt cõis Empedocli, & dicentib⁹, ꝙ iſta quatuor corpora ſunt prima elemẽta: & ꝙ generatio fit p congregationem & ſegregationẽ. D.d. Et iã locuti fuimus et in naturalibus, &c.i. ꝙ locutus fuit ī ſcĩa Naturali ī iſtis reb⁹. qm̃* ī hac ſcĩa inducit illud, qđ declaratum fuit illic ſm rememorationem. Deinde cõſyderat de eis in hac ſcĩa, ſm ꝙ ſunt entia. & illud eſt, ſm ꝙ ſunt principia ſubſtantię, non ſm ꝙ ſunt prĩcipia naturalis corporis. Sunt.n. in hac ſcientia aliqua, de quibus pſcrutatur hic, & demõſtratio erit de ſcientia Naturali. v. g. quia ī hac ſciẽtia quæritur, vtrum eſt ſubſtantia prima prior ſubſtantijs ſenſibilibus. deinde ponit hoc, quod declaratum fuit ex Naturali ſcĩa, ſ. primum motorem eſſe non motũ omnino: & ꝙ eſt principium corporis, quod circulariter mouet. D.d. Et non bene dixit, &c.i. & iſti nõ recte dixerunt, cùm abſtulerunt alterationem in qualitate, & ſubſtãtia ab elementis. quia, cùm poſuerunt ꝙ elementa aut elementum ſunt ſimplicia, fuit impoſſibile vt calidũ ex his in frigidum mutaret, neq; frigidũ in calidum. Idem enim impoſſibile eſt vt recipiat paſſionem, & vt tranſmutetur de contrario in contrariũ & hoc eſt contrarium ei, quod comprehẽditur viſu. Et ſimiliter impoſſibile eſt in elemẽto, ſi fuerit corp⁹, & ſimplex, vt tranſmutetur de magno in paruum, aut de paruo in magnum. Deinde dicit: Quapropter natura, &c.i. quapropter, cùm illic non eſt alteratio in ſubſtantia, ſ. in elemento aut in elementis, neceſſe K
eſt vt natura rerum compoſitarũ ex eis ſit natura elemẽti: ita ꝙ ſi elemẽtum fuerit ignis, erit natura omnium rerum ignis: & ſi aqua, aqua. & nullus eorum dixit hoc, ſ. ꝙ compoſita ex elementis cõueniunt cùm elemento nomine, & definitione.

Diuerſitas modorũ cõſyderationis ī hac ſcia & in Naturali phĩa. pro quo vide et infra c. 18. &. 7. Met. 5. &. 9. et. 39. & cõ. 1. & 5. & 6. 12. Met. & in 8. met. cõ. 4. & in 4. met. cõ. 1. & 6. me. cõ. 1. &. 2. Phy. cõ. 4. &. 21.

H

* Ari. ī hac ſcia iducit illud, qđ declaratum fuit ī ſcia Naturali ſed ni rememorationem.

I

Idẽ. n. impoſſ. eſt vt recipiat paſſionẽ, & vt tranſmutet de contrario in contrariũ, ſed cõſyderat inſtantiã de materia prima.

Examinatio opinionis Anaxagoræ. Cap. 2.

ANaxagoram vero ſiquis putauerit duo dicere elementa, maxime ſecundũ rationem arbitrabitur: quam ille quidem ipſe non digeſſit, neceſſario tamẽ ſecut⁹ fuiſſet eos, qui eã inferrent. Quandoquidẽ & aliter cũ abſurdum ſit dicere à principio oĩa miſta eſſe, tum qm̃ accidit ĩmiſta oportere antea eſſe, tum qm̃ non eſt natura aptum quodcunq; cuicunq; miſceri, & ad hæc, qm̃ paſſiones, et accidentia ſeparareñ à ſubſtantijs: eorundem.n. eſt miſtio, & ſeparatio, ſiquis tĩ ſequatur, dicerens vnà cũ eo quæ dicere vult, fortaſſis videbitur quædam noua decentius dicere. L M

Anaxagoras vero, qui dicebat elementa eſſe duo, opinabatur hoc proprie de ſermone, quẽ ipſe nõ intellexit, & conſequebatur quaſdã ſophiſticationes, quæ induxerũt eũ ad hoc. Et turpe eſt vt faciat ens ī alia diſpoſitione, et ſermo de eo fiat econuerſo. omnia. n. admixta ſunt cum principio. contingit igitur, vt primo ſint non admixta. & admi

xtio-

A *xtio rerum non eſt propter paruita tem. & cum hoc paſſiones & acci dentia ſeparãtur à ſubſtantijs: admixtio enim, & ſeparatio ſunt ſimul. & qui diligit conſequi verũ in eo quòd ſit dicens, verum appa ret in ſuis ſermonibus.*

16 Anaxagoras vero, qui opinabat quòd cauſę ſunt duæ in actu, ſ. cauſa agens, & corpora cõſimiliũ partiũ, quæ ſunt in mixtione, nõ ſecũdum ordinem iuit, ſ. quia non declarauit qualitatem exiſtentem corporũ cõ-
B ſimiliũ in mixtione: neq; etiã dixit illud p argumentũ ſufficiens, ſed p ſophiſticationes inducentes eũ ad il lud. Deinde dicit: Et turpe eſt, &c. ideſt turpe eſt dicere aliquid in prin cipio entiũ, qñ apparet q entia ſunt in diſpõne diuerſa ab eo, quod dictum fuit de ſuis principijs. D. d. omnia enim admixta ſunt cũ principio. & narrat ſermonem Anaxagoræ. & intendit p principiũ, illud, quod vocat admixtionem: & p admixta, corpora cõſimilium partiũ.

Deinde dicit: contingit igitur vt primo ſint non admixta. i. cõtingit
C igitur Anaxagoræ, cũ dixit q res in principio ſunt admixtæ, vt ante nõ ſint admixtæ. quapropter mixtio nõ erit principiũ. mixtio enim non intelligitur niſi poſt ſegregationẽ.

Deinde dicit aliud impoſſibile cõtingens Anaxagorę in hoc, q dicit cõſimiles partes admixtę ſunt valde minimę, & dicit cõtra ipſum, q mixtio vera nõ fit p paruitatem partiũ. Illa enĩ mixtio nõ eſt niſi apud ſenſum. Mixtio aũt vera eſt vt mixta alterent abinuicem, donec fiat ex eis forma media. v. g. forma oxymellis, quæ fit ex mixtione mellis & aceti. D Deinde dicit aliud impoſſe, & d. Et Et cũ hoc paſſiones, & accidẽtia, &c. ideſt, & cũ hoc accña ſeparant à ſubſtantijs, qñ ſubſtãtiæ admiſcent, ita q mixtio ſubſtantiarũ & ſeparatio accidentiũ fit inſimul. & ſubſtantiæ cũ ſint, erũt extra paſſiones, & accidentia. D. d. & qui diligit cõſequi verũ, &c. i. innuit q Anaxagoras volebat p iſtos ſermões facere fimbrias ſibi, aut defendere aliquã opinionẽ famoſam. ſed melius eſt dicere, q hoc faciebat pp laudem, quía in ſuo tpe nõ erat lex, quã defenderet.

Mixtio vera ẽ vt mixta alterẽt adinuicẽ,

donec fiat ex eis forma media. vide 1. de Gener. 86. & 89. & 90. & 2. de Generat. 48.

Quãdo enim nil erat ſeparatum, patet q nil erat vere de illa ſubſtãtia dicendum. dico aũt q neq; albũ, neq; nigrũ, aut fuſcũ, aut aliũ colorẽ, ſed quod colore vacans neceſſaria eſſet. alioquĩ nanq; aliquẽ horũ colorũ habe ret. ſiſt etiã ſine ſapore eadem ra tione, nec aliud quicquam ſimi lium. nec enim quale quid poſſi bile eſt illud eſſe, neq; quãtum, neq; quid. formarũ enim, quæ in parte dicunt, aliquę ei ſane in eſſent. hoc vero impoſſe, ſi miſta ſint oĩa. eſſent enim iã ſeparata. F

E

Quoniam autem in fundamẽto naturæ non eſt aliquid diſtinctum, manifeſtũ eſt, quòd nõ uere dicitur in illa ſubſtantia quòd eſt alicuius diſpoſitionis. dico neq; albæ, neq; nigræ, neq; alterius coloris, ſed ſine colore neceſſario, & in eo eſt nega tio iſtorum omnium colorum. & ſimiliter eſt ſine aliqua mixtione, & ſimiliter non erit in eo aliquid

conſimi-

G *conſimilium partium. & non exiſtimatur habere qualitatem, aut quantitatem, aut aliud omnino. quoniam illud, quod dicitur de aliquo particulariū, illa ſunt ſpecies illius: quod eſt impoßibile.*

17 Quoniam autē manifeſtum eſt ꝙ in principio, ex quo ē generatio, ſcilicet principium ſm naturam nō debet eſſe aliquid eorum, quæ generantur ex eo in actu, manifeſtū eſt ꝙ illud principiū non debet eſſe in aliqua diſpōne eorū quæ fiūt ex eo. H qm̄, ſi ex eo fiunt oēs diſpoſitiones ſubſtantiales & accn̄tales, & generatio nō eſt ex eo quod eſt ens, ſed ex eo qđ eſt nō ens, manifeſtum eſt ꝙ illud principiū non debet eſſe in aliqua diſpoſitione, neq; ſm qualitatē accidentalem, neq; ſubſtantialem, neq; ſm quantitatem. Quoniam, ſi diceretur de eo aliquod iſtorū, tūc eſſet, antequam generaretur ex eo. & manifeſtum eſt ꝙ nō generatur, niſi illud, quod non eſt. & ideo neceſſe eſt, ſicut dixit, vt in eo ſit negatio colorum, & negatio omniū formarum. Et hoc intēdebat cùm di- I cit. & ſimiliter eſt ſine aliqua mixtione. i. ꝙ cum eo non admiſcetur aliqua natura. & ideo, ſicut d. non erit in eo aliquod corpus conſimilium partium. Deinde d. & nō exiſtimatur habere qualitatē, &c. id eſt & nō eſt poſſibile exiſtimare ipſum prædicari de aliquo ente. verbi gra vt habeat qualitatem, aut quantitatem, aut aliud generū entium. quoniam, ſi ita eſſet, tunc eſſet genus entium, de quibus prædicatur. &, ſi ita eſſet, tunc eſſent illa entia ſpecies, & ipſum eſſet genus eorum.

* Et dixit hoc, quia declaratum eſt poſt, ꝙ genus eſt aliud à materia. Genus enim eſt forma vniuerſalis: materia autem ſecundum ꝙ in ea non debet eſſe in actu aliquid oīno. † & ex eis, quæ recipit, nullam habet formā omnino neq; vniuerſalem, neque particularem: ſed primo recipit formam vniuerſalem, & poſtea mediante forma vniuerſali recipit formas alias vſq; ad indiuiduales.* & eſt vna in numero, ſecūdum quòd eſt ſubiectum formarum indiuidualium: & multa ſecundum formas, quia diuiditur p eas. Et eſt vniuerſaliter ſimilis generi, ſed differt à genere: quia eſt vna in numero in multis, ſecundum ꝙ eſſe eius eſt in potētia, genus autem eſt vnū in forma media inter actum & potentiam in multis. Et ideo habet genus prædicari de pluribus ſpeciebus & de indiuiduis illarum ſpecierum: materia autem nō poteſt prædicari de ſpecieb⁹ generatis ex ea. Antiqui autem, & maxime Alexander ſcripſerunt demonſtratiue, quòd genus eſt aliud à materia.

Ait autem omnia eſſe miſta, intellectu excepto: hunc vero ſolum impermiſtum, & purum. Ex his vero accidit principia dicere, & ipſum vnum (hoc enim ſimplex & impermiſtum) & alterum tanquam ens, quale inde terminatum ponimus, ante q̄ determinetur, & aliqua participet forma. Quare dicit quidem, neque recte, neq; clare, vult autem ſimile quiddam & ñs, quæ poſterius dicunt, & ñs, quæ nūc magis apparent.

Diſcutiuntur

K

* Documentū ſiue digreſſio, q̄ oñdit materiā à genere differre ꝑ quo vi. 12. Met. c. 14. & 8. Met. c. 6. et 7. Met. cō. 41. & 46. vide tñ op po. in 10. Met. tex. c. 24. vid cō. Zim.

† Materia nō hēt oīno aliquā formā ex eis, quas recipit: ſed prio recipit formā vſem, & ea mediante recipit alīs vſq; ad idiuiduales.

* Materia ē vna numero, ſecūdū ꝙ ē ſubm foꝛarū indiuidualiū, & multa ſecūdū foꝛas, q̄ diuidit ꝑ eas. vide idē. 12. Meta. 11. & 14. c. & 1. de Gen. 22. & 1. cō. 29. & 4. Phy. tex. cō. 84.

A *Diſcutiuntur opiniones eorum, qui entia aliqua præter ſenſibilia ponebant: primũq; reprehenduntur Pythagorici, principijs alieniori modo quam Naturales vtentes.*

Cap. 3.

VErum hę quidẽ illarum, quę circa generationẽ, et corruptionẽ, & motum ſunt rationũ, propriæ ſunt ſolũ. ferè enĩ de tali ſubſtãtia & principia, & cauſas inueſtigant ſolũ. Quicũq; vero de cunctis quidẽ entibus ſpeculantur, entiũ autẽ quædã ſenſibilia, quædã nõ ſenſibilia ponunt, manifeſtũ eſt, ꝙ de vtriſq; generib⁹ perſcrutant. Quare magis immoreẽ quiſpiã de ẽſ quid bene, quidue nõ bene dicant, ad eorum, quæ nobis propoſita ſunt, inquiſitionem.

B *Omnia autẽ ſunt admixta. & rurſus dicit omnia quidem præter intellectũ. purus enim eſt nõ mixtus. Et in iſtis rebus contingit dici quo ad principia quãdoq; eſſe vnũ, & ſimplex, ſicut poſuimus ipſum eſſe indeterminatũ, aut equã determinetur alio modo. Qui igitur dixerunt aliũ ſermonẽ, aut conſimilem non recte dicunt, & præcipue illi, quos modo diximus. Sed iſti ſermones nõ conueniunt niſi in generatione, & corruptione, & motu tantũ. & iſta perſcrutatio de ſubſtantia & principijs, et cauſis ſufficit Et qui ponit ſuã conſyderationem in oĩbus entibus, dicit entium quædam ſenſibilia, quædam inſenſibilia. & manifeſtũ eſt ſecundum hunc modum, quem poſuerunt in vtroq; genere. Et ideo, ſiquis voluerit experimentari hoc, quod dixerunt vtrũ recte dixerunt, aut non, poterit hoc facere ex perſcrutatione, quam diximus modo.* C D

Ex hiſigit̃, quę diximus, cõtingit dicere in principijs qñq; eſſe determinata, qñq; eſſe non determinata. Sunt enim nõ determinata & in potentia: quia, ſi nõ eſſent ſic, nõ eſſet generatio. Sunt autẽ determinata: quia ſi non eſſent ſic, tunc generatũ nõ eẽt determinatũ. Deinde dicit: qui igit̃ dixerunt aliũ ſermonẽ, &c. ideſt & qui dixerũt aliũ ſermonem, ſcilicet ꝙ elementũ, & principiũ eſt in actu ex natura rerũ, quarum eſt principiũ, nõ dixerunt recte. & innuit oẽs. Vnuſquiſq; enim eorũ nõ poſuit principiũ materiale aliquod extra ea, q̃ generant̃ ab eo. & ſic nõ erit illic generatio. generatio enim eſt ab eo, quod eſt in potẽtia, nõ in actu. Deinde dicit: & præcipue illi, quos modo diximus. & innuit Empedoclẽ, qui ponebat elemẽta eſſe in actu, & ꝙ non alterant̃ adinuicem. Et, quia pſcrutatio de elemẽtis rerũ mobiliũ eſt propria ſcĩæ Naturali, & cõſyderatio de eis in hoc loco nõ eſt niſi ſm ꝙ ſunt principia ſubſtantiarũ exiſtentium p ſe, & tñ locutus fuit hic cũ illis ſermone nãli, dixit: Sed iſti ſermones nõ cõueniũt, &c. ideſt ꝙ ſermo verus cõueniẽs huic principio eſt ſermo acceptus ex rebus naturalibus. Perſcrutatio aũt de hoc pricipio, quod modo pſcrutati ſumus ſine diſtinctione, ſufficiẽs eſt in hoc loco, ſm ꝙ oportet in hac cõ ſydera- E F

18

Cõſyderatio de elemẽtis rerũ mobiliũ & ꝓpria ſcĩę Naturali. & cõſyderatio d̃ eis i hoc loco nõ eſt niſi vt ſũt ſubſtantiæ. vi de idem ſ. cõ. 15. & q ibi.

Multi homines reputant ꝙ Naturalis philoſophia, & ſcientia diuina ſunt eadẽ ſcia.

ſyderatione. Et cũ dixit hoc, voluit demonſtrare cãm cogentẽ hoĩes ad dicendũ, ꝙ iſta cõſyderatio eſt duarũ conſyderationũ, non vnius: cùm ẽt multi hoĩes reputent Naturalem ſcĩam & Diuinã eſſe eandem. Et d. Er qui ponit ſuã conſyderationẽ in oĩbus entibus, &c. i. quia quidã Antiquorũ, apud quos diuiſa ſunt entia in duo, ſ. ſenſibile & inſenſibile, cũ cõſyderauerũt in vtroq; genere, & poſuerunt ea vnũ genus, ideo ſermo cõtra eos erit ꝓprius huic ſcĩæ. & iſti ſunt, qui poſuerũt, mathematica eſſe principia ſenſibiliũ. D.d. Er ideo, ſi quis voluerit experimentari, &c. i. & ꝙ iſte ſermo ꝓprius eſt cõtra eos, ideo, ſi quis voluerit ſcire vtrũ verũ, aut nõ verũ dixerũt, poterit hoc facere perſcrutatione aliqua, quam mõ perſcrutati ſumus: & ex iſtis ſermonib⁹, quos ĩuenim⁹.

H

Qui itaq; Pythagorici appellãtur, principĩs quidẽ, & elemẽtis alieniori modo q̃ Phyſiologi vtunt̃. Cauſa vero eſt, qm̃ ea non ex ſenſibilibus acceperunt. Entiũ enim quæ mathematica ſunt, ſine motu ſunt, præter illa, quæ circa Aſtrologiam ſunt. diſputant tñ, & tractant omnia de natura. etenim generant cœlum, & circa eius paſſiones, partes, & opera obſeruant quod accidit, & principia, & cauſas in his conſumunt, tanquam cæteris Phyſiologis conuenientes: quia ipſum ens hoc eſt, quodcunque ſenſibile eſt, & quod cõtinet id, quod vocatur cœlũ.

I

Qui vero vocantur Pythagorici, vtuntur principijs, & elementis modo diuerſo ab eo, quo vtuntur loquentes in natura. Et cauſa in hoc eſt, quia nõ acceperunt iſta ex ſenſibilibus. Mathematica n. ſunt ſine motu, præter ea, quæ ſunt in Aſtrologia. & iſti diſputant et loquuntur de natura, & conſyderant cælum, & partes eius, et actiones & paſſiones, & conſequentia iſta. & dant illi principia, & cauſas, vt numerentur in Naturalibus. entia enim non ſunt niſi ſenſibilia, & accipiunt illud, quod dicitur cælum. Et dicunt in cauſis et principijs multos ſermones, ſicut diximus. K L

Cùm declarauit, ꝙ ex perſcrutatione iſta põr hõ errorem ſcire iſtorum, qui admiſcent duo genera entiũ, ſ. ſenſibile & intelligibile, & ponunt intelligibile cãm ſenſibilis, incœpit declarare hoc, & d. Qui vero vocant̃ Pythagorici, &c. i. quia Pythagorici poſuerũt cauſas rerũ naturaliũ res non conuenientes, & nõ eſſentiales rebus naturalibus. D.d. Er cã in hoc eſt, &c. i. & cã in hoc, ꝙ ponũt rebus naturalibus principia inconuenientia, eſt, qa nõ quęrunt principia ſenſibiliũ ĩm ꝙ ſunt ſenſibilia & mobilia, ſed q̃rũt principia eorũ ex rebus non mobilibus, ſ. mathematicis, in quibus nõ eſt motus, ꝓterq̃ in Aſtrologia. * Et debes ſcire, ꝙ licet ſubiecta Aſtrologiæ ſint mota, ſ. corpora cœleſtia, non tamẽ conſyderat in eis Aſtrologus ſecundum ꝙ ſunt mota, ſed conſyderat de figuris, & ſitibus eorum ſecundũ qualitatem motuum, & ſecundum

19 M

* Documẽtũ qũo ſola Aſtrologia inter Mathematicas diſciplinas motũ cõſideret. vide ẽt 12. Meta. c. 44. et 2. Phy. cõ. 18. & 2. cœli. com. 57.

ve-

A velocitatem & tarditatẽ, & conſyderat ẽt de quantitate eorũ. Naturalis vero conſyderat de naturis eorum, ſm q̃ ſunt mobilia, & declarat qualis modus motuum eſt poſſibilis in eis, & qualis nõ. Deinde d. & iſti diſputant, &c. i Pythagorici cũ hoc q̃ in rebus naturalibus non vtuntur principio naturali, volunt ſe aſſimilari Naturalibus, & loquunt̃ de natura, & in motibus cœli, & ẽt ſuis partibus: ſicut Naturales loquuntur de actionibus & paſſionibus in rebus, quę ſunt ſub cœlo: & laborãt in oĩbus iſtis dãdo cauſas eorũ per
B mathematica, ſ. numeros. Deinde d. vt numerent̃ in Naturalibus, &c. i. & locuti ſunt in iſtis rebus, vt numerent̃ in loquentibus de nã. concedebant. n. q̃ entia ſunt ſenſibilia, & q̃ ſunt alia inſenſibilia, ſ. ſubſtantię abſtractę, q̃ ſunt principia ſenſibiliũ. D. d. & accipiunt illud, quod dicitur cœlũ. i. q̃ iſti ponebant cœlum de natura rerum, quæ ſunt ſub cœlo: & dicunt ẽt in cauſas apparẽtium in eo multos ſermones. Ẽt innuit p hoc ponentes ſpecies numerorum cauſas entinm. v. g. quia ponebant numerũ parem cauſam en-
C tium, quibus accidit eſſe paria: & ponunt impares cauſas entium impariũ verbi gratia quia ponunt ternarium cauſam omnium entium, q̃bus accidit eſſe tria, ſimiliter quaternarium, & quinarium. Iſta. n. opinio eſt famoſa, & credita apud iſtos homines.

Cauſas vero, & principia, ſicut diximus, ſufficientia, vt dicunt, etiam vſque ad ſuperiora entium tranſcendere, & magis q̃ de natura ſermonibus conue nientia. Ex quo vero modo motus erit, finito & infinito, & pari & impari ſolum ſuppoſitis, nihil aiunt. D

Aſcendamus igitur ad illud, quod eſt altius de entibus, et præcipue ad illud, cui conuenit ſermo naturalis: & dicamus, quòd motus quoquomodo quidã eſt finitus, & quidam infinitus, et nihil dicunt de ſubiecto pari & impari.

Quoniã oẽs Antiqui conueniũt 20
in hoc, q̃ principia ſunt contraria, Pythagorici, qui opinabãtur q̃ en E
tia ſunt numeri, dicebant q̃ contraria, quæ ſunt principia numerorũ, ſunt finitum & infinitum, incœpit cõtradicere eis, & d. quòd hęc duo contraria inueniunt̃ in motu, quapropter motus eſt numerus. Et, quia omnia duo contraria indigẽt ſubiecto, & iſti, cùm dixerunt de finito & infinito, non dixerunt de ſubiecto eorum, d. & nihil dicunt de ſubiecto. & quia contratietas in numeris eſt par & impar, & melius eſt opinari numerum eſſe compoſitum ex cõtrarijs, & opinari quòd
iſta contrarietas eſt par & impar, F
dixit: & nihil dicunt de ſubiecto pari & impari.

Aut quomodo poſſibile eſt ſine motu & mutatione generationẽ & corruptionem eſſe, aut actiones eorum, quę in cœlo feruntur. Item ſiue quis eis concedat ex his magnitudinem eẽ, ſiue monſtretur hoc, quomodo tamẽ quędam corporum leuia, quædam grauitatem habentia erunt? è q̃bus enim ſupponũt,

&

G & aiunt, nil magis q̄ mathematicis corporib⁹, de ſenſibilibus dicunt. quare de igne, aqua, aut de hmōi cæteris corporibus nihil dixerunt, tāquam nil de ſenſibilibus proprium dicentes.

Et quomodo poteſt eſſe generatio & corruptio ſine motu & alteratione, & actionibus diuerſis, quæ ſunt ex cœlo. Et ſi fuerit conceſſum, aut fuerit declaratum, quòd ex iſtis rebus fuerit magnitudo, quomodo igitur videtur fieri? H *corporum. n. hoc eſt leue, et hoc eſt graue, præter illa, quæ ponit, & dicunt, quòd nihil eſt magis dignū eis, ſcilicet corpora mathematica, & ſenſibilia. & ideo non dixerunt de igne, & ſuis ſenſibilibus corporum, neque videntur etiam dicere de ſenſibilibus ſermonem conuenientem.*

21 I Et cùm omnia fuerint numeri, non erit illic motus omnino. & cū motus non fuerit, nec alteratio, neq; motus cœleſtis diuerſi, non erit generatio & corruptio. D.d. Et ſi fuerit conceſſum, &c. i. & impoſſibile cōtingens eis eſt, qa congregant ex diſcreta quantitate, ſ. vnitatibus magnitudinē continuam. ſed, ſi hoc fuerit conceſſum, aut ponat' q̄ impoſſe eſt declarari, qūo ergo erit diuerſitas iſtorū corporū naturaliū? D.d. corporū. n. hoc eſt leue, & hoc eſt graue, &c. i. manifeſtum eſt. n. q̄ corporū ſenſibiliū hoc eſt graue, & hoc ē leue. qūo igitur pñt dare cauſam & leuitatis & grauitatis, cū hoc q̄ ponūt corpus graue, & leue et vlt corpus ſenſibile idē cum mathematico? Non. n. idem ponunt corpora mathematica eſſe priora ſubſtantia & definitione corporibus ſenſibilibus, ſicut faciunt ponentes corpora mathematica principia corporum ſenſibiliū ſm definitionem & eſſe. Iſti aūt nō ponunt aliqd eorū eſſe prius ſecundo, immo ponunt corpora mathematica, ſ. compoſita ex numeris idem cum ſenſibilibus. & ideo non poſſunt dare cām. quare quędam ſunt grauia, & quædam leuia. & cōtingit eis non dicere ſermonem conuenientem in ſenſibilibus: qa intromiſerunt ſe dare cauſas rerū mobiliū ex non mobilibus. K L

Item, quomodo paſſiones q̄dem numeri, & ipſum numerū putandū cauſas eorum eſſe, quę ſunt à principio, ac de nouo in cœlo fiunt: numerum vero aliū præter hunc numerum, ex quo mundus conſtat, nullum eſſe?

Et etiam quomodo intelligendum, quòd paſſiones numerorum ſunt cauſæ, et numeri, qui ſunt ex cœlo, ſunt exiſtentes, & propry, & in æternum & nunc: & nullus alius eſt numerus, ex quo ſit conſtitutio mundi? M hic infra cō. 25.

22 Et qūo poſſumus intelligere, q̄ paſſiones numerorū ſunt par & impar, & aliæ ſint cāę paſſionum rerū ſenſibiliū, ſicut albedinis & nigredinis? nulla. n. proportio eſt inter paſſiones numerorū, & paſſiones entiū naturaliū. Et, ſi entia mobilia eēnt numerus, tūc inuenirent' in eis paſſiones numerorū neceſſario. D.d.

Et

L Contingit Antiqs ... dicere ſermonē cō ... ue niēt ... ſenſibilib ... qa ... ſerūt ſe ... re cās rer ... mobiliū ex īmobil ... b⁹. Idē ſi ... pta. t. c. 1 ... & 3. cœ. ... 61. I dē. h ... cō. &. t. ſe ... quēti. & ... cœ. c. 59. ...

A & numeri, qui ſunt ex cœlo, &c. i. & numeri, ex quib⁹ fit cœlum, in quo differunt à numeris, ex quibus fiũt alia, q̃ ſunt ſub cœlo? Cœlũ. n. hẽt naturam exiſtentem ſibi propriã aliã ab ea, q̃ eſt generabilium & corruptibilium, cùm cœlum ſemp eſt in præſenti & ꝑterito & futuro, & oĩa gñabilia & corruptibilia ſunt tranſmutabilia & natura numerorum apud eos, ex quibus conſtituitur mundus, eſt eadem natura.

Cœlũ hẽt naturã exiſtentẽ ſibi propriã aliã ab ea, q̃ ẽ gñabiliũ & corruptibiliũ. vide. 2. Ph. c. 3. & 1. cœli. com. 5.

Cùm enim in hac quidẽ parte opinio eis, & tempus ſit, paululũ vero deſuper aut deorſum

B iniũria, & diſiunctio, aut miſtio probationem autem afferãt, ꝙ horum quidem vnumquodq; numerus eſt, cõtingit autem in hunc locum multitudinem iam conſtitutarum magnitudinem eſſe, eò ꝙ paſſiones hæ ſequunt̃ ſingula loca, vtrum iſte eſt idẽ numerus, qui in cœlo, quẽ oportet accipere, quod horũ vnumquodq; eſt, an ꝑter iſtum alter?

B. l. ſiuſtũ

Et, cùm exiſtimauerunt in aliquo particulari aliqua exiſtima-

C *tione, erit ſecundum illam exiſtimationẽ. & dicunt, quòd hoc, quod eſt ſuperius & inferius, & mixtio, & diſtinctio, eſt demonſtratio quòd quilibet iſtorum eſt numerus. quapropter cõtingit vt magnitudines ſecundum hunc modũ conſtituantur ex multis. paſſio. n. cuiuslibet eorum ſequitur vnumquenque locorum, quandoque igitur erit iſte numerus, qui eſt in cœlo. & hoc eſt opinandum, quòd eſt*

D *vnũquodque iſtorum, aut proprie,*

25 Ideſt, & contingit huic opinioni, vt ſcientia particularium ſit neceſſaria nõ tranſmutabilis, quia eſt ex non tranſmutabili quapropter neceſſe eſt, vt ſenſibilia ſint non tranſmutabilia in ſuis ſubiectis, cùm ſint numerus. D. d. Et dicunt, &c. i. qa entia in maiori parte ſunt paria, v. g ſuperius & inferius, & alia contraria, ſigñant ꝙ entia ſũt numeri. Cõtigit ergo huic poſitioni, vt oĩa corpora ſint cõpoſita ex multitudine numerali, quapp natura eorũ omnium entium erit eadem natura, & definitiones eædem, q̃ ſunt in eis & paſſiones, pp quod diuerſant in nominibus & definitionibus, adeo ꝙ quoddam corporum dicat cœlum, & quoddã aer, & quoddã ignis, nõ acquirunt ab iſtis corporibus, niſi pp loca: non quia habent dĩas ſubſtantiales dantes eis iſta loca, ſed ecõuerſo. qđ eſt impoſſe. Contingit. n. huic poſitioni, ꝙ idẽ corpus & eiuſdem naturæ, qñ fuerit ſuperius, erit cœlum & æternum pp locum; & qñ inferius, erit ignis, aut terra, aut aq̃, aut aer, aut generabile & corruptibile pp locum. Et quia iſta impoſſibilia non aperte fuerunt dicta ab eis, dixit: & hoc eſt opinandum, &c. i. & hoc, qđ contingit eis, eſt opinãdum in vnoquoq; corporum ſm opinionem eorum.

Scđm Antiquos differentiæ ſbales eorũ ſunt pp loca. ſed oppo. tenet Ari.

F vide. 1. cœ. cõ. 5. & q ibi.

Plato etenim alium eſſe ait, at ille quoq; numeros putat, & illa eſſe, & horum cauſas. ſed intelligibiles quidem cauſas, hos vero ſenſibiles. De Pythagoricis itaq; ꝑtermittam⁹ mõ. ſufficit. n. in tantum eos attigiſſe.

G *Plato autem dicit eſſe aliud. opinatur enim quòd iſta, & ſuæ cauſæ ſunt numeri. ſed cauſæ ſunt intellectæ, & iſta ſunt ſenſibilia. Dimittamus nunc ſermones Pythagoricos, & ſimus contenti in hoc, quod diximus.*

Plato autem dicebat, ꝙ quidam 14
numeri, qui ſunt cāæ ſenſibiliū, ſūt alij à numeris, qui ſunt res ſenſibiles. Opinat.n.ꝙ numeri, q̄ ſunt cāę, ſunt naturæ ītelligibilis: & numeri, quorū illi ſunt cauſæ, ſunt naturæ
H ſenſibilis. Et cùm vidit ꝙ hoc, quod dixit in contradictione Pythagoricorum, eſt ſufficiens, & ꝙ poſt hoc oportet contradicere dicentib⁹ numeros eſſe cauſas ſenſibilium, d. Dimittamus nunc, &c.

Red. argutiones aduerſus Ideārum aſſertores: quomodoque Cunctis Naturalium cauſas inquirere uiſi ſint. Cap. 4.

*a.c addit cauſas.

QVi vero ideas* ponunt, primum quidem, cùm quærerent horum
I exiſtentium cauſas habere, cætera ęqualia his nūero attulerunt. velut ſiquis numerare volens, cùm quidem pauciora exiſtant. arbitretur non poſſe, plura vero ea faciat, & ita numeret. Ferè etenim formæ æquales, aut non pauciores ijs ſunt.

Qui autem poſuerunt ſpecies eſſe cauſas, primo quærūt cauſas exiſtentibus, & ſecūdo accipiūt quòd numeri iſtorū ſunt æquales: adeo quòd, ſi homo voluerit numerare, non poterit facere entia minus, ſicut non pōt ea facere magis. Spēs igitur ſunt æquales, aut nō minus. E

Quia aūt poſuerunt ſpēs cās entiū 2 F
ſenſibiliū primo peccant peccato, q̄ rētes ſcire cās vniuſcuiuſq; entis ex alio ente: & non q̄runt cām eius ex ſuo intellectu vli. Et d. hoc ꝙ, cum pſcrutati fuerint de neceſſitate, quæ inuenit in ſcientijs rerum, impoſuerunt alteram ſpēm entium, & ſunt q̄ dñr formæ: & deberent dare cām in hoc, ſm ꝙ in eis eſt intellecta intētio cōis, non per aliud ens, cum quo non hēt cōicationem: & ſic naturā L
abſtulerunt ſpēi, q̄ eſt intentio vniuerſālis, & fecerunt entia oīa contraria in nōie ſolum: & abſtulerūt nomen vniuocum, & abſtulerunt ſcientias. D. d. & ſecundo accipiunt, &c. i. & ſecundo peccant: quia ponūt in qualibet ſpecie ſpecierum entiū numerum parem, & ꝙ nulla ſpecies eſt imparis: adeo ꝙ, ſi homo voluerit numerare, nō poterit numerare ex ſpeciebus minus q̄ par, ſicut non poteſt maius q̄ par. D. d. Species igit, &c. i. ſpecies igitur ſunt æquales, aut non magis neque min⁹. & intendit M
per æqualitatem paritatem.

Ex quibus, dum de eis cauſas q̄rerent, ad illas proceſſerunt. nam ſm vnumquoq; ęquiuocū quid eſt, & præter ſubſtātias cæterorum quoq; in multis ē vnū & in his, & in ſempiternis.

Et iſti dimittūt illud, ex quo q̄rūtur cāæ, & declināt ab eo. quoniā ī vnoquoq; iſtorū eſt nomen cōe. & in ſubſtantys rerū erit in multitudine vnū, et in iſtis, & ī æternis ēt.

Et

A 26 Et iſti dimittunt viam, ex qua quæruntur cauſæ rerum: & eſt conſyderatio in natura eorum ſpecialiſ, non ex conſyderatione in natura aliorum entium, cum quibus non habent cõmunicationẽ. D. d. qm̃ in vnoquoque iſtorum, & c. i. qm̃ in vnoquoq; indiuiduorum ſpecierum eſt nomẽ commune, & intentio communis, ita ꝙ contingit vt in ſubſtantijs, q̃ ſunt hic, ſit vna intẽtio cõis. & ſi ſint hîc ſubſtantiæ æternæ, q̃ faciunt eas intelligi, & dant definitiones earũ, vt in eis ſit intentio communis vna & vſr natura ſpecialis, quæ nullum habet eſſe, niſi ſecundum ꝙ eſt in intellectu.

Natura ſpecialis nullam hẽt eſ

B

ẽ, niſi ſecũdũ ꝙ ẽ ntellecta, ontra po ientes vni erſalia re lia. Vide dem. 1. de ſia cõ. 8. c 2. & aia ũ. 60. &. le Aſa. c. 8. &. 12. Met. cõ. 4. & q̃ ibi. idẽ hic com. equenti.

C

Item quibus modis oſtendit ꝙ formæ ſunt, ſm nullum eorũ apparent. E quibuſdam nanq;, non eſt neceſſe fieri ſyllogiſmũ: è quibuſdam vero etiam, quorum non putamus, horum formæ fiunt. ſm nanq; rationes, q̃ ex ſcientijs, formæ erunt oĩum, quorum ſcientiæ ſunt. ſecundũ vero vnum in multis, & negationum. at ſecundum ꝙ intelligitur quippiam eo corrupto, etiam corruptibilium: ſiquidẽ quicquam eſt horũ phantaſma.

Et etiam non declarant modũ, qui declarat eſſe ſpecierum, & quòd iſta habent eſſe. Ex quibuſdam enim nunquàm fit ſyllogiſmus neceſſario, & ex quibuſdam non declarantur nobis ea, quæ exiſtimantur eſſe ſpecies. ſecundum autem ſermones acceptos ex ſcientijs, ſpecies nõ ſunt niſi rerum, quæ ſunt ſcientiæ, aut ex vno in pluribus ex affirmatiuis entibus. ex imaginatione autem alicuius corruptibilis rerum corruptibilium hæc non eſt niſi imago aliqua iſtis rebus.

D

27 Et etiam non eſt manifeſtum ꝙ ſubſtantia vniuerſalis habet eſſe eo modo, ſecundum quem hæc ſubſtantia ſingularis habet. ſubſtantia enim indiuidualis non fit ex ea ſyllogiſmus omnino. quoniam ſyllogiſmus nõ fit niſi ex ſubſtantia vniuerſali: & ſubſtantia vniuerſalis nõ fit ſyllogiſm' ad eam omnino: duæ ergo ſubſtantiæ illæ ſunt diuerſæ.

E

Deinde dicit: Secundum autem ſermones, & cæte. ideſt ſermones autem, qui ſunt demonſtrationum partes, & dicuntur ſcientię, non ſunt aliud quàm ſpecies. & iſta ſunt, quæ conſtituuntur ex vniuerſali, quod ſic deſcribitur, quod eſt vnum prædicatum de pluribus: & ex affirmatiuis, quæ deſcribuntur ſic, aliquid prædicari de aliquo. Et, cùm diſtinxerit inter particularia & ſpecies, vult modo diſtinguere inter naturam imaginationis & intellectus, & dicit: ex imaginatione, & cæte. ideſt ex imaginatione vero alicuius corruptibilis hoc eſt imago, non res intellecta. Et intendebat per corruptibilia indiuidua, quę collocãtur ſub generibus, quæ ſunt ſcientiæ, ſicut collocantur ſub vniuerſali, quod prædicatur de pluribus, & ſicut collocãtur ſub affirmatione & negatione. Vniuerſale enim non habet eſſe, niſi ſecundum quòd eſt ſcientia, ideſt ſecundum quòd eſt in anima: & ſimiliter affirmatiuum & negatiuũ.

Vſs deſcriptio.

F

Vſe non hẽt eſſe, niſi ſecũm ꝙ ẽ ſcia, i. ſcd; ꝙ ẽ in aĩa. Vſia non ſunt gẽrabilia & corruptibilia, niſi per accidens.

G Et intendit, ꝙ comprehenſiones, q̃ dicuntur ſcięᷓtiæ, ſunt rerum, quę ſunt in ſenſibilibus, non generabiles nec corruptibiles, niſi accidentaliter: & ſunt intentiones vſes, quas intellectus comprehendit in eis, & ſunt formæ. Comprehenſiones vero, quæ ſunt corruptibilium & generabilium, ſ. indiuiduorum cõpoſitorum, non ſunt ſcĩæ, ſed imaginationes eorum. Et quaſi intendebat ꝙ iſta ſenſibilia habẽt duos modos comprehenſionis, modum, qui nõ eſt ſcięᷓtia eorum, ſed imago: & modum, qui eſt ſcientia eorum, & eſt H intellecta vniuerſalia,

Senſibilia hñt duos modos cõprehẽſiõis vide' alia; diuiſioné 3. de Aĩa com. 33.

Inſuper rationum, quæ magis certæ ſunt, quædam quidẽ eorũ, quæ ad aliquid ſunt, ideas faciunt, quorum non dicimus eſſe per ſe genus: quædam vero tertium hominem dicũt. & ſimpliciter hæ de formis rationes illa perimunt, quæ magis eſſe q̃ ipſas ideas eſſe volũt, qui dicũt formas. Accidit enim non dualitatem eſſe primam, ſed numerũ & quod ad aliquid eo, quod per ſe eſt: & cuncta, quæcunq;, cùm I quidã ſequerentur de ideis opiniones, aduerſati prĩcipĩs ſunt.

Verificantes autem ſermones quidam ponunt ſpecies de relatiuo, & non opinantur quòd aliquid per ſe eſt genus: & quidam dicũt tertium hominem eſſe. & iſti auferunt per vnitatem ſermones, qui ſunt in ſpeciebus, & præcipue qui opinantur dicentes eſſe ſpecies, & ſunt iſta. Et contingit ex hoc quòd dualitas non ſit prior numero, & K hoc etiam eſt relatiũ ad aliquid, & dicitur de ſe: & alia, quæ dicunt quidam de opinionibus in formis, & errauerunt in eis per principia.

Dicit, ꝙ Philoſophi verificantes 28 ſunt illi, qui opinant ꝙ ſpẽs ſunt relatiuæ, & ꝙ non ſunt exiſtentes per ſe: cùm manifeſtum eſt de relatiuo ꝙ non dr̃ niſi in reſpectu alicuius: & cùm relatiuum auferet, auferet illud. ꝙ autem ſpẽs ſunt correlatiuę manifeſtum eſt ex definitione ſua; L ſpecies. n. eſt illud, quod ẽ magis ꝓprium duorum vniuerſaliũ, qđ poteſt reſponderi ad quid. D. d. & quidam dicunt tertiũ, &c. i. & quidam dicunt ꝙ, ſi hõ ſenſibilis hẽt hoĩem intell'm, ſic hõ intellectus debet habere hoĩem tertium. D. d, & iſti auferunt p vnitatem, &c. i. & p hoc, quia ponunt formas eſſe eaſdem in numero, auferunt definitiones ſpecierum. vnum. n. in numero non p̃dicaᷓ de pluribus. & ſpẽs eſt una intentio ſm formã, & ideo definiᷓ, ꝙ eſt vſe p̃dicabile de pluribus ſm quid. & hoc contingit magis dicentibus ꝙ natura ſpecierũ abſtracta eſt eadem cum natura ſenſibilium. D. d. Et contingit ex hoc, ꝙ dualitas, &c. i. quia cũ genera, & ſpecies fuerint res exiſtentes per ſe, cõtinget vt ſint principia priora elementis, ex quibus componunᷓ illa, q̃ collocantur ſub illo genere. intell'm n. vſe ẽ prior ſm cauſam, & tempus eo, qđ eſt ſub eo. dualitas igitᷓ, ex qua cõponiᷓ numerus, eſt poſterior numero: & cõpoſita ex q̃tuor elementis ſunt priora elementis. D. d. & hoc ẽt eſt relatiuum

Vnũ nũero non p̃dicaᷓ de pluribus Idem Porphyrius c. de Gñe. & ſ p̃dicamẽtis, cap. de ſubſtãtia. M

Intell'm vſe ẽ prius ſecm cãm & tps eo qđ eſt ſub eo. Oppo. 1. de Aĩa te. com. 1 Vide com 34. Zim

A uũ,&c,i.& qñ o numerus erat prior dualitate, & dualitas ẽst existẽs per se,numerus aũ est ex relatione? D. d.& dr̃ de se.i.ꝙ cùm numer⁹ ponat⁹ abstractus,&fuerit semp dictum de alio,contingit vt dicat⁹ de se, qđ est impoſe.D.d.& alia q̃ dicũt,&c. i.& hæc inipossibilia contingunt oĩb⁹ opinionibus dictis à ponentib⁹ formas,& errantibus in hoc in perscrutatione principiorum.

Item ſm existimationem,ſm quam esse dicimus ideas,non solum substantiarum, sed multorum etiam aliorum formę erũt.
B Etenim vnus conceptus non solum de substantijs, sed de cæteris etiam est.& scientiæ non solum substantiæ, sed etiam aliorum sunt.& cætera huiuscemodi accidunt infinita.

Et etiam ſecundum intelligere, de quo dicebant esse formarũ, contingit vt formæ non ſint tantum ſubſtantiarũ,ſed & non ſubſtantiarum. Et ſimiliter ſcientiæ etiã non ſunt tantum ſubſtantiarum, ſed aliarum rerum.& talia multa enumerata,quæ cõtingunt eis.
C Ideſt,& ẽt contingit eis, cùm dixerunt,ꝙ intelligere est formarum existentium p se, vt formæ nõ sint substantiarum,sed accidentium.Intelligere.n.non est tantum substantiarum,sed etiam accidentium.

29 Secundum vero necessitatẽ & opiniones de eis,si formę participabiles sunt, necesse est substantiarum solum esse ideas. nõ enim ſm accidens participatio earum est, sed eatenus oportet vniuscuiusꝙ participẽ esse, qua tenus * nõ de subiecto dr̃. Dico aũt,vt siquid ipso duplo participat,hoc ẽt ęterno participat,sed ſm accñs.accidit.n.duplo,æterno esse.quare formæ substantiæ erunt.hę aũt hic, & ibi substantiã significant. An quicquã erit dicere esse aliquid p̃ter has vnũ ĩ multis? Et si eadẽ spẽs est idearum,&participantiũ,erit aliqd cõe.Cur.n.magis in corruptibilibus dualitatibus, & pluribus quidem dualitatibus, sed æternis,dualitatẽ esse vnum, & idẽ sit,q̃ in hac,& quadã? Et si non est eadem species, æquiuocatio erit profecto:& simile, ac ſiquis &Calliam,& lignum hoĩem appellarit,quorum nullam inspexerit communicationem.

G * a.1.ã subiecto dicit

E

F

I

Secundum autem necessarium est & quod existimatur in eis secundum illum,vtrum species substantiarũ sint admixtæ, & necessarium est vt sint singulæria.qua determinatio eorum nõ est per accidens,sed necesse est vt quodlibet eorum in se sit determinans, cùm nec dicatur de subiecto. Dico,vt in aliquo sit duplum,i illo igitur erit æternitas,sed per accidens.accidit enim duplo,quòd fuit æternum. et res,quarum species sunt substantiæ, sunt in hoc loco significantes substantias.Illic autem qualecunque sit ens,dicitur esse aliquid,& cum hoc vnum de pluribus. Si igi

G *tur eſt ſpecies ſpecierum, & determinata habent aliquid, in quo cõi-*
cant, quid eſt igitur illud, quod ẽ
propriũ dualitatib. corruptibilib.? Et dualitas eſt proprium dualitatibus corruptibilibus, & dualitas eſt multitudinis. dualitas enim eſt æterna, & eſt eadem. dicitur ergo in reſpectu alicuius, & de ſe. Et, ſi ſpecies non fuerit eadem, tũc erunt æquiuoca. v.g. vt aliquis vocet hominem Calliam & lignum
H *ſine conſyderatione ad intentionẽ, in qua communicant.*

30 Secundum aũt illud, quod videt̃ eſſe neceſſarium in formis, & quod conſequit̃ ex eo, eſt credendum ꝙ ſpecies, q̃ dant definitiones & ſubſtãtias eorum, q̃ ſunt ſub eis, debent eẽ adunatæ cum eis, de quibus ꝓdicantur. ꝓdicatio. n. eorum de illis, quæ ſunt ſub eis, non eſt accidentaliter, ſicut prædicatio accidẽtium de ſubſtantijs, & accidẽtiũ de ſe adinuicẽ. Et dixit hoc, qa pp hoc ꝙ iſtæ ſcĩæ ſunt neceſſariæ, opinati ſunt dicẽtes
I formas eẽ, ꝙ ſcĩæ ſunt formæ abſtractæ: & vocauerũt eas forma abſtractas. Et d. & neceſſariũ ẽ vt ſĩt ſingularia. i. & pp hoc, ꝙ ſunt neceſſariæ, oportet vt ſint cum eis, de quibus ꝓdicantur eædem in actu. D. dedit cauſam in hoc, & d. quia determinatio eorum non eſt per accidens. i. quia determinatio ſubiectorum ab vniuerſali, quod dicitur de eis, non eſt ſicut determinatio, quæ eſt in ꝓdicatione accidentium de ſubſtantijs, aut accidentium de ſe adinuicẽ. & d. hoc, quia neceſſariæ ſunt ſcĩæ, vt opinati ſũt. D d. ſed neceſſe ẽ &c. K
i. ſ3 neceſſe ẽ vt qãlibet ꝓdicabiliũ formarũ ſit determinans ſubam ſui ſubiecti eſſentialr, cũ non ꝓdicet̃ de eo ſicut accidens de ſuo ſubiecto. accidentia enim determinant ſua ſubiecta accidentaliter. D. d. exemplum & dixit: Dico, vt in aliquo, &c. i. V. Accidẽtia determinant ſua ſubiecta accidentaliter.
g. vt aliquid ſit duplum, & ſit æternum. tunc. n. continget vt alterum eorum dicatur de aliquo accidentaliter. dr̃. n. ꝙ duplum eſt æternum, ſicut dr̃ ꝙ muſicus eſt medicus, qa accidũt eidem ſubiecto. D. d. & res, quarum ſpẽs ſunt, &c. i. & ideo ſpẽs, L
q̃ ſunt ſubſtantiæ, ſignãnt de ſenſibilibus ſubſtantias: & ſpẽs, q̃ non ſunt ſubſtantiæ, ſignãnt de ſenſibilib' nõ ſubſtantias. D. d. Hic aũt, &c. i. illic aũt quodcunq; ſit de formis abſtractis, dr̃ eſſe aliquid, & ens in ſubſtantia, ſicut dr̃ de quocunq; ſit hoc, ꝙ eſt aliquid, & ens. D. d. Si igitur eſt ſpẽs ſpecierũ, &c. i. ſi igit̃ dicere aliquid & vnum & ens, quod prædicat̃ de abſtracto & ſenſibili, & eſt determinans oĩa, q̃ inueniũtur in aliquo eſſe, & eſt forma formarũ, & determinata habent aliquid, in quo communicant, cõtingit vt illa, quæ ſunt illic, & qui hic ſunt, habeant aliqd, M
in quo cõicant. v.g. ſi prima dualitas cõis omnibus dualitatibus ſecundum ſermonem dicentium hoc eẽ dualitatem abſolutam determinantem omnes dualitates, in quo igitur cõicant? & quod eſt proprium corruptibili, & quod ẽ propriũ ęterno? & hoc intendebat cum dixit: quid igit̃ eſt propriũ? &c. i. quid igit̃ eſt proprium primis dualitatibus corruptibilibus, & quid eſt propriũ ĩcorruptibilibus, cũ dualitates ſint multæ? & poſuimus cum hoc ꝙ prima dua- Corr uptibili & ęterno nil cõe vniuocum eſt. 10. mete. c. vlt. & 1. cœ. c. 5. et in li. d ſubſtantia orbis.

A dualitas eſt vniuerſalis vtroq; modo. accidit igit̃ dualitati æternæ. vſi omnibus dualitatibus corruptibilibus & æternis, vt dicat̃ qñq; de ſe, ſecundum q̃ eſt æterna: & qñq; in reſpectu aliorum, ſm q̃ determinant illa, & notificant ſubſtantias aliorũ. D. d. Et, ſi ſpēs nō fuerit eadem, &c. i. ſi non fuerit eadem intentio, in q̃ communicant corruptibilia & æterna, tũc hæc dualitas, quæ dicitur de corruptibilibus, & æternis, dicetur æquiuoce. & intendit, cùm dualitas fuerit dicta de æterna, & de corruptibili, non erit forma eius, neq; demõ
B ſtrans eius ſubſtantiam. & vſr̃ ſi ſpecies non fuerit, & eſt illud, quod p̃dicatur de pluribus diuerſis ſm qd, tunc nomen dictum de illis formis, & de illo, quod hic eſt, erit æquiuocum, & deſtruentur ſcientiæ.

Potiſſimum vero dubitabit aliquis, quidnam formæ conferãt ſempiternis ſenſibilium, aut illis, quæ fiunt & corrumpunt̃. nec enī motus, nec alicuius trãſmutationis eis cauſę ſunt. At nec ad ſcientiam aliorum proſunt. nec enim horum illę ſubſtã
C tiæ ſunt: in his etenim eſſent. nec ad eſſe, cùm non inſint participantibus. ita etenim fortaſſis cauſæ putabuntur eſſe, vt album miſtum albo. Sed iſta ratio facile redargui poteſt, quam Anaxagoras pri⁹, Eudoxus vero poſterius, & quidam alĩ dixerunt. facile enim eſt multa, & impoſſibilia ad hanc opinionẽ congerere. At nec ex formis cætera ſunt, ſm vllum illorum modorum, qui dici ſolent.

Et ambigit homo magna ambiguitate in hoc, quòd acquirũtur res ſenſibiles, & corruptibiles & generabiles de ſpeciebus æternis, cùm non ſint cauſæ alicuius motus, & alterationis. Et talis eſt diſpoſitio earum in ſcientia. neq; etiã adiuuant in alys rebus, neque ſubſtantiæ illorum ſunt de ſubſtantys iſtorum ſenſibilium. Et iſta etiam, ſi vnum in vniuerſalitate non fuerint, non erunt. vt aliquis exiſtimat quòd cauſa in albo eſt, quia albedo fiut mixta cum albo. D E *Sed hoc ē bonæ motionis. & Anaxago. primo, et poſterius Eudoxus, & aly dixerunt quòd facile eſt congregare multa. Sed hoc eſt impoſſibile ſecundum hanc opinionẽ. Immo neque aliæ res fiunt ex ſpeciebus ſecundum aliquem modorum, qui aſſueti ſunt dici.*

Et cùm manifeſtum eſt q̃ cauſæ rerum generabiliũ & corruptibiliũ, 31
& vſr̃ tranſmutabilium ſunt corpora naturalia, q̃ ſunt principia tranſmutationis in rebus ſenſibilib⁹, miratur homo quid induxit eos ad inducendum formas abſtractas quod enim ē abſtractũ qũo adaptat̃ vt ex eo trãſmutent̃ entia materialia? qđ enī ē mãle nõtrãſmutat̃ niſi ab alio mãli. D. d. Et talis eſt diſpõ earũ in ſcīa. i. & nihil coget ad ponendũ eas pp ſcīã. & ēt nõ apparet q̃ hñt iuua mẽtũ ī eſſe rerũ ſenſibiliũ, i. qa non gñant res ſẽſibiles. indiuiduũ. n. nõ gñat̃ niſi ab alio indiuiduo neq; ēt

F

Qđ eſt materiale nõ trãſmutat̃ niſi ab alio materiali. Idē. 7 Me. cõ. 31.

Indiuiduum nõ generat̃ niſi ab alio indiuiduo. vide idē. 7 Met. c. 51.

Cogita quo ſubæ abſtractæ nõ pñt eẽ ciæ agẽtes & formales, iſtorũ corruptibilium.

G adiuuãt in generatione indiuiduorum, ſicut corpora cœleſtia iuuant. D.d. neq; ſubſtantiæ illorũ ſunt de ſubſtantijs iſtorum. i. neq; ſubſtantiæ illarũ formarum abſtractarum ſunt de ſubſtantijs iſtarum rerũ ſenſibiliũ, cùm illæ ſint æternæ. & iſtæ generabiles & corruptibiles. & ideo non poſſunt eſſe cauſæ eorũ, neque ſm formas neq; ſm agentes. D.d. Et iſta etiam, &c. i. & iſta etiam inſenſibilia, ſi in eis non fuerit intẽtio vniuerſalis vna admixta eis, non erunt entia. quemadum, ſi albedo non eſſet mixta cum re alba, non eſſet aliquid album oĩno. Et per hoc, quod dixit: Sed hoc eſt bonę motionis, in nuit ꝙ mixtio intentionis vñs ſubſtantialis cum particularibus eſt fortior mixione accidentium cũ ſuis ſubiectis. D.d. & Anaxa. &c. i. & manifeſtum eſt, ꝙ nos poſſumus accipere facile in rebus multis vnam intentionem vñm exiſtentem in eis. & ſi iſta intentio eſſet vna in numero, i. abſtracta, ſicut dicunt dicentes formas eſſe, tunc impoſſe eſſet vt inueniretur in plũribus. vnum enim in numero non inuenitur in plũribus. & ſic congregare plura ad vnũ eſt impoſſe. D.d. neq; aliæ res, &c. i. & impoſſe eſt vt formæ ſint cauſæ tranſmutationis, & generationis, & corruptionis, & vñr cauſæ ſenſibiliũ ſm aliquem modorum, qui aſſueti ſunt dici ab eis. v.g. hoc, quod dicũt, ꝙ ſunt exemplaria eorum, & ꝙ sũt cauſæ ſcientiæ eorum.

Documentũ. Mixtio intẽtionis vñs ſubalis cũ particularib⁹ eſt fortior mixione accñtium cum ſuis ſubiectis.

H

I

Dicere vero exemplaria eas eſſe, & cętera eis participare, vaniloquia, & metaphoras poeticas dicere eſt. Quod enim eſt, quod agit, ad ideas inſpiciens poſſe. n. eſt & eſſe, & fieri quodcunq; ſimile, etiam non ad illius imaginem. quare & exiſtẽte Socrate, & non exiſtente, fiet vtiq; qualis Socrates eſt. ſimiliter autem etiam ſi Socrates ſempiternus eſſet. At eiuſdem erunt plura exemplaria, ergo etiã formæ. veluti hominis, aſal, & bipes, ſimul autem & ideãlis homõ.

K

*ipſe hõ.

Dicere autem ſpecies continentes ſe eſt ſermo vacuus, ſimilis ſermonibus verſificatorum. Et quid eſt illud, quod non agit abſque eo quòd aſpiciet formã? poteſt enim eſſe ens & non ens, & ſi non aſſimilatur alitui: adeo quod Socrat. erit, & non erit niſi vt exemplar ſit Socratis. Ec ſecundum hunc mõdum declaratur quòd Socrates ſit æternus, & habet multa exemplaria, ſicut ſpecies. ſicut homo habet animal & bipedale, & homo idẽ eſt in vtroque.

L

Ideſt, Dicere aũt ſpecies continẽtes ſe, non ſpecies indiuiduorũ, ſed ſed formas exiſtentes p ſe, v.g. ſi aliquis dixerit ꝙ homo eſt ſine carne, & oſſe, eſt ſermo fabuloſus. D.d. Et quid eſt illud, quod non agit, &c. i. facientes exemplaria quærunt, dicẽtes ꝙ res generans entia impoſſibile eſt vt generet aliquid Idiuiduorũ, niſi aſpiciat exemplar illius indiuidui, quęrunt, ſ. de natura iſtius generatæ rei & generantis. Qñ, ſi fuerit generata & generans p quãcunque naturã ſit, ſ. ꝙ nullam hẽt materiã propriam, tunc poſſe erit vt ſit ens et nõ ens æqualiter. & ſi fuerit ens, tũc

M

poſ-

A possibile erit vt aspiciat exemplar, & non aspiciat, & si aspexerit, tunc pos-
se erit vt assimilet, & non assimi-
let: & sic gnatio erit à casu. & intelli-
git gnationē esse casu, ꝙ generās sit
de natura generati. & si nō, tunc ge-
nerans nō generabit sibi simile, v.g.
hō hoīem. & sm hoc generās nō in-
Indiuiduum essentialr non gnat nisi ab indiuiduo eiusdē spēi. uide idē supra c. 31. digebit exemplari. D.d. nō sicut So-
crates i. & indiuidnū essentialr non
generat nisi ab indiuiduo suæ spēi.
quapp necesse est vt generans So-
cratem sit aliud indiuiduum sibi si-
mile. D.d. Et sm hunc modum de-
clarabit ꝙ Soc. sit æternus i. & etiā
B si posuerimus hæc exemplaria, con
tingit vt sit aliquod indiuiduū, qd
Socr. generatus habebit Socratem
æternum. & sm hoc continget vt in
diuiduum habeat naturā vīem. &
sit compositum ex naturis vīibus, si
cut est spēs. & hoc intendebat, cùm
d. sicut homo hēt animal, &c. i. & in
diuiduum habet definitionem, si-
cut habet species.

Item non solum sensibilium exemplaria formæ erunt, verū etiam ipsarū, vt puta genus, tan quam genus specierum. quare idē erit exemplar, & imago. Itē
C videri posit impossē esse separa tam substantiam, & cui⁹ est sub stantia. quare quō ideæ, cùm re-
rum substātiæ sint, separatæ fue rint: in Phædone autem ita dī, ꝙ tum ipsius esse, tum ipsius fie ri formę causæ sunt.

Et etiam species non sunt exem plaria rerum sensibiliū, sed & sui ipsarum ēt, sicut genus, quod est ge nus multarum specierum. & sic dem erit exemplum, & forma sui ipsius. Et etiam impossibile est D *vt existimentur esse entia abstrac ta à substantijs, & substantiæ non. & si non, quomodo erunt spe-cies substantiæ rerum abstracta-rum ab illis? & hoc dictum fuit in Phædone, scilicet quòd spēs sunt causæ esse generationis.*

Idest, & cùm illud, qd ꝑdicat de 31
aliquo, & notificat essentiā eius, si
fuerit forma abstracta, tunc spēs nō
erunt exemplaria rerum sensibiliū,
sed sui ipsorū. qm̄ sicut indiuidua
habent exemplaria pp specialitatē, E
q̄ est in eis, v.g. indiuidua hois pro-
pter humanitatē, ita species abstra-
ctæ habent exemplaria per genera-
litatem, quæ est in eis, sicut species
sensus habent exemplaria per sen-
sum, quod est genus. Deinde dicit:
Et etiam impossibile est, &c. i. & ēt Impoſe ē existimare formas esse abstractas à substātijs, quarum sunt formæ, & substantias non esse, s. quod est impossibile, s. formas re-
manere, & deficere res, quarum sūt formæ: qm̄ tunc nō esset generatio neq; cōrruptio. Et, quia potest ali-
quis dicere, ꝙ Plato non dixit eas es- F
se causas generationis & corruptio-
nis, neq; ptes formales rerū sensibi lium, notificauit ꝙ Plato dixit hoc in libro Phędon, & dixit: & hoc dictum fuit, &c. existimare formas esse abstracta: a substan tijs quarū sunt for-mæ.

Quanquam formis existenti bus, non tamen participantia fiunt, si non sit, quod moueat. At multa alia fiunt, velut do-
mus, aut annulus, quorum non dicimus esse formas. quare pa-
tet posse contingere cætera quo
que

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

G que & eẽ, & fieri, ẽt pp tales cauſas, q̃les eorũ, q̃ nũc dicta ſunt.

Et etiam cùm ſpecies fuerint, entia non habebunt determinans, ſi non fuerit illud, quod ẽ lectus cũ alijs multis rebus, ſicut domus & annulus. & aliæ res, quas nõ diximus eẽ entia, manifeſtũ ẽ quòd poſſibile ẽ vt ſint, & vt ſint res à talibus iſtis cauſis, q̃ mõ fuerãt dictæ.

34

Et cùm ſpẽs fuerint res exñtes extra aĩam nõ hñt genus, qđ determinet eas, & qđ notificet intentionem

H vſem, p quam ſunt entia. & cùm nõ habuerint hanc intentionẽ, nõ erũt entia: quemadmodũ, ſi dom⁹, & annulus, & lectus non eſſet aliqđ iſtorum particularium. & hoc intendebat cùm dixit. & aliæ res, quas nõ diximꝰ eſſe entia. D.d. manifeſtũ eſt, &c.i. ſi igit habuerĩt tales ſpẽs, & genera, manifeſtũ eſt, ꝙ illæ ſunt cauſæ, ex quibus componunt res ſenſibiles & ideo nõ ſunt his aliæ cauſę. & intendit, ꝙ cõtingit ex hoc vt res ſenſibiles ſint compoſitæ ex talibus cauſis, i. ex rebus compoſitis ex formis & materijs. Et dedit exemplũ

I in artificialibus, quia nullus dicit, ꝙ vſia eorum nõ hñt eſſe extra aĩam. & ideo forte intẽdebat, cùm d. & res, quas non diximus eſſe entia, iſtum vſem modũ* vſium, ſ. artificialium.

Item, ſi formæ numeri ſunt, cũ quo erunt cauſæ? Vtrum qm̃ ipſa entia ſunt diuerſi numeri, vt puta hic quidẽ numer⁹ hõ, hic vero Socrat. hic autem Callias? Cur igitur illi his cauſæ ſunt? etenim ſi hi quidem æterni, hi vero non, nihil differt.

Et ẽt, ſi ſpẽs ſint nũeri, quo erũt K *cãæ? Primo vero, quia nũeri entiũ ſunt diuerſi, v.g. quòd iſta nũerus eſt hõ, & iſte Soc. et iſte Hyllus: quare igitur erunt illic illæ cauſæ iſtorũ? & nõ adiuuant ẽt ĩ hoc, ſi q̃dã fuerint æterna, & q̃dam nõ.*

Cùm deſtruxit formas eſſe ſm 35
opĩonẽ dicẽtiũ, ꝙ natura formarũ eſt alia à natura numerorum, reuerſus eſt ad opinionem dicẽtiũ ꝙ natura numerorũ, & formarũ eſt eadẽ, & eſt opĩo Platonis. Et d. Et etiã ſi ſpecies, &c.i. & etiã ſi formæ fuerĩt L numeri, quo erunt cãæ rerũ ſenſibiliũ? Primo vero, quia contingit vt idem ens ſit cõpoſitũ ex multis numeris diuerſis ſm formam. v.g. ꝙ iſtud ens indiuiſibile eſt aĩal, & eſt hõ, & eſt Socr. quapp debet habere numerũ, p quem eſt aĩal, & numerũ p quem eſt hõ, & numerũ p quẽ eſt Socr. & ſiſt Hyllus debet habere tales numeros. & cum hoc impoſſibile eſt in numeris, in quo igit erũt numeri cauſæ iſtorum? Deinde d. & non adiuuant, &c. i. ꝙ numerus, qui eſt quaſi genus de iſtis ſenſibili- M bus, non adiuuat in numero, qui eſt quaſi ĩdiuiduum. ille enim, qui eſt quaſi genus, eſt æternus, & æternũ non poteſt eſſe pars generabilis rei & corruptibilis.

Quòd ſi qm̃ prõportiones nu- *rationes.
merorũ ea, q̃ hic, aut conſonantia, patet ꝙ vnũ quiddam erit, quorum proportiones ſunt. Si igitur hoc materia eſt, manifeſtum eſt ꝙ ipſi etiam numeri, proportiones cuiuſquam alterius ad alterum erunt. Dico aũt, vt ſi Callias

A Callias proportio ē in numeris ignis, terrę, aquę, & aeris, et ipſe homo aliquorū aliorum ſubiectorum erit. et idea numerus, ac ēt ipſe idealis hō, ſiue aliqs numerus ſit, ſiue non, erit tñ proportio in numeris aliquorū, & non numerus. & non erit aliqs propterea numerus.

Et cum definitiones numerorū fuerint conuenientes illis, quæ ſunt ante, manifeſtū eſt quòd aliquid ē, cuius ſunt iſtæ definitiones. Et ma

B *nifeſtū eſt, quòd hoc eſt materia. iſti enim numeri ſunt definitiones illorum adinuicem. Verbi gratia quòd ſi definitio Hylli fuerit ī numeris ignis, & terræ, & aquæ, tunc iſte homo aut erit aliquis numerus, aut non, quouſque ſit definitio aliquorum numerorū, & non numerus. & non erunt iſta etiam aliquis numerus.*

36 Et cùm numerus eſt ens exiſtens extra animā, & habuit definitionē, ſicut alia entia, manifeſtū eſt ꝙ de-

C finitio numeri debet eſſe cōuenies ei, qđ eſt ante, i. definito. & ſic numerus erit cōpoſitus ex materia & forma: & definitio numeri nō erit numerus, ſicut definitio hoīs non eſt hō. & ideo d. Et manifeſtū eſt ꝙ eſt hoc materia. i. ꝙ materia eſt recipiens definitiones. D. d. iſti. n. numeri, &c. i. contingit ex hoc ꝙ quędam entia ſunt priora ſeinuicē, i. ꝙ q̄dam eorū accipiunt in definitionibus quorundā. & ex hoc, ꝙ ponūt ea numerū, vt iſti numeri, cōtingit ex hoc vt ſint definitiones ſui iplorū admuicē. D. d. exēplū, & impoſſi D bile contingens ex eo, & d. V. g. &c. i. v. g. ꝙ ſi numeri aquę, ignis, & terræ, & aeris fuerint accepti in definitione hoīs, tunc hō, ſi fuerit aliquis numerus, non erit ſic donec illa, q̄ ſunt accepta in definitiōe eius, ſint definitio numeri, & hoīs, non aliquis numerus. Definitio. n. numeri non eſt numerus: quemadmodū definitio animalis nō eſt aīal. & ſm hoc iſta elementa accepta in definitione hoīs nō erunt numerus. & iā poſuimus ea eſſe numerū. qđ eſt incōueniēs: aut hō nō erit numerus.

Definitio numeri ſ eſt numerus: ſicut definitio aīalis nō ē aīal.

Item ē multis numeris vnus E numerus fit, ex ſpeciebus vero, qūo ſpēs vna? Quòd ſi nec ex his, ſed ex numerabilibus, vt ex decē millibus, qūo ſe habēt vnitates? Siue. n. eiuſdem ſpēi ſunt, multa incōuenientia ſequētur. ſiue non eiuſdem ſpeciei, nec eę dē inuicē, nec cæteræ oēs oīb⁹.

Et etiā ex pluribus numeris fit vnus numerus, qūo igitur ex pluribus ſpēbus fit vna ſpecies? Et ſi nō fuerit ex eis, ſed ex numeris, ſicut mille, qūo igitur ſunt iſtæ vnitates? Quoniā, ſi ſunt cōſimules in ſpecie, cōtingunt multa impoſſibilia. et ſi vnaquæq; fuerit per ſe in aliqua ſpē, non erunt diuerſorum, neque diuerſa omnia ſunt omnino. F

Et ēt manifeſtū ē, ꝙ ex plurib⁹ nu 37 meris fit vn⁹ numer⁹. & ſi ſpēs ſunt numeri, qūo ex plurib⁹ ſpēb⁹ fit vna ſpēs? & cōtingit, ſicut dīnt q dā, ſi ſit vnitas pūct⁹, & dualitas ſit linea, & trinitas ſuperficies, & q̄ternitas ſit corpus, vt ſuperficies ſit cōpoſita ex linea

&

G & pũcto,& corp⁹ ſit cõpoſitũ ex ſuperficie & linea & pũcto:qđ ẽ ĩpoſſe. D. d Et ſi nõ fuerit ex eis, &c.i. ꝙſi numeri formales ñ inſurgũt ex numeris diuerſis, ſed ex numeris cõuenientibus, ſicut cẽtũ ex denarijs,& mille ex cẽtenarijs,ſic vnitates iſtorum, aut erunt conuenientes in quantitate & forma,aut diuerſæ: ſi igit fuerint conuenientes in forma,contingunt multa impoſſibilia. quorum vnum eſt vt oẽs ſpecies ſint conue-
H nientes in forma.& ſi fuerint diuerſæ in ſpecie continget vt non ſit numer⁹. Et ideo d.& ſi vnaquæq;, &c. i.& ſi vnaquæq; vnitatum numerorũ formaliũ fuerit diuerſa ab alia, non erit numerus.Diuerſa.n.numerant ſe adinuicem. numerus autem numerat ſe adinuicem,aut ꝑ vnitatem,aut per numerum.

Quo nanq; differẽt,cum impaſſibiles ſint?hęc enim nec rõnabilia ſunt,nec intellectioni cõſentanea. Item neceſſe eſt aliud quiddã numeri genus ponere,
I circa quod Arithmetica.

Et quid proficit, cùm non ſint paſſiua? & hoc non eſt de rectis ſermonibus,neque intelligitur. De neceſſitate igitur ẽ ponere aliũ numerũ,et ẽ ſubiectũ Arithmeticæ.

38 Et quid coget,vt cãę rerũ nõ paſſiuarũ,ſicut numerus, ſint neceſſaria ĩ eſſe rerũ paſſiuarũ. paſſiua. n. neceſſario cõponunt ex paſſiuis. D. d.De neceſſitate igit,&c.i.& cũ manifeſtũ eſt ꝙ ĩpoſſe eſt vt numerus mathematicus ſit ſũba rerũ ſenſibiliũ,neceſſe eſt,ſi aliqnis ſit numer⁹, qui dat ſubſtãtiã rerũ ſenſibiliũ, ut ſit aliꝙ à mathematico. Sũt igit tres ſpẽs numerorũ.eſt.n.nũer⁹ mathẽ- K
niatic⁹,qui nõ multiplicabit ꝑ multiplicationẽ numeratorũ.& eſt numerus formalis, qui diuerſat ꝑ nũerationẽ entiũ.& ẽ numer⁹,cui⁹ iſtæ numerus eſt forma: & ſunt ſenſibilia. Et quia hoc contingit huic poſitioni:& dicentes,ꝙ formæ ſunt alię a numeris ponunt numerũ naturã mediã inter formas & ſenſibilia:dixit etiam contradicendo eis. Tres ſunt ſpẽs numerorum.

Et oĩa,q̃ media dñr à qbuſdã. q̃ qũo,aut ex quibus principijs ſunt,aut cur iſta ſunt,q̃ media illorum,& horum erunt ? L

Et oĩa media,aut ſunt ex rebus ſimpliciter, aut ex aliquibus principijs,aut ex illo,ex quo eſt ordinatum poſt media.

Ideſt,& cũ numerus mathematicus ẽ mediusinter formas & ſenſibilia: & oẽ mediũ aut eſt cõpoſitũ ex rebus ſimplicibus ſimplr,aut ex rebus ſimplicibus in reſpectu mediorũ,aut ex formis ipſorũ mediorũ: ſed quia media facta à medijs prioribus eis nõ ſunt fm ꝙ ſunt media, ſed fm ꝙ ſunt formæ diuerſæ:qm̃,ſi mediũ eſſet ex medio fm ꝙ eſt mediũ,tunc media ꝓcederent in infinitũ:ideo dixit in loco eius, q̃ſi dicat ex formis mediorũ cõpoſitis (ex illo,ex quo ẽ ordinatũ poſt media.) Res.n.ordinatæ ſub medijs, fm ꝙ ſunt media,ſ. fm ꝙ mediũ eſt gen⁹ eorũ, ſunt ſpẽs mediorũ.& iõ dr, ꝙ ſpẽs ſunt ordinatæ ſub gñe. Et intendebat ꝑ hunc ſermonẽ,ꝙ numerus mathematicus eſt cõpoſitus ex numero formali & ſenſibili. & manifeſtũ ẽ,ꝙ hoc eſt ĩpoſſe in nũero mathematico. Et ẽ manifeſtũ,ꝙ illi nõ in- 39 Oẽ mediũ aut eſt cõpoſitũ ex reb⁹ ſimplicibus ſipſr, aut ex reb⁹ ſiplicibus in M reſpectu mediorũ, aut ex formis mediorum.

A intendebant p hoc, quod dicunt, ꝙ numerus mathematicus eſt medius inter formas & ſenſibilia, ſm iſtum modū, ſed intendunt ꝙ natura numeri eſt quaſi nā media inter formas abſtractas & formas ſenſibiles materiales. Sed notū eſt p ſe, ꝙ nulla natura eſt media inter eē abſtractum & materiale. hęc.n. duo cōtraria, ſ. æternū & corruptibile manifeſtum eſt ꝙ ſunt immediata.

Notū ē p ſe ꝙ nulla natura eſt media inter eſſe abſtractū & materiale. vide inſtātiā de forma hois vltima. 2. Ph. comm. 26. vide. con. 2um.

Itē vnitates, quę in dualitate ſunt, vtraq; ex aliq priore dualitate. at hoc impoſsibile eſt. Item cur vnū eſt numerus collectus.

B *Et etiam vnitates cuiuslibet eorū ſunt ex aliquo. euenit igitur hoc ex dualitate: quod eſt impoſsibile. Et etiam non erit numerus vnum iteratum.*

40 Et cùm vnitates fuerint dualitas numeri medij, cōtinget vt dualitas ſit ex aliquo, & vt dualitate aliquid ſit prius. D.d. Et ēt non erit numerus vnū iteratū, &c.i. & ſi numerus fuerit ab vno abſtracto, tunc in eo non inueniet vnum iteratū. dualitas.n. i vna re eſt pp mām. cauſa.n. iterationis eorūdem numerorum eſt iteratio vnius numeralis. & vnū, quod eſt immateriale, non iteratur ſecundum indiuiduum. Et poteſt intelligi ſic. & etiā quomodo vnus numerus vniuerſalis erit iteratus: & ſimiliter vnum intellectum: & vniuerſalia innata ſunt non iterari? Intellectum enim animalis non inuenitur magis vno: ſed ex intellectu vnius inueniuntur multæ vnitates. & ſimiliter in terno, & quaterno inueniuntur infinitæ trinitates, & infinitæ quaternitates.

Dualitas i vna re nō inuenit m ſi. pp materiam.

C Itē adhęc, q̄ dicta ſunt, ſi vnitates * differentes ſunt, oportet ita dicere. ſicut quicunq; quatuor, aut duo dicunt elementa. Etenim horū ſinguli non dicūt elementū, quod cōe eſt, vt puta corpus, ſed ignem, & terram, ſiue commune quid ſit corpus, ſiue non. nunc aūt dr̄, ac ſi vnum ita eſſet (vt ignis, aut aqua) ſimilium partium. ꝙ ſi ita ſit, numeri non erunt ſubſtātię. Sed ſi ipſum vnū aliquid eſt, et hoc principium eſt, patet ꝙ vnum multipliciter dicit. aliter nanq; impoſsibile eſt. Volentes aūt ſubſtantiam referre ad principia.

D *a. l. indifferentes.

E

Et ſimiliter dicimus in vnitatibus, quas diximus, ſi fuerint nō diuerſæ ſecundū hunc modum: et eſt modus dicentium quòd elementa ſunt quatuor, aut duo. Omnes .n. illi non opinantur quòd elemen tū eſt cōe eis, ſ. corpus, ſed ignis, et terra, ſiue corpus fuerit cōe eis aut non. vnum igitur nunc dicimus de illo, quod eſt conſimiliū partium, F *ſicut ignis & aqua. Et, cū ita ſit, numeri non erunt ſubſtantiæ. Sed manifeſtum eſt, quòd ſi vnum eſt, quòd illud eſt principium, & vnū dicitur multis modis. Sed illi volunt eleuare ſubſtantias ad principia, ſecūdū quòd nō eſt poſsibile.*

Et nos dicimus, &c.i. & nos dicimus, ꝙ via dicentium ꝙ ſubſtantiæ entium ſunt cōpoſitę ex vnitatibus non diuerſis in ſpecie, eſt eadem cū via dicentium, ꝙ elementa ſunt res 41

ſingu-

G ſingulares, ſ. indiuiduales, non vles ſicut ſermo dicentium, ꝙ elementa ſunt quatuor, ſ. aqua, & ignis, terra, & aer, aut duo eorum. iſti enim nō opinantur, ꝙ vniuerſale commune iſtis eſt elementum, ſcilicet corpus, ſed ignis, & terra: & indifferenter apud eos ſiue iſtud cōmune habuerit eſſe, aut nō habuerit eſſe. Et hoc, quod dixit, eſt contingens eis, quia, cùm vnitates numerales fuerint extra animam, erūt in materia, & erit vna ſecundum formam, & multę ſecundum numerum, & iſta eſt diſpoſitio vnitarum, quæ ſignificant ea, H quæ ſunt conſimilium partium: & diſpoſitio multitudinis exiſtentis in eis. & hoc intendebat, cùm d. vnum igitur nūc, &c. Deinde dicit: &, cū ita ſit, numeri non ſunt ſubſtantiæ. ideſt & cùm vnitates non ſunt niſi elemēta vnitatum ſenſibilium, ſm ꝙ ſunt vnitates indiuiduales cōſimilium partiū, manifeſtū eſt ꝙ numeri, qui ſunt ſpecies, non ſunt ſubſtantiæ abſtractæ, ſ. formæ Sed manifeſtum eſt, ſi fuerit declaratū aliquod vnū exiſtens per ſe extra animā, ꝙ illud eſt principiū omnium entiū.

D.d. & vnum dr̄ multis modis. i. I & poſſ eſt vt in quolibet p̄dicamentorū ſit vnum, ſ. indiuiſibile in illo prædicamēto, ſicut eſt in quātitate diſcreta: quia vnū dr̄ multis modis.

Et d hoc, innuēdo errorē Antiquorum opinantiū vnū dici de vna intentione, ſ. ſubſtantia indiuiduali, ſicut dicebant de hoc nomine ens.

D.d. Sed illi volunt, &c. i. p hoc, ꝙ ipſi quærūt principia ſubſtātiæ, rectum fuit. ſed eleuant ſubſtātias, aut ꝙ nō eſt poſſibile vt ſit principium ſubſtantiæ, ſicut formæ numerales, & magnitudines geometricæ.

Longitudines quidem ex lon K go & breui ponunt, ex quodam paruo & magno: planum vero ex lato & ſtricto: corpus autem ex alto & humili.

Linea autem cōponitur ex longo, & breui, & ex parno & magno: & ſuperficies ex lato & ſtricto: & corpus ex profundo & imo.

Quoniā Antiqui dicebāt, ꝙ prin 42 cipia prima ſunt cōtraria, & iſti ſiſſ dicentes numeros dicunt ꝙ prima cōtrarietas in numeris eſt multū & L paucū, & in magnitudinibus prima contraria ſunt apud eos principia, narrat ſermones eorū in hoc, & d. Sed iſti ponūt principia lineæ hanc cōtrarietatem, ſ. longum & breue, & magnū & paruum: & ponunt cōtrarietatem, ex quā fit ſuperficies, latum & ſtrictum: & ex qua fit corp⁹, profundum & imum.

At qūo aut planū habebit ſineam, aut ſolidum lineā atq; planum? aliud nanq; genus latū & ſtrictū, altum & humile. Quād modū igit̄ neq; numerus eſt in M eis, eò ꝙ multū & paucū ab his aliud eſt, ita manifeſtum eſt, ꝙ nec aliud quicquā ſuperiorū inferioribus inerit. At vero nec latum gen⁹ alti eſt. etenim corpus eſſet planū quid. Itē puncta, ex quo inſunt? At huic generi aduerſabat̄ Plato, tanquā exiſtenti dogmati Geometrico. ſed nominabat principiū lineæ, hoc vero ſępius ponebat lineas indiuiſibiles. atqui neceſſe eſt harū aliquē eſſe terminū. quare ex qua rōne linea eſt, punctum quoq; eſt.

Et

A *Et etiã quomodo ſuperficies eſt linea, aut corpus linea & ſuperficies? genus.n. lati & ſtricti aliud eſt à genere profundi & imi: non igitur inueniuntur in eis cõtraria. Poſtquã autem multum & paucum differunt ab iſtis, manifeſtũ eſt, quod neq; aliud ſuperius inuenitur in eis, q̃ ſunt inferius. immo neq; genus lati eſt genus profundi. ſuperficies enim eſt aliquid ex corpore: & puncta ſunt ex aliquo.*

B *Et iſtud genus conſyderat Plato ſecundum opiniones Geometricas. ſed vocat eas principiũ linea. & multotiens poſuerunt hoc ex lineis non diſcretis. & hoc neceſſarium eſt ut ſit ſecundum hunc modum. vbi enim eſt linea, eſt punctus.*

43 Plato opinabat, ꝙ vnitas eſt principium puncti, & ꝙ dualitas eſt forma lineæ, & trinitas forma ſuperficiei, & quaternitas formá corporis. & opinabat cum hoc, ꝙ corpus cõponit ex ſuperficieb⁹, & ſuperficies
C ex lineis, & linea ex pũctis. & dicebat cũ hoc, ꝙ linea cõponebatur ex duobus cõtrarijs, quæ ſunt magnum & paruũ: & ſupficies ex ſtricto & lato: & numer⁹ ex multo & pauco. Dicit ergo ei, qũo eſt poſſe vt ſuperficies ſit ex lineis, ita ꝙ ſit pars ei⁹, & linea ex longo & breui, & corpus ex ſupficie & linea, & ſupficies ex ſtricto & lato: & corpus ex profundo & imo? & oĩa iſta ſunt cõtinua. & numerus eſt ex multo & pauco. & oĩa iſta nõ cõgregantur in vno genere. Et ſi eſſet ſic, cõtingeret vt oĩa reducerent in vnũ genus, ſ. contraria, ex quib⁹ D ſurgũt iſtæ magnitudines tres, & ex quib⁹ ſurgũt numeri, qui ſunt principia magnitudinum. & hoc intẽdebat, cũ d. genus enim lati, &c i. ꝙ cõtrarietas ſuperficiei non congregat cùm cõtrarietate ſuperficiei in vno genere, neq; iſta cũ cõtrarietate numeri, quæ ẽ paucũ & multũ, impoſſibile eſt igit vt ſint pars numeri. & ideo d. Poſtq̃ autem multũ & paucum, &c i. qm̃ omnia iſta nõ videntur congregari in eodẽ genere ſuperiori iſtis generibus dictis. D.d. ſuperficies enim eſt aliquid ex corpore, &c. i. & hoc quidẽ cõtingit eis, qa E ponunt ſuperficiẽ partẽ corporis, & pũctum partẽ linex. D.d. Et iſtud genus, &c. i. & Plato ſollicit⁹ fuit ad declarandũ hũc ſermonẽ: quia opinabatur ꝙ magnitudines geometri ex ſunt principia corporum cũ numeris. Deinde dicit: ſed vocat, &c. ideſt, & vocat eas principia linex. & nõ dicebat eas apte partes linex: qa cõtingeret ei vt continuum eſſet de nã diſcretu. & ideo dicebat ꝙ linea cõponit ex lineis indiuiſibilibus. & hoc intendebat, cum d. & multotiens, &c. i. ꝙ pp iſtam contradictiõ nem cõtra ponẽtes eas pũcta: & ideo F plures eorũ vocabãt eas lineas indiuiſibiles, & exiſtimauerunt, ꝙ linea cõponat ex lineis non diſcretis, non ex punctis. quia neceſſe eſt, cũ linea recipiat diuiſionem ſm totum, vt ẽ diuidatur in non lineas aut in lineã nõ diuiſibilem, aut in non lineam: quod eſt impoſſe. ergo neceſſe eſt vt diuidatur in lineas indiuiſibiles. & huic poſitioni contradictum fuit in libro de Generatione. Deinde dicit: & hoc neceſſariũ eſt, &c. i. pp hoc ꝙ ponunt lineas non diſcr: as, non

Primo Gener & .8. & indi

G non euadunt ẽt, cum iſtæ diuidãtur ſm totum in puncta. vbi enim linea eſt, neceſſe vt ibi ſit punctus.

Et omnino cùm Sapientię ſit de manifeſtis cãm quærere, hãc quidẽ prætermiſimus. nihil enĩ de cauſa dicimus, vnde principiũ trãſmutationis. ſubſtãtiam vero eorũ dicere putantes alias ſubſtãtias eſſe dicimus. Quomodo vero illæ horũ ſubſtãtiæ, incaſsũ dicim⁹. participare nãq⁹, vt prius diximus, nihil eſt. Nec illam ẽt, quam ſcientiſs eſſe cauH ſam videmus, pp quã omnis intellectus, & omnis natura facit: nec illã cauſam, quã vnã de principiſs eſſe dicimus, ipſæ formæ attingunt, ſed qui hac ętate ſunt his Mathematа facta ſunt Philo
• Diſciplinæ. ſophia, quamuis dicãt aliorum gratia ea oportere tractare.

Et cùm Philoſophia conſyderet de rebus apparentibus, hoc non collocatur in ea. & nihil dicemus de cauſa, quæ eſt principiũ alteratio-
I *nis, cũ igitur intẽdimus ſermonem de ſubſtãtia, dicemus quòd ſubſtantiæ iſtorũ ſunt aliæ, ita quòd ſi dixerimus quòd illa ſunt ſubſtantiæ iſtorum, erit falſum. Quoniam aũt ſunt cõtinentes, iã diximus primo quòd nihil eſt, neq; videmus etiam quòd ſunt cauſæ ſcientiarũ. Et ideo non videmus aliquẽ intellectuum, & naturarũ, qui ponat hanc cãm. ergo ſpecies nõ aſsimilantur alicui principiorum. & Doctrina eſt per illas, quia Philoſophia, quando locuta fuerit in aliqua hora de aliquo, vtetur iſtis propter illa.* K

Et cùm philoſophia nõ conſyderet nisi de rebus exiſtentibus extra 44
animã: ſpecies aũt non ſint de rebus exiſtentibus extra animã: ideo Philoſophia nõ conſyderat de iſtis ſpeciebus. & pp hoc, ſi aliquis cõſydera uerit de iſtis ſenſibilibus p iſtas ſubſtantias, nõ poterit dare p eas principium alterationis & trãmutationis iſtarũ ſubſtãtiarum. Et, cùm ita ſit, ſi cõceſſerimus has eſſe, dicemus eas L
eſſe alias ſubſtãtias. dicere aũt q⁹ iſtę ſunt ſubſtãtiæ iſtorũ tranſmutabilium eſt falſum. Et d. hoc, quia ipſe deſtruxit eas pp hoc, q⁹ ponũt eas cauſas ſenſibiliũ, & ſcĩæ. Et cum deſtruxit eas cauſas eſſe, non cõtingit ex hoc q⁹ deſtruant in ſe: & ideo d. Qũ aũt ſunt continentes, &c. i. qm̃ hoc, quod ponunt, q⁹ iſtæ ſubſtãtiæ ſunt cõtinentes ſenſibilia, quæ ſunt hic, vt ſpẽs, quæ continet ea, quæ ſub illa ſunt, iã dixim⁹ q⁹ nihil eſt. determinãs enim & determinatum ſunt idem numero cum ſpecie. & ideo, ſi iſtæ ſpẽs fuerint abſtractæ, nõ erunt ſm q⁹ determinãt ſenſibilia; neq; ſe M
cundum q⁹ ſunt cauſæ iſtorũ, ita q⁹ ſint cauſæ ſcĩæ cõprehenſæ in ſenſibilibus. Et ideo d. poſt: Et ideo non videmus, &c, i. & ideo nõ poſſumus ponere hãc cãm alicui intellectuũ, qui ſunt in rebns ſenſibilibus, & alicui principiorum exiſtentium hic.

Deinde dicit; ergo ſpecies, &c. i. & manifeſtũ eſt, q⁹ ſpẽs non aſſimilantur principiis ſenſibilibus: ergo maniſeſtũ eſt q⁹ nõ ſunt principia iſtorum ſenſibilium. D. d. & Doctrina eſt, &c. i. q⁹ Philoſophia vtitur rebus

vniuer-

A vniuerſalib', vt perueniat ad res exiſtentes, ſicut vtitur eis in definitionibus & demonſtrationibus: cùm ſcientia eorum ducit ad intellectū', & rectum apud conſyderationē de entib' vniuerſalibus. & ideo demōſtrationes acceptæ hoc modo ſunt ex propoſitionibus Logicis cōmunibus, nō ex propoſitionibus eſſentialibus & conuenientibus.

Quæ ſint rōnes Logicæ. vide 1. 1. cœ. c. 70. &. 4. Ph. 87. & 8. phy. 70. &. 3. d Geaia. c. 6.

Item ſubiectam ſubſtātiam, vt materiam magis mathematicam, quis profecto putauerit, ac magis prædicari, & differentiā
B ſubſtantiæ, ac materiæ eſſe, veluti magnum, & paruum, ſicuti aiunt Phyſiologi rarum, & denſum primas ſubiecti dicētes has differentias eſſe. hæc etenim ex c:ſſus quidam, & deſectus ſunt. De motu autem, ſi hæc quidem motus erunt, patet ꝙ formæ mouebuntur.

Et etiam, ſi aliquis acceperit ſubſtātiam, de qua loquimur, qua ſi materiam mathematicam, hoc non faciet proprie, niſi quando
C *voluerit dare differentiam inter ſubſtantiam & materiam, ſicut magnum & paruū, ſicut dicunt Naturales quòd primæ differentiæ ſubiecti ſunt raritas, & denſitas. & iſta non ſunt niſi additio & diminutio in motu. Si igitur, ſi iſta ſunt motus, manifeſtum eſt quòd ſpecies ſunt mobiles.*

45 Ideſt, ſi aliquis acceperit iſta intellecta logica ꝓpoſitiones vſitatas in demſtonibus ſm materiā demſto-

num, & conſyderauerit ꝑ illa in entibus ſenſibilibus, hoc nō accidit, niſi qñ ꝑſcrutatus fuerit in primis differentijs vniuerſalibus ſubſtantiæ: ſicut ꝑſcrutatio de duabus differentijs primæ ſubſtātię, in quas diuidit ens, quarum vna eſt quaſi materia, & alia quaſi forma: ſicut declaratio eorum, qui voluerunt declarare ꝙ hæ ſunt duæ ſubſtantiæ, ſ. magnum & paruum, aut rarum & dēſum. &, quia hoc facit exiſtimare ꝙ rō dicē tium ꝙ intellecta ſunt entium ſubſtantiæ: qñ cùm illud, qđ notificat naturam ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia: ergo intellecta ſunt ſubſtātiæ. Et d. E & iſta non ſunt niſi additio, &c. i. ſi igit' intellecta iſtarū rerū demſtant ſubſtantias, ſunt ſubſtantiæ rerum. ſed, quia oīa contraria reducunt' in diminutionem & additionem: & additio & diminutio reducit' ad motum: tunc ſi intellecta iſtarum rerū eſſent ſubſtantiæ, earū intellectuū motus eſſet motus. Et ſi intellectū motus, qđ eſt genus ſpērum motus, eſſet motus, tunc oēs ſpēs eſſent motæ. & ſi ſpēs eſſent motæ, & eēnt ſubſtantiæ rerum, nihil eſſet fixū. Et d. oīa iſta ad confirmandum. qñ notū eſt per ſe ꝙ intellectus motus nō F eſt motus: & eſt contingens dicentibus ꝙ intellecta rerum ſunt ſubſtātiæ earum. Ariſt. enim opinabatur ꝙ intellecta rerum notificāt ſubſtātias rerum: non tamen ſunt ſubſtantiæ earum.

Ariſ. opinabat' ꝙ intellecta rerū notificant ſubſtātias rerū, & nō ſunt ſubſtantiæ earum.

Quòd ſi non, vñ euenit? tota etenim de natura conſyderatio perit. Et qđ facile probare vī, ꝙ oīa vnū non fit expoſitione etenim nō fiunt oīa vnū. Sed ipſū vnum ſigs cōcedat oīa, nec hoc

G quidem, niſi quis vniuerſale cõ cedat eſſe genus. hoc autem in quibuſdam impoſsibile. Nullã autem rationem habent, nec illæ, quæ poſt numeros, longitudines, plana, & ſolida ſunt, nec quomodo ſunt, aut futura ſunt, nec ſiquam vim habent. hæc.n. nec formas poſsibile eſt eſſe. nõ enim ſunt numeri, nec media (mathematica enim illa ſunt) nec corruptibilia.

Et omnis magna perſcrutatio de natura non cadit niſi apud exiſtimationem, quòd declaratio eſt facilis. Et vnum nõ erit omne. quoniam non eſt in actu omnia vnũ. ſed intentio, quam ſi homo poſuerit ipſam in eſſe, hoc non erit, niſi ſi conceſſerit quòd eſt genus illius omnis. Et hoc etiã impoſsibile eſt in quibuſdam rebus. non enim inuenitur vna definitio communis eis, quæ ſunt cum numeris, & lineis, & ſuperficiebus, & quod erit, & quod iam fuit, et quod habet aliquam potentiam. & iſta non ſunt innata vt ſint ſpecies. neque ſunt etiam numerus, neq; quæ ſunt mediorum (illa enim ſunt mathematica) neq; corruptibilium.

H

I

Et perſcrutatio Antiquorum de
46 naturalibus fuit, quia opinabantur ꝙ declaratio non tantum eſt poſſibilis, ſed etiam facilis. & cùm vniuerſale, ex quo fit perſcrutatio, eſt vnũ numero in pluribus, ſm ꝙ dicũt dicentes formas eſſe: vnum aũt numero in pluribus ſpeciebus impoſſe eſt K vt ſit: ergo impoſſe eſt vt ſit demonſtratio, aut diſciplina. Et hoc intendebat, cùm d. Et vnum non erit oẽ, &c. i. & impoſſibile eſt vt genus vlẽ omnibus rebus ſit vnum numero. qm̃, ſi ita eſſet, tũc eſſet poſſibile vt vnum numero eſſet in quolibet: qđ eſt ipoſſibile. tunc.n. oĩa eſſent vnũ in actu, ſ, indiuiduale. D.d. ſed intentio, &c. i. ſi aliquis opinatus fuerit ꝙ in omni eſt vna intentio, hoc non erit verum niſi poſuerit ipſam eſſe genus omnium non vnam intentionem in actu. D.d. Et hoc impoſſibile eſt, &c. i. & ponere vnum L cõe pluribus rebus, ita ꝙ ſit genus, videtur eſſe impoſſibile in quibuſdam, nedum vt ſit vnum numero cõe omnibus. Impoſſibile enim eſt vt numer⁹, & ſuperficies, & linea habeant vnum genus cõe omnib⁹, niſi æquiuoce, v.g quantitatem. manifeſtum eſt.n. ꝙ hoc nomen quantitas dicitur de eis æquiuoce. neque etiam inuenitur vna intentio in eo, quod iam fuit, & erit, quod eſt potentia, & quod eſt actu. Et ideo artes Doctrinales conſyderãtes de eis non ſunt vnum, ſed plures. D.d. & iſta non ſunt innata vt ſint ſpecies, M &c. i. & iſta intellecta, quæ ſunt genera & ſpecies, non ſunt innata vt ſint formæ per ſe exiſtentes, & exemplaria, vt quidam dicũt neque ſunt media inter formas & ſenſibilia, ſicut quidam dicunt in intellectis Mathematicorũ: quia ſunt mathematica, i. quia materia non apparet in definitionibus eorum. neque ſunt etiam formæ rerum corruptibiliũ, vt fingunt dicentes formas eſſe. declaratum eſt enim ꝙ omnia iſta impoſſibilia ſunt.

Quantitas eſt genus æquiuocũ ad numerum, ſuperficiem, & lineam.

Sed

A Sed rursus quartũ aliud quòd dam hoc genus apparet. Et omnino elementa quærere entium non diuidendo, cùm multipliciter dicantur, impossibile est inuenire: præsertim cum hoc modo quærant, ex quibus elementis est. ex quibus enĩ ipsum agere aut ipsum pati, aut ipsum rectum, non est accipere. ꝙ si est, substantiarum solũ esse potest: quare aut quærere, aut putare habere omnium existẽtium elementa, non est verum. Quomodo vero aliquis cunctorum elementa discet? Manifestum est enim, ꝙ non est possibile quicquam eũ cognoscere prius. quẽ admodum enim ille, qui Geometriam discit, aliqua quidem præscire contingit: quorum vero illa scientia est, & quæ docendus est nihil præscit. ita & in cæteris. Quare si qua cunctorum est scientia, vt quidam aiunt, nihil, pfecto is p̃cognoscer̃ posset.

B

C *Et existimatur hoc esse aliud genus quartum, quod quærit de elementis omnium entium, absque eo quòd negat quòd dicta multis modis impossibile est vt sint: sed quærunt hoc modo de rebus, ex quibus sunt elementa. in quibusdam vero ex actione, & passione, aut conuenientia. & hoc non est in quolibet, sed tantum in substantia. ita quòd perscrutatio est de elementis omnium entium, & quærere determinationem eorum. & hoc non est verum. Et quõ potest hõ scire elementa omnium entiũ? Impossibile est enim vt aliquis addiscat aliquid, nisi præsciat prima principia eius, v.g. quòd aliquis addiscat Geometriam, sed ante debet scire aliqua illius scientiæ, quã vult addiscere: aut nesciet aliquid eorum: & similiter est dispositio de alijs. ita quòd ars, de qua homines reputãt quòd doctrinat omne, nihil notificat secundũ hũc modũ.* D E

Et, cùm posuimus ꝙ spẽs, & vtrũ 47
tellecta vtia sunt res existẽtes extra aĩam, & ꝙ sunt formæ entiũ, cõtinget vt hoc genus entũ sit quartum genus aliud à tribus generib⁹: & qđ in eo est, cõsyderat quarta ars, scilicet à tribus consyderantibus in mathematicis, & Naturalibus, & diuinis. & contingit eis vt hoc genus pscrutet̃ de elemẽtis oĩum entiũ. qm̃ cũ istæ spẽs sint elementa, i. formæ entium oĩum: & oĩs ars perscrutet̃ de causis suorũ subiectorũ: & subiecta istius artis sunt elementa rerũ: contigit vt ista ars q̃rta pscrutet̃ đ elementis eĩntorũ. D.d. sed q̃runt hoc mõ, &c. i. sj cùm istæ spẽs exñtes extra aĩam sint substantię subiectorũ triũ scĩarum: & ars, ꝙ consyderat de spẽbus, pscrutat̃ de causis cãrum: necesse est vt oĩs ars istarũ triũ pscrutet̃ de causis suarũ cãrum. D.d in q busdã, &c. i. scilicet impoſe est hoc ĩ tribus artibus, s. pscrutari de causis causarum nisi in arte, ꝙ pscrutatur de causis actionis & passionis, & cõueniẽtiæ inter formam & materiã.

Si darent̃ vtia Platonica, daretur quartum gen⁹ entium, & quarta ars speculatiua. F

G D.d ita ꝙ pſcrutatio,&c.i.& illud, qđ contingit à prima poſitione nõ eſt vt aliqua iſtarum triũ artiũ perſcrutetur de cauſis ſuarum cauſarũ. ſed vt vnaquæq; iſtarum trium artium pſcrutet de cauſis ſuarum cauſarum.& hoc non eſt verum.

D.d. Et qñ põt hõ,&c.i.& qñ poteſt eſſe ars, q̃ notificat elemẽta omnium entium. Impoſſibile eſt.n.ſcire aliquod eorum, q̃ ſunt poſita ĩ artibus, niſi præſciantur intellecta prima in illa arte.qm̃, ſi indiguerit addiſcens addiſcere principia ſcĩæ in illa arte,continget ꝙ addiſcet princi

H pia principiorum:& ſic in infinitũ. quapropter continget vt ille,q̃ vult addiſcere aliquam ſcientiam vt neſciat illam,v. g. ꝙ ſi addiſcens Geometriam non poteſt addiſcere, niſi præſciat principia illius ſcientiæ, quam vult addiſcere, tunc neſciet illam. D.d.& ſimiliter eſt diſpoſitio in alijs,&c.i. & ſic contingit in alijs ſcientijs à Geometria: ita ꝙ ſcientia in qua homines reputant addiſcere oĩa,quæ continentur in ea per diſciplinam,nihil notificat.

Atqui omnis diſciplina per

I præcognita,aut omnia,aut aliq̃ eſt:& aut per demonſtrationẽ, aut per definitiones. ex quibus enim definitio ẽ,illa præcognoſcere oportet,ac nota eſſe. ſimiliter & q̃ per inductionem.

Et etiam omnis doctrina fit ex prioribus, aut omnibus, aut quibuſdam. & ſimiliter illud, quod declaratur per demonſtrationem, & definitionem, debent præſciri in eo propoſitiones, per quas fit illa declaratio. & ſimiliter illud, quod K *ſcitur per inductionem.*

Cùm declarauit ꝙ artes demonſtratiuæ non declarant ignota niſi 48 ex notis in illis artibus, vult declarare ꝙ iſta propoſitio eſt vniuerſalis in artibus operatiuis, & conſyderatiuis,& d.ſicut fecit in principio Analyticorum. Et etiam omnis doctrina,&c.i. & etiam manifeſtum eſt ꝙ omnis doctrina in artibus operatiuis,quæ addiſcuntur per exemplar, nõ fit niſi per cognitionem rerum notarum per ſe in illo artificio, aut omnium,aut quorundam. D.d.& L ſimiliter illud, quod declaratur per demonſtrationem,& definitionẽ,i. artes,quæ addiſcuntur per rõnem, ſiue fuerint operatinę, ſiue conſyderatiuæ.

Deinde dicit.& ſimiliter illud, qđ ſcitur per inductionem. & intendit illud, quod ſcitur per artem diſputatiuam.

Atſi innata nobis eſt, mirum eſt quomodo nos fugit, optimã ſcientiarum habentes. Item quo pacto quis cognoſcet, ex quib⁹ eſt,& quomodo manifeſtũ erit? etenim hoc habet ambiguitatẽ. M Dubitabit enim quiſpiam, ſicuti & de quibuſdam ſyllabis. quĩ dã enim ſyllabã S M A ex S & M & A aiunt eſſe: quidam vero alium ſonum eſſe dicunt, & nullum ex notis. Item quorum ſenſus eſt,ea quomodo quis noſcet ſenſum non habens? atqui oporteret. ſiquidem eadem cunctorum elementa ſunt, ex quibus, ſicuti compoſitæ voces, ex proprijs ſunt elementis.

A *Si igitur ſcientia eſt in noſtra natura, mirum eſt quomodo euadet à nobis aliquid, cùm in nobis eſt firmiſſima ſcientiarum. Et etiam quomodo ſcitur res, quæ fit ex rebus, & quomodo erit hoc manifeſtum? ambiguitas enim accidit in iſtis rebus. Et quidam rixati ſunt in hoc, ſicut in pedibus. quidam igitur dixerunt in ſexta litera Græcorum, ſ, Z, quæ eſt huius formæ, quòd eſt compoſita ex C,*

B *& D, & A: & alij dixerunt, immo eſt litera per ſe, non ex literis notis. Et etiam illud, quod eſt ex habentibus ſenſum, quomodo ſcitur à carenti ſenſu? iſta enim ſunt ſemper elementa cuiuslibet, quēadmodum voces compoſitæ fiunt ex elementis ſibi proprijs.*

49. Si igitur ſcientia, &c.i. ꝙ dicere formas eſſe contingit ex eo, vt omnes ſcientiæ ſint notæ à nobis in natura. qm̃ ſi hic ſunt formæ, ad quas intellect⁹ aſpicit, ſicut ſenſus aſpicit

C ad ſenſibilia: & comprehenſio ſenſibilium eſt naturalis in nobis, cùm non acquiritur ex cognitione antecedenti: neceſſe eſt vt intellecta ſint naturalia in nobis: non vt quædam ſint naturalia, quędam autem accepta per doctrinam. D. d. Et etiam quomodo ſcitur res, &c.i. & ſm hoc deberemus ſcire æqualiter rem, & cauſam eius, & non deberet cadere dubitatio, in cauſis inter homines. proportio.n. intellectorum eſſet ſicut proportio ſenſibilium. D.d. Et quidam rixati ſunt in hoc, &c.i. &, ſi ita eſſet, non litigarent hoīes in ele- D mentis multarum rerum, ſicut accidit Grammaticis ſui temporis, vt rixati ſunt de litera z, vtrum ſit compoſita, an ſimplex. D.d. Et etiam illud, quod eſt ex habētibus ſenſum, &c i. & contingit huic poſitioni, ſ. ꝙ formæ intellectæ ſunt comprehenſæ per ſe, ſicut ſenſibilia, quæ non indigent in acquirendo eas ſenſu. & ſi ita eſſet, tunc ſciret naturas ſenſibilium, qui habet læſionem in inſtrumentis ſenſuum, adeo vt naturaliter cæcus cognoſceret naturas colorum, & naturaliter ſurdus vocum.

D.d. iſta.n. ſunt ſemper elementa, E &c.i. & contingit, ſi cognitio iſtarū formarum fuerit naturalis nobis, vt cognitiones omnium rerū ſint naturales in nobis, propter hoc ꝙ iſtæ formæ ſunt elementa propria omnium entium, ſicut omnes voces fiunt ex elementis proprijs. & intendit ꝙ, cùm formæ ſint elementa omnium entium propria eis, cōtinget vt nō ꝺdigeāt ī cognitiōe ſenſu.

Quòd igitur illas, quæ in naturalibus dictæ ſunt, cauſas cuncti quærere videantur, & præter illas nullam aliam dicere habeamus, ex illis, quæ dicta ſunt, F prius patet, ſed eas obſcure dixerunt. quodam modo enim omnes dictæ ſunt prius, quodāmodo minime. Balbutienti enim aſſimilata fuit prima Philoſophia de omnibus, tanq̃ in principijs noua exiſtens.

Quoniam autem illud, quod dictum fuit de cauſis naturalibus, perſcrutati ſunt de eo omnes conſyderātes, & quòd nos nō ī duximus

G *vnã cauſam extrinſecam ab eis, manifeſtum eſt ex prædictis. Et dignum eſt, quòd prima Philoſophia perſcrutetur de omnibus rebus. cõtinet enim omnia principia, & ea quæ ſunt prima.*

50 Quòd autem quod nos diximus in modis cauſarum naturalium, dictum eſt ab Antiquis, manifeſtum eſt ex prædictis ab eis. Et ſi fr manifeſtũ eſt, ꝙ nos non addidimus cauſam in modis cauſarum, quas Anti quidixerunt. Et innuit ꝙ Antiqui ſciuerũt quatuor cauſas in ſuo tpe. & hoc, quod dicit de Antiquis manifeſtũ eſt, ꝙ ipſi conceſſerunt cãm materialem & formalẽ & agentem & finalem, aut non videnᵗ concedere ex eis, ꝙ narrauit de illis. ſi hoc tractatu. ſed poſſumus dicere in hoc ꝙ qui concedit cãm agentẽ, debet concedere finalem. agens. n. non eſt agẽs niſi pp aliquid. & vꝫ innuere ꝙ hoc Socratem & Platonem. Dicit autem in alio loco ꝙ in tpe Socratis perceperunt hoĩes cauſam finalẽ: & ideo incœperunt regere ciuitates. & intẽdit ſm ꝙ opinati fuerunt in fine hominis. D.d. Et dignum eſt, ꝙ prima Philoſophia, &c. 1. & dignum eſt, vt apparet ex iſtis rebus, ꝙ Philoſophia perſcrutaᵗ de principijs, & maxime de his, quæ ſunt prima in eſſe & cognitione.

Antiqui ſciuerunt

H quatuor cãs in ſuo tpe. oppoſitũ. 2. Ph. com. 9. Vide contra Zim.

Qui concedit cãm agentẽ debet concedere cãm finalẽ. Idẽ 2. capit. de ſubſtantia orbis.

I Nam & Empedocles os ait eſſe ratione. Hoc autem eſt quod quid erat eſſe, & rei ſubſtantia. At vero ſimiliter neceſſe eſt etiã carnis, cæteroriũꝫ ſingulorum eſſe rationem, aut nihil eſſe. propter hoc enim & caro, & os, cæterorumꝫ vnumquodꝫ eſt, & non propter materiam, quam ĩl le ignem, terram, aquam & aerem ait. ſed & his, altero dicente, neceſſario conſenſiſſet profecto, clare tamen non dixit. De his igitur & antea manifeſtum eſt. quodcunꝫ autẽ de his quiſpiam dubitauerit, rurſus repetam⁹. fortaſſis etenim ex eis aliquid facultatis habebimus, ad futuras dubitationes.

K *Et quia Empedocles dixit, quòd definitio eſt os, & eſt illud, per quod res eſt id, quod eſt ſubſtantia rei, ſecundum hũc modum erit etiam caro neceſſaria, & vnumquodꝫ aliorum, aut nullum eorũ erit. & ideo caro, & os, & vnumquodꝫ cæterorum non eſt propter materiam, quam ille dicit, quòd eſt terra, ignis, & aqua, & aer. & non ponit cauſam in hoc, quòd dicit iſtas res, ſed cogetur vt dicat alia. ſed nõ dixit illud aperte, quod dixit. Et declaratum eſt prius de iſtis rebus, & de ſuis ſimilibus. et nos reuertemur poſt ad dicendum in omnibus quæſtionibus contingẽtibus in eis. nunc autem incipiẽdũ eſt in dicendo aliquid de quæſtionibus cõtingentibus in alijs rebus.*

L Quia Antiqui loquentes de reb⁹ naturalib⁹ locuti ſunt ĩ maiori parte de materia, & non de forma propria rebus mobilibus, niſi Empedo. qui innuit cauſam formalem, & nõ dixit eam aperte, ſed tñ apparet de ſuis

A ſuis ſermonibus, incœpit hic dicere vnde apparet hoc, & d. Et, quia Emped. dicebat, &c. i. ſed quia Emp. dicebat in oſſe ꝙ hoc, quod eſt os, eſt definitio, per quã definitur ab alijs rebus compoſitis: definitio autẽ eſt illud, quod notificat formam & ſubſtantiam eius: manifeſtũ eſt ꝙ contingit ex hoc vt hoc nomen caro, & alia compoſita ex elementis ſignificent intentionem additã materiæ, aut nihil ex eis, q̃ ſignificant iſta nomina, ſit definitio rerũ. D. d. & ideo erit caro, & os, &c. i. & propter hunc ſermonem, quem Emped. dicit in
B oſſe, & in carne, cõtingit in vnaquaque rerum compoſitarum vt illud, quod noſa ſignificant, nõ ſit ꝓpter materiam tm, quam ipſe dixit, ſed neceſſe eſt ei ponere cauſam additã materiæ, ſ. formam, ſ. ꝙ neceſſe eſt ei dare aliam cauſam præter materiam, & dare iſtam cauſam vnicuique generabilium rerũ. & quia non fecit hoc, d. ſed non dixit illud aperte, quod dixit, i. ſed non propalauit iſtam cauſam eſſe vſum vnicuique entium compoſitorum ex quatuor elementis. D. d. Et declaratum eſt prius de iſtis rebus, i. in ſcientia Na
C turali. illic enim declaratum eſt de formis. & quia quæſtiones contingentes illic diſſoluuntur in hac ſciẽtia, d. & nos reuertemur ad ſermonẽ in omnibus quæſtionibus contingẽtibus illis. deinde narrauit intentionem ſuam in tractatu conſequenti, & d. incipiendum eſt, &c. i. incipiendum eſt dicere de quæſtionibus contingẽtibus, ideſt de quæſtionib⁹ difficilib⁹ iſtius ſcientiæ.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER SECVNDVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vnica, de Veritatis ſpeculatione agitur.

Veritatis ſpeculationem tum facilem, tum vero difficilem eſſe. Quoque pacto Philoſophia veritatis ſcientia recte appelletur. C. 1. E

SPeculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis eſt. Signum autem, ꝙ neque ſatis eã aliquis conſequitur, neq; aberrant omnes ab ea, ſed quiſq; aliqd de natura dicit. & ſinguli quidẽ nil, aut parum ei addunt, ex oĩbus vero collectis aliqua magnitudo fit. Quare, ſi ita ſe videtur habere, vt in prouerbio dicimus, F quis aberrabit à ianua? hoc modo profecto facilis eſſet. totum autem, & partem habere non poſſe, hoc eius difficultatẽ oſtendit. Cùm vero difficultas duobus ſit modis, fortaſſis cauſa ei⁹ non rebus, ſed nobis ipſis ineſt. quemadmodum enim veſpertilionum oculi ad lumen diei ſe habent, ita & intellectus animę noſtræ ad ea, quæ manifeſtiſſima omnium ſunt.

Vt veſpertilionum oculi ad lumẽ diei, ita intellect⁹ aĩç noſtræ ad ea, q̃ manifeſtiſſima omnium ſunt.

G *Conſyderatio quidem in veritate difficilis eſt vno modo, & facilis alio modo. Et ſignum eius eſt, quòd nullus hominum potuit peruenire in ipſam ſecundum quòd oportet, neque deuitauit ſe ab hominibus, ſed vnuſquiſque locutus fuit de natura. & vnuſquiſque eorum aut nihil comprehendit de veritate, aut modicum. &, cum aggregatum fuit illud, quod cõgregatũ fuit ab omnibus, qui comprehende*
H *runt ex eo, tunc congregatum erit alicuius quantitatis. Eſt igitur facilis ſecundum hunc modum, & eſt modus, ſecundum quem habemus in conſuetudine inducere in prouerbio, dicẽdo quòd nullus ignorat locum ianuæ in domo. & demonſtrat difficultatem eius hoc, quòd non fuit comprehenſa ſecundum totum, neq; maior pars eius. Et, cum difficultas ſit duobus modis, dignum eſt vt ſit difficilis nõ*
I *propter res, ſed propter nos. diſpoſitio enim intellectus ĩ anima apud illud, quod eſt in natura valde manifeſtum, ſimilis eſt diſpoſitioni oculorum veſpertilionis apud lucem Solis.*

1 QVia iſta ſcientia perſcrutatur de veritate ſimp'iciter, incœpit notificare diſpoſitionem vię inducentis ad ipſam ſm difficultatem & facilitatem, cùm ſit manifeſtũ apud oẽs, q; comprehenſio veritatis non eſt impoſſibilis in multis rebus. credimus.n. neceſſario nos ſcire veritatem in multis rebus. Et ſignum ei⁹ eſt, q; habemus deſyderium ad ſciẽdam veritatem. qũ, ſi comprehenſio eſſet impoſſibilis, tunc deſyderiũ eſſet ocioſum. & conceſſum eſt ab oĩbus q; nulla res eſt ocioſa ĩ fundamento naturę & creaturæ. Quia igit̃ conceſſum & maxime à peruenientibus ad hanc ſcĩam nos habere viam ad ſciendam veritatem, d. Cõ ſyderatio quidem, &c. i. via inducẽs ad veritatem vno modo eſt difficilis, & alio modo facilis. Et ſignũ dif ficultatis eius eſt, q; nullus ſine communicatione alteri⁹ ſciuit de ea aliquam quantitatem ſm q; oportet, Et ſignum facilitatis eius eſt hoc, q; non ignorauerunt eam oẽs homines. qm, ſi inuenirem⁹ q; omnes homines, de quibus audiuimus loqui, nihil ſcirent de veritate, tunc iudicaremus ipſam eſſe difficilem, & nõ ĩpoſſibilem pp longitudinem tẽporis, quod eſt neceſſarium in ſciendo veritatem. & quaſi breuitas tẽporis, ĩ quo ſcita fuit veritas, aut tota, aut aliqua quãtitas, indicat facilitatem eius. D. d. ſed vnuſquiſq; locut⁹ fuit M de natura, &c. i. & diximus hoc, qđ diximus de modo cõprehendẽdi veritatem. quia, cùm nos cõſyderauerimus oẽs Antiquos in ſcientijs, inuenimus fuiſſe eos ſm alterum duorum, aut hoĩem, qui nihil comprehẽdit de veritate, aut hoĩem, qui parum, aut modicum comprehendit de ea. D. d. Eſt igit̃ facilis ſm hunc modum, &c. i. cùm poſitũ eſt q; eſt facilis ſm hũc modũ, & difficilis ſm aliũ modũ, neceſſe ẽ vt ſit facilis ſm hunc modũ. & eſt q; in quolibet genere entium ſunt aliqua in reſpectu

K

Conceſſũ ẽ ab oĩbus q; nulla res ẽ ocioſa ĩ fundamentis naturæ. Idẽ. 1 Cœl. t. c. 32. & 2. cœ. 50 & 59. & 3. de Ala. 8 cõm. 45.

L

eorum

A erum,quaſi ianua domus in reſpectu domus,in hoc, ꝙ non lateat aliquẽ: ſicut locus forte domus nõ latet aliquẽ.& iſta ſunt prima cognita naturaliter habita à nobis ī quolibet genere entiũ. Deinde reuerſus eſt ad dicendũ modũ difficultatis, & d.& demſat difficultatẽ eius hoc, ꝙ nullus cõprehendit eã ſm totum, nec magnam partem eius i.à tpe,à quo ipſe audiuit loqui de ſcīa. * Et quaſi innuit ſe comprehẽdere veritatẽ ſimpłr,aut in maiori parte,ſm ꝙ eſt poſſibile in humana natura.

Prima cognita a nobis naturaliter ī quolibet gñe entiũ ſunt ſicut locꝰ ianuę ī domõ,quem nullꝰ ignorat. conſimile.3. de Aīa.cõ.36. & 39.

* Vide.3. de Aīa. c. 14.&.1. de Ge.38. &ī

D.d. Et, cum difficultas ſit duobꝰ modis,&c.i. cùm difficultas cõprehẽ ſionis entiũ eſt duobꝰ modis, rectũ eſt vt difficultas in rebus,q̃ ſunt in ſi ne veritatis,ſ.ī primo principio, & in principijs abſtractis à materia ſit ex nobis,nõ ex illis.qm̃, cùm abſtracta ſint ītellecta in ſe naturałr,& nõ intellecta,quia nos facimus ea eẽ intellecta,ſed quia ſunt ī ſe intellecta, ſicut formę materiales, difficultas enim in iſtis eſt ex ſe, magis q̃ à nobis. Et,quia diſpoſitio intellectus de re intelligibili eſt ſicut diſpoſitio sẽſus de re ſenſibili,aſſimilauit virtutem intellectus in comprehendẽdo ſtellecta abſtracta à materia mõ debiliſſimo viſui in ſentiendo,ſ.veſpertilionis,non cõprehẽdẽdo maximũ ſẽſibiliũ,ſ.Solẽ. Sed hoc nõ demſat res abſtractas intelligere eſſe īpoſſe nobis:ſicut inſpicere Solẽ eſt īpoſſe veſpertilioni.qm̃,ſi ita eſſet, tũc ocioſe egiſſet.quia fecit illud, qđ eſt ī ſe naturałr intellm, non intellectũ ab alio:ſicut ſi feciſſet Solem nõ comprehenſum ab aliquo viſu.

B ſuo proœmio ſup.1 Ph.& quæ ibi.

Non eſt īpoſſe nob intelligere abſtracta, ſi cut eſt ī-

C poſſe veſpertilioni ſpicere Solẽ. Idem.3.de Aīa cõ.36. & 9.Meta. c.22.&.12. Met.58. & 59. Conſydera inſtãtiã contra iſtã rõnẽ. 7.Met.cõ. 58.

Vide contra. 2im.

Verum non ſolum illis agendæ ſunt gratiæ,quorũ opinionibus qs acquieſcet, ſed illis, qui ſuperficietenus dixerunt.conferunt.n.aliquid etiam iſti, habitum nãq; noſtrum exercuerũt. Si.n.Timotheus nõ fuiſſet, multum melodiæ nequaquã habuiſſemus.ſi tñ Phrynis non extitiſſet,ne Timotheus quidẽm.Simili modo & de illis eſt,qui de veritate aſſeruerunt.à quibuſdam enim aliquas accepimus opiniones.quidam vero, vt hi fierent, cauſa fuerunt.

D

Et iuſtum eſt non tantum reddere gratias illis, cum quibus habuimus communicationem in cõſideratione.ſed & etiam illis, qui habent in hoc aliquid dignitatis modicum.quia iuuarũt nos in hoc aliquantulum: quia præceſſerunt, & exercitauerunt noſtrum intellectum.Quoniam ſi Timotheus nõ eſſet, tunc careremus multum de compoſitione muſicali. & ſi Hieroſimus non eſſet,tunc non eſſet Timotheus.Et ſic eſt de loquentibus in veritate. nos autem accepimus quaſdam locutiones ab Antiquis quibuſdam,& aly fuerunt cauſa in eſſe iſtorum.

E

F

Addit ꝙ non tm̃ oportet reddere gratias eis,qui docuerunt nos veras opiniones,& ſunt illi, qui conueniunt nobiſcum in opinionibꝰ, ſed etiam illis,cum quibus non conuenimus.Iſti.n.cũ hoc, quod dixerũt de perſcrutatione rerum,exercitauerunt noſtrũ intellectũ, & fecerũt nos acquirere per hoc virtutem ad comprehendendum veritatem. Et

G

quod

quod dixit in hoc capitulo manifeſtum eſt. Nullus enim poteſt per ſe inuenire artes operatiuas, aut conſyderatiuas in maiori parte: quia non complentur niſi per iuuamentum prioris ad ſequentem. & niſi prior fuiſſet, non eſſet ſequens.

G Nullus p̃ p ſe inuenire artes opatiuas, aut conſyderatiuas in maiori parte. Vid ibi in fine c. 36. tertij de anima.

Recte autem ſe habet Philoſophiam ſcientiam veritatis cõtemplatricem appellaſſe. ſpeculatiuæ etenim finis veritas, practicæ autẽ opus. etenim ſi quomodo ſe habent conſyderant, non cauſam per ſe, ſed ad aliqd, & eo in tpe practici ſpeculãtur.

Speculatiuæ Philoſophiæ finis eſt veritas, practicæ autẽ opus.

H *Et rectum eſt vocare cognitionem veritatis Philoſophiæ ſcientiam ſpeculatiuam finis enim ſciẽtiæ ſpeculatiuæ eſt veritas, & finis ſcientiæ operatiuæ eſt actio. operantes enim, licet conſyderent in eo, quod agunt, tamen non perſcrutantur de cauſa propter ſeipſam, ſed reſpectu eius, quod agunt.*

3 Et rectũ eſt vocare, &c. i & quia ſcientiæ attributæ Philoſophię ſunt duæ, quarum vna eſt, cuius finis eſt

I ſcire tm̃, & altera opari. & quia iſta ſcientia ſciendi eſt ſuperior, dixit: Et rectum eſt vocare cognitionem acquiſitam ex hac ſcĩa ſciam ſpeculatiuam. Scientia enim operatiua, quãuis vtatur ratiocinatione, & ſpeculetur de cauſis, tamen non eſt digna vocari ſciẽtia ſpeculatiua: quia non perſcrutatur de cauſis rerum & de definitionibus earum, niſi vt ſcientes eam agant, & non vt ſciant, ſicut eſt in ſcientijs ſpeculatiuis. & ſermo eius in hoc capitulo manifeſtus eſt.

Neſcimus autem verum abſque cauſa. vniquodq; vero id ipſum maxime aliorum eſt, ſm quod alĩjs vniuocatio ineſt. vt puta ignis calidiſſimũ: etenim cæteris hic eſt caliditatis cauſa. Quare veriſſimũ etiam eſt id, quod poſterioribꝰ vt vera ſint, cauſa eſt. Propter quod principia ſemper exiſtentium neceſſe eſt veriſſima eſſe. nec enim aliquando vera: nec illis vt ſint, aliquid aliud cauſa eſt, ſed illa cæteris. Quare vt ſm eſſe vnumquodque ſe habet, ita etiam ſecundum veritatem.

K Vniquodque id ipſum maxime aliorũ eſt, ſecũdũ quod alĩs vniuocatio ineſt.

L Vt ſecũm eſſe vnumquodq; ſe hẽt, ita & ſecũdum veritatem

Et nos non ſcimus veritatẽ abſque hoc quòd ſciamus ſuam cauſam. & vnumquodq; principiorũ proprie eſt cauſa eorum, ſecũdum quòd ſunt aliæ res, quæ conueniũt in nomine, & intentione. v. g. ignis in fine caliditatis. Ex quo oportet vt maxime verum ſit illud, quod eſt cauſa veritatis rerum, q̃ ſunt poſt. Et ideo neceſſe eſt vt principia rerum, quæ ſunt ſemper, ſint ſemper, & in fine veritatis. quia non ſunt vera in aliquo tempore, & in alio non: neq; habent cãm in eſſendo vera in eo quòd ſunt vera, ſed illa ſunt cauſa in hoc aliarum rerũ. Quapropter neceſſe eſt vt diſpoſitio cuiuslibet rei ineſſe, ſit ſua diſpoſitio in rei veritate.

M

Cùm declarauit, q̃ hæc ſcĩa eſt de genere ſcientiarũ veritatis, & q̃ eſt pars Philoſophiæ ſpeculatiuæ, vult 4 decla-

A declarare ſuũ ordinem in veritate, & in ſcientijs ſpeculatiuis,& d.&nos nõ ſcimus veritatẽ abſq; hoc, ꝙ ſcia mus ſuam cãm.i.& quia nos nõ ſcimus rẽ vera ſcia,niſi qñ ſcimus eam cum ſua cã, vt dictũ eſt in Poſterioribus:& eſt manifeſtũ ꝑ ſe,ꝙ vnum quodq; principiorũ in vnoquoque genere eſt proprie cauſa eorũ, quæ dñr de alijs rebus collocatis in illo genere de diſpoſitionibus, in quib⁹ cõueniunt illæ res noſe & definitio ne:cum principia in vnoquoq; gñe ſint cauſę eſſe eorũ generum,& eſſe oĩum,quæ dñr illorum generũ, ſm ꝙ ſunt in illis generibus. &, cùm ita ſit,manifeſtum eſt, ꝙ primũ ĩ quo libet genere magis eſt dignum habere hoc nomen eſſe, & eius definitionem,q̃ ea, quorũ eſt cã ſm illud genus,& oĩum definitionum,& intentionum, quæ ſunt in omnibus rebus, quæſunt in illo genere, ſecũdum quòd ſunt in illo genere. verbi gratia.quia ignis eſt cauſa in rebus calidis,ideo eſt magis dign⁹ habere hoc nomen calidum,& eius intentionem,q̃ oĩa calida. Et,cùm cõcluſit hoc,d. Ex quo oportet vt maxime verum ſit illud, quod eſt cauſa veritatisrerum , quæ ſunt poſt,i. & cùm declaratũ eſt ꝙ cauſa in quolibet genere entiũ eſt magis digna in eſſe,& in veritate,q̃ illa,quorum eſt cã ĩ genere illo, manifeſtum eſt ꝙ ſi eſt hæc prima cã oĩum entiũ, vt declaratum eſt in ſcientia naturalium,ꝙ illa cã eſt magis digna,& in eſſe,& in veritate,q̃ oĩa entia.oĩa.n. entia non acquirunt eſſe & veritatẽ niſi ab iſta cã. Eſt igit ens per ſe,& verũ ꝑ ſe:& oĩa alia ſunt entia,& vera ꝑ eſſe & veritatẽ ei⁹.D.d. Et ideo neceſſe eſt vt principia rerum, quæ ſunt ſemp in fine eſſendi, & veritatis,ſint ſemp.iſta.n.entia , quia non ſunt in aliquo tpe ſine alio, ſed ſunt in oĩbus tẽporibus,ideo cauſæ eorũ non ſunt cauſæ eis in aliquo tpe ſine alio, pp quod indigent ſe ineſſendo cauſas alijs cauſis. Et innuit per hoc diſpoſitionem principiorũ corporum cœleſtium cũ corporib⁹ cœleſtibus.& intendebat ꝑ hoc notificare nobilitatem veritatis,in qua cõſyderat iſta vniuerſalis ars,q̃ conſyderat de prĩcipijs vltimis. D.d.Qua propter neceſſe eſt vt diſpoſitio,&c. i.ꝙ quanto magis fuerit ꝑfectũ in eſſe,tanto magis erit perfectum in eſſendo verum.

Vide. 10. Meta.t.c.3

B Vide pro hoc. 1. Poſte.tex.c.5. vbi dĩ propter quod vnumqd-que ta!e, &c. &. 8. Meta.c.7.

C D E

Quãto a'i quid fuerit magis ꝑfectũ in eſſe, tanto magis erit ꝑfectũ in eſſendoverũ.Idem.1 de Aĩa.te. c.primi.& 6.Meta. t. com.2.

In nullo cauſarum genere dari proceſſum in infinitum, neque ſurſum uerſus, neque deorſum. Cap. 2.

AT vero ꝙ eſt principiũ aliquod, neq; ſunt infinitæ entium cauſæ,neq; in rectum,neq; ſm ſpeciem, patet. Nec enim vt ex materia, hoc ex hoc poteſt ire in infinitũ. vt carnem ex terra,terram, ex aere,aerem ex igne,& hoc non ſtare. Nec vnde principium mot⁹. veluti hominem quidem ab aere moueri, hunc vero à Sole, Solẽ autẽ à cõtentione,& huius nullum eſſe finem. Similiter nec oĩus cauſa in infinitum progredi poteſt.vt deambulationem quidem ſanitatis cauſa, illam vero felicitatis,ſelicitatem vero alterius,& ita ſemper aliud alterius gratia eẽ.Similiter autem & de ipſo quid erat eſſe,

F

Oĩa entia non acquirunt eſſe, & veritatem niſi a prima cauſa.

At

G *At vero quòd ſit principium quoddam, & non infinitæ cauſæ exiſtentium, nec indirectum, nec ſecundum ſpeciem, palam. Nec.n. vt ex materia, hoc ex hoc in infinitum progredi poßibile eſt. Veluti carnem quidem ex terra, terrã vero ex aqua, aquã vero ex aere, aerem autẽ ex igne, & hoc nõ ſtare. Nec vnde principiũ motus. vt hominem ab aere moueri, & hũc à Sole, Solem vero à luce, & huiuſmodi nullum eſſe finem. Similiter aũt nec id, cuius cauſa, in infinitum ire poßibile eſt. iter quidẽ ſanitatis cauſam, illam vero felicitatis. & felicitatem alius, & ita ſemper aliud alius cauſam eẽ. Et in quodquid erat eſſe ſimiliter.*

H

§ Sermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus, & eſt q̃ impoſſibile eſt inuenire aliquã cauſarũ quatuor, p̃ cedere in infinitum, ſ. vt aliqua res habeat materiam, & illa materia habeat aliã materiam, & hoc in infi

I nitũ. Aut vt aliq̃d habeat cãm mouentẽ, & illud mouẽs habeat aliud

Prĩa expõ. mouens, & ſic in infinitũ. Et intendit per ſm rectitudinẽ, vt cauſę ſint exiſtẽtes ĩſimul, quaſi in vna linea recta. & intendit p ſm ſpeciẽ, vt cauſæ ſint vna poſt aliã, nõ ĩnſimul admodũ rerũ attributarum vni ſpeciei, ſ. vt vna earũ ſit poſt aliã, ſ. vt qñ fuerit poſterior, vt prior corrũ-

Secũda expõ. patur. Et forte intendit p rectitudinẽ ea, q̃ ſunt vnius ſpeciei, v.g. vt homo ſit ab homine. & per ſecundum ſpeciẽ, ea, quæ ſunt de diuerſis ſpeciebus collocatis ſub vno genere, K
v.g. vt ignis fit ex aere, & aer ex aq̃, & aqua ex terra. Omnia.n. iſta ſunt cauſæ conuenientes in genere, quia omnes ſunt eiuſdem materię, & diuerſificantur in forma.

Mediorum.n. quorum extra aliquid vltimum & primũ eſt, neceſſe eſt quod prius eſt, cãm eſſe eorum, quæ poſt illud ſunt. Si.n. dicere nos oportuerit quid trium cã eſt, primum dicemus. non.n. vltimum: nullius.n. q̃d vltimum eſt. neq; mediũ: vnius enim.nil.n. differt vnum an plu L
ra ſint, nec infinita, aut finita. infinitorum quidẽ hoc modo, & omnino infiniti oẽs partes mediq; ſunt ſimiliter hucuſq;. Quare, ſi primum nihil eſt, omnino nulla cauſa eſt.

Res.n. mediæ ẽt ſunt ea, in quibus ſunt prius et poſterius, & neceſſe eſt, vt prius ſit cã eius, quod ẽ poſtremũ. Si.n. quæſitũ fuerit à nobis, q̃ eſt cã trinitatis, dicemus primũ. poſtremũ.n. nõ ẽ cã alicuius eorũ. et ſimiliter ẽt mediũ non eſt cã eius, quia nõ eſt cã, niſi vnius tantũ. & indifferenter ſiue medium fuerit vnũ, ſiue plura: & ſi plura, ſiue finita, ſiue infinita. et partes rerũ infinitarum, quæ currũt ſecũdũ hũc modũ, et vniuerſaliter partes infiniti oẽs ſunt ſecũdũ modũ vnũ vſq; ad nunc. Quapropter neceſſe eſt, ſi aliqua res non fuerit primũ, vt vniuerſum non habeat cauſam omnino. M

Cùm

A Cùm dixit, ꝙ impoſſibile eſt vt
6 cauſæ ſint infinitæ, incœpit demõſtrare hoc in cauſis agentibus, & dixit: Res.n. mediæ ſunt, &c.i. figuũ eius, ꝙ cauſę mouẽtes ſe fm ordinẽ ſunt finitę, eſt ꝙ in iſtis cauſis inueniuntur tria genera, ſ. prius, & mediũ, & poſterius. primum igitur eſt cã oĩum, cùm moueat ſe, & ſine medio moueat mediũ, & moueat poſtremũ per medium: & mediũ eſt cauſa poſtremi: & poſtremũ non ẽ cã alicuius. Et hoc intendebat, cùm
Vid. 8. Ph. 37. 38. 39. 40. 42. 43. dixit Si.n. q̃ſitũ fuerit à nobis, &c.i.
B & cũ hoc non põt imaginari in paucioribus q̃ tribus, & fuit neceſſe vt oĩa habeant vnam cãm. &, ſi nõ, tũc eſſet in eis aliquid ſine cauſa. ſi quę ſitum fuerit à nobis quid eſt cã vniuerſi ex iſtis tribus, non poſſumus dicere poſtremũ: quia non eſt cauſa alicuius eorum. neq; ẽt poſſum⁹ dicere medium: medium.n. eſt cã poſtremi tm̃, non vniuerſi. neceſſe eſt igitur, ſi oĩa habeãt cãm in motũ, vt primũ ſit cauſa oĩum, ſ. cã ſui ipſius, & cauſa duorum reſiduorũ, ſ. vt primũ moueat ſe, & moueat medium per ſe, & poſtremũ ꝑ mediũ. & indifferẽter, ſiue in primo fuerit
C motor idem cum moto, vt intendit Plato, aut compoſitum ex moto & motore non moto, vt intendit Ariſto. D.d. & indifferẽter ſiue mediũ fuerit vnũ, ſiue plura: & ſi plura ſiue finita, ſiue infinita. fm.n. ꝙ ẽ mediũ neceſſe eſt vt ſit cauſa poſtremi non vniuerſi. ſed, ſi poſuerimus media eſſe infinita, tunc vniuerſum nõ habebit cauſam mouẽtẽ. media.n. mouent poſtremũ tm̃. quapropter vniuerſum mouebitur ſine motore. & declaratum eſt in Naturalibus ꝙ omne motũ habet motorẽ,
Octauo Phy. 33. & 37.
& hoc intendebat, cũ dixit: & partes D
retum infinitarũ, &c.i. & partes rerum infinitarum, quę ponunt moueri inſimul oẽs, ſunt mediæ, i. medię fm vnũ modum vſq; ad nunc. D.d. Quaptopter neceſſe eſt, ſi aliqua res nõ fuerit primũ, vt vniuerſum non habeat cãm oĩno. & hoc manifeſtum eſt in motis, q̃ mouẽt ſe adinuicẽ habentibus ſitum, ſ. quę ſunt inſimul. iſta.n. impoſſibile eſt vt ſint infinita eſſentialiter, aut accidentaliter. ſi autẽ hoc fuerit poſitum in vniuerſo carenti ſitu, tunc erit impoſſibile eſſentialiter, quia vniuerſum non habebit mototem E
omnino. ſed eſt neceſſariũ accidentaliter, q̃n primus motor fuerit poſitus non motus oĩno, quia tũc erit æternũ, & mouebit vnũ poſt aliud in ęternũ. & oĩa hæc ſunt declarata in Octauo Phyſi. Et conſyderatio vſis in oĩbus cauſis, ĩ eo ꝙ ſunt cauſę, eſt huius ſcĩę. & Ariſt. quãuis vtatur hic demſonibus ſcĩę Naturalis, tm̃ inducit eas vſius. q̃m. quãto fuerit demſo vſior, tanto magis erit ꝑ prior huic ſcĩę. & Ariſt. obſeruat ſe in hac intẽtiõe, ſ. inducẽdo demſones vſes alio modo, q̃ in ſcĩa Naturali. & hæc eſt cauſa in iteratione illarum demonſtrationũ in hac ſcĩa, F
vt fecit in tractatu primo.

Octauo Phy. cõ. 15. Cõſyderatio vſis in oĩb⁹ cãis, ĩ eo ꝙ ſunt cãæ, eſt huius ſcĩæ.

Et neq; deorſum poſſibile eſt in infinitum deſcẽdere, cùm id, qđ ſurſum verſus principium habet. vt ex igne quidem aquã, ex hac vero terrã, & ita ſemper aliud quoddã gen⁹ fieri. Dupliciter.n. hoc ex hoc fit, nõ vt hoc poſt hoc dr̃, vt ex Iſthmĩs ludis olympiaci, ſed vt aut ex puero mutato vir, aut vt ex aqua aer.

Vide. 7. Phy. 45. & 46.

Verum

G. Verū enimuero vt ex puero q-
dē virū fieri dicim⁹, tanq̄ ex eo,
qd̄ fiebat, id qd̄ factū eſt, aut qd̄
pfectū eſt ex eo qd̄ perficiebaī.
ſemp etenim ē aliqd mediū, vt
inter eē & nō eſſe generatio, ita
qd̄ fit ĩter exiſtēs & nō exiſtēs.
qui aūt diſcit. fit ſciēs. & hoc ē,
qd̄ dr̄, q⁹ fit ex diſcente ſciens.
vt aūt, tanq̄ ex aere aqua, cor-
rupto altero. Quare illa quidē
non reflectuntur mutuo, nec fit
puer ex viro. non. n. fit ex gene-
ratione qd̄ fit, ſed poſt genera-
H tionē eſt. ſic. n. dies ex diluculo,
qm̄ poſt hoc eſt. quare nec dilu-
culum ex die. cętera vero refle-
ctunt̄. Vtroq⁹ tm̄ mō impoſſe eſt
in ĩfinitū progredi. Illorū. n. cū
media ſint, neceſſe ē finē eē. hęc
aūt ſuicē reflectunt̄. alterius. n.
corruptio, alterius generatio ē.
Simul aūt impoſſibile ē primū
corrūpi, cū ſempiternū ſit. cùm
. n. generatio non ſit infinita ſur
ſum verſus, neceſſe eſt non eſſe
ſempiternum illud, quo primo
corrupto quicquam factū eſt.

I *Et etiam impoſſibile eſt vt quod habet principiū ex ſuperiori, procedat in infinitum ad inferius Verbi gratia ex igne aer, ex aere aqua, ex aqua terra. & ſimiliter ſit genus à genere ſemper in infinitum. Fit enim aliquid ex alio duobus modis. vnus, non ſecundum quòd aliquid ſit poſt aliquid, vt dicitur quòd nebula ſit ex vapore, ſed vt dicitur quòd ex puero ſit vir, ſecundus autem, cùm dicitur* K
quòd ex aqua ſit aer. Cū autē dicimus quòd ex puero ſit vir, intendimus quòd ex re, quæ erit, ſit res, quæ iam eſt, aut ex re, quæ complebitur, ſit res, quæ iam completa eſt. quoniam, quemadmodum inter eſſe & non eſſe eſt generatio, ita id, quod generatur eſt ſemper inter id, quod eſt ens, & id, quod non eſt ens. addiſcens .n. eſt generatū ſciens. et hoc intēdimus, cū dicimus quòd ex addiſcēte L
fit ſciēs. cū vero dicimus quòd ex aere fit aqua, et illud eſt per corruptionē alterius, ſ. aeris. Et iō nō reuertūtur res huius diſpōnis adinuicē, neq; ex viro fit puer. quoniā ex exiſtēte nō fit illud quod erit, licet poſt exiſtens fit illud, quod erit. ſecundum igitur hunc modum dies fit ex mane, quia fit poſt. & ideo nō dicitur quod mane fiat ex die. alia vero reuertūtur ad inuicem. Et ſecundū hos duos modos impoſ- M
ſibile eſt vt res procedant in infinitum. Ea enim quæ ſunt inter duo, neceſſe eſt eſſe finita. iſta autem reuertuntur ad inuicem. corruptio .n. vnius eſt generatio alterius. Et, cū hoc, impoſſibile eſt vt primum æternum corrumpatur. quoniam, quia generatio ex ſuperiori non procedit in infinitum, neceſſe eſt vt primum, quod corrumpitur, & fit aliud, non ſit æternum.

Cùm

A Cùm compleuit demõſtrationẽ de finitate cauſarum mouentiũ ſe, vult ẽt dare demonſtrationẽ de finitate cauſarũ materialiũ, quæ ſunt ẽt diuerſæ in ſpecie. &, quia nõtum eſt de cauſis mouẽtibus eas habere vltimum, & quæſitũ eſt ab eis vtrũ habeant principiũ à ſuperiori: de cauſis aũt materialibus eſt ecõuerſo, ſ. ꝙ habẽt principiũ à ſuperiori, & eſt quæſitũ vtrũ ab inferiori habeant vltimũ an non. D. Et etiam impoſſe eſt, &c. i. & ẽt, quia manifeſtum eſt de generatione ipſam eſſe finitã ex parte ſuperiori, impoſſibile eſt vt illud, cuius generatio iã completa eſt, habeat principiũ materiale, & illud principiũ habeat aliud materiale, & ſic in infinitũ: adeo ꝙ non inueniat poſtremum. v.g. ꝙ ex igne non fiet aliud: & ipſe fiet ex aere, & aer ex aqua, & aqua ex terra, & ꝓcedit ſic in corporibus diuerſis ab inuicẽ ſm formã in infinitũ. Et, cùm poſuit hoc dedit demõnẽ, & d. Fit enĩ aliquid ex alio, &c. i. & demõſtrat ſup hoc, ꝙ materiæ ſunt finitæ, eſt ꝙ aliquid dr fieri ab alio duob⁹ modis. quorũ vnus eſt, ſicut dicimus, ꝙ ex puero fit vir, nõ ſicut dicim⁹ ꝙ aliquid fit B poſt aliquid: ſicut dicimus ꝙ ex vapore fit nebula. i. poſt vaporẽ. ſecundus aũt eſt, ſicut dicimus ꝙ ex aere fit aqua. Et incipit exponere hunc modũ generationis, & d. Cũ aũt dicimus, &c. i. cũ aũt dicim⁹ ꝙ ex puero fit vir, intẽdim⁹ ꝙ ex diminuto fit perfectũ. & hoc intendebat, cũ d. ex illo, quod erit, fit illud, quod eſt. Et, cùm d. ꝙ generatio fit ex illo, qđ erit, & nõ ex illo, quod iam completum eſt, incœpit rõcinari ſuper hoc, & d. qm̃, quemadmodum inter eſſe, & non eſſe, &c. i. generatio ẽ ex illo, quod generat, i. ex illo, quod eſt in C via generationis. quia eſſe, qđ eſt in actu, cuius generatio iam pfecta eſt, opponit in rei veritate ad nõ eſſe, & ex nõ eſſe nõ fit generatio, i. impoſſibile eſt vt ſit generatum: neq; ẽt illud, cuius generatio iã completa eſt, impoſſe eſt vt ſit generatũ: remanet igit vt ſit generatũ illud, cuius ecẽ eſt mediũ inter non eſſe & eſſe in actu. & ẽ illud, quod eſt in via gnationis. Deinde dedit exemplũ, & dixit: addiſcens enim, &c. i. v.g. ꝙ ſciens dicit fieri ex addiſcente, & non dicimus ꝙ ſciens fiat ex ſe, neq; ex non eſſe D ſciæ, ſed ex medio inter ſciẽtiam & ignorantiã, quæ eſt principiũ ſcientiæ, & eſt addiſcẽs. & hoc intẽdim⁹, cùm dicimus ꝙ ſciens fit ex illo, qđ erit ſciens, i. ex illo, quod venit ad ſcientiã, ſ. addiſcente. D. d. ſecundũ modũ, & dixit: cũ vero dicimus, ꝙ ex aere fit aqua, &c. i. cùm vero dicimus ꝙ aliquid in actu fit ex alio in actu, v.g. ꝙ ex aere fit aqua, intendimus ꝙ ex aere corrupto fit aqua, ſm ꝙ aer corrũpit, non ſm ꝙ remanet, neq; ſm ꝙ eſt in via generationis: ſicut dicim⁹ ꝙ ex addiſcẽte fit ſciẽs.

D. d. Et ideo nõ reuertunt, &c. i. & generatio in primo modo non conuertit, ſicut cõuertit in ſecũdo. qm̃, ſi ex viro eſſet puer, tunc quod erit, eſſet ex illo, qđ iã eſt, ſ. tunc diminutũ eſſet ex pfecto: quod eſt impoſſe. E

D. d. Et ſm hos duos modos, &c. ideſt & ſm hos duos modos generationis impoſſe eſt vt generatio ſit in infinitum. Qm̃, quia modus generationis, quæ eſt tranſmutatio ex nõ eſſe ad eſſe, ſ. de potentia ad actum eſt inter duo finita, ſ. eſſe & nõ eſſe, neceſſe eſt vt illud, quod ẽ inter ea, ſit finitum. Alter aũt modus, in quo F

dicim⁹,

e cauſis materialibus eſt duũ vtrũ: pte inferiori habeant vltimũ. Vide Phyſico. com. 60.

Illud, cuius gnatio eſt completa, impoſſe ẽ vt ſit generatũ. Vide 1. de Gene. 55. & 2. de Gene. 51.

G dicimus, ꝙ generatũ fit ex illo, quod eſt in via corruptionis, reuertit ad inuicem, & reciprocatur, & nõ procedit ſm rectitudinem. reciproca autem ſunt finita neceſſario. v.g. ꝙ ex terra fit aqua, & ex aqua fit aer, & ex aere ignis, deinde ex igne aer, & ex aere aqua, & ex aqua terra, & ſic eſt in rebus finitis. hoc idem accidit in compoſitis ex elementis, ſ. ꝙ componuntur qñq; ex eis, & diſſoluuntur qñq; in ea. D.d. Et cũ hoc, impoſſibile eſt vt primum, & ęternum corrumpatur. i. & etiam, ſi poſuerimus ꝙ generatio eorum adinuicem ſm
H hunc modum eſt ſm rectitudinem, continget vt in eis ſit primum æternũ, & vt ſit hoc corruptibile. D. dedit cauſam in hoc, & d. qm̃, quia generatio ex parte ſuperiori, &c. ideſt, qm̃, cùm videmus ꝙ generatio non procedit ex ſuperiori in infinitum, cùm in corporibus ſimplicibus peruenerit, v.g. ad ignem, neceſſe eſt vt generatio elementorũ vnius ex alio habeat principium primum, quod nõ generatur ex alio. qm̃, ſi illic nõ eſſet primum principium, nõ eſſet finis. principium enim non intelli-
I gitur niſi in re, quæ habet finem. & quod habet finem neceſſario habet principium. quod enim non incœpit non definit: ſed illic eſt deſitio: ergo primum principium, & quod non habet principium, eſt æternum neceſſario. ſit igitur hoc, v.g. terra, aut aliqd prius terra. ſed quia quodlibet iſtorum non generat aliquid, niſi per ſuã corruptionem, neceſſe eſt vt illud primũ principium corrumpatur, quando ex eo aliquid generatur. &, ſi corrumpitur, non erit æternum. ſed iam ponitur eſſe ęternum, quod eſt inconueniens.

Principiũ nõ intelligit niſi in re, quę habet hoc.

Item ipſum cuius cauſa finis. K
tale aũt eſt, quod nõ eſt alterius gratia, ſed eiꝰ cauſa cętera. Quare, ſi tale erit vltimum, non erit infinitum. ꝙ ſi nihil tale, nõ erit ipſum cuius cauſa. Sed qui faciunt infinitũ, latet eos, ꝙ boni naturam auferunt. at nullus inciperet agere quicquam, ſi non eſſet peruenturus ad finem.

Et etiam illud, quod eſt propter quod fiunt res, eſt finis. & hoc eſt, cuius eſſe non eſt propter conſequẽs aliud, ſed eſſe aliorũ propter illud. L
Neceſſe eſt igitur, ſi aliquid ſit tale, vt vltimum non ſit infinitum. ſi igitur nihil fuerit tale, non erit illud, propter quod fiunt cætera. Et facientes cauſas infinitas auferũt naturam boni, & non percipiunt. quamuis nihil incœpit agere aliquam actionem quamcunq;, non intendendo finem.

Cùm declarauit finitatẽ diuerſa- 8
rum cauſarum, ſ. agẽtis, & materiæ incœpit declarare finitatẽ cauſę finalis, & d. Et ét, &c. i. & eſt manife- M
ſtum cauſam finalẽ eſſe, per quã fit vnũquodq; entium: & eſt illud, cuius eſſe non eſt in re pp aliã cauſam in illa, ſed oẽs cauſæ exiſtentes in re ſunt pp iſtam, ſ. agens, & materia, & forma in habentibus agẽs ante materiam, aut formã. Et, cùm poſuit Vide idẽ 2. Phy. 89.
hanc eſſe cãm, d. Neceſſe eſt igit, &c. ideſt neceſſe eſt, ſi talis cauſa eſt in vnoquoq; ente, vt oẽs cauſæ ſint pp illã in quolibet ente: & neceſſe ẽ vt iſtæ cãæ, q̃ ſunt poſteriores in gñatione, & priores in eẽ, nõ ſint ĩfinitę.

Deinde

A Deinde dedit ſignum ſuper hoc, & d. ſi igit̃ nihil fuerit tale, etc. i. ſi igit̃ non fuerit vltimus finis, tunc nihil habebit cauſam finalem. Iam. n. deſcripſimus ꝙ cauſa finalis in re qua libet eſt cauſa poſtrema. ſi igit̃ oēs cauſæ nō habuerint talem, ſ. vltimā non erit hæc cauſa finalis omnino, ſ. ꝙ ſi finis habuerit finem, & ſic in infinitum, non erit hæc cauſa alicui rei. Deſcriptio. n. iſtius cauſæ eſt vt non ſit propter aliam cām. ſi ergo fuerit infinita, deſtruet̃ eius deſcriptio, & auferet̃ ſuum eſſe. ſed iā poſuimus eam eſſe & hoc tunc eſſet in

Deſcriptio cāę finalis eſt vt nō ſit pp aliam cauſam.

B conueniens. D.d. Et facientes cauſas infinitas, &c. i. & facientes cauſas finales eſſe infinitas, deſtruunt finē, ſicut diximus. & qui deſtruunt finē, deſtruunt omne bonum, & nihil p̃cipiunt. nihil enim dr̃ eſſe bonū, niſi per cauſas finales. D.d. quamuis nihil incipit agere, &c. i. & mirum eſt de negantibus iſtam cauſam, cùm concedant, ꝙ nullus facit actionem aliquam, niſi intendendo finem & vltimum. & ſic debet eſſe in natura in hoc, ſicut in artificio, & in oīb⁹ actionibus volūtarijs. Et dicit hoc,

Nihil dr̃ eſſe bonū niſi p cauſas finales

C quia multi Antiqui negabant hanc cauſam eſſe. & iam locutus fuit contra eos in Secundo Phyſicorum.

Secdo Phy. a te. c. 75. vſque in finem.

Nec eſſet intellectus in huiuſcemodi alicuius enī cauſa agit, quicunq; intellectum hēt. hoc nanq; terminus eſt, finis vero ipſe terminus.

Intellectū habens, alicuius cauſa agit.

Et cum hoc etiam, ſecundum quòd dicitur, non eſt intellectus in entibus. habens enim intellectum non agit quod agit, niſi propter aliquam rem, quæ eſt vltimum actionis. vltimum enim eſt finis, D *ad quem intenditur.*

Et facientes cauſas finales eſſe infinitas negant intellectum operatiuum. intellectus enim non agit omne quod agit, niſi propter aliud: & illud eſt, propter quod opus eſt finitum. vltimum enim eſt finis, quem intendunt actiones, & ſi non, tunc actio eſſet ocioſa. 9

At vero nec ipſum quid erat eſſe reduci ad aliam definitionē ratione abundantem cōtingit. Semper etenim prior magis eſt, poſterior vero non eſt. cuius autem primum non eſt, nec quod ſequitur eſt. E

Et etiam diſpoſitio in eo, de quo quæritur per quid, impoſſibile eſt vt ſermo de eo ſit extra terminos. Prius enim ſemper eſt magis dignum in eſſe, poſterius autem non ſic. & illud, cuius primum non eſt, quod conſequitur illud, primum non eſt.

Cùm declarauit finitatem trium cārum, incœpit facere hoc in cauſa formali, & d. Et ét diſpō, &c. i. & ét ſermo de diſpōne eius, de quo quærit̃ p quid eſt, & ē forma rei, impoſſe vt ſit diuerſus à natura definitionū, ſ. ꝙ, ſi apparuerit ꝙ natura definitionum eſt finita neceſſario, erit vt ita ſit de formis. D.d. Prius. n. ſemp. &c. i. in definitione. n. eſt pars prior, & poſterior: & prior eſt magis digna in eſſe. & ſi prior non fuerit, poſterior non erit. ſi igitur pars prior, verbi gratia genus habuerit definitionem, & pars prior illius definitionis habuerit definitionem, & ſic in 10 F

G infinitum,non erit illic prius, quapropter neque poſtremum. poſterius enim nō eſt poſterius niſi prioris. & ſic auferuntur definitiones, & & deſtruuntur cognitiones, ſi formæ,q̄ attribuunt definitionib⁹ ſint infinitæ. Et hoc intendebat,ſcùm d. & illud,cuius primum non eſt, &c. i.& illud, cui⁹ eſſe conſequitur eſſe primi,& eſt poſtremum, non erit, quando primum non fuerit, & ecō uerſo.& cùm poſtremum non fuerit,primum non erit.

Poſterius nō eſt poſterius niſi prioris.

Cum poſtremū nō fuerit non erit primū

Item ipſum ſcire perimunt, qui ita dicunt.nō enim poſsibi-
H le eſt ſcire, anteqū ad indiuidua deueniatur.Et ipſum cognoſcere non eſt.quæ enim ita infinita ſunt,quomodo intelligere contingit? Nec enim ſimile de linea eſt, quæ ſm diuiſiones quidem nō ſtat.intelligere vero non poteſt,niſi ſiſtat.quare non numerabit diuiſiōes,q̄ infinitā prrāſit.

Et etiam qui hoc dicit deſtruit ſcientiam.ſcientia enim non erit ſine peruentu ad illa, quæ non patiũtur diuiſionem. Et ſciens ſecundũ
I *hoc non erit.res enim infinitæ,quæ ſunt huiuſmodi diſpoſitionis, impoſsibile eſt vt comprehendantur ab intellectu. Lineæ enim diſpoſitio non eſt talis,ſcilicet,quòd & ſi non adaptatur ſtare ſuper diuiſiones ſuas,impoſsibile eſt vt cōprehēdantur per intellectū, niſi per ſuū ſtatū,ſed qui acceperit ī ſua imaginatione lineam infinitam, non determinabit diuiſiones eius.*

Hoc eſt complementum primæ declarationis, in qua poſuit poſtremam formam, & poſtremam differentiam,& declarauit q̄ neceſſe eſt vt prima forma ſit in re definita, & q̄ impoſsibile eſt q̄ forma ꝓcedat de inferiori ad ſuperius in infinitū. hic autem ponit primum ſuperius eſſe,& declarat poſterius eſſe. Et iō d.ſcientia.n.non erit ſine peruentu, &c.i.q̄ cùm poſuimus poſtremum non eſſe,& primum eſſe,deſtruetur ſcientia definitionū, quæ fit ſm diſſolutionem: ſicut deſtruitur ſcientia definitionum,quę fuerit p̄ compoſitionem, cùm poſuimus poſtremum eſſe,& primum non eſſe quā do enim in vna re fuerit prima forma diuiſibilis in differentias infinitas,non perueniemus per diuiſionē ad cognoſcendū naturam illius ſpeciei.ſcientia.n. alicuius non fit, niſi q̄n peruenit ad ſpēm poſtremam. D.d.ſecundum inopinabile, & d. Et ſciens ſm hoc non erit,i &ſi ſcientia non fuerit,continget valde inopinabile, ſ.q̄ ſciens nō erit. & cauſa ī hoc eſt,q̄ res cognitæ ſunt ea,quæ determinantur ab intellectu: infinita autem non determinantur ab intellectu:ergo non ſunt cognita. D.d.Lineæ enim,&c.i.& non debet contradicere aliquis nobis per diuiſionē lineæ,quia non poſſumus peruenire in ſua diuiſione ad partem vltimā, aſſimilando diuiſionem generis in ſpecies diuiſioni lineæ in medietates,& meditatum in medietates, & ſic in infinitū. Impoſsibile eſt enim nos intelligere lineam infinitam,niſi q̄n accepimus eam finitam,& iterando eam in infinities. & hoc non facit intelligere infinitum.&ideo qui imaginatus fuerit lineā infinitā,nō

K
i t

Hic aduerte Auerr. velle a ſuperiori ad inferi⁹ ſicuti diſſolutionē: cui⁹ tñ oppoſitū ipſe habet 7. Meta. c. 23. Vid cōtra. Zim.

L

M

pote-

A poterit intelligere eam. & hoc intẽdebat, cùm dixit: ſed qui acceperit ī ſua imaginatione lineam infinitã, nõ determinabit diuiſiones eius, i. non poterit intelligere eam.

Sed etiam materiam neceſſe eſt in eo, quod mouetur, intelligere. atq; nulli eſt eſſe infinito. quod ſi non, non infinitum eſt infinito eſſe.

Et etiam materia neceſſe eſt vt imaginetur in re mota. & impoßibile eſt vt ſit in aliquo infinito in actu. ſi igitur non fuerit, tunc
B *illud, quod eſt in infinito, non erit infinitum.*

12. Hęc eſt alia declaratio de natura generati. & dicit q̃ materia neceſſe eſt vt ſit cõcluſa in moto, quod eſt generatum compoſitum ex materia & forma, aut formis. Si igitur in illo compoſito fuerint formæ infinitæ continget vt ſit infinitum. &, quia generatum eſt illud, cuius generatio iam completa eſt, & eſt in actu: ſi igitur in moto, cuius magnitudo eſt infinita fuerit aliquid in actu, & eſt illud, quod fit in moto in
C finito. & forma eſt illud, quod terminat generatum, continget vt illud, quod eſt in actu, determinet infinitum: quod eſt impoſſibile. manifeſtum eſt enim q̃ illud, quod determinat infinitum, ſi poſſit determinari, neceſſe eſt vt ſit infinitum. & ex hac poſitione ſequitur deſtructio iſtius, ſ. vt infinitum non determinetur ab infinito. Et hoc intendebat, cum d. ſi igitur nõ fuerit, tũc illud, quod eſt in infinito, non erit infinitum. i. q̃, ſi finitum determinat infinitum, tunc illud, quod terminat infinitum, nõ eſt infinitum: D
cùm illud, quod æquabitur ĩfinito, debeat eſſe infinitum, aut quocũq; modo appelles, ſiue æqualitatẽ, ſiue terminationẽ, ſiue ſuperpoſitionẽ.

Atqui etiam, ſi ſpecies cauſarum ĩfinitæ multitudine eſſent, nec hoc modo eẽt ipſum cognoſcere. tunc enim ſcire putamus, cum cauſas cognoſcimus. infinitum vero ſm additionem non eſt in tempore finito pertrãſire. Infinitũ ñ ẽ ptranſire infinito tempore.

Et etiam ſi ſpecies cauſarũ eſſent infinitæ in numero, non eſſet ſcientia ſecundum hunc modum. E
nos enim non videmus nos peruenire ad ſcientiam, niſi quando ſcimus cauſas.

Poteſt intelligi q̃, ſi genera diuerſarum cauſarum eſſent infinita in genere, non eſſet ſcientia omnino. Non enim videmus nos ſcire aliq̃d niſi quando ſcinerimus ipſum per omnia genera cauſarum exiſtentiũ in eo, quando habuerit plus vno genere cauſarum, quouſq; declarabit in quinto q̃ impoſſibile eſt inuenire in cauſis plusq̃ quatuor genera cauſarum famoſa. Et poteſt eſſe de
F monſtratio vniuerſalis ſuper infinitatem vniuſcuiuſq; generum. Et cùm d. q̃ impoſſibile eſt vt finitum comprehendat infinitum, intendit q̃ intellectus, qui eſt finitus, non poteſt determinare infinitum, ita q̃ comprehendat illud in actu, non in potentia. Et diximus in actu, quia vniuerſale comprehẽdit res infinitas, ſed in potentia, non in actu. 13 Prima expoſitio. Secunda expoſitio. Vſe cõprehendit res infinitas ī potentia, ſed non in actu. Idẽ, de Aia. c. 19. & 12. Metꝛ. 14. & 51. c6.

C *Quales debent eſſe veritatis auditores: quæq; veritatis cognitionem impedire ſoleant. Cap. 3.*

AVſcultationes autem ſm conſuetudines accidunt. quẽadmodũ.n. conſueuimus,ita iudicamus dici debere. & q̃ præter hæc, non apparent ſimilia: ſed quia non conſueuimus,ignotiora, & magis peregrina. conſuetũ etenim notius eſt. Quantam vero vim conſuetudo habeat,leges declarant, in quibus fabuloſa, ac puerilia pl⁹ poſſunt propter conſuetudinẽ, q̃ ſi cognoſceremus ea.

Cõſuetudinis vis.

H

Sed obedire oportet ei, quod audiuimus,& eſt ſecundum conſuetudinẽ.dicimus.n.quòd conſueti ſumus audire.& quod videmus extra illud,eſt incõueniens: immo videmus illud,ad quod non ſumus aſſueti, eſſe inopinabile. illud.n. ad quod ſumus aſſueti: eſt magis applicabile aĩo:& magis notum. Et tu potes ſcire quantum facit cõſue

I

tudo in hoc conſyderãdo in legibus. ĩuenies.n.apologos:& fabulas propter cõſuetudinẽ plus applicabiles aĩo: quàm ſcientiæ veritatis.*

*a.l.sũmę veritates.

Intendit in hoc cap. declarare q̃ impediunt ſcire veritatẽ.& fortiſſimum eorũ eſt conſuetudo in pueritia in rebus legũ, & maxime in hac ſcĩa:quia plures opiniones huĩ* ſciẽtiæ ſunt radices legum,&ponuntur in legibus non ad ſciendũ, ſed ad inquirendũ bonitatem. Et cã in hoc eſt,q̃ cõplementũ hoĩum non compleſt niſi p congregationes: & cõgregatio p bonitatẽ:eſſe ergo boni eſt neceſſariũ,& non eſt neceſſariũ eos ſcire veritatẽ. & hoc non accidit tm̃ in legibus,ſed in primis cognitis: ſicut accidit hoĩbus,q̃ in principio audiebant ſciam Loquentiũ. Iſti.n.pp conſuetudinem negant naturã eé, & ẽt veritatẽ. & negãt ẽt neceſſariũ eſſe,& ponũt oĩa poſſibilia eſſe. Et induxit hoc, pp quod locut' fuit de cauſis. multæ.n. leges ponunt hic eé cãs ſcientes res infinitas, & q̃ ab eis proueniunt res infinitę. Et,cũ d.impedimenta pp conſuetudinẽ,induxit ẽt aliud impedimentum,qđ accidit p humanã naturam,& dixit.

Cõplemẽtũ hoĩum nõ cõpleſ

R nisi p congregationẽ,& congregatio bonitatẽ. Idem. 3. Aſa. cõ. &. 36.

L

Aliqui igit̃, niſi mathematice loquentes, nõ admittũt. Quidam vero nõ niſi exemplis vtẽtem. Quidam aũt dignũ ducũt, vt teſtis, pducatur aliquis Poeta. Et quidam exacte oĩa. Quoſdã vero tædet certitudinis, aut propterea q̃ non poſſunt conſequi,aut pp curioſitatem. habet enim certitudo tale aliquid.quare vt in contractibus,ita &ĩ orationibus illiberale eſſe quibuſdã apparet. Quapropter oportet peritum eſſe qũo ſingula admittenda ſunt: qm̃ abſurdũ eſt ſimul ſcientiam,& modũ ſcientiæ quærere. neutrum autem facile accipere eſt.

M

Abſurdũ eſt ſimul ſciam & modũ ſcientiæ quęrere

Et quidam homines,ſi homo nõ locutus fuerit cum eis mathematice,non recipiunt illud, quod dixit. Et quidam quærunt teſtimonium multorum hominũ. Et quidã quærunt teſtimoniũ Verſificatoris. Et

qui-

A *quidã quærunt loqui ſecundũ perſcrutationem maximam, & ſcripturarum. Et quidam cõtriſtãtur per ſermonẽ perſcrutatũ, et odiunt illum, aut quia non poſſunt retinere ipſum, aut quia aſſimilatio eius eſt mala.* * *ſcatiniZando.n. in hoc eſt quaſi* * *ſcatiniZando in mercatione. & ſicut ſcatiniZando in mercatione eſt vile, ita eſt in ſermone. Et ideo oportet hominẽ inſtrui in cognitionẽ viæ cuiuslibet rei, quã vult declarare: malum enim eſt ſimul quærere aliquam ſciam, & modum, ſecũdum quem declarat. & non eſt facile aliquod iſtorum.*

* a. L eſtimatio. n. I hoc é quaſi eſtimatio in inté tione.
* extimatio.

B 15 Vult declarare in hoc cap. quod accidit hoĩbus in ſcientijs pp diuerſitatẽ naturæ, & pp paucitatem inſtructionis in Logica. Et d. ꝙ qdã hoĩes q̃runt in oĩ ſcĩa demr̃ationes de genere demr̃ationum mathematicorũ. & hoc accidit pluries in his, qui non inſtructi ſunt p Logicã & iam vidimus aliquos, quib⁹ accidit C hoc p naturam. Et quidã q̃runt teſtimoniũ multorũ. & hoc accidit p naturam. multi.n. hoĩum non poſſunt ptrãſire ſermones probabiles, & demr̃antes. & iſti, cum concedũt prima intellecta, non cõcedunt ea, niſi inquantũ ſunt famoſa, ita ꝙ ſi accident ꝙ contratia eorum ſint famoſa, negabunt ea. ſicut accidit Loquentibus, qui negabant impoſſe eẽ aliquid de nihilo, licet ꝓpoſitio ſit conceſſa ab oĩbus, ſ. impoſſe eſſe magnitudinẽ ex non magnitudine, ita ꝙ vidi multos hoĩes dãtes ſe ad Philoſophiã & negabant illam propoſitionem eſſe primã. & ſic̃ negabant formas ſpecificas eſſe proprias materijs neceſſario, adeo ꝙ Auic. cum ſua famoſitate ĩ Philoſophia dicit, hoĩem gñari ex terra eſſe poſſe, ſicut murem, & alia multa, q̃ dñr. Et accidit ẽt quĩbuſdã hoĩbus q̃rere teſtimoniũ Verificatoris. & hoc ẽt accidit p naturam eis, in quibus virtus imaginatiua dñat̃ ſup virtutẽ cogitatiuam & ideo videmus iſtos non credere demr̃ationibus, niſi imaginatio concomitetur eas. non.n. poſſunt credere nõ plenum eſſe, aut vacuum, aut tp̃s extra mundũ: neque D credere hæc entia eſſe non corpora, neq; in loco, neq; in tpe. & accidit hoc multis conſyderantibus in Philoſophia Auic. & iſta attribuunt̃ ei, ſed non eſt verũ, ꝙ eius fuit. Et quidã hoĩes q̃runt pſcrutationem maximã & iſta eſt natura Philoſophię. Et quidã contriſtant̃ p ſermonem valde pſcrutabilem. & cã in hoc eſt, aut quia intellectus eorum non põt retinere, & comprehendere ipſum: & iſti impoſſe eſt vt addiſcant: aut pp ſegnitiem, aut pp errorem contingentẽ eis, quia aſſimilant diſputationẽ mercationi, & credunt, ꝙ ꝓ E teruire in ſermone eſt malum, ſicut malũ eſt proteruire in mercatione. & ideo d. Ariſ. ꝙ neceſſe eſt vt hõ inſtruat̃ in cognitione viæ cuiuslibet rei, quã vult declarare. Et dixit hoc, quia ars Logica, q̃dã eſt vſus oĩbus ſcientijs, & q̃dam propria vnicuiq; ſcĩæ. & hõ non põt̃ eſſe inſtructus in qualibet arte, niſi ſciendo vſia, & ꝓ pria de eis. Et cũm dixit hoc, dedit præceptũ valde * vile, & eſt, vt hõ non addiſcat illam cũ adiunctione aliarum ſcĩarũ. q̃n tunc neq; addiſcent hanc, neq; iſtã, ſicut dixit. q̃n F

Auicen. d. hoĩes poſſe gñari ex terra. Vid. 8. Phy. cõ. 46.

Vide. 1. Cœ. 100.

Natura Philoſophi eſt q̃rere maximã pſcrutationem. Secundo Cœl. 34.

Ars Logica duplex, vſus, ꝓpria Idẽ. 1. Ph. c. 8. & 35. & 8. Ph c. 70. & 7. Met. c. 2. et 1. Ethi. c. 3.
* Vile ꝓceptum. b

Vid. 1. Ph. t.c. 34. & 3. cœ. 17.

malum

G malum eſt q̃rere aliquam ſcĩam, & modũ, ſm quem declarat. hoc. n. ſimile eſt ei, qui docet hoĩes viam, cũ addiſcit eam: aut qui intendit medicinari hominem, & iterum addiſcit medicinam. ſicut de quodam dr, q̃ cum ad infirmum acceſſit, & propinauit medicinã ei, & inſpexit poſt librum, & mortuus eſt infirmus.

Certitudinem vero ſermonis mathematicam non oportet in cunctis quærere, ſed in his, q̃ nõ habent materiam. Quare nõ eſt naturalis modus. tota. n. natura
H forte habet materiam. Quãobrem conſyderãdum eſt, primũ quid nam natura ſit. ſic enim & de quo Naturalis ſciẽtia eſt manifeſtum erit, & vtrũ vnius ſciẽtię, an pluriũ eſt cauſas. & principia ſpeculari.

Et non oportet quærere in qualibet ſcientia perſcrutationẽ, ſicut in Mathematicis, hoc. n. non oportet quærere, niſi in eis, quæ non miſcentur cum materia. Et ideo iſte modus non eſt naturalis. Videtur. n.
I *quòd tota natura ferè admiſcetur cum materia. Et ideo oportet primo perſcrutari de natura quid ſit. hoc. n. facto apparebunt nobis ea, de quibus perſcrutamur naturaliter, & Vtrum conſyderandum ſit in cauſis principiorum in Vna ſciẽtia, aut ĩ pluribus Vna. Videtur. n. quòd quælibet natura habeat materiam. Et ideo oportet perſcrutari primo de natura quid ſit, & tunc declarabuntur nobis ea, ex quibus* K *declaratur ſcientia Naturalis.*

Et nõ oportet q̃rere. i. & nõ oportet hoĩem q̃rere vt modus fidei ĩ demõſtrationibus Naturalibus ſit ſicut modus fidei in Mathematicis. Demonſtrationes. n. Mathematicę sũt in primo ordine certitudinis: & demõſtrationes Naturales conſequũtur eas ĩ hoc. Certitudo. n. diuerſat in eadem ſcĩa. v. g. ſm demſonẽ ſim pr, & ſm demſonem quia. &, cùm diuerſat ĩ eadẽ ſcĩa, magis diuerſat in ſcientijs diuerſis ſm genus. Dein de declarauit in quo genere debet hõ quærere certitudinẽ, q̃ eſt in primo ordine, & d. ſed hõ debet quærere hoc in eis, q̃ non admiſcent cum materia, ſ. mathematicis. & ideo d. Et ideo iſte modus non eſt naturalis. i. & ideo conſyderatio in hac ſcĩa non eſt naturalis cõſyderatio, cùm ſit de rebus non admixtis cum materia. Et ſi conſyderauerit in rebus admixtis cum materia, tñ in modo, ſm quem nõ admiſcent cum materia. v. g. res naturales diuidi in potẽtiã & actum, vnum & multitudinẽ, & ſubſtãtiã & accñs. D d. vr n. q̃ tota natura ferè admiſcet cum materia. i. & iſte modus nõ eſt naturalis. quia entia, in quib⁹ conſyderat, nõ admiſcent cũ materia: & oĩa naturalia ferè ſunt admixta cũ materia. Et d. ferè, pp intellectum. intellect⁹ enim qui ẽ poſtrema pfectio hoĩs, eſt abſtractus à materia. Et dubitat in hoc, quõ d. ferè, & diſpõ intellectus, q eſt poſtrema pfectio hoĩs, eſt diſpõ intellectuum oĩum abſtractorum in corporib⁹ cœleſtibus. iſti. n. ſunt poſtrema pfectio corporũ cœleſtium. Et tñdendũ eſt q̃ ipſe d. ferè,

16 Demõſtrationes Mathematicę ſt ĩ primo ordine certitudinis, & demõſtrationes Naturales conſequũtur eas ĩ hoc. Vide inſtantiã.

L

1. de Aĩa t. cõ. 1. Vide con. Zim.

Quõ Met. ſit de rebus nõ admixtis cũ materia.

M

Dubium

Solutio.

A re, in respectu corporũ gñabilium. &corruptibiliũ ista. n. dñr magis nã lia fm famositatẽ, q̃ illa. D. d. Et iõ oportet primo perscrutari, &c. i. ꝙ qñ homo sciuerit naturam quid sit, declarabuntur ei naturalia à non naturalibus. natura enim vniuersaliter est, sicut dictum est, principiũ transmutationis in rebus transmutabilibus per se, & principium priuationis transmutationis in rebus, q̃ quandoque transmutantur & quãdoque non. illa autem, quæ semper remanet in eodem modo modorũ B transmutationis, s. in motu locali, æquiuoce dicitur de eis natura, & de alijs. D. d. & vtrum cõsyderandum sit in causis principiorum, &c. i. debet primo perscrutari qui voluerit consyderare in hac scientia, vtrum consyderatio in omnibus quatuor principijs est vnius scientiæ, aut plurium scientiarum. quoniam, si fuerit multarum scientiarum, tunc omnia principia non erunt omnium entium, sed quædam principia.

Gñabilia scd; famositatẽ dñr magis naturalia, q̃ eterna.

Vid. 2. Ph. cõ. 3. &. 1. Meta. cõ. 5

Deinde dicit: videtur enim ꝙ q̃libet natura habet materiam s. videtur enim ꝙ omne ens habet causam materialem. &, si ita est, nulla C est scientia alia à scientia Naturali.

Deinde d. Et ideo oportet perscrutari primo de natura quid sit. & d. hoc, quia scientia Naturalis declaratur per duas perscrutationes, quarum vna est perscrutatio de natura quid sit, sicut dixit; & secunda est pscrutatio de natura cuiuslibet entis quid sit. & hoc manifestũ est per se. & Arist. perscrutatur de hoc ī alio libro, qui dicitur * Analytica.

* al. Auditus naturalis.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER TERTIVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In Prima dubitationes multæ proponũtur. In Secunda eædem examinantur dubitationes,

SVMMAE PRIMAE.

Dubitationis causa exponitur. Cap. 1.

E

AD illã, quæ quæritur, scientiam, necesse est in primis nos pereurrere, de ꝙbus ꝑmo dubitãdum est. hæc autem sunt, & quę cunq; de eis aliter quidam existimarunt, & si quid vltra hæc prætermissum sit. Est autem operæpretium, aliquid facultatis habere volentibus, bene dubitare. nam posterior facultas solutio eorum est, quæ ante dubitata fuerunt. * Soluere autem non est, cùm nodus ignoretur, sed intellectus hæsitatio manifestum hoc de re facit. quatenus enim dubitat, eatenus simile qd dam ligatis patitur. vtroq; nanque modo impossibile est ad vlteriora ꝓcedere. Quare oẽs primo difficultates speculari par ẽ, & horũ gr̃a, & ꝓpea ꝙ illi, q q̃rũt, nisi primo dubitent, sises illis sunt, q qnã ire oporteat ignorãt, & adhuc neq; vtrũ ſuenerit

Posterior facultas solutio priꝰ dubitatorũ est.

F

* Soluere si ẽ, cũ nodus ignoretur.

G quod quæritur, an non cognoſcere poſſunt. finis etenim his q dem non eſt manifeſtus, illi aũt, qui antea dubitauerit, pateſcit. Item melio⁹ ſe habere neceſſe eſt illum ad iudicandum, qui tanquam aduerſarios, omnes vtrinque rationes oppoſitas audiat.

Melius ſe hẽt ad iudicãdum, q vtrinq; rõnes oppoſitas audit.

Neceſſe eſt nobis conſyderare primo quæſtiones difficiles dicendas in hac ſcientia, & ſunt illæ, de quibus quidã exiſtimauerunt exiſtimationes diuerſas, & alia, quæ

H *dimiſerunt. Prima enim actio eorum, qui volunt cõprehendere ſciẽtiam rerum, eſt perſcrutari de difficilibus qõnibus. non enim comprehenduntur ea, quæ ſunt poſt, niſi per diſſolutionẽ qõnum difficiliũ, quæ ſunt ante. Et non poteſt diſſoluere ex modo ligamenti qui ignorat ligamentum. & hebetudo intellectus demonſtrat quòd hoc eſt ſic. hebeti autem contingit ſimile ei, quod contingit ligato. hebes aũt*

I *non poteſt intelligere, neque ligatus ire. Et ideo perſcrutandum eſt prius de qõnibus omnibus difficilibus, & propter hoc, quod diximus. qui enim quærit cognoſcere aliquid, antequam perſcrutetur primo de difficultate eius, aſſimilatur ei, qui ignorat locum pedũ per viam æqualem. & cum hoc, qui neſcit quæſitum, neſcit ipſum, quãdo inuenitur. finis eorũ igitur, qui non perſcrutantur de difficilibus,* k *eſt ignotus, & finis eorum, qui perſcrutantur de eis, eſt manifeſtus neceſſario. Et bonum eſt vt apud audientem, omnium ſermonum affirmantium & negantiũ ſint propoſitiões neceſſariæ, & ſufficientes.*

INtendit in hoc tractatu ĩducere ſermones diſputatiuos, qui affirmant, & deſtruũt idem in omnibus quæſtionibus difficilibus huius ſcientiæ. & iſta eſt conſuetudo Ariſtotelis in omnibus ſcientijs, ſcilicet in quæſtionibus difficilib⁹. iſtę enim quæſtiones habent ſermones diſputatiuos: & nullus ſcit quãtum ſunt difficiles, niſi ſciat eas p ſermones diſputatiuos. Sed in ſcientia Naturali vidit q melior doctrina eſt pręponere diſputatiuam pſcrutationem in ſingulis quæſtionibus, quãdo vult facere diſputationem ſuper illam quæſtionem. In hoc autẽ lib. vult præponere ſermones diſputatiuos in omnibus quæſtionibus difficilibus, quæ ſunt in hac arte: & præponere ſermonem in eis per ſe. deinde inducit demonſtrationes ꝓprias vnicuiq; quæſtioni in loco conuenienti tractatuum huius ſcientię. Et forte iſte ordo eſt melior in doctrina huius ſcientiæ: quia communicant ſciẽtiæ diſputatiuæ in * vniuerſalitate conſyderationis. ſubiectum enim vtriuſq; ſcientiæ eſt idem, ſ. ens ſimpliciter. Et, quia natura ſermonum diſputatinorũ facit vt præponatur in ordine ſermonibus demonſtratiuis, vidit Ari. q iſte modus cõſyderationis debet poni pars per ſe in hac ſcientia, ſicut fecit I nomi-

1 Conſuetudo Ari. eſt inducere ſ oibus ſciẽ tijs ſermones diſpu-

L tatiuos aũ ſermones demſtratiuos. Vide idẽ. 4. Ph. cõ. 3. & 51. Oppoſitũ. 1. Cœ. cõ. 2 Vide contra. Zim.

M

* a. l. vniuerſitate.

Ens ſimpliciter ẽ ſubiectũ vtriuſque ſciẽtiæ, ſ. Met. & Logicę. Idem iſti com. 2.

A minibus ſignificantibus intentiões huius ſcientiæ, econtrario ei, qđ fecit in alijs ſcientijs, ſ. ꝙ in alijs ſcientijs exponit nomina apud conſyderationem in vnaquaq; quæſtione: in hac autem ſcientia exponit noīa in vno tractatu, non ad diſtinguendum nomen æquiuocum, ſed numerando intentiones, de quibus cõſyderat iſta ſcientia. Nicolaus aũt ordinauit ſermonem contra illud, quod fecit Ariſt. in iſtis duabus intentionibus, ſ. ꝙ ordinauit ea, ſm ꝙ fecit Ariſt. in ſcientia Naturali, & putauit ſe incedere per viam melio
B rem. & melius eſt quod Ariſt. fecit propter cauſam, quam diximus. Et dixit: Neceſſe é nobis, &c. i. quia neceſſe eſt omni volenti ſcire res quæſitas in vnoquoq; genere ſcientiarum inſpicere primo quæſtiones illius ſcientiæ, & perſcrutari de eis, oportet nos facere hoc in hac ſcientia. D. d. quæ quæſtiones ſunt iſtæ, & d. & ſunt illæ, de quibus quidam exiſtimauerunt, &c. i. & iſtę quęſtiones ſunt, in quibus homines diuerſantur in hac ſcientia propter difficultatem earum, & aliæ quæſtiones difficiles, de quibus dimiſerunt per
C ſcrutari. D. d. cauſam in hoc, & d. Prima enim actio, &c. i. & neceſſe eſt incipere à perſcrutatiõe de iſtis difficilibus quæſtionibus, quia ſcientia quæſita, quæ poſt acquiritur ex eis, eſt ſciẽtia, per quam diſſoluitur difficultas, quæ erit in illis quæſtionibus per dubitationes aduenientes in eis. Et cùm d. ꝙ cauſa, propter quã incipiendum eſt perſcrutari de rebus difficilibus, eſt ꝙ aduentus difficultatis præcedit ablationem eius: & modus, ex quo aduenit difficultas, eſt alius à modo, ex quo auferẽ. modus enim, ex quo aduenit, eſt ſi- D
milis ligamento, & modus, ex quo auferẽtur, eſt ſimilis diſſolutioni ligamenti. & ideo d. Et nõ poteſt diſſoluere ex modo ligamenti, q̃ ignorat ligamentum, &c. i. & quia notũ eſt per ſe ꝙ nullus poteſt diſſoluere ligamentum, quod fit in membris motus, ex illo modo, ex quo cecidit ligamentum: & illud, quod accidit ĩtellectui, ſimile eſt ei, quod accidit ligato. quoniam quemadmodum ligatum non poteſt moueri aliquo modo ad finem, quem intendit, ita eſt de intellectu, quando acciderint ei ſermones contrarij. & ideo neceſ- E
ſe eſt vt via, ex qua diſſoluuntur q̃ſtiones, ſit alia à via, ex qua accidũt quæſtiones: quemadmodum modus, ex quo diſſoluitur ligamentũ, eſt alius à modo, ex quo aduenit ligamentum. Et d. Et ideo perſcrutãdum eſt prius de omnibus quæſtionib⁹ difficilibus propter hoc, quod diximus. i. propter hoc, quod diximus primo, quia eſt via ad acquirẽdum ſcientiã. proportio enim quæſtionum ad animam ſimilis eſt proportioni ligamenti ad membra: & proportio ſcientiæ acquiſitæ poſt illas quæſtiones eſt ſimilis proportioni motus quæſiti poſt diſſolutionem ligamenti. F

Deinde d aliam cauſam, propter quam incipiendum eſt perſcrutari de difficultate, quæ eſt in quæſtionibus, & d. qui enim quærit cognoſcere aliquid, &c. i. qui enim cognoſcit aliquid, anteq̃ cognoſcat quantitatem difficultatis ei⁹, aſſimilatur eis, quorum pedes ſunt per viam rectã, & neſciunt ꝙ ſui pedes ſunt in illa via. D d. & cum hoc, qui neſcit quæſitum, &c. i. ꝙ qui neſcit quantum quærit,

Proportio q̃ſtionũ ad aiam ſimilis eſt proportioni ligamenti ad membra.

G quærit, neſcit ipſe qñ inuenerit eũ. & cum hoc qui perſcrutatus eſt de aliquo, & neſcit quantum eſt difficile, illud qđ quærit, eſt ignotũ apud ipſum. & ſic ſi inuenerit ipſum, neſciet vtrum inuenerit aut non. qui autem ſcit difficultatem rei, ſcit finẽ quem quærit. & ſic, ſi inuenerit illũ, ſciet illud, quod quærit. quæſitum enim erat apud illum ſcitum determinate. D.d. Et bonum eſt, &c. i. & etiam melius eſt volentibus iudicare inter homines diuerſitates in aliquo vt ſint cognoſcẽtes propoſitiones, quibus vtũ affirmans & negãs.

H

Dubitationes variæ ad hæc ſe entiã pertinentes proponuntur. Cap. 2.

EST autem prima dubitatio de his, q̃ in proœmio quoque dubitauim⁹, vtrum, vnius an multarum ſcientiarũ ſit cauſas ſpeculari. Et vtrũ prima ſubſtantię principia ſolum huius ſit ſcientiæ conſyderare, an etiam de principi⁹, ex quib⁹ oẽs demonſtrant. vtputa vtrũ contingit vnum & idem ſimul
I affirmare & negare, an non, & de alĩs huiuſmodi. Quòd ſi circa ſubſtantiam eſt, vtrum vna, an plures circa omnes ſint. & ſi plures, vtrum omnes inter ſe affines, an aliquas earum Sapientias, nonnullas aliquid aliud appellandum ſit. Et hoc etiam ipſum neceſſarium eſt vt quæratur, vtrum ſenſibiles ſubſtãtias eſſe duntaxat dicendum ſit, an præter has, etiam alias. Et vtrũ vnum, an plura ſubſtantiarum genera ſint, veluti qui formas, K
quidq⁹ mathematica harum & ſenſibilium media faciunt. & de his igitur, vt dicimus, conſyderandum eſt. Et vtrum circa ſubſtantias ſolum ſpeculatio ſit, an etiam circa ea, quæ per ſe ſubſtãtijs accidunt. Et ad hæc de eodẽ & diuerſo, ſimili & diſſimili, & contrarietate, & de priori & poſteriori, & cæteris cunctis huiuſcemodi, de quibus Dialecti-
ci conſyderare conãtur, ex probabilibus ſolum perſcrutantes, L
cuius eſt de his omnibus ſpeculari. Item quæcunque per ſe eiſdem ipſis accidunt. & non ſolum quid horum vnumquodque eſt, ſed etiam vtrum vni contrarium. Et vtrum ipſa genera ſint principia, & elementa, an illa, in quæ diuiduntur, quæ inſunt ſingula. Et ſi ipſa genera, vtrum quæcunque vltima de indiuiduis prædicãtur, an priora. vtputa, vtrum animal, vel homo principium, & magis q̃ ſingularia ſit. Potiſſimum vero quærendum & tractandum M
eſt, vtrum eſt aliqua, præter materiam, cauſa per ſe, an non. Et hæc ſeparata, an non. Et vtrum vna, an plures numero. Et vtrum eſt aliquid pręter cũ totum
ctum (dico autem cunctum, cũ quicquam de matetia prædicatur) an nihil. an quorũdam quidem ſit, quorundam vero non, & quænam entiũ talia ſint. Itẽ principia, vtrũ numero, an ſpẽ definita ſint, & quæ in rõnibus,

&

A & quæ in ſubiecto. Et vtrũ corruptibiliũ & incorruptibilium eadẽ, an diuerſa. & vtrũ incorruptibilia oĩa, an corruptibiliũ corruptibilia. Itẽ, quod omniũ difficillimũ eſt, & maximã ambiguitatẽ habet, vtrum vnũ & ens, vt Pythagoriei, & Plato dicebant, nõ eſt aliud quicquã, ſed entiũ ſubſtãtia: an nõ, ſed aliud quid ſubiectũ, vt Empedocles amicitiã ait, alius vero quidam ignẽ, etiã alius aquã, aut aerem. Et vtrum principia vniuerſalia
B ſint, an tanquã ſingularia rerũ. Et potentia, an actu. Itẽ vtrum aliter, an ſecũdum motũ. & hęc enim multã dubitationem præbere quæant. Et ad hęc vtrũ numeri, longitudines, figuræ, & puncta ſubſtantiæ quædã ſint, an nõ. Et ſi ſubſtãtiæ, vtrum ſeparatæ á ſenſibilibus, an in eis. De his enim omnibus non modo inuenire veritatem difficile, verum neque bene ratione dubitare facile eſt.

C *Et prima quæſtio quæſtionum difficilium eſt, de qua quæſiuimus in prologo iſtius libri primi, vtrũ conſyderatio de omnibus generibus cauſarum eſt vnius ſcientiæ, aut plurium. Et utrum eſt ſcientiæ conſyderatio de principys ſubſtantiæ tantum, aut eſt etiam eius conſyderare de prĩcipys, ex quibus fit demonſtratio cuiuslibet. v.g. vtrũ poſſit idem eſſe affirmatiuum & negatiuum inſimul, aut nõ, & talia ſimilia. v.g. vtrũ æqualia eidẽ* D *ſint æqualia. Et etiam, ſi ſcientiæ eſt conſydetatio de ſubſtãtia, vtrũ illa ſciẽtia eſt eadẽ omnibus ſcientys, aut plures. Et, ſi fuerint plures ſcientiæ, vtrum natura earum eſt conſimilis in genere, aut debet quædam dici Philoſophia, & quædam aliud. Et etia perſcrutandum eſt, vtrũ oporteat nos dicere quòd ſubſtãtiæ ſunt ſenſibilia tantum, aut ſunt aliæ ſubſtantiæ ab iſtis ſenſibilibus. Et vtrum ſubſtantiæ habeãt vnum genus, aut plura, ſicut* E *dixerunt ponentes formas, & mathematica, quæ ſunt inter iſta & ſenſibilia. oportet enim nos perſcrutari de omnibus iſtis rebus, ſicut diximus. Et vtrum conſyderatio eſt tantũ de ſubſtantys, aut etiam de accidẽtibus. Et cum hoc oportet nos perſcrutari de eodem & de diuerſo, & de diſſimili & ſimili, &* F *de contrarys, & de ante & poſt, & de omnibus alys rebus conſimilibus iſtis, de quibus Logici perſcrutantur, qui ponunt opiniones ſuas de opinionibus laudabilibus, et* *a. l. nominalibus. *nobilibus. Et ẽt perſcrutãdum eſt de omnibus accidẽtibus, quæ accidũt omnibus iſtis, & de vnoquoq; eorũ quid ſit. & non de hoc tantum, ſed vtrum contradicant ſibi adinuicem. Et vtrum principia, & elemẽta, & genera ſint per ſe, aut ſint per ſingularia, in q̃ diuidũtur.*

Et,

G *Et, ſi ſint genera, vtrum genera, quæ dicũtur de indiuiduis. ſint prima genera, aut vltima. v.g. vtrũ animal, aut homo ẽ magis primũ, quàm ĩdiuidua ſingularia, aut nõ. Et ẽt oportet nos multũ perſcrutari, vtrũ ſit alia cauſa per ſe, præter materiã, aut non. Et vtrũ iſta cauſa differat à materia, aut non. Et vtrũ iſta cauſa ſit vna in numero, aut plures. Et vtrũ eſt aliquid præter totum (& dicere eſt totũ illud,*

H *per quod diſponitur materia) aut non eſt aliud. aut in quibuſdam rebus eſt aliud à toto, & in quibuſdam non, & quæ ſunt iſta entia. Et vtrũ principia ſint determinata in numero, aut forma, & loco. Et vtrũ principia corruptibilium ſint principia incorruptibiliũ, aut diuerſa. & vtrũ omnia principia non corrũpuntur, aut corrumpuntur principia corruptibilium. Et ẽt perſcrutãdum eſt de quæſtione ma*

I *gis difficili omnibus iſtis quæſtionibus, vtrum vnũ & idem eſt ſubſtantia omniũ entium, & non eſt aliud ſicut dixerunt Pythagorici, & Plato: aut non, ſed eſt aliud ſubiectũ, ſicut dixit Empe. amicitiã, & alius ignem, & alius aquam, & alius aerem. Et vtrum principia ſint vniuerſalia, aut ſint ſicut ſingularia rerum particularium. Et vtrum ſint potentia, vel actu. Et vtrũ ſint principia alio modo, aut ſunt principia per motũ. iſta* K *enim quæſtiones ſunt difficiles, & valde intricatæ. Et cũ hoc oportet nos perſcrutari, vtrũ numerus & longitudo, & etiã figura, & puncta ſint ſubſtantiæ, aut non. Et, ſi ſunt ſubſtantiæ, vtrum ſint abſtracta à ſenſibilibus, aut ſint in eis. Difficultas enim nõ tantum eſt in cõprehendere veritatẽ iſtarum rerum omniũ, ſed non eſt facile quærere de eis ſecundum difficultatẽ earum ſecundum ſermonẽ valde.* L

Vtrum cõſyderatio, &c. & intendit p genera cauſarum cauſas diuerſas diuerſorũ. cauſę enim diuerſorũ generũ ſunt diuerſæ. v.g. principia rerũ naturalium, & principia rerũ mathematicarũ, & principia rerum abſtractarũ. D.d. Et vtrũ eſt ſcientiæ cõſyderatio, &c. i. & ſi conſydera tio in omnibus principijs eſt vnius ſcientiæ, vtrũ illa ſcĩa debet conſydetare in principijs ſubſtãtię, & vniuerſalium entium tm̃, aut cum hoc debet conſyderare in principijs cognitionis, quæ ſunt prima ĩtellecta. v.g. conſyderare in ſermone dicentium poſſe eſſe, vt affirmatiua & negatiua inſimul ſunt veræ, & in ſermone negãtiũ ꝙ æqualia ſunt eidẽ æqualia: & vſq; in ſermone negantiũ principia. D.d. Et ẽt, ſi ſcientiæ eſt cõſyderatio, &c. i. etiã, ſi ſcientia debet cõſyderare de ſubſtantijs, vtrũ illa ſcĩa eſt vna, aut plures. Si enim ſubſtãtiæ fuerint diuerſorũ primorum principiorũ, continget cõſyderatio de eis an ſit plurib⁹ q̃ vni ſcię. &, ſi fuerit conuenientiũ primorũ principiorum, vtrum conſyderatio de

2. Cãę diuerſorũ generũ ſunt diuerſæ. Idẽ 1. Met. c. 19 & .22. & 10. & 2. Cęli. 59. & 1. Cœli. 8 1.

M Principiũ cognitionis, & principiũ ſubſtantię ſeu eſſ. Idem. 1. Phy. cõ. 8.

A de eis erit vnus ſcientiæ. D.d. Et ſi fuerint plures ſcīæ, vtrum, &c. i. & ſi cōſyderatio de entibus fuerit pluriū ſcientiarum, vtrum oēs ſint ſpecies vnius generis, ſ. partes vnius ſcīētiæ, aut ſunt diuerſarū ſcientiarū, adeo ꝙ quædam dī Philoſophia, & quædam ſcīa Naturalis, & quædam Doctrinalis. D.d. Et ēt perſcrutandū eſt, vtrū oporteat nos dicere ꝙ ſubſtantiæ, &c. i. & neceſſe eſt nobis perſcrutari, vtrū ſint aliæ ſubſtantiæ à ſubſtantijs ſenſibilibus, aut nulla eſt ſubſtantia ꝓter iſtas. D.d. Et vtrū ſubſtātiæ habeant vnum genus, &c.

B ideſt &, ſi aliqua eſt ſubſtantia alia à ſubſtantijs ſenſibilibus, vtrum illa ſubſtantia eſt eadē natura, aut plures naturę, ſicut dicū illi, ꝙ ſubſtantiæ ſunt res abſtractæ, ſ. & ſunt formæ nō abſtractæ, & ſunt res ſenſibiles: & mediæ inter formas & res ſenſibiles, & ſunt mathematicæ. D.d. Et vtrum cōſyderatio eſt tm̄ de ſubſtantijs, &c. i. & etiā perſcrutandum eſt, vtrū perſcrutatio in hac ſcientia eſt de ſubſtātijs tm̄, aut de accidentib⁹, aut de vtroq;. D.d. Et cū hoc oportet nos perſcrutari de eodē & de diuerſo. ideſt, & oportet nos per-

C ſcrutari ēt de conſequentibus eſſentialibus, quæ appropriant ēnti in eo ꝙ eſt ens. v.g. idem & diuerſum, & ſiſe & diſſimile, & contrariū & non contrariū. Omne enim ens, qñ fuerit cōparatū ad aliud, aut erit idē aut diuerſum, aut ſiſe aut diſſimile, aut contrariū aut non contrarium. Et vſr oportet perſcrutari de oībus, de quibus Diſputatores aſſueti ſunt diſputare ꝓ ſermones famoſos laudabiles. *Philoſophus enim & Logicus cōueniunt in perſcrutatione de iſtis rebus, quia vterq; cōſyderat de ente ſimplr. D.d. Et etiam perſcrutandum eſt de oībus accidētib⁹, &c. ideſt & perſcrutandū eſt in iſtis quę ſtionibus de reb⁹, quarū prima eſt, quid eſt vnūquodq; eorum, & quæ ſunt accidentia ꝓpria eis. & non de hoc tm̄, ſed & de illis, quæ ſunt contraria eis, aut nō contraria. Per oīa enim iſta cōpletur perſcrutatio de iſtis, quæ intēduntſciri, ſ. per cognitionē trium, ſ. priorū, & poſteriorū, & oppoſitorū. D.d. Et vtrū principia, & elemēta, &c. i. & perſcrutandum eſt, vtrū rerū principia, & elementa eorū ſint genera, aut indiuidua, in quæ diuidūtur in poſtremo

E genera. Et, ſi genera ſint digniora, vt ſint principia q̄ indiuidua, vtrū genera remotiſſima ab indiuiduis ſint magis digna, aut genera ꝓpinqua, ita ꝙ digniſſimū eorum ſit ſpecies, quæ diuidit in indiuidua. v.g. pſcrutari quod eſt magis primū, animal aut homo, aut indiuiduū animalis aut hominis. Et ſi aīal & homo ſint priora ſuis indiuiduis, vtrū homo ſit prior aīali, aut animal homine.

D.d. Et ēt oportet nos multū perſcrutari .i. & oportet nos quærere, vtrū in indiuiduis ſubſtātiæ eſt alia

F cauſa, præter materiā, & eſt forma, aut nō, & d. hoc, quia iſta cauſa fuit nota ab eo ſolo in rei veritate inter oēs Antiquos. D.d. Et vtrū iſta cauſa differat à mā, aut non. & d. hoc, ne aliquis exiſtimet ipſam eſſe materiā quoquo modo. D.d. Et vtrū iſta cauſa ſit vna. i. forma. D.d. Et vtrū eſt aliquid præter totū, i. vtrū eſt aliquid additū corporibus naturalibus, aut nihil eſt hmōi, aut hoc eſt in quibuſdā, & in quibuſdā nō. & innuit ꝓ hoc aīam, & res additas corpibus nālibus cōſimiliū partiū.

D.d.

D gicus cōſyderat de ente ſimplr. Idē ſupra c. 1. & 4. Met. te. com. 5.

E

F Sol⁹ Ariſt. cognouit cām materialē in rei veritate. Idē 1. Phyſico. com. 79.

Oē ens, qñ fuerit cōparatū ad aliud, aut erit idē aut diuerſum, aut ſimile aut diſſimile, aut contrariū aut nō cōtrarium.

* Primus Philoſophus & Lo

G D. d. Et vtrũ principia, &c. i. & etiã perſcrutandũ eſt de principijs rerũ cõpoſitarũ, vtrum ſint vnũ fm formã, aut ſint plura numero. & dico vnũ fm formã vnum fm definitionẽ. & dico fm numerũ ea, quę ſunt numerata fm locũ. D. d. Et vtrum principia corruptibiliuni, &c. i. & ẽt perſcrutãdũ eſt, vtrum principia rerum corruptibilium ſint principia incorruptibilium, aut alia. &, ſi alia, vtrũ oĩa non corrumpãtur, aut ſolummodo non corrumpant illa, q̃ ſunt principia incorruptibilium, principia vero corruptibilium corrumpunt. D. d. Et ẽt perſcrutãdum eſt de q̃ſtiõe magis difficili, &c. i. & ẽt perſcrutandũ eſt, vtrum vnum, quod eſt principiũ numeri, ſit vnũ, quod eſt ſubſtãtia vniuſcuiuſq; entium ſenſibilium, aut fm q̃ dicit Pythagoras, q̃ illud eſt elementũ entium, aut q̃ entia ſunt numeri · aut fm q̃ dicit Plato, q̃ eſt ſubſtãtia vĩs oĩbus entibus, aut vnũ numerale ẽ accidens, & vnũ, qđ eſt ſubſtantia, & elementũ oĩum entium eſt natura alia à natura vni, ſicut dicit Empedocles q̃ vnũ, quod eſt ſubſtãtia entium, eſt amicitia, aut lis, & ſicut I Antiqui naturalĩũ dicebant, q̃ vnũ quodq;, qđ eſt ſubſtantia entiũ, eſt ignis, aut aer, aut aqua. D. dicit. Et vtrũ prĩcipia ſint vĩa, &c i. Et vtrũ ptincipia rerum ſint vĩa, aut ſingularia. Et vtrũ ſint potentia, an actu. D. d. Et vtrum ſint principia alio modo, &c. i. & etiam perſcrutandũ eſt de principijs, vtrum ſint ptincipia, fm q̃ ſunt mouentia, aut ſecundũ alium modum cæterarũ cauſarum. & intendit qõnem contingentẽ in primo motote. Deinde dixit. Et cum hoc oportet nos perſcrutari, vtrum numerus, & longitudo, K &c. i. etiam perſcrutãdum eſt de rebus mathematicis, v.g. de numero, & magnitudine, vtrum ſint ſubſtãtiæ, an accidentia. Et, ſi ſint ſubſtãtiæ, vtrum ſint abſtractæ à ſubſtantijs ſenſibilibus, aut ſint exiſtẽtes in eis tali modo, q̃ nullã habeant conſtitutionem, niſi p ſubſtantias ſenſibiles. D. d. difficultas. n. &c. i. oẽs. n. iſtæ quæſtiones non tm̃ ſunt difficiles propter difficultatem comprehẽſionis in eis, immo difficile eſt etiã ſcire difficultatem earũ quanta ſit. Et cùm compleuit numerationem illarũ qõnum, incœpit inducere ſermones Logicos in ſingulis qõnib'. L

Vid. 1. Ph. c. 6. cõſile

H

SVMMA SECVNDA.

Examinantur propoſitæ difficultates.

Diſputantur difficultates de cauſarum, principiorum, ac ſubſtantiarum cognitione. Cap. 1.

PRimum itaq; de q̃bus primo diximus, vtrũ vnius, an pluriũ ſcientiarum ſit oĩa cauſarũ genera ſpeculari. Vnius. n. ſcientiæ, quomodo eſſet principia, cũ non ſint contraria, cognoſcere? Item multis entium, non oĩbus, omnia inſunt. Quo nanq; mõ poſsibile eſt motus principium in immobilibus eſſe, aut boni naturam, ſiquidem omne, quodcũq; per ſe, & propter ſuã ipſius naturam bonum ſit, finis eſt, & ita cauſa, q̃ĩ illius gratia cætera & fiunt, & ſunt: finis autem & cuius cauſa actionis cuiuſdam finis eſt, actiones vero omnes cum motu. Quare in immobi-

Vtrũ vni⁹ an plurĩũ ſciarũ ſit oĩa genera cãrum ſpeculari. M

A mobilibus nõ cõtingere queat hoc principium eſſe. non autẽ eſſe contingat quicquam per ſe bonum. Vnde in Mathematicis nihil per hãc cauſam probatur, nec eſt aliqua demõſtratio, qua re eius, quod melius, aut peius, & omnino alicuius talium, nemo mentionem facit. Quapropter quidam Sophiſtarum, vt Ariſtippus, ſpernebat eas. i alijs .n. artibus, ac ipſis ẽt illiberalibus, vt in Fabrili, et Coriaria, inquiebat, cur melius, aut peius,
B de oĩb⁹ dici: Mathematicas autẽ, nullam de bonis, & malis rationem facere. At ſi plures ſunt cauſarum ſcientiæ, & alia alius principij, quam earum dicẽdũ, eam eſſe, q̃ q̃ritur? aut quis illorum, qui eas habent, rem quę quęritur, maxime ſciet? contingit .n. eidem oĩs modos cauſarum ineſſe. vtputa domus, vnde quidem motus, ars & faber: cuius vero cauſa, opus: materia autem, terra, & lapides: forma vero, definitio. Ex his itaq; quę
C ab Antiquis determinata ſunt, quæ ſcientiarum appellanda ſit Sapientia, rationabile videatur vnamquanq; ita appellandam eſſe. Verum, quatenus principalisſima & honorabilisſima, & cui cæteras ſcientias tanquã ancillas non contradicere decet, illa eſt ipſius finis & boni. huius .n. cauſa cætera. Quatenus vero primarũ cauſarum, & eius, qđ maxime ſcibile definita eſt eſſe, ipſa vtiq; ſubſtantię fuerit, cùm .n. multipliciter ſit idẽ ſcire, magis qdẽ illũ ſcire dicim⁹, q rẽ qđ nã ſit ipſo eẽ cognoſcat, q̃ illũ, qui ipſo nõ eſſe. Iſtorum aũt ipſorũ, alterũ altero magis, & maxime illũ, qui qđ eſt, non vero illũ, qui quãtũ, aut quale, aut quid agere, ſiue qđ pati natura aptũ eſt. Itẽ et in cęteris tũc ſcire vnumquodq; eorũ ẽt, quorũ demõnes ſunt, arbitramur, cũ quid eſt ſciamus. vtputa qđ eſt tetragonifm⁹, q̃ inuẽtio medię. ſimiliter & de cęteris. Circa
E generationẽ aũt, & actiones totãq; trãſmutationẽ, cũ ſciamus motus principiũ. hoc aũt aliud, & fini oppoſitũ eſt. Quare altẽ- *a. Non alterius. rius eſſe ſcíæ videatur harũ cauſarum vnamquamq; ſpeculari.

D *Dicamus nunc primo de primâ quæſtione, Vtrum conſyderatio de omnibus generibus cauſarum eſt vnius ſcientiæ, aut plurium. Et quomodo eſt poſsibile vt vna ſcientia, principia ſciat, quæ non ſunt contraria. Manifeſtum eſt igitur* F *quòd oĩa multa principia non ſunt omnium entium. Quia nõ dicimus quomodo põt eẽ principium motus in rebus nõ mobilibus: et quomodo natura boni eſt in oĩbus rebus immobilibus, ſi omne, quod eſt bonũ per ſe & per ſuam naturam, eſt finis & complementum, & eſt ſecundum hunc modum cauſa. rei .n. ſunt propter illud finit .n. & illud, propter quod fit, aliud eſt*

com-

G complementum alicuius actionis. & actiones omnes fiunt per motum. Notum eſt igitur quòd impoßibile eſt quòd iſte finis ſit in rebus immobilibus, et in eis aliquod bonum per ſe non eſt. Et ideo in ſcientys Mathematicis nihil declaratur per iſtam cauſam. et nulla demonſtratio fit per illam, nec quia eſt melior, neque quia eſt vilior. Et vniuerſaliter nullus hominum inuenit iſtam talem cauſam H in mathematicis ſcientys. Et ideo quidam Sophiſtarum dimiſerunt, ſicut fecit Ariſtippus. in alys autem artificys, verbi gratia Carpentaria & Sutoria, illis dicitur melius et vilius. et artifices iſtius artis non perſcrutãtur omnino de bonis, & malis. Manifeſtum eſt igitur, quòd ſcientiæ cauſarum multæ ſunt. & omnis cauſa, & principium habet aliam ſcientiã, ſcilicet principium alterius ſcien- I tiæ. Quærendum eſt igitur, qualis ſcientia iſtarum eſt digna, vt dicatur Philoſophia: & qualis ſciens eſt dignus, vt vocetur Philoſophus. & ſic notificabitur illud, quod quærendum eſt hic. impoßibile eſt.n. vt ſpecies oĩum cauſarũ ſint eiuſdem rei, ſicut domus. cauſa.n. domus, ex qua fit motus, eſt artificium, & ædificator: & cauſa, propter quam fit domus, eſt operatio: & materia domus eſt lutum, & lateres: & forma domus eſt terminus eius. Secundum igitur quòd diſtinximus, & diximus qualis ſcientia debet vocari Philoſophia, continget vt omnis ſcientia vocetur Philoſophia. Philoſophia autem alia & prior, & nobilior, quam ſcientiæ aliæ conſequũtur, neceſſe eſt vt ſit cauſa complementi, & boni. aliæ.n. cauſæ ſunt propter iſtam cauſam. Et iam diximus primo, quòd Philoſophia primarum cauſarum, & L illud, quod eſt valde ſcitũ, eſt ſcia ſubſtantiæ. Res.n. multis modis ſcitur. & plus quod ſcitur eſt de ſua ſubſtantia. Et, cum voluerimus ſcire vnamquanq; rerum habẽtiũ demonſtrationem, nos exiſtimabimus notificare eas, quando ſciemus quid ſunt. v.g. quid eſt quadratura. dicemus igitur, quòd quadratura eſt mediũ inuenire. & ſimiliter de alys. Generationes autem, & actiones, & omnis tranſ- M mutatio ſciuntur à nobis, quando ſciuerimus principium motus. & iſta cauſa eſt alia à cauſa complementi. Manifeſtum eſt igitur, quòd cognitio vniuſcuiuſq; iſtarũ cauſarum, habet aliam ſcietiam.

Dicamus nunc primo, &c. Intendit per omnia genera cauſarũ quatuor cauſas. & quaſi dicit, vtrum perſcrutatio de generibus cauſarũ entium eſt vnius ſcĩę, aut plurium? 1

A D.d Et quomodo eſt poſſibile vt ſciat principia, q̄ nō ſunt contraria. & iſta propoſitio eſt probabilis, ſ. dicens, ꝙ ſcientia contrariorum eſt eadem. & non ſequitur ex hoc dicere, ꝙ ſcientia cōtrariorū eſt eadem, ꝙ ſcientia eorum non contrariorum non eſt eadem, niſi ſuperficietenus, & ſm ꝙ apparet exterius. & ideo iſte ſermo eſt Logicus, ſm ꝙ fuit dictū, ꝙ ſermones vſitati in hoc tractatu ſunt Logici. iſte autem ſermo eſſet verus, ſi eſſet verum ꝙ illa, quorum ſcientia eſt eadem, ſunt contraria.

Iſta ꝓp̄ó eſt probabilis, ꝙ ſcié tia contrariorū eſt eadem.

B D.d. Manifeſtum eſt igit̄, ꝙ omnia principia, &c. i. & etiam manifeſtū eſt per ſe, ꝙ non inueniunt̄ oēs cauſæ quatuor in oībus generibus entium. v.g. ꝙ in rebus immobilibus non debet aliquis quærere cauſam mouentem: neq; poteſt dicere, quo modo eſt poſſibile, vt in eis ſit cauſa mouens. & intendebat Mathematica. q̄m̄ licet ſint in re mota, tñ non mouentur niſi accidentaliter.

Mathematica licet ſint in re mota, tñ ſi mouent̄ niſi per accidens.

C D.d, & quomodo natura boni eſt, &c. i. quomodo cauſa, quæ eſt finis, inuenit̄ in rebus immobilib⁹, cùm illud, quod eſt per ſe, & naturaliter finis, eſt illud, ad quod mouet̄ illud, quod innatum eſt perfici per illud. Et, cùm propoſuit has propoſitiones pro veris, accepit cōuerſas earū pro veris. D. d. & eſt ſm modū hūc cauſa, &c. i. & iſta cauſa, ſ. finalis eſt ſm hunc modum cauſa, i. ſm, ꝙ mouetur ad illam illud, quod perfici̇t per illam. illud n. quod eſt ante, eſt ꝓp illam. & hoc manifeſtum eſt de cauſa finali. D.d. finis. n. & illud propter quod, &c. i. & neceſſarium eſt vt finis ſit in rebus mobilibus: quia finis eſt finis actionis & motus. q̄d igitur caret motu, caret fine, niſi ꝙ

uoce. D.d. Notum eſt igitur, ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ iſte finis ſit in rebus immobilibus, &c i. propter iſtos ſermones, quos dixim⁹. & dixit per ſe, quia poteſt contingere, vt in rebus immobilibus ſit bonum, ſed non p ſe. Et debes ſcire, ꝙ illud, q̄d diſponitur per bonum, eſt cauſa finalis. bonum enim eſt deſyderabile: & cauſa finalis eſt deſyderabilis. D. d. Et ideo in ſcientijs Mathematicis, &c. i. quia iſta cauſa non inuenitur in mathematicis, ideo nō datur in eis in aliqua re quæſita finalis cauſa: neque in eis fit demōſtratio, cuius terminus medius ſit iſta cauſa. & ipſe dicit in tractatu, de quo loquitur in principijs Mathematicorum, ꝙ ordinatio, &c. i. ordinatio numerorū, & magnitudinum inuenitur in eis. & indiget hoc perſcrutatione. D.d. & ideo quidam Sophiſtarum, &c. i. negabant eam eſſe in omnibus ſcié tijs, quia non reperierūt eam in firmiſſima ſcientiarum, ſ. Mathematicis. Deinde d. in alijs autē artificijs, &c. i. in artificijs autem concedebāt cauſam finalem eſſe. melius. n. aut vilius proueniunt ab hac cauſa. Deinde d. & artifices iſtius, i. artis Mathematicorum. D.d. Manifeſtū eſt igitur, ꝙ ſcientiæ cauſarum, &c. i. ꝙ cùm quædam entia habent propria quædam generum cauſarū, & non quædam, neceſſe eſt vt ſcientię diuerſentur propter diuerſitatē earum in principijs, & vt ſint modi demonſtrationum vſitatarum in aliqua arte alij à modis demonſtrationum alterius artis. ergo artes, & ſcié tiæ ſunt plures. Deinde d. Quærendum eſt igitur qualis ſcientia, &c. i. &, cùm declaratum eſt plures ſcientias eē: & eſt iam famoſum hic eſſe

D

Pōt contīgere ꝙ in rebus immobilib⁹ ſit bonū ſed n̄ p ſe.

E

F

G ſcientiam, quę dicitur philoſophia: quærendum eſt quæ eſt illa ſciẽtia. quoniam, ſi vna ſcientia eſſet oĩum rerum, tunc illa ſciẽtia deberet dici Philoſophia. D.d. impoſſibile eſt enim, vt ſpecies cauſarum, &c. ideſt & neceſſe eſt, vt quædã ſcientiæ ſint proprię ad dandã aliquã cauſam ſine alia, qm̃ nõ quodlibet genus, de quo ſcientia cõſyderat, habet quatuor cauſas, ſicut domus habet. Et intendit, ꝙ hoc non inuenitur niſi in ſcientia Naturali tm̃. D.d. Secũdum igit᷑ ꝙ narrauimus, &c. ideſt & cauſæ ſunt plures, & Philoſophia
H eſt cognitio cauſarum: & in omni ſcĩa cõtinetur cognitio cauſarum, quæ ſunt in illo genere: cõtingit vt omnis ſcientia debeat dici Philoſophia. ſed nos poſuimus hoc eſſe ſciẽtiam aliã à ſcientijs particularibus, quæ dicitur Philoſophia, quod eſt dubitatio. D.d. Philoſophia autem altera, &c. ideſt, ſed ſi cõceſſerimus, ꝙ oĩs ſcientia dicitur Philoſophia, tamen neceſſe eſt, vt ſcientia, q̃ dicitur Philoſophia ſimpl'r, ſit illa, quæ conſyderat in cauſa finali vltima omnium entiũ. oĩs autẽ cauſę ſunt propter iſtam cauſam. D.d. Et iam
I diximus primo, ꝙ Philoſophia cauſarum, &c i. ꝙ illud, ꝙ dicitur Philoſophia, eſt quæ notificat cũ cauſa finali prima cauſam primã, quæ eſt forma, & ſubſtãtia. ſcientia enim, q̃ attribuitur cognitioni cauſarũ primarum, eſt ſcientia, q̃ eſt magis digna, vt dicatur Philoſophia. Res. n. vt dixit, notificatur multis modis. & magis quod notificatur eſt ꝓ ſuã ſubſtantiam. & ꝓp hoc iſta ſcientia debet dici Philoſophia, & non Naturalis ſcĩa. Scientia n. Naturalis cõſyderat etiã de duabus primis cauſis, ſcilicet motore, & materia: iſta autẽ de duabus cauſis vltimis, ſcilicet forma & fine. Et, quia hæ duæ cauſæ ſunt meliores illis, ideo iſta ſciẽtia ẽ melior Naturali. Finis autẽ eſt melior alijs cauſis, qa aliæ cauſæ ſunt ꝓp illã. Forma aũt eſt melior alijs, quia ſciẽtia rei per illã eſt perfectior q̃ ſciẽtia rei per aliam. D.d. teſtimonium ſuper hoc, ꝙ ſcientia ſubſtantiæ eſt perfectior ſcientia, q̃ fit per aliam rem omnium rerum exiſtentium in re, & d. Et cùm voluerimus ſcire vnãquãq; rerũ, &c. ideſt & ſignũ eius, ꝙ ſciẽtia ſubſtãtiæ eſt perfectior omni ſcientia, eſt, ꝙ cùm nos quæſiuerimus ſcire aliquid per demonſtrationem, nõ reputamus ipſum eſſe ſcitum, niſi qñ nos intellexerimus in nobis, ꝙ ſcimus illud ſecundum quid. i. per ſuã ſubſtãtiam, & definitionem. Deinde dedit exemplum, & d. ver. gra. quid eſt quadratura, &c. ideſt verbi gratia ꝙ nos non videmus nos ſcire * quadratum æquale ſuperficiei, niſi quando ſciuerimus ꝙ eſt illud, cuius latus mediũ inter duo latera ſuperficiei eſt æquale. D.d. Generationes aũt & actiones, &c. i. generationes aũt, & actiones nõ ſciunt᷑ vere, niſi qñ ſciuerimus naturam motus, & agẽs eũ. Deinde d. & iſta cauſa eſt alia à cauſa complementi. & intendit cauſam, quæ eſt principiũ paſſionis, ſcilicet ſubiectum, & materiam. D.d. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ cognitio, &c. ideſt declaratũ eſt igitur ex hoc, ꝙ cognitio vniuſcuiuſq; generũ iſtatum cauſarum habet ſciẽtiam propriam: & quòd eſt hæc vna ſcienna, quę dicitur Philoſophia, quæ proprie conſyderat de prima forma, & primo fine.

Scia Naturalis conſyderat

ſyderat
duab⁹ p
mis cáu
ſ. moto
& mat
ria: iſtã
de dual
vltimis,
forma,
fine.
Idẽ I ſu
proœmio
ſup. 1. Ph
ſi. & 4. M
ta. com.
& 7. Met
c. 5. &. 12
Met. cõ. 6

L

* a. l. qd
dratura

M

Scia Phil
ſophia
prie con
ſyderat d
prima fo
ma, & pr
mo fine.

At

A At vero & de principijs demonſtratiuis, vtrũ vnius ſcietiæ an plurium ſunt, ambiguũ eſt. Dico autem demõſtratiua, opiniones cõmunes, ex quibus oẽs demonſtrant. vtputa ꝙ neceſſe eſt oẽ, aut affirmare, aut negare: & ꝙ impoſsibile eſt ſimul eſſe & non eſſe: & quæcunq; alię ſimiles propoſitiones ſunt. Vtrũ vna iſtarum, ac ſubſtantię ſciẽtia eſt, an diuerſa. ꝙ ſi non vna, vtra dicenda eſt illa eſſe, q̃ nunc quæritur. Vnius itaq; nõ eſt rationabile eſſe. Cur.n. Geometriæ magis q̃ cuiuſcũq; ꝓpriũ ſit de his ſpeculari? Si itaq; æq̃liter quidem cuiuſcunq; eſt, de omnibus vero nõ contingit, ſicuti nec cæterarũ, ita nec illius, q̃ cognoſcit ſubſtãtias, propriũ eſt de eis cognoſcere. Et ad hæc, qũo eorum ſcia erit? qd.n. horũ quodq; eſt nunc quoq; cognoſcimus. vtuntur nãq; eis cæterę etiã artes, tanq̃ cognitis. Quòd ſi demõſtratiua de eis eſt, oportebit aliquod genus ſubiectum eſſe, & aliquas paſsiones, & aliquas eorũ dignitates eſſe. de oĩbus.n. demonſtrationẽ eſſe impoſsibile eſt. ſiquidẽ neceſſe eſt ex qbuſdã, & circa quippiã, & quorũdam demõſtrationem eſſe. Quare accidit cũctorũ, q̃ demõſtrãtur, vnũ quoddã genus eſſe. omnes.n. demonſtratiuę vtuntur dignitatibus. At vero, ſi altera, quæ de ſubſtantia, & illa, quæ de his, vtra earum principalior, & prior eſt? vniuerſaliter enim, & maxime principia omnium dignitates ſunt. Et, ſi non eſt Philoſophi, cuius alterius erit de eis verum, & falſum ſpeculari?

Vtrũ vnius ſciẽtiæ an pluriũ ſit de principijs inueſtigare demõſtratiuis.

De oĩbus demõſtratiuoné eſſe eſt impoſsibile.

B C D

Et etiam vtrum principia demonſtrationis ſint vnius ſcientiæ, aut plurium, eſt dubium. Et dico principia demonſtrationis illud, quod eſt acceptum de propoſitionibus vniuerſalibus, ex quibus quæritur demonſtratio ſuper omne quid. v.g. dicere quòd de quolibet affirmatio, vel negatio: et impoſsibile eſt affirmare, & negare inſimul: et aliæ propoſitiones ſimiles ſibi. Nos igitur perſcrutabimur, vtrũ ſcietia iſtorũ principiorum, & ſcietia ſubſtãtiæ ſint eadem, aut diuerſa. & ſi nõ ſint eadem, quæ ſcietia iſtarũ debet dici nõie ſciẽtiæ q̃ſitæ in hoc loco: nõ.n. neceſſe eſt vt oĩa ſint vnius ſciæ. Et cũ hoc, qũo erũt iſta vnius ſciẽtiæ. ſcimus.n. eſſe mõ vniuſcuiuſq; earum, & aliæ ſciẽtiæ vtũtur eis. ſicut cognitione nota. Si igitur habent demonſtrationem, oportet vt habeant aliquod genus ſubiectum eis, & quædã ſint magis latentia, & quædã manifeſta vniuerſalia. impoſsibile eſt.n. vt omnia habeãt demonſtrationẽ, quia neceſſe eſt vt demonſtratio fiat ex quibuſdã rẽbus, & ad quædã, aut vnũ eorum. Manifeſtũ eſt igitur quòd accidit,

E F

G *Vt vnum genus ſit ſubiectum omnium rerum habentium demonſtrationem. omnes enim modi demõſtrationis vtũtur propoſitionib. manifeſtis vniuerſalibus. Et etiã, ſi ſcientia ſubſtantiæ eſt alia à ſcientia principiorum demonſtrationis, quæ ſcientia iſtarum eſt prior alia nobilitate? & quæ earum eſt fixa per ſuam naturam? propoſitiones enim vniuerſales ſunt principia omnium ſcientiarum. Si igitur iſtæ*

H *propoſitiones non ſunt Philoſophi, cuius ſunt igitur?*

Cũ nonſi cauit, ꝙ ſcientia, quę di

4 citur Philoſophia vere, eſt illa, quæ cõſyderat de cauſa formali & finali vltimis, vult modo pſcrutari, vtrũ conſyderatio de principijs demonſtrationis eſt huius ſciẽtię, aut alterius, ſi aliqua ſcientia debet conſyderare de principijs, & quis eſt modus conſyderationis in eis, & cuius generis eſt. Et d. Et etiã vtrũ principia demſtrationis ſint vnius ſcientiæ, &c.i. &, ſi dixerimus ꝙ in principijs ſcientiarum eſt conſyderatio,

I vtrum conſyderatio illa eſt vnius, aut pluriũ. D.d. Et dico principia demõſtrationis, &c.i. & dico principia demonſtrationis primas propoſitiones vniuerſales, ex q̃bus adaptatur nobis quęrere demõſtrationem ſuper omne, cuius cognitio eſt quærenda. D.d. Nos igitur perſcrutabimur, &c.i. nos igitur perſcrutabimur, ſi principia habent ſcientiã, vtrũ ſcientia iſtorum principiorũ, & ſcientia ſubſtãtiæ, quę eſt forma, ſint eædẽ, aũt diuerſæ. & ſi ſcientia principiorum ſcientiarum eſt vna, & ſcientia ſubſtãtiæ eſt alia, quæ ea- K
rum debet dici Philoſophia ſimpliciter. nõ enim eſt neceſſe vt omnes ſcientiæ rerum ſint vnius ſcientiæ. D.d. Et cũ hoc, qũo, &c.i. ante hoc perſcrutandum eſt, ſi iſta principia habeant ſcientiam, cuiuſmodi ſciẽtiam habent. eſſe, n. eorum notum eſt nobis naturaliter, & aliæ ſcientiæ ponunt ea ſm hunc modũ, ſ. ſm ꝙ ſunt nota per ſe. D. confirmauit hanc dubitationem, & d. Si igit habent demonſtrationem, &c.i. ſi habent demonſtrationem, neceſſe eſt vt habeant genus ſubiectũ, de quo conſyderat ars cõſyderans in eis, &
vt quædam eorũ ſint manifeſtiora L
quibuſdã, ſ. vt in eis ſint aliqua nota per ſe, & alia declaranda per illa nota. D. d. impoſſe eſt. n. vt omnia habeant demonſtrationem, &c.i. ſed neceſſe eſt vt demõſtratio ſit ex q̃buſdam, & ad quædam, aut ad vnũ eorum ad minus. Iſta. n. demõſtratio eſt ex principijs notis per ſe, ſm ꝙ dictum eſt in ſua definitione, ꝙ ſyllogiſmus eſt compoſitus ex propoſitionibus neceſſarijs. D.d Manifeſtum eſt igitur, ꝙ accidit, &c.i. quomodo erit hoc? & manifeſtum eſt, ꝙ neceſſe eſt vt ſit genus ſubiectum oĩum habentiũ demonſtra- M
tionem, & vt demſtratio in illo genere habeat principia nota p ſe, & alia non nota, quæ demſtantur ab illis principijs. ſed in primis propoſitionibus non accidit hoc, ſ. vt quędam ſint manifeſtæ per ſe, & quędã non. ſed ſi hoc eſt, vnde fuit acq̃ſita ſciẽtia eorum? D.d. Et etiam, ſi ſciẽtia ſubſtantiæ, &c.i. & ſi ſcientia principiorum ſubſtantiæ eſt alia à ſciẽtia principiorum ſcientiarũ, quæ igit ſcientia iſtarum duarum eſt prior

alia

A alia, & oĩbus ſcientijs nobilitate? & quæ ſcientia eſt primo naturaliter & nota per ſe? exiſtimatur. n. q̃ vĩes propoſitiones ſunt hmõi, cum ſint principia omnium ſcientiarũ. D.d. Si igitur iſtæ propõnes nõ ſunt Philoſophi, cuius ſunt igitur? i. qm̃, ſi conſyderatio in iſtis primis propoſitionibus vniuerſalibus non fuerit Philoſophi, non videtur eſſe alicuius omnino: quod eſt *impoſſibile. Et in hoc loco accidit in translatione diminutio. & hoc, quod diminuitur, eſt perſcrutatio de quæſtione conſequẽti quæſtionẽ prædictã, ſm quòd dinumerauit ī principio iſtius tractatus, vbi dixit: Et, ſi ſcientiæ eſt conſyderatio de ſubſtantia, vtrum illa ſciẽtia, &c. i. licet dubitatio accidat in hac quæſtione ſic. qm̃ ſi ſcientia ſubſtantiæ fuerit vna, cõtingeret vt oẽs ſubſtãtiæ ſint vnius generis. & ſic erunt oẽs res generabiles & corruptibiles: qđ eſt inopinabile. exiſtimatur. n. q̃ principia corruptibilium ſunt incorruptibilia. Et, ſi ſciẽtiæ ſubſtantiæ ſint plures, contingeret vt naturæ ſubſtantiarum ſint diuerſæ. & ſi fuerint diuerſę, aut erunt conſimiles, aut nomen ſubſtantiæ dicetur de eis æquiuoce. Si igitur fuerint conſimiles, cõtinget vt ſcientiæ ſubſtantiarũ ſint ſpecies vnius ſcientiæ. & ſi fuerint non conſimiles, tũc hoc nomen ſubſtãtia dicetur æquiuoce pure. & ſi hoc fuerit, tunc ſcientiæ ſubſtantiarum non reducũtur in vnam ſcientiam: quod eſt inopinabile. Et põt intelligi, vtrũ via Logicalis, per quã cognoſcentur ſubſtantiæ, ſit vna, ſ per definitiões, aut plures. Si vna, oportet dicere, q̃ eſt illa vna: & ſi plures oportet dicere, quæ ſunt, & quot. et hoc magis apparet ſm intentionẽ quia iſta eadẽ perſcrutatione pſcrutatus eſt in libro de Aĩa, & in Poſterioribus analyticis. & iſta pſcrutatio eſt Logicalis. & pp hoc magis appropriatur huic ſciẽtiæ. Deinde poſt hoc ĩduxit multas quæſtiones, quas nõ numerauit ĩ cap. q̃ſtionũ, & incępit dicere q̃ſtionẽ, cuius initium eſt diminutum in libro ſic.

D

Rõnes Logicæ magis appropriant huic ſcĩæ q̃ alijs. Idem 1. Ph. cõ. 35

*a.l. inopinabile. Prima expoſitio.

B

Et omnino, vtrum vna oĩum ſubſtantiarum, an plures ſcientiæ ſunt. Si igitur non vna, cui⁹ ſubſtantiæ hæc ſcientia erit ponenda? Vnam autem omnium eſſe non eſt rationabile. etenim demonſtratiua vna de oĩb⁹ accidentibus eſſet. ſiquidẽ oĩs demõſtratiua ea, quæ per ſe circa aliquod ſubiectũ accidunt, ſpeculatur ex cõibus opinionibus. Circa itaq; idem genus per ſe accidentia eiuſdem eſt ſpeculari, & eiſdem opinionib⁹. Circa. n. qđ eſt vnius, & ex quibus vnius, ſiue eiuſdem, ſiue alteri⁹. vnde & accidentia aut *hæ ſpeculabuntur, aut ex his vna.

Vtrũ oĩm ſubſtãtiarũ ſit vna ſcientia.

E

*a.l. eædẽ

F

Et oĩa accidentia habent vnã ſciam ſcientiarũ demonſtrationis, cùm omnis demonſtratio ex vniuerſalibus propoſitionibus notificat accidẽtia ſingularia in aliquo ſubiecto. Manifeſtum eſt igitur, quòd ſcientia demonſtrationis notificat ex propoſitionibus vniuerſalibus accidentia ſingularia, q̃ accidunt vni generi. Quoniam, ſi ſcientia fuerit cognitio demõſtrationis,

C

Secunda expoſitio.

G *& alterius ſcientiæ eſt cognitio, ex quibus rebus eſt illud, & illa eſt ſcientia, aut demonſtrationis cognitio, aut alia, manifeſtum eſt, quoniam cognitio accidẽtium eſt, aut ſcientia demõſtrationis vniuerſalis, aut vnius modi modorum demonſtrationis.*

Apparet mihi, ꝙ iſta q̃ſtio eſt q̃ſtio dicens, vtrũ ſcientia accidentiũ exiſtentium in vnoquoq; generũ entium eſt vnius ſcientię ſcientiarũ artium ſpeculatiuarũ, aut plurium
H vna. Deinde dicit. Et omnia accidentia habent vnã ſcientiã, &c. i. & apparet, ꝙ cognitio accidẽtium eſt vnius ſcientiæ, non plurium, & eſt ſcientia conſyderans in genere, in quo exiſtunt accidẽtia. Deinde dedit cauſam in hoc, & d. cùm omnis demonſtratio, &c. i. cùm omnis demonſtratio, quæ fit de accidẽtibus, notificat accidentia ſingularia ex vniuerſalibus propõnibus, quæ exiſtunt in re ſubiecta illis accidẽtibus. Deinde dicit. Manifeſtum eſt igit, ꝙ ſcientia demonſtrationis, &c. i. & cum ita ſit, manifeſtum eſt, ꝙ ſcien-
I tia demonſtrationis non notificat ex propoſitionibus vniuerſalibus, niſi accidentia ſingularia, quæ accidunt vni generi. i. ſcientia ergo accidentium eſt vnius ſcientiæ generũ ſcientiarum. D. d. Qm̃, ſi ſcientiæ fuerit cognitio demõſtratiõis, &c. i. & quia quędã demõſtrationes dãt quia, & quædam propter quid, manifeſtum eſt, ꝙ ſcientia accidẽtium aut erit modorũ demõſtrationis vniuerſalis, aut vnius modi eorum. cognitio igitur accidentium eſt vnius ſcientiæ. Et ex hoc ſermone accidit

Documẽtum.

ſermo contradicens illi, q̃ diminuit
K In principio capituli: & eſt, ꝙ nos videmus, ꝙ quędam ſcĩæ dant de accidentibus vnius generis quia tantũ, & quædam de illis accidentibus ꝓpter quid: & ſunt ſcientiæ, quæ ſunt ſubalternantes, & ſubalternatæ, verbi gra Perſpectiua ad Geometriã, & Muſica ad Arithmeticam. Si ergo ſermo fuerit acceptus in omni ſciẽtia vniuerſaliter, erit Logicus: & ſi determinate, erit verus.

Idem. 1. Poſte.

Item, vtrum circa ſubſtãtias ſolum ſpeculatio eſt, an etiã circa accidẽtia eis. Dico aũt, vtputa ſi ſolidũ quædã ſubſtãtia eſt, ac lineæ, & plana, vtrũ eiuſdem ſcientiæ eſt iſta cognoſcere, & q̃ circa vnumquodq; genus accidũt, de qbus Mathematicæ demõſtrãt, an alterius. Si. n. eiuſdẽ, demõſtratiua quæ dã erit etiam q̃ ſubſtantiæ. non vr aũt ipſius quid eſt demr̃atio eſſe. Quòd ſi alterius, quæ erit, quæ ſpeculaẽ circa ſubſtantiã accidentia? hoc enim difficillimum reddere eſt.

Vtrũ hæc ſcĩa ſit ſolum circa ſubſtãtias.

L

Et etiam perſcrutandum eſt, vtrum ſcientiæ huius quæſitæ hic ſit conſyderatio de ſubſtantijs tantum, aut eſt eius cõſyderatio et de accidentibus contingentibus ſubſtantijs. Verbi gratia, ſi corpus eſt ſubſtantia, & lineæ, & ſuperficies, vtrũ cognitio ſubſtãtiarum, & cognitio accidẽtium, quæ accidant vnicuiq; generũ, quæ declarant ſcientia Mathematicæ, ſunt vnius ſciẽtiæ: aut cognitio accidẽ-

M

tium

A *tium eſt ſcientia alterius à ſcientia ſubſtantiæ. Quoniam, ſi cognitio eorum fuerit vnius ſcientiæ, tunc ſcientia ſubſtantiarum et erit ex ſcientijs demonſtrationis. ſed nos nō exiſtimamus quòd ſermo, in quo dicitur, quid eſt hoc, habet demonſtratione aliquam. Et, ſi ſcientia accidentium eſt alia à ſcientia ſubſtantiarum, tūc expoſitio iſtius ſermonis eſt valde difficilis.*

6 Cùm perſcrutatus eſt, vtrum cog-
B gnitio ſubſtantiarum eſt vnius ſcientiæ, aut plurium, & vtrum cognitio accidentium eſt vnius ſcientiæ aut plurium, vult etiam pſcrutari vtrū cognitio ſubſtātiarum & accidētiū eſt vnius ſcientiæ, ſ. ſcientiæ, in qua modo conſyderatur, & d. Et etiā pſcrutandum eſt, &c. i. & ſi iſta ſcientia conſyderat de ſubſtantijs, q̄ opponunt accidentibus, vtrū cum cōſyderatione de ſubſtantijs conſyderat et de accidentibus ſuis, aut ſcientia ſubſtantiarum eſt alia à ſcientia accidentium. D. dedit exemplum, ſicut diximus, ſi corpus eſt ſubſtan-
C tia, &c. i. v. g. ſi corp⁹ & ſuperficies, & lineæ ſint ſubſtantiæ, vt quidam dicunt, vtrum cognitio iſtarū rerū, & cognitio accidentium, q̄ accidūt vnicuiq; iſtorū generū, in quib⁹ cōſyderant ſcientiæ Mechanicæ, ſint vnius ſcīæ, i. vnius artis, aut p vnam viam: aut cognitio accidentiū iſtarum rerū eſt ſcientiæ alterius à ſcientia iſtarum rerum, ſ. corporum, & ſuperficierū, & linearū, quas poſuimus eſſe ſubſtantias. D. d. dubitationem contingentem, ſi poſuerimus q̄ cognitio eorum eſt vnius artis, &
D d. Qm̄, ſi cognitio eorū fuerit vni⁹ ſcientiæ, &c. i. ſed, ſi poſuerim⁹ q̄ cognitio eorum eſt vnius artis, tūc definitiones eorum cognoſcunt⁹ p demonſtrationes ſimplices. D. d. ſed nos non exiſtimamus, &c. i. ſed non exiſtimamus q̄ demonſtratio pōt fieri de quiditate ſubſtantiarum, ſ. de definitione earum, & ſit de quiditate accidentium. Et cùm dedit dubitationem contingentem, ſi poſuerimus q̄ ſcientia eorum eſt vna, dedit etiam inopinabile contingens, ſi poſuerimus q̄ ſcientia eorum ſunt duæ, & d. Et, ſi ſcientia accidētium,
E &c. i. q̄ dicere quomodo differunt hæ duæ ſcientiæ, valde eſt difficile, ſ. dicere q̄ ars, quæ cōſyderat de ſubſtantia, eſt alia ab ea, quæ conſyderat de accidentibus.

Item vtrum ſenſibiles ſolum ſubſtantias eſſe dicendum eſt, an præter iſtas etiā alias. Et vtrū vnum, an plura ſubſtantiarum genera ſunt, vt hi, qui dicūt formas & media, circa quæ Mathematicas aiūt ſcientias eſſe. Quo modo igit̄ dicimus formas cauſas, & ſubſtantias per ſeipſas eſ-
F ſe in ſuperioribus ſermonibus dictum eſt. Cùm vero multiplicem difficultatem habeant, nō minus eſt inconueniens dicere quidem eſſe quaſdam naturas præter eas, quæ in cœlo ſunt, illas vero eaſdem, quas & ſenſibiles ponere, niſi quòd illa quidem ſempiterna, hæc vero corruptibilia. Idealem nanque hominem & idealem equum, & ſanitatem aiunt & nihil aliud: ſi mile quid illis facientes, q̄ dicūt

Vtrū ſolæ ſubſtantiæ ſenſibiles inueniant

G quidem eſſe Deos, ſed formæ ſimilis hominibus. nec enim iſti aliud faciebant, niſi homines ſempiternos. nec illi formas, niſi ſenſibilia ſempiterna. Item ſiquis præter formas, & ſenſibilia ponat media, multas dubitationes habebit. Patet etenim q̃ ſimiliter, & lineæ p̃ter etiam ipſas ſenſibiles erunt, & aliorum generũ ſingula. Quare cùm Aſtrologia vna earum ſit, erit & cœlum aliquod præter ſenſibile cœlum, & Sol, & Luna, & cætera ſimiliter,
H quæ in cœlo ſunt. At quomodo credendum eſt talibus? nam immobile non eſt rationabile eſſe. mobile autem & omnino eſt impoſsibile. Similiter & de quib⁹ Perſpectiua tractat, & q̃ in Mathematicis Harmonica. & hæc enim impoſsibile eſt præter ſenſibilia eſſe propter ſimiles cauſas. ſi enĩ ſenſibilia ſunt media, & ſenſus, patet quòd animalia etiam erunt eorum mediorum, & quidem corruptibilium.

I *Et etiam perſcrutandum eſt, vtrum oportet dicere, quòd ſubſtãtiæ ſenſibiles habeant eſſe tãtum, aut aliæ ſubſtantiæ ſint ab iſtis ſenſibilibus. Et vtrum genus ſubſtantiarum eſt vnum, aut plura, ſicut illi dicũt, quòd illa, quæ ſunt inter formas & ſenſibilia, ſunt ſubſtantiæ, & quòd ſcientiæ Mathematicæ ſunt iſtæ ſubſtantiæ, quæ ſunt inter formas, & ſenſibilia. Nos autem iam diximus in ſermonibus, quos diximus de formis; quomodo* K *dicimus, quòd formæ ſunt ſubſtantiæ, & cauſæ. Sermonibus autem iſtorum contingit inopinabilitas multis modis, & maxime ſermonibus dicentiũ, quòd aliæ ſunt ſubſtantiæ à ſubſtantijs, quæ ſunt intra cœlũ, & quòd illæ ſubſtantiæ ſunt ſicut ſubſtantiæ ſenſibiles, præter quàm quòd illæ ſunt æternæ, hæ autem ſenſibiles ſunt corruptibiles. Fingunt enim quòd homo in illis* L *ſubſtantijs eſt ſicut homo ſenſibilis hic, & ſimiliter equus, & taurus. ſermo igitur iſtorum eſt ſimilis ſermoni fingentiũ Deos eſſe, & quòd formæ eorum ſunt ſicut formæ hominum. illi enim nihil dixerunt aliud, quàm quòd homines ſunt æterni. & iſti etiam ſic dixerunt. Et etiam, ſi aliquis finxerit ſubſtãtias eſſe inter formas, & ſubſtantias ſenſibiles alias à formis ſenſibilibus, contingunt ei quæſtiones* M *multæ difficiles. Quoniam, ſi aliæ ſubſtantiæ ſunt inter formas, & ſenſibilia aliæ ab eis, manifeſtum eſt, quòd ſic etiam erunt lineæ aliæ à lineis formarum, & à lineis ſenſibilibus. et ſimiliter vnumquodq; aliorum generum. Si igitur ſcientia Stellarũ eſt vna iſtarum rerũ, erit etiam aliud cœlũ à cœlo ſenſibili, & alius Sol, & alia Luna, et ſic de alijs, q̃ ſunt in cœlo ſenſibili. Sed q̃o oportet nos credere iſtis?*

non

A *non.n. eſt rectũ, vt illud cælũ, quod fingunt, ſit immobile. & etiã impoßibile eſt oĩno vt ſit mobile. Et ſimiliter dicimus de rebus, quibus vtitur ars Perſpectiua, & quibus vtitur Muſica. impoßibile. n. eſt, vt iſtæ res ſint aliæ à rebus ſenſibilibus, propter eãs, quas diximus. quoniam, ſi fuerint res ſenſibiles inter formas & res corporeas, manifeſtum eſt quòd ſunt etiam ſenſus, & animalia inter formas, &*

B *res corporales.*

7 Et etiam pſcrutandum eſt, vtrũ ſint ſubſtantiæ abſtractæ aliæ à ſubſtantijs ſenſibilibus, aut non ſint niſi ſubſtantiæ ſenſibiles tm̃. Et, ſi ſubſtantiæ aliæ à ſenſibilibus ſunt, vtrũ ſint vnum genus, aut plura: ſicut dicunt quidam, ꝙ ſubſtãtiæ ſunt tres, ſ. ſenſibiles, & formæ, & ea, q̃ ſunt inter eas, de quibus dicunt ꝙ ſcientiæ conſyderant Mathematicæ. Deinde d. Nos aũt iam dixim⁹, &c. i. nos autem locuti ſumus qũo verum eſt dicere formas eſſe, & qũo ſunt cauſæ aliorum entium, & quomodo non.

C & hoc eſt in tractatibus ſubſtantiæ iſtius libri. D. d. Sermonibus autem iſtorum contingit, &c. i. dicentibus autem ſubſtantias abſtractas eſſe, q̃ ſunt formæ rerum, contingũt multa inopinabilia, & maxime dicentibus, ꝙ illæ ſubſtantiæ, & iſtæ ſubæ, q̃ ſunt hic, ſunt eædẽ noĩc & definitione, & ꝙ nõ differunt, niſi quia illę ſunt æternæ, & iſtæ gñabiles & corruptibiles. ponunt. n. ꝙ homo, q̃ eſt in illis ſubſtãtijs abſtractis, eſt ſicut homo, qui eſt hic ſine aliqna differentia in nomine, aut definitione. Deinde dicit: ſermo igit̃ iſtorũ. &c. D

ideſt, ꝙ dicentes formas eſſe, ſimiles ſunt fingẽtibus Deum, aut Deos eſſe in formis hominũ: ſicut inuenitur in legibus Mahumeti. & iſti enim conueniunt in hoc, ꝙ ponũt homines æternos & generabiles & corruptibiles cum hoc, ꝙ cõueniũt in definitione & in noĩe. Et, cũm dedit inopinabilitatem contingentem dicentibus formas eſſe, incœpit dare inopinabilitatem contingentem dicẽtibus formas medias eſſe inter ſenſibilia & formas abſtractas, & d. Et etiã, ſi aliquis finxerit, &c. i. ꝙ ſermoni eius contingunt multæ E q̃ſtiones, quas non põt diſſoluere. D. d. Qm̃, ſi alię ſubſtãtiæ fuerint inter, &c. i qm̃, ſi formę medię fuerint inter formas abſtractas, & formas ſenſibiles, tũc corpus, & ſuperficies, & linea, et alia ſubiectorũ mathematicorũ habebũt tres modos formarũ, ſ. formas abſtractas, & ſenſibiles, & formas medias inter abſtractas & ſenſibiles. erunt igit̃ tres modi corporum, & tres modi ſuperficierũ, & tres modi linearũ. & ſic de alijs generibus, de q̃bus cõſyderat Mathematicus. Deinde ĩcępit dicere alia inopinabilia cõtingentia huic poſitioni, & d. Si igitur ſcientia Stellarũ, &c. i. & ſi ita ſit, & ſciẽtia Stellarum eſt de Mathematicis ſcientijs, tunc erit hoc aliud cęlũ à cœlo ſenſibili, & alia Luna, & alius Sol. & ſic eſt de alijs ſtellis, & orbibus. Et qa manifeſtũ eſt per ſe, ꝙ iſtæ ſermo F

e falſus, d. Sed qũo oportet nos credere, &c. i. ꝙ ſermo eorũ eſſet credibilis, ſi eſſet poſſibile, vt cœlũ, quod fingunt abſtractũ, eſſet immobile. & hoc non poſſunt dicere, quia ponunt cœlũ abſtractũ cõueniens cũ

Contra legem Mahumeti.

Scia ſtellarum eſt de mathematicis ſcientijs. Idem. 12. Me. 44

Abstractū nō ꝑt moueri.

G hoc cœlo nosse,& definitione.& abstractum non potest moueri. D.d. ꝓt similiter dicimus de rebus, &c.i. & talia inopinabilia contingunt eis in scientijs perspectiuis, & in scientijs, Musicæ, scilicet in hoc ꝙ ponunt radios esse, & sonos alios à sensibilib⁹, impossibile est enim vt istæ scientiæ consyderēt de alio aliquo, nisi de istis sensibilibus. D.d.& dedit maximum impossibile contingens in hoc.qm̃,si fuerint res sensibiles inter formas,&c.i. & ꝙ hoc contingit eis,quia concedunt ꝙ Mathematici consyderant de rebus sensibilib⁹,

H & ponunt,ꝙ istæ res sunt mediæ inter formas intellectas abstractas, & formas sensibiles & generabiles & corruptibiles, vnde contingit eis sensibilia esse æterna alia à sensibilib⁹ generabilibus & corruptibilibus.ergo cōtingit sensus esse alios ab istis sensibus,& vt sint æterni, sensus enī est in capitulo relationis.& si sunt sēsus æterni,& sunt etiā animalia æterna,necessario etiam hæc inopinabilia contingunt istis,

Sensus est in cap. de relatiuis. Vid. 5. Met. cō. 20.

Dubitauerit autem aliquis, circa quæ entia oportet has scientias quærere.si enim in hoc differret solum à Geometria Geodesia,ꝙ hæc quidem

I quæ sentimus, ill
sibilium est, p
Medicinam
& præter
inter ip
medi
bil
q
li
r

magnitudinum sit.corrumpere tur enim illis corruptis.At neq; sensibilium magnitudinum, neque circa hoc cœlū Astrologia esset. Nec enim sensibiles lineæ tales sunt quales Geometria dicit.nil enim sensibiliū ita rectū atq; rotundum.tangit.n. circulus regulam,non ſm punctum, sed sicut Protagoras dicebat, redarguens Geometras. nec motus,neq; reuolutiones cœli similes,de quibus Astrologia rationes facit.neq; puncta eādem naturam,quam stellæ habent.

K

L

Et rectum est, quòd aliquis quærat quæstionem difficilem, & dicat in quibus rebus oportet quærere istas scias. Quoniam, cùm fuerit differentia inter Geometriā, & Medicinā, quòd vna earū est scia media rerum sensibiliū & alia in sensibilium. manifestū erit, quòd erit al edicina ch arte Medi ,& er te

M

Digitized by Google

A *quòd sermo dicentium quòd Medicina est scientia eorum corporũ sensibilium corruptibilium, nõ est verus. quoniam si ita esset, tunc corrumperẽtur per corruptionem corporum corruptibilium. Neque etiam scĩa stellarũ, & cæli istius est corporum sensibilium. Non.n. sunt lineæ sensibiles, sicut ponit Geometer. nulla enim res rerum sensibilium est linea recta, aut rotunda, sicut ponit Geometer, cir-*

B *culus. n. non tangit mensuram per punctum, sed per lineam, sicut dixit Protagoras in sua redargutione contra Geometras. neque motus cæli, & circulus eius sunt, sicut disponit scientia stellarum. neque conueniunt puncta cum stellis in natura.*

1 In hoc cap. inducit rõnes cõtrarias in hac qõne, dicente, q Mathemati ei cõsyderãt de natura media, & d. rebus opꝫ quęrere, &c. i. per dũ est q̃ sunt subiecta istarũ, de quibus cõsyderant Ma- ci. fm. n. sermonem dicen- q consyderant de natura me paret q necesse est, vt cõsyde de eodem sit in diuersis subie- D. d. Quoniam, cùm fuerit dif- ntia inter Geometriã, &c. i. qm̃ fuerit positũ q differentia in- scĩam consyderantem de rebus sibilibus cõsyderantẽ in tis rebu icis, est q con yderan ticis in istis re bus cõ tura media iter sensi cõtinget neces-

sario vt consyderatio de oĩ sensibili sit duplex, s. consyderatio in natura sensibilis, fm q est sensibile, & consyderatio in natura medij inter formas & sensibilia. Omne igit̃ sensibile habebit duas naturas, s. nãm sensibilẽ, & nãm mediã. & sic erit ars Medicinæ alia à medicina sensibili. D. d. Sed q̃o potest hoc esse? &c. i. & contingit huic positioni, s. si fuerit hæc Medicina sensibilis alia ab ista Medicina, vt sint hæ Medicinę, recipientes sanitatẽ, aliæ ab istis Medicinis sensibilib⁹, & vt sit hoc agẽs sanitatem aliud ab agente sensibili. Et, cũ induxiti nopinabilia contingentia huic opinioni, incœpit ẽt inducere rõnes mouentes eos ad dicẽ dũ nãm mediam esse, & d. Et cum hoc dicimus ẽt, q sermo dicẽtium, &c. i. Sed cũ hoc inuenimus ẽt quasdã rõnes, ex quibus pẽdent dicẽtes naturas medias esse. v. g. qm̃, si scĩa Mathematicorũ consyderat de rebus sensibilib⁹ genetabilibus & corrupubilibus, tunc scĩa eorum corrumpetur cum corruptione illarũ rerum sensibiliũ: sed nos videmus scĩam permanere, & non transmutari cũ hoc, qd est in rebus sensibilibus: ergo necesse est vt sit rerũ non transmutabilium. D. d. Neq; etiã scĩa, &c. i. neq; etiã scientia formarũ orbium, & motuum stellarũ est istorum corporũ sensibilium. Circuli. n. quibus vtitur Astrologus, & lineę nõ sunt lineę sensibiles remanet igit̃ aut vt illi circuli, de q̃b⁹ cõsyderat Astrologus, sint ficti, aut falsi, aut habeãt eẽ aliud ab eẽ rerũ sensibiliũ. D. d. sicut ponit Geometer, &c. i. & existimabit̃, q subtrũ, de quo cõsiderat Mathematicus, nõ ẽ rerũ sensibiliũ. qm̃ illud, qd demõstrat in

G hoc cœlo noſſe,& definitione.& abſtractum non poteſt moueri. D.d. Et ſimiliter dicimus de rebus, &c.i. & talia inopinabilia contingunt eis in ſcientijs perſpectiuis, & in ſcientijs, Muſicæ, ſcilicet in hoc ꝙ ponunt radios eſſe, & ſonos alios à ſenſibilib⁹, impoſſibile eſt enim vt iſtæ ſcientiæ conſyderẽt de alio aliquo, niſi de iſtis ſenſibilibus. D.d.& dedit maximum impoſſibile contingens in hoc.qſu, ſi fuerint res ſenſibiles inter formas,&c.i. & ꝙ hoc contingit eis,quia concedunt ꝙ Mathematici conſyderant de rebus ſenſibilib⁹, H & ponunt,ꝙ iſtæ res ſunt mediæ inter formas intellectas abſtractas, & formas ſenſibiles & generabiles & corruptibiles, vnde contingit eis ſenſibilia eſſe æterna alia à ſenſibilib⁹ generabilibus & corruptibilibus. ergo cõtingit ſenſus eſſe alios ab iſtis ſenſibus,& vt ſint æterni, ſenſus enĩ eſt in capitulo relationis.& ſi ſunt ſẽſus æterni,& ſunt etiã animalia æterna,neceſſario etiam hæc inopinabilia contingunt iſtis,

Abſtractũ nõ ꝓt moueri.

Senſus eſt in cap. relationis. Vid. 5. Met. cõ. 20.

Dubitauerit autem aliquis, circa quæ entia oportet has ſciẽ I tias quærere.ſi enim in hoc differret ſolum à Geometria Geodeſia,ꝙ hæc quidem eorum eſt, quæ ſentimus, illa vero non ſenſibilium eſt, patet quod præter Mediçinam erit aliqua ſcientia, & præter quamcunq; aliarum inter ipſam Medicinam,& hanc medicinam. At quomodo poſſibile eſt ? etenim etiam ſalubria quædam eſſent, præter ſenſibilia,& ipſum ſalubre.Simul autẽ nec hoc verum eſt, ꝙ Geodeſia ſenſibilium, & corruptibilium magnitudinum ſit.corrumpere K tur enim illis corruptis.At neq; ſenſibilium magnitudinum, neque circa hoc cœlũ Aſtrologia eſſet. Nec enim ſenſibiles lineæ tales ſunt quales Geometria dicit.nil enim ſenſibiliũ ita rectũ atq; rotundum.tangit.n. circulus regulam,non ſm punctum, ſed ſicut Protagoras dicebat, redarguens Geometras. nec motus,neq; reuolutiones cœli ſimiles,de quibus Aſtrologia rationes facit.neq; puncta eãdem naturam,quam ſtellæ habent. L

Et rectum eſt, quòd aliquis quærat quæſtionem difficilem, & dicat in quibus rebus oportet quærere iſtas ſcias. Quoniam, cùm fuerit differentia inter Geometriã, & Medicinã, quòd vna earũ eſt ſcia media rerum ſenſibiliũ & alia inſenſibilium, manifeſtũ erit, quòd erit alia ars Medicina ab arte Medicinæ ſẽſibili, & erit alia Medicina inter Medicinã, q̃ eſt in formis, & hanc Medicinã ſenſibilẽ. & ſimiliter de vnaquaq; aliarum ſcientiarũ, Sed qũo poteſt hoc eſſe? quoniam, ſi poſſibile fuerit, vt Medicina alia ſit à Medicina ſenſibili, & vt ſit etiam agens ſanitatẽ aliud ab agẽte ſenſibili, neceſſe eſt vt ſint res recipientes ſanitatem, aliæ à rebus ſenſibilibus, & vt ſit etiam aliud principium à principio ſenſibili. Et cũ hoc dicimus, ẽ M

quòd

A *quòd sermo dicentium quòd Medicina est scientia eorum corporũ sensibilium corruptibilium, nõ est verus. quoniam si ita esset, tunc corrumperẽtur per corruptionem corporum corruptibilium. Neque etiam scia stellarũ, & cæli istius est corporum sensibilium. Non.n. sunt lineæ sensibiles, sicut ponit Geometer. nulla enim res rerum sensibilium est linea recta, aut rotunda, sicut ponit Geometer. circu-*

B *culus. n. non tangit mensuram per punctum, sed per lineam, sicut dixit Protagoras in sua redargutione contra Geometras. neque motus cæli, & circulus eius sunt, sicut disponit scientia stellarum. neque conueniunt puncta cum stellis in natura.*

1 In hoc cap. inducit rõnes cõtrarias in hac qõne, dicente, ꝙ Mathematici cõsyderãt de natura media, & d. in q̃bus rebus op3 quęrere, &c. i. perscrutandũ est q̃ sunt subiecta istarũ

C scíarum, de quibus cõsyderant Mathematici. fm. n. sermonem dicentium, ꝙ consyderant de natura media apparet ꝙ necesse est, vt cõsyderatio de eodem sit in diuersis subiectis. D. d. Quoniam, cùm fuerit differentia inter Geometriã, &c. i. q̃m cùm fuerit positũ ꝙ differentia inter scíam consyderantem de rebus sensibilibus, & inter cõsyderantẽ in istis rebus mathematicis, est ꝙ consyderans in mathematicis in istis rebus cõsyderat de natura media ĩter sensibilia & formas, cõtinget necessario vt consyderatio de oĩ sensibili

D fit duplex, s. consyderatio in natura sensibilis, fm ꝙ est sensibile, & consyderatio in natura medij inter formas & sensibilia. Omne igit̃ sensibile habebit duas naturas, s. nãm sensibilẽ, & nãm mediã. & sic erit ars Medicinæ alia à medicina sensibili. D. d. Sed q̃o potest hoc esse? &c. i. & contingit huic positioni, s. si fuerit hæc Medicina sensibilis alia ab ista Medicina, vt sint hæ Medicinę, recipientes sanitatẽ, aliæ ab istis Medicinis sensibilib⁹, & vt sit hoc agẽs sanitatem aliud ab agente sensibili.

E Et, cũ induxiti nopinabilia contingentia huic opinioni, incœpit ẽt inducere rõnes mouentes eos ad dicẽdũ nãm mediam esse, & d. Et cum hoc dicimus ẽt, ꝙ sermo dicẽtium, &c. i. Sed cũ hoc inuenimus ẽt quasdã rõnes, ex quibus pẽdent dicẽtes naturas medias esse. v. g. q̃n, si scía Mathematicorũ consyderat de rebus sensibilib⁹ generabilibus & corruptibilibus, tunc scía eorum corrumpetur cum corruptione illarũ rerum sensibiliũ: sed nos videmus scíam permanere, & non transmutari cũ hoc, qđ est in rebus sensibilibus: ergo necesse est vt sit rerũ non F transmutabilium. D. d. Neq; etiã scía, &c. i. neq; etiã scientia formarũ orbium, & motuum stellarũ est istorum corporũ sensibilium. Circuli. n. quibus vtitur Astrologus, & lineę nõ sunt lineę sensibiles remanet igit̃ aut vt illi circuli, de q̃b⁹ cõsyderat Astrologus, sint ficti, aut falsi, aut habeãt eẽ aliud ab eẽ rerũ sensibiliũ. D. d. sicut ponit Geometer, &c. i. & existimabit̃, ꝙ subtũ, de quo cõsiderat Mathematicus, nõ ẽ rerũ sensibiliũ. q̃m illud, qđ demõstrat

in

G in ſcientia Mathematicorum, non eſt verũ in rebus ſenſibilibus. verbi gratia ꝙ linea recta non inuenitur in ſenſibilibus, ſecundum ꝙ ponit Mathematicus. Geometer. n. demõſtrat, ꝙ linea recta tangit circulum in puncto: ſed linea ſenſibilis non tangit circulum ſenſibilem, niſi in linea. Et ſimiliter ponit ꝙ ſphæra tangit ſuperficies in pũcto: ſed ſphæra ſenſibilis non tangit ſuperficiem ſenſibilem, niſi ĩ ſuperficie. & ideo Protagoras ſophiſta redarguebat Geometras, & dicebat ꝙ ſciẽtia eorum eſt falſa propter hoc, quod accidit eis. Remanet igitur alterũ duorum. aut enim, iſtæ ſciẽtiæ ſunt falſæ, aut ſubiecta earũ ſunt res inſenſibiles. D. d. neq; motus cœli, &c. i. & affirmat opinionem dicentium ſubiectum ſcientiarũ Mathematicarũ eſt aliud à rebus ſenſibilibus, hoc eſt ꝙ motus cœli, et circuli eius non conueniũt cum motibus, quos ponit Aſtrologus loco iſtorũ. neq; naturæ ſtellarũ ſunt naturę punctorũ, q̃ Aſtrolog⁹ ponit loco ſtellarũ.

Geometer demõſtrat ꝙ linea recta tangit circulũ i puncto: ſed linea ſenſibilis nõ tãgit circulũ ſenſibilem niſi ĩ linea Conſiſe. 1. cœ. c. 32. &

H 5. Ph. c. 30. & 1. de Aiate. c. 13.

Sunt autem quidam, dicẽtes eſſe quidem hæc, q̃ formarũ, & ſenſibilium media dicuntur, nõ tamẽ à ſenſibilibus ſeparata, ſed in eis. Quos quæ impoſſibilia ſequuntur, oſa quidem enumerare lõgi ſermonis eſſet. ſufficit autem talia ſpeculari. Nõ enim de his ſolum, vt ita ſe habeãt, rõnabile eſt, ſed patet, ꝙ etiã formas contingeret in ſenſibilibus eſſe. eiuſdem enim rationis vtraque hæc ſunt. Item duo ſolida in eodem loco neceſſe eſſet eſſe, & nõ eſſe ĩmobilia, in ſenſibilibus exiſtentia motis. Et omnino cuius K cauſa quis ponet quidem eẽ ea, eſſe autem in ſenſibilibus? eadẽ enim, quæ prædicta ſunt, abſurda ſequentur. erit nanque aliud quoddam cœlum præter cœlũ? niſi ꝙ non ſeparatum, ſed in eodem loco. qđ impoſſibilius eſt.

I

Et fingunt quidam, quod iſta, quæ dicuntur eſſe inter formas & ſenſibilia, habent eſſe, ſed non ſunt ſeparata à ſenſibilibus, immo ſunt in ſenſibilibus. Sed, ſi voluerimus K *numerare omnia impoſſibilia contingentia ſermonibus iſtorum, indigebimus multis ſermonibus. ſed contenti ſumus in hoc, quod dixi mus. Non enim eſt neceſſe, vt hæc media ſint in ſenſibilibus tantum, ſed manifeſtum eſt quod, ſi fuerit poſſibile vt iſta media ſint in ſenſi bilibus, poſſibile etiam erit vt for* 1 *mæ ſint in ſenſibilibus. ſermo enim de formis & medys eſt idem. Et etiã, ſi ita fuerit, continget vt duo* M *corpora ſint in eodem loco, & vt ſint media immobilia in ſenſibilibus mobilibus. Et dicimus vniuerſaliter, propter quam cauſam fingit aliquis hæc media eſſe, & eſſe in ſenſibilibus? & cum hoc, quod diximus, quòd contingit ſermonibus iſtorum, accidit etia eis aliud impoſſibile, ſ. vt cœlum ſit aliud ab hoc cœlo, non ſeparatum ab eo, ſed cum eo in eodem loco. & hoc*

diffi-

A *difficile poteſt eſſe magis eo, quod diximus. Iſtæ igitur ſunt res valde difficiles in comprehendendo veritates eorum.*

Et fingunt quidam, &c. i. quidã fingunt formas medias eſſe non abſtractas, ſicut prędicta ſecta dicebat formas medias eſſe non abſtractas, ſed exiſtentes in ſenſibilibus. D.d. Sed, ſi voluerimus, &c i. ſed, ſi voluerim⁹ dicere oĩa impoſſibilia cõtingentia illis, prolongabit ſermo. ſed contenti erimus, in hoc, quod ſufficit in deſtructione eorum. D.d.

B Non.n. eſt neceſſe, vt hæc media, &c. i. & principium impoſſibilium contingentium eſt ꝙ, ſi fuerit poſſibile vt formæ mediæ ſint in ſenſibilibus, non ſolum modo erit neceſſe vt iſtę ſolę ſint in ſenſibilibus, ſed ẽt vt formæ ſint ĩ ſenſibilib⁹. vtręq; .n. ſunt ęternæ, non generabiles neq; corruptibiles. & ſermo de his eſt idem. D.d. Et etiam, ſi ita fuerit, cõtinget vt duo corpora, &c. i. corpus ſenſibile & corpus medium ſint in eodem loco. D.d. & vt ſint media, &c. i. & contingit ex poſitione mediarum formarum in materijs, vt

C immobilia ſint in rebus mobilib⁹: qd ẽ valde inopinabile. Et cõtingit hoc, qm̃ illud, quod eſt abſtractũ, eſt immobile. Et deinde. d Et dicimus v̄r, &c. i. & etiam dicens hunc ſermonem non põt inuenire cãm, per quam fingat formas medias eẽ, & ꝙ debet eſſe in corporibus ſenſibilibus. ponere.n. eas tranſmutabiles contradicit poſitioni earum in re tranſmutabili. D.d. & cum hoc, quod diximus, &c. i. ꝙ continget dicentibus hoc, vt duo cœli ſint inſimul in eodem loco. & d. ꝙ difficilius poteſt eſſe q̃ prædicta. innuit enim impoſſibilia contingentia dicẽtibus illas formas eſſe abſtractas, & non in ſenſibilibus. D.d. Iſtę igitur res ſunt valde difficiles. & intẽdit iſtam quæſtionem, & alias. D

Examinãtur quæſtiones de Generibus. Cap. 2.

MAgna itaq; de his dubitatio eſt, quonam modo ponendo, veritatem conſequemur. Et de principijs, vtrũ oporteat genera exiſtimare elementa, & principia, an illa magis, ex quibus inexiſtentibus quicquam primũ eſt. vt vocis elementa, et principia videntur ea eſſe, ex quibus primo oẽs voces compoſitæ ſunt, ſed non vox in communi. & deſignationũ ea dicimus elementa, quorũ demõſtrationes in aliarum, aut omnium, aut plurium demonſtrationibus inſunt. Item ẽt corporũ, et qui plura dicunt elemẽta eſſe, et qui vnũ, ex quibus cõponunt, & ex quibus conſtãt, principia eſſe aiũt. vt Empedocles ignẽ et aquam, et q̃ cum eis ſunt elemẽta ait eſſe, ex quibus inexiſtẽtibus entia ſunt: ſed nõ ea, vt genera entiũ ponit. Et ad hæc, ſiqs cæterorũ quoq; naturã velit cõſyderare, veluti ſectũ ex quibus partibus, & qũo cõpoſitus ẽ, tũc eius naturã cognoſcit. Ex his itaq; rõnibus nõ eſſent principia genera entium. Cũ autẽ ſingula cognoſcamus per definitiões: principia vero definitionẽ genera ſint: neceſſe eſt

Vtrũ gẽa & principia terũ poni debeãt, an E ea, ex quibus quicquam primum eſt.

F

G eſt definitorũ etiã principia genera eẽ. Et ſi entiũ habere ſcientiam eſt ipſum habere ſpecierũ ſcientiã, ſecundum quas etiam dicũtur, ſpecierũ principia ipſa genera ſunt. Videntur aũt quidam etiã eorum, qui elementa entium ipſum vnũ, aut ens, aut magnũ, aut paruum dicũt, tanquã generibus eis vti. Aut vero non poſſibile eſt vtroq; modo principia dicere: ratio nãq; ſubſtantiæ vna. diuerſa vero erit, quæ ſit ꝑ genera: definitio, & q̃ dicit, ex quibus inexiſtentibus.

Idem. 1. huius. 17

H Et ad hæc, & ſi q̃ maxime ipſa genera principia ſunt, vtrũ prima geuerũ arbitrandum ſit eſſe principia, an vltima, q̃ de indiuiduis p̃dicant̃. etenim hoc dubitat̃. Si enim qm̃ vlta, magis principia ſunt, patet q; ſuprema generũ. hæc enim de oĩb⁹ dicunt̃. Tot igitur principia entiũ erũt, quot prima generũ ſunt. Quare & ipſum ens, & ipſum vnum principia, & ſubſtãtiæ erũt, hæc

Vtrũ prima gha. an vltima ponẽda ſint principia.

I enim de oĩbus maxime entibus dicunt̃. Non eſt aũt poſſe, neque ipſum vnũ entium eſſe genus, neq; ipſum ens. neceſſe etenim eſt vniuſcuiuſq; generis dr̃ias et eſſe, & vnãquanq; vnã eſſe. impoſſibile vero eſt, aut ſpẽs generis de ꝓprijs differẽtijs p̃dicari, aut genus abſq; ſuis ſpecie-

Impoſſe eſt aut ſpẽs generis de ꝓprijs differentijs p̃dicari, aut genꝰ abſq; ſuis ſpẽbꝰ.

bus. Quare ſi vnum, vel ens genus eſt, nulla differẽtia nec vnũ, nec ens erit. at, ſi non genera, nec principia erunt: ſiquidem genera principia ſunt.

Et difficultas eſt etiã in cogni- K
tione principiorum. perſcrutãdum eſt enim vtrum exiſtimandum ſit quòd elementa, & principia ſunt genera, aut ſunt illa, ex quibus fiunt omnia. Verbi gratia vtrum elementa vocis & principia eius ſunt iſta, ex quibus componuntur omnes voces, aut ſit vox vniuerſalis. & vtrum elementa propoſitionum ſint propſitiones, quarum demonſtratio habet eſſe cum demon L
ſtratione aliarum propoſitionum: ã aut elemẽta eorum eſt demonſtratio, quæ eſt omnium propoſitionũ, aut plurium. Et etiam qui fingunt quòd elementa ſunt plura, & quo fingunt elementa eſſe vnum, dicunt, quòd principia corporũ ſunt ea, ex quibus componuntur & conſtituuntur, ſicut dicit Empedo. fingit enim, quòd elemẽta ſint aqua, & ignis non vniuerſalia eorum, & quòd compoſita ſunt ex eis, & M
in eis: ſed non dicit, quòd iſta elementa ſunt ſicut genera entium. Et cum hoc, ſi aliquis voluerit ſcire naturas rerũ, debet perſcrutari ex quibus componuntur. Verbi gratia, ſi aliquis voluerit ſcire naturam lecti, perſcrutabitur ex quibus componitur lectus. cùm igitur ſciuerit ex quibus partibus componitur, & quo conſtituitur, tũc ſciet naturã eius. Ex iſtis igitur ſermonibus declarabitur, quòd genera

entium

A entium non ſunt principia. Si autẽ ſcimus omnia ex definitionibus rerum, tũc neceſſe eſt, vt genera ſint principia rerum definibilium. Et ſi poßibile eſt vt entia cognoſcantur per formas, per quas diſponuntur entia: & genera ſunt principia formarum: tunc genera erunt principia ſcientiæ entium. Et videtur, quod quidam eorum, qui fingunt, quòd elementa entium ſunt vnum & ens, & magnũ & parB uum, faciunt ea quaſi genera. Sed impoßibile eſt, vt principia dicantur duobus modis. definitio enim ſubſtantiæ eſt eadem. & ſi dictum fuerit quòd principia ſunt duobus modis, continget vt definitio, quæ eſt ex generibus, ſit alia à definitione, quæ definit rem ex rebus, ex quibus eſt, & ſunt in definitione eius. Et cum hoc, ſi fuerint genera principia, conſyderandũ eſt quæ genera ſunt principia, vtrũ prima, C aut vltima, q̃ numerãtur numero. habet enim dubiũ. Quoniã, ſi vniuerſalia ſunt magis prima quam alia, manifeſtũ eſt, quòd principia ſunt genera altiſſima. hæc enim genera conueniunt, ideſt vniuoce dicuntur de omnibus, q̃ ſunt ſub eis. Numerus igitur principiorũ entiũ erit ſecundum numerum primorũ generum. Et erunt vnum, & ens principia, & ſubſtantiæ entium. hæc enim in maiori parte dicũtur de omnibus entibus. Sed impoßibile D eſt ut genus entium ſit vnum, aut ens. differentiæ vero omnium generum rerum habent eſſe neceſſarium, & omne differentia eſt vna numero. & impoßibile eſt vt genus prædicetur de formis diuerſis, neq; genus prædicatur niſi de formis, quæ ſunt ei. Manifeſtum eſt igitur, quòd ſi vnũ & ens ſunt genera, non neceſſe eſt vt aliqua differentia ſit vnum & ens. ſed, E ſi vnum & ens nõ fuerint genera, non erunt principia, cùm principia ſint genera.

Et difficultas eſt etiã in cognitione 1 principiorũ, &c. i. & in cognitione principiorũ eſt q̃ſtio difficilis, vtrũ principia, & elemẽta rerũ ſint gña, & vſia eorum, aut ſunt cauſę indiuiduales, ex q̃bus cõſtituunt res particulares, q̃ ſunt in illis generibus, nõ vſia genera illarũ cauſarum. v. g. vt elementa dictionũ ſunt literæ indiuiduales, ſ. voces audibiles, quæ dicunt literæ, ex quibus cõſtituuntur F dictiones: aut vox vſis, & litera vniuerſalis, quæ eſt quaſi genus iſtarũ.

D. d. & vtrum elemẽta propoſitionum, &c. i. & ſic' quæritur etiam, vtrũ principia propoſitionum ſint propoſitiones particulares, quib' vtuntur in vnaquaq; demonſtratione, aut demõſtratio ſimpliciter & vſis, quæ eſt ex propoſitionibus vniuerſalibus. Deinde incœpit dicere dicentes principia eẽ particularia, nõ vſia, & d. Et etiam qui fingunt, &c. ideſt q̃ Antiqui fingentes elemẽta eſſe pluta, & fingentes elementum

etiã

G *& alterius ſcientiæ eſt cognitio, ex quibus rebus eſt illud, & illa eſt ſcientia, aut demonſtrationis cognitio, aut alia, manifeſtum eſt, quoniam cognitio accidẽtium eſt, aut ſcientia demõſtrationis vniuerſalis, aut vnius modi modorum demonſtrationis.*

Apparet mihi, ꝙ iſta q̃ſtio eſt q̃ſtio dicens, vtrũ ſcientia accidentiũ exiſtentium in vnoquoq; generũ entium eſt vnius ſcientię ſcientiarũ artium ſpeculatiuarũ, aut plurium
H vna. Deinde dicit. Et omnia accidentia habent vnã ſcientiã, &c.i.& apparet, ꝙ cognitio accidẽtium eſt vnius ſcientiæ, non plurium, & eſt ſcientia conſyderans in genere, in quo exiſtunt accidẽtia. Deinde dedit cauſam in hoc, & d. cùm omnis demonſtratio, &c.i. cùm omnis demonſtratio, quæ fit de accidẽtibus, notificat accidentia ſingularia ex vniuerſalibus propõnibus, quæ exiſtunt in re ſubiecta illis accidẽtibus. Deinde dicit. Manifeſtum eſt igit̃, ꝙ ſcientia demonſtrationis, &c.i.& cum ita ſit, manifeſtum eſt, ꝙ ſcientia demonſtrationis non notificat
I ex propoſitionibus vniuerſalibus. niſi accidentia ſingularia, quæ accidunt vni generi. i. ſcientia ergo accidentium eſt vnius ſcientiæ generũ ſcientiarum. D.d. Qm̃, ſi ſcientiæ fuerit cognitio demõſtratiõis, &c. i.& quia quędã demõſtrationes dãt quia, & quædam propter quid, manifeſtum eſt, ꝙ ſcientia accidẽtium aut erit modorũ demonſtrationis vniuerſalis, aut vnius modi eorum. cognitio igitur accidentium eſt vniuſ ſcientiæ. Et ex hoc ſermone accidit

Documẽtum.

ſermo contradicens illi, q̃ diminuit K
I principio capituli: & eſt, ꝙ nos videmus, ꝙ quędam ſcĩæ dant de accidentibus vnius generis quia tantũ, Idem. 1. Poſte.
& quædam de illis accidentibus ꝓpter quid: & ſunt ſcientiæ, quæ ſunt ſubalternantes, & ſubalternatæ, verbi gr̃a Perſpectiua ad Geometriã, & Muſica ad Arithmeticam. Si ergo ſermo fuerit acceptus in omni ſciẽtia vniuerſãliter, erit Logicus: & ſi determinate, erit verus.

Item, vtrum circa ſubſtãtias ſolum ſpeculatio eſt, an etiã circa accidẽtia eis. Dico aũt, vtputa ſi ſolidũ quædã ſubſtãtia eſt, ac lineæ, & plana, vtrũ eiuſdem L
ſcientiæ eſt iſta cognoſcere, & q̃ circa vnumquodq; genus accidũt, de qbus Mathematicæ demõſtrãt, an alterius. Si. n. eiuſdẽ, demõſtratiua quædã erit etiam q̃ ſubſtantiæ. non vr̃ aũt ipſius quid eſt demr̃atio eſſe. Quòd ſi alterius, quæ erit, quæ ſpeculat circa ſubſtantiã accidentia? hoc enim difficillimum reddere eſt.

Vtrũ hæc ſcia ſit ſolum circa ſubſtãtias.

Et etiam perſcrutandum eſt, vtrum ſcientiæ huius quæſitæ hic M
ſit conſyderatio de ſubſtantys tantum, aut eſt eius cõſyderatio et de accidentibus contingentibus ſubſtantys. Verbi gratia, ſi corpus eſt ſubſtantia, & lineæ, & ſuperficies, vtrũ cognitio ſubſtãtiarum, & cognitio accidẽtium, quæ accidant vnicuiq; generũ, quæ declarant ſcientiæ Mathematicæ, ſunt vnius ſciẽtiæ: aut cognitio accidẽ-

tium

A *tium eſt ſcientia alterius à ſcientia ſubſtãtiæ. Quoniam, ſi cognitio eorum fuerit vnius ſciẽtiæ, tunc ſciẽtia ſubſtantiarum ẽt erit ex ſcientijs demonſtrationis. ſed nos nõ exiſtimamus quòd ſermo, in quo dicitur, quid eſt hoc, habet demonſtrationẽ aliquam. Et, ſi ſcientia accidentium eſt alia à ſcientia ſubſtãtiarum, tũc expoſitio iſtius ſermonis eſt valde difficilis.*

B Cùm perſcrutatus eſt, vtrum cognitio ſubſtantiarum eſt vnius ſciẽtię, aut plurium, & vtrum cognitio accidentium eſt vnius ſcientiæ aut plurium, vult etiam pſcrutari vtrũ cognitio ſubſtãtiarum & accidẽtiũ eſt vnius ſcientiæ, ſ. ſcientiæ, in qua modo conſyderatur, & d. Et eną pſcrutandum eſt, &c. i. & ſi iſta ſcientia conſyderat de ſubſtantijs, q̃ opponunt accidentibus, vtrũ cum cõſyderatione de ſubſtantijs conſyderat ẽt de accidentibus ſuis, aut ſcientia ſubſtantiarum eſt alia à ſcientia accidentium. D. dedit exemplum, ſicut diximus, ſi corpus eſt ſubſtan-
C tia, &c. i. v.g. ſi corp⁹ & ſuperficies, & lineæ ſint ſubſtantiæ, vt quidam dicunt, vtrum cognitio iſtarũ rerũ, & cognitio accidentium, q̃ accidũt vnicuiq; iſtorũ generũ, in quib⁹ cõſyderant ſcientiæ Mechanicæ, ſint vnius ſciæ, i. vnius artis, aut p vnam viam: aut cognitio accidentiũ iſtarum rerũ eſt ſcientiæ alterius à ſciẽtia iſtarum rerum, ſ. corporum, & ſuperficierũ, & linearũ, quas poſuimus eſſe ſubſtantias. D. d. dubitationem contingentem, ſi poſuerimus q̃ cognitio eorum eſt vnius artis, &
D d. Qm̃, ſi cognitio eorũ fuerit vni⁹ ſcientiæ, &c. i ſed, ſi poſuerim⁹ q̃ cognitio eorum eſt vnius artis, tũc definitiones eorum cognoſcunt⁹ p demonſtrationes ſimplices. D. d. ſed nos non exiſtimamus, &c. i. ſed non exiſtimamus q̃ demonſtratio põt fieri de quiditate ſubſtantiarum, ſ. de definitione earum, & ſit de quiditate accidentium, Et cùm dedit dubitationem contingentem, ſi poſuerimus q̃ ſcientia eorum eſt vna, dedit etiam inopinabile contingens, ſi poſuerimus q̃ ſcientia eorum ſunt duæ, & d. Et, ſi ſcientia accidẽtium,
E &c. i. q̃ dicere quomodo differunt hæ duæ ſcientiæ, valde eſt difficile, ſ. dicere q̃ ars, quæ cõſyderat de ſubſtantia, eſt alia ab ea, quæ conſyderat de accidentibus.

Item vtrum ſenſibiles ſolum ſubſtantias eſſe dicendum eſt, an pręter iſtas etiã alias. Et vtrũ vnum, an plura ſubſtantiarum genera ſunt, vt hi, qui dicũt formas & media, circa quæ Mathematicas aiũt ſcientias eſſe, Quomodo igit̃ dicimus formas cauſas, & ſubſtantias per ſeipſas eſ-
F ſe in ſuperioribus ſermonibus dictum eſt. Cùm vero multiplicem difficultatem habeant, nõ minus eſt inconueniens dicere quidem eſſe quaſdam naturas præter eas, quæ in cœlo ſunt, illas vero eaſdem, quas & ſenſibiles ponere, niſi quòd illa quidem ſempiterna, hæc vero corruptibilia. Idealem nanque hominem & idealem equum, & ſanitatem aiunt & nihil aliud: ſimile quid illis facientes, q̃ dicũt

Vtrũ ſolæ ſubſtantię ſenſibiles inueniant

G quidem eſſe Deos, ſed formæ ſi-
milis hominibus. nec enim iſti
aliud faciebant, niſi homines sē-
piternos. nec illi formas, niſi ſen
ſibilia ſempiterna. Item ſiquis
præter formas, & ſenſibilia po-
nat media, multas dubitationes
habebit. Patet etenim q̄ ſimili-
ter, & lineæ p̄ter etiam ipſas ſen
ſibiles erunt, & aliorum generū
ſingula. Quare cùm Aſtrologia
vna earum ſit, erit & cœlum ali-
quod præter ſenſibile cœlum, &
Sol, & Luna, & cætera ſimiliter,
H quæ in cœlo ſunt. At quomodo
credendum eſt talibus? nam im
mobile non eſt rationabile eſſe.
mobile autem & omnino eſt im
poſſibile. Similiter & de quib⁹
Perſpectiua tractat, & q̄ in Ma-
thematicis Harmonica. & hæc
enim impoſſibile eſt præter ſen
ſibilia eſſe propter ſimiles cau-
ſas. ſi enī ſenſibilia ſunt media,
& ſenſus, patet quōd animalia
etiam erunt eorum mediorum,
& quidem corruptibilium.

Et etiam perſcrutandum eſt,
I *vtrum oportet dicere, quòd ſubſtā*
tiæ ſenſibiles habeant eſſe tatum,
aut aliæ ſubſtantiæ ſint ab iſtis ſen
ſibilibus. Et vtrum genus ſubſtan-
tiarum eſt vnum, aut plura, ſicut
illi dicūt, quòd illa, quæ ſunt inter
formas & ſenſibilia, ſunt ſubſtan
tiæ, & quòd ſcientiæ Mathemati
cæ ſunt iſtæ ſubſtantiæ, quæ ſunt
inter formas, & ſenſibilia. Nos au
tem iam diximus in ſermonibus,
quos diximus de formis; quomodo
dicimus, quòd formæ ſunt ſubſtan
tiæ, & cauſæ. Sermonibus autem
iſtorum contingit inopinabilitas
multis modis, & maxime ſermo-
nibus dicentiū, quòd aliæ ſunt ſub
ſtantiæ à ſubſtatys, quæ ſunt intra
cælū, & quòd illæ ſubſtantiæ ſunt
ſicut ſubſtantiæ ſenſibiles, præter
quàm quòd illæ ſunt æternæ, hæ au
tem ſenſibiles ſunt corruptibiles.
Fingunt enim quòd homo in illis
ſubſtantijs eſt ſicut homo ſenſibilis
hic, & ſimiliter equus, & taurus.
ſermo igitur iſtorum eſt ſimilis ſer
moni fingentiū Deos eſſe, & quòd
formæ eorum ſunt ſicut formæ ho-
minum. illi enim nihil dixerunt
aliud, quàm quòd homines ſunt
æterni. & iſti etiam ſic dixerunt.
Et etiam, ſi aliquis finxerit ſubſtā
tias eſſe inter formas, & ſubſtan-
tias ſenſibiles alias à formis ſenſi-
bilibus, contingunt ei quæſtiones
multæ difficiles. Quoniam, ſi aliæ
ſubſtantiæ ſunt inter formas, &
ſenſibilia aliæ ab eis, manifeſtum
eſt, quòd ſic etiam erunt lineæ aliæ
à lineis formarum, & à lineis ſen
ſibilibus. et ſimiliter vnumquodq;
aliorum generum. Si igitur ſcien-
tia Stellarū eſt vna iſtarum rerū,
erit etiam aliud cælū à cælo ſenſi-
bili, & alius Sol, & alia Luna, et
ſic de alijs, q̄ ſunt in cælo ſenſibili.
Sed qūo oportet nos credere iſtis?
K
L
M

non

A *non.n eſt rectũ, vt illud cælũ, quod fingunt, ſit immobile. & etiã impoßibile eſt oĩno vt ſit mobile. Et ſimiliter dicimus de rebus, quibus vtitur ars Perſpectiua, & quibus vtitur Muſica. impoßibile. n. eſt, vt iſtæ res ſint aliæ à rebus ſenſibilibus, propter eãs, quas diximus. quoniam, ſi fuerint res ſenſibiles inter formas & res corporeas, manifeſtum eſt quòd ſunt etiam ſenſus, & animalia inter formas, &*

B *res corporales.*

7 Et etiam pſcrutandum eſt, vtrũ ſint ſubſtantiæ abſtractæ aliæ à ſubſtantijs ſenſibilibus, aut non ſint niſi ſubſtantiæ ſenſibiles tm̃. Et, ſi ſubſtantiæ aliæ à ſenſibilibus ſunt, vtrũ ſint vnum genus, aut plura: ſicut dicunt quidam, ꝙ ſubſtãtiæ ſunt tres, ſ. ſenſibiles, & formæ, & ea, q̃ ſunt inter eas, de quibus dicunt ꝙ ſcientiæ conſyderant Mathematicæ. Deinde d. Nos aũt iam dixim⁹, &c. i. nos autem locuti ſumus qũo verum eſt dicere formas eſſe, & qũo ſunt cauſæ aliorum entium, & quomodo non.

C & hoc eſt in tractatibus ſubſtantiæ iſtius libri. D. d. Sermonibus autem iſtorum contingit, &c. i. dicentibus autem ſubſtantias abſtractas eſſe, q̃ ſunt formæ rerum, contingũt multa inopinabilia, & maxime dicentibus, ꝙ illæ ſubſtantiæ, & iſtæ ſubæ, q̃ ſunt hic, ſunt eædẽ noĩe & definitione, & ꝙ nõ differunt, niſi quia illę ſunt æternæ, & iſtæ gñabiles & corruptibiles. ponunt. n. ꝙ homo, q̃ eſt in illis ſubſtãtijs abſtractis, eſt ſicut homo, qui eſt hic ſine aliqua differentia in nomine, aut definitione. Deinde dicit: ſermo igit̃ iſtorũ. &c. D

ideſt, ꝙ dicentes formas eſſe, ſimiles ſunt fingẽtibus Deum, aut Deos eſſe in formis hominũ: ſicut inuenitur in legibus Mahumeti. & iſti enim conueniunt in hoc, ꝙ ponũt homines æternos & generabiles & corruptibiles cum hoc, ꝙ cõueniũt in definitione & in noĩe. Et, cũm dedit inopinabilitatem contingentem dicentibus formas eſſe, incœpit dare inopinabilitatem contingentem dicẽtibus formas medias eſſe Iter ſenſibilia & formas abſtractas, & d. Et etiã, ſi aliquis finxerit, &c. i. ꝙ ſermoni eius contingunt multæ q̃ſtiones, quas non põt diſſoluere. E

D. d. Qm̃, ſi alię ſubſtãtiæ fuerint Iter, &c. i qm̃, ſi formę medię fuerint inter formas abſtractas, & formas ſenſibiles, tũc corpus, & ſuperficies, & linea, et alia ſubiectorũ mathematicorũ habebũt tres modos formarũ, ſ. formas abſtractas, & ſenſibiles, & formas medias Iter abſtractas & ſenſibiles. erunt igit̃ tres modi corporum, & tres modi ſuperficierũ, & tres modi linearũ. & ſic de alijs generibus, de q̃bus cõſyderat Mathematicus. Deinde ĩcępit dicere alia inopinabilia cõtingentia huic poſitioni, & d. Si igitur ſcientia Stellarũ, &c. i. & ſi ita ſit, & ſciẽtia Stellarum eſt de Mathematicis ſcientijs, tunc erit hoc aliud cęlũ à cœlo ſenſibili, & alia Luna, & alius Sol. & ſic eſt de alijs ſtellis, & orbibus. Et q̃ manifeſtũ eſt per ſe, ꝙ iſtæ ſermo ẽ falſus, d. Sed qũo oportet nos credere, &c. i. ꝙ ſermo eorũ eſſet credibilis, ſi eſſet poſſibile, vt cœlũ, quod fingunt abſtractũ, eſſet immobile. & hoc non poſſunt dicere, quia ponunt cœlũ abſtractũ cõueniens cũ F

Contra legem Mahumeti.

Scia ſtellarum eſt de mathematicis ſcientijs. Idem. 12. Me. 44

G hoc cœlo noſſe,& definitione.& abſtractum non poteſt moueri. D.d. Et ſimiliter dicimus de rebus, &c.i. & talia inopinabilia contingunt eis in ſcientijs Perſpectiuis, & in ſcientijs, Muſicæ, ſcilicet in hoc ꝙ ponunt radios eſſe, & ſonos alios à ſenſibilib⁹, impoſſibile eſt enim vt iſtæ ſcientiæ conſyderẽt de alio aliquo, niſi de iſtis ſenſibilibus. D.d.&dedit maximum impoſſibile contingens in hoc.qſũ,ſi fuerint res ſenſibiles inter formas,&c.i. & ꝙ hoc contingit eis,quia concedunt ꝙ Mathematici conſyderant de rebus ſenſibilib⁹, H & ponunt,ꝙ iſtæ res ſunt mediæ inter formas intellectas abſtractas, & formas ſenſibiles & generabiles & corruptibiles, vnde contingit eis ſenſibilia eſſe æterna alia à ſenſibilib⁹ generabilibus & corruptibilibus.ergo cõtingit ſenſus eſſe alios ab iſtis ſenſibus,& vt ſint æterni, ſenſus enĩ eſt in capitulo relationis.& ſi ſunt ſẽſus æterni,& ſunt etiã animalia æterna,neceſſario etiam hæc inopinabilia contingunt iſtis,

Abſtractũ nõ ꝓt moueri.

Senſus eſt in cap. relationis. Vid. 5. Metaph. cõ. 20.

Dubitauerit autem aliquis, circa quæ entia oportet has ſciẽ I tias quærere.ſi enim in hoc differret ſolum à Geometria Geodeſia,ꝙ hæc quidem eorum eſt, quæ ſentimus, illa vero non ſenſibilium eſt, patet quod præter Medicinam erit aliqua ſcientia, & præter quamcunq; aliarum inter ipſam Medicinam,& hanc medicinam. At quomodo poſſibile eſt ? etenim etiam ſalubria quædam eſſent, præter ſenſibilia,& ipſum ſalubre.Simul autẽ nec hoc verum eſt, ꝙ Geodeſia ſenſibilium, & corruptibiliũ magnitudinum ſit.corrumpere K tur enim illis corruptis.At neq; ſenſibilium magnitudinum, neque circa hoc cœlũ Aſtrologia eſſet. Nec enim ſenſibiles lineæ tales ſunt quales Geometria dicit.nil enim ſenſibiliũ ita rectũ atq; rotundum.tangit.n. circulus regulam,non ſm punctum, ſed ſicut Protagoras dicebat, redarguens Geometras. nec motus,nec reuolutiones cœli ſimiles,de quibus Aſtrologia rationes facit.neq; puncta eãdem naturam,quam ſtellæ habent. L

Et rectum eſt, quòd aliquis quærat quæſtionem difficilem, & dicat in quibus rebus oportet quærere iſtas ſcias. Quoniam, cùm fuerit differentia inter Geometriã, & Medicinã, quòd vna earũ eſt ſcia media rerum ſenſibiliũ & alia inſenſibilium, manifeſtũ erit, quòd erit alia ars Medicinæ ſẽſibili, & erit alia Medicina inter Medicinã, q̃ eſt in formis, & hanc Medicinã ſenſibilẽ, & ſimiliter de vnaquaq; aliarum ſcientiarũ, Sed quo poteſt hoc eſſe? quoniam, ſi poſſibile fuerit, vt Medicina alia ſit à Medicina ſenſibili, & vt ſit etiam agens ſanitatẽ aliud ab agẽte ſenſibili, neceſſe eſt vt ſint res recipientes ſanitatem, aliæ à rebus ſenſibilibus, & vt ſit etiam aliud principium à principio ſenſibili. Et cũ hoc dicimus, ẽt M

quòd

A *quòd sermo dicentium quòd Medicina est scientia eorum corporũ sensibilium corruptibilium, nõ est verus. quoniam si ita esset, tunc corrumperẽtur per corruptionem corporum corruptibilium. Neque etiam scia stellarũ, & cæli istius est corporum sensibilium. Non.n. sunt lineæ sensibiles, sicut ponit Geometer. nulla enim res rerum sensibilium est linea recta, aut rotunda, sicut ponit Geometer, cir-*

B *culus. n.non tangit mensuram per punctum, sed per lineam, sicut dixit Protagoras in sua redargutione contra Geometras. neque motus cæli, & circulus eius sunt, sicut disponit scientia stellarum, neque conueniunt puncta cum stellis in natura.*

1 In hoc cap. inducit rõnes cõtrarias in hac qõne, dicente, q̃ Mathematici cõsyderãt de natura media, & d. in q̃bus rebus op3 quęrere, &c.i. perscrutandũ est q̃ sunt subiecta istarũ

C scĩarum, de quibus cõsyderant Mathematici. fm.n. sermonem dicentium, q̃ consyderant de natura media apparet q̃ necesse est, vt cõsyderatio de eodem sit in diuersis subiectis. D.d. Quoniam, cùm fuerit differentia inter Geometriã, &c.i. q̃m cùm fuerit positũ q̃ differentia inter scĩam consyderantem de rebus sensibilibus, & inter cõsyderantẽ in istis rebus mathematicis, est q̃ consyderans in mathematicis in istis rebus cõsyderat de natura media ĩter sensibilia & formas, cõtinget necessario vt consyderatio de oĩ sensibili D
sit duplex, s. consyderatio in natura sensibilis, fm q̃ est sensibile, & consyderatio in natura medij inter formas & sensibilia. Omne igit̃ sensibile habebit duas naturas, s. nãm sensibilẽ, & nãm mediã. & sic erit ars Medicinæ alia à medicina sensibili. D. d. Sed q:io potest hoc esse? &c.i. & contingit huic positioni, s. si fuerit hæc Medicina sensibilis alia ab ista Medicina, vt sint hæ Medicinę, recipientes sanitatẽ, aliæ ab istis Medicinis sensibilib⁹, & vt sit hoc agẽs sanitatem aliud ab agente sensibili. Et, cũ induxiti inopinabilia contin- E
gentia huic opinioni, incœpit ẽt inducere rõnes mouentes eos ad dicẽdũ nãm mediam esse, & d. Et cum hoc dicimus ẽt, q̃ sermo dicẽtium, &c.i. Sed cũ hoc inuenimus ẽt quasdã rõnes, ex quibus pẽdent dicẽtes naturas medias esse. v.g. qm̃, si scĩa Mathematicorũ consyderat de rebus sensibilib⁹ generabilibus & corrupubilibus, tunc scĩa eorum corrumpetur cum corruptione illarũ rerum sensibiliũ: sed nos videmus scĩam permanere, & non transmutari cũ hoc, qđ est in rebus sensibilibus: ergo necesse est vt sit rerũ non F
transmutabilium. D. d. Neq; etiã scĩa, &c.i. neq; etiã scientia formarũ orbium, & motuum stellarũ est istorum corporũ sensibilium. Circuli. n. quibus vtitur Astrologus, & lineę nõ sunt lineę sensibiles remanet igit̃ aut vt illi circuli, de q̃b⁹ cõsyderat Astrologus, sint ficti, aut falsi, aut habeãt eẽ aliud ab eẽ rerũ sensibiliũ. D. d. sicut ponit Geometer, &c.i. & existimabit̃, q̃ subtõ, de quo cõsiderat Mathematicus, nõ ẽ rerũ sensibiliũ. q̃m illud, qđ demõstrat

in

G in ſcientia Mathematicorum, non eſt verũ in rebus ſenſibilibus. verbi gratia ꝙ linea recta non inuenitur in ſenſibilibus, ſecundum ꝙ ponit Mathematicus. Geometer. n. demõſtrat, ꝙ linea recta tangit circulum in puncto: ſed linea ſenſibilis non tangit circulum ſenſibilem, niſi in linea, Et ſimiliter ponit ꝙ ſphæra tangit ſuperficies in pũcto: ſed ſphæra ſenſibilis non tangit ſuperficiem ſenſibilem, niſi ĩ ſuperficie, & ideo Protagoras ſophiſta redarguebat Geometras, & dicebat ꝙ ſcięt̃ia eorum eſt falſa propter hoc, quod accidit eis. Remanet igitur alterũ duorum. aut enim, iſtæ ſcięt̃iæ ſunt falſæ, aut ſubiecta earũ ſunt res inſenſibiles. D. d. neq; motus cœli, &c. i. & affirmat opinionem dicentium ſubiectum ſcientiarũ Mathematicarũ eſt aliud à rebus ſenſibilibus, hoc eſt ꝙ motus cœli, et circuli eius non conueniũt cum motibus, quos ponit Aſtrologus loco iſtorũ. neq; naturæ ſtellarũ ſunt naturę punctorũ, ꝙ Aſtrolog⁹ ponit loco ſtellarũ.

Geometer demſtrat ꝙ linea recta tangit circulũ i puncto: ſed linea ſenſibilis nõ tãgit circulũ ſenſibilem; niſi i linea Conſſe. 1. cœ. c. 32. &

H 5. Ph. c. 30. &. 1. de Aia te. c. 13.

Sunt autem quidam, dicẽtes eſſe quidem hæc, q̃ formarũ, & ſenſibilium media dicuntur, nõ tamẽ à ſenſibilibus ſeparata, ſed in eis. Quos quæ impoſſibilia ſequuntur, oſa quidem enumerare lõgi ſermonis eſſet. ſufficit autem talia ſpeculari. Nõ enim de his ſolum, vt ita ſe habeãt, rõnabile eſt, ſed patet, ꝙ etiã formas contingeret in ſenſibilibus eſſe. eiuſdem enim rationis vtraque hæc ſunt. Item duo ſolida in eodem loco neceſſe eſſet eſſe, & nõ eſſe ĩmobilia, in ſenſibilibus exiſtentia motis. Et omninõ cuius K cauſa quis ponet quidem eẽ ea, eſſe autem in ſenſibilibus? eadẽ enim, quæ prædicta ſunt, abſurda ſequentur. erit nanque aliud quoddam cœlum pręter cœlũ? niſi ꝙ non ſeparatum, ſed in eodem loco. q̃d impoſſibilius eſt.

I

Et fingunt quidam, quòd iſta, quæ dicuntur eſſe inter formas & ſenſibilia, habent eſſe, ſed non ſunt ſeparata à ſenſibilibus, immo ſunt in ſenſibilibus. Sed, ſi voluerimus L *numerare omnia impoſſibilia contingentia ſermonibus iſtorum, indigebimus multis ſermonibus. ſed contenti ſumus in hoc, quod dixi mus. Non enim eſt neceſſe, vt hæc media ſint in ſenſibilibus tantum, ſed manifeſtum eſt quòd, ſi fuerit poſſibile vt iſta media ſint in ſenſibilibus, poſſibile etiam erit vt formæ ſint in ſenſibilibus. ſermo enim de formis & medys eſt idem. Et* 3 *etiã, ſi ita fuerit, continget vt duo* M *corpora ſint in eodem loco, & vt ſint media immobilia in ſenſibilibus mobilibus. Et dicimus vniuerſaliter, propter quam cauſam fingit aliquis hæc media eſſe, & eſſe in ſenſibilibus? & cum hoc, quod diximus, quòd contingit ſermonibus iſtorum, accidit etia eis aliud impoſſibile, ſ. vt cœlum ſit aliud ab hoc cœlo, non ſeparatum ab eo, ſed cum eo in eodem loco. & hoc*

diffi-

A *difficile poteſt eſſe magis eo, quod diximus. Iſtæ igitur ſunt res valde difficiles in comprehendendo veritates eorum.*

Et fingunt quidam, &c. i. quidã fingunt formas medias eſſe non abſtractas, ſicut prędicta ſecta dicebat formas medias eſſe non abſtractas, ſed exiſtentes in ſenſibilibus. D.d. Sed, ſi volnerimus, &c. i. ſed, ſi voluerim⁹ dicere oĩa impoſſibilia cõtingentia illis, prolongabit ſermo. ſed contenti erimus, in hoc, quod ſufficit in deſtructione eorum. D.d.

B Non. n. eſt neceſſe, vt hæc media, &c. i. & principium impoſſibilium contingentium eſt ꝙ, ſi fuerit poſſibile vt formæ mediæ ſint in ſenſibilibus, non ſolum modo erit neceſſe vt iſtę ſolę ſint in ſenſibilibus, ſed ẽt vt formæ ſint ĩ ſenſibilib⁹. vtręq; n. ſunt ęternæ, non generabiles neq; corruptibiles. & ſermo de his eſt idem. D.d. Et etiam, ſi ita fuerit, cõtinget vt duo corpora, &c. i. corpus ſenſibile & corpus medium ſint in eodem loco. D.d. & vt ſint media, &c. i. & contingit ex poſitione mediarum formarum in materijs, vt

C immobilia ſint in rebus mobilib⁹: qd ẽ valde inopinabile. Et cõtingit hoc, qm̃ illud, quod eſt abſtractũ, eſt immobile. Et deinde. d. Et dicimus vĩr, &c. i. & etiam dicens hunc ſermonem non põt inuenire cãm, per quam fingat formas medias eẽ, & ꝙ debet eſſe in corporibus ſenſibilibus. ponere. n. eas tranſmutabiles contradicit poſitioni earum in re tranſmutabili. D.d. & cum hoc, quod diximus, &c. i. ꝙ continget di centibus hoc, vt duo cœli ſint inſimul in eodem loco. & d. ꝙ difficilius poteſt eſſe q̃ prædicta. innuit enim impoſſibilia contingentia di cẽtibus illas formas eſſe abſtractas, & non in ſenſibilibus. D.d. Iſtę igitur res ſunt valde difficiles. & intẽdit iſtam quæſtionem, & alias. D

Examinãtur quæſtiones de Generibus. Cap. 2.

MAgna itaq; de his dubitatio eſt, quonam modo ponendo, veritatem conſequemur. Et de principijs, vtrũ oporteat genera exiſtimare elementa, & principia, an illa magis, ex quibus inexiſtenti bus quicquam primũ eſt. vt vocis elementa, et principia viden tur ea eſſe, ex quibus primo oẽs voces compoſitæ ſunt, ſed non vox in communi. & deſignationũ ea dicimus elementa, quorũ demõſtrationes in aliarum, aut omnium, aut plurium demonſtrationibus inſunt. Item ẽt corporũ, et qui plura dicunt elemẽta eſſe, et qui vnũ, ex quibus cõponunt, & ex quibus conſtãt, principia eſſe aiũt. vt Empedocles ignẽ et aquam, et q̃ cum eis ſunt elemẽta ait eſſe, ex quibus inexiſtẽtibus entia ſunt: ſed nõ ea, vt genera entiũ ponit. Et ad hæc, ſiqs cæterorũ quoq; naturã velit cõſyderare, veluti ſectũ ex quibus partibus, & qĩo cõpoſitus ẽ, tũc eius naturã cognoſcit. Ex his itaq; rõnibus nõ eſſent principia genera entium. Cũ autẽ ſingula cognoſcamus per definitiões: principia vero definitionẽ genera ſint: neceſſe

Vtrũ gẽa & prĩcipia rerũ poni debeãt, an ea, ex quibus quicquam primum eſt. E

eſt

G eſt definitorũ etiã principia genera eẽ. Et ſi entiũ habere ſcientiam eſt ipſum habere ſpecierũ ſcientiã, ſecundum quas etiam dicũtur, ſpecierũ principia ipſa genera ſunt. Videntur aũt quidam etiã eorum, qui elementa entium ipſum vnũ, aut ens, aut magnũ, aut paruum dicũt, tanquã generibus eis vti. Aut vero non poſſibile eſt vtroq; modo principia dicere: ratio nãq; ſubſtantiæ vna. diuerſa vero erit, quæ ſit p̃ genera: definitio, & q̃ dicit, ex quibus inexiſtentibus. Et ad hæc, & ſi q̃ maxime ipſa genera principia ſunt, vtrũ prima generũ arbitrandum ſit eſſe principia, an vltima, q̃ de indiuiduis p̃dicant̃. etenim hoc dubitat̃. Si enim q̃m vltia, magis principia ſunt, patet q; ſuprema generũ. hæc enim de oĩb⁹ dicunt̃. Tot igitur principia entiũ erũt, quot prima generũ ſunt. Quare & ipſum ens, & ipſum vnum principia, & ſubſtãtiæ erũt, hæc enim de oĩbus maxime entibus dicunt̃. Non eſt aũt poſſe, neque ipſum vnũ entium eſſe genus, neq; ipſum ens. neceſſe etenim eſt vniuſcuiuſq; generis dr̃ias eſſe, & vnãquanq; vnã eſſe. impoſſibile vero eſt, aut ſpẽs generis de p̃prijs differẽtijs prædicari, aut genus abſq; ſuis ſpecibus. Quare ſi vnum, vel ens genus eſt, nulla differẽtia nec vnũ, nec ens erit. at, ſi non genera, nec principia erunt: ſiquidem genera principia ſunt.

Idem. 1. huius. 17

H

Vtrũ prima gña, an vltima ponẽda ſint principia.

I

Impoſſe eſt aut ſpẽs generis de p̃prijs differentijs p̃dicari, aut genus abſq; ſuis ſpẽb⁹.

Et difficultas eſt etiã in cognitione principiorum. perſcrutãdum eſt enim vtrum exiſtimandum ſit quòd elementa, & principia ſunt genera, aut ſunt illa, ex quibus fiunt omnia. verbi gratia vtrum elementa vocis & principia eius ſunt iſta, ex quibus componuntur omnes voces, aut ſit vox vniuerſalis. & vtrum elementa propoſitionum ſint propoſitiones, quarum demonſtratio habet eſſe cum demonſtratione aliarum propoſitionum: aut elemẽta eorum eſt demonſtratio, quæ eſt omnium propoſitionũ, aut plurium. Et etiam qui fingunt quòd elementa ſunt plura, & qui fingunt elementa eſſe vnum, dicunt, quòd principia corporũ ſunt ea, ex quibus componuntur & conſtituuntur, ſicut dicit Empedo. fingit enim, quòd elemẽta ſint aqua, & ignis non vniuerſalia eorum, & quòd compoſita ſunt ex eis, & in eis: ſed non dicit, quòd iſta elementa ſunt ſicut genera entium. Et cum hoc, ſi aliquis voluerit ſcire naturas rerũ, debet perſcrutari ex quibus componuntur. verbi gratia, ſi aliquis voluerit ſcire naturam lecti, perſcrutabitur ex quibus componitur lectus. cùm igitur ſciuerit ex quibus partibus componitur, & quo conſtituitur, tũc ſciet naturã eius. Ex iſtis igitur ſermonibus declarabitur, quòd genera

K

L

M

entium

A entium non ſunt principia. Si autē ſcimus omnia ex definitionibus rerum, tūc neceſſe eſt, vt genera ſint principia rerum definibilium. Et ſi poßibile eſt vt entia cognoſcantur per formas, per quas diſponuntur entia: & genera ſunt principia formarum: tunc genera erunt principia ſcientiæ entium. Et videtur, quod quidam eorum, qui fingunt, quòd elementa entium ſunt vnum & ens, & magnū & parum, faciunt ea quaſi genera. Sed
B impoßibile eſt, vt principia dicantur duobus modis. definitio enim ſubſtantiæ eſt eadem. & ſi dictum fuerit quòd principia ſunt duobus modis, continget vt definitio, quæ eſt ex generibus, ſit alia à definitione, quæ definit rem ex rebus, ex quibus eſt, & ſunt in definitione eius. Et cum hoc, ſi fuerint genera principia, conſyderandū eſt quæ genera ſunt principia, vtrū prima,
C aut vltima, q̄ numerātur numero. habet enim dubiū. Quoniā, ſi vniuerſalia ſunt magis prima quam alia, manifeſtū eſt, quòd principia ſunt genera altiſſima. hæc enim genera conueniunt, ideſt vniuoce dicuntur de omnibus, q̄ ſunt ſub eis. Numerus igitur principiorū entiū erit ſecundum numerum primorū generum. Et erunt vnum, & ens principia, & ſubſtantiæ entium. hæc enim in maiori parte dicūtur de omnibus entibus. Sed impoſi- D
bile eſt ut genus entium ſit vnum, aut ens. differentiæ vero omnium generum rerum habent eſſe neceſſarium, & omnis differentia eſt vna numero. & impoßibile eſt vt genus prædicetur de formis diuerſis, neq; genus prædicatur niſi de formis, quæ ſunt ei. Manifeſtum eſt igitur, quòd ſi vnū & ens ſunt genera, non neceſſe eſt vt aliqua differentia ſit vnum & ens. ſed, ſi vnum & ens nō fuerint genera, E
non erunt principia, cum principia ſint genera.

Et difficultas eſt etiā in cognitione 10
principiorū, &c. i. & in cognitione principiorū eſt q̄ſtio difficilis, vtrū principia, & elemēta rerū ſint gña, & vſia eorum, aut ſint cauſę indiuiduales, ex q̄bus cōſtituunt res particulares, q̄ ſunt in illis generibus, nō vſia genera illarū cauſarum. v.g. vt elementa dictionū ſunt literæ indiuiduales, ſ. voces audibiles, quæ dicunt literæ, ex quibus cōſtituuntur
F dictiones: aut vox vſis, & litera vniuerſalis, quæ eſt quaſi genus iſtarū.

D.d. & vtrum elemēta propoſitionum, &c. i. & ſic' quæri ſic etiam, vtrū principia propoſitionum ſint propoſitiones particulares, quib' vtuntur in vnaquaq; demonſtratione, aut demōſtratio ſimpliciter & vſis, quæ eſt ex propoſitionibus vniuerſalibus. Deinde incœpit dicere dicentes principia eē particularia, nō vſia, & d. Et etiam qui fingunt, &c. ideſt q̄ Antiqui fingentes elemēta eſſe pluta, & fingentes elementum

etiā

G etiã eſſe vnum, opinati ſunt principia eſſe indiuidualia, ex quibus conſtituunt ſenſibilia, vt Empe. qui fingit ꝙ elementa cõpoſitorum ſunt aqua, & ignis, & aer, & terra, ſ. iſta indiuidualia, non vñia eorũ, verbi gra corpus: & ꝙ omnia cõpoſita indiuidualia ex iſtis cõponuntur, & per ea conſtituuntur: & nõ opinatur ꝙ genera iſtorũ, aut vñia eorum intellecta ſunt elementa vñia. & hoc intendebat cùm d. ſed nõ dicit ꝙ iſta elementa, &c. i. ſed nõ dicit, ꝙ iſta ſunt, elemẽta, ſed ꝙ ſunt quaſi genus omnium generabiliũ. Et cũ d. iſtos di-
H centes, ꝙ principia ſunt prĩcipia ſingularia non vñia, incœpit dicere ẽt rõnes eorum, & d. Et cũ hoc, ſi aliquis voluerit, &c. i. & ratiocinatio dicentiũ ſingularia eẽ principia nõ intellecta, & ꝙ, ſi aliquis voluerit ſcire quid eſt lect⁹, perſcrutabile de his, ex quib⁹ cõponitur lectus. cũ enim ſciuerit ea, ex quibus componit, & qũo componitur, ſtatim ſciet naturam lecti. D.d. Ex iſtis ergo ſermonibus, &c. i. ex iſtis igit ratiocinationibus, & eis ſimilib⁹ apparet ꝙ vniuerſalia rerũ non ſunt principia earum. Deinde incœpit ẽt dicere ra-
I tiocinationes inducentes vñia eſſe principia, & d. Si aũt ſcimus omnia ex definitionibus, &c. i. & iſta ratio eſt ſufficiens etiã. qm̃, cùm fuerit poſitum, ꝙ ſcientia rerũ eſt per definitiones earũ: & fuerit poſitũ, ꝙ definitiones ſciuntur p genera: manifeſtum eſt, ꝙ cõtingit ex hoc, ꝙ ſcientia rerum fit p genera earũ. & cùm coniungetur ei, ꝙ ſcĩa rei eſt p principia eius, concludet ex hoc ꝙ genera rerum ſunt principia. D.d. Et ſi poſſibile eſt vt entia, &c. i. & iſte ſermo eſt manifeſtus. qm̃, cùm fuerit poſitum, ꝙ entia cognoſcunt ꝑ ſuas K formas, p quas diſponuntur ſecundum quid: & fuerit poſitũ ꝙ genera ſunt principia iſtarũ formarum: cõcludetur, ꝙ entia cognoſcunt per ſua genera. & cùm coniunget huic, ꝙ ea, p quæ cognoſcuntur res, ſunt principia earũ, concludetur ꝙ genera, quæ ſunt principia cognitionis, nõ ſunt principia eſſendi. D.d. Et videtur ꝙ quidam eorum, qui fingunt, &c. i. & dicentes genera, faciũt ea, quæ ſunt ex eis, ſicut vnũ & ens, & magnũ & paruum, & vñr genera, quæ dicunt vniuoce eſſe principia. & d. hoc videt, quiã quidam iſtorũ L nõ ponũt genera eſſe principia, niſi ea, quæ dicunt vniuoce. D.d. Sed impoſſe eſt vt principia, &c. i. & impoſſibile eſt cõgregare, & facere cõuenire iſtos ſermones ſibi contradicentes, ita ꝙ principia inueniantur duobus modis ſimul. principia enim ſunt ſubſtãtiæ: & ſubſtãtia eſt vna natura: vñe aũt & indiuiduale ſunt duæ naturæ. hoc enim intellectum, hoc aũt ſenſibile. Deinde dicit & ſi dictũ fuerit, &c. i. & cõtingit vt definitiones principiorũ diuerſificent. definitio enim principiorũ, M ſm ꝙ principia ſunt genera & vñia, eſt alia à definitione eorum, ſm ꝙ ſunt partes rei definibilis. Et, cùm dedit dubitationes cõtingentes ponentib⁹ principia eſſe aut nõ eſſe genera, incœpit dicere ẽt difficultatem contingentẽ, & inquiſitionẽ in poſitione eorum eſſendi genera, & d. Et cũ hoc, ſi fuerint gña principia, &c. ideſt, & cũ hoc, ſi cõceſſerimus ꝙ genera ſunt principia, naſcet hic locus ꝑſcrutationis & difficultatis, ſ. vtrũ principia ſint altiſſima genera, ſ. generaliſſima, aut vltima, q̃ diuidunt

Vñe & diuidu ſũt duæ turæ, h intelle hoc aũ ſibile.

A in indiuidua, ſ. ſpecialiſſima. Deinde dicit: habet enim dubiũ, &c. i. qñ, ſi principia generũ ſunt magis prima genera, neceſſe eſt vt genera generaliſſima ſint principia, cùm principia generum ſunt genera generaliſſima. iſta. n. genera prædicantur de omnibus, quæ ſunt ſub eis vniuoce, ſ̃m quid. Deinde d. Et erũt vnũ, & ens principia. i. & contingit ſ̃dm hoc, vt vnum, & ens ſint principia entium. iſta enim ſunt vniuerſalior generum, quæ prædicãt de oĩbus ſ̃m conuenientiam. D. d. Sed impoſſibile eſt vt genus entium, &c. i. ſed impoſſibile eſt vt vnũ & ens ſint genera oĩum rerum. Sunt enim genera altiſſima, quorum neutrũ collocatur ſub altero, & vtrunq; habet differentiam vnam propriam abſque eo, q̃ conueniant in vnam naturam. hoc nomen igitur ens dictũ de eis non notificat de eis vnam naturam, cùm naturæ eorũ ſint diuerſæ. Deinde d. & impoſſibile eſt vt genus prædicetur de formis, &c. i. & ĩpoſſibile eſt vt aliquid prædicet̃ prędicatione generis de rebus habentibus formas diuerſas, quę non communicant in vna forma numero;

Hoc nomẽ ens dicẽtũ de de-

B

cẽ p̃dicamentis nõ notificat de eis vnã naturã, cũ naturę eorũ ſint diuerſę. Idẽ. 10. Me. c. 8 Idem. 12. Met. 19. & 20. c. & 1. Phy. 13. & 14. Met. 2. & in p̃dicamentis.

C ſed genus non p̃dicatur niſi de formis, quæ cõicant in vna forma numero. D. d. Manifeſtũ eſt igitur q̃, ſi vnum, & ens, &c. i. q̃, ſi vnum & ens fuerint genera vniuerſalia decẽ prædicamentis, ſ. q̃ dicantur de eis vniuoce, neceſſe eẽt vt intellecta nõ haberent differentias, quibus differrent abinuicem in omnibus ſuis naturis, adeo q̃ natura ſubſtantiæ & qualitatis ſit eadem. Deinde d. ſed, ſi vnum & ens non fuerint genera, &c. i. ſed cõtiget iſtis, ſi vnum & ens non fuerint genera, q̃ vnum & ens non ſint principia. ponunt enim q̃ principia ſunt genera. & hoc etiam continget fingentibus, q̃ principia ſunt vnum, & ens. D

Item etiam media, cum differentiis collecta, erunt genera vſque ad indiuidua. nunc autem quædam videntur, quædam vero non videntur. Et ad hæc differentiæ magis principia, q̃ genera. ſi igitur iſtæ etiam principia, infinita, vt ita dicam, principia fiunt, & maxime ſi quis primum genus principium ponat. At vero &, ſi principalis ſpecies magis ipſum vnum eſt: vnũ autem eſt, quod indiuiſibile eſt: oẽ vero indiuiſibile, aut ſecũdum quantum, aut ſ̃m ſpeciem: pri⁹ autem, quod ſ̃m ſpeciem eſt: genera autem magis diuiſibilia in ſpecies: vnum erit profecto, qđ vltimo prædicatur, non enĩ eſt homo genus ſingularium hominum. Item in quibus prius, & poſterius eſt, non eſt poſsibile, quod de his dicitur, aliquid prę ter hæc eſſe. vtputa ſi dualitas numerorum eſt prima, non erit aliquis numerus præter ſpecies numerorum. ſimiliter neq; figuræ præter ſpecies figurarum. Quôd ſi non horum, multo minus aliorum erunt genera præter ſpecies. horũ enim maxime videntur genera eſſe: in indiuiduis vero non eſt hoc quidem prius, illud vero poſterius. Item vbicunq; hoc quidem melius, hoc vero deterius eſt, ſemp pri⁹ eſt, quod melius eſt. quare nihil E

Oẽ indiuiſibile, aut q̃ditate aut ſpecie eſt.

F

In indiuiduis nõ e hoc prius, illud poſterius.

G horum genus eſſet. Ex his itaq; magis apparent, quæ de indiuiduis prædicantur q̃; genera, eſſe principia. Rurſus tñ quomodo oporteat iſta exiſtimare prĩcipia non eſt facile dictu. Principium enim, & cauſam eſſe oportet præter res, quarum principium eſt, & poſſe eſſe ſeparatũ ab eis. Tale quid autem eſſe præter ſingulare cur quiſquam opinaretur, niſi qm̃ vniuerſaliter, & de omnibus prædicatur? At
H ſi propter hoc, quæ magis vniuerſalia ſunt, magis ponẽda prĩcipia ſunt. quare prima genera vtique principia ſint.

Et etiam perſcrutandum eſt de eis, quæ ſciuntur cum differentijs, & ſunt inter altiſſimum genus et indiuidua, vtrum ſint genera, aut exiſtimatur, quòd quædam ſunt genera, & quædam non. Et cum hoc, vtrum differentiæ ſunt magis principia, quam genera. quonia, ſi differẽtiæ fuerint principia, erunt
I *principia ſecundũ hunc ſermonem infinita. & iſte ſermo ſequitur dicentes, quòd principia ſunt prima genera. Et ẽt, ſi vnũ eſt magis primũ quàm aliud: & vnũ eſt indiuiſibile: & oẽ diuiſibile diuiditur aut ſecundũ quantitatẽ, aut ſecundũ formam: & quod diuiditur ſecundũ quantitatem eſt ante illud, quod ſecundũ formã diuiditur: & genera ſecundũ formã diuidũtur, et forma ſecundũ quantitatẽ: erit* K *igitur vnũ p̃dicabile poſtremũ magis vnũ quàm aliud. hõ. n. non eſt genus cuiuslibet hoĩum. Et etiam dicamus, quòd genera rerũ habentium ante & poſt, impoßibile eſt vt ſint aliud, niſi formæ illarũ rerum v. g. quòd, ſi primus numerorum eſt dualitas, tunc numerus nihil aliud eſt quàm formæ numerorũ. & ſimiliter nulla figura eſt, niſi forma figurarũ. Et, ſi ita ſit, im-*
poßibile eſt vt genera ſint aliud, L *niſi formæ ſuæ. exiſtimatur enim in maiori parte quòd genera ſunt formæ: indiuidua aũt non ſunt ante adinuicem. Et ẽt ea, quorũ quædam ſunt nobiliora, & quædã viliora, ſemper nobilius eſt ante vilius. Manifeſtũ eſt igitur, quòd genus non eſt primũ ſecundum hanc intentionem ẽt: immo declaratur nobis ex iſtis intentionibus, quòd prædicabilia de ĩdiuiduis ſunt prĩcipia generum. Et ẽt dicamus qũo* M *eſt exiſtimandum quòd iſtæ formæ ſint principia. iſte enim ſermo non eſt facilis. Primum. n. & cauſa debet eſſe aliud ab eis, quarum eſt primũ & cauſa, & vt habeãt eſſentiam, quando fuerint ſeparata a rebus. Sed qũo poteſt aliquis exiſtimare aliquod tale præter genus vniuerſale prædicabile de omnibus? Si igitur rectum eſt dicere*

A *quòd vniuerſalia ſunt principia, quia ſunt vniuerſalia, tunc neceſſe eſt vt principia ſint ea, quæ ſũt magis vniuerſalia, quam formæ. & ſecundum hoc erunt principia genera prima.*

11 Cùm induxit ſermones probantes, ꝙ vlia ſunt principia, & contradicentes illis, ſ. ꝙ particularia ſunt principia, vult modo perſcrutari de vniuerſalib⁹, quæ ſunt inter genera liſſimum & indiuidua, vtrum ſint genera, aut nõ: cùm illi, qui ponũt
B vniuerſalia eſſe principia, non ponunt eſſe ea, niſi ſm ꝙ ſunt genera. Et d. Et etiam perſcrutandum eſt, &cæ. & d. in iſtis medijs, ꝙ ſunt illa, quæ cognoſcuntur cum differentijs, quia genus altiſſimum eſt ſimplex, & illa media ſunt compoſita ex genere ſuperiori, & ex differentia, per quam diuiditur iſtud genus. ſunt igitur, ſicut dixit, cognita cum differentijs, ideſt cum differentijs adiunctis cum eis. & perſcrutat' vtrũ omnia ſint genera, aut quædam. & dicit hoc, quia ſpecies ſpecialiſſima non eſt genus. Et incœpit in hac p-
C ſcrutatione perſcrutari, vtrum differentiæ ſunt magis principia q̃ genera, aut econuerſo: iſta enim media componuntur ex generibus, & differentijs. Si igitur differentiæ ſint priores generibus, tunc iſta media erunt priora altiſſimo genere: & quanto genus fuerit magis compoſitum differentijs, tanto magis primum erit. ſi autẽ genus fuerit prius differentia, erit econuerſo. & d. qm̃, ſi differentiæ fuerint principia, erũt ſm hoc principia infinita Et poteſt intelligi, ꝙ non habebimus viã ad numerãdum principia, & ſic erunt ignota apud nos. Differentię enim licet non poſſint numeri à nobis, tñ non dubitamus eas eſſe finitas apud naturam. Et forte poſuit ea infinita ſm ꝙ eſt famoſum ſcilicet. ſermo enim eius in hoc loco eſt ſm probabilitatem hominum. Et forte intelligit ꝙ, ſi fuerit poſitum ꝙ illud, qđ eſt magis particulare, eſt magis principium q̃ vniuerſale, continget vt formæ indiuiduorũ ſint principia: & ſic principia erunt infinita.

D Dfiæ terũ licet non poſſint numerari a nobis, tñ non dubitamus eas eſſe finitas apud naturam. Srm o Ariſto. in hoc loco eſt ſecundũ ꝓbabilitatẽ hominũ.

D. dicit: & iſte ſermo ſequit' dicẽtes, ꝙ principia ſunt prima genera. ita inuenitur in exemplari. & forte diminuitur ibi hæc particula, non. & tunc ſermo erit ſm ſuum manifeſtum. Et ſi exemplar eſt verum, debet tunc legi ſic. & iſtum ſermonẽ ſequuntur dicẽtes ꝙ principia ſunt genera. & ſuſtentatur ſuper hanc q̃ſtionem qm̃, cùm principia fuerint finita, & dfiæ fuerint ĩfinitæ, & gña fuerint finita, cõtinget ei neceſſario vt principia ſint gña. D. induxit rõnẽ dicentiũ, ꝙ differentiæ ſunt magis principia, q̃ prima genera, & d. Et etiam ſi vnum eſt magis primũ, &c. i. quia illud, quod diuiditur ſm
F formam, & eſt primum genus, diuiditur in aliquid, quod eſt vnum ſecundum formam: & vnum ſecundum formã peruenit diuiſio in eo ad vnum ſecundum quantitatem: ideo illud, quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatẽ, eſt magis vnũ q̃ illud, quod eſt indiuiſibile ſecundum formam. Et cùm ita ſit, illud, quod eſt minoris diuiſibilitatis, eſt propinquius naturę vnius, qđ eſt cã multitudinis. quod igitur eſt minoris diuiſibilitatis, eſt pri⁹ illo, quod eſt pluris diuiſibilitatis. ſpes igitur

G vltima eſt prior omnibus ſuperioribus. v g. homo, qui diuiditur in homines indiuiduales, non in ſpecies.

Genus nō hēt eſſe niſi i ſuis ſpēbus. Idem 7. Met. 40

D.d. Et etiam dicamus ꝙ genera rerū habētium ante & poſt, impoſſibile eſt, &c. i. ꝙ genera priora ſuis differentijs non habent eſſe niſi in ſuis differentijs, & ſunt formæ, in q̄s diuidunt. v. g. ꝙ animal non habet eſſe in actu niſi in ſuis ſpeciebus, in quas diuiditur. ſiſr color non habet eſſe niſi in ſpeciebus colorum. & numerus non habet eſſe niſi in primo numerorum, ſ. in dualitate, deinde in alijs ſpeciebus numeri: & dualitas

H eſt prima forma formarum numerorum. D.d. Et, ſi ita ſit, impoſſe eſt vt genera ſint aliud, niſi formæ ſuę. i. ꝙ genera non habent eſſe niſi cū formis. D.d. indiuidua aūt nō ſunt ante adinuicem. i. quapropter continget eis vt eſſent in ſe adinuicem. ſed vnumquodq; eorū eſt exiſtens in actu per ſe: & non eſt in eis poſterius, quod conſtituatur per prius. Deinde induxit tertiam rationem, & d. Et ēt ea, quorum quædam ſunt nobiliora, &c. i. & etiam quia manifeſtū eſt, ꝙ nobilius eſt prius viliori, &

I ſpēs vī eē nobilior genere, manifeſtum eſt ꝙ ſpecies eſt prior genere. ptius autem magis eſt principium q̄ poſterius. & dixit hoc, quia

Spēs eſt pfectio gñis ſpecies eſt perfectio generis. Manifeſtum eſt igit ex hoc ſermone, ꝙ genus non debet eſſe prius ſpecie: immo apparet nobis ex hac intentione, & prædictis, ꝙ vltima ſpecies debet eſſe prior. & hoc intendebat, cùm dixit, ꝙ prædicabilia de indiuiduis ſunt principia. i. vltimę ſpecies. Et cum induxit rationes, ꝙ ſpecies eſt prior genere, etiam īduxit rationem, ꝙ genus eſt prius ſpecie, & dixit: Et etiam dicam⁹, quomodo eſt K exiſtimandum ꝙ iſtæ formæ, &c. i. ſed poteſt aliquis dicere quomodo poſſumus dicere ꝙ formæ ſpecierū ſunt digniores ad eſſendum principia q̄ genera. principia. n. debent eē alia ab eis, quorum ſunt principia: & vt ſint habentes naturam ſeparatam per ſe. D.d. Sed quomodo poteſt aliquis exiſtimare, &c. i. ſed qūo poteſt aliquis exiſtimare in iſtis ꝙ principium eſt aliud ab eo, cuius eſt principium ſm definitionē primā: Principi debent & non exiſtimatur hoc in genere alia ab cū ſpecie. i ſpēs enim cùm eſt prin- quorū a cipium, non exiſtimatur eſſe aliud principi ſm definitionem ab eo, cuius ē prin L cipium. Primum igit genus vle prę dicabile de omnibus eſt principiū.

D.d. Si igitur rectū eſt dicere, &c. i. ſi igitur neceſſe eſt vt vniuerſalia ſint magis principia, ſm ꝙ ſunt vniuerſalia, neceſſe eſt vt formæ magis vles ſint magis principia, q̄ illę, quę ſunt min⁹ vles. ergo genera ſunt magis principia, q̄ ſpecies. & ſm hoc cō tinget vt prima genera ſint principia, cùm ſint vniuerſaliora oībus.

Quæſtiones de Vniuerſalibus. Cap. 3.

M EST autem conſequens his, & ad ſpeculandum oīum difficillima, maximeq; neceſſaria dubitatio, de qua præſens fit ſermo. Si etenim nō eſt quicquā præter ſingularia, ſingularia vero infinita ſunt, quo- Vtrū vl modo poſsibile eſt infinitorum quicqua habere ſcientiam? quatenus. n. ſit ptēter ſi vnum quid, & idem, & quate- gulana, nus vniuerſale quid eſt, eatenus ne. omnia cognoſcimus. At ſi hoc neceſſe eſt, & oportet aliquid p̄-

ter

A ter ſingularia eē, neceſſe erit, vt genera, aut vltima, aut prima, ſint præter ſingularia. hoc autē ꝙ impoſſibile ſit, paulo ante dubitauimus. Item, ſi quam maxime aliquid eſt præter totū, cùm quicquam de materia prædicetur, vtrum ſi aliqua ſpecies eſt, præter omnia eſſe aliquid oporteat, an pręter aliqua eſſe, & pręter aliqua nō eſſe, an præter nullum. Si igitur nihil præter ſingularia eſt, nihil intelligibile erit, ſed omnia ſenſibilia: & ſcientia
B nullius erit, niſi quis ſenſum dicat ſcientiam eſſe. Item nihil eēt ſempiternum, nec immobile. ſēſibilia.n. omnia corrumpūtur, & ſi motu ſunt. At, ſi nihil eſt sēpiternum, neq; generationē eſſe poſſibile eſt. neceſſe eſt enim aliquid eſſe id, quod fit, & ex quo fit, & vltimum horum ingenitum eſſe: ſiquidem ſtat, & ex nō ente fieri impoſſibile eſt. Itē generatione & motu exiſtente, neceſſe eſt vt finis etiam ſit. nec.n. infinitus eſt aliquis motus, ſed
C cuiusq; eſt finis. & fieri non eſt poſſibile, quod factum eſſe impoſſibile ſit. quod autem factū eſt, neceſſe eſt vt ſit, cùm primo factum eſt. Itē, ſi materia eſt, propterea ꝙ ingenita eſt, multo magis rationabile eſt ipſam ſubſtātiam eſſe, cùm illa exiſtat, vt hęc ſit. Si.n.nec hæc erit, nec illa, nihil erit oīno. ꝙ ſi hoc impoſſibile eſt, neceſſe eſt vt forma, & ſpecies aliquid præter totum ſit. Si aūt rurſus hoc aliquis ponet, dubium eſt de quibus hoc ponet, D
& de quibus non. ꝙ.n. de oībus non eſt poſſe, patet. nō.n. ponemus aliquam eſſe domum, præter domos ſingulares.

Et ſequitur hanc quæſtionem difficilē alia difficilior omnibus, quæ neceſſario eſt conſyderanda, et eſt iſta. Quoniam, ſi nihil fuerit aliud à rebus particularibus, & particularia ſunt infinita, quomodo eſt poſſibile vt comprehēdatur ſcientia infiniti? ſcimus.n. omnia per vniuerſale vnum permanens E
in ſua diſpoſitione. Si igitur iſte ſermo eſt neceſſarius, vt aliud ſit a particularibus, neceſſe eſt vt vltima genera, & prima ſint alia à particularibus, & iam diximus quòd hoc eſt impoſſibile. Et etiam, quando oportet affirmare vniuerſale eſſe aliud ab omnibus particularibus, dicamus igitur, quādo aliquid dicetur de materia, vtrum illud ſit aliud ab omnibus particularibus, aut eſt aliud a quibuſdā, F
aut nō eſt aliud a quibuſdam, aut non eſt aliud ab aliquo eorum. Quoniam, ſi non fuerit aliud a particularibus, nihil erit intelligibile, ſed omnia erunt ſenſibilia: & impoſſibile erit vt aliquid ſciatur per ſcientiam, niſi aliquis fingat quòd ſenſus eſt ſciētia. Et etiam erit impoſſibile aliquid eſſe æternum, & immobile. omnia enim ſenſibilia

G *ſunt corruptibilia. Sed, ſi nihil fuerit æternum & immobile, impoſſibile erit generationem eſſe. neceſſe enim erit generationem eſſe, & ex quo fit generatio, & vt principia iſtorum ſint ingenerabilia, ſi ceſſent. Et eſt impoßibile vt aliquid ſit ex nihilo. quoniam, ſi generatio eſt, neceſſe eſt vt motus habeat finem. nullus enim motus eſt infinitus, ſed omnis motus habet finem & complementum. & im-*

H *poßibile eſt vt ſit illud, quod impoßibile eſt vt fiat, illud autem, quod fit, eſt poßibile ī primo, quod fit neceſſario. Et etiam, ſi res vniuerſalis eſt materia, quia non generatur, neceſſe eſt vt ſubſtantia ſit magis prima quàm materia. Quoniam, ſi vniuerſale non fuerit materia, neque ſubſtantia comprehenſibilis nihil erit omnino. ſi igitur non fuerit hoc, erit vniuerſale, quod eſt aliud ab iſtis particulari-*

I *bus forma, & figura neceſſario. Si igitur finxerit aliquis hoc, continget ei aliquod inopinabile. non enim poteſt dicere, quòd hoc eſt poſſibile in omnibus rebus, ſed in quibuſdam eſſe, in quibuſdam non. manifeſtum eſt. n. quòd impoßibile eſt hoc eſſe in omnibus rebus. nō enī dicimus, quòd domus ſit aliud à domibus ſingularibus.*

12 Intendit in hoc capitulo inducere ſermones probantes ſuperficiete nus, ꝙ vniuerſalia ſunt exiſtentia p K
ſe, quæ mouerunt Platonem ad dicendum formas eſſe, & d. Qm̄, ſi nihil fuerit aliud à rebus particularibus, &c. Et iſte ſermo manifeſtꝰ eſt. & abbreuiatio eius eſt, ꝙ ſi non fuerint hæc vniuerſalia non trāſmutabilia, neq; corruptibilia, quæ determinent etiam particularia, non erit ſcientia neceſſaria aliquo modo, neque ſcientia determinans continens ſcitum oīum. qm̄ particularia ſunt infinita: & infinita ſunt indeterminabilia: & ideo ſcientia non erit determinans: ſicut etiam neq; neceſſaria: quia particularia ſunt infinita, L
& ſemper in tranſmutatione. D.d. ſcimus enim omnia, &c i. qm̄ manifeſtum eſt, ꝙ nos ſcimus omnia particularia per vnum vle intranſmutabile determinans ea. ſi igitur vle non fuerit, tunc ſcientia erit falſa. Et hoc intendebat, cùm d. Si igitur iſte ſermo, &c. i. ſi igitur fuerit neceſſarium hoc, quod dixim', ꝙ in ſciētia particularium neceſſarium eſt vnum, quod eſt vle intranſmutabile, neceſſe vt extra animam ſit aliud quid à rebus particularibus. D.d. neceſſe eſt, &c. i. &, cùm fuerit neceſſarium aliquid eſſe aliud à particula- M
ribus, quod eſt cauſa ſcientiæ, & vle eſt huiuſmodi, neceſſe eſt vt prima genera, & vltimæ ſpecies, & quę sūt inter ea ſint exiſtentia extra animā alia à rebus particularibꝰ, & vt principia earum ſint prima genera. ſed iam diximus prius impoſſibilia cōtingentia poſitioni vniuerſaliū abſtractorum. D.d. Et, etiam qm̄ oportet affirmare vle eſſe, quia eſſe vle non habet dubium: qm̄ dubiū non Nō eſt dubiū vle eē: ſi ē dubiū quidſit natura ipſius.
eſt niſi de natura eius quid ipſa ſit.

Deinde d dicamus igitur, quando aliquid

A aliquid dicetur, &c. i. dicamus igit̃ ꝙ manifestum est, ꝙ vnũ quid prædicatur de materia particularium. Cùm igitur aliquid fuerit prædicatum de rebus particularium materialiũ, vtrũ illud quid est aliud ab omnibus particularibus, de quibus prędicatur, aut est aliud à qbusdã, aut non est aliud à quibusdam, aut est omnia eorum. Si posuerimus ꝙ nihil est aliud à particularibus, nihil erit scitum omnino: nisi aliquis vocet comprehẽsionem sensus sciẽtiam. & etiam contingit vl'r ex positione, ꝙ nihil aliud est q̃ particula-

B ria sensibilia, vt nihil sit æternum & immobile: qm̃ omnia sensibilia sũt corruptibilia. Deinde dedit impossibile contingens, si æternum & immobile non est. & dixit: Sed, si nihil fuerit æternũ & immobile, non erit generatio. quoniã, si generatio est semper, necesse est vt sit aliq̃d, quod agat generationem primo, & quod sit ingenerabile, & aliquid, ex quo fit primo generatio, quod est etiam non generabile Deinde dicit: & vt sint principia istorum, &c. idest, ne-

C cesse est enim vt principia generationis non sint generabilia, cũ nihil fiat ex nihilo, neque in infinitũ. Et, cũ ita sit, necesse ẽ vt generatio cesset, & vt incipiat etiam à causa sine motore. Deinde dicit: qm̃, si generatio erit, necesse est vt motus habeat finem. qm̃, si motus generationis fuerit infinitus, non erit generatum, idest non complebitur sua generatio. Deinde dicit: & impossibile est vt si illud, quod ipossibile est vt fiat. idest, & signum eius, ꝙ impossibile est motum rectum infinitum esse, est ꝙ iste motus impossibile ẽ vt fiat, s. vt compleat: & illud, cuius esse non cõpletur, non incipit D fieri, neq; est possibile vt incipiat fieri. Et istud signum dictum est etiã ab eo in. 6. Physicorũ, cũ dixit illic: Tex. cõ. 9. verbi gratia, quia impossibile est inueniri hoiem in stadio idest, ipossibile est vt iste homo sit in generatione. Et ista est dubitatio in continuatione generatiõis. & iam soluit istam quæstionem in Physicis, vbi determinauit ꝙ est impossibile in motu reciprocabili fm generationem, fm ꝙ generabile fit ex corruptibili, & corruptibile ex gñabili. Deinde dicit: Et etiã, si res vniuersalis est materia, & cætera. idest, & E etiam, si vniuersale non transmutabile debet esse materia, qa vtrunq; est ingenerabile, tunc forma est magis digna esse hoc, quia non generatur, neq; corrumpitur, & ens in actu: & materia in potẽtia. Deinde dicit. Quoniam, si vniuersale non fuerit materia, &c. & dixit hoc, quia vniuersale cùm est substantia: &, cùm nulla substantia est præter hæc duo fm famositatem: continget ꝙ, si vniuersale non fuerit aliquod istorũ, ꝙ non erit aliquod entium. Deinde dicit: si igitur non fuerit hoc, &c. i. si igitur vniuersale non fuerit mate- F ria, necesse est vt vniuersale, quod est aliud à particularibus, sit forma & figura. D. dicit: Si igitur aliquis finxerit hoc, &c. idest, & si aliquis posuerit ipsum esse existens extra animam, ita ꝙ substantia sit existẽs per se, contingent ei impossibilia. Nõ enim potest ponere omnia vniuersalia esse talia, sed quædam. & innuit exceptionem vniuersaliũ rerũ artificialium, & vniuersalium accidentiũ, quæ nullus põt ponere substantias abstractas. Hoc. n. non põt

Idẽ. 1. Phy. 33. & 34.

G dici niſi in ſubſtantijs rerum naturalium. nullus. n. poteſt dicere domum eſſe vſem exiſtentem extra animam artificis aliam à domibus particularibus,& literam vniuerſalem eſſe aliã à literis particularib⁹.

Null⁹ põt fingeꝛ vniuerſale ſeparatũ in artificialibus.

Et ad hæc vtrũ vna erit omnium ſubſtantia, vtputa hominum.Sed abſurdum eſt. non. n. vnum eſſent omnia,quorũ ſubſtãtia vna,ſed multa atq; diuerſa. ſed hoc etiam inconueniens eſt.Simul autem quomodo materia vnum quodq; horum eſt,

H & eſt totum hæc ambo?

Et cum hoc perſcrutãdum eſt, vtrum ſubſtantia omnium hominũ eſt vna,aut nõ. Si.n. dixerimus quòd ſubſtantia eorum eſt vna, cõtinget inopinabile. quoniam omnia,quorum ſubſtantia eſt vna, ſunt vnum.& ſi dixerimus quòd ſubſtantiæ eorũ diuerſæ ſunt, hoc etiam erit impoſſibile.Et cum hoc quomodo poteſt eſſe ut materia ſit in aliqua hora quælibet iſtarum,

I *cùm omne ſit vtrunq;, ſcilicet vniuerſalia & particularia.*

13 Et perſcrutandum eſt etiã, vtrũ ſubſtantia oĩum entiũ eſt vna ſubſtãtia,aut plures.Si igiť vna, auferť multitudo,& erit ens vnum, qđ eſt contra ſenſum. Et,ſi ſubſtantiæ entium fuerint plures, nihil erit ĩ ſpecie omnino,in quo cõicent duo,qđ eſt impoſſe. Et, ſi dixerimus q̃ nihil eſt vnũ omnino,qũo ẽ poſſe vt materia ſit in aliqua hora eadẽ cũ oĩb⁹ particularibus,in quibus exiſtit? & hoc eſt vtrunq;,ſ.materia,& qđ recipit materiam. Et ĩtendit ſicut dixi-K mus q̃ nihil eſt vnũ oĩno. põt.n.aliquis dicere q̃ materia inuenitur diſtincta ĩ aliqua hora ab indiuiduis, quorum eſt materia.

Vtrum principia ſint eadem numero, vel ſpecie. Et an corruptibilium,& incorruptibilium eadẽ ſint principia, vel ne. Cap.4.

ITem de principijs hoc etiam aliquis dubitabit.nam ſi ſpẽ ſunt vnũ,nihil erit numero vnũ,nec ipſum vnũ,&ipſiũ ens. Ipſumq; ſcire qũo erit, ſi non aliquod vnum in oĩb⁹ eritť At ve- L ro ſi vnũ numero,quodq; principiorũ vnum,& non, vt in ſenſibilibus,alia aliorũ,vtputa huius ſyllabæ cum ſpecie ſit eadẽ, ẽt principia ſpẽ eadem ſunt.etenim hæc nũero alia ſunt. Quòd ſi non ita,ſed principia entiũ numero ſunt vnum, non erit põter elemẽta aliquid aliud. numero enim vnum dicere,aut ſingulare,nil differt.ita.n. ſingulare dicimus,quod vnum numero eſt: vſe vero,quod in his. quemadmodum ſi vocis elementa,eò q̃ M vnũ numero eſt,determinata eſſent,neceſſe eſſet tot omnes literas eſſe,quot elementa, cum nõ eſſent duo,aut plura eadem.

Vtrũ principia ſint eadẽ numero, vel ſpecie.

Et quærendum eſt etiam quæſtionem difficilem de principijs. quoniam, ſi principia ſint vnũ in forma,nihil eſt vnum in numero. neq; unum generabile.Et ſi ita ſit, & nullum vnum ſit prædicatum de omnibus rebus quomodo eſt ſciẽ

tia

A *tia,aut cognitio? Si autem omnia principia ſint vnum in numero, et non fuerint principia quorundam alia à principijs quorundam, ſicut principia rerum ſenſibilium, v.g. quòd iſta litera & alia eſt vna in forma, et principia earum ſunt vna in forma, & diuerſa in numero. Si igitur principia entium non fuerint talia, ſed vnum numero, non erit aliud ab elementis. nulla enim eſt differentia inter dicere*

B *ſermonem dicentem vnum in numero, & dicentem vnum particulare. ab vno autem particulari nõ niſi vnum particulare, quare nec ab vno numero non niſi vnum numero. dicimus.n. in omni eſſe particulare in eo, quod eſt vnum in numero: & dicimus vniuerſale de illo, quod prædicatur de iſtis particularibus. v.g. quòd ſi elemẽta vocis eſſent terminata ĩ numero, tũc omnes literæ eſſent ſecundum nu-*

C *merum elementorum, neq; multiplicarentur, neq; magis eſſent.*

Iſta q̃ſtio eſt dicens, vtrũ princi-
14 pia ſenſibilia ſunt omnia vnũ ĩ forma, aut vnum in numero. Et d. q̃, ſi omnia fuerint vnum ſm formã, nihil erit hoc ſm numerũ, neq; vnũ generabile erit vnum ſm numerũ: quod eſt valde inopinabile. &, cum hoc non fuerit vnũ particulare, nõ erunt multa particularia: & ſic non erit vſe: & ſic non erit ſcĩa. hoc igit̃ contingit, ſi principia fuerint vnũ ſm formam. D.d. Si aũt oĩa princi-

pia, &c. i. ſi autem vnũquodq; prin D
cipium rerum ſenſibiliũ fuerit vnũ in nũero, & non fuerit quoddã vnũ ſm formã, neq; diuerſa ſm formã, ſicut eſt diſpoſitio in principijs rerũ ſenſibilium, & in rebus ipſis ſenſibilibus, & nõ fuerit illic vnum ſm formam omnino, & oĩa principia fuerint vnum ſm numerum, nihil erit aliud ab ipſis elementis. i. ſi igit̃ principia entium nõ fuerint talia, nihil erit aliud ab elementis. D.d. cãm in hoc, & d. nulla. n. eſt differentia &c. i. & hoc neceſſe eſt. quoniã vnũ numero ſynonymum eſt cum par- Vnũ nũe-
ticulari: &, cùm iſta principia non ro ſynony
fuerint niſi particularia, nõ erit vſe E
oĩno, ſ. forma. &, cùm ita ſit, nihil mũ eſt cũ
erit aliud à principijs, cùm poſuerimus q̃ nihil eſt hoc aliud à particu- gticulari.
laribus, q̃m ex vno non fit compoſitum. Et, quia aliquis poteſt dicere, q̃ principia ſunt vnum in numero tm̃, & generata ex eis ſunt multa in numero, dedit inopinabile contingens ex hoc, & eſt q̃m tunc generabilia eſſent ſm numerum primorũ principiorũ, & non magis, & d. v.g. &c. i. q̃m, ſi elemẽta vocis eſſent terminata in numero, i. particularia, tunc voces eſſent ſm numerum eo- F
rum, & non generarentur à literis plus ſuo numero.

Nihilo autem minor dubitatio & à præſentibus & à prioribus prætermiſſa eſt, vtrum eadem corruptibilium & incorruptibilium principia ſint, an diuerſa. Si enim eadem ſunt, quomodo hæc quidem incorruptibilia, hęc vero corruptibilia ſũt & propter quam cauſam? Quicunque igitur circa tẽpora Heſiodi

G ſiodi fuerunt,& cuncti Theologi,ſolum quò ad ſibi perſuaderent,curæ habuerunt, nos autẽ contempſerũt.Cùm enim principia Deos facerent, & ex Dijs fuiſſe dicerent,quæcunq; nõ guſtarunt nectar, & ambroſiam, mortalia dicunt fuiſſe. Manifeſtũ autẽ eſt, q; ſibi ipſis hæc nomina cognita dicẽtes,talesq; afferentes cauſas. ſupra vires noſtras dixerunt.nam.ſi voluptatis gratia ea attigerunt, nequaquã ſunt ipſius eẽ cauſa nectar,
H & ambroſia.q; ſi ipſius eſſe gratia,quomodo eſſent ſempiterni cùm alimento indigerent? Sed de his.quæ fabuloſe & ſophiſtice dicuntur,non eſt dignum accurate conſyderare. Ab illis vero,qui per demonſtrationem dicunt,petere oportet, ac interrogare,cur cùm ex eiſdẽ ſint, hæc quidem entium ſempiterna natura ſunt,hæc vero corrumpuntur?cũ aũt neq; dicant cãm, neque rationabile ſit ita ſe habere, patet q; nõ ſunt eorũ eadẽ prin-
I cipia neq; cauſę.Emped. nanq;, quem quis maxime ſibi ipſi putauerit conſona dicere, is quoq; idẽ paſſus eſt.ponit. n. quoddã principium corruptionis cãm, contentionem. nihilominus tñ & hæc videbitur generare, præter Deum,dicit enim.

,, Ex quibus omnia q̃ erant,quę ſunt,quæq; in poſterum erunt,
,, Ac arbores pullularunt, & viri, ac mulieres, (triti,
,, Ferę,alitesq;,& piſces I aq̃ nu-

Ac Dñj longæui. K
At etiam abſque his patet.nam, ,,
ſi non ineſſet in rebus contẽtio, -
vnum omnia,vt ait,eſſent.cum enim conueniant, tunc extima ſtatuitur contentio.Vnde & accidit ei felicisſimum Deum minus ſapientem cæteris eſſe. non enim cognoſcit omnia elementa.contentionem nanq; nõ hẽt. Vide 1. d
cognitio autem ſimilis ſimili. Aſa. t.25.
Terra enim ait,terram inſpici- ,,
mus,aquam vero aqua:
Aetheræ autem æthera diuũ, ,,
ſed igne ignem manifeſtum. L
Ac amicitia amicitiam, & con ,,
tentionẽ contentione ꝓnitioſa.
Sed vnde ſermo digreſſus eſt, hoc eſt manifeſtum, quod accidit ei,contentionem non magis corruptionis,q̃ ipſius eſſe cauſam eſſe. ſimiliter nec amicitiã ipſius eſſe.cum enim congreget in vnum.corrumpit cætera. & ſimul ipſius trãſmutationis nullam cauſam dicit,niſi qđ ita natura aptum eſt.ait enim.

Ignis cibo nõ ẽ ſempiternum.

Magna contentio in membris ,,
nutrita fuit. M
Ac ad honores aſcendit tempo ,,
re perfecto.
Quod eis cũ alternum ſit, am- ,,
plum præceſſit iuſiurandum.
Tanquam neceſſe ſit quidẽ trãſmutari,causã tñ neceſſario nullã manifeſtat. tñ tñ ſibi ipſi conſentanee dicit, q; non facit hæc quidem entium corruptibilia, hæc vero ĩcorruptibilia.ſed oſa corruptibilia,præter elementa.
Quæ autem dicitur nunc dubi-

tatio

A tatio eſt,cur ſi omnia ex eiſdem ſunt,hæc quidem ſunt, hæc vero non. Quòd igitur non ſint eadem principia,hæc demũ dicta ſint. Quòd ſi diuerſa principia ſunt,vnaqdẽ dubitatio eſt,vtrũ incorruptibilia ẽt iſta erunt, an corruptibilia. Si.n.corruptibilia,patet ꝙ neceſſe ẽ ea quoꝙ ex aliqb⁹ eſſe.oĩa.n.in illa, ex qbus ſunt,corrumpuntur. quare accidit principiorum alia eſſe principia priora.hoc autem impoſſibile,ſiue ſtatur, ſiue in infinitũ progreditur. Item, ſi principia adimentur, corruptibilia quomodo erunt? Quòd ſi incorruptibilia ſunt,cur ex his quidem cùm incorruptibilia ſint,corruptibilia erunt, ex alteris vero in corruptibilia? hoc enim nõ eſt rationabile, ſed aut impoſſibile eſt,aut multis ĩdiget rationib⁹. Item nemo conatus eſt alia oſtẽdere,ſed eadem omnium principia dicũt,& quod primo dubitatum eſt,tanquam paruũ quiddam putantes,prætereunt.

Oĩa corrũpunt̃ in ea ex quibus ſunt. Idẽ.i phy. te.65. &69.ph.45

B

C *Et nos dimiſimus perſcrutari de quæſtione non minus difficili p̃dictis. & eſt vtrum principia corruptibilium ſint principia incorruptibilium, aut alia. Quoniam, ſi principia corruptibilium fuerint principia incorruptibiliũ, quomodo quædam erunt corruptibilia,et quædam incorruptibilia? & quare? Epicurei autem, & omnes loquentes in Diuinis laborant ratione ad ſufficientiam ſolum, non ad veritatem. Ponunt enim principia eſſe Deos, & ex Deis: et fingunt quòd principia,quæ nõ potauerunt de ſublimatione, & non guſtauerunt de manna, & nectare,moriũtur. Manifeſtũ eſt igitur, quòd ipſi dixerũt iſta, & ſunt nota apud eos. ſed hoc, quod poſuerũt de iſtis cauſis,quoniã guſtant & potant,eſt extra rõnes noſtras. quoniam ſi receptio eorum eſt propter voluptatem,tunc nec nectar, nec mamna eſt cauſa alicuius permanẽtiæ. & ſi illa receptio eſt vt eſſentiæ eorum remaneant, qũo erunt æterna, & indigent cibo? Et ideo non oportet perſcrutari de ſermonibus eorum, quorũ Philoſophia eſt ſimilis picturæ. Sed oportet perſcrutari, & quærere à dicentibus illud,quod dixerunt, ſecundum demonſtrationem,quare, ſi principia rerum ſunt conuenientia, accidit quòd quædam ſunt ſemper permanentia, & quædam corruptibilia: & non eſt neceſſe, vt iſta ſint ſic, cũ non dabunt cãm in hoc. manifeſtum eſt igitur,quòd principia entium non ſunt conuenientia. Si igitur aliquis exiſtimauerit ſe dicere aliquid ĩ hoc, cõtinget ei quod cõtigit Empedocli. Emp.n.finxit,quòd lis eſt cauſa corruptionis, & principiũ eius. & exiſtimat quòd iſta lis generat omnia præter vnum.

D *a.Leuſ

E

F

&

G & oĩa præter Deum facta ſunt ab hac lite. Fingit enim in ſuo ſermone manifeſtum eſſe, quòd ex lite eſt generatio omnium, quæ fuerunt, & quæ ſunt, & quæ erunt: & quòd ex ea naſcuntur arbores viri, & mulieres, & piſces, quorum nutrimentum eſt in aqua, & Dij, quorum vita eſt longiſſima, & alia. Et fingit quòd, ſi lis non eſſet in rebus, omnia eſſent vnũ. lis enim cum fuerit cum rebus, di

H ſperget eas, & non dimittet eas quieſcere. Accidit igitur ex hoc ſermone, vt Deus, qui eſt perfectus in ſcientia, ſit minoris ſcientiæ quam aliud, cum neſciat omnia elementa. quia lis non eſt in eo, et ſimile cognoſcitur per ſimile. Verbi gratia, terra per terram, & aqua per aquam, et amicitia per amicitiam, & lis per litem. Manifeſtum eſt igitur quod accidit ex ſuo ſermone, vt lis ſit cauſa

I corruptionis, non cauſa generationis. et ſecundum hunc modum accidit, vt amicitia non ſit cauſa generationis. quoniam, cũ congregata fuerint aliqua in vnum, corrumpuntur alia. & cum hoc Empedocles non tetigit, quæ eſt cauſa tranſmutationis rerum, ſed finxit quod natura earum eſt ita. & finxit quòd cũ lis, quæ eſt maxima, fuerit intermiſta in membris, & admixta in eis omne genera, erit generans in fine temporis illud, K quod tranſmutatur, & tranſmutat res, & abſtrahit eas à termino. Et ſecundum hunc ſermonem apparet quòd tranſmutẽtur res neceſſario. neq; narrauit quæ eſt cauſa huiuſmodi neceſſitatis, ſed tantũ dicit hunc modum ſermonis, quaſi eſſet manifeſtus. & non fingit quòd quædã entia corrumpuntur, & quædã non corrumpuntur, ſed fingit quòd omnia entia ſunt corruptibilia præter ele- L menta. Noſtra autem perſcrutatio, & quæſtio difficilis eſt, quare quædam corrumpuntur, et quædam non, ſi ſint ex eiſdem principijs. Et hoc, quod diximus, ſufficit in hoc, quòd principia rerum non ſunt eadem. Si autem principia ſunt diuerſa, contingit etiam quæſtio difficilis, vtrum iſta principia corrumpantur, aut nõ. Manifeſtum eſt igitur, ſi corrumpantur, quòd ſunt ex alijs neceſſario. M omnia enim corrupta reuertuntur ad ea, ex quibus ſunt. & ſic accidit vt principia habeant alia principia quod eſt impoſſibile. hoc enim procedit in infinitum. Et etiam, ſi principia corrumpantur, & conſtituatur, quomodo erit generatio rerum corruptibilium? Et etiam ſi principia non corrumpantur, quomodo ex quibuſdam principijs non corruptibilibus ſunt corruptibi-

A *lia, & ex quibuſdam incorruptibilia. hoc enim non eſt rectum: ſed aut impoßibile eſt hoc eſſe, aut indiget multo ſermone ad confirmandum hoc. Et etiam nullus dixit, quòd principia ſunt diuerſa, ſed omnes finxerunt, quòd principia omnium ſunt eadem, & voluerunt perſcrutari de prædicta quæſtione, vt illi, qui perſcrutati ſunt de hac quæſtione.*

15 B Iſta quęſtio fit ponendo eſſe aliqua hic æterna, & aliqua corruptibilia, & vtraque habere principia. Et d. Qm̃, ſi principia rerũ corruptibilium, &c. i. ſi enim dixerimus, ꝙ principia rerum incorruptibiliſ & corruptibilium ſunt eadem, qũo ex eiſdem principijs fiunt corrupti bilia & incorruptibilia? & cauſa in æternitate & corruptiõe ſunt principia? D. d. Epicurei aũt, & oẽs loquentes in Diuinis, &c. & intendit ꝑ loquentes in Diuinis loquẽtes ſermonem extra intellectũ hominis. & ideo dixit, ꝙ iſti in ſermone ſuo ſufficiunt ſibi, non nobis: quia ipſi C intelligunt per Apologos, aliquas intentiones, per quas ſunt contenti. D. d. Ponũt. n. principia eſſe Deos, & ex Deis. ideſt ponunt. n. principia eiuſdem naturæ, & faciunt ea diuina, & eſt natura rerum ingenerabilium: & faciunt Deos corruptibiles ex incorruptibilibus. D. d. cãm eorũ in hoc, & d. & fingunt ꝙ principia, quæ non potant, &c. i. dicũt ꝙ Dij, qui potant aquam de tali loco noto, & guſtant de tali, ſunt immortales: & Dij, qui non guſtant, ſunt mortales. D. d. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ ipſi dixerunt iſta, &c. i. & D diximus, ꝙ ſollicitudo eorum fuit, vt ſufficerent ſibi: ꝙa dixerunt iſta, & ipſi intelligunt intentiones, quas ipſi apologizauerunt in hoc. D. d. ſed hoc, quod poſuerũt de iſtis cauſis, &c. i. & hoc, quod poſuerunt de differentia inter corruptibile & incorruptibile, eſt extra intellectum hoĩs. qm̃, ſi potant aquam de illo loco, & recipiũt cibũ ab illo loco alio ꝓp delectationem, tunc delectatio, ſm ꝙ eſt delectatio, non eſt cã permanentiæ alicuius rei. Deinde dicit: qm̃, ſi receptio, &c. ideſt, & ſi accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, vt non moriantur, mirum eſt quomodo qui indiget cibo & potu remaneat in æternum. cibus enim, & potus non ſunt neceſſarij, niſi vt reſtaurent corruptum. qũo igitur remanet ęternum illud, quod eſt innatũ corrumpi? Et, ꝙa iſte ſermo nõ eſt dignus vt perſcrutetur de eo in ſcientijs, d. Et iõ non opꝫ perſcrutari, &c. D. d. Sed oportet perſcrutari, &c. ideſt, ſed oportet quærere de hoc ab eis, qui dicũt illud, quod dicunt, ſm demonſtrationẽ, ſ. quomodo oĩa fiunt ex eiſdem principijs in natura, & quędã ꝑ ſunt æterna, & quædam corruptibilia, cùm cauſa permanentię & nõ permanentiæ nihil aliud ſit niſi natura illius, quod eſt cauſa. Deinde dicit: manifeſtũ eſt igitur, ꝙ principia entium non ſunt conuenientia, ideſt, manifeſtũ eſt igitur, quoniam cùm principia rerum corruptibilium fuerint per ſuam naturam, & permanentia rerum ęternarum ſint etiam per ſuam naturam, & natura eorum non eſt niſi cauſę, ex quibus componuntur, manifeſtum

Delectatio, ſcđm ꝙ eſt delectatio, nõ é cã permanentiæ alicuius rei.

E Cibꝰ, & ꝓpotꝰ nõ ſunt neceſſarij, niſi vt reſtaurent corruptũ.

G ſtum eſt ꝙ cauſæ generabilium & corruptibiliū alię ſunt à cauſis æternorum. D.d. Si igitur aliquis exiſtimauerit ſe dicere, &c. i. & ideo, ſi aliquis voluerit dare rōnē in hoc, contingetei quæſtio ſimilis contingenti Empedocli. Empe. n. dixit ī hoc, ꝙ lis eſt cā corruptionis, & ꝙ amicitia eſt cauſa generationis: & ꝙ entium quædā ſunt facta ex quatuor elementis, & lite & amicitia, & ſunt generabilia & corruptibilia: & quędam ſunt facta ex quatuor elementis, & amicitia ſine lite. & hoc eſt cœlū, qđ eſt Deus apud ipſum. Et, cū
H narrauit ſermonem Emped. induxit ſermonem eius, ne aliquis fingat ꝙ diminutus erat Ariſt. in illo, & d. Fingit. n. in ſuo ſermone eſſe manifeſtum. &c. i. quoniam Empedo in hoc, ꝙ ponit litem cām corruptionis, contradicit ſibi in hoc, ꝙ ponit eam neceſſariā in generatione omnium generabilium. Deinde induxit cauſām, propter quam ponebat litem eſſe neceſſariam in oībus generabilibus, & d. Et fingit, ꝙ ſi lis non eſſet, &c i. & Emped. opinabatur ꝙ amicitia, qñ dominatur, facit entia eſſe vnum: & ideo lis eſt ne-
I ceſſaria in multiplicando & diſpargendo, & amicitia in adunando. D. dedit inopinabile contingens ex illis, & d Accidit igitur ex hoc ſermone, vt Deus &c. i. & contingit Empedocli in hac opinione, vt Deus ſit minoris ſcientiæ alijs. Scientia. n. apud ipſum, & alios Antiquos ſit p ſimile. Dicunt. n. ꝙ terra cognoſcitur per terrā, q̄ eſt in nobis, & aqua per aquā, & amicitia per amicitiā, & lis p litē: ſed in Deo non eſt lis: ergo nō cognoſcit litē, neq; qđ fit ex ea: ergo eſt minoris ſcīæ oībus entibus. D. d. Manifeſtū eſt igitur ꝙ ac- K
cidit ex ſuo ſermone, &c. i cōtingit igitur ex ſermone Empe. dicētis ꝙ lis eſt cā corruptionis, vt lis ſit cauſa corruptionis, ipſa & amicitia. D. dedit cauſam pp quam accidit, vt amicitia ſit cā corruptiōis, & d. q̄ñ, cū cōgregata fuerint aliqua in vnū, corrūpent alia. D. d. & cū hoc Emped. non narrauit, &c. i. & cū hoc, ꝙ iſte hō ponit cauſas mouētes, tū nō pōt dare nobis cauſas generationis & corruptiōis. Quęrit. n. ab eo qua re amicitia agit ī aliqua hora, & lis in alia tūc. n. coget ad dicendū ſer- L
monē negantiſi cām agentē, q dicunt, ꝙ natura entiū quęrit de neceſſitate generationē & corruptionē. Deinde induxit ſermonē eius, ex quo contingit hoc, & d. & finxit, ꝙ cūm lis maxima, &c. ideſt & iſte homo in rei veritate nullā cauſam dedit in generatiōe. D. enim quòd, cūm lis maxima impoſita eſt ī mēbris animalium, tūc membra eius fuerunt generata: quia diſtinguit vnum congregatum, deinde in fine temporis venient oīa ad corruptionē propter litem. Sed m igitur hunc ſermonē cōtingit vt res generentur p ſe, & corrumpantur per ſe. M
& ſic nihil prodeſt ponere hāc cām mouentē in generatione & cotruptione, ſed erunt ſicut illi, qui non ponūt in generatiōe, neq; in corruptione cauſam mouētem omnino, & ſunt dicentes materiam. Deinde dicit neque narrauit, quæ eſt cauſa huiuſmodi neceſſitatis, &c. ideſt & ſecundum hoc, ſermo eius erit imperfectior ſermone dicentium neceſſitatem eſſe. Illi enim dicunt neceſſitatem, & dant cauſam neceſſitatis, & eſt materia: iſte aūt nullam

cauſam

A cauſam dedit, qũaſi cauſa neceſſitatis eſſet manifeſta p ſe. D.d & non fingit, ꝙ quædã entia corrumpuntur &c. i. & nõ eſt opinio Empedo. ꝙ quædã entia ſunt corruptibilia, & quædã nõ, ſed opinat' ꝙ oĩa corrumpunt' præter elementa. & dixit hoc, quia quæſtio, de qua loquebat', non accidit niſi ponẽtibus duos modos entiũ, ſ. corruptibilẽ & incorruptibilẽ: & cauſę eorũ ſunt eędẽ. Et, cũ declarauit, ꝙ iſta q̃ſtio nõ cõtingit Empedo. niſi inquantũ ponit principiũ primũ incorruptibile, quia in
B eo nõ eſt lis longo tpe, nõ incorruptibile ſimplr, reuerſus eſt ad quæſtionẽ p̃dictã, & d. Noſtra aũt pſcrutatio, &c. i. & cũ ſermo eduxit nos à quæſtione intẽta pp hoc, q̃ accidit ex verbis cum Empedocle, reuertamur modo ad quæſtionẽ noſtrã, ſ. quare quædã entia ſunt corruptibilia, & quædã nõ, cũ habeant eadem principia. & qd diximus de impoſſibilibus cõtingẽtibus huic poſitioni ſufficit. D. incœpit dicẽte impoſſia cõtingẽtia ſermoni cõtradicenti, ſ. ſi principia fuerint diuerſa, & d. Si aũt principia, &c. i. & ſi poſuerimus ꝙ principia rerũ corruptibiliũ ſunt
C alia à principijs rerũ incorruptibiliũ, cõtingit nobis quæſtio difficilis: & eſt, vtrũ principia corruptibiliũ ſint corruptibilia, aut incorruptibilia. Manifeſtũ eſt enim, ſi principia corruptibiliũ fuerint corruptibilia, ꝙ ſunt ex alijs principijs neceſſario. qm̃ oĕ corruptũ diſſoluit' in ea, ex quibus cõponit'. Si igit' principia rerum corruptibiliũ fuerint corruptibilia, neceſſario habent principia. & accidit ex hoc impoſſe: & eſt ꝙ principia habent principia. & hoc procederet in infinitũ, & facient entia infinita eſſe in actu eſſentialr. D.d. D
Et etiã, ſi principia nõ corrumpantur, &c. i. &, ſi principia rerũ corruptibiliũ ſunt incorruptibilia, ſicut principia incorruptibilium, qua de cauſa fiũt à principijs incorruptibilibus q̃dã incorruptibilia, & quædã corruptibilia. hoc. n. aut eſt impoſſe, aut indiget maximo ſermone ī cauſam illius dandã. Et, quia d. difficultatẽ cõtingentẽ poſitioni principiorum rerũ corruptibiliũ & incorruptibiliũ eſſe diuerſa, d. Et ét nullus dixit, &c. i. & pp apparentiã impoſſibiliũ cõtingentiũ poſitioni principiorũ diuerſorũ, ſ. incorruptibiliũ E
& corruptibiliũ, ita ꝙ quædã agant corruptionẽ, & quædã permanẽtiã, ideo nullus Antiquorum dixit hoc eſſe, ſed dixerũt ꝙ principia omniũ ſunt eadem, & laborauerũt perſcrutando de q̃ſtione difficili, quã diximus. & dixit hoc vilipẽdendo dicentes duos Deos eſſe, quorũ vnus agit bonum, & alius malum.

Vilipẽdendi ſunt dicẽtes duos eſſe Deos, quoꝝ vn⁹ agit bonũ alĩ⁹ malũ.

An ens & vnum ſint rerum ſubſtantiæ. Cap. 5.

OMnium aũt & ad ſpeculandũ difficillimũ, & ad cognoſcendũ veritatem F
maxime neceſſariũ eſt: vtrum ipſum ens, & ipſum vnũ ſubſtãtiæ entiũ ſint, & nõ aliq̃d aliud vtrunq; eorũ ſit, ſed hoc vnum, illud vero ens ſit: aut oporteat quid nã ſit ipſum ens, & ipſum vnũ quærere, tanquã altera natura ſubiecta. Quidã enim illo, quidã vero hoc modo putãt natura habere. Plato nanq;, ac Pythagorici nõ eſſe aliud q̃d ipm ens, nec ipſum vnum aiebãt, ſed

hoc

G hoc eorũ naturã eſſe tanquã ſub ſtantia idem vnũ, & ens, eſſet. Qui aũt de natura tractarũt, vt Empedocles, tanquã in magis cognitũ reducens, dicit ꝙ vnũ eſt ens. videri nanꝙ poſſit dicere hoc amicitiã eſſe. cauſa enim hæc oĩbus eſt, vt vnũ ſint, Alĩ vero ignẽ, & alĩ aerem aiunt ipſum vnum, & ipſum ens eſſe, ex quo entia & eẽ & facta eſſe. Silr, & qui plura elementa ponunt. neceſſe enim & his eſt tot eſſe dicere ipſum ens, & ipſum vnum,
H quot aiũt principia eſſe. Accidit aũt, ſi quis nõ ponet eſſe aliquã ſubſtantiã ipſum vnũ, & ipſum ens, nec aliorũ vniuerſaliũ quicquã eſſe. hæc enim vltia maxime omniũ ſunt. Quòd ſi non eſt aliquid ipſum ens, & ipſum vnũ, multo minus quicquã aliorũ ſit p̃ter ea, q̃ ſingularia dicunt. Itẽ, ſi ipſum vnũ non ſit ſubſtantia, patet ꝙ neq; numer⁹ erit tanquã natura alia ſeparata ab entibus. numerus enim vnitates, vnitas vero vnũ quid eſt. Quòd ſi qd
I eſt ipſum vnũ & ipſum ens, neceſſe eſt eorũ ſubſtãtiã eſſe vnũ & ens. non enim aliquid aliud vlr prædicatur, ſed eadem ipſa. At vero ſi quid erit ipſum ens, et ipſum vnũ, magna dubitatio eſt, quonã modo aliquid aliud p̃ter hæc erit. dico aũt quomodo entia erunt plura vno. quod enim aliud ab ente eſt, non eſt. quare ſm Parmenidis rõnẽ neceſſe eſt accidere oĩa entia eſſe vnũ, & hoc eſſe ens. V troq; aũt modo difficile eſt. ſiue enĩ vnũ K
nõ ſit ſubſtãtia, ſiue ipſum vnũ ſit, impoſſe eſt numerũ eſſe ſubſtantiã. Si igitur nõ ſit, dictũ eſt prius quare. Si aũt ſit, eadẽ ac de ente dubitatio eſt. ex quo enim & præter ipſum vnũ erit aliud vnũ, neceſſe, pfecto eſt nihil eſſe. oĩa vero entia, aut vnũ, aut plura, quorũ vnũquodq; vnũ eſt. Item, ſi ipſum vnũ indiuiſibile, ſm quidẽ Zenonis poſitionem nihil vtiq; fuerit. Quod.n. neq; additũ, neq; demptũ facit aliqd
maius, id nõ eſſe entiũ aiũt, tan- L
quã ens magnitudo ſit. & ſi magnitudo corporalis: hæc nanq; omniquaq; ens. cętera vero quodammodo qdẽ addita faciẽt maius, quodãmodo vero nihil: vt ſuperficies & linea faciẽt, punctũ vero & vnitas minime. Sed, cũ ipſe moleſte ſpeculetur, ac cõtingat aliqd indiuiſibile eſſe, ſic ad illũ habeẽt aliqua rñſio. huiuſcemodi nãq; additũ nõ maius, ſed plus efficit. Sed qũo ex vno tali, aut plurib⁹ magnitudo erit: ſiue
nanq; eſt, ac ſi dicaẽt ex pũctis li- M
neã eſſe. Quòd ſi qs ita putat, vt quẽadmodũ quidam dicũt, ex ipſo vno, & alio quodã nõ vno numerus fiat, nihilomin⁹ tamẽ quærendum eſt, cur, & quomodo qñq; numerus, qñq; magnitudo erit, quod fit, ſi ipſum non vnum inæqualitas, ac eadẽ natura erat. Nec enĩ apparet, quo pacto ex vno, & iſta, neq; quo pacto ex aliquo numero, & iſta magnitudines fieri queant.

Et

A Et nos videmus, quòd difficilior iſtarum quæſtionum, & magis neceſſaria ad ſciendum veritatẽ eſt, vtrum ens & vnum ſint ſubſtantiæ entium, & vtrũ non attribuatur alij, ſed hoc eſt ens, & hoc eſt vnũ: aut oportet quærere quid eſt ens, & quid vnũ tali q̃one, quaſi alia natura eſſet eis ſubiecta. Quidam.n.hoĩes exiſtimant, quòd natura eorum eſt talis, & quidã aliter. Plato aũt & Pythagorici nõ
B finxerunt ens & vnũ eſſe aliud, ſed finxerunt quòd natura eorum hæc eſt, & ſubſtantia eorũ, vt ſint vnũ, & ens. Naturalis autem, ſicut Emp. attribuit vnũ alij manifeſtiori, & fingit quòd vnũ eſt ens. & forte dicit, quod illud vnũ eſt amicitia. & finxit, quòd hoc vnũ eſt amicitia, q̃ eſt cã, per quã oĩa ſunt vnũ. Et alij fingunt hæc, vnum & ens eſſe ignem, & alij aerẽ, ex quo facta ſunt oĩa entia.
C Et ſimiliter illi, qui finxerunt elementa eſſe plura. iſti.n.coacti ſunt ad dicendũ, quòd vnũ & ens ſignificant plura ſecundũ numerũ principiorũ, q̃ dicunt eſſe. Et, ſi aliquis finxerit, quòd vnũ & ens nõ ſunt ſubſtantiæ rei alicuius, accidit vt nihil aliorũ vniuerſalium ſit ſubſtantia alicuius rei. vnum.n.et ens ſũt vniuerſalia magis, quàm alia. Si autem vnum non fuerit exiſtẽs per ſe, ſimiliter nec ens eſt exiſtẽs per ſe, nullum.n. aliud eſt exiſtens D per ſe, niſi particularia. Et etiam, ſi vnum non fuerit ſubſtantia, manifeſtum eſt quòd non eſt numerus abſtractus a numeris, quaſi aliqua natura ſeparata ab entibus numerus.n. vnitas eſt. vnum aũt eſt aliquid exiſtens per ſe, ſolitariũ. Et, cùm aliquid ſit vnum & ens, neceſſe eſt vt ſit ſubſtantia. quoniam de eis non dicetur aliquid vniuerſale, ſed illa dicentur de ſe. Et non eſt poſſibile, ſi aliquis dixerit quòd E vnum & ens ſunt idem. multæ.n. ſunt quæſtiones difficiles cõtra illũ. quarum vna eſt, quo eſt poſſibile, vt aliquid aliud ab iſtis ſit, ſ. quo eſt poſſibile, vt generationes ſint plures vna. generatio.n.nõ eſt niſi entis. & ideo accidit vt entia ſint vnum neceſſario, ſicut dixit Parmenides, & vt iſtud vnũ ſit ens. Secundũ igitur vtrũlibet iſtorum duorũ modorum dicatur, hoc difficile eſt & graue. quoniã, ſi di F xerimus quòd vnum ſubſtãtia nõ eſt, & ſi dixerimus quòd vnũ eſt aliquid exiſtens per ſe, impoſſibile erit vt numerus ſit ſubſtantia, ſi vnum non fuerit ſubſtantia. Si autem aliquis dixerit, quòd numerus eſt ſubſtãtia, in hoc quidẽ erit quæſtio difficilis. & eſt quæſtio quærens de ente, vtrum ſit aliud ab vno, aut eſt vnum. & neceſſe eſt vt ens omne non ſit vnum. & ne-

G ceſſe eſt etiam vt ſit, quia omnia aut ſunt vnum, aut plura compoſita ex vnis. Et, etiam ſi hoc vnū eſt indiuiſibile, erit ſecundū hoc, quod Zeno opinabatur, nihil eſſe omnino. Fingit enim, quòd illud, quod non augmentatur apud additionē, neque diminuitur apud diminutionem, non eſt entium. manifeſtum eſt igitur, quòd entia ſecundū ſuū figmentum ſunt magnitudines. ſi igitur entia ſunt magnitudines,
H ſunt magnitudines corporales: quoniam magnitudo corporalis eſt ens omnibus modis. aliorum autē quædam ſunt, quæ quando componuntur, fit ex eis magnitudo: & quædam ſunt, quæ quando componuntur, non fit magnitudo, ſecundum quòd diximus. finxit.n. quòd ſuperficies & linea, quando componuntur, faciunt magnitudinem, punctus autem, & vnum non faciūt magnitudinem. Quia igitur iſte
I Zeno errat in ſuo ſermone & tenet opinionem tortuoſam, & poſſibile eſt vt aliquid ſit indiuiſibile, oportet nos reſpondere iſti ſermoni aliquantulum. & dicamus, quòd quado vni additur aliquid nō maius erit, ſed plus: & ideo non erit magnitudo. Quoniam quomodo eſt poſſibile vt magnitudo ſit ex tali vno, & ex pluribus, quæ non ſunt vnum? Et dicens hoc, eſt ſimilis dicenti lineam componi ex punctis.

Et, ſi aliquis exiſtimauerit hoc eſſe, & quòd numerus fit ex hoc vno, & ex alio, quod non eſt vnum, ſicut quidam dicunt, quæratur ab eo, quare hoc non eſt in numero in quibuſdam generibus numerus, et in quibuſdam magnitudo, ſi illud, quod non eſt vnū, eſt æquale vni, & habeat eandem naturam. Nō enim eſt manifeſtum, quomodo numeri fiunt ex vno, & ex alio, quod non eſt vnum: neque quomodo eſt poſſibile vt magnitudines ſint ex
L aliquo numerorum, & ex hoc, quod non eſt vnum. K

Et nos videmus, &c. vtrum ens, & vnum &c.i. & iſta q̄ſtio eſt vtrū ens, & vnum ſignificent ſubſtantias entium, & vnumquodq; eorum, qđ ſignificant nō attribuitur alicui alij entium, ita q̄ ſubiectum eius, quod ſignificant hæc nomina vnū & ens, non ſit aliud: aut ſi ſignificant de entibus aliqua conſtituta per aliquā alia, i. aliqua in ſubiecto. Et hoc intendebat cùm d. aut oportet quærere quid eſt ens, &c.i. q̄, cùm quæſiuerimus definitionem entis, & vnius, definiemus illa, ſm q̄ definiunt̄ res, quæ conſtituuntur per aliam naturam. D. d. Quidam.n. hoīes exiſtimant, &c.i. quidam.n. hoīes reputāt vnum, & ens ſignificare naturas exiſtentes per alias, & quidā exiſtimāt ea ſignificare naturas exiſtētes p̄ ſe. D. d. Plato aūt, & Pythagorici &c.i. Plato & Pythagorici opinati non ſunt q̄ vnum, & ens ſignificēt de entib⁹ naturas compoſitas, ſed fingūt, q̄ vtrūq; eorum ſignificet vnam in
M ten-

A tentionem,ſ.ſimplicem, nõ compoſitam,i.non vnum compoſitũ,ſicut ſignificant nomina denoĩatiua D. d.Naturalis ãt,ſicut Emp &c.i.Naturalis aũt,ſ.Emp. & alij conueniũt cum Platone,& Pythagoricis,ꝙ hęc noĩa vnum:& ens ſignificent de rebus vnas naturas & ſimplices.Sed tñ Naturales dicũt in hoc vno ſermonem manifeſtiorem,q̃ dixerunt Pythagorici & dixit hoc, quia Pythagorici dicebant,ꝙ vnum & ens, qd̃ eſt ſubſtãtia entium,eſt ipſe numerus: Plato vero dicebat ipſum eſſe formas numerales. Naturales autẽ

B poſuerunt vnum & ens eſſe elementum rerum ſenſibilium, aut ignem ſm ſermonem quorundam, aut aerem,aut aquam.Et,quia Empe.posuit cauſam ſenſibilis vnius eſſe amicitiam,& hoc eſt proprium ei inter omnes Naturales,d.& finxit,ꝙ hoc vnũ eſt amicitia,&c.i.qm̃,cùm opinatus eſt ꝙ amicitia eſt cauſa, quæ facit oĩa eſſe vnum, ideo eſt magis digna vno.quia quod eſt cauſa vnitatis,eſt vnum eſſentialiter, & primo.D.d.Et alij fingunt &c.i. & innuit per hoc illos,qui fuerunt ante

C Empe qui non poſuerunt cauſam agentem. D.d. Et ſimiliter illi,qui finxerunt elementa eſſe plura,&c.i. ꝙ qm̃ iſti etiam opinantur, ꝙ hæc noĩa vnũ & ens,quę dñr multipliciter,ſignificant de rebus numerum elementorum. Et,quia iſtis contingit dicere, ꝙ hæc nomina vnum & ens non ſignificant idem vnum, ſicut Antiqui fingebant,adeo ꝙ Parmenides propter hoc dixit, ꝙ nulla eſt multitudo oĩno,& ꝙ ens eſt ſimplex non compoſitũ,& vnum, & ꝙ non hẽt elementum,d.iſti.n.coacti ſunt ad dicendum, ꝙ vnũ & ens ſignificant.i.iſti.n. qui ponebãt vnũ & ens eſſe principia rerum,& poſuerunt principia eſſe multa, cõtingit eis dicere,ꝙ hæc nomina vnũ &ens ſignificant plures intentiones. v. g. ignem,& aerem,aquam, & terram apud opinantes ꝙ iſta elemẽta ſunt principia oĩum entiũ. Et,cùm compleuit ſermonẽ de dicẽtibus, ꝙ vnũ & ens ſignãnt ſubſtantias exiſtẽtes, ſ quarũ natura ẽ alia à natura vni⁹, incœpit dicere qõnes contingentes ẽt dicentibus,ꝙ non ſignãnt de reb⁹ ſubſtantias,& d. Et, ſi aliquis finxerit,&c.i.&,ſi aliquis finxerit, ꝙ hoc nomen vnũ ꝑdicabile de oĩbus, & E ens non ſignãnt de reb⁹ ſubſtãtias, continget vt nihil ex vĩribus ſignẽt ſubſtantias rerum: & ſic deſtruẽtur demonſtrationes, & definitiones. vnum enim & ens, ſicut dixit, magis vniuerſalia ſunt, quàm omnia alia.D.d.Si aũt vnũ non fuerit,&c. i.& ẽt ſi vnum vĩe, & ens non ſignificent ſubſtantias exiſtentes p ſe nõ erit hic vnum, quod eſt ſubſtantia rerum particularium.D.d. Et ẽt, ſi vnum non fuerit ſubſtantia, &c.i. & ẽt,ſi poſuerimus ꝙ vnum non ſignificat ſubſtantiam, ſed naturam ſenſibilem,manifeſtum eſt eſſe im- F poſſibile vnum eſſe abſtractũ exñs per ſe ſolitarium à rebus numerabilibus,ſm ꝙ poſuerunt ponentes numeros exiſtentes per ſe abſtractos à numerabilibus. Deinde dicit,& dedit cauſam in hoc exemplo,&dixit: numerus enim vnitas eſt, &c. ideſt, cauſa in hoc eſt,ꝙ numerus coacer uatio eſt vnitatum. Si igitur vnitates non ſignificant aliquod ens, tũc numerus non erit aliquid, ne dum ſit abſtractus. Deĩde incœpit dicere quæſtiones contingẽtes ponẽtibus

Vnum & ens ſunt magis vniuerſalia alijs.

Numerus eſt coacer uatio vnitatum.

oĩa deoĩatiua gñant v. ĩ cõpoſi i. vide. 1. 2. cõ. 25. ide op. 2.5. Met. 2.14.& 7 leta.c.18 ide cõt. im.

qd̃ eſt cã nitatis ẽ nũ eſſen ialiter, & rimo.

Deopĩone Parmenidis.vide.1. Phy.25.

G dici niſi in ſubſtantijs rerum naturalium. nullus. n. poteſt dicere domum eſſe vſem exiſtentem extra animam artificis aliam à domibus particularibus,& literam vniuerſalem eſſe aliã à literis particularib⁹.

Null⁹ põt fingeꝛ vniuerſale ſeparatũ in artificialibus.

Et ad hæc vtrũ vna erit omnium ſubſtantia, vtputa hominum. Sed abſurdum eſt, non. n. vnum eſſent omnia, quorũ ſubſtãtia vna, ſed multa atq; diuerſa. ſed hoc etiam inconueniens eſt. Simul autem quomodo materia vnumquodq; horum eſt,
H & eſt totum hæc ambo?

Et cum hoc perſcrutãdum eſt, vtrum ſubſtantia omnium hominũ eſt vna, aut nõ. Si.n. dixerimus quòd ſubſtantia eorum eſt vna, cõtinget inopinabile. quoniam omnia, quorum ſubſtantia eſt vna, ſunt vnum. & ſi dixerimus quòd ſubſtantiæ eorũ diuerſæ ſunt, hoc etiam erit impoſſibile. Et cum hoc quomodo poteſt eſſe ut materia ſit in aliqua hora quælibet iſtarum, cùm omne ſit vtrunq;, ſcilicet vniuerſalia & particularia.
I

13 Et perſcrutandum eſt etiã, vtrũ ſubſtantia oĩum entiũ eſt vna ſubſtãtia, aut plures. Si igit̃ vna, auferꝛ multitudo, & erit ens vnum, qd̃ eſt contra ſenſum. Et, ſi ſubſtantiæ entium fuerint plures, nihil erit ĩ ſpecie omnino, in quo cõicent duo, qd̃ eſt impoſſe. Et, ſi dixerimus q̃ nihil eſt vnũ omnino, qũo ẽ poſſe vt materia ſit in aliqua hora eadẽ cũ oĩb⁹ particularibus, in quibus exiſtit? & hoc eſt vtrunq;, ſ. materia, & qd̃ recipit materiam. Et ĩtendit ſicut diximus q̃ nihil eſt vnũ oĩno. põt.n. aliquis dicere q̃ materia inuenitur diſtincta ĩ aliqua hora ab indiuiduis, quorum eſt materia.
K

Vtrum principia ſint eadem numero, vel ſpecie. Et an corruptibilium, & incorruptibilium eadẽ ſint principia, vel ne. Cap. 4.

ITem de principĩs hoc etiam aliquis dubitabit. nam ſi ſpẽ ſunt vnũ, nihil erit numero vnũ, nec ipſum vnũ, & ipſiũ ens. Ipſumq; ſcire qũo erit, ſi non aliquod vnum in oĩb⁹ erit? At vero ſi vnũ numero, quod̃q; principiorũ vnum, & non, vt in ſenſibilibus, alia aliorũ, vtputa huius ſyllabæ cum ſpecie ſit eadẽ, ẽt principia ſpẽ eadem ſunt. etenim hæc nũero alia ſunt. Quòd ſi non ita, ſed principia entiũ numero ſunt vnum, non erit p̃ter elemẽta aliquid aliud. numero enim vnum dicere, aut ſingulare, nil differt. ita.n. ſingulare dicimus, quod vnum numero eſt: vſe vero, quod in his. quemadmodum ſi vocis elementa, eò q̃ vnũ numero eſt, determinata eſſent, neceſſe eſſet tot omnes literas eſſe, quot elementa, cum nõ eſſent duo, aut plura eadem.
L Vtrũ principia ſint eadẽ numero, vel ſpecie.
M

Et quærendum eſt etiam quæſtionem difficilem de principijs, quoniam, ſi principia ſint vnũ in forma, nihil eſt vnum in numero. neq; unum generabile. Et ſi ita ſit, & nullum vnum ſit prædicatum de omnibus rebus quomodo eſt ſciẽ

tia

A *tia,aut cognitio? Si autem omnia principia ſint vnum in numero, et non fuerint principia quorundam alia à principijs quorundam, ſicut principia rerum ſenſibilium, v.g. quòd iſta litera & alia eſt vna in forma, et principia earum ſunt vna in forma, & diuerſa in numero. Si igitur principia entium non fuerint talia, ſed vnum numero, non erit aliud ab elementis. nulla enim eſt differentia inter dicere*

B *ſermonem dicentem vnum in numero, & dicentem vnum particulare. ab vno autem particulari nõ niſi vnum particulare, quare nec ab vno numero non niſi vnum numero. dicimus. n. in omni eſſe particulare in eo, quod eſt vnum in numero: & dicimus vniuerſale de illo, quod prædicatur de iſtis particularibus. v.g. quòd ſi elemẽta vocis eſſent terminata ī numero, tũc omnes literæ eſſent ſecundum nu-*

C *merum elementorum, neq; multiplicarentur, neq; magis eſſent.*

Iſta q̃ſtio eſt dicens, vtrũ principia ſenſibilia ſunt omnia vnũ ī forma, aut vnum in numero. Et d. q̃, ſi omnia fuerint vnum ſm formã, nihil erit hoc ſm numerũ, neq; vnũ generabile erit vnum ſm numerũ: quod eſt valde inopinabile. &, cum hoc non fuerit vnũ particulare, nõ erunt multa particularia: & ſic non etit vſe: & ſic non etit ſcĩa. hoc igit̃ contingir, ſi principia fuerint vnũ ſm formam. D.d. Si aũt oĩa principia, &c.i. ſi autem vnũquodq; principium rerum ſenſibiliũ fuerit vnũ in nũero, & non fuerit quoddã vnũ ſm formã, neq; diuerſa ſm formã, ſicut eſt diſpoſitio in principijs rerũ ſenſibilium, & in rebus ipſis ſenſibilibus, & nõ fuerit illic vnum ſm formam omnino, & oĩa principia fuerint vnum ſm numerum, nihil erit aliud ab ipſis elementis. i. ſi igit̃ principia entium nõ fuerint talia, nihil erit aliud ab elementis. D.d. cãm in hoc, & d. nulla. n. eſt differentia &c.i. & hoc neceſſe eſt. quoniã vnũ numero ſynonymum eſt cum particulari: &, cùm iſta principia non fuerint niſi particularia, nõ erit vſe oĩno, ſ. forma &, cùm ita ſit, nihil erit aliud à principijs, cùm poſuerimus q̃ nihil eſt hoc aliud à particularibus, q̃m ex vno non fit compoſitum. Et, quia aliquis poteſt dicere, q̃ principia ſunt vnum in numero tm̃, & generata ex eis ſunt multa in numero, dedit inopinabile contingens ex hoc, & eſt q̃m tunc generabilia eſſent ſm numerum primorũ principiorũ, & non magis, & d. v.g. &c.i. q̃m, ſi elemẽta vocis eſſent terminata in numero, i. particulatia, tunc voces eſſent ſm numerum eorum, & non generarentur à literis plus ſuo numero.

D

Vnũ nũero ſynonymũ eſt cũ particulari.

E

F

Nihilo autem minor dubitatio & à præſentibus & à prioribus prætermiſſa eſt, vtrum eadem corruptibilium & incorruptibilium principia ſint, an diuerſa. Si enim eadem ſunt, quomodo hæc quidem incorruptibilia, hęc vero corruptibilia ſũt & propter quam cauſam? Quicunque igitur circa tẽpora Heſiodi

G ſiodi fuerunt,& cuncti Theologi,ſolum quò ad ſibi perſuaderent,curæ habuerunt, nos autẽ contempſerũt.Cùm enim principia Deos facerent, & ex Dijs fuiſſe dicerent,quæcunq; nõ guſtarunt nectar, & ambroſiam, mortalia dicunt fuiſſe. Manifeſtũ autẽ eſt, q̃ ſibi ipſis hæc nomina cognita dicẽtes,talesq; afferentes cauſas. ſupra vires noſtras dixerunt.nam.ſi voluptatis gratia ea attigerunt, nequaquã ſunt ipſius eẽ cauſa nectar,
H & ambroſia.q̃ ſi ipſius eſſe gratia,quomodo eſſent ſempiterni
Dgs cibo nõ ẽ ſempiternum. cùm alimento indigerent? Sed de his.quæ fabuloſe & ſophiſtice dicuntur,non eſt dignum accurate conſyderare. Ab illis vero,qui per demonſtrationem dicunt,petere oportet, ac interrogare,cur cùm ex eiſdẽ ſint, hæc quidem entium ſempiterna natura ſunt,hæc vero corrumpuntur?cũ aũt neq; dicant cãm, neque rationabile ſit ita ſe habere, patet q̃ nõ ſunt eorũ eadẽ prin-
I cipia neq; cauſę.Emped. nanq;, quem quis maxime ſibi ipſi putauerit conſona dicere, is quoq; idẽ paſſus eſt.ponit. n. quoddã principium corruptionis cãm, contentionem. nihilominus tñ & hæc videbitur generare, præter Deum,dicit enim.

,, Ex quibus omnia q̃ erant,quę ſunt,quæq; in poſterum erunt,
,, Ac arbores pullularunt, & viri, ac mulieres, (triti,
,, Ferę,alitesq;,& piſces ĩ aq̃ nu-

Ac Dñ longæui. K

At etiam abſque his patet.nam, ,,
ſi non ineſſet in rebus contẽtio, vnum omnia,vt ait,eſſent.cum enim conueniant, tunc extima ſtatuitur contentio.Vnde & accidit ei felicisſimum Deum minus ſapientem cæteris eſſe. non enim cognoſcit omnia elementa.contentionem nanq; nõ hẽt. Vide t. 4 Aſa. t. 25.
cognitio autem ſimilis ſimili.

Terra enim ait,terram inſpici- ,,
mus,aquam vero aqua:

Aetheræ autem æthera diuũ, ,,
ſed igne ignem manifeſtum. L

Ac amicitia amicitiam, & con ,,
tentionẽ contentione pnitioſa.
Sed vnde ſermo digreſſus eſt?
hoc eſt manifeſtum, quod accidit ei,contentionem non magis corruptionis,q̃ ipſius eſſe cauſam eſſe. ſimiliter nec amicitiã ipſius eſſe.cum enim congreget in vnum.corrumpit cætera. & ſimul ipſius trãſmutationis nullam cauſam dicit,niſi q̃d ita natura aptum eſt.ait enim.

Magna contentio in membris ,,
nutrita fuit. M

Ac ad honores aſcendit tempo ,,
re perfecto.

Quod eis cũ alternum ſit, am- ,,
plum præceſſit iuſiurandum.
Tanquam neceſſe ſit quidẽ trãſmutari,causã tñ neceſſario nullã manifeſtat. tm̃ tñ ſibi ipſi conſentanee dicit, q̃ non facit hæc quidem entium corruptibilia, hæc vero ĩcorruptibilia.ſed oĩa corruptibilia,præter elementa.
Quæ autem dicitur nunc dubi-

tatio

A tatio eſt,cur ſi omnia ex eiſdem ſunt,hæc quidem ſunt, hæc vero non.Quòd igitur non ſint eadem principia,hæc demũ dicta ſint. Quòd ſi diuerſa principia ſunt,vnaqdẽ dubitatio eſt,vtrũ incorruptibilia ẽt iſta erunt, an corruptibilia. Si.n.corruptibilia,patet q̃ neceſſe ẽ ea quoq; ex aliqb⁹ eſſe.oĩa.n.in illa, ex qbus ſunt,corrumpuntur. quare accidit principiorum alia eſſe principia priora.hoc autem impoſſibile,ſiue ſtatur, ſiue in infinitũ B progreditur. Item, ſi principia adimentur, corruptibilia quomodo erunt? Quòd ſi incorruptibilia ſunt,cur ex his quidem cùm incorruptibilia ſint,corruptibilia erunt, ex alteris vero in corruptibilia? hoc enim nõ eſt rationabile, ſed aut impoſſibile eſt,aut multis ĩdiget rationib⁹. Item nemo conatus eſt alia oſtẽdere,ſed eadem omnium principia dicũt,& quod primo dubitatum eſt,tanquam paruũ quiddam putantes,prætereunt.

a corrũ nõ in ea quibus it. Idẽ.t v. te.65. 9.ph.45

C *Et nos dimiſimus perſcrutari de quæſtione non minus difficili p̃dictis. & eſt vtrum principia corruptibilium ſint principia incorruptibilium, aut alia. Quoniam, ſi principia corruptibilium fuerint principia incorruptibiliũ, quomodo quædam erunt corruptibilia,et quædam incorruptibilia? & quare? Epicurei autem, & omnes loquentes in Diuinis laborant ratione dãdo, vt ſufficerent * animæ ſuæ tantum, non nobis. Ponunt enim principia eſſe Deos, & ex Deis: et fingunt quòd principia,quæ nõ potauerunt de ſublimatione, & non guſtauerunt de manna, & nectare,moriũtur. Manifeſtũ eſt igitur, quòd ipſi dixerũt iſta, & ſunt nota apud eos. ſed hoc, quod poſuerũt de iſtis cauſis,quoniã guſtant & potant,eſt extra rõnes noſtras. quoniam ſi receptio eorum eſt propter* D *a.Leanſ*

voluptatem,tunc nec nectar, nec E manna eſt cauſa alicuius permanẽtiæ. & ſi illa receptio eſt vt eſſentiæ eorum remaneant, q̃o erunt æterna, & indigent cibo? Et ideo non oportet perſcrutari de ſermonibus eorum, quorũ Philoſophia eſt ſimilis picturæ. Sed oportet perſcrutari, & quærere à dicentibus illud,quod dixerunt, ſecundum demonſtrationem,quare,ſi principia rerum ſunt conuenientia, accidit quòd quædam ſunt ſemper perma F nentia, & quædam corruptibilia: & non eſt neceſſe, vt iſta ſint ſic, cũ non dabunt cãm in hoc. manifeſtum eſt igitur,quòd principia entium non ſunt conuenientia. Si igitur aliquis exiſtimauerit ſe dicere aliquid ĩ hoc,cõtinget ei quod cõtigit Empedocli. Emp.n.finxit,quòd lis eſt cauſa corruptionis, & principiũ eius. & exiſtimat quòd iſta lis generat omnia præter vnum.

&

G & oĩa præter Deum facta ſunt ab hac lite. Fingit enim in ſuo ſermone manifeſtum eſſe, quòd ex lite eſt generatio omnium, quæ fuerunt, & quæ ſunt, & quæ erunt: & quòd ex ea naſcuntur arbores viri, & mulieres, & piſces, quorum nutrimentum eſt in aqua, & Dij, quorum vita eſt longiſſima, & alia. Et fingit quòd, ſi lis non eſſet in rebus, omnia eſſent vnũ. lis enim cum fuerit cum rebus, di
H ſperget eas, & non dimittet eas quieſcere. Accidit igitur ex hoc ſermone, vt Deus, qui eſt perfectus in forma, ſit minoris ſcientiæ quàm aliud, cum neſciat omnia elementa. quia lis non eſt in eo, et ſimile cognoſcitur per ſimile. Verbi gratia, terra per terram, & aqua per aquam, et amicitia per amicitiam, & lis per litem. Manifeſtum eſt igitur quòd accidit ex ſuo ſermone, vt lis ſit cauſa
I corruptionis, non cauſa generationis. et ſecundum hunc modum accidit, vt amicitia non ſit cauſa generationis. quoniam, cũ congregata fuerint aliqua in vnum, corrũpentur alia. & cum hoc Emped. non narrauit, quæ eſt cauſa tranſmutationis rerum, ſed finxit quòd natura earum eſt ita. & finxit quòd cũ lis, quæ eſt maxima, fuerit interfuſa in membris, & admixta in eis erunt generata, erit generans in fine temporis illud, K
quod tranſmutatur, & tranſmutat res, & abſtrahit eas à termino. Et ſecundum hunc ſermonem apparet quòd tranſmutẽtur res neceſſario. neq; narrauit quæ eſt cauſa huiuſmodi neceſsitatis, ſed tantũ dicit hunc modum ſermonis, quaſi eſſet manifeſtus. & non fingit quòd quædã entia corrumpuntur, & quædã non corrũpuntur, ſed fingit quòd omnia en
tia ſunt corruptibilia præter ele- L
menta. Noſtra autem perſcrutatio, & quæſtio difficilis eſt, quare quædam corrumpuntur, et quædam non, ſi ſint ex eiſdem principijs. Et hoc, quod diximus, ſufficit in hoc, quòd principia rerum non ſunt eadem. Si autem principia ſunt diuerſa, contingit etiam quæſtio difficilis, vtrum iſta principia corrumpantur, aut nõ. Manifeſtum eſt igitur, ſi corrumpan
tur, quòd ſunt ex alijs neceſſario. M
omnia. n. corrupta vadunt ad ea, ex quibus ſunt. & ſic accidit vt principia habeant alia principia: quod eſt impoſsibile. hoc. n. procedit in infinitum. Et etiam, ſi principia corrumpantur, & confundantur, quomodo erit generatio rerum corruptibilium? Et etiam ſi principia non corrumpuntur, quomodo ex quibuſdam principijs non corruptibilibus fiunt corruptibi-

lia,

A *lia, & ex quibuſdam incorruptibilia. hoc enim non eſt rectum: ſed aut impoßibile eſt hoc eſſe, aut indiget multo ſermone ad confirmandum hoc. Et etiam nullus dixit, quòd principia ſunt diuerſa, ſed omnes finxerunt, quòd principia omnium ſunt eadem, & voluerunt perſcrutari de prædicta quæſtione, vt illi, qui perſcrutati ſunt de hac quæſtione.*

15 B Iſta quęſtio fit ponendo eſſe aliqua hic æterna, & aliqua corruptibilia, & vtraque habere principia. Et d. Qm̃, ſi principia rerũ corruptibilium, &c. i. ſi enim dixerimus, ꝙ principia rerum incorruptibiliũ & corruptibilium ſunt eadem, qũo ex eiſdem principijs fiunt corruptibilia & incorruptibilia? & cauſa in æternitate & corruptiõe ſunt principia? D.d. Epicurei aũt, & oẽs loquentes in Diuinis, &c. & intendit ꝑ loquentes in Diuinis loquẽtes ſermonem extra intellectũ hominis. & ideo dixit, ꝙ iſti in ſermone ſuo ſufficiunt ſibi, non nobis: quia ipſi C intelligunt per Apologos, aliquas intentiones, per quas ſunt contenti. D.d. Ponũt. n. principia eſſe Deos, & ex Deis. ideſt ponunt. n. principia eiuſdem naturæ, & faciunt ea diuina, & eſt natura rerum ingenerabilium: & faciunt Deos corruptibiles ex incorruptibilibus. D.d. cãm eorũ in hoc, & d. & fingunt ꝙ principia, quæ non potant, &c. i. dicũt ꝙ Dij, qui potant aquam de tali loco noto, & guſtant de tali, ſunt immortales: & Dij, qui non guſtant, ſunt mortales. D.d. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ ipſi dixerunt iſta, &c. i. & diximus, ꝙ ſollicitudo eorum fuit, vt ſufficerent ſibi: ꝙa dixerunt iſta, & ipſi intelligunt intentiones, quas ipſi apologizauerunt in hoc. D.d. ſed hoc, quod poſuerũt de iſtis cauſis, &c. i. & hoc, quod poſuerunt de differentia inter corruptibile & incorruptibile, eſt extra intellectum hoĩs. qm̃, ſi potant aquam de illo loco, & recipiũt cibũ ab illo loco alio ꝓp delectationem, tunc delectatio, ſm ꝙ eſt delectatio, non eſt cã permanentiæ alicuius rei. Deinde dicit: qm̃, ſi receptio, &c. ideſt, & ſi accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, vt non moriantur, mirum eſt quomodo qui indiget cibo & potu remaneat in æternum. cibus enim, & potus non ſunt neceſſarij, niſi vt reſtaurent corruptum. qũo igitur remanet ęternum illud, quod eſt innatũ corrumpi? Et, ꝙa iſte ſermo nõ eſt dignus vt perſcrutetur de eo in ſcientijs, d. Et iõ non opꝫ perſcrutari, &c. D.d. Sed oportet perſcrutari, &c. ideſt, ſed oportet quærere de hoc ab eis, qui dicũt illud, quod dicunt, ſm demonſtrationẽ, ſ. quomodo oĩa fiunt ex eiſdem principijs in natura, & quędã ꝑ ſunt æterna, & quædam corruptibilia, cùm cauſa permanentię & nõ permanentiæ nihil aliud ſit niſi natura illius, quod eſt cauſa. Deinde dicit: manifeſtũ eſt igitur, ꝙ principia entium non ſunt conuenientia, ideſt, manifeſtũ eſt igitur, quoniam cùm principia rerum corruptibilium fuerint per ſuam naturam, & permanentia rerum ęternarum ſint etiam per ſuam naturam, & natura eorum non eſt niſi cauſę, ex quibus componuntur, manifeſtum

D

Delectatio, ſẽdm ꝙ eſt delectatio, nõ é cã ꝓmanentiæ alicuius rei.

E

Cibꝰ, & ꝓtꝰ nõ ſunt neceſſarij, niſi vt reſtaurent corruptũ.

ꝑ

G ſtum eſt ꝙ cauſæ generabilium & corruptibiliū aliq ſunt à cauſis æternorum. D.d. Si igitur aliquis exiſti mauerit ſe dicere, &c.i. & ideo, ſi aliquis voluerit dare rōnē in hoc, contingeret ei quæſtio ſimilis contingenti Empedocli. Empe.n. dixit i hoc, ꝙ lis eſt cā corruptionis, & ꝙ amicitia eſt cauſa generationis: & ꝙ entium quædā ſunt facta ex quatuor elementis, & lite & amicitia, & ſunt generabilia & corruptibilia: & quędam ſunt facta ex quatuor elementis, & amicitia ſine lite. & hoc eſt cœlū, qđ eſt Deus apud ipſum. Et, cū
H narrauit ſermonem Emped. induxit ſermonem eius, ne aliquis fingat ꝙ diminutus erat Ariſt. in illo, & d. Fingit.n. in ſuo ſermone eſſe manifeſtum. &c.i. quoniam Empedo in hoc, ꝙ ponit litem cām corruptionis, contradicit ſibi in hoc, ꝙ ponit eam neceſſariā in generatione omnium generabilium. Deinde induxit cauſam, propter quam ponebat litem eſſe neceſſariam in oībus generabilibus, & d. Et fingit, ꝙ ſi lis non eſſet, &c i. & Emped. opinabatur ꝙ amicitia, qū dominatur, facit entia eſſe vnum: & ideo lis eſt ne-
I ceſſaria in multiplicando & diſpargendo, & amicitia in adunando. D. dedit inopinabile contingens ex illis, & d Accidit igitur ex hoc ſermone, vt Deus &c.i. & contingit Empedocli in hac opinione, vt Deus ſit minoris ſcientiæ alijs. Scientia.n. apud ipſum, & alios Antiquos ſit p ſimile. Dicunt.n. ꝙ terra cognoſcitur per terrā, q̄ eſt in nobis, & aqua per aquā, & amicitia per amicitiā, & lis p litē: ſed in Deo non eſt lis: ergo nō cognoſcit litē, neq; qđ fit ex ea: ergo eſt minoris ſcīæ oībus enti bus. D.d. Manifeſtū eſt igitur ꝙ ac- K
cidit ex ſuo ſermone, &c.i cōtingit igitur ex ſermone Empe. dicētis ꝙ lis eſt cā corruptionis, vt lis ſit cauſa corruptionis, ipſa & amicitia. D. dedit cauſam pp quam accidit, vt amicitia ſit cā corruptiōis, & d. q̄n, cū cōgregata fuerint aliqua in vnū, corrūpent alia. D.d. & cū hoc Emped. non narrauit, &c.i. & cū hoc, ꝙ iſte hō ponit cauſas mouētes, tn nō pōt dare nobis cauſas generationis & corruptiōis. Qrit.n. ab eo qua re amicitia agit i aliqua hora, & lis in alia tūc.n. cogit ad dicendū ſer-
monē negantiū cām agentē, q̄ di- L
cunt, ꝙ natura entiū q̄rit de neceſſitate generationē & corruptionē. Deinde induxit ſermonē eius, ex quo contingit hoc, & d. & finxit, ꝙ cùm lis maxima, &c. ideſt & iſte homo in rei veritate nullā cauſam dedit in generatiōe. D. enim quòd, cùm lis maxima impoſita eſt i mēbris animalium, tūc membra eius fuerunt generata: quia diſtinguit vnum congregatum, deinde in fine temporis venient oīa ad corruptionē propter litem. Sed m igitur hunc ſermonē cōtingit vt res gene-
rentur p ſe, & corrumpantur per ſe. M
& ſic nihil prodeſt ponere hāc cām mouentē in generatione & corruptione, ſed erunt ſicut illi, qui non ponūt in generatiōe, neq; in corruptione cauſam mouētem omnino, & ſunt dicentes materiam. Deinde dicit neque narrauit, quæ eſt cauſa huiuſmodi neceſſitatis, &c. ideſt & ſecundum hoc, ſermo eius erit imperfectior ſermone dicentium neceſſitatem eſſe. Illi enim dicunt neceſſitatem, & dant cauſam neceſſitatis, & eſt materia: iſte aūt nullam

cauſam

A cauſam dedit, quaſi cauſa neceſſitatis eſſet manifeſta p ſe. D.d & non fingit, ꝙ quædã entia corrumpuntur &c. t.& nõ eſt opinio Empedo. ꝙ quædã entia ſunt corruptibilia,& quædã nõ,ſed opinat ꝙ oĩa corrumpunt præter elementa. & dixit hoc, quia quæſtio,de qua loquebat,non accidit niſi ponẽtibus duos modos entiũ,ſ. corruptibilẽ & incorruptibilẽ:& cauſę eorũ ſunt eędẽ. Et,cũ declarauit, ꝙ iſta q̃ſtio nõ cõtingit Empedo.niſi inquantũ ponit principiũ primũ incorruptibile,quia in eo nõ eſt lis longo tpe, nõ incorruptibile ſimplr, reuerſus eſt ad quæſtionẽ p̃dictã,& d. Noſtra aũt pſcrutatio,&c. i.& cũ ſermo eduxit nos à quæſtione intẽta pp hoc,q̃ accidit ex verbis cum Empedocle,reuertamur modo ad quæſtionẽ noſtrã,ſ. quare quædã entia ſunt corruptibilia,& quædã nõ, cũ habeant eadem principia. & qd diximus de impoſſibilibus cõtingẽtibus huic poſitioni ſufficit. D.incœpit dicere impoſſia cõtingẽtia ſermoni cõtradicenti,ſ. ſi principia fuerint diuerſa, & d. Si aũt principia,&c. i.& ſi poſuerimus ꝙ principia rerũ corruptibiliũ ſunt C alia à principijs rerũ incorruptibiliũ,cõtingit nobis quæſtio difficilis: & eſt, vtrũ principia corruptibiliũ ſint corruptibilia,aut incorruptibilia. Manifeſtũ eſt enim, ſi principia corruptibiliũ fuerint corruptibilia, ꝙ ſunt ex alijs principijs neceſſario. qm̃ oẽ corruptũ diſſoluit in ea, ex quibus cõponit. Si igit principia rerum corruptibiliũ fuerint corruptibilia,neceſſario habent principia.& accidit ex hoc impoſſe:& eſt ꝙ principia habent principia.& hoc procederet in infinitũ,& facient entia infinita eſſe in actu eſſentialr. D.d. D Et etiã, ſi principia nõ corrumpantur,&c.i. &,ſi principia rerũ corruptibiliũ ſunt incorruptibilia, ſicut principia incorruptibilium, qua de cauſa fiũt à principijs incorruptibilibus q̃dã incorruptibilia, & quædã corruptibilia.hoc.n.aut eſt impoſſe, aut indiget maximo ſermone ī cauſam illius dandã. Et,quia d.difficultatẽ cõtingentẽ poſitioni principiorum rerũ corruptibiliũ & incorruptibiliũ eſſe diuerſa,d. Et ét nullus dixit,&c.i.& pp apparentiã impoſſibiliũ cõtingentiũ poſitioni principiorũ diuerſorũ, ſ. incorruptibiliũ E & corruptibiliũ,ita ꝙ quædã agant corruptionẽ,& quædã permanẽtiã, ideo nullus Antiquorum dixit hoc eſſe,ſed dixerũt ꝙ principia omniũ ſunt eadem,& laborauerũt perſcrutando de q̃ſtione difficili, quã diximus. & dixit hoc vilipẽdendo dicentes duos Deoseſſe, quorũ vnus agit bonum,& alius malum.

Vilipẽdendi ſunt dicẽtes duos eſſe Deos, quorũ vnus agit bonũ alius malũ.

An ens & vnum ſint rerum ſubſtantiæ. Cap. 5.

OMnium aũt & ad ſpeculandũ difficillimũ, & ad cognoſcendã veritatem F maxime neceſſariũ eſt: vtrum ipſum ens, & ipſum vnũ ſubſtãtiæ entiũ ſint, & nõ aliq̃d aliud vtrunq; eorũ ſit,ſed hoc vnum, illud vero ens ſit: aut oporteat quid nã ſit ipſum ens, & ipſum vnũ quærere,tanquã altera natura ſubiecta. Quidã enim illo, quidã vero hoc modo putãt natura habere. Plato nanq;,ac Pythagorici nõ eſſe aliud qd ipm ens,nec ipſum vnum aiebãt,ſed

hoc

ẽ corruptũ diſſoluit in ea, x quibus ponit.

G hoc eorũ naturã eſſe tanquã ſub ſtantia idem vnũ, & ens, eſſet. Qui aũt de natura tractarũt, vt Empedocles, tanquã in magis cognitũ reducens, dicit ꝙ vnũ eſt ens. videri nanꝙ poſſit dicere hoc amicitiã eſſe. cauſa enim hæc oĩbus eſt, vt vnũ ſint, Alĩ vero ignẽ, & alĩ aerem aiunt ipſum vnum, & ipſum ens eſſe, ex quo entia & eẽ & facta eſſe. Silr, & qui plura elementa ponunt. neceſſe enim & his eſt tot eſſe dicere ipſum ens, & ipſum vnum,
H quot aiũt principia eſſe. Accidit aũt, ſi quis nõ ponet eſſe aliquã ſubſtantiã ipſum vnũ, & ipſum ens, nec aliorũ vniuerſaliũ quicquã eſſe. hæc enim vltima maxime omniũ ſunt. Quòd ſi non eſt aliquid ipſum ens, & ipſum vnũ, multo minus quicquã aliorũ ſit p̃ter ea, q̃ ſingularia dicunt. Itẽ, ſi ipſum vnũ non ſit ſubſtantia, patet ꝙ nec numer⁹ erit tanquã natura alia ſeparata ab entibus. numerus enim vnitates, vnitas vero vnũ quid eſt. Quòd ſi qd
I eſt ipſum vnũ & ipſum ens, neceſſe eſt eorũ ſubſtãtiã eſſe vnũ & ens. non enim aliquid aliud vltr prædicatur, ſed eadem ipſa. At vero ſi quid erit ipſum ens, et ipſum vnũ, magna dubitatio eſt, quonã modo aliquid aliud p̃ter hæc erit. dico aũt quomodo entia erunt plura vno. quod enim aliud ab ente eſt, non eſt. quare ſm Parmenidis rõnẽ neceſſe eſt accidere oĩa entia eſſe vnũ, & hoc eſſe ens. Vtroꝙ aũt modo difficile eſt. ſiue enĩ vnũ K
nõ ſit ſubſtãtia, ſiue ipſum vnũ ſit, impoſſe eſt numerũ eſſe ſubſtantiã. Si igitur nõ ſit, dictũ eſt prius quare. Si aũt ſit, eadẽ ac de ente dubitatio eſt. ex quo enim & præter ipſum vnũ erit aliud vnũ, neceſſe, pfecto eſt nihil eſſe. oĩa vero entia, aut vnũ, aut plura, quorũ vnũquodꝙ vnũ eſt. Item, ſi ipſum vnũ indiuiſibile, ſm quidẽ Zenonis poſitionem nihil vtiꝙ fuerit. Quod.n. neꝙ additũ, neꝙ demptũ facit aliqd maius, id nõ eſſe entiũ aiũt, tan- L
quã ens magnitudo ſit. & ſi magnitudo corporalis: hæc nanꝙ omniquaꝙ ens. cętera vero quodammodo q̃dẽ addita faciẽt maius, quodãmodo vero nihil: vt ſuperficies & linea faciẽt, punctũ vero & vnitas minime. Sed, cũ ipſe moleſte ſpeculetur, ac cõtingat aliqd indiuiſibile eſſe, ſic ad illũ habeẽt aliqua rñſio. huiuſcemodi nãꝙ additũ nõ maius, ſed plus efficit. Sed qũo ex vno tali, aut plurib⁹ magnitudo erit: ſiltr
M nanꝙ eſt, ac ſi dicaẽt ex pũctis lineã eſſe. Quòd ſi qs ita putat, vt quẽadmodũ quidam dicũt, ex ipſo vno, & alio quodã nõ vno numerus fiat, nihilomin⁹ tamẽ quærendum eſt, cur, & quomodo qñꝙ numerus, qñꝙ magnitudo erit, quod fit, ſi ipſum non vnum inæqualitas, ac eadẽ natura erat. Nec enĩ apparet, quo pacto ex vno, & iſta, neꝙ quo pacto ex aliquo numero, & iſta magnitudines fieri queant.

Et

A Et nos videmus, quòd difficilior iſtarum quæſtionum, & magis neceſſaria ad ſciendum veritatẽ eſt, vtrum ens & vnum ſint ſubſtantiæ entium, & vtrũ non attribuatur alij, ſed hoc eſt ens, & hoc eſt vnũ: aut oportet quærere quid eſt ens, & quid vnũ tali cõne, quaſi alia natura eſſet eis ſubiecta. Quidam.n. hoies exiſtimant, quòd natura eorum eſt talis, & quidã aliter. Plato aũt & Pythagorici nõ
B finxerunt ens & vnũ eſſe aliud, ſed finxerunt quòd natura eorum hæc eſt, & ſubſtantia eorũ, vt ſint vnũ, & ens. Naturalis autem, ſicut Emp. attribuit vnũ alij manifeſtiori, & fingit quòd vnũ eſt ens. & forte dicit, quòd illud vnũ eſt amicitia. & finxit, quòd hoc vnũ eſt amicitia, q̃ eſt cã, per quã oĩa ſunt vnũ. Et alij fingunt hæc, vnum & ens eſſe ignem, & alij aerẽ, ex quo facta ſunt oĩa entia.
C Et ſimiliter illi, qui finxerunt elementa eſſe plura. iſti.n. coacti ſunt ad dicendũ, quòd vnũ & ens ſignificant plura ſecundũ numerũ principiorũ, q̃ dicunt eſſe. Et, ſi aliquis finxerit, quòd vnũ & ens nõ ſunt ſubſtantiæ rei alicuius, accidit vt nihil aliorũ vniuerſalium ſit ſubſtantia alicuius rei. vnum.n. et ens ſũt vniuerſalia magis, quàm alia. Si autem vnum non fuerit exiſtẽs per ſe, ſimiliter neq; ens eſt exiſtẽs per ſe, nullum.n. aliud eſt exiſtens D
per ſe, niſi particularia. Et etiam, ſi vnum non fuerit ſubſtantia, manifeſtum eſt quòd non eſt numerus abſtractus à numeris, quaſi aliqua natura ſeparata ab entibus numerus.n. vnitas eſt. vnum aũt eſt aliquid exiſtens per ſe, ſolitariũ. Et, cùm aliquid ſit vnum & ens, neceſſe eſt vt ſit ſubſtantia. quoniam de eis non dicetur aliquid vniuerſale, ſed illa dicentur de ſe. Et non
E eſt poſsibile, ſi aliquis dixerit quòd vnum & ens ſunt idem. multa.n. ſunt quæſtiones difficiles cõtra illũ. quarum vna eſt, quo eſt poſsibile, vt aliquid aliud ab iſtis ſit, ſ. quo eſt poſsibile, vt generationes ſint plures vna. generatio.n. nõ eſt niſi entis. & ideo accidit vt entia ſint vnum neceſſario, ſicut dixit Parmenides, & vt iſtud vnũ ſit ens. Secundũ igitur vtrũlibet iſtorum duorũ modorum dicatur, hoc
F difficile eſt & graue. quoniã, ſi dixerimus quòd vnum ſubſtãtia nõ eſt, & ſi dixerimus quòd vnũ eſt aliquid exiſtens per ſe, impoſsibile erit vt numerus ſit ſubſtantia, ſi vnum non fuerit ſubſtantia. Si autem aliquis dixerit, quòd numerus eſt ſubſtãtia, in hoc quidẽ erit quæſtio difficilis. & eſt quæſtio quærens de ente, vtrum ſit aliud ab vno, aut eſt vnum. & neceſſe eſt vt ens omne non ſit vnum. & ne-

G ceſſe eſt etiam vt ſit, quia omnia aut ſunt vnum, aut plura compoſita ex vnis. Et, etiam ſi hoc vnū eſt indiuiſibile, erit ſecundū hoc, quod Zeno opinabatur, nihil eſſe omnino. Fingit enim, quòd illud, quod non augmentatur apud additionē, neque diminuitur apud diminutionem, non eſt entium. manifeſtum eſt igitur, quòd entia ſecundū ſuū figmentum ſunt magnitudines. ſi igitur entia ſunt magnitudines,
H ſunt magnitudines corporales: quoniam magnitudo corporalis eſt ens omnibus modis. aliorum autē quædam ſunt, quæ quando componuntur, fit ex eis magnitudo: & quædam ſunt, quæ quando componuntur, non fit magnitudo, ſecundum quòd diximus. finxit.n. quòd ſuperficies & linea, quando componuntur, faciunt magnitudinem, punctus autem, & vnum non faciūt magnitudinem. Quia igitur iſte
I Zeno errat in ſuo ſermone & tenet opinionem tortuoſam, & poſſibile eſt vt aliquid ſit indiuiſibile, oportet nos reſpondere iſti ſermoni aliquantulum. & dicamus, quòd quado vni additur aliquid nō magis erit, ſed plus: & ideo non erit magnitudo. Quoniam quomodo eſt poſſibile vt magnitudo ſit ex tali vno, & ex pluribus, quæ non ſunt vnum? Et dicens hoc, eſt ſimilis dicenti lineam componi ex punctis. Et, ſi aliquis exiſtimauerit hoc eſſe, & quòd numerus ſit ex hoc vno, & ex alio, quod non eſt vnum, ſicut quidam dicunt, quæratur ab eo, quare hoc non eſt in numero in quibuſdam generibus numerus, et in quibuſdam magnitudo, ſi illud, quod non eſt vnū, eſt æquale vni, & habeat eandem naturam. Nō enim eſt manifeſtum, quomodo numeri fiunt ex vno, & ex alio, quod non eſt vnum: neque quomodo eſt poſſibile vt magnitudines ſint ex
L aliquo numerorum, & ex hoc, quod non eſt vnum.

K

Et nos videmus, &c. vtrum ens, & vnum &c.i. & iſta q̄ſtio eſt vtrū ens, & vnum ſignificent ſubſtantias entium, & vnumquodq; eorum, qđ ſignificant nō attribuitur alicui alij entium, ita q̄ ſubiectum eius, quod ſignificant hæc nomina vnū & ens, non ſit aliud: aut ſi ſignificant de entibus aliqua conſtituta per aliquā alia, i. aliqua in ſubiecto. Et hoc intendebat cùm d. aut oportet quærere quid eſt ens, &c. i. q̄, cùm quæſiuerimus definitionem entis, & vnius, definiemus illa, ſm q̄ definiunt res, quæ conſtituuntur per aliam naturam. D'd. Quidam.n. hoīes exiſtimant, &c. i. quidam.n. hoīes reputāt vnum, & ens ſignificare naturas exiſtentes per alias, & quidā exiſtimāt ea ſignificare naturas exiſtētes p ſe. D.d. Plato aūt, & Pythagorici &c. i. Plato & Pythagorici opinati non ſunt q̄ vnum, & ens ſignificēt de entib⁹ naturas compoſitas, ſed fingū, q̄ vtrūq; eorum ſignificet vnam in

M

ten-

A tentionem,ſ.ſimplicem, nõ compoſitam,i.non vnum compoſitũ,ſicut ſignificant nomina denoĩatiua D. d.Naturalis ãt,ſicut Emp &c.i.Naturalis aũt,ſ.Emp. & alij conueniũt cum Platone,& Pythagoricis,ꝙ hęc noĩa vnum:& ens ſignificent de rebus vnas naturas &ſimplices.Sed tñ Naturales dicũt in hoc vno ſermonem manifeſtiorem,q̃ dixerunt Pythagorici & dixit hoc , quia Pythagorici dicebant,ꝙ vnum & ens, qđ eſt ſubſtãtia entium,eſt ipſe numerus: Plato vero dicebat ipſum eſſe formas numerales . Naturales autẽ

B poſuerunt vnum & ens eſſe elementum rerum ſenſibilium , aut ignem ſm ſermonem quorundam, aut aerem,aut aquam. Et,quia Empe ponit cauſam ſenſibilis vnius eſſe amicitiam,& hoc eſt proprium ei inter omnes Naturales,d.& finxit,ꝙ hoc vnũ eſt amicitia,&c.i.qñ,cùm opinatus eſt ꝙ amicitia eſt cauſa , quæ facit oĩa eſſe vnum , ideo eſt magis digna vno.quia quod eſt cauſa vnitatis,eſt vnum eſſentialiter , & primo. D.d. Et alij fingunt &c. i. & innuit per hoc illos,qui fuerunt ante Empe. qui non poſuerunt cauſam

C agentem. D.d. Et ſimiliter illi,qui finxerunt elementa eſſe plura,&c.i. ꝙ qñ iſti etiam opinantur , ꝙ hæc noĩa vnũ & ens,quę dñr multipliciter,ſignificant de rebus numerum elementorum. Et,quia iſtis contingit dicere , ꝙ hæc nomina vnum & ens non ſignificant idem vnum, ſicut Antiqui fingebant,adeo ꝙ Parmenides propter hoc dixit, ꝙ nulla eſt multitudo oĩno,& ꝙ ens eſt ſimplex non compoſitũ,& vnum, & ꝙ non hẽt elementum,d.iſti.n.coacti ſunt ad dicendum , ꝙ vnũ & ens ſignificant.i.iſti.n. qui ponebãt vnũ & ens eſſe principia rerum,& poſuerunt principia eſſe multa , cõtingit eis dicere, ꝙ hæc nomina vnũ &ens ſignificant plures intentiones. v. g. ignem,& aerem,aquam , & terram apud opinantes ꝙ iſta elemẽta ſunt principia oĩum entiũ. Et,cùm compleuit ſermonẽ de dicẽtibus, ꝙ vnũ & ens ſignãnt ſubſtantias exiſtẽtes, ſ quarũ natura ẽ alia à natura vni⁹, incœpit dicere qõnes contingentes ẽt dicentibus,ꝙ non ſignãnt de reb⁹ ſubſtantias,& d. Et, ſi aliquis finxerit,&c.i.&,ſi aliquis finxerit , ꝙ hoc

D nomen vnũ ꝑdicabile de oĩbus, & ens non ſignãnt de reb⁹ ſubſtãtias, continget vt nihil ex vĩbus ſignẽt ſubſtantias rerum: & ſic deſtruẽtur demonſtrationes , & definitiones. vnum enim & ens , ſicut dixit, magis vniuerſalia ſunt, quàm omnia alia. D.d .Si aũt vnũ non fuerit,&c. i.& ẽt ſi vnum vĩe, & ens non ſignificent ſubſtantias exiſtentes p ſe nõ erit hic vnum , quod eſt ſubſtantia rerum particularium. D.d. Et ẽt , ſi vnum non fuerit ſubſtantia , &c.i. & ẽt,ſi poſuerimus ꝙ vnum non ſignificat ſubſtantiam , ſed naturam

E ſenſibilem,manifeſtum eſt eſſe impoſſibile vnum eſſe abſtractũ exñs per ſe ſolitarium à rebus numerabilibus ſm ꝙ poſuerunt ponentes numeros exiſtentes per ſe abſtractos à numerabilibus. Deinde dicit,& dedit cauſam in hoc exemplo,&dixit: numerus enim vnitas eſt, &c. ideſt, cauſa in hoc eſt,ꝙ numerus coacer uatio eſt vnitatum . Si igitur vnitates non ſignificant aliquod ens, tũc numerus non erit aliquid , ne dum ſit abſtractus. Deĩde incœpit dicere quæſtiones contingẽtes ponẽtibus

F vnum

Noia deoĩatiua ſignant vnũ cõpoſi. vide. 1. 2. cõ. 25. ide op. 25. Met. cõ. 14. & 7 leta. c. 18 ide cõt. im.

Vnum & ens ſunt magis vniuerſalia aliis.

Numerus eſt coacer uatio vnitatum.

Ad eſt cãſa vnitatis ẽ vnũ eſſen ialiter, & imo.

Oppoſione armenidis. vide. 1. liy. 25.

G vnum ſubſtantiale eſſe ſignificans intentionē vlem,& d.vnum autem eſt aliquid exiſtens per ſe.i.vnū aūt intelligitur,ꝙ eſt intentio exiſtens per ſe,non habens ſubiectum,neq; ſitum.eſt igit vna ſubſtantia,i.particularis.D.d.Et,cū aliquid ſit vnū, & ens,&c.i.& cum hoc nomen vnū & ens ſignificant vnā intentionem numero,neceſſe eſt,vt ens & vnum ſignificent vnam ſubſtantiam particularem in numero.D.d.qñ de eis non dicetur,&c.i.& cùm vnū & ens fuerint ſubſtantiæ,& nullum habēt vſe ſubſtantialiter, quod prædicet
H de eis ſm quid,ē manifeſtū,ꝙ vnū & ens ſignificant vnam ſubſtantiā numero.D.d.Et non eſt poſſibile,ſi aliquis dixerit,&c.i. & impoſſe eſt dicere,ꝙ vnum,& ens ſignificant ſubſtantiā vnā numero.dicentibus.n. hoc contingunt quæſtiones graues ad diſſoluendum qñ, ſi vnū & ens ſignificatent ſubſtantiā vnam numero, qūo erunt res generabiles in ſubſtātia?generabile.n. aliud eſt ab ente vno.& ſic vnum erit duo, aut plᵒ.qñ generationes non ſunt, niſi in ſubſtantijs,non in accidentibus. Et intendebat ꝙ, ſi eſſet in accidenI tibus,non contingeret eis,vt ens eēt vnum.ens.n. nō dr apud eos niſi de ſubſtantia. D.d. ſm igitur vtrumlibet iſtorum modorū,&c.i. & cùm dixerimᵒ,ꝙ ſignificat vnum numero,ſ.non plura, ſm igitur vtrūlibet iſtorum modorū fuerit dictū, erit difficile,ſ.ſiue fuerit dictum ꝙ ſignificat ſubſtantiam, aut non ſubſtantiam. Qñ,ſi fuerit dictum de ſubſtantia, auferetur multitudo.&, ſi non de ſubſtantia, auferentur vnitates, q̄ ſunt ſubſtantiæ: & erit impoſſibile numerum eſſe ſubſtantiā ſm opinionem dicentiū hoc.& fuit K contentus in hac contradictione in poſitione opinantium, ꝙ numerus eſt ſubſtantia. quia licet dicens hoc non opinetur ꝙ numerᵒ eſt ſubſtātia,tñ contingit ei vt non inueniat vnum,quod ſit ſubſtātia,neq; aliud in ſubſtantia omnino:quod eſt contrarium ſenſui. Et,ſi poſitum fuerit numerum eſſe ſubſtantiam,& ens, continget eadem quæſtio, ꝑ quam dixerunt, ꝙ vnum ſignificat vnam intentionem numero:& eſt vt nulla multitudo ſit oīno. qñ hoc nomē ens aut ſignificat vnum numero,aut multitudinem.ſi igitur ſigni L ficat vnū nūero,ens erit vnū in nūero:& ē ſermo Parmenidis: & ſi multitudinem,tunc erit multum:quod eſt impoſſibile. omne enim aut eſt vnum,aut plura. Et hoc intēdebat, cùm d.Si autē aliquis dixerit,ꝙ numerus eſt ſubſtantia, &c.& iſtæ oēs quæſtiones contingunt Antiquis, quia non intellexerunt de hoc noīe vnum, niſi vnam intētionem dictā vniuocē:&Parmenides intelligebat per hoc ipſum eſſe vnum particulare,& iſtæ quæſtiones diſſoluunt ꝑ hoc,ꝙ hæc noīa vnum,& ens dicuntur multipliciter,ſm ꝙ Ariſt.contra M dixit Parmenidi in Primo Phyſico. Et,quia quidam eorum ēt deſtruxerunt vnum eſſe,incœpit loqui contra illos,& dixit: Et etiā,ſi hoc vnū, &c.i.ꝙ iſte homo,ſ. Zeno dicebat, ꝙ manifeſtum eſt vnum eſſe indiuiſibile,& omne tale non augmentatur apud additionem in eo, neq; diminuitur,quia neq; diuiditur, ergo non recipit additionem, neque diminutionem:& ens eſt illud, qđ recipit augmentum & diminutionē:ergo non eſt ens.D.d & incœpit

con-

A contradicere ei, & d. manifeſtū eſt igitur, ꝙ entia ſm ſuum figmentū ſunt magnitudines, &c. i. & continget ſm ſermonem iſtius, vt ens non ſit aliud q̄ magnitudo: cùm ens eſt illud, quod recipit additionem & diminutionem. D.d. ſi igitur entia, &c. i. & dicebat ſuper hoc, ſi ens eſt illud, quod recipit diuiſiones, tunc illud, quod recipit diuiſionem ſ. omnibus partibus, & eſt corpus, eſt ens in rei veritate. D.d aliorum autem quædam ſunt, &c. i. & dicebat, ꝙ ea, quæ ſunt præter corpus, ex quibus non componitur corpus, nō eſt ens.

B & hæc eſt diſpoſitio vnius & p̄ncti. & ſuperficies, aut linea ſunt apud eū entia, cùm ex illis, vt dicebat, componitur corpus. Et cū narrauit ei⁹ ſermonem, incœpit diſſoluere eū, & d. Quia igitur iſte Zeno, &c. i. q̄a ſermo iſtius hoīs eſt valde dubitatiuus, & tortuoſus, ex quo exiſtimauit ꝙ cē, quod non diuiditur, non eſt ens, oportet nos reſpondere illi.

D.d. & dicamus, ꝙ q̄n vni, &c. i. ꝙ ſermo Zenonis, ꝙ nihil addit̄ vni, quia tunc eſſet maius, & diuideret̄ omnino, & non remaneret vnum, non eſt verus: immo dicimus, ꝙ ad

C ditur ei, & fit plus, non maius. & ideo non debet fieri linea, ita ꝙ recipiat diuiſionem, ſicut finxit ille. Deinde dicit, cauſam, propter quam fuit neceſſe, vt ex eo non ſit magnitudo, & d. quoniam quomodo eſt poſſibile, vt magnitudo, &c. i. magnitudines enim impoſſibile eſt vt generē̄tur ex vno, neq; ex multis reb⁹ alijs ab vno, ſ. ꝙ ex vno, neq; cum vno, neq; cum alia re fit magnitudo. magnitudo enim eſt de natura continui: vnum aūt eſt de natura diſcreti. D.d. Et dicens hoc eſt ſimilis, &c. ideſt dicens, ꝙ additio vni facit vt ex vno & addito fiat magnitudo, eſt ſicut dicēs, ꝙ magnitudines fiūt ex punctis, & ex indiuiſibilibus: q̄d iam deſtructū eſt. D.d. Et ſi aliquis exiſtimauerit hoc eſſe, &c. i. ſi aliqs dixerit, contradicendo Zenoni, ꝙ iam aſſueti ſunt homines quidam ad dicendum, ſ. ꝙ numerus & magnitudo ſunt compoſiti ex vno, & ex aliquo non vno, dicatur ei, quare componuntur ex vno, & ex nō vno duo genera diuerſa, quorum vnū eſt numerus, & aliud magnitudo. & natura vnius & non vnius; ex quibus componitur numerus, eſt ęqua E lis naturæ vnius & non vnius, ex q̄bus componitur magnitudo. Et intendit, ꝙ contingit huic poſitioni, ꝙ elementa rerum diuerſarū in ſpęcie ſunt conuenientia in ſpecie: q̄d eſt inopinabile. D.d. Non enim eſt manifeſtum, &c. i. q̄n, q̄n dixerim⁹ ꝙ intentio non vnius eſt, quod nō habet naturam vnius, ſed cōtrariā, tunc impoſſibile erit vt ex eo componatur magnitudo, aut numerus. talia. n. contraria non admiſcentur.

Magnitudo ē de natura cōtinui: vnum autem eſt de natura diſcreti.

An numerus, et magnitudo ſubſtantiæ ſint, vel ne. Cap. 6. F

HIs autem conſequens dubitatio eſt, vtrum numeri, & corpora, & ſuperficies, & puncta aliquæ ſubſtantię ſint, an non. Si enim nō ſunt, fugit nos quidnam ipſum ens, & quæ entium ſubſtantiæ ſint. Paſſiones enim, & motus, & q̄ ad aliquid ſunt, ipſæq; diſpoſitiones, ac rationes nullius ſubſtantiam ſignificare videntur. cuncta etenī de aliquo ſubiecto

G dicuntur, nihilq; horum ipſum
* Hoc ali. quid. qd eſt. Quæ vero maxime ſubſtantiam videantur ſignificare, ſunt aqua, terra, & ignis, ex quibus cõpoſita corpora conſiſtũt. horum aũt caliditates quidem, & frigiditates, & huiuſcemodi pasſiones non ſubſtantiæ ſunt. corp⁹ vero ſolum, quod hæc patitur, permanet tanquam aliqd ens, & aliqua exiſtens ſubſtãtia. At vero corpus minus eſt ſubſtantia, q; ſuperficies, & ſuperfi
H cies q; linea, & linea q; vnitas, & punctum. his. n. corpus definitur. & hæc quidem videntur poſſe ſine corpore eſſe, corp⁹ vero abſq; his impoſsibile eẽ. Quare plures quidem, & Antiquiores ſubſtantiam quidem & ens, putabant eſſe corpus, cætera vero huius pasſiones: vt & principia corporum entiũ eſſent principia. Poſteriores vero, & illis ſapiẽtiores habiti numeros. Quẽadmodum itaq; diximus, ſi hęc non ſunt ſubſtantiæ, nulla ſubſtãtia, nec aliquod ens omnino
I eſt. quæ. n. eis accidunt, non conuenit entia nominare. At ſi hoc quidem conceditur, q; longitudines, & puncta magis q; corpora ſubſtantiæ ſint, at qualia corpora hæc ſint non videmus (in ſenſibilibus nanq; impoſsibile eſt eſſe) nõ erit profecto vlla ſubſtantia. Item videntur hæc oĩa dimenſiones corporis eſſe, hoc quidem ad latitudinem, hoc vero ad profunditatem, illud porro ad longitudinem. Et ad hæc ſimiliter ineſt in ſolido quæcun
K que figura. Quare ſi nec in lapide Mercurius, nec in cubo dimidium cubi, ſic vt diſterminatũ, ergo nec ſuperficies. nam ſi quæ cunq;, & ea profecto ſit, quæ dimidium diſterminat. eadem autem ratio & de linea, puncto, & vnitate eſt. Quare ſi corpus maxime ſubſtantia eſt, hæc aũt corpore magis, hæc vero non ſint, neq; ſubſtantiæ quædã ſint, fugiet nos, pfecto quidnã ſit ens, quæue entium ſubſtãtia eſt. Ad
L hæc. n. quæ dicta ſunt, etiam q circa generationẽ, & corruptionem accidunt inconuenientia. Videtur. n. ſubſtantia, cum ante non exiſtens, nunc ſit, aut cum antea exiſtens, poſtea non, cum generatione & corruptione hęc pati. At puncta, lineas, & ſuperficies, neq; fieri, neq; corrumpi contingit, cum qñq; ſint, qñq; vero non ſint. Cũm enim tãgãt, aut diuidãt corpora, qñq; vna, cùm ſimul tangunt, qñq; duæ, cùm diuidunt, fiunt. quare neq;
M iam compoſitis, ſunt, ſed corruptæ ſunt: & diuiſis, ſunt, cùm antea non eſſent. punctum nanq; indiuiſibile, non eſt diuiſum in duo. Cęterum, ſi generantur, & corrumpuntur, ex aliquo fiunt. Similiter autem ſe habet & circa nunc, quod eſt in tempore. Hęc nõ l
bet Aue nec hoc enim contingit generari, & corrumpi, ſed tamen aliud eſſe ſemper videtur, cùm non ſubſtantia aliqua ſit. Patet autẽ quod etiam circa pũcta, lineas,

&

A & ſuperficies ſimiliter ſe habet. eadem enim ratio eſt. cuncta nā que ſimiliter, aut fines, aut diuiſiones ſunt.

Et iſtam quæſtionem conſequitur alia difficilis, & eſt, Vtrum numeri, et corpora, & ſuperficies, & lineæ, & puncta ſint ſubſtantiæ, aut non. Quoniam ſi nō fuerint ſubſtantiæ, tunc recedet à nobis cognitio, quæ ſit ſubiecto, & quæ eſt ſubſtantia entium. Motus autem,

B *& paſſiones, & ſpecies relationis, & diſpoſitionum, & dictionum exiſtimantur non ſignificare ſubſtantiam alicuius. quia oīa dicuntur de ſubiecto, & nihil eorum dicitur, quod eſt hic. Illud autem, quod exiſtimatur in maiori parte ſignificare ſubſtantiā eſt aqua, & terra, & aer, & ignis, ex quibus conſtituuntur omnia compoſita corpora. caliditates vero, & frigiditates in iſtis rebus, & ſimilia*

C *ſunt paſſiones ſubſtantiæ. corpus vero ē illud, quod determinat iſtas paſſiones ſolum, quia eſt ens aliquid, & alia ſubſtantia. Sed corpus eſt minus ſuperficie in ſubſtantialitate, & ſuperficies minus quàm linea, & linea minus quā punctū. & vnum corpus definitur per iſta. iſta enim exiſtimantur eſſe ſine corpore: & hoc poſsibile eſt: corpus aut impoſsibile eſt vt ſit ſine iſtis. Et ideo exiſtimabāt Antiqui Philoſophorū quòd ſubſtātia,* D *& ens eſt corpus, et quòd alia ſūt paſsiones iſtius corporis. et ideo iſti exiſtimauerūt quòd principia corporum ſunt principia entiū. alij autē, qui reputabantur ſapientiores illis, exiſtimauerunt, quòd ſubſtantia, & ens eſt numerus. Sicut igitur diximus, ſi iſta, quæ diximus, non ſunt ſubſtantiæ, nulla eſt ſubſtantia oīno. neq; ens, quoniam rectum non eſt vt accidentia, q̄ accidunt iſtis ſubſtantys, dicātur ſub-* E *ſtantiæ & entia. Sed, cùm ſit manifeſtum quod longitudines, et puncta, q̄ ſunt corporis, ſunt maioris ſubſtantialitatis quàm corpus, & non videmus ea eſſe ſubſtantias, ex quibus igitur corporibus ſunt ſubſtantiæ entium? & impoſsibile eſt vt ſint ex corporibus inſenſibilibus. aut forte nulla ſubſtantia omnino eſt. Et etiam videmus, quòd omnia iſta ſunt dimenſiones corporis. quædam enim ſunt lati-* F *tudinis, quædam ſpiſsitudinis, & quædam longitudinis. Et cùm hoc dicitur, quòd iſta ſunt in corporibus, ſicut figuræ ſunt in eis. corpus enim neceſſe eſt vt habeat aliquā figuram. Si igitur poſsibile fuerit, vt corpus non habeat figuram, poſsibile erit vt non habeat dimenſionem, verbi gratia, quoniam, ſi fuerit poſsibile vt figura*

G *Mercury nõ ſit in idolo Mercurij, poſsibile eſt vt figura ſemigrandinis ſit in tota figura grandinis. Et cũ hoc, quod diximus, accidit iſtis error, cũ perſcrutati fuerimus de rebus, quibus contingit generatio & corruptio. Exiſtimant. n. quòd ſubſtantia non primo fuit, deinde fuit: aut fuit primo, deĩde corrumpitur: & quòd paſsiones contingũt ei apud generationẽ & corruptionem. Puncta aũt, & lineæ, & ſu-*

H *perficies impoſsibile eſt vt habeãt generationem & corruptionẽ, aut vt ſint quandoq; , & quandoq; nõ. Corpora. n. continua & diſcreta apud continuationem adunantur, & apud diſcretionem fiunt duo. & nihil corrũpitur, niſi corruptio accidat ei. & ea, quæ diuiduntur, non ſunt ſine generatione. Punctus autem, ſi non diuiditur, non fit duo puncta: & ſi generatur, & corrumpitur, eſt neceſſario ex ali-*

I *quo illud.*

17 Et eſt quæſtio difficilis perſcrutanda in hac ſcientia, vtrũ numeri, & corpora, & ſuperficies, & lineæ, & puncta ſunt ſubſtantiæ entium, ſ. q̃ dicuntur ſm quid, ſicut quidam dicunt, aut non. Exiſtimatur. n. ꝙ, ſi iſta non fuerint quiditates ſubſtantiarum entium, ꝙ recedat à nobis cognitio naturarum eorũ, ſ. entiũ exiſtentium per ſe: quia omnes cõueniunt in hoc, quod appellant eas ſubſtantias. D.d. Motus autem, & paſſiones, &c.i. & iſta exiſtimantur eſſe ſubſtantiæ, quia illa, quæ ſunt præter iſta, v.g motus, & accidẽtia, & relationes, & diſpoſitiones, manifeſtum eſt, ꝙ non notificant ſubſtãtias entium, ſ. q̃ vocantur ſubſtãtiæ. & intendit per paſſiones qualitates attributas ſenſibus, v. g. calorem & frigus. & per diſpoſitiones modum qualitatis, quæ dicit diſpoſitio & habitus. per dictiones autem forte intendebat intellecta ſubiecta. D. dedit cauſam, propter quã omnes conueniunt in hoc, ꝙ iſta nõ ſunt ſubſtantiæ, & d. quia omnia dicuntur, &c.i. quia oĩa iſta ſunt in hoc indiui

K duali, quod eſt indiuiduum ſubſtã-

L tiæ, & nullum eorum dicit ex hoc. D.d. Illud autem, quod exiſtimat, &c.i. illud autem, quod videtur eſſe ſm exiſtimationem ſubſtantia entium compoſito tũ indiuidualium, ſunt quatuor elementa, ex quibus componuntur ſubſtantię ſenſibiles: & intendit ꝙ iſta videntur eſſe ſubſtãtiæ compoſitorum ſm materiã, non ſm illud, quod dicitur in reſpõſione ad quid. D.d. corpus vero eſt illud, quod determinat, &c.i. qñ definiuntur iſta accidentia, corpus determinat naturam eorũ, ſ. ꝙ eſt de definitionibus eorum, quaſi differẽ

M tiæ eorum ſunt determinantes naturam entis, & diſtinguentes ipſum ab alijs. D.d. Sed corpus eſt minus, &c.i. ſed cùm feceris comparationẽ inter iſta, videbis ꝙ corp⁹ eſt minoris ſubſtantialitatis q̃ ſuperficies, & ſupficies q̃ linea, & linea q̃ punct⁹.

Deinde d. cauſam in hoc, & d. corpus enim poſt iſta inuenitur in definitione: quia corpus definitur, ꝙ eſt illud, quod eſt diuiſibile in tres ſuperficies: aut illud, quod continetur à ſuperficie, aut ſuperficiebus:

&

A & etiam quia iſta videntur priora corpore naturaliter. & innuit modum prioritatis ſm cõſequentiam. aut intendit vt corpus. impoſſibile enim eſt vt intelligatur ſine ſuperficie. ſuperficies autem impoſſibile eſt vt intelligatur ſine corpore. ſimiliter eſt de linea cum ſuperficie, & de puncto cum linea. Et, cùm dedit rationes ſufficientes, ꝙ corpus eſt ſubſtantia abſq; ſuperficiebus, & lineis, d. Et ideo exiſtimabant Antiqui Philoſophorum, ꝙ ſubſtãtia, & ens eſt corpus, & ꝙ alia non definiũtur per definitionem corporis, &c.i.

B quia opinati ſunt, ꝙ corpus eſt ſubſtantia, credidetũt ꝙ principia corporum, ex quibus componunt, ſunt corpora, quæ ſunt principia omniũ entium. ſi. n. corpora ſunt prĩcipia, ergo principia corporum ſunt principia entium. D.d alij vero, qui reputabantur, &c.i. illi autem, qui reputabantur ſapientiores iſtis, dixerunt, ꝙ ſubſtantia ſm hanc cõſyderationem debet eſſe numeri, ſ. quia ſunt priores in imaginatione alijs entibus: & quia ſunt priores naturaliter: & quia ſunt ſicut magis liberati à materia q̃ corpus. D.d. Sicut igi

C tur diximus, &c.i. contingit igit ſm hunc ſermonem, ſi iſta non fuerint ſubſtantiæ, exiſtimari nullam eſſe ſubſtantiam omnino entiũ. impoſſibile. n. eſt vt poſteriora ab iſtis ſubſtantijs, ſ. accidentia, ſint ſubſtantiæ alicuius eorũ, de quibus omnes conueniunt, vt ſint ſubſtãtię ſenſibiles.

D.dedit dubitationẽ ſuper hoc, & d. Sed cùm ſit manifeſtum, ꝙ longitudines, &c.i. ſed iſta conſyderatio facit ꝙ ſuperficies, & lineæ, & pũcta ſint ſubſtantiæ: & apparet de iſtis ꝙ non ſunt ſubſtantiæ, & ſunt priora corporibus mathematicis: ergo cor

D pora mathematica non ſunt ſubſtãtiæ. Ex quibus igitur ſunt ſubſtãtiæ entiũ? impoſſibile. n. eſt vt ſint corpora ſenſibilia. Iſta. n. ſunt, quorum ſubſtantiæ quæruntur, cum dicim⁹ in eis, quæ ſunt ens & vnum. q̃rim⁹ enim q̃ eſt iſta ſubſtantia, quam ſignificat hoc nomen ens, & vnum. & nullum corpus eſt niſi mathematicum, aut ſenſibile. D.d. aut forte nulla ſubſtantia oĩno eſt. i. oportet vt dicamus ſm hanc queſtionem, ꝙ contingit vt ſubſtantia nõ ſit alicuius rei, i ꝙ, cùm ſit deſtructũ, ꝙ qui ditates entium ſunt corpora, recte videt opinari ſm hoc ꝙ entia non ſunt, neq; habent quiditates. Et, q a declaratio, ꝙ corpus mathematicũ non eſt ſubſtãtia, fundatur ſup hoc, ꝙ longitudo & latitudo ſunt accidẽtia, & differentiæ ipſius corporis, d. Et ẽt videmus, ꝙ oĩa iſta, &c.i & declarat, ꝙ corpus mathematicum eſt accidens, & ꝙ definitio corporis cõſtituitur ex tribus dimenſion⁹, & videmus cum hoc ꝙ dimenſiones ſunt corpori quaſi figuræ, ſ. differẽtiæ eius. D.declarauit hoc, & d. cor-

F pus enĩ neceſſe eſt vt habeat aliquã figuram, &c.i figura enim talem habet diſpoſitionem de corpore, ſicut dimenſio in hoc, ꝙ corpus non poteſt denudari ab eis niſi corrumpatur, ſicut eſt diſpoſitio de differẽtia rei ſubſtantiali. D.dedit exemplũ, & dixit. v.g. qm̃, ſi fuerit poſſibile, &c.i. qm̃, ſi figura non fuerit ſubſtãtialis corpori, poſſibile erit vt figura propria auferat, & remanear res. v.g. vt figura hois auferat, & remanear hõ, aut figura idoli Mercurij, i. temanente idolo Mercurij Et, ſi eſſet poſſe vt figura ꝓpria rei auferret

tunc

Nullũ corpus ẽ, niſi mathematicũ, aut ſenſibile, cõtra ponentes corpus metaphyſicum.

G tũc poſſibile eſſet vt ſemifigura rei auferretur, remanente tota figura. & hoc intendebat cùm d. poſſibile ẽ vt ſemifigura grandinis ſit in tota figura grandinis. Et dedit exẽplũ de tunica. quia tunica eſt de rebus, q̃ non habent hoc nomen, niſi ſm figurã habendam. figura igitur eiꝰ eſt dꝛia eiꝰ, q̃ diſtinguit eam ab alijs indumentis. Et intendit declarare ex hoc capitulo ꝙ cùm poſuerimꝰ, ꝙ dimenſiones ſunt accidentia, tũc corpus erit accidẽs. &, ſi poſuerimꝰ, ꝙ corpus eſt ſubſtãtia, tũc iſta erũt ſubſtantiæ. D.d. Et cum hoc, quod

H diximus, &c.i. & cum iſtis inopinabilibus cõtingentibus huic poſitioni, ſ. corpora eſſe ſubſtãtias, accidũt etiam alia inopinabilia ex apparentibus in rebus generabilibus & corruptibilibus. D.d. Exiſtimant. n. ꝙ ſubſtantia, &c.i. exiſtimatur. n. & ponitur. & eſt cõceſſum ab omnibus, ꝙ ſubſtantia generatur & corrumpitur, & accidũt ei paſſiones apud generationem & corruptionẽ, ſ. ꝙ, cùm generatur, fit ſubſtantia, quæ non fuit: & cum corrumpitur, corrumpitur illud, quod fuit. D.d. Punc-

Vide 1. ca. ta autem, & lineæ, &c.i. puncta aũt,

I & lineæ, & ſuperficies nec generant nec corrumpuntur, neq; ſunt quandoq; & quandoq; nõ, cùm linea nõ corrumpitur in non lineam, neque generatur ex non linea. & ſiꝛ eſt ẽt de corporibus. D. incœpit declarare hoc, & d. Corpora enim cõtinua, & diſcreta, &c.i. & d. ꝙ nihil corrumpitur, niſi corruptio contingat ei. i. & non omnis compoſitio eſt generatio, neq; oĩs diſſolutio eſt corruptio: vt quidã Antiquorum dicunt, ſ. ꝙ congregatio eſt generatio, & ſegregatio corruptio. ſed generatum eſt illud, in quo fit ſubſtantia, q̃ nõ K
fuit, & corruptũ eſt illud, in quo corrupta eſt ſubſtantia, quæ fuit. D.d. & ea, quæ diuiduntur, non ſunt ſine generatione, i. ea, quæ diuiduntur in partes conuenientes ſm nomẽ & definitionẽ, nõ ſunt ſine gñatione. Et, quia accidit ei in hac intentione punctus: punctus. n. non diuidit, & non hẽt gñationem: & dixerũt etiã ꝙ illud, qđ diuidit in talia ſemp ſm nomen & definitionem, non hẽt generationem, d. & illa, q̃ non diuidũtur ex re diuiſibili, non ſunt ſine generatione. minima. n. partiũ corporis ſenſibilis, q̃ non diuidit, ſm ꝙ eſt L
illud corpꝰ, eſt compoſita. v. g. ꝙ minima pars ignis eſt cõpoſita ex materia & forma. D.d. Punctus aũt, ſi non diuidit, &c.i. punctus aũt, ſi eſt indiuiſibilis, non gñabit: cũ punctꝰ non diuidit in duo puncta, ergo nõ hẽt generationẽ. q̃m, ſi haberet generationem, eſſet cõpoſitus & hoc intendebat, cùm d. eſt neceſſario ex aliquo illud. i. & cùm punctus gñatur, & corrumpit, neceſſario generatur ex aliquo. & ſic erit diuiſibilis: quod eſt impoſſibile.

Minima pars ignis ẽ cõpoſita ex materia et forma.

Dubitationes de Ideis. Cap. 7. M

OMnino autẽ aliquis dubitabit, quare oportet alia quædam pręter ſenſibilia, & media quærere, vtputa eas, quas ponimus, formas. Si enim propterea ꝙ mathematica quidẽ ab his, quæ hic ſunt, alio quodam differunt, in eo ſanè, ꝙ plura eiuſdẽ ſpeciei ſunt, nihil differunt. & ideo non erũt eorum principia, numero determinata, ſicuti etiam literarũ

quæ

Conſimilem modũ arguẽdi. vid 1. Phy. cõ. 26.

de ſubſtãtia orbis.

A quæ hic, numero quidē nō ſunt omniū principia determinata, ſed ſpecie. niſi quis huius ſyllabæ, & huius vocis accipiat. harum enim numero ēt determinata erunt. ſiſr etiam de medijs. infinita etenim ēt illic ſunt, quæ eiuſdē ſpeciei ſunt. Quare, ſi prę ter ſenſibilia, & mathematica nō ſint alia quædā, qualia dicūt quidam formas eſſe, nō erit vna numero, & ſpecie ſubſtātia: nec entium principia aliqua numero aliquot, ſed ſpecie erunt. Si B itaq; hoc neceſſarium eſt, & formas ppea neceſſe eſt eſſe. etenim quanquā nō bene declarēt, qui hæc dicūt, hoc tñ eſt, qđ volūt: & neceſſe ē eis hoc dicere, q̄ formarū vnaquæq; ſubſtātia quędam ſit, & nulla ſm accidens. At vero ſi ponemus formas eē, & principia vnū numero, non ſpecie eſſe, diximus quæ impoſſibilia neceſſe eſt accidere.

Et rectū eſt quærere de quæſtione difficili, quare quærendæ ſunt C *aliæ ſubſtātiæ à ſenſibilibus, & a medijs, ſcilicet formæ, quæ fingun tur eſſe. Quoniā, ſi quærimus iſtas ſubſtantias propter hoc, ſ. quòd mathematica diſtinguūtur à ſenſibilibus per aliud, nō diſtinguūtur ab eis per hoc, quòd sūt multæ formæ, ſicut iſtæ formæ. manifeſtū eſt igitur, quòd principia iſtorū non erūt terminata in numero, quēadmodū principia qualitatis, quæ ſunt hic, nō ſunt terminata in numero. principia enī cuiuslibet qualitatis non* D *ſunt terminata in numero, ſed forma. niſi principia literæ compoſitæ ex duabus literis, aut principia vocis compoſitæ ex duabus vocibus. principia enim iſtius literæ ſunt terminata forma, & numero. & ſimiliter erit etiā in rebus medys. Si igitur non fuerint aliæ ſubſtantiæ, aliæ à ſubſtantijs ſenſibilibus, & à ſubſtantijs mathematicis, ſicut quidam dicunt, manifeſtū eſt formam non eſſe. Sed, ſi conceſſerimus* E *formas eſſe, & principia eſſe terminata numero nō forma, iam narrauimus, quod contingit ex hoc neceſſario, & quod eſt impoſſibile omnino.*

Et quærendum eſt qua de cauſa 18 fuit neceſſe ponere in poſitione eſſ ſubſtātijs ſenſibilibus, & mathematicis, quas vocāt medias ſubſtantias, quas dicunt formas. cauſa enim, propter quam fuit neceſſe formas medias ponere, manifeſta eſt. & eſt, q̄ nos videmus mathematicas formas F differre ſm definitionem à formis ſenſibilibus. Et hoc intēdebat, cùm dixit: Qm̄, ſi quærimus, &c. D. d. & non diſtinguuntur ab eis, &c. id eſt, & iſti non ponunt iſta media diſtincta à rebus ſenſibilibus: ita q̄ vnum quodq; eorum ſit vnum numero tantum, ſicut ponunt facientes formas: ſed diſtinguuntur ab eis ſecundum q̄ ſunt ſimilia eis, ſcilicet multa ſm formas, & multa ſm numerū.

Deinde dicit: manifeſtum eſt igitur, &c. 1. & dicere formas eſſe, cōtingit ex eo, vt principia rerum, quæ

ſunt

G ſunt hic, ſint determinata numero, ideſt diuerſa numero tantum, & nō forma. & hoc intēdebat, cùm d. manifeſtum eſt igitur per ſe, ꝙ res, quæ ſunt hic diuerſæ numero, & forma, ſunt diſpoſitio ī qualitate, id eſt manifeſtum eſt igitur per ſe, ꝙ ſunt res tales. Et hoc intēdebat, cùm dicit, quæ ſunt hic: quia ſunt diuerſæ forma & numero, ſicut literæ compoſitæ ex literis, & voces compoſitæ ex vocibus: quia neceſſe eſt vt principia iſtorum ſint diuerſa numero & forma. & ſic ponunt media, dicētes ea, ſcilicet diuerſa numero & forH ma. & hoc intendebat, cùm dicit. Et ſic erit etiā in rebus medijs. Deinde dicit. Si igitur non fuerint ſubſtantiæ aliæ, &c. ideſt & cum determinatum eſt ex hoc ſermone, ꝙ nō ſunt niſi duæ ſubſtantiæ, ſenſibilis, & mathematica, manifeſtum eſt ꝙ formæ nō ſunt. Deinde dicit: Sed, ſi conceſſerimus, &c. ideſt iam narrauimus quod accidit ex hoc de impoſſibili quæſtione, de qua perſcrutati ſumus, vtrum ſit vna numero, aut forma.

Vtrum principia potentia ſint, vel alio modo: Et vtrum vi inerſalia, an ſingularia. Cap. 8.

I

Vtrū principia ſint ī potentia.

HIs autem propè eſt dubitare, vtrum potentia, an alio quodam modo elementa ſint. Si enim alio qudam modo, erit aliquid aliud principijs prius. potentia nanq; prior illa cauſa eſt. non eſt autem neceſſe, vt omne, quod potētia eſt, illo modo ſe habeat. Quòd ſi elementa potentia ſunt, contingit nihil entium eſſe. poſſibile enim eſt eſſe, etiam quod nōdum eſt. fit enim quod non eſt. ſed nihil K eorum fit, quæ eſſe impoſſibilia ſunt. Et has itaq; de prīcipijs dubitationes neceſſe eſt dubitare.

Et aſſimilatur iſtis quæſtionibus dictis iſta quæſtio, vtrum elementa ſint potentia, aut alio modo. Si igitur alio modo, quomodo eſt poſſibile, vt aliquid ſit ante elemēta, & ſunt principia. potētia enim eſt ante illam aliam cauſam. illud autem, quod non habet potentiam, nō L *eſt ante potētiam neceſſario. Si autem elemēta fuerint potentia, tūc poßibile erit vt elementa non ſint aliquod entiū. illud enim quod habet potentiam vt ſit, nondum eſt. & non fit niſi illud, quod non habet eſſe. & nihil erit, quod non habet potentiam vt ſit. Hæ igitur quæſtiones ſunt difficiles, de quibus perſcrutandum eſt in cognitione principiorum.*

Quærit vtrum elementa prima, 19
& principia omniū entium ſint po- M
tentia, aut actu. & hoc intēdebat per alium modū. Deinde dicit. Si igit alio modo, &c. ideſt ſi igitur elemēta ſunt actu, habent elemēta. potentia enim eſt ante actum, ideſt illud, quod eſt in potētia aliquid, eſt ante illud, quod eſt in actu illud quid. & ſic elementa habebunt elementa.

Deinde dicit: illud autē, quod non habet potentiam, &c. id eſt, illud autem, in quo non eſt potentia, vt ex eo fiat aliquid, nihil fit ex eo, quod ſit in potentia oīno. quapp non erit elementum alicuius rei aliquo mō.

Et

A Et abbreuiario eius eſt, ꝙ ſi elementa ſunt actu ſecundum ꝙ ſunt elementa, & fuit potentia prior eis, cū ſint in actu, contingit ꝙ elementa habeant elementa. &, ſi potentia nō fuerit prior eis, non erit in eis potentia omnino ad aliquid. & ſic nō erit elementum alicuius rei, Et, cùm dicit: impoſſibile contingens poſitioni elementorum in actu, incœpit dicere etiam quid contingit poſitioni eorum in potentia, & dicit. Si autē elementa fuerint potentia, &c. ideſt, ſi elementa fuerint potentia, poſſibile erit vt omnia entia, quæ ſunt
B actu, deſtruantur, & nihil remaneat niſi illud, quod eſt in potentia. D. dedit cauſam in hoc, & dicit: illud enim quod habet potentiam, &c. ideſt illud enim, quod eſt in potentia, eſt aliud quid in actu. cùm enim eſt in potentia, impoſſibile eſt vt illud ſit in actu. actus enim & potentia ſunt contraria. Deinde dicit: & non fit niſi illud, quod non habet eſſe, ideſt & non fit niſi illud, quod non habet eſſe in actu. & nihil fit, quod non habet potentiā vt fiat.

Act⁹ & potētia ſunt contraria.

Et vtrum vniuerſalia ſint, an, vt dicimus, ſingularia. Si enim vniuerſalia, non erunt ſubſtantiæ. nihil enim cōmunitū quod
C quid, ſed quale quid ſignificāt. ſed ſubſtātia quod quid. Quòd ſi quod communiter prædicatur, qđ quid ſit, & exponi poſſit, multa animalia erūt ipſe Socrates, & homo, & animal. ſi ſingula quidē, quod quid, & vnū ſignificant. Si igitur principia vniuerſalia ſunt, hæc accidunt. Quòd ſi nō vniuerſalia ſint, ſed vt ipſa ſingularia, non erunt ſcibilia. ipſius enim vniuerſalis
D omniū ſcientiæ ſunt. quare erūt alia principia priora de principijs vniuerſaliter prædicata, ſi ſit quidem eorū futura ſcientia.

Vtrū principia ſint vniuerſalia an ſingularia.

Et etiam perſcrutandum eſt, Vtrum principia ſint vniuerſalia, aut particularia. Si vniuerſalia, non ſunt ſubſtantiæ. cōmunia enim non dicuntur eſſe hoc ſingulare, ſed exemplaria hæc. ſubſtantia autem dicitur eſſe hoc ſingulare. Si igitur dicitur prædicabile de rebus modo communi, quod ex hoc,
E *tūc Socrates erit multa animalia, ſcilicet Socra. et homo, & animal. quoniam vnumquodq; eorum ſignificat quòd eſt hoc vnū. Iſta igitur accidētia accidunt, ſi principia fuerint vniuerſalia. Si autem non fuerint vniuerſalia, & fuerint ſicut principia particularia, tunc ſcitū non habebit eſſe. ſcientiæ enim omnium ſunt vniuerſales. manifeſtū eſt igitur, quòd, ſi fuerit poßibile,*
F *vt iſta principia cognoſcātur, quòd alia principia ſunt vniuerſalia ante particularia, quæ prædicantur de particularibus.*

Et etiam perſcrutādum eſt, vtrū principia ſint vniuerſalia, aut particularia. Si autem vniuerſalia, non erunt ſubſtantiæ. Vniuerſalia enim ſunt communia, quia ſunt in pluribus: & commune non eſt hoc ſingulare, quod eſt ſubſtantia, ſed eſt exemplar huic ſingulari, ſcilicet formæ communis eis, & omnibus indiuiduis

20 Cōe nō ſ ſingle, ſed eſt exēplar oīb⁹ ſi larib⁹ bētib⁹ formā. 12. M com. & quæ ibi.

G uiduis habentibus illam formam: ſubſtantia autem dicitur eſſe hoc ſingulare: propter quod cõcluditur in ſecunda figura, ꝙ ſubſtantia non eſt vniuerſale. D.d. Si igitur dicitur prædicabile, &c. i. ſi igitur vniuerſale eſt commune, ſm ꝙ eſt ſingulare exiſtens in pluribus, tunc Socrates erit cõpoſitum ex multis animalibus. in Socrate enim erit humanitas exiſtens in omnibus hominibus, quia eſt hoc ſingulare in numero. & ſic Socra. & omnia indiuidua hominis erunt compoſita ex vna re, & ſimiliter erit compoſitus
H cum omnibus animalibus. animalitas. n. hęc indiuidualis exiſtit ī oĩbus indiuiduis animalium, aut indiuidua animalium exiſtunt in ea. iſtæ igitur quæſtiones accidunt, ſi principia fuerunt vniuerſalia. D.d. Si autem non fuerint vniuerſalia, &c. ideſt ſi autem nõ ponantur hic eſſe vniuerſalia entia, contingit vt ſcientiæ neceſſariæ non ſint. & hoc mouit Platonem ad dicendum formas eſſe. D. dixit ſcientiæ enim omnium ſunt vniuerſales. & intendit Scientias Speculatiuas neceſſarias. Deinde dixit manifeſtum eſt igi-
I tur, &c. ideſt, & cùm neceſſe eſt vt principia particularia cognoſcantur non generabili cognitione neque corruptibili, neceſſe eſt hic eſſe principia vniuerſalia ante particularia.

✣

ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM
LIBER QVARTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de quibus habeat prima Philoſophia pertractare. In Secunda de Principiorum cognitione.

Summæ primæ Ens, prout eſt ens, & primas cauſas à primo Philoſopho conſyderari. Cap. 1.

Est ſciẽtia quædam, quę ſpeculatur ens, L prout ens eſt, & q̃ ei per ſe inſunt: Hęc autem nulli earum, quæ in parte dicuntur, eadem eſt. nullæ nanq; cæterarum vniuerſaliter de ente. prout ens eſt, conſyderant, ſed eius aliquam partem abſcindentes, quod ei accidit ſpeculantur, vt Mathematicæ ſcientiæ. Cùm autem principia, & ſupremas cauſas quæramus, patet ꝙ alicuius naturę p̃ ſe neceſſe eſt eas eẽ. Si igit̃ M illi etiã, qui entium elemẽta q̃rebant, iſta principia q̃rebant, neceſſe eſt ẽt elementa entis nõ ſm accidens eſſe, ſed prout entia ſunt. Quare nobis quoq; entis, prout entis, primas cauſas accipiendum eſt.

Vnius quidem ſciæ ſcientiarũ eſt conſyderatio de ente, & de rebus, quæ ſunt entis per ſe. Et iſta ſcia non eſt vna earum, quæ dicuntur particulares, quoniam nõ eſt

alicuius

A *alicuius ſcientiæ particularis conſyderatio de ente vniuerſali, ſed ſcīarū particulariū eſt conſyderatio de accidenti, quod accidit alicui parti partium entis diuſæ ab eo, ſicut faciunt ſcīæ Mathematicæ. Si igitur inquiſitio principiorum, & cauſarum vltimarū eſt à nobis, manifeſtum eſt quòd neceſſe eſt, vt iſta principia ſint ſicut principia alicuius naturæ per ſe. Et, cùm quæſierunt iſta prin-*

B *cipia illi, qui quærebant elementa entis, neceſſe eſt vt non ſint elementa entis modo accidentali, ſed ſint eſſentialiter. Et ideo oportet nos q̄rere cauſas, quæ ſunt in ente.*

1 ESte tractat⁹ cōtinet duas partes. Prima igitur eſt in definiēdo ſubiectum iſtius artis, & accidentia, & cauſas eius, & vſr in rebus Logicis, quæ appropriant⁹ huic ſcīæ. In

C ſcḋa aūt diſputat cum Sophiſtis, q negāt primas ꝓpōnes, & deſtruūt ſcire, * prius declarando ꝙ diſs huius artis dēt diſputare cū iſtis. Quia igit⁹ intētio eius eſt loqui de modo cōſyderationis iſtius artis, & iā perſcrutatus eſt in tractatu ꝓcedenti de ſcīa, q dr̄ Philoſophia, quæ ſcīa ſit, & d. ꝙ, ſi ſcīa oīum cauſarū eſt vna, illa ſcīa debet dici Philoſophia: deinde declarauit, ꝙ conſyderatio de oībus cauſis oīum entium non eſt vnius ſcīæ, cùm entia ſint diuerſa, q̄m in quibuſdā inueniunt⁹ de cauſis quatuor, qđ nō inuenit⁹ in q̄buſdā, hoc. n. eēt poſſ, ſi entia eēnt vnū

gen⁹: deīde induxit ipſe ſermonē, ꝙ † Philoſophia ſorte ē illa, q̄ cōſyderat de nobiliſſima cauſarum, ſ. de prīo fine, & forma prīa: īcœpit ī hoc tractatu declarare hoc ſm demōnē & declarationē pfectā, & d. Vni⁹ quidē ſcīæ, &c. i. dicamus igit⁹, ꝙ manifeſtū eſt p ſe hic eē aliquā ſcīam, q̄ cōſyderat d ente, inquātū eſt ens, & de accidētibus eſſentialibus enti, ideo ꝙ ē ens. D.d. Et iſta ſcīa, &c. i. & apparet, ꝙ iſta cōſyderatio nō ē alicuius ſcīæ ſcīarū particulariū. Manifeſtū eſt. n. ꝙ non eſt alicuius ſcīę ſcientiarū particulariū cōſyderatio de ente, ſm ꝙ eſt ens: ſed tm̄ eſt ſcīarū particulariū conſyderatio de accidentibus, quę accidunt alicui parti partiū entū, accipiendo illā partē quaſi diſtīctā ab ente, * ſicut faciūt ſcīæ Mathematicę, q̄ accipiunt numeros & magnitudines diſtinctas ab ente, & cōſyderāt de eis, & ſuis accidētibus eſſentialibus. Et ſimiliter ēt ſcīę Naturales cōſyderāt de quadā ꝑte entis, ſ. de ente mobili, & de accidentibus eſſentialibus eidē, ſm ꝙ eſt mobile, & de motu. D.d. Si igitur inq̄ſitio principiorū, &c. i. & cū manifeſtū eſt, ꝙ nos q̄rimus in hac arte principia vltima, q̄ ſunt principia ſimpliciter, manifeſtū eſt, ꝙ q̄rendū eſt iſta principia iſtorū principiorū ſenſibiliū ſm iſtū modū, ſm quem q̄rimus principia nāę exiſtētis p ſe. Et intendit, ꝙ principia ſimpliciter debēt q̄ęri de entibus, q̄ ſunt ſimpliciter. † &, ſi acciderit q̄buſdā, vt ſint ſenſibiles nō ſimplices, tunc nō q̄rūtur iſta eis principia, niſi ſm ꝙ ſunt entia ſimpliciter, nō ſm ꝙ ſunt entia, v.g. mobilia aut mathematica. D.d. Et, cū quæſiuerūt iſta prīcipia, &c. i. & ꝓp hoc, quod diximus, q̄ñ

D Met. cō. 5. & 12. Met. c. 6. & ī ꝓlogo ſuo ſup. 1. Ph.

* Scię Mat. ſunt d̄ numeris, & magnitudinibus, & ſcīa naturalē de ente mobili, ſcḋm ꝙ ē mobile. S; vid̄ oppoſitum. 12.

E Meta. c. 5. vbi d. ꝙ ē d̄ corpore mobili & ꝓœmio. primi Ph. dixit ꝙ eſt d̄ reb⁹ ſenſibilib⁹ tā- q̄ d̄ ſubto Vid̄. c. 21.

† Si accidetit vt I Metaph. d̄ ſenſibilib⁹ prīcipia q̄rāt, hoc ñ ē in- q̄tū ſēſibilia, ſ. inq̄tū entia. Idē 6. Met. cō. 1. & 12. Met. c. 5. et 6. & 7. Me. cō. 9. & 1. Me. c. 15. et 18. & 2. Ph. c. 21. ex hoc ſumit⁹ Me. nō cōſyderare q̄dtates rerū in ꝑticulari. vid̄ ꝓ hoc. 1. Ph. c. 11. & quę ibi.

* Diſputare cōtra negātes prīas ꝓpōnes, et contra deſtruētes ſcire ſpectat ad dām ſtū artis. vide idē. 3. Cœ. cō. 4.

† Prīa Philoſophia cōſideratde nobiliſſima cātū ad prīo fine & forma rtīa. Idē. 3.

Antiqui

G Antiqui quærunt principia prima entium, ſm ꝙ ſunt entia, & non q̄runt cauſas entium, quę ſunt hmōi, tunc quæſtio eorum hominum in cauſis eſt accidentaliter. Et intendit ꝙ, cum quæſiuerunt cauſas entis, & non quæſiuerunt cauſas entium tranſmutabilium, v.g. tunc quæſtio eorum fuit eſſentialis. &, ſi quærerent cauſas entium propriorum, tunc eſſet q̄ſtio accidentalis.

Quo pacto ens multipliciter dicatur. Ens, & vnum idem eſſe. Item de ente, vt ens eſt, et de eius ſpēbus, ac cō-
H *ſequentibus hanc conſy-derare ſcium. Ca. 2.*

ENs autē multipliciter qui dē dicitur, verum ad vnū, vnamq; quandā naturā, et non ęquiuoce, ſed quēadmodū omne ſalubre ad ſanitatē: q̄dam eò ꝙ conſeruat: quoddā, eò ꝙ facit: quoddā, eò ꝙ ſignū ſanitatis: quoddam vero capax eius eſt. Et medicinale ad medicinā: quoddam enim, eò quod habet medicinam, medicinale dicitur: quoddam, propterea ꝙ
I natura aptū ad eā ſit: quoddā, ppea ꝙ opus medicinæ ſit. eodē modo cętera quoq; accipiemus. Ita & ens multipliciter q̄dē dicitur, ſed totū ad vnū principium: quædam. n. qm̄ ſubſtātiæ, entia dicuntur: quædam, qm̄ paſſiones ſubſtantiæ: q̄dā, qm̄ via ad ſubſtantiā, aut corruptiones, aut priuatiōes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua ſubſtātiæ, ſiue eorum, quæ ad ſubſtantiā dicunt̄, aut ad aliquorū ex his negatiōes, aut ſubſtātias. Quare et ipſum nō ens, eſſe non ens dicimus. Quemadmodū igitur ſanorum omnium vna ſcīa eſt, ita & de cæteris eſt. Nō. n. ſolum eorū, q̄ ſm vnum dicuntur, verum ēt eorū, quæ ad vnā naturam dicunt̄, vnius ſcīæ eſt ſpeculari. etenim hęc ēt quodammodo ſm vnum dicūtur. Patet itaq; vnius eſſe, & entia prout entia, ſpeculari. Vbiq; autem proprie primi, et ex quo cætera pendent, & pp qđ dicūtur ſcīa. Quòd ſi hoc ſubſtantia
K
L
eſt, oportet profecto vt ſubſtantiarum principia, & cauſas Philoſophus habeat. Omnis autem generis, & ſenſus vnus vnius, & ſcīa: velut Grammatica vna exiſtens, oēs voces ſpeculatur. Quare entis quoq; quot ſpecies ſunt, & ſpecies ſpecierū ſpeculari vniuis ſcientiæ genere eſt.

Et ens dicitur multis modis, et non dicitur æquiuoce, ſed attribuitur vni rei, & vni naturæ, ſicut omne ſanans attribuitur ſanitati. quoddam enim dicitur ſanū, quia cōſeruat ſanitatem: quoddam autem ſic, quia facit ſanitatem: & M *quoddā; quia ſignificat: et quoddam, quia recipit. Et ſimiliter attribuitur eſſe medicū medicinæ. quoddam. n. dicitur medicū, quia acquirit medicinam: & quoddā, quia conuenit medicinæ: et quoddam, quia facit actionem medicinæ. & ſecundum hunc modum*

poſſibile

Nō ſol
eorū, q̄
cūdū v
ſed, &
rū, q̄ ad
nā natu
dicuntu
vnius ſc
ē ſpecul

A *possibile est nobis inuenire res, q̃ attribuuntur vni rei, sicut ista, q̃ diximus. Et similiter ẽt ens dicitur multis modis. sed omnes illi modi attribuuntur vni primo. quædã enim dicũtur entia, quia sunt substantiæ: & quædam etiam, quia sunt passiones: et quædam quia sunt viæ ad substãtiam, aut ad relationẽ, aut quia sunt non ens, aut qualitates, aut agentes: aut generantia substantiam, aut aliud eo-*

B *rum, quæ dicuntur esse in substantia, aut quia negant aliquod istorum accidentium, aut substantia. Et similiter dicimus etiam de eo, quod non est ens, vnum quòd non est ens. Quemadmodum igitur sciẽtia sanorũ est vna, sic scientia aliorum similiũ. Quoniã non est vnius scientiæ cõsyderatio de rebus, quæ dicuntur de vno tãtum, sed etiam consyderatio de rebus, quæ attribuuntur vni naturæ. Et, quia ista*

C *dicuntur de vnoquoq; modo, manifestum est igitur, quod vnius scientiæ est consyderatio de entibus vniuersaliter. Et scientia, quæ est sciẽtia in rei veritate in omnibus rebus, est scientia rei prioris, per quã continuantur aliæ res, & propter quam vocantur, & dicuntur. Si igitur hoc prius sit substantia, manifestum est, quòd cognitio principiorum, & causarum substantiæ debet esse in Philosopho. Sed vnũ-*

D *quodque genus habet vnam scientiam: verbi gratia scientia vocis est vna, & debet consyderare in omnibus vocibus. Et ideo dicimus, quòd consyderatio de omnibus formis entis vniuersaliter est vnius scientiæ secũdum genus. formæ autem sunt formæ formarum.* 2

De æquiuoco non cõsyderat vna ars.

Cùm autẽ declarauit, ꝙ vna sciẽtia debet consyderare de ente, fm ꝙ ens est, vult declarare, ꝙ hoc nomẽ ens non est æquiuocum. si. n. esset æquiuocũ non consyderaret de eo E vna ars. Et d. Et ens dicitur multis modis, &c. i. & nomen ens dicit' multis modis, & non ęquiuoce, sicut canis, qui dicitur de latrabili & marino: neq; vniuoce, vt animal de homine, & asino: sed est de nominib', quæ dicuntur de rebus atribũtis eidem, & sunt media inter vniuoca & ęquiuoca. Et hoc intendebat, cum d. sed attribuitur vni rei, &c i. & ista, quæ attribuuntur eidem non attribuunt' eodem modo, sed modis diuersis, & quædã attribuunt' eodẽ modo, sed diuersantur fm magis & minus. sicut hoc nomẽ substantia, F quæ dicitur de formis & de indiuiduo. Et, quia sana attribuunt' sanitati modis diuersis, sicut nouem prædicamenta attribuunt' ad esse, quia sunt in vero ente, quod est substantia modis diuersis, incœpit notificare diuersitatem modorũ, qui inueniuntur in talibus nominib', ad demonstrandum ꝙ ita est de hoc nomine ens cum substantia & cũ alijs prædicamẽtis, & d. quoddam enim dicitur sanum, &c. i. quædam enim dicuntur sana, quia attribuunt' sanitati hoc modo, s. quia conseruant sa

G nitatem. ſicut dicim⁹ ꝙ exercitium eſt ſanum, quia cõſeruat ſanitatem: & quædam attribuunt̃ ſanitati, qa faciunt ſanitatem, ſicut dicimus ꝙ potio accepta eſt ſana. & ſiſr dicim⁹ ſanum ſignum, quod nunciat ſanitatem: ſicut dicimus de criticis laudabilibus. & ſiſr dicimus ſanum illud, quod cito recipit ſanitatem, ſicut corpus mundum ab humorib⁹. Et, cùm adduxit ea, q̃ attribuuntur vni fini, induxit exemplum ẽt de rebus, quæ attribuunt̃ vni agenti, & d. Et ſimiliter attribuit̃ eſſe medicũ medicinæ, i. & ſimiliter omne adiu-

H uans actionem medicinæ attribuit̃ medicinę. Et intendebat per hoc declarare, ꝙ attributa ei, aut attribuũtur eidem fini, aut eidem agẽti, aut eidem ſubiecto, ſicut nouem prædicamenta ſubſtantiæ. D.d. quoddam enim dr̃ medicum, &c. i quoddã. n. dicit̃ medicum, quia acquirit artem medicinæ, v.g hõ medicus: & quoddam, qnia conuenit actioni medicinæ, v.g. dieta. D.d. & quoddam, qa facit actionem medicinæ, licet non ſit medicus. vetula. n. q̃ medicabat cũ illa herba, ſicut dr̃, agebat actionem medicinalem, licet nõ erat me-

I dica. D.d. Et ſiſr etiam ens dicitur multis modis. ſed omnes illi modi attribuuntur vni primo. i. & ſiſr hoc nomen ens, licet dicatur multis modis, tñ in omnibus dicitur ens, quia attribuitur primo enti ſubſtantiæ. & iſtæ attributiones in vnoquoque eorum ſunt diuerſæ. prædicamẽta enim attribuuntur ſubſtantiæ, non quia eſt agens aut finis eorum, ſed quia conſtituunt̃ per illam, & ſubiectum eſt eorum. & vſr non dicunt̃ entia, niſi quia ſunt diſpoſitiones entis, & multi homines negãt ea eſſe.

Prędicamẽta accidentiũ nõ attribuuntur ſubꝫ, quia ſit agens, aut finis eorũ

albedo enim non eſt, ſed album. D. incœpit declare modos, ſm quos attribuunt̃ ſubſtantiæ, & d. quædã enim dr̃ entia, &c. i. quoddam dr̃ ens, quia eſt exiſtens per ſe, & eſt ſubſtantia: & quoddam dicit̃ ens, quia eſt paſſio ſubſtantiæ. & intendit per viam ad ſubſtãtiam motum ad ſubſtantiam. motus. n. dicitur ens, quia eſt via ad verum ens. Et intẽdit per relationem, quia eſt comparatio entis ad ens. & intendit relationem, q̃ dr̃ ens, ſm ꝙ determinatũ eſt ĩ aliis locis. & dr̃ ẽt ens illud, quod eſt priuatio entis. & hoc nomen ẽt ens dicitur modo cõſimilitudinis. dr̃. n. ſubſtantia illud, quod facit ſubſtantiã, ſicut dicentes hic eſſe virtutes & formas facientes ſubſtantiam. & ſiſr dicit̃, ꝙ elementa ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ. & hoc intendebat, cũ d. aut generantia ſubſtantiam. D. d. aut aliud. i. & dicit̃ ẽt ens illud, quod exiſtit in ſubſtantia. & hoc vſr eſt cæteris prædicamentis. D d. aut qa negãt, &c. i. qm̃ quemadmodum hoc nomen ens dr̃ de oĩbus iſtis modis, ita etiam dicitur de negatione & affirmatione. Et intendebat per hoc, ꝙ hoc nomen ens dr̃ de ptimis ĩtelligibilibus, & ſecũdis: & ſunt res Logicæ. Et, cum declarauit, ꝙ hoc nomen ens dr̃ omnibus modis iſtis, incœpit declarare ꝙ cognitio eorum, quæ dñr tali modo, eſt vnius ſcientiæ, & d. Quemadmodum igit̃ ſcientia vna conſyderat de rebus attributis ſanitati, ſ. medicinal, ita vna ſcĩa debet conſyderare de omnib⁹ attributis enti. D.d. Qm̃ non eſt vnius ſcĩæ conſyderatio, &c. i. res enim, q̃ habent vnam ſcĩam, non tm̃ ſunt, quarum ſubiectum eſt vnum genę, aut ſpecie dicto vniuoce, ſed qua-

K ſed q̃a cõſtituunt̃ p illã, & ſubiectum eſt eorum. Sed vi. oppoſi. 2. de Anima. 36 Vide cõc. Zim.

Motus dr̃ ens, quia ẽ via ad verum ens.

E

Hoc nom ẽ ens dr̃ de primis intelligibilibus & ſecundis.

M

Res. q̃ hñt vnã ſciam nõ tm̃ ſũt quarũ ſubiectũ ẽ tm̃

A quatum eē attribuitur vnī finī, aut vni agēti, aut vni ſubiecto. Et dixit hoc, quia iſta eſt diſpoſitio entium, ſ. quæ attribuuntur vni fini, aut vni complemento. & hoc eſt quæſitum in hac ſcientia. D.d. Et, quia iſta dicuntur, &c.i. &, quia declaratum eſt ꝙ hoc nomen ens dī modo modorum rerum, de quib⁹ dī hoc nomē vnum, manifeſtum eſt, ꝙ vna ſcīa conſyderat de ente. & diſpoſitio in hoc modo generis eſt ſicut diſpoſitio in genere, quod dicitur vniuoce: quia prædicabilia eſſentialia inueniuntur in hoc genere, quod dicitur multipliciter, ſicut inueniunt in genere, quod dī vniuoce. ſed hoc nō inuenitur in genere, quod dicit æquiuoce. & licet īueniatur in quodam aliquod verum, tn̄ non eſt eſſentialiter. poſſibile ē. n. vt aliquod prædicabile prædicetur vere de aliquo noīe æquiuoco, v. g. omnis canis eſt pulcher, ſed nō inuenitur in eis prædicabile eſſentiale omnino. D.d. Et ſcientia, quæ eſt ſcientia in rei veritate, &c.i. & manifeſtum eſt, ꝙ vera ſcīa in talibus rebus, quæ dicuntur per attributionē, eſt ſcientia primi, quod eſt in illo genere, per cuius continuationem cum alijs attribuuntur illa alia ei, & à ſuo nomine denominantur. D. dedit aliam propoſitionem manifeſtam, & d. Si igitur hoc prius ſit ſubſtantia, &c.i. ſi igitur prius decem entium eſt ſubſtantia, vt poſt declarabitur: & Philoſophus eſt ille, qui ſcit primas cauſas omnium, neceſſe eſt vt cognitio principiorum ſubſtantię ſit accepta in definitione Philoſophi. Dicitur enim, ꝙ Philoſophus eſt ille, q ſcit principia & cās ſubſtātiæ. & iſta eſt declaratio p̄dictæ qōnis, in qua dī, vtrū vnius ſcīæ eſt conſyderatio de ſubſtantia, aut non. D.d. Sed vnūquodq; genus, &c.i. & ēt manifeſtū eſt, ꝙ quodlibet genus entium hēt vnā artē, & vnam ſcīam conſyderātē in oībus ſpēbus illius generis. v.g. ꝙ ſonus eſt vnum genus, & hēt vnā ſcīam conſyderantem in oībus ſpecieb⁹ ſonorum, ſ. Muſicam. D.d. Et ideo dicimus, ꝙ conſyderatio, &c.i. & hoc, qđ d. manifeſtum eſt ex prædictis. Poſuit. n. ꝙ quodlibet vnum genus habet vnam ſcīam: & manifeſtum eſt ꝙ ens eſt vnum genus: ergo ens hēt vnam ſcīam. D.d. formæ autem ſunt formæ formarum. i. formæ autem, quas quidam dicunt, cō ſyderandæ ſunt in hac ſcientia. ſicut enim apud dicentes eas formæ formarum entium, & ita hæc ſcientia conſyderat de formis: ergo conſyderat de formis formarum.

Si itaq; ens, & vnū idē, ac vna natura ſunt, propterea ꝙ ſeinuicem ſequunt, quemadmodum principium, & cauſa, ſed non ꝙ vna ratione ſignificātur, * nihil quidem refert, ſi etiam ſimiliter putabimus, quinimmo magis proderit. Idem enim vnus hō, & ens hō, ac hō. & non ſignificat diuerſum aliquid ſm dictionem repetitam, i. homo, & homo, & vnus homo. Patet autē ꝙ non ſeparatur ens, nec in generatione, nec in corruptione. ſimiliter & ī vno. Quare manifeſtū eſt ꝙ additio in his idē ſignificat, & ꝙ vnum nihil aliud eſt præter ens. Itē cuiuſq; ſubſtātia vnum eſt, non ſm accidēs: ſimiliter & * ipſum ens quoduis

* a.l. nihil autem.

* a.l. quod ꝓprie ens quid.

G Quare quot vnius ſpecies, totidem & entis ſunt, de quibus ipſum quid eſt ſpeculari, eiuſdem genere ſcientię eſt. dico autem, vtputa de eodem, & ſimili, cæteriſque huiuſcemodi. ferè autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur.

Vnum autem & ens cum ſint idem, et habeant eandem naturã, conſecutio vtriuſq; ad alterum eſt, ſicut conſecutio principij & cauſæ vnius ad alterum, non quia eadem
H *definitio ſignificat vtrunq;. Nulla autem differentia eſt inter ea, & ſi exiſtimantes fuerimus tali exiſtimatione. Sermo enim dicẽtis homo vnus, aut homo eſt, aut homo iſte, idem ſignificat, & non diuerſa ſignificat apud iterationem. Manifeſtum eſt. n. quòd ſermo dicens homo iſte, & homo vnus, & homo eſt, non ſignificat diuerſa: cũ non ſit differentia inter dicere homo iſte, & homo, neq; in generatio*
I *ne, neq; in corruptione. et ſimiliter eſt etiam de vno. Manifeſtum eſt igitur quòd additio in iſtis ſignificat idem, & non ſignificat vnum aliud ab ente. Et etiam ſubſtantia cuiuslibet eſt vna non modo accidentali: et ideo dicimus, quòd ſubſtantia cuiuslibet vnius cõis eſt eſſe eius. Manifeſtum eſt igitur, quòd formæ vnius ſunt ſecundũ numerum formarum entis, & vnius ſcientiæ eſt conſyderatio ſimiliter de iſtis formis. ſ. quòd vnius ſcientiæ eſt cõſyderatio de conuenienti,* K *& ſimili, & de alys rebus ſimilibus. & vniuerſaliter oĩa cõtraria attribuuntur huic primæ ſcientiæ.*

Cùm declaranit, ꝙ vnius ſcientię eſt conſyderatio de ente & de cauſis ſuis, ſ. ſubſtantia, & de cauſis ſubſtantiæ, vult etiam declarare, ꝙ iſtiꝰ ſcientiæ etiam eſt conſyderatio de vno, & dicit: Vnum autẽ & ens, &c. i. cõſyderatio aũt de eo, quod ſignificat vnũ, eſt iſtius ſcĩæ etiam. Q̃m vnum & ens, aut ſignificat idem oĩbus modis, ſ. definitione & ſubiecto, aut vtrunq; conuertit ſuper alterũ, & conſequit illũ: quia ſignificant eandem naturam ſubiectõ, & duas definitiones, ſicut principium & cauſa. Nulla n. eſt dĩa in hoc, quod intendimus inter iſta duo, ſ. ꝙqũocunque ſit illud, qui conſyderat de ente, debet cõſyderare de vno. & ſi exiſtimantes fuerimus, ꝙ diuerſas habent definitiones, tñ manifeſtũ eſt per ſe, ꝙ perfecte conſequuntur adinuicem. oĉ. n. ens eſt vnum & econuerſo. & iſta eſt cõſecutio, quam dixit. Et, cùm dixit ꝙ nulla eſt differẽtia inter has duas opiniones de vno & ente, ſ. in hoc ꝙ ſciẽtia vna debet conſyderare de eis, incœpit declara- M
re ea ſignificare eãdem naturam in forma, licet diuerſificentur ſm modum, & d. Sermo. n. dicentis, &c. i & eſt neceſſe vt vnum & ens ſignificẽt eandem naturã, non duas naturas diuerſas: quia eadem natura intelligitur cùm dicimus vnus homo, aut homo eſt, i. ens, aut iſte homo. quia iſtæ dictiones iterantur, licẽt importent diſpoſitiones diuerſas. Deinde confirmauit hoc, & d. Sermo. n. &c.

3 Ens & vnũ ſignĩãt eãdẽ naturã ſubiecto. Sed vid ꝙ poſitũ 12. Met. cõ. 2 & 22. vbi d. ꝙ nulli naturã ſignificant.

L Vide contra. Zim.

ideſt

A ideſt,qm̃,quemadmodum manifeſtum eſt, ꝙ nulla differentia eſt inter dicere iſte homo,& homo, neque in generatione, neq; in corruptione:ita eſt inter dicere homo, & iſte homo vnus,ſ. ꝙ quemadmodũ nou numeratur ſubiectum, quando dicimus iſte homo & homo, neque in generatione, neque in corruptione:quia dicere nec ī generatione nec in corruptuone eſt duplex negatio hominis: ita etiam eſt cùm dicimus iſte homo, & iſte homo vn⁹. hoc enim nomen vnum ſignificat ex eo negationem,& eſt priuatio di

B uiſibilitatis. Auic.autem peccauit

Digreſſio. Opin o Auic. multum in hoc, ꝙ exiſtimauit, ꝙ vnum & ens ſignificant diſpoſitiones additas eſſentiæ rei. Et mirum eſt de iſto homine,quomodo errauit tali errore.& iſte audiuit Loquẽtes in noſtra lege, cum quorum ſermonibus admiſcuit ipſe ſuam ſcientiam Diuinam. dixit enim ꝙ diſpoſitionum quædam ſunt intentionales,& quædam animales, ſiue eſſentiales.& dixit, ꝙ vnum & ens reducuntur ad eſſentiam diſpoſitam per illa,& non ſunt diſpoſitiones additę eſſentiæ,ſicut eſt diſpoſitio in albo

C & nigro & vno. Et iſte homo ratio

Motiuum Auicẽnæ. cinatur ad ſuam opinionem,dicendo ꝙ,ſi vnum & ens ſignificãt idẽ, tunc dicere ens eſt vnum eſt nugatio,quaſi dicere vnum eſt vnũ,aut

Solo com. ens eſt ens. Et hoc non ſequeretur, niſi diceremus, ꝙ dicere de aliquo ꝙ eſt ens & vnum,ꝙ ſignificant eãdem intentionem & eodem modo. Nos autem diximus, ꝙ ſignificant eandem eſſentiam,ſed modis diuerſis,non diſpoſitiones diuerſas eſſentiæ additas. & ſm hoc non eſt dr̃ia apud iſtũ hoīem inter ſignationes, q̃ ſignant eandẽ naturam modis diuerſis,abſq; eo ꝙ ſignent intentiões additas illi,& inter ſignificationes, q̃ ſignant ī eadẽ eſſentia diſpoſitiones additas illi, ſ. diuerſas ab ea in actu. Et fecerunt errare illũ hoīem res,quarũ quædã eſt, qa innuit hoc nomẽ vnũ de genere noīum denominatiuorũ,& iſta noīa ſignant accidens,& ſubſtantiã. Et ẽt, quia exiſtimauit,ꝙ hoc nomen vnũ ſignificat intentionem in re carente diuiſibilitate,& ꝙ illa intentio eſt alia ab intentione,q̃ eſt natura illius rei. Et ẽt,quia exiſtimauit, ꝙ vnum dictũ de oĩbus p̃dicamẽtis, eſt illud vnũ, qđ eſt principiũ numerorũ. numerus aũt eſt accidens. vnde opinatus fuit iſte,ꝙ hoc nomen vnũ ſignificat accidens in entibus: & non intellexit,ꝙ vnum,qđ eſt principiũ numerorum,eſt ex entibus, de quibus dr̃ hoc nomẽ vnũ,licet ſit magis dignum hoc,ſicut ſcies in Nono tractatu iſtius libri. D.d.Manifeſtũ eſt igit̃,ꝙ additio,&c. & intendit p additionem hoc, quod addimus vnũ &ens eidem.v.g.qñ dicimus iſte homo, & iſte homo vnus, & qñ dicimus,iſte homo & iſte homo, nec in generatione,nec in corruptione. & iſtæ duæ ſignationes ſunt idem: qa dicere, iſte homo ſignificat vnum hoīem p conſignificationem. & cũ propalatur hoc nomen vnũ,nõ erit dr̃ia inter duas ſignationes, niſi qa in illo ſignificatur vnũ p conſignificationem,& hic per ꝓpalationem. D.induxit aliã rõcinationẽ ad declarandũ,ꝙ vnũ ſignat de re diſpoſita ſuã naturã , non rẽ additã illi,& d. Et etiam ſubſtantia cuiuslibet,&c.i. & etiam apparet, ꝙ vnum non dicitur de re addita naturæ diſpoſitę ex

D

Cã erroris Auicẽnæ. Denolatiua ſignãt ſubſtãtiã, & accidẽs Idẽ.7. Me. c.16. & q ibi.

E

F

G hoc, quia ſubſtantia cuiuſq; rei eſt vna eſſentialiter, non per rem additam illi. Quoniam, ſi res eſſet vnū per aliquam rem additam ſuæ naturæ, ſicut credit Auicenna, tunc nihil eſſet vnum per ſe, & per ſuam ſubſtantiam, ſed per rem additam ſuæ ſubſtantiæ. Et illa res, quę eſt vna, ſi dicitur ꝙ eſt vna per intẽtionem additam ſuæ eſſentiæ, quęretur etiã de illa re, per quam fit vna, & per quid hæc vna: ſi igitur fit vna per intentionem additam illi, reuertitur quæſtio, & procedetur in infinitum.

Deinde d. & ideo dicimus, ꝙ ſubH ſtantia cuiuſq; vni' communis eſt eſſe eius. & ideo dicimus, ꝙ ſubſtãtia cuiuslibet vnius, per quam eſt vnum, eſt ſuum eẽ, ꝙ quod eſt ens.

Deinde d. Manifeſtum eſt igit', ꝙ formæ vnius ſunt ſecundum numerum formarum entis. i. declaratum eſt igitur ex hoc ſermone, ꝙ formæ, quas ſignificat vnum, ſunt ſecundum numerum formarum, & naturarum, quas ſignificat ens, ſ. ꝙ vtrunq; ſignificat decẽ ꝓdicamẽta.

Deinde d. & vnius ſcientię eſt conſyderatio, &c. i. & manifeſtum etiã, ꝙ vnius ſcientiæ eſt conſyderatio I de omnib' iſtis formis, & de ꝓprijs eis, & conſequentibus ipſas. & iã diximus prius, ꝙ vnius ſcientiæ eſt cõſyderatio, &c. i. ꝙ iſta ſcientia conſyderat de conuenienti & de diuerſo, & ſimili & diſſimili, & eodẽ, & ęquali & inęquali, & vniuerſaliter de omnibus contrarijs conſyderat, & reducit ea ad prima contraria. omnia enim contraria ſunt conſequentia ens, ſecundum quod eſt ens. & conſyderatio iſtius ſcientiæ eſt de primis cauſis in vnaquaque iſtarum rerum.

Conſyderata ſunt autem hęc K in electione contrariorum. Atq; tot Philoſophiæ ptes ſunt, quot ſubſtantiæ. quare neceſſe eſt vt aliqua earum prima, & alia ſequens ſit. ſunt autem ſubinde habentia genera, ipſum vnū & ens: quare ẽt ſcientiæ ſequentur iſta. Philoſophus nanq; eſt, vt ille, qui Mathematicus dicitur. & hęc. n. habet partes. ac prima q̃dam, & ſecunda ſcientia eſt. cæteræ quoq; conſequenter in Mathematibus. Cęterū, cùm vnius ſit oppoſita ſpeculari, vni uero L opponitur pluralitas, negationem quoque & priuationem vnius eſt ſpeculari: propterea quòd vtroque modo vnum ſpeculatur id, cuius eſt negatio, aut priuatio, ſiue quæ ſimpliciter dicitur, quòd non ineſt illi, ſiue alicui generi. ibi ſiquidem vni differẽtia eſt, præter illud, quod in negatione. negatio nanque abſentia illius eſt. in priuatione vero & ſubiecta quædam natura fit, de qua priuatio dicitur. vni autem pluralitas opponi- M tur. quare etiam prædictis oppoſita, diuerſum, diſſimile, & inæquale, & quæcunque alia, quæ aut ſecundum eadem dicũ tur, aut ſecundum pluralitatem, & vnitatem cognoſcere dì ctæ ſcientiæ eſt. ex quibus vnū quidem eſt, & ipſa contrarietas. contrarietas enim differentia quædam, differentia vero diuerſitas. Quare cùm vnum multipl' dicat', hęc quoq; multipl' qui-

A quidem dicentur. Vnius tamen est cuncta cognoscere. nō enim si multipliciter, ideo alteri⁹. sed si neque secundum vnum, neq; ad vnum rationes reducuntur, tūc alteri⁹. Cū āt ad ꝑmū cūcta reducunt, vtputa ꝗcunq; vnū dñr ad primum vnū, similiter de eodem, & diuerso & contrariis dicendum se habere. Quapropter diuidendo quoties singula dicuntur, sic attribuēdum est ad primum in vnoquoque predicamento, quomodo ad il-
B lud dicitur. quædam enim eò ꝙ habent illud, quædam eo ꝙ faciunt, quædam secundum alios huiusce modi modos dicentur. Manifestum itaque quod in dubitationibus dictum est, vnius esse tam de his, q̄ de substantia rationem habere. hoc autē vnū erat eorum, quæ in dubitationibus diximus.

Et nos perscrutabimur de hac opinione, cum distinguemus cōtraria. Et diuisiones, & partes Philo
C *sophiæ sunt secundum numerū substantiarum. manifestū est igitur, quòd istæ substantiæ habent vnā substantiam priorem illis, & altiorem omnibus necessario. & prima genera sunt vnum & ens: & ideo scientiæ consequuntur hæc genera. Philosophus enim assimilatur Mathematico. scientia enim mathematica habet partes. & istarum scientiarum Mathematicarum hoc est primum, & hoc est secundum. & similiter de alijs se-* D *cundum hūc modū. Et, cùm vnius scientiæ est consyderatio de substātys secundū oppositionē æqualem, & æqualiter oppositū vni in situ est multitudo, manifestū est igitur quòd vnius scīæ ē cōsyderatio de negatione & priuatione. consyderatio. n. de vtroq; est vna, & vnius aut erit negatio, aut erit priuatio, q̄ dicitur simpliciter, quòd non est hoc, aut alicui generi. inter igitur vnū, & negationē est differentia.* E *quia negatio est ablatio vnius, priuatio autem habet naturam subiectam sibi, de qua dicitur priuatio. Cum igitur fuerit oppositum in situ vnum multo, manifestum est, quòd opponetur in loco diuersum, & dissimile, & non æquale, & alia, quæ dicuntur hoc modo, aut modo multitudinis. Et, cum scientiæ, quā diximus, ē cognitio vnius & contrarietas est vnum istorum, & vnum dicitur multis mo-* F *dis, manifestum est, quòd hæc contraria dicuntur etiam de multis speciebus. Et vnius scientiæ est cognitio omnium, sicut est cognitio vnius. quoniam, si ista dicuntur de multis speciebus, tunc cognitio omnium non est plurium scientiarum: sed cognitio eorum erit plurium scientiarum, cum non fuerit proprium eis, sicut diximus aliquid vnū, & nō dicentur de vno:*

G *Cùm igitur attributio omniũ contrariorum eſt primo, quod eſt primum eorũ, verbi gratia, quòd omnia, quæ dicũtur vnum, attribuuntur vni priori. & ſimiliter dicimus de illo, quod dicitur idem & diuerſum, & de contrarijs. Oportet igitur determinare primo ſecũdum quot modos dicitur vnumquodq; iſtorum, & attributio eorũ ſuis principijs, & narrare quomodo attribuuntur eis omnia prædicamenta. quoddam enim dicitur*
H *primum, quia habet primum quoquo modo: & quoddam dicitur primum, quia agit aliquam actionẽ primi quoquo modo: & quoddam dicitur primum alio modo iſtorum modorum. Manifeſtum eſt igitur, quòd oportet ſcire iſta, & declarare definitionem eorum, & definitionem ſubſtantiæ. & iſta quæſtio eſt vna earũ, de quibus perſcrutati fuimus in capitulo quæſtionũ.*

I Et nos perſcrutabimur, & declarabimus, ꝙ cognitio omnium contrariorum attribuitur huic ſcientię
4 primæ, cùm diſtinguemus ſm quot modos dicuntur contraria. D.d. Et diuiſiones & partes Philoſophiæ, &c.i. & ſi diuiſiones, & partes ſcientiæ iſtius, quæ dicitur prima Philoſophia, ſint ſm numerum ſpecierũ ſubſtantiæ: & ſubſtantiæ ſunt multæ: manifeſtum eſt, ꝙ iſtæ ſubſtantię habent vnam ſubſtantiã priorẽ, & altiorem omnibus eorum neceſſario D.d. & prima genera eius ſunt vnũ, & ens. i. & manifeſtũ eſt, ꝙ genera prima iſtiꝰ ſcĩæ ſunt vnum, & ens. & ideo conſequuntᵉ genera partium vnius ſcĩæ eorum genera entium, i. ſm numerum eorum erit, & conſequentur partes ſcĩæ vnius earum, & partes entium, q̃ ſunt in illa ſcĩa. & ideo numerus partium iſtius ſcĩæ erit ſm numerum ſpecierũ ſubſtantiarum. D.d. Philoſophus. n aſſimilatᵉ Mathematico, &c. i. & diſpoſitio in partibꝰ Philoſophiæ Primæ eſt ſicut eſt diſpoſitio partium Mathematicarum. quẽadmodũ enim Mathematicarũ quædã eſt pars prima, v.g. Arithmetica, & Geometria
E & quædam ſecunda, v.g. Perſpectiua & Muſica, ita eſt diſpoſitio ĩ partibus iſtius ſcientiæ. Pars enim prima eius conſyderat de ſubſtantijs abſtractis, ſ. non prima in doctrina, ſed prima in eſſe. Secunda aũt conſyderat de ſubſtãtia ſenſibili, & hoc eſt ſecundum in eſſe. primum autẽ in cognitione eſt ſubſtantia ſenſibilis. Conſyderatio. n. de ſubſtãtia ſenſibili & accidentibus ſuis eſt prima in cognitione. conſyderatio autem in ſubſtãtia abſtracta eſt poſtrema in cognitione, & prima in eſſe: & iõ
M dꝰ ſcientia Metaph. Et, cum declaratur, ꝙ iſta ſciẽtia cõſyderat de vno, cui opponitur multitudo, & cõſyderatio de oppoſitis eſt vnius ſciẽtiæ, incœpit declarare hoc, & d. Et, cum vnius ſcientiæ eſt conſyderatio, &c. i. & cum neceſſe eſt vt eadem ſcientia cõſyderet de oppoſitis in ſubſtãtijs: & multitudo opponitᵉ vni: manifeſtum eſt, cum iſta ſcientia conſyderet de vno, ꝙ debet conſyderare de multitudine. D.d. manifeſtũ eſt igitᵉ, &c. i. neceſſe eſt cũ conſyderatio iſtius ſcĩæ ſit in affirmatiuo & nega-

Hic ſcĩas medias enumerat ĩter Mathematicas ſcias. oppoſitũ vt ponit 2. ph. t. te. com. 20 Metaphyſica diuidit ur ſ duas partes. Idé, 12. Me. cõ. 1. &. 29.

A negatiuo, vt cõſyderet ẽt de vno & multitudine. quia vnum, aut ſignificat negationem multitudinis, aut priuationem eius, ſ. priuationẽ abſolutã, non priuationem, q̃ eſt alicuius in aliqua hora, & non in alia: & in aliquo ſubiecto, & non in alio. D.d. Iter igit̃ vnum, & negationem, &c.i. & diximus, ꝙ vnum, & multũ aut opponũtur ſm negationẽ & affirmationem, aut ſm habitũ & priuationem: quia dr̃ia eſt inter priuationem, & negationẽ. negatio.n. eſt ablatio alicuius negati ſimpliciter, priuatio aũt eſt ablatio eius à natu-
B ra terminata. &, cum illa natura fuerit diſpoſita per priuationem, erit illud ī forma affirmationis. & hoc intendebat cum dixit: de qua dr̃ priuatio. Et dr̃ia inter negationẽ & priuationem declarata eſt in Logica. Modus aũt, ſm quem vnum & multũ ſunt oppoſita, declarabitur in tractatu, ī quo loquitur de vno & multo, & de alijs contrarijs. D.d. Cum igitur fuerit oppoſitum in ſitu vnum multo, manifeſtum eſt, &c.i. & manifeſtũ eſt ꝙ, cũ oppoſitũ vnius eſt multũ, ꝙ idem opponitur diuerſo, & ſimile opponit̃ diſſimili, & æquale opponitur ad non æquale, &
C talia ſimilia, quæ opponunt̃ ſibi hoc modo, aut mõ vnius & multi. D.d. Et, cũ ſcīę, quam diximus, eſt cognitio, &c.i manifeſtũ ẽ igit̃, ꝙ iſtius ſcīæ ẽ ſcire vnũ: & hoc nomen vnũ dr̃ de cõtrario ſm ꝙ vnũ dr̃ contrariũ, & vnũ dr̃ de multo: manifeſtũ eſt, ꝙ hoc nomen contrariũ dr̃ de multis rebus. D.d. Et vnius ſcīæ eſt cognitio oĩum, &c.i. & neceſſe eſt pp oĩa iſta, vt vnius ſcīæ ſit cognitio oĩum modorũ contrariorũ, & eſt iſta ſcīa. eſt. n. eius cognitio modorũ vnius. D.d. qm̃, ſi iſta dr̃, &c.i. qm̃ ſi iſta dr̃ de multis rebus, tunc cognitio eorum nõ erit multarum ſcīarum. multa. n. q̃ ſunt multarum ſcīarum, ſunt multa, q̃ non attribuunt̃ vni. iſta autem, quæ attribuuntur vni, ſunt vnius ſcīę, ſicut prius declarauimus. D.d. Cum igit̃ attributio omnium contrariorum eſt primo, qd̃ eſt primum eorũ. v.g. &c. i. & cùm omnia iſta habẽt primum, cui attribuunt̃: & fuit neceſſe in hac ſcīa ſcire primum in vnoquoq;, & quõ attribuunt̃ ei ea, q̃ cõtinent̃ in illo genere, v.g. ꝙ neceſſe eſt ſcire vnũ, cui attribuuntur oĩa, quæ dicunt̃ vnũ, E & ſimiliter eſt diſpoſitio de contrarijs, & de eodem, & de diuerſo: oportet igitur præſcire ſm quot modos iſtorum dr̃ vnumquodq; eorum. Deinde d. ſcire attributionem eorũ ad ſua principia. & hoc fecit ī tracta tu quinto. in illo n. tractatu poſuit ītentiones omnium nominũ, de quibus conſyderat iſta ſcīa. D.d. & narrare quõ attribuuntur, &c.i. & narrandum eſt quid eſt primum ī vno quoq; genere iſtarum rerũ, iſta. n. inueniũtur plus q̃ in vno tractatu. v.g. quia vnum inuenitur in quanto, & in quali, & in ſubſtantia: & pri F mo quærendum eſt primũ in prædicamento ſubſtantię, deinde ī vno quoq; aliorum prædicamẽtorum.

D.d. quoddam enim dicitur primum, quia habet primum, &c.i. & ſimiliter oportet ſcire ſm quot modos dicitur primũ, quoddam enim dicitur primum, quia hẽt ſpẽm ſpecierum primi: & quoddam dicitur primum, non quia habet aliquam ſpẽm ſpẽrum primi, ſed q̃a hẽt aliquã actionẽ, aut paſſionẽ primi i. aut agit, aut recipit actionẽ aliquã actio-

Vide. 10. Met. tex. com. 9.

G actionũ primi. D.d.Manifeſtũ eſt igitur,ꝙ oportet ſcire, &c.i. & cum ita ſit,eſt manifeſtũ,ꝙ oportet Philoſophum ſcire definitiones ſubſtãtię iſtarum rerum, & definitionem ſubſtantiæ,quæ eſt cauſa oĩum iſtorũ. D.d.& iſta quæſtio eſt vna earum,&c.i.& iſta, q̃ hic declarauim⁹ eſſe conſyderanda in hac ſcientia, eſt vna quæſtionum difficilium, de quibus perſcrutati fuimus in tractatu præcedenti.

Philoſophi ẽ ꝺ oĩbus poſſe ſpecuları.

Et Philoſophi eſt de omnib⁹ poſſe ſpeculari.Si.n. non Philoſophi,quis erit, qui conſyderabit,ſi idem Socrates,& Socrates ſedens:aut ſi vnum vni contrarium:aut quid eſt contrarium, aut quoties dicitur? ſimiliter de cęteris quoꝙ huiuſcemodi? Cũ itaq; vnius,prout vnius, & entis prout entis,hæ per ſe paſſiones ſint, & non prout numeri, aut lineæ,aut ignis, patet ꝙ illi⁹ ſciẽtiæ eſt,& quid eſt cognoſcere,& accidentia eis. Et non in hoc errant, qui de his conſyderant,tanquam non philoſophãtes,ſed qm̃ ſubſtantia, de qua nihil ſciunt,prior eſt.Nam, quemadmodum & numeri, prout numerus eſt,ꝓprię paſſiones ſunt, vt imparitas paritas, commenſuratio æqualitas,exceſſus defectus,& hæc tum abſolutis, tum mutuo relatis inſunt numeris, ſimiliter ſolido, & immobili & mobili,& leui & graui aliqua,ꝓpria ſunt,ita & enti,,put ens eſt, quædã propria ſunt.& hęc sũt, de quibus veritatem conſyderare Philoſophi eſt. Signum autẽ eſt,ꝙ Dialectici, & Sophiſtæ eãdem quidem, quã Philoſophus ſubeunt figuram. Sophiſtica.n. apparens ſolum Sapientia eſt. Dialectici quoꝙ de omnib⁹ diſputãt.ens vero commune omnibus eſt. Diſputant autem de his.ſ.eò ꝙ hæc propria Philoſophiæ ſunt.circa idẽ.n.genus Sophiſtica, & Dialectica verſatur cum Philoſophia. verum Philoſophia ab hac quidem mõ potẽ ſtatis,ab illa vero electione vitę differt. Dialectica autem eſt tentatiua, de quibus Philoſophia ẽ cognitiua: Sophiſtica vero apparens,exiſtens vero minime.

Circa idẽ genus verſãt Dialectica Sophiſtica,& Philoſophia.

Et oportet Philoſophũ habere poſſe cõſyderãdi in oĩbus iſtis. Quoniã,ſi hoc non eſt Philoſophi, quis igitur debet perſcrutari de ſermone dicentis,quòd Socrates eſt ſedẽs et de ſermone dicentis quòd Socrates eſt ſtans? & ,ſi iſti duo ſermones ſunt idem? & ,ſi vnum eſt cõtrarium alteri,quid eſt contrariũ, & ſecundum quot modos dicitur? & ſimiliter de alijs ſimilibus ? Cùm igitur iſta,& ſimilia ſint accidentia vnius ſolius,& paſſiones entis ſimpliciter, & non ſunt paſſiones vnius & entis, ſecundum quòd ſunt numerus,aut linea, aut ignis,manifeſtum eſt, quòd ſcientia,quæ notificat vnum & ens,debet ſcire quid ſit vnum & ens,& quæ ſunt accidentia, quæ accidũt eis. Perſcrutãtes igitur de talibus

Vnius vt vnũ, & entis vt ens, eædẽ ſunt paſſiones. Vni⁹ ſciæ ẽ quid eſt cognoſcere,& accidentia eis.

rebus

A rebus non peccant, quia nõ perſcrutantur de rebus Philoſophiæ, ſed peccant, quia non perſcrutãtur de ſubſtantijs iſtarum rerũ, quæ ſunt priores. Quemadmodum.n. numerus, ſecundum quòd eſt numerus, habet accidentia propria, ſ. par et impar, & æquale & inæquale, & addens & diminuens, & iſta ſunt numeri, per ſe, & ſibi adinuicem, et ſimiliter ſubſtantia mobilis & immobilis, & graue & B non graue, habent alia accidentia prima propria, ſic & ens ſimpliciter habet accidentia propria. et iſta accidẽtia ſunt, de quibus Philoſophũ oportet perſcrutari. Et ſignum eius eſt, quoniã Logici et Sophiſtæ laborant in hoc, quod Philoſophus debet laborare. Scĩa.n. Sophiſtica eſt ſcĩa deceptoria tantũ. Logici aũt loquuntur de omnibus rebus. et ens eſt ſcĩa communis oĩbus. Et manifeſtum eſt, quòd iſti C loquuntur de iſtis rebus, quæ ſunt propriæ Philoſophiæ. ſcietia enim Sophiſtarum et Logicorũ reducuntur in vnum genus, ſcilicet genus Philoſophiæ. ſed differt Philoſophia ab altera illarum modo virtutis, ab alia autem per conſyderationem regiminis vitæ. Logicus enim ſcit illud, quod ſcit Philoſophus: Sophiſta autem exiſtimat ſcire, & neſcit in rei veritate.

Philoſophus debet pſcrutarí de talibus iſtis qõnibus, ſ.q̃ contingũt enti, in eo q̃ eſt ens. Qm̃, ſi Philoſophus nõ debet pſcrutari de ſermone dicẽtis, v.g. q̃ Socrates eſt ſedẽs, aut nõ ſedẽs, aut ſtans vtrũ iſti duo diuidãt falſum & verũ, aut nõ, quis igiť debet? Et ſiť qs debet pſcrutari de contrario, vtrũ habeat vnũ cõtrariũ, aut plus, & quid eſt cõtrariũ, & fm quot modos dr̃ cõtrarium, & ſimiliter de alijs rebus, quę aſſimilãtur iſtis? Et intendebat, qm̃, cũ manifeſtũ eſt, q̃ iſtę qõnes perſcrutandę ſunt in aliqua arte, & eſt manifeſtũ, q̃ ſcĩæ particulares non perſcrutant de eis neceſſe eſt vt iſta ſcĩa vltis perſcrutetť de eis. D.d. cũ igiť iſta, & ſimilia ſint accidentia vnius, &c.i. & cũ iſtæ qõnes, & ſui ſimiles ſunt accidentia vnius in eo q̃ eſt vnũ, & accidentia entis in eo q̃ eſt ens, nõ accidentia vnius in eo q̃ eſt vnũ, aut numerus, aut linea, aut vnus ignis, neq; accidẽtia entis fm q̃ eſt ens numerus, aut ens linea, aut ens ignis, manifeſtum eſt ſcĩa, quæ debet declarare ens fm q̃ eſt ens, & vnũ fm q̃ vnũ, debet ſcire quid eſt vnũ fm q̃ eſt vnũ, & quid eſt ens fm q̃ eſt ens, & q̃ ſunt accidẽtia eſſentialia ꝑ pria eis. D. d. Perſcrutantes igitur, &c.i. quòd illi, qui opinantur quòd perſcrutatio de iſtis rebus non eſt neceſſaria, non ſolum peccant, quia dimittunt perſcrutationem de rebus, de quibus Philoſophus habet perſcrutari, ſed & quia per hoc q̃ dimittunt perſcrutationem de iſtis, dimittunt perſcrutationem de alijs rebus, quæ ſunt principia omnium entium: & ſic accidit eis, vt nullum ens ſciant quod ſit in rei veritate. Deinde dedit rationẽ ſuper hoc, &

D E F

Qui opinãtur ſciant iſtã nõ eſſe neceſſariã accidit eis vt nullum ens ſciãt i rei veritate.

d. Quem-

C d. Quemadmodum.n.numerus ſm
q̃ eſt numerus,&c.i.& ét manifeſtũ
eſt.q̃ quemadmodũ numerus, ſm
q̃ numerus eſt, hẽt accidentia pro-
pria,de quib⁹ conſyderat Arithme-
ticus,v.g parem & imparem, & ad-
dens & diminuens,& quædã iſtorũ
accidentium ſunt accidentia ꝓpria
quibuſdam : & ſimiliter ſubſtantia
mobilis habet accidentia propria,ſi
militer ſubſtantia immobilis,& ſub
ſtantia grauis & non grauis habẽt
accidentia ſibi propria,ſic ens, ſm q̃
eſt ens habet accidẽtia propria ſibi.

Ex hoc pa
tet ens ha
H bere pro-
prias paſ-
ſiones.

D.d.& iſta accidentia ſunt,&c.i. &
de iſtis accidentib⁹,q̃ ſunt entiś, ſm
q̃ eſt ens,debet Philoſoph⁹ perſcru
tari. D.d. Et ſignum eius eſt,qm̃ Lo
gici,&c.i.& ſignum eius, q̃ Philoſo
phus debet perſcrutari de ente,& de
ſuis accidentibus,eſt, qm̃ illi,qui vo
lunt aſſimilare ſe Philoſophis, labo
rant in perſcrutando de iſtis inten-
tionibus,ſicut Philoſoph⁹ debet la-
borare.& hoc fuit ita, q̃ iſti ét con-
ſyderant de ente cõſyderatione vñi.

Cõe ẽ Lo-
gico Sophi
ſtę & Me-
taphyſico
loquiꝺ en
I te.Idem.j.
Met. cõ.1.
& ſecũdo.

D.d.Scientia enim Sophiſtica, &c.
i.ſcĩa autem Sophiſtarum eſt ſcien
tia,q̃ exiſtimatur eſſe ſciẽtia, ſed nõ
eſt ſic. Logici autem loquunt de his
oĩbus,de quibus Sophiſta,& Philo-
ſophus:& cõe eſt eis loqui de ente.
Et,cùm d.q̃ iſti conueniunt in ſub
iecto,dedit modum, ſm quem diffe
runt,& d.ſcientia enim Sophiſtarũ,
& Logicorum,&c.i. gen⁹ enim iſta
rum trium,in quo conſyderant, eſt
vnum,& eſt ens ſimpliciter. ſed Phi
loſophia vera differt à Logica per
modum ſciẽtiæ. Philoſophia enim
conſyderat de ente conſyderatione
demonſtratiua. Logica autem con-
ſyderatione probabili. Sophiſta ve
ro diuiditur ab eis per intentionem
intentam in via. Sophiſta.n.intẽdit
ſe videri Philoſophum, vt acquirat
gloriam,aut aliud gratiarum huma
narum. Philoſophus autem tũ in-
tendit ſcire verum. D.d. Logicus n.
ſcit illud, quod ſcit Philoſophus.i.
& d.q̃ Philoſophia & Logica diffe-
runt modo ſcĩæ.quia Logicus ſcit il
lud,quod ſcit Philoſophus: ſed vn⁹
eorum ſcit quod ſcit demonſtrati-
ue,& alius probabiliter. Sophiſta au
tem nullam habet ſcientiam,ſed tã-
tum facit exiſtimare ſe eſſe ſcien-
tem,& non eſt.

Philoſo-
phia vera
differt à
Logica per
modũ ſci-
entiæ. So-
phiſta ve-
ro diuidit
ab eis p in
tẽnonem
in tentã in
via.

Item contrariorum altera co-
ordinatio priuatio eſt, & cũcta L
ad ens & non ens, & vnum &
pluralitatem reducuntur, vtpu
ta ſtatus quidem vnius eſt,mo-
tus vero pluralitatis. Entia ve-
ro,& ſubſtãtiam ferè cuncti cõ-
cedunt ex contrarĩs compoſitã
eſſe.oẽs etenim principia aiunt
eſſe cõtraria.quidam par & im
par,quidam calidũ & frigidũ,
quidam finem & infinitum, q-
dam amicitiam & cõtentionẽ.
cætera quoq; omnia videntur
reducta ad vnum, & pluralita-
tem.accipiatur.n. reductio à no M
bis.principia vero & omnino,
& quę ab alĩs,in hæc tanq; ĩ ge
nera cadunt. Manifeſtum itaq;
ex his etiam eſt, q̃ vnius ſciẽtię
eſt ens,prout ens eſt,ſpeculari.
Cuncta etenim, aut contraria,
aut ex contrarĩs. principia ve-
ro contrariorum, vnum & plu-
ralitas.hæc autem vnius ſcien-
tiæ,ſiue ſm vnum dicantur, ſi-
ue non:ſicuti fortaſſis & veritas
ſe habet. Et quamuis vnum
mul-

A multipliciter dicaſ, ad primum
ñ cętera reducent, & contraria
ſimiliter. Ac ppea & ſi ens, aut
vnū non eſt vlę, et idē in oībus,
aut ſeparatū, ſicuti fortaſis nō
eſt, hæc nihilominus ad vnū, il-
la vero conſequenter. Et ppea,
non eſt Geometrę quid contra-
trarium, aut perfectū, aut vnū,
aut ens, aut idem, aut diuerſum
ſit ſpeculari, niſi ex ſuppoſito.
Quòd igitur vnius ſcīæ eſt ens
prout ens eſt, & q̄ ei prout enti
inſunt ſpeculari, manifeſtū eſt:
B et q̄ non ſolum ſubſtantiarum,
verū ēt eorum, quę ſubſtantiis
inſunt eadē ſpeculatiua eſt, ac il
lorū, quæ dicta ſunt: & de prio
ri & poſteriori, et genere & ſpe-
cie, & toto & parte, cæteriſque
huiuſcemodi.

Et etiam, quia priuatio eſt vna diuiſionum contrariorum, & omnū, quæ attribuuntur enti & non enti, & vni & multo, ſicut quies attribuitur vni, & motus multo.
C *Et oēs dicunt, quòd entia, & ſubſtantia componuntur ex contrarijs. & omnes loquentes dicunt, quòd principia ſunt contraria. quorum quidam dicunt, quòd principia ſunt par & impar, & quidā calidum & frigidum, et quidam finitum & infinitum, et quidam litem & amicitiam. & hoc apparet quòd omnia iſta & alia attribuuntur vni, & multo. & ideo ſcīēdum eſt cui attribuuntur iſta. principiorum autem aliorum ab* D
iſtis iſta ſunt quaſi genera. Et manifeſtū eſt ex his, quòd vnius ſcientiæ eſt conſyderatio de ente. Omnia.n. aut ſunt contraria, aut ex contrarijs. et principia contrariorum ſunt vnū & multum. & vna ſcīa habet cōſyderare de iſtis, & ſi dicuntur de vno, & ſi nō dicuntur. & videtur quòd iſte ſermo cōuenit veritati. Sed ſi vnum dicitur multis modis, tunc omnes modi eius attribuūtur vni primo, E
ſicut alia contraria attribuuntur primo. Et iſte ſermo eſt poſsibilis, & ſi ens, et vnum non fuerint idē vniuerſale prædicabile de omnibus etiam, & ſi non differunt ab alijs. videtur.n. quòd non eſt ſic: ſed quædam attribuuntur vni, et quædā ei, quod conſequitur vnū. Et ideo Geometra non habet dicere quid eſt contrarium, et quid eſt vnum, & quid perfectum, & idem et diuerſum, niſi ſecundum F
modum arocenix. Manifeſtum eſt igitur, quòd vna ſcientia habet conſyderationem de ente ſimpliciter, & quòd iſta ſcientia habet conſyderare non de ſubſtantijs tantum, ſed de his, quæ ſunt ſubſtantiarum etiam, ſcilicet prædictis, & ante & poſt, & genere & forma, & vniuerſali & particulari, & alijs ſimilibus:

6 G Et oportet ét Philoſophũ conſyderare de priuatiõe, & de modis ei⁹. priuatio. n. eſt vna diuiſionũ oppoſitorũ. & declaratũ eſt, ꝙ iſta ſcĩa cõſyderat de oppoſitis. & ét iſta ſcĩa cõſyderat de oĩb⁹ reb⁹: & oĩa, aut ſunt ens aut nõ ens, & priuatio ẽ nõ ens.

Priuatio ẽ nõ ens. vide. 1. Phy. com. 79.

Et intẽdebat declarare, ꝙ hæ duæ dr̃ię ſunt vniuerſaliores rerũ opinabiliũ, ſicut vnũ & multũ rerũ entiũ. & d. ſicut quies attribuit̃ vni. & intẽ debat ꝙ omne indiuiſibile ẽ immobile, & oẽ mobile ẽ corpus, & omne diuiſibile habet multitudinẽ. D.d. Et oẽs dicũt, ꝙ entia, &c. i. & omnes cõueniunt in hoc, ꝙ principia ſunt cõtraria, licet q dã dicunt ꝙ ſunt par & impar. D.d. & hoc apparet, &c. i. & apparet de iſtis, ꝙ oĩbus iſtis cõia ſunt vnũ & multũ. & ideo ſciendũ eſt à Philoſopho prima contraria, q̃bus attribuunt̃ oĩa cõtraria. D.d. principiorũ autẽ aliorũ, &c. i. principiorũ aũt, q̃ ſunt ſub iſtis principijs, iſta principia ſunt q̃ſi genera. D.d. Et manifeſtũ eſt ex his, ꝙ vnius ſciẽtię, &c. i. & manifeſtũ eſt, cũ iſta ſcĩa cõſyderat de cõtrarijs, ꝙ hẽt cõſyderare de ente in eo q ẽ ens. Entia enĩ I aut ſunt cõtraria, aut cõpoſita ex cõtrarijs. & caput huius cõtrarietatis ẽ vnũ & multũ. Et iſta diuiſio eſt ſm ꝓbabilitatẽ, & ſi nõ ſm neceſſitatẽ. corpus. n. quintũ, nec eſt contrariũ, nec ex cõtrario. & ſi r apparet econuerſo, ſ. ꝙ q cõſyderat de ente, debet cõſiderare de cõtrarijs. D.d. & vna ſcĩa hẽt cõſiderare, &c. i. & vna ſcĩa habet conſiderare de vno & ente, ſi dicant̃ de vno, aut pluribus. Et videtur, ꝙ iſte ſermo cõueniat veritati, ſcilicet ꝙ ens & vnũ dicunt̃ multis modis. ſed & ſi dicantur multis modis, attribuunt̃ tñ alicui primo ĩ eis, ſicut alia cõtraria attribuuntur alicui primo in eis. Et d. hoc q a, ſi non eſſent attributa alicui vni, nõ cõſideraret de eis vna ars. & d. hanc quæſtionẽ pp errorẽ dicẽtis ens eẽ vnũ.

Documentum. Corp⁹ qntũ: nec eſt cõtrariũ, nec cõpoſitũ ex cõtrarijs. Idẽ 1. Cœ. 20. & i lib. de Subſtãa orbis fere ꝑ totum.

K Documentum.

D.d. Et iſte ſermo ẽ poſſibilis, &c. ideſt ꝙ diceree vnũ ſignificare multum eſt poſſe. & ſi ens & vnũ non ſignificãt niſi vnã intentionem vſem in oĩbus rebus dictã vniuoce, neq; ét fuerit diuerſum ab oĩbus rebus.

Et d. hoc, quia iſti duo modi ſunt impoſſes. & ideo dixit: videt̃ enim ꝙ nõ eſt ſic. i. ꝙ vnũ nõ eſt hmõi, ſ. ꝙ ſignificet vnã intẽtionem in oĩbus rebus, neq; eſt ét intentio diuerſa in L oĩbus rebus. D.d. ſed quædã attribuuntur, &c. i. & verũ eſt, ꝙ quædã, de quibus vnum dr̃, attribuunt̃ primo vni, & quædam vni conſequẽti primũ, & quædam vni conſequenti ſecundũ. & ſic de alijs. D.d. Et ideo Geometra, &c. i. & ideo Geometra nõ habet declarare qd eſt cõtrariũ, & perfectũ, & vnũ, & idem, & diuerſum, niſi declararet, ꝙ aliquod iſtorum eſt negatũ ab aliquo, aut affirmatum cũ aliquo, ſ. ſm ꝙ appropiat quatillud ſuo ſubiecto, in quo conſiderat. D.d. Manifeſtum eſt igit̃, ꝙ M vna ſcĩa habet, &c. i. manifeſtum eſt igit̃ ex iſtis rebus p̃dictis, ꝙ vna eſt ſcĩa, & ꝙ iſta debet conſiderare de ente, ſm ꝙ eſt ens, & de accñtib⁹ ei⁹. & eſt ét manifeſtum ex prædictis, ꝙ iſta ſcientia habet conſiderare non tm̃ in ſubſtantijs, ſed ét in eis, quæ accidunt ſubſtãtiæ ſm ꝙ eſt ſubſtantia, v.g. de eis, q̃ iã numerata ſunt: & de ante & poſt, & de genere & forma, & de toto & parte. oĩa enim iſta ſunt accidentia eſſentialia enti, ſm ꝙ eſt ens: ſed quædam ſunt opinabilia, & quædam entia.

Summa

SVMMA SECVNDA.

De principiorum cognitione.

Ad Philoſophum, conſyderationem de Principijs omnibus communibus pertinere. Cap. 1.

Dicendum autem eſt, vtrũ vnius, an alteri⁹ ſcientiæ eſt de hiſce, quæ in Mathematib⁹ dignitates nominant, & de ſubſtantia ſpeculari. Patet itaq; q̃ vnius eſt, & eius, q̃ Philoſophi eſt, cõſyderatio. Omnibus enim B entibus inſunt, ſed nõ alicui generi ſeparatim ab alijs. & oẽs quidẽ vtunt, quia entis, prout entis ſunt. vnũquodq; aũt gen⁹ ens. at eatenus vtunt, quatenus eis ſatis eſt. hoc aũt eſt, quãtum illud continet genus, de quo demonſtrationes afferunt. Quare, cùm pateat q̃, prout entia ſunt, eis inſunt (hoc nanq; eis cõe eſt) illius de his ſpeculatio eſt, cuius eſt de ente, put ens eſt cognoſcere. Propter q̃ nemo eorũ, q̃ particulariter cõſyderãt, conat̃ ali- C quid de his, ſiue quatenus vera, ſiue nõ, dicere. nec enim Geometra, nec Arithmeticus, ſed Naturaliũ qdẽ merito hoc facientes. ſoli nãq; putabãt & de tota natura, & de ente cõſyderare. Cũ aũt aliquis adhuc ſuperior Naturali ſit (natura nanq; vnũ quoddã entis genus eſt) illius vĩs, & circa primã ſubſtantiã ſpeculatiui profecto fuerit de his ẽt conſyderatio. eſt aũt Naturalis ſapientia quædam, ſed non prima.

Et quærendũ eſt, vtrũ vna ſcia D *hẽt conſyderare de vniuerſalibus, quibus vtũtur ſcię Mathematicæ, & cõſyderat de ſubſtatijs, aut ſcia de primis propõnibus ẽ alia à ſcia ſubſtatiarũ. Manifeſtũ eſt igitur, quòd cõſyderatio de iſtis eſt vnius ſcię, ſ. ſcię Philoſophię. Iſta.n ſunt oĩum entiũ, & nõ ſunt vnius generis propry. & oẽs ſcię vtũtur iſtis, quia ſut entis ſimpliciter. & genus cuiuslibet iſtarum eſt ens. & ſcię* E *vtũtur iſtis ſecũdũ quãtitatẽ ſuffi-cientẽ. & iſta quãtitas ẽ ſecundũ modũ eorũ, q̃ cõtinẽtur ſub genere, quod volũt demõſtrare. Manifeſtũ ẽ igitur, quòd iſtæ dignitates vĩes ſunt oĩum ſciarũ vĩr, & ens cõicat iſtis, ſ. quòd illud, quod notificat ens ſimpliciter, notificat iſta ẽt. cognitio.n. eorũ ẽ vna. Et iõ nullus cõſyderãtiũ de particularibus intromittit ſe ad dicẽdũ in eis aliquid, neq; vere, neq; nõ vere, neq; Geometra, neq; Perſpectiuus. ſed quidam* F *Naturales dixerũt ĩ hoc aliquid: quia iſti ſoli exiſtimãt ſe perſcrutari de cognitione vĩs naturæ, & entis. Sed, cũ alia ſcia ẽ magis alta Naturali ſcia (natura.n. eſt vnum genus generũ entis) & ideo cõſyderandum eſt de iſtis ab eis, qui perſcrutãtur de cognitione totius, & de prima ſubſtantiarũ. ſcia enim Naturalis eſt vnius modorũ ſcientiarũ, ſed nõ eſt prima ſcientia.*

Cùm

7 G Cùm declarauit, ꝙ iſta ſcięt̄ia cō ſyderat de ente, & oīb⁹ attributis ei, vult perſcrutari ęt, vtrum iſta ſcientia habeat cōſyderare de primis propoſitionibus vniuerſalib⁹, quę ſunt principia omnis demonſtrationis. & ſi habet, qūo vtitur in eis, & quibus propōnibus. & eſt vna quæſtionum prædictarū in tractatu præcedenti. Et d. Et q̄rendū eſt, vtrū, &c. ideſt & oportet perſcrutari Piloſophum, vtrū vna ſcientia habeat conſyderare de principijs vniuerſalibus oībus ſcientijs ſpeculatiuis, & conſyderare de ſubſtantia: & ſic erit iſta H ſcīa conſyderans de hoc, ſicut conſyderat de ſubſtantia: aut ſcīa, quæ cōſyderat de prīcipijs cognitionis vniuerſalis, eſt alia a ſcientia, quæ cōſyſyderat de principijs ſubſtantiæ.

D.d. Manifeſtū eſt igit̄, &c. ideſt, dicam⁹ igitur ꝙ manifeſtum eſt ex hoc, quod dico, ꝙ conſyderatio de iſtis principijs eſt vnius ſcientiæ, ſ. iſtius, quæ eſt ſcientia Philoſophi. Iſta enim principia ſunt cōia omnibus generibus entium, de quibus cōſyderant artes ſpeculatiuæ. & qđ eſt cōe omnibus generibus entis eſt accidentium entis ſm ꝙ eſt ens: & I quod eſt tale, debet conſyderari abeo, qui conſyderat de ente ſimpliciter, ſ. Philoſopho. Et, quia omnis ſcientia vtitur aliqno proprio, & iā d. ꝙ oēs ſcientiæ vtuntur iſtis, incœpit dicere modum, ſm quem ſcięt̄iæ particulares vtuntur iſtis principijs vniuerſalibus, & d. & oēs ſcīę vtuntur iſtis, &c. ideſt & ſcientiæ particulares vtuntur his principijs, qa ſunt entis, ſm quod eſt ens, quod eſt gen⁹ omnium. Et, quia aliquis poteſt dicere, qūo ſcięt̄iæ particulares vtunt̄ re, quę non eſt ſui generis, incœpit declarare modum, quem declarauit in Poſterioribus, & d. & ſcīæ vtunt̄ iſtis ſm quantitatem, &c. i. & ſcientię particulares vtunt̄ quolibet iſtorum principiorum vniuerſaliū, nō ſm ꝙ ſunt vniuerſalia, ſed ſm quantitatem ſufficientem illi ſcientiæ, ſm ꝙ arctantur ad ſubiectum propriū, de quo cōſyderat illa ars: ſicut dicit in Poſterioribus. v.g. quia Geometra dicit in loco huius, de nullo ſimul affirmatio & negatio, illud, qđ eſt appropriatū ſuo ſubiecto, ꝙ ſcilicet omnis linea eſt ſymetra aut aſſymetra, & æquale ſiſt aut inæquale non ſunt ſm collocationem ſpecie- L rum ſub vno genere, ſed ſm collocationem proprij ſub cōi. & hoc, ſicut declaratū eſt in Poſtetiorib⁹. D.d. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ iſtæ dignitates, &c. i. & cùm omnis ſcientia cōſyderat de iſtis principijs modo proprio, manifeſtū eſt, ꝙ ſcientia, quæ vtitur eis p ſe, & generaliter, eſt vīs omnibus ſcięt̄ijs: & eſt Philoſophia.

D.d. & ens cōicat, &c. ideſt, & communicat iſtis principijs in cognitione ei⁹. qui enim ſcit ens, ſcit illud ex iſtis principijs. neceſſaria enim ē in cognitione entis principiorū cognitio. D.d. Et ideo nullus cōſyderan- M tium, &c. i. & quia ſcientia iſtorum eſt vīs, nullus loquentium in ſcientijs particularib⁹ intromiſit ſe ad loquendum de eis, ſed tm̄ quidā Naturales locuti ſunt de iſtis. exiſtimāt enim, ꝙ ſua ſcientia eſt vīs, quę debet cōſyderare de ente ſm ꝙ eſt ens. & cauſa huius exiſtimationis eſt, ſ. ꝙ nullū eſt ens niſi naturale. D.d. Sed, cùm aliqna ſcięt̄ia fuerit magis alta. ideſt, ſed cùm declaratum eſt, ꝙ alia ſcientia eſt magis alta, & magis communis ſcientia Naturali: & illa

Prīo Poſteriorū tex. com. 14.

debet

A debet cõſyderare de ente abſtracto, & de entibus abſtractis, qm̃ ſcĩa Naturalis non conſyderat niſi in quibuſdam generibus entium, ſ. mobilibus: neceſſe eſt vt iſta ſcientia perſcrutetur de iſtis principijs & propoſitionibus. & hoc intendebat, cũ d. & ideo conſyderandũ eſt de iſtis, &c. Et intendit per primam ſubſtãtiã primũ principiũ ſubſtantiarũ, & eſt Deus. & ſcientia Naturalis nõ eſt iſta ſcientia, quia non conſyderat de primo ente. Primum aũt hic eſt illud, quod eſt prius eſſe & nobi-
B litate & cauſalitate.

Naturalis ſi conſyderat de primo ente. qđ qũo intelligẽdus ſit, vide. 1. Ph. cõ. vlt. & 2. Ph. 16

Quæcunq; vero quidam eorum, qui de veritate dicũt, quonam modo oportet admitti, dicere conant̃, pp̃ ignorantiã Reſolutiuorũ hoc faciunt. oportet enim accedere hæc edoctũ, ſed nequaquam, dum audiunt quę-
rere. Quòd itaq; Philoſophi, & eius, qui de tota ſubſtãtia, quoad natura fert, ſpeculatur, etiam de principijs ſyllogiſticis eſt cõ-
C ſyderare, manifeſtum eſt. Decet autem illum, qui maxime circa quodq; genus cognoſcat, vt dicere habeat certiſſima rei principia. quare & illum, qui de entibus, prout entia, omnium certiſſima. hic aũt eſt Philoſoph⁹. Oſium autem certiſſimũ principium eſt, circa quod impoſsibile eſt mentiri. Notiſſimum etenim, vt hmõi ſit, neceſſe eſt. circa nanq; illa, q̃ non cognoſcunt, decipiuntur omnes. Et non ex ſuppoſitione. quod enim neceſſe eſt illum habere, qui quoduis entium intelligat, hoc non ẽ ſup-

Oſium certiſſimum principiũ ſit, circa qđ impoſſe ẽ mentiri.

poſitio. quod aũt cognoſcere il- D
lum neceſſe eſt, qui aliquid cognoſcat neceſſe eſt, vt vẽniat habens illud. Quòd igit̃ tale principium omnium certiſſimũ eſt, patet. Quid autem illud ſit, deinceps dicamus.

Quidam autem loquentes intromittunt ſe ad declarandum veritatem, & quomodo ſcienda eſt veritas: ſed non poſſunt hoc, quia neſciunt Analytica. ſed oportet addiſcentem verum primo ſcire iſta, E
& non quærere ea, cum quæretur ab eo de eis. Manifeſtum eſt igitur ex iſtis prĩcipijs, quòd Philoſophus debet conſyderare de rebus, q̃ ſunt magis altæ omnibus ſuſtantijs in rei veritate, & debet perſcrutari de principijs ſyllogiſmi. & qui habet cognitionem alicuius generis debet poſſe narrare, quæ ſunt principia illius generis permanentia in rei veritate. & ideo oportet illum, qui habet cognitionẽ entiũ F
ſimpliciter, vt poſsit narrare quæ ſint principia eorum in rei veritate. Philoſophus autem habet cognitionem entium ſimpliciter, & ipſe poteſt narrare principia vera. Et primum in rei veritate, quod eſt magis permanens quàm alia principia, eſt illud, in quo deceptio non eſt poſsibilis. Neceſſe eſt enim vt iſtud principium ſit valde manifeſtum, et notum. homines enim

G *non decipiuntur, niſi in eo, quod ne ſciunt. Et oportet illum, qui habet cognitionem alicuius entis, ſcire primum in rei ueritate ſine anaron. hoc enim primum non habet anaron, ſed neceſſe eſt concedere illud illum, qui habet cognitionem entis. hoc enim neceſſarium eſt ei. Manifeſtum eſt igitur quòd primũ uerũ permanens magis quam alia principia eſt, quod narrauimus. Et paulo poſt narrabimus,*
H *quod eſt primum.*

8 Cùm declarauit, ꝙ iſta ſcientia habet conſyderare de principijs cognitionis, vult declarare modũ cognitionis, qui ẽ poſſibilis principijs, & modum, qui eſt impoſſibilis, & d. Quidam autem loquentes, &c. i. q-dam aũt loquentes in ſciẽtijs ſpeculatiuis volunt demonſtrare primas propoſitiones. & iſti ſunt, quos dixit in Poſterioribus, quibus contingit circulo, aut demonſtratione procedere in infinitũ. D. d & quomodo ſciẽda eſt veritas. i. quærebãt
I quibus propoſitionibus, & quibus principijs oportet ſcire verũ exiſtẽs in primis propoſitionib⁹. & hoc nõ poſſunt, quia non inueniunt propoſitiones manifeſtiores primis: & ẽt quia contingit eis, aut circulo, aut demonſtrationem procedere in infinitum. Et cauſa erroris eorũ fuit, quia neſciunt quod dictum eſt in Analyticis de diſputationibus primarũ propoſitionum, & de differẽtia illius, quod eſt notum per ſe, & illius, quod eſt notum per aliud.

Prio poſt. te. com. 6.

K Deinde dicit modum, qui ſciend⁹ eſt ab addiſcente veritatem de iſtis principijs, & d. ſed oportet addiſcentem, &c. i. ſed quærens veritatem de iſtis principijs debet ſcire modos eorum, & in quo differunt ab alijs. & hoc erit, cùm fuerint parata, & nota apud ipſum, cùm quæſitus fuerit de eis, & non fuerit indigens quærere ea. Deinde incœpit dicere, ꝙ Philoſophus debet cõſyderare de 'iſtis', & dicit: Manifeſtũ eſt igitur ex iſtis, &c. i. manifeſtũ eſt, ꝙ, quemadmodum Philoſophus debet conſydera re de prima ſubſtãtia, quæ eſt altior omnibus ſubſtantijs, ſic habet etiã
L conſyderare de rebus, quæ ſunt magis veræ, q̃ altæ & magis altæ, ſ. de principijs ſyllogiſmi. ſyllogiſm⁹. n. eſt vnum entium, de quibus conſyderat Philoſophus: & Philoſophus debet conſyderare de principijs entium. Deĩde incœpit declarare hoc alio modo, & d. & ideo oportet illũ, qui habet cognitionem, &c. i & quẽ admodum oportet habentẽ cognitionem alicuius generis, vt habeat poſſe ad ſciendum principia cognitionis in illo genere, & ordines eorũ
M in cognitione, ſic oportet conſyderantem in ente ſm ꝙ eſt ens habere poſſe ad ſciendum principia cognitionis in eo ꝙ eſt cognitio, non prĩcipia alicuius cognitionis. D. d. Et primũ in rei veritate, qđ eſt, &c. i. & oportet ſcire primũ ex iſtis prĩcipiis qđ eſt magis manifeſtũ oĩbus: & illud primũ eſt, in quo eſt impoſſibile decipi, aut errare. Et hoc, quod dixit, manifeſtũ eſt. quẽadmodũ enĩ oportet Philoſophum attribuere quodlibet genus generũ entium alicui poſt in illo genere, & ſcire quid eſt illud primũ, ita oportet ipm, cũ cõſyderauerit de primis ꝓpõnibus,

artĩ-

A attribuere oſa, quæ ſunt in illo genere, alicui primo in eis, & ſcire quid eſt illud primum; quod eſt cauſa fidei in omnibus. D. d. Néceſſe eſt enim, vt illud primum, &c. i. & deſcripſimus primum in cognitione, quod eſt illud, in quo impoſſibile eſt decipi: quia neceſſe é vt illud primum ſit valde manifeſtum & clarũ nobis magis, q̃ alia. & quod eſt tale, impoſſibile eſt, vt aliquis decipiat in eo. omnes enim hoſes non decipiuntur niſi in eo, quod neſciũt, aut in eo, cuius cognitio non eſt valde manifeſta. D. d. & oportet illum, q̃ habet cognitionem, &c. i. & oportet illum, qui ſcit primum, vt ſciat verum, quod non habet contradictorium. contradictorium. n. primi eſt falſum. D. d. ſed neceſſe eſt concedere, &c. i. quia ex eo acquirit cognitio entuum. & vir omnis habens ſciẽtiam, aut fingens ſe habere, neceſſe eſt ei concedere hoc principium eſſe. D. d. Manifeſtum eſt igitur, q̃ primum verũ, &c. i. &, cùm hoc declaratum eſt, manifeſtum eſt q̃ primum verũ, quod eſt magis verum omnibus alijs, debet diſponi ſecundum q̃ dixim⁹, ſ. q̃ ſit impoſſe vt declaretur per aliud: & vt ſit manifeſtum maxime, ita q̃ nulla deceptio accidat in eo. & poſt declarabitur. q̃ principium eſt tale.

Idem. 2. Met. cõ. 1.

Hoſes nõ decipiunt niſi ſeo qđ neſciunt: aut in eo, cui⁹ cogni B tio nõ eſt valde manifeſta.

C

Idem enim ſimul ineſſe & nõ ineſſe eidem, & ſm idem, impoſſibile eſt. & quæcunq̃ alia annotarem⁹, ſint ad Logicas difficultates annotata. hoc autem oĩum eſt principiorum certiſſimum. habet etenim dictam annotationem. Impoſſibile nanq̃ eſt quẽpiam idem putare eſſe & non eſſe, quemadmodum quidam Heraclitum dicere arbitrabantur. non enim neceſſe eſt quæcunq̃ quis dicat, ea etiã putare. Quòd ſi non contingit ineſſe eidem cõtraria: annotentur autem à nobis etiam huic propoſitioni cõſueta, contraria vero opinio opinioni eſt, quæ contradictionis eſt. Et patet q̃ impoſſibile eſt ſimul eundem idem arbitrari eẽ, & non eſſe. ſimul etenim haberet opiniones contrarias, qui de ea re haberetur mendax. Quare omnes demonſtrantes ad hanc E vltimam opinionem reducunt. natura etenim hæc cæterarum quoque dignitatum omnium principium eſt.

D

Diſputatio contra eos, qui contingere idem eſſe, & non eſſe dicunt, & ita arbitrari. Cap. 2.

SVnt ãt qdã, q̃, vt dixim⁹, ip ſi quoq̃ dñt, cõtingere idẽ eſſe, & nõ eſſe, & ita arbitrari. vtunt ãt hac oõne multi q̃q̃ eorũ, q̃ de natura tractant. Nos ãt nũc accepim⁹, tãquã ĩpoſſe ſit, F de eodẽ ſimul eẽ & nõ eſſe. & p hoc mõſtrauim⁹, q̃ certiſſimũ hoc cunctorũ principiorũ eſt. Conant autem qdam hoc quoque, pbare, propter ignorantiã. Eſt etenim ignorantia, neſcire quorũ oportet q̃rere demõnẽ, & quorũ nõ. etenĩ oĩno ĩpoſſe ẽ oĩum eẽ demõnẽ. in ĩfinitũ nãque, pgrederet: q̃re nec hoc mõ eẽt demõratio. Si ãt aliquorũ nõ oportet q̃rere demõnẽ, quod

Ignorãtia quid.

G magis principium eſſe tale iudi
carent, dicere non haberent. Eſt
autem etiam de hoc demonſtra
re, redarguendo ꝙ impoſsibile
eſt, dummodo aliquid dicat, q̃
dubitat. Quòd ſi nihil, ridiculũ
eſt quærere rationem ad eum,
qui nullius habet rationẽ, qua-
tenus nullam habet rationem. ſi
milis nanq; plantæ talis eſt, put
talis eſt. Demonſtrare vero re-
darguẽdo, dico differre à demõ
ſtratione. quia qui demonſtra-
ret, videretur petere quod â prĩ
H cipio. cùm autem alia huiuſce
cauſa ſit, redargutio, & non de-
monſtratio.

*Sed oportet nos diſtinguere pri
mo, quòd impoßibile eſt vt vnum
ſit in duobus inſimul, & omni mo
do, & alia ſimilia iſtis, quæ erunt
diſtincta à noſtra indigentia in
quæſtionibus Logicis difficilibus.
hoc igitur eſt primũ, quod eſt ma-
gis firmum omnibus principijs. in
eo enim eſt diſtinctio dicta. Nullus*
I *enim hominum poſſet exiſtimare
quòd affirmatio & negatio ſunt
idem, ſicut quidã exiſtimant quòd
Heraclitus dicebat. non enim eſt
neceſſe quòd illud, quod aliquis di-
cit, exiſtimetur eſſe verum neceſ-
ſario. Quoniam, ſi hoc fuerit ſic, poſ
ſibile erit vt contraria ſint in eo-
dem. & ideo oportet nos diſtingue
re primo in hac propoſitione etiam
quod aſſueti ſumus diſtinguere.
quoniam, ſi contradictoria opponũ
tur ſibi adinuicem, manifeſtũ eſt,* K
*quòd impoßibile eſt, ut aliquis exi
ſtimet vt affirmatio & negatio
ſint inſimul. contingit enim peccã-
tibus hoc peccato opinari quòd cõ-
trarietas eſt ſimul. Et ideo omnes,
qui vtuntur hac demonſtratione,
perueniunt ad hanc dignitatẽ per
vltimam. iſta enim dignitas prior
eſt omnibus dignitatibus vniuerſa
libus communibus naturatis. Et
quidam, ſicut diximus, fingunt poſ
ſibile eſſe exiſtimare quòd affir-* L
*matio & negatio ſint ſimul idem,
ſicut narrauimus & dicunt hoc
multi Naturales. Nos autem iam
diximus quòd impoßibile eſt vt af
firmatio & negatio ſint ſimul. &
ideo declarauimus quòd hoc prin-
cipium eſt firmißimum omnium
principiorum. Et quidam laborat
ad declarandum hoc primum per
demonſtrationem propter ſuã igno
rantiam, & paucitatem ſuæ in-
ſtructionis. Eſt enim male inſtru-* M
*ctus, qui neſcit in quibus oportet
quærere demonſtrationem, & in
quibus non oportet. impoßibile. n.
eſt vt demonſtratio ſit in omnibus
rebus vniuerſaliter. quoniã, ſi hoc
eſſet poſsibile, tunc res eſſent infini
tæ: & ſecundum hunc modum nõ
erit demonſtratio etiam. Si autem
ſunt aliqua, de quibus oportet
quærere, & aliqua, de quibus nõ
oportet quærere demonſtrationẽ,*

neque

A *neque poteſt aliquis dicere quòd aliud principium eſt ſicut iſtud principium, ſed neque aliud prius eo. Et poſsibile eſt, vt aliquis accipiat demonſtrationem ſecundum modum erroris, quòd hoc eſt impoſsibile, ſi aliquis dicat à quo quæritur in hoc. Si autem nihil dicit, rectum eſt deridere illum quærentem ſermonem, à quo nullum ſermonem habet. quoniam qui eſt talis, ſimilis eſt plantis in hac diſpo-*

B *ſitione, ſecundum quam eſt. Et, ſi finxerit quòd differentia eſt inter demonſtrationem ſecundum hunc modum erroris, & demonſtrationem ſimplicem, quia ille, qui induxit demonſtrationem, ſi exiſtimauerit quòd inducit eam ex primo noto, & cauſa eſt aliud, hoc erit error, & non erit demonſtratio. et omnia iſta ſunt conceſsio, quòd ſermo aut affirmat aliquid, aut negat aliquid.*

C

9 Sine prio principio impoſsé philoſophari.

Cùm diſpoſuit primũ, qđ eſt manifeſtius oĩbus diſpoſitionibus proprijsſm ꝙ eſt primum in cognitione, incœpit notificare quid eſt hoc primum, & d. Sed oportet nos, &c i. & cùm declaratum eſt, ꝙ Philoſophus debet conſyderare in principijs cognitionis, manifeſtum eſt ꝙ primo debet diſtinguere primum. ꝙ ſi homo non conceſſerit, impoſſibile eſt philoſophari. & eſt ꝙ impoſſibile ẽ, vt duo oppoſita ſint ĩſimul, & eodem modo alia principia ſimilia iſti in cognitione, v.g. ꝙ dictiones habent ſignificationes terminatas, & ꝙ definitiões ſunt neceſſariæ. D.d. hoc igitur eſt primum quod eſt magis firmum omnibus principijs, &c.i. & principium, dicens ꝙ duo oppoſita non cõgregant ſimul in eadem re, & eodem modo, eſt primum, & manifeſtius oĩbus principijs. illud enim contingit diſpoſitionibus, quibus primum diſponitur. Eſt enim manifeſtius oĩ propoſitione, & nullus decipit in eo, & nulla demonſtratio eſt demonſtratio, niſi concedendo iſtam propoſitionẽ. D.d. Nullus.n. hominum, &c.i. & diximus, ꝙ iſtud primum eſt illud primum, quod poſuimus. quia impoſſibile eſt vt aliquis decipiat i hoc primo, ſ. ꝙ affirmatio & negatio ſint idem, ſicut dicitur, ꝙ Heraclitus opinabatur hoc. D.d. nõ. n. eſt neceſſe, &c.i. & ſermo iſtius hominis non eſt verus. non enim omne, quod exiſtimatur, & dicitur, debet eſſe verum, adeo ꝙ homines credantur in duobus in vtroq; contradictorio. D.d. Qm̃, ſi hoc fuerit ſic, &c.i. qm̃; qñ aliquis exiſtimauerit aliquid eſſe, & alius exiſtimauerit illud non eſſe, & vtrunq; fuerit verum, tũc negatio & affirmatio erũt ſimul in eodem. D.d. & ideo oportet nos diſtinguere primo, &c. ideſt & ideo oportet nos dicere, in defendendo hanc propoſitionẽ, illud, qđ aſſueti ſumus dicere. qm̃ manifeſtũ eſt per ſe, ꝙ affirmatio & negatio non congregantur inſimul. D.d. cõtingit enim peccanti, &c.i. cõtingit enim dicenti hoc, opinari ꝙ duo cõtraria exiſtant ſimul in eodẽ actu. v.g. ꝙ idem eſt calidum & frigidũ ſimul, & ens non ens. quod eſt impoſſe. D.d. Et ideo oẽs, qui vtuntur

D

E

F

G demonſtratione,&c.i.& teſtat huic opinioni hoc,q̃ omnis,qui vtit demonſtratione,& vſt ſyllogiſmo,ponit hanc dignitatẽ,ſ. q̃ contradicto ria non congregantur.&ideo iſta dignitas eſt prior omnibus dignitatibus,& oõis naturaliter omnibus.impoſſibile enim eſt vt diſputario, aut ratiocinatio fiat ſine illa. D.d. Et quidam,ſicut diximus,&c.i.ſicut diximus,quidam exiſtimant, q̃ idem eſt negatio & affirmatio. & ideo declarauimus, q̃ hoc principium eſt firmius omnibus principijs, ſ. q̃, ſi iſti non negarent hoc principium, H non loquerentur de eo.ſed, quia deſtruẽs hoc principium deſtruit Philoſophiam,oportet ſollicitari in defendendo ipſum Sed, quia hoc non poteſt demonſtrari, ſed tm̃ homo vtitur in defenſione eius ſermonibus veris,& valde ꝓbabilibus,quos nullus poteſt negare, & quidam errant in hoc,&exiſtimant ipſum poſſe demonſtrari,dicit: Et quidam laborant,&c.i. & quidam exiſtimant poſſibile eſſe demonſtrare hanc ꝓpoſitionem, dicentẽ q̃ duo contraria non congregantur. & hoc cõtingit eis,quia non fuerunt inſtructi p I Dialecticam:& quia ignorant differentiam inter ea, quæ indigent demonſtratione,& inter ea,quæ nõ indigent demonſtratione. D. d. impoſſibile enim ẽ,&c.i.& d.q̃ impoſſibile eſt hoc principium demonſtrari.quoniam,ſi hoc principium, quod eſt manifeſtiſſimum omniũ principiorum fuerit demonſtratũ, neceſſe eſt vt omnia vſr habeant demonſtrationem. Et,ſi principia demonſttationis habeant demonſtrationem : & omnis demõſtratio fiat ex prĩcipijs:neceſſe eſt,vt oĩs demõſtratio habeat demonſtrationẽ, & k vt procedat hoc in ĩfinitũ. & ſic nulla demonſtratio erit. & ideo dixit: & ſm hunc modum non erit demõſtratio,i. ſm proceſſum in infinitũ.

D.d.Si autem ſunt aliqua,de quibus oportet quærere, &c.i. ſi autem poſuerimus,q̃ quędam ſunt,de quibus fit demonſtratio,&quædam de quibus impoſſibile eſt vt fiat demõſtratio,impoſſibile eſt vt aliquis inducat demonſtrationẽ, q̃ hoc principium eſt verum:niſi ſit demõſtratio errans,ſi ille,qui hoc dicit, dicat aliquid,i.aliquod intelligibile.Et d. hoc,quia,cum dixit aliquod intelli L gibile, ponit hoc fundamentum,ſ. q̃ duo oppoſita non congregantur inſimul.D.d.Et,ſi finxerit, &c.& dicit hoc. quia qui non concedit hoc fundamentum,non poteſt date fundamentum verum,neq; errans.qui enim intelligit demonſtrationem errantem,tm̃ errat in hoc,quia accipit hoc,qđ non eſt cã pro cã.& ideo negans hoc fundamentũ, non põt facere demr̃ationem, neq; modum erroris.& cum ita ſit, tũc inter iſtas duas demr̃ationes non eſt dr̃ia in hoc,adeo q̃ aliquis fingat eſſe poſſibile demonſtrationem fieri de hoc M fundamento ſm modũ erroris qm̃, cùm duo oppoſita fuerint vera, nullus erit omnino demonſtrator.

Principium vero ad hæc oĩa * non petere, vt aut eſſe aliquid, aut non eſſe dicat (hoc enim fortasſis aliquis eſſe putaret quod à principio petere) ſed aliquid ſignificare et ſibi ipſi &alteri.hoc enĩ neceſſe ẽ,ſi qdẽ aliqd dicat. Quòd ſi nõ,tali nõ eſſet ſermo, nec ſibi ad ſeipſum,nec ad aliũ.

* a L legit affirmatiue, ſed melior negatiua aut Alex.

Si

A Si aũt aliquis hoc concedat, erit demr̃atio. iã. n. erit aliqd determinatũ. attamen nõ qui demõstrat, sed qui sustinet, cã est, tollens. n. or̃onem, sustinet or̃onẽ.

*Ex Alex. adde hæc. Præterea qui hoc cõcessit, concessit aliqd verum eé sine demr̃one: q̃re non oé vtiq; sic, & non sic se habet.

*Primo igitur manifestum est hoc ipsum verũ esse, ꝙ nomẽ eẽ hoc, aut nõ esse signãt. quare nõ vtiq; oẽ ita, & non ita se hẽt. Itẽ si hõ vnũ signãt, sit hoc aĩal bipes. dico ãt vnũ significare hoc si hoc est hõ, si quid hõ sit hoc ẽ hoĩ eẽ. Nihil aũt differt, ẽt si plura quis significare dicat, solum

B ãt sint determinata: imponeret etenĩ cuilibet orationi aliud nomen. dico aũt vtputa, si non dicat hoĩem vnum significare, sed multa, quorũ vnius quidẽ vna oratio, aĩal bipes, sint aũt cæteræ quoq; plures, determinatæ vero numero. imponeret etenĩ proprium nomen secundũ quãque orationem. Quôd si non poneretur, sed infinita significare dicat, manifestum est ꝙ non esset oratio. non vnum. n. significare nihil ẽ significare. nominibus vero non significantib⁹, pe-

C rit ipsa reuera disputatio, & adinuicem, & ad seipsum. nihil. n. intelligere contingit nihil vnũ intelligentes. Quòd si contingit, imponetur nomen huic rei. vnum.

Primum igitur omnium istorum est concedere, quòd sermo aut negat aliquid, aut affirmat aliquid. & dignum est existimare, quod hoc primum solum manifestum. Et necesse est vt sermo lo- D
quentis sit signum de aliquo apud ipsum, & apud alium, si aliquid dicit. Quoniam, si hoc non fuerit, nõ poterit disputare neque secum, neque cum alio. Si igitur aliquis concesserit hoc, erit demonstratio. concedet enim aliquid esse terminatum finitum. & causa essendi hoc est inducens demonstrationem. sed ille, cui contingit concedere, quòd negat loquelam, contingit ei concedere loquelam. Manifestum E
est igitur primo, quòd iste sermo est verus. nomen enim est signum ad affirmandum aliquid aut negandum. &, si ita sit, affirmatio alicuius, & negatio non est simul. Et etiam, si hoc nomen homo significat vnum, sit illud vnum animal bipedale: & dico, quòd hoc nomen homo significat hanc vnam intentionem, si dicitur hoc esse hominem, secundum quòd est homo in rei veritate. Et, si aliquis dixe- F
rit, quòd hoc nomen significat multa, sed illa sunt terminata, nõ erit differentia inter sermonem eius, & inter primum sermonem. impossibile enim est ponere multa nomina de vnaquaque rerum nomẽ conueniens definitioni rei. Verbi gratia: si aliquis dixerit, quòd hoc nomen homo non significat vnum, sed multa, & quòd vnũquodque illorum multorum

G *habet definitionem, & habet rationem, dicentem animal bipes, et finxerit, quòd hoc nomen homo ſignificat illud, quod definitur per hanc rationẽ, & alia multa, quæ definiuntur per alias rationes, ſed illa ſunt terminata numero, dicemus, quòd poſſibile eſt ponere nomen proprium vnicuique iſtorum, ſecundum quòd contingit ſuæ definitioni. Si autem aliquis dixerit, quòd impoſſibile eſt ponere nomẽ*
H *proprium vnicuiq; iſtorum, ſecundum quòd cõuenit definitioni eius, & finxerit, quòd vnum nomen ſignificat multa infinita. manifeſtũ eſt, quòd illud nomen non eſt definitio omnino. quod enim non ſignificat vnum, nõ ſignificat aliquid. et ſi nomina nihil ſignificant, deſtruetur ſermo, & loquela inter nos: et in rei veritate deſtruetur noſtra conſyderatio. qui enim non intelligit aliquid eſſe vnum, impoſſibile*
I *eſt vt aliquid intelligat omnino. Qui autem intelligit aliquid eſſe vnum, poſſibile erit vt ponat vnũ nomen huic alicui intellecto.*

Et dignum eſt exiſtimare, ꝙ hoc,
10 &c. i. ſermo, ꝙ negare & affirmare non congregantur inſimul. D. d. rationem ſuper hoc, à qua aliquo modo non poteſt negans hoc euadere, & d Et neceſſe eſt vt ſermo loquentis, &c. i dicamus igit, ꝙ neceſſe eſt homini concedere ꝙ ſermo dicentis, i. ꝙ ſua loquela ſignat illud, qd ẽ in eius aĩa apud ipſum, & apud illũ cum quo loquitur. ſed ille, q̃ loquit, dicit aliquod ĩtelligibile. ꝙ ſi illud, quod dicit, non fuerit intelligibile apud ipſum, & apud audientem nõ fit diſputatio, neq; ad ipſum, neque ad alterum. D. d. Si igitur aliquis conceſſerit hoc, &c. i. ſi igit aliquis conceſſerit, ꝙ dictiones habent proprias ſignificationes, cõcedit demõſtrationem eſſe, & hoc principium eſſe, ſuper quod fundatur demonſtratio. cõcedit. n. ꝙ dictiones ſignificant res terminatas finitas, & non diuerſas res, non oppoſitas, ſicut contingit dicenti ꝙ affirmatio & negatio ſunt idem, v. g. homo & non homo. D. d. & cauſa eſſendi, &c. i. & cauſa fidei huius, ſ. hoc principium eſſe, eſt ille, qui inducit demõſtrationẽ ad negandum ipſum. qm̃ negando demonſtrationem contingit ipſum dicere demonſtrationem eſſe. D. d. ſed ille, cui contingit cõcedere, &c. ideſt, ſed contingit ei concedere illud, quod negauit. qui. n. negat loquelam, contingit ei concedere loquelam eſſe, non enim negat loquelam niſi per loquelã. loquela. n. non ſignificat aliquid, niſi concedendo ꝙ duæ contradictoriæ non congre M
gantur, & ꝙ nomina ſignificant res terminatas. D. d. Manifeſtum eſt igitur primo, ꝙ iſte ſermo, &c. i. & ſi dictiones non habent ſignificationes intelligibiles, neceſſe eſt vt dicto ſit, q̃ ſignãt affirmationem alicuius, & dictio, q̃ ſignãt negationẽ eius. & ſic affirmatio & negatio alicuius non erit inſimul, i. non ſignificant idem. Et, quia diſputatio iſtorũ fundat ſup hoc, ꝙ dictiones hñt ſignationes terminatas pp hoc ꝙ intentiones ſunt terminatæ, incœpit

decla-

A declarare hoc,&d Et ẽt,ſi hoc nomẽ hõ &c i. & ſi hoc nomẽ hõſignãt vnã intẽtionẽ: & illa intentio hẽt definitionẽ: ſit igit illa definitio aĩal bipes.& quia hoc nomen homo dicitur per tranſumptionem de hoĩe picto, d. & dico, ꝙ hoc nomen hõ, &c.i.& dico ꝙ hoc nomen homo ſignificat vnam intentionẽ,cùm fuerit acceptum ſm verã intẽtionem, ad quam fuit poſitum, ſ. ad animal rationale, cùm nõ fuerit acceptum ſm tranſumptionem. tunc.n.ſignificabit intentiones plures vna. D. d. Et,ſi aliquis dixerit ꝙ hoc nomen,
B &c.i. & ſi aliquis dixerit. ꝙ vnumquodq; noĩum hẽt plures intentiones,ſed illæ intentiones ſunt terminatæ in numero, nulla erit differentia inter hunc ſermonem,& ſermonẽ dicẽtem,ꝙ vnumquodq; nominum ſignãt vnã ĩntẽtionem. qũ,qñ aduerſarius conceſſerit noĩa nõ cauſas eſſe ſignificantia multa, ſed terminata in numero, poſſibile erit vt vnum nomen proprium ſignificet vnumquodq; illorũ multorũ.& ſic erunt noĩa, quorum vnumquodq; ſignificat vnam intentionẽ conuenientem ſuæ definitioni. D.d.exẽ
C plum,& d.v.g.&c.ideſt v.g. vt aliqs dicat,ꝙ hoc nomẽ homo ſignificat multas intentiones non vnã, & vna aliarum intentionum definitur, ꝙ eſt animal bipes,& vnaquæq; illarũ intentionũ, quas ſignificat hoc nomen homo,habet definitionẽ, dicemus,ꝙ ſm hoc poſſibile eſt ponere vnicuiq; illarum intentionũ nomẽ ſm ſuam definitionem. & ſic erunt intentiones, quas ſignificant noĩa, & definitiones vnæ. D.d.Si autem aliquis dixerit,&c.i.ſi autem aliquis dixerit,ꝙ impoſſibile eſt vt nomen ſignificet vnam intẽtionem,ſed in- D
finitas,manifeſtum eſt ꝙ contingit ei dicere ꝙ nomina non habent definitiones omnino. D.d.quod.n.nõ ſignificat vnum, non ſignificat aliquid.i.qm̃ quod ſignificat infinitũ, non habet naturam terminatam.& quod eſt tale,non eſt terminatum. & quod non terminat, non ſignificat aliquid. D.d.& ſi nomina,&c.i. & cùm nos non intelligimus vnam intentionem,tũc nullum noĩum ſignificabit vnam intentionẽ.&,cùm nomina non ſignificabunt vnas intentiones, deſtruetur conſyderatio & diſputatio.& ſi ſr,cùm non intelle E
xerimus vnam intẽtionem, deſtruetur conſyderatio inter noſmet apud cognitionem. qui.n. non intelligit aliquid eſſe vnum,impoſſe eſt vt intelligat aliquid omnino, aut vt cogitet ĩ aliquo omnino. D.d.qui autem intelligit aliquid eẽ vnum, &c. & hoc,quod dixit, manifeſtum eſt: qñ qui ponit nomen, quod ſignãt intentionem vnam,intelligit vnã ĩtentionem eſſe. & qui intelligit vnã intentionem eſſe,poteſt ponere nomen ſignificans illam intẽtionem. qui autem non intelligit vnam intẽtionẽ,non põt ponere nomẽ oĩno. F

Nomen itaq;, vt à principio dictũ eſt,ſit aliquid ſignificans, & vnum ſignificans. Non poteſt igitur homini eſſe ſignificare id,quod nõ eſſe homini, ſi homo quidem non ſolum de vno, ſed etiam vnum ſignificat.Non enim hoc dicimus vnum ſignificare,quod de vno. hoc enim modo muſicum etiam, & albũ, & homo vnũ ſignificarent.quare vnũ oĩa erunt,vni uoca nãq;.

&

G & non erit eſſe & nō eſſe idem, niſi ſm æquiuocationem, ſicuti ſi quem nos hominem nomina mus, alī non hoīem vocarent. Quod aūt dubitatur, nō ē hoc, ſi contingit, ſimul idem eſſe, & non eſſe hominem noīe, ſed re. Si autem nō alterum ſignificat homo & non homo, patet ꝙ nec non eſſe homini ab eo, quod eſt eſſe homini. quare hoī eſſe erit non homini eſſe. vnum nanque erit. hoc enim ſignificat vnū eē, ſicuti tunica & veſtis, ſi rō vna.

H Si autem erit vnum, vnū ſignifi cat homini eſſe, & non hoī. verum monſtratum eſt ꝙ aliud ſignificat: neceſſe igitur ſi qd eſt verum dicere ꝙ homo, aīal eſſe bipes. hoc. n. erat, quod ſignifica bat homo. Si autem neceſſe eſt, non pōt idē non eſſe aīal bipes.

Sit igitur nomen ſignificās aliquid, ſicut diximus primo, & ſit nomen alicui vni. Et ſi ita ſit, impoßibile eſt, vt hoc nomen homo, ſecundum quòd eſt homo, ſignificet

I *non hominem. cùm hoc nomen homo non ſignificat vnam intentionem tantum, ſed ſignificet etiam aliquod vnū. Et non dico quòd prædicetur de vno, quoniam ſecūdum hunc modum ſignificat muſicus, & albus, & homo idem. iſta igitur nomina efficiuntur vnum nomen inſimul, & non ſunt vnū nomen, niſi in rebus conuenientibus nomine, & definitione. & impoſſibile eſt vt vnum ſit, & non ſit* E *ſimul, niſi ſecundum æquiuocationē. verbi gratia quia poßibile eſt vt aliꝙ vocent non hominem illud, quod nos vocamus hominem. Sed illud, de quo perſcrutamur modo, non eſt vt nomen hominis ſit & non ſit ſimul, & in eadem diſpoſitione, ſed perſcrutamur vtrum ſit poßibile vt homo ſit & non ſit ſimul, & in eadem diſpoſitione. Si igitur non fuerit ita, & vnum nomen ſignificet hoīem, & non homi* L *nem, manifeſtum eſt quòd nomen, quod ſignificat non hoīem, ſignificat hoiem. & erit ſermo dicentis hominem ſignificans non hoīem, & erunt iſti duo ſermones vnum. & multa nomina ſunt vnum, quā do definitiones & rationes eorum ſunt vnum, vt tunica, & veſtis. Si igitur iſti duo ſermones ſunt vnū, tunc dicere hominem, & non hominem ſignificat vnum. ſed iam* M *declarauimus quòd iſti duo ſermones ſignificant diuerſa: neceſſe eſt igitur vt oē, quod nominatur homo, in rei veritate ſit animal bipes, quia hoc nomen homo ſignificat hoc. Et, cùm hoc eſt neceſſariū, impoßibile eſt vt ſit aliud ab animali bipede.*

Cùm declarauit hoc nomen eſſe ſignificans vnam intentionem d. ſit igitur nomen, &c. i. ponam' igitur, ꝙ nomē ſignēt aliquid vnū: & cùm

hoc

A hoc positum fuerit, impossibile est vt ponatur ꝙ noïa contradictoriorum significant vnam intentionē. v.g. vt nomen hominis & non hoïs significet vnam intentionem. D. dicit: Et non dico ꝙ prædicet̄ de vno, &c. i. & non intendimus, cùm diximus, ꝙ homo significat vnū, ꝙ prædicatur de vno. noïa. n. quę prædicātur de vno, & sunt denoïatiua, non significant vnā intentionem, v.g. album, & musicum, sed intendim⁹ significationem noïum non denoïatiuorum. D. d. qm̄ ſm hunc modū, &c. i. qm̄ si intenderemus, cùm dicimus, ꝙ homo significat vnum, qđ B prędicatur de vno, tūc ſm hunc modū, illud, qđ signāt hoc nomē albū, & hoc nomen musicū, esset vnū: qa ꝑdicantur de vno. & sic efficerentur illa, q̄ significant hæc nomina, vnū. & hoc intendebat, cùm dicit ista igitur noïa efficiunt̄ vnum nomen insimul. D. d. & non sunt vnum nomen, nisi in rebus conuenientibus noïe & definitione. i. & vnū nomen non erit multis rebus, nisi qm̄ illę res fuerint conuenientes nomine, & definitione. & sunt illæ, quæ dīr vniuoca. D. d. & impossibile, &c. i. & dicere, ꝙ aliquid est, & non est, nō est C verū insimul, nisi aliquis vocet ens quod est non ens, & quod est non ens ens. Sed nos videmus, ꝙ quælibet gens ponit dictionem propriā affirmationi, & dictionem propriā negationi. & sic impossibile est vt hæ duæ dictiones significent apud eosidem. Et, quia ista perscrutatio est de Grammatica, d. Sed illud, de quo perscrutamur modo, non est &c. idest, sed ista perscrutatio, quā intendimus, non est vtrum possibile sit vt nomen affirmationis & negationis sit vnum apud aliquam gēt̄, D sed vtrum possibile sit vt intentio affirmationis & negatiōis sit eadem, adeo ꝙ idem intelligatur de hoïe et non hoïe, ſ. ꝙ hoc nomen homo & non homo sint ſynonyma, & definitio hominis & non hoïs sit eadem. Et hoc intendebat, cùm d. Si igitur non fuerit ita, &c i. ſi igitur illud, qđ significat homo, non fuerit illud, quod significat non homo, sed potentia eorum fuerit sicut potentia vni⁹ nominis, sicut est dispositio in nominibus ſynonymis, manifestū est ꝙ hoc nomen non homo & homo significant idem. D. incœpit di- E cere ꝙ accidit hoc in nominibus, ſ. vt diuersa nomina significēt idē, et d. Et noïa multa sunt vnum. i. noïa multa significant vnum, qm̄ ea, quę significant illa multa noïa, fuerint in definitione vnum. v.g. vestis & tunica, quarum definitio est vna, licet nomen nō sit vnum. Deinde d. Si igitur isti duo sermones, &c. i. ſi igitur definitio hoïs & non hominis fuerit eadem, tunc significatio huius nominis homo, & non homo erit eadem, & erunt duo nomina ſynonyma significantia vnam intentionem. D. d. sed iam declarauimus, F &c. i. sed iam declarauimus ꝙ definitio, quā significat hō, est alia à definitione, quam signāt non homo, ex eo quod diximus. qm̄ ſi definitio esset vna, destruetur locutio. D. d. necesse ē igitur, &c. i. & cùm definitio, quam significat alterum istorum, alia est à definitione, quam significat alterum, necesse est vt nomē hominis veri semp̄ significet animal bipes, quod est definitio eius: & vt non significet in aliqua hora aliud ab animali bipede.

Noïa denoïatiua, ꝙ ꝑdicant̄ de vno, nō ſignāt vnam intētionem.

Hoc

G Hoc nanq; ſignificat ipſum neceſſe eē, qđ impoſsibile eſt, nō eſſe hominem. non contingit ergo ſimul verum eſſe idem dicere hominem eſſe, & nō eſſe hominē. Eadē ratio eſt & de nō eſſe hoīem. homini nanq; eſſe et nō eſſe hoī diuerſum ſignificat. ſiquidē et album eē & hominē eſſe, diuerſum. multo. n. magis illud opponitur. quare diuerſum ſignificat. Si autē albū aliquis dicat vnum et idem ſignificare, rurſus idem dicemus, qđ & antea dictū eſt, cp oīa vnum ſunt, H & non ſolum oppoſita. Quòd ſi hoc nō contingit, accidit quod dictū eſt, ſi ad interrogatum reſpondeat. Si vero ſimplr interrogante, addat ēt negationes, non reſpōdet ad interrogatum. nihil. n. prohibet idem & hominē, & albū, & alia infinita multitudine eſſe. Attamen interrogāti ſi vere eſt dicere hoc hominem eſſe, an non, id reſpondendū eſt, cp vnum ſignificat, & nō addendum, cp & album & magnum. impoſsibile nanq; eſt accidentia, cum infinita ſint, percurrere. aut igit̄ omnia percurrat, aut nullū. Similiter et ſi infinities idem eſſet hō & non hō, interrogatus ſi homo eſt, & nō debet vnā cum eo, cp ſimul etiā non homo reſpondere, niſi cætera quoq;, quęcunq; acciderunt, quæcunque eſt, aut non eſt reſpondeat. hoc autem ſi non fecerit, non diſputat.

Ad vnū ſ. ſitū vnare ſponſio.

Si igitur aliquis dixerit, quòd K
neceſſe eſt dicere, vt hoc nomen homo ſignificat hoc, quod impoßibile eſt vt non ſit homo. ſi igitur ita ſit, impoßbile eſt vt ſit verū dicere quòd idem eſt homo, & non homo inſimul. Et iſte ſermo poßibilis eſt etiam in ſermone dicentium non hominē. dicere. n. hominem ſignificat aliud ab eo, quod ſignificat dicere non hominē: ſicut dicere album ſignificat aliud ab eo, quod ſignificat homo. ſed hæc no- L
mina homo et non homo ſunt contraria in ſitu valde, magis quàm hæc nomina album & homo. manifeſtum igitur, quòd vtrunq; eorū ſignificat aliud. Si igitur aliquis dixerit, quòd hæc nomina album & homo ſignificent idē, dicemus ei ēt, quod primo diximus. oīa enim ſecundū hūc ſermonem ſunt idem, non contraria tantū, ſed omnia. Si igitur hoc non fuerit ſic, accidit quod diximus, ſi loquens re- M
ſponderet de eo, quod quæritur ab eo. Si autem quærit ſimpliciter de negatiuis, non reſpōderet ad quæſitum. quoniam ſic poßibile eſt, vt idem ſit homo & albū, et alia multa. Sed, cū quæſitum fuerit ab aliquo, vtrum ſit verum dicere de hoc eſſe hominem, aut non eſſe, debet reſpondere per nomen, quod ſignificet vnū eorū, de quibus quæritur, et non addere in ſuo ſermone,

dicendo,

A *dicendo, quòd hoc dicitur homo, et album, & magnum. impoßibile n. eſt numerare omnia accidẽtia, cùm ſint infinita. & ideo oportet ipſum aut numerare omnia infinita, aut non dicere aliquid eorum. Et ſimiliter ẽt, ſi quæſitum fuerit ſemel, ſiue multotiens, vtrum aliquid vnum ſit homo, & non homo, oportet reſpondere ſi illud eſt homo, quòd eſt homo, aut quòd nõ eſt homo, ſi non eſt homo. et ſimi-*

B *liter cum hoc oportet reſpõdere de alys ſi ſunt, aut nõ ſunt. qui igitur hoc facit, non naturaliter quærit.*

12 Si igitur aliquis, &c. i. cùm igitur aduerſarius conceſſerit ex iſtis, quę diximus, ꝙ neceſſe eſt vt dicere hominẽ ſignificet ꝙ impoſſibile ẽ, vt non ſit verũ dicere in eodem, ꝙ eſt hõ, & ꝙ non eſt hõ D.d. Et iſte ſermo, &c. i. & cũ non fuerit verũ dicere hominẽ & non hominem de eodem, ſimiliter non erit verũ ẽt dicere non hominẽ de aliquo prẽter hominẽ. v.g. vt non homo accipiatur

C pro albo: album. n. non eſt homo. D.d. differentiã inter affirmationẽ & negationẽ, & alia nomina diuerſa, & d. ſed hæc nomina, &c. i. ſed negatio & affirmatiõ ſimplices magis ſunt contraria in ſitu, q̃ negatio & affirmatio, q̃ ſunt ſm modum infiniti. v.g. cũ aliquis dixerit in aliquo prẽter hominẽ, ꝙ eſt non hõ. poſſibile. n. eſt vt idem ſit hõ & album, & nõ eſt poſſibile vt ſit homo & nõ hõ inſimul. D.d. Si igitur aliquis dixerit, &c. qm̃ ſicut contingit dicentibus, ꝙ affirmatio & negatio ſimpliciter ſignificant quidẽ eſſe & nõ D eſſe idẽ, ſic ẽt contingit dicentibus, ꝙ affirmatio, & infinitatio ſignificent idem, ſ. vt oĩa entia ſignificant idem. & non tm̃ cõtingit hoc in rebus oppoſitis, ſed ẽt in non oppoſitis, ſ. vt omnia ſint idẽ. D.d. ſi igitur hoc non fuerit, &c. i. ſi igitur hęc impoſſibilia nõ fuerint, continget neceſſario vt affirmatio & negatio diuidant verum & falſum: & neceſſe eſt, vt quæſtio ſit per negationẽ & affirmationẽ. ſed dicens vult reſpõdere ei per vnum ſermonem de eo, quod quæritur D.d. Si autẽ quærit ſimpliciter, &c. i. ſi autem quærens E quæſierit per affirmationem & infinitationem, tunc non poſſemus reſpondere ei. infinitatio. n. ſignificat multa, quæ oĩa ſunt cum hoĩe, v.g. hõ & nõ homo. hõ. n. inuenitur cũ multis numeratis, quæ vere dicuntur non hoĩes. v.g. albo, & pluribus rebus aliorum accidentiũ. D.d. Sed, cùm quæſitũ fuerit ab aliquo, vtrũ eſt verum dicere de hoc, &c. i. & iõ, cùm aliquis quæſiuerit, vtrum eſt verũ dicere de hoc, ꝙ eſt homo, aut non eſt hõ, nos tũc debemus reſpõdere, ꝙ eſt verum, aut ꝙ non eſt verum, & nõ dicemus, ꝙ vere dicitur F de eo, quod eſt homo & album, & oĩa exiſtẽtia in eo, & qđ non eſt vere dicit̃ de eo tale & tale. iſta. n. impoſſibile eſt vt numerentur: ſed, cũ impoſſibile eſt determinare & numerare infinita, oportet vt non intromittat ſe ad dicendũ aliqđ eorũ, ſ. ꝙ, cùm aliquis quæſierit per infinitationem, oportet quærentem, aut numerare oĩa, quę ſunt diuerſa à nomine habentis, aut nõ reſpondere in talibus iſtis qõnibus q̃ſtiõ hmõi. D.d. Et ſimiliter, &c. i. & cũ

G ita ſit, qñ aliquis q̃ſiuerit vtrũ hoc eſt homo, aut non hõ, videbit rũdẽs, ſi fuerit homo, & dicet q̃ eſt homo: & ſi non fuerit homo, dicet q̃ eſt non hõ. & non debet dicere, q̃ ẽ homo, & non hõ inſimul, intendendo per non hõ aliquod ens, de quo dicitur non hõ. & iſtam actionem innuit cùm d. qui igitur hoc facit, non naturaliter quærit .i. qui aliqd ens demonſtrat per negationem.

Et qui hoc dicũt, omnino perimunt ſubſtantiã, & ipſum qd erat eſſe. neceſſe eſt nanq̃ eis di-
H cere oĩa accidere, & ipſum homini eſſe, aut animali eſſe non eſſe. Si.n. quicquam erit ipſum hoĩ eſſe, hoc non erit non homini eſſe, aut nõ eſſe homini, tametſi hæ ſunt eius negatiões. vnũ nanq̃ erat, qd̃ ſignificabat, & hoc erat alicuius ſubſtãtia. ſubſtantiã vero ſignificare eſt q̃ nõ eſt ei eſſe aliud quippiam. Si autem ipſum homini eſſe erit ei ipſum nõ homini eſſe, aut ipſum non eſſe homini, aliud erit. Quare neceſſe eſt eis dicere q̃ nulli⁹,
I talis rõ erit, ſed oĩa fm accidẽs. hoc.n. ſubſtantia & accidẽs differunt. albedo etenim homini accidit, quoniã eſt quidem albus, ſed non eſt ipſa albedo.

Et vniuerſaliter dicentes hũc ſermonem negant ſubſtantiã, quã declarat definitio manifeſta definitionis, quæ ſit. & coguntur ad dicendum, quòd omnia ſunt accidentia, & dicere de homine quòd eſt hõ, et de ãiali quòd eſt animal, etc. et quòd non eſt ẽt. Quoniam, ſi K *aliquid eſt hõis ſecundum quòd eſt hõ, hoc nõ erit eius, cũ nõ fuerit homo, aut ſecundum quòd non eſt homo. negationes.n. iſtius ſunt tales. quoniã, ſi ſignificat aliquid vnũ, & illud eſt ſubſtantia alicuius, et non ſignificat niſi ſubſtantiam alicuius quã, ſcilicet quia ſignificat eſſentiam eius, & non eſſentiam eius. Si igitur habet quod habet eſſentiam hominis, ergo aliud ab eo habet, quod habet aliud ab homine,* L *aut quod habet eſſentiã eius, quod non eſt homo. Neceſſario igitur dicerent quòd nulla eſt definitio talis, ſed omnia ſunt modo accidentali. & in hoc differt ſubſtantia ab accidente. albedo enim eſt accidens hoĩ, quia eſt albus, non quia eſt illud, quod eſt albedo.*

Ideſt, Et vlr dicentes, q̃ duo contradictoria congregantur inſimul, 15
negant ſubſtantiam, quam ſignificat definitio, & declarat quæ ſit. D. Definitio
d. & coguntur, &c.i. & d. hoc, quia M
definitio non inuenitur in rei veritate, niſi in ſubſtantia. &, cùm definitiones ſignificantes ſubſtantiam fuerint negatę, omnia erunt accidẽtia, quoniam, ſi nulla fuerit diſpoſitio neceſſaria in re, tũc omnes diſpoſitiones erunt accidentales, & nulla erit diſpoſitio ſubſtantialis. Deinde dicit: & dicere de homine, et cæt. ideſt & illud, per quod diſponitur homo, in eò quòd eſt homo, & per qd̃ diſponitur illud, qd̃ eſt nõ homo, differũt ẽt fm definitionem

rei veritate nõ inuenitur niſi in ſubſtantia. Idem 7. Met. t. 17. 19.

ab

A ab eo, per quod disponitur homo.

D.d.qñ,si aliquid ẽ hominis, &c. ideſt & cauſa huius eſſe impoſſe, eſt ꝙ manifeſtũ eſt per ſe, ꝙ ſi quid eſt hominis,ſm ꝙ eſt homo, illud non erit ei,cùm non fuerit homo. quod enim eſt non hominis, ſm quòd eſt non homo, aliud eſt ab eo,quod eſt hominis,ſecũdum quòd eſt homo.

D.d.negationes enim iſtius ſunt tales,i. definitiones enim rerũ cũ ſuis negationibus habent talẽ diſpõnẽ, quòd non cõgregantur aliquo modo in eodem. D.d.qm̃,ſi ſignificat aliquid vnum,&c. ſ. qm̃, ſi nomen

B ſignificat aliquid vnũ in nominato,quod eſt ei neceſſariũ, & quod ẽ cũ nominato vnũ in numero, tunc illud ſignificat ſubſtantiã.&,ſi ſignificat de re nominata aliquod nõ neceſſariũ,neq; eſt cũ eo vnũ,illud eſt accidens. & hoc intendebat cùm d. & non ſignificat niſi ſubſtantiã aliquã,ſ.ſubſtantiã hominis.i. quia ſignificat diſpõnem non mutabilem.

D.d. ſ.quia ſignificat eſſentiã eius & nõ eſſentiam.i intendimus,cũ diximus,quòd nomẽ ſignificãs aliqd vnũ eſt ſignificãs ſubſtantiã,i. quia ſignificat eſſentiã illius rei, per quã

C eſt ens,nõ diſpoſitionẽ mutabilẽ. & hæc eſt econtrario nominibus accidentiũ, quæ ſignificant duas eſſentias, quorũ vnũ eſt mutabile. Et,cũ hoc poſuerit pro conceſſo,d. Si igit habet, quod habet eſſentiã hoĩs,&c. ideſt & cum hoc ſignificat illud,qđ habet eſſentiam hominis, eſt & eſſentia eius idem. ergo nõ homo habet eſſentiã eius, quod non eſt hõ, aut eſſentia eius, quod non eſt hõ, eſt illud, quod eſt nõ homo: vnum ẽt & non cõpoſitũ.& hoc declaratũ eſt in tractatibus ſubſtãtiæ perfectę.

D.d.Neceſſario igitur diceret &c. D ideſt neceſſario igitur, cùm non cõceſſerint nomina eſſe, quæ nõ ſignificant res ſimplices & vnas,dicerent, quòd nulla res habet definitionem, quæ ſignificat ſubſtantiam eius:ſed cõtingit eis, vt oĩa ſint accidentia, ſ. vt oẽs diſpoſitiones rerum ſint accidentales,non eſſentiales. D.d.& in hoc differt ſubſtantia ab accidẽte,ſ. ꝙ ſubſtantia eſt neceſſaria, & nõ eſt ſic accidens. & ideo ſubſtãtia habet definitionẽ,& accidens non habet definitionẽ. D.d. albedo enim eſt accidens,&c.i. albedo enim eſt accidens exiſtens in homine, quia dicit E albus,& non diſponitur p albedinẽ, ſm qnòd res diſpoſita eſt ipſa albedo,ſ.ꝙ homo non diſponitur p albedinem,quia ſubſtantia hominis ſit albedo.qm̃,ſi ita eſſet, tunc albedo, & homo eſſent idem, & tunc idem ſignificaret dicere homo albus.

Si autem omnia ſm accidens dicuntur, nihil erit primũ vſſe. Si autem accidens ſemper de aliquo ſubiecto ſignificat prædicationẽ,neceſſe eſt in infinitũ progredi. ſed impoſſibile eſt. plura enim ꝙ duo non conueniunt. F accidens enim non eſt accidenti accidẽs, niſi quia vtrũq; eidem accidit. dico aũt veluti albũ eſt muſicũ,& hoc albũ, qm̃ vtrũq; homini accidit. ſed nõ ita Socrates muſicus, qm̃ vtrunq; alicui alteri accidit. Cùm itaq; quędã ita, quædã aliter accidentia dicanẽ, quæcũq; ita dicunẽ, vt album Socrati, nõ poſsũt infinita ſurſum verſus eſſe, vt Socrati albo alterũ aliquod quoq; accñs.

Accidens nõ eſt accidenti accidens, niſi qa vtrũq; eidem accidit.

non

G non enim fit aliquod vnum ex omnib⁹. nec albo aliquid aliud accidens erit, vt puta muſicum. nō enim magis hoc illi, q̄ illud huic accidit. Et ad hęc diſtinctū eſt, q̄ quædā ita accidunt, quædam, vt muſicū Socrati. Quotcunq; vero hoc modo, non accidenti accidit accidens, ſed quotcunq; illo modo. quare non oīa ſm accidens dicentur. erit ergo aliquid tanquā ſubſtantiā ſignificans. quod ſi eſt, monſtratum eſt quòd impoſſibile eſt ſimul
H contradictiones prædicari.

Et, ſi omnia dicūtur modo accidentali, nihil erit primum vniuerſale. Et, ſi accidens eſt. ſemper prædicabile de aliquo ſubiecto, neceſſario exibit hoc in infinitum. ſed hoc eſt impoßibile: non igitur congregabuntur in vno. accidens enim nō per accidēs eſt accidens, ſed vtrūq; accidit eidē & hoc eſt, ſicut dico, quòd album eſt muſicum, & muſicum album, quia vtrunq; accidit
I *homim. Socrates autem nō eſt muſicus hoc modo, ſ. quia vtrunq; accidit eidem. Cùm igitur quædā accidentia dicūtur ſecundum hunc modum, & quædam ſecundum aliū modum. omnia enim, quæ dicūtur, ſicut album Socrati dicitur, impoſſibile eſt vt ſint infinita in ſuperioribus, ſicut accidens, quod accidit Socrati de albedine. ē enim aliud, & non erit vnum ex omnibus: &*
non erit accidens aliud ex eis, quæ K
ſunt alba, ſicut muſicus. hoc enim per accidens non eſt magis quàm illud neq; illud quàm iſtud, & habent differentiam. Quædam enim accidunt ſecundum hunc modum, & quædam accidunt, ſicut muſicus Socrati. Quod igitur eſt ſecundum hunc modū, non eſt accidens modo accidētali, ſed quod eſt ſecundum illum modum. non igitur oīa dicuntur modo accidentali, ſed aliquid eſt, quod ſignificat ſignificatione ſubſtātiæ. & cū ita ſit, manifeſtū eſt, quòd impoßibile eſt, vt eō L
tradictoria prædicentur de eodem.

Ideſt, Et ſi oīa prædicabilia fuerint accidentia, nullū erit vlē prędicabile ſubſtantiale, & primū, ex quibus componunt definitiones. D.d. Et, ſi accidens eſt ſemp prædicabile de aliquo, &c.i. ſi omnia ſint accidētia, & accidens naturaliter habet naturam, vt prædicet de aliquo, neceſſe eſt vt accidens, ſm q̄ eſt accidens, prædicet de accidente, & ſic in infinitum: quod eſt impoſſe. D.d. ſed hoc M
eſt impoſſe. i. ſed impoſſe eſt vt accidens prædicet de accidēte abſq; eo, q̄ congregent in eo dē ſubiecto p ſe. Et, quia accidens non prędicatur de accidente niſi per accidens, quia ambo exiſtūt in eodem, ſ. ſubiecto, verbi gratia dicere q̄ albū eſt muſicū, deinde dicit. accidens enim non per accidens eſt accidens, &c.i. accidens enim nō exiſtit in ſubſtantia p accidens, in alio aūt accidēte exiſtit per accidens. qm̄, ſi accidens prædicaret de accidente non pp hoc, q̄ ambo

exiſtunt

A existunt in ſubſtantia, tunc accidẽs eſſet per accidens non eſſentialiter, & impoſſe eſt vt aliud ſit per accns, niſi p aliquid, qđ ẽ eſſentialr. quod enim eſt eſſeutialiter eſt prĩ eo, qđ eſt per accidens. non igit exiſtentia cuiuslibet accidẽtium eſſentialiter in ſubſtantia eſſet, niſi eſſent quædam in quibuſdam per accidens Et hoc intendebat, cũm d. & hoc eſt, ſicut dico, &c. i. q dicere muſicũ eſt album eſt per accidens, quia ambo ſunt in eodem, ſ. Socrates: & nõ eſt dicere q Socrates eſt muſicus, & albus hoc modo, ſ. q Socrates & muſicus ſunt ambo in eodem, ſed quia

B vnum eorum exiſtit in altero eſſentialiter, ſ. quia muſica exiſtit in Socrate eſſentialiter. D.d. Cùm igitur quædã accidentia, &c. i. & cùm accidentia dicant duobus modis: quorum vnus eſt eſſentialiter, v.g. Socr. eſt albus, & alius accidentaliter, v.g. album eſt muſicum. quæ.n. ſunt eſſentialiter, impoſſibile eſt vt prædicentur in infinitum ad ſuperius: q autem ſunt accidentaliter poſſibile eſt de eis hoc, ſicut accidit Socrati vt ſit muſicus & albus, & alia multa. & hoc intendebat, cum dixit: ſicut

C accidẽs, quod accidit Socrati, &c. i. q vnum eſt eorum prædicatũ de altero per accidens, ſ. albedo exiſtens in Socrate, & aliud accidens, quod accidit ei, v.g. q eſt medicus aut muſicus. D.d. & non erit vnum ex omnibus, i. & non erit de ſubiecto & accidente vnum quid, & ex accidentibus exiſtentibus in vnoquoq;, niſi dicatur vnum p accidens. D.d. & nõ erit accidens aliud, &c. i. & prædicatio accidentis de accidente, inquantum eſt ꝓdicatio accidentalis, non differt à ꝓdicatione accidẽtis de ſubſtantia, neq; illud magis q illud, nec econuerſo, ſ. quantum ad hoc, q notificant de eo, de quo prædicant, ſubſtantiam eius. D.d. & habent differentiã, &c. i. & habent differentiã, qm quædam ſunt accidentia eſſentialiter, v.g. muſica in Socrate: & q-dam accidẽtia per accidens, v.g. muſica in medicina. D.d. quod igitur eſt ſm hunc modum, non eſt accidens modo accidentali: & quod eſt ſicut albedo in muſico, eſt accidens modo accidentali. D.d. non igitur omnia dicuntur modo accidentali, ſ. quia nõ prædicant de hoĩe modo accidentali, ſicut album prædicatur E de eo. D.d. ſed aliquid eſt, quod ſignificat ſignificationem ſubſtãtiæ. & forte dixit hoc, quia prædicatio iſta conuenit cũ prædicatione ſubſtãtiali in hoc, quod eſt ſm curſum naturalem, ſ. accidentia prædicabilia de ſubſtantia. accidentia enĩ exiſtunt in ſubſtãtijs per ſe, & attribuũtur eis eſſentialiter. & ſecundum q ſubſtantiæ diſponũtur per illa, ſunt accidentia ſubſtantiarum. attributio autẽ accidentis ad accidens non eſt eſſentialis. D.d. & cùm ita ſit, manifeſtum eſt, &c. i. & cum omnia iſta ſint impoſſibilia, ſ. contingẽtia poſitioni, q duo contradictoria dicuntur vere ĩnſimul de eodem, manifeſtũ eſt q impoſſibile eſt vt duo contradictoria prædicent de eodẽ.

Attributio accẽtis ad accidens, non eſt eſſentialis.

F

Item, ſi contradictiones ſimul vere de eodem omnes, patet q omnia erunt vnum. erit etenim idem & triremis, & paries, & homo, ſi de omni contingit quicquam affirmare, aut negare: ſicuti illis neceſſe, qui Protagoræ opinionem ſequuntur.

Qđ ẽ eſſẽtialr ẽ prĩ eo, qđ ẽ p accns. Idẽ 2. Phy. t. c. 66. & 4. Ph. cõ. 43. & quę ibi.

G si enim cuiquam videatur homo non esse triremis, patet ꝙ non erit triremis. sed etiam est, si cõtradictio quidem vera est. & certe fit qđ Anaxagoras aiebat, simul omnes res esse, ita vt nihil vere vnum sit. Indefinitũ itaq; videntur dicere: & putantes de ente tractare, de non ente dicunt. quod enim potentia, & non actu est, illud est indefinitum. At vero dicenda est eis de omni aut affirmatio, aut negatio. inconueniens nanque est, si
H cui sua quidem negatio inerit, alterius vero, quod non inest ei, non inerit. dico autem vtputa, si verum est dicere de homine, ꝙ non est homo, manifestũ est ꝙ etiam non triremis est. Si affirmatio igitur, necesse est etiã negationem inesse. ꝙ si affirmatio non inest, negatio tamen inerit, magis q̃ ꝙ ipsius est. si igit̃ & illa inest, inerit triremis negatio. & si hæc, etiam affirmatio. Hæc igitur eis accidunt, q̃ hanc orationem dicunt, & ꝙ non est
I necesse, aut affirmare, aut negare. nam si verum est ꝙ homo, & non homo, patet ꝙ nec homo, nec non homo erit. duorum. n. duæ negationes. ꝙ si illa ex vtrisque vna, & hæc vna profecto opposita esset.

Et etiam manifestum est, quòd secundum hunc sermonem omnia erunt idem. sit igitur nauis, & lõgitudo, & homo. & possibile est etiam vt dicatur affirmatiua de omnibus rebus, & similiter negatiua: sicut cogetur ad dicendum qui dicit sermonem Protagoræ. isti enim dicunt, quòd homo non existimatur esse nauis. & manifestum est, quòd homo non est nauis. & si duo extrema contradictionis sunt vera, est nauis. contingit igitur ex hoc, quod d. Anaxag. quòd omnia sunt simul, & nihil est in rei veritate. Et isti videntur dicere sermonem suum sine termino, & existimant dicere quod est, & dicũt K
quod non est. quod. n. est in potẽtia & non est in actu, est sine termino. Quæramus igitur ab eis vtrum affirmatiua & negatiua dicãtur in omnibus de eodem. nõ. n. oportet in omnibus vt dicantur de eodem, sed affirmatiua dicitur de aliquo, & quòd non dicatur de alio. v. g. quòd, si dicere quòd homo & non homo fuerit verum, manifestũ est etiam quòd nõ est nauis. quoniam, si affirmatiua fuerit, necesse est vt L
negatiua sit etiam. & si affirmatiua non fuerit, negatiua quæ est eius: dignior est vt sit. si igitur illa fuerit, erit ẽt eius, quod est nauis. & si ista fuerit, erit etiã affirmatiua. Hoc. n. accidit dicentibus hũc sermonem, & accidit vt dicant, quòd non est necessarium vt affirmatiua & negatiua sint de oĩbus rebus. quoniã, si fuerit verũ, quòd homo, & quòd non homo est, manifestum M

ſeſtum eſt, quòd eſt verũ quòd nõ homo, & quod non nõ hõ. amb æ. n. ſunt negat iuæ. ſi igitur illa ẽ vna duarum, iſta et iam eſt vna oppoſita in ſitu.

Et etiam continget huic poſitioni, vt oĩa ſint idem. D.d. ſit igit̃ nauis, &c. i. ponamus igit̃, ꝙ hoc eſt nauis, & longitudo & homo, ſ. intẽtiones diuerſę. D.d. & poſſibile eſt ẽt, vt dicatur, &c. i. & ponamus etiã, ꝙ affirmatiua dicatur de omnibus, & ſiſ negatiua. iſta. n. poſitio contingit dicentibus ſermonem Protagoræ. D.d. iſti enim dicunt, ꝙ homo non exiſtimatur, &c. i. contingit. n. dicentibus ſermonem Protagoræ, ꝙ omne, quod homo exiſtimat, eſt verum, ſ. ꝙ affirmatiua & negatiua ſunt veræ. & ſic contingit eis vt nauis, & homo, & Deus ſint idem, licet non dicant. Et cauſa ĩ hoc apud eos eſt, quia nullus exiſtimat, ꝙ homo eſt nauis, aut ꝙ eſt Deus. qm̃ apud eos non iudicatur affirmatiua & negatiua inſimul de eodem, niſi quando exiſtimatiões fuerint diuerſæ in eo. v. g. ꝙ, ſi aliqs exiſtimauerit hoc eſſe nauem, & aliud non eſſe nauẽ, tunc dicunt ꝙ affirmatiua & negatiua congregantur in eodem. Si autẽ aliquis exiſtimauerit ꝙ homo eſt nauis, & alius exiſtimauerit ꝙ non eſt nauis, non dicunt hoc. D. incœpit dicere, qũo contingit eis hoc, & dixit: & ſi duo extrema, &c. i. & contingit eis vt homo ſit nauis. qm̃, cũ conceſſerit, ꝙ homo non eſt homo, contingit eis vt hõ ſit nauis. D.d. contingit igitur ex hoc, qđ d. Anaxa. &c. i. cõtingit igitur Protagorę, & dicentibus ſermonem eius, neceſſario dicere ſermonem Anaxa. ſ. ꝙ omnia ſunt exiſtentia inſimul, & ꝙ contrarium exiſtit in contrario. & ſi non, non haberent intellectũ verba Protagoræ, dicentis ꝙ omne, qđ exiſtimat homo, eſt verum. exiſtimatio enim hominis ſequitur ens: ens autem nõ ſequitur exiſtimationem, ſi entia nõ haberent eſſe ĩ aĩa. D.d. Et iſti videntur dicere, &c. i. & Anaxa. & dicentes ſuum ſermonem laborant in dicendo de entibus ſermonem determinatũ, & dicunt ꝙ non habent terminũ, & exiſtimant dicere aliquod terminatum, & aliquod ens, & ꝙ dicunt nõ hẽt terminum, neq; eſt ens. Et dixit hoc, ꝙ noĩa, quæ ſunt contraria, non ſunt exiſtẽtia inſimul actu, ſed potẽtia: & quod non eſt actu eſt non ens. & ideo dixit ꝙ, cùm voluerunt terminare ens per quod eſt, determinauerunt ipſum ꝑ quod non eſt. terminus enim non eſt niſi eius, quod eſt in actu. Et cum iſti terminauerunt entia ꝙ ſunt inſimul, & ſunt ſimul potentia: & potentia eſt eius, qđ nõ eſt: ergo illi terminauerunt entia ꝑ quod non eſt, exiſtimando illud, ꝙ terminabant illa, per quod eſt. Et iõ d. poſt: quod enim eſt poẽtia, &c. i. ꝙ ipſi quærebant terminare ens, qđ eſt in actu, & terminauerunt illud, quod eſt in potẽtia, exiſtimãdo terminare ens quod eſt ĩ actu. D. incœpit dicere qũo cõtingit eis dicere ſermonẽ Anax. ſ. ꝙ oĩa ſunt idem, & d. Quæram⁹ igit̃ ab eis, &c. i. q̃ramus igit̃ à Protagoricis, vtrũ affirmatio & negatio cõgregent̃ ĩ quolibet, aut ĩ q̃busdã. concedent. n. impoſſe eẽ vt affirmatio & negatio cõgregent̃ in quolibet, cùm q̃dã ſunt ĩ q̃bus null⁹ exiſtimat exiſtimationib⁹ diuerſis.

B

C

D

Exiſtimatio ſequit̃ ens: ens aũt nõ ſequit̃ exiſtimationẽ, ſi entia non haberent eſſe ĩ aĩa.

E

Qđ non ẽ actu, nõ ẽ ens. vid̃ ꝑ hoc. 9. me. cõ. 7. & vide ẽt pro hoc cõ. 11. 12. huius.

F

G Et hoc intẽdebat cùm dixit: ſed affirmatiua dicit, &c i. & ipſi cõcedũt hoc in eſſentijs diuerſis, & nõ determinant hoc, niſi in eadem eſſentia.

D. incœpit notificare qũo contingit eis vt omnia ſint idem, & d. v.g. ꝙ, ſi dicere, &c. i. qm̃ qui ponit ꝙ homo & non homo eſt verũ, ponit ꝙ homo non eſt nauis, ſ. ꝙ eſt verum etiam, ſicut iſti faciunt. D. d qm̃, ſi affirmatiua fuerit, &c. i. & cùm iſti conceſſerint, ꝙ affirmatiua & negatiua congregantur in eodem, cõtingit ꝙ affirmatiua, cum nõ fuerit in aliquo, digniuseſt vt negatiua non
H ſit in eo. v.g. ꝙ, ſi fuerit verum dicere de hoĩe ꝙ non eſt homo, ſi fuerit falſum de eo dicere ꝙ eſt nauis, digniuseſt vt verum dicatur de eo, qđ eſt non nauis. D. d. ſi igitur illa fuerit, &c. i. ſi igitur fuerit verum dicere de homine, ꝙ eſt non homo, digniuseſt vt dicatur verum de eo, ꝙ eſt non nauis. dicere enim non homo & non nauis ſunt duæ negationes hominis. cùm igitur vna negatiua fuerit vera cum hoc quod eſt homo, ſ. cùm affirmat, dignius eſt vt ẽt alia negatiua ſit etiam vera: & eſt ꝙ non eſt nauis cum falſitate affir-
I matiuæ, quod eſt nauis. D. d. & ſi iſta fuerit, erit ẽt affirmatiua. i. & ſi verum dicat̃ de hoĩe ꝙ non eſt nauis, & apud eos verum dr̃ ẽt de naue ꝙ non eſt nauis, continget vt verum dicatur de homine ꝙ ẽ nauis, ſicut hõ non eſt nauis: & quod non eſt nauis eſt nauis: ergo homo eſt nauis. contingit igitur ex hoc vt homo ſit nauis, & non nauis, ſicut dicunt, ꝙ vere dicitur de eo ꝙ eſt homo, & non homo inſimul. Deinde d. Hoc enim accidit dicentibus hũc ſermonem. i. hoc enim contingit dicentibus hoc in omnibus rebus, vnde oſa erunt idem ſecundum hoc.

Deinde incœpit dicere aliud impoſſibile, & d. & accidit, vt dicant, ꝙ nõ eſt neceſſe vt affirmatiua & negatiua vere dicantur inſimul de quolibet, ſed vere dicitur de aliquibus rebus aliqua, quæ non eſt affirmatiua neq; negatiua. vtraq; enim habet contradictoriam, ſ. nõ affirmatiuã, & non negatiuam. & hoc intendebat, cùm d. qm̃, ſi fuerit verũ, ꝙ homo, & non homo, &c. D. d. ſi igit̃ illa fuerint vna, &c. i. qm̃, ſi oppoſitio inter affirmatiuam & negatiuã fuerit inter duo, tunc oppoſitio deiſtis L
erit etiam inter quatuor, ſ. qm̃ non affirmatiua, & non negatiua oppo nunt̃ affirmatiuæ & negatiuæ.

Item aut in oĩbus ita ſe hẽt, & eſt album, & ens & non ens, & circa cæteras affirmatiões & negationes ſimili modo, aut non, ſed circa aliquas, circa vero aliquas non. Et ſi nõ circa omnes, iſtæ vtiq; certæ eſſent. Quòd ſit circa oẽs, rurſus, aut de quibuſcunq; eſt affirmare, etiam negare eſt, & de quibuſcunq; negare etiã affirmare: aut de quibus q- M
dem eſt affirmare, etiã negare ẽ, de quibuſcũq; vero negare, nõ de omnibus eſt affirmare. & ſi ita, eſſet aliquid vtiq; pro certo non ens, & hæc firma opinio, ꝙ ſi ipſum non eſſe, certũ quid, & notum eſt, notior erit oppoſita affirmatio. Quòd ſi quodcunq; eſt negare, ſimiliter etiam affirmare neceſſe ſit, aut verum eſt diuidendo dicere, vt puta albũ, & rurſus qđ nõ album, aut nõ,

Et

A Et,ſi non eſt verum diuidendo dicere,neque dicit hæc, nihilq; prorſus ſunt illa ſane, quæ non ſunt,quo loquent̃, aut ãmbulabunt:Et,vt etiam antea dictum eſt,oſa vnum erunt:& hõ, De⁹, triremis,ac eorũ contradictoria idẽ erũt. Quòd ſi de quocunq; ſiſt, nihil aliud ab alio differet. nã ſi differet, hoc verũ & ꝓpriũ erit. Siſt ãt & ſi diuidẽtẽ uera dicere cõtingit.qd̃ dictũ ẽ accidit. Et ad hæc,ꝙ oẽs vera dicerent, omnesq; mentirentur, ipſæq; ſe ipſum mentiri cõcederet. Simul B aũt manifeſtum eſt, ꝙ de nullo. eſt ad eum cõſyderatio. nihil.n, dicit.neq;.n.ita,nèq; non ita ait ſed ita &nõ ita,& rurſus his ambob⁹ negationem,ꝙ nec ita,neque non ita.nam ſi non, eſſet aliquid vtiq; determinatum.

a,l.intelligent

Et etiam aut erit in omnibus ſecundum hanc diſpoſitionẽ, & erit album & non album, & ens & non ens, & ſecundum hunc modũ C *in alys affirmatiuis etiã non erit, ſed erit in quibuſdam, & in quibuſdam non. Si autem non fuerit in oĩbus,hoc eſt cõceſſum. Et,ſi fuerit in omnibus, dicemus etiã, aut negatiua dicetur de oĩbus, de quibus affirmatiua dicitur,& affirmatiua etiam dicetur de omnibus de quibus dicitur negatiua: aut in quibuſdam rebus dicetur de omnibus,de quibus affirmatiua, & nõ dicetur dẽ omnibus, de quibus dicitur negatiua omnino. & ſi fue-* D *rit ſecundum hanc diſpoſitionem, tunc erit aliquid,quod non eſt ens: & iſta opinio eſt fixa & firma. et ſi illud quod eſt per negatiuam, eſt aliquid firmum & notum,tũc ſermo contrarius ſecundum ſitum erit manifeſtior eo. Et,ſi affirmatiua dicitur de omnibus, de quibus dicitur negatiua,etiam neceſſe eſt vt ſermo diuidentis & dicentis, verbi gratia omne album non eſt album,erit verum aut nõ verum.* E *Et,ſi non fuerit verum, quod dicitur eſt per hanc diuiſionem, & dicantur iſta,& non quæ ſunt entia,erit dictũ,& nominatum idẽ. Et ſic omnia erunt idem, ſicut diximus prius,et erunt idem homo, & nauis,& Deus, & negatiuæ iſtorum. Et ſi ſermo de vnoquoque iſtorum fuerit idem,tunc non differt aliquod eorum ab altero, & aliquo modo. quoniam, ſi diuerſatur,erit illud in rei veritate ſem-* F *per Et accidit hoc,quod prius diximus, ſi fuerit poßibile vt diuiſio ſit etiam vera. Et tum hoc accidit etiam vt oẽs veridicent,et omnes falſent,& loquens concedit etiam ſuper ſe,quod falſat. Et manifeſtũ eſt etiam cum hoc, quòd diſputatio cum iſto eſt in eo, quod non eſt. quoniam non dicit hoc eſſe,& hoc non eſſe, ſed dicit hoc & non hoc*

G *inſimul, & negat, & omnia iſta. & ſi hoc non eſſet, eſſet ſciens quòd omnia habent aliquid terminatum.*

16 Et etiã aut erit in oĩbus ſm hanc diſpoſitionem, & erit album & non album, & ens & non ens. & ſm hunc modum in alijs affirmatiuis etiam, &c. ideſt aut negatiua & affirmatiua erũt in oĩbus rebus ſm hanc diſpoſitionem, ſ. ꝙ vtraq; ſit vera, ita ꝙ ſit verum dicere album & nõ album, & ens & non ens, & ſimiliter in alijs affirmatiuis & negatiuis, ſed affirma
H tiua & negatiua erunt in quibuſdã rebus veridicę inſimul, & in quibuſdam diuidentes falſum & verum, nihil poſſumus dicere in hoc. D.d. Et, ſi fuerint in omnibus, &c. i. & ſi affirmatiua & negatiua congregent, tunc dictio neceſſario erit talis: aut omne, de quo dicit affirmatiua, & de eo dicetur negatiua, & econuerſo, ſ. ꝙ omne, de quo dicitur negatiua, dicetur de eo etiam affirmatiua, & affirmatiua etiam dicetur de quo negatiua. & iſta diuiſio impoſſibilis eſt ſm ꝙ declaratum eſt. aut oĕ, de quo dicitur negatiua, dicetur etiam
I de eo affirmatiua: & non dicet affirmatiua de oĩ, de quo dr negatiua, & econuerſo, ſ. vt dicatur affirmatiua de oĩ, de quo negatiua. Si igit illud, de quo dicit negatiua, non de eo dr affirmatiua, tunc erunt non eſſe neceſſario, & quod non eſt tranſmutabitur in aliquod. Et hoc intendebat cùm dixit. & ſi fuerit ſm hanc diſpoſitionem, &c. i. & ſi illud, de quo dr negatiua, non dicetur de eo affirmatiua omnino, tunc erit aliquod, qd eſt non ens: & erit opinio noſtra in eo, quod eſt non ens opinio firma, ſ. ꝙ impoſſibile eſt vt non opinetur K in eo, quod eſt non ens. D.d. & ſi illud, quod eſt per negatiuam, &c. i. ꝙ ſi fuerit manifeſtum hoc eĕ non eus, ſ. non ens neceſſario, tunc manifeſtius eſt apud nos ſuũ contrariũ, & ſuum oppoſitum ens. non ens enĩ non intelligitur, niſi ſm comparationẽ ad ens. Si igitur apud nos fuerit opinio firma in non ente, neceſſario eſt vt apud nos ſit opinio firma in ente. & ſic non congregatur negatiua, & non eſſe in aliquo omnino. & ſimiliter, ſi apud nos fuerit opinio firma in ente, tunc apud nos erit opinio ĩ negatione firma: & eſt L vt aliquis fingat ꝙ omne, de quo dicitur negatiua, de eo dicat affirmatiua: ſed negatiua non dicetur de affirmatiua. D.d. Et, ſi affirmatiua dr de omnibus, de quibus dicitur negatiua, continget neceſſario aut vt ſermo diuidentis, & dicentis ꝙ oĕ, qd non eſt hoc, dicitur ꝙ eſt hoc, ſit ſermo verus, aut non verus. ſi igit congregatio iſtorum duorum oppoſitorum non eſt verum, ſ. dicere verũ & non verum, & fuerit verum dicere, ꝙ omne affirmatiuum eſt negatiuum, & non erit differentia ĩ hoc, ſ. inter negationem conditionalem M & negationem ſimpliciter, ſ. in hoc, ꝙ affirmatio vere dicit de oĩ negatione, ſ. affirmatio ſimpliciter de negatione ſimpliciter, & affirmatio cõditionalis de negatione conditionali, omnia erunt idem, ſicut pri' fuit dictum, Deus, & homo, & nauis, & nox. Cùm igitur dixit: Et ſi nõ fuerit verum, quod dictum fuit p hãc diuiſionem, intendit, & ſi non fuerit vera congregatio iſtius diuiſionis, ſ. vt ſit verum, & non verum inſimul. D.d. & non dicantur iſta, &

non

Non en intelligi niſi ſcd cõparat né ad e vide. i. p 69. & 3. anima.

A non quæ ſunt entia.i.& negatio cõditionalis,p quã res negant abinuicẽ,& eſt tanquã negatio eius quod eſt p ſe,ſ.non ens. Et intendebat per oĩa iſta ꝙ,cùm fuerit poſitũ hoc,cõtinget vt oĩa ſint idem, & vt non ſit aliquid omnino. D.d. Et ſi ſermo de vnoquoq; iſtorũ,&c.i.&,ſi negatio vniuſcuiuſq; entium non diuerſat,tunc de negatione non dicet affirmatio:& ſic entia oĩa erũt idẽ, & non diuerſabunt aliquo mõ: & erit oẽ ens vnũ,& non vnũ. D.d. qm̃, ſi diuerſat,&c.i. qm̃,ſi aliqđ ens diuerſat ab aliquo ente p aliquã differentiam,ſemper diuerſabit ab eo, ſ.
B neceſſario,& æterno. D.d. Et accidit hoc,qđ prius diximus,&c.i. & accidit ẽt cum hoc vt oẽs hoĩes veridicent,&falſent inſimul.dicere enim, ꝙ oẽs hoĩes veridicent, verũ eſt dicere cum eo, ꝙ oẽs hoĩes falſent & ſic* diſputantes falſant & veridicãt inſimul,& ẽt non falſant neq; veridicant.D.d & loquens concedit,&c. i.& contingit loquẽti dicenti aliqđ iudicium concedere ꝙ falſat. concedit.n.ꝙ oppoſitum illius iudicij eſt verum. D.d. Et manifeſtum eſt,&c.
C i.& manifeſtum eſt ẽt, ꝙ diſputatio cum opinantibus hoc eſt in nihilo. qui n.non dicit ꝙ hoc eſt hoc, & ꝙ hoc non eſt hoc, non ita ꝙ hẽt in altero eorum aliqđ firmũ,nihil dixit.

D.d.ſed dicit hoc & non hoc inſimul,&c.i.& diſputatio cũ iſtis non eſt in aliquo intellecto aut ente, qa dñr in eodem, ꝙ eſt hoc & non eſt hoc.& negationes iſtorum entium, ſ.ꝙ nõ eſt hoc,neq; nõ eſt hoc. D.d. & ſi hoc non eſſe,&c.i.& niſi dubitationes.qnæ mouerunt iſtos eſſent, tunc ſcirent prima ſcientia,ꝙ res habent naturas terminatas.

* a.l. diſputationes.

Item, ſi cùm affirmatio vera D
ſit,negatio falſa, & cùm hæc vera ſit,affirmatio falſa eſt, nõ erit ſimul idẽ affirmare & negare vere.ſed dicent fortaſſis hoc eẽ,qđ à prĩcipio poſitum eſt. Itẽ vtrũ ille quidem,qui quanꝙ rẽ, aut aliquo mõ ſe habere exiſtimat, aut non ſe habere mentitur, qui vero ambo verum dicit. Nã ſi verum dicit,quid aliud, qđ dr̃, eſt, niſi ꝙ talis natura entiũ eſt? Quòd ſi non iſte, ſed ille magis dicit verum,qui illo modo exiſtimat, iam aliquo modo ſe ha- E
berent exiſtentia. & hoc verum eſſet,& non ſimul etiam non verum. Quòd ſi cũcti ſimiliter & mentiuntur, & verum dicunt, nec loqui,nec dicere quicq; tali homini poſſibile eſt. ſimul enĩ eadem,& non eadẽ dicit. Quòd ſi nihil exiſtimat, ſed ſimiliter arbitratur & non arbitratur,qđ nam differat â plantis?

Et ẽt,ſi affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falſa,etcum iſta fuerit vera, & affirmatiua erit fal- F
ſa,tunc nõ ẽ verũ vt affirmatiua & negatiua dicãtur de eodẽ inſimul.& videtur dicere hoc eẽ primũ ſubiectũ. Et ẽt,ſi ille,qui exiſtimat qũo ſunt res, & qũo nõ ſunt, cõtingit ei falſum, & qui exiſtimat vtrũq; veridicat, tũc ſermo de hoc eſt,quòd natura entiũ eſt talis. Et,ſi non veridicat, ſed veridicat magis quàm ille,qui opinatur hac opione, ille qui exiſtimat qũo

G *ſunt entia, tunc hoc etiam erit verum, & non verum. Et, ſi omnes falſant æqualiter, & non dicunt verum, tunc dicens tale non habet ſermonem. dicit enim aliquid, & nihil dicit inſimul. Et ſi non exiſtimat aliquid, ſed exiſtimatio eius & non exiſtimatio idē eſt, in quo igitur differt a plantis?*

Et cùm declaratum eſt exiſtis, q̄ cùm affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falſa, & cùm negatiua erit vera, affirmatiua erit falſa, non vere di
H cetur q̄ affirmatiua & negatiua inſimul vere dicantur de eodem. D.d. & videnť dicere hoc eſſe primū ſubiectum. i. & dignum eſt oī diſputāti concedere hoc eſſe primum compoſitū, ſ. q̄ affirmatiua & negatiua diuidunt verum & falſum. D. reuerſus eſt ad impoſſibilia contingētia, & d. Et ēt, ſi ille, qui exiſtimat, &c. i. & ſi ille, qui exiſtimat, q̄ alterū oppoſitorū eſt verum, aut q̄ eſt tale, aut non eſt tale, & q̄ exiſtimat vtrūque, verificat, neceſſe eſt vt natura entium ſit talis diſpoſitionis, ſ. q̄ vt ſint entia & non entia inſimul. D.d.
I Et, ſi non veridicat, &c. i. &, ſi nō veridicat ſolum modo ille, qui opinať q̄ affirmatio & negatio verificent inſimul, immo magis veridicat, q̄ ille, qui opinať q̄ affirmatio & negatio diuidunt verum & falſum, & oppoſita, q̄ ſunt verum & non verum, veridicant inſimul, tūc ſermo vniuſcuiuſq; eorum erit verus, & non verus, & falſant æqualiter, & verificant æqualiter. & cùm ita fuerit, nulla erit ratio, & tunc homo erit quaſi planta. Et hoc intēdebat, cùm d. Et, ſi falſant oēs æqualiter, &c. i. &, ſi oēs opinati ſunt q̄ oīs affirmatio & negatio cōgregant, & q̄ oīs ſermo verificat & falſificat æqualiter, tunc q̄ opinabatur, nullum hēt ſermonē, dicit. n. & nihil dicit. i. profert enim, ſed nihil dicit. qm̄ ſi dixerit aliquid, non dicet aliquid. D. d. Et ſi non exiſtimat aliquid, &c. i. & ſi non exiſtimat aliquid eſſe & non aliquid, in quo igitur differt à plantis & ab animatis? Rationale enim non di- Rōnalem diuidit ab animatis, niſi p cōprehēſiones & exiſtimationes terminatas, ſ hoc eſſe tale, aut nō eſſe tale.

Vnde & maxime manifeſtū eſt, q̄ nemo nec cæterorum, nec eorum, qui hanc orationem dicunt, ita affectus eſt. Cur. n. Megara vadit, & non quieſcit ire putans? nec mox à diluculo ad puteū, aut ad p̄cipitiū aliquod pergit? ſed vī verens, tanquam non ſiſt non bonū, & bonum eē putans cadere in illa. patet itaq; q̄ hoc quidem melius eē putat, illud vero minime. Si aūt hoc, neceſſe eſt, vt & hoc qdē hoīem illud vero non hoīem, & hoc qdem dulce, illud vero non dulce
M putet. non. n. æqualiter oīa quæ rit & putat, cum melius eſſe bibere aquam, aut hoīem viſitāre arbitratus, deinde quęrat ea. attamen oportebat, ſi ſiſt eadē eſſent homo & non homo. ſed, vt dictum eſt, nemo eſt, qui nō videatur aliqua verens, aliqua vero non. Quare, vt videtur, omnes arbitrātur ſimpliciter ſe habere, etſi non circa omnia, faltē circa melius, & deterius. Quōd ſi non ſcientes, ſed opinantes; multo,

K

L tiones terminatas.

* videre.

A multo magis curãdum eſſet de veritate, ſicuti & infirmo exiſtẽti cꝫ ſano, de ſanitate. opinãs nãque ad ſcientem, non ſane ad veritatem diſpoſitus eſt. Item, etſi quam maxime omnia ita, & nõ ita ſe habeant, attamen ipm magis & minus ineſt entium naturæ. Non enim ſimiliter paria eſſe duo ac tria dicemus. nec eodẽ modo mentitꝰ eſt, qui quatuor eſſe putet quinque, aut qui mille. Si itaqꝫ non ſimiliter, patet cꝫ alter minus. quare magis verũ

B dicit. Si igitur quod magis eſt, propinquiꝰ eſt, profecto erit aliquid verũ, cui propinquius eſt, quod magis verum eſt. Quod ſi nõ eſt, at iam ſaltem aliquid eſt certius, & verius. & ita ab illa intemperata oratione remoti erimus, quæ prohibet quicquam mente determinare.

Et ex hoc declarabitur quòd nullus opinatur hoc neq; de cæteris hominibus, neq; de eis, qui hoc dicũt. Qui enim ambulat, ambulat &

C *non ſtat. & ſi opinaretur quòd ambulandum eſt, & non iret per viã ad puteum ſtantem in via, manifeſtum, quòd euitaret ipſum. ſciret enim quod caſus in puteo & non caſus non eſt idẽ. & exiſtimatio eius in bono & malo alicuius non eſt idẽ. declaratũ eſt igitur quòd ipſe opinatur quòd quoddã illius eſt bonum & quoddã non bonum. Et cum ita ſit, ſcit igitur quòd quedam ſunt homo, & quædã non hõ,* D *& quædam dulcia, & quæda non dulcia. non enim exiſtimat quòd omnia ſunt idem, neque æqualiter quærit in omnibus, ſed exiſtimat quòd potius aquæ eſt melior: et aſpicere hominem, ſi hoc quærit. & ſi eſſent idem homo, & nõ homo, ſed ſicut dictum fuit, nihil videret niſi ad conſeruandum ſe ab hoc, & non ab hoc. Cum igitur declaratũ eſt quòd cognitio vniuerſaliter eſt in omnibus rebus, & ſi non fuerit* E *in omnibus rebus, ſed eſt ẽ eo, quod eſt bonum, & quod eſt malum, eſt ens. Et, ſi iſta cognitio non fuerit per ſcientiam, ſed per exiſtimationem, tunc dignius eſt perſcrutari de veritate, quemadmodum appareret infirmum perſcrutari de ſanitate, magis quam ſanũ. exiſtimãs enim non eſt certus in reſpectu ſciẽtis. Et, ſi omnia ĩ maiori parte ſunt ſecundum hanc diſpoſitionem, aut ſecundum aliam, tamen magis et* F *minus ſunt de natura entiũ. Non enim diximus quòd duo & tria ſunt numerus par. & non eſt error exiſtimantis quatuor eſſe quinq;, ſicut error exiſtimantis ipſum eſſe mille. Si igitur error eorum eſt minor, ergo eſt maioris veritatis. Et ſi illud, quod eſt magis propinquũ, & maius eſt minus, tunc erit aliquid de veritate, cui eſt propinquũ verum maius. Et, ſi hoc nõ fuerit,*

erit

& erit firmius, & magis verum, & quieſcemus ab hoc ſermone, qui nihil determinat & impedit intellectum, vt terminet aliquid.

18 Cùm declarauit impoſſibilia cõtingentia dicentibus, ꝙ affirmatio & negatio congregant inſimul per opiniones eorũ in entibus, incœpit declarare impoſſibilia cõtingentia eis per opiniones eorum in mũdo, & d. Et ex hoc declarabitur, &c. i. ex hoc, quod dicam, & ex prædictis declarabitur, ꝙ nullus opinatur hoc, neq; ex laicis, neq; ex clericis. D.d.

H Qui enim ambulat, &c. i. qui enim videt, ꝙ ambulandum eſt ad aliqd, ambulat & non ſtat & ſi videret, ꝙ ambulatio operaretur & non operaretur ad illud, non ambularet. & ſi videret ꝙ ambulatio & ſtatus eẽnt æquales, nõ ambularet neq; ſtaret. D.d. & non iret, &c. i. ꝙ ſi aliquis exiſtimaſſet ꝙ caſus in puteo & non caſus eſſent idem, tunc nullus euitaret ſe à via in puteum timendo, ne caderet in ipſum. D.d. & exiſtimatio eius in bono & malo alicuius non eſt idem. i. & exiſtimare aliquid eſſe bonum & aliquid malum nõ eſt

I idem qñ, ſi eſſent idem, non quæreretur bonum, & fugeretur malũ. Et ex hoc apparet, ꝙ quædam ſunt bona, & quædam mala, non tãtum in rebus diuerſis numeratis, ſed etiã in partib⁹ eiuſdem rei cùm fuerint diuerſarum virtutum. D.d. Et, cũ ita ſit, &c. i. & cùm ſcientia eius in rebus vtilibus & inutilibus ſit determinata, & non opinatur duo contradictoria inſimul, ſicut debet eſſe ĩ ſcĩẽ tijs ſpeculatiuis, v. g. ꝙ quidam eſt homo, & quidam nõ eſt homo: vel iam non opinari ꝙ omne, quod nõ eſt homo, eſt homo: & etiam quòd K quædam guſtabilia ſunt dulcia naturaliter, & quædam non dulcia naturaliter, in his, quæ ſunt ſani guſt⁹. Deinde dicit: non enim exiſtimat, quòd omnia ſunt idem, &c. i. null⁹ enim exiſtimat quòd omnia ſunt idem: & ideo nõ æqualiter quærit hæc omnia, ſed quædam quærit, & quædam non. v. g. quòd, cùm exiſtimauerit quòd meli⁹ ẽ potare aquã q̃ vinum, tunc quæret aquam & nõ vinum. & ſi viderit quòd idem eſt potare aquam & non potare, nõ q̃ret aquam: & ſimiliter non æqualiter eſſe aſpiciendum & non aſpiciẽ- L dum aliquem hominem * ſanatũ. *a. l. sanatum.

Deinde d. & ſi eſſent idem homo, & nõ homo, &c. ideſt, & ſi exiſtimaremus, quòd homo & nõ homo eſſent idem, non diligeremus quoſdam homines, & oderem⁹ alios, vel tueremur nos ab alijs, & nõ eſſet differentia apud nos inter amicos, & inimicos. Deinde d. Cum igitur declaratum eſt, quòd cognitio, &c. i. cum igitur declaratum ẽ cognitionem neceſſariam eſſe, aut in omnibus rebus, aut bonis, aut malis, manifeſtum eſt cognitionem neceſſariam eſſe. Deinde d. Et, ſi iſta cogni M tio fuerit per ſcĩẽtiam, &c. i. & ſi homo non habuerit de iſtis rebus niſi exiſtimationem, tunc iſte hõ magis debet perſcrutari de veritate, ſicut infirmus de ſanitate. Et intendebat, quòd ſi ſcimus non habere ſcĩam de rebus, oportet nos perſcrutari & ſcire res: & ſi videmus quòd illud, qđ habemus de principijs conſyderationis, eſt exiſtimatio, tũc magis debemus pſcrutari, qũo accidit nobis iſta exiſtimatio ĩ reb⁹, q̃ ſunt principia cõſyderatiõis, & vñ accidunt.

Bonum & malũ non ſolũ ſunt in reb⁹ diuerſis numeratis, ſ; & in pub⁹ eiuſdẽ, rei cũ fuerint diuerſarũ virtutum.

Deinde

A D.d. Et, ſi oĩa in maiori parte, &c. ideſt, &, ſi aliquis exiſtimauerit ꝙ oẽs opiniones hominis ſunt exiſtimationes, tñ exiſtimationes diuerſantur ſm magis & minus in rei veritate, & ꝙ magis & min⁹ ſunt de natura entis: eſt igit̃ aliquid, quod eſt verum in ſe. D.d. Non enim diximus, quòd duo, & tria ſunt numer⁹ par, &c. ideſt, qm̃ manifeſtũ eſt nobis ꝙ duo eſt par, & tria impar, & ꝙ non conueniunt in paritate. & hoc eſt de primis cognitionibus neceſſarijs. Et etiam eſt manifeſtum nobis peccatum & errorem eſſe maiorem
B q̃ aliud peccatum. non enim æqualiter peccat qui exiſtimat quatuor eſſe quinq;, & q exiſtimat quatuor eſſe mille. D.d. Si igitur error eorum, &c.i. & ſi nõ æqualiter peccat, manifeſtũ eſt ꝙ minus peccat qui opinat̃ quatuor eſſe quinq; q̃ alius.

D.d. & maius eſt minus, tunc erit aliquid de veritate, cui eſt propinquum verũ maius. i. & ſi eſt aliquid minoris peccati, tũc erit aliquid maioris veritatis & minoris peccati. & ſic neceſſe eſt vt ſit aliquid verum, cui appropinquat̃ illud, quod ẽ maioris veritatis, & minoris falſitatis.
C Et hoc neceſſe eſt. qm̃, ſi aliquid fuerit maioris veritatis q̃ aliud, & minoris falſitatis, & neceſſe eſt aliquid eſſe verum ſimplr. D.d. Et, ſi hoc nõ fuerit, erit firmius, ſicut inuenit̃ in ſcriptura. & ſic exponitur, & ſi nõ fuerit hoc verũ ſimpliciter, in cuius reſpectu dr̃ illud, quod eſt magis verum, neceſſe eſt aliquod verum eſſe magis verum, q̃ illud, in cuius reſpectu dicitur magis verũ. & hoc procederet in infinitũ: aut perueniret ad aliquod verum ſimplr, ideſt, aut quieſcemus ab hoc ſermone, & c.

aliquid erit maioris ỹ ita q̃ aliud eſſe eſt iqd verũ ſimplr le verũ.

ideſt, & cùm declaratum eſt eſſe aliquod verum ſimpliciter, tunc quieſcemus à ſermone, ex quo nullum ſcitum terminatur, & impedit vt aliquid habeat terminum. D

Contra Protagoram, aſſerentem omne quod opinamur, & nobis apparet, verum eſſe. Cap. 3.

EX eadẽ vero opinione Protagoræ quoq; oratio eſt. & ſiſr eſt neceſſe ipſas ambas aut eſſe, aut nõ eſſe. Si enim oĩa, de quibus opinant̃. quæq; apparent, vera ſint, neceſſe eſt oĩa ſimul vera & falſa eſſe. ſiqdẽ mul E
ti cõtraria inuicẽ opinantur, ac eos, qui nõ opinant̃ eadem, quę ipſi, mẽtiri putãt. quare neceſſe eſt idẽ eſſe & nõ eſſe. ꝙ ſi eſt, neceſſe eſt oĩa, de quibus opinant̃, vera eſſe. oppoſita nãq; opinantur qui mentiunt̃, & qui verum dicunt. ſi igit̃ ea, quæ ſunt, ita ſe habent, verum oẽs dicũt. Quòd itaq; ambæ orationes ex eadem mente ſint, patet. Non eſt autem idem oẽs conueniendi modus. Quidã enim perſuaſione, quidã vero vi indigent. Quicunque F
nanq;, propterea ꝙ dubitẽt, ita exiſtimarunt, horũ ignorãtia ſanabilis eſt, nõ enim ad ſermonẽ, ſed ad mentẽ eorũ obuiatio eſt. Quicunq; vero ſermonis gratia dicunt̃, horum ſanatio redargutio eſt, & eius ſermonis, qui in voce, & eius, qui in nominibus. Aduenit autem illis, qui dubitant, hæc opinio à ſenſibilibus, illa quidem, qua dicitur ſimul contradictoria & cõtraria eſſe, viden-

G videntibus ex eodem contraria fieri. ſi igi tur non eſt poſſe quod non eſt fieri, præextitit ſimiliter vtrunq; ens: ſicut & Anaxagoras oẽ in omni miſceri ait, atq; Democritus. etenim hic quoq; vacuum & plenum ſiſſr in quacunq; parte eſſe, atqui horũ hoc quidẽ ens, hoc vero nõ ens eſſe.

Et ſermo Protagoræ eſt de ſermonibus eorum, qui opinãtur hoc, & coguntur ad dicẽdum res eſſe, aut quòd nihil eſt. Quoniam ſi oẽs

H *exiſtimationes ſunt veræ, neceſſe eſt vt omnia ſint vera & falſa in ſimul. multi enim homines exiſtimant contrarium eorum, quæ exiſtimant alij, & opinantur, quòd qui non opinatur illud, quod illi opinantur, peccãt. neceſſe eſt igitur vt idem ſit & non ſit. & ſi ita ſit, neceſſe eſt vt oẽs exiſtimationes ſint veræ. errantes enim exiſtimant cõtraria. & ſi entia ſunt huiuſmodi diſpoſitionis, tunc verificãtur oẽs.*

I *Et manifeſtum eſt, quòd iſti ſermones, & ſimiles ſunt ab vna cognitione. Et ars in diſputatione cũ omnibus iſtis non eſt vna. Sed quidam indigent ſufficientia, & quidã vt cogantur in diſputatione ad concedendum. Qui igitur exiſtimauerit hoc propter difficultatem comprehenſionis & ſuum errorem in ea, tunc ſua ignorantia habebit medicinam. diſputatio enim cũ iſtis non eſt per verificationẽ ſermonis, ſed per verificationẽ rationis. Qui autem dixerunt per verificationem ſermonis, medicina eorum erit, vt incipiamus in verificatione ſignificationis vocis, & nominis. Et accidit iſta exiſtimatio remouentibus ſe à ſenſibilibus, quibus contingit dicere contradictoria eſſe, & contraria eſſe inſimul, quia opinabantur quòd contraria erant ex vno. & ſi impoſsibile eſt, vt fiat illud, quòd non eſt, neceſſe eſt vt res aut ſit cõis ex vtroq;: ſicut dixit Anaxagoras, qui dixit quòd omne ſit admiſtum cum omni. & ſimiliter dixit Democritus, talem enim ſermonem dixit in parte, quæ eſt ex vacuo & pleno, licet hoc ſit ens, & hoc non ens.* K L

Et Protagoras eſt illorũ, qui opinantur hoc, ſ. q̃ affirmatiua & negatiua ſunt inſimul. & oẽs dicẽtes hoc coguntur ad dicendum q̃ res ſunt, & q̃ nihil eſt. qñ qui dicit, q̃ omnis exiſtimatio eſt vera, & q̃ res conſequuntur exiſtimationes, continget M ei dicere q̃ res ſunt veræ & falſę inſimul. Deinde declarat hoc, & dixit: multi enim hoĩes, &c. i. & neceſſe ẽ, vt res ſint veræ & falſæ, ſi cõſequuntur exiſtimationes. quia multi homines exiſtimãt in eodem exiſtimationes cõtrarias, ſ. q̃ vnus exiſtimat q̃ eſt affirmatiuum, & alius negatiuum, & alter exiſtimat aliũ peccare: ex quo cõtingit q̃ idem ſit verũ & falſum, quia conſequitur vtranq; exiſtimationẽ, quapropter neceſſe eſt ſm hũc ſermonẽ vt idem ſit ens & non

A & nõ ens. & hoc intelligat accidere in oẽ ente, ſ. ꝙ omne ens, quod aliqs exiſtimat eſſe, poſſibile ẽ vt aliquis exiſtimat ipſum nõ eſſe. D.d. &, ſi ita ſit, neceſſe eſt, &c. i. & ſi negatiuũ & affirmatiuum ſunt vera inſimul, neceſſe eſt vt omnes exiſtimationes ſint verę. exiſtimantes enim aliq̃d eſſe, & alij, qui falſant illã exiſtimationem, exiſtimant exiſtimationes contrarias. D.d. &, ſi entia ſunt huius diſpoſitionis, &c. i. & ſi entia cõſequuntur diſpoſitiones hominum, cõtingit vt oẽs homines vere dicãt.

Deinde dicit: Et manifeſtum eſt,
B ꝙ iſti ſermones, &c. i. & manifeſtũ, ꝙ cognitio & opinio eorũ eſt vna: ſed ars, per quã remouentur ab hac opinione, nõ eſt vna. quidam enim remouentur ab hac opinione p ſermones ſufficientes in diſſolutione dubitationũ, quibus accidit eis opinio: & quidam nõ remouentur per diſcolitatẽ. Et ars in hoc eſt, vt cogatur ad concedendũ aliquod poſitũ, quouſq; videatur ſuus defectus. iſte enim nõ vult cõcedere per rõnẽ intrinſecã, quapropter neceſſe eſt vt faciant ipſum cõcedere violenter p verbera. D.d. Qui igitur exiſtima
C uerit hoc, &c. i. qui igitur exiſtimauerit hoc pp dubitationẽ contingentem ei ex debilitate cerebri, põt curari ab hac ægritudine diſſoluendo illã dubitationem. D.d. diſputatio enim cũ iſtis non eſt, &c. i. contradictio enim cõtra iſtos non erit p inſtitutionẽ ſignificationis dictionũ, & vti diſputatione cũ eis, donec verificantur: ſed p verificationẽ intentionis, in qua errauerit diſſoluendo illam quæſtionẽ, quæ accidit eis in illa intentione. D.d. Qui aũt dixit per verificationẽ ſermonis, &c. i. Sophiſtæ autem fingentes ꝙ res nõ fit D
mantur niſi p verum ſermonem, & quęrunt à nobis verificare hoc principiũ, non poſſumus loqui cũ eis in hac quæſtione, niſi prius verificem⁹ ſignificationes nominũ. &, cũ cõceſſerint ꝙ nomina habent ſignificationes proprias, tunc poſſe erit diſputare cum eis. & hoc fecit ipſe in principio iſtius ſermonis. & hoc intẽdebat, cũ dixit: vt incipiamus in verificatione ſignificatiõis, vocis, & noĩs. D.d. Et accidit iſta exiſtimatio, &c. ideſt, & accidit iſta exiſtimatio obedientibus ſermoni, & non conſiderantibus vtrũ ſermo conueniat ſen- E
ſui, aut non. & qui hoc facit, contingeret ei cõtradictio in reb⁹, & opinati ꝙ cõtraria ſunt inſimul. D.d. quid mouit ad opinandum quoſdam, ꝙ cõtraria ſunt inſimul, & d. quia opinabantur ꝙ cõtraria, &c. i. & multi Antiqui opinabant hoc, quia videbant quòd cõtraria generantur ex eodẽ, & opinabãtur cum hoc, quòd nõ ſit generatio ex nihilo, ſ. ex non ente. vnde dixerunt quòd contraria exiſtunt inſimul in eodem, ſ. ex quo generantur. & hoc intendebat, cùm dixit: neceſſe eſt vt res, aut ſit cõis ex
F vtroq; i. quòd res, ex qua eſt generatio, ſit cõpoſita ex vtroq;, ſ. ex ente & nõ ente. D.d. ſicut dixit Anaxagoras, &c. ideſt, propter hãc opinionem dixit Anaxagoras, quòd partes conſimiles, quæ ſunt elementa, apud ipſum ſunt admixtæ cum toto, ſ. quia omnes ſunt admixtæ cum omnibus. & ſermo Democriti eſt propinquus iſti cùm dixit partem eſſe indiuiſibilem, quæ eſt apud ipſum ex vacuo & pleno admixtis, & ſic opinatur quòd plenũ eſt ens, & vacuum eſt non ens.

De hoc vide 1. Phyſic. t. c. 52.

Ad

G *Ad illos itaq́, qui ex his ita arbitrãtur, dicemus quòd quodãmodo quidem vere dicunt, quodãmodo vero ignorant. ens nanq́ dupliciter dicitur. quare aliquo modo quidem posſibile eſt aliquid ex non ente fieri, aliquo vero modo non eſt. ſimulq́ idem ens & non ens eſſe, ſed non ſecundum idem ens. potẽtia nanq́ contingit ſimul idem contraria eſſe, actu vero minime. Item eos efflagitabimus*
H *aliam quoque ſubſtantiam entiũ exiſtimare, cui neque motus, neque corruptio, neque omnino generatio inſit.*

Nos igitur dicamus cũ iſtis, qui exiſtimant iſtas turpes exiſtimationes, ꝙ ſermo eorum eſt verus aliquo modo, & aliquo modo impoſsibilis. cõtrarietas enim dicitur duobus modis. eſt igitur aliquo modo poſſibile vt aliquid fiat ex nihilo, & poſsibile eſt vt non fiat alio mõ. & poſ-
I ſibile eſt vt inſimul ens & non ens diuidantur duobus modis, non ens, quod fit ens exiſtens, ſcilicet ꝙ homo fiat terra, neq; ens, ſicut entia, ſed non ſunt idem. poſsibile enim eſt vt contraria ſint in eodem inſimul potentia, actu autem non. Dicetur igitur eis ad opinandum, ꝙ entia habẽt aliam ſubſtantiam etiam, quæ non habet motum, neque corruptionem, neque generationem omnino.

Et qui exiſtimauerit ex hac dubi- K
tationẽ, ꝙ cõtraria ſunt ĩſimul, nos 2 ●
dicem⁹ in hoc, ꝙ ſermo eorũ ẽ ver⁹, aliquo mõ, & aliquo mõ nõ eſt verus. cõtrarietas. n. nõ dr̃ vno mõ eẽ, ſed duobus modis, potẽtia, ſ. & actu. dicere aũt ꝙ cõtraria exiſtũt inſimul in eodẽ, potentia eſt verũ, actu aũt eſt falſum. D.d. eſt igit̃ aliquo mõ, &c.i. & ſimiliter hoc, qđ dicũt, ꝙ impoſſe eſt vt ens generet̃ ex non ente, dicit̃ẽt duobus modis: quorũ vno poſſibile eſt vt fiat, alio aũt nõ. D.d. & poſſe eſt vt inſimul ens, & nõ ens, &c.i. quia vtrunq; iſtorũ, ſ. ens L
& nõ ens diuidit̃ ĩ duo, ſ. in ens actu & ens potẽtia, & ſimĩl nõ ens diuidi tur in duo, ſ. in nõ ens actu & in nõ ens potẽtia, hõ hic ſingularis, cũm fiet terra, nõ eſt iſte hõ in actu, neq; potẽtia propinqua, aut remota, ſicut entia. ſed, ſi iſta terra fuerit hõ, potẽtia erit alius hõ numero, nõ ille idẽ hõ corrupt⁹. D.d. ſed nõ ſunt Idem. 2. de
idẽ. i. ſed cõtrarii ũ, qđ eſt ens in potẽ Generatio
tia, & qđ eſt actu, non ſunt idẽ. D.d. ne. t. cõm
poſſibile eſt. n. vt cõtraria, &c.i. iſti vltimi.
. n. homines errauerũt, & nõ potuerũt diſtinguere inter potentiam & actũ, ſ. quia inuenerunt cõtraria eẽ M
inſimul in eodẽ, exiſtimauerunt ꝙ poſſibile eſt ea inueniri in actu. ſed actu eſt impoſſe, potẽtia aũt eſt neceſſariũ pp generationẽ. D.d. Dicetur igitur eis, &c.i. & iõ meli⁹ eſt vt nõ prohibeant̃ ponere ſubſtãtiam aliam eſſe à ſenſibili, carẽtẽ motu & generatione & corruptione omnino, ſicut Plato dicebat, ſ. ſubſtantiam, de qua pendet ſcientia neceſſaria. & hæc eſt quaſi cauſa per accidens⁹, & immutatio de errore maiori ad minorem errorem.

Vide pr hoc cõ. 6. & 52. quin ti. Phy.

Similiter

A Similiter autem veritas in his quoq; quę apparent, quibuſdā ex ſenſibilib⁹ aduenit. At enim verum nō pluralitate neq; paucitate iudicari cenſere debent. idē aūt qbuſdā guſtantibus dulce, quibuſdā amarū eſſe vī. quate, ſi oēs ęgrotarēt, aut oēs inſanirēt, duo vero, vel tres ſani, aūt mētis compotes eſſent, hi vtiq; videri poſſent ægrotare, ac inſanire, cæteri vero minime. Item multis aliorū animaliū contrario apparent q̄; nobis, ac noſtrū
B cuiq; non eadē ad ſeipſum ſemper ſecundum ſenſum apparēt. Qualia igitur horum vera vel falſa, nō eſt manifeſtum. nihilominus. n. magis hæc q̄; illa vera ſunt, ſed æqualiter: propter qđ Democritus, aut nihil eſſe verū aut nobis ignotum ait. Et ſimpliciter propterea q; ſenſum q̄dem prudentiā putant, hanc vero alterationē eſſe, qđ ſecundū ſenſum apparet, neceſſario verum eſſe aiunt. Ex his enim & Empedocles, & Democritus, cę
C terorum quoq; ſinguli, talibus
» opinionibus irretiti fuere. Em-
» pedocles etenim habitu muta-
» to, prudētiā quoq; mutari ait.
» Ad prſens nanq; prudētia hoī-
» bus auget. In alīs quoq; dicit.
» Qua tenus mutant, eatenus ſem
» per ēt altera ſapere eis affuit.
» Parmenides quoque eodem aſ-
» ſerit modo.
» Vt enim cuiq; cōplexio mēbro-
» rum flexibilium ſe habet,
» Ita intellect⁹ hominibus adeſt,

Idem nanq; eſt, quod ſapit mē D
brorum natura hominibus, & oībus, et omni. quod, n. plus eſt, intelligentia eſt. Anaxagoræ autem ſnīa ipſa quoq; à quodā ſuorum neceſſariorū memorię tradita eſt, q; talia eis entia erunt, qualia ea eſſe putarint. Homerum etiā talem aiunt opinionē habere videri: quippe, qui faciat Hectorem, cum à vulnere inſaniret, iacere, aliud ſapientē, tanquam & inſanientes ſaperēt quidem, ſed non eadem. Patet itaq; q; ſi vtraq; prudentia eſt, E
entia quoq; ſimulita, et non ita ſe habēt. Qua ex re difficillimī quod ſequitur eſt. ſi enim qui maxime poſſibile verū vident, hi autem ſunt, qui maxime illud quærunt, & amant, hi tales opiniones habent, & talem de veritate ſententiam ferunt, quomodo non ſecordia illis ſit, qui philoſophari conant? nam quęrere veritatem non eſſet niſi volucres perſequi.

F *Et ſimiliter non crediderunt quidam veritatem cognitionis in rebus manifeſtis ſenſibilibus. Et impoſſibile iudicare verum per multitudinem, aut paucitatem. idem enim ſentitur a quibuſdam dulce, & à quibuſdam amarum. et, ſi omnes homines eēnt infirmi, aut tranſmutati intellectus, ſani aūt eſſent duo vel tres, aut habentes intellectū eſſent duo, aut tres,*

tunc

G tunc exiſtimarentur iſti eſſe infirmi & tranſmutati intellectus, et quòd reſidui non ſunt ita. Et etiã pluribus animalibus apparent res econtrario illis ſecundũ quòd ſunt, & nobis etiam apparet hoc, quòd vnicuiq; in ſe apparent aliqua in ſenſu econtrario illi, quod exiſtimatur. & non ſunt ita. Et non manifeſtatur eis, vtrum ſint vera, aut falſa. iſta enim non reddũtur contraria magis quàm illa, ſed ſunt conſimilia in eo quòd H reddunt. & ideo dixit Democritus, quòd aut nihil eſt verum omnino, aut non manifeſtatur nobis. Et vniuerſaliter, cùm exiſtimauerunt quòd intellectus eſt ſenſus, et ſenſus eſt certitudo, dixerunt quòd verum neceſſario apparet per ſenſum. Et ex iſtis opinionibus crediderunt exiſtimationes Empedocles, & Democritus, et vnuſquiſque aliorum. Empedocles enim di- I xit, quòd ille, cuius compoſitio tranſmutatur, tranſmutabitur ſuus intellectus. Et Parmenides ẽt dicit, quòd intellectus appropriatur homini ſecundum complexionem membrorum vniuſcuiuſque hominum. Et quidam ſocij dixerunt ſermonem Anaxagoræ, in quo dicit, quòd entia apud homines ſunt ſecundum exiſtimationem eorum. Et dicitur, quòd Homerus prius videbatur opinari hoc. dixit enim in ſuis verſibus He K ctorem, & dixit quòd, cùm fuit percuſſus, valde timuit & amiſit intellectum proprium, & intellexit alio intellectu: quaſi videret quòd qui perdit ſuum intellectũ, intelligit etiam. Et non eſt ita. et eſt manifeſtum quòd, ſi in vtraque diſpoſitiõe habebat intellectũ, tamẽ intelligebat quòd entia ſunt ſimul, & quòd ſunt in aliqua diſpoſitione, & in ſuo contrario inſimul. Et accidit ex vtraque di- L ſpoſitione aliquid difficile. ſi igitur quod iſti viderunt, eſt poſſibile de veritate, magis quam aly ſunt ſolliciti in quærendo eam, & ſi exiſtimationes iſtorum ſecundum hanc diuerſitatem, & ſermones eorum ſunt tales in cognitione veritatis, quomodo non oportet illum, qui vult incipere in Philoſophia, quòd quieſcat ſua voluntas? quoniam, ſi ita fuerit, tunc quærere veritatem eſt ſimile ad M currere ad volantem.

Cùm diſſoluit dubitationem in 21
ducentẽ ad dicendum cõtraria exiſtere inſimul, incœpit dicere aliam dubitationem, ex qua ẽt accidit q̃busdam negare ſcĩam, & dicere nullam eſſe veritatẽ, & dixit. Et ſimiliter non crediderunt, &c. i. & ſimiliter dixerum quidam, q̃ illud, quod ſenſus cõprehendit ex ſenſibilibus, nullam habet veritatẽ: & dicũt ratiocinando q̃ q̃dã ſentiuntur à quibuſdã

A buſdam dulcia, & à quibuſdã amara. & non differunt niſi in hoc, ꝙ illi, qui ſentiũt ea dulcia, ſunt plures, ſ. ſani: & qui ea ſentiũt amara, ſunt pauciores, ſ. infirmi. & non eſt iudicandum aliquid eſſe verum per teſtimonium plurium abſq; pauciorib⁹. D.d. &, ſi omnes hoĩes eſſent infirmi, &c. i. & dixerũt, ꝙ nõ oportet credere exiſtimationẽ ſanorũ: quia infirmi habent tranſmutatos ſenſus & intellectus. cauſa. n. in hoc non eſt niſi multitudo & paucitas. qm̃. ſi poſuerimus ꝙ plures ſunt infirmi, & pauciores ſunt ſani, tunc di

B ceretur ꝙ ſani ſunt infirmi, & ꝙ intellectus, & ſenſus eorum ſunt tranſmutati, & quòd alij ſunt ſani. Deinde dedit aliam rationẽ, & dixit: Et etiã pluribus aĩalibus, &c. i. & ẽt dabãt aliam ratiocinationẽ ſuper hoc, dicendo quòd plura aĩalia videntur comprehendere in eodẽ ſenſibili cõtraria, videnẽ enim q̃dã fugere idẽ tanquam nociuum, & q̃dam ſequi tanquam delectabile. & ſimile huic accidit ẽt nobis cũ animalibus. plura enim animalia vidẽtur iuuari à rebus nocentibus nobis, & noceri à

C rebus delectabilibus nobis. D.d. & nobis ẽt apparet hoc, &c. i. & ſicut accidit hoc animalibus, ita etiam accidit homini. quidam. n. delectatur in hoc, in quo contriſtatur alius. & non tantum hoc accidit diuerſis hominibus, ſed & idem homo vĩ comprehendere in eodẽ per ſenſum contrarium illius, quod habet ꝑ exiſtimationem, &, cùm ita ſit, tunc ſenſibilia non habent in ſe veritatem cõprehẽdibilem, ſed ſunt fm̃ comprehendens. D.d. & non ſunt ita. i. & manifeſtum eſt, quòd non ſunt, ſecundũ quòd ſentiunt. D. d. Et nõ manifeſtat eis, vtrum ſint vera, vel D falſa. i. & dicebant quòd ꝓp oĩa iſta nobis non declarabit quid ſit verũ, & quid ſit falſum. D. dedit cauſam in hoc, & dixit: iſta enim &c. i. iudicium enim ſenſus in eadem re eſſe alterum contrariorum non eſt firmius iudicio alterius ſenſus in illa re eſſe aliud contrarium. v.g. quòd iudicium ſenſus alicuius animalis, quòd hoc eſt delectabile, nõ eſt firmi⁹ iudicio ſenſus hominis illud eẽ contriſtabile. D.d. & ideo dixit Democritus, &c. i. & ideo dubitauit Democritus, & dixit, quòd contingit ex hoc alterum duorũ, aut vt nihil E habeat veritatem in ſe extra aĩam, aut vt non comprehẽdatur aliquo modo. D.d. Et vĩr, cùm exiſtimauerit, &c. i. & cauſa erroris eorum eſt: quia exiſtimabant quòd intellect⁹ eſt ſenſus, & quòd non differunt in aliquo: & opinabãtur, quòd ſciẽtia neceſſaria comprehẽditur ſenſu: & cùm viderunt, quòd ſenſibilia vidẽtur habere diſpõnes diuerſas apud ſenſum, crediderũt quòd nulla ſciẽtia eſt neceſſaria omnino. Deide d. Et ex iſtis opinionibus, &c. i. & ex iſtis dubitationibus prædictis exiſti mauerunt iſti homines iſtas exiſtiF mationes. Empedocles enim dicebat plures intellectus eſſe habentes iudicia diuerſa, & quòd quilibet intellectus ſequitur complexionẽ propriam. & ideo dixit, quòd qui mutatur de aliqua complexione in aliã, tranſmuiabit de aliquo intellectu in alium. & ratiocinatur ſuper hoc, per hoc, quòd apparet de tranſmutatione intellectus in infirmis ꝓpter tranſmutationem complexionis.

Vide 2. de Aĩa. te. cõ. 150. de opinione Empped. & Homeri.

D.d. & Parmenides etiã dicit, &c. i. qm̃ iſte dicebat quòd intellectus

G appropriatur hominibus ſm cõple
xiones,& cõpoſitiones eorum. D.d.
Et quidam ſocij, &c.i. & iſti ẽt opi-
nabantur,ꝙ entia conſequunt exi-
ſtimationes hoĩm,& ꝙ non habent
eſſe extra aĩam,niſi ſm ꝙ hoĩes in-
telligunt. D.d. Et dĩ, ꝙ Homerus i.
& exiſtimabatur ꝙ Homerus opi-
nabatur plures intellectus eſſe,q cõ
ſequũtur modos complexionis. D.
induxit vnam narrationem ſcitã in
ter illos de vno verſu. D.d. quaſi vi-
deret,&c.i.& ex hoc ſermone appa-
ret,ꝙ Homerus opinabatur ꝙ quiſ
quis amiſit ſuum intellectũ pp trãſ
H mutationem complexionis,ꝙ intel
liget alio ĩtellectu à primo. D. d. Et
non eſt ita,&c.i.& hoc,quod exiſti-
mant,nõ eſt verum. manifeſtũ eſt
enim ꝙ & ſi in vtraq; diſpoſitione
intelligit diuerſo intellectu, tamen
neq; hoc intelligit, ꝙ entia ſunt ea-
dem, aut ꝙ entia ſunt in aliqua di-
ſpoſitione, & in ſua contraria inſi-
mul. Et intendebat per hoc, ꝙ nul-
lus intellectus intelligit ꝙ entia con
traria exiſtũt inſimul, aut ſunt idẽ.
Deinde d. Et accidit ex vtraq; diſpo
ſitione, &c. i. quoniam impoſſibile
accidit,ſiue intellectus fuerit poſit⁹
I ſecundum diſpoſitionem intellect⁹
iſtius exiſtentis, aut ſecũdum aliud
contrarium. Deinde d. ſi igitur iſti,
&c. ideſt,ſi igitur iſti videntur ma-
gis quærere veritatem quàm alij,
& ſermones eorum in veritate ſunt
tales impoſſibiles, quomodo non
accidit audientibus illos vt volun-
tas,& ſollicitudo eorum quieſcat in
quirendo veritatem? quoniam tũc
qui quærit veritatem, ſimiliſ eſt cur
renti ad apprehendẽdum volantẽ:
quod nunq̃ fiet.

Null⁹ ĩtel-
lectus ĩtel
ligit ꝙ en-
tia contra
ria ſunt in
ſimul, aut
ꝙ ſũt idẽ.
Vide cõſi
mile ſupra
t.c.9.cogi-
ta inſtantiã de vni-
tate ĩtellẽ.
Vide cõt.
Zim.

Cauſa vero huius opinionis K
his fuit,quia veritatem quidem
de entibus cõſyderabant. entia
vero ſola arbitrati ſunt ſenſibi-
lia eſſe. In his autem magna in-
determinati natura ineſt,& ei⁹,
quod ita ens eſt, vt p̃diximus.
quare veriſimiliter quidem,ſed
non vere dicũt. ita enim magis
conuenit dicere, q̃ vt Epichar-
mus ĩ Xenophanem. Item cùm
hanc omnem naturam moueri
viderẽt,de eo autem,quod mu-
tatur,nihil verificari,circa illud
quod omnino mutat, nihil ve- L
rificari poſſe putabant. Ex hac
enim exiſtimatione ſumma illa
eorum opinio pullulauit, qui ſe
Heraclitum ſequi affirmabant,
qualem & Cratylus habebat, q
tandẽ nihil putabat dicere opor
tere, ſed ſolum digitum moue-
bat,& Heraclitum, ꝙ bis dixiſ-
ſet in eundem fluuium non eſſe
intrare, reprehendebat. ipſe.n.
exiſtimabat ne ſemel quidem.
Nos autem ad hanc etiam ratio
nem dicemus,ꝙ id quod muta-
tur,cum mutatur, habet aliquã M
veritatem non eſſe putare,quã-
quam etiã ambiguum eſt. Abñ-
ciens enim habet aliquid eius,
quod abñcit. ac neceſſe eſt aliq̃d
etiam eius,quod fit,eſſe.& ſim-
pliciter,ſi corrumpitur, erit ali-
quid ens.& ſi fit,neceſſe eſt eſſe,
ex quo fit, & à quo generat, &
hoc non eſſe in infinitum. Se his
omiſſis,illa dicamus, ꝙ non eſt
idem ſm quantitatem, & ſẽm
qualitatem tranſmutari. detur

itaque

A itaque non permanere ſecundū quantitatem, attamen ſecundū formam omnia cognoſcimus.

Et cauſa in exiſtimationibus iſtorum eſt, quia quærebant perſcrutari de veritate entiū, & exiſtimabant quòd entia ſunt ſenſibilia tantum, & naturæ iſtorum ſenſibilium non ſunt terminatæ, & maximam habent diuerſitatem, & omnia entia, quæ ſunt eiuſdem diſpoſitionis etiam. & ideo aſſimi
B *lantur dicere veritatem, ſed nō dicunt veritatem. oportet enim hoc dicere, ſicut dixerunt errantes in Xenophane. Et ēt cum viderunt totam iſtam naturam moueri, & quòd nihil dicitur in rei veritate de rebus, quæ non tranſmutantur exiſtimauerunt impoßibile eē aliquid dici in rei veritate aliquo modo de rebus, quæ tranſmutantur ſecundum totum. Et ex iſta opinione ramificatæ ſunt opiniones He-*
C *racliti. Heraclitus. n. in fine vitæ ſuæ opinabatur quòd nō oportet aliquid dicere, ſed tantum mouebat digitum, & reprehendebat Sticū in hoc, quòd dixit, quòd impoßibile eſt tangere aquam fluminis currentis bis. dicebat enim quòd nec ſemel eſt hoc ſenſibile. Nos autem dicamus in hoc ſermone etiā, quòd illud, quod tranſmutatur, habet apud tranſmutationem aliquem ſermonem, qui vere dicetur de eo,* D *& exiſtimatur, quod non eſt, & ſi hoc eſt dubium. Qui enim negat aliquid, neceſſe eſt vt habeat aliquod eſſe, quod poßibile eſt negare. neceſſe eſt igitur, vt aliquod eſſe habeat illud, quod eſt. & vniuerſaliter, ſi aliquid corrumpitur, habet eſſe. & ſi generatur, neceſſe eſt vt habeat eſſe illud, ex quo generatur illud, quod ex eo generatur, & illud per quod generatur, & quòd hoc non ſit infinitum. Sed* E *dimittamus iſta, & dicamus, quòd tranſmutatio ſecundum quātitatem non eſt eadem cum tranſmutatione ecundum qualitatem. & ſcientia non eſt tantum per quantitatem, ſed omnia cognoſcūtur per formas.*

Cùm induxit dubitationes inducentes quoſdā ad dicendum oīa eſſe vera, & quoſdam ad negandum ſciē tiam, modo dat cauſam erroris iſtorum, & dicit: Et cauſa in exiſtimationibus, &c. i. & cauſa erroris iſtorū 2
eſt, quia iſti volebant perſcrutari de veritate entium, & non intendebāt intentionem ſophiſticam. & exiſtimabant cum hoc, ꝙ entia ſunt ſenſibilia tm̄: & naturæ ſenſibilium ſunt tranſmutabiles, & non permanētes. ſcientia aūt, ſi eſt, debet eſſe permanens, & ex rebus permanentibus. & propter hoc ambigebant, & negabant ſcīam. & hoc intendebat, cùm dixit: & maximā hñt diuerſitatē, &c. i. & diuerſitas in omnibus ſenſibilibus eſt maxima. & ſiſt in omnibus

G entibus,quæ ſunt per res ſenſibiles. D.d.& ideo aſſimilãt &c.i.& ſermo eorum videtur verus vno modo, ſ. in hoc,quod dicũt,ꝙ ſenſibilia ſunt tranſmutabilia,&ꝙ in eis nõ ſit ſcientia,ſed in hoc,quod dicunt, ꝙ ſcita ſunt ſenſibilia,falſantur. D.d.oportet enim hoc dicere,&c.i.oportet.n. euitare hãc dubitationem ſicut euitauerunt eam errantes in ſermonibus Xenophanis. D.d. Et ẽr, cùm viderunt,&c.i. & vlr ſuſtentati ſunt ſuper duo.quorum vnum eſt, quia viderunt iſtam naturam ſenſibilẽ tranſmutabilẽ per ſe. ſẽdm autẽ eſt,
H quia opinati ſunt,ꝙ nulla res eſt, ꝙ vere dicatur de rebus tranſmutabilibus ſm totum propter velocitatẽ tranſmutationis eorum. & ſecundum hoc nulla erit ſcientia permanens,nec ſemper,nec aliqua hora.

D.d. Et ex iſta opinione,&c.i.& ex iſta opinione ramificatæ ſunt opiniones Heracliti opinantis ꝙ non oportet reſpõdere ad aliquam quæſtionem ſic,aut nõ: qm̃ erit falſum. antequam enim compleat reſponſionem, tranſmutabitur res in contrarium.& ideo, cùm ille quærebat de aliquo,innuebat per digitum, &
I non loquebatur. D.d.& reprehendebat,&c.i. & reprehendebat quendam virum Antiquum, qui opinabatur hoc in hoc, quod dicebat, ꝙ impoſſibile eſt tangere aquam fluuij bis. dicebat. n. ꝙ debebat dicere ꝙ impoſſibile eſt tangere aquã fluuij ſemel,nedum bis. Et intendebat per hoc, ꝙ iſta eſt diſpoſitio ẽntiũ in curſu,& ꝙ nulla ſcientia acquiritꝰ de eis,neque in minimo tempore.

D.d Nos autem dicamus &c.i.nos autem dicamus contradicendo iſtis, ꝙ quicquid tranſmutatur habet ſermonem, qui vere dicitur de eo, ſecundum ꝙ eſt tranſmutatum: v.g. dr̃ ꝙ non eſt permanens: & alium qui falſat ſuper ipſum: v.g. dicere ꝙ eſt permanens. & hoc intendebat, cum dixit: & exiſtimatur ꝙ nõ eſt,i. & poteſt iudicari ꝙ eſt non permanens.& erit iudicium non tranſmutabile. D.d.& ſi hoc eſt dubiũ, &c. i.& vlr qui negat aliquid de aliquo, neceſſe eſt vt negatũ habeat aliquã naturam terminatam, & vlr neceſſe eſt vt aliquod ens ſit. Et intendit, ꝙ contingit negantibus ſcientiam vt ſcientia apud eos habeat aliquã naturam terminatam:& ſic erit ali- L
quod ens.& ſi non,nihil eſſet negatũ omnino. D.d. neceſſe eſt igitur, &c.i.& vlr omne, quod generatur, neceſſe eſt vt habeat ens, ex quo generetur ſm naturam,& ens, p quod generetur,& ꝙ illud non ſit corruptibile,& vt hoc non procedat in infinitum.]& ſimiliter corruptum debet peruenire ad aliquod incorruptibile. D.d. Sed dimittamus iſta, &c i. ſed dimittenda eſt iſta contradictio,& procedamus ad magis manifeſta.& eſt,ꝙ tranſmutatio, quã fingunt eſſe perpetuam in entibus, eſt in quantitate, non in qualitate, M
& forma. & ſcientia neceſſaria non erit per quãtitates rerum tm̃, ſed & per formas.ſi igitur formæ ſunt permanẽtes,ergo ſcia erit permanens.

Item dignum eſt reprehendere eos,qui ita arbitrantur, quoniam, cùm & ipſorum ſenſibilium pauciora numero ita ſe habere viderent,de toto tamẽ cœlo ſimiliter ſenſerunt. hic enim qui circa nos eſt, ſolum ſenſibilium locus in corruptione & generationem, qui vere dicitur de eo, ſecundum ꝙ eſt tranſmutatum: v.g. dr̃ ꝙ non eſt permanens: & alium qui falſat ſuper ipſum: v.g. dicere ꝙ eſt permanens. & hoc intendebat, cum dixit: & exiſtimatur ꝙ nõ eſt,i. & poteſt iudicari ꝙ eſt non permanens.& erit iudicium non tranſmutabile. D.d.& ſi hoc eſt dubiũ, &c. i.& vlr qui negat aliquid de aliquo, neceſſe eſt vt negatũ habeat aliquã naturam terminatam, & vlr neceſſe eſt vt aliquod ens ſit. Et intendit, ꝙ contingit negantibus ſcientiam vt ſcientia apud eos habeat aliquã naturam terminatam:& ſic erit aliquod ens.& ſi non,nihil eſſet negatũ omnino. D.d. neceſſe eſt igitur, &c.i.& vlr omne, quod generatur, neceſſe eſt vt habeat ens, ex quo generetur ſm naturam,& ens, p quod generetur,& ꝙ illud non ſit corruptibile,& vt hoc non procedat in infinitum.]& ſimiliter corruptum debet peruenire ad aliquod incorruptibile. D.d. Sed dimittamus iſta, &c i. ſed dimittenda eſt iſta contradictio,& procedamus ad magis manifeſta.& eſt,ꝙ tranſmutatio, quã fingunt eſſe perpetuam in entibus, eſt in quantitate, non in qualitate, & forma. & ſcientia neceſſaria non erit per quãtitates rerum tm̃, ſed & per formas.ſi igitur formæ ſunt permanẽtes,ergo ſcia erit permanens.

Item dignum eſt reprehendere eos,qui ita arbitrantur, quoniam, cùm & ipſorum ſenſibilium pauciora numero ita ſe habere viderent,de toto tamẽ cœlo ſimiliter ſenſerunt. hic enim qui circa nos eſt, ſolum ſenſibilium locus in corruptione & generationem,

A neratione eſt, qui nulla, vt ita dicam, vniuerſi pars eſt. Vnde iuſtius fuiſſet pp illa, iſta etiam abſoluiſſe, q̃ propter iſta, illa condemnaſſe. Item manifeſtum eſt q̃ & ad iſtos eadem dicemus, q̃ olim dicta ſunt. q̃ enim eſt īmobilis quædam natura oſtendendum, & perſuadēdum eſt eis. at accidit eis, qui ſimul dicūt eſſe, & nō eſſe, magis dicere quieſcere cuncta, q̃ moueri. non enim eſt in quo quicquam mouereī, nam omnia omnibus inſunt.

B *Et etiam cōtradicendi ſunt exiſtimantes iſtas exiſtimationes. quoniam, cùm viderunt in rebus ſenſibilibus, quòd pauciores ſunt talis diſpoſitioms, iudicauerunt de toto cælo. locus enim ſenſibilis, in quo eſt generatio & corruptio, eſt ille, qui continet nos tantum. & iſte poſsibile eſt, vt aliquis poteſt dicere, vt nō ſit in reſpectu totius pars ſenſibilis. Rectius eſt igitur negare à toto, quod eſt in iſtis paucis,*

C *quàm affirmare in toto, quod affirmatur de eis. Et manifeſtum eſt ēt, quòd dicendum eſt de iſtis, quod prius diximus in alijs, & demonſtremus eis ſufficienter naturā eē immobilem. etſi accidit dicentibus quòd dignius eſt affirmare & negare inſimul, dicere quòd oīa ſunt quieſcentia, quàm dicere mobilia. non eſt enim aliquid, in quo tranſmutetur aliquid, quoniam in quolibet eſt quodlibet.*

Et etiam cōtradicēdum eſt iſtis D
hominibus primo. qm̃, cùm vide- 23
runt quædam entia pauciora, ſ. quæ ſunt in generatione & corruptione in diſpoſitione tranſmutabili, iudicauerunt, q̃ plura, ſ. cœli ſunt huius diſpoſitionis. locus aūt, ī quo eſt generatio & corruptio, eſt inſenſibilis reſpectu totius. & hoc, ſi conceſſum fuerit eis, q̃ iſta, in quibus eſt genetio & corruptio, non habent ſcientiam. D.d. rectius eſt igitur negare à toto, &c.i. rectius igitur eſt nō iudicare de toto illud, q̃uod iudicatur de parte inſenſibili, & negare ab eo toto tranſmutationem exiſtentem E
in parte. D.d. Et manifeſtum eſt, &c.i. & iſti digni ſunt, vr ſufficiam⁹ eis per illud, p̃ quod ſufficimus alijs, declarando eis naturam immobilē eſſe. Et intēdit per iſtam naturam, ſpēs & genera, & forte ſubſtātias abſtractas. D.d etſi accidit dicentibus, &c.i. & licet dignius eſt ponentibus q̃ affirmatio & negatio ſunt īſimul in omnibus rebus, vt oīa ſunt quieſcentia magis q̃ mobilia. D. dedit cām in hoc, & dixit: nō eſt enim aliquid, &c.i. fm enīm iſtos non eſt diſtinctum aliquid ab aliquo, ī quod tranſmutatur, ſed oīa ſunt admixta F
& quodlibet ī quolibet. quapropter oportet ſecundum hoc, vt omnia quieſcentia ſint.

De veritate vero, q̃ non oē, quod apparet, verum ſit. Primo quidem neq; ſenſus proprꝝ fallax eſt. ſed imaginatio nō ē idē, quod ſenſus. Deīde admiratione dignum eſt, ſi hoc dubitant, vtrum tātæ ſint magnitudines, talesq; colores, quales emin⁹, an quales cominus apparent. &

G vtrum q̃lia ſanis, an qualia ęgro
tantibus. & grauiora, vtrũ qua-
lia debilib⁹, an qualia robuſtis.
& vera, vtrum qualia dormien
tibus, an qualia vigilantibus.
Quod.n.nõ arbitrant, patet. ne
mo etenim, ſi noctu exiſtimet ſe
Athenis eſſe, cùm ī Libya ſit, ad
Arioꝑagum vadit. Item de futu
ro (vt Plato quoq; ait) non eſt, ꝑ
fecto ſimiliter certa Medici, &
ignari opinio: vtputa de futuro
ſano, aut non futuro.

Sermo autem eorum in ſenſus
H *veritate non omne, quod apparet,*
eſt verum. Primo, quia falſitas nõ
appropriatur ſenſui, ſed phãtaſiæ,
q̃ non eſt eadẽ cum ſenſu. Mirãdũ
eſt igitur de eis, qui ambigunt in
iſtis rebus, & q̃runt vtrũ magni-
tudines, & colores ſint in illa diſpo
ſitione, in qua vidẽtur ex remoto,
aut in illa diſpoſitione, in qua vidẽ
tur ex propinquo. & vtrum ſint ſe
cundum quòd ſani vidẽtur, aut in
firmi: & in grauitate, vtrum ſint
I *ſecundum quòd debiles, aut ſecun-*
dum quòd fortes. & in veritate,
aut in falſitate, vtrum ſint ſecun-
dum quòd ſunt apud dormientes,
aut apud vigilantes. Et manifeſtũ
eſt quòd impoſſibile eſt hoc: nullus
enim poteſt exiſtimare modo al-
bum, ſicut Plato. Et conſilium Me
dici ſapientis in rei veritate nõ eſt
ſimile cõſilio neſcientis, in eo quòd
ſanat de infirmitate, et in eo quòd
non ſanat.

Sermo autem eorũ, ꝙ omne, qđ K
apparet, non eſt verum, eſt falſus. & 24
hoc deſtruit multis modis. Primo,
autem, qm̃ falſitas non eſt propria
ſenſui. qm̃ falſitas nõ accidit ſenſui,
niſi per accidẽs. illud autem, cui fal- Falſitas
ſitas eſt propria, eſt imaginatio. in pria é ima
hanc enim debet aliquis dicere ꝙ il ginatio
lud, quod ex ea fit, non eſt verũ. Et ſed ſenſu
dixit hoc, quia per iſtam virtutem non com
imaginant res, q̃ præciſe vident im pet nũ
poſſibiles eſſe. D. dixit. Mirandum p accẽs.
eſt igitur. i &, quia ſunt diſpoſitio-
nes, in quibus opinantur ſenſum eſ-
ſe verum, & aliæ, in quibus opinan
tur ſenſum eſſe falſum v.g. ſicut di- L
ſpoſitio rerum apparentium viſui
ex remoto & propinquo, & in ſani-
tate & in infirmitate, & vigore & de
bilitate, & magis in ſomno & vigi-
lia. Mirandum etiam vtrum de quę
rentibus, vtrum vera quantitas cor-
poris eſt, quæ apparet ī propinquo,
aut quę in remoto. idem.n. apparet
magnum in propinquo, & paruum
in remoto. Et ſimiliter quærentib⁹
vtrum verus color apparet in ꝓpin
quo, aut in remoto. & vtrum verus
ſapor comprehẽditur à ſanis, aut il-
le, qui comprehẽditur ab infirmis.
& vtrum verum pondus eſt illud, M
quod comprehenditur à fortibus,
aut quod à debilibus & maior quæ
ſtio eſt, vtrum quod dormiens vi-
dens eſt verum, aut quod vigilans.
Deinde dixit: Et manifeſtum eſt, ꝙ
hoc eſt impoſſibile. nullus enim po
teſt modo. & hic abſcinditur ſermo
Ariſt quia diminutus eſt. Et intẽn-
tio eius eſt, ꝙ nos habemus primã
cognitionem, per quam diſtingui-
mus inter illud in quo ſenſus falſat,
& in quo veridicat. quoniã qui du-
bitat diuidere inter ſenſibilia falſa

&

A & ſenſibilia vera, eſt, ſicut qui dubitat in iſtis rebus, ſ. vtrum ſcimus dormientes, aut vigilantes. & vtrum ſcimus, aut nō ſcimus. & ſimiliter nullus dubitat ꝙ veræ quantitates, & veri colores ſunt, qui apparent ex propinquo, non ex remoto, & quod apparet ſanis eſt verum, non quod apparet ægris. & ideo incipiunt curari. Et ſi omne, quod videtur, eſſet verum, ſicut quidam dicunt, etiā non eſſet differentia inter ſermones neſcientis, & ſapientis, verbi gratia Platonis. & tunc conſilium Medici ſapientis eſſet ſimile conſilio neſcientis ſanare, aut non ſanare infirmos. & omnia iſta ſunt impoſſibilia.

B

Item in ipſiſmet ſenſibus non eſt ſimiliter certꝰ, qui alieni eſt, & qui proprij, nec illius, qui prope eſt, & ipſiuſmet: ſed de colore quidem viſus, non guſtus, de ſapore guſtus, & non viſus, quorum nullus vnquam ait eodem tempore circa idem ſimul ita, & non ita ſe habere. At nec in alio tempore circa paſſionē dubitarīt, ſed circa illud, cui paſ
C ſio accidit; dico autē veluti idē quidem vinum, aut ipſum mutatum, aut corpore mutato, videri poſſit quandoque dulce, quandoque non dulce, ſed non ipſum dulce, cùm quale eſt ſit, vnquam mutatum eſt, ſed ſemper uerificatur de eo. & quod futurum eſt dulce, neceſſario tale eſt. Attamen omnes illæ orationes hoc perimunt. & quemadmodum ſubſtantiam non eſſe vllius, ita nec quicquam neceſſario eſſe. neceſſarium enim D
non contingit aliter, & aliter ſe habere. quare, ſiquid neceſſario eſt, non ita, & non ita habebit. Et ſimpliciter, ſi ſenſibile ſolum eſſet, nihil eſſet profecto, cùm animata non eſſent. ſenſus nanque non eſſet. neque ſenſibilia itaque, neque ſenſiones eſſe forſitan verum eſſet. ſentientis. n. hæc paſſio eſt. Ipſa vero ſubiecta, quæ ſenſum faciunt, non eſſe etiam abſque ſenſu, hoc impoſſibile eſt. Senſus nanque nō Senſus nō
ipſe eſt ſui ipſius, ſed eſt aliquid E ipſe ſui ipſius.
aliud etiam præter ſenſum, qđ neceſſe eſt prius ſenſu eſſe. mouens enim natura prius eſt moto. etſi ad ſeinuicem dicunt hæc ipſa, nihil minus.

Et etiā dicamus hoc in ipſis ſenſibus. quoniam ſenſus rei proprius non eſt ſimul in rei veritate ei, qui eſt alterius, & non eſt ſimul ſenſus propinquus rei propriæ remotæ alterius. Viſus enim eſt colorum, non ſaporum: guſtus autem eſt ſaporum, non colorum. & vnuſquiſque eorum ſentit aliquid in vno tē F
pore, & nūquàm affirmat aliquis ſenſus, vt aliquid ſit in ſua diſpoſitione, & alia contraria inſimul, neque in alia contraria etiam, neq; in alio tēpore etiam. Rixa aūt de paſſionibus, v. g. quoniam exiſtimatur, quòd tranſmutatio eſt ex eodem, ſicut vinum ex ſapore, et exiſtimatur, quòd trāſmutatio

G *eſt propter diuerſitatem complexionis corporis guſtantis, & ſic exiſtimatur, quòd vinum quandoque eſt dulce, & quandoq; non dulce. & non eſt rixa in ipſo dulci, cū fuerit dulce, nec quādo trāſmutatur: ſed ſi ſermo verus eſt in eo, & erit neceſſario dulce illud, quod erit ſecundum hanc diſpoſitionem. Et, ſi iſti ſermones negant ſecundū hæc, omnia, & ſimiliter negant vt nō ſit ſubſtantia etiam alicuius rei,*

H *& vt nihil ſit neceſſario omnino. quod enim eſt neceſſario, impoßibile eſt vt ſit alio modo. ſi igitur aliquid fuerit neceſſario, impoßibile eſt vt ſit in hac diſpoſitione, & in ſua contraria, & alio modo. Et, ſi ſenſibile eſt relatiuum, tunc ſenſibile ſolum non eſt alicuius, ſi nō eſt animatorum, quoniam nō erit ſenſibile. & eſt verum, quemadmodū non erunt ſenſibilia etiam. ſunt. n. paßiua ſentientis. Et impoßibile*

I *eſt, vt ſubiecta facientia ſenſum ſint, ſi ſenſus non fuerit. Sēſus enim nihil aliud recipit quàm ſenſum, & eſt prius ſenſu neceßario. motor enim eſt prior moto natura. & ſi iſta dicuntur relatiue, tunc neutrū eorum erit ſine altero.*

Intendit in hoc ſermone diſſoluere dubitationem contingentem eis ex ſenſibus, & dicit: Dicamus ēt dubitantibus in ſenſibus, & ponentibus omnia apparentia æqualiter veritate. qm̄ iudicium alicui⁹ ſenſus in proprio ſenſibili non eſt ſimile ſui iudicio de ſenſibili alterius, ſ. communi. verior enim eſt in proprio, q̄ in ſenſibili cōmuni, & alijs.

K D.d. & ſenſus propinquus rei proprię, &c. i. & magis iſto eſt ꝙ non æqualis eſt cōprehenſio ſenſibilis ꝓ prij à ſenſu, cum fuerit propinquū cōprehenſioni cōi ab eo ſenſu, cùm fuerit remotum illud ſenſibile cōe. D. incœpit dicere ſenſibilia propria vnicuiq; ſenſui, & d. viſus. n. eſt colorum, &c. i. viſus enim eſt proprius coloribus in verificando de eis, & ſimiliter guſtus ſaporum, & auditus ſonorum, & olfactus odorum, & tactus tangibilium. D.d & vnuſquiſ

L que eorum, &c. i. & vnuſquiſq; quīque ſenſuum habet proprium vnū ſenſibile, quod comprehendit vno tpe, ſ. ſubito. D.d. & nunq̄ affirmat, &c. i. & nunq̄ videm⁹ ꝙ aliquis ſenſus iudicat in ſuo proprio ſenſibili diuerſas diſpoſitiones in eodem tēpore, aut in duobus temporibus diuerſis. Et, quia accidit in hoc ſermone aliquid ex hoc, quod apparet in ſenſū guſt⁹ in ſanitate, & in infirmitate d. Rixa autem, &c. i. dubitatio autem, quæ accidit in paſſione, quæ dicitur guſtus, v. g. ꝙ aliquis dicat, M ꝙ idem vinum modo videtur dulce, & alia hora amarum, dubitatur: qm̄ hoc forte accidit ex tranſmutatione guſtanti, & forte ex tranſmutatione complexionis guſtantis. vn de nullo modo poſſumus pręciſe dicere hoc eſſe dulce in ſua natura in aliqua hora. Deinde dedit reſponſionem, & d. & non eſt rixa in ipſo dulci, &c. i. & iſta dubitatio nō oportet vt ſit dulcis naturalit. qm̄, ſi fuerit amarum ex ſua tranſmutatione, manifeſtū eſt, ꝙ natura dulcis tranſ

mutata

A mutata eſt, & habet naturam propriam,& ꝙ erit dulce,qñ illa natura reuertetur ad illud.Si autem ex trãſmutatione complexionis guſtantis, hoc erit manifeſti⁹ ſ.ꝙ dulcedo habet naturam propriam.ſed iſta rixa non eſt illa, in qua eramus in proprio:ſed iſta rixa eſt vtrum cõuerſio dulcis in amarum eſt ex ſua trãſmutatione, aut ex tranſmutatione complexionis guſtantis. Et hoc intendebat,cùm d.& rixa non eſt īipſo dulci,&c.i.& rixa non eſt in dulci & cùm tranſmutat in amarum, vtrum ſit per ſuam trãſmutationẽ,
B aut per tranſmutationem cõplexionis guſtantis:&ſi ſit p illam trãſmutationem,qñ tranſmutatur, neceſſe eſt enim,vt ſit dulce, dũ habuit iſtã naturã,anteq̃ tranſmutetur, & hoc intendebat cùm d. ſed ſi ſermo ver⁹ eſt,&c.i.ſed,ſi verum eſt dicere iꝑm eſſe dulce in aliqua hora,neceſſario erit dulce oẽ,quod fuit in illa diſpoſitione,aut erit. D.d. Et, ſi iſti ſermones,&c.i.& iſti ſermões, ſicut negant oĩa entia, ita negant vt aliqd habeat ſubſtantiam:& ita negãt aliquid eẽ neceſſario oĩno. D.d. quod enim eſt neceſſario,&c.i. iſti.n.ſer-
C mones faciunt, vt oẽ ſit alio mõ abeo,qđ eſt,&qđ eſt,impoſſe vt ſit alio mõ ab eo,qđ eſt. D.d.ſi igit aliquid fuerit neceſſario,&c.i.qñ,ſi aliquid fuerit neceſſario, impoſſibile eſt vt ſit in illo modo,ſm quem eſt īalio. Senſibile enim eſt relatiuum : cùm nullam habet in ſe naturam niſi relatiuã.contingit enim vt ſenſibilia non habeant eſſe, ſi nõ alia ſenſibilia non fuerint. ſenſibile.n.non eſt relatiuũ ad aliud niſi ad ſenſum:&, ſi ſẽſus non fuerit, non erunt ſenſibilia. D.d.& eſt verum, quẽadmodũ,&c. i.& hoc,quod contingit, verum eſt D
etiam alio modo, ſ. cùm poſuerim⁹ ꝙ ſenſibilia ſunt relatiua.contingit enim vt ſenſibile ſit ſenſus,& ſenſus ſit paſſio,i.accidens in ſentiente. vn de neceſſe eſt vt ſenſibile non ſit niſi ſentiens ſit.accidens.n.impoſſe eſt vt ſit ſine ſuo ſubiecto. D.d. Et impoſſe eſt vt ſubiecta,&c.i. & cõtingit huic ſermoni vt ſenſibilia non ſint, niſi ſenſus ſint. D.dedit cauſam & d. Senſus. n. nihil aliud recipit q̃ ſenſum.i. ſenſus enim non eſt ſenſibilium,ſed alterius à ſenſibilib⁹. D.d. & eſt pri⁹ ſenſu neceſſario.i. ſed ſenſus eſt alterius,quod eſt prius ſenſu E
neceſſario,ſ.prius naturaliter. D.d. cauſam īhoc,& d.motor enim, &c. i.& cauſa in hoc eſt,ꝙ ſenſibilia mouent ſenſus,& mouens eſt prius naturaliter moto. D.d.&,ſi iſta dicũtur relatiue,&c.i.&,ſi ſenſus, & ſenſibilia eſſent relatiua, tunc ſenſibilia non eſſent ſine ſenſibus, quẽadmodũ ſenſus non ſunt ſine ſenſibilib⁹.

Accẽs impoſſe eſt vt ſit ſine ſuo ſubiecto. Idẽ.1. phy. 14.39.&7. Met. t.c.a.

Contra eos, qui vel contradicendi ſtudio, vel alia quapiam de cauſa in dictam opinionem deuenerunt. Item contraria ſimul eidem ineſſe non poſſe.

Cap. 4. E

SVnt autem quidã eorum, quibus de his pſuaſum eſt, quiꝙ has orationes ſolũ dicunt,qui dubitãt.quærũt etenĩ, quis eum, qui ſanus eſt, & oĩno qui circa ſingula recte iudicarit examinet. Tales aũt dubitationes ſimiles ſunt, ac ſi quis dubitaret,vtrum dormimus nũc, an vigilamus. tales nanꝙ cunctæ dubitationes idẽ poſſunt.de oĩbus etenim hi dignum ducũt ra

tionem

G tionem eſſe. principium nanq; (& hoc per demonſtrationem) accipere quærunt. Quòd autem non eſt eis perſuaſum, ex eorum actionibus manifeſte apparet: ſed, vt diximus, iſte eorum affectus eſt. rationem nanq; eorum quærunt, quorum nõ eſt rõ, demonſtrationis. n. principiũ non eſt demõſtratio. His quidẽ facile hoc perſuadebitur. non enim eſt difficile perceptu. Qui vero in oratione ſolum vim q̃runt, impoſſibile quærunt. contraria

H nanq; dicere dignum cenſent, mox contraria dicentes. Si autẽ non ſunt omnia ad aliquid, ſed quædam ipſa per ſeipſa ſunt, nõ erit vtiq; verũ omne, qđ apparet. apparens. n. alicui eſt apparens. quare qui dicit omnia vera, quæ apparent eſſe, oĩa entia facit ad aliquid. Quare obſeruãdum eſt his, qui vim ĩ oratione quærunt, ſimulq; reddere oõnes dignum ducunt, q̃ non qđ apparet eſt, ſed qđ apparet, cui

I apparet, & qñ apparet, & quatenus, & qũo. Quòd ſi reddant quidem orationem, non tñ ita reddant, accidet eis quam primum contraria dicere. põt etenim eidem ſecũdum viſum qui dem mel apparere, guſtu autem non. & cùm oculi duo ſint, ſi ſint diſſimiles, non eadem vtriq; viſui. Cæterum ad eos, qui ppter olim dictas cauſas, quod apparet verum eſſe dicunt, & ob hoc omnia ſimiliter eẽ falſa & vera, nec ſanè omnibus eadem apparere, nec eidem ſemper eadem, K ſed plerunq; contraria, etiam eodem tempore. tacſ9 etenim duo dicit in digitorum variatione, viſus autem vnum: ſed neq; eodem ſenſu, & ſecundum idẽ, & eodem modo, & in eodem tpe. Quare hoc eſſet verũ profecto.

Et quidã contenti ſunt per iſta, & dicunt iſtos ſermones, & quærunt quis eſt ille, qui quærit, & veridicat, & ſcit omnia ſecundũ veritatem. Et iſtæ quæſtiones ambi

L *guæ ſunt ſimiles quæſtionibus ambigentium in hoc tempore in vigilia & ſomno. & vis omnium iſtarum quæſtionum vna eſt. iſti. n. dicunt, quod omnia habẽt cauſas. primo enim quærunt quid, deinde quærunt comprehendere hoc per demonſtrationem. Quoniam autẽ non ſunt contenti, manifeſtum eſt ex ſuis operationibus. ſed infirmitas iſtorum eſt, quia quærunt terminum in quo non habet terminũ.*

M *non enim habet demonſtrationem principium demonſtrationis. Et medicinatio iſtorum eſt facilis, et comprehendere hoc non eſt difficile. Illi autem, qui quærunt ſermonem tantum, & quærunt victoriam, quærunt impoſſibile. volunt enim dici ſermones contrarios, & illi in illa hora dicunt ſermones contrarios. Si autem non omnia dicuntur relatiue, ſed quædã ſunt*

per

Demſonis principiũ non eſt demõſtratio

Qui dicit oĩa vera, q̃ apparẽt eẽ oĩa entia facit ad aliquid

A *per ſe etiam, tunc non omnia, quæ apparent ſunt vera. quod.n. apparet, aliquid apparet. quod n. dixi-mus quod oĩa apparentia ſunt vera, facit oĩa entia relatiua. Et ideo oportet præſeruare nos ab eis, qui quærunt victoriam per diſputatio nẽ, & cum hoc dicunt quod illud, quod apparet, non apparet illud, quod eſt, ſed apparet illud, quod eſt ſecundum illud, cui apparet, & in hora, in qua apparet. Et exiſtimãt*

B *aliquid dicere, ſed non eſt ita. accidit.n. eis à propinquo dicere cõtrarium. poßibile enim eſt vt idẽ appareat viſui eſſe mel, et guſtui nõ mel. & ſimiliter duo oculi cũ fuerint diuerſi, non videbunt vnum. Illis igitur, qui dixerunt in iſtis, quæ apparent cauſas prædictas, In Græco album. iſta apparent et nõ apparent eadem, ſed apparent cõtraria multotiens in eodem tempore. ſenſus.n. exiſtimatur duo apud*

C *mutationem digitorum, & viſus idem, & non quod terminatur, et inuenitur. et quod eſt per vnũ ſenſum, & vno modo, & ſecundum vnam diſpoſitionem, & in eodem tempore, & hoc eſt verum.*

26 Dicit, ꝙ illi, qui vtuntur iſtis ſermonibus, ſunt bipartiti. qui dã.n. quærunt per illos victoriam & dominium, & quidam ambigunt ex dubitationibus cõtingentibus iſtis rebus, & quærunt ſcire diſtinguere quis iudicat vere apud compre- D
henſiones contrarias. & medicina iſtorum, ſicut poſt dicet, ab hac infirmitate eſt facilis. D.d. Et iſtę quęſtiones ambiguę, &c.i. & qui ambigit in ſimilibus quæſtionibus, & dubitat vtrum illud, quod ſani cõprehendunt, eſt verum, aut illud, quod infirmi comprehendunt, & etiã illud, quod apparet ex remoto, aut illud, quod apparet ex propinquo, ſimiliseſt dubitanti vtrum nos cùm dicimus hoc, ſcimus in ſomno, aut in vigilia. D.d. & vis omnium iſtarum, &c.i. & vis oĩum iſtarũ qõnũ
in eo ꝙ dãt de dubitatione, & ambi E
guitate, eſt eadẽ. Cauſa.n. ambiguitatis earum eſt eadẽ, ſ. quia opinant oĩa habere cauſas, ex quibus cognoſcuntur, & q̃runt principia, ex q̃bus demonſtrent. & ſi diſtinxerint qđ ẽ cognitũ per ſe, ab eo, qđ nõ eſt cognitũ, tunc iſte error auferet ab eis.
D.d. Q̃m autẽ nõ ſunt contenti, &c. Cõtra Sophiſtas.
i. q̃m iſte modus hoĩum non negat iſta proteruiendo, & propter gloriã ſicut faciũt Logici, ſed quia accidit eis nõ habere certitudinem. hoc.n. manifeſtum eſt ex ſermonibus iſtorum hominũ, ſed infirmitas eorũ
eſt, quia quærunt terminum in eo, F
quod non habet terminum, & demonſtrationẽ in principio demonſtrationis. D.d. Et medicinatio iſtorum eſt facilis. i. quia non quærunt iſta intendendo victoriam, & ideo quęſtione diſſoluta abſcindetur illa dubitatio ab eis. D.d. Illi autem, qui quærunt, &c.i. illi, qui dubitant in iſtis, & quærunt nõ eſt aliud niſi ad vincendũ aduerſarios, q̃rũt impoſſibile, & quod non pñt facere: quærunt deinde facere vt contingant illis ſermones contrarij. & cũ

laborãt

G laborant in hoc, ſtatim inducunt ſermones contrarios. & ideo contingit eis concluſio, quam volebant inducere ſup aduerſarios. D.d. Si aũt nõ oĩa dñr relatiue, &c. i. ſed manifeſtũ eſt ꝙ, ſi non oĩa comprehenſibilia p ſenſus ſint relatiua, ſed q̃dam eorũ ſunt p ſe, nõ in reſpectu ad ſenſum, tunc nõ oĩa apparẽtia erunt vera, ſicut iſti opinabãt. D.d qđ.n.dixim⁹ ꝙ oĩa, &c. i. contingit.n.dicentib⁹ ꝙ oẽ, quod apparet cuilibet hoĩum, ẽ verum, vt oĩa entia apud ipſum ſint relatiua. D.d. Et ideo oportet præſeruare, &c. i. & pp corruptionẽ iſti⁹
H hoĩs, & quia multum nocet in Philoſophia, oportet nos præſeruare ab iſtis q̃rentibus in hac intentione victoriã & dominiũ in diſputatione. contradicunt.n.ſibi, qm̃ dicunt ꝙ illud, qđ apparet res, non eſt illud, qđ eſt, ſed illud, qđ eſt fm videntem, & in eo tpe, in quo apparet, & ſic negãt vt res extra aĩam eſſe habeant oĩno. D.d. Et exiſtimant aliquid, &c. i. & accidit eis, cùm voluerunt dicere in aliquo quid ſit, vt dicant ſtatim in eo,
I qđ non eſt. D. declarauit qũo cõtingit hoc in eis, &d. poſſe.n.eſt vt idem appareat, &c. i. contingit. n. iſtis iudicare idẽ eſſe mel p viſum, & nõ eẽ mel p guſtũ. & ſic contradicent ſibi. D.d. & ſiſr duo oculi, &c. i. qm̃ alter oculorum fuerit diuerſus ab altero in ſitu. tunc.n. accidit eis idẽ appare re duo, qm̃ exprimit oculus, intantũ ꝙ ſitus ſit diuerſus. D.d. illisigit, qui dixerunt cãs p̃dictas hic abſcinditur ſermo Ariſ. & põt intelligi ſic. declaratũ eſt igit, ꝙ illi, q dixerunt ĩ iſtis rebus illas cãs p̃dictas, & illas rõcinationes, accidit eis vt duo cõtradicto ria vera ſint inſimul, non fm diuerſos hoies tm̃, ſed fm eundẽ hoĩem.

Iſti.n. vt reputo, nõ cõcedunt ꝙ con K
traria apparẽt eidem hoĩ in eodem tpe, & in eadẽ diſpõne. & ideo dixit, iſta apparent, & non apparẽt in eodem. fingunt.n. ꝙ contraria apparẽt inſimul, ſed non eidẽ hoĩ, & in eodẽ inſtanti, ſed duobus hoĩbus in duobus temporibus. D.d. ſed apparent contraria multotiẽs in eodẽ tpe, &c. i. ſed contingit eis vt contraria appareant multotiens in eodẽ tpe, & eidẽ hoĩ D.d. ſenſus.n. exiſtimat apud mutationẽ, &c. i. & cã erroris ĩ hoc, licet ſenſus ſit idem, & ſenſatũ idẽ eſt, quia, qm̃ viſus videt vnã rem, & qm̃ L
videt illam duo, non eſt in eadẽ diſpoſitione, cùm aũt ſenſerit rẽ eandem ĩ diſpõne eadem & eodẽ ſenſu, tunc erit vnum. & hoc intendebat, cùm dicit: & non qđ terminat, &c. i. comprehenſio aũt, quæ fit vno ſenſu, & vno modo ſenſus, & in eadem diſpõne, ẽ vera ſp, & nunq̃ diuerſat.

Cõprehenſio, q̃ fit vno ſenſu & vno modo ſenſus, & eadẽ diſpõne, eſt vera ſemper

Sed ob hoc fortaſſis his, q nõ
pp dubitationẽ, ſed oĩonis gr̃a dicunt, neceſſe eſt dicere ꝙ hoc nõ ſit verũ, ſed huic verũ. &, vt antea dictũ eſt, neceſſe eſt ad aliquid, & ad opĩonẽ, & ad ſenſum oĩa facere. Quar̃ nec factũ ẽ, nec M
erit quicquã, ſi nemo prius opinatus ſit. ꝙ ſi factũ fuit, aut erit, paret ꝙ non ad opinionem oĩa ſunt. Item ſi vnũ ad vnũ, aut ad determinatum, & ſi idem eſt & dimidium, & æquale, non tm̃ ad duplum, qđ æquale eſt. ad opĩonem itaq; ſi idem eſt hõ, & qđ opinatum eſt, non eſt hõ, ꝙ opinatur, ſed quod opinatum eſt. Quòd ſi vnumquodq; ad illud erit, qđ opinat, ĩfinita ſpẽ ꝙ opĩ

natur

A natur erit. Quòd igitur omniũ certiſſima opinio eſt non eſſe ſimul veras oppoſitas dictiones, & quid illis, qui ſic dicunt accidat, & cur ita dicunt, hęc demũ dicta ſint. Cum vero impoſſibile ſit contradictionem ſimul de eodẽ verificari, patet ꝙ neq; cõtraria ſimul eidem ineſſe contingit. cõtrariorũ enim alterũ non minus priuatio eſt. ſubſtantiæ vero priuatio negatio à quodã determinato genere eſt. Si ĩpoſſibile itaq; eſt ſimul affirmare, B & negare vere, impoſſibile eſt ẽt contraria ſimul ineſſe. ſed aut ambo ſm aliquid, aut alterum ſm aliqd, alterum ſimpliciter.

Inter contradictionem non dari medium. Cap. 5.

AT vero nec inter cõtradictionem poſſibile eſt qcquam mediũ eſſe, ſed neceſſe eſt dicere, aut negare vnũquodq; de vno. Manifeſtum autẽ eſt primo quidẽ definiẽtibus quid verum, quidue falſum eſt. dicere nanq; ens nõ eẽ, aut hoc C eſſe, falſum: ens autẽ eſſe, & nõ ens non eſſe, verum eſt. quare & qui dicit eſſe, aut non eſſe, verum dicet, aut mẽtietur. ſed nec ens dicitur nõ eſſe, aut eſſe, nec non ens. Item mediũ inter contradictionẽ, aut erit quẽadmodum fuſcum inter album & nigrum, aut quẽadmodum neutrum inter hominẽ & equum. Si itaq; ita eſt, non mutabitur profecto. ex non bono nanq; in bonum mutatur, aut ex hoc in non bonum. nunc vero ſemper D apparet. non.n. eſt mutatio, niſi ad oppoſita & media. ꝙ ſi ẽ medium, ẽt ſic aliqua erit in albũ non ex non albo generatio. nũc autem non videtur. Itẽ oẽ intellectuale, aut intelligibile mens aut affirmat, aut negat: hoc vero ex definitiõe patet, cùm verum dicat, aut mentiatur. cùm .n. ſic componens dicat, aut neget, verum dicit: cum vero ſic, mentit. Itẽ in oĩbus cõtradictionibus eſſe oportet, niſi oratiõis gratia dicat. quare neq; verum E dicet aliquis, neq; non verum, & præter ens & non ens. quare ẽt præter generationem & corruptionem trãſmutatio aliqua erit. Item in quibuſcunque generibus negatio contrarium inducit, in his ẽt erit, vtputa in numeris, nec impar, necnõ impar, numerus. ſed impoſſibile eſt. ex definitione autem eſt manifeſtũ. Item in infinitũ procedet, et entia non ſolum ſexquialtera, ſed ẽt plura erunt. rurſus nanq; hoc negare erit ad affirmationem et F negationem. & hoc quicq; erit. ſubſtantia nanq; eius eſt alia q̃dam. Item, cũ aliquo interrogãte, an album eſt dicat ꝙ non, nihil aliud negauit niſi ipſum eẽ, ipſum vero nõ eſſe negatio eſt.

Et dignum eſt vt cogantur ad dicendum hoc, qui non dicunt ambigendo, ſed diſputando tantum, quod hoc non eſt verum, ſed verũ per hoc. & ſicut prius fuit dictũ,

neceſſe

G neceſſe eſt vt dicens hoc, faciat omnia relatiua ad exiſtimationē, & ſenſum eſſe. Ergo non fuit aliquid, nec erit ſi aliquis prius non exiſtimauerit. & ſi res ſunt iam generatæ aut erunt, manifeſtū eſt quòd non oīa referuntur ad exiſtimationem. Quoniam aūt refertur vnum ad vnum, & ad terminatū, & ad idem, & ſimiliter duplū, & æquale, et nō refertur æquale ad duplū. & cū hoc, ſi refertur homo, & exiſtimant per illum ad ſuā exiſtimationē ad illud, quod exiſtimatur, et finxerunt ambo idem, tunc illud, quod exiſtimat, nō eſt hō, ſed exiſtimatur per illū ēt. Et, ſi vnaquæq; rerū refertur ad illud, quod exiſtimatur, tunc illud, quod exiſtimatur, refertur ēt ad res infinitas in forma. Iſte igitur eſt ſermo noſter in iſtis ſermonibus ſuis, & quare ſermo eorū eſt hmōi. Et, ſi eſt impoſſibile vt duo contradictoria vera I inſimul ſint in eodē, manifeſtū eſt, quòd impoſſibile vt contraria ſint inſimul in eodem etiam. alterum enim eorū eſt non eſſe. & non eſſe nō eſt minus ſubſtantia, & nō eſſe eſt negatiuū de aliquo genere terminato. Et ſi impoſſibile ē dicere, quòd affirmatio & negatio ſunt inſimul, rectū videtur vt ſit impoſſibile vt contraria ſint inſimul. & forte dicetur aliquid ex vtroq;, & forte alterū eorū dicet mō ſimplici. Et etiā impoſſibile eſt vt aliquid K ſit inter duo cōtradictoria, ſed neceſſario aut affirmatiua, aut negatiua altera earum erit de aliquo vno, poſtquā verū & falſum prius determinantur. Dicere.n. quòd ens nō eſt, aut illud, quod nō eſt, eſt, falſum: & dicere, quòd illud, quod nō eſt, nō eſt, ē verū. dicēs igitur quòd hoc eſt, & nō eſt, veridicat & falſat: & dicēs hoc nō dicit quòd ens nō eſt, neq; illud, quod non eſt. Et ēt ſi aliquid eſt inter contraria. v. g. L pallidum inter album & nigrum. et hoc erit verū in homine. Quoniā ſecundum hanc diſpoſitionem erit tranſmutatio. & videtur quòd illud, quod tranſmutatur in bonum, aut hoc in eo, quod nō eſt bonū. & hoc nō eſt manifeſtū modo, quoniā non eſt tranſmutatio, niſi ad res oppoſitas in ſitu, & media etiā. ſi igitur mediū fuerit ſecūdum hanc diſpoſitionem, tunc erit aliquid, quod tranſmutatur in albū ex non albo. M & hoc non videtur modo. Et etiā omne cogitatum, & intellectū aut affirmatur, aut negatur. & hoc manifeſtū eſt ex definitione, vtrū ſit verum, aut falſum. quoniam, cū conuenerit aut affirmatiue aut negatiue, erit verum: cùm autem non conuenerit erit falſum. Et etiā oportet vt illud ſit in omnibus contradictorys, ſi non fuerit dictus ſermo tantum. & ſi hoc, continget vt

aliquis

A *aliquis non veridicet, neq; credatur etiam. & erit hoc in ente & non ente etiã. & erit trãſmutatio alia à generatione & tranſmutatione. Et oportet ẽt vt hoc ſit in omnibus generibus, in quibus accidit cõtrarium ex negatiua, v.g. in numeris, & vt in eis ſit numerus, neq; par, neq; impar: quod eſt impoſsibile. Et eſt manifeſtum, quòd de numero proceditur in infinitũ, & erunt res non totum, neq; medietas tantum. Et cùm quæritur ſi eſt albũ, et dicit quòd nõ eſt aliud, tunc dicet negatiua, non quia eſt negatiua, aut quæ non eſt.*

B

27 Et rectũ eſt vt qui non dicit hũc ſermonem propter dubitationes cõtingentes ei, & ambiguitatẽ, ſed dicit proteruiendo & cõtradicendo, ſ. hoc non eſſe verum, vt cogatur ad dicendum impoſſibile cõtingens ei prius. D. dedit illud impoſſibile, & d. & ſicut prius fuit dictũ, &c. id eſt cõtingit enim dicẽti hoc, vt omnia entia ſint relata ad ſenſum, & ad cognitionem. & hoc intendebat, cùm d. ad exiſtimationẽ. D. d. Ergo nõ fuit aliquid, &c. i. & contingit huic ſermoni hoc, ſ. q; nunquam fuit aliquid, & nunq; erit, ſi aliquis prius nõ exiſtimauerit illud. & d. hoc, quia entia ſm opinionem hanc non erũt præter exiſtimationes hominum.

C

D. d. &, ſi res ſunt iã generatæ, &c. i. ſed, quia manifeſtum eſt aliqua generata eſſe, & exiſtẽtia extra animã, licet aliquis nunq; exiſtimauerit in eis aliqua exiſtimatione, manifeſtũ eſt q; entia nõ ſunt exiſtimationes. tunc enĩ nulla generatio eſſet oĩno: & tunc loquens loquendo, ſi aliquis nõ exiſtimaret ipſum eſſe, nõ eſſet. D. d. Qm̃ aũ refert vnũ ad vnũ, &c. ideſt & ẽt, ſi oĩa entia ſunt relatiua ad exiſtimationes hominũ, & relatiuum refert ad aliquid terminarũ, neceſſe eſt vt hõ, ad cuius exiſtimationem referunt entia, ſit ens p ſe, & non relatiuum oĩno. D. d. & cum hoc, &c. i. ſi igitur hõ exiſtimãs non eſt ens p ſe, ſed relatiuum ad ſuã exiſtimationẽ, tunc ẽt exiſtimatio erit relata ad aliquã exiſtimationem. & hoc procedet in infinitũ. & hoc intendebat, cũ d. Et ſi vnaquæq; rerũ refertur. &c. D. d. Iſte igitur eſt ſermo, &c. i. iſtis igit ſermonibus cõtradicemus, & demõſtrabimus cauſas erroris eorũ. D. d. Et, ſi eſt impoſſibile, &c. i. cũ manifeſtũ eſt p ſe, & cõceſſum apud negãtes illud per iſtos ſermones p̃dictos, manifeſtũ eſt, q; impoſſe eſt q; affirmatiua & negatiua congregent in eodẽ: ergo & impoſſibile eſt vt duo cõtraria congregent in eodẽ. Et cauſa in hoc eſt, quia alterũ duorũ contrariorũ eſt priuatio alterius. & iſtud, inquantũ eſt oppoſitũ enti, non eſt minus q; non eſſe, quod opponit ſubſtantiæ. Et in alia trãslatione loco huius dicit: cõtrariorũ aũ alterũ eſt nõ eſſe nõ contradictoriorũ, nõ eſſe enim eſt ſubſtantiæ. D. d. & non eſſe eſt negatiuum de aliquo genere terminato, i. & cauſa in hoc, q; iſtud nõ eſt æquale ad nõ eſſe, qd eſt in ſubſtantia, in hoc q; impoſſe eſt vt ſit cũ illo, cuius eſt. D. d. & ſi impoſſe eſt vt affirmatio et negatio, etc i. quia contrariũ eſt negatio ꝓpria alicuius generis, ſicut eſt diſpõ in priuatione ſubſtantiæ. qm̃ quicquid negatur à

D

E

Alterum duorũ cõtrariorũ eſt priuatio. Idẽ 2. Phy. cõ. 150. & quæ ibi.

F

ſpecie,

G ſpecie, ſ. negatione ſimplici, negabit̃ à ſpecie, ſcilicet negatione ꝓpria.

D.d. & forte, &c. i. ſed forte vtraq; inuenietur in eodem. & hoc erit in contrarijs habentibus medium, ſed in potentia, ſicut albedo & nigredo inueniunt̃ in pallore, ſed nõ in actu, nec perfecte. D.d. & forte alterum eorũ dicet̃ modo ſimpliciter & forte alterũ inuenietur in re ſimpliciter, ideſt perfecte. & tunc nõ inuenietur in eo alterũ, niſi in diuerſis tẽporibus. Et in alia translatione loco totius iſtius eſt aliud manifeſtius ſic: & ſi impoſſe eſt vt inſimul negetur,

H & affirmetur. impoſſe eſt enim vt cõtraria ſint inſimul, ſed qñq; hoc, & qñq; hoc. D.d. Et etiam impoſſibile eſt vt aliquid ſit inter duo contradictoria, poſtq̃ inuenitur verũ & falſum, i. quia definitio veri eſt illud, quod nõ eſt falſum: & definitio falſi eſt illud, quod non eſt verum: vnde manifeſtum eſt ex hoc, ꝙ congregẽtur in eodem eſt impoſſibile. D.d. Dicete enim ꝙ ens nõ eſt, &c. ideſt & cùm declaratũ eſt, ꝙ definitio veri ẽ diuerſa à definitione falſi, tũc qui dicit in eo, quod eſt, ꝙ non eſt, falſat, & qui dicit in eo, quod nõ

I eſt, ꝙ eſt, falſat etiam. Et intẽdit, per verũ eſſe, ſiue affirmatiuum ſiue negatiuũ eſt, illud, quod eſt extra animam, ſm ꝙ eſt in anima: falſum autem, ſi econuerſo. D.d. dicens igitur, ꝙ hoc eſt & non eſt, vetidicat, & falſat, i. cùm impoſſe eſt ꝙ verum & falſum congregentur in eodem, tunc dicens in aliquo ꝙ eſt hoc, aut nõ eſt hoc neceſſario, aut veridicat, aut falſat. qñ, ſi illud, quod veridicauerit, fuerit ſm id, qđ eſt extra animam, ſiue eſſe ſiue non eſſe erit verum, ſin aũt falſum. D.d. & dicens hoc, non erit, &c. i. & qui hoc opinatur, non opinatur ꝙ ens eſt nõ ens, & neq; ꝙ nõ ens, eſt ens. D.d. Et ẽt, ſi aliq̃d eſt inter contraria, ſicut pallidum, &c. i. & ſi cõtraria habent medium, tunc inter hominẽ & non hominem erit medium. D.d. Qñ ſm hanc diſpoſitionem erit tranſmutatio, &c. i. & ſi inter hominẽ, & eius priuationem eſt medium: & oppoſita, inter quę eſt medium, ſunt illa, quæ tranſmutantur adinuicem, tũc erit tranſmutatio ex non eſſe in eẽ, v. g. vt ſit tranſmutatio ex non bono ad bonum, & ex bono ad nõ bonum. D.d. & hoc non eſt manifeſtum, &c. i. qñ cognitũ eſt primũ, ꝙ trãſmutatio eſt ex oppoſitis, quorum vtrũq; eſt ens, & quæ maxime diſtant in eſſe, aut ex medijs, q̃ ſunt inter illa. D.d. ſi igitur mediũ fuerit ſm hanc diſpoſitionem, &c. i. ſi igitur medium fuerit inter affirmationem & negationem, tunc mutatio eius, quod mutat̃ ad album, non erit ex albo, ſed ex nigro, & ex priuatione albi. & hoc eſt impoſſe, ſ. vt nõ eſſe alteretur in eſſe, & eſſe in nõ eẽ.

K D.d. Et etiam oẽ cogitatum, &c. i. & ẽt manifeſtum eſt, ꝙ omne imaginatum, aut affirmatur de eo aliquid, aut negatur de eo aliquid, aut ipſum affirmabitur, aut negabitur.

D.d. & hoc manifeſtum eſt ex definitione. &c. i. & manifeſtabit̃ ex definitione veri & falſi ꝙ non habent medium. D.d. qñ, cùm conuenerit, &c. i. qñ, cùm conuenerit affirmatiue, aut negatiue, illud, q̃od eſt extra animã, erit verum: & ſi non conuenerit, erit falſum. D.d. Et ẽt oportet vt illud ſit in omnibus, &c. ideſt, & ẽt ſi fuerit neceſſe vt inter cõtradictoria ſm affirmationem &

L Cognitũ primũ, ꝙ trãſmutatio eſt ex oppoſitis, ex medijs inter ipſa Idẽ. 1. Phyſ. à. 43. vſq; ad 50. & 1. de Gen. 50. Idẽ. Met. 23. 2. de A. cõ. 44. Phyſ. 6. 2. Met. tex. cõ. 1.

M

nega-

A negationem ſit medium, oportet vt hoc ſit in omnibus contradictorijs. quod enim inuenitur in aliquo naturaliter, nõ inuenitur in quodam eius, & quodam non: niſi hoc ſit verbis tantum, non ratione. Deinde d. & ſi hoc, continget vt aliquis non veridicet, &c. i. & ſi contradictoria habeant medium, continget vt nullus homo veridicet in altero cõtradictoriorum & falſet in altero. ſed poteſt falſare in ambobus, ſicut in duobus oppoſitis, quæ habent medium. Deinde d. & erit tranſmutatio alia à genetatione & corruptio-

B ne. i. & continget ſecundum hoc vt alia tranſmutatio ſit a trãſmutatione, quæ dicitur generatio, & vniuerſaliter ab alijs quatuor tranſmutationibus. & in alia translatione eſt inter generationem & corruptionem. Deinde d. Et oportet etiam vt hoc ſit in omnib⁹ generibus, &c. i. & contingit ſecũdum hanc diſpoſitionem, vt inueniatur inter contraria, quorum vnũ eſt vis affirmatiuæ, & negatiuæ, adeo ꝙ inter parem & imparem ſit numerus neuter. Deinde d. Et eſt manifeſtum, &c. i. & hoc eſt impoſſibile: quoniã,

C ſi inter parem & imparem fuerit numerus, tunc ille numerus diuidetur in parem & imparem, ĩter quos erit numerus neuter. & ſimiliter ille neuter diuidetur, & ſic in infinitum. Deinde d. & erunt res non totum, neque medietas tantum. & in alia translatione ſic: & non erit numerus medietas totius tantum, nec alij modi etiam, & iſte ſermo eſt difficilis ad intelligendum. Et per hoc intendit, vt mihi videtur, ꝙ ſecũdum hunc ſermonem contingit vt natura numeri diuidatur in infinitum,

Dd inueniatur in aliquo naturaliter ſi ſit in quo dã eius, & quodã nõ. Idé. 2. Cœ. cõ. 59 & 1. Poſt. t. c. 8.

Documẽtum.

ſicut quantitas continua diuiditur D in medietatem, ſ. ꝙ cùm poſitũ fuerit aliquod totum continuum, diuidetur ĩ duo media, & vtraq; medietas illarum diuidetur etiam in duo media, & ſic in infinitum. & eſt manifeſtum, ꝙ numerus nõ diuiditur ſic ſemper. hoc enim non inuenitur niſi in continuo. D. d. Et cùm quæritur, ſi eſt album, &c. i. & ille, à quo q̃ritur in aliquo, quod eſt album, & dixerit ꝙ non eſt aliud, concedit ꝙ non eſt aliud ab albo. & iſta eſt conceſſio, ꝙ affirmatiua, & negatiua nõ habent medium.

Aduenit autem quibuſdam E opinio iſta, ſicuti cæteræ quoque præter communem opinionem ſunt. cùm enim non poſſint contentioſas rationes ſoluere, cedunt rationi, aſſentiuntq; verum eſſe quod ſyllogizatum eſt. Quidam itaque ob talem cauſam dicunt. quidam vero, propterea quòd omnium cauſam quærunt, principium vero ad hos omnes ex definitione. fit autem definitio ex eo, quòd neceſſarium eſt aliquid eos ſignifi

F care. ratio enim cuius ſignum eſt nomen, definitio fit. Videtur autem Heracliti quidem opinio, omnia eſſe & non eſſe dicens, vera omnia facere. Anaxagoræ vero, eſſe aliquod contradictionis medium, quare omnia falſa. cùm enim miſcentur, neque bonum, neque non bonum eſt illud miſtum. quare nihil eſt dicere verum.

Rõ, cui⁹ ſignũ é nomen, é definitio.

G *Contra eos, qui omnia falſa, aut qui omnia vera eſſe dicebant. Et contra eos etiam, qui omnia quieſcere, aut moueri dicebant.*

Cap. 6.

HIs autẽ determinatis, manifeſtum ẽ ꝙ illa quoꝙ, quæ vno modo, & de oĩbus dicuntur, ĩpoſsibile eſt eſſe, vt quidam aiunt. quidã qdem, nullum dicentes verum eſſe. nihil. n. prohibere ita cuncta eſſe aiunt, vti diametrum cõmenſurabilem eſſe: quidã vero oĩa vera. ferè. n. rationes eorũ eædem, quæ & Heracliti ſunt. Qui. n. dicit ꝙ oĩa vera & oĩa falſa, etiam ſeparatim vtranꝙ harũ orationum dicit. quare, ſi hæc impoſsibilia ſunt, illa quoꝙ impoſsibilia eſſe neceſſe eſt. Itẽ patet ꝙ cõtradictiones ſunt, quas non poſsibile eſt ſimul veras eſſe, neque falſas: etſi id videri poſsit magis contingere ex iã dictis. Verũ ad oẽs tales orationes petere oportet, vt in ſuperioribus ſermonibus dictũ eſt, non ſi ſit aliqd aut I non ſit, ſed ſi aliquid ſignificat, quare ex definitione diſputandum eſt accipientibus quid verum quidue falſum ſignificat.

Et cõtingit iſta exiſtimatio hominibus ſicut aliæ opiniones mirabiles. quia non potuerunt diſſoluere ſermones aduerſariorũ, & ideo dixerunt ſermones illorum, & verificauerunt argumentationes illorum. Quidam igitur dicunt iſtos ſermones propter iſtam cauſam. & quidam, quia quærunt rationẽ K *in omnibus rebus, & principium in omnibus iſtis rebus erit ex definitione. et definitio eſt illa, quæ ſignificat rem neceſſario. & definitio eſt illa ratio, quam nomẽ ſignificat. Et videtur quòd ſermo Heracliti affirmat quòd omnia ſunt vera, & quòd non omnia ſunt vera. Sermo autem Anaxagoræ affirmat aliquid eſſe inter duo extra contradictoria. omnia igitur ſunt falſa. quoniam, cùm admiſcen* L *tur, mixtum non erit bonum, neque non bonum. ergo impoſsibile eſt vt aliquid dicatur vere.*

Et, cum iſta ſint diſtincta, declaratum eſt quòd impoſsibile eſt vt res ſint illa, quæ dicuntur eodẽ modo, & neq; quæ dicuntur de omni, ſicut quidam dixerũt. quidã enim dixerunt quòd nihil eſt verum, & nullum, Album in Græco. iſti ſermones ſunt ſicut ſermones Heracliti. Qui enim dicit eos eſſe ve- M *ros et falſos. non diuidit inter iſtos duos ſermones, & dicit vtrunque eſſe. & , cùm illa impoſsibile eſt vt ſint iſta, & manifeſtum eſt quòd impoſsibile ẽ. Et hoc declarabitur etiam ex hoc, quòd contradictoria ſunt illa, quæ impoſsibile ẽ vt ſint inſimul vera, aut falſa oĩa: etſi exiſtimetur ex prædictis hoc eſſe impoſsibile. Sed oportet vt ſint cõtradictiones ſuper oẽs, qui ſunt, ſicut*

iſti

A *iſti ſecũdum quòd prædictum fuit in ſermonibus prædictis aliquid eẽ & non eſſe, ſed ſignificat aliquid. & tunc diſputabimus cum eis ex definitione, cum ĩuenerimus quid ſignificat verum.*

28 Ideſt, & accidit iſta exiſtimatio mirabilis quibuſdã hominibus, ſicut accidunt aliæ opiniones mirabiles, q̃ nõ exiſtimãtur dici ab aliquo homine. & ex hoc, q̃a non potuerũt diſſoluere qõnes hominum quærẽtium & dicentium hanc opinionẽ
B eſſe, & ideo dixerunt ſermones eorum. i. & ideo opinati ſunt hãc opinionem, & ſtuduerunt in confirmãdo & uerificando argumẽtationes eorum Deinde. d. Quidã igitur dicunt, etc. i quidam igitur dicebant iſtos ſermones proprer dubitationes cõtingentes eis. & quidã ꝓpter hoc opinabãtur ꝙ neceſſe eſt, ſi uerum ſit, ut oĩa habeant definitiones naturales: & cùm uiderunt ꝙ ſenſibilia non habent definitiones naturales, negant ſcĩam. & innuit Heraclitũ. D. d. & ꝓincipium in omnibus iſtis reb' erit ex definitione. i. & prin
C cipium diſputationis cũ iſtis in omnibus iſtis ſermonibus erit ex uerificatione definitionum, ſm ꝙ res diuerſæ habent diuerſas definitiones. quoniã, ſi hoc conceſſerint, deſtruẽtur ſermones eorum. &, ſi hoc non conceſſerint, diſputatio cum eis deſtruetur. quoniã, ſi definitiones nõ ſunt, nomina non erunt. & ſic auferetur ſermo. D. d. & definitio eſt illa, &c. i. & definitio eſt illa, q̃ ſignificat illud, quod nomẽ ſignificat'. ſermo. n. qui ſignificat illud, eſt definitio neceſſario. & hoc eſt in ſ̃ecieb' & non in indiuiduis, & d. hoc ad de- D
clarandum ꝙ, cũ fuerit conceſſum, ꝙ ſpecies habent nomina propria, continget vt habeat definitiones ꝓprias, & neceſſarias. &, cùm ita fuerit, definitio affirmatiuæ erit alia à definitiõe negatiuæ. & ideo impoſſibile eſt vt affirmatiua & negatiua ſint idem, & vt quidlibet ſit in quohbet: quemadmodum impoſſibile eſt etiam vt oẽs ſcientiæ ſint falſæ. non. n omnia ſunt ſemper in tranſmutatione, ſicut finxerũt exiſtimãtes ꝙ nulla res habet definitionẽ neceſſariã ꝓpter hoc, ꝙ ſemper ſunt in tranſmutatione. D d. Et videtur ꝙ ſermo Heraclĩti, &c. ideſt, & videtur ꝙ ſequitur ex ſermone Heracliti, in quo dixit, ꝙ omnia ſunt ſemper in tranſmutatione, ꝙ oẽs ſermones ſunt veri, & oẽs etiã ſunt falſi, non tamẽ ꝙ oẽs ſunt falſi, ſicut fingebat Heraclitus. trãſmutatio. n. media eſt inter eſſe & non eſſe. & ideo tranſmutatum põt dici ens & non ens, & erit ens & nõ ens inſimul. motus. n. cõponitur ex eſſe & nõ eſſe, & ideo deſcribit' ſic, motus eſt pfectio eius, quod eſt in potẽtia, in eo ꝙ eſt in potentia. D. d. Sermo autẽ Anaxagoræ, &c. i. quia medium eſt neu
F trum extremorum, & Anaxagoras dicebat mixtum eſſe quod non eſt ens neq; non ens, videbatur dicere medium inter ens & non ens. D. d. omnia igit' ſunt falſa, &c. i. qm̃ affirmatiua & negatiua falſant inſimul in mixto, quapropter oẽs exiſtimationes erunt falſæ. D. d. Et, cùm iſta ſint diſtincta, &c. i. declaratũ eſt igit' ꝙ impoſſe eſt vt res ſint particulares aut vĩes, ſicut quidã dicebãt, ꝙ nullum eorum eſt verum. & ꝙ omnia ſunt falſa. Et inuenim' in vno loco

Tranſmutatio eſt media inter eſſe & non eſſe.

Motus cõponit' ex eſſe & nõ eſſe. 3. Ph. t. c. 6.

G aliter in alia translatione ſic. illa autem omnia ſunt vera, ideſt declaratum eſt igitur, ꝙ ſermo dicentis, ꝙ oĩa ſunt falſa eſt falſus: & ſimiliter ſermo dicentis, ꝙ omnia ſunt vera. Et videtur mihi, ꝙ diminuitur etiã à libro hoc, ſcilicet ꝙ cũ falſum eſt omnia eſſe falſa, & omnia eẽ vera: ergo falſum eſt dicere omnia eſſe falſa & vera inſimul: ſicut ſermo Heraclíti. D.d. Qui enim dicit, &c. i. qui enim dicit hoc, congregat duos ſermones, & non reputat eos eẽ contrarios. D.d. & cũ illa impoſſe ẽ, &c. ideſt impoſſibile eſt vt vera ſint falſa. vel e contra. D.d. Et hoc declarabitur etiã, &c. i. & dicere in eis, quæ ſunt vera & falſa inſimul, declarabitur ex hoc, quod diximus, & declaramus quòd duo contradictoria diuidũt verum & falſum, & ꝙ neceſſe eſt vt alterum ſit verum & alterũ ſit falſum: licet exiſtimetur de prædictis dubitationibus hoc eſſe poſſibile, ſ. ex dubitationibus dicẽtium quòd omnia cõtradictoria ſunt vera. D.d. Sed oportet vt ſint, &c. ideſt ſed oportet, cum voluerimus diſputare cum iſtis in iſtis tribus opinionibus, ponere cum eis pacta, q̃ aut
I negabunt, aut ſuſtinebunt, ſicut fecimus prius quęrendo ab eis, vtrum dicere in aliquo ꝙ eſt & ꝙ non eſt, vtrum ſcilicet alterum iſtorum dicere ſignificet intentionem, quę habet definitionem aliam à definitione intentionis, quam ſignificat alterum, aut neutrum ſignificet intentionem. Si igitur conceſſerint, ꝙ ſignificant aliam intentionem, quæremus ab eis de illa intentione, & diſputabimus cũ eis. & ideo dixit: ſed ſignificat aliquid, &c. i. cũ igitur cõceſſerint quòd dictiones ſignificãt res terminatas, diſputauimus cum eis de definitionibus, ſcilicet de definitionibus veri & falſi. K

† { Si autem nihil aliud eſt, q̃ quod verum eſt affirmare, aut quod negare falſum ẽ, } impoſſibile eſt omnia falſa eſſe. neceſſe eſt enim alteram cõtradictionis partem veram eſſe. Item, ſi omne aut affirmare, aut negare neceſſe eſt, impoſſibile eſt vtraque falſa eſſe. altera enim contradictionis pars falſa eſt. Accidit autem, quod etiam publice fertur, his omnibus orationib⁹ eas ſe- L
H ipſas perimere. quę. n. omnia vera dicit, contrariam quoq; ſibi orationẽ veram facit: quare ſuã ipſius nõ veram. cõtraria nãq;, dicit eam non eſſe veram. quæ vero oĩa falſa, & hæc ſeipſam. Quòd ſi excipiant illa quidem contrariam, ꝙ ſola nõ vera eſt, hæc vero ſeipſam, quod ſola nõ falſa, nihilominus infinitas accidit eis petere orationes ueras, & falſas. qui enim dicit veram orationem eſſe verã, cõſentit huic, ꝙ vera eſt. hoc vero in infinitũ M
procedet. Clarum autem eſt, ꝙ nec illi, qui omnia quieſcere dicunt, verum dicunt, nec q omnia moueri. Etenim, ſi oĩa quidem quieſcunt, ſemper eadem vera, & falſa erunt. apparet aũt hoc tranſmutari. qui enim hoc dicit, aliquando ipſe nõ erat, & rurſus non erit. Si vero oĩa mouentur, nihil erit verum. cuncta ergo falſa. ſed demõſtratum eſt hoc impoſſibile eſſe. Itẽ neceſſe

† Si aũt nihil aliud verũ ſignificat, q̃ affirmare vel é negare & f tium ſit

eſt

A eſt ens trãſmutari. ex aliquo nãque ad aliquid tranſmutatio. At vero nec omnia quieſcunt, aut mouentur aliquando, ſemp vero nihil. Eſt enim quidã, quod ſemper mouet ea, quæ mouentur. & primum mouens, ipſum immobile eſt.

Dicamus igitur, quòd non eſt verum aliquid, niſi quòd, cum affirmatiua ſit vera, & negatiua ſit falſa, impoßibile eſt igitur vt omnia ſint falſa. quoniam neceſſe
B *vt alterum duorum extremorum contradictionis ſit verum. Et etiã, ſi affirmatiua & negatiua dicuntur de omnibus rebus neceſſario, neceſſe eſt vt non omnia ſint vera. quoniam alterum duorum extremorum contradictorie eſt falſum. Ablatio in Græco. Et in alia tranſlatione inuenitur loco huius diminuti ſic. Sed qui dicit contraria eẽ, exiſtimat quòd omne, quod dicit,*
C *eſt verum, & quæ ſunt contrariorum omnia ſunt falſa. & ipſe veridicat ſe. Si ergo deſtruunt ſermones contrarios, neceſſe eſt ſermonẽ non eſſe: & ipſe affirmat ſuũ ſermonem, qui non eſt falſus. & hoc quod accidit non eſt diminuens, ſi fuerit queſitum ab eis omnia infinita vera & falſa. & qui dicit in ſermone quòd eſt verus, illud quod dicit, eſt verum. & hoc procedit in infinitum. Manifeſtum eſt igitur, quòd neque qui dicit quòd om* D *nia ſunt vera, dicit verum, neque qui dicit quòd omnia mouentur. Quoniam, ſi omnia mouentur, & ſemper ſunt idem, quoniam videtur hoc tranſmutari, & ille, qui dicit quòd non, quia dicimus quod non eſt, erit. Et etiam impoßibile eſt qui dicit quòd omnia, & nihil eſt verũ. omnia igitur ſunt falſa. Et etiam declaratum eſt hoc eſſe impoßibile. neceſſe eſt enim ens tranſmutari, & tranſmutatio eſt* E *ex aliquo. Neque, ſi etiam quieſcant, & mouentur. Et poſt album in Græco.*

Dicit: &, cùm conuenerint no- 29
biſcum in hoc, ꝙ nomen contrariorum ſignificat aliquid terminatũ, & eſt ꝙ verum ſit illud, cui opponitur falſum, dicemus eis nihil aliud eſt verum, niſi ꝙ, cũ affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falſa: quoniã impoſſibile eſt eſſe alicuius, & non eſſe congregari inſimul in eodem tempore. Deinde dicit: impoſſibile
F eſt igitur, vt omnia ſint falſa, &c. i. impoſſibile eſt igitur dicere, ꝙ omnes ſermones ſint falſi. alterũ enim extremorum cõtradictorij neceſſe eſt vt ſit verũ. Deinde dicit: Et etiã, ſi affirmatiua & negatiua, &c. i. ſed ꝙ opinatur ꝙ omnia oppoſita ſunt vera, opinatur cum hoc ꝙ contradictorium iſtius eſt falſum. & cũ hoc etiam credidit, ꝙ omnia oppoſita ſunt vera: ergo cõtradicit ſibi in ſermone dicenti quòd omnia oppoſita ſunt vera. oppoſitum. n. iſtius nõ eſt verũ apud ipſum. Deinde dicit.

G Si ergo deſtruunt, &c. i. ſi ergo dicẽtes, quòd omnia oppoſita ſunt vera deſtruunt ſermonem oppoſitũ iſti, & eſt, quòd nihil eſt verum, manifeſtum eſt quòd ſermo, dicẽs quòd omnia ſunt vera, non eſt verus. dicens enim quòd omnia oppoſita ſunt vera, aut falſa, non confirmat ſuum ſermonem, niſi per hoc, quòd ſermo oppoſitus iſti eſt falſus. Et hoc intẽdebat, cùm dicit quoniam qui affirmat ſuum ſermonem, ſecũdum quòd eſt nõ falſus. i. quoniam qui verificat ſuum ſermonem, non verificat illum, niſi per hoc, quòd
H eſt falſus. qui enim ponit quòd omnia oppoſita ſunt vera, accidit ei vt non omnia ſint vera. & qui ponit quòd omnia ſunt falſa, accidit ei vt non omnia ſint falſa. D. d & hoc, quod accidit, non eſt diminuẽs, &c. ideſt, & quod accidit iſtis hominibus de hoc, quòd concedunt contradictorium eius, quod poſuerũt, non prohibet, cùm quæſitum fuerit ab eis de definitione veri, vt concedant ſermones oppoſitos eſſe veros, & falſos infinitos. Deinde declarauit quomodo cõtingit eis hoc de definitione veri, & d. & qui di-
I cit in ſermone, &c. ideſt, quoniam qui opinatur in aliquo ſermone q̃ eſt verus, opinatur quòd iſta opinio eſt vera, & opinatur in iſta ſecunda opinione, quòd eſt vera, & ſic in infinitum, & vnaquæque iſtarum opinionum quòd eſt vera, & quòd oppoſitum vnuſcuiuſq; eſt falſum opinatur enim ſermones falſos eſſe infinitos, cum hoc quòd opinatur q̃ omnes ſermones ſunt veri. & hoc eſt valde improbabile, & impoſſibile. D.d. Manifeſtum eſt igitur, &c. i. & manifeſtum eſt, q̃ neque dicens quòd omnia oppoſi- K
ta ſunt vera, quia omnia entia ſunt quieſcentia, dicit verum, neque dicens quòd omnia ſunt falſa, quia omnia mouentur, dicit etiam verum. D.d. Quoniam, ſi omnia mouentur, & ſemper ſunt idem. i. & qui dicit quòd entia ſunt ſemper, non eſt verum, dicens quòd omnia ſunt vera. quoniam entia ſemper videntur quandoq; vera, cùm fuerint in aliqua diſpoſitione, & quandoque falſa, cùm fuerint in alia diſpoſitione. Deinde dedit cauſam in hoc, & d. quoniam videtur hoc trãſ L
mutari. ideſt quoniam iſtæ res particulares tranſmutantur ſemper ab vna diſpoſitione in aliam. D.d. quia dicimus quod non eſt, erit. i. quia videmus multa, in quibus dicimus aliquando, quòd non ſunt, deinde tamen erunt. D.d. Et etiam impoſſibile eſt, &c. i. & neq; eſt etiam verus ſermo dicentis q̃ omnia oppoſita ſunt falſa, quia omnia ſint mota. D.d. Et etiam declaratum eſt quòd hoc eſt impoſſibile. i. & cauſa in hoc eſt, ſ. impoſſibile vt omnia ſunt mota: quia tranſmutatio erit ex ali- M
quo quieſcente, & in aliquod quieſcens, ſ. tranſmutatio recta. D.d. Neque, ſi etiam quieſcant, & mouentur. neque eſt verum etiam vt omnia entia moueantur quandoque, & quieſcant quandoque. & intendit quòd quædam ſunt talia, & quædam ſunt quieſcentia ſemper, & quædam mouentur ſemper.

& hoc manifeſtum eſt in ſcientia Naturali. &

ſic cõpletus eſt Quartus tractatus.

8. Ph. 21 cõ. 21. vſq. ad. 27.

Ariſt.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER QVINTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vnica nonnullorum nominum multiplicitas dictorum significationes diſtinguuntur.

De Principio. Cap. I.

B PRincipiũ, hoc quidẽ dicitur illud rei, à quo quis primũ mouetur, vtputa magnitudinis, & viæ, hinc quidem hoc principiũ eſt. Ex oppoſito vero aliud principiũ eſt, illud, vnde quodque optime fiat, vt doctrinę, nõ à primo, ac rei principio aliquã do inchoãdum eſt, ſed vnde qs facilius diſcat. Aliud autẽ, à quo primo inexiſtente fit, vt nauis carina, & domus fundamentũ. animalium quoq; quidam cor, C quidam cerebrum, quidã quod cũq; tale cõtingit, putant. Aliud vero, à quo primo nõ inexiſtente fit, & à quo primo natura aptus eſt motus, & tranſmutatio inchoari. vt ples ex patre & matre, & bellũ ex cõtumelia. Aliud porrõ id, ad cuius electionẽ mouentur quæ mouentur, & mutãtur quæ mutantur, quemadmodum ciuitatum principatus, potentiæ; regna, & tyrannides principia dicuntur etiam artes, D & ex his maxime architectonicæ. Item vnde primum res cognita eſt, illud quoque principium rei dicitur. vtputa demõſtrationum ſuppoſitiones. Toties autem cauſæ quoque dicuntur. omnes nanque cauſæ principia. Omnibus igitur principijs commune eſt eſſe primum, vnde aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur. Horum vero quædam intrinſecus, quædam extrinſecus E ſunt. Quare natura quoq; principium eſt, & elementum. mẽs etiam & electio, & ſubſtãtia, & qũ cuius cauſa. multis etenim & cognitionis, & motus principium ipſum bonum, & malũ.

Initium dicitur illud, ex quo prius mouetur aliquid. v. g. principium longitudinis. Et dicitur etiam illud, ex quo melius eſt aliquid fieri. v. g. doctrina. quoniam forte nõ recipitur de principio rei, ſed de illo, de quo facilior eſt diſciplina. Et dicitur etiam illud, ex F *quo prius fit res, & eſt in re. v. g. fundamentum, nauis, & domus, & ſicut quidam dicunt cor in animali, & quidam cerebrum, & quidam aliud ſecundum exiſtimationem vniuſcuiuſque. Et dicitur etiam illud, ex quo fit res prius,* * *& eſt in re, ex qua fit initium motus, & tranſmutationis, v. g. filius a parentibus, & lis ab odio. Et dicitur etiam illud,*

* a. l. & nõ eſt in re.

Vide Auer. in Epit. Tract. 1.

Nona primo aliqñ inchoandum, ſed vnde quis facilius, diſcat.

G *propter cuius voluntatem mouetur quod mouetur, & tranſmutatur quod trãſmutatur. V.g. dominium in ciuitatibus & regnum, quæ dicuntur eſſe principia. & ſimiliter in artificys, & maxime in principys artificiorũ. Et dicitur initium etiam illud, ex quo res ſcitur primo. V. g. propoſitiones in demonſtratione. Et ſimiliter dicũtur cauſæ etiam. omnes enim cauſæ ſunt*
H *principia. Et omnia principia habent aliquid cõmune, quod eſt primũ, & ſciendum eſt quomodo eſt, & quomodo erit. Et quædam principia ſunt in rebus, et quædam extra res. Et ſimiliter natura eſt principium, & elementum etiam. & cogitatio. & voluntas, & ſubſtantia, & illud propter quid, & bonũ & largitas eſt principiũ plurium, & cognitio, & motus etiam.*

I Intẽtio. I

INtendit in hoc tractatu diſtinguere ſignificationes nominum ſm intentiones conſyderandas in hac ſcientia. & omnia iſta nomina dicuntur ſm relationem ad vnum quid modis diuerſis. & ideo expoſitio iſtorũ nominum eſt pars iſtius ſcientiæ per ſe, nõ ſicut conſuetudo eſt in ſcientia Naturali, ſ. exponere noĩa in quæſtione, ad quã hoc pertinet. qm̃ diſtinctio nominũ fuit illic ſolummodo ad diſtinguendum intentionem quæſitam ab alia intentione: hic aut eſt ad numerandum ea, de quibus conſyderat iſta ſcientia. Conſyderatio igitur de nõĩbus eſt de genere cõſyderationis in modis ſubiecti, in quo conſyderat iſta ſcientia: & ideo oportet poni p ſe. Et, cùm hoc latuit Nicolaum, videbit q̃ melior ordo eſt in hac ſcientia exponere nomen apud cõnſyderationem de intentione illius nominis, non vt ponatur pars iſtius ſcientiæ per ſe, ſicut latuit illum diſpoſitio, & ordo ſermonum logicorum in hac ſcientia, ſicut diximus in tractatu Tertio. Et quia iſta ſciẽtia primo & principaliꝫ cõſyderat de principijs entis, ſm q̃ eſt ens, incœpit diſtinguere ſm quot modos dicit̃ prĩcipium, vt ſit declaratum ei primũ, à quo deriuatur hoc nomẽ ad alia. &, quia initium eſt ex principio, diuiſit initium loco principij, & dicit. Initiũ dicitur, &c.1. & illud, ex quo fit initium tranſmutationis, quod dicitur principium, dicitur multis modis dicitur. n. illud, ex quo fit initium motus localis in longitudine: & ſicut dicitur, q̃ initium motꝰ augmenti prius erit ex magnitudine in lõgitudinem, deinde in latitudinẽ, deinde in profundũ. D.d. Et dicitur etiam, &c.1. & initium trãſmutationis, ex quo fit, non erit ex illo, quod eſt principium illius rei, ſed ex illo, ex quo fit facilius. ver. g. prĩcipium doctrinæ. eſt enim in ſcientijs aliud ab eo, quod eſt in rei veritate principium, ſicut Ariſtot. fecit in multis libris. D.d. Et dicitur etiam, &c.1. & dicitur initium prima pars generata in aliquo eorum, quæ generant̃ ex partibꝰ diuerſis. ver g. quoniam initium parietis eſt fundamentum: & initium nauis eſt lignum curuatum: & principium animalis eſt primũ membrũ generatũ in eo. ver. g. cor,

K Quòd ordo poſitus ab Ari. in tractatũ pr̃ de noĩbus ſit conuenientior illo, quẽ poſuit Nicolaꝰ Perpeticus.

3. Meth. cõ. 1.

L Quare incœperit à diſtinctione principij.

M Principium doctrinæ in ſciẽtijs eſt aliud ab eo, qđ eſt prĩcipium in rei veritate. Idẽ. 1. Hyp. cõ. 8.

A cor, aut cerebrum, aut aliud. & commune eſt huic principio hoc, quod eſt prīcipium ſm elementū, ſ. illud, ex quo fit principium rei: & primū, ex quo fit principium tranſmutationis, ſ. motus localis, & cremēti, & alterationis. Et, cùm induxit modos principiorum, ex quibus eſt res in ſubſtantia & accidēte, incœpit dicere modos principiorum agentiū, & dixit: Et dicitur etiam, &c.i. & dicitur principium generās & agens: & eſt illud, à quo fit initium generationis rei, quouſq; generatio perficiatur. v.g. generatio filij à parenti-

B bus, & litis à diuerſitate opinionū, & vſr iſta cauſa eſt agens & mouēs. Et in exemplari inuenitur, & eſt in re: & videtur mihi ꝙ eſt error ſcriptoris, & debet legi & non eſt in re. Et ſi non eſt hic error, tunc forte dixit hoc, quia eſt diſpoſitio iſtī⁹ cauſæ in rebus naturalibus, ſ. ꝙ non eſt extrinſeca ab eis. ver. g ſemen maris & fœminæ in ſpeciebus generabilibus: in artificialibus aūt & voluntarijs extra rem. ſed vniuerſalr pater & mater ſunt cauſę extrinſecę remotæ: pater tanq̄ agens, & mater tanq̄ materia. D. d. Et dicitur etiam illud, &c.i. & dicitur etiam principiū

C cauſa finalis. & iſta cauſa etiā eſt in natura, & eſt illud, propter quod fit generatio. & deſcripſit ipſum in rebus voluntarijs, quia in eis manifeſta eſt magis q̄ in naturalibus. D.d. & ſimiliter ī artificijs, &c.i. & iſtud principium quæſitum eſt in artificijs: & maxime in initio introit⁹ in artem. quoniam illud, quod homo inuenit apud ītroitum in artificio, nō inuenit ipſum primo niſi ꝓpter finē. deinde illud, quod poſt inuenietur, non inuenietur niſi propter illud, quod primo fuit inuentū propter finem. Illud igitur principium eſt principium inuentionis & generationis in rebus artificialibus & naturalibus. D.d. Et dr̄ initiū, &c.i. & hoc nomē principium etiam dicitur de principio doctrinę. v.g. de ꝓpoſitionib⁹ in demr̄atione. & iſtud eſt aliūd à principio, quod eſt principiū doctrinæ. iſtud. n. eſt prīcipiū ſcientiarum quæſitarū in arte: prædictum aūi eſt principium diſciplinæ artis, ſm ꝙ addiſcitur. & vniuerſaliter oē principium aut eſt principium in * arte, aut eſt prīcipium in eſſe. & in quibuſdam artibus accidit vt principium eſſendi ſit idem cum principijs doctrinæ, & in quibuſdam nō, vt determinatum eſt in alijs locis. D.d. Et ſiſr dicūtur, &c. ideſt & ſiſr hoc nomen cauſa dicit de oīb⁹ rebus, de quibus dixim⁹ ꝙ hoc nomen principium dicitur de eis. D.d. & omnia principia, &c.i. & oīa, quæ dicuntur de principio, dicuntur ſm comparationem ad alīquod principium in eis, quod eſt dignius dici principium q̄ illa. ſed cōparatio ad illud principiū eſt modis diuerſis ſm propinquum & remotum, ſicut eſt diſpoſitio in hoc noīe ens. D.d. & ſciendum eſt qūo eſt, & quomodo eſt i & iſtud prīcipiū intenditur ad ſciendū in hac ſcīētia quomodo eſt in ſe, & quomodo eſt primū. & iſtud principium eſt cauſa finalis. omnes enī cauſæ nō ſunt principia, niſi propter iſtud primū. D.d. Et quædā principia ſunt in rebus, &c.i. & principiorum quædam ſunt ī re. v.g. vt forma & materia, & quædā extra rē, vt agēs, & finis. D.d. & cogitatio, & voluntas, &c.i. & oīa iſta ſunt principia eorū, quorū ſunt prin-

* a.l. doctrina.

E In qbuſdā artib⁹ accidit vt principiū eēndi ſit idē cū principio doctrinę. vide. 1. Phy. cō. 8. vel & vide c. 2. 1. Phyſ.

F Oēs cauſę nō ſunt prīcipia, niſi pp primū principiū. vide. 2 Met. c. 4.

Cā agens nō é extrinſeca ī reb⁹ naturalib⁹, ſed i artificialib⁹. Pr̄ é cauſa agēs, et mr̄ é tāq̄ materia.

Vide cal. é. c. 31. 2. hyſi.

D

G principia extrinſeca ab eis, & intendit, per ſubſtantiam formam generatiuam ſibi ſimilem in ſpecie. & intendit per largitatem & bonum, & per illud propter quid idem, i. principium finale: ſed tamen non ſunt ſynonyma ſimpliciter.

De Cauſa. Cap. 2.

Vide hæc eadem. 2. Ph. tex. 28. & inde. Vide Auer. in Epi. Tra. 1.

CAuſa vero vno modo dicitur, ex qua inexiſtente aliquid fit, vt æs ſtatuæ, & argentum pateræ, & horum genera. Alia vero forma, & exẽplar. hæc autem eſt ratio ipſius quid erat eſſe, & horum genera. vt ipſius diapaſon, duo ad vnũ, & ſimpliciter numerus, & partes, quæ in ratione ſunt. Item, vnde principiũ mutationis primum, aut quietis. vt qui conſuluit cauſa, & pater prolis, & ſimpliciter faciens eius, quod factum eſt, & tranſmutatiuum tranſmutati. Item vt finis. hæc autem eſt cuius cauſa. vt ambulãdi. ſanitas. propter quid. n. ambulat, dicimus vt ſanetur. & cũ ita dicamus, putamus cauſam
I reddidiſſe. & quæcunq; inter illud mouens, & finem media fiunt. vt ſanitatis, attenuatio, purgatio, medicamenta, aut inſtrumenta. omnia etenim hæc finis gratia ſunt. differunt vero abinuicem, eò q; hæc quidem inſtrumenta, illa vero vt opera ſunt. Cauſæ itaque ferè toties dicuntur. At, cùm multifariam cauſæ dicantur, accidit multas quoq; eiuſdem non ſecundum accidẽs cauſas eſſe, vt ſtatuæ & ars ſtatuaria, & ipſum æs, nõ ſm aliud K quippiã, ſed prout ſtatua eſt: nõ tñ eodem mõ, ſed hoc quidẽ vt materia, illa vero vt vnde motus. Et inuicem cauſas eſſe, vt laborare bonæ habitudinis, hæc vero laborãdi. non tamen eodẽ modo: ſed hæc quidem, vt finis, illud vero vt principiũ motus. Itẽ, idẽ aliqñ contrariorũ cauſa eſt. quod. n. cùm adſit, alicuius cauſa eſt, idẽ cùm abſit, cauſam contrarñ nonnunquã dicimus. vt abſentiã gubernatoris, naufragñ, cuius præſentia, & ſalutis L cã erat. ambæ ãt, & p̃ſentia & p̃uatio, tanq̃ mouentes cẽã ſunt.

Cauſas a cidit ſibi inuicẽ cauſas eſſe. Idem ai quando contrano rum cauſa eſt.

Cauſa dicitur ſecundum unum modũ illud, ex quo fit aliquid, & eſt in eo, vt cuprũ in idolo, & argentum in annulo. Et dicitur alio modo forma & exemplar. & hoc ſignificat eſſe alicuius & genera eius. ſicut proportio duorũ ad vnũ attribuitur ad diapaſon, & ſimiliter omnes numeri, & partes definitionis. Et etiam dicitur alio M *modo, ſecũdum quòd eſt principiũ tranſmutationis & quietis primo. ſicut dicitur quòd ambulatio eſt cauſa agens ſanitatem, & pater filij, & vniuerſaliter agens acti, & tranſmutans tranſmutati. Et etiam dicitur alio modo tanquam complemẽtum. & hoc eſt, propter quid fit aliquid. v.g. quòd ſanitas eſt cauſa ambulationis. Si igitur q̃ ſitum fuerit à nobis quare ambulamus,*

A lamus, dicemus vt ſanemur. & hoc dicto, videmus nos reddere cām neceſſariō. & ſimiliter alia, propter quæ fit complementū per motum alterius, & eſt medium. ſicut dicitur, quòd cauſa ſanitatis eſt dieta, et ieiunīū, aut medicina, aut inſtrumenta. oīa. n. iſta adunātur ad q̄rendū cōplementū. & differunt, quoniā q̄dā ſunt tanquā inſtrumenta, & quædā tāquā actiones. Et cauſa dicitur igitur in ma-

B iori parte de iſtis modis. Quia igitur cauſæ dicuntur multis modis, accidit vt plures cauſæ ſint eiuſdē, ſed modo accidentali. v. g. idoli ars idolorum eſt cauſa, & cuprū etiam, & non per aliud, niſi per hoc, quòd eſt idolum: ſed non eſt eodem modo, ſed alterum eſt vt materia, alterum vt illud, ex quo fit motus. Et exercitium, & ſanitas ſuypſius adinuicem. exercitium. n. eſt cauſa ſanitatis, & ſanitas eſt

C cauſa exercity: ſed non eodem modo, ſed hoc tanquam complemētū, & hoc tanquam principium motus. Et etiam erit eadem cauſa rerum contrariarum. v. g. illud, quod cū fuerit præſens, cauſa alicuius, et cū fuerit abſens, illud idē forte erit cā cōtrarij. v. g. quoniā abſentia gubernatoris nauis forte erit cā deſtructiōis nauis, et p̄ſētia eius cā ſaluationis illius. et hæc ambo, ſ. p̄ſentia et abſētia ſūt cā tāquā motus.

Dicit, q̄ cauſa dicitur de materia D
ſicut dicit q̄ cuprū eſt cauſa idoli. 2
Et dicitur de forma, & exemplari. D. d. & hoc ſignificat eſſe alicuius, & genera illius, i. & iſta cā eſt, q̄ ſignāt formā ꝓpriā rei, & formā ſuorū generū. D. induxit exēplum formæ, q̄ Vide. 2. eſt genus, & d. ſicut proportio, &c. i. Ph. 18.
& forma, q̄ eſt forma generis, eſt ſicut proportio duorū ad vnū. eſt. n. tanquam genus ad diapaſon, vt declaratum eſt in muſica. D d. & ſimiliter oēs numeri, &c. i. & ſimiliter numerus eſt forma vniuerſalis partiū numerorum, & ſimiliter definitio eſt generatio ſpecierum definitionū. D. d. Et etiā dicitur alio mo E
do, &c. & intendit cām agentē, ſ. ex qua primo fit gnatio rei. D. d. ſicut dicitur, q̄ ambulatio eſt cā agens ſanitatē & cū induxit cauſas fin materiā & formam & agens, d & etiam alio modo dicitur tanq̄ cōplementū, &c. i. & dicitur etiam cā mō quarto, ſ. complementum, quod intēdit agens, v. g. ſanitas, propter quam fit ambulatio, & exercitiū. Et ſignum eius eſt. qm̄, ſi aliquis q̄ ſiuerit quare exercitamus, dicemus propter ſanitatē. D. d. & ſimiliter alia, &c. i. & rerum, quarum actio eſt propter finem, quædam faciunt finem & cōF
plementum primo & per ſe, & quædam mediantibus alijs. v. g. q̄ ſanitas fit ex dieta & inanitione. inanitio. n. abſtrahit humorem corruptum: dieta autem & abſtinentia rectificat ipſum, ex quo ſequitur ſanitatem eſſe. & ſimiliter eſt de medicinis, & inſtrumētis, ſ. q̄ nō faciunt ſanitatem niſi mediantibus alijs, & ſimiliter exercitiū. D. d. & differunt, quoniā quædam ſunt quaſi inſtrumenta, &c. & omnia iſta conueniūt in in-

Agēs præparās perficiens. 2. Ph. 29.

6 in inueniendo finẽ, i. ſanitatem. ſed differunt eò ꝙ quędã ſunt actiões, ſ. ambulatio: & quædã inſtrumenta, ſ. præparationes, & ventoſæ. D.d. Et cauſa dr̃ in maiori parte, &c.i. & hoc nomẽ cã dr̃ in maiori parte, et famoſius de iſtis quatuor cauſis. & d. hoc, quia ẽt dicuntur cauſæ conſequentia iſtorũ, & accidentia eorum. D.d. Quia igit̃ cauſæ, &c.i.&, quia cauſæ ſunt diuerſis modis, accidit vt idem habeat plures cauſas. & d. quia accidit ꝙ q̃dam ſunt, q̃ non habent niſi quaſdã cauſas, ſ. quædã genera cãrum. Deinde dedit exem-

H plum famoſum in ſuo tpe, & d. v.g. idoli, &c.i. v.g. ꝙ ars idolificandi eſt cã idoli, & ſimiliter cuprum eſt cauſa idoli: ſed duobus modis, cuprum .n. eſt cã materialis, ars autẽ idolificandi eſt cã mouens & generans. D.

Idẽ 2. Phy. 30. d. Et exercitium, & ſanitas, &c.i. & cauſæ, quæ ſunt in eadẽ re, ſunt cauſæ ſuiipſius adinuicẽ. ambulatio. n. eſt cauſa ſanitatis tanq̃ agens, ſanitas aũt eſt cauſa ambulationis tanq̃ finis. Et cũ numerauit cauſas ĩ mõ ſecundo, incœpit dicere diſpõnes earũ, v.g. qm̃ accidit eis vt ſint cauſæ eiuſdem rei, & ꝙ accidit ꝙ quędam

I ſunt cauſæ quarundã, incœpit ẽt dicere aliã diſpoſitionẽ, & d. Et ẽterit eadẽ, &c.i. & contraria habent cauſas contrarias, ſed q̃nque accidit vt idem ſit cauſa contrariorum duorum, non tñ eodem modo, ſed di-

Idẽ diuerſis modis põt eſſe cã cõtrariorũ. Idẽ. 2. Ph. t.c. 30. uerſis modis. v.g. ꝙ gubernator, cũ abſit, eſt cauſa deſtructionis nauis: &, cùm adeſt, eſt cauſa ſaluationis illius. D.d. & hæc ambo, &c.i. & hæ duæ diſpoſitiones ſunt cauſæ ſaluationis, aut deſtructionis nauis de genere cauſarum mouentium, & agentium.

Omnes aũt nunc dictæ cauſæ K in quatuor incidũt manifeſtiſſimos modos: elementa etenim ſyllabarum, & materia factibiliũ, & ignis, & terra, & oĩa huiuſcemodi corporũ. partes quoq; totius, & ſuppoſitiones concluſionis cauſæ ſunt, vt ex quo. Harũ vero hęc quidẽ tanq̃ ſubiectũ, vt partes, hæc vero tanquã ipſum quid erat eſſe, vt totum, & cõpoſitio, & forma. Semen vero, & medicus, & conſiliator, et ſimpliciter efficiens, omnia vn de tranſmutationis, aut ſtatus L principiiĩ. Cætera vero tanq̃ finis, & bonũ aliorũ. ipſum. n. cuius cauſa optimũ, et finis aliorũ vult eſſe. nil aũt differat, bonũ id, an apparẽs bonum dicatur. Hæ itaq; cauſæ, ac tot ſpẽ ſunt. Modi aũt cauſarum numero q̃dẽ multi ſunt, in pauciores autẽ reducuntur. Dicuntur etenim cauſæ ẽt earum, quæ eiuſdem ſpeciei ſunt multipliciter, prius videlicet, et poſteri⁹ alia, q̃ alia, vt ſanitatis medicus, & artifex: & ipſius diapaſon duplum, & M numerus: & illa ſemper, q̃ continent quodcunq; particulariũ. Item vt ipſum accidens, & eorum genera, vt ſtatuæ aliter Polycletus, & aliter ſtatuarius, qa accidit ſtatuario Polycleto eſſe. Et ea, quæ continent accidens. vt hõ cauſa ſtatuæ, aut ſimpliciter animal, qm̃ Polycletus hõ, homo aũt animal eſt. Eſt aũt accidentiũ quoq; aliud alio remotius, & propinquius. vtputa, ſi albus,

A albus, & muſicus dicantur ſtatuæ cauſa, & non ſolum Polycletus, aut hō. Præter oēs autē, quæ proprie dicuntur, quæue ſm accidens, alię vt potentia dicunt̄, aliæ vt agentes. vt ædificꝫ extruendi ædificator, aut ędificans ædificator. Similiter autē illæ quoq; dicunt̄ de his, quorū cauſæ ſunt. vt huius ſtatuę, aut ſtatuæ, aut ſimplr imaginis. aut huius æris, aut æris, aut ſimpliciter materiæ. & de accidentibus ſimiliter. Item hæ, & illæ
B coniunctæ dicentur. vtputa nō Polycletus, nec ſtatuarius, ſed Polycletus ſtatuarius. Attamē hę omnes multitudine quidem ſex ſunt: dicuntur autem dupliciter. aut. n. vt ſingulare, aut vt genus eius: aut vt accn̄s, aut vt genus accidentis: aut vt cōiunctæ, aut ſimpliciter dictæ. item tanquā, agentes, aut ſm potentiam. Differunt aūt, eò q̄ agentes quidem, & ſingulares ſimul ſunt, & non ſunt tam ipſæ, q̄ illa, quorum cauſæ ſunt. veluti
C hic medicans huic conualeſcenti, & hic ædificator huic, quod ædificatur. Quòd vero ſm potentiam, non ſemper. corrumpitur enim non ſimul domus, & ædificator.

Omnes igitur cauſæ, quæ modo fuerunt dictæ cadunt ſuper quatuor modos famoſos valde. literæ enim ſyllabarum, & materia artificialiū, & terra, et omnia corpora ſimilia, & partes totius, & propoſitiones cōcluſionis ſunt ſicut D *cauſæ, quæ ſunt ex aliquo. Et quædam iſtarum ſunt ſicut ſubiectum & quædam ſicut partes, & quædam ſicut illud, quod ſignificat alii cuius eſſe, ſicut totum, et compoſitio, & forma. Semen autem & medicus, & ambulatio, et omne, quod agit aliquam actionem, ſunt ſecundum principium tranſmutationis & quietis. Et quædam ſunt ſicut complementum & largitas* E *alijs. illud. n. propter quod fit largitas alijs, vult ēt eſſe complementum. & non eſt differentia inter dicere hoc eſſe largum, et hoc videri largum. Cauſæ igitur ſunt iſtæ, et numerus ſuarum formarū eſt iſte numerus. Et modi cauſarū ſunt plures: ſed, cum referuntur, fiunt pauciores etiā. Dicuntur. n. cauſæ multotiens ea, q̄ cōueniunt in forma, & dicuntur quædā ante, & quædam poſt. ſicut dicitur* F *quòd cauſa ſanitatis eſt medicus peritus, & ars: & duplum eſt cauſa ad diapaſon, & numerus ēt: & ſimiliter ēt illud, quod cōtinet aliquid particularium, eſt tale. Et ēt ſicut accidens, & genera eius. v. g. idolum. cauſa. n. eſt idola artifex idolorum, ſ. Polycletus, ſed diuerſis modis. accidit. n. vt nomē artificis eſſet Polycletus. Et ſimiliter alio modo ēt illud, quod cōtinet accidens. ſicut hō cū fuerit cauſa*

idoli,

G *idoli, aut aliquod aliud. Et quædam accidentia ſunt remotiora quibuſdam, & quædam propinquiora, v.g. cũ dicimus, quòd albũ & muſicum eſt cauſa idoli, et non Polycletus tantum, aut hõ. Et dicuntur cauſæ alio modo ab oĩbus iſtis proprie, et vniuerſaliter: & potẽtia, et actu. v.g. ædificator rei ædificãdæ, aut ædificator, qui ædificat. Et dicuntur tales ſermones in rebus, quare cauſæ habeant cau*

H *ſas. & ẽt ſicut cã iſtius idoli, quod eſt idolum, aut quod eſt alia forma, aut cuprum. & cauſa cupri eſt alia materia, & ſimiliter in accidentibus. Et etiam dicuntur iſtæ, & illæ ſecundum cõpoſitionẽ v.g. nõ Polycletus. neq; artifex idoli, ſed Polycletus artifex idoli. Sed multitudo iſtorũ omnium eſt ſenarius: & dicuntur duobus modis: aut tanquam genus, aut tanquam totum. Ablatio in Romano. Et*

I *differunt quòd agentia & particularia ſunt, & non ſunt inſimul. et quæ habent cauſam etiam, v.g. ſanans, & iſtæ ædificator iſtius ædificati. Quæ autem ſunt in potentia, non ſunt ſemper inſimul. domus enim & ædificator non corrumpuntur inſimul.*

3 Cùm dixit genera cauſarũ famoſa, ſ. quatuor, & diſpoſitiões earum famoſas, vult ĩ hoc cap. dicere duo, quorũ vnũ eſt, ꝙ oẽs cauſę reducũtur ad hęc q̃tuor genera. ſcẽm aũt ẽ cognoſcere ſuos modos. Et d. Oẽs igit cãę, &c. D d. literę. n. &c. 1. cõtingit literas eẽ cauſas ſyllabarũ, & materias artificialiũ cãs artificialiũ, & naturaliũ cauſas naturaliũ. v.g. terrę & aliorũ corporũ, q̃ ſunt materię corporũ conſimiliũ partiũ, & corporũ conſimiliũ partium, quę ſunt materię organicorũ, & illæ, q̃ ſunt partes rei, & quaſi propõnes eẽ cauſas concluſionũ. Hoc tũ totum reducitur ad vnũ genus illorum quatuor generũ, ſ. materiale, qđ demonſtrat ex hac præpoſitione, ex: cùm dicimus, ꝙ omne generatum generatur ex aliquo. & hoc intendebat, cùm d. ſicut cauſæ, quæ ſunt ex aliquo. D. incœpit declarare ẽt modos cauſarum formalium, & d. Et quędam iſtarũ ſunt ſicut ſubiectũ, &c. 1. & quędam iſtarũ cauſarũ rerum, quas numerauimus, eſt materia elementũ, ſicut diximus: & quædã ſicut totũ & partes. totũ. n. eſt forma, & partes materia. & ſiſt lr̃ę, & ſyllabę, & elemẽta. cõpoſitio. n. in oĩbus iſtis eſt tanq̃ forma. & quaſi intẽdebat notificare, ꝙ quẽadmodum mã dr̃ multis modis, ſic forma. D. d. Semẽ aũt, &c. 1. cãę aũt, q̃ ſunt ſemẽ, & medicus, & ambulatio, & oẽ agens aliqd reducunt ad cãm, q̃ eſt principiũ tranſmutatiõis poſt quietẽ, q̃ dr̃ motus. D. d. Et q̃dã ſunt ſicut cõplemẽtũ, &c. i. cõplementũ. n. & bonũ, & largitas nõ ĩueniunt in rebus niſi p cãm finalẽ. & ideo qđ caret cã finali, caret bono. D. d. Cauſę igitur ſunt iſtę, &c. i. & genera igitur cauſarum ſunt iſta quatuor, & ſpecies cauſarum ſunt tales, quales numerauimus. D. d. Et modi cauſarum, &c. ideſt & modi cauſarũ ſunt plures: ſed,

K

Oppoſitũ. 1. Ph. c. 5. vbi d. non dicim⁹ ſic-

L

ri ex hoc. Vide c. 21.

Totũ ẽ forma, & partes ſunt materia. vide 7. Met. cõ. 35. & 4. Phy. c. 49. & 2. Phy. 31.

M

Bonum, e largitas i inueniun ĩ reb⁹ niſi p cãm fi malẽ. Id 3. Met. t. 3. & 2. M te. c. 8. & Phy. 31.

A ſed, cùm referuntur adinuicem ſm oppoſitionem, ſ. cùm diuiduntur in oppoſita, tunc determinabuntur. D. incœpit eas determinare, & dicit. Dicuntur enim cauſæ, &c. ideſt cauſarum enim conuenientium in forma, ſ. quæ ſunt vnius generis, quædam ſunt ante quaſdam in eſſendo cauſam alicuius. & ſm hoc cauſarũ aliæ ſunt propinquæ, aliæ remotæ.

D. dedit exemplum, & d. ſicut dicitur ꝙ cauſa ſanitatis, &c. i. ver. g. in cauſis agentibus Medicus, & ars. vtrunq; n. eſt cauſa ſanitatis, ſed ars

B cauſa remota, & medicus ꝓpinqua.

. Phy. 28. In formalibus autem duplum, & numerus. vtrunq; n. eſt forma ad diapaſon, quæ ẽ in proportione dupla: ſed numerus ẽ forma remota, & duplum forma propinqua. D. d. & ſimiliter etiam illud, quod cõtinet aliquod particulariũ eſt tale. i. & iſtæ formæ ſunt remotiores abinuicem, quia quædam continent quaſdam. & ideo diſpoſitio in eis, quæ continent alia particularia, eſt talis, ſ. ꝙ quædam ſunt propinquiora quibuſ

ropinqui dam, & quædam remotiora. & iſte
s, & re- modus etiã, ſ. propinquitas & remo
otio huc tio, inuenit ẽt in cauſa finali & ma-
it ẽt ſ cã terialis.
aterialis, Et, cũ dedit iſtos duos mo-
finali. dos oppoſitos, dedit ẽ talium modũ

C oppoſitum, & d. Et etiam ſicut accidens, &c. i. & etiam cauſarũ quędam ſunt cauſæ eſſentialiter, quædã accì

Phy. 34. dentaliter. v. g. ꝙ cauſa idoli eſſentialiter eſt artifex idolorum, & accidentaliter Polycletus: cui accidit ꝙ fuerit artifex idolorum. D. d. Et ſimiliter alio modo ẽt illud, quod cõtinet accidens, &c. i. & qm̃ illud, cui attribuitur aliud per accidens, qñq; collocatur ſub eo quod eſt eſſentialiter, & quandoq; continet ipſum. v. g. ꝙ illud, quod collocat ſub eo, D quod eſt eſſentialr, eſt Polycletus, qui facit idola. qui igit facit idola eſt ſentialiter, eſt artifex idolorũ. & iſte collocat ſub artifice ſimplr. & ideo, 5. Phy. 1. & cùm attribuitur ei actio idoli, erit ꝓ 7. Phy. 2. accidẽs. illud ẽt, quod cõtinet illud, quod ẽ eſſentialiter, eſt ſicut homo artifex idoli, ſ. ꝙ, cũ actio idoli attribuit homini eſt ꝓ accidẽs, & magis ſi attribuit animali. & d. ſicut accns, & genera eius, quia quod eſt ꝓ accidens, ẽ multis modis. D. d. Et quędam accñtia, &c. i. & ĩ cauſis, q̃ ſunt ꝓ accidens, inuenit ẽt cauſa propinqua, & remota, ſicut in cauſis, q̃ ſunt E eſſentialr. v. g. albũ & muſicũ ſunt cauſæ idoli ꝓ accidens, ſed remotæ. & Polycletus, & homo cauſæ ſunt ꝓ accidens, propinquiores illis, q̃ ſunt eſſentialr. homo enim ſm ꝙ eſt hõ, non eſt artifex idolorum, qm̃ tunc omnis hõ eſſet artifex idolorũ, ſed ſm ꝙ habet artẽ idolificandi. Sed tñ iſte modus propinquior eſt modo eſſentiali, q̃ ille modus ꝓdictus, ſ. de muſico & albo. muſicus enim & albus nihil faciunt in idolo, hõ autẽ & Polycletus faciunt idolũ, ſed accidentaliter. D. d. Et dicuntur cauſæ alio modo, &c. i. & ẽt cauſarum alia F eſt vłis, alia propria. & iterum cauſarũ quædam ſunt actu, quædã potentia. potentia aſit eſt ſicut ædificator rei ædificãdę, in actu vero eſt ſi- 2. Phy. 38. cut ædificator, dum ædificat. D. d. Et dicuntur tales ſermones, &c. i. & modi iſtarũ cauſarũ, ſ. propinquus & remotus, & cõis & proprius non inueniuntur niſi in rebus, quarum cauſæ ſunt cauſatæ ab alijs cauſis, & illæ aliæ cauſę habẽt alias cauſas, donec perueniatur ad primas cauſas. v. g. cauſa iſtius idoli ſingularis eſt

ꝙ eſt

G ꝙ eſt agẽs idolum ſimplr, aut quod eſt habens aliã formam. & ſiſt cauſa eſt materialis. D.d. & ſiſt in accidẽtibus, &c.i. & etiã accidit cauſis, quæ ſunt paccidens, vt quædã ſunt propinquæ, quædã remotæ. D.d. Et ét dicuntur iſtæ, & illæ, &c. i. & iſtarũ cauſarũ quædam dicuntur ſm compoſitionem, & quædam ſimplr. v.g.
2. Phy. 56. vt non dicat ꝙ Polycletus tñ eſt faciens idolum, neq; artifex idolorũ, ſed dicat ꝙ Polycletus artifex fecit idolum. hoc enim cõponit ex eſſentiali & accidentali. D.d. Sed multitudo, &c.i. & intẽdit p ſex, propinquũ
H & remotũ, & eſſentiale & accñtale, & cõpoſitum & ſimplex. cõe enim & propriũ reducunt ad propinquũ & remotũ. &, cum iſta ſex multiplicent in duo, ſ. in potentiã & actum, tunc oẽs modi cauſarũ erunt duodecim, cõpoſiti, & ſimplices. D.d. & di
Idẽ 2. Phy. 36. Vide. 1. de Anima tex. cõ. 80. cunt duobus modis, &c.i. & habẽtia eaſdem cauſas, aut erũt eadẽ ſpecie, aut genere. Cauſæ aũt, quæ ſunt eædem in genere, ſunt ſicut reflexio, quę eſt cauſa heconis, & cauſa iridis. prima enim eſt cõuerſio aeris: ſecũda aũt eſt cõuerſio radiorũ. hę vero
I in ſpecies ſunt ſicut cõuerſio radiorum, q̃ eſt cã iridis, & circuli Lunæ.

Et forte eſt econuerſo, ſ. ꝙ idẽ habet diuerſas cauſas genere. v.g. hoc, quod dr in cauſa exitus Nili. & hoc declaratũ eſt in Analyticis Poſteriobus. Et forte iſtud diminuitur in iſto loco. D.d. Et differunt, &c.i. & dria inter iſtum modũ cauſarũ agẽtium, & agentiũ, quæ agunt res particulares, eſt, qm̃ agens, quod facit particularia, erit, & non cõſequitur ſuum actũ: & in illo primo modo ſemp erunt inſimul, ſ. cauſa & cauſatum. D.d. & quæ habẽt cãm, &c. ideſt & quę ſunt hmõi ſunt, ſicut do K
mus & ædificator. ædificator enim eſt, licet nõ ſit domus. D.d. quę aũt ſunt in potentia, nõ ſunt ſemper inſimul, &c.i. cauſa aũt, quæ eſt potentia, cùm fuerit in actu, non remanebit inſimul cũ ſuo actu. dom⁹ enim & ædificator non corrũpuntur inſimul, ſed alterum corrumpitur, & reliquum manet.

De *Elemento*. *Cap*. 3.

ELementum dicit, ex quo cõponit primo inexiſtẽti indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciẽ. vt vocis elemẽta, ex quibus componitur vox, & in quæ v tima diuidit: illa vero nõ amplius in alias voces abi ſis ſpecie diuerſas. ſed & ſi diuidãtur, particulæ tñ eorũ eiuſdem ſpeciei ſunt: vt aquæ pticula, aqua, ſed nõ ſyllabæ. Siſr etiã corporũ elementa dicũt, ea dicentes vltima, in quę corpora diuidun tur, illa vero nõ amplius in alia ſpecie drĩa corpora. & ſiue vnum, ſiue plura huiuſcemodi ſint, hęc
Vid Auct 1 Epi. Tri primo. L
M
elementa aiunt. Siſr aũt figurationũ quoꝙ elementa dicũtur: ac ſimplr demr̃onum. primę. n. demr̃ones, quæ in pluribus demonſtrationibus inſunt, hæ elementa demr̃onum dicunt. ſunt autẽ tales primi * ex tribus per vnũ medium ſylſi. Hinc autem transferentes appellant etiã elementũ, quod vnum & paruum exiſtẽs, ad plura vtile ſit. Qua re & paruum, & ſimplex, et indiuiſibile, elementum dicitur. Vnde euenit, quæ maxime vtia ſunt

elemẽta

* deſignationum.

* a. Latin medium

A elementa eſſe. quoniã cùm vnũ quodq; aut eorũ vnum, & ſimplex ſit, in multis, aut omnibus, aut quãplurimis ineſt. Et vnũ, & punctum principia quibuſdam eſſe videtur. Cùm itaque illa, quæ genera vocãtur, vniuerſalia, & indiuiſibilia ſint (vna. n. eſt ipſorum ratio) genera quidã dicunt elemẽta, & magis quàm differentiam, quoniã genus magis vniuerſale eſt. cuicũq; n. differẽtia ineſt, genus quoq; ſequitur illud: cui vero genus, nõ utique differentia. Omnibus vero cõmune eſt illud cuiuſq; eſſe elementum, qđ primũ cuiq; ineſt.

B

Elementum dicitur illud, ex quo res componitur primo, & eſt in ea, & non diuiditur ſecundum formam in aliam formam. v. g. ſicut elementa ſoni ſunt ex quibus componitur ſonus, & ad quæ perueniunt vltimo: & illa non diuiduntur in alios ſonos diuerſos ab eis ſecundum formam: ſed ſi diuidantur, partes eorum erunt conſimiles ſecundum formam: ſicut aqua, cuius pars eſt aqua, non ſicut ſyllabæ. Dicentes igitur, quòd corpora habent talia elementa, in q̃ diuiduntur primo, & non diuidun tur in alia corpora diuerſa ſecundum formam, dixerunt vnum elementum & plura talia. Et elemen ta linearum dicuntur proprie ſecũ dum hunc modum, & vniuerſaliter elementa omnium demonſtra

C

tionum. prima. n. demõſtrationes, quæ ſunt in pluribus demonſtratio nibus, dicuntur elementa demonſtrationum. & primæ congregationes ſunt ſimiles iſtis, quæ ſunt ex tribus terminis, quorum vnus eſt medius. Et etiam dicitur elementum ſecundum translationem illud per ſimilitudinem, quod eſt vnum minimum, & non diuiditur, & indigetur in pluribus rebus. Et ideo dicitur minimum ſimplex, quod non diuiditur, elementum. Vnde illud nomen fuit poſitum rebus, quæ ſunt elementa vniuerſalia magis quàm alia. quoniã vnũquodque eorum, quia eſt vnũ ſimplex, inuenitur in pluribus, & in omnibus rebus, aut in multis. Et ideo exiſtimauerũt quidam, quòd vnum & punctus ſunt principia. Et, quia illa, quæ dicuntur genera, ſunt vniuerſalia, & non diuiduntur, quia nõ habent definitionem, dixerunt quidã, quòd genera ſunt elementa, & quod ſunt magis in elementatione, quoniam genus eſt maioris vniuerſalitatis. quod. n. habet differẽtiam, habet genus etiã, & omne, quod habet genus, nõ habet differentiam neceſſario. Et elementum eſt commune omnibus rebus, quod eſt primum cuiuslibet, & in quolibet primum.

D

E

F

Vult diſtĩguere ſm quot modos dicitur elemetũ: qm̃ iſta noĩa ſunt

4 Continuatio.

G propinqua ſynonymis, & cõibus ap-
Eſſntũ dr de cãis intrinſecis. Idẽ. 1. Ph. c.1.12.Meta.23. propriatis. Elementum.n.non dicit de cauſis extrinſecis: & dr de intrinſecis, & dignius de materia. Principium aũt dignius eſt dici de cauſis extrinſecis: & cauſa eſt minor principio in hoc.principium aũt eſt quaſi vniuerſalis cauſa,cum dicat prĩcipium de principijs tranſmutationis,& de quatuor cauſis. Et d. Elemẽtum dr,&c.i.hæc ẽ definitio elementi,ſecundum ꝙ eſt elemẽtum. Per hoc igitur,qđ d.ex quo res componit primo,excludit illud, ex quo res componitur ſecundo. compoſi-
Expoſitio. tiones.n quæ ſunt in eadem re, quæ
H dam ſunt primæ, & quædã non pri-
Cõpõnes, q̃ ſunt in eadẽ re, q̃dã ſũt primę,& quę dã nõ primę. vide.1. Ph.c. 1. & 28. &. 2. Phy.10. mæ:& primum elementũ eſt illud, quod non cõponitur ex aliquo omnino. Et per hoc, quod d. & eſt in ea,excluditur elementum, qđ tranſmutat,cum aliquid generat ex eo. ſicut cum caro generatur ex ſanguine,tunc ſanguis nõ remanebit pars carnis. Et per hoc,quod d.& nõ diuiditur ſecundum formam, excluduntur elementa propria alicui ſpeciei: ſicut organica componuntur ex ſimilibus. Organica.n.primo cõponuntur ex illis, & ſunt partes eorum:ſed ſunt diuiſibilia ſecundum
I formã.& innuit per hoc, ꝙ non eſt conditionandum vt non ſit diuiſi-
Exẽplum. bile ſm quantitatem. Et,cum deſcripſit elementum, dedit exemplũ, & d.ſicut elemẽta ſoni,&c.i. v.g. ſicut elementa ſyllabarum ,quæ diuidun tur in conſonantes & vocales.iſtę.n. literæ non diuidũtur in alias diuerſas ab eis,& omnino neque ſm formam,neq; ſecundum quãtitatem.. & cùm voces compoſitæ, ſ.dictiões diſſoluentur,ad iſtas peruenient, & ex iſtis componunt primo, & ſunt in eis. Et, quia non eſt conditionã K
dum in definitione elementi, vt nõ ſit diuiſibile ſm quantitatem, d.ſed ſi diuidantur,&c.i. ſed, ſi elementa diuidantur ſm quantitatẽ,tunc partes eorum ſunt indiuiſibiles ſm formam:ſicut aqua,& terra,& ignis,& aer.Omnia enim compoſita ex iſtis in illa diuiduntur ſm formam, ſed iſta nõ diuiduntur in alia ſecundũ formam,ſed ſecundum quantitatẽ, & in partes conſimiles ſm formam. Et ideo dicitur deſcribendo: Partes conſimiles ſunt illæ,in quibus definitio partis, & totius ſunt ſimiles, & L
in eadem. D.d. non ſicut ſyllabæ, &c.i.ꝙ aqua, & aer non ſunt ſicut ſyllabæ,quæ diuiduntur in indiuiſibilia forma ,& quantitate. D.d. Dicentes igitur,ꝙ corpora,&c.i.opinãtes igitur,ꝙ corpora habẽt talia elementa,ſ.talia, in quæ compoſita diuiduntur vltimo,& illa non diuidũtur in alia ſm formam . quidam. n. dixerunt,ꝙ illud,quod eſt tale, erit vnum tantum quatuor corporum, & quidam plura vno. D.d. Et elementa linearum, &c.i. & elementa figurarum, v g. triangulus in figuris,& corpus igneum in corporib. M
Et forte intendit puncta ſecundum ſententiam eorum,qui dicunt, ꝙ lineæ componuntur ex punctis. & ꝙ pẽ hoc eſt ſententia eorum, qui dicunt, ꝙ corpora componuntur ex corporibus indiuiſibilibus Elementum enim apud iſtos eſt,quod non diuiditur ſecundum formam, nec ſecundum quãtitatem. & ꝙ hoc vocatur conditio, & ſuppoſitio indiuiſibilitate ſecundum quantitatem, quam indiuiſibilitas ſequitur ſecũdum formam, quæ eſt vera conditio in definitione elementi. ideo de

Partes cõſiſtes quid

finitio

A finitio iſtorum propinqua eſt definitioni veræ, vt poſt dicet. Deinde d. & vniuerſaliter elementa omniũ demonſtrationum, &c. i. & hoc nomen elementum dicitur prope hũc modum de demonſtrationibus. q̃dam enim demõſtrationes ſunt de alijs demonſtrationibus quaſi elementa de compoſitis. Primæ enim demonſtrationes, quæ componuntur ex primis propoſitionibus, ſunt elementa omnium demonſtrationum, quæ componuntur ex eis. demonſtrationes enim compoſitæ diſſoluuntur in demonſtrationes ſimplices, iſtæ autem non diſſoluuntur

Primæ demiones, q̃ cõponunt ex primis propõnib. ſunt elẽta oium demiationũ q̃ cõponũtur ex eis.

B in alias. & quia hoc non accidit demonſtrationi, niſi ſecundum ꝙ eſt ſyllogiſmus, ſ. ꝙ ſyllogiſmi compoſiti diſſoluunt in ſimplices, d. & primæ congregationes, &c. i. & primi ſyllogiſmi, qui ſunt ex tribus terminis tantum, ſunt etiam elementa ſyllogiſmorum compoſitorum. Deinde d. Et etiam dicitur elementum ſecundum tranſlationem, &c. i. & dicitur elementum ſecundum mutationem nominis propter ſimilitudinem illud, quod eſt minimũ vnũ indiuiſibile ſecũdum quantitatem

C & eſt exiſtens in pluribus. Deinde d. Et ideo dicitur, &c. i. in quantitate. v. g. hoc, quod dicitur, ꝙ pars indiuiſibilis eſt elementum. Deinde d. Vnde illud nomen fuit poſitum, &c. i. & quia elementum exiſtit in pluribus, exiſtimauerunr quidam, quod intentio vniuerſalis eſt elemẽtũ, & ꝙ illud, quod eſt maioris vniuerſalitatis, eſt magis elementum.

Deinde dicit: quoniã vnumquodque eorum, &c. i. vnumquodque enim eorum non habuit hoc nomẽ elementum, niſi quia exiſtit in pluribus. ſed quod exiſtit in omnibus, aut in pluribus, eſt dignius hoc nomine elementum. Deinde dicit: Et ideo exiſtimauerunt quidam, &c. i. & ideo exiſtimauerunt quidam, punctum eſſe elementum corporum, & quidam vnum, quia viderunt ea eſſe indiuiſibilia, & in pluribus. Deinde dicit: Et, quia illa, q̃ dicuntur genera, &c. i. & quia genera generaliſſima non diuiduntur ſecundum definitionem, cum nõ habeant genus, & differentiam, & elementum eſt illud, quod non diuiditur, exiſtimauerunt quidam ꝙ genera generaliſſima ſunt elementa.

D

E

Deinde d. & ꝙ ſunt magis in elementatione, i. & exiſtimauerunt ꝓpter hoc, hoc eſſe in omni genere, ſed magis in generaliſſimis, q̃a ſunt maioris vniuerſalitatis. Deinde d. quod enim habet differentiam, &c. i. & cauſa in hoc, ꝙ geneta generaliſſima ſunt magis elementa q̃ alia genera, eſt, quia ſunt ſimpliciora: alia enim habent differentiam. & quod habet differentiam, habet genus: & ſic componitur ex duobus. genera autem generaliſſima nõ habent diſ

Oẽ qđ hẽt di.am, hẽt

F

ferentias. omne. n. quod habet differentiam, habet genus: & non omne, quod habet genus, habet differentiam. & hoc intendebat, cùm d. & oẽ quod habet genus, non habet differentiam neceſſario. genera enim generaliſſima non habent genus, niſi genus dictum multipliciter. Et forte intendit per hoc, quod d. & omne, quod habet genus, non habet differentiam, huiuſmodi genera. iſta enim genera non habent differentias, cùm non dicantur vniuoce de alijs, ſicut vnum & ens: & teſtat huic expoſitioni hoc. q̃m opinãtes

gen°, &nõ econtra. Gña gñaliſſima nõ hñt gen°, niſi genus dictũ multipſr. Diſtinctionẽ de duplici genere require. 4. Met. c. 2. & 1. de Aia. c. 7. et 2 de Aia c. 30. &. 3. de Anima com. 4.

G vniuerſalia eſſe elementa, non opinabantur hoc niſi in vno, & ente, & ſimilibus. Et, cùm narrauit ꝙ elementum dicitur tribus modis, qui cõueniunt in indiuiſibilitate, Quorum vnus eſt illud, quod eſt indiuiſibile ſecundum definitionem, Secũdus illud, quod eſt indiuiſibile ſecundum ſpeciẽ: & iſtud, aut eſt vniuerſale, aut particulare, Et tertius eſt illud, quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatẽ: & illud aut eſt vnũ numerale, aut pũctus, d.d. Et elemẽtum eſt commune, &c. 1. &, cùm definitio elementi ſit illa prædicta, quã

H diximus, manifeſtum eſt, ꝙ verum elemẽtum eſt cõmune omnibus cõpoſitis, quod eſt primum, ex quo cõponuntur omnia, & eſt exiſtens in vnoquoq; eorũ, & in qđ diſſoluuntur omnia. & iſtud elementum debet eſſe cauſa aliorũ elementorũ. & hoc, quod dixit, eſt prima materia.

Materia prima eſt vere ens entũ Idem. 2. d Gen. & corrupt. cõ. 6. & 3. Cœli. c. 31. & 10. Met. cõ. 2.

De Natura. Cap. 4.

Vid Auer. in Epi. Tract. prio.

NAtura vero dicitur, vno quidem modo naſcẽtiũ generatio. vt ſi quis producta voce dicat Y. Alio vero, ex quo primo inexiſtente generatur quod gignitur. Item vnde

I primus motus in vnoquoq; eorum, quę natura ſunt, in eo ſecũdum quod ipſum eſt. naſci autẽ dicuntur, quęcunq; incrementum per aliud habent, tangẽdo, & connaſcendo, aut adnaſcẽdo, ſicuti embryones. Differt autẽ cõnaſcentia à tactu. hic.n. nihil aliud præter tactum neceſſe eſt eſſe. in connaſcentibus vero eſt quiddam vnũ in ambobus idẽ, quod propter id, quod ſe cõtingant, facit vt cõnaſcãtur, & vnũ K ſecundum cõtinuationẽ & quãtitatem, non ſecundum qualitatem ſint. Item natura dicitur, ex quo primo inordinato exiſtẽte, & immobili ex ſua potẽtia, aut eſt, aut fit aliquid eorũ, quæ natura ſunt, vt ſtatuæ, uaſorumq; æneorum æs natura dicitur, ligneorũ vero lignũ. ſimiliter autem & de cæteris. ex his.n. vnũquodque eſt, prima materia ſalua. hoc.n. modo & eorũ, quę natura ſunt, elemẽta dicunt eſſe natu-

L turam, quidam ignem, quidam terrã, quidã aerem, quidã aquã, quidam aliquid aliud tale dicẽtes, & quidã aliqua horũ, quidã vero hæc omnia. Alio itẽ modo natura dicitur ſubſtantia eorũ, q̃ natura ſunt, ſicuti qui dicunt naturã eſſe primã cõpoſitionẽ. aut, ſicut Empedocles dicit, ꝙ nullius entiũ natura eſt, ſed miſtio ſolum, & mixtorum permutatio eſt. natura vero ab hoĩbus noĩatur. Quare & quæcunq; natura ſunt, aut fiunt, iam exiſtente, ex quo aptum eſt fieri, aut eſ- M ſe, nondum dicimus naturã habere, ſi ſpẽm, & formam non habeant. Natura igit̃, quod ex ambob⁹ his eſt. vt animalia, & partes eorum. Natura vero hęc, prima materia. & hæc dupliciter, aut q̃ ad ipſum prima, aut ſimpliciter prima. vtputa operum ęneorum ad ipſa quidem æs primum, ſimpliciter aũt aqua fortaſis, ſi omnia quidẽ liquabilia aqua. Et forma, & ſubſtãtia. hęc

autem

A autem eſt generationis finis. Metaphorice vero omnino oīs ſubſtantia natura propter hanc dr̄, qm̄ & natura eſt aliqua ſubſtātia. Ex dictis itaq; prima, & quę proprie dicitur natura, eſt ſubſtantia eorum, quę in ſeipſis, vt ipſa ſunt, motus principium habent. materia enim, eò q̄ huius eſt ſuſceptiua, dicitur natura. generationes autem, ac ipſum naſci, eô q̄ ab hac motus ſunt. principium quoq; motus eorum, q̄ natura ſunt, hæc eſt, inexiſtens
B quodāmō, aut potētia, aut actu.

Et dicitur Natura vno modo de omnibus pullulantibus. Et etiam dicitur natura illud, in quo pullulat pullulans primo. Et eſt in eo ēt illud, ex quo eſt primus motus in vnaquaq; rerum naturalium, & eſt in eis ſicut eſt in rei veritate. et dicitur pullulare, omne, quod hēt crementum in alio ſecundum contactum, aut ſecundum cōſolidationem, ſicut embryones. Et inter con
C *tactum & conſolidationem hæc eſt differentia. in contactis enim aliud non eſt neceſſarium quòd aliquid ſit in actu a tactu. in conſolidatis vero eſt vtrūq; aliquid, quod facit ea eſſe conſolidata in loco contactus, & vt ſint vnum ſecundum continuationem & quantitatem, non ſecundum qualitatem. Et etiā dicitur natura illud, ex quo primo fit eſſentia rei naturalis, et ſua generatio, & eſt immutabile, &* D *in transmutabile a ſua virtute, quā habet. Sicut dicitur quòd cuprum eſt natura idoli, & cyphi cuprei, & lignū eſt natura cyphi lignei. & ſimiliter alia. vnumquodq; n. eorum, quæ ſunt ex iſtis, prima materia eſt in eis ſaluata conceſſa. & ſecundum hunc modum dixerunt, quòd elementa ſunt natura rerum naturalium. & quidam dixerunt, quòd eſt definitio, & quidam quòd terra, & quidam quod ignis, &* E *quidam quòd aer., & quidā quòd aqua, & quidā aliud tale, & quidam omnia. Et etiam dicitur natura alio modo ſubſtantia rerum naturalium, ſicut dicitur, quòd natura eſt prima compoſitio. aut, ſicut dicit Emp. quòd natura entium nihil aliud eſt niſi mixtum. & huiuſmodi vocant homines naturā. Et ideo oīa, quæ ſunt per naturam, aut ſunt ex aliquo, aut quod eſt ex*
F *eo, & ex eo naturaliter eſt ſuū eſſe, non dicitur quòd habeant naturam, ſi nō habuerint formā et exēplar eius. Natura.n. eſt illud, quod eſt ex iſtis duobus, ſicut animal, et membra animalis. Et dicitur natura prima materia. & iſta dicitur duobus modis. dicitur enim primum in reſpectu alicuius, & primum in rei veritate. ſicut res factæ ex cupro. cuprū enim, cùm refertur ad iſta, eſt primum. & di-*

G *gnum eſt vt dicatur primum in rei veritate, ſi omnia liquabilia ſunt aqua. Et dicitur etiam natura forma & ſubſtantia. & iſta eſt finis generationis. Formæ aũt, & omnes ſubſtantiæ dicuntur naturæ, quia hoc nomẽ imponitur eis. natura autem eſt aliqua ſubſtantia. Manifeſtum eſt igitur ex dictis, quòd prima natura, quæ dicitur in rei veritate, eſt ſubſtantia rerum, quæ habent principium motus in eis. & materia dicitur natura, quia recipit iſta. & ſimiliter eſt generatio & pullulatio pullulantis, quia ſunt motus ex natura, & quia ſunt idem principium motuum rerum naturalium, & ſunt in eis ſimpliciter, aut potentia, aut actu.*

H

5 Quia hoc nomen Natura dicit de cauſis: & iſta ſcientia conſyderat de cauſis: neceſſe eſt vt Philoſophus determinet ſm quot modos dicitur natura. Hoc nomen. n. natura, quo Philoſophus vtitur, eſt vniuerſalius

I eo, quo Naturalis vtitur. & etiã Philoſophus debet diſputare cum negãtibus naturam eſſe: & etiam perſcrutatur de cauſis ſuis. & Auicenna putauit, ꝙ Philoſophus demõſtrat naturam eſſe, & ꝙ Philoſophus Naturalis accipit hoc à Philoſopho. & nõ eſt ſicut exiſtimauit, & etiam declarauimus hoc in ſcientia Naturali. Et d. Et ẽt dr natura illud, ĩ quo pullulat, &c.i & intendit ꝙ pullulãs creſcens ex aliqua re, & diſtinctum ab ea in creatura, licet ſit continuũ cũ ea. & quia intẽdebat ꝙ natũra dr de cremento creſcẽtis, quod eſt diſtinctum ab eo, in quo creſcit in forma & creatura, ſicut embryones, & fructus in ſeminibus. & in hoc genere collocant generabilia ex ſe. D. d. & ẽt dr natura, &c. i. & dr natura illud, ex quo pullulat pullulans primo, & eſt in eo. D. d. pullulare, &c. i. & dr pullulare, omne, quod creſcit ĩ alio, & eſt continuum cum eo, aut ſm cõtactum, aut ſm conſolidationem, ſicut embryones, qui creſcunt continui cum impregnatis: & ſicut fructus, & ſemina, q̃ creſcunt conſolidata, aut continua cum habentibus ſemina & hoc modo collocantur partes membrorum continuæ adinuicem ſm contactum, aut ſm conſolidationem. D. d. & inter contactum & conſolidationem, &c. i. & cõtacta non congregant per aliquod cõe in eis, per quod fuerint vnum. conſolidata aũt fiunt vnum ꝑ aliquod conſolidans, in quo cõeant. & hoc intẽdebat, cum d. in cõſolidatis vero eſt vtrunq; aliquid, &c. i. cõſolidata cõſolidantur per aliquod cõe vtrique.

K

Pullulare quid eſt.

L

Dria inter contactũ, & conſolidationem

D. Expoſuit hoc & d. & eſt illud, quod facit ea conſolidata, &c. i. & illud, quo fit conſolidatio, eſt illud, quod facit cõſolidata vnum ſm cõtinuationem, non vnum ſm qualitatem. & d. q ſm conſolidata nõ ſunt vnum ſm qualitatem, ſed ſm continuationem, econuerſo miſcibilia, iſta. n. reuertũtur in vnum ſm qualitatem & continuationem. Deinde dicit: Et etiam dicitur natura illud, ex quo fit, &c. i. & dicitur natura materia rei, ex qua generatur, abſque eo quòd tranſmutatur ſua natura. ſicut cuprum, ex quo fit idolum remanente cupro: & ſimiliter cyphus ligneus,

M

2. Ph. cõ. 3. 22. & 1. Ph. cõ. vltimo

A ligneus, qui fit ex ligno remanente ligno. D.d. Et ſimiliter alia, &c.i. quoniam vnumquodq; eorum eſt ex iſtis, & materia in eis eſt ſaluata. i. & ſimiliter in alijs rebus generatis ex talibus rebus, quoniam natura cuiuslibet earum eſt natura materiæ abſque eo ꝙ tranſmutentur. & 28 hoc intendebat, cùm d. ſaluata. D.d. & ſm hunc modum dixerunt, &c.i. & ſm hũc modum naturę dixerũt, ꝙ natura rerum naturalium eſt natura elementorum. & iſta ſententia eſt negantium formas eſſe, & dicentium ſubſtantiam nullam eſſe niſi B materiam. Et ideo Antiqui opinabantur, ꝙ naturæ rerum ſunt naturæ elementorum qui enim opinabantur terram eſſe elementum, dicebant ꝙ naturę omnium rerũ ſunt terra, aut terreſtria: & qui opinabãtur elementum eſſe ignem, dicebãt ꝙ naturæ omnium rerũ ſunt ignis, aut ignea. D.d. Et etiam dicitur natura alio modo. i. & etiã dicitur natura tertio modo illud, quod ẽ ſubſtantia rerum naturalium, quæ datur ad interrogationem factam per quid, ſ. forma ſicut quidam dicunt, ꝙ natura rerum naturalium eſt forma primæ compoſitionis ĩ vnaquaque C rerum naturalium. qui enim opinabatur elementa non admiſceri, & ꝙ ſunt exiſtentia in actu in eo, cuius ſunt elementa, non tenet formam rei factæ ex elementis, niſi in compoſitione & figura, ſicut eſt diſpoſitio in domo, quæ fit ex lateribus & lapidibus. D. d. aut, ſicut d. Emped. &c.i. aut ſicut d. Emped. ꝙ mixtio & mutatio mixtorũ in mixto eſt rerum generabiliũ, ſ. ꝙ formæ & ſubſtantiæ rerum generabilium ſuntĩ mixtione & mutatiõe, ſ. in mutatione partium. Et iſte hõ, licet expreſſerit hoc nomen mixtio, tñ non opinabatur verã mixtionẽ eſſe, ſm ꝙ Ariſt. narrauit alibi: ſed ſolummodo per mixtionem intendebat compoſitionem. D.d. & hmõi vocant homines naturam, &c.i. & ſignum eius, ꝙ natura ſimpliciter dĩ de forma, eſt, qm̃ oẽs homines non dicunt in eo ꝙ generandum eſt, anteq̃ generetur, ꝙ habeat naturã donec habeat formam & exemplar, ſicut non dicunt in aliqua rerum artificialium eſſe factum, donec acquiratur forma. D. d. Natura enim, E &c. naturalia enim conſtituuntur ex duab⁹ naturalis, ſ. materia & forma. v.g. aĩalia & membra aĩalium. vtraq; enim cõponunt ex materia & forma. D.d. Et dicit natura prima materia, &c.i. & natura dicitur de materia, & materia dĩ de duob⁹ modis. dicitur enim materia prima cõis oĩbus, & dicitur etiam materia propria vnicuiq; enti. D. dedit exẽplum, & d. ſicut res factæ ex cupro, &c.i. & materia propinqua, q̃ dicit eſſe prima in reſpectu alicuius generis, aut alicuius ſpeciei, eſt ſicut cuprum ad omnia facta ex eo. & materia, q̃ eſt prima in rei veritate ad F oĩa facta ex cupro, eſt aqua, ſi aqua eſt prima materia liquabilium, quorum cuprum eſt vnum. D.d. Et dĩ natura, &c.i. & dĩ hoc nomen natura de formis, & de alijs ſubſtãtijs, ſ. de materia & cõpoſito ex materia & forma, ſm ꝙ hoc nomẽ fuit tranſumptũ. qm̃ hoc nomẽ nã in rei veritate propriũ eſt alicui ſubſtãtiæ, ſ. formæ: aliæ aũt ſubſtantiæ, q̃ dicuntur natura in reſpectu alicuius gñis aut alicuius ſpẽi, eſt ſm trãſumptionem nominis de cauſa ad cauſatũ.

D

2. de Gña. & Corr. t. c. 37. &. 1. eiuſdẽ t. c. 85. Idem. 2 Phy. 10. & 11.

Vidĩ idẽ. 2 Phy. t. c. 9. &. 8. Met. cõ. 8. &. 2 de aĩa. 36.

Diſtinctio ſecũdimodi. Idẽ. Phyſi. 9. & hic infra 29.

O iiij D.d.

G Natura dr prio d forma. Idē. 2. Phy. c. 12. & 1. Cœl. c. 5. & 7. Meta. 39. Sed vid op po. 2. Phy. cō. 1. Idē. 2. Phy. t. c. 14 Vide contra Zim.

D.d. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ prima natura, &c. i. declaratum eſt igiť ex p̄dictis ꝙ hoc nomen natura, primo dicit̄ de ſubſtantia, quæ eſt forma, quę eſt principium motus in rebus naturalibus eſſentialiter & primo, & ꝙ materia non dr̄ natura, niſi quia recipit iſtam naturam. & ēt motus generationis & augmēti nō dicuntur naturæ, niſi quia ſunt viæ ad iſtam naturam, quæ eſt forma, & principium iſti: & forma ꝓxiſtit in eis modo ſimplici, ſ. in motu īter potentiā purā & actū purū, ſ. ꝙ vna pars eius eſt potentia, & alia actu.

H

De Neceſſario. Cap. 5.

Vid Auer. in Epi. Tract. prio.

NEceſſariū dicit̄, ſine quo non contingit viuere tā-q̄; concauſa. vt reſpirare, & alimentum animali neceſſariū eſt. impoſſibile enim eſt abſque his animal eſſe. Et ſine quibus bonum non contingit aut eē, aut fieri, ſiue aliquid mali repellere, aut eo priuari. vt bibere potionem medicatā neceſſariū eſt, vt non ægrotet. & in Aeginā nauigar̄, vt pecuniā recipiat.

I Item violentum, & vis. hoc aūt eſt, quod p̄ter ꝓpoſitum & electionem obſtat. & prohibet. violentum enim neceſſarium dicit̄. quare ēt triſte, vt Euen⁹ quoq; ait. oīs nanq; neceſſaria res triſtis eſt, & vis neceſsitas q̄dā eſt. quēadmodū Sophocles dicit,

Etiā vis me cogit hæc facere.

Et recte neceſsitas videtur ineuitabile quiddā eſſe. cōtrariū. n. voluntario, & fm cogitationem motui eſt. Item, quod non contingit aliter ſe habere, neceſſe di K cim⁹ ita ſe habere. & fm hoc neceſſarium cætera quoq; omnia dīr quodāmodo neceſſaria. nā & ipſum neceſſarium aut agere, aut pati tunc dicitur, cūm non cōtingat propter illud, qđ vim infert, fm propoſitum fieri, tan-q̄; illa exiſtente neceſsitate, propter quam non contingit aliter. Et in eis, quæ concauſæ viuēdi, & boni sūt, ſimiliter. cum enim non contingat hic quidē ipſum bonum, hic vero ipſum viuere, & eſſe ſine quibuſdā, hęc neceſ- L ſaria, & hæc cauſa neceſsitas q̄dam eſt. Item demonſtratio neceſſariorum eſt: qm̄ non contingit aliter ſe habere, ſi ſimpliciter demonſtratum eſt. Huius vero cauſæ ipſa prima, ſi impoſsibile eſt aliter ſe habere, ex quibus fit ſyllogiſmus. Quorundam itaq; alia eſt cauſa, vt neceſſaria ſint: quorundam vero nihil, ſed propter hæc, alia neceſſario ſunt. Quare & proprie neceſſarium eſt, quod ſimplex eſt. hoc. n. non pōt multiplr̄ ſe habere. quapro M pter nec aliter & aliter: etenim multiplr̄ ſe haberet. Si igiť aliq perpetua, & immobilia ſunt, nihil in eis violentum, aut prēter naturam eſt.

Et neceſſariū eſt illud, quod impoſsibile eſt ut res ſit niſi cum ipſo, & eſt tanquàm cauſa. ſicut anhelitus, & nutrimētum in āialibus, q̄ ſunt neceſsaria, et ſine his impoſsibile eſt vt animal ſit. Et etiā neceſſa-

A ceſſarium illud eſt, quod impoßibile eſt, niſi per illud vt ſit, aut non ſit bonũ, aut negare bonũ, aut priuare ipſum. ſicut dicitur quòd accipere medicinã eſt bonũ, ne ei accidat infirmitas. & nauigare ad Athenas eſt neceſſarium, vt recipiatur debitum. Et ẽt dicitur neceſſariũ de re faciente violentiã, & de violentia. & hoc eſt, quod impedit voluntatem. faciens n. violentiam dicitur neceſſarium. & ideo
B eſt contriſtans ẽt, ſicut dixit Enenus, quòd oẽ neceſſarium eſt cõtriſtans, & violentia eſt aliqua neceßitas, ſicut d. Sophocles, quòd uiolẽtia de neceßitate cogit me, ut hoc faciam. Et exiſtimatur quòd neceſſitas non facit opinantem aliquod verum reuerti, & mutari a ſua opinione: quia eſt contrariũ motui, qui fit per voluntatẽ, & cogitationem etiã. Et ẽt dicitur neceſſariũ illud, quod ipoßibile eſt vt ſit alio
C mõ. & ſecundũ hmõi neceſſarium dicũtur oĩa alia neceſſaria aliquo modo. dicitur. n. actio neceſſaria, uel paßio neceſſaria, uel illud, quod impoßibile eſt ire propter faciens violentiam. & ita neceßitas eſt illud, propter quod impoßibile ẽ vt ſit aliquid alio modo. Et ſimiliter in cauſis vitæ, et boni. quoniã, cùm impoßibile eſt vt bonum ſit ĩ quibuſdam rebus, neque eſt vita, neq; generatio ſine aliquibus alijs. Illa igitur ſunt neceſſaria, & cauſa eſt D
aliqua neceßitas. Hæc igitur eſt declaratio neceſſariorum: quoniã impoßibile eſt vt ſint alio modo ab eo, quod demonſtratũ eſt modo ſimplici. Et cauſa eius prima eſt, ſi fuerit poßibile vt ſit alio modo vt ſit ſyllogiſmus congregatio. Quædã enim habent aliã cam neceſſariã, & quædam nihil, ſed alia erunt neceſſaria propter iſta. Manifeſtũ eſt igitur, quòd primum neceſſarium in rei veritate eſt ſimplex: E
& impoßibile eſt vt illud ſit multis modis. ergo neque alio modo. ſed ſi non, erit multis modis. Si igitur ſunt res ſimplices, & æternæ, & immobiles, nulla earum erit violẽta, neq; extra naturam.

Dicit, ꝙ neceſſitas & neceſſariũ dicũtur multipliciter dicit. n. illud, quod impoſſibile eſt ꝙ eſſe rei conſeruetur niſi per illud, & eſt quaſi cauſa illius in permanentia eius, ſicut anhelitus & cibus animalium. 6 .. de Aĩa. 100. Secundus modus.

Deinde d. Et etiam neceſſarium illud, &c.i. & neceſſarium dicit alio modo, ſ. illud, quod impoſſibile eſt acquirere aliquid, aut ſuam priuationem, niſi per illud, ſiue bonum fuerit ſiue malum. ſicut dicit ꝙ accipere medicinam eſt neceſſariũ, ne accidat malũ: & nauigare ad Athenas eſt neceſſarium ad recipiendũ pecuniam à debitore. & hoc eſt acquirere malum propter bonum Et iſtud differt à primo: quia primum eſt in rebus naturalibus, & iſtud in volũtarijs. D. induxit tertiũ modũ, F Tertius modus.

& d.

G & d. Et dī neceſſitas de actione violenta. faciens enim violentiā coget rem ad illam violentiam. ſicut dicitur, ꝙ res cogit ſeruum neceſſario ad interficiendum Platonem: & qa neceſſitas eſt contra voluntarem: & voluntas eſt delectabilis: & neceſſitas eſt contriſtabilis: ſicut dicitur de Verſificatore, qui dicit ꝙ oē, quod cogit hominem, neceſſario eſt contriſtabile D.d. Et exiſtimat ꝙ neceſſitas, &c i. & dicit neceſſitas vera opinio, de qua impoſſibile eſt reuerti. Opinans enim opinionem hanc non habet opinionem, vt à ſecūda

H Quartus modus. vertatur, & eſt ſicut d. contra voluntatem. D. induxit quartum modū, & d. Et etiam dicit neceſſariū, &c. i. & ēt dī neceſſarium illud, quod impoſſe eſt vt ſit alio modo, ſ. ꝙ impoſſibile eſt tranſmutari, aut inueniri alio mō ab eo ſm ꝙ eſt & iſte modus eſt famoſior omnium iſtorū. et ideo d. & ſm illud neceſſarium dicūtur, &c. i. & ex hoc modo tranſumptum eſt hoc nomen neceſſarium ad omnia, q̄ dīr neceſſaria pp conſimilitudinem veram inter illa. D. induxit modum conſimilitudinis inter ea, & d dī enim actio neceſſaria,

I vel paſſio neceſſaria, &c. i. & iſta, de quibus dī neceſſarium, non dicunt neceſſaria niſi pp conſimilitudinē, quam habent cum vero neceſſario. Non enim dīr actiones neceſſarię, niſi quia neceſſariū eſt illud, quod impoſſibile eſt vt aliqd agat aliud ab actione illa propter faciens violentiā. & illud, quod impoſſibile eſt vt ab eo inueniat illa actio, ſm quā paritur violentiam, neceſſe eſt vt in eo inueniatr modus verę neceſſitatis, & eſt illud, in cuius natura eſt vt non ſit alio modo. D.d. & ſiīr Ī cauſis vitæ, & boni, &c. i. & ſimiliter hoc K quod dicimus de cauſis, quę ſunt neceſſariæ in vita, & ineſſendo bonū, iſtæ cauſæ ſunt acceptæ ex hoc mō vero. D. expoſuit hoc, & d. q̄m, cùm impoſſibile eſt, &c. i. impoſſibile ē, vt inueniatur in eis bonum, aut vita, & vīr generatio ſine cauſis, ſine quib⁹ illæ res dicunt neceſſariæ. q̄m cùm impoſſibile eſt vt ſint alio modo, ſ. ſine illis cauſis, & iſtæ ſunt neceſſariæ pp ſuas cauſas: illa autē, q̄ ſunt neceſſaria propter alia, ſunt neceſſaria quoquo modo. & hoc intē debat, cùm d. & cauſa eſt aliqua neceſſitas. Et d hoc, quia entia neceſ- L Quarti modi diſtinctio.
ſaria in rei veritate ſunt illa, q̄ ſunt neceſſaria per ſe ſine cauſa. & ideo deſcriptio neceſſarij eſt, illud qđ impoſſe eſt vt ſit alio modo. Et hoc diuiditur duobus modis: Quorū vn⁹ eſt iſte, ꝙ impoſſibile eſt vt ſit alio modo per ſe. & eſt hoc neceſſarium ſimpliciter: quod quidam Moderni appellant ineuitabile ineſſe. Secūdus eſt illud, quod fit propter aliud, ſm quem modum dicunt quidam Moderni debitū, & neceſſariū per aliud. Et, cùm induxit hunc modū modorum neceſſariorum, d. hęc igi M
tur eſt declaratio, &c. i & declarat rationem neceſſarij, & facit eam etiā intelligi in omnibus rebus neceſſarijs hoc, ꝙ impoſſibile eſt vt ſit alio modo ab eo ſecūdū ꝙ eſt. & hoc eſt illud, ſm quod eſt ſimplex non compoſitum. D.d. Et cauſa eius prima, &c. i. & cauſa rerū, q̄ impoſſe eſt vt ſint alio modo, eſt pars media accepta in ſyllogiſmo concludente. q̄m, ſi terminus medius fuerit de natura poſſibili, erit illa res de natura poſſibili: & ſi fuerit de natura neceſſaria erit illa res de natura neceſſaria.

Et

A Et hoc etiã eſt duobus modis: aut vt termin⁹ medius ſit cauſa illius: & tunc nõ erit ex rebus, q̃ ſunt neceſſa rię, niſi pp hoc, q̃ cauſę eorum ſunt neceſſarię. & ſi terminus medius nõ fuerit cauſa, erũt illæ res neceſſariæ p ſe, non p cauſam dantẽ eis neceſſi tatẽ, & iſtę res ſunt ſimplices, quę nõ habent cauſas. D.d. Manifeſtũ eſt igitur, &c. i. declaratum eſt igitur, q̃ ens neceſſariũ in rei veritate eſt ſimplex, quod nõ cõponitur ex ma teria & forma. & q̃ impoſſibile eſt vt ſit multis modis. & ſimiliter eſt impoſſibile, vt ſit alio modo ab eo, ſm quem eſt. q̃m, ſi eſſet poſſibile vt eſſet alio modo, poſſibile eſſet vt eſ ſet multis modis. Et dixit hoc, quo niam, ſi fuerit poſſibile, vt ſubſtãtia eius mutaretur in alium modum, non erit illic natura cogens vt muta tio non ſit in multos modos. q̃m, ſi fuerit poſſibile mutari in aliquam ſpeciẽ, tunc natura eius erit de na ura poſſibilis recipientis multas ſpẽs.

*Si fuerint enua ſimplicia, & ęterna, & ĩmobilia, nullũ eorũ acqrit eé neceſſa

B riũ ab aliquo alio. S; vide op poſitum. 2. Me. c. 4. & 2. ca. de ſuba orbis Vide contra. Zim.

† In cõpoſitis eſt natura addita naturæ cõponentiũ. Idẽ. 3. de Aĩa. cõ. 5. ĩ ſolone

C ſecũdæ hõnis, iuxta dimidiũ cõ. Idẽ. 7. Meta. 26. 27. & 60. cõtra Modernos.

D.d. Si igit̃ ſunt res ſimplices, &c. ideſt ſi igit̃ ſunt entia* ſimplicia, & æterna, & immobilia, vt declaratum eſt alibi, nullum eorũ acquiret eſſe neceſſariũ ab aliquo alio in eis, neq; eſt extra naturã. Et dicit hoc: quia in cõpoſitis † eſt natura addita natu ræ componentium, ſcilicet illud, qđ fit ex compoſitione.

De Vno. Cap. 6.

VIũ dicitur vno modo ſm accidens, altero p ſe. Secundũ accidẽs quidẽ, vt Coriſcus & muſicũ, et Cori ſcus muſicus. idẽ enim ẽ dicere Coriſcus & muſicum, & Cori ſcus muſicus: & muſicum & iu ſtũ, & muſicus iuſtus Coriſcus. Cuncta etenim hæc vnũ dicunt D ſecundum accidens. iuſtum qui dem & muſicum, q̃m vni ſub ſtantiæ accidunt: muſicũ vero & Coriſcus, q̃m alterum alteri accidit. ſil̃ etiam quodãmodo muſicus Coriſcus cum Coriſco vnũ eſt, q̃m altera partiũ earũ, quæ in oratione ſunt, alteri acci dit. vt puta muſicum Coriſco, et muſicus Coriſcus iuſto Coriſco, q̃m vtriuſq; pars vna eidẽ vni accidit. nihil enĩ differt, aut Co riſco muſicum accidere, aut iſti hoc. Sil̃ aũt, tam ſi de genere q̃; E ſi de aliquo vniuerſalium nomi num accidẽs dicatur. vt puta, q̃ idem hõ, & muſicus homo. aut enim homini, qui vna eſt ſubſtã tia, muſicũ accidit, aut q̃m am bo alicui ſingulariũ accidũt, ve luti Coriſco. non tñ eodẽ modo ambo inſunt: ſed hoc quidẽ vt genus fortaſſis, & vt in ſubſtan tia, illud vero vt habit⁹, aut paſ ſio ſubſtantiæ. Quæcunq; itaq; ſecũdum accidens vnum dicun tur, hoc modo dicuntur.

F *Vnum dicitur aut per accidẽs, aut per ſe: per accidens, ſicut nauigator & muſicus. Dicere n. quòd nauigator & muſicus ſunt vnũ nõ eſt per differentiã eſſentiæ, quia ac cidit nauigatori muſicũ. Et ſimiliter dicitur vnũ per accidens in ge nere ẽt, & in rebus vniuerſalibus. v. g. quòd hõ, et homo muſicus ſunt vnum. aut quia muſicus accidit vtriq; homini, qui ẽ ſubſtãcia una,*

aut

Vid Auer. I Epit. Tr. 1. Zim. elicit ex tex. ꝓpõné, ſu p qua notat cõtradic.

G *aut quia vterq; accidit alicui particulariũ, ſicut nauigatori. ſed eſſe vtriuſq; non eſt eodem modo, ſed vnum eorum debet eſſe quaſi genus in ſubſtantia etiam, & aliud quaſi habitus, aut paſſio in ſubſtãtia. Omnia igitur, q̃ dicuntur vnũ per accidens, hoc mõ dicuntur.*

Dixit per accidens, ſicut nauigator & muſicus. v g. qñ accidit, ꝙ aliquis ſit nauigator & muſicus. dicit enim ꝙ nauigator & muſicus ſunt idem p accidens. nauigator enim & muſicus ſunt dꝛiæ accidẽtales eſſentiæ illius, de quo dicunt, ſ. hominis. Et d. hoc. qñ, ſi eſſent dꝛiæ ſubſtantiales eius, de quo prædicant, tunc cõgregatũ ex eis eſſet vnũ eſſentialiter: ſed ſunt accidentia ſubiecti. & hoc intendebat, cùm dixit, qñ accidit nauigatori muſicũ. i. & hęc duo ſunt vnum p accidens, quia accidũt vni. D. d. Et ſiſr dicitur vnum per accidens, &c i. & ſiſr dicitur vnũ per accidens de genere, quod eſt vnum cũ aliquo accidente magis particulari. v. g. dicere, iſte eſt homo muſicus: aut dicere ꝙ hõ, & homo muſicus ſunt vnũ. Deinde dedit modũ, ſm quẽ congregatũ ex iſtis eſt vnũ per accidens, & dicit, aut quia muſicus, &c. i. aut quia muſica accidit ambob⁹ hominibus, q̃ ſunt ſubiecta, ſ. homini, qui eſt tanq̃ genus, & hoĩ, cui accidit muſica. qm iſti duo homines, vſis, & particularis, ſ. cui accidit muſica, ſunt vnum eſſentialiter: & muſica accidit particnlari: ergo accidit vſi. Aut dicit ꝙ homo muſicus ẽ vnũ, quia humanitas & muſica accidũt vni particularium & in vno. Et, quia hoc nõ eſt ſiſe dicere, qa ædificator & muſicus ſunt vnũ, quia ſunt in vno ſubiecto, dedit differentiã, & d. ſed eſſe vtriuſq;, &c i. ſed eſſe humanitatis & muſicæ in vno, ſ. particulari nõ eſt eodem modo: ſed vnum iſtorũ eſt tanq̃ genus in eo, quod eſt ſub particulari, & ambo ſunt de natura ſubſtãtiæ, ſ. humanitas exiſtens in homine particulari, & aliud eſt tanq̃ accidens, ſ. muſica exiſtens in iſto particulari, ſicut accidẽs exiſtit in ſuo ſubiecto & paſſio. Et dixit hoc, qm̃ dicere, ꝙ muſicus & ædificator ſunt vnum p accidens, eſt quia exiſtunt in vno particulari, & eodẽ modo, & habent eandem naturam, ſ. naturam accidẽtis. humanitatem autẽ & muſicam exiſtere in vno particulari non eſt ſic: hoc. n. eſt ſubſtantia, hoc aũt accñs.

Illorũ vero, quę ꝑ ſe vnum dicunt, hæc quidẽ dicuntur, eò ꝙ continua ſunt, vt faſcis vinculo, & ligna viſco. linea quoq; etiã, ſi curua ſit, ſed cõtinua, vna dr. ſicuti partium etiã vnaquæq;, crus, & brachiũ. Ex his aũt ipſis illa magis vnũ ſunt, quæ natura, q̃; arte continua ſunt. Continuum vero dicit, cuius vnus ꝑ ſe motus, & nõ poteſt aliter eſſe. vnus vero, qui indiuiſibilis. indiuiſibilis aũt ſecundũ tempus. Secundũ ſe aũt continua, quæcunq; non tactu vnũ ſunt. ſi enĩ ponas inuicem tangentia ligna, nõ dices ea vnũ, neq; lignũ, neq; corpus, nec aliquid cõtinuũ eẽ. Igitur & illa, quęcunq; omnino cõtinua ſunt, vnũ dicuntur, etiã ſi habeant flexionem. & adhuc magis, quæ nõ habent, vt tibia,

aut

7 Idẽ. 5. Thv. 1. 2. Phyſi. 49. 50.

H

I

H6 vſis & puticularis ſunt vnũ eſſentialr.

Dꝛia inter modos.

K

L

M

A aut femur, ꝙ crus: qm̃ cõtingit vnum non eſſe motũ cruris. & recta magis: q̃ curua, vnum eſt, curuã vero, & angulum habentem & vnã, & non vnã dicim⁹: qm̃ contingit & non ſimul ei⁹, motum, & ſimul eſſe. rectæ vero ſemper ſimul, nullaq; particula magnitudinem habens, hæc quidẽ quieſcit, hæc vero mouetur, quemadmodum curuæ.

Eorum aũt, quæ dicuntur vnũ per ſe, quoddam dicitur vnum per
B *continuationẽ. vt lignum congluti natum, aut illa, quæ congregantur à ligamento. & linea, ſi fuerit tortuoſa, dicitur etiã vnum continuũ: ſicut dicitur vnumquodq; membrorũ, & ſicut crus, & facile. Et iſtorum eſt magis vnũ, quod eſt continuũ per naturã, quàm illud, quod eſt continuum per artificiũ. Et dicitur continuum illud, cuius motus eſt vnus per ſe, & non poteſt eſſe alio modo. & dicitur vnus motus*
C *ille, qui non diuiditur neq; ſecundũ tẽpus. Et continua per ſe ſunt illa, quæ ſentiuntur ſecundũ tactũ vnũ. ligna enim continua adinuicẽ non dicũtur vnũ, cùm tanguntur, neq; corpus, neq; aliud continuum. Illa aũt, quæ ſunt perfectæ continuationis, dicuntur vnũ, & ſi habeãt tortuoſitatẽ. & iſtorũ eſt magis vnũ quod non habet tortuoſitatẽ, ſicut crus, & coxa. poßibile enim eſt vt crus non ſit vnũ. & dicitur, quòd linea recta eſt magis in vnitate* D *quàm tortuoſa. & dicitur, quòd linea tortuoſa, quæ habet angulum, etiã eſt vna & non vna. poßibile enim eſt vt motus eius ſit vnus in ſimul, & non ſit inſimul. linea autem recta oportet vt motus eius ſit inſimul, & nullum corpus habens magnitudinẽ quieſcit in vna parte, & mouetur ſecundum aliam, ſicut partes lineæ tortuoſæ.*

Dixit Ariſt. ꝙ vnũ per ſe & eſſen 8
tialiter, quoddã dicitur vnũ, quod E
eſt continuum, & continuũ aut eſt p cõglutinationẽ, aut p ligamentũ, aut naturaliter, ſicut linea, & ſuperficies, & corpus. D.d. & linea, ſi fuerit tortuoſa, &c. i. & continuum nãtr, aut eſt rectum, aut tortuoſum, ſiue curuum, ſicut crus, & multa mẽbra, in q̃bus eſt tortuoſitas. D.d. Et iſtorum, &c. i. & eorũ, quæ dicunt vnũ per continuationẽ, magis eſt vnum illud, quod eſt cõtinuum p naturã, q̃ illud, quod eſt continuum p artificium, v.g. per ligamentũ, aut per conglutinationẽ. D.d. Et dicit con 5. Phy. 23.
tinuum illud, cuius motus, &c. i. & F
dicit continuũ in rei veritate illud, quod mouet ex ſe vno motu, ĩ quo nõ eſt poſſe vt ſit motus alterius modi, ſicut eſt motus corporis cœleſtis.

D. narrauit qualis eſt vnus motus, & dixit: & dr vnus mot⁹ ille, qui nõ diuidit neq; ſm tempus. i. quia non diuiditur neq; ſm tempus, neq; ſm intentionem, ſ. quia nõ erit in duobus tẽporibus, neq; erit in duobus *motis, licet ſit in vno tpe. D.d. Et cõtinua p ſe ſunt illa, &c. & hoc, qd dixit, manifeſtũ eſt: & eſt, ꝙ corpa *a. l. motis.

cõtinua

G continua ſunt illa in rei veritate per tactum & viſum * cõtinua. & forte erunt neceſſarij iſti duo ſenſus, ſ. qa vnus iuuat alterũ. & multotiens cõiunguntur corpora p artificiũ, tali modo ꝙ tactus & viſus falluntur, & reputãt ea eſſe continua. & cã huius eſt, quia continuatio eſt de enſibilibus cõibus. D.d. illa aũt, q̃ ſunt perfectæ continuatiõis, &c.i. illa autem, q̃ ſunt perfectæ cõtinuationis, ſ. per naturã dicuntur vnũ, licet nõ ſint recta, ſed in eis fuerit aliquator tuoſitas, ſicut crus, & coxa, ſ quia dr̃ vnum crus, & vna coxa. D.d. poſſi-

H bile eſt n. vt crus nõ ſit vnũ, i. & tor tuoſum minus eſt vnũ, quia poſſibile eſt diuidi crus ī duas partes, & nõ remanere vnum, ſ. in loco tortuoſitatis. D.d. & dr̃, ꝙ linea recta, &c.i. & linea recta magis vnum eſt q̃ tortuoſa, qm̃ tortuoſa eſt quaſi compoſita ex duabus lineis. in linea. n. tortuoſa ſunt tria puncta, cũ habuerit angulũ: & ideo dixit: & dicitur ꝙ linea tortuoſa, &c.i. & dr ꝙ linea habens angulum eſt vna vno mõ, & non vna alio modo. fm. n. ꝙ terminatur à tribus punctis, eſt nõ vna: ſed fm ꝙ vnum extremorum eſt

I apud angulum, eſt vna: econtrario de linea recta. D. dedit cãm in hoc & d. poſſibile enim eſt, &c.i. partes. n. lineæ tortuoſæ, cum mouentur ſm totum, non mouentur partes æqualiter, ſed quædã citius quibuſdã. & ſic iudicatur de illa ꝙ motus partium ſunt inſimul, quia motus eſt in eodem tẽpore, & non inſimul, quia diuerſantur in velocitate & tarditate. linea autem recta mouetur ſecundum totum inſimul. Et poteſt intelligi ꝙ, cùm linea tortuoſa mouetur, poteſt diſtingui altera linearum ab altera apud angu-

K lum, & non mouebuntur inſimul: quod impoſsibile eſt in linea recta. Et intelligendũ eſt hic per lineam, corpus: linea. n non mouetur. D.d. & nullum corpus habens magnitudinem, &c.i. & nulla magnitudo recta inuenitur, cuius quædam pars quieſcat, & quædam moueatur, ſicut inuenit̃ in linea habente angulũ, qa eſt cõpoſita ex duabus lineis.

Alio item modo vnum dicitur, cùm ſubiectum ſit forma indifferens. Indifferens autem, quorum forma indiuiſibilis ſe- L cundum ſenſum eſt, ſubiectum vero, aut primum, aut vltimũ ad finem. etenim vinũ vnũ, & aqua vna dicitur, quatenus indiuiſibilis ſm formã eſt: liquoreſq; oẽs, vt oleum, vinũ, & liquabilia vnum dicuntur, qm̃ oĩum vltimũ ſubiectum idẽ eſt aqua nanq; & aer hęc oĩa ſunt.

Et dicitur etiã vnum alio modo, quorum ſubiectum non diuiditur ſecundũ formam. Et illa non diuiduntur ſecundum formã, quo- M *rum formæ non diuiduntur ſecundũ ſitum, & ſubiectum aut primum, aut vltimum, quod eſt proprie coomplementũ. dicitur. n. vinum vnum, & aqua vna, cùm nõ diuidantur ſecundum formam, et dicũtur omnia liquabilia vnum, ſicut oleum, & vinum, et omnia liquida. ſubiectum enim omnium iſtorum eſt vnum, & omnia ſunt aut aqua, aut aer.*

Ideſt,

Partes lineę tortuoſæ ſi ęq; velociter mouent, ſicut partes lineæ rectæ.

Linea non mouetur, ſed coꝙ. Idẽ. 6. Phi. 32.

2. de Anima 64.

*a. l. vna.

A Ideſt, & dicuntur vnum illa, quę
9 ſunt vnum ſecundum formã, & diuiſibilia ſm quantitatem, & ſunt illa, quæ ſunt conſimilium partium, quæ partes conueniunt in nomine & definitione. & iſta, ſicut d. nõ diuidũtur ſm ſubiectum & ſm locũ. Et, quia forma, in qua conueniũt, aut eſt vltima forma, quæ eſt finis in generatiõe, aut forma prior iſta, dedit exemplũ de poſtrema forma, ſ. per quam vocatur compoſitum, ſ. v.g. per quam vinum dicitur vinum, & aqua aqua. partes. n aquæ ſunt aqua, & vini vinum. D. dedit
B exemplum eorum, quę conueniũt ĩ forma remota à poſtrema forma, ſicut aqua & oleum, q̃ conueniunt in forma liquiditatis & hoc intendebat, cùm d. ſubiectum enim omnium iſtorum eſt vnum, & omnia aut ſunt aqua, aut aer.

Dicuntur autem vnũ, et quorũm vnum genus differens oppoſitis differentijs. ac cũcta hęc vnum dicunt, qm̃ vnum eſt genus ſubiectũ differentijs. vt hõ, equus, canis, vnum quid, quoniam oĩa animalia, & quodam
C ſimili mõ, ſicuti materia vna. Hæc aũt qñq; quidem ita vnũ dicuntur, quandoq; vero ſuperiore genere, quod idem dicit, ſi vltimæ generis ſpecies ſunt, illa aũt ſuperiora ipſis. vtputa triangulus duorum æqualiũ laterum vna & eadem figura cum triangulo trium æqualium laterum eſt ambo etenim trianguli, ſed non ĩdem trianguli.

Et etiam dicuntur vnum, quorum genus eſt vnum, & differũt per differentias ſubiectas eis. ſicut D *homo, & equus, et canis, & ſicut dicitur omnia animalia ſunt vnũ. et prope iſtum modum eſt dicere, quòd materia eſt vna. iſta igitur forte dicuntur vnum ſecundũ hũc modum, & forte dicuntur vnum ſecundum genus ſuperius, cũ ſint poſtrema forma ſuperioris generis. v.g. ſicut iſoſcheles, & iſopleuros: dicuntur enim figura vna eadem: ambæ enim ſunt trianguli,* E *et non dicuntur idem triangulus.*

Sermo eius in hoc capitulo manifeſtus eſt, & eſt, ꝙ hoc nomẽ vnũ 10
dr̃ de ſpeciebus, quæ conueniunt in genere. v.g. ꝙ homo, & equus, & canis ſunt vnum in animalitate. Et quia genus eſt ſimile materiæ, d. & prope iſtum modum, &c. i. & conuenit cùm iſto modo modus, ſecundũ quem dicunt aliqua eſſe vnum in materia. v.g. ꝙ canis, & equus, & aſinus, & animalia anhelãtia, & ambulãtia ſunt vnum, in eo ꝙ ſunt ex ſanguine, aut ex carne, & oſſe. Et,
F quia eorum, quæ ſunt vnum in genere, aut ſunt vnũ in genere, propinquo, aut vnum in genere remoto, dixit: Iſta igit̃ forte dicunt̃, &c. i. iſta igit̃ dicunt̃ forte eẽ vnũ in gñe ꝓpinquo, ſicut dicimus ꝙ hõ & canis ſunt vnũ in animalitate, & iſopleuros & iſoſcheles ſunt vnũ in figuratione. & d. cùm ſint poſtrema forma ſuperioris generis, i. poſtremæ ſpecies. ſpecies. n. poſtremæ ſunt vltimę formæ, in quas genus ſuperius diuiditur, ſicut figura, quæ in poſtremo diuiditur in triangulos. D. dicit: dicuntur enim figura, &c. i.

&

G & figura eſt genus ſupius & remotum à ſpeciebus triangulorum, qa non ſunt figuræ propter hoc, quod ſunt triangulus, ſ. propter hoc, ꝙ cõgregantur in figura: ſed ꝓp hoc, ꝙ congregantur in triangulo. & iſta ē forma generis remoti. D.d. & nõ dicunrur idem triangulus i. ꝙ triangulus, aut iſocheles, aut iſopleuros dicuntur eſſe vnum per figuram, i. in genere remoto. i. quia triangul' non eſt vltima ſpecies. & hoc intendebat, cùm d. & non dicuntur triangulus idem. i. non triangulus ſimpliciter eſt hoc, ꝙ inuenitur collocari
H ſub figura mediante collocatione eorũ ſub vltima ſpecie. quoniam, ſi ita eſſet, tunc non eſſet medium inter illum & figuram.

Item vnum ea dicuntur, quorum ratio, qđ quid erat eſſe dicens, indiuiſibilis ad aliam eſt, quod quid erat eſſe rei ſignificãtem. ipſa. n. per ſeipſam omnis ratio diuiſibilis. ſic enim & auctum, et diminutum vnum eſt, quoniam ratio vna: quemadmodum in ſuperficiebus eſt ipſius ſpeciei vna. Et oĩno quorũ
I cunq; intellectio, quæ quod qđ erat eſſe intelligit, indiuiſibilis eſt, neq; ſeparari põt nec tempore, nec loco, nec ratione, hęc maxime vnum ſunt. & horum, quæcunq; ſubſtantiæ ſunt. Vſr nanq; quotcunq; non habẽt diuiſionẽ, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur. vtputa, ſi prout homo non habet diuiſionem, vnus eſt homo: ꝙ ſi prout animal, vnum animal: ꝙ ſi prout magnitudo, vna magnitudo. Plurima itaq; vnum K
dicuntur, eò ꝙ aliquid vnum aut agunt, aut patiuntur, aut habent, aut ad aliquid vnum ſunt. Quæ vero primo vnũ dicuntur, illa ſunt, quorum ſubſtantia vna: vna vero, aut continuatione, aut forma, aut ratione. numeramus etenim tanquã plura, aut q̃ non continua ſunt, aut quorum forma nõ eſt vna, aut quorum ratio non eſt vna. Item eſt quidem, vt quodcunq; dicamus cõtinuitate vnũ eſſe, modo quantũ & continuũ L
ſit: eſt autẽ vt non aliquid totũ ſit. hoc autem, ſi non habeãt formam vnã. non, n. dicemus ſimiliter vnũ, cũ viderimus partes calceamẽti quomodocunq; cõpoſitas, ꝓp cõtinuitatem, ſed ſi ita vt calceamentũ ſit, ac quandã formã habeat, tũc vnũ. Quare maxime linearũ circuli linea vna eſt, qm̃ tota & perfecta eſt.

Et etiam dicuntur vnum illa, quorum definitio, quæ ſignificat quid eſt, non diſtinguitur à defi- M
nitione alterius ſignificante quid eſt. omnis enim definitio diuiditur in ſe. & ſecundum hunc modum augmẽtabile & diminuibile ſunt vnum. & etiã definitio eſt vna, ſicut definitio ſuperficierum planarum eſt vna. Et dicitur vnum modo ſimplici de illis, quæ non diuiduntur ſecundum tempus, neque ſecundum locum, neq; ſecundũ ſermonem. et maxime quod eſt ex

A eis ſubſtantia: illud enim eſt magis in vnitate. Et dicitur etiã unũ modo vniuerſali illud, quod nõ habet diuiſionem ſecundum ſuã ſpeciem. Verbi gratia dicere vnũ hominem & vnum animal, & vnũ os. Et multa dicuntur vnum ſecundum naturam, quãuis agãt aliud, aut patiantur ab alio: aut differãt per alia, aut referantur ad alia. Et illa, quæ dicuntur unum primo modo, ſunt illa, quorum eſt ſubſtantia

B vna: & ſunt vnum, aut ſecundum continuationem, aut ſecundum formam, aut ſecundum definitionem. dicimus enim in numero plura illa, quæ non ſunt continua, neq; habent formam vnã. Quodam enim modo dicitur vnum, et ſi fuerit de quantitate, & continuum etiam: & quodam modo non dicitur unũ, ſi totalitas ſua non fuerit perfecta. illud igitur, quod non eſt totum, nõ dicitur vnum vniuerſaliter. non

C enim dicimus, quòd partes ſotularis cõpoſita aliquo modo ſunt vnũ propter continuationem: niſi dicatur hoc modo, ſ. ſecũdum quòd ſunt ſotular, & ſecundum quòd habẽt aliquam formam vnam. Et ſecundum hunc modum dicitur, quòd linea circuli eſt vna magis quàm aliæ lineæ. eſt enim linea perfecta, in qua eſt totum.

11 Ideſt, & dicitur etiam hoc nomẽ vnum de illis, quorum definitiones diuerſæ non diſtinguunt à definitione alterius, quod eſt commune eis. definitio enim cuiuslibet taliũ non diſtinguitur à definitione ſubiecti, ſ. quia definitio ſubiecti ſumit' in definitione cuiuslibet eorum. Et hoc eſt, quod d. quæ ſignificat quid eſt quia definitio non dr̃ definitio, niſi cùm ſignãt eſſentiã rei & d. oĩs enim definitio diuidit' in ſe: quia definitio ſemp diuidit' in duas partes, ſ. in genus & dr̃iam: & vtrunq; iſtorum diuidit' in definitione alterius rei, ſ. ſubiecti eorum. & hoc eſt proprium cuiuslibet definitionis, diuidi ſ. in duas partes ad min⁹. & d. hoc, E quia iſta eſt cã, quare definitiones cõpoſitæ pueniunt ad definitiones vnius rei: ſicut accidit in definitionibus ſpẽrum cõdiuidentium, ſ. quia pueniunt ad definitionem vni⁹ rei, q̃ eſt ſuperi⁹ gen⁹, ſ. generaliſſimũ. D. d. & ſm hunc modum augmẽtabile, & diminuibile. i. & hoc modo ſunt res diuerſæ ſm definitionẽ & vnum ſm ſubiectum, ſicut augmentabile & diminuibile. Illud enim, qd recipit augmentum & diminutionẽ, ſumit' in definitione augmenti & diminutionis. D. d. & ẽt definitio eſt vna, &c i. & ex hoc mõ ẽt ſunt definitiones ſupficierum diuerſarũ, q̃ cõueniunt in definitione ſupficiei, q̃ ſuperius genus eſt. & d. planarum ad excludendum concauas & connexas. iſtæ. n. ſupficies non conueniũt in eadem definitione, ſicut linea recta & curua non conueniunt in eadem definitione. & iſte eſt alius modus ab eo. ſm quem dr̃ vnũ ſm formam. D. induxit aliũ modum magis famoſum, & magis verũ, & d. Et dr̃ vnum modo ſimplici, &c. i. & dr̃ vnũ de eo, quod non diuiditur ſm

G definitionem,neq; ſm temp°, neq; ſm locum,& vīr neq; aliquo modo diuiſionis.& qđ ex iſtis eſt ſubſtantia,aut declarabitur ꝙ aliqua ſubſtãtia eſt talis,illud eſt digniſſimũ hoc noſce vnum. Et debes ſcire, ꝙ illud, quod eſt hmõi, eſt in quãtitate tm̃. ſed,ſi non hẽt ſitum,eſt principium numerorum.&,ſi habet, eſt punct°. & illud, quod eſt tale in vnoquoq; genere,eſt ſimplex in illo genere. & hoc declarabitur magis poſt. Deinde d. Et dr̃ ẽt vnũ, &c.i. & ẽt dr̃ vnũ de indiuiduo,quod nõ diuiditur in partes homogeneas cum toto in definitione.v.g.ꝙ iſte homo demonſtratus non diuidit in partes, quarũ vnaquæq; eſt homo. & eſt hoc cõe oĩbus corporibus organicis. & hoc intendebat,cùm d. quod non habet diuiſionem ſm ſuam ſpeciem, i. qđ non diuiditur in partes, q̃ ſunt ſuæ ſpeciei.v.g. ꝙ homo non diuiditur in partes,quæ ſunt homo,nec man° in manus.& hoc eſt vnum ſm figuram,& compoſitionem.D.d.&vnũ animal,&c.i. ꝙ vnum animal non diuiditur in multa animalia. D.d. & vnum os,&c.i . & os diuiditur in oſſa.& hoc eſt vnum per continuationem.i. qm̃ vnum ſm continuationem diuiditur in partes, q̃ ſunt etiã continuæ: & ſi'r etiam vnũ in numero ex corporibus conſimiliũ partium, econtrario de vno ſm totum,ſicut eſt diſpoſitio in corporibus organicis. D.d.& multa dicuntur vnum,&c i.& illa,quæ ſunt vnũ ſm naturam,ſunt illa, quæ recipiũt vnum idem.v.g. omnia, quæ recipiunt malleationes;dicitur enim,ꝙ materia eorum eſt vna.aut illa,quę patiuntur ab eodem eadem paſſione.v.g.quę liqueſcunt per calorem:

Documẽtum.

Infra 1 te. com.12.

H Hõdem ſatus nõ diuidit in plures partes, quarũ vna quæq; ſit hõ,contra Sophiſtas.

I

dicuntur etiam habere vnam materiam.& etiam illa, quæ tranſmutantur vna tranſmutatione.v.g.quę liqueſiunt aut humeſiunt.& vīr quæ tranſmutantur inuicem,dicunt habere vnam materiam. & ſimiliter illa,quæ attribuuntur vni ſubiecto. v.gr.linea & cuprea,& aquoſa, & aerea. Deinde d. Et illa, quæ dicuntur vnum,&c.i.& illa, quæ dicunt vnũ modo priori,ſunt quæ dicuntur vnum per continuationem,& vnum per formam,& vnum ſecundum totum & completum.& illa, quorum formæ ſunt vnum, ſunt cum hoc ſe parata in loco,in tempore.& in hoc differunt à conſimilibus in partib°, quorum totum & pars vnum ſunt in definitione,& forma. Deinde d. ratiocinando:dicim° enim, &c.i.& ſignum huius,ꝙ vnum dicit de cõtinuo,& forma,& de illo, quod eſt totum,ſ.non diminutum, eſt, quia multitudo dicitur de rebus diſcretis diuerſis ſm formam:& non dicitur vnum de illo,à quo diminuitur aliquid ex eis, per quæ eſt totum & cõpletum, vt bi gratia ab illo, de quo non diminuitur aliquod mẽbrum. Deinde d.illud igitur, quod nõ eſt totum,&c.i.& differentia inter vnũ ſm continuitatem, & vnum ſm totum & perfectionem non dicitur eſſe vnum per continuationem partium, ſed per ſuam formam. nihil enim diminuitur ab eo ex eis, quibus eſt vnum.v.g.ſotular,quod dicitur vnum per ſuam formam completam non per continuationẽ partium.&ideo,ſi ex eo diminuitur aliqua pars,non dicet vnum. linea aũt & corpus dr̃ vnum, licet ex eis diminuatur aliquid. D.d. Et ſm hũc modum dr̃,&c.i.& quia vnum ſm totũ

K

Vīr oĩa,q̃ adinuicẽ tranſmutant, hr̃ vnam materiã. Idẽ de Gñat. t.c.43.

L

M

eſt

A est perfectum, cui impoſſe eſt addere vel diminuere remanente eodē, ideo linea circuli eſt magis perfecta in vnitate. circulū. n. impoſſe eſt recipere augmentum, vel diminutionem remanente circulo. & ideo dī, ꝙ linea nō circularis eſt diminuta, & circularis eſt pfecta. & ſiſr de corpore. & ideo corpus cœleſte eſt vnū per continuationem, & per formā totalem, & per motum vnum continuum: vt ipſe poſt dicet in tractatu Quinto. & ideo non remanet totū vnumquodq; prædictorū, qñ aliqd diminuitur ab eo. & hoc intēdebat, cùm dixit, ꝙ linea eſt pfecta, in qua eſt totum, i. in qua ſunt omnes partes, ex quibus conſtituitur.

Linea circularis eſt perfecta. Idē 1. cœl. 2. com. 12.

Corpꝰ cœleſte ē vnū p cōtinuationem, & formā totalē. & per motū vnū continuū. ꝙ hoc vi

B le. 2. cœ. c. 42. & 12. Met. c. 44. & 2. capſo. de ſubſtā. ia orbis, & in hb. de tructiode tructionū diſt. 3.

† Quo primo cognoſcimꝰ, hoc prima cuiuſq; gñis mēſura. primus onus.

Vni autem eſſe, principiū eſt alicui numero eſſe. prima enim menſura principium eſt. † quo nanq; primo cognoſcimus, hoc prima cuiuſq; gñis mēſura. Prī cipium itaq; ſcibilis circa vnū quodq; ipſum vnū. non eſt autem idem in cunctis generibus vnum. ſed hic quidē diēſis, hic vero vocalis aut muta. grauitatis aūt aliud, & motꝰ aliud. Vbique aūt ipſum vnum, aut quantitate, aut forma indiuiſibile. Illud igitur, quod ſecundū quantum, prout quātum, indiuiſibile eſt, quod quidem omnino & & ſine poſitione eſt, dr̄ vnitas: quod vero omnino & poſitionē habens, punctum: quod aūt ſm vnū, linea: quod vero ſm duo, ſuperficies: quod autem omnino, & in tria ſecundum quantū diuiſibile, corpus. & econuerſo.

C in duo quidem diuiſibile, ſuperficies eſt: quod vero in vnum, linea: quod aūt nequaquam ſm quantitatem diuiſibile eſt, punctum, & vnitas eſt. quæ quidē ſinē poſitione, vnitas: quod vero habet poſitionem, punctum. Itē alia numero, alia genere, alia ſpecie, alia analogia vnum ſunt. Numero quidem, quorū materia vna. Specie vero, quorū rō vna. Genere autem, quorū eadē prædicationis figura. Secundū analogiam vero, quæcunque ſe habent, vt ad aliud. Semper aūt poſteriora ſequuntur præcedentia. vtputa quæcunq; numero, ſpecie quoq; vnum ſunt: quęcū que vero ſpecie, non etiam numero. ſed genere cuncta vnum ſunt quæcunq; etiam ſpecie: q̄cunq; autem genere, non omnia ſpecie, ſed ſm analogiam: quæcunq; vero analogia vnum, nō omnia genere. Manifeſtum autem etiam eſt, ꝙ Multa quoque vni oppoſite dicuntur. quędam enim, eō ꝙ non ſint continua, q̄dam vero, eō ꝙ diuiſibilem ſm ſpeciem materiam habeant, aut primam, aut vltimam. quædā autem, eō ꝙ rōnes, quod quid erat eſſe dicentes, plures ſint.

D

E

Multaquo tupliciter.

F

Et eſſentia vnius eſt aliquod principium numerorum. prima enim menſura eſt principium. & illud, quo primo ſcimus, eſt apud nos prima menſura in quolibet genere. Et principium

G igitur cognitionis in vnaquaq; rerum eſt vnum. & non vnum omnibus generibus eſt idem. in quibuſdam enim tonus eſt vnum, in quibuſdam vocale eſt vnum, & i quibuſdam eſt conſonans vnum. & vñ grauitatis eſt aliud, & quod eſt i motu eſt aliud. Et in omnibus rebus eſt vnum illud, quod non diuiditur, aut ſecundum quantitatem, aut ſecundum formam eorũ, aut quæ non diuiduntur. Secundũ
H quantitatem enim illud, quod non diuiditur omnino, neq; habet ſitũ, dicitur vnum: & quod non diuiditur omnino, & habet ſitum, dicitur punctus: & quod diuiditur vno modo, eſt linea: & duobus modis eſt ſuperficies: & omnibus tribus, eſt corpus. & dicuntur iſta econuerſo. quod autem diuiditur duobus modis, eſt ſuperficies: & quod vno modo, eſt linea: & quod nõ diuiditur aliquo modo ſecundũ quã-
I titatem punctus eſt. & vnum ẽt iſtorum, quod non habet ſitum, eſt vnum: & quod habet ſitum, eſt punctus. Et etiam iſtorum quoddã eſt vnum numero, & quoddam vnum forma: & quoddam vnum ſecundum æqualitatem, & quoddam vnum ſecundum genus. Et illa, quæ ſunt vnum numero, ſunt illa, quorum materia eſt vna. Et illa, quæ ſunt vnum ſecundum formam, ſunt illa, quorum totalitas eſt vnum. Et quæ ſunt vnum gene- K
re, ſunt illa, quorum figura prædicamenti eſt vna. Et illa, quæ ſunt vnum ſecundum æqualitatẽ, ſunt quorum proportio eſt una, ſicut proportio alicuius rei ad aliam rem. Et iſta poſtrema ſemper conſequũtur prima. ſicut dicimus, quòd omne, quod eſt vnum in numero, eſt vnum in forma: & quod eſt vnũ in forma, non eſt vnum numero ue re. & omne, quod dicitur vnum ſecundum formam, eſt vnum gene- L
re: ſed non, quod eſt vnum genere, eſt neceſſario vnum ſecundum formam. & non omnia, quæ ſunt vnum ſecundum æqualitatem, ſunt vnum ſecundum genus. Manifeſtum eſt igitur, quod plura dicuntur de oppoſitione vnius. quædam enim, quia non ſunt continua. & quædam, quia materia eorum adnata cum forma diuiditur ſecundum formam. & aliud cum oppoſitione, quia definitiones, quæ ſignificant eſſentias, ſunt plures. M

Dicit: Et eſſentia vnius, &c. i. & definitio vnius eſt principium numerorum, non numerus. Deinde d prima enim menſura eſt principium. i. & vnum eſt principium numerorum, quia res non menſurantur primo & eſſentialiter, niſi p primum, quod eſt in eis indiuiſibile, ex quo componuntur. oportet igitur, vt omne mẽſurans primum ſit prĩcipium, ſ. in omni genere, ĩ quo inuenitur primum in eſſe, & in cognitione. 12

Menſu
dr eſſe p
ma in e
& 1 cog
tione. i
10. Me
c 3.

A gnitione. D.d.& illud, quo primo ſcimus,&c.i.& menſura in omni re eſt magis manifeſta apud nos. quoniam per illam cognoſcitur menſurabile, & propter iſtud cognoſcunt reliqua in illo genere. Deinde d. Et principium igitur cognitionis, &c. i.& cùm vnum eſt mẽſurans:& mẽſurans eſt principium cognitionis in omni re: conſequitur, vt vnum in omni genere ſit principiũ cognitionis in illo genere. Deinde dicit: Et non vnum in omni genere eſt idem,&c.i.& vnum in omnibus generibus,per quod cognoſcitur vnũ

B quodq; genus,non eſt eiuſdem naturæ,ſed in quolibet genere differt à ſe in alio.v.g.quod vnum in muſicis eſt tonus, & in dictionibus conſonantibus eſt ſyllaba conſonans, & in vocalibus ſyllaba vocalis. Et ſiſr vnum in põderibus eſt aliquod põdus minimum ſecundum ſenſum, & vnum in motu eſt motus velociſſimus.v.g.motus diurnus. Deinde

4. Ph. 103. 2.98. d. Et in omnibus eſt vnum illud,qđ non diuiditur.i. & vnum vniuerſaliter,quod collocatur in hoc genere,eſt illud,quod non diuiditur,aut ſecundum quantitatem, aut ſm for

C mam,& qualitatem.Quod igit̃ omnino nõ diuiditur in quantitatem, neq; habet ſitum,dicitur vnum,qđ eſt principium numerorũ: & ſi habuerit ſitum,dicitur punctus. punctus enim habet ſitum,quia eſt finis & principium lineæ. D.d. & quod diuiditur vno modo, &c.i. & qđ habet ſitum, & non diuiditur niſi vno modo dicitur linea: & quod diuiditur duobus modis,ſ. longitudine & latitudine,dicitur ſuperficies: & quod diuiditur tribus modis,ſ. longitudine latitudine & profundi

De põcto, & vnitate vide 4. ph. 106.

Idẽ. 1. cor. 3

tate,dr̃ corpus,& eſt vnum ſm totalitatem,ſ. perfectum. D.d. & dicunt iſta conuerſo, &c.i. & intendit per hoc iſtas eſſe definitiones,quia conuertũtur. D.incœpit diuidere vnũ alio modo, & d. Et etiam iſtorum, &c. Deinde incœpit exponere vnũquodq; iſtorum & d. Et illa, q̃ ſunt vnum numero,&c.i. Et vnum numero dicitur de illo,cuius eſt materia vna.& differentia inter illud, & vnum,quod eſt principium numerorum,eſt quia hoc vnum eſt ĩ materia, & vnum, quod eſt principiũ numeri,non eſt in materia. Deinde d. Et illa,quę ſunt vnum ſm formã, &c.i.plura numero,ſ. in materia, q̃ ſunt vnum ſm formã, ſunt illa quorum definitio eſt vna.& iſta ſunt, q̃ ſunt vnum ſm vnam ſpeciem,* quę diuiditur in indiuidua. D.d. Et quę ſunt vnum genere,&c.i. & illa, quæ dicuntur vnum genere, ſunt quæ collocantur ſub vno prædicamẽto. & hoc intendebat, cùm d quorum figura prædicamentie eſt vna. Et dixit hoc:quia res, quæ ſunt vnũ ſm formas,quædam ſunt vnum ſecundum formas ſpeciales, quædam ſm generales. D.d. Et illa, quæ ſunt ſm æqualitatem, &c.i. & illa dicuntur vnum,quæ ſunt vnum ſm proportionalitatem.ſicut dicitur, ꝙ ꝓportio Rectoris ad ciuitatem, & gubernatoris ad nauem eſt vna. Deinde d. Et iſta poſtrema ſemp conſequũtur prima. Et intẽdit per prima magis vniuerſalia:& per poſtrema magis particularia. D.d. ſicut dicimus, &c.i.quod oĕ,quod eſt vnũ numero,de neceſſitate erit cum eo,à quo differt in numero, vnum etiã ſpẽ. v.g.quia Soc. eſt vnum numero,cõtingit vt ipſe ſit cũ Platone vnũ in

D

Quid vnũ numero. Vnũ,qđ ẽ principiũ numerorum, nõ ĩ materia.

Quid vnũ ſpecie.

E

*a.l.q̃ dr̃ indiuidua

Quid vnũ genere.

Quid vnũ ꝓportiõe.

F

G forma. D.d.& quod eſt vnũ in forma,&c.i.&prima eorum conſequũtur poſtrema, ſm ꝙ conſecutio nõ conuertitur in iſtis. quod enim eſt vnum in ſpecie,non eſt vnũ in numero.vnum.n.in ſpecie ad minꝰ dr̃ vere de duobus in numero. & dixit vere:quia accidit vt vnum in ſpecie ſit vnum in numero,quãdo de ſpecie non inuenitur niſi indiuiduum.

1.Phy. 60. 4. Phy.49 2. Phy.70. 3.Phy.19.

H D.d.& omne,quod dicitur vnum ſm formã,&c.i.& omnia, quæ ſunt vnum ſm ſpeciem,ſunt vnum ſecũdum genꝰ.v.g. quia Socrates & Plato ſunt vnum in ſpecie, ſunt vnum in genere,ſ.in animalitate, & nõ cõuertit̃. Deinde d.&omnia,quæ ſunt vnum ſecundum æqualitatem, &c.

7. Phy. 31. Locus hic ſuſpectus eſt, tũ ex textu,tum ex Alberto, aliter ipſum legente.

i.& omnia,quę ſunt vnum ſecundũ proportionem,ſunt vnum ſecundũ genus,& nõ conuertitur. & hoc fuit ita,quia æqualitas non eſt aliquod genus. D.d.Manifeſtum eſt igitur, &c.i.& cùm declaratum eſt, ꝙ vnũ dicitur multis modis: & multitudo opponitur vni:manifeſtum eſt, ꝙ multitudo dicitur multis modis, cũ omne vnũ habeat multum, cui opponitur. Deinde dedit exemplum de quibuſdam prædictis, & d. quædam enim, &c.v.g. quia iam declaratum eſt,ꝙ vnum eorum, de quibus dicitur hoc nomen vnum, eſt continuum.i.& etiam de illis, quorum materia eſt una,aut genus, dicetur etiam multũ de oppoſitis iſtorum.dicitur.n.de his, quæ ſunt non continua,& de illis, quorum materia eſt non vna pp diuiſibilitatẽ materiæ,aut ſm formã in ſpẽ,aut ſcdm formas diuerſas ſm cõtrarietatem. Et hoc intendebat,cùm dixit, ꝙ materia eorũ diuidit̃ ſm formã, &c.i. & illa,ꝙ dr̃ plura ſm materiã, ꝙdã dr̃ ꝙa materia eorũ diuidit̃ in qui K
buſdã ſm formã ſpecialẽ, & in quibuſdam diuidit̃ ſm formã contrariam.D.d.quia definitiones,&c.i.& formæ,ſm quas diuidit̃ materia,sũt diuerſæ:quia formæ, quæ quiditates rerum ſignificant,ſunt multæ.

De Ente. Cap. 7.

Vid Auer. in Epi. Tra. 2a. prio.

ENs dicitur, aliud ſm accidens,aliud per ſe. Secundum accidens quidem,vt iuſtum muſicum eſſe dicimus, & hominem muſicum, ac muſicum hominem: ſiſt dicentes vt cùm dicimus muſicum ædificare,quia accidit ædificatori muſi L
co eſſe,aut muſico ædificatori. hoc etenim hoc eſſe dicere ſignificat hoc huic accidere. Ita igit̃ de his,quæ dicta ſunt, cùm hominem dicimus muſicum eſſe, & muſicum hoĩem, aut album muſicum,ſiue hunc album,hoc quidẽ,qm̃ ambo eidẽ accidunt: illud vero,qm̃ enti accidit. Hoc autem muſicũ hoĩem, qm̃ huic muſicum accidit.ita etiam dicitur album eſſe,qm̃ cui accidit,illud eſt. Quæ igit̃ ſm accidens eſ
M
ſe dr̃,ita dr̃,aut qm̃ eidem enti ambo inſunt, aut qm̃ illud enti ineſt,aut qm̃ ipſum eſt, cui ineſt,de quo ipſum prædicatur.

Ens dicitur quodam modo accidentali. Verbi gratia, quòd iuſtus eſt muſicus, & quòd homo eſt muſicus, & ſimiliter, quòd muſicus eſt homo. Verbi gratia,quòd homo muſicus ædificat.accidit enim ædificatori vt ſit muſicus, aut muſico

Quot modis dicitur vnum, tot & multa.

I

A *vt sit ædificator. accidit hoc igitur quia est, & quia hoc accidit ei. Et similiter accidit in rebus, quas diximus. sicut homo, cum dixerimus quòd est musicus, & musicus quòd est albus, & quòd est albus musicus, aut musicus est albus. Ista. n. dicuntur modo accidētali, vno modo, quia vtraq; accidunt eidem enti: alio modo, quia accidit enti vt esset illa. Entia igitur, quæ dicuntur modo accidetali, secūdum hoc*

B *dicuntur, aut quia vtraq; sunt eiusdem entis, aut quia est quiditas entis, aut quia est cum eo cuius est, & de quo dicitur, idem.*

13 Quia ens dicit̄ de illo, de quo dr̄ vnum: & vnum dicit̄ de illo, qđ est vnum per se, & vnum per accidens: ita etiā fuit dispositio entis. & ideo ꝛcœpit primo notificare modos entis, quæ sunt entia per accidens, & d. Ens dicit̄, &c. i. sicut dicim⁹, ꝙ illud, quod est iustum, est musicum, s. idē, ista enim identitas est per accidens: quia accidit vnū alteri, & ambo vni

C subiecto, quod defert musicam, & iustitiam. Hæc igitur est intentio vnius modi & suum exemplum est, quod dixit, omnis music⁹ est iust⁹. Secundus autem modus est, sicut dicimus, ꝙ homo est musicus, aut ꝙ musicus est homo. & iste modus dicitur vnus per accidens, aut quia homini musicum accidit, ꝙ est tāquā genus: aut quia musica & humanitas accidunt sibi inuicem vnum alteri, quia sunt in vno subiecto, s. in homine, in quo existit musica per accidens. sicut dicim⁹, ꝙ omnis musicus est homo. sed vnum istorum D ineſt per accidens subiecto, in quo conueniunt, & aliud essentialiter, econtra dispositioni in primo modo, in quo dicimus, ꝙ music⁹ est albus. Hoc igitur, quod dixit: Ista. n. dicuntur modo accidentali, &c. est exemplum ad dicendum, ꝙ music⁹ est albus, & non ad dicendum, ꝙ homo est musicus. Deinde congregauit ambas intētiones, Et d. Entia igitur, quæ dr̄ modo accidentali, &c. & intendit per illa, quæ ambo sunt vnius entis, sicut albus, & musicus, q̄ sunt vnius rei, cui accidit vt sit alb⁹ & musicus. Deinde d. aut quia nō, E s. sicut dicimus ꝙ music⁹ est homo, illud enim, in quo est musica accidentaliter, s. homo, idem est cū homine vniuersali. & sic̄ est, cùm dicimus, ꝙ homo musicus est. intentio enim illius hoīs est homo, cui accidit ꝙ sit musicus. Et determinādū est i eis, quæ dr̄ idem essentialiter, hoc, ꝙ sunt duo essentialiter vno modo, & idem essentialiter alio modo. sicut dicimus, hoīs homo est aīal. homo. n. essentialr̄ differt ab anima li in vno modo, & sunt idem essentialiter alio modo.

Hō differt ab aīali essentialiter i vno mō, & sunt idē essentialr̄ in alio modo.

F Per se vero esse dr̄, q̄cunq; significant prędicationis figuras. quoties. n. dr̄, toties ipsum esse significant. Cùm ergo eorum, q̄ prædicantur, quædam ipsum quid est significant, quædā quale, quædam quantum, quædam ad aliquid, quædam facere, aut pati, quædam vbi, quædā quando, horum cuique idem ipsum esse significat. nihil. n. differt, homo conualescens est, aut homo

G conualeſcit:& homo ambulans vel incedẽs eſt,aut hõ ambulat vel incedit.ſimiliter in alĩjs quo que.Itẽ ipſum eſſe, & ipſum eſt ſignificat qđ verũ eſt, ipſum ve ro non eſſe,qđ non verũ,ſed fal ſum ſiſſr,tam in affirmatione, q̃ in negatione.vtputa,q̃ Soc.mu ſicus eſt,qm̃ verũ hoc eſt: aut q̃ Socr.non albus, qm̃ verum. q̃ autem diameter non ſit incõmẽ ſurabilis,qm̃ falſum eſt. Item ip ſum eſſe,& ipſum ens, quoddã eorum,q̃ dicta ſunt,potentia di H ci poſſe ſignificat,quoddã actu. videns etenim dicimus eſſe, & qđ potentia,vt dr̃,videt, & qđ actu.ipſum quoq; ſciens,ſiſſr, & quod poteſt vti ſcientia, & qđ iam vtitur.ac etiam quieſcens, tum illud, cui iam ineſt quies, tum quod quieſcere poteſt. Siſſr autẽ in ſubſtantĩjs.etenim Mercurium in lapide dicimus eſſe, & lineæ medietatem,ac triticũ, quod nõdum maturum eſt. qm̃ vero posſibile,& qm̃ non, ĩ alĩjs determinandum eſt.

I *Et dicuntur entia per ſe omnia, quæ ſignificãt figuras prædicamẽ torum.ſunt enim ſecundum nume rum eorum,quæ dicuntur etiã entia.Quædam igitur prædicamẽta ſignificant quid,& quædam qua le,& quædam quantum,& quædam ad aliquid,& quædam age re, aut pati,& vbi,& quando.et ſignificatio vniuſcuiuslibet iſto rum eſt vnius entis.non.n.eſt diffe rentia inter dicere, quòd homo eſt* K *in ſanitate,& dicere, quòd homo eſt ſanus,aut quòd hõ ambulat, et eſt in ambulatione.& ſimiliter in alijs rebus.Et etiam ens ſignificat eſſentiam,& veritatem rei. quoniam cum dixerimus aliquid eſſe, demonſtrabimus ſuam veritatẽ: & ,cùm dixerimus aliquid non eſſe,demonſtrabimus ipſum eſſe non verum,ſed falſum,& ſimiliter in affirmatiua & negatiua.ſicut di cimus quòd Socr.eſt muſicus, hoc* L *enim eſt verum:& dicimus,quòd Socr.non eſt albus, & hoc non eſt verum.& ſicut dicimus quòd dia meter eſt æqualis coſtæ,& eſt fal ſum.Et ẽt quædam entia ſunt potẽ tia,& quædam actu. quædam.n. ſunt entia per viſum, quia videntur:& quædam, quia habent vir tutes,quæ videntur. & ſimiliter eſt de ſcientia.in eis enim eſt qui habet virtutem, vt vtatur ſcientia:& in eis qui habent vſum.& dicitur quieſcens illud, in quo eſt quies,& illud, quod habet potentiam,vt quieſcat etiam.Et ſimiliter in ſubſtantia etiam. dicimus enim quòd in lapide eſt idolum Mercurij,& ſemilineæ.*

Cùm declarauit modos entis,qđ 14 eſt ſecundum accidens,incœpit declarare ſecundum quot modos dicitur ens eſſentialiter,& d. Et dicũtur entia,&c.i.& intendit per figuras genera prædicamẽtorum, ſ. dictiones

ſigni-

A significantes genera prædicamentorum. Deinde d. sunt enim fm numerum, &c. i. dr enim ens fm numerū, secundum quem dñr prædicamēta.

D. d. quædam. n. &c. i. & hoc nomē ens dicit de omnibus, de quibus dicuntur prædicamenta: quia quod significat hoc nomē ens, idem videt cum eo, quod significant dictiones prædicamentorum. D. numerauit prædicamenta, & d Quædam igit prædicamenta significant quid, &c. i. & tacuit prædicamentum situs, & habitus propter abbreuiationē sermonis, aut quia latent. D. d. & signi

B ficatio vniuscuiuslibet istorum, &c. i. & significatio vniuscuiuslibet nominum nouem accidentium cū sua significatione super illud accidens est significatio super vnū prædicamentum, s. prædicamentum substātiæ. non enim est differentia inter dicere in prædicamēto qualitatis ꝙ homo est sanus, & ꝙ homo est in sanitate. Et intendebat per hoc notificare, ꝙ nomen denominatiuū non significat in propositione, cui⁹ subiectum est substantia, & cuius prædicamentum est denominatiuum. v. g Socrates est albus, substantiam & accidens, aut substantiam, in qua fit accidens. Sicut existimauit Auic. qui, cùm vidit, ꝙ hæc dictio albus significat aliquid, in quo est albedo, ꝙ primo significat subiectum, & secundo accidens. Sed est econuerso. primo significat accidens, secundo subiectum. accidens enim innatum est existere in subiecto. Et, si esset sicut dicit, s. ꝙ albus primo significat corpus, tunc idem esset dicere Socr. est albus, ꝙ dicere Socra. est corpus album, & idem esset dicere: corpus album & album corpus: & sic in infinitum. qm, cùm dicim⁹ hoc vocabulum albū, collocabitur in eo corpus. Et, cùm d. ꝙ hoc nomen ens dr de decem prædicamentis, dixit: & ēt ens significat essentiam, &c. i. & hoc nomen ens ēt significat illud, quod significat dicere aliquid eē verum. Cùm enim dicimus aliquid esse, demonstramus ipsum esse verum, & qñ dicimus aliquid non esse, demōstramus ipsum nō esse, s. ipsum esse falsum. D. d. & sīr est in affirmatiua & negatiua, &c. & intendit p ens illud, quod sonat verum aut simplr, aut composite. s. in quæsito singulari & composito. in propositione autem composita, sicut dicimus, ꝙ Socrates est musicus, aut Socrates non est musicus: in quæstione autē simplici, sicut dicimus, vtrum Socra. sit aut non sit. & vīr hoc nomē ens nō significat nisi verum. D d. sicut dicimus, ꝙ Socr. &c. i. & sīr in affirmatiua, cùm demonstrabimus esse per affirmationem, in qua est hæc copula, & demonstrabim⁹ esse ipsum verum. v. g. Socr. est musicus. &, cùm demonstrabimus ipsum esse per negationem, demonstrabimus ipsum non esse verum. v. g. Socra. non est albus. hoc enim demonstrat, ꝙ dicere ipsum esse album, non est verū. Et hoc intendebat, cùm d. & dicere, ꝙ Socr. non est albus, & hoc nō est verum. i. & dicere, ꝙ Socra. non est albus demonstrat ꝙ dicere ipsum esse album non est verum. Sed debes scire vīr, ꝙ hoc nomen ens, quod significat essentiā rei, est aliud ab ente, quod significat verum. & ideo expositores diuersantur ī quæsito simplici, s. dicere verum aliquid est ī secundo Topicorum, vtrum colloceē in quęstionibus accidētis aut gñis.

C

D Vide contra Zim.

E

F

Documentum Ens, qđ significat ēt essentiā rei, est aliud ab ente, qđ signfat verum.

Qui

G Qui enim intelligit de ente illud, quod eſt cõe decem prædicamentis, d. quod collocatur in quæſtionibus generis: & qui ĩtellexit de ente illud, quod intelligit de vero, d. ꝙ colloca tur in quæſtionibus accidentis. D. d. & ſicut dicimus, ꝙ diameter eſt æqualis &c. & hoc eſt aliud exẽplũ, quo vtitur in hac intentione. i ꝙ dicere ꝙ diameter eſt aſſymeter coſtæ, & hoc eſſe verum, ſignificat ꝙ diameter eſt ſymeter coſtæ, eſt falſum. Et intendebat diſtinguere inter hoc nomen ens, quod ſignificat copulationem in intellectu, & ꝙ ſi-
H gnificat eſſentiam, quæ eſt extra intellectum. D. d. Et etiam quædam entia ſunt potentia & quædã actu. i. & dr̃ hoc nomen ens de ente, quod eſt actu extra animam, & de ente, quod eſt potentia, quædam. n. dr̃ viſa, qñ videntur actu: & quædã dicuntur viſa, quia poſſunt videri in actu. Et ſiſ̃r ſciens qñq; dicitur ſciẽs, qñ vtitur ſcientia: & talis eſt ſciens in actu: & dr̃ ſciens, qñ non vtitur ſcientia, ſ. ſciens in potentia propinqua. Et hoc intendebat cùm d. & ſi-
Idem 2. de anima. 54 I militer eſt de ſcientia, &c. i. dicimus enim ſcientem illum, qui habet potentiam, qua vtitur ſcĩa, licet nõ vtatur: & dicimus ſcientem illum, qui vtitur ſcientia, qñ vtitur illa. D. d. & dicitur quieſcens, &c. i & ſimiliter quieſcens dr̃ quieſcens in actu, & eſt illud, quod quieſcit: & dicitur quieſcens in potentia, illud, quod nõ quieſcit: ſed habet potentiam, vt quieſcat. Deinde dicit: & ſimiliter inuenitur actus & potentia in ſubſtãtia, & in forma. dicimus. n. ꝙ in lapide eſt idolũ Mercurij & ſemilineæ. & hic fuit diminutio. & intendit, ꝙ ſiſ̃r inueniť actus & potentia in ſubſtantia, & in forma. dicimus. n. ꝙ ĩ lapide eſt forma Mercurij, & in potẽtia & actu. potentia aũt, quia hẽt naturam recipiendi formam Mercurij, actu vero quia recipit illam. K

De Subſtantia. Cap. 8.

SVbſtantia dr̃ & ſimplicia corpora, vt terra, ignis, aq̃, & q̃ talia ſunt, & vſ̃r corpora, & q̃ ex his conſiſtunt aĩalia, & dæmonia, ac eorum particulæ. hæc vero oĩa dr̃ ſubſtantia, qm̃ non dr̃ de ſubiecto, ſed de eis cætera. Alio vero modo qd̃cunq; fuerit cauſa exiſtentiæ, ra libuſq; inexiſtens, quæ non dr̃ de ſubiecto, vt anima aĩali. Itẽ quæcunq; particulæ inexiſtentes ſunt in talibus, definientes, & quod quid ſignificantes, quibus peremptis, totum perimiť. vt ſuperficie, corp⁹, vt quidam aiunt, & linea ſuperficies. & uniuerſaliter numerus videtur quibuſdam talis eſſe. eo etenim perempto nihil eſſe, & omnia terminare. Item quod quid erat eſſe, cuius ratio definitio eſt, & hoc M vniuſcuiuſq; ſubſtãtia dicitur. Accidit igiť duobus modis ſubſtantiam dici, & ipſum vltimũ ſubiectum, quod non dicitur de alio: & id, quod cùm quõd quid *hoc a quid. ſit, etiam ſeparabile fuerit. tale vero cuiuſq; forma & ſpecies. L

Vid Auc in Epi. Ti eta. prĩa Vide eũ Zim.

Dicitur ſubſtantia corpora ſimplicia, ſicut terra, & ignis, & ſimilia, & vniuerſaliter oĩa corpora, & quod ex eis conſtituitur ex anima-

A *animalibus, & idolis, et membris istorum omnia. n. ista dicuntur substantiæ, quia non dicuntur de subiecto, sed alia dicuntur de eis. Et dicitur ēt substātia alio modo illud, quod est causa essentiæ rerum, quæ dicuntur de subiecto, sicut anima animalium. Et ēt dicitur substantia de illo, quod est subiectum animæ, & habentia definitiones, et significantia aliquid, & per quorum priuationem priuatur totū,*

B *sicut corpus superficiei, & sicut quidam dicunt superficies lineæ, & omnes numeri. quidam enim existimant, quòd istis priuatis nihil erit. Et ēt dicitur substantia illud, quod significat quid in omnibus rebus, & definitionem earū. et hoc est substātia cuiuslibet rei. Accidit igitur, vt substantia dicatur duobus modis. quorum vnus est vltimum subiectum, quod non dicitur de alio: alius autem, quod*

C *significat hoc demonstratum, & est distinctū à rebus, sicut forma cuiuslibet rei, & eius exemplar.*

15 bstātia cōi ad imā & cundā.

Cùm determinauit quot modis dicitur ens, & vnū eorum, de q̄bus dī, est substantia, & substantia dicitur multis modis, incœpit ēt diuidere illos modos, & d. Et dicitur substantia, &c.i & substantia dī de omnibus corporibus simplicibus, & de compositis ex his, vt minerę, & plantæ, & animalia, & de membris istorum. Et, cū declarauit hoc p exemplum, incepit declarare illud p definitionē, & d. oīa enim ista, &c. & intēdit neq; in subiecto. & ista est definitio indiuidu: substātiæ. Et quasi dicat, substantia dicitur primo de illo, quod non dī de aliquo, neq; est in aliquo, & alia dicuntur de eo. & hoc dicitur indiuiduum substātię. & hoc appellatur in prædicamentis prima substantia. Et forte intendit per hoc, quod d. de, aliquam intentionem in ea. & secundum hoc iste sermo continet primas substantias, & secundas. D.d. Et dicitur etiā &c. i. & hoc dicitur substantia de illo, per qđ indiuiduū substantiæ fit substantia, s. de forma, per quā fit substantia, sicut anima in animato. & dedit exemplū de anima, q̄ est forma in substantia in actu, econtra de formis simplicium. D.d. Et etiam dicitur substantia de illo, quod est subiectum animæ, v.g. de corpore animaliū. & hæc est substantia mō materiæ. D.d. et habentia definitiones, &c.i. & dī hoc nomen substātia ēt de definitione & in rebus habētibus definitiones. D.d. & p quorum priuationē, &c i. & dī substantia de rebus, q̄ sunt priores fm definitiōes rebus sensibilibus, de q̄bus quidam opinant illas esse substantias rerum sensibilium. q̄n, q̄n intellectus abstulerit eas, auferentur cū eis res sensibiles, sicut ē dispō de corpore simplici cū corpore sensibili, & de superficie cū corpore, & de linea cū superficię. et, q̄a Arist. nō opinat hoc, d. q̄dā. n. existimāt, &c. i. & quidā appellāt istas substātias, q̄a existimāt q̄ illud, p cuius priuationē fm intellectū priuat aliq̄d, debet eē substantia illius. & iō appellauerūt istas substantias. vnde quidam fingunt

D

Substātia de forma. b.

Vid. 8. Ph. 30.

Substātia dmateria.

Substātia de definitione.

Substātia p oī, quo remoto remouetur substātia. c.

numerum

G numerum eſſe ſubſtãtiam entium: D.d. Et etiam dicit illud ſubſtantia, quod ſignificat quid, &c. i. & dicit ſubſtantia de illo, quod datur ad interrogationem factam per quid in vnaquaq; rerum. & hæc eſt ſubſtantia cuiuslibet rei. Deinde d. Accidit igitur vt ſubſtantia, &c.

De Eodem, Diuerſo, Differenti, Simili, & Diſſimili. Cap. 9.

Hæc duo ſequentia Capita. 9. & 10. Auer. nõ hẽt

H in hac cõmẽtatiõe. Vide iõm in Epi. Tra ctatu 1.

EAdem vero, quædam ſm accidens dicũtur. vt albũ, & muſicum idem, qm̃ eidem accidunt: ac homo & muſicum, qm̃ alterum alteri accidit. muſicus vero homo, qm̃ muſicum homini accidit. vtriq; vero hoc, & huic vtrunq; illorum. etenim homini muſico & hõ, & muſicum idem dr̃, & his illud. Quare omnia hæc vlr non dicũtur. non. n. eſt verum dicere q̃ omnis homo idem & muſicum. vniuerſalia nanq; per ſe exiſtũt, accidentia vero non per ſe, ſed de ſingularibus ſimplr dicũtur. idem enim videt Socrates, & Socrates muſicus eſſe. Socrates. n.

I non de multis. quare non dicit oĩs Socrates, ſicuti omnis hõ. q̃dam igitur ita dicuntur eadem. Quædam vero per ſe, ſicuti & vnum. etenim quorũ materia, aut ſpecie, aut numero vna, eadem dicuntur: & quorum ſubſtantia vna. Quare patet, q̃ idẽtitas vnitas quædã eſſentiæ eſt, aut plurium, aut cùm vt pluribus vtat. vt puta cùm dicat ipſum ſibi ipſi idem. vt duob⁹. n.

Diuerſa. ipſo vtitur. Diuerſa vero dicuntur, quorum aut ſpecies plures, aut materia, aut ratio ſubſtãtiæ, & omnino diuerſum dicitur oppoſite ad id, quod idem dicitur. Differentia vero dicuntur, quæcunq; diuerſa ſunt, cum idem quid ſint, modo non ſint idem numero, ſed aut ſpecie, aut genere, aut proportione. Item, quorum diuerſum genus, & contraria, & quæcunq; diuerſitatem in ſubſtantia habent. Similia dicuntur, & quæ idem paſſa ſunt. & quæ plura eadem q̃ diuerſa paſſa ſunt. & quorum qualitas vna. ac ſecundum quæcunq; cõtrariorum alterari contingit id, quod plura his, aut magis propria habet, ſimile illi eſt. Oppoſite vero ſimilib⁹ diſſimilia dr̃.

K

Differẽ

Similia.

L

Diſſimilia

Dt Oppoſitis, Contrarijs, Diuerſis, & eiſdem ſpecie. Cap. 10.

Vid Aue 1 Epi. Tractatu 1.

OPpoſita dicuntur, cõtradictio, contraria, ad aliquid, priuatio & habitus, & ea, ex quibus, & in quæ vltima. vt generationes & corruptiones, & quæcunq; ſuſcepti

M uo amborum non contingit ſimul adeſſe, hæc opponi dicunt, aut ipſa, aut ex quibus ſunt. fuſcum nanq; & album ſimul eidem nõ inſunt. quare ea, ex quibus ſunt, opponuntur ipſis. Cõ-

Contra trariadicuntur, q̃ non poſſunt ſimul eidem adeſſe, cùm eorum ſint, q̃ ſecũdum genus differũt. & quæ plurimũ differunt, cùm ĩ eodem genere ſint. quæue plurimum differunt, cùm in eodẽ

ſuſceptiuo

A ſuſceptiuo ſint. ac etiã quæ plurimum differunt, cũ eorũ ſint, q̃ ſub eadem potentia ſunt. & quorũ differentia maxima, aut ſimpliciter, aut ſm genus, aut ſecundũ ſpeciem. Cætera vero cõtraria dicuntur, quędã, eò q̃ talia habent: q̃dã, eo q̃ ſuſceptiua taliũ ſunt: q̃dã, eò q̃ actiua aut paſſiua taliũ ſunt, aut agentia, aut patientia, aut abiectiones, aut ſumptiões, aut habitus, aut priuatiões ſunt horum, ac talium. Cùm autem vnum et ens
B multipliciter dicat̃, neceſſe eſt, vt cætera quoq̃, quæcunq̃ ſecundum hæc dicuntur, ſequantur. quare & idẽ, & diuerſum, et contrarium vt ſecundũ vnũquodq̃ prædicamentum diuerſum ſit. Diuerſa vero ſpecie dicuntur, quæcunq̃, cùm eiuſdẽ ſint generis, non ſunt ſubalterna. & quęcunq̃, cùm in eodem genere ſint, differentiã habent. & quæcunq̃ in ſubſtantia contrarietatem habent. Contraria quoque diuerſa ſpecie inuicem
C ſunt, aut omnia: aut quæ primo dicuntur, & quorum in vltima generis ſpecie rationes diuerſæ. vt homo & equus indiuidua genere, rationes vero eorum diuerſæ. & quæcunque, cùm in eadem ſubſtantia ſint, differentiam habẽt. Eadem vero ſpecie ſunt, quæcunque his oppoſite dicuntur.

Diuerſa ſpecie.

eadẽ ſpẽ.

De Priori & Poſteriori. Cap. 11.

Vid Auer. Epi. Tractatu. L

PRiora, & poſteriora dicunt̃, vno quidem mõ tanquam aliquo prío & principio in quo D que genere exiſtẽte, q̃d propinquius eſt principio cuidam determinato, aut ſimplr et natura, aut ad aliqd, aut vbi, aut ab aliquibus. Vtputa quędam ſm locum, eò q̃ propinquiora ſunt alicui loco natura determinato, medio videlicet, aut vltío, aut ad quoduis. Quod vero remotius, eſt poſterius. Quædam ſm tempus. aliqua.n. eò q̃ remotiora à nunc ſunt: vt de eis, quæ facta ſunt. quę.n. in Troia fuerũt, priora ſunt his, q̃ apud Mediam E facta ſunt, qm̃ remotius à nunc diſtant. aliqua vero, eo q̃ propinquiora ipſi nunc ſunt: vt de futuris. prius.n. feſtum, quod apud Nemeam futurum eſt, q̃s q̃d apud Delphos, qm̃ propinquius ipſi nũc eſt, vt principio, et primo ipſo nunc poſito. Quędam ſm motũ. quod.n. propinquius primo mouẽte eſt, prius eſt: vt puer viro. etenim quoddam & hoc ſimplr principium eſt. Quædam ſm potentiã. q̃d enim excellit potẽtia, & fortius F eſt, prius eſt. tale vero eſt, cuius electionem, vt alterũ, & quod poſterius eſt, ſequatur neceſſe eſt, ita vt non mouente illo, nõ moueatur, & mouente moueatur. electio .n. principium eſt. Quædam ſm ordinem. hęc vero ſunt, quæcunque ab aliquo vno determinato proportionaliter diſtant. vt in tripudiis quũ ſm locũ obtinet, prior eſt eo, q̃ tertiũ tenet, et pãranete, q̃s nete. illic

* Penultia q̃ vltima.

G illic enim tripudñ ductor, hic vero media principiũ est. Hæc itaq; hoc modo priora dicũtur. Alio vero modo, qđ cognitione prius, tanq; & simpliciter prio. Horũ aũt aliter ea, quę fm rationem, atq; ea, quæ fm sensum. Secundum enim rationẽ vlia priora, fm uero sensum singularia. Et secundum rationem accidẽs toto prius. vt musicum homine musico. non enim erit ratio tota absq; parte. tametsi non contingit musicũ esse, si non sit aliquis
H musicus. Itẽ priores dicunt passiones priorum, vt rectitudo lęuitate. ista enim lineæ per se passio, hæc uero superficiei. quædã igitur ita priora et posteriora dicunt. Quędã uero fm naturam, & substantiã, quęcũq; cõtingũt absq; alĩs esse, ista uero sine illis minime: qua diuisione usus est Plato. Cùm aũt ipsum esse multipliciter dicat, primo quidem subiectũ est prius, propter quod substantia prior. Deinde aliter quæ
I fm potentiã, & quæ fm actum. quædã enim fm potentiã priora sunt, quædã uero fm actum. ueluti fm potentiã quidẽ dimidia q; tota, & particula q; totũ, & materia q; substãtia. fm actũ uero posterior, dissoluto etenim fm actũ erit. Quodã mõ igitur oĩa, q̃cũq; prius & posterius dicunt, fm hæc dicunt. Quædam enim fm generationẽ contingit absq; alĩs esse, ut totũ partibus. quædã uero fm corruptionem, ut pars toto, sicut etiam cætera.

Dicuntur quædã ante, & post, K
tanquã primũ ens & principium in vnoquoq; genere, et quod est proximũ alicui principio terminato, aut modo simplici, aut naturaliter, aut modo relationis, aut vbi, aut quando, aut quia sunt, sicut dicimus illa, quæ dicuntur ante secũdum locũ, qui est proximus alicui loco terminato, verbi gratia loco medio, aut vltimo, aut naturaliter, aut casu. Et remotum dicitur
post. Et etiã dicitur ante secundum L
tempus, aut in præterito, & est illud, quod est remotius ab instanti. sicut bella Troianorũ fuerũt ante bella Medorũ. & in futuro, & est illud, quod ẽ præsenti propinquius alio modo. sicut dicimus quòd fuit Clitus ante Hirtium, quia est propinquior præsenti. & præsenti vtitur hoc, tanquã primo, & posteriore principio. Et dicitur ante secũdũ motũ illud, quod est propinquius ad
motorẽ. sicut puer. qui ẽ ante virũ M
secundũ motum. & ista principia sunt modo simplici. Et dicitur ante secundũ potentiã, vel virtutẽ. sicut dominus ante dominatũ. dominus enim, quia est superior, in potentia dicitur ante. & ẽt illud, quod est fortius, dicitur ante. & tale illud est, quod coget alterũ sequi suã voluntatẽ, ita quod, si illud, quod est ante, nõ mouetur, nõ mouebitur illud, quod est post, & si mouebitur,

mouc-

A *mouebitur. & voluntas eſt initiũ hic. Et dicuntur ante ſecundũ ordinem illa, quæ adunãtur in ſe ſecundum relationẽ ad aliquid vnũ, & diuerſantur ſecundũ definitionem, ſicut dicimus quòd ſtans eſt ſecundus in propinquitate ante tertiũ, & neuma, quod dicitur, i. barbatira, mediũ acutorũ eſt ante mediũ diſcretorũ. in illis enim ẽ principiũ illud, quod ſtat capite, in iſtis eſt neuma, quod eſt mediũ. iſta igitur*

B *dicũtur ante ſecundũ hunc modũ.*

Et dicitur ante alio modo illud, quod ante per ſcientiã eſt, & dicitur ẽt ante modo ſimplici. Et ẽt dicitur ante ſecundũ definitionẽ, & ſenſum. Secundũ aũt definitionem illud, quod ẽ ante modo vniuerſali. ſecundũ vero ſenſum res particulares. Et ſecundũ definitionẽ vniuerſaliter etiã accidens ante totum. ſicut muſicus ante hoiem muſicũ. totũ enim nõ erit penitus ſine par-

C *te: & cũ hoc impoßibile eſt vt muſicus ſit, ſi non fuerit aliquis muſicus particularis. Et ẽt dicuntur ante paſſiua, ſicut res, q̃ ſunt ante, ſicut rectitudo & læuitas. vnum. n. iſtorũ eſt paſſiuum lineæ per ſe, & aliud ſuperficiei. quædã enim dicũtur ante, & poſt ſecundũ hos modos. Et quædã dicũtur naturaliter & ſubſtãtialiter, & ſunt illa, quæ poßibile eſt ut ſint, & nõ alia: illa aũt non erũt, neq; iſta. & iſta diuiſione vtebatur Plato. Et cùm ens igitur dicitur multis modis, dicitur primo ſecũdũ ſubiectũ, quod eſt ante, & per quod ſubſtantia erit ante. Et dicitur alio modo, qui ſunt in potẽtia, et ĩ actu, ſicut dicimus. potẽtia aũt eſt, ſicut medietas ẽ de toto, & pars de toto, & materia de ſubſtãtia. actu vero, ſicut illud quod eſt poſt. erit enim, poſtquã diſſoluitur in actu quoquo modo. Oĩa igitur, quæ dicuntur ante & poſt, ſecundum hos modos dicuntur. Et* E *quædam poßibile eſt vt ſint, & non alia, ſicut totum & partes. & quædam ſunt poßibilia vt corrumpantur, & non alia, ſicut definitio totius & alia ſimiliter.*

D

Et vnum eorũ, de quibus dicitur 16
ante & poſt, eſt illud, quod eſt principiũ primũ in vnoquoq; generũ. verbi gratia principium in genere ſubſtantiæ, & in alijs generibus. & vſr dicitur ante de omni principio terminato, & de oĩ, quod eſt propin
quius alicui, ſ. principio terminato. F
D.d. aut modo ſimplici, &c. i. & primum principium, de quo dicitur, & de cuius propinquo ante, aut eſt primum ſimpliciter, aut naturaliter, aut ſm relationem, aut ſm locum, aut ſm tempus, aut ſecundũ ſuum eſſe.

Deinde dedit exemplũ de illo, qđ eſt prius ſm tempus, & d. Et etiam dicitur ante ſm tẽpus, &c. i. & illud, quod eſt prius in tẽpore præterito, eſt illud, quod magis diſtat à præſenti. ſicut dicitur ꝙ bellum Troianum fuit ante bellum Medorum.

D.d.

G D.d.& in futuro eſt illud,quod eſt præſenti propinquius,&c.i.& prius in tpe futuro eſt eonira priori in tpe prætetito. prius enim in tpe futuro eſt propinquius præſenti,ſicut dr̃ præſenti in præterito : aut eſt remotius à præſenti,ſicut Agamenon â Cæſare. D.d & præſenti vtr̃ hoc, tanq̃ primo, & poſteriore prícipio, ideſt in priori & poſteriori. non enī eſt principium nāl'r, ſed poſitione.

D.d. Et dicitur ante ſm motū, &c. ideſt & intendit per primum motorem primā generationē hominis. puer enim eſt propinquior ptimæ
H generationi viro. D.d & iſta principia sūt modo ſimplici.&c.i.& iſta initia, in quorū reſpectu dr̃ poſt & ante,ſunt initia ſimpl'r non ſm relationem, ſed alio modo. D.d. Et dr̃ ante,&c i.& dicimus q̃ dñs eſt ante dñatum,quia dñs eſt in digniori ordine.& vlr dicitur ante , illud, quod eſt fortius & dignius,& eſt illud,qd̃ cogit illud,quod eſt poſt,vt voluntas eius conſequatur voluntatē ſuā, adeo q̃,ſi illud , quod eſt prius,non moueatur,non mouebitur illud,qd̃ eſt poſt.& initiū, ſm q̃ dr̃ hoc ante & poſt,eſt voluntas.qīi ſ. voluntas
I debilioris conſequitur voluntatem fortioris. & hoc intendebat,cùm d. & voluntas eſt initium. D.d.Et dicuntur aut ſm ordinem,&c.i. q̃ illa, quæ exiſtunt inſimul , non poſſunt imaginari priora & poſteriora,niſi reſpectu alicuius poſiti in eis, tanq̃ vnum & principium,ſ.conſyderando ſuum ordinē de illo,& ſuum ordinem adinuicem. Dicimus enim in acie hominū q̃ ſecundus eſt ante tertium in reſpectu primi,qui eſt in capite.& ſil'r dicimus,q̃ tale neuma eſt añ tale ī reſpectu alicuius primi in eis neumatib⁹. D.d.& diuerſantur ſm definitionem.i. & diuerſant' ſm definitiones,& nomina in reſpectu illius vnius.illud enim,quod cō ſequitur illud vnum , dicitur ſm,& quod cōſequitur ſm, dicitur tertiū, & indifferenter, ſiue differant in nominibus , & definitionibus habitis, ſecundū q̃ ſunt aut conueniunt.nō enim habeni ante & poſt niſi ſm ordinē:ordo āt nō fit niſi reſpectu alicuius primi poſiti aut ſubintellecti. K

D.d. Et dicit' ante alio modo.& d. hoc.quia illud , quod ē notius apud nos,ſ. prius in cognitione , non eſt prius in eſſe . & ideo iſte modus eſt aliusà prioribus modis. D.d. Et ét dicitur ante ſm definitionem,& ſenſum,&c.i.& illa, quæ dicuntur ante ſm comprehēſionē, diuerſantur ab intellectu & ſenſu . in intellectu enī notius eſt vlr q̃ particulare:in ſenſu aūt econuerſo. D.d. Et ſm definitionem accidens etiam,&c.i.& accidens ét prius eſt in definitione rerū compoſitarſi ex ſubſtantia & accidente . definitio enim compoſiti ex iſtis conſtituit' ex iſtis duabus partibus,ſ.ſubſtantia & accidente,& partes cuiuslibet ſunt priores illo , quia ſumuntur in ipſa definitione. v. g. q̃ homo & muſicus ſunt priores definitione hominis muſici.& cū hoc homo eſt prior muſico: muſicus.n. non erit niſi homo fuerit. D.d. Et etiam dicuntur ante paſſiua,&c. i & dicitur , q̃ paſſiua paſſionibus proprijs ſunt ante paſſiones & accntia. ſicut dr̃ , q̃ ſuperficies eſt ante hanc paſſionē propriam , quæ dr̃ lęuitas: & q̃ linea eſt ante rectitudinē , quæ eſt propria paſſio lineæ. D.d.quædam igit' dicuntur ante & poſt, &c. ideſt, ſpecierum igit' prioris & poſte- L M

rioris

A riorisquædam ſunt iſta,quæ determinauimus. Et quædam dñr priora naturaliter:& ſuntilla, quæ cùm fuerint,non ſequitur vt poſteriora ſint,& ſi poſteriora fuerīt, illa erīt. & hoc intendebat,cùm dixit:& ſunt illa,quæ poſſibile eſt vt ſint, & non alia. Deinde d.& iſta diuiſione vtebatur Plato.& innuit ꝙ hęc diuiſio, qua ipſe vſus fuirin priori & poſteriori,eſt quam dixit in fine prædicamētorum,ſ.quinque genera famoſa,& non eſt dubium ex hac diuiſione. Hæc dicta diminuuntur hic primum ī dignitate, ſicut diminuitur
B ex illa diuiſione prius in cognitione. D.d. Et cùm ensigitur dr̄ multis modis, &c i. & cùm hoc nomen ens dr̄ de decem prędicamentis,ens, qđ eſt ſubiectū aliorū nouē entiū, eſt ante oīa entia: & ens, ex quo fit ſubſtantia, eſt etiam ante ſubſtantiam:& ſiſr ens in potentia eſt prius ente in actu. D.d. exemplū de vtroque ente,& d.potentia autem eſt ſicut dimidium, quod eſt duplum in potentia.& ſiſr pars, quæ eſt totum in potentia & ſiſr materia,q̄ eſt ſubſtantia in potentia. actus vero,cum refertur huic, videbitur poſterius.
C & hoc contingit,qñ intellectus diſſoluerit compoſitum in materiam & formam, & ſciuerit ipſum cōponi ex his duobus. D.d.Omnia igit̄, quæ dicuntur ante, & poſt, &c.i.& iſti modi,quos numerauimus, determinant omnes modos prioris & poſterioris. D.d. Et quædam poſſe eſt vt ſint,& non alia, &c.i. & priorum quædam poſſibile eſt vt ſint,& non ſint poſteriora,& quædā poſſibile eſt vt corrumpantur, & nō corrumpantur poſteriora. & iſtæ ſunt cauſæ,ad quas conſequuntur cauſata. Et videtur tacere conſequentia D propter manifeſtationem eorū. Et intendit per totum & partes genus & ſpecies: & per partem & totum, ſpeciem & genus.

De Potentia,& Impotentia. Cap. 12.

Vid Auer. i Epi. Tractatu.1.

POtentia dicitur, quædam quidem principium motus, aut tranſmutationis ī altero,aut prout alterum eſt. vt ædificatiua potentia eſt,quę nō ineſt in ædificato.ſed ars medendi cùm ſit potentia, inerit vtiq; in eo,qni ſanatur,ſed non prout E ſanatur. Quædam igit̄ omnino principiū tranſmutationis, aut motus dicitur potentia in altero,aut prout alterum eſt. Quædam vero ab altero,aut prout alterum eſt: ſecundum quam profecto quod patitur, aliquid patitur. Qñq; igitur, ſi quodcunq; pati poſſibile eſt, dicimus illud poſſe pati:qñq; vero nō ſm omnem paſſionem,ſed ſi ad meli⁹. Item qua eius,quod bene,quippiam efficiatur,aut ſm electionem.aliqñ enim cos, qui ſolum F ambularunt,aut dixerunt, non autem bene, nec vt propoſuerunt,non dicimus poſſe dicere, aut ambulare. ſiſr quoq; de pati. Item quicunq; habitus,ſcđm quos impaſſibilia omnino, aut immutabilia ſint,aut non facile ad deterius moueantur, potentiæ dicuntur. franguntur nāq;, & conteruntur,& flectuntur,et omnino corrumpuntur,non ꝓpter poſſe,ſed propter nō poſſe,

G & in aliquo deficere. impaſſibilia vero à talibus ſunt, quæ propter potentiam & poſſe, & aliquatenus ſe habere vix & parũ patiuntur. Cùm autem potentia tot modis dicaẽ, potens quoque vno quidẽ modo dicetur, quod motus, aut tranſmutationis principium habet. etenim ſe datiuum potens quid eſt in altero, aut prout alterum eſt. Alio vero, ſi quid ei⁹ aliud talem potẽtiam habet. Alio vero, ſi quid ad quodcunq; tranſmutetur, ſiH ue in peius, ſiue in melius potẽtiam habeat. etenim quod corrumpitur, videtur poſſibile eſſe corrumpi. aliter non corrumperetur, ſi ĩpoſſibile eſſet. nunc autem habet quandam diſpoſitionem, cauſam, & principium huiuſcemodi paſſionis. quandoque enim, propterea quòd habet, quandoq; propterea ꝙ priuatur, tale videtur eſſe. Quòd ſi priuatio habitus quodam modo eſt, omnia, propterea ꝙ habent, profecto aliquid erunt. æq
I uoce autem dicimus ipſum ens. Quare, propterea ꝙ habet habitum quendam, & principium, poſſibile eſt, & propterea ꝙ habet huius priuationem, ſi poſſibile eſt priuationẽ habere. Alio autem modo, propterea ꝙ non habet eius potentiam, aut principium in altero, aut prout alterum, corruptiuam. Itẽ hæc oĩa, aut eò ꝙ ſolum contingant hæc fieri, aut nõ fieri, aut eò ꝙ bene. etenim inanimatis etiã talis potentia ineſt, vt inſtrumentis. aliK quam. n. poſſe ſonare lyrã aiũt, aliquã minime, ſi nõ bene ſonãs eſt. Impotentia vero potentiæ priuatio eſt, & quædã talis principiũ oblatio, quale dixim⁹, aut oĩno, aut ab eo, q natura aptus ẽ hĩre, aut & cum natura aptus ſit iam habere. non. n. ſiſſ dicẽt impoſſe eſſe puerum generare, & virum eunuchum. Itẽ vtriq; potẽtiæ eſt impotentia oppoſita, & ei, q̃ ſolum motiua, & ei, q̃ bene motiua eſt. Impoſſibilia quoq;
L quædam ſm hanc impotẽtiam dĩr, quædam alio mõ, vti poſſe, & impoſſe. impoſſe, quidem, cui⁹ contrarium neceſſario verũ eſt. veluti diametrum cõmẽſurabilẽ eſſe, impoſſe eſt, qm̃ falſum huiuſcemodi eſt, & cuius cõtrariũ non ſolũ verum, ſed neceſſariũ quoq; eſt, vt incommenſurabilis ſit. commenſurabile igit̃ non ſolũ falſum, ſed neceſſario ẽt falſum ẽ. Ipſum vero poſſe huic cõtrarium, cùm non ſit neceſſariũ, contrarium falſum eſſe. vt ſedere hominem poſſibile eſt, non M enim neceſſario non ſedere falſum eſt. poſſibile itaq; vno quidem modo ſignificat, vt dictũ eſt, quod non neceſſario falſum eſt: alio vero, ipſum verum eſſe: alio autem, cõtingens verum eſſe. Metaphorice autem, quæ in Geometria, potentia dicitur. Hæc igitur poſſibilia, non ſecundum potentiam.

De Poſſibile.

De Impotent.

Quæ autem dicuntur, ſm potẽtiã, oĩa ad primam vnam dĩr.

hæc

A hæc autem eſt principium trãſmutationis in altero, prout alterum eſt. cætera nanq; poſſibilia dicuntur, quædam, eò q; eorum aliquid talem potẽtiam habet: quædam, eò q; non habent: quædam, eo q; ſic habent. Similiter etiam impoſſibilia. Quare propria primæ potentiæ definitio profecto erit, principium tranſmutatiuum in altero, prout alterum eſt.

Potentia dicitur multis modis.

B *Dicitur enim potentia principium motus, aut tranſmutationis in alio ſecundum quòd eſt aliud. ſicut ars ædificandi, quæ eſt potentia, & non eſt in eo quod ædificatur. ſed ars medicinæ eſt potentia, & eſt in eo qui ſanatur, ſed non ſecũdum quòd ſanatur. Principium igitur vniuerſale tranſmutationis, & motus dicitur potentia in alio, ſecundum quòd eſt aliud. Et dicitur potentia illud, per quod poſſibile eſt vt aliquid moueatur ab alio,*

C *aut ſecundum quòd eſt aliud. Et etiam illud, per quod patitur aliquid, in quo facta eſt aliqua actio ab eo, quod agit in ipſo, & habet potentiam patiendi quod eſt bonum, & conuenientiam ad recipiẽdum. Et etiam dicitur potentia, per quod aliquid fit melius, & actio fit ſecundum quòd oportet. ſicut dicuntur potentes homines, qui poſſunt in bonitate ſermonis, & illi, qui ſermocinantur non ſecundum quòd oportet, non dicũtur eſſe potentes. & ſimiliter eſt in paſſione etiam.*

D *Et etiam dicitur potentia in omnibus entibus, quibus res non patiuntur omnino, nec tranſmutantur, aut quibus motus rerum non erunt ad priora. omne enim quod frangitur, & deſtruitur, aut corrumpitur aliqua corruptione, accidit ei hoc, non quia habet potentiam, ſed quia non habet potentiam, aut quia diminuitur*

E *ab eo aliqua potentia. & dicuntur non tangibilia iſta, in quibus difficilis eſt tactus, aut quorum tactus eſt æqualis propter potentiam exiſtentem in eis: & quia ſunt potentia aliquo modo. Cum igitur potentia dicatur his modis, potens ẽt dicitur uno modo illud, quod habet principium motus, aut tranſmutationis in alio, ſecundum quòd eſt aliud. Et alio modo dicitur potens illud, quod habet potẽtiam talem,*

F *quæ alicuius eſt, quod eſt aliud. Et etiam illud, quod habet potẽtiam, vt tranſmutetur in aliquid, aut in peius, aut in melius. quod enim corrumpitur, exiſtimatur eſſe potens ad corrumpi. & niſi hoc eſſet. non corrumperetur, ſ. niſi haberet hãc potentiam. ſed tamẽ habet aliquã diſpoſitionem, & cauſam, & principium ut recipiat talẽ paſſionem.*

G & forte exiſtimatur eſſe ſecundũ hanc diſpoſitionem, quia habet aliquid, aut quia forte hẽt priuationẽ illius. Et cũ nõ eſſe igitur ẽ eſſe aliquo modo, omnia igitur habentia aliquid ex quo, dicutur modo æquiuocationis, & per quod dicuntur potentia. Non enim dicitur quòd aliquid habet hanc priuationem niſi in tempore, in quo poßibile eſt vt ſit illa priuatio. Et, cum non habuerit potentiam illius, tunc dicetur habere aliquid principium corrumpens aliud. Et etiam omnia iſta accidunt, quia accidit aut ſola generatio, aut nõ generatio, aut bonitas generationis. iſta enim potentia eſt in rebus inanimatis, ſcilicet in inſtrumẽtis. dicimus enim quòd quædam inſtrumenta. Verbi gratia illud, quod lutina loquitur, & quædam non loquuntur, cum non fuerint boni ſoni. quoniam impotentia eſt priuatio potentiæ. Et initium, quod eſt ſimile dicto, aut modo vniuerſali, aut illud, quod habet naturam recipiendi generationem, & in tempore in quo habet naturam recipiendi. non enim ſunt ſimiles ſermones, dicẽtes quòd impotentia eſt puerum generare, & caſtratum. Et etiam vtraque potentiarum habet impotentiam oppoſitam in ſitu illi, quæ mouet tantum, & illa per quam fit motus melior. Et ſecundum impotentiam dicuntur res non habere potentiam. & dicuntur res alio modo potentes, & non potentes. dicitur enim impotens illud, cuius contrarium eſt verum neceſſariũ. vt diametrum eſſe ſymetrum coſtæ non habet potentiam, quia hoc eſt falſum. ſuum autem contrariũ non ſolummodo eſt verum, ſed neceſſarium. ſymeter igitur non eſt tantum falſum, ſed falſum neceſſarium. Et contrarium huic eſt potens, & non eſt neceſſarium, ſed contrarium huic eſt falſum. quoniam, ſi hominem ſedere eſt potentia: non eſt neceſſarium tamen: ergo non ſedere eſt falſum. Potentia igitur ſignificat alio modo falſum quod non eſt neceſſarium: & alio modo ſignificat eſſe verũ: & alio modo illud eſt poßibile ut ſit verũ. Et modus tranſumptionis in Geometria potentiæ. Iſta igitur dicũtur poſſe, non in potentia. Quæ autem dicuntur in potẽtia omnia dicuntur in reſpectu primi vſus, ſ. principij tranſmutationis in alterum, ſecundum quòd eſt alterum. Alia enim dicuntur potẽtia, quia quædam habent talẽ potentia, & q̃dã non: & q̃dã habent iſtã potentiã, ſecundũ quòd oportet. Et ſimiliter illa, q̃ non habent potentiam. Definitio igitur, q̃ ẽ priæ potẽtiæ, ẽ principiũ trãſmutationis in alterum, ſecundũ quòd eſt alterum.

H I K L M

Deinde

A Deinde d. Et ét illud, per quod patitur, &c.i. & ét dr̃ potentia de principio, per quod patr̃ aliquid ab agẽte aliquã actionem in eo passione meliori & conuenientiori ad recipiendum illam actionẽ. Et d. hoc, quia patientia ab alijs quædã patiunt̃ ad melius: & hoc dr̃ habere potentiã: & quædam ad peius, & hoc non dr̃ habere potentiam. D.d. Et etiam dicitur potentia &c.i. & dr̃ potentia de forma & habitu, p quas aliquis agit bona actione. sicut dicitur, q illi, q bene sermocinantur, habent potentiam in bono sermone. bonitas. n. in

B uenit̃ in potentijs actiuis & passiuis. & dr̃ habere potẽtiam alio modo à duobus modis narratis. hoc. n. est quasi genus eorum. Sũt igitur quatuor modi, sm quos dr̃ hoc nomen potentia. D. induxit modũ quintum, & d. Et etiam dicitur potentia in omnibus entibus, &c.i. & dr̃ potẽtia de formis, & habitibus, quibus res non recipiunt passionem & trãsmutationem, & vt non facile mouentur ad peius, s. ad corruptionem & diminutionem. omnia enim quę franguntur & vt quæ facile transmutantur ab extrinsecis, accidit eis

C hoc, non quia habeut potentiam, sed quia diminuitur ab eis potentia aliqua: & ista potentia ẽ genus qualitatis, quæ dr̃ naturalis potentia vel impotentia. D.d. & dr̃ non tangibilia, &c.i. & ista, in quib⁹ existit potentia, & cum dr̃ non tangibilia, i. non potentia apud contactum, qm̃ difficile patiũtur ab eis: immo alia, à quibus tanguntur, magis patiunt̃ pp potentiam in istis. D.d. & quia sunt potentia aliquo modo. i. & hoc nomen potentia dicitur de istis, qa existit in eis principium potens, i. expellens ab eis. D.d. Cùm igitur po D tentia dicatur de istis, &c.i. & cum declaratum est̃, q potentia dicitur sm istos modos: ergo subiectum potentiæ dicitur sm istos modos. Dicitur. n. primo modo illud, quod habet principium transmutationis in alio, sm q est aliud. D.d. Et alio modo dicitur potens, &c.i. & dr̃ potens alio modo illud, quod habet potentiam, qua patiatur ab alio. D.d. Et etiam illud, quod habet potẽtiam, vt transmutetur, &c.i. & etiã dr̃ potẽtia illud, in quo existit principiũ, quo possibile est vt trãsmutetur ab alio ī aliud, & illud aliud aut erit pe E ius, aut melius. D.d. quod enim corrumpitur, &c.i. & dicitur ī eo, quod transmutatur ad peius, quod hẽt potentiam. qm̃, si illud, quod transmutatur ad corruptionem, nõ haberet potentiam non transmutaret̃. v. g. q, si illud, quod corrumpitur, non haberet potentiam in corruptione, impossibile esset vt corrũperetur. Et cùm ita sit, ista habent dispositiones in se, & causas, & principia, quibus recipiunt transmutationem. D.d. & forte existimat̃, &c.i. & illud quod dr̃ potens, dr̃ quia existimat̃ habere aliquam dispositiõnem, qua F sit potens in illud: & illud, quod dr̃ non habere potentiam, dr̃ quia existimatur carere dispositione, qua sit potens. D.d. Et cùm non esset̃, &c. i. &, cum priuatio, qua dicit̃ aliquid non habere potentiã, dr̃ multis modis secundum æquiuocationem, qa priuatio est aliquis habitus, manifestum est̃, q impotentia dicitur multis modis secundum æquiuocationem, & similiter potentia, quæ opponitur ei. Deinde d. Non enim dicitur q aliquid habet hanc priuationem,

Hoc commẽtũ multa non exposita relinquit.

Bonitas inuenit̃ in potentijs actiuis, & passiuis.

Priuatio ẽ aliquis habit⁹. Vide p hoc. 10. Me. t.c.15. & 2. Phy. cõ. 15. & q ibi.

G tionem,niſi,&c.i.&,cum dicim' aliquid non habere potẽtiam in hoc,ſ. aliquid carere diſpoſitione, qua ſit potens,hoc dicim' in tpe,in quo hẽt illam priuationẽ. v.g. ꝙ homo non dr̃ non habere potentiam ad ambulandum,niſi in tpe,in quo caret potẽtia,qua poſſit ambulare. D.d. Et, cum non habuerit potentiam illi'. i.qm̃ in tpe,in quo in aliquo exiſtit priuatio potẽtiæ,in illo exiſtit aliud principium, quod corrumpit illam potentiam,& quod facit priuationem. D.d. Et etiam oĩa iſta accidũt i & cõe eſt iſtis oĩbus, ꝙ pp omnia
H iſta,ſ.potentias & priuationes, accid t aut generatio,aut nõ generatio, aut bonitas generationis. Et,quia p hoc,quod dixit,non generatio,intẽ debat priuationem, & malitiam generationis, incœpit declarare hoc, & dixit:iſta.n.potentia eſt in rebus, &c.i.& dicimus nõ generationem, intelligendo malitiam. quia manifeſtũ eſt in idiomate Græco, ꝙ malitia actionis demonſtratur per priuationem actionis. & hoc manifeſtum eſt non tm̃ in potentijs aſiatis, ſed etiam in inanimatis.inſtrumenta.n.quorum ſoni ſequũtur modu
I lationes hominum, quędam dr̃ loqui,& q̃dam non, intelligendo nõ bene ſonare. D.d.qm̃ impotẽtia eſt priuatio potentiæ.i. qm̃ malitia ꝓuenit ex impotentia: & impotentia eſt priuatio potentię. D.d. Et initiũ, quod eſt ſimile dicto,&c.i.& initiũ, quod eſt ſimile prædicto, ſ. de quo dr̃ potentia & impotẽtia, aut demõſtrabit intẽtionem cõem oĩbus modis potentiarum, aut non potentiarum: aut ſolummodo demonſtrat per hanc potentiam illud,quod hẽt potentiam naturalr̃,& in tpe,i quo hẽt potentiã.& per non potentiam demr̃atur illud, qd caret potẽtia in tpe,in quo caret potentia, aut de oĩbus de quibus dr̃ non hr̃e potentiã. hoc.n.multipl'r narrat.dicere.n.puerum non hr̃e potentiam gn̄andi & virũ pfectum caſtratũ non hr̃e potentiam generandi, non ſignificat idẽ. D.d Et ẽt vtraq; potentiarũ,&c. i.& hoc debet eſſe ita,ſ. ꝙ potentiæ ſunt tot,quot impotentiæ. quia oẽ, quod dr̃ potens,hẽt oppoſitum, qd dr̃ impotens. v.g. ꝙ oẽ habens potẽtiam aliquam potentiarum mouendi,hẽt oppoſitum proprium, quod dr̃ impotentia,& ſm illum modum
L mouendi. D.d. Et ſm hanc impotentiam dr̃ res nõ habere potentiã.i. & ſm has intentiones, quas numeramus,dr̃ potentia & impotentia in rei veritate. D.d.& dr̃ res, &c i,& ſm tranſumptionem dr̃ potentia, & non potentia de alijs non conſyderandis hic,ſed dr̃ æquiuoce cũ ꝓdictis,q̃ attribuuntur vni rei. D.incœpit numerare iſta & d dr̃.n.impotẽs &c.i. & intendit per hunc ſermonẽ ꝙ potentia dr̃ de neceſſario affirmato,& non potentia de neceſſario negato,econtra diſpoſitioni, & potentiæ & impotẽtię,q̃ dr̃ poſſibiliter.
M &d.dr̃.n.impoteus,&c.i.qm̃,qm̃ fuerit dictum de illo, quod non poteſt in Geometria,ꝙ eſt potens,erit falſum: & ſuum contrarium,quod eſt verum,erit verum neceſſariũ. v.g. ponere diametrum coſtæ ſymetru, hoc erit falſum & impoſſe: ſed ſuum oppoſitum erit verũ ſemp. Et hoc intendebat,cum d. vt diametrũ eſſe ſymetrum,&c. D.d.ſuum aũt cõtrarium.i.contrarium aũt huius ꝓpoſitionis,ſ.ꝙ diametrum eſt potens, ſ.ꝙ diametrum non põt non eẽ ali-

Potenti ſunt tot quot im potentiæ

quod

A quod verū, ſed verum eſt ſemp. D. d. ſymeter igit nō eſt tm falſum, &c. i. dicere. n. diametrum eſſe ſymetrū non eſt tm falſum, ſed falſum neceſſariū, non poſſe. Et, cùm declarauit, ꝙ falſum in iſtis eſt falſum neceſſariū, & verū, verū neceſſariū, īcœpit notificare, ꝙ econuerſo eſt impotētia vera, & d. Et contrariū huic é potens, &c. i. & dicere potens in rei veritate, & eſt illud, qđ eſt in rebus naturalibus potens, & dicere poſſe eſt econuerſo Geometriæ. cum. n dixerimus in rebus aliquibus poſſibilibus aliquid eſſe & fuerit verū, tunc
B ſuum contrarium erit falſum, non ſemp, ſed qđ pōt eſſe verū. D. d. qm̄, ſi hoīem ſedere, &c. i. qm̄, ſi hoīem ſedere fuerit potentia, anteq̄ exiſtet in actum, non tm̄ ipſum ſedere é neceſſarium, ſed pōt trāſmutari. D. d. ergo non ſedere eſt falſum. i. & cum ſedere non eſt neceſſariū, ergo dicere de ſedente ipſum eſſe non ſedentem, dum ſedet, eſt falſum, ſed poſſe m̄ eſt vt ſit verum. D. d. Potētia igitur ſignat, &c. i. vera igit potētia eſt illa, ꝙ qm̄ res, in qua pōt, fuerit poſita in actu qm̄ pōt, erit falſum, ſed nō falſum neceſſariū, ſed falſum poſſe, ſ.
C ꝙ poſſe eſt in verum reuerti. D. d. & alio modo ſignat, &c. i. & verum & falſum, ꝙ inueniunt in impoſſibili, ſunt alio modo ab eis, ꝙ inueniūt in neceſſario. & potentia non dr̄ vere niſi in poſſibilibus. in Geometricis aūt dr̄ æquiuoce ſm trāſumptionem. D. d. Iſta igit. i. iſta autem, quæ dicuntur potentia ī Geometria, nō vere dr̄, ſed tranſumptiue. illa autem, de quibus dicitur hoc nomen potentia, in rei veritate, ſ. res mobiles, omnia dicuntur ſecundum ſimilitudinem ad illud, de quo dicitur hoc nomen potentia in hoc genere D
principaliter: & eſt principium in re, per quod innatum eſt agere in aliud, aut pati ſub alio ſm ꝙ aliud. D. d. Alia. n. dr̄ potentia, &c. i. potētia autem, quæ dicitur de reb⁹, quæ ſunt generis paſſionis ab illo, dicit, quia hoc accidit eis, quia in eis exiſtit potentia, ſicut potētia vera agēs. & dicitur hoc nomen impotētia de rebus, quæ ſunt velocis paſſionis ab alijs, quæ carent potentia vera. & dicitur potentia naturalis qnandoque de eo, quod habet veram potentiā agentem, ſecundum ꝙ oportet, ſcilicet in fine bonitatis. Et hoc inten B
debat cum d. quædam habent iſtā potentiam, ſecundnm ꝙ oportet. & per totum hoc intēdebat ꝙ hæc nomina potentia & impotentia, quæ ſunt genera qualitatis, dicuntur his modis propter hoc, ꝙ hābent in ſe aliquid ex eo, de quo dicitur nomē in rei veritate, ſcilicet de potentijs agentibus in aliud, ſecundum quòd eſt aliud, & patientibus ex alio, ſecūdum ꝙ eſt aliud. Deinde dicit: Definitio igitur, quæ eſt, &c. i. definitio vera, quæ eſt primæ potentiæ prior omnibus definitionibus eorum, de quibus dicitur hoc nomen F
potentia, eſt definitio, dicens ꝙ eſt principium tranſmutationis in alterum, ſm ꝙ eſt alterum.

Potētia in Geometricis é tranſumptiue, ſed ī reb⁹ mobilib⁹ reperitur vera.

De *Quanto*. Cap. 13.

Vid Auer. in Epi. Tract. prio. ſub ca. de accidēte. Vide contradictiones Zim. hoc aliquid.

QVantum dr̄, quod eſt in ea q̄ iſūt diuiſibile, quorum vtrunq; aut ſingulum vnū quid, & quod quid aptum eſt eſſe. Multitudo igitur quantum qd, ſi numerabilis eſt: magnitudo vero, ſi mēſurabilis,

G Dicitur autem multitudo qui dem,quæ potẽtia diuiſibilis eſt in non continua:magnitudo ve ro,quæ in continua.Magnitudi nis autem, q̃ quidem ad vnum continua eſt,longitudo:quæ ve ro ad duo,latitudo: q̃ autem ad tria profunditas eſt.Horum au tem multitudo quidẽ finita nu merus,longitudo vero linea,la titudo autem ſuꝑficies, profun ditas vero corpus eſt. Item alia per ſe quanta quædam dicũtur, alia ſecundum accidens.vtputa H linea quidem quantum quiddã per ſe eſt, muſicum vero ſm ac cidens.Eorum vero, quæ per ſe ſunt: quædam ſm ſubſtantiam ſunt:vt linea quantum quiddã. in definitione nanq̃,quod quid eſt dicenti,quantum quiddã in eſt.q̃dam paſſiones, & habitus huiuſcemodi ſubſtantię ſunt:vt multum & paucum,longum et breue,latum & ſtrictũ, profun dũ & humile,graue & leue,&c. quoq̃ huiuſcemodi. Sunt autẽ magnum etiam & paruum, ma I ius & minus,tam ſm ſe, q̃ ad ſe inuicem dicta quanti per ſe paſ ſiones. transferuntur aũt & ad alia iſta nomina.Eorum autem, q̃ ſm accidens dñr quãta, quod dam ita dr̃,vt prædictũ eſt, qd̃ muſicum,& album quantũ eſt: eò q̃ illud,cui inſunt, quantum quid eſt.Quædã,vt motus & tẽ pus.& hæc.n. quanta q̃dam & continua dñr,eò q̃ illa diuiſibi lia ſunt,quorũ hæc ſunt paſſio nes.dico aũt non quod moueꝛ, ſed quo motũ eſt.etenim qm̃ il K lud quantũ eſt,& motio eſt quã ta tẽpus autem,propter illam.

Dicitur quantitas illud, quod diuiditur ĩ res,quæ ſunt in eo,quo rum vnumquodq;, aut vnum hẽt naturam,vt ſit aliquid vnum. Et dicitur multa quãtitas illud, quod numeratur: & magna quantitas illud,quod menſuratur aliqua mẽ ſura.Et dicitur multũ illud, quod diuiditur ſecundum numerum in rebus diſcretis:magnum aũt eſt il L lud,quod diuiditur in rebus conti nuis.Et magnitudo continua ſecun dum vnam partem eſt longitudo, & ſecundum duas latitudo, & ſe cundum tres eſt profundũ. Et mul titudo ex iſtis rebus finitis eſt nu merus, & longitudo etiam linea, & latitudo in ſuperficie, & pro fundum in corpore. Et etiam quan titatũ quædam dicuntur per ſe, et quæda per accidens.v. g. linea eſt quantitas per ſe,muſicus autẽ per accidens.Et quantitatum,quæ di- M cuntur per ſe, quædam eſt ſubſtan tia,ſicut linea.eſt.n.aliqua quanti tas in definitione, quæ ſignificat quid ſit aliqua quantitas, & quæ dam ſunt paſſiones,& eſſentiæ ta lis ſubſtantiæ:ſicut multũ & pau cum,& longum & breue,& la tum & ſtrictum, & profundum & tenue, & leue & graue, & alia ſimilia.Et etiam magnum et

paruum

A *paruum, & maius & minus, dicũ tur eſſe paßiones quantitatis per ſe, cùm ſecundum ſermonem referantur. per ſe autem iſta ſunt nomina, quæ trauſmutantur, & de alijs etiam. Quantitates autem, q̃ dicuntur per accidens, quædam dicuntur ſic, ſicut dicitur quòd muſicus eſt quantitas, & album etiã. illud autem, cuius ſunt, habet aliquam quantitatem. Et quædã dicuntur ſicut motus & tẽpus. iſta*

B *enim dicta ſunt quantitates continuæ. illa enim quorũ iſtæ ſunt paſſiones, diuiduntur. & dico non motum, ſed quo mouetur. quoniã, quia illud eſt quantitas, & motus etiã eſt quãtitas, & tempus etiam propter motum.*

18 Iſte ſermo põt eſſe quaſi diſſolutio continuæ & diſcretæ quãtitatis. omne.n. quod diuiditur, diuiditur in res, q̃ naturaliter ſunt vnum. Et poteſt intelligere quãtitatem diſcretam, quæ diuiditur in vnitates indiuiſibiles naturaliter. quantitas vero

C continua diuiditur in vnitates, ſed tñ recipiunt diuiſionem. Et q̃a multa, aut ſũt multa ſm vnitates diſcretas, aut ſm vnitates continuas, dixit: Et dicitur multa quantitas, &c.i. & dr̃ multa quantitas omne, quod numerat̃ per vnum numerale: & dicit̃ magna quantitas oẽ, qđ mẽſurat̃ p mẽſuram continuam. D.d. Et dr̃ multum, &c.i & multum dr̃ de rebꝰ diuiſibilibus in vnitates numerales. magnitudo.n. q̃ eſt quantitas continua, eſt q̃ diuidit̃ in cõtinua. & quaſi intendebat declarare, ꝙ quicquid diuidit̃ in indiuiſibilia naturaliter D eſt numerus: & quicquid diuiditur in res indiuiſas, ſed receptibiles diuiſionis, ẽ magnitudo. D. numerauit magnitudines, & d. & magnitudo continua, &c.i. magnitudo extenſa in vna parte tm̃ eſt linea: & quæ extenditur in duabus partibus eſt ſuperficies: q̃ autem in tribus eſt corpus, quod hẽt longitudinem & latitudinem & profunditatem. & accipit latitudinem loco ſuperficiei. qm̃ quicquid hẽt latitudinẽ hẽt lõgitudinẽ: & quicquid hẽt longitudinem & latitudinem, eſt ſuperficies. & eodẽ mõ accepit profundum loco corporis. E D.d. Et ẽt quantitatum, &c.i & intẽdit p illa, q̃ dñr accidentaliter, illa, quibus contingit menſuratio: quia sũt in quantitate eſſentialiter, ſ. continua. D.d. exẽplum, &d. ſicut linea, q̃ eſt aliqua quãtitas per ſe. muſicꝰ autem & albus diuidit̃ per accidẽs, qm̃ accidit albo & muſico vt ſint in continuo. D.d. Et quantitatũ, quæ, &c. Idẽ 1. Phyſi. 15. 1. & quantitatum, quæ ſunt eſſentialiter, quædam eſt quantitas per ſe, & quędam eſt quantitas, q̃ accidit quãtitati, q̃ eſt per ſe, ſicut magnum & paruũ, & longum & breue, & latum & ſtrictum, & profundum & nõ profundum, & ſitus & priuatio ſitus. leue autem & graue numerant̃ in accidentibus quantitatis ſecunda intẽtione: ſunt enim quantitates naturales, ſed collocantur ſub accidentibus q̃titatis, quia grauitas & leuitas diuidunt̃ eadẽ diuiſiõe, qua magnitudo diuidit̃. eſt igit̃ de quantitatibus ſecunda intentione. D.d. Et ẽt magnum, & paruum, &c.i. magnũ & paruum, cùm accipiuntur ſm ꝙ ſunt diſpoſitiones magnitudinis eſſentiales, dñr eſſe paſſiones & accidentia

Vide ſpẽs magnitudinis. 1. com. 3.

Grauitas, & leuitas ſunt in prædicamẽto.

quantitatis ſecũda intentione. Vide opp. 2. de Aia 108. &. 4. cœl. cõ. 2. Vide contra Zim. Quõ magnum & paruũ diuerſimode ſunt relationes, & quãtitates.

ſia inter ultũ. & agnum.

G dentia quantitatis. &, cùm reſpicitũt vnũ in reſpectu alterius, vñr colloca ri in capſo relationis. relatio. n. acci dit quantitati & cęteris p̃dicamẽtis. D d. p ſe aũt, &c. i. quantitas, q̃ eſt q̃- titas p ſe, dr̃ de continua, & de alijs. & intendit vt mihi vr̃ens. Et pôt in telligi de alijs accidentibus quanti- tatis. v. g. æquale, & alia D. d. Quan titates aũt, q̃ dñr p accidens, &c. i. illa aũt, q̃ dñr accidentaliter, non dñr quantitates, niſi illud, ī quo ſunt, ſit quantitas per ſe. D. d. Et q̃dam dñr ſicut motus, &c. i. & quantitatũ eſt motus & tempus. iſta aũt ſunt quã titates p ſe, & continuæ. D. dedit cau ſam, & d. illa. n. quorũ iſtæ ſunt paſ ſiones, diuidunt̃, &c. i. & iſta ſunt q̃- titates, q a ſunt accidentia conſequẽ tia eſſentialiter illa, q̃ ſunt quantita tes per ſuam ſubſtantiam, ſ. magni- tudinem, quæ diuiditur eſſentialr̃, & primo motus enim conſequitur magnitudinem, & diuiditur p ſuam diuiſionem: & tempus cõſequit̃ mo tum Iſta igitur ſunt de paſſionibus quanti, non de ſubſtantia quanti.

Quo mo- tus, & ip̃s ſunt q̃ita tes per ſe.

H

Vide. 6. Phy. 10.

D. d. & dico non motum, &c. i. & di co, q̃ motus ſunt paſſiones q̃titatis, non p̃ motũ, ſed p̃ illud, in quo eſt motus, ſ. magnitudinẽ, p̃ quã eſt mot⁹. D. d. qm̃ quia illud eſt q̃titas, &c. i. qm̃ illud, p̃ qd̃ eſt motus, ẽ q̃ti tas, motus ẽt erit q̃titas. & quia mo tus eſt q̃titas, tempus ẽt erit q̃titas: conſequit̃. n. motus ſpacium, & tem pus conſequit̃ motũ. Et poſuit hic motũ de ſpẽbus q̃titatis, qd̃ nõ fecit in libro Prædicamentorũ: & illic lo cum, qd̃ non fecit hic. Et forte dimi ſit hic locũ, quia apud ipſum eſt de paſſionibus q̃titatis: & ideo non po ſuit ipſum in eis, q̃ ſunt quantũ per ſuã ſubſtantiam. Motus aũt non eſt

I

4. Phy. 98. 103.

Documen tum.

conſuetudo vt menſuretur p̃ ſuam parte, ſed p̃ ſuum ſpacium, aut p̃ tẽ pus: & ideo non noſauit illum ī præ dicamento q̃titatis in prædicamen tis. & illic ſolummodo intendit nu merare ſpẽs famoſas quantitatis.

K

Vide c. co. 6. P. 37.

De Quali. Cap. 14.

QVale dr̃ vno modo dr̃ia ſubſtantiæ. vtputa qua le aĩal hõ, qm̃ bipes ¦quus vero quadrupes. & circu us qualis q̃dã figura, qm̃ abſq; angulis eſt, tanq; dr̃ia, q̃ fm ſub ſtantiam, qualitas ſit. vno itaq; modo qualitas dr̃ ſubſtãtiæ dif ferentia. Alio, vt immobilia, & mathematica, veluti numeri q̃- les q̃dam ſunt. vt q̃ compoſiti & non ſolum, q̃ ad vnum ſunt, ſed hi. quorum imitatio ſuperfi cies & ſolidum. hi aũt ſunt, qui quoties quanti aut quoties quã ti quoties. & oĩno qd̃ in ſubſtã- tia, præter q̃tum exiſtit ſubſtã- tia nãq; cuiuſq; eſt qd̃ ſemel, vt- puta ipſorum ſex, non qui bis, vel ter, ſed q̃ ſemel. ſex. n. ſemel ſex ſunt. Item q̃cunq; ſubſtãtia- rum, q̃ mouent̃ paſſiones, vt ca liditas & frigiditas, albedo & ni gredo, grauitas & leuitas, & q̃- cunq; ſimilia, fm q̃ dñr alterari corpora, ipſis mutatis. Item, fm virtutem & malitiam, & omni no bonum & malum. Ferè itaq; fm duos modos dici poſſit ip̃m quale, & horũ vnum maxime proprium. prima etenim quali- tas ſubſtantiæ differentia eſt. hu ius autem pars, & quæ in nume ris qualitas eſt. etenim differen-

L

Sex ſem ſex ſunt.

M

tia

A tia q̃dam ſubſtantiarum eſt. ſed non aut eorũ, q̃ mouent̃, aut nõ prout mouent̃. hæc aũt paſſiones eorũ, q̃ mouent̃, prout mouent̃ ſunt, & motuum differentiæ. Virtus aũt, & malitia paſſionum q̃dam partes ſunt. differẽtias enim mot⁹, & actionis quaſdam manifeſtãt, ſm quas bene, vel male agunt, aut patiunt̃ ea, q̃ ĩ motu ſunt. Quod. n. hoc modo poteſt moueri, aut agere, bonũ: quod vero illo modo & cõtrario, prauum. Maxime autem
B bonum & malũ ſignificant qualitatem in illis, q̃ animata ſunt, & in illis maxime, quæ habent electionem.

Qualitas dicitur vno mõ illud, per quod differt ſubſtantia. ſicut dicimus, quòd homo eſt aũal quale, & equus dicitur ſic etiam & ſi q̃ ſitum fuerit a nobis q̃ eſt qualitas figuræ circuli, dicemus, quòd eſt figura ſine angulo. & iſta eſt qualitas, per quam differunt ſubſtãtiæ.
C *qualitas igitur dicitur quoq; vno mõ, ſecundum quòd narrauimus, de alietate ſubſtãtiæ. Et ẽt dicitur alio modo, ſicut res, q̃ nõ mouẽtur, & mathematica ẽt, ſicut numeri. dicũtur. n. qualitates aliquæ ſicut compoſiti, & qui non ſunt ſecundũ eandem diſpõnem tantũ, ſed qui aſſimilãtur ſuperficiei planæ, & corpori. iſti igitur ſunt qualitates in quantitatibus, vel quantitates in qualitatibus, et vniuerſaliter quã*
D *titas quæ eſt in ſubſtantia. ſubſtãtia. n. cuiuslibet illud, quod eſt, eſt ſemel. v. g. ſex non eſt bis tres, ſed ſemel ſex. Et ẽt oẽs paſſiones mobiles, ſicut caliditas & frigiditas, et albedo & nigredo, & leuitas & grauitas, & omnia, de quibus dicuntur, & omnia, per quorum trãſmutationem tranſmutantur corpora. & quæ attribuuntur ſtudioſitati & prauitati, & vniuerſaliter bono & malo. Qualitas igitur ferè dicitur duobus modis, quorum*
E *vnus eſt verus. quale igitur primũ differt à ſubſtantia. & qualitas, quæ eſt in hominibus, eſt pars earum. ſunt enim aliquæ tranſmutationes ſubſtantiarum immobiliũ, ſecundum quòd ſunt immobiles. paſſiua igitur ſunt res mobiles, ſecundum quòd ſunt mobiles, & modi motuum. Et ſtudioſitas & prauitas ſunt aliqua pars paſſiuorũ, quia ſignificant differentias motus & actionis, & per illas agunt*
F *aut patiuntur modo bono aut malo illa, quæ ſunt in motu. Quoniam iſtorum, quæ habent potentiam ut moueantur aliquo motu, aut vt agant aliqua actione, eſt bonum: eo quod eorum mouetur econtrario, eſt malum. Et in maiori parte bonum & malum ſignificant qualitatem in animatis, & iſtorum in maiori parte in eis, quæ habent voluntatem.*

Non

G Non intendit hic de ſpẽbus quã-
19 titatis & qualitatis, ſm q̃ ſunt præ-
Documen tum. dicamenta, ſed ſolum modo intendit numerare intentiones, quas ſignificant hæ dictiones quantitas & qualitas. & ideo incœpit hic à qualitate, quę eſt ſubſtantia, & d. Qua-
5. Phy. 18. litas dicitur, &c i. & qualitas, quę dr̃ modo primo, eſt illa, quę dr̃ de illo, ſm q̃ differũt ſubſtantiæ adinuicẽ, ſ. de generibus, & ſpẽbus ſubſtantia-
5. Ph. 18. libus. v.g. qm̃ hõ differt à plantis p animalitatẽ: animalitas igit̃ in eo eſt qualitas. & ſimiliter in equo: qm̃ animalitas eſt in eo qualitas. &
H in hoc genere concludunt̃ vlr omnes differentię ſubſtantiales vltimę, ſ. differentię ſpecierũ vltimarũ, ſed non vltimæ, ſ. drię generũ ſubſtan-
Vide 7. Phy. 18. tiales. D.d. &, ſi quæſitum fuerit à nobis, &c. i. & ſm intentionem propinquã, qua hic dicitur qualitas, cõſtans circa quantitatem, ſm q̃ eſt quantitas: qm̃ p illã differunt quãtitates in ſuis ſubſtantijs. v.g. q̃, ſi q̃ſi tũ fuerit à nobis, quã figurã habet circulus, aut quæ eſt figura circuli, dicemus figura non habens angulũ. & hæc vox, non habens angulũ, eſt dria ſubſtantialis figuræ. Et hoc
I intendebat, cũ d. & iſta eſt qualitas, per quã differunt ſubſtantiæ & intendit ſubſtantiã quantitatũ, nõ illud, qd̃ eſt ſubſtantia ſimpliciter. & ſuppoſuit hoc in hoc genere, quia iſta ſunt de ſuis ſubſtãtijs, quaſi formæ ſubſtantiales de ſubſtantijs. Deinde dixit: qualitas igitur, & cętera, ideſt &, cùm ita ſit, ſicut narrauimus, ergo qualitas dicit̃ de illo, ſm q̃ differunt res in ſuis ſubſtantijs, ſ. de formis ſuis. D.d. Et ẽt dicit̃ alio
Secundus modus. modo i. & dr̃ quale de illo, ſm q̃ differunt ẽt entia immobilia, ſ. q̃ non exiſtũt in materia, aut verbis tãtũ, K
aut ſermone & eſſe, ſicut quidam opinant̃ mathematica eſſe ſubſtantias abſtractas. D.d. ſicut numeri, &c
ræt. i. ſicut numeri, qui dicuntur in Arithmetica cõpoſiti nõ primi. numerorum. n. compoſitorum, quidam ſunt, qui aſſimilantur ſuperficiei circulari, & quidã corporali, & quidã corporeo. & ideo Arithmetici ſolẽt dicere, iſte numerus eſt ſuperficialis, & iſte ſolidus. D.d. iſti igitur ſunt qualitates in quantitatibus, &c. i. & iſti numeri aut eſt dicẽdum, q̃ ſubſtantiæ eorũ ſunt qualitates in quantitatibus, aut quantita- L
tes multiplicatæ per qualitates. D.d. vlr quantitas, quæ eſt in ſubſtãtia, ſubſtantia. n. cuiuslibet eſt illud qd̃ eſt ſemel. v.g ſex, &c. i. ſed vlr appareret, q̃ omne, qd̃ eſt de quantitate diſcreta, tanquã ſubſtantia & forma, eſt vnicum in quantitate, nõ quantitas in qualitate. ſicut ſex, cuius ſubſtantia eſt vnicum ſex, nõ tres binarij. D.d. Et ẽt oẽs paſſiões, &c. i. & dicitur qualitas ẽt alio modo de om- Tertius modus.
nibus paſſionibus, de q̃bus eſt trãſmutatio motus, v.g. calore frigore, albedine, nigredine, & oĩbus rebus attributis iſtis, per quas tranſmutãtur corpora, in quibus inuenit̃ motus. M
Et d. hoc, quia qualitates, per quas differunt corpora, & quantitates in ſuis ſubſtantijs, non pertinẽt motui, neq; per illas mouent̃ corpora, vt declaratũ eſt in Septio Phyſi. D.d. Et q̃ attribuuntur ſtudioſitati, &c. i. dicuntur qualitates de formis, q̃ ſunt in animatis, q̃ attribuuntur ſtudioſitati aut prauitati, aut malo aut bono. D. d. Qualitas igit̃ ferè, &c. & intẽdit per duos modos, qualitates, quibus pertinet motus:

&

A & qualitates, quibus non pertinet. D.d.& iſtorum modorũ, quorum vnus eſt verus. & intendit qualitates ſubſtantiales, in quibus non eſt motus. D.d. quale igitur primum, &c.i. per qđ differunt entia in ſuis ſubſtantijs. D.d.& qualitas, quæ eſt in hominibus, eſt pars, &c.i. q̃ qualitates, quę ſunt in animatis, ſunt de qualitatibus in quibus non eſt motus. Deinde expoſuit hoc, & d. ſunt .n. aliquæ tranſmutationes, &c.i.& cauſa, pp quam ſtudioſitas & prauitas concludunt in qualitatibus, eſt, quia ſunt paſſiones, & formæ ſub-
B ſtãtiæ immobiles eſſentialiter, ſanimæ. D.d. Et ſtudioſitas & prauitas, &c.i.& ſtudioſitas & prauitas quoquo mõ intrãt qualitates, & in qualitatibus & in quibus eſt motus, quę conſequunt differẽtias motus, qui eſt in corporibus, ſalterationis veræ, quam conſequitur ſtudioſitas & prauitas. ex eis n. mutantur motus animatorũ, aut ad melius aut ad peius, aut ad ſtudioſum aut ad prauũ. D.d. & per illas agunt aut patiunt, &c.i. & iſtas differentias patiuntur ad peius, aut agũt ad melius res animatæ, in quibus eſt motus. Et hoc
C intendebat, cũm d. Qm̃ iſtorũ, quę habent potentiã vt moueantur, &c. i. qm̃ formarũ animatarũ illa, per quam hõ põt moueri voluntarie à voluntate & intellectu motu ad aliqđ bonum, eſt paſſio, quę eſt bona: & illa, per quã non põt hoc, ſed patitur à voluntate, & mouet ab eo, eſt malum. D.d. Et in maiori parte bonum & malũ ſignificant, &c. & hoc manifeſtũ eſt, qm̃ hæc nomina bonũ & malũm non dicunt ſimplr in maiori parte, niſi de accidẽtibus ꝓuenientibus à formis, q̃ ſunt in animatis, & præcipue in animatis rõ- D
nabilibus. & qñq; dr̃ bonũ & nõ bonum de actionibus eius, qđ non eſt rõnabile, ſed raro. Ariſt. ẽt non vide Documen
tur hĩc numerare in qualitate ge- tum.
nus, qđ dr̃ fm potentiã & impotentiã naturalem. iſta n. ſunt pp pręparationes, & actiones potentiæ, non qualitates in actu. & iſtæ ꝓparationes conſequunt qualitates ſubſtantiales. & inquantũ ſunt potentię, nũ merauit eas inter potentias: & inquantũ ſunt præparationes ſunt priuationes* non eſt pſcrutatus de eis Vide. 7.
Septimo Phyſ. trũ in eis ſit motus, Phy. 10.
aut nõ. & nota hoc quia melius eſt. E

De Ad al. quid. Cap. 15.

AD aliquid dicũtur quædam, vt duplũ ad dimidiam, & triplũ ad tertiã partem, & omnino multiplex ad multiplicati partem, & excedens ad exceſſum. Quædam, vt calefactiuum ad calefactibile, et ſectiuum ad ſecabile, et omnino actiuum ad paſſiuũ. Quædã, vt menſurabile ad menſuram, & ſcibile ad ſciẽtiã, & ſenſibile ad ſenſum. Dicunt aũt prima qui- F
dẽ fm numerũ, aut ſimplr, aut determinate ad eos, aut ad vnũ. vt puta duplũ quidẽ ad vnũ numerus determinat. multiplex vero fm numerum ad vnum, non tñ determinatum, vt hunc vel hũc. ſexquialterum vero ad ſubexquialterum fm numerũ ad numerũ determinatũ. ſuperpartiens aũt ad ſuppartientem fm indeterminatũ, ſicuti multiplex ad vnũ. excedẽs autem ad

Vid Auer. in Epi. Tra ctа. 1. ſub c de Accidente.

exceſſum,

G exceſſum, omnino indetermi-
natū ſm numerū. numerus .n.
commenſurabilis, ſm vero in-
commenſurabilem numerū dr̄.
excedens.n.ad exceſſum tm̄ eſt,
& vltra.hoc vero indetermina-
tum eſt,quodcunq;.n.cōtingit,
eſt aut ęquale, aut non æquale.
Hęc itaq; ad aliquid oīa ſm nu-
merum dicūtur, & numeri paſ-
ſiones ſunt.Et adhuc æquale,ſi-
mile, & idem ſm alium modū.
ſm vnū etenim.omnia dicūtur
Eadem.n.ſunt, quorū ſubſtan-
H tia vna. Similia vero, quorum
qualitas vna. AEqualia autem,
quorū quantitas vna.ipſum ve
ro vnum numeri principium,
& menſura.vnde hæc oīa ad ali
quid dicuntur, ſm numerū qui
dem,non tm̄ eodem modo. Acti
ua vero, & paſſiua ſm actiuam
& paſſiuam potentiā,& poten-
tiarū actiones. vtputa calefacti
uum ad calefactibile,qm̄ pn̄t.et
rurſus calefaciens ad id, qd̄ cale
fit,et ſecans ad id,quod ſecatur,
vt agētia.Eorū aūt,quę ſm nu-
I merum ſunt,non ſunt actiones,
niſi quemadmodum in alīs di-
ctū eſt, ſed ſm motum actiones
non exiſtunt. Eorum vero,quę
ſm potentiam,ēt ſecundū tem-
pora iam dicuntur ad aliquid.
veluti quod fecit,ad id,quod fa
ctum eſt: & id, quod facturum
eſt, ad id quod faciendū eſt. ſic
.n. pater quoq; filī pater dicit̄.
hoc.n.fecit, ad illud paſſum qd
eſt. Item quædā ſecundū priua-
tionem potentiæ,vt impoſſibi-
le: & quæcūq; ita dicunt̄,vt in- K
uiſibile. Quęcunq; igitur ſecū-
dum numerum, & potentiā ad
aliquid dicunt̄, cuncta ſunt ad
aliquid,eò q; ipſum, qd̄ eſt alte-
rius,dr̄ ipſum,qd̄ ē,ſed nō eò q;
aliud ad illud.Menſurabile aūt,
& ſcibile, & intelligibile, eò q;
aliud ad illud dicit̄. Nam intel-
ligibile ſignificat q; eius eſt ītel
lectus. Non eſt autē intellectus
ad illud, cuius intellect⁹ eſt. idē
enim profecto bis dictum eſſet.
ſimiliter & viſus cuiuſdā eſt vi- L
ſus, non cuius eſt viſus (etſi ve-
rum eſt hoc dicere) ſed ad colo-
rem, aut aliquid aliud tale. illo
vero modo bis idem diceretur,
q; viſus eſt, cuius eſt viſus. Eo-
rum igitur, q̄ per ſe ad aliquid
dicuntur, quædā ita dicuntur,
quędā ſi genera eorū talia ſunt.
vtputa Medendi ars eorum eſt,
q̄ ad aliquid ſunt, qm̄ genus ei⁹
ſcīa vr̄ eorum eſſe,quę ad aliqd
ſunt. Item ſecundū, quæ ad ali-
quid dicuntur ea, q̄ illa habent.
vt æqualitas, qm̄ ipſum æqua- M
le: & ſimilitudo, qm̄ & ipſum
ſimile. Aliqua vero ſecundum
accidens dicuntur. vt homo ali
quid, qm̄ accidit ei duplo eſſe.
hoc autem eorum eſt, quæ ad
aliquid ſunt. aut album, ſi ei-
dem accidit duplo, & albo eſſe.

*Quædam dicuntur relatiua, ſi-
cut duplum ad dimidium, et tri-
plum ad ſubtriplum, & omne,
quod multiplicatur multotiens,
ad alterum, & non omne, quod*

multi-

A multiplicatur multotiens, & eſt ſicut quod eſt ſuperius, ad illud, quod eſt magis ſuperius. Et quoddam dicitur, ſicut calefaciens ad calefactum, & abſcindens ad abſciſſum, & omne agens ad patiẽs. Et quædam, ſicut menſuratum ad menſuram, & ſcitum ad ſcientiã, & ſenſatum ad ſenſum. Primum autem relatiuorum dicitur modo numeri, aut illud, quod ẽ modo ſimplici, aut terminatur, & per illud

B refertur ad illa, aut ad unum. ſicut duplum ad vnum, quod eſt numerus terminatus. numerus aũt multiplex non eſt relatiuum ad vnum terminatum ſicut iſtud. & iſtud terminatũ ex ſimplicibus eſt ante duplum. multiplex aũt ſuperpartiens non eſt terminatũ. totũ enim & dimidium ad totum dimidiũ, & numerus ad numerum eſt terminatum. totum aũt & pars ad diminutũ in parte non eſt termina

C tum, ſicut multiplex ad vnũ. ſuperius autẽ ad magis ſuperius modo vniuerſali non eſt terminatum ſecundum numerum: numerus enim eſt æqualis. & iſta dicuntur ſecundum numerũ non æqualem. & ſuperius ad magis ſuperius, ſicut illud ad illud nõ terminatũ, quia eſt vnũ duorũ, quod ex eis comprehenditur, aut æquale, aut non æquale. Omnia igitur iſta relatiua dicuntur per numerũ, & per accidentia numeri etiã. Et dicitur etiã alio D modo æquale, & ſimile, & idem. ſunt igitur eadẽ. omnia enim iſta dicuntur ſecundũ vnum modum, quia conueniunt in aliquo. Sunt quædã igitur eadem, quia ſubſtantia eorum eſt vna. Et ſimilia, quorum qualitas eſt vna. Et æqualia, quorum quantitas eſt vna. Et vnũ eſt principium numerorũ, & menſura eorum. omnia igitur iſta dicuntur relatiua, ſed nõ eodem mõ.

Actiua autem & paſſiua per po E tentiam actiuam & paſſiuam, et actionem potentiarum. ſicut calefactiuum ad illud, quod calefacit, quia poteſt. etiã calefaciens ad illud, quod calefacit, & abſcindens ad illud, quod abſcinditur. Secundum aũt modum numeri nõ habet actiones, niſi ſecundũ modũ dictũ in alijs. actiones enim, quæ nõ ſunt per motum, non habent. Et dicuntur relatiua illa, quæ ſunt ſecundũ tempus. Vt agens ad patiens: & F illud, quod aget, ad illud quod patietur. et ſic dicitur pater eſt pater filij. pater etiã: quoddam enim eſt agens & patiẽs etiam. Et etiã quoddam dicitur de eo, quod caret potentia. ſicut illud, quod non habet potentiã. & omnia, quæ dicuntur ſimilia, ſicut non terminatum. Omnia igitur relatiua, quæ dicuntur mõ numeri & potẽtia, ſunt relatiua, quia eſſentia eorum dicitur

ad

G *ad aliquid, & non quia illud aliud dicitur ad illa. Menſuratum aũt, & intellectum, & ſcitum dicitur relatiuum, quia ad illud dicitur aliud aliquid. Intellectus enĩ ſignificat habere intellectum. Et intellectus nõ eſt relatiuus ad illud, quod eſt intellectus. quoniam, ſi hoc dicatur, tunc idem dicetur bis, & ſimiliter, ſi viſus eſt viſus ad aliquid, non eſt viſus illius, quod eſt. & ſi iſte ſermo eſt verus, ſed dicitur re-*

H *ſpectu coloris, aut aliud aliquid tale. ſecundum hoc aũt idem dicetur bis, aut illud, cuius eſt viſus. Et relatiuorũ, quæ dicuntur per ſe, quædam dicuntur hoc modo, & quædã dicuntur quia ſunt genera talia. ſicut Medicina, quæ eſt relatiua, quia ſuum genus, quod eſt ſciẽtia, exiſtimatur eſſe relatiuum, & ẽt omnia, quæ ſunt in eis. Et dicitur relatiuum, ſicut æqualitas, quia æquale, & conſimilia propter ſimi-*

I *litudinẽ. Et relatiuorum eſt quod dicitur modo accidentali. ſicut homo, qui eſt relatiuus, quia accidit ei eſſe duplum alicuius. & hoc eſt relatiuorum. & ſimiliter album accidit eidem vt ſit duplum, & album etiam.*

20 Ideſt, ꝙ vna ſpecierũ relationis terminatæ eſt ſicut duplũ & dimidium, & oẽs, qui multiplicãtur per numerũ ad numerũ productũ, cuĩ numerus producẽt' ſit multiplex ad illos duos numeros ductos vnũ in alterum ſm vnitates vtriuſq; eorũ. K D.d. quod multiplicat' multotiens, eſt, &c. i. ꝙ relatio numerorũ multiplicatorum eſt relatio terminata: & relatio numeri ſuperioris ad magis ſuperius eſt relatio nõ terminata, ſicut relatio pauci ad multũ. D.d. Et quoddam ſicut calefaciens, &c. i. & quoddam relatiuorũ eſt in potẽtijs actiuis & paſſiuis, ſicut calefaciens. nõ enim acquirit hanc diſpõnẽ niſi in reſpectu illius, quod calefacit. & ſil'r abſcindens ad abſciſſum, & vlt agens ad patiens, & d. ſicut menſura ad menſuratum, &c. Et, cùm dixit Expõ
iſtos tres modos relatiuorum, dicit. mi mo
Primum aũt relatiuorum, &c. i. & L
relatiuorum exiſtentiũ in numeris quędã ſunt, quibus relatio eſt terminata. v.g. ꝙ duplũ eſt duplum dimidij, & ꝙ duo eſt duplũ vnius, & tria triplex vnius. & ſil'r alij modi numerorum attributorũ ad vnum & hoc intẽdebat, cùm d. & p illud refertur ad illa, aut ad vnũ. qm̃ relatio terminata eſt, ſicut diximus eſſe duo, tria, quatuor, quinq;. oĩa enim iſta ſunt multiplicatiua vnius, multiplicatione terminata. Deinde dedit exemplum de nõ terminato, & d. numerus aũt multiplex, &c. i. & intẽdit ꝙ, M
cùm aliquis dixerit, iſte numerus ẽ multiplex, hoc nõ dicet' in reſpectu alicuius numeri terminati, niſi determinet multiplicationẽ. v.g. vt dicat quadruplũ aut ſexcuplum. D.d. & iſtud determinatũ ex ſimplicibus eſt ante duplũ, i. ꝙ numerus terminatus, qui eſt dimidiũ, eſt ante duplũ in ordine numerorũ, & vterq; eſt terminatus. D.d. multiplex autẽ ſuperpartiens non eſt terminatum. & intẽdit niſi numeretur numerus multiplicis, & numer' ſuppartiẽtis.

D.d.

A D.d. totum enim & dimidiū, &c i. proportio. n. & dimidium, &c. i, proportio. n. totius ad totū & dimidiū est proportio terminata: & sic talis numerus ad talem numerum. D.d. totū aūt & pars, &c. i. proportio. n. totius ad partem, & illius partis ad magis diminutum non est proportio terminata, sicut dicimus, iste numerus est multiplex ad vnum sine determinatione. D.d. superius autē, &c. i. dicere aūt, ꝙ iste est superior isto, & iste superior alio, est proportio nō terminata. quia isti excedūt se fm numeros & non æquales: & il
B lud est terminatum ex eis, quia succedit ꝑ numeros ęquales: isti autem possunt excedere se fm nūeros ęquales & non æquales. D.d Omnia igit̄ ista relatiua, &c. i. omnia igit ista relatiua, ꝙ numeri vni⁹ sunt relatiua, aut quia sunt ipsius numeri, aut qa sunt in accidentibus numeri, & accidentia numeri sunt min⁹ & plus, & addens & diminuēs, & æquale & in-
ꝑō mōi æquale, & similia. D.d. Et dicitur ēt
ūs prīo alio modo, &c. i. & dicunt etiam relatiua alio modo de æquali in quātitate, & simili in qualitate, & de eodem in substātia. D.d. omnia. n. ista
C &c. i. & proprium est istis tribus generibus relatiuorum, quia proportio in eis est eadem in vtroq; extremo. similium. n. vtrunq; est simile alij, & sic æqualia. & hoc intēdebat, cùm d. quia conueniunt in aliquo, econtra in alijs speciebus relationis.

D.d. Et vnum est principium numerorum, &c. i. & vnum, fm ꝙ est principium numerorum, & mensura eorum, concluditur etiam in relatiuis, quæ sunt in numero. D.d. omnia igitur, &c. i. quia eorum est quædam, cuius ratio est terminata, & quædam cuius est opposita, & ꝙ- D
dam cuius est cōis in vnitate, & quę dam in accidentibus numerorum, & quædam est in substantia numerorum. D.d. Actiua aūt, & passiua, Expō secūdi modi.
&c. i. relatiua autem, collocata in genere actionis & passionis, sunt relatiua per potentias existentes in eis. & intendit, ꝙ non sunt sicut numer⁹. in numero. n. non est actio neq; passio. & ideo d. Secundum aūt modū In numero ñ est actio, neq; passio. Vi de. 4. Phy. 74.
numeri non habent actiones, &c. i. relatiua autem, ꝙ sunt in numeris; non habēt actiones, neq; passiones, & accidentia existentia in rebus mobilibus. D.d. Et dicuntur relatiua, E
&c. i. & relatiuorum quædam sunt, ꝙ non sunt relatiua nisi in terminatis tēporibus, sicut res actiuæ, & passiuæ, ꝙ appropriantur temporibus terminatis, sicut quod agit ī aliquo tempore, & non agit in alio: & sicut agit quod est ī præterito, & agit qđ est in præsenti. D.d. & sic dī pī, &c. i. quia pater & filius sunt de genere agentis & patientis, in quo non inuenitur actio & passio nisi in tempore terminato. vir. n. & mulier nō genetant in qualibet ætate, sed in tē poribus vitę determinatis. D.d. Oīa
igitur relatiua, &c. i. omnia igit̄ re- F
latiua, ꝙ sunt in numeris, & potētijs, sunt relatiua, quia essentia vtriusq; eorum collocatur in relatione eodem ordine, non quia alterū intrat in relationem per se, & alterum nō in relatione per se: sed qm̄ alterum accidit ei, si illud, quod est relatiuū per se, & accidens alterius, ꝓp quod Expō terūj modi.
fuit relatiuum. D.d. Mensuratū autem, & intellectum, &c. i. quod autē est de modo relatiuorum, sicut intellectum & scitum, sensatum dicit esse relatiuum, quia illud, quod est

G relatiuum per ſuam ſubſtãtiam, accidit ei, ſi intellectus, qui eſt ī ſua ſubſtantia relatiuus, cùm accidit ei qđ fuit relatiuum intellecti, accidit intellecto, quod fuit relatiuum: nõ qa relatio eſt in ſubſtantia intellecti, ſicut eſt in ſubſtantia intellectus, ſed quia relatio accidit ei. hoc igitur intendit, cùm d. talia eſſe relatiua, ſ. qa aliud relatiuum p ſuam ſubſtantiã prædicatur de illis. Et quaſi d. qa relatio eſt duobus modis, ſ. aut relatio in ſubſtantia vtriuſq; relatiui, aut relatio in ſubſtantia alterius tm̃, & in altero propter iſtud. Et, cùm induxit hos duos modos relationis, īcœpit declarare naturam ſecundi modi, & d. Intellectus. n. ſignificat, &c i. & intellectus non refertur ad intelligentem, ſed ad intellectũ. qm̃, ſi ita eſſet, tunc intellectus conſtitueretur per intelligentem. ſed vī eſſe econuerſo: ex quo conſequereť ꝙ illud, quod conſtituitur p aliquid, conſtituat illud, ſ. quia contingit vt cã conſtitueret per cauſatum. & ſic idẽ eẽt in reſpectu eiuſdem cauſa & cauſatum inſimul. & hoc intẽdebat, cum d. tunc idem dicet bis, & tunc idem erit cã & cauſatum eiuſdem. D.d.& ſi fr̃ ſi viſus, &c. i. v.g. qm̃, ſi viſus fuerit relatiuus ad viſum, videns non eſt relatiuus ad viſum. D.d.& ſi iſte ſermo, &c. i.& ſi ſermo dicens, ꝙ viſus non eſt relatiuus ad viſum, ſic viſus erit relatiuus ad aliud, aut ad coloré, aut ad aliquid ſimile. D.d. fm autem hoc idem dicetur bis. ſ. ſi autem poſuerimus viſum eſſe fm relationem ad viſum, continget idẽ eſſe duo oppoſita fm cauſam & cauſatũ, i. ſi poſuerimus, ꝙ viſus non eſt viſus, niſi per viſum, non per ré viſam. D.d. Et relatiuorum, quæ dr̃ p ſe, &c. i.& relatiuorum, q dr̃ p ſe, quæ K dam ſunt hmõi, & quædam exiſtimant collocari in eis, quia genus collocatur ī eis. v.g. Medicina, q exiſtimatur eſſe huius ſpeciei relatiorũ, quia ſuum genus eſt huius ſpeciei, ſ. ſcĩa. & exiſtimatur ꝙ illud, cuius genus eſt relatiuum, eſt etiam relatiuũ. Sed iſta exiſtimatio accidit fm hoc, ꝙ ſcĩa eſt modi relatiuorum, q̃ referuntur adinuicem, propter hoc, ꝙ conueniunt in eodem, ſicut equale & ſimile: æqualia. n. ſunt relatiua, quia conueniunt in eodem. & quia exiſtimatur ꝙ ſcientia eſt hmõi, qa eſt idem, in quo conueniunt ſciés & L ſcitum, continget vt Medicus ſit ex hoc modo relatiuorum. Et intendebat per hoc declarar̃ cauſam, ꝓpter quam accidit ꝙ aliquod genus ſit relatiuum, & ſua ſpecies non ſit relatiua. & cauſa in hoc eſt, ꝙ non eſt genus in rei veritate. ſcientia. n. nõ eſt genus Medicinæ in rei veritate, niſi ſcientia diceretur fm relationem ad ſciẽtem, & Medicina ad Medicum. tunc enim ſcientia eſſet genus Medicinæ, & ſciens genus Medici. D.d. Et relatiuorum eſt, quod dicitur modo accidentali, &c. i. ꝙ quando homini accidit vt ſit duplum ad aliq d, M accidit ei vt ſit relatiuum, ſicut accidit ei vt ſit album. homo enim ſecũdum quòd homo non eſt duplum, neque album.

Relatio ẽ duob⁹mo dis.

H

I

Modi improprij.

Documẽtum.

De Perfecto. Cap. 16.

PErfectum dicitur vno qui dẽ modo, extra quod non eſt vllam accipere particulam. vtputa tẽpus ipſum, vniuſcuiuſq; perfectum eſt, extra qđ non eſt vllum accipere tempus, quod pars huius temporis ſit.

Vid. Ar in Epſt. ꝓ

Et

A Et quod ſecundum virtutem, et quod eſt eius, quod bene, nō habens exceſſum ad genus. vt perfectus muſicus, & perfectus tibicen, cum ſecundum proprię virtutis ſpeciem in nullo deficiant. Ita etiam in malis transferentes dicimus calumniatorem perfectum, & furem perfectum, quoniam etiam bonos eos appellamus, vtputa furem bonum, & calumniatorem bonum. Virtus quoq; quædā perfectio eſt. vnū quodq; nanq; tunc perfectū eſt, B cunctaq; ſubſtantia tunc perfecta, cùm ſecundum ſpeciem propriæ virtutis nulla deſit particula magnitudinis naturalis. Item quibus finis ſtudioſus eſt, ea perfecta dicuntur. etenim ſecūdum quod habent finem, perfecta dicūtur. Quare cùm finis vltimorum quippiā eſt, ad praua quoque transferentes, dicimus perfecte interemptum eſſe, & perfecte corruptum eſſe, cùm nil corruptionis, aut mali deſit, ſed in vltimo ſit. ꝓpter quod & mors C metaphorice dicitur finis, quoniam vltima. finis autem & qđ cuius gratia, vltimum. Quæcūque igitur per ſe perfecta dicuntur, toties dicuntur. Quædam, eò ꝙ ſm bene in nullo deficiūt, nec habent in aliquo genere exceſſum, nec ẽ quicq; extra. Quædam, eò ꝙ omnino in vnoquoque genere exceſſum nō habēt, nec quicq; eſt extra. Cætera vero iam ſm ipſa, eò ꝙ aut tale faciunt, aut habent, aut conueniūt, aut tali aut aliquo alio mo, D do ad ea, quæ primo dicta ſunt, perfecta dicuntur.

Perfectum dicitur vno modo illud, quod impoßibile eſt habere aliquam partem omnino extra illud. ſicut tempus. tempus enim perfectum cuiuslibet rei eſt illud, quod impoßibile eſt vt extra illud ſit aliquod tẽpus, quod ſit pars iſtius temporis. Et ſimiliter illud, quod habet ſtudioſitatem, & quod dicitur modo bonitatis, quando nullam E *habet dignitatem ſuper genus. ſicut dicitur medicus perfectus, & muſicus perfectus, cum non habuerint diminutionem in modo ſtudioſitatis propriæ. Et ſecundum hunc modum dicimus in rebus turpibus ſecundum tranſumptionem ſermonis. dicimus enim mendacem perfectum, & latronem perfectum, quia vocamus eos nomine bonitatis. & etiam ſicut dicimus quòd iſte eſt bonus latro, & bonus mẽ* F *dax. Vnumquodque igitur omnium rerum perfectarum, & omnes ſubſtantiæ dicuntur perfecta, quando non diminuitur in modo ſtudioſitatis ſuæ aliqua pars omnino. Et etiam dicuntur perfecta illa, quæ habent perfectionem nobilem. ſunt enim perfecta per ſuam perfectionem. Perfectio igitur eſt aliquis finis per ſuam tranſumptionem a rebus malis.*

Tota hic lari magnitudiné virtutis.

dē. 10. huius te. 13.

G *& dicitur quod aliquis corrumpi tur perfecta corruptione, et deſtrui tur perfecta deſtructione, quando de corruptione nihil diminuitur, ſed eſt valde malum. & ideo dici tur corruptio modo trāſumptionis perfectio, quia vtraq; eſt finis. perfectio igitur, et illud, propter quod fit aliquid, ſunt fines. Et quæ dicū tur perfecta per ſe ſecundum hos modos dicuntur. Quædam, quia nō diminuitur aliquid ab eis de boni-*

H *tate, neq; in eis eſt magis etiam, et nihil inuenitur extra illa. Et quædam modo vniuerſali, ita quod in eis non eſt nobilitas in vnoquoque generū, & quibus nihil eſt extra. Aly autem modi ſecundum hunc modum, aut quia agunt aliquid tale, aut quia habent, aut quia æquantur, aut quia dicuntur aliqua alia proportione, quæ attribuitur ad illa, quæ dicuntur perfecta primo modo.*

I

2 i Ideſt, Perfectū dr multis modis, quorū vnus eſt, illa, quorū nulla ps ſua diminuit, ſed eſt totū. totū. n. eſt illud, cuius nulla pars inuenit extra, & qđ non eſt totū, eſt illud, cui⁹ aliqua pars eſt extra illud. D. dedit exē plum de reb⁹, q̄ dr̄ pfectæ hoc mo do, &c. d. ſicut tp̄s, &c. i. ſicut tempora pmanentiæ entium naturalium, q̄ dr̄ menſuræ eſſentię vitæ. tēpus. n. vitæ pfectum in vnoquoq; ente eſt illud, extra qđ non inuenit tempus, qđ ſit pars illius tpis. Et ſm hūc modum dr̄ mundus eſſe pfectus. & ſm hunc modū dr̄ hō perfectus, qñ nul K lum mēbrum eſt extra illum, i. qñ non habuerit aliquod membrū diminutum & ſm hunc modū dr̄ cor pus eſſe pfectum, quia nulla dimen ſio inuenit extra illud, ſ. dimenſio quarta, & vlr dimenſio illa eſt perfe ctio ſm quantitatem. D. induxit per Secundus. fectionem ēt ſm qualitatem, Et d. & ſilr illud, quod hēt ſtudioſitatē, &c. i. & dr̄ etiam perfectum ſm qualitatem, qñ nihil diminuitur ab eo in modo ſtudioſitatis ſuæ: & qñ nihil inuenitur dignius eo in ſuo genere. medicus. n. perfectus eſt ille, à quo nihil diminuit ex eis, quæ per- L tinent ad actionē medicinæ, & quo nullus medicus eſt perfectior. D. d. Et ſm hunc modum dicimus in rebus turpibus. i. & hoc modo ſonat hoc nomen perfectum in rebus pra uis ſm tranſumptionem. ſicut dici mus iſte eſt mendax perfectus, cùm fuerit in ſummo mendacij. & iſte la tro perfectus, cum fuerit in ſummo latrocinij. D. d. quia vocamus eos, &c. i. & hoc nomen perfectio tranſumptum eſt ad iſtos, quia hoc no men bonitas trāſumit ad eos: ergo magis tranſumitur ad eos hoc no men perfectio. Et cùm induxit hæc M duo genera perfectionis, dixit: Vnū quodq; igitur omnium rerum per fectarum, &c. i. oē igitur, quod per fectum dr̄ in ſubſtātia, dr̄ perfectū, qñ nihil diminuit in ſua ſtudioſita te propria & in ſuis partibus natura libus. perfectio. n. ſubſtantiæ prouenit ex perfectione in magnitudine & in qualitate D. induxit alium mo dum perfectionis, & d. Et ēt dr̄ per fecta, &c. i. & dr̄ omne perfectum ha bens finem ſtudioſum. illa. n. dicun tur perfecta, q̄ habent finem perfe- ctum

Primus modus.

Prio cap. 4

Perfectio ſubſtæ proueniunt ex p fectione i magnitudine, & in qualitate.

A ctum. D.d. Perfectio igitur eſt aliqs finis, &c. 1. & quia perfectio eſt finis, & finis eſt pfectus, ideo vtr trãſumptione in rebus, q̃ ſunt valde prauę. & ſic dr, iſte deſtruit deſtructione p fecta, qñ venerit ad finẽ deſtructionis. D.d. & ideo dr corruptio, &c. i. & hoc modo dr corruptio, q̃ eſt cõtraria gñationi pfecta tranſumptio
2. Phy. 23. ne, quia vtraq; eſt finis. D.d. pfectio igit, & illud, pp quod, &c. i. pfectio igit alicuius, & illud, pp quod aliqd fit, vtrunq; eſt finis: & ideo dr de eis hoc nomen perfectio. D.d. Et quæ dñr perfecta per ſe, &c. i. illa igitur,
B q̃ dñr perfecta per ſe, ſunt à quibus nihil diminuitur in bonitate, & quibus nihil eſt nobilius in illo genere, ſed ſunt in ſummo nobilitatis per ſe. Et dixit hoc, quia iſta ſunt perfecta in qualitate, & quãtate primo, & eſſentialiter. D.d. & quædam modo vniuerſali, &c. i. definitio eorum vniuerſaliter eſt talis. perfecta ſunt illa, quorum nihil inuenitur in eis, per quod dicuntur imperfecta ī eis, aut extrinſecum. & iſta eſt diſpoſitio primi principij, ſ. Dei. Et forte
Diſpõ primi principij eſt ſimpr pfecta intelligit per hoc, quod dixit, & quibus nihil eſt extra. i. & à quibus ni-
C hil diminuitur ex eis, quæ ſunt. Et
Idem. 3. de Aia i 5. c. 1 ſolone. 3. q. & c. 14. & 12. Met. 17. hoc poteſt intelligi per hoc, quod dixit, ita q̃ in eis non eſt nobilitas in vnoquoq; generum, i. quãdo de eis non diminuitur nobilitas ex eo, quod inuenitur in vnoquoq; genero. D.d. Alij autẽ modi, &c. i. alij autem, de quibus hoc nomen perfectio dicitur, dicuntur perfecta, aut quia agunt illa, quæ ſunt perfecta p ſe, aut quia in eis eſt aliquid iſtorũ perfectorum, aut quia aſſimilantur eis, aut quia attribuuntur eis aliquo modo attributionis.

De Termino. Cap. 17. D

Exemd

TErminus dicit, quod vltimũ cuiuſq; eſt, extra qd nihil eſt accipere primũ, & intra quod omnia primum. Et quod magnitudinis forma, aut magnitudinem habẽtis. Et cuiuſq; finis. tale vero eſt, ad qd motus & act9, & nõ à quo. qñq; autem ambo, & à quo, & ad qd. Et cuius eã. Et ſubſtantia vniuſcuiuſq;, ac quod quid erat eſſe vnicuiq;. cognitionis. n. hoc terminus eſt. q̃ ſi cognitionis, rei E
quoq; eſt. Quare patet q̃ quoties dicitur principium, toties etiã terminus, & adhuc ampli9. principium nanq; termin9 quidam ī ſed non omnis terminus principium.

Dicitur finis illud, quod eſt vltimum vniuſcuiuſq; rerũ, & à quo nihil extra inuenitur vt ſit primũ & quod eſt primum, & oẽs partes eius ſunt intra. Et quod eſt forma magnitudinis, aut habens magnitudinem. Et complementum cuiuslibet rei. & ſicut illud, ad quod eſt motus, & non illud, ex quo eſt motus. Et forte vtrunq;, & illud ex quo, & illud ad quod. Et etiam illud, propter quod. Et ſubſtantia vniuſcuiuſque rerum, & etiam quod ſignificat eſſentiam cuiuslibet. hæc enim eſt finis cognitionis. & quod eſt cognitionis, eſt etiam rei. Declaratum eſt igitur, quod ſecundum numerum modorum prin-

G *cipy dicitur etiam finis, & magis etiam principium enim eſt aliquis finis: & hoc in vtroq; non dicitur ſemper omnibus modis.*

22 Ideſt, finis autē dicit multis modis. dicitur.n. finis de vltimo magnitudinis. v.g. ꝙ ſuperficies ſunt vltima corporis, & lineæ ſunt vltima ſuperficierum, & puncta ſunt fines linearum. D.d. & à quo nihil extra inuenitur, i. & dicitur primum de illo, extra quod nihil eſt, ita ꝙ ſit primū rei collatæ in eo. ſicut dicimus ꝙ orbis, & omnes partes ei' ſunt intra ipſum, & ꝙ orbis ſtellatus eſt finis corporum, quæ ſunt intra, qm̄ extra ipſum nihil eſt. & ſimiliter cutis aīalis cum partibus animalis D.d. Et qđ eſt forma, &c. i. & dicitur ꝙ forma eſt finis eius* quod eſt finis compoſiti ex ſubiecto & forma. ſicut dicimus, ꝙ forma hominis eſt finis ſuæ materiæ, & finis hominis, qui componitur ex materia & forma. D.d. Et complementum cuiuslibet rei, &c. i. & finis etiam dicitur de illo, ad quod cùm generata peruenerit, ceſſat motus generationis, non illud, à quo incœpit iſte motus. D.d. & forte vtrunq;, &c. i. & forte hoc nomen finis dicitur de fine, & principio motus. D.d. Et etiam illud, propter qđ, &c. & dicuntur fines, & cauſa propter quid. complementum. n. eſt finis illius, quod eſt ante complementum. Et dicitur finis etiam de quiditate & ſubſtantia rei, & de ſermone, qui ſignificat ſubſtantiam vniuſcuiuſq; rei. Definitio. n. eſt finis in cognitione, & eſſe. quod. n. eſt finis in cognitione, eſt finis in eſſe. & hoc intēdebat, cùm dixit: & quod eſt cognitionis eſt etiam rei Deinde d. Declaratum eſt igitur, &c. i. declaratū eſt igitur, ꝙ ſm numerum intentionū, de quibus dicitur principium, dicit etiam hoc nomen finis principium enim eſt aliquis finis. & cum hoc dicitur modo vniuerſaliori eo, quod dicitur principium. D.d. & hoc in vtroq;, &c. & intendit, vt mihi videtur, ꝙ vtrunq; iſtorum nominum non ſignificat communiter omnes intentiones, de quibus dicitur, ſed ſecundum mutationem.

K ꝙ ē principium. Vide contra Zim.

De Secundum quod. Cap. 18.

SEcundū quod multipliciter dr̄. L Vno modo, forma & ſubſtātia cuiuſq; rei, vt ſm quod bonus, ipſum bonū. Alio, in quo primo fieri aptum eſt, vt color i ſuperficie. Quod igitur primo dictum eſt ſm quod ipſa forma eſt. ſecundo vero, tangit cuiuſq; materia, & primum cuiuſq; ſubiectum. Et oīno ipſum ſm qđ, toties dictum erit, quoties dicitur cauſa, ſm quod enim venit, aut qua cauſa venit dicitur. & ſm quod paralogizatum, ſiue ſyllogizatum eſt, & quæ ſyllogiſmi, ſiue paralogiſmi cauſa ē. Item ſm quod dicitur, quod ſecundum poſitionem eſt. ſm qđ ſtetit, aut ſecūdum quod vadit. etenim hæc omnia poſitionem & locum ſignificant. Quare & ſm ſe multipliciter vt dicat neceſſe eſt. Vno nanque modo ſecūdum ſe eſt quod erat eſſe cuilibet. vt Callias, & quod quid erat eſſe Calliam. Alio vero, quę cunq; in eo quod quid eſt ſunt. vtputa Callias ſm ſe animal eſt.

M Vid Auer. 1 Epi. Tra. 1. ſub c. de Eſſentia.

2. de Aīa. 37. & 38. 4 Phy. 14. *2. l quod cōtinet cō poſitum.

Definitio eſt finis in cognitiōe. vide oppo. 1. de Aīa t. c. 11. vbi dr̄

in

A in ratione enī animal ineſt. Callias enim quoddam animal eſt. Item ſi in ſeipſo primo ſuſcepit, aut in aliquo ſui. vtputa ſuperficies alba ſecūdum ſe, & homo ſecundum ſe viuens. anima nanque pars quædam hominis eſt, in qua prima ipſum viuere eſt. Item cuius nō eſt aliqua alia cā. hominis nāq; multæ cauſę sūt, animal, bipes. attamen ſecundū ſe homo eſt homo. Item quæcūque ſoli, prout ſoli inſunt. quare quod ſepāratum eſt fm ſe eſt.

*a.l. colostacum.

B *Quod eſt per ſe dicitur multis modis. Vno modo dicitur forma & ſubſtantia cuiuslibet rei. ſicut dicitur per ſe bonum illud, quod eſt bonum. Et alio modo illud, in quo eſt aliquid primo naturaliter, vt color ī ſuperficie. Illud igitur, quod primo dicitur per ſe, eſt illud, quod dicitur per formam. & dicitur ſecundo modo materia, & ſubiectū cuiuslibet. Et vniuerſaliter illud, quod eſt per ſe, & cauſa æqualia*

C *ſunt in eſſentia. dicitur enim ad quam eſſentiam facit hoc. & dicitur quare fecit hoc. & etiam dicitur ad quam eſſentiam non concludit veram concluſionem, & dicitur quæ eſt cauſa veræ cōcluſionis, aut non veræ. Et etiam dicitur per ſe illud, quod eſt ſitum per ſe, ſicut ſtans, aut ambulans. omnia enim iſta ſignificant locum, aut ſitum. Manifeſtum eſt igitur, quòd illud, quod eſt per ſe, dicitur multis modis.* D *Primo enim dicitur per ſe illud, quod ſignificat quiditatem cuiuslibet rei. ſicut dicitur, quòd Callias eſt per ſe. in ſua definitione. n. eſt vivus, & Callias eſt aliquod viuum. Et etiā alio modo eſt, cum in aliquo apparuerit primo. ſicut ſuperficies, quæ eſt alba per ſe, & homo eſt viuus per ſe, quia anima eſt aliqua pars hominis, & in ea eſt vita propria. Et etiam illud, quod non habet aliam cauſam. cau* E *ſæ enim hominis ſunt multæ, & viuus, & bipes. ſed cauſa eius per ſe ſecundum quòd eſt homo eſt homo. Et etiam quæ ſunt eiuſdem, ſ. humanitas. eſt enim humanitas ſicut genitans per ſe.*

Ideſt ꝙ vnus modorū, fm quos dr aliquid eſſe per ſe, eſt forma & ſubſtantia. dicimus. n. ꝙ aliquid exiſtit per ſe. v. g. dicimus. n. ꝙ aliquid eſt bonum per ſe, cùm fuerit bonum p ſuam formam, & per ſuam ſubſtantiam. D. d. Et alio mō, &c. i. & dicit alio modo, ꝙ aliquid exiſtit in aliquo p ſe, cùm fuerit ſeo ſine medio. v. g. cùm diximus colorē exiſtere in ſuperficie per ſe, & in corpore non p ſe. in ſuperficie. n. exiſtit primo p ſe, & ſecundo in corpore. D. d. Illud igitur, qđ primo dr p ſe, &c. i. illud igit, quod dr per ſe, dicit duobus modis: quorum vn° eſt & primus illud, qđ dicitur fm ſuam formam, & ali° fm ſuam materiam, i. primum ſubiectū formæ cuiuslibet rei. ſicut dicimus, ꝙ ſcamnū eſt lignum per ſe,

23 Primus modus.

ſ Secundus.

Idē. 4. Ph. 24. Dſia primi a ſcdo.

G & idolum eſt p ſe æs, & hō eſt viuus p ſe, & vīr oē compoſitum eſt per ſe per ſuam materiam & formam. & omne, quod eſt ī aliquo p ſe, aut eſt per ſe per materiam eius, aut per formam, aut per vtrunq;. D.d. Et vniuerſaliter illud, quod eſt p ſe, &c. i. q̄ cauſæ ſunt in re per ſe, & quę ſunt in re per ſe ſunt cauſæ: ſignant igit eandem naturā. v.g. quia dr̄ ad cui⁹ eſſentiam fecit Polyclerus hoc, ſicut dicimus ad cuius cām fecit hoc, in vtroq;. n. loco q̄rit cā. & iſte modus viſus eſt ī Arabico mal⁹. D.d, aliud exemplum, & dixit: Et ēt dr̄, &c. i. & H exemplum in vtendo eſſentia loco cauſæ, & cā loco eſſentiæ eſt, cùm q̄rit, quare iſte ſyll's non concludit veram concluſionem, aut ad cuius eſſentiam concludit veram concluſionem. hoc. n. idem eſt cū hoc, quod q̄ritur, qua de cauſa iſte ſyllogiſm⁹ non concludit veram cōcluſionem, aut concludit veram concluſionē.

D.d. Et ēt dr̄ per ſe, &c. i. & dr̄ per ſe omne, quod eſt in prædicamento ſitus. v.g. ambulans & ſtans. dr̄. n. habere ſitum per ſe in loco D.d Manifeſtum eſt igitur, q̄ illud, quod p ſe eſt, dr̄ multis modis. Vno n. modo dr̄ p ſe, quod ſignificat quiditatē cuiuslibet rei, ſicut dicimus, q̄ Callias eſt per ſe viuus. & vīr illud, quod eſt per ſe, dr̄ multis modis quorū vnus eſt illud, quod primo dixim⁹, & eſt I acceptus in ſua ſubſtantia rei, ſ. aut genus, aut differentia, aut definitio, quæ fit ex ambobus. ſicut dicimus, q̄ ſermo eſt vnus per ſe, quia vnum accipitur ī ſua definitione, & demōſtrat ſuam quiditatem. D.d. Et etiā alio modo, &c. i. & dicitur per ſe euā de prædicabilibus de ſubiecto propter naturam ſubiecti ſine aliquo mediante. ſicut dicimus, q̄ ſuperficies eſt alba p ſe, i primo & ſine medio corpus. n. non eſt album niſi p ſuperficiem. & hoc eſt quod dixit; & homo, quia anima, &c eſt exemplum huius, quod dixit: qm̄ in aliquo apparuerit ſicut hoc, quod diximus. Et hoc quod dixit, ſicut ſuperficies, q̄ eſt alba, eſt exemplum huius, quod dixit, aut eſt in aliquo, &c. i. q̄ res habent cauſas, quæ dicuntur exiſtere in illis reb⁹ per ſe, licet attribuantur eis pp alias cauſas. ſicut dicimus, q̄ homo eſt viuus p ſe, quia eſt viuus propter animam, & eſt animatum per ſe, non propter alium. Et ſimiliter omne, quod exiſtit in aliquo p ſe, aut exiſtit in eo tanquā accidens, aut tanq̄ ſubſtātia: & vtrū que iſtorum, aut per medium, aut ſine medio. ſubſtantia cum medio, aut per medium eſt, vt homo viu⁹: & accidens per medium, vt corpus coloratum; & ſubſtātia ſine medio, * rationale; & accidens ſine medio, ſuperficies colorata. D.d. Et etiam illud, quod nō hēt aliam cām, &c. i. & ēt dr̄ aliquid exiſtere p ſe illud, qđ non hēt cām, pp quam exiſtat, niſi p ſe ſi aliquid eſt tale. homo. n & ſimilia non exiſtūt niſi p ſuas cās, q̄a habent multas cās. D. d. ſed cā ei⁹ p ſe, &c. i. & quamuis exiſtat homo p plures cauſas, tamen cauſa eius, qua exiſtit per ſe, eſt humanitas. D d. Et etiam quæ ſunt, &c. & vniuerſaliter omne, quod exiſtit in aliquo ſm q̄ eſt, & illud in quo exiſtit, ſunt vnū eſſentialiter, non accidētaliter, ſicut color in ſuperficie. dr̄ enim exiſtere per ſe, ſicut dicimus q̄ ſuperficies eſt colorata. dicere autem q̄ homo eſt coloratus non dicitur ita, quòd ſit ei per ſe.

K

L

M

De

Oēs eā per ſe. Vīr oē cōpoſitu; p ſe ē per ſuā materiā, & per ſuā formā

Primo cœli. 91. & 100.

Situs p ſe, quia q̄ in ſitu per ſe ſunt.

Diſtinctio modorū per ſe.

7. Meta. 21 & 43.

De p̄dicabilibus in hæc entib⁹

Oē, quod exiſtit ī aliquo p ſe, aut exiſtit in eo tanquā ſubā, aut tanq̄ accñs, & vtrunque iſtorū aut ineſt cum medio, aut ſine medio.

* a. l. hō nō nalis.

De illo, qđ nō h; cauſam.

Digitized by Google

A De dispositione, Cap. 19.

DIspositio dicit ordo partes habentis, aut secūdū locum, aut fm potentiā, aut fm formam. positionem.n. quandam esse oportet, sicut ipsum etiam dispositionis nomen significat.

Situs autem dicitur in habente partes secundum ordinem partium, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum formam, debet enim habere situm
B *aliquem, sicut sonat hoc nomen situatum.*

24 Quō situs vt ē ꝑdicamentū distinguitur a situ vt ē differēti a quanto.

Dixit Situs inuenitur in omni habēte partes, aut per ordinem partiū in loco, & iste est situs, qui est ꝑdicamentum. Aut per ordinationē partium rei adinuicem: & iste situs est vna differentiarum quanti, fm ꝙ dictum est in prædicamentis, ꝙ quantum aliud habet positionem, aliud non habet positionem, & ꝙ partes rei distinguuntur ab inuicē; Aut fm formam. & hoc est in rebus
C compositis ex partibus diuersis fm formam, aut in magnitudine, sicut in magnitudine partium lineæ, & corporis, & vniuersaliter corporum consimilium partium & istæ partes non sunt distinctæ in hac dispositione nisi potentia, actu autem non. Et ideo dixit, aut fm potentiam, aut secundum formam & quasi intendebat ꝙ situs dicitur in habente partes secūdum ordinem partium, aut in loco, aut adinuicem. & hoc est, quando distinguuntur partes, aut secundum potentiam, aut secundū formam.

De Habitu. Cap. 20. D

HAbitus aūt dicitur vno modo, tanꝙ quidā habētis, & habiti actus, sicuti actio quædam aut motus. nam cùm hoc quidem efficit, illud vero fit, est media effectio. ita & habentis vestem & vestis habitæ est medius habitus. Hunc itaꝙ habitum, ꝙ non contingit habere manifestum est. in infinitum enim progrederetur, si habiti esset habitum habere. Alio modo habitus dicitur dispositio, scūm quam bene vel male disponitur E
dispositum, & aut secundum se, aut ad aliud. vt sanitas quidam habitus est, dispositio etenim talis est. Item habitus dicit, si particula talis dispositionis sit, quare partium quoque virtus quidam habitus est.

Dispō dicitur vno mō, quasi aliqua actio eius, cuius ē, sicut aliqua ars aut motus, cùm.n. aliquid agit & aliud patitur, passio ē iter ea. & similiter inter vestiēs, & vestitū est dispō. Manifestū est, n. quòd F
ipossibile est, quòd ista dispō sit alterius. Et dicitur dispō alio mō secundū positionē, & est secundum quā positio rei aut ē bona, aut est mala, aut per se, aut ꝫ respectu alicuius, vt sanitas. est .n. aliqua dispō qua talis secundū vnā dispōnem. Et dicitur ēt dispositio, cùm fuerit pars alicuius, quod dicitur secūdū positionem tali modo. & ideo bonitas partium est aliqua dispositio.

Dispo-

G Diſpoſitio dicitur multis modis. dicit enim de actione agentis alicuius in aliquo patiente, ſicut aliqua ars, aut aliquis mot⁹. v.g. ꝙ cùm aliquid egerit in aliquid aliquã actionem, & illud aliquid patiatur ab eo, illud, quod fit inter ea, diſpoſitio dicit: ſed in reſpectu agentis dr̃ actio, & in reſpectu patientis dr̃ paſſio.

25 Primus modus. Primo de Gene. 55.

Secundus. D. dedit exemplum, & dixit: & ſiſt inter veſtiens, &c. i. & dr̃ hoc etiam in diſpoſitione, q̃ fit inter veſtiẽs & veſtitum, q̃ dr̃ veſtio. D. d. Et dicit diſpoſitio alio modo, &c. i. & dicit

H diſpoſitio alio modo de illo, quod fit ex compoſitiõe, & eſt diſpoſitio, ex qua compoſitio rei eſt aut bona, aut mala. ſicut ſanitas, quæ eſt diſpoſitio iſtarum diſpoſitionum. eſt. n. diſpoſitio facta ex cõpoſitione mẽbrorum, & humorum. D. d. aut per ſe, &c. i. & dixit hoc, quia diſpoſitiones, quæ ſunt ex compoſitione partium rei, ſunt bonæ aut malæ in ſe, aut reſpectu alterius diſpoſitionis. vt ſanitas Socratis in reſpectu ſanitatis Platonis. Et vocauit compoſitionem poſitionem, quia compoſitio eſt in poſitione partium adinuicem.* D. d. Et dicitur etiam diſpoſitio, &c. i. & dicitur diſpoſitio de diſpoſitione, qua potio totius aut partis eſt bona aut mala. & ideo bonitas partium in compoſito eſt aliqua diſpoſitio. & intendit, ꝙ diſpoſitio bona aut mala, aut erit ex poſitione omnium partium adinuicem, aut in vna parte reſpectu totius.

Sanitas eſt diſpõ facta ex cõpõne mẽbrorũ, & humorũ. 1dẽ. 7. ph. 17.

Cõpõ eſt ſ poſitione partiũ ad

I inuicẽ. Vide de oppoſi. 1. de Gene. t. 1. cõ 8c. Vide cõtr. 2um.

* Tertius.

De Paſſione. Cap. 21.

PAſſio dicitur vno quidẽ modo qualitas, ſecũdum quam alterari contingit. vt album & nigrum, dulce, & amarum, grauitas & leuitas, & K quæcunq; alia ſimilia. Alio vero horum actiones, & iam alterationes. Item harum magis, q̃ noxiæ alterationes, & motus, & maxime quæ triſtes & noxiæ ſunt. Item calamitatũ & triſtiũ magnitudines paſſiones dr̃.

Paſſio dicitur vno modo qualitas, qua poſſibile eſt tranſmutari album & nigrum, & dulce & amarum, & graue & leue, & alia. Et alio modo tranſmutationes, & actiones iſtorum. Et etiam L *dicitur magis ſpecierum nocentes tranſmutationes et motus, & maxime nociui, & maxime contriſtantes. Occaſiones autem maxime delectabiles & contriſtabiles dicuntur paſſiones.*

Paſſio dicitur vno modo de potentia, qua aliquid tranſmutatur de contrario in contrarium, vt de albedine in nigredinem, & de amaritudine in dulcedinem. Potentia enim qua aliqua tranſmutantur adinuicem, dicitur potentia paſſiua: & iſta M eſt materia paſſiui. ſicut cùm aliqd tranſmutatur ad nigredinem de albedine, & de nigredine ad albedinẽ: & de dulcedine in amaritudinem, & de grauitate in leuitatem. D. d. Et alio modo, &c. i. & etiam dicuntur paſſiua ipſa accidentia, quæ recipit prima materia, ſ. caliditas & frigiditas. Deinde d. Et etiam dicitur magis, &c. i. & magis dicitur hoc nomen paſſio in iſtis modis in eis, quæ ſunt nocitiua & contriſtantia animaliũ, aut delectabilia, ſ. tangibilia.

26 Primus modus.

9. Met. 16

Secundus modus.

Tertius.

&

A & ideo dixit. Occaſiones enim maxime,&c. ideſt, & ideo dicitur illud, quod accidit ex occaſionibus maximis contriſtabilibus, & illud, quod accidit delectabilibus maximis in maiori parte paſſiones.

De Priuatione. Cap. 22.

Vid Auer. in Epi. Tract. 1.

PRiuatio dicit vno modo, ſi nō habeat aliquid eorū, quæ apta ſunt haberi, etiā ſi ipſum nō ſit natura aptum habere. vt planta dicit oculis priuari. Alio mō, ſi cum aut ipſum, aut genus eius aptū habere ſit, B non habeat. vtputa aliter cęcus homo viſu priuat, & aliter talpa: hęc quidem ſm gen⁹, ille vero ſm ſe. Itē ſi cùm aptum ſit, & qñ ſit aptū habere, non habeat. cęcitas nanq; priuatio quædam eſt. cęcus aūt non ſm omnē ętatem, ſed ſi, in qua aptus eſt habere, non habet. Sifr ſi in quo, & ſecundum quod, & ad quod, & quemadmodū natura aptus ſit, non habeat. Item violenta cuiuſq; ablatio priuatio dicit. Et quoties negationes ab IN, vel ſimili negatione incipiētes dicuntur, toties ēt priuationes dicent. C Inęquale nanq; dicitur, eò ꝙ nō habeat æqualitatē, aptū exiſtēs habere. inuiſibile vero, eò ꝙ nō habeat omnino colorē, & quod exigue. & impes, eò ꝙ & non habeat omnino pedes, & quod debiles. Item cùm parum quid habeat. vt cùm dicimus ĕxoſſem, hoc autem eſt, eò ꝙ exile quiddam habet. Itē, cùm nō facile, aut non bene. vt inſecabile, non ſolum eò ꝙ non ſecetur, ſed D etiam eò ꝙ non facile, nec bene. Item, cùm omnino non habeat. cęcus nanq; dicit non qui vnoculus eſt, ſed qui vtriuſq; oculi viſu caret. Quare non oīs, bon⁹ vel malus, aut iuſtus vel iniuſtus, ſed ēt intermedium eſt.

Priuatio dicitur vno modo, cū aliquid non habuerit illud, in cuius natura eſt eſſe in aliquo, licet ipſum non habeat illam naturam. v.g. quoniam dicitur, quòd plantæ carent ſenſu. Et alio modo, cū non habuerit illud, quod debet habere per ſuā naturā. vt homo cæcus. modus enim carēdi viſu in hoīe alius eſt à modo carendi viſu in talpa. hæc enim eſt priuatio ſecundū genus, hoc aūt per ſe. Et etiam, cum hoc fuerit in ſua natura, & in tempore in quo debet habere, aut non habere. cæcitas enim eſt aliqua priuatio. cæcus enim non eſt in omni, ſed in tēpore, in quo debet habere. F viſum. Et ſimiliter ſi fuerit per ſe, aut refertur ad aliquid. Et etiā abſtractio, quæ fit violente in vna quaq; rerū, dicitur priuatio. Secundum igitur numerum modorum, qui fuerint per negationem, erit numerus modorum priuationis ēt. Dicitur enim non æquale illud, in cuius natura non eſt. & dicitur non viſibile, quod non habet colorē omnino. & dicitur non habens

pedem.

innucleo ſim

G *pedem, qui non habet pedem oīno, & quia eſt claudum, & etiã quia parum ambulat, ſicut dicitur non habere potentiam illud, quod eſt debile. Et etiam illud, quod non eſt facile, aut illud, quod non eſt aptabile, vt non abſcindibile, non enim dicitur illud, quod omnino non abſcinditur, ſed illud, quod non facile abſcinditur, aut illud, quod nõ bene abſcinditur. Et etiã illud, quod non habet omnino. nõ enim dicitur*

H *cæcus, qui habet vnũ oculum, ſed illud, quod non habet viſum in vtroq; oculo. Et ideo dicitur non oẽ, bonũ aut malum, aut iuſtum aut iniuſtum, ſed inter hæc.*

27 Ideſt, Priuatiõ dr̃ multis modis. Dicit̃ enim qñ aliquid caruerit aliquo, in cuius natura ẽ vt ſit in alio, non in illo, neq; in ſuo genere. ſicut dicit̃, ꝙ plantæ carent aliquo, quod animalia habent naturã habendi, ſ. ſenſu. D.d. Et alio modo, &c.i. & videt̃ aliquid carere hoc, qñ caret aliquo, quod innatũ eſt inueniri ī ſua

I ſpecie. ſicut cæcitas in hoīe. & hoc eſt illud, quod innatũ eſt inueniri in aliquo ꝑ ſe, aut quod innatũ eſt inueniri ī ſuo genere. ſicut cæcitas talpę. eſt enim priuatio alicuius, quod innatũ eſt inueniri in animali, quod ẽ genus talpæ. Et, quia aliquid carere illo, quod nãſr debet habere, eſt duobus modis, ſ. aut in tpe, in quo natum eſt habere, aut in tpe, in quo non natũ eſt habere, incœpit diſtinguere hoc, & d. Et ẽt, cũm hoc fuerit, &c.i. & tali quid carere illo, quod naturaliter debet habere, aut eſt in tempore, in quo debet, aut in tpe, in quo non debet habere. v.g. quia cæcitas ẽ priuatio viſus in animali, qđ naturaliter habet viſum; ſed non dr̃ cæcum, niſi in tpe, in quo debet habere viſum. v.g. ꝙ catulus non dicit̃ cæcus, qñ naſcitur, licet non videat tunc. catulus autẽ, carens viſu poſt hoc tempus, dicetur cæcus. D.d. Et ſiſr, &c.i. & hoc contingit in eo, qđ caret aliquo, quod innatũ eſt inueniri in ſpecie eius, aut in genere eiꝰ, quod nõ habet nãm vt inueniatur in illo, ſm quod illud, quod innatũ eſt inueniri in genere alicuius, aut eſt innatum inueniri in aliquo tpe, L aut in quolibet tempore. v.g. ꝙ talpa caret illo, quod innatũ eſt inueniri in canibus in aliquo tpe, & in hoīe in qualibet ætate. D.d. Et etiã abſtractio, &c.i. & ẽt dicit̃ priuatio oẽ, quod caret aliquo, non tm̃ nãſr, ſed violenter. v.g. qñ lapis violenter nõ mouet̃ ad inferius. D.d. Secundum igit̃ numerum modorũ, &c.i. & numerus modorũ priuationis inuenitur ſm numerũ modorum intentionum, quæ ſignificant̃ per nomina priuatiua, vel infinita. D.d. Dicit̃ enim non æquale, &c.i. dicit̃ M enim non tale illud, quod caret aliquo, quod nõ habet nãſr. v.g. dicere, ꝙ color eſt nõ æqualis, quia non habet nãm habendi æquale, aut priuationẽ æqualis. aut dicere non viſibile, in eo quod nõ habet colorem. quod enim caret colore non eſt natum videri, quemadmodũ quod caret quantitate, nõ eſt natũ eſſe æquale, aut inæquale. D.d. & dr̃ non habens pedẽ, &c.i. & priuatio eius, qđ debet nãſr haberi, inuenitur tribus modis, aut priuatio pura, ſicut ī eo, quod non habet pedẽ oīno: & alius, ſicut

2. de Anima. 66.

Carere aliquo apto haberi eſt duobꝰmodis.

Priuatio forę aptæ haberi eſt tribus modis. Idem 2. de Aſa 103. 120. & 3. Phy. 34.

A ſicut in eo, qui habet pedem tortuoſum, ita q̄ male ambulat: tertius, ſicut dr̄ in eo, quod habet pedem debilem. D.d. Et ēt illud, quod nō eſt facile, &c. i. ſicut dicimus non abſcindibile. non enim dr̄ illud, quod non eſt impoſſe abſcindi tm̄, ſed ēt illud quod difficile abſcinditur, aut illud quod male abſcindit'. D.d. Et etiā illud, quod non habet oīno, &c. i. & etiā priuatio non dr̄ niſi de illo, qđ caret aliquo ſm totum, non ſm partem. non enim dr̄ cæcus ille qui hēt vnum oculum. D.d. Et ideo nō dicitur, &c. i. & ideo priuatio, & habitus non diuidunt verū & falſum in omnib⁹ rebus. falſant enim inſimul in medijs. v.g. qm̄ nō omnis homo eſt aut malus aut bonus. hō⁹ enim non ciuilis neq; dr̄ bonus neq; malus, & ſimiliter iuſtus aut iniuſtus.

B Priuatio, & habitus ſi diuidũt verū, & falſum in oībus rebus. Idē. 2. Meta. cō. 16.

Et quaſi intendebat declarare cauſam in hoc, q̄ priuatio, & habitus diuidunt verum & falſum in ſubiecto proprio. verbi gratia, q̄ iuſtitia & iniuſtitia diuidũt verum vel falſum in homine ciuili.

Priuatio, & habitus diuidunt verū, et falſum i ſubiecto proprio. Vide 3. Phy. 24. & 4. Phy. 109. & 1. Cœli. 129. & 10. Meta. 16.

De Habere. Cap. 23.

C HAbere multipliciter dr̄. Vno modo, cū quid ſm ſuā naturam, aut ſuā inclinationē agat. quare dic̄ q̄ febris hominē habet, & tyrāni ciuitates, & induti veſtē. Alio modo, in quo quid tanq̄ ſuſceptiuo exiſtit. vt æs habet ſtatuę formam, & corpus ægritudinem. Alio modo, vt cōtinens ea, quæ cōtenta ſunt. in quo nanq̄ contentū quiddam eſt, haberi ab eo dic̄. vt vas habere humidū dicimus, & vrbē homines, & nauem nautas. ſic & totum partes habet. Itē quod prohibet aliqđ D ſm ſuam inclinationē moueri, aut agere, habere dr̄ hoc ipſum. vt & columnæ impoſita onera. & vt Poetæ Atlantē faciunt cœlum habere, tanquā, niſi ipſe teneret, caſurū ſuper terrā, vt quidam Phyſiologorū tradūt. Hoc aūt modo & continens dr̄, quæ continet habere, tanquā ſepararetur ſecūdum ſuam inclinationem vnumquodq̄. In aliquo ēt eſſe ſimiliter & conſequenter, ſicuti habere dicitur.

E *Habitus dicitur multis modis. Vno modo dicitur quod põt acquirere aliquid ſecūdum ſuā naturā, aut ſecūdum ſuum ſtudiū. & ideo dicitur quòd homo habet caſtrū, et victores habent ciuitates, & veſtientes habent veſtimentū. Et alio modo, cū aliquid fuerit in aliquo ſimili recipiēti. vt cuprū, quod habet formā idoli, & corpus, quod habet infirmitatē. Et alio modo ſicut contentū continens. cōtentum* F *enim dicitur habere cōtinens. ſicut cyphus, qui dicitur habere aliquid humidū, & ciuitas habere hoīes, & nauis habere nautas. & ſecundum hunc modū dicitur totum habere partes. Et ēt dicitur habere illud, quod prohibet aliquid moueri aut agere aliquid. ſicut dicimus quòd domus habet res graues poſitas ſuper ſe. et ſicut Verſificatores dicunt, quòd cælū habet Atlantē*

aſtantē,

G *aſſtantem, qui ſi non eſſet, cœlum caderet ſuper terram, ſicut dicunt quidam loquẽtes in Naturalibus. Et ſecundum hũc modum dicitur ẽt continens cum rebus, quas cõtinet, quòd habet illas, quas vnaquæque earũ eſſet ſeparata ab alia. Et ſpecies, quæ dicũtur in aliquo etiã, ſunt ſimiles ſpeciebus habitus.*

28 Ideſt, Habitus dꝺ omne habẽs potentiam acquirendi aliquid. dicitur enim, ꝙ habet illud. ſicut dicitur ꝙ hõ habet vel pecuniã, & habet caH ſtrum: & victores habent ciuitates, quas illi regunt poſſeſſorie, & hoc habere ſignificat poſſeſſionem. D. d. Et alio mõ, &c. i. & dicit habitus de attributione formæ ad habẽs formam, ſ. recipiens illã. ſicut dicimus ꝙ cuprum habet formam idoli, & ferrum formam gladij, & corpus formã ſanitatis. D.d. Et alio modo, ſicut contentũ continẽs, &c. i. & iſte ſermo ita cecidit in libro. ſed exemplũ nõ conuenit exemplificato. dicere. n. ꝙ contentũ habet continẽs eſt ſicut animal habere cutem, & arborem habere cortices & hoc eſt ꝑI dicamentum habitus. cyphum autem habere aquam, & ciuitatem habere homines eſt econuerſo, ſ. quia continens habet contentum. & ſm hũc modum dicitur, ꝙ locus habet locatum: & hoc eſt in prædicamento vbi: & vniuerſaliter reſpectus in hoc prædicamento eſt conuerſus illi, qui eſt in prędicamento habitus. Et forte fecit hoc, quia iſti duo modi ſunt propinqui, & quaſi eiuſdem generis. Eſt. n. reſpectus cõparationis inter cõtinens & contentũ. ſi igitur fuerit *cõparatio continentis ad

*al. reſpectus.

contentũ, erit prędicamentũ habitus: ſed ecõuerſo de vbi. Per primũ igit ſermonẽ intendebat primũ reſpectum, & per exemplũ aliũ reſpectum. & dicitur, ꝙ multotiens vtit hoc Ariſt. D.d. Et ẽt dꝺ habere, &c. i. & dicitur habere omne, qꝺ habet deferens. delatum. n. dicitur habere deferens, & qꝺ prohibet delatum à caſu aut à motu. ſicut. dicit, ꝙ domus habet tectum, & ſicut dicitur, ꝙ Verſificatores dixerunt antiquitus cœlum habere angelum, qui defert cœlũ. D.d. & ſm hũc modũ, &c. i, ꝙ reſpectus inter ea inuenitur ex L hoc, ꝙ continens impedit contentũ vt agat illud, qꝺ nãliter debet agere. ſicut cyphus ne fluat. niſi igitur cõtentio eſſet, tunc ſepararetur vnum ab altero. D.d. Et ſpẽs, ꝙ, &c. i. ꝙ numerus reſpectuum, qui demſtratur ꝑ habere, ſunt ſm numerũ reſpectuũ, qui demſtantur per hãc dictionẽ in. ſed hic hæc præpoſitio, in, dignius dꝺ de reſpectu contenti ad cõtinẽs, & recepti ad recipiens. & hoc verbũ habere digniùs dicitur de reſpectu continentis ad contentum, & poſſidentis ad poſſeſſum. M

Vide 4. Ph. t.c.25.

De Ex Aliquo. *Cap.* 24.

EX aliquo eẽ vno modo dicit ex quo, vt ex materia eſt. et hoc dupliciter, aut ſm primum genus, aut ſm vltimam ſpeciem. vtputa omnia liquabilia quodam modo quidẽ ex aqua ſunt, quodam mõ vero ex ære ſtatua eſt. Vno modo dicitur ex primo mouente principio. vt ex quo pugna? ex cõuicio. quia hoc pugnæ principium. Vno modo ex compoſito ex materia, & forma. ſicuti ex

toto

A tot o ptes,& verſus ex Iliade, & lapides ex domo. finis nanq; eſt forma: perfectum vero, quod habet finem. Quædā vero tanquam ex parte forma. vt hō ex bipede,& ſyllaba ex elemento. aliter nanq; hoc, atq; ſtatua ex ære. ex ſenſibili nanq; materia compoſita ſubſtantia eſt.forma quoq; ex materia. Quædā itaq; ita dicuntur. quædam, ſiquis horum modorum ſm aliquam partem ſit. vt ex patre & matre proles, & ex terra plantæ, quia
B ex aliqua eorum parte. Vno modo, poſt qđ tpe. vt ex die nox, & ex ſereno tempeſtas. qm̄ hoc poſt illud. Horum autem quædam,eò q; habent mutuam trāſ mutationem,ita dr̄ir,ſicuti & q̄ nunc dicta ſunt. quædam,eò q; ſolum ſm tempus conſequent. vt ex æquinoctio facta eſt nauigatio, qm̄ poſt æquinoctium facta ē.& ex Bacchanalibus Thargelia, quia poſt Bacchanalia.

Thargelia ludi in honoré Apollinis.

Ex aliquo dicitur vno modo, ſi
C *cut dicitur aliquid ee ex materia. & hoc dicitur duobus modis, aut ſecundum primū genus, aut ſecundum vltimam formam. ſicut forte dicitur, quod omnia liquabilia ſunt ex aqua,et forte dicitur ſicut idolum eſt ex cupro.hoc.n. eſt initium contrarietatis. Et alio modo illud,quod eſt compoſitum ex materia & forma. vt partes ex toto, aut metrum carminis,ſicut metrū verſuū, qui dicuntur Iliades, &*

ſicut lapides ex domo.forma.n. eſt D
complementum: & complementum eſt illud, quod habet complementum. Et quodam dicitur ſicut forma ex parte, & ſicut homo eſt ex bipede.et ēt alio modo, ſicut idolum ex cupro, quia eſt ex materia ſenſibili, aut ſubſtantia ſenſibili. & etiam ſicut forma, quæ eſt elementū formæ. Quædā igitur iſtorū dicuntur his modis.et q̄dam, quādo quædā partes iſtorū fuerint alicui iſtarum ſpecierum. vt filius ex E
patre et matre, & ex terra, et ex plantis. ſunt.n. ex quibuſdam partibus. Et alio modo, quæ ſunt poſt in tempore. vt nox ex die, & pluuia ex ſereno. ſunt enim poſt illa. Et quædā iſtorum dicūtur hoc modo illa, quæ habent potentia trāſmutari adinuicem, ſicut iſta modo dicta. & quædam, quæ ſequuntur ſe adinuicem in tempore tantum. ſicut dicimus, quòd ex meridie ſit occaſus Solis, i. poſt meridiē. F
et dicimus quòd ex motibus Dionyſius fiunt Dionyſia.

Cū aūt numerauit ſm quot modos dr̄ habere,& in, vult modo numerare ſm quot modos dicitur ex, & d. Ex aliquo dicitur, &c. i. aliqd ee ex aliquo dicitur multis modis. Dicitur.n. ſicut dicitur aliquid eſſe ex ſua materia, & iſta eſt ſignificatio famoſior ex ſignificationibus ex. D. d. & hoc dicitur duobus modis, i. ex materia, ex qua dicitur aliquid eſſe, forte eſt prima materia, quæ 29

Famoſior exſignificationib⁹ ex, & q̄ aliquid d. ee ex aliquo, tanq̄ ex mā.

G quæ eſt tanq̃ genus altiſſimũ. & ſorte eſt propinqua materia, quę eſt vltimã formã habens in generatiõe, ſ. quæ recipit vltimã formam. D. d. exemplum vtriuſq;, & d. ſicut forte dicitur, &c. i. materia remota eſt ſicut aqua in liquabilibus reb⁹, vt plũbo, cupro ferro. iſta. n. dicuntur eſſe ex aqua. Materia aũt ꝓpinqua eſt, vt idolum ex cupro. cuprum n. eſt illud, in quo exiſtebat non eſſe contrariũ formæ idoli. & hoc intendebat, cùm d. hoc. n. eſt initium contrarietatis, &c. i. hoc. n. eſt primum

H ſubiectum recipiens formã idoli, & ſuam priuationem ſucceſſiue. D. d. Et alio modo, &c. i. & dicit ex, alio modo. ſicut dicimus, ꝙ partes ſunt ex toto, & vt ſicut dicimus, ꝙ manus eſt ex homine, & tale carmẽ ex tali metro. & iſta ſunt ptes ſm quantitatẽ. iſta. n. partes ſunt æquales toti in hoc, ꝙ vtrunq; cõponit ex materia, ſ. partes & tot⁹. ſicut dicimus lapides ex domo. D. d. forma. n. eſt cõplementum, &c. i. & dicit, ꝙ lapides ſunt ex domo, quia forma domus eſt cõplementũ domus, & domus eſt completa per cõplementum qd habet, & partes domus ſunt

I ex domo, i. ꝙ partes domus fiũt ex domo per diſſolutionem, & domus ex ſuis partibus per compoſitionẽ, denudando à ſe ſuas formas, & recipiendo formã domus. D. d. Et qdam dicitur ſicut forma ex parte, i. & quoddam dicitur reconuerſo. ſ. totum ex parte, ſicut homo ex bipede. D. d. & etiã alio modo, &c. i. ꝙ iſte modus eſt generatio formæ ex materia, ſ. ꝙ hæc ꝓpoſitio, ex, dicitur tribus modis, aut compoſitum ex materia & forma: aut partes ex toto: aut totum ex partibus: & ſecũdum hunc modum videt̃ quaſi reiterare primam intentionẽ. Et forte intendit, ꝙ aliquid eſſe ex aliquo dicitur ſic, ꝙ natura generati eſt nã illius, ex quo generatur. ſicut dicimus, ꝙ idolum eſt ex cupro, i. ꝙ natura idoli eſt natura cupri. Deinde d. Quædam igitur iſtorum, &c. i. ꝙ quædam eorum, q̃ dicuntur eſſe ex aliquo, dicunt̃ duobus modis: quorum vnus eſt vt aliquid ſit ex toto alicuius. ſicut dicimus animal ſanguineum eſſe ex carne. tota. n. caro concluditur in animali ſanguineo. filium aũt eſſe ex patre & matre dicimus, quia ẽ pars eorũ. & ſimiliter K eſt ex terra, & ex plantis. & intendit per plantas nutrimẽtũ. D. d. Et alio modo, &c. i. & iſta præpoſitione, ex, vtitur tranſumptiue in loco huius ꝓpoſitionis poſt. vt dicitur nox eſt ex die, non ita ꝙ dies ſit materia noctis aut pars, ſed quia nox eſt poſt diem. D. d. Et quædã iſtorũ dicuntur hoc modo, &c. i. & oẽs intentiones, quæ ſignificantur per hanc ꝓpoſitionẽ ex, cõcludunt̃ duobus modis, quorũ vn⁹ eſt in q̃buslibet duobus, quorũ alterũ trãſmutat̃ in alterũ. tranſmutatũ. n. dr̃ eẽ ex eodẽ, de M quo trãſmutat̃. Mã igit̃ tranſmutat̃ ad cõpoſitũ & ad formã, & cõpoſitũ ẽt trãſmutat̃ ad mãm, & totũ tranſmutat̃ ad ptes apd̃ ſuã corruptionẽ & generationẽ partiũ, & ptes tranſmutant̃ ad totũ apud generationẽ totius. Tẽp⁹ aũt dr̃ ſucceſſiue. res ãt, Vide. 5. Phy. 25. q̃ ſequunt̃ ſe adiuicẽ, dr̃ eẽ ex ſe ad inuicẽ. ſed iſta ꝓpoſitio, ex, ſignat in hoc loco idẽ, qd ſignat poſt. D. d. & dicim⁹ ꝙ ex motib⁹, &c. i. ꝙ poſt motus alicui⁹ fuit q̃dã, aut mouebat̃. & ſm hunc modũ dicimus ꝙ motum eſt ex eo, ex quo eſt, & ad quod eſt.

De Parte.

Prio phy. 78. 80. Secundus modus

Idẽ ſupra. t. 63. & 2. Phy. 32.

Tertius modus

Quartus modus

A Vid Auer. 2 Epi. Tr. 1.

De Parte. Cap. 25.

PArs dicitur vno quidem modo, in quod quoquo modo quãtum diuidi poteſt ſemper enim quod à quanto, prout quantũ, aufertur, pars illius dicitur. vt duo pars trium quodam modo dicitur. Alio modo, ex his ea duntaxat, quæ metiuntur. quare duo quodam modo quidem ſunt pars triũ, quodam modo vero non. Itẽ in quæ forma abſq; quanto diuidi põt, hæ quoq; partes eius dicuntur.

B quare ſpecies generis aiunt partes eſſe. Item in quæ aliquid diuiditur, aut ex quibus totũ cõponitur, aut ipſa forma, aut qđ formã hẽt. vt ſphæræ æneæ, aut ænei cubi & ipſum æs pars. hoc autem eſt materia, ĩ qua forma, & angulus pars. Item quæ in ratione vnumquodq; ſignificante ſunt, hæc quoq; pars toti⁹ ſunt. quare genus pars etiam ſpẽi dr̃. aliter vero ſpecies generis ps ẽ.

C *Pars dicitur vno modo, in quo poßibile eſt quantitatẽ diuidi quo quo modo. quod autem diminuitur ex quantitate, ſecundum quòd eſt quantitas, ſemper dicitur pars illius, ex quo diminuitur. ſicut dicitur quòd duo ſunt pars trium quoquo modo. Et alio modo dicitur illud, quod numerat iſta tantum. & ideo forte dicitur quòd duo ſunt pars trium, & forte non. Et etiam illud, in quo poſſibile eſt formam diuidi abſque quãtitate, dicuntur etiam partes. & ideo dixerunt quòd formæ ſunt partes generis. Et etiam illa, in quæ diuiditur aliquid, ex quibus componitur totum aut forma, aut habens formam. ſicut ſphæra cupri. cuprum enim eſt pars illius. & hæc eſt materia, in qua forma eſt. & angulus etiam eſt pars. Et etiam illa, quæ ſunt in definitione, quæ ſignificant vnamquamq; rerum, ſunt etiam partes totius. & ideo dicitur quòd genus eſt pars formæ.*

D

Ideſt, ꝙ pars dicit multis modis. E

Vno modo illud, in quod diuiditur quantitas, ſecũdum ꝙ eſt quantitas aliquo modo diuiſionis. illud enim quòd cum diuiditur à quantitate, diminuitur quantitas, ſm ꝙ eſt quãtitas, dicitur pars illius. Et d. quoquo modo, præſeruando ſe à parte menſurante. Dicitur enim, ꝙ duo ſunt pars trium, & tria pars quatuor, & nullum iſtorum menſurat totum. D. d. Et alio modo dr̃ illud, quod numerat, &c. i. & dicitur pars alio modo illud iſtorũ, quod numerat, aut menſurat illud, cuius eſt pars. & ideo forte dicitur, ꝙ duo ſunt pars triũ, & forte non, cùm non numeret tria. Parsigitur ſm quantitatem alia eſt menſurans, alia non. & Geometræ vtuntur hoc nomine pars de parte menſurante. D. ĩduxit tertium modum, & dixit. Et etiam illud, in qđ poſſibile eſt formam diuidi, &c. i. & dicitur pars etiam illud, in quod diuiditur forma, ſecundum ꝙ eſt forma. & iſta diuiſio eſt ſecũdum qualitatem non ſecundum quantitatẽ: & eſt formarum compoſitarũ, quæ

Idẽ ſupra. 18. & 1. ph. 15.

Secundus.

F

Pars quantitatiua duplex eſt. Tertius

G diuiduntur in formas. vt formarū, q̄ sunt genera, q̄ diuidunt̄ in formas, q̄ etiam sunt differentiæ illorū ge-
Quartus. nerum. D.d. Et ēt illa, in quæ diuidi tur aliquid, i. & dīr partes illæ, in q̄ diuidūtur compositа ex materia & forma, s. materia & forma. dī. n. q̄ sphæra cupri diuiditur in cuprum & in sphæricitatē. & hoc est aliud à primo. in primo. n. diuidit̄ forma ī formam, vt spēs in gen' : hic autem aliquid diuiditur in formam & ma teriā. D.d. & hæc est materia, ī qua est forma. i. q̄ diuisio alicuius ī ma-
H teriam & formam est alio modo à diuisione speciei in formam cōem & propriam. D.d. & angulus ēt est pars. Potest autem intelligi sic: & an gulus ēt est pars figuræ duobus his modis, quantitate, i. & qualitate. Vel sic: ēt angulus diuiditur in angulos. diuisio enim anguli in angulos est fm quantitatem & qualitatē. & ideo dubitauerunt quidam, in quo gene re magnitudinis continetur angu-lus, adeo q̄ quidam eorū fecerunt illum quartum genus, & dixerunt genera magnitudinū esse quatuor, corpus, superficiem, lineam, & soli-
Quintus. I dum. D. induxit quintum modum partiendi, & d. Et etiam illa, q̄ sunt in definitione, &c. i. & ēt illa, ex quibus componuntur definitiones, si-gnificantes quiditatē cuiuslibet rei, dīr ēt partes definiti & definitionis.
Formæ, vt sunt ghia & dīæ, differunt a se ipsis, vt sūt formæ tm̄ illas. n. esse genus, aut dīriam accidit eis.
Vide. 7. Me. c6. 46
& ideo genus dī pars formæ. & ideo dicimus, q̄ genus est pars formarū specierū. forma. n. speciei diuiditur in genus & differentiam. Hic autē est modus quintus, quia forma, fm q̄ est genus & differentia, differt à formis, fm q̄ sunt formæ. illas. n. eē genus, aut differentiam est accidēs, quod accidit eis.

De Toto. Cap. 26.

K Vid Auer. in Epi. Tex. cta. prīo.

TOtum dicitur, cui⁹ nulla pars eorum abest, ex qui-b⁹ totum natura dicitur. Et quod continet contenta, vt vnum quid illa sint. hoc aūt du pliciter. aut. n. vt vnumquodq̄ vnum, aut ex his illud vnū. ip-sum. n. vsē, & quod omnino vt totum quippiam ens dī, sic est vsē, vt multa continens, eò q̄ de singulis prædicatur, & vnum omnia sunt singula. vt homo, equus, deus, qm̄ omnia animā-
L lia. Cæterum continuum & fini tum, cùm è pluribus inexisten-tibus vnū quid sit, maxime qui dem potentia, non actu. horum autem ipsorū, magis q̄ natura, quam arte talia sunt: sicut & de vno dicimus, tāquam totalitas vnitas quædam sit. Item, cùm quantum habeat principiū me dium, & vltimum, quorūcunq̄ positio non facit differentiā, om ne dicitur: quorumcunq̄ vero facit, totum: quæ aūt ambo face re contingit, & oē, & totū. Sunt M aūt hæc, quorum natura quidē eadē manet in trāspositione, for ma vero minime, vt cera, & ve-stis. etenim totum & oē dīr. am bo nanq̄ habent. Aqua vero, & q̄cunq̄ humida, ac numer⁹, oē quidem dicuntur: tot⁹ vero nu-merus, totaq̄ aqua non dicunt, nisi translatione. Omnia vero dicuntur, de quibus omne tan-quam de vno, de his omnia, vt de diuisis, omnis hic numerus, omnes hæ vnitates.

Totum

A *Totum dicitur illud, à quo non diminuitur aliqua pars eorũ, quorum dicitur totum. Et dicitur totũ naturaliter continens ad contentum, ita quòd contenta ſunt vnũ. & hoc duobus modis. aut ſicut vnaquæq; rerum eſt unum, aut ſicut vnum iſtorum. totum enim, & illud, quod dicitur vniuerſale, eſt vniuerſale, ſicut aliqua, quæ continent plura, & prædicatur de particularibus, & erunt omnia vnũ,*

B *ſicut pars. ſicut ī homine, & equo. ambo enim ſunt animal. Continuũ etiam, & infinitum eſt, cum fuerit aliquod vnum ex pluribus exiſtentibus in eo, maxime in potentia, & ſi nõ aliquo actu etiam. & plura iſtorum, quæ ſunt talia naturaliter, aut artificialiter, ſicut diximus de vno. & vnitas ẽ aliqua vniuerſalitas quantitatis. Et, cùm habeat initium, & medium, & vltimum, omnia, in quorũ ſitu non*

C *eſt diuerſitas, dicuntur omnia. & omnia ī quorum ſitu eſt diuerſitas dicuntur totum: & omnia, in quibus eſt poſsibilis vtraq; diſpoſitio, dicitur omne, et totum. Iſta igitur ſunt omnia, quorum natura in ſua diſpoſitione immutatione, in forma autem non. ſicut cera & pix, quæ dicuntur totum, & vniuerſum, quia habent vtranque diſpoſitionem. Aqua autem, & vnũquodque humidorum, & numerus dicuntur omne. & non dicitur eſſe totus numerus, & tota aqua, niſi tranſumptiue. Et dicuntur omne illa, de quibus dicitur omne, ſicut congregatum dicitur de vno, ſicut dicitur in diſcretis collectio iſtorum modorum, & omnes iſtæ vnitates.* D

Ideſt, Totum dicitur multis modis. quorũ vnus eſt illud, à quo non diminuitur aliqua pars, in quarum reſpectu dicitur totum. totũ enim eſt totum partium. Deinde d. Et dicitur totum naturaliter, &c. i. & dicitur totum naturaliter & primum cum continens & contentum in eo eſt vnum. Deinde d. & hoc duob⁹ modis, i. & hoc vniuerſale, quod eſt continens dicitur duobus modis. quorum vnus eſt, ſicut dicimus in vnaquaque rerum demõſtratarũ, quod eſt totum, quando ab ea non diminuitur aliqua pars ſuarum partium. Secundum autem dicitur per ſimilitudinem, & eſt vniuerſale. & hoc intẽdebat, cùm d. aut ſicut vnũ iſtorum, i. aut illud, de quo dicitur hoc nomen ſm ſimilitudinem. Deinde incœpit declarare modum ſimilitudinis inter vniuerſale & totũ & d. totum enim, & illud, quod dicitur vniuerſale, &c. i. totum enim & vniuerſale ſunt ſimilia, ex eo ꝙ vniuerſale continet particularia, quem admodum totum continet partes. Deinde dicit: & prædicatur de particularibus, ideſt, & aſſimilatur toti, quia prædicatur de particularibus, & facit ea vnum modo ſimili vni particulari, ſcilicet, ꝙ totum facit partes adunatas. vt homo, & equus, qui ſunt vnum in animalitate.

31 Totum quantũ.

Totũ naturale. E

Similitudo ſecundum vſum & particulare. F

Idẽ 2. Phy. com. 4.

Secunda ſimilitudo.

G Deinde d. Cõtinuum enim, &c. i. & totum, quod dr̃ de continuo finito, ſ. diſcreto ab alio, dicitur totum & vnum, cùm fuerit ex pluribus, quæ in maiori parte exiſtunt in eo in potentia, aut propè potentiam. & hoc intendebat, cùm d. & ſi non aliquo actu. & qñq; dr̃ totum de illo, ī quo ſunt partes in actu, ſed continuæ aut contiguæ. D. d. & plura iſtorũ, &c. i. & iſtorum dicitur totũ magis oẽ, cuius partes ſunt continuæ naturaliter, aut artificialiter. ſicut dicim⁹ de vno, quod dicitur de continuo. D. d. & vnitas eſt aliqua vniuerſalitas

H quantitatis, &c. i. & etiam totum & vnum ſunt ſimilia, quia vnitas eſt quaſi aliqua vniuerſalitas quantitatis. & intendit vnitatem, quę dicitur de continuo. eſt enim, quaſi totum continens partes. Deinde d. Et, cùm habeant initium, & medium, &c. i. & cùm in partibus, ex quibus eſt totum, eſt primum & medium & vltimum, tunc tota, in quibus non accidit formas diuerſari propter diuerſitatem ſitus partium, dicuntur oĩa: & in quibus accidit diuerſitas in forma propter diuerſitatem ſitus partium, dicitur totum. & iſta ſunt ſi-

I cut res compoſitæ ex partibus diuerſis in figura & quãtitate. &, cùm fuerint diuerſa in ſitu, corrumpet̃ forma in ſitu totius, & natura partis, ſicut eſt diſpoſitio in partibus aĩaliũ. Deinde d. & omnia, ī quibus eſt poſſibilis, &c. Et, cum dixit iſtos modos dedit exempla eorum, & d. Iſta igit̃ ſunt omnia, &c. i. & illa, in quibus inuenitur vtraq; diſpoſitio, ſunt illa, quorum partes cùm tranſmutãtur ſitu, remanebit natura eorũ obſeruata in ſubſtantia: in figura aũt diuerſantur, ſicut cera, & pix. cera autẽ

Tertius modus totius

remanet cera, partibus mutatis, ſed K figura diuerſatur. De iſtis igit̃, ſicut dixit, dr̃ totum, & oẽ, quia hñt diſpoſitionem vtranq;, ſ. tranſmutationem: & non trãſmutationem, qñ ſitus partium adinuicẽ mutat̃. D. d. Aqua aũt, &c. i. aqua aũt, & oĩa humida, & numeri dr̃ oẽ forma enim aquæ non diuerſatur p̃ diuerſitatẽ ſitus partium, ſ. per mutationem locorum earũ adinuicem. D. d. & non dr̃ oẽ, &c. i. & non dr̃ iſte numerus eſt totum, aut congregatum, neque L in aqua, & vlr̃ in carentibus toto, niſi tranſumptiue. D. d. Et dr̃ omne, &c. i. & vlr̃ illud, de quo dr̃ omne, in rei veritate eſt illud, in quo ſignificat omne illud, in quo ſignificat collectio. ſicut dicitur q̃ numerus eſt collectio vnitatum.

De Mutilo. Cap. 27.

MVtilum dr̃ quantorum non quodcunq̃, ſed & diuiſibile, & totũ illud ſit oportet. Duo etenim nõ ſunt mutila, altero ablato vno. nõ. n. æquale mutilamen & reliquum vnquam eſt. nec omnino numerus vllus. ſubſtantiam nãq̃ manere oportet. ſi calix mutilus, ad hoc oportet eſſe calicem. numerus vero non amplius idem. Et ad hęc etiam, ſi partium diſſimilarium ſint, nec hæc omnia. numerus etenim eſt, vt etiam diſſimilares habeat partes, vtputa binarium & ternarium. Cæterũ nihil oĩno eorũ, quorũ poſitio differentiam nõ facit, mutilum ẽ, vt aqua vel ignis: ſed oportet talia eſſe, quæ ſecundum ſubſtãtiam poſitionem habent. Item

Vid Auer. i Epi. T r. i. ſub noie de iperfecto.

M

conti-

A continua.harmonia nanq; & ex partibus disſimilarib⁹ eſt,& poſitionem habet, mutila aũt non fit. Et ad hæc nec illa, quæ tota ſunt cuiuſcunq; particulę priuatione,mutila ſunt.non. n. oportet, nec quæ principales ipſius ſubſtantiæ,nec vbicunq; exiſtẽtes.vt ſi pforetur calix,non mutilus,ſed ſi anſa, aut extremũ aliquod.homo quoq;,nõ ſi carnẽ, aut ſplenem,ſed ſi extremitatẽ: & hanc non omnem,ſed quæ tota ablata, non habeat generatiõ
B nem.quare calui,non mutili.

Et quantum dicitur diminutũ membrum,& non quolibet modo, ſed oportet vt illud ſit aliquid non diſtinguibile. Et dicere duo, quando ab eis diminuitur vnum, non dicitur diminutum membrum. quoniam diminutum membrum non eſt æquale membro, neque dicitur æquale in aliqua hora, neque in aliqua partium numerorum omnino. ſubſtantia autem oportet vt per-
C *maneat. quoniam, ſi ab arca diminuitur membrum,& arca permanet. numerus autem non eſt idem. Et cum hoc, quod narrauimus, & ſi fuerint conſimilium partium, neque ſunt omnia etiam. numerus. n. permanet, ergo habent partes non conſimiles, vt duo, tria,& alia. Et vniuerſaliter omnia, ex quorum ſitu non fit diuerſitas, non fit ex eis aliquod diminutum membrum, vt aqua & ignis, ſed oportet vt* D *iſta ſint ſicut habentia ſitũ in ſubſtantia. Et etiam vt ſint continua. compoſitio enim eſt ex non conſimilibus partibus, & habent ſitum etiam, ſed non eſt membri diminuti. Et cum hoc & non erunt omnia, quæ ſunt per ſuum vniuerſum, neque illa, quæ carent aliqua parte, ſunt diminuta membris. non enim dicitur diminutum membrũ, quando diminuitur aliquid ex eis, quæ* E *ſunt ſubſtantiæ in rei veritate, neque vbicunque fuerit ex locis. ſicut arca, cùm perforatur, non dicitur diminuta a membro, ſed cùm diminuitur, aut aure, aut aliquo extremorum. homo etiam, non quando diminuitur caro, aut ſplen, ſed quando diminuitur aliquod extremum: & hoc etiam non omne, ſed illud, quod cùm extrahitur totum, non generatur. & ideo caluities nõ eſt diminutio membri.* F

Ideſt,& dr in eis,q̃ ſunt ex quanti 12
tate diminutũ membrũ. ſed hoc nõ dr ſimplr,ſed qñ diminutũ,& diminutio fuerint in diſpoſitionibus terminatis D. ĩcœpit dicere illas diſpõnes,& d. ſed oportet vt illud; &c. i.& vna illarũ determinationũ eſt, vt diminutio non fit innata diuidi a diminuto. & ideo; qm̃ pili diuiduntur ab hoĩe,& plumæ ab auibus, nõ dñt diminuta in mẽbris. D d. Et dicere duo,&c. i.& cum aliquid fuerit compoſitum ex duabus partibus, ex quo altera diminuitur, nõ dr diminutũ

G membro: oportet enim vt ſit compoſitum ex pluribus duabus partibus. D.d.cauſam, & d. qñ diminutum membrum, &c.i. qñ compoſitum ex duobus; qñ ab eo diminuit alterum, tunc diminutum eſt æquale diminutioni, & talia non dicuntur diminuta. D.d neq; aliqua partium numerorum omnino, poteſt intelligi, & non dicitur diminutum membro in eo ꝙ eſt de quantitate diſcreta omnino, & ſi diminutum non ſit æquale diminutioni. v.g. ꝙ qñ ex tribus diminuitur vnum, nõ dicitur ꝙ eſt diminutum membro.

H D.d. ſubſtantia autem, &c.i & diminutum membrum non dicitur diminutum membrũ, niſi qñ nomen & forma eius nõ ſunt amiſſa per diminutionem illius partis, ſed forma dicitur permanere, & diminutio eſt tm̃ in numero, non ī ſubſtantia: vt cùm ab arca diminuit aliqua pars, per cuius diminutionem arca non debet amittere nomen. & ſimiliter eſt de homine, ſ. ꝙ nõ dicitur diminutum mẽbro, qñ diminuitur ab eo ex mẽbris illud, per quod fit homo. D.d. Et cum hoc, quod narrauimus, &c.i. & cum iſtis diſpoſitionibus narratis nõ dicitur etiam diminutũ mẽbro, niſi dum ſit ex corporibus cõſimilium partium. qm̃, qñ ab eis diminuitur aliqua pars, tunc illud, quod remanet, poteſt diuidi ī numero partium, in quas diuiditur totum, vt exiſtimatur. v.gr. ꝙ, ſi ab aqua, quæ exiſtimatur diuidi ī tres partes, diminuitur aliqua pars, poſſibile eſt vt illud, quod remanet, diuidatur in tres partes: & diminutum membro eſt illud, cuius numerus non remanet. Deinde d. ergo habent partes non conſimiles, &c.i. neceſſe eſt ergo, vt diminutum membro habeat partes non conſimiles, aut vt duas partes, aut tres. Deinde d. Et vniuerſaliter, &c.i. & vniuerſaliter oportet diminutum membro vt non ſit ex eis, ex quorum ſitu partium non accidat diuerſitas in forma, vt aqua & ignis. qm̃, qñ partes talium diuerſantur in ſitu, non diuerſabuntur formæ, econtrario eis, quæ ſunt compoſita ex partibus nõ conſimilibus. Deinde d. ſed oportet vt illa ſint, &c.i. ſed oportet vt talia ſint compoſita ex partibus habẽtibus ſitum, & ſitus intrat earũ ſubſtantiam, i. eſt neceſſarius ad earum eſſe, ſicut hepar. qm̃ vnum eorum, ex quibus conſtituitur, eſt ſuus ſit⁹ ex membris vicinantibus. D.d. Et etiam vt ſint continua, &c.i. & etiã eſt neceſſarium, vt partes non conſimiles ſint continuæ adinuicem. qm̃ cùm non fuerint cõtinuæ adinuicẽ non erit ex eis totum, neq; aliquid vnum. D.d. compoſitio enim, &c.i. & poteſt intelligi ſic: compoſita. n. ex non conſimilibus habẽt ſitũ: ſed non dicũtur diminuta à membro, niſi fuerint continua. D.d. Et cum hoc, &c.i. neq; omnia, quæ exiſtunt ſm̃ totum, ex quib⁹ diminuitur aliquod mẽbrum, quodcunq; mẽbrũ ſit dũr diminuta. illud. n membrũ põt eſſe tale, ex quo conſtituit illud totum, vt cor in aĩali. D.d. neq; vbicunq; fuerit, &c i. neq; in quacunq; quantitate fuerit diminutio, neque in quocunq; loco dr diminutũ mẽbrum. vt arca perforata. perforatio enim eſt diminutio, & non dr eſſe diminuta mẽbro. D.d. ſed cùm diminuit, aut aure, &c.i. qñ diminuit aliquod membrum organicum ſm̃ totum, non fit diminutio. in quantitate.

K

L

M

A ritate. & ideo d. non qñ diminuitur caro, aut ſplē. i qm̃ qñ caro, aut ſplē diminuitur, nō dr̃ diminutum mē-bro, ſed cùm diminuit aliquod extremum. D. d. & hoc ēt non oē, &c. i. & non oē extremum, qñ diminuit, dr̃ eſſe diminutum membro: ſed illud extremum, quod cùm abſcinditur, non rectū generat. D d. & ideo caluities, &c. i. neq; ēt oē, quod non poteſt regenerari, dr̃ diminutū mē-brum, ſicut caluities in homine.

De Genere. Cap. 28.

Vide contra Zim. B GEnus dicitur, hoc quidē, ſi generatio eorum, quæ eandem ſpēm habent, cō-tinua ſit. vtputa dicitur quouſ-que genus hominū ſit, quia do-nec eorum generatio continua ſit. Hoc vero, à quo ſint primo ad eſſe mouente. ita enim Græ-ci genere, alī vero Iones dicunt: eò q illi quidem à Græco, hi ve-ro ab Ione primo generāte ſunt. & magis qui à generante, q̄ qui à materia. dicuntur etenim à fœ-mina genere, vt à Pyrrha. Item vt ſuperficies figurarum ſuper-ficialium genus, & ſolidum ſoli-C darum. quæq; n. figurarū, hæc quidem ſuperficies talis, illa ve-ro ſolidum tale. hoc autē eſt, qđ ſubiectum differentijs eſt. Item, vt in rationibus quod primum ineſt, quod dicitur in eo quod quid eſt, hoc genus, cuius diffe-rentiæ dicuntur qualitates. Ge-nus itaq; toties dicitur. hoc qui-dem ſecundum generationem continuam eiuſdem ſpeciei, hoc vero ſecundum primū mouens eiuſdem ſpeciei, hoc autem vt D materia. cuius enim differentia, & qualitas eſt, hoc eſt ſubiectū, quod dicim⁹ materiam. Diuer-ſa autem genere, quorū primū Diuerſa genere. ſubiectum diuerſum eſt, & non reſoluitur alterum ī alterū, nec ambo in idem. vtputa forma, & materia diuerſa genere. Et quæ-cunq; ſm diuerſam figurā præ-dicationis entis dicuntur. quæ-dam enim entiū quid eſt ſigni-ficant, quædam autē quale qd, quædam vero vt eſt prius diui-ſum. nec enim hęc reſoluūtur in E inuicem, nec in vnum quiddā.

Dicitur genus quoddam, quan-do generatio rerum, quarū forma eſt eadem, fuerit continua. vt dici-tur, dum genus hominum fuerit, ideſt, dum generatio hominū fue-rit continua. Et quoddam illud, ex quo ſunt. & eſt primus motor in generatione eorum. & ſecundum hoc genus dicitur, quòd quidam ho-mines ſunt Hellini, & quidam Io F *cini: quoniam quidam ſunt ex He-lino, & quidam ex Iocino primo patre. & denominantur à patre magis quàm à matre. genus etiā dicitur de fœmina, ſicut qui nomi-natur à patre. Et etiam ſicut pla-na ſuperficies, quæ eſt genus figu-rarum planarum, & corpora cor-poraliū. oīs. n. figura, aut eſt plana ſuperficies ſicut hæc, aut corpora ſi-cut hæc. & hoc ē ſubiectū dr̃iarū.*

G *Et etiam omne, quod eſt vniuerſaliter primum, & eſt in eis, & dicitur ſecundum quid, iſtud eſt genus, & eſt illud, cuius differentiæ ſunt qualitates. Genus igitur dicitur ſecundum iſtos modos. quoddã ſecundum generationem eiuſdem formæ generatione continua, quoddam ſicut primus motor ſimilis in forma, et quoddam ſicut materia. habens enim differentiam & qualitatem eſt ſubiectum, quod dici-*

H *tur materia. Et dicuntur diuerſa genere, quorum ſubiectum primũ eſt diuerſum, & nõ alteratur vnũ in alterum; neq; vtrunq; in aliud idem. ſicut forma & materia vnũ in genere. Et omnia, quæ dicuntur alio modo de prædicamentis entis. quædã enim entia ſignificãt quid, & quædam quale, & quæda quãtum, ſicut prius fuit determinatũ: quæ non alterantur ad idem, neque adinuicem.*

I Ideſt, & dicitur genus multis modis: quorum vnus eſt de generatione continua eorum, quæ ſunt eadẽ in forma. vt dicitur dum genus hominum fuerit, i. dum generatio hominum fuerit. Deinde d. Et quoddam, &c. i. & dicitur etiam generatio de primo patre, cui attribuitur tota generatio. D. d & ſecundũ hoc genus, &c. i. & ſecundum hunc modum dicitur, ꝙ quidã homines ſunt ex tali genere, i. ex tali patre. Deĩde d. & denominantur à patre, &c. i. & homines attribuuntur proprie patri magis q̃ matri. motor enim nobilior eſt materia. D. d. genus etiam, &c. i. & dicimus ꝙ mater dr̃ genus; qm̃ qñq; homo attribuitur matri ſicut patri: & ſi magis patri. D. d. Et ſicut plana ſuperficies, &c. i. & dicit genus de illo, quod commune eſt rebus diuerſis in forma. ſicut dicimus, ꝙ plana ſuperficies eſt gen⁹ omniũ figurarum planarum, & corpus omnium corporũ. omnis. n. figura plana dicitur eſſe ſuperficies plana. & ſimiliter de corpore. D. d. Et etiam omne, quod eſt vt primum. i & vniuerſaliter gen⁹ eſt primum vniuerſale in vniuerſalibus, ſ. qñ duo vniuerſalia fuerit, primum eorum erit genus, & ſecundum ſpecies, ſ. qñ fuerit in ſubſtantia eius. Et forte intendit hic genera generaliſſima, quæ ſunt prima ſimpliciter. D. d. & dicitur ſecundum quid iſtud eſt genus, &c. i. & cùm dicitur, quid eſt genus, dicetur eſt illud, quod recipit qualitates. Et d. hoc, quia iam deſcripſit genus, & eſt illud, quod diuiditur p differentias. D. d. Genus igitur dr̃, &c. i. genus igitur dicitur vniuerſaliter tribus modis. quorum vnus eſt de generatione continua eiuſdẽ formæ. ſecũdus de proprio patre, quia generat res conſimiles in forma: & ideo dicitur gen⁹, ſ. quia facit gen⁹. tertius de materia. genus enim eſt illud, quod recipit differentias & qualitates, & tale eſt materia. Deinde d. Et dicuntur diuerſa, &c. i. & illa, quę dicuntur diuerſa genere, ſunt quæ ſunt diuerſa ſecundum ſubiectum, & in materia remota. & iſta non alterantur adinuicem, neque ad aliud idem. quæ enim alterantur adinuicem habent eandem materiam: & quæ alterantur ad aliquid idẽ, hũt illud

k Motor nobilior eſt materia. Idem. 3. de Aia. t. c. 19. Secundus.

L Tertius.

Genus aſſimilat materiæ. Idem 1. Met. 17. & 7. Met. 43. & 12. Met. 14. & 10. Met. 24.

M Quæ alterant adinuicem, hñt eandẽ materiã. Idẽ 1. de Gene. t. c. 43. & 53. & 1. ca. de ſubſtãtia orbis.

illud idem pro materia. D.d. ſicut forma & materia vnum in genere: ſicut ex materia & forma fit vnū. D.d. Et omnia, quæ dicuntur, &c.i. & omnia prædicamenta ſunt talia in genere: quædam enim ſignificāt ſubſtantiam, & quædam quantum, & quædam quale: & iſta non collocantur in eadem natura: non enim alterantur adinuicem, neque alterātur ad vnum.

A

De Falſo. Cap. 29.

FAlſum dicitur vno modo, vt res falſa. & huius, hoc quidem eò q̄ non componitur aut q̄ impoſsibile ſit componi. quemadmodum dicitur diametrum eſſe commenſurabilē, aut te ſedere. horum. n. illud quidē ſemper, hoc vero aliqñ falſum eſt. ſic. n. non entia hæc. Alio vero, quæcūq; ſunt quidem entia, apta tū natura sūt apparere, aut non qualia ſunt, aut q̄ non ſunt. vt vmbra picturæ, & inſomnia. hæc enim ſunt quidem aliquid, ſed non ſunt ea, quorum faciunt imaginationē. res itaq; falſæ ſic dicuntur, aut eò q̄ non ſunt, aut eò q̄ imaginatio ab eis facta nō entis eſt. Oratio vero falſa, put falſa eſt, quæ non entium eſt. vnde omnis oratio falſa alteri⁹ eſt, q̄ ei us, cuius eſt vera. vtputa q̄ circuli, falſa trianguli. Cuiuſq; vero oratio quodammodo quidem vna, quæ eſt ipſius qd erat eē, quodam modo vero multæ, quoniam idem quodam modo eſt ipſum, & ipſum paſſum. vt Socrates, & Socrates muſicus. falſa vero oratio nullius eſt ſimpliciter oratio. Quare Antiſthenes inſcite putabat, nihil ducens dignum dici, niſi propria ratione vnum de re vna. ex quib⁹ accidebat non eſſe contradicere. ſed rē autem, neq; mentiri. eſt autē vnum quodq; dicere, non ſolum ſua ratione, ſed etiam ea, quæ alterius eſt, & falſe quidem oīno, quodam autem modo ēt verè. quemadmodū octo dupla ſunt, ratione dualitatis. Quædam igitur ita falſa dicuntur. Homo vero falſus, qui promptus tales eligit orationes, nō propter aliqd aliud, ſed propter idipſum, & q̄ alīs talium orationum cā quemadmodum res falſas eē dicimus, quæ falſam imaginationem faciunt. Vnde oīo, quæ apud Hippiam eſt, ſophiſtica eſt, q̄ idem ſit mendax & verax. Eum namque, qui poteſt mentiri, accipit vt mendacem. hic vero ſapiens & prudens eſt, item eū, qui ſponte prauus eſt, meliorem ait. hoc autem falſum per inductionem accipit. qui. n. ſponte claudicat, melior eſt eo, qui inuitus, claudicare dicēs, pro imitari. nā ſi claudus ſponte, eſſet peior fortaſsis. quēadmodum ī morib⁹ & hoc.

B C D E F

Falſum dicitur vno modo, ſicut aliquod falſum. quoddā, quia ē cōpoſitū, aut quia eſt impoſsibile cōponi. ſicut dicitur, quod diameter eſt ſymeter coſtæ, aut te ſedere. illud enim ſemper eſt falſum, hoc autem in aliquo tempore. & iſta

non

G non ſunt idem. Et quædam, ſicut illa, quæ non apparent, ſicut ſunt in natura, aut apparent quæ nõ ſunt. ſicut vmbræ imaginatæ, & ſomnia, iſta enim ſunt aliquid, ſed nõ ſunt illa, quæ imaginantur. res. n. dicuntur falſæ ſecundum hunc modum, aut quia non ſunt, aut quia imaginatio non eſt alicuius. Et dicitur ſermo falſus ille ex eis, quæ non ſunt, ſecũdum quòd eſt falſum. & ideo omnis ſermo, qui dicitur
H de alio, eſt falſus præter illum, qui dicitur de eo, cuius eſt verus. ſicut ſermo circuli, qui eſt falſus de triãgulo. Et definitio cuiuslibet rei, q̃ ſignificat eſſentiam rei, forte eſt ſicut vnum, & forte eſt ſicut plura. ſunt enim cum paſſiuis idem, & ſunt idem quoquo modo. vt Socrates, & Socrates muſicus. ſermo autem falſus non eſt ſermo alicuius. Et ideo Antiſthenes opinabatur quòd non oportet aliquid dice-
I re omnino præter illud, quod dicitur proprio ſermone, qui eſt vnius ex vno. & accidit ex hoc vt ſermo non ſit omnino, neq; falſum etiam poſsibile. poſsibile eſt enim dicere quodlibet eſſe falſum omnino non ſecundum ſuam definitionem tantum, ſed ſecũdum definitionem alterius etiam aliquo modo. & alio modo poſsibile eſt ipſum dicere verum. & ſicut octo, qui eſt multiplicatio per definitionem duorum.

Quædam igitur dicuntur falſa hoc K
modo, & ſunt omnia, quæ faciunt imaginari falſa. Et ideo dicitur in quodam ſermone quòd falſidicus, & veridicus ſunt idem. Accipit enim falſum illud, quod poteſt falſificare, & iſte eſt intelligẽs, apud quem eſt cognitio. & etiam accepit quòd faciens malum ſponte eſt melior. & hoc eſt falſum. & ipſe accepit hoc ex ſermone ſequenti, et eſt quòd qui humiliatur ſponte, eſt melior, quàm ille, qui humiliatur L
vi. & dico hoc modo ſimilitudinis. & ſi non, ille qui humiliatur ſponte eſt peior, ſicut illa, quæ dicuntur in moribus.

Ideſt & falſum dicitur, quod non 34
conuenit deſcriptioni rei poſſibilis; Vide. 1. cæ
& eſt opinari aliquid econuerſo eſſe li. 119.
ei, quod eſt. & hoc duob⁹ modis, aut poſſibile vt reuertatur verũ. v. g. cũ dicimus, ꝙ Socrates eſt ſtans, q̃n Socrates eſt ſedens: hoc. n. falſum poteſt reddire in verũ. aut impoſſe, ſicut dicimus, ꝙ diameter eſt ſymeter coſtæ. M
D d. & iſta non ſunt idem, &c. & intendit, ꝙ falſum poſſibile, & falſum impoſſe ſunt duæ naturæ diuerſæ. Secundus modus.
D. d. Et quædã, ſicut illa, &c. i. & falſum dicitur etiam de reb⁹, quæ imaginantur fm ꝙ non ſunt in eſſe, aut non ſunt omnino. Et iſte mod⁹ falſitatis eſt in intelligere, & primus in credere. Deinde dicit: ſicut vmbræ imaginatæ, & ſomnia, ideſt, ſicut illud, quod imaginatur in ſomnijs, & in vmbris rerum, ſcilicet ipſas eſſe res. Deinde dicit: iſta enim ſunt aliquid, &c. ideſt, iſtæ enim imagi-

nationes

A nationes ſunt aliqua exiſtẽtia in intellectu: ſed illud, qđ imaginat ex eis, non exiſtit extra animã. D.d. res enim dicunt falſę, &c. i. & falſum dicitur duobus modis. In fide aũt eſt opinari illud, qđ non eſt qđ eſt, aut ecõuerſo, ſ. falſum, qđ eſt in compoſitione. Intelligere autẽ eſt vt aliquid intelligatur, nõ ſm ꝙ eſt, aut intelligatur illud, qđ nõ eſt. D.d. Et dicitur ſermo falſus, &c. i. & dicitur falſum de ſermonibus veris, cũ dicunt nõ de illis, de q bus veridicant, vt definitio circuli, quę falſa in triãgulo, & in omni figura, q̃ eſt prẽter

B circulũ. Et quaſi intendebat, ꝙ falſum intelligẽdo aliquid eſt duobus modis vno mõ, qui oĩno non veridicat, & ẽ falſus eſſentialiter: & alio modo, qui veridicat, qũ prædicatur de illo, cuius eſt definitio, & ſi prędicẽt de alio erit falſum: & hoc eſt falſum quaſi p accidens. D.d. Et definitio cuiuslibet rei, &c. i. & dictiões, ſignificantes eſſentiã, & ſubſtantiã rei, qñq; ſignificãt de definito vnã intẽtionẽ, & ſunt definitiones ſubſtantiarũ: & forte ſignificant ex re plures intentiones vna intentione, & ſunt definitiones accidẽtium. In

C definitionibus. n. accidẽtium ſumũtur ſubiecta, in quibus exiſtunt. vnde definitiones eorũ componũtur ex pluribus natura vna i & ideo dixit: ſunt. n. cum paſſionis, &c. i. accidẽtia. n. & eorum receptibilia ſunt idẽ quoquo mõ. & ideo habent definitionem aliquam, vt poſt declarabitur. D.d vt Socrates, &c. ideſt vt definitio Socratis muſici, quæ componitur ex Socrate & muſico. D.d. ſermõ autem falſus, &c. ideſt & definitiones falſæ eſſentialiter, quæ non ſunt definitiones omnino alicuius. Deinde d. Et ideo Antiſthenes opinabatur, &c. i. & ideo opinabatur, ꝙ non debet aliquid definiri omnino, neq; ſignificari niſi per vnicam dictionem, quæ ſignificet ex eo vnicam intentionẽ. & opinabatur, ꝙ verum eſt vnius cum vno. vnde omnino definitiões intentionum vniuerſalium non veridicant de proprijs. D.d. & accidit ex hoc, &c. i. ſed accidit ex hoc vt non inueniatur ſermo falſus omnino, neq; verus & dicit hoc, quia ſermo, qui eſt genus veri & falſi, eſt ex compoſitione &, cùm compoſitio non fuerit, non erit verum & falſum. D.d. poſſibile eſt enim, &c. i. cõtingit. n. ſm hunc ſermonem vt omnia ſint falſa non ex ſuis definitionibus tantum, ſed ex definitiõibus aliorum, ex eò ꝙ omnes definitiones componuntur ex pluribus. D.d. & alio mõ poſſibile eſt, &c, i. & cùm dicimus, ꝙ definitiones eorum falſant de aliquo non eſt verus ſermo: ſed quoquo modo falſant, & quoquo modo veridicant. vt octo, in cuius definitiõe accipitur definitio duorũ, cùm dicitur, ꝙ fit ex multiplicatione duorũ per quatuor: & quoquo modo non veridicant: duo enim

E aliud eſt ab octo. D.d. Qędã igitur dicunt falſa, &c. i. quædã igitur eorum, quæ dicuntur falſa, dicunt falſa quia falſo intelligũtur: & quędã, quia falſo credũtur D.d. Et ideo dicit in quodã ſermone, &c. i. & ideo quidam homo fecit fallaciã in hoc ſermone, & dixit: ꝙ ille, qui veridicat, & falſificat in eodem, eſt idẽ homo. Deinde reſpondit, & d. Accipit enim falſum, &c. ideſt & cauſa deceptionis iſtius hominis eſt in hoc, quod d. quòd verum eſt idem

quod

D Cõtra Antiſthenẽ.

Sermo, q̃ ẽ genus veri & falſi. eſt ex cõpõne. Vide ſ. de Aia. 11.

Documentum.

Definitiones accñtiũ ſi ſignificant vnã mãm. Vide 7. Met. 17. & 19. ex 5. Met. 14.

Septo Met. 12. c. 12. 14. 17. 18. & 19.

G quod falſum eſt quia putauit, ꝙ verum potentia & actu eſt idem, & ſimiliter falſum. &, cũ acceperit actũ loco potentiæ, imaginatus eſt ꝙ falſum in potentia & actu idem eſt. Deinde d. & iſte eſt intelligens, &c.i. & ille, qui falſidicat in potentia, eſt intelligens & cognoſcens: qui autẽ falſidicat in actu, non habet cognitionem. Deinde d. & etiam accepit, &c.i. & ſi fr iſte homo accepit, ꝙ qui facit malum ſponte eſt melior, q̃ q̃ facit malum vi. ergo qui facit malũ ſponte, eſt melior q̃ qui facit malũ vi. D.d. & ipſe accepit hoc, &c.i. &

H ipſe ratiocinatur ſuper hoc ex ĩductione, dicendo, ꝙ qui humiliatur ſponte, eſt melior, q̃ qui humiliatur vi. & hoc eſt falſum. D. d. & dico hoc modo ſimilitudinis, i. ꝙ agere malum ſponte eſt peius. quia quod agitur ſponte eſt magis perfectum in ſimilitudine inter ea, quæ agũtur ſpõte, ſ. ꝙ actio eorum perficitur, ſiue fuerit bona, ſiue mala. D.d. & ſi non, &c.i. & dicere, ꝙ omne, quod agit ſponte, eſt melius, eſt falſum. quod enim agit malum ſponte, eſt per' q̃ qd agit vi, vt dictũ eſt in Ethica.

Qd agit malũ ſpõte, ꝙ eius q̃ qd agit vi. De hoc vide 3. Etiã diffuſe

De Accidente. Cap. 30.

I Vid Auer. 1 Epi. Tr. 1.

ACcidens dicitur, qd ineſt alicui, & qd verũ eſt dicere, nõ tñ neq; neceſſario, nec vtplm. vtputa ſi quis, p plãta fodiẽs foſſam, inuenit theſaurum. hoc itaq; accidens fuit fodiendi foſſam, theſaurum inuenire. nec enim neceſſario hoc ex hoc, aut poſt hoc, nec vtplm, ſi quis plantet, theſaurum ĩuenit. muſicus quoq; fuerit quiſpiam alb⁹: ſed cũm nec neceſſario, nec vtplm hoc fiat, accidens ipſum K dicimus. Cũm igitur ſit exiſtens aliquid, & alicui, & horum quædam etiam alicubi, & qñq;, qd vtcunq; exiſtit quidem, ſed non propter id hoc, aut nũc, aut hic, accidens erit. nec itaq; vlla cauſa determinata accidẽtis eſt, ſed q̃cunq; cõtingit. hæc aũt indeterminata. vt abire in Aeginam accidit, ſi non ꝙ hoc euenit, vt illuc iret, ſed à tempeſtate pulſus, aut à latronibus captus. factum fuit igitur, & eſt ipſum accidẽs, ſed ſm ſe, ſed non ſm alterum, tẽ L peſtas. n. cauſa, vt iret, quò non nauigabat. hoc autem erat Aegina. Dicitur ẽt aliter accidens, vt quæcunq; exiſtunt in vnoquoque ſm ſe, non exiſtentia in ſubſtantia. vt triangulo duos rectos habere, & hæc quidem cõtingit ſempiterna eſſe, illorum vero nihil. ratio autem huius in alĩs.

Et accidẽs ẽt dicitur illud, quod ẽ alicuius, & dicitur de eo vere, ſed nõ neceſſario, neq; ĩ maiori parte. vt ſi aliquis foderit foueã ad aliquã intẽtionẽ, & ĩuenit theſaurũ. nõ. n. ẽ neceſſariũ vt hoc ſit ex illo, neq; ĩ maiori parte, ſ. inuenire theſaurũ poſt foſſurã foueæ. & ſimiliter vt aliquis muſicus ſit nõ albus. dicitur. n. quòd accidit hoc. non. n. ẽ hoc neceſſariũ, neq; vt ſit in maiori parte. Ergo, quia eſt aliquid alicuius, & quia quædam ſunt in loco, & in aliquo tempore, ſe- M

cundum

A *cundum quòd ſunt, non ſecundum cauſam, quæ eſt hic primo modo, nunc autẽ hic, eſt accidens. & accidens non habet cauſam terminatam omnino, niſi caſu. & ſecundũ hoc nõ eſt terminatum. Vt dicitur quòd accidit ire Athenas caſu, i. ſed non intendebat ire illuc, ſed ſubito venit ventus fortis, aut latrones occupantes, & ducentes eos illuc. & hoc eſt accidens, & non eſt quod eſt, ſed aliud. Ventus enim*
B *eſt cauſa eundi ad illum locũ, qui non intendebatur. Et dicitur accidẽs alio modo, vt omnia, quæ ſunt alicuius per ſe, et nõ inſubſtantia. Vt triangulus habet rectum. iſta autem poſsibile eſt vt ſint æterna etiam, ex illis autem nullũ. et ſermones de hoc ſunt in alys.*

35 Ideſt, Et accidẽs dr̃ de illo, qđ exiſtit ī aliquo verè, ſed nõ neceſſario, neq; in maiori pte. v.g. vt aliqs fodiat foueã ad plantãdũ, & inueniat theſaurũ. dr̃. n. qđ accidit foſſori. in uenire. n. theſaurũ per foſſuram ad plantandũ non eſt neceſſariũ, neq;
C in maiori parte. D.d. Et ſiſr, &c. i. & propè hanc intentionẽ eſt ꝙ muſicus nõ eſt albus. differunt tñ hæ duę intẽtiones. prima. n. eſt de caſu, hoc aũt de prædicabilibus p accidens. & differũt in hoc, ꝙ primaę cã, & hoc nõ eſt cã, ſed adiunctũ cũ cã, ſ. ꝙ foſſura eſt cã inueniendi theſaurũ, ſed p accñs. non albũ. n. non eſt cã muſici, neq; p ſe, neq; p accidẽs: ſed accidit homini, q eſt cã muſici, ꝙ fuit niger. & iã dedit dr̃iã in Scõo Phyſicorum. D.d. Ergo, quia eſt aliqd, &c. i. quia oẽ, qđ eſt in tẽpore, & loco, dicit̃ in omni, qđ conuenit loco aut tẽpori, qđ eſt cã per accñs nõ vere, ſed quia tñ conuenit in tempore aut in loco. in loco aũt, ſicut foſſura conuenit theſauro in loco foſſuræ: in tẽpore aũt, vt ſi cùm fiat aliqua corruſcatio, moriat aliqđ aĩal. D.d. & accidens nõ habet cãm. ideſt qđ dr̃ fieri per accidens, non habet cãm, niſi caſum. caſus vero neceſſario nõ eſt cã. cauſa. n. terminata eſt, & non caſus, & intendit per hoc, qđ dicit, terminatum, terminatũ in reſpectu cauſati, i. ꝙ cauſatum nõ poteſt fieri niſi per illam. quod. n. fit à pluribus cauſis, non erit à cauſa terminata. & hęc eſt diſpoſitio eius, qđ eſt à caſu. & illa duo exẽpla, q̃ induxit, ſunt intellecta per ſe. Deinde in duxit alium modum de accidente, & d. Et dicitur accñs alio mõ, &c. i. & hoc nomen accidens dr̃ alio modo ſic, & eſt oẽ, quod naturaliter p̃dicatur de aliquo, ſed nõ eſt ſubſtãtia illius, de quo prędicatur. ſicut dicimus ꝙ triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis. D d. iſta autem, &c. i. & iſtud accidẽs differt ab accidente prædicto in hoc, ꝙ ex
F iſto inuenitur aliquod neceſſariũ, in prędicto autem nullũ eſt neceſſarium. & d. hoc. quia accidentia, quę dicuntur poſitione ſubſtantię, quędam ſunt neceſſaria, quædam non neceſſaria, ſ. ſeparabilia. & ſermo de hoc eſt in alijs, i. & loqui de accidentibus, & de modis ſuis pertinet ad alium tractatum. etenim hic non intendit niſi exponere tantum nomina.

D

2. Phy. 40. & 50.

E

Tertius modus.

Ariſtotelis

Primꝰ modus. Idẽ 2. Phy. 48.

Secundus modus.

2. Phy. 49. & 50.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER SEXTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima declaratur, de quo ente prima Philoſophia conſyderet, ex diſtinctione conſyderationis, & modi definiendi aliarum ſcientiarum, quarum hic fit diuiſio.

In Secunda declarantur quædã entis ſpecies, quæ ab hac ſcientia ſecluduntur.

H

PRincipia, & cauſę entium quærunt. & patet, ꝙ prout entia ſunt. Eſt etenim aliqua ſanitatis, bonæq; habitudinis cauſa. mathematicorum quoq; principia, elementa, & cauſæ ſunt. & ſimpliciter omnis intellectualis ſcientia, ſiue aliquo modo intellectu participans, circa cauſas, & principia, aut certiora, aut

I ſimpliciora eſt. Attamen hę omnes, circa vnum quid, & quoddam genus circunſcribentes, de eo tractant, ſed non de ente ſimpliciter, nec prout ens eſt, neq; ipſius quid eſt vllam rationem faciunt: ſed ex hoc, quædam ſenſu illud manifeſtum facientes, quędã ſuppoſitione ipſum quid eſt accipientes, conſequenter ea, quæ per ſe generi inſunt, circa quod ſũt, aut magis neceſſario, aut debilius demonſtrant. Quare manifeſtũ eſt non eſſe demonſtrationem ſubſtantiæ, ipſiusue quid eſt ex ipſa inductione, ſed K alium aliquem manifeſtationis modum. Similiter autem nec ſi eſt, aut nõ eſt genus, circa quod tractant, quicquã dicunt, eò ꝙ eiuſdẽ mentis eſt & ipſum quid eſt manifeſtare, & ſi eſt hoc. Cũ aũt Naturalis etiam circa quoddam entis genus ſcientia ſit (et enim circa talem ſubſtantiã eſt, in qua principium eſt motus, & ſtatus, qui in ea eſt) patet ꝙ nec actiua, nec factiua eſt. Factiuarũ etenim in faciente principium eſt, aut intellectꝰ, aut ars, aut ali- L qua potẽtia. actiuarum vero in agente electio. idem enim agibile & eligibile. Quare, ſi omnis intellectus, aut actiuus, aut factiuus, aut ſpeculatiuus eſt, Naturalis ſpeculatiua quædam profecto eſt. ſed ſpeculatiua circa tale ens. quod poſſibile moueri, & circa ſubſtantiam ſecundum rationem vtplurimum inſeparabilem ſolum eſt.

Manifeſtũ eſt, quòd principia, & cauſæ entium ſunt quæſita, ſecundũ quòd ſunt entia ſimpliciter. M *Aliqua enim eſt cauſa ſanitatis, & infirmitatis. & res exercitabiles habent principia, & elemẽta, & cauſas. & vniuerſaliter omnis ſciẽtia cogitatiua habet principia, aut ſecundum finem perſcrutationis, aut ſecũdum perſcrutationem ſimplicem. Et quia vnaquæq; iſtarum continet aliquod ens, & aliquod genus, ideo vtitur illo, & nõ*

vtitur,

A *Vtitur, & quærit ens vniuersale, neque ſecundum eſt ens, neque aliqua earum perſcrutatur per quod eſt omnino: ſed quædam ſecundum hanc intentionem affirmat quod eſt ſenſu, & quædam affirmat ſecundum poſitionem, & ſecundum hunc modum demonſtrant, & declarant quæ ſunt per ſe generis, ſub quo continetur, aut neceſſario, aut facilius. Et ideo manifeſtum eſt ex ſequentibus, quòd ſubſtantia non*

B *habet demonſtrationem, & ſi non cuius eſt, ſed aliam ſignificationẽ quoquo modo. Et ideo non narratur omninò, ſi genus. quo vtitur, eſt, aut ſi non eſt. in vna enim cogitatione declaratur quid ſit, & vtrum ſit. Et, cùm ſcientia Naturalis eſt etiã alicuius generis entis (cõtinet enim ſubſtantiam, in qua eſt principium motus, & quietis) manifeſtum eſt, quòd non eſt actiua, neque artificialis. Principium*

C *enim rerũ actiuarum eſt in agente, aut intellectus, aut ars, aut aliqua virtus. & principiũ artis eſt in artibus, ſcilicet voluntas. artificiatum enim & voluntatum fuit idem. Omnis igitur cogitatio agẽs & ſpeculans habet aliquam conſyderationem. & ipſa perſcrutatur de ente quòd impoſsibile eſt moueri, & de ſubſtantia, quæ in maiori parte eſt quaſi deſinitio non abſtracta.*

QVia in hoc tractatu inte-
dit perſcrutari inter ſpe-
cies entis de ente, quod
eſt per accidens, cũ ens
primo ī hęc duo diuidatur, ſ. in ens
quod eſt per ſe, & ens, quod eſt per
accidẽs, incœpit rememorationem
facere de illo, quod declaratũ eſt in
tractatu tertio, ſ. q̃ iſta ſcięntia habet
conſiderare de omnibus ſpeciebus
entium, ſm q̃ ſunt entia, & dat ſup
hoc teſtimonia, & d. Manifeſtũ eſt
q̃ principia, &c. ideſt manifeſtũ eſt,
q̃ iam declaratur ſcientiam eſſe per
ſcrutantem de ente ſecundum q̃ eſt
ens, & de principijs entium, & cauſis
eorum, & de ente, non ſecundum q̃
ens ẽ tale ens. Cùm enim ſint entia
diuerſis modis, manifeſtum eſt, q̃
conſideratio de eis eſt duobus mo-
dis: aut conſideratio de vnoquoq;
illorum ſecũdum proprios modos
habitos: aut conſideratio de eis ſe-
cundum illud, in quo conueniunt,
ſcilicet inquantum ſunt entia. Et,
cùm poſuit, quòd neceſſe eſt vt ens
ſimpliciter habeat cauſas ſimplices,
incœpit declarare, hoc, & dicit. Ali-
qua enim cauſa, &c. id eſt & per in-
ductionem ſcientiarum, & per hoc,
quod credimus, quòd ſcire aliquid
conſtat ex ſcientia cauſarum, appa-
ret quòd omnis ſcientia, & omnis
ars habeat cauſas, de quibus perſcru
retur. ſed hęc eſt ſcientia perſcrutãs
de ente ſimplici: ergo habet perſcru
tari de cauſis eī ſimplicibus. Et in
tendit per res exercitabiles ſcientias
Mathematicas: & per ſcientiam* co
gitatiuam ſcientiam ſpeculatiuam:
& per perſcrutationem ſimplicem,
illam, quæ non eſt valde certa.
† ſcientiæ enim diuerſantur in hoc
ſm diuerſitatem naturæ ſubiectæ.

Et

1 D Ens primo diuidit in ens p ſe, & in ens per accẽs. Vide oppoſitũ. 1. Phy. cõ. 6. & 5. Meta. t. c. 14. et 3. Ph. 3. Vide cõtr. Zim. Scia iſta ſi cõſid erat enua ſ par ticulari.

E Idẽ 1. Phy. 11. & 4. huius primo. Cõſyderatio de entib⁹ duob⁹ modis.

F Vide in p œmio ſuo in 1. Phyſi. * Scia cogitatiua pro ſpeculatiua. Vide 9. Met. cõ. vlt. & 1. de Aia cõ. 1. † Sciæ diuerſant⁹ ſecundũ diuerſitatẽ nãę ſubięc. Idem. 1. de Aia. t. cõ. 1. Vide conſiſe 3. de Aí a. c. 35

G Et poteſt intelligi, ꝙ quædam ſcīæ perſcrutantur de cauſis reſpectu alicuius, & quædā de cauſis ſimplr. & iſta eſt intentio expoſita magis conueniēs. Et, cùm declarauit his duabus ꝓpōnibus, ꝙ ſcientia conſiderans de ente ſimplici, habet conſiderare cauſas, incœpit declarare etiam aliquā ſcientiam eſſe conſiderantē de ente ſimplr: hoc enim poſitum fuit in prædicta argumentatione, & dicit. Et quia vnaquæq; iſtatū, &c. ideſt & quia apparet ꝙ nulla ſcientiarum particularium, ſ. quæ ꝓprie conſiderant de aliquo genere, perſcrutetur de ente, ſm ꝙ eſt ens, manifeſtum eſt aliquā ſcientiam eſſe perſcrutantē de ente ſimplici. D.d. ſed quædam, &c.i. ſed quædā ſcientiarum perſcrutantē de ente ꝓprio, ponendo illud eſſe ſub ſenſu: & quędam perſcrutantur de ente, cōceden do illud eſſe, vt Arithmeticus, qui ponit vnum eſſe. D.d. & ſm hunc modū demonſtrant, &c.i. & demonſtratio, qua ipſi vtuntur in ſingulis artibus, eſt rerū eſſentialium exiſtēntium in illo genere, ſub quo continentur: & demōo, quæ fit in talibus artibus, cōſtat aut ex neceſſarijs propoſitionibus, aut in maiori parte. & hoc intendebat, cùm d. aut facilius.

H

I

Demōo fit ad genus ipſius artis, neq; ad ſpeciē eius. Idem 1. de Aia. 27. vide tñ oppoſitū de igne. 4. Cœ cō. 32. Vide con. Zim.

D.d. Et ideo manifeſtū eſt, &c.i. & quia demōnes non fiunt niſi ad res eſſentiales exiſtentes in illo genere, de quo conſiderat illa ars, non ad genus ipſius artis, neq; ad ſpeciem ei⁹, viſum eſt ꝙ ſubſtantiæ non habent demonſtrationem. demōo enim eſt de ſubſtantijs ad accidentia: ſubſtantia aūt non habet ſubſtantiā: & ideo ſubſtantiæ non habent demōnes, quæ ſunt definitiones tranſmutatæ in ſitu: ſed hoc tñ reperietur in accidentibus, ſic aūt intelligendum eſt hoc, quod dixit, ꝙ ſubſtantia nō habet demōnem, neq; illud quod eſt ſubſtantia, i. ſimplicem demōnē, quæ reddit cauſam, & eſſe inſimul.

K

D.d. ſed aliā ſignificationem quoquo modo, i. ſed ſubſtantia habet aliā ſignificationē à modo demonſtratiuo, ex quo ſignificat quid ſit aut ſuum eſſe. Et forte innuit poſteriora in ſcientijs Naturalibus. & non poſſunt ſciri ſubſtantiæ terum niſi ex poſterioribus, i ex accīntib⁹. & iſti modi demōnū dicunt ſigna.

Vide. 1. de Anima. 11.

Et forte innuit per aliam ſignificationē viam diuiſionis, & compōnis, aut omnia iſta. plures enim definitiones ſubſtantiarū ſciuntur in his tribus vijs. D.d. Et ideo non narratur omnino, &c. i. & ideo nulla ſcīa poteſt demonſtrare aliquā ſpeciem illius generis, de quo cōſiderat, vtrū ſit aut non. * eiuſdem enim ſcīæ eſt ſcire aliquid eſſe, & quid ſit, quod fit per ſimplicem demōnem. Et, cùm declarauit, ꝙ aliqua ſcientia debet eſſe, quæ perſcrutetē de ente ſimplr, incœpit declarare, ꝙ iſta ſcīa nō eſt ſcīa Naturalis, & prius ꝙ ſcientia Naturalis non eſt operatiua, & d. Et, eiī ſcientia Naturalis eſt alicuius generis, &c.i. Et cùm ſcīa Naturalis eſt in oībus rebus naturalibus mobilibus & quieſcentibus, manifeſtum eſt, ꝙ ſcientia Naturalis eſt non operatiua.

L

Plures definitiones ſubarum ſciunt hi trib⁹ vijs, ſ. via diuiſionis, & cōpoſitionis, & demōne ſigni. Idē. 4. Phy. c. 2. & 1. de Aia cō. 5.

* Eiuſdem ſcīæ ē ſcire aliq̄d eſſe, & quid ſit. Vide ioſtiam in. 2 Phy. t. cō 26. Vide cōm. Zim.

D.d. cauſam in hoc, & d. Principiū enim rerū actiuarum, &c. i. principium rerū factarum à nobis eſt in agente, ſ. aut intellectu, aut in arte, aut in alijs potētijs ſimilibus arti: & in nobis non eſt potentia, aut principium faciens naturalia. D. incœpit exponere hoc, & d. & principium artis, &c.i. & eſt manifeſtū, ꝙ primum

M

principiū

A principium rerum artificiatarũ, qđ est in nobis, s in artifice, est voluntas: artificiatũ.n. & voluntas idem sunt in forma. Et intendebat ipse p hoc, q̃ illa, quorum principium est voluntas, sunt alia ab illis, quorum principium est natura, & q̃ scientiæ istarum sunt diuersæ. D.d. Omnis igitur cogitatio, i. omnes igitur cogitationes agentes & operantes, & q̃ vtuntur argumentatione, sunt arguentes s̃m aliquid, non arguentes simpliciter, cùm scientia in eis non sit nisi propter opus. & per hunc sermonem videtur quasi dare differẽtiam inter scientias speculatiuas & operatiuas: & si tm̃ det exemplum de scientia Naturali. D.d. & ipsa perscrutatur, &c. i. & intendit scientiam Naturalem. & intendit per hoc, q̃đ dixit, formam & aĩam: sunt. n. immobiles essentialiter: & plures partium eius animæ non sunt abstractæ per definitionẽ. Et dixit, in maiori parte, propter intellectum. Et si fuerit lectus iste locus, & de substãtia, quæ impossibile est moueri, addito illo aduerbio, non, tunc poterimus ĩtelligere ex eo omnia, de quibus consyderat scientia Naturalis. sed in omnibus libris, à quibus correximus istum librum, quem glosamus, inuenimus sine non.

Artificiatũ & volũtas idem sunt ĩ forma.

Vide. 2. Meta. tex. tum. 3.

B

C

Oportet autem vt nõ lateat, quomodo ipsum quid erat esse, & ratio sit. nam absq; hoc quærere, nihil est facere. Eorum igit̃ quæ definiuntur, & ipsorũ qd est, quędam quidem ita sunt, vt ipsum simum, quædam, vt ipsum concauum. differunt aũt hæc, q̃m simũ quidem vnà acceptũ est cum materia: est enim simũ concauus nasus, concauitas vero absq; materia sensibili. Si cuncta igitur naturalia ita, vt simũ dicũtur, vt nasus, oculus, facies, caro, os, omnino animal: foliũ, radix, cortex, oĩno planta (nullius enim eorum ratio absq; motu, sed semper habet materiam) manifestũ est quomodo ĩ naturalibus oportet ipsum quid est quærere, & definire. & cur etiã de quadam anima speculari Naturalis est, quæcunq; non sine materia. Quòd igitur Naturalis speculatiua est, ex his patet. sed & Mathematica speculatiua est. verum si immobilium & separabilium, adhuc non est manifestum. q̃ autẽ aliqua mathematica, prout immobilia, & prout separabilia sunt speculatur, dilucidum est. Quòd si quippiã est immobile, & perpetuum, & separabile, patet q̃ speculatiuę est cognoscere, & non Naturalis: de mobilibus nanq; quibusdã Naturalis ẽ, nec Mathematicæ, sed prioris ambabus. etenim circa ĩseparabilia quidem, sed nõ immobilia. ipsius vero Mathematicæ nonnullæ sunt circa immobilia quidem, non tamen separabilia fortasse, sed vt materia. Prima vero etiam circa separabilia & immobilia. Necesse autẽ est omnes quidẽ causas perpetuas esse, maxime vero has. hæ etenĩ causæ manifesti⁹ diuinorũ sũt. Quare tres vtiq; erunt speculatiuæ Philosophiæ, Mathematica, Naturalis, Theologia. Mani-

Eorum q̃ definiunt, & ipsorũ quid ẽ, q̃dã sunt vt simum, q̃dã, vt cõcauũ. Idẽ. 2. Ph. 19. & 3

D

de Aĩa. 35. & 7. Met. 34.

Vide duas contr. 21.

E

Idem. 3. Met. t. c. 3. & 7. Met. c. 35. & 2. Ph. 18. & 1. de Aĩa. 17. & 2. Ph. 71

F

Sciarũ speculatiuarũ diuisio

Honorabilissimam scia; oportet circa honorabilissimũ genus esse. Idem de Aia t. primo.

G festum est enim ꝙ, sicubi diuinum existit, ĩ tali natura existit, & honorabilissimã oportet circa honorabilissimum genus esse. speculatiuæ itaq; alĩs scientijs præponẽ dæ sunt, hæc vero speculatiuis.

Et oportet nos non ignorare illud, quod significat aliquid, quid sit secundum essentiã & definitionẽ, qualiter est, quasi quærere absque hoc, est facere nihil. Illa ãnt, q̃

H *determinant & significant quid, q̃dã sunt sicut simus, & quædã sicut profundũ. & differentia ẽt est, quia q̃dã accipiuntur cũ materia, profundum ãut nõ. simus. n. est profundum in naso: profunditas autẽ est sine materia sensibili. Et omnia naturalia dicuntur modo simili illi, quo dicitur simus, vt manus, & oculus, & nasus, & caro, & os, et totum animal: & folia, et radices, & tota planta. definitio. n. non sit*

I *in aliquo istorum sine motu. manifestum est igitur, quòd in rebus naturalibus quæritur quid sit materia, & determinatur, & quare sit etiam. Naturalis. n. habet considerare de alia forma, s. illa, quæ est non sine Manifestum est igitur scientia Naturalis entiarũ speculati Mathematica latiuarũ. sed ma- si scientia rerum,*

quæ non mouentur, est abstracta etiam. & si sit manifestum, quòd quædam mathematica non mouẽtur, & sunt abstracta. Et si aliquid sit sempiternum non mobile, aut abstractum etiam, manifestũ est etiam, quòd cognitio eius erit in aliqua scientia speculatiua alia a Naturali. scientia. n. Naturalis est rerum mobilium. neq; Mathematica, sed illa, q̃ est ante omnes istas. scientia enim Naturalis est rerum inseparabilium, sed non immobilium. Et Mathematicarum quædam sunt rerũ immobilium, sed non videtur abstractæ, sed quasi in materia. Prima autem scientia erit rerum abstractarum, & quæ non mouentur. Vnde necesse vt omnia sint æterna, & maximẽ ista. quoniam ista sunt causæ rerum apparentium ex diuinis. Modi igitur Philosophiæ essentiales sunt tres, Mathematicus, Naturalis, & Diuinus. Nullus enim ignorat quòd, si diuinus est, quòd est in tali natura. & scientia nobilis debet esse nobilis generis. aliæ enim scientiæ speculatiuæ sunt valde bonæ. sed ista scientia est melior omnibus scientijs speculatiuis.

K

L

M

Quia diuersitas artium fit per diuersitatem modi terminorum vtendorũ, incœpit declarare hoc, &d. Et oportet, &c. 1. & oportet nos nõ ignorare modum vtendi definitionibus signi-

A ſignificatibus quid, qualiter eſt ille modus in vnaquaq; arte, & ī hac arte. quærere enim aliquid ſcire, hoc non determinato, eſt quaſi non q̄rere. D.d. Illa autem, q̄ determinat, &c.i. & via ad ſciendum hoc eſt, vt primo ſciamus, ꝙ definitiones ſunt duobus modis, aut ſicut definitio ſimitatis, aut ſicut definitio profunditatis. D.d. & differentia etiam, &c. i. & iſtæ duę definitiones differunt: quia definitio ſimitatis eſt cum materia ſenſibili: profunditatis autem eſt ſine materia ſenſibili. dicim⁹. n. in definitione ſimitatis, ꝙ ē profun-
B ditas in naſo: & accipitur naſus, ꝙ eſt aliquid ſenſibile, in definitione. & dicimus, ꝙ profunditas eſt demiſſio in ſuperficie, in qua non apparet materia ſenſibilis: ſed, ſi apparuerit, erit intelligibilis. D.d. Et omnia naturalia, &c.i. & in definitionib⁹ omnium rerum naturaliū apparet materia, ſicut ī definitione ſimitatis. & hoc eſt in omnib⁹ membris aīaliū, ſicut in definitione naſi, & oculi, & faciei, & carnis, & oſſis, & vīr conſimilium, & non conſimilium, & in toto aīali: & ſīr in omnibus partib⁹ plantæ, & in tota planta. nullum. n.
C iſtorum habet definitionem abſq; eo, ꝙ illa definitio accipiat aliquod tranſmutabile. D.d. manifeſtum eſt igitur ꝙ in rebus naturalibus, &c.i. &, cùm definitiones rerū naturaliū non poſſint fieri ſine materia & forma, manifeſtum eſt ꝙ oportet Na-
Idem. 2. Phy. 11. turalem quærere de materia rerum naturalium notificando quid ſit, & quærere ſecundum quod eſt illud, pp quod eſt materia, ſ forma. D.d. Naturalis. n. habet cōſyderare, &c. i. Naturalis enim habet conſyderare de aliqua forma, ſ de illa, quæ im-

poſſibilis eſt reperiri abſq; materia. D
Et intendebat, ꝙ Naturalis hēt cōſyderare in vtroq;, ſ. de forma, quæ eſt in materia, & de materia, ꝓpter cōſyderationem de compoſito: ſed conſyderatio eius de formis naturalibus eſt prima intentione, & de materia propter formā. Deinde d. Manifeſtum eſt igitur, &c.i. ex hoc apparet, ꝙ ſcientia Naturalis eſt ſpeculatiua, non operatiua. & cùm in definitionibus rerum naturalium appareat natura, ſicut in definitionibus rerum voluntariarum apparet voluntas: & etiam eſt manifeſtum, ꝙ ſciēcia Mathematica eſt ſpeculativa, & E
ꝙ eſt ſcientia rerum immobilium: ſed non eſt manifeſtum per ſe, vtrū illa immobilia, de quib⁹ Mathematicus conſyderat, ſint abſtracta à materia, aut ſint in materia. Deinde d. & ſi ſit manifeſtum, &c.i. & ſi ſimiliter fuerit declaratum, ꝙ quædā mathematica ſunt abſtracta ſm definitionem & eſſe, aut alia natura ſit abſtracta, tunc conſyderatio de eis nō erit Naturalis ſcīæ, neq; mathematicæ. Scientia. n. Naturalis conſyderat de rebus mobilibus, Mathematica aūt de rebus abſtractis ſm definitionem, non ſm eſſe. ſ. el conſyderatio de abſtractis naturis eſt ſcientiæ altioris iſtis. & hoc intendebat cùm d. ſciētia enim Naturalis, &c.i. & ſciēcia rerum abſtractarū eſt alia à ſciēcia Naturali, & à Mathematica: qa ſcientia Naturalis conſyderat de rebus non abſtractis, & cū hoc nō immobilibus. Mathematicarum autem licet quædam conſyderent de immobilibus, ſicut Geometria, & Arithmetica, tamen viſum eſt, ꝙ illa, de quibus conſyderat, non ſunt abſtracta à materia, īmo coexiſtēcia

Conſyderatio Naturalis eſt de formis naturalib. prima intentione, & de materia pp formam.

Quare dixerit qd ſic. Vide. 12. Met. c. 44 & 1. Meta. 19. & 2. cō li. 57. & 2. Phy. 18.

G in materia: etſi materia non appareat eſſe in definitionibus eorũ. D. d. Prima autem ſciẽtia, &c. i. & cùm res abſtractæ ſint priores in eſſe nõ abſtractis, neceſſe eſt vt prima ſcientia in eſſe ſit ſcientia rerum abſtractarum. D. d. & quæ nõ mouentur, &c. & intendit, ꝙ res immobiles neceſſe eſt vt ſint ęternæ magis q̃ ęternæ mobiles diuinæ, ſ. corpora cœleſtia. ſunt enim cauſæ iſtorum, ſ. ꝙ ſubſtãtia abſtracta eſt cauſa corporum cœleſtium. D. d. Modi igitur Philoſophiæ, &c. i. manifeſtum eſt igitur ex hoc ſermone, ꝙ modi Philoſophiæ ſpeculatiuę ſunt tres, ſ. ſciẽtia rerum mathematicarum, & naturalium, & diuinarum, ſ. ſubſtantiarum, in quarũ definitione accipitur Deus. & intẽdebat ꝙ, quẽadmodum naturalia ſunt illa, in quorum definitione accipitur natura, ita diuina ſunt illa, in quorum definitione accipit Deus: & voluntaria ſunt illa, in quorum definitione accipit voluntas. D. d. Nullus enim ignorat &c. i. non enim latet aliquẽ ꝙ, ſi eſt ſcientia Diuina, quin ſit in tali natura, ſ. abſtracta. D. d. & ſciẽtia nobilis, &c. i. & cùm manifeſtum eſt per ſe, ꝙ ſciẽtia nobilior eſt generis nobilioris: & ſcientia Diuina eſt ſcientia nobilior: ergo ẽ nobilioris. Oẽs enim ſcientiæ, licet ſint nobiles, tñ ſcientia Dei eſt nobilior illius, cui⁹ ſubiectum eſt nobilius oĩb⁹ ſubtis.

H

In definitione diuinorũ ſumitur Deus: & naturalium natura & voluntariorũ voluntas.

I

Dubitauerit etenim aliquis, vtrum prima Philoſophia vniuerſalis ſit, an circa aliquod genus, & vnam naturam. Non. n. idem modus eſt atq; in Mathematicis, ſed Geometria quidem & Aſtrologia circa quandã naturam ſunt, illa vero vniuerſaliter omnibus cõis eſt. Si igitur non eſt aliqua alia ſubſtantia ꝓter eas, quæ natura conſiſtunt, Naturalis ꝓfecto prima ſcia ẽ. Quòd ſi eſt aliqua ſubſtãtia immobilis, hæc prior, & Philoſophia prima, & vlis ſic, ꝙ prima.

K

Nifi eſſet aliqua ſubſtantia ꝓter naturales, Naturalis ſcia eſſet pria.

Et dignum eſt quærere vtrum prima Philoſophia ſit vniuerſalis, aut alicuius generis, aut vnius naturæ. Non enim eſt vna ſpecies, neque in ſcientijs Mathematicis ẽt, ſed Geometria, & Aſtrologia ſũt alicuius naturæ, & ſcientia vniuerſalis eſt communis omnibus. Si igitur non fuerit ſubſtãtia aliqua alia à ſubſtantijs exiſtentibus natura, tunc prima ſcientia eſt Naturalis. Et ſi aliqua ſubſtantia immobilis fuerit, illa erit primum, et ſcientia eius erit prima Philoſophia, vniuerſalis etiam.

L

Ideſt, Et rectum eſt quærere, poſtq̃ declarauit talem ſcientiam eſſe, quæ dicit prima Philoſophia, vtrũ iſta ſcientia ſit vniuerſalis pluribus generibus, aut eiuſdem generis, aut eiuſdem naturæ. Deinde d. Non eſt enim vna ſpecies. i. apparet enim, ꝙ Mathematica non eſt vnius generis, ſed diuerſorum generum. Geometria enim eſt naturæ diuerſæ à natura, cuius eſt Aſtrologia. & vtraque eſt Mathematica. Deinde d. & ſcientia vniuerſalis cõmunis eſt omnibus. i. ſed, ſi ſcientia iſta fuerit vniuerſalis, dignius vt ſit cõis omnibus entibus. D. d. Si igitur non fuerit, &c. i. & manifeſtum eſt, ꝙ ſi non eſſet

M

ſet

A sit hic alia substantia à sensibili, q̃ non esset scientia prior Naturali.

Scia Diuina est posterior via doctrinæ, sed ē pria secūdum naturam. Vide pro hoc. 4. meta. cō. 4. & 7. huius cō. 39.

D.d. Et si aliqua substātia mobilis, &c. i. & manifestum est q̃, si aliqua substantia immobilis est, q̃ ista substantia est prima, & q̃ scientia istius est scientia vniuersalis, & Philosophia prima. Et dixit in esse, quia ordo addiscendi istā scientiā est poste ri⁹, & ideo discim⁹ eā post Physicā.

Et de ente, ut ens est, ac q̃d est, & quę ei insunt, prout ens ē, speculari huius est.

SVMMA SECVNDA.

B Declarantur quædam entis species, quæ ab hac scientia secluduntur.

Dari ens per accidens, quidq; illud sit.
Cap. 1.

SEd cùm ens illud, q̃d simplr dicitur, multipliciter dicatur, quorum vnum quidem erat, quod fm accidēs, aliud vero, quod vt verum, & nō ens vt falsum: præter hæc autem sunt prædicationis figuræ, vt quid, quale, quātum, vbi, qñ, & si q̃d C aliud hoc modo significat: item præter hæc omnia, quod potentia, & actu: cùm itaq; ens multipliciter dicat, primo de eo, q̃d secundum accidens est, dicēdū, quod nulla circa illud speculatio est. Signum autē, q̃ nulli sciētiæ curæ est illud, neq; actiuæ, neq; factiuæ, neq; speculatiuæ. Nec enim qui facit domum, facit simul quæ accidunt domui factæ. infinita nāq; sunt. quibusdam enim delectabilem, quibusdam noxiam, quibusdam vtilē D nihil prohibet factam esse, & vt ita dicam, ob eas res omnes esse aliam, quarū nullius factiua est ædificatiua simili mō, Nec Geometra ea, quę ita figuris accidūt speculatur, nec si diuersus triangulus duos rectos habēs. & hoc rationabiliter contingit. nā qua si nomine solum ipsum accidēs est. Quare Plato non male quodam modo circa Sophisticā ipsum non ens applicuit. Sophistarum etenim rationes circa accidens, vt ita dicam, maxime omE nium sunt. vtrum diuersum an idem musicum & grammaticū, & musicus Coriscus ac Coriscꝰ, & si omne, quod est, non autem semp factum est. quare si musicꝰ existens grammaticus factus ē, & grammaticus existens musicus, & quæcunq; aliæ orationū tales sunt. Videtur etenim accidens propinquum quiddam esse non enti, hoc autem ex his ēt orationibus manifestum est. eorum etenim, quæ alio modo se habēt, ē generatio & corruptio: F eorum autem, quæ secundum accidens, non est.

Et quia habet consyderationem de ente, secundum quod est ens, & quid sit. Sed cum ens, quod dicitur simpliciter, dicitur multis modis, quorum vnus, vt diximus, dicitur per accidens, & vnus dicitur quasi verum, & non ens quasi falsum: & alys modis ab istis modis figu-

G rarũ prædicamentorum, ſicut hoc, & quantum, & vbi, & quando: & etiam præter omnia iſta quod dicitur potentia & actu: & cum ens dicatur multis modis, dicamus primo de illo, quod dicitur per accidens. nulla enim ſcientia ſpeculatiua vtitur tali modo. Et ſignũ eius eſt, quòd nulla ſcientia perſeruatur de hoc, neq; actiua, neq; artificialis. Aedificator enim non facit omnia, quæ accidunt cum artificio
H domus, quæ ſunt infinita. non enim facit, vt domus adiuuet vni, & noceat alij, & vniuerſaliter vt ſit alijs modis, qui non ſunt facti à nobis. Et ſimiliter Geometria etiam non conſyderat de rebus, quæ accidunt figuris tali modo, neq; ſi triãgulus alius, & triangulus habet duos rectos angulos alios. et ſi conueniant in definitione. accidens. n. eſt quaſi aliquod nomen tantum. Et ideo nõ malefecit Plato quoquo
I modo, quando ordinauit Sophiſticum ſub eo, quod non eſt. ſermones enim Sophiſtici in maiori parte ſunt in eo quòd conueniunt accidẽti. ſicut illud, quod dicitur quòd eſt omnia, & non eſt. muſicus enim & grammaticus ſunt idem, & nauta & muſicus ſunt idem, & omne, quod eſt non ſecundum quòd dicitur de eo. ſicut ille, qui fuit muſicus, et fit grammaticus: aut ille, qui fuit grammaticus, & fit muſicus: & omnes alij ſermones ſimiles iſtis. Accidens enim videtur propè illud, quod nõ eſt quoquo modo. & hoc manifeſtum eſt ex ſermonibus exemplaribus. res enim, quæ ſunt alio modo, habent generationem & corruptionem: quæ aũt ſunt mõ accidentali, nõ habẽt hoc. K

Ideſt, & quia declaratũ eſt, ꝙ iſta ſcientia habet conſyderare de ente ſm ꝙ eſt ens, ſ. quid ſit, & quæ ſunt res exiſtentes i eo, ſm ꝙ eſt ens, manifeſtum eſt, ꝙ dominus huius ſciẽtiæ debet primo incipere, & ſcire de ente. D d. Sed cùm ens, quod dicit, &c. i. iam declaratum eſt, ꝙ ens ſimpliciter diuiditur in prima diuiſione in ens per accidens, & ens per ſe. Prima enim diuiſio eſt talis, aut eẽ, aut non eſſe, quod eſt falſum & poſſibile, aut eſſentialiter, aut accidentaliter: quod autẽ eſt eſſentialiter, diuiditur in decem prædicamenta. Deinde incœpit numerare decẽ genera prædicamentorum, & d. ſicut hoc, &c. i. v. g. quod dicitur de ſubſtãtia, & quanto, & quali, & vbi, & quñ, & alijs prædicamentis. Et intendit ꝙ, quia hoc nomen ens dicit de omnibus, oportet artificem huius ſcientię conſyderare de omnibus, & attribuere illa ad primũ ens, quod eſt cauſa in omnibus entibus. D. d. & etiam præter omnia iſta, &c. i. & ens etiam diuiditur præter iſtam diuiſionem, in potentiam & actum. D. d. & cùm ens dicatur, &c. Deinde d. cauſam, propter quã incœpit cõſyderare de ente, quod eſt per accidens, & d. nulla enim ſcientia, &c. i. & incipiemus loqui de hoc ente, ad demonſtrandũ, ꝙ iſta ſcientia non con-

4

Dñs huius ſciæ prio
L debet conſyderare de ente. Ens prima ſui diuiſione diuidit in ens ꝑ ſe & in ens ꝑ accidens. Idem. ç. Meta. 13.

M

A conſyderãt de illo, niſi ne noceat in cognitione entis, quod eſt eſſentialiter. & tale debet ꝓponi vt prẽmuniatur homo ab illo. D.d. Et ſignũ eius, &c. i. & ſignum, ꝙ artifex huiꝰ artis non habet conſyderare de ente per accidens, eſt ꝙ nulla ars cõſyderat de illo, neque ſpeculatiua, neque operatiua. Aedificator enim, cũ facit domum, non conſyderat facere in ea omnia accidẽtia infinita. v.g. vt ſit domus fortunata habitatoris & vtilis. hæc. n. accidunt caſu. nec ẽt vt ſit infortunata & nocens. hæc. n. accidunt malo caſu, & alia ſimilia infinita. quod enim eſt infinitum nõ eſt determinatum. D.d. & vſr, &c. i. & vſr Aedificator non facit domũ vtilem aut nocentem, aut alijs modis rerum contingentium domui. Et ſimiliter Geometer nõ conſyderat de rebus, quæ exiſtũt in figuris per accidens. non. n. conſyderat in figura habente tres angulos, vtrũ accidat ei vt in ea ſint tres alij anguli. neque etiam cõſyderat vtrum accidat illi vt in ea ſint anguli, alij à tribus æqualibus duobꝰ rectis, & tres æquales duobus rectis. & hoc accidit triãgulis, ſin ꝙ ſunt ex ligno & cupro, C aut aliqua alia materia. D. d et ſi conueniant in definitione. Poteſt intelligi ſic: & ſi anguli accidentes triangulo conueniant in definitione cum angulis, qui ſunt eſſentialiter in triangulo in eſſendo æquales duobꝰ rectis. Et poteſt intelligi ſic: & ſi illud, quod eſt per accidens, cõueniat cum eo, quod eſt eſſentialiter in definitione. & ideo dixit poſt: accidens enim eſt quaſi aliquod nomen tm. i. quod. n. eſt p accidens in rei veritate, eſt nomen zifiræ. i. ſine aliqua ſignificatione. D.d. Et ideo non male fecit, &c. i. cùm Plato poſuit ſermonem ſophiſticum in eo, quod eſt non ens, non male fecit, & non poſuit ipſum in ente. & cauſa fuit in hoc, ꝙ ſermo Sophiſtæ ĩma iori parte eſt per accidens. D.d. ſicut illud, quod dicitur, &c. i. qñ illud, quod dicitur eſſe idem per accidẽs, eſt illud, quod recipit quodlibet, & ſuum diuerſum vno modo: ſicut accidit homini vt recipiat albedinem & muſicam, & nauigatoriã, & alia infinita. talia. n. dicuntur idem per accidens, ſicut dicimus, ꝙ muſicus eſt albus, & eſt nauigator. Et hoc in tendebat, cùm d. muſicus. n. & grammaticus. i. v.g. vt aliquis hõ ſit muſicus & grammaticus. dicetur enim, ꝙ grammaticus & muſicus idẽ ſũt, ſed per accidens. & ſimiliter nauigator & muſicus dicũtur idem p accidens, qñ aliquis homo fuerit nauigator & muſicus, & ſiſr dr, ꝙ homo, qui recipit nauigatoriam, eſt idem cum nauigatore, ſed per accidens.

B Qđ é infinitũ non eſt determinatũ. Idẽ. 2. Phy. 40. & 50. & 5. Met. cõ. vltimo.

Vide. 1. Phy. 21. E

D.d. & omne, quod eſt, &c. i. & omne, quod dicitur eſſe idem per accidens, non dicit ſemper neque in maiori parte. ſicut dr, ꝙ grammaticus eſt muſicus, aut efficit muſicus, aut muſicus eſt grammaticus, aut muſicus efficit grãmaticꝰ. D.d & oẽs alij ſermones, &c. i. & ſiſr omne prædicabile accidentale. Plato enim poſuit eum in non ente. quia quod eſt propter accidens, propè videtur ei quod non eſt, cùm raro accidat. & hoc intendebat, cùm d. Accidens. n. videtur propè, &c. i. illi, quod eſt nõ ens aliquo modo. D.d. & hoc manifeſtum eſt, &c. i. & numerare ea, quę ſunt per accidens ſub non ente, apparet ex rebus, quæ inducunt. Exiſtentes enĩ res eſſentialiter ſunt illæ

Idem. 2. Phy. 48. F

Illud, qđ é p accẽs, propè vt ei qđ nõ é ideo Plato poſuit illđ in nõ ente. Vide pro hoc 2 ph. 53. & 56.

quæ habent aliquam ſpeciẽ, in quarum indiuiduis exiſtet generatio & corruptio. illa autem, quæ ſunt per accidens, nullam habent ſpeciẽ: vnde neq; generationem neq; corruptionem. & intendebat ꝙ nulla ſpecies inuenitur per accidens.

Nulla ſpẽs inuenit̃ p. accẽs. Idẽ 7. Met. cõ. 11.

Attamen dicendũ eſt amplius de accidente, quoad poſsibile ẽ, quæ nã ei⁹ natura ſit, & ob quã cauſam eſt. ſimul autẽ patebit, & cur eius ſcientia non eſt. Cùm igitur in entibus ſint quædam ſemper ſimiliter ſe habentia, & H ex neceſsitate, non ea, quæ ſecũdũ vim dicitur, ſed quã dicim⁹, eò ꝙ non contingit aliter, quædam ex neceſsitate quidẽ non ſunt, nec ſemper, ſed vtplurimũ, hoc principiũ & hui⁹ cauſa eſt, vt accidens ſit. Quodcunque. n. non ſemper, neq; vtplurimum eſt, hoc dicimus accidẽs eſſe. vt puta, ſi ſub cane tempeſtas & frigus factũ fuerit, hoc dicimus accidiſſe, non ſi æſt⁹ aut calor. quoniam hoc quidem ſemper, aut vtplurimũ, illud vero non. hoI minẽ quoq; alibi eẽ accidit: nec enim ſemper, nec vtplurimum. aĩal vero non ſecũdũ accidens. & Fabrum ſanitatẽ feciſſe, accidens eſt. quoniã nõ eſt aptus ad ſanitatẽ faciendã Faber, ſed Medicus, verũ accidit Fabrum eſſe Medicum. Cocus etiã voluptati intentus facit quicquã ſalubre, ſed non ſecundũ pulmẽtariã. vnde dicimus ꝙ accidit, & quodãmodo quidem facit, ſimpliciter vero minime. Illorũ etenim aliq quandoq; factiuæ pòtẽtiæ ſunt, K horũ vero nulla ars, nulla q; potentia determinata eſt. eorũ. n. q̃ ſm accidens aut ſunt, aut fiunt, cauſa quoq; ſm accidens ẽ. Quare cùm non omnia ex neceſsitate, & ſemper, aut ſint, aut fiant, ſed multa vtplurimũ, neceſſe ẽ eſſe, quod ſecundũ accidens eſt, vtputa nec ſemper, nec vtplurimũ albus muſicus eſt. cùm autẽ aliquando fiat, ſecundũ accidẽs erit. ꝙ ſi non, cuncta ex neceſsitate erunt. Quare materia erit L cauſa contingens eius, quod aliter accidit, q̃ illud, quod vtplurimũ eſt. Principiũ autẽ hoc ſumendũ eſt, vtrũ nihil eſt, q̃d nec ſemper, nec vtplurimũ, an hoc impoſsibile. Præter hæc igit̃ aliquid eſt, quod vtcunq; contingit, & ſm accidens. Sed vtrum, quod vtplurimũ, quodue ſemper nulli ineſt, an aliqua ſunt sẽpiterna, de his ſanè poſterius cõſyderandum eſt.

Sed tamen loquamur de accidente, ſecundum quòd poſsibile eſt in ſua natura, & qua de cauſa ſit. & videtur quòd cum hoc declarabitur quare non habet ſcientiam fixam. Et cum in rebus ſint quædam, quæ ſemper ſunt in eadẽ diſpoſitione, & ſunt neceſſariæ etiã, non illa, quæ dicuntur violente, ſed quæ dicuntur de illis, quæ impoſsibile eſt vt ſint alio modo, & quædam non ſunt neceſſaria neq; ſem- M

per

A per, ſed ſunt in maiori parte, & hoc eſt initium, & cauſa eſſendi per accidens. Illud enim, quod non eſt ſemper, neque in maiori parte, vocetur accidēs. ſicut pluuia apud aſcenſum canis. hoc enim accidit, quia nunquam fuit, neque in maiori parte. & accidit vt homo fuit albus, ſed non ſemper, neque in maiori parte. & Aedificator & Medicus curat, non in eo quòd ædificator, ſed per accidens. & Cocus poB teſt facere ferculum vtile, ſed non eſt ſcientiæ coquendi, & ideo dicitur quòd accidit. Secundum igitur hanc diſpoſitionem forte virtutes agentes erunt aliæ, & iſta non habent artem, neque virtutem terminatam. cauſa enim eorum, quæ ſunt aut erunt per accidens, eſt etiam per accidens. Et cùm non omnia ſunt neceſſario ſemper, ſed pluries, & in maiori parte, tunc neceſſe vt illud, quod eſt per accidC dens, ſit ſicut album. non enim ſemper eſt muſicus, neque in maiori parte. & cùm ſit in aliquo tempore, eſt per accidens. & ſi non, omnia erunt neceſſaria. & tunc accidens habebit aliquam cauſam in maiori parte, & oportet accipere hoc primo poſſibilitatem alio modo. Et oportet primo, ſi aliud non fuerit Album in Græco, principium eorum æternum, de iſtis perſcrutabitur poſt.

Dicit: & licet illud, quod eſt per D accidens, non cõtineatur ſub cogni § tione, tñ loquamur de eo ſm q̃ eſt poſſibile in ſua natura, & notificemus cauſam, pp quam eſt. videt. n. q̃ ex hoc declarabitur, quare non continet ſub cognitione, & quare nulla ars perſcrutat de cauſa eius. D. incœpit loqui in eo & d. & cùm in rebus, &c. i. & cùm ī rebus ſint aliqua, q̃ ſemp ſunt in eadem diſpoſitione, ſ. neceſſaria & non neceſſaria, q̃ dīr de rebus patientibus violentiam, ſed quæ dīr de rebus, quæ impoſſibile ē vt ſint alio modo abeo, quo ſunt. D. d. & quædam nõ ſunt neceſſaria, &c. i. & cùm rerum quæ- E dam non ſunt neceſſaria in eſſe, & quædam habent eſſe in maiori parte temporis, & tunc iſtud genus eſt cauſa eius, quod eſt per accidens. qñ enim in eis, quæ ſunt in maiori parte, non fiet illud, quod innatum eſt fieri in maiori parte, fiet illud, quod eſt per accidens. & ideo ſi oſa eſſent neceſſaria, nihil eſſet per accidens. Et cum narraui, q̃ cauſa eius, quod Si oſa eẽnt neceſſaria nihil eſſet p accidẽs. eſt per accidens, eſt aliqua eſſe ī maiori parte: q̃m, ſi aliqua fuerint ī maiori parte, aliqua erunt in minori, d. Illud enim, quod nõ eſt ſemper, &c. F & dicit hoc, quia ex aſcenſu canis ſequitur abſciſſio pluuię eſſentialiter. & non hoc eſſet neceſſarium, ſi eẽt pluuia in eo in minori tẽpore. & ideo qui non concedit aliquid eẽ p accidens, continget ei vt omnia facta ſint neceſſaria in fiendo. D. d. & accidit vt homo fuit albus, &c. i. & ex hoc accidit homini q̃ fuit albus, & q̃ non fuit, & q̃ album fuit multa infinita, v. g. muſic⁹ & ædificator, & medicus, & alia. Deinde dicit: & Aedificator, & Medicus, &c. i. verbi gratia

G quod falſum eſt quia putauit, ꝙ verum potentia & actu eſt idem, & ſimiliter falſum. &, cū acceperit actū loco potentiæ, imaginatus eſt ꝙ falſum in potentia & actu idem eſt. Deinde d. & iſte eſt intelligens, &c.i. & ille, qui falſidicat in potentia, eſt intelligens & cognoſcens: qui autē falſidicat in actu, non habet cognitionem. Deinde d. & etiam accepit, &c.i. & ſi'r iſte homo accepit, ꝙ qui facit malum ſponte eſt melior, q̄ q̄ facit malum vi. ergo qui facit malū ſponte, eſt melior q̄ qui facit malū vi. D.d. & ipſe accepit hoc, &c.i. & ip

H ſe ratiocinatur ſuper hoc ex inductione, dicendo, ꝙ qui humiliatur ſponte, eſt melior, q̄ qui humiliatur vi. & hoc eſt falſum. D. d. & dico hoc modo ſimilitudinis, i. ꝙ agere malum ſponte eſt peius. quia quod agitur ſponte eſt magis perfectum in ſimilitudine inter ea, quæ agūtur ſpōte, ſ. ꝙ actio eorum perficitur, ſiue fuerit bona, ſiue mala. D.d. & ſi non, &c.i. & dicere, ꝙ omne, quod agit ſponte, eſt melius, eſt falſum. quod enim agit malum ſponte, eſt pei⁹ q̄ qđ agit vi, vt dictū eſt in Ethica.

Qđ agit malū ſpōte, eſt eius q̄ qđ agit vi. De hoc vide 3. Eti. diffuſe

De Accidente. Cap. 30.

I Vid Auer. 1 Epi. Tr. 1.

ACcidens dicitur, qđ ineſt alicui, & qđ verū eſt dicere, nō tū neq; neceſſario, nec vtplm. vt puta ſi quis, p plāta fodiēs foſſam, inuenit theſaurum. hoc itaq; accidens fuit fodiendi foſſam, theſaurum inuenire. nec enim neceſſario hoc ex hoc, aut poſt hoc, nec vtplm, ſi quis plantet, theſaurum īuenit. muſicus quoq; fuerit quiſpiam alb⁹: ſed cum nec neceſſario, nec vtplm hoc fiat, accidens ipſum K dicimus. Cùm igitur ſit exiſtens aliquid, & alicui, & horum quędam etiam alicubi, & qñq;, qđ vtcunq; exiſtit quidem, ſed non propter id hoc, aut nūc, aut hic, accidens erit. nec itaq; vlla cauſa determinata accidētis eſt, ſed q̄cunq; cōtingit. hæc aūt indeterminata. vt abire in Aeginam accidit, ſi non ꝙ hoc euenit, vt illuc iret, ſed à tempeſtate pulſus, aut à latronibus captus. factum fuit igitur, & eſt ipſum accidēs, ſed ſm ſe, ſed non ſm alterum, tē L peſtas. n. cauſa, vt iret, quò non nauigabat. hoc autem erat Aegina. Dicitur ēt aliter accidens, vt quæcunq; exiſtunt in vnoquoque ſm ſe, non exiſtentia in ſubſtantia. vt triangulo duos rectos habere, & hæc quidem cōtingit ſempiterna eſſe, illorum vero nihil, ratio autem huius in alīs.

Et accidēs ēt dicitur illud, quod ē alicuius, & dicitur de eo vere, ſed nō neceſſario, neq; ī maiori parte. vt ſi aliquis foderit foueā ad aliquā intētionē, & īuenit theſaurū. nō. n. ē neceſſariū vt hoc ſit ex illo, neq; ī maiori parte, ſ. inuenire theſaurū poſt foſſurā foueæ. & ſimiliter vt aliquis muſicus ſit nō albus. dicitur. n. quòd accidit hoc. non. n. ē hoc neceſſariū, neq; vt ſit in maiori parte. Ergo, quia eſt aliquid alicuius, & quia quędam ſunt in loco, & in aliquo tempore, ſe- M

cundum

A *cundum quòd ſunt, non ſecundum cauſam, quæ eſt hic primo modo, nunc autẽ hic, eſt accidens. & accidens non habet cauſam terminatam omnino, niſi caſu. & ſecundũ hoc nõ eſt terminatum. Vt dicitur quòd accidit ire Athenas caſu, i. ſed non intendebat ire illuc, ſed ſubito venit ventus fortis, aut latrones occupantes, & ducentes eos illuc. & hoc eſt accidens, & non eſt quod eſt, ſed aliud. Ventus enim*

B *eſt cauſa eundi ad illum locũ, qui non intendebatur. Et dicitur accidẽs alio modo, vt omnia, quæ ſunt alicuius per ſe, et nõ inſubſtantia. vt triangulus habet rectum. iſta autem poſſibile eſt vt ſint æterna etiam, ex illis autem nullũ. et ſermones de hoc ſunt in alys.*

35 Ideſt, Et accidẽs dr̃ de illo, qđ exiſtit ĩ aliquo verè, ſed nõ neceſſario, neq; in maiori pte. v.g. vt aliqs fodiat foueã ad plantãdũ, & inueniat theſaurũ. dr̃. n. qđ accidit foſſori. in uenire. n. theſaurũ per foſſuram ad plantandũ non eſt neceſſariũ, neq;

C in maiori parte. D.d. Et ſiſr, &c. i. & propè hanc intentionẽ eſt ꝙ muſicus nõ eſt albus. differunt tñ hæ duę intẽtiones. prima. n. eſt de caſu, hoc aũt de prædicabilibus p accidens. & differũt in hoc, ꝙ prima cẽ cã, & hoc nõ eſt cã, ſed adiunctũ cũ cã, ſ. ꝙ foſſura eſt cã inueniendi theſaurũ, ſed p accñs. non albũ. n. non eſt cã muſici, neq; p ſe, neq; p accidẽs: ſed accidit homini, q eſt cã muſici, ꝙ fuit niger. & iã dedit dr̃iã in Scdo Phyſicorum. D.d. Ergo, quia eſt aliqd, &c. i. quia oẽ, qđ eſt in tẽpore, & loco, dicit in omni, qđ conuenit loco aut tẽpori, qđ eſt cã per accñs nõ vere, ſed quia tñ conuenit in tempore aut in loco. in loco aũt, ſicut foſſura conuenit theſauro in loco foſſuræ: in tẽpore aũt, vt ſi cùm fiat aliqua corruſcatio, moriat aliqđ aĩal. D.d. & accidens nõ habet cãm. ideſt qđ dr̃ fieri per accidens, non habet cãm, niſi caſum. caſus vero neceſſario nõ eſt cã. cauſa. n. terminata eſt, & non caſus, & intendit per hoc, qđ dicit, terminatum, terminatũ in reſpectu cauſati, i. ꝙ cauſatum nõ poteſt fieri niſi per illam. quod. n. fit à pluribus cauſis, non erit à cauſa terminata. & hęc eſt diſpoſitio eius, qđ eſt à caſu. & illa duo exẽpla, q̃ induxit, ſunt intellecta per ſe. Deinde in duxit alium modum de accidente, & d. Et dicitur accñs alio mõ, &c. i. & hoc nomen accidens dr̃ alio modo ſic, & eſt oẽ, quod naturaliter p̃dicatur de aliquo, ſed nõ eſt ſubſtãtia illius, de quo prędicatur. ſicut dicimus ꝙ triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis. D d. iſta autem, &c. i. & iſtud accidẽs differt ab accidente prædicto in hoc, ꝙ ex

F iſto inuenitur aliquod neceſſariũ, in prędicto autem nullũ eſt neceſſarium. & d. hoc, quia accidentia, quę dicuntur poſitione ſubſtantię, quędam ſunt neceſſaria, quædam non neceſſaria, ſ. ſeparabilia. & ſermo de hoc eſt in alijs, i. & loqui de accidentibus, & de modis ſuis pertinet ad alium tractatum. etenim hic non intendit niſi exponere tantum nomina.

Prim⁹ modus. Idẽ 2. Phy. 48.

Secundus modus.

2. Phy. 49. &. 50.

2. Phy. 40. &. 50.

Tertius modus.

Ariſtotelis

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER SEXTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima declaratur, de quo ente prima Philoſophia conſyderet, ex diſtinctione conſyderationis, & modi definiendi aliarum ſcientiarum, quarum hic fit diuiſio.

In Secunda declarantur quædã entis ſpecies, quæ ab hac ſcientia ſecluduntur.

H

PRincipia, & cauſę entium quæruntur. & patet, ꝙ prout entia ſunt. Eſt etenim aliqua ſanitatis, bonæq; habitudinis cauſa. mathematicorum quoq; principia, elementa, & cauſæ ſunt. & ſimpliciter omnis intellectualis ſcientia, ſiue aliquo modo intellectu participans, circa cauſas, & principia, aut certiora, aut

I

ſimpliciora eſt. Attamen hę omnes, circa vnum quid, & quoddam genus circunſcribentes, de eo tractant, ſed non de ente ſimpliciter, nec prout ens eſt, neq; ipſius quid eſt vllam rationem faciunt: ſed ex hoc, quædam ſenſu illud manifeſtum facientes, quędã ſuppoſitione ipſum quid eſt accipientes, conſequenter ea, quæ per ſe generi inſunt, circa quod ſũt, aut magis neceſſario, aut debilius demonſtrant. Quare manifeſtũ eſt non eſſe demonſtrationem ſubſtantiæ, ipſiusue quid eſt ex ipſa inductione, ſed alium aliquem manifeſtationis modum. Similiter autem nec ſi eſt, aut nõ eſt genus, circa quod tractant, quicquã dicunt, eô ꝙ eiuſdẽ mentis eſt & ipſum quid eſt manifeſtare, & ſi eſt hoc. Cũ aũt Naturalis etiam circa quoddam entis genus ſcientia ſit (et enim circa talem ſubſtantiã eſt, in qua principium eſt motus, & ſtatus, qui in ea eſt) patet ꝙ nec actiua, nec factiua eſt. Factiuarũ etenim in faciente principium eſt, aut intellectꝰ, aut ars, aut ali- L
qua potẽtia. actiuarum vero in agente electio. idem enim agibile & eligibile. Quare, ſi omnis intellectus, aut actiuus, aut factiuus, aut ſpeculatiuus eſt, Naturalis ſpeculatiua quædam profecto eſt. ſed ſpeculatiua circa tale ens. quod poſſibile moueri, & circa ſubſtantiam ſecundum rationem vtplurimum inſeparabilem ſolum eſt.

K

Manifeſtũ eſt, quòd principia, & cauſæ entium ſunt quæſita, ſecundũ quòd ſunt entia ſimpliciter. M *Aliqua enim eſt cauſa ſanitatis, & infirmitatis. & res exercitabiles habent principia, & elemẽta, & cauſas. & vniuerſaliter omnis ſciẽtia cogitatiua habet principia, aut ſecundum finem perſcrutationis, aut ſecũdum perſcrutationem ſimplicem. Et quia vnaquæq; iſtarum continet aliquod ens, & aliquod genus, ideo vtitur illo, & nõ*

vtitur,

A *Vtitur, & quærit ens vniuerſale, neque ſecundum eſt ens, neque aliqua earum perſcrutatur per quod eſt omnino: ſed quædam ſecundum hanc intentionem affirmat quod eſt ſenſu, & quædam affirmat ſecundum poſitionem, & ſecundum hunc modum demonſtrant, & declarant quæ ſunt per ſe generis, ſub quo continetur, aut neceſſario, aut facilius. Et ideo manifeſtum eſt ex ſequentibus, quòd ſubſtantia non*

B *habet demonſtrationem, & ſi non cuius eſt, ſed aliam ſignificationē quoquo modo. Et ideo non narratur omninò, ſi genus. quo vtitur, eſt, aut ſi non eſt. in vna enim cogitatione declaratur quid ſit, & vtrum ſit. Et, cùm ſcientia Naturalis eſt etiā alicuius generis entis (cōtinet enim ſubſtantiam, in qua eſt principium motus, & quietis) manifeſtum eſt, quòd non eſt actiua, neque artificialis. Principium*

C *enim rerū actiuarum eſt in agente, aut intellectus, aut ars, aut aliqua virtus. & principiū artis eſt in artibus, ſcilicet voluntas. artificiatum enim & voluntatum fuit idem. Omnis igitur cogitatio agēs & ſpeculans habet aliquam conſyderationem. & ipſa perſcrutatur de ente quòd impoſsibile eſt moueri, & de ſubſtantia, quæ in maiori parte eſt quaſi definitio non abſtracta.*

QVia in hoc tractatu intēdit perſcrutari inter ſpecies entis de ente, quod eſt per accidens, cū ens primo ī hęc duo diuidatur, ſ. in ens quod eſt per ſe, & ens, quod eſt per accidēs, incœpit rememorationem facere de illo, quod declaratū eſt in tractatu tertio, ſ. q̄ ipſa ſcientia habet conſiderare de omnibus ſpeciebus entium, ſm q̄ ſunt entia, & dat ſup hoc teſtimonia, & d. Manifeſtū eſt q̄ principia, &c. ideſt manifeſtū eſt, q̄ iam declaratur ſcientiam eſſe perſcrutantem de ente ſecundum q̄ eſt ens, & de principijs entium, & cauſis eorum, & de ente, non ſecundum q̄ ens ē tale ens. Cùm enim ſint entia diuerſis modis, manifeſtum eſt, q̄ conſideratio de eis eſt duobus modis: aut conſideratio de vnoquoq; illorum ſecūdum proprios modos habitos: aut conſideratio de eis ſecundum illud, in quo conueniunt, ſcilicet inquantum ſunt entia. Et, cùm poſuit, quòd neceſſe eſt vt ens ſimpliciter habeat cauſas ſimplices, incœpit declarare, hoc, & dicit. Aliqua enim cauſa, &c. id eſt & per inductionem ſcientiarum, & per hoc, quod credimus, quòd ſcire aliquid conſtat ex ſcientia cauſarum, apparet quòd omnis ſcientia, & omnis ars habeat cauſas, de quibus perſcrutetur. ſed hęc eſt ſcientia perſcrutās de ente ſimplici: ergo habet perſcrutari de cauſis eius ſimplicibus. Et intendit per res exercitabiles ſcientias Mathematicas: & per ſcientiam* cogitatiuam ſcientiam ſpeculatiuam: & per perſcrutationem ſimplicem, illam, quæ non eſt valde certa. † ſcientiæ enim diuerſantur in hoc ſm diuerſitatem naturæ ſubiectæ.

Et

D Ens primo diuidit in ens p ſe, & in ens per accēns. Vide oppoſitū. 1. Phy. cō. 6. & 5. Meta. t. c. 14. et 3. Ph. 3. Vide cōtr. Zim. Scia iſta ſi cōſid erat enua ſ par ticulari.

E Idē 1. Phy. 11. & 4. huius primo. Cōſyderatio de enti b⁹ duob⁹ modis.

F Vide in p œmio tuo in 1. Phyſi. * Scia cogitatiua pro ſpeculatiua. Vide 9. Met. cō. vlt. &. 1. de Aia cō. 1. † Sciæ diuerſanť ſecundū diuerſitatē nāę ſubię. Idem. 1. de Aia. 1. c. cō. 1. Vide conſiſe 3. de Aí a. c. 35

G Et poteſt intelligi, ꝙ quædam ſcīæ perſcrutantur de cauſis reſpectu alicuius, & quædā de cauſis ſimplr. & iſta eſt intentio expoſita magis conueniēs. Et, cùm declarauit his duabus ꝓpōnibus, ꝙ ſcientia conſiderans de ente ſimplici, habet conſiderare cauſas, incœpit declarare etiam aliquā ſcientiam eſſe conſiderantē de ente ſimplr: hoc enim poſitum fuit in prædicta argumentatione, & dicit. Et quia vnaquæq; iſtarū, &c. ideſt & quia apparet ꝙ nulla ſcientiarum particularium, ſ. quæ ꝓprie conſiderant de aliquo genere, perH ſcruterur de ente, ſm ꝙ eſt ens, manifeſtum eſt aliquā ſcientiam eſſe perſcrutantē de ente ſimplici. D.d. ſed quædam, &c.i. ſed quædā ſcientiarum perſcrutantē de ente ꝓprio, ponendo illud eſſe ſub ſenſu: & quę dam perſcrutantur de ente, cōceden dō illud eſſe, vt Arithmeticus, qui ponit vnum eſſe. D.d. & ſm hunc modū demonſtrant, &c.i. & demonſtratio, qua ipſi vtuntur in ſingulis artibus, eſt rerū eſſentialium exiſtēntium in illo genere, ſub quo continentur: & demōſo, quæ ſit in talibus artibus, cōſtat aut ex neceſſarijs propoſitionibus, aut in maiori parte. & I hoc intendebat, cùm d. aut facilius.

Demōſo ſit ad genus ipſius artis, neq; ad ſpeciē eius. Idem 2. de Aīa. 27. vide tñ oppoſitū de igne. 4. Cœ cō. 32. Vide con. Zim.

D.d. Et ideo manifeſtū eſt, &c.i. & quia demōnes non fiunt niſi ad res eſſentiales exiſtentes in illo genere, de quo conſiderat illa ars, non ad genus ipſius artis, neq; ad ſpeciem eī⁹, viſum eſt ꝙ ſubſtantiæ non habent demonſtrationem. demōſo enim eſt de ſubſtantijs ad accidentia: ſubſtantia aūt non habet ſubſtantiā: & ideo ſubſtantiæ non habent demōnes, quæ ſunt definitiones tranſmutatæ in ſitu: ſed hoc tñ reperietur in accidentibus, ſic aūt intelligendum eſt K hoc, quod dixit, ꝙ ſubſtantia nō habet demōnem, neq; illud quod eſt ſubſtantia, i. ſimplicem demōnē, quæ reddit cauſam, & eſſe inſimul.

D.d. ſed aliā ſignificationem quoquo modo, i. ſed ſubſtantia habet aliā ſignificationē à modo demonſtratiuo, ex quo ſignificat quid ſit aut ſuum eſſe. Et forte innuit poſteriora in ſcientijs Naturalibus. & non poſſunt ſciri ſubſtantiæ terum niſi ex poſterioribus, i. ex accīntib⁹. & iſti modi demōnū dicunt ſigna. Vide. 1. de Anima. 11.

Et forte innuit per aliam ſignificationē viam diuiſionis, & compōnis, aut omnia iſta. plures enim definitiones ſubſtantiarū ſciuntur in his tribus vijs. D.d. Et ideo non narratur omnino, &c. i. & ideo nulla ſcīa poteſt demonſtrare aliquā ſpeciem illius generis, de quo cōſiderat, vtrū ſit aut non. * eiuſdem enim ſcīæ eſt ſcire aliquid eſſe, & quid ſit, quod fit per ſimplicem demōnem. Et, cùm declarauit, ꝙ aliqua ſcientia debet eſſe, quæ perſcrutetē de ente ſimplr, incœpit declarare, ꝙ iſta ſcīa nō eſt ſcīa Naturalis, & prius ꝙ ſciētia Naturalis non eſt operatiua, & d. Et, cū ſcientia Naturalis eſt alicuius generis, &c.i. Et cùm ſcīa Naturalis eſt in oībus rebus naturalibus mobilibus & quieſcentibus, manifeſtum eſt, ꝙ ſciētia Naturalis eſt non operatiua.

L Plures definitiones ſubarum ſciunt⁹ his tribus vijs, ſ. via diuiſionis, & cōpoſitionis, & demōſtrationis ſigni. Idē 4. Phy. c. 2. & 1. de Aīa cō. 5. * Eiuſdem ſcīæ ē ſcire aliq̄d eſſe, & quid ſit. Vide iuſtā tiam in. 2. Phy. t. cō. 26. Vide cōm. Zim.

M

D.d. cauſam in hoc, & d. Principiū enim rerū actiuarum, &c. i. principium rerū factarum à nobis eſt in agente, ſ. aut intellectu, aut in arte, aut in alijs potētijs ſimilibus arti: & in nobis non eſt potentia, aut principium faciens naturalia. D. incœpit exponere hoc, & d. & principium artis, &c.i. & eſt manifeſtū, ꝙ primum principiū

A principium rerum artificiatarũ, qđ eſt in nobis, ſ in artifice, eſt voluntas: artificiatũ.n. & voluntas idem ſunt in forma. Et intendebat ipſe p hoc, q̃ illa, quorum principium eſt voluntas, ſunt alia ab illis, quorum principium eſt natura, & q̃ ſcientiæ iſtarum ſunt diuerſæ. D.d. Omnis igitur cogitatio, i. omnes igitur cogitationes agentes & operantes, & q̃ vtuntur argumentatione, ſunt arguentes ſm aliquid, non arguentes ſimpliciter, cùm ſcientia in eis non ſit niſi propter opus. & per hunc ſermonem videtur quaſi dare differẽtiam inter ſcientias ſpeculatiuas & operatiuas: & ſi nõ det exemplum de ſcientia Naturali. D.d. & ipſã per ſcrutatur, &c. i. & intendit ſcientiam Naturalem. & intendit per hoc, qđ dixit, formam & aĩam: ſunt. n. immobiles eſſentialiter: & plures partium eius animæ non ſunt abſtractæ per definitionẽ. Et dixit, in maiori parte, propter intellectum. Et ſi fuerit lectus iſte locus, & de ſubſtãtia, quæ impoſſibile eſt moueri, addito illo aduerbio, non, tunc poterimus ĩtelligere ex eo omnia, de quibus conſyderat ſcientia Naturalis. B C

Artificiatũ & volũtas idem ſunt i forma.

Vide. 2. Meta. text. com. 3.

Ed. ſed in õmnibus libris, à quibus correximus iſtum librum, quem gloſamus, inuenimus ſine non.

Oportet autem vt nõ lateat, quomodo ipſum quid erat eſſe, & ratio ſit. nam. abſq̃ hoc quærere, nihil eſt facere. Eorum igiſ quæ definiuntur, & ipſorũ qđ eſt, quędam quidem ita ſunt, vt ipſum ſimum, quædam, vt ipm concauum. differunt aũt hæc, qm̃ ſimũ quidem vnà acceptũ eſt cum materia: eſt enim ſimũ concauus naſus, concauitas vero abſq̃ materia ſenſibili. Si cuncta igitur naturalia ita, vt ſimũ dicũtur, vt naſus, oculus, facies, caro, os, omnino animal: foliũ, radix, cortex, oĩno planta (nullius enim eorum ratio abſq̃ motu, ſed ſemper habet materiam) manifeſtũ eſt quomodo ĩ naturalibus oportet ipſum quid eſt quærere, & definire. & cur etiã de quadam anima ſpeculari Naturalis eſt, quæcunq̃ non ſine materia. Quòd igitur Naturalis ſpeculatiua eſt, ex his patet. ſed & Mathematica ſpeculatiua eſt. verum ſi immobilium & ſeparabilium, adhuc non eſt manifeſtum. q̃ autẽ aliqua mathematica, prout immobilia, & prout ſeparabilia ſunt ſpeculatur, dilucidum eſt. Quòd ſi quippiã eſt immobile, & perpetuum, & ſeparabile, patet q̃ ſpeculatiuę eſt cognoſcere, & non Naturalis: de mobilibus nanq̃ quibuſdã Naturalis ẽ, nec Mathematicæ, ſed prioris ambabus. etenim circa ĩſeparabilia quidem, ſed nõ immobilia. ipſius vero Mathematicæ nonnullæ ſunt circa immobilia quidem, non tamen ſeparabilia fortaſſe, ſed vt materia. Prima vero etiam circa ſeparabilia & immobilia. Neceſſe autẽ eſt omnes quidẽ cauſas perpetuas eſſe, maxime vero has. hæ etenĩ cauſæ manifeſtiꝰ diuinorũ sũt. Quare tres vtiq̃ erunt ſpeculatiuæ Philoſophiæ, Mathematica, Naturalis, Theologia. Manifeſtũ D E F

de Aĩa. 35. &. 7. Met. 34. Vide duas contr. 21.

Idem. 3. Met. t. c. 3. &. 7. Met. c. 35. &. 2. Ph. 18. &. 1. de Aĩa. 17. &. 2. Ph. 71

Eorum q̃ diffiniunt, & ipſoru3 quid ẽ, q̃ dã ſunt vt ſimum, q̃ dã, vtõca ue ũ. Idẽ. 2. Ph. 19. & 3

Sciarũ ſpeculatiuarũ diuiſio

G Honorabiliſſimam ſciaꝫ oportet circa honorabiliſſimũ genus eſſe. Idē 1. de Aia t. primo.

feſtum eſt enim ꝙ, ſicubi diuinum exiſtit, ſi tali natura exiſtit, & honorabiliſsimã oportet circa honorabiliſsimum genus eſſe. ſpeculatiuæ itaq; aliꝭ ſcientiꝭs præponẽdæ ſunt, hæc vero ſpeculatiuis.

Et oportet nos non ignorare illud, quod ſignificat aliquid, quid ſit ſecundum eſſentiã & definitionẽ, qualiter eſt, quaſi quærere abſque hoc, eſt facere nihil. Illa ãũt, q̃
H *determinant & ſignificant quid, q̃dã ſunt ſicut ſimus, & quæda ſicut profundũ. & differentia ẽt eſt, quia q̃dã accipiuntur cũ materia, profundum ãũt nõ. ſimus. n. eſt profundum in naſo: profunditas autẽ eſt ſine materia ſenſibili. Et omnia naturalia dicuntur modo ſimili illi, quo dicitur ſimus, vt manus, & oculus, & naſus, & caro, & os, et totum animal. & folia, et radices, & tota planta. definitio. n. non ſit*
I *in aliquo iſtorum ſine motu. manifeſtum eſt igitur, quòd in rebus naturalibus quæritur quid ſit materia, & determinatur, & quare ſit etiam. Naturalis. n. habet conſyderare de aliqua forma, ſ. illa, quæ eſt non ſine materia. Manifeſtum eſt igitur ex hoc, quòd ſcientia Naturalis eſt aliqua ſcientiarũ ſpeculatiuarũ. & ẽt ſcia Mathematica eſt ſciarum ſpeculatiuarũ. ſed manifeſtum non eſt, ſi ſcientia rerum, quæ non mouentur, eſt abſtracta*
K *etiam. & ſi ſit manifeſtum, quòd quædam mathematica non mouẽtur, & ſunt abſtracta. Et ſi aliquid ſit ſempiternum non mobile, aut abſtractum etiam, manifeſtũ eſt etiam, quòd cognitio eius erit in aliqua ſcientia ſpeculatiua alia a Naturali. ſcientia. n. Naturalis eſt rerum mobilium. neq; Mathematica, ſed illa, q̃ eſt ante omnes iſtas. ſcientia enim Naturalis eſt*
L *rerum inſeparabilium, ſed non immobilium. Et Mathematicarum quædam ſunt rerũ immobilium, ſed non videtur abſtracta, ſed quæ ſi in materia. Prima autem ſcientia erit rerum abſtractarum, & quæ non mouentur. Vnde neceſſe vt omnia ſint æterna, & maxime iſta. quoniam iſta ſunt cauſæ rerum apparentium ex diuinis. Modi igitur Philoſophiæ eſſentiales ſunt tres, Mathematicus, Naturalis, & Diuinus. Nullus enim ignorat quòd, ſi diuinus eſt, quòd eſt in*
M *tali natura. & ſcientia nobilis debet eſſe nobilis generis. aliæ enim ſcientiæ ſpeculatiuæ ſunt valde bonæ. ſed iſta ſcientia eſt melior omnibus ſcientijs ſpeculatiuis.*

a Quia diuerſitas artium fit per diuerſitatem modi terminorum vtendorũ, incœpit declarare hoc, &d. Et oportet, &c. 1. & oportet nos nõ ignorare modum vtendi definitionibus ſigni-

A ſignificatiuus quid, qualiter eſt ille modus in vnaquaq; arte, & ī hac arte. quærere enim aliquid ſcire, hoc non determinato, eſt quaſi non q̄rere. D.d. Illa autem, q̄ determinãt, &c.i. & via ad ſciendum hoc eſt, vt primo ſciamus, q̄ definitiones ſunt duobus modis, aut ſicut definitio ſimitatis, aut ſicut definitio profunditatis. D.d. & differentia etiam, &c. i. & iſtæ duę definitiones differunt: quia definitio ſimitatis eſt cum materia ſenſibili: profunditatis autem eſt ſine materia ſenſibili. dicim⁹. n. in definitione ſimitatis, q̄ ē profunditas in naſo: & accipitur naſus, q̄ eſt aliquid ſenſibile, in definitione. B & dicimus, q̄ profunditas eſt demiſſio in ſuperficie, in qua non apparet materia ſenſibilis: ſed, ſi apparuerit, erit intelligibilis. D.d. Et omnia naturalia, &c.i. & in definitione b⁹ omnium rerum naturaliū apparet materia, ſicut ī definitione ſimitatis. & hoc eſt in omnib⁹ membris aīaliū, ſicut in definitione naſi, & oculi, & faciei, & carnis, & oſſis, & vīt conſimilium, & non conſimilium, & in toto aīali: & ſīt in omnibus partib⁹ plantæ, & in tota planta. nullum. n. C iſtorum habet definitionem abſq; eo, q̄ illa definitio accipiat aliquod tranſmutabile. D.d. manifeſtum eſt igitur q̄ in rebus naturalibus, &c.i. & cùm definitiones rerū naturaliū non poſſint fieri ſine materia & forma, manifeſtum eſt q̄ oportet Naturalem quærere de materia rerum naturalium notificando quid ſit, & quærere ſecundum quod eſt illud, pp quod eſt materia, ſ forma. D.d. Naturalis. n. habet cõſyderare, &c. i. Naturalis enim habet conſyderare de aliqua forma, ſ de illa, quæ impoſſibilis eſt reperiri abſq; materia. D Et intendebat, q̄ Naturalis hēt cõſyderare in vtroq;, ſ. de forma, quæ eſt in materia, & de materia, pptet cõſyderationem de compoſito: ſed conſyderatio eius de formis naturalibus eſt prima intentione, & de materia propter formã. Deinde d. Manifeſtum eſt igitur, &c.i. ex hoc apparet, q̄ ſcientia Naturalis eſt ſpeculatiua, non operatiua. & cùm in definitionibus rerum naturalium appareat natura, ſicut in definitionibus rerum voluntariarum apparet voluntas: & etiam eſt manifeſtum, q̄ ſciẽtia Mathematica eſt ſpeculatiua, & E q̄ eſt ſcientia rerum immobilium: ſed non eſt manifeſtum per ſe, vtrũ illa immobilia, de quib⁹ Mathematicus conſyderat, ſint abſtracta à materia, aut ſint in materia. Deinde d. & ſi ſit manifeſtum, &c.i. & ſi ſimiliter fuerit declaratum, q̄ quædã mathematica ſunt abſtracta ſm definitionem & eſſe, aut alia natura ſit abſtracta, tunc conſyderario de eis nõ erit Naturalis ſcīæ, neq; mathematicæ. Scientia. n. Naturalis conſyderat de rebus mobilibus, Mathematica aũt de rebus abſtractis ſm definitionem, non ſm eſſe. ſ. e. l conſyderatio de abſtractis naturis eſt ſcientiæ altioris iſtis. & hoc intendebat cùm d ſciẽtia enim Naturalis, &c.i. & ſciẽtia rerum abſtractarũ eſt alia à ſciẽtia Naturali, & à Mathematica: q̄ ſcientia Naturalis conſyderat de rebus non abſtractis, & cũ hoc nõ immobilibus. Mathematicarum autem licet quædam conſyderent de immobilibus, ſicut Geometria, & Arithmetica, tamen viſum eſt, q̄ illa, de quibus conſyderat, non ſunt abſtracta à materia, ĩmo coexiſtẽtia

Conſyderatio Naturalis eſt de formis naturalib. prima intentione, & de materia pp formam.

Idem. 2. Phy. 21.

Quare dixerit q̄d? Vide. 12. Met. c. 44 & 1. Meta. 19. & 2. coe li. 57. & 2. Phy. 18.

G in materia: etſi materia non appareat eſſe in definitionibus eorū. D. d. Prima autem ſcientia, &c. i. & cùm res abſtractæ ſint priores in eſſe nō abſtractis, neceſſe eſt vt prima ſcientia in eſſe ſit ſcientia rerum abſtractarum. D. d. & quæ nō mouentur, &c. & intendit, ꝙ res immobiles neceſſe eſt vt ſint ęternæ magis q̄ ęternæ mobiles diuinæ, ſ. corpora cœleſtia. ſunt enim cauſæ iſtorum, ſ. ꝙ ſubſtātia abſtracta eſt cauſa corporum cœleſtium. D. d. Modi igitur Philoſophiæ, &c. i. manifeſtum eſt igitur ex hoc ſermone, ꝙ modi Philoſophiæ ſpeculatiuę ſunt tres, ſ. ſcięntia rerum mathematicarum, & naturalium, & diuinarum, ſ. ſubſtantiarum, in quarū definitione accipitur Deus. & intēdebat ꝙ, quēadmodum naturalia ſunt illa, in quorum definitione accipitur natura, ita diuina ſunt illa, in quorum definitione accipit Deus: & voluntaria ſunt illa, in quorum definitione accipit voluntas. D. d. Nullus enim ignorat &c. i. non enim latet aliquē ꝙ, ſi eſt ſcientia Diuina, quin ſit in tali natura, ſ. abſtracta. D. d. & ſcięntia nobilis, &c. i. & cùm manifeſtum eſt p ſe, ꝙ ſcięntia nobilior eſt generis nobilioris: & ſcientia Diuina eſt ſcientia nobilior: ergo ē nobilioris. Oēs enim ſcientiæ, licet ſint nobiles, tñ ſcientia Dei eſt nobilior illius, cui⁹ ſubiectum eſt nobilius oīb⁹ ſubtis.

In definitione diuinorū ſumitur Deus; & naturalīū natura & voluntariorū voluntas.

I

Dubitauerit etenim aliquis, vtrum prima Philoſophia vniuerſalis ſit, an circa aliquod genus, & vnam naturam. Non. n. idem modus eſt atq; in Mathematicis, ſed Geometria quidem & Aſtrologia circa quandā naturam ſunt, illa vero vniuerſaliter omnibus cōis eſt. Si igitur non eſt aliqua alia ſubſtantia p̄ter eas, quæ natura conſiſtunt, Naturalis ꝓfecto prima ſcia ē. Quòd ſi eſt aliqua ſubſtātia immobilis, hæc prior, & Philoſophia prima, & vſis ſic, ꝙ prima.

K

Et dignum eſt quærere vtrum prima Philoſophia ſit vniuerſalis, aut alicuius generis, aut vnius naturæ. Non enim eſt vna ſpecies, neque in ſcientijs Mathematicis ēt, ſed Geometria, & Aſtrologia ſūt alicuius naturæ, & ſcientia vniuerſalis eſt communis omnibus. Si igitur non fuerit ſubſtātia aliqua alia à ſubſtantijs exiſtentibus natura, tunc prima ſcientia eſt Naturalis. Et ſi aliqua ſubſtantia immobilis fuerit, illa erit primum, et ſcientia eius erit prima Philoſophia, vniuerſalis etiam.

L

Ideſt, Et rectum eſt quærere, poſtq̄ declarauit talem ſcientiam eſſe, quæ dicit prima Philoſophia, vtrū iſta ſcientia ſit vniuerſalis pluribus generibus, aut eiuſdem generis, aut eiuſdem naturæ. Deinde d. Non eſt enim vna ſpecies. i. apparet enim, ꝙ Mathematica non eſt vnius generis, ſed diuerſorum generum. Geometria enim eſt naturæ diuerſæ à natura, cuius eſt Aſtrologia. & vtraque eſt Mathematica. Deinde d. & ſcientia vniuerſalis cōmunis eſt omnibus. i. ſed, ſi ſcientia iſta fuerit vniuerſalis, dignius vt ſit cōis omnibus entibus. D. d. Si igitur non fuerit, &c. i. & manifeſtum eſt, ꝙ ſi non eſſet

M

Niſi eſſet aliqua ſubſtantia p̄ter naturales, Naturalis ſcia eſſet pria.

A set hic alia substantia à sensibili, q̃ non esset scientia prior Naturali. D.d. Et si aliqua substãtia mobilis, &c.i. & manifestum est q̃, si aliqua substantia immobilis est, q̃ ista substantia est prima, & q̃ scientia istius est scientia vniuersalis, & Philosophia prima. Et dixit in esse, quia ordo addiscendi istã scientiã est posteri⁹, & ideo discim⁹ eã post Physicã.

Scia Diuina est posterior via doctrinæ, sed é pria secũdum naturam. Vide pro hoc. 4. metã. cõ. 4. & 7. huius cõ. 39.

Et de ente, ut ens est, ac q̃d est, & quę ei insunt, prout ens ẽ, speculari huius est.

SVMMA SECVNDA.

B Declarantur quædam entis species, quæ ab hac scientia secluduntur.

Dari ens per accidens, quidq; illud sit.
Cap. I.

SEd cùm ens illud, q̃d simplr dicitur, multipliciter dicatur, quorum vnum quidem erat, quod fm accidẽs, aliud vero, quod vt verum, & nõ ens vt falsum: præter hæc autem sunt prædicationis figuræ, vt quid, quale, quãtum, vbi, qñ, & si q̃d C aliud hoc modo significat: item præter hæc omnia, quod potentia, & actu: cùm itaq; ens multipliciter dicat, primo de eo, q̃d secundum accidens est, dicẽdũ, quod nulla circa illud speculatio est. Signum autẽ, q̃ nulli sciẽtiæ curæ est illud, neq; actiuæ, neq; factiuæ, neq; speculatiuæ. Nec enim qui facit domum, facit simul quæ accidunt domui factæ, infinita nãq; sunt. quibusdam enim delectabilem, quibusdam noxiam, quibusdam vtilẽ D nihil prohibet factam esse, & vt ita dicam, ob eas res omnes esse aliam, quarũ nullius factiua est ædificatiua simili mõ, Nec Geometra ea, quę ita figuris accidũt speculatur, nec si diuersus triangulus duos rectos habẽs. & hoc rationabiliter contingit. nã qua si nomine solum ipsum accidẽs est. Quare Plato non male quodam modo circa Sophisticã ipsum non ens applicuit. Sophistarum etenim rationes circa acciE dens, vt ita dicam, maxime omnium sunt. Vtrum diuersum an idem musicum & grammaticũ, & musicus Coriscus ac Corisc⁹, & si omne, quod est, non autem semp factum est. quare si music⁹ existens grammaticus factus ẽ, & grammaticus existens musicus, & quæcunq; aliæ orationũ tales sunt. Videtur etenim accidens propinquum quiddam esse non enti. hoc autem ex his ẽt orationibus manifestum est. eorum etenim, quæ alio modo se F habẽt, ẽ generatio & corruptio: eorum autem, quæ secundum accidens, non est.

Et quia habet considerationem de ente, secundum quod est ens, & quid sit. Sed cum ens, quod dicitur simpliciter, dicitur multis modis, quorum vnus, vt diximus, dicitur per accidens, & vnus dicitur quasi verum, & non ens quasi falsum: & alijs modis ab istis modis figu-

G rarũ prædicamentorum, ſicut hoc, & quantum, & vbi, & quando: & etiam præter omnia iſta quod dicitur potentia & actu: & cum ens dicatur multis modis, dicamus primo de illo, quod dicitur per accidens. nulla enim ſcientia ſpeculatiua vtitur tali modo. Et ſignũ eius eſt, quòd nulla ſcientia perſcrutatur de hoc, neq; actiua, neq; artificialis. Aedificator enim non facit omnia, quæ accidunt cum artificio

H domus, quæ ſunt infinita. non enim facit, vt domus adiuuet vni, & noceat alij, & vniuerſaliter vt ſit alijs modis, qui non ſunt facti à nobis. Et ſimiliter Geometria etiam non conſyderat de rebus, quæ accidunt figuris tali modo, neq; ſi triãgulus alius, & triangulus habet duos rectos angulos alios. et ſi conuenant in definitione. accidens. n. eſt quaſi aliquod nomen tantum. Et ideo nõ malefecit Plato quoquo

I modo, quando ordinauit Sophiſticum ſub eo, quod non eſt. ſermones enim Sophiſtici in maiori parte ſunt in eo quòd conueniunt accidẽti. ſicut illud, quod dicitur quod eſt omnia, & non eſt. muſicus enim & grammaticus ſunt idem, & nauta & muſicus ſunt idem, & omne, quod eſt non ſecundum quòd dicitur de eo. ſicut ille, qui fuit muſicus, et fit grammaticus: aut ille, qui fuit grammaticus, & fit muſicus: eius: & omnes alij ſermones ſimiles iſtis. Accidens enim videtur prope illud, quod nõ eſt quoquo modo. & hoc manifeſtum eſt ex ſermonibus exemplaribus. res enim, quæ ſunt alio modo, habent generationem & corruptionem: quæ aũt ſunt mõ accidentali, nõ habẽt hoc. K

Ideſt, & quia declaratũ eſt, ꝙ iſta ſcientia habet conſyderare de ente ſm ꝙ eſt ens, ſ. quid ſit, & quæ ſunt res exiſtentes in eo, ſm ꝙ eſt ens, manifeſtum eſt, ꝙ dominus huius ſcię tiæ debet primo incipere, & ſcire de ente. D d. Sed cùm ens, quod dicit, &c. i. iam declaratum eſt, ꝙ ens ſimpliciter diuiditur in prima diuiſione in ens per accidens, & ens per ſe. Prima enim diuiſio eſt talis, aut eẽ, aut non eſſe, quod eſt falſum & poſſibile, aut eſſentialiter, aut accidentaliter: quod autẽ eſt eſſentialiter, diuiditur in decem prædicamenta. Deinde incœpit numerare decẽ genera prædicamentorum, & d. ſicut hoc, &c. i. v. g. quod dicitur de ſubſtãtia, & quanto, & quali, & vbi, & qñ, & alijs prædicamentis. Et intendit ꝙ, quia hoc nomen ens dicit de omnibus, oportet artificem huius ſcientię conſyderare de omnibus, & attribuere illa ad primũ ens, quod eſt cauſa in omnibus entibus. D. d. & etiam præter omnia iſta, &c. i. & ens etiam diuiditur præter iſtam diuiſionem, in potentiam & actum. D. d. & cùm ens dicatur, &c. Deinde d. cauſam, propter quã incœpit cõſyderare de ente, quod eſt per accidens, & d. nulla enim ſcientia, &c. i. & incipiemus loqui de hoc ente, ad demonſtrandũ, ꝙ iſta ſcientia non

4

Dñs huius ſciæ prio

L debet conſyderare de ente. Ens prima ſui diuiſione diuidit in ens ꝙ ſe & in ens ꝙ accidens. Idem. 5. Meta. 13.

M

con-

A conſyderãt de illo, niſi ne noceat in cognitione entis, quod eſt eſſentialiter. & tale debet ꝓponi vt præmuniatur homo ab illo. D.d. Et ſignũ eius, &c. i. & ſignum, ꝙ artifex huiꝰ artis non habet conſyderare de ente per accidens, eſt ꝙ nulla ars cõſyderat de illo, neque ſpeculatiua, neque operatiua. Aedificator enim, cũ facit domum, non conſyderat facere in ea omnia accidẽtia infinita. v.g. vt ſit domus fortunata habitatoris & vtilis. hæc.n. accidunt caſu. nec ẽt vt ſit infortunata & nocens. hæc.n. accidunt malo caſu, & alia ſimilia in

B finita. quod enim eſt infinitum nõ eſt determinatum. D.d. & vl'r, &c. i. & vl'r Aedificator non facit domũ vtilem aut nocentem, aut alijs modis rẽtum contingentium domui. Et ſimiliter Geometer nõ conſyderat de rebus, quæ exiſtũt in figuris per accidens. non.n. conſyderat in figura habente tres angulos, vtrũ accidat ei vt i ea ſint tres alij anguli. neque etiam cõſyderat vtrum accidat illi vt in ea ſint anguli, alij à tribus æqualibus duobꝰ rectis, & tres ęquales duobus rectis. & hoc accidit triãgulis, ſm ꝙ ſunt ex ligno & cupro,

C aut aliqua alia materia. D. d et ſi conueniant in definitione. Poteſt intelligi ſic: & ſi anguli accidentes triangulo conueniant in definitione cum angulis, qui ſunt eſſentialiter in triangulo in eſſendo æquales duobꝰ rectis. Et poteſt intelligi ſic: & ſi illud, quod eſt per accidens, cõueniat cum eo, qnod eſt eſſentialiter i definitione. & ideo dixit poſt: accidens enim eſt quaſi aliquod nomen tm̃. i. quod. n. eſt p accidens in rei veritate, eſt nomen zifer æ. i. ſine aliqua ſignificatione. D.d. Et ideo non male fecit, &c. i. cùm Plato poſuit ſermonem ſophiſticum in eo, quod eſt non ens, non male fecit, & non poſuit ipſum in ente. & cauſa fuit in hoc, ꝙ ſermo Sophiſtæ ī maiori parte eſt per accidens. D.d. ſicut illud, quod dicitur, &c. i. qñi illud, quod dicitur eſſe idem per accidẽs, eſt illud, quod recipit quodlibet, & ſuum diuerſum vno modo: ſicut accidit homini vt recipiat albedinem & muſicam, & nauigatoriã, & alia infinita. talia. n. dicuntur idem per accidens, ſicut dicimus, ꝙ muſicus eſt albus, & eſt nauigator. Et hoc in tendebat, cùm d. muſicus. n. & gram

D

Vide. 1. Phy. 21.

E maticus. i. v.g. vt aliquis hõ ſit muſicus & grammaticus. dicetur enim, ꝙ grammaticus & muſicus idẽ ſũt, ſed per accidens. & ſimiliter nauigator & muſicus dicũtur idem p accidens, qñ aliquis homo fuerit nauigator & muſicus, & ſil'r dr̃, ꝙ homo, qui recipit nauigatoriam, eſt idem cum nauigatore, ſed per accidens.

Idem. 2. Phy. 48.

D.d. & omne, quod eſt, &c. i. & omne, quod dicitur eſſe idem per accidens, non dicit' ſemper neque in maiori parte. ſicut dr̃, ꝙ grammaticus eſt muſicus, aut efficit' muſicus, aut muſicus eſt grammaticus, aut muſi

F cus efficit' grãmaticꝰ. D.d & oẽs alij ſermones, &c. i. & ſil'r omne prædicabile accidentale. Plato enim poſuit eum in non ente. quia quod eſt propter accidens, propè videtur ei quod non eſt, cùm raro accidat. & hoc intendebat, cùm d. Accidens. n. videtur propè, &c. i. illi, quod eſt nõ ens aliquo modo. D.d. & hoc manifeſtum eſt, &c. i. & numerare ea, quę ſunt per accidens ſub non ente, ꝙ apparet ex rebus, quæ inducunt. Exiſtentes enī res eſſentialiter ſunt illæ

Illud, qđ ẽ p accẽs, propè ẽ vt ei qđ nõ ẽ ideo Plato poſuit illđ ī nõ ente. Vide pro hoc 2 ph. 53. & 56.

quæ habent aliquam ſpeciẽ, in quarum indiuiduis exiſtet generatio & corruptio. illa autem, quæ ſunt per accidens, nullam habent ſpeciẽ: vnde neq; generationem neq; corruptionem. & intendebat ꝙ nulla ſpecies inuenitur per accidens.

Nulla ſpẽs inuenit̃ p accẽs. Idẽ 7. Met. cõ. 22.

Attamen dicendũ eſt amplius de accidente, quoad poſsibile ẽ, quæ nã ei⁹ natura ſit, & ob quã cauſam eſt. ſimul autẽ patebit, & cur eius ſcientia non eſt. Cùm igitur in entibus ſint quædam ſemper ſimiliter ſe habentia, & H ex neceſsitate, non ea, quæ ſecũdũ vim dicitur, ſed quã dicim⁹, eò ꝙ non contingit aliter, quædam ex neceſsitate quidẽ non ſunt, nec ſemper, ſed vtplurimũ, hoc principiũ & hui⁹ cauſa eſt, vt accidens ſit. Quodcunque. n. non ſemper, neq; vtplurimum eſt, hoc dicimus accidẽs eſſe. vtputa, ſi ſub cane tempeſtas & frigus factũ fuerit, hoc dicimus accidiſſe, non ſi æſt⁹ aut calor. quoniam hoc quidem ſemper, aut vtplurimũ, illud vero non. homĩ quoq; al bũ eẽ accidit: nec enim ſemper, nec vtplurimum. aĩal vero non ſecũdũ accidens. & Fabrum ſanitatẽ feciſſe, accidens eſt. quoniã nõ eſt aptus ad ſanitatẽ faciendã Faber, ſed Medicus, verũ accidit Fabrum eſſe Medicum. Cocus etiã voluptati intentus facit quicquã ſalubre, ſed non ſecundũ pulmẽtariã. vnde dicimus ꝙ accidit, & quodãmodo quidem facit, ſimpliciter vero minime. Illorũ etenim aliq quandoq; factiuæ pòtẽtiæ ſunt, K horũ vero nulla ars, nullaq; potentia determinata eſt. eorũ. n. q̃ ſm accidens aut ſunt, aut fiunt, cauſa quoq; ſm accidens ẽ. Quare cùm non omnia ex neceſsitate, & ſemper, aut ſint, aut fiant, ſed multa vtplurimũ, neceſſe ẽ eſſe, quod ſecundũ accidens eſt, vtputa nec ſemper, nec vtplurimũ albus muſicus eſt. cùm autẽ aliquando fiat, ſecundũ accidẽs erit. ꝙ ſi non, cuncta ex neceſsitate erunt. Quare materia erit L cauſa contingens eius, quod aliter accidit, q̃ illud, quod vtplurimũ eſt. Principiũ autẽ hoc ſumendũ eſt, vtrũ nihil eſt, q̃d nec ſemper, nec vtplurimũ, an hoc impoſsibile. Præter hæc igit̃ aliquid eſt, quod vtcunq; contingit, & ſm accidens. Sed vtrum, quod vtplurimũ, quodue ſemper nulli ineſt, an aliqua ſunt sẽpiterna, de his ſanè poſterius cõſyderandum eſt.

Sed tamen loquamur de accidente, ſecundum quòd poſsibile eſt M *in ſua natura, & qua de cauſa ſit, & videtur quòd cum hoc declarabitur quare non habet ſcientiam fixam. Et cum in rebus ſint quædam, quæ ſemper ſunt in eadẽ diſpoſitione, & ſunt neceſſariæ etiã, non illa, quæ dicuntur violenter, ſed quæ dicuntur de illis, quæ impoſsibile eſt vt ſint alio modo, & quædam non ſunt neceſſaria neq; ſem-*

per

per, ſed fuit in maiori parte, & hoc eſt initium, & cauſa eſſendi per accidens. Illud enim, quod non eſt ſemper, neque in maiori parte, vocetur accidēs. ſicut pluuia apud aſcenſum canis. hoc enim accidit, quia nunquam fuit, neque in maiori parte. & accidit vt homo fuit albus, ſed non ſemper, neque in maiori parte. & Aedificator & Medicus curat, non in eo quod aedificator, ſed per accidens. & Cocus poteſt facere ferculum vtile, ſed non eſt ſcientiæ coquendi, & ideo dicitur quòd accidit. Secundum igitur hanc diſpoſitionem forte virtutes agentes erunt aliæ, & iſta non habent artem, neque virtutem terminatam. cauſa enim eorum, quæ ſunt aut erunt per accidens, eſt etiam per accidens. Et cum non omnia ſunt neceſſario ſemper, ſed pluries, & in maiori parte, tunc neceſſe vt illud, quod eſt per accidens, ſit ſicut album. non enim ſemper eſt muſicus, neque in maiori parte. & cùm ſit in aliquo tempore, eſt per accidens. & ſi non, omnia erunt neceſſaria. & tunc accidens habebit aliquam cauſam in maiori parte, & oportet accipere hoc primo poſsibilitatem alio modo. Et oportet primo, ſi aliud non fuerit Album in Græco, principium eorum æternum, de iſtis perſcrutabitur poſt.

Dicit: & licet illud, quod eſt per accidens, non cōtineatur ſub cognitione, tñ loquamur de eo ſm q̄ eſt poſſibile in ſua natura, & notificemus cauſam, pp quam eſt. videt. n. q̄ ex hoc declarabitur, quare non continet ſub cognitione, & quare nulla ars perſcrutat de cauſa eius. D. incœpit loqui in eo & d. & cùm in rebus, &c. i. & cùm ī rebus ſint aliqua, q̄ ſemp̄ ſunt in eadem diſpoſitione, ſ. neceſſaria & non neceſſaria, q̄ dñr de rebus patientibus violentiam, ſed quæ dñr de rebus, quæ impoſſibile ē vt ſint alio modo ab eo, quo ſunt. D. d. & quædam nō ſunt neceſſaria, &c. i. & cùm rerum quædam non ſunt neceſſaria in eſſe, & quædam habent eſſe in maiori parte temporis, & tunc iſtud genus eſt cauſa eius, quod eſt per accidens. q̄ñ enim in eis, quæ ſunt in maiori parte, non fiet illud, quod innatum eſt fieri in maiori parte, fiet illud, quod eſt per accidens. & ideo ſi oſa eſſent neceſſaria, nihil eſſet per accidens. Et cum narrauit, q̄ cauſa eius, quod eſt per accidens, eſt aliqua eſſe ī maiori parte: q̄ñ, ſi aliqua fuerint ī maiori parte, aliqua erunt in minori, d. Illud enim, quod nō eſt ſemper, &c. & dicit hoc, quia ex aſcenſu canis ſequitur abſciſſio pluuię eſſentialiter. & non hoc eſſet neceſſarium, ſi eēt pluuia in eo in minori tempore. & ideo qui non concedit aliquid eē p accidens, continget ei vt omnia facta ſint neceſſaria in fiendo. D. d. & accidit vt homo fuit albus, &c. i. & ex hoc accidit homini q̄ fuit albus, & q̄ non fuit, & q̄ album fuit multa infinita, v. g. muſicꝰ & ædificator, & medicus, & alia. Deinde dicit: & Aedificator, & Medicus, &c. i. verbi gratia

Si oſa eēnt neceſſaria nihil eſſet p accidēs.

G gratia, ꝙ accidit Aedificatori medicari nõ in eo ꝙ Aedificator, ſed qa accidit ei ꝙ fuit Medicꝰ. & ſimiliter Cocus poteſt facere ferculum vtile, ſed tamen p accidens. Cocus. n. facit delectabile ferculum, Medicus ãt vtile. D.d. Secundum igitur hanc diſpoſitionem, &c.i. ſm igitur hũc modum virtutes actiuæ, & artes habent alias operationes ab eis, ꝓpter quas ſunt Deinde d. & iſta non hñt artem, &c.i. & iſta, quę ſunt per accidens, non habent artem agentẽ, neque virtutem terminatam, à qua ꝓueniant. Cauſæ enim eorum, q̃ fiũt per accidẽs, ſunt etiam per accidẽs, ſ. quæcunq; cauſa ſit, immo cauſæ infinitæ. D.d. Et cùm non oĩa, &c.i. & cùm manifeſtum eſt, ꝙ non oĩa sũt neceſſaria: ſed plura ſint in maiori parte, neceſſe eſt vt illa, q̃ fiunt p accidens, ſint in maiori parte, ex quo illa, q̃ ſunt in maiori parte, ſunt neceſſaria. & ſi non, oĩa eſſent neceſſaria. & iſta ſunt ſicut albũ eẽ muſicũ. accidit. n. albo ꝙ fuit muſicus nõ neceſſario, utq; in maiori parte. D.d. cùm ſit in aliquo tpe, &c.i. & ſi illud qđ eſt p accidens, non fuerit, tũc oĩa entia erunt neceſſaria: & tunc quod fit p accidens, habebit cãm aliam à cã poſſibili, qđ eſt in maiori parte. Et dixit hoc, quia cã eius, qđ eſt per accidens, eſt cã poſſibilis, quod eſt in maiori parte. Et dixit hoc, qñ ex ea non prouenit aliqua actio habenda naturaliter, ſed alia actio, vt dictum eſt in Phyſicis. D.d. & oportet accipere hoc primo, &c.i. oportet accipere, ꝙ cauſa eius, quod eſt p accidens, eſt cauſa rerum, q̃ ſunt in maiori parte. nulla. n. eſt alia cauſa, quæ poteſt accipi pro cauſa eius, qđ eſt per accidens, præter iſtam.

Cãe eorũ, q̃ fiunt p accẽs, sũt

H

p accẽs ẽt infinitę. Idẽ 2. Phy. 50. 52. & 53.

I

Cã rerũ, q̃ tu nt p accidens eſt cã rerũ q̃ ſunt ĩ maiori parte, & nulla alia. Vide 2 Ph. cõ. 48.

Quòd autẽ non eſt accidẽtis K
ſcientia patet. Oĩs. n. ſcientia eiꝰ eſt, quod aut ſemper, aut vtplurimũ eſt. quomodo enĩ diſcet, aut alium docebit? oportet. n. vt determinentur, aut per ſemper, aut per vtplurimũ. vtputa febricitanti proficuum melicratum eſt vtplurimũ. Quod vero præter hoc ẽ, nõ habebit dicere qũ non, vt in nouilunio. nã etiã in nouilunio aut ſemꝑ, aut vtplurimũ, accĩs vero p̃ter hæc eſt.

Quoniam autem accidens non habet ſcientiam permanẽtem manifeſtum eſt. Omnis enim ſcientia permanens aut eſt illius quod eſt ſemper, aut illius, quod eſt in maiori parte. quomodo enim poteſt doceri, aut addiſci, quod non eſt ita? quoniam quod determinatur oportet vt ſit ſemper, aut ĩ maiori parte. v. g. quòd ſyrupus talis adiuuat febricitantes in maiori parte. Et impoßibile eſt vt aliud dicatur in alio tempore. vt nouitas menſis, q̃ eſt ſemper, aut in maiori parte. L M

6

Cùm declarauit, ꝙ illud, quod eſt per accidens, non habet naturã terminatam, cùm non habeat cauſam terminatam, incœpit declarare, ꝙ non habet etiam ſcientiã, & d. Quoniam autem, &c. & d. ſcientiam permanentem, quia illud, quod eſt per accidens, ſcitur qñ accidit, ſed non permanenter. quia ſcientia non eſt permanens in ſcito niſi per cauſam, & dicere eſt permanentiam iudicare, ꝙ cùm cauſa fuerit, erit cauſatũ.

Scĩa non ẽ pmanens in ſcito niſi p cãm.

aut

A aut de neceſſitate, aut in maiori parte. & ideo in hoc genere impoſſibile eſt aliquam cognitionem eſſe. Et hoc, quod d. ꝙ ſcientia permanens nõ eſt niſi rerum neceſſariarũ, aut earum. quæ ſunt ī maiori parte, manifeſtum eſt per ſe. & ꝙ impoſſibile eſt addiſci, aut ſciri qđ non eſt alterius iſtarũ duarũ diſpoſitionũ. qm̃, ſicut dixit, oẽ, qđ definit, aut diſponit aliqua diſpõe, aut illa diſpoſitio erit ei neceſſaria, aut in maiori parte. ſicut dicimus, ꝙ ſyrupus acetoſus adiuuat febricitantes, quia adiuuat eos in maiori parte. & ſi contingenter adiuuaret eos, aut in minori parte, non haberemus ſcientiã permanentem in eo. D. d. Et impoſſe eſt vt aliud dicatur, &c. ita accidit ī Luna. & intendit ꝙ nouitas menſis eſt neceſſaria non in maiori parte, ſed illud, quod eſt p accidens, neq; eſt neceſſariũ, neq; ī maiori parte.

Idē. 1. Poſ. ee. com. 11

B

C

Quid itaq; accidens eſt, & ob quã cãm, & qđ non eſt eius ſciẽtia, dictũ eſt. Quòd autẽ ſint prĩcipia & cauſæ generabiles, & corruptibiles, abſq; eò ꝙ generentur, & corrumpantur, manifeſtum eſt. Etenim ſi nõ hoc, ex neceſsitate omnia erunt, ſi eius, ꝙ generatur, & corrumpit non ſm accidens cauſam aliquã neceſſe ſit eſſe. Vtrum. n. erit hoc, an non? Si hoc, fiet. ſin vero nõ, minime. hoc vero, ſi aliud. & hoc modo videlicet (tẽpore ſemper dẽpto à tempore finito) deuenies vſq; ad nunc. quare hic morietur ęgritudine, aut vi, ſi exiuerit, hoc aũt, ſi aliud. & ſic deuenier ad id, quod nunc eſt, aut aliquid eorũ, q̃ facta ſunt. vtputa, ſi ſitiuerit. hoc vero, ſi comederit acria. hoc vero aut ẽ, aut nõ. quare neceſſario morietur, aut nõ morietur. Siſr & ſiquis ad iam facta aſcenderit, eadẽ ratio eſt. iã enim hoc in aliquo eſt. dico aũt quod factũ eſt. ex neceſsitate ergo erunt oĩa futura, vt mori viuẽtẽ. iam. n. aliquid factum eſt, vtputa contraria in eodẽ corpore. ſed ſi ægritudine aut vi, nondum, ſed ſi hoc factũ fuerit. Patet igit ꝙ vſq; ad aliquod vadit principium: hoc vero non amplius ad aliud. erit igit hoc eius, quod vtcunq; cõtingit, cauſaq; generationis eius nulla. Sed in quale principium, & qualẽ cauſam talis reductio eſt.

D

E

Dictũ eſt igitur quid eſt accidens, & quid eã accidẽtis. & quòd nulla hẽt ſciam permanentẽ. Quoniã aũt principia, & cauſæ ſunt generabilia & corruptibilia, ẽt abſque eo quòd generentur aut corrũpantur, manifeſtũ eſt. Quoniam, ſi hoc non fuerit, tunc oĩa erunt neceſſaria. quoniam, ſi illud, quod generatur & corrũpitur, non habuerit aliquam cãm modo accidẽt ali, tũc erit neceſſariũ. Sicut dicimus, utrũ erit hoc aut non erit? hoc. n. erit, ſi erit hoc, & ſi non, nõ. & hoc, ſi fuerit aliquid, & ſecũdũ hãc diſpõnẽ. et manifeſtũ ẽ, quòd sẽper diminuitur tps ex tẽpore finito. et ſiſr peruenit ad illud, quod eſt in inſtanti.

F

ſicut

G *ſicut dicimus, quòd ſi Socrates exierit, morietur aut infirmitate, aut violentia. & hoc erit, ſi aliud fuerit. et ſic peruenietur ad illud, quod eſt inſtans, aut ad aliquid eorum, quæ fuerint. vt tale comeſtum inducit ſitim. et hoc, ſi comederit calida. et hoc aut erit aut non. ergo morietur neceſſario. Et ſimiliter, ſi aliquis ordinauerit, & dixerit illa, quæ iam facta ſunt, ſermo de eis erit talis, et ha-*
H *bent eſſentiam exiſtentem. dico illa, quæ iam fuerint eſſentia eorũ, & cognitio eorum, & generatio eorum, erunt igitur neceſſario omnia generabilia, ſicut mors viui, quia iam præceſſit. fit enim idem, ſicut contraria ſunt eadem, quia ſunt eiuſdem, ſed non ſine infirmitate, aut violẽtia, niſi hoc ſit. Manifeſtum eſt igitur, quòd accedit ad aliquod principium: et hoc non accedit ad aliud. & accedet ad il-*
I *lud, quod comprehenditur caſu, et non eſt cauſa motus omnino. Sed finis, qui eſt talis, erit ad principium habens qualitatem, & cauſam habentem qualitatem.*

7. Ideſt, quoniã aut oportet ex hoc hic eſſe cauſas, quæ generantur, deinde corrumpuntur abſq; eo ꝙ generent alia, aut alia corrumpant, manifeſtum eſt. Deinde dicit. cauſam in hoc, & d. Qm̃, ſi hoc non fuerit, &c. i. qm̃ ſi fuerit neceſſarium vt omnis cauſa generabilis ſit generãs aut corrumpens, continget vt om- K
nia ſint neceſſaria. Deinde dicit: quoniam ſi illud, quod generatur, &c. ideſt quoniam, ſi illud, quod eſt generandum, non habuit cauſam accidentalem, ſed omnem cauſam ſequitur cauſatum neceſſario, tunc omnia quæ fiunt, fiunt neceſſario: & ſic auferetur natura poſſibilitatis. Deinde dicit: Sicut dicimus, vtrũ erit, &c. i. qm̃ ſi oĩa fuerint neceſſario, tunc continget vt ſermo dicentis, vtrum hoc erit in futuro, aut non erit, alterum eorum erit neceſſarium, & alterum impoſſibile, &
L continget vt cauſa illius generandi ſit cauſa generata neceſſario, &, cũ fuerit erit creatũ neceſſario. & hoc intendebat, cùm d. ꝙ erit hoc, ſi fuerit hoc, & ſi non, non. Deinde dicit: & hoc ſi fuerit, & ſm hanc diſpoſitionem. i. & continget ẽt vt à cauſa eius ſit cauſatum neceſſario, ſi fuerint generata, vt ſit ſm hanc diſpoſitionẽ, ſ. vt ſit neceſſario à ſua cauſa, & ſua cauſa ab alia, & hoc perueniet neceſſario ad aliam cauſam neceſſariam in eſſe. tales enim cauſæ non proceduntin infinitum. Deinde dicit: & manifeſtum eſt, ꝙ ſemper diminuitur, &c. i. ꝙ tempus, in M
quo fit cauſa rei factæ in tempore terminato futuro, diminuitur ex illo tempore, & diminuitur etiam ex tempore reſiduo tempus, in quo fit cauſa cauſæ, donec perueniatur ad inſtans ꝓſens, in quo eſt prima cauſa eius, quod eſt fiendum. Deinde dicit exemplum in hoc, & d. ſicut dicimus ꝙ, ſi Socrates exierit, &c. i. v. g. ꝙ, ſi fuerit neceſſarium ꝙ Socrates moriatur, ſi vulneretur, vt ſi infirmetur ꝙ moriatur. & ſi hoc fuerit, infirmabitur neceſſario, donec

peruc-

A peruenıatur ad cauſam exiſtentem in præſenti. v.g. ꝙ, ſi patiatur ſitim, patietur calorem neceſſario. &, ſi patiatur calorem, patietur febrem. &, ſi febrem patiet morietur. & ſi materia exiuerit, patietur ſitim neceſſario. Deinde dicit: vt tale comeſtum, &c. i. & ſi patiatur ſitim, neceſſario comedit aliquod calidum. & ſic comedere illud calidum erit neceſſariū, & illa conſequentia erunt neceſſario. contingeret enim expoſitione eorum, quę fiunt in futuro, eſſe neceſſario, ſ. alterum duorum oppoſitorum, vt ſint ét facta neceſ-
B ſario, & vt conſecutio eorum adinuicem ſit neceſſaria. Deinde dicit & hoc aut erit, aut non. & innuit aut cām aut cātū, ſ. ꝙ vtrūq; erit neceſſario. D.d. ergo morietur neceſſario. i. & ſi iſtæ cauſæ fuerint huius diſpoſitionis, neceſſe eſt vt exeat, & moriatur neceſſario. D.d. Et ſimiliter, ſi aliquis ordinauerit, &c. i. & ſimiliter continget vt omne, qd fit, antequā fiat, ꝙ fuit neceſſariū vt fieret, ita ꝙ omnia futura, & oīa pręterita fuerint neceſſaria. & hoc eſt cōtra intellectum & ſenſum. D.d. & habent eſſentiam exiſtentem. i. cōtin-
C get vt oīa facta habeant eſſentiam aliquā exiſtētem, ex quo continget exitus eorum in actū neceſſario. vt dicitur in exēplis legalibus, quia oīa fiēda ſunt ſcripta in tabula, & qd eſt ſcriptū in illa tabula, exibit in actū, & iō expoſuit hoc, & d. dico illa. &c. i. continget vt naturæ rerū faciant eas generari neceſſario, quēadmodū natura generabiliū facit ea corrūpi. & iō. d. erunt igit neceſſario omnia generabilia, &c. i. continget igitur ſm hanc poſitionē vt naturæ & ſubſtantię rerū, ex quibus generabilia generantur, faciant eas gene- D
rari: quemadmodum cùm generantur, faciunt eas corrumpi, vt viuus corrumpitur. D.d. fit. n. idem, &c. i. & eſt neceſſe vt generatū corrumpatur neceſſario. quia antequā corrumpatur, fuit neceſſarium vt componeretur, & fieret idē ex contrarijs. & fuit idem, quia contraria fiunt in eo, ſcilicet formæ. & ſic neceſſario corrumpitur, ſed non ſine infirmitate & violētia, ſed corrumpitur ſi aliqua infirmitas fuerit, aut violentia: quarum altera, ſ. infirmitas eſt naturaliter & de neceſſitate, & altera per accidens, ſ. violentia. D. E
dixit. Manifeſtum eſt igitur etcæt. ideſt, declaratum eſt igit ex hoc, ꝙ omne, quod generatur & corrumpitur, habet cauſas, & ꝙ illæ cauſæ perueniunt ad primam cauſam. ſed tamen differunt, quia corruptio fit de neceſſitate, generatio autem nō. & ſi hoc eſſet, omnia eſſent accidentia neceſſario. & ſi hoc eſſet, tunc generatio eſſet in ſubſtātia rērum, in quibus eſt generatio, ſicut corruptio exiſtit in ſubſtantijs eorum. D.d. & accedet ad illud, quod comprehenditur caſu. i. quod autem ex iſtis cauſis prouenit ad illud, quod F
fit caſu, non eſt cauſa alicuius motus naturalis omnino, ideſt ꝙ omne, quod fit caſu, non eſt cauſa alicuius ſpeciei entium. Deinde dicit: Sed finis, qui eſt, &c. ideſt ſed quod fit caſu, fit à principio habente naturam terminatam & cauſam terminatam. quod. n. eſt accidentaliter, acci- ditilli, qd eſt eſſentialiter

Corruptio fit de neceſſitate, nō aūt generatio.

Vtrum

G *Vtrum vt ad materiã, an vt ad cuius gratia, an vt ad mouens, maxime consyderandum est. De eo itaq; quod secundum accidens est, dimittatur: determinatum enim sufficienter est.*

De ente vero, & falso: omittendumque esse ens per accidens, verumq; ac falsum: ac de ente vt ens est consyderandas esse causas, ac principia. Cap. 2.

QVod aũt tanquam verũ ens, & nõ ens vt falsum, H qm̃ circa compositionem, & diuisionẽ est, & omnino circa partitionẽ contradictionis. verũ etenim affirmationẽ in compositis habet, negationẽ vero in diuisis, falsum vero huius partitionis contradictionem. Quo aũt modo qd̃ simul, aut qd̃ separatim est intelligere accidit, alia ratio est. dico aũt q̃ simul, & q̃ separatim, vt nõ cõsequẽter, sed vnũ qd fiat. Nõ.n. est falsum, & verũ in rebus (vt qd̃ bonũ verũ, qd̃ vero malum I falsum) sed in mente. q̃ vero circa simplicia & circa ea, q̃ quid sunt, nõ qdẽ sunt in mẽte. Quẽcunq; igit̃ speculari oportet circa id, qd̃ ita ens & non ens est, posterius perserutandũ est. Cũ aũt cõpositio, & diuisio in mente, nõ in rebus sit: qd̃ aũt ita ẽ, diuersum à pprie dictis, ens est: aut.n. qd̃ qd est, aut qd̃ quale, aut qd̃ quantũ, aut si qd aliud copulat, aut diuidit mẽs: qd̃ qdẽ tanquã accidẽs, et vt verum ens, omittendũ est. eã.n. illius q̃ K dẽ determinata, huius vero, mẽtis aliqua passio. et ambo circa reliquũ entis genus, et nõ extra ostendunt esse aliquã entis naturã. Propter qd̃ hæc quidẽ prętereant, consyderãdæ autẽ sunt ipsius entis causæ, & principia, prout ens est. Manifestũ aũt est in his, quę determinauimus de eo, quoties vnumquodq; dicitur, q̃ ens multipliciter dicitur.

Et oportet nos perscrutari multum, vtrum sit quasi perueniens L *ad materiam, aut ad aliud propter quid, aut ad illud, cuius ẽ motus. Dimittamus igitur loqui de ente accidẽt ali: nã sufficit, quòd determinatũ ẽ de eo. Et loquamur de vero ente, quod nõ est sicut falsum. est.n. in cõpositione et diuisione, et vniuersaliter in diuisione cõtradictoriorum. quia habet affirmationẽ, secundum quod est verum, & secundum quòd est compositũ habet negationẽ aliquam, et secundũ quod est diuisum habet falsitatem istius diuisionis, quæ est contradictoria. Quomodo autem accidit intelligi simul, & prius, hic habet alium sermonem. & dico simul & prius, ne aliquid sit post aliquid, sed vt sit idem. Verum enim & falsum non sunt* M *in rebus, sicut bonum & malum. vt verum sit sicut bonum, & falsum sicut malum, sed sunt in*

cogni-

A *cognitione. & nulla cognitio eſt de ſimplicibus, aut de illo quod eſt. Omnia igitur perſcrutanda de ente, quod eſt huiuſmodi, & de eo, quod nō eſt, dicenda ſunt poſt. Et cū in cognitione eſt aut cōpoſitio, aut diuiſio, non in rebus, quod eſt aliud ſecundū hūc modū: ex rebus enim, quæ ſunt in rei veritate, eſt illud quod ſignificat aut quid, aut quale, aut quātū, aut quod copulatur, cū alio, & cogitatio diuidit illud:*

B *dimittamus ergo ens, quod ē quaſi accidens, & quod eſt quaſi verū. cauſa enim vnius eorum nō habet definitionē, & cauſa alterius eſt cognitio. & vtrunq; eſt in genere diminuto generū entis, & nō ſunt ex eis, quæ ſignificant eſſe entis. Et ideo dimittatur, & perſcrutetur. Album in exemplari. Iam declarauimus, vbi diximus quòd vnaquæq; rerū dicitur multis modis. quoddam enim ſignificat quid.*

C *Album in exemplari.*

8 Modo narrat quid perſcrutandū eſt de cauſa, ad quam aſcendunt nēs cauſæ, quæ ſunt accidētales, aut eſſentiales, & d. Et oportet nos, &c. i. & oportet nos multum perſcrutari de cauſa accidētali, vtrū reducatur ad cām materialē, vel finalē, vel agentem. & ipſe iam declarauit in Secundo Phyſicorum, ꝙ reducitur ad cam agentem. & forte propter hoc dimiſit hic loqui de illo. Et cum iā declarauit, ꝙ in hoc ente, quod eſt p accīs, non conſyderat iſta aīa, d.

1. Phy. tex. 06. 48. & com. 51.

Dimittamus igitur, &c. i. quia iam determinauimus de natura eius, qđ ſufficit. D.d. Et loquamur de vero ente. i. & cùm iam locum fuerimus de ente accītali, loquamur de ente veridicanti, ſm ꝙ eſt veridicans. & hoc eſt illud, quod eſt in anima. hęc enim entia facta ſunt ab intellectu, qñ diuidit entia abinuicem, aut cōponit ea adinuicē. hoc igitur ens eſt vnum genus generū entium, & eſt vtr iſtud ens tantum in affirmatione aut negatione. D.d. quia habet affirmationē, &c. i. vera enim affirmatiua ſignificat compoſitionē in entibus, & vera negatiua diuiſionē. Et quia idē ens impoſſe eſt ꝙ ſit cōpoſitum & diuiſum inſimul, ideo, ſi affirmatiua fuerit ỽa, negatiua erit falſa. & quaſi dicat, affirmatiua autē quia eſt vera, eſt ens in cōpoſitione, quaſi haberet negatiuam, cuius falſitas exiſtit in diuiſione. qñ, cū affirmatiua eſt vera p compoſitionē, negatiua eſt falſa p diuiſionem. & ſiſr, qñ negatiua eſt vera p diuiſionem, affirmatiua eſt falſa per cōpōnem.

D

Ei 3. de Aīa tex. cō. 21.

Qđ eſt in aīa, cōtingit vt recipiat duo oppoſita ſil. Sed huius oppoſi tū vide. 4. huiꝰ textu cō. 9. vide con. Zim.

D.d. Qūo autē accidit ſimul, &c. & intendebat p hunc ſermonē declarare diuerſitatē duorum entium, ſ. entis, qđ eſt in intellectu, & entis, qđ eſt extra intellectū. Quod enim eſt in aīa, cōtingit vt recipiat duo oppoſita inſimul. qđ aūt eſt extra aīam, non. & quaſi dicat quoqūo aūt accidit ꝙ aīa intelligit duo oppoſita inſimul, quod nō pōt eſſe extra aīam, quia mā recipit cōtraria ſucceſſiue, loquendū eſt de eo ī alio loco, & innuit libr̄ de Aīa. D.d. in hoc cauſam, & d. Verū enim & falſum, &c. id eſt, & cauſa in hoc, qđ intellectus cōprehendit inſimul duo oppoſita ēt, quia nā primorum oppoſitorū in

F

Verum & falſū ſunt ī cogōne, et bonum & malū ī mā. Vide oppoſitū. 3. de Aīa. 34. vbi dī ꝙ ens ī intellectu ē bonū ſim plr & ens extra aīa; ē bonū in reſpectu. Vide contrad. Zim

G in intellectu, ſ. veri & falſi, nō eſt nā primorū oppoſitorū extra aīam, ſ. boni & mali. verūtn verū & falſum ſunt in cognitione, & bonū & malū
* Idē. 3. de Aia. 38. 39. ſunt in rē: & nullū * entiū, q̄ ſunt in cognitione, dr̄ eē ſimplr̄ fm q̄ eſt extra aīam. D.d Oīa igit̄ perſcrutanda, &c. i. & oīa pſcrutanda, vtrū ſint de ente ī cognitione, aut de ente extra aīam, dicēda ſunt vbi † pſcrutabit̄ de vīibus, & numeris, & alijs ſimilib⁹.
† Septimo Meta. 46. 47. & 50. D.d. Et cū in cognitiōe, &c. i. & cū illud, qđ eſt in cognitione ex hoc ente, eſt cōpō aut diuiſio, abſq; eo q̄ ſit extra aīam ens, qđ differt ab
H iſto, qđ eſt in re, eſt illud, qđ ſignificat aut q̄d, aut quale, aut quantum, aut aliquod cōtinuū cū alio. & hæc ſunt cęteria p̄dicamēta. D.d. & cogitatio diuidit illud, &c. & forte intendit p hoc illud, qđ eſt p̄ter p̄dicamēta ſubſtātiæ. & forte intēdit p̄dicamenta, q̄ cōiter habēt compōnem. iſta. n. exiſtimantur, q̄ niſi aīa eſſet, non eſſent. D.d. dimittamus ergo ens, &c. i. dimittamus igit̄ perſcrutari perſcrutatione de ente, quod eſt p accidens, & de ente, quod eſt veridicans, ſ. q̄ eſt in anima. Ens enim, quod eſt per accidens, nō habet cau
I ſam terminatā: & quod eſt veridicans, nō habet ēt cauſam niſi aīam. & ideo vtrunq; numerat̄ in genere entis diminuti. & ideo perſcrutādū eſt de ente pfecto, quod ē ens extra
5. Met. tex. com. 14. animā. D.d. Iam declarauim⁹, &c. id eſt, & determinauim⁹, vbi locuti fuimus quædam de eis, quæ ſignificant multis modis, q̄ ens dicit̄ multis modis. quoddam enim dicitur ſecundum quid, ſcilicet de ſubſtantia, quoddam de qualitate, quoddā de quantitate, quoddam de copulationibus iſtorum cum alijs.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER SEPTIMVS,

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima proponit de Subſtantia agēdum eſſe, cùm ſit primum endum.
In Secunda agit de ipſa ſubſtantia.

SVMMAE PRIMAE

Subſtantiam multis modis entium omniū primum eſſe. Cap. 1.

IN iſto tractatu perſcru L
tatur de ſpeciebus entis, de quibus intendit perſcrutari in hac ſcientia. Iſta enim ſcientia diuiditur in tres partes primas. Prima eſt de diuiſione entis in ſubſtantiam, & accidēs. Secunda de diuiſione entis in potentiam, & actum. Tertia de diuiſione entis in vnū, & multa. Et iſte tractatus eſt primus eorū, in quibus pſcrutatur de ſubſtantia. Et, quia ſubſtantia alia eſt ſeparabilis & abſtracta, alia inſeparabilis, perſcrutat̄ in hoc tractatu, & in ſequēti de ſubſtantijs inſeparabilibus, & non de numero M
eorū. Deinde in Nono tractatu perſcrutat̄ de potētia & actu. Deinde in Decimo de vno & pluribus. Et poſt in tractatu Vndecimo de ſubſtātijs ſeparabilib⁹, & cuiuſmodi eē habēt, & quot ſunt. Deīde in Duodecimo & Tertiodecimo pſcrutabit̄ de eis, quę dixerūt Antiqui de naturis ſeparabilium ſubſtātiarū. Tractatus āt p̄cedentes hunc tractatū, ſunt quaſi p̄paratorij ad hoc, qđ intēdit dicere in iſtis. Et incœpit in hoc tractatu dicere, Ens dr̄ multis modis, &c.

Ens

A ENs multipliciter dicit, quemadmodũ in his q̃ de* quoties pri⁹ diuiſim⁹. ſignãt. n. aliud quid dẽ qd eſt, & quod quid, aliud vero quod quale, aut quãtum, aut ſingula aliorũ, q̃ ita p̃dicãt.

*a. Leo qd multiplr.

*hoc aliquid. Vid Auer. 1 Epi. Tr. 2.

*Ens dicitur multis modis, vt prius diximus in ſermone, in quo diximus quot modis dicitur aliquid. quoddã enim ſignificat quid eſt aliquid, & quòd eſt hoc, & B quoddam ſignificat quòd eſt quale, aut quantum, aut aliud eorum, quæ prædicantur in ſermone ſecundum hunc modum.

1 DIcit. &, cùm ſit declaratum q̃ hoc nomen ens dr̃ multis modis, vt dictũ ẽ in tractatu, ĩ quo declarauimus noſa vſitata in hac ſcĩa. illic enim diſtinximus q̃ hoc nomẽ ens qñq; ſignificat quiditatem ſubſtantiæ demonſtratæ, & qñq; ipſam ſubſtantiam demõſtratam, & qñq; C aliquod accidens in iſtis ſubſtantijs, aut quantitatem, aut qualitatẽ, aut aliud eorum, q̃ prædicant de ſubſtãtijs non p̃dicatione declarante ſubſtantias eorum, nec in reſponſione ad quid eſt hæc ſubſtantia demonſtrata. Et hoc intendebat, cùm d. & quoddam ſignificat, &c. i. & hoc nomen ens qñq; ſignificat in ſubſtantijs qualitatem, aut quãtitatem, aut aliud accidentium prædicabilium de eis: non ita q̃ declarent ſubſtantiam, ſed prædicantur ſm quale, aut quantum, aut vbi, aut quando, aut alio modo.

Cùm autem ens toties dicat, D patet primum horũ ens eſſe ipſum quid eſt, quodq; ſubſtantiã ſignificat. cùm enĩ dicimus quale quippiam hoc, aut bonum dicimus, aut malum, ſed non tricubitum, aut hominem. cùm autem quid eſt, non album, nec calidum, nec tricubitum, ſed hominem aut deum. Cætera vero entia dicuntur, eô q̃ vẽre entis quædam ſunt quantitates, quædam qualitates, quædam paſſiones, quædam aliquid aliud tale.

Vide ſup. 4. huiꝰ. t. c. 2. & iſta t. 14. & 12. t. c. 3. & 22.

* a. l. taliter entis.

E

Et, cùm ens dicitur multis modis, manifeſtum eſt, quòd primũ ens iſtorum eſt illud, quod ſignificat quid, & hoc eſt illud, quod ſignificat ſubſtantiã. quoniam, cùm dicimus de aliquo quale eſt, dicimus aut bonum, aut malum, & non dicimus homo. &, cùm interrogatur quid eſt, non dicimus album, aut tricubitũ, ſed homo, aut deus. Et alia dicuntur entia, quia ſunt entis, quod eſt huiuſmodi, quæ F dam quantitates, & quædam qualitates, & quædam paſſiua, & quædam aliud tale.

Cùm declarauit, q̃ hoc nomẽ ens ſignificat ſubſtantiam, & accidẽtia ſubſtantiæ, quæ ſunt nouem prædicamenta, intendit declarare, q̃ hoc nomen ens principaliter, & ſimpliciter ſignificat prædicamẽtum ſubſtantiæ, & ſecundario & determinate, ſ. relatiue ad ſubſtantiam, alia p̃dicamenta accidentium, quæ non dicuntur eſſe, niſi quia accidũt enti, 2

G in intellectu, ſ. veri & falſi, nō eſt nā primorū oppoſitorū extra aīam, ſ. boni & mali. verūm verū & falſum ſunt in cognitione, & bonū & malū ſunt in mā: & nullū * entiū, q̄ ſunt in cognitione, dī eē ſimplr̄ fm q̄ eſt extra aīam. D.d Oīa igit̄ perſcrutanda, &c. i. & oīa pſcrutanda, vtrū ſint de ente ī cognitione, aut de ente extra aīam, dicēda ſunt vbi † pſcrutabit̄ de vnibus, & numeris, & alijs ſimilib⁹. D.d. Et cū in cognitiōe, &c. i. & cū illud, qđ eſt in cognitione ex hoc ente, eſt cōpō aut diuiſio, abſq; eo q̄ ſit extra aīam ens, qđ differt ab H iſto, qđ eſt in re, eſt illud, qđ ſignificat aut q̄đ, aut quale, aut quantum, aut aliquod cōtinuū cū alio. & hæc ſunt cetera p̄dicamēta. D.d. & cogitatio diuidit illud, &c. & forte intendit p hoc illud, qđ eſt p̄ter p̄dicamētum ſubſtātiæ. & forte intēdit p̄dicamenta, q̄ cōiter habēt compōnem. iſta. n. exiſtimantur, q̄ niſi aīa eſſet, non eſſent. D.d. dimittamus ergo ens, &c. i. dimittamus igit̄ perſcrutari perſcrutatiōnē de ente, quod eſt p accidens, & de ente, quod eſt veridicans, ſ. q̄ eſt in anima. Ens enim, quod eſt per accidens, nō habet cauſam terminatā: & quod eſt veridicans, nō habet ēt cauſām niſi aīam. & ideo vtrunq; numerat̄ in genere entis diminuti. & ideo perſcrutādū eſt de ente pfecto, quod ē ens extra I auimā. D.d. Iam declarauim⁹, &c. id eſt, & determinauim⁹, vbi locuti fuimus quædam de eis, quæ ſignificant multis modis, q̄ ens dicit̄ multis modis. quoddam enim dicitur ſecundum quid, ſcilicet de ſubſtantia, quoddam de qualitate, quoddā de quantitate, quoddam de copulationibus iſtorum cum alijs.

* Iūē. 3. de Aia. 38. 39.

† Septimo Meta. 46. 47. & 50.

§. Met. tex. com. 14.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER SEPTIMVS,

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima proponit de Subſtantia agēdum eſſe, cùm ſit primum entium.

In Secunda agit de ipſa ſubſtantia.

SVMMAE PRIMAE

Subſtantiam multis modis entium omniū primum eſſe. Cap. 1.

IN iſto tractatu perſcrutatur de ſpeciebus entis, de quibus intendit perſcrutari in hac ſcientia. Iſta enim ſcientia diuiditur in tres partes primas. Prima eſt de diuiſione entis in ſubſtantiam, & accidēs. Secunda de diuiſione entis in potentiam, & actum. Tertia de diuiſione entis in vnū, & multa. Et iſte tractatus eſt primus eorū, in quibus pſcrutatur de ſubſtantia. Et, quia ſubſtantia alia eſt ſeparabilis & abſtracta, alia inſeparabilis, perſcrutat̄ in hoc tractatu, & in ſequēti de ſubſtantijs inſeparabilibus, & non de numero M eorū. Deinde in Nono tractatu perſcrutat̄ de potētia & actu. Deinde in Decimo de vno & pluribus. Et poſt in tractatu Vndecimo de ſubſtātijs ſeparabilib⁹, & cuiuſmodi eē habēt, & quot ſunt. Deīde in Duodecimo & Tertiodecimo pſcrutabit̄ de eis, quę dixerūt Antiqui de naturis ſeparabilium ſubſtātiarū. Tractatus āt p̄cedentes hunc tractatū, ſunt quaſi p̄paratorij ad hoc, qđ intēdit dicere in iſtis. Et incœpit in hoc tractatu dicere, Ens dī multis modis, &c.

Ens

A ENs multipliciter dicit, quemadmodũ in his q̃ de * quoties pri⁹ diuiſim⁹. ſignãt. n. aliud quidẽ qd eſt, & quòd quid, aliud vero quod quale, aut quãtum, aut ſingula aliorũ, q̃ ita p̃dicãt.

* a.l. eo qđ multipli.

* hoc aliquid. Vid Auer. 1 Epi. Tex.

Ens dicitur multis modis, vt prius diximus in ſermone, in quo diximus quot modis dicitur aliquid. quoddã enim ſignificat quid eſt aliquid, & quòd eſt hoc, & B *quoddam ſignificat quòd eſt quale, aut quantum, aut aliud eorum, quæ prædicantur in ſermone ſecundum hunc modum.*

1 DIcit. &, cùm ſit declaratum q̃ hoc nomen ens dr̃ multis modis, vt dictũ ẽ in tractatu, ĩ quo declarauimus noĩa vſitata in hac ſcĩa. illic enim diſtinximus q̃ hoc nomẽ ens qñq; ſignificat quiditatem ſubſtantiæ demonſtratæ, & qñq; ipſam ſubſtantiam demõſtratam, & qñq; aliquod accidens in iſtis ſubſtantijs, C aut quantitatem, aut qualitatẽ, aut aliud eorum, q̃ prædicant de ſubſtãtijs non p̃dicatione declarante ſubſtantias eorum, nec in reſponſione ad quid eſt hæc ſubſtantia demonſtrata. Et hoc intendebat, cùm d. & quoddam ſignificat, &c. i. & hoc nomen ens qñq; ſignificat in ſubſtantijs qualitatem, aut quãtitatem, aut aliud accidentium prædicabilium de eis: non ita q̃ declarent ſubſtantiam, ſed prædicantur ſm quale, aut quantum, aut vbi, aut quando, aut alio modo.

Cùm autem ens toties dicat, D patet primum horũ ens eſſe ipſum quid eſt, quod q̃ ſubſtantiã ſignificat. cùm enĩ dicimus quale quippiam hoc, aut bonum dicimus, aut malum, ſed non tricubitum, aut hominem. cùm autem quid eſt, non album, nec calidum, nec tricubitum, ſed hominem aut̃ deum. Cætera vero entia dicuntur, eô q̃ vẽre entis quædam ſunt quantitates, quædam qualitates, quædam paſſiones, quædam aliquid aliud tale.

Vide ſup. 4. hui⁹. t. c. 2. & iſta t. 14. &. 12. t. c. 3. & ::. * a.l. taliter entis.

E

Et, cùm ens dicitur multis modis, manifeſtum eſt, quòd primũ ens iſtorum eſt illud, quod ſignificat quid, & hoc eſt illud, quod ſignificat ſubſtantiã. quoniam, cùm dicimus de aliquo quale eſt, dicimus aut bonum, aut malum, & non dicimus homo. &, cùm interrogatur quid eſt, non dicimus album, aut tricubitũ, ſed homo, aut deus. Et alia dicuntur entia, quia ſunt entis, quod eſt huiuſmodi, quæ F *dam quantitates, & quædam qualitates, & quædam paſſiua, & quædam aliud tale.*

Cùm declarauit, q̃ hoc nomẽ ens ſignificat ſubſtantiam, & accidẽtia ſubſtantiæ, quæ ſunt nouem prædicamenta, intendit declarare, q̃ hoc nomen ens principaliter, & ſimpliciter ſignificat prædicamẽtum ſubſtantiæ, & ſecundario & determinate, ſ. relatiue ad ſubſtantiam, alia p̃dicamenta accidentium, quæ non dicuntur eſſe, niſi quia accidũt enti,

2

G quod eſt ens per ſe, ſ. ſubſtantiæ. Et d. Et, cùm ens dicitur, &c. i. &, cùm declaratum eſt, ꝙ hoc nomẽ ens dr̃ de generibus prædicamentorũ, manifeſtum eſt, ꝙ primum, de quo dr̃ hoc nomen ſimpliciter, & principaliter, eſt illud, quod dr̃ in reſponſione ad quid eſt hoc indiuiduum demonſtratum per ſe exiſtens: & iſta interrogatio eſt de ſubſtantia. D. incœpit declarare hoc ex modo interrogandi, & reſpõdẽdi, & d qm̃, cùm dicimus de aliquo, &c. i. & ſignum eius, ꝙ illud, de quo interrogat̃ per hoc nomen quid in indiuiduis ſub-
H ſtantię, eſt dignius hoc nomine ens, eſt, qm̃, ſi interrogatur per alia nomina interrogantia de indiuiduis ſubſtantiæ, non reſpondetur per aliquid determinans quiditatem ei⁹. v.g. qm̃, qñ interrogatur, quale eſt iſtud demonſtratum, aut eiuſmodi, reſpondemus bonum aut malum, calidum aut frigidum: & non reſpõdemus ipſum eſſe hoïem aut orbẽ, quod intendebat per deum. Et cùm hoc interrogatur quid eſt illud indiuiduum exiſtens, quod dicitur ſubſtantia, non reſpondemus ad hoc ꝙ aliquid extra eſſentiam eius, v.g. al-
I bum, aut calidum, aut tricubitũ, ſed homo, aut orbis. Et intendebat per hoc, ꝙ prædicabilia, quæ declarant quiditatem indiuidui ſubſtantiæ demonſtratæ, ſunt d gniora hoc noïe ens, q̃ prædicabilia aliorum accidentium, cum nunquam notificent quiditatem ſubſtantiæ. & ideo quod declarat quiditatem indiuidui ſubſtãtiæ eſt ſubſtantia. In hoc ergo caꝑo intendit declarare, ꝙ quiditas indiuidui ſubſtantiæ eſt prior in eſſe quiditatibus accidentium. indiuiduũ enim ſubſtantiæ prius eſſe alijs indiuiduis accidẽtium manifeſtum eſt
K per ſe. Et ſciendum eſt, ꝙ iſta declaratio eſt logica. & plures demõſtrationes in hac ſcientia ſunt logicæ, ſ. qm̃ propoſitiones eius ſunt acceptę à Dialectica. Dialectica enim vſitatur duobus modis. vno modo, ſm ꝙ eſt inſtrumentum: & ſic vſitatur in ſcientijs alijs. & alio modo, vt accipitur illud, quod declaratum eſt in illa in alijs ſcientijs, ſm ꝙ accipitur. & ſm ꝙ accipitur illud, quod declaratum eſt in aliqua ſcientia ſpeculatiua ad aliam ſcientiam, eſt cùm iſta conſyderat de ente ſimpliciter. & ꝙ
E poſitiones dialecticæ ſunt entis ſimpliciter, ſicut definitiones & deſcriptiones, & alia dicta in eis.

Dialectica vſitat̃ dupl̃r vide in dẽ 1. Ph. c. 35. & 8. ph. 70. &. 2. Met. c. 15. & 1. Ethi. cap. 3.

Vnde dubitauerit aliq̃s, vtrũ ipſum ambulare, & ſanum eſſe, ac ſedere, & vnumquodq̃ horũ ens an nõ ens eſt, ſimiliter & de quocunq̃ cęterorum ſimilium. nihil enim horum eſt per ſe natura aptum, neq̃ poſſibile à ſubſtantia ſeparari: ſed magis, ſi quidem ambulans entium aliquid: & ſedens, & ſanum. hæc autem magis entia apparent, qm̃ ſubiectum eis determinatum eſt. hoc
M autem ſubſtantia. & ſingulare eſt, quod ī tali prædicatione apparet. bonum enim, aut ſedens abſque hoc nõ dicitur. patet igitur quòd propter hanc illorum quoque ſingula ſunt.

Et ideo quæret aliquis vtrũ ambulatio, & ſanitas, & ſeßio quælibet ſignificet ens, aut non ens, & ſimiliter in vnoquoq; talium. quoniã nullũ eorũ eſt exiſtẽs per ſe, nec

poteſt

Primũ documentũ.

Indiuiduum ſubſtãtiæ prior ẽ alijs indiuiduis accidẽtiũ. Idẽ iſra t. c. 4. & 47. Secundũ.

A *poteſt ſeparari à ſubſtantia. ſed, ſi ambulans fuerit de entibus, & ſedens, & ſanus, iſta ſunt digniora, vt ſint entia vt videtur, quoniam ſubiectum eorum eſt aliquod terminatum. & hoc eſt de ſubſtātijs, q̄ ſunt uniuſcuiuſq; particularū, & hæc ſignificant categoriæ, quæ ſunt tales. ſedens. n. & ſtans non dicuntur ſine hoc. manifeſtum eſt igitur, quòd hæc eſt cauſa eſſentiæ cuiuslibet illorum, & illa ſunt pro-*

B *pter iſtam.*

3 Cùm poſuit, ꝙ ens in rei veritate eſt ſubſtantia, & in hoc conueniunt oēs Antiqui, quorū plures pp hoc, qđ opinabant ꝙ ſubſtātia eſt ens in rei vertate, dubitabant vtrū accidentia ſint entia, aut non, d. Et ideo quęret, &c. i. & iō dignū eſt, vt qui opinat hoc de ſubſtantia, dubitet in oībus accidentibus, v. g. ambulatione, & ſanitate, & ſeſſione, vtrū dicantur eſſe ſimpłr, aut non. & hoc dignum eſt dubitare, cùm nullū eorū exiſtat p ſe, aut poſſit ſeparari à ſubſtantia,

C & ꝙ ens eſt illud, qđ p ſe eſt. D. d. ſed ſi ambulans, &c. i. ſed, ſi cōceſſerim⁹ ꝙ hoc nomen ens ſignāt iſta, tunc ſubſtantia eſt dignior vt ſignificet hoc nōe ens, ſm ꝙ apparet ſenſui, ſ. q̄m eſt manifeſtior apud ſenſum. D. d. cauſam in hoc, & d. q̄m ſubiectum, &c. i. q̄m ſubiecta quiditatū ſubſtantiarum, & vniuerſaliorū earum ſunt indiuidua ſubſtantiæ, q̄ ſunt terminata per ſe, ſ. q̄m ſunt terminata à locis & ſuperficiebus & q̄ditas eſt pars iſtius ſubſtantiæ, quæ ſunt indiuidua ſubſtantiarum particularium, & ſecundū hæc duo dr̄ p̄dicamentum ſubſtantiæ. & d. q̄m D
ſubiectum eorum, &c. intendebat à quiditate ſubſtantiarū vniuerſaliorum earum. Et cùm d. eſt aliquod terminatum, &c. intendebat indiuidua ſubſtantię, q̄ ſunt terminata, q̄a ſunt corpora exiſtentia per ſe. D. d. & hoc eſt de ſubſtantijs, &c. innuit p hoc q̄ditates. & quaſi d. & iſta ſunt ſubſtantiæ, quia ſunt partes ſubſtantiarum, q̄ ſunt ſubſtantię in rei veritate, ſ. particularium. D. d. & hæc ſignificant, &c. i. & iſta vniuerſalia, q̄ ſunt ſubſtantiæ, ſignāt prædicamēt ū ſubſtantiæ. D. d. ſedens. n. & ſtās, &c. i. & cauſa in hoc eſt, qū acciden E
tia, v. g. ſtans & ſedens, non dicūtur eſſe entia ſine iſtis. & accepit hoc nomen denominatiuum pro accidente tantum. Deinde d. manifeſtum eſt igitur, &c. & cùm hoc declaratū ſit de ſubſtantijs, manifeſtum eſt, ꝙ ſubſtantiæ ſunt cauſę eſſentiæ accidentium. & accidentia non ſunt niſi propter ſubſtantias. & hoc neceſſarium eſt, quoniam, cùm declaratū eſt, ꝙ nomen ens dicitur de decem prædicamentis, & dignius de ſubſtantijs: & eſt declaratum ꝙ, cū plura communicant in eodem nomine, & quoddam dignius quibuſdā, F
illud, quod eſt dignius illo nomine, eſt cauſa cæterorum: & diſpoſitio cę terorum ad cauſalitatē eſt ſicut diſpoſitio illorum cum illo nomine, ex iſtis igitur propoſitionibus concluditur, ꝙ ſubſtantia eſt cauſa cæterorum prædicamentorum.

Cū plura cōicant i vno noīe, & quoddā eſt dignꝰ quibuſdā, dignius é ſp cā cęterorū. v. de idē. 2. met. tex. c. 4. & hic infra tex. c. 7. & 8. met. cō. 7. Vid Auer. i Epi. Tr. 2.

Quare quod primo eſt ens, & non aliquod ens, ſed ſimpłr ens ſubſtantia. Multis igitur modis primū dr̄, attn̄ ſubſtātia

Vide pro hoc. 1. Ph. 21. 23.

G & ratione,& cognitione,& tempore,& natura omnium primũ eſt.aliorum.n.q̃ prædicant̃, nullũ eſt ſeparabile,ſed hæc ſola.Ratione quoq; hoc primũ. neceſſe eſt.n.in cuiuſq; rõne ineſſe rõnẽ ſubſtantiæ. Scire ẽt tũc putam⁹ vnumquodq; magis,cùm quid eſt homo,aut ignis ſciamus, q̃ quale,aut quãtum,aut vbi nam & horum ipſorum tunc vnumquodq; ſcim⁹,cùm qd ẽ ipm q̃le,aut ipſum quantum ſciamus.

Ens igitur,quod eſt principale,
H *non illud,quod eſt aliquod ens,ſed ens,quod eſt ſimpliciter, eſt ſubſtantia. Et primum dicitur multis modis,ſed ſubſtantia eſt prima omnium rerum definitione,& cognitione,& tẽpore.nullum.n.aliorum prædicamentorum eſt ſeparabile.& iſtud ſolum eſt ſeparabile. Et eſt etiam prima ſecundum definitionem.neceſſarium eſt.n. vt definitio ſubſtantiæ accipiatur in definitione cuiuslibet rei.Et nos vide-*
I *mus etiam,quòd ſcimus quodlibet magis, quando ſcimus ipſum quid ſit.v.g.quando ſcimus hominẽ eſſe ignem magis, quàm cùm ſcimus ipſum eſſe quale,aut quãtum, aut vbi.& etiam vnumquodq; iſtorũ non ſcitur, niſi quando ſcitur quid eſt,aut quale,aut quantum.*

4 Et,cùm ſit declaratum, ꝙ quiditates accidẽtium poſteriorant̃ quiditatibus ſubſtantiarum,ſm ꝙ cauſata poſteriorantur cauſis, manifeſtum eſt,ꝙ ens, quod eſt principale K & quod eſt prius &ſimpliciter,ẽ ſubſtantia,nõ illud,qd̃ eſt aliquod ens, i.non ſimplr nec principalr. Et hoc intendebat,cùm d. Ens igit̃, qd̃ eſt, &c.i.ens ergo,quod prĩcipalr & ſimpliciter eſt ens,eſt ſubſtantia, non illud,quod eſt aliquod ens,i.nec prĩcipaliter,nec ſimpliciter.&eſt in verbis eius ordo poſterior. Et,cùm narrauit,ꝙ ſubſtantia eſt prior cæteris ꝑdicamentis. & hoc intendebat per principale,& primũ dr̃ multis modis,incœpit declarare quot modis p̃cedat ſubſtantia accidentia, & d. Et primũ dr̃ multis modis.i. & primũ, L quod eſt prius,dr̃ multiplr.& ſubſtãtia eſt primum õium ſm definitionem,& cognitionẽ, & ſm tempus. D.dedit cãm in hoc,& d.nullum.n. prædicamentum, &c i. & ſubſtãtia eſt prior his trib⁹ modis: qm̃ nullũ accidẽtium eſt ſeparabile,& ipſa ſolã eſt ſeparabilis. & hoc intendebat cùm d.1.de ſubſtantia. Et dixit hoc, quia declaratum eſt, ꝙ vniuerſalia accidentium ſunt illa,q̃ dñr in ſubiecto.Et,cùm dixit eam eſſe primã ſm definitionem,dedit modum, & d. Et eſt etiam prima ſm definitionem,&c.i.& diximus, ꝙ ſubſtantia eſt prior definitione cuiuslibet acci M dentium: qm̃ neceſſe eſt vt ſubſtantia accipiatur in definitione cuiuslibet accidentium. qm̃ partes definitionum ſunt illa, per quæ conſtituitur res:& quia accidentia conſtituũtur per ſubſtantias,neceſſe fuit vt accipiantur in definitionibus eorum: & in definitionibus ſubſtãtiarũ nõ accipit̃ aliquid extra ſuã naturã, cũ cauſæ ſuæ accipiantur in ſuis definitionibus,q̃ ſunt ſubſtantiæ. Et,cum narrauit,ꝙ ſubſtantia eſt prior alijs acci-

Nullũ prę dicamẽtũ ẽ ſeparabile pter ſubſtãtiã. Idẽ 1.ph.14.39

Partes definitionis ſunt illa:ꝑ q̃ cõſtituitur res. Idẽ 1.ph. c. 28. &.1.de aĩa com. 5.

A accidentibus cognitione, dedit modum, & d. Et nos videmus, &c. i. & ſignum eius, ꝙ ſubſtãtia apud nos eſt manifeſtior accidentibus, ſ. vniuerſalia ſubſtantiæ q̃ vniuerſalia accidentium, eſt ſ. ꝙ ſcire indiuiduum ſubſtãtiæ per ſua vniuerſalia ſubſtãtialia eſt perfectius q̃ ſcire illud per vniuerſalia accidentium. v.g. ꝙ, cũ voluerimus ſcire hominem, & ſciuerimus ipſum eſſe aliquam naturã ſubſtantialem, v.g. ſcire ipſum ignẽ per hoc prædicabile ſubſtãtiale erit perfectius, q̃ ſcire ipſum eſſe quãtum, aut quale, aut vbi, aut aliud prę

B dicabilium accidentium. Et intendebat, ꝙ non ſunt accidentia quæſita per ſe, ſed fm ꝙ ſũt diſpoſitiones ſubſtantiæ demõſtratæ. & primum quæſitum eſt ſubſtantia demõſtrata. Et quia ſcire ſubſtantiam hanc p ſuas diſpoſitiones ſubſtantiales eſt perfectius q̃ ſcire eã per ſuas diſpoſitiones accidentales, neceſſe eſt vt diſpoſitiones ſubſtantiales ſint manifeſtiores diſpoſitionibus accidentalibus. D. d. alium modũ, ex quo declaratur, ꝙ ſcire aliquid per quid ẽ, eſt manifeſtius q̃ ſcire ipſum p aliquid conſequens, ſiue fuerit ſubſtan

C tia, ſiue accidens, & d. & etiam vnũquodq; iſtorum non ſcitur, &c. i. & ſignum eius, ꝙ ſcire indiuidua ſubſtantiæ per quid eſt, manifeſtius eſt q̃ ſcire ipſa per quale, aut quantum, eſt ꝙ nos videmus quòd non ſcim⁹ vnumquodq; ſuorum accidentiũ, donec ſciamus illud accidens qd ſit, aut quale, aut quantum. Et ſubſtantia eſt prior tempore. quoniã, ſi accidens ſit poſt corpus, in quo eſt, manifeſtum eſt, quòd illud corpus præcedit ipſum ſecundum tempus: &, ſi fuerit ex accidentibus inſeparabilibus à re, in qua ſit, tunc ſubſtantia D ſubiecta ad illam rem præcedet illã rem, & accidentia conſequentia ipſam. v.g. qm̃ ſubiectum, ex quo generatur ignis, eſt prius forma, & calore ignis.

Documẽtum

Quo ſubſtãtiæ accidẽtia præcedũt.

Quod quoq; tam olim, q̃ nũc, & ſemp quæritur, ſemperq; dubitatur quidnam ipſum ens ſit, hoc eſt quænam ſubſtantia eſt. hoc enim quidam vnum aiunt eſſe, quidam plura q̃; vnum: & quidam finita, quidam vero infinita. Quare nobis quoq; maxime, & primum, & ſolum, vt ita E dicam, de ente hoc pacto quidnam ſit ſpeculandum eſt.

Quæ manifeſtiſſime videntur eſſe ſubſtantiæ: eorum ea ſolæ ſubſtantiæ ſint, vel alia etiam, multorum opiniones. Cap. 2.

VIdetur aũt ſubſtantia exiſtere manifeſtiſſime qui dem in corporibus. quare aĩalia, & plantas, & eorũ partes ſubſtantias eſſe dicimus, ac ñaturalia corpora, vt ignem aquam, & terram, cæterorũ quo F que ſingula: & quæcũq; aut horum partes, aut ex his ſunt, aut partibus, aut omnib⁹, vt cœlũ, & eius partes, ſydera, Luna, & Sol. Vtrum autem hæ ſolæ ſubſtantiæ ſint, an etiam aliæ, an harum quidem nulla, ſed aliq; aliæ, conſyderandũ eſt. Vr̃ aũt q̃buſdam corporis terminos, vt ſuperficem, lineam, punctum, & vnitatem ſubſtantias eſſe, & magis q̃; corpus, & ſolidum. Itẽ p̃ter

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 2.

G ſenſibilia quidã non putant aliquid eſſe tale. quidam plura, & quę magis ſempiterna ſunt, ſicuti Plato, & ipſas formas, & mathematica duas ſubſtantias, tertiam vero ſenſibilium corporũ ſubſtantiã. Speuſippus vero ẽt plures ſubſtantias, ab vno incipiens, & principia cuiuſq; ſubſtantiæ, aliud numerorũ, aliud magnitudinum, deinde animę. & hoc modo extendit ſubſtantias. Quidã aũt formas quidẽ, & numeros eandem habere na-
H turam aiunt, cætera vero ſequẽtia, lineas, & ſuperficies, vſq; ad cœli ſubſtantiam, & ſenſibilia.

Et etiam illud, quod ſemper fuit quæſitum a longo tempore, & modo eſt quæſitum, & ſemper faciet errorem in quiditate entis, hoc eſt, quoniam ſubſtantiam quidam dixerunt ipſam eſſe vnam, & quidam plures: & quidam dixerunt eas eſſe finitas, & quidam infinitas. Et ideo nos primo conſyderabimus ex eo, quod eſt huiuſmodi ma-
I *gis, & eſt primum, & vnum, & dicemus quid ſit. Exiſtimatur. n. quòd eſſe ſubſtantiæ eſt manifeſtũ ī corporibus. & ideo dicimus, quòd animalia, & vegetabilia ſunt ſubſtantiæ, & corpora naturalia, verbi gratia ignis, & aqua, & terra, & aer, & oēs partes iſtorũ: & q̄ ſũt ex eis, aut ex ſuis partibus, aut ex ſuis vniuerſalibus, v. g. cælum, & partes eius, & corpora ſtellarũ, & Luna, & Sol. Perſcrutemur*
K *igitur de iſtis, vtrum ſint ſubſtantiæ tantum, aut ſint aliæ ſubſtantiæ quàm iſta, aut quædam iſta, aut quædam alia, aut nullum iſtorum, ſed alia. Quidam igitur exiſtimauerunt, quòd vltima corporis, vt ſuperficies, & linea, & pũctus, & vnum, ſunt magis ſubſtãtiæ quàm ſolidũ & corpus, & etiã magis quàm ſenſibilia. Et quidam nõ opinantur, quòd tale ſit oĩno, et*
L *dicunt quidam plura entia eſſe, ait æterna, vt Plato, qui dicebat quòd formæ, & mathematica ſunt duæ ſubſtantiæ, & quòd tertiæ ſubſtãtiæ ſunt corporum ſenſibiliũ. Speuſippus autem dicebat plures ſubſtantias eſſe, & incœpit ex vno et plura principia eſſe. & vnaquæq; ſubſtantiarum habet primum, & quòd ſubſtantia & primũ numerorum eſt aliud, & magnitudinũ aliud, & poſt ea ãiæ. & ſecundũ*
M *hunc modum multiplicantur ſubſtantiæ. Et quidã dicunt, quòd formæ & numeri habent eandem naturam, & quòd aliæ res ſequuntur ea, ſicut lineæ, & ſuperficies, quouſq; perueniant ad ſubſtantiã cæli, & ſimiliter ſenſibilia.*

5 Cùm declarauit, q̄ quiditates ſubſtantiarum ſũt priores alijs entib⁹, & cauſa eorum, incœpit quærere q̄ ſunt quiditates ſubſtantiarũ ſenſibiliũ, & dixit, q̄ Antiqui ſemp pſcrutati

tati ſunt de hoc,& ꝙ quō ad ſuū tē
pus nihil demſtratiue fuit dictum in
hoc,& dixit: Et ēt illud,quod ſemp,
&c.i.& tūm declaratum ſit, ꝙ ſub-
ſtantia eſt prior alijs accidentibus,
ḡrendum eſt de ſubſtantia illud,qđ
ſemp fuit quæſitum vſq; ad hoc tē-
pus,in quo nullus dixit aliquid de-
monſtratiue,& eſt, quid eſt illud,
quod eſt quiditas huius ſubſtantię.
Et augmentauit hāc quæſtionem.
qm̄,cūm fuerit ſcitum illud, qđ eſt
quiditas iſtius ſubſtantiæ, tunc erit
ſcita prima cauſa oīum entium. Et,
quia iſta quæſtio ſemper fuit deſy-
B derata ab oībus naturaſt,& eſt val-
de difficilis,incœpit notificare opīo
nes Antiquorum in ea,& dixit: qm̄
ſubſtantiam quidam dixerunt,&c.
i. Et iſtas eaſdem opiniones dixit,cū
perſcrutatus fuit de prīcipijs ſubſtā-
tiæ mobilis, ſ. ſubſtantiæ naturalis.
1. Ph. & 2. cō. 6. vſq; ad 41. ſed illic,ſ.in Phyſico auditu fuit per
ſcrutatus alio modo ab iſto. illic.n.
perſcrutatus eſt de principijs corpo
ris fm ꝙ ē naturale,i. fm ꝙ quieſcit,
aut mouetur: hic autem perſcruta-
tus eſt de eis fm ꝙ eſt ſubſtantia tm̄.
prima.n. diuiſio,ſecundum quā di-
uiditur ens,eſt fm ꝙ eſt in ſubſtan-
tiam & accidens.& iſta quæſtio dif-
C fert ab illa,quæ eſt in ſcientia Natu
Dſia cōſy deratiōs naturalis a conſyde ratione di uina. vide pro hoc i- ſta cō. 9. rali.qm̄ iſta quęſtio inducit ad ſciē-
dum primam formā oīum entiū,&
vltimum finem: & prima quæſtio,
quam incœpit in ſcientia Naturali,
inducit ad ſciendum primam mate
riam,& formas naturales, & primū
motorem. Et dixit:quidā dixerūt,
&c. forte innuit Parmenidē,& Me-
liſſum, dicentes vnum eſſe ens iſti
enim dicebant,ꝙ illud, quod eſt p̄-
Vid. 1. ph. 8.32-54. ter ſubſtātiam,nihil eſt:& dicebāt,
ꝙ ſubſtantia eſt ſimplex non com-
poſita. Et forte innuit eos, qui con- D
cedunt compoſitionem, & ponunt
elemētum eſſe vnum quatuor, aut
medium inter illa. iſti enim conce-
dunt multitudinem prouenientē à
compoſitione,& ponūt alia eſſe ac-
cidentia prętet illud principiū vnū.
Deinde d.& quidam dixerunt plu-
ra entia vno. & innuit dicentes, ꝙ
principia ſubſtantiæ ſunt partes in-
diuiſibiles,& dicentes eas eſſe partes
conſimiles,vt Anaxagoras: & dicen
tes ea eē plura vno elemēto,vt Em-
pedocles. Et quia iſtorum quidam
dicebant has eſſe finitas, & quidam
infinitas, dixit: & quidam dixerunt E
eas eſſe finitas, &c & videtur mihi,
ꝙ * omnes iſti, quos narrauit, ſunt
illi,qui non percipiūt de cauſis, ni
ſi materialem tantum. D.d. Et ideo
nos primo conſyderabimus, &c.i.
propter hanc diuerſitatem acciden-
tem inter Antiquos oportet prius
nos ponere principium conſyderā-
tionis in principio ſubſtantiæ, quā
oēs hoīes concedunt eſſe primum,
& vnum,&dicere quid ſit.& innuit
principium indiuidui ſubſtantię.&
ideo dixit: Exiſtimatur.n. ꝙ eē ſub-
ſtantiæ, &c.i.& poſuimus principiū
cōſyderationis in principio indiui-
dui ſubꝫ. qm̄ oēs hoīes conueniūt
in hoc,ꝙ indiuidua corporū exiſtē
tiū p ſe ſunt ſubꝫ,& ꝙ in eis ē prin-
cipiū.& hoc intendebat, cūm d.exi-
ſtimat.n.ꝙ eē ſubꝫ,&c.i. oēs. n.opi
nant,ꝙ natura ſubꝫ eſt manifeſta ī
corporibus demōſtratis.& iſta ſub-
ſtantia,de qua dicit ſe perſcrutatu-
tū,eſt illa,de qua declarabit eē for-
mam : & dixit ipſam eſſe primam,
quia eſt cauſa ſubꝫ demonſtratæ:
& ſubſtantiæ demonſtratæ nō ſunt
ſubſtātiæ niſi per illā. & dixit ipſam

* Oēs iſti, quos nar-rauit,non peeperūt niſi eām materialē vide opp., de Anaxa. 1.Ph.39.& 1.d aia. 80 &.8.Phyſ. 37. qa po-nit intell; &.1.ph.41 &.8.ph. 2. Empe: po-ſuit litē & ꝑ amicitia;. Vide con-tra Zim.

Subꝫ de-mſtratę ſūt ꝙ formā. Idē. 2. de aia.2.7. 8. &,9. &. 8. Meta.7.& 2.Ph. 4. & 1. de Aſa. 90.

G eſſe vnam, quia ſubſtantia demonſtrata non eſt vna niſi p hãc ſubſtãtiam, & per hanc naturam, quæ dẽ forma. D.d. & ideo dicim⁹, quòd aĩa lia, &c.i. & quia natura ei⁹ eſt manifeſta p ſe in indiuiduis exiſtentibus p ſe, ideo oẽs concedũt, quòd aĩalia demſata per ſe, & vegetabilia, & ſuæ partes, & vſr compoſita ſunt ſubſtãtiæ, & corpora naturalia ſimplicia, vt ignis, & aqua & terra, & aer, ex q̃ ſus fiunt compoſita: & oẽ, qđ numeraſ in iſtis ſubſtantijs, aut in illis, q̃ ſunt partes contentæ, aut in illis, q̃ ſunt vſia continentia, vt cœlum aut
H ex partibus iſtorum, vt ſtellæ, & Luna, & Sol, & oẽ quod generaſ ex iſtis primo, & ſunt conſimilium partiũ. D.d. Perſcrutemur igiſ, &c.i. pſcrutemur igiſ, vtrum iſta ſint ſubſtantiæ tm̃, ſ. diſpoſitiones indiuiduorũ ſubſtanriarum, aut ſunt hæc diſpoſitiones ſubſtãtiarũ aliæ ab iſtis, aut q̃dam iſtarum diſpoſitionũ, q̃ dñr in reſponſione ad quid ſint ſubſtantiæ, & q̃dam non ſunt ſubſtãtiæ, aut nulla iſtarum diſpõnum eſt ſubſtãtia. & hoc latet eos. quod aũt indiuidua ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, manifeſtum eſt, & nullus dubitaſ hoc.
I & hoc intendebat, cum d. aut q̃dam iſta, aut q̃dam alia. D d. aut nullum iſtorũ, ſed alia. i. aut nulla diſpoſitionum exiſtentiũ in indiuiduis ſenſibilibus ſit ſubſtantia, ſed ſubſtantiæ iſtorum ſunt aliæ. D.d. Quidam igitur exiſtimauerunt, &c.i. quidã igiſ exiſtimauerunt, q̃ vltima corporũ, ſicut ſuperficies, & linea, & punctus, & vnum, ſint ſubſtãtiæ magis q̃ corpus, quia ſunt principia. & ideo contingit, q̃ iſta ſint ſubſtantiæ magis q̃ ſubſtantiæ ſenſibiles demonſtratæ. Et dixit hoc, quia quidã opinabanſ q̃ puncta ſunt priora lineis, & lineæ ſupficiebus, & ſupficies corporibus, & dicebant q̃ indiuidua iſtorũ ſunt priora indiuiduis corporis ſenſibilis, & vſia eorũ vſibus corporis, & ideo d. magis q̃ ſolidum, & corpus, & ẽt magis q̃ res ſenſibiles. Et dixit, ſolidum & corpus, qm̃ iſti hũt duas opiones in corpore. quidã. n. dicũt, q̃ tres dimenſiones ſunt forma ſubſtantialis corporis, & iſti dicunt corpus. qui aũt dicunt, q̃ corpus ſit ad coniunctionem ſuperficierum adinuicem, dignius eſt dici ab eis corporeũ. & ſm vtrunq; ſermonẽ ſequiſ, vt ſuperficies, & lineæ, & puncta ſint ſubſtantiæ magis q̃ corpora, & priora eis: aut ſm q̃ forma eſt prior cõpoſito ex materia & forma ſm prioré ſermonẽ: aut ſm, q̃ partes cõpoſiti ſunt priores cõpoſito ſm ſcẽm ſermonẽ. D.d. Et quidam non opinantur, &c.i. & quidam non opinãtur, q̃ aliquod linearum, & ſuperficierum, & punctorum ſit ſubſtãtia, aut vnum numerale. Et quidã non ſolummodo opinantur q̃ magnitudines, & numeri, ſ. mathematica ſunt ſubſtantiæ, ſed opinantur cum hoc, q̃ formæ rerum ſunt ſicut ſubſtantiæ abſtractæ: & opinabanſ cũ hoc
M tertiam ſubſtantiã, ſ. indiuidua ſubſtantiæ ſenſibilis. Et qui opinabanſ, q̃ mathematica ſunt ſubſtantiæ, q̃dam ponebant ea eſſe alia à formis, & quidam ponebãt numeros & formas eſſe eiuſdem naturæ, vt poſt dicet. & iſti ſunt, qui pceperunt causã formalem propriam. & intendebãt dare ſubſtãtias proprias reb⁹ ex formis vſibus, ſ. quia ponebant ea eſſe principia ſubarũ ſenſibilium. D.d. Speuſippus aũt, &c.i. Speuſippus ãt dixit plures ſubas eſſe, q̃ ſubſtãtiæ ſunt

Vid. 3. coli. 60.

Opinio ponentiũ ſubſtãtiã vnã cũ mathematicis eẽ principiũ.

Opinio Speuſippi.

Opinio ponentiũ ſolã mathematica principia. vide. 1. meta. 10.

A sunt diuersæ, v.g. granitas, & magnitudo, & aïa, ideo principia substãtiarum sunt diuersa. Principium. n. numeri, qđ est vnũ, ẽ aliud a principio magnitudinũ, & à principio aïæ: & fm hoc multiplicãt spẽs, q̃ sũt post, fm numerũ naturarũ diuersarũ pp suas cãs diuersas & d. vt mihi vf, & incœpit ex vno, quia videt, q̃ numeri sunt priores in suba aliis, qa vnũ, qđ est principiũ eorum, est pri⁹ principijs substantiarum diuersarũ. D. d. Et quidã dicunt, &c. i. & quidam hoïes non dicebãt, q̃ numeri & formæ sunt duæ naturæ; sed dicebant, q̃ formæ, & numeri sunt eiusdẽ naturæ, & q̃ istæ sunt causæ linearum & supficierũ, & q̃ lineę & supficies sunt causę corporum cœli, & aliorum sensibilium.

Opinio ponentiũ numerũ esse substantiã Vide pro hoc. 1. Me. 35.

B

De his igit quid bene, quid de non bene dicat, & q̃ substantiæ sint: & vtrum aliquæ p̃ter sensibiles sint, necne: & hæ qũo sint: & vtrũ est aliqua separata substantia, & cur, & qũo, an nulla præter sensibiles, pscrutandum est, descripta primo substantia, quidnam sit.

C *Perscrutemur igitur de istis, & qui sermones fuerunt dicti bene, & qui econtrario, & quæ substantia est: et vtrũ sint hic aliquæ substantiæ aliæ a sensibilibus, aut non: & istæ qũo sint: & vtrum aliqua substantia sit separabilis, & quare, & quomodo, aut nulla est præter sensibilia.*

Cùm compleuit numerare opiones Antiquorum de substantijs, incœpit numerare qõnes, consyderãs hic de substãtia, & d Perscrutemur, &c. i. pscrutemur igit de istis oĩbus opĩonibus, & declaremus q̃ earum fuerint dictæ bene, & q̃ non fuerint dictæ bene, cùm non oẽs fuerint dictæ bene. D. d. & q̃ substantia est, &c. & debemus perscrutari de quiditate substantiarũ, q̃ manifestę sunt substantiæ. s. indiuidua existentia p se. D. d. & vtrũ sint hic aliquæ substantiæ, &c. i. & vtrum sint hic aliq̃ substantiæ separabiles, aliæ à substãtijs sensibilibus, q̃ sunt causæ substãtiarum sensibilium, vt dicunt dicentes formas mathematicas esse: aut nihil est tale, vt si sint qũo sunt substãtiæ istarũ substantiarum sensibiliũ. D. d. & vtrum aliqua substantia sit separabilis, &c. i. & vtr oportet pscrutari, vtrum sit hic aliqua substantia separabilis à sensibilib⁹. & si est, qua re est & qũo, aut nulla substantia est hic præter substantias sensibiles.

D

E

SVMMA SECVNDA.

De ipsa Substantia.

Substantia quot modis dicatur: & quæ p̃ prie substantia sit. Cap. 1.

DIcit autem substãtia, si non pluribus, saltẽ quatuor modis maxime. etenim quod quid erat esse, & vsie, & genus substantia cuiusq̃ esse vr̃: & q̃rtum, subiectũ. subiectũ aũt est, de quo cętera dñr: illud vero nõ amplius de alio. Quare primo de eo determinandũ est. maxime nanq̃ substantia subiectum primum esse vr̃. Tale vero quodam modo quidẽ materia dr̃, quodam modo vero forma, tertium

F

G tium vero,quod ex his eſt. Dico autem materiam quidem.vt æs:formam aũt figuram ideæ: quodvero ex his eſt,totã ſtatuã. Vnde,ſi forma prior materia ẽ, & magis ens,illud quoq; quod ex ambobus eſt,prius erit ob eã dem rationem.Nunc itaq; quid nam ſubſtantia ſit, quaſi figura dictum eſt, quod non de ſubiecto,ſed de quo cætera.

Et oportet ante diſtinguere ſubſtantiam.quoniam ſubſtantia,etſi dicitur multis modis, tamen quatuor.exiſtimatur enim,quòd eſt eſſentia, & vniuerſalis etiam, & genus exiſtimatur eſſe ſubſtantiæ cuiuslibet, & quartum iſtorum eſt primum ſubiectum. & ſubiectũ eſt illud,de quo dicitur aliud, ipſum autem non dicitur de alio. Et ideo primo perſcrutemur de hac ſubſtantia. primum enim ſubiectum exiſtimatur eſſe ſubſtantia magis quàm aliud. Et dicitur tale quoquo modo materia,& alio modo forma,& tertio modo illud, quod eſt ex eis.Et dico materiam, vt cuprum:& formam,vt figurã ſtatuæ:& quod eſt ex eis, ſtatuã. ſi igitur forma fuerit ante materiam,& magis ens,erit etiam ante illud, quod eſt ex vtroq; eadem ratione.Diſtinctum eſt igitur modo quid ſit ſubſtantia,& quòd eſt non illud,quod eſt de ſubiecto, ſed illud,de quo eſt aliud.

H

I

Ideſt,& oportet prius diſtinguere ſm quot modos dr̃ ſubſtantia, & conſyderare quis iſtorum eſt cauſa ſubſtantiæ quæſitæ. D.d. qm̃ ſubſtantia etſi dr̃,&c.i. ſubſtantia enim & ſi dr̃ multis modis,tñ concludũtur in quatuor modis famoſis. Hoc nomen enim ſubſtantia dr̃ de quiditate rei,& dicitur de vniuerſali ꝑdicabili de aliquo ſecundum quid, & ſimiliter exiſtimatur,ꝙ genus ꝓpinquum prædicabile de aliquo ſit ſubſtantia. Et forte dixit hoc, quia Antiqui diuerſabantur in hoc. & q dam dicebant, ꝙ vlẽ commune eſt dignius hoc nomine ſubſtantia q̃ vniuerſale propinquum. & iſta eſt ſentẽtia Platonis. Deinde d. & quartum iſtorum eſt ſubiectum. i. indiuiduum ſubſtãtię. Et ideo induxit ſuam definitionem, qua definiuit ipſam in libro Categotiarum. & d. & ſubiectum eſt illud,&c.i.& illud, de quo prædicantur alia, ſed de nihilo prædicatur. Deinde d. Et ideo ptimo perſcrutemur de hac ſubſtãtia.i.& ideo primum perſcrutandũ eſt de cauſa iſtius ſubſtantiæ, quæ eſt ſubiectum. qm̃ ſubiectũ aliarũ rerum cõceditur eſſe ſubſtantia magis q̃ aliud. D.d Et dicitur tale quo quo modo, &c.i. & ſubſtantia dr̃ de materia quoquo modo,& de forma etiam alio modo, & de compoſito ex eis tertio modo.&d.quoquo modo materiam & alio modo formã: quia materia eſt ſubſtãtia,fmꝙ ſubſtat formæ: & forma eſt ſubſtantia, fm ꝙ conſtituit & cõpoſitum ex eis eſt ſubſtantia, ſecundum ꝙ compoſitum eſt ex eis Deinde dedit exemplũ,& d. Et dico materiã,&c.i.& intelligo ꝑ materiã, cuprũ ſubiectum ſtatuæ:& ꝑ formã,figuram ſtatuæ: &

K 7

Subiectum aliarũ rerũ cõceditur eé ſubſtãtia magis q̃ aliud

M

idé.2.ph. 8 &.9. Idem hic cõ. ſequenti.

A & per compoſitum, ſtatuam. Deinde dicit: ſi igitur forma fuerit ante materiã, &c. i. ſi igitur forma fuerit prior in eẽ q̃ materia, & magis ens, ꝓp hoc ꝙ materia eſt in potentia, & forma eſt in actu, erit etiam neceſſario prior compoſito ex ambobus. compoſitum enim ex ambobus nõ eſt in actu, niſi propter formam. & hoc intẽdebat cùm dixit, eadem ratione. i. ꝙ modus, ſm quem forma eſt prior materia, eſt idem cum eo, ſecũdum quẽ eſt prior compoſito. Et intendebat ꝙ, cũ forma ſit prior compoſito ex materia & forma, &

B compoſitum eſt ſubſtãtia, ſequitur ꝙ forma ſit magis ſubſtantia quàm compoſitum. Deinde dicit: Diſtinctum eſt igitur modo, &c. id eſt iam igitur deſcripſimus ſubſtantiam primam, de qua loquimur, ita ꝙ eſt illud, quod nõ prædicatur de aliquo, & de quo prędicantur omnia alia.

Vide idẽ 8. Met. c. 7 & 2. Phyſi. cõ. 4. & 2. de Anima com. 7.

Oportet autem non ita ſolũ. non enim ſufficiens eſt. & hoc nanq; ipſum non eſt manifeſtũ. Et item materia ſubſtantia eſt. nã, ſi hęc non eſt ſubſtantia, quę alia ẽ, fugit nos. Dẽptis etenim

C cęteris, nihil aliud remanere vr. cætera nanq; paſſiones corporũ & effectiones, & potentiæ ſunt. longitudo vero, latitudo, & profunditas quantitates quædam, ſed non ſubſtantiæ ſunt. quantitas etenim nõ eſt ſubſtantia, ſed magis cui hæc ipſa ꝓmo inſunt, illud ẽ ſubſtãtia. enimuero ablata lõgitudine, latitudine, & profunditate, nihil videm⁹ reliquũ, niſi ſiquid eſt, quod ab eis determinetur, vt ita conſyderantib⁹,

Vide contrad. Zim.

materiã ſolam neceſſe ſit apparere ſubſtantiam. Dico autẽ materiam, quæ per ſeipſam, neque quid, neq; quantũ, nec aliquid aliud quippiã dicit, quibus ens determinatur. eſt enim quid, de quo ſingula horũ prædicantur: cui eſſe, ac cuiq; prædicationũ diuerſum eſt. cætera nãq; de ſubſtantia ꝓdicant, hęc vero de materia. Quare quod vltimũ eſt ꝓ ſe, neq; quid, neq; quantum, nec aliquid aliud eſt, neq; ẽt negationes. etenim hæ quoq; ſm accidens erũt. Ex his itaq; ſpeculantibus, accidit ſubſtantiã eſſe materiam. At impoſſe eſt. etenim ſeparabile, & quod quid videnť maxime ineſſe ſubſtantiæ: ꝓp. quod forma, & qđ ex ambobus ſuba vr eſſe magis, q̃ materia.

D

E

Et oportet vt diſtinctio non ſit tali modo tantũ. non enim ſufficit. quoniam hoc non eſt manifeſtum. Et etiam materia eſt ſubſtantia. quoniam, ſi non fuerit ſubſtantia, ſubſtantia non erit aliud. & ſi nõ, ſubſtantia erit ignorata à nobis. F *Quoniã, cùm alia fuerint abſtracta, nihil videmus permanere. & alia paſſiua corporũ, & actiones, & virtutes. & etiã longitudo, & latitudo, & profundũ ſunt quantitates, & nõ ſubſtantiæ. quantitas enim eſt ſubſtantia, ſed illud cuius ſunt iſta primo, modo eſt ſubſtantia. ſed, cũ longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abſtracta,*

nihil

G *nihil videtur permanere præter illud, ſi fuerit aliquid, quod eſt per ſuam definitionē. neceſſarium eſt igitur vt ſolam materiam videat eſſe ſubſtātiam illi, qui perſcrutantur hac perſcrutatione. Et dico materiā illud, quod per ſe non dicitur quale, nec quantum, nec aliquod eorum, per quæ terminatur ens. eſt enim aliud, de quo dicitur vnumquodq; iſtorū, & eſſentia illius eſt*
H *alia ab eſſentia cuiuslibet prædicabilis. alia enim dicūtur de ſubſtantia, & hæc de materia. vltimum igitur ſubiectū, quod eſt per ſe, non eſt illud, quod dicitur quale, aut quantū, aut aliud omnino, neq; negatio. iſta enim ſunt accidēt aliter. Ex iſtis igitur accidit vt ſubſtātia ſit materia. Sed hoc ē impoſsibile. exiſtimatur enim, quod ſeparabilia, & quæ ſignificant eſſentiam ſecundum rationem iſtius rei, ſint ſubſtantiæ magis. & ideo exiſti-*
I *matur, quod forma, & illud, quod eſt ex vtroq;, ſint ſubſtantiæ, magis quam materiā.*

8 Dicit: Et oportet vt non ſimus cōtenti hac diſtinctione tm̄, ſine pſcrutatione, & diuiſione, ſ. ſubſtantiæ in mām & formam. qm̄ non ſufficit, nec eſt manifeſtum p ſe, ſ. formam eſſe ſubſtātiam. Et d. hoc, quia mā eſt manifeſtior in ſubſtantialitate, q̄ forma in primo aſpectu. & ideo induxit poſt ſermones, ex quib⁹ apparet, ꝙ ſola mā eſt ſubſtantia, & ꝙ eſt cauſa in hoc demonſtratū eſt eē ſubſtantiam. & dixit: Et etiam materia eſt ſubſtantia, &c. i. materia autem vt eſſe ſubſtantia magis q̄ alia. Poteſt enim aliquis dicere, ꝙ ſi ſubſtantia non ponitur mā, nihil erit hic, quod dicatur ſubſtantia, & tunc ſubſtantia erit non ens. & hoc intendebat, cùm dixit: & ſi non, ſubſtātia erit ignorata. Et forte innuit p hoc, quod dixit. Et opꝫ vt diſtinctio, &c. ideſt, ad deſcriptionē ſubſtantiæ famoſam, quæ eſt, qm̄ ſubſtantia eſt illud, de quo p̄dicant alia, & ipſum de nihilo. & tunc dixit hoc, quia ex
K hac deſcriptione ſequitur, ꝙ mā ſit magis ſubſtantia q̄ forma. Et ideo incœpit inducere poſt rōnes, ex quibus ſequitur, ꝙ materia ſola eſt cauſa ſubſtātiæ demonſtratæ, & dixit: Et ēt materia, &c. D.d. Quoniam, cùm alia fuerint abſtracta, &c. i. & ratiocinatio ſup hoc, ꝙ materia eſt cauſa indiuidui ſubſtantiæ ſenſibilis tm̄, eſt, ꝙ, cùm abſtraxerimus in intellectu ea, quæ ſunt præter materiā ex rebus abſtractis in indiuiduo demonſtrato, nihil remanebit niſi materia, ſ. qm̄ materia non auferet per ablationē illorum, & auferūtur
M illa per ablationem materiæ. D.d. & alia paſſiua, &c. i. & virtutes paſſiuæ, & actiuæ, & actiones prouenientes ab eis videtur, ꝙ cum auferunt, remanet mā. & d. hoc ad declarandum, ꝙ formæ conueniunt in hoc cū accidentibus: & ex hoc exiſtimauerunt plures formas eſſe accidētia.

D.d. & ēt longitudo, & latitudo, & profundū, &c. i. & etiam longitudo, & latitudo, & profundū, quæ exiſtimantur eſſe ſubſtantiæ corporis, videnť eſſe quantum, & nō ſubſtātia: qm̄ quantum non eſt ſubſtantia.

Et

Prima rō ad p̄bādū mām eſſe magis ſubſtantiam.

Secūda rō, ꝙ mā ſit magis ſubſtantia.

A Et intendebat ꝙ, cum conceſſerimus corpa eſſe ſubſtantias, & ꝙ longitudo & latitudo & profundū, per quæ definimus corpus, ſit quātum, & non ſubſtantia, nō remanebit in corpore aliud, quod dicat ſubſtantia, niſi mā. qm̄, cùm non fuerit ſubſtantia p tres dimenſiones, quæ exiſtimant eſſe ſubſtātia magis q̄ alia: qm̄, cùm auferuntur à corpore, auferunt alia reſidua: ſequitur, ꝙ ſubſtantia ſit neceſſario p materiā. neceſſe eſt enim vt indiuidūū ſubſtantiæ ſit ſubſtantia p aliquid exiſtens in eo, quod ſit ſubſtantia, ſi nō fue-
B rit p oēs partes eius. D.d. ſed illud, cuius ſunt iſta, &c.i. & cum iſta, quæ ſunt exiſtentia in mā, non fuerint ſubſtātiæ, neceſſe erit vt illa, in quibus exiſtunt iſta primitus & ſine medio, ſint ſubſtantiæ. & hæc eſt mā.

D.d. ſed cum longitudo, & latitudo, &c.i. & cùm longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abſtracta à corporibus, quæ accipiuntur in definitionibus eorū, nihil remanebit ex corpore, niſi illud, quod definit à longitudine & latitudine & profundo. & hæc eſt mā: & iſta eſt alia ratiocinatio à prædicta. Et cùm dedit
C ratiocinationes, ex quibus ſequit, ꝙ mā eſt ſubſtantia, ſ. dicentem materiam eſſe ſubſtantiam, pp hoc quòd ablatis alijs nō auferetur, & ipſa ablata auferunt alia, & ratiocinationem dicentē, ꝙ corpus eſt ſubſtantia, & nihil aliud eſt q̄ tres dimenſiones in mā, & dimenſiones non ſunt ſubſtantiæ rerū, remanet ꝙ corpus ſit ſubſtantia p materiam, & illud, per quod ſubſtātia fit ſubſtantia, eſt ſubſtantia. Et, cùm induxit has duas ratiocinationes, ſicut diximus, dixit: neceſſarium eſt igitur, &c.i. &, cùm ita ſit, neceſſe eſt vt illi, qui perſcru- D
tantur hac perſcrutatione, & concedunt has ꝓpōnes, opinentur ꝙ ſola mā eſt ſubſtātia indiuidui ſubſtantiæ demonſtratæ. Deinde incœpit declarare qualis mā eſt iſta, & dixit: Et dico materiam, &c.i. & intelligo per materiā illud, quod eſt exiſtens p ſe, quod eſt nec quale, nec quantū, nec aliquod aliorū prædicamentorum: qm̄ eſt in potentia oīa iſta, ſ. decem prædicamenta, vt declaratū eſt in Phyſicis. D.d. eſt. n. aliud, &c. 1. Phy. 69.
ideſt declaratum eſt enim ſubiectū eſſe omnibus prædicamentis decē: & ꝙ ſuum eſſe eſt aliud ab eſſe cū- E
ruslibet eorū. prædicamenta enim accidentium dicunt de prædicamento ſubſtantiæ: & prædicamentū ſubſtantiæ dicitur de hoc, quod eſt mā.

D.d. vltimū igitur, &c. i. ſubiectū igitur vltimum, quod eſt ſubiectū per ſe, & primo, nō eſt illud, in quo dicit quale, nec aliud prædicamentorum decē, nec priuatio iſtorum entium: qm̄ hoc eſt ei per accidēs. & intendit, ſubiectum igit vltimum, quod p ſubſtantiam ſuā eſt aliud ab vnoquoq; prædicamētorū, & à ſuis priuationibus, cùm omnia iſta ſint ei p accidens. Et dixit hoc: qm̄, ſi aliqua forma, aut aliqua priuatio eēt eſſentialiter in mā, nō reciperet oēs formas. Et, cùm induxit ratiocinationes ex quibus ſequit, ꝙ mā eſt magis ſubſtantia, d. Sed hoc eſt impoſſibile, &c.i. ſed impoſſe eſt vt materia ſola ſit ſubſtantia, cùm opinat ꝙ intentiones ſeparabiles in intellectu, ſ. quæ non intelligūtur in reſpectu aliorum, ſicut eſt in mā, ſed quę intelligūtur p ſe, ſunt magis ſubſtantiæ. & ideo exiſtimat, ꝙ forma ſit ēt ſubſtātia, cùm ſit quiditas, quā ſignificat

Si aliqua forma vel priuatio eſſet eſſentialiter in materia, non reciperet oēs formas. Idē. 1. Phy. 63. & 69. & 79. & 1. ca. de ſubſtantia orbis.

Ratio ad oppoſitū. F

G ficat definitio, & congregatū ét ex forma & materia eſt ſubſtantia, & ꝙ hæc duo magis ſunt ſubſtantia q̄ materia. Et iſti ſermones, quos induxit hic, ſunt logici famoſi. & ideo induxit eos ad deſtruendum, & ad confirmandum formam eſſe ſubſtantiam. deinde perſcrutabitur de hoc perſcrutatione demonſtratiua.

Documentū Vid in 1. 4 19. & 2. Ph. 3. & 1. Ph. 52. & 3. Ph. 56. & 1. cœli. 85.

At illa ſubſtātia, q̄ ex ambob⁹, dico aūt quę ex materia & forma eſt, omittenda eſt. poſterior enim, et manifeſta eſt. manifeſta vero quodam mō etiā ipſa ma-
H teria. At de tertia conſyderandum eſt. hæc .n. maxime dubitabilis. Conceditur autē quaſdā eſſe ſubſtātias ſenſibiliū. quare in his primum q̄rendum eſt.

Dimittamus igitur nunc loqui de ſubſtantia, quæ ẽ ex ambobus, ſ. ex materia, et exemplari, quia eſt vltima ſubſtantia, & manifeſta eſt etiam, & materia quoquo modo. Et perſcrutemur igitur de tertia. eſt .n. in ea maximus error. Et conceſſum eſt aliquas ſubſtan-
I *tias eſſe ſenſibiles. quæramus ergo de iſtis.*

9 Ideſt, Dimittamus igit perſcrutationē de ſubſtantia compoſita ex materia & forma, quia ẽ poſterior duabus ſubſtantijs, ex quibus componitur: & perſcrutari hoc non eſt niſi de cauſis, non de cauſatis. & eſt etiam manifeſtū per ſe ipſam eſſe ſubſtantiam. Deinde dicit: & materia quoquo modo. i. cōceſſum eſt ab omnibus materiam eſſe ſubſtantiam. & d. quoquo modo, quia Antiqui diuerſantur in materia. Quidam n. dicūt partes indiuiſibiles eſſe: & quidam corpora conſimiliū partium, & alia numerata in Naturalibus. Et quia omnes Antiqui cōcedunt materiam eſſe, ſed differūt in ea, dixit, quoquo modo, notando ꝙ conueniunt in ea ſm genus tātum, & non ſimpliciter. fortaſſe dixit, quoquo modo, quia eſt ſubſtantia diminuta, quia eſt in potentia. D.d. Et perſcrutemur igitur de tertia, ideſt forma. D.d. Et conceſſum eſt, &c. & quia manifeſtum eſt per ſe, ꝙ indiuidua ſubſtantiæ ſunt ſubſtātię, opottet vt primo quæramus
L de ſubſtantia, quę eſt prima ſubſtātia iſtarū ſubſtantiarū, & cauſa earum, ideſt ſine medio. Et ſciendū eſt, ꝙ iſta perſcrutatio differt ab ea, quæ eſt in primo Phyſicorum. qm illic, quia eſt perſcrutatio naturalis, non perſcrutatur niſi ad declarandum primā materiam eſſe, ſecundum quòd eſt materia, non ſecundum ꝙ eſt ſubſtantia, & ad declarādum formas naturales eſſe tantum, nō primam formam omnium ſenſibilium rerum, nec formam ſecundum ꝙ eſt ſubſtantia. & ideo conſyderatio de formis naturalibus, ſecundum ꝙ ſunt naturales, non inducit ad primam formam. Conſyderatio enim de forma, inducēs ad primam formam, eſt conſyderatio de ea ſecundum quòd eſt ſubſtantia, & ſcientia Naturalis non conſyderat de rebus ſecundum ꝙ ſunt ſubſtantiæ. De prima autem materia conſyderat vtraque ſcientia. ſed Naturalis conſyderat de illa, ſecundum quòd eſt principium tranſmutationis. Philoſophus autem conſyderat de illa, ſecundum quòd eſt ſubſtantia

K

Documentū, ſiue digreſſio q̄ oñdit diuerſitas conſiderationis Naturalis, & diuinæ ſcientiæ. Vid conſiſe. 2. Phy. 4. & 21. & 1. Meta. c. 15. 18. M & 4. Met. cō. 1. & 6. Met. c. 1. & 8. Me. c. 4. & 12. Met. 1. 3. & 6. Idē hic ſupra c. 5. & infra c. 39. Vide Philoſophū 1. 11. Met. ca. 3. Eſſentiæ rerū ignotę cognoſcuntur ex actibus earū pro-

A Aristijs. Vide 1. de Aia. t. c. 11. & 2. d Aia. 33. & 42.

substantia in potentia. Et, quia Aristo. consyderauit de illa in Naturalibus, ideo contentus fuit illa consyderatione, & non iterauit consyderationem in hac scientia: cum illa, ex qua peruenitur ad cognitionem essentiæ rerum ignoratæ, sint actiones earum propriæ: & actio materiæ est transmutatio. Formæ vero, quia sunt plures, & non habent eandem actionem communem, ideo non potuit declarare de suis actionibus in scientia Naturali primam formam. Sed illud, quod fuit illic declaratum, est ex hoc, quòd actio-
B nes formarum perueniunt ad actionem primæ formæ, quæ non est in materia, & est primus motor: & nõ fuit declaratum de actiõe istius formæ, vtrum est substantia aut non. Et in hac scientia quærit de principio primæ substantiæ. & ideo posuit principium perscrutationis ex hoc de principijs substantiarũ sensibilium. Et, cùm fuerit ei hoc declaratum, quòd principia substantiarum sensibilium, scilicet formę, sunt substantiæ, & est declaratum in scientia Naturali hoc esse corpus sensibile, quod est causa in alijs
C substantijs sensibilibus, & prius eis, declarabitur, quòd forma istius corporis est principium vltimæ substantię, quę est prior alijs substantijs, & ꝙ ipsum est illud, qđ dat alijs substantias, & formas substantiales generabiles & corruptibiles.

✠

De ipso quid est agendum esse: Et quid D *ipsum sit. Cap. 2.*

CVm autem in principio diuiserimus quot modis substantiam determinamus, ac horum vnum quiddam esse videatur, quod quid erat esse, de eo consyderandum est. prodest etenim transcendere ad notius. Ita nanq; disciplina fit ꝓious, per minus nota naturę ad magis nota. et hoc opus est, vt in actionibus ex eis, q̃ cuiq; sunt bona facere, quę simpliciter bona sunt, sint, cuiq; bona E ita ex sibi notioribus, q̃ naturæ nota sunt sibi facere nota. Quæ autem singulis nota, & prima, sæpenumero parum nota sunt, & parum, aut nihil entis participant. attamen ex eis, quę parum nota, sibi tamen nota sunt, conandum est cognoscere, quę simpliciter nota sunt, per hęc ipsa, vt dictũ est, transcendẽtibus.

Vid Auer. 1 Epic. 1 ra staru. 2.

Et, cùm prius distinxerimus secundum quot modos definitur substantia, inuenimus substantiam, & existimatur, quòd vna F *illarum est illud, quod significat essentiam rei, consyderemus in eo. ex principijs enim operationum transfertur ad illa, quæ sunt manifestiora. Et similiter est doctrina in vnaquaque rerum, quæ sunt minoris cognitionis ab illa, quæ sunt maioris cognitionis. & similiter est in operatione etiam. operationes n. nõ sunt nisi ad agen-*

dum

G *dum ex illo, quod eſt aliquod bonũ, & bonũ ſingulis rebus ad aliquid, quod eſt bonum vniuerſale, & bonum cuiuslibet. Et ſimiliter ex eis, quæ ſunt cognita ſingulis rebus, ad vniuerſalia, quæ ſunt cognita per naturam, & erunt cognita cuilibet. Et illa, quæ ſunt cognita cuilibet, in maiori parte, ſunt paucæ cognitiõis, aut paruæ, aut nihil eſt in eis de cognitione entis. ſed tamen neceſſe eſt vt ſciamus ex iſtis, quæ ſunt malæ cognitionis, ſed habent cognitionem particularem, illa quæ cognoſcuntur modo vniuerſali, transferendo, vt dictum eſt, de iſtis eiſdem.*

H

10 Ideſt. Et, cũ diſtinxerimus prius ſm quot modos dicitur ſubſtantia, & dixerimus, q̃ vna illarũ eſt illud, qđ inducitur in rñſione ad quid eſt hoc indiuiduum demonſtratũ, conſyderemus de hac ſubſtantia, quam ſignificat definitio quid ſit. D. dicit cauſam, p̃ q̃ quam incœpit perſcrutari de hac ſubſtantia, quę eſt princi

I pium iſtarũ ſubſtantiarũ ſenſibiliũ, & dixit: conſyderemus in eo, &c. i. q̃m ita eſt de cognitione ſpeculatiua in iſtis rebus, ſicut de opatiua. q̃a quẽadmodũ artificia, q̃ primo facta ſunt, trãſfert artifex ab eis ad artificiata, q̃ ſunt manifeſtiora apud artificium, cum illa ſint manifeſtiora apud nos, ita eſt de cognitione ſpeculatiua. Et hoc intendebat cũ dixit: & ſimiliter eſt de doctrina. & ſimiliter eſt proceſſus doctrinę in oĩbus ſcientijs, p̃terquã in Mathematicis, ſ. q̃ in eis procedit ex eis, q̃ ſunt maioris cognitiõis apud nos, & minoris cognitiõis apud naturã, ad illa, q̃ ſunt maioris cognitionis apud naturã. & ab hoc incœpit librũ ſuũ in Phyſicis. D.d. & ſiſr eſt in operatione, &c. i. & ſubſtãtia in operationib⁹ humanis, ſ. artificijs actiuis, vt in arte regiminis ciuitatum, & in arte medicandi. iſta. n. non inueniunt bonum vſe, niſi ex rebus, quæ ſunt bonæ vnicuiq; hominũ, cũ iſtę ſunt manifeſtiores apud nos. D.d. Et ſimiliter ex eis, quæ ſunt cognita, &c. i. & ſimiliter transferunt de cognitione ſingularium rerum, quæ ſunt manifeſtiores apud nos, ad vniuerſalia, q̃ ſunt manifeſtiora apud naturam. D.d. & erunt cognita cuilibet. i. & in poſtremo erunt vſia cognita cuilibet, q̃a particularia ſunt cognita cuilibet. D.d. Et illa, q̃ ſunt cognita cuilibet &c. i. & illa, q̃ ſunt cognita cuilibet ſunt paucæ & paruæ cognitionis in reſpectu eorũ, q̃ ſunt cognita apud nã. D.d aut nihil eſt in eis de cognitione entis. i. & in eis, quę ſunt prima cognita à nobis, aut nihil eſt de cognitiõe entis; aut modicũ, ſ. ex eis peruenit ad cognitionẽ perfecti entis. D.d. ſed tamen neceſſe eſt, &c. i. ſed tamen, cũ

M impoſſibile ſit aliud ab hoc, neceſſe ſcire ex eis, quæ ſunt male cognitionis, quia habent cognitionẽ particularem ad illa, quæ cognoſcuntur per cognitionẽ vſ'em, transferẽdo de cognitione naturaliter iſtarũ ſubſtantiarum ſenſibilium ad ſubſtantiam ſimplicem, quę cognoſcitur modo vniuerſali, ſcilicet q̃ continet omnes ſubſtantias.

K

1 ph. t. 4.

Singularia ſunt nouora apd nos q̃ magis vſia. Vide L oppoſitũ. 1. Ph. 4. &. 5. &. 57. c. Vide. cõ. zim.

At primo quædam de eo logice dicamus, q̃ illud eſt, quod quid

A quid erat esse vnumquodq; qđ secundum se dicitur. Etenim tibi esse non est musico esse. non enim secundum teipsum musicus es. quod ergo fm teipsum. Nec tamē hoc totum. nec enim illud, quod ita fm se est, vt superficies alba. quoniam superficiei es se non est albo esse. Quare quoniam hæc ineſt. In qua ergo rōne ipsum dicente non inerit ipsum, hæc ratio ipsius quid erat B esse cuiq;. quare, si superficiei albæ esse est superficiei læui esse, albo & læui eē vnum & idē est.

Et iam diximus prius hoc in quibusdam nostris sermonibus sermone logico, quid est illud, quod significatur per essentiam rei, et est illud, quod dicitur per se. Aliquid enim esse in loco non est ipsum esse musicum. musicus enim & vbi nō sunt idē per se. Nec etiam hoc est vniuersale. nec illud, quod est per C *se, est secundum hunc modum, vt album superficiei. essentia enim superficiei non est essentia albedinis. Et etiam non est illud, quod est ex ambobus, ideſt superficies alba. et hoc propter additionem, quæ est in sua definitione. Definitio igitur, in qua dicens non habet quid, est definitio, quæ est rei per suam essentiam in quolibet. quoniam, si essentia superficiei albæ est essentia superficiei lenis, tunc albedo, & lenitas sunt idem.*

Quia ficut diximus perſcrutatur hic in maiori parte de propoſitionibus dialecticis, quarū vna eſt, q; ſubſtātia rei eſt illud, quod dr̄ in reſpōſione ad quid eſt, & hoc eſt indiuiduum ſubſtantiæ, ideo dixit: Et iā diximus, &c. i. & iam deſcripſimus hanc ſubſtantiam alibi Dialectica deſcriptione, q; eſt illud, qđ ſignificat ſermo, qui dat eſſentiā rei, q̄ eſt definitio. D.d. & eſt illud, quod dicitur p ſe. i. quod prædicat eſſentialr. & innuit primum modum p̄dicabilium eſſentialium, ſ. definitionē. declaratum eſt. n. q; iſta prædicabilia ſunt tria, ſ. genus, & differentia, & definitio, quæ componitur ex eis: quę definitiō eſt idem cum ſubſtantia rei. & vlr p̄dicabilia ſubſtantia ſunt illa, quæ adunantur cum ſubiecto, & adunant adinuicem, & accidentalia econuerſo. Et cùm declarauit, q; iſta ſubſtantia eſt illud, quod ſignificant definitiones, & partes definitionum, & q; prædicabilia, ex quib⁹ componuntur definitiones, ſunt illa, quæ adunantur cum definito, & adunantur adinuicem, incœpit declarare, quare ſermones, qui demonſtrant aliquid extrinſecum, & non inducunt ad interrogationē de qui F ditate, q; nec ſunt definitiones, nec partes definitionum. D.d. Aliquid enim eſſe in loco, &c. i. & neceſſe ē, vt illa, quæ demonſtrantur per aliquid extrinſecum, i. per aliquod accidens, non ſint definitiones. qm̄, ſi eſſent, contingeret vt accidentia prę dicabilia de aliquo, eſſent eiuſdē naturæ. idem enim videtur diſponi p plura accidentia. ſed illud, quod cōgregatur ex eis, non eſt vnum niſi per accidēs: & definitio declarat ſubſtantiā rei: & illud, quod congregat

D 11 Com. 2. in hoc. 7.

Prędicabilia eſſentialiter ſunt tria. Idē. 1. Poſt. ca. de per ſe.

G ex eis, ẽ vnũ eſſentialr. Si igit diuerſa accidentia exiſtentia in aliquo declarant ſubſtantiã illius, erunt eiuſdem rei, & naturæ. Et hoc intendebat cùm dixit: Aliquid.n. eſſe in loco, &c.i. & ſi aliquis ĩterrogauit qd eſt hoc demſtatũ, & reſponderit qs, ꝙ eſt hoc in loco pro definitione & ali⁹ rñderit, ꝙ ẽ muſic⁹ ,ꝙ definitiõe ẽt, tunc eẽt poſſibile vt natura muſici, & vbi eſſet idem: quod non eſt. & vſr ex hac poſitione nouem prædicamenta eſſent eiuſdem naturæ, i. naturæ ſubſtantiæ: qñ ſm hoc erũt differentiæ ſubſtantiales. & ideo di-

H xit: Aliquid.n. eſſe in loco, &c. D.d. Nec etiam hoc eſt vſe, &c.i. nec iſta prædicabilia, qñ prædicãtur de ſubſtantia, ſunt prædicabilia vniuerſalia, q̃ deſcribunt in analyticis Poſterioribus. aut intendit, ꝙ nõ ſunt vniuerſalia ſubſtantialia, vt dictum eſt in libro Prædicamentorum. qa ſermones cõpoſiti ex accidentibus cõpoſitione ligata quidam ſunt coniũcti per accidens, & quidam per ſe, ſ. per ſecundum modum eſſentialiũ prædicabilium, q̃ enumerata ſunt ĩ Poſterioribus, ſ. in quibus ſubiectũ

I accipitur in ſubſtantia prædicati. Et cum declarauit, ꝙ illud, quod ſignificant illa, q̃ ſunt per accidẽs, nõ eſt ſubſtantia, incœpit declarare, ꝙ neq; ét ſermones compoſiti ex accidentibus eſſentialibus ſignãnt hoc, quod eſt quiditas ſubſtãtiarum ſenſibilium, & dixit: nec illud, qnod eſt p ſe, &c.i. nec illud, qđ ſignificat definitio ſubſtantiæ, & eſt illud, qđ exiſtit per ſe, eſt ſicut illud, quod ſignificant hæc verba, ſuperficies albã. Deinde d. eſſentia enim ſuperficiei, &c.i. albedo enim non eſt quiditas ſuperficiei, quando dicim⁹, ꝙ ſuperficies eſt alba, ſicut rationabilitas eſt K quiditas animalis· quoniam dicim⁹ animal rationale. Deinde d. Et etiã non eſt illud, quod eſt ex ambobus, &c.i. nec illud, quod dẽmõſtrat iſte ſermo, eſt aliquod compoſitũ vnũ ex ambobus, ſicut illud, quod ſignificat animal rationale, ſ. homo. D. d. & hoc propter additionem, quæ eſt in ſua definitione. i. quoniã compoſitum ex duobus definitur compoſite ex duabus definitionibus illorum duorum. & ideo ſequitur, vt definitio albi ſit compoſita ex definitione albedinis, & definitiõe ſubiecti albedinis. Et, quia in definitione albedinis accipitur definitio ſubiecti, contingit ꝙ in definitione albi accipiatur definitio ſubiecti bis, iſta igitur eſt additio, quæ accipitur in definitione albi. & hoc non accidit in compoſitis ex ſubſtantijs. verbi gratia quoniam definitio hominis componitur ex animalitate & rationalitate, & non accidit ex hoc iteratio, quæ accidit in compoſito ex ſubſtantia & accidente. Dinde dicit: Definitio igitur, &c.i. definitio perfecta eſt ſermo, qui cùm cõpletur, non remanebit in eo aliquod ens in actu, de quo interrogat per quid, M cùm ĩ eo ſit data quiditas, quod eſt eſſe illius rei, & non eſt in eo ens additum ſuo enti. & iſta eſt differẽtia inter definitiones ſubſtantiarum, & definitiones accidentium. Et quaſi dicat, ſermo igitur, in quo non inuenitur ens, de quo interrogatur per quid, eſt definitio perfecta, quæ dat cauſam rei, quæ eſt quiditas in vnaquaq; rerum. D.d. poſt: qñ, ſi eſſentia ſuperficiei albæ, &c.i. & ſi aliquis poſuit ꝙ quiditas ſuperficiei eſt albedo, aut quiditas albedinis eſt ſuperficies

Cõpoſitus ex duobus definit cõpoſitè ex duabus definitionibus illorũ duorum. L

Sermones compoſiti ex accidẽtibus compoſitione ligata, qđ dã ſunt p ſe, & qđã per accñs. Idẽ 4. me. t.c. 14.

A ficies, diſpoſita per plures diſpõnes diuerſas, continget, vt oés aliæ diſpoſitiones ſint eędem, & ꝙ congregatum ex eis ſit idem. & ſic albedo, lenitas, & aliæ diſpoſitiones, quib⁹ diſponitur ſuperficies, eſſent eædem. & econtrario in prædicabilibus ſubſtantialibus rationalitas. n. eſt differentia ſubſtantialis, exiſtens in quiditate animalis rationalis.

Quomodo ſubſtantiarum, accidentium, ac copulatorum ſit ipſum quid eſt, & definitio. Cap. 3.

B CVm autem ſecundum cętera quoꝙ prædicamenta compoſita ſint (eſt etenim aliquod ſubiectũ cuiꝙ, vt qualitati, & quantitati, & quando, & vbi, & motui) perſcrutandum eſt vtrũ eſt ratio ipſius qd erat eſſe cuiꝙ horũ: & vtrũ ineſt etiã his ipſum quid erat. vt homini albo quid erat albo homini: ſit autẽ nomen eius veſtis: quid eſt veſti eſſe. At vero, nec hoc eorum eſt, quæ ſm ſe dicuntur. An hoc, non ſecundũ ſe, dupliciter dr̃. & huius eſt hoc quidẽ ex additione, iſtud vero non.

C Hoc enim dicitur, eò ꝙ ipſum, quod definitur, alteri adn̄citur. vtputa, ſi albo eſſe definiens dicit albi hominis rationem. Iſtud vero, eò ꝙ aliud ipſi. vt ſi veſtis album hoīem ſignificat, ille vero definiat veſtem vt albũ. qd autem eſt albus homo, eſt albũ quidem, non tn̄ quid erat eſſe albo homini, ſed veſti eſſe. Vtrum eſt quod quid erat eſſe aliquod, aut ſimplr̃? An non. iꝑm. n. qd qd erat eſſe eſt ipſum qd erat eſſe. cùm vero aliud de alio dicat, D nõ eſt ipm qd qd. vt hõ alb⁹ nõ eſt qd quid: ſi ipſum quidẽ qd quid ſubſtantiꝫ ſolis ineſt.

Et, cùm ſint cõpoſita ex alijs p̃dicamentis, ẽt aliquid eſt ſubiectũ cuilibet, v. g. quantitati, & qualitati, & quãdo, & vbi, & motui. perſcrutemur igitur, vtrũ ſit definitio cuiuslibet iſtorũ. erit igitur iſtis ẽt illud, quod ſignificat eſſentiã rei, v. g. hõ albus. ſit igitur ita, quòd habeat hoc nomen veſtis. ſi igitur dicatur quid eſt, dicetur ve E ſtis. Sed non eſt ex eo, quod eſt per ſe, nec hoc ẽ aliquid ex eo, quod eſt per ſe, ſed mõ ſimplici. Et quoddã ex additione, & quoddã nõ. Quoddam. n. definitur per definitionem alterius. ſicut qui definit eſſentiã albedinis, & dicit definitionẽ hoīs albi. Et quoddam per aliam definitionem. vt veſtis, ſi ſignificat hominem album, & ipſe definiit veſtem tanquam album. homo. n. F albus eſt album, ſed definitio eius non eſt definitio albi. & quia eſt veſtis, habet definitionem, quæ ſignificat eſſentiam eius quod eſt. et definitio rei eſt illud, quod ſignificat quid eſt eſſentia rei. & cũ fuerit dictum aliud de alio. non eſt illud, quod eſt iſtud. verbi gratia homo albus, quòd non eſt iſtud. hoc enim non eſt niſi ſubſtantiarum tantum.

G 12 Intendit in hoc capitulo declarare, ꝙ compoſita ex accidentibus & ſubſtantijs non habent definitionē, ſicut definitiones cōpoſitorū ex materia & forma, & ꝙ accidētia pp hoc nō ſunt diſpoſitiones accidentales. Et dixit: Et, cùm compoſita, &c. i. & cùm ſint hic aliqua cōpoſita ex ſubſtantia, & alijs ptædicamentis, ſubſtantia eſt ſubiectum vniuſcuiuſq; accidentiū, v.g. quantitatis, & qualitatis. perſcrutemur igit' vtrum iſta compoſita habeant definitiones, ſicut ſubſtantiæ compoſitæ. & ſic erit in iſtis etiam ſubſtantia, quę ſignifi
H cat definitionem, & eſt illa, q̄ notifi cat eſſentiam rei. Et dixit hoc: quia ſubſtantiæ compoſitæ manifeſtum eſt ipſas habere definitiones, & nomina æqualia ſuis definitionibus: ſed prædicantur de indiuiduis ſubſtantiæ ſm q d, aut definitiones, aut nomina æqualia illis definitionib⁹, ſ. illa, quæ congregatè ſignificant illud, quod definitiones ſignificāt diſtinctè. In hoc igitur capitulo vult perſcrutari, vtrum cōpoſita ex ſubſtantia & accidentibus habeant tales definitiones, & ſic accidētia erūt
I differentiæ ſubſtantiarum: aut non habeant definitionem omnino: aut habeant definitiones, quæ dīr ſecūdario in reſpectu definitionum ſubſtantiarum. & ideo induxit exēplū, compoſitum ex ſubſtātia & accidēte, & dixit: v.g. homo albus. i. ſi igitur aliquod iſtorum compoſitorū habuerit definitionem, ſit igitur, ꝙ homo albus habeat definitionem, quemadmodum homo habet definitionem. D.d. ſit igit' ita, ꝙ habeat hoc nomen veſtis. i. & ſi homo alb⁹ habeat definitionem, neceſſe eſt vt habeat nomen æquale ei in ſignificatione: ita ꝙ illud, quod cōgrega K
tur de homine & albo, ſit vnum in actu, & duo in potētia, & homo erit genus, & album differentia, & ſit illud nomen veſtis. Cùm igitur quæritur de aliquibus nominibus compoſitis ex ſubſtantia & accidente, v.g. de homine albo per quid contingit reſpondere cōgregate, eſt veſtis, & diſtinctè per definitionem declarantem quiditatem eius. ſicut accidit, cum aliquis interrogauerit per quid de aliquo cōpoſito ex duabus ſubſtantijs, vt de homine, qui componitur ex animalitate & rationalitate. debemus enim reſpondere ad hoc per definitionem declarantem quiditatem, & eſſentiam hoīs. D.d. Sed nō eſt ex eo, quod eſt per ſe, &c. i. ſed illud, qd ſignificat hoc nomen veſtis, ſ. album hominem, nō eſt ex rebus, quæ exiſtunt per ſe, ſed ex rebus exiſtentibus tantum. & hoc intendebat cùm d. ſed modo ſimplici. i. ꝙ homo albus, ſm ꝙ eſt albus, nō exiſtit per ſe, ſed eſt ens tm̄, non ens per ſe, nec pars entis per ſe, quod eſt indiuiduum ſubſtantiæ. Et, cū narrauit, ꝙ iſte ſermo compoſitus non eſt definitio, qm̄ non componitur M
ex prædicabilibus eſſentialibus, declarantibus ſubſtantiam vnius rei ſimplicis in actu, ſicut ſignificant definitiones, ſed ſignificat aliquod cōpoſitum ex duobus, ſ. hoīe & albedine, narrauit etiam, ꝙ hæc duo ſunt in hoc ſermone ex duab⁹ naturis diuerſis, & ptes ſermonis definiti ſunt eiuſdem naturæ, & d. Et quoddam eſt ex additione, & quoddam non, i. duæ partes iſtius ſermonis ſunt diuerſæ. In definitione. n. albedinis additur ſubiectum, ſecūdum ꝙ eſt accidens. in definitione vero hoīs, qui acci-

Suḃç compoſitę manifeſtū eſt ipſas hīe definitiones. Idez. 8 Met cō. vl. Sed vide oppo. hoc infra. c. 37 Vide cōtr. Zim.

Definitū ẽ vnū i actu & duo in potētia ſ; vide opp. infra. 43. vbi dr̄ definitū p ſe vnum eſſe pp hīe vnū i actu, & aliud i potetia: et I gō nō duo i potētia. Vide contradictiones Zim.

A accipitur in hoc ſermone tanq̃ genus, nihil additur extra ipſum, cum hõ exiſtat in ſubiecto, ſicut albedo. D. incœpit declarare quomodo additio exiſtit ī altera duarum partiũ iſtius ſermonis, & non in reliqua, & dixit: Quoddam enim definit, &c. i. v. gr. ꝙ qui vult definire quiditatem albedinis exiſtentis in homine, accipiet ī definitione eius definitionem hoīs albi, cùm albedo exiſtens in homine non conſtituatur niſi p hoīem & album. D. d. Et quoddã per aliam definitionem, &c i. & neceſſe ẽ, ꝙ illud, quod ſignificat hoc
B nomen veſtis, definiatur duabus definitionib', ſ. definitione hominis, & definitiõe albedinis, cùm hoc nomen veſtis ſignificet ytrũq;, ſ. & hominem & albedinem. D. d. & ipſe definiuit veſtem tanq̃ album. i. & neceſſe eſt vt definitio veſtis ſit cõpoſita ex duabus definitionibus duorũ: ſicut definitio alicuius albi componitur ex duabus definitionibus duorum, ſ. albedinis, & ſui ſubiecti. D. d. homo. n. albus, &c. i: & definitio albedinis non prędicatur de homine, ita ꝙ dicatur ꝙ homo eſt albedo, i. ita ꝙ prædicat hoc nomen non ſm
C definitionem, ſicut dixit in Categorijs: & ꝙ propter hoc non habet definitionẽ. D. d. & quia eſt veſtis, &c. i. ſed ſm ꝙ poſuimus, ꝙ hoc nomen veſtis eſt nomen hominis albi, omne habens nomen habet ſermonem ſignificantem ſuam eſſentiam, cum illud. quod ſignificat nomen, eſt determinatũ. D. d. & definitio rei, &c. i. ſed iſtæ definitiones non habent vniuerſalitatem, i. non eſt totũ vniuerſaliter, i. vnum, ſed definitio, quę declarat quiditatem rei, eſt rerum, quæ ſunt totum, & vnum, i. ꝙ alb' non eſt totum & vnum, ſed eſt con D
gregatum ex homine & albedine. D. d. & cùm fuerit dictum aliud de alio, &c. i. & cùm aliquod commune fuerit dictum in alio proprio, aut alterum fuerit prædicatum de altero, non erit natura alterius natura ſecũ di: & congregatum erit totum, cùm hoc non inueniatur, niſi in diſpoſitionibus ſubſtantialibus. & hoc eſt declaratum in Dialectica.

Quare quod quid erat eſſe illorum eſt, quorumcunq; ratio eſt definitio. Definitio autẽ eſt, non ſi nomẽ idem, quod oratio ſignificet (omnes etenim ſermones definitiones eſſent, erit namque nomen idẽ cuicunq; ſermoni. quare & Ilias definitio erit) E
ſed ſi primi alicuius ſit. talia vero ſunt, quæcunq; dñr, nõ eò ꝙ aliud de alio dicatur. Non ergo vlli eorũ, q̃ non ſunt ſpẽs generis, inerit qd̃ quid erat eſſe, ſed his ſolum. hęc enim videnť non ſecundum participationem, & paſſionem, nec vt accidẽs dici.

Ergo quid eſt per eſſentiam eſt idem omnibus rebus, quarum ſermo eſt definitio. Et definitio non eſt eius, cuius nomen & ſermo ſignificant eadem. (& ſi non, omnes ſermones eſſent definitiones. omnis enim ſermo habet nomen. ergo metrum albedinis erit definitio.) ſed cum fuerint alicuius primo. et talia ſunt nomina, quæ dicũtur non per illud, quod dicitur aliud. Ergo illud, quod eſt ſecundum eſſentiam, non eſt aliqua formarũ F

Definitiones, q̃ declant quiditatẽ rei, ſunt rerũ, q̃ ſunt totũ, & vnũ.

G *carentium genere, ſed illarum tantum. extimatur enim quòd non dicuntur modo communi, & paſſione, neque ſicut accidens.*

13 Dicit: Ergo quiditas, quæ dat eſſentiam rei, eſt omnium rerum, quarum ſermo ſignificãs eas eſt definitio: & definitio non eſt oĩs ſermo ſignificans illud, quod ſignificat nomen rei, ſed neceſſe eſt cum hoc, ꝙ ſermo conuenit nomini, vt ſignificet prædicabilia ſubſtantialia, per quæ conſtituitur. D.d. impoſſibile contingẽs ei, qui ponit, ꝙ ſufficit Ĩ deſcriptione definitionis vt ſit ſermo compoſitus, cuius ſignificatio H eſt æqualis ſignificationi nominis illius rei, & dixit: & ſi nõ, omnes ſermones eſſent definitiones, i. & contingit ponentibus hoc, vt oẽs ſermones compoſiti habẽtes nomina ſint definitiones. oẽs. n. ſermones compoſiti habẽt, aut poſſunt habere nomina. D.d. ergo metrum, &c. i. & ſi hoc fuerit, continget vt omnes ſermones, quorum ſunt nomina, eẽnt definitiones. & d. hoc, qm̃ oĩa metra ferè in eius idiomate habuerũt nomina propria. D.d. ſed cum fuerint alicuius primi, i. ſed cũ nomina æq I pollentia ſignificationi ſermonum ſignificant rem, i. eſſentiam rei. D. expoſuit eſſentiam, & dixit: & talia ſunt nomina, quæ dicuntur, &c. i. & talia nomina ſunt nomina, quibus dicuntur aliqua, nõ propter aliqua extrinſeca ab ipſis, ſicut ea, quæ nominantur à ſuis accidentibus. noĩa enim non ſignificãt eſſentias eorũ prima ſignificatione, ſed, ſi ſignificant, mediantibus illis accidẽtibus. & ideo illi ſermones non debent eſſe definitiones. Deinde d. ergo illud quod eſt ſecundùm eſſentiam, &c. K i. ergo definitiones, quæ ſignificant quiditates rerum, non ſunt alicui⁹ formarum carentium genere, ſ. formarum, quarum ſubiectum eſt eis genus. & d. hoc: qm̃ ſubiecta accidẽtiũ ſunt alia a natura eorũ: & ideo non ſunt genera illorum. D.d. exiſtimatur. n. &c. i. & formæ ſubſtantiales ſolum modo habent genus, ſ. ſubiectum ex natura illarum, quia exiſtimatur, ꝙ non inuenitur per communicantiam cum alijs, ſicut accidẽtia. neq; ſunt paſſiones Ĩ alijs, i. in eis, in quibus exiſtunt, & vniuerſaliter non ſunt de natura accidentium, quorum eſſe eſt in alio. L

Definitio nõ eſt oĩs ſermo ſignificãs illud, quod ſignificat nomen. vide oppoſi. 4. Met. t. c. 28 Vide contra Zim.

Sed oratio quidem cuiuſcꝙ ẽt aliorum erit quid ſignificat, ſi nomen ſit, ꝙ hoc huic ineſt: aut ꝙ ſimplici oratione certior. definitio vero non erit, neqꝙ quod quid erat eſſe. An definitio quoque vt & ipſum quid eſt multipliciter dicitur. Etenim ipſum quid eſt vno quidem modo ſubſtantiam & qđ quid ſignificat, alio vero ſingula eorũ, q̃ p̃dicãtur, quantitatem, qualitatem, et q̃cunqꝙ cætera talia ſunt. Quem M admodum. n. & ipſum eſt, ineſt quidem omnibus, non tamen ſimilit, ſed huic qdẽ prío, illis vero cõſequenter, ita & qđ qd eſt ſimplr ſubſtantiæ, cæteris verò quodã mõ. etenim interrogare poſſum⁹ qd eſt ipſum quale q̃re & ipm q̃le ẽ eorũ, quorũ ẽ qd eſt, nõ tñ ſimplr. ſed ſicut de nõ ente logice quidã aiunt eſſe ipm non ens, non ſimpliciter, ſed nõ ens, ita & ipſum quale.

Ergo

A *Ergo erit ſermo cuiuslibet aliorum, qui ſignificant quid ſit, aut nomen, ſi fuerit, quod ſignificat quòd hoc eſt: aut loco ſermonis ſimplicis ſermo maioris perſcrutationis. definitionē autem ſimpliciter non habebunt, nec illud, quod eſt per eſſentiam. Definitio enim dicitur multis modis, ſicut dicitur quiditas. Illud enim quod dicitur quo quo modo ſignificat ſubſtantiā & hoc, & alio modo vnumquodque*

B *prædicamentorum, v.gr. & quantitatem, & qualitatem, & alia talia. Quoniam, quemadmodū de ſubſtantia interrogatur per quid, ſimiliter de quantitate. quantitas igitur, & qualitas ſunt eorū, quæ dicuntur per quid, ſed non vt modo ſimplici, ſed vt quidam dixerūt modo logico, in eò quòd eſt non modo ſimplici, ſed illud quod non eſt tale, & qualitas etiam.*

14 C Cùm declarauit, ꝙ definitio ſimpliciter nō inuenitur niſi in ſubſtātijs, non in accidentibus, quia ſunt compoſitæ ex ſubſtantia & accidente, vult declarare quantum habent accidentia de intentione definitionis, & d. Ergo erit ſermo. i. cùm ſit declaratum, ꝙ in alijs p̄dicamentis non inuenitur ſermo ſubſtantiæ, i. definitio eius, dicamus igitur, ꝙ in vnaquaq; rerum, q̄ ſunt non ſubſtātiæ, inuenitur ſermo, qui ſignificat illud, ꝙ eſt ī ipſo, non definitio ſimpliciter. Et ſiſt, ſi fuerit poſitum in eis nomen, illud nomen ſignificat, ꝙ hoc eſt huius, i. ſignābit ſermonē D compoſitum ex duabus intentionibus, ſubiecto, ſ. & p̄dicato. Et d. hoc. qm̄ ſi iſte ſemo, homo albus, habet nomen, illud nomen ſignāt hoīem, in quo eſt albedo. D. d. aut loco ſermonis ſimplicis ſermo maioris perſcrutationis, &c. i. aut dicamus loco eius, ꝙ diximus definitionē ſimpl'r, ſermonem maioris declarationis q̄ nomen. qm̄, ſi habuerint ſermonē aut definitionem, non habebunt niſi illud, qd eſt maioris declarationis q̄ nomen, non definitionē ſimpl'r. D. d. definitionem aūt ſimpl'r nō habebunt, &c. i. definitionem ſimplici E ter non habebunt, nec quiditatem ſimpl'r, i. dantem eſſe. & quaſi dicit, & iſta non habent definitionē ſimpliciter, quia non habent quiditatē ſimpl'r. Et, cum declarauit, ꝙ iſta habēt definitiones quoquo mō declarauit, ꝙ iſta noīatio poteſt poni, qm̄ definitio dī multipliciter, non ęqui uoce, & dixit: definitio. n. dicitur, &c. i. definitio enim dicitur multis modis ſm numerum eorum, q̄ dīr in interrogatione ad quid. D. incœpit numerare illos modos diuerſæ quiditatis, & d. Illud. n. quod dī quo quo modo, &c, i. illud, quod ſignificat quiditatem, eſt modo priori, & F definitio ſubſtantiæ, & hui⁹ demō ſtrati, ſ. exiſtentis per ſe. D. d. & alio modo vnumquodq; prædicamentorum. i. illud, quod ſignificat quiditatē cuiuslibet p̄dicamentorū, ſignificat alio modo. & cauſa in hoc eſt. qm̄ quiditas in ſubſtantia inuenitur alio mō ab eo, quo inuenitur in alijs prædicamentis. in ſubſtātia enim inuenit' ſimpl'r, & in alijs p̄dicamētis ſm quid. & ideo talis eſt diſpoſitio definitionum, q̄ ſignificant

Diſtinctio de quiditate.

G has duas quiditates. Proportio enī definitionis ad definitionem debet eſſe ſicut proportio q̄ditatis ad quiditatem. Et,cùm dixit, q̄ habent definitiones aliquas,& quiditates aliquas,īcœpit ratiocinari ſuper hoc, & dixit: Q̄m̄,quemadmodum īterrogatur,&c.i.& ſignum eius,q̄ alia accidentia habent quiditates, eſt q̄, quemadmodum interrogamus per quid de quiditatibus ſubſtātiarum ſimpliciter,ſimiliter interrogamus per quid quoquo modo de alijs p̄dicamentis,v.g.quid eſt quantitas, & quid eſt qualitas. D.d.ſed vt quidā dixerunt,&c.i.q̄m̄ nomen definitionis in eis non dicit̄ modo ſimplici, ſed definitio eſt in eis,ſm̄ q̄ dictum eſt ī definitione priuationis,ſ.q̄ eſt illud,quod non eſt tale,nec tale, i.illud,quod eſt non eſſe alicuius, non eē ſimpliciter. Et dixit hoc, q̄m̄ hoc non eſt aliquid,quod nō eſt ſimpliciter:q̄m̄ non eſt non eſſe ſimpliciter,ſicut nec eſt eſſe ſimpliciter, ſed non eſſe in reſpectu; cùm non eſſe eſt nō eſſe alicuius. D.d.& qualitas, &c.i.& ita eſt de p̄dicamento qualitatis etiam in hoc, ſicut de alijs p̄dicamentis. Et appropriauit qualitatem, vt mihi videtur,q̄m̄ hoc nomē quale exiſtimatur ſignificare ſubſtātiam, cùm quod interrogat̄ per ipſum in ſpeciebus,quæ ſignificant ſubſtantias,& in indiuiduis,ſignificat prædicamētum,quod dī quale, quod numeratur in accidentibus.

Proportio definitiōis ad definitionē eſt ſicut ꝓportio quiditatis ad q̄ditatē. Idē in ſequēti.

Definitio accītium

H

ē ſicut definitio priuationis. Priuatio nō ē non ens ſimplr Vide opp. 1.ph.c. 79 Vide con. Zim.

I

Oportet igitur conſyderare & quomodo de quocunq; dicere decet, non tamen magis, q̄; quomodo ſe habet. Quare nunc quoq;,cum manifeſtū quod dī ſit,ipſum ēt quod quid erat eſſe ſimiliter inerit,primo quidē & ſimplr ſubſtantiæ,deinde cæteris,ſicut & ipſum quid eſt non ſimplr quid erat eē, ſed qualitati aut quantitati quid erat eſſe. Oportet etenim aut æquiuoce iſta eſſe, aut cum additione vel ablatione.ſicut & quod non ſcibile,ſcibile.nā rectius eſt neque ęquiuoce dicere,neq; eodē mō. ſed quemadmodū medicinale, eò q̄ ad idem quidē & vnum, non aūt idem & vnum, non tm̄ etiam æquiuoce. nullū etenim medicinale corpus,opus,& vas dicitur æquiuoce,neq; ſm̄ vnū, ſed ad vnum. ſed hæc quidem quomodocunq; dicere quis velit nihil differt.

K

L

Oportet igitur vt latitudo ſermonis in vnaquaq; rerū ſit ſecundū quòd oportet, & non ſit in ſermone magis. Et ideo,ſi iſte ſermo, quem modo diximus,fuerit manifeſtus, erit illud,quod eſt in eſſentia tale,& erit primo modo et ſimplici ſubſtātiæ,deinde alterius ēt, ſicut eſt,non illud, quod eſt per eſſentiam mō ſimplici. Oportet igitur vt non dicantur entia eodem modo æquiuocationis, ſed ſecūdum magis & minus.ſicut illud, quod non eſt notum & verum, etiā de noto & ignoto.ſermo.n. verus, qui non eſt modo æquiuoco,ſed ſecundū ſimilitudinem. ſicut Medicina, q̄ attribuitur alicui,ita quòd ſit idē, non quia eſt idem cum eis vnum;

M

neque

A *neq; modo æquiuoce etiam. Non.n. dicitur corpus medicinale, et actio medicinalis æquiuoce, nec vno modo, sed respectu vnius. ista igitur dicantur a dicente quocunq; modo voluerit: quoniam inter ea non est differentia in sermone omnino.*

15 Oportet igitur, vt sermo de vnaquaq; rerũ sit fm ꝙ pertinet ad naturam illius rei, & non debet continere magis q̃ illud, quod ptinet ad suam naturam, nec minus. Et d. hoc

B *quia qui dicit accidentia habere definitiones, dicit ea habere magis q̃ habent. & similitet qui dicit, ꝙ nõ dicitur de eis hoc nomen ens & definitio, dicit ea non habere illud, qđ debent habere. Et dixit hoc, vt mihi vr, qm̃ Antiqui habebant in eis has duas opiniones, & ipse induxit mediam, quæ est vera. & ideo dixit: Et ideo si iste sermo, &c.i. & ideo, si noster sermo de definitionibus est iustus, necesse est vt noster sermo de naturis, quas significant definitiones, sit talis. Et dixit hoc, quia posuit principium perscrutationis de istis naturis à definitionibus. D.d.*

C *&erit primo, &c.i. & si noster sermo de definitionibus fuerit verus, tunc definitiones erunt duobus modis. Quorum vnus primo, & simpliciter est definitio substantiæ. & hoc intẽdebat, cum dixit: & erit primo modo & simplici substantiæ. Secundus non primo modo, & simplici, sed modo conuenienti naturæ rei, cui' est definitio. Et hoc intendebat, cũ dixit: deinde alterius etiam, sicut.i. definitio erit primo modo substantiæ, quia est ens simpliciter: deinde erit accidentis etiam, sicut est accñs in suo esse, cùm nõ sit mõ simplici.* D

D.d. Oportet igit' vt non dicant' entia, &c.i. &, cũ sit declaratum, ꝙ ens simpliciter est substantia, & ꝙ ista habent aliqua entia, oportet vt hoc nomen ens nõ dicat' de eis æquiuoce pure, sicut nomina, q̃ dr̃ de affirmatiua & negatiua, & vlr̃ de oppositis. & hoc intẽdebat, cùm d fm magis & minus. quod.n. addit affirmatiua, diminuit negatiua. & ideo dixit: sicut illud, quod nõ est notum, & verum ẽt, i. sicut illud, quod dixit hoc nomen notum de noto, & ignoto. Et forte intendit per hoc, ꝙ hoc nomen notum dr̃ de noto scientia E vera, & de noto sophistice. & iste modus æquiuocationis debet numerari inter modos nominũ æquiuocorum. & hoc multũ inuenit' i idiomate Arabico. v.g. Ceram, quod significat lucem & obscuritatem: & Alum, quod significat magnum & paruum. D.d. sermo.n. verus, &c.i. sermo.n. verus de istis est, ꝙ hoc nomen ens dr̃ de substantia, & de alijs p̃dicamentis non modo æquiuoco puro, sed fm ꝙ aliqua attribuuntur eidem, sicut plura attribuunt' Medicinæ, & non est idem in rebus attributis & hoc intendebat, cùm d. non F quia est idem cum eis vnũ, &c.i. & ista attribuunt' eidem, tñ illud idẽ non est in eis idem in omnibus modis, sed in respectu. v.g. qm̃ cùm dicimus herba medicinalis, & instrumẽtum medicinale attribuunt' eidem, i. Medicinæ, sed non est eadẽ intẽtio Medicinæ in instrumento, sicut in herba. qm̃, si ita esset, esset sermo in eis ipsa esse medicinalia, sicut sermo in rebus multis viuis ipsa esse aĩalia. D.d. neq; mõ æquiuoco, i. & cũ ita sit, hoc nomen ens* non significat prę-

* Qui dixerit accidẽtia hre definitiones, dicit ea hre magis q̃ hñt. & qui negat definitionẽ i accidentib⁹, dicit ea habere min⁹ q̃ debent habere.

* Hoc nomẽ ens significat p̃dicamenta mõ æquiuoco, nec vninoco. vid. 4. met. c6. 2. & 1. Ph. 13. 2. & Aĩa. 30. 12. Met. 21. 22 & 5. Met. 14.

G ꝑdicamẽta mõ æquiuoco, neq; vni uoco. D.d.non. n. dr̃ corpus medici nale,&c.i.& hoc nomen ens non dr̃ de eis æquiuoce, nec vniuoce. quia hoc nomen ens dr̃ de accidentibus, ſicut dr̃ corpus medicinale, & actio medicinalis.& iſta non dr̃ ęquuo ce,neq; vniuoce. Et dicit hoc,qm̃ di cere vnumquodq; prædicamẽtorũ eſſe ens,eò ꝙ deriuatur ab eſſe, ſed eſſe non ſm vnam & eandem inten tionem,eſt in vnoquoq; eorũ quẽ admodũ herba, & inſtrumẽtũ attri buũtur Medicinæ, ſed Medicina nõ H inuenitur in eis eadem omnib⁹ mo dis,niſi inquantum ꝙ inducũt vnũ finem,& proueniunt ab eodẽ agen te,ſ. Medicina. D.d.iſta igit̃ dicant̃, &c.i.& cùm iſta intẽtio fuerit intel lecta ꝑ hoc nomen ens, tunc homo vocat iſtos ſermones* fingentes na turas accidentium qſiocunq; modo voluerit definitiones. & ſi voluerit deſcriptiones, & definitiones, ſunt ſubſtantiæ tm̃.& ideo dixit poſt.

* a.l. ſignificantes.

Quopacto ſubarũ, ac aliorũ ſit definitio.

Illud autem manifeſtum eſt, ꝙ quæ primo & ſimpliciter de finitio,& quod quid erat eẽ ſub ſtantiarum eſt,at cæterorũ quo I que ſimiliter eſt,non tm̃ primo. Nõ.n.ẽ neceſſe,ſi hoc ponam⁹, huius definitionẽ eſſe quodcun que oratione idẽ ſignificat, ſed quod aliqua oratione.hoc aũt ſi vnius ſit,non continuatione,ſi cuti Ilias,aut q̃cunq; cõiunctio ne,ſed ſi quoties dr̃ vnum. Vnũ autem dr̃ ſicuti & ens.ens autẽ, quoddã qd̃ qd,quoddã quãtũ, quoddam quale qd ſignãt. Qua re & albi hoís erit oro & defini tio,alio vero mõ & albi,& ſubẽ

Et hoc manifeſtum eſt, quòd de K *finitio primo modo, et ſimpliciter, & quid eſt per eſſentiam, eſt ſub ſtantiæ, & eſt aliorum ſimiliter etiam, ſed nõ primo modo. Non.n. ẽ neceſſe, ſi nos poſuerimus aliquod ſubiectum eſſe, vt ſua definitio, q̃ ſignificat ipſum, ſit ſicut ſignifica tio ſermonis, ſed aliquis ſermo. & illud etiam, quando fuerit vnum, non ita quòd ſit cõtinuum, ſicut di ctamen Abab, & omnia, quæ co pulantur per aliquod ligamentũ:* L *ſed cùm fuerit vnum ex eis modo, ſecundum quos dicitur vnum. Ens vero, quoddam ſignificat hanc ſub ſtantiam, & quoddam quantitatem, & quoddam qualitatem. & ideo homo albus habebit ſermonẽ & definitionem, ſed alio modo, & ſubſtantia alio modo.*

Cum d.ꝙ nulla eſt dria inter hoc, 16 ꝙ homo vocat ſermones ſignãntes quiditates cuiuslibet ꝑdicamẽti, definitiones aũt non,ſ. qm̃ intellexerit naturã eſſendi in quolibet eorum, M dixit: Et hoc eſt manifeſtum, &c.i. declaratũ eſt igit̃ ex hoc ſermone, ꝙ definitio primo modo,& ſimpliciter,& quiditas ſimpliciter, quam ſignificat definitio, eſt ſubſtantiarum.& manifeſtum eſt, ꝙ alia etiã habent definitiones ſimiliter, ſed non primo mõ,ſ. ſimplici,ſed ſecun dario. Deinde d. Non enim eſt neceſſe, &c. i. non enim eſt neceſſe, ſi poſuerimus aliquid eſſe, vt habeat definitionem ſignificantem ipſum ad modũ ſignificationis definitiõis ſim-

A simplicis: sed tm̃ est necesse, si non habuerit definitionẽ simplicem, vt habeat aliquã definitionem. D. hoc ne aliquis dicat ꝙ substãtia est vna omnium rerum. Et, cùm d. ꝙ illa, q̃ habent definitiones, debent esse vnum, excepit ex eis illa, q̃ dicuntur vnum per ligationẽ, & contactum, cùm ista non habeant definitionẽ, neq; simpliciter, neq; ſm quid. Et d. & illud ẽt, &c. i. & est necesse vt aliquid habeat definitionem. qm̃ hoc nomen vnũ dicitur de eo, non sicut dicitur de aliquo dictamẽ esse vnũ, quia copulatur per coniunctiones,

B aut quia est eiusdem intentionis, & vſr, quia omnia dicuntur vnũ per ligamenta & copulationem: sed cũ dicitur vnũ aliquo modo vero eorum, ſm quos dicitur hoc nomen vnum, vt dictum est in tractatu, in quo distincta sunt omnia. D. d. Ens vero, quoddam significat, &c. i. & cum hoc nomen ens significat substantiam hanc, & quoddam hanc quãtitatẽ, & quoddam qualitatem, manifestum est ꝙ non eadẽ intentiõe est eis omnibus definitio & nomen. D. d. & ideo albus homo habebit sermonem, &c. i. homo albus ha

C bebit ẽt nomen, & definitionẽ, & similiter vnumqdq; ꝑdicamentorũ: sed definitio & nomen est eis alio modo, & substantiæ alio modo.

Illa, q̃ sunt vnũ p ligationẽ & cõtactũ, ñ habẽt definitionẽ, neq; simplr, neque secundũ quid.

5. Met. t. c. 13.

Dubitationes quædam circa copulatorum definitiones, & eorum, quæ ex additione dicuntur: substantiarumq; primo & simpliciter, aliorum vero quodammodo esse definitionem. Cap. 4.

HAbet autem dubitationem, siquis non dicat definitionem esse eam, quę ex additione fit, rationẽ, cuius erit definitio non simpliciũ, sed D copulatorũ. Ex additione. n. ne cesse est manifestare. Dico autẽ vt puta est nasus, et cõcauitas, et simitas, qd ex ambob⁹ dr̃: eo ꝙ hoc, ĩ hoc et ñ ſm accñs, neq; cõ cauitas, neq; simitas passio nasi, sed ſm se. nec vt albũ Callię, aut hoĩ, qm̃ Callias albus, cui accidit hoĩ esse: sed vt masculũ animali, & æquale quanto, & cuncta, q̃ p se esse dicunt. Hæc autẽ sunt, in quibus ineſt, aut rõ, aut nomen eius, cuius hęc passio ẽ: & nõ contingit separatim ostẽ E dere, sicuti albũ absq; hoĩe cõtĩ git, sed ñ fœmininũ absq; aĩali. Quar̃ istorũ qd qd erat eẽ, et definitio, aut nulli⁹ ẽ: aut si ẽ, aliter est, q̃; quemadmodũ diximus.

Si igitur aliquis dixerit, quòd sermo, qui recipit additionẽ, nõ est definitio, erit ĩ hoc errori. quoniã, si non fuerit, quid igitur est definitio eorũ, quæ non sunt simplicia, sed cõgregata insimul. Necesse est igitur, vt significẽtur, ita quòd re F cipiant additamẽtum. v. g. nasus, & concauitas, et simitas, quæ dicitur ex vtroq;. hoc. n. est in hoc, et concauitas non est passio nasi modo accidentali, neque simitas, sed per se, & non sicut Callię, aut hominis, qui est Callias albus: accidit enim ei quòd sit hõ: sed sicut masculinitas in animalibus, & æqualitas in quãtitate, et omnia, quæ dicuntur per se esse rerum.

Et

6 *Et iſta ſunt omnia, quæ ſunt in eis, aut definitio, aut nomen, cuius eſt iſta paſsio: & non poteſt ſignificare ſine ipſo alio modo, ſicut album poteſt ſine homine, ſed fœmina ſine animali non poteſt. Ergo aut non eſt habitum ab iſtis illud, quod eſt per eſſentiã, & definitio etiam: aut ſi fuerit, erit alio modo, ſicut diximus.*

17 Dixit: Si igit aliquis dixerit, &c. i. ſi igitur aliqs dixerit, ꝙ definitiones, in quibus addit natura alia à natura definiti, non ſunt definitiones oĩno, ĩ hoc erit dubitatio. D.d qm̃, ſi non fuerit, &c. i. ſed huic poſitioni continget improbabile: & eſt, vt definitiones ſint ſimplicium, & non compoſitorum ex ſubſtantia & accidente compoſitione eſſentiali, nõ compoſitione accidẽtali: vt homo alb⁹. Et ideo d. Neceſſe eſt igit, &c. i. neceſſe igit dicere in definitionib⁹ q̃ ſignãnt res compoſitas eſſentialit ex ſubſtantia & accidente, eas recipere additionẽ. D.d. v.g. naſus, &c. i. v.g. naſus, & concauitas, & ſimitas, q̃ H ſignãnt naſum, & concauitatem. D. d. hoc.n. in hoc, &c. i & eſt neceſſe, vt definitio ſimitatis ſit ex ambob⁹, quia ſimitas ſignãt naſum & concauitatem, & concauitas nõ eſt paſſio exiſtens in naſo p accidens, ſed p ſe. & ẽt ſimitas non eſt in naſo, ſicut albedo in Socrate, aut in hoĩe. ſimitas enim ẽ in naſo de accidentib⁹ eſſentialibus: albedo aũt eſt ĩ hoĩe de accidentibus non eſſentialibus. & iõ non neceſſe eſt vt hõ accipiat in definitione albedinis, ſicut eſt neceſſe vt naſus accipiat ĩ definitione ſimitatis. hoc.n. nomen ſignãt ambo, I K concauitatem, & naſum. D.d accidit. n. ei, &c. i. accidit. n. albo, ꝙ ſit Socr. aut hõ. D.d. ſed ſicut maſculi nũ, &c i. ſed concauitas in naſo eſt ſicut maſculinitas in aĩalibus, & ęqualitas in quantitate. Et intendit, ꝙ naſus diuidit in ſimũ & nõ ſimũ, ſicut aĩal in maſculum & fœminã, & quãtum in æquale & in inæquale. D.d. Et iſta ſunt oĩa, &c. i. & iſta accidentia ſunt accidẽtia & paſſiones, ĩ quorum definitione accipitur, aut definitio rei, cuius eſt ipſa paſſio, aut nomen eius. D.d. & non põt ſignificare ſine ipſo, i. & nomen iſtius paſſio L nis, & definitio eius non poſſunt ſignificare ipſam ſine eo, quod ſignificat ſuum ſubiectum, ſicut eſt poſe in albo & ſua definitione, ſ. ꝙ nõ indigent ſignificare hominẽ: ſed quẽ admodum fœmina non põt ſignificari à ſuo noĩe, aut à ſua definitione ſine aĩali, ita ſimitas non poteſt intelligi ſine naſo. D.d. ergo aut nõ eſt habitum, &c i. iſta ergo aut non habent quiditatem veram & definitionẽ veram: aut ſi habent, habent alio modo. i. ſecundario. Et hoc eſt ita. qm̃ ſubiecta talium accidentiũ M non ſunt ſicut genera differẽtiarũ. ſunt. n. diuerſa ſm genus, & ſm naturam: quod non contingit in genere & differentia differentiarum. neq; illud, quod cõgregat ex eis & ex ſubiecto, eſt vnum in actu, ſicut illud, quod congregatur ex differentia & genere. & ideo ſubſtantiæ ſunt digniores definitionibus, & q̃ditatib⁹.

In definitione accidentiũ ſeſſentialiu; ponit ſubiectũ, non in definitione accidentiũ p accidens.

Eſt autem alia quoq; de eis dubitatio. Si enim idem ſimus naſus, & cõcauus naſus, idem erit ſimum, & concauum. Quòd ſi non,

A non, propterea q̄ impoſſe eſt dicere ſimũ abſq; ipſa re, cui⁹ p̄ ſe paſſio eſt, et ſimũ erit cõcauitas in naſo, naſum ſimũ aut non eſt dicere, aut bis idẽ erit dictũ naſus, naſus concauus. naſus nãq; ſimus, naſus naſus cõcauus erit. pp quod inconueniens eſt talibus ineſſe qđ quid erat eſſe. qđ ſi non, in infinitũ progredietur. naſo nanq; naſo ſimo aliud inerit. Patet igit̄ q̄ ſolius ſubſtantiæ definitio eſt.

B *Et in iſtis rebus eſt alia dubitatio. Quoniam, ſi idem eſt naſus ſimus, & naſus concauus, idem eſt ſimum, & concauorum crurium. Et ſi non, impoßibile enim eſt vt dicatur ſimus per ſe, ſine illo, cuius eſt paſſio, et ſi ſimitas eſt concauitas in naſo, aut impoßibile eſt vt dicatur naſus ſimus, aut idem dicetur bis, aut erit naſus aut ſimus. et iõ iſta nõ habent aliquid, quod eſt per eſſentiã. & ſi non, pro*

C *tederet in infinitum, ita quòd non erit naſus, poſtquã non erit alius. Manifeſtum eſt igitur, quod definitio eſt ſubſtantiarum tantum.*

18 Cùm declarauit, q̄ iſta definitio vera eſt ſubſtantiarum tm̃, quia habent genera & differẽtias, & in ſuis definitiõibus nõ inuenitur additio, & q̄ accidentia nõ habẽt definitiones, qm̃ in ſuis definitionibus accipiuntur definitiones ſuorum ſubiectorum, quę nõ ſunt genera eis, ſed aliæ naturę, & accidẽtia ſunt in ſubiectis duobus modis, aut accidentaliter, vt albedo in homine, aut eſſentialiter, vt ſimitas in naſo, & maſculinitas in animalibus, & primus modus iſtorũ duorum non habet definitionẽ omnino. definitio. n. ſignificat res terminatas in definito. & q̄ qui conſyderat ad iſtum modũ accidentium & non ad alium, negat accidentia habere definitiones omnino: & qui conſyderat ẽt accidentia habentia ſubiecta eſſentialia affirmat ea habere definitiones ſimpliciter, ideo incœpit declarare, q̄ ſubſtantias habere definitions eſt manifeſtum, & q̄ accidentia habẽt aliquid de intentione definitionis. & quæſtio contingens in hoc ex accidentibus, quę ſunt in ſubiectis per accidens, ſoluitur ex hoc, ſ. qñ accipiunt in ſuis ſubiectis eẽntialibus: quia tunc habebunt nomina, quæ ſignificant vtrunq;, vt ſimitas. Et, quia aliquis poteſt dicere in talibus accidentibus, quia habent definitionem ſubſtantiæ: & quæ ſunt tanq̃ differentiæ ſuis ſubiectis, & ſua ſubiecta tanq̃ genera, incœpit ẽt declarare impoſſibilia cõtingentia huic poſitioni, & d. Et in iſtis rebus, &c. i. & eſt quomodo eſt dicere; q̄ ſimitas eſt differentia ſubſtantialis naſi; & q̄ illud, qđ congregatur ex eis, eſt vnum: ſicut eſt diſpoſitio in differentia cum genere. Continget. n. dicẽti hoc, vt naſus ſimus, & naſus cõcauus ſint idem. qm̃ concauitas eſt dr̃ia ſubſtantialis in naſo: & ſic naſus concauus erit idẽ cũ naſo ſimo: & ex hoc contingit, q̄ crura concaua, & naſus ſimus ſunt idem, ſ. eiuſdẽ ſpeciei: qm̃ ſubiectum concauitatis eſt tanq̃ genus concauitatis, & concauitas tanquam dr̃ia. & ſic oĩa, in

Accidẽtia D ſunt duob⁹ modis. Idẽ ſupra. c. 17. & 4. Phy. 29.

Accẽtia ſ. accẽs ñ habẽt definitionẽ oino Sed oppoſitũ vꝛ dicere ſupra. E 14. & 5. c. Vid. c. 21.

F

G in quibus inuenitur cõcauitas, ſunt eiuſdẽ ſpeciei: quẽadmodũ oĩa, quę conſtituuntur per eandem dr̃iam, ſunt eiuſdem ſpeciei. D.d. impoſſe enim eſt vt ſimus ſit p ſe. i. & cõtingit hoc, quia impoſſe eſt fingere ꝙ ſimitas exiſtat per ſe ſine ſubiecto.

Oĩa, q̃ conſtituunt̃ p eãdẽ dr̃iã, ſunt eiuſdem ſpẽi.

D.d. &, ſi ſimitas eſt concauitas in naſo, &c. i. ſi ſimitas ſignificat concauitatẽ in naſo, ſicut nomẽ ſignificat congregatũ ex dr̃ia, & genere, vt hõ animal rõnale mortale, neceſſe eſt vt naſus non diſponat̃ per ſimitatem, dicendo naſus ſimus. qm̃ tunc aut dicet̃ idem bis, ſ. ꝙ dicere naſus
H ſimus erit tanq̃ dicere naſus naſus, aut dicere aĩal homo: aut ſim⁹ ſignificat aliquod oppoſitũ ei, qđ ſignificat naſus: aut ſimitas erit aliq̃d exiſtens per ſe ſine naſo. & hoc intẽdebat, cũm d. aut erit naſus, aut ſimus. Et hoc eſt neceſſe, qñ cõcauitas fuerit dr̃ia ſubſtantialis. qñ naſus eſt ei tanq̃ genus: & ſic hoc nomen ſimitas cõtinet ipſum, ſicut genus continet ſpeciẽ compoſitam ex genere & dr̃ia. Et, cùm dr̃, naſus eſt ſimus, accidit nugatio, quæ nõ accidit, ſi concauitas eſt accñs in naſo. hæc enim ſimitas nõ ſignificat naſum, niſi ſm
I continentiã. Et ſi dr̃ aperte, non ſequitur impoſſe, ſ. cùm dicit̃ naſus ſimus: cùm profunditas eſt in eo accidens, erit in potẽtia: & cùm dicit̃ in actu, non ſequit̃ impoſſe. Si aũt profunditas eſſet ſubſtantia in naſo, tũc hoc nomen ſimitas conſignificaret naſum in actu, & tũc eſſet dicere naſus ſimus, ſicut dicere naſus naſus.

Et ideo d. & ideo iſta non habent aliquid, quod eſt p eſſentiã, &c. i. & manifeſtũ eſt igr̃ ꝙ, ſi illud haberet definitionẽ verã, contingeret vt naſus haberet naſum, & naſus naſum, & ſic in infinitũ, ita ꝙ impoſſe eſſet K
inuenire naſum, poſtq̃ nõ eẽt alius. Et cũ declarauit ꝙ ſequit̃ ex his ſermonibus talis nugatio, dixit: Manifeſtũ eſt igit̃ ꝙ definitio eſt ſubſtantiarum tm̃. i. pp impoſſe prędictum.

Si enim & cęterorum quoq; prædicamentorũ, neceſſe ex additione eſſe. vt qualitatis, & imparis. non. n. ſine numero, nec huius, quod eſt fœmininũ, ſine aĩali. Ex additione aũt dico, in quibus accidit bis idẽ dicere, ſicut in iſtis. Quòd ſi hoc verum
L eſt, neq; copulatorũ erit, vtpote numeri imparis: ſed latet ꝙ nũc non accurate dicũtur rationes. Si aũt & iſtorum ſunt definitiones, aut alio mõ ſunt, aut, ſicuti dictũ eſt, multipliciter eſt dicendum definitionẽ, & quod quid erat eẽ. quare quodã modo quidẽ nullius erit definitio, nulliq; inerit quodq̃d erat eſſe, niſi ſubſtantiꝫs, quodã modo vero erit. Quòd igit̃ defiõ eſt ipſi⁹ q̃d erat eſſe oro, & qđ quid erat eſſe. aut ſubſtãtiarũ ſolũ eſt, aut maxime primo & ſimplr̃, manifeſtũ eſt. M

Et ſi eſt aliorum prædicamentorum, neceſſe eſt vt ſit ex additione. vt definitio quantitatis, & numeri. quoniam nõ eſt ſine numero, nec illa, quæ eſt fœminæ, eſt ſine animali. Et ſermo, qui eſt ex additione, quæ accidit in eis, eſt dicere bis idẽ, ſicut eſt in iſtis. Et ſi eſt verum, nõ erit in cõgregatis inſimul, vt numerus impar: ſed latet, quòd

defi-

A *definitiones non dicũtur perfectæ. si igitur iſta habent definitiones, ſunt alio modo, ſicut dictum eſt. dicamus igitur, quòd definitio, & illud, quod eſt per eſſentiam, dicitur multis modis. ergo quoquomodo nihil omnino habet definitionẽ, aut illud, quod eſt per eſſentiã, niſi ſubſtantiæ, & quoquo modo habent. Quòd aũt definitio eſt ſermo eius, quod eſt per eſſentiã, et illud, quod eſt per eſſentiam ſolummodo ſubſtantiarum, aut magis primo modo*
B *& ſimpliciter, manifeſtum eſt.*

19 Ideſt, & ſi alia prædicamenta habent definitionẽ, neceſſe ẽ vt in illis definitionib⁹ ſit additio ſupra nãm definiti. D.d. vt definitio quantitatis, &c.i. ſicut definitio quãtitatis, & imparis. Impar.n. non definit ſine numero, nec numerus ſine quãtitate. Et ſi fœmina non põt definiri ſine eo, qđ in ſua definitione accipitur, ſcilicet animal: & iſta ſunt ſubiecta eorũ. ſubiecta igit eorum addunt in definitionib⁹ eorũ. D.d. Et ſermo, qui
C eſt ex additione, &c.i. & accidit ĩ definitione, in qua eſt additio, ſ. definitione accĩtis, qũ nititur aliquis definire illud, quod componit ex ſubiecto & accẽte, dicere idẽ bis, ſ. ſubiectũ bis in definitione. neceſſe eſt.n. definire ſubiectũ per ſe & accidẽs p ſe. ſed, quia in definitione accidẽtis accipit ſubiectũ, continget ſubiectũ dici bis in definitione. & ſi eſt verũ, q̃ in definitionibus iſtorũ eſt additio. i. q̃ idẽ dr bis in definitione congregati ex duobus, ideo res congregata ex duobus nõ hẽt definitionẽ, v.g. numerus impar. Et, quia ſermo D
nes cõpoſiti ex ſubſtãtijs nõ dicunt eſſe vnum ſm congregationẽ, cùm ſint vnum in actu, plures in potẽtia, ecõtrario ei, quod eſt in ſermonib⁹ cõpoſitis ex ſubſtãtijs & accidentibus, d.d. ſed latet, &c.i. ſed latet q̃ definitiones non dicunt eodẽ ordine, nec quærit in eis perfectio eodem modo. & ideo, ſi iſta habẽt definitiones, ſunt alio modo definitiones, ſ. accidẽtiũ, & definitiones eorũ, quæ cõgregant ex accĩtib⁹ & ſubſtãtijs.

D.d. dicamus igit, q̃ definitio, &c. ideſt ponamus igit ſm q̃ apparet ex ſermone hoc, q̃ definitio dr multis E
modis: ergo quoquo mõ debemus dicere, q̃ nihil habet definitionem p̃ter ſubſtantiã, & alio modo poſſumus dicere, q̃ oĩa habẽt definitionem. Et d.hoc.qm̃ qñ intelligitur per definitionem illud, quod dat quiditatẽ rei propriã ſibi, & conuenit nomini ſine additione & ſine iteratione, tũc definitio non erit niſi in ſubſtãtijs. &, cùm fuerint accepta alia, q̃ ſunt p̃ter ſubſtantiã, ſm q̃ ſunt entia, cõtinget vt habeant definitiones. Et, F
cùm fuerit poſitũ q̃ definitio dicit multis modis, diſſoluetur quæſtio. & iſta eſt diſpõ demonis cum ſermonibus logicis, ſ. quia diſtinguit partẽ verã à falſa. Dicere enim accidentia habere definitiones quodãmodo eſt falſum, quia nõ habẽt definitiones ſubſtãtiæ: & quodammodo verũ eſt, quia habent aliquas definitiones. D.d. Quòd aũt definitio, &c.i. declaratũ eſt igitur ex hoc ſermone q̃ definitio ſimpl'r eſt ſermo, qui ſignificat quiditatẽ rei, & q̃ quiditas nõ inuenit niſi in ſubſtantijs tantum, aut magis in ſubſtãtijs, & modo priori & ſimpliciori.

Iſta eſt diſpõ demõſtrationis cũ ſermonib⁹ logicis, ſ. qa diſtinguunt partẽ verã à falſa. vide p hoc, 52. & 53. 1. Phyſi.

Quo

G *Quo pacto ipſum quidquid eſt & vnumquodq; in primis, & ijs, quæ per ſe dicuntur, idem ſit: in alijs vero, quæ per accidens quodammodo. Sophiſticarum item rediargutionum ſolutio. Cap. 5.*

VTtrum autē idem eſt, an aliud ipſum quid erat eē, & vnumquodq, perſcrutandū. proderit etenim aliquid ad cōſyderationē de ſubſtantia. Nam & vnūquodq non videt aliud eſſe à ſua ſubſtantia: & ipſum quid erat eſſe dr̄ eſſe vniuſcuiuſq ſubſtātia. De his igitur,
H quæ ſm accidens dicunt, videri poſſit aliud eē. vtputa albus hō aliud eſt, & albo homini eſſe. ſi enim ipſi homini eē, & albo homini idē: idem nanq hō, & albꝰ hō, vt aiunt: quare & albo hoi, & homini. An nō neceſſe ē quecunq ſm accidens eadem eſſe. nō enim extrema ſiſt eadē fiūt. ſed fortaſſis illud videat accidere, extrema eadem ſm accidens fieri. vtputa albo eſſe, & muſico eſſe. vr̄ aūt minime. In his autē, quæ p ſe dicunt, ſemper neceſſe
I eſt eadē eſſe. vt ſi quæ ſubſtātiæ ſunt, quibus diuerſæ ſubſtantiæ non ſunt, nec aliæ naturæ priores, quales aiunt aliqui eē ideas. Si enim erit aliud ipſum bonū & bono eſſe, & animal & aīali eſſe, & enti et ipſum ens, erūt & aliæ ſubſtātiq, & naturæ, ac ideę p̄ter eas, quæ dicunt: & illę priores ſubſtātiæ, ſi ipſum quid erat eſſe ſubſtātiæ eſt. Et, ſi abſolutæ ad ſeinuicē, harum quidem non erit ſcīa, illæ vero nō erūt entia. Dico autē abſolui, ſi nec ipſi bo K
no eſt eſſe bono, nec huic eſſe bonum. Sciētia nanq cuiuſq hæc eſt, quod quid erat illi eſſe. & de bono, & de cæteris ſiſt ſe habet. Vnde, ſi neq ipſi bono eē bonū, nec ipſi enti ens, nec ipſi vni vnum, ſiſt aūt omnia ſunt, certe nihil eſt quod qd erat eſſe. quare ſi nec ipſi enti ens, nec aliorū alicui. Itē, cui nō ineſt bono eſſe, nō bonū eſt. neceſſe eſt igit vnū eſſe bonū & bono eſſe, & honeſtum & honeſto eſſe, quæcunq nō per aliud dicunt, ſed prima L
& p ſe. etenim hoc ſufficiēs eſt, ſi exiſtit, ēt ſi nō ſint formę: fortaſſis aūt magis, ſi formæ ſint.

Sed perſcrutemur, vtrum quod eſt per eſſentiam, & ſingulare ſint idē, antequā perſcrutemur de ſubſtantia. Singulare enim exiſtimatur non eſſe aliud, quàm ſubſtātia in qua eſt, & dicitur, quòd quod quid eſt per eſſentiā eſt ſubſtantia ſingularis in eis. Illa autē, quæ dicuntur per accidens, rectū eſt exiſtimare eſſe aliud. v g. homo albus M
eſt aliud, & quid eſt albi hominis per eſſentiā eſt aliud. quoniā, ſi fuerint idem, tūc eſſentia hominis, & homo albus ide erunt. homo enim & hō albus, vt dicunt, ſunt idem: ergo homo albus & homo etiam. Quoniam aūt nō eſt neceſſe vt ſint idem omnia, quæ ſunt per accidēs, quoniā non erunt eadem extrema. ſed rectum eſt exiſtimare hoc acci

dere

A dere eis vt essentia albi et musici. sed hoc non videtur. In eis autem, quæ dicuntur per se, rectum est vt sint idem necessario. sicut dicimus si aliquæ substantiæ sint primæ, et non sint substantiæ aliorum, nec naturæ aliorum, sicut quidam dicunt de formis. Quoniam, si bonum est illud, quod bonum est; erit & essentia boni etiam, & animal et essentia animalis, & essentia entis & ens; & aliæ substantiæ, & naturæ, & formæ aliæ ab eis, quæ dicuntur, & illæ substantiæ sunt priores, si quid est per essentiã substantia. Et, si fuerint absolutæ abinuicem, quædam non scientur per scientiam, & quædam non erunt entia. Et dico ea esse absoluta, si bonum per se nõ habet essentiam boni, neq; illud, quod dicitur hoc, habet essentiam boni. Scire enim cuiuslibet rei, hoc est scilicet scire quid est per essentiam. & similiter in bono, & de alys similiter. Si igitur bonũ non habet essentiam boni, ergo ens non habet esse, neque vnũ vnũ. & similiter omnia aut habebunt quid est per essentiam, aut non habebunt. & si ens nõ habet, ergo neque omnino aliud. Et etiam quod non habet quiditatem boni nõ est bonum. ergo necesse est vt bonũ & essentia boni sint idẽ, & studium & essentia studij sint idem, & omnia quæ non dicuntur de alys, sed sunt prima per se etiã in istis enim est sufficientia, si fuerit forma, & si non fuerit. sed rectum est etiam vt sint formæ, & non est manifestum si sint insimul. D

Cùm declarauit, ꝙ quiditates sim 20
plices non inueniuntur nisi in substantijs, & ꝙ per illas sunt substãtiç, vult hic perscrutari vtrum ista substantia, quæ est quiditas, & substantia singularis, s. individuum substãtiæ, sint idẽ: ita ꝙ quiditas, quæ est substantia eius, sit quiditas singularis, & illud singulare est substantia per istam quiditatẽ, aut quiditas rei E
sit aliud à re ĩ actu. Et quæsiuit hoc ꝓpter formas, quas dicit Plato. qm̃ fm illam opinionem erunt quiditates primarum substãtiarum aliæ à primis substantijs: quia sunt etiam primæ substantiæ existentes per se. Et d. Sed perscrutemur, &c. i. &, cùm sit declaratũ, ꝙ quiditates sunt substantiarum singularium, perscrutemur igitur, vtrum substantia, quæ est quiditas, & substantia singularis sunt idem, aut non, anteq̃ perscrutemur de substantia, quam significat definitio quid sit. D. d. Singulare F
enim existimatur, &c. i. apparet. n. ꝙ singulare nihil aliud est q̃ substantia cuius est. s. quiditas eius. & apparet etiam ecõtrario, s. ꝙ substãtia, quę est quiditas, est substãtia singulãris v. g. Socrates est animal rationale. Socrates enim nihil aliud est q̃ animalitas & rationalitas, quę sunt quiditates eius: nec animalitas, & rationalitas sunt quiditates nisi Socratis & Platonis. D. d. Illa autem quæ dicuntur per accidens, &c. i. cõposita autem ex substantijs & accidentibus, quæ sunt vnum per acci-

Socrates nihil aliud est q̃ aĩalitas, & rõnalitas, q̃ sunt quiditates eius.

G dens, dignum eſt exiſtimare, ꝙ prædicabilia eorum non ſunt eadē cum q̄ditatib⁹ eorū, de q̄bus dīr. D.d. v. g. hō albus ē aliud, &c. i. v. g. q̄m hō alb⁹ ē aliud ab hoīe ſimplr. q̄m, ſi hō ſimpliciter & homo alb⁹ eſſent idem, tunc quiditas hoīs & quiditas hoīs albi eſſent idem. D.d. homo. n. &c. contingit enim dicentibus hoc, dicere ꝙ idem eſt dicere homo, & dicere homo albus. deindē notificauit etiam ꝙ contingit dicere ecōtrario, & d. ergo homo albus & homo, &c. i. & etiam homo alb⁹ erit homo tm̄ D.d. Q̄m aūt nō eſt neceſſe, &c.

H i. q̄m autem impoſſibile eſt vt prædicatum & ſubiectum ſint idē in prę dicabilibus accidentalibus, manifeſtum eſt ex hoc, ſ. ꝙ prædicatum & ſubiectum, q̄ ſunt extrema, nō ſunt idem per ſe, v. g. muſic⁹ albus. Et dedit exemplum de hoc modo accidēntis. q̄m diſpoſitio eſt manifeſta ī eo, ſ. ꝙ non eſt eiuſmodi, de quo eſt dicere, homo alb⁹, vt diſtinctum fuit prius in eis, quæ ſunt idem per accidens. & hoc intendebat, cùm d. q̄m non erunt eadē extrema. i. q̄m, cùm prædicauerimus duo accidentia de aliquo vno, v. g. vnum hominē eſſe

I album, & muſicum, non eſt neceſſe vt muſicum ſit album. & ꝙ extrema intendebat muſicum & album, qa ſunt extrema propoſitionis dicentis muſicum eſſe album. D.d. ſed rectū eſt exiſtimare, &c. i. ſed rectum eſt exiſtimare, ꝙ iſta accidentia ſunt cum eis, de quibus prædicantur eadem per ſe: quia ſunt eadem per accidens propter hoc, ꝙ congregātur in eodem. v. g. ꝙ, cùm album prædicatur de aliquo, & muſicum de ipſo, exiſtimatur, ꝙ propter hoc congregantur in eodem, ꝙ eſſentia albi & muſici eſt eadem. ſed non eſt ita. K D.d. In eis aut, quæ dicuntur per ſe, &c. i. in eis autem, quæ ſunt vnum ꝙ ſe, rectum eſt dicere, ꝙ ſunt cū ſuis quiditatibus idem neceſſario. D.d. ſicut dicimus, &c. i. v. g. q̄m, ſi iſtæ ſubſtātiæ ſenſibiles ſunt primæ ſubſtantiæ, manifeſtum eſt ꝙ ipſæ ſunt eædem cum ſuis quiditatib⁹. i. cùm ſuis definitionibus & ſi nō, nō erūt primæ ſubſtantię, ſed erunt ſubſtantiæ aliorum, ſicut contingit ponentibus ꝙ quiditates eorum ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ ab eis. & ideo d. nō

L ſint ſubſtātiæ aliorum, &c. i. q̄m ex hoc ꝙ poſuimus ꝙ ſubſtantiæ ſenſibiles ſunt ſubſtantiæ exiſtentes per ſe, non per aliud, ſequit vt ſint cum ſuis quiditatibus idem. D. d. quoniam, ſi bonum, &c. i. quoniā, ſi bonum, quod eſt bonum, fuerit aliud à quiditate boni, tunc bonū erit aliquid & ſua eſſentia etiam aliud, & animal eſt aliquid & eſſentia eius aliud eſt, & ſimiliter ens & eſſentia entis. & erunt hic aliæ ſubſtantiæ à primis ſubſtantijs, & naturæ, & formæ, & erunt illæ ſubſtantiæ, & formæ priores primis ſubſtantijs, ſ. indiuiduis ſubſtantiarum. D.d. Et, ſi

M fuerint abſolutæ, &c. i. & ſi quiditates rerum non ſunt eædem per ſe cū rebus, ſed ſunt abſolutæ abinuicem, continget vt quędā ſubſtantiæ non ſint ſcitæ ſ. primæ ſubſtantiæ, quoniam non ſciuntur niſi per quiditates ſuas: & vt quædam nō ſint, ſ. quiditates ſeparatæ. q̄m quiditates rerum non ſunt entes niſi per eſſe rerum habentium quiditates. Et hoc intendebat, cùm d. Et dico ea eſſe abſoluta, &c. i. & dico ea eſſe abſoluta abinuicem, i. vt quiditas boni exiſtentis per ſe ſit aliud ab eo, vt dicūt

ponēn-

A ponentes formas. & similiter de quiditate rerum singularium. D. d. Scire enim, &c. i. & diximus, ꝙ contingit vt primæ substantiæ non sint scitæ. quia res non scitur nisi per suas quiditates: & cùm suæ q̃ditates fuerint aliæ ab eis, quomodo poterunt sciri? D. incœpit declarare quò sequitur vt ōia habeant quiditates adunatas cum ipsis, & d. Si igitur bonū, &c. i. si igitur bonum existēs per se, s. genus vniuersale, nō habet quiditatem boni, tunc ens vniuersale nō habet quiditatem entis & vnū vniuersale non habet quiditatem vni⁹.

B & sermo de omnibus in hac intentione debet esse vnius, s. aut habent quiditates adunatas cū eis, aut nullam habebunt quiditatem adunatam. D. d. & si ens non habet, &c. i. & si ens non est idem cum sua quiditate, nihil est idē cum sua quiditate. D. d. & etiam quod non habet quiditatem boni, &c. i. & si illa, quæ sūt bona, non habent quiditatem boni, non sunt bona, cùm illud, quod est bonum, habet essentiam boni. Deinde d. & omnia, quæ non dicuntur de alio, &c. & intēdebat primas substantias, i. ꝙ etiam ita est de primis

C substantijs, s. ꝙ quiditas & habens quiditatem sunt idem. D. d. in istis enim est sufficientia, si fuerit forma & si non fuerit. i. in quiditatibus rerum, quæ sunt eadem cum reb⁹, est sufficientia in hoc, ꝙ res sciantur: siue posuerimus formas separari, vt Plato dicit, siue nō. D. d. sed rectum est, &c. i. & rectum est si sint hic formæ, vt Plato dicit, ꝙ in hoc prosint in cognitione hominis. nec est etiā manifestum ex scientia * necessaria ꝙ sint cum formis sensibilib⁹, sicut fingunt dicentes formas.

* a. l. naturæ.

Simul autē patet ēt ꝙ, si ideæ D sint quales eas quidam aiunt, ꝙ ēt non erit subiectum substātia. has enim substātias quidem necesse est non de subiecto quid eē. essent enim fm participationem. Ex his itaq; rationib⁹ vnū & idem non fm accidēs ipsum vnūquodq;, & quod quid erat eē: & ꝙ scire vnumquodq;, hoc est ipsum quid erat eē scire. quare secundum expositionem necesse est vnum quiddam ambo esse. Quòd autem fm accidens dicitur, vt musicum, aut album E propterea quod duplex significat, non est verum dicere, quod idem sit quod quid erat esse, & ipsum: etenim, cui accidit albū, & accidens. quare quodam modo quidem est, quodam modo vero non est idem quod quid erat esse & ipsum. homini namque, & albo homini non est idē, passione vero idem. Absurdum autē apparet, & si quis vnicuiq; ipsorum quid erat esse nomē imponat. erit namq; etiam prēter illud, aliud, qđ quid erat eē equo. F At vero qd prohibet nunc quoque è vestigio esse quædam qđ erat esse, si substantia quidē est quod quid erat esse? enimuero nō solū vnū, sed ratio etiam eorum eadē, vt ex dictis patet. nō enim fm accidens vnū vni esse, & ipsum vnum. Item, si aliud erit, in infinitum procedet. etenim hoc quidem erit quid erat esse vni esse, illud vero vnū. quare de illis quoq; eadē ratio erit.

G Quòd igitur de primis, & quæ per ſe dicuntur, vnicuiq; eſſe, & vnumquodq; idem, & vnū eſt, patet. Sophiſticæ autem ad hãc poſitionem redargutiones manifeſtum eſt q; eadem ſolutione ſoluuntur, & ſi idẽ Socrates, & Socrati eſſe. nihil enim differt, nec ex quibus aliquis interroga uerit, nec ex quibus ſoluens obtinuerit. Quo igitur modo idẽ cuiq; eſt quod quid erat eſſe, & quomodo non idem, dictũ eſt.

H *Et formæ ſi ſint, ſicut dicũt quidam, tunc ſubiectum non erit ſubſtantia. quoniam neceſſe eſt, vt illæ ſubſtantiæ non ſint de ſubiecto, & ſi non ſint modo communicationis. Ex hoc igitur ſermone quodlibet & quid, eſt per eſſentiam idẽ, & non modo accidentali. & quòd ſcientia cuiuslibet rei eſt iſta, ſ. ſcire quid eſt per eſſentiam. per hanc igitur poſitionem neceſſe eſt ut ambo ſint idem. Quæ autem dicuntur per accidens vt muſicum, aut al-*

I *bũ, quia ſignificant duo, ideo non eſt neceſſarium dicere quòd ſint idem per eſſentiam. illud etenim, cui accidit album, & accidens ẽt eſt ſecundum unum modum idem, & quid eſt per eſſentiam, & ſecũdum alium non eſt idem, ſecundũ autem quòd ſunt hominis, & hominis albi, non ſunt idem: ſecundum autẽ quòd ſunt paſſiones, ſunt idem. Et, ſi aliquis exiſtimauerit, quòd quodlibet nomen habet quid per eſſentiam, apparebit contra-* k *rium. erit enim apud ipſum quid eſt per eſſentiam aliud etiam, verbi g. equus eſt aliud, & quid ẽ per eſſentiam equi eſt aliud. Et quid prohibet ĩ quibuſdam rebus, vt ſit quidem per eſſentiam ſtatim vt modo ſit, ſi quidem per eſſentiam eſt ſubſtantia? & etiã non erit idẽ ſolum, ſed definitio eius erit etiam idem, ſicut manifeſtum eſt de dictis etiam. eſſentia enim vnius &*

L *vnum non ſunt idem modo accidẽtali. Et ſi fuerit etiam aliud, procedetur in infinitum. quoddam enim quid eſt erit per eſſentiam vnum, & quoddam quod eſt vnum. iſte igitur ſermo dicitur de illis etiam. Manifeſtum eſt igitur, quòd in rebus primis, quæ dicuntur per ſe, etiam eſſentia cuiuslibet rerũ ſingularium, & quodlibet ſingulare ſunt idem, & vnũ. Et manifeſtum eſt, quòd redargutio Sophiſtarum diſſoluitur hac ſolutione, &* M *quòd Socrates & eſſentia Socratis ſunt idem. non enim eſt differentia inter ea, neque ex illo, quod eſt rectum quæri ab aliquo, nec ex illo, cuius diſſolutio eſt difficilis. Dictũ eſt igitur, quomodo quid eſt, per eſſentiã eſt ſingulare, & quo non.*

Ideſt, Et ſi formæ ſunt, vt dicunt, neceſſe eſt vt indiuidua ſubſtantia rũ nõ ſunt idẽ. Iſta. n. nõ ſunt ſubę, niſi p formas. & formæ ſeparatę nõ dicun-

A dicuntur de ſubiecto, quia eſſent nõ ſeparatæ, & communicantes ſubiecto. & ſi hoc eſſet, eſſent generabiles & corruptibiles. & hoc eſt cõtra poſitionem eorũ qui dicunt formas eſſe. D.d. ex hoc igit᷑ ſermone, &c.i. ex iſtis igitur ſermonib⁹, quos dixim⁹, apparet ꝙ quid, & ſua quiditas ſunt idem, & ꝙ non ſunt idẽ p accidens. v.g. qm̃ homo, & ſua quiditas, quæ eſt aïal rationale, ſunt idem non ſeparabiles, & ſi᷑r rationalitas & aïalitas, quæ ſunt in eo, ſunt idem ī actu, & duo in potentia. D.d. & ꝙ ſcïa cuiuslibet rei, &c.i. & manifeſtum eſt
B ex hoc, quod dixímus, ꝙ ſcïa cuiuſlibet rei eſt ex ſua quiditate. qm̃ omnis res eſt idem cum ſua quiditate. qm̃, ſi illa, q̃ ſignificant partes definitionum, & definitiones eſſent ſeparatæ à definitis, eſſent alia. &, ſi eſſent alia, tunc ſcientia definitorum non eſſet à definitione. D.d. p hanc igitur poſitionem, &c.i. poteſt intelligi ſic. & quia conuenimus cum aduerſarijs ī hoc, ꝙ omnes res nõ ſciũtur niſi per ſuas definitiones, debent concedere, ꝙ illa, q̃ ſignificant definitiones, & partes earũ, non ſunt ſeparata à definitis, ſed ſunt idẽ eſſen-
C tialiter. Et poteſt intelligi ſic: & per has propoſitiones, quas poſuim⁹, cogitur conſyderans credere, ꝙ quiditas, & habẽs quiditatem ſunt idem. D.d. Quæ autẽ dñr per accidẽs, &c. i. illa autem, q̃ dicuntur per accidẽs. v.g. homo albus, & homo muſicus, quia iſte ſermo ſignificat duas naturas diuerſas, ſ. albedinem & muſicã, ideo ſermo cõpoſitus ex eis non eſt idem: & ideo non habent vnam cõmunem definitionem. D.d. illud. n. cui accidit, &c i. illud. n. cui accidit albedo, eſt aliud ab albedine: & accidens ſm ꝙ poteſt prædicari de ſuo
D ſubiecto, quia eſt eius paſſio, eſt idẽ: & ſm ꝙ natura eius non eſt natura ſubiecti, non eſt idem. & hoc intendebat, cùm d. ſm autem ꝙ ſunt hoïs, & hoïs albi, &c. i. ſm autẽ ꝙ accidentia ſunt in ſubiectis, non ſunt ſubiecta: ſm autem ꝙ ſunt paſſiones ſubiectorum, ſunt idem. v. g. homo albus Et intẽdit, qm̃ ſm ꝙ ſunt paſſiones ſubſtantiarum poſſunt prædicari de ſubſtantijs ſm ꝙ nomina non ſm definitiones: ſm enim definitiones non poſſunt prędicari de ſubſtãtijs. & hoc d. in categorijs. D.d. Et, ſi
E aliquis exiſtimauerit, &c.i. & ſi aliqs exiſtimauerit, ꝙ omne habens nomen habet definitionem, ſm illud nomen apparebit contrarium. qm̃, ſi omne nomen haberet definitionem, tunc quiditas rei, ſ. forma eius haberet definitionem. &, ſi ita eſſet, contingeret ꝙ q̃ditas equi eſt aliud ab equo ſm definitionem. D.d. Et quid prohibet in quibuſdam, &c.i. & quid prohibet in ſubſtãtijs, ꝙ poſuerimus ꝙ illud, quod ſignificant definitiones earum, ſint ſubſtantia, vt ſint idem cum eis, q̃ ſignificãt definitiones, & non ſunt alia? D.d. &
F etiam non erit idem ſolum, i. & definitum non erit vnum tm̃: ſed definitum & definitio ſunt idem, ſicut declaratum eſt ſuperius. v.g. ꝙ homo non eſt vnum tm̃, ſed vnũ cum ſua definitione. D.d. Et, ſi fuerit etiá aliud, procedetur in infinitum. i. & ſi illud. quod ſignificat definitio, habet naturam aliam à natura definiti. i. naturã exiſtentẽ ī actu extra naturã definiti, ſequit᷑ vt natura, quã ſignãr definitio, habeat ſedam definitionem ſignificantẽ tertiã naturã extrinſecã à natura ſecũda, & tertia

G quartam, & ſic in infinitum. D.d. quoddam.n.quid eſt erit p eſſentiã, &c.i.idẽ.n. diuidet in duas ptes, quarum vtraq; eſt vnum, ſ. in formam, & illud, cuius eſt forma. & intendit, ſi forma habuerit definitionem, & materia definitionẽ, cuius quoddã eſt quiditas & vnũ, & quoddam ẽ illud, cuius eſt q̃ditas & vnũ, aliud habebit aliã definitionẽ. D.d. iſte igit̃ ſermo dr̃ de illis ét. i. v. g. qñ. forma & materia, ſi hñt definitionẽ, neceſſe eſt vt diuidant̃ in duas partes: quarũ vtraq; diuiditur ĩ definitionẽ, & & definitũ: & cũ hoc q̃d congregat̃

H ex eis, eſt vnũ. D.d. Manifeſtũ ẽ igit̃ q̃ in rebus primis, q̃ dñr p ſe, ét eſſẽtia cuiuslibet rerũ ſingularium, & quodlibet ſingulare ſunt idẽ, & vnũ &c. i. manifeſtum eſt igit̃, q̃ q̃libet primarũ ſubſtantiarũ eſt idẽ cũ ſua quiditate. D.d. Et manifeſtũ eſt q̃ redargutio, &c. i. *qñ Sophiſtæ q̃rebant ſi hõ eſt vnus, ſi rñdet̃ q̃ ita, dicunt, nonne hõ eſt aĩal & rõnale? ergo eſt vnũ & nõ vnũ. & ideo dixit, q̃ p iſtam eãdẽ ſolutionẽ diſſoluit iſta q̃ſtio, ſ. q̃ dicet̃ eis q̃ hõ & ſua definitio ſunt vnũ in actu, & plura in potentia. & hoc intendebat, cũ d.

I & q̃ Soc. & eſſentia Socratis, &c. Et forte q̃õ Sophiſtarum eſt iſta. quiditas hoĩs aut eſt eadẽ cum hoĩe, aut aliud. ſi aliud, tunc hõ non habebit quiditatem. ſi idem, tunc quiditas hoĩs eſt hõ: & hõ hẽt quiditatẽ: ergo quiditas habebit quiditatem. & ſic in infinitum. Et ſolutio eſt. qñ quiditas hoĩs eſt hõ vno modo: & non eſt hõ alio modo: & eſt forma hoĩs, & non eſt hõ, qui eſt congregatus ex materia & forma. & hoc intendebat, cum d. neq; ex illo, quod eſt rectũ q̃ri ab aliquo, &c. i. & p iſtũ ſermonem diſſoluunt̃ oẽs q̃ões quæ K
fitæ in hac intẽtione, ſiue fuerint facilis diſſolutionis, ſiue difficilis. D. d. Dictum eſt igit̃ q̃o quid eſt, per eſſentiam, &c. i. declaratum eſt igit̃ ex hoc ſermone modus, ex quo appꝛet q̃ ſubſtantia ſola eſt definita, & q̃ eſt vnum, i. qñ eſt vnũ ĩ actu, & non vnum in potentia, i. q̃ natura actus non eſt eadem cum natura potentiæ. ſed Sophiſtæ accipiebant definitionẽ, & definitũ vnũ quodã modo, & non vnum quodãmodo.

Entium alia natura, alia arte, alia caſu: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, & aliquid fieri. Cap. 6. L

EOrum autem, quæ fiunt, quædam natura, q̃dam arte, q̃dam a caſu fiunt. Omnia vero, quæ fiũt, & ab aliquo, & ex aliquo, ac aliquid fiũt. Aliquid vero dico, ſecũdũ quodq; prędicamentum. aut.n. hoc, aut quãtum, aut quale, aut vbi. Generationes vero, naturales q̃dẽ hę eorum ſunt, quorũ gñatio ex natura eſt. ex quo autem fit, ea eſt, quam materiam dicimus. a quo vero, quippiam eorum eſt, M
quæ natura ſunt. ipſum autẽ aliquid, homo, aut plãta, aut q̃uic-q̃ aliud ſimilium, quæ maxime dicimus ſubſtantias eſſe. Cuncta vero, quæ aut natura, aut arte fiunt, habent materiam. poſſibile.n. eſt eſſe, & non eſſe eorum vnumquodq;. hoc aũt cuiq; materia. Vniuerſaliter vero & id, ex quo natura, & illud, per q̃d natura. quod.n. fit, hẽt naturã, vt planta, aut aĩal. Et à quo, natura

* Dubium Antiſthenis. q̃ quo vi d. 5. Meta. 34. * a. l. q̃ſi.

Quiditas hoĩs ẽ hõ vno mõ, & nõ ẽ hõ alio mõ, et eſt forma hoĩs. Idẽ iſta. 33. 34. & 43. 12. Met. c. 14.

A tura quæ ſm formam dicitur, q̃ eiuſdem ſpeciei eſt. hæc autem in alio eſt. hõ nanq; hoïem generat. ſic igit̃ fiunt; q̃ ob naturam fiũt. Cæteræ vero generationes dicuntur effectiones. Omnes autem effectiones, aut ab arte, aut à poteſtate, aut ab intellectu.

Illa autem, quæ generantur, q̃dam generantur natura, & quædam artificio, & quædam ex illo, quod eſt per ſe. Et oẽ, quod generatur, eſt aliquid, & ab aliquo per
B *aliquid. Et dico aliquid, quodlibet prædicabile, aut hoc, aut quãtum, aut vbi, aut quale. Generabilium autem quædam ſunt, quorum generatio eſt à natura. & ex eis quoddam eſt illud, ex quo eſt generatio, quod eſt materia: & quoddam illud, per quod fit aliud, quod fit à natura, aut hoc, aut domus, aut aliud tale, de quibus dicimus eas eſſe ſubſtantias. Et omnia, quæ generantur aut a natura, aut artificio, habent materiam. quodlibet*
C *enim eorum habet potentiam ad eſſe & non eſſe. & hoc in quolibet eſt materia. & quod habet naturam, & eſt generatum habens naturam, vt domus, aut ãal. Et illud, per quod eſt illa natura, eſt illud, quod dicitur per formam, aut ſimile formæ, & eſt in alio. homo. n. generat. illa. n. q̃ ſunt per naturam ſecundum hoc generantur, Generabilia autem alia dicuntur* D *actiones. Et omnes actiones, aut ſunt a potentia, aut artificio, aut cognitione, aut caſu, aut exſe.*

Intendit in hoc capſo declarare, 22
ꝙ formæ Platonis nihil proſunt ad gñationem: qm̃, cùm deſtruxit eas non prodeſſe in ſcia, ſi cõceſſerim⁹ eas eſſe, vult ẽt in hoc cap. deſtruere eas non prodeſſe in generatione. Et d. Illa autem, q̃ generantur, &c. i. & manifeſtum eſt, ꝙ omne, quod generat, generatur ab aliquo triũ, aut à natura, aut ab artificio, aut ex ſe, ſ. M
caſu. D. d. Et oẽ, quod generat, ẽ ali- E
quid, &c. i. & omne, qd generatur, ẽ aliquid decem prædicamentorum, & generatur ab aliquo, & eſt materia: & per aliquid, & eſt agens. & dico generabile eſſe aliquid, ſ. ſubſtantiam, & aliquod aliorum prædicamentorum. D. d Generabilium autem, &c i. generabilium aũt quædã ſunt naturalia, & ſunt illa, quæ ſunt a natura. Et, cum induxit generabilia per naturam, incœpit narrare, ꝙ cauſa materialis cuiuslibet eorũ eſt ſui generis, & d. & ex eis quoddam eſt illud, &c. i. ex generabilibus p na F
turam ĩuenitur cauſa materialis, & agens generabilia, vt hõ, aut aliud generabilium. Et d. aut aliud tale, innuendo ꝙ ſermo eius eſt de generabilibus, quæ ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, quæ dicuntur generari proprie, generabilia autem, quę sũt in alijs prædicamẽtis, magis dĩr pati, q̃ gñari. Et, cũ declarauit, ꝙ gñabilia nãlia fiunt a materia, & ab agẽte, q̃ ſunt huiꝰ gñis, i. gñabiliũ naturaſr, incœpit narrare, ꝙ artificialia conueniunt cũ rebus nãlibus Iiſtis

G tribus, ſ. ꝙ habent materiam, & ꝙ ſunt per aliquod, & ꝙ ſunt aliquid, & d. Et omnia, quæ generantur aut natura, &c. Deinde d. cauſam, propter quam quodlibet eorum habet materiam, & d. quodlibet enim eorum, &c. i. in quolibet enim eorum inuenitur aliquid, quod poteſt recipere formam naturalem aut artificialem: aut non poteſt recipere, & quod eſt tale dicitur materia, & eſt illud, ex quo eſt natura totius. D. d. & quod habet naturam, &c i, & conueniunt etiam omnes res generabiles habentes naturam & formam in
H forma & natura. generatum. n. habet naturam & formam. vt homo in rebus naturalibus, & domus in rebus artificialibus. & d. aut ſimile, propter illa, quæ generantur à natura communi duabus formis diuerſis, vt mulus ab equo, & aſino. D. d. Generabilia autem alia dicuntur actiones, i. generabilia autem alia, præter illa, quæ ſunt in ſubſtantiijs, magis dicuntur acta q̃ generata. Et cum d. iſta, induxit etiam cauſas agentes ea, & d. Et omnes actiones, &c. i. & intendit per artificium potentiam artis: & per potentiam virtutem animatam & naturalem: & per cognitionem illud, quod homo agit à cogitatione & voluntate: & per illud, quod eſt ex ſe, caſum, qui eſt à natura, & ab anima: & per caſum, qui eſt voluntarius, vt dictum eſt in Secundo Phyſic. & non dixit in generabilibus per naturam, ſ. generabilibus in ſubſtantia ea generari ab illo, qđ eſt per ſe. quoniam nulla ſpecies inuenitur fieri caſu, ſed inuenitur aliquod ſimile ei, quod fit caſu, ſcilicet ſpecies, quæ fiunt ex ſe, non ex ſimili, vt poſt dicet.

I

2. Phyſ. 57. Nulla ſpes inuenit fieri caſu. idē 6. Me. c. 4. & 6. & 8. Phy. c. 46. te. com. 32 Hæc nō reperies in Auer. tex-

Harum aũt quædam etiam à caſu fiunt, & à fortuna, perinde atq; in his, q̃ à natura fiunt. quædam enim & illic, eadē & ex ſemine, & abſq; ſemine fiunt. de his itaq; poſtea cōſyderandū ē. Ab arte aũt fiunt, quorū forma in aīa. formā autem dico ipſum qđ erat eſſe vniuſcuiuſq;, & primam ſubſtantiam. Etenim contrariorum quodam modo eadē forma eſt. priuationis nanq; ſubſtantia oppoſita ſubſtātia, vt ſanitas ęgritudinis. illius. n. abſentia oſtenditur ægritudo. ſanitas vero eſt ratio, quę in anima & ſ ſcientia eſt. Fit aũt ſanum, ita intelligēte. cùm hoc ſanitas ſit, neceſſe eſt, ſi ſanitas erit, hoc fieri, vtputa æqualitatem. ꝙ ſi hoc, caliditatem. & ita ſemper intelligit, donec redigat in illud, quod ipſe poteſt vltimum facere. Deinde motꝰ, qui iam poſt hæc fit, effectio ad ſanitatem appellat. Quare quodam modo ex ſanitate ſanitatem accidit fieri, & domum ex domo, quæ ſine materia, eam, quæ habet materiam. Ars enim medendi, & ædificandi eſt forma ſanitatis, & domus. dico autem ſubſtātiam abſque materia quod quid erat eſſe. Generationū aũt, & motuum, hæc quidem intellectio, illa vero effectio vocatur. quæ quidē a principio & forma, intellectio: q̃ vero ab vltimo ipſiꝰ intellectiōis, effectio. Similiter autem & in cęteris mediꝰ vnumquodque fit. dico autē, vtputa, ſi cōualeſcet, opor-

K tu. vſq; ibi. ſanitas vero érō, exth exponit ex textu Nicolai.

L

Hic habes methodos Reſolutiuā ac Cōpoſitiuā.

M

A oportet adequari. quid igitur ē adæquari: hoc autem erit, ſi caleſieri. hoc autē quid eſt: hoc quidem. hoc autem poteſtate ineſt, hoc vero iam in ipſo eſt. Faciēs igitur, & vnde cōualeſcendi motus incipit, ſi ab arte, forma eſt ī anima. ꝙ ſi à caſu, ab eo, quod eſt faciendi principium illi, qui ab arte facit. ſicuti fortaſſis & in medendo principiū à calefaciēdo fit. hoc autē facit fricatione. Calor itaq; in corpore, aut pars ſanitatis, aut ſequitur eum ali-
B quid tale, quod ē pars ſanitatis, aut plura. hoc autem vltimum faciens, & quod ita pars eſt ſanitatis, & domus, & aliorum, vt lapides. Quare, quemadmodū dicitur, impoſsibile eſt fieri, ſi nihil præexiſtat.

Sanitas vero eſt definitio, quæ eſt in aīa, & ſciētia etiam. Et erit ſanitas eius, qui infirmatur ſecundum hunc modum. cū illud fuerit ſanitas, neceſſe eſt, ſi hoc ſanatur,
C *vt habuerit naturam diuerſam. et ſi hoc fuerit, erit calor. & ſecundū hunc modum dicemus vnum poſt aliud, donec perueniamus in hoc, quod impoſsibile eſt vt poſt ipſum ſit aliud. Deinde motus, qui eſt ex hoc, eſt actio eius, quod p̄ceſſit ad ſanitatē: ita quòd accidit quoquo modo vt ſanitas ſit ex ſanitate, domus ex domo, q̄ſunt non a materia illa, quæ ſunt ex materia. Ars. n. medicina, & ars ædificatoria sūt forma ſanitatis, & forma domus.* D
& dico ſubſtantiam, & hoc ē tale, & eſt talis in potentia. Et ē talis cauſa agens, & illud, ex quo ē principium motus. ſanitas. n. ſi eſt ab artificio, eſt à forma, quæ ē in aīa. et ſi eſt ex illo, quod eſt per ſe, erit illud, quod eſt ex hoc. & cum principium actionis eſt agens ex artificio, vt operari per medicinā, rectum eſt vt principium ſit ex calefactione, & erit hoc per confricationem. Calor igitur, qui eſt in cor E
pore, aut eſt pars ſanitatis, aut aliquid tale ſequitur ipſum, & eſt pars ſanitatis, aut erit per plura, quorum vnum eſt agens, & eſt ſecundum hunc modum etiam pars ſanitatis, & domus.

Iſte ſermo non vī continuus cū ſermone p̄dicto. & in libro Nicolai Peripatetici, & ī eius abbreuiatione ex hoc libro dicit: & actiōes reſiduę aut erunt ab artificio, aut à potētia: & pauca generabilia erunt ex ſe, & caſu, quēadmodū in rebus naturalibus eſt etiam aliquid, qđ generat ex ſeminibus, & aliquid, quod generat ex non ſeminibus. Debet igitur legi continuum cū hoc, ꝙ dixit, ꝙ q̄dā erunt ex ſe & caſu, quēadmodū in rebus naturalibus ēt eſt aliqd, qđ generat ex ſeminib⁹, & aliquid, qđ gn̄atur ex non ſeminibus, i. ꝙ illud, qđ gn̄atur ex non ſeminibus, eſt ſimile actionibus, q̄ fiunt caſu. Deinde inuenimus in lib. Nicolai ſequi: Et gn̄abilia ab artificio sūt illa, quo rū formæ, & quiditates ſunt exiſtē- 23 Introductio Nicolai. F

tes

G tes in aĩa,ſ.in prima ſubſtantia.& illæ formæ ſunt quodãmodo eadem forma. Multotiens ẽt ſcimus formã p non eſſe,& non eſſe p formã: qm̃ non exiſtunt inſimul,vt ſanitas, & infirmitas, ſed corruptio alteri⁹ eſt generatio reliqui. Et ſanitas dr̃ duobus modis. dr̃.n. de forma, q̃ eſt in aĩa,& de habitu,qui eſt in corpore. & ambo ſunt idem: ſed ſanitas ſecũdo modo inuenit̃ ab ea,q̃ eſt ſm primum modum. Et, cùm ita ſit,ẽ poſt iſtã,aut iſta eſt ſanitas.& poſt hunc ſermonẽ inueniimus ſermonẽ Ariſ. Et Nicolaus intendit per hoc,quod H dicit:& generabilia ab artificio,&c. i.& res exiſtentes ab artificio,ſunt illa,quotſi formæ, & quiditates ſunt in aĩa:& formæ contrariæ exiſtẽtes in aĩa,ſunt quodammodo eadẽ forma:& ideo recipit aĩa cõtrarias formas. D.d.cãm in hoc,&d. multotiẽs enim &c.i.& ſignũ huius ẽ,qm̃ multotiens ſcimus formas per ſuas formas contrarias, & contraria p ſuas formas. & hoc erit ſm illud, qđ eſt manifeſtius, non quia congregant̃ ĩaĩa duæ formæ contrariæ inſimul ſicut non congregant̃ extra aĩam: qm̃ eſſe alterius eſt corruptio reliq, & corruptio alterius eſt generatio reliqui. D.d & ſanitas dr̃ duob⁹ modis, &c.i.& cùm ita ſit, manifeſtum eſt,q̃ forma artis dr̃ duobus modis: quorum vnus eſt forma,q̃ eſt in anima,& alius eſt illa,q̃ eſt extra aĩam, & ſunt idem:&q̃ illa,q̃ eſt extra animam.eſt ab illa,q̃ eſt in anima.v.g. qm̃ ſanitas dr̃ duob⁹ modis. dicitur enim de intellectu ſanitatis, qui eſt in anima,& dr̃ de ſanitate exiſtente in corpore: & q̃ ſanitas, quæ eſt in corpore,eſt à ſanitate, q̃ eſt in anima.& hoc intendebat in hoc cap.de

Poſſæ contrariæ exiſtentes in aĩa ſt quodãmõ eadẽ forma. & iõ aĩa recipit contrarias formas.vi. 6. Me.c.8.

I Sanitas in aĩa & extra aĩam ſt idẽ.vide oppoſi.12. huj⁹.c. 23.

declarare,ſ.q̃ artificium in hoc eſt ſicut naturæ,ſ.q̃ in hoc,q̃ illud, quod fit, fit ab eodem in forma, aut à ſimili. & ideo dicit,q̃ ſanitas in aĩa eſt ſanitas prima intẽtione. D.d.& cùm ita ſit,&c.i.ſanitas igit̃, q̃ eſt extra animam, eſt per ſanitatem,q̃ eſt in anima:aut ſanitas,quę eſt in anima,eſt ſanitas ſimpliciter, & q̃ eſt extra animam,eſt poſterior. D.incœpit dicere quomodo inuenitur ſanitas,quę eſt extra animam,à ſanitate,quæ eſt in anima.& hoc eſt de verbis Ariſt. cùm dixit.Sanitas verò ẽ definitio, quæ eſt in anima,& ſcĩa etiam, &c. i.ſanitas vero in rei veritate eſt definitio ſanitatis,q̃ eſt in anima. & ſcire ipſam non eſt ſanitas, quæ eſt extra animam. D.d. Et erit ſanitas ei⁹, qui infirmatur ſm hunc modũ,i. & ſanitas,quæ eſt extra animam , eſt a ſanitate,quæ eſt in anima, ſm q̃ dicã D.d.cùm illud fuerit ſanitas,neceſſe eſt,&c i.& cùm iſte infirm⁹ eſt modo ſanus,neceſſe eſt vt fluxus naturæ fuerit:& ſi fluxus naturæ fuerit,neceſſe eſt calorem fuiſſe:& ſi calor eſt,neceſſe eſt potaſſe laxatiuũ. & hoc intendebat,cũ dixit:&,ſi hoc eſt,iam fuit calor. D.d.& ſecundum hunc modum dicemus vnum poſt aliud,&c.i.& ſic dicem⁹ vnum poſt aliud ſecundum diſſolutionem,ſ.incipiendo à poſteriori, & perueniendo ad primum principium ĩ cognitione. D.d. Deinde motus,qui ẽ ex hoc,eſt actio,&c.i.deinde motus, q̃ incœpit ab vltimo in diſſolutione, & eſt compoſitio,dicitur actio procedẽs ad ſanitatem, ita q̃ accidat, q̃ ſanitas,quæ eſt extra animam,ſit ad ſanitatem,q̃ eſt in anima. Et intẽdebat,q̃ eſſe ſanitatis,q̃ eſt in aĩa,eſt in compoſitione ad eſſe ſanitatis, quæ eſt

K

Hic expo nit textu ſuum.

L

Diſſolo ſit ſcipiendo M a poſterio ri. & pueniẽdo ad primũ pri cipiũ. Sed oppo. vide 2.Me.c.11. Vide cõuzim.

A est extra animam. & hoc est illud, qđ dr, ꝙ principium operationis est finis cognitionis: & principiū cognitionis est finis operationis. D. d. q̄ sunt non à materia, illa, quæ sunt à materia, i. & à domo, quæ est in aīa. & hoc intendebat, cùm dixit: non à materia erit domus, quæ ē extra animam, & est illa, quæ est in materia. D. d. Arsenim medicinæ, &c. i. & cā eius est, qm̄ ars medicinæ, quæ est in ànima, est eadem cum forma medicinæ, quæ est extra animam. & similiter de arte ædificatoria cū formis ædificatorum. D. d. & dico substantiam. & forte intendit: & dico substantiam, i. formā sine materia, formam quæ est in anima: & formam quæ est in materia, formam quę est extra animam. Deinde cum hoc copulat hoc, quod dicit: & hoc est tale, &c. & in sanitate ſueniunt tria, quæ inueniuntur in oībus generabilib⁹. Est n. aliquid, & ex aliquo in potentia, & per aliquid in actu: & est illud quod assimilatur principio motionis. D. incœpit dicere spēs causarum agentium, & d. sanitas. n. &c. i. sanitas. n. & si fuerit ab arte medicinæ, tunc primum agens sanitatem ē forma sanitatis, quæ in anima: & si fuerit sine arte, tunc agens ipsam est ex sanitate, quæ est in corpore sanabili. sed est diminutū, & ideo indiget artificio. Et dicit hoc, qm̄ virtutes naturales generatiuæ sunt fīles virtutibus artificialibus. D. d. & cū prīcipium actionis, &c. i. v. g. in sanitate, quæ fit ab artificio, rectū est igit, vt sanitas fiat ex calefactione: & calefactio fiat ex confricatione, aut à potu vini, & sīlibus. Calor igit, q est in corpore, qui fit à cōfricatiōe, aut à potu vini, aut ē pars sanitatis, aut illud, qđ sequit ex eo, est pars sanitatis. & hoc aut erit vnum, aut plura. oīa igit ista erunt partes sanitatis. & vnum eorum erit primum agens, s. calor: & ēt est quoquo mō pars sanitatis. Et intendebat, ꝙ sanitas, q̄ est à non artificio, é ēt a sanitate aliqua aut à parte sanitatis: cum artificium necessario vtatur in inueniendo sanitatem ī ista parte sanitatis, s. q̄ est ī re sanabili. Et in libro Nicolai inueni it sequi: domus igit, & sanitas, & sphæra cupri, q̄ est ex eis existens in materia: qm̄ aliqua pars non est cū materia, q̄ hēt illud, quod est genus ēt. hoc n. est vīe. materia vero, & illud, ex quo est aliquid, non dr semp fm æquiuocationem, cū illo, qđ fit ex ipsa fm ꝙ circulus fit, aut ex cupro, aut ex lapide. hoc. n. nō noīatur à noīe alterius istorum. i. domus autem & sanitas pars eorum, q̄ est ī materia, s. forma, q̄ est extra animam, bene potest prædicari de illa parte nomen formæ cōis illi parti, & definitio eius, q̄ est in anima. & ista forma dr genus. pars autem, q̄ est materia domus & sphæræ, non pōt prædicari de cōposito nomen eius, nec definitio ei⁹. sphęra. n. cupri dr sphęra, sed non dr cuprum. sed, si dicat, dicet fm denoīationē. v. g. cuprea. & ꝙ in hoc cap'o intendit declarare naturam generationis. Et hoc inuenitur in sermone Arist. in cap. sequenti, in quo dicit: dr in sermone, &c i. ēt declarat drīam inter formā & materiam, & dat propositionē in eo, quod vult declarare, ꝙ forma nec est gnabilis, nec est corruptibilis, nisi p accidens. & sīr est de materia, & ꝙ generabile & corruptibile in rei veritate est indiuiduum compositum ex forma & materia.

Quod

Principiū operationis ē finis cognitiōis. et econtra. Idē. 2. Ph. com. 8).

B

C

Vid. 4. cœli. 14. & 25. Virtutes nāles gnatiuæ ſr similes virtutibus artificialib⁹. vide. 2. ph. 73.

D

E

Materia nō p̄dicat de eo, cui⁹ é mī, nisi scđm denoīationē Idē infra. 43. 34. & 45. cō. & 9 Me. cō. 12. Idē. 1. c. e. sequēti. & 1. Met. c. 17. & 1. 7. Ph. c. 15. Sed vide oppoſi. 2. de Gna. com. 4. Vide con. Zim. Foꝛa nō ē gnabilis nec corruptibil. nisi per accīs. Idē infra. 26. 27. 31. &. 33. Idē. 8. Met. t. c. 8. & 12. meta. cō. 18.

G tes in aĩa,ſ.in prima ſubſtantia.& illæ formæ ſunt quodãmodo eadem forma. Multotiens ẽt ſcimus formã p non eſſe,& non eſſe p formã: qm̃ non exiſtunt inſimul,vt ſanitas, & infirmitas, ſed corruptio alteri⁹ eſt generatio reliqui. Et ſanitas dr̃ duobus modis.dr̃.n. de forma, q̃ eſt in aĩa,& de habitu,qui eſt in corpore. & ambo ſunt idem: ſed ſanitas ſecũdo modo inuenit̃ ab ea,q̃ eſt ſm primum modum. Et, cùm ita ſit,ẽ poſt iſtã,aut iſta eſt ſanitas.& poſt hunc ſermonẽ inuenimus ſermonẽ Ariſ. Et Nicolaus intendit per hoc,quod

H dicit:& generabilia ab artificio,&c. i.& res exiſtentes ab artificio,ſunt illa,quorũ formæ, & quiditates ſunt in aĩa:& formæ contrariæ exiſtẽtes in aĩa,ſunt quodammodo eadẽ forma:& ideo recipit aĩa cõtrarias formas. D.d:cãm in hoc,&d. multotiẽs enim &c.i.& ſignũ huius ẽ,qm̃ multotiens ſcimus formas per ſuas formas contrarias, & contraria p ſuas formas. & hoc erit ſm illud, qd̃ eſt manifeſtius, non quia congregant̃ I aĩa duæ formæ contrariæ inſimul ſicut non congregant̃ extra aĩam: qm̃ eſſe alterius eſt corruptio reliq, & corruptio alterius eſt generatio reliqui. D.d & ſanitas dr̃ duob⁹ modis,&c.i.& cùm ita ſit, manifeſtum eſt,q̃ forma artis dr̃ duobus modis: quorum vnus eſt forma,q̃ eſt in anima,& alius eſt illa,q̃ eſt extra aĩam, & ſunt idem:&q̃ illa,q̃ eſt extra animam,eſt ab illa,q̃ eſt in anima.v.g. qm̃ ſanitas dr̃ duob⁹ modis. dicitur enim de intellectu ſanitatis, qui eſt in anima,& dr̃ de ſanitate exiſtente in corpore: & q̃ ſanitas, quæ eſt in corpore,eſt à ſanitate, q̃ eſt in anima.& hoc intendebat in hoc cap.de

Poſſæ contrariæ exiſtentes in aĩa ſt̃ quodãmõ eadẽ forma. & iõ aĩa recipit contrarias formas.vi. 6. Me.c.8.

I Sanitas in aĩa & extra aĩam ſt̃ ide.vide oppoſi.12. huiꝰ.c.23.

clarare,ſ.q̃ artificium in hoc eſt ſicut naturæ,ſ.q̃ in hoc,q̃ illud, quod fit, fit ab eodem in forma, aut à ſimili. & ideo dicit,q̃ ſanitas in aĩa eſt ſanitas prima intẽtione. D.d.& cùm ita ſit,&c.i.ſanitas igit̃, q̃ eſt extra animam,eſt per ſanitatem,q̃ eſt in anima:aut ſanitas,quę eſt in anima,eſt ſanitas ſimpliciter, & q̃ eſt extra animam,eſt poſterior. D.incœpit dicere quomodo inuenitur ſanitas,quę eſt extra animam,à ſanitate,quæ eſt in anima.& hoc eſt de verbis Ariſt. cùm dixit.Sanitas vero ẽ definitio, quæ eſt in anima,& ſcĩa etiam, &c. i.ſanitas vero in rei veritate eſt definitio ſanitatis,q̃ eſt in anima. & ſcire ipſam non eſt ſanitas, quæ eſt extra animam. D.d. Et erit ſanitas ei⁹, qui infirmatur ſm hunc modũ,i. & ſanitas,quæ eſt extra animam, eſt a ſanitate,quæ eſt in anima, ſm q̃ dicã D.d.cùm illud fuerit ſanitas,neceſſe eſt,&c i.& cùm iſte infirm⁹ eſt modo ſanus,neceſſe eſt vt fluxus naturæ fuerit:& ſi fluxus naturæ fuerit,neceſſe eſt calorem fuiſſe:& ſi calor eſt,neceſſe eſt potaſſe laxatiuũ. & hoc intendebat,cũ dixit:&,ſi hoc eſt,iam fuit calor. D.d.& ſecundum hunc modum dicemus vnum poſt aliud,&c.i.& ſic dicem⁹ vnum poſt aliud ſecundum diſſolutionem,ſ.incipiendo à poſteriori, & perueniendo ad primum principium ĩ cognitione. D.d.Deinde motus,qui ẽ ex hoc,eſt actio,&c.i.deinde motus, q̃ incœpit ab vltimo in diſſolutione, & eſt compoſitio,dicitur actio procedẽs ad ſanitatem, ita q̃ accidat, q̃ ſanitas,quæ eſt extra animam,ſit ad ſanitatem,q̃ eſt in anima. Et intẽdebat,q̃ eſſe ſanitatis,q̃ eſt in aĩa,eſt in compoſitione ad eſſe ſanitatis, quæ

K

Hic expo nit textus ſuum.

L

Diſſolo fit ſcipiendo M a poſteriori. & pueniẽdo ad primũ prĩcipiũ. Sed oppo. vide 2.Me.c.11. Vide cõuzim.

eſt

A est extra animam. & hoc est illud, qđ dr̄, ꝙ principium operationis est finis cognitionis: & principiū cognitionis est finis operationis. D. d. ꝙ sunt non à materia, illa, quæ sunt à materia, i. & à domo, quæ est in aīa. & hoc intendebat, cùm dixit: non à materia erit domus, quæ ē extra animam, & est illa, quæ est in materia. D. d. Arsenim medicinæ, &c. i. & cā eius est, qm̄ ars medicinæ, quæ est in ànima, est eadem cum forma medicinæ, quæ est extra animam, & similiter de arte ædificatoria cū formis ædificatorum. D. d. & dico substantiam. & forte intendit: & dico substantiam, i. formā sine materia, formam quæ est in anima: & formam quæ est in materia, formam quę est extra animam. Deinde cum hoc copulat hoc, quod dicit: & hoc est tale, &c. & in sanitate ĩueniunt tria, quæ inueniuntur in oībus generabilib⁹. Est. n. aliquid, & ex aliquo in potentia, & per aliquid in actu: & est illud quod assimilatur principio motionis. D. incœpit dicere spēs causarum agentium, & d. sanitas. n. &c. i. sanitas. n. & si fuerit ab arte medicinæ, tunc primum agens sanitatem ē forma sanitatis, quæ in anima: & si fuerit sine arte, tunc agens ipsam est ex sanitate, quæ est in corpore sanabili. sed est diminutū, & ideo indiget artificio. Et dicit hoc, qm̄ virtutes naturales generatiuæ sunt fires virtutibus artificialibus. D. d. & cū prīcipium actionis, &c. i. v. g. in sanitate, quæ fit ab artificio, rectū est igit̄, vt sanitas fiat ex calefactione: & calefactio fiat ex confricatione, aut à potu vini, & sīlibus. Calor igit̄, ꝙ est in corpore, qui fit à cōfricatiōe, aut à potu vini, aut ē pars sanitatis, aut illud, qđ sequit̄ ex eo, est pars sanitatis. & hoc aut erit vnum, aut plura. oīa igit̄ ista erunt partes sanitatis. & vnum eorum erit primum agens, s. calor: & ēt est quoquo mō pars sanitatis. Et intendebat, ꝙ sanitas, ꝙ est à non artificio, ē ēt a sanitate aliqua aut à parte sanitatis: cum artificium necessario vtatur in inueniendo sanitatem ī ista parte sanitatis, s. ꝙ est ī re sanabili. Et in libro Nicolai inuenit̄ sequit: domus igit̄, & sanitas, & sphæra cupri, ꝙ est ex eis existens in materia: qm̄ aliqua pars non est est materia, ꝙ hēt illud, quod est genus ēt. hoc. n. est vīe. materia vero, & illud, ex quo est aliquid, non dr̄ semp fm æquiuocationem, cū illo, qđ fit ex ipsa fm ꝙ circulus fit, aut ex cupro, aut ex lapide. hoc. n. nō noīatur à noīe alterius istorum. i. domus aut em & sanitas pars eorum, ꝙ est ī materia, s. forma, ꝙ est extra animam, bene potest prædicari de illa parte nomen formæ cōis illi parti, & definitio eius, ꝙ est in anima. & ista forma dr̄ genus. pars autem, ꝙ est materia domus & sphæræ, non pōt prædicari de cōposito nomen eius, nec definitio ei⁹. sphęra. n. cupri dr̄ sphę ra, sed non dr̄ cuprum. sed, si dicat̄, dicet̄ fm denoīationē. v. g. cuprea. & ꝙ in hoc capso intendit declarare naturam generationis. Et hoc inuenitur in sermone Arist. in cap. sequenti, in quo dicit: dr̄ in sermone, &c. i. ēt declarat dr̄iam inter formā & materiam, & dāt propositionē in eo, quod vult declarare, ꝙ forma nec est gñabilis, nec est corruptibilis, nisi ꝑ accidens. & fīt est de materia, & ꝙ generabile & corruptibile in rei veritate est indiuiduum compositum ex forma & materia.

B

C

D

E

F

Principiū operationis ē finis cognitiōis, et econtra. Idē. 2. Ph. com. 83.

Vid. 4. cœli. 14. & 25. Virtutes nāles gñatiuæ sī similes virtutibus artificialib⁹. vide. 2. ph. 78.

Materia nō p̄dicat̄ de eo, cui⁹ ē mā, nisi scđm denoīationē Idē infra. 43. 34. & 45. cō. & 9 Me. cō. 12. Idē. ī t. c. sequēti. & 1. Met. c. 17. & ī. 7. Ph. c. 15. Sed vide oppoſi. 2. de Gña com. 4. Vide con. Zim. Fora nō ē gñabilis nec corruptibil. nisi per accīs. Idē infra. 26. 27. 31. & 33. Idē. 8. Met. c. c. 8. & 12. meta. cō. 18.

Quod

G Quòd igitur pars ex neceſſitate exiſtet, patet. materia nanque pars. ineſt ẽt hęc, & fit. Sed vtrum eorũ etiam eſt, quæ in ratione? vtroq; quidẽ modo dicimus multos circulos quidnam ſint, et materiam dicentes, q; ęs, et formam, q; talis figura, et hoc eſt genus, ĩ quo primo ponitur. æneus aũt circulus habet in ipſa ratione materiam. Ex quo vero tanquã materia fiunt, aliqua dicuntur cùm fit non illud, ſed illiuſmodi. vt ſtatua, non lapis,
H ſed lapidea. homo aũt conualeſcens non dicitur illud, ex quo.

Et dicitur in ſermone duobus modis, quòd in eo ſunt plures circuli: et dicimus, quòd materia eſt cuprum, & dicimus, quòd forma eſt talis figura. et hoc eſt genus, in quo ponitur primum ſubiectum. cuprũ vero in ſuo ſermone eſt materia. Illa autem, quæ ſunt ex aliquo, ſicut illa, quæ ſunt ex materia, quædam dicuntur cùm fue-
I *rint non illud, quod dicitur illa materia, ſed ſecundum reſpectum ad illud, verbi gratia quòd ſtatua nõ dicitur lapis, ſed lapidea. homo autem ſanus non dicitur eſſe illud, ex quo fit.*

24 Et dicitur ĩ ſermone, &c. iſte ſermo eſt pręciſus à prędcẽti. Et intẽdit per ſermonẽ definitionẽ. & intendit per duos modos formam & materiam, i. q; pars compoſita continet duos modos, ſ. materiã & formam. v.g. circulũ cupri, & ideo definitio continet multos circulos quodammodo, & quodãmodo vnũ. D. d. & dicimus, q; mã eſt cuprũ, &c. i. & dicimus pp hoc, qđ dixim⁹ de differentia inter formã & materiã, q; materia ſphærę demonſtratę eſt cuprum. & dicimus, q; ſphæra ſm ſuã formam eſt figura talis. Et intendebat per hoc diſtinguere inter materiam & formã & compoſitũ ex eis, & q; đfinitio cõpoſita ẽ ex ambob⁹. Et intendebat per hoc, qđ dixit talis, rotundum, aut quadratum, aut aliam figurarũ. D. d. & hoc eſt genus, &c. i. & hoc, qđ prædicatur de
L forma, ſm q; eſt vniuerſale de forma, & eſt illud, in quo prædicatur ſpecies, eſt illud, qđ dicitur genus. Et intendebat diſtinguere per hoc inter materiam & genus. D. d. cuprum vero, &c. illud autẽ, qđ fit ex cupro & figura, inuenitur in ſua definitione cuprum, & figura, cùm dicitur ſtatua cuprea, & circulus cupreus. D. d. Illa autem, quæ fiunt ex aliquo, &c. i. generabilia autẽ, quæ generantur ex alio, ſ. materia, quæ componuntur, quædam nuncupantur à nomine eius, ex quo generantur, ſ. materia eius, ſed ſm denominationem. v.g. idolum, qđ fit ex lapide, qm̃ non dicitur lapis, ſed lapideum. & hoc plus manifeſtabit in rebus naturalibus. v.g. qm̃ hõ dicitur ſanguineus & carneus, ſed non caro aut ſanguis. D. d. homo autem ſanus, &c. i. quædam vero, v.g. ſanũ non denominatur ab illo, ex quo tranſmutatur, vt in infirmo, ita q; dicatur quòd ſanum ſit laborans, i. quòd contrariũ eſt remotius à natura generati quàm materia, licet vtrunq; non vere p̃dicetur de illo.

K

Dfiã inter genus et mãin vide infra. c. 43. & 1. h⁹. 17.

Mã denominatiue p̃dicat⁹ de materiato

M

Idem ſupra. cõ. 25.

Vide. 2. de Aĩa. cõ. 8.

Cauſa

A Cã vero eſt, quia fieri contingit ex priuatiõe, & ſubiecto, qđ dicimus materiã, vt puta & hõ, et ęgrotus fit ſanus. magis tñ dr̃ ex priuatiõe fieri, veluti ex ęgroto ſanus, q̃i ex hoíe. quare ſanus ęgrotus qdẽ nõ dr̃, ſed hõ, et hõ ſanus. Quorũ vero priuatio incerta & innominata eſt, vt ĩ ęre cuiuſcunq; figurę, aut in lateribus & lignis domus, ex his non dicentur fieri, ſicuti illic ex ęgroto. Quare, ſicut nec vbi ex quo, hoc nõ dr̃ illud, nec hic ſtatua li-
B gnũ, ſ3 deriuatiue dr̃ lignea ñ lignũ, et ęnea ñ ęs, et lapidea et ñ lapis, et dom⁹ lateritia ſ3 ñ lateres.

Et cã eius eſt, quoniã fit ex priuatione, et ſubiecto, quod dicitur materia. v.g. quoniã homo, et infirmus erit ſanus. et generatio dicitur ex priuatione magis, vt ſanitas ex infirmo, aut ex hoíe. et iõ nõ dicitur ſanũ eſſe infirmũ, ſed dicitur hõ, et ſanus hõ ẽt. Illa aũt, quorũ priuatio nõ eſt manifeſta, nec
C *habet nomẽ vt aliqua figura nũcupatur, aut domus in lateribus, et lignis, exiſtimatur quòd ex iſtis fit, ſecundũ quòd dictũ eſt illic ex infirmo. Et iõ, quẽadmodũ nõ dicitur illic aliquid à nomine eius, ex quo eſt, ita hic etiam non dicetur idolum eſſe lignum, ſed ligneum, et cupreum non cuprum, & lapideum non lapis, & domus lateritia & non lateres.*

Cùm narrauit, ꝙ quędã generabilia denominant ab illis, ex quibus generãtur, & q̃dã nõ, vult dare cauſam, pp quã generatum non dicit à nomine materię, à qua generat, & d. Et cã illius eſt ẽt, qm̃ ex priuatione fit, & ſubiecto, &c.i. & cã in hoc eſt, qm̃ generatum non generat ex materia tm̃, ſed ex materia, & priuatione, q̃ eſt in materia. dicere. n. hominẽ eſſe ſanũ eſt dicere hominem infirmũ eſſe ſanum. D.d. & generatio dicitur ex priuatiõe magis, i. & generatũ magis videt attribui, ꝙ fiat ex priuatione, q̃ attribui ſubiecto priuationis. generatio. n. fit ex
E priuatione, nõ ex eſſe. & ideo dr̃ infirmum fieri ſanum, magis q̃ dicatur hõ fieri ſanus. & hoc intẽdebat, cùm dixit: vt ſanitas ex infirmo, aut ex homine. D.d. Et ideo non dr̃ ſanum eſſe infirmum. i. & ideo generatum nõ cõicat cum contrario, ex quo generatur in nomine. vnde nõ dr̃ ꝙ ſanus eſt infirmus, ſed dicitur, ꝙ hõ eſt hõ ſanus, & ꝙ homo nõ ſanus ſit ſanus. D.d. Illa aũt, quorum priuatio, &c.i. generabilia autem, quæ generantur ex ſubiecto, quorum priuatio non eſt manifeſta in
F ſubiecto, nec habet nomen, exiſtimat, ꝙ dicere in eis ea generari ex ſubiecto, eſt ſicut dicere ex lateribus fieri domum, aut ex lignis fieri ſcamnum, & ſicut eſt dicere ex infirmo fieri ſanum. D.d. Et ideo, quẽadmodum. nõ dicitur illic, &c.i. &, cùm ita ſit, quemadmodum non dicitur ſanum eſſe infirmum, ita non dicitur idolum eẽ cuprum, nec domum eſſe lateres aut ligna, ſed ſecundum denominationem cupreũ, & lapideum.

D 25 Quorũ priuatio pręter. non fit denominatio.

Vid. 1. Ph. 58. & 61. Generatio magis vr attribui

priuatiõi, q̃ ſubiecto priuatiõis. Sed oppoſitũ vid. 1. Ph. cõ. 60. vbi hẽt ꝙ mã é illd, qđ vere generat. Vide. c. Zim. Quorũ priuatio latet, denomiatio fit.

Cùm

G *Cùm neq; tanquàm ex ligno ſit ſtatua, aut ex lateribus domus, ſi-quis accurate inſpexerit, profectò ſimpliciter dicet: propterea quòd oporteat fieri, mutato ex quo, ſed non permanente. propter hoc igitur ſic dicitur.*

Formam non fieri, ſed compoſitum ex materia et forma. Cap. 7.

CVm aũt & ab aliquo fiat qđ fit, hoc aũt dico vnde
H generatiõis principiũ eſt: et ex aliquo, fit aũt hoc non priuatio, ſed materia, iam enim determinatum eſt, quẽadmodum hoc dicimus: & quod fit, hoc aũt eſt aut ſphæra, aut circulus, aut quodcunq; cæterorum euenit, ſicuti neq; ſubiectũ facit ipſum ęs, ita neq; ſphærã, niſi ſm accẽs, qa ęnea ſphęra ſphęra eſt. illã aũt nõ facit: hoc aliqd.n. facere ex oĩno ſubiecto hoc facere eſt. Dico aũt q̃ æs facere rotundũ nõ eſt ipſum rotundum, aut
I ſphęram facere, ſed aliqd aliud, vtputa formam hanc in alio. Si .n. facit, ex aliquo alio profecto facit. hoc.n. ſupponebatur, vtputa facere æneã ſphæram. hoc autem ita, quia ex eo, qđ ęs, hoc facit, quod ſphæra eſt. Si igitur & hoc ipſum facit, patet q̃ ſimiliter faciet, & generationes in infinitum procedent.

Cùm igitur ſit ſicut idolum fit ex ligno, aut domus ex lateribus, ſi aliquis bene conſideret, non di- K *cet modo ſimplicit ipſum eſſe vnũ. illud enim quod eſt ex aliquo, debet eſſe ex aliquo quod tranſmutatur, non ex aliquo quod remanet in eadem diſpoſitione. & ideo dixit ſecundum hunc modum. Et, cùm illud, quod generatur per aliquid, dicitur hoc, ex quo eſt principium generationis, eſt ex aliquo etiam & fit hoc. ergo non priuatio, ſed materia. iam igitur diſtinximus ſuperius, quomo-* L *do dicitur hoc, & quod eſt ex hoc. ex hoc autem ſphæra, aut circulus, aut aliud, quod comprehenditur ex alys. quoniam, quemadmodum non facit cuprum ſubiectum, ſimiliter etiam neq; ſphæra niſi per accidens. quoniam ſphæra cupri eſt ſphæra. & ideo facit illam. Dico enim quòd hoc facit hoc ex vniuerſali ſubiecto, ſcilicet cuprum rotundum, & ſphæram. & hoc non eſt aliud, ſicut* M *iſta forma in anima. Quoniam ſi facit, ex alio facit. & hoc eſt ſubiectum, ſicut factura ſphæræ cupri. & eſt ſecundum hunc modum, quoniam ex hoc, quod eſt cuprum, facit hoc, quod eſt ſphæra. Manifeſtum eſt igitur quòd illud facit etiam ſimiliter. & ſic procedunt generationes ſecundum hoc in infinitum.*

Ideſt,

ideſt, & cùm omne generatũ in
A ſubſtantia non dicitur generari ab
hoc, niſi ſm ꝙ dicitur, ꝙ idolum fit
ex ligno, & domus ex lateribus; ma
niſeſtum eſt ꝙ, ſi aliquis bene con-
ſyderauerit in hoc, ꝙ non eſt dicen
dum ꝙ generatum eſt vnum ſim-
pliciter, ideſt forma tantum, ſed cõ-
poſitum ex materia & forma & pri-
uatione præcedente. D.d. cauſam,
& dixit: illud enim, quod eſt ex ali-
quo, &c. id eſt, quoniam generatio
erit, qñ generans tranſmutat mate-
riam, donec faciat in ea formam. &
dixit, non ex aliquo, quod remanet
B in eadem diſpoſitione: quoniam, ſi
materia remaneat in ſua diſpoſitio-
ne, quando generans generat gene-
ratum, tunc generãs nihil faciet niſi
formam tantum. D.d. & ideo dixit
ſm hunc modũ, id eſt, & generatio
dicitur in hoc demõſtrato ſm hunc
modum, non in hac forma demon-
ſtrata. D.d. Et, cùm illud quod ge-
neratur, &c. i. &, cum generatum nõ
generetur, niſi p aliquid, ex quo eſt
principium generationis, manife-
ſtum eſt, ꝙ generatum generatur
ex aliquo, quod eſt materia, non ex
priuatione accidente materiæ. Et,
C quia hoc diſtinctum eſt in natura-
libus, d. iam igitur diſtinximus ſu-
perius, quomodo dicit hoc, ſcilicet
quomodo dicit, ꝙ materia eſt prin-
cipium, & priuatio principium, &
ſm quot modos dicitur materia.
D.d. & quod eſt ex hoc, i. & cũ de-
claratum eſt, ꝙ generatum compo-
nitur ex materia & forma, & quod
eſt aliud ab eis: illud igitur, quod ge
neratur eſt hoc indiuiduũ demon-
ſtratum in actu. v.g. hæc eſt ſphęra
demonſtrata ex hoc cupro demon-
ſtrato, aut circulus demonſtratus ex

Cluꝛſi cõponitur ex mã & forma, & eſt aliud ab eis. Idẽ infra. 27. & 60. cõ. & 5. Met. c. 6. & 3. dẽ Aia. cõ. 5. in ſta dimidũ.

materia demonſtrata, aut aliud cõ- D
prehenſum ſenſu. Deinde dicit: ra
tionem ſuper hoc, & dicit, quoniã,
quẽadmodum non facit cuprũ, &c.
ideſt, & agens, cùm facit ex cupro,
non facit ex cupro formam tantũ,
quemadmodum nõ facit materiã.
& hoc intendebat, cùm dicit, quem-
admodum non facit ſubiectum, ſi-
militer non facit ſphæram cupri, ſi
formam, niſi per accidẽs. Et dixit
per accidens, quoniam, cùm fecerit
aliquid habens formam, tunc facit
formã per accidens. Deinde dicit
quoniã ſphæra cupri eſt ſphęra, &c.
ideſt, quoniã ſphæra cupri eſt ſphæ- E
ra cuprea, & non ſphæra tantũ, nec
cuprum tantum: & ideo eſt illud,
quod facit artifex. Deinde dicit:
Dico enĩ ꝙ hoc facit hoc, &c. ideſt
& dum declaratum ſit hoc, neceſſe
eſt vt artifex ſit aliquid demonſtra-
tum, quod facit aliquod demonſtra
tum, ſcilicet ꝙ facit cupreũ eſſe ro-
tundum, aut ſanguinem eſſe homi
nem, aut equum.* D.d. & hoc non
eſt aliud, &c. id eſt, & non facit ali-
quod vnum in aliquo vno, v.g. for-
mam in ſubiecto. quoniam manife
ſtum eſt ꝙ ſi facit, facit ex alio aliud,
non aliud in alio. facit enim ex ma-
teria formatum, non in materia for
mam. Deinde dicit, & ſm hunc mo
dum, &c. ideſt, v.g. ꝙ artifex facit ex
hoc demõſtrato illud, quod eſt ſphę
ra, & eſt res ſphærica, nõ ſphæra ſim
pliciter, ideſt, ſi igitur facit formam,
tunc faciet formam ex forma & ma
teria, & illam formam etiam ex for
ma & materia, & ſic in infinitum. &
ſimiliter eſt de materia. Generatũ
igitur eſt illud neceſſario, quod con
gregatur ex forma & materia, non
forma nec materia.

Fora ſit p accẽs. Idẽ ſupra. 21. & 5. Phyſi. com. 5.

* Agens facit ex alio aliud, non aliũ i alio. nã facit ex mã formã, non in mã formã. Idem in ſequẽti.

F
Si agẽs ageret formã, tunc faceret formã ex forma & mã, & ſic i infinitũ. Idẽ cõ. ſequẽti. vide ꝑ hoc cõmen. 12. 12. Meta.

Mani-

G Manifeſtum igitur eſt, ꝙ neq; ſpecies fit, aut quodcunq; nominare oportet formã, quæ in ſenſibili eſt, nec eſt eius generatio, nec eſt hæc ipſum quid erat eẽ. Hoc enim eſt, quod ĩ alio fit, aut ab arte, aut à natura, aut potentia. æneam vero ſphærã eſſe facit: facit nanq; ex ære & ſphęra. in hoc enim hanc formã facit: & hoc eſt ſphæra ænea. hoc autem ſphæræ eſſe. Eius vero, quod eſt ſphæræ eſſe oĩno ſi generatio ẽ, ex aliquo aliquid erit. oportebit
H nanq; diuiſibile ſemp eſſe quod fit, & eſſe, hoc quidẽ hoc, illud vero hoc, dico aũt ꝙ hoc quidẽ materiã, illud vero formam. Si itaq; ſphæra eſt figura, quę à medio ęqualis eſt, huius hoc quidẽ eſt, in quo erit quod facit: illud aũt in illo: totum vero, quod factũ eſt, vt puta ipſa ænea ſphęra. Manifeſtũ igit ex dictis eſt, ꝙ illud quidem, quod vt forma, aut ſubſtantia dr̃, nõ fit: copulatio vero, quę ſm hanc dr̃ fit. et ꝙ in oĩ, quod fit, materia ineſt: & eſt
I hoc quidẽ hoc, illud vero hoc.

Declaratũ eſt igitur, quod forma, & creatio debet dici exẽplar, & quod eſt in ſenſato nõ erit etiã, nec habet generationẽ, neq; habet iſtud, quod eſt per eſſentiã. Hoc.n. eſt illud, & eſt in alio, aut per artificiũ, aut per naturã, aut per potentiam. & ipſe facit ſphærã cupri, faciendo ex cupro ſphærã. & ipſe ponit iſtam formã in hoc: & hæc eſt ſphæra cupri. Si aũt eſt generatio eſſentiæ ſphęræ modo vniuerſali, tunc aliquid erit ex nihilo, & tunc neceſſe eſt vt ſit diuiſibile, & quoddã erit hoc, & quoddam hoc. dico quoddã erit forma, & quoddam materia. Et forma, quæ eſt ſphæra, ſi fuerit figura, quæ eſt ex medio, in quo eſt quoddam iſtius, & eſt illud, quod facit ex hoc: & quoddam in illo: & quoddam totũ generatũ, v.g. ſphæra cupri. Manifeſtum eſt igitur ex dictis, quod K
A
ſubſtantiã, quæ eſt tanquã forma, non fit: congregatio vero, per quod dicitur generatur. & quod in omni, quod generatur, ẽ materia, quæ eſt in eo, & quoddam eſt hoc. L

Ideſt, Declaratũ eſt igit etiam ex hoc ſermone, ꝙ formæ & exemplaria, ſ. formæ, quæ debent dici exemplaria, qm̃ nõ apparet quibus in ſenſibilibus ſunt exemplaria, nec generantur, nec habent vr̃ quiditatem. 27

D.d. Hoc enim eſt illud, & eſt in alio, &c. i. artificiatũ enim & generatum conſtituit ex actione alicuius M
ab agẽte, & eſt illud, quod dr̃ forma in aliquo, & eſt illud, quod dr̃ mã. Si igitur forma eſſet artificiata, tũc conſtituẽret ex actione alicuius ab agente: & ſic formæ eſſet formã, & ſic in infinitũ. & ſilr quiditas eſt alicuius: ergo, ſi forma haberet quiditatẽ, tunc conſtitueret ex aliquo, & in aliquo. D.d. & ipſe facit ſphærã cupri, &c. i. & cũm dicitur, ꝙ artifex facit ſphæram cupri, nõ dr̃ hoc, niſi quia facit ex hoc cupro demõſtrato ſphęrã, faciẽdo hanc formã demonſtratã,

A ſtratam,& ex hoc cupro demõſtrato.D.d.Si autem eſt generatio, &c. i.&,ſi agens generaret ſphæram vniuerſalem,tunc generatio eſſet ex nihilo,i.ex non forma. D.d.& neceſſe eſt vt ſit diuiſibile.1 &, cùm declaratum ſit,ꝙ ex forma ſimplici nõ eſt generatio,nec materia habet generationem, neceſſe eſt vt oẽ generatum ſit diuiſibile in duas partes rõne,non actu, in materiã ſ.& formã, D.d. Et forma,quæ eſt ſphæra, &c. i.& forma,quę eſt ſphęra,v.g. ſi generatur, non generatur niſi ab illo, quod eſt in figura medij, i. congregati ex materia & forma. & hoc intendebat,cùm dixit:figura, quę eſt ex medio.& eſt illud,quod fit ex cõgregatione materię & formæ.& in natura hac ſunt tria,forma ſ. & materia,& aliquid quaſi medium,ideſt mixtum inter materiam & formã, i.generans ſimile medio.& ideo dixit:figura,quæ eſt ex medio. & hæc tria intendebat,cum dixit:in quo ẽ quoddam iſtius,&c.intendebat igit̃ per hoc,quod dixit, in quo eſt qdam iſtius,& eſt illud,quod facit ex hoc ſubiectum,recipiens formã generatã,quia eſt illud,qđ recipit formam demãſtam,& eſt illud, qđ facit ex hoc,i.ex materia. Et intendebat,cùm d. & quoddam in illo forma,quæ eſt in ſubiecto,ſ.animã.& intendebat,cùm d. & quoddam totum generatum,i.congregatum ex materia & forma. v.g.ſphęra cupri, compoſita ex ſphæra & cupro,&hõ compoſitus ex anima & corpore.

Et declarauit hoc,vt appareat,ꝙ natura,quam habent ſpecies in generabilibus rebus,eſt aliquod mediũ, i.compoſitũ ex materia & forma. Deinde d.Manifeſtum eſt igitur ex dictis, ꝙ ſubſtantia, quæ eſt tanq̃ D forma,non fit,ideſt non generatur. Deinde d.congregatio vero,&c.i.& manifeſtum eſt, ꝙ congregatum, quod fit ex forma & materia, eſt illud, per quod dicitur ĩ quolibet eſt ipſum generari. Deinde d.& quod in omni,quod generatur, eſt materia,&c.ideſt, & manifeſtum eſt, ꝙ omne generatum,quoddã eſt materia,& quoddam forma: & eſt illud, quod demonſtratur per hoc pronomen hoc.

Si agẽs generaret ſphęrã vniuerſalem,tunc gñatio eẽt ex nihilo. idẽ 1. de Gña. eõ.40.

B

In natura hac ſunt tria forma mater a& aliqd quaſi mediũ. Idẽ ſupra c.16. & ꝙ ibi.

C

Non dari aliquam formam à ſingularibus ſeparatam. Cap. 8. E

VTrum igitur eſt aliq̃ ſphęra prętęr has,aut domus prætęr lateres? An nec factum fuiſſet vnquam,ſi ita eſſet quod qd.ſed qñ tale ſignificat. hoc aũt & terminatum non eſt, ſed facit,& generat ex hoc tale. & cùm generatum eſt,eſt hoc tale.totum autem hoc Callias aut Socr.eſt,ſicuti ſphæra ęnea hæc: hõ vero & animal, ſicuti ſphæra ænea ſimpliciter. Patet ergo ꝙ formarum cauſæ (quẽadmodum quidam dicere ſolent formas)ſi aliquæ ſunt prętęr ſingularia,ad generationes,& ſubſtãtias nihil proſunt, nec ſunt pp has ſubſtantiæ ſecundum ſe. In quibuſdam etenim etiam manifeſtum eſt, ꝙ generans tale eſt, quale quod generatur : non tñ idem, nec vnum numero, ſed vnum ſpecie:vt in naturalibus. homo nanque hominem generat,niſi quid prætęr naturã fiat, vt equus mulum. & hæc quoꝙ

Vide contra. Zim.

F

Hic ſumit̃ multa eẽ genera innoiata.

G similiter. quod enim est cõmune equo, & asino, non est nominatum propinquissimũ genus: fuerint autem ambo fortas sis, vti mulus. Quare patet q̃ non oportet tanq̃ exemplar formã ponere. in his etenim maxime quærerentur: hæ enim maximè substantiæ sunt. sed generãs sufficiens ẽ vt faciat, & causa sit formæ in materia. tota vero iam talis forma in his carnibus, & ossibus Callias, & Socrates. & diuersa quidem, ꝓpter materiam (diH uersa etenim) idem aũt specie: indiuisibilis nanq̃ forma est.

in quibusdam est manifestũ, quòd si pater similis est filio, non sunt idem, aut vnum numero, sed vnũ forma, sicut est in rebus naturalibus. homo enim generat hominẽ, si nõ fuerit aliquid extra naturam, vt equa generans mulum. & hoc est simile etiam. nominatur enim per illud, quod est commune equo & asino, quia sunt propinqua in genere. rectum est igitur, vt ambo sint æqualia, vt mulus. Manifestum est igitur, quòd non oportet L *vt aliqua forma sit quasi exemplar. & si non, magis quæritur in istis rebus, quoniã hæc magis sunt substantiæ. sed vt generans possit agere, et vt sit causa formæ in materia, i. vt generet formam, quæ est in istis carnibus, & in istis ossibus, & vt sit Socrates & Callias, & non generet aliud propter materiam, & vt sit idem secundum formã, quoniã forma nõ diuiditur.*

Quæstio autem quærens, vtrũ aliqua sphæra sit alia ab ista, aut aliqua domus sit alia a lateribus. Quoniam, si ita esset, nunquàm esset generatio. quoniam, si esset secundum hunc modum, hic non esset generatio, sed significat aliquid tale, & non est aliquod terminatum. sed facit et generat ex hoc tale, & generatio istius est talis, & I *vniuersalitas istius est Socrates, & Callias. & sicut sphæra cuprea hoc: & homo et animal, sicut sphæra cuprea modo vniuersali. Manifestum est enim quòd quidam homines assueti sunt dicere, quòd formæ sunt causæ formarũ. & si ista sunt alia à particularibus, nihil prosunt omnino ad generationem in substantys. & non erunt substantiæ per se propter ista. Quoniam*

Dicit: Quæstio autem quærens, M
vtrum sit hic sphæra separata à ma 28
teria, existens extra animam alia à materiali, aut domꝰ separata sine lateribus, & vſr forma separata à materia alia à formis rerum particularium, quæ sit causa sphæræ cõpositæ domus factæ, est quæstio impossibilis. D. d. causam in hoc, & d. Qñ si ita esset, &c. qñ, si formæ rerum generabilium essent eadem forma numero, ſ. forma generans & generata non esset hoc al. quid factũ oĩno. generans enim & generatũ sunt

duo

A duo numero, & vnum in intentione vſi. D.d. ſed ſignificat aliqd, &c. i. ſed generatū ſignificat aliquid ſile generanti, ſed non eſt idem numero cum generante, neq; generarum eſt intentio terminata. Et intendit p intentionē terminatam illud, qđ eſt cōe generanti, & generato. D.d. & vniuerſalitas iſtius, &c. i. & intentio vniuerſalis eſt vniuerſalis ī diuiduis. v. g. hō, qui eſt vniuerſalis in diuiduis hominū. v g. Socrati & Caliæ. & ſphæra cuprea eſt vniuerſalis etiam iſti ſphæræ, & illi. D.d. & hō & animal, &c. i & homo & animal

B vle eſt, ſicut ſphæra vniuerſalis, quę non generat neq; generat. Et, cum declarauit, q forma ſeparata à materia neq; generat, neq; generat, d. Manifeſtū eſt. n. q quidam hoīes aſſueti ſunt, &c. i. & cùm hoc ſit declaratum, eſt manifeſtū, q hoc, qđ quidam ſunt aſſueti dicere, ſ. formas eē, quæ ſunt cauſæ formarum, ſi intendunt alias à particularibus, nihil p ſunt in generatione ſubſtantiarum neq; in generatione accidentiū. i. q ſi intendunt q formæ vles ſunt cauſæ agentes formas particulares, nō proſunt in generation bus, ſ in ge-

C neratione ſubſtantiarum, & accidētium. oīs enim generatio manifeſtū eſt, q fit per tranſmutationem materiæ: & materia eſt indiuiduum generans. Et dixit hoc, quia impoſſibile eſt, q formæ ſeparatæ trāſmutent materiam. non enim tranſmutat materiam, niſi illud, quod eſt in materia. & ideo contingit dicentibus mundum generari q tranſmutans ipſum ſit aliquod indiuiduum ſ. corpus particulare D d. & nō etūr ſubſtantiæ per ſe propter iſta, i. & īpoſſe eſt, q ſubſtantiæ ſint ſeparatæ exiſtentes p ſe ad generandum ſubſtantias particulares. manifeſtū eſt enim in pluribus generabilibus, q pater eſt ſimilis filio in forma. ſed ēt pp hoc non ſunt idem, qm̄ nō eſt verum dicere, q pater eſt filius, aut filius pater, ſed vnum ſm formam. D.d. ſicut eſt in rebus naturalibus, i. ſicut eſt diſpoſitio in ſpeciebus generabilibus, quarum generatio eſt naturalis, v. g. homo, qui generatur ab hoīe, & equus ab equo. D.d. homo. n. generat hominem, &c. i. oīs enim ſpecies generat ſpēm ſibi ſimi lem, v g. homo hominē: niſi generatio ſit per accidens, & non ſm naturam: vt mulus, qui generatur ab

E equo & aſino. Et induxit hoc exemplum ad verificandam propoſitionem vſem, dicentem, q oē, quod generatur, generatur a ſuo ſimili ī forma. Dubitatur. n. in hac propoſitione ex animalibus propinquarū ſpecierum, quorum congregatione generat aliud aīal in ſpē, vt ab equo & aſino mulus. Et ideo ad verificā dū hanc propoſitionem dicendū eſt, q omne generatū generatione actuali, i. generatione non ceſſabili generarur à ſuo ſimili. Et reſpondet ad hoc per hoc, quod dixit poſt: & hoc ſimile eſt etiam. notatur. n. &c. i. & hoc non negat vniuerſalitatem propoſitionis, dictis, q omne, quod generatur, generatur à ſuo ſimili in forma. mulus. n. generatur à natura ſibi ſimili, & eſt natura cōmunis equo & aſino. D.d. teſtimonium famoſum ſuper hoc. & dixit ex hoc q nomen muli apud eos ſignificat cōem naturam. D.d. rectum eſt igitur, vt ambo ſint æqualia, i. rectum eſt igirur vt ex duobus ſeminib⁹ generet natura æqualis, i temperata.

Impoſſe ē q formæ ſeparatę trāſmutent materiā. Idē tra cō. 31.

Oē gnatū gnatione actuali generat a ſibi ſili ī ſpē vide ēt p F hac ppōne. cō. 24. 11. huius.

G Et innuit hoc, quod d. in libro de Animalibus q̃ ſperma aſini eſt frigidum, & ſperma equi calidum, & temperantur apud mixtionem, & fit illic natura media inter equum & aſinum. D.d. Manifeſtum eſt igitur q̃ non oportet, &c.i. rerum, quę generantur inrer duas ſpecies, i. quæ generantur à putrefactione. D. dedit ſignum ſuper hoc, & d & ſi non, magis quæritur in iſtis rebus, &c.i. & ſi natura indigeret in generatione rerum, quę non generantur ſemper exemplari, tunc generabilia magis indigerent illa, quæ ſunt definitione & nomine ſubſtantiæ dignio

H Vid. 2. Phi. 45. ra. D.d. ſed vt generans poſſit, &c.i. ſed ſufficit in generatione vt in generante ſit potentia ad generandũ formam ſibi ſimilem in materia, q̃ eſt in potentia forma eius, i. q̃ actio eius nihil aliud ẽ q̃ extrahere illud, quod eſt in potẽtia, in actum: & erit cauſa * in multiplicatione generabilium ab vno generante multiplicatio materierum, in quas agit, & vt ipſum agere in aliud, & vt generãs & generatum cum hoc ſint idẽ in forma Et hoc intendebat, cùm d. & vt ſit Soc. & Callias, &c.i. qñ, ſi generatio eſſet à formis ſeparatis, nõ eſſet poſſibile vt iſtæ formæ eſſent cauſæ eius, quod apparet, ſ. q̃ generans et generatum ſunt duo in numero, et vnum in forma.

Actio agẽtis, nihil aliud eſt q̃ extrahere illud, qđ ẽ in potẽtia ad actum. Idẽ 8. Me. c. 15. & 12. Me. cõ. 18.

* Cã ſi multiplicatione gñabiliũ abvno

I gñante eſt multiplicatio materierũ, in quas agit. vide. 1. meta. cõ. 40.

Cur quædam ab arte, & à caſu fiant, quædam vero minime. Cap. 9.

DVbitauerit autem aliqs, cur quædam & arte, & caſu fiũt, vt ſanitas: quędam aũt minime, vt domꝰ. Cauſa vero eſt, q̃ horum quidẽ materia, q̃ principiũ gñationis eſt K cùm faciens ſit, & factũ aliquid eorum, quæ ab arte ſunt, in qua eſt aliqua pars rei, q̃dã talis, vt à ſeipſa moueatur, quædam non. & huius q̃dam ſic poſſibilis eſt, quędam impoſſibilis. multa nã que poſſibilia quidem a ſeipſis moueri, ſed non ſic, vt puta ſaltare. Quorũcunq̃ itaq̃ talis materia eſt, vt lapides, impoſſibile ẽ ſic moueri niſi ab alio, ſic tñ certe eſt & ignis. propterea q̃dam non erunt abſq̃ eo, qui habet artem, quædam erũt. ab his enim L mouebuntur, q̃ non habent quidem artẽ, moueri vero poſſunt ipſamet, aut ab alĩs non habentibus artem, aut ex parte.

Et forte quæret aliquis, quare q̃dam fiũt artificio, & ex ſe etiã, vt ſanitas: et quædam non, vt domus. Et cauſa iſtius eſt, quoniam in materia quarũdam rerum, quæ eſt principium generationum ſuarum, aut in generatione alicuius ex ea ex artificio, in quo ẽ aliqua M *pars rei eius, quædam pars eſt ſicut iſtud poteſt moueri ex ſe, & quædam non, & quoddam poteſt, ſecundum quòd oportet. plura. n. ſunt, quæ poſſunt moueri per ſe, ſed non ſecundum quòd oportet, vt ſaltatio. Omnia igitur, quorum materia eſt talis, vt lapides, non poſſunt moueri in eo, quòd oportet niſi per aliud, & per ſpeciem motam. & ideo ignis non generat quoddã*

ſine

A *ſine illo, cuius eſt artificiū, & generat quoddam. mouebuntur. n. ex iſtis illa, quæ non habent artificiū, ſed poſſunt moueri aut ex alijs, q̄ non habēt officiū, niſi particulare.*

29 Quia aliquis poſſet dubitare ſup hoc, quod poſuit, ꝙ generatum ſit à conuenienti in nomine, niſi generatio ſit non ſm cutſum naturalē, vt generatio muli ab equo, et aſino, et fuit dictū etiam, ꝙ homo quoquo modo eſt à conuenienti, vult diſſoluere aliam quęſtionem in hoc, et
B eſt ꝙ quædam videntur generari à natura, et ab artificio inſimul', et q̄dam non generantur niſi ab artificio tm̄. exiſtimat enim ꝓpter hoc aliquid generari à duobus formis, artificiali et naturali. et eſt dubitatio ſuper hoc, ꝙ generans, et generatum ſunt idem in forma. Et d. Et forte quæret aliquis. i. et forte quæret aliquis in hoc, dicendo, quare q̄dam fiunt ab artificio et à natura, vt ſanitas, quæ fit ab arte et à natura: et quædam non fiunt niſi ab artificio tantum, vt domus, quæ nō fit niſi ab artificio. D. dedit cauſam in hoc, et d. et cauſa iſtius eſt, qm̄ in materia quorundam eorum q̄ generantur ab artificio, eſt pars potentiæ naturalis ſimilis artificio: et in materia quorundam nō eſt pars potentiæ naturalis ſimilis artificio: et iſta ſunt, quæ generantur ab artificio tantum. Illa autem, in quib⁹ eſt pars potentiæ naturalis ſimilis artificio, generantur ab vtroq;. ita. n. eſt de generabilibus ſicut de mobilib⁹. quemadmodum enim eorum, quę mouentur in loco, quædam mouētur ex ſe, et quædam ex alio, ita eſt de generabilibus. Deinde dicit: et quoddam poteſt, ſm ꝙ oportet, i. et quoddam eorum, in quibus eſt pars potentiæ naturalis ſimilis artificio, poteſt tranſmutari ex ſe, donec compleatur ſua generatio, ſecundum ꝙ oportet: et quoddā non poteſt hoc, donec ars adiuuet. D. d. plura enī: etc. i. et ſicut hoc inuenitur in natura, ita etiam inuenitur in arte. quædam enim artes non poſſunt agere ſuas actiones, niſi alia ars adiuuet. v. g. ars ſaltandi, quæ non complebit, niſi cum arte Italı, quæ eſt pars Muſicæ. Deinde d. Omnia igitur, quorum materia, etc i. et omnia, in quibus non eſt pars potentiæ motus ex ſe, et omnia, quæ non mouentur niſi ab artificio tantum, vt lapides, impoſſibile eſt vt moueantur ex ſe, ad complementum, ſed mouentur per alia, et iſtæ ſunt omnes materię artificiorum, in quibus non eſt principium naturale, quo poſſent moueri per ſe ad finem, quem intēdit ars, neq; per ſe ctum, neq; diminutū, niſi p arte. Illa aūt, in quibus eſt principium naturale, quo ars vtit, ſunt ſicut ars Medicinæ, et Culturæ, et vſt oēs artes, in quib⁹ ars iuuat naturā.
F D. d. et ideo ignis non generat, etc. i. et propter hoc inuenimus quædā, quæ non poſſunt generare aliquid ſine artificio, et poſſunt generare alia ex ſe. verbi g. ignis, qui non poteſt generare cultellū niſi ex arte, et pōt generare alium ignē ex ſe. D. d. mouebuntur. n. etc. i. et, cùm ita ſit, accidit quibuſdam moueri ex ſe, abſque eo ꝙ indigeant artificio oīno, et ſunt illa, q̄ non indigent artificio particulari, aut vniuerſali adiuuāte, vt ſanitas, quæ fit præter Medicinā in quibuſdam ægritudinibus.

D de. 8. Phy. 23. & 32. ita ēt eſt d ghabilib⁹. Sed h⁹ op poſitū req re. 2. phyſ. com. 1.

E In mā rerū artificialiū nō eſt prīcipiū nāle quo poſſit moueri ꝓ ſe ad finem quē intendit ars. idē 3. de Aia. cō. 18. & q ibi.

Hic vī ponēt Ichoationē formarum.

C

Eorū, quæ mouenť i loco, q̄dā mouēt ex ſe, & q̄dā ex alio. vi-

G *Omnia ex vniuoco generari. Cap. 10.*

MAnifeſtum autem eſt ex his, quę dicta ſunt, & ꝙ quodam modo omnia fiunt ex vniuoco, quemadmodū quæ natura ſunt: aut ex parte vniuoca, vt domus ex domo: aut ab intellectu, ars enim forma eſt: aut ex parte, aut habente aliquam partem, ſi non per accīs fiant. Cauſa enim faciendi, prima fm ſe pars. calor. n. in motu calorem in corpore fecit. hic vero, aut ſanitas eſt, aut pars, aut ſequitur eū aliqua ſanitatis pars, aut ipſa ſanitas. quare & dicitur facere, quia illud, quod ſequit & cui accidit calor, ſanitatē efficit.

H

Manifeſtū eſt igitur ex dictis quidem, quoquo modo omne quod fit, fit a conuenienti in nomine, ſicut illud, quod eſt per naturā: aut a parte eius, quod eſt cōueniens in nomine, vt domus a domo: aut per actionem, artificium enim eſt forma: aut a parte, quæ habet partē, ſi non fuerit generatio per accidēs. Agens enim eſt per ſe pars. calor per motum facit calorem in corpore. & hic eſt ſanitas, aut pars, aut ſequitur ipſum aliqua pars ſanitatis per ſe. & ideo dicitur, quòd confricatio & exercitium agit, quia facit ſanitatem per illud, quod ſequitur ipſum, & accidit ei calor.

30 In hoc ſermone facit rememorationem de prædictis, & d. Manifeſtū eſt igit ex prædictis, ꝙ omne, qđ generatur, generatur à conueniēte in nomine & ratione: vt illud, quod ē per naturam, i. homo ab hoīe. D.d. aut à parte eius, &c. & intendit p cō ueniens in nomine generabilia naturalia ex patre & matre, ſicut diximus. Et intendebat per hoc ꝙ dicit à parte eius, quod eſt conueniens in noīe, illud, quod generatur ab arte. & d. hoc ex parte, quia artificiatum componitur ex materia & forma, & non eſt in anima artificis ex generato, niſi forma tīn, quæ eſt pars generati. & ideo d. artificium enim ē forma, i. ꝙ artificium non eſt niſi forma generati, non congregatum cō gregatione materiæ & formæ: ſicut eſt diſpoſitio in generabilibus naturalibus. & ideo non d. in iſtis generari totum a toto. D d. vt domus à domo, i. vt domus, quæ fit ex laterib⁹ & lapidibus, generatur à domo, quę eſt in anima artificis. & intendit per hoc, ꝙ dixit, aut per actionem, i. aut per actionem aliquam artificis nō per omnes actiones. D.d. aut à parte, quę habet partē, &c. i. aut ars agit in ſubiecto per aliquam partem ipſius in * ſubſtantia, ſ. ꝙ habet partē etiam ex partibus naturæ. & iſta ars eſt earum, quarum actio componitur ex arte & natura. & ideo ars agit partem actionis, qm̄ habet in talib⁹ iſtis. D d. & ſpectat finem actionum naturæ. iſta enim eſt diſpoſitio artis Medicinę, & Culturæ cum virtutibus naturalibus, quæ ſunt in corporibus animalis, & in ſeminib⁹, & inplantis D.d. aut generatur alia pars rei ab aliqua parte conueniente in nomine: & vtrunq; eſt conueniens cum generato. D.d. ſi non fuerit generatio p accidens. i. & ſi generatio alterius duarum partium à reliqua non

K

Artificium nqn ē niſi forma generati non cōgregatum ex mā, & forma. vid. 2. ph. 13. & 2 de Aia cō. 8. & 3. de Aia. 18. & & Me. c. 12

* a. l. ſubie cto.

M

Illa ō gnā tur abtur cē p accīs niſi cōue nientia. vi de. 12. h⁹. cō. 24. & ſupra hic com. 28.

A non fuerit p accidēs. & excepit hoc, qm̄ illa, quæ generantur ab inuicē p accidens, non ſunt conuenientia. D. d. Agens. n. eſt per ſe pars, i. & primum agens, quod eſt ex artificio, ē exiſtens per partem agentem, q̄ eſt in natura. calor enim per motū, &c. i. v. g. calor, qui ſequitur motum corporis. eſt. n. ſanitas quoquo modo, quia generat in corpore aliquē calorem, & generatio illius caloris eſt ſanitas, aut ſequitur eam ſanitas. & vltr calor, qui eſt in corpore, aut eſt pars ſanitatis, aut eſt ſanitas in potētia, quia ſequitur ipſum pars ſanita

B tis, quę eſt quaſi vltima perfectio. D. d. & ideo dī, &c. i. & ideo dī, q̄ cōfricatio & exercitium agunt ſanitatem, quia agunt illud, quod ſequit ſanitas. illud enim, cui accidit calor, facit Medicus,

Quare, ſicut in ſyllogiſmis omnium principium ſubſtātia eſt (ex ipſo enim quid eſt ſyllogiſmi ſunt) hic etiam generatiōes. Similiter ſe habent & quæ natura conſtituta ſunt. ſemen nanq̄ facit, ſicut ea, quæ ab arte ſunt. habet etenim poteſtate formā. & à quo ſemen eſt, quodam mo

C do vniuocum (non enim oīa ita oportet quærere, ſicuti ex hoīe homo. etenim mulier ex viro. vnde mulus non ex mulo) ſed ſi non læſura fuerit. Quęcunq̄ vero, quorum materia poteſt & à ſeipſa moueri eo motu, quo ſemen mouet, à caſu, ſicut ibi, fiūt. quorum aū t non, hæc impoſſibilia ſunt aliter fieri, c̄ ex ipſis.

Ergo, ſicut dictum eſt, quòd in ſyllogiſmis eſt principium cuiuslibet ſubſtātia: quoniā ſyllogiſmi sūt D *ex eis q̄ ſunt: ita hic generationes. Et illa, per q̄ conſtituuntur natura ſimiliter. ſemen. n. facit, ſicut illa, quæ ſunt ex artificio. forma. n. eſt in potētia in eo. & iſtud ex quo eſt ſemen, conueniens in nomine, ſicut illa quoquo modo. non. n. oportet q̄rere omnia in iſta eadē diſpoſitione, ī qua generatur homo ex hoīe. mulier enim eſt ex viro. & ideo mulus non eſt ex mulo, niſi ſit quidam. Omnia. n. quæ fiūt ex ſe, ſunt* E *ſicut illic omnia, quorum materia habet potentiam, vt moueātur ex ſe hoc motu, quo mouet ſemen. & omnia, quorum materia non pōt, hæc ſunt alio modo, non ex iſtis.*

Dicit: Ergo ſicut dictum eſt, &c. 31 i. & intendit per ſubſtantiam quiditatem rei factæ, quæ eſt ſimilis ſyllogiſmo. Et d. quemadmodum principium cuiuslibet rei factæ eſt ſua q̄ditas, q̄ eſt ſimilis, ita eſt etiam in oībus generabilibus p naturam, ſ. q̄. ſunt à quiditate p̄cedenti. Et hoc in F tendebat, cùm d. qm̄ ſyllogiſmi sūt ex eis, quæ ſunt. i. quemadmodum. ſyllogiſmi, ex quibus fiunt artificiata, ſunt quiditates artificiatorum, ita res generabiles ſunt a ſuis quiditatibus: & indifferenter eſt in hoc ars, & natura. & hoc intēdebat, cùm d. Et illa, per quæ cōſtituuntur, &c. i. & illa, quæ inueniuntur à natura, ſunt ſicut illa, quæ inueniuntur ab artificio. Deinde d. ſemen enim facit, &c. i. ſemen enim generat per potentiam ī eo ſimilem artificio, q̄.

G est quiditas artificiati, & hoc declaratū est ī Sextodecimo lib. de Aīalibus. D.d. forma. n. est in potentia, i. forma n. generati est in semine in potētia, quemadmodum forma artificiati est in artifice in potentia. & illud, ex quo est semen, cōuenit nomine & ratione cum eo, quod fit ex semine quoquo modo. D.d. non. n. oportet quærere, &c. i. & dicim⁹ quo quo modo: qm̄ non inuenitur ī oībus rebus, ꝙ filius sit sicut pater simpliciter in omnib⁹ modis. v.g. vt homo masculus fit ab hoīe masculo, cùm mulier inueniatur à masculo,
H & magis. qm̄ mulus inuenitur non à mulo, sed ab aliquo alio a mulo quodam modo. & hoc intendebat, cùm d. nisi sit quidam. D.d. Omnia enim, q̄ fiunt ex se. i. oīa autem, quę generantur ex se non à simili, generantur modo simili generationi rerum, in quarum materia est potentia, vt ex eis generetur aliquod simile per potentiam, quę est in semine. Et intendit, ꝙ generatio accidentiū est quodāmodo similis generationi substantiarum, quæ fiunt non à suo genere. & modus similitudinis inter ea est, quia generantur non à
I simili in specie. D.d. & omnia, quorum materia non potest. &c. & intēdit animalia, quæ generantur nō à suo genere. in materia. n. eorū non est potentia generare simile. & iste mod⁹ ēt generat alio modo ab eo, quo generantur accidētia, & ab eo, quo generantur illa, quæ generant ex se, & ab eis, quæ generantur ex seminibus. Hæc igitur est summa eorum, quæ dīr ī hoc loco, s. ꝙ, si sint formæ hic separatæ, nihil prosunt ī generatione: & ꝙ generatio est ex rebus conuenientibus sm formā, & diuersis sm numerū. Et in hoc, qđ dixit, sunt multæ qōnes difficiles, qm̄, cùm fuerit positum, ꝙ illud, qđ est in potentia, sit in actu ab illo, qđ est sui generis, aut suę speciei ī actu: & nos videmus hic plura aīalia, aut plures plantas exire de potentia in actum sine semine, quod generat à suo simili sm formā: & ex hoc existimat substantias & formas esse dātes istas formas, p quas sunt aīalia, & plantæ. & hæc est maior ratio, q̄ attribuitur Platoni. Et dī etiam ꝙ, cū forma substantialis in quolibet ente est aliquid additum formis complexionalibus in rebus miscibilib⁹, & primis qualitatibus quatuor, vt forma leuitatis in igne, & grauitatis in terra, & maxime aīæ, qm̄ manifestum est animam esse additam formis complexionalibus, Istæ igit formæ additæ qualitatibus, aut generā tur ex se, & tunc generatio erit à nō generante: aut generātur ex aliquo extrinseco: & illud extrinsecum aut est aliquod indiuiduum illius spēi, aut generis, aut forma separata. Sed quia formæ rerum generabilium à semine generantur, neq; à genere, neq; à specie, necesse est formas eē, quæ dant eis formas. Et hoc non solummodo existimatur in non generabilibus ex semine, sed in generabilibus etiam. In semine enim nō est anima in actu, sed potentia: & oē quod est potentia, indiget aliquo in actu. & sīr in habentibus semen: in semine. n. non est aīa in actu. & nō possumus fingere, ꝙ aīæ sint à complexione, nisi sm opīonem dicētiū aīam eē cōplexionem. Propter istā igit existimat, ꝙ necesse est formas separatas esse: & sm posteriores Philosophos Philosophia Ari. est illud

K Digressio. Argū. 1.

2. Argū.

L

Confir. secundi

M

Opīones pp argumenta ad dita.

qūod

A quod vocat intelligentiam agentē. & existimat, ꝙ nō solum modo dat formas aīatas, & formas substantiales, quę sunt consimilium partium, sed ēt formas substātiales, q̄ sunt elementorum: apparet. n. ꝙ elementa non patiantur, neq; agant nisi per qualitates, non per formas substantiales. & vīr apparet, ꝙ non sunt hic potentiæ agentes, nisi quatuor qualitates: & istæ non sunt formæ substantiales. & ideo non dicimus, ꝙ leuitas & grauitas sunt actiuæ aut passiuæ. Et vīr ista quæstio fundat sup propositiones. Quarum vna est,

3. Phys. 17. B ꝙ illud, quod est in potētia, nō exit in actum, nisi ab aliquo extrahentę suæ speciei, aut generis. Et ꝙ formæ substantiales materiales, neq; sunt actiuæ neq; passiuæ essentialiter, & ꝙ actiuæ & passiuæ sunt ptimę qualitates. & ex istis sequitur, vt agens istas formas sint principia non naturalia. Et ideo quia Auic. obedit istis propositionib⁹, credidit oēs formas esse ab intelligentia agente, quam vocat datorem formarum. Et existimatur etiā, ꝙ Themist⁹ dicat hoc. In entibus vero, quæ generantur ex semine, manifestum est de eo, & iā d. hoc aperte in tractatu libri suę abbreuiationis. ī oībus vero formis apparet hoc ex hoc, quod dixit in sexto suæ abbreuiationis de aīa, ꝙ anima nō est illud, in quo sunt omnes formæ tantum: s. intelligibile & sensibile, sed est illud, quod ponit oēs formas in materijs, & creat eas. Et manifestum est, ꝙ ipse intendit per hanc animam formam separatam. Alexan. autem videt conuenire ei, quod dī hic ab Arist. & ei, quod dixit in Sextodecimo de Aīalibus. Et etiam potest aliquis dicere, ꝙ formæ elementorum prouenuntia da D tore formarum, qm̄ videmus à motu generari ignem in actu, ex eò ꝙ est ignis in potentia: & nō possum⁹ dicere, ꝙ motus facit formam substantialem ignis: sequitur igitur, vt forma ignis, qui fit à motu, sit à datore formarum. Nos autē dicamus ꝙ, cùm consyderata fuerit demonstratio Arist. in hoc loco sup hoc, ꝙ formæ materiales sunt generantes formas materiales, apparebit, ꝙ semina sunt illa, quæ dant formas rerum generatarum à seminibus per formas, quas dederunt semina gene E rantia. In generabilibus autem non ex se, i. casu, apparebit, ꝙ corpora cœlestia sunt illa, quæ dant istis aliquid loco seminum, & virtutū, quæ sunt in seminibus, & in eis quæ generant ex semine. & ꝙ omnia ista sunt virtutes naturales diuinę generantes sibi similia, secūdum ꝙ artes generant sua artificiata. & ideo d. Arist. in libro de Animalibus, ꝙ hę sunt similes intellectui, s. quia agūt actiones intellectuales. Et istæ virtutes assimilant intellectui in hoc, ꝙ non agunt per instrumentum corporale. Et in hoc differunt istæ virtutes generatiuæ, quas Medici vocant formatiuas, à virtutibus naturalib⁹, q̄ sunt ī corporib⁹ animaliū. Istę enim agunt non actione intellectus operatiui, sed agūt per instrumenta terminata, & mēbra propria. Virtus aūt informatiua non agit p membrum propriū. Et ideo dubitat Gal. & dicit, nescio vtrū ista virtus sit creator, aut non. sed vīr non agit nisi per calorem, qui est ī semine: nō ita ꝙ sit forma ī eis, sicut anima in calore naturali, sed ita ꝙ sit Icluſa in eis, sicus aīa ē incluſa in eor

pori

Op. Auer. de qua ēt. vi. 12. Met. cō. 13. & 18

Quō virt⁹ informatiua assimilat intellectui.

F

In lib. de sensu & sēsibus.

Auicenna

Themistius.

Alexander.

Rō ꝓ Aui.

G poribus cœleſtibus. Et ideo Ariſto. magnificat hãc virtutẽ, & attribuit illã principijs diuiuis, non naturalibus. ſed iſtã virtutẽ* [eſſe intelligẽtiam ſeparatã] eſt impoſſe. Et demõſtratio Ariſt. in hoc eſt, ꝙ formę nõ generant̃ p ſe. qñ, ſi ſic eſſet, tũc generario eſſet non à materia. & cum ita ſit, generarum eſt formans. generans igit̃ eſt illud, qđ mouet mareriam, donec recipiat formã, i. illud, quod extrahit ipſam de porẽtia ad actum: & illud, quod mouet mareriam, neceſſario eſt corpus, habens H qualitatẽ actiuã, aut potentiã, q̃ agit p corpus habens qualitatẽ actiuam. Et, ſi illud, qđ generat ſubiectũ formæ, eſſet aliud a generante formã, tũc ſubiectũ & ſua forma eſſent duo in actu: qđ eſt impoſſe. & quia ſubiectũ formæ non hẽt eẽ niſi p formã, ideo actio agentis non pendet ab ipſo, niſi ſm ꝙ pendet de forma ẽt: cũ actio agentis, non pendet à forma, neq; de ſubiecto ſine forma. Et cũ ita ſit, manifeſtũ eſt, ꝙ actio agentis pendet ex ſubiecto pp hoc, ꝙ pendet de forma. Illud igit̃, qđ generat ſubiectum formæ, eſt illud, qđ generat formã: īmo non generat ſubI iectum niſi qđ generat formã. Et, ſi ſubiectum formæ generaret̃ ab aliquo agẽte & forma ex alio, tũc vnũ actum, ſm ꝙ eſt actum vnũ, generaret̃ à duobus agẽtibus: qđ eſt īpoſſe. Secundum hoc igit̃ debet hõ ſuſtẽtari in hoc loco. Et hoĩes errauerũt in hoc, quia nõ intellexerunt demõſtrationem Ariſ. & non eſt mirum de Auicẽ. ſed de Alfarabio. vt̃ enim in ſuo libro de duabus Philoſophijs dubitare de hoc. Et omnes hoĩes declinãt magis ad opinionẽ Platonis, quia eſt ſimilis ei, quod loquẽtes noſtræ legis opinantur, ſ. ꝙ agens oĩa K eſt vnum, & ꝙ non operant̃ in ſe ad inuicem. Videt̃ enim, ꝙ contingit eis ex creatione eorũ adinuicem ꝓcedere in infinitum in cauſis agentibus: & ideo poſuerunt vnum agens nõ corpus. Sed illud impoſſibile eſt Rõ cõtra illos. vt trãſmutet materiam, niſi mediãte corpore alio non tranſmutabili, ſ. corporibus cœleſtibus. & ideo impoſſe eſt vt intelligentiæ ſeparatę dẽt aliquam formam formarum mixtarum in materia. Sed mouit Ariſt. ad ponendum mouens ſeparatũ à materia in factione virtutũ intelligentium, quia virtutes intellectuales apud ipſum ſunt non mixtæ cũ materia. Vnde neceſſe eſt vt illud, L quod eſt non mixtum cũ materia, generet̃ quoquo modo à non mixto cum materia ſimpliciter: quẽadmodum eſt neceſſe vt oẽ mixtũ cũ mã gñeret̃ à mixto cum materia. Neceſſe ẽ vt nõ mixtu cũ mãgñet̃ quoquo mõ a nõ mixto cũ mã. vide conſiẽ 1. Me. c. 31.

*a.l. Intelligere ſe, ne dum vt ſeparata ſit.

vide. 8. ph. c. 15. & 7. Meth. c. 16. & 12.

Cã erroris Antiquorum.

Formam non generari, non tantum in ſubſtantia, ſed & in cæteris prædicamẽtis verum eſſe. Cap. 11.

NOn ãt de ſuba ſolũ oñdit rõ nõ fieri formã, ſed de oĩbꝰ primis ſiſr cõis rõ eſt, vtputa q̃titate, qualitate, & M alĩs p̃dicamẽtis. Fit. n. vtputa ę-nea ſphæra, ſed non ſphæra, nec æs. & ĩ ęre fit: ſ. nã ꝙ oportet p̃exiſtere materiã, & formã. ita & ĩ ipſo qđ ẽ, & ĩ q̃litate, & q̃titate, & alĩs p̃dicamẽtis ſiſr. nõ. n. fit q̃litas, ſed q̃le lignũ: nec q̃titas, ſed q̃tũ lignũ, aut aĩal. Cæterũ ex his, ꝑpriũ ſubę accipere ẽ, ꝙ neceſſe ẽ p̃exiſtẽr ſp aliã ſubã actu exiſtẽtẽ, q̃ facit, vtputa aĩal ſi aĩal fit: q̃le vero, aut q̃tũ non eſt neceſſe, niſi potentia ſolum. Vide pro hoc. 2. cœl. c. 42.

Et

A *Et iſte ſermo non ſignificat ſubſtantiam tantũ, quòd forma nõ generatur, ſed eſt ſermo cõmunis omnibus primis rebus, verbi gratia quantitati, & qualitati, & aliis prædicamentis. Eſt enim ſicut ſphæra cuprea, ſed nõ eſt ſphæra, nec cuprũ. & ſi generatur ex cupro, oportet ſemper vt materia ſit ante formam per eſſentiam, & forma ẽt. & ſimiliter illud, quod eſt per qualitatem etiam, & quantitatẽ &*

B *alia prædicamenta. non enim generatur qualitas, ſed lignum habens qualitatem: nec quantitas, ſed lignum quantum, aut animal. Sed inuenitur ex iſtis, quòd ſubſtantiæ propriæ habent ſemper neceſſario aliam ſubſtantiam, quæ eſt aut in actu, vt animal ſi eſt animal: qualitatem aũt eſſe, aut quãtitatẽ nõ eſt neceſſariũ, niſi in potẽtia tantũ.*

32 Dicit, & hoc quod dicim⁹, ꝙ forma non generat, nec corrumpitur, non eſt proprium ſubſtantię, ſed eſt

C cõe prædicamento ſubſtantiæ, & ẽt aliis prædicamentis. D.d. Eſt enim ſicut ſphæra cupræa, &c. i. generatur enim ſphæra cupræa demonſtrata, & non generatur ſphæra, ſ. figura neq; cuprum. D.d. & ſi generatur ex cupro, &c. i. & ſi ſphæra generat ex materia & forma, oportet vt materia & forma præcedant compoſitum ex eis, ſ. generatum. D.d. & ſimiliter illud, quod eſt, &c. i. & ſimiliter prædicamentum qualitatis, & alia prædicamenta, ſ. ꝙ generatum ex eis compoſitum eſt ſubſtantia, &

Vide. 12. Meta. tex. com. 17. Non gñat qualitas. Vide. 5. Phy. c. 5.

accidente ſecundum tempus. D.d. D non enim generatur qualitas, &c. ideſt, non enim generatur qualitas, quæ eſt tanquam forma, ſed generatur corpus habens qualitatem aliquam. v.g. hoc lignũ demonſtratũ, in quo eſt albedo aliqua: & ſiſt in ſubſtantia non generat forma. v.g. animal. & hoc intẽdebat cùm d. aut aſal. D.d. Sed inuenit ex iſtis, &c. & eſt proprium ſubſtãtiæ inter alia prædicamenta vt ante generatũ ſit alia ſubſtantia agẽs ipſum, quod eſt in actu ex ſpecie ſui, quod aget. vt animal, quod generat aſal ſibi ſile.

Proprũ ẽ ſubę inter alia p̃dicamenta, vt añ gñatũ ſit alia ſubſtãa agẽs

D.d. qualitatem autem eſſe, &c. i. ſed non eſt neceſſe vt ante qualitatem generatã ſit alia qualitas agẽs: ſed eſt neceſſe vt ante qualitatẽ generatam ſit aliquid, quod eſt in potentia qualitas, ideſt materia. Et d. hoc qm̃ qualitas alia generat à ſibi ſimili qualitate: & alia eſt, cuius generatio ſequitur formam mixtionis primarum qualitatum.

E

Inſtãtia ꝺ de igne generato a motu ex 1. Meteor. et ex 2. cœli c. 42. Vide contra dict. Zim.

Dubitationum ſolutio, An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes toto ſint priores.

Cap. 12.

Primum dubium. F

CVm aũt definitio ratio ſit, omnis aũt rõ partes habeat, ac ſicuti rõ ad rem, ſiſt & pars rõnis ad partẽ rei ſe habeat, dubitat vtrum oportet partium rationẽ ineſſe in rõne totius, an nõ. In quibuſdã enim. videnť ineſſe, in quibuſdã vero non. circuli enim ratio non hẽt rationem ſectionum: ratio vero ſyllabæ habet rationem elementorũ. atqui circulus diuidit in ſectione, ſicuti ſyllaba in elemẽta.

Item

Secundum dubium. Vid Auer. & Epic. Tractatu. 2.

G Item aũt, ſi partes priores ſunt toto, recti aũt acutus eſt pars, & digitus animalis, prior erit acutus recto, & digitus homine. Videntur tamen iſta eſſe priora: ratione nanq; dicuntur ex iſtis, & eò q; ſinit abſq; inuicem, priora ſunt. An multis modis dicit pars. Quorũ vnus modus, quæ ſm quantum menſurat.

Ergo definitio eſt ſermo, & omnis ſermo habet partes, & quemadmodum eſt ſermo ad rem, ita eſt

H *pars ſermonis ad partem rei: dubitatur ergo in hoc, vtrũ ſermo partiũ debeat collocari in ſermone totius, aut non. Videmus igitur, quòd quædam collocantur, & quædã nõ. in ſermone enim circuli nõ eſt ille, qui eſt partium: in ſermone autem ſyllabæ eſt ſermo literarũ. etſi circulus diuiditur ĩ ſuas partes, ſicut ſyllaba in literas. Et etiam, ſi pars eſt ante totum, & acutum eſt pars recti, & digitus ante hominẽ. Sed*

I *exiſtimantur illa eſſe priora, quæ dicuntur per ſermonẽ, quoniã ſunt ex illis, & quia ſunt ex alys ab illis, ſunt ante etiã. Aut dicamus quòd pars dicitur multis modis. Quorum vnus eſt ille, qui numeratur, per qualitatem, & alius per quantitatem.*

Continuatio.

33 Cũm declarauit, q; definitio eſt illud, quod ſignificat quiditatẽ rei, & q; ſolummodo eſt ſubſtãtiæ, & ſecundario aliorũ prædicamentorũ, & q; definitio & definitũ ſunt idem in actu, & q; multitudo in ſuis partibus eſt in potentia, & declarauit ex hoc, q; ſi res habẽt quiditates, & formas exiſtentes p ſe, q; non ſunt exdẽ cũ rebus, quarum ſunt formæ, & q; pp hoc nihil proſunt in ſubſtantia illarũ rerum, quarũ ſunt formæ, & q; formæ & ẽt ideę, ſi ſunt, nihil proſunt in generatione rerũ, quæ ſunt ſubſtantiæ ſenſibiles: oĩs enim ſubſtantia generat à ſubſtantia ſibi ſimili, cum generatio non ſit formæ nec materiæ, ſed congregati ex eis, quod eſt demonſtratũ. Et cùm hoc declarauit, reuerſus eſt ad complendum ſermonẽ de definitionibus, &

K

L

Expoſitio.

dixit: Ergo definitio eſt ſermo, &c. id eſt, & quia definitio eſt ſermo, & oĩs ſermo habet ſuas partes ſignificantes partes rei: & apparet, q; ſicut eſt proportio definitiõis ad rem, ita eſt proportio partis definitionis ad partem rei, i. qũ, quemadmodũ definitio ẽclarat quiditatẽ rei, ita pars definitionis declarat partẽ quiditatis rei: ideo accidit quæſtio in hoc. Et eſt quæſtio talis, vtrum oĩs definitiones partiũ rei debeant eſſe partes definitionis, ita q; præcedant rẽ, & eius definitionẽ, ſ. vt definitiones partiũ ſint tota definitio, & priores ipſa, aut non oĩs definitiones partiũ definiti ſunt partes definitionis, ſed ſunt poſteriores re, & ſua definõne.

Primum dubium.

M

Et intendebat p hanc perſcrutationem declarare, quæ partes definitionis ſignificãt partes quiditatis rei, & non partes ſuæ materiæ, & quæ nõ ſignificãt partes quiditatis rei. D.d. Videmus igit̃ q; quædam, &c. i. hæc quæſtio accidit ĩ hoc ex hoc, q; nos videmus quaſdam res partiũ, quarũ definitio non collocat̃ in ſuis definitionibus. v. g. definitiones partium circuli,

Documentum.

Rõ primi dubij.

circuli, quæ non claudunt in definitione circuli. quia tertia, & quarta pars circuli non collocant in definitiõe circuli: nec definitio circuli diſſoluit in definitiones earum: ſed circulus accipit in definitione partis. in definitionibus vero ſyllabarũ eſt definitio literarum: qm̃ ſyllaba eſt illud, quod componit ex duabus literis, ſ. conſonante & vocali. Si igit ſyllaba fuerit breuis, definit ita, ꝙ eſt illud, quod componit ex duabus literis. & ſic accipit in ſua definitiõe definitio literæ, cõſonantis, ſ. breuis & vocalis. Et ſi ſyllaba longa. accipit enim in ſua definitione definitio literæ cõſonantis productę & vocalis. Sed in definitione circuli non accipitur definitio medietatis, nec quartæ. & hoc manifeſtũ eſt, immo facimus econtrario. Dicimus enim, ꝙ medietas circuli eſt arcus circuli, quẽ diſtinguit diameter: & ſic circulus eſt acceptus in definitione ſemicirculi, & non econtrario. D.d. & ſi circulus diuidit, &c. i. ꝙ cùm in hac diuerſitate, quæ apparet in iſtis partibus, videmus totũ vtriuſq; iſtorũ duorum modorum diuidi in partes eodẽ modo: ſyllabæ enim diuidunt in literas, ſicut circuli ī partes. D.d. Et ſt, ſi pars eſt ante totum, &c. i. & ſequit ex hoc ſermone etiã in hoc modo, ſ. in eo, quod eſt ſi ſit circulo, ꝙ pars præcedit totũ, aut acutũ ſit ante rectũ, & eſt econuerſo, ſ. ꝙ definitio recti accipit in definitione acuti, & in definitione expanſi. & ſi ſit definitio circuli præcedit partes, & definitio animalis præcedit digitum. D.d. Sed exiſtimatur, &c. i. ſed exiſtimat, ꝙ rectus eſt ante acutũ, quia definit per rectum. & exiſtimatur, ꝙ acutũ eſt ante rectũ, quia iſte inuenitur ſine eo, ꝙ inueniat rectus. & intendit ꝙ ſm ꝙ ſunt partes, inueniunt præcedere in generatione totum. D.d. Aut dicamus, ꝙ pars dr̃ multis modis. Quorũ vnus eſt ille, qui numerat per quantitatem. i. & iſta quæſtio diſſoluitur etiam dicendo, ꝙ partes dicũtur duobus modis. dicunt enim de partibus qualitatis, & partibus quantitatis. definitiones igit partiũ quãtitatis ſũt poſtertores definitione totius & toto: definitiones vero partiũ qualitatis præcedunt definitionem totius & totum.

Principiũ riſionis vide. ſ. v. c. ta. cõ. 33. Partes q̃ tatiuæ, & partes q̃ tatiuæ differũt. vide ét. 1. Phy. ſ. & 36. cõ.

Sed hæc quidẽ prætermittat, ex quibus vero ſubſtantia, tanquã ex partibus eſt, hoc cõſyderandum eſt. Si igitur hoc quidẽ materia eſt, hoc vero forma, hoc vero ex his: & ſubſtantia eſt materia, & forma, & quod ex his: quodam modo quidẽ materia etiã pars alicuius dicitur, quodã modo vero non. quandoquidẽ ex quibus ratio formæ, vtputa concauitatis, non eſt pars caro. hæc enim materia, in qua fit, ſimitatis aũt pars aliqua eſt. & totius quidẽ ſtatuæ pars æs: eius aũt, quod vt forma dicit ſtatuę, minime. dicendũ enim forma, & quatenus formã habet, vnũ quod ꝙ: materiale vero nunquã ſm ſe dicendum. Quare circuli quidem ratio nõ habet eã, quæ ſectionũ ratio eſt: ſed ſyllabę eã, quæ elemẽtorũ eſt. quia elementa rõnis partes ſunt formæ, & nõ materia: ſectiones vero horũ ſic partes tãquã materia, in quibus adueniunt: propinquiores tñ ipſi formę, q̃ æs, cùm in ære rotun-

A B C D E F

Secũdum dubium.

G rotunditas fiat. Quodã mõ vero nec elementa cuncta in rõne ſyllabę inerunt. vtputa hæc cerea, aut q̃ ī aere ſunt. iam. n. etiã hæc ſyllabę pars ſunt, tanquam materia ſenſibilis. Etenim linea nõ, ſi cũ diuiditur ī medietates, corrumpit̃, aut hõ in oſſa, et neruos, & carnes, pp hoc & ita ex his ſunt, tanquam ex his, q̃ ſunt partes ſubſtantiæ, verũ tanquã ex materia. & totius quidẽ ſunt ptes, formę vero et cui⁹ rõ minime pp hoc nec in rõnib⁹. Quo-
H rundã itaq; inerit talium partiũ ratio, quorundã vero non oportet ineſſe, niſi ſint ipſius ſimul ſumpti propter hoc. n. nonnulę ex his, tanquã principijs ſunt, in quas corrumpuntur: quędã vero non ſunt. Quęcunq; igitur ſimul ſumpta, forma & materia ſunt, vt ſimũ, aut æneus circulus, illa ſanè in hæc corrũpunt̃, et pars ipſorũ eſt materia. quæcunq; vero non ſimul cum materia ſumuntur, ſed abſq; materia, vt rationes formæ ſolũ, hæc
I pfecto nõ corrũpunt̃, aut penitus, aut nequaquã ita. Quare illorũ quidẽ principia & ptes, q̃ in eis ſunt, formę vero neq; partes, neq; principia hmõi. & propterea lutea ſtatua in lutum corrũpitur, et ſphęra ī ęs, & Callias in carnẽ & oſſa, item & circulus in ſectiones. eſt. n. aliquid, qđ cũ materia ſumitur. æquiuoce nanque dr̃ circulus, et qui ſimpliciter dicitur, et ſinguli, ppterea q̃ ſingulis non ſit propriũ nomẽ.

*Et dimittamus hoc, & perſcrutemur de eis, ex quibus eſt ſubſtantia, et ſunt tanquam partes. Si igitur quæda eſt materia, et quædam forma, et quædam illud, quod eſt ex iſtis: ſubſtantia autem, & materia, & forma, et illud quod eſt ex iſtis: forte dicitur pars rei materia etiam, et forte non dicitur, ſed ex quibus eſt definitio formæ, vt caro, quæ non eſt pars profundi. eſt enim materia, in qua eſt profundum, & eſt pars ſimi- L
tatis. & cuprum pars totius idoli, & non eſt pars idoli, quod dicitur forma. forma igitur dicitur de illo, quodcunque rerum habet formam: materia autem non dicitur eſſe omnino per ſe. Et ideo non dicitur in definitione circuli definitio partium: & in definitione ſyllabæ ſunt literæ. literæ enim ſunt partes formæ, & non ſunt materia: partes vero circuli ſunt partes tanquam materia, M
ſuper quam ſunt, & ſunt propinquiores formæ cupri, cùm circulus eſt in cupro. Et forte eſt poſſibile vt non ſint omnes literæ ſyllabæ in ſermone* vt iſtæ audibiles, aut quæ ſunt in aere. iſta enim etiam ſunt partes ſyllabæ, quia ſunt ſenſibiles per naturam. Linea enim non corrumpitur, quia ſemper diuiditur in media, aut homo in oſſa & neruos & carnem, &

*iſta deeſt ī tex. Auer. vſq; ibi Linea.

A *et ideo ſunt ex iſtis ſecundum hũc modum, tanquam partes ſubſtantiæ, ſed quaſi ex materia, totius vero non ſunt partes. formæ autem, & illius, quod habet definitionem, non ſunt partes: & ſimiliter in definitionibus etiam, in quibuſdam autem non ſunt, neque aliqua definitionum partiũ, quæ ſunt tales. & in quibuſdam non oportet vt ſit vnum, niſi ſit illud, quod eſt congregatum. quo-*
B *niam iſta quædam ſunt ex illis, quæ ſunt principia, & in ea corrumpuntur: et quædam non. Omnia igitur, quorum materia et forma ſunt congregatæ, vt ſimus, & circulus cupri, corrũpuntur in iſta, et materia eſt pars eorum. et oĩa, quæ non congregantur cum materia, ſed definitiones formæ ſunt ſine materia, aut corrumpuntur omnino, aut non corrumpuntur, ſicut illa corrumpuntur. Ergo in illis il-*
C *la, quæ ſunt ſub eis, ſunt principia & partes earum, forma vero nõ eſt iſtæ partes, nec principia earum. et ideo corrumpitur idolũ terreſtre in terram, & ſphæra in cuprum, et Callias in carnes et oſſa, & etiam circulus in partes. quodcunq; igitur congregatur cũ materia, & dicitur æquiuoce circulus, qui dicitur mõ ſimplici, et ille, qui dicitur particularis. particularia non habent proprium nomen.*

Ideſt, Sed dimittamus hanc quæſtionem de æquiuocatione, quę eſt in hoc nomine pars, & ponamus pſcrutationem de æquiuocatione, quæ eſt in hoc nomine ſubſtantia. Deinde dicit. Si igitur quædam eſt materia, etcæt. ideſt, ſi igitur hoc nomen ſubſtantia dicitur ſimpliciter de materia ſubſtantiæ compoſitæ ex materia & forma, et de forma eius, & de cõpoſito, tunc forma ſubſtantię dicetur eſſe ſubſtãtia rei, cùm ipſa declaret eſſentiam illius. * materia vero dicitur ſm conſyderationem ad ſubſtantiam compoſitam ex materia & forma eſſe pars ſubſtantiæ. ſm conſyderationẽ vero ad ſubſtantiam declarantem eſſentiã rei non dicitur eſſe pars ſubſtantiæ, ſed eſſe deferẽs formam in ſuam definitionem. v g. ſimitas, cuius definitio eſt concauitas in naſo, aut in carne naſi. naſus enim ẽ pars ſubſtantię eius, quod ſignificat hoc nomen ſimitas, quod eſt congregatio naſi & ſimitatis. & nõ eſt pars definitionis concauitatis, ſed eſt ſubiectum ei. Et hoc, quod dicit, non accidit niſi in rebus, quarum nomina ſignificant aliquid exiſtens in ſubiecto, non aliquid exiſtens per ſe. & ſimiliter cuprum eſt pars definitionis idoli facti ex cupro, & non eſt ps formæ idoli. Et, cùm dedit differentiam inter partem definitiõnis, quæ eſt materia, & inter partem, quæ eſt forma, indiget dare differentiam inter materiam & formã, & dixit. forma igitur dicitur, & cętera, ideſt, & differentia inter formam & materiam eſt, quoniã forma prædicatur per ſe de habente formam, ſecundum quòd declarat quidditatem eius ſubſtantialem: materia

D 34 Idem. 2. de Aſa. t.c. 2. & hic ſupra. c. 7. & 8. Meth.

* Mã nõ ẽ ps qdditatis ſed vehiculũ dẽ-
E ferẽs q ditatẽ vide idẽ ſupra c. 21. & infra. cõ. 43.

F

G materia vero nõ prædicatur de habente formam vera prædicatione, nedum vt prædicetur per ſe. idolũ enim non dr eſſe cuprum, nec homo caro, nec ſimus naſus. D. dicit: Et ideo non dicitur in definitione circuli. i. qñ, cùm in definitionibus quorundam appareat materia, & ſunt compoſita ex materia in actu & forma, ideo definitiones omnes ſuarum partium non ſunt partes definitionis. Et, quia in definitionibus quarundam, ſ. rerũ ſimplicium non apparet materia in actu, & partes definitiõis in eis ſunt partes formæ, contingit in talibus iſtis, vt definitiones omnium ſuarum partiũ ſint partes definitionis. &, quia definitiones ſyllabarũ ſunt ex hoc genere, ideo definitiones literarum ſunr pars definitionis ſyllabæ. Et, quia diſpoſitio circuli cum ſuis partibus eſt diſpoſitio materię rei cum forma eius, ideo partes circuli non accipiuntur in definitione circuli: qñ in definitione circuli non apparet materia. et p hoc intẽdebat diſſoluere hanc qõnem. Et quia partes circuli non apparẽt in definitione circuli, ſicut materia apparet in definitione rerum habentiũ materiã, v.g. ſicut cuprum apparet in definitione circuli cuprei: & poteſt aliqs obiicere ei per hoc, deinde d. partes vero circuli, &c. i. & partes circuli, licet non ſint materia, quę apparet in definitiõe circuli, tñ eſt ſimilis materię, quę apparet in definitionibus rerũm, & eſt propinquior formę, q̃ materia, quę apparet in definitione circuli, qui eſt ex cupro. Et, quia partes circuli aſſimilantur materię, quæ apparet in definitionibus rerũ habentium materias, ideo definitiones partium non ſunt partes defi- K
nitionis circuli: ſicut definitiones literarũ ſunt partes definitionũ ſyllabarum. D. d. & forte eſt poſſibile, Solutio in ſtãtiæ ida ctæ.
&c. & dixit hoc, quia ſyllaba, cùm conſyderatur cum hoc, qđ eſt motus compoſitus ex duob⁹ motibus, eſt de numero rerum, in quarũ definitionibus apparet materia, & definitio cuiuslibet partis eius nõ eſt pars definitionis totius. &, cùm cõſyderatur ſm hoc, q̃ eſt vox compoſita ex duabus vocibus, eſt de numero rerum, in quarum definitione non apparet materia: & definitio cuiuslibet partis eius erit pars defi- L
nitiõis. Deinde inuenimus in libro continuum. Linea. n. non corrũpitur, &c. i. & apparet hoc, q̃ diminuitur aliquid inter hæc duo capitula, cum quo poſſet ſermo continuari. Sermo. n. eſt de definitione rerum, in quarũ definitione non intrat materia, vt linea, & ſũpficies: & in quarum definitionibus eſt materia, vt hõ, q̃ nunquã inuenitur niſi in carne, neruis, & oſſibus. & ſunt res, q̃ cũ accipiuntur, quodãmodo inuenitur materia in ſua definitione, & quodammodo nõ, vt circulus. qñ, qñ accipiť ſm q̃ eſt circulus cupri, M
inuenitur cũ ſua definitione materia: & qñ ſm q̃ eſt circulus, nõ inuenit in eo materia: & in quibuſdam eſt dubium. & ideo dixit poſt: & ideo ſunt ex iſtis ſm hũc modũ, &c. i. & ideo partes materiales rerũ, in quarum definitione inuenit materia, ſunt quodãmodo partes ſubſtantiæ, & quodammodo non ſunt partes ſubſtantiæ. in reſpectu congregati ex mã & forma ſunt partes ſubſtantiæ: in reſpectu vero eius, quod habet veram definitionem, ſ. formæ,

Mã nõ p̃dicať de hñte formã vera p̃dicatiõe, ne dũ vt p̃dicet̃ p ſe. vide idẽ ſupra a. c. 23 & q̃ ibi. In definitõibꝰ cõpoſitorum ex mã & forma apparet mã. Idẽ 2. Ph. t. c. vlti mi. & 1. de Aĩa. cõ. 16. Idẽ hic. 33. 37. 39. & 6 Met. t. c. 2. & 8. Me. t. cõ. 6.

Quõ ptes circuli aſſimilãť mãę in actu, nõ ſic ſyllabarum.

A ſ.formæ,non ſunt ſubſtantiæ. D.d. In quibuſdam autem,&c.& quia entia inueniuntur his duobus modis, ſ.forma ſine materia,& forma ĩ materia,ideo in definitionibus quorũ dam non inuenit̃ aliqua definitionum rerum,quæ ſunt in materia,& ſunt illa,quorum partes ſunt partes formæ eius: & non inueniuntur in alijs niſi per accidens, & ſunt quædam,in quorum definitione inuenitur materia neceſſario, & ſunt illa,quorum nullum inuenitur niſi ſit in re neceſſario,& eſſentialiter.

Diſtinguit modos, ſe cũduquos materia definit

B D.d.qñ iſta quædam,&c.i. qm̃ illa quædam ſunt, in quorum definitione non inuenit̃ materia, quæ eſt in actu:& quædam quorum definitio eſt ex materia,quæ eſt in actu,ſicut ex ea,& ſuis principijs.& ideo, cùm materia corrumpitur,corrumpuntur iſta. D.d.& omnia,quæ nõ cõgregantur cum materia &c.i.res,autem,in quarum definitione non apparet materia ſenſibilis, ſed apparẽt in ſua definitione partes formæ,aut non corrumpuntur aliquo modo, aut corrumpuntur per accidens.

C D.d.Ergo in illis,&c.i. & ideo illa, quorum eſſe eſt in alio, illud aliud eſt prĩcipia,& partes eorum.illa vero,quæ naturaliter non exiſtunt in alijs,ſed in ſua natura eſt ſua forma, illa alia non ſunt partes neq; principia eorum. D.d.&ideo corrumpit̃ idolum terreſtre in terra,&c.i.&qa quædam entia exiſtunt in alijs, vt idolum terreſtre in terra, & ſphæra cupri in cupro, & Calliasin carne & oſſibus,& circulus in partibus ſuis. Et intendit,q; partes eius ſunt quaſi materia,licet materia ſit non ſenſibilis,ſed intelligibilis,vt poſt dicemus.circulus igitur mathematicus in reſpectu partium aſſimilat̃ entibus,quæ ſunt in alijs. D.d.quodcunque igitur congregatur cum materia,&c.i.& cùm ita ſit, hoc nomẽ circulus,qñ dr̃ de circulo ſimpliciter,& qñ dicitur de circulo, qui magis eſt proprius iſto,&quaſi particularis in reſpectu ipſius,qa eſt ex cupro, aut ex terra,hoc nomẽ circulus dicitur æquiuoce.Plura enim,quæ ſunt huiuſmodi,non habent proprium nomen,ſ.qm̃ non eſt nomen propriũ, quod ſignificet circulum cupreum aut lapideum.

D Quid ſit mãſenſibilis,& qd ſ telligibilis Vide 1 cõ. ſequenti. &.5. Met. com.3.

E Dicta itaq; nunc quoq; veritas eſt,adhuc tñ dilucidius dicamus repetentes. Quæcunq;.n. rationis partes, & in quas diuiditur ratio,hæ priores, aut oẽs, aut aliquæ. Ratio vero recti nõ diuiditur in acuti rationem, ſed acuti in rectum.vtitur nanq; recto,qui definit acutum. minor etenim recto acutus. ſilr aũt circulus &ſemicirculus ſeſe habẽt: ſemicirculus nanq; circulo definitur.& digitus toto: talis.n.hominis pars digitus.Quare quæcunq; quidem partes vt materia,& in quas diuiditur vt ĩ materiam,poſteriores:quæcunque vero vt rationis, & ſm rationẽ ſubſtantiæ,priores, aut omnes, aut aliquæ. Qm̃ vero animaliũ anima (hoc enim ſubſtantia animati)ſecundum rationẽ, & formam ſubſtantia, & quod quid erat eſſe tali corpori:cuiuſq; nãque pars,ſi probe definiatur,nõ ſine eo opere definietur,quod ſine ſenſu non exiſtet: ſanè partes eius priores,aut oẽs,aut aliquæ

Vide contra. Zim.

F

G toto aïali. & de vnoquoq; sili. corpus vero, & eiꝰ partes posteriores hac substantia, & diuidetur in eas vt in materiam, nō ipsa substantia, sed totū. Toto itaque quodam modo quidē priores sunt hæ, quodam modo vero non, qñ quidem nec esse possunt separatæ. non. n. qui qūocūque se habet, digitus aïalis ē, sed æquiuocus, qui mortuꝰ ē. Quædam vero simul, quæcunq; principales, & in q̄ pria ratio, & substantia. vtputa si hæc cor, aut cerebrū est. nihil. n. differt, vtra talis sit. Homo vero, & equus, & quæ ita se habent in singularibꝰ sunt. vsie vero substantia nō est, sed totum quiddam ex hac rōne, & hac materia tāquā vniuersali. singulaī vero ex vltima materia iam Socrates est. & de cæteris similiter. Pars itaq; ēt formæ est (formam aūt dico quod quid erat esse) & ipsius totius, quod ex forma & ipsa materia est. Sed rationis partes, quæ formæ solum sunt, ratio vero est ipsius vniuersalis: circulo nanq; esse & circulꝰ, & animę & anima idem est. Totius vero vt circuli huius, & singulariū alicuius sensibilis, aut intelligibilis (dico autem intelligibiles quidē, vt mathematicos: sensibiles vero, vt æneos & ligneos) horum inquā non est definitio, sed intellectione, aut sensu cognoscuntur. cùm vero abeant ab actu, non est manifestum vtrū sint aliqñ, an nō sint: tñ semper dñr & cognoscū tur vniuersali ratione. Materia vero per seipsam incognita. Materia vero, quædam sensibilis, q̄dam intelligibilis. Sensibilis quidem, vt æs, & lignum, & quęcūque mobilis materia. Intelligibilis vero, quę in sensibilibus existit, non prout sensibilia, vt puta ipsa mathematica.

K Mā q̄dam sensibilis, q̄dā intelligibilis. Idē infra te. 39. & 8 Met. te. 15

Iam igitur diximus sermonem latentē modo, sed tamen dicamus magis manifestum. Sed prius reuertamur ad quot sunt partes sermonis, & in quæ diuiditur etiam L *sermo. ista. n. sunt ante, aut omnia, aut quædam. Definitio autē recti non diuiditur in definitionem acuti, sed quæ est acuti in rectum. quis enim definit acutum vtitur recto. acutus enim est minor recto. & circulus & semicirculus sunt similia istis. semicirculus enim definitur per circulum, & digitus per totū. digitus enim est pars talium partium hominis. Omnes igitur partes, quæ sunt tanquam materia, et* M *quæ diuiduntur sicut ista, q̄ sunt in materia vltima: & omnes, quæ sunt definitionis, & substantiæ, quam significat definitio, aut omnes, aut quædam. Et etiam anima animalis, (hæc enim est substātia animalis animati) per substātiā, quæ est tanquam definitio & forma, & quod est per essentiam talis. & vnaquæq; partium, si definitur bene, non definitur sine definitione*

A ucne, quæ eſt cum genere. ergo partes eius ſunt ante, aut omnes, aut quædam, magis quàm partes animalis congregati. & ſimiliter in omnibus particularibus. corpus vero, & ſuæ partes ſunt poſt hãc ſubſtantiam, & diuiduntur iſta, ſicut illa, quæ diuiduntur in materiam, non ita quòd ſint ſubſtantiæ, ſed quia ſunt vniuerſum. Iſta igitur ſunt ante totum, & forte non, quoniã non poſſunt diuidi. & non erit
B illud, quod eſt aliquo modo in aliqua diſpoſitione digitus animalis, niſi æquiuoce, vt mortuus. Et imagines eorũ, quæ ſunt in rei veritate, & in quo eſt definitio primo, eſt ſubſtantia, vt cor, aut cerebrum, aut illud quod eſt ex eis. & nõ eſt in hoc diuerſitas. Homo vero, & equus, & quæ ſunt huiuſmodi in particularibus non ſunt modo vniuerſali, ſed aliquid totale congregatum ex hac definitione & materia: ſicut duæ partes totius vltimi. & eſt ſermo etiam ſimiliter in alijs rebus. Forma vero eſt pars. dico autem formam illud, quod eſt
C per eſſentiam, & totum congregatum etiam ex materia & forma. Sed partes definitionis ſunt formæ tantum, definitio vero eſt totius. eſſentia enim circuli & circulus, & eſſentia animæ & anima ſunt idem. Res autem totalis congregata, verbi gratia iſte circulus, eſt aliquod particularium, aut ſenſibile, aut intelligibile. & dico intelligibilia vt mathematica, & ſenſibilia vt cuprea & lignea. iſta nõ habent definitionem, ſed cognoſcuntur cum cognitione aut ſenſu. & cùm recedunt ab intellectu, nõ manifeſtantur vtrum ſint, aut nõ ſint. & vnum non dicitur, neq; cognoſcitur ſermone vniuerſali. Materia vero per ſe non cognoſcitur. Et quædam materia eſt ſenſibilis, & quædam intelligibilis. Senſibilis vt cuprum & lignum, & omnia quæ mouentur. Materia intelligibilis eſt illud, quod eſt in ſenſibilibus, non ſecundũ quòd ſunt ſenſibilia, vt mathematica.

D

E

Partes definitionis ſunt formæ.

Iam igitur diximus, & cætera, & hoc quia ex ſermone prædicto declarauit, q̃ definitiones ſunt duob' modis: modo ſcilicet cuius altera pars eſt materia, & modo, in cuius definitione non apparet materia. & illud, in cuius definitione apparet materia, definitio ſuę partis non eſt pars definitionis totius, in eis autem, in quorum definitione nõ apparet materia, definitio cuiuslibet partis ẽ pars definitionis totius. & ex hoc ſolum modo apparet quare definitio quarundam partium definitionum eſt pars definitionis, & quarundam nõ: & non apparet ex eo ſolutio quæſtionis poſitæ, ſcilicet quare res totius ſunt ĩ definitione partis, quæ eſt in quantitate, & non inuenitur pars ĩ definitione totius. & ideo d. iam dixim', &c.

35 Præambula ad ſoluẽdã ſecũdã q̃ónem.

F

G Deinde d.Sed pri' reuertamur,&c. hoc eſt principium pſcrutatiõis de ſolutione quæſtionis, quam nititur ſoluere,& d.iſta enī ſunt ante,&c.i. iſta enim ſunt ante definitionē, aut omnia,aut quædam.qm̄, ſi omnia fuerint partes formæ, omnia erunt ante.& ſi quędam fuerint partes formæ,& quædam materiæ, quædam erũt priora tota definitione,& quædam non. Deinde d.Definitio autem recti, &c.i. & definitio anguli acuti non eſt pars definitionis recti, ſed econuerſo,ſ.ꝙ definitio recti eſt pars acuti.& ſimiliter eſt de defini-
H tione partis circuli cum circulo, vt de homine cum ſua parte, v.g.cum digito.homo enim accipitur in definitione partis,& non pars in definitione hominis. Et iſtæ definitiones,in quibus totum accipitur in definitione partis,ſunt de genere definitionum,in quibus apparet materia,non de eis,in quibus non apparet niſi pars formæ Deinde d.& omnes, quæ ſunt definitionis, &c.i.;& cùm ſit declaratum, ꝙ definitionũ quædam eſt, in qua apparet materia,& quædam non: ergo partes definitionum,&partes rei,quam ſigni-
I cãt,ſunt partes definiti, aut omnes, ſ.in definitionibus, in quibus nõ appareat materia:aut quædam,ſ.in definitionibus,in quibus apparet materia. Et, cùm voluit declarare quæ ſunt illa,in quibus non apparet niſi forma,& partes eius, & quæ ſunt illa,in quibus apparet vtrunq;, dedit exemplum de animali, & d. Et etiã anima animalis, &c.i. & anima eſt exiſtens ſubſtantia ī corpore, quod eſt recipiens animã,& ſunt illa, quorum congregatum dicitur animal: & definitiones omnes,quæ ſunt partes formæ,ſunt partes talis ſubſtan- K
tiæ,ſ.animæ & ſimilis. Et intendit, ꝙ definitio animæ,quæ dat quiditatem eius, videtur eſſe ipſum ſuum eſſe:& ꝙ in definitione eius nõ apparet materia omnino.illa autem,ī quorum definitione apparet materia,ſunt illa,in quorum definitione apparet aliud,& definitio dicitur in illis principaliter, &in iſtis ſecundàrio,vt declaratum eſt. Deinde d. & vnaquæq; partium,&c.i.& vnaquæque partium definitionum,ſiue fuerit de definitionibus, in quibus apparet aliud à definito, aut de eis, in L
quibus non apparet niſi definitum, non definitur niſi eo ꝙ in eius definitione appareat genus & differentia. Et intẽdebat notificare per hoc, ꝙ hoc ſequitur in omnibus definitionibus,& in rebus habentibus definitiones. Deinde d. ergo partes eius ſunt ante,aut omnes, aut quædam &c.i.& cùm hoc ſit declaratũ, partes cuiuslibet definitionis ſunt ante definitum, magis q̃ ſint partes definiti,quæ ſunt ſm quantitatem, ante totum:aut omnes, ſi in partib' definitionis non appareat materia: aut quædam, ſi appareat. Et dixit hoc:quia quęſtio prædicta fuit,qua M
re partes non inueniuntur in definitione totius, ſ. quæ ſunt ſecũdum quantitatem,& totum inuenitur in definitione partium.&dixit:qa partes definitionis præcedunt iſtas partes,ſ.quæ ſunt ſm quantitatem : aut omnes,ſi partes definitiõis ſunt formales:aut quædam,ſi quędam ſunt formales,& quædam materiales. Et intendebat,qm̄ ſi illud,qđ eſt prius, debet accipi in definitione rerũ poſteriorum,tũc recte accipit' rect', q eſt totũ,in definitione partis, & nõ econ-

Solo ad q ſtionẽ ſecundum materiã.

A econuerſo,ſ. ſm quantitatem. Qm̃ totum præcedit partē, magis q̃ pars totum.qm̃ prius eſt totū parte prioritate formæ ad materiam: & pars eſt prior toto prioritate materiæ ad formam.ſ. tempore indiuidualit. & ideo partes circuli p̃cedunt circulū indiuidualem non vſem: & definitio eſt partium præcedentium ſpeciem.& hoc eſt vnum eorū, p quæ diſſoluitur quæſtio prædicta, & eſt dicens,quare pars non inuenitur in definitione totius Et pars præcedit totum tunc,cùm ſit exiſtens per ſe: totum autem conſtituitur per partes.Deinde dicit:& ſiſr in oībus particularibus.i.& ſiſr eſt de oībus particularibus cum ſuis vſibus,ſ. ꝙ partes totius præcedunt in definitione particularia. non definitio particularium definitionem totiꝰ: ſicut eſt diſpoſitio generis cū ſuis ſpeciebus. Et dixit totum hoc,quia iſta eſt diſpoſitio recti cū acuto, & circuli cū ſuis partibus, & vſr generum cū partibus, quæ ſunt ſm quantitatem. & quaſi æquat partes rei ſm qualitatē cum eis,quæ ſunt ſm quantitatem. qm̃ prioritas qualitatis eſt prioritas formæ,& prioritas partium quanti

B

C titatis eſt prioritas materiæ, & totū eſt prius parte prioritate formæ. & ideo dixit: corpus autem, & partes ipſius ſunt poſt hanc ſubſtantiam,ſ. formam. Deinde d.& diuiduntur iſta, &c.i. & omnia diuiduntur in ſuas partes ſm quantitatem diuiſione rerum per ſuas materias. i. diuiſione ſpecie in indiuidua. Deinde incœpit diminuere prioritatē partium,quæ ſunt ſecundum quantitatem,quia eſt prioritas marerialis, & dixit:Iſta igitur ſunt ante totū, &c. i.& partes,q̃ ſunt ſm quantitatem, ſunt priores ſm tempus in generatione:& cum hoc iſta prioritas non inuenit in oībus & ſunt partes quæ non poſſunt ſeparari à forma:neq; præcedere eā in eſſe, neq; ſequi eā, vt partes animalis cum animali. qm̃ enim anima ſeparatur, nō noīatur à ſuo noīe vero niſi æquiuoce, v.g. digitus.qm̃,ſi dicatur digitus Ī mortuo,dr̄ ęquiuoce:& ſimiliter, antequam in eo ſit ſenſus.& hoc intēdebat,cùm dixit.qm̃ non poſſunt diuidi,&c.i.impoſſibile enim eſt, vt iſtę partes diuidant̄ à forma,neq; mutē tur in aliam ſpēm eſſendi, q̃ ſpēs & prima collocant̄ ſub eodē genere, niſi prima ſpēs,& aliæ ad quam mutantur,dicant̄ ęquiuocei vt hoc nomen manus, quod dr̄ de manu viui & mortui. D.d. Et imagines eorum, q̃ ſunt in rei veritate, &c.i. & omnes partes animalis ſunt in hac intentione,ſicut vera pars, in qua ē principium aīæ,aut cor, vt quidam dicunt:aut cerebrum,vt alij. Nulla enim eſt diuerſitas quo ad hoc, qd opinantur, ꝙ nomen dr̄ de prima parte,qm̃ ſeparatur à vita ęquiuoce cum eo exiſtente in vita. nullus.n. dubitat ꝙ,qm̃ in iſtis non fuerit forma,ꝙ tunc nomen eius non ſimplr dicetur de eis niſi æquiuoce.& Ī hoc non nocet quæſtio accidens, vtrum ſit cor, aut cerebrum. D. d. Homo vero,&equus &c.i.homo aūt demō ſtratus & equus demonſtratus & oē quod eſt ex particularibus, & non modo vſi, prædicatur nō plus q̃ de vno particulari,ſed eſt totū demonſtratum congregatum ex forma demonſtrata & materia demonſtrata, & eſt in ſua vltima ſpecie: ſicut Socrates in ſpecie hominis,& ſimiliter alia particularia in ſuis ſpeciebus.

D

E

F

Prioritas totius reſpectu partiū ē prioritas formæ ad materiā prioritas vero partiū reſpectu totius ē prioritas materiæ ad formā. Idē. 4. ph. cō. 49. & hic infra com. 39.

Pars aīalis qm̃ aīa ſeparat̄,non noīatur a ſuo noīe vero, niſi ęquiuoce. Idē. infra. 39. &. 4. Meteo. te. cō. vltimi & hic. cō. 37.

Vide. 7. phy. cō. 4.

G & intendit, licet non habeant noſa, ſicut Socrates & Plato habent. & intendebat, ꝙ hoc nomen ſpecies dicitur de indiuiduo & ſpecie æquiuoce. Deinde d. Forma vero eſt pars, &c. i. forma vero eſt pars: ſed nomẽ formæ dicitur de forma vniuerſali, quæ declarat quiditatem ſpeciei, & de forma particulari, quę eſt forma materiæ demonſtratæ. Deinde d. Sed partes definitionis, &c. i. ſed partes veræ definitionis ſunt partes formæ vniuerſalis: definitio autem totius, i. ſpeciei, non indiuidui. quiditas enim circuli & circulus ſunt idẽ apud ītellectum: & ſimiliter anima vniuerſalis, & quiditas animæ. D. d.

H Res autem totalis congregata, ſicut iſte circulus, &c. i. indiuiduum autẽ congregatum ex forma & materia demonſtrata, v. g. iſte circulus, aut aliquod particularium, quæ ſunt in materia demonſtrata, aut ſenſibili aut comprehenſa per intellectũ, aut ꝙ ſuum eſſe in ſenſibili ſit comprehenſum per intellectum, vt indiuidua, quæ ſunt in mathematicis: iſta enim non habent definitionẽ. D. dicit cauſam in hoc, & dixit: iſta enim

I non habent definitionem, &c. i. & illa, quæ cognoſcuntur per definitionem, non mutant ſm ſubſtantiam: q̃m ſcientia eorum nõ mutatur: ergo ſunt alia ab indiuiduis. Deinde d. & vnum non dr̃, neq; cognoſcit, &c. i. & vnum numero non cognoſcitur omnino per definitionẽ, ſed cognoſcitur ſenſu. i. & ideo non habet definitionem. Materia autẽ per ſe non cognoſcitur, ſed cognoſcitur per formam. D. d. Et quædam * materia eſt ſenſibilis, &c i. & intelligibile eſt illud, quod comprehendit in ſenſibilibus, & intellectus iudicat, ꝙ non ſunt in ſenſibilibus, ſm ꝙ ſunt K ſenſibilia: vt linea demonſtrata, & ſuperficies, & corpus. iſta. n. ſunt materiæ figurarum habentium angulos, & carentium angulis.

De toto igit̃ & parte, ac priore & poſteriore, quomodo ſe habeant dictum eſt. Ad interrogationem vero neceſſe eſt occurrr̃e, cùm quis interrogaret vtrũ rectus, & circulus, & aĩal priora, an in quas diuiduntur, & ex quibus ſunt, partes, ꝙ non ſimpliciter. nã etiam ſi aĩa animal ẽ, aut animatum, aut vnumquod L que, aut vniuſcuiuſq; , & circulus circulo eſſe, & rectus recto eſſe, & ſubſtantia recti, aliquid q̃dem & aliquo poſterius dicendum eſt, vtputa his, quæ in rõne, & aliquo recto. Etenim qui cum materia ęneus rectus, & q̃ in ſingularibus lineis. qui vero abſq; materia his quidem, q̃ in ratione ſunt, poſterior, partibus vero, quę ī ſingulari ſunt, prior eſt. ſimpliciter autem non eſt dicendum. & ſi diuerſa eſt, & non eſt anima animal, ſic etiam quaſ M dam dicendum, quaſdam nõ dicendum, vt dictum eſt.

Dictum eſt igitur, quomodo eſt de toto & parte, & de ante & poſt. Sed neceſſe eſt vt reſponſio ſit ſecundum interrogationem, quando aliquis quæſierit vtrum rectus & circulus vniuerſaliter ſint ante, aut partes, in quas diuiduntur. quoniam eſſentia non eſt recti ſimpliciter. neq; aĩa ſimpliciter ẽ aĩal

aut

Nomẽ formæ dr̃ de forma vſi & de ſola particulari. idem in ſequenti.

Prima cã, quare indiuidua nõ hãt definitionẽ. Vide infra 53

Mã per ſe nõ cognoſcit, ſed cognoſcit p formã. Idẽ 1. Ph. t. có. 69. & . 4. ph. có. 16. & 1. ca. de ſuba orbis & . 12. Met. có. 14. & 9 Met. 11.

* Diſtinctio de mã ſenſibili, & intelligibili, pro qua vide ſupra c. 34. & 5. Met. có. 3. & 8. Met. t. c. 15. & in hoc. 7. te. com. 39.

A *aut animatum, neq; vnuſquiſque circulorum: & quod hẽt quilibet circulus eſt circulus, & rectus & eſſentia recti eſt rectus, & ſubſtãtia, quæ eſt recti. Illa aũt, q̃ dicuntur poſt, & poſt non, ſicut illa, quæ ſunt in definitione, ſunt ante & poſt, i. rectus. Rectus. n. qui eſt cum materia cuprea, eſt rectus, & qui eſt in lineis particularibus. qui autem eſt ſine materia, eſt poſt partes, quæ ſunt in definitione, & ante*

B *partes, quæ ſunt in particularibus. & non dicuntur modo ſimplici, ſi vnum fuerit, aut fuerit non ſicut anima, ſi fuerit animal. ſecundum igitur hunc modum dicitur quidam eſſe, & quidam non dicitur, ſicut dictum eſt.*

36 Dictum eſt igitur, qũo eſt diſpoſitio totius apud partẽ in prioritate & poſteritate. D.d. Sed neceſſe ẽ, &c.i. ſed oportet vt reſponſio in interrogationib⁹, q̃ dñr æquiuoce, ſit diſtinguendo noĩa æquiuoca in illa interrogatione. v.g. ꝙ, cùm aliqs quæſierit vtrum angul⁹ rect⁹, aut circulus, aut animal ſint ante partes ſuas, aut econuerſo. oportet enim diſtinguere ſm quot modos dicit rectus, aut animal, aut circulus: & ſm quot modos dicitur pars aut totum & ante & poſt. Deinde incœpit narrare, ꝙ iſta nomina ſunt æquiuoca, & d. qm̃ non eſt eſſentia recti, &c.i. qm̃ intentio, quam ſignificat hoc nomen rectus, non eſt eadem, neq; comparatio animæ ad animal, aut animarũ eſt vna. Et intendit, ꝙ anima attribuitur aĩali attributionib⁹ diuerſis, quarum ſunt quædam veræ, & quædam falſæ. v.g. vt dicat ꝙ aĩa, aut ꝙ animatum ſit animal. Deinde d. & rectus & eſſentia recti. i. & oĩa iſta dñr æquiuoce, & ſecundũ attributiones diuerſas. Quiditas. n. recti vniuerſalis, & eſt forma, attribuit recto ſm ꝙ ſunt idem. dicim⁹ enim, ꝙ quiditas recti eſt rectus: & dicimus q̃ñq; ꝙ quiditas recti, & eſt forma eius, exiſtit ī recto. & ſm hoc forma recti nõ erit rectus: ſicut anima non eſt animal. D.d. Illa autem, quæ dicuntur poſt, & poſt non. i. & ſimiliter ante & poſt, q̃ dñr in iſtis rebus. Poſt. n. dr̃ multis modis. Illud enim, quod eſt poſt quodã mo- E do, & non eſt poſt quodã alio modo, eſt ſicut definitiones cũ ſuis partibus definitiuis, & partes eius, quæ ſunt ſm quantitatem cum definitione. D.d. & poſt. i. rectus &c.i cùm igitur dixerimus, ꝙ partes recti ſit poſt rectum, diſtinguendum eſt qd̃ rectum intendimus & quam partẽ. D.d. Rectus enim, qui eſt cum materia, &c.i. angulus enim rectus dicitur de illo, qui eſt in materia, ſ. particulari: & dicitur de illo, qui eſt non in materia, ſ. vniuerſali. & ſimiliter circulus dicitur de his duobus modis. vniuerſalia autem iſta ſunt poſt F partes ſuæ definitionis, & ante partes, q̃ ſunt in particularibus, & ante particularia. Deinde d. & non dicũtur modo ſimplici, &c.i. & non attribuũtur adinuicem attributione vera quocunque modo attributionis ſit: vt anima ad animal. dicere enim ꝙ anima eſt aĩal eſt falſum, & ꝙ eſt animatum eſt verum. Deinde d. ſm igitur hunc modum, &c.i. ſm igit̃ hũc modum attribuitur verum rebus, in quibus eſt definitio rerum,

Oportet vt reſponſio in interrogationib⁹ q̃ dñr æquiuoce, ſit diſtinguẽdo noĩa æquiuoca in illa interrogatione. Idẽ. 1. cœ. 110. & 4. ph. c. 24

Dicere ꝙ aia ẽ aĩal ẽ falſum. qd̃ qũo intelligẽdũ ſit vide ſupra com. 21.

G in quarum definitione apparet materia. & innuit per hoc, quod dixit, ſicut dictum eſt, illud, quod p̃dixit in prædicto cap. Omnes igitur partes definitionum, q̃ ſunt ſubſtãtiæ, quæ habent definitionem, aut oẽs, aut quædam, i. aut vere dicent̃ ſimpliciter de definito, & ſunt definitiones ſubſtantiales: aut quędam vere prædicabuntur, & quædam non, i. q̃ vere prædicãtur quodam modo, & alio modo nõ. & hoc manifeſti⁹ eſt in expoſitione loci præcedentis.

Quænam formæ, quæuè compoſiti partes ſint in ipſa definitione. Cap. 13.

H MErito autem dubitatur etiam quænam formæ ſint partes, q̃ vero non ſed eius, quod ſimul ſumitur, cũ & hoc non exiſtente manifeſto, non ſit definire vnumquodq̃. Vniuerſalis etenim & formæ definitio eſt. quæ eſt igitur partiũ vt materia ſunt, & quæ non, ſi nõ ſint manifeſtæ, nec rõ rei manifeſta erit. Quęcunq̃ igit̃ apparent aduenientia in diuerſis ſpecie, vt circulus in ære, ligno, & I lapide, hæc quidem manifeſta eſſe videntur qm̃ nihil ſubſtantiæ circuli æs, neq̃ lapis eſt: propterea q̃ ab eis ſeparetur. Quæ vero non videntur ſeparari, nihil quidem prohibet ſimilr̃ his ſe habere, quemadmodum ſi circuli omnes viderentur ænei. nihil.n. minus æs eſſet ipſius formæ. difficile tamen eſt hoc mẽte auferre, vt puta forma hoĩs sẽper in carnibus & oſſibus, & talibus partibus apparet. Vtrum igit̃ ſint ẽt hæc partes formæ & K rõnis? An nõ, ſed materia. verũ qm̃ non adueniũt ẽt in alĩs, nõ poſſumus ſeparare. Cùm autem hoc videat̃ quidem contingere, q̃n vero, non eſt manifeſtum.

Et rectum eſt, vt quærat aliquis quæ ſunt partes formæ, & quæ nõ ſunt partes eius, ſed congregati. quoniam, ſi hoc non fuerit manifeſtum, impoſſibile erit definire quodcunq̃. Definitio enim eſt vniuerſalis, & formæ. quæ igitur materia eſt partium, & quæ etiam L *cùm fuerit, non erit res, & ſic non erit definitio, quæ eſt rei manifeſta etiam. Omnia igitur, quæ videntur eſſe per formam in alio, vt circulus in cupro, & ligno, & lapide, iſta exiſtimantur eſſe. cuprũ enim non eſt aliquid de ſubſtantia circuli, neque lapis, quia ſeparatur ab eis. Omnia vero, quæ non videntur ſeparari, nihil prohibet vt ſint ſicut iſta, quemadmodum omnis circulus ſi videtur cupreus.* M *quoniam ſi ita eſſet, cuprum non eſſet ſine forma omnino. ſed difficile eſt vt hoc ſit ſeparabile in intellectu, vt forma hominis, quæ ſemper videtur, & in carnibus, & oſſibus, & ĩ partibus ſimilibus iſtis. Vtrum igitur etiam iſta ſint partes formæ & definitionis, aut non ſed ſunt materia. ſed, quia non ſeparantur in alio, etiam non poſſu-*

mus

Vtis & formæ eſt definitio. Vide con. Zim.

A nus cognoſcere ea. hoc enim exiſtimatur eſſe poſsibile, ſed non manifeſtatur in hac hora.

37 Cùm declarauit q̃ ſunt partes, quarum definitiones præcedunt definitionem totius, & quæ quarum præcedunt definitum tm̃, non definitionem totius, & quæ partes ſunt, quas totum præcedit, & ſunt illæ, q̃ ſunt ſm quantitatem, vult modo inquirere quæ ſunt partes formæ, & forma, quæ eſt materia, & dixit: Et rectum eſt, &c.i. & rectum eſt, vt aliquis quæreret quæ ſunt partes formę,

B & quæ non ſunt partes eius & intẽdit p hoc partes materiales. & cùm hoc non fuerit cognitum, tunc definitiones non erunt cognitæ. qm̃, cũ partes, quæ ſunt forma, non fuerint diſtinctæ apud nos à partibus, quæ ſunt congregatæ ex forma & materia, & tunc definitiones latebũt nos, & nõ poterim⁹ definire illud apud nos, quod eſt tale, donec diſtinguantur partes eius formales à partibus congregan ex materia. D. dedit cauſam in hoc, ſ. q̃ qui neſcit formam & ſuas partes, non poterit definire aliq̃d, & dixit: * Definitio enim eſt vniuerſalis, & formæ, &c.i. & cauſa in hoc eſt, qm̃ definitio eſt in tẽtionis vniuerſalis & formæ vniuerſalis, & proprie non congregati ex forma & materia: vt declaratum eſt in Poſterioribus analyticis. Deinde d. quæ igitur materia eſt partium, & cætera. i. & declarandum eſt quę eſt materia, propter quam inueniuntur partes in congregato ex illa & forma, & quæ eſt pars rei, quæ cùm fuerit, non ſequitur vt ſit res, ſcilicet materia. forma enim eſt pars, quæ cùm fuerit, eſt res. materia vero eſt illud, quod cùm fuerit, non erit res. D

Deinde dicit: & ſic non erit definitio rei manifeſta. i & ſi hoc non fuerit cognitum, definitio non erit cognita. Deinde incœpit perſcrutari de hoc, & dixit: Omnia igitur, quæ videntur, &c.i. & manifeſtum eſt, q̃ omnia, quæ videntur exiſtere ſecũdum formas in pluribus ſubiectis, quoniam formæ earum ſunt aliæ à materijs. & hoc manifeſtum eſt per ſe. verbi gr. circulus, qui quandoque eſt in cupro, & quandoq; in lapide, & in alijs materijs. Et ideo dixit: iſta exiſtimantur eſſe, &c.i. qm̃ manifeſtum eſt per ſe, q̃ cuprum non eſt E pars circuli ſubſtantię, nec lignum. circulus enim q̃nq; exiſtit i cupro, quandoq; in ligno. & ſi aliquorũ iſtorum eſſet de ſubſtantia circuli, tunc circulus non eſſet circulus, niſi per illud. Deinde d. Omnia vero, quæ non videntur ſeparari, &c.i. omnes vero formę, quæ non exiſtunt plus q̃ in vna materia, à qua nunquam ſeparantur quoniam hoc non prohibet intellectum intelligere, in eis eſt aliquid ſimile materiæ, & aliquid ſimile formæ. quemadmodum, ſi circulus nunquam eſſet niſi in cupro, hoc non prohibet in- F telligere, quòd cuprum non eſt forma circuli, nec pars formæ.

Deinde dicit: quoniam, ſi ita eſſet, tunc cuprum non eſſet ſine forma. quoniam, ſi forma circuli eſſet propria cupro, & cuprum proprium ei ad modum, ſecundum quem eſt in materijs rerum naturalium cũ ſuis formis, tunc non eſſet poſſibile cuprum eſſe ſine forma, niſi diceretur cuprum æquiuoce: quemadmodũ eſt impoſſibile carnem exiſtere ſiue ſenſu, & motu, niſi æquiuoce.

Deinde

Fofa ẽ, q̃ cũ fuerit erit res, ſ, mã cũ fuerit, nõ erit res.

*Definitio ẽ fofę vſus C & non cõgregati ex mã & forma. vide oppoſi. 8. Me. cõ. vl. Vide contradictiones Zim.

G Deinde dicit: ſed difficile eſt, &c. i. ſed differentia eſt inter formas, quæ non habent materias proprias, ſcili cet mathematicas, & formas naturales, quæ habent ſubiectum propriũ, verbi gr. forma hominis, quæ nunquam eſt ſine carne & oſſibus: qm̃ iſtæ formę naturales difficile abſtrahũtur intellectu à ſuis materijs. impoſſibile enim eſt intelligere hominem ſine carne, & oſſibus. formę autem mathematicæ, quæ inueniuntur in pluribus vna materia, intelliguntur abſtractæ à materijs. Et intendebat ꝙ intellectus comprehendit diuiſionem inter formas & materias facile: ꝙa abſtrahit eas in imaginatione à materia. in naturalibus vero difficile: quia nõ poteſt abſtrahere eas ĩ imaginatione à materia. Et ideo accidit quæſtio in talibus iſtis rebus inter partes, quæ ſunt per materiam, & inter illas, q̃ non ſunt per materiam, & ideo dixit: Vtrum igitur etiam iſta ſint partes formę, &c. i. & ideo dubitatur in talibus entibus naturalibus, vt in homine & in animali, vtrum tota ſint materię, aut ſint hoc formæ extra ipſa, aut ſint compoſita ex materia & forma. v. g. os & caro, vtrum ſint partes formæ in animali, aut partes materiæ. Deinde dedit cauſam ĩ hac quæſtione, & dixit: ſed quia nõ ſeparantur, &c. i. & cauſa in hoc, ꝙ nos nõ poſſumus diſtinguere inter eam, & formam in iſtis rebus, eſt quia forma non eſt in alijs materijs, ſed in vna materia. D. d. hoc enim exiſtimat eſſe poſſibile, &c. i. & diſtinguere formas à materijs eſt poſſibile ad ſciendum in oĩbus iſtis rebus, licet in aliqua hora non manifeſtetur, ſ. ĩ principio originis Philoſophię.

Conſimile ſupra 35

H

In nãlibus intellis nõ põt abſtrahere formã in imaginatione a mã. idẽ 4 ph. c. 16. & 1. de aia cõ 16. & q bi.

Sed vid op po. 4. phy. 1 c. 17. & 8. Met. cõ 8. Vide contra Zim.

Quidam etiam de circulo, & triangulo dubitant: tanquã non deceat lineis & continuo definiri, ſed hæc oĩa ſiſſr dici ſicuti carnes aut oſſa hoſs, & ęs & lapis circuli. & cuncta referunt ad numeros: & lineæ rationem, eã, q̃ duorum eſſe dicunt. Eorum ẽt, qui ideas dicũt, quidam ipſam lineam dualitatem, quidã lineæ formam. quædam etenim eadẽ eſſe formam & cuius forma, vt puta dualitatẽ & dualitatis formam. in linea vero non eſt. Accidit itaq; & vnam multorũ formam eſſe, quorum ſpẽs videtur diuerſa: quod etiam Pythagoricis accidebat. & contingit vnam omniũ facere ipſam formam, cętera vero nõ formas. ac hoc modo vnum omnia erunt. K L

Et quidam dubitãt in circulo, & in triangulo quoniam non debent definiri quòd ſunt lineæ et cõtinui, ſed dicuntur oĩa iſta, ſicut caro hominis dicitur, & oſſa eius, & cuprum, & lapis circuli ſunt quaſi membra circuli. & attribuunt oĩa iſta numeris: & dicunt quòd definitio lineæ eſt definitio duorũ. Et quidam eorũ, qui dicunt formas, dicunt quòd eſt linea. quoniã linea eſt prima dimenſio, & duo ẽ prima dimẽſio duorũ, & quidã, quòd eſt forma lineæ q̃dam. n. res ſunt eadem forma & habens formam, vt duo & forma duorum. & hoc non eſt in linea. M

Vnde

A *Vnde accidit, vt vna forma ſit plurium, quorum forma videtur eſſe partes: & hoc accidens accidit Pythagoricis etiam. et quòd eſt poſsibile vt iſtud ſit forma omnium, & vt alia non ſint forma. et ſecundum hunc modum omnia erunt vnum.*

38 Ideſt, Et quidam dubitant in circulo, & triangulo, & in alijs figuris. qm̃ vident, ꝙ non definiunt̃ per lineas, aut per naturam continui, ſed vidēt, ꝙ res mathematicę ſunt quaB ſi materię, & ꝙ iſta non habent formas, quę declarāt ſubſtantias eorū, & ꝙ ſunt ī entibus, quaſi os & caro. & hoc intendebat cū d. ſed dicūtur iſta omnia, ſicut dicit̃ caro, &c. D. d. & attribuunt omnia uumeris. i. & propter hoc poſuerunt formas omnium eſſe numeros, & poſuerunt omnia iſta contingentia eis in numerisillis. & iſti, qui poſuerunt numeros formas figurarum, dicunt, ꝙ definitio lineæ eſt definitio duorū. D. d. Et quidam eorum, qui dicunt formas, &c. i. & quidā eorū, qui dicunt formas eſſe, nō dicūt, ꝙ definiC tio lineę eſt pars duorū, ſed dicūt, ꝙ definitio lineæ eſt linea, & ꝙ in eo eſt primum & poſt, & remotio à linea, ſicut nos dicimus in definitionibus cum definitis. & ſimiliter dicunt in dualitate, ꝙ in ea eſt primū & poſt, & remotio à dualitate. i. qm̃ in iſtis rebus eſt aliquid ſimile formæ, & materię. & hoc intēdebat, cū d. & quidā ꝙ eſt forma lineæ. D. dicit: quędam. n. res, &c. i. & quidam iſtorum dicunt, ꝙ res diuidūtur in formam materialem, & in illud qđ habet formā, v. g. in duo demōſtrata, & ī formā dualitatis: & q̃dā ſunt D materia tm̃, vt linea. & hoc intēdebat, cū dixit: & hoc nō eſt linea. Et cùm notificauit, ꝙ iſti hoīes pōſuerunt oīa quaſi materias, & dicūt formas, & numeros eſſe, d. Vnde accidit, &c. i. & contingit iſtis vt res plures, quę videnť eſſe diuerſę fm formā, & definitionē, ſint vnum: & vt hoc, quod vī ſit falſum: & ꝙ oēs ſpecies ſint vnum fm formam, v. g ꝙ, ſi vnitas exiſtens in homine & lapide eſt eadē, neceſſe eſt vt forma hominis & lapidis ſit eadem. & ſimiliter in vnitatibus. & ſic hoc nomen vnum non dicetur æquiuoce, nec E multipliciter, ſed vniuoce. D. d. & hoc accidens accidit Pythagoricis, &c. & d. hoc, quia Pythagorici opinantur ét, ꝙ numeri ſunt principia entium, ſed non opinabant̃ eos eſſe principia fm formas, ſed fm ꝙ ſunt elementa entiū. vtriq; ſecťę contingit idem, ſ. vt formæ rerum, quę cōueniunt in eadem forma numerali, ſint eędē. vnitas. n. exiſtēs in quantitate continua, & diſcreta, & lapidibus, & animalibus, & cœlis facit omnia iſta eſſe eiuſdem naturæ. & ſic non erit illic differentia inter entia. Et hoc intendebat, cùm d. & quod F eſt poſſibile vt iſtud ſit forma omniū, & vt alia non ſint forma, ideſt, & ſecundum hoc contingit vt numerus ſit forma omnium rerum, & vt alia, quæ dicimus eſſe formas, non ſint formæ omnino. & ſecundum hoc omnia erunt numerus, & nihil erit hic extra naturam numeri.

Si vnitas exſiſtēs in homine & lapide ſit eadē, neceſſe ét vt forma hominis & lapidis ſit eadem.

Quòd itaq; habent aliquā dubitationem ea, quæ circa definitiōes ſūt, et quā ob cām dictū eſt. Quare cūcta ita reducere, &

auferre

auferre materiã, ſuperuacaneũ eſt.quædam nanq; fortaſſe hoc in hoc ſunt,aut ſic hæc habẽtia. Et comparatio de aĩali, quã iunior Socr.dicere ſolebat,non bene ſe habet.abducit.n.â vero,& opinari facit, tanquam cõtingeret hoĩem ſine partibus eẽ quẽadmodum abſq; ære circulum. Hoc aũt non eſt ſiſe.etenim ſenſibile quiddam fortaſſis aĩal ẽ, & abſq; motu definire non eſt. quare neq; ſine partibus quodã modo ſe habentibus.non.n. omnino pars hoĩs eſt manus, ſed illa,quæ poteſt opus perficere.q̃re animata exiſtens, non anima ta vero non eſt pars. Circa Mathematica vero, cur ratiões nõ ſunt partes rationum? vt circuli ipſi ſemicirculi:hæc.n. nõ sũt ſenſibilia.An nihil refert. erit nãque quorundam ẽt non ſenſibilium materia,& oĩs, quod non ẽ quid erat eſſe.circuli itaq; vniuerſalis quidem non erunt, ſingularium vero erunt hę partes, vt prius dictum eſt. eſt etenim materia,quędam ſenſibilis, quędam intelligibilis. Manifeſtum autem eſt q̃ aĩa quidem ſubſtãtia prima,corp9 vero materia. homo vero vel aĩal, qđ exambobus,vt vſe.Socr.vero,& Coriſcus,ſi aĩa quidem,duplex. hi enim vt animam dicent, illi autem vt ipſum totum. Quòd ſi ſimpſr aĩa hæc ſ, & hoc corpus, quemadmodũ vſe, ẽt & ſingulare.Vtrum autem p̃ter materiã huiuſcemodi ſubſtantiarum ſit aliqua alia,& oporteat quærere ſubſtantiam eorum aliquã aliã, vtputa numeros, aut aliquid tale,poſterius conſyderandũ eſt. Huius.n.gratia & de ſenſibilib9 ſubſtantiſs definire tentamus. qñ quidem quodam modo Naturalis & ſecundæ philoſophiæ op9 eſt,ea,q̃ circa ſenſibiles ſubſtantias,ſpeculatio eſt. non.n.ſolum de materia Naturalẽ cognoſcere oportet,ſed etiam de ea, q̃ ſecundum rationem,& magis.

Dictum eſt igitur,quòd in deſinitionibus eſt dubitatio, & quòd eſt hoc,quia omnia non ſunt eiuſdem dubitationis, & quia materia eſt materia totius. Rectum eſt igitur, vt quoddam ſit tale in hoc, ſicut hoc in hoc, aut ſicut oportet vt ſint illa,quæ ſunt ſemper. Et iõ ideæ,quas Socrates † minor eſt aſſuetus dicere in animalibus nõ eſt bonum.procedit enim a veritate, & exiſtimatur quaſi eſſet poſſibile vt homo ſit ſine alio,ſicut circulus ſine cupro.Et hoc nõ eſt ſimile. rectũ eſt.n. vt animal ſit aliquod habens ſenſum,& non eſt ſine motu:& ideo non eſt ſine partibus,et ſunt quodã modo,manus enim non eſt pars hominis oĩ modo, ſed quando poteſt complere actionem. cùm igitur fuerit animata, & cum nõ eſt,non eſt pars. In Mathematicis vero, quare non ſunt definitiones partium definitionum, vt ſemicirculorum?

G

H Non oĩno ps hoĩs é man9, ſed q̃ põt op9 perficere.

I Idẽ ſupra te.35.&.4. Met.15.

K

Nihil non ſolũ ãmã cognoſcẽ oportet,ſ; de ea,q̃ ſecundũ rõnẽ, & magis. Idẽ.2. Phy. 21. & 26.&.1.de

L Par.aĩaliũ cap.1.

† a.l.nou9

M

A *culorum? quia iſta ſunt inſenſibilia. Aut in hoc non eſt differentia, ergo erit materia etiam quibuſdam rebus non ſenſibilibus, & cuiuslibet, quod non eſt quid eſt per eſſentiam. circuli vero vniuerſalis non erunt partes, particularium autem erunt iſtæ partes, ſicut dictum fuit prius. materia enim alia ſenſibilis, alia intelligibilis. Manifeſtum eſt igitur, quod anima eſt prima ſubſtantia,*

B *corpus vero materia. homo autem et animal, aut illud quod ex vtroque, ſicut totale. Socrates vero, & Remus, ſi fuerit & corpus et anima, eſt dupliciter. quidam enim eſt ſicut anima, & quidam ſicut totum et congregatum. Et, ſi fuerit modo ſimplici, tunc iſta anima, & illud corpus erit ſicut vniuerſale, & particulare. Si autem aliqua ſubſtantia fuerit ſine materia, aut inueniuntur ſubſtan-*

C *tiæ aliæ à ſenſibilibus, perſcrutandum eſt poſtea. Quoniam propter hoc nitimur diſtinguere ſuas definitiones in ſubſtantys ſenſibilibus etiam. quonia quodam modo Naturalis, & Secundæ Philoſophiæ eſt conſideratio de ſubſtantys. oportet enim Naturalem, vt non ſolummodo habeat cognitionem materiæ, ſed cognitionem eius, quod eſt per definitionem, & magis.*

Dictũ eſt igitur, ꝙ in definitionibus eſt quæſtio: & dictum eſt in ſolutione iſtius queſtionis, ꝙ ſolutio eius eſt ꝑ hoc, ꝙ definitiones rerum non ſunt, ſicut dicẽtes formas opinabantur. D.d. & quia materia eſt materia totius, &c. i. &, quia materia manifeſtum eſt ꝙ non poteſt eſſe extra formã, manifeſtum eſt ꝙ formæ naturales, aut plures, aut omnes nõ ſunt extra materiam. D. dicit: & ideo ideæ, quas Socrates * minor eſt aſſuetus, &c. i. cum declaratum ſit, ꝙ impoſſibile eſt formam eſſe ſine materia, cum ſit impoſſibile materiam eſſe ſine forma, ergo illud, qđ opinaꝫ Socrates minor, & eſt Plato, ſ. animal abſtractũ eſſe, & hominem ſeparatum eẽ, eſt falſum, & extra rationem. qm̃, ſi ita eſſet, tunc poſſibile eſſet hominem eſſe ante hominem. & hoc intendebat cùm d. ſine alio. Et d. hoc. qm̃, ſi eſſet poſſibile hominem eſſe ſeparatum, tunc poſſibile eſſet hominem eſſe ſine corpore: quod eſt impoſſibile. & ideo dixit, ſicut circulus ſine cupro. i. ſermo Socratis facit imaginari, ꝙ in definitione hoĩs nõ eſt neceſſe vt appareat materia hominis. quemadmodum non eſt neceſſe vt materia circuli appareat ĩ definitiõe circuli, vt cuprum & lapis. Et d. hoc. quia illud, quod ſeparatur ſermone exiſtimatur ſeparari ſm eſſe. illud autem qđ non ſeparatur ſermone, quanto magis non ſeparatur in eſſe. & ideo ſermo obuiauit vero in hac opinione. D.d. Et hoc non eſt ſimile. i. & res naturales in hoc ſunt econuerſo mathematicis. quiditates. n. naturaliũ non pñt ĩtelligi ſine motu, & ſenſu, ſicut pñt intelligi qditates mathematicorũ.

D

39

E

F

Illud. qđ ſeparaꝫ ſermone, exiſtimaꝫ ſeparari ſecundũ eé.

D.d.

Digitized by Google

G D.d. & ideo nō eſt ſine partibus, i. & oportet hanc cām cogentē vt forma aīalis ſit in materia: impoſſe eſt enim vt aīal ſit ſine eo, quod habet partes materiales. D.d. & ſunt quo dammodo, &c. i. & partes, cùm ſeparant a ſenſu, ſunt alio modo ab eo, quo ſunt, qñ habēt ſenſum. v.g. qñ manus nō eſt pars hoīs, niſi qn agit actionē manus. D.d cùm igit fuerit animata, &c. i. & manus, v.g. qñ fuerit aīata, erit pars animalis: &, qñ non fuerit animata, non erit pars illius. Et cùm d. ꝙ iſta naturalia habens partes p quantitatē, quia non
H intelliguntſine materijs, & mathematica intelliguntur ſine mā ſenſibili, exiſtimat, ꝙ ſequitur ex hoc, ꝙ mathematica ēt non habeāt partes poſteriores definitiōe totius. ſed, qa habēt tales partes, accidit qō in hoc, & ipſe vult declarare hoc. Et d. In Mathematicis vero, quare nō ſunt definiōes partiū definitionum, vt ſemicirculi partes circulorū? quia iſta ſunt inſenſibilia. i. pōt enim aliquis dicere dubitādo: qñ definiōes omnium partiū nō ſunt ante definitionem totius, quia illa, q̄ ſunt talia, habent materias ſenſibiles, quare igit
I in Mathematicis non ſunt definiōes partiū ante definitionē totius, vt definitio ſemicirculorū? qñ iſta non habēt materias ſenſibiles. D d. Aut in hoc non eſt dīa, &c. i. & reſponſio in hoc eſt dicere, ꝙ iſta etiam habent materiā. ſicut illa. & ꝙ in hoc non differunt, ſed quædam habent materiam ſenſibilem, ſ. naturalia, & quædam intelligibilē, ſicut mathematica, ſicut dictum eſt. D.d. & cuiuslibet, &c. i. & vtriuſq; modorum duarum partiū, ſ. quæ ſunt ſm quantitatē in duobus generibus, ſ. mathematico, & naturali, nō habēt definitionē. & hoc intendebat, cñ d. illud, quod non eſt quid eſt p eſſentiam. K

D.d. circuli vero, &c. i. qñ partes, q̄ ſunt ante mām, quę ſunt poſterio resin definiōne à definitione totius, nō inueniunt in ſpecie intelligibili de circulo, ſed inueniunt in particularibus, ſ. in indiuiduis imaginatis, ſicut eſt diſpō in rebus naturalibus. D.d. mā enim alia ſenſibilis, alia intelligibilis. i. vtraq; enim nō indiuiduat, niſi quia eſt in mā. Et ideo d. poſt. Manifeſtū eſt igit, ꝙ aīa, &c. i. & ideo hoc eſt manifeſtū in animalibus, ſ. formā exiſtere in mā. mani L
feſtū eſt enim p ſe, ꝙ aīa in animali eſt prima forma, & ꝙ corpus ē mā.

D.d. homo autem, & animal, &c. ideſt, homo autem & animal eſt totum congregatū ex aīa, & corpore. D.d. Socrates, &c. i. nomina autem indiuiduorum qñ ſignificant corpus & animā, ſubſtantiā ſignificant duplicem, ſ. animam & corpus. D.d. Et, ſi fuerit modo ſimplici. i. ſicut ſignificat totū congregatū ex partib⁹ per ſe, & partes ēt per ſe. i. cùm ſignificāt partes indiuidui ſignificatiōe intentionis ſimplicis non cōpoſitæ ante iſtā animā & iſtud corp⁹, ſicut M
ſignificat congregatū & demōſtratum, v.g. iſtud aīal, & iſtū hoīem.

D.d. ſicut vſe, & particulare. i. & ſignificat vtrunq; iſtorum duorum modorū ſimplicium ſignificatione vſis, ſ. ſpeciei, & ſignificatione particularis. & ſiſt congregatum habet duas ſignificationes, ſ. ſignificationē indiuidualem, verbi gratia Socratē & iſtum hominem, & ſignificationem vniuerſalem, v. g. hominem. Et intēdebat, ꝙ eſt ens eiuſdem ſpeciei, ſ. ꝙ eſſe totius eſt eſſe partium.

Et,

Quidditas rerum ſenſibiles non poſſunt intelligi ſine motu & ſenſu. Idē ſupra. 37. & quę ibi.

A Et,cū declarauit, ꝙ oēs iſtæ ſubſtantiæ ſunt in materijs: & ideo definitiones quarundā partiū ſunt poſteriores definitione totius, & partes earū,quæ ſunt p quantitatem, non habēt definitiones,cùm nō ſint priores toto prioritate definitionis, ſed Idē ſupra com.35. prioritate materiæ ad formā, d. Si aūt aliqua ſubſtātia fuerit ſine materia,&c. i. & qđ apparet ex hoc ſermone eſt,ſ.ꝙ ſubſtātia, quā ſignificat definitio, eſt in mā. Vtrum aūt ſit hic aliqua ſubſtātia ſine mā, ſiłis iſtis ſubſtātijs,quæ ſunt in materijs: aut vtrū inueniunt in iſtis ſubſtantiæ, B q̄ ſunt aliæ ab iſtis ſubſtātijs ſenſibilibus,vt dicimus de numeris,perſcrutandū eſt poſtea. D.d. Qm̄ propter hoc nitimur diſtinguere has deſiōnes in ſubſtantijs ſenſibilibus etiā. i. nos enim nō pſcrutati ſumus de ſubſtātijs ſenſibilib⁹, neq; diſtinxim⁹ modos earū hac diſtinctione, niſi quia intendimus perſcrutari de ſubſtātia in ſenſibili. & pp hoc,quod dixit, Philoſophus prim⁹ nō conſyderat de ſubſtantijs ſenſibilibus, ſm ꝙ ſunt ſenſibiles, ſed ſm ꝙ ſunt ſubſtantiæ: Naturalis vero ſm ꝙ ſunt ſubſtantiæ ſenſibiles. Et ideo d. qm̄ C quodammodo perſcrutatio de ſubſtantijs ſenſibilibus,& conſyderatio de eis ē Philoſophiæ Naturalis,quæ eſt ſecūda, i. ꝙ Philoſophia Naturalis nō perſcrutat de ſubſtantia ſecundum ꝙ eſt ſubſtantia, ſicut facit iſta ars, ſed perſcrutat de ſubſtantia ſm ꝙ eſt ſenſibilis. & d. ipſam eſſe ſecundam ī reſpectu primę Philoſophię, quæ dicitur Metaphyſica, non ſm ordinem doctrinæ, ſed eſſe. D.d. oportet enim Naturalē vt nō ſolūmodo habeat cognitionē materiæ, ſed cognitionem eius, quod eſt per definitionem, & magis iſtam, ideſt D Naturalis enim non debet perſcrutari de ſubſtantia, quæ eſt materia, quia materia eſt propria entibus naturalibus, ſed & de ſubſtantia, quæ eſt forma, ſed tn̄ ad terminū notū. & ꝙ perſcrutat de hac ſubſtātia magis q̄ de ſubſtantia, q̄ eſt per materiā. & hoc declaratū eſt in 2. Phyſi. 21. & 26.

In definitionibus vero, quo modo partes, quæ in rōne ſunt, & cur vna ratio definitio (patet etenim ꝙ res vna: res autem aliquo vna, partes habens) poſtea conſyderādum eſt. Quid igitur E eſt quod quid erat eſſe, & quomodo ipſum per ſeipſum, vſr de omni dictum eſt. & cur quorundam ratio ipſius quid erat eē habet definiti partes, quorundam non. & ꝙ in rōne quidem ſubſtantiæ, q̄ ita partes ſunt vt materia, nō inerunt. nō. n. ſunt illi⁹ ſubſtātiæ partes, ſed totius. hui⁹ vero eſt quodā modo rō, & non eſt. cū materia nanq; non eſt: indefinitū etenim. ſecundū primā aūt ſubſtantiam eſt, vt hominis aīę rō. ſubſtātia enim eſt forma, F q̄ ineſt: ex qua & materia, tota dr̄ ſubſtātia: vt cōcauitas. ex hac enim & naſo, ſim⁹ naſus, & ſimitas ē. bis nāq; in his inerit naſus.

Et cùm partes, quæ ſunt in ſermone, ſunt quoquo modo partes definitionum etiam, & definitio eſt vnus ſermo, quia res iſta eſt vna, & hoc manifeſtum eſt, quoniā vero res quoquo modo eſt vna, & habet partes, perſcrutandum eſt poſt.

Dictū

G *Dictum eſt igitur, quid eſt eſſe per eſſentiam. & quomodo eſt per eſſentiã, & quomodo eſt per ſe, quoniam eſt vniuerſale de omni. & quare in quibuſdã rebus ſermo, qui eſt quid eſt per eſſentiam, & in eo ſunt partes definiti, & in quibuſdam non. & quòd partes, quæ ſunt per materiã, nõ ſunt in definitione ſubſtantiæ. quoniã illa ſubſtantia non habet partes, ſed partes ſunt ſubſtantiæ congregatæ. & iſta ẽt*

H *habet quoquo modo definitionem, & non habet etiam. quoniã, cùm fuerit cum materia, non habebit: quia nõ eſt definitum per primam ſubſtantiã, vt ſermo animæ hominis. ſubſtantia enim eſt forma, quæ eſt in eo. & ex eo etiam dicitur cõgregatio materiæ, & ſubſtantiæ etiam: vt concauitas. quoniam ex ea, & ex naſo eſt ſimus, & ſimitas. & naſus bis eſt in iſtis.*

40 I Et, cùm ſit declaratum, ꝙ partes ſubſtantiæ quoquo modo ſunt partes definitionũ, & definitio hẽt vnũ ſermonem, quia res definita eſt vna eſſentialr. & poſt dicemus qũo definitio eſt vna, & habet partes. Et dixit, quoquo modo, quia definitio eſt vnũ cum definito ſm prędicationẽ: non quia ipſa definitio, quæ eſt forma, eſt ipſum definitũ, quod eſt habens formam. Et, cùm peruenit ad hunc locũ, fecit rememorationẽ de declaratis, & d. Dictũ eſt igitur, &c. ideſt declaratũ eſt igit, quid eſt ſubſtantia, quæ eſt quiditas rei, & quomodo iſta ſubſtantia eſt prædicabilis de illo, quod eſt ſubſtantia p ſe, & ꝙ hoc eſt ei ſm ꝙ eſt vris. Et declaratum eſt ẽt, quare in quibuſdã definitionibus oẽs partes ſunt partes definiti, & quibuſdã definitionibus non oẽs partes ſunt partes definitionum, ſed ipſius definiti. D.d. & ꝙ partes, quæ ſunt p materiã, nõ ſunt in ſermone ſubſtantiæ, &c. i. & declaratum eſt ẽt, ꝙ partes rei, quæ ſunt p materiam, & ſunt illæ, quæ ſunt p quantitatem, non accipiunt in definitione ſubſtantiæ, quæ eſt forma. qm̃ iſta ſubſtantia nõ habet partes quãtitatiuas, ſed iſtæ partes ſunt ſubſtantiæ cõgregatæ ex mã & forma, & eſt res demonſtrata. & intendit ſicut partes circuli, & ptes recti. D.d. & iſta ẽt habet quoquo modo definitionẽ, &c. i. declaratum eſt, ꝙ ſubſtantia, quæ eſt forma, habet definitionẽ quoquo modo. & ponatur ipſam eſſe verã definitionem: qm̃ in definitione iſtius ſubſtantiæ apparet aliud, & eſt ſubiectũ: vera autem definitio, in qua non apparet aliud, non eſt hmõi definitorũ. D.d. cauſam in hoc. & d. qm̃, cùm fuerit cum materia, &c. i. cauſa enim in hoc eſt, qm̃ res, quæ ſunt in illis, nõ ſunt definitæ p definitiones primarũ ſubſtantiarum, quæ non ſunt in alijs. *anima enim quia ẽ exiſtẽs in alio, nõ habet perfectam definitionem.

D.d. ſubſtãtia enim eſt forma, &c. ideſt qm̃ hæc ſubſtantia, quę eſt forma in talibus reb⁹, & ex illo, in quo eſt, ſ. materia, erit definitio congregati ex eis. vt ſimitas, quæ definitur per concauitatẽ, quæ eſt in hac definitione, quaſi forma, & ſubiecto cõcauitatis, quod eſt naſus. & ideo accidit in talibus definitionibus dicere materiã

Definitio eſt vnũ cũ definito ſecũdum prędicationem: non qa defiõ, q̃ eſt fora, eſt ipm definitũ, qđ eſt hñs formã. Idẽ ſupra cõ. 11. 34. & 36.

* Aſa, q̃ exiſtens alio, ſi h pfectã d finition Vide cã 8. Met. c. &. 16.

A materiã bis, neceſſe eſt enim vt definitio congregati componatur ex duabus definitionibus duarum partium, ex quo ſequitur materiam dici bis, vt declaratum eſt in principio iſtius tractatus.

In tota vero ſubſtantia, vt naſo ſimo, aut Callia, ineſt ẽt materia. Et quod qd erat eſſe & vnũ quodq; in quibuſdam quidem idẽ eſt, vt in primis ſubſtantijs: vt puta curuitas & curuitati eẽ, ſi prima eſt. dico aũt primam, q̃ non dr̃, eò q; aliud in alio ſit, &
B ſubiecto, vt materia. Quæcũq; vero vt materia, vel vt ſimul cũ materia ſumpta ſunt, non idem: neq; ſm accidens vnum, vt Socrates & muſicum. hæc. n. ſm accidens eadem ſunt.

In ſubſtantia vero congregata, vt naſo ſimo, aut Callia, non eſt materia. Et quòd illud, quod eſt per eſſentiam, & ſimplicia in quibuſdam ſunt rebus, quæ ſunt eadẽ, ſicut ſunt in prima ſubſtantia, vt reflexio & eſſentia reflexionis, ſi
C *fuerit primum. & dico primum illud, per quod non dicitur aliud eſſe in alio, vt in ſubiecto. Omnia uero, quæ ſunt ſicut materia, aut ſicut congregata ex materia, non ſunt idem, neq; ſunt vnum per accidẽs, vt Socrates, & muſicus. quoniam omnia iſta ſunt per accidens.*

41 Dicit, compoſita vero ex materia & forma in actu, vt congregatũ ex naſo & cõcauitate, qd̃ dr̃ ſimitas, ſubſtantia, quæ eſt ex eis tanquam forma, non prædicatur de materia D
ſm modũ ſm quem quiditas rei eſt ipſa res in prædicatione, & ſunt res exiſtentes per ſe. D. expoſuit hoc, & d. & ſimplicia in quibuſdam rebus, &c. i. & res determinatæ in quibuſdam vero quiditates ſunt ipſæ. i. quiditates earum declarant ſuas eſſentias ſecũdũ quid: & ſunt illa, de quibus dr̃, q̃ prædicatum eſt ſubſtantia ſubiecti, vt inuenitur in primis ſubſtantijs: v. g. reflexio, & quiditas reflexionis. ſed quia reflexio non eſt prima ſubſtantia in rei veritate, q̃ a eſt in alio, ſed tñ qñ intellectus abſtrahit eam à ſubiecto, tunc ita ha- E
bet ſe ad quiditatẽ, ſicut primæ ſubſtantiæ ad ſuas quiditates, d. ſi fuerit primum. D expoſuit primum, & d. & dico primum, &c. i. & intelligo p primam ſubſtantiam illud, qd̃ non dr̃ in ſubiecto: & iſta ſunt vniuerſalia ſubſtantiarum, vt dictum eſt in Prædicamentis. D. d. Omnia vero, quæ ſunt ſicut materia, &c. i. compoſita vero ex materia & forma ẽt ſunt illa, quæ inueniuntur in alijs eſſentialiter: licet quiditates eorũ non declarent eſſentias eorum, ſm q̃ q- F
ditates primarum ſubſtãtiarum declarant eſſentias earum: qm̃ cõgregatum ex duabus partibus in eis nõ eſt vnum per accidẽs, ſicut eſt diſpoſitio in rebus, quæ ſunt vnum per accidens. ver. g. homo muſicus, & homo albus. Et intendit, q̃ differentia inter hominem & muſicum & naſum cõcauum, quod dr̃ ſimitas, eſt, quia naſus ſimus eſt vnum eſſentialiter, & concauitas eſt inſeparabilis ab eo. homo autem albus non eſt ita: quoniam albedo non eſt inſeparabilis ab eo. & ideo homo alb⁹ eſt vnum per accidens. Et intendit, q̃

G naſus diuiditᵉ in concauū,& non cō cauum, ſm ꝙ genus diuiditᵉ in ſuas dīias eſſentiales:& hō non diuiditᵉ album & non albū,niſi ꝑ accīs.albedo.n.inueniᵉ in pluribus ſpēb⁹ alijs ab hoīe & dīiæ naſorum, in quibus differunt,non inueniūtur niſi in figuris & ideo non eſt remotū, vt aliquid in prædicamento qualitatis accipiatᵉ in definitione eius, quod eſt in prædicamento ſubſtātiæ.& Ariſ. perſcrutabitᵉ de hocī tract. ſequēti.

Non ē remotū vt aliquid in ꝑdicamēto qualitatis accipiatur in definitiōe eiꝰ, qđ ē in ꝑ-

Quo pacto ex definitionis partibus vnum fiat. Vbi de definitionibus ſecundū diuiſionem multa. Cap. 14.

H dicamēto ſit hæ. vide idē 8. Met. t.c.5. & 4. cœl. 6. & 26. & 8. ph.32. & 1 de Aīa. 2. & 5. Phyſ. com.10.

NVnc autem primo dicamus quatenus in Analyticis de definitione non eſt dictum. dubitatio nanq̄, q̄ in illis dicta eſt,proderit ſermonibus de ſubſtantia. Dico autē hanc dubitatiōnem,quare vnū eſt definitum,cuius rōnem definitionem eſſe dicimus. vt hoīs aīal bipes (ſit nanq̄ eius rō) cur igitur hoc vnum eſt,non autem multa,animal & bipes? Homo enim & album multa quidem ſunt,cūm non inſit alterū alteri.

I vnum vero cūm inſit, & ſubiectum,vt homo, aliquid paſſum fuerit.tunc. n. albus homo vnū fit,& eſt. hic vero non eſt alterū alterius particeps. genꝰ etenim non vī particeps eſſe differētiarum.ſimul nanq̄ contrariorum idē participaret.differentiæ nāque contrariæ,quibus genꝰ differt.Quòd ſi ēt participat, eadē rō eſt,ſi dīiæ quidē plures ſunt: vt pedeſtre,bipes,īplume. Cur

Genus nō vī pticeps eē dīiarū.

enim vnum, ſed nō multa ſunt K hæc? non.n.quia inſunt:ſic.n.ex omnibus erit vnū. oportet autē vnum eſſe,quæcunq̄ in definitione ſunt.definitio nanq̄ ratio quædam vna, & ſubſtantia eſt: quare vnius cuiuſpiam oportet ipſam eſſe rationem.etenim ſubſtantia vnū quiddam & quod quid, vt dicimus,ſignificat.

Definitio rō q̄dā & ſubſtantia eſt vna.

Dicamus igitur nunc primo de definitione, cùm non ſit dictum in analyticis.quæſtio enī difficilis dicta in illis præcedit ſermonem de L *ſubſtantia. Et dico hanc quæſtionem,qua de cauſa eſt vnum illud, de quo dicimus quòd ſermo eius eſt definitio. vt ſermo hominis animal bipes(& ſit hic ſermo eius) quare eſt vnum,& nō multa,ſcilicet animal,& bipes. In homine vero & albo eſt multum. quoniam alterū non eſt reliquum: vnum vero cum ineſt,& cùm ſubiectum fuerit homo. tunc.n.fit vnum, & eſt albus homo. hic autem alteram non eſt* M *in reliquo.genus.n.nō exiſtimatur congregare differentias.& ſi non, tunc idem congregaret contraria inſimul,differentiæ enim, in quibus genus diuiditur,ſunt cōtrariæ. Et ēt,ſi vnus ſermo congregat differentias,& differentiæ ſunt multæ, v.g. ambulans,bipes, nō pennatum,quo iſta ſunt vnum, & non plura? Non.n.ſunt vnum,quia sūt in vno. quoniam ſecūdum hoc erit*

vnum

A *vnum ex omnibus rebus. & oportet vt sint vnum omnia, quæ sunt vnum numero. quoniam definitio est vnus sermo de substantia: ergo debet esse sermo vnus. substantia enim est vna, & significat rem, sicut diximus.*

42 Dicit: Dicamus igitur nũc de definitione, quare significat vnum, & hẽt partes. hoc.n. nõ fuit dictũ i Posteriorib⁹ analyticis. qm illic posuit hanc positionem, & non dedit cãm.

Cõsyderare de definitionib⁹ ẽ ofe Logico, & prio philosopho, differenter, tñ &c.

B Consyderare enim de definitionibus est commune Logico & Philosopho: sed duobus modis diuersis. Logicus.n. consyderat de definitionibus, fm ꝙ est instrumentum, qđ inducit intellm ad intelligere quiditates rerum: Philosophus autem, secundum ꝙ significat naturas rerũ. & ideo dare causas de hoc magis est proprium huic scietiæ. causa enim in hoc est, qm vltima differentia data in definitionibus est differentia, q̃ continet formam, per quã ens est vnum in actu, & ens in actu. differẽtiæ, n. quæ sunt ante vltimam differentiam, sunt existentes in definito potentia. & ideo definitum nõ multiplicatur p multiplicationẽ partiũ definitionis. Et cũ dixit, ꝙ intentio eius nunc est loqui de definitione, & dicere qõnem, quam dimisit in Analyticis, dixit: quæstio.n. difficilis, &c.i. ista enim quæstio debet pręcedere sermonem de substantia. ista.n. quæstio est de quæstionibus, super quas fundatur scientia de quiditate substantiæ. D. induxit quæstionem, & dixit: Et dico hanc quæstionem, &c.i. & quæstio est, quare dicimus vnum in re, de qua dicim⁹, ꝙ sermo, qui significat illam, est definitio. v.g. cùm dicim⁹ ꝙ homo est animal bipes. D.d. & sit hic sermo ei⁹. i. & cum definitio hominis, v.g. est animal bipes, sit quęstio, quomodo dicimus ꝙ homo est vnũ, & non plura, cùm accepimus in definitione plura, s. animal & bipes. D.d. In homine vero & albo, &c.i. dicere vero homo albus non significat vnũ: qm̃ alterum istorũ non est reliquũ essentialiter. & ideo homo & albedo non sunt idem nisi per accidens. D.d. & cum subiectũ fuerit homo, &c.i. & homo albus est vnum: quia subiectũ albedinis accidit ei ꝙ fuit vnum. & ideo est vnum per accns. E D.d. hic aũt, &c.i. & intendit, ꝙ bipes non est in aãli, sicut album in hoĩe: nec definitio dr̃ esse vna hoc modo. D.d. cãm in hoc & d. genus enim non existimat, &c.i. vna.n. ſpecies, aut genus non existimat ꝙ i eo inueniant dr̃iæ contrariæ, sicut inueniuntur albedo & nigredo in hoĩe. Deinde d. Et etiã, si vnus sermo cõgregat differentias, &c.i. & etiã q̃ret aliquis, & dicet, si vnus sermo q̃ est definitio, quæ congregat multas differentias, v.g. animatum, ambulans, bipes, quæ existunt in definitione I hominis, quõ igit̃ dr̃ in istis, ꝙ sunt M vnum, & non multa? D.d. Non enĩ sunt vnum, quia sunt in vno. i. istæ enim differentiæ non dr̃ per accns esse vnum, s. quia sunt in vno, sed essentialiter. qm̃, si concesserimus, ꝙ omnia, quę sunt in vno, sunt vnum essentialiter, contingeret, quod totꝰ mundus esset vnum essentialiter. omnia enim sunt in cœlo, quod est vnum. Deinde dicit: & oportet vt sint vnum, & cętera, idest & oportet vt illa, q̃ sunt vnum p definitionẽ,

Dr̃iæ, q̃ st̃ añ vltimã diam, sũt C existentes Idefinito i potẽtia. cõ sise cõ. sequenti. & 8. met. te. com. 6.

Si ofa, q̃ st̃ in vno, sint vnũ essentialr, totus mũdus esset vnũ essentialiter

G ſint vnũ numero: quia definitio eſt ſermo vnus, qui ſignãt ſubam vnã. oẽ.n qđ ſignãt definitio, eſt vna ſubſtantia: ergo neceſſe eſt vt definitio ſit ſermo vnius, quia ſignãt ire vnã ſubam. Et d. hoc, quia iã ꝓdixit qũo definitio eſt multa, & eſt vnius: & ipſe d. econtrario, ſ. ꝙ vna eſt res, qa hẽt vnã definitionem, ad declarandum ex hoc, ꝙ definitio eſt vna.

Oportet autem primo conſyderare de his, q̃ ſm diuiſiones ſunt, definitionibus. Nihil.n. aliud in definitione eſt, niſi quod
H primũ dr̃, genus, dr̃ię, cætera vero genera ſunt, & ipſum primũ, & poſt hoc, q̃ comprehendunt dr̃iæ. vtputa ipſum primũ, eſt aĩal: conſequẽs vero, aĩal bipes, & rurſus aĩal bipes implume. Similr̃ ẽt ſi per plura dicatur, & oĩno nihil differt per multa, an ꝑ pauca dicaẽ. neq; vtiq; per pauciora q̃ duo. duorum vero hoc quidem genus, hoc vero differẽtia. vtputa huius aĩal bipes, animal quidem genus, differentia vero alterum. Si igiẽ genus ſimpliciter non eſt præter eas, quæ
I vt generis ſpecies ſunt, aut ſi eſt quidem, ſed tanquã materia eſt (vox nãq; genus & materia, differentiæ autem ſpẽs & elemẽta quoq; ex hac faciunt) manifeſtũ eſt ꝙ definitio eſt ex differẽtr̃s ratio. At vero oportet etiam diuidi differentia differentiam. vtputa aĩalis dr̃ia eſt pedes habere, rurſus aĩalis pedes habentis dr̃iam ſcire oportet, put pedes hẽt. quare non eſt dicẽdũ pedes habentis aliud plumiferũ, aliud K implume, ſi bene dicaẽ (verũ qa non põt, faciẽt hoc) ſed ſi aliud fiſſos, aliud nõ fiſſos pedes hñs. hæ.n. pedis dr̃iæ ſunt. fiſſio nanque pedũ aliqua peditas eſt. & ſic̃ ſp procedi vult, donec ad indifferentia deueniaẽ. tum ãt tot pedis ſpẽs erunt, quot differentiæ, & pedes habentia aĩalia æq̃lia differentr̃s. Si igiẽ hęc ita ſe habeant, manifeſtum eſt ꝙ vltima dr̃ia, rei ſubſtantia erit, & definitio. ſiquidem nõ oportet crebro eadem in definitionib⁹ dicere: ſuperfluum nãq; eſt. Accidit L aũt hoc. cum.n. aĩal pedes hñs, bipes dicat, nihil aliud dixit, niſi aĩal pedes habens, duos pedes habẽs, & ſi hoc propria diuiſione diuidat, crebro & ęqualiter, ac dr̃ias dicet. Si igiẽ dr̃ię differentia fiat, vna, q̃ vltima eſt, erit ſpẽs & ſubſtantia. Si aũt ſm accidens, vt ſi diuidat habẽtis pedes, aliud album, aliud nigrum, tot quot ſunt ſectiones. Quare manifeſtũ eſt ꝙ definitio eſt rõ, M q̃ ex differẽtr̃s eſt, & ex harum vltima ſecundũ rectũ. Patet aũt hoc, ſiquis tranſponat tales definitiones, vtputa hoĩs, dicẽs aĩal bipes, habens pedes. ſuperfluũ enim eſt habens pedes, dicto bipede. ordo vero nõ eſt in ſubſtãtia. quo nanq; modo intelligere oportet, hoc quidẽ prius, illud vero poſterius? De his igiẽ definitionibus, quæ ſm diuiſiones fiunt, quales quędam ſunt, hactenus dicta ſint.

Sed

A Sed per ſcrutãdum primo de definitionibus, quæ ſunt ſecundum diuiſionem. Nihil enim eſt aliud in definitiõe p̃ter genus, quod dicitur primum & differentia. alia vero ſunt genera, vt primum, & differentiæ, q̃ exiſtunt cum eo. vt primum animal, quod recipit animal bipes, & etiam animal bipes, non pennatum. Et ſimiliter etiam eſt, ſi dicitur per plura. & vniuerſaliter non eſt diuerſitas, ſiue dicatur B per multa, ſiue per pauca. ergo non eſt diuerſitas inter illa, quæ dicuntur per pauca, aut illa, quæ dicuntur per duo, cùm dicuntur per duo. genus vero ſicut eſt illud, quod eſt animal, & animal eſt genus, & illud differentia albedo & nigredo. Aut non erit genus modo ſimplici aliud à forma, quæ eſt ſicut forma generis, aut æris, hoc ẽ ſicut materia. ſonus aũt eſt genus et materia, differentiæ autẽ faciunt formas & literas ex ſono. manifeſtũ C eſt igitur, quòd definitio eſt ſermo ex differentys. Sed oportet diuidere differentias differentia. & oportet diuidere animal habens pedes ſecundum quòd eſt bipes, & non oportet dicere quòd bipes quoddã eſt pennatum, & quoddam non pennatum, ſi intendit bonus ſermo (quoniam hæc non ſunt niſi in non poſſe diuiſionis) & oportet vt diuiſio bipedis ſit talis, bipedis, aliud eſt ſciſſorum pedum, & aliud nõ D ſciſſorum. iſta. n. ſunt differentiæ pedum. quoniam ſciſſura pedũ eſt aliqua diſpoſitio propria. & ſic procedatur ſemper, donec perueniatur ad diuerſa. tunc igitur erit diuiſio pedis ſecundum differentiarũ numerum, & erunt animalia bipedia æqualia numero differentys. Ergo manifeſtum eſt, quòd ultima differentia erit ſubſtantia ſolius rei. & nõ oportet dicere hos ſermones in definitionibus multotiens: E quoniam hoc eſt ſuperfluum ĩ operatione. Et hoc accidit. quoniã cum dicitur, animal bipes, de quo prædicãtur duo pedes, nullus dicitur animal præter animal habẽs duos pedes. & ſi diuiſit diuiſione propria, tunc dicet multotiens ſecundũ numerum differentiarum. Et, ſi fuerit differentia differentiæ, tunc vltimum additũ erit forma, & ſubſtantia. Et, ſi diuiſerit per accidẽs, verbi gratia, ſi bipes quoddam ẽ F album, & quoddam nigrum, tũc erit ſecundum numerum diuiſionum. Cum ergo declaratum eſt, quòd definitio eſt ſermo, qui eſt ex differentys, & ex ſuis partibus etiam, tunc erit manifeſtum quòd ſi aliquis mutauerit definitiones tales, vt eſt definitio hominis, & dixerit ipſum eſſe animal bipes, de quo prædicãtur duo pedes, quòd hoc verbum, de quo prædicantur

G *duo pedes, eſt ſuperfluum. cum enim dicetur bipes, non erit ordo in ſubſtantia. quoniam, quomodo eſt intelligendum, quòd quædam eſt ante, & quædam poſt? iſte igitur ſermo primus eſt in definitionibus, qua ſunt ſecũdum diuiſionẽ.*

43 Cùm quæſiuit quomodo definitio eſt vna & habet multas partes, & quomodo definitum eſt vnum, & definitio hẽt multas partes, vult ponere principium perſcrutationis de hoc à definitionibus, quæ ſunt ſm
H diuiſionem, vt ei appareat ſolutio quæſtionis. Et d. Sed perſcrutandũ primo, &c.i ſed primo perſcrutandum eſt de definitionibus, quæ fiũt per veram diuiſionem. Apparet. n. ex definitionibus, quæ ſunt per veram diuiſionem, ꝙ non continent niſi duo, ſ. genus propinquũ, & differentiam eſſentialem illi generi. & vocat gen⁹ propinquum primum: quia in definitione ponitur primũ. Deinde d. alia vero, &c.i. illa autem quæ ſunt poſt primum genus, ſ. genera, & differentiæ illorum generum, ſunt in ſuo eſſe de natura ei⁹,
I quod ſignificat primum genus præter differentiam æqualem definito.

Deinde dicit: vt primum animal, quod recipit, &c.i. vt animal, quod primo diuiditur in animal bipes & multipes: deinde bipes diuiditur in pennatum & non pennatum. omnia enim iſta ſunt tanquam genus. Deinde d. Et ſimiliter etiam eſt, ſi dicitur per plura. i. & ſimiliter contingit in definitionibus, quæ continent differentias multas, quoniam non eſt differentia inter multitudinem differentiarum in hoc, & paucitatem in hoc, quòd ſunt quaſi genus. & hoc intendebat, cùm d. & vlt non eſt diuerſitas, &c. i. & diuerſitas non eſt inter definitiones in hoc, ꝙ ſunt quaſi primum genus. & ſecundum hoc definitiones erunt compoſitæ neceſſario ex duab⁹ naturis, ſ. ex genere & differentia: ſiue ſint in ea multæ differentiæ, ſiue genus & differentia tãtum. quoniam illa, quæ ſunt inter primum genus & vltimam differentiam, ſunt quaſi genus. & hoc intẽdebat cùm dixit, aut per illa, quæ dicuntur per duo. i. & per genus & differentiam tantum. Deinde d. genus vero, &c.i. ſumitur igitur, ꝙ omnes definitiones componuntur ex duabus naturis, ſ. genere & differentia. Deinde d. poſt: Aut non erit genus modo ſimplici, &c.i. & cùm ſit declaratum, ꝙ omnis definitio componitur ex genere & differentia, & genus cõponitur ex forma & materia, aut genus, quod dicitur ſimpliciter, non ſit aliud à forma ſubiecti, formæ autem erit forma & ſubiectum, & quomodocunque fuerit erit ſimile materiæ. Et forte intelligit ꝙ gen⁹, quod eſt vnũ
M ex materia & forma. aut habet hoc nomẽ ex parte formæ, aut materię. & quomodocunq; fuerit, ſimile eſt materiæ. Et intendebat per hoc, ꝙ genus in re non exiſtit in actu ſicut materia, & ꝙ illud, quod eſt in actu, eſt vltima differentia: quia genera
* diuerſantur. quædam enim magis aſſimilantur formæ, & quædã magis materiæ. Deinde dedit exemplum, & d. ſonus autem eſt genus, & materia. i. & genus, quod quodammodo eſt genus, & quodammodo eſt materia, eſt ſonus. ſonus enim quodammodo aſſimilatur materię quia

K Illa, q̃ ſunt inter primũ genus & vltimã dr̃iam, ſũt quaſi gen⁹. Idẽ cõ. ꝓcedenti.
L

Genus ſ re non eſt in actu ſicut mã. vide. 1 Met. c. 17. &. 8. Me. 5 &. 6. & 12. Met. 14. & 5. Met. t. c. 33. & . 10. Met. 24.
* Gſia diuerſant, q̃ dã magis aſſimilant forę, & q̃dã magis materiæ.

A quia eſt propinquius materiæ literarum: & quodammodo aſſimilat formæ, quæ prædicatur de literis ſecundum quid.* Et materia non ꝑdicatur de re nomine principali. Deinde d. differentiæ autem, &c. i. poteſt intelligi, differentiæ aũt percuſſionum faciunt formam literarum ex ſono. videtur. n. ꝙ intendit hic per formas literarum ſyllabas ꝓlatas: & per literas elementa. Et forte intendit, differentiæ autem acceptæ in definitionibus literarũ, ſunt illa, quæ faciunt formas literarum,

B & literas eſſe ex ſono, i. faciũt eas eſſe ex natura ſoni. Et intendebat declarare modum, ſm quem gen⁹ hoc eſt materia. Et forte differentia inter ſonum in hoc, ꝙ eſt materia literarum, & inter cuprũ in hoc, ꝙ eſt materia idoli eſt, quia ſonus nõ denudatur à forma & percutiente, ſ. ex aliquo ſimili ſyllabæ lõgæ & brevis. & cuprum denudatur à forma & figura omnino. & ideo cuprũ eſt materia pura, & ſonus non eſt materia pura literarũ: ſed eſt ſimilis materiæ, ſm ꝙ recipit literas: & eſt ſibi ſis generi, ſm ꝙ non eſt extra modos ſonorum. Et cùm compleuit hoc, &

C d. manifeſtum eſt igitur, ꝙ definitio eſt ſermo ex differentijs. i. &, cũ declaratum eſt ex quib⁹ componũtur definitiones, manifeſtum eſt, ꝙ definitio eſt ſermo compoſitus ex differentijs. & non dixit, ex differentijs & genere: quia genus apud iꝑm eſt forma vniuerſalis: & differentia eſt particularis. Et, cùm narrauit ea ex quibus componuntur definitiones, ſ cœpit declarare, ꝙ diuiſio eſt, quæ largit̃ tales ſermones, & d. Sed oportet diuidere dr̃ias dr̃ię, &c. i. ſed ſed oportet ponere diuiſionẽ eſſen-

Gen⁹ apud Ariſ. é forma vñis, & dr̃ia é forma ꝑticularis. Idẽ. 1. Me. cõ. 17 & 8. Me. c. 6. & 2. ph. cõ. vltimo

* Mã non ꝑdicat̃ de re noie principali. Vide idẽ ſupra c. 23 & quę ibi.

tialem, & primã generis diuiſionẽ, ſ. D quia primo diuidat̃ genus in primã dr̃iam, & ſuam oppoſitam, deinde illam differẽtiã in ſuam primã differentiam, non vt primo diuidat̃ genus in differentiam ſuæ differentię. v. g. animal habẽs pedes. qm̃ primo debet diuidi in ſuas primas differentias, v. g in bipes & multipes. deinde bipes diuidatur per differentias eſſentiales ei, per quas diuidit̃ prima diuiſione: ſicut genus diuiditur in ſuas primas differentias. & ſic fiat sẽper, donec perueniat̃ ad illud cõgregatum ex differentijs æquale definito. D. d. & oportet, &c. i & ideo opor E tet vt animal habens pedes diuidat̃ ſm ꝙ eſt bipes, & non diuidatur in pennatum & non pennatum. & hoc intendebat, cùm d. non oportet dicere, ꝙ quoddam bipes eſt pẽnatum, & quoddam non pennatum. qui. n. hoc facit, non bene poteſt diuidere, ſed intendit bonam diuiſionem eſſentialẽ, q̃ largit̃ definitionẽ eſſentialiter. D. narrauit q̃ diuiſionũ eſt eſſentialis iſti differẽtię, & d. & oportet vt diuiſio bipedis, &c. i. & intendit per ſciſſum pede hominẽ: & intẽdit per propriam diſpoſitionem formam propriã. pediſſum. n. eſt vnũ F eorũ, ꝑ q̃ ꝑficit̃ actio pedis in q̃buſdam aſalibus. D d. & ſic procedatur ſemp. i. diuidens ſemp debet tenere iſtũ modũ in diuiſione dr̃iarũ, donec pueniat ad illa, q̃ ſũt diuerſa ſm indiuiduum, ſ. vltimas ſpecies. Deinde dicit: tũc igitur erit diuiſio pedis, &c. i. & talis diuiſio eſt, ĩ qua numerus ſpecierũ bipedis eſt ſecundũ numerum vltimarum differentiarum, ad quas puenit diuidens. Deinde dicit: Ergo manifeſtum eſt, &c. i. &, cùm diuiſio peruenit ad dr̃ias,

G quarum numerus eſt ſm numerũ ſpecierum bipedis, manifeſtum eſt, ꝙ vltima differentia eſt ex ſpecie, q̃ eſt ſubſtantia illius ſpeciei ſolius, & ſola definitio eius & quod illud, quod eſt ante, non eſt ſubſtantia ꝓpria ei, neq; aliquid exiſtens extra animam in actu. Quoniam, cum illud, per quod inuenitur ſpecies in actu, ſit vnum, manifeſtum eſt, ꝙ illud, quod ſignificat definitio, eſt vnum, & ꝙ definitio eſt vna. quoniã in ea nõ eſt aliquid in actu niſi vnũ & multitudo, quę eſt in ea, eſt in potentia. & cùm ita ſit, diſſoluetur quę
H ſtio. Et cùm d. ꝙ, qui diuidit hac diuiſione non dimiſit aliquid de ſubſtãtia definiti, & d. ꝙ qui obuiat iſti modo non intelligit ſubſtantiã definiti, d. etiam ꝙ, ſi iterauerit eandẽ differentiam, errabit, ac ſi diminuerit, & d. & non oportet dicere iſtos ſermones, &c. i. & hoc eſt præceptũ definitionis. Deinde induxit exemplum, in quo accidit hoc in ſuo idiomate, & dixit: Et hoc accidit, &c. i. quoniam, cum dixerimus in definitione hominis, ꝙ eſt animal bipes, de quo prædicantur duo pedes, tũc ſignificatio hui⁹ nominis bipes eſt
I ſicut ſignificatio iſtorum aliorum vocabulorum, de qno prædicantur duo pedes. & ideo d. non dicit aliud animal præter animal habens duos pedes, i. ꝙ nihil aliud d. niſi ꝙ ẽ animal habens duos pedes: quod eſt nugatio. Deinde dicit: & ſi diuiſit diuiſione propria, &c. i. &, cùm diuidens diuiſerit rem per ſuas differentias proprias, & vſus fuerit hac additione, tunc numerus iterationis rei eiuſdem erit ſecundum numerum differentiarum, quas induxit in illa definitione. ſed talis iteratio nõ vſitatur in idiomate noſtro. Deinde d. K Et ſi fuerit differentia differentiæ, &c. i. neceſſe eſt, ſi diuiſerit differentiam per differentiam eſſentialem, & illam per aliam, & non iterauerit neq; diminuerit, tunc vltima differentia erit forma, & ſubſtantia illi⁹ ſpeciei definitæ, & erit vnum neceſſario. Deinde d. Et ſi diuiſerit p accidens, &c. i. & ſi diuiſerit differentiã diuiſione accidentali, v. g. bipes in album & nigrum, & iſtas differentias accidentales, & illas accidentales in accidentales, tunc iſtæ differentię Infinitum nõ largit̃ L
erunt infinitæ. & infinitum non largitur ſcientiam. Deinde d. Cùm ergo declaratum eſt, &c. i. declaratum eſt ergo, ꝙ definitio eſt ſermo compoſitus ex differentijs, & ꝙ definitũ eſt ens per differentiam vltimã: & hoc manifeſtum eſt vtẽdo vera definitione. & hoc poſito erit manifeſtum ꝙ, ſi aliquis addiderit in definitionibus aliquam differentiã iteratam per aliam dictionem, ꝙ nugabitur: vt dicat in definitione hoĩs ꝙ eſt animal bipes, de quo prædicãtur duo pedes. iſta enim differentia eſt ſuperflua. Deinde dedit cauſam in hoc, & d cùm enim dicitur bipes, &c. i. & cauſa in hoc errore eſt, quia M
poſuimus, ꝙ bipes nõ ſignificat ſubſtantiam ſimilem ſubſtãtiæ, quam ſignificat illud, de quo prædicantur duo pedes, ita ꝙ quoddam ponatur ordinatum ante quoddam: ſicut debẽt poni partes definitionum, cùm iſti duo ſermones ſignificent idem. Deinde dicit: Iſte igitur ſermo primus, &c. i. hic igitur eſt primum eorum, quæ debent dici in definitionibus, quas largitur diuiſio & ſciendo naturam iſtarum diuiſionũ diſſoluetur quæſtio prædicta.

Vniuer-

ſciam. Idẽ 1. phy. 35.

A *Vniuersalia substantiae non esse. Ad hoc autem dubitationem sequi, nullius rei esse definitionem.* Ca. 15.

CVm autem de substantia consyderatio sit, rursus reeamus. Dicitur autem, sicuti subiectum substãtia esse, & quod quid erat esse, & quod ex his, & vlē. De duobus itaq; dictum est. etenim de ipso qd erat esse, & de subiecto, q; dupliciter subñcitur, aut quod quid existens, vt animal passionib⁹: aut, vt materia actui.

Substãtia dr quatuor modis.

B *Et cùm perscrutatio sit de substantia, reuertamur etiam. Quoniam quemadmodum subiectum dicitur esse substantia, & quid est per essentiam, ita & istud, quod ẽ ex eis, & totum. Et dictum est de duobus, dictum est enim, quod est per essentiam, & dictũ est de subiecto. quoniam est subiectum duobus modis: aut ẽ hoc, sicut animal est subiectum passionum: aut sicut materia.*

C Cùm in hac perscrutatione quęrat de principijs primarum substãtiarum, quæ non sunt in subiecto, neq; de subiecto, sed compositarum ex materia & forma, & est manifestum materiam esse substantiam, incipit perscrutari de forma, vtrũ sit substantia, aut non. & posuit principium perscrutationis de hoc de eis, quæ significant definitiones. Cum igitur declarauit, q; illa, quæ significant definitiones, sunt substantiæ rerum, & definitiones componuntur ex vltibus, q; p̃dicant de particularibus, incipit p̃scrutari de vltibus, vtrũ D sint substantiæ rerũ aut non, sed tñ sunt substantiæ particularia, de quibus p̃dicant illa vltia. & hoc est necessarium in declarando * q; formæ in diuiduorum substãtiæ sunt substãtiæ: & q; in indiuiduo non est substantia, nisi materia & forma particularis, ex quibus componitur. Et d. Et, cùm p̃scrutatio sit de substantia, & c. i. & cùm p̃scrutatio sit de formis substantiarum, vtrum sint substantiæ, aut non: & iã prædiximus, q; substãtia dr famosę quatuor modis: dr. n. de subiecto, q; est duobus E modis, quorum vnus est materia, & alius congregatum ex materia & forma, & de eis, q̃ significant definitiones, quæ dant quiditates rerum, & de toto. &, cùm est manifestum, q; subiectum est substantia, & fuit declaratum, q; quiditates rerũ sunt substantiæ aut non, dicẽdum est de vniuersalibus, vtrum sint substãtię, aut non. Et d. hoc, quia post perscrutationem de istis rebus declarabit, q; substantia, quam significat definitio, est forma rerũ particulariũ. D. d. Et dictum est de duobus. & d. hoc quia in hoc tractatu est dictum de F substantia, q̃ est q̃ditas, & et dictũ ẽ subiectũ esse substantiam. & intendit p̃ subiectũ passionũ indiuiduũ substantiæ, & per passiones accñtia.

*In indiuiduo non est substãtia, nisi mãt & forma particularis, ex quib⁹ cõponit. Opposi. 5. me. com. 9. Vide com. Zim.

q; Videtur aũt etiam vltę causa quibusdam esse maxime, ac esse principium ipsum vltę. quare de hoc etiam tractemus. Videt nãque impossę substantiam ee q̃dcunq; eorum, q̃ vltr dicuntur. Prima nanq; substantia vnius cuiusq;, quæ propria cuiusq; est q̃ alĩ nõ inest, vltę vero cõe. hoc enim

vltę ẽ q̃d pluribus natura aptũ ẽ esse. idẽ infra te. c. 57.

G enim dr̄ vñt,quod pluribus natura aptum eſt in eſſe. Cui⁹ igit̄ hoc erit ſubſtātia?aut.n. oīum, aut nullius: oīum vero nō ē poſſibile.vni⁹ aīt ſi erit,cætera q̄q̄ hoc erunt.quorum enim ſubſtā tia vna,& qd̄ quid erat eē vnū, ipſa quoq̄ vnum ſunt.

Et exiſtimatur etiam, quòd vniuerſale eſt cauſa etiam rerum, & quòd magis, quoniam vniuerſalia ſunt primæ cauſæ magis rerum.reuertamur igitur ad hoc dicēdum.

H *videtur.n.quòd eſt impoſsibile vt ſubſtantia alicuius ſit, quæ dicuntur vniuerſalia. Subſtantia enim prima,quæ eſt cuiuslibet, eſt propria cuiuslibet,& nō eſt alterius. Vniuerſale autem eſt commune.nō enim dicitur vniuerſale,niſi illud, quod vniuerſaliter eſt plurium rerum.Quorum igitur erit iſta ſubſtantia? quoniam aut erit omnium rerum:aut ſi fuerit vnius rei, erūt*

I *alia illius rei.illa enim,quorū ſubſtantia eſt vna, & quid eſt per eſſentiam,erit eis vnum,cum ſit vnum per ſubſtantiam.*

45 Dixit: Et exiſtimatur etiam, q̄ vſie, &c. i. quia exiſtimatur q̄ vſie ē cauſa rerum magis q̄ cauſæ particulares,& eſt prima cauſa cauſarū particularium:& cauſæ ſubſtantiarum exiſtimantur eſſe ſubſtantiæ:pſcrutandum eſt,vtrum vſie poſſit eē ſubſtantia,aut non. Et d. reuertamur igit̄,q̄m locutus fuit in hoc, q̄ vſia non ſunt cauſæ agētes particularia, ſed hic q̄rit vtrū ſint cauſæ formales. K D.d. Videt.n.q̄ eſt impoſſe, &c.i. dicamus igit̄ q̄ impoſſe eſt vt aliquid eorum,q̄ dīr vniuerſalia, ſit ſubſtātia alicuius rei,& ſi declararent ſubſtantias rerum. D.d.rationem ſup hoc, q̄ vſie non eſt pars ſubſtantiæ alicuiusentium,& dixit: Subſtātia enim prima,&c.i.& vniuerſale non eſt pars ſubſtantiæ alicuius eorum, quæ ſunt ſubſtantiæ exiſtentes per ſe:quia ſubſtantia cuiuslibet rei demonſtratæ eſt ei propria:vniuerſale autem eſt cōe pluribus:ergo vniuerſale non eſt ſubſtantia propria. D.d. Quorum igitur eſt iſta ſubſtā L tia?&c.i. & ſi fuerit ſubſtantia omnium rerum, erit ſubſtantia vnicuique eorum.ergo ſi fuerit ſubſtātia vni,& cuilibet. D.d. cauſam in hoc, & dixit:illa enim,quorum ſubſtantia eſt vna.i. & cùm oīa indiuidua conueniunt in vna ſubſtantia numero,ergo ſunt vnum numero. Et forte intendit,q̄ oīa erunt vnū ſpecie, ſi dixerimus hoc eſſe aliquem ſermonem vſiem continentem ipſa, quæ ſit ſubſtantia eorum, v g. ens, q̄m tunc omnia erunt vnum ſm diffinitionem:& q̄ ſunt vnum ſm deſinitionem,ſunt vnum ſm ſpeciem. M Et forte intendit vtrunq;.

Item ſubſtantia dr̄, quod nō de ſubiecto. vſie vero de ſubiecto aliquo dr̄ ſemper. Sed vtrū ita quidem nō contingit, vt qd̄ quid erat eſſe:in ipſo autem ineſt, vt puta aīal in hoīe,& equo. patet igitur q̄ erit aliqua ei⁹ ratio.differt autem nihil,ſi nō omnium ratio eſt eorū,q̄ in ſubſtātia ſunt.etenim nihil minus hoc erit ſubſtantia alicui⁹, vt homo

homi-

A hominis, ſ quo exiſtit, quare iterum idem accidit. erit. n. ſubſtãtia illius ſubſtantia, vt animal ſpeciei, in q̃ vt propriũ exiſtit.

Et ſubſtantia non dicitur de aliquo ſubiecto. vniuerſale autem dicitur de aliquo ſubiecto. Et ſi ita ſit impoßibile eſt, vt non ſit ſicut illud, quod eſt per eſſentiam, ſed eſt in hoc ut animal in equo, & homine. ergo declaratũ eſt, quòd habet aliquem ſermonem. & in hoc non

B *eſt diuerſitas. & ſi non fuerit ſermo omnium eorũ, quæ ſunt in ſubſtantia etiam. & ſi nõ fuerit, hæc eſt aliqua ſubſtantia nõ minus. vt homo hominis, in quo eſt. ergo accidit hoc idem, vt animal, in quo eſt diſpoſitio, quaſi proprium.*

46. Ideſt, vſie autem ſubſtantiale eſt illud, quod prædicat de aliquo ſm quid, & ſubſtãtia in rei veritate eſt illud, qđ non prædicatur de aliquo oĩno. & cùm ita ſit, tunc vſie non ſignificat ſubſtãtiam, niſi ſubſtantiã, quam ſignificat pars, ſicut animal ſi

C gnificat de ſubſtantia equi & hoĩs, ſ. naturam cõem, & non propriam. D. d. ergo declaratum eſt, ꝙ hẽt aliquem, &c. i. ergo declaratum eſt, ꝙ ſubſtantia, quam ſignificat vniuerſale, habet aliquam definitionẽ: ergo definitiones, quæ componuntur ex vniuerſalibus, nõ ſunt partes ſubſtantiarum ſenſibilium. Quoniam ſubſtantiæ ſenſibiles non diuerſantur in ſuis ſubſtantijs, q̃n definiunt, & q̃n non definiunt. ſ. q̃n ſunt ſubſtantiæ, licet non definiant, ẽt minus q̃ q̃n definiũtur. ſicut eſt diſpoſitio in viſibilibus, q̃n ipſa nõ ſunt minus viſibilia, quando videntur, q̃ quando non videntur. D. d. ergo accidit hoc idem, &c. i. ergo definitiones vniuerſalium habebunt aliquam diſpoſitionem ſubſtantiarũ exiſtentium extra animam, & qualitatem accidentem eis. vt aĩal, quod eſt vſie animali proprio, ſ demõſtrato in vnoquoque animali.

D Viſibilia nõ ſẽ minus viſibilia, q̃n videntur q̃ q̃n non videntur. Vña hãt aliquã diſpõnem de ſpõnũ ſubſtantiarũ exiſtentiũ extra aĩam & qualitatẽ accidentem eis.

Item impoſſibile, ac inconueniens eſt ipſum quid & ſubſtantiam eſſe, ſi ex aliquibus non ex ſubſtantijs, nec ex ipſo quid, ſed ex quali. Prius nanq; non ſubſtantia, & quale erit, q̃ ſubſtantia, & quod quid: quod impoſſibile eſt. nec ratione enim, nec tẽpore, nec generatione poſſibile eſt paſſiones priores ſubſtantia eſſe. eſſent nanq; ſeparabiles.

E

Et etiam ex rebus, quæ ſunt, impoßibile, & non bonum vt ſit ſubſtantia, & ſi eſt ex rebus, vt non ſit ex ſubſtantys, neq; ex iſto, quod eſt hoc demonſtratum, ſed ex qualitate. Erit. n. ex non ſubſtatia ſubſtantia, & qualitas ante ſubſt. antiam: quod eſt impoßibile. impoßibile. n. eſt, neq; ſecundum definitionem, neq; ſecundum tempus, neque ſecundum generationem paßiones eſſe ante ſubſtantiam.

F Impoſſẽ qualitatẽ præcedere ſubã, neq; ſecũdũ definitionẽ neq; ſẽcũdũ tẽps, neq; ſecudũ gẽnationẽ. conſule ſupra t. c. 4. & 1. ph. 47 14. Videqũo hoc ſit intelligendũ primo ca. de ſubſtantia orbis.

Ideſt, & cùm ſit declaratũ, ꝙ vniuerſalia intellecta ſunt diſpoſitio diſpoſitionum ſubſtantiarũ, impoſſibile eſt vt iſta ſint partes ſubſtantiarum exiſtentes per ſe impoſſibile. n. eſt, & turpe, ſi poſuerimus ſubſtãtiã compo-

G compoſitam, vt non ſit compoſita ex ſubſtãtijs, ſed ex qualitatibus. D. d. impoſſibile, quod ſequit ex hoc, & dixit: Erit. n. ex nõ ſubſtãtia, &c. i. contingunt. n. huic poſitioni multa impoſſibilia, ſ. q̃ ſubſtantia ſit ex non ſubſtantia: & vt qualitas præcedat ſubſtantiam: quod eſt impoſſibile. impoſſibile. n. eſt qualitatem p̃cedere ſubſtantiam, neq; ſm definitionem, neq; ſm tẽpus, neq; ſm generationem: & vniuerſaliter impoſſibile eſt vt paſſiones exiſtentes in ſubſtantia præcedant ſubſtantiã.

H Item Socrati ſubſtãtiæ inerit ſubſtãtia: quare duobus erit ſubſtantia. Et omnino, ſi homo, & quęcunq; ita dicunt̃, ſubſtantia eſt, accidit nihil eorũ, quę in ratione ſunt, alicuius ſubſtãtia eẽ, nec ſine ipſis exiſtere, nec ī alio. dico aũt vt puta nõ eſſe aliquid animal p̃ter aliqua, nec vllum aliud eorũ, quę in rõne ſunt. Ex his itaq;, cõſyderantibus patet nihil eorum, quæ vſr exiſtunt, ſubſtantia eſſe: nihilq; eorũ, quę cõiter prędicant̃, qd̃ quid, ſed tale ſignificare. Quòd ſi nõ, & alia I multa accidũt, ac tertius homo.

Et etiam in Socrate eſt ſubſtantia, cùm ſit ſubſtantia. ergo erit ſubſtantia duobus. Et vniuerſaliter accidit, ſi homo eſt ſubſtantia, & oĩa, quæ dicuntur hoc modo, vt nullum eorum ſit aliquid ſeparatum. v. g. vt nõ ſit animal aliquod aliud a particularibus, neq; aliud aliorum. quæ ſunt ex vniuerſalibus oĩno. Ex iſtis igitur declarabitur conſyderanti, quòd nullum K *eorum, quæ ſunt vniuerſalia, eſt ſubſtantia: & quòd nullum eorum, quæ prædicantur cõiter, ſignificat hoc, ſed tale. Et ſi non, accidunt plura alia, et tertius homo.*

-Ideſt, ſi vſe eſt ſubſtantia exiſtẽs 48
in indiuiduo demõſtrato, & eſt ſubſtantia addita ſubſtantię, per quam indiuiduum demonſtratũ eſt indiuiduũ ſubſtantię: & ſic erunt in indiuiduo duæ ſubſtantiæ. & qũo erit hoc. D. d. Et vſr accidit, ſi homo eſt ſubſtantia, &c. Forte intelligit. qm̃ L
ſubſtantiæ, q̃ ſunt exiſtentes per ſe: & vſe eſt in capitulo ad aliquid: ergo vſe non eſt ſubſtantia ſeparata omnino. ſeparata. n. ſunt de genere rerum exiſtentium per ſe, & nõ de genere relatiuorum. & ſm hoc non erit hæc ſubſtantia niſi ſubſtantia particularis exiſtens p ſe, aut in materia, aut non in materia. D. d. neq; aliud aliorũ, quæ ſunt ī vſibus, &c. i. neq; vſe, q̃ eſt vſius eorum, quæ ſunt rerũ ſenſibilium, neq; aliud genus collocatorũ ſub hoc vniuerſali, quorum proportio ad illud eſt ſicut proportio particulariũ ad vſe, M
qd̃ eſt magis particulare eorum, q̃ inueniũtur in eodem genere. D. d. Ex iſtis igitur declarabit̃, &c. ideſt. vſe, qđ p̃-
qm̃ nullum vſium p̃dicabilium ſm quid de re demõſtrata ſignificat ea ſm q̃ eſt demonſtrata & indiuidua, ſed ſm q̃ in ea eſt natura ſimilis naturæ, q̃ eſt in quolibet indiuiduorũ illius vſis, ſ. natura cõis præter naturam propriam vnicuiq; eorũ. D. d. accidunt n. &c. i. cõtingunt. n. huic ſermoni multa impoſſibilia alia à prædictis. Cõtingit. n. vt ſit hic homo

dicat ī q d de re, ſi ſignificat eã vt é īdiuidua, ſed vt é ī ea nã ſi mſis nãr, q é ī quolibet īdiuiduorũ. Vide 12. Meõ. 4.

A mo tertius. qñ, si ex homine intellecto, & ex homine sensibili sit vnũ congregatum, contingit vt congregatum sit homo tertius: & vt omnis natura cõgregata ex duabus naturis conueniẽtibus, necesse est vt sit de natura componentium.

Vt omis nã cõgregata ex duabus naturis cõueniẽtibꝰ necesse est vt sit ḋ nã cõponentium.

Item sic quoq; patet. Impossibile.n.est substãtiam ex substantijs esse, quæ sic insunt, vt actu. quæ enim duo sic actu sunt, nũquam vnum actu sunt, sed si potentia duo sunt, erunt vnum: vt duplum ex duobus dimidijs potentia. actus nanq; separat. Quare, si substantia vnum, non erit ex substantijs inexistentibus, & ſm hunc modum, quẽ recte Democritus dicit. impossibile.n. ait esse ex duobus vnum, aut ex vno duo fieri. magnitudines nã quæ indiuisibiles substantias facit. Patet igitur ꝙ similiter et de numero se habebit, si numerus quidem compositio vnitatũ ẽ, vt à quibsdã dicitur. aut enim non est vnum dualitas, aut non inest in ea vnitas actu.

B

Actꝰ separat.

C

Et etiam hoc est manifestum hoc modo. impossibile enim est vt substantia sit ex substantijs, cùm sint vnum, sicut illa, quæ sunt in actu. duo enim, quæ sunt in actu secundum hunc modum, non erunt in aliqua hora vnum in actu, sed si fuerint duo in potentia, erunt vnum, sicut est duplex ex duobus in potentia. actus.n. diuidit. Ergo substantia non est vnum ex substãtijs, quæ sunt idem in actu. Et secundum hunc modũ dixit Democritus sermonem verum, dixit.n. quòd impossibile est vnum esse ex duobus, & duo esse ex vno. tunc enim essent substantiæ magnitudinum indiuisibilium. Et est manifestũ, quòd similiter erit i numero ẽt. et si ista sunt vnitates, sicut quidam dicunt duo, aut illa, in quibus non est vnitas in actu.

D

Idest, Et manifestũ est alio modo declarationis, ꝙ impossibile est vt vna substantia actu sit ex duabus substantijs in actu. & intendebat, ꝙ hoc sequit̃, si vñe est pars substantiæ indiuidui demonstrati prẽter substantiã ei propriã. D.d.duo enim, quæ sunt in actu, &c.i. & causa in hoc est, quia impossibile est, ꝙ duo ī actu sint, ex quibus in aliqua hora fiat vnum in actu existẽtibus eisdẽ duobus in actu in eo. D.d.sed, si fuerint duo potentia, &c.i. illud, qd̃ est possibile, s. vt vnum in actu sit compositum ex duobus existentibus in ipso in potentia: vt linea, quæ est vna in actu, & duplex duabus medietatibus, quę est in potẽtia medietas non in actu. D.d.actus.n. diuidit, &c.i. & causa in hoc est, qa actus facit additum esse diuisum, & duo. & ideo impossibile est vt vnũ sit ex duobus in actu. vnum enim est continuum, & actus est discretũ. D.d. Ergo substantia, &c.i. igit̃ declaratum est ꝙ substantia eius non est vnum, cùm est cõposita ex duabus substantijs existentibus in actu. D. induxit Democritum testem, & d. Et ſm hunc modum d. Democri

E

49

F

tus,

G tus,&c.i.& intendit, ꝙ Democritus concedebat impoſſibile eſſe vnam ſubſtantiam cõponi ex duabus ſubſtantijs. D.d. cauſam in hoc, ꝙ ſermo eius in hoc eſt verus, & eſt quia ipſe opinabatur, ꝙ entia compoſita ſunt compoſita ex corporibus indiuiſibilibus, & nõ dicebat mixtionẽ, per quam dicimus poſſibile eſſe vt ex pluribus ſubſtantijs fiat vna ſubſtantia, & opinabatur in ſubſtãtijs naturalibus eſſe eas vnum in genere,non in actu,& negabat naturam continui. Et, quia ſimiliter contingit hoc eis, qui componũt entia ex
H numeris, d. Et eſt manifeſtũ, ꝙ ſimiliter eſt in numero, &c.i.& eſt ſimiliter manifeſtũ,ꝙ ſimiliter contingit dicentibus ꝙ ſubſtantiæ demõſtratæ ſunt compoſitę ex numeris,ſ. quæ ſunt vnum ſm continuationem. Et, cũ dixit: & ſi iſta ſunt vnitates, innuit entia.i.ſi iſta entia, ſicut quidam dicunt, ſunt compoſita ex vnitatibus. D induxit illud,ex quo fingunt entia componi,& d.ſicut quidam dicunt, &c.i. ſicut fingunt quidam, ꝙ numerus eorum, ex quibus componitur natura entiũ, in quibus nõ eſt vnitas in actu,
I eſt duo. Et innuebat per hoc,ꝙ contingit etiam iſtis hominibus, aut dicere ꝙ entia,quæ ſunt ſm genus,nõ ſunt vnũ in actu: aut dicere,ꝙ vnitates,ex quibus componuntur,non ſunt vnitates in actu: & ſic contingit eis vt numeri admiſceantur: & tunc generabitur ex eis vnum in actu: quod eſt impoſſibile.

Habet autem qđ accidit dubitationem. Si enim nec ex vniuerſalibus poſſibile eſt vllã ſubſtantiam eſſe,ppea quod tale,et non quod quid ſignificant, nec K
ex ſubſtantijs actu contingit vllam ſubſtãtiam eſſe compoſitã, quicquã incompoſitũ erit profecto oĩs ſubſtãtia.quare neq; rõ vllius ſubſtãtię erit. At cunctis vr̃,et iã dictũ eſt, aut ſoltus ſubſtãtiæ; aut maxime definitionẽ eſſe: nunc vero nec huius: nullius igit definitio erit. An quodã mõ quidẽ erit, quodã mõ vero nõ. manifeſtum autem quod dr̃ magis erit ex poſterioribus.

Et in hoc,quod accidit ex hoc,ẽ error. Quoniã, ſi eſt impoſſibile, vt L
ſit ſubſtantia cõno de ſubſtantys in actu, ergo nulla compoſitio eſt alicuius ſubſtãtiæ. Sed oẽs exiſtimãt ex prædictis, quoniã definitio, aut eſt ſubſtantia tantum, aut eſt vt magis: ſed ſecundum illud, quod eſt nunc, definitio non eſt ſubſtantiæ, nec alterius rei omnino. Niſi dicatur, quòd quodam modo eſt definitio, & quodam modo non. & iſte ſermo erit de definitionibus dictis poſt. M

Dixit: Sed accidit qõ in eo,qđ dictum fuit,ſ.ꝙ impoſſibile eſt,ꝙ vna ſubſtantia ſit ex pluribus ſubſtãtijs in actu. qm̃, ſi ita ſit, exiſtimatur ꝙ omnes ſubſtantiæ eſſent ſimplices,& ꝙ nulla ſubſtantia ſit compoſita. D.d. Sed omnes exiſtimant, etcæt.i.ſed omnes exiſtimant,quòd ſubſtantiæ ſint compoſitæ, ex hoc, quòd concedunt quòd definitiones ſignificant compoſitum, & ꝙ definitiones aut ſunt ſubſtãtiarum tantum, aut magis. Deinde dicit:

ſed

A ſed ſm illud,quod dictū eſt nſic,&c. ideſt & ſm ꝙ ſequitur ex primo ſermone,ſ. qm̄ ſubſtantiæ non componuntur, nulla ſubſtantia habebit definitionem, niſi dicatur ꝙ quodam modo compoſitionis erunt definitionis, & quodam modo nō. D.d. & iſte ſermo,&c.i.& poſt declarabit cuius modi compoſitorum ſunt definitiones.& cuius modi nō. Et intendit ꝙ definitiones ſignificāt plures ſubſtantias in potentia, & vnam in actu.& hoc iā declarauit.ſed vult cōplere perſcrutationē de illo poſt, & ſunt compoſita ex partibus, quæ

Supra tex. com. 43.

B ſunt ſecundum quantitatem.

Quæ ſequuntur incommoda aduerſus aſſerentes ideas ſubſtantias eſſe,& ſeparatas,& ipſas ex genere & differentijs conſtare. Cap. 16.

EX his autem ipſis id etiam patet, quod accidit illis, q ideas pariter ſubſtātias, & ſeparatas eſſe dicūt:& pariter ex genere & differentijs faciunt formam. Si enim formæ & animal in hoīe ſunt, & equo,aut vnum & idē numero ſunt, aut alterū. ratione nanq; patet ꝙ vnum.

C eandē enim exhibebit rationē, qui dicit in vtroq;.Si itaq; aliqs homo eſt ipſum per ſe quod qđ, & ſeparatum, neceſſe eſt,vt etiā illa,ex quibus(ſicuti animal, & bipes) quòd quid ſignificent,& ſeparata, ac ſubſtantiæ ſint:quare & ipſum animal.Si idem igitur,& vnum quiddam etiam in equo, ſicuti tu tibi ipſi, quomodo in ſeparatim exiſtētibus vnū erit:& cur non etiam abſque ſeipſo erit animal hoc?

Et ex hoc apparet quid accidit D
dicentibus formas,ſ.ideas eſſe ſubſtantias.& ſeparatas, & dicentibus cum hoc,quòd forma eſt ex genere,& differentijs. Quoniā,ſi forma & animal eſt in hoīe & equo, tunc aut ſunt vnū numero,aut diuerſa:& eſt manifeſtū,quòd ambo ſunt vnum per definitionem.Si igitur aliquid fuerit homo,& eſt per ſe hoc; & eſt ſeparatū etiā neceſſe eſt illa,ex quibus eſt animal,vt ſignificent hoc,& vt ſeparatum ſit E
per ſubſtantiam. Ergo & animal etiā,ſi eſt idem in equo ēt ſicut non eſt idem quodam modo, quomodo poſſunt ponere ipſum eſſe ſeparatum,& vt ſit vnum? & quare nō eſt ſeparatū ab eo ipſum animal?

Ideſt, Et ex ꝓdictis, & ex eis, quæ 51
modo dicā, apparet quid accidit de impoſſibili dicētibus ſpēs eſſe ideas, & ſubſtantias ſeparatas, qui dicunt, ꝙ ſpecies generant ex generibus & differentijs. D.d.illud impoſſibile, F
& d. Qm̄, ſi forma, & animal, &c. qm̄, ſi forma, quæ eſt genus in ſpeciebus,eſt ſicut aīal in hoīe,& equo, tunc aut animalitas, quæ eſt in eis, eſt vna numero, aut ea, quæ eſt in equis, eſt alia ab ea, quæ eſt in hoīe ſimpliciter: & vtrunq; eſt impoſſe: ergo ſequitur vt ſit in eis vna ſm definitionē & quiditatem. D.d.Si igitur aliquid fuerit homo.&c.i.ſi igitur fuerit hic homo ſeparatus vnus in numero,& demonſtratus,qui eſt exemplar hoīs generabilis & corruptibilis,neceſſe é vt ps hoīs ſeparatā,

quæ

G quę eſt exemplar animalis, quod eſt hic, aut ſit prædicatiuũ de animali, cuius eſt exemplar, aut ꝙ ſit ét ſeparatum per ſubſtantiam ab eo, cuius eſt exemplar & vnũ numero. D.d. Ergo & animal, &c. 1. & cùm fuerit conceſſum, ꝙ animal eſt in hoĩe, & equo quodammodo vnum, ſ. vnũ ſm genus, & non eſt in eis vnũ alio modo, ſ. ſm numerum, qũo poſſunt ponere illud, quod eſt ſm genꝰ vnũ ſeparatum, & vnum in numero? & quare nõ eſt animal ſeparatũ, quod eſt exemplar idẽ cũ animali, quod eſt in ſenſato? & ſic non erit exẽplar
H ei, ſed formæ q̃ ſunt in ſenſibilibus, ſunt ſeparatæ. Et dixit hoc, qa iſte ſermo poteſt magis exiſtimari, ſ. ꝙ formæ, quarũ actiones apparent in materijs, ſunt ſeparatæ. & ipſe pſcrutabit̃ de hoc in alia ſcĩa, & maxime in anima, & in anima intellectus.

7. de Aĩa tex. cõ. 4. & infra.

Deinde, ſi participabit quidẽ bipede & multipede, impoſſibile quiddã accidit. cõtraria nãq; ſimul inerunt ipſi vni, & huic quidẽ enti. ſin minus, quis modus eſt, cũ aliquis dicat animal,
I & bipes, aut pedeſtre eſſe? Sed fortaſſis componunt̃, & tangũt, aut miſcentur. At cuncta inconuenientia ſunt. Sed diuerſum in vnoquoq; eſt. Infinita igitur, vt ita dicam, erunt, quorũ ſubſtantia animal eſt. non enim ſm accidens ex animali homo eſt. Item multa erit ipſum animal. nã & ſubſtantia animal eſt, quod in vnoquoq; eſt. nõ enim ſm aliud dicitur. Quòd ſi non, ex illo erit hõ, & genus eius illud. Ac item oĩa, ex quibus homo, ideæ. non igit̃ alterius quidem idea erit, al K terius vero ſubſtantia. impoſſ nãq; eſt. ipſum ergo animal erit vnũquodq; eorum, quæ in animalibꝰ ſunt. Item ex aliquo hoc ipſo erit: & qũo eſt ex ipſo animali? aut qũo eſt poſſibile eſſe animal, quod hoc ipſum ſubſtãtia eſt, præter ipſum animal? Itẽ in ſenſibilibus & hæc accidunt, & his abſurdiora. Quòd ſi impoſſ eſt ita ſe habere, patet ꝙ nõ eſt eorũ idea ita, vt quidã aiunt.

Et etiam, ſi per cõcationẽ ſunt L *bipes et multipes etiã, neceſſe eſt, vt in eis ſint contraria inſimul in eodem cũ hoc etiam. & ſi non, quo igitur dixit aliquis, quòd animal eſt ambulans, aut bipes? Et rectũ eſt, vt ſint compoſita, aut contacta aut mixta. ſed omnia ſunt indiuidua, quæ nõ ſeparantur, ſed vnum quodq; eorũ habet aliud vnũ. Ergo erit ſicut ſermo dicentis, quòd illa, quorũ ſubſtantia eſt animal, ſunt infinita. homo enim eſt ex animali* M *non per accidens, & etiam ipſum animal erit plura. ſubſtantia enim eſt animal, quod eſt in quolibet, et non dicitur ad aliud. Si non, erit homo ex illo, & hoc eſt genus eius. Et etiã omnia, ex quibus eſt homo, ſunt exemplaria. ergo non erit exẽplar dictũ de alio, & de alia ſubſtantia. hoc enim eſt impoſſibile: ergo erit illud, quod eſt ãal, vnũquodq; eorum, quæ ſunt animalia.*

Et

A *Et etiam ex quo erit ex hoc: & quomodo ex illo, quod eſt animal, aut quomodo poſsibile eſt vt aīal, quod eſt ſubſtātia, ſit aliud ab eo, quod eſt animal? Et quædam iſta ſunt impoſsibilia in ſenſibilibus, et magis inopinabilia. Et ſi eſt impoſſibile vt ſint huiuſmodi, manifeſtum eſt, quòd nō ſunt exemplaria ſecundū modū quē dicunt quidam.*

52 Ideſt, Et ēt, ſi cōicent in vno numero, & eſt aīal bipes & multipes, &
B oēs ſpēs diuidunt̄ per drias pedis, neceſſe eſt vt in illo vno congregent̄ contraria inſimul. D d. &, ſi non, qūo ergo, &c. i. & ſi nō proprie, qūo poteſt aliquis exiſtimare vt vnum numero, v.g. aīal, inueniatur in eo ſpēs aīalis ambulantis per duos pedes, & ambulantis per plures pedes? D.d. Et rectum eſt, &c. i. ſed rectum ēſt, ſi exiſtimantur plura eſſeī vno ſm numerum, qñ illud recipiēs fuerit diuiſibile ſm quantitatem, vt illa plura ſint ex reb' compoſitis ī vno, aut contacta aut mixta. ſed cū hoc
C erunt non abinuicem diſtincta: &
F vnumquodq; eorum habebit naturam aliā à natura alterius. D.d. Ergo erit, ſicut ſermo dicentis, &c. i. ergo contingit ex hoc, vt animal ſeparatum, qđ eſt vnum, ſit ſubſtātia rerum infinitarum, ſ. ſpecierum cōſtitutarum per ipſum. hō. n. & equ', & aliæ ſpecies animalis, ſubſiſtunt p illud, non per accidens: & ipſum eſt ſimile materiæ. & ideo d. homo. n. eſt ex animali, non p accidens. D.d. & etiam erit homo, &c. i. & etiā erit homo ſeparatus ex illo animali ſeparato, & illud ſeparatum erit gen' eius. & ſimiliter contingit in alijs re D
bus, ex quibus eſt homo, & nō ſunt aliud q̄ genera, ex quibus conſtituitur. D.d. ergo non erit exēplar, &c. i. ergo animal & alia genera, ex quibus eſt homo, erit prædicatū de pluribus ſm quid. & impoſſibile eſt in eo, quod eſt exemplar exiſtens p ſe, ſ. vna ſubſtantia in numero, prædicari de pluribus. D.d. ergo erit illud quod eſt animal, &c. i. niſi aliquis reputet poſſibile, p vnū numero, qđ eſt aīal, congreget ſpecies animalis exiſtentis in ipſo, ita p omnes ſint vnum: quod eſt impoſſibile. D.d.
E Et ēt ex quo erit ex hoc, &c. i. & eadem ſpecies ex quo erit ex animali demonſtrato, quod eſt vnum numero & indiuiſibile: & quomodo ē poſſibile vt illud, quod ē ex animali, ſit ex ſubſtantia eiuſdem ſpeciei, alia à toto animali? i. p animal nō poteſt diuidi ſm quantitatem: ſed, ſi diuidatur, tunc definitio totius & partis eſt eadem. D.d. Et quędam iſta ſunt impoſſibilia in ſenſibilibus, &c. i. qñ ponuntur cōuenire cum ſuis exemplaribus. D. d. Et ſi eſt impoſſibile &c. i. ſi eſt impoſſibile vt ſenſibilia ſint ſm hoc, ſ. compoſita ex ſubſtantijs diſtractis abinuicem exiſtentib' F
in eadem ſubſtantia numero, manifeſtum eſt, p non habent exemplaria ſm modum, quem dicūt quidā hoīes. & intendit illum modū, quē dixit hic, ſ. vt ſint hic exemplaria, & p ſic vniuerſalia ſint.

Singularium non eſſe definitiones, & propterea nec etiam Idearū. Cap. 17.

CVm autem ſubſtantia altera ſit ipſum ſcilicet totum, & rō. dico aūt p illa quidem ita ſubſtantia eſt cum'

G materia simul accepta ratio, hęc vero ratio simpliciter. Quæcunque igitur illo modo dñr, eorũ quidem est corruptio: nã & generatio. rationis autem non est ita vt corrumpatur. nec. n. generatio est (non enim fit domui ese, sed huic domui) sed absq; generatione, & corruptione sunt, & nõ sunt. ostensum est. n. q; nullus hæc generat, neq; facit. Propterea etiam substantiarum sensibilium singularium neq; definitio, neq; demonstratio est, eò q; habet materiam, cuius natura talis est, vt esse & non esse cõtingat. quare corruptibilia sunt oĩa singularia earum. Si igit demonstratio, & definitio scientifica necessariorum est, & non cõtigit, sicuti neq; scĩam, qñq; sciẽtiam, qñq; ignorantiam esse, sed quod tale est opinio est, ita neq; demonstrationem, neq; definitionem, sed opinio est ei⁹, quod contingit & aliter se habere, patet q; neq; demonstratio, neque definitio eorum est. corruptibilia nanq; nõ sunt manifesta his, qui scientiam habent, cùm à sensu abscesserint. & rationib⁹ eisdem in animo seruatis, non erit amplius neq; definitio, neq; demonstratio. Quare cùm quis eorũ, quæ ad definitionem quicquam singulariũ definiat, oportet non ignorare q; semper perimendum est. non. n. contingit definire. Nec vllam ideam est definire. singularium enim, vt aiunt, idea est, & separata.

Nõ fit domui eé, sj huic domui.

Substantiarum sensibiliũ singulariũ nõ ẽ definitio neq; demõstratio

H

I

Et cum substantia totalis & definitio aliud, & aliud, s. quòd quædam substantiæ sunt hoc mõ, quòd definitio congregat materiã, & q̃dam est unitas definitionis. Oĩa igitur, q̃ dicuntur secundum hoc, habent generationem, & corruptionem ẽt. definitio autẽ, quæ est hoc modo, non habet corruptionẽ, quoniam non possibile est generari. ese sentia. n. domus non generatur, sed generatur essentia, cuius ẽ domus. & ista igitur sunt, & non sunt sine generatione & corruptione. & declaratum est, quòd ista neq; generant, neq; aliud faciunt. Et ideo neq; definitio, neq; demõstratio est substantiarum sensibilium particularium. habent enim materiã, quæ quidẽ habet naturã, q̃ põt esse & non esse. & ideo corrumpuntur omnia particularia. Et, si demonstratio est ex rebus necessarys, & definitio est vera, quemadmodum est impossibile scire aut ignorare illud, quod potest non esse tale, sed est secundum existimationẽ, sta nõ erit demõstratio, nec definitio eius quod potest esse alio modo, sed est secundum existimationem. manifestum est igitur, quòd nõ habent definitionem, nec demonstrationem. quæ enim corrumpuntur, non sunt manifesta apud habentes cognitionem, quando recedunt à sensu, & erit sermo conseruatus in ãia.

K

L

M

Et

A *Et ideo oportet definientes ſcire, cū aliquis definuerit aliquod particularium, quod eſt vt remaneat iſtud ſemper. impoßibile enim eſt vt definiatur, & non definiatur etiam, vt vnum exemplarium. Et quoniam non definitur etiam exēplar. exemplar enim eſt ex particularibus, ſicut dicunt, & eſt ſeparatum.*

53 Et intendit per ſubſtantiam totalem illud, quod eſt totū, ſ. cōgregatum ex materia & forma particulari, & eſt indiuiduum demonſtratū.
B & intendit per definitionem ſubſtātiam, quam ſignificat definitio: & eſt forma. & quaſi dicit, ſubſtantia, q̄ dicitur de demonſtrato, eſt alia à ſubſtantia, q̄ dicitur de forma ſubſtantiæ demōſtratæ. D. exponit hęc duo, & d. ſcilicet, ꝙ q̄dam, &c. i. qm̄ altera dicitur ſubſtantia, quæ eſt cōgregata ex forma & materia, ſ. ex materia & forma demonſtrata, quę eſt in materia: altera autem eſt forma vniuerſalis, quam ſignificat definitio. D. d. Omnia igitur, quæ dicuntur, &c. i ſubſtantia igitur, quæ
C dicitur de congregato ex materia & forma, habet generationem & corruptionem: ſubſtantia vero, quam ſignificat definitio, non habet generationem neq; corruptionem. Deinde d. definitio autem, quæ eſt, &c. i. definitio autē, quæ ſignificat hoc modo, ſ. quæ ſignificat formam, nō habet corruptionem, quia non habet generationem. Quiditas enim domus ſimplex non habet generationem, quia generatio non eſt niſi iſtius domus demonſtratæ. D. d. & iſta igit̄ ſunt, & nō ſunt, &c. i. ꝙ ſubſtantiæ particulares ſunt exiſtentes.
D D. d. & declaratum eſt, &c. & intendit vniuerſalia. D. d. Et ideo neque definitio, &c. i. quia generant̄ & corrumpuntur. D. d. cām, pp quam accidit eis generatio & corruptio, ſ. in diuiduis, & d. hñt enim materiam, &c. i. & neceſſe eſt, vt res demonſtratæ hic corrumpant̄ pp hoc, ꝙ habēt materiam, quæ pōt recipere formā in aliqua hora, & amittere eā ī alia. D. d. Et, ſi demonſtratio eſt, &c. i. &, ſi demonſtratio eſt vera, definitio debet eſſe ex rebus neceſſarijs ęternis & perpetuis. quemadmodum. n. impoſſibile eſt vt ſcire & neſcire ſit
E eius, quod non eſt neceſſarium, ſed exiſtimare, ita impoſſibile eſt vt ſit
H ſcientia rerum, quæ poſſunt eſſe in aliqua diſpoſitione, & in contraria diſpoſitione. Et, cùm poſuit, ꝙ ſciētiæ ſunt in reb⁹ neceſſarijs, incœpit declarare, ꝙ in rebus tranſmutabilibus non eſt ſcientia neceſſaria, & d. manifeſtum eſt igitur etiam, ꝙ nō habebunt, ſ. res tranſmutabiles generabiles & corruptibiles. D. d. quæ. n. corrūpunt̄, &c. i. particularia. n. non ſciuntur, niſi dū ſunt in ſenſu: & cū recedūt à ſenſu poſſunt corrūpi, &
M tunc non remanebit cognitio eorū
I apud ſentientes, ſed tm̄ remanebit exiſtimatio. D. d. & erit ſermo conſeruatus in aīa. & qm̄ ſenſatū receſſerit a ſenſu, remanebit ſua īformatio in aīa, nō ita ꝙ ſit certus ſīm eē, qm̄ recedit à ſenſu: & ideo ſenſibilia nō hñt definitionē, neq; demſonē, qa poſtq̄ recedūt, nō hñt niſi exiſtimationem. D. d. Et ideo oportet definientes, &c. i. & ideo oportet definiē tes ſcire ꝙ ſi definitio eſſet particularium, neceſſe eſſet vt particulare eſſet ꝑmanens. D. d. impoſſibile. n. eſt

Subā, quā ſignat definitio, nō hēt gñatiōnē neque corruptionē. Idē. 8. Meta. 14.

Senſibilia nō hñt definitionē, neque demſonēqa poſtq̄ recedunt, ſ. hñt niſi exiſtimationem.

G eſt vt definiatur, ſ. particulare ſm ꝙ eſt particulare. & cùm non ſit ęternum, impoſſibile eſt definiri. D.d. Et qm̃ non definitur etiã, &c. i. qm̃ particularia, ſm ꝙ ſunt particularia non habeant definitiones: & exemplaria, quæ dicuntur eſſe, ſunt particularia ſm ꝙ ſunt extra animã: neceſſe eſt vt non habeant definitiones. Et dixit hoc, quia definitiones rerum ſunt permanentium, & particularia non ſunt permanentia: ex quo ſequitur vt ſint hic res permanentes, & ſunt exemplaria & formę. & ideo vult declarare hoc eis, qa definitiones ſunt rerum permanẽtiũ, ſm ꝙ ſunt vłes non particulares: & cùm poſuerint vniuerſalia eſſe ſeparata, ſequitur vt ſint particularia. & ſic nihil proſunt in definitione.

Definitiones ſũt rerũ pmanẽtiũ, ſed m ꝙ ſũ vłes, non particulares.

H

Neceſſarium autem ex noſb⁹ rationem eſſe. nomen vero non faciet, qui definit. ignotũ enim erit, quæ vero poſita ſunt, omnibus communia ſunt. neceſſe eſt igitur & alĩs talia ineſſe. Et ſi qs te definiat, animal dicet gracile, aut albũ, aut aliquid aliud, quod & in alio ſit. Quod ſi quis

I dicat nihil prohibere ſeparatim quidem omnia multis, ſimul vero huic ſoli ineſſe, primum quidem, ꝙ etiam ambobus, vt aſal bipes animali & bipedi. & hoc in ſempiternis quidem etiã neceſſe eſt eẽ, cùm priores exiſtãt, & partes compoſiti. at vero etiã ſeparabilia, ſi hoc quidẽ, quod homo, ſeparabile. nam aut nullum, aut ambo. Si igitur nullũ, non erit genus præter ſpecies. ꝙ ſi erit, erit etiam differentia. deinde, qm̃ priora ipſo eſſe, hæc ſanè non viciſſim perimuntur. K

Et neceſſe eſt vt ſermo ſit ex nominibus. & qui non definit, non ponit nomen, quoniam non erit notum ſi fecerit. nomina autem poſita ſunt communia omnibus rebus. ergo neceſſe eſt vt hoc ſit aliud ẽt. Et, ſi aliquis definierit aliquid, dicet ipſum eſſe animal, aut mactum, aut aliud quod eſt alterius etiam. Et, ſi aliquis dixerit, quòd nihil prohibet vt omnia iſta ſint ſeparata in rebus multis, & vt ſint inſimul iſtius ſolius, tunc primo vero erit duobus, vt animal bipes, animali, & bipedi. & hoc neceſſe eſt vt ſit in æternis, quæ ſunt ante, & ſunt partes compoſiti. & vt ſint etiam ſeparata, ſi homo eſt ſeparatus, aut nullum erit, aut vtrunque. Si igitur nullum fuerit, non erit genus aliud à forma. & ſi fuerit, differentia erit etiam ante eſſentiam. & iſta non deſtruunt ſe adinuicem. L M

Ideſt, & neceſſe eſt, vt definitiões ſint cõpoſitæ ex nominibus. & qui neſcit rẽ, non ponet ei nomen. nullus enim ponit nomen ei, quod neſcit. Deinde d. nomina autem poſita, &c. i. nomina autem accepta in definitionibus ſunt nomina communia omnibus rebus definitis. 54 Nullꝰ ipo nit nomẽ rei, quam ignorat. Idẽ. 4. me c. 10.

Deinde d. ergo neceſſe eſt, &c. i. & cùm fuerint hic nomina, quæ ſignificant de entibus diſpoſitiones communes, ſed ex vna re, neceſſe eſt, vt iſta

A iſta res diſponatur per aliam rem. & intendit, ꝙ ex hoc modo eſt poſſibile ſubſtantiam prædicari de ſubſtantia. Deinde d. Et, ſi aliquis definierit, &c.i. & ex hoc modo, ſi aliquis definierit aliquid, inducet ī definitionem eius diſpoſitiones communes. v.g. vt dicat in definitione alicui⁹ ꝙ eſt album animal, aut macrũ, aut alia diſpoſitio. & erit illud, quod cõgregatur ex illis diſpoſitionibus cum diſpoſito idem ī ſpecie, & eadem natura. & intendit ꝙ tale eſſe non inuenitur in exemplarib⁹. D.d. Et, ſi aliquis dixerit, ꝙ nihil ꝓ

B hibet, &c.i. ſi igitur aliquis dixerit, ꝙ non eſt poſſibile vt talia prædicabilia ſint ſeparata abinuicem, & diuerſa in numero, & erũt omnia exiſtentia in eodem numero. D. induxit īpoſſibile, quod ſequitur ex hac poſitione, & d. tunc primo vero, &c ideſt & ſequitur ex hac poſitione de impoſſibilibus primo, ꝙ quælibet duæ diſpoſitiones, aut plures ſunt duorum diſpoſitorum, aut pluriũ, aut illa diſpoſita ſunt eiuſdem diſpoſiti numero. D.d. & hoc neceſſe eſt vt ſit in æternis, &c.i. & iſta poſitio in rebus inſenſibilib⁹ eſt neceſſaria

C in ſuis exemplaribus æternis, ſ. vt inueniantur ex eis in vno exemplari numero plus q̃ vnum exemplar: & in rebus, quæ ſunt partes exemplaris. v.g. vt in homine ſeparato ſit animal ſeparatum, & ambulans, & bipes, & vtr formæ, ex quibus componitur homo. & hoc intendebat, cùm d. & vt ſint etiã ſeparata, ſi eſt homo ſeparatus. i. & continget ī his ſubſtantijs, quę ſunt partes hominis ſeparati, vt ſint etiam ſeparatæ. D. d. aut nullum erit, &c.i. aut illæ diſpoſitiones, quibus diſponitur vnũ diſpoſitum, ſint non diuerſa aut di- D
uerſa v.g qm̃ non definitur diſpoſitio duobus, ſ. genere & differentia. Si igitur iſtæ duæ diſpoſitiones fuerint adũnatæ, tunc genus non erit aliud à differentia. &, ſi fuerint diuerſæ, & non vnius rei, apparebit, ꝙ differentia præcedat genus in eē. D.d. & iſta non deſtruunt ſe adinuicem. Et, ſi hic non fuerit error ſcriptoris, intendit, ꝙ iſtæ formæ, & diſpoſitiones congregatæ in definitione, non ſunt ex rebus, quæ differũt à ſe inuicem, ſ. quæ omnes ſunt in actu, ſed ſunt ex diſpoſitionib⁹, quarum quædam ſunt ad perficiendũ E
quaſdam, & ideo poſſunt prædicari de ſe adinuicem: & ꝙ eõgregatum ex eis ſit vnum. & hoc impoſſibile eſt in exemplarib⁹, & in rebus, quarum ſunt exemplaria. & hoc eſt ſolummodo poſſibile in vniuerſalib⁹ quæ non habent eſſe: ſicut eſſe rerum, quæ ſunt extra aīam, neq; ſunt etiam definientes. Sed videt mihi, ꝙ hic ſit error in libro, in quo deberet ſcribi. & iſta non declarant ſe adinuicē, i. & formæ diuerſæ in eſſe in exẽplarib⁹ non declarant ſe adinuicem, ſ. ꝙ illa, q̃ eſt magis particularis, non declarat naturã vniuerſalis, F
ſicut etiam eſt diſpoſitio differẽtiæ eũ genere. qm̃, ſi ī hoīe ſeparato eſt pars ex ſeparatione animalitatis & rationalitatis, tunc rationalitas non diſtinguit animalitatem hominis ab animalitate ſimplici, ſicut accidit hic in definito. Declarabit igit ex hoc, ꝙ vniuerſalia impoſſe eſt vt ſint ſubſtantiæ neq; exemplarium, neq; ſenſibiliũ: & ꝙ ēt non ſunt definientes oīno: qm̃ tunc non eēt ſciẽtia: & etiam in rebus non inueniet identitas, & oppoſitio.

G Deinde,ſi ex ideis ideæ,min⁹ profecto compoſita ſunt,ex quibus. Item de multis oportebit etiam illa prædicari, ex quibus idea,vt animal & bipes. Quòd ſi non,quo ſcietur?erit nanq; aliqua idea,quã impoſſe eſt de pluribus prædicari q̃ de vno. non vr̃ autem,ſed omnis idea videt eſſe participabilis. Quemadmodum igit̃ dictum eſt,latet q̃ impoſsibile eſt in perpetuis definire,maxime vero quæcunq; vnica ſunt,vt Sol,aut Luna.Non ſo
H lum enim in hoc peccant, q̃ talia addunt,quib⁹ ablatis,adhuc erit Sol,vt puta, qđ circuit terram, aut quod nocte abſcondit̃ (ſi enim ſteterit,aut apparuerit, non erit amplius Sol)ſed inconueniens eſt,ſi non.Sol.n.ſubſtantiam quandam ſignificat. Item quæcunq; in alio cõtingunt, veluti ſi alter fiat talis, patet q̃ erit Sol.communis ergo ratio.at Sol ſingulariũ erat,ſicut Cleon, aut Socrates. Cæterum cur nemo eorum definitionẽ profert ideę?
I fiet enim profecto manifeſtum tentantibus, verum eſſe quod nunc dictum eſt.

Et etiam exemplaria ſunt ex exemplaribus.quæ autem ſunt ex eis ſunt maioris compoſitionis. Et etiam oportet prædicari per ſermonem illa, ex quibus eſt exemplar etiam de pluribus, v.g.animal & bicubitum.Et ſi non,quo erit? & etiam ſcietur,ſicut illud,quod impoſsibile eſt prædicari per ſermonẽ K
de pluribus,ſed de vno.& hoc non exiſtimatur,ſed exiſtimatur,quòd oẽ exẽplar eſt acquiſitum. Quèadmodũ igitur dictũ eſt,latet quòd ẽ impoſsibile vt definitio ſit rerum æternarũ,& maxime illud, quod eſt æternum,vt Sol,& Luna. Peccant.n.nõ ſolum in hoc, ſed quia nituntur in talia,quæ cùm recedũt, erit Sol,vt quòd in nocte latet ſub terra.quoniã,ſi apparet, & ſi occidit, erit Sol. ſed hoc non ſentitur. L
Sol.n.ſignificat ſuam ſubſtantiã. Et ẽt oĩa,q̃ poſſunt eſſe ĩ alio, ſicut erit ſi fuerit aliud tale.manifeſtũ eſt quòd erit Sol.ergo Sol eſt communis.ſed iam fuit ex rebus particularibus,vt Socrates, & Plato. Et ſi non,quare non apparet alicuius exemplar.quoniam,ſi eſſet manifeſtum illud,quod dictũ eſt hic, eſſet ẽt verũ eis, qui hoc nituntur.

Dixit: Et contingit iſtis,vt exem 55
plaria etiam ſint compoſita ex exẽ M
plarib⁹.qm̃,ſi fuerit hic homo ſeparat⁹,erit etiam hoc aĩal ſeparatum. D.d.quæ autẽ ſunt ex eis ſunt maioris compoſitionis,i. quæ autem cõponuntur ex aliquibus,ſunt maioris compoſitionis, q̃ componentia. Et d.hoc, quia cum illud, quod eſt maioris compoſitionis,eſt ſeparatũ, & exemplar quanto magis erit ſeparatum,& exemplar illud, quod eſt minoris compoſitionis? D.d. Et etiã oportet prædicari, &c.i. & contingit dicentibus exemplaria eſſe dicere

A re, ꝙ naturæ ſeparatæ, ex quibus cõ
ponuntur exemplaria, debent prædicari de pluribus, ita ꝙ ſint vniuerſalia, q̃ non poſſunt eſſe in vno ſm numerum. &, ſi non, qũo particulare poſſet ſciri? D.d v g. aïal & bicubitum, i. v.g. aïal, & bicubitum. qm̃ homo, ſi habuerit exemplar extra animam, & fuerit ſcitum, neceſſe eſt vt animal, quod eſt in illo exemplari, & bicubitum p̃dicetur de pluribus. vnum aũt numero non prædicatur de pluribus. D.d. & etiam ſcietur, &c. i. & contingit ſciri per definitionem illud, quod nõ eſt intentio
B vſis. D.d. & hoc non exiſtimat, &c. i. nullus quærit definitionem, & exẽplar particularis, ſed exiſtimatur, ꝙ ab omni exemplari acquiritur intẽtio cõis eius, cuius eſt exemplar. D. d. Quemadmodum igit̃ dictum eſt, &c. i. ſed quidam nituntur dicere in definitionibus rerum particulariũ æternarum, ex quibus non inuenit̃ niſi vnum indiuiduum, quia latet, eſſe impoſſibile vt ſit definitio rerũ ex quibus nõ inuenitur niſi vnum tantum indiuiduum, vt Sol, & Luna. apparet. n. ꝙ qui laborat in definiendo talia indiuidua, peccat. D.d.
C Peccant enim, &c. i. qui enim nituntur definire Solem, & Lunam eſſe, peccant: qm̃ definiunt Solem p res, quæ, cùm auferuntur, non aufertur Sol. dicebant enim Solem eẽ aſtrũ latens de nocte. & hoc intendebat, cùm d. qm̃, ſi apparet, &c. i. qm̃ qñ latet, & qñ apparet, eſt Sol. & hoc nomen Sol ſignificat illud, quod ſignificat ſubſtãtia. & ideo oporteret eos definire ipſum per definitionem cõuenientem nomini. D.d. Et etiam oĩa, quæ poſſunt eſſe, &c. i. & ſi haberet definitionem, eſſet ex definitionibus, quæ ſi eſſent in aliquo demõ
D ſtrato, illud aliud eẽt Sol. & ſm hoc nomen Sol ſignificaret plures Soles. & hoc nomẽ eſt rei particularis, v.g. Socrates, & Plato. D.d Et ſi nõ, quare non apparet alicuius exemplar? i. &, ſi hoc nomen eſſet nomen ſpeciei alicuius, tunc eſſent plura indiuidua ſimilia. D.d. qm̃, ſi eſſet manifeſtum, &c. i. qm̃, ſi apparet aliud indiuiduum, tunc ſermo eorum, q̃ nituntẽ definire Solẽ, eſſet verus.

Plura, quæ videntur ſubſtantiæ, potẽtiæ & partes eſſe. Cap. 18.

MAnifeſtum autem eſt ꝙ
E etiam eorũ, q̃ videntur eſſe ſubſtantiæ, plures potentiæ & partes animalium ſunt. nihil. n. eorum ſeparatum eſt. cùm aũt ſepararentur, tũ ẽt vt materia omnia, terra, ignis, et aer. nihil enim eorum vnum eſt, ſed quaſi cũmul⁹, anteq̃ cõcoquantur, & ex eis vnum fiat. Maxime autem aliquis animatorum partes putauerit, & animæ propinquas ambas fieri, vt ſint & actu, & potẽtia, eò ꝙ prĩcipia motus ab aliquo in flexibus habent. quare quædam animalia diuiſa viuunt. ſed tamen potentia omnia erũt, cùm vnũ & continuum fuerit natura, ſed non vi, aut copulatione. tale nãque læſio eſt.

a L. ferũ ex Michaele Ephe.

Et eſt manifeſtum etiã, quòd plura, q̃ exiſtimantur eſſe ſubſtantiæ, ſunt potentiæ, & ſimiliter partes animalis. quoniam ex eis non ẽ diſtinctũ vnũ, ſed quaſi generata

Qui laborat definiẽdo ſingularia rerũ æternarũ peccat.

G *ſunt, antequàm adiungantur, & fiat ex eis vnum. Et poteſt aliquis exiſtimare, quòd partes rerũ animatarum, & partes animæ magis quam aliud, appropinquant ſibi adinuicem in eſſe in actu, & in potentia, habent enim principia motus ex aliquo in oppoſitis. & ideo quoddam animal, poſtquàm diuiditur, viuit. ſed tamen erit omnis potentia, cùm ſit vnum & cõtinuum per naturam, non per glu-*
H *tinum, & applicationem. quod.n. eſt tale, eſt diminutio naturæ.*

56 Quia dicere exemplaria eſt propinquum ad dicere formas ſenſibilium eſſe ſeparatas, vult in hoc cap. narrare, ꝙ plura eorum, q̃ exiſtimãtur eſſe ſubſtantiæ, videnť non ſeparatæ à materijs. D.d. Et eſt manifeſtum, &c.i. & eſt manifeſtũ, ꝙ plura eorum, q̃ exiſtimanť eſſe ſubſtãtiæ, ſunt exiſtentes primo in potentia, & poſtea ſunt in actu. & qđ eſt tale, eſt in materia. D.d. & ſiſt partes animalis, &c.i. & ideo partes ani-
I malis non habent vnum, per quod ſunt ſubſtantiæ, cùm ſint diſtinctæ ab animali, ſed ſunt apud diuiſionẽ, ſicut partes, quæ ſunt in generatione, ſ. quarũ eſſe non pficiť, donec adiungantur adinuicem, & fiat ex eis vna ſubſtãtia, quã ſignificat nomẽ & definitio. Et hoc, quod d. manifeſtum eſt. quoniam, cùm poſuerimꝰ ꝙ nomina, quæ ſunt ſm definitiones, ſignificant ſubſtantias, & ſimiliter definitiões, quæ ſunt ſm iſta nomina, & poſuerimus, ꝙ partes aĩalis diuiſæ non ſignãnť à noĩbus, ſicut ſignificantur ab eis, qñ ſunt conti- K
nuæ niſi æquiuoce, & manifeſtum eſt ꝙ illa, quæ ſignificanť à noĩbus, & ſunt continua, ſunt ſubſtãtiæ materiales. D.d. Et poteſt aliquis exiſtimate, &c. i. poteſt aliquis exiſtimare, ꝙ cauſa in hoc in iſtis aĩalibꝰ eſt, ꝙ partes ſuorum membrorum, & partes animæ appropinquãt ſibi adinuicem in potentia, & actu: ſed, qa quælibet pars recipit oẽs potentias animæ, & virtutes animæ nõ appropinquant alicui parti ſine alia: ideo talia animalia, cùm diuiduntur poſſunt viuere, & apparent omnes vir- L
tutes in qualibet parte. & hoc, quod d. eſt manifeſtius in plantis. Et qua ſi intẽdebat, ꝙ cauſa in hoc nõ eſt, quia non eſt in materia, ſed cauſa in hoc eſt propinquitas virtutum aĩæ adinuicem. Impoſſe.n. eſt vt anima, quæ eſt in hoc animali, ſit nobilior anima, quæ eſt in aĩali perfecto: ita ꝙ exiſtimatur ꝙ iſta aĩa ſit ſeparata, & aĩalis perfecti non ſeparata. D. d habent. n. principia motus, &c.i. & virtutes animæ appropinquant ſibi in hoc animali, quia habẽt partem paruam, i. debilem de principio, per quod animal mouetur motibus di- M
uerſis contrarijs. D.d. ſed tñ, &c.i. & ſignum, ꝙ anima eiꝰ eſt in materia, eſt ꝙ actio eius eſt perfectior, qñ eſt vnum naturaliter, non vnum violẽter, & ſm applicationem, & vniuerſaliter apparet ꝙ hoc, quod accidit ei eſt, quia eſt de actionibus naturæ, actio diminuta, ſ. ens diminutum.

L Quare aĩalia aliqua diuiſa viuunt. vide et conſiſe 2. de Aĩa. t. cõ. 10.

Ens & vnũ, ſiue ipſum ens & ipſum vnũ non eſſe rerum ſubſtantias. Ca. 19.

CVm autem vnũ dicatur, ſicuti & ens, & ſubſtãtia vnius vna, & quorũ vna numero

A numero vnum numero, manifestum ꝙ neq; vnū neq; ens contingit substantiam esse rerum, si cuti neq; elemento esse, aut principio. sed quærimus quid ergo principium, vt ad notiora referamus. Magis igit̃ his substātia est ens & vnū, q̃ principiū, & elementum, & causa. sed necdū ista, si nec aliud quidem cōe vllum substantia est. nulli.n. inest substantia nisi sibi ipsi, & habēti eam, cuius substātia est. Item ipsum vnum in plurib⁹ nō erit
B simul: commune vero simul in pluribus est. Quare patet ꝙ nihil vniuersalium separatim præter singularia est.

Et, cùm vnum dicitur sicut dicitur ens etiā, & substantia vnius est vnum, & substantia entis est vnum numero, manifestum est igitur, quòd impossibile est vt substātia rerum sit vnum, aut ens, sicut est impossibile, vt principium sit essentia elemēto. sed quæritur quid
C *est principium ad sciendum duo. Et substantia, quæ est istorum magis quàm aliud, est ens, & vnum, & principium, & elementū, & causa. sed non videtur ista esse substantia, cum nullum aliud commune omnino sit substantia. substantia enim non est alterius, nisi sui ipsius, & illius cuius est, & est substantia illius rei. Et etiam in pluribus non erit insimul: & commune insimul erit plurimum. Manifestum est igitur quòd nullum vni*
D *uersalium est separatum à particularibus.*

Quia opinantes vniuersalia esse 57
substantias, dicunt ꝙ illud, quod est magis vñe, est dignius hoc: & ideo plures opinabantur, ꝙ principium omnium est vnum vñe: incœpit cō tradicere eis, & dicit: Cùm hoc nomen vnum dr̃ de omni, de quo dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen ens videt̃ dici multipl̃r, ergo manifestum est, ꝙ illud, quod significat vnum, impossibile est ꝙ sit principium omnium entium, ita ꝙ sit cō E
mune eis sicut ē impossibile vt hoc nomen principium sit vnum commune elementus oībus. Sed q̃rendū est in entibus quid est dignius vnitate, & noīe principium: & illud ē, pp qđ inuenit̃ in alijs habentibus hæc noīa. apparet.n. ꝙ hęc noīa dicantur fm prius & posterius, & hoc intendebat, cùm d. manifestum est igit̃, ꝙ impossibile est, &c. i. & manifestum est igitur, ꝙ impossibile est vt vnū & ens sint substantia plurium. D.d. sicut est impossibile, &c. i. sicut est ī- F
possibile, vt principium dictum de elementis cōmunibus sit prima substantia principiorum. D.d. Et substantia, quæ est, &c. i. & existimatur ꝙ illud, quod est dignius hoc noīe substantia, inter ista concessa eē substantias, est illud, de quo simpl̃r dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen vnum, & elementum, & principiū, & causa. sed vniuersalia sunt, quæ significant hæc noīa, s. quia existimatur, ꝙ vniuersalia sint principia rerum, de quibus prædicantur, fm ꝙ sunt vniuersalia. Deinde d. sed non videntur, &c. i. sed ista vñia impossi-

bile

G bile eſt vt ſint ſubſtantiæ iſtarũ rerum, quarũ ſunt vniuerſalia vniuerſalia enim ſunt cõia: & nullum cõe eſt ſubſtantia. D.d. ſubſtantia. n. nõ eſt alterius, &c. i. & nullum cõe eſt ſubſtantia, qm̃ ſubſtantia non ẽ ſubſtantia plurium, ſed eſt ſubſtantia aut ſuiipſius, aut illi us cuius eſt ſubſtantia. & ẽt ſubſtantia non eſt ī pluribus inſimul: vſe autẽ eſt commune: & commune eſt in pluribus inſimul. D.d. Manifeſtum eſt igit̃, &c. i. ex contingentibus impoſſibilibus, & ex hoc, ꝙ * vſe & particulare ſunt ad aliquid, & principium ei⁹ eſt, cuius eſt principiũ, neceſſe eſt vt principium non indigeat in ſuo eſſe, cuius eſt principium.

Nullũ cõe ẽ ſubſtãtia idẽ 1. me. c. 45. & 10. Me. cõ. 6. & 12 Met. 21. Sj oppoſi. vt dicere ſupra. c. 46. Vide com. Zim.

* Vſe & particulare ſt ad aliquid

H idẽ ſupra c. 48.

Sed qui formas dicunt, partī recte dicunt ſeparãtes eas, ſi ſubſtantiæ quidem ſunt: partim nõ recte, quoniam vnam in multis formam dicunt. Cauſa vero eſt, ꝙ non habent reddere quę nam tales incorruptæ ſubſtantiæ, p̃ter ſingulares & ſenſibiles, ſint. Faciunt igitur eadem ſpecie his quæ ſunt corruptibiles (has enī cognoſcimus) ipſum hominem

I & ipſum equum, addẽtes vocabulum, ipſum, ſenſibilibus. Attamen etiam ſi non videremus aſtra, nihil min⁹, vt puto, eſſent ſubſtantiæ perpetuæ præter eas quas nos ſciremus. Quare nũc quoque, ſi non habeamus quænam ſint, neceſſe tamen fortaſſis fuerit aliquas eſſe. Qnòd igitur nec eorum quicquam, quæ vniuerſalia dicuntur, ſubſtantia ſit, nec vlla ſit ſubſtantia ex ſubſtantijs, patet.

Sed dicentes formas eſſe, quoquo modo poſſunt dicere verum, cum faciũt eas eſſe ſeparatas, cùm ſint ſubſtantiæ: & quodammodo non eſt verum, dicunt enim, quòd eadem forma eſt in pluribus. Et cauſa in hoc eſt, quod non poſſunt narrare quæ ſunt ſubſtantiæ, quæ ſunt ex talibus, vtrum ſint ſubſtãtiæ, quæ non corrumpuntur, aliæ à ſubſtantijs particularibus ſenſibilibus. Et illi faciunt eas eſſe eaſdem per formam, quæ corrũ- K

* L

pitur, & dicunt nos ſcimus iſta eſſe hominem: & hoc additum eſt in ſenſibilibus verbum, quod dicitur eſt. Et, ſi nos non videremus ſtellas, tamen earum eſſentia non diminueretur, & eſſent ſubſtantiæ æternæ. Ergo rectum eſt vt ſint neceſſario, licet non ſit ſcientia apud nos quid ſint. Manifeſtum eſt igitur, quòd nullum eorum, quæ dicũtur vniuerſalia, eſt ſubſtantia, nec aliqua ſubſtantia.

M 58

Intẽdit in hoc cap. notificare veritatẽ, & falſitatẽ ſermonis dicentis formas eſſe, & d. Sed dicentes, &c. i. qm̃ hoc, quod dicunt, ꝙ ſubſtantiæ ſunt ſeparatæ, eſt verum. ſubſtãtiæ enim debent eſſe ſeparatæ, i. ꝙ non ſunt in ſubiecto ī actu. ſed cùm hoc, ꝙ dicunt eas eſſe ſeparatas, ponunt eas exiſtere in pluribus, ſ. particularibus. D. demonſtrauit qũo accidit eis peccatum, & d. Et cauſa in hoc eſt, &c. i. & cauſa ſui erroris eſt: quoniam, cum ſint hic ſcientiæ, quę nõ

corrum-

A corrumpuntur, non poſſunt diſtinguere inter naturã, quæ eſt ſubſtantia iſtarum ſcientiarũ, & inter nãm, quæ eſt ſubſtãtia. & pp hoc opinati ſunt hic eſſe ſubſtantias nõ corruptibiles, & ꝙ ſunt cũ ſubſtantijs corrupubilibus eadem per formã, quę nõ corrumpit, & hic eſt error magnus.

D.d. & hoc additũ eſt in ſenſibilibus, &c.i. qm̃, cũ ponunt illud, quod ſignificat definitio, partẽ ſubſtantiæ rum ſenſibiliũ, contingit eis vt eas eſſe intellectas ſit pars ſuorum eſſe, adeo ꝙ, ſi iſta ſenſibilia non fuerint B intellecta, non erunt. Et eſt manifeſtum, ꝙ ſenſibilia ſunt entia, licet nõ intelligantur, quemadmodum ſunt entia, licet non ſentiant. Et ideo d. Et, ſi nos nõ videremus ſtellas, &c.i. & neceſſe eſt vt eſſentię rerum intelligibilium ſint exiſtentes, licet non intelligant. & intendit, ꝙ manifeſtũ eſt, qm̃ quẽadmodũ ſenſibilia non ſunt ſenſata in actu, donec ſentiant, ita eſt de intelligibilibus. Et ſm hoc ſequit' ex opinione* Ariſt. vt intelligibilia ſint noua: & ſm opinionẽ dicentiũ formas eſſe, ſunt æterna. ſed qũo ſubſtantia æterna eſt pars ſubſtantiæ corruptibilis, aut idẽ illi, & C ſubſtãtia corruptibilis eſt vnum numero? D.d. Ergo rectũ, &c.i. & rectum eſt vt cõtingat dicentibus formas eſſe, vt ſint hęc intellecta neceſſaria in actu, et ſi non ſciant neq; intelligant. & ſic ſcia acquiſita de nouo non erit addiſcere, ſed rememorari. D.d. Manifeſtũ eſt igitur, ꝙ nullũ corũ, quæ dicunt, &c.i. & cũ omnia hęc impoſſibilia contingant dicentibus ſubſtantias vſes eſſe ſeparatas, manifeſtũ eſt, ꝙ nullum vniuerſalium eſt ſubſtãtia, neq; aliqua ſubſtantia eſt vniuerſale.

Eſſentię rerũ intelligibiliũ sũt exãtes, licet nõ intelligãtur. Oppoſitũ vi differẽ. 2. Met. c. 1. Vide cõtr. Zim.

* Ex opõne Ariſto. ſeqt' ꝙ intelligibilia ſint noua.

Idẽ 1. Met. c. 49. & 7. Phy. c. 20. et 1. Poſte. cõ. 2. & 3. de Aĩa. cõ. 2. contra chimerizãtes Auerroiſtas.

Quid proprie ſubſtãtiam dicere oporteat: eamq; non elementum, non compoſitũ, ſed principium eſſe. Vbi de quæſtione propter quid multus ſit ſermo. Cap. 20. D

QVid vero, & quale quid ſubſtãtiam dicere oporteat, rurſus aliud q̃ſi principiũ cũ fecerim⁹, dicam⁹. fortaſſis enim ex his erit manifeſtũ de illa quoq; ſubſtantia, quæ eſt ſeparata à ſenſibilib⁹ ſubſtantijs. Cũ igit' ſubſtãtia principiũ, & cauſa quædã ſit, hinc eſt procedendum. Quærit' vero ipſum E pp quid ſemp̃ ſic, pp quid aliud alĩ alicui ineſt. quærere nanq; propter quid muſicus homo ẽ, certe quærere eſt quod dictum eſt, ꝓpter quid homo muſicus eſt, aut aliud. Quærere igit' propter quid ipſum eſt ipſum, nihil ẽ quærere. oportet enim ipſum quod, & ipſum eſſe exiſtere manifeſta entia. dico aũt, vt puta ꝙ Luna patitur eclipſim. ipſius autem quod id ipſum, nõ niſi vna ratio, vnaq; cauſa in omnibus (propter quid hõ eſt homo, aut F muſic⁹ muſicus) niſi quis dicat ꝙ vnũquodq; ad ſeipſum indiuiſibile eſt. hoc aũt erat vnũ eẽ. ſed hoc, & cõe de omnibus, & breue eſt. Quærat autẽ aliquis, propter quid homo animal tale quoddã eſt. hoc igitur manifeſtum eſt ꝙ non quærit propter quid is, qui eſt homo, homo eſt. aliquid ergo de aliquo quærit, pp quid ineſt. ꝙ aũt ineſt oportet manifeſtũ eẽ. ſi enim nõ ita.

Viã Auer. 1 Epi. Tex.

nihil quærit. vtputa, pp quid to
nat? quia ſonus in nubibus fit.
ita nanq; aliud de alio eſt, quod
quæriť. & propter quid hæc, vt
puta lateres & lapides domus
ſunt? Manifeſtū itaq; eſt cp cau-
ſam quęrit. hæc aūt eſt quod ꝙd
erat eſſe, vt logice dicam: quæ in
quibuſdam quidē eſt cuius gra-
tia, vtputa fortaſſis in domo &
lecto: in quibuſdam vero quod
primū mouit. cauſa nanq; etiā
hoc. ſed talis quidem cauſa quę-
ritur, dum quippiā fit, vel corrū
H pitur: altera vero etiam, dū eſt.
Latet aūt præcipue quod quæ-
ritur in his, quæ non de alīs di-
cuntur, vtputa quæritur homo
quid eſt: eò cp ſimplr dicit, neq;
determinatur cp hæc vel hoc.
Oportet igitur recte diſponētes
quærere. cp ſi non, commnne fit
eius, quod nihil eſt quærere, &
eius, quod aliquid quærere.

Et etiā incipiamus alio modo. dicamus igitur quid oportet dici ſubſtantiam, & ſicut quid. rectū
I *eſt igitur, vt ex iſtis ſermonibus de claretur ſermo de illa ſubſtantia etiam, quæ eſt ſeparata a ſubſtan-tijs ſenſibilibus. Et, cum ſubſtantia habeat principium, & cauſam ali quam, accipiamus ab eo viam. Et quæremus quare ſecūdum hanc di ſpoſitionē ſemper quæritur aliud, & eſt alicuius. quærere enim qua-re muſicus eſt homo, aut quare ho-mo eſt muſicus, aut aliud, poſtremo quærere quare ē, eſt quærere cuius. quia oportet vt eſſe & eſſentia de* K *clarentur. v. g. quoniam Luna eclip ſatur. ſermo enim de iſtis rebus eſt vnus, & cauſa in omnibus eſt vna, quare homo eſt homo, & muſicus eſt muſicus. niſi aliquis dicat, quòd omne vnum ex ſe non diuiditur: et hæc eſt eſſentia unius. ſed hoc eſt cō mune, & dicitur de omnibus re-bus vere. Et forte quæret aliquis, quare homo eſt animal, ſicut hic. manifeſtū eſt enim quòd non quæ-rit quare eſt homo illud, quod eſt* L *homo, quod quæritur, ſicut quidā dicunt, quoniam hoc manifeſtum eſt. ſi igitur interrogatio non fue-rit huiuſmodi, nihil quærit ſicut quare eſt tonitruus, quia eſt tinni tus in nubibus. quoniam ſecundum hoc quæſitum erit de alio. & qua-re hoc, ſicut lapides & lateres, do-mus. Manifeſtum eſt enim quòd quærit cauſam, et hæc eſt quidi-tas rei, ſicut eſt homo logico. quoniā in quibuſdā rebus non pōt inueniri a* M *quibuſdā cauſa, ſicut forte inueni-tur in domo, aut ſcamno. & quæri-tur in quibuſdā quid eſt motor pri mus. hic enim eſt cauſa. Sed cauſa, quæ eſt talis, quæritur apud gene-rationē & corruptionē, & eſt for-mæ ī eſſentia. Et quæſtio latet mul tum in eis, quæ nō dicūtur de alijs, vt quæritur quid eſt homo: quoniā eſt modo ſimplici, & non diſtingui-tur hoc eſſe in hoc.*

Et,

99 Et,cùm declaratum ſit, ꝙ vſe nõ
A eſt ſubſtantia,& ꝙ illud, quod ſigni
ficat definitio,eſt ſubſtãtia,incipia-
mus pſcrutari de hac ſubſtãtia alio
modo. Et d.dicamus igit quid opor
tet dici ſubſtantiam, & ſicut quid.i.
qñ oportet declarare quid ſit ſub-
ſtantia per definitionem,& exẽplũ.
D.d.rectũ eſt igitur vt ex iſtis ſer-
monibus,&c.i. rectum eſt igitur, vt
ex cognitione ſubſtantiæ ſenſibilis
declaretur ſubſtantia quæſita,ſ.ſepa
rata æterna. D.d. Et,cùm ſubſtan-
tia habeat principium,&c.i.dicam⁹
igitur ꝙ,cùm ſit manifeſtũ per ſe ꝙ
B iſtæ ſubſtantię habeant cauſas,& ꝙ
cauſa ſubſtãtiæ eſt ſubſtantia, opor
ter ponere pſcrutationẽ in ſubſtan-
tijs iſtarum rerum ex perſcrutatio-
ne de ſuis cauſis. Et,quia perſcruta
tio de cauſis rerum ſenſibilium non
poteſt fieri niſi numerando interro
gationes naturales de cauſis, hic in-
cœpit declarare loca,in quibus quæ-
Nó fit qõ ritur ꝑ quare,& d. Et quærem⁹ qua
ꝑ quare i re,&c.i. quia manifeſtum eſt per ſe,
re ſimpli- ꝙ per hoc ipſum quare quæritur de
ce,nõ com cauſis rerum,manifeſtum eſt, ꝙ nõ
ponũtur de vſitatur in re ſimplici nõ cõpoſita,
ſequnti. ſed in rebus compoſitis,in quib⁹ po
C nitur aliquid eſſe in aliquo,& aliqd
c prædicari de aliquo, aut aliquid eſſe,
aut non eſſe.qñ,cùm fuerit manifeſ
tũ nobis aliquid eſſe in aliquo, in-
terrogauim⁹, quare eſt hoc in hoc,
Prædica- aut quare eſt hoc. Et,quia prædica-
tionũ alia tionũ alia eſt naturalis, alia non na
nãlis alia turalis:& ipſe nõ curat in hoc loco,
nõ nãlis. ꝙ in duobus locis ſit interrogatio
vna aut duæ,d.quærere enim quare
muſicus eſt hõ, aut quare homo eſt
muſicus,aut aliud.i. & cauſa quæſi-
ta in aliqua ꝓpõne,& in ſuo cõuer-
ſo,aut ſunt eadem quæſtio, aut ſunt
duæ:& qũocunq; fuerit,ſubiectum D
eſt compoſitũ, & non ſimplex. Et,
quia quærere ꝑ quare in re ſimplici
eſt nugatio: ſi enim homo ſimplex
eſſet,tunc dicere,quare hõ eſt muſi
cus,eſſet ſicut dicere, quare homo ẽ
homo, ideo d. quia oportet,&c.i.&
quia oportet vt ſit cognitum nobis
ante interrogationẽ hic eſſe duo di-
uerſa, & ꝙ alterũ exiſtit in reliquo.
v.g. ꝙ, cùm apud nos ſit cognitum
ꝙ Luna eclipſat,interrogamus qua
re eclipſat. D.d. ſermo enim ī iſtis
rebus,&c.i.quærere enim per quare
de vna re impoſſe eſt.v.g. vt aliquis
quærat quare hõ eſt homo.niſi ali- E
quis dicat,ꝙ oĩa ſunt ſimplicia, qñ
quodlibet eorum eſt vnum ꝑ ſe, &
vnum non diuidit in prædicatũ &
ſubiectũ. & ſic interrogat de eis per
quare,cùm eſſentia vnitatis ſit indi-
uiſibilis,neq; ꝑ qualitatem. D.d.re
ſpondendo, ſed hoc eſt cõe,&c. i. &
res exiſtentes habent diſpoſitiones
cões, quæ prædicantur de omnibus
vera prædicatione:& ſic apparet eas
eſſe compoſitas, & quærit in eis cau
ſa cõpoſitionis. D.d. Et forte quæ-
ret aliquis,&c.i.& rectũ eſt, vt inter-
rogatio vera ſit,quare homo eſt ani
mal, non quare homo eſt homo. F
D.d. ſi igit interrogatio nõ fuerit
huiuſmodi, ſ. vt aliquis quærat qua
re tonitruus eſt in nubibus,& dicat,
quia in nubibus eſt ſonus. D.d.&
quare hoc,ſicut lapides,&c.i. & hoc
eſt aliud exẽplum,i. quare eſt hoc
domus,quia eſt compoſitũ ex lapi-
dibus & lateribus. D.d. Manifeſtũ
eſt enim,ꝙ quærit cauſa,i.qñ inter-
rogantur iſtis interrogationibus.
D.d.& hæc ẽ quiditas rei,&c.i. ma
nifeſtum eſt enim ꝙ in talibus locis
quærit ꝑ quare cauſa,q̃ eſt quiditas
rei,

G rei,quam deſcripſimus ſuperius deſcriptione logica, cùm dicimus, ꝙ eſt illud, qđ ſignificat definitio. iſta enim cauſa, quę eſt forma, declarata eſt hic duabus * declarationibus logicis, quarũ altera eſt definitio, & alia ĩterrogatio ꝙ quare. Et eũ d. ꝙ per quare quæritur cã, quæ eſt fm quiditatem, d. ét ꝙ ét per illud quęritur alia cauſa, & d. qm̃ in quibuſdam rebus, &c. i. qm̃ in quibuſdam rebus põt q̃ri cauſa, quæ eſt fm quiditatem, & in quibuſdã primus motor. ſed iſta cã, ſ. agens, quęritur maxime in rebus generabilibus & corruptibilis. D. d. Et quæſtio latet multum, &c. i. & cauſa, quæ eſt quiditas rei, & formæ eius latet multũ, qm̃ interrogatur de rebus, quæ non prædicantur de alio, ſ. in ſubſtãtijs. & hoc erit per quid. v. g. quid eſt homo. D. dedit cauſam ĩ hoc, & d. qm̃ eſt modo ſimplici. i. & cauſa in difficultate iſtius quæſtionis eſt, quia eſt quæſtio ſimplex, non compoſita. quæritur. n. quid ſit homo, & nõ dicitur quare homo eſt tale. Et intendit, ꝙ ſcire quiditates ſubſtãtiarum eſt magis q̃ ſcire cauſas accidẽtium. & cauſa in hoc eſt ſimplicitas ſubſtantiarum, & compoſitio, quæ eſt in accidentibus. & ideo illud, quod eſt ſimplex in rei veritate, non habet definitionem, neque quæritur per quare.

Cùm autem & habere et exiſtere ipſum eſſe oporteat, manifeſtum eſt ꝙ pp quid eſt ipſam materiam quærit. vtputa hæc ſunt domus. propter quid? ꝙ hæc exiſtunt, qđ erat domui eſſe. & homo hoc, aut corpus hoc tale habens, quare? cauſa materiæ quæritur. hæc autem eſt forma, qua aliquid eſt. hęc autem eſt ſubſtantia. Patet itaque ꝙ de ſimplicibus non eſt aliqua quæſtio, neq; doctrina, ſed alius talium quæſtionis modus. Cũ vero qđ ex aliquo compoſitũ, ita vt vnum totũ ſit, non eſt vt cumulus, ſed vt ſyllaba. ſyllaba vero non eſt ipſa elementa, nec idẽ, qđ B, & A. nec caro ignis, et terra. diſſolutis nanq; hæc quidẽ amplius non ſunt, vt caro & ſyllaba: elementa vero ignis & terra ſunt. ẽ ergo ſyllaba aliqd, non ſolum elementa, vocalis & muta, ſed ẽt aliquid aliud. & caro, nõ ſolũ ignis & terra, aut calidũ & frigidum, ſed ẽt aliquid aliud. Si igitur neceſſe eſt illud quoq; aut elementũ, aut ex elementis eſſe: ſi elementũ quidẽ, rurſus cadẽ ratio erit. ex hoc. n. & igne & terra erit caro, & itẽ alio: quare in infinitũ progredietur. ſi vero ex elemento, patet ꝙ nõ ex vno, ſed ex pluribus q̃ idipſum, erit. quare iterũ de hoc eandem rõnẽ dicemus, quã de carne, aut ſyllaba. Videbitur aũt eſſe aliqd tale, & nõ elementũ, ac cãm, ſed hoc carnẽ, hoc vero ſyllabã eſſe. ſiſr & de cęteris. ſubſtãtia vero cuiuſq; qdẽ hoc. hoc nanq; prima ipſius eſſe cauſa eſt. Cũ aũt quędã rerum non ſubſtantię ſint, ſed q̃cunq; ſubſtantię fm naturã, et natura cõſtitutæ ſint, videri poſſit profecto aliquibus hęc quoq; natura ſubſtãtia eſſe, q̃ non elementum

ſed

Quæ ſunt declarationes logicę. Vid ſup. c. 2. et. 1. Ph. cõ. 2. ſ. & q ibi.
* al. rõnibus.

Cã agẽs q̃rit maxię ĩ rebꝰ gnabilibꝰ & corruptibilibꝰ. Vid. c. 44. 12. huius. Idẽ ſupra te. c. 4.

K

L

M

50

Elementū quid.

A sed principium eſt. Elementum autem eſt, in quod exiſtens diuiditur, vt materiam, vtputa ſyllabæ ipſum A, & B.

Et cùm oportet, vt habeat eſſentiã, aut erit eſſentiã, et manifeſtũ ẽ, quòd materia q̃ritur quare ẽ v.g. quare hæc ẽ domus? quia tale eſt: et tale, cũ fuerit eẽtia domus. et quare hoc eſt hõ? quia hẽt hoc, et hoc eſt corpus. igitur manifeſtũ eſt, quòd q̃ritur cã, q̃ eſt materia, et iſta eſt forma eius, quod hẽt aliquid, et eſt ſubſtãtia. Manifeſtũ ẽ igitur, quòd in ſimplicibus nõ q̃ritur, neq; cõſyderatur, ſed quæritur eale alio mõ. Ergo cõpoſitũ eſt aliquid, quod ẽ ſecũdũ hunc modũ, ita quòd totũ ſit vnũ, non ita quòd ſit ſicut coaceruatio. quẽadmodũ ſyllaba nõ eſt litera, et B, et A. neq; caro eſt ignis, et terra. quoniã iſta cum diſſoluuntur quædã, non ſunt ſicut caro, et ſyllaba: literæ vero ſunt ſicut ignis et terra. ergo ſyllaba eſt aliud, quod non eſt literæ, ſ. literæ vocales, & conſonantes, ſed eſt aliud ẽt. et caro nõ eſt ignis & terra, & calidum & frigidũ, ſed ſicut aliud ẽt. Si igitur fuerit, neceſſe vt illud ſit ẽt elemẽtũ, aut ex elementis. quòd ſi fuerit elemẽtum, ſermo de eo etiã eſt, ſicut dictum eſt idem. caro n. eſt iſtius et ignis, & terræ, et etiam alterius, donec procedatur in infinitum. et, ſi fuerit ex elementis, manifeſtum D *eſt quòd non eſt ex vno, ſed ex pluribus. & ſi non, erit illud idem. et etiã iterabimus iſtum ſermonem, quem dicimus de carne et ſyllaba, et apparebit, quòd hoc eſt aliquod ex elementis, & cauſa eius, quod eſt per eſſentiã, et quod eſt alicuius caro, et alicuius ſyllaba. et ſimiliter aliud ẽt. & hoc eſt quodlibet, quoniam hæc eſt cauſa primæ eſſentiæ. Et, cũ quædã non ſunt ſubſtantiæ rerum, ſed conſtituuntur* 49 E *inſimul, rectum eſt vt iſta natura appareat in aliqua ſuaſtantia, quæ eſt non elementum, ſed principium. Elementũ n. eſt illud, in quod diuiditur res, et eſt in re quæ ſi materia, vt A, et B in ſyllaba.*

B

C

Ideſt, & cùm neceſſe eſt, vt iſta habeant quiditatem, & quiditas eſt in materia manifeſtum eſt, ꝙ quæritur in iſtis rebus per quare cauſa, q̃ eſt ſm materiam, ſicut quæritur cã, quæ eſt ſm formam. & intendit ꝙ, ſi in entibus non eſſet iſta natura, ſ. forma, ſolummodo materia, nihil eẽt quærere de cauſa materiali, qm̃ eſſet quæſtio de ipſa re. D.d. v. gratia quarę hęc eſt domus? i. v.g. quare hæc eſt domus? quia eſt facta ex hoc, ſ. lateribus & lapidibus, quoniã eſſentia domus debet eſſe ex iſtis. aut quare hoc eſt homo? quia eſt generatus ex hoc, & hoc, ſcilicet ex rebus, ex quibus conſtituitur corpus proprium homini. Deinde dicit igitur manifeſtum eſt, ꝙ quæritur cauſa, quæ eſt materia, etcæte. ideſt

60

F

NB mI é, cuiꝰ qditas & forma é recipe formã. Cõſiſte primo ca. de ſiba orbis & 2. Ph. o. 15.

G ideſt, manifeſtum eſt igitur, quòd quandoque quæritur cauſa, quę eſt materia per quare, & eſt forma, propter quã eſt materia, & eſt ſubſtantia rei. & iſta natura eſt illa, cuius quiditas, & forma eſt recipere formam. D.d. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ in ſimplicibus, &c. i. &, cùm hoc ſit declaratum, manifeſtum eſt, ꝙ in rebus ſimplicibus non compoſitis non quęritur, neq; per quare, neque ꝙ quid, ſed quæſtio in iſtis erit alio modo. D.d ergo compoſitum, &c. i. &, cùm ſit declaratum hic eſſe aliqua cõpoſita, ex quibus congregatur vnum in actu, non ſicut compoſita ex rebus, ex quibus non fit vnum niſi per contactum, vt acervus cõgregatus ex pluribus granis, ſed ex cõgregato ex eis fiet aliquod additum aliud à componẽtibus, vt ſyllaba, quæ fit ex literis. Syllaba. n. non eſt literæ, ex quibus fit, ſed eſt aliquod additum literis. & ſimiliter caro nõ eſt terra & ignis, ex quibus componitur, ſed eſt aliqd aliud additum. Et ſignum eius, quod eſt aliquod additũ elementis, eſt, quoniam, iſta, quando diſſoluuntur, & corrumpuntur, tunc ſyllaba non reſoluitur in ſyllabas, neque caro in carnes, ſicut reſoluuntur res congregatæ in illa, ex quibus congregant', i. res, in quibus per congregationẽ non fit aliquod additum. Deinde dicit literæ vero, ſicut ignis & terra, ideſt, literæ vero ita componunt ſyllabam, ſicut ignis & terra carnẽ. Deinde dicit: ergo ſyllaba eſt aliud, &c. ideſt ergo ſyllaba non eſt literę, ex quibus componitur. D.d. Si igitur fuerit, neceſſe eſt vt illud ſit etiã, &c. i. ſi igitur caro non eſt aliud ab elementis, neceſſe eſt vt ſit aut elementum, aut compoſitũ ex elementis præter prima elementa. Deinde dicit, quòd ſi fuerit elementum, &c. i. &, ſi hoc additum elementis fuerit elementum aliquod, continget vt hoc elementum, & ignis, & terra habeãt aliquod additum eis. & ſi illud additum fuerit elementum, continget etiam vt illa elementa cum hoc elemento habeant aliquod additũ. & ſi illud additum fuerit etiam elementum, continget in eo illud, qđ continget in alijs: & ſic proceditur in infinitum & ideo impoſſibile eſt vt illud additum ſit elementũ commune ignis & terrę, & iſtius elementi, cùm caro ſit nomen congregati ex elementis. Et hoc intendebat, cùm d. caro enim eſt iſtius, & ignis, & terrę, ideſt, &, ſi dixerimus etiam, ꝙ illud tertium eſt etiam elementum, contingit vt congregatum ex iſtis habeat aliquod additum congregato ex elementis. & ſimiliter contingit in quarto. & ſic aut procederetur in infinitum, aut erit hoc aliquod additum elementis, quod non eſt elementum. & hoc intendebat, cùm d. & etiam alterius, donec procedatur in infinitum. Et, cùm deſtruxit illud, per quod caro eſt elementum, deſtruit etiam vt ſit compoſitum ex elementis, & d. &, ſi fuerit ex elementis, &c. i. & cum illud additum elementis fuerit compoſitum ex elementis, non fiet ex elementis, ſ. ꝙ congregatum ex elementis non erit vnum, ſed plura, & non fiet ex eis aliquod additum. Deinde d. & ſi non, erit illud idem, &c. ideſt, quoniam ſi fuerit ex elementis, erit in eo aliquod additum eis. & ſi fuerit elementum, continget vt habeant etiam alia elementa aliquod

In cõpoſitus ꝑ ſe ex cõgregato fit aliqđ

H aditũ aliđ à cõponẽtibus. Idẽ. 5. Me. c. 6. & 8. Me. te. c. 15. & 3. de Aia c. 5. & hic ſupra. 26. & 27. Oppoſitũ reqre ſupra. c. 44. & 1. Ph. cõ. 17. Vide eõt. Zim.

I

K

L

M

A aliquod additum,& eſt forma. & ſi non,non fieret aliquod hic. Deinde dicit: & apparebit, quòd hoc eſt aliquod ex elementis, ideſt, & per hãc perſcrutationem apparebit hic eſſe ſubſtantiam aliam ab elementis materialibus, quæ etiam eſt elementum,&quòd eſt prima cauſa,& quòd eſt cauſa,quæ eſt forma, & cp alicuius eſt caro,& alterius os,& alterius ſimile. & ſimiliter in omnib⁹ rebusdiuerſarum ſubſtantiarum. Deinde dicit:quoniam hæc eſt cauſa primæ eſſentiæ, ideſt, quoniam iſta ſubſtantia eſt cauſa, quæ eſt pri
B ma quiditas. Deinde dicit: Et,cum quædam,& cætera,ideſt,&,cũ quædam prædicabilia de ſubſtantijs nõ ſint ſubſtantiæ, ſed ſunt exiſtentia cum ſubſtantijs,& naturarum aliarum,ſcilicet accidentia, rectum eſt aperte,quòd iſta natura, quæ dicitur forma,ſit ſubſtantia addita elemento, cùm ſit neque elementum
Idē 5.met. tex.c.4. neque ex elementis: & eſt aliud ab eis, quæ exiſtunt cum ſubſtantijs, ſcilicet ab accidentibus,ſed eſt principium alterius eſſe,entis præter ele
C mentum. Elementum enim eſt illud,in quod reſoluitur res, & eſt in re quaſi materia.hoc autem eſt elementum,quòd, cùm res reſoluitur, non reſoluitur in ipſum. & hic perficit iſte tractatus Septimus.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER OCTAVVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac vnica Summa agitur de ſenſibilium ſubſtantiarum principijs Materia,ſcilicet & Forma.

Dictorum recollectio. Cap. 1.

EX his igitur, quę dicta ſunt, colligere oportet, ac congregando ſummatim finẽ imponere. Dictum autem eſt, cp ſubſtantiarũ cauſæ,principia, & elementa q̃runtur.Subſtantiæ vero,quędã ab oĩbus conceſſæ ſunt, de quibuſdam autem ſeparatim enuntiauerunt quidam.Cõceſſæ quidẽ,quæ naturales ſunt.vt ignis, terra, aqua, & cætera ſimplicia corpora:deinde plantæ, & partes earũ,animalia, & partes eorum:& tandem cœlum, & partes cœli.Separatim aũt ſubſtantias quidam eſſe dicũt formas, & mathematica. D E F

Oportet nos congregare dicta, & determinare ſermonẽ, & poſt complere. Dictum eſt igitur,quòd quærendæ ſunt cauſæ ſubſtantiarum, & principia, & elementa. Quædam enim ſubſtantiæ ſunt cõceſſæ ab omnibus, & de quibuſdã dicunt quidam ſermones proprios.

G *Conceſſæ igitur ſunt ſubſtantiæ naturales. Vt ignis, et terra, et aqua, & aer, & alia corpora ſimplicia: deinde plantæ, & partes earum, et animalia, & partes animaliũ: & cælum, & partes cæli. Et quidam dicunt ſubſtantiam propriam eſſe formas, & mathematica.*

I Intendit in hoc tractatu facere rememorationẽ de dictis in prædicto, & complere ſermonem de ſubſtantia, q̃ dr̃ forma. qm̃ oẽ, de
H quo perſcrutatus eſt de ſpecieb⁹ ſubſtantiæ, non eſt niſi propter ſubſtãtiam, quæ dr̃ forma. Dixit: Cùm locuti ſumus de ſpeciebus, de quibus dicitur hoc nomẽ ſubſtantia, oportet determinare omnia prædicta, & complere ſermonem de ſubſtantia quæſita. D. incœpit ponere illud, de quo intendit perſcrutari in iſto tractatu, & d. Dictum eſt igit᷑, ꝙ quærendæ ſunt, &c. i. & iam prædixim⁹ in tractatu præcedenti, ꝙ intentio noſtra eſt quærere cauſas ſubſtãtiarum demõſtratarum, & principia, & elementa earum. Et vocat principium, illud, quod dr̃ de exiſtenti in
I re, & de exiſtenti extra rem. cauſa vero dicit᷑ maxime de agente & fine; & q̃nq; dicit᷑ de quatuor cauſis. elementa vero non dr̃ niſi de cauſis exiſtentibus in re. Et, cùm induxit ſuam intentionem, quam intendit in tractatu prædicto, incœpit dicere ſummarum vnamquanq; prædictarum in illo tractatu, & d. quædã. n. ſubſtantiæ, &c. i. & iam prædixim⁹, ꝙ quædam ſubſtantiæ ſunt conceſſæ apud oẽs, & quædam ſunt cõceſſæ apud quoſdam propriæ, & non apud quoſdam. D. d. Conceſſæ igit᷑ K
ſunt ſubſtantiæ naturales, &c. & intendit per alia corpora, ea quæ ſunt conſimilium partium: & vocat ea ſimplicia in reſpectu officialiũ. Et, cum induxit ſubſtantias conceſſas, induxit etiam illa, de quibus dicitur ſubſtãtia, ſm ꝙ dixit in illo tractatu.

Alias vero accidit ex rationibus ſubſtantias eſſe, quod quid erat eſſe, & ſubiectum. Item aliter gen⁹ magis q̃ ſpecies, & vniuerſale q̃ ſingularia. Vniuerſali vero & generi ideæ quoq; copulantur. eadem nanq; ratione ſubſtantiæ videntur eſſe. Cùm aũt L Vide contra. Tum.
quod quid erat eſſe ſubſtantia, huius autẽ ratio definitio, ideo de definitione, & de ipſo per ſe determinatũ eſt. Quoniam vero definitio ratio, ratio autẽ partes habet, neceſſe quoq; de parte erat videre quænam ſubſtantiæ partes, & quæ non, & ſi has definitionis quoq; eſſe oportet. Item etiam, nec vniuerſale ſubſtantia eſt, neq; genus. De Ideis vero, & Mathematicis poſteri⁹ conſyderandum eſt. etenim prę
M ter ſenſibiles ſubſtantias, has q̃dem eſſe dicunt. Nunc vero de conceſſis ſubſtantijs tractemus. hæ autẽ ſunt, q̃ ſenſibiles ſunt.

Et accidit ex ſermonibus vt ſint ſubſtantiæ eius, quod eſt per eſſentiam. Et ſi ſubiectum eius, & genus magis quam formæ, & vniuerſale magis quam particulare. Et exemplaria etiam coniungũtur cum vniuerſalibus per genus.

Effecta non dr̃ niſi d cauſis exñtibus in re Vid. 5. me. có. 4. & 1. Phy. có. 1.

exiſti-

A *existimantur enim esse substantiæ, quia recipiunt vnum sermonē. Ergo quid est per essentiam est substantia, & sermo eius est definitio. & ideo dictum est quod dictū est in definitione, & in illo quod est per se. Et, cum definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, considerandum etiam est necessario de parte. & cognitio est, quæ sunt partes substantiarum, & quæ non sunt. & si sint partes substantia-*

B *rum, etiam non est substantia neq; vniuersale, neq; genus. De exemplaribus vero, & de mathematicis perscrutandum est post. quidam .n. dicunt ipsa esse substantias alias ab ipsis substantijs sensibilibus.*

2 Et accidit nobis dixisse in tracta
7. Met. t. c. 44. tu præterito, s. ꝙ substantia dicit famosè de quatuor, de definitione, s. forma: & de subiecto formæ, & de genere magis q̄ de specie, & de vniuersali magis q̄ de pticulari. & hoc
*homines accidit nobis ex hoc, quod * oēs dicunt de substantia. & exemplaria ēt
C apud dicentes ipsa collocantur ī vniuersalibus. existimatur enim, ꝙ vniuersalia sunt exemplaria. D.d. Ergo quid est per essentiam est substantia. i. & quia illud, quod est quiditas rei, est substātia: & sermo, qui significat ipsam, dr definitio: rectum est ponere principium cōsyderationis in natura substantiæ à consyderatione de definitione. D.d. Et, cùm definitio est sermo, &c. i. &, quia incipiēdum est cōsyderare de definitione, & definitio habet partes, quia ē sermo compositus, est consyderandū de partibus definitionis, quæ earum D est substantia, & quæ non. & intendit facere rememoratiōnē de illis, quæ declarata sunt de substantia, & dare causam, propter quam locutus fuit de definitionibus, ne existimet ꝙ loqui de hoc pertinet ad Logicū. D.d. & si sint partes substantiarum, &c. i. & declaratum est cum hoc, ꝙ forma, & partes eius sunt substātia, & ꝙ vle non est substantia, neq; genus, quia est aliquod vniuersale. D.d. de exemplaribꝰ vero, &c. i. & intēdit, ꝙ de hoc non est perscrutandꝰ in tractatu præcedenti, & post perscrutabitur de hoc. qm̄ quidam dicunt E ꝙ sunt substantiæ separatæ aliæ à substantijs sensibilibus.

Substantiæ diuisio: Materiamq; substantiam esse. Cap. 2.

SEnsibiles vero cunctæ substantiæ materiam habent. Est autem substantia idipsum, quod subiicitur, aliter quidem materia, *& aliter ratio. materiam autem dico, quę, cùm nō quod quid actu sit, potentia est quod quid. Aliter autem ratio & forma, quod cùm sit qd quid M ratione separabile est. Tertium verò, quod ex his est, cuius generatio solius, & corruptio est, & separabile simpliciter. earum.n. substantiarum, quæ secundum rationem, quædam sunt separabiles, quædam vero non.

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 2.

*a. e. non hēt hæc, & aliter rō.

Et omnes substantiæ sensibiles habent materiā. Et substantia est subiectū, & alio mō est materia. & dico materiam illud, quòd non est hoc in actu, & ē hoc ī potentia.

G *Et alio modo eſt definitio, & forma, quæ eſt principium rei, & eſt per definitionem ſeparata. Et tertio modo illud, quod ex iſtis, cuius ſolius eſt generatio & corruptio, & eſt ſeparatum modo ſimplici. ſubſtantiæ enim, quæ ſunt ſubſtantiæ per definitionē, quædam ſunt iſta, & quædam non.*

3 Hoc, qđ dicit, q̄ oēs ſubſtātię ſēſibiles habeant materiā, declaratum eſt ī ſcīa Naturali. Et, cùm d. Et ſubſtantia eſt ſubiectum, &c. i. & intendit, q̄ ſubſtantia dr̄ primo mō de illo, qđ eſt exiſtens p̄ ſe, qđ eſt ſubiectum alijs p̄dicamentis, & eſt compoſitum ex materia & forma: & dr̄ alio modo de materia iſtius ſubſtātiæ. & dico materiam illud, qđ non eſt in actu aliquod demonſtratū, & eſt in potētia illius. D. d. Et alio mō eſt definitio. i. & ſubſtantia dr̄ ſecundo modo de illo, quod ſignificat definitio, ſ. forma. D. d. & eſt per definitionem ſeparata. i. & ſubſtantia, q̄ eſt forma, eſt ſm definitionē ſeparata à materia non ineſſe. impoſſibile. n. eſt ſeparari formam à materia. D. d. & tertio modo illud, qđ eſt ex iſtis, &c. i. & ſubſtantia tertia, illud, quod congregatur à materia et forma: et eſt illud, cuius ſolius, vt declaratū eſt, eſt generatio & corruptio. D. d. & eſt ſeparatum modo ſimplici, i. ſm definitionem & ſm eſſe. D. d. ſubſtantiæ. n. quæ ſunt ſubſtātiæ, &c. i. & ſubſtantia, quam definitio ſignificat, eſt ſubſtantia quodammodo, quia per ipſam eſt ſubſtātia exiſtens per ſe: & quodammodo nō eſt, ſicut illud, quod exiſtit per ſe, qa eſt in ſubiecto. & forte intendit, q̄

Impoſſe é formā ſeparari à materia.

I

ſubſtantia, quam ſignificat definitio, quædam partes eius ſunt forma, & quædam materia, vt declaratum eſt ſuperius. K

Quòd autem materia quoq; ſubſtantia eſt, patet. In cunctis nanq; oppoſitis tranſmutationibus eſt aliquod trāſmutationis ſubiectum. vtputa ſm locum, quod nunc hic, rurſus alibi. & ſecundum augmentationē, quod nunc tm̄, rurſus minus aut maius. & ſm alterationem, qđ nūc ſanum, rurſus ægrum. ſiſ autē & ſm ſubſtantiam, quod nunc in generatione, rurſus in corruptione, & nūc quidem ſubiectū, vt quod quid, rurſus autem ſubiectum vt ſm priuationem. Et ſequunt̄ hanc etiam aliæ tranſmutationes. cæterarū vero, aut vnam, aut duas hæc non ſequit̄. non. n. eſt neceſſe, ſiquid materiam habet localem, hoc generabilem etiam & corruptibilē habere. Verum quæ inter ſimpliciter fieri, & non ſimpliciter dr̄ia ſit, in Phyſicis dictum eſt. L

Nō ẽ neceſſe, ſiquid mām hẽt localem, hoc gñabilẽ, & corruptibilẽ habere.

Et manifeſtum eſt, quòd materia eſt ſubſtantia. Omnes. n. tranſmutationes oppoſitæ in ſitu habēt ſubiectum fixum, ſicut eſt illud, quod eſt in loco. illud. n. quod ē nūc, fiet etiam alius locus. & in re ēt, quæ eſt tunc ſecundum hanc quantitatem, fiet ēt minor, aut maior. & in tranſmutatione eſt aliquid, quod modo eſt ſanum, quod etiam ægrum. & ſimiliter etiam in ſub M

ſtantia

A *ſtantia, quæ eſt nunc in generatione, fiet etiã in corruptione. & erit nunc ſubiectum ſicut hoc, quod eſt per priuationem. Et aliæ tranſmutationes ſequuntur iſtam, iſta autem non ſequitur vnam, aut duas aliarum. non.n. eſt neceſſe ut illud, quod habet materiam localem, ẽt habeat materiam, quæ generatur & corrumpitur. Dictũ igitur eſt in Naturalibus, quæ eſt differentia inter eſſe ſimpliciter, & non*

B *ſimpliciter.*

Cùm poſuit, ꝙ vnum eorum, de quo dr̃ hoc nomen ſubſtantia, ẽ materia, incœpit declarare hoc. & in rei veritate debet declarari in ſcia Naturali, ſ. materiam eſſe ſubiectũ. ip ſam aũt eſſe ſubſtantiam eſt de hac ſcia. Et d. Et manifeſtum eſt, ꝙ materia eſt ſubſtantia. i. & hoc apparet, quia eſt ſubiectum formæ. D. incœpit declarare hoc fm rememorationem p inductionem, ſicut fecit ī Primo Phyſicorum, & d. Omnes enim tranſmutationes, &c. i. apparet enī p inductionem, ꝙ neceſſe eſt vt omnes tranſmutationes oppoſitæ per ſuã materiam, habeant ſubiectũ fixum. v.g. in tranſmutationibus ī loco. & d. fm ſitum, i. fm locũ: qm̃ oppoſitio primo & eſſentialiter inuenit̃ in eis, q̃ opponunt̃ in loco. Et intendit per oppoſita hæc quatuor contraria. Et, quia contrarietas in rei veritate inuenit̃ primo in eis, q̃ ſunt in loco, * ideo accepta eſt in definitione eorũ diſtantia, cùm dr̃ cõtraria ſunt, q̃ maxime diſtãt. hic autem intendit p oppoſita, contraria, q̃ ſunt in q̃litate, & in ſubſtantia, & in augmento, & in loco. Et cùm dixit, ꝙ tranſmutationes videnť conuenire in hoc, ꝙ indigent ſubiecto, incœpit declarare qũo apparet hoc, & d. illud. n. quod eſt nunc, &c. i. apparet. n. qm̃ quẽadmodũ vnũ & idẽ numero in loco aliquo eſt nunc, & poſt transfertur in alium. & vnũ & idem modo eſt albũ, & poſt erit nigrum in alteratione & vnum & idẽ eſt magnum & paruũ in augmẽto. ſiſt etiam vnum & idem qñq; ẽ generatum, et qñq; corruptũ. Sed tñ differunt in hoc, ꝙ ſubiectũ, qđ eſt in tranſmutatione, q̃ eſt ſubſtantię, eſt in potentia, et ẽ in aliis tranſmutationibus in actu: et ſuum eſſe eſt, quod eſt medium inter eſſe ī actu, et non eſſe. et hoc intendebat, cũ d. et erit nunc ſubiectũ, ſicut hoc, etc. i. et iſtud ſubiectum, qñ recipiet formam, aſſimilatur ei, quod eſt ī actu, et qñ dimiſit eam aſſimilat̃ ad non eſſe. et totum hoc dictum ẽ in Naturalibus. D. d. Et aliæ tranſmutationes, etc. i. et aliæ tranſmutationes ſequunť illã, q̃ eſt in ſubſtantia, ſ. qm̃ illud, qđ hẽt tranſmutationẽ, quæ ẽ in ſubſtantia, hẽt alias tranſmutationes. tranſmutationes aũt in loco nõ debet ſequi vna, aut plures aliarum tranſmutationũ. et ideo non eſt neceſſe vt oẽ habens materiam localẽ habeat materiam generabilẽ et corruptibilem. Et innuit p hoc, qđ declaratum eſt in ſcientia Naturali, ꝙ cœlum habet materiã localẽ, et tñ non habet materiã generabilem et corruptibilem. et ideo videmus, ꝙ cœlum non componitur ex materia, quæ eſt in potentia et forma, q̃ eſt in actu. Deinde d. Dictum ẽ igit̃ in Naturalibus, etc. i. declaratum eſt enim quæ eſt differentia inter gene-

D

* Subiectũ tranſmutationis ſubſtãtialis ẽ in potẽtia, accũtalis ãt in actu. Idẽ. 1. phy. c. 63. 1. de Gña. 23. & 24. 2. d aia c. 4. &. 1. ca. de ſubſtantia orbis.

E

F

Cœlũ hẽt mãm localẽ, & non mãm gñabilẽ & corruptibilẽ. Idẽ. 1. phy. cõ. 63. & 1. cœ. 20. idẽ 1. & 2. & 3. ca. d ſubſa orbis & hic cõ. 12. & 12. Me. t. c. 10.

M3m eſſe ſubiectus debet declarari in ſcia Nãli: ipſam aũt eſſe ſubſtam eſt de hac ſcia. vid. 2. phy. cõ. 21. & 7. Met. cõ. 9. & 12. Me. c. 5. & quã ibi.

Oppõ primo & eſſẽtialr̃ inuenit̃ in eis q̃ opponunt̃ ī loco conſiſte in p̃dicamentis, ca. de q̃ntate. Sed oppo. vr̃ 8 ph. cõ. 16. Vide contra. Zim. * Vide 10. Met. c. 13.

G rationem ſimpliciter,& nō generationem ſimpſr:&inter generationē & corruptionem, quæ ſunt in ſubſtantia:& generationē & corruptionem,q̄ non dñr ſimpliciter,ſ.q̄ ſunt in alijs tranſmutationibus.

De ſubſtantia,quæ forma & actus eſt. Itē definitiones formam & materiam complectentes, potiores eſſe, quàm quæ alteram tm tum. Cap. 3.

CVm autem quædā,vt ſubiecta & vt materia,concedatur ſubſtantia, hæc autem eſt,quæ potentia eſt, reſtat
H illam, quæ vt actus ſubſtantia ſenſibilium eſt,quænam ſit dicere.Democritus igitur tres differentias eſſe videtur exiſtimare. ſubiectū enim corpus,materiā, vnum & idem.differre aūt, aut rhyſmo,quod eſt figura:aut trope,quod eſt ſitus: aut diathige, quod eſt ordo. Videntur autem multæ differentiæ eſſe. vtputa quædam compoſitione dicunt materiæ,ſicuti quæcunq; miſtura,quemadmodum melicratū.
I quædam clauo,vt arca. quædā ligamine,vt faſcis.quædam glutine,vt liber.quædam pluribus ex his.quædam poſitione, vt limen & ſuperliminare.hæc.n.eò q̄ modo quodam ſita ſint, differunt.quædam tempore, vt cœna,& prandium.quædam loco, vt venti.quædā ſenſibilium paſſionibus,vt duritie & mollitie, & denſitate & raritate,& ſiccitate & humiditate.& q̄dā quibuſdam ex his,quædā oībus his. & oīno q̄dā redundātia, q̄dā defectu.Quare patet,quod & ipſum K
eſt toties dr.limen.n.eſt, qm̄ ita ſitum eſt.& eſſe, ſic ipſum poni ſignāt.& glaciē eſſe, ſic denſari. Quorundam vero eſſe & his oī bus definietur:eò q̄ quædā miſcentur,quædam temperantur, quædam ligantur, quædā denſantur,quædam cæteris differē tīs vtunt̄,ſicuti manus,aut pes. Accipienda igitur genera drīarum.hæc.n. principia exiſtētiæ erunt.vt quę in magis & min⁹, aut denſo & raro, & cæteris talibus.cuncta etenim hæc redun- L
dantia & defectus ſunt. Quòd ſiqd figura,aut leuitate,aut aſperitate,omnia recto & curuo.his vero eſſe erit miſceri, oppoſito autem modo,non eſſe. Manifeſtum igitur ex his eſt,q̄ ſi ſubſtātia cauſa ē,vt vnumquodq; ſit, in his quærendum eſt, quęnam vt horum ſingula ſint,cauſa eſt. Subſtantia itaq; nihil horū eſt, neque combinatum:attamen,proportionale in vnoquoq;.

Vide in præ. Met.

Cum igitur quædam ſubſtantiæ ſint conceſſæ,vt ſubiectum,& materia etiam,& eſt illud, quod eſt in potētia,remanet dicere quæ eſt ſubſtantia ſenſibilium,quæ eſt in actu.Demo.vero exiſtimauit, quòd differentiæ eorum ſunt tres. materia vero, quæ eſt ſubſtantia ſubiecta,eſt eadem etiam:& differt,aut ſecundum ordinem, qui ē figura:aut ſecundum tranſmutationem,q̄ eſt ſitus: aut ſecundum M

con-

A coeuauum, qui eſt compoſitio. Et ipſe videt multas differentias. vt dicitur q̄dā per cōpoſitionem materiæ, vt oīa, q̄ admiſcētur, v.g. mel, & aqua. & quædam per ligamētum, vt lectus. & q̄dam per glutinum, vt liber. & quædam per clauos, vt arca, & quædam per plura iſtorum. & quæda ſecundū ſitum, vt via & limes. iſta. n. differunt ſecundum motum ſitualem. & q̄dam ſecundum tempus, vt prandium, & cœna. & quædam ſecun
B dum locum, vt venti. & quædam per paſſiones, q̄ ſunt ſenſibiliū, vt duricies & mollities, & ſpiſſitudo & raritas, & ſiccitas & humiditas. & quædam per quædam, & quædam per oīa. & vniuerſaliter quædam magis & quæda minus. & ideo, cùm limes ponitur ſuperius, non eſt limes. Manifeſtū eſt ergo, quòd ens dicitur ſecundū numerum iſtorum modorū. dicitur. n.
C ens via, q̄ ē ſecundū hunc ſitū. & hoc ēt ſignificat quòd ē ſecundum hunc ſitū. & eſſe grando ēt ſignificat quòd inſpiſſatum ē illud ſecundū hunc modū. Et eſſentia quorundam determinatur per oīa iſta. q̄dam. n. ſunt mixta, & quedā cōplexa, & quedā ligata, & q̄dam vtuntur alys differentys, vt manus & pes. Accipiātur igitur genera differentiarū. iſta. n. ſunt prīcipia eſſentiæ, ſicut quòd ē maiorū & minorū, & ſpiſſum & rarum, D
& partes ſimiles iſtis. iſta. n noīa ſunt in additione & diminutione. & ſi fuerint alicuius figuræ, vt lenitas, aut aſperitas, & oīa ſunt in recto, aut tortuoſo, & quedā ſunt, quorum eſſe eſt in mixtione, & ſecundum modum oppoſitionis, qui ē non eſſentia. Manifeſtum ē igitur ex iſtis quòd, ſi ſubſtantia ſit cauſa
E eſſentiæ cuiuslibet, quòd q̄rendum ē i iſtis, q̄ eſt cauſa eſſentiæ cuiuslibet iſtorum. Nulla. n. iſtarum eſt H
ſubſtantia, neq; quando congregātur cum alys: ſed indiget quælibet earum conueniente.

Cum declaratum ſit in tractatu 5
p̄cedenti, ꝙ formæ ſunt ſubſtantiæ ex hoc, ꝙ illud, qđ ſignīat definitio, eſt ſubſtantia, & ꝙ definitio ſignīat formam p hoc, quia interrogatio p quare eſt de forma, vult perſcrutari hic de primis differentiis ſubſtantialibus, quib⁹ diuidit forma vīs, & d. F
Cùm igit q̄dā ſubſtantiæ, &c. i. &, cū oēs Antiqui conueniunt in hoc, ꝙ materia eſt ſuba, & eſt illa, q̄ exiſtit in potentia: & cùm ſit declaratū, ꝙ forma eſt ſuba, q̄ eſt in actu, remanet dicere q̄ ſunt dr̄ię illius ſubæ, q̄ eſt in actu ī cōpoſito, ſ. primæ dr̄iæ, p̄ quas diſtinguuntur formæ entiū, fm ꝙ ſūt entia. D. inducit ſermonē Democriti in hoc, & d. Democ. vero exiſtimauit, &c. i. Democr. opinabatur, ꝙ materia eſt vna natura in ſpecie in omnibus entibus, ſ. partes indiuiſibiles: & quòd iſta materia Idē 1. Phy.
primo diuiditur in tres differentias t.c. 41.
maximas, quibus entia differunt.

G Prima autem differẽtia eſt propter diuerſitatem figurarum partiũ indiuiſibiliũ: & hoc vocauit ordinẽ. Secunda autẽ differentia eſt ꝓpter diuerſitatem partium in ſitu ī quolibet ente: & hoc vocauit tranſmutationem in ſitu. Tertia autem differentia eſt pp diuerſitatẽ earũ in ordine: & hoc vocauit contactum. & opinabatur, ꝙ entia non differunt abinuicem, niſi per vnam iſtarum trium diſpoſitionum, aut per plura vno. D.d. Et ipſe videt multas differentias, ſ. & mirum eſt de iſto hoie, quomodo eſt contentus iſtis tribus
H differentijs, cùm viderit multas differentias alias ab iſtis tribus, p quas diſtinguũtur entia abinuicem. Deinde incœpit numerare iſtas differẽtias, & d. vt dr̃ quædam per compoſitionem materiæ, &c.i. ſicut illa, q̃ differunt per diuerſitatem compoſitionis elementorum, ex quib⁹ cõponuntur, ſ. fm magis & minus, & ſunt illa, q̃ differunt fm complexionem. & iſta eſt diſpoſitio omnium corporum conſimilium partium. & diſpoſitio plurium rerum artificialium, vt diuerſitas rerum, q̃ componuntur ex melle & aqua. D.d. &
I quædam per ligamentum, &c.i. & ſunt quædam, quorum differentiæ ſunt in copulatione, ſ. qm̃ nomina, & actiones rerum copulatarum diuerſantur propter diuerſitatem copulationis: quædã. n. copulãtur per ligamentum, & quædam ꝑ glutinũ, & quædam per clauos. D.d. & quædam per plura, i. & quædam diuerſantur per plures vna iſtarum dr̃iarum. v.g. vt ſit aliquid, cuius quędã partes copulanť ꝑ glutinum, & q̃dã per ligamentum. hoc. n. differt per iſta duo ab eo, cui⁹ oẽs partes copulantur ꝑ clauos. Et intẽdebat ꝑ hoc declarare, ꝙ in compoſitione ſunt multæ differentiæ, aliæ ab eis, quas dixit Demo. & ꝙ, ſi illæ ſunt differẽtiæ, iſtæ erunt differentiæ. D.d. & q̃dam fm ſitum, vt via.i. & nomina viæ etiam diuerſantur fm diuerſitatem ſitus. v.g. via ad ſuperius & via ad inferius, & dextrũ & ſiniſtrũ. & limen etiam differt à limine in alto fm ſitum. qm̃, cùm fuerint inferius, dr̃ limen, & ſuperius luna. D.d. & q̃dam fm tẽpus, vt prandium, & cœna. i. qm̃ prandiũ differt à cœna fm diuerſitatem tpis tm̃. D d. & quędã
L fm locum, vt venti. i. & diuerſitas vẽtorum eſt ꝑ diuerſitatem locorum. D.d. & q̃dam ꝑ paſſiones, &c.i. & q̃dam diuerſanť fm noĩa, & definitiones per paſſiones ſenſibiles. & maxime in rebus naturalib⁹; & præcipue in corporibus conſimilium partiũ, & in ſimplicibus. & intelligẽdæ ſunt cum iſtis qualitatibus dictis aliæ paſſiones & qualitates, numeratæ in Quarto Meteororum. D.d. & q̃dã per quædam, & quædam ꝑ oĩa. i. & quædam entia differunt à quibuſdam ꝑ quaſdam iſtarum paſſionũ, & q̃dam differunt à quibuſdam ꝑ M
oẽs. v.g. aqua & terra ꝑ duritiem & mollitiem, & ſpiſſitudinem & raritatem, & humiditatem & ſiccitatẽ. D.d. & vlr̃ quædam magis, & quædam minus. & intendit per q̃dã magis & minus, aliquid cõe diuerſitati, q̃ eſt ꝑ qualitatem, & q̃ eſt ꝑ quãtitatẽ. Et, cum declarauit genera iſtarum dr̃iarum, quas addidit tribus, quas d. Demo. dixit: Manifeſtũ eſt ergo, &c.i. cum noĩa & definitiones ſunt ꝑ has dr̃ias: & iſtę dr̃iæ ſequunť formas ſubſtantiales entiũ: manifeſtũ eſt, ꝙ formæ ſubſtantiales ſunt

fm

A fm numerũ iſtarũ dr̃iarũ. Et d. hoc, quia iſtæ dr̃iæ dictæ ſunt accidẽtia, ſed accipiuntur loco dr̃iarũ ſubſtantialium propter latentiam dr̃iarum ſubſtantialium: & definiẽs, vt dictũ eſt, non ponet noĩa. D.d. dr̃.n. ens via, &c.i. dicẽt.n. via, quia eſt fm ſitum proprium. D.d. & eſſe grando, &c.i & hoc nomen grãdo ſignãt ex eo ſpiſſitudinem propriam. D.d. Et eſſentia quorundam, &c.i. & q̃dam definiuntur p quædam, & q̃dã definiuntur per oĩa iſta. quædã. n. definiuntur p mixtionem, & quædã p ligationem, & q̃dam p complexionem. Et forte intendit permixtionẽ aliquid cõe complexioni. eſt.n. aliquid, quod dr̃ miſceri & non complecti: vt genera mixta adinuicem, & vl̃ paries iudiuiſibiles apud dicẽtes eas. D.d. & q̃dam vtunt̃ alijs differentijs. i. & iſta differunt abinuicẽ per actiones. D.d. Accipiantur igit̃, &c.i. &, cùm iſta ſequant̃ dr̃ias entiũ qui volunt noſcere principia entiũ, pſcrutentur de generib⁹ primis differentiarũ. iſta. n. ſunt principia entis, q̃ ſunt cauſæ ĩ diuerſitate entiũ, vt quidam dixerunt, ꝙ primæ dr̃iæ ſunt magis & minus: & quidã dixerunt rarũ & ſpiſſum, & alia primorum contrariorum ſimilium iſtis. D.d. iſta. n. noĩa ſunt in additione & diminutione, i. iſta. n. noĩa vidẽtur reduci in duas differentias primas, ſ. in additionem & diminutionẽ. D. d. Et, ſi fuerint alicuius figuræ, &c.i. & driæ, quę ſunt fm figuram, & lenitas & aſperitas, collocantur ſub recto & tortuoſo. & iſta eſt qualitas, q̃ eſt fm quantitatem & qualitatẽ. Et quaſi intendit declarare, ꝙ primæ dr̃iæ qualitatis paſſiuæ eſt additio, & diminutio: & qualitatis, quæ eſt fm quantitatẽ, rectitudo & tortuoſitas. D.d & quædam ſunt, quorũ eſſe eſt in mixtione. D.d. & fm modum oppoſitionis, &c. & intendit, vt mihi vr̃, ꝙ q̃dam ſunt, quorum eſſe eſt in oppoſitione ad eſſe, ſ. in priuatione. Et d. hoc, qm̃ differentię quarundam rerum ſunt ex priuatione. Et, cùm induxit genera iſtarum differentiarũ primarum, dixit: Manifeſtum eſt igitur ex iſtis, &c. i. ſed eſt manifeſtum ꝙ, ſi formæ ſubſtãtiales ſunt cauſæ eſſendi quodlibet ens naturale demonſtratũ, ꝙ nulla iſtarum dr̃iarum eſt cauſa alicuius eorum, & ꝙ quærendum eſt in quolibet eorum, & quid ſit cauſa eius ſubſtantialis, quæ quærit aliquam iſtarum dr̃iarum. D.d. cauſam in hoc, & d. Nulla. n. iſtarum eſt ſubſtãtia, &c.i. nulla. n. iſtarum dr̃iarum eſt ſubſtantia, neq; in ſe, neq; in reſpectu alterius. D.d. ſed indiget quælibet earũ conueniente. i. ſed vnaquęque iſtarum differentiarũ ſequitur ſubſtantiam ſibi conuenientem: & ideo accipiunt̃ in definitionibus loco ſubſtantiarũ. Sed tñ hic eſt quæſtio. Exiſtimat̃. n. ꝙ q̃dam qualitates paſſiuæ ſiunt dr̃iæ quibuſdam entibus, vt calor igni, & humiditas aeri, & ſiccitas terræ. qm̃, ſi aliqua iſtarum qualitatum auferat̃, auferet̃ illud ens. qm̃, ſi calor auferat̃ ab igne, non remanebit ignis. Et ideo videmus plures expoſitores dicentes apte, ꝙ dr̃ię ſubſtantiales iſtorũ elemẽtorũ ſunt in iſtis qualitatibus. Sed ex hoc ſequit̃ inconueniens, ſ. ꝙ aliquid ſit in ſe qualitas, & in reſpectu alterius ſit ſubſtantia: & ſubſtantia non dr̃ in reſpectu alicuius. Dicam⁹ nos igit̃, ꝙ via ad ſciendũ hoc, ẽ, via qua iuit Ariſ. in pſcrutatione de ſimplicibus

Vbi ẽ late tra ſubaliũ diarũ, licet accidẽtia ponere in definitione loco earũ. vide 7. h⁹. c. 41. & q̃ ibi.

B

C

D

Dr̃iæ quarũdã rerũ ſũt ex priuatione.

E

F

Digreſſio, q̃ q̃nt̃ an aliq̃ qualitates paſſiuæ ſint dr̃iæ quib⁹ entibus ſubę

Motiuum Alexan.

Imp. auer. Prima r&

G plicibus & compoſitis. Qm̃,ſi calor in igne erit dr̃ia ſubſtantialis, tunc compoſita habebunt definitiones ignis. Calidũ.n. cõponit̃ ex ſubſtantia & qualitate, aut componitur ex ſubſtantia & accidentibus: & erunt vnũ in actu, & duo in potẽtia. & ex hoc apparet, q̃ calor non poteſt eſſe dr̃ia ſubſtantialis. Et, cùm ignis auferet̃ p ablationem caloris, non auferetur primo neq; per ſe, ſed mediante ablatione formæ ignis: ſicut, qñ auferetur riſibilitas, auferetur homo, ſed non primo, ſed mediante ablatione

H rationabilitatis. Et, ſi eſſet in aliquo accidens, & in aliquo ſubſtantia, tũc diceret̃ æquiuoce, ſ. eo modo, quo dicitur hoc nomen ens de ſubſtantia & accidente. Et ſcire debes, q̃ actio formæ ignis, quæ ſequitur formam ignis, eſt calor maximus, & motus ad ſuperius. calor igitur in igne eſt ſicut abſciſſio ī cultello, & actio manu ī manu: nõ quaſi albatio ī albato

Et quemadmodum in ſubſtãtijs, quod de materia p̃dicatur, ipſe actus eſt, & in alijs definitionibus maxime. vtputa, ſi limen oportebit definire, lignum, aut

I lapidem ſic poſitum dicemus. & domum, lateres, aut ligna ſic poſita. (An etiam & cuius cauſa in quibuſdam eſt.) Si vero glaciem, aquã congelatã, aut ſic dẽſatam. conſonantia vero ẽ acuti & grauis miſtio talis. eodem autem modo & in cæteris. Manifeſtũ itaq; ex his eſt, q̃ actus alius alterius materię, & ratio. quorũdam. n. compoſitio, quorundã miſtio, quorundã aliquid aliud eorũ, q̃ dicta ſunt. Quare eorũ, qui definiunt, hi quidem, qui di K cunt, quid ẽ dom⁹, q̃ lapides lateres, ligna, potentia domum dicũt. materia. n. hęc ſunt. Qui vero vas conſeruatiuũ rerũ & corporũ, aut aliquid aliud tale addentes, actum dicunt. Qui porrò hæc ambo cõponunt, tertiã, & q̃ ex his ẽ, ſubſtantiã. vr̃ etenim ea quidẽ, q̃ ex differentijs rõ fit, formæ & actus eẽ. q̃ vero ex his q̃ inſunt, materię magis. Sil̃, & Definitiones Archytæ. quas Archytas approbat definitiones. etenim ſimul vtriuſq; ſunt. vtputa quid eſt Serenitas? q̃es L in multitudine aeris: materia quidem aer: actus vero & ſubſtãtia quies. quid eſt Trãquillitas? maris planities. ſubiectũ quidẽ, vt materia, mare: actus vero & forma, planities. Manifeſtũ itaq; ex dictis eſt quę nã ſenſibilis ſubſtãtia, & qũo ſit. etenim hęc quidẽ vt materia, hæc autẽ vt forma, qm̃ actus: tertia vero ex his.

Et quẽadmodũ ī ſubſtãtijs eadẽ actio p̃dicatur de materia, ſimiliter ī alijs definitionib. magis. v.g. ſi voluerimus definire via, aut lapidẽ, dicemus quòd eſt illud, cuius pars ẽ tale, & tale. & domus, q̃ ẽ ligna, et lateres, quorũ ſitus ẽ talis. Et ẽt ī quibuſdã definitionibus cõſyderamus illud propter quod. v.g. quòd grãdo ẽ aqua cõgelata, et ſpiſſa aliqua ſpiſſitudine. & commutatio vocis in exitu eſt mixtio vocis acutæ cum graui alia mixtione. & ſecundum hunc modum in M

alijs

A *alys rebus. Et iam apparuit ex iſtis rebus, quòd oīs materia actio eſt ab alia ab actione alterius materiæ, & ſermo ēt. actio.n.cuiuſdam eſt compoſitio, & cuiuſdam mixtio, & cuiuſdam aliud dictū. Et ideo illi, qui definiunt, & dicunt, quòd domus eſt lateres, et lapides, et ligna, dicunt domū ī potētia: iſta.n. ſunt materia. Et qui dicūt, quòd domus eſt, quod tegit diuitias & corpora, dicunt actionē.*

B *Qui aūt cōgregant oīa iſta, & cōponunt ea, dicunt tertia ſubſtantiā, q̄ ē ex iſtis. videtur.n. quòd ſermo differentiarum ſit formæ, & actionis, & illud ex iſtis rebus, in quo eſt, ſit materia magis. Et iſtæ definitiōes vidētur illæ, quas Archytas accipiebat, q̄ congregantur ex ambobus. Vt dicitur quid eſt Serenitas? et dicitur quies in multitudine aeris. aer igitur eſt materia, & quies actus et ſubſtātia.*

C *& ēt quid eſt Tranquillitas? & dicitur lenitas eſt maris. ſubiectū igitur, quod eſt quaſi materia, eſt mare, actio vero, & forma, eſt lenitas. Declaratū eſt igitur ex dictis quid eſt ſubſtātia ſenſibilis, et q̄o. quædā.n. eſt quaſi materia, et quædā eſt quaſi forma, q̄ in actu: & tertia, quæ eſt ex iſtis.*

6 Intendit declarare, q̄ partes compoſiti ſunt partes ipſius definitiōis: & q̄ definitiones perfectę ſunt illæ, quę continent oēs partes, ex quibus cōſtant compoſitum, & hęc eſt forma, & quod eſt in ente quaſi materia. Et d. Et quēadmodū in ſubſtantijs, &c. i. quemadmodū in ſubſtantijs illud, quod exiſtit in eis, eſt actus, ſ. forma, quę prędicat de materia, & materia exiſtit in ea in potētia, ita vltima differentia in iſtis definitionibus habet magis materiā definiti. Definitum.n. eſt ens ī actu per vltimā differentiā: & aliæ differentiæ, quę ſunt ante, ſunt quaſi materia. D. d. exemplū taliū definitionum, & d. v.g. ſi voluerimus, &c. i. v.g. q̄n, ſi voluerimus definire viam, aut lignū, inducemus illud, qd eſt quaſi materia, ſ. genus, & illud, qd ē quaſi forma, ſ. illa duo, ex q̄bus conſtituitur definitū. v.g. dicitur q̄ via eſt locus, qua itur. via.n. vna pars eiꝰ eſt locus: & alia pars diſpoſitio in loco, per quē itio eſt poſſibilis in ea ad finē intentū. Et ſimiliter ligni quędā pars eſt corpus, & quędā forma addita corpori, per quā lignum dicitur arca, aut ſcamnū. Et ſic̄ de lapide. & ſic̄ domus, q̄ eſt cōpoſita ex lignis & lateribus, pars q̄dā eius eſt mā, ſ. ligna, & lateres, & alia forma eius, p̄ quam dr̄ domus. D. d. Et ēt in quibuſdā definitiōibus, &c. i. & etiā in quibuſdā definitionibus inducemus in poſtremo illud, pp̄ qd illud definitū habet nomen, & eſt forma coniuncta cum materia. v.g. dicere in definitione grandinis, q̄ eſt aqua cōgelata, aut ſpiſſa propter fugam frigoris à calore in profundum nubium. & iſtę ſunt definitiones perfectæ. Et d. hoc, vt mihi videt, q̄n quędam non diuerſantur ſm̄ nomina propter ſuas formas, ſed propter accidentia propria. & hoc accidit

D Definitū ē ens ī actu p̄ vltimā dr̄iā. & aliæ dr̄iæ, q̄ſunt ante, ſunt

E quaſi materia. Ide. 7. Me. c. 43

ex

G plicibus & compoſitis. Qm̃,ſi calor in igne erit dꝛia ſubſtantialis, tunc compoſita habebunt definitiones ignis. Calidū.n. cōponit ex ſubſtantia & qualitate, aut componitur ex ſubſtantia & accidentibus: & erunt vnū in actu, & duo in potētia. & ex hoc apparet, ꝙ calor non poteſt eſſe dꝛia ſubſtantialis. Et, cùm ignis auferꝛ ꝙ ablationem caloris, non auferꝛ tur primo neq; per ſe, ſed mediante ablatione formæ ignis: ſicut, qñ auferꝛtur riſibilitas, auferꝛtur homo, ſed non primo, ſed mediante ablatione

H rationabilitatis. Et, ſi eſſet in aliquo accidens, & in aliquo ſubſtantia, tūc diceꝛet ęquiuoce, ſ. eo modo, quo dicitur hoc nomen ens de ſubſtantia & accidente. Et ſcire debes, ꝙ actio formæ ignis, quæ ſequitur formam ignis, eſt calor maximus, & motus ad ſuperius. calor igitur in igne eſt ſicut abſciſſio ī cultello, & actio manꝰ ī manu: nō quaſi albatio ī albato

Et quemadmodum in ſubſtātꝫ, quod de materia p̄dicatur, ipſe actus eſt, & in alijs definitionibus maxime. vtputa, ſi limen oportebit definire, lignum, aut

I lapidem ſic poſitum dicemus. & domum, lateres, aut ligna ſic poſita. (An etiam & cuius cauſa in quibuſdam eſt.) Si vero glaciem, aquā congelatā, aut ſic dēfatam. conſonantia vero ē acuti & grauis miſtio talis. eodem autem modo & in cæteris. Manifeſtū itaq; ex his eſt, ꝙ actus alius alterius materię, & ratio. quorū dam.n. compoſitio, quorundā miſtio, quorundā aliquid aliud eorū, q̄ dicta ſunt. Quare eorū, qui definiunt, hi quidem, qui di K cunt, quid ē domꝰ, ꝙ lapides lateres, ligna, potentia domum dicūt. materia.n. hęc ſunt. Qui vero vas conſeruatiuū rerū & corporū, aut aliquid aliud tale addentes, actum dicunt. Qui porꝛò hæc ambo cōponunt, tertiā, & q̄ ex his ē, ſubſtantiā. vī etenī ea quidē, q̄ ex differentꝫ rō fit, formæ & actus eē. q̄ vero ex his q̄ inſunt, materię magis. Siꝫ, & Definitiones Archytæ. quas Archytas approbat definitiones. etenī ſimul vtriuſq; ſunt. vtputa quid eſt Serenitas? ęqes L in multitudine aeris: materia quidem aer: actus vero & ſubſtātia quies. quid eſt Trāquillitas? maris planities. ſubiectū quidē, vt materia, mare: actus vero & forma, planities. Manifeſtū itaq; ex dictis eſt quęnā ſenſibilis ſubſtātia, & qūo ſit. etenim hęc quidē vt materia, hæc autē vt forma, qm̃ actus: tertia vero ex his.

Et quēadmodū ī ſubſtātꝫ eadē actio p̄dicatur de materia, ſimiliter ī alꝫ definitionib. magis. v.g. ſi voluerimus definire vīā, aut lapidē, dicemus quòd eſt illud, cuius pars ē tale, & tale. & domus, q̄ ē ligna, et lateres, quorū ſitus ē talis. Et ēt ī quibuſda definitionibus cō ſyder.amus illud propter quod. v.g. quòd grādo ē aqua cōgelata, et ſpiſſa aliqua ſpiſſitudine. & commutatio vocis in exitu eſt mixtio vocis acutæ cum graui alia mixtione. & ſecundum hunc modum in M

alijs

Seeda rō ad idem.

Solutio ad motiuum Alex.

Tertia rō ad idem.

Documentum.

A *alijs rebus. Et iam apparuit ex iſtis rebus, quòd oīs materiæ actio eſt ab alia ab actione alterius materiæ, & ſermo ēt. actio.n. cuiuſdam eſt compoſitio, & cuiuſdam mixtio, & cuiuſdam aliud dictū. Et ideo illi, qui definiunt, & dicunt, quòd domus eſt lateres, et lapides, et ligna, dicunt domū ī potētia: iſta.n. ſunt materia. Et qui dicūt, quòd domus eſt, quod tegit diuitias & corpora, dicunt actionē.*

B *Qui aūt cōgregant oīa iſta, & cōponunt ea, dicunt tertia ſubſtantiā, q̄ ē ex iſtis. Videtur.n. quòd ſermo differentiarum ſit formæ, & actionis, & illud ex iſtis rebus, in quo eſt, ſit materia magis. Et iſtæ definitiōes videtur illæ, quas Archytas accipiebat, q̄ congregantur ex ambobus. Vt dicitur quid eſt Serenitas? et dicitur quies in multitudine aeris. aer igitur eſt materia, & quies actus et ſubſtātia.*

C *& ēt quid eſt Tranquillitas? & dicitur lenitas eſt maris. ſubiectū igitur, quod eſt quaſi materia, eſt mare, actio vero, & forma, eſt lenitas. Declaratū eſt igitur ex dictis quid eſt ſubſtātia ſenſibilis, et quo. quædā.n. eſt quaſi materia, et quædā eſt quaſi forma, q̄ in actu: & tertia, quæ eſt ex iſtis.*

6 Intendit declarare, q̄ partes compoſiti ſunt partes ipſius definitiōis: & q̄ definitiones perfectę ſunt illæ, quę continent oēs partes, ex quibus cōſtant compoſitum, & hęc eſt forma, & quod eſt in ente quaſi materia. Et d. Et quēadmodū in ſubſtantijs, &c. i. quemadmodū in ſubſtantijs illud, quod exiſtit in eis, eſt actus, ſ. forma, quę prędicat de materia, & materia exiſtit in ea in potētia, ita vltima differentia in iſtis definitionibus habet magis materiā definiti. Definitum.n. eſt ens ī actu per vltimā differentiā: & aliæ differentiæ, quę ſunt ante, ſunt quaſi materia. D. d. exemplū taliū definitionum, & d. v.g. ſi voluerimus, &c. i. v. g. q̄n, ſi voluerimus definire viam, aut lignū, inducemus illud, qd eſt quaſi materia, ſ. genus, & illud, qd ē quaſi forma, ſ. illa duo, ex q̄bus conſtituitur definitū. v.g. dicitur q̄ via eſt locus, qua itur. via.n. vna pars ei⁹ eſt locus: & alia pars diſpoſitio in loco, per quē itio eſt poſſibilis in ea ad finē intentū. Et ſimiliter ligni quędā pars eſt corpus, & quędā forma addita corpori, per quā lignum dicitur arca, aut ſcamnū. Et ſīr de lapide. & ſīr domus, q̄ eſt cōpoſita ex lignis & lateribus, pars q̄dā eius eſt mā, ſ. ligna, & lateres, & alia forma eius, p̄ quam dr̄ domus. D. d. Et ēt in quibuſdā definitiōibus, &c. i. & etiā in quibuſdā definitionibus inducemus in poſtremo illud, pp qd illud definitū habet nomen, & eſt forma coniuncta cum materia. v.g. dicere in definitione grauidinis, q̄ eſt aqua cōgelata, aut ſpiſſa propter fugam frigoris à calore in profundum nubium. & iſtę ſunt definitiones perfectæ. Et d. hoc, vt mihi videt, q̄n quędam non diuerſantur ſm nomina propter ſuas formas, ſed propter accidentia propria. & hoc accidit

D Definitū ē ens ī actu p̄ vltimā dr̄iā. & aliæ dr̄iæ, q̄ſunt ante, ſunt

E quaſi materia. Ide. 7. Me. c. 43

F

ex

G ex componentibus nomina. Et forte d. hoc, ſ. hoc, quod d. ꝙ in quibuſdam definitionibus obſeruauimus illud propter quid: quia differentiæ quarundam rerum ſunt ex ſuis materijs, ſ. vltimæ differẽtiæ: & forma eſt illud, propter quod eſt generatio, non materia. Deinde d. & commutatio vocis, &c. i. & definiũt neumata, ita ꝙ ſunt mixtio aliqua ĩter vocem grauem & acutam, i. ſecundum proportionem terminatam.

D. d. & ſm hũc modum in alijs rebus. i. & inducunt in definitionibus in alijs reb⁹ omnes partes, quæ ſunt

H quaſi genus, & quaſi differentia. Oportet enim ſcire, ꝙ definitiones exiſtentes per ſe, ſunt illæ, in quibus genus eſt quaſi materia, & differentiæ quaſi forma. Definitiones autẽ compoſitorum ex ſubſtantijs & accidentibus, aut definitiones rerum, quæ ſunt in ſubiecto, ſunt econtrario, ſ. qm̃ illud, quod eſt in eis quaſi differentia, eſt materia. & hoc declaratum eſt in Septimo. Et non debes dubitare in hoc ex hoc, quod dictũ eſt in Nono, ſ. ꝙ materia non prędicatur de aliquo ſecundum nomen & ſm definitionem, & eſt dictum

I hic, ꝙ definitiones naturales conſtituuntur ex formis & materiis. In definitionibus enim compoſitorum ex ſubſtantijs & accidentibus, & in definitionibus rerum, quæ ſunt in ſubiecto, eſt materia quaſi differentia, & forma quaſi genus: & ſic non attribuitur ei niſi ſm aliquam prædicationem. v. g. vt dicatur, ꝙ ſimitas eſt concauitas in naſo: & idolum terreſtre idolum ex terra. In definitionibus vero rerum exiſtentium per ſe genus eſt quaſi materia, & differentia quaſi forma. & ſic materia nõ dicitur de definito niſi ſm ꝙ eſt genus ei. Nomẽ enim generis ſignificat materiam, ſm ꝙ eſt in potentia illud, quod habet materiã: & ſic prædicatur de habente materiã. Nomen autem materiæ ſignificat materiam. hoc eſt aliquid, quod eſt in actu pars eius, cuius materia eſt: & ideo non prædicat de eo, cum non prædicatur aliquid ĩ actu de aliquo in actu, niſi per aliam prædicationẽ importãtem habitudinem. Et, cũm declarauit, ꝙ definitiones continẽt materias & formas, ex quibus conſtituitur compoſitũ, ſicut debent eſ

K ſe conuenientes definitis, & declarãtes ſubſtantias eorũ perfecte, & ſunt illæ, quæ conſtituuntur ex generibus & differentijs, dixit: Et iam apparuit ex iſtis rebus, &c. i. iam igitur apparuit de iſtis reb⁹, ꝙ illud, quod eſt in actu in omni materia, & ẽ forma eius, eſt aliud ab illo, quod eſt in actu in illa materia. Et declarauit oĩa iſta de definitionibus, & definitis, & dixit: Et ideo illi, qui definiũt, & dicunt, &c. i & hoc quod dixim⁹, apparet. qm̃ illi, qui contenti ſunt ĩ definitionibus à materijs tm̃, definiunt illud, quod eſt in potentia, nõ illud, quod eſt in actu. ver. gr. illi, q M definiunt domum, dicẽdo, ꝙ eſt cõpoſita ex lateribus, & lignis, & lapidibus. iſti enim definiunt domum, quæ eſt in potentia, non domum, quæ eſt in actu. iſta. n. ſunt materia domus tm̃. D. d. Et qui dicũt, ꝙ domus, &c. i. & illi, qui definiunt res p formas ſine illis, in quibus ſunt, nõ etiam perfecte definiunt formæ. n. non inueniuntur ſine materijs. v. g. qui definiunt domum, dicendo ꝙ ẽ illud, quod tegit corpora, & cẽſus: iſti. n. definiunt domũ, q eſt non in materia.

Digreſſio, q̃ oñditur cria inter efiões ſubarum & accñtiũ ſeu cõpoſitorum ex ſubiecto & accidente

Qui definiũt formas ſine mã, nõ perfecte definiunt. Vid. 1. de aia. c. 16. & q ibi.

A materia. D.d. Qui aũt congregant ofa iſta, &c.i. qui autẽ definiunt rẽ per ſuã formã, & ſubiectũ ſuę formę, definiunt tertiã ſubſtantiã, quę eſt congregata ex illis. v.g. dicere, ꝙ domus ẽ operatũ ex lapidibus & lateribus & lignis, ad cooperiendum corpora & cenſus à calore & frigore. D.d. vr̃.n. &c.i. vr̃.n. ꝙ ſermo, qui cõtinet dr̃ias, & materiam ex rebus materialibus, eſt definitio perfecta. D.d. Et iſtę definitiones videnť, &c. i. & iſtę definitiones videntur illæ, quas Archytas recepit. & iſtę fuit homo, qui ſciuit extrahere definitiões

B perfectas, ſ. definitiones, quæ componũtur ex formis & materijs. v.g. quid eſt Serenitas? quies aeris multũ. D.d. aer igitur ẽ materia, & quies actus, & ſubſtantia i. qm̃ quies eſt forma ſerenitatis & genus, & aer eſt materia eius. dr̃ia igitur in hac definitione eſt materia, & forma eſt genus, ecõtrario de definitiõibus ſubſtantiarũ. Deinde dedit aliud exemplũ de definitionibus accidentium, & d. & ẽt quid eſt Tranquillitas. & iſta definitio eſt ſimilis prędictæ. eſt .n. definitio accidẽtis. & lenitas ĩ ea, ſicut dixit, eſt forma: & mare materia. & hoc intẽdebat, cùm dixit: ſubie-

C ctum igiť, &c. i. igitur ſubiectum, qd eſt ſicut materia ĩ hac definitione, eſt mare. actus vero, qui eſt ſicut forma, eſt lenitas. Et, cùm declarauit illa, ꝙ intendit declarare, fecit rememorationẽ, & d. Declaratũ ẽ igitur, &c. i. declaratũ eſt igitur qd ſit ſubſtantia ſenſibilis, i. per qd conſtituiť, cũ ſit declaratũ, ꝙ q̃dã eſt mã, & q̃dã forma, & quædã congregatũ ex ambobus: & ꝙ materia in eo eſt ſubiectũ, & forma prædicatũ. & hoc intendebat cũ dixit, quomodo.

Dubium, vtrum nominis compoſitorum, formarumue ſigna ſint. Cõpoſitũ nõ formam generari. Antiſthenicæ item dubitationis, ſolutio, definitionem non dari aſtruentis. Cap. 4. D

OPortet aũt nõ ignorare, ꝙ aliqñ latet vtrum nomen cõpoſitã ſubſtantiã ſignificet, an actum & formam. vtputa domus vtrũ eſt ſignum cõis, qd̃ operimentum eſt ex lapidibus, et lateribus ſic poſitis: an actus & formæ, quod eſt operimentũ. & linea, vtrũ dualitas ĩ lõgitudine, an qd̃ dualitas. Et aĩal, vtrũ aĩa in corpora, an anima. hæc. n. ſubſtãtia & actus alicuius corporis. Erit autẽ vtiq; in vtriſq; animal, non vt vna ratione dictum, ſed vt ad vnum. Vid Auer. 1 Epi. Tra. E

Et oportet nos nõ ignorare, quoniã forte latet quid eſt illud, quod ſignificat nomẽ, vtrum ſignificat ſubſtantiam cõpoſitam, aut actũ, & formam. v.g. domus, vtrum ſignificat commune quod eſt cooperimentũ ex lateribus, & lapidibus, compoſitũ tali modo: aut ſignificat actum et formã, ſcilicet cooperimentum. & linea, vtrum ſignificat duo pũcta. et aĩal, vtrum ſignificet animam in corpore, aut animam. iſta. n. eſt ſubſtantia, & actio corporalis. Et forte animal dicitur de ambobus, nõ ſicut illud, quod dicitur ſecundum vnam eandem definitionem, ſed ſicut, illud quod attribuitur eidem. F

Intendit

7 G Intendit hoc capitulo declarare quid eſt dignius noſſe, vtrũ forma, aut compoſitum ex mã & forma. Et d. Et opꝫ nos non ignorare, &c. i. & oportet nos ſcire, qm̃ latet vtrum noſa rerum ſignificent ſubſtantias compoſitas ex mã & forma, aut formam tm̃. & hoc eſt in nominibus, quæ ſignificãt eſſentias rerũ, non in nominib⁹, quæ ſignificãt res ex accidentib⁹ in eis. Deinde induxit exẽplum de hoc, & d. verbi gratia domus, &c. i. verbi gra hoc nomen domus, vtrũ ſignificet congregatũ ex mã & forma. & hoc intẽdebat cùm H d per cõe. v.g. cooperimentũ ex lateribus & lapidib⁹, compoſitũ aliquo modo. cooperimentũ enim eſt in eo quaſi forma, & ex lateribus & lapidibus quaſi mã. vtrum autẽ hoc nomẽ domus ſignificet congregatũ ex mã & forma, aut ſolum modo ſignificet formã, quæ eſt in actu, ſ. cooperimẽtum tm̃. D. induxit aliud exẽplũ, d. & linea, vtrũ, &c. i. & vtrũ hoc nomẽ linea ſignificet duo puncta. & illud, qđ eſt inter duo pũcta: aut ſolũmodo ſignificet illa duo pũcta. Et innuit hoc, quod dictũ eſt in definitione lineæ, ſ. qꝫ eſt illud, qđ I terminat ad duo puncta. duo pũcta igit̃ ſunt in ea quaſi forma, & illud, qđ eſt inter ea, quaſi mã. D. d. Et animal, vtrũ ſignificet aĩam in corpore, aut animã. iſta enim ẽ ſubſtantia, & actio corporalis. i. anima enim eſt ſubſtãtia, & eſt perfectio corpis. Et, cùm induxit hanc interrogationem, dedit rñſionem, & d. Et forte animal dr̃ de ambobus, &c. i. & nomen ſignificat vtrũq;. &, cùm dicit̃ de vtroq;, verbi gratia animal de cõpoſito ex materia & forma, & de forma tantum, nõ dicitur ſicut dicunt̃ nomina vniuoca, quorũ definitio K eſt eadem, ſed dicitur principaliter & ſecundario, ſ. ſicut res, quæ attribuuntur eidem, & quædam in illo ſunt priora quibuſdam. Et intẽdebat, qꝫ hoc nomen animal dicitur principaliter de forma, & dicitur de congregato ex materia & forma ſecundario, ſ. quia dicitur de forma. Nomen enim non ſignificat rem, niſi ſecũdum qꝫ eſt in actu: & cauſa actus in compoſito eſt forma. &, cũ duo fuerint, quorũ alterum eſt cauſa reliqui, illud, qđ eſt cauſa, dignius habebit nomen. illud enim nomen eſt ſecundi propter primum. v.g. res calidæ, quoniam non habent nomẽ caloris, niſi propter calorem ignis, qui eſt in fine. & ideo, cùm fuerint plura, quæ habent nomen idẽ propter aliud, illud aliud eſt dignius habere illud nomen, & erit cã illorũ.

Nomẽ nõ ſignãt rẽ, niſi ſecũdm qꝫ ẽ i actu.

L Cũ fuerĩt duo, quorũ alterũ eſt cã alterius, illud, qđ eſt cã, dignio⁹ habebit illd nomẽ. confiſe. 2. Met. t.c. 4. & 1. Poſte. tex. com. 5.

Sed hæc ad aliud quidem aliquid conferũt, ad quæſtionẽ autem ſubſtantiæ ſenſibilis nihil. etenim quod qđ erat eẽ formæ & actui adeſt, aĩa nanqꝫ & animæ eſſe idẽ eſt̃ homini vero & hõ non idẽ, niſi & aĩa homo dicatur. ſic aũt alicui quidem, alicui vero nõ. Non vr̃ itaqꝫ quærentibus, qꝫ ſyllaba ex elemẽtis, & cõpoſitione ſit, neqꝫ dom⁹ lateres, & cõpoſitio. Et hoc recte. Compoſitio enim & miſtio nõ eſt ex his, quorũ eſt compoſitio, aut miſtio. ſilr̃ nec aliorum. vt puta limen poſitione, nõ ex limine poſitio, ſed magis iſtud ex illa. nec homo eſt ipſum aĩal & bipes, ſed aliqd eſſe oportet, quod pter hęc eſt, ſi hæc materia ſunt.

Vide contrad. Zum.

M

Aĩa ẽ ſubſtãtia & p fectio corporis. Idẽ 2. de Aĩa t.c. 4. & 7.

ſed

A sed nec elementū, nec ex elementis, sed substantia, quod materiā auferentes dicūt. Si itaq; hoc ipsius esse causa, & hoc substātia, ipsam substantiam vtiq; non dicerent. Necesse aūt est, aut sempiternā hanc esse, aut corruptibilem, absq; eò ꝙ corrumpatur, & factam esse, absq; eò ꝙ fiat. Ostensum autem est, & declaratum in alijs, ꝙ formā nullus facit, neq; generatur, sed efficitur hoc: fit autem quod ex his. Si vero corruptibiliū substantię sunt
B separatæ, nondum est manifestum: attamen quòd quorundā non contingit, patet, vt ea, quæ nō possunt præter particularia esse, vt domum, aut vas.

Sed ista in alio nō diuersantur, quærere vero substantiam sensibilem non diuersantur oīno, illud.n. quod est per essentiā est per formā, & per actū. quoniam anima & animæ esse est idem. homo vero & hominis non: nisi dicatur quòd anima est homo etiā: & similiter in
C *aliquo est, & in aliquo non est. Et non apparet quærētibus, quod syllaba est ex literis, & cōpone: neq; quòd domus est lateres, & cōpositio. & hoc modo videtur. Compositio enim & mixtio est ex eis, & non alteri secundū hunc modū. & vt via, quoniā non est ex situ. neq; situs ex via, sed hoc est ex illo. nec homo animal bipes, sed oportet vt sit aliquod aliud à rebus mixtis. & etiam materia non est elemen-* D *tum, neq; ex elemento, sed est substantia, quam dicunt esse illi, qui negant materiam. Si igitur causa essentiæ est substantia, ergo non dicunt substantiā esse ipsam. Ergo necesse est ut ista sint aut æterna, aut corruptibilia, absq; eo quòd corrūpantur, & quòd sint sine generatione. Et declaratū est, & demonstratū in istis, quòd forma ex nihilo facta est, & non generatur, sed fit hoc, & generatur illud, quod ē* E *ex istis. Et nondū est declaratū, si substantiæ rerū, quæ corrumpūtur sint separatæ, sed tantū declaratū est, quòd hoc est impossibile in quibusdā, & sunt oīa, quæ nō possunt esse sine alijs, vt domus, & vas.*

Idest, formę vero, cū distinguun 8
tur ab intellectu à materijs, inuenit eas aliud à subiecto, & aliud à composito ex eis & subiecto. cùm autem intelligat congregatum ex eis, s. sensatum, inuenit eas idem in definitione, & non diuersa. Deinde induxit 9
exemplū de hoc, & dixit illud enim, quòd est per essentiam, est per formam, &c. i. illud enim, quod significat animam, & illud, cuius est aīa, est idem. illud vero, quod significat hominem, & illud, quod est forma hominis, non est idem: nisi esset verū dicere, ꝙ anima est homo. & similiter est de definito omni cū suis partibus. apparet enim ꝙ sunt idē quodammodo, & nō idem alio modo.

D.d. Et nō apparet quęrētibus, &c. idest & dē syllaba cā literæ cōponentes quia

G quia compoſitio literarũ, & mixtio earum non eſt ſine ſyllaba. D d vt via,&c.i.vt via.qm̃,licet non ſit ipſe ſitus,neq; ſitus ipſa via,tñ conſtitui tur p ſitum. D.d.nec homo animal bipes,&c.i.nec homo ẽ ipſa animalitas & multitudo pedum,ſed eſt ali quid,quod diſponit̃ per animalitatem,& per multitudinẽ pedum etiã tali modo,q̃ non inuenitur in alio. D.d.& etiam mã non eſt elementum, neq; ex elemento i. & ſignum eius,q̃ ſubſtantia,quæ eſt forma,nõ eſt materia,eſt illud, quod declaratum eſt prius, ſ. q̃ non eſt elemẽtũ,
H neq; ex elemento,ſed eſt ſubſtantia in rei veritate apud illos, qui negãt materiã, & dicunt formas ſeparatas eſſe. Et induxit oĩa iſta, ne obijceret ei aliquis ex dicentibus formas, dicendo, q̃ formæ & materiæ ſunt eadem.& p hoc ſignũ, q̃ formæ prę dicãtur de materijs. D.d. Si igitur cauſa eſſentię,&c.i.ſi igitur cã quidi tatis eſt ſubſtantia alia à ſubſtantia ſenſibili,ſ.forma, tunc non erit ipſa ſubſtantia ſenſibilis. &, cùm ita ſit, neceſſe eſt vt ſubſtãtiæ,quæ ſunt formæ,aut ſint æternæ non corruptibiles oĩno, aut corruptibiles per acci-
I dens non eſſentialr. & hoc intendebat,cũ,d.ergo neceſſe eſt vt iſta ſint aut æterna, aut corruptibilia, &c.

Forma nõ gñat̃, ſed cõpoſitũ. Idẽ 7. Phy. 23. 26. & 27. 32.

D.d. Et declaratum eſt, & demonſtratũ in iſtis,q̃ forma,&c.i.& declaratũ eſt ex dictis q̃,cùm forma fuerit hmõi,non generatur nec corrũpitur: ſed illud, quod generat̃,& fit, eſt ſubſtantia demonſtrata, & ex ea eſt generatio. ſed non eſt declaratũ adhuc,ſi iſtæ ſubſtantiæ, quæ generant̃ & corrũpunt̃, habeant formas ſeparatas,aut qũo eſt de hoc, ſed eſt declaratũ,q̃ impoſſe eſt in quibuſdã vt formæ eorũ ſint ſeparatæ,vt in re K
busartificialibus. & hoc intẽdebat, cùm d.ſi ſubſtantiæ rerum,&c.

Fortaſſis igitur nec ſubſtantiæ ſunt hæc ipſa, nec aliorum quicquã, quæcunq; non natura conſiſtunt,naturam etenim ſolã profecto quis ponet eã, quæ in corruptibilibus eſt, ſubſtantiã. Quare dubitatio,quã Antiſthenici, & hoc pacto pariter indocti dubitabãt,habet aliquid occaſionis vt ſoluat̃, q̃ non eſt ipſum quid eſt definire(definitionem enim longũ eſſe ſermonẽ) L
ſed quale quid eſt cõtingit etiã docere. quẽadmodum argentũ quid eſt,non: quod autẽ quale, ſtannum. Quare ſubſtantiæ,eſt quidẽ,cuius contingit definitionem et rationẽ eſſe,vtputa compoſitæ,ſiue ſenſibilis,ſiue intellectualis ſit. ex quibus aũt hoc primis, nõ eſt: ſiquidem aliquid de aliquo ſignificat rõ definitiua: & oportet hoc quidem vt materiã, illud vero vt formam eſſe.

Et rectum eſt vt iſta ſint neque M
ſubſtantiæ ẽt neq; aliquid hoc, neq; aliquid omniũ partium eſt, quæ nõ conſtituuntur per naturã, rectũ eſt igitur, vt aliquis ponat naturam tantũ eſſe ſubſtantiã in rebus, quæ corrumpuntur: & eſt quæſtio difficilis, quã interrogabat Antiſthenes in aliqua hora, non ſecundũ curialitatem. impoßibile enim eſt vt ſit definitio entis quid ſit. definitio enĩ eſt ſermo lõgus. ſed impoßibile

enim

A *enim eſt definire aliquid quale ſit, & quale ſcitur per qualitatem: vt cyphus, quoniam impoſsibile eſt vt ſciatur quid ſit, ſed ē quaſi vas. Ergo in ſubſtantijs eſt quædā ſubſtantia, quæ poſsibile eſt vt habeat definitionem, & ſermonē, vt ſubſtantia compoſita, ſiue fuerit ſenſibilis, ſiue intelligibilis. illa autem, ex quibus eſt iſta ſubſtantia prima, impoſsibile eſt vt habeāt hoc: cùm ſermo definitionis ſignificet*
B *aliquid de aliquo: & oportet vt quædam ſit quaſi materia, & quædam quaſi forma.*

9 Quia induxit exemplum in materijs & formis de rebus artificialib⁹ intēdit declarare, ꝙ nulla forma artificialis eſt ſubſtantia, nedum vt ſit ſeparata. & d. Et rectū eſt, &c. i. rectū eſt, vt formæ artificiales nō ſint ſubſtantiæ, neq; etiam res demonſtratæ, ita ꝙ ſint vnum, ſicut eſt diſpoſitio in ſubſtantijs naturalibus. D. d. neq; aliud omnium partium eſt, &c. i. & intendit, neq; vt maior
C pars formæ naturalis ſit ſeparata. & hoc intendebat, cùm d. rectum ē igitur ponere naturam, &c. D. incœpit dicere quæſtionem, quā quærebat quidam famoſus apud eos dubitando, & d. Et eſt quæſtio difficilis, &c. & d. non curialiter, quia ignorabat, ꝙ definitio non eſt oīum rerum. & intendit per curialitatem, Logicā. D. d. ſolutionem illius quæſtionis; & d. impoſsibile. n. eſt, &c. i. & quæſtio horum eſt ꝙ, ſi oīa habeant definitiones definitio habebit definitionem, & ſic procedetur in infinitum. & d. diſſoluendo. impoſſe. n. eſt
D vt ſit definitio entis, &c. i. impoſſe n. eſt, vt formæ vltimæ in definitionibus habeant definitionē. qm̄ formę vltimæ ſunt ſimplices, & definitiōes ſunt compoſitorū: definitiones. n. rerū ſunt ex materijs & formis. v. g. cyphus, qui definit̄ p hoc, ꝙ eſt vas talis qualitatis, i. talis formæ. D. d. Ergo in ſubſtantijs, &c. & intendit compoſita ex materia & forma. & intendit p intellecta mathematica. D. d illa autē, ex quibus eſt iſta ſubſtantia. & intendit per illa, ex quibus eſt ſubſtantia primo, materiā & for
E mam, ſ. ꝙ impoſſe eſt vt forma aut materia habeat definitionem. Definitio. n. eſt ſermo, in quo diſponit̄ aliquid per aliquod: forma vero & materia vtraq; ſignāt idem: & neutra diuiditur in diſpoſitionem & diſpoſitum. D. d. & oporter vt quædā ſit quaſi materia, & quædam quaſi forma. i. & in definitione oportet vt ſit aliquid, quod ſignificet formā: & aliud ſignans, qđ eſt quaſi materia.

Definitiones ſūt cōpoſitorū; ex materijs, & formis. cōfer infra c. vl. & 7. Met. com. 40.

Quo pacto ſubſtātiæ numeri dici poſſunt. Cap. 5.

Quopacto ſubſtātiæ nūeri ſint

MAniſeſtum autē hoc etiā
F eſt, ꝙ ſi aliquo mō ſubſtantiæ numeri ſunt, ita ſunt: & non, quemadmodū quidam dicunt, vnitatum. Nam & definitio numerus quidam eſt. diuiſibilis etenim, & in indiuiſibilia. nō. n. infinitæ rationes. numerus vero tale quid eſt. Et quē admodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus eſt, non eſt amplius idem numerus, ſed diuerſus, etiam ſi minimum auferatur, aut addat̄,

G ita nec definitio, nec ipſum qd erat eſſe erit amplius, ablato aliquo aut addito. Et numerum oportet aliquid eſſe, quo vnus, quod nunc non habent dicere quo vnus, ſi vnus eſt. aut enim non eſt, ſed quaſi congeries: aut ſi eſt, dicendum eſt quidnam illud ſit. quod vnum ex multis facit. Et definitio vna eſt. ſilr autē nec hanc dicere habent. & hoc merito accidit. eiuſdem enim ra
H tionis & ſubſtantia eſt, vt vnū ſ non vt quidam aiūt, vt vnitas quædam exiſtens, aut punctū, ſed actus & natura quædā vna quæq;. Et quemadmodum nec numerus habet magis & minꝰ, ita neq; ſubſtantia, quæ ſm formam eſt. ſed, ſi eſt quidem, ea eſt quæ ſecundum materiā eſt. De generatiōe igitur, ac corruptione dictarum ſubſtantiarū, quomodo accidit, quoq; modo impoſſibile eſt, deq; reductione ad nūerū hactenꝰ determinatū ſit.

I *Et manifeſtum eſt quòd, ſi ſubſtantiæ ſint etiam numeri, quòd ſunt huiuſmodi. non ſunt igitur, ſicut quidam dixerunt ex vnitatibus. Definitio.n.eſt aliquis numerus, quia diuiditur in res indiuiſibiles. definitiones enim non ſunt infinitæ. & numerus eſt tale. Et, quēadmodum, quādo ab aliquo numero diminutur aliquid, aut ei additur aliquid eorum, ex quibus eſt numerus, tunc primus numerus nō remanebit idem, ſed fiet alius numerus, licet diminutum, vel additum ſit valde modicum, ſimiliter nō remanebit definitio, neq; illud, quod eſt per eſſentiam, poſtquam diminutur ab eo aliquid, aut ei additur aliquid. Et oportet vt numerus ſit aliquid, quaſi illud, quod eſt nunc: & non poſſunt dicere per quod eſt vnum. ſi igitur fuerit vnum, aut non erit, ſed eſt ſicut cumulus: aut ſi fuerit, dicatur quod facit vnum ex pluribus. Et definitio etiam, ſi eſt vna* K L *oportet eos dicere in ea ſimile dicto. ſed non poſſunt dicere etiā. & recte accidit hoc. vnū enim vnius definitionis, ſed quod eſt vnum per ſubſtantiā. ſecundum igitur hunc modum eſt vnum, & nō ſicut quidam dicunt, quòd aliqua vnitas, aut aliquis punctus, ſed eſt actio; & eſt aliqua natura ſimplex. Et quemadmodum in numero non eſt magis & minus, & ſimiliter neque in ſubſtantia, quæ eſt quaſi forma, niſi ſit ſubſtantia, quæ eſt cū materia. Sit igitur iſta diſtinctio in generatione & corruptione ſubſtantiarum, quæ dicuntur, & quomodo eſt poſſibile, & quomodo nō, & in attributione earum numero.*
M

Ideſt, Et eſt manifeſtum q, ſi ſub- 1●
ſtantiæ ſunt cōpoſitæ ex numeris, ſicut quidam dicūt, neceſſe eſt vt numerus, ex quo componunt, ſit genꝰ & differentia. & q hoc intendebat

modo

A modo, cùm dixim⁹, eas eſſe cõpoſitas ex numeris. D.d. non ſunt igitur ſicut quidam dicunt ex vnitatibus. i. &, cùm intelligendũ fuerit hic ex numero hoc, hoc non eſt dicendũ, q̃ iſte numerus, ex quo componuntur entia, eſt compoſitus ex vnitatibus, ſicut dixerunt fingentes, q̃ natura ſubſtantiarũ eſt numerus: ſed iſte numerus debet componi ex genere & differentia. Et, cùm narrauit q̃, ſi dicatur q̃ prĩcipium entiũ eſt numerus, oportet intelligere numerum, qui eſt in definitione, non numerũ compoſitũ ex vnitatib⁹, in
B cœpit dicere ſimilitudinem, q̃ eſt inter numerum, & inter definitionẽ, & d. Definitio. n. eſt aliquis numerus, quia diuidit in res indiuiſibiles etiã. i. definitio aſſimilat numero, quia definitio diuidit in res indiuiſibiles, ſicut numer⁹ diuidit in res indiuiſibiles. ſed differunt in hoc: q̃m illud, quod nõ diuidit in numeros, eſt vnitas, & in definitione eſt gen⁹ & differentia. D.d. definitiones. n. non ſunt infinitæ, &c. i. definitio. n. q̃ diuiditur, non diuiditur in infinitum, ſed peruenitur in diuiſione ad indiuiſibilia, ſ. ad partes vltimas de-
C finitionis. & intendebat per hoc declarare, q̃ definitio magis aſſimilatur naturæ numeri, q̃ diuidit ſemper in indiuiſibilia. D.d. & numer⁹ eſt tale. i. quia in diuiſione peruenit in eo ad indiuiſibilia, ſ. vnitates. D. incœpit inducere alium modum ſimilitudinis, & d. Et, quemadmodũ, q̃m ab aliquo numero, &c. i. & quẽadmodum, q̃m alicui numero addit vnum, aut ab eo diminuit vnũ, trãſfertur ad aliam naturam numeri, ſimiliter definitiones compoſitæ ex primo genere & plurib⁹ differẽtijs, q̃m ab eis diminuit aliqua dĩa, tranſ D fertur definitio ad definitionẽ alterius naturæ: & ſi⁹ cùm additur ĩ eis aliqua dĩa. v. g. q̃m, cum dixerimus in definitione animalis, q̃ eſt corp⁹ nutribile ſenſibile, ſi diminuerim⁹ vltimam differentiam, remanebit definitio vegetabilium. &, ſi addit alia differentia, ſ. rationabile, fiet definitio hominis. Et ſi⁹ quatuor, cũ eis addit vnum, fient quinq;: & cùm ab eis diminuit vnum, fiũt tres. Et, cum induxit ſimilitudinẽ inter nu- E merum & definitionem, incœpit dare modum, ſm quẽ differunt, & dixit: Et oportet vt numerus ſit aliq̃d &c. i. ſed, ſi entia componant⁹ ex numeris, oportet dicentes hoc dicere, quomodo ex numeris ſit vnum, & per quid ſit vnum. ſed hoc non poſſunt dicere: quia numerus componit⁹ ex vnitatib⁹ diſcretis. Deinde d. ſi igit⁹ fuerit vnum, aut non erit, ſed eſt ſicut cumul⁹, &c. i. q̃m vnũquodque entium, cùm non fuerit vnũ ſicut cumulus cõgregatus, neceſſe eſt dicere p quid ſit vnum, ſ. quõ illud, q̃d congregat⁹ ex vnitatibus, ſit adunatũ. hoc. n. nõ poſſunt facere. D.d. F Et definitio ẽt, ſi fuerit vna, oportet eos dicere in ea ſimile dicto. i. vt mihi vĩ, & definitio ẽt, ſi fuerit compoſita & vna, oportet eos dicere quõ ſit vna. idem. n. ſequitur in hoc. D. d. vnum. n. vnius definitionis, &c. i. nos aũt dicimus, q̃ vnum, quod ſignificat definitio vna, eſt vnum per ſubſtãtiam, q̃ eſt forma, ſ. p vltimã formam & vltimam differentiam. Deinde d. ſecundum igitur hũc modum eſt vnum, &c. i. & non dicitur definitum demonſtratum eſſe vnum. ſicut dicitur in vno numerali, quod eſt principium numerorũ, &

G ſicut dr in puncto, ſ. ꝙ nullum hét eſſe niſi hoc, quod eſt indiuiſibile: immo illud, quod eſt demonſtratū, eſt vnum ꝑ actionem vnam exiſtẽtem in eo, & vnam naturã: quia eſt vnum ſm formam. D. induxit tertiam ſimilitudinem inter definitiones, & numeros, & d. Et quẽadmodum in numero non eſt magis & minus, ita neq; in ſubſtantia, q̃ eſt quaſi forma, &c. i. & quẽadmodum forma numeri, v. g. trinitas & quaternitas, non recipit magis aut minus, ſ. ꝙ non eſt trinitas magis trinitas q̃ alia trinitas, neq; dualitas magis q̃ alia dualitas, ita forma ſubſtãtialis nõ recipit magis & minus. nõ enim eſt homo maioris humanitatis q̃ alius homo ſm formam: ſed, ſi fuerit, erit ſecũdum ꝙ forma eſt in eo in materia. D. d. Sit igitur iſta diſtinctio, &c. i. & iſtã diſtinctionem oportet ſcire, & de generatione earũ declarare illud, quod eſt poſſibile, & illud, quod eſt impoſſibile in hoc, & qũo aſſimilantur in hoc numeris, & quomodo differunt ab eis.

H Forma ſubſtãlis nõ recipit magis & minꝰ. i. ſubſtãtia de elementis 3, cœ. c. 67 Vide com. Zim.

De materiali rerum principio, eodem, ac diuerſo: agente q; etiam. & quo pacto ad quærentem cauſam per omnia cauſarum genera ſit reſpondendũ. Cap. 6.

I Mãi oium vna cõs, cuiuſque ãt propria

DE materiali vero ſubſtãtia oportet non latere, ꝙ etſi ex eodem omnia primo, aut eiſdem tãquam primis, & eadem ſit materia, vt principium illis, quæ fiunt, eſt tñ quędam cuiuſꝙ ppria. pituitæ prima materia, ipſa dulcia aut pinguia: bilis vero, amara, aut aliqua alia. Fortaſſis autem hęc ex eodem. Fiunt autem plures materiæ eiuſdem, cũm alterius altera ſit. vtputa pituita ex pingui & dulci, ſi pingue ex dulci: ex bilis vero eſſe, ob reſolutionem in primam materiam. Dupliciter enim hoc ex hoc, aut qm̃ ex eò ꝙ præcedet, aut qm̃ ex eò ꝙ reſolutum fuerit in principiũ. Cõ tingit autem, vna exiſtente materia, diuerſa fieri ꝑpter mouẽtem cauſam. vt ex ligno fit arca, & lectus. Quorũdã autẽ diuerſa materia neceſſario, diuerſis exiſtentibus. vtputa ſerra nunquã fiet ex ligno, nec eſt hoc in cauſa mouente. nõ. n. faciet ſerram ex lana, aut ligno. Si aũt idem contingit ex alia materia facere.

K

Contingit ex vna mi diuerſa fieri pp mouentẽ cã.

L

In ſubſtantia vero materiali oportet nos non ignorare, quoniam ſi omnes ſunt ex eodem, tamen ex proprijs vnicuique. vt phlegma, et cholera. phlegmatis enim ſunt calida, & vnctuoſa: cholerę aũt amara, & alia talia. Et rectum eſt vt iſta ſint ex eodem. Et erunt plures materiæ ex eodem, cùm materia vnius fuerit ex altero. vt materia phlegmatis ex vnctuoſo, & vnctuoſum ex dulci, ſi vnctuoſum ẽ ex dulci: cholera autẽ, cholera ſoluitur in primam materiam. Quoniã duobus modis erit hoc ex hoc, aut vt præcedat ad ipſum, aut vt ſoluatur & veniat ad primum principium. Et poſſibile eſt vt ſit materia vna, & vt res diuerſæ ſint cauſæ mouentes. verbi gratia

M

vt

A vt ex lignis fiat arca, aut ſcamnū. Et in quibuſdā rebus materia eſt diuerſa, & neceſſe eſt vt ſit diuerſa etiam. ſerra enim non fit ex lignis, & non eſt hoc ad cauſam mouentem. non enim poteſt facere ſerram ex lana, aut ex ligno. Illud enim eſt, quod poteſt facere hoc ex alia materia.

11 Ideſt, ſubſtantiæ vero materiales diuerſæ oportet nos non ignorare, qm̄ etſi omnes reſoluunt in vltimo in vnam materiam, tñ vnaquæque
B earū hēt materiā propriā, ꝓpinquā. v.g. phlegma, & cholera. materia.n. vtriuſq; propinqua differt à materia alteri⁹. materia enim phlegmatis eſt cibus vnctuoſus & dulcis; materia vero cholerę eſt cibus amarus & acutus. & hoc intendebat cū d. vt phlegma, & cholera, &c. Deinde d. Et rectum eſt vt iſta ſint ex eodē, ſ. ꝙ illa cibaria diuerſa attribuātur cauſæ vnius materiæ. D.d. Et erunt plures materiæ, &c. i. & erunt etiam plures materię ex eadē materia alio modo. i. ꝙ ex prīa materia fiat alia materia, & ex illa alia aliqua, donec
C perueniatur ad vltimam materiā. Et q̄ſi dicat, ꝙ ex vna materia fiūt plures materiæ duob⁹ modis: aut ꝙ ſint in eodem ordine, ſed diuerſant ſecundum magis & minus, v.g. dicere, ꝙ materia liquabilium eſt aqua: aut ꝙ ſint in ordinibus diuerſis, ſ. vt quædam ſint materia quarundam, ſ. prima ſecundæ, & ſecunda tertiæ, & tertia quartæ. Deinde d. vt materia phlegmatis ex vnctuoſo. i. & materia ſi fuerit ab inuicem, vt phlegma à cibis vnctuoſis, & vnctuoſum ex dulci, ſi vnctuoſum fit ex dulci: quoniam hoc non eſt manifeſtum D in hoc loco. materia vero cholerę eſt res amara. & res amara eſt prima materia, quæ eſt terreſtris combuſta. & hoc d. proprie de amaro, qm̄ exiſtimatur reſolui in primum elementum mediante alia materia. & ideo d. ꝙ amara reſoluuntur in primum elementum. Deinde d. Qm̄ duobus modis erit hoc ex hoc. i. & illud, quod eſt ex materia, vtrunque generatur à reliquo: ſed vltimum ex primo erit.* qm̄ primum tranſmutatur in illud: primum autē ex vltimo eſt,* quoniam vltimum reſoluitur in illud. v.g. quoniam generatio ligni ex quatuor elementis fit, quando iſta elementa tranſmutā tur in lignum: & iſta generantur ex ligno, quoniam lignum reſoluitur in ipſa apud corruptionem. Deinde d. Et poſſibile eſt vt materia ſit vna, &c. i. poſſibile eſt vt materia ſit vna, & vt ſit ex rebus pluribus diuerſis non propter materiam: quoniam, cū materia fuerit vna, & motor fuerit vnus, & de neceſſitate generatū erit vnum. quemadmodum, ſi materia fuerit diuerſa, & motor diuerſus, generata erunt diuerſa. Quādo autem materia fuerit vna, generata poſſunt eſſe diuerſa propter diuerſitatem mouentium. & hoc non inuenitur niſi in rebus artificialibus.* vt gr. quoniam arca, & ſcamnum ſunt ex ligno, & differunt propter diuerſitatem duarū artium. Et cùm narrauit, ꝙ diuerſitas entium prouenit qñq; ex diuerſitate motoris, ſ. agentis, & quemadmodū materia recipit formas diuerſas, narrauit, ꝙ hoc nō ſequitur in oīb⁹, qm̄ quædam formæ ſunt, q̄ non recipiuntur niſi ab vna materia, & d. Et in quibuſdam

* a.l.qñ.

* a.l.qñ.

E

F Qñ materia fuerit vna & motor vnus d neceſſitate ſequetur vnus. Vide. 12. Met. c. 11.

* In artificialib⁹ ſolū contingit ex vna mā fieri diuerſa pp diuerſitatē agentis. Quęre cā 3. de Aia com. 18.

G rebus,&c.i.& in quibuſdam reb' diuerſis diuerſaꝫ materia neceſſario ꝓp diuerſitatẽ formæ. D.dedit exẽplũ de hoc,& d.ſerra.n. &c.i. qm̃, ſi fuerit ex ligno, nõ habebit actionẽ ſerræ. D.d.& nõ eſt hoc ad cãm mouentẽ,&c.i.& cã mouens nõ poteſt hoc facere,ſ.facere formã ĩ qualibet materia,ſed in materia propria. Et hoc,quod d.ꝙ q̃dã materię recipiũt formas diuerſas, & q̃dã formæ non recipiunt niſi vnã materiã, verũ eſt in entibus artificialibus. in entibus aũt naturalibus q̃libet forma habet materiam propriam,ſed,quia ĩ hoc loco ſermo eſt vniuerſalis,contẽtus eſt hac diuiſione.

In entibus nãlibus q̃libet forã hẽt mãm propriam. Vid ĩdẽ 8. ph,cõ. 46.

H Patet ꝙ principium & ars, q̃ eſt vt mouens,eadem eſt. etenĩ, ſi materia diuerſa & mouens,& ipſum quod factũ eſt. Cũm itaque quiſquam quærã ſit cauſa ꝙuærat,qm̃ multiplr cauſę dr̃, omnes contingentes cauſas dicere oportet.vtputa hominis,q̃ cauſa vt materia? nempe menſtrua.quæ vero vt mouens? nẽpe ſemen. quæ vero vt forma? quod quid erat eſſe. q̃ autem vt huius cauſa?finis. fortaſſis autẽ hę ambæ idem ſunt.Oportet autem proximas cauſas dicere. q̃ materia,non ignem vel terram, ſed propriam.In naturalibꝰ igitur & generabilibus ſubſtantĩs neceſſe eſt ita procedere, ſiquis recte procedet:ſiquidẽ hę, totq; cauſæ ſunt,& oportet cauſas cognoſcere. De naturalibus autẽ, ſed perpetuis ſubſtantĩs alia ratio eſt.fortaſſis etenim quędam non habent materiam, aut non talem,ſed ſolum quę ſecundum locum mobilis eſt.Nec quæcunque natura quidẽ, non aũt ſunt. ſubſtantiæ,his materia eſt, ſed qđ ſubĩcitur ſubſtãtia. vtputa quæ cauſa eclipſis? q̃ materia. non enim eſt, ſed Luna eſt, quæ patitur. quæ cauſa vt mouens, atq; corrumpens lumen? terra.

I K

Manifeſtum eſt igitur,quod artificium eſt principium, quod mouet.quoniã, ſi materia fuerit alia & motor,& factum etiam.Cũm igitur aliquis quæſierit quæ ẽ cauſa,cũm dicitur multipliciter, oportet dicere omnia, quæ poſſunt eſſe cauſæ, vt cauſa hominis,ſicut materia.ſ.menſtruum. & cauſa,quæ eſt quaſi motor,ſperma.& cauſa, quæ eſt quaſi forma:eſt iſtud,quod eſt per eſſentiam.& cauſa, quæ ẽ ſicut illud propter quod, eſt cõplemẽtum.& forte hæc duo ſunt idẽ. Et oportet dicere cauſas propinquas.ſ.materiales,non vt ignẽ & terram,ſed materiam propriam.

L M

Neceſſe eſt igitur in ſubſtantys naturalibus generabilibus etiam ire hac via,ſi aliquis voluerit dare definitionem ſanè: cùm iſtæ cauſæ ſint hæ numero: & oportet ſcire cauſas.In ſubſtantys vero naturalibus,ſed æternis eſt alius ſermo. rectum eſt igitur,vt quædam non habeant,& ut nõ ſint tale:ſed erit motum in loco tantũ. Et non illa q̃

ſunt

A *ſunt per naturã: & non habent aliquã materiã, ſed ſubſtantia eorũ eſt ſubiectum. Vt cauſa eclipſis nõ eſt aliqua materia, ſed Luna, quæ patitur eſt aliqua cauſa: ſicut cauſa motus. & cauſa amittendi lumen eſt terra.*

12 Et eſt manifeſtum, ꝙ artificium eſt principium mouens & agens. D. d. qñ ſi materia, &c. i. & eſt manifeſtum ꝙ, ſi materia fuerit alia ab artificio, motor erit aliud à materia, &
1 ſimiliter artificiatũ eſt aliud à ma-
B teria & à motore. Et, cum d. ꝙ hæc tria ſunt diuerſa, ĩcœpit dicere, quot ſunt modi cauſarum quærendarũ ĩ cauſato, & d. Cum igitur aliquis qñ ſi uerit, &c. i. & quia cauſę dicunt multipliciter, oportet nos, qñ. voluerimus cognoſcere aliquid per ſuã cauſam, ſcire omnes modos cauſarum exiſtentium in illo, & tunc perficiẽtur nobis ſciẽtia eius. D. dedit exemplũ, & d. vt cauſa hominis, ſicut materia. i. v. g. qñ nos videmus in homine quatuor cauſas, cauſam, ſ. materialem, q̃ eſt ſanguis menſtruus: & cauſam mouentem, quæ eſt ſperma maris: & cauſam,
C quæ eſt ſecundum formam, & quæ dat quiditatẽ rei per quam eſt: & cauſam, propter quam eſt generatio, ſ. finis & complementum. oportet igitur, qñ voluerimus ſcire hominẽ vere, vt ſcia mus per iſtas cauſas quatuor. D. d. & forte hæc duo, &c. i. & intẽdit cauſam formalem & finalem. forma. n. vltima in generatione eſt illud, propter quod generatur ens. ſunt igitur vnum in ſubiecto, & duo ſecundum modum. & hoc intendebat, cũ d. ſunt idem, i. ſm ſubiectum. D. d.

Et oportet dicere cauſas ꝓpinquas, D
&c. i. & oportet quærere primo ĩ re cognitionem cauſarum propinquarum non remotarum. v. g. qñ, ſi q̃ ſiuerimus cauſam hominis, quę eſt cauſa materialis, non oportet quærere cauſam remotam, vt quatuor elementa, quæ ſunt cauſæ materiales remotæ: ſed oportet quærere materiam propriam, & eſt ſanguis mẽſtruus. D. d. Neceſſe eſt igitur ĩ ſubſtantijs, &c. i. & eſt manifeſtum, ꝙ ĩ ſubſtantijs naturalibus generabilibus & corruptibilibus quærendæ ſunt omnes iſtæ cauſæ, ſi aliquis voluerit ire in cognitionem earũ vera E
via: cũ iſtæ cauſæ quatuor ſunt cauſæ omnium generabilium & corruptibilium, & numer⁹ earum ſit iſte numerus. & eſt neceſſe quærere omnes cauſas rei, cuius eſt cognitio quærenda. & ſi non, cognitio eius eſſet diminuta. D. d. In ſubſtantijs vero naturalibus, &c. & intendit corpora cœleſtia & cum d. rectum eſt, vt quædã non habeant materiam, nõ intẽdit quædam corporũ cœleſtiũ: omnia enim non habent materiã, ſed intendit elemẽta, quæ ſunt ętterna ſecundum totũ, & generabilia & corruptibilia ſecundũ partem, vt dictum eſt in naturalibus. Materia. n. in rei veritate, cuius eſſe eſt in potẽtia, non inuenitur niſi in ſubſtãtijs generabilib⁹ & corruptibilib⁹. Subſtantiæ vero ætternæ, quia in eis nõ eſt potentia ad corruptionem, non eſt in eis materia, ſed materia eorũ eſt aliquid exiſtens in actu, ſ. corp⁹. ideo dignius habent hoc nomẽ ſubiectum, q̃ hoc nomen materia. Et, cum narrauit, ꝙ ſubſtantiæ naturales ætternæ non hñt materiã, quę ſit in potentia, cum non habeant gene-

M Mã cœli ẽ in actu, & rectius dr ſubtum q̃ mã. Idem 2. c. de ſubſtantia orbis. & 9. Met. 17.

G rationem & corruptionem, ſcœpit dare modum, ſm quem dꝫ iſtas habere materiam, & d. & vt nõ ſint, &c. i. & non debet aliquis dicere eas habere materiam pp potentiam, quæ eſt in eis ī loco. omne. n. motum in loco eſt corpus habens potentiã in vbi: qñ, quemadmodum tranſmutatio in ſubſtãtia fecit nos ſcire materiam primam eſſe, ita tranſmutatio in loco fecit nos ſcire, ꝙ corpora cœleſtia ſunt habentia potentias in vbi. Et, cùm narrauit, ꝙ iſtæ ſubſtãtiæ cœleſtes non habent materiam, ſ. quia non ſunt compoſitæ ex materia & forma, ſed ex corpore & forma animata intelligibili, non ita ꝙ anima ſit res aſſata, nõ ita ꝙ illic eſt aliquid, quod animatur per animam, aut viuit per vitam, ſed ſunt anima ta per ſe, & viua per ſe: omne. n. qđ viuit per vitã, eſt generabile & corruptibile. & ideo d. Themiſtius, ꝙ Sol & Luna & ſtellæ aut ſunt formę ſine materijs, aut habẽt materias p æquiuocationem, ſicut eſt diſpoſitio ī materia intellect⁹. Et, cùm narrauit hoc de materia corporum cœleſtium, incœpit narrare ćt, ꝙ accidentia, q̃ apparent in iſtis, non ſunt qualitates paſſiuæ, quæ faciunt ſubiectum trãſmutati, & alterari ex cõtrario in contrarium, v.g. corpus alterari à calido in frigidum. cauſa. n. iſtius alterationis eſt materia, q̃ eſt in potentia. Et d. Et non illa, q̃ ſunt per naturam, &c. i. & accidentia. quę ſunt naturaliter in iſtis corporibus, quę non habent materiam, quæ ſit in potentia, non indigent materia tali, ſed ĩdigent materia, quæ ſit ſubiectum tm̃, ſ. in actu, vt cauſa eclipſis materialis. eclipſis enim nõ indiget vt fiat materia in potentia. & hoc intendebat, cùm d. non eſt materia ali K
qua. i. vt cã eclipſis materialis. qñ non eſt materia aliqua, i. in potẽtia, ſed Luna eſt cauſa materialis, nõ ita ꝙ patiatur in ſua ſubſtantia, vt accidit in qualitatibus paſſiuis, ſed ita ꝙ tranſmutetur in loco tm̃. & hoc intendebat, cùm d ſed cauſa, ſicut cauſa motus. i. ſed Luna eſt cauſa materialis eclipſis, ſicut corpus eſt cauſa materialis motus in loco. Eſt enim ꝓpriũ huic materiæ, qñ non tranſmutatur in ſe per ſuam ttanſmutationem in loco: &, quia iſta trãſmutatio eſt abſciſſio luminis à nobis. L
D. & cauſa amittendi lumen eſt terra. i hoc, ꝙ terra interponitur inter nos & Solem apud eclipſim. Luna enim, qñ tranſmutatur in loco, donec cadat in vmbram terræ, abſcindetur lumen ab ea.

Cuius vero cauſa forſan non eſt, quę vero vt forma, ratio: ſed non manifeſta ratio, niſi cùm ipſa cauſa ſit. vt puta, qđ eclipſis ć priuatio luminis. ſi vero addat à terra in medio interpoſita, hęc eſt cum ipſa cauſa ratio. De ſomno vero non eſt manifeſtũ quid M
eſt primũ, quod patitur. ſed nũquid animal ć ita. attamen hoc ſecũdum aliquid. & quid primũ, cor, an aliquid aliud ć deinde, à quo ć deinde quæ paſſio, quæ illius & non totius ć quia talis immobilitas, ita. ſed hæc, cò ꝙ aliquid patiat ipſum primum.

Et rectum eſt vt non ſit cauſa, quæ eſt propter quid, & cauſa, q̃ eſt quaſi forma & definitio. ſed ſermo, ſi non fuerit cum cauſa, non

erit

Tranſmutatio ī ſubſtantia fecit cognoſcere mãj vid. 4. ph. com. 38.

Vide ſinẽ primi cap. de ſubſtãtia orbis.

A *erit manifestus. v.g. quòd eclipsis ẽ priuatio luminis. & si additur eẽ ex terra, quia sit in medio, hoc erit sermo causæ. Et similiter in somno non erit manifestum quid sit primum patiens. sed est manifestum ipsum eẽ animal. sed quærere hoc, & quid sit primũ, vtrum cor aut aliud, deinde per quod, deinde quæ sit passio, quæ accidit ei, & non est totius. somnus. n. est aliqua quies talis. sed hæc erit prĩo passio i aliquo.*

Et rectum est, vt causa, q̃ est forma, & causa pp quam est forma, nõ
B sint eædem, licet illa, p p quam ẽ forma, multum intret definitiones persectas, quæ dñr transmutatæ demõstrationes in situ Et innuit hoc, ne causę admisceantur. D.d. sed sermo, &c. i sed definitio, si non continuerit causam, propter quam ĩuenitur forma, tunc definitio non erit manifesta, neq; perfecta. Deinde dedit exemplum, & d. v.g. ꝙ eclipsis ẽ priuatio luminis. i. cùm homo fuerit contẽtus à tali definitione in cognitione eclipsis, erit cognitio diminu-
C ta, licet teneat formam, quæ est priuatio luminis. possibile. n. est, vt priuatio luminis sit per aliquod cõtingens ipsi in se. Et cùm dĩ propter interiacentiam terræ ipsi, & Soli, tunc perficitur cognitio eclipsis. & hoc intendebat cùm d. & si additur, &c. i. & si fuerit additum ĩ hac definitione, ꝙ priuatio luminis est ex terra, qa interiacet ipsam, & Solem, tunc inducitur definitio, quæ continet causam agentem eclipsis, & formã eclipsis. Deinde ĩduxit aliud exemplũ de somno, & d. Et sic̃r in somno, &c. i. Et sic̃r, si contenti fuerimus in desi D
nitione somni ex hoc, ꝙ ẽ quies animalis, non erit manifestum ex hoc quid sit primum patiens recipiens istam quietem, q̃ est somnus: vtrũ sit cor, aut cerebrum. & sm hũc mo dum erit definitio diminuta. D. incœpit dicere omnia, quæ oportet inducere in hac definitione, & d. sed q̃rere hoc, & quid sit primum, vtrum cor, aut aliud. i. sed remanet, postq̃ induxerimus hanc definitionẽ, notificare quare accidit ista quies sensibus animalis, & dicet propter pausationem. & quid sit materia, in qua E
accidit ista causa primo, v.g. cùm dicatur ꝙ est cor. & ex quo accidit, v.g. vt dicatur propter cibum. & quid sit passio, propter quam accidit, v.g. quia frigus. D.d. & non est totius. i. qm̃ oportet notificare de somno q̃re non est omnis animalis, aut oĩs habentis animam. D.d. somnus. n. est aliqua quies, &c. i. definitio enĩ somni completa & perfecta est, qes, quæ est omnib⁹ his dispositionib⁹. D.d. sed hæc erit primo passio in aliquo. i. est enim quies propria, q̃ accidit à passione propria in membro proprio, & à recipiente proprio, & F
propter causam propriam.

Non omnia contraria vicissim fieri, nec omnium esse materiã. & quo pacto materia cuiusq; ad contraria se habeat. Cap. 7.

CVm autẽ quædã absq; generatione & corruptione sint, & non sint, vtputa puncta si sint quidem, & omnino species & formæ (non. n. albedo fit, sed lignum albũ, si ex aliquo & aliquid fit oẽ, quod fit) profecto non oĩa contraria fiũt vicissim,

G vicisſim,ſed aliter albus hō ex nigro hoīe,& albedo ex nigredine.Nec oīum materia ē,ſed quorumcunq; generatio,& trāſmutatio inuicem ſunt. quæcunque vero abſq; eò q; trāſmutenť sūt, aut non,horum materia nō eſt. Habet aūt dubitationē, quonā modo ad contraria cuiuſq; materia ſe habeat.vtputa,ſi corpus potentia ſanum,contrariū vero ſanitati infirmitas, vtrū ambo potentia.& aqua potentia vinū & acetum. An huius quidē ſm H habitum & ſecundum formam materia eſt, illius vero ſm corruptionē & priuationē p̄ter naturā.At q̄dā dubitatio eſt , cur vinū non ſit materia aceti, neq; potētia acetū , tametſi fiat ex eo acetum.& viuens potentia mortuus.An nō,ſed ſm accidēs corruptiones.Ipſa vero aīalis materia ſm corruptionē mortui potentia & materia. aqua quoque aceti eſt.fiunt etenī ex illis, quē admodū ex die nox. & q̄cunq; ita inuicē tranſmutanť,ad mate I riā oportet redire. vtputa ſi ex mortuo aīal,primū ad materiā, deinde animal:& acetum ad aquam,deinde vinum.

Cùm igitur quædam res ſint, et non ſunt ſine generatione & corruptione, vt puncta ſi fuerint,& modo vniuerſali forma (quoniā non ē album,ſed lignum albū, ſi oē generatū eſt ex aliquo,& erit aliquod albū)non igitur erunt oīa cōtraria adinuicem,ſed alio modo. vt hō al K *bus ex homine nigro,& album ex nigro. Neq; materia cuiuslibet rei ſed quæ habent generationem, & tranſmutationem tranſmutantur adinuicem.oīa autē, quæ ſunt abſque eo quòd tranſmutātur , aut nō ſunt,horū non eſt materia. Sed in hoc eſt quæſtio,& eſt q̄o materia cuiuslibet rei eſt ad contraria. vt dicimus,ſi corpus in potentia eſt ſanum , & infirmitas eſt contrariū ſanitati,eſt igitur vtrunq; in potē- L* tia.& aqua in potentia acetum , & vinum. Et materia in quibuſdam eſt ſecūdū habitū & formā, & etiam in quibuſdam ſecundum priuationē,& corruptionē naturalem.Quæſtio vero eſt cuius ſit, & quare vinum non eſt materia aceti,neq; eſt acetū in potentia,etſi ex eo fiat acetum. & vtrunq; eſt viuum in potentia,mortuum in primo.Sed corruptio erit accidentaliter.Materia vero animalis ē ma- M teria corruptionis potētia mortui , & materia eius.& ſimiliter ī aceto.acetum.n.eſt ex eo, ſicut nox ex die.& omnia,quæ tranſmutantur adinuicem,ſunt ſecundum hūc modum.oportet igitur reuerti ad materiam rei.verbi gr. vt ex mortuo fiat viuum,oportet primo peruenire ad materiam, deinde ad viuū: & acetum primo ad aquam , & poſt ad vinum.

Et

A 14 Et,cùm quædam ſint exiſtẽtia p generationem verã,& non exiſtentia p corruptionem verã, & nõ ſunt generabilia &corruptibilia per accidens,vt pũcta,& vſus formæ. vniuerſalia enim non generantur. non. n. generatur album vſe,ſed generatur lignum album ſingulare, aut lapis albus. & ſic neceſſe eſt vt omne generatum eſſentialiter,& ex ſubſtantia,generetur ex aliquo,ſ.materia, & ꝙ ipſum ſit etiam in ſe aliquid.& totum hoc dictum eſt in tractatu p̃cedenti. D.d.non igitur erunt omnia contraria,&c. &, cùm ſit hæc ge

B neratio eſſentialis:&generatio fit ex contrarijs: manifeſtum eſt, ꝙ non oĩa generantia fiunt ex ſeinuicem, ſed ex contrarijs terminatis. vt homo albus ex nigro, & vſus quæ ſunt in eodem genere,non quæ fiunt in generibus diuerſis.non enim generatur album niſi ex nigro,nõ ex calido aut frigido,aut humido aut ari

Mũ cõis ẽ I rebus habẽtib⁹ generationẽ & corruptionẽ. idẽ

dõ. D.d. Neque materia cuiusliber rei:i. & non inuenitur materia vna communis vnicuiq; rerum naturalium,niſi ex rebus habentibus generationem & corruptionem. & hoc

C declaratum eſt in naturalibus.&ex hoc verificatur, ꝙ prima materia rerum generabilium &corruptibiliũ eſt eadẽ. ſ. quia omnia generabilia & corruptibilia alterãtur adinuicẽ. Deinde d.omnia autem, quæ ſunt abſque eo ꝙ tranſmutantur, &c.& intendit corpora cœleſtia & intẽdit per trãſmutationem,illam, quę eſt in ſubſtantia, & qualitatem alteratiuam.iſtæ enim duæ tranſmutationes ſunt impoſſibiles in corporibus cœleſtibus. Et,cùm d. ꝙ eadem materia eſt vtriq; contrariorum,incœpit dubitare de hoc,& quęrere,vtrũ

1. de Cẽa. t. c. 43. & 53.

Vſia non gñant. Idẽ 7. Met. 26. &.27.&33

eſt in eis eodẽ modo,ita ꝙ,cum alterum duorum contrariorũ fuerit in actu,erit reliquum in potentia,& ex quo continget vt omnia contraria æqualiter tranſmutent in inuicem, qđ dixit in principio huius libri, & dixit: Sed ĩ hoc eſt quæſtio,&c.i. ſed in generatione iſtorum & ex elemẽto cõi eſt quæſtio,vtrum oĩs materia accipiat duo contraria, ad quæ põt æqualiter ita ꝙ,cùm alterũ fuerit in eo in actu,reliquum erit ĩ potentia.vt dicimus,ꝙ corpus recipiẽs ſanitatem recipit ægritudinem,ſ.ꝙ ſanum reuertitur in infirmũ,& ĩfirmũ in ſanũ,qm̃,cùm alterũ fuerit ĩ E actu,reliquũ erit in potentia.& hoc intendebat,cùm d.vt dicimus,ſi corpus in potentia fuerit ſanum, &c.i. v.gr.ſi poſuerimus aliquid eſſe ĩ potentia aliud,& illud aliud habeat cõtrarium,i.oppoſitum, neceſſe eſt vt illud ſit in potentia,ſicut duo cõtraria:& ꝙ,cùm alterum fuerit in actu & reliquum contrarium erit in potentia. v.g.vt aliquis ponat ꝙ corp⁹ aĩalis recipit ægritudinẽ,&cũ alterũ fuerit in actu,erit reliquũ ĩ potẽtia. & ſiſr.ſi poſuerit aliqs aquã eẽ ĩ potentia acetũ & vinũ,& poſuerit acetũ eſſe oppoſitũ vino: qm̃ neceſſe ẽ F vt aqua ſit in potentia acetũ,& vinũ eodem modo:ex quo contingit acetum reuerti in vinum, ſicut infirmum in ſanum.hoc autem non eſt verum niſi in veris contrariis.& nõ eſt verum in omnibus formis oppoſitis, ſcilicet quarum quædam eſt via quarundam per accidens,vt corpus formæ vini ad formam aceti. iſtæ enim duæ formæ ſunt oppoſitæ,cùm altera ſit corruptio reliquę. Et ideo dicit. Et materia in quibuſdam eſt ſecundum habitũ,&c.i. qm̃

D

materia

G materia eſt quibuſdã ſm q; eſt formatũ. vt aqua, qm̃ non ſit mã aceti, donec habeat formã vini. & q̃dã eſt mã, nõ ſm q; eſt formatũ, vt prima mã cum formis cõtrarijs, ſed ſm q; ponit in formã, ſ. mediãte alia forma, vt aqua. & ideo, cũ aqua eſt vinũ in actu, eſt acetum in potẽtia: & non qñ fuerit acetum in actu, eſt vinũ in potentia: neq; eſt in eodẽ termino vinum & acetũ in potentia. Acetũ. n. nõ reuertit in vinũ, donec reſoluatur in elementa, econtrario generationi quatuor elemẽtorum adinuicem. Prima. n. materia eſt in potentia vtrunq; cõtrariorum eodem termino, ſ. qñ alterũ fuerit in actu, erit reliquum in potentia. Et, cũ notificauit iſtos duos modos generationis, incœpit dare modũ, ex quo accidit qõ in hoc, & d. Queſtio vero. & q̃ſtio eſt talis, qũo ex vino fit acetum, & non ex aceto vinum: eũ habeant materiã communẽ, quę eſt vtrunq; in potentia eodẽ termino, & eſt aqua v. g. D. d. & vtrunq; viuum eſt in potẽtia, &c. i. & vtrunq; viuũ eſt in potentia & eſſentialiter mortuũ, aut mortuum nõ fit ex viuo, niſi accidentaliter nõ eſſentialiter: qm̃, ſi viuũ in potẽtia eſt mortuũ, & mortuũ in potẽtia eſt viuũ. & ſic ex mortuo erit viuũ, ſicut ex viuo erit mortuum. D. d. Materia vero animalis, &c. i. materia vero recipiens vitã habet in ſe potentiã ad mortem per accidẽs, ſ. quia in ea eſt potentia ad corruptionẽ vitæ: non quia recipit mortẽ, ſm q; eſt viuũ. qm̃ ſi ita eſſet, tunc mortuũ reciperet vitã, ſm q; viuum. D. d. & ſimiliter in aceto. i. & ſimiliter acetum fit ex vino, & mortuum ex viuo, ſicut nox ex die. i. poſt diẽ, nõ ex materia iſta. D. d. & oĩa, quę tranſmutantur inuicem; &c. i. & oĩa, quę tranſmutantur ad inuicẽ hoc mõ tranſmutationis, generatio nõ reuertitur in eis reciproce ſine medio, ſed generatio reuertitur in eis prius q̃ vltimũ reuertit in primum: deinde primũ transfertur ad media, deinde media transferunt ad vltimũ. v g. q; ex viuo fiat mortuum, tunc ex mortuo non fiet viuũ, donec mortuum reuertatur in quatuor elementa: deinde formę, quę ſunt inter quatuor elementa & vitam generabunt, & ſic generabitur vita neceſſario.

Dubitationis ſolutio, quæ cauſa eſt, vt definitiones et numeri vnum ſint in rebus omnibus: et vnionis materiæ ac formæ. Ca. 8.

DE dubitatione autem dicta et circa definitiones, et circa numeros, quę cã eſt vt vnum ſint. Omnium nãque, q̃cunq; plures partes hñt, & non eſt totũ quaſi coacervatio, ſed ipſum totũ eſt aliquid aliud præter partes, eſt aliqua cauſa. Nam & in corporibus q̃buſdam tactus eſt cã, vt vnum ſint: quibuſdã vero viſcoſitas, aut aliqua alia talis paſſio. definitio vero oratio eſt vna, nõ cõiunctiõe, vt Ilias, ſed eò q; vni⁹ eſt. Quid eſt igit q̃d hoĩem facit vnum, & cur vnũ & non multa ſunt aĩal & bipes, præſertim ſi, quemadmodũ quidã dicũt, ſit quid ipſum animal, et ipſum bipes? cur. n. nõ illa hõ eſt? et erũt ſm participationẽ hoĩes nõ hominis vnius, ſed duorum, aĩalis & bipedis, & omnino profecto hõ

Prĩa mã ẽ I potentia

H vtrũq; cõtrariorum eodem termino. Vide idem. 1. Ph. cõ. 56. & .82.

I

K

L

M

A hō non erit vnū, ſed plura, aīal, & bipes. Manifeſtū itaq; ē q̄ ita quidē tractantibus, vt ſolent definire & dicere, non eſt poſſibile reddere rationē, & ſoluere dubitationē. Qđ ſi, quēadmodum dicimus, hoc quidem materia, hoc vero forma eſt, & hoc quidē potentia, hoc vero actu, profecto non vr̄ amplius dubitatio eſſe qđ q̄rit. Etenim dubitatio eſt eadē, ac ſi definitio veſtis eſſet æs rotundū. eſſet etenim hoc nomē rōnis ſignū. quare qđ q̄

B rit eſt, q̄nā cā ſit, vt rotundū & æs vnū ſint. amplius vero non apparet dubitatio, qm̄ hoc quidē materia, illud vero forma ē. Quę igit̄ huius cā eſt, vt qđ potentia eſt actu ſit in quibuſcunque generatio eſt, p̄ter illud, qđ fecit? nulla. n. alia cā eſt, vt actu ſphæra ſit, quæ potentia ſphæra erat: ſed hoc erat ipſum q̄d erat eſſe vtriq;. Eſt aūt materia, quę-

C dam intelligibilis, quædā ſenſibilis. & ſemper rationis hoc qđē materia, hoc vero actus eſt. vt circulus figura plana.

Vide 2. de Aīa. te. 7.

Idē 7. Me. t. 35. & 39.

In q̄ſtione vero dicatur de definitionibus & in numeris, quæ eſt cā in hoc, quòd ſint vnū. Omnia. n. quæ habent plures partes, quorū vniuerſum non eſt ſicut cumulus, ſed ſicut aliquid, quod habet partes, habet cauſam. In corporibus enim ēt quædā habent cām, quorum eſſentia eſt tactus: & quædā viſcoſitas, aut alia paſſio talis. de finitio vero eſt ſermo vnius non ſe

D *cundum ligationem, vt liber Iliae, liber .ſ. Homeri primi, ſed quia eſt vnius. Quid igitur facit hominem vnum, & quare eſt vnū, & non plura, vt animal, & bipes, et etiam alio mō ſi fuerit, ſicut quidā dicūt, aliquid quod eſt animal, et bipes. & quare illa nō ſunt homo? & ſicut hoīes ſecundum modū acquiſitionis erunt non ex hoīe vno, ſed ex duobus, et ſimiliter ex animali bipede. & vniuerſaliter*

E *cū homo non ſit vnum, ſed magis aīal, & bipes. Manifeſtum eſt igitur quòd ſi aliquis inuerit hac via, ſicut eſt cōſuetudo eorū i definitionibus, quòd impoßibile eſt diſſolue re hanc q̄nē difficilem. Si aūt fuerit, ſicut dicitur quòd quædam eſt materia, & quædā forma, & q̄dā potentia, et quædā actus, rectū eſt vt nō exiſtimetur error in q̄ſito. Iſtā. n. qō erit eadē, et ſi definitio ſphæræ eſſet cuprū rotundū. quoniā, cùm fuerit, erit ſignum defi-*

F *nitionis hoc nomen. ergo eſſet quæſitum quid erit cā vt ſit rotūdum & cuprū. quoniā tunc nō apparebit qō. alterū. n. eſt materia, et reliquum eſt forma. Et cā illius vnitatis eſt, ſ. vt illud, quod eſt in potē tia, in actu fiat ab agente in omnibus, in quibus eſt generatio. quoniā nō eſt aliud cauſatū, ſed erit illud, quod eſt in potētia ſphæra in actu*

ſphæra.

G *ſphæra. ſed hoc eſt illud, quod eſt per eſſentiam cuiuslibet, et eſt ſicut circulus, qui eſt figura plana.*

15 Sermo vero de qõne dicta in definitionibus & numero, & ẽ qũo definitio ſigñat definitum et definitio hẽt plures partes, & q̃ eſt cã, pp quã eſt definitio vnũ. hoc.n. dictũ eſt in tractatu p̃cedẽti. D.d. Oĩa.n. quę habẽt plures partes, &c.i. & neceſſe eſt quærere cãm pp quã definitio eſt vna. qñ oĩa, q̃ habẽt plures partes, & ſunt vnũ fm totum, non eo mõ, quo dicit cumulus eſſe vnus. in hoc
H .n. eſt cã, per quã multitudo ſit vnũ. Deinde dedit exemplũ in hoc, & d. In corporibus.n. &c.i. ĩ corporibus ẽt cõpoſitus ex pluribus eſt cã, propter quã corpus cõpoſitũ eſt vnũ. v.g. qñ quædã ſunt vnũ per contactum, & quædã per cõglutinationẽ, vt in rebus viſcoſis: aut per alia ligamenta, vt claui. & hoc intẽdebat, cùm d. quorum eſſentia eſt tactus, ſ. q̃ quædam ſunt quorũ cauſa vnitatis, & eſſentiæ eſt contactus. D.d. definitio vero, &c.i. definitio veto eſt ſermo vnius, & nõ per prępõnes copulãtes, ſicut verſus Homeri. qñ
I illi verſus ſunt vnũ p copulã: ſed definitio ẽ vna, quia eſt vnius, v.g. hominis. Et, cùm narrauit, q̃ hõ dẽt eſſe vnus, incœpit dubitare in hoc, & d. Quid igitur facit hoĩem vnũ, &c.i. & ſi conceſſerimus ipſum eſſe vnũ, q̃rendũ eſt quid fit illud, qđ fecit hoĩem vnũ, & quare eſt vnũ & nõ eſt plura. ſ. quare dr̃, q̃ eſt vnus, cũ ſit cõpoſitus ex pluribus vno. eſt .n. animal, & bipes. & hoc exiſtimatur ẽ definitio hoĩs. D.d. & ẽt alio mõ. i. & ſi ẽt fuerit, ſicut q̃dã dicunt, q̃ hõ nihil aliud eſt q̃ congregatio aĩalis & bipedis, nihil erit hic ĩ quo K
cõicent hęc duo, ſaĩal & multipes, ita q̃ hoc nomen hũ ſignificet hoc cõe: ſed hoc nomen hõ ſignificat animal p ſe, & bipes p ſe: ergo quare hõ non erit duo hoĩes? D.d. & ſimiliter ex animali & bipede, &c.i. & ſimiliter contingit eis vt ſint ex animali & bipede, & ſi nõ dicãt ipſum eſſe animal, ſiue nõ diſponat̃ p hæc duo fm hoc verbũ eſſe, aut attribuãtur ei per hãc prępõnẽ ex & ideo dixit poſt: & vlr, &c.i. & vlr cõtingit huic, vt hõ nõ ſit vnũ, ſed plura vno ſ. animal & bipes. D.d. Manifeſtum
L eſt igitur q̃, ſi aliquis iuerit hac via, &c.i. manifeſtũ eſt igitur q̃, ſi aliqs proceſſerit hac via in definitiõe, & conceſſerit ipſam eſſe cõpoſitã ſimpliciter ex pluribus, & non diſtinxerit plurialitatẽ, quę eſt in potẽtia ab ea, q̃ eſt in actu, impoſſibile eſt ſoluere hanc qõnẽ. D.d. Si aũt fuerit, ſicut dr̃, &c.i. ſi aũt diſtinxerimus dualitatẽ, quæ eſt in definitione, & dixerimus, q̃ hęc eſt materia, & hæc eſt forma, & hoc exiſtit in potentia in cõpoſito, ſ. materia, & hoc exiſtit in actu, ſ. forma, diſſoluetur qõ. D.d. Iſta.n. quęſtio erit. id ẽ qñ, ſi nõ p̃cedat hac via, iſta qõ remanebit, M
Deinde induxit exemplũ, & dixit: & ſi definitio ſphæræ eſſet cuprum rotundũ, &c.i. v.g. qñ, cũ poſuerimus, q̃ definitio ſphęrę eſt cuprum rotundũ, tũc hoc nomẽ eſſet æquale huic definitiõi. D.d. ergo eſſet q̃ſitum, &c.i. & cùm poſuerimus, q̃ definitio ſphæræ eſt cuprum rotundum, & quęſiuerimus in ea hoc, ſcilicet quomodo definitio eſt vna, & habet plures partes, tunc quæritur quomodo cuprum & rotundũ ſunt vnum. D.d. qñ tunc non apparebit

A bit quæſtio.i.&,cum definiuerimus ſphęram, qñ eſt cuprum rotundũ, & intellexerimus per cũprum materiam, & p rotundum formã in hac materia, tunc non accidit quæſtio.

D.d. Et cauſa illius vnitatis eſt,&c. ideſt,& cauſa illius vnitatis ẽ vt tranſmutetur quod eſt in potẽtia, donec fiat in actu ab agente,ſ.ab extrahente ipſum à potentia in actũ. Eſt igit hic aliquid vnũ, quod primo eſt in potentia, & poſt transferẽ de potentia in actum.trãslatio enim eius nõ largit ei multitudinẽ,ſed perfectionem in eſſe,& in toto.hoc eſt vnum in actu.& hoc intẽdebat, cùm d. qm nõ eſt aliud cauſatũ,&c.i. nõ enim eſt hoc aliud cauſatũ ab agente ab eo,in qđ agit,ſed illud idem,ſ.quod ẽ ſphęra in potẽtia, fit ſphęra ĩ actu, cũ agens extrahit ipſum de potentia in actũ. D.d.ſed hoc eſt illud,qđ eſt p eſſentiã,&c.i.& hæc duo dant eſſe rei,quã ſignificat definitio in oĩbus rebus habẽtibus materiã & formã. vt in defiõne circuli dicimus, q eſt figura plana. figura enim eſt quaſi mã,& plana quaſi forma. Et intendebat declarare p hoc exẽplum q, cùm diſpõ fuerit talis in diſpõnibus

C rerũ mathematicarũ,quanto magis vt ſit in defiõnibus rerũ nõ mathematicarũ:ne aliquis dicat,q oẽs definitiones nõ componunt ex mã & forma. mathematica enim nõ ſunt in mã,ſed declaratũ eſt ptius,q iſta habent materiam non ſenſibilem.

Extractio alicuiꝰ ab agente de potẽtia ad actũ fit lat ſic multi-

B tudinẽ ſed pfectionẽ. idẽ.12. Met. cõ. 18. idẽ ẽt hoc cõ. ſequẽti

Quæcunq; vero neq; intelligibilem, neq; ſenſibilẽ materiã habent, ſtatim vnũ quiddã eſſe vnumquodq; eſt: quẽadmodũ ipſum ens hoc quiddam, hoc, quale, quantum. quare nõ ineſt in defiõnibus nec ens, nec vnũ: D et ipſum qd erat eſſe ſtatim vnũ quiddam eſt, quemadmodum & ens quiddam. Propterea non aliqua alia cauſa vlli iſtorũ, vt vnum ſint, nec vt ens quiddam ſint. ſtatim etenim vnũquodq; eſt ens quiddã, & vnũ quiddã, nõ vt in genere in ente & vno, nec tanquã ſint ſeparata præter particularia.Ob hanc aũt dubitationẽ quidam participationẽ aiunt, & cauſam quandã participationis: & quidnam ſit illud participare dubitant. Quidã co E pulã animæ, ſicuti Lycophron ait,ſcĩam eſſe ipſius ſcire & aĩæ. Quidam cõpoſitionẽ, aut coniunctionẽ animæ cũ corpore,ipſum viuere. Attamen eadem de oĩbus ratio erit. etenim ipſum ſanũ eſſe, aut copula,aut cõpoſitio,aut coniunctio animæ & ſanitatis erit.& æs eſſe triangulũ, cõpoſitio æris & triãguli. & album eẽ, cõpoſitio ſuperficiei & albedinis. Cauſa vero eſt, qm potentiæ & actus rationẽ quærunt vnientẽ,& dr̃iam.eſt autẽ, F vt dictũ eſt, vltima materia & forma idẽ:& hoc quidem potentia, hoc vero actu. Quare ſimile eſt quærere quidnã vnius cauſa ſit,& vt vnũ ſit.vnũ enim quiddam vnũquodq;.& quod potẽtia, & quod actu vnũ quodam modo ẽ. Quare nulla alia cã eſt, niſi ſiquid fuit,tanquã ex potentia in actũ mouẽs. Quęcunq; vero nõ habent materiã,cũcta ſimpliciter entia ſunt ipſum quid.

Omnia

G *Omnia aũt, quæ non habẽt materiã, neq; intelligibilem, neq; ſenſibilem, vnumquodq; eorũ ſtatim eſt vnum illud, quod eſt per eſſentiã, ſicut illud, quod eſt aliquod ens. & ideo in definitionibus non eſt ens neq; vnũ: & illud, quod ẽ per eſſentiam, eſt vnũ, ſicut aliquod ens ẽt. Et ideo non eſt alia cauſa, neq; alterius iſtorũ, vt ſit vnũ, neq; vt ſit ens etiã. quoniã vnumquodq; eorũ ſtatim eſt aliquod ens, & aliquod*

H *vnum, non quia ſunt in ente & in vno, ſicut illa, quæ ſunt in genere, & non quaſi ſeparata, & alia à partibus. Et propter hanc difficultatem dixerũt quidã acquiſitionẽ, & dubitauerunt in cauſa acquiſitionis, & quid ſit acquiſitio. Et quidam dixerunt congregationẽ aĩæ, vt aliquis dixit enim, quòd cognitio, quæ eſt per verã ſcientiam, eſt per animã etiã. Et quidã dixerunt compoſitionẽ, & ligamentũ corpo-*

I *ris & animæ eſſe per vitã. Sed ſermo in omnibus iſtis eſt vnus. ſanitas enim in oĩbus eſt vna, aut congregatio, aut ligamentũ, aut compoſitio animæ, & ſanitatis. & etiã erit cuprum triangulare per cõpoſitionẽ cupri, & trium angulorũ. & eſſentia albi eſt cõpoſitio ſuperficiei & albedinis. Et cauſa in hoc eſt, quia quærũt vnũ, quod eſt in potentia & in actu, quaſi diuerſum etiã. & eſt, ſicut dictũ eſt, quemad modum materia vltima, et forma eſt idem, & vnũ. Ergo non habent aliquã cauſam omnino præter motorem quo de potentia in actum. Omnia vero, quæ non habent materiam, modo ſimplici, eſſentia eorum, per quam ſunt entia, non fertur in quibuſdam rebus.*

K

Ideſt, Omnia vero, q̃ carent mã intelligibili & ſenſibili, ſicut mã rerum mathematicarũ, vnũquodq; eorũ eſt idem cũ illo, quod dat ſuũ eſſe, ſ. ꝙ quiditas, & eſſentia ſunt in eis idẽ. D.d. ſicut illud, quod eſt aliquod ens, &c. i. vt dicam⁹ in aliquo, quod habet aliquã eſſentiã, ꝙ in eo non eſt aliquod additũ eſſentię. i. ꝙ ens non eſt genus illi. & hoc intẽdebat cùm dixit aliquod. D.d. & ideo in definitionib⁹, &c. ideſt. Et dixit hoc, quia iſta genera altiſſima, ſunt ſimplicia, cùm nõ habeant genera, definitiones vero ſunt cõpoſitorũ.

16 Mã intelligibilis eſt mathematicarũ rerum.

L

D.d. & illud, qđ eſt p eſſentiã, &c. ideſt, & ſibi illud, quod ſignificat definitio, ſ. forma, non habet definitionem: quẽadmodum aliquod habet ens, ſ. ꝙ ens non eſt genus ei. D.d. Et ideo non eſt aliqua cã alia, &c. i. & ideo illa, q̃ non habent materiã, non habent cãm aliã à ſe in hoc, ꝙ ſunt vnũ, & in hoc ꝙ ſunt ens, econtrario eis, quę ſunt in materijs. p formas enim fiunt cõpoſita ex forma & mã vnũ, & aliquid ens. D.d. qm̃ vnũquodq; eorũ ſtatim, &c. i. qm̃ vnũquodq; eorũ ex ſe eſt aliquod vnũ, & aliquod ens, ſ. ꝙ non eſt vnũ ex alio, neq; ens ex altero. & hoc intendebat, cùm dixit, ſtatim, trãſumpnue. D.d. nõ quia ſunt in ente & in vno, ſicut illa, quę ſunt in genere, ideſt,

Idẽ ſupra com. 9.

M

Per foꝛas fiũt cõpoſita ex mã & forma vnũ & aliquid ens.

Idẽ. 2. de Aĩa. 2. et 7. & 2. de Aĩa. c. 90. & quinte Met. 15.

A i.nō qa ſunt diſpoſita p vnitatē & eſ ſentiā, ita ꝙ vnitas & eſſentia ſit genus ei⁹, ſed eſſentia ē ipm. D.d. & nō q̄ ſi ſeparata. i. neq; eſſe illi⁹ foꝛę ſim plicis ē ita, ꝙ ī actu ſit aliud à rebus ꝑticularibus, quarū ē foꝛa, ita ꝙ res ꝑticularis, & foꝛa ei⁹ ſunt duo diuer ſa. & hoc intēdebat, cum d. ſeparata. D.d. Et pp hanc diſficultatē, &c. i. & innuit qōnē ꝓdictā dicentē q̄ō eſt hō vnus, & ē cōpoſitus ex aīa & cor pore, q̄ ſunt extrēma in actu. Oīs. n. qui ponit ꝙ aīa & corpus ſunt duo diuerſa, contingit ei dicere quid ſit cā ligamenti aīæ cū corpore. Qui āt

B dicit, ꝙ aīa eſt pfectio corporis, & ꝙ corpus non exiſtit ſine aīa, nō ſunt apud ipm duo diuerſa, nec accidit

Vide. 2. de Anim. c. 7. ei quæſtio hæc. Et intendit p acqui ſitionem cōicationē. i. ꝙ pp hāc qōnē dixerūt quidā, ꝙ ex aīa & corpo re fit vnū p cōicationem, q̄ eſt inter illa: & iſti dubitauerunt. in quo ſit cā cōicationis aīæ, & corporis, q̄ ſit illa cōicatio. i. cuiuſmodi cōicatiōis ſit. D.d. Et quidā dixerunt cōgregationem aīæ, &c. i. &, vt reputo, ꝙ q- dā dixerunt, ꝙ cōicatio, quæ eſt inter aīam & corpus, eſt, quia non per ficitur actio alteri⁹ eorū, niſi cōgre-

C gatione, vt quidā Antiquorū dice bant, ꝙ cognitio eſt p aīam & corpus, ſed cā veritatis eſt aīa, & falſita- tis accidentis in ea eſt corpus. D.d. Et quidam dixerūt compoſitionē, &c. i. & quidā dixerunt, ꝙ illa cōica tio eſt cōpoſitio aīæ cum corpore, & ꝙ ligamētū, p qđ fit compoſitio, eſt vita: & ideo, cum diſſoluit ligamentum, non erit vita. D.d. Sed ſer mo in oībus iſtis, &c. i. ſed iſtæ cauſæ, quas induxerunt Antiqui in co- pulatione aīæ cū corpore, oēs ſunt eiuſdē modi. Quidā. n. opinabant, ꝙ ſanitas iſti⁹ copulationis erit per D illam congregationē, ſ. cōgregatio nē aīæ cū corpore: & quidā opinabā tur, ꝙ eſt p ligamentū: & quidā per cōpoſitionē aīæ & corporis, cōpoſi- tione ſanitatis, non cōpoſitione cor ruptionis. D.d. & ēt erit cuprum, &c. i. & non eſt dīa inter compoſitionē aīæ cum corpore, & cōpoſitionem cupri cū tribus angulis, ſ. ꝙ dicere cuprū habens tres angulos, eſt, ſicut dicere corpus aīatum, & ſicut dicere ſuꝑficiē albā. Et intendit, ꝙ ſermo de oībus qōnibus eſt vnus: & ſicut non accidit eis qō in cōpoſitione fi- guræ cum cupro, oportebit vt non E accidat eis qō in cōpoſitione aīæ cū corpore. aīa. n. ita ſe hēt ad corpus, ſi cut figura ad cuprū. & albedo ad ſu- ꝑficiē: oīa n. ſunt ꝑfectiones & foꝛæ ſubiecti. D.d. Et cā in hoc eſt. i. & cā deceptionis eorū eſt, quia ponunt idē qñ ē in potētia, & qñ eſt in actu eſſe diuerſum. & in rei veritate eſt vnū illud. illud. n. qđ fuit in poten- tia, ē ī actu, & nō ſunt hic duo diuer ſa D.d. & é ſicut dictū ē, &c. i. & aīa cū corpe ſunt vnū, ſicut dicimus, ꝙ ꝓpꝛia materia & foꝛa ſunt vnū. D.d. Ergo non hñt, &c. i. & cū aīa non eſt niſi eſſe eius, qđ ē in potētia aīatū eſ ſe aīatū ī actu, tūc exitus eius de po- tētia ī actu nō hēt cām niſi motorē extrahentē ipm de potētia in actū. D.d. Oīa vero, q̄ nō hñt materiam ſimplr, neq; ſenſibilē neq; intelligi- bilem, eſſentia eorum, per quā ſunt entia, non attribuitur in ſuo eſſe q- buſdam rebus, quæ non ſunt perfe- ctio materiæ omnino, & attribuun tur quibuſdam.* Et intendebat per hoc intelligentias abſtractas, quę at tribuuntur corporibus cœleſtibus, ſm ꝙ anima attribuitur corpori.

In rei veri tate idē ē in potētia & in actu.

Idē ſupra com. 15.

* Intelligē tiæ abſtra ctę attribu untur corpo ribꝰ, ſed m ꝙ aīa attri buit corpo ri. Vide ꝓ hoc primū & ſecūd ca. de ſubſtātia or bis.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER NONVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima igitur de Potentia.
In Secunda de Actu.

Summæ Primæ. Dicenda proponuntur.

Cap. I.

H DE primo itaq; ente, & ad quod cæteræ omnes entis prædicationes referũtur, hoc eſt de ſubſtantia, dictum eſt. nam ſm ſubſtantiæ rationem cætera dicunt entia, quãtum & quale, ac cætera, quæ ita dicuntur. cũcta etenim habebunt ſubſtantię rationem, vt in primis ſermonibus diſſeruim⁹. Cùm autẽ ens dicatur, hoc quidẽ quid, aut quantitas, aut qualitas, hoc vero ſecũdum potentiam & actum ac opus, de
I terminemus etiam de potentia & actu. Et primo de potentia, ea quidem, quæ dicitur maxime proprie, nõ ſanè eſt vtilis ad qđ nunc volumus. potentia nanq; & actus in plus eſt, q̃; illa, q̃ ſm motum ſolum dr̃. Sed, cùm de ea dixerimus in determinationibus de actu, declarabimus etiam de alijs.

Potẽtia & actus in plus ẽ, q̃ illa, q̃ ſcd̃m motũ ſolũ dicunt

Dictum eſt de ente, cui attribuuntur alia prædicamenta entis, vbi dictum eſt de ſubſtantia. dicũtur enim entia multa ſecundum K
quòd habẽt definitionẽ ſubſtãtiæ, vt quantitas, & qualitas, & alia, q̃ dicuntur hoc modo. oĩa. n. habent definitionẽ ſubſtãtiæ ſicut diximus in primis ſermonibus. Et, cum ens dicitur, aut quia hoc eſt, aut quãtum, aut quale, aut quia eſt in potentia, & complemento & actu, etiam diſtinguemus & loquemur de potentia, & complemento. Et de potentia primo, quæ dicitur magis vere, non illud, quod non eſt vti L
le in hoc, quod volumus nunc. potẽtia enim & actus dicuntur multipliciter magis quàm illa, quæ dicũtur ſecundum modum motus tãtũ. Sed, cum dixerimus de differẽtijs in actu, tunc declarabitur vltima.

QVia ens, ſm q̃ ens, diuidi tur eſſentialiter in potẽtiam & actum. & iſta ars habet cõſyderare de ente ſimplr, & de generibus & differẽtijs, in quas diuiditur eſſentialiter, incœpit hic loqui de ſpeciebus potẽ M
tiæ & actus, vt declaret ſubſtantias eorum, & contradicat dicẽtibus potentiam nõ eſſe in entibus. Et d. Dictum eſt, &c. i. dictum eſt igitur de prædicamento ſubſtantiæ, cui attri buuntur alia prædicamenta, ſm q̃ ſunt prædicamenta, & hoc Sexto & Septimo iſtius libri. D.d. vbi dictũ eſt de ſubſtantia. i. vbi locuti ſumus de principijs ſubſtantiæ ſenſibilis. Deinde d. dicuntur enim entia multa ſecundum q̃ habent definitionẽ ſubſtantię, ideſt, q̃ in definitione eorum

Idẽ 4. me. c. 1. &. 6. Met. cõ. 1.

A rum apparet ſubſtantia. D.d. Et, cũ eis dicitur, &c.i. & cùm declaratum ſit ꝙ ens diuiditur in ſubſtantiam & alia prædicamenta, & diuidit̃ et in potentiam & actum, qm̃ ens qdam eſt in potentia, & quoddam in actu & complemento, & iam locuti ſumus de ſubſtantia, oportet etiam nos loqui de potentia & actu, cum in iſta diuidatur ens ſm ꝙ eſt ens. Et primo incipiamus diſtinguere ſecundum quot modos diſtinguuntur potentia & actus, & declarare qs eorum dicitur vere, & quis trãſumptiue. D.d. cauſam in hoc, & d. potẽ

B tia enim & actus, &c.i. hoc enim nomen potentia dicitur pluribus modis eis, ſm quos dicuntur potentia & actus in rebus tranſmutabilibus. D.d. Sed, cùm dixerimus, &c.i. & intentio noſtra eſt in hoc, qm̃, cùm locuti fuerimus de differentijs rerum exiſtẽtium in actu, & quomodo ordinãtur in hoc, declarabitur nobis natura vltimæ differentiæ, de qua intendimus perſcrutari.

Potẽtia, & actus dñr pluribus modis eis, ſecũdum quos dñr potẽtia & actus ĩ rebus tranſmutabilibus. Vide pro hoc. ĩ de A ia. c. 5 in ſolone. 3. 4. & ĩ c. 14. eiuſdẽ

C Vid Auer. 1 Epi. Trig.

Diuiditur potentia in ſua ſignificata.

Cap. 2.

QVòd igitur multipliciter potentia & poſſe dicatur, determinatum eſt à nobis in alijs. Harum vero quæ cunq; quidem æquiuoce dicuntur potentiæ, prætermittantur. Quædam etenim ſimilitudine quadam dicuntur, vt in geometria & poſsibilia ac impoſsibilia dicimus, eò ꝙ quodam modo ſint aut non ſint. Quæcunq; vero ad eãdem formam oẽs, aliqua principia ſunt, & ad vnam primam dicuntur, quæ eſt principium trãſmutationis in alio, prout aliud eſt. Aliqua.n. eſt patiendi potentia, q̃ in ipſo patiente principiũ eſt trãſmutationis paſsiuę ab alio, prout aliud ẽ: alia q̃ vero habitꝰ impoſitatis, q̃ in deterius ẽ, & corruptionis, q̃ eſt ab alio, prout aliud eſt, pricipio tranſmutatiuo. in his. n. oĩbꝰ definitionibus ineſt primæ potentiæ ratio. Rurſus aũt hæ potẽtię dñr, aut ipſius faciendi ſolũ, aut patiendi, aut ipſius bene. quare E in harũ quoq; rõnibꝰ quodam mõ inſunt priorũ potentiarum rõnes. Manifeſtũ igitur ẽ ꝙ quo H dã mõ quidẽ vna eſt ipſius facere & pati potentia (potẽs. n. eſt, & eo ꝙ ipſum habeat patiẽdi potentiã, & eo ꝙ aliud ab eo) quodã mõ vero alia. Hæc. n. in patiẽte eſt. ppea. n. qd̃ hẽt aliqd̃ principiũ, & qd̃ materia aliqd̃ principium eſt, patiẽ quod patiẽ, & aliud ab alio. pingue nanq; combuſtibile eſt. cedẽs vero ſit preſſibile. & ſimiliter de cęteris. Hęc vero in faciente. vtputa calidũ, F & ædificatiua. hoc quidem in I calefactiuo, hæc vero in ędificatiuo. Propter quod nullum, prout cõnaturale factum, ipſum à ſeipſo patitur. vnum etenim, & non aliud eſt. At impotentia quoque, & impotens, atq; quæ tali potentiæ cõtraria eſt, priuatio eſt. quare eiuſdẽ & ſm idem potentia, impotentiaq; omnis.

* a. l. cõnatum

Quoniam autẽ potentia & agere per potentiã dicũtur multis modis, determinatum eſt ĩ alijs locis.

G *Et quæ iſtarum potentiarum dicitur æquiuoce, dimittatur. Quædã enim dicuntur per aliquam ſimilitudinem, ſicut dicitur ī Geometria potentia, & non potentia eſſe quoquo modo, aut aliqua attributione. Omnia aũt, quæ dicũtur per attributionem ad eandem formam, ſunt aliqua principia, & attribuuntur potẽtia ad vnum principiũ, & eſt illud, quod eſt principiũ trãſmutationis in aliud, ſecundũ quòd*

H *eſt aliud. Potentia enim paſſionis eſt in ipſo paſſiuo principium trãſmutationis paſſiui ab alio, ſecũdũ quòd eſt aliud. habitus vero eſt potentia, quæ non patitur ad illud, quod eſt peius, aut ad corruptionẽ ex alio, ſecundum quòd eſt aliud, ex primo tranſmutante. omnes n. iſtæ definitiones habent definitionem primæ potentiæ. Et etiam dicuntur iſtæ potẽtiæ, aut quia agũt*

I *tantum, aut quia patiuntur, aut modo bonitatis: ita quòd in definitionibus iſtarum etiam ſunt definitiones primarum potentiarum quoquo modo. Manifeſtum eſt igitur, quòd forte poſſibile ẽ vt actio & paſſio ſint vna potentia. (dicitur n. quòd potentia eſt eius, cuius eſt potentia paſſionis, & alterius per illud) & forte erit ſicut alia. Quædam. n. eſt ī paſſiuo. paſſiuũ. n. patitur, quia habet aliquod principium, & quia materia eſt principium, & etiam illud habet aliud* K *ex alio. vnctuoſum enim comburitur. obediẽs enim quoquo modo diſſoluitur. & alia ſimiliter. Et quædam ſunt in agente, vt in carpentario, & ædificatore. quædam. n. ſunt in carpentario, & alia in ædificatore. Et ideo ſunt inſimul, & nihil patitur per ſe, quia eſt vnũ, & non eſt aliud. Illud enim quod non eſt potentia, & non habet potentiam, & quod eſt contrarium tali potentiæ, eſt priuatio. ergo po-* L *tentia eſt eiuſdem, & idẽ nõ põt.*

Dicit: Qm̃ vero ī aliquo eſſe po- a
tentia ad recipiendũ aliquod, & in aliquo eſſe potentia ad agendũ aliquid dr̃ multipliciter, declaratum eſt vbi diſtinxim⁹ ſm quot modos dr̃ potentiæ paſſiuæ & actiuæ. ſ. in Quinto iſtius libri. D.d. Et q̃ iſtarũ Tex.a. 17.
rerum, &c.i. & quæ iſtarum rerum dr̃ de eis hoc nomen potentia tranſumptiue, & de quibus dr̃ ſm ſimilitudinem, vt dr̃ in Geometria, ꝙ talis linea poteſt ī talẽ ſupficiem. v. g.
ꝙ diameter põt duo quadrata duo- M
rum laterum. Et intendit p hoc, ꝙ quadratum diametri valet duo quadrata. & hoc dictum eſt, non quia linea eſt quadratum, ſed exitus eius de potentia ad actum, nõ eſt p trãſmutationem. & hoc intendebat, cũ d. eſſe quoquo modo. i. & dicit, ꝙ lineæ, & ſuperficies habent potentias aut non potentias, quia aſſimilãtur potẽtijs quoquo modo, aut quia attribuuntur eis quoquo modo. Et, cum d. modum, ſm quẽ dr̃ hoc nomen potentia trãſumptiue, induxit

mo-

A modum, ſm quē dr̄ in rei veritate, &d. Oīa aũt, &c. i. oīa vero, de quib⁹ dr̄ hoc nomē potẽtia, quia attribuũ tur ei potentiæ, q̄ ẽ cauſa in alijs, iſtę potentiæ ſunt principia entium generabilium, & corruptibiliũ, & sũt attributæ eidem potentiæ, q̄ ẽ principium oīum entiũ. Et, cùm diſtinxit potentiam, q̄ dr̄ vere ab ea, quæ dr̄ tranſumptiuę, deſcripſit potẽtiã actionis & paſſionis, & dixit: & eſt illud, quod eſt principium trãſmutationis, &c. i. potentia agens eſt illud, quod eſt principium tranſmutationis in aliud, ſm q̄ eſt aliud, nõ in ſe, cùm ſit manifeſtum, q̄ nihil agit in ſeipſum. D. d. Potentia. n. paſſionis, &c. i. & ideo potẽtia paſſiua ẽ illud, quod recipit trãſmutationẽ in ſe ex alio, ſm q̄ eſt aliud, cum ẽt ſit manifeſtum q̄ nihil patitur à ſeipſo. Et, cùm deſcripſit potentiam actiuam, quæ eſt ex forma, & potentiam paſſiuam, quæ eſt per materiam, dixit: habitus vero eſt potentia, &c. & intẽdit p potentiam, formã. i. q̄ forma non patit̃ ſm q̄ eſt forma à primo tranſmutante eſſentialiter, ſed patitur p accidens. & ideo tranſmutatio eius non eſt prima trãſmutatio, ſm q̄ eſt forma ī paſſiuo, ſ. in materia. & ideo formæ, q̄ non ſunt ī materia non patiuntur eſſentialiter, aut accidentaliṫ. Et d. ad peius, aut ad corruptionem, quia omne, quod patitur, aut patitur ad peius, aut ad corruptionem. & d. ex alio, quia nihil patitur ex ſe. D d. omnes. n. iſtæ definitiones, &c. i. iſtæ potentiæ non dr̄ ęquiuoce, quia oẽs habent definitionem primæ potentiæ. Et intẽdit q̄, cùm cõſyderatum fuerit de iſtis potentijs in vtroque genere, videntur attribui primæ potentiæ.* in definitione enim omnis potentiæ paſſiuę accipitur potentia primæ materiæ: & ſimiliter in definitione oĩs potentiæ actiuæ accipit̃ definitio actiõis primæ formæ, q̄ eſt definitio prĩæ formæ, q̄ eſt abſoluta à materia. Et, quia definiuit potentias actiuas & paſſiuas, dixit: Et ẽt dr̄ iſtæ potentiæ, &c. i. d. hoc nomen potentia dẽ de potentijs actiuis & de potentijs paſſiuis. & dr̄ de actiuis, quæ ſunt bonæ actionis, & de paſſiuis, quæ ſunt bonæ paſſiõis. D. d. Manifeſtũ ẽ igitur, q̄ forte, &c. i. & forte eſt poſſibile, vt potentię actiuæ & paſſiuę ab eis ſunt in eodem. exiſtimat̃ enim, q̄ potentia, q̄ eſt alterius, ſ. potentia, quæ eſt in agente, eſt eius, cuius eſt potentia paſſionis. v. g. illud, qd mouetur in loco per ſe. alteratio autem & generatio exiſtimatur eſſe vere, vt principium actionis ſit in eis in ſubiecto aliquo alio à ſubiecto potẽtiæ paſſiuæ. D. d. & forte erit ſicut alia, &c i. & forte potentia agentis erit in alio ab eo, in quo eſt potẽtia paſſionis. in quibuſdam enim reb⁹ potentia actiua erit in ipſo paſſiuo, & in quibuſdam in alio. D. d. paſſiuum enim patit̃, &c i. paſſiuum. n. patit̃, ſm q̄ habet principium, quod differt ab ipſo, quod extrahit ipſm de potentia ad actum. Et intendit, q̄ non eſt neceſſe vt hoc principiũ ſit in ſubiecto diuerſo à ſubiecto, in quo eſt potentia paſſionis in loco. D. d. & quia materia, &c i. &, q̄a materia eſt etiam prĩcipium paſſionis eſt neceſſe vt aliquid ſit ab aliquo: vt generatio ignis ab oleo, & rebus vnctuoſis eſt diſſolutio partium rei obedientis in illa, in qua diſſoluit̃. Deinde d. Et quædam ſunt in agente, &c. i. & potentia actiua alia eſt in

Manifeſtũ ẽ q̄ nihil agit ſeip-
B ſum. Idẽ 8 ph. 40. & 3 de Aĩa cõ. 4. & in lib. deſtructionũ diſputatiõe prima. ſolutione primi dubij, & in. 1. cã ſuba orbis & 7 phſi. c. 8.
formæ, q̄ nõ ſunt in mĩ, nõ pa-
C tiunt̃ eſſẽtialr, neq; accñtaliṫ. Inſtantiã. vide. 3. de Aĩa. de intellectu poſi. c. 4. Vide con. Zim.
† Forã nõ patiẽs eſſentialr ſed p accñs. Vide. 3. Ph. c. 5. &. 2. de Gña. 55. & 4. cœl. 22.
* In definitione oĩs potentiæ paſſiuę D accipitur potentia primæ materiæ: & ſimiliter in definitione oĩs potentiæ actiuæ accipit̃ definitio actiõis primæ formæ, q̄ eſt abſoluta à materia. Vide cãm iſtius 12. Met. c. 18. in fi. c. E

F

G ipſo patiente,& alia in agẽte,vt carpentaria in carpentario,& ędificatoria in ędificatore. D.d.q̃dam.n.ſunt in carpẽtario,&c.i.actio.n.artis carpentariæ eſt in carpentario, & actio artis ædificatoriæ eſt ĩ ædificando.

D.d. Et ideo ſunt inſimul. &, quia quædam potentiarum actiuarũ sũt in agente,ideo neceſſe eſt vt agens nihil agat,donec ſit ĩſimul cum patiente,i.eodem loco. D.d & nihil patitur per ſe,&c i. & nihil patitur per ſe,ſm q̃ eſt vnũ, & nõ eſt illic aliud, ex quo tranſmutat.quia,ſi eſſet,tũc
H aliquid eſſet in potentia ſm q̃ eſt in actu.& intendebat declarare, q̃ in ſimplici non eſt potentia oĩno,& q̃ illud,in quo eſt potẽtia, eſt compoſitum. D.d.Illud.n.qnod non eſt potentia,&c.i.dicere enim, q̃ non habere potentiam non eſt ſimpliciter. qm̃ dicere non potẽtia, eſt alicuius, quod caret illa potentia. & hoc, qđ eſt contrarium potentiæ, eſt priuatio. D.d.ergo potentia eſt eiuſdem, &c.i. ergo potentia, & non potentia ſunt alicuius compoſiti.

In ſimplici nõ é potẽtia oĩno & illud, in quo é potẽtia, eſt cõpoſitum.

Priuatio autem multifariam
I dicitur.etenim quod nõ habet. & quod natura aptum eſt ſi nõ habet,aut omnino, aut cùm natura aptum ſit,aut ſic, vtputa oĩno,aut quomodocunq; :in qbuſdã aũt ſi natura apta habere, vi non habeãt,priuari ea dicimus.

Diſtinguuntur potentiæ per earum ſubiecta. Cap. 3.

Vid Aner. i Epi. Tr.; Vide contra. Zim.

CVm autem quædam in in animatis talia principia inſint,quędam vero ĩ animatis,& in anima, & in animæ ea parte,quæ rationem hẽt, paret q̃ potẽtiarum quoq; q̃dam irrationales, quædã cũ ratione K erunt. Quare omnes artes & factiuæ ſcientiæ potẽtiæ ſunt.principia enim tranſmutatiua ĩ alio, prout aliud eſt. Et quæ quidem cum ratione omnes,eædem contrariorum ſunt:irrationales vero,vna,vnius.vt calidũ, ipſi⁹ calefaciendi ſolius: medicandi vero potentia,infirmitatis & ſanitatis.Cauſa vero eſt, quia ſcientia ratio eſt, ratio autem eadem manifeſtat & rem, & priuationem,niſi q̃ non ſimiliter.& quo
L dam modo quidem amborum eſt,quodam modo vero ei⁹ magis,quod exiſtit. Quare neceſſe eſt tales etiã ſcientias eſſe quidẽ contrariorũ:eſſe vero hui⁹ quidem per ſe ipſas, illius vero non per ſeipſas.etenĩ ratio hui⁹ quidẽ ſm ſeipſam, huius vero quodam modo ſm accidẽs. negatione enim & ſublatiõe manifeſtat contrarium.prima nanq; priuatio contrarium eſt: hæc autẽ alterius demptio eſt.

Priuatio autem dicitur multipliciter.dicitur enim illius, quod non habet, & iſtius, quod hẽt naturam habendi, aut uniuerſaliter, aut in tempore, in quo habet, & ſecũdum quod oportet, vt illud quod non eſt omnino, aut erit quoquo modo:in quibuſdam vero rebus, quæ habent naturam habendi, ſi nõ habent, dicemus, quòd iſta carent vio lente. Sed, cum quæda iſtorũ principiorum ſint in carẽtibus anima, M

&

A *& quæda in ãiatis, & anima eſt in habente rationem animæ, manifeſtum eſt igitur, quòd quæda potentiæ non habent definitionem, et quædam ſunt cum definitione. Et ideo omnia artificia, & ſcientiæ ſunt potentiæ, quia ſunt principia tranſmutantia in aliud, ſecundum quòd eſt aliud. Et oĩa, q̃ ſunt cũ definitione, ſunt contrariorum, ſed nõ ſicut vnum vnius. Vt calidum cale facere, medicatiua vero eſt ſanitatis*

B *& infirmitatis. Et cauſa in hoc eſt, quia habet rationem ſcientiæ. ratio vero eadem ſignificat rem, & ſuam priuationem, ſed non eodem modo. & forte erit poßibile vt ſit duorum, & forte erit illius, quod eſt magis. Ergo neceſſe eſt vt ſint illa, quæ ſunt talia, contrariorum, & vt ſint quorundam per ſe, & quorundam non per ſe. ratio. n. eſt quorundam per ſe, & quorundam quoquo modo. per accidẽs igi-*

C *tur ſignificat contrarium, per negationem & per remotionem: nãque prima priuatio eſt cõtrarium. & hæc eſt remotio alterius. contraria enim non appropinquant eidem ex eodem.*

3 Quia dicere in potentia ſignificat aliquem modũ priuationis, & dicere ẽt aliquid habere potẽtiam ad hoc ẽ ſm q̃ caret illo, ad quod põt, & primus Philoſophus habet conſyderare de modis priuationis, & eſt proprium loqui de priuatione, vbi ſit ſermo de potentia, incœpit declarare modos priuationis, & d. Priuatio aũt, &c. i. iſta. n eſt prima diuiſio ſecundum quam diuidit priuatio. omne. n. quod caret aliquo, aut caret illo, qđ nõ innatum eſt habere, aut caret illo, quod innatũ eſt habere. & hoc intendebat, cùm d. illius, qđ non hẽt, &c. D. d. aut vlt, aut in tpe, in quo hẽt. i. & illud, qđ caret illo, quod naturaliter debet habere. aut caret illo, quod innatum eſt habere ſimpliciter, aut illo, quod innatum eſt habere aliquo tempore, vt barbam in tpe, ĩ quo debet eã habere. D. d & ſm q̃ oportet, &c. i & priuatio, q̃ eſt ſm q̃ oportet, ſ. quæ dicitur principaliter, eſt carere illo, qđ non habet oĩno: aut illo, quod hẽt raro, & hoc intendebat, cùm dixit: aut erunt quoquo modo. Et hoc inuenitur ſic in alia trãslatione, & priuatio dicitur multipliciter: dicitur enim illud, quod non habet, & illud quod ĩnatum eſt habere etiam, aut vniuerſaliter, aut in aliquo tempore, & ſic ſicut illud, quod non eſt oĩno, aut in paucioribus: & ſi innatũ eſt habere, cum non habet, dr̃ carere violente. i. & cũ aliquid caret illo, qđ innatũ eſt habere in tpe, in quo innatum eſt habere, dr̃ q̃ illud eſt priuatio violenta. D. d. Sed, cùm q̃dam iſtorum prĩcipiorũ, &c. i. & intendit p principia potentias agẽtes. iſtarum. n. potẽtiarũ ſunt q̃dam in habente aĩam, & q̃dam, ſicut dixit, in non habente animam. vt calefacere in corpore calido, & infrigidare in corpore frigido. D. d. & aĩa eſt in habente rationem aĩæ. i. & anima exiſtit ĩ eo, quod habet definitionẽ animæ, ſ. ratiocinari & comprehendere. D. d. manifeſtũ ẽ igitur, &c. i.

D

E

F

&,cum sit manifestum,ꝙ q̃dam potentiæ actiuæ sunt potentiæ in reb⁹ non aïatis,& quædã sunt potẽtiæ in rebus aïatis,ſ.in habẽtibus comprehẽsionem & rõnem, manifestũ est, ꝙ potentiarum q̃dam sunt cũ definitione & ratione,& q̃dã sine definitione & ratione. D.d.Et ideo oĩa artificia,&c.i.&, quia potentiæ actiuæ sunt rationales, ideo oĩa artificia & scientiæ non sunt potẽtiç,quia agũt in alia,fm ꝙ sunt alia. Et d.hoc, qa hæc est definitio potentiarum actiuarum fmplr. D.d.Et oĩa,quæ sunt cum definitione,&c.i.& oẽs potẽtiç
H q̃ sunt cum ratione,agunt duo contraria. D.d.sed non sicut vnũ vnius, &c.i.& istæ potẽtiæ, q̃ hñt rationẽ, non agunt alterum contrariorum tñ,sicut est dispositio in potẽtijs carentibus ratione.calidũ.n. agit calorem,& non agit alterum contrariũ, ſ.frigus.Potentiæ.n.rationales agũt duo contraria insimul,v.g. ars Medicinæ,q̃ agit sanitatem, & infirmitatem. D.d. Et causã in hoc est, &c.
1.& causa in hoc est, quia istæ potentiæ agunt p scĩam, & scĩa est duorũ contrariorum fm imaginationẽ & definitionem,& definitio alteri⁹ cõ
I trariorũ intelligit in respectu reliq contrarij.sed hoc non habet eodem mõ.D.d.& forte erit possibile, &c.i. qm̃ forte est possibile vt potentiæ agant duo contraria, & forte agunt alterum contrarium in maiori parte.D.d.ergo necesse est,&c.i. qm̃,cũ istæ potentiæ agunt ab intellectu & scĩa:& scĩa est cõtrariorũ: ergo sciet duo contraria insimul: ergo necesse est vt agat cõtraria. D.d.& vt sint quorundam per se,&c i. & vt agere contraria sit quorundã p se,& quorundam p accidens,& quorundam alterum contrariorum erit essentia
K liter,& alterũ p accidens. D.d. p accidẽs igit̃,&c.i &,cùm aliquis artifex non intellexerit de priuatione nisi negationẽ tm̃,tunc nõ intelliget alterum contrariorũ nisi p accidens. & ideo qui talem hẽt dispositionẽ, non intelliget naturã contrarij. verum.n.contrarium est priuatio'. & hoc intendebat,cùm dixit: priuatio enim prima est contrarium.

Sed, qm̃ contraria non fiunt in eodem,scĩa vero potentia, eõ ꝙ habet rationẽ, aïa quoꝙ motus principium habet (salubre
L quidem sanitatẽ solum facit, & calefactiuum caliditatem, & frigefactiuum frigiditatẽ,scĩẽs autem ambo.ratio.n. amborũ quidem est,non tm̃ sil̃r,&in aïa,quę mot⁹ principium habet) ambo profecto ex eodẽ mouebit principio,ad idem cõiungens. Quare q̃ fm rationem potentia sunt contraria his faciunt,quæ absq; rõne potentia sunt. vnum nãq; principium cõtinet̃ ratione. Manifestum aũt est ꝙ & ipsius bene potentiam sequit̃ solius faciẽ
M di aut patiendi potentia: hãc vero illa nõ semper. qui.n. bene facit,necesse est vt etiam faciat: q vero solum facit,non necessario & bene facit.

Et scientia est potentia, secundum quòd habet rationem: & anima habet principium motus etiã, quoniam anima sanans facit sanitatem, & calefaciens calorem, et infrigidans frigus.scientia uero fa-

cit

Potẽtię rõnales agũt duo cõtraria insimul Idẽ infra tex. 10. & tex. com. 4.

A *cit vtrunq; quia vtrunq; habet definitionem, sed non eodem modo. et habet in anima etiam principium motus, ergo mouebit vtrunq; ex vno principio, & congregabit ea in idem. Agit enim cōtraria, quādo agit possibilia sine definitione possibilia per definitionem. est. n. proprium per vnum principiū, per definitionem. Et hoc etiam est manifestum, quòd sequitur bonitatis potentiam, quæ est actionis tātum aut passionis: illa aūt non sequitur*
B *istam in omni tempore. necesse est .n. vt illud, quod est bonæ actionis, sit agens etiam: agens vero tantum, non de necessitate erit bonæ actionis.*

4 Et scientia est potētia actiua, fm q̄ habet rationē, i. fm q̄ habet formā. D.d. & ānima habet principiū motus, &c. i. & in aīa etiam sunt prīcipia mottuum p̄ter motum à scientia. & illud principium non agit nisi alterum cōtrariorū tm̄. v.g. q̄ potentia sanatis animata solum modo
C agit sanitatem, vt calor calorem, & frigus frigus. D.d. scīa vero, &c. sciēs aūt agit duo contraria, qm̄ contraria apud ipsum sunt intentiones intellectæ: & ideo non inuenit in aīa principium motus, qm̄ mouet ab intellectu ī actu, aut mouet à ratione eodem modo. Et intendit qm̄, qm̄ mouetur à ratione, agit duo contraria: & qm̄ mouetur non à potentia, agit alterum contrariorū tm̄. & hoc est manifestius in alia translatione, in qua d & non eodem modo inuenitur in eis motus. D.d. ergo mouebit vtrunq;, &c. i. ergo anima, quando mouet contraria duo à ratione, mouet vtrūq; ab eodem principio, cum congregat duo contraria in intellectu in eodem, s. q̄ scientia eorū est eadem. Et in alia trāslatione est: & ideo mouet, & congregat ad ipm vtrunq; ex eodem principio. D.d. Agit enim contraria, &c. i. & sciens agit contraria, quia agit illa, q̄ sunt possibilia sine ratione, & etiam possibilia cum ratione. v.g. qm̄ facit sanitatem, quę est possibilis à natura, possibilem à ratione, & fm artē Medicinæ. D.d. est enim proprium per vnum principium, p definitionem E
.i sciens enim mouet contrariū, qd II
vult facere, p principium propriū, & est definitio propria. D.d. Et hoc est etiam manifestū, q̄ sequit, &c. i. & est manifestum, q̄ actionē & passionem sequitur bonitas actionis & passionis, s. q̄ omne bonæ actionis est agens, & omne bonæ passionis ē patiens: & non conuertitur, s. q̄ omne agens sit bonæ actionis, & omne patiens sit bonæ passionis. & hoc intēdebat cùm d necesse est. n. vt illud quod est bonę actionis, &c.

Contra negantes potentiam, nisi cùm res F
sit in actu. *Cap.* 4. I

SVnt autem quidam, vt Magarici, qui dicunt tunc solum posse, cùm agat: cū vero non agat, non posse. vt puta eum, qui non ædificat, ædificare non posse, sed ędificantē, cùm ædificat. similiter quoq; & de cęteris. Quibus quæ inconuenientia accidunt, non est difficile videre. Patet nanque, q̄ nec ædificator erit, si non ædificat. ædificatori

Vid Auer. 1 Epi. Tra.

G catori enim eſſe ipſum poſſe ędi
ficare eſt. ſiſſr autem & de alijs ar
tibus. Si igitur impoſsibile ē hu
iuſcemodi artes habere, niſi qñ
que diſcat, & accipiat, & non ha
bere, niſi amittat aliqñ (aut enī
obliuione, aut quadam paſſio
ne, aut tempore. non. n. re corru
pta. ſemper nanq; eſt) cùm ceſſa
uerit, non habebit artem. rurſus
autem ſtatim ędificabit, qūo ac
cipiens? Et inanimata etiā ſiſſr.
nec enim frigidum, neq; calidū,
neq; dulce, nec omnino vllum
ſenſibile erit non ſentientibus.
H quare Protagoræ opinionē accī
det eis dicere. Atqui nec ſenſum
aliquid habebit, ſi non ſentiat,
aut operetur. ſi igitur cęcum ē,
ꝙ non habet viſum, natura ta
men aptum, & quando aptum,
& item prout natura aptum eſt
habere, ījdem ſæpius in eodem
die cęci, & ſurdi erunt.

Et quidam, ut Megarici, dicūt quòd potentia eſt apud actionē tan tum. Vt ædificator cùm non ædifi cat non habet potentiam ædificato
I *riæ, ſed qui ædificat, quando ædifi cat. & ſimiliter in alijs rebus. Et non eſt difficile ſcire quid accidit iſtis de impoßibili. Manifeſtū eſt enim quòd non erit ædificator, quā do non erit ædificās. eſſentia enim ædificatoriæ eſt eſſentia impoßi bilitatis ædificatoriæ. & ſimiliter in alijs artificijs. Quoniam, ſi im poſsibile eſt vt iſta artificia ſint in aliquo tempore in eo, qui non ignorat in aliquo tempore, aut per* K
obliuionem, aut per actionem, aut per tempus, non recedet artificiū, quando deſtruitur apud finem rei, ſed eſt ſemper. & ſi accipiatur in eo aliquo modo, quomodo ē ſtatim? Et erit ſimile huic ſermoni in re bus inanimatis. non enim eſt cali dum, aut frigidum, aut dulce, aut ſenſibile ſine habentibus ſenſus. ac cidet enim eis dicere ſermonē Pro tagoræ. Et etiam nihil habebit ſen ſum omnino, niſi ſentiat, aut intel L
ligat. ſi igitur cæcū eſt illud, quod non habet viſum in tempore, ī quo debet habere viſum, & habet ēt naturam & eſſe, tunc illi ipſi erūt cæci multotiens in vna die, & ſurdi etiam.

Cùm d. ſecundum quot modos
dīr potentiæ, ſ. de actiua & paſſiua,
& deſcripſit & numerauit ea, & de- 5
dit differentias inter rationalem ea
rum, & irrationalē, vult loqui nunc
cum negātibus potētias eſſe, & ſunt
illi, qui negant poſſe eſſe. Primus. n. M
Philoſophus debet loqui de hoc cū Prim⁹ Phi
iſtis, cùm iſta opinio ſit ſophiſtica. loſoph⁹ de
Et d. Et quidam, vt Megarici, &c. i. bet diſpu
& quidam negant potentiam præ- tare cōtra
cedere ſecundum tempus illud, ad negantes
quod poteſt, dicendo, ꝙ potentia, & potentiā.
illud, ad quod poteſt, ſunt inſimul,
ex quo contingit nullam potētiam
eſſe. potētia enim opponitur actui, Potētia op
& impoſſibile eſt vt exiſtant inſi- ponitur a
mul. & iſte ſermo exiſtimat nunc ctui. Vide
à quibuſdam loquentium, & eſt r. de Aīa
ſermo contrarius naturæ hominis. com. 6.
Deinde dedic, exemplum de hoc, &

d. vt

A dicit, vt ædificator. i. opinatur, ꝙ potentia ad ædificare eſt cū ædificare: & ꝙ ædificator, qñ non ædificat, nō habet potentiam ad ædificare, quia non habet potētiam ædificandi, dū nondum ædificat. D.d. & ſimiliter in alijs reb⁹. i. & ſimiliter dicebat in alijs potentijs, ſ. qñ non præcedunt illa, in quæ poſſunt ſecundū tēpus. Deinde incœpit dicere impoſſibilia contingentia eis, & d. Manifeſtū eſt enim, &c. i. contingit enim eis ꝙ ędificator non vere dicitur ædificator, niſi quando ędificat. & hoc eſt quaſi impoſſibile. D.d. eſſentia enim, &c.

B ideſt, & cùm ædificator, qñ non ędificat, non habet poſſe ædificādi, tūc forma ædificatoriæ, quæ eſt ars ędificatoriæ, non eſt poſſe ædificare, ſ. qñ contingit, ꝙ ædificator non dicitur ędificator qñ non ędificat, niſi per iſtud, quod eſt in eo de nō poſſe ædificatorię. & ſic non eſt dīa inter iſtud, quod habet artem ædificatoriæ, qñ non ædificat, & inter illud, quod nō habet. D.d. & ſiſt in alijs artificijs. i. & ſimiliter contingit in alijs artificijs, vt ſubſtantia artificij ſit non poſſe ſuæ actionis: quod eſt valde impoſſe. D. declarauit hoc &

C dicit. Qñ, ſi impoſſe eſt, &c. i. qñ, ſi iſta ars non exiſtit in eis, qui habent induſtrias, qñ non agunt, abſq; eo ꝙ accidit eis aliquid, quod corrumpat artem, aut obliuio, aut longa ęgritudo, continget uecessario vt corrūpatur, qñ actio finitur. & eſt manifeſtum, ꝙ ars non deſtruitur, neq; corrumpitur, quando perficitur ædificatum. ſed ipſe Ariſt. dimiſit conſequens, & deſtruxit ipſum. D.d. Et erit ſiſſe huic ſermoni, &c. i. & ſiſt cō tingit in rebus inanimatis, cū poſuerimus, ꝙ nō eſt in eis potētia anteq̄ agant, ſ. qñ cōtingit, vt non ſit hoc frigidū, aut calidū, & vſt tangibile anteq̄ tangat, neq; dulce, neq; amarū anteq̄ guſtetur, & vſt nullū ſenſibile anteq̄ ſentiat. & ſic nullum iſtorum inueniē, niſi aīal inueniat, neq; in potentia, neq; in actu. & ſic accidet eis opinari opinionē Protagorę Sophiſtæ. D. induxit illud impoſſibile, & d. Et ēt nihil habebit ſenſum oīno, &c. & d. hoc, qa ſentiēs, qñ nō ſentit, eſt ſentiens in potentia. &, ſi potētia non fuerit, ſequit vt aīal nō ſit aīal, niſi qñ ſentit. D.d. ſi igitur cęcum, &c. i. ſi igit cęcum eſt illud,

D quod non habet viſum in tēpore, in E quo naturaliter debet habere, & qui non inſpicit aliquid non habet viſum in tpe, in quo naturaliter debet habere, ſ. quia caret illo, quod innatum eſt habere in illo tpe, tunc hō erit cęcus, qñ non inſpicit aliquid: & ſic homo poteſt eſſe cęcus & vidēs multotiens in vna die. D.d. & habet etiam naturam & eſſe. i. & qui non videt apud eos caret illo, quod naturaliter debet habere in tempore, in quo non videt, & illa priuatio eſt in eo, ſicut diſpoſitio eſt in cęco: quia caret illo, quod naturaliter debet habere in tempore, in quo innatū eſt F habere. Sed eſt differentia inter cęcum & videns, quando non videt: quia cæcus non habet potentiam videndi, & clauſi oculi habent potentiam videndi. & ideo, cùm auferim⁹ potentiam ab illo, qui non vidēt, in tempore, in quo non videt, contingit ꝙ in illā diſpoſitione ſit cęcus.

Dīa ē inter cęcū & videns, qñ nō videt.

Itē, ſi impoſſibile id eſt, quod priuatur potētia, quod non fit, impoſſe eſt fieri. qđ vero impoſſibile eſt fieri, qui dicit eſſe aut futurū

turum eſſe, mentiet. impoſſibile enim hoc ſignificabat. Vnde illę orationes & motũ, & generationem perimunt. ſemp etenim & quod ſtat ſtabit, & quod ſedet ſedebit. ſi enim ſedet, nõ ſurget. impoſſe nanq; erit ſurgere, quod non eſt poſſibile ſurgere. Quod, ſi nõ eſt poſſibile iſta dicere, manifeſtum eſt q; potẽtia & actus aliud & aliud eſt. illæ vero orationes idem faciunt potentiam & actum. propter quod non parum quiddã quærũt perimere.

H *Et etiam, ſi illud, quod caret potentia, non habet potentiam, illud, quod non erit, non habet potẽtiam vt ſit. & qui dicit, quòd illud, quod non habet potentiã vt ſit aut erit, mentitur. quoniã non habere potentiam ſignificat hoc. iſti igitur ſermones negant motũ etiam, & generari. & ſtans erit ſemper ſtans, & ſedens ſemper erit ſedens. quoniam, ſi fuerit ſedens non ſurget, quia non habet potentiã vt moueatur. Si igitur impoßibile eſt dicere hos ſermones, manifeſtũ eſt potentiam eſſe aliud ab actu. iſti vero ſermones faciunt potentiam & actum eſſe idem, & ſic volunt aliquid negare non paruum.*

I 6 Ideſt, ſi igit illud, quod caret potentia, non habet potentiã, manifeſtum eſt etiã, q; illud, quod erit, non habet potentiã: & illud, quod non erit, manifeſtum eſt etiã, q; non habebit potentiã: ex quo ſequitur, q; illud, quod erit, non erit. D. d. & qui. &c. i. & qui d. q; illud, quod non habet potentiã, non ſic eſt aut erit, falliť neceſſario. cùm enim dicimus aliquid non habere potentiã, intendimus in hoc, ſ. nõ habere potentiã ad eſſe. D. d. Iſti igitť ſermones negant motũ, &c. ideſt, & d. hoc, quia motus eſt perfectio eius, quod eſt in potentia: &, cùm non fuerit potentia, nõ erit motus. Deinde dicit: & ſtans erit ſemper ſtãs, &c. & hoc eſt intellectum per ſe. q; illud, quod non habet potentiã ad aliquid, nunquam ex illo erit illud, dum non habet potentiam. Deinde poſuit omnia iſta impoſſibilia q; naſi antecedens, & poſitionẽ quaſi conſequẽs, & d. Si igitur impoſſibile eſt, &c. i. ſi igitť eſt impoſſibile, vt omnia iſta impoſſibilia ſint, quæ cõtingunt negantibus potẽtiam præcedere actũ, manifeſtum eſt, q; potẽtia eſt aliud ab actu, & ante actũ. Deinde dicit: Iſti vero ſermones, &c. & d. hoc, qa, quando aliquid exit in actum, iam fuit in potentia, antequam exiſſet in actum. cùm igitur aliquis negauerit potentiã præcedere ſecundum tempus, & eſt impoſſe vt ſit in actu, cùm potẽtia & actus ſint contraria, continget eis facere potentiam & actum idem. Et hoc eſt, quod d. q; potentia eſt cum actu, eſt ſermo quaſi nihil. & d. & ſic volunt negare aliquid non paruum. quia hoc eſſe, quod eſt in potẽtia, eſt quaſi in medio entis ſimpliciter: & qui negant potentiam, negant primam materiam, & oẽs motus, & generationẽ, & corruptionẽ, & omnes artes, quæ agunt per cogitationem, & voluntatem ad expellendum nocumentũ, & ducendum iuuamentum.

K Idé. 5. Phy. tex. có. 6.

L Potẽtia ẽ aliud ab actu & ab actum.

M Qui negãt potẽtiã, negãt primã mãm, & oẽs mot⁹, & oẽs artes, q; agũt p cogitationem.

Quare

A Quare contingit poſſe quidē eſſe aliquid, non eſſe aūt: & poſſibile non eſſe, eſſe vero. ſilr aūt in cæteris quoq; prædicamētis, quicquam poſſe ambulare, non aūt ambulare: & poſſibile non ambulare, ambulare. Hoc autē poſſibile ē, cui ſi illius inſit actꝰ, cuius potentiā habere dicitur, nihil impoſſe erit. dico aūt, vt ſi poſſibile ſedere eſt, vt ſedere cōtingit, huic ſi extiterit ipſum ſedere, nil impoſſe erit. etſi moueri quicquā, aut mouere, aut ſtare, B aut ſiſti, aut eſſe, aut fieri, aut nō eſſe, aut nō fieri, ſilr. Nomen vero actus, qui ad perfectionē annectitur, aduenit ēt in alijs, maxime ex motibus. vī etenim maxime motus actꝰ eſſe. Quare nō entibus nō attribuūt ipſum moueri, ſed alias quaſdam prædicationes, vt puta intelligibilia, & deſyderabilia eſſe ipſa nō entia, nō aūt mota. hoc aūt, quia cùm nō ſint actu, erūt actu. nō entiū enim quædā potētia ſunt, nō autem ſunt, qm̄ actu non ſunt.

C *Ergo poſſibile eſt, vt aliquid habeat potentiā ad eſſe, ſed non eſt: et vt non ſit illud, quod non habet potentiā. & ſimiliter in alijs prædicamentis illud, quod non habet potentiā ad ambulare, non ambulabit, & illud, quod ambulat habet potentiā ad ambulationē. Potens enim eſt illud, quod, cum habet illud, agit in quod dicitur poſſe: & nihil erit quod non habet potētiā. Verbi gratia ſi poteſt ſedere cum* D *venit ad hoc ſedere, nihil erit ad quod nō poteſt. & ſi moueatur aut mouebit, aut erigatur, aut erigat, aliud aūt eſt, aut erit, aut non eſt, aut non erit, ſimiliter etiā magis. Et hoc nomen actio non venit, niſi illius, quod cū potentiæ cōplemēto, & cum alijs ēt magis ex motibus. exiſtimatur enī magis quòd actio ē motus. Et ſimiliter nō attribuūt motum eis, quæ non ſunt, ſed attribuunt illud prædicamentis alijs, vt* E *dicuntur quæ non ſunt eſſe cogitabilia, aut appetibilia, mobilia vero non. & illud eſt, ne ſint in actu, cùm non ſint in actu. quædā enim non ſunt in potentiā, & non ſunt, quia non ſunt in complemento.*

Ideſt, ſequit igitur ex hoc, ꝙ poſ 7
ſibile eſt vt aliquid habeat potentiā, vt ſit ens demonſtratū, ſed in tpe, in quo habet potentiam, eſt non ens.

D.d. & vt non fit illud, quod nō habet potentiam, &c.i. & vt non fiat illud, quod nō habet potentiā. Et in F alia tranſlatione: Ergo poſſe eſt vt aliquid ſit, cùm non ſit ens, & impoſſibile eſt vt non ſit & ſit. i. ergo poſſe eſt in re, q̄ non eſt, vt ſit, cùm fuerit nō ens, ſed eſt poſſe vt non ſit, & erit poſſ. D.d. & ſilr in alijs ꝑdicamentis, &c.i. & ſilr eſt in vnoquoq; prædicamentorū, ſ. ꝙ illud, quod nō habet potentiā ad aliquod eorū, nō diſponitur p illud, ad quod non pōt. v.g. in prædicamento actionis: qm̄ quod non pōt ambulare, impoſſe eſt vt in aliqua hora ambulet. D.d. &

illud,

G illud,qđ ambulat, habet potentiam ad ambulationē.i.& oē,qđ eſt ad aliquid, habet potentiā ad illud D.d. nihil erit, qđ non habet potentiā,i. manifeſtū eſt igitur, ꝙ nulla actio prouenit ab aliquo, qđ non habet potentiā ad illam actionē. D.d exēplum,& d.v.g &c.i.v.g. ꝙ,ſi aliquis habet potētiā ad ſedendū, illud eſt poſſibile vt ſedeat.& hoc, qñ ſedet, non agit actionē,ad quam nō habebat potentiā,ſed agit illud,ad qđ habebat potentiā. Et intendit,ꝙ quęrendū eſt à negantibus potentiam ꝓcedere actionem,ſ.ꝙ,qñ aliqs agit
H aliquam actionem,virū agat illud, ad qđ habebat potentiā ante actionem,aut ad qđ non habebat potentiam:ſi ad qđ nō habebat potentiā, ergo agit impoſſibile ſibi, & illud, ad qđ poteſt: ergo concedunt potē tiam præcedere actionē. Moderni aūt ponunt vnum agēs oīa entia ſine medio,ſ. Deum.& cōtingit iſtis, vt nullum ens habeat actionē propriam naturaliter.&,cū entia nō habuerint actiones proprias, non habebunt eſſentias proprias.actiones .n.non diuerſant niſi per eſſentias diuerſas. Et iſta opinio eſt valde extranea à natura hominis:&,qui recipiunt hmōi, non habent cerebrū habilitatum naturaliter ad bonū. D.d. Et ſi moueatur,&c.i.&,ſi quicquid mouetur, aut mouet, aut eleuet,aut eleuetur,aut eſt,aut erit, nō diſponit per aliqđ iſtorū,niſi illud, qđ habet potentiā ad illud, ſ.qđ nō dicitur aliquid moueri,niſi qñ habet potentiam ad illud: & ſimiliter non dicitur eleuare aut eleuari,niſi illud,qđ poteſt hęc:& ſimiliter non dicit eſſe,aut fore,niſi illud, qđ poteſt eē,aut fore. D.d.aut nō erit,&c.

Digreſſio contra loquentes in ſua lege.

Si entia nō habuerint actiōes ꝓprias, ſi habebūt eſſentias ꝓprias actiōes. n.nō diuerſant,niſi ꝓ diuerſas eſſentias. Vide.1.Cœli. 8.

i.&ſimiliter cùm dr aliquid nō eſſe, K aut nō facere aliquid, dicitur ꝙ nō habet potentiam ad illud. D.d. Et hoc nomen actio, &c.i.& illa, quæ ſunt compoſita ex complemēto, et potentia, non dicuntur eſſe actio, qñ mouentur. Exiſtimatur.n. ꝙ illud, qđ eſt in actu, eſt mobile, & ꝙ motus eſt actio. illa aūt, quę nō mouentur,nō dicunt eſſe actus: vt intelligibilia, & voluntabilia.non n.dicunt eſſe ſimpliciter,ſed eſſe in anima, & in cognitione. Et hoc intendebat,cùm d. Et ſimiliter non attribuūt,&c.i.v.g. ꝙ entia, quę nō ſunt extra animā, non dicuntur eſſe ſimpliciter, ſed dicuntur eſſe in anima cogitatiua, aut aīa appetitiua: ſed non dicunt entia,ſicut dicuntur res mobiles. D.d.& illud eſt, ne ſint in actu,&c.i.& illud,qđ eſt in potētia, nō dr eſſe,quia entia in aſpectu primo ſunt illa, quæ mouent in actu. Et induxit hoc ad declarandū cauſam latentiæ,propter quam hoc nomen ens non dicit ſimpliciter apud vulgus de eo, quod eſt in potentia, & ſit in anima in actu.

Entia,qnō ſunt extra aiam, non dr eē ſim pr, ſ; dr eē i aīa cogitatiua, aut appetitiua.vid.ſ. Me.c.15.& 10.Me.c.2.

Contraponentes oīa poſſibilia. Ca.5.

SI autem poſſibile eſt quod M dictum eſt,quatenus ſequitur,manifeſtum,eſt ꝙ non poteſt verum eſſe dicere, ꝙ poſſibile quidē eſt hoc,non tñ erit. alioq; quænā impoſſibilia ſint, hoc modo fugiunt nos.dico autem, vt ſi quis dicat poſſe diametrum commenſurari, non tamen cōmenſurabitur,non cogitās quidnam impoſſibile ſit: quia nihil prohibet aliqđ, poſſibile exiſtens aut eſſe aut fieri, non

A non esse nec futurum esse. At tamen ex his, q̃ posita sunt, illud necessario sequitur. quia, si supponamus esse, aut factum esse, quod non quidem est, possibile autē est, nihil impossibile erit. at accidet quidem. commensurari enim impossibile est. Enim uero non est idem falsum, & impossibile. te nanq; nunc stare falsum quidem, sed nō impossibile est.

Si igitur hoc, quod dictum est, sit possibile, aut necessarium, ma-
B *nifestum est, quòd impossibile, est vt sit verus sermo, dicens hoc esse possibile vt sit, sed nō erit, ita quòd sequitur ex hoc sermõe vt sint res, quæ ĩpossibile est vt sint. v.g. si aliquis dixerit, quòd diameter men-* D *sura, quòd ĩpossibile est mẽsurare. non.n. cogitat hoc esse impossibile. nihil.n. prohibet, cũ fuerit aliquid, quod possibile est vt sit, aut vt generetur, vt non sit, neq; generetur. Sed hoc est necessarium ex positis, si fuerit, et posuerimus ipsum esse, aut fuisse illud, quod nõ est, sed impossibile est vt sit: et accidit, quòd aliquid, quod non habet potentiã, ex dicere, quòd non habet potentiam secundum mensuram. Nam falsum, & non habere potentiam* E *est idem. sermo enim dicentis te esse modo surgentẽ, est falsus, sed nõ habet ĩpotentiã, cũ sit possibile,*

G Si igitur illud, quod dictū eſt, ſit
8 poſſibile, aut neceſſarium, ſ. ꝙ poté
tia & poſſe præcedunt actionem, ma
nifeſtum eſt, qm̄ impoſſibile eſt. vt
aliqd poſſibile nunq̄ exeat in actū.
D.d. ita ꝙ ſequitur ex hoc ſermone,
i. qm̄, cùm fuerit poſitum, ꝙ aliqd
poſſibile non erit, & eſt opinio* Pla
tonis, ſequitur impoſſibile ex poſi
tione iſtorum, ſ. vt ſit illud, qd im
poſſibile eſt vt ſit. D.d. v.g. ſi aliqs
poſuerit ꝙ diameter impoſſibile ē
vt ſit ſymeter coſtę, & ꝙ eſt ſymeter
ei. D.d. non.n. cogitat, &c.i. iſtæ.n.
duæ opiniones non congreganiur
H in vna cogitatione. qui.n. opinant,
ꝙ diameter impoſſibile eſt vt ſit ſy
meter, non cogitat de demonſtra
tione ſuper hoc, ꝙ ſit ſymeter. D.d.
nihil.n. prohibet. &c.i. &, cùm ali
quid fuerit poſſibile vt ſit, forte erit,
& forte nō erit. D.d. Sed hoc eſt ne
ceſſarium expoſitis, i. & cùm ſit im
poſſibile illud, qd pōt eſſe non eſſe,
contunget huic poſitioni, ꝙ aliquid
fuerit, qd ante fuit impoſſibile vt eſ
ſet. Et intendebat notificare, ꝙ illa
conſecutio, quę eſt neceſſario vera,
eſt econtrario ei, qd ponunt negan
tes naturam eſſe poteſtate. cōtingit
I .n. ponentibus aliquid eſſe, qd ante
nō fuit poſſibile, hoc. ſ. ꝙ illud, qd eſt
poſſibile, nō erit omnino. D.d & ac
cidit, ꝙ aliqd, qd non habet poten
tiam, &c.i. & ſequitur hanc poſitio
nem, vt illud, qd non habet poten
tiā, v.g. latus, quod nō habet poten
tiam ad mēſuram vt ſit. D.d. Nam
falſum, &c.i. & cōtingit dicentibus,
ꝙ erit illud, quod eſt impoſſibile vt
ſit hoc, ꝙ falſum poſſibile, & falſum
impoſſibile ſint idem. Nulla.n. eſt
differentia inter hæc duo falſa, niſi
hoc, ꝙ alterum p̄t recipere verum,
& reliquum non pōt. &, cum non
fuerit illic poſſe, qd præcedat eē rei,
tūc ponere ipſum eſſe, anteq̄ ſit, eſt
falſum impoſſibile, nō falſum poſſi
bile. D.d. exemplū, & d. ſermo.n. di
cens, &c.i. & differentia inter hæc
duo falſa, ſ. impoſſibile & nō īpoſſi
bile, eſt quia non impoſſe habet po
tentiá ad verum, impoſſibile autē
non habet potentiam ad illud. v.g.
quoniam dicere te eſſe ſurgentem,
dum ſedes, eſt dicere falſum, ſed po
teſt tamen eſſe verum in aliquo tē
pore. dicere vero, quòd diameter
eſt ſymeter coſtæ eſt dicere falſum,
quod nunquàm erit verum. L

* al. Philo nis.

Quę ēdria iter falſū; poſſe, & in ter falſum impoſſe.

Simul autem manifeſtum eſt
ꝙ, ſi A exiſtente, neceſſe eſt B cē,
ita etiam A exiſtēte poſſibile eē,
neceſſe eſt B quoq; poſsibile eē:
Nam, ſi nō neceſſe eſt poſſibile
eſſe, nihil prohibet non eſſe poſ
ſibile eſſe. ſit itaq; A poſsibile. cū
igitur A poſsibile fuerit eē, ſi po
netur ipſum A, nihil impoſsibi
le eſſe accidit. at tū ipſum B ne
ceſſe ē eſſe. attn̄ impoſſe erat. Sit
igit̄ impoſſe. ꝙ ſi impoſſe, neceſſe
eſt A eē, neceſſe ē et B eē. ſed erat M
A poſſe, ergo ēt B. Si igitur A poſſe
ſit, B ēt poſſe erit: ſi ita quidē ſe
habebant, vt A exñte, neceſſe ſit
ēt B eē. Si itaq; ſic ſe habēt ub⁹ A
B, nō ita poſſe ſit B, nec ipsū A B
ſe habebunt, vt poſitū eſt. et ſi A
poſſi exñte, neceſſe ē B poſſe eē, ſi
A eſt, neceſſe eſt B ēt eſſe. poſsibi
le nanq; eſſe neceſſario B eſſe, ſi
A poſſe, hoc ſignificat, ſi A ſit, &
qñ, & ſicuti erat poſsibile eſſe,
illud quoq; tūc, et ita neceſſe eē.

Et

A *Et cùm hoc manifestũ est quòd si A fuerit, necesse erit B. & simi-*
liter, si possibile fuerit vt sit A, necesse est vt B sit etiam possibile.
Si igitur non fuerit possibile, nihil prohibet vt non sit possibile. si igi-
tur A est possibile, cùm igitur fuerit possibile A, si fuerit positũ,
accidet ut sit alicuius impossibilis. & si A fuerit positum necessario
erit B. sed non est possibile. Cum igitur fuerit A, & B erit possibi-
B *le, cum fuerint in hac dispositione, ita quòd sicut A, necesse est vt sit*
B. Si autem A, & B fuerint in hac dispositione, & si non fuerit B
possibile in hac dispositione, neque A, & B erunt, sicut est positum.
& si A fuerit possibile, necesse ẽ vt sit B possibile. & si A fuerit,
etiam necessario erit B. quoniam possibilitas essendi B est necessa-
ria esse, cũ sit impossibile aliquid loco istius, si A fuerit. &, cũ fue-
C *rit illud quod est impossibile vt nõ sit, ergo & illa necesse ẽ vt sint cũ*
fuerint, & vt sint in hac dispõne.

9 Quia dicentibus, ꝙ aliquid erit, quod est ipossibile vt fit, & sunt negantes, potẽtiam præcedere actum, contingit ꝙ illud, quod est possibile vt fit, non erit omnino, incœpit destruere hoc ad destruendum potentiam eorum, ſ. dicentem aliquid eẽ possibile, quod nũquã exit in actũ. & incœpit in hoc capſo præponere ad destruendum hanc positionẽ illa, quæ debent præponi, ſ. ꝙ falsum D impossibile nõ sequitur ex falso possibili. Alio modo vero vtimur hac propositione, quam intendit in hoc capſo declarare ī hoc, ꝙ nihil habet potentiam ad corruptionem quin corrumpatur, aut ad generationẽ quin generetur, & ꝙ nihil quod nõ habet potentiam ad generationem generabitur, aut quod nõ habet potentiam ad corruptionem corrũpitur. Sic declarabit, ponendo, ꝙ in A est potentia ad corruptionem, & nũ q̃ corrumpetur: deinde ponatur, ꝙ A corrumpit: & ista positio erit falsum possibile, non impossibile. qđ E enim habet potentiam ad aliquid, si fuerit positum ī actu erit falsum, sed non impossibile. falsum. n. impossibile est illud, in quo non ẽ potentia. Cùm enī posuerimus A corrumpi & nõ corrumpi, sequitur in tertia figura, ꝙ quiddam, quod nõ corrumpitur, corrumpitur. Et, cùm fuerit positũ, ꝙ hoc falsum impossibile non sequit ex propositione possibili, erit scitũ, ꝙ propositio, ex qua sequitur impossibile, est dicens, ꝙ illud, in quo est potẽtia ad corruptionem, non corrumpitur. & proponit ad declarandum hoc, ꝙ ex possibili M non sequitur impossibile. & hoc fecit in Prioribus analyticis, & in Cœlo, & mundo Et d. Et cum hoc, &c. Expõ text. i. & est manifestum ꝙ, cùm fuerint duo, quorum alterũ sequit reliquũ, v.g. ꝙ A sequitur B, si A fuerit necessarium, B erit necessarium: & si possibile, possibile: & si A fuerit, B erit. Et, quia syllogismus & conclusio sunt consequẽtia, est necessariũ ꝙ, cùm syllogismus fuerit ex propositionibus necessarijs, conclusio erit necessaria: &, si ex possibilib', possi

G bilis. D.inccepit dicere hoc, & d.Si igitur non fuerit poſſe, &c.i. ſi ergo concluſio,quæ eſt B,non fuerit poſſibilis,& eſt cõcluſio ſyllogiſmi poſſibilis,ſ. A,ponatur ꝙ B ſit non poſſibile,ſ. falſum impoſſibile. D.d.ſi igitur A eſt poſſibile.i. ponatur igitur,ꝙ A eſt poſſibile, & B impoſſibile. D.d.cùm igitur fuerit poſſibile, &c.i.ſi A fuerit poſſibile,&fuerit poſitum eſſe in actu,continget vt concluſio,quæ ſequitur ex ipſo, ſit impoſſibilis:ergo A eſt impoſſibile nõ poſſibile:ſed poſitum fuit A eẽ poſſibile.& hoc eſt incõueniens. qm̃ B,
H cùm non fuerit,non erit A.qm̃ poſitum fuit ꝙ,cũ A fuerit, erit B. D.d. Cùm igitur fuerit A,& B, &c. i. neceſſe eſt igitur,ſi A fuerit poſſibile, vt B ſit poſſibile,cum fuerint in hac diſpoſitione,ſ.ꝙ B ſequit̃ ex A, erũt A & B poſſibilia,ſ.ſyllogiſmus & cõcluſio, cùm fuerint poſita in hac diſpoſitione,ſ.ꝙ B ſequat̃ ex A. D. d. Si autem A,& B fuerint ĩ hac diſpoſitione,&c.i.ſi autem A,& B fuerint ſm ꝙ poſitum eſt de conſecutione, & B nõ fuerit poſſe, A ẽt non erit, ſicut eſt poſitum.i.non erit poſſibile.
I D d.& ſi A fuerit poſſibile, &c.i.manifeſtum eſt igit̃ ex hoc ꝙ, cùm A fuerit poſſibile, B neceſſario erit poſſibile.&,cùm A fuerit, B neceſſario erit.D.d.qm̃ poſſibilitas eſſendi B, &c i.qm̃ poſſibilitas eſſendi B eſt neceſſaria p poſſibilitatem eſſendi A. D.d.cùm ſit impoſſibile, &c.i. cùm ſit impoſſibile aliquid in loco iſti⁹, ſ.cum A fuerit vt ſit B: & ſimiliter ſi A fuerit in alia diſpoſitione, B impoſſibile eſt vt ſit,niſi in illa diſpoſitione. D.d. ergo neceſſe eſt vt ſit B, cum fuerit A,& vt ſit in illa diſpoſitione eſſendi,in qua eſt A.

Quæ potentiæ præcedente opere in re ſignificantur, quæ vero non, & quo pacto potentiæ ad actum deducantur. Cap. 6. K

CVm autem oĩum potẽtiarum q̃dam natura nobis inſitæ ſint,vt ſenſuum: q̃dam conſuetudine, vt tibĩs canendi:q̃dam doctrina vt artiũ, has quidem neceſſe eſt eos, qui primo operati ſunt,habere, quęcunqꝫ.ſ. conſuetudine & ratione. q̃cunqꝫ vero nõ tales,& q̃ patiendi potentiæ ſunt,non eſt neceſſe. Qm̃ vero qd̃ põt, aliquid L
põt,& aliqñ,& aliquo modo,et q̃cunqꝫ alia neceſſe eſt adeſſe in definitione:& q̃dam quidẽ rõne poſſunt mouere,& potentiæ eorum cum rõne,q̃dam vero irrationalia,& potẽtiæ irrõnales, &illas quidem neceſſe eſt in aĩato eſſe,has vero in ambob⁹:huiuſcemodi quidem potẽtias neceſſe eſt,vt cum quoad poſſint actiuum & paſſiuum approxĩment,hoc quidẽ faciat,illud vero patiat̃,illas vero nõ eſt neceſſe.hæ.n.oẽs,vna vnius factiua, M
illæ vero contrariorum. Quare, ſimul ne faciat cõtraria? hoc vero impoſſe eſt. Neceſſe eſt igitur aliud quiddam eſſe,quod dñet. dico autem,ſiue appetitum, ſiue electionẽ.quodcunqꝫ.n.appetat, principaliter hoc faciet, cũ quoad poſſit,pximet paſſiuo. Quare oẽ ſm rõnem potens neceſſe eſt vt,cùm appetat id,cui⁹ potentiam hẽt,& vti hẽt,hoc faciat,hẽt aũt paſſiuo præſente,et

ſic

A ſic ſe habente, facere. ſin minus, facere nō poterit. nullo. n. intrinſecus prohibente, ſeparationem faciendo, nihilo op⁹ amplius ē: potentiam. n. hēt, vt eius qđ eſt poteſtate faciendi. at non qūocunq;, ſed aliquo modo ſe habētibus, à quibus ſeparabunt etiā extrinſecus prohibentia. remouentur. n. hæc eorum quædā, q̄ in definitione aſſunt. Quare nec ſi ſimul velit aut deſyderet duo, aut cōtraria facere, faciet. nō. n. ita potētiam eorum ſimul hēt,
B nec eſt potentia ſimul faciendi. at quorum eſt, ita faciet.

Et, cùm fuerint oēs potentiæ, et q̄dam habent vnum genus, vt ſenſus: & q̄dam per additamentum, vt muſica: & quædam per doctrinam: vt artificiorum: ergo neceſſe eſt vt quædam ſint in eis, quorum actiō præcedit, et ſunt omnia, quæ ſunt per conſuetudinem, & locatio
C *nem. quæ autem non ſunt talia, ſūt iſta, quæ ſunt per paſſionem, & nō eſt neceſſe vt ſint ſic. Et, cum poſſibile eſt aliquid, poſſibile eſt in aliquo tempore, & quodammodo, & per omnia, q̄ debent diſtingui neceſſario: & illa, quæ poſſunt ad motum, ſunt ſecundum rationē, & potentiæ eorum ēt ſunt cum ratione etiā: ergo q̄ non habent rationē potentiæ, eorum non habent rationē etiam. & eſt neceſſe illa eſſe ī animato, iſta vero in vtroq;. potentiæ aūt, q̄ ſunt tales, quando appropin*
D *quantur, ſecundum quòd eſt poſſibile eis, de actiuo & paſſiuo, neceſſe eſt vt q̄dam agant, & quædam patiantur, aliæ vero non eſt neceſſe. vnaquæque enim omnium iſtarum agit aliam, illa vero agunt contraria. Ergo agit contraria inſimul: quod eſt impoſſibile. Ergo neceſſe eſt, vt dominus dicens ſit aliud. & hoc eſt appetitus, & voluntas. quoniam non aget niſi illud, quod appetit in rei*
E *veritate, cùm fuerit ſecūdū ſuam potentiam, & fuerit propinquum paſſiuo. Ergo oē, quod habet potentiam ſecundum rōnem, neceſſe eſt cum fuerit appetens illud, quod habet potentiam, vt agat illud, & ſecundū quòd habet de appetitu etiā ſemper erit, cum paſſiuum fuerit propinquum, & habuerit potentiam actionis in hac diſpoſitione. & ſi actio poteſt ad hoc, & non indigetur addere in ſermone, niſi*
F *fuerit aliquod extrinſecum, quia potentia eſt in eo, & quaſi hoc in potentia actionis eſt additamentum. & hoc non eſt omni modo, niſi in eis, quæ ſunt quodam modo: et in hoc erit diuiſio, & additio, & per res extrinſecas prohibentes, & quia iſta diminuunt quædam in diuiſione. Et ideo, ſi voluerit & appetierit agere contraria inſimul, non aget: quia non habet*

G *potentiam ad illa ſecundum hanc diſpoſitionem, & etiam non habet aliquam potentiã, qua agat cũ illo, quod poteſt agere hoc modo.*

10 Ideſt. Et cùm potentiæ modi ſint diuerſi, quædam exiſtunt ꝑ naturã, & collocantur ſub vno genere, ſ. natura, ſ. ꝙ conueniunt in hoc, ꝙ exiſtunt per naturam, v.g. ſenſus: & q̃dam exiſtunt per aſſuetudinem, & q̃dam ꝑ diſciplinam, v.g. vt plures artes agentes, v.g. vt ars Medicinæ, & aliæ artes operatiuæ, q̃ vtunt̃ rõne. Et d. hoc, quia artes operatiuę, q̃ dam acquirunt̃ ꝑ aſſuetudinem, & quædam ꝑ rationem, & quædã per rationem & aſſuetudinem. Et, cum narrauit modos potentiarũ, d. ergo neceſſe eſt, &c. i. ergo neceſſe eſt, vt potentiæ & habitus præcedant actiones illarum potentiarũ & habitum. qui. n. tangit ćitharam, non acquiret habitum tangendi citharam, do nec tangat illam. D. d. quæ autẽ nõ ſunt &c. i. potentiæ autem naturales præcedunt ſuas actiones in eſſe. qui enim hẽt potentiam viſibilem, non eſt neceſſarium in hoc ꝙ acquirat

I hanc potentiã hoc, ſ. ꝙ ante videat. D. d. Et cum poſſe eſt, &c. i. &, cùm poſſe eſt aliquid, ẽ poſſe in aliquo tpe & in aliquo mõ poſſitatis, & vſt oẽs diſpoſitiones, q̃ debẽt diſtingui neceſſario in quolibet poſſibili. D. d. & illa, q̃ poſſunt ad motũ, &c. i. & cũ illa, q̃ poſſunt aliquam actionẽ, fuerint rationabilia, potẽtiæ eorũ agẽtes erunt coniunctæ cũ rõne. & intẽdit, ꝙ ratio eſt primus motor in eis. D. ergo quæ non habent rationem, &c. i. ergo omnis potẽtia, cui⁹ actio non prouenit à ratione, eſt abſoluta à ratione. D. d. & eſt neceſſe; &c. i. & eſt neceſſe vt illa, quæ ſunt cum ratione, ſint in animato: & quæ non ſunt cum ratione ſint in vtroq;, ſ. in animato & in inanimato. D. d. potẽtiæ autem, quæ ſunt tales, &c. i. potẽtiæ vero, quæ ſunt ſine ratione, q̃ agens appropinquat acto, & nõ eſt illic aliquod impediens extrinſecũ, neceſſe eſt vt agens agat, & patiatur patiens. v.g. ꝙ, quando ignis appropinquat alicui combuſtibili, & non fuerit illic aliquod impediens, neceſſario comburet. D. d. aliæ autem, &c. i. aliæ vero potentiæ, ſ. quæ ſunt cum ratione, non eſt neceſſe, q̃n appropinquant ſuis agendis, vt agant. L q̃n vnaquęq; illarum agit alterum contrariorum tm̃, quæ autem ſunt cum ratione, agunt duo contraria. ſcientia enim eſt ſcientia contrariorum. D. d. ergo agit contraria inſimul: quod eſt impoſſibile. i. ſed, ſi agit duo contraria per ſe & primo, continget ex hoc vt agat duo cõtraria inſimul: quod eſt impoſſibile. D. d. Ergo neceſſe eſt, vt domin⁹ dicẽs ſit aliud. i. ergo neceſſe eſt vt in iſtis ſit principium prius potentijs mouentibus, quę ſit cauſa in hoc, ꝙ agunt alterum contrariorum quãdoq;, & alterum q̃nq;. & vniuerſaliter neceſſe eſt vt aliquid ſit, quod faciat magis agere alterum contrariũ q̃ alterum: & hoc eſt verum principium. D. d. & hoc eſt appetitus, & voluntas. i. & hoc principium, quod facit magis agere alterum contrariorum, eſt appetitus, & voluntas, quæ eſt ab intellectu. appetitus. n. cũ fuerit alterius contrariorum, tũc actio agentis pendet ex illo contrario, & ſiſt à voluntate. D. d. q̃n non aget, &c. i. & iſtæ potentiæ non agunt de contrarijs, niſi illud, quod magis appetunt

K

Ab actione nãli debite approximato paſſo, & nõ impedito, neceſſario ꝓ uenit actio

Artes operatiuæ quot modis acquirunt̃.

H

Potẽtiæ rõnales agũt duo cõtraria. Idẽ ſupra. cõ. 3.

M

A petunt,aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginatiõis. Et d. fm ſuã potentiam:quia qñq; appetit,quod non põt acquiri. Et d.qñ fuerint ,pinqua,quia propinquitas eſt neceſſaria,& eſt cõis duabus potentijs, ſ. rõnali & irrationali. D.d. Ergo omne,quod habet potentiam, &c.i.ergo neceſſe eſt,cùm ratiocinatus habuerit magnum appetitũ ad illud, quod poteſt agere, vt agat illud fm ſuum appetitum & ſuum poſſe: ſed non agat,niſi qñ patiens fuerit propinquum ei, & habuerit in tempore actionis iſtam diſpoſitionẽ, quã dicimus,ſ.appetitum, & potentiam
B ad agere. D.d.&,ſi actio poteſt,&c.i. & non indigemus cum hoc, ꝙ potẽtia poſſit agere,& addere, niſi aliqd extrinſecum impediat. qm̃ ſufficit ī hoc,quod dicimus, ꝙ potentia poſſit agere:qm̃, cùm fuerit illic impediens,tunc potentia non poterit. & hoc intendebat,cùm d.quia potẽtia eſt in eo.& ideo impedimenta in q buſdam virtutib⁹ ſunt per accidẽs. D.d.& quaſi hoc in potentia actionis eſt additamẽtum.i.& dicere hoc in potẽtia actionis eſt ſuperfluum. D.d.& hoc nõ eſt omni modo, &c.
C i.& non excipiunt impedimenta extrinſeca in omni potentia, ſed in aliquo modo poſſibili.& in iſtis,quãdo diſtinguit potentia actionis, dr ꝙ potẽtia ad actionem dominatur ſuper agendum, & impedimenta extrinſeca auferũtur. D.d.& quia iſta diminuunt quædam in diuiſione,i. qm̃ in iſtis,qñ non diſtinguit potẽtia agentis his duobus modis,tũc intellect⁹ erit diminut⁹. D.d. Et ideo, ſi voluerit,&c.i.& neceſſe eſt vt potentia agentis ad actionem ſit cũ appetitu,& tunc inueniet actio. qm̃,ſi appetiuerit agere cõtraria inſimul, D non poteſt, quia non habet potentiam ad illa inſimul. D.d.& etiã nõ habet aliquam potentiam, &c.i.& ideo non habet aliquam potẽtiam, qua agat illud,quod poteſt agere ſecundum hunc modum,ſ.agere duo contraria inſimul.

SVMMA SECVNDA.
De Actu.

Quid, & quale ſit id, quod actu dicitur. Cap. 1.

CVm autem de potentia, q̃ fm motum dr̃, dictum ſit, de actu determinemus quidnã actus,& quale quid ſit. etenim poſſe quoꝙ ſimul manifeſtũ erit ſi diuiſerimus,ꝙ non ſolum hoc dicim⁹ poſſe,qđ natura aptũ ſit aliud mouere, aut moueri ab alio, aut ſimplr, aut q̃dã mõ, ſed ẽt aliter. propter quod cùm inquiramus.de his etiam tractabimus.Eſt aũt actus,rem exiſtere, nõ ita quemadmodum dicim⁹ poteſtare. Dicimus autem poteſtate, vt in ligno Mercuriĩ,& in tota dimidiam,eò ꝙ auferri poſ F ſit.& ſcientem ẽt illum,qui non ſpeculatur, modo ſpeculari poſſit.eſt autem hoc actu. Manifeſtum aũt quod dicere volumus per inductionem ī ſingularib⁹. & non oportet omniũ definitionẽ quærere,ſed ẽt quod proportionale eſt conſpicere.qm̃ vt ędificans ad ędificatiuum, & vigilans ad dormiens, & videns ad conniuens habens tĩ viſum, & Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3. E

G ſegregatũ à materia ad materiã, & elaboratũ ad inelaboratũ. huius aũt dr̃iæ alteri parti act⁹ applicat⁹ ſit, alteri vero pole. Dr̃r aũt actu non oĩa ſilr̃, ſed proportionalr̃. vt hoc ſ hoc, aut ad hoc, ita illud ſ illo, aut ad illud ſ illo, aut ad illud. q̃dã. n. vt motus ad potentiã, q̃dã, vt ſuba ad aliquã materiã. Alr̃ aũt infinitũ & vacuũ, & q̃cunq; huiuſcemodi, q̃p pleraq; entiũ potentia & actu dr̃r, vt q̃; videns, ambulans, & viſum. etenim hæc quidẽ cõtingunt, & ſimplr̃, & qñq; vera eẽ. viſum enim hoc quidem quoniam videtur, hoc vero quoniã videri posſibile eſt. infinitum vero non ita potentia eſt, vt actu futurũ ſeparatum, ſed cognitione. etenim potentia eſſe hunc actum attribuunt diuiſioni, ne deficiat, non autem vt ſepareẽ. K

Sequens textus, quamuis reperiatur in Græco exemplari, tñ a nullo vnq̃ ex Latinis fuit cõſyderatus, præterq̃ à Dño Chiriaco Strozza Florentino nobili & eruditiſſimo viro grę carum literarum peritiſſimo, qui, cum in Piſano Gymnaſio græcas literas doceret, nõ ſolum hoc animaduerſione dignum putauit, ſed & tranſtulit, verum etiam doctiſſime ipſum publice interpretatus eſt. H L

Quoniam vero actionum, quarum eſt terminus, nulla finis eſt, ſed ex his, q̃ circa finẽ, vt extenuandi tenuitas ipſe eſt, ipſa aũt qñ extenuauerit ſic ſunt in motu nõ exiſtentia ea quorũ cauſa eſt motus, non ſunt hæc actio, aut ſaltẽ non perfecta, non. n. finis, ſed illi ineſt finis & actio: vt videt. verum etiã ſapit & intelligit, & intellexit, ſed non diſcit, & didicit, nec conualeſcit & cõualuit, bene viuit & bene vixit, ſed etiam fælicitate fruitur & fructus eſt. ſin oportebat aliq uãdo ceſſare, vt qñ extenuauerit, num autem non, ſed viuit & vixit, harum quidem alias motus dicere, alias autem operationes. Omnis motus imperfectus extenuatio, diſciplinatio, itio, ędificatio. Hæ enim ſunt motus & imperfecti profecto. nõ. n. ſimul it, & iuit, nec ędificat & ædificauit, nec fit & factũ eſt, aut mouetur & mouit, ſed diuerſum, & mouet & mouet. vidit aũt & videt ſimul idem, & intelligit, & itellexit: Huiuſmodi igitur appello operationẽ, illã autem motum. I M

Et

A *Et, cùm dictum eſt de potẽtia, quæ eſt ſecundum modum motus, diſtinguemus actũ. & quæſtio eſt quid ſit actus, quoniã hæc diſtinctio manifeſtabit etiam poſſibile. nõ. n. dicimus hic tantum eſſe poſſibile mouere aliud, aut moueri ab alio ſimpliciter, aut aliquo modo, ſed et ſecundum aliũ modum ẽt. & ideo apud noſtram quæſtionẽ dicemus iſta etiam. Quod eſt igitur in actu eſt vt ſit res non in diſpoſitione, in*

B *qua dicitur eſſe potentia. Et hoc, quod intendimus dicere, declarabitur per ſermonem & rationem ſequentem in rebus ſimplicibus. & non oportet quærere definitionem omni modo, ſed conſyderatio eſt de rebus, quæ dicuntur ſecundum conuenientiam. quoniam ſicut proportio ædificatoris ad ædificatum, & vigilantis ad dormientem, & videntis ad clauſum oculos quod habet viſum, & abſtracti à mate-*

C *ria ad materiã, & artificiati ad artificem. ſint igitur alterius duarum partiũ iſtius diſtinctionis actus per ſe, & alterius potentia. Et nõ dicuntur de oĩbus, quæ dicuntur potentia eodẽ modo, ſed dicuntur aut ſecundum conuenientiam, ut ſit ad hoc, hoc ẽt in hoc, aut ad hoc. quædam enim ſicut motus ad potentiam: & quædam ſicut ſubſtantia ad aliquam materiam. Et alio modo dicitur, quòd infinitum, & vacuum etiam, & omnia, quæ ſunt* D *talia in potentia & actu plurium prædicamentorum, vt dicitur in viſu, & ædificato & inſpecto. quoniam in iſtis poſſibile eſt vt actus ſit verus, & ſimpliciter etiam. illud autem, quod aſpicitur, quia videtur, & aliud, quod habet potentiam vt videatur. infinitum autẽ non eſt in potentia aliquo modo, ſicut illud, quod eſt ſeparatum in actu, ſed ſecundum cognitionem. neceſſe eſt enim vt iſte actus ſit* E *in potentia, ne diuiſio finiatur, et non vt ſit ſeparatum.*

Ideſt, & cùm omnia iſta dixim⁹ de potentia, quæ in mobilib⁹, loquemur de diſtinctione illius, quod ſignificat hoc nomen actus. & q̃ſtio primo eſt quid ſit actus. D. d. & quęſtio eſt, &c. i & quæſtio, ĩ qua eſt error, eſt ſcire primo quid ſit actus, & quæ ſint differentiæ eius. quoniam diſtinguendo illum per definitionem, diſtinguetur poſſibile etiam ſecundum definitionem eius: cum poſſe ẽt non intelligat, niſi in reſpe- F ctu actus. D. d. non. n. dicimus, &c. i. & cã, pp quam indigemus definire actum in ſciendo poſſe, eſt, q̃n, cum dicimus, ꝙ aliquid põt mouere aliquid, & moueri ab aliquo, non dicimus hoc ſimpl̃r, ſed in reſpectu. q̃n vnaquæq; iſtarum potentiarũ non intelligitur niſi in reſpectu act⁹. D. incœpit deſcribere actũ, & d. Quod eſt igitur in actu, &c. & iſte ſermo eſt intellectus per ſe. D. d. Et hoc, qd intendimus dicere, &c. i. & hoc, quod diximus in deſcriptione act⁹,

Vnaquæque potentia non intelligit niſi in reſpectu actus. Idẽ infra te. c. 20.

 declara-

turum eſſe, mentiet. impoſſibile enim hoc ſignificabat. Vnde illę orationes & motū, & generationem perimunt. ſemp etenim & quod ſtat ſtabit, & quod ſedet ſedebit. ſi enim ſedet, nō ſurget. impoſſe nanq; erit ſurgere, quod non eſt poſſibile ſurgere. Quod, ſi nō eſt poſſibile iſta dicere, manifeſtum eſt ꝙ potētia & actus aliud & aliud eſt. illæ vero orationes idem faciunt potentiam & actum. propter quod non parum quiddā quærūt perimere.

H *Et etiam, ſi illud, quod caret potentia, non habet potentiam, illud, quod non erit, non habet potētiam vt ſit. & qui dicit, quòd illud, quod non habet potentiā vt ſit aut erit, mentitur. quoniā non habere potentiam ſignificat hoc. iſti igitur ſermones negant motū etiam, & generari. & ſtans erit ſemper ſtans, & ſedens ſemper erit ſedens. quoniam, ſi fuerit ſedens non ſurget, quia non habet potentiā vt moueatur. Si igitur impoßibile eſt dicere hos ſermones, manifeſtū eſt potentiam eſſe aliud ab actu. iſti vero ſermones faciunt potentiam & actum eſſe idem, & ſic volunt aliquid negare non paruum.*

I

6 Ideſt, ſi igit illud, quod caret potentia, non habet potentiā, manifeſtum eſt etiā, ꝙ illud, quod erit, non habebit potentiā: ex quo ſequitur, ꝙ illud, quod erit, non erit. D. d. & qui. &c. i. & qui d. ꝙ illud, quod non habet potentiā, non ſic eſt aut erit, fallit neceſſario. cùm enim dicimus aliquid non habere potentiā, intendimus in hoc, ſ. nō habere potentiā ad eſſe. D. d. Iſti igit ſermones negant motū, &c. ideſt, & d. hoc, quia motus eſt perfectio eius, quod eſt in potentia: &, cùm non fuerit potentia, nō erit motus. Deinde dicit: & ſtans erit ſemper ſtās, &c. & hoc eſt intellectum per ſe. qm̄ illud, quod non habet potentiā ad aliquid, nunquam ex illo erit illud, dum non habet potentiam. Deinde poſuit omnia iſta impoſſibilia quaſi antecedens, & poſitionē quaſi conſequēs, & d. Si igitur impoſſibile eſt, &c. i. ſi igit eſt impoſſibile, vt omnia iſta impoſſibilia ſint, quæ cōtingunt negantibus potētiam præcedere actū, manifeſtum eſt, ꝙ potētia eſt aliud ab actu, & ante actū. Deinde dicit: Iſti vero ſermones, &c. & d. hoc, qa, quando aliquid exit in actum, iam fuit in potentia, antequam exiſſet in actum. cùm igitur aliquis negauerit potentiā prędere ſecundum tempus, & eſt impoſſe vt ſit in actu, cùm potentia & actus ſint contraria, continget eis facere potentiam & actum idem. Et hoc eſt, quod d. ꝙ potentia eſt cum actu, eſt ſermo quaſi nihil. & d. & ſic volunt negare aliquid non paruum. quia hoc eſſe, quod eſt in potētia, eſt quaſi in medio entis ſimpliciter: & qui negant potentiam, negant primam materiam, & oēs motus, & generationē, & corruptionē, & omnes artes, quæ agunt per cogitationem, & voluntatem ad expellendum nocumentū, & ducendum iuuamentum.

K Idē. 5. Phy. tex. cō. 6.

L Potētia ē aliud ab actu & ab actum.

M Qui negāt potētiā, negāt primā mām, & oēs motō, & oēs artes, q̄ agūt p cogitationem.

Quare

A Quare contingit poſſe quidē eſſe aliquid, non eſſe aūt: & poſſibile non eſſe, eſſe vero. ſilr aūt in cæteris quoq; prædicamētis, quicquam poſſe ambulare, non aūt ambulare: & poſſibile non ambulare, ambulare. Hoc autē poſſibile ē, cui ſi illius inſit actꝰ, cuius potentiā habere dicitur, nihil impoſſe erit. dico aūt, vt ſi poſſibile ſedere eſt, vt ſedere cōtingit, huic ſi extiterit ipſum ſedere, nil impoſſe erit. etſi moueri quicquā, aut mouere, aut ſtare, B aut ſiſti, aut eſſe, aut fieri, aut nō eſſe, aut nō fieri, ſilr. Nomen vero actus, qui ad perfectionē annectitur, aduenit ēt in alijs, maxime ex motibus. vī etenim maxime motus actꝰ eſſe. Quare nō entibus nō attribuūt ipſum moueri, ſed alias quaſdam prædicationes, vt puta intelligibilia, & deſyderabilia eſſe ipſa nō entia, nō aūt mota. hoc aūt, quia cùm nō ſint actu, erūt actu. nō entiū enim quædā potētia ſunt, nō autem ſunt, qm̄ actu non ſunt.

C *Ergo poſſibile eſt, vt aliquid habeat potentiā ad eſſe, ſed non eſt: et vt non ſit illud, quod non habet potentiā. & ſimiliter in alijs prædicamentis illud, quod non habet potentiā ad ambulare, non ambulabit, & illud, quod ambulat habet potentiā ad ambulationē. Potens enim eſt illud, quod, cùm habet illud, agit in quod dicitur poſſe: & nihil erit quod non habet potētiā. verbi gratia ſi poteſt ſedere cum* D *venit ad hoc ſedere, nihil erit ad quod nō poteſt. & ſi moueatur aut mouebit, aut erigatur, aut erigat, aliud aūt eſt, aut erit, aut non eſt, aut non erit, ſimiliter etiā magis. Et hoc nomen actio non venit, niſi illius, quod cū potentiæ cōplemēto, & cum alys ēt magis ex motibus. exiſtimatur enī magis quòd actio ē motus. Et ſimiliter nō attribuūt motum eis, quæ non ſunt, ſed attribuunt illud prædicamentis alijs, vt* E *dicuntur quæ non ſunt eſſe cogitabilia, aut appetibilia, mobilia vero non. & illud eſt, ne ſint in actu, cùm non ſint in actu. quædā enim non ſunt in potentiā, & non ſunt, quia non ſunt in complemento.*

Ideſt, ſequit̄ igitur ex hoc, ꝙ poſ 7
ſibile eſt vt aliquid habeat potentiā, vt ſit ens demonſtratū, ſed in tpe, in quo habet potentiam, eſt non ens.

D.d. & vt non ſit illud, quod nō habet potentiam, &c. i. & vt non fiat illud, quod nō habet potentiā. Et in F alia translatione: Ergo poſſe eſt vt aliquid ſit, cùm non ſit ens, & impoſſibile eſt vt non ſit & ſit. i. ergo poſſe eſt in re, q̄ non eſt, vt ſit, cùm fuerit nō ens, ſed eſt poſſe vt non ſit, & erit poſt. D.d. & ſilr in alijs ꝑdicamentis, &c. i. & ſilr eſt in vnoquoq; prædicamentorū, ſ. ꝙ illud, quod nō habet potentiā ad aliquod eorū, nō diſponitur ꝑ illud, ad quod non pōt. v.g. in prædicamento actionis: qm̄ quod non pōt ambulare, impoſſe eſt vt in aliqua hora ambulet. D.d. & illud,

G illud,qđ ambulat, habet potentiam ad ambulationē.i.& oē,qd eſt ad aliquid, habet potentiã ad illud. D.d. nihil erit, qđ non habet potentiã,i. manifeſtũ eſt igitur, ꝙ nulla actio prouenit ab aliquo, qđ non habet potentiã ad illam actionē. D.d exẽplum,& d.v.g &c.i.v.g. ꝙ,ſi aliquis habet potẽtiã ad ſedendũ, illud eſt poſſibile vt ſedeat.& hoc, qñ ſedet, non agit actionē,ad quam nõ habebat potentiã,ſed agit illud,ad qđ habebat potentiã. Et intendit,ꝙ quęrendũ eſt à negantibus potentiam ꝓcedere actionem,ſ.ꝙ,qñ aliqs agit
H aliquam actionem, virũ agat illud, ad qđ habebat potentiã ante actionem,aut ad qđ non habebat potentiam:ſi ad qđ nõ habebat potentiã, ergo agit impoſſibile ſibi, & illud, ad qđ poteſt: ergo concedunt potẽtiam præcedere actionē. Moderni aũt ponunt vnum agẽs oĩa entia ſine medio,ſ. Deum.& cõtingit iſtis, vt nullum ens habeat actionē propriam naturaliter.&,cũ entia nõ habuerint actiones proprias, non habebunt eſſentias proprias.actiones .n.non diuerſant niſi per eſſentias diuerſas. Et iſta opinio eſt valde extranea à natura hominis:&,qui recipiunt hmõi, non habent cerebrũ habilitatum naturaliter ad bonũ. D.d. Et ſi moueatur,&c.i.&,ſi quicquid mouetur, aut mouet, aut eleuet,aut eleuetur,aut eſt,aut erit, nõ diſponit per aliqđ iſtorũ,niſi illud, qđ habet potentiã ad illud, ſ.qđ nõ dicitur aliquid moueri,niſi qñ habet potentiam ad illud: & ſimiliter non dicitur eleuare aut eleuari,niſi illud,qđ poteſt hęc:& ſimiliter non dicit eſſe,aut fore,niſi illud, qđ poteſt eē,aut fore.D.d.aut nõ erit,&c.

Digreſſio contra loquentes in ſua lege. Si entia nõ habuerint actiões ꝓprias, ñ habebũt eẽntias ꝓprias actiões. n.nõ diuerſant, niſi ꝓ diuerſas eſſentias. Vide.1. Cœli. 8.

i.&ſimiliter cùm dr aliquid nõ eſſe, K aut nõ facere aliquid, dicitur ꝙ nõ habet potentiam ad illud. D.d. Et hoc nomen actio, &c.i.& illa, quæ ſunt compoſita ex compleměto, et potentia, non dicuntur eſſe actio, qñ mouentur. Exiſtimatur.n. ꝙ illud, qđ eſt in actu, eſt mobile, & ꝙ motus eſt actio. illa aũt, quę nõ mouentur,nõ dicunt eſſe actus: vt intelligibilia, & voluntabilia.non n.dicunt eſſe ſimpliciter,ſed eſſe in anima, & in cogitatione. Et hoc intendebat,cùm d. Et ſimiliter non attribuũt,&c.i.v.g. ꝙ entia, quę nõ ſunt extra animã, non dicuntur eſſe ſimpliciter, ſed dicuntur eſſe in anima cogitatiua, aut aĩa appetitiua: ſed non dicunt entia,ſicut dicuntur res mobiles. D.d.& illud eſt, ne ſint in actu,&c.i.& illud,qđ eſt in potẽtia, nõ dr eſſe,quia entia in aſpectu primo ſunt illa, quæ mouent in actu. Et induxit hoc ad declarandũ cauſam latentiæ,propter quam hoc nomen ens non dicit ſimpliciter apud vulgus de eo, quod eſt in potentia, & ſit in anima in actu.

Entia,qnõ ſunt extra aiam, non dr eē ſim pliciter, ſi dr eē i aĩa cogitatiua, aut appetitiua.vid.ꝙ. Me.c.15.& 10.Me.c.1.

Contraponentes oĩa poſſibilia. Ca.5.

SI autem poſſibile eſt quod M dictum eſt,quatenus ſequitur,manifeſtum,eſt ꝙ non poteſt verum eſſe dicere, ꝙ poſſibile quidẽ eſt hoc,non tñ erit, alioq quænã impoſſibilia ſint, hoc modo fugiunt nos.dico autem, vt ſi quis dicat poſſe diametrum commenſurari, non tamen cõmenſurabitur,non cogitãs quidnam impoſſibile ſit: quia nihil prohibet aliqđ, poſſibile exiſtens aut eſſe aut fieri,

non

A non esse nec futurum esse. Attamen ex his, q̃ posita sunt, illud necessario sequitur. quia, si supponamus esse, aut factum esse, quod non quidem est, possibile autẽ est, nihil impossibile erit. at accidet quidem. commensurari enim impossibile est. Enim uero non est idem falsum, & impossi. te nanq; nunc stare falsum quidem, sed nõ impossibile est.

Si igitur hoc, quod dictum est, sit possibile, aut necessarium, manifestum est, quòd impossibile, B *est vt sit verus sermo, dicens hoc esse possibile vt sit, sed nõ erit, ita quòd sequitur ex hoc sermõe vt sint res, quæ ĩpossibile est vt sint. v. g. si aliquis dixerit, quòd diameter mensura, quòd ĩpossibile est mẽsurare: non. n. cogitat hoc esse impossibile. nihil. n. prohibet, cũ fuerit aliquid, quod possibile est vt sit, aut vt generetur, vt non sit, neq; generetur. Sed hoc est necessarium ex positis, si fuerit, et posuerimus ipsum esse, aut fuisse illud, quod nõ est, sed impossibile est vt sit: et accidit, quòd aliquid, quod non habet potentiã, ex dicere, quòd non habet potentiam secundum mensuram. Nam falsum, & non habere potentiam* E *est idem. sermo enim dicentis te esse modo surgentẽ, est falsus, sed nõ habet ĩpotentiã, cũ sit possibile.*

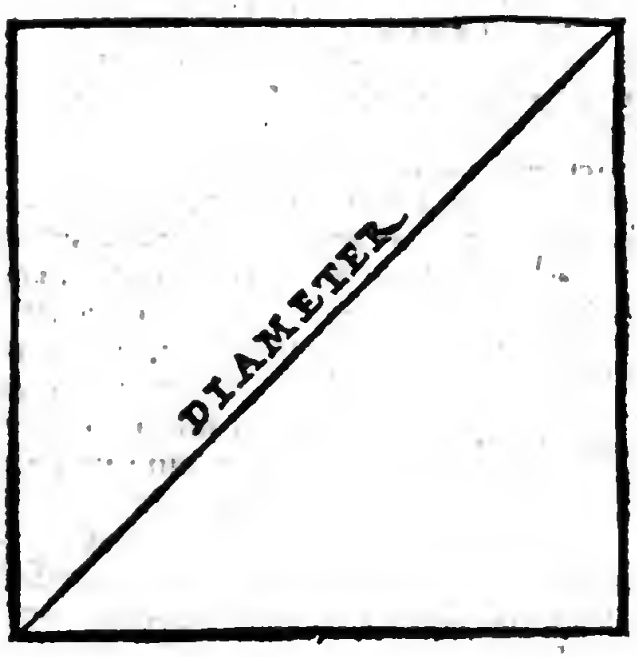

G Si igitur illud, quod dictū eſt, ſit
8 poſſibile, aut neceſſarium, ſ. ꝙ potē
tia & poſſe præcedunt actionem, ma
nifeſtum eſt, qm̄ impoſſibile eſt, vt
aliqd poſſibile nunq̄ exeat in actū.
D.d. ita ꝙ ſequitur ex hoc ſermone,
i. qm̄, cum fuerit poſitum, ꝙ aliqd
poſſibile non erit, & eſt opinio* Pla
tonis, ſequitur impoſſibile ex poſi-
tione iſtorum, ſ. vt ſit illud, qd im-
poſſibile eſt vt ſit. D.d. v.g. ſi aliqs
poſuerit ꝙ diameter impoſſibile ē
vt ſit ſymeter coſtę, & ꝙ eſt ſymeter
ei. D.d. non.n. cogitat, &c.i. iſtæ.n.
duæ opiniones non congregantur
H in vna cogitatione. qui.n. opinant,
ꝙ diameter impoſſibile eſt vt ſit ſy-
meter, non cogitat de demonſtra-
tione ſuper hoc, ꝙ ſit ſymeter. D.d.
nihil.n. prohibet. &c.i. &, cùm ali-
quid fuerit poſſibile vt ſit, forte erit,
& forte nō erit. D.d. Sed hoc eſt ne-
ceſſarium expoſitis, i. & cùm ſit im-
poſſibile illud, qd pōt eſſe non eſſe,
continget huic poſitioni, ꝙ aliquid
fuerit, qd ante fuit impoſſibile vt eſ-
ſet. Et intendebat notificare, ꝙ iſta
conſecutio, quę eſt neceſſario vera,
eſt econtrario ei, qd ponunt negan
tes naturam eſſe poteſtate. cōtingit
I .n. ponentibus aliquid eſſe, qd ante
nō fuit poſſibile, hoc. ſ. ꝙ illud, qd eſt
poſſibile, nō erit omnino. D.d & ac
cidit, ꝙ aliqd, qd non habet poten-
tiam, &c.i. & ſequitur hanc poſitio-
nem, vt illud, qd non habet potentiā, v.g. latus, quod nō habet potentiam ad mēſuram vt ſit. D.d. Nam falſum, &c.i. & cōtingit dicentibus, ꝙ erit illud, quod eſt impoſſibile vt ſit hoc, ꝙ falſum poſſibile, & falſum impoſſibile ſint idem. Nulla.n. eſt differentia inter hæc duo falſa, niſi hoc, ꝙ alterum pt recipere verum, & reliquum non pōt. & cum non K
fuerit illic poſſe, qd præcedat eē rei,
tūc ponere ipſum eſſe, anteq̄ ſit, eſt
falſum impoſſibile, nō falſum poſſi
bile. D.d. exemplū, & d. ſermo.n. di-
centis, &c.i. & differentia inter hæc
duo falſa, ſ. impoſſibile & nō ꝑpoſſi-
bile, eſt quia non impoſſe habet po-
tentiā ad verum, impoſſibile aut ē
non habet potentiam ad illud. v.g.
quoniam dicere te eſſe ſurgentem,
dum ſedes, eſt dicere falſum, ſed po
teſt tamen eſſe verum in aliquo tē-
pore. dicere vero, quod diameter
eſt ſymeter coſtæ eſt dicere falſum,
quod nunquàm erit verum. L

Simul autem manifeſtum eſt
ꝙ, ſi A exiſtente, neceſſe eſt B eē,
ita etiam A exiſtēte poſſibile eē,
neceſſe eſt B quoq; poſſibile eē:
Nam, ſi nō neceſſe eſt poſſibile
eſſe, nihil prohibet non eſſe poſ
ſibile eſſe. ſit itaq; A poſſibile. cū
igitur A poſſibile fuerit eē, ſi po
netur ipſum A, nihil impoſſibi-
le eſſe accidit. at tū ipſum B ne-
ceſſe ē eſſe. attñ impoſſe erat. Sit
igit impoſſe. ꝙ ſi impoſſe, neceſſe
eſt A eē, neceſſe ē et B eē. ſed erat M
A poſſe, ergo ēt B. Si igitur A poſſe
ſit, B ēt poſſe erit: ſi ita quidē ſe
habebant, vt A exñte, neceſſe ſit
ēt B eē. Si itaq; ſic ſe habētib⁹ A
B, nō ita poſſe ſit B, nec ipsū A B
ſe habebunt, vt poſitū eſt. et ſi A
poſſi exñte, neceſſe ē B poſſe eē, ſi
A eſt, neceſſe eſt B ēt eſſe. poſſibi
le nanq; eſſe neceſſario B eſſe, ſi
A poſſe, hoc ſignificat, ſi A ſit, &
qñ, & ſicuti erat poſſibile eſſe,
illud quoq; tūc, et ita neceſſe eē.

Et

Quę ēdfia
ter falſū;
poſſe, & in-
ter falſum
impoſſe.

* a l. Philo
nis.

A *Et cùm hoc manifestũ est quòd si A fuerit, necesse erit B. & simi-*
liter, si possibile fuerit vt sit A, necesse est vt B sit etiam possibile.
Si igitur non fuerit possibile, nihil prohibet vt non sit possibile. si igi-
tur A est possibile, cùm igitur fuerit possibile A, si fuerit positũ,
accidet ut sit alicuius impossibilis. & si A fuerit positum necessario
erit B. sed non est possibile. Cum igitur fuerit A, & B erit possibi-
B *le, cum fuerint in hac dispositione, ita quòd sicut A, necesse est vt sit*
B. Si autem A, & B fuerint in hac dispositione, & si non fuerit B
possibile in hac dispositione, neque A, & B erunt, sicut est positum.
& si A fuerit possibile, necesse ẽ vt sit B possibile. & si A fuerit,
etiam necessario erit B. quoniam possibilitas essendi B est necessa-
ria esse, cũ sit impossibile aliquid loco istius, si A fuerit. & cũ fue-
C *rit illud quod est impossibile vt nõ sit, ergo & illa necesse ẽ vt sint cũ*
fuerint, & vt sint in hac dispõne.

9 Quia dicentibus, ꝙ aliquid erit, quod est ipossibile vt sit, & sunt negantes potẽtiam præcedere actum, contingit ꝙ illud, quod est possibile vt sit, non erit omnino, incœpit destruere hoc ad destruendum potentiam eorum, ſ. dicentem aliquid eẽ possibile, quod nũquã exit in actũ. & incœpit in hoc capſo præponere ad destruendum hanc positionẽ illa, quæ debent præponi, ſ. ꝙ falsum D impossibile nõ sequitur ex falso possibili. Alio modo vero vtimur hac propositione, quam intendit in hoc capſo declarare ī hoc, ꝙ nihil habet potentiam ad corruptionem quin corrumpatur, aut ad generationẽ quin generetur, & ꝙ nihil quod nõ habet potentiam ad generationem generabitur, aut quod nõ habet potentiam ad corruptionem corrũpitur. Sic declarabit, ponendo, ꝙ in A est potentia ad corruptionem, & nũ q̃ corrumpetur: deinde ponatur, ꝙ A corrumpit: & ista positio erit falsum possibile, non impossibile. qđ E enim habet potentiam ad aliquid, si fuerit positum ī actu erit falsum, sed non impossibile. falsum. n. impossibile est illud, in quo non ẽ potentia. Cùm enĩ posuerimus A corrumpi & nõ corrumpi, sequitur in tertia figura, ꝙ quiddam, quod nõ corrumpitur, corrumpitur. Et, cùm fuerit positũ, ꝙ hoc falsum impossibile non sequit ex propositione possibili, erit scitũ, ꝙ propositio, ex qua sequitur impossibile, est dicens, ꝙ illud, in quo est potẽtia ad corruptionem, non corrumpitur. & proponit M ad declarandum hoc, ꝙ ex possibili non sequitur impossibile. & hoc fecit in Prioribus analyticis, & in Cœlo, & mundo Et d. Et cum hoc, &c. Expõ text. i. & est manifestum ꝙ, cùm fuerint duo, quorum alterũ sequit reliquũ, v.g. ꝙ A sequitur B, si A fuerit necessarium, B erit necessarium: & si possibile, possibile: & si A fuerit, B erit. Et, quia syllogismus & conclusio sunt consequẽtia, est necessariũ ꝙ, cùm syllogismus fuerit ex propositionibus necessarijs, conclusio erit necessaria: &, si ex possibilib⁹, possi

G bilis. D.incœpit dicere hoc, & d.Si igitur non fuerit poſſe, &c.i. ſi ergo concluſio,quæ eſt B,non fuerit poſſibilis,& eſt cõcluſio ſyllogiſmi poſſibilis,ſ.A,ponatur ꝙ B ſit non poſſibile,ſ. falſum impoſſibile. D.d.ſi igitur A eſt poſſibile.i. ponatur igitur,ꝙ A eſt poſſibile, & B impoſſibile. D.d.cùm igitur fuerit poſſibile, &c.i.ſi A fuerit poſſibile,&fuerit poſitum eſſe in actu,continget vt concluſio,quæ ſequitur ex ipſo, ſit impoſſibilis:ergo A eſt impoſſibile nõ poſſibile:ſed poſitum fuit A eẽ poſſibile.& hoc eſt incõueniens. qm̃ B,
H cùm non fuerit,non erit A.qm̃ poſitum fuit ꝙ,cũ A fuerit, erit B. D.d. Cùm igitur fuerit A,& B, &c. i. neceſſe eſt igitur,ſi A fuerit poſſibile, vt B ſit poſſibile,cum fuerint in hac diſpoſitione,ſ.ꝙ B ſequit' ex A,erũt A & B poſſibilia,ſ.ſyllogiſmus & cõcluſio,cùm fuerint poſita in hac diſpoſitione,ſ.ꝙ B ſequat' ex A. D. d. Si autem A,& B fuerint ī hac diſpoſitione,&c.i.ſi autem A,& B fuerint ſm ꝙ poſitum eſt de conſecutione, & B nõ fuerit poſſe, A ẽt non erit, ſicut eſt poſitum.i.non erit poſſibile.
I D d.& ſi A fuerit poſſibile, &c.i.manifeſtum eſt igit' ex hoc ꝙ, cùm A fuerit poſſibile, B neceſſario erit poſſibile.&,cùm A fuerit, B neceſſario erit.D.d.qm̃ poſſibilitas eſſendi B, &c.i.qm̃ poſſibilitas eſſendi B eſt neceſſaria p poſſibilitatem eſſendi A. D.d.cùm ſit impoſſibile, &c.i. cùm ſit impoſſibile aliquid in loco iſti⁹, ſ.cum A fuerit vt ſit B: & ſimiliter ſi A fuerit in alia diſpoſitione, B impoſſibile eſt vt ſit,niſi in illa diſpoſitione. D.d. ergo neceſſe eſt vt ſit B, cum fuerit A,& vt ſit in illa diſpoſitione eſſendi,in qua eſt A.

Quæ potentiæ præcedente opere in re ſignificantur, quæ vero non, & quo pacto potentiæ ad actum deducantur. Cap. 6. K

CVm autem oĩum potẽtiarum q̃dam natura nobis inſitæ ſint,vt ſenſuum:q̃dam conſuetudine, vt tibĩs canendi:q̃dam doctrina vt artiũ, has quidem neceſſe eſt eos, qui primo operati ſunt,habere, quę cunqꝫ.ſ. conſuetudine & ratione.q̃cunqꝫ vero nõ tales,&q̃ patiendi potentiæ ſunt,non eſt neceſſe. Qm̃ vero qđ põt, aliquid L põt,& aliqñ,& aliquo modo,et q̃cunqꝫ alia neceſſe eſt adeſſe in definitione:& q̃dam quidẽ rõne poſſunt mouere,& potentiæ eorum cum rõne,q̃dam vero irrationalia,& potẽtiæ irrõnales, &illas quidem neceſſe eſt in aĩato eſſe,has vero in ambob⁹:huiuſcemodi quidem potẽtias neceſſe eſt,vt cum quoad poſſint actiuum & paſſiuum approximent,hoc quidẽ faciat,illud vero patiat',illas vero nõ eſt neceſſe.hæ.n.oẽs,vna vnius factiua, M illæ vero contrariorum. Quare, ſimul ne faciat cõtraria? hoc vero impoſſe eſt. Neceſſe eſt igitur aliud quiddam eſſe,quod dñet. dico autem,ſiue appetitum, ſiue electionẽ.quodcunqꝫ.n.appetat, principaliter hoc faciet, cũ quoad poſſit,ꝓximet paſſiuo. Quare oẽ ſm rõnem potens neceſſe eſt vt,cùm appetat id,cui⁹ potentiam hẽt,& vti hẽt,hoc faciat,hẽt aũt paſſiuo præſente,et

ſic

A ſic ſe habente, facere. ſin minus, facere nō poterit. nullo. n. intrinſecus prohibente, ſeparationem faciendo, nihilo op⁹ amplius ē: potentiam. n. hēt, vt eius qđ eſt poteſtate faciendi. at non qūocunq;, ſed aliquo modo ſe habē-tibus, à quibus ſeparabunt etiā extrinſecus prohibentia. remouentur. n. hæc eorum quædā, q̄ in definitione aſſunt. Quare nec ſi ſimul velit aut deſyderet duo, aut cōtraria facere, faciet. nō. n. ita potētiam eorum ſimul hēt,
B nec eſt potentia ſimul faciendi. at quorum eſt, ita faciet.

Et, cùm fuerint oēs potentiæ, et q̄dam habent vnum genus, vt ſenſus: & q̄dam per additamentum, vt muſica: & quædam per doctrinam: vt artificiorum: ergo neceſſe eſt vt quædam ſint in eis, quorum actio præcedit, et ſunt omnia, quæ ſunt per conſuetudinem, & locatio
C *nem. quæ autem non ſunt talia, ſūt iſta, quæ ſunt per paſſionem, & nō eſt neceſſe vt ſint ſic. Et, cùm poſſibile eſt aliquid, poſſibile eſt in aliquo tempore, & quodammodo, & per omnia, q̄ debent diſtingui neceſſario: & illa, quæ poſſunt ad motum, ſunt ſecundum rationē, & potentiæ eorum ēt ſunt cum ratione etiā: ergo q̄ non habent rationē potentiæ, eorum non habent rationē etiam. & eſt neceſſe illa eſſe ī animato, iſta vero in vtroq;. potentiæ aūt, q̄ ſunt tales, quando appropin* D *quantur, ſecundum quòd eſt poſſibile eis, de actiuo & paſſiuo, neceſſe eſt vt q̄dam agant, & quædam patiantur, aliæ vero non eſt neceſſe. vnaquæque enim omnium iſtarum agit aliam, illa vero agunt contraria. Ergo agit contraria inſimul: quod eſt impoſſibile. Ergo neceſſe eſt, vt dominus dicens ſit aliud. & hoc eſt appetitus, & voluntas. quoniam non aget niſi illud, quod appetit in rei veritate, cùm fuerit ſecūdū ſuam* E *potentiam, & fuerit propinquum paſſiuo. Ergo oē, quod habet potentiam ſecundum rōnem, neceſſe eſt cum fuerit appetens illud, quod habet potentiam, vt agat illud, & ſecundū quòd habet de appetitu etiā ſemper erit, cum paſſiuum fuerit propinquum, & habuerit potentiam actionis in hac diſpoſitione. & ſi actio poteſt ad hoc, & non indigetur addere in ſermone, niſi* F *fuerit aliquod extrinſecum, quia potentia eſt in eo, & quaſi hoc in potentia actionis eſt additamentum. & hoc non eſt omni modo, niſi in eis, quæ ſunt quodam modo: et in hoc erit diuiſio, & additio, & per res extrinſecas prohibentes, & quia iſta diminuunt quædam in diuiſione. Et ideo, ſi voluerit & appetierit agere contraria inſimul, non aget: quia non habet*

G *potentiam ad illa ſecundum hanc diſpoſitionem, & etiam non habet aliquam potentiã, qua agat cũ illo, quod poteſt agere hoc modo.*

10 Ideſt. Et cùm potentiæ modi ſint diuerſi, quædam exiſtunt ꝑ naturã, & collocantur ſub vno genere, ſ. natura, ſ. ꝙ conueniunt in hoc, ꝙ exiſtunt per naturam, v.g. ſenſus: & q̃dam exiſtunt per aſſuetudinem, & q̃dam ꝑ diſciplinam, v.g. vt plures artes agentes, v.g. vt ars Medicinæ, & aliæ artes operatiuæ, q̃ vtunt rõne. Et d. hoc, quia artes operatiuę, q̃dam acquirunt ꝑ aſſuetudinem, & quædam ꝑ rationem, & quædã per rationem & aſſuetudinem. Et, cum narrauit modos potentiarũ, d. ergo neceſſe eſt, &c. i. ergo neceſſe eſt, vt potentiæ & habitus præcedant actiones illarum potentiarũ & habitum. qui. n. tangit citharam, non acquiret habitum tangendi citharam, donec tangat illam. D. d. quæ autẽ nõ ſunt &c. i. potentiæ autem naturales præcedunt ſuas actiones in eſſe. qui enim hẽt potentiam viſibilem, non eſt neceſſarium in hoc ꝙ acquirat

I hanc potentiã hoc, ſ. ꝙ ante videat. D. d. Et cum poſſe eſt, &c. i. &, cùm poſſe eſt aliquid, ẽ poſſe in aliquo tpe & in aliquo mõ poſitatus, & vſt oẽs diſpoſitiones, q̃ debẽt diſtingui neceſſario in quolibet poſſibili. D. d. & illa, q̃ poſſunt ad motũ, &c. i. & cũ illa, q̃ poſſunt aliquam actionẽ, fuerint rationabilia, potẽtiæ eorũ agẽtes erunt coniunctæ cũ rõne. & intẽdit, ꝙ ratio eſt primus motor in eis. D. ergo quæ non habent rationem, &c. i. ergo omnis potẽtia, cui⁹ actio non prouenit à ratione, eſt abſoluta à ratione. D. d. & eſt neceſſe, &c. i. & eſt neceſſe vt illa, quæ ſunt cum ratione, ſint in animato: & quæ non ſunt cum ratione ſint in vtroq;, ſ. in animato & in inanimato. D. d. potẽtiæ autem, quæ ſunt tales, &c. i. potẽtiæ vero, quæ ſunt ſine ratione, q̃ agens appropinquat acto, & nõ eſt illic aliquod impediens extrinſecũ, neceſſe eſt vt agens agat, & patiatur patiens. v.g. ꝙ, quando ignis appropinquat alicui combuſtibili, & non fuerit illic aliquod impediens, neceſſario comburet. D. d. aliæ autem, &c. i. aliæ vero potentiæ, ſ. quæ ſunt cum ratione, non eſt neceſſe, q̃n appropinquant ſuis agendis, vt agant. L q̃n vnaquęq; illarum agit alterum contrariorum tm̃, quæ autem ſunt cum ratione, agunt duo contraria. ſcientia enim eſt ſcientia contrariorum. D. d. ergo agit contraria inſimul: quod eſt impoſſibile. i. ſed, ſi agit duo contraria per ſe & primo, continget ex hoc vt agat duo cõtraria inſimul: quod eſt impoſſibile: D. d. Ergo neceſſe eſt, vt domin⁹ dicẽs ſit aliud. i. ergo neceſſe eſt vt in iſtis ſit principium prius potentijs mouentibus, quę ſit cauſa in hoc, ꝙ agunt alterum contrariorum quãdoq;, & alterum q̃nq;. & vniuerſali M ter neceſſe eſt vt aliquid ſit, quod faciat magis agere alterum contrariũ q̃ alterum: & hoc eſt verum principium. D. d. & hoc eſt appetitus, & voluntas. i. & hoc principium, quod facit magis agere alterum contrariorum, eſt appetitus, & voluntas, quæ eſt ab intellectu. appetitus. n. cũ fuerit alterius contrariorum, tũc actio agentis pendet ex illo contrario, & ſiſt à voluntate. D. d. q̃n non aget, &c. i. & iſtæ potentiæ non agunt de contrarijs, niſi illud, quod magis appetunt

Artes operatiuæ quot modis acquirant.

Ab actione nãli debite approximato paſſo, & nõ impedito, neceſſario ꝓuenit actio

Potẽtiæ rõnales agũt duo cõtraria. Idẽ ſupra. cõ. 3.

A petunt,aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginatiõis. Et d. fm ſuã potentiam: quia qñq; appetit, quod non põt acquiri. Et d. qñ fuerint ꝓpinqua, quia propinquitas eſt neceſſaria,& eſt cõis duabus potentijs, ſ. rõnali & irrationali. D.d. Ergo omne, quod habet potentiam, &c.i. ergo neceſſe eſt, cùm ratiocinatus habuerit magnum appetitſi ad illud, quod poteſt agere, vt agat illud fm ſuum appetitum & ſuum poſſe: ſed non agat, niſi qñ patiens fuerit propinquum ei, & habuerit in tempore actionis iſtam diſpoſitionẽ, quã dicimus, ſ. appetitum, & potentiam
B ad agere. D.d.&, ſi actio poteſt,&c.i. & non indigemus cum hoc, ꝙ potẽtia poſſit agere,& addere, niſi aliqd extrinſecum impediat. qm̃ ſufficit ī hoc, quod dicimus, ꝙ potentia poſſit agere: qm̃, cùm fuerit illic impediens, tunc potentia non poterit. & hoc intendebat, cùm d. quia potẽtia eſt in eo.& ideo impedimenta in q buſdam virtutib⁹ ſunt per accidẽs. D.d.& quaſi hoc in potentia actionis eſt additamẽtum. i.& dicere hoc in potẽtia actionis eſt ſuperfluum. D.d.& hoc nõ eſt omni modo, &c.
C i.& non excipiunt impedimenta extrinſeca in omni potentia, ſed in aliquo modo poſſibili.& in iſtis, quãdo diſtinguit potentia actionis, dr̃ ꝙ potẽtia ad actionem dominatur ſuper agendum, & impedimenta extrinſeca auferũtur. D.d.& quia iſta diminuunt quædam in diuiſione, i. qm̃ in iſtis, qñ non diſtinguit potẽtia agentis his duobus modis, tũc intellect⁹ erit diminut⁹. D.d. Et ideo, ſi voluerit,&c.i.& neceſſe eſt vt potentia agentis ad actionem ſit cũ appetitu,& tunc inueniet actio. qm̃, ſi appetiuerit agere cõtraria inſimul, D non poteſt, quia non habet potentiam ad illa inſimul. D.d.& etiã nõ habet aliquam potentiam, &c.i.& ideo non habet aliquam potẽtiam, qua agat illud, quod poteſt agere ſecundum hunc modum, ſ. agere duo contraria inſimul.

SVMMA SECVNDA.

De Actu.

Quid, & quale ſit id, quod actu dicitur. Cap. 1.

CVm autem de potentia, q̃ fm motum dr̃, dictum ſit, de actu determinemus quidnã actus,& quale quid ſit. etenim poſſe quoq; ſimul manifeſtũ erit ſi diuiſerimus, ꝙ non ſolum hoc dicim⁹ poſſe, qd̃ natura aptũ ſit aliud mouere, aut moueri ab alio, aut ſimplr̃, aut q̃dã mõ, ſed ẽt aliter. propter quod cùm inquiramus. de his etiam tractabimus. Eſt aũt actus, rem exiſtere, nõ ita quemadmodum dicim⁹ poteſtate. Dicimus autem poteſtate, vt in ligno Mercuriũ, & in tota dimidiam, eò ꝙ auferri poſſit. & ſcientem ẽt illum, qui non ſpeculatur, modo ſpeculari poſſit. eſt autem hoc actu. Manifeſtum aũt quod dicere volumus per inductionem ī ſingularib⁹. & non oportet omniũ definitionẽ quærere, ſed ẽt quod proportionale eſt conſpicere. qm̃ vt ędificans ad ędificatiuum, & vigilans ad dormiens, & videns ad conniuens habens tm̃ viſum, & Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3. E F

G ſegregatũ à materia ad materiã, & elaboratũ ad inelaboratũ. huius aũt dr̃iæ alteri parti act⁹ applicat⁹ ſit, alteri vero polẽ. Dr̃r aũt actu non oĩa ſiĩr, ſed proportionaĩr. vt hoc ī hoc, aut ad hoc, ita illud ī illo, aut ad illud ī illo, aut ad illud. q̃dã. n. vt motus ad potentiã, q̃dã, vt ſuba ad aliquã materiã. Aĩr aũt infinitũ & vacuũ, & q̃cunq; huiuſcemodi, q̃ pleraq; entiũ potentia & actu dr̃r, vt q̃ videns, ambulans, & viſum. etenim hæc quidẽ cõtingunt, & ſimpl̃r, & qñq; vera eẽ. viſum enim hoc quidem quoniam videtur, hoc vero quoniã videri poſsibile eſt. infinitum vero non ita potentia eſt, vt actu futurũ ſeparatum, ſed cognitione. etenim potentia eſſe hunc actum attribuunt diuiſioni, ne deficiat, non autem vt ſepareẽ. K

H Sequens textus, quamuis reperiatur in Græco exemplari, tñ a nullo vnq̃ ex Latinis fuit cõſyderatus, præterq̃ à Dño Chiriaco Strozza Florentino nobili & eruditiſsimo viro græcarum literarum peritiſsimo, qui, cum in Piſano Gymnaſio græcas literas doceret, nõ ſolum hoc animaduerſione dignum putauit, ſed & tranſtulit, verum etiam doctiſsime ipſum publice interpretatus eſt. L

Quoniam vero actionum, quarum eſt terminus, nulla finis eſt, ſed ex his, q̃ circa finẽ, vt extenuandi tenuitas ipſe eſt, ipſa aũt qñ extenuauerit ſic ſunt in motu nõ exiſtentia ea quorũ cauſa eſt motus, non ſunt hæc actio, aut ſaltẽ non perfecta, non. n. finis, ſed illi in eſt finis & actio: vt videt. verum etiã ſapit & intelligit, & intellexit, ſed non diſcit, & didicit, nec conualeſcit & cõualuit, bene I viuit & bene vixit, ſed etiam fælicitate fruitur & fructus M eſt. ſin oportebat aliquãdo ceſſare, vt qñ extenuauerit, num autem non, ſed viuit & vixit, harum quidem alias motus dicere, alias autem operationes. Omnis motus imperfectus extenuatio, diſciplinatio, itio, ędificatio. Hæ enim ſunt motus & imperfecti profecto. nõ. n. ſimul it, & iuit, nec ędificat & ædificauit, nec fit & factũ eſt, aut mouetur & mouit, ſed diuerſum, & mouet & mouẽt. vidit aũt & videt ſimul idem, & intelligit, & itellexit: Huiuſmodi igitur appello operationẽ, illã autem motum.

Et

A *Et, cùm dictum eſt de potẽtia, quæ eſt ſecundum modum motus, diſtinguemus actũ. & quæſtio eſt quid ſit actus, quoniã hæc diſtinctio manifeſtabit etiam poſſibile. nõ. n. dicimus hic tantum eſſe poſſibile mouere aliud, aut moueri ab alio ſimpliciter, aut aliquo modo, ſed et ſecundum aliũ modum ẽt. & ideo apud noſtram quæſtionẽ dicemus iſta etiam. Quod eſt igitur in actu eſt vt ſit res non in diſpoſitione, in*

B *qua dicitur eſſe potentia. Et hoc, quod intendimus dicere, declarabitur per ſermonem & rationem ſequentem in rebus ſimplicibus. & non oportet quærere definitionem omni modo, ſed conſyderatio eſt de rebus, quæ dicuntur ſecundum conuenientiam. quoniam ſicut proportio ædificatoris ad ædificatum, & vigilantis ad dormientem, & videntis ad clauſum oculos quod habet viſum, & abſtracti à materia ad materiã, &*

C *artificiati ad artificem. ſint igitur alterius duarum partiũ iſtius diſtinctionis actus per ſe, & alterius potentia. Et nõ dicuntur de oĩbus, quæ dicuntur potentia eodẽ modo, ſed dicuntur aut ſecundum conuenientiam, ut ſit ad hoc, hoc ẽt in hoc, aut ad hoc. quædam enim ſicut motus ad potentiam: & quædam ſicut ſubſtantia ad aliquam materiam. Et alio modo dicitur, quòd infinitum, & vacuum etiam, & omnia, quæ ſunt*

D *talia in potentia & actu plurium prædicamentorum, vt dicitur in viſu, & ædificato & inſpecto. quoniam in iſtis poßibile eſt vt actus ſit verus, & ſimpliciter etiam. illud autem, quod aſpicitur, quia videtur, & aliud, quod habet potentiam vt videatur. infinitum autẽ non eſt in potentia aliquo modo, ſicut illud, quod eſt ſeparatum in actu, ſed ſecundum cognitionem.*

E *neceſſe eſt enim vt iſte actus ſit in potentia, ne diuiſio finiatur, et non vt ſit ſeparatum.*

Ideſt, & cùm omnia iſta dixim⁹ de potentia, quæ in mobilib⁹, loquemur de diſtinctione illius, quod ſignificat hoc nomen actus. & q̃ſtio primo eſt quid ſit actus. D. d. & quę ſtio eſt, &c. i & quæſtio, ĩ qua eſt error, eſt ſcire primo quid ſit actus, & quæ ſint differentiæ eius. quoniam diſtinguendo illum per definitionem, diſtinguetur poſſibile etiam ſecundum definitionem eius: cum poſſe ẽt non intelligat, niſi in reſpectu actus. D. d. non. n. dicimus, &c. i. & cã, pp quam indigemus definire actum in ſciendo poſſe, eſt, qm̃, cum dicimus, ꝙ aliquid põt mouere aliquid, & moueri ab aliquo, non dicimus hoc ſimpłr, ſed in reſpectu. qm̃ vnaquæq; iſtarum potentiarũ non intelligitur niſi in reſpectu act⁹. D. incœpit deſcribere actũ, & d. Quod eſt igitur in actu, &c. & iſte ſermo eſt intellectus per ſe. D. d. Et hoc, qd intendimus dicere, &c. i. & hoc, quod diximus in deſcriptione act⁹,

F

11

Vnaquæque potentia non intelligit̃ niſi in reſpectu actus. Idẽ infra te. c. 20.

G declarabitur ex inductione. & hoc intendebat p ſermonem ſequentē, cùm dixit, ꝙ iſta deſcriptio apparebit, qñ conſyderauerim⁹ quid ſignificat actus in vnaquaq; rerum, quæ dñr eſſe in actu. nihil n. aliud intendimus q̄ hoc, ſ. quod eſt ī diſpoſitione, in qua non eſt, cum fuerit in potentia. & ſilr aliquid eſſe in potentia ſignificat, ꝙ eſt in diſpoſitione oppoſita diſpoſitioni, in qua eſt in actu. &, quia actus & potentia ſunt relatiua contraria: & vtrunq; relatiuorum accipitur in definitione alterius: & non accidit inde malum.

Actꝰ & potentia ſūt relatiue contraria.

H Et d. & non oportet quærere definitionem omni modo, i. & non oportet quærere definitionem in omnibus rebus eodem modo. definitiones. n. rerum non relatiuarū debēt eſſe alio modo à definitionibus rerum relatiuarum. D. d. ſed conſyderatio eſt de rebus, quæ dñr fm conuenientiam. i. ſed definitio, quā quęrimus hic eſt alio modo: cùm conſyderatio hic eſt in rebus, quæ dicunt fm comparationē adinuicem, ſ. in rebꝰ relatiuis. D d. exemplum, & d. qm̄, ſicut proportio, &c. i. qm̄ ſicut

Relatiua ſemuicem definiunt, & non accidit inde malū. Idē i porphyrio cap. de Specie.

I ædificans dicitur in reſpectu ędificati, & ædificatum in reſpectu ædificātis: & dormiens in reſpectu vigilantis, & vigilans in reſpectu dormientis: & videns in reſpectu clauſi oculorum, & econuerſo: & forma in reſpectu materiæ, & econuerſo: & artifex in reſpectu artificiati, & econuerſo, & ſilr eſt in ſuis definitionibꝰ, cū ſignificatio definitionis debeat eſſe æqualis ſignificationi nominum. D. d. ſint igitur alterius, &c. i. ſint igitur hæ duæ definitiones actus vniuerſalis. quod autem ſignificat vtrū que iſtorum in vnaquaq; ſpecie eſt diuerſum, non conſiſte. D. d. ſed dñr K aut fm conuenientiam, &c i. qm̄ q̄dam de quibuſdam dñr fm conuenientiam & proportionalitatē, ſicut dī hoc nomen potentia de duobus fm proportionalitatem eorū. & hoc intēdebat, cùm d. vt ſit. i. vt hoc nomen potentia dī de duobus, quorū proportio alterius ad illud, ad quod comparatur, eſt ſicut proportio reliqui ad illud: & hoc per hanc præpoſitionem ad, aut alias prępoſitiones. D. d. exemplum, & d. quędam enim ſunt ſicut motus ad potentiam, &c. i. v. g. in eis, quæ dicuntur fm ꝓportionalitatem, eſt dicere potentia ad L motum, & potētia, q̄ eſt in materia ad formam: proportio. n. potentiæ, q̄ eſt in moto ad motum, eſt ꝓportio potentiæ, q̄ eſt in materia ad formam. D. d. Et alio modo, &c. i. & potentia dicitur alio modo ab eo, qui dī fm conuenientiam. v. g. dicere, ꝙ infinitum eſt in potētia. & intēdit, ꝙ non intelligitur hic p potentiam potentia, quæ dī reſpectu actus. iſta enim eſt finita, ſed intelligit cùm dicitur infinitum eſt in potentia, i. ꝙ ſemper potentia aſſociatur ei, vt dictum eſt in Phyſicis. D. d. & vacuū. M i. & ſicut ſermo dicentis, ꝙ vacuum eſt in potentia in corporibus non actu, & ſermo dicentis, ꝙ in materia eſt potentia ad formas infinitas eſt de hoc genere. D. d. & omnia, q̄ ſunt talia in potentia, &c. i. & omnia, quę dñr in potentia & actu fm conueniētiam, inueniuntur in plurib⁹ ſpeciebus entium. vt dī, ꝙ in viſu & in ędificato, & inſpecto. i. qm̄ dicitur ꝙ viſus quidam eſt in potentia, & quidā in actu. & ſilr viſum quoddam eſt in actu, & quoddam in potentia. & ſilr de ædificante & ædificato Et, cū

Proportio q̄ ē in moto ad motū, eſt proportio potenuæ, q̄ ē in mā ad formam.

indu-

induxit iſtos duos modos potentiæ, ſ. qui dicitur ſm conuenientiam, & qui nō dr, incœpit diſtinguere eos, & d. qm̄ in iſtis poſſibile eſt vt actus ſit verus, &c. i. potentiæ autem, quæ dr in rei veritate, poſſunt exire in actum in aliquo t pe, ita ꝙ in eis nō remaneat potentia aliquo modo: & tunc erit verum dicere eas exire in actum ſimplr, non in actum incōpletum. D. induxit exemplum prædictum, & d. illud autem, quod aſpicitur, quia videt. i. illud autem, qđ eſt viſum in potentia, poteſt exire in actum, qm̄ in aliqua hora aſpexerit aliquis ad ipſum, qm̄ in illa hora erit viſum in actu. & ſimiliter aſpiciens illud in potentia poteſt aſpicere illud in actu, quia habet potentiā ad hoc. D. induxit ſm modum, & d. infinitum autem, &c. i. dicere autē, ꝙ infinitum eſt in potentia, non intendimus potentiā, quę exit in actū, ita ꝙ non remaneat in eo potētia oī no. & hoc dixit, ꝙ declaratum eſt in Phyſicis, ꝙ ſi iſta potentia exiret in actum, tunc infinitum eſſet ī actu: qđ eſt impoſſibile. qm̄ ſignū iſtius potentiæ eſt non ceſſare, neq; ſeparari ab illo, ad quod poteſt. & ipſum nō poteſt, niſi ad ſingulas partes eiꝰ, quod exit in actum rei, cuius exitus eſt infinitꝰ. Et de hoc genere eſt potentia accepta in definitione motꝰ. quoniam, ſi iſta potentia exiret in actum, deſtrueretur motus. Et d. ꝙ iſta potentia non poteſt eſſe ſeparata, ſed ſm cognitionem: qm̄ illud, quod eſt ſeparatum ab ea eſt illud, quod intellectus intelligit in actu. & iſte modus pōtentię inuenitur in tē pore, & in motu, & in diuiſione quātitatum, vt dictum eſt in Phyſicis.

Quæ potē tia ponitur I definitio ne motus.

Deinde d. neceſſe enim eſt, &c. i. & neceſſe eſt vt iſta potētia ſit in iſtis rebus non ſeparata deſinens, neque reſiſtinita reuertatur finita. v. g. qm̄ potentia, qua diuidit menſura, ſi finiretur, tūc finiretur diuiſio: quod eſt impoſſibile.

Quidnam igitur, & quale qđ ſit, quod actu eſt, & his & huiuſ modi manifeſtum nobis ſit.

Quando aliquid dicendum eſt potentia eſſe, & quando non. Cap. 2.

QVādo aūt potentia vnū quodꝙ eſt, & qm̄ nō, determinandū eſt. Nō enim qm̄cunꝙ, vt puta terra nē hō eſt potentia? An non, ſed magis cùm iā fuerit ſemen. nec hoc adhuc fortaſſis. quēadmodum nec à Medicina quodcunꝙ vtique ſanet, nec à fortuna: ſed aliquid eſt, qđ poſſe eſt, & hoc potē tia ſanum. Definitio vero eius, qđ à mente actu fit, ex potentia ente eſt, qm̄ qđ vult fiat, nullo eorū q̄ extrinſecꝰ ſunt, prohibēte. ibi. n. in eo qui ſanat eſt, cùm nihil eorū q̄ in eo ſunt, prohibeat. ſilr aūt potentia & domus, ſi nihil eorum, q̄ in ea re & in materia ſunt, vt domꝰ fiat, phibeat, nec eſt, quod aut addat, aut tollat, aut mutet, hoc ē potentia domus. Similiter autem in cęteris, quorum extrinſecus generationis principiū, & quorū in habēte ipſo, q̄cunꝙ nullo exteriori ꝓhibente ꝓ ſeipſa erunt: quale ſemen nondū eſt, oportet nāꝙ in alio eſſe, & tranſmutari. cùm autem iam ꝓ ſuum principium tale fuerit, hoc iam potentia eſt, illud,

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3.

G lud vero altero prīcipio īdiget. quemadmodū terra nondū eſt potentia ſtatua: tranſmutata nā que æs erit. Vr aūt eſſe quod dicimus, non hoc, ſed illiuſmodi. vt arca non lignū, ſed lignea: neque lignum terra, ſed terreū. rurſus terra, ſi ſic non aliud, ſed qđ illiuſmodi, ipſum ſemp potētia ſimplr poſterius eſt. vt arca, neque terrea, neq; terra, ſed lignea. hoc.n. potentia arca, & materia arcæ hæc. ſimpliciter quidē ei⁹, quod ſimpliciter eſt, huius autē hoc lignum. Quòd ſi eſt aliquid
H primū, quod non ſecūdū aliud dr illiuſmodi, hoc prima materia. vtputa, ſi terra aerea, aer vero non ignis, ſed igne⁹, ignis prima materia eſt, tanq; quodquid & ſubſtātia. hoc.n. vlt, & ſubiectū differt, eò q; eſt qđ quid aut non eſt. vtputa quod ſubñcitur paſſionibus, homo, corpus, & aīa: paſſio vero muſicū & albū. dr aūt, muſica adueniēte illud nō muſica, ſed muſicū: & hō, nō albedo, ſed album: nec ambulatio, aut motus, ſed ambulās, aut
I motum, ſicut ipſum illiuſmodi. Quæcunq; igit ita vltimū ſubſtantia eſt. quæcunq; aūt nō ita, ſed forma aliqua, & qđ quid eſt quod prædicat, vltimum materia & ſubſtantia materialis eſt. Et recte ſanè accidit illiuſmodi dici ſm materiā, & paſſiōes. ambo etenim indeterminata ſunt.

Declaratū ē igitur quid ſit actus, & qualis ē, ex iſtis ſermonibus, et ſimilibus. Diſtinguemus igitur in k *vnoquoq; particulariū, quādo ē in potētia, & quādo nō. Quoniā, neq; erit ſemper, neq; ſimile. nō.n. hō eſt ī potētia illud, ex quo ē, ſed ſperma quādo perficitur ſua generatio, & quādo nō fuerit tale. & rectū ē vt ſit, ſicut nō ſunt illa, q̄ ſunt oīum, q̄ ſunt in Medicina, neq; caſus etiā: ſed aliquid eſt, quod habet potētiā, & hoc eſt virtus vel potentia ſanans. Et definitio eius, quod eſt in actu, eſt ſecūdum perfectionem ex* L *illo, quod eſt in potentia, quādo voluerit vt ſit, & nullū prohibet extrinſecum. illud vero in eo agit ſanitatem, quando non prohibet aliquid in eo. & ſimiliter etiā domus in potentia, ſi nō prohibet aliquid, ex quibus eſt vt ſit domus: illud.n. quod eſt poſſibile vt ſit additio talis, & diminutio & tranſmutatio eſt in eo. hæc igitur eſt domus ī potentia. Et ſimiliter in alijs rebus, quarum principium generationis* M *eſt ab extrinſeco. & etiam omnia, quorum principium generationis eſt in illo, cuius eſt omnia, per quæ nullum erit eorum, qui ſentiuntur ex extrinſeco, vt ſperma. quoniam, non quando fuerit in alio, tranſmutatur, ſed quando fuerit ſicut hoc per principium quod habet, tunc erit in potentia, illud autem indiget alio principio. vt terra, quæ nō adhuc eſt idolum in potentia: &*

ſi tranſ-

A *ſi tranſmutatur, erit cuprum. Et videtur vt ſit illud, quod dicitur, non hoc, ſed de quo. v.g. arca, quæ non eſt lignum, ſed lignea: neq; lignum terra, ſed terreum. & ẽt terra, ſi dicitur hoc modo, nõ alterius, ſed de quo ſemper, & ẽ illud, quod eſt in potentia ſimpliciter, & eſt aliud. vt arca, q̃ nõ terrea, neq; terra, ſed lignea. et ideo hoc eſt in potẽtia arca, & eſt materia arcæ, ſimpliciter vero illud quod eſt ſimpli-*

B *citer, iſtius vero iſtud lignum. Et ſi aliquod primum non dicitur de alio ſolo, hæc eſt prima materia. v.g. ſi terra fuerit aerea, & aer non eſt ignis, ſed igneus, ignis erit prima materia, cum non ſit hoc. eſt enim differentia inter vniuerſale et ſubiectum paſſionum. vt homo, & corpus, & anima: & paſſio, vt muſicus, & albus. illud autem, in quo eſt muſica, non dicitur muſica, ſed muſicus: neque homo dicitur albedo, ſed albus, neq; ambulatio, neq; motus, ſed ambulans & motum ſic dicitur de quo. Omnia igitur, quæ ſunt ſecundũ hunc modum vltimũ eorum eſt ſubſtantia. et oĩa, quæ non ſunt talia, ſed ſunt alia forma, et hoc prædicabile, vltimũ eorũ eſt materia, et ſubſtãtia materialis. Et accidit. ſuperfluum in hoc, quod dicitur de materia & de paſſionibus: quoniam vtunque eſt indefinitum.*

Declaratũ ẽ igitur, &c. i. declaratum eſt igitur quid ſit actus, & q̃ eſt dria eius, & quid ſit potentia, & quæ eſt dria ei⁹ ex iſtis ſermonibus p̃dictis, & poteſt declarari ẽt per alia ſimilia. D.d. Diſtinguemus igit̃, &c. i. dicamus igitur qñ erit vnumqdq; particularium in potentia, & quando non, i. dicemus ſubiectum propinquũ, qd põt eſſe: & deſcribamus ipſum p̃ deſcriptionẽ, qua diſtĩguamus ipſum ab alijs. D.d. qñ neque .n. erit, ſemper neq; ſimile. i. non .n. erit ſubiectũ in potentia ſemp, neq; ſimile recepto: ſed hoc erit in aliqua hora, & alicuius ſubiecti, neq; in qualibet hora neq; in quolibet ſubiecto. D.d. nõ .n. homo eſt in potẽtia, &c. i. hõ .n. nõ ẽ in potẽtia in illo, ex quo generatur, v.g. patre. aut quatuor elemẽtis, ſed in ſperma te, qñ perficietur eius generatio. D.d. qñ non fuerit tale. i. nõ fuerit in diſpoſitiõe diminuta, ſed in diſpõne, per quã eſt generatũ. Et hoc eſt manifeſtius in alia translatione, in qua dr̃. & non qñ inuenitur hõ eſt homo in potentia, ſed quando fuerit ſperma proprie: & forte neq; tunc ẽt. D.d. & rectum eſt vt ſit, ſicut, &c. i. & forte quẽadmodũ caſus non eſt agens oĩa exiſtẽtia in arte medicandi, ſ. ſanitatẽ, ſed aliquid, qd̃ habet potentiã vt agat ſanitatẽ eſſentialiter, & hęc eſt virtus ſanans, ita eſt in oĩbus actis, ſ. q̃ agens illa nõ eſt caſus, ſed potẽtia aliqua, q̃ eſt ex eis, ſicut potentia ſanãs de arte Medicinæ. D.d. Et definitio eius, &c. i. & terminus ſanitatis, * qui eſt per potentiã ſtatim propinquã, eſt ex ratione in actu & complemẽto, i. ex forma ſanitatis rationali ex illo, quod eſt in potentia, quando aliquis artifex voluerit

D 12

E

* a. l. quæ eſt poſt.

G voluerit vt ſit,&nullum extrinſecũ impediet.& iſta definitio,licet induxerit eam in ſanitate, eſt vtis oĩbus rebus factis ab artificio. D.d. illud vero,&c.i. homo vero, qui recipit ſanitatem,agit ĩ ipſum faciés,ſanitatem,qñ nullum impediet extrinſecum,aut intrinſecum ad recipiendã ſanitatem. D.d. & ſimiliter dom⁹ in potentia.i. & ſimiliter illa ẽt,ex quibus eſt domus,ſunt domus in potẽtia,qñ artifex fuerit præſens,& voluerit facere domum, & non fuerit aliquod impediens. D.d.illud.n.qđ eſt poſſibile,&c.i.illud enim, quod
H eſt generatũ in potentia, recipit additionem,& diminutionem,& trãſmutationem. Et d. hoc quia generatio perficitur per hæc tria. neceſſe eſt enim, quando aliquid generatur, vt aliquid ſuperfluum, quod non conuenit ad recipiendũ formam, diuidatur à ſua materia: & neceſſe eſt etiam vt aliquid addatur ei,ſ. forma, per quam dicit gẽerari: & additio & diminutio non erunt ſine tranſmutatione. D.d.hęc igitur eſt domus in potentia, &c.i. & illud,quod eſt domus in potẽtia, eſt illud,in quo ponũt eſſe hæc tria.
I & hoc eſt in omnibus rebus, quarũ generatio extrinſeca eſt. D.d.&etiã omnia,quorum principium, &c.i. generab.lia autem ex ſe illa eorum, quæ ſunt in potentia,ſunt omnia in quibus non eſt aliquid,quod ĩdiget primo motore extrinſeco, ita q̃ ſit in potẽtia illud. D.d.vt ſperma, &c. i. vt ſperma.& qñ non qñ fuerit in alio,in quo indiget tranſmutante à quo tranſmutetur,& tunc erit ſperma:qñ tunc non dr̃ eſſe in potẽtia, v,g.qñ eſt ſanguis in venis: ſed cùm fuerit ſperma ĩ actu, & habuerit virtutẽ,p quã eſt ſperma. D.d.illud aũt K indiget.&c.i materia autem remota non eſt in potentia illud,cuius eſt materia:quia indiget ĩ hoc, q̃ exeat in actum alio motore ab eo, qđ generat illud, qđ eſt in potentia. v.g. qñ terra non eſt idolũ in potentia, ſed eſt cuprũ potẽtia. qñ,cùm trãſmutata à corpore cœleſti,erit cuprũ & cuprũ eſt idolũ in potentia:qñ ẽ illud, qđ ab vno motore fit idolum, ſ.à faciente idola. Et intendebat declarare hoc,q̃ materia,q̃ põt ſimpl̃r Dria interpinquã, & remotam.
non indiget in hoc, q̃ exeat ĩ actũ, niſi vno motore tm̃. Materia aũt, q̃ non dr̃ poſſe ſimpliciter,ſed p potẽ- L
riam remotam, exit in actum per plures vno motore ſm remotionẽ, aut propinquitatem. D.d. Et videẽ vt ſit illud,quod dicitur,nõ hoc,ſed de quo.i. videtur q̃ illud, quod defert potentiam propinquam rei, eſt illud,per cuius nomẽ principale nõ diſponitur illud,ad quod poteſt,ſed per nomen denominatiuũ. v.g. qñ idolum nõ dicitur eſſe cuprum, ſed cupreum: neque qñ demonſtratur idolum,& cuprum dicitur hoc, ſed hoc cum hoc. & hoc eſt proprium idiomati Græcorum. D.d.exemplum,& d.ver gra.arca, &c. i. hoc, M
quod d. manifeſtum eſt in noſtris idiomatibus in reb⁹ naturalibus, et in artificialibus non eſt manifeſtũ. Deinde d.& etiam terra, ſi dicitur, &c.i.& etiam terra, ſi habet materiam,de qua prædicatur, non dicitur q̃ eſt illud, quod eſt materia illius,ſed illud,quo. D.d.& eſt illud, quod eſt in potentia ſimpliciter.i.& illud,à quo denominatur nomẽ generati,eſt illud,quod eſt in potentia illud,quod poteſt ſimpliciter. D.d. vt arca,quę non eſt terrea,&c.i.v.g.

arca,

A arca, qm̃ materia ẽ remota, v.g. terra non dicit̃ principaliter de arca, neq; fm denominationẽ. non.n.dr̃ ꝙ arca ẽ terrea, aut terra, ſed dr̃ arca eſſe lignea, quia eſt potentialiter arca, & eſt materia arcæ. D.d. ſimpliciter vero, &c.i. & illud, qd̃ eſt in potẽtia ſimpl'r, eſt illud, qd̃ eſt materia ſimpl'r. & hęc ẽ materia propinqua. remota aũt non dr̃ materia ſimpliciter, neq; in potentia ſimpl'r. D.d. Et ſi aliqd̃ primum, &c.i. & ſi fuerit hic aliqd̃ primũ ſubiectũ, qd̃ nõ p̃dicat̃ de alio, hoc ſolũ erit materia pr̃ia. D. d.v.g. ſi terra fuerit aerea,
B i.v.g. ſi terra non vere dicat̃ aer, ſed aerea, tunc aer erit materia terræ. & ſimiliter ſi aer non vere dicat̃ ignis, ſed igneus, tunc ignis erit materia aeris. & ſi ignis nõ denominatur ab alio, tunc ignis erit prima materia. D.d. cũ non ſit hoc. i. cũ non prædicatur de alio. D.d. eſt.n.dr̃ia, &c.i. eſt .n.dr̃ia inter totale, qd̃ eſt cõgregatũ ex materia & forma, vt hõ, q eſt cõgregatus ex anima & corpore: & inter animã & corpus, & inter ſubC iectũ & paſſiões, vt albus & muſic⁹. non.n.dr̃ ꝙ homo eſt albedo, ſed albus: neq; dr̃ ꝙ hõ ẽ muſica, ſed muſicus: ſicut eſt diſpoſitio in oĩ re cũ ſua materia, ſ. ꝙ materia nõ prædicatur de illo noĩe principali, ſed denominatiuo: vl̃e aũt prædicat̃ de re fm ꝙ eſt, vt dr̃ ꝙ hõ eſt animal. D.d. Omnia igit̃, quæ ſunt, &c.i. oĩa igit̃ illa, quę ſunt compoſita ex accidentibus, vltimũ eorũ eſt ſubſtantia deferens illa. illa aũt, quæ ſunt cõpoſita ex formis, vltimũ eorum eſt materia. D.d. Et accidit ſuperfluum in hoc, &c.i. & accidit additio in definitionibus rerum, quę dñr fm nomina denominatiua, & nomina attributiua. neutrum.n. habet definiD tionem & in rei veritate, vt declaratum eſt in tractatu de ſubſtantia.

Mã ñ p̃dicat̃ de re mãta noĩe principali, ſed denominatiuo. Idẽ 7. Me. cõ. 24. & q ibi.

Quãdo igitur dicendũ eſt potentia, & qñ non, dictum eſt.

Actum priorem eſſe potentia, generatione, & tempore. Cap. 3.

QVoniã autẽ quot modis dicat̃ prius determinatum eſt, manifeſtũ ẽ ꝙ actus prius potẽtia eſt. Dico autẽ non ſolum illa potẽtia deE finita, quę dr̃ principiũ tranſmutatoriũ in alio prout aliud eſt, ſed prorſus oĩ motiuo, et ſtatorio principio. etenim natura in eodẽ fit. in eodẽ.n. genere cũ ipſa potẽtia. principiũ.n. motiuũ: non tñ in alio, ſed in ipſo, prout ipſum. Oĩ itaq; tali prior ẽ act⁹, & rõne, & ſubſtantia: tpe vero quodã modo quidẽ eſt, quodã modo vero nõ. Quòd aũt rõne prior, patet. potens.n. eſt, qd̃ primo põt, ꝓpea ꝙ contingit operari. vt puta ędificatiuũ, qd̃ põt ædificare: & viſiuũ, qd̃ põt videre: et viſibile, qd̃ põt videri. eadẽ aũt de cæteris quoq; ratioF eſt. quare neceſſe vt rõ p̃cedat, & notitia notitiã. Tẽpore autẽ; prius ſic. qd̃ idẽ ſpecie agit pri⁹, numero vero nõ. dico aũt hoc, ꝙ eo quidẽ hoĩe, qui actu iã eſt, & frumẽto, & vidente prior tẽpore materia, & ſemẽ, & viſiuũ eſt, q̃ potẽtia q̃dẽ hõ, & frumentũ, et videns ſunt, actu vero nõdũ: ſed hic alia tpe priora actu exñtia, è q̃bus hæc facta fuerũt,

ſemper

G ſemp etenim ex eo, quod potentia eſt, fit actu ens ab actu exiſtente: vt hō ex hoīe, muſicus ex muſico, ſemp aliquo primo mouente, mouens autē actu iam eſt.

Dictū eſt igitur, quādo oportet dicere potentiam, & quando non. Et, cùm diſtinctum ſit ſecundum quot modos dicitur actus, manifeſtum eſt quòd actus eſt ante potentiam. Et dico potentiā non definitum, quod eſt principium tranſmu
H *tationis in aliud ſecundū quòd eſt aliud, ſed vniuerſaliter omne principiū habens motū, aut quietē. natura enim eſt in genere, quod eſt potentiæ, quia eſt principium habens motū: ſed nō in alio, ſed in ſe, ſecundum quòd eſt ipſum. Actus igitur eſt ante oīa, q̄ ſunt talia ſecundum definitionē & ſubſtantiā: tempore vero forte eſt, & forte non. Manifeſtū eſt igitur, quòd eſt ante, ſicut diximus. primū enim in potētia eſt*
I *illud, quod habet potentiā in poteſtate actus. v.g. ædificator, quoniā eſt illud, quod pōt ædificare: & viſus eſt illud, quod hēt potentiā vt videat: & viſum eſt illud, quod habet potentiā vt videatur. & iſte ſermo eſt de alys ētibus. ergo neceſſe eſt vt in definitione ſit ante non eſſe. Et vt ſit ante tēpus tempore illud, quod agit rem, numero vero non. v.g. quoniam in homine, qui eſt in actu, & triticum, & videns, materia eſt ante ſecundū tempus, &* K *ſemen etiā, & viſum, quod eſt in potentia homo, & triticum, & videns, in actu vero non eſt ante: ſed quia eſt ante ſecūdum tempus per alium actum, & ex eo generatur iſta. ſemper enim ex illo, quod eſt in potentia, erit iſtud, quod eſt in actu, vt homo ex hoīe, & muſicū ex muſico, ſemper ex alio primo motore. & motor eſt in actu ante.*

Ideſt, Declaratum igit̄ eſt qñ ali 13
quid erit in potentia, & qñ nō erit. L
Et, quia incœpit in hoc tractatu dicere ſm quot modos dicitur potentia, & actus, deinde definiuit potentias actinas & paſſiuas, & diſputauit contra negantes potentiā p̄cedere actum ſm tempus, deinde definiuit quid ſit potētia & actus ſimpl̄r, vult quærere qđ eorū, ſ. potētiæ & actus, ſit prior reliqno, & d. Et, cum diſtinctū ſit, &c. i. &, cùm diſtinctū ſit in Quinto ſm quot modos dr̄ prius & poſterius, manifeſtū eſt, q̄ actus eſt ante potentiam ſm ſubſtantiā, & de M
finitionē. & quia potētiæ dicunt̄ de artificialibus & naturalib⁹, d. q̄ iſta prioritas inuenit̄ in vtriſq;. Et d. & dico potentiā, &c. i. & nō intelligo hic per potentiā, potentiā, qnā definiuimus in principio iſtius tract⁹, in quo diximus, q̄ potentia actina ē principiū ttā ſmutationis in aliud, ſm q̄ eſt alind, & paſſiua principiū tranſmntationis ex alio, ſm q̄ eſt aliud nō ex ſe: ſed intelligo hic p potentiā. oē, quod eſt principium motus omnis habentis motū, & principium quietis oīs habentis quietem.

Et eſt intelligendum hic p motū

tranſ-

A tranſmutationē, & per quietem priuationē tranſmutationis. D.d. natura enim, &c.i. natura enim collocat in genere, quod eſt in potentia. natura enim eſt principium: & oē principiū eſt potentia: & potētia eſt genus eorū, quia cōtinet artificialia & naturalia. D.d. ſed nō in alio, &c. ideſt ſed nā non eſt principium in alio, ſed in eſſentia rei, ſm ꝙ eſt eſſētia illius rei: quod nō eſt in reb⁹ artificialibus. D.d. Actus igit, &c.i. & actus in oībus rebus naturalibus & nō naturalibus eſt ante potentiam ſm definitionē & ſm ſubſtantiam, i.
B ſm formam: ſm vero tempus forte actus ꝓcedit potentiā in quibuſdam rebus, & forte in quibuſdā rebus nō præcedit. D.d. Manifeſtū eſt, &c.i. & manifeſtum eſt, ꝙ actus eſt ante potētiam ſm definitionē & ſubſtantiam, vt declaratū eſt prius de definitione eius, quod eſt in potentia illud enim quod eſt principiū potentiæ, eſt illud, quod innatū eſt eſſe in actu ab aliquo, quod ē in actu. ergo actus præcedit in eſſe potentiā, aut apud naturā, aut apud artificium. illud enim quod pōt ædificare, eſt illud, quod habet formā ędificati. &
C ſimiliter illud, quod videt, eſt illud, in quo eſt præparatio ad recipiendum rem viſam. & vſt, quia potentia eſt non eſſe, & actus eſſe, neceſſe eſt vt eſſe præcedat non eſſe, & agēs præcedat tempore actum. D.d. numero vero, &c.i. generatum autem vnum in numero, & iſte homo generatus demōſtratus non eſt anteq̄ generetur, ſed eſt poſt ſuā materiā ſm tempus. & agens aliquid eſt etiā ante actum ſm tempus, actum autē non eſt ante materiam ſm tempus, neque ante agens, ſed agens eſt ante actum ſm tempus. & quia materia D
eſt, ēt ſiſt poteſt facere aliud ſibi ſiſe ex illa materia pręcedenti. Quod.n. generat, generat à ſuo ſimili in potentia, & ab agente ſibi ſimili in ſpecie. homo enim generat ex eo, qđ eſt homo in potētia, & ab eo, quod eſt hō in actu. oē enim generatum mouet: & oē, quod mouetur, mouetur à motore in actu ante ipſum.

D.d. in actu vero nō eſt ante, ideſt actus vero in hoc demonſtrato nō eſt ante potētiam ſecundū tempus.

D.d. ſed quia eſt ante, &c.i. qūi illud, quod eſt in potētia, nō fit actu, niſi per illud, quod eſt in actu illius E
ſpeciei. vt hō ex homine, & muſicus ex muſico: oē enim generatū mouetur à motore priore ipſo in actu.

Idē 8. huiꝰ cō. 15. & 8. Phy. 15.

Dictum eſt aūt in ſermonib⁹ de ſubſtantia, ꝙ omne, quod fit ex aliquo, aliquid, & ab aliquo fit. & hoc ſpecie idem. Quare videtur impoſſe eſſe ędificatorem, qui nihil ędificauerit, aut citharœdū, qui nihil citharizauerit. q enim diſcit citharizare, citharizando diſcit citharizare. ſiſt ēt alīq̄. Vnde redargutio ſophiſtica oriebatur, ꝙ aliquis non ha- F
bens ſcīam, faciet id, cuius ſcīa. qui nanq̄ diſcit non habet. ſed qm̄ eius, quod fit, aliquid factū eſt, & eius, quod aliquo modo mouet, aliquid motum eſt (hoc autē in de motu manifeſtū eſt) diſcētem quoq̄ neceſſe fortaſſe eſt aliquid ſcientiæ habere.

Et dictum eſt in ſermonibus de ſubſtantia, quòd omne, quod generatur, ē ex aliquo, & per aliquod,

&ꝙ

G *& quòd hoc eſt ſecundũ formam idẽ. & ideo exiſtimatur, quòd impoßibile ſit vt ſit ædificator, qui non ædificet oĩno, & vt ſit citharizans, qui non citharizet omnino. qui enim addiſcit citharizare citharizat et addiſcit. et ſimiliter de alijs etiã. Et ex hoc fuit cauſa ſermonis Sophiſtarũ, quòd poßibile eſt vt cognitio non ſit in vno, & vt agat illud, quod habet dominus cognitionis. non igitur habet addiſcens, niſi*

H *vt ſit aliquid ex eo, quod habet generatum, & vt moueatur aliquo motu eorum, quæ vniuerſaliter habet motor. & eſt manifeſtũ in ſermonibus de motu, quoniam eſt neceſſe vt hoc & addiſcens habeant aliquid de cognitione.*

14 Intendit p ſermonẽ de ſubſtãtia Septimũ iſtius libri, in quo locutus eſt de principijs ſubſtãtiæ ſenſibilis.

Agens & actũ ſunt idẽ I ſota. Idem. 7. Met. 28.

Et cùm d. ex aliquo intẽdit mãm. & p aliquid, intẽdit agens. & q agẽs & actũ ſunt idem in forma. totum enim hoc declaratum eſt in illo tra

I ctatu, & intẽdebat declarare p hoc, q actus eſt ante potentiã ſm temp⁹, & ſm ſubſtantiã. D.d. & ideo exiſtimat, q impoſſe ſit vt ſit ædificator, q nõ ædificet oĩno. i. & quia actus ꝓcedit potentiam tpe, exiſtimat, q impoſſibile eſt vt acquirat artẽ ędificatoriæ qui nõ ædificat, neq; artem citharizandi, qui nunq̃ citharizauit.

D.d. qui enim addiſcit citharizare, &c. i. qui enim addiſcit citharizare citharizat vt addiſcat, & ſic acquirit artẽ citharizãdi. & ſilr in alijs artificijs, q addiſcuntur p exercitium. K

D.d. Et ex hoc fuit cã, &c. i. & ex hoc, q actus ꝓcedit potentiã, fuit cã qõnis Sophiſtarũ famoſæ attributę Mennoni, p quã deſtruit ſcire & addiſcere. dicebat. n. q impoſſe eſt aliquid addiſci. q̃m addiſcere aut erit ſine aliqua actiõe ſcię addiſcẽte, aut p aliquã actionẽ. ſi igit ſine aliqua actione, nõ erit illic addiſcere oĩno, & ſi p actiones illius ſcĩæ, tũc addiſcens erit ſciẽs, & nõ indigebit addiſcere. v. g. q, ſi nõ addiſcit citharizare niſi qui citharizat: & non citharizat niſi qui ſcit citharizare: ergo impoſſe eſt addiſcere citharizare. Se quit enim ex hac qõne vt qui neſcit citharizare agat citharistæ actionẽ. & hoc intẽdebat, cùm d. & vt agat illud, quod hẽt dñs cognitionis. i. vt addiſcẽs agat actionẽ ſcientis: dicendo q qui addiſcit hẽt ſcĩam, & qui habet ſcĩam eſt ſciens: ergo addiſcẽs eſt ſciens. D.d. non igit habet, &c. i. q̃m oẽ quod generatur & fit aliq̃d, impoſſe eſt hoc fieri, niſi vt habeat nãm illud aliquid ex eo, quod habebit in poſtremo. v. g. q̃m impoſſe eſt vt citharizet, niſi ille, qui habet aliquid de arte citharizãdi. & ideo aſinus non addiſcit citharizare, neque hõ, qui non eſt innatus citharizare. & hoc intẽdebat cùm dicit, & vt moueatur, &c. i. & omne, quod mouet in aliquo motu, impoſſe eſt vt moueatur illo motu, niſi habeat aliq̃d eorũ, quæ habet motor: & ſi nõ habet eodem modo, ſecundum q habet motor. D.d. & eſt manifeſtũ ex ſermonibus de motu, &c.

L

M

Mennon ambiguitas, de q Philoſoph⁹ mentit in primo Poſt

6. Phy. tex. com. 32.

At ex hoc quoq; patet quòd actus prior potentia, & generatione, & tempore eſt.

Actum

A *Actum ſubſtantia priorem eſſe potentia.*
Cap. 4.

AT vero ſubſtantia etiam. Primo quidē, quia quæ generatione poſteriora, forma & ſubſtātia priora ſunt: vt vir puero, & homo ſemine. illud enim iam habet formā, hoc vero nō. Et qm̄ omne, quod fit, ad principium & finem progreditur. etenim cuius cauſa principiū ē. gn̄atio vero finis gr̄a. finis vero actus, & huius gratia potētia ſumitur. non. n. vt viſum ha-
B beant animalia vident, ſed vt videant viſum habēt. ſimiliter ēt ædificatiuam vt ædificēt, & ſpeculatiuam vt ſpeculentur, non vt ſpeculatiuam habeant ſpeculantur, niſi qui exercitantur. hi vero non ſpeculātur, ſed aut ſic, aut quia nō indigent ſpeculari.

Et etiam eſt rectum vt ſit manifeſtum, quòd actus hoc modo ēt eſt ante potentiam ſecūdum generationem, & tempus, & ſubſtantiam etiam. Primo uero, quia quod
1C *in generatione eſt poſt, eſt ante ſecundum formam, & ſubſtantiam etiam. v. g. vt qui eſt ante puer, et homo eſt ante vtrunq; in quibuſdā enim forma præcedit, & in quibuſdam non. Et, ſi aliquid generatur, iuit ad principium, & complemētum, per quod eſt, & generatio eſt propter complementum. actus vero eſt via. & propter hoc inuenitur potentia. animal enim nō videt vt habeat viſum, ſed vt videant illū* D *habent. & ſimiliter ſcientia ædificatoriæ eſt vt ædificet, & ſcientia conſyderationis eſt vt conſyderet. ſed non conſyderant quando generatio eſt in eis præter illos, qui conſulunt. & iſti non quia conſyderant, ſed quia hoc fuit, quia non indigent conſyderare aliquid oīno.*

Ideſt, & rectū eſt vt appareat ēt, 15
ꝙ actus eſt ante potentiam, non ſolum modo tpe & generatione, ſed ēt ſubſtantia hoc modo. D.d. Primo
E vero, &c. i. primo vero, quia oē, cui⁹ generatio eſt poſt in tēpore, eſt ante ſm formam & ſubſtātiam. vt vir, qui ſecundum formam eſt ante puerum, & in generatione eſt poſt illū, & homo præcedit vtrunq; ſm formam. D.d. in quibuſdam. n. &c. i. & cauſa ī hoc eſt, qm̄ illa, q̄ ſunt poſteriora in generatione, habēt formā, & priora non hnt formam, quæ eſt complementum. Et in alia translatione d. illud. n. habet formā, & hoc non habet. vir. n. habet formam cōpletam, & puer non habet: & ideo præcedit ipſum ſm formam. D.d.
F Et, ſi aliquid generatur, &c. i. & apparet etiam, ꝙ actus præcedit potentiam in eſſe, ſm ꝙ apparet, ꝙ finis p̄cedit illud, cuius eſt finis. omne n. quod generatur, fit per ſuam generationem ad complementum. D.d. actus vero eſt via, i. actus vero ē via, & finis, ad quē fit generatum. D.d. & propter hoc inuenitur potentia. i. propter actum inuenitur potentia ante actum. D.d. animal. n. non videt, &c. i. animal enim non videt vt acquirat virtutem viſibilem, ſed habet virtutem viſibilem vt videat p

G illam. & ſimiliter ſcientia ædificādi eſt vt ædificet, & conſyderandi vt conſyderet, non econuerſo. Deīde d. ſed non conſyderant, &c. i. ſed nō conſyderant, qñ conſyderatio generatur in eis, ſed quando generatio ſcientiæ ſpeculatiuæ perficitur ī eis. D. d. præter illos, &c. i. & iſti enim conſyderant vt acquirant illud, per quod eſt conſyderatio, & vniuerſaliter agunt vt acquirant illud, p quod eſt actio. ſed iſti non habent veram conſyderationē, quę eſt ex ſcientia. illi enim, qui habent conſyderatio-
H nem, non indigent conſyderare vt acquirant conſyderationē. & hoc intendebat, cùm d. & iſti non quia conſyderant, &c i. & illi, qm conſyderant conſyderatione diſciplinę cō ſyderant, non quia ſunt de numero conſyderantium, ſed conſyderant, vt ſint in tali diſpoſitione, ī qua nō indigent conſyderare de aliquo omnino. Et in alia translatione, d. & illa non cōſyderant, ſed ita accidit vt non indigeant conſyderare de aliquo oīno. i. & iſti non ſunt vere cō ſyderantes, ſed per iſtam actionem accidit eis vt ſint ī tali diſpoſitione,
I in qua non indigent tali conſyderatione, quia acquirēt cōſyderationē.

Item materia eſt potentia, qa progredi pōt ad formā, cùm vero actu ſit, tunc in forma eſt. ſiſt etiam de cæteris, & quorū motio finis. Quare quēmadmodū docentes, cùm diſcipulum oſtēdant operantem, putant impoſuiſſe finem, ſimiliter etiam natura. Si enim nō ita fit, erit Mercurius Paſonis. non enī erit manifeſtum, an intra vel extra ſit ſcīa, quēadmodū ēt ille, opus. n. finis, operatio vero opus. vnde K
nomen operatio dr̄ ab opere, & tēdit ad perfectionem. Cùm autem quorundam quidē vltimū ſit vſus, vt viſus viſio, & nihil p̄ter hanc aliud à viſu fiat opus, à quibuſdam vero fiat aliud, vt ab ędificatiua domus prętер ędificationem, nihilominus tñ illic quidem finis, hic vero magis finis potentiæ eſt. ædificatio namque in ędificato ſimul & fit, & eſt cum domo. Quorūcunqꝫ itaque aliud quiddā præter vſum eſt id, quod fit, horum actus in L
eo, quod fit, eſt: vt ædificatio in eo, quod ædificatur, & cōtexio, in eo, quod cōtexitur. ſimiliter & de alīs, & omnino motus in moto. Quorū vero nō eſt aliud quoddam opus præter actionē, in ipſiſmet actio eſt. vt viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculāte, & vita in anima. quare ſęlicitas etiam, vita nanqꝫ q̄dam eſt.

Et etiam, quia materia eſt in potentia, impoßibile eſt vt veniat ad formam. & cum materia fuerit in actu, tunc erit in forma. & ſimiliter in alijs etiā, & in eis quorum complementum eſt motus. & ideo quemadmodū quando ſciunt, & faciunt addiſcentem agētem, vident quòd iam veniunt ad perfectionē, ſimiliter eſt de natura ēt. Quoniam ſi non fuerit in hac diſpoſitione, tunc Mercurius erit Onoſius. & erit ſcīa non manifeſta: ſi fuerit intrinſecus: & ſi fuerit ex- M

trin-

A *trinſecus, ſicut Mercurius. operatio enim eſt complementum, & actio eſt operatio. & ideo hoc nomen actus etiam dicitur de operatione in Græco, & habet quaſi cõplementum. Ergo erit in vſu rerũ, quæ ſunt magis propriæ, vt conſyderatio viſus, & non erit alia operatio conſyderationis præter hæc oĩno, & erit operatio ex quibuſdam rebus aliquid, ſicut eſt domus ex arte ædificatoria. & eſt aliud ab*

B *arte ædificatoria, ſed eſt potentia quaſi aliquod complementũ in aliquo, aut eſt in aliquo non complementum. ædificatoria enim eſt in illo, quod ædificatur, & textoria in illo, quod texitur. & ſimiliter in alys rebus, & vniuerſaliter motus in moto. Omnia vero, quæ non habent aliam operationem præter actum, actus eſt in eis. vt conſyderatio in conſyderante, & vita in anima. & ideo fortuna eſt in ãia:*

C *quia eſt qualitas alicuius vitæ.*

16 Ideſt, Et etiã materia, dum eſt in potentia, non eſt perfecta p formã, neq; habet eſſe, quod habet forma. &, cùm venit ad actum, tunc perficitur per formam, & habet eſſe, quia habet formam. Et potentia iſti⁹ declarationis eſt talis. quia forma p̃cedit ſubſtantiam, & eſſe materiam, & materia perficitur per illud, quod eſt perfectum fm actum, nõ fm potentiam, & ideo neceſſe eſt vt actio ſit perfectior potẽtia, & prior in ea in eſſe. D.d. & ſimiliter in alijs. i. & ſimiliter eſt de alijs potẽtijs, niſi po- D
tentia, quæ eſt in prima materia. D. d. & in eis, quorum complementũ eſt motus. i. & ſimiliter ẽ in eis, quorum perfectio eſt in motu, ſ. q̃ perfectio nõ erit in eis, niſi per actum, non per potentiam: & illud, ꝓpter quod acquiritur perfectio, eſt perfectius. D.d. & ideo quemadmodũ, qñ ſciunt, &c. i. & quemadmodum magiſtri, quando faciunt addiſcentem eſſe ſciẽtem, vident ſe peruenire ad complementum & perfectionem, ita eſt de natura, quia non ceſſat mouere rẽ, donec perueniat ad E
ſuam vltimam perfectionem, & tũc ceſſat. & declarat per iſtam, q̃ ars & natura intendunt actum, non potẽtiam. D.d. Quoniam, ſi non fuerit, &c. i. quoniam, ſi eſſe rei non fuerit, ſecundum q̃ eſt in actu, ſed ſecundum q̃ eſt in potentia, tũc ignorãs & ſciens erunt idem. ver. g. Mercurius, qui fuit valde ſciens, & Onoſius, qui fuit valde turpis. & tunc ſcientiam exiſtere in anima eſt ſicut exiſtere extra animam, ſcilicet quòd anima non habet propriam de ſcientia aliquid, quod non eſt F
extra animam. anima enim non proprie diſponitur per ſcientiam, niſi quando fuerit ſciens in actu: & maxime qñ fuerit in ſua vltima pfectione, ſ. quando vtitur ſcientia. Deinde d. ſicut Mercurius. ita q̃ accidit hoc in Mercurio, ſcilicet vt diſponatur per ſcientiam, quando ſit in potentia, ſicut diſponit illud, qd non habet ſcientiam. Deinde d. operatio enim, &c. i. & ſignum eius, q̃ actus eſt complementum, & perfectio, eſt, quoniam act⁹ eſt operatio, & operatio eius eſt complemẽtum, & perfectio operantis. & ideo hoc

Illud, per qd acquirit̃ pfectio ẽ pfectius.

Nã nõ ceſſat mouere rẽ, donec perueniat ad vltimã perfectionẽ.

Operatio ẽ cõplemẽtũ, & pfectio operãtis.

G nomen actus ét dicit̃ de operatione in lingua Græca. & ideo ſignificat illud, quod ſignificat complementũ, & perfectio. Et cùm d. q̃ act⁹ & operatio eſt finis, incœpit definire operationem, & actum, quæ ſunt huiuſmodi in vnoquoq; ente. D.d Ergo erit aut per vſum rerũ, &c.i. iſta operatio eſt, qñ vnumquodq; entiũ vtitur actione ſibi propria, v.g. viſum vti inſpectione, quæ ẽ ſua operatio propria, in qua non conuenit cum alio. & ideo iſta operatio eſt finis viſus. D.d. & erit operatio, &c.i. & iſta operatio in quibuſdam rebus eſt in
H hoc, q̃ faciat aliquod proprium, vt ars ædificatoria, qm̃ operatio ei⁹ p̃pria eſt facere domũ. Et d. hoc, qm̃ quædam res ſunt, quarum finis eſt agere tm̃, & quædam ſunt, quarum finis eſt aliquod actum. oĩa igit̃ entia cõueniunt in hoc, q̃ complemẽtum & perfectio eorum eſt in operatione propria. & hoc duobus modis: qm̃ aut finis erit agere vt in viſu, aut aliquod actum vt in ædificatoria. D.d. ſed eſt potentiæ, &c.i. qm̃ actus eſt perfectio potentiæ, & omni modo materiæ, ſiue fuerit complementum ĩ re, in qua eſt complemẽtum, aut in alio etiam. D.d. ædificatoria. n. eſt in ędificato, & textoria in texto. ſimiliter in alijs rebus etiã vł̃ motus in moto, & hæc eſt pars, in qua eſt actus D.d. Oĩa vero, quæ non habent aliam operationẽ, &c.i. omnia vero, quæ non habent acta, ſed finis eorũ eſt actio, actiones eorum exiſtunt in eis, vt videre in viſu, & vita in anima & fortuna in ea: qm̃ fortuna eſt qualitas alicuius vitæ, & eſt vitæ nobilis.

Quędã res ſt̃ quarũ finis é agere tm̃, & q̃dã ſt̃, quarũ finis é aliquod actum.

Fortuna é qualitas vitę nobilis. Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3.

Vnde patet q̃ ſubſtantia, & forã, act⁹ ẽ. Et ſm hãc igit̃ ratio nem manifeſtũ eſt q̃ prior ſubK ſtantia actus, q̃ potẽtia. Et, quẽadmodum diximus, tẽpore ſem per præcedit actus, alius añ aliũ vſq; ad eum, qui eſt primo mouentis. Veruntñ etiã mãgis prin cipaliter. æterna enĩ priora corruptibilibus ſubſtantia ſunt: nihil vero potentia æternũ eſt. Ratio autem hæc. omnis potentia ſimul contradictionis eſt. quod enim non eſt poſſibile eſſe, non inerit alicui. omne vero poſſibile, contingit non agere. quod igitur eſt poſſibile eſſe, cõtingit eſL ſe & non eſſe. quod vero eſt poſſibile non eſſe, contingit non eẽ, quod autem contingit non eſſe, corruptibile ẽ, aut ſimpliciter, aut hoc ipſum, quod dr̃ contingere non eſſe, ſiue ſm locum, ſiue ſm quantum, ſiue ſm quale: ſimpliciter vero quod ſm ſubſtantiam. Nihil igitur ſimpliciter incorruptibilium ſimpl̃r potentia eſt: ſm aliquid autẽ nihil prohibet, vt quale, aut vbi. actu ergo omnia. Nec eorum, quę neceſſario ſunt, licet hæc prima. ſi M enim ipſa non eſſent, nihil eſſet profecto. Nec igitur motus, ſiqs æternus eſt, neq; ſi quid qđ mouetur ęternum, non ſm potẽtiã mouetur, niſi vnde, quò. huius autem materiã nihil prohibet eſſe. Quare ſemp agit Sol, & ſtellæ, totumq; cœlum. Neq; timendum ne qñq; ſtet: quod metuũt quidam Naturales. non enim fatigantur, cũm hoc faciunt, eò q̃ motus eis non eſt circa contrã-

Oĩs potentia ſimł̃ contradictionis eſt.

Non é dmẽdum, ne qñque cœlu ſtet.

dictio-

A dictionis potentiam, quēadmodum corruptibilibus, ita vt laborioſa eis ſit motus continuatio. ſubſtantia nanq; materia & potentia exiſtens non actu, huius cauſa eſt.

Manifeſtū eſt igitur, quòd ſubſtantia, & forma eſt actus. Et ſecundum hunc ſermonem manifeſtum eſt, quòd ſubſtantia, & actus ſunt ante potentiam. Et ſicut diximus, ſemper præcedit tempore: ergo præcedit actus, qui eſt ante illud, quod ſemper mouetur primo modo. Et alio modo etiam dicens verum. æterna. n. ſunt ſecundū ſubſtantiam ante illa, quæ corrumpūtur, & nullum eſt æternum in potentia. Et omne verbum, & omnis potentia eſt contradictoriorū inſimul. illud enim, quod non habet potentiam vt ſit, non erit: quia non eſt aliquid. & omne quod hēt potētiam, poſſibile eſt vt non agat. ergo illud, quod habet potentiam vt ſit, poſſibile eſt vt ſit, & vt nō ſit. ergo illud habet potentiam vt ſit, & non ſit. & illud, quod habet potentiam vt ſit, poſſibile eſt vt non ſit. & illud, quod habet potentiam vt non ſit, corrumpetur, aut modo ſimplici, aut hoc modo. quod igitur dicitur quòd eſt poſſibile vt non ſit, aut quantitate, aut qualitate, aut modo ſimplici per ſubſtantiā. Ergo nullum eorum, quæ non corrumpuntur modo ſimplici, eſt in potentia modo ſimplici. aliquo vero modo nihil prohibet, vt qualitas, aut vbi. ſed omnes ſunt in actu. Et nō ſunt ex eis, quæ ſunt neceſſario. quoniam, ſi iſta prima fuerint ita, ergo nihil omnino eſt in potentia. Neq; ſi motus fuerit æternus, neq; ſi aliquid motum æternum, nō eſt motum in potentia, niſi ſit de vbi in vbi. & nihil prohibet vt hic ſit materia. Et ideo Sol ſemper agit, & ſtellæ, & totum cœlum. Et nō eſt timendum quòd quieſcant in aliqua hora, ſicut eſt timendum de duabus materiis, ne habeant fatigationem de hac actione. quoniam non eſt eis magis quam potētia cō tradictoriæ, ſicut eſt motus in eis, quæ corrumpuntur, vt motus continuus ſit cōpoſitus. quoniam, ſi ſit materia, & ſit in potentia non in actu, hæc eſt cauſa eius.

B C D E

Et, cùm ſit declaratum, ꝙ actus eſt forma, & ꝙ forma eſt ante potētiam ſecundum definitionem, manifeſtū eſt, ꝙ definitio, & illud, qđ eſt ī actu, eſt ante illud, quod eſt in potentia ſecundum definitionem, & quiditatem. Deinde d. Et, ſicut diximus, &c. i. & actꝰ etiam, qui eſt motor, inuenitur præcedere tempore rem motā. & aſcendit hoc ad primum motum, & ad primum motorem, in quo non eſt potentia omnino. Et intendit illud, quod declaratum eſt in Phyſicis, ſ. ꝙ omnia mota reducuntur ad primum motorē, 17 F 8. Phy. 78. & 79.

G qui eſt actus, in quo non eſt potẽtia omnino. Deinde d. Et alio modo etiam dicens verum, &c. i. & in alia translatione. Sed illud, quod eſt magis verum, eſt dicere, ꝙ æterna ſunt priora ſubſtãtijs ſenſibilibus. & nullum æternorum eſt in potentia i. & illud, quod eſt manifeſtius, & magis verum eſt dicere, ꝙ res æternæ ſunt priores rebus generabilibus & corruptibilibus. & in æternis potentia non eſt: potentia enim non eſt niſi in generabilibus & corruptibilibus.

In ęternis nõ ẽ potẽtia. vide. 2. Cœl. 32 & 34. &. 12. Met. 30.

H Deinde d. & omnes potentiæ, & omne poſſibile eſt potẽtia ad eſſe, & ad non eſſe, non potentia ad alterum contradictoriorum. quoniam, ſi habuerit potentiam ad alterum contradictoriorum, non habebit ad alterum: & illud, ad quod non eſt potentia, non erit: & ꝙ non erit, eſt impoſſibile. & ſi alterum contradictoriorum eſt impoſſibile, reliquũ eſt neceſſarium: & ſic non erit poſſibile. & hoc intendebat, cum d. illud. n.

I quod non habet potentiã vt ſit, nõ erit: quia non eſt aliquid, i. quia eſt non eſſe impoſſibile. Deinde d. & omnia, quæ habent potentiam vt agant, poſſibile eſt vt non agant cũ potentia poſſibilitatis in duo cõtradictoria. D. d. ergo illud, quod hẽt potentiam, &c & hoc eſt manifeſtũ per ſe. Deinde d. & illud, quod habet potentiam vt non ſit, corrumpetur &c. i. & omne corruptum aut dicit eſſe corruptũ ſimpliciter, & eſt corruptum ſecundum ſubſtãtiam: aut dicitur eſſe corruptum per aliquod eorum exiſtentium in eo, vt qualitas aut quantitas. Deinde d. Ergo nullum eorum, quæ non corrumpuntur, &c i. declaratum eſt in ſcientia Naturali, ꝙ nullum eorum, quæ non corrumpuntur ſm ſubſtantiã, K habent potentiam ꝙ ſubſtantię eorum corrumpãtur. Et hoc d. in hoc loco, quaſi vagando, & declaratio eius perfecta eſt in Primo Cœli & mundi. illic enim declarauit, ꝙ impoſſibile eſt vt in ętetno ſit potentia ad corruptionem. D. d. aliquo vero modo, &c. i. ſed eſt poſſibile vt in q-buſdam æternis ſit potentia aliquo modo modorum potentiæ. v. g. vt partes eorum ſint in potentia in aliquo loco, non in alio, aut in aliqua qualitate. hoc enim non eſt prohibitum. & iſtæ qualitates, quæ poſſunt eſſe & non eſſe in corporibus cœleſtibus, ſunt aliæ ab eis, quę attribuũ L tur alterationi, vt obſcuritas Lunæ, & illuminatio, & ſimilia. Deinde d. ſed omnes ſunt in actu, i. ſed omnes tranſmutationes, quæ apparent in cœlo, ſunt ſecundum genus in actu, ſcilicet ꝙ in eis nõ inuenit aliquod genus tranſmutationum in potẽtia, poſtquam non ſint. ſed illud, quod inuenitur ex eis potentia ante actũ, eſt ſicut ſingulæ partes illarum trãſmutationum. Deinde d. Et nõ ſunt ex eis, quæ ſunt neceſſario. i. & non omne, quod apparet in cœlo, eſt in actu ſemper ſine potẽtia, & ſine mo M tu. qĩn, ſi ita eſſet, inueniretur in potentia, ſ. factum de nouo. & hoc intẽdebat, cùm d. qĩn ſi iſta prima fuerint ita, nihil omnino erit in potentia. Deinde d. Neq; ſi motus fuerit æternus, &c. i. & ſimiliter, ſi fuerit motus æternus, impoſſibile eſt vt ſuum totum ſit ante in potentia, ſ. ſecundum genus, ſed ſecundum partes & totum hoc declaratum eſt in Phyſicis. Deinde d. & nihil phibet vt hoc ſit materia. i. & hoc, ꝙ corp⁹ cœleſte non denudatur à potentia

in

A in vbi, non prohibet vt sit materia. hæc enim est dispositio materiæ, s. non denudari à potentia, sed prohibet vt sit forma. Deinde d. Et ideo Sol semper agit, &c. i. quoniam non est in eis potentia ad fatigationē magis q̄ potentia ad corruptionem: sicut est dispositio in motib⁹ & ī motis ex se generabilibus & corruptibilibus, s. cp potentia fatigationis in eis est maior potentia ad corruptionē. Et, cùm in corporibus cœlestib⁹ nō est potentia ad corruptionem, quæ est minor potētia fatigationis, quāto magis non erit in eis potentia ad

B fatigationem. & natura aufert à corporibus cœlestibus potentiā ad corruptionem, vt motus sit continuus & æternus. Deinde d. qm̄, si sit materia, &c. i. qm̄, si materia est in generabilibus & corruptibilibus, & est in potentia, ista potētia, quæ in eis est, est cā fatigationis & corruptionis.

Nihil phibet vt cœlū sit mā, sed prohibet vt sit forā. vide 2. cap. de sub⁹ orbis & 8. Met. cō. 12. & 1. Cœl. 10. & quæ ibi.

Idē. 8. phy. 79. & 2. c. de substantia orbis.

Imitantur autem incorrupti bilia & illa entia, quæ in transmutatiōe sunt, vt terra, & ignis. etenim semper hęc agunt. per se enim, & in seipsis habent motū.

C Cæteræ vero omnes potentiæ, vt determinatum est contradictionis sunt (cp enim potest sic mouere, potest etiam non sic) q̄cunq;. s. secundum rationem. Irrationales vero, eo ipso cp adsūt & absunt, contradictionis erūt eædem. Si igitur aliquæ naturę, siue substantię tales sunt, quales dicunt in sermonib⁹ ideas, multo magis sciens aliquid erit, q̄p ipsa scientia, & motum, quam motus. illa enim magis act⁹, hæ vero horum potentiæ. Quòd igitur actus prior & potentia et D omni transmutatiuo principio est, patet.

Et illa, quæ transmutantur, assimilantur illis, quæ non corrumpuntur, vt terra & ignis, ista. n. sunt agentia, quia habent motum per se, & in eis. Aliæ vero potentiæ, ex quibus agūtur, omnes sunt cōtradictoriorum. illud enim, quod habet potentiam mouere, hoc habet potentiam mouere non hoc ēt, vt omnia quæ habent verbum. illa autem, quæ nō habent definitiones, erunt contradictoriorum, cùm sint præsentes primo. Si igitur ista fuerint nature aliquæ, aut vt substantiæ tales, sicut illa, quæ dicunt qui faciunt exemplaria in verbis, tunc erunt illa, quæ sunt cognitio magis multum aliqua cognitione, & motus etiam motu. ista enim sunt magis actu, illa vero sunt potentiæ istorū. Manifestum est igitur, quòd actus est ante potētia, et ante oē principiū transmutationis. E F

Et illa, q̄ transmutātur, &c. i. & illa, quæ corrumpuntur fm partes, s. elementa, assimilantur in hoc, quòd agunt perpetue similiter eis, quæ non corrumpuntur, neq; secundū totum neq; fm partes, s. corporibus cœlestibus. Deinde d. quia habent motum, &c. idest, quia in natura eorum est vt moueantur ex se, s. vt assimilentur motis ex se, s. motis per principium in eis, non ex extrinseco. D. d. Aliæ vero potentiæ, &cæt. i. 18

G & intendit per potentiã corpora cœleſtia. qm̃ in corporibus cœleſtibus eſt potentia ad generationem & corruptionem iſtorum, & ad generationem cõtrariorum apud propinquitatem & remotionem. D.d. illud. n. quod habet potentiã, &c. i. illud. n. de corporibus cœleſtibus, quod habet potentiam vt ſit aliquid, hẽt potentiam vt ſit non illud, ſed contrarium: ſicut eſt diſpoſitio in oĩbus, q̃ ſunt cum ratione, ſ. quia agunt contraria in diuerſis: ſicut dictum eſt ſuperius. D.d. Illa autem, quæ non habent definitiones, &c. ſic inuenit in exemplari. ſ. cp̃ ſunt contradictoriorum, ſine non. & debet eſſe cp̃ non
I ſunt contradictoriorum: quia hoc declaratum eſt in principio iſti⁹ tractatus. Et demonſtrat hoc, quia in alia tranſlatione ſic eſt: Illa aũt, quę ſunt ſine ratione, quia ſunt præſentia, & non ſunt contradictoriorum generationis iſtorum, i. q̃ autẽ ſunt ſine ratione, non agunt contraria primo & eſſentialiter, qm̃ ẽ præſens illud, in quod agũt & eſt neceſſe vt ſit præſens: quia agunt, qm̃ actum intelligunt. D.d. Si igitur iſta fuerint naturæ, &c. & in alia tranſlatione ſic inuenitur: ſi autem inuenitur aliqua
H natura ſicut iſta, aut ſubſtantiæ, ſicut dicunt illi qui verificant exemplaria per ſermones. dicunt. n. cp̃ homo eſt ſciens magis multum q̃ ſcięntia, & motus mobilis magis q̃ motus. iſta n. ſunt magis actu, illa vero ſunt potẽtiæ. i. qm̃ ſi fuerint hic formæ, & ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ largiuntur ſenſibilibus cognitionẽ & eſſe, tunc homo, qui eſt ex talib⁹ formis ſciens, eſt perfectioris ſcientię illis: & formæ motæ ex eis ſunt etiam perfectioris in motu, q̃ motus q eſt in illis formis. Iſtę enim formæ ſunt K
potentiæ, quæ agunt quandoq;, & non agunt quãdoq;, & acta eorum ſunt perfectio & complemẽtũ actionum. & ſi ſint ſimilia, intrant magis capitulum actus, q̃ ſeparata: quod eſt impoſſibile.

Actum priorem eſſe ſtudioſa potentia.

Cap. 5.

QVòd aũt melior ac præſtantior q̃ ipſa ſtudioſa potẽtia actus ſit, ex his patebit. Quęcũ cp̃. n. fm̃ poſſe dĩr, idem eſt potens cõtraria. vt quod dr̃ poſſe ſanum eẽ, idẽ L
eſt etiam ægrotans, & ſimul. eadem. n. potẽtia eſt ſanũ & ægrotum eẽ, & quieſcere & moueri, & extruere & deſtruere domũ, & extrui domũ & deſtrui. Poſſe itacp̃ contraria ſimul eſt: contraria vero ſimul eſſe impoſſibile eſt, vt ſanum & ægrotũ eſſe. quare neceſſe eſt vnũ eorũ bonum eſſe. ipſum aũt poſſe vtrũque ſimul, aut neutrũ. actus igit̃ melior. Neceſſe autem eſt ẽt in malis finem & actum deteriorẽ potentia eſſe. etenim potens eſt M
idem ambo contraria. Patet igit̃ cp̃ malum non eſt prẽter res. malum nancp̃ natura poſterius potentia eſt. Non igitur quicq̃ in his, quæ à principio, & quæ perpetua ſunt, malũ eſt necp̃ corruptũ. etenĩ corruptio de malis ẽ.

In malis actus ẽ deterior potentia.

Quoniam autem actus eſt melior, & nobilior potẽtia nobili, manifeſtum eſt ex iſtis ſermonibus. Vnumquodque enim eorum, quæ

dicun-

A *dicuntur in potentia, eſt in potentia contraria. V.g. illud, quod dicitur habere potẽtiam ſanitatis, eſt infirmus etiam, & erunt inſimul etiam. potentia. n. ſanitatis, & infirmitatis eſt idem. Similiter & potentia quietis & motus, & moueri, & ædificare & diruere, & ædificari & dirui. Contraria igitur ſecundum quòd ſunt in potentia ſunt inſimul: ſecundum autem quòd ſunt contraria eſt impoßibi-*

B *le. & actiones etiam impoßibile eſt vt ſint inſimul, vt ſanare & debilitare. ergo neceſſe eſt vt alterũ ſit bonum. potentia vero ſimiliter, aut neutrũ. ergo actus eſt melior. Et neceſſe eſt etiam in rebus malis vt actus, & complementum ſit peius potentia. idem enim, quod põt eſſe vtrunq; contrarium. ergo manifeſtum eſt, quòd non eſt malum abſolutum à rebus. malum. n. naturaliter eſt poſt potentiam. Nõ igi-*

C *tur in rebus, quæ ſunt ex principio, & in rebus quæ ſunt æternæ, non eſt aliquid malum omnino, neq; error, neq; corruptio. corruptio enim eſt ex rebus malis.*

19 Cum declarauit, ꝙ actus præcedit potentiam in omnibus modis prędictis, vult etiam declarare illũ prędecedere eã in nobilitate, & d. Qm̃ autem actus, &c. i. qm̃ autem actus, quod eſt bonum, eſt melior potentia ad illũ, manifeſtum ẽ ex hoc, qđ dicã, ſ. ꝙ potentia eſt potentia ad rẽ, & ad ſuũ contrarium: & alterũ contrariorum neceſſario eſt malum potentia & admiſcetur cum malo: cũ actu vero bono nõ admiſceꝫ malũ oĩno, & eſt actꝰ, inter quem fecit cõparationem, & potentiam, q̃ eſt bonum. Et cùm d. ꝙ potentia eſt potẽtia ad duo contraria inſimul, dedit exemplum, & d. v.g. illud, qđ dr̃ life potentiã ſanitatis, &c. i. v.g. ꝙ illud, quod recipit ſanitatem, recipit infirmitatem, v.g. quatuor humores. D. d. & erunt inſimul, &c. i. & actus, qđ eſt bonum, eſt melior potentia ad illum quia cũ potẽtia ad bonũ admiſcetur potentia ad malum: & cũ bono, quod eſt in actu, non admiſceꝫ malũ. Et hoc intendebat, cùm d. ergo neceſſe eſt, &c. i. ergo neceſſe eſt vt, cùm bonum exiuerit in actũ, ſit bonum tm̃: cùm aũt fuerit in potentia, ſi r̃, ſ. ꝙ potentia ad bonum erit bona. ſed cùm iſta potentia admiſcetur potentia ad malũ: qm̃ illud, qđ eſt in potentia ad aliqđ malum aut habebit potentiam ad duo contraria ĩſimul, aut ad neutrum. D. induxit concluſionem, & d. ergo actꝰ eſt melior. i. q̃ potentia ad illum. D. Et neceſſe eſt etiam in rebus malis, &c. i. & apparet ex hoc ſermone, ꝙ neceſſe eſt vt actus malus ſit peior potentia ad illum. illud. n. quod poteſt illud, põt illud, & contrarium eius, quod eſt bonum, & actus malus eſt malũ ſimpl̃r. D. d. ergo manifeſtũ eſt, ꝙ non eſt malum, &c. i. manifeſtum eſt igitur, ꝙ malum nõ eſt diſtinctum à rebus, quæ ſunt in potẽtia. malum. n. non inueniꝫ niſi poſt potentiam. D. d. Non igit̃ in rebus, &c. i. manifeſtum eſt ig tur, ꝙ in rebus, q̃ non ſunt poſt potentiã, & ſũt illa, q̃ ſunt æterna, ſed eſſe eorũ eſt prin

D

Potentia ad ſanitatẽ & ægritudinẽ eſt eadẽ. Oppoſitũ. 1. ph. t. c. 10. Vide com. Zim.

E

F

In ſempiternis non ẽ malũ, neque error neque corruptio.

G principium,nõ eſt malum oĩno, neque error,neque corruptuo. corruptio enim eſt ex rebus malis. Et ex hoc cognoſci᷑ hoc,qđ dicunt Aſtronomi,ꝙ quædam ſtellæ ſunt fortunatæ, & quædam infortunatæ. ſed tm̃ impoſſibile ẽ ſcire de eis,ꝙ quædam ſunt meliores quibuſdam.hoc enim inuenitur in abſolutis à motu,nedum in mobilibus.

In abſolutis a motu repiᷣ bonũ,& melius. oppo. 3. Me. t.c.3 Vide contradictiones Zim.

Quo pacto Deſignationes Geometricæ actu inueniuntur. Cap. 6.

* Deſignationes quoque geometricę.

FIgũræ quoꝙ actu inueniũtur.diuidentes nanꝙ inueniunt.ꝙ ſi diuiſæ eſſent,ma
H nifeſtæ eſſent.nunc autem ĩſunt potentia.Cur triangulus duo recti? quia qui circa vnum punctum anguli duob⁹ rectis ęquales ſunt.ſi igiᷯ qui circa latus eſt, educereᷣ,videnti mox eſſet manifeſtũ. Cur in ſemicirculo vĩr rectus? quia ſi tres æquales,& ꝙ baſis eſt duo,& qui ex medio ſupraſtat rect⁹,videnti manifeſtũ erit ei,ꝙ illud ſciat. Quare patet ꝙ q̃ potẽtia ſunt, redacta ĩ actũ ſueniunt̃.Cã ãt eſt ꝙa intellectio
I ẽ act⁹,q̃re ex actu,potẽtia, & ob hoc agendo cognoſcunt. poſterior nanꝙ generatione eſt, qui K ſm numerum actus eſt.

Et figuræ linearum inueniuntur etiam in actu. quoniam, cum diuidunt inueniunt eas. ſed ſunt diuiſæ manifeſte. ſed modo eſt in eis in potentia. Quare triangulus hẽt duos rectos,hoc ẽ manifeſtũ, quia duo anguli, qui ſunt in lateribus vnius pũcti, ſunt æquales duobus rectis.igitur,ſi extrahatur vnum vel alterũ trianguli, declaratur, quòd duo anguli, qui ſunt ex duabus partibus lateris tangẽtis, erũt L *æquales duobus rectis.Et ſimiliter quare ĩ quolibet ſemicirculo ẽ vnus rectus ĩ circũferẽtia,ſiue crura ſũt æqualia,aut non.& cũ baſis fuerit diametri,ſiue ceciderit ĩ medio circũferentiæ,aut ĩ alio. Ergo manifeſtũ ẽ,quòd illa,q̃ ſunt ĩ potẽtia, cũ ſint ĩ actu,ſũt exiſtẽtia.Et cã ĩ hoc ẽ,quòd actus erit per ĩtelligere ĩ eo quòd potentia erit ex actu.et propter hoc,quãdo agunt,ſciunt.actus* M *enim numero eſt poſt generationẽ.*

Figura,per quam demonſtratur trianguli angulos duobus rectis æquales eſſe.

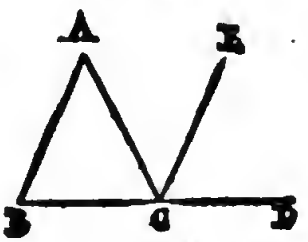

Figura

Figura, per quam demonſtratur angulum, qui eſt in ſemicirculo, rectum eſſe.

A D

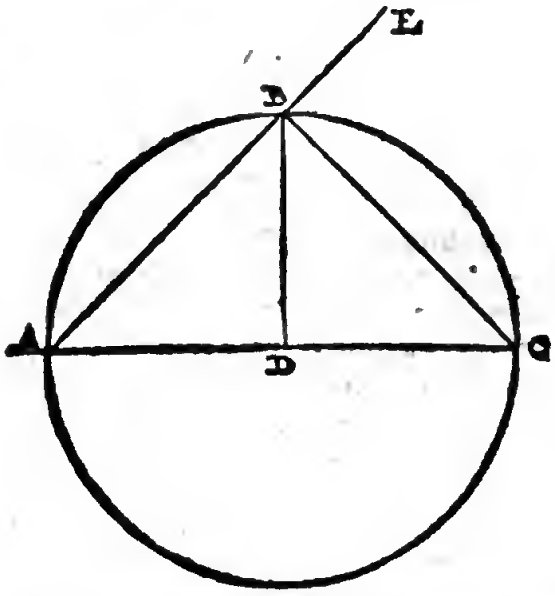

E

B

20 Intendit declarare, ꝙ res non inueniuntur, & ſciunt, niſi qñ ſunt in actu. & dat exẽplũ in Mathematicis quia nõ ĩueniunt ĩ actu, aut ſciunt, niſi qñ Geometer ponit ea in ſuũ ĩtellm, & extrahit ea ā potẽtia ĩ actũ. & intẽdit p hoc declarare, ꝙ actꝰ eſt nobilior potẽtia, cũ eẽ ſit nobilior nõ eſſe, & ſcĩa ignorantia. Et d. Et ſi

C gurę linearũ, &c. i. & figurę, q̃ ſunt in lineis, nõ inueniunt, & ſciunt, niſi qñ ſunt ĩ actu. D.d. qñ cùm diuidunt, ĩueniũt eas. i. Geometer. n. qñ diuidit figuras, ĩuenit, & ſcit eas. v. g. cũ d. ꝙ figurarũ q̃dã cõſtãt ex lineis rectis, & q̃dã ex nõ rectis: & rectarũ q̃dã conſtãt ex tribus lineis rectis, & q̃dã ex q̃tuor. qñ, cũ pficiũt diuiſionẽ, tũc inueniunt & ſciunt ĩ actu: dũ aũt nõ diuidunt, nõ ſciunt neq; ſunt. D.d. ſed ſunt diuiſę manifeſte. i. ſed illud exiſtit ĩ actu, & ſcit ĩ actu, qñ diuidunt ſuæ ſpẽs: ꝓpria vero earũ ĩueniũt ĩ eis poſt diuiſionẽ ĩ potẽtia, ita ꝙ, cũ in actu exiuerint cãę, q̃ faciunt vt illa ꝓpria exiſtãt ĩ eis ĩ actu, tũc exibunt ĩ actũ, & ſciũt in actu: añ vero neq; erunt exñtes ĩ actu, neq; ſciunt. v. g. ꝙ triãgulus p diuiſionẽ exiſtet in actu, & erit ſcitꝰ qñ vero anguli eiꝰ ſũt duo recti, erit ſcitũ in potẽtia ĩ eo. D.d. qa duo anguli, &c. i. ſed cũ alterũ laterũ extra- M
hetur, & apparebit ꝙ duo anguli, q ſunt in duabꝰ partibus lineæ triãguli tãgẽtis lineã extractã, ſunt ęquales duobꝰ rectis, ſtatĩ appebit ĩ actu ꝙ tres anguli triãguli ſunt æquales duobꝰ rectis. qñ ẽt extrahit à pũcto, ĩ quo triãgulus tãgit latus extractũ, linea æquidiſtans lineæ tertiæ trianguli, tũc fiẽt ibi tres ãguli ę̃q̃les duobus rectis: quorũ vnꝰ ẽ cõtinuꝰ triãgulo, & duo reliq ſũt ę̃q̃les duobꝰ reliqs triãgulis. ille vero, q appropĩq̃t lateri triãguli tãgẽtis lineã extractã,

erit

G erit ęqualis alternato triāguli,& reliquus reliquo: quia alter eſt extrin ſecus,& alter intrinſecus. D. induxit ēt aliud exemplū,& d. Et ſimiliter, quare in oī ſemicirculo,&c.& ſimiliter ē t erit ſcitū ī potētia, & exñs ēt in potētia ī triāgulo,qui cadit in ſemicirculo,quare angulus,q ē ī circūferētia, ſemp eſt rectus, ſiue duo latera triāguli exeuntia ad duo extrema diametri ſint ęqualia,aut inę qualia. etenim hoc nō ſcit in actu, niſi qñ in actu diuidit in media, & cōplet figuratio. D.d. ergo manifeſtū eſt,&c.i. ergo declaratū ē ex hoc
H ꝙ illud,qđ eſt in potētia,nō erit ſcitū,neq; ens, cū exiuerit ī actū. D.d. Et cā in hoc eſt, &c.i.& cā in hoc ē, qa intelligere,qđ eſt in potētia, nō venit ad actū,niſi p ītelligere aliud, ꝙ eſt ī actu. D.d.& pp hoc,qñ agūt, ſciunt.i.& iō qñ cōſyderans cōſyderat ī ſcibilijs ſcit. D.d. actus n numero eſt poſt generationē.i.qñ,cū cōparatur inter potentiā & actū illius potentię, inuenit ꝙ illa potentia p̄cedit tpe actum. cū aūt cōparat iter potentiā,q̄ eſt in generato, & inter actū,qđ eſt extrahēs illud, qđ eſt in potentia in actu, inuenit ꝙ actus p̄
I cedet tempore potentiam, & eſſe.

Intelligeť. qđ ē ī potētia ñ venit ad actū niſi p intelligere,aliud qđ ē ī actu

Quo pacto ex veritate, & falſitate, actus potentia ſit præſtantior. Cap. 7.

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3.

CVm autē ens et nō ens dicatur, qđdam quidē ſm figuras prędicamentorū: quoddā aūt ſm potentiam, aut actū horum, aut cōtraria: quoddam vero maxime proprię ens verum aut falſum: hoc autē in rebus eſt compoſitione vel diuiſione: quamobrem verum dicit, qui diuiſum diuidi, & compoſitum componi putat: falſum autē qui contra q̄ res ſe habeāt, aut qñ ſunt, aut non ſunt: quare ꝙ verū aut falſum dī, quid, pfecto hoc dicimus, conſyderandū eſt. Nō. n. propterea ꝙ nos te vere putamus album eē, tu albus es: ſed pp ea ꝙ tu albus es, nos, qui dicimus, verum dicimus. Si quędam itaq; ſemp cōpoſita & impoſſibilia diuidi: quędam vero ſemper diuiſa & impoſſibilia cōponi ſunt: quædā vero contingit contraria eſſe, eſſe q- L
dem eſt cōponi, & vnum eſſe: non eſſe vero non componi, ſed plura eſſe. Ergo circa contingētia quidem eadē fit falſa & vera opinio, & eadem oratio, & contingit qñq; veram, qñq; falſam eſſe: circa vero impoſſibilia aliter ſe habere non fit quandoq; verum, quādoq; falſum, ſed hęc ſemper vera, & falſa ſunt.

Et cùm dicitur ens et non ens, alterum vero ſecundū figuras prædicamentorum, et alterū ſecundū M
potētiā et actū, quæ ſunt iſtorum, aut ſecundū contraria. et dicuntur in rei veritate, aut mō vero, aut modo falſo. & hoc eſt in rebus, aut per cōpoſitionē, aut per diuiſionem, ergo qui videt, quòd diuiſum diuiditur, verum dicit, et qui videt quòd congregatū congregatur aliquid. Ablatio in Græco. ſermo falſum etiam. oportet. n. ponere aliquid, cum dicitur, quòd illud, quod

exiſti-

A *exiſtimatur, eſt malum. Qui igitur dicit hoc, dicit verum. Et in alia translatione loco iſtius, & iſtud, quod eſt valde verum, aut verum dicit, aut eſt fallax: et hoc eſt in rebus componi, aut diuidi. et ideo qui exiſtimat quòd illud, quod ẽ diuiſum, eſt diuiſum, verũ: et qui exiſtimat cõpoſitum eſſe diuiſum, exiſtimat falſum. Deinde ſequitur in duabus trãslationibus hoc, quod dicit modo. Si igitur quædam ſunt*

B *ſemper cõpoſita, et nõ poſſunt diuidi: et quæda sẽper diuiſa, et nõ poſſunt cõponi: et in quibuſdã poſſunt eſſe contraria entia: igitur et cõpoſitio & eſſentia vnius, & non eſſentia eſt nõ compoſitum, ſed vt ſint plura. In rebus igitur poßibilibus erit vna exiſtimatio, quæ eſt falſa & vera. ſermo.n. idem eſt, & poteſt eſſe verus in aliquo tempore, & falſus in alio. in illis autem, quæ non habent potentiam*

C *vt ſint alio modo, non erit hoc. & nõ erunt quandoq; vera et quãdoq; falſa, ſed ſemper vera aut falſa.*

21 Intẽdit declarare, ꝙ actus eſt nobilior. quoniam cognitio rei, in qua non eſt potentia ad mutationẽ in falſis, eſt nobilior illa, in qua eſt poſſe vt reuertatur falſa, poſtquam fuerit vera: quemadmodum illud, quod ſemper eſt, nobilius eſt corruptibili. Deinde dicit: & cùm dicitur ens, &c. i. & cùm hoc nomen ens dicitur de vnoquoq; prædicamentorũ, & ſimiliter non ens: & vtrunque iſtorum diuiditur in potẽtiam & actum, aut in contraria. Deinde dicit: & dicuntur in rei veritate, &c. ideſt, & etiam quælibet diuiſio entis dicitur aut vere, aut falſo, & etiã affirmatio ſignificat compoſitionẽ eorum adinuicem, & negatio ſignificat diuiſionem, manifeſtũ eſt ꝙ, qui opinatur compoſitum eſſe cõpoſitum, affirmatio eius eſt vera: & qui opinat diuiſum eſſe diuiſum, negatio eius eſt vera: & qui opinatur econuerſo, fallitur in affirmatione & negatione, ſ. qui opinatur compoſitum eſſe diuiſum, & diuiſum eſſe compoſitum. & forte hic diminutum eſt à libro. D. d. Si igitur quædam ſunt compoſita ſemp, &c. i. ſi igitur quędam ſunt compoſita ſemper, & quædam ſemp ſunt diuiſa: & quędam qñque compoſita ſunt, qñq; diuiſa, tunc quiditas rerum, & vnitas, & veritas earum eſt in compoſitione & diuiſione. Quędam igitur ſunt, quorũ veritas eſt ſemper, & nunq̃ mutantur: & ſimiliter ſunt quędam, quorum falſitas eſt ſemper, & nunq̃ mutantur: & q̃dam mutantur de vero ĩ falſum, & de falſo in verum. ſcire igitur illa dicitur ſcire, ſcire autem eſſentiam mutabilem dicitur exiſtimare. D. d. in rebus igitur poſſibilibus, &c. i. &, cùm ſit ſicut narrauimus, manifeſtum eſt, ꝙ in rebus poſſibilibus erit eadem exiſtimatio quandoq; vera & quandoque falſa. & nos non percipimus. In rebus vero poſſibilibus, quæ non mutantur à compoſitione in diuiſione, nec econuerſo, non eſt poſſibile, ſed verum in eis ſemper eſt verum, & falſum ſemper eſt falſum. Et intendit quoniã, cùm

D

E

F

In reb⁹ poſſibilib⁹ eadẽ exiſtimatio erit qñq; vera & qñq; falſa: nec⁹ aũt in neceſſarijs. Idem ſequent.

G cùm ſcientia non tranſmutabilis ſit nobilior trãſmutabili: & nõ trãſmutatio eſt rerum exiſtẽtium in actu, & tranſmutatio eſt rerum, quę ſunt in potentia: ſequitur ꝙ actus ſit nobilior potentia neceſſario.

Circa incompoſita vero quid eſſe, aut non eſſe, & verũ & falſum? Non .n. eſt compoſitum, vt ſit quidẽ ſi componatur, nõ ſit autem, ſi diuiſum ſit, ſicuti album lignum, aut diametrũ incommenſurabilem eſſe, nec verum, & falſum ſimiliter ẽt in il-
H lis erit. An, quẽadmodũ neq; verum eſt, idem in his, ita nec ipſum eſſe: ſed illud quidẽ verũ, hoc vero falſum ẽ Attingere nãque ac dicere verum eſt: non.n. eſt idem affirmatio & dictio: nõ attingere vero eſt ignorare. Nõ eſt enim decipi circa qđ qd eſt, niſi ſm accidens. ſimiliter autẽ eſt circa nõ cõpoſitas ſubſtantias, non.n. eſt decipi. Et cunctæ ſunt actu, non potentia. generarentur etenim profecto, ac corrumperentẽ. nunc aũt ipſum ens
I non fit, neq; corrũpit: ex aliquo .n. vtiq; generaretur. Quęcunq; itaq; ſunt verę ipſum eẽ quid et actu, circa hæc non eſt decipi, ſed aut intelligere, aut non. verum qđ quid eſt de eis quęrit, ſi talia ſint, an non. eſſe vero vt verum eſt, et nõ eẽ vt falſum. vnũ quidẽ ſi componitur, verum: ſi vero non componitur, falſum. vnum vero ſi eſt quidẽ ens ſic: eſt: ſin vero non ita, non eſt. verum autem intelligere hæc, falſum vero ñ ẽ deceptio, ſed ignoK rantia. non qualis cæcitas eſt: etenim cæcitas qdẽ, ſicuti ſi omnino non haberet aliquis intelligendi potentiam. Manifeſtũ autẽ eſt ꝙ neq; de ĩmobilibus deceptio eſt ſm qñ, ſiquis immobilia putet. vtputa ſi triangulũ non putet mutari, non opinabitur mõ duos rectos habere, modo non: mutaretur etenim. verũ aliqd quidẽ, aliqd vero non. vtputa parẽ numerũ primum nullũ eſſe: aut quoſdã quidem, quoſdã vero nõ. quò ad numeL rũ aũt circa vnũ, nec hoc. ñ amplius enim quædam quidem, quædam vero non putabit, ſed verum dicet, aut falſum, tanquam ita ſemper ſe habeat.

Illa autem, in quibus non eſt compoſitio, vt aliquid ſit, aut non ſit verum, & falſum non eſt ita. Non enim eſt compoſitũ, vt ſit ſi fuerit compoſitum, & non ſit ſi fuerit diuiſum, vt album lignũ, aut ſymetrum diametrum: et non eſſentia veri & falſi in hoc eſt, ſicut in illis etiam. Quoniam, ſicut verum in iſtis non eſt idem, ſimiliter eſſentia: ſed eſt aut verum, aut falſum. Et quoddam eſt verum, non quia dicitur: quia affirmatiua & terminus non ſunt idem: & ignorantia eſt, quæ non tangit rem. Non eſt enim deceptio in eo quod eſt, niſi per accidens, & ſimiliter in ſubſtantijs M

com-

A *cimpoſitis, quoniam in eis eſt deceptio. Et ſunt omnes in actu, non in potentia. & ſi non, generarẽtur & corrũperentur. ens enim per ſe non generatur, neq; corrumpitur. & ſi non, eſſet aliquid ex nihilo. Omnia igitur, quæ ſunt in ſuis eſſentijs aliquid & ſunt in actu, etiam nõ eſt in eis deceptio, niſi per intelligere. ſed quæritur in eis quid ſint, vtrũ ſint hoc, aut non: aut erit ſicut verum, aut non erit ſicut falſum. vnũ*

B *enim ſi fuerit compoſitũ, eſt verũ: & ſi non fuerit compoſitum, eſt falſum. vnum aũt ſi fuerit ſecundum quòd eſt in hac diſpoſitione, eſt. & ſi non fuerit ſecundum hanc diſpoſitionem, tunc intelligere eas non eſt verum. & hoc non eſt falſum, neq; deceptio, ſed ignorantia, non ſicut cæcitas. iſta enim ignorantia eſt ſicut cæcitas intellectus, cùm nullus eorum habuerit intellectum õino. Manifeſtum eſt igitur, quòd in re-*

C *bus, quæ non mouentur, non eſt deceptio, etiam ſi attribuãtur alicui tempore. v. g. ſi aliquis exiſtimet quòd triangulus eſt non verũ, quia non tranſmutatur nonnunquã, exiſtimat ſemper quòd poſſibile eſt vt in aliquo tempore habeat duos angulos rectos, & in alio non: quoniã ſi fuerit, tranſmutabitur. ſed aut per aliquid quod erit, aut per aliquid quod non erit. v. g. vt non ſit neq; vnus numererũ numerus per-*

fectus, aut non: aut quidam ſit aut D *non: aut vt ſit ſecũdum numerum in vno, non. quoniam non eſt hoc aliquid & aliquid non eſt. & in hoc non eſt exiſtimatio, ſed aut eſt verum aut falſum, quia ſemper eſt in hac diſpoſitione.*

Illa aũt, in quibus non eſt cõpoſi 22
tio, &c. i. res autem ſimplices, quarũ eſſe, aut non eſſe non attẽditur vt ex eis ſit aliquid, aut non ſit, ſicut eſt diſpoſitio in cõpoſitis, verũ & falſum contingentia in eis non ſunt in eis ſicut verũ & falſum in compoſitis. E

D.d. cauſam & d. non enim eſt cõpoſitũ, &c i. quia verũ & falſum in ſimplicibus non aſſimilant cõpoſitioni aut diuiſioni exiſtẽtibus extra animã. D.d. vt albũ lignũ. v.g. qm̃ dicere hoc eſſe albũ, cùm ſit verum, cã in hoc eſt, quia albedo eſt cõpoſita extra animã cũ ligno: & dicere, ꝙ diameter eſt ſymeter coſtę ẽ falſum, & cã falſitatis ẽ, ꝙa ſunt diuiſa extra aĩam. D.d. & nõ eſſentia veri & falſi, &c. i. & quiditas veri & falſi ĩ ſimplicib⁹ nõ eſt ſicut in cõpoſitis: & intendit in qõne qd eſt. D.d. cã m, & d. Qm̃, ſicut verũ in iſtis, &c. i. qm̃, ſi- F
cut verũ in cõpoſitis in qõne vtrum ſit nõ eſt idẽ, ita verum nõ eſt in eis idẽ in qõne ꝙ ſit. ſ. in ſimplicibus & cõpoſitis. D.d. ſed eſt aut verũ, aut falſum, &c. i. ſermo, ꝙ ſignãt vtrũq; quid ſit, eſt aut verus aut falſus: ſed in quibuſdã, ſ. in cõpoſitis, quia aliquid p̃dicat̃ de aliquo, et in ſimplicibus, nõ quia aliqd p̃dicat̃ de aliquo.

D. d. quia affirmatiua, et terminus, &c. i. et cauſa in hoc eſt, quia deceptio, quæ accidit in quiditate compoſitorum, eſt ſimilis deceptioni

accidẽti

G accidenti in affirmatiua,& q̃ accidit intelligere ſimplicia ẽ de modo deceptionis accidentis in definitionib⁹ fm q̃ ſunt definitiones, & non ſunt idẽ ſermo definitiuus,& ſermo affirmatiuus. D.d.& ignorãtia eſt,quæ nõ tangit,i. & ignorantia, qua accidit vnũ intelligere ſimplicia, eſt vt intellectus nihil intelligat de eis. eſt igitur fm ignorantiã,quæ eſt priuatio ſcĩæ. D d. Non eſt enim, &c.i. & cauſa in hoc eſt, quia non accidit deceptio in quid eſt, niſi p accidẽs. in cõpoſitis quidẽ per deceptionem in affirmatiua, q̃ eſt ignorantia fm habitũ: in ſimplicibus vero p priuationẽ intelligendi, q̃ eſt ignorantia fm priuationẽ. D.d. & ſiſt in ſubſtantijs,&c.i. & in ſubſtãtijs non cõpoſitis nõ accidit deceptio ex ſuis naturis.& ſiſt eſt in ſubſtantijs cõpoſitis,cũ quibus non admiſceãt potẽtia & ſunt in actu : ſed deceptio in hoc eſt nobis.& ſi ĩ eis acciderit deceptio ex ſuis naturis, tunc generarent, & corrũperent. & ſi quiditates & formæ ẽt generarent & corrumperentur,tũc generarent ex nihilo.& hoc intendebat,cũ d.ens enim p ſe,&c.i. & innuit hoc, quod declaratũ eſt in tractatu de ſubſtãtia. D. d. Omnia igitur,q̃ ſunt,&c.i.& oẽs ſubſtantię, quæ ſunt compoſitæ,non accidit in eis q̃ ſit deceptio eſſentiaſt , ſed per accidens.quæritenim,qñ ſunt ignorati eſſe,expoſitio nominũ ſuorum p ſermonẽ compoſitũ .ſi ergo compoſitio fuerit vera, tunc eſſe & intelligentia erit verũ. & ſi non fuerit vera, tunc eſſe erit falſum. v.g. vt ſi aliquis quærat quid ſit vacuum , & dicetur ei quid intendis p hoc nomen vacuum . ſi igit dixerit dimenſionẽ ſeparatã,cõſyderabitur ſi fuerit impoſſibile dimenſionẽ ſeparatã eſſe, K tunc vacuum nõ erit,ex ſermone iudicante, non ex ſermone exponẽte, fm q̃ eſt exponẽs. D.d.& ſi nõ,&c. ideſt ſubſtãtiæ vero ſimplices, ſi intelligunt, tunc intelligere earũ erit fm illud,quod ſunt.& ſi non intelligant, tunc nihil ex eis intelligitur, quod ſit verũ,niſi fm q̃ non eſſe intelligendi ea nõ eſt verũ,non fm q̃ accidit in eis intelligere falſum. falſum enim intelligere non eſt niſi p compoſitionẽ. Et hoc intendebat, cùm dicit: intelligere eas non eſt verum.i. &,cùm dicimus, q̃ apud nos nõ eſt verũ de ſubſtãtijs ſimplicib⁹, L nõ intendimus q̃ accidit nobis error,qui eſt ignorãtia fm habitum, ſed accidit priuatio veritatis,quę eſt ignorantia tĩn. & hoc eſt in virtute rationali, ſicut cęcitas in oculo. Et innuit p hoc, q̃ nõ intelligere res ſeparatas p intellectũ humanũ eſt in intellectu noſtro in primo ſiſe cęcitati in oculo, antequã perficiat intellectus. Hoc enim nõ ſolummodo reperit in hac virtute in ſuo primo eſſe,ſed in ſuo eſſe vltimo. & hoc iã declarauimus in alio loco. Et declarabimus,q̃ fortunitas maxima,quę M eſt inſpicere intellectũ ſeparatũ, eſt p potentiã, quæ fit in intellectu ſpeculatiuo apud ſuã vltimã perfectionem , ſiſe potentiæ, quæ fuit in vſu apud aſpectũ ad colores, non p potentiã de modo potentiarũ cogitatiuarũ,quæ acquirunt per cognitionem . qm̃ non eſt ſicut exiſtimauit Auempace,q̃ hoc acquirit per *cognitionem. D.d. Manifeſtũ eſt igitur,&c.i. declaratũ eſt igit ex hoc,q̃ in rebus neceſſarijs nõ trãſmutabilib⁹ nõ decipitur hõ ex nã rei, ita q̃ ſcĩa de aliquo reuertat exiſtimatio

Sermo definitiuꝰ, & affirmatiuus nõ ſũt idẽ. Cõtra 1. Poſt. tex. com. 5.

Si ſubſtãtijs nõ cõpoſitis acideret deceptio ex ſuis naturis,tũc generarẽtur & corrumperentur. Vide cõ. 1. 2 huius.

Vide 3. de Aĩa. cõ. 36. Fortunitas maxia nõ currit mõ potẽtiarũ, cogitatiuarũ vt exiſtimauit Auẽpace. Vide idem 3. de Aĩa. cõ. 36. *a. l. cogitationem.

in

A in aliquo tpe. Et d.hoc: quia,qñ ſen ſatum recedit à ſenſu,ſtatim certitu do ſui eſſe mutatur in exiſtimatio-nẽ,abſq; eo q̃ in nobis accidit error. D.d.v.g.ſi aliquis exiſtimet, &c. i. v.g.q̃ ſcire triangulũ hẽ tres angu los ęquales duobus rectis nõ mutaꝫ de certitudine in exiſtimationẽ, cũ nõ ſit timẽdũ in hac hora ſi ſit triã-gulus,cuius anguli non ſunt æqua-les duobus rectis. D.d.cãm in hoc,& d.quia non tranſmutaꝫ,&c.i.& cauſa in hoc eſt, quia non eſt umendũ, vt natura trianguli tranſmuteꝫ. & ideo null⁹ exiſtimet eſſe poſſe vt ali
B qua hora veniat, in quâ ſint anguli ęquales duorum rectis, & alia hora non. D.d.qñ,ſi fuerit, tranſmutabi tur.i.ſi hoc acciderit in ſcĩa triangu-li,tunc natura trianguli tranſmuta-reꝫ.ſed conſequens non eſt verũ,ne que antecedens. D.d.ſed aut per ali quid qđ erit,aut p aliquid quod nõ erit.i.ſed res neceſſariæ,aut diſponũ tur p aliquid,qđ eſt in eis ſemp,aut p aliquid,qđ nunq̃ eſt in eis. D.d. exẽplũ.& d.v.g.vt nõ ſit, &c.i. v.g. qñ aut ſp erit verũ, q̃ nullus nume
C rorũ erit pfect⁹,aut oĩs numerus p-fectus eſt,aut quidã eſt pfect⁹ & q-dam non. D.d.aut vt ſit fm numerũ in vno, &c.i. vt aut ſit hoc ĩ vno fm numerũ,ita q̃ qñq; ſit ĩ eo, & qñq; non ſit,eſt impoſſẽ ẽt vt qñq; ſit ĩ re bus:& illæ res ſunt eædem in ſpecie. D.d.& in hoc non eſt exiſtimatio, i.& ideo non accidit in talĩ gñe exi-ſtimatio,ſed iudicium in ipſo, aut ſemp erit verum, aut ſemp erit fal-ſum, quia iſta ſemp ſunt eodẽ mõ. Et intendebat p oĩa iſta,q̃ ſcire ea,q̃ ſunt in actu,eſt nobilius q̃ ſcire ea, q̃ ſunt in potentia. Et illud, cui⁹ eſt ſcĩa nobilior,eſt nobilius.

Illud, cui⁹ é ſcĩa no-bilior é no bili⁹. Idẽ 6. Met. t. c. 2. &. 1. de Aĩa. t. c. 1.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER DECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In prima agitur de Vno, ſecundum ſe conſyderato. In ſecunda de vno reſpectu multitudinis: vbi de Contrarietatibus multa pertractantur.

SVMMAE PRIMAE.

Quot modis vnum dicatur: & aliud eſſe quærere quæ vnum dicuntur, & vni eſſe, ac eius rationem. E

Cap. 1.

QVòd vnum multis dicatur modis in di uiſione de quoties, dictũ eſt prius. Cũ aũt multipliciꝫ dicaꝫ, primorũ,& eorum, q̃ fm ſe,non fm accidẽs dñr vnum, quatuor in ſumma modi ſunt. Et ipſum nanq̃ continuum aut ſimplici-ter,aut maxime quod natura,et non tactu,neq̃ ligatione. & ho-rum illud magis vnum,& pri⁹, cuius motus indiuiſibilior, & F. magis ſimplex eſt.Item tale etiã magis eſt, quod totum eſt, ali-quamq̃ formam & ſpẽm hñs, & maxime quodcunq̃ natura tale ſit,& non vi:quemadmodũ quæcũq̃ aut glutine,aut clauo, aut cõiunctione,at habeat in ſe, quod cauſa ei ſit,vt continuum ſit.tale vero eſt,cui vnus motus loco,& tpe indiuiſibilis ſit. Qua re manifeſtum eſt, q̃ ſi quid na-

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3.

G tura motionis primę principiũ hẽt primũ (dico aũt lationis circulationẽ) id prima magnitudo vna. Quædam itaq; ita vnum, aut continuum, aut totum ſunt. Quædam aũt, quorum vna rõ eſt. talia vero, quorũ intellectio vna. talia aũt, quorũ indiuiſibilis. indiuiſibilis vero eius eſt, qđ aut ſpecie, aut numero indiuiſibile eſt. Numero igitur indiuiſibile ẽ ſingulare. Specie vero cognoſcibili & ſcientia. quare vnũ vtiq; erit primum, quod ſubſtãtijs, vt vnũ ſint, cauſa eſt. Toties
I igitur dr̃ vnum, & quod natura continuum eſt, & totum, & ſingulare, & vłe. hæc autẽ oĩa vnũ ſunt, eò q; quorundam motus, quorundam intellectio aut ratio indiuiſibilis eſt.

Dictum eſt prius, quòd vnum dicitur multipliciter in diſtinctionibus, in quibus narratur ſecundũ quem modum dicitur res. Dicitur enim multis modis, qui cum capitulantur, fiunt quatuor modi rerũ,
H *quæ dicuntur per ſe vnum, non per accidens. Eſt enim continuum, aut ſimpliciter, aut magis illud, quod eſt naturaliter, non per cõtactum, neq; per ligamentum. & magis quam hoc vnum, & eſt ante, & magis quòd non diuiditur motus actionis, & eſt magis ſimplex. Et etiam eſt tale, aut magis, totum, quod habet aliquam naturam ẽt, & formam, & maxime quod eſt tale naturaliter, non violente: vt* K *illud, quod eſt vnũ per glutinũ, aut per clauos, aut per ligamenta, ſed hẽt aliquid ĩ ſe. quod eſt cauſa ſuæ continuationis. & tale eſt, vt motus ſit vnus, & non diuidatur ſecundum locũ & tempus. Et hoc eſt manifeſtum, ſi fuerit aliquod primum principium primi motus naturaliter, vt motus circularis & motus ſimplex, quòd hæc ẽ prima magnitudo. Quædam igitur ſunt vnum & ſecundũ hunc modũ, aut* L *quia ſunt continua, aut quia ſunt totũ. Et q̃dam ſunt talia ſecundũ conuenientiã. ſicut iſta quorum intelligere eſt vnum, & ſicut iſta, q̃ non diuiduntur, neq; diuiduntur in indiuiſibilia, vt definitiones indiuiſibilium. ſicut definitio puncti, quæ non diuiditur. Si autem fuerit numero ſingulare, nõ diuiditur numero. Vnum autem ſecundum formam eſt illud, quod non habet diuiſionem ſecundum cognitionem.* M *vnum igitur primũ eſt illud, quod eſt ſubſtantiarum cauſa vnius. Ergo vnum dicitur ſecundum numerum iſtorum modorum, ſicut illud, quod eſt continuum naturaliter, & totum etiam, & ſingulare, & vniuerſale. omnia enĩ iſta ſunt vnum, quia non diuiduntur, quædam vero ſecundum motum, quædam ſecundum intellectum & rationem.*

Intendit

A 1 INtendit per diſtinctiões Quintum librum, ī quo diſtinctæ ſunt ſignificationes nominũ. D.d. Dr̃ enim, &c. i. qm̃, & ſi illic numerauimus plura, de quibus dr̃ hoc nomẽ vnum, videtur cõcludi in quatuor generibus primis: & ſunt illa, quę dicuntur vnum per ſe, non per accẽs.

D. incœpit numerare illa, & d. Eſt enim continuum, &c. i. & vnus iſtorum modorũ, de quibus dr̃ vnũ, eſt continuum, aut ſimplex, aut ſecundum prius. & hoc eſt continuũ p naturam, non continuum per contactum, aut ligamentũ, & vlr per artificium. B D. d & magis q̃ hoc, &c. i. hoc nomen vnum dr̃ magis de continuis per naturam de illo cõtinuo, quod habet vnum motum indiuiſibilem: & hoc eſt continuum rectũ: qm̃ continuum tortuoſum, qđ habet angulos non mouet ſm oẽs ſuas partes motu æquali qm̃ mouetur ſecundum totum. & hoc intendebat cùm d & eſt magis ſimplex. Deinde induxit ſecũdum modum illorum quatuor, & d. Et etiam eſt tale, aut magis, &c. i. & hoc nomen vnum dicitur, ſicut de cõtinuo, aut magis de toto, quod eſt totum, & continuũ p formam exiſtentem in ipſo. & hæc eſt diſpoſitio indiuiduorum habentium formas, & d. aut magis, quia cauſa in hoc, ꝙ indiuiduum ſit continuum, eſt forma eius. ergo forma dignius dicitur vnum q̃ continuatio, cùm forma ſit cauſa continuationis. Et quia totum, aliud eſt totũ naturaliter, aliud artificio, & maxime quod eſt naturaliter non violẽte. quia indiuiduum artificiale eſt vnum per violentiam, deinde dicit: ſed habet aliquid in ſe, &c. i. ſed vnũ indiuiduum ī rei veritate eſt illud, quod habet in ſe cauſam continuationis, ſ. formam. & intendit indiuiduũ naturale, quod eſt vnũ per continuationem ſecundum ſuã formã. Deinde d. & tale ẽ, vt motus ſit vn⁹, &c. i. vnum in rei veritate in hoc genere eſt illud, cuius motus eſt vnus, & indiuiſibilis ſecũdum tempus, & ſecundum locum. & tu bene ſcis qs ſit ille motus vnus ex Quinto Phy. Te. cõ. 34. Deinde d. Et hoc eſt manifeſtũ, &c. i. & eſt manifeſtum ꝙ, ſi fuerit aliquid hic, quod mouetur p prĩcipiũ in eo primo motu naturaliter, ſcilicet circulari ſimplici, & iſtud motũ E eſt primum corpus, & quod mouetur vno motu, qui nõ diuidit, neq; ſecundum locum, neq; ſecundũ tẽpus. Deinde d. Quędam igitur ſunt vnum, &c. i. declaratum eſt igitur, ꝙ omnia iſta reducuntur ad vnum ſecundum continuationem, & vnũ ſecundum totum. Deinde d. Et quędam ſunt talia ſecundum conueniẽtiam, &c. i. & vnum dicitur etiã de illis, quorum proportio ad intellectum eſt ſicut proportio iſtorum ad ſenſum: & ſunt illa, quę non diuiduntur, quando intelligũtur. & iſtorum quędam ſunt, quæ non diuidũ F tur in intellectu, neq; diuiduntur in aliquod indiuiſibile: vt punctus, & vnum in numero, & vlr quod non diuiditur ſecundum definitionẽ in illo genere: vt definitio puncti, quæ non diuidit in magnitudinẽ, & definitio vnius in numero, q̃ non diuiditur ſm numerum. Deinde dicit: Vnum autem ſm formam eſt illud quod non diuidit ſm cognitionem, & diuiditur in eſſe. & hoc eſt vnum *diuiſibile e contrario de vno ſecũdum definitionẽ in vnoquoq; gñe.

D Indiuiduum artificiale ẽ vnũ p violẽtiã. Idẽ Ifr. c. ii

Cõtinuũ tortuoſũ nõ mouet ſecundu; oẽs ſuas ptes motu æquali.

Cã in hoc ꝙ indiuiduũ ſit vnũ & continuũ eſt forma eius. Idem. 1. de aĩa. 90.

*a. l. indiuiſibile.

G D.d.vnum igitur primum, &c.i. & cùm primum in vnoquoq; genere eſt illud, quod non diuiditur ſm definitionem in illo genere: & ſubſtantia eſt primum omnium entiũ ſm definitionem, manifeſtũ eſt, ꝙ vnũ primum, quod nõ diuiditur ſm definitionem in ſubſtantiam, eſt cauſa vnius in omnibus generibus entium. D.d. Ergo vnum dicitur, &c. i. declaratũ eſt igitur ex hoc, ꝙ oĩa, de quibus dicitur hoc nomen vnũ, concluduntur in quatuor. Primum vero eſt continuum per naturam. Secundum illud, quod eſt totum & perfectum: & eſt vnum indiuiduũ naturale. Tertium autem eſt illud, quod eſt ſimplex in vnoquoq; genere decem prędicamentorũ. Quartum eſt vnum ſm formam, & vſr yle. & iſtorum, duo, ſ. continuũ per naturam, & indiuiduum, quod eſt totum, & complemẽtum dicuntur vnũ, quia ſunt duo indiuidua, quorum vtrunq; mouetur vno motu. duo autem alia dñr vnum, quia nõ diuiduntur in ĩtellectu: alterum vero in definitione, reliquũ aũrin natura continui vna plutibus vno.

Idẽ 7. metaur. cõ. 4.

H

I Oportet autem conſyderare, ꝙ non eſt eodem modo accipiẽdum, cùm dicatur, quæ vnũ dicuntur, & quid eſt vni eſſe, quæ tue ratio eius eſt. Vnum etenim toties dicitur, & vnumquodq; eorum, cui aliquis horum modorum inſit, vnum erit. Eſſe autem, qñq; quidẽ alicui horũ erit qñq; vero alteri, quod & magis propinquum nomini eſt. illa vero, potentia. quemadmodum ſi de elemento, & cauſa oporteat dicere, & de ipſis rebus, determinando, & nominis definitionẽ reddendo. ignis etenim quodã modo quidem eſt elementũ (fortaſſis vero ſm ſe etiam ipſum infinitum, aut aliquid aliud tale) quodam modo vero minime ẽ. non.n. eſt idem igni, & elemento eſſe, ſed tanquam res quædã, & natura ignis elementum eſt. nomen autem ſignificat ꝙ hoc ei competat, quod ex eo, tãquã ex primo inexiſtẽte aliquid ſit. ita & de cauſa, & vno, & cũctis huiuſcemodi. Propter qđ vnũ eſſe eſt ĩdiuiſibile eſſe, ipſum re vera ens & inſeparabile, aut loco, aut ſpecie, aut mente, aut toto atque determinato.

K

L

Vnum eſſe, ac naturam maxime in hoc cõſiſtere, quòd prima oĩum menſura ſit: proprijſſime vero ipſius quãti, & ab ipſo in alijs menſuram dici. Cap. 2.

M Axime autem menſurã eſſe cuiuſq; generis primam, & maxime proprie quãti. hinc enim & ad alia aduenit. Menſura enim. i. quo quantum cognoſcitur: cognoſcitur autem quãtum vt quantũ, aut vno, aut numero: omnis vero numerus vno: quare oẽ quãtum, prout quantum, vno cognoſcitur, & quo primo hoc cognoſciť, ipm vnum. pp qđ vnũ prícipiũ ẽ nũeri, put nũerus ẽ.

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 5

M

Et oportet exiſtimare per cognitionem, quoniam non oportet exiſtimare, quòd dicitur eodem modo

illud,

A illud,quod videtur vnum per quale,& quod est per essentiam vnū. Vnum enim dicitur secundum numerum istorum modorū, & quod libet istorum erit vnum, quando habuerit aliquem istorum modorum. Secūdum autē quòd est vnū, forte erit alterius istorum,& forte erit aliud, quod est propinquum secundum nomē,magis quàm ista. illa autem in potētia, vt si esset necesse loqui de elemento & causa,
B & distinguere ea à rebus, & inducere definitionem nominis.ignis enim est sicut elementum. & rectum est vt sit infinitū per se, aut per aliud tale.& quòd non est ita. essentia enim ignis & elementi nō sunt idem, sed ignis est elementū sicut natura alicuius.& hoc nomē aut accidit sicut accidit ei per complemētum,quia est aliquid ex hoc, sicut est ex primo,quod est in re.et similiter essentia etiam & vnum,
C & omnia,quæ sunt ī talibus istis. Et ideo essentia vnius est vt nō diuidatur. & est quia ista res est, & est non separata per locum,aut formam,aut cognitionem, & est totum & terminatum.Et ideo est magis quàm aliud prima mensura cuiuslibet generis,& quantitates valde domina.& ex hoc est in alijs rebus. Mensura enim est illud,per quod cognoscitur quantitas:& quantitas cognoscitur secūdum quòd est quantitas, aut per
D vnum,aut per numerum: & omnes numeri cognoscuntur per vnū: ergo omnis quantitas,secūdū quòd est quantitas,cognoscitur per vnū & illud,per quod primo cognoscitur,est vnum.& ideo vnū est principium numeri, & non numerus.

Idest,Et non est existimandū, ꝙ 2
illud,qđ significat hoc nomē vnum in eis,de quib⁹ dī,est idem dictum vniuoce.i.secundum nomen & definitionem. Deinde d. Vnum enim dicitur,&c.i.apparet enī ꝙ hoc no- E
men vnum dicitur de istis modis diuersis,quos numerauimus,& ꝙ omne ens nō simpliciter habet hoc nomen, nisi habuerit aliquam istarū intentionum, quas numerauimus. Deinde d. Secundum autem ꝙ est vnum,forte est alteri⁹,&c.i.illud autem,qđ significat hoc nomen vnū, secundum ꝙ est vnum, forte est primum in hoc genere:& forte inuenitur ei aliquid, quod appropinquat significato huius nominis,ſm ꝙ est vnum magis q̄ aliud. Illud autē,qđ est præter vnum primum, inuenit ei de significato hui⁹ nominis vnū, F
secundum ꝙ est vnum, aliquod simile illi primæ intentioni.& hoc intendebat,cùm d.illa autem in potētia.quoniam simile rei dicitur esse res in potentia. Deinde dedit exemplum & d. vt si esset necesse loqui, &c.i.& dispositio debet esse, quādo volumus loqui de vno,sicut dispositio debet esse,qnando volumus loqui de elemento & causa,& de alijs, quæ dicuntur primo & secundo. s. vt primo incipiamus ab eo,quod significat definitio illius noīs, sedm

Res in potentia ē simile rei.vide.9.Met. cō. 7. & q ibi.

G ꝙ eſt illud nomẽ, deinde diſtinguemus illa ſignificata, ſi inuenitur aliquod, quod conuenit definitioni illius noīs, dicem⁹, ꝙ illud eſt primũ in illo genere: &, ſi non inuenimus tale, accipiemus illud, quod eſt magis propinquum, & dicemus ipſum eſſe primum in illo genere. v. g. cũ q̃ſiuerimus quid ſit elementũ, & inuenerimus, ꝙ illud, qđ ſignãt definitio elementi, eſt aliud ab eo, quod ſignificat hoc nomẽ ignis, & ideo nõ dicemus ꝙ ignis ſit primum elemẽtum. & ſi inueniremus definitionẽ elementi, in quo eſt magis propinH quum q̃ ignis, dicemus ipſum eſſe primum elemẽtum, vt quidã Antiqui dicebant, ꝙ infinitũ eſt primũ elemẽtum. D.d.& ꝙ non eſt ita, &c. i.& illud, in quo nõ inuenitur eſſentia elementi, ſm ꝙ eſt elementũ, nõ dicit eſſe primum in illo genere, vt ignis. qm̃ quiditas & definitio eius non eſt definitio elementi, ſed dicũtur hoc nomine, quia in eis eſt aliquid de natura ſignificati iſtius nominis elementum. & ſic accidit eis hoc nomen, ſicut accidit hoc nomẽ verum ei, quod hẽt hanc intentionem complete, vt prima materia inI cõpoſitis. quatuor. n. elementa ſunt elementa compoſitorum, ſed non primo: quia ſunt compoſita ex prima materia & formis ſimplicibus. Deinde d. & ſimiliter eſſentia etiã, & vnũ, &c. i.& ſimiliter hoc nomen vnum, ſecundum ꝙ eſt vnum, quia illud, quod nõ diuiditur aliquo modo, neq; ſm locum, neq; ſm formã, neque ſm cognitionem, & eſt totũ & terminatum, ideo neceſſe eſt vt vnum in vnoquoq; genere, ſm ꝙ ẽ indiuiſibile, ſit prima menſura illorũ, q̃ ſunt in illo genere. i. ꝙ natura vnius eſt natura menſuræ, & ſcipue K in generibus habentibus menſurã primo, & eſſentialr, ſ. in quantitate diſcreta. hoc. n. eſt in eis prius alijs rebus, quibus accidit menſurari. D. d.& ex hoc eſt in alijs rebus. i. & de quantitate diſcreta, & vno numerali tranſmutat hoc nomen menſura ad alia genera, quæ vtuntur menſura. D.d. menſura enim eſt illud, &c. i.& definitio menſuræ eſt illud, per quod menſuratur quantitas diſcreta, i. cognoſcitur: & quantitas cognoſcitur, aut per vnum, aut p numerũ, i. ꝙ numerus cognoſcit & menſuratur per vnum: ergo oīs quantitas diL ſcreta cognoſcitur per vnũ. & ideo vnũ eſt principiũ numeri, non numerus. nam, ſi eſſet numer⁹, cognoſceret per vnũ: quod eſt īpoſſibile.

Hinc autem & in alijs id dicitur menſura, quo primo vnum quodq; cognoſcit, & vniuſcuiuſq; menſura vnũ eſt, in lõgitudine, ī latitudine, in profunditate, in grauitate, in celeritate. Grauitas. n. & celeritas cõis eſt ī cõtrarijs. duplex enī & vnũquodque horum eſt. vt grauitas, & q̃ quantumcunq; põderis hẽt, & M quæ excedit pondere: & celeritas, quæ quantumcunq; motũ habet, & quæ excedit in motu. etenī eſt aliqua tardi celeritas, & leuis grauitas. In his itaq; omnibus mẽſura, & principiũ vnũ quiddam & indiuiſibile eſt. nã & in lineis vtuntur pedali tanquam indiuiſibili. vbiq; etenim menſuram vnum quiddã & indiuiſibile quærunt. hoc aũt ſimplex, aut quali, aut quanto. Vbi itaque

Prima mẽ veriſſime eſtũ dr. vide in. 5. Me. c. 4. & 2. de Gña. & corruptione. c. 6

itaq; vr̃ non esse aut auferendū, aut addēdum, illa certa mēsura est. Quare numeri certissima ē. vnitatem etenim ponunt, quæ oīno indiuisibilis est. in cæteris vero imitant̃ huiuscemodi. ex stadio nanq; & talento, ac semp à maiore magis ꝓfecto latebit, & additum aliquid & dēptum, q̄; ex minore. Quare à quo primo ſm sensum non contingit, hoc oēs mensuram, & humidorū, & siccorū, & grauis, & leuis faciūt: & tūc putāt cognoscere q̄ tū, cùm ꝓ hanc mensurā sciant.

Et ex hoc dicitur mēsura in alys, per quā scitur primo quodlibet eorum, & actio cuiuslibet eorum est vna, in longitudine, & in latitudine, & profundo, & velocitate. Grauitas enim, & velocitas sunt communes in contrarys. & vtraq; earum est duplex. vt graue, quod est illud ex declinatione est in re, & etiam illud, quod habet additionem declinationis. & velocitas, quæ habet aliquē motū eius, quod habet per quantitatem, & quod habet additionem motus etiā. graue enim habet velocitatem, & leue tarditatem. In omnibus igitur istis est mensura, & principium, quod non diuiditur. in lineis enim alij vtuntur mensura æquali mensuræ, sicut illud, quod non diuiditur. quia quærunt mensuram in omnibus rebus aliquod indiuisibile. & hoc est simplex, aut qualitas, aut quātitas. Vbi igitur existimatur quòd non est diminutio, aut additio, illud est mensura vera, quia numeri sunt certi. Et positio eorum est, quòd vnū non diuiditur. & ī alys rebus assimilatur ei, quod est tale. quoniā ex linea, & ex tali, quod est cētum libræ, semper à maiori magis latet, & si diminuitur, aut additur ī eo aliquid quàm latet in minori. Ergo illud, in quo est impossibile vt hoc sit in eo sensibile, accipitur in omnibus pro mensura in rebus humidis, & in grauitate, & in magnitudine: & tunc existimant, quòd sciunt quantitatem, quando sciunt illam per hanc mensuram.

Et ex hoc dī, &c. i. ex vno nūerali fuit trāsūptū hoc nomen mēsura ad qđlibet eorū, q̄ dr̃ mēsurare ex eis, q̄ sūt ī gñe q̄titatis: sicut fuit trāsūptū ad aliud genꝰ hoc nomē q̄titas à q̄titate nūerali. D. d. & actio cuiuslibet earū, &c. i. & cā ī trāsūptiōe istiꝰ nois ad illa, q̄ sc̄ ꝓter nūeros ē, qa actio eorū ē vnū in oībus. qm̃, si fuerit vnū ī lōgitudine, erit ī lōgitudine, & si fuerit vnū ī latitudine erit vnū ī latitudine, & si ī ꝓfundo erit ī ꝓfundo, & si fuerit vnū ī velocitate motꝰ cuiꝰ cā ē grauitas & leuitas, actio eiꝰ erit vna ī mēsura grauitatis. D. d. grauitas. n. & velocitas, &c. i. & cā ī hoc, ꝙ actio mēsuræ in vnoquòq; istorū generū, est vna actio, ē qa vnūqđq; istorū generū diuiditur in duo contraria, & sunt quasi

G duplicia. v g. qm̃ graue diuiditur in illud, quod eſt magis graue, & in illud, quod eſt minus graue. & ſimiliter velocitas. cuius cauſa eſt, quia quantitas grauis diuiditur in illud, quod eſt minoris velocitatis & maioris velocitatis, cùm ſit rei grauis & leuis, ſ. illud quod ē minoris grauitatis: grauis vero eſt velocitas, leuis vero tarditas. Et hoc eſt manifeſtius in alia translatione, in qua dr̃, Grauitas enim & velocitas eſt complementum cõe in contrarijs: quoniam vtrunq; eorũ eſt duplex. graue enim eſt illud, quod habet paucam declinationem, & quod habet
H multam declinationem. & velox ēt ſm̃ hunc modum eſt illud, quod habet paruum motum & magnũ motum. velocitas. n. inuenitur ī tardo, & tarditas in veloci. i. qm̃ velox dr̃ tardus ad illud, quod eſt velocius: & tardum dicitur velox ad illud, quod eſt tardius. & intendit ꝙ ſimiliter eſt in quantitate continua. Et intendit declarare, ꝙ in iſta non inuenit aliquod vnum, ſ. indiuiſibile p̃ naturam: ſed, cùm homines voluerint menſurare in iſtis rebus, poſuerunt vnum per inſtitutionem, & inſpexerunt, ꝙ eſſet valde ſimile vni numerali. Et intendebat per hoc ꝙ, cum fuit neceſſe vti pondere per grauia,
I acceperunt illud, quod non recipit magis & minus in ſenſu: ſicut fecerunt in ponderibus, quæ fundantur ſuper grana ordei. Et hoc intendebat, cùm d. In omnibus igit̃ iſtis eſt menſura. i. in omnibus iſtis rebus menſurabilibus & ponderoſis metibilibus accipiunt vnam menſuram indiuiſibilem, aut ſm̃ inſtitutionē, aut ſm̃ ſenſum ſimilē menſuræ* naturali, ſ. vno numerali. In ponderoſis. n. ponũt aliquod indiuiſibile ſm̃ K
ſenſum. vt grana ordei. & in ſpacijs continuis aliquod æquale minori menſuræ, q̃ eſt naturaliter: vt menſura pedis & cubiti. & notificant cubitos per palmas, & palmas per digitos. D. d. in lineis. n. &c i. qm̃, qm̃ mẽſurant lineas, ponũt menſuras equales alicui quantitati lineæ menſurabilis, & ponunt illam menſurã quaſi indiuiſibilem, ver. g. cubitum aut palmam. D. dedit cauſam in hoc, & d. quia quærunt menſuram, &c. i. & cùm inueniunt illud in illo genere, ponunt ipſum indiuiſibile ſm̃ inſtitutionem. Deinde d. & hoc eſt ſim- L
plex, &c. i. & menſura, cui aſſimilãt alias menſuras, eſt illud, quod nõ diuiditur. in qualitate autem eſt illud quod non diuiditur in qualitate: in quantitate vero eſt illud, quod non diuiditur in quãtitate. D. d. Vbi igitur exiſtimatur, &c. i. & cum accidit eis aliquo genere inuenire menſuram, in qua non eſt additio, nec diminutio, illa menſura eſt apud nos menſura certa, quia eſt ſimilis menſuræ numeri certæ ſimpliciter, quæ eſt vnum. D. d. Et poſitio eorum, &c: i. quoniam opinabantur, ꝙ vnitas eſt prima menſura, ideo quærũt M
ſimile ei in alijs reb⁹. Deinde d. quoniam ex linea, & ex tali, &c. i. & cùm fuerint duæ menſuræ diuerſæ, cum de maiori diminuitur aliquid, aut addit̃ aliquid, latet diminutio & additio, magis q̃ lateat additio. & diminutio in mẽſura minori. & quãto magis menſura fuerit minor, tãto magis apparebit additio & diminutio. & ideo menſurare p̃ minorẽ menſuram ſemp̃ eſt certius. D. d. ergo illud, in quo eſt impoſſe, &c. i. ergo illud, in quo additio aut diminutio

*a. l. numerali.

A tio non eſt ſenſibilis, accipit ab oīb⁹ hoībus p menſuram in menſuratione rerum humidarū, & in menſura grauitatis, & in menſuratione magnitudinum: &, cùm menſurant p talem menſuram, ſunt certi in cognitione quantitatis.

Ac etiam motū ſimplici & velocisſimo motu. minimū.n. tps hic hēt. Quapropter in Aſtrologia tale vnum, principiū & mēſura eſt. motum.n. equalē & velocisſimum cœli ſupponunt, ad quē cæteros iudicant. & in Mu-
* Sinus. B ſica * primus ſenſibilis ton⁹, qa minimum. & in voce elemētū. & hæc omnia ita vnū quiddā non ita commune quiddam vnum, ſed vt prædictum eſt.

Menſuram vnam eſſe, & indiuiſibilem quo pacto ſit intelligendum: Eamq; ſemper eiuſdem generis eſſe. Et quo pacto ſcientia, ac tēpus menſura rerū eſſe dicantur. C. 3.

NOn ſemper autem menſura numero vnum eſt, verum aliqñ plura. vt puta primi ſenſibilis toni duo, qui non ſecundum auditū, ſed C in rationibus ſunt. & voces plures, quibus menſuramus. & diameter duobus menſuratur, & latus, & omnes magnitudines. Sic igitur menſura omniū vnū eſt, quia cognoſcimus ex quib⁹ ſubſtantia eſt, aut ſecundū quātum, aut ſecundum formam diuidentes. Et propterea vnū indiuiſibile eſt, quia primum ſingulorum indiuiſibile eſt. nō tamen oīa ſimiliter indiuiſibilia ſunt, vt pes, & vnitas, ſed hoc q- dem oīno, illud vero vult in ſidi D uiſibilia ad ſenſum, vt iā dictū eſt. fortaſſis etenim oē cōtinuū diuiſibile eſt. Semper aūt mēſura eiuſdem generis eſt. magnitudinum nanq; magnitudo, & ſm vnumquodq; longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vocum vox, grauitatis grauitas, vnitas vnitatum. ita.n. accipere oportet, & non ꝙ numerorum numer⁹. At oportet, ſi ſimiliter. non tū ſimiliter cenſet, ſed ac ſi vnitatum vnitates, & non vnitatem cenſeret eſſe menſurā. numerus.n. vnitatū ē multitudo. E

Menſura ſemp eſt eiuſdem generis.

Et vtuntur hoc in motu ſimplici, & veloci propter paucitatē tēporis. Et ideo in computatione ſtellarum vnū, quod eſt tale, eſt principium in menſura. eſt. n. poſitum apud eos, quod motus cœli eſt eodem modo, & valde uelox etiam, & per illum motum iudicant de alijs motibus. & in Muſica dieſis, quod eſt neuma duorum punctorū: quod non diuiditur, quia eſt valde breuis. & in voce litera. vnum.n. in omnibus iſtis eſt hoc modo. unū enim non eſt commune, ſed ſicut dictum eſt. Et non ſemper menſura eſt vnum numero, ſed forte magis. vt dieſis, quoniam ſunt duo, quæ non ſunt auditus, ſed in ſermone & vocibus, per quas menſurāt, ſunt multa. & diameter menſuratur per duo, & latus etiam. & ſunt aliquæ magnitudines, & ha- F

bent

G *bent oēs magnitudines. Vnum igi*
tur non eſt menſura omnium rerū,
neq; omnium magnitudinum, quæ
cognoſcuntur. & ex iſtis eſt ſub-
ſtantia, cùm diuidimus eam, aut
per quātitatem, aut per formam.
Et ideo vnum non diuiditur, quia
eſt primum omnium rerum, quæ
non diuiduntur. & non omne vnū
eſt indiuiſibile eodem modo, vt pes
& vnitas, ſed quædam non diuidū
tur omnino, & quædam volumus
H *vt ſint indiuiſibilia per ſenſum, vt*
dictum eſt. quoniā omne continuū
eſt diuiſibile. Et menſura ſemper
eſt vnigenea. v.g. quoniam menſu
ra magnitudinum eſt magnitudo,
& ſimiliter ī vnoquoq; ſimpliciū.
longitudinis ergo longitudo, & la-
titudinis latitudo, & vocis vox, et
grauitatis grauitas, & vnitatum
vnitas. oportet enim accipi hoc mo
do, non ut numerorum numerus. Et
ſi oportet vt ſit ita, ſed non eſt ne-
I *ceſſe vt ſit ſicut hoc, ſed eſt neceſſe*
vt ſint menſura unitates. numerus
autem eſt multitudo vnitatum.

4 Et vtuntur hoc, &c.i. & ponunt motum ſimplicem, qui eſt velociſſimus oīum motuum, menſuram, p quam menſurant oēs motus. & iſte motus eſt motus cœli diurnus. tēp' enim iſtius motus eſt minimū omnium temporum. D.d. Et ideo in cōputatione, &c.i. & ideo menſurāt motum orbium ſtellarum p iſtum motum, qui eſt principium omniū motuum. D.d. cām in hoc, & d. eſt K enim poſitum apud eos, &c.i. & faciūt hoc proprie de motu cœli diurno, quia opinantur, ꝙ motus cœli non additur, neq; diminuit, & ꝙ eſt valde velox. & iſta ſunt neceſſaria in menſura, ſm ꝙ eſt menſura ī vno quoq; generum. D.d. & in Muſica dieſis. & intendit totum. D.d. & ī voce litera. i. quæ ſunt menſura dictionum. D.d. vnum enim in omnibus iſtis eſt hoc modo. i. eſt minimum ī illo genere: & non eſt in eo additio nec diminutio. D.d. vnum n, nō eſt commune. i. & vnum in vnoquoq; genere eſt proprium illi generi, qa L non eſt vnum commune, ſicut dictum eſt. Et, cùm declarauit, ꝙ vnū numero eſt prima menſura in vno quoq; genere, declarauit, ꝙ non vſitatur in quolibet genere vna menſura, ſed qñq; duabus. ſed tñ, quia maior notificatur per minorem, deinde d. Et non ſemper vna mēſura, &c.i. & menſura in quolibet genere non eſt vna, ſed īuenitur in vno genere plus q̄ vna menſura, ſed maior mēſuratur per minorem. vt neumata compoſita, q̄ menſurantur p plus vno neumate. & hoc non eſt in audibilibus tñ, ſed in dictionibus, vt M ſyllabæ pedes. Deinde d. Et diameter menſuratur per duo. i. & diameter circuli menſuratur per latus exagoni, & per alia latera cadentia in circulo. & ſimiliter latera per plus menſurantur vna quantitate diametri. Deinde d. Vnum igitur non eſt mēſura omnium rerum. i. & nō eſt hoc vnum, quod in ſua natura ſit vnum, quod ſit menſura omniū rerum, niſi omnia haberent eandē naturam. Deinde dicit: neque omnium magnitudinum. i. neque oēs ma-

A magnitudines habent vnum, quod menſurat oēs,& præcipue corpus:& maxime quãdo mẽſuramus ipſum qñq; per quantitatem, & qñq; partes eius, quæ ſunt ſm qualitatem.

D.d. Et ideo vnũ non diuidit', &c. ideſt & in vnoquoq; eſt vnũ quod non diuidit': quia primum in quolibet genere debet eſſe indiuiſibile. & ſi nõ, non eſſet primum. D.d.& non oẽ vnũ eſt indiuiſibile eodem modo,&c. i.& non oẽs vnitates,quæ accipiunt' ad menſurandũ,ſunt indiuiſibiles eodẽ modo: ſed quędã ſunt

B indiuiſibiles ſimplr,& vnum in numero: & quædã per inſtitutionẽ, vt pes & palma: & quædã quia ſunt res indiuiſibiles in genere ſm pondus, vt grana ordei. D.d.qm̃ omne cõtinuum eſt diuiſibile. i. & diximus, ꝙ quædam menſuræ non diuidunt' in ſenſum, quia naturales menſuræ ſunt de natura continui: & oẽ continuum eſt diuiſibile. D.d. Et menſura ſemper eſt vnigenea, &c. & hoc, quod dixit, eſt manifeſtũ, ſ. ꝙ vnũ, quod menſurat in quolibet genere, eſt de nã illius generis. quia numeri non menſurant' per magnitudinẽ, neque magnitudines per vnitatem.

Menſura ẽ vnigenea. idẽ 4. 1 hy ſico. 119.

C D.d. oportet enim accipi hoc modo. i. vnum menſurat numerũ ſm ꝙ eſt cõpoſitus ex vnitatibus, non ſm ꝙ eſt numerus. numerus enim non menſuratur ſm ꝙ eſt numerus niſi per numerum. D.d. Et ſi oportet vt ſit, &c. i. &, ſi numerus menſuratur per numerum, tamen non eſt neceſſe vt ille numerus menſurans menſuretur à numero, ſed oportet vt menſuratio perueniat ad numerum, qui menſuratur per vnũ, quoniam numerus eſt multitudo vnitatum. Et d. ꝙ menſura numerorum eſt vna, non vnitas, ad notificandũ, D ꝙ menſura cuiuslibet rei eſt ſui generis, adeo ꝙ menſura numerorum non eſt vnitas, ſed vnum eſt menſura numerorũ. Et intẽdit, vt reputo, ꝙ cùm ſit ita in vno & vnitate, licet vnum denominet' ab vnitate, quanto magis in eis, quæ ſunt diuerſa in ſpecie, vt vnum & numerus.

At ſcientiã quoq; & ſenſum menſurã rerũ dicimus eſſe, propterea quia ꝑ ea aliquid cognoſcimus. at qui menſurantur magis ꝙ menſurent. ſed accidit nobis, ac ſi alio nos menſurante, E cognoſceremus quanti nam ſumus, eoq; toties nobis cubitalis mẽſura admota eſt. Protagoras aũt hominem ait mẽſuram eſſe cunctorũ, perinde ac ſi ſcientẽ, aut ſentiẽtem diceret. iſtos aũt, quia habent, ille quidẽ ſcientiã, hic vero ſenſum, quæ dicimus obiectorum menſuras eſſe. nihil itaq; dicentes egregiũ, aliquid dicere vidẽtur. Quòd itaq; vni eſſe (maxime ſm nomen, quod determinant) menſura quædam eſt, maxime proprie quãtitatis, F deinde qualitatis, manifeſtũ eſt. tale autẽ erit, ſi hoc quidem ſm quantitatem, hoc vero ſecundũ qualitatem indiuiſibile ſit. Quare vnũ, aut ſimpliciter, aut prout eſt vnum, indiuiſibile eſt.

Protagoras homem ait mẽſurã eſſe cũcto rum.

Et dicimus ẽt, quòd ſcĩa eſt menſura rerũ, & ſenſus propter eandẽ cauſam. ſcimus enim per iſta aliquid. & ſi non magis dignũ eſt vt menſurentur, quam vt mẽſurent:

ſed

G *ſed accidit nobis, quaſi ſi aliquis mẽſuraret nos, ſciremus cuius menſuræ ſumus per menſurã cubiti poſitã ſuper nos. Et Protagoras dicebat, quòd homo eſt menſura omniũ rerum, ſ. per ſciens & ſentiẽs, quia alter iſtorũ habet ſenſum, & alter ſcientiam. ideo dicimus, quòd ſunt menſuræ rerũ poſitarum. & quia nihil dicebant diſtinctũ, nedum vt aliquid dixiſſent. Manifeſtum eſt igitur, quòd eſſentia vnius magis*
H *eſt, & nomen, quod ponunt perfectis, eſt principaliter quantitatis, deinde qualitatis. & erit tale, alterum vero ſi fuerit indiuiſibile ſecundum quantitatem, & alterum ſi fuerit ſecundum qualitatem. Et ideo vnum eſt indiuiſibile, aut modo ſimplici, aut quia eſt vnum.*

5 Et dicitur, ꝙ intellectus & ſenſus ſunt menſuræ. intellectus vero rerũ intelligibiliũ & ſenſus ſenſibilium, quia ꝑ iſta cognoſcunt entia, & illud, ꝑ quod cognoſcunt, eſt menſu-
I ra. & hęc eſt cauſa cõis ſenſui & intellectui & vni. & ſi nõ digniꝰ ẽ vt entia menſurent ſcĩam & ſenſum, q̃ vt menſurent entia. non enim eſt menſura, niſi ſi entia ſequerentur illud, quod eſt in anima, vt d. Protagoras. cùm aũt illud, quod eſt in aĩa, ſequat entia, neceſſe ẽ vt entia menſurent animã. & nos apprehendim⁹ quãtitatẽ eius, ꝙ exiſtit in anima ex hoc. ſicut ſi aliquis menſuraret nos ꝑ cubitum, tunc cõprehenderemus quot cubiti ſunt in nos. Et hoc intendebat, cũ d. ſed accidit nobis, &c.

D.d. Et Protagoras dicebat, &c. ſ. E
quia opinabatur, ꝙ verum eſt illud, quod oẽs opinabant, adeo ꝙ ſi duo homines opinant duo oppoſita in aliquo, ꝙ vtrunq; erit verũ. opinabatur enim ꝙ verũ ſequitur opinionem. Deinde dicit. ſ. per ſciens, & ſentiens. i. & diximus, ꝙ hõ eſt menſura, quia eſt ſciens & ſentiẽs. i. & dicimus hoc de ſciente & ſentiẽte, qa iſta pars animæ hẽt ſenſum, & iſta alia habet ſcĩam. D.d. & quia nihil dicebant, &c. i. & innuit illos, qui locuti ſunt de definitione vnius, abſq; eo ꝙ diſtinxerunt ſm quot modos dr vnum. ſic enim exiſtimant dicere aliquid de definitione eius, & ipſi F
nihil dicunt. Et ideo dicit poſt: Manifeſtũ eſt igit, ꝙ eſſentia vnius, &c. ideſt, &, cùm conſyderatũ fuerit de vno, ſm ꝙ diſtinximus, manifeſtũ erit, ꝙ eſſentia vnius, & intẽtio illi⁹, quod eſt ſignificatum à noĩe perfecto in hoc genere, inuenitur modo priori, & ſimplr in vno, quod eſt in quantitate, deinde in vno, quod eſt in qualitate, & ꝙ vnũ nõ habet vnũ in omnibus reb⁹, neq; principium, ſicut exiſtimauerunt. Et hoc inueni- M
tur in alia tranſlatione ſic: Illi aũt, qui dicunt, ꝙ ſunt menſuræ poſitæ, opinant aliquid dicere diſtinctum, vt ſit magis ꝑ nomen vnius, ꝑ quod diſtinguunt, menſura primo vere quantitatis, & ſiḷr qualitatis. i. & illi, qui definiunt vnitates, qa ſunt menſuræ rerũ menſurandarũ, exiſtimãt aliquod rectũ dicere cũ diſtinguũt illa, quæ ſignificat hoc nomen. & cũ diſtinguunt, vident ꝙ ꝑ hoc nomẽ menſura & vnum metri ſignificat quantitatẽ exiſtentẽ in vera quantitate, ſ. diſcreta, deinde in qualitate, & ſic apparebit, ꝙ illud, qđ dixerũt.

eſt

A eſt falſum. D.d. & erit tale, &c.i. & vnum in prima menſura. quod aũt exiſtit in quantitate, eſt illud, quod non diuiditur ſm quantitatẽ. & qđ exiſtit in qualitate, eſt illud, qđ non diuidit̃ in qualitate, & præcipue ſubſtantiali. D.d. Et ideo vnũ eſt indiuiſibile, &c.i. aut ſm ꝙ eſt vnum in diuiſibile in ſubſtãtia, aut ſm ꝙ eſt vnũ in diuiſibile in quantitate. Et in alia translatione: & ideo vnũ eſt indiuiſibile, ſm ꝙ eſt ſimplr, & ſm ꝙ eſt vnũ. Et intẽdebat declarare, ꝙ dimittere diſtinctionẽ huius nominis vnum, fuit cauſa in opinione

B opinantiũ, ꝙ vnũ, quod eſt in quantitate diſcreta, eſt ſubſtantia, & ꝙ eſt principiũ entium, & ꝙ numeri ꝓp hoc ſunt ſubſtantiæ. Et hoc ẽt fuit cauſa in opinione Auic. ꝙ vnum, quod eſt principiũ numerorũ, eſt genus decẽ entiũ, ita ꝙ ſignificat accidẽs cõe eis: quia ignorauit dſiam inter hoc nomen vnũ, quod ſignificat principiũ numerorũ, quod. ſ. eſt in quãtitate, & hoc nomen vnũ, qđ eſt ſynonymũ huic nomini ens.

Auic. ignorauit ꝙ vnũ, qđ ẽ principiũ nũerorũ, ẽ aliud ab vno quod dt ſynonymũ enti. Idẽ. 4. Met. cõ. 3. & hic infra com. 8.

Dubitationis ſolutio, an vnum ſit rei ſubſtantia, ipſiusq; ad ipſum ens comparatio. Cap. 4.

C Dubitatio Vid Auer. 1 Epit. Tractatu. 3.

SEcundum ſubſtantiã autẽ et naturã quonam modo ſe habeat quærẽdum eſt, quẽ admodũ in dubitationibus tractauimus, quidnã vnum ſit, & qñ ꝺ eo opinari oporteat. vtrũ vt ipſum vnũ ſubſtãtia ſit, quẽ admodũ Pythagorici dixerunt prius, & Plato poſterius: an magis aliqua ſubñcitur natura. & quo modo oporteat notiꝰ dici. & an magis, ſicuti Naturales,

illorũ enim quidã amicitiã ipſum vnũ ait eſſe, quidã aerem, quidam infinitum. Si aũt nihil vniuerſalium poſſe eſt ſubſtãtiã eſſe, quẽadmodũ in ſermonibus de ſubſtantia, & de ente dictum eſt, nec hoc ipſum, vt vnũ quid prẽter multa, ſubſtantiã eſſe poſſibile eſt (cõe nanqꝫ) ſed vt prædicatio ſolũ, patet, ꝙ nec ipſum vnũ. ens enim, & vnum vlr maxime de omnibus prædicantur. Quare neqꝫ genera naturæ quędam, & ſubſtãtiæ à cæteris ſeparabiles ſunt: nec ipſum vnũ genus contingit eſſe, propter eaſdem cauſas, propter quas nec ens. adhuc autẽ ſimiliter in omnibus neceſſe eſt ſe habere.

D Soluꝺo.

E

Secundum aũt ſubſtantiam & naturã perſcrutemur qũo eſt, quẽadmodũ perſcrutati ſumus de quæſtionibus difficillibus. & difficultas eſt quid ſit vnũ, & vtrũ oportet exiſtimare ipſum eſſe vnum, ſicut ſubſtantia alicuius, ſicut dixerũt Pythagorici, & Plato poſt: aut eſt alia natura poſita. & oportet cũ hoc dicere ſermonem magis clarum, vt dixerunt Naturales. quidam enim dixerunt quòd vnũ eſt amicitia, & quidam finitum, & quidam infinitũ. Sed, ſi ſit impoſſibile, vt aliquod vniuerſaliũ ſit ſubſtantia, ſicut dictũ eſt in ſermonibus de ſubſtantia, & qui dicti ſunt de ente, ergo hoc non eſt ſubſtantia etiã. impoſſibile enim ẽ vt aliquid

F

ſit

G *ſit præter multitudinem, quia eſt commune, ſed quia eſt dictum tantum. manifeſtum eſt igitur, quòd non eſt ſubſtantia, ſicut nõ eſt vnũ etiam. vnum enim et ens ſunt prædicamenta vniuerſalia magis, & dicuntur de omnibus. Ergo neq; genera naturaliter, neq; ſubſtantiæ abſtractæ ab alijs. & impoßibile eſt etiam, vt vnum ſit genus propter illas cauſas, neq; ens, neq; ſubſtantiæ ſunt genera. & etiam ne-*
H *ceſſe eſt vt omnia ſint ſimiliter.*

6 Et cũ ſit declaratũ, ꝙ in vnoquoque generum eſt vnũ, qđ eſt primũ in illo genere, perſcrutemur de natura vnius in ſubſtantia, quid ſit, ſicut perſcrutati ſumus de qõnibus difficilib⁹. D.d. & difficultas eſt qd ſit vnũ, &c.i. & difficultas eſt in hac quæſtione ſcire, vtrum vnum exiſtit per ſe aliud à ſubſtantijs ſenſibilibus, vt Pythagorici dicebãt de numero, & Plato de formis: aut ſignificat aliquam ſubſtantiam ſenſibilem, vt dicũt Naturales eſſe ipſum
I ignem, aut aerem, aut aliquid medium. D.d. & oportet cum hoc dicere, &c.i. & oportet ponere noſtram perſcrutationem ſm ſermonẽ manifeſtiorẽ in ſermonibus Antiquorũ de principijs: qm̃ ſunt entia ſingularia, non vſia, vt fecerunt Naturales. Quidam. n. dixerunt ꝙ principium ſubſtantiæ eſt amicitia: & quidam dixerunt corpus finitum, v.g. aerem, aut aquam: & quidam dixerunt corpus infinitũ. D.d. Sed, ſi ſit impoſſibile, &c.i. &, cùm declaratum eſt in tractatu de ſubſtantia, & de generibus entis, ꝙ impoſſibile K
eſt vt aliquod vſium ſit ſubſtantia, manifeſtum eſt ꝙ vnum vniuerſale non eſt ſubſtantia. D.d. impoſſibile enim eſt vt aliquid ſit ꝑter multitudinẽ, &c.i. quia impoſſibile eſt vt aliquid cõmune pluribus ſit ſubſtantia, niſi ſm ꝙ eſt in anima tantum. D.d. manifeſtum eſt igitur, ꝙ non eſt ſubſtantia, ſicut nõ eſt vnũ. i. &, cum vſia non ſint ſubſtantiæ, manifeſtum eſt, ꝙ ens cõmune nõ eſt ſubſtantia exiſtens extra animã, quemadmodum vnum commune non eſt ſubſtantia. D.d. vnum enim L
& ens, &c.i. qm̃ vnum & ens prædicamenta ſunt vniuerſalia, quæ non habent eſſe niſi in anima. Et dixit magis: quia hoc nomen ens dicitur de pluribus eis, * de quibus dr̃ hoc nomen vnum, vt cùm dicitur de ſignificato rei. D.d. Ergo neque genera, &cę.i. & cùm vniuerſalia non ſunt ſubſtantiæ: ergo neq; genera ſunt etiam ſubſtãtiæ. D.d. & impoſſibile eſt vt vnum ſit genus propter illas cauſas. i. propter illas cauſas, per quas fuit impoſſibile vt vniuerſalia eſſent ſubſtantiæ. D.d. neque ſubſtantię ſunt genera, &c.i. quia genera ſunt vniuerſalia. Deinde d & etiã neceſſe eſt vt omnia ſint ſimiliter. i. omnia vniuerſalia, ſiue fuerint vniuerſalia ſubſtantiarum, aut vniuerſalia accidentium. M

Vnũ, & ens ſunt vſia, ꝙ ſi hſit eſſe, niſi in aĩa. Idẽ. 7. Me. 57. & ꝙ ibi * Hoc nomẽ ens dr̃ de pluribꝰ eis, de qbꝰ. dr̃ hoc nomen vnũ. Oppoſitũ. 4. Met. c. 3. ifra hic in. t. ſequẽti. Vide contra. Zim.

Dicũtur autem æqualiter ens et vnum. Quare, cũ in qualitatibus ſit aliquid ipſum vnum & aliqua natura, ſimiliter autẽ & in quantitatibus, manifeſtũ eſt ꝙ omnino quærendũ eſt quidnam vnum ſit, ſicuti quid ens: tanquã non ſufficiens ſit ꝙ hoc

ipſum

A ipſum eius natura ſit. at vero in coloribus eſt vnus color, vtputa album: deinde alij ex hoc ex nigro fieri videntur. nigrum autem priuatio albi eſt, ſicuti tenebræ lucis. hæ autem lucis priuatio ſunt. Quare, ſi entia colores eẽnt, aliquis profecto numerus entia eſſent. ſed quorum? patet ꝙ colorũ. & ipſum vnũ eẽt vtique aliquid vnũ, vtputa albũ. Similiter, ſi entia modulationes eſſent, numerus eſſent profecto. attamen primorũ ſenſibiliũ to-
B norũ, ſed nõ numerus eſſet ſubſtantia ipſorum. & ipſum vnũ vtiq; eſſet aliquid, cuius ſubſtãtia non ipſum vnũ, ſed primus ſenſibilis tonus. Similiter aũt & in ſonis elementorũ eſſent entia ꝓfecto numerus, & ipſum vnũ elementum vocale. Et ſi figuræ linearum rectarum, figurarum profecto numerus eſſent, & ipſum vnũ triãgulũ. eadẽ vero rõ & in cęteris generibus ẽ. Quare, ſi cum in paſſionibus, qualitatibus, quãtitatibus, ac in mo-
C tu numeri ſint, & vnum qddã in omnibus, & ipſe numerus aliquorũ ſit, et ipſum vnũ aliquid vnum, non autẽ hoc ipſum ſubſtantia eius ſit, neceſſe eſt vt etiã in ſubſtantijs ſic ſe habeat. ſimiliter nãq; in oĩbus ſe hẽt. Quòd igit̃ ī oĩ genere ipſum vnũ aliq̃ natura eſt, et ꝙ nullius hoc ipſũ vnũ natura eſt, patet. quẽadmodũ. n. in coloribus ipſum vnum vnus color q̃rẽdus ẽ, ita et ī ſubſtãtia vna ſubſtãtia ipſum vnũ.

Et ens dicitur modis æqualibus D
modis vnius. Cũ igitur vnum eſt in qualitatibus, et eſt alia natura, et hoc eſt in quantitatibus ẽt, manifeſtum eſt, quòd oportet vniuerſaliter quærere quid ſit vnum, ſicut ens: cũ in cognitione quod eſt hoc nõ eſt ſufficiẽtia. ſed ī coloribus eſt vnus color, vt albus: aly aũt videntur generari ex hoc & ex nigro. et nigrũ eſt priuatio albi, ſicut obſcuritas priuatio lucis. hæc igitur priuatio lucis. Ergo, ſi entia eſſent E
colores, tunc entia haberẽt numerũ, ſed aliquorum. manifeſtũ eſt igitur quòd eſſent colores, & vnũ ẽt, ſecundũ quòd eſt vnũ, ſi fuerit vnũ, vt albũ. Et ſimiliter, ſi entia eſſent neumata, tũc dieſis eſſet numerus. ſed non cõponeretur ea ſubſtantia et vnũ, ergo quodlibet eſt E
aliquid habens ſubſtantiam? non vnũ, ſed dieſis. Et ſimiliter in neumatibus ẽt, ſi entia eſſent litteræ, numerus eorũ eſſet vna littera vocalis. Et, ſi eſſent figuræ rectarũ li- E
nearũ, tunc numerus figurarũ eſſet figuræ, & vnum triangulus. & idẽ eſt ſermo de alijs generibus ẽt. Ergo, ſi in paſſionibus, & in qualitatibus, & quantitatibus, et in motu eſt numerus, & in omnibus vnum aliquod, & numerus eſt alicuius vnius etiam, et non eſt hoc in ſubſtantia, neceſſe eſt vt ſimiliter ſit in ſubſtantia etiam.

eſt

G *eſt enim cõſimile in omnibus. Manifeſtum eſt igitur, quòd vnum in quolibet genere eſt natura, et non eſt hoc vnum natura alicuius eorum. ſed ſicut in coloribus quærere vnum colorem eſt vnum, ſimiliter in ſubſtantia etiam quærere vnam ſubſtantiam eſt vnum.*

7 Et cùm dicitur vnũ modis æqualibus eis, quibus dr̃ hoc nomen ens, ſed differunt ſm modũ: & in qualitate eſt vnum indiuiſibile per naturã, & ſimiliter in quantitate: manifeſtum eſt, qm̃ iam oportet quærere quid ſit vnũ in ente. & hoc declarãdo quid ſit vnum primum in ſubſtantia, quod eſt indiuiſibile in ea. D.d. cũ in cognitione, &c.i. cùm non ſufficit ſcire ꝙ in ſubſtantia eſt aliquid tale, ſed & ſcire quid eſt illud, qd̃ eſt vnũ in ſubſtãtia. D.d. ſed in coloribus eſt, &c.i. apparet.n. ꝙ ī ſubſtantia eſt diſpoſitio ſicut diſpõ in coloribus. quemadmodũ igitur in coloribus eſt vnum indiuiſibile ſm qualitatem, & eſt illud, ex quo componuntur alij colores, ſ. album, ita in ſubſtãtijs dicitur eſſe aliqd̃ tale. Et non debet aliquis dicere, ꝙ colores componuntur ex duobus, ſ. albo & nigro. qm̃ nigrum eſt priuatio albi, ſicut obſcuritas eſt priuatio lucis. ergo in coloribus non eſt principium, & menſura niſi vnum, D.declarauit hoc & d. Ergo, ſi entia eẽnt colores, &c.i. v.g. ꝙ, ſi oĩa entia eſſent colores haberent aliquẽ numerum, qui eſſet numerus colorũ, & non numerus aliorum, & haberent vnum numerans, ſ. vnũ colorem. v.g. album. Et cùm d. ſed aliquorum, intendit, ſed eſt album numerus colorum, non numerus ſimpliciter, ſed neq; numerus alterius naturæ. D. induxit aliud exemplũ, & d. Et ſimiliter, ſi entia eſſent neumata, &c.i. & tũc numerus eſſet numerus neumatum tantum, & dieſis eſſet vnum numerãs in eis. D.d. ſed non componuntur, &c.i. ſed tũc entia non fierent ab vno, qd̃ eſt ſubſtantia, neq; ab vno, quod eſt principium quãtitatis, ſed ab vno, quod eſt dieſis. D.d. ergo quodlibet, &c.i. entia fierent ab aliquo, qd̃ habet naturam, & ſubſtantiã, nõ nãm vnius, ſm ꝙ eſt vnum, ſed vnum, qd̃ eſt dieſis. D. induxit ẽt aliud exemplũ, & d. Et ſimiliter ī neumatibus, &c.i. & ſi entia eſſent dictiones, tũc vnũ numerans eſſet litera vocalis: & illa litera eſſet principium entiũ. Et ſimiliter, ſi entia eſſent figurę, tunc vnum numerans eſſet triangulus, & ſimiliter contingit in alijs generibus entium. D.d. ergo in paſſionibus, &c. & cũ ſit verificatum, ꝙ in paſſionum prædicamentis, & qualitatum, & quãtitatũ, & motus ſunt numeri, & in omnibus eſt vnũ, qd̃ eſt principium illius numeri, & eſt illud, quod non diuiditur in illa natura, & hoc nõ apparet ſenſui ī ſubſtãtia, neq; vna iſtarũ vnitatum eſt apta vt ſit principium numerorum ſubſtantiæ, neceſſe eſt ſm hoc vt ſimiliter ſit in ſubſtãtijs, ſ. vt in eis ſit vnum, qd̃ eſt principiũ numeri eorum, & principiũ ſui eẽ. omni.n. qd̃ eſt principiũ eſſe, eſt principiũ numeri: & qd̃ eſt principium numeri, eſt principium eſſendi. idẽ enim contingit ex hoc in omnibus generibus. Et hoc intendebat cùm d. eſt. n. conſimile in omnibus. D.d. Manifeſtũ eſt igitur, ꝙ vnũ in quolibet genere,

H

I

K

E

M

Documentũ. Nõ dẽt aliqs dicere ꝙ colores componunt ex duob⁹, ſ. albo & nigro. Vide oppoſitũ. 1. Ph. c. 56. & 5. Ph. 6. 19. & 52. c. Vide contrad. Zim.

A generē,&c.i. & cùm hoc ſit ita,ſicut apparet ſm inductionem, manifeſtum eſt,ꝙ vnum in quolibet genere eſt alia natura ſimpliciter naturę illius generis:& vnum non eſt natura alicuius eorum,ſ. vnum vniuerſale. Deinde d.ſed ſicut in coloribꝰ, &c.i.quod eſt principium eſſe ſubſtantiarum eſt principium numeri eorum,quę exiſtunt in ſubſtantia. Et intendit ꝙ,cùm huic fuerit iunctum quod declaratum eſt in Phyſicis,ſ.hoc eſſe primum motorē ęternum, & abſolutum ab omni materia,& declarauit poſt, ꝙ hoc non ſolummodo eſt principium tāquam motor,ſed tanquam forma & finis, declarabitur, ꝙ illud eſt vnum, de quo declaratum fuit hoc,ꝙ eſt principium ſubſtantiæ: ſicut eſt declaratum,ꝙ eſt actus vltimus,cui non admiſcetur potentia omnino.

8.phy. 78. &.79. Primꝰ motor é principiū tāq̄ motor, & tanquam forma & finis. Idem 12.Me. cō. ſ. &. 6. & 36. 38. 41. 44. &. 1.& 2.c. de ſubſtantia orbis.

B

Quòd autem idem quodammodo ſignificat vnū & ens patet etiam ex eo, ꝙ æqualiter ſequitur prædicamenta,& in nullo eſt,nec in ipſo quid eſt,nec in ipſo quale,ſed ſimiliter ſe habet ſicuti ens.Et ex eo,ꝙ in prædica

C tione vnus homo non addit aliquid aliud q̄ homo,ſicut nec ipſum eē,præter quid eſt, aut quale,aut quantum, & vni eſſe eſt vnicuique eſſe.

Quoniam autem intentio vnius eſt eadem quoquo modo cum intētione entis manifeſtum eſt,quoniā modi conſecutionis iſtorum ad prædicamenta ſunt æquales, & quia eſſentia eorum non eſt vna, neque alterum ſolum, ſicut eſt vnum in prædicamento,quod dicitur quid, D *& in qualitate non eſt vnum,ſed ſimile ſicut ens. Et quia non additur prædicamento aliud, & vnus homo hominū,ſicut neq; per eſſentiam,præter quale, aut vbi, aut quantum,& illud, quod eſt eſſentia vnius, ēt ē eſſentia cuiuslibet.*

Quoniam autē hoc nomen vnū, 8 & ens ſunt ſynonyma, manifeſtum eſt ex hoc, ꝙ æqualiter diuiduntur prædicamenta ſecundum ea. quoniam,ſicut dicim⁹, ꝙ ens diuiditur in ſubſtantiam,& quantum,& qua E le,& alia,ita dicimus ꝙ vnum aliud eſt ſubſtantia,& vnum quale, & ſic de alijs.& hoc intendebat,cū d.quoniam modi conſecutionis, &c. Et Auicen.d.ꝙ ens & vnum ſignificāt intentionem additam eſſentiæ rei. Non enim opinatur,ꝙ res eſt ens p ſe,ſed per diſpoſitionem additā ei: vt dicimus aliquid eſſe album. vnū igitur & ens apud ipſum ſignificāt accidens in re. Et iam diximus īpoſſibilia contingentia huic poſitioni in alijs locis,& poſt cōtinget ei hoc, ſ.ꝙ illa diſpoſitio,aut illud accidens per vnum eſt vnum & ens. Ens autem eſt etiam vnum, & ens per ali- F quod additum,aut per ſe: ſi per additum,procedetur in infinitum:ſi p ſe, ergo conceſſum eſt aliquid eſſe vnū & ens per ſe. Sed deceperunt eū duo,ſ.quia opinabatur ꝙ vnum,qđ eſt principium quantitatis,eſt vnū, quod eſt ſynonymum enti. & quia hoc vnum numeratur in accidentibus,exiſtimauit ꝙ vnū,quod ſignificat omnia prædicamenta,eſt accidens. Et etiam fuit deceptꝰ, qa ignorauit differentiam inter hoc nomē

Digreſſio contra Auic. d vno require in 4.Me. c.3. Impugnatio.

Cā prima erroris i. uicen.

Cā ſecūda

G ens,qđ ſignat genꝰ, & qđ ſignat verũ. Qđ.n.ſignificat verũ, eſt actꝰ,& quod ſignificat genꝰ, ſignificat vnũ quodq; decem prædicamentorum multipſr. D.d.& quia eſſentia eorũ, &c.i.& quia eſſentiæ,& quiditates ꝓ dicamentorum ſunt diuerſæ, & nõ eſt ĩ eis aliqđ cõe,ita ꝙ vnum & ens ſint tanq̃ genus:qm̃ ſi ita eſſet, tunc hoc nomen vnũ non ſignificaret illud,quod ſignat in ꝓdicamento ſubſtantiæ,aut qualitatis,aut quantitatis prima ſignificatione, & ſine medio, ſed ſignificaret quemadmodũ hoc nomen genus ſignificat ſpecies mediante aliquo cõi. D.d. neq; alterum ſolum.i.neq; ſubſtantia vnius ex eis,q̃ ſunt in quolibet ꝓdicamento,eſt ſubſtantia. D.d.ſicut eſt vnũ in prędicamento,quod dr quid,&c. i.ſicut non inuenit aliquid,quod ſit vnum cõe prædicamento ſubſtantiæ & qualitatis, & aliorum prædicamentorum:ſed dicitur de eis ꝓncipäliter & ſecundario, ſicut dicitur hoc nomẽ ens. Et, cum induxit has duas rationes ſuper hoc, ꝙ hæc nomina vnum & ens ſignificãt vnam eſſentiam, ſed differũt ſm modum; I induxit tertiam rationem, & dixit: Et quia nõ additur,& cætera,ideſt, & ſignum eius eſt quòd, cùm aliquis dixerit de aliquo homine demonſtrato eſſe vnum hominem,& eſſe hominem, nihil aliud induxit diuerſum ab eo, niſi ſiget hoc nomen vnum per aliquod prædicamẽtum, verbi gratia vt dicat, quòd eſt vnus in vbi,aut vnus ſubſtantia,aut vnus in quanto.& hoc intendebat, cum d.& illud, quod eſt eſſentia vnius eſſentiæ cuiuslibet. Et non intendit, quòd iſta nomina vnum & ens ſunt idem omnibus modis, ſed intendit, ꝙ ſignificant idem ſecundum ſubiectum & diuerſa ſecundũ modum.& ideo deceptus fuit Auicen.cum d.ſi hæc nomina vnum & ens eſſent ſynonyma cum hoc nomine res,non eſſet verum dicere rẽ eſſe vnam,verbi gratia,&,ſi vnꝰ homio ſignificaret hominem, tunc dicere iſtum hominem demonſtratũ eſſe vnum,non eſſet enuntiabile cõpoſitum ex prædicato & ſubiecto: ſed dicere hominem eſſe vnum, eẽt ſicut dicere hominem eẽ hominẽ. H

Ens & vnũ ſignificant de eẽ ꝓdicamenta ſine medio. Vide conſile.12. metaph.19.& 20.c.

Documẽtum.

SVMMA SECVNDA.

De Vno reſpectu multitudinis confyderatorvbi de Contrarietatibus quamplura. L

De Vno,& Multitudine, ac ijs, quæ ad ipſa conſequuntur. Cap. I.

OPponuntur autẽ vnũ & multa multis modis. quorum vno vnum & multitudo,vt indiuiſibile & diuiſibile. quod enim aut diuiſum, aut diuiſibile eſt,multitudo quædam dicitur.quod vero indiuiſibile, aut non diuiſum,vnum. Cùm autem oppoſitiones quatuor ſint modis,& horum alius ſecundũ priuationem dicatur, contrariæ erunt profecto, & neque vt contradictio, nec vt ea, quæ ad aliquid dicuntur. Dicitur autem ex contrario ipſum vnum,& ſignificatur ex diuiſibili indiuiſibile,eò ꝙ magis multitudo, & indiuiſibile ſenſibile eſt. Quare multitudo ratione prior ẽ indiuiſibile propter ſenſum eſt. M

Vid Auer. I.Epi.Tr.3.

Hîc ſumitur ꝓdicatione eiuſdẽ de ſeipſo eẽ nugatoriã. Vid idẽ.4. meo com.3.

Et

A *Et etiam vnum & multum opponuntur sibi secũdum situm multis modis. & vnus eorum est vnũ & multum, vt diuisum & nõ diuisum. Vnum enim eorum secundum quòd diuiditur, dicitur multum. illud enim, quod non diuiditur, dicitur vnum secundum quòd non diuiditur. Ergo opposita secundum situm sunt quatuor modis. & vnus eorum dicitur secundum priuationem. sunt igitur contraria, et*

B *non dicuntur de contrario esse, sicut contradictoria, neque sicut relatiua. Et scitur vnum indiuisibile per vnum diuisibile. multum. n. est magis sensibile, & quod diuiditur est magis sensibile quam illud, quod non diuiditur. Ergo sermo de multo est ante sermonem de indiuisibili propter sensum.*

9 Intendit per oppoſita ſecundum ſitum quatuor oppoſita, & vnũ opponitur pluri, magis q̃ ſecũdũ vnũ modum modorũ oppoſitorũ quatuor. Deinde d. & vnus eorum eſt

C vnum & multum, vt diuiſum & nõ diuiſum. vnum enim eſt indiuiſibile, multum autem diuiſibile eſt. & hoc intendebat, cùm dixit: vnum enim eorum, &cæt i. multum enim dicitur illud, quod diuiditur. vnum autem, ſecundum q̃ eſt vnum, eſt illud, quod non diuiditur. Ergo oppoſita ſecundum ſitum, &cæt. i. &, cùm dictum eſt in alijs locis, quòd oppoſita ſunt quatuor modis affirmatiua & negatiua, &cę. manifeſtũ eſt, quòd vnum opponitur pluri ſecundum hunc modum, ſcilicet habitum & priuationem. indiuiſibilitas enim eſt priuatio diuiſibilitatis. Deinde d. ſunt igitur contraria, &c. ideſt, multum igitur & vnum ſunt contraria ea contrarietate, ſecundũ quam ſunt contraria priuatio & habitus. Et vocauit priuationem & habitum contraria, quia contraria vera reducuntur ad hoc genus. Deinde d. & non dicitur de cõtrario, &c. ideſt, & vnum & multum non dicũtur opponi, ſecundum q̃ opponuntur ſibi contradictoria, ſcilicet affirmatiua & negatiua, neque ſecundũ E
q̃ opponuntur ſibi relatiua. Deinde d. Et ſcitũr vnum indiuiſibile, & cæt. & vnum opponitur pluri, ſecundũ q̃ priuatio opponitur habitui: quia indiuiſibilitas eſt priuatio diuiſibilitatis, & diuiſibilitas eſt quaſi habitus. Deinde dedit cauſam in hoc, q̃ diuiſibilitas eſt manifeſtior indiuiſibilitate, & dixit: multum enim eſt magis ſenſibile, &c. i. & cauſa in hoc eſt, quia diuiſibile eſt multum, & manifeſtius ſingulari, & etiam diuiſibile eſt maius indiuiſibile, & maius eſt manifeſtius minori: ergo cõcedere multum eſt, ante concedere indiuiſibile. & dixit hoc, ne aliquis dicat q̃ multũ eſt priuatio vnitatis.

D Vnum & multa ſit e oppoſita ſecund. priuationẽ & habitu.

Item vnius quidem eſt (quẽadmodum & indiuiſione cõtrariorum deſcripſimus) idem, ſimile, & æquale: multitudinis vero diuerſum, diſſimile, & inæquale eſt. Cum autem idem multipliciter dicat̃, vno q̃dẽ mõ ſm numerũ, q̃d q̃nq̃ dicimus ipm, Hoc vero ſi & rõe & nũero vnũ ſit. vtputa tu tibi ipſi & fora, & materia vnũ. Itẽ ſi primæ ſub-

G ratio vna ſit. vt æquales lineæ rectæ eædē, & æqualia, & æqualium angulorum quadrata, tametſi plura ſint, ęqualitas tamē in eis eſt vnitas.

Et, ſicut deſcripſimus in diuiſione contrariorum, vnum habet idē, & ſimile, & æquale: & multum habet diuerſum, & diſſimile, & inæquale. Cùm igitur dicitur idē multis modis, quorum vnus eſt numerus, quem forte dicimus idem. & etiam ſi fuerit vnum per definitionem H *& numerum. aut illud, quod dicitur idem ſecundum formam & numerum etiam. Et ēt, ſi definitio, quæ eſt ſubſtantiæ, fuerit una. ut dicitur quòd lineæ æquales ſunt lineæ rectæ idem. & ſimiliter figuræ quadrāgulæ æquales, quoniam anguli earum ſunt æquales. quoniam & ſi ſint plures, ſed tamen æqualitas in iſtis eſt vna.*

10 Et iam numerauimus, cùm diximus propria oppoſitorum, & diximus, ꝙ idem & ſimile, i. in quo non
I eſt diuerſitas ſecundum qualitatē, & æquale, in quo non eſt additio neque diminutio ſunt propria vni, & ꝙ oppoſita iſtis. ſ. diuerſum, & diſſimile & inæquale ſunt propria pluri. vnum igitur opponitur pluri ſecundum iſtos modos. Deinde d. Cū igitur dicitur idem multis modis. i. &, quia iam prædiximus, ꝙ idem dicitur multis modis, neceſſe ē vt vnū opponatur pluri omnibus iſtis modis. Quorum vnus eſt, vt exiſtimāt quidam, ſ. ꝙ entia non diſtinguuntur adinuicem, niſi propter hoc, ꝙ K ſunt numerus. & ſecundum hoc demonſtratum eſt vnum, quia diſtinguitur per vnitatem numeralē, quę eſt ipſum. & ſimiliter multum demonſtratum non eſt multum niſi per multitudinem numeralem, ita ꝙ hæc dictio duo demonſtrata nō ſunt duo niſi propter dualitatē numeralem. & ratiocinabantur ad hoc ex hoc, ꝙ alij dixerunt, ſ. ꝙ numer⁹ eſt prior naturaliter numeratis, & vnitas numeralis vno. Continuum autem videtur eſſe vnum per vltima terminantia, quoniam corpus terminatus à ſuperficiebus, & ſuper L ficies à lineis, & linea à punctis. Deinde d. & etiam, ſi fuerit vnum ſecūdum definitionem, &c. i. & dicitur vnum illud, quod eſt vnum ſecundum formam & materiam, vt Callias demonſtratus. quoniam forma eius eſt vna, ſ. indiuiſibilis: & ſimiliter materia ei⁹. Deinde d. Et etiam ſi definitio, quæ eſt ſubſtantiæ, &c. i. & etiam illa, quæ conueniunt in definitione ſubſtātiali, dicunt vnū. vt dicitur, ꝙ lineæ rectæ ſunt æquales e contrario de lineis non rectis, aut de rectis cum nō rectis. linea. a. arcualis non poteſt æquari lineæ re M ctæ, neque non recta non rectæ. Deinde d. & ſimiliter qui definit figuras rectorum angulorum, quia ſunt illæ, quæ habent quatuor angulos æquales. Deinde d. quoniā etſi ſint plures, &c. i. quoniam figurę habentes quatuor angulos rectos, & ſi habent plures ſpecies, tamen cōueniūt in hoc, ꝙ anguli earum ſunt æquales. & ſimiliter lineæ rectæ, & ſi habent plures ſpecies, tamen conueniunt in hoc, quòd recipiunt æqualitatem.

Linea arcualis nō pōt ęquari lineę rectę neq; non rectæ. Vid Oppoſitū in pdicamentis vbi dē quadratura circuli ſcibilem nondum eſſe ſciam. Vide contradictiones Zim.

Similia

A Similia vero, ſi cùm non ſint eadem ſimpliciter, nec ſecundū ſubſtantiam ſubiectam in differentia, ſecundum formam eadē ſint quemadmodum mai⁹ quadratum minori ſimile eſt, & lineæ inæquales. hæ enim ſimiles quidem, verum non eædē ſimpliciter ſunt. Quædam vero, ſi cùm eandem formam habeant, in quibus magis & minus fit, neque magis neq; minus ſit. Quędam autem, ſi eadem & vna ſpecie paſſio ſit. vt valde album & minus, ſimilia eſſe aiunt, qa vna
B ſpecies eorum eſt. Quædam vero ſi plura habet eadem q̄ diuerſa, aut ſimpliciter, aut quæ ī prō ptu ſunt. vt ſtannum argento q̄ auro: aurū vero igni, prout flauus & rufus eſt. Quare manifeſtum eſt q̄ diuerſum, & diſſimile multipliciter dicunt. Aliudq; & idem oppoſitæ. Vnde omne ad omne, aut idē, aut aliud eſt. hoc vero, niſi ſit & materia & ratio vna (quare tu & propīquus diuerſum) tertium autem, ſicuti
C illa, quæ in mathematicis ſunt. Diuerſum igitur aut idem ideo omne ad omne dicitur, q̄ quæquæ vnum & ens dicuntur. nō eſt enim cōtradictio ipſius eiuſdem. Quare non dicitur de non entib⁹ (at nō idē dr̄) ſed de oīb⁹ entib⁹. aut. n. vnū, aut nō vnū natura aptū ens, & vnū eē. Diuersū igit & idē ita opponunt.

Et dicuntur conſimilia, cùm nō fuerint idem ſimpliciter, & nō fuerint diuerſa per lineam compoſitā ſecūdum formam, & fuerint idē. Verbi gratia, quòd quadrangulus maior eſt conſimilis quadrangulo minori, & lineæ, q̄ ſunt inæquales, etiam ſunt conſimiles. Quædā autem ſunt eadem nō ſimpliciter, ſed habent formam, quæ eſt eadē, & eſt in eis magis & minus, cum non fuerit magis & minus. Et quædam, quando paſſio fuerit eadem in forma. Vt album valde, & minus dicuntur conſimilia, quia forma eorum ſemper eſt vna. Et quædam, quando in eis fuerint idē magis, quàm diuerſa, aut ſimpliciter, aut facilis eſſe. Vt ſtannum argento & auro, quia eſt ruffum & igneum. Ergo manifeſtū eſt, quòd diuerſum etiam & diſſimile dicūtur multis modis. Et aliud autem & idem dicuntur ſecundum opinionem in ſitu. Et ideo omne dicitur aut idem aut aliud. & quædā, cum materia & definitio nō fuerint vnum (& ideo oppoſitum etiā eſt diuerſum) & tertium eſt ſicut illud, quod eſt in mathematicis. Diuerſum enim aut idem propter hoc vtrunque in reſpectu vnuſcuiuſq; aliorum, & eſt omne, quod dicitur vnum & ens. non enim cō tradictorie eſt idem. Et ideo non dicitur in eis, quæ non ſunt (non idē autem dicitur) in omnibus vero entibus dicitur. quoniam vnum aut

D E M

G *eſt vnum naturaliter, aut multũ. Vnum enim dicitur de ente naturaliter, & de ente per accidens, i. vnum artificiatum, ſicut ſcamnũ, aut erit vnum naturaliter, aut nõ erit, & ens vnum. Et diuerſum et idem ſecundum hoc opponuntur ſibi in ſitu.*

II Cùm declarauit, ꝙ vnum, & multum opponuntur ſm oppoſitionẽ eiuſdem, & diuerſi, & ſimilis & diſſimilis, & declarauit ſm quot modos opponuntur ſimile & diſſimile, idẽ
H & diuerſum, vult etiam declarare ſecundum quot modos opponũtur, & d. Et dicuntur conſimilia, &c. i. & dicuntur conſimilia, cùm non fuerint idem ſecundum formam, neq; etiam fuerint diuerſa, ſm formas p diuerſitatem linearum, ex quib⁹ cõponuntur. vt diuerſitas trianguli à quadrato. Deinde dedit exemplum & d. verbi gratia, ꝙ quadrangulus maiõr, & minor, qui ſunt conſimiles in forma. Et in alia translatione: verbi gratia, quoniam quadrangulus magnus eſt ſimilis quadrangu-
I lo paruo. i quoniam figuræ proportionales non ſunt eædem, v. g. quoniam duo quadranguli ęquales dicuntur eſſe idem, & nõ dicuntur eſſe conſimiles. & ſimiliter non dicit, ꝙ quadrangulus, & figura oblonga rectorum angulorũ & æquali ũ laterum ſunt conſimiles. D. d. & lineæ, quæ ſunt inæquales. i. & lineæ rectę non æquales in iſtis figuris conſimilibus, ſunt etiam cõſimiles, i. proportionales. D. d. Quædam autem ſunt eadem non ſimpliciter, &c. i. & dicũtur proportionalia illa, quæ conueniunt in forma non ſimpliciter, ſed conueniuntin fõrma ſecundũ magis & minus. Deinde d. Et quædam quando paſſio, &c. i. & dicuntur cõſimilia illa, quorũ paſſiones, i. qualitates ſunt eædem in forma, ſed diuerſantur ſecundum magis & minus. v g. illa, quæ conueniunt in albedine, ſed diuerſantur ſecundum magis & minus. Dicuntur enim cõſimilia alio modo à primo: quoniã ſubiecta diuerſantur ſecundum magis & minus ſecundum accidentia, & illa diuerſantur ſecundum magis & minus in hoc, ꝙ ſunt decem prædicamenta. Deinde d. & quædã, qñ in eis, &c. i. & dicuntur conſimilia il
L la, in quibus diſpoſitiones conueniẽ
1 tes ſunt magis q̃ diuerſæ, aut ſimpliciter, aut quia poſſunt eſſe per artificium conuenientia, in pluribus diſpoſitionibus leuiter, & facile. vt ſtãnum & argentum: quoniam per ar
o c tificium poſſunt eſſe conuenientia in pluribus diſpoſitionib⁹, ita ꝙ exiſtimabitur ſtannum eſſe argẽtum. & ſimiliter cuprum cum auro. Deinde d. Ergo manifeſtum eſt, ꝙ diuerſum, &c. i. & cùm diuerſum opponitur eidem, & idem dicitur multipliciter, manifeſtum eſt etiam, ꝙ
M diuerſum dr multiplr. & ſimiliter ſi conſimile dicitur multiplr, manifeſtum eſt ꝙ diſſimile dicitur multipliciter. D. d. Et aliud autem, & idẽ, &c. i. & diuerſum autem & idẽ ſunt oppoſita ſecũdum poſitionem, ſ. ꝙ, cum alterum ponitur, aufertur reliquum. D. d. & quædam cum materia, & definitio non fuerit eadem. i. & quædam dicuntur diuerſa, quando diuerſantur ĩ materia & forma. & hoc eſt o, poſitum eidem, ſ. vno in materia & forma. D. d. & ideo oppoſitum etiam eſt diuerſum, ideſt.

&

A & ideo oppoſitum huic modo vni' eſt non vnius. Et intẽdit, ꝙ iſte modus non diuiditur in verum & falſum, niſi inter duo exiſtentia. Deinde d. & tertium eſt ſicut illud, quod eſt in mathematicis. i. & tertius modus, in quo inuenitur iſte mod' poſitus, ſcilicet idem & diuerſum, eſt illud, quod eſt in mathematicis vt dicimus ſimile, aut diſſimile. Deinde d. Diuerſum autem, & idem propter hoc, &c. i. & ideo diuerſum & idẽ non opponuntur, niſi inter duo exiſtentia, quãdo comparatur vnũ ad alterum. Deinde d. & eſt omne,
B quod dicitur vnum & ens. i. vnum autem, quod eſt ſynonymum cum ente, non opponitur ei, quod eſt nõ vnum: quoniã diuerſum eſt illud, quod dicitur in reſpectu vnius ad vnum: & ideo non opponitur vni hoc, quod dicitur hoc nomen ens, cum dicimus aut eſt ens, aut nõ eſt ens, ſed opponitur omne, quod eſt præter illud de entibus, vt dicimus, aut eſt vnum, aut multum. Et cùm d. ꝙ vnum, quod eſt ſynonymum cum ente, opponitur multo, deinde dedit cauſam in hoc, & d. quoniam vnum, aut eſt vnũ naturaliter, aut
C multum, &c. i. & eſt neceſſe, vt omne ens ſit, aut vnum naturaliter, aut multum. quoniã omne vnum, aut eſt vnum naturaliter, aut multum. vnum enim per artificium, vt ſcamnum eſt multum, quia eſt vnum p accidens: & vnum per accidens eſt multum. & ideo diuidit verum & falſum de omni dictione ſecundum hoc ſignificatum huius nominis vnum. aut eſt vnum aut multum. ſcãnum enim eſt multum, non vnum naturaliter. Deinde d. & ens vnum, i. naturaliter. D. d. Et diuerſum, &

Scamnũ é multũ, nõ vnũ nãliter. Vide ſupra cõ. 1

idẽ, &c. i. & idẽ, & diuerſum ſm hoc opponunt ſibi pfecta oppoſitione, e contrario de eodẽ & diuerſo, q̃ dñr in reſpectu alicuius ad aliud vnum. D

Diuerſum & differẽs differunt.

Differẽtia vero & diuerſitas aliud ẽ. diuerſum nãq;, & illud, à quo diuerſum, nõ ẽ neceſſe aliquo eẽ diuerſum. oẽ etenim, qđcunq; fit ens, aut idẽ, aut diuerſum eſt: differẽs vero ab aliquo, aliquo differens eſt: quare neceſſe eſt aliquid idẽ eſſe, q̃ differũt. hoc vero idẽ, aut genus, aut ſpẽs eſt, oẽ nanq; differens, aut genere, aut ſpecie differt, genere quidem, quorũ non eſt cõis materia, neq; mutua generatio, vt puta, quorũ alia p̃dicationis figura eſt: ſpecie vero, quorum idẽ genus. dicitur autem gen⁹, quo ambo quæ differunt, ſecundum ſubſtantiam idem dicuntur. E

Diuerſitas aũt & alietas alio mõ. diuerſum. n. & illud, cuius eſt diuerſum, non ẽ neceſſe vt ſit diuerſum á re. oẽ. n. ens aut ẽ diuerſum, aut idẽ: quod aũt differt ab aliquo per aliquid differt: ergo eſt neceſſe vt ſit aliquid idẽ, per quod non differt. & hoc eſt genus, aut forma. oẽ. n. differẽs differt per genus, aut formam. ſecundũ genus, aũt illa, q̃ non habent materiã cõem, neq; generantur ex inuicẽ, vt oĩa, quorum figura p̃dicamenti eſt alia: per formã vero illa, quorũ eſt genus idẽ. & dicitur genus illud, quod eſt idẽ per ſubſtantiam omnia diuerſa. F

G Diuerſa autem, & nõ diuerſa op
12 ponuntur ſibi alio modo ab eo, ſecũ
dum quem opponitur idem. Dein-
de incœpit dare differentiam, & d.
diuerſum enim, &c. i diuerſum, qđ
opponitur eidem, non eſt de capitu
lo ad aliquid, ita ꝙ ſit diuerſum ab
aliquo, vt differens eſt differens ab
aliquo, & conueniens alicui conue-
niẽs. Deinde d. omne enim ens, &c.
i. omnia enim duo entia aut ſunt di
uerſa, aut idem. Deinde d. illud au-
tem, quod differt, &c. i. & quia diffe
rens differt per aliquid, neceſſe eſt
vt illud, quod nõ differt, conueniat
H cum illo, per quod fuit differentia:
& vt illud, in quo conuenit, ſit illud,
per quod differt. Si igitur aliqua cõ
uenientia conueniunt ſecundũ ge-
nus, aut ſecundum formam, neceſſe
eſt vt illa, quæ differunt, & differant
aut ſecundum genus aut ſecundum
formam. Deinde d. ſecundum autẽ
genus illa, quæ non habent, &cę. i. &
illa, quæ differunt ſecundum gen⁹,
ſunt illa, quę non habent materiam
communem, neque trãſmutantur
Illa quæ trãſmutãtur adinuicem. adinuicem. Deinde d. hoc, quia illa,
quæ tranſmutantur adinuicem, ha-
bent materiam communem. Dein-
I de d. vt omnia, quorum figuta præ
eé, habent mãm cõe; dicamenti eſt alia. i. vt omnia, quæ
Idem. 1. de Gñat. 43. ſunt ſub diuerſis prædicamentis. vt
& 53. linea, & album. iſta enim non con-
ueniunt in aliquo genere, quia vnũ
& ens non ſunt genera vera, & ideo
non tranſmutantur adinuicem. De
inde d. per formam vero, &cæ. i. illa
enim, quæ differunt per differentias
formales, ſunt illa, quorum genus
eſt vnum. Deinde dedit deſcripſit
ipſum genus, & d. & dicitur genus,
&cætera, ideſt, & dicitur genus il-
lud, quod eſt prædicabile de diuer-
ſis, ſm ꝙ eſt vnumquodq; eorum. K
iſta enim eſt diſpoſitio prædicabi-
lis ſubſtantialis.

Contraria vero differentia
ſunt, & contrarietas quædã dif-
ferentia eſt. Quòd autem recte
hoc ſupponimus ex inductione
patet. Cuncta enim differre vi-
dentur, & non ſolum diuerſa eſ-
ſe, ſed quædam ſecundum gen⁹
diuerſa, quædam in eadem præ
dicationis coordinatione. qua-
re & quę eadem ſpecie in eodẽ
genere ſunt, determinatum au-
tem in aliis eſt. quæ eadem, aut L
diuerſa genere ſunt.

*Contrarietatem differentiam eſſe perfe-
ctam: & quomodo differant ipſa
contraria. Cap. 2.*

CVm autem contingit inui
cem differre, quę differũt, Hinc ſumi ſolet definitio contrariorũ. Vid Auer. 1 Epi. Tr. 3.
& plus & minus, eſt etiã
quædam maxima differentia. et
hanc dico cõtrarietatem. Quòd
autem maxima differentia eſt,
manifeſtum eſt ex inductione.
Quę enim genere differunt, nõ
habent ad ſe mutuo viam, ſed
plus diſtant, & non cõueniunt. M
illis vero, quæ ſpecie differunt,
generationes ex contrarijs tan-
quam ex vltimis ſunt. diſtantia
vero vltimorum maxima eſt, q̃
etiam contrariorum. Atqui qđ
maximum eſt ſ quoque genere
perfectum eſt. etenim Maximũ Maximus quid.
eſt, cuius non eſt exceſſus. Perfe Perfectus quid.
ctum vero, extra quod non eſt
poſſibile aliquid habere. finem
nanq; habet pfecta differentia.
quemadmodum cætera pfecta
dicun-

A dicuntur, eò ꝙ habeant finem. extra finem autem nihil eſt. vltimum enim in re omni eſt, & cõtinet. quare nihil extra finẽ eſt, nec indiget aliquo qđ pfectũ ẽ.

Quoniam autem & contrarietas eſt aliqua diuerſitas, manifeſtum eſt ex ſequentibus, quòd bene fuit hoc poſitum. omnia enim vidẽtur eſſe differentia, & non illa, q̃ ſunt diuerſa tantum. ſed quædam ſunt diuerſa ſecundum genus, &

B *quædam per ordinem vnius prædicamenti. ergo ſunt in eodem genere, & ſunt eadem ſecũdum genus. & determinatum eſt ĩ alijs locis, quæ ſunt ſecundum genus idẽ, aut diuerſa. Cum igitur poßibile eſt ut differant abinuicem differentia maiori et minori, manifeſtum eſt, quòd aliqua differentia maxima eſt. Quoniam illa, quæ differunt ſecundum genus; impoßibile eſt vt ſint ex inuicem, ſed diſtant magis,*

C *& non cõueniunt. illa autem, quæ differunt ſecundum formam, generantur ex contrarijs, quia ſunt maiora: & diſtantia aliarum rerum eſt maxima diſtantia: ergo diſtantia contrariorum eſt. Sed maximũ in quolibet genere eſt perfectum. Maximum enim eſt illud, cui non eſt additio. Perfectum vero, extra quod nihil eſt. diuerſitas enim habet perfectionem. ſicut alia etiam dicuntur perfecta, quæ habent cõplementum. & complementũ eſt,* D *extra quod nihil eſt. Vltimũ enim eſt in ente, & eſt cõtinens. & ideo nihil eſt extra complementum, & complementum nullo ĩdiget oĩno.*

Quoniam autem bene poſuim⁹, 15
ꝙ contraria & contrarietas eſt aliqua differẽtia, manifeſtũ eſt ex ſermone ſequenti, ſ. ex inductione. D. d. omnia enim videntur, &c. i. appa ret enim, ꝙ omnia, quæ dicunt eſſe differentia, & non conuenientia, nõ dicitur hoc in illis, quę ſunt diuerſa ſimpliciter, ſed ĩ eis, quæ ſunt diuer E ſa fm gen⁹, aut diuerſa fm formam tantum, ſed quædam fm genus, quædam fm formam. D. d. ergo ſunt in eodem genere, &c. i. ergo illa, q̃ ſunt differentia, ſunt quæ non cõueniũt in eodem genere, & quæ ſunt conuenientia conueniunt in eodẽ genere. D. d. & determinatũ eſt ĩ alijs, i. diſtincti ſunt ſuperius modi rerũ, quæ ſunt eædem ſecundum genus, aut diuerſæ ſecundum genus. Deinde d. Cum igitur poſſibile eſt, &c. i. &, cùm poſſibile eſt vt res differant abinuicem magna differẽtia & parua, manifeſtum eſt, ꝙ differentia, q̃ F eſt in fine, eſt maxima differentia. Deinde d. qm̃ illa, quæ differunt ſecundum genus, &c. i. illa vero, quæ differunt in genere, nõ agunt in ſe inuicem, neq; ſunt contraria, ſed diſtant ab inuicem, & in rei veritate non ſunt differentia. differentia. n. agunt in ſe inuicem, illa vero, quæ differunt fm formam, aut ſunt contraria, aut ſunt illa, quorum generatio eſt ex contrarijs, & ſunt contraria, quæ contraria ſunt maioris diſtantię in eſſe, quemadmodũ illa, q̃

ſunt

G ſunt differentia prima in loco, ſunt illa, quorum diſtantia eſt maxima. Et debes ſcire, ꝙ hęc definitio eſt cõtrariorum propter contrarietatem, quæ eſt in loco diſtantia. n. in loco eſt maxima, ſ. centri ad circumferentiam. & iſta diſtantia eſt cauſa in cõtrarietate ſubſtantiarũ corporum propriorum iſtis locis. & ideo dictũ eſt in definitione contrariorũ ſimpliciter, ꝙ ſunt illa, inter q̃ eſt diſtantia in eſſe maxima. D.d. Sed maximũ, &c. i. ſi diſtantia maxima ī quolibet genere, ſ. diſtantia in loco, & diſtantia in qualitate, & forma eſt ꝑfecta. D.d. Maximũ. n. eſt illud, cui non eſt additio. i. & illud, cui nõ eſt additio. i. & illud, cui nõ põt fieri additio, eſt complementũ. D.d. & cõplementum eſt, extra quod nihil ẽ, i. & illud, extra qd nihil eſt, eſt complementũ. ergo diſtantia, q̃ eſt inter res contrarias & differẽtes, eſt diſtãtia completa. D.d. & eſt contineus, ſ. complementum. & ideo nihil eſt extra cõplementum. i. quia eſt continens, & complementum nullo indiget omnino, i. nullo addito.

Documentum. Idẽ, S. Me. com. 4. Contrarietas i locis ẽ eã ſcõtrarietate ſub ſtantiarũ corporũ; propriorũ iſtis locis. Oppoſitũ. 5. phi. c. 30. Vbi nõ eõ

H eedit contrarietatej aliquã in ſubſtãtijs. Vide com. 2im.

Quòd igitur contrarietas eſt differẽtia perfecta, ex his patet. I Cùm autem multipliciter dicãtur contraria, ita perfectũ ſequitur, ſicuti eis ineſt eſſe cõtrarijs. His autem exiſtẽtibus, patet ꝙ non contingit vni plura contraria eſſe. nec. n. vltimo vlteri⁹ aliquid erit, nec vnius diſtãtię plura, q̃ duo vltima. & omnino ſi contrarietas differentia eſt, differentia vero duorum eſt, ergo & ipſa ꝑfecta. Neceſſe aũt alias cõtrariorum definitiões veras eẽ. etenim plurimũ differt perfecta dria. Nanq; nõ eſt aliquid ſumẽ K dum extra ea, q̃ & genere differunt, & ſpecie. oſtẽſum eſt. n. ꝙ ad ea, q̃ extra genus ſunt, nõ eſt differentia. horum aũt hæc maxima eſt. Et q̃ in eodem genere plurimum differunt. contraria ſunt. maxima enim horũ differẽtia eſt, q̃ perfecta eſt. Et quæ ī eodem ſuſceptiuo plurimũ differunt, cõtraria ſunt. materia. n. eadem contrarijs. Et quæ ſub eadem potentia plurimum differunt. etenim ſciẽtia circa vnũ L eorum genus vna, in quib⁹ perfecta differentia, maxima eſt.

Quòd igitur differentia cõpleta cõtrarietas eſt, manifeſtum eſt ex iſtis. Et, cùm cõtraria dicuntur multis modis, accidit eis vt ſint cõpleta hoc modo, ſecundũ quòd eſt eis eſſentia, vt ſint contraria etiã. Et cum ita ſit, manifeſtũ eſt, quòd impoſsibile eſt, ut unũ habeat multa contraria. nullũ. n. eſt magis poſterius quàm poſtremum. & vna dimenſio nõ hẽt plus quàm duo vltima. & vniuerſaliter, ſi diuerſitas ẽ differentia, & diuerſitas eſt duorũ, ergo & cõplementũ ẽt. Et neceſſe eſt ẽt, vt definitiones cõtrariorũ poſtremæ ſint ueræ. diuerſitas. n. cõpleta hẽt diuerſitatẽ maxima. impoſsibile eſt. n. vt aliquid ſit magis diſtans ī diuerſis ſecũdũ genus & formã. Declaratũ ẽ igitur, quòd diuerſitas non ẽ in eis, q̃ ſunt M

extra

A *extrà genus, et quòd hoc in eis eſt maximum. Et quòd maxime diuerſa in vno genere ſunt cõtraria. diuerſitas.n.maxima in iſtis eſt diuerſitas completa. Et ẽt differentia maxima diuerſitate, quæ ſunt in eodem genere. materia enim eſt eadem contrariorum, & quæ ſunt in eadem potentiâ ſunt diuerſitate maxima diuerſa. eadem enim ſcientia eſt in eodem genere, & in*
B *eis eſt completa diuerſitas, & maxima.*

14 Manifeſtum eſt igitur ex ſermonibus prædictis, ſ. ꝙ diuerſitas, quæ eſt in cõtrarietate, eſt diuerſitas, cui impoſſibile eſt addere in illo genere, neq; vt aliquid illius generis ſit extra illud. & qđ eſt tale, eſt complerũ in diſtãtia: ergo contrarietas eſt diuerſitas completa. D.d. Et cùm cõtraria dicuntur, &c.i.&, cùm ſit declaratum, ꝙ cõtrarietas eſt diuerſitas completa, ſm ꝙ eſt contrarietas: contraria aũt dicuntur multis modis, vt dictum eſt ſuperius: manifeſtũ eſt, ꝙ diuerſitas inter modos eo
C rũ deber eſſe completa ſm eſſentiã contrarij, ſm ꝙ eſt cõtrariũ. qm̃, ſi fuerit in loco, tunc diuerſitas in loco erit pfecta. &, ſi fueritin forma, tunc diuerſitas in forma erit cõpleta. &, ſi ſunt in qualitate ẽt erit cõ-
t.cœ. t.cõ. 10. pleta. Et, cũ declarauit hoc, incœpit declarare, ꝙ contrariũ vnũ hẽt cõtrariũ. & hoc vtiť in cœlo & mũdo tãquã ſumpto, & d. Et, cũ ita ſit, manifeſtũ, &c. & hoc intellectũ eſt per ſe. D.d. dem̃onẽ, & d. qm̃ nõ aliqd erit, &c.i. qm̃ poſitũ eſt, ꝙ contrariũ eſt in extremo vlt́mę diſtãtiæ: & vltimũ nõ eſt niſi vnũ, quẽ admodũ & primũ: & iõ d. & diſtantia nõ habet plura q̃ duo, ſ. q̃ duo vltima, ſ. principium & finẽ. D.d. & vſr, &c. i. & vſr, ſi contrarietas eſt diuerſitas, & diuerſitas eſt duorũ, manifeſtũ eſt, ꝙ diuerſitas eorũ eſt completa. D.d. Et neceſſe eſt ẽt, &c.i. manifeſtum eſt ex hoc ſermone, ꝙ definitio contrariorũ conuenit diuerſis, maxime in eodẽ genere. contraria enim ſunt illa, quorũ diuerſitas eſt cõpleta: & diuerſitas completa eſt poſtq̃ nõ eſt maior: & nulla diuerſitas eſt maior q̃ illa, quæ ſunt in eo-
D dem genere: qm̃ inter illa, q̃ ſunt di
E uerſa ſm genus & formã, non inuenit magis diſtans & magis propinquũ. ſ. qm̃ inter illa non accidit cõparatio, ſicut non accidit menſura inter diuerſas magnitudines in genere. D.d. Declaratũ eſt igitur, &c. i. declaratũ eſt igiť, ꝙ nõ inuenitur diuerſitas cõpleta ĩ eis, quæ nõ ſunt in eodẽ genere. qm̃ diuerſitas, quæ eſt inter illa, eſt maxima. Et declaratum ẽt, ꝙ illa, quę maxime differunt in eodem genere, ſunt contraria. & eſt ecõtrario ſermoni dicẽti, ꝙ contraria ſunt in eodem genere,
F & ꝙ ſunt maxime differentia in illo genere. D.d. Et etiam differentia, &c.i. & etiam eſt declaratum, ꝙ illa, quę maxime differunt, ſunt in eodem genere, & quòd differentia eorum eſt completa. Deinde dicit: materia enim eorum contrariorũ, &c.i. & ſignificat ꝙ illa, quę ſunt in eodem genere, ſunt contraria, hoc, quòd materia recipit contraria, & quòd illa, quæ ſunt in poteutia in eodem loco ſunt diuerſa maxima diuerſitate. & ideo eadem eſt ſcientia contrariorum.

Inter illa, q̃ ſunt diuerſorũ ge nerũ, ſi ac cidit cõpa ratio. Id. 7. Ph. te. c. 27.

I

Primum

G *Primum contrariorum eſſe priuationem & habitum: omnemq; contrarietatem priuationem eſſe, & non econtra. Cap. 3.*

Vid Auer. 15. i. Tr. 3.

PRima vero cõtrarietas habitus & priuatio eſt. non tamẽ omnis priuatio (multipliciter enim priuatio dicit̃) ſed quæcunque perfecta ſit. Cætera vero contraria ſecundum hæc dicentur, quædam, eô ꝙ habeant: quædam, eò ꝙ faciãt, aut factiua ſint: quædam, eò ꝙ

H accipiant, abñciãt hæc, aut alia contraria. Si opponuntur itaque contradictio, priuatio, contrarietas, & ad aliquid: horum autem primum contradictio: contradictionis vero nihil medium eſt, contrariorum autem contingit: patet ꝙ non idem eſt contradictio & contraria. Priuatio vero quædam contradi-

I ctio eſt. aut enim quod omnino impoſsibile eſt habere, aut qđ, cũm natura aptum habere ſit, non habeat priuatum eſt, aut totaliter, aut modo quodam determinatum. multipliciter enim hoc, vt in alĩs diuiſum à nobis eſt, dicimus. quare priuatio quędam contradictio eſt, aut impoſsibilitas determinata, ſiue ſi mul accepta cum ſuſceptiuo. Ideo contradictionis quidẽ non eſt medium, ſed priuationis alicuĩ eſt. omne enim, aut ęquale, aut non ęquale. ęquale vero, aut inæquale non omne, niſi ſolum in ſuſceptiuo æqualitatis.

Et prima contrarietas eſt habi K *tus & priuatio. & non omnis priuatio (quoniã priuatio dicitur multis modis) ſed illa, quæ eſt perfecta. Alia vero contraria dicuntur de talibus iſtis: quædam enim, quia habent: & quædam, quia agunt, & quia habent agentia: & quædam, quia ſunt diminutio, & etiã iſta & alia contraria. Et ſi opponuntur ſecundum oppoſitionem cõ tradictoria, & contraria, & pri-* L *uatiua, & relatiua: & contradictoria ſunt prima iſtorum: & non eſt medium contradictoriorum. contraria vero poſſunt habere medium: manifeſtum eſt igitur, quòd contradictoria & contraria non ſunt idem. Priuatio autem eſt contradictio quoquo modo. quoniam, ſi illud, quod nõ habet potentiam vt omnino ſit, & illud, quod nõ habet iſtud, quod naturaliter debet habere, eſt priuatio, aut vniuerſali-* M *ter, aut aliquo modo ſingulari. quoniam hoc dicitur multis modis, ſicut diximus in alys locis. ergo priuatio eſt contradictoria, quæ diſtincta eſt ſine potentia accepta cum recipiente. Et ideo non eſt medium inter contradictoria, alia autem priuatio habet medium. quoniam æquale illud, quod non eſt æquale. æquale vero totum, & inæquale, ſi fuerit in receptione æqualis.*

Et

A 15 Oia cõtraria opponunt̃ sed3 priuationẽ & habitũ, qa vilio cõtrariorũ ẽ sicut priuatio pfectionis. Idẽ supra. c. 9. & 1.c.7. & 1.Ph.c. 15. & 3.Ph.c.5 & 1.de Generat. cõ. 11.& 2.cœ

Et prima cõtrarietas,&c.& d.hoc, quia oppoſita ſm habitum & priuationẽ præcedunt naturaliter oppoſita ſm contrarietatem. Omnia.n. contraria opponuntur ſm priuationem & habitum: quia vilius cõtrariorum accidit ei vt ſit perfectionis priuatio: & declaratum eſt in Phyſicis, ꝙ prima contrarietas eſt priuatio & forma. D.d.& non omnis priuatio,&c.i. ſed non omnis priuatio & habitus præcedunt contraria, ſed priuatio, quæ eſt pura priuatio, & non coniuncta cum eſſe omnino. D.d. Alia vero contraria, &c.i.alia vero contraria dicuntur contraria,

B Lcõ. 18. & 4.Met.t.c. 17.Idẽ hic in ſequẽti. quia pendent ex iſtis contrarijs deſcriptis. quoniam quædam dicuntur contraria, quia habent aliquid de intentione verorum contrariorũ q̃dã dicunt̃ contraria, quia ſunt acta à contrarijs: & quędam, quia ſunt agentia contraria. D.d.& quędam,quia eſt diminutio.i.& quędã dicuntur contraria,quia alterũ eorum eſt completus habitus, & alterũ diminutus. D.d.& etiam iſta, & alia contraria.i.iſta igitur eſt diſpoſitio contrariorũ, de quibus induximus exemplũ ſuperius, &alia contraria ſunt, quæ non diximus. D.d.

C Et ſi opponunt̃ ſm oppoſitionem, &c.i.&,cùm oppoſita completa ſint quatuor, vt deſcriptũ eſt in alijs locis, contradictoria illorum ſunt magis oppoſita,& prima in hoc & hoc declaratũ eſt in vltimo capitulo Peri hermenias. D. incœpit dare differentiã in hoc, & d. & non eſt mediũ contradictoriorũ.i.affirmatiua & negatiua differunt à contrarijs: quia affirmatiua & negatiua nõ habent mediũ, & q̃dã contraria hñt: ergo manifeſtũ eſt,ꝙ cõtradictoria & cõtraria nõ ſunt eadẽ.D.d. Priuatio aũt eſt contradictoria quoquomõ.& d. hoc,quia priuatio & habitus nõ diuidunt verũ & falſum, niſi qñ ſubiectũ eorũ fuerit ens,aut terminatũ. contradictoria vero diuidũt verũ & falſũ, ſiue ſubiectũ fuerit ſiue nõ, vt declaratũ eſt in Logica.D. incœpit dare dr̃iam inter illã & contradictoriã, & d.qm̃, ſi illud, qd̃ non habet potẽtiam vt ſit in eo, vt rationalitas ab aſino: & q̃nque priuat̃ ab aliquo illud, qd̃ naturaliter hẽt aut ſimpl̃r, & in oĩ tpe,vt cæcitas in hoĩe à principio natiuitatis, aut ĩ aliquo tẽpore,vt barba in puero. priuatio.n.dr̃ multis modis, & neceſſe eſt in oĩbus recipiens eſſe.& ideo d. ergo priuatio eſt contradictoria,&c.ergo priuatio ẽ negatio, in qua nõ eſt potẽtia ad affirmationẽ,cùm fuerit accepta cum proprio accipiente. D.d. Et iõ nõ eſt mediũ, &c.i.& ideo cã in hoc, ꝙ cõtradictoria nõ habẽt mediũ,eſt,quia cõtradictio eſt priuatio nõ in recipiente ꝓprio. Priuatio aũt & habitus hñt ſimile medio, q̃ prędicant̃ de alio

F à proprio recipiente, q̃m tunc falſant ambo. Deinde d.exemplum,& d. quoniam æquale, &c.v.g.ęquale & inęquale.in albo.n.falſant ambo; ſ. æquale & inæquale. D.d. æquale vero totum, &c.ideſt,æquale vero & inæquale, quando prædicantur de ſubiecto proprio,ſcilicet magnitudinibus, diuidunt verum & falſum, quando accipitur oppoſitum æquale & inæquale. diuiditur enim verum & falſum dicitur .n. ꝙ iſta linea eſt aut æqualis illi, aut inęqua-

D Priuatio & habitus ſ diuidũt verũ & falſum, niſi qñ ſubiectũ eorũ fuerit terminatũ:ſec9 d cõtradictorijs. Idẽ in Poſt ꝓdicamẽtis.& 5 Meta.c.27. & 1.cœ.129. &.3. Ph.c. 24. &.4.

E Phy.109. Idẽ hic in cõ. ſequẽ.

G inæqualis. ſed ſi fuerit declaratum, ꝙ eſt non æqualis, diuiditur etiam in magnū & paruum. diuiſio enim perfecta ē dicere, quòd iſta linea eſt æqualis, aut maior, aut minor.

Si itaq; generationes ipſi materiæ ex contrarijs: fiunt autem aut ex forma, & habitu formæ, aut ex aliqua priuatione ſpeciei & formæ: patet ꝙ omnis quidē contrarietas priuatio eſt, priuatio vero non omnis fortaſſe contrarietas eſt. Cauſa vero ē, quia multipliciter priuari contingit
H quod priuatū eſt. à quib⁹ enim vltimis trāſmutationes, hæc cōtraria ſunt. Hoc autem & per inductionem manifeſtum eſt. omnis nanq; contrarietas habet alterius cōtrariorum priuationē: verum non omnia ſimiliter, inæqualitas enim æqualitatis, diſſimilitudo vero ſimilitudinis, vitium autem virtutis. Differt autem, vt dictū eſt. etenim hoc quidem, ſi ſolum priuatum ſit: hoc vero, ſi ſit, aut quando, aut
I in aliquo. vtputa in aliqua ætate, aut in prīcipali, aut omnino. Ideo hōrum quidem eſt aliquid mediū, & eſt nec bonus homo, nec malus: illorum vero nō eſt, ſed neceſſe eſt eſſe parem, vel imparem. Præterea, quædam habent ſubiectum determinatum, quædam non. Quare manifeſtū eſt, ꝙ ſemper alterum cōtrariorum ſm priuationem dicitur.

Et ſi generationes in materia ſunt ex contrarijs; & generantur aut ex forma, et ex habitu formæ, K *aut ex aliqua priuatione formæ: manifeſtū eſt, quòd contraria omnia erunt, priuatio vero non erit, neq; omnia contraria. Et cauſa in hoc eſt, quia poßibile eſt priuatum priuari multis modis. iſta enim cōtraria ſunt ex alijs, ex quibus ſunt tranſmutationes. Et hoc manifeſtū eſt ex ſermone ſequēti. omnia enim contraria habent priuationem alterum contrariorum. ſed non eſt ſimile in omnibus. quoniam inæqua* L *litatis eſt æqualitas, & diſſimilitudinis ſimilitudo, & pranitas ſtudioſitatis. Et differunt ſicut dictū eſt. Vnum enim, quando fuerit priuatum tantum, & aliud, quando in aliquo tempore fuerit alicuius, ſicut eſt alicuius in aliquo tempore ætatis, aut modo dominanti in natura totius. Et ideo quædam habēt mediū, & eſt homo non bonus, aut* M *malus. ſed & in quibuſdā non eſt, ſed impar, aut par. & etiā in quibuſdam eſt ſubiectum terminatū, & in quibuſdam non. Ergo manifeſtum eſt, quòd ſemper alterum contrariorum eſt modo priuatiuo, & quòd hoc neceſſe eſt.*

Ideſt, ſi generatio eſt in mā inter 16
contraria: & oīs generatio eſt ex forma cōpleta in formā diminutā, aut econuerſo, & generatio eſt ex cōtrarijs: manifeſtū eſt, ꝙ in altero cōtrariorum eſt priuatio, & non omne, in quo eſt priuatio, eſt contrarium.

A D.d. priuatio vero, &c. i. ſed nō de neceſſitate oīs priuatio eſt cōtrariū. qm̄ quædā priuationes ſunt, in quibus nō eſt contrarietas, ſ. cū cōpletæ priuationes Et cā in hoc eſt, qm̄ in oī priuatione nō eſt contrariū: qm̄ priuatio, aut ē priuatio ſm totū, aut eſt priuatio, qa caret pfectione tm̄. D.d. iſta enim, &c. i. & cauſa ī hoc, q̄ cū contrarijs admiſceat aliqua priuatio, eſt, quia ſunt ex principijs cōtrarietatis, ex qua fit generatio ſimpliciter, ſ. quę ſunt forma & priuatio. & hoc eſt manifeſtū ēt ex inductione, ſ. q̄ alterū omniū contrariorum eſt priuatio. nigrū enim quoquo mō eſt priuatio albi, & ſīr calidum & frigidum, & leue & graue.

B D.d. ſed non eſt ſīle in oībus, &c. i. ſed habitus & priuatio, q̄ eſt in altero contrariorū, non eſt ſīlis in oīb⁹ modis contrariorū. etenim inæqualitas opponit̄ æqualitati, & diſſimilitudo ſīlitudini, & qđ opponit̄ prauitati eſt ſtudioſitas, & cū iſta ſint diuerſa ſm ſua cōtraria: ergo & priuationes cōiunctæ in eis ſunt diuerſæ. D.d. Et diffinitū, ſicut dictū ē, &c. ideſt & iſtæ priuationes diuerſant. qm̄ quædā ſunt, in quibus eſt priuatio ſimplr: & quædā ſunt, in quibus eſt priuatio ſm aliquod tps, v.g. ſm aliquod tps ętatis, vt priuatio barbę ante pubertatē: & quædam habēt de priuatione intentionē dictā principalr & vere. D.d. Et ideo quædā habent mediū, &c. i. & pp diuerſitatē naturæ contrariorū & nāę priuationum accidit, vt quædā habeant mediū. v.g. qm̄ hō eremita, qui nō eſt pars ciuitatis, non eſt bonus aut malus, & ē medius. Et quædā nō habēt mediū: vt par & impar. & ēt quædā priuationes habent ſubiectū termi-

C

termita, q̄ ō eſt pars uitatis, ſ bon⁹ aut talus. Idē. Meta. om. 27.

natum, & quædā nō. & intendit priuationē, quā ſignificat hæc particula non. D.d. Ergo manifeſtū eſt, &c. ideſt ex p̄dictis manifeſtū eſt, q̄ neceſſe eſt ex hoc vt priuatio & habit⁹ ſint illa, ad quę reducunt̄ contraria.

D

Sufficit vero etiam, ſi prima & genera contrariorum, vtputa vnum & multa. cætera enim ad hæc reducuntur.

Quo pacto Æquale magno & paruo opponatur. Cap. 4.

CVm aūt vnum vni contrarium ſit, dubitauerit quiſpiā quonā modo vnū & multa opponunt, & æquale magno & paruo. ipſum enim vtrīi, ſemp in oppoſitione dicim⁹, vt puta, vtrū albū, an nigrū? & vtrū albū, an non albū? & vtrum vero homo, an album, non dicimus, niſi ex ſuppoſitione, & quærentes. vtputa, vtrum Cleon venit, an Socrates. ſed hoc in nullo genere neceſſe eſt. Verū hoc quoq; illinc aduenit. ſola nanq; oppoſita nō contingīt ſimul eſſe, quo & hic vtitur, in eo q̄ eſt vter venit. nā, ſi ſimul, contingeret, ridicula eſſet interrogatio. q̄ ſi etiā ita, ſīr etiam in oppoſitionē cadit, ad vnum, aut multa. vtputa vtrum ambo venerūt, an alter.

E Vid Auer. 1. Ep. Tr. 3.

F

Et ſi principia contrariorū & genera eorum ſunt, ſicut vnū & multum, vnum attribuitur iſtis, Sed, cum vnum eſt contrariū vni, reſtū eſt vt aliquis quærat quæſtionem difficilē, quo opponūtur ſecundum oppoſitionem vnū & multū

et

G *& æquale magno & paruo. quoniam, ſi oppoſita ſecundum oppoſitionẽ dicuntur ſemper per vtrũ, ſ. vtrum albũ aut nigrum, & vtrũ album & non album. & non dicimus vtrũ homo aut non albũ, niſi per accidens. & quæſtio eſt, ille veniens eſt Cleon, aut Socrates. quoniam hæc non eſt neceſſe in aliquo genere omnino. Sed iſte deinde fuit deceptus. oppoſita enim ſecundum poſitionem non poſſunt exiſtere inſi*

H *mul. & ipſe vtitur hoc etiam cum dicit, vtrum veniens eſt alter. quoniam, ſi eſſent inſimul, tunc quæſtio eſſet deriſibilis. et, ſi fuerit hoc modo etiam, tunc caderet ſub oppoſitiõe in vno aut multo, ſicut vtrũ veniunt ambo, aut alter.*

17 Et ſi principia & genera contrariorũ ſunt vnũ & multũ, quia vnũ accipitur in definitione cõtrariorũ. Sed, ſi vnũ & multum ſunt cõtraria, & eſt dictum, ꝙ contrariũ nõ habet niſi vnum contrariũ, & multũ non

I eſt vnũ: & ſiſt æquale, quod eſt proprium vni, opponi magno & paruo: & cùm oppoſitũ & contrariũ in iſtis non eſt vnum, ſed plura vno, qũo igitur dr, ꝙ vnum eſt cõtrariũ vni? D. incœpit declarare diuerſitatem inter oppoſita, & nõ oppoſita, & dicit: qm̃, ſi oppoſita ſm oppoſitionem, &c. i. qm̃ ſi illa, quæ ſunt oppoſita ſm oppoſitionem, ſint illa, de quibus quæritur p hanc particulam vtrum, v. g. vtrũ iſte color eſt albũ, aut nigrũ, aut mediũ, aut iſte color ſit albus, aut non albus. D. d. & non dicimus vtrũ homo, &c. i. & nõ quę K ritur per hanc particulã vtrũ in eis, quæ non ſunt oppoſita, niſi oppoſitio accidat in eis p accidens. v. g. qm̃ aliquis quærit vtrum veniat Socrates, aut Plato, non eſt neceſſe, vt iſta ſit oppoſitio in aliquo genere oĩno, qm̃ poſſibile eſt vt veniãt ambo inſimul. D. incœpit dare modum, ſm quem hoĩes quærunt hanc quęſtionem, & d. Sed iſte deinde fuit deceptus. i. ſed qui hoc quærit, fuit ẽt deceptus ex hoc: quia quærens talem quæſtionẽ credit, ꝙ non venient in ſimul: & tũc quærit aut ſcit, ꝙ alter eorũ debet venire. & ideo ſunt op- L. poſita p accidens, ſ. quia accidit eis hoc ſm quærentem, ſ. quia quærens ſcit, ꝙ illi non venient inſimul: aut q a alter eorũ debet venire, & ignorat quis. D. d. cauſam in hoc, & d. oppoſita enim ſm poſitionẽ, &c. i. & hæc particula vtrũ conũgitur ſemper cũ oppoſitis, quia oppoſita non poſſunt eſſe inſimul. D. d. teſtimonium ſuper hoc, ꝙ qui quærit hoc, ſcit ꝙ nõ veniunt inſimul, & d. & ipſe vtitur hoc, &c. i. & potentia iſtius quæſtionis eſt ſicut quæſtio quęrentis, vtrum veniens eſt alter iſtorum.

Et d. hoc, quia, ſi potẽtia iſtius quę M ſtionis non eſt potentia alterius interrogationis, tunc potentia eſſet ocioſa. D. d. & ſi fuerit hoc mõ, &c. ideſt, & cùm declaratũ ſit, ꝙ iſta interrogatio, ſ. vtrum venit Socrates aut Plato, eſt ſicut interrogatio, quę eſt, an venit alter eorũ, manifeſtum eſt, quod iſta interrogatio reducit ad interrogationẽ, quæ eſt in oppoſitis: ſicut interrogatio, q̃ eſt in oppoſitione, quæ eſt inter multum & paucum. & intendit per hoc, ꝙ omnis interrogatio eſt in oppoſitis.

Si

A Si itaq; ipſi⁹ vtrum quæſtio ſemper in oppoſitis ſit: dr̄ autē vtrum maius, an minus, an æq̄le: quęnam ęqualis ad hęc oppoſitio eſt? Nec alteri ſoli cōtrariū nec ambobus eſt. cur. n. magis maiori, q̄ minori? Prętera in ęq̄li ęquale contrariū. quare in pluribus q̄; vno erit. qđ ſi inęquale idē ambobus ſimul ſignāt, erit quidem ambobus oppoſitum.

Et ſi ſemper in oppoſitis eſt interrogatio per vtrum, & dicitur
B *vtrum eſt magis, aut minus, aut æquale: quid igitur opponitur ſecūdum oppoſitionē æquali. quoniā nō eſt contrarium, neq; alteri tantū, neq; vtriq;. quoniā erit maius minori. Et ēt æquale eſt contrarium non æquali. ergo erit aut multitudinis aut vnitatis. & ſi non æquale ſignificat idem vtriq;, ergo erit oppoſitum in oppoſitione vtriq;.*

18 Cùm declarauit, ꝙ interrogare per vtrum eſt ī quatuor oppoſitis, quærit nunc qūo ęquale, & magnū,
C & paruum opponuntur, cum in eis vſitatur iſta particula vtrum. Et d. Et ſi ſemp, &c. i. ꝙ ſi interrogare p vtrum eſt in quatuor modis: & multotiens interrogamus in magnitudinibus vtrū ſit maius, aut minus, aut æquale, quomodo eorū opponitur ęquale, minori, aut maiori? D. d. qm̄ non eſt contrarium, &c. i. qm̄, ſi fuerit contrarium, aut erit cōtrariū alteri, aut vtriq; & impoſſibile ē vt ſit contrarium alteri, verbi gratia minori. inuenitur enim maius minori, & minus maiori. D. d. Et etiā

æquale, &c. i. &, cùm dicimus, quòd D
æquale eſt contrariū inæquali, tūc dicere nō æquale, aut ſignificat vnā naturam, aut plures. ſi igitur inęquale ſignificat vnam naturam oppoſitam naturaliter æquali, cōtinget vt illud, quod non eſt non æquale, ſit æquale: quod eſt falſum.

Et dubitatio iuuat illos, q̄ dicunt inæquale dualitatē eſſe. verum accidit vnū duobus cōtrarium eſſe: quod impoſſibile eſt. Itē æquale quidē mediū magni & parui vr̄. cōtrarietas vero neque media vr̄, neq; ex definitio- E
ne poſſibile eſt. non. n. eſſet perfecta, ſi alicuius media eſſet, ſed magis ſemp aliquid ſuūpſi⁹ medium habet. Reſtat itaq;, aut vt negationē opponi, aut vt priuationē. Alterius igit̄ non contingit (cur. n. magis magni q̄; paruiꝰ) amborū ergo priuatiua negatio. ideo ipm vtrū ad ambo;, non ad alterum ſolum dr̄. vtputa, vtrum maius an æquale, vel vtrum ęquale an min⁹, ſed tria ſemp. Nō autem priuatio neceſſario. etenim non oē. quod non F
maius, aut min⁹, æquale eſt, ſed in quibus apta natura ſunt illa eſſe. Eſt igit̄ æquale, quod, cùm nec magnū, nec paruū ſit, natura tn̄ aptū eſt magnū, aut paruū eſſe. & ambobus, tanquā priuatiua negatio opponitur, ideo & mediū eſt. & qđ nec bonū, nec malū eſt, ambobus opponit̄, verum innoīatū eſt. multipl̄ nanque vtrunq; dr̄, & ſuſceptiuum non eſt vnum. ſed magis, quod

G nec album, neq; nigrū. neq; tñ hoc dr̄ vnum, ſed determinati quodāmodo colores ſunt, de q̄ b⁹ priuatiue hæc negatio dr̄. ne ceſſe eſt.n. aut fuſcum, aut pallidum, aut huiuſcemodi aliquid aliud determinatū eſſe. Quare non recte reprehēdunt, qui ſiſt putant oīa dici. vt calcei & manus mediū ſit, q̄d neq; calceus, neq; manus eſt: q̄nquidē & q̄d nec bonū, nec malū eſt boni & mali, ac ſi oīum eēt aliquod medium. Verū non eſt neceſſe, vt H hoc accidat. etenim hęc negatio ſimul oppoſitorum eſt, & quorum aliquod mediū, ac aliqua diſtantia natura apta eſt eſſe. illorū aūt non eſt dr̄ia. in alio. n. genere ea ſunt. quorū ſimul erāt negationes. quare quod ſubn̄citur, non eſt vnum.

Et quæſtio difficilis accidit dicentibus, quòd inæquale ſolum eſt inter. ſed accidit vt vnum contrarium ſit duobus: quod eſt impoſſibile. Et etiā æquale videtur īter magnum & paruum. contrariū. n. nō videtur inter. & impoſſibile eſt hoc de definitione etiam quoniam, I *ſic, non eſt completa ſi fuerit inter, ſed habet ſemper aliquid inter. Remanet igitur vt opponantur ſecundum oppoſitionem. ſicut negationem, aut ſicut priuationē. Sed impoſſibile eſt alteri. non enim eſt negatio magni magis quam parui. ergo eſt utriq; negatiua priuatiua. & ideo dicitur, vtrum de vtroq;,* K *& non dicitur de altero vtrum eſt maius aut æquale, aut vtrum eſt æquale, aut minus: ergo ſunt tria. Priuatio autem neceſſario: quoniā non omne, quod non eſt maius aut minus, eſt æquale, ſed illa, quæ sūt in eis, eſt æquale. Æquale enim eſt illud, quod non eſt magnū aut paruum, & naturaliter eſt magnum aut paruum. ſed non habet nomen. & opponitur ambobus ſecundum oppoſitionem, quoniā vtrū* L *que dicitur multis modis. & recipiens non eſt vnum, ſed plura. & non eſt album aut nigrum. neque hoc eſt vnum, ſed terminatur aliquo modo illud, de quo dicitur hæc negatiua modo priuatiuo. quoniā neceſſe eſt vt ſit aut rubei coloris, aut alteriūs. Ergo non eſt verus ſermo exiſtimantium, quòd ſermones omniū rerum ſunt conſimiles. ergo erit inter manū & veſtimēta manus, quod eſt neq; veſtimentū aut* M *manus, cum non ſit bonū aut malū etiam inter bonum & malū. eſt enim mediū inter oīa. Et non accidit, vt hoc ſit de neceſſitate. negatiua vero congregata, q̄ opponitur ſecūdū oppoſitionē, eſt mediū, & hēt naturā vt ſit aliqua diſtantia. q̄dā aūt non habent diuerſitatem, quorum negatiua congregata ſunt in eodem genere. ergo ſubiectum non eſt vnum.*

Et

A Et quæſtio difficilis accidit dicen
19 tibus, ꝙ inæquale ſolum ita inueniꝫ in exemplari. & ſi non eſt error, intendit, ꝙ dicentes, ꝙ inæquale ſignificat vnam intentionem, & eſt inter æquale & non æquale, accidit ẽt eis quæſtio iſta, & eſt ꝙ inter affirmationem & negationem eſt mediũ. D.d. Et etiam æquale videt, &c.i. & etiã æquale dr̃ eſſe medium ĩter magnum & paruum: & neutrum contrariorum eſt medium ĩter duo extrema. D.d. nec eſt poſſibile hoc ẽt ex definitione, &c.i. & etiam hoc impoſſibile eſt ex definitione contrariorũ, ſ. ꝙ maxime diſtant, vt æqua
B le ſit contrarium magno & paruo. Quod. n. eſt contrarium nõ eſt medium inter duo contraria: ſed cõtraria ſunt illa, inter quæ eſt medium. & ex hoc apparet ꝙ magnũ non eſt contrarium paruo, neq; æquale medium inter illa: magnũ enim & paruum nõ maxime diſtãt, i. perfecte, cùm inueniatur maiꝰ magno, & minus paruo. D. d. Remanet igitur, &c.i. cùm æquale non opponaꝫ magno & paruo ſm contrarietatem, remanet vt ſint oppoſita aut ſm affirmationem aut negationem, aut ſm
C priuationem & habitum. D.d. Sed impoſſibile eſt, &c.i. ſed impoſſibile eſt, vt æquale ſit oppoſitum alteri illorum ſm negationẽ: qm̃ non magis opponiꝫ magno ſm negationẽ, ꝙ paruo. Et d. hoc: quia, ſi eſſet negatio, eſſet negatio vnius tm̃: cùm ſit impoſſibile vnam negationem eſſe duorum: quod non eſt in priuatione. D.d. ergo eſt vtriq;, &c.i. & cum inæquale nõ opponiꝫ æquali ſm negationem, ergo opponitur ſm priuationem. Et cùm d. ꝙ eſt vtriq; negatiua priuatiua, ſ. illud, qđ ſignãt inæquale, incœpit declarare, qũo ap
D paret ꝙ non eſt priuatiua vnius, & d. & ideo dr̃ vtrum, &c.i. & inæquale, quod ſignificat alterum, ſ. aut magnum aut paruum, non opponitur æquali, quia non q̃riꝫ vtrũ hoc ſit maius aut ęquale, aut vtrum hoc ſit minꝰ aut ęquale. D.d. ergo ſunt tria &c.i. ergo quęrere per vtrum eſt de tribus, ſ. vtrum ſit aut maius, aut minus, aut æquale. D.d. Priuatio autẽ neceſſario, &c.i. æquale aũt eſſe oppoſitũ magno & paruo ſm oppoſitionẽ priuationis & habitus ſequiꝫ neceſſario non ſm negationẽ & affirmationem. inæquale aũt non eſt
E negatiuũ æqualis: qm̃ nõ oẽ, quod eſt maius aut minus, eſt ęquale. v.g. qm̃ color nec eſt minus, nec maius, m̃ non eſt æquale. ſed æquale inueniꝫ in natura, in qua inueniꝫ magis & minus: & ideo non ſignificat maius nec minus. D.d. Æquale. n. eſt illud, quod, &c i. inæquale. n. non eſt negatio æqualis: qm̃ æquale & inęquale non diuidunt verũ & falſum inter ſe, niſi in natura terminata, ſ. in natura, q̃ recipit magis & minus, non in oĩbus entibus, ſicut eſt diſpoſitio de affirmatione & negatione. & ideo æquale & inæquale non diui
M dunt verum & falſum in colore. D. d. ſed non habet nomen, &c.i. ſed inæquale, ſm quod ſignificat maius & minus, non habet nomen, qđ ſignificat aliquod finitum. maius. n. dr̃ maius reſpectu plurium, & ſimiliter minus, ita ꝙ hoc procedit in infinitũ. vnde ſequiꝫ, vt priuatio eorũ dicaꝫ de intentionibus infinitis: ideo non fuit poſitũ terminatum. Et quia cã fuit ĩ hoc, ſ. ꝙ negatiua priuatiua, q̃ negãt extrema oppoſita, nõ ſignãt vnã naturã. v.g. nõ maius nõ minꝰ,

Vide cãm iſtius ſup. cõ. 15. & q ibi.

G non album nõ nigrum, ſ. in hoc, ꝙ imponeret eis nomina, incœpit declarare hoc, & d. & recipiens nõ eſt vnum, &c. i. & illud, quod ſignificãt hæc duo negatiua priuatiua, ſ. non album, non nigrum non eſt vna natura: quẽadmodũ illud, quod ſignificat non maius & nõ minus, nõ eſt vna natura, cum maius & min⁹ ſint relatiua. D.d. neq; hoc eſt vnũ, &c. i. & illud, quod ſignificat nõ albũ & non nigrum, non eſt vnum ſignificatum, ſed plura terminata, ſ. colores medij inter album & nigrum. & cùm d. illud, de quo dicit hæc negatiua modo priuatiuo, intendit non album & non nigrũ. & vocauit hæc duo priuatiua, quia non ſunt negatiua ſimpliciter, quia ſignificant naturam exiſtentẽ & terminatã. D.d. qm̃ neceſſe eſt, &c. i. neceſſe eſt enĩ illud, quod ſignificat nõ albũ & nõ nigrum, ſit color rube⁹, aut viridis, aut ali⁹ color inter album & nigrũ. D.d. ergo non eſt verus ſermo, &c. i. ergo non eſt verus ſermo fingentium, ꝙ ſermones oĩum rerum ſm affirmationem & negationem omniũ ſunt ſimiles, qm̃, ſi negatio eſſet quorũlibet duorũ diuerſorũ abinuicẽ, ſicut negatio duorũ oppoſitorum à medijs amborum, tunc eſſet inter veſtimenta manus, & man⁹ aliquid, quod eſſet nec veſtimenta manus, nec manus: ſed eſt impoſſe, qm̃ non eſt medium ĩter manum & veſtimenta manus, neq; inter pedem & manum, neq; inter aſinũ & equũ ſicut inter bonum & malum, ſ. vir neq; bonus neq; malus. Duo aũt negatiua, q̃ negant ſm priuationẽ extrema oppoſita, quæ ſunt in eodem genere, ſignãnt naturas medias. & hoc intendebat, cùm d. negatiua vero congregata, &c. i. duo aũt negatiua congregata ex negatione duorum extremorũ oppoſitorum ſunt illa, q̃ ſignificant aliquod medium, ſ. tertiam naturam. D.d. & habet naturam, &c. i. & illud medium habet naturam, per quam habet diſtantiã terminatam à duob⁹ extremis, ſ. ꝙ pertinet naturæ mediorum. Quędã aũt negata abinuicem non habent hanc naturam, quæ ĩuenit inter oppoſita, ſ. quæ ſunt in eodem genere, ſ. ꝙ negatio duorum extremorũ in eis vere dicitur de medijs.

H

I

Vide ſupra cõ. 16.

K

Quo pacto vnum, & multa opponantur.

Cap. 5. L

Vid Auer. i Epi. Tr. 3.

SImiliter autẽ de vno & multis quiſpiam dubitare poſſit. Etenĩ, ſi multa vni ſimpliciter opponunt̃, accidunt q̃dã impoſſibilia. vnũ etenĩ paucum, aut pauca erit. multa etenĩ paucis opponunt̃. Pręterea duo ſunt multa (ſiquidẽ duplex multiplex) dr̃ autem duplum à duobus: quare ipſum vnũ paucum erit. ad quid. n. ipſa duo diceren tur multa, niſi ad vnum & paucũ? nihil nanq; eſt minus. Præterea, ſi vt in lõgitudine longũ & breue, ita in multitudine multũ & paucũ. & quodcunq; ſit multũ & multa, & rurſus q̃ multa ẽt multũ. niſi ergo in cõtinuo ſacile terminabili differat, qd̃ paucum eſt q̃dam multitudo erit. q̃re ipſum vnũ multitudo q̃dã eſt, ſiquidẽ & paucũ. hoc verò eẽ eſt, ſi ipſa duo multa ſunt̃. Verum fortaſſis multa dicuntur q̃dem, ſicuti & multũ, ſed vt differẽs: veluti aqua multũ, multa

M

verò

A vero minime. ſed quæcunq; diuiſibilia ſunt in his dñr. vno quidem modo, ſi qua multitudo ſit exceſſum aut ſimplr, aut ad aliquid habēs: paucumq; ſilr, multitudo defectum habens. alio vero, vt numerus, qui ſolum vni opponit. ita. n. dicimus vnū, aut multa, quemadmodum ſiquis dicat vnum & ipſa vna, aut albū & ipſa alba, & menſurata ad menſuram & menſuratum. ſic & multiplicia dñr. multa nanq; vnuſquiſq; numer⁹, quia vni⁹,
B & quia vnuſquiſq; menſurabilis, & tanq; vni, nō pauco oppoſitus. Hoc itaq; modo multa ſūt & ipſa duo: tanq; vero multitudo, aut ad aliqd, aut ſimplr exceſſum hñs nō ſunt, ſed prima. ſimplr vero ſūt pauca ipſa duo: multitudo nanq; eſt prima defectum hñs. Quare non recte fuerit dicens Anaxag. q; ſimul cuncta res erāt, multitudine & paruitate infinitæ. oportebat nanq; pro paruitate dicere, & paucitate. non. n. infinitæ, cum paucum
C non propter vnum, vt quidam aiunt, ſed propter duo.

Quærenda eſt q̄ſtio hæc de vno etiam & multo. Quoniam, ſi multum opponitur vni, modo ſimplici, accident quædam impoßibilia. tūc enim erit vnum paucum aut pauca. multa enim paucis opponuntur. Et etiam duo erūt multa: cum duplum eſt de magnis multiplicibus & opponitur duobus etiam: ergo vnum eſt paucum, & ſi non fuerit ita, quomodo igitur opponūtur duo, & erunt multa, niſi vni aut pauco? nihil enim eſt minus de numero. Et etiam, ſi quemadmodum eſt in longitudine longum & breue, ſta in multitudine multum & paucum, ergo quod eſt multum eſt multa, & quod multa eſt multū. niſi igitur hoc differat aliquo modo in continuo facilis determinationis, tunc erit paucum aliqua multitudo. ergo vnum erit multitudo, D E *& ſi ſit paucum etiam. & ſimiliter neceſſe eſt vt duo ſit multitudo. Sed rectū eſt, vt quædam multa dicantur multitudo etiam, quia ē diuerſum: & quæda nō. vt aqua eſt multum, non multitudo. ſed ſicut illa, quæ nō diuiduntur in iſta. quoniam iſta dicuntur vno modo, ſi fuerit multitudo quædam, quæ habet partes quaſdam. i. & ſua q̄da ſunt ſicut numerus, & opponuntur vni tantum. & ſimiliter oppo* F *nitur vnum multitudini, ſicut cū aliquis dicit vnum & vnum ſemper, aut album & album, & mēſurata in reſpectu menſuræ, & mē ſuratum eſt vnum, & oē vnum eſt menſuratum ab vno. ſed quemadmodum oppoſitum eſt vnum, non paucum, ſimiliter duo ſunt multa etiam addita aut alicui, aut ſimpliciter. ſed duo ſunt pauca ſimpliciter, quia eſt prima multitudo,*

G *quæ habet quedam. Et ideo nõ bene dixit Anax. in hoc, quod dicit, quòd oĩa erant insimul infinita in multitudine & paruitate. deberet enim dicere in loco paruitatis paucitatem. quoniam non sunt finita in paucitate vnius, sicut dixerunt quidam, sed propter duo.* *

* Co. Græ. hæc addit opponunt itaq; & sic

Cùm induxit quęstiones contingentes in hoc, ꝙ quale opponit magno & paruo, & declarauit, ꝙ de necessitate opponitur fm habitum & priuationem, incœpit pserutari de
H vno & multo quomodo opponunt sibi, & d. Quærenda est, &c. i. & quærendum est hoc silr de vno & multo, s. vtrum opponant simul fm contrarietatem, aut alio modo. D. d. Qm̃, si multum, &c. i. qm̃, si vnũ opponitur multo simpliciter fm contrarietatem, accident plura impossibilia. D. cœpit dicere impossibilia, & d. tunc enim erit vnum paucum, &c. i. qm̃, si fuerit positum, ꝙ vnum est cõtrarium multo: & illud, quod est contrarium multo est paucum: accidet vt vnum sit paucum. D. incœpit declarare quæstionem, & d.
I Et etiam duo erunt multum, &c. & etiam duo sunt multa, quia sunt duplum, & duplum est multitudo, ꝙa dicitur in respectu paucitatis, sicut multiplex dicit in respectu submultiplicis. D. d. conclusionem ex hoc, & d. ergo vnum est paucũ, &c. i. qm̃, cùm duo fuerit duplum: & duplum est multitudo respectu eius, cui* est duplum: sequitur, ꝙ illud, cui* duo sunt duplum, s. vnum sit paucũ. qm̃, si vnum non fuerit paucum, cui igitur comparantur duo, tum dicant esse multa? & ꝙ omne multum cõparatur pauco, si non comparatur ad vnum, aut ad aliquid min* vno; sed nihil est minus vno: ergo de necessitate* comparant adinuicem: & vnum est illud paucum, ad qđ comparatur multitudo multa, quæ sunt duo. D. d. aliam quæstionem, & d. Et ẽt, si quemadmodũ in longitudine, &c. i. & etiam debet aliquis dicere, qm̃ quemamodũ in oĩ longo est longum & breue: lõgum. s. in respectu breuioris, & breue s. in respectu longioris: & omne multum est paucum in respectu pluris, & multum in respectu paucioris. si autem vnũ fuerit paucum ĩ respectu duorum, continget vt sit multum in respectu paucioris: sicut cõtinget, vt duo sint pauca in respectu pluris, & quia vsus est in hoc sermone, ꝙ oĕ, quod est multũ, est multitudo multa, & hoc non est verum in liquabilibus, excepit illa. & hoc non nocet in hoc, qđ intendit concludere. qm̃ numerus non est de liquabilibus, & multum dr̃ de numeris, & de liquabilib* equiuocè. & hoc intendebat, cùm d. nisi igitur hoc differat, &c. Et cum compleuit hanc dubitationem, quæ sequitur ab impossibili, quod est vnũ diuidi, incœpit soluere eam, & declarare, quomodo vnum & multũ opponuntur sibi, & dixit: Sed rectum est vt & quædam multa, &c. i. sed rectum est, vt quædam, quæ dicuntur multa, vere dicantur multitudo, ꝙa natura eorum diuersatur: & quædã non vere dicantur multitudo, & vere dicantur multa: vt aqua, quæ vere dicitur multa, & non vere dicitur multitudo. Multitudo vero, cuius vnitates non diuiduntur, dicit vno modo, cùm partes eius fuerint sicut partes, s. de quantitate discreta. Et intendit,

* a. l. cõparat advnũ

A tendit, ꝙ oĩs multitudo eſt multitudo eius quod eſt paucioris, neq; oĩs paucitas eſt multitudo eiꝰ quod eſt paucioris. & hoc manifeſtũ eſt de multitudine & paucitate in numeris. & ideo non eſt neceſſe, vt ex numero vnum opponatur duobus ſm paucitatem & multitudinẽ. D.d. & ꝯponunt vni tm̃, &c.i. & modᵒ, quo vnum opponitur multitudini, & multitudo vni, ẽ modus, quo vnũ opponitur multo, quod eſt de ſpecie illius vnius. & vnum albũ opponit pluribus albis, & vnum pluribꝰ vnis. & iſta oppoſitio nulla alia ẽ ni

B ſi oppoſitio menſurantis ad menſuratum, & numerãtis ad numeratũ. Omnis enim multitudo menſuratᵗ per vnum ſuæ ſpeciei. & ideo nõ ponitur ſibi ſm contrarietatem, ſed ſm numerans & numeratum. Et declaratum eſt in principio iſtius tractatus, ꝙ vnum, ſm ꝙ eſt vnũ & ſimplex, eſt menſura eius, qđ componitur ex illo. D.d. ſed quemadmodũ oppoſitum, &c. i. & quemadmodũ illud, quod opponitur multitudini, eſt vnum ſm menſuram & proportionem mẽſurantis ad menſuratũ, non ſm paucum & multum, ita eſt

C de vno & duobus. D.d. qm̃ autẽ hẽt multitudinẽ, &c.i. duo vero, q̃ ſunt multitudo, dicuntur multa, quia addunt ſupra paucius illis: aut qa ſunt multa ſimpliciter, dr̃ in reſpectu eius, ad quod dr̃ multitudo ſimplr, ſ paucitas: & nõ eſt ita. D.d. ſed duo ſunt pauca, &c.i. ſed duo ſunt primᵘ numerᵘ numerorum paucorũ. ſunt igitur pauca ſimplr, cum non inueniuntur pauciora. & ideo non ſunt prima multitudo. D.d. Et ideo non bene dixit Anaxag. &c. i. qm̃ illud, quod opponitur multitudini, eſt paucitas, & illud, quod opponitur pauD cuo, eſt magnum. Si igitur dixerit, ꝙ oĩa ſunt infinita propter paruitatẽ & magnitudinem, nõ eſt ſermo falſus. &, ſi dixerit infinita in paucitate & multitudine, eſſet falſus quodam modo, & verus alio modo. falſus vero, quia quod diſponitur per multitudinem & paucitatem, non procedit in infinitum: verus autem, quia paucitas opponitur multitudini. D.d. deberet enim dicere, &c.i. ſi aliqs dixerit, ꝙ illa, quæ diſponuntur per multitudinem, ſunt finita in paucitate, & perueniunt ad vnum, non diceret verũ: ſed verum eſt dicere, E ꝙ ſunt finita in paucitate, quia pueniũt ad duo, q̃ ſt̃ pauciora paucorũ.

Oĩs multitudo menſuratᵗ per vnum ſuę ſpeciei.

Opponunt̃ aũt vnũ & multa, q̃ in numeris, vt menſura mẽſurato: hæc vero, vt ea, q̃ ad aliqd, q̃cunq; eorum, quæ ad aliquid non ſm ſe. diſtinctum autẽ à nobis in alĩs eſt, ꝙ ea, quæ ad aliquid, dupliciter dr̃, quædã vt contraria, quædam vt ſcientia ad ſcibile, eò ꝙ aliquid aliud dicatur ad ipſum. Vnum vero aliquo minus eſſe, vtputa duobus nihil prohibet. nõ enim ſi minꝰ F eſt, ẽt paucum eſt. Multitudo autem quaſi genus numeri eſt. numerᵘ etenim eſt multitudo vnõ mẽſurabilis. Et quodam modo vnũ & numerᵘ opponunt̃, non vt cõtraria, ſed quẽadmodũ dictũ eſt, vt quædã eorũ, q̃ ad aliquid. quatenꝰ. n. hoc quidẽ mẽſura, illud vero menſurabile, eatenus opponunt̃. Ideo non oẽ, quod vnum ſit, numerus eſt. vtputa, ſi qd indiuiſibile ſit. Cũ ãt

G ſimiliter dicatur ſcīa ad ſcibile, non ſiſt aſſignatur. videri nāq; poſſit ſcientia quidem menſura eſſe, ſcibile vero quod menſuratur. accidit autem omnem quidē ſcientiam ſcibile eſſe, ſcibile non oē ſcientiā eſſe, eò q; modo quodam ſcientia ſcibili menſuratur. Multitudo autē neq; pauco contraria eſt, ſed huic multū, tanquam excedens multitudo exceſſę multitudini. nec vni omnino, ſed hoc quidem, vt dictū eſt, quod diuiſibile, hoc indiuiſibile, tanq; ad aliquid, quemad-
H modū ſcīa ſcibili, ſi fuerit numerus, vnum vero menſura eſt.

Et vnum opponitur multo, vt menſura menſurato: illa aūt, q̄ opponuntur ſecundum relationē, ſunt omnia, quæ non ſunt per ſe de capitulo relationis. & iā diſtinximus in alio libro, quòd relatiuum dicitur multis modis. vno modo ſicut contraria, & alio modo ſicut ſcientia ad ſcitum. dicitur enim iſtud
I *in reſpectu illius. Vnum autem nihil prohibet vt ſit minus aliquo, v.g. duobus. quoniam non ſi eſt minus, eſt paucum etiam. Multitudo vero eſt tanquam genus numeri. numerus enim ē multitudo mēſurata per vnum. Et opponuntur vnum & numerus quoquo modo, non ſicut contrarium, ſed ſicut dictum eſt in quibuſdam relatiuis, quæ opponuntur ſibi. opponuntur enim ſicut menſura, & menſuratum. Et ideo nō omne, quod ē vnū, eſt numerus etiam, ſicut eſt omne quod diuiditur. Et ſcientia dicitur tali modo in reſpectu ſciti, ſed non conuertitur. rectum eſt igitur vt ſcientia ſit mēſura & ſcitum mēſuratum, ſed accidit, quòd omnis ſcientia ſit ſcitum, ſed nō omne ſcitum eſt ſcientia. ſcientia enim quo quo modo menſuratur per ſcitum. Multitudo vero non eſt contraria pauco etiam, ſed hoc multū, quod* K
ē ſicut multitudo vna, addita multitudini, ei eſt contraria. Et multitudo non eſt contraria vni omni modo, ſed cuidam, ſicut dictū eſt, quia diuiditur. illud vero, quod non diuiditur, eſt ſicut relatiuum, ſicut ſcientia ſcito, ſi fuerit numerus ſciti, vnum vero eſt menſura. L

Et vnum opponitur, &c. i. & vnū 21
eſt oppoſitum multo, non ſm relationem contrariam, vt multū pauco, ſed ſm relationē, in qua non eſt contrarietas, vt menſura & menſu- M
ratum. Et d. hoc, quia poſuit in quę ſtione prædicta, q̄ vnum opponit multo, ſm q̄ multum opponit pauco. D. d illa autem, quæ opponunt, &c. i. illa, quæ ſunt oppoſita ſm relationem tm̄, ſunt illa, quæ non ſunt relatiua in ſe. Declaratum eſt enim in tractatu, in quo expoſuit noſa, q̄ 5. Met. tex. com. 20.
relatiuum eſt duobus modis: quorum vn⁹ eſt illud, quod eſt relatiū per ſe, & alius relatiuum p aliud, ſ. quia aliud cōparatur ad ipſum, vt ſenſatum & intellectum. ſenſatū n.

&

A & intellectum ſunt relatiua, quia intellect⁹ & ſenſus, q̃ ſunt relatiua nõ per ſe, comparantur ad ipſum, & p ſe non ſunt relatiua. D.d. & iam diſtinximus in alio libro, &c. i. & iam diſtinximus in alio tractatu, ꝙ relatiuum eſt duobus modis. Vnus aũt modus eſt, relatiua per ſe: & ſunt illa, quorum vtrunq; non habet eſſe. niſi ſm ꝙ refertur ad ſecundũ. & iſti relationi accidit cõtrarietas, vt paucum & multum. Secundus aũt illa, quæ non ſunt relatiua per ſe: & ſunt illa, in quibus nõn accidit contrarietas, vt ſcientia & ſcitum. D.d. dicitur
B enim iſtud, &c. i. ſcitũ. n dr̃ relatiuũ, non quia eſt relatiuum p ſe, ſed qa aliud comparat̃ p ſe ad ipſum, ſ. ſciẽtia. D.d. Vnum aũt nihil prohibet̃, &c. i. Et d. hoc ad diſſoluẽdum quæſtionẽ prædictam, dicentẽ ꝙ, ſi duo ſunt multa, ſequitur, ꝙ vnũ ſit paucum, quia eſt paucius. & d. reſpondẽdo ꝙ non ſequit̃ vt omne, quod eſt minus aliquo, ſit diuiſibile, ſed põt eſſe indiuiſibile omnino. & hæc eſt diſpoſitio vnius cum duob⁹. & ideo vnum non eſt paucum. D.d. Multitudo vero eſt tanq̃ genus numeri. i.
M multitudo vero oppoſita vni ẽ mul
C titudo, quæ eſt tanquam genus numeri. & innuit per hoc illud, qd dictum eſt in definitione numeri, ſ. ꝙ eſt multitudo compoſita ex vnitatibus. & ideo d. numerus. n. eſt multitudo menſurata, i. numerata p vnũ. D.d. Et opponuntur vnum, & numerus, &c. i. & forte non opponitur numero ſm oppoſitionẽ contrarij, ſed ſm oppoſitionẽ modi relatiui, qd̃ non eſt relatiuũ p ſe. Et d. hoc, quia poſuit in quæſtione p̃dicta, ꝙ multitudo opponit̃ vni, ſm ꝙ oppo nit̃ pauco, & eſt oppoſitio ſm cõtra rietatẽ. & ideo ſequit̃ ex illo ſermo- D
ne vt vnum ſit paucum. Et cũm dixit, ꝙ multitudo opponitur vni modo relatiuo, dedit exẽplũ, & d. opponunt̃, n. ſicut opponunt̃ menſura, & menſuratũ. D.d. Et ideo nõ oẽ, &c. i. & ideo non ſequit̃ vt illud, qd̃ eſt vnum, & menſurat multitudinem, vt ſit ſicut paucum: vnum. n. menſurans poteſt eſſe indiuiſibile oĩno. D.d. Et ſcientia dr̃, &c. i. & ſcitũ cognoſcitur per ſcientiam, ſicut meſuratum p menſuram. & ſcientia dicitur hoc modo ſm relationem ad ſcitum: ſed non conuertitur, ſ. vt ſit, ſicut omnis ſcientia habet ſcitum, vt E
oẽ ſcitum habeat ſcientiam. Et intẽdit ſicut conuertit̃, dicere oĩs menſura eſt menſura menſurati, & oẽ meſuratum eſt menſuratum p̃ menſuram. D.d. rectum eſt igitur, &c. i. rectum eſt igitur, vt ſcientia ſit menſura, & ſcitum ſit menſuratum. ſed accidit vt omnis ſcientia ſit ſcitum, ſ. vt omne menſurans ſit menſuratum, & non oẽ ſcitum ſit ſcientia, i. cognoſcitur per ſcientiam. ſcientia enim quoquo modo cognoſcitur p ſcitum. D.d. Multitudo vero, &c. i. multitudo vero non opponit̃ paucitati ſimpliciter, ſed opponit̃ pau- F
cũ multitudini, quæ dr̃ ſm additionem ſupra aliam multitudinem. D. d. Multitudo vero nõ eſt contraria omni vni, &c. i. & multitudo nõ eſt cõtraria omni vni ſm paucitatem, ſed quibuſdam vnis, ſ. vni, quod diuiditur. illud. n. quod nõ diuiditur de vnitatib⁹, opponit̃ multitudini, ſicut ſcientia opponitur ſcito. & hoc intendebat, cum d. illud vero, quod non diuidit̃, eſt ſicut relatiuum, &c. i. illud vero, quod non opponitur, ſicut ſcientia ſcito opponitur, ſi ſcia

fuerit

G fuerit numerus, & menſura ſciti. D. d. vnum vero eſt menſura. i. qñ nõ accidit in eo vt ſit menſuratũ ſm qꝑ eſt vnum, ſicut accidit ſcientię vt ſit menſurata per ſcitum.

Media contrariorum in eodem genere cum ipſis contrarijs eſſe, ac ex ipſis componi. Cap. 6.

Vid Auer. 1 Epi. Tex. 3.

CVm vero contrariorũ cõtingat aliquid mediũ eẽ, & quorũdam ſit, neceſſe ex contrarijs media eſſe. Omnia enim media, & illa, quorum media ſunt, in eodem genere ſunt. Media nanq; illa dicimus, in q̃
H neceſſe eſt primo tranſmutari, quod tranſmutet. vt puta ſi ab vltima ad primã paulatim pertranſeat, prius ad medios ſonos veniet. & ĩ coloribus, ſi ex albo ad nigrum veniat, prius ad puniceũ, & fuſcum, q̃ ad nigrũ veniet. ſiꝛ autem & in alijs. Tranſmutari vero ex alio genere in aliud genus non eſt niſi ſm accidens, vt ex colore in figuram. neceſſe igitur vt media & ſibĩnuicem, & quorum media ſunt, in eodem genere ſint. At vero oĩa
I aliquorũ oppoſitorum ſunt. ex his nanq; ſolis p ſe traſmutari ẽ. Quare impoſſe eſt media eſſe nõ oppoſitorũ, eſſet nanq; profecto tranſmutatio ẽt ex non oppoſitis. Oppoſitorũ vero contradictionis quidẽ nullũ eſt mediũ. Hoc. n. eſt contradictio, oppoſitio, cuius cum nihil habeat medium, cuicũq; altera pars adeſt. Cæterorum vero q̃dam ad aliquid, q̃dã priuatia, q̃dam cõtraria ſunt. Eorũ vero, quæ ad aliK quid, quæcunq; non ſunt cõtraria, non habent medium. cã vero, quia nõ in eodẽ genere ſunt. quid nanq; ſciẽtię & ſcibilis medium? verũ magni & parui eſt.

Cum vero contraria poſſunt eſſe mediata, in quibuſdam eſt neceſſe vt ſit medium inter contraria. Oĩa. n. mediata ſunt in eodem genere, & illa, quæ habent medium etiam. Et dico media oĩa iſta, ad q̃
L *primo tranſmutabile tranſmutatur neceſſario primo. v. g. quod, ſi motus fuerit de neumate ad acutum, primo veniet in neumatibus minus conuenientibus, quæ ſunt inter ſe. & ſimiliter in coloribus, ſi fuerit motus de albo ĩ nigrum, primo veniet ad rubeum & glaucũ. & ſimiliter de alijs. Tranſmutatio vero de vno genere in aliud nõ eſt niſi per accidens, vt de colore ĩ figurã. ergo de neceſſitate media, & illa, quæ habent media, ſunt in* M *eodem genere. Sed omnia media ſunt rerum oppoſitarum, quoniam ex iſtis ſolummodo eſt tranſmutatio per ſe. & ideo impoſſibile ẽ traſmutari illa, quæ non opponuntur. ergo tranſmutatio & nõ tranſmutatio erit de oppoſitis. Et oppoſitorum contradictoria non habẽt medium. Contradictoria enim ſunt oppoſita, quorum altera pars ſemper eſt, & nullum habet medium*

om-

& omnino. Alia vero oppoſita quædam ſunt relatiua, & quædã priuatiua. Relatiuorum vero omnia, quæ non ſunt contraria, non habẽt medium. & cauſa in hoc eſt, quia non ſunt in eodem genere. & non erit medium inter ſciam & ſcitũ: ſed inter magnum & paruum.

22 Ideſt, & proptium eſt contrarijs inter alia oppoſita, ꝙ in quibuſdam eorum eſt medium. Et cauſa in hoc eſt ꝙ in quibuſdam generibus, ī q-
B bus ſunt, neceſſe eſt vt ſit medium inter contraria. qm̃ media, & illa, inter quæ ſunt media, ſunt in eodem genere: & contraria ſunt in eodem genere: ergo ſequitur per cõuerſionẽ maioris propoſitionis, vt media ſint ī cõtrarijs. D. deſcripſit mediũ. Et d. & dico media, &c. & intelligit p medium illud, ad quod tranſmutabile tranſmutatur primo & eſſentialiter, ſ. qm̃ tranſmutatur de cõtrario in contrarium. D.d. exemplũ, & d. v.g &c. i. v.g, qm̃ tranſmutatio, quę eſt à neumate grauiſſimo ad acutiſſimum erit per tranſmutationẽ ſupra neumata, q̃ ſunt inter graue &
C acutum. & ſic motus de albo in nigrum fit per motum ſupra colores medios primo, & poſt peruenitur ad nigredinem. Et cauſa in hoc eſt, quia tranſmutatio eſt de contrario in contrarium, & contraria ſunt in eodem genere, & media in genere, in quo ſunt contraria, ſunt illa, in q̃ primo cadit tranſmutatio. Tranſmutatio vero de genere in genus, ſ. quæ non eſt in eodem genere, non eſt niſi per accidens, v.g. de colore ī figuram. D d. ergo de neceſſitate, &c. i. & cum tranſmutatio fuerit de contrario in medium primũ, deinde in ſui contrariũ, & contraria ſunt in eodem genere ſicut dictũ eſt: ergo neceſſe eſt vt media & contraria ſint in eodem genere D.d. Sed omnia media, &c. i. &, quia media ſunt contraria, ideo etiam tranſmutatio ex eis adinuicẽ erit per ſe, ſicut erit inter extrema mediantibus illis. D. d. & ideo impoſſibile eſt, &c. i. & ꝓpter hoc, ꝙ tranſmutatio debet eſſe de contrario in contrarium, nõ trãſmutantur illa, quæ non opponunt ſibi adinuicẽ eſſentialiter. ergo trãſmutatio erit de illis, quæ ſunt oppoſita. Et quaſi iſte ſermo eſt conuerſus primi. in primo. n. poſuit ꝙ trãſmutatio eſt de contrario in contrarium, & declarauit ex hoc, ꝙ tranſmutatio erit primo ad media. ī hoc autem poſuit ꝙ tranſmutatio eſt ad media, & declarauit ex hoc, ꝙ tranſmutatio eſt de contrarijs. iſta. n. videntur conuerti. D.d. Et oppoſitorum, &c. i. & cõtradictoria inter oppoſita non habent medium. & hoc manifeſtum eſt. D.d. Alia vero oppoſita, &c. i. & illa, q̃ ſunt oppoſita apud interrogationem per vtrum, ſunt quatuor, contradictoria, & relatiua, & priuatiua, & contraria. Re
D latiuorũ aũt illa, q̃ nõ ſunt cõtraria, non hñt mediũ. D.d. & cã in hoc, ſ. ꝙ q̃dã relatiua non hñt mediũ, eſt ꝙ vnum relatiuorũ poteſt eſſe ī aliquo genere, & ſuum correlatiuũ in altero. vt ſcĩa & ſcitum. ſcĩa. n. eſt in qualitate, & ſcitum in ſubſtantia. Et ideo d. & non erit mediũ inter ſciẽtiam & ſcitum. D. d. ſed inter magnum & paruum. i. & mediũ nõ inuenitur in relatiuis, niſi in quibus eſt contrarietas, vt magnum & paruum, inter quæ eſt æquale.

Vide idẽ. ꝙ Ph. cõ. 22

Scĩa ẽ ī q̃litate, & ſcitũ eſt ī ſubſtãtia. Oppoſitũ 7. phy. 20

Vide contra hic no. 2 am.

Quòd

G Quōd ſi media in eodē genere ſunt, vt oſtenſum eſt, et cōtrariorum media neceſſe ē ipſa ex his cōtrarijs cōponi. Aut.n. erit aliqd genus eorū, aut nullū. et ſi genus quidē ita erit, vt aliquid prius contrarijs ſit, dīrię priores contrarię erunt, q̄ faciunt contrarias ſpecies, tanq̄ generis. ex genere nanq; & differentia ſpecies ſunt. vt puta ſi album & nigrū contraria ſunt: eſt autem illud ſegregatiuus color, hoc vero congregatiuus: hæ differen-
H tiæ cōgregatiuū & ſegregatiuū priores. quare priora inuicē cōtraria ſunt. at vero quę contrarie dīria ſunt, magis contraria ſunt. cætera quoq; & media ex genere & differentijs erunt. vt puta quicunq; colores medij inter album & nigrum ſunt, hos op3 vt & ex genere dicantur (eſt aūt genus color) et ex quibuſdā differentijs. hæ vero non erunt prima cōtraria. qd ſi ſec9, vnūquodq; aut albū, aut nigrū erit, ergo aliq. medię igit primorum
I contrariorū hę erunt. primę vero dīrię ſegregatiuum & cōgregatiuū. Quare hæc primū quę-rendū eſt, quæcunq; contraria non in genere, ex quo media eorum. Quæ.n. in eodem genere ſunt, neceſſe eſt vt, aut ex incōpoſitis genere componant̄, aut incompoſita ſint. & quidē contraria inuicem incompoſita, ꝓpterea q; principia ſunt. media vero, aut omnia, aut nullum. ex contrarijs vero aliquid fit. quare erit in hoc tranſmutatio, K
ante quam in illa. vtroq; enim et magis et minus erit. medium igitur cōtrariorum hoc ēt erit. Ergo cætera quoq; media cōpoſita ſunt. id.n. quod vno minus, altero magis eſt, compoſitū ex illis quodam modo eſt, quorū vno minus, altero magis dicitur eſſe. Cùm vero cōtrariorū e
alia priora eiuſdem generis nō ſint, omnia media profecto ex contrarijs erunt. quare & omnia inferiora, tū contraria, tum
media, ex primis cōtrarijs erūt. L

Si igitur media ſunt in eodē genere, ſicut declaratum eſt, & contraria habēt media, neceſſe eſt vt ſint compoſita ex iſtis contrarijs. Quoniā aut habebunt aliquod genus, aut non habebunt. ſi habebūt, ergo erunt ſecundum hunc modū, quaſi aliquod recipiens ante contraria, & erunt contraria antè differentias, q̄ fecerunt contraria. formæ.n. ſunt ex genere et differētys. vt album et nigrum ſunt con- M
traria, et alterum color ſegregās, & alterum color congregans. iſtæ igitur differentiæ ſegregans et cō gregans ſunt ante. ergo iſta ſunt contraria ante. ſed illa, quæ differunt ſecundū contrarietatē, ſunt magis contraria: ergo erunt iſta media ex genere et differentys. vt omnes colores, qui ſunt inter albū & nigrum. oportet igitur, vt iſta dicantur ex differentys, & genus

eſt

A *eſt color, & quod iſta ſunt ex aliquibus differentijs, ſed non erunt contraria prima. & ſi non, erit quodlibet aut albũ, aut nigrũ, aut aliud mediũ. ergo erunt iſta inter prima contraria, & primas differentias, quæ ſunt tales, et quæ continent. Ergo quærẽda ſunt iſta primo, & omnia contraria, quæ non ſunt ex aliquo medio ĩ genere. Neceſſe eſt.n. vt illa, quæ ſunt in vno genere, ſint compoſita ex illis, quæ*

B *non ſunt compoſita ſecundũ genus, aut ſunt non compoſita. Quoniam contraria non ſunt cõpoſita ex inuicem, ergo ſunt principia. media vero aut omnia, aut nulla. et erit aliquod ex contrarijs. ergo erit tranſmutatio in hoc, antequam perueniat ad iſta: erit.n. vtrunq; eorum minus, aut maius. Ergo & hoc etiam eſt inter contraria. & ideo omnes partes compoſitæ ſunt mediæ. compoſitum.n. ex altero ma-*

C *gis quàm ex altero minus, dicitur quoquo mõ, quod eſt ex altero magis, & ex alio minus. Et cùm non ſint diuerſa oĩa contraria, ergo media ſunt ex contrarijs. ergo omnia, quæ ſunt ſub, & contraria et media erunt ex primis contrarijs.*

23 Si igitur media & contraria ſunt in eodem genere, vt dictum eſt, & media ſunt media inter contraria, neceſſe ẽ, vt media ſint cõpoſita ex illis contrarijs. D.d. Quoniã aut habebunt genus, &c. i. cõtraria autem D aut habebũt idẽ genus, aut nõ: ſed, ſi nõ habebũt idẽ genus, nõ erũt cõtraria · & ſi habuerint, cõtinget, vt idẽ genus recipiat contraria. i. & ſic illud genus recipiet cõtraria, & illa, quę ſunt inter cõtraria. & cõtinget, vt ſint contraria ante dr̃ias, ex quibus conſtituunt̃ contraria. D.d. forme.n. &c. i. ſpecies.n cõponit̃ ex generibus & differẽtijs. v.g. albũ & nigrũ, q̃ ſunt cõtraria: & albedo eſt color diſgregans viſum, & nigredo color cõgregãs viſum, & iſtę dr̃iæ ſunt priores dr̃ijs, q̃bus cõſtituunt̃ media. ſegregãs.n. & cõgregãs ſunt an E te in cõtrarietate albo & nigro, cũ p illa ſint cõtraria albũ & nigrũ. D. d. ſed illa, q̃ differũt, &c. i. & ſpẽs cõtrariorũ, vt albũ & nigrũ, ſunt maioris contrarietatis, q̃ dr̃ię. & d. hoc, qa diſgregatio & congregatio accidit eis magis & min⁹. D.d. ergo erũt iſta media, &c. i. &, cũ hęc contraria fuerint cõpoſita ex genere & primis dr̃ijs, & media illius generis ſint inter illa, neceſſe eſt vt iſta media ſint cõpoſita ex genere & illis duab⁹ differẽtijs oppoſitis fm mixtionẽ: qm̃ illę dr̃iæ recipiũt magis & minus. v. g colores medij ĩter albũ & nigrũ, Dr̃ię colorũ recipiunt magis & minus. F quę cõponunt̃ ex colore & ſegregatione & cõgregatiõe, ſed differunt fm magis & minus. D.d. op3 igitur, &c. i. op3 igit̃ fm hoc, vt media ſint in eodẽ genere, & vt habeãt aliquas dr̃ias contrarias, ſed nõ erũt prima cõtraria. D.d. & ſi nõ, erit qdlibet, &c. qm̃ dr̃ię mediorũ aut erũt eędẽ cũ differentijs primorũ contrariorum, aut mediæ inter cõtraria: ſed differentię eorum non ſunt primorum contrariorum: ergo ſunt media inter differentias primorũ contrariorum.

G trariorum.v.g qm̃ mediũ inter albũ & nigrũ, aut eſt albũ aut nigrũ, aut mediũ inter illa. D.d.ergo erũt iſta,&c.i.ergo ſequtur, vtiſta media ſint inter contraria, quæ continent oĩa media, & vt dſię eorũ ſint inter differentias primorũ contratiorũ. D.d. Ergo quęréda ſunt,&c.i. ergo op; q̃rere ſemper iſta media, & cõtraria, quæ non habẽt aliqđ mediũ I vno genere. qm̃ illa, q̃ ſunt in vno gñe, neceſſe eſt vt ſint cõpoſita ex illis,q̃ non ſunt cõpoſita ex illis, quæ ſunt I illo gñe,aut vt ñ ſint cõpoſita, ſ.aut ſint cõpoſita ex ſimplicib⁹, aut
H vt ſint ſimplicia. D.d. Qm̃ cõtraria, &c.i.qm̃ cõtraria, cũ nõ ſint cõpoſita ex illo genere, ſequit̃ vt ſint principia compoſitorũ ex illo genere, ſ. mediorũ. D.d. media vero neceſſe eſt, aut vt oĩa ſint ex contrarijs, aut nullũ eorũ ſit ex contrarijs. Et intẽdebat declarare, ꝙ eſt impoſſe opinari, ꝙ quędã ſint ex contrarijs, & q̃dã non : & tacuit deſtructionẽ partis,dicentis ꝙ nullũ eorũ cõponitur ex partibus cõtrarijs, ꝙa eſt manifeſtũ ex hoc, ꝙ ſunt media, & ꝙa primo ad illa tranſmutant̃ contraria. & ideo.d.ergo erit trãſmutatio, &c.
I i.trãſmutatio ergo de cõtrario erit ad illud,qđ eſt mediũ,anteq̃ veniat ad fm contrariũ.&, ſi eſſent alterius naturæ, tunc trãſmutatio de cõtrario in contratiũ mediãtibus illis eẽt ꝑaccidens. D.d.erit.n. vtrũq; eorũ magis aut minus.i. & eã in hoc, ꝙ trãſmutatio de cõtrarijs erit ad media,eſt,quia contraria recipiũt magis & minus.aut intendit ecõtrario, ſ.ꝙ,cũ fuerit poſitũ, quia tranſmutatio eſt primo de contrario in medium, ſequitur vt contrarium recipiat magis & minus. Illud.n.quod non recipit magis aut minus nõ habet tranſmutationem.& ideo, ſi media differunt in ſpecie ab extremis, non eſſet illic inter, qđ eſt neceſſarium in motu, vt declaratum eſt in naturalibus: nec eſſet illic trãſmutatio omnino. & ideo d. poſt. Ergo & hoc ẽt eſt inter contraria.i.ergo trãſmutatio eſt neceſſario inter cõtraria. D d.& ideo & oẽs partes,&c. i.& non ſolummodo eſt verũ dicere, ꝙ oĩa media ſunt compoſita ex contrarijs, ſed econtrario, ſ.ꝙ omnia compoſita ex cõtrarijs ſunt media.compoſita.n.ex duobus debent habere ex altero illorum minus, &
L ex altero magis.* Et hoc demonſtratur ex ſuo ſermone: qm̃ impoſſibile eſt, ꝙ in compoſito ex contrarijs ſint duæ partes æquales,ſed altera debet eſſe dominans,cui attribuatur forma. Et hoc demõſtrat,ꝙ impoſſibile eſt inueniri complexionẽ mediã in extremis contrarijs, vt dixit Gal. poſſibile eẽ. Qm̃,ſi eſſet poſſibile, tunc eſſet poſſibile inuenire cõpoſitum ex ipſis extremis, abſq; eo ꝙ accideret eis tranſmutatio,aut diminutio. Et iam fecimus ſermonem cõtradicentem Gal. D.d. cõpoſitũ.n.&c.i.qm̃ in cõpoſito inuenit̃
M ex altero contrariorũ magis, & ex altero minus,nõ ſimpl'r, ſed aliquo modo, i.in potentia. † partes enim compoſiti ſunt in compoſito in potentia,non in actu. & ideo compoſitum eſt vnũ in actu, & forma per partem dominantẽ.& ſi non,nõ eẽt vnum in actu. D.d. Et, cùm nõ ſint diuerſa omnia contraria, ergo media ſunt ex contrarijs.i. & cũ media ſint inter res diuerſas : & diuerſitas earum non differt à diuerſitate cõtrariorum : ergo media neceſſario ſunt

K Si media different ſpẽ ab extremis, nõ eẽt illic inter, neque motus.

L *Digreſſio qua oſtdit ñ poſſe dari ęquale ad põdus, nec cõpoſonẽ tẽperatam, qualẽ poſuit Ga. Vid.1. cœ. c. 7. & l.2. Colliget cap.1.

† Partes cõpoſiti ſunt i cõpoſito ſ potentia. ex hoc vt extrema ñ eẽ actu in medio. Vide.5.Ph.6. 19.52.&1. de Aſa.158 & 2. de Gene. cõ.32. vbi d. oppoſitũ. Vide c. 2im.

A ſunt inter contraria: ergo oĩa, quæ ſunt ſub medijs, & cõtraria nõ pria, & media ſunt ex primis contrarijs.

Et quidem ꝙ cuncta media in eodem genere, & contrariorum media ſint, ac ex contrarijs componantur, patet.

Differentiam ſecundum ſpeciem contrarietatem eſſe. Cap. 7.

DIuerſum aũt ſpecie ab aliquo diuerſum aliquid ẽ, & hoc ambobus ineſſe oportet. vt ſi aĩal ſpecie diuerſum, ambo aĩalia. neceſſe eſt igit B in eodẽ genere eſſe, quæ ſpecie diuerſa ſunt. Huiuſcemodi enĩ appello genus, quo vnũ & idẽ ambo dicunt, non ſm accidens drĩam habens, ſiue vt materia exiſtẽs, ſiue vt aliter. etenim nõ ſolum cõe oportet exiſtere, vt ambo aĩalia, verum etiã vtriq; diuerſum hoc ipſum aĩal: ut hoc quidem equum, hoc vero homi nem. quare hoc cõe diuerſum ſpecie viciſſim eſt. erit itaq; ſm ſe hoc quidẽ tale quid animal, C hoc vero tale qd: vt hoc quidẽ equus, hoc vero hõ. Neceſſe igit hanc drĩam generis diuerſitatẽ eſſe. dico nãq; drĩam generis diuerſitatẽ, quæ diuerſum hoc ipſum facit. Contrarietas igit hęc erit. Patet autem ex inductione. cũcta nanq; oppoſitis diuidunt. & ꝙ contraria in eodem genere ſint oſtẽſum eſt. contrarietas. n. perfecta drĩa erat: omnis vero ſpecie drĩa eſt alicuius aliquid: quare hoc & idẽ, & genus in am bobus. ideo in eadem coordi natione prædicamẽti ſunt oĩa con traria, quæcũq; nõ genere diffe- runt, & inuicẽ maxime diuerſa. pfecta nanq; drĩa, & ſimul inuicem nõ fiunt. Drĩa ergo contrarietas eſt. Hoc enim eſt diuerſa ſpecie eſſe, ꝙ, cũm in eodẽ genere ſint, contrarietatẽ habẽt, indiuidua exiſtẽtia. Eadem aũt ſpecie, quæcũq; contrarietatẽ non habẽt, indiuidua exiſtẽtia. in diuiſione nãq;, & in medijs fiunt contrarietates, anteq; ad indiuiuidua deueniat. Quare manifeſtum eſt, ꝙ ad id, quod vocat genus, nec eadem, neq; diuerſa ſpecie, vlla, q̃ vt generis ſpẽs, cõueniunt. materia nanq; negatione oſtendit: genus vero materia ei⁹ eſt, cuius genus dr, nõ vt quod Heraclidarũ, ſed vt qđ eſt in natura. Nec ad ea, q̃ non in eodẽ genere ſunt, ſed ab illis genere differẽt, ſpecie vero ab his, q̃ in eodem genere ſunt. etenim drĩam neceſſe eſt eſſe cõtrarietatẽ ei⁹, à quo ſpecie differt: hæc aũt his ſolis ineſt, q̃ in eodẽ genere ſunt. D E Vide cõtr. 2um. F

Declaratũ eſt igitur, quòd oĩa media ſunt in eodem genere, & quòd ſunt inter cõtraria, & quòd oĩa ſunt cõpoſita ex cõtrarijs. Illud aũt, quod eſt aliud per formam, eſt aliud alicuius, & oportet vt hoc inſit vtriq;. quonã, ſi aĩal eſt aliud ſecundum formam, neceſſe eſt vt vtrũq; ſit aĩal, & vt illud, quod eſt aliud ſecundũ formã, ſit in eodem.

Illud

G illud,enim, quod eſt tale,bene dici tur,quòd ambo ſunt ex eodē, cùm differunt non per accidens, ſed ſecundū naturā,ſiue alio modo. oportet enim vt habeant illud,quod eſt cōe tantum,vt animal vtriq;, ſed vt quodlibet eorum habeat aliud, & etiam idem animal. v.g. vt ſit equus, & aliud homo. Neceſſe eſt igitur, vt iſta diuerſitas ſit alietas in genere.dico. n. quòd diuerſitas generis eſt alietas,& alietas eſt il
H lud,quod facit hoc aliud·Contrarietas igitur,quæ eſt in re,eſt eadem. Et hoc manifeſtū eſt ex ſermone ſequenti.oīa enim diuidūtur ſecundū oppoſitionē.& iam declarauimus, quòd contraria ſunt in eodem genere.cōtrarietas enim eſt perfecta diuerſitas, & diuerſitas ſecundū formam.omne enim aliquod eſt alicuius genus hoc: ergo illud, quod eſt idē, & genus ēt dicitur de vtroq;. & ideo omnia contraria conueniūt
I in eodem prædicamento, quæ differunt ſecundum formam,non ſecundum genus.et iſta quædam à quibuſdā alijs magis.diuerſitas enim eſt completa, & non eſt inſimul vtriq;. Ergo diuerſitas eſt cōtrarietas. Et dicuntur idem ſecundū formam omnia, quæ non habent contrarietatē: & ſunt illa,quæ non diuiduntur. contrarietas enim eſt in diuiſione,et in eis,quæ ſunt media, antequā perueniāt ad illa,quæ non diuiduntur. Ergo manifeſtum eſt, k
quòd nihil eſt in rei veritate apud illud, quod dicitur genus, neq; idē, neq; aliud in forma omnino in illa, quæ eſt ſicut forma generis. materia enī cognoſcitur per negatiuā. genus aūt eſt materia illius, quod dicitur genus,non ſicut genus Herculeorū, ſed ſicut illud, quod eſt in illis,quæ ſunt naturaliter. Neq; in illis, q̄ non ſunt in eodē genere, ſed differunt ab iſtis ſecundū genus,et differunt ſecundū formam ab illis, L
quæ ſunt in eodē genere. contrarietas enim ē diuerſitas eius,quod differt ſecundū formā: & iſta eſt in illis,quæ ſunt in eodē genere tantū.

Cùm declarauit, ꝙ cōtraria ſunt in eodē genere, & ꝙ mediū componit̄ ex contrarijs,& ꝙ media ſunt inter contraria, fecit rememorationē de hoc. Deinde incœpit declarare, ꝙ illa, quæ differunt ſm dr̄ias & formas,conueniunt in genere, & dicit. Illud aūt, quod eſt aliud,&c.i. illud aūt,quod eſt aliud ſm formam, inuenit̄ in alio,& non ſunt diuerſa exiſtentia in eodē ſubiecto,ſed in genere,in quo cōueniunt. & hoc intēdebat, cùm d. & oportet vt hoc inſit vtriq;. D.d.qñi,ſi aīal,&c.i.neceſſe eſt enim ſi aīal diuidit̄ in duo diuerſa ſm formam, ſ. in duas ſpecies, vt aīal ſit in vtroq;,ſ.ꝙ vtrunq; ſit animal. D.d.& vt illud,&c.i.& vniuerſaliter neceſſe eſt vt illa, q̄ differunt ſm formam,ſ.ſpecies, ſint in eodem genere. D. d. Illud enim quod eſt tale,&c.i.illa enim quæ differūt tali diuerſitate, ſcilicet ſecundū formā, 24 M

ſunt

A sunt in eodē gñe, cùm non differant p accidens, ſicut illa, q̄ conueniunt in forma, & differunt ſm materiam. v.g. duo annuli, alter de auro, & alter de argento. D.d. oportet. n. vt habeant, &c. i. oportet vt nō conueniāt niſi in re cōi tm̄, & vt differant in illo, p qd vtrunq; eſt aliud. Et intēdit p hoc diſtinguere inter res diuerſas, q̄ faciunt illa, in quibus inueniunt̄ diuerſa in ſpē, & res diuerſas, q̄ cōgregant̄ in eodē ſubiecto, & non faciūt illa, in quibus inueniunt̄ diuerſa ſm coloré & ſaporē: in iſtis. n. nō eſt cōtrarietas. illa aūt, q̄ faciunt res exiſtē

B tes diuerſas, faciunt hoc p contrarietatem, q̄ eſt eis, cùm dictū ſit, q̄ contraria ſunt illa, q̄ non congregant̄ ī eodem ſubiecto eodem modo. D.d. Neceſſe ē igit̄, vt iſta diuerſitas, &c. i. ergo neceſſe eſt, vt iſte modus diuerſitatis, q̄ facit contrarietatē, ſit illud, p quod differt intra ſe idē gen' in ſua ſubſtātia. D.d. dico. n. &c. i. & ideo dico, q̄ illud, p qd differt idem gen', eſt aliud: & iſta alietas facit genus diuidi p drīas contrarias. D.d. Contrarietas igit̄, &c. i. &. cū iſta ſit contrarietas, q̄ exiſtit in forma, eſt illa, q̄ facit vt habeat idem gen'. D.

C d. Et hoc manifeſtū eſt, &c. i. & hoc, q̄ forma, p quam diuidit̄ genus primo & eſſentialiter, hēt in ſe contrarietatem, manifeſtum aūt eſt ex inductione. i. q̄m̄, cùm cōſyderata fuerint oīa genera, inueniunt̄ ita. D.d. oīa. n. diuidunt̄, &c. i. quæ non congregant̄ in eodem. Et, cùm poſuit propoſitionē dicentem, p differentiæ, quibus genus diuiditur, ſunt cōtrariæ, poſuit q̄ contraria ſunt ī eodem genere, ad concludendum, q̄ formæ, quib' diuiditur aliquid, ſunt in eodem genere, & d. & iam declarauimus, &c. i. & iam declarauimus D ſuperius, q̄ cōtraria ſunt in eodem genere. Cōtrarietas. n. eſt cōpleta diuerſitas: & cōpleta diuerſitas non intelligitur, niſi inter duo, q̄ ſunt eiuſdem naturę, v.g. inter duas extremitates longiſſimæ lineæ, & in qualitate inter duas formas remotiſſimas. D.d. & diuerſitas, quæ eſt ſecūdum formam, &c. i. & diuerſitas, quæ eſt ſm formam, eſt contrarietas, quę facit vt illa, quæ diuerſantur ſecundū ipſam, non congregantur. D. d. ergo illud, quod eſt idem, & genus, i. illud ergo, in quo cōueniunt duæ formæ diuerſæ, eſt idē, & genus, de quo E prædicantur. D.d. & ideo omnia cōtraria, &c. i. & propter hæc omnia contraria, quæ ſunt in eodem prædicamento ſm formam, diuerſant̄ non ſm genus. vt album & nigrum, dulce & amarum, quæ ſunt in qualitate. D.d. & iſta quædam à quibuſdā alijs magis. i. & iſta differunt abinuicem magis q̄ alia differentia, ſ. quæ inueniuntur in eodem ſubiecto. D.d diuerſitas. n. eſt cōpleta, &c. i. & intendit, q̄ duo diuerſa non inueniunt̄ inſimul. Et in alia translatione d. diuerſitas. n. cōpleta nō erit, cùm quædam fuerint cum quibuſ- F dam inſimul. i. diuerſitas. n. cōpleta non inuenit̄ in diuerſis, quæ ſunt in ſimul in eodem, vt color, & albedo, & rationalitas. & ideo iſta inueniuntur in generib' diuerſis illa autem, quæ differunt perfecta differentia, ſ. quæ non inueniuntur in eodē, neceſſario ſunt in eodem genere. D.d. Ergo diuerſitas, &c. i. ergo diuerſitas ſm formam, eſt diuerſitas ſm cōtrarietatem. diuerſitas. n. ſm formā eſt illa, ſm quam diuiditur idem genus, & non congregant̄ in eodē. &

G iſta eſt diſpoſitio contrariorũ. D.d. Et dñr idem,&c.i.illa, quæ ſunt idẽ ſm formam,ſunt oĩa, quæ non habent contrarietatem,ſ. particularia, quæ non diuiduntur. vt Socrates & Plato. D.d.contrarietas.n.&c.i. contrarietas.n.eſt in forma, ꝓ quam diuiduntur prima genera,& media genera,donec pueniat ad illa,quę non diuiduntur ſm formam, & ſunt vltimæ ſpẽs,quæ diuidunt in indiuidua.D.d ergo manifeſtum eſt,&c.i. ergo in genere nõ inuenit aliquid, quod in rei veritate ſit idem cũ forma,ꝙ eſt in genere,aut aliud,qm̃ ge
H nus eſt materia. & materia cognoſcitur ꝓ negatiuã,cum dr̃ ꝙ materia eſt priuatio formæ.& intẽdebat declarare,ꝙ in genere nihil eſt ī actu, ita ꝙ diceret aut eſt idem cũ forma exiſtente in eo,aut aliud. D.d. genꝰ aũt eſt materia, &c.i. genꝰ aũt ſignificat materiã,ſ.genꝰ, quod dr̃ in rei veritate,non genus, qđ dr̃ de oĩbus attributis eidẽ* parti. v.g.genꝰ Herculeorũ. D.d.ſed illud,quod eſt,&c. i.ſed genus,quod ꝑdicat de rebꝰ exiſtentibus ſm naturam, qđ ita definitur,ſ.ꝙ eſt prædicabile de pluribus ſpẽbus in eo ꝙ quid. D.d. Neq; in il
I lis,ꝙ non ſunt in eodẽ genere.i. neq; diuerſitas ſm formam inuenit ĩter illa,ꝙ non ſunt in eodem genere. D. d.& differũt ſm formã,&c.i. & illa, ꝓ quæ differt forma, ſunt in eodem genere.& cauſa in hoc eſt:quia contrarietas ſm formam eſt diuerſitas, & diuerſitas ſm formam eſt diuerſitas ſm contrarietatem: & contraria ſunt ſemꝑ in eodẽ genere: ergo diuerſa ſm formam ſunt in eodem genere. & hoc intendebat, cùm d. & erunt iſta,quæ ſunt in eodem genere,ſ.diuerſa ſecundum formam.

Genus ſignãt mãs vide oppoſitũ.t.meta.c.17.

Vide contradictiones Zim.

* a.l.patri.

Dubitationis ſolutio,cur quædam contrarietas diuerſa ſpecie faciat: quædã vero nõ. Et an materia,diuerſa ſpecie faciat, vel ne.

Cap. 8.

Vid Auer. 1 Epi. Tr.j.

DVbitabit aũt quiſpiam, cur mulier à viro nõ ſpecie differat,cùm mas, & fœmina contraria exiſtant, differentia vero contrarietas ſit.neque diuerſum ſpecie aĩal maſculus,& fœmina,cùm tñ hæc dr̃ia ꝓ ſe aĩalis ſit, & non vt albedo, aut nigredo,ſed quatenꝰ aĩal, & L maſculus, & fœmina exiſtant. Hęc aũt dubitatio ferẽ eadẽ eſt, & cur hęc quidẽ contrarietas diuerſa ſpẽ faciat,hæc vero nõ. vt gresſibile,& volucre,albedo vero & nigredo nõ.An, qm̃ illa qdem propriæ paſſiones generis ſunt,hæc vero minime. & cùm illud quidẽ ratio, hoc vero materia ſit, q̃cunq; in rõne contrarietates ſunt,ſpẽ dr̃iam faciunt: q̃cunq; vero in coaſſumpto materiæ, minime faciunt. Quare hoĩs albedo, vel nigredo nõ fa- M cit, nec hoĩs albi ad hoĩem nigrũ ſm ſpẽm dr̃ia eſt, ẽt ſi vnũ nomẽ ponat.homo nãq; vt materia eſt,materia vero non facit dr̃iam.non:n.hoĩs ſpẽs ſunt homines. Quare & ſi carnes, & oſſa,ex quibus hic,& hic eſt,diuerſa ſint.attamẽ totum diuerſum quidẽ,ſpẽ vero non eſt diuerſũ, qm̃ in rõne non eſt cõtrarietas. hoc aũt eſt vltimũ ĩdiuiduum. Callias vero rõ cũ materia eſt, & albus hõ,qm̃ Callias albus. ꝓ

accidens

A accidens igitur hō eſt albꝰ. Nec
æneus, & ligneus circulus, ſiue
triangulus æneus, & circulus li
gneus ob materiam ſpē differūt
ſed qm̄ in rōne contrarietas in-
eſt. Vtrum aūt materia non fa-
ciat diuerſa ſpē, cùm quodā mo
do diuerſa ſit? An aliquo modo
facit. Cur. n. hic equꝰ ab hoc ho-
mine diuerſus ſpē, cùm rōes eo-
rum cū materia ſint? An, qm̄ in
rōne contrarietas ineſt. etenim
hoſis albi, & equi nigri ſpecie di
uerſitas eſt, nō tm̄ prout hic qui
B dem albus, hic vero niger: ſiqui
dem & ſi ambo albi eſſent, nihil
minus ſpē diuerſi eſſent. Maſcu-
lus aūt & fœmina propriæ qui-
dē aīalis paſſiones ſunt, ſed non
ſm̄ ſubſtātiā, verū in materia,
& corpore. quare idem ſemē ali
quam paſſionē paſſum, aut fœ-
mina, aut mas fit.

Et quærendum eſt, quare mu-
lier non differt à viro ſecundū for
mam, cùm maſculus ſit contrarius
C *fœminæ, & diuerſitas eſt contra*
rietas. & quare animal maſculū
non eſt aliud à fœmina ſecundum
formam. iſta enim diuerſitas eſt
per ſe animalis, & non eſt ſicut al
bedo & nigredo, ſed fœmina, &
maſculus ſunt ſecundum quòd ani
mal. iſta enim quæſtio appropin-
quat qōni, dicenti, quare quædam
contraria faciunt alia ſecundū for
mam, & quædam non. vt ambu-
lans & pennatum, albedo vero et
nigredo non. Quædā. n. ſunt paſſio- D
nes propriæ generi, & quædā non.
ergo quædam ſunt verbum & q-
dam materia. ergo omnia contra-
ria, quæ ſunt in definitione, faciūt
diuerſitatem ſecundum formā: &
omnia, quæ ſunt in re cū materia,
non faciunt. Et ideo albedo non fa-
cit hominem neq; nigredo: neq; ho-
mo albus differt ſecundum formā
in reſpectu hominis nigri, neque ſi
fuerit poſitum vnum nomen. homo
enim eſt ſicut materia, & mate- E
ria non facit diuerſitatē. quoniam
homines non habent formas ideas.
ideo & ſi carnes & oſſa ſunt alia
et alia, ex quibus ſunt hæc & hoc,
ſed tamen totum congregatum eſt
aliud: ſecundum vero formam non
eſt aliud, quoniam in verbo non eſt
contrarietas. & hoc eſt vltimum,
quod non diuiditur. Callias vero eſt
ſermo cum materia, & albus eſt
homo, quoniā Callias eſt albus, &
hō eſt albus per accidens. Nec cir- F
culus cupri & ligni, neque trian-
gulus cupreus, & circulus ligneus
differunt ſecundum formam pro-
pter materiā, & non ſunt diuerſa
ſecundū contrarietatē, ſed quia in
verbo eſt contrarietas. Sed vtrum
materia non facit aliud ſecundum
formā, cùm ſit diuerſa aliquo mo-
do? Et forte poſſibile eſt vt faciat.
Et quare eſt equus alius ſecundum
formam ab hoc hōie, cùm verba

G *eorum ſunt cũ materia? Aut quia in verbo eſt contrarietas, vt homi nis albi & equi nigri. habent. n. formas, ſed non quia alter albus, et alter niger. quoniã, ſi ambo eſſent albi, & formæ eorum eſſent ĩ alia diſpoſitione. Maſculus vero & fœmina & ſi ſint paſſiones propriæ animali, tum non ſint ſecundũ ſubſtantiam, ſed ſunt in materia & corpore. & ideo idem ſperma erit aut fœmina aut maſculus, poſtquã*

H *patitur aliquam paſſionem.*

23 Et quærendum eſt quare maſculus nõ differat a fœmina ſm formã, cùm ſint duo cõtraria: & diuerſitas ſm contrarietatem eſt diuerſitas ſm formam. & quare animal maſculũ non eſt contrarium animali fœmino, ita ꝙ ſit ſubſtantia, adeo ꝙ diuidat̃ his duabus differẽtijs diuiſione ſpecifica. Et dixit hoc, qm̃ manifeſtum eſt per ſe, ꝙ maſculus & fœmina ſunt in oĩ genere animalium eiuſdem ſpeciei. D.d cauſam faciẽtem hanc quæſtionem, & dicit: iſta enim diuerſitas, &c.i. animal. n. diui

I uiditur his duabus differẽtijs eſſentialiter, non accidentaliter, ſicut diuidit̃ in album & nigrum. & intendebat qm̃, ſi diuidit̃ eſſentialiter, neceſſe eſt vt maſculus ſit vna ſpecies, & fœmina alia ſpẽs. D.d ſed fœmina, &c.i, & eſt neceſſe, vt iſta diuiſio ſit eſſentialis, qm̃ diuiſio animalis ĩ maſculum & fœminam eſt ſm ꝙ eſt animal, quod non eſt ita in albo & nigro. D.d. Iſta. n. quæſtio, &c i. & ſimilis eſt iſti quæſtioni quæſtio, dicens quare quædam cõtraria faciũt ſpecies, v.g. ambulatio & volatus & natatio. ambulans enim & volãs & K
natans diuerſantur ſm ſpeciem. & quædam non faciunt ſpeciem, vt albedo & nigredo. in eadem enim ſpecie inueniuntur album, & nigrum. D.d cauſam in hoc, & dixit: Quędã enim ſunt paſſiones, &c. & cauſa in hoc eſt, qm̃ quædam contraria, in q̃ genus diuidit̃, ſunt accidentia & paſſiones illius generis, non differentiæ ſubſtantiales, & quędam nõ, i. nõ differentiæ ſubſtantiales. D.d. ergo quædam ſunt verbum, &c.i. ergo q̃dam contraria ſunt forma, quæ eſt pars ſubſtantiæ rei, per quam diſponitur, & quædam eſt materia nõ at- L
tributa ſubſtantię rei. D.d. ergo omnia contraria, &c.i. ergo omnia contraria, quæ ſunt in definitionibus, ſ. quæ accipiuntur in eis pro differentijs, faciunt diuerſitatem ſm ſpeciẽ, ſ. faciunt ſpecies contrarias. Omnia vero contratia, quæ inueniuntur in materia, & ſunt accidentia materiæ non faciunt ſpẽs. & ideo albedo addita animali non facit hominem, ſicut rationalitas addita animali facit hominem: neq; homo albus differt ab homine nigro. Deinde d. neq; ſi fuerit poſitum, &c.i. & ſi aliquis poſuerit nomen proprium homini ni M
gro, & nomen proprium homini albo, tamen propter hoc nõ faciet hominem duas ſpecies. qm̃ homo eſt ſicut materia albi & nigri, & album & nigrum ſunt paſſiones materiæ: & paſſiones contrariæ materiæ non faciunt materiam ſpecies cõtrarias. D.d. qm̃ homines non habent formas ideæ, ſ. quia ſunt albi & nigri, aut habent alia contraria accidẽtia materiæ, ſed facit homines eſſe homines rationalitas. D. d. Ideo & ſi carnes, &c.i. & nulla alietas inueniẽ

in

A in homine ſm̃ materiã, etſi carnes & oſſa, ex quibus componitur hoc demonſtratum, ſint alia à carnibus & oſſibus, ex quibus componit̃ hoc aliud, ſ. diuerſæ cõplexionis. & ideo totum congregatum ex iſtis oſſib⁹ & carnibus non eſt aliud à toto congregato ex iſtis oſſibus & carnibus. & homo eſt vn⁹ ſm formam, & alietas nõ inuenit̃, niſi qñ in forma ſint contrarietates. D.d. qñ in verbo nõ eſt contrarietas. i. & cauſa in hoc, ꝙ hõ eſt vn⁹ in ſua forma, eſt, quia in ſua definitione non accipiunt̃ differentiæ contrariæ. Illa. n. in quorum definitionibus accipiuntur differẽtiæ contrariæ, ſunt contraria. D.d. & hoc eſt vltimum, quod non diuiditur. i. & illud, quod ſm formã eſt vnum, eſt vltima ſpecies, quæ nõ diuiditur niſi in indiuidua. D.d. Callias vero, &c. i. indiuiduũ vero, v.g. Callias, eſt compoſitum ex forma & materia. D.d & albus eſt hõ, &c. i. qñ albedo & nigredo inſunt homini per accidens: & iſtæ differentiæ non faciunt in eo ſpecialitatem. albedo enim non eſt in homine, niſi quia eſt in quibuſdã indiuiduis hominis, vt Socrate & Platone. eſt igitur in homine nõ ſm ipſum, ſed ſm ſua indiuidua. eſt igitur in ſpecie p accidens. Et ideo dicit: Nec circulus cupri, &c. i. nec etiam diuerſant̃ res in ſpecie propter diuerſitatem ſuarum materierum in ſpecie, cùm forma ſit vna, vt circulus factus ex cupro aut ligno, & triangulus fact⁹ ex cupro aut ligno. D.d. & non ſunt diuerſa ſm contrarietatem. i. & ideo illa, quæ diuerſant̃ ſm ſpeciem, nõ diuerſantur ſm diuerſitatem ſuarum materierum, ſed quia in ſuis formis eſt cõtrarietas. D.d. Sed vtrum materia, &c i. & quæritur vtrum ſit poſſibile vt materia faciat aliud in ſpecie, quando materia fuerit diuerſa quoquo modo. D.d. Et forte, &c. i. & forte exiſtimatur poſſibile eſſe vt iſta diuerſitas ſm materiã faciat diuerſitatem in ſpecie, qñ duæ diuerſitates fuerint congregatæ, ſ. in ſpecie & forma inſimul. D.d. Et quare eſt equus alius, &c i. v.g, vt aliquis quærat quare equus & homo ſunt alia ſm ſpeciem, vtrum per diuerſitatẽ formarum, aut materierum, quia ſunt diuerſa in ambobus. Et intendit, qñ poteſt aliquis fingere in talibus, ꝙ diuerſitas earum in ſpecie eſt propter diuerſitatem eorum in materia. D. dedit exemplum, & dicit: vt hominis albi, &c. i. v.g. homo albus & equus niger. hæc enim duo ſunt diuerſa ſm materiã & formã: diuerſa enim ſecundum materiam, quia alter eſt albus, & alter eſt niger ſecundum formam vero, quia hoc rationale, hoc autem hinnibile. Deinde d. ſed non, quia alter albus, &c. i ſed manifeſtũ eſt per ſe, ꝙ homo albus non differt ab equo nigro in hoc, ꝙ homo albus, & equus niger. Deinde dedit cauſam in hoc, & dicit: qñ, ſi ambo eſſent albi, &c. ideſt, quoniam, ſi ambo conuenirent in albedine, eſſent in forma diuerſi, & propter hoc non conuenirent̃ forma. & intendit ꝙ ſic eſt intelligendum in diuerſitate hominis & equi in materia, ſcilicet quòd iſta diuerſitas non facit diuerſitatem in forma, ſicut eſt diſpoſitio in homine albo & homine nigro. Et, quia quæſtio, à qua incœpit in maſculo & fœmina non eſt diſſoluta diſſolutione propria, incœpit dicere hoc, & dicit: Maſculus vero & fœmina, &cæ.

Illa, I quorũ definitionib⁹ ac capiũt̃ differẽtię contrariç, ſũt contraria.

Illa, q̃ diuerſant̃ ſecũdũ ſpẽ, nõ diuerſant̃ ſcdm diuerſitatẽ ſuarum materierũ, ſed qa I ſuis formis ẽ contrarietas.

Idem. i. de Aia cõ 55.

G i.queſtio aũt dicta de mare & fœmina exiſtẽtibus in aãli ſic diſſoluit. qm̃ maſculinitas & fœmininitas, licet ſint paſſiones eſſentiales aãli & propriæ ei, tm̃ non ſunt de numero differentiarum eſſentialiũ ſubſtantialiũ, ſed ſunt accidentia eſſentialia materiæ, & corporis aãlis: ſed aãl accipit̃ in definitione earũ, non aũt illa in definitione aãlis. D.d, & ideo idẽ ſperma, &c. i. & ideo materia maris & fœminæ vñ eſt vna. Idem.n. ſperma, qñ patit̃ aliqua paſſione, fit ex eo maſculus: & qñ patit̃ paſſione contraria, fit ex eo fœmina. Et dixit
H hoc, qa paſſio ẽ in p̃dicamẽto q̃litatis, non in prædicamẽto ſubſtantiæ: & ſperma eſt in genere ſubſtantiæ. Et forte intendit p paſſionem illud, quod accidit ei de caliditate & frigiditate, illud quod declaratum eſt in generatione animalium.

Quid igitur ſit ſpecie diuerſum eſſe, & cur quædam ſpecie differant, quædã non, dictũ eſt.

Quæ ſint contraria, quæ genericam faciũt differentiam, Cap. 9.

I CVm vero contraria ſpecie diuerſa ſint, corruptibile autem & incorruptibile contraria ſunt (priuatio nãq; determinata impotentia) neceſſe ẽ diuerſum genere eſſe corruptibile & incorruptibile. Nũc quidem in ipſis vniuerſalibus noſtris diximus. quare videbit̃ vtique non eſſe neceſſe quodcunq; corruptibile & incorruptibile diuerſa ſpecie eſſe, quemadmodum nec album, & nigrum. Idẽ enim contingit & ſimul eẽ, mõ vniuerſalium ſit. ſicuti hõ profecto eſſe poſſit & albus, & niger. & ſingularium fuerit idem (nõ ſimul) & albus, & niger, tametſi album nigro contrariũ ſit. Verũ contrariorum quædã ſm accñs quibuſdam inſunt, vt ea q̃ nũc dicta ſunt, ac alia multa: quædã impoſſibile eſt, quorum eſt corruptibile, & incorruptibile. nihil.n. ſm accidens corruptibile eſt. accidens nanq; contingit nõ eſſe: corruptibile vero eorũ eſt, quæ neceſſario inſunt his, quibus inſunt. aut vnum & idẽ cor K L ruptibile, & incorruptibile erit, ſi contingit non ineſſe ei corruptibile. Aut ſubſtantiam igitur, aut in ſubſtantia cuiq; corruptibilium neceſſe eſt cotruptibile eſſe. Eadem aũt ratio & de incorruptibili eſt. eorũ.n. ambo ſunt, quæ neceſſario inſunt. Prout igitur & ſm q̃ primum hoc quidẽ corruptibile, illud vero incorruptibile, oppoſitionem habent: quare neceſſe eſt genere diuerſa eſſe. Manifeſtum itaq; eſt q̃ non contingit tales formas eſſe, qua- M les quidam aiunt. erit nanq; & ipſe homo hic quidem corruptibilis, illevero incorruptibilis q̃uis formæ eædẽ ſpecie cũ particularibus eſſe dicãtur, & non æquocę. q̃ vero gñe diuerſa ſunt, plus diſtãt, q̃ quæ ſpecie.

Dictum eſt igitur, quare ſunt alia in forma, & quare quædam ſunt diuerſa in forma, & quædam non. Et cum contraria ſint alia in

forma

A forma: & corruptibile & incorruptibile ſunt contraria: alia magis eſt neceſſarium vt ſint genere corruptibile & incorruptibile ex priuatione per differentiã ſine potentia. Et ideo diximus nũc in nõibus. ergo poßibile eſt exiſtimare, quòd non eſt neceſſe vt incorruptibile & corruptibile ſint alia in forma, quemadmodum neq; nigrum neq; album. Quædam.n. poſſunt eſſe idẽ inſimul, cum fuerint ex vniB uerſalitate, vt homo, quoniam põt eſſe albus & niger. & poßibile eſt vt hoc ſit in rebus ſimplicibus, & vt ſit vnum, & non inſimul albũ & nigrum, & ſi album eſt cõtrarium nigro. Sed quædam cõtraria in quibuſdam rebus ſunt per accidens. dicta nunc, & alia multa, et quædam non poſſunt eſſe alicuius. & ſimiliter corruptibile, & non corruptibile. quoniam nihil corrũpitur per accidens. accidens.n. poſC ſibile eſt vt non ſit: corruptibile autem & incorruptibile ſunt rerum, quæ ſunt neceſſario in his, in quibus ſunt. cum idem fuerit corruptibile etiam, & ſi fuerit poßibile ut nõ habeat corruptionem, ſimiliter. Ergo neceſſe ẽ vt corruptio ſit ſubſtantia, aut in ſubſtantia cuiuslibet eorum, quæ corrumpuntur. Et iſte ſermo eſt poßibilis etiam ĩ eis, quæ non corrumpuntur. Vtrunque enim eſt ex illis, quæ ſunt neceſſario, quoniam ſunt ſuperius etiã primo modo, per quem ſunt oppoſita. alterum.n. eſt corruptibile, & alterum incorruptibile. ergo neceſſe eſt vt ſint alia ſecundum genus. Et eſt manifeſtum, quòd impoßibile eſt vt ſint formæ tales, vt quidam dicunt. & ſi non, tunc hõies quidam corrumpuntur, & quidã non, etſi iſtæ formæ dicantur quòd ſecundum formam ſunt eædem cũ ſingularibus, non æquiuoce. illa vero, quæ ſunt alia in genere, magis diſtant, quàm illa, quæ ſunt alia E ſecundum formam. D

Dictum eſt igitur de cauſa, ꝓpter quam dr̃ aliud eſſe aliud in ſpecie. D.d. & quare quædam, &c.i. & quare q̃dam eorum, quæ diuidunt fm contraria, diuerſant in ſpecie, & q̃dam non diuerſant in ſpecie. Et, cũ poſuit hanc qõnem, incœpit ꝑſcrutari de corruptibili & incorruptibili, quomodo diuidit ens ĩ ipſa: vtrũ fm ꝙ genus diuidit ꝑ differentias contrarias ſubſtãtiales, aut fm ꝙ materia diuidit ꝑ accidentia oppoſita: aut corruptibile & ĩcorrupũbile diuerſantur fm genus & formam, cõtraria enim non fugiunt ab iſta trina diuiſione. D.d. Et cùm contraria ſint alia, &c.i. & cùm contraria faciant ſpẽs diuerſas: & corruptibile & incorruptibile ſunt contraria: ergo corruptibile & incorruptibile ſunt ſpecies diuerſæ. Quòd enim eſt tale, nõ collocatur ſub vno genere. illud enim, per quod differt corruptibile ab incorruptibili, eſt differentia priuationis diuerſarum potentiarum 26 F

G duarum, ſ. ꝙ corruptibile differt ab incorruptibili, quia alterum hēt ad corruptionem potentiam, & alterū non habet potentiam ad corruptionem. Contraria vero, q̄ ſunt in eodem genere, differunt, quoniam in genere cōi eis ſunt duæ potentiæ diuerſæ: quarum vna recipit alterum contrariorum, & altera alterum. & ideo corruptibile & incorruptibile ſunt diuerſa nō ſm formam tm̄, ſed ſm formam & genus. D.d. Et ideo diximus nūc in noībus. & dixit hoc, quia corruptibile & incorruptibile ſunt duæ differentiæ contrariæ: & illud, quod congregat illa, eſt nomen

H equiuocum: & qui loquitur de tali natura, v.g. qui loquitur de corpore ſimplici, non loquitur niſi de nominibus. qm̄ hoc nomē corpus, v.g. quod dicitur de corruptibili & īcorruptibili, eſt nomen equiuocum. & ideo neceſſe eſt, ſi corpus corruptibile eſt compoſitum ex materia & forma, vt non corruptibile ſit non compoſitū, & vt materia & forma dicantur equiuoce, cùm materia & forma ſit generabilis & corruptibilis. D.d. ergo poſſibile ē exiſtimare, &c. i. ergo eſt poſſibile exiſtimare de corruptibili & incorruptibili, ꝙ

I quædam talium contrariorum poſſibile eſt vt inueniantur in eadē natura inſimul, quādo illa natura fuerit vniuerſalis. vt homo, poſſibile. n. eſt vt quidam ſit albus, & quidā niger, & hoc inſimul. Deinde d. & poſſibile eſt vt hoc ſit in rebus ſimplicibus, &c. i. & poſſibile eſt ſin talibus iſtis contrarijs, vt inueniantur in re ſingulari, ita ꝙ vnum ſit album & nigrum, ſed nō inſimul, ſed album in aliquo tempore, & nigrum in alio. Deinde d. & ſi album eſt contra-

Corp⁹ dictū de corruptibili & æterno ē nomē eq uocū. Idē. 1. cœ. cō. ſ.

rium, &c. i. ſed iſta quæſtio, & ſi concedatur in ea, ꝙ corruptibile eſt contrarium incorruptibili: qm̄ quædā accidunt illi contraria, in quo ſunt, & quædam impoſſibile eſt vt ſint in eodem genere. Et intendit ꝙ, cùm contraria ſunt tribus modis, quorū duo ſunt deſtructi ī definitione corruptibilis & incorruptibilis, remanet tertius, ſ. contraria ſubſtantialia quę non ſunt in eodem genere. Deinde d. & ſimiliter corruptibile & incorruptibile, &c. i. quoniam ſunt ex contrarijs exiſtentib⁹ in re eſſentialiter, non accidentaliter: cùm impoſ

K ſibile eſt dicere in aliquo corruptibili, ꝙ eſt corruptibile per accidens. Illud enim, quod corrumpitur, nō corrumpitur niſi in ſua ſubſtantia, ſ. illud, quod videtur corrumpi ſimpliciter. Deinde d. accidens enim poſſibile eſt vt nō ſit, &c. i. & eſt differentia inter contraria eſſentialia & accidentalia: qm̄ accidentalia poſſunt eſſe in illo, in quo ſunt, et non eē: eſſentialia vero ſunt neceſſario. et corruptibile et īcorruptibile ſunt de rebus neceſſarijs in rebus, quæ diſponuntur per illa. Deinde d. cum idem fuerit, etc. i. quoniam cùm idē fuerit corruptibile, eſt corruptibile

M neceſſario. et ſimiliter, ſi fuerit incorruptibile, ſemper etiam diſponetur per incorruptibilitatem neceſſario. Deinde d. Ergo neceſſe eſt, etc. ideſt, et cùm corruptio eſt de rebus neceſſarijs rebus corruptibilibus, ergo neceſſe eſt vt corruptio ſit ſubſtantia cuiuslibet eorum, aut ſit aliquid exiſtens in ſubſtantia cuiuslibet eorum, ſ. aut eſt ſubſtantia, aut ſequitur ſubſtantiam rei. Deinde d. Et iſte ſermo, etc. i. et talis ſermo dicitur de rebus, quæ non corrumpū-

tur,

A tūr, ſ quoniam priuatio corruptionis, aut eſt ſubſtantia eorum, aut ſequitur ſubſtantiam. Deinde d. quoniam ſunt ſuperius, etc. i. magis enī differunt q̄ illa, quę opponūtur primo modo: et ſunt illa, quæ ſunt oppoſita, quorum genus eſt idem. Deinde d. ergo neceſſe eſt, etc. i. et cùm magis differant q̄ oppoſita in genere, ergo neceſſe eſt vt ſint diuerſa ſecundum genus. Deinde d. Et eſt manifeſtum, etc. i. et manifeſtum eſt ex hoc, ꝙ impoſſibile eſt vt ſit hic eadem forma in ſpecie æterna et non
B æterna, ſicut quidam dicunt. quoniam, ſi ita eſſet, eſſet poſſibile vt quidam homines eſſent æterni, et quidam generabiles et corruptibiles: quoniam et generatio et corruptio tunc eſſet in eis per accidens, vt albedo et nigredo. Deide d. etſi iſtæ formæ, etc. i. et impoſſibile ſequitur, quoniam formæ ſeparatæ ponūtur eædem cum ſingularibus in natura: ita ꝙ nomē homo dicatur de ſeparato et ſenſibili vniuoce et non æquiuoce. Et dixit hoc, quia iſte ſermo eſt ponentium formas. dicunt enim, ꝙ formæ ſeparatę ſunt ſubſtātiæ formarum ſenſibilium. Qui au
C tem ponit formas æquiuocas cū iſtis formis ſenſibilibus, non eſt loquendum cum eo. Deinde d. illa vero, quę ſunt alia in genere, etc. i. et illa, quę diſtant ſecundum genus, magis diſtant q̄ illa, quæ diſtant ſm formam: quoniam illa, quæ diſtant in forma, ſunt in eodem genere, et illa, quæ diſtant ſm genus, non conueniunt in vna natura omnino ꝓpter cauſam prædictam.

Illa, q̄ diſtāt ſcdm genus, nō cōueniūt in vna nī oīno. vide idē ſup. c. 8

ARISTOTELIS DE METAPHYSICORVM LIBER VNDECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima reaſſumuntur dubitationes, de quibus in Tertio libro habitus eſt ſermo.

In Secunda narrantur ea, quæ ad huius ſcientiæ conſyderationem pertinent: de quibus in Quarto libro. ex his autem nonnullarum quęſtionum ſupradictarum ſolutiones eliciuntur.

In Tertia ex ratione conſyderandi ac definiendi modo annotatur huiuſce ſcientiæ ad alias differentia: quarum hic fit diuiſio. Item ens per accidens a ſcientiarum conſyderatione abijcitur: de quib⁹ oībus i Sexto. E

In Quarta agitur de Motu, de Infinito, de Diuiſionibus motus, & de Nonnullarū definitionibus: de quibus omnibus in Tertio, & Quinto Phyſicorum.

SVMMAE PRIMAE.

Mouentur dubitationes circa Sapientiæ conſyderationem. Cap. 1.

QVòd quidē Sapientia ſcientia quædam circa principia eſt, patet ex primis, in quibus ad ea, quæ ab alīs, de principīs F dicta fuerunt. dubitatū eſt. Ambigat aūt quiſpiam, vtrū ipſam Sapientiam par ſit vnam eē ſciētiam, an plures. ſi. n. vnam, vna certe ſemper contrariorum eſt. at principia contraria non ſunt. ꝙ ſi nō vnam, quales has ponere oportet. Item demonſtratiua principia ſpeculari vtrum vni⁹ eſt, an pluriū. nā ſi vnius, cur huius magis q̄ cuiuſcunq;. ꝙ ſi pluriū, quales has ponere oportet.

Præterea

G Præterea, vtrum oĩum ſubſtantiarum, an non. nam ſi oĩum, difficile erit qualium nã ſit reddere. ſi aũt non oĩum vna, incertũ eſt quonã modo contingit plurium eandem ſciẽtiam eſſe. Præterea, vtrum circa ſubſtãtias ſolum, an ẽt circa accidentia. ſi. n. circa accidẽtia demonſtratio ẽ, circa ſubſtantias non eſt. q̃ ſi altera, qnænam vtraq;, & vtra ſapientia ſit. demonſtratiua. n. ſapientia, quæ circa accidẽtia eſt: quæ vero circa ipſa prima, quæ
H ſubſtantiarum eſt. At nec circa cauſas, q̃ in Phyſicis dictæ ſunt, quam quærimus, ſcientia ponẽda eſt. neq;. n. circa ipſum cuius cauſa. tale. n. eſt bonum. hoc vero in agendis, & his, quæ ſunt in motu, exiſtit. & hoc primũ mouet. tale nanq; finis eſt, in immobilibus vero primũ mouẽs nõ eſt. Et oĩno dubitationem hẽt, vtrum circa ſenſibiles ſubſtantias eſt, q̃ nunc quęritur, ſcĩa, an non, ſed circa alias quaſdam. etenim ſi circa alias, aut circa for-
I mas erit profecto, aut circa mathematica. q̃ aũt formę nõ ſint, manifeſtũ eſt. Attamen ẽt, ſi qs eas ponat eſſe, dubitationẽ hẽt, cur non ita ſe hẽt de cęteris, quorum formæ ſunt, quemadmodũ de mathematicis? dico autẽ, q̃ mathematica quidẽ, media ponunt formarum, & ſenſibilium eſſe, quaſi tertia q̃dã præter formas, & ea, q̃ hic ſunt. at tertius hõ non eſt, nec equus, p̃ter ip̃m, & p̃ticulares. Quòd ſi, vt aiunt, non ſunt, circa qualia ponendũ K
eſt, qd̃ Mathematicꝰ tractet? nõ enim circa ea, q̃ hic ſũt. nihil. n. horũ tale eſt, quale Mathematicæ ſcĩæ q̃runt. At vero nec circa mathematica eſt, q̃ nunc q̃ritur ſcĩa. nihil. n. horũ ſeparatũ ẽ. Verum nec ſenſibiliũ ſubſtãtiarũ. corruptibiles nanq; ſunt. Et omnino dubitare aliquis poſſit q̃liſnã ſcĩæ ſit, de Mathematicorũ materia dubitare. nec. n. Naturalis, eò q̃ circa ea, q̃ ĩ ſe principiũ motus & quietis habent, oĩs Na L
turalis intentio eſt. Nec illius, q̃ de demonſtratione, & ſcĩa tractat. circa nanq; idipſum genus conſyderationẽ facit. Reſtat itaque Philoſophiam propoſitam de hiſce rebus tractare. Dubitauerit aũt quiſpiam profectò, ſi hęc, q̃ q̃ritur, ſcĩa ponẽda ſit circa p̃rĩcipia, q̃ à quibuſdã elemẽta vocantur. hæc aũt oẽs ineſſe compoſitis ponũt. At magis videat vniuerſalium eam oportere eſſe, quæ quærit ſcĩa. oĩs. n. ratio, oĩsq; ſcĩa vniuerſalium, non M
vltimorũ eſt. quare ſic erit vtiq; primorũ generum. hæc aũt ſane fuerint ens, & vnum. hæc enim maxime putabuntur cuncta entia continere, & maxime principiũ aſſimilari, eò q̃ natura prima ſint. corruptis nãq; eis, ſil'cætera quoq; pereunt. oẽ. n. ens & vnum. Quat en? autem neceſſe eſt, vt differentiæ participẽt his ſiquis hæc genera ponat, nulla vero differẽtia participat genere, hoc pacto non videbitur ea

gene-

A genera ponere, neq; principia. Item, ſi magis principium eſt, qđ ſimplicius, q̃; quod minus tale ſit, vltima vero eorum, q̃ ex genere ſunt ſimpliciora, q̃; genera ſint (hęc. n. indiuidua ſunt: genera vero in plures ſpecies, & differentes diuidunt̃) magis ſpecies, q̃; genera videantur principiũ eſſe. quaten⁹ vero ſpecies ſimul cum generibus pereunt, genera magis aſſimulantur principijs. principium nanq; eſt, quod co-
B interimit. Hæc vtiq; & huiuſcemodi alia ſunt, quæ dubitationem habent.

Proponuntur dubitationes de rebus ijs, q̃ ab hac ſcientia conſyderari dicuntur. Cap. 2.

ITem, vtrum ponendũ eſt ęc quã præter particularia, an non, ſed horum eſt, quę quæritur, ſcia. at hæc infinita ſunt. q̃ vero p̃ter ſingularia ſunt, aut genera, aut ſpẽs ſunt. neutrius aũt horum, q̃ q̃ritur, ſciẽtia eſt. cur enim hoc impoſſibile ſit, dictum eſt. Et enim oĩno hæſitationem hẽt, vtrum arbitrandũ ſit aliquã ſe-
C paratam ſubſtantiam pręter ſẽſibiles ſubſtantias, & has q̃ hic ſunt, an non, ſed illa eſſe entia, & circa illa Sapientiam verſari. quęrere nãq; videmur aliã quã dam, & hoc eſt nobis ꝓpoſitũ. dico aũt videre ſi quid per ſe ſeparabile ſit, & ĩ nullo ſenſibiliũ exiſtens. Item, ſi p̃ter ſenſibiles ſubſtantias eſt aliqua alia ſubſtãtia, p̃ter quales ſenſibiles ea ponenda eſſet. cur. n. magis præter hoſes, q̃; præter equos, aut alia D aĩalia, aut oĩno ẽt inaſata ponẽda ſit: at his ſenſibilibus, & corruptibilibus ſubſtantijs alias sẽpiternas æquales ponere profecto extra rõnem caderevideret. Quôd ſi id, qđ nunc quęriť, prĩcipium non eſt à corporibus ſeparabile, quod aliud magis, q̃; materiã quis ponet? at hęc actu quidem non eſt, potentia vero eſt. Magis itaq;, ac principalius ea videať eſſe principiũ, ſpẽs & forma. verum hæc quoq; corruptibilis eſt. quare oĩno, non eſt E perpetua ſubſtantia, & p ſe ſeparabilis. Sed hoc inconueniẽs eſt. videť nanq; eſſe, ac ab ipſis maxime * gĩra præditis quæriť, tan- *Elegantiſſimus.
quam ſit tale principium, ac talis ſubſtantia. Quo nanq; pacto ordo eriť, non exiſtente aliquo ꝑpetuo ſeparato, ac permanẽte. Item, ſi eſt aliqua ſubſtantia, & principiũ naturale, quale nunc q̃rimus, & hoc oĩb⁹ vnũ, & idẽ ꝑpetuis, atq; corruptibilib⁹, dubitationem hẽt, cur cum idẽ prĩ F cipiũ ſit, quędam, q̃ ſub illo prĩcipio ſunt, ętęrna ſunt, quędam non, hoc. n. inconueniens eſt. Et ſi aliud quidem corruptibiliũ principium, aliud ętęrnorũ eſt. ſi etiam corruptibilium ętęrnũ eſt, ſimiliter dubitabimus. Cur enim principio ętęrno exiſtente, non æterna, quę ſub ętęrno ſunt: corruptibili vero exiſtente, aliud quoddam huius principium fit, & illius aliud, & hoc in infinitũ procedet. Quòd ſigs

G rurſus(quæ maxime videnť im mobilia prīcipia eſſe)ens & vnū ponat,primo quidem niſi quod quid & ſubſtantiā vtrunq; eorū ſignificet, qūo ſeparabilia: & p ſeipſa erunt? talia nanq; prima, & æterna principia quærimus. Quòd ſi ſubſtantiā, & quod qd vtrunq; eorū ſignificet, omnia entia ſubſtantiæ ſunt, cū de omnib⁹ ens prædicetur. de quibuſdam vero etiam vnum. cuncta vero entia ſubſtātiā eſſe falſum eſt. Itē illis, qui primū principiū
H ipſum vnū aiunt, & hoc ſubſtantiā eſſe, ex vno vero, & materia primo numerū generant, & hūc ſubſtantiā eſſe dicūt, quomodo contingit verū eſſe quod dicit? Dualitatem nanq;, & cæterorū compoſitorum numerorū vnū quenq;, quonam modo vnū intelligere oportet? de hoc enim nec dicunt aliquid, nec vt dicāt facile eſt. Si quis vero lineas, aut quæ has ſequuntur (dico autem primas ſuperficies) principia eē ponat, hæc non ſunt ſubſtantiæ
I ſeparabiles, verū ſectiones & diuiſiones, illæ quidem ſuperficierum, hæ vero corporū. puncta vero linearū ſunt, & ēt ipſarum earundem termini. hæc aūt oīa in alīs ſunt, et nihil ſeparabile ē. Itē, quonā modo arbitrari oportet vnius & puncti ſubſtantiam eſſe? omnis nanq; ſubſtantiæ generatio eſt, pūcti vero minimè. punctū enim diuiſio eſt. præbet aūt dubitationem hoc etiam, q; omnis quidem ſcientia vniuerſalium eſt, & eius, quod tale eſt: K ſubſtantiā vero non eſſe vniuerſaliū, ſed magis ipſum quod qd & ſeparabile. quare, ſi ſcientia circa principia eſt, quonā modo arbitrari oportet principiū ſubſtantiā eſſe? Itē, vtrū eſt aliquid præter ipſum totū, an non. dico aūt materiam, & quod cū ea eſt. Nam ſi non eſt, quæ in materia ſunt, omnia corruptibilia ſunt. quod ſi eſt aliquid, ſpecies & forma profecto fuerit. hoc itaq; in quibus eſt, in quibuſue non eſt, difficile determinare eſt. in quiL buſdā enim manifeſtū eſt non eſſe formā ſeparabilē, vt puta domo. Item principia, vtrū ſpecie, an numero eadē ſint. ſi enim numero vnū, omnia erunt eadem.

SVMMA SECVNDA.

Narrantur ea, quæ ad huius ſcientiæ conſyderationē pertinent, de quibus in Quarto libro. Ex ijs autem nonnullarum quæſtionum ſuprādictarum ſoluciones eliciuntur.

Primum Philoſophiam de ente, prout eſt ens, ſpeculari: quod vt ea, quæ ab vno, vel ad vnum, dicitur. M

Cap. 1.

Prima Philoſophia entis vt entis vlt & non ſecūm partem conſyderat.

CVm autē Philoſophi ſciētia ſit entis prout ens, vniuerſaliter, & non ſecūdum partē, ens vero multipliciter, & non ſecundum vnum modū dicatur, ſi æquiuoce, & non ſecundum aliquid commune dicitur, non eſt ſub vna ſciētia: talium enim non eſt vnum genus. q; ſi ſecundum aliquod cōe, erit vtiq; ſub

vna

A vna ſcientia. Videtur autem prę dicto modo dici, quemadmodū medicatiuū, & ſalubre. etenim vtrūq; horum multipliciter dicitur. dicitur nanq; hoc modo vnumquodq; eorum, eò q; hoc quidem ad medicādi ſcientiam quodā modo referatur, hoc vero ad ſanitatem, hoc vero aliter, vnumquodq; vero ad idem. medicatiuus nanq; ſermo, & cultellus dicitur, eò q; ille quidē à medicandi ſcientia, hic vero ei vtilis. ſimiliter & ſalubre. hoc enī,
B quia ſanitatis ſignificatiuū: hoc vero, quoniam factiuum. idem autem modus, & de cæteris eſt. Eodem autē modo & omne ens dicitur. eo nanq; q; entis, prout ens eſt, paſſio, aut habit⁹, aut diſpoſitio, aut motus, aut aliquid huiuſcemodi ſit, dicit ens vnūquodq; eorum. Cum autem omnis entis ad vnum quid & commune reductio fiat, contrarietatū quoq; ſingulæ ad primas differentias, & contrarietates entis reducentur, ſiue multitudo &
C vnū, ſiue ſimilitudo & diſſimilitudo primæ ſunt entis differentiæ, ſiue aliquæ aliæ, ſint aūt hæ ſpeculatione perceptæ. Nihil autem interest ad ens, vel ad vnū entis reductionē fieri. etenim ſi non idē, ſed aliud ſit, attamen cōuertitur. & ipſum enim vnum quodā modo ens, & ipſum ens vnū eſt. Cum aūt vnius & eiuſdem ſcientiæ ſit cuncta contraria ſpeculari, vnumquodq; autē horum ſm priuationē dicatur, quorum aliquid intermedium D eſt, quēadmodū iuſti & iniuſti, dubitauerit quiſpiā quonā modo ſm priuationem dicantur. Circa omnia talia ſanè priuatio ponenda nō totius rationis, ſed vltimę ſpeciei. vtputa ſi iuſt⁹ eſt ſm habitum quendam legibus obtēperans, iniuſtus nō erit omnino tota ratione priuatus. circa vero obedientiā legū deficiens, aliquo pacto, & ob hoc ei priuatio inerit. eodē aūt modo & de alijs. Quēadmodum aūt Mathematicus circa abſtracta ſpecula E tur: tollēdo nanq; oīa ſenſibilia, ita ſpeculatur, vtputa grauitatē & leuitatē, duritiē & contrariū, item aūt caliditatē & frigiditatem, & cęteras ſenſibiles contrarietates: ſolū vero dimittit quantum & continuū, horum quidē ad vnū, horū vero ad duo, horū aūt ad tria, & paſſiones eorum prout quanta, & continua ſunt, nō prout aliquid aliud ſpeculatur, & horū quidē ſitus adinuicem cōſyderat, & ea quæ eis inſunt, horū vero cōmenſuratio- F nes & incōmenſurationes, horū aūt rationes, attamen vnā omnium, & eandem ſcientiā ponimus geometriā: eodem modo ēt circa ens ſe habet. Quæ enim ei prout ens eſt accidunt, & eius prout ens contrarietates, nō eſt alterius ſcientiæ, q; Philoſophię ſpeculari. Naturali nanq; ſpeculationem de eis, nō prout entia, ſed prout motu participāt, attribuere queat quiſpiā. Dialectica

vero

G vero,& Sophiſtica de his, q̃ accidunt quidem entibus ſunt,verũ non prout entia ſunt,nec circa ipſum ens,put ens eſt. vnde reſtat Philoſophũ eſſe circa p̃dicta ſpeculatiuũ,put entia ſunt. Cùm vero & omne ens ſecundum vnum quid & commune dicatur, multipliciter dictum, contraria quoq; eodem mõ (ad primas nanq; contrarietates, et differentias entis reducunt) huiuſcemodi vero posſibile ſit ſub vna ſcientia, eſſe ſoluetur profecto dubitatio à principio dicta. dico aũt in qua dubitatur,quonam mõ multorũ et genere differentiũ vna quędam ſcĩa erit.

H

Primum Philoſophum verſari circa communia principia in vniuerſum. Cap. 2.

Vide. 12. Met. cõ. 5.

CVm autem etiã Mathematicus proprie ſpecialiter communibus vtat, horũ quoq; prĩcipia ſpeculari primę Philoſophię profecto erit.qđ.n. ab ęqualib⁹ demptis æqualib⁹, ęqualia ſunt quę reſtant, cõmune quidem in oĩbus quãtis eſt. Mathematica vero accipiẽs, circa quandam ſuæ materiæ partẽ ſpeculatur, vt circa lineas, aut angulos,aut numeros,aut aliqd cæterorum quantorũ : non tĩ prout entia,ſed prout vnũqq̃q; horum ad vnũ, vel duo, vel tria continuum eſt. Philoſophia vero de particularibus quidẽ, prout vnicuiq; horũ aliqd accidit, non conſyderat: circa vero ens prout ens, vnumqq̃q; horũ ſpeculatur. Eodem autẽ modo circa etiam Naturalem ſcĩam ſe habet, quo Mathẽmatica. Naturalis nanq; accidẽtia & prĩcipia entium prout mouentur, & nõ prout entia ſunt, ſpeculatur. primam vero ſcĩam horum diximus eſſe, prout ipſa ſubiecta entia ſunt, & modo prout aliquid aliud. Propter qđ & illã, & Mathematicã ſcientiam Sapientiæ partes eſſe ponendum eſt.

I

K

Vid. 7. Meta. cõ. 3.

Quòd circa primum principium non contingat falſum dicere: redarguunturq; illi, qui aliter ſenſerint. Cap. 3.

L

ESt autem aliqđ in entibus principium, circa qđ dicere falſum non erit, ſed neceſſe eſt ſemper contrariũ facere. dico aũt verum dicere, vtputa q; non contingit idẽ ſm vnũ, & idem tempus eſſe, et non eſſe: & cętera eodem atq; hæc, oppoſita. & de his talibus ſimpliciter quidem demonſtratio non eſt, ad aliquem autẽ eſt. non ẽ.n. ex certiore principio ſyllogiſmus ipſius eiuſdem facere, quod eſſe oporteret, ſi ſimpliciter demonſtrare eẽt. Ad illũ vero, qui dicit locutiones oppoſitas, accipiendum eſt ab eo, qui mõſtrat hoc falſum eſſe, aliquid tale, qđ idẽ erit quidem ei, qđ nõ contingit ſecundum vnum et idem tẽpus idem eſſe, & non eſſe, non autẽ appareat idem eſſe. ſic enim ſolummodo demonſtretur ad eũ, qui dicat oppoſitas locutiones de ęodẽ verificari. Qui aũt ſermonẽ inuicem cõicaturi ſunt,

M

oportet

A oportet vt aliquatenus inuicem intelligant, hoc enim non facto, quomodo erit eis inuicē ſermonis communicatio? Oportet igitur nominum vnumquodq; notum eſſe, & aliquid ſignificare, nec multa, ſed vnum. q; ſi plura ſignificet, manifeſtare ad quod eorum nomen fert. Qui igitur dicit eſſe hoc & non eſſe hoc, qđ omnino eſſe dicit, non dicit. quare id, quod nomen ſignificat, id ipſum non ſignificare dicit. hoc aũt impoſſibile eſt. vnde ſiquidem ſignificat aliquid, hoc ſcilicet eſſe hoc, impoſſibile eſt contradictionem de eodem verificari. Item, ſi nomē aliquid ſignificat, & hoc verificatur, oportet hoc neceſſario eē. quod vero neceſſario eſt nō cōtingit tunc nō eſſe. oppoſitas ergo non eſt poſſibile locutiones de eodem verificari. Item, ſi nihil magis affirmatio. quā negatio verificatur, qui dicit hominē, vel non hominē, nihil magis verū dicet. attamen videri poteſt, q; ſi hominē non C equum eſſe dicat, aut magis, aut nō minus verū dicere, q; ſi non hominē. vnde ēt, ſi eundem dicit equum eſſe, verum dicet. oppoſitas enim ſiſt erit veras eſſe. accidit igit eundē. & hominē, & equum eſſe, aut cęterorum animaliū aliquod. Horū ſanè nulla eſt ſimpliciter demonſtratio: verum ad eum, qui hæc ponit, demonſtratio eſt. Facile aũt & ipſum Heraclitum quiſpiam hoc modo interrogans cōcedere co geret nunquā poſſibile eſſe oppoſitas locutiones de eodē verificari. nunc vero, cum ſeipſum quidnā diceret, nō intelligeret, hanc opinionē habuit. Omnino aũt ſi hoc, quod ab eo dī. verū eſt, nec hoc ipſum verum erit, ſ. inquam, q; conringit idem fm vnū & idem tempus eſſe. Quēadmodum enim & ipſis diuiſis nihil magis affirmatio, q; negatio verificatur, eodem modo ſimul vtroq;, ac complexo, ac ſi vna quædam affirmatio eſſet, nihil, magis negatio, quam totum B tanquam in affirmatione poſitum verificabitur. Item, ſi nihil eſt vere aſſerere, id etiam ipſum falſum erit dicere, aſſertionem nullam veram eſſe. q; ſi aliquid ſit, ſoluetur profecto, quod ab illis dicitur, qui ad huiuſcemodi inſtāt, & qui totaliter ipſum diſputare perimunt. D

Redarguitur Protagoræ opinio falſa, aſſerentis omne, quod opinamur verum eſſe: aſſignaturq; deceptionis ipſius cauſa. Cap. 4.

SImile aũt dictis eſt & quod F Protagora dictum eſt. & ille nanq; omniū rerū menſuram hominē aiebat eſſe: nihil aliud dicens, niſi quod id, quod vnicuiq; apparet, hoc ēt indubitato eſſe. hoc aũt poſito, idem accidit eſſe, & non eſſe, & malū & bonum eſſe, & cætera, quæ ſecundū oppoſitas locutiones dicunt: propterea q; plerunq; his quidem hoc apparet, iſtis vero contrarium eſſe bonū: men ſurā autem

Protagoras aiebat hoſe; omniū rerū eſ mēſurā. Idē. 10. Meta. 5.

G autē eſſe, qđ vnicuiq; appareat. Soluetur aũt hæc dubitatio, viſo vnde huius opinionis principiũ venit. Vr̃ etenim quibuſdā quidem ex Naturalium opinione ſumpſiſſe principiũ, quibuſdam vero ex eò q̃ nõ omnes eadem de eiſdem cognoſcant, ſed quibuſdam hoc apparere delectabile, quibuſdā contrarium.

Nihil ex ente, oĕ vero ex ente fierè oĩum Naturaliũ eſt decretũ.

H

Cũ igitur non albũ ex perfecte albo fiat, & minimè ex non albo, nunc vero factũ nõ albũ, ſi fieret ex non ente albo, qđ fit nõ albũ, fieret profecto ex nõ ente ſm illos, ſi nõ erat idẽ albũ & non albũ. Non eſt aũt difficile hanc dubitationẽ ſoluere. dictum eſt.n. in Naturalibus, qũo ex non ente, & qũo ex ente fiãt quæ fiunt. At ſimiliter vtriſque opinionibus, ac imaginationibus eorum, qui ſibi ex aduerſo addubitãt, attẽdere ſtolidũ eſt. manifeſtum eſt enim, q̃ alteros eorum neceſſe eſt falſum dicere.

I

Hoc etiam ex illis patet, quę ſm ſenſum fiunt. nũquam.n. idem quibuſdam dulce, quibuſdam contrarium apparet, non corruptis, & lęſis alteris organo ſenſus, & iudicatiuo prædictorum ſaporum. hoc autem ita ſe habẽte, alteros quidem putandum menſuram eſſe, alteros vero minime. Similiter autem & de bono, & malo, & turpi, & alĩs huiuſcemodi dico. nam non ponere eſſe, niſi ea quæ apparent, nihil differt ab his, qui digitum K
viſui ſupponentes, ex vno duo apparere faciunt, ac duo eſſe putant, ꝓpea q̃ tot apparent, & rurſus vnum. illis nanq;, qui viſum non mouent, vnũ apparet, quod vnum eſt. Simpliciter au Veritas et quibus.
tẽ inconueniens eſt ex eo, qđ p̃ſentia videntur mutabilia, & nunquam in eiſdẽ permanẽtia, ex hoc de veritate iudicare. opz etenim ex eis, quæ ſemper ſimiliter ſe habent, nullam q; mutationem faciunt, veritatem venari. talia vero ſunt, quę in mũdo. L
hæc enim non quandoq; quidẽ talia rurſus autem alia apparẽt, verum ſemp eadẽ, nullius mutationis participantia. Pręterea, ſi motus, & aliquid motũ eſt, omne vero ex aliquo ĩ aliqđ mouetur, opz igiť qđ mouet eẽ adhuc in eo, ex q̃ mouet, et nõ eſſe ĩ eo, & ad hoc moueri, ac fieri in eo, aut contradictionẽ nõ verificari ſm eos. At ſi ſm quantũ præſentia fluunt et mouent, & hoc aliq; ponat, quãuis verũ nõ ſit, M
cur ſm quale nõ manent? Videtur ãt haud minime ea, q̃ ſm cõtradictiones ſunt, de eodẽ p̃dicari, ex eo, qđ putant quãtũ in corporibus non manere, propterea q̃ idem & quatuor cubitorum eſt, & non eſt. ſubſtantia vero ſm quale. hoc enim determinatæ naturæ, quantum vero indeterminatę eſt. Item cur, cũ hunc cibum præcipiat medicus, ſumunt? quid nanq; magis hoc, panis q̃; non panis ſit? quare ni-

hil

A hil differt comedere, vel non comedere. nunc vero tanꝯ verum dicente circa idipſum, & hoc cibo exiſtente, qui prȩcept⁹ fuit, ſumunt illum. at non oportebat, cùm nulla natura in ſenſibilibus firmiter maneat, ſed omnes ſemper fluant, ac moueantur. Item, ſi ſemper quidem alteremur, & nunquam ĩdem permaneamus, quid mirum, ſi nunquam nobis eadem apparent, quemadmodum etiam ęgrotis? etenim his eò ꝙ non ſimiliter diſpoſitus habitus eorum ſit, vt cùm ſani erant, non ea apparent ſimilia. quæ ſecundum ſenſus, cùm ipſa quidem ſenſibilia nullam mutationem propter hoc participent, diuerſas tamẽ ęgrotis, & non eaſdem ſenſationes faciunt. Eodem igitur modo fortaſſe neceſſe ẽ ſe habere, ſi dicta mutatio fit. Quòd ſi non mutamur, ſed ĩdem permaneamus, ſit aliquid profecto permanẽs.

Senſibilia oía ſemp mutari.

B

Quibus ſupradicta opinantibus cum difficultate, facilèue ſit occurrere. Item

C *locutiones omnes nec veras, nec falſas eſſe poſſibile eſſe. Cap. 5.*

AD eos igitur, qui ex rõne prædictas dubitationes habent, non ẽ facile diſſoluere, ſi nihil ponant, nec hui⁹ rationem quærant. hoc enim modo omnis ratio, omnis'ꝙ demonſtratio fit. ſi enim nihil ponunt, ipſum diſputare, & omnino orationem perimunt. quare ad eos quidem non eſt ſermo. Ad illos vero qui hæſitant, facile eſt ex D iam traditis dubitationibus obuiare, & ea diſſoluere, quę faciũt in eis dubitationem: vt ex pdictis patet. Quare manifeſtũ eſt ex his, ꝙ non eſt poſſibile locutiones oppoſitas de eodem, vno & eodẽ tempore verificari: nec ipſa contraria, cùm omnis contrarietas ſecundum priuationẽ dicatur. hoc autem patebit, reſoluentibus ad principium rationes contrariorum. Similiter nec mediorum quicꝙ poſſibile eſt de vno & eodem prædicari. E ſi.n. album ſit aliquod ſubiectũ, dicentes illud, nec nigrũ, nec album falſum dicimus. accidet.n. illud album eſſe, & non eſſe. alterum enim complexorum de eo verificabitur. hoc autem eſt albi contradictio. Neꝙ igitur ſm Heraclitum dicentibus, vera dicere poſſibile eſt, neꝙ ſm Anaxagoram. aliter accidet contraria de eodem prædicari. cùm.n. in omni re dicat omnis rei partem eſſe, non magis dicit eẽ dulce, ꝙ amarũ, aut quãcunꝙ ęqte F rarum cõtrarietatum, ſi omnia quidem non ſolum in oĩ potentia, verum etiã actu, & ſeiũctim inſunt. Similiter autem nec omnes locutiones falſas, nec veras poſſibile eſt eẽ: tũ propter alias multas difficultates, quę ob hãc poſitionem euenirent: tum etiã, qm̃ ſi cunctæ falſæ ſint, nec cùm hoc ipſum aliquis dicet, verum dicet. ſi aũt veræ, cùm oẽs falſas dicet, non falſum dicet.

G SVMMA TERTIA.

Annotatur Primæ Philoſophię ad alias ſcientias differentia. Item ens per accidens a ſcientiarum conſyderatione abijcitur: de quibus omnibus ſupra in Sexto.

Primam Philoſophiã ab alijs differre ſciẽtijs, quarum hic fit diuiſio, ex conſyderandi ratione, ac definiendi modo. Cap. I.

OMnis aũt ſcientia circa vnumquodq; eorum, quæ ſub ea ſcibilia ſunt, prĩcipia quędam & cauſas quærit, vt Medi-
H catiua, & Exercitatiua, ac ſingulæ Effectiuarum, vel Mathematicarum. harũ etenim vnaquæque circa quoddã circũſcriptũ genus, tanquam exiſtẽs, & ens, non tñ prout ens eſt. tractat. ſed hæc alia quædam ſcĩa præter illas ſcientias eſt. dictarum vero ſcientiarum vnaquæq; accipiẽs aliquo modo ipſum quid eſt in vnoquoq; genere, cætera vel debilius, vel exactius conatur oſtẽder. Accipiũt autem ipſum q̃d eſt quædam per ſenſum, quædã
I ſupponentes. Vnde ex hac inductione patet ſubſtantiæ, & ipſi⁹ quid eſt demonſtrationem non eſſe. Cùm autem ſit aliqua de natura ſcientia, patet q̃ & ab actiua, & ab effectiua diuerſa erit. Effectiuæ nanq; in faciente, non in eo quod fit, motus principiũ eſt. & hoc, aut ars quædam, aut alia vis eſt. Similiter & actiuæ, non in eo q̃ agitur, ſed magis in agentibus motus eſt. Naturalis vero ſcientia circa ea, quæ in ſe-

ipſis habent motus principium K
eſt. Quòd itaq; neq; actiuam, neque effectiuam, ſed ſpeculatiuã eſſe Naturalem ſcientiam neceſſe ſit, ex his patet: in vnum nanque horum genus eã cadere neceſſe ẽ. Cùm vero vnicuiq; ſciẽtiarum neceſſe ſit aliquo modo ipſum quid eſt ſcire, & hoc vt principio vti, oportet non latere quonam modo definiendum Naturali ſit, quove mõ ſubſtantiæ ratio ſumenda ſit, vtrum vt ſimum, an magis vt concauum. horum. n. ſimi quidẽ ratio vnà L
cum materia rei dicitur, concaui vero abſq; materia. ſimitas nanque in naſo fit. & ideo ratio quoq; ei⁹ cum eo dr̃. ſimum. n. eſt naſus concauus. manifeſtum eſt igitur etiam carnis, & oculi, cæterarum q; partiũ rationẽ cũ materia reddendam eſſe. Cùm autem quædam ſit entis ſciẽtia, prout ens & ſeparabile eſt, conſyderandum eſt vtrum eam eãdem cum Naturali ponendum ſit, an magis aliam: Naturalis ſanè circa ea eſt, quæ motus prin- M
cipium in ſeipſis habent. Mathematica vero ſpeculatiua quidẽ eſt, & hæc quædam circa manẽtia, non tñ ſeparabilia. Circa ſeparabile igitur ens, & immobile alia præter has ambas ſciẽtia eſt, ſi aliqua quidem talis ſubſtãtia eſt. dico autem ſeparabilis, et ĩmobilis, quod tentabim⁹ oſtẽdere. &, ſi qua talis in entib⁹. natura ſit, illic profecto diuinitas erit, & hoc erit primum & principale

A cipale principium. Patet igitur tria genera ſpeculatiuarum eſſe ſcientiarum, Naturalem Mathematicam, Theologiam. Optimũ igitur ſpeculatiuarum quidem ſcientiarum genus, harum ſanè ipſarum ea, quæ vltimo dicta eſt. circa nanq; honorabiliſſimum entium eſt. vnaquęq; vero melior, aut deterior dicit ſm proprium ſcibile. Dubitauerit autem quiſpiam, vtrum entis, prout ens eſt, ſcientiam vniuerſalem ponere oportet, an non.

B Mathematicarum etenim vnaquæq; circa vnum quoddã determinatum genus eſt. vniuerſalis vero communis de omnibus eſt. Si itaq; naturales ſubſtantię primæ ſint entium, ipſa quoq; Naturalis ſcientia prima ſciẽtiarum erit. ꝙ ſi alia natura, atque ſubſtantia ſeparabilis, & immobilis eſt, neceſſe ẽ vt ſciẽtia quoque ei⁹ alia ſit, & Naturali prior & vniuerſalis prior.

Ens per accidens à nulla conſyderari ſcientia: ipſumq; non habere cauſas nec principia. Nec etiam de ente vero quærenda eſſe principia. Item de Fortuna cauſa per accidens exiſtente. Cap. 2.

C VM autẽ ſimpliciter ens pluribus eſſe modis dicatur, quorum vnus eſt, qui ſecundum accidens dicitur eſſe, primo de ente hoc pacto conſyderandum eſt. Quòd igitur nulla ſcien tiarum, quæ traditę sũt, circa accidens verſetur, patet. Nec enim ars ædificatoria, quid nam illis, qui vſuri ſunt domo, D accidit conſyderat: vtputa, ſi anxie, vel è contrario habitabunt, neq; textura, neq; futura. quod vero proprium ſibĩpſi eſt, ſolũ vnaquæq; iſtarum ſcientiarum conſyderat. hoc autem finis proprius eſt. neq; quatenus muſicũ & grammaticum. nec quod is, qui muſicus eſt, factus grammaticus ſimul ambo erit, cùm pri⁹ non eſſet. quod autem cùm non ſemper eſſet, eſt, hoc fiebat. quare ſimul muſicus, & grammaticus fiebat. Hoc autem nulla ea- E rum, quæ certę ſcientiæ ſunt, q̃rit, præter Sophiſticam, hæc. n. ſola circa accidẽs verſatur. Quare non male Plato ait, cùm dixit Sophiſticam circa non ens immorari. Quòd autem nec ſit poſſibile accidentis ſcientiam eſſe; manifeſtum erit, ſi videre conabimur quidnã accidens ſit. omne itaq; dicimus quoddam qui dem ſemper, & ex neceſſitate eſſe (ex neceſſitate autẽ non ea dico, quæ ſecundum violentiam dicitur, ſed qua in demõſtrationibus vtimur) quoddam vero vtplurimum, quoddã autem, nec vtplurimum, nec ſemper & ex neceſſitate, ſed vt contingit. vtputa ſub cane fiat frigus: ſed hoc nec vt ſemper ex neceſſitate, nec vtplurimum fit, quandoque tamen accidet. accidens ergo eſt, quod fit quidem, nõ ſemper tamen, nec ex neceſſitate, nec vtplurimũ. Quid itaq; accidẽs ſit dictũ eſt. Cur vero nõ ſit

Sophiſticę circa accidens verſari.

F

G huiuſcemodi ſcientia, patet. oīs nanq; ſcientia eius eſt, qđ ſemp, aut plurimū eſt, accidens vero in neutro horum eſt. quôd autē entis ſecundū accidens non ſint cauſæ, & principia talia, qualia per ſe entis, manifeſtū eſt. eſſent enim oīa ex neceſsitate. nam ſi hoc exiſtēte, hoc erit, & hoc, hoc (atq; id non vt contingit, ſed ex neceſsitate) illud quoq; ex neceſsitate erit, cuius hoc cauſa erat, vſq; ad vltimū dictū cauſatum. hoc vero ſm accidens erat. qua H re ex neceſsitate oīa erunt, & de entibus auferetur, tum quod ad vtrūlibet ſe habet, tū ipſum contingere & fieri & non fieri. At et ſi cauſa nō vt ens, ſed vt ea, quę fit, ſupponatur, eadē accidēt. oē nanq; ex neceſsitate fiet. etenim craſtina eclipſis fiet, ſi hoc fiat. hoc vero, ſi aliud quiddā. & hoc ſi aliud. & hoc itaq; modo, ſi ab eo tempore finito, quod à nunc eſt vſq; cras, demaī tempus, deueniet aliqñ ad exiſtens. quare cūm hoc ſit, cuncta, quæ ſequun I tur, ex neceſsitate profecto fiēt. vnde ex neceſsitate oīa fient. Quoddā autē vt verum & non ſm accidens eſt ens, quod eſt in mentis complexione, & paſsio in ea. quare circa illud, quod ita eſt ens, non quærunt principia, verū circa id, quod extra & ſeparabile ens eſt. Quoddam vero non neceſſariū, ſed infinitū. dico autem quod ſm accidens eſt. huius vero inordinatæ & infinitæ cauſę ſunt. Ipſum vero ali cuius gratia in eis eſt, quæ, à na- K tura, aut à mente fiunt. Fortuna Fortuna.
vero eſt, cūm aliquid horū ſm accidens fiat. quemadmodū. n. & ens quoddam per ſe, quoddā ſm accidens eſt, ita & cauſa. fortuna vero ſm accidens cauſa eſt in eis, quę ſm electionē alicuius gratia fiunt. quare circa idē fortuna & mens. electio nanq; abſente mente non eſt. Cauſæ vero, quibus ea fiant, quæ a fortuna ſunt, ĩdeterminatæ ſunt, quare humanæ cogitationi incertæ L
ſunt. & cauſa per accidens eſt. ſimpliciter vero nullius. Bona vero fortuna & mala dicitur, cū bonū aliquod, aut malū euenerit. Fors fortuna vero & infortuniū circa magnitudines horū. Cūm aūt nihil ſm accidēs priº his ſit, quæ ſm ſe ſunt, nec igitur cauſæ. Si itaq; fortuna aut caſus cœli cauſa eſt, prior, mens & natura cauſa erit.

SVMMA QVARTA.

De Motu, de Infinito, de diuiſionibus motus, & nonnullorum terminorum definitionibus: de quib: in Tertio, & Quinto Phyſicorum. M

De Motu. Cap. 1.

ESt aūt hoc qdē actu ſolum, illud vero potentia: hoc aūt potentia & actu. hoc quidē ens: illud vero quantum: hoc autē cæterorū aliquid. Non eſt autē motus præter res. mutatur. n. ſemper ſm entis prędicationes. cōmune autē nihil in his in vlla

præ-

A prædicatione. vnũquodq; vero dupliciter omnibus ineſt, velut hoc. nã hoc vt forma, hoc vero vt priuatio. ac ſm qualitatẽ hoc albũ, illud nigrũ, ſm quantitatẽ hoc perfectũ, illud imperfectũ. eodem modo & ſecundũ lationem: nã hoc ſurſum, illud deorſum, aut leue aut graue. quare motꝰ & mutationis tot ſunt ſpecies, quot entis. Cùm autẽ vnũquodq; genus in actum & potẽtiã diuidatur, actũ eius, qđ potẽtia eſt, prout tale eſt, dico eẽ motum. Quòd aũt vera dicimus, hinc conſtat. cùm enim ędificabile prout tale, ipſum dicimꝰ eſſe actu quatenus ædificatur, & hoc eſt ædificatio. ſimiliter eruditio, curatio, voluptatio, ambulatio, ſaltatio, ſeneſcẽtia, ac increſcentia. Accidit aũt moueri cũ actus ipſe fuerit, & neq; priꝰ, neq; poſterius. actus aũt eiꝰ, qđ eſt potentia, cùm actu ens agat, non prout ipſum, ſed prout mobile, motus eſt. dico autẽ prout C ſic: nã æs potentia eſt ſtatua, nõ tñ actus ęris, prout æs, motꝰ eſt. non enim idem eſt ęri eſſe, & alicui potentiæ. Quòd ſi idẽ eſſet ſimpliciter, ac ſm rationes, eſſet profecto æris actus motus quidã. at non eſt idẽ quod & in contrarijs patet. ſiquidẽ poſſe ſanari, poſſeq; ægrotare, non eſt idẽ: alioqui & ſanari & ęgrotare idẽ foret. ſubiectũ vero, quod ſanabile, aut ægrotabile eſt, ſiue humor, ſiue ſanguis, vnũ idẽq; eſt. Cùm nõ ſit igit idẽ, ſicut nec color, ac viſibile idẽ eſt, cõſtat motũ eſſe actum rei poſſibilis, put poſſibilis eſt. Quod igit ipſe eſt, & qđ tunc contingit moueri, cũ actus ipſe ſit, & qđ nec ante nec poſt, manifeſtũ eſt. nã contingit vnũquodq; aliqñ quidẽ operari, aliqñ minime. velut ędificabile, prout ędificabile: & ędificabilis, prout ędificabilis actus, ędificatio eſt. aut. n. hoc, ædificatio ĩ ędificabili actus, aut domus. at vbi domus ſit, non vltra ędificabile erit. ędificatio vero eius eſt, qđ ædificabile eſt. neceſſe itaq; E ædificationẽ actũ eẽ. ædificatio vero motus quidã eſt. eadẽq; in cæteris motibꝰ ratio eſt. Quòd vero hæc ſint recte dicta, ex his quoq; cõſtat, quæ alij de ipſo referunt. tum ex eo q̃ nõ facile eſt ipſum aliter definire. nec. n. licebit cuiquã in alio genere eũ collocare. Et patet ex his ẽt, quę alij protulerunt. quidã. n. alteritatẽ, inæqualitatẽ, & ipſum non ens, quorum nullũ neceſſe eſt mouere. at neq; mutatio hæc, neq; ex his potius q̃ ex oppoſitis ẽ. Cauſa vero, propter quã in his motum ſtatuerunt, ea eſt, q̃ indefinitum quiddã videtur eſſe motus: alterius verũ coordinatiõis principia, vtpote priuatiua, indefinita ſũt. nã nec quod quid, nec tale, nec aliorũ prædicamentorũ vllum ipſorum eſt. Quòd vero motus indefinitus eſſe videatur, ea eſt cauſa, q̃ neq; inter ea, quæ ſunt potentia entia, nec quæ ſm actũ, ponere ipſum eſt.

Motus.

Motus definitio.

G nec enim quod poteſt quantū eſſe, moueri neceſſariū ē, nec actu quantū. At motus actus quidā eſſe vī, quanquā imperfect⁹. cā vero eſt, cp imperfectū eſt poſſe, cuius actus eſt. quamobrē difficile ipſum cōprehendere, quidnā ſit. nāaut ī priuationē neceſſario reponetur, aut in potētiam, aut in actū ſimplicē. horū autē nullū videtur contingere poſſe. ſupereſt igitur quod dictū eſt, eſſe & actū, & non actū qui dict⁹ eſt, qui etſi difficilis cognitu ſit,
H tn̄ contingit eſſe. Simul & illud perſpicuū eſt, motū eſſe in moto. actus. n. eius eſt à motiuo. Neque alius eſt motiui act⁹: oportet enim vtriuſcp actū eſſe. nam motiuū eſt, eò cp poſſit: mouens vero, eò cp operet. verū actiuū ē ipſius mobilis: quare eodē modo vnus vtriuſcp actus. quēadmodum eadem diſtātia ad duo vnius, & ad vnū duorū, aſcēſus quocp, ac deſcenſus, at eſſe non eſt vnum, ita etiam in mouente, & in moto.

I De *Infinito*. Cap. 2.

Quid ſit Infinitū. INfinitū vero eſt, aut qđ īpoſſibile eſt pertranſire, eòcp nō ſit aptū permeari, quēadmodū vox inuiſibilis: aut qđ tranſitū hēt in conſummabilē: aut qđ vix: aut quod natura aptū ē habere, nequaquā tn̄ tranſitū, aut finē habet. ltē ſm appoſitionē, aut ablationē, aut ambo. Separabile ſane ipſum quicquā eſſe impoſſibile eſt. nā ſi nec magnitudo, nec multitudo eſt, ſed infinitū ſubſtantia eius eſt, & non accidens. indiuiſibile erit. ſiquidē diuiſibile, aut magnitudo, aut multitudo eſt. cp ſi ē īdiuiſibile, nō eſt infinitū, niſi quēadmodū vox inuiſibilis eſt. verū nec ſic aiunt nec nos ſi q̄rimus, ſed tāc̄p impermeabile. Præterea, quonā modo cōtinget eſſe per ſeipſum infinitū, ſi nec numerus, nec magnitudo ſit, quorū infinitū paſſio eſt? Præterea, ſi ſm accidens, non eſſet ſanè rerū elementū, put infinitū eſt: ſicuti nec inuiſibilis locutionis. tametſi vox inuiſibilis eſt. Quòd aūt infinitū nō pōt eē actu, patet. erit nanc̄p q̄cp pars eius īfinita, q̄ accipiī. nam infinito eſſe, atcp infinitū, idē: ſi quidē infinitū ſubſtantia, & nō de ſubiecto ſit. aut igiī inuiſibile, aut p infinita diuiſibile, ſi partibile eſt. verū multa īfinita idē eſſe impoſſe eſt. quēadmodū. n. aeris aer pars, ita & infinitū infiniti, ſi ſubſtantia, & principium ſit. īpartibile igiī, & indiuiſibile eſt. verū hoc impoſſe, actu eē ens
M infinitū: neceſſariū. n. quantum eſſe. ſm accns igiī exiſtit. at hoc modo dictū eſt nō poſſe principiū eſſe, verū id potius, cui accidit numerū, vel par eſſe. ſed hæc fortaſſe inquiſitio vſis ē. Quòd vero in ſenſibilibus non eſt, hīc conſtat. nā ſi ē corporis rō hoc, eſſe ſuperficie definitū, non ſane fuerit infinitū corpus, nec intelligibile, nec ſenſibile. Cæterum nec numerus ita eſt, tanc̄p ſeparatus, atcp infinitus. quippe cū

K Infinitū īdiuiſibile.

L Infinitum actu eſſe non poſſe.

Infinitum inſenſibilibus nō eſſe.

Vide com. Zim.

nu-

A numerus, aut qđ habeat numerū, numerabile ſit. Quôd ſi naturaliter potius contẽplemur, ex his patet. neq; n. cõpoſitorū, neque ſimplex poterit eſſe. Cõpoſitum nanq; non erit corpus, ſi finita quidem ſunt multitudine elementa. oportet nanq; contraria æquari, nec eſſe vnū eorū infinitum. nã etſi quantũuis inferior ſit alterius corporis virtus, corrũpet finitũ ab infinito. nec poſſe eſt vnũquodq; eẽ infinitũ, ſi corpus quidẽ eſt, quod vnde-
B cunq; hẽt dimenſionẽ: infinitũ vero, quod infinite diſtat. quare infinitũ corpus vndecunq; ĩfinitũ erit. Nec vero vnũ & ſimplex contingit infinitũ eſſe corpus. nec, vt quidã aiunt, præter elementa, vnde hæc generãt. talenanq; corpus præter elemẽta non eſt. nã cũcta, ex quib⁹ ſunt, in ea ẽt reſoluunt. hoc vero non vr̃ p̃ter ſimplicia corpora, neq; ignis, neq; aliud vllũ elmtorũ: etenim abſq; eo q; aliquod horũ ĩfinitũ ſit, impoſſe eſt vniuerſũ;
C & ſi finitum ſit, aut eſſe, aut fieri aliqđ eorũ vnũ, vt Heraclitus dicit, oĩa qñq; ignẽ fieri. Eadem ratio & de vno eſt, quod faciũt præter elementa Naturales. omne. n. ex contrario in contrariũ, velut ex calido in frigidum trãſit. Item corpus ſenſibile alicubi eſt, idẽq; partis ac totius locus, velut terræ. quare, ſi vniforme ſit, aut immobile erit, aut ſemper pelletur hoc vero impoſſe eſt. quid enim deorſum potius q̃ ſurſum, aut vſquã? velut ſi gleba ſit, quo D
mouebit, aut vbi manebit? loc⁹ .n. eiuſdẽ gñis corpis illius infinitus ẽ. cõtinebit igit totũ locũ. At qñ? Quæ igit manſio, motuſq; eius? An vbiq; manebit? nõ mouebit ergo. An vbiq; mouebit? non ergo ſtabit. Quòd ſi vniuerſum diſſile ſit, loca quoq; diſſilia erunt. Ac primũ quidẽ non vnũ vniuerſi corpus, niſi tactu. Deinde aut finita erũt hęc, aut infinita ſpecie. finita quidẽ impoſſibile. nam quædam infinita erunt, quædam mini- E
me, ſi totum infinitum ſit, velut ignis aut aq̃. at hoc erit contrarĩs corruptio. qđ ſi infinita. ac ſimplicia, loca quoq; ĩfinita, & elmta infinita erũt. qđ ſi ẽ impoſſe, locaq; finita ſint, totũ item neceſſario finitũ erit. Et oĩno ĩpoſſe infinitũ eſſe corpus, & locũ corporibus, ſi oẽ quidẽ corpus ſenſibile, aut grauitatẽ hẽt, aut leuitatẽ. aut. n. ad medium, aut ſurſum mouebit. uerũ ĩpoſſe infinitum, aut totũ, aut mediũ, F
aut quodcũq; paſſum eſſe. quo enim modo diuides, aut quo pacto ĩfiniti hoc quidẽ ſurſum fuerit. hoc uero deorſum. aut extremũ, aut mediũ? Oẽ itẽ corp⁹ ſenſibile in loco: loci uero ſpẽs ſex, in corpore uero infinito hæ eſſe nõ poſſunt. Oĩno aũt, ſi impoſſe eſt locum infinitum eſſe, corpus quoq; impoſſibile eſt. quod. n. in loco eſt, id alicubi eſt. hoc uero. aut ſurſum, aut deorſum, aut aliqd cęterorũ ſignificat, quorũ

G vnũquodq; terminus quidã eſt. Infinitũ vero non idẽ in magnitudine, motu, & tpe, tanq̃ vna quædã natura, ſed ipſum poſterius ſm prius dr̃. velut motus ſm magnitudinẽ, ſup quam fit motus, aut alteratio, aut augmẽtatio: tẽpus vero pp motum.

Diſtinguitur motus per ſe à motu per accidens, & ſecundum partem. Quot mo dis aliquid in aliud mutari dicatur. In quot, & quibus prædicamentis ſit motus. Immobile item quot dicatur modis. C. *ap.* 3.

H TRanſmutatur vero quod tranſmutat, hoc quidem ſm accidens, veluti cũ dicim⁹ muſicũ ambulare: illud vero, eò q̃ eius quippiã mutet, ſimpliciter dicitur mutari, vt q̃ ſm partẽ dicuntur. ſanatur nanque corpus, qm̃ oculꝰ. Eſt p̃terea, qd̃ per ſe primũ mouetur, & hoc ẽ per ſe mobile. Eſt itẽ de mouẽte quoq; eodẽ modo. mouet nanq; quoddã per accidens, quoddam ſm partem, quoddã per ſe. Eſt rurſus aliquid, quod primo mo
I uet: & eſt aliquid, quod mouet. Itẽ tẽpus, in quo, ac præterea ex quo, demum, & ad quod. formę vero, paſſioneſq;, ac locus, ad q̃ mouẽtur mota, ea ímota ſunt. veluti ſcientia & calor. eſt vero motus, non caliditas, ſed calefactio. Mutatio aũt non per accidens haud quaquã in oĩbus eſt, ſed ĩ contrarĩs ac medĩs, atq; ẽt in contradictione, cui⁹ rei fides in inductione eſt. Mutatur autẽ quod mutatur, aut ex ſubiecto ĩ ſubiectũ, aut ex non ſubiecto in K
non ſubiectũ, aut ex ſubiecto in non ſubiectum, aut ex non ſubiecto in ſubiectum. Aio aũt ſubiectũ, quod affirmatione explanatur. Quare neceſſe ẽ tres mutationes eſſe. illa enim, quæ ex non ſubiecto in non ſubiectum, non eſt mutatio. nec enim contraria, neq; cõtradictio eſt, quia neq; oppoſitio. Mutatio igit ex non ſubiecto in ſubiectũ ſm cõtradictionẽ, generatio eſt: q̃ qui dẽ ſimpliciter ſimplex, quæ vero cuiuſdam, quædã. at quæ de L
ſubiecto in non ſubiectũ, corruptio: quæ ſimpliciter ſimplex, q̃ cuiuſdam, q̃dã. Si itaq; non ens multifariã dicitur, & nec quod ſm compoſitionem, aut diuiſionẽ, dicitur moueri cõtingit. nec item quod ſm potentiam, quod oppoſitũ eſt ei quidẽ, quod ſimpliciter eſt (nõ album enim aut nõ bonum contingit nihilominus ſm accidens moueri. eſſe nã que homo poteſt nõ album) q̃d vero ſimpliciter non hoc, id nequaquam. nã impoſſibile eſt nõ M
ens moueri. ſi igitur hoc, & generationem motum eſſe. fit enim non ens. nam etſi maxime ſm accidens fit, attamen verum eſt dicere de eô, q̃d ſimpliciter fit, quod eſt non ens. Eodem modo igitur & quieſcere. Hæc itaque omnia accidunt abſurda, ſi quic quid mouetur, in lõco eſt, non ens vero in loco non eſt: eſſet. n. vſquam. Nec corruptio igitur motus. ſiquidem motui motus

aut

A aut quiēs cōtrariū eſt. corruptio vero generationi eſt contraria. At cūm oīs motꝰ mutatio quędā ſit: mutationes vero tres, quę dictę ſunt, harū vero, quæ ſecūdū generationē & corruptionē minime ſit motus (ſunt aūt illæ ſecundū cōtradictionē) neceſſe ex ſubiecto in ſubiectū mutationē ſolā motū eſſe. ſubiecta vero, aut contraria, aut media, nā & priuatio cōtrariū eſſe ponatur, quandoquidē & affirmatio declaratur, veluti nudū, cæcū, & B nigrū. Si igitur prædicamenta, ſubſtantia, qualitate, loco, facere, pati, ad aliquid & quantitate diuidantur, tres eſſe motꝰ neceſſe eſt, qualis, quanti, & loci. Secundū vero ſubſtantiā minime: propterea qꝺ ſubſtantiæ nihil contrariū eſt. Nec eius quod ad aliquid. etenim altero mutato, verificatur alterū nullatenus mutatū. quare ſecundū accidēs horū motus erit. Nec præterea agentis aut patientis, neque oīno moti ac mouentis: cū non ſit C motionis motus, nec generationis generatio, nec deniqꝫ mutationis mutatio. Bifariā. n. cōtingit motionis motum eſſe. nam aut tanquam ſubiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mouetur. quare ſic etia motus, aut calefit, aut frigefit, aut loco transfertur, aut creſcit. id vero impoſſibile eſt, cū motꝰ non ſit aliquod ſubiectorū. Aut eò qꝺ aliud quoddā ſubiectū ex mutatione in aliā ſpeciē muteť, vt homo ex morbo in ſanitatē. D At nec hoc poſſibile, præterqꝫ qꝺ accidēs (oīs nāqꝫ motus in aliud ex alio mutatio eſt. & generatio itē ac corruptio codē modo. verunt̄ quæ ex oppoſitis ſic aut ſic, non ſunt motus) alioqui ſimul ex ſanitate in morbū mutatur, atqꝫ ex ea ipſa mutatione in aliā. conſtat itaqꝫ qꝺ, cū ægrotauerit, in quāuis mutatus erit. cōtinget enim quieſcere. ac præterea non sēper in quācunqꝫ, & illa quoqꝫ ex aliquo in aliud quid E dā erit. quare oppoſita erit conualeſcentia, verū ex accidēti, vt ex reminiſcentia in obliuionem mutatur, quia id, cui ineſt quandoqꝫ in ſcientiā, quandoqꝫ in ſanitatē mutatur. In infinitū præterea procedet, ſi mutatiōis mutatio, & generationis generatio fuerit. neceſſe igitur & priorem fore, ſi poſterior fuerit. vt ſi ſimplex aliqñ fiebat gñatio, illud qꝺ que, quod fiebat, ſimplr fiebat. quare nondū erat quod ſimplr fiebat, ſed quod fit aliquid, aut quod iā fiebat. ſi igitur hoc etiā F aliqñ, fiebat cur nondū erat, qꝺ tunc fiebat? cū vero in infinitis non ſit aliquid primū, non erit primū: quāobrē neqꝫ conſequēs erit. nec fieri igitur, nec moueri, nec mutari quicq̄ poſſe eſt. Eiusdē præterea motus contrarius atqꝫ quies, generatioqꝫ & corruptio. quare quod fit, cùm factū fuerit, quod fit tūc corrumpit. nec. n. ſtatim, cū fiat, nec poſt. nā eſſe opus eſt qꝺ corrumpitur.

Item

G Item neceſſe materiã ſubeſſe ei, quod fit,& mutatur. q̃ igit̃ erit velut alterabile quiddã, aut corpus,aut aĩa. ita quiddam etiam eius,quod fit,aut motus, aut generatio, & aliquid item ad hoc mouetur.nã op⁹ eſt aliquid huius ex hoc in hoc,qđ motus non eſt,eſſe motum. Quonã igit̃ modo Non erit doctrina doctrinę. quare neq; generatio generationis.Cũ vero neq; ſubſtãtiæ, nec ad aliquid,neq; faciendi, ac patiendi,ſupereſt ſm quale,&quã
H tũ, & vbi motũ duntaxat eſſe. qñquidem in horũ ſingulis contrarietas eſt.Quale aũt dico, nõ quod in ſubſtantia (ſi quidẽ differentia quale eſt) verũ paſſiuũ quale,quo dr̃ res,aut pati,aut ĩpaſſibilis eẽ. Immobile aũt eſt, & quod oĩno impoſſe eſt moueri:& quod in multo tpe vix mouetur,aut quod tarde incipit.et quod natum quidem eſt moueri,non poſſit autem, qñ natum eſt,& vbi,& qũo:quod ſane inter immobilia ſolum voco quie
I ſcere.contraria.n. quies motui. quare priuatio erit ſuſceptiui.

Nonnullorum terminorum aſſignantur definitiones. Cap. 4.

SImul ſm locũ eſſe dr̃, quæ in vno loco primo ſunt. Et ſeparata,quæ in diuerſo.Tãgi autem,quorũ extrema ſunt ſimul.Medium, in quod natũ eſt prius venire quod mutat̃, q̃; ad quod vltimũ mutat̃, ſm naturã continue mutatũ. Contrarium ſm locũ, quod ſm rectitudinẽ K
pſm diſtat.Conſequens eſt,cui⁹ principium ſequentis, aut ſolo ſitu,aut forma, aut aliquo quodam modo definito, atq; illius, cuius eſt conſequens,nihil ẽ medium eorũ,q̃ ĩ eodẽ genere sũt. velut linea lineę,aut vnitas vnitatis,aut domus ipſius domus. aliud vero medium eſſe nihil prohibet.Conſequens nanq; alicuius conſequens, ac quoddã poſterius eſt. non. n. vnum conſequens duorum, neq; nouiluniũ conſequens ſecundę.Attiguum L
vero,quod conſequens tangit. Cæterum cùm oĩs mutatio ĩ oppoſitis ſit, hæc vero contraria, ac contradictio, cõtradictionis vero nihil medium eſt, conſtat q; medium in contrarĩs eſt.Cõtinuum ſane, quoddã attiguũ, aut tangens eſt. dr̃ vero continuum,cùm idem fiũt, atq; vn⁹ vtriuſq; termini,quibus tãgũt, & ſe continuant. quare patet in his eſſe continuum,ex qb⁹ vnũ quiddam natum eſt ſm contactum fieri. Et quod conſequens M
primum ſit,conſtat. conſequẽs nanq; non tangit. hoc vero conſequens ẽ.& ſi continuũ ẽ,tãgit q; ſi tangit, nõdum continuum eſt.in quibus vero non eſt tact⁹ in his non eſt cohærentia. Quare non eſt punctum idẽ vnitati. nam illorum eſt tactio, harũ vero minime,ſed conſequenter.& illorum quidẽ eſt aliquid inter medium,harũ vero minime.

Auerrois

AVERROIS

IN DVODECIMVM METAPHYSICORVM PROOEMIVM,

Paulo Iſraelita, & Iacob Mantino Hebræis interpretibus.

ISRAELITAE

QVoniam nec Alexandri, nec Poſteriorum in aliquā huius ſcientiæ dictionem gloſa, expoſitioúe reperta ẽ, niſi in hanc dictionem, cuius quaſi duæ tertiæ partes gloſæ Alexandri, & completa Themiſtij paraphraſis mihi ablata eſt, ideo in ſingulis articulis Alexandri ſententiam recenſere ratum fore cenſui, & quod Themiſtius, & nos apposuimus, aut dubitauimus, adijcere.

Alexander igitur in hanc dictionem exorſus, inquit, quòd hæc dictio, deſcripta per literam Lamech, ſcilicet duodecima litera alphabeti, cõtinet, & eſt vltimũ huius ſcientiæ & finis. In alijs enim dictionibus dubitationes, & earundem ſolutiones tradidit: quod ipſe in his, quæ deinceps ſunt, duabus dictionibus adimpleuit. In quibuſdam vero tractat de rebus conſequentibus ipſum ens, ſecundum quod ens: in hac autem dictione de fine entium ſecundum q̃ entia: qui quidem principium eſt & prima ſubſtantia, cuius ſecundũ vltimum veritatis exiſtẽtia eſt. oſtẽdit enim talis conditionis dari ſubſtantiam, quidq; hæc ipſa ſubſtantia ſit explanat. Et hoc eſt, quod demum in hac arte deposcitur.

duæ

MANTINI

DIco, q̃ nõ inueni in libris huius ſcięt̃iæ, niſi in hoc Duodecimo libro expoſitionẽ Alexan. neq; aliorũ poſteriorum. & in hoc libro non niſi ſup duas ferè partes triũ partium ipſius libri, idemq; ferè & Themiſt. mihi autem viſum eſt meliuſ eſſe me exponere in ſingulo capite id, quod dixit Alexan. clariori & breuiori oratione quam potero. & ſiquid videbitur in Themiſt. ſuperfluum, vel dubium, de illo mentionem faciemus: idemq; agemus de eo, quod videbitur nobis ſuperfluum, & dubium.

Dicamus ergo, q̃ Alex. primo incipit narrare, q̃ id, qđ Ariſt. inquit in hoc libro Duodecimo, qui eſt finis huius artis, eſt quid neceſſariũ. Nã inter alia, quæ dicta ſunt in hac ſcĩa, quędã habẽt nõnullas dubitationes, quæ debẽt in hac ſcĩa animaduerti: aliqua vero habẽt ſolutiones illarũ dubitationũ, de quibus in duobus libris huic ſubſequentibus ſermonẽ facit. in quibuſdam vero eorum tractauit de rebus, quæ inſunt ipſi enti, vt eſt ens, & de principijs ſubſtantiæ primæ, quæ ẽ maxime vera. & hoc, quia probabit reperiri ſubſtantiam ita ſe habentem, & quid ſit talis ſubſtantia. Et notificatio huius ſubſtantiæ eſt finis intẽtus in hac Arte.

qm̃

G duę nãq; ſequẽtes dictiões nihil primaria inrẽtione nuntiãt, nec quicq̃ ꝓprijs rõnibus demõſtrant: ſed nil aliud q̃ eorũ, qui entiũ prĩcipia formas, numerosq; ſtatuunt, ſnĩam refellere moliunt. licet. n. idem facere aggreſſus ẽ in dictione ſignata p literã Aleph maiorẽ, de hoc tñ in duab⁹ hic dictionib⁹ ſermonẽ cõſumat. Inſup hãc vlumã eſſe dictionũ, qb⁹ huius ſcĩę cõſyderatio fit ei⁹, in principio dictiõis terrię, necnõ & alijs in locis verborum ſeries inſinuat. Hæc ſumma eſt eorũ, quibus Alexander
H præſentem hanc dictionẽ aperuit.

Nec abſonũ eſt huc quoq; afferre ea, q̃ ad ſummariã aliarũ huius ſcĩæ dictionũ intelligentiã Alexã. prępoſuit. Dicamus igit, qñ præſens eruditio ſpeculat de ente ſm q̃ ens: ſpeculari aũt hmõi exigit conſyderationẽ de principijs entis ſm qđ ens, deq; diſpoſitionibus cõſequentibus ipſum: hęc ſiquidẽ duo ſciẽdi genera oĩs ſpeculatiua ars cõplectitur: id circo & hoc, cui inſiſtimus, negotiũ primoĩ duo partiri neceſſe ẽ. At q̃a Priſci de rerũ primordijs falſa q̃dã
I enũtiant, cõdecẽsquoq; erat hęc ipſa illorum dicta obruere. quo fit vt tertia hui⁹ ſcĩę portio emergat. Tres itaq; hui⁹ artis ptes collige, vnã de primis prĩcipijs entis, ſm q̃ ens: aliã de conſeqnentibus entis, ſecundũ q̃ ens: tertiam de falſis ſermonib⁹, qui de eorum principijs traduntur.

Rurſus, ex quo omnis ſpeculatiua facultas in duo abſoluit, quorũ vnũ cõtinet modũ cõſyderandi illius artis, & quas cãs, & vñ ſumẽdũ ſit exordiũ, & quouſq; ꝓcedendũ, q̃ue lege fabricãdę ſint deſiõnes, q̃ oĩa ꝓpriã hui⁹ artis cõſyderationẽ cõcernunt:

Secundũ

quoniam in duob⁹ libris, qui hunc K
ſequuntur, nihil ex primario præſuppoſito exponet, neq; quicquã ex ſua ꝓpria opinione verificabit: ſed in eis continet contradictio dictorũ ponentiũ principia entiũ eſſe ideas, & numeros. Inquit. De his aũt iam locut⁹ eſt in ſecũdo libro huius operis: at nunc perfecit ſermonẽ hac de re in his duobus. Inquit. Ratio aũt, qua probat hunc librũ eſſe finẽ eorum, q̃ in hac ſcĩa tractant, eſt id, qđ dixit in prĩcipio libri Tertij, & alibi. Hæc inquã eſt ſumma eorum, quæ
L prędictus eſt Alexander in hoc libro.

Id vero, qđ dixit, pro intelligentia eorũ, quę in alijs libris poſitis in hac ſcĩa continent, põt aliter exponi, & forte huic loco magis debet expoſitio, q̃ alibi. Dicamus ergo q̃, cũ hęc ars cõſyderet de ente, vt ẽ ens, & hoc cogit hãc artẽ tractare de principijs entis, vt eſt ens, & de reb⁹ inſequẽtibus ipſum: cũ quęlibet ars cõtemplatiua hæc duo genera cognitiõis amplectet: bifariã igit hęc ars primo diuidat. Et, quia antiqui de principijs entis falſas ꝓtulerũt ſentẽtias, quas refellere oportebat, ideo ĩ tertia par M
te huius artis hoc explicari neceſſe fuit. Et ſic partes hui⁹ libri erũt tres: Prima de ente, vt eſt ens: Secunda de conſequentibus ens, vt eſt ens: Tertia de falſis ſentẽtijs, quę de principijs entis proditæ ſunt.

Præterea, cùm oĩs ars cõtemplatiua diuidat in duo genera cõtemplationis, quorũ primũ eſt illud gen⁹, qđ cõtinet modũ cõtẽplationis illi⁹ artis, & quicqd pręſtat de cauſis, & vnde incipiat, & quo deſinat, & qs ſit mod⁹, quo deſiõnes efficiant, & hoc vocat propria tractatio illius artis:

Secũdũ

ISRAELITAE

A Secundum genus depromit & proſequitur quicquid in hac arte comprehenditᵉ: quocirca primo in duo hanc artē proſcindi voluit, quorū vnū exprimit partem logicalē huic atti propriā, alterum ea, quorū hic ſciam petimus. & ſic duæ ampliores ſunt partes, quarū vna turſus in arctiores ſcindiᵉ partes tres, vnde quatuor huius ſcīæ portiones reſultant.

Qūi vero in hoc præſens indago alijs artibus præferᵉ, ꝙ ipſa ſuimet principia porrigit, ideo vbi hoc ipſum peragiᵉ, quaſi quinta huiᵘ ſcīæ
B portio excipiᵉ. Inſuper, ex quo hęc ſcīa partes entis cōſyderat, vna autē partium eſt ipſum ens intelligibile, opportunū erat de huius gñis entiū pricipijs ſpeculari, & falſis circa hęc cogitationibus reſiſtere. Ariſt. igiᵉ in ſingulis his generibus cōſyderando, exactiorē qui fieri potuit doctrinæ ordinē exercuit: ita ꝙ in prima dictione deſignata p literam Aleph minorē cōmemorat quātū difficultatis, facilitatiſq; hęc ſcīa cōtineat, aſſerēs id, quod ſinguli hoīum in hac ſcīa referūt, tametſi puſillū quoddā
C ſit, nihilominus, cū oīa illorū dicta in cumulū redacta fuerint, erit qđ colligitur quantitas haud modica.

Cūq; ad huius ſcīæ opificē ſpectet cōſyderationē cauſarū attingere, ſiquidē harū gratia cętera entia ꝓſequimur, ideo & ipſe in eadē dictiōe ſermonē terminat ad cauſas, poſtq̄ cōmemorauerit formas. deniq; finē facit īenūtiādo potiores cās errorū cōtingēriū in ſpeculabilibᵘ, ꝑſertim circa principia, quales. ſ. errorū cauſæ ſunt falſæ hominum exiſtimationes pullulantes, quas inde in ſpeculabilibus ipſi fide accipiendas ſtatuūt.

Cùmq;

MANTINI

Secundum vero eſt ſcientia rei, quæ D
ab illa arte continetur: diuiditur ergo hæc ſcientia primo bifariā, nempe in eius proprium dicendi modum, & in partem in ſe continentem huius ſcientiæ propoſitū. ſunt ergo duæ magnæ partes, quarum vna in tres diuiditur, & ſic erunt partes huius ſcientiæ quatuor.

Sed, quia hæc ſcientia quoq; ſtudet reſpondere cōtra auferentes ſpeculationem, & negantes eius principia, ideo hæc pars erit, veluti quinta pars eius. Et, quia tractat de partibus entium, quorum vna eius pars E
eſt de entibᵘ rationalibus, ideo oportuit eam tractare etiam de principijs huius generis entium, & deſtruere falſas ſententias, quæ de eo dictæ ſunt. Et, quia Ariſtoteles tractauit de his generibus, in eorum doctrina elegit ordinem cæteris prę ſtantiorem. & incœpit à primo libro, cui titulus eſt A paruum, vbi notificauit quanta ſit difficultas, & facilitas, quæ in hac ſcientia reperiᵗ: & ꝙ id, quod ex ea cognitum eſt, & ſi parum ſit, tamen ſi accumuletur F
totum, erit res alicuius momenti.

Et cum profeſſores huius ſcientiæ cogantur credere contemplationem de cauſis eſſe finitam, cùm de entibus hæc inueſtigentur, ideo in illo libro probauit poſt præfationē prædictam cauſas eſſe finitas. mox in calce eius concludendo notificauit quæ nam ſit potiſſima cauſarū, ob quam accidunt errores in rebus ſpeculabilibus, & præſertim in ipſis cauſis: & eſt videlicet ipſa educatio in falſis opinionibus impoſitis eis, ac ſi eſſent veluti lex rerum ſpeculabilium.

Sed,

ISRAELITAE

D Cùmq; cõſyderatio de cauſis ex poſtulet ꝓnoſcere quot ſint prima illarũ genera, quidue de eis tradunt priores, ideo in dictione, cui aſcribi tur lĩa Aleph maior, cõmemorat quid de cauſis quatuor cognouerit Antiquitas: oſtenditq; harũ genera eſſe quatuor, aſſerens ꝙ, ſi ꝑfecta fuerint aliorũ dicta de cauſis, iu dicabitur eadẽ ipſa quatuor cauſarũ genera innuere. Deinde illorum rõnes de rerũ naturaliũ, diuinarũque cauſis affert, & earũ nonnullas deſtruit, præſertim illorũ, qui tractãt diuina, nõ aũt qui tractãt natu
E ralia, quorũ cõfutatio attinet ad negotiũ de Natura. quos auiẽ ex illis redarguit ſunt qui principia ponũt entia mathematica & numeros. nec ipſos quidẽ tractantes diuina adamuſſim ibi refellit, ſed ex parte. reliquũ aũt redargutiõis cõplet ĩ dictiõibus duab⁹, q̃ hãc ipſam ſequũtur, deſcriptis per literã Lamed, & Mem. Q̃n vero cuiuſq; examinis ſcĩam ꝑfecte aſſeq mur, qñ prĩo ſciuerimus, ꝓbabiles ſermones, q & aſtruunt, & deſtruũt, eò ꝙ niſi ꝑdu bitatũ ſit de re, nequaq̃, q̃tũ de ſcĩa rei poſt eius ignorãtiã attingiẽ, q̃-
F tũ vt de eadẽ ꝑſcitũ fuerit dijudicari poterit, idcirco iuſtũ erat in ordine doctrinæ ſeorſum dictionẽ facere, qua prĩo topicis rõcinij ſingula hui⁹ ſcĩę q̃ſita examinarẽt: reſiduũ vero in alijs hui⁹ libri dictiõib⁹ abſoluere. hoc itaq; agit in Tertia huius libri dictiõe deſcripta p literam Beth. Cõdecẽs aũt erat hãc dictionẽ poſteriorẽ eẽ dictiõe prĩa, & ſcda & priorẽ alijs dictiõib⁹, q̃ eã ſequũtur, qa ĩ duab⁹ dictiõibus primis ẽt topice tractat hic dari cauſas, & nullum

MANTINI

Sed, qa cõſyderatio de cauſis cogit conſyderare quot ſint earũ genera prĩa, & q d de hoc dixerit prio A
res ante Arif. ideo incœpit in 2. lib. cui titulus eſt A magnũ, notificare qd attigerit Antiqui de generibus cãrũ primarũ: & ꝓbat ibi eaſe quatuor, & oñdit ꝙ id, qd dixerunt de cauſis, ſi recte cõſyderet, non tranſgredi quatuor cauſas. Mox affert opiniones de cauſis entiũ: & prę ſertim Diuinorũ Philoſophorũ, non aũt Naturaliũ: nã de his iã in ſcĩa Naturali determinauit. & ij quidẽ ſunt illi, q dicunt principia eſſe mathematicalia, & numeros. contra hoc tñ aliquantiſper arguit contra eos in hoc libro, & diſtulit cõplemẽ tũ ſermonis contra eos ad duos libros, qui ſunt poſt Duodecimũ (cu ius Titulus ẽ lĩa L) & ſunt Tertiuſdecimus (qui eſt M) & Quartuſdecimus (qui eſt N.)

Verũ, quia oẽ quęſitũ ſcibile perfecte acquirit, ſi quis pręnotificaue rit rõnes topicales affirmantes, vel deſtruẽtes: nã ſi qs nõ dubitaret de aliqua re, nõ poſſet ſcire quãtũ fuerit aſſecutus de notitia ei⁹ poſt eius ignotãtiã, neq; quantũ erat ſibi occultũ de notitia rei anteq̃ ſciret eã: ideo putauit nihil ꝑſtantius in mõ doctrinę, q̃ declarare ſpeculatiões q̃ſitorũ huius ſcĩę, & inueſtigare rõnibus topicis & ꝓbabilib⁹ de ſingulis q̃ſitis ei⁹ ſeorſum, & ſeparata tractatiõe. mox incipit poſt hoc in reliquis libris hui⁹ operis ſoluere dubia, q̃ accidũt in hac ſcĩa: & id egit in tertio libro huius operis (cuius titulus eſt litera B. Is aũt tertius debet ſequi primũ, & ſcdm, & ꝑcedere reliquos. ſequitur aũt poſt duos priores,

ISRAELITAE MANTINI

lum cauſarũ genus abire in infinitum, ideo hanc prima & ſcda poſteriorem eé licuit. prioré autem alijs huius libri dictionibus hãc eé oportuit, eò q̃ id, qđ alię dictiones oſtendunt, alteram duarũ diſpoſitionũ continet, ſ. aut ipſas dubitationes, quæ in hac dictione recenſent, aut notitiam earũ rerum, quas dubitationum ſolutio depoſcit.

Qñ vero biformes eiuſcemodi dubitationes ſunt: nã q̃dam de mõ conſyderandi huius ſcię dubitant, & quędã de quęſitis, & hęc ipſa ſcia examinat: ideo q̃ modũ cõſyderãdi in hac ſcia oñdere nititur, primo dubitationũ attinẽtiũ ad modum conſyderandi ſolutionẽ concipiat neceſſe é. ex hoc n. facile modus cõſyderandi huius ſcię eliqueſcit, per quem ſane modum hæc ars, vocata Sapientia, ab alijs artibus ſecernit: quapropter dubitationes de modo conſyderandi huius ſcientię primo ſoluere oportuit.

At, quia conſyderandi modus reuincit ex notitia habita de ꝓpõnibus maximis, operęprecium fuit in primis contendere cũ eo, qui eiuſcemodi propõnes perimit. quò fit vt duo hæc in Quarta huius dictione deſignata per literam Ghimel enodari volnerit: ſ. vnum, quo peculiã rẽ huic ſcię conſyderandi legé explanet: alterũ, quo primũ principiorum, quæ nobis conſtant natura, inſinuat, videlicet quòd affirmatio vel negatio de quacunq; re vna affirmãda eſt. hęc. n. propoſitio cuiuſq; conſyderationis principium extat. & qui hanc renuit, nullũ prorſus, nec aſſerentem, nec deſtruentem ſermonem cõprobare poteſt.

Cùmq; priores, qa in illis duobus continet A
ẽt id, qđ ad arté topicã attinet. nẽpe q̃ dant quatuor cáę, & q̃ nullũ genus earũ ꝓcedit ĩ infinitũ. antepoñt vero reliqs libris ſequẽtib⁹, qa ĩ illis id, qđ cõtinet, alterũ duorũ cõtinet, nẽpe vel ſolutionẽ dubiorũ p̃ dictorũ in hoc lib. vel cognitionẽ rerum, quę ſunt neceſſarię ꝓ ſolutione dubiorũ prędictorũ ĩ hoc lib.

Et, qa dubiorũ, q̃ in hoc lib. narrantur, genera ſunt duo, alterũ qdẽ de modo cõtẽplatiõis huius ſcię, alterũ vero de q̃ſitis, de q bus tractat, iõ neceſſe eſt vt ille, qui incipit cõ- B
tẽplationẽ demõſtratiuã huius ſcię, ꝑſciat ſolutionẽ horũ dubiorũ. qñ ꝑ illorũ notitiã dirigit modus cõtẽplatiõis demõſtratiuę huius ſcię: & hoc mõ cõtẽplatiõis dignoſcet artẽ, q̃ vocat Sapiẽtia. & iõ dignũ pntauit debere prius incipere à ſolutione dubiorum, quæ ſunt in modo contemplationis huius artis.

Sed, quia contẽplatio quoq; debet ſciri ꝑ propõnes principaliſſimas, idcirco iudicauit debere primũ loq cũ his, q has deſtruũt ꝓpõ- C
nes, negãtq; cõtẽplationẽ. q̃ duo in vnico libro, q ſequit librũ a (& eſt liber Quartus, q eſt c) declarare voluit: alterũ, qđ de propria huius ſcię tractatiõe loquit: alterũ vero eſt, qđ repetit illud primũ principiũ, qđ ineſt nobis natura, qđ ſ. cætera præcedit principia, nempe cùm dicimus affirmationem & negationẽ nõ poſſe ſimul coniungi, quia hoc eſt principium contemplationis. & ob id quicunque negat hoc principium, nulla debet ab eo acceptari ratio, neque propoſitio affirmatiua vel deſtructiua.

Et,

ISRAELITAE

D Cùmq; cõſyderatio de cauſis ex poſtulet ꝓnoſcere quot ſint prima illarũ genera, quidue de eis tradunt priores, ideo in dictione, cui aſcribitur lĩa Aleph maior, cõmemorat quid de cauſis quatuor cognouerit Antiquitas: oſtenditq; harũ genera eſſe quatuor, aſſerens ꝙ, ſi ꝓſpecta fuerint aliorũ dicta de cauſis, iudicabitur eadẽ ipſa quatuor cauſarũ genera innuere. Deinde illorum rõnes de rerũ naturaliũ, diuinarũque cauſis affert, & earũ nonnullas deſtruit, præſertim illorũ, qui tractãt diuina, nõ aũt qui tractãt natu-
E ralia, quotũ cõfutatio attinet ad negotiũ de Natura. quos autẽ ex illis redarguit ſunt qui principia ponũt entia mathematica & numeros. nec ipſos quidẽ tractantes diuina adamuſſim ibi refellit, ſed ex parte. reliquũ aũt redargutiõis cõpletĩ dictiõibus duab⁹, q̃ hãc ipſam ſequũtur, deſcriptis per literã Lamed, & Mem. Qm̃ vero cuiuſq; examinis ſcĩam pfecte aſſequmur, qn̄ prĩo ſciuerimus, ꝓbabiles ſermones, q & aſtruunt, & deſtruũt, eò ꝙ niſi ꝓdubitatũ ſit de re, nequaq̃, q̃tũ de ſcĩa rei poſt eius ignorãtiã attingit, q̃-
F tũ vt de eadẽ ꝓſcitũ fuerit dijudicari poterit, idcirco iuſtũ erat in ordine doctrinæ ſeorſum dictionẽ facere, qua prĩo topicis rõcinij ſingula huiꝰ ſcĩę q̃ſita examinarẽt: reſiduũ vero in alijs huiꝰ libri dictiõibꝰ abſoluere. hoc itaq; agit in Tertia huius libri dictiõe deſcripta p literam Beth. Cõdecẽs aũt erat hãc dictionẽ poſteriorẽ eẽ dictiõe prĩa, & ſcda & priorẽ alijs dictiõibꝰ, q̃ eã ſequũtur, qa ĩ duabꝰ dictiõibus primis ẽt topice tractat hic dari cauſas, & nullum

MANTINI

Sed, qa cõſyderatio de cauſis cogit conſyderare quot ſint earũ genera prĩa, & q d de hoc dixerĩt priores ante Ariſ. ideo incœpit in 2. lib. cui titulus eſt A magnũ, notificare qd attigerĩt Antiqui de generibus cãrũ primarũ: & ꝓbat ibi eaſe quatuor, & oñdit ꝙ id, qd dixerunt de cauſis, ſi recte cõſyderet, non tranſgredit quatuor cauſas. Mox affert opiniones de cauſis entiũ: & pręſertim Diuinorũ Philoſophorũ, non aũt Naturaliũ: nã de his iã in ſcĩa Naturali determinauit. & ij quidẽ ſunt illi, q dicunt principia eſſe mathematicalia, & numeros. contra hoc tñ aliquantiſper arguit contra eos in hoc libro, & diſtulit cõplemẽtũ ſermonis contra eos ad duos libros, qui ſunt poſt Duodecimũ (cuius Titulus ẽ lĩa L) & ſunt Tertiuſdecimus (qui eſt M) & Quartuſdecimus (qui eſt N.)

Verũ, quia oẽ quęſitũ ſcibile perfecte acquirit, ſi quis prænotificauerit rõnes topicales affirmantes, vel deſtruẽtes: nã ſi qs nõ dubitaret de aliqua re, nõ poſſet ſcire quãtũ fuerit aſſecutus de notitia eiꝰ poſt eius ignorãtiã, neq; quantũ erat ſibi occultũ de notitia rei anteq̃ ſciret eã: ideo putauit nihil ꝓſtantius in mõ doctrinę, q̃ declarare ſpeculatiões q̃ſitorũ huius ſcĩę, & inueſtigare rõnibus topicis & ꝓbabilibꝰ de ſingulis q̃ſitis eiꝰ ſeorſum, & ſeparata tractatiõe. mox incipit poſt hoc in reliquis libris huiꝰ operis ſoluere dubia, q̃ accidũt in hac ſcĩa: & id egit in tertio libro huius operis (cuius titulus eſt litera B. Is aũt tertius debet ſequi primũ, & ſcdm, & ꝓcedere reliquos. ſequitur aũt poſt duos priores,

ISRAELITAE

lum cauſarũ genus abire in infinitum, ideo hanc prima & ſecda poſteriorem eẽ licuit. prioré autem alijs huius libri dictionibus hác eẽ oportuit, eò q̃ id, qđ alię dictiones oſtendunt, alteram duarũ diſpoſitionũ continet, ſ. aut ipſas dubitationes, quæ in hac dictione recenſent, aut notitiam earũ rerum, quas dubitationum ſolutio deposcit.

Qm̃ vero biformes eiuſcemodi dubitationes ſunt: nã q̃dam de mõ conſyderandi huius ſcĩæ dubitant, & quędã de quęſitis, & hęc ipſa ſcĩa examinat: ideo q̃ modũ cõſyderãdi in hac ſcĩa oñdere nititur, primo dubitationũ attinẽtiũ ad modum conſyderandi ſolutionẽ concipiat neceſſe ẽ. ex hoc n. facile modus cõſyderandi huius ſcĩæ eliqueſcit, per quem ſane modum hæc ars, vocata Sapientia, ab alijs artibus ſecernit: quapropter dubitationes de modo conſyderandi huius ſcientię primo ſoluere oportuit.

At, quia conſyderandi modus reuincit ex notitia habita de ꝓpõnibus maximis, operę precium fuit in primis contendere cũ eo, qui eiuſcemodi propõnes perimit. quò fit vt duo hæc in Quarta huius dictione deſignata per literam Ghimel enodari voluerit: ſ. vnum, quo peculia rẽ huic ſcĩæ conſyderandi legẽ explanet: alterũ, quo primũ principiorum, quæ nobis conſtant natura, inſinuat, videlicet quòd affirmatio vel negatio de quacunq; re vna affirmãda eſt. hęc. n. propoſitio cuiuſq; conſyderationis principium extat. & qui hanc renuit, nullũ prorſus, nec aſſerentem, nec deſtruentem ſermonem cõprobare poteſt.

Cùmq;

MANTINI

priores, qa in illis duobus continet & ẽt id, qđ ad artẽ topicã attinet. nẽpe q̃ dant quatuor cãę, & q̃ nullũ genus earũ ꝓcedit ĩ infinitũ. anteponiť vero reliqs libris ſequẽtib⁹, qa ĩ illis id, qđ cõtinet, alterũ duorũ cõtinet, nẽpe vel ſolutionẽ dubiorũ p̃ dictorũ in hoc lib. vel cognitionẽ rerum, quę ſunt neceſſarię ꝓ ſolutione dubiorũ prędictorũ ĩ hoc lib.

Et, qa dubiorũ, q̃ in hoc lib. narrantur, genera ſunt duo, alterũ qdẽ de modo cõtẽplatiõis huius ſcĩę, alterũ vero de q̃ſitis, de q bus tractat, ıõ neceſſe eſt vt ille, qui incipit cõ- B tẽplationẽ demõſtratiuã huius ſcĩę, ꝓſciat ſolutionẽ horũ dubiorũ. qm̃ ꝓ illorũ notitiã dirigiť modus cõtẽplatiõis demõſtratiuę huius ſcĩę: & hoc mõ cõtẽplatiõis dignoſcet artẽ, q̃ vocať Sapiẽtia. & ıõ dignũ putauit debere prius incipere à ſolutione dubiorum, quæ ſunt in modo contemplationis huius artis.

Sed, quia contẽplatio quoq; debet ſciri ꝓ propõnes principaliſſimas, idcirco iudicauit debere primũ loq cũ his, q has deſtruũt ꝓpõnes, negãtq; cõtẽplationẽ. q̃ duo in C vnico libro, q ſequiť librũ B (& eſt liber Quartus, q eſt C) declarare voluit: alterũ, qđ de propria huius ſcĩę tractatiõe loquiť: alterũ vero eſt, qđ repetit illud primũ principiũ, qđ ineſt nobis natura, qđ ſ. cætera præcedit principia, nempe cùm dicimus affirmationem & negationẽ nõ poſſe ſimul coniungi, quia hoc eſt principium contemplationis. & ob id quicunque negat hoc principium, nulla debet ab eo acceptari ratio, neque propoſitio affirmatiua vel deſtructiua.

Et,

MANTINI

D Cùmq; hanc in illa dictione intentionẽ expleuerit, iuſtum erat varietatem diſpoſitionum, quas in hac ſcientia nomina deſignant, ſtatim ſubnectere. cui negocio Quintã huius libri dictionẽ deſtinauit, eamq; priorem alijs dictionibus collocauit. quia qđ in ea oſtenditur ad ſingulorum quæſitorum demonſtrationem pręconcipi neceſſe eſt, qñquidem cuiuſq; quæſiti nomẽ multiplex ſignificatum porrigit, qđ ad accommodatam huius ſcientię intentionem diſtingui neceſſe eſt.

E Cùmq; & hæc in hac dictione abſoluerit, condecens erat de rebus in hac ſcientia comprehẽſis, videlicet de cauſis entium perquirere. & ꝙa entiũ genera ſunt tria, ſcilicet quæ per accidens, quæ in anima, quę extra animam, opportunum erat eni ei ipſa entium genera præcognoſcere, & quod ex entium generibus potiori intentione perquiritur eſſe ipſum, cui extra animã inuentio eſt. hæc omnia examinat Sexta dictio, quæ continuo quintam dictionem ſequitur. Et quia in hac ipſa dictione intentio eſt ens p accidẽs, & ens in aĩa diſcernere ab eo, qđ vere ens eſt, qđ vtiq; innoteſcere nõ potuit, niſi ei, qui ꝓnouerit hanc artẽ ſpeculari de omni ente, fm ꝙ ens, ideo in eiuſdẽ dictionis capite recolligit ea, q̃ iã in Quarta huius libri dictione ipſe expoſuit, videlicet hãc artẽ ſpeculari de ente fm ꝙ ens, eamq; aliã à Mathematica, Naturaliq; facultate ſcĩam exiſtere. quę quidem non reiterationis, ſed commemorationis cã, & aliter q̃ prius reſumere ſtatuit. & hæc quoq; in ipſa Sexta dictione deſignata per literã He.

Cùmq;

ISRAELITAE

Et, ꝙa cõpleuit hoc negotiũ in hoc libro, iudicauit eſſe cõſentaneũ, vt hũc librũ ſequat̃ diſtinctio rerum, quarũ noĩa veniũt in vſum in hac ſcĩa. iudicauitq; cõueniẽtius eſſe in doctrina, vt ſeorſum ĩ alio libro id tractaret̃, qđ quidẽ fecit in lib. v. ſ. D, q ſequit̃ librũ C, & ꝓcedit alios. nã q eſt aptus de mõſtrare aliqđ q̃ſitũ, debet prĩo incipere declarare illud nomẽ, qđ dr̃ de illo q̃ſito, qñ habet plura ſignificata: ꝑſertim cũ dr̃ p analogiã, vt ſunt q̃ſita, q̃ ſunt propria huic ſcĩę: cſi nomẽ entis dicat̃ analogice, vt ipſemet declarauit in hac ſcĩa. Et poſtq̃ expleuit ſnĩa; ſuã in hoc libro, fuit coactus inq rere de rebus req̃ſitis in hac ſcĩa, q̃ ſunt cãę entiũ. & cũ genera entium ſint tria, nẽpe ens p accidẽs, & ens ĩ aĩa, & ens extra aĩam, iudicauit cõſentaneũ eẽ ꝓnotificare prĩo genera horũ entiũ, & patefacere qđ opus erat primo inueſtigare de eo, qđ ẽ extra aĩam: de quo tractauit in lib. q ſeqt̃ poſt qntũ, q dicebat̃. D. Sed ꝙa in hoc lib. tractauit de diſtinctiõe entis, qđ ẽ p accñs, & de eo, qđ ẽ in aĩa, ab ente vero, qđ nõ ꝓt q̃ſ intelligere, niſi ſciuerit hãc artẽ eẽ cã, q̃ cõſyderat de oĩb⁹ genetib⁹ entiũ, vt ſũt entia, iõ in initio huius libri fecit mẽtionẽ de his, q̃ iã declarata ſũt ĩ lib. Quarto, i. c nẽpe ꝙ hęc ars ẽ illa, q̃ tractat de ente, vt ẽ ens, & ꝙ nõ eſt ſcĩa Nãlis, neq; Mathematica. ñ tñ id egit p modũ repetitiõis, ſed p modũ memorię. ſed id poſtea notificauit modis q buſdã diuerſis à prioribus: qđ totũ in lib. Sexto fecit, i. q ſe qt̃ poſt D, vbi de noĩbus egit, & vocatur liber E, qui ſequit̃ D rõnabiliter, & antecedit ſubſequentem.

Et,

ISRAELITAE

A Cùmq; explanauerit ens per accidens, & ens in anima eē entia imperfecta, & ꝙ ſcrutandi intentio eſt de ente vero extra animam exiſtente, mox ad huiꝰ entis examen accingit. Et, quia huius entis principium eſt ſubſtantia, ideo conatur oſtendere, quæ ſint principia ſubſtantiæ, & primo de principijs ſubſtātiæ, quæ generationē corruptionemq; parit, docendo horū principia eſſe mām, & formā: formam aūt eſſe ſubſtantiam via definitionis patefieri cenſuit, videlicet, quia apparuit ſenſibi
B liū definitiones innuere id, quod ipſorū ſenſibiliū ſubſtātia eſt. cùm igitur ipſæ eędem definitiones formas inſinuent, conuincitur & formas eē ſubſtantiā: quòdq; eiuſcemodi formæ, & id, cuius hę formæ ſunt, vnū & idem exiſtunt, & ꝙ ſecundū hoc non erunt accidentia ſubſtantia, nec opus eſſe ſeparatas formas, quæ ſubſtantiæ ſint ſenſibilium, quęque ſcientiam rerum conferant effingere. Oſtendit inſuper eiuſcemodi generabiles corruptibilesq; ſubſtantias generari à ſubſtātia corruptibili ſi-
C bi ſpecie & genere vniuoca, q̄ & rei generās eſt, atq; corrumpens: ipſum vero generabile & corruptibile cōpactū eſſe ex materia & forma: formas aūt nec generationi, nec corruptioni eſſe obnoxias, niſi fm accidens. quo conuincitur, ꝙ Platonis formæ, tametſi extiterint, ad generationē tñ nullam præſtent opem. Oſtendit præterea vniuerſalia non eſſe ſubſtantias exiſtentes extra animam, licet de ſubſtantijs ſignificēt: formas vero eſſe ſubſtantias, non quòd compactæ ſint ex elemento, ſed tertia ſubſtantia cenſentur. &

inter

MANTINI

Et, quia non latebat eum ens per D
accidens, & ens in mente inter ſeſe opponi, & ꝙ hæc ſcīa intēdit inueſtigare de vero ente, quod ē extra animam, ideo incœpit poſt hoc inquirere de hoc ente. Sed, quia ſubſtātia eſt principiū huius entis, ideo incœpit inueſtigare, quæ nam ſint principia ſubſtātię, & ſic incipit primo tractare de principijs ſubſtātiæ generabilis & corruptibilis, & ꝓbauit ea eē formā & materiā: & tradidit viā ad ſciendū, ꝙ formę ſint ſubſtantiæ ex ipſis definitionibꝰ, hoc eſt ꝙ, cū ipſe ꝓbauerit ꝙ definitiones indicēt ali E
quid ſubſtantiarū ſenſibiliū, quod eſt illarū ſubſtantia, & ꝙ ſignificant formas, cōcludit ex hoc, ꝙ ipſæ formæ ſunt ſubſtantiæ, & ꝙ ipſæ, & id, cuius ſunt formæ, ſunt idē in ſe, & ꝙ ꝓp hoc accidentia nō ſunt ſubſtantia, & ꝙ nō oportet pro cognitione rerū ponere formas ſeparatas, quæ nō ſint formæ ſenſibiles, qm̄ id, qđ ſignificat definitio rerum, ſunt ipſæ res. Oſtendit etiā hanc ſubſtantiam generabilem & corruptibilē gigni ex ſubſtātia generabili & corruptibili ſibi ſimili ſpecie & genere: & ꝙ F
generabile & corruptibile eſt quid aggregatū ex forma & mā: & ꝙ formæ nō ſunt generabiles & corruptibiles, niſi per accidens: & ꝙ ꝓp hoc ideæ Platonis, ſi reperiunt in re, non ſunt neceſſariæ ad generationē. & intelligo per ideas illas formas ſeparatas, quas ponit Plato. Præterea probat Ariſt. ꝙ vłia non ſunt ſubſtātię, extra animā exiſtentes, licet ſignificent ſubſtantias: etiā dicimus, ꝙ formæ ſunt ſubſtantiæ, non quia ſint elementū, neq; quia conſtent ex elemento, ſed qa ſint ſubſtantia tertia.

Metaphy. cū cō. Auer. OO et

ISRAELITAE MANTINT

G inter eiuſcemodi ſubſtãtias dr̃iam aſſignat.primarum qnoq; ſubſtantiarum differẽtiam enuntiat,& partes formales diſtinguit à partib⁹ materiæ. quæ omnia examinãtur in dictione Septima ſignata litera Vau, & Octaua ſignata litera Zain.

Cùmq; in duab⁹ his dictionibus explanata ſint principia ſubſtantiæ ſenſibilis,quæ generationẽ & corruptionẽ ſubire apta nata eſt, exinde vſia entis,ſed ꝙ ens cõcomitãtia,ſpeculari iuſtũ erat.& primo inqrit de potẽtia & actu , eas ĩ primarias ꝑtes H ſcindẽdo, mõſtratq; priorẽ eſſe actũ potẽtia . & hoc in Nona huius libri dictione, ſignata per literam Heth.

Ex inde in decima dictione , cui aſcribit Teth, tractat de vno & multo,de eodem,de ſimili,de contrario & id genus vniuerſaliũ , quæ conſequuntur entia , ſecundum ꝙ entia.

Deinde in Vndecima hui⁹ dictione ſpeculat de motu, de ĩfinito,alia ex parte q̃ de his conſyderat Nãlis. Et,quia intendit poſt hanc vndecimam, dictionẽ deſcriptã litera Iod, cõſyderare de primo principio ſubẽ I ſenſibilis, quod potiſſimũ finaleq; huius ſcĩæ propoſitum erat,ideo in huius dictionis principio coaceruatim repetit dubitatiões cõmemoratas ĩ tertia dictione ſignata lr̃a Beth: ſic &eas ſoſones,q̃s priores dictiõe inſinuãt, mutilatim quoq; enũtiat, & ſermones,q ſequunt ad auferẽtes principia ſciẽdi,hęc oĩa tractant,ab ſoluunturq;in dictionib⁹ ꝑcedẽtib⁹ dictioni deſcriptæ litera Caph,ſupple q̃ numerari deberet dictio duodecima. Dictio aũt ſignata ꝑ literã Iod,ſupple q̃ vndecimæ dictionis locũ tenet, nondum peruenit ad nos.

At

& perfecit adhuc oſtendere dr̃iam, K quæ eſt inter illas duas ſubſtantias, mox declarauit dr̃ias primarũ ſubſtantiarũ,& diſtinxit partes formarũ à partibus materię.& hoc totũ fecit in libro litterę F,& G,i.in Septimo &Octauo. Et,cũ probarit ĩ his duobus libris principia ſubſtantiæ ſenſibilis generabilis & corruptibilis,iudicauit debere poſt hoc ĩueſtigare primo de cõſequentibus vſib⁹ ipſi⁹ entis,vt eſt ens.& primo tractauit de potentia & actu , & ea ad illa principia refert , & ꝓbat ibi actũ eẽ L prioré potẽtia.& hoc in eo libro,cui titulus eſt H,i,Nono,quẽ poſt Octauum locauit. Deinceps tractauit ĩ libro ſequẽti,cui titulus ẽ litera I, i. Decimo,de vno,& multis, & de eodem,& de ſiꝑi, & de oppoſitis,& reliquis cõſequẽtibus vſibus ipſi⁹ entis, vt ẽ ens. Deinde tractauit poſt hoc in libro litterę K,i.Vndecimo de motu,& de infinito, qm̃ ꝓfeſſor huius ſcĩæ tractat de eis alio modo q̃ Phyſicus. Sed,quia erat paratus tractare poſt hũc librũ de principijs ſubſtantiæ ſenſibilis primæ:hoc aũt fuit ei⁹ propoſitũ primũ huius ſcĩæ, cũ hoc M eſſet fius ab ea intẽtus:ideirco fecit mentionẽ in initio huius libri,videlicet vndecimi , omniũ dubiorum, quorum meminit in libro tertio:fecitq; memoriã de his,quorũ ſolutio ꝓceſſerat breui ſermone ĩ libris ꝓcedentibus:in quo adhuc breuiter meminit dubiorũ,q̃ inſurgũt cõtra negantes principia ſcĩæ. Hoc inquam eſt,qđ inuenim⁹ in ordine librorũ, qui peruenerunt ad nos,qui ſunt ante duodecimã,i. literã L. & non inuenimus ſecundum ordinẽ literarum librũ literæ K, neq; ipſum vidimus.

Verũ

ISRAELITEA

A At dictio, cui deputata eſt litera Caph, & cui nunc inſiſtimus, potiſſimum de primo ſenſibilis ſubſtantię principio nitit'. Primum aũt oĩum ſubſtantiarũ principia declarat, initium faciendo de principio ſubſtantiæ generabilis & corruptibilis, & ea, quæ circa hoc ſeptima, & octaua dictio expoſuit, breui ſermone reſumit. exinde oſtendit principiũ ſubſtantiæ primæ, & idipſum ſubſtantiam eſſe, & quot modi principij ei congruant demonſtrat.

Cùmq; de vltĩ principio examen
B abſoluerit, reuertitur ad reluctandũ contra falſa opinantes de principio vniuerſi, & hoc in duab⁹ dictionib⁹ ſignatis litera Lamed, & Mem.

Ex his denique quicquid omnes huius Ariſtotelis ſcientiæ dictiones complectuntur ad nutum intueri licet: quòdq; nihil in eis inordinatum repertum eſt, vt falſo opinatus eſt Nicolaus Damaſcen⁹, qui ſe exactius hanc tradidiſſe ſcientiã, quàm Ariſtoteles in quodam ſuo volumine præſumpſit.

Nos autẽ ſumma indagine, atq;
C amore proſecuti ſumus hanc ſcientiam, & iam ante huius viri in hac ſcientia dictiones compendio perſtrinximus, in eruditionem eorum, qui non ad amuſſim Ariſto. verbis ſtuduerint, & ad epilogi inſtar his, qui eius verba penetrauerint.

Ab ipſo deniq; Altiſſimo, qui ſolus ſcientiam tribuit, & intellectũ, opem depoſcimus, vt nobis virtutẽ elargiatur ad huius dictionis expoſitionem, iuxta verborum ſeriem perficiẽdam: quemadmodum Dei patrocinio in præhabitis dictionibus idipſum adimpleuimus.

MANTINI D

Verum libri literæ L, i. Duodecimi, cuius expoſitionẽ incœpimus, primũ ꝓpoſitũ eſt notificare principia ſubæ ſenſibilis primæ. Sed incœpit in ei⁹ initio notificare principia omniũ entiũ abſolute. & ĩcœpit à principijs ſubæ generabilis & corruptibilis, & meminit quicquid fuit declaratũ de hoc in libro Septimo, & octauo. deĩde declarauit prĩcipia primæ ſubæ, & ꝓbauit id eſſe ſubſtantiã, & quot modis ſit principiũ.

Et poſtq; perfecit ſuã ſententiã de
E principijs vniuerſi, reuertit' ad oppugnandum cõtra id, quod dixerũt de principijs ſubæ prædeceſſoreseius. & id fecit in duob⁹ libris, ſcilicet M, & N, hoc eſt Decimotertio, & Decimoquarto. Ex his igit' dictis patet quidnam cõtineat vnuſquiſq; liber huius ſcĩæ ex libris, qui Ariſtoteli aſcribunt': & ꝙ procedũt ordine per optimo, & ꝙ nihil in eis cõtigit ꝑter ordinẽ, quemadmodũ inuenimus Nicolaum Damaſcenũ eſſe opinatum in libro ſuo, propterea ꝙ ipſe declarauit, vt opinatus eſt, hãc ſcientiã debere doceri ꝑſtantiori ordine.
F

Nos vero, quia hanc ſcĩam diligimus, eiusq; doctrinæ, & diſciplinæ curioſi ſumus, ideo iã expoſuimus librũ huius viri de hac ſcĩa, vt facili⁹ poſſit capere qui nondum perfecit ſuũ ſtudiũ in libris Ariſtotelis. erit enim hoc veluti memoria quędam his, qui libris Ariſtotelis ſtuduerũt.

Et ſic incipiam⁹ ſperãtes in Deo, qui pręſtat intellectũ, & ſcĩam, vt ad votũ deducat id, quod intendimus, expoſitionẽ huius libri iuxta literã: poſtquã Dei gratia in præcedentib⁹ libris pro viri noſtra iã aſſecuti ſumus hoc idem propoſitum.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER XII.

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de ſubſtantia Senſibili.
In Secunda de ſubſtantia Immobili.
In Tertia de Vniuerſi bonitate.

SVMMAE PRIMAE.

De ſubſtantia ſpeculationem eſſe oportere, ex Antiquorum etiam opinionibus.

H Cap. 1.

SPeculatio de ſubſtantia eſt. ſiquidem ſubſtãtiarum principia,& cauſæ quæruntur.

Conſyderatio quidẽ de ſubſtantia eſt. quæſita enim ſunt cauſæ & principia ſubſtantiæ.

1 Continuatio.

DIxit Alexãder. Quia ſua intentio in hac arte fuit loqui de ente in eò ꝙ ẽ ens,& de cauſis & principijs eius, cùm prima Philoſophia de iſtis duobus conſyderet, & iã declaratũ eſt, ꝙ ſubſtãtia principaliter eſt ens,& eſt cauſa cęterorum, incœpit in hoc tractatu quærere de principijs entis, quod eſt ſubſtãtia. Et dixit: Et intendit per hoc, quod dixit: conſyderatio eſt de ſubſtantia, i. ꝙ cunſyderatio in hoc tractatu eſt de ſubſtãtia, i. de principijs eius. Et poteſt intelligi, ꝙ conſyderatio in hac ſcientia principaliter eſt de ſubſtantia,& de principijs eiꝰ: ſed melius eſt

I 7. Met. te. com. 4. & t. cõ. 2.

Expoſitio.

dicere, ꝙ incœpit tractatũ iſtum cũ intẽtione eiꝰ. Et ſm hoc intelligendum eſt ſubſtantiã generabilem & corruptibilẽ,& æternã, & ꝙ ſua intẽtio in hoc tractatu principaliter eſt loqui de principijs ſubſtãtiæ æternæ: de principijs aũt ſubſtãtiæ ſenſibilis generabilis & corruptibilis locutus eſt in tractatu Secũdo, & Tertio. & ẽt declaratũ eſt in Naturalibus, ſed alio modo. Conſyderatio enim de principijs eius, in eò ꝙ eſt ſubſtãtia, alia eſt a conſyderatione de eis, inquantũ ſunt cauſæ trãſmutationis. & ideo incœpit primo conſyderare de principijs ſubſtaniæ generabilis & corruptibilis,& facere rememorationẽ de hoc, quod declaratũ eſt in Naturalibus, & in tractatu p̃cedẽti hunc. Et ideo iſte tractatus videꝫ diuidi in duo, ſ. in cõſyderationem de principijs ſubſtantiæ generabilis & corruptibilis,& æternæ.

K Documentum.

Idẽ. 7. Meta. com. 9. & quę ibi.

L

Primꝰ vſq; ad 29. ſecũdus à 29. vſq; ad finem.

Etenim, ſi vt totum aliquid vniuerſum eſt, ſubſtãtia prima pars eſt. & ſi ex cõſequenti, hoc quoꝙ mõ primũ eſt ſubſtantia, deinde quale, poſtea quantum.

Quoniam, ſi hoc totum fuerit quaſi aliquod vniuerſum, ſubſtantia eſt pars primi. & ſi eſt ſecundum quòd aliquid conſequitur aliquid ſucceſſiue, tunc etiam ſubſtantia hoc modo eſt prima, & poſt hoc quale, & quantum.

M

2 Pria expõ Alexan.

Dixit Alexan. Intẽdit per totum ens.& quaſi dicat, diximus. ꝙ conſyderatio eſt de ſubſtantia. quoniam, ſi aliquis fuerit opinatus, ꝙ enseſt quaſi vnũ vniuerſum continuũ, credendũ eſt, ꝙ ſubſtãtia ẽ pars primi.

&, ſi

A &, ſi opinatus fuerit, ꝙ quidd ā prius eſt quodā in eſſe, & ꝙ ex eo hoc eſt primum, hoc autem ſm, digniuseſt credere, ꝙ ſubſtantia principal'r eſt ens. & iſte modus prioritatis eſt, quē intendit Ariſt. & eſt quod prius declarauit. Et cùm de ente quiddam eſt primū, ſ. ſubſtantia, & quiddam ſcd̄m, neceſſe eſt ei, q̄ conſyderauit de principijs entis, in eò ꝙ eſt ens, vt cōſyderet de principijs ſubſtantiæ. hæc igit' eſt intētio Alex. & eſt expoſitio vera. D. & pōt intelligi p hoc, quod dixit, quaſi vniuerſum, gen⁹: & p hoc quod dixit, pars primi, ſpecies, & quaſi dicat, qm̄, ſi ens eſt q̄ſi gen⁹, tūc ſua prima ſpēs eſt ſubſtantia. deinde debilitauit hanc expōnē: quia verū genus nō habet ſpēs priores ſe adinuicē, ſed oēs ſunt ſm vnū ordinē. Dico ergo, ꝙ intendebat Ariſt. dicere apud me, ꝙ ens aut demonſtrat vnū genus & vnā nām, aut genera diuerſa. & qūocunq; ſit, manifeſtū eſt, ꝙ ſubſtātia eſt prior cęteris. multa enim, q̄ ſunt eiuſdē generis, ſunt priora adinuicē, vt ſunt ſubſtātiæ ſe priores adinuicē. Prioritas enim inuenit' in eodē genere, & in diuerſis generibus, q̄ dicunt' in reſpectu eiuſdē rei, vt dr̄ ens de decē prædicam'tis. ſecundū hoc igit' intelligēdū eſt de hoc, quod dixit, vniuerſum, totū collectū, ſ. indiuiduū, & vl̄e collectum ex ſpeciebus, in quibus inuenitur prioritas & poſteriorias. Themiſtius aūt exponit ſic, dicendo: Totum enim, ſiue fuerit adunatū, ſicut eſt coadunatio membrorum in corpore humano, & partium in corpore plantæ: aut fuerit cōpoſitum ex rebus cōtingentib⁹ ſe adinuicem, ſicut dom⁹ & nauis: aut fuerit cōpoſitū ex rebus ſegregatis, ſicut ciuitas & exercitus: neceſſe eſt vt prima ſuarū partiū ſit ſubſtātia, & ꝙ locus eius ſit de toto, ſicut loc⁹ cordis de corpore animalis. Si autē nō fuerit hmōi, ſed ſicut vnū inuenitur in numero, deinde duo, deīde tria: aut ſicut in figuris rectarum linearum primo inuenit' triangulus, deinde quadratū, etiam ſm hoc ſubſtantia inuenit' prima, deinde quāti, tas, & qualitas. ſubſtātia enim prior eſt iſtis, ſicut vnum alio numero, & triāgulus alijs figuris. hoc igit' dixit Themiſtius in ſua abbreuiatione.

Sed ipſe intellexit de vniuerſo tres modos. aut vniuerſum cōpoſitū ex partibus cōſimilibus adunatis adinuicē: aut cōtingentibus ſe, vt corpa artificialia: aut ſegregatis, vt partes ciuitatis & exercitus. & hęc additio eſt ſuperflua. nullus enim exiſtimat, ꝙ partes entis, q̄ ſunt decē p̄dicamenta, ſint cōtingentes ſe, aut ſegregatæ in loco. Sed ſua expō ad hoc, quod dixit de particula ſecūda, ſ. hoc, qđ dixit: & ſi fuerit ſm ꝙ aliquid conſequit' aliquid, vt numerus, & ſuperficies cōſequunt' ſe adinuicē, eſt mala expoſitio. Prioritas enim in numeris & ſupficiebus eſt in eodē genere: ſed prioritas ſubſtātiæ alijs p̄dicamentis nō eſt in eodē genere, ſed ſicut prioritas rei ad res, q̄ attribuuntur ei. Expoſitio igit' Alexan. in hac particula eſt vera. Sed quærendū eſt, & dicēdū, iā declarauit ſuperius modum, quo ſubſtantia p̄cedit alia p̄dicamenta: ſed tn̄ Ariſto. nō intendebat ponēr iſtos duos modos prioritatis niſi ad cōfirmandū ſuum ſermonē contra aduerſarium: cùm aduerſarius non poſſit ponere, ꝙ ſubſtātia antecedit alia p̄dicamēta niſi his duobus modis, in quibus neceſſe

Seđa expō Alexan.

Auer. ſecū dā' Alexā. ſuſtinet.

Prioritas inuenit' in eodē gn̄e, et in diuerſis gn̄ibus, q̄ dn̄r reſpectu eiuſdem rei.

Expoſitio Themiſtij

Impugnatio Them.

Opinio Auer.

G eſt vt ſubſtantia ſit prior. Et, cùm dixerimus, ꝙ intentio Ariſto. eſt iſta, qũo reputat aliqs ꝙ diſpoſitio ſubſtantiæ cum alijs prædicamentis eſt ſicut diſpõ continui ex partibus con ſimilibus? niſi intelligat ꝙ prioritas rerum hmõi ſit prioritas rerũ, quæ ſunt eiuſdẽ generis. membra enim corporis ſunt in eodem genere: ſed cor antecedit ea. & ſm hoc nulla diſ ferentia eſt inter hanc prioritatem, & prioritatem numerorũ, & ſuperficierum: ſed hoc in continuo, & hoc in diſcreto. Et cùm ita ſit, ſubſtãtia non vr̃ antecedere alia prædicamen

H ta, niſi altero iſtorũ duorum modorum: aut ſicut ea, quæ ſunt in eodẽ genere, ꝓcedunt ſe adinuicẽ apud re putãtes ꝙ hoc nomen ens dr̃ de eis, ſicut numerus de duobus & tribus: aut ſicut res antecedit res, quæ attribuunt ei, & non ſunt in eodẽ genere, vt ſanitas antecedit ſanabilia, & Medicina antecedit res attributas Medicinæ. & iſta cõparatio eſt vera cõparatio. Et eſt intelligẽda ꝓ hoc, quod dixit: Qm̃, ſi hoc totum fuerit quaſi aliquod vniuerſum. i. res, quæ antecedũt ſibi inuicẽ, & ſunt in eodẽ

I genere ſm expoſitionẽ, quã debilitauit Alexan. & accepit Ariſto. in hoc loco vniuerſum loco generis, ne accideret ei dubitatio, q̃ accidit Alex. cùm genus dicatur qnq; vniuoce, & qnq; ſecũdum prius & poſterius. & ideo omiſit hoc nomẽ genus, & accepit vniuerſum in ſuo loco. & ideo, ſi huiuſmodi genus fuerit intellm per vniuerſum, erit vera expoſitio. Themiſtius vero nõ intellexit hunc locum, & trãſmutauit expoſitionem. poſuit enim intẽrionem primę particulæ in ſecunda, & expoſuit primã in modum, quẽ non habet ſubſtantia cum alijs prædicamentis, & dimiſit verã comparationem, quã habet ſubſtantia cum alijs prædicamẽtis. Expoſitio igitur Alexan. eſt, quam nõ compleuit. Themiſtij aũt eſt purus error. Et cauſa in hoc eſt diminutio, quæ accidit in expõne Alexã. Themiſtius enim non abbreuiauit niſi expoſitionem Alexan.

K In quo differt à Themiſtio.

At ſimul (vt ita dicã) nec entia ſunt iſta ſimpliciter, verum qualitates, & motus, quẽadmodum non albũ, & non rectũ. dicimus nanq; hæc quoq; eſſe, veluti eſt non albũ. Præterea, cæterorum

L nullũ ſeparabile eſt. At hoc idẽ opere teſtant̃ Antiquiores, quippe qui principia, elemẽta, & cauſas ſubſtantiæ quærebant.

Et cum hoc non ſunt entia ſimpliciter præter illa, ſed qualitas et motus: quia neq; album neq; rectũ dicitur vere, quòd ſunt entia etiã. ſimiliter inuenitur non album. Et etiam nullum aliorum eſt abſtractum. Antiqui etiam teſtãtur per hoc quòd faciunt. illi enim quærũt

M *elementa, & cauſas ſubſtantiæ.*

· Hæc eſt alia cauſa, pp quã conſy 3 derandum eſt de ſubſtãria tantum. Nullum enim inuenit̃ aliorũ ſimpliciter neq; motus, ſed in ſubſtãtia. v.g. quia qualitas non dicit̃ ens ſimpliciter, neq; motus, ſed dr̃ eſſe qualitas, & eſſe motus. Motus enim eſt motus alicuius, & qualitas eſt qualitas alicuius: ſubſtantia vero non eſt ſubſtantia alicuius. ens igitur principaliter & ſimpliciter eſt ſubſtãtia.

Et, qa aliquis poteſt dicere, ꝙ alia prædicamenta diminuuntur à ſubſtantia

Gen⁹ qñq; dicit̃ vniuoce, & qñq; ſecũdũ pri⁹ & poſterius. Idem. 1. de Aia cõ. 7. & 2. d̃ Aia 30. & 3. de Anima. 4. 4. Met. c. 2. & 5. Meta. com. 4.

A ſtantia tantum, & hoc nomẽ ens dicitur de omnibus, dixit reſpondendo: ſiſr inuenitur non albũ. i. & hoc nomen ens, quamuis dicatur de eis, tñ dicitur ꝙ hoc eſt albũ, & hoc eſt mobile. tamen hoc non dat vt perfecte habeant eſſe: qm̃ hoc etiam dicitur ens in negando eſſe, cùm dixit, ꝙ hoc eſt non album, & non rectũ. Et, cùm dixit, ꝙ ſubſtantia dicitur ens ſimpliciter, & alia prædicamẽta ſecundum comparationẽ, dedit cauſam in hoc, & dixit: Et etiam nullũ aliorum eſt abſtractum. i. & cauſa in hoc eſt, ꝙ ſubſtantia eſt conſtans
Idem. 1. Phy. 14.
B & ens p ſe, & alia ſunt in ſubſtantia.

Deinde dedit teſtimoniũ, & dixit: Antiqui ẽt teſtãtur, &c. i. & Antiqui teſtantur noſtræ opinioni per hoc, quod fecerunt, qñ quærebãt de principijs entium. tunc enim quærebãt elementa, & cauſas ſubſtantiæ.

Recentiores vero vniuerſalia magis ponunt eſſe ſubſtantias. genera nanq; vniuerſalia ſunt, quæ aſſerunt magis principia, atq; ſubſtantias eſſe, propterea ꝙ Logice quęrunt. Antiquiores vero ſingularia, vt ignẽ et terrã,
C non autem corpus commune.

Qui vero modo ſunt, ponunt ſubſtantiam eſſe vniuerſalia. vniuerſalia enim, de quibus dicunt eſſe proprie principia ſubſtantiæ, ſunt genera, quia reputatio eorum fuit ſecundum Logicam. Antiqui vero particularia, vt ignem & terram, ſed non corpus vniuerſale.

4 Cùm narrauit, ꝙ Antiqui quęrebant principia ſubſtantiæ & iã prædixit opiniones eorum de hoc, fecit hic rememorationem de eis, & d. Qui vero modo ſunt. i. iuniores. & intẽdebat Platonẽ, qui opinabatur, ꝙ vſia ſunt ſubſtantiæ, & principia ſubſtãtiæ ſenſibilis. opinabat enim, ꝙ genera ſunt naturæ abſtractæ, & non ſunt exiſtentia in particularibus, ita ꝙ in eis coniungantur. Vniuerſalia enim apud Ariſt. ſunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea cõſimilitudinẽ, & facit ea vnam intentionem. Plato vero ponebat vniuerſalia exiſtẽtia extra animam perſe. Et verificabat ſuam opinionem ex hoc, quòd ſcientiæ & definitiones ſunt de vniuerſalibus. vnde videntur eſſe perfectiora particularibus & priora eis. vniuerſalia enim, cùm non fuerint, non erunt particularia: ſed ecõuerſo non. & ideo ponebat vniuerſalia eſſe principia & formas ſubſtantiæ ſenſibilis ſed deſtructum eſt hoc iã in tractatu * Secundo. Et intendit p Logicam hic cõſyderationem, quæ fit ex propoſitionibus non conuenientibus. Propoſitiones enim falſæ quædam ſunt conuenientes, & quędam non. & vſr qui ſemper eſt in diſputatione multotiens accidit ei videre extranea remota à natura rei.

Deinde dicit: Antiqui vero particularia, vt ignem & terram, ſed non corpus vniuerſale. ideſt Antiqui vero opinabantur, ꝙ corpus particulare eſt principium ſubſtantiæ, vt ignis & terra, & non opinabantur, ꝙ principium eſt corp⁹ vniuerſale, vt Moderni. Et cùm narrauit, ꝙ conſyderatio de principijs entis dat vt conſyderatio ſit de ſubſtantia, & ꝙ prnicipia quærẽdæ ſubſtantiæ nõ ſunt res vniuerſales, incœpit diuidere modos ſubſtantiæ.

D Op. Plato.

Idem. 1. de Aia cõ. 8. & quæ ibi Dita inter Ariſto. & Pla. de vniuerſalib⁹. Fundan ẽ tũ opinionis Pla.

E

Infra in. 18 * a. l. ſeptimo Quid p Logicã.

F Alia opĩo Antiquorũ, de qua 1. Ph. c. 48

Continuatio ad ſequen.

G *Diuiditur substantia in sensibilem & immobilem: illaq; in sempiternam, & corruptibilem. Item ostenditur in sensibilibus substantijs materiam necessariam esse: triaq; ipsarum esse principia.* Cap. 2.

VErũ substantiæ tres sunt. Vna sensibilis: cuius quędam sempiterna, quædã corruptibilis, quã omnes concedunt, veluti plãtæ, & animalia. Sempiterna vero, cuius elementa, siue vnũ, siue multa sint, accipere necesse est. Alia immobilis,
H quã aliqui separabilẽ aiunt esse, quidã in duo diuidentes, quidã in vnam ponẽtes naturam tam formas q̃ mathematica, quidã ex his mathematica solum.

Mul. cõ. nõ habẽt hæc ẏba. Sẽpiterna ẏo, Has ẽt duas scripturas vidit Auer. ex Alexã.

Substantiæ aũt sunt tres. Quarum vna est sensibilis. & istius quædam est æterna, & quædam corruptibilis, quam oẽs concedunt, vt plantæ, & animalia. cuius elementa necesse ẽ accipere, aut vnũ, aut plura. Alia autem est immobilis. & ideo dicunt quidam, quòd
I *est abstracta, & quidã eorũ diuidunt eam in duo, & quidam eorũ posuerũt formas mathematicas in eadem natura, & quidam mathematicas tantum ex istis.*

5 Dicit, q̃ substantiæ sunt tres, sensibilis, & insensibilis. sensibilis autẽ diuidit in duo, in substantiã ęternã, quod est corp⁹ quintũ, & in substantiam generabilem & corruptibilẽ, quã oẽs concedunt, vt plantæ & animalia. & dixit: cuius elementa necesse est accipere. Alexã. dixit sup hoc, q̃ non est intelligenda ex hoc substantia generabilis & corruptibilis, sed vtraq; generabilis & non generabilis. Et Alexan. dixit, demõstrare enim prĩcipia entiũ, quæ sint, est primi Philosophi: & q̃ istis vtit Naturalis, est quia non declarat ea, sed quia ponit ea. Substantia enim immobilis est principiũ & causa rerũ naturalium, de quo modo loquitur principaliter: illa aũt alia principia sunt tm̃ Naturalis, i. ad declarandũ quæ sunt. dixit & hoc, quod dixit, positq̃ dixit substantiã sensibilẽ generabilem & corruptibilem, s. cum
L dixit, cuius elementa necesse est accipere. ita inuenit in vna scriptura. & expõ est, sicut diximus. Et in alia scriptura inuenit sic: Et hoc est ętternum, cuius elemẽta necesse est accipere, &c. D. Alexan. & expõ est sm̃ hanc literam, & necesse est accipere principia, & elemẽta substãtię ęternæ. Causa enim prima, de qua ĩ hac arte loquimur, est cã & principium corpis diuini. & dixit. sed prima scrĩptura ẽ melior: qm̃ iã posuit, q̃ suæ intẽtio est loqui de elemẽtis sensibilis substãtię, in qua sunt res generabiles ẽt: & ipse ita faciet. qm̃ pertransibit de cõsideratione in istis rebus ad
M formas abstractas. Hęc sunt verba Alexan. Sed habẽt qõnem. Cùm. n. dixit, q̃ demõstrare principia entiũ est primi Philosophi nõ naturalis: & q̃ Nãlis ponit ea positione, &c. si intẽdebat, q̃ principia entiũ, de quibus Philosophus cõsyderat, & quæ Nãlis concedit esse, sunt principia substantiæ sensibilis æternæ, q̃ sunt subã abstracta, & q̃ prĩcipia, de quibus cõsyderat Natutalis, declarãdo ea esse, sunt principia generabilis & corruptibilis, erit sermo nõ rectus.

K. Alexan. et positio sup illo verbo, cui⁹ elementa est accipere.

Auer. perscrutatio circa Alex. expõnem.

Substãtia

A Subſtantia enim æterna declarata eſt in nālibus in fine Octaui Phyſi. ſicut declarata ſunt principia ſubſtā tiæ generabilis & corruptibilis ī Primo iſtius libri. Quomodo igitur dicit, ꝙ naturalis ponit hāc poſitionē, cū impoſſ ſit vt declaret niſi in naturalibus? & qūo eſt rectū dicere, ꝙ Naturalis nō declarat niſi principia ſubſtantię generabilis & corruptibilis, cū non ſolummodo conſyderet de ſubſtātia generabili & corruptibili, ſed ét de non generabili & non corruptibili? conſyderat.n. de ente mobili ſiue generabili ſiue non. ſm igitur hunc intellectū iſte

B ſermo eſt falſus. Si igitur aliquis dixerit ꝙ dictū eſt in Logica, ꝙ nulla ſcīa habet ꝓbare ſua principia: ſed ſubiectum ſcię Naturalis eſt corpus mobile, & eius principiū eſt ſubſtātia abſtracta. Dicemus, ꝙ hoc verū eſt. ſed illud, qđ dictum eſt in Logica, eſt ꝙ nulla facultas habet probare ſua principia, ſ. ꝓp quid. qm̄ hoc non fit, niſi per principia illorum principiorū, & per principia principiorū generis, cū illa principia habuerint principia. Sūt igit alterius generis neceſſario ſuperioris illo. Ille.n. qui cōſyderat de illis principijs, habet conſyderare de hoc. & iō facultas inferior non habet cōſyderare principia ſui generis ſm ſimplicem demſonē: ſm vero demſones, quæ vocant ſigna, poſſibile eſt. & iō principia ſubiecti Naturalis nō demonſtrant niſi per res poſteriores in ſcīa Naturali. Et ideo impoſſibile eſt declarare aliquid abſtractum eſſe, niſi ex motu. & oēs viæ, q̄ reputant eſſe ducentes ad primū motorē eſſe præter viā motus æqualiter, ſunt inſufficientes. &, ſi eſſent verę, eſſent numeratę in prima Philoſophia. prima.n. principia impoſſibile eſt vt demonſtrent. Iſte.n. ſermo Alexan. non eſt intelligendus ſecundū ſuū intentum. Et tū Auic. reputauit hunc ſermonē eſſe verum, ſ. ꝙ nulla facultas habet probare ſua principia. Et Auic. hoc abſolute dixit, ꝙ primꝰ Philoſophus habet declarare prīa principia ſenſibilis ſubſtantię ſiue æternæ, ſiue nō: & Naturalis ponit poſitione naturā eſſe: & ꝙ primus Philoſophus demonſtrat eā eſſe, et nō diſtīxit inter duas ſubſtātias. Si igit aliquis dixerit, ꝙ

E Philoſophus conſyderat de principijs entis, in eo ꝙ eſt ens: ergo cōſyderat de principijs ſubſtātiæ ſicut dictū fuit in principio iſtius tractatus: & principia ſubſtātię ſunt principia naturalis ſubiecti. Diuinus igitur hēt probare principia naturalis ſubiecti: & Naturalis ponere ea poſitiōe. Et dicemus nos quidē, ꝙ Philoſophus inquirit quę ſunt prīcipia ſubſtantię ſm ꝙ ſubſtantię, & declarat, ꝙ ſubſtātia abſtracta eſt principium ſubſtantiæ naturalis: ſed hoc ponēdo accepit pro conſtanti, hoc qđ declaratū eſt in naturalibus de

F principijs ſubſtantiæ generabilis & corruptibilis, ſ. quod declaratū eſt ī prīo Phyſi. ſ. qđ eſt cōpoſitū ex materia & forma: & qđ declaratum eſt in Octauo, ſ qđ eſt cōpoſitū ex materia & forma: & qđ declaratū eſt ī Octauo. ſ. ꝙ mouēs ęternā ſubſtantiā eſt abſtractū à materia. † D. declarauit, ꝙ principia ſubſtātię generabilis & corruptibilis ſunt ſubſtantię iſtorū, & ꝙ ſubſtantię iſtorū nō ſunt vſia, neq; vnū, & vſr neq; formę, neq; mathematica. * & hoc, qđ declarauit in tractatu 2. & 3. declarat

D

Error Auic. de quo ét Viđ. 1. Ph. c. vlti. & 2 Phy. cō 22. 26. & 8. Ph. cō 3.

Obiectio bona, q. dī quīn ꝓbat principia Naturalia. Nota, qūo Dium ꝓbat principia ſcię nāls. ꝙ quo vide ét. 4. Me. c. 1. & 1. Me. c. 11. & 18. &. ~. Me. 5. 9. &. 39. & 6. M. cō. 1. &. 8. Me. c. 4. & hīc cō. 1. & 1ſtra c. 6. & 2. Ph. 4. & 21. Octauo Ph. 78. & 79. † Prīo Me. de numeris a 19. ad 25. & a 25. vſq; 1 fin. de formis. *Scdo Me. 4. et 5. et 7. Me. 2. 7. &. 15. mouet qōnes.

Obiectio ꝙ Nālis ſi pōt demōſtrare ſubſtātias abſtractas eē. Soluto. Nulla ſcīa hēt ꝓbare ſua prīcipia demōſtrone pp qd. Idē 2. Phy. c. 26. 21. & 1. Ph. c. vlt. & 2. đ Aſa 17.

Impoſſe ē demōſtrare aliqđ abſtractū eē, niſi via motus.

G rat ẽt in hoc tractatu, ꝙ principium primæ ſubſtãtię abſtractę etiam eſt ſubſtãtia, & forma, & finis, & quod mouet vtroq; modo. & hoc intẽdit primo declarare ĩ hoc tractatu. Sed, quia modus conſyderandi in hac ſcĩa eſt de principijs ſubſtantiæ, in eo ꝙ eſt ſubſtantia, ſiue æterna ſiue nõ, incœpit declarare in hoc tractatu de principijs ſubſtãtię nõ ęterne, & fecit rememorationẽ de hoc, quod declaratum eſt ex eis in naturalibus, & in ꝓcedentibus tractatibus. Deinde poſt hoc incœpit declarare principia æternę ſubſtantię, & poſuit ẽt hoc, quod declaratũ eſt
H in naturalibus, & conſyderauit de eis conſyderatione ꝓpria huic ſcĩę. v. g. ꝙ eſt ſubſtantia & prima forma, & ꝙ eſt principium & finis. D. conſyderat de hac ſubſtãtia immobili, vtrum ſit vna, aut plures, & ſi plures vtrum reducãtur ad vnum, & quomodo ordinantur ab eo. Sic igitur intelligenda eſt communica

cõicatio ſcię Nãlis & Diuinę. tio iſtarum duarum ſcientiarũ in conſyderatiõe de principijs ſubſtãtiæ, ſ. ꝙ Naturalis declarat ea eẽ ſm ꝙ ſunt principia ſubſtantiæ mobilis. Philoſophus autem conſyderat
I de eis ſm ꝙ ſunt principia ſubſtãtię in eo qđ eſt ſubſtantia, nõ ſubſtantia mobilis. & etiã Philoſophus declarat abſtractũ eſſe, quod eſt principiũ ſubſtãtię ſenſibilis: ſed poſtq̃

Cloſat verba Alexã. accepit pro conceſſo à Naturali huiuſmodi eſſe ſubſtantiam. Et forte hunc modũ intendebat Alex. dicere, cũ dixit, ꝙ Philoſophus cõſyderat quæ principia ſubſtãtię æternę: ſed hac via conſyderationis nõ indiget Naturalis, neq; neceſſe eſt ei ponere ipſum. & forte etiam intendebat dicere, ꝙ Naturalis conſyderat quæ ſunt principia ſubſtantię ge K
nerabilis & corruptibilis ſm modũ proprium ei, ſ. per principia propin qua. & hæc ſcientia conſyderat de multis principijs, cum declarat, ꝙ ſubſtantia immobilis eſt principiũ ſubſtantiæ mobilis. & hoc eſt intelligendũ de hoc ſermone. & ſic non erit dubitabilis. & hoc fecit Auicẽ. errare. Quod aũt Alexan. dicit, ꝙ ptima ſcriptura eſt melior ſecũda, forte eſt econuerſo. quia hęc eſt ſua prima intentio in hoc tractatu. Et, cũ poſuit tres ſubſtantias eſſe, & ꝙ vna eatum eſt abſtracta, induxit teſtimonium, & dixit: & ideo dicunt L
quidam, ꝙ eſt abſtracta, &c. i. quia opinabantur, ſicut nos. Erquia iſtorum hominum quidam diuidunt hoc abſtractum in duo, & quidã reducunt hæc duo in vnum, & quidã ponunt tantum vnum, d. & quidam eorum diuidũt ipſam in duo, & quidam ponunt formas mathematicas tantum ex iſtis. i. quòd hęc ſubſtantia quidam ponunt eam duplicis naturæ, ſcilicet formas, & mathematica, quæ ponunt inter formas abſtractas & ſubſtãtias ſenſibiles. & quidã ponunt formas & mathematica vnam naturam. & qui- M
dam ponunt ſubſtantiam abſtractã ſola mathematica, & nõ dicunt formas eſſe. Et primus ſermo eſt Platonis. Secundus autem, vt dixit: Alexan. eſt alterius, & ſecundum expoſitionem quorundam diſcipulorum Platonis eſt Platonis. Tertius eſt Pythagorę, & aliorum: quãuis variet de iſtis, qui non dicunt numerum eſſe abſtractum. & in tractatu ſequenti cum iſtis loquitur de hac ſubſtantia.

Illæ

A Illæ itaq; Naturalis. cum motu nanq; ſunt. iſta autem alterius eſt, ſi nullum eis commune principium eſt. Senſibilis vero ſubſtantia mutabilis eſt. Si itaq; ex oppoſitis, aut mediꝭ mutatio ſit, oppoſitis vero nõ oĩbus (non album enim ipſa vox, verum ex contrario) neceſſe eſt aliquid ſubeſſe, quod in contrarietatem mutetur. non.n. cõtraria tranſmutantur. Prꝛterea hoc qdem permanet, contrariũ vero non ꝓmanet. eſt igitur aliq̃d ter
B tiũ ꝓter cõtraria, ipſa materia.

Et ſermo de iſtis modis duobus eſt Naturalis. iſta enim ſunt cum motu. & iſta alterius eſt, cũ non habeant neq; vnum principiũ commune. Subſtantia autem ſenſibilis eſt tranſmutabilis. Si igitur tranſmutatio eſt ex oppoſitis in ſitu, aut ex medio, non eſt ex omnibus oppoſitis in ſitu (vox enim non album, ſed econtrario) neceſſe eſſe vt ſubiectum ſit ei, quod tranſmutatur ad contrarietatem. con-
C *traria enim non tranſmutantur. Amplius hic permanet, contrarium autem non permanet. materia enim tertia eſt à contrarijs.*

6 Dixit Alex. Et, cùm locutus fuit de ſubſtantia mobili, d. ꝙ Naturalis debet loqui de iſtis duabus ſubſtantijs, ſ. ęterna & corruptibili. Conſyderatio enim Naturalis eſt de ſubſtãtijs mobilibus, ſm ꝙ accipit principia iſtorũ à primo Philoſopho: ſubſtantia aũt imobilis eſt propria pri mę Philoſophię. Alexan. autẽ in hoc loco aperte vĩ dicere, ꝙ Naturalis conſyderat de ſubſtantia mobili, quærendo principia eius à Philoſopho, & ꝙ Philoſoph⁹ declarat hęc principia eſſe. ſed iã declarauimus, ꝙ iſte ſermo nõ eſt verus: & ꝙ Naturalis conſyderat de ſubſtãtia mobili, quærendo principia eius, pueniẽdo à poſterioribus ad priora, vt declaratũ eſt illic. D. d. iſta. n. ſunt cũ motu. i. & cõſyderatio de ſubſtãtia mobili eſt alterius ſcĩę, ſ. iſti⁹. et cã in hoc eſt, quia illæ duę ſubſtãtię ſunt mobiles, hæc autem eſt alia ab eis & immobilis, cùm mobile & immobile nõ habeant principium ſibi cõe. D. d. Subſtantia aũt ſenſibilis, &c. Alex. i. cũ dixit, ꝙ ſermo de ſubſtantia ſenſibili ẽ Nãlis, cũ ſit in motu, & iã prędixit, ꝙ neceſſe eſt accipere elementa ſubſtantiæ ſenſibilis, ſi vnũ, & ſi plura. Cõſyderatio. n. ĩ hoc & in inueniẽdo principia naturaliũ eſt primi Philoſophi. & ideo incœpit ſuũ ſermonem in hoc, & declarauit quę ſunt elementa naturali ſubſtantię. & ad hoc accepit propoſitionẽ manifeſtam, ſ. ꝙ omnis ſenſibilis ſubſtantia eſt tranſmutabilis. Omnis enim hmõi ſubſtantia, aut eſt tranſmutabilis in loco tantũ, vt ſubſtantia æterna: aut in qualitate & magnitudine: aut in ſubſtantia, vt in generatione. D. coniungit ei aliã propõnẽ manifeſtã, & eſt, ꝙ illud, quod tranſmutatur, ex contrario, aut ex medio inter contraria tranſmutat: ſed ea, q̃ ſunt inter contraria, non dicunt eſſe contraria: media. n. ex quibus fit tranſmutatio ad extrema, non ſimplr ſunt contraria ex extremis: vnde vĩ nõ ex contrarijs. quomodo autẽ tranſmutatio, quæ

D Mobile, & imobile ſ. hũt principiũ cõe. v. de 10. Met. t. c. vl. & 1. cœ. c. 5.

E

F 5. Ph. 5. & 1. Ph. 4. 43. 1. col. 20. 1. de Gene. 50. 10. Met. 23. & 2. de Aia. 44.

6 Sn̄ia Alex. de cõſyderatiõe Nãlis circa principia nãlium.

G quæ eſt in iſtis, & ex iſtis, ẽt eſt ex cõtrarijs: quia illa, q̃ ſunt inter cõtraria, fiunt ex mixtione contrariorũ: in tractatu decimo declararũ eſt. Et cũ d. ꝙ tranſmutatio, quæ eſt inter cõtraria, d. & accepit in hoc loco oppoſita loco contrariorũ, & ponit, ꝙ oĩs tranſmutatio fit ex cõtrarijs, aut ex medijs, quę ſunt inter contraria. D. d. vox. n. non eſt alba, ſed ecõtrario. Alex. i. q̃is poſſumus dicere, ꝙ vox non eſt alba, tñ non pp hoc fit album ex voce, qa vox nõ eſt albũ. oportet. n. ꝙ illud, qđ tranſmutat, fiat contrarium ei, ex quo tranſmutat. D. Alexan. forte non intendebat hoc. ſed cũ dixit vſr, ꝙ trãſmutatio fit ex oppoſitis & ex medijs: oppoſita aũt multipliciter dicũtur: declarauit, ꝙ trãſmutationes non fiũt ex quibuslibet oppoſitis. Qm̃ bene poſſumus dicere, ꝙ vox oppoſita eſt alba, cum dicendũ ſit, ꝙ vox nõ eſt albũ: ſed tñ non pp hoc eſt dicendũ, ꝙ album fit ex voce, & ꝙ vox tranſmutatur in album. non. n. ex omnibus, de quibus dicitur non albũ, fit album: qm̃ non ex omnibus oppoſitis fit tranſmutatio, ſed ex contrarijs Et, cũm declarauit, ꝙ neceſſe ẽ I in oĩbus naturalibus, vt in principijs ſit aliqua contrarietas, cõiungit hoc, ꝙ neceſſe eſt, vt in oĩbus tranſmutabilibus ſit aliqđ ſubiectum, qđ tranſmutetur ad contrarietatẽ, qua fit tranſmutatio: & ꝙ in aliqua hora ſit in aliqua parte eius, & in alia hora in alia parte. Impoſſibile. n. ẽ, vt contraria recipiant ſua contraria permanentibus illis. & hoc iam declaratũ eſt in primo Phy. & coniungit ẽt hoc, qđ declaratum eſt in illis tractatibus, ꝙ illud, quod tranſmutat, cũ tranſmutatur, permanet: cõtraria aũt, ex quibus tranſmutatio fit, non permanent. & ex hoc apparet, ꝙ neceſſe eſt in omnibus tranſmutationibus vt ſit rerrium permanens aliud à contrarijs. hęc ſunt verba Alex. & eſt pfecta expoſitio. Sed hoc, qđ d. ꝙ cõſyderatio ĩ hoc, & in inueniendo principia naturali ũ eſt Philoſophi, non eſt intelligendum ſm ſuũ modũ, ſ. ꝙ demõſtrare principia naturalis ſubſtãtię eſſe eſt primi Philoſophi. ſed e contrario. Naturalis. n. haber dare cauſas mobilis ſubſtantię materiales & mouentes: formales aurẽ & finales non põt. ſed Philoſophus dat eas demõſtrando, ꝙ primũ mouẽs, qđ iã declaratũ eſt eſſe in ſcĩa Naturali, eſt principium ſubſtantię ſenſibilis ſm formã & finem. Secundũ igitur hunc modum quærit Philoſophus elemẽta ſubſtãtię ſenſibilis, i. elementa entis, in eo ꝙ ẽ ens. Declarat igitur in hac ſcĩa, ꝙ ens non materiale, qđ iam declarum eſt eſſe mouens ſubſtãtiam ſenſibilẽ, eſt ſubſtantia antecedens ſubſtantiã ſenſibilẽ: & ꝙ eſt principiũ eius ſm formã & finẽ. Secundũ hoc igit intelligendũ eſt, ꝙ Philoſophus q̃rit de principijs ſubſtãtiæ naturalis, ſ. de prima forma & fine. de cauſa aũt mouente & materiali eſt Naturalis. Et in hac ſcĩa ponit has duas cauſas eſſe principiũ perſcrutationis de duabus alijs cauſis. Et ideo incœpit ponere has duas cauſas, & primo materialẽ, & declarat illam per propoſitiones illas ealdẽ, quibus vſus fuit ĩ ſcĩa Natutali. Et ideo vſ, ꝙ hæc conſyderatio nõ eſt propria huiꝙ ſcĩæ, ſed eſt pars ſcĩæ Naturalis. ſed, quia vicinę ſunt hę duę conſyderationes, & neceſſe eſt vna earũ vti in altera quaſi principio, fecit reme-

10. Met. c. 23.

H Alia expõ Alex. quare d. ex oppoſitis.

I

1. Ph. 10. et 52. & 53. & 1. Phyſ. 59. Digreſſio ſ qua inqrit quaſr diui

K n⁹ cõſideraret principia ſenſibilis ſubę: & quaſr expõ Alex. verificari pt. Nãlis hẽt dare cás mobilis ſubæ mãles & mouẽtes formales ãt et finales nõ põt. Oppoſitũ. 2. Ph. t. L. c. 70. Vide contra 21.

M

A rememorationem de hoc, qđ declaratũ est in scīa Naturali. Sed tñ hic magis generaliter pscruta℈ q̃ in naturalibus. v. g. ꝙ, cũ declarat ꝙ principia substantię sensibilis est materia & forma, quærit vtrũ principia substantię sint principia aliorũ p̃dicamentorũ aut non. & sicut pscrutatus est in p̃dictis tractatibus de forma, vtrũ sit substantia aut nõ, & de vn̄i & particulari, & ideo fecit rememorationẽ in hoc loco de eo, qđ declaratum est de principijs substãtiæ sensibilis in Scīa Naturali, & in tractatibus prædictis istius scīę. Istę autem duę scīæ vicinæ sunt, s. scīa, quæ cõsyderat de prīcipijs substãtię mobilis in eo ꝙ est mobilis, & quę consyderat de eis in eo ꝙ substantiæ. & iõ pose est vti his propõnibus magis generalibus q̃ in scīa Naturali, non in eo ꝙ est substantia simplici ter. Et sm hoc verificabitur sermo Alex. cũ d. ꝙ consyderatio Naturalis est de substantijs, quę sunt in motu, sm ꝙ accidit principia istorum à primo Philosopho, s. ꝙ intelligenda sunt ex hoc causa formalis & finalis, nõ materialis & mouens, q̃uis sint vna sm subiectũ. Et similiter verificabitur sermo eius prędictus, cũ d. ꝙ demõstrare principia entium est primi Philosophi, & ꝙ Naturalis ponit ea positione, s. ꝙ intelligẽda est cã formalis & finalis, nõ mouens & materialis. Et similiter verificabitur ẽt sermo eius, cùm d. illa aũt alia principia sunt Naturalis tãtum, cũ fuerint ītellecta ex istis hęc duo tñ principia, s. materia prima & primũ mouens. Et cecidit dubitatio in hoc, ꝙ principiũ formale, & finale, & mouens non sunt tria numero, sed vnũ in subiecto & tria in ratione. sm aũt ꝙ est mouens, declaratur esse in Scīa Naturali, & ꝙ nõ est in materia: & sm ꝙ cõcedit hęc scīa ꝙ hoc mouens non est in materia, declarat ꝙ est forma & finis istius sensibilis substantię, non in eò ꝙ est sensibilis, sed in eò ꝙ est ens. sm igitur hoc est intelligẽdũ ꝙ principia vtriusq; scīę sunt diuersa in mõtantum, non in esse. & ideo sermo Ale. est valde dubitabilis, nisi determinetur sic. Ex quo errauit Auic. sicut dixit. & oportebat Alex. si hoc intẽdebat, sicut est famosus in hac scīa, distinguere & determinare hoc. Et ideo videmus Themistium dimittere hanc intentionẽ vniuersaliter. D E

Si itaq; transmutatiões sunt quatuor, aut sm ipsum quid, aut sm quale, aut quantum, aut vbi: ac generatio simplex et corruptio, quę sm qđ quid fit, augmentatio & diminutio, quę sm quantũ, alteratio, quæ sm passionem, latio vero, quæ sm locum: profecto in contrarietates quæ sm singulum mutationes erunt. necesse est igitur mutari materiam, quæ ambo possit. F

Si igitur transmutationes sunt quatuor, aut in quid, aut in quale, aut in quantum, aut in vbi: generatio aũt simpliciter ẽ in hoc, augmentum vero in quantum, alteratio autem in passiones, translatio autẽ in locum: videtur quòd trãsmutationes non inueniantur, nisi in eis, quæ sunt in vnoquoque. & necesse est vt materia transmutetur, quia potest vtrunque.

Cùm

Quo expõ Ale. ꝓt hīc veritatem.

Cã formalis, & finalis, & mouẽs sũt idẽ subto. Idẽ 10. Me. c. 7

G Cùm declarauit, ꝙ tranſmutatio
7 fit ex contrarijs, aut ex his, quæ ſunt inter contraria, quæ ét ſunt contraria, & declarauit, ꝙ contraria habét tertium ſubiectum, & eſt materia coniuncti, vult declarare quot ſunt modi cõtrarietatis, qui ſunt in trãſmutationibus, & d. Si tranſmutationes ſunt quatuor, aut in ſubſtantia, & dicit generatio et corruptio ſimpliciter: aut in qualitate paſſiua, & dr̃ alteratio: aut in quantitate, & dicitur augmẽtum & diminutio: aut in vbi, & dicitur translatio, neceſſe eſt vt omne, qd̃ tranſmutatur, trãſ-
H mutetur ex contrarijs, quæ ſunt in vnoquoq; iſtorum modorum quatuor. Et iam declaratũ eſt in Quin-
5. Phy.10. to Phyſi. qui ſunt modi diuerſitatis inter has tranſmutationes, & diuerſitatem quę eſt inter hæc contraria. Cõtrarietas autem in ſubſtantia eſt forma & priuatio: in qualitate autẽ, vt calor & frigus in tactu, & dulce & amarum in guſtu, & albũ & nigrũ in viſu. & omnia iſta reducuntur ad ſenſum tactus, vt declaratũ ẽ
2.de Gene. 6. &7. in libro Peri Gene. ī quãtitate augmentũ & diminutio. Et, cũ poſuit, ꝙ hæc quatuor ſunt modi tranſmu-
I tationum, d. & neceſſe eſt vt materia tranſmutetur, quia põt vtrunq; .i. &, ſi neceſſe eſt, ſicut declaratum eſt, vnumquodq; iſtorum contra-
2.l.mãm. riorum habere naturam, ſup quã ſuccedunt ſibi contraria, neceſſe eſt vt non ſit materia niſi ſm ꝙ recipit vtrunque contrariorum, non quia habet alterũ contrariorum, in ſubſtantia ſua: & vt non ſit materia, niſi quia tranſmutatur ex econtrario in contrarium illo permanẽte.
Ph.50.& & totum hoc perfecte declaratum eſt in Phyſicis.

Cùm autem duplex ſit ens, K
omne mutatur ex potentia ente in actu ens, vt ex potentia albo in actu albũ. eodẽ aũt modo & de augmentatione & diminutione. Quare non ſolum per accidens ex non ente fieri contingit, ſed etiã ex ente omnia fiunt: verum potentia quidem ente, actu vero ex non ente.

Et, quia ens eſt duobus modis, omne tranſmutabile tranſmutatur ex eo, quod eſt ens in potentia, ad illud, quod eſt ens in actu. v.g. L *ex albo in potentia ad album in actu. & ſimiliter in generatione & corruptione. Ergo non tantum eſt poßibile vt ſit accidentaliter ex non ente, ſed ex ente, ideſt vt ſint omnia ex ente in potentia, & non ente in actu.*

Cùm declarauit, ꝙ principia ſunt 8
ſubſtantiæ contrariorum, vult declarare cuiuſmodi eſſe ſit eſſe materiæ: & præponit huic ꝙ ens diuiditur in potentiã & actũ in oĩbus p̃dicamentis & Alex. dixit ꝙ hoc declaratum eſt in tractatu Nono, in quo M
loquit de potentia, & actu. & intẽdebat p hoc, ꝙ in tractatu demõſtrat potentiã eſſe p̃cedentẽ ad actũ, & d. impoſſibilia cõtingẽtia ad negãtes potẽtiã eẽ, & ponẽtes eã cũ actu. & hoc nõ fecit in illo tractatu, niſi ad confirmandũ. potentiã. n. eſſe nõ indiget demſone. Et, cũ poſuit, ꝙ inueni ens duobus modis, aut potentia, aut in actu: d. ꝙ trãſmutatio eſt ex ente ī potẽtia ad ens in actu in oĩ ſpẽ tranſmutatiõis. v.g. ꝙ trãſmutatio

Potẽtiã eé nõ idiget demſoné.

A tio ad albū eſt ex albo in potẽtia ad albū in actu : & trāſmutatio ad hāc ſubſtantiā eſt ex illa ſubſtātia in potentia: & ſi ſit corruptū eſt ex illo, qđ eſt in potentia corruptū. & hoc intendebat, cùm dixit: & ſimiliter in generatione & corruptione. & intẽdebat, ꝙ oẽ trāſmutabile fit ex illo, qđ eſt in potentia in illo mō prædicamenti. Et, quia hoc ignorauerūt Antiqui errauerunt in generatiõe, & dixerunt, ꝙ nulla generatio eſt oīno, ſed entia fuerunt præcedẽtia in eſſe in actu, ſed reputatur ꝓp ſenſum eſſe generata, & nō ſunt in rei

B veritate, ſed exeũt a binuicẽ. & vnus eorum, qui hoc opinati ſunt, eſt ſicut Anaxa. & mouit eos ad hoc credendū, ꝙ ens non fit ex non ente. non eſſe. n. non transferẽt in eẽ, neq; ẽt ex ente: quia illud, qđ fit, tũc eẽt prius ens, q̃ eſſet. Et, cũ poſuit ꝙ generatio fit ex ente in potentia, vt declaratum eſt in primo Phy. d. Ergo non tm̃ poſſibile eſt, &c. & inuit p hoc modum, quo diſſoluit qõnem dictam in Primo Phy. de generatione. Dictum eſt n. illic ꝙ, ſi generatio eſt, aut eſt ex non eſſe, aut ex eẽ. ſi ex nõ eſſe, ergo non eſſe transferẽt in eſſe. ſi ex eſſe, contingit vt ſit ens,

C antequam ſit, & diſſoluit hanc qõnẽ in illo tractatu, dicendo ꝙ generatio fit ex non ente accidentaliter, quia eſt ex ente potentialiter, ſ. materia, cui accidit priuatio, q̃ eſt non ens ſimpl̃r: & ẽt eſt ex non ente in actu accidentaliter. accidit. n. materiæ, ex qua eſt generatio eſſentialiter, ꝙ fuit nõ ens in actu & ens ī potẽtia. Facit igit̃ hic reniemorationẽ de eo, qđ declaratum eſt illic, ꝙ generabile non generatur ex ente accidentaliter, ſed ẽt eſſẽtialiter, ſ. ex ente in potẽtia. i. ꝙ non ſufficit dicẽ

D ti in ſolutione iſtius qõnis ꝙ generabile impoſſibile eſt ꝙ generẽt ex non eſſe, dicere ꝙ generatur ex nõ eſſe eſſentialiter, ſed accidentaliter: ſed oportet ẽt dicere ei cũ hoc ꝙ generatur ex ente eſſentialiter, ſ. ex ente in potẽtia. Et Alex. dixit, ꝙ non compleuit ſermonẽ in hoc loco de materia, quoniam trāſmiſit nos ad Phyſicam. Et hoc demonſtrat ipſum videre ꝙ ſermo in probando primam materiam eſſe eſt naturalis, econtrario Auicen.

Et hoc eſt Anaxagoræ vnũ. E melius nanq; ꝗ cuncta ſimul, & ꝗ miſtura Empedoclis, ac Anaximandri. &, vt Democritus quoq; ait, ſimul omnia potentia erant, actu vero minime. Quare materiam tetigerunt.

Et hoc eſt vnum, quod Anaxagoras ignorauit. & eſt melius quã quod omnia ſint inſimul. et eſt ẽt miſtio Empedoclis, et hoc Anaximandri. & ſicut dicit Democritus, omnia fuerunt nobis in potentia, in actu aut em non, quouſq; in- F *ueniantur admiſtæ cum materia.*

Vult declarare, ꝙ oẽs Antiqui, cũ 9 voluerunt diſſoluere illam quęſtionem de generatione, ſpeculabantur naturam materiæ debiliter, & non potuerunt ſcire veritatem illius materię: ſed tm̃ oẽs intendebat, quaſi veritas induceret eos ad illam. Et dixit: & hoc eſt vnum, &cę ideſt, & iſtam naturam, quæ declarata eſt eſſe, reputabat Anaxag. eſſe miſturam ſuam. Materia enim aſſimilatur miſtioni: quia res admiſtę propinquæ

1. Phy. 71. mouet qõ ſoluit aũt ibidẽ. t. 74 & 75.

Priuatio ẽ nõ ens ſimpl̃r Vide t. Ph. 78.

Cõtra Aui. Vide ẽt. c. vlt. 1. Ph. & 22. 2. Ph.

Vid. 1. Ph. 33.

G p̃inquæ ſunt vt ſint in potentia, ſed tñ inſimul ſunt in actu. & ideo d. & eſt meliùs q̃ ꝙ oĩa ſint inſimul. i. & ponere, ꝙ materia ẽ in potentia omnia in diſſolutione illius quęſtionis melius eſt q̃ dicere, ꝙ oĩa exiſtunt in actu in miſtione inſimul. Nõ. n. poteſt euadere p poſitionẽ mixtionis ex hoc, ꝙ generatio fit ex ente in actu: & ſic remanet q̃ſtio deſtruẽs generationem. D.d & eſt ẽt miſtio Empe. i. & iſta materia eſt, quã Empe. inſpiciebat, cùm poſuit, ꝙ mundus eſt admiſtus aliqñ per amicitiã: & aliqñ ſegregatus p litem. D.d. &
H hoc Anaximandri. i. & qđ ponebat iſte hõ, habet aliquam ſimilitudinem cũ materia. Ponebat. n. ꝙ elemẽtũ omnium rerũ eſt infinitum, & medium inter aerem & ignẽ, aut inter aquã & aerem, ſicut alius faciebat. iſti. n. inſpiciebant potentiã exiſtentem in materia. & iõ poſuerũt ipſum medium inter ea, quæ ſunt entia in actu. & inſpiciebant etiã naturã materiæ, cùm poſuerũt ipſum infinitum, ne generatio ſecetur. eſſe enim eius in potentia omnia eſt cã, propter quã generatio non abſcinditur. D.d. ſicut dixit Democr. om-
I nia fuerũt nobis in potẽtia, in actu autem non. i & de propinquioribus iſtis in aſpiciendo materiã fuit Democritus, cùm d. partes eſſe indiuiſibiles, quę ſunt apud ipſum elemẽtum omniũ d. n. ꝙ iſtę fuerũt in potentia omnia, antequã conglutinarentur ad inuicẽ, & ꝙ nunquã fuerunt in actu. D. Alex. & forte iſte ſermo, quem d. oĩa fuerũt nobis in potentia, in actu aũt non, eſt totus Democriti: ſed ſermo Democriti eſt, omnia fuerunt nobis in potentia, i. æterna, quia aſſimilantur materię

e ppin-
onbus in
ſpiciẽdo
nãm fuit
Demo. op-
poſitũ. 1.
Ph. c. 79. d
Plat. Vide
3. Zim.

in hac intentiõe, & erit ſermo eius, K
oĩa ſunt in potentia, in actu autem non prius Ariſt. & quia correxit ſermonem Democriti, dicẽdo & Democ. quaſi d ꝙ partes indiuiſibiles ſemper fuerunt æternæ, bene inſpexit naturã materiæ: & maxime eſſe eius in potentia omnia facta ex eis, non in actu. D.d. quouſq; inuenian tur admiſtæ cum materia. i. & natura veritatis ĩduxit omnes antiquos vicinari materię. Et d. hoc, quaſi ꝙ fuit teſtimonium ſuper hoc, quod probauit de materia. Nullus. n. ſciuit materiam in rei veritate ante ip ſum, ſed inſpiciebant ipſam à lõge.

Nullus ſci uit mãm añ Ariſt. ſ; L ĩſpiciebãt eã à longe Idẽ. 1. Phy. cõ. 78.

Cuncta vero quęcunq; mutãtur, materiam habent, ſed diuerſam. nam & ipſorũ ſempiternorum quęcunq; non ſunt generabilia, ſed latione mobilia, attñ nõ generabilem, ſed vnde, quò.

Et omnia, quæ tranſmutantur, habent materiam, ſed diuerſam. Omnia igitur æterna, ſ. omnia, quæ ſunt ingenerabilia, & mouentur ſecundum translationem, habent materiam, ſed non generatam, ſed ex vbi, aut ad vbi. M

Et ſi omnia, quę tranſmutantur, habẽt materiam, ſicut diximus, ſed naturæ materierũ diuerſantur ſm modos naturę tranſmutationis. materia autem generabilium eſt in potentia, tranſlatorũ aũt eſt in actu, cũ translatum ſit aliquid in actu, & ideo qđ ex translatis fuerit non generabile neq; corruptibile, non habebit materiam, quam habet generabile & corruptibile, & eſt quę eſt in potentia. & quaſi dicat, & omnia æterna,

10
Nãę mate
rierũ diuer
ſant ſed m
modos na
turæ trãſ-
mutatiõis.
Idẽ. 5. Ph. t
c. 8. & 1. Ph
63. Vide ẽ
3. de Aĩa. c
5. iuxta pr
cipium d
greſſiõis.

Æterna quæ ſunt non generabilia, ſed mouentur motu ſm translationem, habent materiam, ſed non habent materiam generabiliũ, ſed materiam eorũ, q̃ mouentur de vbi in vbi. Et ex hoc videt corpus cœleſte non habere potentiam diuiſibilem ſm diuiſionẽ corporis, ſ. formã materialẽ. nam ſi ita eſſet, eſſet ī eo materia, q̃ eſt in potentia: & iã declaratũ eſt, ꝙ nullũ æternũ habet potentiam vt corrumpat, & in primo cœli & mundi. Aui. aũt erauit in hoc, cũm d. ꝙ materia, quæ eſt in potentia, exiſtit in ōibus corporibus.

Corp⁹ cœleſte non hẽt mãm. Idẽ infra. 36. 41. 48. & 49. & 1 cœ. c. 5. 20. 22. 95. & in 2. cœ. 3. 15. 31. 32. 36. 38. 61. & 1. phy. 63 & 73. &. 8.

Dubitare vero quiſpiam poſſit ex q̃ non ente generatio fiat. tripliciter enim non ens dr̃. Si igitur quippiam eſt potẽtia. verũtamen non ex quocunq; ſed cũm alterum ex altero. Nec id ſufficit, ꝙ ſimul omnes res erãt, quia differunt materia. cur enī infinita facta fuiſſet & non vnũ, cũm intellectus vnus ſit? quare ſi materia vna, illud actu fuiſſet factũ, cui⁹ materia potẽtia erat.

Met. c. 12. & 9. Met. com. 17.

Et dubitandum eſt in hoc & dicendum ex quo non ente fit generatio, non ens enim tripliciter dicitur. Si igitur fuerit in potẽtia. ſed non ex qualibet potentia, ſed alterum ex altero. Et non ſufficit etiã, vt omnia ſint inſimul, nam ſunt diuerſa ſecundum materiam. & ſi non, qua de cauſa ſunt infinita, nõ vnum intelligentia enim vna eſt? ſi autem materia fuerit vna, & illud erit in actu, cuius materia fuit in potentia.

C

Vult narrare, ꝙ quamuis materia prima ſit vna, tñ multa eſt in potentia, & habilitate, & ꝙ quodlibet ens cum materia cõi habet naturã propriam. & īcœpit ponere quæſtionem, quam diſſoluit, & eſt ꝙ ens nõ fit ex ente, ſed ex non ente, & d. &, ſi aliquis poſuerit, ꝙ generatio ſit ex non ente, habet dubitare & dicere ex quo non ente fit generatio. Non ens enim dr̃ tripl̃r. Et intendit, quorum vnum eſt nõ ens ſimpl̃r, quod non hẽt eſſe, neq; imaginationẽ. Secundum eſt non eſſe, quod eſt ī materia, ſ. priuatio formarum. Tertiũ eſt ens in potentia. Ens enim in potentia dr̃ non ens, ſ. non ens in actu. Et, cũm poſuit hæc tria, incœpit breuiter ponere intentionem, qua diſſoluitur quæſtio, & d. *Si igit̃ fuerit in potentia*, &c. i. & ſi quæſtio diſſoluit̃, ponendo ꝙ ens ſit ex non ente ī actu, & ente in potentia. non. n. qd̃libet ens fit ex qualibet potẽtia; ſed vnumquodq; entium ſit ex eo qd̃ eſt in potẽtia illud, quod ſit, i. ex potentia propria, ita ꝙ numerus potẽtiarum ſit ſicut numerus ſpecierum entium generabilium. Et d. hoc, qa opinatur, ꝙ prima materia eſt vnũ ſecundũ ſubiectum, & multa ſm habilitates. Primo. n. habet habilitates ad recipiendum primas contrarietates, ſ. formas olum quatuor elementorũ. Secundo vero habet potẽtias conſimilium partium mediantib⁹ formis quatuor elementorum. & iſtæ potentiæ diuerſant̃ ſm diuerſitatem mixtionis quatuor elementorum, ita ꝙ ex hoc diuerſant̃ formæ generabilium. Et, quia Antiqui ſm poſitionem ſuã in materia non poſſunt dare cauſam in multitudine entium ex materia, d. Et nõ ſufficit et,

D

Mãt̃ é vna, tñ é multa potẽtia & habilitate. vide. 1. de Gña. cõ. 22. & 1. c. 29. & 4. ph. t. c. 84

E

Numerus potẽtiarũ é ſicut numer⁹ ſpẽrũ entiũ;

F

gñabiliũ. Prima mãt̃ primo hẽt potentiaꝫ ad recipiẽdũ formas elmtorũ: & eis mediantibus adformas mixtoruꝫ. Idẽ. 5. cœ. com. 67.

G ꝙ omnia fuerint inſimul. i. & ideo non ſufficit in dando cauſam multitudinis entium dicere ꝙ ea, ex quibus fit generatio, fuerunt entia inſimul in actu, neq; entia in potentia, cùm potentiæ non fuerint multæ. Et iſta quæſtio conſequit Anaxagoram dicentem mixturã, & oẽs Antiquos. contingit.n. eis vt quodlibet fiat ex quolibet, eo ꝙ non ſint materiæ propinquę propriæ vnicuiq; enti. albũ igit nõ fit ex non albo qđ ẽ nigrũ, ſed ex quolibet nõ albo, v.g. ex linea. non albũ enim dr de linea. Et ſiſt contingit Democrito & Empedocli, cùm elementa diſtinguant
H apud ipſum ex vno, quod fecit amicitiam apud corruptionem mundi. Et cùm d. ꝙ non ſufficit in poſitione eius, ex quo eſt generatio, dicere ꝙ ea, ex quibus fit generatio, fuerũt entia ante generationem, dedit cauſam in hoc, & d. nam ſunt diuerſa ſm materiam, &c. 1. & ſermo Anaxagoræ proprie non ſufficit, quia multitudo entium prouenit ex multitudine materiæ aut formæ agentis. & ſi non, qua de cã diuerſant entia in infinitũ diuerſitate infinita, & non ſunt vnũ, cum agens eſt vnũ apud ipſum, qđ eſt intelligentia. Et intendebat, cùm materia ſit vna & agens ſit vnũ, neceſſe eſt vt non ſit multitudo. multitudo.n. eſt aut ex multitudine materiæ, aut ex multitudine agẽtis, ſi fuerit poſſe, vt formæ diuerſæ habeant eandẽ materiam, aut ex multitudine duarũ cãrũ. D.d. ſi autẽ mã fuerit vna, &c. ſi aũt materia fuerit vna, & generans vnũ, & potẽtia vna: tũc illud qđ fit. erit vnũ. ſubiectũ. n. cùm fuerit vnũ, & potentia exiſtẽs ī eo fuerit vna, & agens vnũ, tunc nulla erit cauſa multitudinis.

Multitudo entiũ prouenit ex multitudine materię aut formæ agẽtis vide. 7. meta. cõ. 28.

Tres itaq; cauſæ, & tria prin- K
cipia. duo quidem ipſa contrarietas, cuius hoc quidem ratio & forma, hoc vero priuatio: tertium vero materia.

Nec materiam, nec formam generari. Item quo pacto formas dari non male dixerit Plato: & cur ẽt non cogamur nos eas ponere. Cap. 3.

POſt hæc ꝙ neq; materia fit, neq; forma. dico autẽ extrema. Omne.n. quod tranſmutatur, aliquid eſt, & ab aliquo in aliquod tranſmutat. L
ab aliquo quidem, primo mouẽte: in quo vero, materia: ī qđ autem, formam. in infinitũ itaque procedet, ſi non ſolum ęs rotundum fit, verum ipſum rotũdũ, aut æs. quare neceſſe ẽ ſtare.

Cauſæ igitur ſunt tres, & principia tria. quorum duo ſunt contraria, quorum vnum eſt forma, & alterum priuatio, & tertium materia. Et poſt iſta neq; materia ſit, neq; forma, ſed illa duo alia, omne enim, quod tranſmutatur, tranſ- M
mutatur ex aliquo ī aliquod. illud autem, à quo tranſmutatur, ẽ motor: tranſmutabile autem eſt materia: illud autem, ad quod tranſmutatur, eſt forma. & proceſſus erit in infinitum, ſi cuprum nõ tãtum fuerit rotundum, ſed rotundum etiam, & cuprum neceſſe eſt vt præcedant.

Cum declarauit in principio iſti' 12
tractatus, ꝙ ipſe non ęrit niſi princi-

pia

A pia & elementa ſubſtantię,& poſuit
q̃ ſubſtantiæ ſunt tres, mobilis & Im-
mobilis,& mobilis diuidit̃ in duo,
in æternã & nõ æternam,& fecit re-
memorationẽ de eo, qđ declaratũ
eſt in ſcientia Naturali, & etiam in
tractatibus præcedentibus, & de-
clarauit quantum comprehenderunt
Antiqui de principio materiali, &
q̃ nullus eorũ dixit in hoc ſermonẽ
conuenientẽ generationi & corru-
ptioni,& hoc qđ dicunt,q̃ principia
ſunt contraria,non ſufficit,& q̃ ne-
ceſſarium eſt dicere ſubiectũ eſſe,
& q̃ nullus eorũ dixit ſermonẽ re-
B ctum,vnde non potuerunt diſſolue
re quæſtionem dictã in diſſolutiõe
generationis,neq; potuerunt redde
re cauſam,pp quã generabilia ſunt
multa,materia aũt ſit vnum,&agẽs
ſi't.&,cum oĩa iſta fuerint declara-
ta ab eo,dixit q̃ cauſæ ſunt tres,&c.
Expoſitio. Nec ſola nec mã generat̃, ſed qđ cõgregat̃ ex eis. Idẽ 7. me. 23. 26. & 27. 31. vide
D.d.q̃ forma nõ generat̃,neq; ma-
teria, ſed illud, quod congregat̃ ex
eis. Omne.n. tranſmutabile ab ali-
quo,& ad aliquid, & ex aliquo trãſ-
mutat̃.illud autem,à quo tranſmu-
tat̃,eſt motor:& illud,ex quo tranſ-
mutat̃,eſt materia:& illud, ad quod
C tranſmutat̃,eſt forma.* Si igit̃ for-
oppo. 1. ph. cõ. 60. de materia. Vide cõt. 21m.
ma generaretur, eſſet compoſita ex
materia & forma,quia tranſmutare
tur ab aliquo,& ex aliquo, & ad ali-
quid:& forma tunc haberet formã:
* Si forma gharet̃ ẽt cõpoſita ex mã & forma. Idẽ 7. Met. cõ. 26. &. 27.
& continget ſic in iſta vt haberet eſ-
ſentiam:& ſic in infinitũ. forma igi
tur,in eo q̃ eſt forma,non generat̃.
Et ſic eſt de materia, ſi eſſet genera-
ta,eſſet compoſita. & ſic inuenirent̃
ex parte materiæ ſpecies infinitæ in
compoſito,aut generatio eſſet ex ni
hilo.& hoc eſt declaratũ in tractati-
bus p̃cedentibus iſtius ſcĩæ. D.d.&
proceſſus erit in infinitum .i. for-
mæ & materiæ.i.q̃,ſi fuerint genera D
biles, continget vt in codẽ ſint for-
mæ & materiæ infinitæ. D.d.ſi eu-
prũ tm̃ non fuerit rotundũ.i.neceſ-
ſe eſt vt formæ & materiæ ſint infi-
nitæ,ſi poſuerimus, q̃ generatũ nõ
eſt eõpoſitũ tm̃,ſed ẽt forma & ma-
teria.v.g. q̃ generatum non eſt cu-
prũ rotundũ,ſed rotunditas & cu-
prũ.qm̃,ſi ita fuerit,continget vt an Documen
te rotunditatẽ ſit rotunditas, & reci tum.
piens rotunditatem, & ſi't cuprum Vide 1. ph.
indiget recipiente & forma. Et hoc, tex. c. 82.
quod dixit,non eſt impoſſe in cõpo-
ſitis materijs,vt in cupro:ſed eſt im-
poſſe in prima materia,& in ſimpli- E
cibus formis,& accepit cuprũ rotũ-
dũ loco eõpoſiti, & euprũ loco ma-
teriæ,& rotundũ loco formæ. D.d.
ſed rotundũ ẽt & cuprũ neceſſe eſt
vt p̃cedãt.i.ſed forma & materia ne
ceſſe eſt vt p̃cedant cõpoſitũ. aut in
tendit,ſed ſi poſuerimus formã eſſe
generabilẽ,& materiã eẽ gñabilem
ſicut eſt compoſitũ ex eis, neceſſe ẽ
vt præcedant eas forma & materia.
ver.gr.q̃,ſi rotundum fuerit gene-
rabile, neceſſe eſt vt ſit compoſitũ
ex rotundo & cupro.

Deinde q̃ quælibet ſubſtan-
tia ab vniuoco fit. Quę enim na F
tura,ſubſtantiæ ſunt,& alia.aut
enim natura,aut arte,aut fortu-
na,aut caſu fiunt. Ars igit̃ prin-
cipium in alio,natura vero prin
cipium in ipſo.homo nanq; ho-
minẽ generat.cæteræ vero cau-
ſæ priuationes horum ſunt.

Et poſt iſta,quia vnaquæq; ſub ſtantiarum ſit ex eo,quod eſt con-ueniens ei in natura. naturalia.n. ſunt ſubſtãtiæ,et illa alia reſidua.

G *quoniã aut ſunt artificialiter, aut naturaliter, aut caſu. Ars igitur principiũ eſt in altero, natura vero eſt principium per ſe. homo enim generat hominẽ. cauſæ aũt reſiduæ ſunt priuationes iſtorũ alterorum.*

13 Cùm declarauit principia ſubſtãtiæ generabilis & corruptibilis exiſtentia in ea. ſ. formam & materiã, vult etiam declarare principia agẽtia ad veniendum ad prima principia. & incœpit facere rememoratio
H nem de eo, qđ declaratum eſt in tractatibus ſubſtantiæ, & dixit, ꝙ vnaquæq; ſubſtantiarũ fit ex eo, qđ cõuenit ei in noĩe: vt homo ex homine, & equus ex equo. Et dixit Alex. ꝙ debet homo coniungere huic, & quærere de aĩalibus gñatis à putrefactione, qſio ſint generata à conue
nientii in noĩe. Iſta. n. videnť generari natura, non voluntarie, aut caſu. neq; ét mulus fit ex cõueniente ei, cùm non generet à mulo. Quod autem coniungit eſt ꝙ ponit maiores dubitationes. qm̃, cùm d. ꝙ ea, quæ
I ſunt ſm naturam, ſunt ex conuenié tibus, addit in ſuo ſermone, ꝙ & illa alia reſidua aut erunt artificialiter, aut naturaliter, aut caſu. Reputatur enim, ꝙ iſte ſermo nõ eſt ꝙ tm̃ ſubſtantiæ ſint ex conuenientibus, ſed & omnia alia, quæ fiunt ex non ſubſtantia ſunt etiam ex cõuenientib⁹. Ea aũt, q̃ fiunt artificialiter, poſſibile eſt vt ſit verũ, cùm ars eſt forma illius, quod fit, quam facit artifex in
7. Met. 25. materia: ſicut d. in ſermone præcedenti, ꝙ ratio cuiuslibet eſt forma. In eis aũt, quę ſunt caſu, quorũ agẽs non eſt terminatum; quomodo eſt intelligendum, ꝙ iſta fiunt ex conuenientibus. Et forte non d. in iſtis, ſ
neq; ꝙ ſunt, neque ꝙ fiunt à ſimili: qm̃ cum d. de rebus, quæ fiunt naturaliter, & quę artificialiter, ſequitur poſt, & d. cauſæ aũt reſiduæ ſunt priuationes iſtorũ: & priuationes non ſunt generationes ſm primam intẽtionem, ſed ſm errorẽ ex accidentibus poſitis: qm̃ neq; in artificijs ét ea, quæ fiunt ſm errorem, fiunt in rei veritate. i. ꝙ eſt credendum, ꝙ Ariſt. opinabat ꝙ ea, quæ fiunt caſu, fiunt ex conuenientibus, cùm nõ ſit rectũ vocare ea generabilia, ſed priuationes generabilium. ſunt. n. L
in natura, ſicut ea, quæ fiunt in artificio errores. & ſicut iſta non eſt rectum vt vocentur generabilia artificialia, ita illa, quæ fiunt caſu in rebus naturalibus. & hoc intendebat cùm d. cauſæ autẽ reſiduæ ſunt priuationes iſtorũ. D. d. Alex. iam locutus fuit de hoc multum in tractatu Septimo, & declarauit, quomodo fit vnaquæq; rerum, quæ fiũt ex conuenientibus: & etiam locut⁹ fuit Ariſt. de rebus, quæ fiunt ex putrefactione in Phyſicis. qm̃ iſta, quamuis non ſint ex conuenientibus ſimpl'r, tm̃ ſunt ex aliqua operatione. calor enim exiſtens in ſubſtantijs eſt cauſa in generatione huiuſmodi. D. ẽt, & quid intelligebant per ſuum ſermonem ex conuenientibus ita eſt, ꝙ ea, q̃ fiunt naturaliter, naturaliter fiũt: & ꝙ nullum eorum, q̃ fiunt naturaliter, fit ab artificio, ſed ex natura. & ſimiliter artificialia ab artificio, ſed ex natura. & fi'r caſualia. nullũ. n. iſtorũ fit ex natura, aut artificio. & ꝙ oĩa iſta declarata ſunt hic. D. d. Ars igit̃ principiũ eſt in altero. i. ꝙ ars eſt principiũ mouẽs in alterum, in eo quod eſt alterum: nx

Alexã. qõnes de genitis ex putredine, & de mulo qũo fiant a ſibi ſimili.

2. ph. 83. & 84. M

Alia expõ Alexan.

tura

A tura aũt eſt mouens aliquid p ſe, i. quia exiſtit in re p ſe, non accidẽtaliter. & hoc declaratũ eſt in Secũdo Phy. Et cùm nõ dixit in hoc ſermone ea, q̃ fiunt volũtarie, dixit Alex. ꝙ poſſe eſt ordinare ea, q̃ fiunt voluntarie, etiam cũ eis, q̃ generant ſecundũ artem. Voluntas. n. eſt etiam principium in alterum. D. Alexã. & & cùm dixit hoc, d. poſt, homo. n. generat hoĩem. & iſte ſermo ſignificat, ꝙ non intendebat p hoc, quod d. de eis, q̃ generantur quæ fiunt ex conuenientibus, niſi primam intentionem intentionum conueniẽtiũ.

B Oĩa. n. quæ ſunt naturaliter, aut artificialiter, non habent diſpoſitionẽ talem. inueniunt. n. p ſe, aut p casũ, cùm vocat ea, q̃ ſunt huiuſmodi priuata, non generata. Et intendit Alexan. per hunc ſermonẽ, ꝙ ea, de quibus d. Ariſt. ꝙ ea, quę ſunt ex conuenientibus, & ex arte ſunt ſm primã intentionem. Oĩa. n. q̃ fiunt à natura & artificio, ſunt talia, cùm iam p ſcrutatus eſt de caſu in alio loco: & ipſe dat rationem ex hoc, ꝙ Ariſto. non vocat iſta generata. D. Alex. & forte fiunt caſu, & non p ſe aĩalia, q̃ genetantur ex putrefactione. quo-

C niam autem ea, q̃ fiunt ex artificio, fiunt ex conuenientibus, iam declaratum eſt in primis tractatib⁹. quoniam vero mulus fit ex conuenien-te, declaratum eſt in primis tractatibus. fit. n. ex aſino & equa: & ſunt ea q̃ ſunt vna intentio, & habẽt vnum nomen poſitum. i. ꝙ intentio conueniens, ex qua fit mulus, eſt natura vna cõis aſino & equæ. Et hoc, quod dicit Alex. ĩ expoſitione iſti⁹ loci eſt totũ bonum, ſed non vſ ex verbis Ariſt. ꝙ ponit ꝓter ſubſtãtias aliqua generari ex cõuenientibus, ſicut ipſe dicit, ꝙ apparet ex ſermone eius. qm̃, cùm dicit, & illa alia reſidua, non reſpõdent ad illud, quod dicit, ꝙ fiunt ex conuenientib⁹, ſed eſt principium ſermonis, & ſuũ appoſitum eſt aut artificialiter, aut naturaliter, aut caſu. Et in alia translatione ab ea, quam expoſuit Alex. cecidit, aut artificialiter. & ſm hoc, q̃ ſi dicat, ꝙ gñabilia, q̃ ſunt ſubſtantiæ, ſunt ea, q̃ fiunt ex conuenientib⁹: illa aũt alia fiunt naturaliter, aut caſu. & ſm hoc non accidit dubitatio in hoc ſermone. & hoc idem declara uit in tractatu ſeptimo. Et inuenimus hunc ſermonẽ copulari in alia 7. Met. 32
translatione cum eo, qđ dictum eſt E
prius hic ſic. D. d. neceſſe eſt vt hoc ſit poſt hoc. oĩs. n. ſubſtantia fit ex conuenientẽ in noĩe & definitione: ea autem, q̃ fiunt natura, ſunt ſubſtantiæ, alia aũt aut ſunt naturaliter aut per ſe. Et reputo, ꝙ hoc, qđ cecidit in translatione Alexã. & illa alia reſidua, qm̃ ſunt aut caſu, aut p ſe, ſ. hoc, ꝙ addidit hanc particulã, qm̃ quia ſm hoc quod dicit, & illa alia reſidua, reſpondendum ad hoc, qđ dicit ex conuenientibus. Et hoc in-

F uenimus ex translatione Ioannis, ſi cut dicit, & cũ proceſſus fuerit in infinitum, ſi cuprum nõ fuerit tm̃ rotundum, ſed rotundũ, aut cuprũ, neceſſe eſt vt ſtet. deinde poſt hoc, qm̃ vnaquæq; ſubſtantiarũ fit ex cõuenientẽ in noĩe, & ea, q̃ in natura ſubſtantiæ, & illa alia reſidua, qm̃ fiunt aut artificialiter, aut naturaliter, aut caſu, aut per ſe. & hoc facit exiſtimare, ꝙ oĩa fiunt ex conuenientib⁹, ſm qđ dicit Alex. & ꝙ plus ponit dubitationẽ in hoc eſt, quia ponit in eis ea, q̃ fiunt artificialiter. iam. n. dicit Ariſt. ꝙ ea, quæ fiunt artificialiter,

Expõ Auer. cõtra primã expoſitionẽ Alexãdri.

G ſunt ex cõuenientibus. ſed vt mihi
ꝙ intẽdebat per alia reſidua, alia ac-
cidentia præter ſubſtãtiã. & ideo po
ſuit inter ea, q̃ fiunt accidentaliter.
Prima rõ. Ea, q̃ fiũt caſu, non hñt ordinẽ, neq; ſũt ſpẽs intentæ a nã. vide idẽ ifra cõ. 18. & 7. met. cõ. 31. Scda rõ. Vide. 2. phy. 83. Et ſm hoc ſubſtantiæ, q̃ fiunt ex pu
trefactione, collocant in eis, q̃ fiunt
ex conuenientibus, non in eis, quæ
fiunt ex caſu. Ea. n. q̃ fiunt ex caſu,
non habent ordinem, neq; ſunt ſpe
cies intentæ à natura. iſtæ aũt viden
tur eẽ ſpecies à natura, ſed tm̃ dimi-
nuuntur à ſpẽbus gñatis à patre &
matre. Et plura eorũ fiunt in tẽpori
bus determinatis. nihil eſt igit̃ iſtis
dicere ꝙ fiunt caſu. Hoc aũt, quod
H dicit ꝙ Ariſto. dicit iſta in Phyſicis,
errauit p obliuionem. & forte dicit
ea in tractatu ſecundo. & iſte tracta
tus eſt diminutus in quibuſdam lo-
cis, ſm quod peruenit ad nos. Et, cũ
dixim⁹ ꝙ illud, qđ gñatur ex putre
factione, generat ex cõueniente, nõ
volumus dicere ꝙ gñatur ex calore
innato tm̃, ſicut dicit Alex. ſm alte-
ram ſuarũ expoſitionũ: ſed eſt dice
re, ꝙ putrefactio, ex qua generatur,
eſt ſicut ſemẽ in aĩalibus gñantib⁹,
ſ. quia ſicut in ſeminibus eſt virt⁹ ge
neratiua ſpẽi habentis illud ſemẽ, q̃
Ariſt. aſſimilauit artificio: ita virt⁹,
I q̃ eſt in putrefactione propria alicu
ius aĩalis, eſt ſimilis artificio, qđ eſt
in ſemine. & cùm ea, q̃ fiunt ex arti-
ficio, fiunt ex conueniente, neceſſe
eſt vt ea, quæ fiunt ex virtute, q̃ eſt
in putrefactione propria alicui⁹ aĩa
lis, fiant à conueniente. Et nulla dif
ferentia eſt inter virtutem, q̃ eſt in
putrefactione, quæ aſſimilat artifi-
cio, & eam, quę eſt in ſemine. ſed ea,
quæ eſt in ſemine, fuit ex habente ſe
men & Solẽ: illa aũt, q̃ eſt ex putre-
factione, à Sole tm̃. & ideo dicit Ari
ſtot. ꝙ homo generatur ab homine
& Sole. Et ideo nullo modo indige- K
mus ponere formas, quas exiſtimauit Themiſtius ponere ex neceſſita
te in aĩalibus, q̃ fiũt ex putrefactiõe.

Dria inter virtutẽ putredinalẽ, & ſeminis

2. phyſ. 26.

Subſtantiæ vero tres. quędã
materia, quæ quõd quid eſt, eo 'hocaliq̃d
ipſo ꝙ apparet. quæcunq; n. ta-
ctu non coadhærentia ſunt, ma-
teria & ſubiectum ſunt. Quędã
vero natura, & ꝙ quid, & qui-
dam habitus ad quẽ. Tertia itẽ,
quæ ex his, quę ſingularis eſt, vt
Socrates, aut Callias. In quibus
igit̃ quod quid nõ eſt p̃ter com L
poſitam ſubſtantiam (vt dom⁹
forma non niſi ab ipſa arte) nec
eſt generatio aut corruptio eo-
rum: verum alio modo ſunt, &
non ſunt, tum dom⁹, quæ abſq;
materia, tum ſanitas, & omne,
quod ſm artem eſt. ſed ſi quidẽ
ſunt, ĩ his ſunt, q̃ natura fiunt.

Subſtantiæ autem ſunt tres. Vna autem eſt materia, & ẽ hoc, ſecundum quod videtur. quoniam quod eſt ſecundum contactum, non ſecundum ordinem, eſt materia et M *ſubiectum. Et quædam natura eſt hoc, ad quod eſt aliquis habitus in eſſe. Et etiam eſt Tertia, quæ eſt vniuſcuiuſq;, vt Socratis, & Calliæ. Quoniam in qualibet re intentio huius rei non eſt aliud à ſubſtãtia compoſita: vt forma domus, niſi ars eſſet. non eſſet etiam generatio & corruptio iſtorum, niſi alio modo ſint entia, & non entia, domus ſine materia, & ſanitas. &*

omne,

A *omne, quod eſt ſecundum artē, aut alio modo, aut non, niſi quæ ſunt ſecundum naturam.*

14 Cùm dixit principia ſubſtantiæ ſenſibilis, quorū principia ſunt ſubſtantiæ, intendit dicere in hoc capitulo quot ſunt ſubſtantiæ. & ipſe facit rememorationē de eo, quod declaratum eſt in tractatibus ſubſtantiæ, & in ſcientia Naturali, & declarat, ꝙ ſunt tres, materia, & forma, & illud, quod ex eis congregat: vt veniat ex hoc ad cognoſcendū ptimā formam, & primum finem. D. Alexan. & primo Ariſt. dicit de materia hunc ſermonem. Vna aūt eſt materia, & eſt hoc, ſm quod vī. Etiam in hoc ſermone eſt difficultas. & intentio eſt, ꝙ ſubſtantiæ ſunt tres. Vna igit earum eſt materia. & hoc eſt, qñ recipit formam, & adunat, quia tunc eſt cum forma. forma. n. eſt in actu, & vī illic: illa aūt per ſe non videt. D. aut erit intentio ſic, & eſt quia materia eſt hoc ſm ꝙ videtur. qñ materia p ſe & in rei veritate nō eſt hoc, ſed reputat eſſe hoc: qñ ī quolibet inuenitur materia. & hæc ſunt quæ ſunt ſubiecti. Intentio autē primæ expoſitionis Alex. eſt, quia materia eſt illa, q̄ videtur, aut ſentitur pp formam, & deberet dicere, ꝙ materia eſt illa, quæ vī, ſm quod ē hoc, loco eius quod dicit, ꝙ eſt hoc, ſm quod vī. Intentio vero ſecundæ expoſitionis eſt, ꝙ materia eſt hoc in ſenſu. i. ꝙ ſenſus non cōprehendit differentiam inter ipſam, & hoc ſm intellectum. & ideo Antiqui reputauerunt ſubſtantias rerum eſſe materias earum, & ꝙ formæ non ſunt ſubſtantiæ. formæ enim ſunt inſenſibiles, ſed intelligibiles. & habet tertiam & quartam expoſitionē, quas nos poſt dicemus. D. Alex. & hoc, quod dicit poſt, quoniam illud, qđ eſt ſm contactum, & non eſt ſm ordinem, eſt materia & ſubiectum, ad didit ipſum ei, quod dicit: & eſt ſm quod videtur, inquantum demonſtrat, ꝙ materia videtur hoc ī reb⁹, in quibus exiſtit, cùm fuerint contingentes ſe adinuicem, & adhuc nō ordinatæ, aut cōpoſitæ, ſicut eſt res generata, & eſt illud, quod componitur ex eis. iſta enim reputatur eſſe materia ei⁹, quod fit ex ea, ſm quod eſt hoc. non enim contingerent ſe adinuicem, niſi eſſent hoc in actu. & ſm hunc modum lapides & lateres ſunt materia domus, & ligna & tabulæ ſunt materia nauis. Sed forte intendebat, cum dicit: & eſt hoc, ſecundum ꝙ videtur, demōſtrare, ꝙ materia, quæ videtur eſt hoc. materia aūt, quæ videtur, eſt materia propinqua, hæc autem eſt in re. Et forte dicit ſm ꝙ videtur, ad declarā dum materiæ naturam. Quod. n. dicit de ea in alio loco, ꝙ ipſa materia eſt cognita ſm ſimilitudinem, conuenit huic, quod dicit modo, ſm ꝙ videtur. ibimus enim ad intelligendum naturam eius ex rebus, quę videntur. & forte hoc eſt illud, qđ declarauit per exemplum, cum dicit: quoniam illud, quod eſt ſm contactum, non ſm ordinem, eſt materia & ſubiectum. quoniam, ſi in rebus, quæ videntur, ſ. compoſitis, fuerit aliquid non ſecundum ordinem, vt in domo materia videtur vicina rebus, ex quibus fit domus: lapides enim & lateres habent talem diſpoſitionem & proportionē, ſicut materia habet in alijs rebus. & forte dicit hoc in loco eius, quod diceret,

Prīa expō Alexan.

B

Secunda expō eiuſdem.

Sūma prię expōnis.

C

Sūma ſecundæ expoſitionis.

D

E

Tertia expoſitio.

4. expō.

F

G Expō priç expōnis Alexan.

φ eſt aliqua ſubſtantia. hæc igit' ſūt verba Alex. Intentio aūt primi ſermonis eſt, quia, cum dicit, φ materia reputat' eē hoc ſm ſenſum, declarauit qñ exiſtimatur hoc, & dicit, & hoc erit, cùm materiæ rei, ex quib⁹ componit', fuerint contingentes ſe adinuicem, ſicut diſpoſitio lapidum & laterū in domo. domus.n. non reputat' eſſe niſi lapides & lateres. cùm enim materiæ rei fuerint admixtę, tunc non reputant' eſſe illa res. & ſm hoc intendebat, cùm dicit p ordinē mixtionem. & confirmat hanc expoſitionem illud, qđ inuenit' in alia translatione. Intentio aūt tertiæ expoſitionis, quā dicit ſup hoc, φ materia eſt hoc, ſm φ vī, quia intendebat materiā propinquā. & quaſi dicit, & materia propinqua rei eſt materia hui⁹ rei viſibilis & ſm hoc erit intētio ſermonis eius, qñ qđ eſt ſm contactum nō ſm ordinem eſt materia & ſubiectum: quia materiæ p pinquæ ſunt illæ, q̄ tangunt ſe adinuicem. Quæ.n. admiſcent' & adunātur ſunt materia propinqua. v.g. qa caro & os & manus, ex quibus manus cōponit' eſt materia propinqua manus, & ſunt contingentia ſe adinuicem, quatuor aūt elementa, q̄ ſūt admixta adinuicē, ſunt materię remotæ. Intentio aūt quartæ expoſitionis eſt, quod dicit in primo phy. i. φ prima materia non intelligitur niſi ſm comparationē, ſ. illa, cui⁹ cō paratio ad oīa entia in actu, eſt ſicut comparatio materiæ ſenſibilis ad illud, cui⁹ eſt materia, vt comparatio ligni ad nauem. & ſm hoc erit intētio eius, quod dicit, φ materia ē hoc ſm φ videt'. i. φ prima materia non intelligitur eſſe materia hui⁹ rei, niſi ſm materias, quæ vident' materię

H Expoſitio tertiæ:

I Expoſitio quartę.

enim contingentes non adunatæ ſa K
ciunt intelligere hanc intētionem.
Et oīa iſta, q̄ iſte dixit, nihil faciūt Expoſitio Auerroꝛ.
nos acquirere, quæ ante non ſciuimus de materia. Si igitur potuerimus exponere hunc ſermonem tali modo, quo potuerimus ſcire rē nouam de materia, & conuenientē literæ, erit aliquid. Et videt' mihi φ intendebat dare differentiam inter naturam materiæ in eſſe, & naturā formæ vniuerſalis, & maxime illi⁹, quod eſt genus. Reputatur.n. φ prima materia, quia eſt cōis, habet naturam rei vniuerſalis, prædicabilis de pluribus. Vnde quidā exiſtimāt L
primam materiam eſſe corpus. Et, Intellꝰ ꝓpoſitionis, q̄liter mā ē vna nūero & pluribus cōis.
ſi ita eſſet, haberet formam, & nō eſſet vna ſm numerū, ſed ſm formā. ſed iam dictum eſt in alijs locis ipſam eſſe vnam ſm numerū. Demōſtrandum eſt igitur, qūo vnum numero poteſt inueniri ī plurib⁹. Hoc quidem nō intelligitur in eo, qđ eſt in actu: in eo autem, quod eſt in potentia dicere eſt φ eſt vnum in numero, & commune pluribus, & nō habet differentias, quibus differunt in ſingulis indiuiduis adinuicem. &, quia differētiæ indiuiſibiles abſunt, & carent formis, quib⁹ inuenit' plu M
ralitas in numero, dicunt' eſſe vnū. Inde colligit' per formā ē eſſe vnā nūero videcōſiſte 2. de Aīa. cō. 7. &, 8, &. 7. Met. c. 49. &8, 6. phy.
& quia carent forma, qua res dē eſſe vna numero, dicuntur eſſe cōes rebus pluribus in numero: non quia habent formā cōem, ſicut eſt ī igne. Secundum igitur, φ carent differentijs formarum indiuidualiū eſt vna numero, non quia habeat formam indiuidualē, q̄ ſit vna numero. & ſecundum hoc etiam φ caret forma in actu indiuiduali, eſt cōis plurib⁹ rebus. Formæ enim communes, in quibus inueniūtur vniuerſalia, ſunt

entia

A entia in potentia cõiicatione: & ſcire ideo aliquid ſm q̃ eſt vſe eſt ſcire in potentia:* cõitas igit̃, q̃ intelligitur in formis cõibus, hẽt eẽ extra animam in potentia. Iſta aũt communitas, q̃ intelligit̃ in materia, eſt pura priuatio, cũm non intelligat̃ niſi ſm ablationem formarũ indiuidualiſi ab ea. Materia igit̃ non hẽt eſſe extra aĩam ſm hunc intellectũ, ſ. quia eſt cõis oĩbus generabilibus & corruptibilibus, cũm non intelligat̃ ſic niſi ſm priuationẽ. Et, cũ ita ſit, illud igit̃, quo differt à non eſſe, & eſt aliquod ens extra animã, eſt, B quia eſt ſubiectum indiuidui ſenſibilis, quod vr̃, non illud, quod intelligit̃ ex ea. & hoc eſt perfecta imaginatio materiæ. & hoc nunquam dicit Ariſt. in aliquo loco, ſed inuenit̃ ex eius verbis. Si igit̃ iſte ſermo eſt conueniens huic expoſitioni, tunc iſte ſermo facit intelligere, q̃ eẽ eſt eſſe materiæ, & eſt propri⁹ huic ſcientiæ, & non de ſcientia Naturali. & nullus poteſt intelligere eſſe materiæ in rei veritate niſi ſic. &, cum inſpexeris verba Ariſt. videbis, q̃ hæc expoſitio non remota eſt ab eis pl⁹ illis quatuor expoſitionibus, & eſt C multo melior eis. Et ſm hoc erit intentio eius, quod dixit, eſt hoc, ſm q̃ vr̃. i. & eſt illa, cuius eſſe non eſt niſi ſm q̃ ſentitur. i. propter illud, quo fit ſenſibilis: & hæc eſt forma. Materia. n. non eſt ſenſibilis per ſe, ſed p aliud, i. per formam. & non habet eſſe, niſi quia ſentit̃ per aliud, non per ſe. eſt. n. ens per illud, quod ſentitur. Et, quia eſſe materiæ eſt eſſe in cõpatatione ad hoc eſſe, quo ſentitur, & eſt forma, dicit: qñ quod eſt ſm contactum, &c. i. & cauſa, quod ſuũ eſſe eſt per illud, quod ſentit̃, eſt, qa oẽ cuius natura eſt in contactu & cõ D tinuatione cum alio, vt perficiat̃ p ipſum (non cuius natura eſt in ordine intellecto ab eo, & eſt forma intelligibilis) eſt materia & ſubiectũ. Iſta enim natura, quia nõ habet formam, non habet eſſe in intentione intellecta ab ea, & fuit ſuum eſſe in comparatione ad formã. Et quaſi intendebat demonſtrare, q̃ ſua natura eſt in comparatione, & q̃ non hẽt naturam propriã. & accepit contactum loco cõparationis. Oẽ. n. cuius eſſe eſt p contactum & per continuationem cum alio, non p naturã intellectam ab ea, qua fit ens per ſe, E eſt materia. Et forte intendit intentionem manifeſtiorem oĩbus prædictis ſm verba, & eſt q̃ materia eſt illud, ad quod innuitur ſm ſenſum. Forma. n. non cõprehẽdit̃ ſm ſenſum, ſed ſm ſuam actionem. & ideo non comprehenditur niſi ab intellectu. Et dicit, qñ quod eſt ſm contactum, non ſm ordinem, eſt ſubiectum & materia. i. & ideo elementa ſunt ea, q̃ tangunt ſe, non ſm ordinem, qui fit à rebus tangibilibus. & intendebat p ordinem formam. & iſte ſermo ſm intellectum hunc eſt F propri⁹ materijs propinquis. Et dicit ſm contactũ, non mixtionẽ, qa hoc eſt cõmune elementis admixtis & non admixtis, ſ. quia admixta primo tangunt ſe, deinde admiſcẽtur. Et, cum dicit hoc, ĩcœpit dicere formam, & dicit: Et quædam natura eſt hoc, ad quod eſt aliquis habitus in eſſe, i. & ſecunda ſubſtantia eſt natura, ad quam tranſmutatur ſubſtãtia. quæ eſt in materia, & eſt habit⁹, ſ. forma. D d. Et etiam eſt tertia, &c. i. & tertia ſubſtantia compoſita ex iſtis, quæ eſt vnũquodq; indiuiduorum.

*Cõitas, q̃ intelligit̃ in formis cõibus hẽt eẽ extra aĩa; ſ potentia Idẽ. 1. met. 45. & 7. me. 57. vide hic c. 4 & ĩt. cõ. 18.

Idẽ. 1. phy. 69. & 1. ea. d ſubſta oĩbus. &. 4. pia. cõ. 16.

Alia expõ Cõmẽta. Fora non cõprehendit̃ idm ſẽ ſum; ſ ſecũdũ ſuã actionem. Oppo. 2. d aĩa. cõ. 63. Vide con. Zim.

Auer. applicat ſuã expoſitionẽ textui.

Forma artis in aīa ē alia ab ea, q̄ eſt extra aīam. vide infra eōmen. 23

Idē. 2. phyſ. cōm. 13

Forma ſanitatis aut ē ī aīa medici, aut ī humorib⁹ Idē 7. met. c. 23. & hic infra cō. 36

G rum. D. Qm̄ in qualibet rē intentio huius rei non eſt aliud à ſubſtantia compoſita: vt forma dom⁹, niſi ars, i. manifeſtum eſt, q̄ intentio rei, q̄ exiſtit in ea in actu, & eſt forma ei⁹, non eſt ſeparata a materia, q̄ eſt in eo, niſi in artificijs. forma. n. eius qđ fit, eſt in aīa, & eſt aliud ab eo, quod eſt extra aīam. Et hoc ē manifeſti⁹ in alia trāslatione. dicit. n. loco iſti⁹ ſermonis. qm̄ intentio iſtius eſt, q̄ non eſt extra ſubſtantiam compoſitam. Et, cum induxit hūc ſermonē, quaſi proponēdo ipſum ad perſcrutandū, vtrum forma abſtracta inueniat̄, aut non, dicit: non eſſet ēt generatio aut corruptio. i. ſed formæ artificiales non hm̄t generationem, neq; corruptionē, cum ſint accidentia. Et hoc ē inueni manifeſti⁹ in alia translatione. D. d neq; etiam inueni ī iſtis generatio & corruptio. & dicit hoc, ne aliquis dicat, q̄ ſicut formæ artificialiū inueniunt̄ ī alio a materia eorum, forte ſic eſt de formis naturalibus: ſed qūocunq; ſint, formæ artificiales non ſunt abſtractæ, quia aut ſunt in aīa, aut in materia. D. d. niſi alio modo ſint entia, & non entia, domus ſine materia, & ſanitas, &c. i. ſed forte aliquis q̄ret vtrum ſit poſſibile vt aliqua forma rū ſit abſtracta. Sed manifeſtū eſt, q̄ non de artificialibus: de naturalib⁹ aūt dubium eſt, de artificialibus autem nō eſt dubium, quia forma domus, aut eſt in lateribus, aut in aīa Ædificatoris. & ſil'r forma ſanitatis, aut eſt in anima Medici, aut in humoribus. Et inueni in alia translatione poſt hoc, quod dicit, neq; inuenitur in iſtis generatio & corruptio ſic, ſed domus, quæ eſt ſine materia, & ſanitas. Et intendit, ſed domus, q̄ eſt ſine materia, & ſanitas, q̄ eſt in aliquo ſine materia, eſt in aliqua materia, ſ. aīa. & forte intendit, ſed domus, & aliæ artificialium formarum ſunt ea, quæ ſunt poſſibilia inueniri in materia alia à materia, ī qua exiſtūt in rei veritate. D. d. Ari. in hac translatione: & oē, quod eſt fm artem, & alio modo, aut nō niſi quæ ſunt fm naturam. i. & ideo q̄rendum eſt, vtrum ſit poſſibile inuenire aliquod abſtractū in formis artificialibus, aut non, niſi in formis naturalibus.

Propter quod non male Plato dixit, q̄ formæ eorum ſunt, q̄ natura ſunt, ſiquidē formæ ſunt alię ab his: vt ſunt ignis, caro, caput. cuncta nanq; materia ſunt: & maxime eius ſubſtantiæ, quę eſt vltima.

Et ideo non fecerunt male illi, qui poſuerunt formas. quia formæ, ſi fuerint aliquo modo, ſunt omnia, quæ exiſtunt ſecundum naturam. ſed ex iſtis ignis, caro, os, caput, omnia ſunt materia. & hæc ſubſtantia eſt illud, quod eſt maius valde & illud poſtremū & indiuiſibile.

Dicit Alex. Innuit in hoc ſermōe Platonē, et nō dixit, bñ fecerūt, ſed dicit nō male. & iſte ſermo erit manifeſtior, ſi legat̄ ita. & ideo non male fecerūt ponētes formas, ſi habent eē aliquo modo, affirmando oē, qđ ex eis ſit p naturā. D. & pōt intelligi ſic: et iō nō male fecerūt ponētes formas iſtorū oīa, q̄ ſūt fm nām, ſi forma hēt eē aliquo mō. Dicit: & erit māifeſtior iſte ſmo, ſi mutauerīt in hāc pticulā iſta, hāc pticulā formę, &

I K L M

15 j. expoſit. Alexandri 2. exp. eiuſ.

A & fuerit posita cũ hac ptícula sunt: ita ꝙ sic legatur, & ideo non male fecerunt ponentes formas, quia ista sunt omnia, quæ sunt fm naturam, si formæ habẽt esse. Et omnes istæ expositiones reducunt in duas. Quarum vna est, ꝙ intendebat ꝙ nõ male fecerunt ponentes formas abstractas formarum rerum naturalium, quia non posuerunt istas formas rerum artificialium, si aliquo modo esse habent formæ abstractæ. Aut intendit, ꝙ ideo non male fecerunt, dicentes ꝙ formæ rerũ naturalium

B sunt abstractæ, cũ non dixerũt hoc in formis artificialibus. Duo enim hi sermones propinqui sunt, s. dicere, ꝙ formæ naturales sensibiles habent formas abstractas, quod dicit Plato, aut dicere ꝙ formæ naturales sunt formæ abstractæ. Et perscrutatio de hoc, i. vtrum est aliqua forma abstracta, est perscrutatio naturalis, sicut ipse post facit. pscrutatio vero de hoc, vtrum formæ abstractæ sint aliæ à formis sensibilibus, q̃ sunt formæ rerũ sensibiliũ, non est naturalis, cum nã sit desyderat: sed est perscrutatio necessaria, fm ꝙ aliquis dicit. & hoc fm aliquã rationẽ. D.d.

C sed ex his ignis, caro, os, caput, oĩa sunt mã. Sunt intelligenda ex hoc fm Alexan. duo, quorũ vnum est, ꝙ hoc nõ apparet in omnibus formis naturalibus, sed quædã formæ materiales videntur non separari à materia, vt forma ignis, & ossis, & capitis, & carnis. Et quasi dicat fm hãc expõnẽ, sed quod fuerit ex istis formis, sicut ignis, & caro, & os, habent communem materiam, & impossibile est vt sit abstractum ab eis. Et potest intelligi etiam, ꝙ impossibile est credere in omnibus formis hoc.

Súma ista nũ expositionum.

Prĩa expõ Alexan.

Scda expõ eiusdem.

quia formarũ rerum naturaliũ quę D
dam sunt formæ rerũ, quæ sunt materia aliorum, vt ignis & aliorũ elementorum. quæ sunt materiæ aliorum: & sic carnis et ossis, quæ sunt materiæ capitis. et hoc manifestius est fm hoc, quod dicit, oĩa sunt mã.

D.d. de substantia est illud, quod est maius valde, et illud postremũ et indiuisibile. Intelligenda ẽt sunt fm Alex. duo. intendit enim p illud, quod est magis substantia, compositum ex materia et forma, et p postremum et indiuisibile materiam. et quasi dicat: et substantia congregata dignior est vt sit substantia, q̃ E
postrema substãtia, quæ est cõis omnibus, et est corpus. Aut intẽdebat per substantiã, quæ est maioris substantialitatis, substantiam compositam ex elemẽtis, et per postremum elementa. et fm hoc erũt omnia ista scilicet formę et materia eorum materia postremæ substantiæ. D. Alex. et hoc inuenitur manifestius in alia scriptura sic: et ideo non male fecerunt ponẽtes formas, quia sunt oĩa, quæ sunt fm naturã, si formæ sunt aliquo modo, sed istorum. Ignis. n. et caro, et os, et caput omnia sunt materia postrema eius, quod est di- F
gnius vt sit ens. Dicit Alexander. et non intendebat substantiam postremam hic materiam. Dico ego. et dicit hoc, vt reputo: quia Aristoteles non fecit hic comparationem, nisi inter substantias, quæ sunt in actu.

Ibi vĩ secũdũ Alexã. cõpositũ est nobilio rẽ substãtiam q̃ formã.

Causæ itaq; mouentes, tanquam antea ortæ, existunt. quæ vero vt ratio, simul sunt. cùm enim sanus sit homo, tũc etiam sanitas est. & forma æneæ sphæræ simul atq; ænea sphæra.

Et

G *Et cauſæ mouentes ſunt, quia præcedũt tantum. ea aũt, quæ ſunt vniuerſaliter, ſunt inſimul. ſi enim hõ eſt ſanus, tunc ſanitas, & homo ſunt inſimul. & figura ſphæræ cupreæ, et ſphæra cupri ſunt inſimul.*

16 Cùm declarauit cauſas eſſe duas, materiam, ſ. & formam, vult diſtinguere inter eas, & cauſam mouentẽ & agentẽ, dicendo, ꝙ cauſa agens differt à forma, quia agens & mouens ꝓcedit illud, quod agit & mouetur ab eo. formalis aũt & materialis eſt H cũ generatione. Et hoc intendebat cùm dicit: ea aũt, quæ ſunt vſt, ſunt inſimul. cauſæ autẽ, per quas res fit ens, & vnũ, ſunt cum eo, quod ꝑ ipſas fit totũ inſimul, cùm talẽ diſpoſitionem habeant in congregato, ſicut partes in toto. D. dedit exemplum, & dicit: ſi enim homo eſt ſanus, &c. i. ꝙ ſanitas nõ præcedit hominem ſanum, cùm ſanitas in ſano eſt quaſi forma. ſanus aũt neceſſe ẽ vt præcedat ſanitatem, & ſiſt figura ſphæræ, quæ eſt quaſi forma ſphęrę, non præcedat ſphæram.

Hic vt dicere mãm præcedere formã: cuius oppoſitũ vide. 9. Meta. 15. Vide cõtr. Zimaræ.

I Si autẽ aliquid poſterius permanet, conſyderandum eſt. in quibuſdã enim nihil prohibet, veluti ſi anima tale ſit, non omnis, ſed intellectus. omnẽ nanq; fortaſſis impoſſibile eſt.

Si autẽ aliquid remanet in poſtremo, quærendum eſt de hoc. in quibuſda enim non eſt impoßibile. Verbi gratia, ſi anima eſt talis diſpoſitionis, non tota, ſed intellectus. tota enim forte impoßibile.

Dicit Alex. quærendum eſt, ſi aliqua iſtarũ formarũ remanet, poſtq̃ compoſitũ corrumpit, deinde narrauit vnde veniat ad hanc quęſtionem. qm̃, quia aĩa hominis eſt forma eius, & intellectus eſt aliqua forma, & virtus aĩæ remanet poſtquã homo corrumpit, poſſibile eſt vt aliqua fora materialis remaneat, poſtq̃ compoſitũ corrumpit, ſed non tota anima remanet. Quædã enim virtutes aĩæ non habent eſſe niſi cũ mãt vt cibabilis, & ſenſibilis, & imaginatiua, & deſyderatiua. Neq; ẽt iſte intellectus, qui eſt virtus aĩæ, & exiſtimatur, ꝙ eſt pars eius, poſſe eſt vt re L maneat. Intellectus enim quẽ dicit in lib. de Aĩa, ſ. ꝙ remanet, ſ. intellectus adeptus, non eſt intellectus iſte, neq; ẽt eſt pars animæ, neq; eſt etiã forma materialis, vt declaratum eſt illic. Et d. forte, quia demõ ſuper hoc non eſt iſtius artis, ſed libri de Anima. Et hoc, quod dicit Alex. eſt ſua opinio de intellectu, ſ. ꝙ nullus intellectus remanet niſi adeptus intellect'. Intellectus aũt in habitu, & materialis corrũpit apud ipſum. & hunc intellectum intẽdebat, cùm M dicit: neq; ẽt iſte intellectus, qui eſt virtus aĩæ, & reputatur ẽt eſſe pars eius. poſſe eſt vt remaneat. & ideo ẽ, ꝙ intellectus, quẽ dicit in lib. de Aĩa remanere, ſ. adeptus, non eſt iſte, ſ. qui eſt habitus animę, nq; pars eius.

Sed nõ eſt talis ſentẽtia Theophraſti, neq; aliorũ Peripateticorũ, neq; Themiſtij: ſed reputabãt pluresẽorum, ꝙ intells materialis remanet, & ꝙ intelligẽtia agens abſtracta, eſt quaſi forma in intellectu materiali, vt compoſitum ex mã & forma: & ꝙ ipſa creat intellecta vno modo, & recipit ea alio modo. agit enim eas

17 K

inquantũ

A inquantum eſt forma, & recipit eas ſm intellectum materialem. Nos autem iã perſeruatiſum⁹ de iſtis duabus opinionibus in lib. de Anima, & diximus, ꝙ intelligentia agẽs eſt quaſi forma in intellectu materiali, & ꝙ ipſa agit intellecta, & recipit ea ſm intell'm materialem: & ꝙ intellectus materialis nõ eſt generabilis & corruptibilis. & declaranimus illic, ꝙ hæc eſt ſententia Ariſt. & ꝙ intellectus in habitu habet partẽ generabilem & partẽ corruptibilem. Illud aũt, quod corrumpit', eſt actio eius in ſe, aut non corrumpit', & ꝙ ex extrinſeco intrat nos. Si enim eẽt ge-

B nerabilis, conſequeret' trãſmutationem, vt declaratũ eſt ſupra in tractatibus ſubſtãtiæ, ſ. cùm declarauit ꝙ, ſi aliquid fieret ſine trãſmutatione, tunc aliquid fieret ex nihilo. & ideo intellꝰ, qui eſt in potentia, eſt quaſi locus iſtius intellꝰ, non quaſi mã. Et ſi actio iſtius intellect⁹, ſm ꝙ copulatur cũ intellectu materiali, eſſet nõ generabilis, tunc actio eius eſſet ſubſtantia eius, & nõ haberet neceſſitatẽ in hac actione, vt copularetur cũ intellectu materiali. Sed, cũ fuerit copulat⁹ cũ intellectu materiali,

C erit actio eius, ſm ꝙ copulatur cum eo actio alia à ſubſtãtia eius: & fuit aliud, quod agit ſubſtãtia, & eſt alij non ſibi. & ideo poſſe eſt vt aliquod æternũ intelligat aliquod generabile & corruptibile. Si igit' iſte intellectus denudetur apud perfectionem humanam à potentia, neceſſe eſt vt deſtruat' ab eo hęc actio, quę eſt alia ab eo. & tunc aut non intelligemus omnino p hunc intellectũ, aut intelligemus ſm ꝙ actio ei⁹ eſt ſubſtantia ei⁹, & impoſſibile eſt vt in aliqua hora non intelligamus per ipſum.

Cõ. 5. tertij d Anima. & com. 10

Relinquit'igitur, cũ iſte intellꝰ fuerit denudatus à potẽtia, vt intelligamus per ipſum, ſm ꝙ actio eſt ſubſtantia eius, & eſt vltima ꝓſperitas. D

Manifeſtũ itaq; eſt, q; pp hæc non oportet ideas eſſe. hõ naq; hominem generat, ſingularis aliquẽ. Similiter ẽt in artibus. Medendi enim ars rõ ſanitatis eſt.

Manifeſtũ eſt igitur, quòd nullo modo indigemus propter hoc vt formæ ſint. homo enim generat hominem, quod eſt vnũ: vnde homo ex hominibus. Et ſecundum hoc in artificijs. ars enim Medicinæ eſt ratio ſanitatis. E

Cùm declarauit, ꝙ cauſat ũ quædam ſunt agentes, & ſunt præcedentes ad eſſe, & quædã ſunt partes rei, & ſunt cum ea, dicit, ꝙ manifeſtum eſt ꝙ nihil cogit nos dicere formas Platonis. quoniam, cùm illud, quod fiet, fiat ex conuenienti in nomine, nulla eſt indigentia vt formæ ſint. homo enim generatur ex homine, & equus ex equo, & vnum ex vno, & particulare ex particulari, nõ particulare ex vniuerſali, ſicut dicit dicens formas eſſe. ita enim eſt de na- F

18

tura, ſicut de arte. Ars enim agens ſanitatem eſt forma ſanitatis exiſtens in anima Medici. & ſicut artifex, cũ agit, nõ indiget exemplari, ad quod reſpiciat cùm agit, cùm illud, quod habet de forma illius quod fit, ſufficiat ei in actione, ita eſt de nã agente, ſ. ꝙ non agit, niſi ſm ꝙ habet formam illius, ꝙ fit. & ideo neceſſe eſt vt cõueniens fiat ex conuenienti. Themiſtius aũt dicit hunc ſermonẽ eſſe ſufficiẽtẽ, ſed dicit ipſum oblitũ fuiſſe aĩalia, quę fiunt ex non ſimilibus.

Digreſſio ſua pri- inducunt verba Themiſtij, contra Ariſto- negantem ideas.

Veſpę

G Veſpæ n. videntur fieri ex corporibus equorum mortuorũ, & apes ex corporibus vaccatũ mortuarum, & ranę ex putrefactiõe aquæ, & muſciliones ex vino corrupto. natura .n. non facit iſta ex ſimilibus in forma. & nos bene ſcimus, ꝙ in ſpermate cuiuslibet animalis & plantæ ſunt proportiones proprię, & rõnes quibus, ea quæ generant ex eis ſunt animalia propria, aut plãtę proptię: ita ꝙ ex ſpmate hoīs non fit equus, neq; equi homo: neq; ex ſemine alicuius plantę alia planta, neq; ſunt reſpondentia iſtis proportionibus in
H eis, ex quibus generant iſta aīalia, niſi in natura fuerint poſitæ prius ꝓportiones habiles ad faciendũ quãcunq; ſpeciẽ poſſibilẽ in ſpeciebus animalis, cùm inuenerint naturam conuenientẽ, vt aliqd animal fiat ex ea. D. & non decipiat te vilitas animaliũ taliũ. & cogita ꝙ maius mirũ eſt de ſcientia operantis aliqd de luto, q̃ de ſcīa eius in faciẽdo aliquid ex auro. &, ſi tu bene conſyderaueris de aīalibus maioribus iſtis, inuenies, ꝙ proceſſus naturæ in eis eſt talis proceſſus. Neceſſe .n. eſt vt proportiones & formæ eius ſint in
I nã, ſm quas facit id, qd facit. Hõ. n. quamuis generet ab homine, tñ pater nihil facit in compoſitione eius, quia eſt īpoſſibile vt ſit melior: ſed oportet vt ſit talis diſpõnis per illud qd poſitum eſt in natura cuiuslibet ſubſtantiatũ ex proportionibus & formis. Ars aũt nihil facit in corpore, niſi in extremitatibus tñ, natura vero in ipſo corpore toto. & nõ eſt mirum, quamuis natura nõ intelligat aliquid de hmõi, & tñ facit hoc inducendo aliquam intentionem. & hoc demonſtrat ꝙ aliquid rememorat ipſam de cauſis nobilioribus, vt anima, quæ eſt in terra: de quo Plato dicit, ꝙ fit ex Dijs ſecũdis, & Ariſt. ex Sole & orbe decliui. & ideo facit illud, qd facit, inducendo ſe paulatim ad intẽtionem, quæ agitur, & ipſa non intelligit intentionem: ſicut videmus homines loquentes futura, & nihil intelligunt de eo, quod dicunt. & vtr neceſſe eſt vt in natura ſint proportiones, & formæ, cùm in generatione rei indigeatur ſuo ſimili. ſed oīa, q̃ generantur, non habent ſimile, ex quo generant: ſed cũ indiguerimus aliqua forma, tunc aliqua actio eſt, & L
ſciemus, ꝙ non fit per ipſam ſolã: & ſic fiet ipſa forma, quaſi eſſet latens in aliqua re. & in rei veritate latet in natura generante hæc igit ſunt verba Themiſtij. Et apparet, ꝙ iſte nõ intelligit qũo fit generatio, & quid eſt dicere, ꝙ generatum fit à conuenienti in definitione & ſubſtantia. Cùm .n. intellexit, ꝙ generatum fit de nouo à cõuenienti, i ꝙ creat formã eius, & ponit eã in materia, qua ſi eſſet aliud in materia, fuit neceſſe apud ipſum, vt in rebus nãlibus ſint formę creantes animalia, & plantas,
& generata ex putrefactione, ſ. M
formæ dantes animato creationẽ, & lineationem, & animã. Et contingit in iſtis formis, ſi agens fuerit cõueniẽs, vt ſint animę, aut abſtractę, aut nõ abſtractę. ſed, ſi animę fuerint nõ abſtractæ, & fuerint in inſtrumẽtis propriis (& in iſtis formis generantibus formas animaliũ generatorũ ex putrefactione non apparet) neq; ſubiecta propria ſunt abſtracta. aut aliqs dicet, ꝙ ſint nõ abſtractę, & nõ habent de inſtrumentis, niſi principiũ, ſ. calorem animalem. & ſi iſtæ fuerint

Nota de Prophetia.

Reprobatio Themiſtij.

A fuerint hmõi, erunt factæ. A quo igitur fiunt tales formę? & omne factum à conueniente fit. & ideo putatur, ꝙ iſte ſermo coget formas dicere eſſe. Et hoc non tantũ contingit in animalibus, q̃ fiunt ex putrefactione, ſed in ſeminibus. Cùm.n. dixerimus, ꝙ neceſſe eſt in ſeminibus vt ſint virtutes, & formę ſimiles rebus artificialibus, quę agũt ea, q̃ habent ſemina, & poſuerimus eas factas, continget vt habeãt alias formas, à quibus fiant. quapropter neceſſe eſt formas abſtractas eſſe. Vnde quidam dicunt, ꝙ omnes formę ſubſtantiales fiunt à forma abſtracta exrinſeca, quę dicitur à q̃buſdam dator formarũ. & dicũt, ꝙ hæc eſt intelligentia agens. & rõcinãtur ſup hoc, ꝙ virtutes actiuę ſunt quatuor qualitates, calor, frigus, humidum, ſiccũ: & ꝙ nihil eſt in materia agens, niſi iſta, quę agunt ſua ſimilia. formę autem ſubſtãtiales nõ agunt in quibuſdã. ignis.n. cùm fecerit alium ignem ſimilem ſibi ex corpore graui, tunc forma ſubſtantialis, quæ eſt in eo, v.g. leuitas, non agit in illo corpore graui, qđ fecit ignem, aliã leuitatẽ ſimilẽ ſibi, cùm
C aperte fuerit dictum in lib. peri Geneſeos, ꝙ nulla é in igne virtus agẽs, niſi calor. Et, cùm ita ſit, cũ forma ignis ſit in corpore cõbuſto ab alio igne, neceſſe eſt, ꝙ hæc fiat altero duorum modorum: aut vt forma ignis fiat in corpore cõbuſto conſequens factionẽ caloris ignei in eo, ſicut actiua conſequunt formas, & hoc eſt inconueniens. & contingit ſm hoc vt fiat forma ex non forma. & hoc nõ dicunt in anima & in omnibus formis ſubſtantialibus. & dicũt, ꝙ nõ videmus aïam fieri ex aïa, ſed ex non aïa Si igitur factio ſit ex D conuenienti, neceſſe eſt animã abſtractam eſſe, ex qua fiunt iſtę animę. Et hoc iam aperte dicit Them. in ſuo lib. de Anima, cũ locutus fuit de intellectu, ſicut dicit, cũ dicit ꝙ iſta anima eſt illa, quam Plato dicit fieri à Dijs ſecũdis, & Ariſt. à Sole, & orbe decliui. Et iſta quidẽ quæſtio eſt valde difficilis. Et nos dicemus in hoc ſm noſtrũ poſſe, & ſm propõnes, quas habemus de ſnĩa ipſius Ariſt. quę eſt vt dicit Alex. minoris dubitationis oĩum ſnĩarũ, & magis conueniens vt ſit vera. Dicamus igitur, ꝙ omnes dicentes agẽs aliq̃d eſſe & generationem eſſe vĩr, ſunt bipartiti & valde cõtrarij, & habent medios, & quidã eorũ ſunt dicentes latitationẽ, & contrarij eorũ ſunt dicentes creationẽ. Dicentes.n. latitationem dicunt, ꝙ qđlibet eſt in quolibet: & ꝙ generatio eſt exitus rerum abinuicẽ: & ꝙ agens nõ eſt, niſi extrahens & diſtinguẽs eas abinuicem. ꝙ autẽ agens apud iſtos non eſt niſi mouens, manifeſtũ eſt. Dicentes autẽ creationem, dicunt, ꝙ agẽs creat totum ens de nouo ex nihilo, quod non habet neceſſe ad hoc vt ſit materia, in quam agat, ſed creat totum. & hæc eſt opinio Loquentium in noſtra lege, & lege Chriſtianorum: de qua Ioannes Chriſtianus opinabatur, ꝙ poſſibilitas non eſt niſi in agente, vt Alpharabius narrauit in libro de entibus tranſmutatis. Opiniões aũt mediæ inter iſtas duas videntur reduci in duas: quarum vna diuidit in duas, & ſunt tres. Iſtæ quidem tres conueniunt in hoc, ꝙ ponunt generationem eſſe tranſmutationem in ſubſtantia, & ꝙ nihil generat ex nihilo,

Opĩo Auicẽnæ ſcolastici, ſeu datorẽ formarum.

Snĩa Ariſtotelis minoris dubitationis oĩum ſnĩarũ, & magis cõueniens vt E ſit vera. idẽ. 2. cœl. cõ. 1.

F Opĩo Chriſtianorũ, & Saracenorũ, & Iudeorum.

G ſ. ꝙ neceſſariũ eſt in generatiõe ſubiectum eſſe, & ꝙ generatum nõ fit niſi ab eo, qđ eſt ſui generis in forma. Vna autem iſtarum opinionũ eſt, ꝙ agens creat formam, & ponit eam in materia. Et iſtorum quidã dicunt, ꝙ illud agens non eſt in materia omnino, & vocant ipſum datorem formarum: & Auic. eſt de illis. Quidam dicunt, ꝙ illud agens inuenitur duobus modis, aut abſtractum à materia, aut non. illud autẽ, quod eſt nõ abſtractum apud eos, eſt ſicut ignis, qui facit ignem, & homo generat hominẽ. Abſtractum H vero eſt illud, quod generat animalia & plantas, quæ ſunt non à ſimili. Et hęc eſt ſententia Themiſtij, & forte Alpharabij, ſm ꝙ apparet ex ſuis verbis in duabus philoſophijs: quamuis dubitet in ponendo hoc agens in animalibus generatis à patre & matre. Tertia autẽ eſt opinio Ariſt. & eſt, ꝙ agens non facit niſi compoſitum ex materia & forma. & hoc fit mouendo materiã, & traſmutando eam, donec exeat de ea illud, quod eſt de potentia in ea, ad illam formam in actu. Et in iſta opinione eſt quędam ſimilitudo dicen I tis, ꝙ agens non agit niſi ordinãdo ſegregata, & eſt ſententia Empedocles. & nos dimiſimus hanc ſnĩam de agente, cùm dicimus ſententias hominum. ſed agens apud Ariſto. non eſt congregans inter duo in rei veritate, ſed extrahens illud, qđ eſt in potentia ad actum, & quaſi congregat inter potentiam & actũ, ſ. inter materiã & formam, ſm ꝙ extrahit potentiã ad actum, nõ deſtruendo ſubiectum recipiens potentiã: & tunc efficiunt in compoſito duo, ſ. materia & forma. Et euã aſſimilatur creationi, inquantum illud, qđ K eſt in potentia, fit in actu: ſed differt à creatione, quia non conuenit per formam ex nõ forma. & ſimiliter aſſimilatur latitationi aliquãtulum. & oẽs dicentes creationẽ, aut latentiam, aut congregationem & ſegregationẽ, hoc intendebãt, & nõ potuerunt pertingere ad illud. Intentio igitur ſermonis Ariſt. ꝙ conueniens fit à cõueniente, aut prope conuenientẽ, non eſt ꝙ conueniens agit per ſe & per ſuam formã, formã ſibi conuenientis: ſed eſt dicere, ꝙ extrahit formam ſibi conuenientis ex potentia in actum, & non eſt L agens, quia adducit in illam materiã aliquid extrinſecũ. Et ſic eſt in hoc de ſubſtantia, ſicut in alijs accidentibus. calidum. n. non inducit in corpus calidũ calorem extrinſecũ, ſed facit calidum in potentia eſſe calidum in actu. Et ſic eſt de magnitudine conſequente generationẽ, ſ. ꝙ magnitudo, cũ fuerit tranſmutata apud generationem ex quantitate in quantitatẽ aliam non tranſmutabitur ex quantitate aduenente ex extrinſeco. Et ſimiliter motus localis non eſt veniens ab extrinſeco à motore. & ideo non eſt neceſ- M ſe, vt agens omnino ſit conueniens ſm omnes modos. Generans igitur animam nõ eſt dicere, ꝙ ponit animã in materia, ſed ꝙ extrahit illud, quod eſt anima potẽtia, ad eſſe animã in actu. Vnde ignis generatur à motu, ſicut ab igne. Et intentio proportionũ & formarum exiſtẽtium in generantibus animalia eſt, quia extrahunt proportiones & formas, quæ ſunt in materia ex potentia in actum: & omne extrahens aliqd ex potentia in actum, neceſſe eſt vt in eo

Opio Aui. de qua ḡre ipſum ſ. 9. Meta. ſuę. cap. 4.

Opio The.

Opio Ariſ.

Ages apud Ariſt. nõ ẽ cõgregãs ſ ter duo in rei veritate ſed extrahẽ illd, qđ ẽ in potentia ad actũ. Vide com. 15. 8. Metaphy.

Vide 2. cor li. cõ. 42.

A eo ſit aliquo modo illud, qđ extrahit, non ꝙ ſit ipſum ſm oēs modos. Virtutes igitur, quæ ſunt in ſeminibus, quę faciunt animata, non ſunt animatę in actu, ſed in potentia: ſicut domus, quę eſt in anima Ædificatoris, eſt domus in potentia nō in actu. Et ideo Ariſt. fecit aſſimilationem de iſtis virtutibus ad virtutes artificiales, & dicit in lib. de Animalibus, ꝙ iſtę virtutes diuinæ ſunt, cū habeant potentiā dandi vitā, & ſunt ſimiles virtutibus, quę dicuntur intelligentię, quia adducunt ad finē.

Virtutes, q̄ ſunt ī ſeminibus, ſi ſunt actu animatæ. Vide Idē. 7, Me. c. 31.

B Et, quia iſta ſemina nō faciūt hoc, niſi per calorem, qui eſt in eis, & calor ignis non facit niſi calefactionē aut deſiccationem, non figurā, neq; formam animatā, dicit Ariſt. in lib. de Animalibus, ꝙ iſte calor nō eſt ignis, neq; igneus. Ignis. n corrūpit animalia, non generat, iſte autē calor generat. & ideo vī ſimilis calori artificiali, quē ars menſurat ad aliquam operationē. & iſte calor habet formā, qua conſeruat' in ſua mē ſura, & iſta forma non eſt anima in actu, ſed in potentia: & eſt quam Ariſt. aſſimilat arti & intellectui. & ideo vocat calorem iſtum calorem animæ nō animatū. & iſte calor eſt in ſeminibus, & fit ab habente ſemē & à Sole. Vnde Ariſto. dicit, ꝙ hō generatur ex hoīe & Sole: & factus eſt ille calor ex terra, & aqua ex calore Solis admixto cum calore aliarū ſtellarū. Et ideo Sol & alię ſtellæ ſunt principium vitæ cuiuslibet viui in natura. Calor igitur Solis & ſtellarum diffuſus in aqua & terra, genetat animalia ex putrefactione nata, & vī r omnia, quæ fiunt ex nō ſemine: nō ꝙ illic ſit anima in actu * inuēta in orbe decliui & à Sole, ſicut narrat Themiſtius. & oīa iſta declarata ſunt in lib. de Animalibus. ergo calores generati ex caloribus ſtellarum generātes quamlibet ſpeciem ſpecierum animalium, habēt menſuras proprias illius caloris ex quantitatibus motuum ſtellarū, & diſpoſitionibus earum adinuicē in propinquitate & remotiōe. Et iſta meſura prouenit ab arte diuina intellectuali, qnæ eſt ſimilis vni formæ vnius artis principalis, ſub qua ſunt artes plures. Secundum hoc igitur eſt intelligendum, ꝙ natura facit aliquid perfecte, & ordinate, quā uis non intelligat, quaſi eſſet rememorata ex virtutibus agentibus nobilioribus ea, quæ dicuntur intelligentię. Iſtæ aūt proportiones, & virtutes quæ fiunt in elementis à motibus Solis & aliarum ſtellarum, ſunt hæ, quas reputat Plato eſſe formas, & eas intendit: ſed lōge reſpiciebat eas, quapropter dicit formas eſſe. Ariſt. aūt ſuſtētat' ſup hoc, ſ. ꝙ agēs nō inuenit formam, creando eam. qñ, ſi creaſſet eam, tunc aliquid fieret ex nihilo. & ideo forma apud ipſum non habet generationē, neq; corruptionē, niſi accidentaliter, ſ. p generationem & corruptionem cō poſitū. &, cū hō conſeruauerit hoc fundamētū, nullus error accidet ei. Imaginatio ergo ſuper creationes formarum induxit homines dicere formas eſſe & datorem eſſe formarum: & induxit Loquentes triū legum, quæ hodie quidē ſunt, dicere aliquid fieri ex nihilo. & cū Loquentes noſtræ legis opinabātur ꝙ agens agit creando formā ex nihilo, & nullum hmōi agens viderunt hic, dixerunt vnum agens omnia entia ſine medio, & ꝙ actio iſtius

Dſia inter caloré elemētalé & cœleſtē. ꝙ quo vide. 2. de Gene. aſſaliū. ca. 3 & 2. ca. de ſubſtātia orbis. & 4. Cœ. c. 32. Sed vid' op poſitū l. 1. Phyſicorū c. 15. Vide contra. Zi.

C

* a. Liniun & a ex.

D

E

Rō & fundamētum F opinionis Ariſto.

Contra leges.

Vide cōſimile. 9. Me. c. 7

G agẽtis trãſit in vno inſtãti in actiones contrarias & conuenientes & infinitas: ita ꝙ negant ignẽ comburere & aquam humectare, & dicunt oĩa iſta indigere creatione. Sed corpus non creat corpus, neq; facit venire in corpore aliquã diſpoſitionẽ adeo ꝙ dicunt ꝙ homo, cũ mouet lapidem expellendo, nõ eſt mouẽs, ſed illud agens creat motũ. & negauerunt pp hoc potentiã eſſe. & error iſtorum eſt manifeſtus. Iſtis et hominibus accidit mirabile. Dicũt enim ꝙ agens non põt priuare aliquid: actio. n. agentis nõ eſt niſi in
H inueniendo, non in priuando. Conſydera igitur, qũo reputant eſſe impoſſibile, ꝙ agens trãſmutet ens ex eſſe in non eſſe, & nõ reputant eſſe impoſſibile ex non eſſe aliquid eſſe. Si igitur aliquis dixerit qũo agens facit ptiuationes? Dicemus ſicut facit inueuire, & eſt extrahere illud, qđ eſt in potentia in actum. Generatum enim in actu eſt corruptũ in potentia. & oĩs potentia non exit in actum, niſi pp extrahens, qđ eſt in actu. Si igitur potentia nõ eſſet ens, non eſſet agens omnino. & ſi agens non eſſet, nihil eſſet hic omnino in
I actu. Et ideo dr, ꝙ omnes proportiones, & formæ ſunt in potentia in prima materia, & in actu in primo motore: & aſſimilatur aliquo modo eſſe eius, quod fit in anima artificis. Reuertamur igitur ad noſtrum locum.

Quot, quibuſcunq; modis ſenſibilium rerum principia eadẽ dici poſſint, & quibus minime. Cap. 4.

CAuſæ vero, atq; principia quodam quidem mõ alia aliorũ ſunt, quodam vero mõ non, ſiquis vlr dicat, & ſm K
proportionem omnium eædẽ. dubitare nãq; quiſpiam poſſit, vtrum alia, an eadẽ principia et elementa ſubſtantiarum ſint, & eorũ, q̃ ad aliquid ſunt. & eodẽ modo in quolibet prædicamento. At abſurdũ eſt, ſi omniũ eadẽ ſunt. ex eiſdẽ. n. erit ad aliqd et ſubſtãtia. Quid igiť hoc erit ℓ præter. n. ſubſtantiam, & alia, q̃ prędicantur, nihil cõe eſt. prius aũt elementum eſt, q̃ ea, quorũ eſt elementum. At vero nec ſubſtantia eorum, quæ ad aliquid L
ſunt, elementũ eſt, nec aliquid horum ſubſtantiæ.

Et principia ſunt rerum diuerſarum, & cauſæ, & ſunt ſicut hõ debet dicere vniuerſaliter omnia eadem proportionaliter. Et debet homo dubitare, vtrum materia & elementa ſubſtantiarum, & relationũ, et omnium prædicamentorum ſint ſimiliter eadẽ. Sed eſt inconueniens, ſi principia ſint eadem, ſubſtantia autem & re- M
latio erunt ex eiſdem, ex eo quòd hoc non erit ens, quoniam inuenitur extra ſubſtantiam, et illa alia aliquod vniuerſale, & elementum quàm illud, quod eſt elementum eis. Et ſubſtantia non eſt elementum rerum relatiuarum, neque iſtæ etiam ſubſtantiæ.

Iſta q̃ſtio iam inducta eſt in prin 19
cipio iſtius artis, & modo iterat eã ad diſſoluendũ eã. & eſt qõ, vtrum prin-

A principia & elemẽta decẽ ꝓdicamẽtorũ ſint eadẽ, aut diuerſa. Et primo ponit ſm quẽ modũ ſunt eadẽ, & dicit, ꝙ cauſæ, & principia prędicamentorũ, quãnis ſint rerũ diuerſarũ, bene põt hõ ponere ea eadem ſm proportionalitatẽ. Et quia hoc non apparet, niſi cũ fuerit declaratum, ꝙ non ſunt eadẽ ſimplr, neq; diuerſa ſimplr, incœpit declarare hoc, & dicit: Et debet hõ dubitare, &c. i. & ſunt eadẽ ſm ꝓportionalitatẽ, non ſm definitionẽ: quia hõ debet dubitare, vtrũ elementa ſubſtãtię ſint elementa relationis & alio-

B rũ, aut non. Sed eſt inconueniens, vt ſint eadem, tunc enim ſubſtantia & relatio erunt ſub eodem genere. Et dicit ꝓprie relationem: quia eſt debilioris eſſe alijs prædicamentis: ita ꝙ quidã repntauerũt ipſam eſſe ex ſecundis intellectis. D. incœpit dicere impoſſibile conſequens hanc poſitionẽ, & dicit: ex eo ꝙ hoc non erit ens, qm̃ inuenit extra ſubſtantiam &c. i. & ſequit ex poſitione eorũ, vt ſub vno genere eſt natura vlis alia à quolibet decẽ ꝓdicamentorũ, & eſt nã cõis. Et quia aliquis põt dicere, ꝙ & ſi iſta natura nõ fuerit de-

C cẽ prędicamenta, poſſibile eſt vt ſit vnũ eorũ, ſ. ſubſtantia, cũ exiſtimatũ eſt, ꝙ ſubſtãtia eſt principium, & elementũ aliorũ: &, cũ oĩa exiſtant in ſubſtantia, & ſubſtantia antecedat ea in definitione & alijs modis, dicit: Et ẽt ſubſtantia nõ eſt elemẽtũ rerũ relatiuarũ, neq; iſtæ ẽt ſubſtãtię. i. & impoſſe eſt ponere, ꝙ ſubſtantia ſit elemẽtũ relatiõis & aliorũ, & tacnit impoſſibile, qm̃ manifeſtũ eſt. Manifeſtũ eſt. n. ꝙ elemẽta ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, & elemẽta relationis relatio. Et, ſi ſubſtantia eſſet elementũ relationis & aliorũ, D cõtingeret vt oĩa eſſent ſubſtantia. omne. n. cuius elementũ eſt ſubſtãtia, eſt ſubſtãtia. Et ſimiliter eſt impoſſe ponere vnum aliorũ eſſe elementũ oĩum, v. g. relationẽ. contingeret. n. omnia eſſe relatiua: & contingeret, vt in aliqua hora diſſolueretur ſubſtantia in relationẽ, aut relatio in ſubſtantiã. & hoc contingit in genere, quod eſt in materia, non in eo, quod eſt in forma. Idem. 1. de Aĩa. cõ. 2.

Item, quo modo continget oĩum eadem eſſe elementa? nullum enim elementorum idem poteſt eſſe ei, quod ex elementis E componitur. veluti ipſi BA, ipſum B, aut ipſum A.

Et etiam, quomodo eſt poſſibile vt omnia elementa ſint eadem? nullum enim elementorum poſſibile eſt vt ſit illud, quod eſt compoſitum ex elementis, vnum. Verbi gratia, vt A ſit B quoddam.

Manifeſtatio iſtius ſermonis eſt, 20 ꝙ elementa decem prędicamentorum impoſſe eſt vt ſint eadẽ. contingit. n. vt elemẽta & compoſitum ex elemento ſint idẽ. Et Alex. dicit, ꝙ F iſta ratio eſt probabilis. non. n. contingit ex nã illius, cuius eſt elementũ vt ſit cũ eo idẽ. elemẽtũ. n. cũ eo, cuius eſt elementũ, eſt eiuſdẽ naturæ: ſed tamen elementum in illa natura eſt ſimplex, & elementatum compoſitum. hoc igitur non contingit, niſi ponendo elementum eſſe vnum illorum, & eſſe elemẽtum omnium tunc. enim contingit vt elementum, & elementatum ſint idem. & hoc non videtur ex ſuis verbis. Et ideo dicit Alex. forte intenExpõ Alc.

G debat ꝙ, ſi elementū omnium prę-
dicamentorum fuerit aliquod ens
aliud à prędicamētis, neceſſe eſt vt
habeat etiā elementum. Omne n.
habet elementum. aut igitur illud
elementū habebit elementum, aut
elementum & elementatum erunt
idē. Et hoc, qđ dicit Alex. eſt ét pro-
babile. non. n. contingit, vt quidli-
bet ſit ex elemento, cū oē ens aut ſit
elemētum, aut ex elemento: niſi po
natur, ꝙ oē ens ī actu neceſſe eſt vt
ſit ex elementis. Si igitur omnia ele
menta ſunt in actu, continget, vt oē
elementatum habeat elementū. &
H hoc aut procedat in infinitum, aut
elementum & elementatum erunt
idē. Et hoc diſſoluetur ponēdo, ꝙ
eorum, quæ ſunt in actu, quędā ha
bent elementa in actu, & quędam in
potentia. & hæc diſpoſitio eſt corpo
rū ſimplicium, quę ſunt elemēta cō
Themiſtij expoſitio. poſitorum. Themiſtius autem ali-
ter expoſuit, dicendo ꝙ, ſi decē prę-
dicamenta habeant elementū vnū
aliud ab eis, neceſſe eſt aut vt ſit ex-
trinſecum ab eis, i. ptędicatū de eis,
aut intrinſecum in eis, i. ꝙ oīa præ-
dicantur de ea. Si extrinſecum, con-
tingit vt aliquid præcedat ſubſtan-
I tiam & alia prædicamenta. Si autē
intrinſecum, continget, vt compo-
ſitum prędicetur de ſimplici, ex quo
componitur: & tunc res prædica-
tur de ſuo elemento. Quapropter
erunt idem hoc modo: ita ꝙ vere
prædicabitur ſyllaba de conſonan-
te & non conſonante, quæ ſunt ele-
mēta ſyllabæ. & vtrunq; eorum eſt
vna pars ſyllabæ. & hoc intendebat,
cùm dicit: vt A ſit quoddam B. i. v.
g. ꝙ A non eſt conſonans. & ſimili-
ter eſt de dictionibus cū ſyllabis. Et
inuenimus Alexan. poſt exponen-
tē hunc ſermonē hac expoſitiōe. Et K
in quadā ſcriptura inuenimus ſic:
Et ét, qūo eſt poſſibile dicere eadē
eſſe elementa oīum? i. cùm hoc no
men ens demonſtret eis elemētum
cōe, i. cùm hoc nomen ens demon-
ſtret eis elementū in aliqua nā cōi:
& demonſtrat vnumqđque eorū:
ergo ipſa ſunt vera elementa.

Neq; ſanè vllum intelligibiliū
vt vnum vel ens, elementū eſt.
hæc enim vnicuiq; compoſitō-
rum inſunt. nullum igitur eorū
neq; ſubſtantia, nec ad aliquid
erit. at neceſſarium eſt. L

Neq; ēt ex elementis intellectus,
vt de vno, aut de ente. hæc. n. duo
exiſtūt in omni compoſito. nullum
enim eorum eſt ſubſtantia, aut re
latio. ſed neceſſarium.

Cùm declarauit, ꝙ impoſſibile 2 r
eſt vt decem prædicamenta habeāt
vnum elementum ſenſibile, vult de
clarare, ꝙ neq; etiam erit ex intelle-
ctis vl'ibus vnum & ens. i. ꝙ nō po-
teſt aliquis dicere, ꝙ vnum & ens
ſunt genera & elementa iſtorū, & ꝙ
ſunt extrinſeca ab eis. & hoc inten-
debat, cùm dicit: Neq; ēt ex elemē M
tis, &c. D. d. hæc. n. duo exiſtuntin Pria expo-
omni compoſito. Et Alex. expoſuit ſitio Alex.
hunc ſermonem duobus modis ſic.
Ens. n. & vnum demonſtrat ſimpli
cia ſicut compoſita. ſi igitur elemē-
tum eſt vnum & ens, tunc ſimplex
non eſt magis elementū compoſiti
q̄ compoſitum ſimplicis: vtrunq;
.n. eſt vnum & ens. Aut ſic: Con- Scđa expō.
tingit enim vt compoſitum & ſim- eiuſdem.
plex ſit idem, cùm hoc nomen vnū Pria expō
eodem modo dicatur de eis. D. d. & ſup vno &
nullum eorum eſt ſubſtantia aut nullum.
relatio,

A relatio, ſed neceſſarium, & Alex. dicit, ꝙ oportet coniungere iſtũ ſermonem ad illud, qđ dixit prius, ſ. & et quomodo eſt poſſibile dicere eadem eſſe elementa omniũ: nullum .n. elemẽtorum, &c. i. dicit, qm̃ hoc, quod dicit, nullum .n. eorũ eſt ſubſtantia aut relatio, cõſequitur hunc ſermonẽ: qm̃ ſermo eius eſt de elementis. Et dicit, & intendit per hoc quod dixit, nullum .n. eorũ eſt ſubſtantia aut relatio. ſed neceſſarium, ꝙ, ſi vnum & ens fuerint elementũ ſubſtantiæ & relationis: elementũ autem non eſt idem cũ ſuo elemen

B tato: tunc ſubſtantia & relatio, & alia prædicamenta non erunt vnũ, neq; ens, & ſi nullũ eorũ fuerit aut vnum aut ens, nullum eorum erit neq; ſubſtantia, neq; relatio, neque alia. qđ n. eſt non ens, non eſt. ſed neceſſarium eſt, vt hoc nomen vnum dicatur de omnibus. Dixit: Et poſſi

Secũda expõ ſup idem. bile eſt vt hoc, ꝙ dicit, nullum enim eorum eſt ſubſtantia aut relatio, ſi de vno & de ente, ſi aliquis dixerit, ꝙ aliqđ iſtorum duorũ eſt elementum compoſitorum. hæc .n. dno indigent ad hoc vt non ſint eadem cũ eis, quæ fiunt ex eis, vt non ſint in

C aliquo iſtorum generum. ſed vnũquodq; iſtorum generum eſt vnũ & ens. & ideo neq; vnum erit talis diſpoſitionis ſicut vnum, qđ eſt in iſtis, neq; ens. ſed eſt impoſſibile, vt vnum & ens ſint extrinſeca à decẽ generibus: ſed neceſſe eſt ꝙ, ſi aliqđ fuerit ens & vnũ, vt ſit in iſtis. qm̃, ſi elementata ſunt ſubſtãtia & quãtitas & qualitas aut aliud aliorũ: elementa autem ſunt animalia: tunc nullum iſtorum erit ens, neq; ſubſtantia, neq; quantitas, neq; qualitas, neq; aliquod aliorum. ſed hoc eſt neceſſarium. neceſſe eſt .n. vt ele D menta ſint ex entibus. Si igitur aliqđ iſtorum fuerit ens, & vnum, neceſſe eſt vt intret ſub vno prædicamentorum. hęc ſunt verba Alexã. Et abbreuiatio eius, qđ dicit in hoc capitulo, & in prędicto eſt, ꝙ, ſi decẽ prædicamenta communicent in aliquo, qđ eſt elementum eorum, v.g. in vno & in ente: vnum autẽ & ens non dicuntur niſi de decem prædicamentis: neceſſe eſt, vt elementa ſint hic prædicamenta. & hoc eſt in conueniens. continget .n. vt elemen tum & compoſitum ſint idem. Et etiã vnum & ens ſunt ex rebus vni- E uerſalibus, & quæ non habent eſſe extra animã. & vniuerſaliter vnũ, & ens non demonſtrat quodlibet compoſitorum, ſed decem prædicamentorum. Quodlibet igitur p̃dicamentorum eſt non ens. de quo enim ens dicitur non ens dicitur & ſic nulla erit ſubſtantia, aut quantitas, aut qualitas. ſed neceſſe eſt vt ſint: ergo vnum, & ens non ſunt vna natura communis alia ab eis.

Idẽ 10. Meta. c. 6. Ens, & vnũ nõ ſunt vna nã cõis alia à decẽ p̃dicamentis. Idẽ ſupra. c. 19. & 20. & 10. Me. cõ. 8.

Non ſunt ergo omnium eadem elementa. An (vt diximus) quodam modo quidẽ ſunt, quo F dam modo vero non. veluti ſortasſis corporum ſenſibilium calidum, tanquam forma, & alio modo frigidũ, vt priuatio. materia vero, qđ primo per ſe potentia hęc erat. ſubſtantię vero, tum hæc, tum ea ex his, quorũ hæc principia ſunt: aut ſi quid ex frigido, & calido fit vnũ, vt caro, aut os, neceſſe profectò eſt aliud ab his eſſe illud, qđ factũ eſt, horum itaq; eadem elemen-

G ta, atque principia ſunt, alia vero aliorum. Omnium vero ita quidem dicere non eſt, ſed analogice. quēadmodū ſi qs dicat, ꝙ prīcipia ſunt tria. forma, priuatio, & materia. verum vnūquodꝙ horum circa vnumqd̄que genus aliud eſt. vt in coloribus album, nigrū, ſuperficies, lumen, tenebræ. aer: ex his vero dies, & nox.

Elementa igitur omnium non ſunt eadem. Et ſunt, ſicut diximus, eadem vno modo, & alio modo non ſunt, vt elementa corporū. quod autem eſt ſicut forma calidum, alio autem modo frigidum priuatio. materia autē illud, quod eſt in potentia hæc duo, primum per ſe. Subſtantia vero eſt illa, et quæ ſunt ex iſtis, quorum ſunt hæc principia: & ſi aliquid ſit vnum ex calido & frigido, vt caro & os. quod enim fit, neceſſe eſt vt ſit aliud ab eis. iſtorum autem hæc H I *ſunt elementa, & principia, aliorum autem alia. Quòd autem ſic dicatur de omnibus, non eſt eis, ſed oportet æquare comparationē. vt ſi aliquis dixerit, quòd principia ſunt tria, ſcilicet forma, priuatio, & materia. ſed quodlibet iſtorum eſt diuerſum in vnoquoq; generum, in colore album, nigrum, ſuperficies, planities, obſcuritas, lumen, aer: & ex iſtis dies, & nox.*

Cùm induxit impoſſibilia cōtingentia, ſi principia decem prædicamentorum fuerint eadē natura, dicit: Elementa igitur oīum nō ſunt eadem, i. iam igitur declaratum eſt, ꝙ elementa decem prædicamentorum non ſunt eadē, ita ꝙ hoc nomē ens dicatur de eis vniuoce. Et, cùm declarauit, ꝙ impoſſibile eſt ꝙ elementa eorum ſint eadem ſimpliciter: & etiā fuit manifeſtum per ſe, ꝙ principia eorum non ſunt diuerſa ſimplr, ſed quia prędicamēta accidentiū cōſtituunt per ſubſtātiā, & quoddā eorū antecedit quoddam, K 22 dedit tertium modum verū, & eſt L quia principia eorum ſunt eadem proportionaliter. & dicit: Et ſunt, ſicut diximus, eadē vno mō, & alio modo nō ſunt. i. & cū non ſunt eadem ſimpliciter neq; diuerſa ſimpliciter, neceſſe ē vt ſint eadē vno mō, & diuerſa alio. D. dedit exēplum ad declarandū q̄ elementa ſunt ſubſtātiarū. quæ dicunt proportionaliter in oībus prędicamētis, & d. vt elemēta corporū &c. i. v. g. ꝙ principia in ſubſtātia declaratū eſt ꝙ ſunt tria, duo cōtraria, & ſubiectū: vt vnum contrariorū eſt quaſi forma & habitus, & aliud quaſi priuatio. q̄ autē M eſt quaſi forma, eſt ſicut calor, qui eſt forma quorundā elementorū, ſ. ignis & aeris. illud vero, qd̄ eſt quaſi priuatio eſt ſicut frigidum, qd̄ eſt forma terræ & aquę. ſubiectū autē eſt illud, qd̄ eſt in potentia hæc duo contraria, primo & per ſe. Et Alex. dicit, ꝙ hic poſuit priuationē, alioquo modo ſub ſubſtātia, cum frigidum eſt illud, qd̄ caret calore, & frigiditas in corporibus frigidis facit ſubſtantiam eorum. quapropter ſunt in eis ſubſtantiæ econtrario rebus,

Frigiditas ſecūdum Alex. facit ſubſtātiā I corpibus frigidis. Idē. 1. Phy. 52. & 5. Ph. c. 10. & 8. Me. c6. 5.

A rebus, in quibus ſunt accidentia, ſ. ꝙ frigiditas & caliditas nõ ſunt ſubſtantię in rebus, quarum ſpecies nõ faciũt caliditas & frigiditas, ſed alię virtutes, vt anima in animatis. D.d. ſubſtantia vero eſt illa, & quæ ſunt ex iſtis, quorũ iſta ſunt principia. i. &, cuni iſta ſint principia ſubſtantiæ: & principia ſubſtantiæ ſunt ſubſtantię: neceſſe eſt vt ſubſtantia dicatur de iſtis rebus, ſ. de contrarijs, & materia, & de compoſitis ex eis, quorũ iſta tria ſunt principia. D.d. & ſi aliquid ſit vnũ ex calido & frigido, vt caro, & os. i. & ſi alię ſubſtan-
B tię fiunt ex iſtis corporibus ſimplicibus, neceſſe eſt vt formę earũ ſint alię à formis iſtorum. Generatũ. n. alind debet eſſe ab eo, ex quo generatur, quia habet aliam formã. Et intendebat demonſtrare, ꝙ principia propinqua in omnibus ſubſtantijs non ſunt eadẽ, ſed formę * ſimplicium aliæ ſunt à formis compoſitorum, & materię eorũ ꝓpinquæ alię à materijs iſtorum, ſed tñ eædẽ ſunt proportionaliter. In ſimplicibus autẽ ſunt prima materia & formæ contrarię ſubſtantiales, & in cõpoſito ex ſimplicibus virtus, quę eſt in ſimplicibus ad recipiẽdũ formas
C compoſitas ex formis finalibus, & iſtis formis. ſm igitur hunc modũ poſſibile eſt dicere, ꝙ principia ſubſtantiarũ ſenſibilium ſunt eadem. Et, quia etiam inuenitur in alijs prę dicamentis qđ aſſimilatur iſtis principijs, quæ ſunt in ſubſtantia, ſed nõ ſunt eadem. d. iſtorũ autem hæc ſunt elementa & principia, aliorũ aũt alia. i deſt ſubſtantiarum autẽ iſta, quæ diximus, ſunt elementa & principia, alia autem præter ſubſtantias habent alia elementa ſibi ſimilia. D.d. Quòd autem ſic dica- D
tur de omnibus, &c. i. ꝙ autem dicatur de omnibus, ſ. ꝙ hæc tria, quæ ſunt in ſubſtantia, ſunt principia aliorum prædicamentorum, ſ. propinqua, non eſt ſic: ſed habent iſta principia ſm comparationẽ & proportionem. i. ꝙ in vnoquoq; prædicamentorum accidẽtium inueniuntur principia, quorum proportio ad illa eſt, ſicut proportio principiorum ſubſtantiæ ad ſubſtantiam, nõ ꝙ habeant illam eandem materiã. D.d. exemplum, quomodo eſt iſta cõparatio vniuerſalis in omnibus, & dicit: vt ſi aliquis dixerit, ꝙ prin- E
cipia ſunt tria, &c. i. & dicere eſt ꝙ principia ſunt eadem proportionaliter, vt dicimus, ꝙ forma, & materia, & priuatio ſunt principia decẽ prædicamentorum, ſed quæ in ſubſtantia differunt ab eis, quę ſunt cuiuslibet prædicamenti. & ſimiliter ea, quæ ſunt vniuſcuiuſq; prædicamenti, differũt ab alijs. Deinde dedit exemplum iſtorum principiorum in qualitate, & dicit: in colore album, nigrum, &c. i. v. g. ꝙ principia colorum ſm formam & priuationem ſunt album & nigrum, ſe-
F cundum autem materiam recipientem eſt ſuperficies, quæ eſt in potentia omnes colores. & principia noctis & diei ſm formam & priuationem ſunt, lux & obſcuritas, ſecundum autem materiam recipientem eſt aer, qui eſt in potentia luminoſus & obſcurus. Et intelligendum eſt hoc in principijs propinquis: in remotis vero poſſibile eſt vt principia ſubſtantiæ ſint principia omnium.

* Formæ ſimpliciũ ſunt aliæ à formis cõpoſitorũ. Vidẽ idẽ 7. Me. c. 60 & 1. Me. c. 12. & 1. de Gener. 84. & 3. cœ. 67.

G Cùm vero illæ non ſolum, q̃ inſunt, cauſæ ſint, verum ẽt ex his, q̃ extrinſeca ſunt, illud qđ mouet, patet ꝙ aliud eſt principium, aliud elementũ. ambo vero cauſæ ſunt, & principium in hæc diuiditur. quod aũt vt mouens, vel ſiſtens eſt, principium quoddã, & ſubſtantia eſt. Quare elementa q̃dẽ analogice tria: cauſæ vero, atq; principia quatuor. aliud vero in alio: & prima cã, vt mouens, in alio alia. ſanitas, morbus, corpus: mouẽs,
H ars Medendi. forma, inordinatio talis, lateres: mouens AEdificatiua. & nimirum in hæc diuiditur principium.

Et quia cauſæ non tantum ſunt in eis, quæ fiunt, ſed ea, quæ ſunt extrinſecus, manifeſtum eſt quòd principiũ, et elementum diuerſa ſunt. quod aũt mouet, aut ſiſtit, eſt quaſi aliquod principium. Elementa vero ſecundum æqualitatem, quæ eſt ſecundũ conuenientiã, ſunt
I *tria, cauſæ autẽ & principia ſunt quatuor. et aliud aly eſt cauſa: prima etiam ſecundum quòd eſt mouens aliud. ſanitas, infirmitas, corpus: quod mouet, Medicina. forma .n. non ordinatur, ſicut illud, quod mouet artem ædificationis.*

23 Cùm locutus fuerit de prĩcipijs, quę ſunt partes rei, ſcilicet forma & materia, vult loqui de extrinſeco, ſcilicet motore, & dicit: Et quia cauſæ non ſunt, &c. 1. & quia cauſæ non omnes ſunt partes rei cõpoſitæ, ſed etiam ſunt aliæ cauſæ extrinſecæ, quarum vna eſt mouẽs: & hoc nomen principium dignius eſt conuenire motori, & elementũ conuenire intrinſecis: manifeſtũ eſt, ꝙ elementum & principium differũt inter ſe. Et d. hoc, quia cauſa dr̃ de oĩbus: principium aũt de extrinſecis: elementũ vero de intrinſecis. Et iõ d. in Phyſicis, ꝙ diſpoſitio ſcientiæ in omnibus artibus habẽtibus principia & cauſas & elementa: quia intendebat per prĩcipia cauſas mouẽtes: & per cauſas, illud, quod eſt cõmune illis quatuor: & per elementa, ea quæ ſunt in re. Et quia agens proprium eſt motori: agens. n. eſt mouens & faciens paſſiones, vt declaratum eſt in lib. peri Geneſeos: mouens autẽ proprie nullam facit paſſionem: quapropter omne agẽs eſt mouens, ſed non omne mouẽs eſt agens. D. quod aũt mouet, &c. i. ꝙ ſi de mouente & elemento dicatur principium, cum principiũ proprie dicatur de motore, Et in alia translatiõe inuenimus loco huius. manifeſtũ eſt, ꝙ principiũ & elemẽtũ ſunt alia, & cãę vtriuſq;. i manifeſtũ eſt, ꝙ principiũ differt ab elemẽto, & ꝙ hoc nomen cã dr̃ de vtroq;. Et inuenit̃ loco eius, qđ d. qđ autẽ mouet, &c. ſic. & principiũ diuidit̃ in duo, ſicut illud qđ mouet & conſtituit, cũ ſit quaſi aliqđ principiũ. Et in tertia translatione. & dicitur principium in iſtis. qđ autem mouet eſt principiũ. & manifeſtũ eſt, ꝙ intendebat demonſtrare per hunc ſermonẽ, ꝙ hoc nomen principiũ cõe eſt eis. D. d. elementa vero ſm æqualitatem, &c. & in alia translatione: Cauſę autẽ et principia ſunt quatuor, ſed aliud alij: & prĩa cã eſt quaſi

K Prĩcipiũ dignio dr̃ de motore, & elemẽtũ đ cauſis intrinſecis. Idẽ 5. Met. c. 4. & 1. Ph. c. 1 Expõ dicti 1 cõ. & 1. 1. primi. Ph. Cõtradicit ſibi de cã hic. & 1. Phy. cõ. 1. Vid cõtra dicto. Zi. 2. de Gene. te. c 45. & 3. Ph. cõ. 3.

L

M

A quaſi motor alius alij, ſicut ſanitas, & infirmitas, & corpus: & Medicina quod mouet, quãuis ſit ſine ordine, ſicut iſta ſanitas, illud quod mouet ædificationem. i. Et iã declaratũ eſt, ꝙ principia & cauſæ ſunt quatuor: & illud, quod eſt principiũ & finis, eſt aliud ab eo, cuius eſt principiũ, & ꝙ mouens eſt aliud ab eo, quod mouet ab eo. D.d. exemplũ cauſæ extrinſecæ, & d. ſanitas, infirmitas, corpus: quod mouet, Medicina. i. & exemplũ cauſæ, quæ eſt alia à cauſato, eſt Medicina, quæ mouet ad ſanitatem, aut ad infirmitatẽ. Medicina
B enim alia eſt à ſanitate, & ab infirmitate. & quia forma ſanitatis non eſt in aĩa Medici ĩ materia, ſicut eſt forma ſanitatis, ideo forma ſanitatis, quæ eſt in aĩa Medici, non facit ſanitatis actionẽ. qm̃, ſi ita eſſet, tunc Medicus eſſet ſanus. D. & ſi ſine ordine iſta ſanitas mouens ædificationem. i. ꝙ, ſi ſanitas mouens non habet ordinationẽ ſanitatis, quæ eſt in corpore, neq; forma ædificationis habet ordinẽ formę domus. i. ꝙ forma ſanitatis, quæ eſt in aĩa, non hẽt actionẽ ſanitatis, ſicut habet formã ſanitatis, quæ eſt in corpore. Et hoc
C intendebat, cũ dicit in alia trãslatione: forma enim nõ ordinatur, ſicut illud, qđ mouet artẽ ędificationis, i. ꝙ forma, quæ ẽ in aĩa ſine ordine, i. ſine actione eius, quod eſt extra animam, vt forma ædificationis, q̃ mouet ad formam ædificati, quia non habet actionem formæ domus.

Cùm aũt mouens, in naturalibus quidẽ homo, in his vero, quæ à mẽte fiunt ipſa forma, vel contrarium ſit, modo quodam tres profecto cauſæ erũt, alio vero modo quatuor: ſanitas nanq; D quodammodo eſt ars Medendi, & Aedificatiua forma domus, & homo hominem generat. præter hæc item cuncta mouẽs, tanquam omnium primum.

Mouens autem in rebus naturalibus homo hominis, in eis autẽ, quæ ſunt ex cognitione forma, & ſuum contrarium. quapropter cauſæ aliquo modo ſunt tres, ſicut & quatuor. Medicina enim eſt aliquo modo ſanitas, & ars ædificãdi forma domus, & hõ generat hominẽ. E *& ẽt illud, quod eſt extrinſecũ ab iſtis, quod eſt principium omnium.*

Cùm declarauit cauſas eſſe quatuor, vult declarare, ꝙ aliquo modo reducunt in tres. & dicit ꝙ, cùm quidlibet non fit, niſi à ſibi conuenienti: vt homo generat hominẽ in rebus naturalibus, & forma artificialis facit aliã formã ſibi ſimilem, aut contrariã in rebus artificialibus: manifeſtum eſt, ꝙ cauſæ reducuntur in tres, cùm agens & finis idem ſint forma. Medicina enim aliquo modo ẽ ſanitas, & forma domus aliquo mõ F eſt domus, & ſemen hõis homo. &, quia diſpõ vltimi mouentis omnia aliquo modo eſt ſicut diſpõ mouentis propinqui, & primũ mouẽs mouet ad oẽs formas: manifeſtum eſt, ꝙ forma primi mouẽtis aliquo modo eſt oẽs formæ. & hoc intendebat, cùm dicit: & ẽt illud, quod ẽ extrinſecum ab iſtis, quod eſt primũ. Alexander aũt dicit, ꝙ addidit hoc ad demonſtrandũ aliud principiũ eſſe extrinſecum à motis, & cõe omnib⁹ mouẽtibus. hoc enim principium,

Forma primi mouẽtis aliquo mõ eſt oẽs formę. vide idẽ ſupra c. 18. i fine.

fm

G ſecundum q̃ eſt commune & remotum, non eſt neceſſarium vt ſit conueniens. & quia etiam primus motor, ſicut declaratum eſt, nõ mouet niſi ad perfectionẽ. & quod eſt ſic, non eſt neceſſe vt ſit conueniens.

Et veritas eſt, q̃ primum principium non debet eſſe conueniens ſecundum modũ, quo eſt principiũ proprium: & debet eſſe conueniens aliquo modo vniuerſali. Et Themiſtius dicit, q̃ dicit primum motorem, ad inueniendum q̃ eſt aliud ab iſtis mouentibus propinquis, & q̃ illud eſt quæſitum in hoc ſermo-

H ne. & ita videtur mihi. Et Alexander dicit, q̃ dicere conueniens non verificatur, niſi in cauſis agentibus propinquis & eſſentialiter, non cafu, ſcilicet in eis, quæ ſunt ex cauſis agentibus, quæ fuerint propter aliquid. & iam prædixit, q̃ animalia, q̃ fiunt ex putrefactione, ſunt apud ipſum iſtius generis. & in ſermone eius eſt quæſtio, quæ per ſe eſt perſcrutanda. Deinde & dubitandum eſt in hac propoſitione dicente, q̃ conueniens fit eſſentialiter ex conueniente: quia in corrigia nihil eſt tale quale illud, quod relinquitur

I ab ea in dorſo. & eſt ſimile ſermoni quòd in ſerra non eſt ſignum abſciſſionis, quæ eſt in ligno. talia autem ſunt inſtrumenta, non cauſæ agentes. & ſermo eius non eſt niſi in cauſis agentibus. & ideo dicit q̃ abſciſſio, quã facit ſerra, eſt in anima ſerrantis: & dolor, quẽ facit corrigia, eſt in anima percutientis. Dicit igitur q̃ iſta propoſitio verificatur tribus conditionibus, ſ. vt ſit in agente non in inſtrumento, & in propinquo non in remoto, & in agente eſſentialiter non accidentaliter.

Documentum. Quot conditiões requirunt vt verificetur propõ famoſa q̃ cõueniens fit à cõueniẽti. vide 2. Cœli cõ. 42. & 7. Meta. com. 28.

Cùm aũt quædam ſeparabilia, quædam inſeparabilia ſint, illa ſunt ſubſtantiæ, propter qđ hęc omniũ cauſę ſunt: ſiquidem abſq̃ ſubſtãtiis paſſiones, & motus non ſunt. deinde hæc erunt, anima fortaſſis, & corp⁹: aut intellectus, appetitus, & corpus. K

Et quia quædã res ſunt abſtractæ, & quædam nõ abſtractæ, illæ ſunt ſubſtantiæ, & propter hoc inueniuntur iſtæ cauſæ: quia extra ſubſtantias non inueniuntur paſſiones eorum, neq; motus. & poſt hoc erunt iſta, anima ſorte, & corpus, aut intellectus, aut deſyderium in corpore. L

Cùm declarauit, q̃ poſſibile eſt dicere cauſas prædicamẽtorum eſſe eaſdem proportionaliter, vult declarare, q̃ ſubſtantia aliquo modo eſt cauſa omnium. Materia enim, quæ eſt in ſubſtantia, eſt materia omniũ prædicamẽtorum, & cauſa eorum. contraria enim ſimiliter, quæ ſunt in ſubſtantia, ſunt cauſæ contrariorum aliorum prædicamẽtorum. & hoc iam declaratum eſt in tractati- M bus ſubſtantiæ. & hic facit rememorationem. Et intendit per abſtracta ſubſtantias, quæ ſunt ſubiecta nouẽ prædicamentorum: & per non abſtracta nouem prædicamenta. quaſi diceret, quia prædicamentorũ quædam ſunt abſtracta, & quædam nõ, abſtracta ſunt ſubſtantiæ, & non abſtracta accidentia ſubſtantiæ. & hoc declaratũ eſt. declaratum eſt enim, quòd ſubſtantia accipitur in definitione eorũ, & non econuerſo. vnde ſubſtantia videtur cauſa eorum. 25

Deinde

A Deinde dedit cauſam, & d. & propter hoc, &c. i. & quia accidentia nõ ſeparantur à ſubſtantia, videnť ſubſtantiæ cauſæ eorum. nullum enim accidens exiſtit extra ſubſtantiam. ſunt enim in rei veritate paſſiones, & motus ſubſtantiarũ. & hoc intendebat, cùm dicit: quia extra ſubſtantias non inueniunť paſſiones, & motus earum. i. quia iſta non ſunt niſi diſpõnes ſubſtantiæ, non ſui ipſorũ.

Et hoc intendebat in ſecunda trãſlatione, cùm dicit: & pp hanc cãm cauſæ omniũ ſunt iſta: quia paſſiones & motus nõ ſunt extra ſubſtan-
B tias. i. & pp hoc, quod diximus, cauſæ omniũ ſunt ſubſtantiæ, quia paſſiones & motꝰ impoſſe eſt extra ſubſtantias. Et ſciendum eſt, ꝙ ſubſtantiæ ſunt duobus modis: modus vnꝰ, in quo poſſibile ẽ fugere accidẽtia: & alius ſine aliquo accidente. primꝰ autem eſt ſenſibile: ſecundus autem intelligibile. D. d. & poſt hoc erũt iſta anima, &c. & dicit hoc, quia ſubſtantiarũ quædam ſunt naturales & quædam animatæ. animatæ aũt videntur eſſe principia ſubſtantiarũ naturaliũ & quaſi dicat. & poſt hũc ſermonẽ dicamus, ꝙ ptincipia om-
C nium ſubſtantiarũ forte eſt anima, & corpus: aut intellectus ex anima, & deſyderium tm̃. & innuit corpora cœleſtia. quia enim ſunt prĩcipia animatorũ & non animatorũ, fuit neceſſe vt eſſent animata, & vt ptincipia eorum ſint corpus & anima.

Et dicit forte, quia adhuc non eſt perfecte declaratũ. Alexander aũt dicit ꝙ, cùm narrauit cauſas ſubſtantiæ, quæ eſt cauſa omniũ, coniungit huic corpus & animã: aut quia iſta ſunt cauſæ animaliũ, aut quia opinatur, ꝙ hæc duo propriæ ſunt ſubſtantiæ abſtractæ. & ideo non dicit D
materiã, neq; naturã, quia iſtæ ſunt ſubſtantiæ non abſtractæ. & ideo dicit forte, quia quidã exiſtimauerũt animã eſſe abſtractam, quæ anima apud ipſum nõ eſt abſtracta, ſed prima forma eſt abſtracta. & intẽdit p omnia iſta, corpora cœleſtia. D. & ſimiliter intendit per intellectũ primum mouens corpora cęleſtia, & p deſyderium animam, quę eſt in corporibus cœleſtibus. & vtrunq; iſtorum eſt alteri propinquũ. Et vniuerſaliter apparet ex hoc ſermone ꝙ, cùm dicit, ꝙ ſubſtantia eſt principium aliorum entium, dicit ꝙ prin E
cipium ſubſtantiæ eſt anima, & corpus: aut intellectus & deſyderium & corpus. & dimiſit formas naturales & primam materiam, cùm videnť eſſe cauſatæ à ſubſtantijs animatis: quia ſubſtantiæ animatæ ſunt priores eis in eſſe: aut quia non ſunt ſubſtantiæ in actu, ſicut aĩa & corpus.

Prima forma tm̃ eſt abſtracta apud Alex.

Itẽ alio modo analogice principia ſunt eadẽ, vt actus, & potentia. verum hæc etiam in alĩs alia, et alio modo ſunt. In quibuſdam enim idem qñq; actu, qñq; potẽtia eſt: vt vinum, aut caro, F
aut homo. Cadunt autem hæc in prædictas cauſas. actus nanq; eſt forma, ſi ſeparabilis ſit, & qđ ex ambobus. priuatio etiam, vt tenebræ, aut ægrotans. potentia autem materia. hoc nanq; eſt, quod ambo fieri poteſt. Aliter autem actu, potentiaq; differũt, quorum nõ eadem materia eſt, quorum non eadem forma: ſed diuerſa eſt. veluti hoſs cauſa, elemẽta, ignis, & terra, & materia:

et

& propria forma, & ſi qd aliud extrinſecus eſt, vt pater, & p̃ter hæc Sol, & obliquus circulus, quæ nec materia, nec forma, nec priuatio, nec eiuſd̃ ſpeciei ſunt, verum mouentia.

Et etiã alio modo principia proportionaliter ſunt eadem, vt potentia, & actus. ſed hæc ſunt rerũ diuerſarũ diuerſa, & modis diuerſis. in quolibet enim inuenitur idem quandoq; in actu, quandoq; in potẽ
H *tia: vt vinum, aut caro, aut homo. Et cadunt iſta ẽt in cauſis prædictus. forma enim eſt in actu, cũ fuerit abſtracta, & quod ẽ ex vtroq; eſt priuatio, vt obſcuritas, aut infirmue. & in potentia materia. & hoc eſt poßibile vt ſit vtrunq;. Et alio modo eſt diuerſum in actu & in potentia, in qua non eſt materia vna, & cuius forma non eſt eadẽ, ſed diuerſa. vt ſunt elementa cauſæ hominis, ſcilicet ignis, & terra,*
I *ſicut materia: & forma propria: & aliud ex extrinſeco, vt pater, & extra iſta Sol, & orbis declinis, cùm non ſunt materia, neq; forma, neq; priuatio, neq; æquale in ſpecie etiã, ſed motor. In alia tranſlatione loco iſtius capituli dicitur etiam idem.*

26 Cùm declarauit, ꝙ poſſibile ẽ dicere ꝙ oĩa prædicamenta habẽt eaſdem cauſas ſm proportionalitatẽ, & ſunt cauſæ, quas habent de forma, & mã, & priuatione, vult ẽt declarare, ꝙ hoc ẽt habent de actu & potẽtia, K ita ꝙ principia omniũ ſunt actus, & potentia, & ꝙ hæc ẽt reducuntur ad formã & ad mãm. Et dicit: Et etiã alio modo, &c. i. & ẽt poſſumus dicere, ꝙ principia omniũ prædicamentorũ ſunt eadem proportionaliter, alio modo à p̃dicto, ſicut dicim⁹ de materia, & forma, & priuatione.

D.d. ſed hæc duo ſunt rerũ diuerſarũ diuerſa, & modis diuerſis. i. ſed potentia & actus, ſm ꝙ inueniũtur in rebus diuerſis, ſunt diuerſa, & habent reſpectũ ad entia modis diuerſis. i. quia potentia & actus, quæ ſunt principiũ ſubſtantiæ, ſunt alia à po- L
tentia & actu, q̃ ſunt principia qualitatis. & ſic de alijs. hæc autem ſunt principia omniũ, quia quidlibet eſt aliqñ in potentia, & aliqñ in actu. & hoc intendebat cùm dicit: In quolibet enim inuenit̃ idem, &c. i. & hæc duo ſunt vĩa omnibus: quia quodlibet ens aliqñ eſt in potentia, aliqñ in actu, v. g. vinum qñ eſt in actu, qñq; in potentia: & ſiſt caro, & hõ.

Nota qũ o actꝰ & potẽtia ſunt principia oĩum p̃dicamẽtorũ.

D.d. Et cadunt iſta ẽt in cauſis p̃dictis, &c. i. actus enim reducit̃ ad formam, q̃ eſt abſtracta, aut ad illud, quod congregat̃ ex mã & forma, & M
priuatione. vt obſcuritas, quæ eſt in aere, ex prinatione lucis, & infirmitas, quæ eſt in corpore, ex priuatiõe ſanitatis. D.d. & in potentia mã. & hoc poſſe eſt, vt ſit vtrunq;. i. potẽtia aũt reducit̃ ad materiam, de qua eſt poſſibile vt fiat congregatum ex ea & ex forma, ſ. compoſitum. potẽtia enim, quæ eſt in materia, eſt ſuper indiuiduum compoſitũ ex ea & ex forma. D.d. Et alio modo eſt diuerſum in actũ, &c. i. & etiam accidentia diuerſant̃ abinuicem ſm potentiam & actum pp ſuam diuerſi-

tatem

A tactm in materia & forma, alio modo ab eo, ſm quem diuerſantur paſſiua. D.d. vt elementa, &c. i. verbi gratia, ꝙ mã hominis ſunt quatuor elementa, & motor propinquus pater, & remotus Sol & orbis decliuis. mã aũt hominis & patris, & formæ eorum ſunt eadem: Sol aũt & orbis decliuis non. Et intendebat quaſi per hoc declarare, ꝙ ſicut actiua diuerſantur in potẽtia & actu per diuerſitatem formarum & materierum eorum, ita ẽt actiua differunt à paſſiuis in potentia & actu p diuerſitatem materierum & formarũ eorũ.

B Et, quia cauſæ actiuarũ differunt à cauſis ẽt paſſiuarum, ſ. quæ ſunt partes rei, & dicit: & Sol & orbis decliuis, cùm nõ ſunt, &c. i. cùm nõ ſunt forma hominis neq; materia eius. & dicit: neq; æquale in ſpecie: quia motor propinquus ẽ æqualis in ſpecie, ſcilicet pater.

Præterea videre oportet, ꝙ quædam eſt vſr dicere, quædã minime. Omnium itaq; prima principia, quod actu primũ, & aliud, quod potẽtia. At illa, quæ vſia dicimus, nõ ſunt. ſingulare

C nanq; principium eorũ eſt, quæ ſingularia ſunt. homo enim hominis vſis. ſed nullus eſt. verum Pelleus Achillis, tui autẽ pater. & hoc B ipſius B A, ipſum vero B omnino ipſi⁹ B A ſimpliciter. Deinde formæ hæ, quæ ſubſtantiarũ ſunt. verũ aliorũ alię cauſæ, ac elemẽta, vt dictum eſt, eorum, quæ non in eodem genere ſunt colorũ, ſonorũ, ſubſtantiarum, quantitatis, niſi proportionaliter. Eorũ quoq;, quę in eadẽ ſpecie ſunt diuerſa, non ſpecie, D ſed qm̃ quæ ſingularium aliud, & tua materia, & forma, & qđ mouit, & forma, ac mea materia. vniuerſali vero rõne eadẽ.

Et etiã conſyderãdum eſt, quòd quædam ſunt, quæ poſſumus dicere vniuerſaliter, & quædam, quæ poſſumus dicere particulariter. Et prima principia habẽt naturam, quæ eſt in actu. & hoc ẽ prius. & aliud in potentia. Et illa vniuerſalia non ſunt, quoniam quod eſt indiuiduũ, eſt iſtius indiuidui. homo enim eſt E *hominis vniuerſaliter. ſed nullus. Sed Achilles Pelleum, & te pater tuus. & hoc B ad hoc B, vniuerſaliter aũt B ad B ſimpliciter. Formæ enim ſubſtantiarum aliæ ſunt cauſæ aliorum, & elementa, ſicut dictum eſt ea, quæ nõ ſunt in eodem genere, ex coloribus, & contrarijs, & ſubſtantijs, & quantitate. Præterea quæ cõueniunt, & ea, quæ ſunt in eadẽ forma, & diſ* F *ferunt ſecundũ formas, ſed quodlibet ſinguläre ẽ aliud, & materia, & forma, & quod mouet, quamuis non ſunt idem vniuerſaliter.*

Cùm determinauit, ꝙ principia ſunt eadem proportionaliter in omnibus p̃dicamentis vult declarare, ꝙ principia duobus modis habent reſpectũ ad res, vſr, & particulariter. & demonſtrat, ꝙ verus reſpectus ẽ particularis, cùm vſia non habeant eſſe extra animã. Et dicit: Et ẽt conſyderandum, &c. i. & ſciendum eſt in

27 Vſia non hñt eẽ extra aiam. Idẽ ſupra cõ. 4. et 21. & 14. Idẽ 3. Meta. cõ. 10. & 2. Met. c. 6. 16. & 17.

hac

G hac cõſyderatione, ꝙ iſtę cauſæ dan
Idem. 2. de Aia c. 60. & 1. de Aia cõ. 8. & 3. de Aia cõ. 18. Idẽ. 10. Met. cõ. 6. Et idẽ hic 1 cõ. ſeqn. Idẽ. 7. Me ta. cõ. 46.
dæ ſunt in ſuis cauſatis vſr, & particulariter. v.g. ꝙ ſanguis menſtruus eſt materia hominis, & ꝙ homo generat homiuem. & poſſumus etiam dicere, ꝙ Socrates generat Platonẽ, & ꝙ ſanguis iſtius mulieris eſt materia iſtius indiuidui. Deinde demonſtrauit, ꝙ verus modus eſt particularis, & dicit: Et prima principia habent nãm, &c. i. & principia principalia ſunt ea, quorũ ſubſtantia eſt aliquod ens in actu extra animam, alia aũt ſunt ea, quę ſunt in potentia particularia. & primum ꝓcedit hoc.

H Et iſte proceſſus eſt, ſicut dicit Alexander in eſſe, * non in intellectu. Vſia autẽ ſunt priora in intellectu
* Singularia in eé ꝓcedũt vſia ſed vſia ꝓcedũt ſingularia in intellectu. vide. 1. de Aia t. c. 8.
particularibus, quę, cùm auferũtur, auferunt particularia. vnde exiſtimantur vſia eſſe ſubſtantiæ. D. d. poſt: Et illa vſia non ſunt, &c. ideſt & principia vniuerſalia non exiſtũt extra animam, ſed indiuiduale hoc. hoc enim indiuiduum ab alio indiuiduo generat. homo enim vſe non generatur ab hoíe vniuerſali. D. d. homo enim eſt hominis vſr, &c. id eſt, dicitur enim vſr, ꝙ homo generat hnminem, ſed nullum vſe generat aut generatur, ſed Socratem Pla
I to, & te tuus pater. & hoc B ad hoc B, quamuis dicatur, ꝙ B ſimpliciter generat B ſimpliciter. Et ꝙ reſidnũ eſt de hoc capitulo inueni diminutium in expoſitione Alexan. & eſt: Formæ enim ſubſtantiarũ aliæ, &c. ideſt, & cùm conſyderandæ fuerint cauſæ & cauſata, vſr inuenientur formæ ſubſtantiarũ diuerſæ in genere eſſe cauſæ rerum diuerſarum in genere: & elementa diuerſa in genere rerum diuerſarũ in genere, vt cauſæ rerum, quæ ſunt in diuerſis generibus, vt cauſæ elementorũ contrariorum, & aliarum ſubſtantiarum, quæ ſunt diuerſæ in genere. Et dicit hoc, quia cauſæ aut erunt conueniẽtes in ſpecie, & diuerſæ in numero, vt cauſa Socratis & Platonis: aut cõuenientes in genere & diuerſæ in ſpecie, vt cauſa hominis & equi: aut cõueniẽtes in genere, quod eſt vnũ proportionaliter, & diuerſæ in vero genere, ſicut cauſæ ſubſtantiarũ differunt à cauſis quãtitatis & qualitatis. Et in alia translatione: & poſt hoc, quia actiones ſubſtantiarũ ſunt aliæ cauſæ aliorũ, & elementa aliorum: ſicut dictũ eſt de eis, quæ non L
nõ ſunt in eodem genere colorũ cõtrariarũ ſubſtantiarum quantitatis.

Et hoc, quod dicit. Præterea ꝙ conueniũt, & ea quæ ſunt in eadem forma, & differunt ſm formas, dicit ipſum ad extrahendũ ex ſubſtantijs ſubſtãtias, quarũ cauſæ ſunt diuerſę in ſpecie: & ſunt ea, quorũ cauſæ ſũt diuerſæ in ſpecie, & ſunt in eodẽ genere. cauſæ enim iſtorũ ſunt eędẽ in forma generali, & diuerſæ in forma ſpeciali. Et intẽdit ꝓ hoc, quod dicit in eadẽ forma, formam generalẽ. Intendit ꝓ hoc, quod, dicit: & differunt ſm formas, formas ſpecia- M
liſſimas. & intendebat, ꝙ cauſæ ſubſtantiarũ, & ſubſtãtię, quæ differũt, quędã differũt ſm genus modo propinquo diuerſitati cauſarũ decem prædicamentorũ, & non dicunt eſſe eędẽ, niſi proportionaliter, & nõ vt ea, quę ſunt conuenientia in eodem genere & in eadẽ forma. iſtę. n. ſunt conuenientes in forma generali, & diuerſæ in forma ſpeciali. D. d. ſed quod hbet ſingulare eſt aliud. i. ſed ea, quorũ cauſæ eędẽ ſunt in ſpecie, ſunt etiã diuerſa in numero. & ſunt

ſingu-

A singularia indiuidua. quodlibet enī istorū aliud est à suo compari in numero. & ex hoc intelligitur aliqua esse cōuenientia in suis causis in spē.

D.d. & materia, & forma, & quod mouet, &c. i. &, cùm dicamus, ꝙ materia, & forma, & motor sunt principia omnium rerum, non sunt eadē, eadem sunt sermone vīi. Et in alia translatione est: materia enim tua, & sanitas, & quod mouet hoc in sermone vniuersali sunt principia omnium entium. qm̄ quamuis cùm dicantur esse principia non eisdē modis, sed diuersis, tm̄ eadem sunt om-

B nibus rebus vīt & proportionaliter. & quasi dicat: qm̄ quamuis nō sint eadem fm naturam, tamen sunt eadem sermone vniuersali, per quem describitur principium & causa.

Quærere aūt quænā principia, siue elementa substantiarū, ad aliquid, & qualitatum sint, vtrū eadem an diuersa, patet ꝙ, cùm multipliciter dicant̄, vnius cuiusꝙ sunt. at si diuidant̄, non eadē, sed diuersa, nisi ꝙ aliquo modo eadem. analogice namꝙ eadē: quia materia, forma, priua-

C tio, mouēs. ac illo modo substantiarū causæ, quasi omniū causæ sunt: quia peremptis, perimunt̄. Præterea quod primū actu est. illo vero modo alia prima, quæcunqꝫ contraria, quæ nec vt genera, neqꝫ multipliciter dicunt̄, item & materiæ.

Quoniam autē quæstio nostra, quæ sunt principia, & elementa substantiæ, relationis, & quantitatis, vtrum sint eadem aut diuersa, manifestum est, quòd sunt quæ dicuntur multis modis in quolibet. et cùm diuidatur, nō sunt eadem, sed diuersa, præter hoc quòd sunt omnium etiam. sic autem sunt eadem secundum æqualitatem comparationis forma mouens. & sic etiam causæ substantiarum, sicut similia eorum omnium, quæ auferūtur cū illa auferuntur. Et etiam primum in perfectione. & sic aliud, & prima omnia, quæ sunt contraria, quoniam ista non sicut genera dicuntur, neq; multis modis, & etiam materia eorum.

D

E

Cùm quæsiuit principia prædicamentorū an sint eadē, aut diuersa, & declarauit modū, quo sunt eadē, & quo sunt diuersa: amplius, & ꝙ principia substantiæ sunt aliqualia, sicut principia aliorū prædicamentorum, vult colligere hęc dicendo: Quæstio aūt nostra, vtrum principia substantiæ sint eadē aut diuersa, manifestū est, ꝙ sunt diuersa, cum multipliciter dicat hoc nomen principium de vnoquoq; istorū. sed tm̄ non est intelligendum ex hoc, ꝙ secundum æquiuocationē puram dicatur, & hoc intendebat, cùm dicit multis modis. Et in secunda trāslatione dicit: manifestū est, ꝙ dicitur multis modis vniuersalibus. & addidit vīibus, cùm sit talis dispositio significationum nominum, si ꝙ significent intentiones vīes in quæstis. De particulari enim non fit demonstratio: quamuis ipsum tm̄ sit ens in rei veritate. Deinde confirmauit hoc, & dicit: & cùm diuidatur, &c.

12

F De particulari nō est demstatio. Idē. 7. Meta. 53. Solū pticulare ē ens in rei veritate. Idē supra cō. præcedenti. Idē 2. de Gen. com. 59.

Idest

G ideſt et apparet ꝙ, cùm hoc nomen principium diuidatur, ſ. in formã, et priuationẽ, et materiã, et mouẽs, non videbit̃ ſignificare idẽ in quolibet eorũ ſed diuerſum. Forma enĩ in ſubſtantia differt à ſe in alijs ꝑdicamẽtis. et ſiſt priuatio, et materia, et mouens. Et, quia non perfecte differunt, ſ. quia non pura æquiuocatione dicunt̃ hæc principia de eis, dicit ꝓter hoc, ꝙ ſunt omnium, etc. i. ꝓter hoc ꝙ videnṫ eadem ſm cõparationem et reſpectum. v. g. ꝙ reſpectus formę ſubſtãtiæ ad ſubſtantiam eſt ſicut reſpectus formæ qua-
H litatis ad qualitatẽ, et quantitatis ad quantitatem: quãuis non idẽ ſignificet forma in vnoquoq; eorũ. et ſiſt de priuatione, et mã, et motore. iſta igit̃ principia de eis dicunt̃ in reſpectu. Et puto, ꝙ ſermo eius fuit diminutus, cùm dicit: forma mouens. debebat igit̃ dicere forma, priuatio, mã; mouens. D. d. et ſic etiã cauſæ ſubſtantiarum etc. i. et etiam cauſæ ſubſtãtiarum videnṫ eſſe cauſæ cauſarum aliorũ prædicamentorũ, ſimilium cauſis ſubſtantiarũ. et ſignum eius eſt ꝙ, cùm cauſæ ſubſtãtiarum auferent̃, auferentur cauſæ aliorum
I prædicamentorum. mã igit̃ eſt cauſa materiæ cæterorũ prædicamentorum. et ſiſt de forma, et priuatione, quæ eſt in ſubſtantia, et in mouẽte. Et hoc intendebat, cùm dicit in ſecunda translatione: et iſte modus, qui eſt in ſubſtantijs, eſt quaſi cauſę omniũ, quia corrumpunt̃, cum illa deſtruuntur. i. et ſm iſtum modum poſſumus dicere, ꝙ cauſæ ſubſtãtiæ ſunt cauſæ omnium prædicamentorum. Et hoc eſt, quod intendebat declarare de prima mã. cùm enim declaratum fuerit, ꝙ cauſæ ſubſtantię ſunt cauſæ omniũ entium, et fuerit K declaratũ quę ſunt cauſæ generum ſubſtantiæ corruptibiliũ et incorruptibiliũ, tunc declarabunt̃ cauſę vltimæ entiũ, in eo ꝙ ſunt entia. et hoc intẽdebat declarare in hoc tractatu. et ideo ſcrutatus eſt primo de principijs ſubſtantiæ. D. d. Et ét primũ in perfectione. et intendit ꝓ primũ in pfectione cauſam propinquam, qua res perficitur in eſſe: et eſt cauſa agens cauſæ, quæ eſt ei ꝓpinqua. et intendit, ꝙ ét iſta cauſa dr̃ de omnibus ꝓportionalr̃. D. d. et ſic aliud, et prima oĩa, quæ ſunt contraria i. et alio modo dr̃ de eis, ꝙ contraria L præcedũr omnia, i. ꝙ ſunt principia omnium alio modo ab eo, ſecundũ quem dicunt̃ genera, quorum nõa ſunt vniuoca, et ab eo, ſm quem dicuntur nomina æquiuoca. ideſt ꝙ, cùm dicimus, ꝙ principia omnium ſunt contraria duo, et mã, non eſt dictum æquiuoce nec vniuoce, ſed ſm aſſimilationem. Et hoc, quaſi manifeſtius eſt in ſecunda translatione, quæ talis eſt: et ét primum in perfectione, et alio modo prima oĩa contraria, quæ non dicunt̃ ſicut genera, neq; multis modis, ſed eadem.

Et Alexander dixit, ꝙ forte intelle M xit ꝙ hoc, quod dixit, et iſta nõ ſicut genera dicunt̃, neq; multis modis, cauſas indiuiduales, quæ ſunt veræ cauſæ cauſatorũ indiuidualiũ, quæ ſunt vere cauſata. i. ꝙ iſta differunt in numero, et nõ in genere, neq; in ſpecie. Cauſæ enim eorũ, quæ differunt in genere, differunt in genere, et quæ in ſpecie in ſpecie, et q̃ in numero in numero. Et ſm hoc intẽdebat cùm dixit: et alio modo prima oĩa contraria. prioritas enim indiuidualis alia eſt à prioritate vñi.

Quæ

A Quæ itaq; ſenſibilium principia ſunt, & quot, quoue modo eadem, & diuerſa, dictum eſt.

SVMMA SECVNDA.

De ſubſtantia Immobili.

Neceſſarium eſſe dari ſubſtantiam aliquã immobilem, perpetuam, ſemperq; actu exiſtentem. Item actum potentia eſſe priorem. Cap. 1.

Vide Aui. 1 Epistra. 4

B VM vero tres ſint ſubſtantiæ, duæ quidem naturales, alia aũt immobilis, de hac eſt dicendum q; neceſſe eſt perpetuã aliquã, & immobilem ſubſtantiam eſſe. Et enim ſubſtantię, primæ entiũ ſunt. & ſi cunctæ corruptibiles, omnia corruptibilia ſunt. at impoſſibile eſt aut generari motum, aut corrumpi: nam ſemper erat. neq; tempus, cùm non ſit poſſibile prius & poſterius eſſe, tempore nõ exiſtente. & motus ſanè ita continuus eſt, ſicuti & tempus. aut enim idẽ, aut quædã ipſius motus paſſio C eſt. motꝰ vero nõ eſt cõtinuus, præter hunc, qui ſecundũ locũ, & hunc, qui circularis eſt.

Quæ autem ſunt principia ſenſibiliũ, & quot, & quomodo ſunt eadem, & diuerſa dictum eſt. Et, quia ſubſtantiæ ſunt tres, quarum duæ ſunt naturales, & vna eſt immobilis, loquendum eſt de iſta, & narrandum eſt quòd neceſſe eſt aliquam ſubſtantiam æternã & non mobilem eſſe. Subſtãtiæ enim præcedunt omnia entia. ſi igitur omnes ſubſtantiæ fuerint corruptæ, omnia entia erunt corrupta. ſed eſt impoſſibile quòd motus fiat, aut corrumpatur: ſemper enim erat. D *neq; tempus etiam, cùm impoſſibile ſit prius & poſterius eſſe, ſi tempus non fuerit. & motus igitur ſecundum hunc modum continuus eſt, ſicut tempus. aut enim erit idẽ, aut paſſio motus. ſed non inuenitur motus continuus, niſi in loco, & exiſtis circularis.* E

Per hoc, quod dixit, q; ſunt principia ſenſibilium, innuit materiam, & formam, & priuationem, & motorem, & q; ſunt tria vno modo, & quatuor alio modo. Et p hoc, quod dixit, & quomodo, innuit illud, qđ prædixit, q; ſunt eadem per aſſimilationem, & diuerſa ſecundum naturam. Conſyderandum autem eſt, vtrum hoc intendebat per ſenſibilia, de quorum principijs loquebatur, generabilia, & corruptibilia tantum, aut etiam æterna. Alexãder autem dixit, q; quãnis ſermo eius prędictus ſit de ſubſtantijs non æternis, tamen de vtraq; ſubſtantia loquit, F ſcilicet æterna, & nõ æterna. In ſubſtantia enim ęterna inueniuntur ęt cauſæ, quę per ſimilitudinem dicuntur cum cauſis generabilibus & corruptibilibus. inuenitur enim in ea potentia, cùm mouetur in loco. ſed tamen potẽtia in vbi non eſt potentia in ſubſtantiã. Deinde dicit: hoc enim, quod inuenitur in vbi, ſimile eſt cõtrarietati, aliquando enim eſt in vbi in potentia, aliquãdo in actu. Et ſignum huius eſt, quia Ariſto. 29

G poſuit diuiſionem in hoc ſermone in ſubſtantiam mobilem & immobilem, ita ꝙ dixit: Et, quia ſubſtantiæ ſunt tres, quarum duæ ſunt naturales, &c. i. Sed hoc, qđ dixit: & narrandum eſt, ꝙ neceſſe eſt aliquam ſubſtantiam æternam & non mobilem eſſe, eſt ſignum ꝙ poſuit hanc ſubſtantiã eſſe in diuiſione potẽtia, vbi dixit, & vna eſt immobilis: niſi poſuerit hoc in diuiſione, ſecundũ ꝙ oẽs Antiqui opinabantur, ſcilicet hoc eſſe ſubſtantiam immobilem. ſimile enim huic fecit ī primo iſti⁹ tractatus. Et illud, ſuper quod debe-

H mus ſuſtentari in imaginatione eſt, ꝙ ſubſtantia eſt duobus modis, modo æterno & non æterno, vt declaratum eſt in ſcientia Naturali. & ꝙ ſua intentio in hoc tractatu eſt perſcrutari de ſubſtantia, quæ eſt principium ſubſtantiæ æternæ: cùm declarata ſint principia ſubſtantiæ generabilis & corruptibilis in naturalibus. ſed, quia ſermo ei⁹ in hac ſcientia eſt de principijs ſubſtantiæ ſimpliciter, ueceſſe fuit exponere conſyderationẽ bipartitã, ſcilicet in principijs ſubſtantiæ nõ æternæ, & principijs ſubſtantiæ ęternæ. Et ideo diuiſit hunc tractatum primo in duo.

I Quorum primum eſt de principijs ſubſtantiæ non æternæ, quæ habẽt communicationem cum æterna: & poſuit hoc de naturalibus. Secundũ autem eſt de principijs æternæ proprijs. Et, quia principia ſubſtantiæ ſunt ſubſtãtiæ, neceſſe fuit loqui de ſubſtantia, quæ eſt principium ęternæ ſubſtantię mobilis, & declarauit eam eſſe immobilem & æternam. Sed tamen Ariſt. uolut ponere doctrinam manifeſtiorẽ, & magis ſimplicem. fecit enim ſicut homines ponunt ſubſtantiam immobilem eſſe principium mobilis. Deinde incœpit declarare hanc ſubſtantiam eſſe ex ꝓpõnibus vtriuſq; ſcientiæ, & dicit: Subſtãtiæ enim præceduntomnia entia. ideſt vt declaratũ eſt pri⁹.

K nib⁹cõib⁹ vtriq; ſcięs. Oppoſitũ requite in cõmẽ. vlt. primi phy. Vide cõm. 2im.

D.d. ſi igitur omnes ſubſtãtiæ fuerint corruptæ, omnia entia erũt corrupta. ideſt ꝙ, cùm poſuerimus, ꝙ cauſæ omniũ entium ſunt ſubſtantiæ, & ꝙ ſubſtantię ſunt generabiles & corruptibiles, continget neceſſario, vt omnia entia ſint generabilia & corruptibilia. Omne enim, cui⁹ cauſa ẽ generabilis & corruptibilis, eſt generabile & corruptibile. Et, L cùm poſuit ꝙ, ſi oẽs ſubſtantiæ fuerunt generabiles & corruptibiles, oĩa entia erunt generabilia & corruptibilia, deſtruxit conſequens, & dixit ſed eſt impoſſe, ꝙ motus fiat, aut corrumpatur. i. ſed eſt impoſſe vt omnia entia ſint generata, poſtq̃ nihil fuit omnino, & corrupta, ita ꝙ nihil erit. impoſſe enim eſt intelligere motum factũ, poſtq̃ nullus motus fuit: aut corruptum, ita ꝙ nullus motus erit. D.d. ſemper enim erat, ideſt vt declaratum eſt in Naturalibus.

D.d. neq; etiam tempus, i. neq; ẽt tempus eſt ex entibus talibus, ſ. quæ M poſſunt imaginari generata aut corrupta, poſtquã fuit tempus, & poſtq̃ non erit tẽpus. D.d. cauſam in hoc, & dicit: cùm impoſſibile ſit prius & poſterius eſſe, ſi tempus non fuerit, ideſt, cùm impoſſibile ſit intelligere generatũ & corruptum, niſi intelligant prius & poſterius, quæ impoſſibilia ſunt imaginari, niſi cum præterito & futuro, quę ſunt partes temporis. factum enim eſt illud, quod eſt poſt non eſſe, & cuius nõ eſſe eſt ante ſuum eſſe. ſed ante & poſt ſunt

dñiæ

Idẽ cõ. primo huius.

Subſtãtiã æternã eẽ declarari pót ꝓpõ-

A differentiæ tempotis. Si igitur tempus ponatur esse factum, necesse est fieri in tempore. quapropter temp⁹ erit ante tempus, & sic in infinitum.

† Tẽpus & mot⁹ aut sunt idem aut ips⁹ est aliqua pas sio motus consimile 8. Phy. c. 10 vide pro hoc clari 9. 4 Phy. cõ. 91. & tex. cõ. 101.

D.d. & motus igitur ſm hunc modum continuus, &c. i. & cum temp⁹ est continuum, & æternum, & vnũ, necesse est vt motus æternus sit continuus, & vnus. † Tẽpus enim & motus aut sunt idem: aut tempus est aliqua passio eius. * sine enim tempore impossibile est imaginari motũ.

B * Sine tpe impoſe eſt imaginari motũ. Vide oppoſi ti. 4. Phy. com. 97. Vide cõtr. 2m.

D.d. sed non inuenitur motus continuus, nisi in loco, & ex istis circularis, idest & impossibile est vt iste motus sit, nisi localis & circularis, vt declaratum est in Physicis.

At vero, si motiuum aut effectiuum est, non aũt operans aliquid, non est motus. possibile nanq; est nõ operari, quod potẽ tiam habeat. nulla igit vtilitas erit, ne quidẽ si perpetuas substantias faciamus, quẽadmodũ qui faciunt formas, nisi aliquod principium insit, quod mutare possit. Nõ igitur sufficit illa, nec alia substantia præter formas.

C Nam, si non operabit, motus nõ erit. nec itẽ si operabit, substantia vero eius potẽtia sit. nõ enim erit perpetuus motus. quod enĩ potentia est, contingit non esse. oportet igit esse tale principiũ, cuius substantia actus sit. Itẽ has oportet esse substãtias absq; materia. sempiternas enim eẽ oportet, si aliquid quidẽ ęternũ est. actu igitur sunt. Atqui dubium est. Nam oẽ quidem agens posse quoq; videt, potens vero nõ oẽ, agere. quare potentia erit prior.

Dubitatio

Verũ, si hoc ita sit, nihil entium erit. contingit enim posse quidẽ esse, nondum vero esse. At si, vt Theologi, qui ex nocte cũcta generant, siue, vt Naturales dicũt, oẽs res simul erant, idem imposſibile erit. Quo nanq; modo mouebunt, si nulla erit actu causa? non enim ipsa materia seipsam mouebit, verum opifex virtus, neq; menstrua neq; terra, verũ semina atq; humanum semen. Propter quod quidã faciũt semper actum, veluti Leucippus & Plato, cũ semp esse motũ dicãt. E cur vero, vel quẽ, non aiunt. nec cur sic, nec causam. nihil enim susque deq; mouetur, sed oportet vt semp aliquid præexistat. sicuti nunc. natura quidem hoc modo, vi etiã, aut ab intellectu, aut ab aliquo alio, hoc modo. Deinde, quisnam primus sit. differt enim quàmmaxime.

D Solutio.

Sed, si fuerit substantia mouẽs, aut agens, & nihil agit, non erit motio. possibile est enim, vt illud, quod est in potẽtia, non agat. & si non, nihil prodest cum posuerimus substantias æternas, aut dicentes formas, nisi in eis sit principium, quod potest transmutare. Sed hoc nõ sufficit, neq; aliud extra formã. Si enim non fuerit, non erit motus. neque si egerit, & substantia eius fuerit in potẽtia. non enim erit motio æterna. Possibile enim est, vt quod est in potentia, non sit ens,

F

G *neceſſe eſt igitur vt tale principiũ ſit ſubſtantia, quæ eſt actio. Et oportet etiam vt iſtæ ſubſtãtiæ ſint exiſtentes extra materiam, cùm neceſſe eſt ut ſint æternæ. ſi etiã aliud fuerit æternum, actio eſt. Quamuis hic ſit quæſtio. Exiſtimatum eſt enim, quòd omne agens habet potentiam, qua poteſt, & non omne, quod poteſt per potentiã, agit. Vnde potentia videtur prior. Sed quamuis ita ſit, nullum quidem entium*

H *erit ens, cùm ſit poſsibile vt ſit, & non ſit ens. Sed ſi ſecũdum Loquentes in Diuinis generãtes mundum ex nocte dicunt, & Naturales dicentes, quòd omnia fuerũt inſimul, impoſsibile eſt vt ſint eadem omnibus. Et ſi non, quomodo mouentur, ſi non habent in actu cauſam? materia enim ſubſtantia carpentarij impoſsibile eſt vt moueatur per ſe, ſed carpẽtarietas. neq; ſanguis menſtruus neq; terra, ſed ſemina &*

I *ſperma. Et ideo quidam ponunt ſeparationem, vt Plato, & Leucippus. dicũt enim motum ſemper eſſe aliquid. ſed quære, non dicunt cauſam. nihil enim mouetur, ſed oportet vt ſemper ſit aliquid. ſicut modo eſt, aut naturaliter, aut violente, aut ex alio & poſt, qui eſt primus, multum enim differt.*

30 Sed, ſi fuerit ſubſtantia, &c. ideſt, ꝙ, cùm motus æternus ſit, & omnis motus habet motorem, vt determinatum eſt, neceſſe eſt, vt iſte motus habeat motorem, qui eſt actio pura ſine aliqua potentia, ideſt, quia in nulla hora eſt motor in potentia. Si enim non fuerit actio pura, ſed cũ potentia, aliqua hora erit, in qua nõ erit motio ab ea. Deinde dedit cauſam, & dicit: poſſe enim eſt, &c. ideſt, quia omnis motor, cuius ſubſtantiæ admiſcet potentia, poſſibile eſt vt in aliqua hora non moueat. non enim mouet, niſi per aliũ motorem extrahentẽ ipſum ex potentia in actum, qui eſt impoſſibilis vt non ſit præſens. D. d. & ſi non, nihil prodeſt, cùm poſuerimus, &c. i. declaratum eſt igitur ſubſtantiã eſſe æternam, & ſemper mouentem. & ideo nihil prodeſt ponere ſubſtãtiã ęternam, in qua non ſit principium mouendi: vt dicũt dicentes formas. Deinde dicit: Sed hoc non ſufficit, neq; aliud. ideſt, non enim ſufficit pouere principiũ mobiliũ formas, neq; aliud extrinſecũ à formis, cùm motus non auferatur ab ablatione illius. Et hoc intendebat, cùm dixit: Si enim non fuerit. i. ſi enim nõ fuerit, non erit motus. i. ſi nõ fuerit poſitũ aliquod tale, ideſt aliquod, qđ ſi non eſſet, non eſſet motus. Deinde dicit: neq; ſi egerit, & ſubſtantia eius fuerit in potentia. ideſt & non ſufficit in hoc ponere aliquid, quod ſi non fuerit tale, nõ erit motus, ſed etiam ſi non fuerit tale, ideſt ꝙ ſi auferatur, auferetur motus, & ſubſtantia eius nõ erit in potẽtia. ſed vtrũq; neceſſarium eſt, in eo ſcilicet, quod cùm auferatur, auferatur motus, & ꝙ ſubſtantiæ non admiſceatur potentia. Alexander autem dixit, ꝙ neceſſe eſt tertium eſſe, cùm hoc ſit æternum & mouens in actu, ſcilicet

K Oĩs motor, cuius ſubſtãtiæ admiſcet potẽtia, poſſibile eſt vt in aliqua hora non moueat.

L

M

vt

A vt ſit illud, ad quod ſecundum deſy
deriũ mouet hoc corpus, qnod eſt
nobiliſſimum corporum, ſ. cœleſte.
Illud autem, ad quod ſm deſyderiũ
mouetur hoc corpus, nõ eſt homo,
neq; aliquod entium, quæ ſunt hic:
cùm nobilius deſiderio non tendat
in vilius. Deinde dedit cauſam in
hoc, & dixit: non enim erit motio
æterna, ideſt, ſi in ſubſtantia huius
motoris fuerit ſubſtãtia, quæ eſt in
potẽtia, ſcilicet in materia. Deinde
dicit: poſſibile enim eſt, vt quod eſt
in potentia, non ſit ens. & hoc quod
dixit, ſi fuerit in potẽtia ſubſtantia,
B poſſibile eſt, vt non ſit ens ſimpliciter. ideſt, quia corrũpetur in aliqua
hora. Et hoc quidem determinatũ
eſt in Naturalibus, ꝙ oẽ, cuius ſubſtantiæ admiſcetur potentia, eſt generabile & corruptibile. &, ſi fuerit
in potentia motor in loco, impoſſibile eſt vt nõ moueat. Vnde neceſſe
eſt, vt iſti motori non admiſceatur
potentia omnino, neq; in ſubſtãtia,
neq; in loco, neq; in aliquo modorum potentiæ. Et hoc intẽdebat, cũ
dixit: neceſſe eſt igitur vt tale princi
pium ſit ſubſtantia, quæ eſt actio.
quia cauſa potentiæ in rebus, in qui
C bus eſt potẽtia, eſt materia, vt dictũ
eſt in Naturalib⁹. Et dicit: Et opor
tet ẽt vt iſtæ ſubſtantiæ ſint exiſtentes, &c. i & quia iſtæ ſubſtantiæ ſunt
mouentes ſine aliqua potentia, neceſſe eſt vt ſint ſine omni materia,
cùm neceſſe ẽ vt ſint æternæ. omne
enim æternum eſt actio pura: & oẽ,
quod eſt actio pura, nõ habet potentiam. D.d. Quãuis hic ſit ſtio, &c.
ideſt, & ſi iſti ſermões dicãt vt actio
ſit ante potentiã, eſt tamen hic quę-
ſtio. Exiſtimatum enim eſt, ꝙ potentia eſt ante actum, quia exiſtima

Oẽ æternũ factio pura. Idẽ infra. 35. 41. & 44. Idẽ 9. Met. te. c. 17. & 2. Cœ. 33 & 34. Oppoſitum. 3. de Aia cõ 5. in ſolone tertię qõnis, & c. 14 Vide cõtr. Zimarę.

tum eſt, ꝙ omne agẽs fuit in poten- D
tia, & non omne, qđ eſt in potentia
aget: vnde & potentia videtur prior
actu. Deinde dicit: Sed quãuis ita
ſit, nullum entium, &c. i. & hoc eſt
impoſſibile, qm̃, ſi motor omnis, &
agens haberet potentiam mouendi
& agẽdi, poſſibile eſſet vt in aliqua
hora nihil eſſet: & tunc poſſibile eſſet quodlibet eſſe & non eſſe. qm̃, ſi
poſſibile eſt, vt primus motor non
ſit vt non-moueat, poſſibile erit vt
nihil ſit omnino: quod eſt impoſſibile, vt dictum eſt prius, vbi locutus
eſt ꝙ actus eſt ante potẽtiam. D.d.
Sed ſi ſecũdum quod Loquentes in E
Diuinis, &c. i. niſi eſſet verum, quod
Loquentes in Diuinis & Naturalibus dicũt, ſcilicet, ꝙ omnia facta fuerunt ex ſe ſine motore. vt dicentes
mundum generari ex obſcuritate,
& vt ponentes cauſam generationis
omnium materiã tantum, aut vnũ
elementum quatuor, aut partes infinitas: quod eſt impoſſe, ſ. vt aliquid
moueatur ſine motore. verbi gr̃a,
ꝙ lignum, quod eſt ſubiectum carpentarij, impoſſibile eſt vt moueat
per ſe abſq; carpentario. & ſiſt ſanguis mẽſtruus impoſſibile eſt vt ab
eo fiat homo, niſi moueatur à ſper- F
mate: neq; terra planta, niſi moueatur à ſemine. D.d. Et ideo ponunt
quidam, &c. i. & cùm quidam perceperunt, ꝙ nihil mouetur, niſi ante
ſit motus, poſuerunt motũ ante generationem mũdi. nulla enim dſia
eſt inter ponentẽ materiã eſſe mobilem ex ſe, & ponentẽ, ꝙ oẽs cauſæ
fuerunt in quiete, & ꝙ demum incœperunt moueri. & ideo poſuerũt
iſti ante generationem mundi motum æternũ, vt Plato dixit, ꝙ prius
fuit motus inordinat⁹, deinde Deus

G induxit eum ad ordinem: & ſicut dicunt dicentes partes eſſe indiuiſibiles de motu in vacuo. D.d. qui dicunt, ꝙ omnia fuerunt inſimul. Et Alexander dicit, ꝙ non innuit Anaxagorã. iſte enim ponit cauſam agẽtem, ſ. intellectum. ſed, quia iſtis contingit ꝙ, cũ aliquid incœperit* mouere, vt ſit prius in potẽtia* mouẽs, deinde ĩ actu ſine motore, in nullo differunt ab eis, qui non perceperũt cãm eſſe mouentẽ. & hoc modo nõ eſt remotũ vt Anaxagoras ſit de eis, vt oĩs generans mundũ, ſiue cõceſſerit cauſam eſſe mouentem, aut nõ.

*a.l. moueri.
*a.l. motũ

H Et forte dixit de his, qui non receperunt cauſam mouentẽ in ſubſtantia: quia oĩa apud eos fuerunt inſimul. quia, cũ illic nõ fuerit generatio, nõ erit illic aliquid in potẽtia, & aliquid in actu, ſed oĩa in actu inſimul ſemp, cũ impoſſe eſt vt oĩa ſint priuata vt aliqd ſit qñq; ens, & qñq; nõ ens. Et, quia Plato, Leucippus, & Democritus dicebãt motũ eſſe ante generationẽ mundi, Leucippus aũt motũ ſpacij in vacuo, neceſſe eſt eis dicere quis motꝰ eſt iſte motus ꝛeternus: impoſſe enim eſt motũ ꝛternũ eſſe niſi circularem. & neceſſe eſt eis

I dicere ẽt quare eſt ſemp. Et dixit, vt mihi vr̃, ꝙ illi dicunt motum aliquid eſſe: quia aliqui Antiquorum ordinabãt motũ in nõ ente: & iſtis ẽt contingit ponere motũ violentũ eſſe æternum & priorem naturali. & hoc manifeſtũ eſt ex ſermone Platonis, qui vocat eum motum inordinatum. D. d. nihil enim mouetur, &c. ideſt impoſſibile enim ẽ ponere aliquid moueri, ſi nõ ponatur aliquis modorũ motuum, qui ſunt hic, & aliquis modorum mouentiũ. motus enim, qui ſunt hic, aut ſunt naturaliter, aut violenter. & motor

Aliq ordinabãt motũ in non ente.

K etiam aut eſt motor primꝰ, aut qui ab alio mouetur. i. ꝙ neceſſe eſt dicentibus motũ eſſe ante generationem mundi, dicere quis modus fuerit motuũ, & quis modus fuerit mouentiũ, & vtrum fuerit motor vnus aut plures: quod nõ fecerunt, neque poſſunt facere: ſed contingit dicẽti motũ inordinatum eſſe dicere motum violentũ eſſe ante naturalem: quod eſt valde incõueniens, & impoſſibile. & hoc intẽdebat, cũ dicit: & poſt, qui eſt primus. multũ enim differt dicere, ꝙ motus naturalis eſt primus, aut ꝙ motus violentus. L

At neq; Platoni poſſibile eſt dicere id, quod quandoq; putat principium eſſe, quod ſeipſum mouet. poſterior enim pariter cœlo eſt anima, vt ait.

...Neq; etiã poſſibile eſt platoni dicere quod multotiens exiſtimabat, quod principiũ eſt illud, quod mouet ſe. anima enim, ſicut dixit, eſt in poſtremo cum cælo.

Quia aliquis defendendo Platonem poſſet dicere ꝙ ea, quæ mouebantur æterne ante mundum, erant M principia, quæ ſe mouebant, cũ Plato opinabatur aliquid mouere ſe, d. reſpondendo propter hoc, ꝙ nõ poteſt dicere hoc. Anima enim apud ipſum eſt mouẽs ſe: ſed apud ipſum anima non fuit niſi poſt cum generatione cœli. apud enim illum motum æternum non ordinatum non fuit anima apud ipſum. 31

Arbitrari itaq; potentiã actu priorẽ, quodammodo quidem bene eſt. quodãmodo vero minime, dictum aũt eſt quomodo.

Quòd

A Quòd aũt actus ſit prior, Anaxagoras teſtat. intellectus nanq; actus eſt. Et Empedocles, amicitiã & contentionẽ ponẽs. & qui ſemp eſſe motũ aiunt, vt Leucippus. Quare non erat tpe infinito Chaos, aut nox, verum ſemper eadem circuitione, aut aliter, ſi actus quidem prior potentia.

Quoniam aũt potentia eſt prior actu, in exiſtimatione quodammodo recta, & quodammodo non recta, dictum eſt quomodo. Quoniam
B *autẽ actus eſt prior, teſtatur Anaxagoras. intellectus enim eſt actus. & etiam Empedocles, qui ponit amicitiam & litem. & etiam ponentes motum eſſe ſemper, vt Leucippus. Fouea autem & nox non ſunt infinita, ſed eadẽ ſemper ſunt, aut ſecũdum reciprocationem, aut alio modo, ſi actus ẽ prior potẽtia.*

32 Cùm declarauit actum eſſe priorem poteſtate propter hoc, quòd motori motus circularis nulla potentia admiſcet omnino, facit nunc
C rememorationem iſtius quęſtionis in tractatu primo, & dicit: Quoniá autem, &c. ideſt, iã prædiximus modum, ſecundum quem poſſibile eſt dicere potẽtiam priorem eſſe actu, & modum, ſecundum quem non. determinatum enim eſt in alijs, ϕ potentia præcedit tempore indiuiduum generatum: actus autem præcedit ſimpliciter potẽtiam, cùm nihil exeat de potentia in actum, niſi per aliquid in actu.* Vnde propoſitio dicẽs ϕ omne, quod eſt in actu, prius fuit in potentia, non eſt vera. nam ſi ita eſſet, tunc potentia præce D deret actum ſimpliciter. & ſi ita eſſet, tunc res mouerentur ex ſe ſine motore. Et ideo dixit: Quoniã autẽ act' eſt prior, teſtatur Anaxagoras, ideſt, quoniam autem eſt prior potentia ſimpliciter, teſtatur omnis ponens cauſam mouentem. vt Anaxagoras ponens intellectum facientẽ generationem. & Empedocles faciens litem & amicitiam. & etiam teſtatur ponens motum ſemper æternum, quia ponit actionem æternã, vt Leucippus. Deinde dicit: Fouea autem & nox, &c. ideſt, &, cùm declaratum eſt, ϕ actus præcedit po- E tentiam, ſi etiam fuerit ex nocte & fouea: fouea tamen & nox non dicuntur eſſe fixæ tempore infinito, ſed neceſſe eſt ϕ generatio & corruptio eorum ſit reciproca: aut in toto, vt dicit Empedocles de toto mũdo, ϕ quandoq; generat, quandoq; corrumpitur: aut ſecundum partes, ſicut ẽ de generatione & corruptione elementorum. & hoc intẽdebat, cùm d. aut alio modo. Et ideo videtur ϕ, ſi quædam fuerint permanentia in ſpecie, & de eis alia permanentia in numero, quæ ſunt cauſæ permanentiæ illorum in ſpecie, neceſſe F eſt vt potentia præcedat indiuiduũ ſm tempus, & ϕ actus præcedat potentiam ſimplr: & ϕ hoc conuertatur, ſ. ϕ, ſi neceſſe fuerit vt actus præcedat potentiam ſimpliciter, & potentia generatum ſm tempus, neceſſe etit vt entia ſint duobus modis, modo remanẽte in numero, & modo remanente in ſpecie.

Si vero ſemper idem circuitione, oportet vt aliquid ſemp ſimiliter operando permaneat,

*Propõ dicens ϕ oé, qđ eſt in actu, prius fuit ĩ potẽtia, nõ eſt vera, vide 9. Meta. cõ. 13. &, 3. ĩ Aia tex. t. 20. et 27.

G *Si igitur idem eſt ſemper & circulariter, neceſſe eſt vt agat ſic per ſe, & ſic per alterum. cælum igitur primum æternum.*

33 Dixit Alexãder, ꝙ facit hic rememorationem breuiter de eo, quod dictũ eſt in libro de Genera. & corru p. ſ. ꝙ, ſi generatio eſt ſemper, neceſſe eſt aliquid generare ſemper, & eſt corp⁹, quod circulariter mouet. &, ſi non erit generãs ſemper, impoſſibile eſt ꝙ generatio & corruptio ſint ſemp. & ſi non, conſumet mate
H ria, & tunc neceſſe eſt vt corrũpens ſemp ſit aliud à generãte ſemp, aut idẽ faciat duas diuerſitates duab⁹ diſpoſitionib⁹ diuerſis. immo neceſſe eſt aliquod æternũ vnũ eſſe, quod ſit cauſa actionis æternæ, quia non agit niſi vnã actionẽ, & aliquod æternum, quod agat actiões diuerſas, vt ab eo ſemp ſint acta diuerſa. & hæc eſt diſpoſitio primi cœli ī ſuo motu
Vide idẽ 2. de Gen. t. c. 56. diurno. Æternitas enī actionis prouenit ex eo, ꝙ ipſe facit vnã actionẽ ſemp. Quæ aũt faciunt actiones diuerſas, ſunt quæ mouent in orbib⁹ decliuib⁹: & maximus eorũ eſt Sol. remotus. n. & propinquus facit con-
I traria. v. g. ꝙ, cùm fuerit remot⁹, erit cauſa corruptionis pluriũ entiũ, & cũ fuerit propinquus, erit cauſa generationis plurũ: & aliqñ remotus generat aliqua, & propinquus generat alia. Et oĩa iſta innuit mirabilr & breuiter p hoc, quod dixit: Si igit idẽ, &c. i. ſi igit neceſſe eſt motum vnũ, & continuum æternum eſſe vt agat p ſe vnã actionem continuã, & vt agat per aliud actiones diuerſas, vt ſemp ſint duæ actiones: & nihil ẽ tale, niſi cœlũ: neceſſe eſt vt cœlũ ſit æternum. Et in alia translatione.

Quòd ſi futura eſt generatio K & corruptio, aliud operãs aliter & aliter eẽ oportet. Neceſſe igit eſt hoc quidẽ modo illud ſm ſe operari, hoc vero ſm aliud. aut igitur ſm diuerſum, aut ſm primum. neceſſe aũt eſt vt ſm hoc. nanq; rurſus, & ſibi & illi cauſa eſt. Dignius ergo eſt, quod primum eſt. hoc nãq;, vt ſemp ſibi ſe habeat, cauſa erat: vt vero aliter, aliud. vt aũt ſemper aliter, ambo ſcilicet. Patet igit ꝙ mot⁹ quoq; ita ſe habent. Cur igit alia quærere oportet principia? Cũ L vero & ita contingat (& ſi non ſic, ex nocte, & ſimul omnibus, & ex non ente erunt) hęc profecto ſoluentur. Et eſt aliquid, qđ ſemp inceſſabili motu mouet. hic vero circularis eſt. & hoc nõ ſolum ratione, verumetiam opere patet. Quare æternũ eſt profecto primum cœlum.

Principium ſequentis textus Auerrois vſq; ibi, Et ſi generatio, idem eſt cum textu ſuperiori Trigeſimotertio, ſed ſecundum aliam translationem. quod etiam per ea vltima antecedẽtis cõmenti verba, Et in alia tranſlatione, ſatis patet. M

Si igitur idẽ ſemper fuerit circulariter, oportet aliquid ſemper eſſe permanens, quod agat vnam actionẽ conſimilẽ. Et, ſi generatio & corruptio ſit, oportet aliquid eẽ, quod agat multis modis. Neceſſe ẽ igitur, vt agat per ſe ſecundũ hũc modũ, & alio modo ſecundũ aliũ modum. & neceſſe eſt vt illud ſit

aut

A *aut alio modo, aut primo modo. & illud ẽt eſt cauſa ſui ipſius, & alterius. Primũ igitur eſt melius. illud enim fuit cã vt ſemper fiat ſecundum eandem diſpoſitionẽ conſimilem: cur autem ſint plures modi, iam fuit alia. quod autẽ ſemper fuit, & plures modi, vtrunq;. Et hoc eſt manifeſtum, quòd motus non ſunt ſic. Quomodo igitur quærenda ſunt principia? & ſi non ſecundum hunc modum, ſecun*

B *dum autem alium modum poſſibile eſt vt omnia ſint ex nocte, et vt etiam ſint inſimul, & non ex ente etiam. iſta igitur non deſiſtunt. Aliquid enim ſemper mouetur motu non quieſcenti, ſ. quia ſecundum circulationem. & hoc declaratur non tantum poteſtate, ſed etiam actu. Primum igitur cœlum eſt æternum.*

3 Per hoc igitur, qđ dixit: Si igitur idem, &c. intendit ſi igit̃ eſt hic vna actio æterna conſimilis, & eſt mo-

C tus circularis, oportet vt illud, qđ agit ipſam, ſit circulare & vnũ, ſicut eſt de orbe, q̃ mouetur motu diurno. & iſta vna actio eſt cã continuationis & permanẽtię tranſmutationis, ſ. q̃ iſta actio eſt cauſa, q̃ tranſmutatio non deficit, & q̃ oĩa ſunt ſemper inſimul, quę nõ conſequuntur ſe adinuicem, niſi pp iſtũ motorem. qđ igitur dat iſte orbis primo & per ſe, eſt continuatio, & æternitas. D.d. Et, ſi generatio & corruptio eſt, &cęt. i. & ſi hic fuerint duæ actiones contrarie, vt generatio & corruptio æternæ & ſm reciprocationem, oportet vt illud circulare, quod facit has duas actiones cõtrarias, moueatur duobus motibus oppoſitis in loco, aut pluribus, ſicut eſt de ſeptem planetis. & plus qđ appareret de actiõibus iſtorum eſt Sol. & ideo Antiqui vocabant iſtum dñm vitæ. D.d. Neceſſe eſt igitur vt agat per ſe, &c neceſſe eſt igitur vt hoc corpus vnũ, quod circulariter mouetur & continue, primo & per ſe agat continuationem & æternitatẽ, per aliud autem & ſecundo generationem & corruptionẽ æternas. D.

D d. & neceſſe eſt vt illud ſit aut alio E modo, aut primo. i. neceſſe eſt igit̃, vt ſit alius modus actiõis alij, & primus primo. Et in alia translatiõe: igitur aut per aliud. aut per primũ neceſſe eſt vt continuetur. i. actio, i. diuerſa ſit per aliud à primo. ęternitas aũt neceſſe eſt vt ſit ex prĩo. D.d. & illud etiam eſt cauſa ſui ipſius, & alterius. i. & erit primũ cã ſui ipſius & aliorum. Et intelligendũ eſt per primum, primum cœlum, aut totũ cœlum, aut octauam ſphæram. Deinde d. Primum igitur eſt melius, &c. i. primum igitur eſt perfectioris actionis & melioris. Primum. n. F fecit ea, quę ſunt diuerſarum actionum æterna, & continua: & illud, quod eſt poſt primum, eſt cã actionum diuerſarũ. D.d. q̃ autẽ ſemper fuit, & plures modi, vtrunq;. i. q̃ primum & ſm congregata ſunt cã, q̃ actiones ſunt æternæ & plures: ęternæ autem pp primum, diuerſæ autem propter illud, quod eſt poſt primum. D.d. Et hoc eſt manifeſtum, q̃ motus non ſunt ſic. i. & manifeſtum eſt, q̃ motus apparentes non conueniunt principijs, quę poſuerunt

G runt alij. Aut intendit, ꝙ eſt manifeſtum, quòd motus conſequentes illa principia, quæ dicebant Antiqui, non ſunt ſicus iſti motus. Deinde dicit: Quomodo igitur ſunt quærenda principia. & ſi non ſecundum hunc modū. i. qūo igitur poſſibile eſt ponere alia principia conuenientia ei, qđ apparet. Sed, ſi hoc fuerit impoſſibile ſecundum hunc modum, poſſibile eſt vt ponatur. D. d. ſm autem alium modum poſſibile eſt vt omnia ſint ex nocte, &c. i. &, cùm prīcipia fuerint poſita alio modo ab iſto, poſſibile eſt, vt omnia ſint ex nocte, ſicut d. * Dinodes faciens leges, & ꝙ entia ſunt ſubito inuenta inſimul, & ex non ente omnino. Deinde dicit: iſta igitur non deſiſtunt, &cę. i. iſta igitur generabilia, & corruptibilia non deficiunt in aliqua hora generari. Eſt. n. corpus, quod mouetur motu nunquā quieſcente. & hoc non inuenitur niſi in corpore circulari, in eò quòd eſt circulare. Deinde dicit: & hoc declaratur non tantum poteſtate, ſed etiam actu. i. non tantum ratione, ſed ſenſu. Apparet. n. motum talem eſſe, ſcilicet qui nunquam deficit nec deficiet, & quòd ſemper eſt circularis, & quòd alij motus reducuntur ad ipſum. Deinde dicit: Primum igitur cœlum eſt ęternum, ideſt ex omnibus igitur apparet, quòd primum cœlum eſt æternum, & quòd per ipſum perficiuntur alij motus corporum cœleſtiū. Et in alia translatione: & hoc non apparet ſermone tantum, ſed operatione. & intendit per ſermonem definitionem, & per operationem. illud, quod apparet ſenſu.

H *a. LHeſiodus.

I

Eſtꝙ aliquid, quod mouet. K Cū vero id, quod mouet, & mouet, mediū ſit, eſt ēt aliquid, qđ non motū mouet, qđ æternum, & ſubſtantia, & actus eſt.

Inuenitur igitur aliquod mouens, cùm non mouetur. Et, quia etiam eſt motum, et etiam eſt motor, & medium aliquod eſt mouens, cùm non mouetur.

Dixit Alexander. Iſta eſt ratio, 35 ꝙ aliquod mouens nō mouetur, & eſt dicta breuiter, & rememoratio eius qđ dictum eſt in vlt. Phyſi. Et L eſt fundata ſuper duas propoſitiones quarū vna eſt, ꝙ omne compoſitum ex duobus, quorum alterum poteſt eſſe per ſe, poſſibile erit etiā alterū eſſe per ſe, niſi compoſitio ſit ſubſtantiæ & accidentis. v.g. ꝙ hydromel, quia componitur ex aqua & melle, & mel inuenitur per ſe, neceſſe eſt ergo vt aqua inueniatur p ſe. Et, quia inuenimus aliqđ motum & mouens quaſi compoſitum ex mouente & moto: & inuenimus aliqđ motum per ſe & non mouēs: manifeſtum eſt, ꝙ eſt neceſſe aliqđ mouens eſſe & non motū. hoc igitur mouens immune eſt à potētia, & in nulla materia exiſtit. Et d. Inuenīt igīt aliqđ mouens, cū nō mouetur i. inuenitur igitur aliqđ mouens & non motum. Sunt. n. tria in intellectu, motum vltimum, & mouens primū, & medium, ſ. mouens & motum. Quapropter neceſſe eſt, vt primum mouens nō moueatur omnino. medium enim erit nō primum, ſi mouebitur. Aut ſi dicamus ꝙ, ſi extremum vltimū, ſ. motū tm̄ inuenitur ſimplex, tm̄ neceſſe eſt vt

L 8. Ph. 37. Abbreuiatuo Oē cōpoſitū ex duobus, quorū alterū pt eē p ſe, poſſe erit ēt alterū eē p ſe, niſi ſit cōpō ſubę & accētis. vide Idē. 8. Phy. c. 37.

M Tex. expō prima.

Mouēs primū īmune ā potētia, & īnulla exiſtit mā. Idē. 8. Ph. 78. 79. & īlib. de ſuba orb. p totum.

ſuum

A ſuum oppoſitum inueniatur ſimplex. Omne enim compoſitum ex duobus oppoſitis, quorum alterum inuenitur per ſe, de neceſſitate & reliquum. Secundum igitur has duas intentiones intelligitur apud me hæc ratio: ſed ſecundum primam magis videntur verba eius. Secunda autem eſt Alex. & oportet conditionare, ꝙ compoſitum fit ex duobus extremis oppoſitis. tunc enim propoſitio erit manifeſtior, & nulla conditione indiget, niſi vt vnũ eorum non ſit accidens in reliquo, vt d. Alex. Poteſt enim dicere ꝙ, cùm
B alterum extremorum & mediũ fuerit, & reliquum extremorum erit. poteſt etiam dicere ꝙ, cùm duo extrema & medium fuerint, neceſſe eſt vt alterum extremorum non ſit medium, ſcilicet, quòd, ſi vnum extremum fuerit mobile tantum nõ motor, neceſſe eſt vt reliquum extremum ſit motor non mobile. ex his apparet, ꝙ primus motor nõ eſt neceſſario motus. Et in alia tranſlatione: Eſt igitur aliqd mouens ét, quia eſt motum ér & mouens: eſt igitur medium. Eſt igitur aliquid mouens non motum ęternum, ſub
C ſtantia, & actus. Et ex hoc quòd accepit medium, videmus ꝙ ſuſtentatus eſt in hac ꝓpoſitione ſuper duo extrema oppoſita. Cùm enim alterum duorum extremorum ſeparatum fuerit à medio, neceſſe eſt vt reliquum ſeparetur ab alio. intentio enim eius, quod dixit: in hac tranſlatione eſt quòd, cùm eſt mouens & motum, neceſſe eſt vt medium ſit. & cùm ſit medium & alterum extremorum, neceſſe eſt vt ſit reliquum extremum.

Expõ 2. Expõnum cõparatio

Quo pacto dicta ſubſtantia, quæ primum D
eſt principium, immobilis moueat. *Cap.* 2.

MOuet autẽ hoc mõ. conVid Auer. 1 Epi. Tr. 4 in duobus locis. Vid cõ. Zi.
cupiſcibile & intelligibile mouet, non motũ, horum autẽ prima eadem ſunt. deſyderabile nanq; quod appa ret bonũ. primum vero vŏluntate affectabile, qđ eſt bonum. magis vero appetimus, quia videtur, quàm videtur, quia appetimus. * volibilæ.

Et mouet, ſicut mouet deſyderatum & intellectum, cùm non mouetur. et principia iſtorum eadem ſunt. et deſyderium eſt ſenſus, qui diſtinguit, et primum affectatum eſt ſenſus. & primo affectatum eſt bonum, & deſyderatum magis, quia exiſtimatur proprie eſſe manus, & non exiſtimatur, quia deſyderamus. E

Et cùm primum mouens mouet 3
& non mouetur, neque ſecundum accidens, neque ſecundum ſeip-- F
ſum, ſicut mouetur anima, quæ eſt in corpore, neceſſe eſt vt iſte motor moueat, quemadmodum deſyderatum, & affectatum mouent nos. quare actio videtur eſſe bonum. Et, quia modi deſyderabilium mouẽtium ſunt apud nos alij à modis intelligibilium, quæ mouent nos, adeo quòd iſte duæ motiones contrariantur ſibi: quoniam motio in alterum deſyderati differt à motione in alterum intellecti. Et videtur de iſtis principijs,

quæ

G runt alij. Aut intendit, ꝙ eſt manifeſtum, quòd motus conſequentes illa principia, quæ dicebant Antiqui, non ſunt ſicus iſti motus. Deinde dicit: Quomodo igitur ſunt quærenda principia. & ſi non ſecundum hunc modũ. i. qũo igitur poſſibile eſt ponere alia principia conuenientia ei, qđ apparet. Sed, ſi hoc fuerit impoſſibile ſecundum hunc modum, poſſibile eſt vt ponatur. D. d. ſm autem alium modum poſſibile eſt vt omnia ſint ex nocte, &c. i. &, cùm prĩcipia fuerint poſita alio modo ab iſto, poſſibile eſt, vt omnia ſint ex nocte, ſicut d. * Dinodes faciens leges, & ꝙ entia ſunt ſubito inuenta inſimul, & ex non ente omnino. Deinde dicit: iſta igitur non deſiſtunt, &cę. i. iſta igitur generabilia, & corruptibilia non deficiunt in aliqua hora generari. Eſt. n. corpus, quod mouetur motu nunquã quieſcente. & hoc non inuenitur niſi in corpore circulari, in eò quòd eſt circulare. Deinde dicit: & hoc declaratur non tantum poteſtate, ſed etiam actu. i. non tantum ratione, ſed ſenſu. Apparet. n. motum talem eſſe, ſcilicet qui nunquam deficit nec deficiet, & quòd ſemper eſt circularis, & quòd alij motus reducuntur ad ipſum. Deinde dicit: Primum igitur cœlum eſt ęternum, ideſt ex omnibus igitur apparet, quòd primum cœlum eſt æternum, & quòd per ipſum perficiuntur alij motus corporum cœleſtiũ. Et in alia translatione: & hoc non apparet ſermone tantum, ſed operatione. & intendit per ſermonem definitionem, & per operationem. illud, quod apparet ſenſu.

H

*a. I. Heſiodus.

I

Eſtq; aliquid, quod mouet. K
Cũ vero id, quod mouet, & mouet, mediũ ſit, eſt ẽt aliquid, qđ non motũ mouet, qđ æternum, & ſubſtantia, & actus eſt.

Inuenitur igitur aliquod mouens, cùm non mouetur. Et, quia etiam eſt motum, et etiam eſt motor, & medium aliquod eſt mouens, cùm non mouetur.

Dixit Alexander. Iſta eſt ratio, 35
ꝙ aliquod mouens nõ mouetur, & eſt dicta breuiter, & rememoratio eius qđ dictum eſt in vlt. Phyſi. Et L
eſt fundata ſuper duas propoſitiones quarũ vna eſt, ꝙ omne compoſitum ex duobus, quorum alterum poteſt eſſe per ſe, poſſibile erit etiã alterũ eſſe per ſe, niſi compoſitio ſit ſubſtantiæ & accidentis. v. g. ꝙ hydromel, quia componitur ex aqua & melle, & mel inuenitur per ſe, neceſſe eſt ergo vt aqua inueniatur p ſe. Et, quia inuenimus aliqđ motum & mouens quaſi compoſitum ex mouente & moto: & inuenimus aliqđ motum per ſe & non mouẽs: manifeſtum eſt, ꝙ eſt neceſſe aliqđ mouens eſſe & non motũ. hoc igitur mouens immune eſt à potẽtia, & in nulla materia exiſtit. Et d. Inuenit igit aliqđ mouens, cũ nõ mouetur i. inuenitur igitur aliqđ mouens & non motum. Sunt. n. tria in intellectu, motum vltimum, & mouens primũ, & medium, ſ. mouens & nõ motum. Quapropter neceſſe eſt, vt primum mouens nõ moueatur omnino. medium enim erit nõ primum, ſi mouebitur. Aut ſi dicamus ꝙ, ſi extremum vltimũ, ſ. motũ tm̃ inuenitur ſimplex, tm̃ neceſſe eſt vt

8. Ph. 37. Abbreuiatuo Oé cõpoſitũ ex duobus, quorũ alterũ p̃t eé p ſe, poſſe erit ẽt alterũ eé p ſe, niſi ſit cõpoſ ſubç & accẽtis. vide Idé. 8. Phy. c. 37.

M

Tex. expõ prima.

Mouẽs primũ immune é à potẽtia, & i nulla exiſtit mã. Idé. 8. Ph. 78. 79. & i lib. de ſuba orb. p totum.

ſuum

A ſuum oppoſitum inueniatur ſimplex. Omne enim compoſitum ex duobus oppoſitis, quorum alterum inuenitur per ſe, de neceſſitate & reliquum. Secundum igitur has duas intentiones intelligitur apud me hæc ratio: ſed ſecundum primam magis videntur verba eius. Secunda autem eſt Alex. & oportet conditionare, ꝙ compoſitum ſit ex duobus extremis oppoſitis. tunc enim propoſitio erit manifeſtior, & nulla conditione indiget, niſi vt vnũ eorum non ſit accidens in reliquo, vt d. Alex. Poteſt enim dicere ꝙ, cùm
B alterum extremorum & mediũ fuerit, & reliquum extremorum erit. poteſt etiam dicere ꝙ, cùm duo extrema & medium fuerint, neceſſe eſt vt alterum extremorum non ſit medium, ſcilicet, quòd, ſi vnum extremum fuerit mobile tantum nõ motor, neceſſe eſt vt reliquum extremum ſit motor non mobile. ex his apparet, ꝙ primus motor nõ eſt neceſſario motus. Et in alia tranſlatione: Eſt igitur aliqd mouens ét, quia eſt motum ér & mouens: eſt igitur medium. Eſt igitur aliquid mouens non motum ęternum, ſub
C ſtantia, & actus Et ex hoc quòd accepit medium, videmus ꝙ ſuſtentatus eſt in hac ꝓpoſitione ſuper duo extrema oppoſita. Cùm enim alterum duorum extremorum ſeparatum fuerit à medio, neceſſe eſt vt reliquum ſeparetur ab alio. intentio enim eius, quòd dixit: in hac tranſlatione eſt quòd, cùm eſt mouens & motum, neceſſe eſt vt medium ſit, & cùm ſit medium & alterum extremorum, neceſſe eſt vt ſit reliquum extremum.

Expõ 2. Expõnum eõparatio

Quo pacto dicta ſubſtantia, quæ primum D
eſt principium, immobilis moueat. *Cap.* 2.

MOuet autẽ hoc mõ. concupiſcibile & intelligibile mouet, non motũ, horum autẽ prima eadem ſunt. deſyderabile nanqꝫ, quod appa ret bonũ. primum vero vŏlũtate affectabile, qđ eſt bonum. magis vero appetimus, quia videtur, quàm videtur, quia appetimus.

Vid Auer. i Epi. Tr. 4 in duobus locis. Vid eũ. Zu.

* volibile.

Et mouet, ſicut mouet deſyderatum & intellectum, cùm non mouetur. et principia iſtorum eadem ſunt. et deſyderium eſt ſenſus, qui diſtinguit, et primum affectatum eſt ſenſus. & primo affectatum eſt bonum, & deſyderatum magis, quia exiſtimatur proprie eſſe maius, & non exiſtimatur, quia deſyderamus. E

Et cùm primum mouens mouet 3
& non mouetur, neque ſecundum accidens, neque ſecundum ſeip-- F
ſum, ſicut mouetur anima, quæ eſt in corpore, neceſſe eſt vt iſte motor moueat, quemadmodum deſyderatum, & affectatum mouent nos. quare actio videtur eſſe bo-- num. Et, quia modi deſyderabilium mouẽtium ſunt apud nos alij à modis intelligibilium, quæ mouent nos, adeo quòd iſte duæ motiones contrariantur ſibi: quoniam motio in alterum deſyderati differt à motione in alterum intellecti. Et videtur de iſtis principijs,

quæ

G In corpori b⁹ cœleſtib⁹. Idé é de ſyderatũ & intellectũ. Idé. 1. c. de ſubſtãtia orbis, & 2. eiuſdé. corpora cœleſtia ſi ſentiũt, qa sẽs⁹ dau sũt aialib⁹ ad ſaluté. Idé. 2. c. de ſubſtãtia or.

quæ ſunt in corporibus cœleſtibus, ꝙ deſyderatum in eisidem eſt cum intellecto. Deſyderatũ enim apud nos differt ab intellecto: quia potẽtia, qua comprehendit deſyderatũ, differt ab ea, qua comprehenditur intellectum. Deſyderatum.n. comprehẽditur ſenſu, & eſt voluptatũ: intellectum aũt intellectu, & eſt cuius actio vt bona. Corpora igit cœleſtia, quia non ſentiunt: ſenſus autem nõ eſt in animalibus niſi ad ſalutem: ideo deſyderatum in eis nõ differt ab intellecto. intellectum. n. mouens ab eo, qđ eſt bonum, eſt in ſimul voluptuoſum. hoc igitur eſt dicere, ꝙ voluptuoſum & intellectũ eſt idẽ in eis. Et ex hoc quidem apparet bene hæc corpora * eſſe animata, & ꝙ nõ habent de virtutibus animę niſi intellectum & virtutem deſyderatiuam, quæ mouet in loco. Et hoc declarabitur ex his. Dictum eſt.n. †in Octauo Phyſicorũ, ꝙ mouens hæc corpora cœleſtia in nulla exiſtit materia, & ꝙ eſt forma abſtracta. Ampliusin libro de Anima formas abſtractas eſſe intellectus. quapropter mouens eſt intellectus, & eſt mouens, quia agit motum, & quia eſt finis motus. Hæc autẽ differũt in nobis, ſ. illud, qđ mouet nos in loco ſm ꝙ eſt agens, & qđ mouet nos in loco ſm ꝙ eſt finis. Et habet duplex eſſe, in anima, & extra animã. qđ autẽ eſt in anima, eſt agens motum. ſed mvero, qđ eſt extra animã, eſt mouẽs ſm finem. V.g. * qñ baloeum duplicem habet formam, in anima, & extra animã: & pp illam formã, quæ eſt in anima, deſyderamus aliam formam, quę eſt extra animã. forma igitur animę balnei inquantũ eſt in anima, eſt agẽs deſyderium & motum: ſm autem ꝙ eſt extra animã ẽ finis motus, nõ agens. Si igitur forma balnei nõ eſſet in materia, tunc moueret & ſecũdum agens & ſm finem ſine aliqua motione contingente. Et ſic eſt intelligendũ de mouentibus corpora cœleſtia. ſm igitur ꝙ illa intellecta ſunt formæ eorum, ſunt mouentia ſm agentis: ſm autem ꝙ ſunt fines eorum, mouentur ab illis ſm deſyderium. Quæret aũt aliquis, ſi illud, qđ imaginatur ex illis formis, eſt eẽ illorum corporum, quid igitur indigeret motu? ſi igitur forma arcę, quæ eſt in anima artificis eſſet eſſe arcæ, non moueretur ad agendam arcam. Dicamus igit, ꝙ non mouentur, niſi quia intelligunt ex ſe ꝙ pfectio & ſubſtantia eorũ eſt in motu: ſicut facit illud, qđ mouetur ad conſeruãdã ſuam ſanitatẽ, quia ſcit ꝙ ſua ſanitas non conſeruatur niſi motu. Et ẽt intelligſit ꝙ motus eorum eſt cã exitus eius, qđ eſt in potẽtia in illis formis abſtractis ad actũ, ſ. ad formas materiales. Iſtæ n. formæ forte vident habere duplex eẽ, ſ. in actu. ſ. materiale eſſe, qđ habẽt, & eſſe in potẽtia, ſ. eſſe qđ habent in illa forma. * Et dico in potẽtia, quẽadmodũ dicimus, ꝙ † formæ artificiales habent eẽ in actu in materia, & in potentia in anima artificis. Vnde hæ formæ vident habere duplex eſſe abſtractum, & materiale. * Et hoc quidem eſt ꝙ facientes formas volunt dicere, ſed non peruenium adipſum. Sed tñ motus eorum nõ eſt ppexitum iſtarum formarum à potẽtia in actũ, ita ꝙ illud ſit pfectio prima eorũ, ſed ita ꝙ illud eſt cõſequẽs primã pfectionẽ eorũ. V. g. ꝙ qui exercitatur ad cõſeruandũ ſani-

H bis. & 3. d Aia. 60. 61 & 2. d Aia cõ. vlti. * Corpora cœleſtia ſunt aiata & nõ hñt de virtutib⁹ aię niſi ſtellectum & virtutẽ deſyderatiuã. Idé. 1. cœ. 90. &. 2. cœ. 39. et 61. & 2. de

I aia. 15. & 32. & 2. ca. de ſubſtãtia orb. ac 4. †Diuin⁹ ſumit a nãli formas eẽ abſtractas & eas eẽ ſtelligẽtes. Idem. 2. de aia. c. 2. & c. 61. ſcdi de cœ. & mũ. vl. ca. de ſubſtã.

K tia orbis. * Balneũ ſ aia mouet vt agẽs, & vt ẽ extra aiam mouet vt finis.

Dubitatio

L

Solutio.

*Idé ſupra 14. &. 7. huius. 25. † Formæ mãles actu hñt eẽ in mã, poten

M tia ãt ſunt i prio motore. Oppoſitũ vid ſupra. c. 18 Vide contra. Zim. *Idé ſupra cõ. 18. Intelligentiæ prſa in tẽtiõe nõ agunt pp ſteriora ſi conſecutiuæ. Vide Idé. 2 cœ. c. 17. &. 21.

A ſanitatem per aliquam operationē alicuius artis, primo intēdit ad conſeruandū ſanitatem ſuam, ſecundo autem intendit illam operationem. D.d.& deſyderiū eſt ſenſus, qui diſtinguit, & primum affectatū ē ſenſus.i. qm̄ deſyderium īanimalibus eſt pp ſenſum, qui diſtinguit,& cōptehendit voluptuoſum. & hoc deſideratum eſt appetitus. volūtas autem eſt pp intellectum. D.d.& primo affectatum eſt bonū, & deſyderatum.i. qđ primo eſt affectatū, eſt bonum ſimpliciter, verſus qđ mouent corpora ſimpliciter. Et pōt in-
B telligi, ꝙ primo affectatū apud ītellectū, in eo ꝙ eſt intellectus, eſt bonū. & ideo dicit: & deſyderatū magis, quia exiſtimatur ꝓprie eſſe maius,& non exiſtimatur, quia deſyderamus i.&, tū quanto magis aliqđ exiſtimatum fuerit maius bonum, tanto deſyderium erit maius. Deſyderium.n. ē pp exiſtimationē eius, qđ eſt aliquid eſſe bonum: & non exiſtimamus aliquid eſſe bonum, pp qđ deſyderauimus ipſum. neceſſe eſt igitur vt illud. qđ eſt in ſe maius bonum, ſit magis deſideratum. Et intendebat, ꝙ ſi motor corporū
C cœleſtium eſt magis bonus oībus, neceſſe eſt vt ſit deſyderatus magis bonis omnibus. Et intendebat, cū d.& nō exiſtimatur, quia deſyderamus, diſtinguere inter deſyderium intellectus & ſenſus. In quo.n. appetitus ſenſuum non dominatur ſup intellectū, reputatur deſyderatū eē bonū, quia eſt deſyderabile. Et omnia iſta d. ad declarandū, ꝙ corpora cœleſtia cùm habent appetitum pp intellectum: intellectus aūt maius bonum ipſo appetit: contingit neceſſario, ꝙ corpora cœleſtia appetunt in hoc motu, aliqđ magis bo- D
num ipſis. &, cùm illa ſunt nobiliſſima corpora ſenſibilium & meliora, neceſſe eſt vt illud bonum, quod appetunt, ſit nobiliſſimum entiū, & maxime quod appetit totum cœlum in motu diurno.

Principiū .n. intellectio. Ac intellectus ab intelligibili mouet. Intelligibile vero alter ordo eſt, q ꝓ ſeipſum eſt. et huiꝰ ſubſtantia prima, atq; huiuſce quæ ſimplex, & ſm actum eſt. Eſt au tē vnum, & ſimplex non idem. E
ſiquidē vnum ſignificat menſu Vnum & ſimplex n idē.
rā, ſimplex vero quo mō ſe habeat ipſum. At vero bonū quoque, et quod ꝓ ſe eligibile eſt in eodem ordine ſunt. & ſemper primū eſt optimū, aut proportionale. Quòd vero cuiꝰ gratia in immobilibus ſit, ipſa diuiſio manifeſtat. eſt. n. id cuius gratia alicui eorum, quorum hoc quidem eſt, hoc vero non eſt. mouet itaq;, vt qđ amatur. qđ mouetur autem, cætera mouet.

Principium autē eſt imaginatio per intellectum. Intellectus vero eſt ex intellecto. Intellecta aūt ſunt allaſtogia vltima per ſe, & ſingulariter. et ex iſtis ſubſtantia eſt prima, et ex hoc ſimplex, & q̄ eſt in actu. Et vnū, et ſimplex non ſunt idem. hoc.n. ſignificat menſuram. ſimplex autē ſignificat quomodo. Et etiam illud, quod eligitur per ſe in vnitate elementorū, & eſt valde nobile, cùm acqui- F

ritur

G *ritur primo. Quoniã autem in non mobilibus inuenitur propter quid, hæc demonſtrat diuiſio. propter quid enim inuenitur alicui, & huic. & horum quidem eſt hoc ens, hoc autem non. mouet igitur ſicut amatum. propter motum autem mouet illa alia.*

37 Cùm declarauit primũ motorẽ eſſe æternum & ſubſtantiam, principiũ ſine materia, & motorẽ abſq; qđ mouetur, & qd mouet ſicut deſyderatũ & voluptuoſum: prĩcipiũ
H aũt cuiuslibet motiõis eſt ex aliquo & ad aliqd: vult narrare principiũ iſtius motionis in moto quid eſt: & quid eſt illud, ad qđ eſt motus. Et d. Principiũ aũt eſt imaginatio p intellectũ. i. principiũ aũt iſtius motus exiſtẽtis in corpore cœleſti eſt imaginatio per intellectũ. Et d. hoc ad demõſtrãdũ, ꝙ principiũ iſtius motus nõ eſt phantaſia neq; ſenſus, ſed imaginatio per intellectũ & deſyderiũ, & qđ hoc corpus mouet in loco, eſt ab imaginatione in actu. Et, quia imaginatio per intellectũ, quę eſt actio intellectus, eſt ipſe intellectus: intellectus aũt eſt ipſum intellectũ, vt dictũ eſt in lib. de Anima: deinde d. Intellectus vero eſt ex intellecto. i. eſſentia aũt & ſubſtantia intellectus eſt ex intellecto. Et, qa intellecta ſunt pluriũ rerum, incœpit demonſtrare, ꝙ intellectũ eſt illud intellectũ, qđ mouet totum cœlũ motu diurno, qui eſt maximus & velociſſimus motuũ, & dicit: Intellecta aũt ſunt allaſtogia vlti. &c. i. 1. Expõ. Et Ale. d. ꝙ ex hoc intelligẽda ſunt multa: quorũ vnũ ẽ, ꝙ vna allaſtogia p ſe eſt intellecta de genere allaſtogię, quam poſuerut Pythagorici, cũ quærebant de principijs. qñ, cũ poſuerunt contraria eſſe principia oĩum entium, ordinauerunt cõtraria decẽ, quæ ponebãt principia, & ordinauerunt primũ ſub genere, qđ eſt bonum, & vltimũ in malo. & quæ ex iſtis ſunt intellecta p ſe, ſunt allaſtogia boni: quæ autem mali, per accidens ſunt intellecta, ſ. p priuationem boni, & quaſi dicat: & hoc intellectum collocatur ſub genere boni, i. eſt bonum: quia bonũ eſt intellectum per ſe. D. & forte eſt rememoratio de allaſtogia, quã dicit in diuiſione elementorũ. & loquitur ex iſtis de contrarijs, q̃ ſunt in vnoquoq; generũ, quę ſunt principia tranſmutationis oĩum tranſmutabilium, quorũ vnum eſt quaſi forma, & aliud quaſi priuatio. Allaſtogia autẽ, quæ eſt quaſi forma, eſt intellecta per ſe: quæ aũt eſt quaſi priuatio eſt intellecta, ſed nõ per ſe. priuatio. n. non intelligitur niſi in reſpectu ſui habitus, qui eſt forma. & quaſi dicat, ꝙ hoc intellectũ eſt de genere formæ, quæ eſt habitus, non quę eſt priuatio, cũ habitus intelligitur per ſe. Vel aliter. & eſt ꝙ intendit p allaſtogiã vltimas formas perfectas, quibus priuatio non admiſcetur. & q. d. ꝙ hoc intellectũ eſt ordinatum in intellectis, quibus non admiſcetur priuatio, nõ in cõtradictorijs, quibus admiſcetur priuatio. Aut intendebat per allaſtogiam, vltimam formã, non materiam. hoc. n. principiũ non intelligitur per ſe, ſed per aſſimilationem: forma autem intelligitur per ſe. Et quaſi dicat, ꝙ hoc intellectũ eſt ordinatum in intellectis formarum, non in intellectis materiæ. Allaſtogia

K

2. Expõ.

L

Principium motꝰ cœlũ nõ ẽ Phãtaſia neq; ſẽſus, ſ; imaginatio p intellectũ & deſyderiũ. Idẽ. c. pcedẽti & quæ ibi.

I

Priuatio nõ intelligitur niſi in reſpectu ſui habitꝰ. Idem. 3. de Aſa. t. c. 25.

M

& 1. đ Aſa. 85. et 4. Ph. 118. & 120.

Tertia.

Quarta.

A gia enim, quæ eſt forma, eſt per ſe & ſimpliciter: intellecta autē materierum decem entium ſunt per aſſimilationem. & ideo dixit poſt: & ex iſtis ſubſtantia eſt prima. & hoc magis ſonat ex ſuis verbis. Et q.d.& hoc intellectum eſt collocatū in intellectis formarum, quæ intelliguntur per ſe & non p aſſimilationē, & ſunt intellecta materiæ: & collocantur de hoc genere in ſpecie formarum ſubſtātialium, & ex iſtis in eis, quæ ſunt ſimplices. Formarum.n. quædam ſunt ſubſtantiales, quædā nō.ſubſtantialiū antē q̄dā materiales, & quædam non: in quo genere collocatur hoc primum intellectū. & hoc intendebat,cū d. ſimplex, & quæ eſt in actu. intendebat enim p ſimplex formam, cui non admiſcetur materia.cōpoſitū enim eſt omne,cui potentia admiſcetur. & quia potētia p aliud intelligit, actus autē per ſe, magis intelligitur illud, cui nulla potentia admiſcetur. D.d Et vnum & ſimplex non ſunt idē,&c.i. q̄m vnū,quod dī de continuo, non ſignificat idem et ſimpliciter abſolute. Vnum.n.quod dicitur de continuo,ſignificat aliq̄d, q̄d eſt multū in potentia, & vnum in actu. continuum.n.diuiſibile eſt: ſimplex autem abſolute indiuiſibile ſignificat, potētia & actu. Et vniuerſaliter ſimplex, & vnum dupliciter dicuntur, aut abſolute, aut in comparatione. Abſolutum autē vtriuſq; eſt illud, cui nō admiſcetur materia,neq; eſt indiuiſibile oīno. Et fecit hic differentiam inter vnū & ſimplex, quia famoſior intentio, quam ſignificat hoc nomen vnū,eſt illud, q̄d dī de continuo: & famoſior intētio, quā ſignificat hoc nomen ſimplex, eſt ſimplex abſolutū. & pp hoc timuit, B ne accideret error in hoc noīe ſimplex, pp hoc nomen vnum famoſum,dū vnū ponatur pro altero. D. d.& ēt illud,q̄d eligitur pp ſe in vnitate elementorum iſtorū,eſt nobile valde.i.& etiā illud, q̄d eligitur pp ſe. & deſyderatur ītet hęc principia abſtracta,quorū vnumq̄q; eſt aliquid vnū ſimplex, & elementū corporis,q̄d mouet,eſt illud, q̄d eſt ex eis in fine nobilitatis, & ſimplicitatis & vnitatis. Et intendit per hunc ſermonē diſtinguere inter primū principium & alia principia abſtracta. Alia.n. videntur eſſe electa, & deſyderata,pp alia, ſ. principia aliorum motuum cœleſtiū præter motum diurnū. quod aūt hunc motū facit videtur eſſe electum per ſe, cū verſus ipſum mouetur oē motu velociori & maiori motibus proprijs vnicuiq; eorū, eſt.n. electum per ſe & amatum omnibus: tale autē eſt perfectum ſm finem. D.d.cū acquiritur primo.i cū illud, quod eſt valde nobile, eſt illud, q̄d acquiritur per ſe: & omnia, quæ acquiruntur, propter ipſum acquirūtur. D.d. Quoniam autem in non mobilibus inuenitur propter quid, hęc demonſtrat diuiſio. Et Alexan.d. quòd dixit hoc, ne aliquis exiſtimet, quòd intendebat perfectionē, quæ eſt accidens in perfecto. Perfectionum enim, propter quas mouetur perfectum. quædā ſunt qualitates, quibus perficitur illud,quod mouetur, vt illud, q̄d mouetur pp ter ſanitatem. & quędam ſunt ſubſtantiæ extrinſecę à re,quę monent ad eas,vt aſſimilent eis. vt inueniuntur omnes actiones ſeruorū, quoniam ſunt erga* genera intentionū domini

Mā intellr p aſſimilationē. Idē. 1. Ph. 69. et 81.&.1. ca. de ſuba orbis. & hic cō.14.

Ex hoc patet Deum mouere effectiue. E

Potētia p aliud intelligit, actꝰ aūt p ſe. Idē.9. Me.t.c.20.

C

F

*a.l. intentionem.

G domini ſui. igitur ſerui dicunt eſſe pp dñm. & ſimiliter omnia entia cum hoc primo principio. D.d. propter quid. n. inuenit alicui, & huic. i propter quid. n. qđ non exiſtens p ſe, inuenit alicui, vt bonitas in anima & ſanitas in corpore. quod autē eſt exiſtens per ſe, eſt huius hoc idē, i. exiſtens per ſe. D.d. & horum quidē eſt hoc ens, hoc autē non. i. illud autem, qđ eſt ſubſtātia ex his duobus finibus eſt ens per ſe, vt rector hominibus ciuitatis: alius aūt modus eſt non per ſe, ſed in alio. D.d. mouet igitur ſicut amatū. propter

H motū aūt mouet iſta alia. i. hoc aūt primū mouens mouet primū motum ab eo, ſicut mouet amatum primū amans absq; q amatū moueatur. ea aūt. quæ ſunt ſub primo moto, mouent mediante iſto primo. Et intendit per primū motum corpus cœleſte: & per alia mota, ea, q̄ ſunt ſub primo corpore, ſ. alias ſphęras, & ea, quę ſunt in generatione & corruptione. Primū. n. cœlum mouetur ab iſto motore ſm deſyderiū vt aſſimiletur ei ſm ſuum poſſe, ſicut amans mouetur vt aſſimiletur ſuo amato. alia aūt corpora cœle-

I ſtia mouentur ſm deſyderium ad motum primi corporis. & ideo planetæ habent motū duplicem. Ea autem, quę ſunt ſub iſtis, mouent mediantibus iſtis motibus. generationē autem & corruptionē facit motus oppoſiti duplices, continuationem vero vnus motus ęternus. & ex hoc vī Deum habere curam circa oīa entia. Dicentes autē q Deus ſollicitus eſt circa vnumquodq; indiuiduum, aliqualiter eſt verū, & aliqualiter non eſt quidē verum, quia nullum indiuiduum habet diſpōnē ppriā, niſi illa diſpō inueniatur in aliquo modo illius ſpeciei. hoc igitur modo verū eſt Deum ſollicitari circa īdiuidua. ſollicitudo aūt eius circa indiuiduum tali modo, q̄ nullus habeat communicationē cum eo, hoc non eſt fas bonitati diuinæ. K

At ſi quid mouetur, cōtingit etiam aliter ſe habere. Quare, ſi latio prima ēt actus eſt, quo mouetur, hoc mō ſanè cōtingit aliter ſe habere ſm locum, quam uis non ſm ſubſtantiam. Cùm autem aliquid ſit mouēs, ipſum immobile exiſtēs, actu ens hoc, L nullo modo contingit aliter ſe habere. latio nanq; prima mutationum eſt. huius aūt, quę circularis eſt. hanc aūt illud mouet. ex neceſſitate itaq; eſt ens. & ꝓut neceſſitas, bene eſt. et ſic principiū. Neceſſariū nāq; toties dr̄, quoddam vi, quia præter inclinationem: quoddam, ſine quo nō bene eſſet: quoddam qđ nō aliter cōtingit ſe habere, ſed ſimpliciter eſt. à tali ergo principio tū cœlum, tū natura dependet.

Si igitur aliquid mouetur, poſſibile eſt vt ſit diuerſarum diſpoſitionum. Si igitur allatio & prima actio, quæ mouetur, fuerit poſſibile eſt vt locus ſit diuerſis diſpoſitionibus, et quòd in ſubſtantia nō ſit diuerſitas. Et, quia illud, quod mouet ipſum, eſt non motum, cùm ſit in actu, impoſſibile eſt omnino vt ſit ſecundum aliam diſpoſitionem. et trāslatio eſt prima tranſ- M

mutā-

Primū cœlū mouet à prio motore ſedm deſyderiū. vt aſſimiletur ei ſecū dū ſuum poſſe ſicut amàs mouet vt aſſimiletur ſuo amato. Vide infra. c. 44.

Quō Deꝰ ſollicitudinē hēat circa indiuidua ſecundū Auer. Vide ēt. 2.

de Aīa. c. 34. & hic ſ. fra. c. 52. & 2. Ph. c. 75. Sꝫ op. huiꝰ Vide 10. Ethi. c. 10. Vid cōtra di. Zim.

A *mutationum, & eſt quæ eſt ſecũdum circularitatem, & hic eſt motor iſtorum. Ex neceſſitate igitur inuenitur principium etiam, quod de neceſſitate ſit principium. Et neceſſitas dicitur ſecundum hos modos. quædam igitur eſt violente, quia eſt extra naturam: & quædam impoßibile eſt, vt ſit ſimpliciter alio modo quàm ſic. cœlum igitur, & natura continua ſunt ſicut per principium.*

B Vult declarare modum colligationis entium tranſmutabilium cũ prima ſubſtantia. eſt.n. in hoc magna
38 quæſtio iam prædicta, ſ. qũo æternum eſt principium generabilis & corruptibilis. Et d. Si igit aliqd mouetur, poſſe é vt ſit diuerſarũ diſpoſitionum. & hæc propoſitio eſt vera in modis tranſmutationũ. quod enim tranſmutat in ſubſtantia, ĩuenitur diuerſarũ diſpoſitionũ in ſubſtantia, & ſiſt ĩ qualitate, & in loco. D.d. Si igit allatio, &c. i. ſi igit mot⁹ trãſmutationis, quo mouet primũ motum, fuerit poſſe eſt vt hoc motũ
C habeat diuerſitatem in loco, non habendo diuerſitatem in ſubſtantia, ſ. q̃ poſſe eſt inuenire aliquod ęternũ non tranſmutabile in ſubſtantia, & tranſmutabile in loco: & eſt quaſi medium inter primum, in quo nulla tranſmutatio eſt, & inter trãſmutabilia in ſubſtantijs ſuis. Et hoc intendebat cum d Et quia illud, quod mouet ipſum, eſt nõ motũ, cum ſit ĩ actu, impoſſe eſt oĩno vt ſit fm aliã diſpoſitionem. i. q̃ illud, quod mouet primum motũ, cũm ſit nõ motum, quia eſt act⁹ purus ſine aliqua potẽtia, impoſſe eſt vt habeat aliam D
diſpoſitionem ab ea, quam hẽt. Deinde d. & translatio eſt prima tranſmutationum, &c. i. & translatio eſt primus motuum, ſicut dictum eſt ĩ Naturalib⁹: & ex iſtis circularis. D. d. & hic eſt motor iſtorum. i. & primus motor mouet iſtũ motũ tm̃ ſine medio. D.d. Ex neceſſitate igitur &c. i. declaratum eſt igit, q̃ neceſſe ẽ tale principium eſſe de neceſſitate. D.d. Et neceſſitas dr̃ ſecundum hos modos. i. duobus modis, quor ũ vn⁹ eſt violente, & eſt illud, quod eſt extrinſecum à natura rei. & dr̃ etiã de eo, quod eſt impoſſe, vt in aliqua ho E
ra ſit contra ſuum eſſe. & hoc intellexit, cùm dixit: hoc eſt de neceſſitate principium. D.d. in alia translatione, cum tali principio continuũ eſt cœlum, & natura, ſicut in nobis bona diſpoſitio paruo tempore. i. iã igitur declaratũ eſt q̃ cœlum & naturalia continuant cum primo, qđ eſt intellectus, qui eſt in fine gaudij & voluptatis, ſicut noſtra diſpoſitio in continuatione cum intellectu, q̃ eſt principium paruo tempore. D. d. Iſta igit diſpoſitio in illo eſt ſem- F
per, nobis vero eſt impoſſibile. i. ſed continuatio cœli cum hoc principio ſemper eſt, noſtra autem continuatio cum principio, quod eſt ĩ nobis, impoſſibile ẽ vt ſit ſemper. illud autem, quod continuatur de nobis, eſt generabile & corruptibile, ĩ corpore vero cœleſti eſt æternũ. Et ex hoc quidem apparet bene q̃ Ariſt. opinatur q̃ forma hominum, in eò q̃ ſunt hoĩes, non eſt niſi per continuationem eorũ cum intellectu, q̃ declaratur in libro de Aĩa eſſe principium agens & mouens nos. Intelligẽtiæ enim abſtractę, in eò q̃ ſunt

Necessitas dupſr dr̃. Vid. ſ. meta cap. de neceſſario

Expõ principij text⁹ ſequentis. Digreſſio, q̃ oñdit intellm eſſe formam hoĩs, i eo q̃ hõ. Vid oppo. 3. de Aĩa. c. 5. & 2. de aĩa. 7 &. ii. com. Vide eõt. Zim.

Intelligentiæ abſtractæ, inq̃tũ ſt abſtra-

G abſtractæ debent eſſe principia eorum, quorũ ſunt principia duobus modis, ſm ꝙ ſunt mouentes, & ſm ꝙ ſunt finis. Intelligentia. n. agens, inquantum eſt abſtracta & eſt principium nobis, neceſſe ẽ vt moueat nos ſm ꝙ amatum amans. & ſi omnis motus neceſſe eſt vt continueť cum eo, à quo fit ſm finem, neceſſe eſt vt in poſtremo cõtinueť cũ hoc intellectu abſtracto: ita ꝙ erim⁹ dependentes a tali principio, a quo cœlum dependet: quãuis hoc fit in nobis modico tpe, ſicut dixit Ariſtot.

Gcte. debẽt eſſe principia eorũ, quorũ ſũt principia duob⁹ modis, ſcdm ꝙ ſũt mouentes, & ſcdm ꝙ ſũ finis. Idez ſup. 36. & ii. 44. & 1. ca. d ſuba orbis & 2.

H

De vita, eſſentia, perfectioneq; primi principij. Et contra nonnullos dicẽtes in ipſo non eſſe optimum, ac pulcherrimum. Cap. 3.

* vita. Principiuz h⁹ tex. qđ nõ ẽ i tex. Aue. exponit ipſe in fine cõ. p̃cedentis.

DEgẽtia vero, qualis nobis pauco tempore, optima illi eſt. ſiquidẽ ita sẽper illud eſt. nobis autem profecto id impoſſibile eſt: qm̃ & delectatio actus huius ẽ. Et ob hoc vigilatio, ſenſus, intellectio maxime delectabile eſt. ſpes autẽ, ac memoria propter hæc. Ipſa
I vero intellectio ſm ſe ei⁹ eſt, qđ ſm ſe optimum eſt. & quæ maxime eſt, eius quod maxime eſt. ſeipſum vero intellectus intelligit aſſumptione intelligibilis. intelligibilis nanq; fit attingẽs & intelligẽs, ita vt idem intellect⁹ & intelligibile ſit. ſuſceptiuum enim intelligibilis & ſubſtãtiæ intellectus eſt, operatur autem, habens. Quare iſtud magis, q̃ illud eſt id diuinum, quod intellectus videtur habere. & ſpeculatio optimum, & maxime delectabile eſt. Si igiť ita bene ſe hẽt
K De⁹ ſemper, vt nos aliqñ, admirabile eſt. quod ſi magis, adhuc admirabilius eſt. at ita ſe habet. Cæterum, vita quoq; profecto inexiſtit. ſiquidẽ intellect⁹ operatio vita eſt. ille vero eſt actus. actus vero per ſe illius vita optima, & perpetua eſt. Dicim⁹ ita- De⁹ quid. que Deum, ſempiternum, optimumq; viuẽs eſſe. Quare vita, & æuum continuũ, & ęternum Deo ineſt. hoc enim eſt Deus.

Voluptas enim eſt actio illius L
etiam. Et ideo vigilia, & ſenſus, & intellectus ſunt voluptuoſa. ſpes autem, & rememoratio ſunt propter iſta. Intellectus autem per ſe eſt eius, quod eſt nobilius per ſe. et quod eſt magis, eſt illius, quod eſt magis. & quod intelligit ſe, eſt intellectus per acquiſitionem intellecti. fit enim intellectum, quãdo admiſcetur, & intelligit. intellectus igitur, & intellectum ſunt idem. recipiẽs enim intellectum, & ſub M
ſtantiam eius eſt intellectus, & non intelligitur, niſi cum habet. Intellectus igitur ille diuinus eſt maior iſto. deſyderatio autem eſt aliquid valde nobile, & voluptuoſũ. Si igitur Deus ſemper eſt, ſicut nos in aliqua hora, hoc eſt mirum. & ſi magis, magis eſt mirum. eſt autem ſic. Et habet vitã, quia actio intellectus eſt vita. & ille eſt intellectus per ſe, & habet vitã nobilem

A *bilem,& ſemper æternam. Deus igitur eſt vnus,æternus, in fine nobilitatis.Ergo eſt vita,& eſt continuũ æternũ.hoc quidẽ eſt Deus.*

39 Dixit Ariſt.Voluptas.n. ẽ actio, &c.i.primi principij. D.dedit cãm, & dixit:Et ideo vigilia,&c.i.quia eã voluptatis eſt cõprehenſio, & quaſi dicat:& delectat, quia cõprehẽdit. Et ſignum, ꝙ cõprehenſio eſt cauſa voluptatis,eſt,quia vigilia,& ſenſus & intellectus ſunt ĩ nobis voluptuoſi.D.d.ſpes aũt,&c.i. ſpes aũt, & rememoratio, q̃uis ſint voluptuoſæ, tñ ſunt in rebus non exiſtentibus in
B actu,& ſunt voluptuoſę,quia ſpetãs imaginat ea eſſe cõprehẽſa in actu, & ſibi memorans.& innuit, ꝙ comprehenſio voluptuoſa nõ eſt niſi illius,qđ eſt in actu, non in potentia, & ꝙ deſyderium p̃cedẽs comprehẽſionem magis vt̃ dolor q̃ voluptas. D.intellectus aũt p ſe eſt eius, quod eſt nobilius p ſe.i.& quod intelligit p ſe non p aliud eſt nobilius eo, qđ intelligit p intelſm exiſtentem ĩ eo. D.d.& quod eſt magis,eſt illius, qđ eſt magis.i.ꝙ voluptas,q̃ eſt maior, eſt illius,quod ẽ maioris intellect⁹. D.d.& quod intelligit ſe,eſt intelle-
C ctus p acquiſitionem intellecti.i.qđ intelligit ſe delectat per ſe.& hoc eſt verum delectans, & tale eſt intellectus. Eum.n.acquiſiuit intellectum & intellexit ipſum intelligens ſe, qñ ipſe non eſt niſi intellectũ,quod intelligit.intellectus igit eſt illud, qđ delectatur per ſe. D.d. fit enim intellectum,qñ admiſcetur, & intelligit i.& intellectus in nobis non intelligit ſe.donec admiſceatur cum intellecto,& imaginetur, & intelligat ipſum in actu,non quando eſt in potẽtia antequam intelligat ipſum in
D tellectum:quia intellectum cum intelligit,fiet idem cum eo, ſ. intellectu. Et intendebat per hoc diſtinguere inter voluptatem, quæ eſt in intellectu,quæ quandoq; eſt in potentia quandoq; in actu, & quæ eſt ſemper in actu.& hic eſt, qui nõ eſt in materia. Deinde d intellectus igitur, & intellectum ſunt idem, &c.i. intellectus autem, & intellectũ fiũt idem,cùm intellexerit.quia recipiẽs & receptum de intellecto vtrunque eſt ĩtellectus.& ideo intellectus,& intellectum, & intelligens reducũtur in vnum,& non differnnt niſi ſecũ
E dum reſpectum diſpoſitionum.Intellectus enim, inquantũ intelligit intellectum,dicitur intelligens:& in quantum intelligit per ſe,dicitur ꝙ intelligens per ſe eſt ipſe intellect⁹, econtrario illi, quod intelligit per aliud:& inquantum quidem intellectus eſt illud,quod intelligitur, dicitur ꝙ intellectus eſt res intellecta. Deinde dicit: Intellectus igitur ille diuinus eſt maior iſto.i.&,cum intellectus in nobis quandoq; eſt potentia quandoq; act⁹:ille autem intellectus diuin⁹ ſemper eſt act⁹:manifeſtum eſt nobiliorẽ eſſe iſto ĩtellectu,qui eſt in nobis. D.d.deſyderatio autem eſt aliquid valde nobile,
F i.& manifeſtum eſt,ꝙ intelligere p intellectum,qui eſt in nobis,eſt valde voluptuoſum,& nobilius omnibus rebus exiſtentibus in nobis. Deinde d.Si igitur Deus, &c. i. & ideo videmus ꝙ,ſi voluptas Dei per cõprehenſionem ſui ipſius eſt æqualis voluptati,quam nos habemus cum intellectus in nobis comprehendit ſe,& eſt quando denudatur à potẽtia:hoc autem ĩ nobis paruo tẽpore

Intell⁹, cũ intelligit, fit idẽ cũ intellectu.

Vide hoc qũo dr in telſm eſſe rem intellectam.

G exiſtit, in Deo aũt ſemp: valde ẽ mirabile, & ſi illa voluptas, q̃ ſemp eſt in eo, eſt nobilis multo magis q̃ in nobis eſt, magis & magis eſt mirabile. Et Alexã. dixit, q̃ non eſt intelligendũ p voluptatem, voluptatẽ cõſequentem paſſionem, q̃ opponitur triſtitiæ. Voluptas aũt, q̃ eſt in ĩtellectu, non eſt paſſio, neq; hẽt oppoſitum: cum iſta comprehenſio nõ opponat ignorantiæ. Voluptas. n. cõſequitur comprehenſionẽ, ſicut vmbra corpus. Si igitur aliqua cõprehenſio eſt, quæ nullum oppoſitum hẽt, nunquã eſt in potentia, cũ comH prehendenti nunq̃ accidit dolor p defectũ comprehenſionis. D.d. Et hẽt vitam, quia actio intellectus eſt vita. i. & dr̃ de eo vita. hoc. n. nomen ſ. vita dr̃ de comprehenſione. & cùm actio intellectus eſt comprehenſio: ergo actio intellectus eſt vita. D.d. & ille eſt intellectus p ſe, & hẽt vitã nobilem. i. & cum intellect⁹ eſt vn⁹, & cum actio eius eſt vita, illud igit᷑, quod intelligens eſt, quia intelligit ſe, nõ quia intelligit aliud, illud eſt viuum, quod hẽt vitam in fine nobilitatis. & ideo vita, & ſcientia proDigreſſio. prie dr̃ de eo. Eſt igit᷑ vnus, De⁹,I ſapiens. & hoc putauerunt Antiqui trinitatem eſſe in Deo in ſubſtãtia, & voluerunt euadere p hoc, & dicere quia fuit trinus, & vnus Deus, & neſciuerunt euadere: quia, cùm ſubſtantia fuerit numerata, congregatum erit vnum p vnam intentionẽ additam congregato, Et d. Alexã. & hoc ſiſt contingit loquentib⁹ in lege Maurorum, ponentibus has diſpoſitiones additas eſſentiæ. quapp contingit eis vt ſit vnus per vnã intentionem additam eſſentiæ materiæ & diſpoſitionibus. Et vtriq; diſpoſitioni dubitatur accidere cõpoſitio. & oẽ compoſitum eſt nouum, niſi dicant aliqua componi p ſe. & ſi aliqua eſſent, quæ componerentur p ſe, runc exirent de porentia I actũ p ſe, & mouerentur ſine motore p ſe. Et ſic eſt intelligendum, cùm dicimus ipſum eſſe vnum, & habentẽ vitam, ſ. idem in ſubiecto, & duo ſm modum: non quia ſignificant idẽ oĩbus modis, ſicut ſignificãt noĩa ſynonyma, neq; ſicut ſignificant nomina, neq; ſicut principale & ſumptum. quia ſumptũ ſignificat idẽ, quod ſignificat prĩcipale, & magis. Vita enim ſignificat aliquid non in L ſubiecto: viuum aũt ſignificat aliqd in ſubiecto: ſcilicet formam in materia, & habitum in ſubiecto. hę igitur ſunt diſpoſitiões ſignificationum noĩum in eis, q̃ ſunt forma in materia In eis aũt, q̃ ſunt forma nõ in materia, diſpoſitio & diſpoſitum reducunt᷑ ad vnum in eſſe, & duo in conſyderatione᷑. Iſta enim eſſentia, cùm fuerit accepta ſm q̃ eſt poſita, & fuerit diſpoſita in aliqua diſpoſitione, tunc diſpoſitio & diſpoſitum vnum erit in prædicatione, & duo in intẽrione. quia p̃dicatum differt à ſubiecto: ſed tñ non ſicut prædica- M tum differt à ſubiecto in propoſitionibus categoricis ſubſtantialib⁹. Diſpoſitio enim idem eſt & diſpoſitũ, ſicut in rebus abſtractis: ſed in potẽtia duo, q̃ intellectus diuiſerit vn̄ ſi ab alteto. intellectus enim natus eſt diuidere adunata in eſſe in ea, ex q̃bus componuntur, quãuis non diuidantur in eſſe: ſicut diuidit materiã à forma, & formã a cõpoſito ex materia & forma. Hæc igit᷑ eſt diſpoſitio intellꝰ in rebus cõpoſitis ex materia & forma, cum diſponit cõpoſitum

Intellꝰ natus ẽ diuidere ea, q̃ ſ. adunata ſ. eẽ, ſicut diuidit mã; a forma. oppo. vide d mã 1. ph. 69. et 4. ph. c. 16. Vide com. Zim.

A tum p formam, aut eum diſpoſuit cõpoſitũ habentẽ formã p formã, intelligit.n. vtraq; eſſe adunata aliquo modo, & dria aliquo mõ. v.g. quia, cum diſpoſuit hoiem p rationabilitatem, intelligit, ꝙ ſubiectum rõnabilitatis & rõnabilitas idẽ ſunt in adunatione: & intelligit, ꝙ deferens ex eis eſt aliud à delato. Cũ autem fuerit cõſyderata diſpoſitio & diſpoſitum in eis, q̃ non ſunt in materia, tunc reducunt ad vnam intentionem oĩbus modis: & nullus modus erit, quo p̃dicatũ diſtinguatur a ſubiecto, & diſpoſitio extra intelle
B ctum, ſ. in eſſentia rei. Sed, cùm ĩtellectus componit aliquam propoſitionẽ ex diſpoſitione & diſpoſito in talibus rebus, tunc non intelligit ex eis noĩa ſynonyma, ita ꝙ ꝓpoſitio ſit ſm nomen, non ſm intẽctionem, ſed intelligit ea eſſe dria ſm aſſimulationem, ſ. ꝙ in talib⁹ accipit duo, quorum proportio adinuicem alterius ad alterum eſt ſicut proportio prædicati ad ſubiectum. & ex eis cõponit propoſitionem categoricã, & nullam intelligit driam inter ea eẽ omnino, niſi ſm acceptionem, ſ. qa idem accipit diſpoſitum & diſpoſi-
C tionem. Intellectus enim poteſt intelligere idem his duob⁹ modis ſm ſimilitudinem ad propoſitionẽ categoricam in rebus compoſitis, ſicut intelligit multa ſm ſimilitudinem. & ſi intellectus non acceꝑiſſet in iſtis diſpoſitionem & diſpoſitũ, non poſſet intelligere naturas eorũ neq; declarare eas. & magna differẽtia eſt inter ea, q̃ differunt in eſſe & in intellectu, & q̃ differunt in intellectu tm̃. Multiplicitas igit̃ in Deo non eſt niſi in intellectu dria, nõ in eſſe. Sed Alex. d. ꝙ non eſt intelligẽ dũ p hoc, qđ dicimus non intellect⁹ intelligit ſe, ſm alterationẽ. videm⁹ enim virtutem viſibilem videre ſe in ſpeculo. & cùm hoc poſſe eſt dicere in eo, magis eſt poſſibile in intellectu. D. d. Deus igit̃ eſt vnus, &c. i. & ſm hoc, quod ſonat hoc nomen, eſt vnum æternum valde nobile. & declaratum eſt ratione aliquod tale eſſe: & eſt illud, quod mouet omne. hoc igitur eſt Deus.

D Multiplicitas attributorũ i Deo é ſcđm rõné, non ſecũdũ eſſe

Quicunq; vero (vt Pythagorici & Pſeuſippus) putant optimum & pulcherrimum non eẽ
E in principio, eò ꝙ plantarũ quoque ac animaliũ principia cauſę quidem ſunt, bonum vero & perfectum in his eſſe, quę ex his ſunt, non recte putant. ſemen nãque ex alĩs prioribus perfectis eſt. neq; ſemen primum eſt, ſed quod perfectũ eſt. veluti hominem dicere quiſpiã poſſit priorem ſemine eſſe, non illum, qui eo generatur, ſed alium, ex quo ipſum ſemen eſt.

Omnes autem, qui exiſtimabãt exiſtimationẽ, vt Pythagorici &
F *Leucippici, quòd bonum & nobile non eſt in primo, quia cauſæ plantarum & animalium ſunt principia, & quòd bonum & perfectũ ſunt in eis, quæ ſunt ex iſtis, non uerum reputant. Semina enim ſunt ex alĩs præcedentibus perfectis. primum autem non eſt ſemen, ſed aliquid perfectum. Verbi gratia, quòd hominem oportet eſſe anteſperma, non illud, quod fit ex hoc, ſed aliud, ex quo fit ſemen.*

G Et Antiqui dicentes, ꝙ perfectio
40 non eſt in principijs, ſed in eis, quæ ſunt ex prīcipijs: animalia enim & plantæ perfectiora ſunt principijs, ſ. ſeminibus, & ſpermate, non vere dicunt. ſemina enim fiunt ex rebus perfectis generantibus ſemina. verbi gratia, quoniam ſemen hominis fit ex hoīe. ſemina igitur non ſunt principia, ſed eſt principium illud, à quo generantur, & eſt in perfectione ſicut generatum, ſi fuerit de ſpeciebus generatis ex ſimilibus: aut pfectius, ſi fuerit ex non generatis ex ſuis ſimilibus. Principium enim eorum, quæ non generantur ex ſimili, eſt Sol & orbis decliuis: & eorū, q̄ generantur ex ſimili, non tantū eſt principium ſimile in ſpecie, ſed cū Sole & orbe decliui. Vnde* Ariſt. d. homo generat hominem, & Sol.

Prīcipium eorū, q̄ nō H gnant ex ſil, ℓ Sol, & orbis d cliuis. vid idē ſupra 13. & 18. et 7. Me. 31. et 8. phy. 46. & 47. cō. * 2. ph. t. c. 26.

Quòd itaq; eſt quædam æterna, immobilisq; ſubſtantia, & à ſenſibilibus ſeparata, conſtat ex dictis. Oſtēſum aūt eſt ꝙ nec vllam magnitudinē poſſibile eſt hanc ſubſtantiam habere, verū impartibilis, indiuiſibilisq; eſt. nam īfinito tempore mouet. nihil vero finitum infinitā potentiā hēt. cùm vero oīs magnitudo aut infinita, aut finita ſit, finitam quidem ꝓp hoc non haberet magnitudinem: infinitā vero, qm̄ omnino nulla eſt infinita magnitudo. At vero & ꝙ impaſſibilis, & inalterabilis eſt. omnes nanque reliqui motus poſteriores eo ſunt, qui ſecundum locum eſt. Et quidem hæc propter quid hoc ſe habeāt modo, dilucida ſunt.

I

Quoniam autem aliam ſubſtantiam æternam non mobilem abſtractam à ſenſibilibus eſſe manifeſtum eſt hoc modo. Et iam declaratum eſt hanc ſubſtantiam habere magnitudinem aliquam nō poſſe, ſed neq; partem, neq; diuiſionem habet. mouet enim in tempore infinito. & nullum finitum habet potentiam infinitam. omnis igitur magnitudo aut īfinita, aut finita. propter hoc igitur non erit in magnitudine finita: neq; īfinita, quia magnitudo infinita eſt nulla. Et ēt manifeſtum eſt, quòd non patitur, neq; trāſmutatur. omnes enim motus poſt locales ſunt. Hæc igitur manifeſta ſunt eſſe talia. K L

Facit rememorationē de hoc, qđ 41
declaratum eſt prius, ſ. ſubſtantiam æternam eſſe, non mobilē & abſtractam ab oībus materijs, & d. Et iam declaratum eſt hanc ſubſtantiam, &c. 1. & iā declaratū eſt in naturalibus, ꝙ impoſſibile eſt vt iſte motor ſit potentia in corpore, neq; corp⁹, qm̄ non habet partem, neq; diuiſibilis eſt, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter. omne autem corpus hēt partes, & eſt diuiſibile. D. dedit cauſam in hoc, & d. mouet enim in tēpore infinito, quapropter debet habere potentiam infinitam. D. d. & nullum finitum habet potentiā infinitam. i. & neceſſe eſt vt habens potentiam infinitam non ſit corp⁹, qa primus motor habet potentiam infinitam: & oē corpus, aut potentia in corpore, eſt finitum: ergo in ſecunda

8. phy. 78. & 79.

M

A cunda figura, primus motor nō est corpus, neq; potētia in corpore. Et, qnia necesse est vt oē corpus habeat potentiam finitā, quia oē corp⁹ est finitum, & potētiæ corporales sunt diuisibiles ſm diuisionem ei⁹, d. oīs igit magnitudo aut infinita, aut finita. i. & necesse est vt oīs potentia ī corpore sit finita si enim nō, aut ergo in corpore finito, aut īfinito: sed corpus infinitum impoſe est esse. & si in corpore finito fuerit potentia infinita, continget corpus illud moueri ī instanti, vt declaratum est in Octauo Physic. Et hoc intendebat,

B cùm d. propter hoc igitur non erit ī magnitudine finita, &c. i. causa autem, pp quam potentia infinita nō est in corpore, est quia in corpore īfinito non est, quia corpus infinitū non est. in corpore autem finito nō est, quia diuiditur p̄ diuisionem finiti: & quod diuidit̄ per diuisionē finiti, est finitum. Ioannes aūt Grāmaticus mouit magnam quęstionē & difficilem Peripateticorū. D. n. si omne corpus habet potentiā finitā, & cœlum est corpus: ergo habet finitam potentiam. & oē finitum est corruptibile: ergo cœlum est corruptibile. Si igitur aliquis dixerit, ꝙ priuatio corruptionis est acquisita in cœlo de potentia æterna abstracta, continget vt aliquid possibilis corruptionis sit æternum. ꝙ aūt est impossibile hoc, declaratum est in fine primi Cœli & Mundi. Dicam⁹ igitur nos, ꝙ mirum est de hoc, qđ d. ꝙ oē corpus habere potentiam finitam est verū. Potentia n. multipl̄r dr̄. est. n. potentia in substantia, & alteratione, & vbi. & iam declaratum est, ꝙ de istis virtutib⁹ nulla existit in corpore cœlesti, nisi potentia in loco. ista igitur propositio non est D cōis oī corpori, nisi cum per potentiam intelligatur potentia in vbi, s. cum dicimus, ꝙ oē corpus hēt potētiā finitā. Cum. n. dicimus, oēs potētias in corpore esse finitas, est verū quæcunq; potentia fuerit. &, cū dicimus, quæcunque potentia fuerit in corpore, est finita, est verum. sed nō consequitur ex hoc, ꝙ oē corp⁹ habeat omnem potētiā: quia corp⁹ cœleste non habet potentiam, nisi tm̄ in vbi. Si igitur potentia, qua mouetur hoc motu ęterno, fuerit in eo, aut est finita aut infinita. si infinita, continget moueri in instāti. si finita, possibile est quiescere: qđ im- E probatum est. ergo non mouet̄ per potentiam existentē in eo, immo p potentiam nō in subiecto omnino.

Dubium. Sed aliquis quæret, si mouetur à potentia, cuius actio est infinita, necesse est vt moueat ipsum non in tempore: sicut continget, cum fuerit existens in eo.

Solutio. Et dissolutio est, ꝙ iste motus componitur, vt declaratum est ex duobus motoribus, quorum vnus est finitæ motionis, & est aīa existens in eo: & alter est īfinitę motionis, & est potentia, quæ nō est in materia. Secundum igit̄ ꝙ mouet̄ à potentia finita, mouetur in tēpore: cum dicere finitatem est habere F proportionem terminatam ad motam rem, & in sua substantia ē æterna, quemadmodum eius subiectum est æternum, s. ꝙ in neutro eorum est possibilitas in substātia, & tm̄ est possibilitas in subiecto eorum in recipiendo motum in eis, aut non nisi in mouere tantum. Et p diuersita tēpistius proportionis in corporib⁹ cœlestibus, s. quæ est inter corpora eorum, & animas, diuersantur in

Digressio, ī qua īducit̄ qō Ioānis Grāmatici cōtra Peripateticos, p qua vid cō. 79. C

l. 8. ph. & ī fine ca. 5. libri d̄ substantia orbis.

Auerrois Solutio Potentia multipl̄r dr̄. Vide t. ph. 63. & 8 me. c. 4. & 12. & hic t. c. 10. & 2. c 2. 5. d̄ substantia orbis.

G velocitate & tarditate, & in hoc in quo conueniunt, quia mouentia potentia non in materia habente æternitatem motus, & continuitatē motus. Et ex hoc modo ēt verum eſt dicere corp⁹ cœleſte habere potentiā finitam. Et hæc eſt intentio eius, qđ d. Ariſt eſſe ī cœlo. qm̄, ſi in primo cœlo eſſent plures ſtellæ, aut maiores, aut tardius mouerentē, aut oīno non: non quia laſſitudo accidat ei, ſed pp defectum proportionis, quæ eſt inter motorem in eis, & motum. Motor. n. non mouet, niſi quia potētia eius eſt maior potentia moti. & H quanto maī⁹ fuerit, tanto maior potentia eius. & cùm potentia motoris non ſuperabundauerit, non poterit mouere ipſum. & ſi modicum ſuperabundāuerit, mouebit tardi⁹.

2.cœ.74.

* In corpore quidem cœleſti nō eſt potentia, vt corrumpat, quia nō habet contrarium. eſt igitur remanēs per ſe & per ſuam ſubſtātiam. * motus autē impoſſibile eſt vt ſit remanens per ſuam ſubſtantiam, cùm habeat contrarium, i. quietem. ſm igitur permanentiam motus oportet nos ponere aliam intentionem remanentem in ſe, econtrario permanentiæ, quæ eſt in ſubſtātia. * ideoq; non eſt in cœlo poſſibilitas, niſi vt quieſcat. ſed hoc iam probatū eſt eſſe īpoſſibile: ergo neceſſe eſt vt hoc ſit propter motorem, in quo nulla potentia eſt omnino, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter. ſed tale nō eſt in materia. Et ideo dixit * Ariſt. ꝙ non eſt timendum cœlum quieſcere in aliqua hora, & non d. corrūpi corruptio enim non eſt in eo poſſibilis, ſicut quies. Et ideo nō eſt verū dicere aliquid poſſe eſſe ex ſe, ęternum autem & neceſſariū ex alio: eò ꝙ neceſſariorū quoddā eſſe neceſſariū p ſe, & quoddam p aliud, nō eſt niſi in motu cœli tm̄. Vt aūt aliquid ſit poſſibile in ſua ſubſtantia, & per aliud ſit neceſſarium in eſſe, impoſſibile eſt. Impoſſibile enim eſt vt idē ſit poſſe in eſſe ex ſua ſubſtātia, & recipiat ex alio neceſſarium eē: niſi eſſet poſſe vt natura eius tranſmutare tur. Motus autem poſſibile eſt vt ſit neceſſarius ex alio, & poſſis ex ſe. & cauſa in hoc eſt, quia eē hēt ex alio, ſ. a motore. Si igit̄ motus iſte fuerit æternus, neceſſe eſt vt fiat ex motore non moto oīno, neq; eſſentialr, neq; accidentaliter. Permanētia igitur motus eſt ex alio, ſubſtantia aūt ex ſe. & ideo impoſſe eſt īuenire ſubſtātiam poſſibilē ex ſe, neceſſariam ex alio, qđ eſt poſſe in motu. Oīs igitur potentia mouens exiſtens ī corpore, neceſſario mouet accidentaliter & non eſſentialiter: & oē motū accidentaliter aut eſſentialiter poſſibile eſt vt quieſcat ex ſe, & eſt motū ab alio. Si igit̄ eſt aliqua potentia in corpore, qua poſſe ē quieſcere à motione in aliqua hora, neceſſario mouetur à motore, in quo nulla potentia eſt oīno, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter, ſicut eſt de corpore M cœleſti. Hęc igit̄ eſt intētio eius, ꝙ dixit Ariſt. ꝙ oīs potentia in corpore eſt finita. i. ꝙ actio eius poſſe eſt vt ſit finita in quo aut ex corporib⁹ eſt potentia ad eſſe, neceſſe eſt vt tranſmutetur eius ſubſtantia. & impoſſibile eſt vt acquirat permanentiam & ęternitatem ex alio, niſi ſubſtantia eius tranſmutetur. in quo vero ex corporibus eſt potentia tantum in vbi, poſſe eſt dicere hāc potentiā eſſe poſſibilem ex ſe, neceſſariā ex alio. Et ēt qm̄ corpus cœleſte ex ſe mo-

K

L

* In corpore cœleſti nō ē potentia vt corrumpat, quia nō hēt cōtrariū. idē 1.cœ.c.20. & q ibi.

† motus īpoſſe eſt vt ſit remanēs ſcm ſuā ſubā, cum hēat cōtrariū.

* Nō ē in cœlo poſſibilitas, niſi vt quieſcat. Vide opp. 6.ph.15. & 7.ph.cō.2. Vide cōtr. Zim.

† 9.Met.t. cō.17.

A mouetur: & omne, quod ex ſe mouetur, poſſe eſt vt quieſcat ex ſe: & dicere eſt motum ex ſe hic oē, quod p deſyderium & voluptatem mouet: ſed iam declaratum eſt, ꝙ corp⁹ cœleſte quieſcere impoſſibile eſt: quapropter æternitas motus eius eſt pp motorem, in quo nulla potētia exiſtit ad aliquem modum tranſmutationis, neq; eſſentialiter, neq; accidētaliter. Motor igitur corporis cœleſtis eſt potentia non materialis neceſſario. ideo credendum eſt ꝙ omne habēs motum in loco æternum, neceſſe eſt vt ſit ſubſtantia ęterna.

B Si vero ſubſtantia ęterna ſit, nō erit neceſſarium vt motus eius in vbi ſit ęternus. ſed, ſi motus eius in vbi fuerit ęternus, neceſſe ē vt mot⁹ ei⁹ ſit à motore nō corporeo, neq; potētia ī corpe, neq; æterno, neq; nō ęterno. Hoc quidē eſt valde difficile, & clauſum: & ideo iſte locus fuit lapſus ſapientum. Cùm. n. declaratum ē hoc corpus eſſe ęternum, poſſe eſt exiſtimare ꝙ non indiget in hoc eſſe ponere principium aliud nobilius eo. Exiſtimatum eſt enim ꝙ, cùm dicimus oīs potentia in corpore eſt finita, non eſt verum niſi in corporib⁹

C materialibus generabilibus & corruptibilibus. Si aūt aliquod æternū eſt in ſua ſubſtantia, exiſtimatum erit, ꝙ neceſſe eſt potentiam ei⁹ manentem eſſe ęternæ motionis. & in hoc loco errauerunt Zabij, & ſapiētes eorum. Et Ariſto. ſuſtentatus eſt in hoc ſuper duas ꝓpoſitiones: quarum vna eſt, ꝙ oīs potentia in materia finita eſt: ſecūda aūt eſt, ꝙ actio infinita non fit ex potentia finita: vnde prouenit ꝙ faciens motum infinitum eſt potentia non in materia. Et ipſe laborabat in declaratione iſtarum duarum propoſitionū ī Octauo Phyſicorum. Et contradicentes huic dicunt ꝙ propoſitio dicens ꝙ, ſi in ſtellis ſunt potentiæ finitæ, tunc non eſſet vera, niſi ſtellæ eſſent compoſitę ex materia & forma. & dicunt, ꝙ impoſſibile eſt vt ſint ī eis potentiæ finitæ, & vt ſint infinitę actionis. dicūt enim ꝙ finitas actionis, & motionis non accidit niſi per alterationem motoris à moto. quapropter accidet ei feſſitudo. Qđ aūt non alteratur in ſua ſubſtantia, neq; accidit ei feſſitudo, non eſt impoſſibile vt agat actionem infinitā. Themiſtius autem in hoc loco d. ꝙ non rectum dicit, dicens Solem & alias ſtellas eſſe finitas, & habere potentias infinitas. Potentia enim, quę eſt in ſtellis, quæ eſt infinita, non eſt naturalis in eis, neq; ſm ꝙ ſunt corpora: ſed aut pendet à prima cauſa, aut ex anima exiſtente in eis ab illa potentia, quæ non eſt corp⁹. Prima. n. cauſa eſt, quod reuoluit eos in tempore infinito. qm̄, ſi haberent illud, qđ habent in potentia, vt corpus & magnitudo habent, & nō eſſent ſemper in actu, tunc neceſſarium eēt eis laborare, & laſſari. Corpora enim ſtellarum, quia exiſtit in eis aliquid in potentia, ſm hoc potētiæ eorum ſunt finitæ: in qualibet enim hora exiſtunt in alio loco. Qm̄q; igit̄ ſunt hic, qm̄q; illic. & iſta loca ſunt quaſi vltima motus. & impoſſibile eſt in aliquo exiſtente in potētia, cū poſt peruenerit ad actum, quem intēdit, vt nō ſit ei vltimum, & extremum. Cauſa aūt, in qua nulla potētia exiſtit, ſed ſemper eſt in actu, & nūquā diuerſatur in aliqua hora poſt aliā. Quomodo igit̄ poſſibile eſt imaginari magnitudinē & corpus, vt iſta

D

Sententia Themiſtij

E

F

alia

G alia, in quibus ſemp exiſtit potẽtia; ſiue corruptibilia ſint ſiue non. Et vꝛr, ſi actio ſingularis p ſe poſſe ẽ remanere in infinitum cũ æternitate tpis: actus vero, qui exit ab eo, q̃ eſt in potentia, eſt complementũ illius, quod eſt in potentia: & impoſſibile eſt in tali actu ipſum pmanere in infinitum, cùm præcedat ipſum potentia: quapropter neceſſe eſt vt potentia mouens, quæ eſt in ſtellis, ſit infinita: qm̃ ſtellæ acquirunt hac potentia non modo potentiali. Motus autem eorum in loco eſt finitus. potẽtia enim nõ eſt in ſtellis, niſi ſm has

H diſpoſitiones. Hæc igitur ſunt verba Themiſtij. Et abbreuiatio ei⁹ eſt q̃ omnis motor in loco, motio eius eſt ad aliquid in potentia: & omne, quod mouet ad aliquid, quod eſt in potentia, motus eius eſt finitus, cùm illud, quod eſt in potentia, neceſſe ẽ vt exeat ad actũ: oẽ igit̃, qđ mouet motu ęterno, motus eius ad aliquid ſp in actu: & qđ eſt ſp in actu nõ eſt corpus, neq; in corpore. oẽ. n. ĩ quo eſt potentia, aut eſt corpus, aut potẽtia in corpore. in quo igit̃ nõ eſt potentia, neq; eſt corpus, neq; potẽtia in corpore. Et illud, ſup quod Ariſ.

I eſt ſuſtentatus in hac intentione, eſt q̃ oĩs actio ęqualis infinita ſp æterna neceſſario fit à potentia, cuius actio eſt infinita, cui nulla tranſmutatio accidit, pp quã deficiat actio. & oĩs potentia mouens in loco ĩ corpore, cui accidit tranſmutatio, neceſſe eſt vt eius actio non ſit ſp æterna, quia ab alio mouet̃. hoc igit̃ eſt intelligendũ de eo, qđ eſt infinitæ motionis in alterũ. Et, cùm ita ſit, potẽtiæ mouentes, q̃ ſunt in corporibus, ſunt duobus modis. aut potentiæ in corporibus gñabilibus & corruptibilibus. hę igit̃ impoſſe ẽ, vt ſp moueãt

K ſe pp tranſmutationem eorũ, & pp tranſmutationem ſubiecti eorũ. & ideo accidit talibus neceſſario feſſitudo. aut potentiæ mouentes in corporibus ęternis. hæ igit̃ poſſe eſt vt moueant ſp, & vt non moueant ſp. Poſſunt. n. non ſemp mouere, ſi poſuerimus illud, ad quod mouent̃, ſ. primum motorem, receptibilẽ trãſmutationis cuiuſcunq; modi. Poſſunt aũt ſemp mouere, qñ illud, ad qđ mouent̃, fuerit non tranſmutabile aliquo modo tranſmutationis. & hoc eſt, cùm nõ fuerit corpus oĩno.

L Si igit̃ motum æternũ eſt, neceſſe ẽ vt moueat̃ p potentiam exiſtentem in eo à motore, cui nullus mod⁹ trãſmutationis accidit: & tale ĩ nulla materia exiſtit. Hæc igitur eſt intentio Ariſt. cùm d. q̃ omnis actio infinita prouenit à potentia infinita, i. infinitæ actionis. hoc ẽt mõ proprio magis apparet. corpus. n. cœleſte aĩatũ eſt neceſſario. Reuertamur igit̃ ad noſtrum locum. Et dicit Ariſt. Et ẽt manifeſtum eſt, q̃ non patitur &c. i. & manifeſtum eſt ẽt, q̃ in motore qui ſemper mouet & eadem diſpoſitione, q̃ non patit̃ neq; alterat̃. quoniam, cùm mouetur ĩ loco, nullum

M aliorum motuum recipit. motus. n. in loco præcedit oẽs motus: & cũ nobiliorem nõ hẽt, non hẽt viliorem. Corpus enim cœleſte, quia eſt nobilius oĩbus corporibus hẽt nobiliſſimum motum, ſ. localẽ. Et quia iſte motor eſt nobilior corpore cœleſti fuit cauſa permanentiæ eius in nobiliori diſpoſitione, ſ. in motu. Deinde dicit: Hæc igitur manifeſta ſunt ẽ talia. & innuit omnia, quæ declarauit de hoc primo motore, qui non eſt in materia.

Abbreuiatio ſententiæ Themiſtij.

Oẽ, quod mouet motu ęterno, motus eiꝰ ẽ ad aliquid ſp in actu.

Motꝰ ĩ loco ꝓcedit oẽs motus Idẽ 8. phy. 55. vſq; ad 61.

Quot

A *Quot ſint numero ſubſtantiæ immobiles, ac ſphæræ, quæ ab eis mouentur, opiniones tum aliorum, tum propria: ac per ad modum Antiquos de ipſis loquentes cõfirmatio. Cap. 4.*

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 4

VTrum aũt vna ſit ponenda talis ſubſtantia an plures, & quot, non oportet nos latere, ſed meminiſſe quoq; aliorũ ſnías, quod de pluralitate nihil, quod dictu perſpicuum ſit, dixerunt. De ideis nanq; opinio nullam accommodatã cõſyderationem habet. Numeros nãque dicunt ideas, q dicunt ideas eſſe: de numeris vero qñq; vt de infinitis aiunt, qñq; tanquã vſque ad denarium determinatis. qua vero de cauſa tãta numerorũ pluralitas ſit, nihil cũ diligẽtia demonſtratiua dicitur.

B

C

Vtrum autem ponẽda eſt talis ſubſtantia vna, aut plures, & quot ſunt. & non debemus occultare ſermones aliorum, ſed dicere iudicia eorum. nihil enim manifeſte dixerunt in multitudine. Sententia n. de exemplaribus nõ habet perſcrutationem propriam omnino. Dicẽtes enim exemplaria dicunt ea eſſe numeros. & de numeris quandoque dicunt eos eſſe infinitos, & quandoque vſque ad decem. quare vero multitudo numerorum eſt ſic, nihil dixerunt demonſtratione.

42 Cùm autem declarauit vnã ſubſtantiam æternam eſſe non in materia omnino, incœpit quærere, vtrũ hæc ſubſtantia eſſet vna aut plures. & ſi plures, quot ſunt. Et, quia Antiqui quidã dicebant ſubſtantias eſſe abſtractas, ſ. formas, ſed de numero earũ Antiqui nihil ſufficienter dixerunt, incœpit demonſtrare impoſſe eorum ad declarandũ hoc ĩ illis ſubſtantijs poſitis. D.d. & non debemus occultare ſermones aliorum, &c. i. & oportet inſpicientẽ in noſtro ſermone videre inquantum differt à ſermone aliorũ. dicentes. n. ſubſtantias abſtractas eſſe, nihil dixerunt ĩ multitudine. D.d. Sententia aũt eſt de exemplaribus i. opinãtes aũt ſubſtãtias eſſe exemplaria, & formas rerũ, nihil proprie dixerũt de numero eorum ſm q ſunt formæ. ſed, ſi aliq d dixerunt, dixerunt ſm q ſunt numeri. & hoc intendebat, cum d. Dicẽtes enim exemplaria dicunt ea eſſe numeros. i. qñ inquantũ ſunt numeri, dicunt aliquid ĩ multitudine eorũ. D.d. opiniones dicẽtium numeros formales abſtractos in multitudine, & d. & de numeris qñq; dicunt, &c. i. & dicentes numeros eſſe formales bipartiti ſunt. quidam dicunt eos ẽẽ infinitos, & quidã peruenire ad decẽ. D.d. quare vero multitudo, &c. i. & dicentes illos eſſe decem, nihil dixerunt ſuper hoc demonſtratione.

D

E

F

Nobis vero ex p̃ſuppoſitis atque determinatis dicẽdũ ẽ, Principiũ. n. ac primũ entiũ, tũ p ſe, tũ p accñs immobile eſt: mouẽs aũt, primo, ſempiterno, & vno motu. Cum vero qđ mouẽt neceſſe ſit ab aliq moueri, primũq; mouens ĩmobile p ſe eſſe, ac motu ẽterno ab ẽterno moueri, & vnũ abvno, videmusq; p̃ter ſimplicem lationẽ totius, q̃ dicim⁹

primam

G primam ſubſtantiam & immobilē mouere, cęteras ēt lationes, quæ errantium ſunt, ſempiternas eſſe (ſempiternum nanque & irrequieſcibile circulare corpus eſt. monſtratum aūt eſt de his in Phyſicis) neceſſe eſt harū quoq; lationum vnamquanq; à per ſe immobili, & æterna ſubſtantia moueri. nā & ſtellarum natura perpetua ſubſtātia quædā exiſtens, et quod mouet perpetuū, & prius eſt moto. & qđ prius ſubſtantia eſt, ſubſtantia
H ſit neceſſe eſt. Conſtat itaq; neceſſe eſſe tot ſubſtantias eſſe natura perpetuas, & per ſe immobiles, ac abſque magnitudine, ob cauſam prius dictam.

Nos autem dicamus de ſubſtantijs diuinis. Principium.n. & primum entium non mouetur neque eſſentialiter, neq; accidentaliter: & mouet & facit primum motū æternum ēt. Si igitur motum neceſſe eſt vt moueatur per aliquid, primus autem motor non mouetur
I *per ſe, & motus æternus ſit per motorem æternum, & vnus per vnum, & nos videmus, quod præter motum totius ſimplicē, de quo dicimus moueri ſubſtantia nō mobili, alios motus æternos, qui ſunt erraticorum. corpus.n. circulare eſt æternum ſine quiete. (hoc.n. declaratum eſt in Naturalibus) neceſſe eſt igitur, vt vnuſquiſq; iſtorum motuū fiat per aliquid, quod non mouetur per ſe, & per ſubſtan* K *tiam æternam. natura enim ſtellarum eſt etiam æterna. & cum motor eſt æternus ēt & ante motum neceſſe eſt vt illud, quod eſt ante ſubſtantiam, ſit etiam in ſubſtantia. Manifeſtum eſt igitur, quòd neceſſe eſt vt ſubſtantiæ ſint ſecundum numerum illorum, & quòd ſubſtantiæ ſint æternæ naturaliter, & immobiles per ſe, & quòd ſint ſine magnitudine propter cauſam prædictam.* L

Nos autem poſſumus declarare 45
bene multitudinem iſtarū ſubſtantiarum ex rebus dictis, & inducere ad viam, qua quis pōt ſcire numerum eorum. Principium autem illius eſt hoc, quod prius declarauimus, ſ. q̄ primum & principiū entium eſt aliquid immobile omnino: & q̄ hoc facit primum motū æternum, & vnum, & continuum, & diuinum. D.d. Si igitur motum neceſſe eſt vt moueatur, &c.i. ſi igitur poſitum eſt nobis, q̄ omne motū habet motorē, & motum primū habet mototem æternum, qui non M
mouet per ſe, & omnis motus ęternus habet motorem æternum, qui non mouetur per ſe, & vnum (neceſſe ē enim, vt vnus motus habeat motorem vnum, &, ſi non, tunc nō eſſet continuus, neq; vnus) ſed nos videmus in cœlo plures motus prę-ter motum totius cœli, quē dicimus fieri à prima ſubſtantia immobili, ſ. motus ſtellarum erraticarū, & manifeſtum eſt iſtos motus eſſe æternos, ſunt.n. partes corporis æterni: neceſſe eſt igitur, vt vnuſquiſq; motuum

A tuum iſtorum habeat motorem, q̃ non moueatur per ſe, & cuius ſubſtantia eſt æterna. natura.n. ſtellarum eſt æterna. D.d. & cum motor eſt æternus, & ante motũ, &c. i. & cũ motor vniuſcuiuſq; iſtorũ motuũ prior ẽ illis motis: & illa mota ſunt ſubſtantię: neceſſe eſt, vt omnes iſti motores ſint ſubſtantiæ. D.d. Manifeſtũ eſt igitur, q̃ neceſſe eſt, &c i. manifeſtum eſt igitur, q̃ numerus ſubſtantiarum mouentium eſt ſecundum numerum motuum propter cauſas dictas, & q̃ iſtæ cauſæ ſunt æternæ per ſe naturaliter, & nõ B motæ per ſe, neque corruptibiles propter cauſas prædictas.

Quòd igitur ſubſtantię ſunt, & harum quænam prima, quę ue ſecũda, ſm eum ordinẽ, quẽ & lationes ſyderum habent, patet. Pluralitatem vero lationũ ex peculiariſsima Philoſophia Mathematicarum ſcíarum, videlicet ex Aſtrologia, conſyderandũ eſt. hæc.n. de ſubſtantia ſenſibili quidem, at ſempiterna ſpeculatur. cæterę vero de nulla quidẽ ſubſtantia, veluti quæ C circa numeros, atq; quæ circa Geometriã. Et quidẽ q̃ plures ſint eorũ, quæ feruntur latiões, manifeſtum ẽt eſt his, qui parũ attigerũt. pluribus.n. q̃ vna, errantiũ aſtrorũ vnũquodq; ferẽt.

Conſyderatio.

Quoniam autem ſubſtantias eſſe, et earum hæc eſt prima, hæc autem ſecunda ſecundum ordinẽ motuum ſtellarum, manifeſtũ eſt. Multitudo autem motuum ſcienda eſt à propria Philoſophia Mathematicorum. iſta enim vtitur D *ſcientia de ſubſtantia ſenſibili, ſed æterna. illa autẽ non vtitur ſcientia de ſubſtantia omnino, ſicut de numeris, & menſura omnino. Quoniam autem motus erraticarum plures ſunt, manifeſtum eſt eis etiam, qui parum conſyderant. vnaquæq; .n. ſtellarum erraticarũ videtur moueri plus vno motu.*

Ideſt, Qm̃ declaratum eſt ex hoc 44 ſermone ſubſtãtias æternas eſſe plures vna, & q̃ in eis eſt prima, ſ. illa, E quæ omnia mouet, & ſecunda, & tertia ſecundſ̃ ordinẽ orbium manifeſtum eſt. Qm̃ autem illa, quæ oĩa mouet, præcedit omne, manifeſtum eſt valde & præciſe. omnes enim iſtum motum maximum intendunt. quapropter prior eſt omnibus naturaliter & etiam ſm locũ, & etiã ſm magnitudinem, ſ. q̃ iſta ſubſtantia videt̃ eſſe prior propter prioritatem eius, quod mouetur ab ea ſm locum, & ſecundum magnitudinẽ in multitudine ſtellarum & velocitate motus. & omnia iſta faciunt eam prioré nobilitate & ſub- F ſtantia. Quoniam vero ordinatio iſtorum mouentium à primo motore oportet vt ſit ſecundum ordinẽ ſtellarum orbium in loco, manifeſtũ eſt ét. prioritas enim in loco eorum, & in magnitudine facit eos priores in nobilitate. ſed videmus quoq; eos in velocitate motus ecõuerſo, ſ. q̃ illi, qui ſunt propinquiores terrę, ſunt velociores. & hoc forte prouenit propter nobilitatẽ motoris, & forte propter paruitatẽ corporis. Sol autem videtur propter magni-

G magnitudinē eius & * actiones eius in entibus, & pp hoc quod apparet, ꝙ motus aliarū erraticarū ordinantur fm motū Solis, & conſequetur ipſum habere motorē priorem oībus erraticis. ſed velocitas, quę eſt in iſtis, ſicut diximus, forte eſt pp nobilitatē ſubſtātiarum mouentiū, & forte pp paruitatem corporum. Ordinatio quidem eorū adinuicē fm nobilitatem poſſibile eſt ſcire ex dictis ab Antiquis habētibus curam de actionibus earū in entibus. v.g. qm̄ dant Soli vitā, & Saturno res fixas. ordinatio igitur earū à primo
H eſt præciſa, ordinatio vero earū abinuicem nō eſt pręciſa. Et forte melius eſt illud, qđ Ariſt. intendebat, ſ. ꝙ ordo eorum ſit fm ordinem eorū in loco. Quòd aūt Moderni dicunt ſubſtantiā primam eſſe priorē motore totius, falſum eſt. quælibet enim ſubſtātia iſtarū eſt principiū ſubſtantiæ ſenſibilis fm motorē, & fm finem. Et ideo dicit Ariſt. ꝙ, ſi aliquæ ſubſtantiæ eſſent non mouentes, eſſent ocioſę. Qđ autē mouit eos ad hoc dicendum eſt ratio,
I quæ pōt diſſolui à quolibet exercitato in hac ſcīa. dicunt. n. ꝙ apparet ex iſtis intelligentijs, ꝙ quędā earū conſequitur quādam, ſicut cauſatū cauſam. prima aūt ſubſtantia debet eſſe vna & ſimplex in fine: ab vno autem & ſimplici non prouenit niſi vnū: & à motore primi cœli prouenit anima primi cœli, & motor orbis conſequentis: neceſſe eſt igitur vt ſit non ſimplex. habet ergo cauſam priorem eo. † Iſte autē ſermo eſt imaginabilis. non. n. eſt illic prouentus, neq; conſecutio, neq, actio, ita ꝙ dicamus ꝙ vna actio cōſequitur agentem tantum. eſt. n. eſt illic cauſa & cauſatum, fm ꝙ dicimus ꝙ K intellectum eſt cauſa intelligentis. Et cùm ita ſit, non eſt impoſſibile vt illud, qđ eſt per ſe intelligentia & intellectum ſit cauſa plurium entium, ſecundum ꝙ ex eo intelligun tur multi modi. illud igitur, quod ſtelligit motor corporis cœli de primo motore, & eſt cā in anima cœli, aliud eſt ab eo, ꝙ intelligit ex eo motor orbis Saturni. & ſimiliter de vnoquoq; eorum, ſcilicet ꝙ perfectio vniuſcuiuſq; eorum eſt intellectum intelligendo cauſam primam & propriam. & ſecundum hoc omnes motus eorum idem intendunt, L ſ. ordinē rotius. & ſic eſt intelligendum de multitudine motuum cuiuslibet ſtellæ, ſcilicet ꝙ omnes ſunt colligatæ per motum illius ſtellę: & quilibet motor in eis perficitur per formam primi motoris proprij illi ſtellæ. & ideo motus cuiuslibet ſtellæ earum intendunt motum ipſius ſtellæ. Et ſic eſt intelligendū, ꝙ motus aliorū orbium intendunt motū orbis ſtellati, & ꝙ perfectio vniuſcuiuſq; mōnētium vnumqđq; eorū, i. orbium, ſ. primorū perficitur per primum motorem omnium. Et ideo omnes intendunt hunc motū M diurnum, qui eſt primi motoris actio, & principium aliarum actionum. apparet. n. ꝙ alij motus proprij ſunt propter iſtum motum & conſequentes eum, & adunantes in ordine, quem intendunt, & eſt principiū actionū earū. Sed quęret aliquis, qm̄, ſi motus ōmnium orbiū intendant eandē actionem, & eundem ordinē communem omnibus, neceſſe eſt vt habeant eandem formam intellectam extrinſecā à formis, quas intēdit vnuſquiſq; per ſe, ſ. for-

*a.l. ꝓpter actionem.

Ordinatio ītelligētiarū à ptio ē pciſa, ſ; ordinatio earū adiuicē ñ eſt pciſa. Digreſſio cōtra Aui. Si aliq ſubſtāię eēnt nō mouētes, eſſent ocioſæ.

† Soſo motum Auic. In ſtelligētijs ñ ē ꝓuent⁹ neq; actio, ſed tm̄ ē illic eā & cātū, ſcdm ꝙ intellectū ē eā intelligentis.

Dubium.

A ſcilicet formis proprijs. erit igit forma quaſi finis addita ſuper formam propriã, erga quam mouetur vnuſ quis orbis aliorũ orbiũ. Dicamus ergo, ꝙ nulla forma é quaſi finis & cõis & vtis, niſi illa ex eis, quæ habet actionem cõem. & hæc eſt diſpoſitio formæ mouentis primum cœlũ motu diurno. Diſpoſitio enim ĩ iuuamento corporũ cœleſtiũ adinuicem in creando entia, quæ ſunt hic, & cõſeruando ea, eſt ſicut diſpoſitio regentiũ bonorũ, qui iuuant ſe adinuicẽ in regendo bonã ciuitatem. qm̃ omnes actiones eorũ ſunt erga
B actiones primi principis. ponunt. n. actiones ſuas ſeruientes & cõſequentes actionẽ primi principis. Quẽadmodum igit primus princeps in ciuitatibus neceſſe é vt habeat actionem propriam, quæ eſt nobiliſſima actionũ. (& ſi nõ, eſſet ocioſus) quã actionẽ intendũt per ſuã actionem omnes, qui ſunt ſub primo pricipe. quẽadmodũ igit neceſſe eſt in iſtis principatibus vt primus principat' ſit, ſicut eſt neceſſe in actionib' principũ vt prima actio ſit: & ſic accidit in artificijs, q̃ iuuant ſe adinuicem erga vnũ artificiale, & ſunt illa, quo
C rum quædã ſunt principãtia alijs, & oĩa reducunt ad vnum artificium, v.g. qm̃ plura artificia ſeruiunt artificijs equitãdi: ſic igit eſt intelligendum de iſtis corporibus cũ ſuis formis, à quibus mouent, & de iſtis formis adinuicẽ. multum enim aſſimilant artificijs, q̃ ſeruiunt ſibi adinuicem, & quę intelligũt adinuicẽ ſunt principia eorũ, ex quibus accipiunt intellectum proprij. v.g. quia artificij frenificãdi accipit ſua principia ab artificę artis æquitãdi, & ſic alia artificia ſeruientia huic artificio. Differẽtia aũt inter iſtã & artificialia eſt, quia formæ artificij mouẽtes artifices ſunt in materijs, iſtæ ãt nõ.

Moſaũt, qui iam eſt inter Modernos in dicendo, ꝙ à tali motore prouenit talis motor, aut conſequit, aut ꝓcedit, aut talia verba, nõ vere intelliguntur de iſtis principijs abſtractis. omnia enim iſta ſunt diſpõnes agẽtium ſuperficietenus, non vere. ab agẽte enim nihil prouenit, vt p̃dixi mus, niſi extrahere illud, qđ eſt in potẽtia ad actũ. ſed illic nõ eſt potentia, vnde neq; agens. tm̃ enim eſt illic intellectus & intellm̃, & perfectũ & perficiẽs. quẽadmodum artificia
D perficiũtur ab inuicẽ in hoc, ꝙ accipiunt principia abinuicẽ, & omnia reducunt ad accipiendũ omnia ſua principia ab artificio vtĩ continenti ea. Et ideo videmus, ꝙ ſcientia magis propria primi Dei, ſ. eſt illud, qđ continet ſub prima Philoſophia: & ſcientia propria proprijs, quæ ſunt ſub eo, eſt ſimilis ſcientijs particularibus, quæ ſunt ſub prima Philoſophia, ſicut d. Nicolaus Peripateticus in ſua prima Philoſophia. Et ideo videmus, ꝙ per acquiſitionem iſtius ſcĩæ ab homine inuenitur homo in ſua perfectione eſſendi. Hoc aute, F quod Plato dixit in ſuis verbis obſcuris, ꝙ Creator creauit Angelos manu, deinde ꝓcepit eis creare alia mortalia, & remanſit ipſe in quiete ſine labore, nõ eſt intelligendũ ad literam. Et forte exiſtimare hoc in Deo fuit cauſa ſabbati poſiti in lege filiorũ Iſrael. Et hoc, quod diximus de mouẽtibus omniũ orbiũ, eſt etiã in mouẽtibus, quæ iuuant ſe adinuicem ad mouendũ quamlibet ſtellã ſtellarum erraticarũ, ſcilicet ꝙ omnes illic reducuntur ad illum primũ motorẽ,

Contra Auic. Ab agente nihil prouenit niſi extrahere illud, qđ é in potẽtia ad actum.

motorem,& ꝙ oēs intendunt motū illius primi motoris. Et cùm hoc declaratū eſt,reuertamur & dicam⁹ ꝙ,cùm Philoſophus accepit numerum motuum ab Aſtrologo, ſicut principia eſſe à Naturali,fecit remorationē de hoc,& dixit: Multitudo aūt motuū ſcienda eſt,&c. ideſt, numerus aūt motuum conſyderandus eſt p Aſtrologos. Deinde dedit cauſam in hoc,&dixit:Iſta enim vtitur ſcīa,&c.i. iſta aūt ars propria eſt huic intētioni inter alias Mathematicas, quia conſyderat de ſubſtantijs æternis ſenſibilibus. aliæ aūt ſciēt iæ Mathematicæ conſyderant de accidentibus,vt ars Arithmetica,& Geometria. D.d.Quoniam aūt motus erraticarum ſunt plures, &c. ideſt, qm̄ aūt cōprehenſum ſenſu eſt, ꝙ iſtæ ſtellæ habent plures motus.qui enim aliquantūlum ingreſſus eſt in Mathematicā,videt ꝙ quælibet ſtellarum erraticarū habet plures motus vno. Et ſciendum eſt,ꝙ iſti motus,quos ponunt Aſtrologi,ſunt tribus modis. Eſt enim modus cōprehenſus à vulgo viſu. Eſt ét alius modus,cuius motus non comprehendi tur niſi in inſtrumentis & conſyderationibus. & horum modorūm quidam comprehenduntur in longiſſimis temporibus, & quidā in paruis. Eſt ét tertius, cuius motus ſunt declarati rōne.plures enim iſtorū motuum vidētur viſu ſimplices.ſecundum aūt rationem & naturalia opinandum eſt illos eſſe compoſitos ex pluribus vno. v.g.quia ſtellæ erraticæ vidētur qñq; velociores & qñq; tardiores,& modō progredi & modo retrogredi. & hoc nō poteſt eſſe verum ſm naturas corporum cœleſtium . Declaratū eſt enim in naturalibus, ꝙ oēs motus ſunt æquales, & ꝙ impoſſibile eſt in eis velocitas & tarditas, aut progreſſus aut retrogradatio. Vñ neceſſariū fuit Aſtrologo ponere Aſtrologiā,ex qua cōſequerētur hæ diſpōnes ſine aliquo impoſſibili in naturalibus. Et hoc duob⁹ modis accidit: aut vt ille motus,qui qñq; videtur velocior qñq; tardior ſit cōpoſitus ex pluribus motibus:aut vt ſint illic orbes eccentrici & epicycli , vt dicunt Moderni Mathematici. Propter hoc igit̄ differūt Aſtrologi de numero motuū & ſtellarum,& multotiens inueniunt per conſyderationē temporum motuū ſtellarum,& ſm computationem inueniunt eas in locis terminatis zodiaci. & cū cōſyderant eas in inſtrumentis, inueniūt eas in alijs ab illis locis, & tunc addunt motū nouum illi ſtellæ . Et hoc mō poſuit Ptole. plures motus Lunæ & alijs ſtellis, quos nullus de Antiquioribus poſuit.v.g.motus, quē Ptolemæus vocat motū reſpectiuum Lunæ,& motum polorū epicyclorum. Iſtorum aūt motuum nō potuit iſte homo facere Aſtrologiam.& ſiſt hoc quidem apparuit ei, ꝙ motus ſtellarū erraticarum in ſuis orbibus eccentricis ſunt ſm centra alia à centris eccentricorū,& nō potuit ponere Aſtrologiam ſecundum ſua fundamenta. & omnia iſta manifeſta ſunt paūcis exercitatis in Aſtrologia.

Quod vero hæ ſint,nunc quidem nos ea, quæ quidā Mathęmaticorū aiunt,intelligēdi gratia dicimus, vt aliquā determinatā mente pluralitatē percipiamus . Deinceps quædā quidem nos ipſos quærere decet, quædā autem

Conuertit ſe ad textum.

Sola Aſtrologia de Mathematicis cōſyderat de ſubſtātia.

Documentum.

Mot⁹ quos ponunt Aſtrologi ſunt tri b⁹ modis.

A autem à quærentibus ſciſcitari, ſi quid præter ea, quæ nunc dicta ſunt, his videat, q circa hæc verſant, diligere quidē vtroſq, adhærere vero certioribus. Eudoxus igit Solis, & Lunæ vtriuſque lationē in trib⁹ poſuit ſphæris eſſe. quarum Primam quidē eam eſſe, quę non errantiū ſtellarum. Secundam vero ſecūdum id, quod per medium zodiacū. Tertiā porro ſm eum, qui in latitudine zodiaci obliquatur, in maiori autē latitudine obliquari eum, ſecundum quem Luna

B fertur, cq; ſm quem Sol.

Solis & Lunæ latio.

Quot autem ſunt dicamus, ſecūdum quòd dixerunt quidam Mathematicorū, vt aliquo modo imaginemur aliquam multitudinem terminatam. Quod autem relinquitur, quærendum eſt à nobis perſcrutantibus de hoc, aut ab eis, qui inquiſierunt, ſi aliquid apparuerit ab eo, quod dictum eſt modo: quāuis ſit perſcrutandum de duabus

C *ſectis, & concedendum ſermonem illius, qui magis perfecte perſcrutatus eſt. Eudoxus vero ponit motum vtriuſq; Solis, & Lunæ ī tribus ſphæris. quarū Prima eſt ſtellarum non erraticarum. Secunda, q̄ eſt in medio ſignorum. Tertia aūt, quæ declinat ī latitudine ſignorū. & illa, in qua magis Luna mouetur, magis declinat in latitudine ſignorum, quàm in qua exiſtit Sol.*

Quia Philoſophus accipit pro cō ſtāti numerum motuum, Aſtrologi aūt diuerſi ſunt in hoc, fecit rememorationem de hoc, quod fuit magis famoſum in ſuo tempore. & talia principia in maiori parte tm̄ sūt famoſa, cùm ferè oīa ſint fundata, ſ. in ſenſu quātitatū motuū ſtellarū, quod non poteſt perfici in vita humana. ideo neceſſe eſt in conſyderationibus credere conſyderationib⁹ prædictis, & tunc verificatur quantitas motuum. Et pp difficultatē iſtarum rerū impoſſe eſt vti propoſitionibus neceſſarijs: ſed famoſis in hoc loco magis vtimur q̄ neceſſarijs, ſed qn̄ in eis non fuerit diuerſitas. ſi aūt ī eis fuerit diuerſitas, nihil etit, ſup quod ſuſtentet. Sed quocunq; modo ſit, melius eſt ſcire ſermones hoīum in hoc, q̄ nihil. Et ideo dixit: Dicamus ſecundū q̄ dixerunt quidam Mathematicorū, &c. i. D. d. Quod aūt relinquit, quærendū eſt à nobis pſcrutantibus de hoc. i. qm̄ autem ſunt mot⁹ additi ſuper iſtos, quos computo, perſcrutandū eſt in alia ſcientia. Et, cùm dixit hoc, fecit rememorationē de hoc, quod dixerunt Mathematici in ſuo tempore, & poſuit de eis duos homines famoſos in hac ſcientia. Et dixit, q̄ Eudoxus ponebat Soli & Lunæ tres orbes. Vnum quo mouet ab oriente ad occidentem in vnadie. Secundū ad motum longitudinis. Tertium ad motū latitudinis. Et hoc eſt manifeſtum de eis, qm̄ motus longitudinis & latitudinis ſunt duo numerati. Mathematici aūt huius tēporis ponunt eundem motū, & eſt motus ſtellæ in ſuo orbe decliui: pp qd̄ accidit ei in reſpectu zodiaci motus in longitudine & motus latitudine.

D 45 Intentio & cauſa.

E

Melius eſt ſcire ſermones hominum ī hoc, quā nihil. Expō tex.

F

G Quòd autem ſint duo motus à duo
Qđ nō po teſt facere vno iſtro non facit duob⁹ cō ſimile. 1. Phyſic. 50. Qđ nō dē tur eccētri ci, nec epi cycli. vide 2. cœ. c. 35.
bus corporibus, non indiget. quod enim poteſt natura facere vno inſtrumento, non facit duobus. & ſecundum hoc Sol non habebit niſi duos motus tm̄, & niſi ſit neceſſe ponere tertium motum, propter hoc, quod apparet de velocitate & tarditate. Eccētricum enim aut epicyclum dicere eſt extra naturam: epicyclus autem impoſſibile eſt vt ſit omnino. Corp⁹ enim, quod circulariter mouetur, non monetur niſi in circuitu centri totius, cùm ipſum faciat cē
H trum. &, ſi eſſet motus circularis extra hunc centrum, contingeret aliū centrum extra hunc centrum eſſe: quapropter & alia terra extra iſtā eſt. & hoc impoſſibile eſt, vt dictum eſt in Naturalibus. Et ſimiliter forte eſt de eccētrico, quem ponit Ptolemæus. Si enim eſſent plura cētra, eſſent plura corpora grauia extra locum terræ: & tunc medium non eſſet vnum, & haberet latitudinem, & eſſet diuiſum. & omnia iſta ſunt impoſſibilia. Amplius, ſi eſſent eccentrici, neceſſe eſſet inuenire in corpo
I ribus cœleſtibus corpora ſuperflua ſine aliqua vtilitate, niſi ad implendum locum vacuum, ſicut in corporibus animalium. Sed nihil de eis, quæ apparent in motibus ſtellarū, cogit neceſſario dicere epicyclum eſſe, aut eccentricum. Et forte excuſant vtrunq; mot⁹ leniab, quos ponit Ariſt. & ſicut Ptolemæus d. ī ſuo libro. qui dicitur liber Narrationis, in quo d. ꝙ Ariſt. & Antiqui ponebant loco iſtorum motuum motū gyrationis, & d. ꝙ ſecundum hoc apud eos oportet creſcere motus ſecundum numerum. Qui autē poſt
K venerunt, inuenerunt viam ſimpliciorem iſta, & potuerūt ponere ea, quæ apparent in paucioribus corporibus, & innuit epicyclum & eccentricum. & d. ꝙ iſta via eſt nobilior, q̄a conceſſum eſt, ꝙ natura nihil facit ſuperflue, & ꝙ, cùm poterit mouere aliquid inſtrumentis paucis, non monebit pluribus. Ptolemæus autē ignorauit quid coegit Antiquos ponere motus gyrationis, & eſt quoniam epicyclus & eccentricus ſunt īpoſſibiles. neceſſe eſt igitur rurſus p ſcrutari de iſta Aſtrologia vera, q̄ eſt ſuper fundamenta naturalia: &
L eſt apud me fundata ſuper motum ei uſdē orbis, & polos diuerſos duos, aut plures, ſecūdum ꝙ conuenit apparentibus. Poſſibile eſt enim accidere ſtellis ex talibus motibus velocitatem & tarditatē, & progreſſum & retrogradationem, & alios mot⁹, quibus non potuit Ptolem. ponere Aſtrologiam. & apparet ex hoc propinquitas & remotio, vt accidit in Luna. In iuuentute autem mea ſperaui, vt hæc perſcrutatio compleretur per me: in ſenectute autem iam deſpero. ſed forte iſte ſermo īducet aliquem ad perſcrutandum de hoc.
M Aſtrologia enim hui⁹ temporis nihil eſt in eſſe, ſed eſt conueniens cōputationi, non eſſe. Lunæ autem inuenerunt Antiqui poſt Ariſto. vnū motum, ſcilicet motum draconis. Ptolemæus autem inuenit ei in reſpectu Solis quartum motum, & in reſpectu centri, ſecundum quem reuoluitur luna equaliter, motū quintum, quem vocat motum reſpectiuum diametri epicycli, cui non potuit ſecundum ſuum fundamentū ponere Aſtrologiam.

Nō nihil agit ſuperflue. Idem 1. cœ. 32. & 3. de Aſa. 45. et 1. phy. 50.

Deſigna-

De ſignationes orbium, ac motuum, qui ab Anerroe conſtituantur.

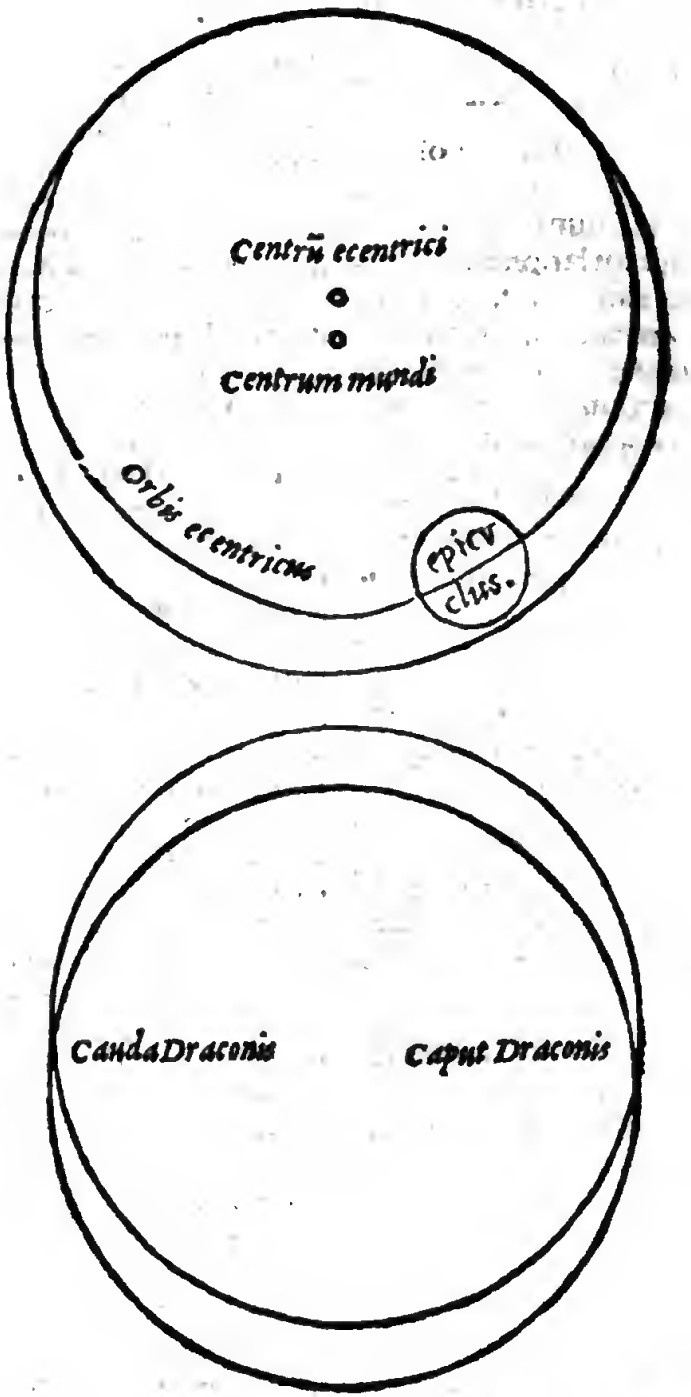

G Errantiũ vero ſtellarũ vniuſ cuiuſq; in quatuor ſphæris. quarum Primam quidẽ & Secũdã eandem illis eſſe. etenim q̃ non errantium eſt, eam illam eſſe, q̃ oẽs fert. at eam, q̃ ſub ipſa ordinata eſt, ac q̃ ſm zodiacũ lationem habet, communem oĩb⁹ eſſe. Tertiæ vero oĩum polos ĩ eo, quod per medium zodiacũ eẽ. Quartę autem lationẽ, ſm eũ, q obliquatus ad medium eius eſt. eſſe vero tertiæ ſphæræ polos aliarum quidem, pprios, Vene-
H ris autem & Mercurĩ eoſdem.

Stellarum autem erraticarum vnaquæq; eſt in quatuor ſphæris. et earum Prima & Secunda ſunt illis eadem. illa autem, quæ non eſt erraticarũ, quæ defert omnes per ſuum motum, & illa, quæ eſt ordinata ſub iſta, cuius motus eſt in medio ſignorum, communes ſunt omnibus. Tertia autem, quæ eſt cõmunis omnibus, poli eius ſunt in illa, quæ eſt in medio ſignorum, ſphæ-
I *ra. Motus autẽ quartus mouetur ad medium iſtarum. & poli tertiæ ſphæræ aliarum quidẽ ſtellarum ſunt propry, Veneris autem & Mercury vnus.*

46 Cùm narrauit, q̃ Eudoxus ponebat vtriq;, Soli & Lunæ tres orbes, incœpit dicere, q̃ ponebat etiã vni cuiq; erraticarũ quatuor orbes, tres ſ. orbes, quos poſuit Soli & Lunæ, & quartũ additũ & forte iſte quartus eſt pp progreſſum & retrogradationẽ, q̃ apparent in iſtis quinq; ſtellis. D.d. & earũ Prima & Secunda ſunt K illæ cædẽ. i. prima aũt ſphæra erratiearũ, & ſecunda ſunt ſiſes primæ & ſecundæ Solis & Lunæ, ſ. orbis, qui mouet eas motu diurno, & orbis ,p priæ ſtellæ, qui mouet eas econuerſo, ſ. ab occidente in orientẽ, qui eſt in medio orbis ſignorũ. D. illa aũt, q̃ non eſt erraticarum, &c. i. prima enim ſphæra cuiuslibet ſtellæ ſimi-liseſt primæ ſphæræ totius cœli, q̃ defert oẽs orbes ab oriente in occidente in vna die. D. d. & illa, q̃ eſt ordinata ſub iſta, &c. i. & ſecundus orbis cõis eſt oĩbus, qui ita tranſit per medium zodiaci, i. quia decliuus eſt L à primo orbe. Iſte. n. etiam cõis eſt oĩbus, cùm in hoc orbe videant mo ueri. Et, quia apparetẽt eis latitudo in hoc orbe, poſuerunt Antiqui eis orbem decliuem ab iſto orbe. & hæc erat opinio Antiquorũ de Sole, q̃ habebat latitudinem à zodiaco, prę ter latitudinem, quam habebat ex æquinoctiali, & ideo poſuerunt Soli tres orbes, ſicut alijs ſtellis. Ptolemæus aũt non poſuit Soli latitudinem, niſi in reſpectu æquinoctialis. D. d. Tertia aũt, q̃ eſt cõis omnibus, &c. i. & iſta tertia, q̃ facit declinatio nẽ à medio ſignorum in omnibus M ſtellis. D. d. poli eius ſunt in illa, quę eſt medij ſignorum. i. qſm, cum poſuerunt orbem, in quo mouetur p medium ſignorum alium ab orbe, in quo mouetur obliquũ à medio ſignorum, fuit neceſſarium vt poli iſtius orbis ſint in circulo zodiaci. Stella. n. cum mouet in orbe, cuius maximus circulus tranſit p zodiacum, & mouet ab orbe, cuius poli ſunt in hoc circulo, neceſſario videbit declinans ſtella à circulo medio, q̃ ẽ ĩ zodiaco. D. d. mot⁹ aũt q̃ ttus, &c.

A &c. i. qm̃ iſte orbis eſt declinans à medio iſtius tertij. D.d. & poli tertiæ ſphæræ,&c.i. vi mihi videtur intendit orbes decliues,qui ſunt communes omnibus ſtellis.

At Calippus ſitũ quidẽ ſphęrarũ eũdem Eudoxo ponebat, hoc eſt diſtantiarum ordinem. pluralitatem autẽ ſtellæ qdẽ Iouis ac Saturni eandem illi attribuebat, Soli vero & Lunæ duas adhuc putabat ſphæras addendas eſſe, ſiquis eorum, q̃ ſenſibiB liter apparent, cauſas aſſignare debeat: cæteris vero errantium vnicuiq; vnã. neceſſe vero eſſe, ſi debent oẽs ſimul poſitæ, q̃ apparent reddere, ſm vnamquanque errantium alteras ſphæras vna pauciores eẽ, quæ reuoluãt, & ad idem poſitione ſemp̃ primam eius aſtri ſphærã, quod inferius ordinatum eſt, cõſtituãt. hoc.n. modo ſolum contingit errantium lationem oĩa facere. Cũm igit̃ in quibus ipſa quidẽ C ferunt̃ ſphæris, hæ quidẽ octo, hæ vero vigintiquinq; ſint, horũ ſane illas ſolas nõ oportet reuolui, in quibus fert̃, quod infime ordinatũ eſt. q̃ quidẽ duarũ primarũ ſphęras reuoluunt, ſex erunt. quæ vero poſteriorũ quatuor ſexdecim. cũctarũ vero numerus, tum earum quæ ferunt, tũ quæ reuoluunt eas, quinquagintaquinq;. q̃ ſi Lunæ & Soli non addat aliquis, quos diximꝰ motus, omnes ſphæræ erunt ſeptem & quadragĩta. Pluralitas itaq; ſphærarum tanta ſit.

Sphærarũ numerus.

Calippus autem in poſitione quidem ſphærarum eandem poſuit cũ Eudoxo. in multitudine autem in Ioue quidem & Saturno conuenit, in Sole autem & Luna videtur ponere duas ſphæras additas, ſi aliquis voluerit dare apparentia: aliarum autem erraticarum, aut vniuſcuiuſq; vnam neceſſe igitur, quoniam ſtella non mouetur per ſuum corpus, ſed mouetur in ſphæra, ſi omnes congregentur ſecundũ quòd dant apparentia in vnaqua- E *que erraticarũm, vt ſint aliæ ſphæræ pauciores eis, quæ reuoluuntur gyratiue, & reuertunt primam ſphæram ad ſuum ſitum ſuper eũdem, quæ eſt ſtellæ ordinatæ ſub ea. hæc enim tantummodo poſſunt eſſe motus omnium erraticarum. Sphæræ igitur, in quibus mouẽtur, quædam ſunt octo, & quædam vigintiquinq;, & ex iſtis non oportet* F *moueri in eis motu gyratiuo, quæ mouentur in eis faciliores earum. Quæ igitur mouentur motu gyratiuo duarum primarum ſunt ſex, & quatuor poſtremarum erunt. xvi. Numerus igitur omniũ, quæ mouentur, & quæ mouẽt iſtas motu gyratiuo, ſũt quinquaginta quĩque. Si autem nullus addat, quæ diximus Lunæ, & Soli, omnes ſphæræ erunt quadraginta ſeptem.*

Multitudo autem motuum ſit tanta.

C Dixit: Calippus aũt ponebat or-
47 bes in ordine, quem ponebat Eudo
xus. numerum vero orbiũ maioré
niſi in Ioue & Saturno, qm̃ conue-
niebat Eudoxo. D.d. in Sole autem
& Luna videt ponere, &c. i. qm̃ iſte
homo addit ei, quod dixit Eudox⁹
de numero orbiũ vtriuſq;, Solis, &
Lunæ duos orbes, vt per hæc conue
niat apparentib⁹ de motibus eorũ.
Et reputo ꝙ addit hoc, vt det ex eis
cauſas velocitatis & tarditatis, cùm
ſit impoſſibile vt motus eiuſdẽ ſtel-
læ ſit velox & tardus inſimul, niſi cõ
poſitus ex motibus. D.d. aliarũ aũt
E erraticarum vniuſcuiuſq; vnam. i.
addit in numero orbiũ ſtellarũ erra
ticarum in qualibet ſtella vnum or
bem. Ponebat igitur quinq; orbes
vniuſcuiuſq; erraticarũ. D.d. neceſ-
ſe eſt igit, qm̃ ſtella non mouet per
ſuum corpus, & ponebat iſtum or-
bem additum, quia opinabat, ꝙ im
poſſibile eſt vt ſtella moueatur mo
tib⁹ diuerſis, ſm ꝙ mouet per ſe, ſm
ꝙ eſt pars orbis. D.d. ſi oẽs congre-
gentur, &c. i. & oẽs cõueniunt ī hoc,
ꝙ oĩs ſtella habet de ſphæris minus
q̃ ſphæræ primæ vna. Oĩs. n. ſphæra
F ex hoc circulo reuoluit vnamquan
I que primarũ ſphæraruin ad contra
riam partẽ, ad quã mouent primæ
ſphæræ, ita ꝙ ex hoc fit, vt ſtella vi-
deat retrograda ad ſuum primum
locum zodiaci, deinde progreſſa. &
quaſi intendit, ꝙ ex motibus iſtorũ
orbium contrarijs fit vt ſtella videa
tur retrograda & pgreſſa. Et ſm ꝙ
Alex. dixit, ponebant oĩ orbi orbiũ
ſtellarum præter orbem ſignorum,
orbem, qui mouet illum orbẽ ſup
vnum polum ad partem contrariã,
ad quam mouet primus orbis. &po
nebant iſtos orbes mouentes ad cõ-
trarium. Quintum quidẽ ſub quar-
to, & ſuper eundem polum reuoluit.
Sextum aũt ponebat ſub tertio, & ſu
per eundem polum cum eo. Septi-
mũ vero ſub ſecundo, & ſuper eun-
dẽ polum cum eo. & dicebãt, ꝙ hoc
modo motuum cõpoſitorum poſ-
ſunt conuenire apparẽtibus. Et iſta
Aſtrologia nõ eſt manifeſta nobis
ex hoc ſermone ſm motus iſtarum
ſtellarũ, quæ ponunt in hoc tempo
re. & ſilt etiam hoc non eſt manife
ſtum quomodo fiunt motus gyra-
tiui ex iſtis motibus contrarijs, niſi
ponantur ſuper polos diuerſos. Mo
tus enim contrarij, qui ſunt ſup eoſ
dem polos, ſunt deſtruentes ſe adin
uicem, ſ. ꝙ ĩpoſſibile eſt, ꝙ duo mo
tus contrarij ſint ſuper eundẽ polũ.
ſuper autem polos diuerſos poſſibi-
le eſt, & ſimiliter ſuper centra diuer
ſa. Niſi aliquis dicat, ꝙ orbis, I quo
eſt ſtella, cùm poſuerimus ipſum in
ter duos orbes, qui mouentur ad cõ
trarium. ſ. adinuicẽ, accidit ex hoc,
vt orbis, in quo eſt ſtella, moueatur
motũ gyratiuo. ſed talis motus eſt
violentus, qui non accidit corpori-
bus cœleſtibus: ideo melius eſt re-
putare, ꝙ motus iſti gyratiui fiant
ex motibus contrarijs, & ſuper po- M
los diuerſos. ſm hoc enim accidit vt
ſtella videatur aliqñ velox, & aliqñ
tarda, & aliqñ retrograda, & aliquã
do progreſſa, vt diuerſetur ſua latĩ-
tudo à zodiaco. Ponatur igit hoc
fundamentum. eſt. n. fundamentũ,
ex cuius poſitione nõ accidit impoſ
ſibile, & poteſt conuenire omnibus
apparentibus. & iſte motus gyrati-
us inuenitur in cœlo ſm conueniẽ
tiam inter motum diurnum, & mo
tum ſtellarũ in ſuis orbibus decliui
bus, ſ. ꝙ oẽs Aſtrologi conueniunt

K

G Motus cõ
trarij, qui
L ſunt ſuper
eoſdẽ po-
los, ſt de-
ſtruentes
ſe adinui-
cẽ. Vide. 1.
cœ. cõ. 32.
Motus gy
ratuus eſt
violentus.
vide, 7. ph.
t. cõ. 10.

in

A in hoc, ꝙ poli orbiũ decliuiũ reuoluuntur in motu diurno in circuitu polorũ totius. & iſte motus, vt Mathematici Hiſpaniæ dicunt, exiſtit in orbe ſtellato, & vocãt ipſum motum proceſſus, & reuerſionis. D.d. Sphæræ igit, in quibus mouent, q̃dã ſunt octo, & q̃dam vigintiquinque. & intendit per vigintiquinq; ſphæras, p quas mouent ſtellæ erraticę motu proprio. Iſte.n. homo ponebat vnicuiq; ſtellarum erraticarũ quinq; orbes: & ſtellæ erraticæ ſunt quinq;: et unt igit orbes vigintiquinq;. & intẽdit p ecto orbes q̃-
B tuor, quos addidit in Sole, & Luna. & ſunt illæ, quæ mouent orbes eorũ primos gyratiue, ſ. orbes, quos ponebant Soli, & Lunæ, & quatuor, qui reuoluũt orbem Saturni gyratiue. D.d. & ex iſtis non oportet moueri in eis motu gyratiuo, q̃ mouentur ẽis faciliores earum. i. & ex iſtis orbibus, qui eſt facilis motus, & eſt vltimus motus orbis, in quo ſunt ſtellæ, non habet orbẽ, in quo reuoluat gyratiue: & ideo reuoluentes diminuunt à cæteris in vno tñ. Et dixit hoc, vt reputo, quia Sol & Luna nõ habent, vt apparet, retrogradationẽ
C & progreſſionem, ſed tñ velocitatẽ & tarditatem. D.d. Quæ igit mouẽtur motu gyratiuo, &c. i. intendit p ſex primos orbes, qui ſunt Solis, & Lunæ, ſ. deferentes non reuoluẽtes. & intendit p ſexdecim reuoluentes, quatuor ſtellas erraticas. Erit igit, ſicut dicit numerus orbium quinquaginta quinque. & eorum triginta & vnus ſunt deferentes, & vigintiquatuor reuoluentes D.d. ſi autem nullus aliquis addat, &c. i. ſi aũt diminuũntur quatuor reuoluentes Solis, & Lunæ ſm Eudoxum, & quatuor de ferentes erraticarum, ſm Eudoxũ D
erit numerus orbiũ quadragintaſeptẽ. Et ſm ꝙ apparet ex ſuo ſermone debet eſſe numerus orbium ſm Eudoxum quadragintaſex. addebat enĩ in reuoluentibus quatuor, quos ponebat Soli, & Lunę: & addebat in deferentibus erraticarum quinque.

Quare ſubſtantias quoq; & principia, tũ immobilia, tũ ſenſibilia, tot rationabiliter arbitrãdũ eſt eſſe. quod.n. neceſſarium eſt, relinquat potentioribus dicendum. Quod ſi nullã lationẽ poſſe eſt eſſe, q̃ non ordinet ad la-
E tionem ſtellæ, omnem item naturam, oẽmq; ſubſtantiam ipaſſibilem & p ſe arbitrari oportet optimum ſortitam finem eſſe, nulla, pfecto præter has alia natura erit, ſed hunc neceſſe eſt numerũ ſubſtantiarum eſſe. ſi etenim aliæ ſunt, vtiq; mouebunt, cùm lationis finis ſint. Sed eſſe alias lationes præter dictas impoſſibile eſt. hoc autem ex his q̃ feruntur, rationabile eſt accipere. ſi enim omne, qd fert, eius
F gratia, quod fertur, ſuapte natura eſt: omnisq; latio alicuius, qd fertur eſt: nulla latio ſui grã erit profecto, nec alterius lationis, verum ſtellarum cauſa. Si nanq; latio lationis cauſa erit, illam quoque oportebit aliarum gratia eſſe. quare cum non ſit proceſſus in infinitum, finis omnis lationis erit diuinorum corporũ aliquod, quæ in cœlo feruntur. Oſs latio nis finis.

Neceſſe ẽ igitur reputare, quòd principia ĩmobilia et sẽſibilia ſunt

G *eius nūeri. quod aūt est necessariū dimittendū est fortioribus. Si aūt non existimatur quòd motus omnino non est conueniens motui stellæ, & ratio ēt dat quòd existimandū est, quòd omnis natura & oīs substantia, in qua passio non existit et est per se, inuenit dispositionem meliorem, non igitur erit alia natura omnino nisi ista, immo necesse est, quòd numerus substātiarū sit iste. quoniam, si essent alia, mouebunt*

H *igitur quia sunt perfectio motus. Sed impossibile est vt sint alij motus à prædictis. & necesse est vt hoc sit à motis. quoniam, si oīs motus est propter rem motam, & omnis motus est per aliquem motorē: nullus motus ē omnino propter se, neq; propter alium motum, sed propter stellas. Quoniam, si motus erit propter motum, necesse erit vt ille sit propter alium. sed impossibile est vt illud, quod est in perfectio-*

I *ne, sit infinitum, & omnis motus corporis diuini est corporum, quæ mouentur in cælo.*

48 Cùm posuit ꝙ numerus motuū aut sunt quinquaginta quinque, aut quadraginta & septē, & iam declarauit, ꝙ numerus substantiarū mouētium oportet eē fm numerū corporum cœlestiū motorū, dixit ꝙ oportet existimare, ꝙ numerus substantiarum mouentiū non naturalium, & numerus substantiarū sensibiliū motarum est iste numer⁹, & ꝙ hoc sufficit nobis in hoc tpe. quòd aūtē est verū et necessarium, dimittēdū K est habentibus sollicitudinem in illa arte. Et sciendū est, ꝙ numerus motuum, in quo conueniunt Moderni, est Solis quidem duo, & Lunę quinq;, Mercurij autem septem, vniuscuiusq; autē cæterarū erraticarum octo. orbis aūt stellati duo, motus diurnus, & motus processus & reuersionis, quem Ptolemæus existimauit motū esse pfectum istius orbis ex oriente in occidētem, & sicut est dispositio de erraticis. oēs igitur erunt quinquaginta & vnus mot⁹, s. augis Solis dubitabilis. isti. n. sunt hmōi numeri, ita ꝙ ponant simplices, & ꝙ situs eorū sint illi, quos posuit Ptolo. Si aūt motus eorū fuerit compositi ex plurib⁹ vno motu, vt in Astrologia antiqua, ferè duplicabatur iste numerus. D d. Si aūt non existimat, ꝙ motus oīno, &c. i. si autem posuerimus ꝙ impossibile est vt sit corpus cœleste, quod non hēt iuuamentum in motione stellæ alicuius, & posuerimus ꝙ pricipia mouentia impossibile est vt sint nisi in dispositione meliori, ꝙ non accidit eis passio materiæ, cùm sint entia p se non in materia, & esse eorum in dispositione meliori est vt sint mouentia, necesse est vt via numerandi ista principia fit via ista, s. ex numeratione motuum stellarū. cùm enim posuerimus, ꝙ nulla substantia abstracta est, q̄ non moueat, q̄ tunc inueniret in dispositione diminuta: &, cùm posuerimus ꝙ oīs orbis est propter stellam, & si non, esset ociosum, manifestum est, ꝙ via numerandi istas substātias abstractas est via numerādi motum stellarū. Deinde confirmauit hoc, & d. qm̄ si essent alia, &c. i. qm̄ necesse, si aliæ sub-

Documētium. L M

A ſubſtantiæ ſint ab iſtis ſubſtantijs, vt ſint corpora mouentia cœleſtia alia ab iſtis corporibus: qm̃ vnaquę que illarũ ſubſtãtiarũ eſt perfectio & finis motus. D.d. Sed impoſſibile eſt vt ſint alij motꝰ à prædictis. i. ſed impoſſe eſt vt alij motus ſint ab eis, qui comprehenſi ſunt, aut poſſunt comprehẽdi. impoſſe eſt igit̃ vt ſint ſubſtantiæ mouentes, niſi illæ, quæ ſunt ſm numerũ motuum. D.d. & neceſſe eſt vt hoc ſit à motis. i. neceſſe eſt vt non ſint alij motus à prædictis, quia non ſunt alia mota à prędictis. D. incœpit declarare hoc, & di-
B xit: qm̃, ſi oĩs motus eſt pp rem motam, &c. i. & neceſſe eſt vt numerus motuum ſit ſm numerũ rerum mouentium & motarum. qm̃, ſi oĩs motus eſt pp eſſe in aliquo moto, & pp aliquem motorẽ: & nullus motꝰ eſt pp ſe, neq; pp aliũ motum, ſed oĩs motꝰ eſt propter ſtellas: neceſſe eſt vt idem ſit numerus motuũ, & motorum, & mouentium. & dixit hoc, quia forte aliquis põt dicere, forte ſunt alij motus præter iſtos dictos. D. incœpit declarare hoc, & dixit: qm̃, ſi motus erit propter aliud, &c. i. qm̃, ſi motus fuerit pp alium mo-
C tum, continget vt ille etiam ſit propter alium, & ſic in ĩfinitum. ſed impoſſibile eſt vt habens finem & cõplementum ſit infinitum: infinitũ enim non habet finem: neceſſe eſt igitur, vt omnis motus ſit pp corpꝰ diuinum corporum, quæ mouẽtur in cœlo, ſ. ſtellarum. & hic complet ſermo Alex. expoſitiuus.

Quòd autem cœlum ſit vnũ, manifeſtum eſt. ſi enim plures ſint cœli, vt homines, principiũ vniuſcuiuſq; erit ſpecie vnum; numero multa. at quæcũq; multa numero, materiam habent. Vna etenim & eadem multorũ ratio eſt, veluti hoĩs. Socr. vero vnus. ipſum vero quid erat eſſe primum non habet materiã, cũ actus ſit. vnum ergo, tũ ratione, tum numero primum mouens immobile ens eſt. & id igit̃, qđ ſemp continuoq; mouetur. vnũ ergo tantum cœlum eſt.

D Quęcunq; multa numero, materiã hãt.

Quoniam autem cœlũ eſt vnũ, manifeſtum eſt. quòd, ſi plures cœli fuerint, erũt ſicut homines. ſi autem principium hominis vnius eſt vnum, & fuerit vnum in numero, & plura, & aliud numero multum, habet materiam. Vnus enim ſermo, qui eſt idem, eſt etiam plures, vt ſermo hominis. Socratis autem vnus. quod autem eſt per primam eſſentiam non habet materiam, quia eſt perfectio. primus igitur motor, qui non mouetur, eſt vnus ratione, & numero. oportet igitur vt motum ſemper continuo motu ſit vnum tantum. ergo cœlum eſt vnum tantum.

E

F

Qm̃ autem vnum eſt cœlum, manifeſtum eſt. & innuit, ꝙ mundus eſt vnus, non plures. quoniam, ſicut d. ſi cœli eſſent plures, eſſent ſicut indiuidua hominum, ſ. vnum definitiõe, & plures numero: ſicut homo, qui eſt vnus definitione, & plures ſecundum numerum. Et hoc intendebat cùm d. ſi autem principium hominis vnius, &c. i. ſi autem plures cœli eſſent, contingeret vt principium

49

G cipium cuiuslibet cœli eſſet vnũ nu
mero.erit igitur principium cœlo-
rũ vnum in ſpecie,pluta ĩ numero.
Et hoc magis manifeſtũ eſt in alia
translatione, & eſt. d. enim . & erit
principium,quod eſt vnum in ſpe-
cie,& plura in numero. Et poteſt in
telligi ſic:& erit principium , qđ po
ſuimus,vnum in ſpecie, & plura in
numero.D.d.vnum in numero, &
plura,hẽt materiam.i. & omne, qđ
eſt vnum,&plura in numero,i.vnũ
in ſpecie,& plura in numero , habet
materiam.ſed iam declaratũ eſt, ꝙ
principium cœli non habet mate-
H riam. D.d. Vnus n.ſermo,&c.i.ea au
Idẽ.1. Me. tem,quæ ſunt vnum in ratione,i.de
ca.40. finitione,ſunt plura in numero . vt
homo,qui eſt vnus in numero, &
plura in potentia, vt Socrates & Pla
to.D.d.quod aũt eſt per primam eſ
ſentiam,non habet materiã , qa eſt
pfectio.i.& hoc fuit ita,ꝙ prima eſ-
ſentia, q̃ ſignificat eſſe rei, oportet
vt non habeat materiam.qm̃,ſi ha-
beret materiam ; haberet aliã eſſen-
tiam,& ſic in infinitum. & ideo ne-
ceſſe eſt vt prima forma,quæ perfe-
ctio eſt,&finis,non habeat materiã.
erit ergo ſimplex. & omne ſimplex
I eſt non in materia. D.d.primus igit̃
motor,qui non mouet,eſt vnus de-
finitione & numero. D.d. oportet
igitur,vt motum ſemper motu con
tinuo ſit vnum tantum.ergo cœlũ
eſt vnum tantum. i. & ſi motor eſt
vnus numero,ergo ipſum primum
motum ab eo,ſi mouetur motu cõ-
tinuo, eſt vnum etiam numero . &
ſi cœlum eſt tale, vt declaratum eſt,
ergo cœlum eſt vnũ numero. mo-
uetur enim vno motu continuo
ab vno motore numero, & defi-
nitione.

Tradita aũt ſunt q̃dã â maio K
ribus noſtris, & admodũ Anti-
quis,ac in fabulæ figura poſte-
rioribꝰ relicta,ꝙ hi Dij ſunt vni
uerſam̃q; naturam diuinũ con-
tinet. Cætera vero fabuloſe ad
multitudinis pſuaſionẽ, & ad le
gũ,ac eius qđ conferat opportu
nitatẽ,iã allata ſunt . hoiformes
nanq;,ac aliorũ aĩalium nõnul-
lis ſiles eos dicunt,ac alia conſe-
quẽtia,& ſilia his, q̃ dicta ſunt .
quorũ ſiquis ipſum ſolũ primũ
ſeparando accipiat, ꝙ Deos ar-
bitrabanť primas ſubſtantias eſ L
ſe,diuine profecto dictum puta
bit:& (vt veriſimile eſt) ſæpius
quaq; arte & Philoſophia, quò
ad poſſe fuit,inuẽta, corruptaq;
rurſus, has illorum opiniones,
quaſi quaſdam reliquias, nunc
vſq; ſaluatas eſſe.

Et accepta ſunt ab Antiquiſſi
mis valde aliqua, q̃ ſunt in poſte-
rioribus, ſicut fabuloſe, quòd iſta
ſunt Dij, & quòd Deus cõtinet oĩa
naturalia. Alia aũt ſunt ſimilia M
fabulis propter vſum legũ, et illud
quod eſt bonũ hoĩbus. & ideo dicũt
quòd iſta ſunt ſimilia quibuſdam
alijs aĩalibus. & alia ſimilia iſtis,
non conueniẽtia dictis. ſi igitur ali
quis diſtinxerit ex iſtis, & accepe
rit primũ tantũ, opinabãtur, quod
primæ ſubſtantiæ ſunt Dij: & ſe-
cundũ quòd oportet, cùm iã dictũ
ſit multotiens in eò quòd poſſibile
ẽ cuilibet artificio & Philoſophiæ

&

A *& etiam corrumpuntur, & iſtæ ſententiæ eorum remanent vſque modo, quaſi reliquiæ.*

50 Cùm Ariſt. fuerit primus, qui ſciuit in ſuo tẽpore hoc principium, vult dare teſtimonium de ſermonibus Antiquis acceptis à Chaldeis, ĩ q̃bus fuit ſcĩa perfecta ſm illud, qđ remanet de ſermonibus eorũ & eſt quaſi apolog⁹. Et d. & accepta ſunt ab Antiquiſſimis valde. i. & accepta ſunt ab antiquiſſimis, quæ ſunt hodie quaſi apologus. i. q̃ corpora cœleſtia ſunt Dij: & q̃ Dij continent
B omnia naturalia. D.d. Alia autem ſunt, &c. i. Alij aũt ſermones, & apologi in corporibus præter illos, qui accepti ſunt à Chaldeis, veræ ſunt fabulæ ſine aliqua veritate: & non fuerunt ſcriptæ, niſi ad corrigendũ mores hominũ ad illud, qđ eſt bonum eis. D.d. & ideo dicunt, q̃ iſta ſunt ſimilia quibuſdam alijs aĩalibus. i. & iſti apologi ſunt hoc, qđ dicunt, q̃ hæc corpora ſunt ſimilia modis animaliũ. Et innuit p̃ hoc formas cœleſtes, quas dicũt ſimileſſe formis, quæ ſunt hic & q̃
C formæ, quę ſunt hic, ſunt obedientes illis, ſicut dicũt Aſtrologi. D. d. & alia ſimilia iſtis, &c. i. & alij apologi non conuenientes ei, qđ declaratum eſt de his principijs, neq; ſm remotã expoſitionem. D.d. ſi igitur aliquis diſtinxerit, &c. i. & ſi aliquis hõ expoſuerit ſermonem eorũ, q̃ intendebãt per Deos primas ſubſtãtias, quæ ſunt principia corporum cœleſtiũ, tunc expõ erit vera, & tũc apologus erit conueniens veritati. Et ſignum eius, q̃ Antiqui intendebãt per deos illas ſubſtãtias, eſt quia iam Philoſophia inuẽta fuit, & corrupta infinities, ſicut alia artificialia. & hoc intendebat, cũ d. cũ iam dictũ eſt multotiens, &c. i. & cũ iã hoc dictũ fuit, & ſcitum multotiens, cũ hoc poſſibile eſt in oĩ artificio, & in Philoſophia. Oé. enim generabile eſt corruptibile, & oé generabile & corrnptibile reciprocatur infinities. D.d. & q̃ iſtę ſnĩę eorũ remanſerunt quaſi reliquię vſq; mõ. & ideo opinandum eſt q̃ iſti apologi ſunt reliqniæ opinionum eorũ, quæ corruptæ ſunt, & deſtructæ.

D infinities. Idé. i. Meteororũ. &c. ; de alia cõ. 5. Oé generabile é corruptibile, & oé generabile & corruptibile reciprocaſ infinities.

Paterna itaq̃, ac priorũ opinio in tm̃ nobis manifeſta ſit. E

Examinantur nonnullæ dubitationes circa primi intellectus intellectionem, Cap. 4.

EA vero, q̃ circa mẽtẽ ſunt, quaſdã dubitationes hñt. Vr̃. n. eorũ, q̃ apparẽt, qđ diuinisſimũ eſſe. quo vero mõ ſe habẽs, talis erit, difficultates quaſdã hẽt. Siue. n. nihil intelligat, ſed ita ſe hẽat, vt dormiẽs. qdnã p̃cellens erit ſiue intelligat, huius vero aliud ſit prĩcipale (nõ. n. id, qđ ẽ ei⁹ ſubſtãtia, intellectio erit, ſed potẽtia), pfecto F
nõ erit optĩa ſubſtãtia. ſiqdẽ eo qđ ĩtelligit, ei honorabilitas ineſt. Prętera, ſiue mẽs, ſiue ĩtellectio ei⁹ ſuba ſit, qđ ĩtelligit: aut. n. ipſa ſeipſam, aut aliqd aliud. qđ ſi aliud, aut idẽ ſp̃, aut aliud. Vtrũ aũt differt aliqd, an nihil intelligere bonũ, vel qđcunq̃ ĩ An vero de quibuſdã ipſam ẽt et cogitaĩ abſurdũ ẽ. Manifeſtũ itaq̃ ẽ, q̃ illud ĩtelligit, qđ diuinisſimũ, honorabiliſſimũq̃ eſt.

Neq;

Aſtrologi dicunt q̃ formę quę ſunt hic obediunt formis cœleſtibus.

Philoſophia inuẽta fuit & corrupta

G Neq; mutat̃.in deterius nanque mutatio fieret,ac motus, quod hmõi iam eſſet.Primo igit̃,ſi nõ eſt intellectio,ſed potentia,rõnabile eſt laborioſam ei continuationẽ intelligẽdi eſſe. Deinde dilucidum,q; aliquid aliud honorabilius eſſet q̃; mens,id ſ.quod ĩtelligit̃.Et intelligere profecto, ac intellectio, & quod peſsimũ intelligenti inerit. Quare fugiẽdum hoc eſt.etenim q̃dã melius eſt non videre q̃ videre.alioqui non fuerit quod optimũ intellectio.Seipſam ergo ĩtelligit, ſi eſt quidem,quod optimum eſt, & eſt ĩtellectio intellectionis intellectio.At vr̃ ſemp alterius eẽ,tũ ſciẽtia,tũ ſenſus,& opinio,ac cogitatio:ſui vero ipſi⁹ p̃ter neceſſitatẽ.Si aliud p̃terea ĩtelligere, aliud intelligi ſit,ſm q̃d horum ineſt ei bene eſſe? q̃nquidem nõ eſt idem intellectioni eſſe & ĩtellecto. An in quibuſdã ſcĩa eſt ipſa res.in effectiuis quidẽ abſque materia ſubſtantia,& ipſum q̃d erat eſſe:in ſpeculatiuis vero, ratio,res,& intellectio. Cũm igit̃ non ſit diuerſum id q̃d intelligitur & intellectus, q̃cunq; nõ habent materiã,idem erunt,ac intellectio vna ei⁹,quod intelligitur.Item reſtat dubitatio, vtrũ cõpoſitum ſit,quod ĩtelligitur. mutareť etenim in partibus totius.An oẽ non habens materiã indiuiſibile eſt, quemadmodũ humanus intellectus,aut q̃ compoſitorum in aliquo tpe ſe hẽt. nam nõ bene eſſe hẽt in hoc,aut in hoc,verum in toto quoddã, quod optimum eſt, aliud ab eo exiſtẽs.ſic aũt ipſa ſui ipſius ĩtellectio p̃ totum æternũ ſe habet. K

Sententia autem patrum præcedens omnia eſt hæc, & quantũ declaratũ eſt nobis ex illa, & eſt de intellectu tantum. Et in eo ſunt plures dubitationes. Videtur enim eſſe ex apparentibus quòd eſt valde diuinum.quomodo autem eſt tale,eſt valde difficile. Quoniam ſi L *nihil intelligit,quid eſt illud nobile,quod eſt ei? non.n. eſt ei, niſi ſicut dormienti.& ſi intelligit,habet alium dominum,quoniam ſubſtantia eius non eſt hoc intelligere,ſed potentia in eo. ergo non erit ſubſtantia nobiliſsima omniũ entium,quia nobilitas non ineſt ei,niſi quia intelligit. Et etiam,ſi ſubſtãtia eius eſt intellecta, eſt igitur aut ſui ipſius,aut alterius:& ſi alterius,quid eſt illud, quod ſemper* M *eſt vnũ,& non aliud? Et vtrũ non eſt differentia omnino intelligere bonum,aut quodcũq;? Aut impoſſibile eſt vt intelligat in diuerſis. Manifeſtum eſt enim,quòd ipſe intelligit intellectum valde diuinũ, & valde nobilem. Et nõ tranſmutatur.trãſmutatio enim eſt ad malum. & quod eſt tale, eſt aliquis motus. Et primo,ſi non intelligit, ſed eſt potentia,neceſſe eſt vt conſecutio intelligendi inducat ei laſſitudinem.*

Non videre q̃dam dignĩ⁹ eſt q̃ videre.

H

I

* acceſſorie.

Oẽ nõ hñs mãm indiuiſibile ẽ.

A tudinem. Et poſtea manifeſtum eſt, quòd nobile valde erit aliud ab intellectu & intellecto. Intelligere enim tunc erit eius, quod habet intelligere vilius. Si igitur neceſſe eſt fugere hoc. non videre. n. quædã eſt melius, & nobilius quã videre. nobilius igitur nõ itelligit. Ergo intelligit ſe, cũ eſt fortius, et ipſe intelligit intelligere. Sed ſemper videmus quòd alterius eſt ſcientia, & ſenſus, & exiſtimatio: et
B intelligere ſui ipſius, aut accidentaliter. Aut etiam, ſi intelligere & paſsio ſint aliud & aliud, ex quo igitur erit bonitas? quoniã eſſentia intelligendi nõ eſt eadem. Et ſicut in quibuſdam rebus ſcientia eſt ſcitum, quoniam in rebus intellectis ſubſtantia eſt ſine materia, & quod eſt per eſſentiam. in rebus autem eſſentialibus rei eſt ratio, & intellectus. intellectum enim non eſt aliud ab intel-
C lectu. Omne igitur, quod non habet materiam, eſt idem. intelligere enim et paſsio eſt etiã idem. Relinquitur autem dubitatio, ſi intellectum eſt compoſitum. quoniam hic tunc tranſmutaretur in partibus totius. Et non diuiditur omne, quod non habet materiam, vt intellectus humanus. & quod eſt cõpoſitum ex bonitate in hoc, eſt ſecundum hunc modum: ſed nobile in aliquo eſt omne, & eſt aliud. & ſecundum hanc diſpo- D
ſitionem intelligere eſt per ſe in toto ſeculo.

Quia iſta quęſtio eſt nobiliſſima 51
oĩum, quę ſunt de Deo, ſ. ſcire quid Nobiliſſima oĩum qõnũ quæ ſunt de Deo, é ſcire qd intelligit.
intelligit, & eſt deſyderata ab omnibus naturaliter: &, qa Chaldei valde ſunt perſecutati de ea, vocauit eã ſnĩam patrum. & dedit primo dubitationẽ in hoc, quid ĩtelligit Deus, & dicit: Videtur. n. ex apparẽtibus, ꝙ eſt valde diuinum. i. videtur. n. ꝙ manifeſtum eſt, & apparens nobis, ꝙ neceſſe eſt vt ſit nobiliſſimũ omnium entium, ita ꝙ nihil ſit nobi- E
lius eo. D. d. qũo autem eſt tale, eſt valde difficile. i & qõ nõ eſt in hoc, ꝙ Deus debet eſſe perfectiſſimũ & nobiliſſimum oĩum: ſed quæſtio eſt qũo erit, hoc qd eſt in fine perfectionis in ſe, ſm ꝙ eſt talis diſpoſitionis. D. d. Qm̃, ſi nihil intelligit, &c. i. qm̃ neceſſe eſt, ſi eſt ĩtellectus, vt ſemper ſit ſm alterũ iſtorũ duorum: aut ſm diſpoſitionem, in qua ſciens nõ vtitur ſcĩa ſua, aut in qua vtitur. Si igitur fuerit in diſpoſitione, in qua ſciens non vtitur ſua ſcĩa, tunc eſt quaſi dormiens, & nõ
inuenitur ĩ eo diſpoſitio nobilis: & F
hoc eſt incõueniens. & ſi igitur eſt ſm diſpoſitionem, in qua ſciens vtitur ſua ſcientia, quid igitur eſt illud, qd intelligit in illa hora? oportet quidem vt ſit valde nobile in fine, quapropter erit aliud ens nobilius iſto. Intellectum enim eſt Intellectũ eſt perfectio intelligentis.
perfectio intelligentis. & hoc intendebat, cùm dicit: & ſi intelligit habet aliũm dominum. D. d. quoniam ſubſtantia eius non eſt hoc intelligere, ſed potentia in eo, ideſt & cauſa in hoc eſt, quia, ſi intelligit

G git aliud, tũc ſubſtantia eius nõ erit actio eius, ſed ſubſtantia eius erit potentia, qua fit iſta actio. quapropter perficitur neceſſario per hanc actionem, ſicut intellect⁹ perficitur in nobis per illud, quod intelligit. D.d. ergo nõ erit ſubſtantia nobiliſſima omnium entium, quia nobilitas nõ eſt ei, niſi quia intelligit. i. ergo ſubſtantia eius non erit ei nobiliſſima omnium entium, quia nobilitas nõ eſt ei, niſi quia perficitur per aliud, quod aliud neceſſe ẽ vt ſit nobilius eo. quia intellectum eſt perfectio intellectus. D.d. Et etiam, ſi ſubſtãtia
H eius eſt intell⁹, & intelligere eſt ſui ipſi⁹, aut alterius. i. &, ſi ſubſtãtia ei⁹ eſt in hoc, ꝙ intelligat, neceſſe ẽ aut vt intelligat ſe, aut vt intelligat aliud extra ſe. D.d. & ſi alterius, quid igit᷑ eſt quod ſemp eſt vnũ, & nõ aliud. i. & ſi ſuũ eſſe ſemper eſt in hoc, ꝙ intelligat aliud, quid eſt igit᷑ illud, qđ ſemp eſt vnũ per ſe ſine alio? hoc. n. non eſt, quia eſt per eſſe alterius ecõtrario illi, quod poſitũ eſt de primo principio, ſ. ꝙ primũ principium eſt illud, quod ſemp eſt ſine hoc, quod indiget altero. D.d. Et vtrũ non eſt dr̃ia, &c. i. & contingit, vt nulla dr̃ia
I ſit in ponendo primũ principiũ intelligere, & in ponendo intelligere quodcũq; ſit, ſiue bonũ, ſiue malũ.

D.d. Aut impoſſe eſt vt intelligat in diuerſis, &c. i. aut dicamus, ꝙ impoſſibile eſt vt intellectus eius perficiatur per aliud, quodcũq; ſit. Illud enim, quod intelligit quodcunq;, intellectus eius cõſequitur illud, quod intelligit. i. quoniam ſemper eſt ſub eo in ordine. ſed manifeſtum eſt & notũ nobis, ꝙ intellect⁹ diuinus neceſſe eſt vt ſit valde nobile, & valde perfectum. Et etiam quod intelligit aliud, tranſmutat᷑ in ſua ſubſtan K
tia in aliud. & omne, quod tranſmutatur in aliud, poſſibile eſt vt tranſmutet᷑ in aliud, qñ tranſmutatur in vilius eo. i. ꝙ, cùm primũ intelligat quodlibet, neceſſe eſt vt tranſmutet᷑ in vilius. D.d. & quod eſt tale, eſt aliquis motus. i. & cuius intell⁹ eſt talis, vel talis intell⁹, ſ. exiens de potẽtia in actum, ſicut eſt demõſtratus intellectuum. intellectus eius eſt motus: & omnis motus eſt à motore: quapp primum patit᷑, & mouetur ab alio.

D.d. Et primo ſi non intelligit, &c. ideſt, & ſi tranſmutet᷑ in ſuo intellectu ex aliquo in aliquid, i. quia non L
intelligit aliquid, & poſt aliud, ſicut intelligit intell⁹ in nobis nõ ſubito, neceſſe eſt vt ſucceſſio intellectorũ faciat ei laſſitudinem, qñ vult intelligere eas, & numerare eas inſimul. Et hoc nõ contingit, niſi cũ poſueri mus ipſum ĩtelligere oĩa ſucceſſiue. cùm aũt poſuerimus ipſum intelligere ſubito, nõ contingit hoc: ſed cõtingit vt in eo ſit multitudo, & ꝙ pfi ciat᷑ p vilius. D.d. Et poſtea manifeſtũ ẽ, ꝙ nobile valde erit aliud, &c. ideſt manifeſtũ eſt ꝙ principiũ nobiliſſimũ nõ acquirit nobilitatem, niſi p ſuam actionẽ: quemadmodũ M
intell⁹ in eis, qui intelligunt, ſ. qñ non acquirunt nobilitatem, niſi per actionẽ intellectus. Si igitur primũ intelligit vilia, contingit vt ſua nobilitas ſit intelligẽdo vilia: quapropter & ſua actio erit viliſſima actionum. D.d. Si igit᷑ neceſſe eſt fugere hoc, &c. i. ſi igitur oportet nobile fugere actionẽ vilẽ, neceſſe ẽ enim apud nos nõ videre quædã eſſe melius q̃ videre, & nõ eſt neceſſe, quamuis videre nobilius eſt q̃ nõ videre, vt ſit ſimplex. ſed in rebus nobiliori-

bus

A ribus dixit hoc, ſ. ne aliquis dicat, ꝙ continget ex hoc vt primū ignoret plura. & quaſi dicat reſpondendo, ꝙ ignotare vilia eſt melius q̄ ſcire.

Ignorare vilia é melius q̄ ſcir.

D.d. nobilius igit̄ nō intelligit, ſ. viliorē. vel ſic, nobiliorē nō intelligit.

D.d. Ergo intelligit ſe, i. & cùm impoſſe eſt ipſum intelligere vilius aut nobilius, cū nō eſt nobilius ꝙ ītelligat, ergo intelligit ſe.

Intellſs in nobis non itelligit ſe niſi accidē talr. Vide ↄ de Aīa tex. 8.

D.d. cū eſt fortius, &c. i. cū ſit nobilioris intellect⁹ oībus rebus. & dicit hoc, quia intellſs ī nobis nō intelligit ſe, niſi accītalr.

D.d. & ipſe intelligit intelligere. i. & intelligit ſuā actionē, quæ eſt in-

B telligere. ſua enim ſuba é ſua actio.

D.d. Sed ſemp videmus, ꝙ alterius eſt ſcīa, & ſenſus, &c. i. ſed videm⁹ cognoſcere, & ſentire, & exiſtimare, & intelligere eſſe aliud ab eo, cui⁹ ſunt. i. ab intellecto, cognito, & ſenſato, & exiſtimato in nobis. hæ enim actiones exiſtis virtutibus ſunt aliorum, nō ſui ipſorū, niſi ꝑ accidens, ſ. quia ſenſus, & exiſtimatio, & intellſs ſunt intellecti, & ſenſati, & exiſtimati nō ꝑ ſe, ſed ꝑ accidens. i. ꝙ intellectus in nobis nō intelligit ſe niſi ꝑ accidēs, ſcilicet quia accidit intellecto ꝙ ſit forma intellſs, & ſiſr accidit exiſtimato ꝙ ſit exiſtimatio, & ſenſato ſiſr ꝙ

C fuit ſenſus ſentire. & hoc fuit, qa intellectus non eſt in nobis intellectū omnibus modis. & magis remotum hoc eſt, ꝙ ſenſus ſit ſenſatum.

D.d. Aut etiā, ſi intelligere, & paſſio ſint aliud, & aliud. i. ꝙ ſi iſte intellectus intelligit aliud, tūc erit patiens & faciens, & paſſio. ex quo igit̄ erit nobilitas in patiēte, vtrū ex paſſione, aut eſſentia patiente, aut ex eo, à quo fit paſſio? iſta enim tria ſunt conſimilia, & diſſimilia in omni, quod intelligit aliud. & ideo ſicut eſſentia ītellectus nō eſt eadem cū intelligere, D quod eſt actio intellſs in nobis, & intellecto in nobis intelligere non eſt idem oībus modis. Et cauſa in hoc eſt, quia intellm in nobis eſt aliud ab intelligēte. in: eis aūt, qnæ ſunt nō in materia, contingit vt intellm, & intellſs, & actio intellect⁹ ſint idem.

Et hoc intendebat cùm dicit: Et ſicut in quibuſdā rebus ſcīa, &c. i. & ſicut videmus, ꝙ vere poſſumus dicere ꝙ ſcīa eſt res ſcita, & res ſcita eſt ſcīa, quæ eſt in materia, ſicut de artificio & artificiali: dici m⁹ enim ꝙ forma artificialis, quæ eſt in mā, & quę eſt in anima artificis eſt eadē: quāto E magis debet eſſe in rebus intelligentibus, quibus materia nō admiſceť, & non ſunt niſi forma & eſſentia ſignans eſſe rei.

In abſtractis à mā idé é intelectū intelect⁹ & intellectio.

D.d. in rebus aūt eſſentialibus, &c. i. in rebus aūt ſpeculatiuis definitū eſt definitio, & intellectum intellſs. D.d. intellectū enim nō eſt aliud ab intellectu. i. intellm igit̄ in reb⁹ abſtractis à mā dignius eſt vt nō ſit aliud ab intellectu.

D.d. Omne igit̄, quod non habet materiam, &c. i. declaratſi eſt igitur, ꝙ oē carens mā, & intellectū, & intellect⁹ in eo idē eſt. patiens enim & paſſio idē eſt. Et, cū declarauit, ꝙ nihil in- F telligit extra ſe, īcœpit quærere vtrū illud, quod intelligit ex ſe, eſt vnum ſimplex aut multa cōpoſita. & dicit: Relinquitur autem dubitatio, ſi intellectum eſt compoſitum. qm̄ hic tunc tranſmutaretur in partibus totius. i. remanet igitur dubitatio in intellecto ab eo, vtrum ſit ſimplex aut compoſitū ex multis intellectis. ſed, ſi fuerit compoſitū ex multis intellectis, neceſſe eſt ipſum eſſe diuerſarum partium non conſimilium. qa tale multa intelligit: & qđ intelligit

G git multa, intelligit aliqua extra ſe, quæ aliqua ſunt cauſæ ipſius. D.d. Et non diuiditur oē, qnod non hēt materiam, vt intellectus humanus. Poteſt intelligi, q̄ oē intellectū intellectus, cuius intell'is non habet materiam, & eſt illud, quod idē eſt in eo intellectus & intell'm, impoſſe eſt vt diuidatur: ſicut eſt poſſibile vt diuidat in intellectu humano, ſi cauſa diuiſionis in intellectu humano eſt, quia intell'm aliquo modo eſt aliud ab intellectu. qm̄, ſi intellectus & intellectum in eo eſſent vnū omnibus modis, non contingeret ei vt

H in intellectu eius eſſent plura. cauſa enim multitudinis eſt alietas inter intell'm, & rem intellectā in nobis.

Cā multitudinis in intellectis é alietas inter ītell'm & ré intellectam in nobis.

Et poteſt intelligi, q̄ ſignū ei⁹ eſt, q̄ oē carens materia non diuiditur in eo intell's ab intellecto, eſt intellectus humanus. Videm⁹ enim ipſum liberatum à materia in ſe. & quāuis non ſit liberatus ſimpl'r, intellectus & intell'm in eo idē eſt. Et cùm ita ſit illud, quod eſt liberatū à materia ſimpl'r, intellectum & intellectus in

I eo idē eſt ſimpl'r. D. d. & quod eſt compoſitum de bonitate in hoc eſt ſm hunc modum i. & res compoſitæ non addunt ſibi in nobilitate adinuicem niſi ;in paucitate compoſitionis, & propinquitate eorū primo ſimplici in illo genere: & cùm fuerit aliquod genus intelligentiarū, quæ diuerſantur adinuicē in cōpoſitione, ſ. in alietate intellecti in eis ab intellectu, nobilius eorū eſt illud, qđ eſt minoris cōpoſitionis in illo genere, immo illud eſt ſimplex in illo genere. D.d. ſed nobile ī aliquo eſt oē, & eſt aliud. i. immo neceſſe é vt nobile in omni genere ſit oē, & ſimplex indiuiſibile, & ſingulare, & per

Res cōpoſitæ nō addunt i nobilitate ſibi adinuicē niſi in paucitate cōpōnis et ptopinquitate eorū p ſimplici in illo genere.

ſe extra compoſitum, ſ. q̄ ſubſtātia K eius non eſt in compoſitione. v.g. q̄ calida non ſemp abundant adinuicem, niſi in paucitate & multitudine caloris. & ideo calidū ſimpl'r eſt, in quo non eſt compoſitio ignis, cū non admiſceatur ei aliud corpus, pp quod fiat modici caloris. & ſi ſit primus intell's neceſſe eſt vt ſit ſimplex, & vnum ſimpl'r. D.d. & ſm hanc diſpoſitionē intelligere eſt p ſe in toto ſeculo. i. & quia nihil intelligit extra ſe, cùm ſit ſimplex, tunc, cùm intelligit ſe, non accidit ei tranſmutatio neq; laſſitudo in omni ſeculo, ſicut accidit intellectui in nobis. Et L ſic debet eſſe in aliis intelligētijs abſtractis. Sed primus eſt ſimplicior eorū: & ideo eſt vnus ſimpl'r ſine aliqua multiplicitate, neq; pp alietatē intellectus & intellecti, neq; pp multitudinem intellectorū. Multitudo enim intellectorū in eodem intellectu, ſicut é in intellectu in nobis, cōſequit alietatem, quæ inuenit' in eo, ſcilicet alietatē intellectus & intellecti in nobis. qm̄, cùm intellectus & intell'm fuerint adunata p fecta adunatione, contingit vt intellecta multa plura, quæ ſunt intell's illius, adu- M nentur & fiant vnū & ſimplex omnibus modis. qm̄, ſi remanerent illa intellecta, quæ ſunt ī vno intellectu, plura, & non adunarent' cum eſſentia intell's, tūc eſſentia eius aliud erit ab eis. Et cùm hoc ignorauit Themiſtius d. q̄ poſſe eſt q̄ intell's intelligat multa intellecta ſubito. hoc. n. contradicit ſermoni noſtro, cùm diximus, q̄ intelligit ſe, & nihil aliud extrinſecus. & q̄ intell's & intellectū in eo ſunt idem omnibus modis. dicit enim, q̄ intelligit oīa, ex quo intelligit ſe eſſe principium eorum.

Digreſſio, qua oñdit qđ o ītell's primus eſt ſim.pliciſſim⁹, & cū vnum intelligit.

Sententia Themiſtij

Et

A Et omnia iſta ſunt eius, qui non intelligit demõnes Ariſt ſed tñ huic contingit inconueniens in hoc loco & eſt vt ſit ignorans ea, q̃ ſunt hic. & ideo dixerunt quidam, ꝙ ipſe ſcit oĩa, q̃ ſunt hic, ſcĩa vſi, non ſcĩẽtia particulari. Et veritas eſt, ꝙ primũ ſcit oĩa, ſm ꝙ ſcit ſe tñ ſcĩa in eſſe, quod eſt cauſa eorum eſſe. v g. qui ſcit calorem ignis tñ, non dr̃ neſcire naturam caloris exiſtentis in reliquis calidis: ſed iſte eſt ille, qui ſcit naturam caloris, ſm ꝙ eſt calor. Et ſimiliter primus ſcit naturam vnitatis ĩ eò ꝙ eſt ens ſimplr̃, quod eſt ipſum. Et ideo hoc nomẽ ſcientia ęquoce dr̃ de ſcientia ſua & noſtra. ſua enim ſcĩa eſt cauſa entis: ens autem eſt cauſa noſtræ ſcientiæ. Scientia igit̃ eius non dr̃ eſſe vniuerſalis, neque particularis. ille. n. cui⁹ ſcientia eſt vniuerſalis, ſcit particularia, quæ ſunt in actu in potentia ſcita. ei⁹ igitur ſcientia neceſſario eſt ſcientia ĩ potentia, cùm vſe non eſt niſi ſcientia rerum particulariũ. Et, cùm vſe eſt ſcientia in potentia: & nulla potentia eſt in ſcientia eius: ergo ſcĩa eius non eſt vniuerſalis. Et magis manifeſtum eſt, quoniam ſcientia

B eius non eſt particularis. particularia enim ſunt infinita, & non determinantur à ſcientia. Ille igitur primus non diſponitur per ſcientiam, quæ eſt in nobis, nec per ignorantiam, quæ eſt ei oppoſita: ſicut non diſponitur per iſtas illud, quod non eſt innatum habere alterum.

Declaratũ eſt igitur ali quod ens eſſe ſcies, de quo nõ erit fas dicere ſibi.

Impugnatio.

Quõ ſtell⁹ diuin⁹ oĩa ſcit ſcdm Auer.

Huenomẽ ſcĩa æquoce dr̃ d̃ ſcientia Dei, & de ſcia nr̃a. Scia Dei non ẽ vſis, neq; particularis. Idẽ lib. deſtructio deſtruc. di ſp. 13. in ſolutiõe pnmi dubij.

SVMMA TERTIA. D

Quo pacto vniuerſi natura ipſum bonum ipſumq; optimum habeat, opinio propria, aliarumq; impugnatio.

RErſcrutãdum autem etiã hoc, quonam modo natura vniuerſi habeat ipſum bonũ, & ipſum optimum: vtrum ſeparatum quiddam, & ipſum, an per ſe, an ipſo ordine. An vtroq; modo, quemadmodum exercitus. etenim bene eſſe eius, in ordine, & dux ipſe eſt, ac magis ipſe. nõ enim ipſe pp ordinem, verum E ordo pp ipſum eſt. Cuncta aũt coordinata quodã modo ſunt, verum non ſimiliter & natãtia, & volatilia, & plantæ. nec ita ſe habent, vt ſit vllum alteri ad alterum, ſed ſunt ad quippiam: ad vnum nãq; coordinata ſunt omnia. Verum, quẽadmodũ in domo liberis quidẽ minime licet quodcũq; facere, ſed ea omnia, aut plurima, quę ordinata ſunt: mancipñs vero & beſtñs parũ, quod ad commune cõferat, ſed F vt plurimum quodcunq; contingit (tale nanq; principiũ cuiuſq; eorum natura eſt.)

Et perſcrutemur etiam quomodo in natura totius bonum & nobile, vtrum ſit aliquid diſtinctum per ſe, aut per ordinem, aut vtroq; modo, vt in exercitu. In ordine. n. eſt bonum, & in duce exercitus; ſed in duce magis. iſte enim non eſt propter ordinem, ſed ille propter iſtum. Ordinata. n. ſunt inſimul

Vid Auer. 1 Epi. Tr. 4

Ad vnum oĩa coordinata ẽc.

G *omnia aliquo modo, ſed non ordine conſimili ſunt natantia, & volatilia, & plantæ. ſed tamen non ſunt in tali diſpoſitione, in qua non comparātur adinuicem omnino, immo aliquid: omnia enim ordinata ſunt in reſpectu alicuius. Sed ſicut liberi domus raro non licentiantur ad faciendum quicquid comprehendūt, ſed omnes actiones eorum, aut plures ſunt ordinatæ: ſeruientes autem, & lupi in pauco communi-*
H *cant illis in actione, & pars maior actionum iſtorum eſt quocunque, quomodolibet, & qualibet: principium enim cuiuslibet eorum eſt tale natura.*

52 Iſta eſt tertia pars iſtius tractat⁹. & intendit in ea perſcrutari, vtrum entia ſint per ſe entia adinuicem, & omnia ſint propter primū, ſicut eſt de membris hominis cū primo ptī cipio, quo ſit homo: aut nulla ligatio eſt inter ea, ſed eſſe eorum adinuicem eſt à caſu, & omnia ſunt propter aliquod extrinſecum ab eis. &,
I quia manifeſtum eſt per ſe, q̄ hñt aliquod bonum & aliquem finem, propter quem fiunt, perſcrutat⁹ eſt vtrum bonum, quod eſt in entibus, eſt extrinſecum, & diſtinctū ab eis: ſed nullum bonum habent exiſtens in ordine, i. qm̄ non ſunt ordinata ptopter ſe adinuicē. ordinata enim ꝓpter ſe adinuicem, illud bonum, quod exiſtit in eis, exiſtit in ordine: aut bonum exiſtens in eis non ē niſi in ordine tantum. & nullum bonum habent diſtinctum à toto, aut eſt in vtroq; Verbi gr. vtrum bonū exiſtens in quolibet modo modo- K
rum hominū exiſtentiū in vna ciuitate, ſ. finis, quem intendunt per actiones eorū, eſt aliquod diſtinctū & extrinſecū ab eis, v.g. prim⁹ princeps: aut bonum, quod eſt ī eis nou eſt, niſi propter prioritatem eorum adinuicem: aut in vtroq;, ſ. ptopter primum principem, & propter prio ritatem eorum adinuicem. Et hoc intendebat, cū dicit: Et pſcrutemur &c. i. & perſcrutandū eſt, vtrū bonū quod eſt in iſtis entibus, ſ. illud, pp quod ſunt, ſit extrinſecum & diſtinctum ab eis: aut eſt in ordine eorū adinuicem, ſ. in eſſe quorundā pp L
quædam: aut eſt in vtroq;, ſicut eſt in exercitu. Bonum enim exiſtit in exercitu propter ducem in exercitu & propter ordinem eius. ſed bonū, quod eſt in duce, maius eſt bono, quod eſt in ordine. Ordo.n. eſt pp ducem, ſed dux non eſt pp ordinem cum dux ſit cauſa ordinis, ſed non eſt ordo cauſa ducis. Et hoc intēdebat cùm dicit: In ordine.n. eſt bonū, & in duce exercitus, ſed in duce magis. i. bonum. n exiſtit in vtroq;, ſed magis in duce. D.d. cauſam in hoc, & dicit: iſte.n. non eſt pp ordinē, ſed ille propter iſtum. i. dux non eſt ꝓ M
pter ordinem, ſed ordo propter ducem. & quia bonum exiſtit in hoc toto vtroq; modo, ſ. propter ordinē & propter illud, ꝓpter quod eſt ordo, ſ. primum ptincipiū. & omnia, quæ ſunt ſub primo principio non æqualiter habent ordinem. hæc.n. quidem perfectum habent ordinē, ita q̄ nihil admiſcetur eis per accidens, ſicut eſt de corporibus cœleſtibus: hæc autem, inuenitur in eis ptiuatio ordinis per accidens, & ſunt ea, q̄ ſunt ſub corporibus cœleſtib⁹.

Quæcūq; ſt ſub prī mo princī pio non ę- qualr hñt ordinē. Cō ſiſe. 8. me- te. com. 10 Et. 1. cœ. c. 100. &. 2. ph. 81. &. 2 de Aſa. 34 Vide hic ſupra. 44.

Et

A Et hoc valde ſimile eſt ei, quod continetur in vno domo continẽte ſeruos,& liberos. Liberi.n.nullã actionem faciunt,niſi propter regimen domus:ſeruientes autem multotiẽs faciunt actiones non conuenientes regimini domus. Et ideo dicit:Ordinata enim ſunt ĩſimul oĩa aliquo modo,&c.i.&,cùm conſyderata fuerint omnia entia,quæ ſunt in mundo,inuenientur nõ eodem ordine, ſed quædam eorũ magis in hoc q̃ buſdam,ſicut eſt de lupis,& animalibus,& volatilibus,& plantis. D.d. ſed tñ non ſunt in tali diſpoſitione
B &c.i.& cùm conſyderantur, non inuenientur carẽtia ordine omnino, ſ.in diſpoſitione,in qua nullum eorum eſt per aliquod,immo in eis videtur aliquis ordo. D.d,omnia.n.ordinata ſunt in reſpectu alicuius.i.apparet enim,q̃ hoc commune eſt oĩbus entibns, ſ. q̃ omnia ſunt ꝓpter vnum,& q̃ actiones eorum ſunt erga illud vnum, & eſt prima cauſa: quemadmodũ oĩa, quæ ſunt in domo,propter dominum dom⁹ ſunt. D.d.Sed ſicut liberi domns raro nõ licentiantur ad faciendum quicqd comprehendunt,&c.i.qm̃ actiones
C corporum cœleſtium in communicatione eorum adinuicem in cõſtitutione mundi, eſt ſicut actio liberorum in cõſtitutione domus.Quẽ admodum enim liberi non licentiãtur ad faciendum omnia, quæ appetunt de actionibus,ſed omnes actiones eorum ſunt propter iuuamentum eorũ adinuicem,ita eſt de corporibus cœleſtib⁹.ea autem, q̃ ſunt ſub iſtis de entibus, ſunt ſicut ſeruiẽtes,& lupi conſeruãtes domos.Quẽ admodũ.n.actiones ſeruientiũ cõicantes cum liberis paucę ſunt,&pau cioresluporum,ita ſunt in eis; quæ D
ſunt ſub corporibus cœleſtibus. D. d.cauſam, propter quam modicus eſt ordo exiſtens in actionibus rerũ
* naturalium,& dicit: prĩcipium. n. cuinslibet eorum eſt tale natura. i. & eſt ita,qm̃ principium cuiuslibet iſtorum impoſſibile eſt vt habeat naturaliter prius. Et poteſt intelligi q̃m principium vtriuſq; iſtorũ modorũ,ſ.voluntarij & naturalis,oportet vt habeat talem intentionẽ accidentis. Et ſciendũ eſt,q̃ hæc eſt ſentẽtia Ariſt.in ſollicitudine:& ꝑ iſtã diſſoluuntur oẽs quęſtiones contingentes ſollicitudini. Sunt enim quidam,qui dicũt qm̃ nihil eſt, de quo
Deus non habeat ſollicitudinẽ. Dicunt enim, q̃ non licet ſapienti dimittere aliquid ſine ſollicitudine, neq; vt faciat malum:& q̃oẽs actiones eiuſdem ſunt iuſtæ. Et alij,qui cõtradixerũt huic ſermoni de hoc, quod ĩuenitur, quoniam multa mala ſunt,& debet ſapiẽs dimittere ea. Iſti igitur ſunt in extremo contradictorio,ſcilicet quòd nulla ſollicitudo eſt in eo omnino. Et veritas eſt in hoc, quòd ſollicitudo eſt, & q̃, ſi aliqua ſunt ſine ſollicitudine, F
proueniunt ex neceſsitate materiæ, non ex diminutione agentis : ita q̃ hoc excitat quoſdam ad dicendum duos Deos eſſe,quorum vnus creat bona,& alius non bona.

Dico aũt pariformiter q̃ neceſſe eſt oĩa ĩ diſcrimẽn venire. * ſegregationem.
& alia ita ſunt, quibus oĩã cõicant ad vniuerſum. Quæcunq; vero impoſsibilia, ſiue abſurda aliter dicentibus accidunt, quęve dicunt elegantius dicẽtes, ac in quibus minime dubitatiões

* a.l.materialium.

Documẽtum.

Vide cõſimile ſup. com.37.

G ſunt,non decet nos latere. Omnes nãq; ex cõtrarijs oĩa faciũt. At nõ recte id,oĩa,neq; id, ex cõtrarijs.quibus autem contraria inſunt,quonam modo ex cõtrarijs erunt,non dicunt: qñquidẽ contraria impaſſibilia ſunt à ſe inuicem. A nobis autem rationi cõſentanee hoc ſoluitur,cùm aliquid tertium ſit. Quidam vero alterum contrariorum materiam faciunt, quemadmodum qui inæqle æquali, aut vni multa. Soluitur autem etiam hoc eo
H dem modo.nã materia vna nulli contrarium eſt.

Et ego dico eis, quòd coguntur omnes ad diuidendum iudicium, & alia huius diſpoſitionis ſunt, in quibus communicant omnia in toto. Et oportet nos non ignorare omnia impoßibilia contingentia, & quæ impoßibilia ſunt de ſermonibus aliorum, & quòd illud, quod dixerunt, non ridiculoſe dixerunt,
I *& in quibus eſt pauca dubitatio. Omnes enim faciunt omnia ex cõtrarijs, ſed nõ recte faciunt, neque in omnibus, neque in quibus ſunt ex contrarijs: quia contraria non patiuntur abinuicem. Nos autem diſſoluamus hanc quæſtionem ſermone neceſſario ad aliquod tertiũ eſſe. Et ſi poſuerunt alterum contrariorum eſſe materiam, ſicut ponunt non æquale æqualis, & vnum multitudinis. Hoc enim diſ-*
ſoluamus tali modo. Vna.n. materia nulla modo eſt contraria. K

Cùm compleuit notificare opi- 53
nionem ſuam in iſtis rebus, vult de monſtrare, q̃ ſua ſentẽtia eſt, à qua ſeparantur omnes obiectiones, & diſſoluuntur omnes quæſtiones cõtingentes Antiquis in principijs. Cogũtur enim concedere, q̃ in reb' volũtarijs, quæ communicantur in vna actione, inueniũtur ſimiliã his duobus modis actionũ. &, cùm hoc fuerit in rebus voluntarijs, nõ eſt quærenda alia cauſa in rebus naturalibus. Et hoc intẽdebat cum dicit: co- L
guntur enim omnes ad diuidendũ iudicium, &c. i. omnis enim, qui locutus fuit de hoc, coactus fuit iudicare hanc diuerſitatem exiſtentem in natura, & diſtinguere, & determinare eam. & cum hoc confeſſus fuit q̃ tale inuenitur in rebus * omnib' in omni actione, ſ. in rebus voluntarijs. & quaſi induxit hoc modo caſtigandi, cum oporteret eos diſſoluere hanc quæſtionem tali diſſolutione & dicere in principijs totius talẽ ſermonem, & non inducere impoſſibilia, quæ induxerunt, cum laborauerunt in dando principia entium, & M
cauſas apparentium in eis. Et ideo dicit poſt: Et oportet nos nõ ignorare, &c. i. & ideo oportet eum, qui ſciuerit ſermones noſtros, nõ ignorare differẽtiam inter ſermones noſtros & ſermones aliorum, cogitando impoſſibilia cõſequentia ſermones eorum. D. d. & q̃ illud, quod dixerunt, nõ ridiculoſe &c. i. nõ ignorare debent, q̃ illud, quod dixerũt de hoc, non ridiculoſe dixerunt, & q̃ in opinionibus eorum nulla opinio ẽ, cui accidat modica dubitatio.

* a. l. cõib.

D. in

A D. incepit dicere opiniones eorum corruptas de principijs, & dicit: Oēs enim faciunt omnia ex contrarijs, &c. i. error, in quo conueniunt oēs, est, quia faciunt principia omnium entium tantum contraria. & peccāt in duobus. Quorum alterum est, q̄ principia omnium non sunt cōtraria, cùm in principijs corporum cœlestium non est contrarietas. Et secundum est, q̄ impossibile est q̄ sola contraria sint principia. Deinde d. quia contraria non patiuntur abinuicem. i. contraria autem non sufficiunt esse principia generabilium, quia contrarium non recipit suum contrariuum, cum transmutatens in generatione & corruptiōe de cōtrario ad contrarium. & hoc declaratum est primo Physic. hic autem est dictum ad rememorandum. D. d. Nos autem dissoluam⁹, &c. i. nos autem iam dissoluimus hanc quæstionem, addentes contrarijs tertiū, s. materiam recipientem contraria succedsiue. D. d. Et si posuerunt alterum contrariorum, &c. i. & nō possunt euadere ex hoc alterum cōtrariorum ponendo, quasi materiam alterius. Materia enim oportet vt non sit contraria alicui. quia si esset non reciperet illud, cuius est materia: vt ponentes non æquale materiam esse æqualis, & vnum materiam multitudinis.

1. ph. t. cō. 51. vsq; ad 63.

B

C

Itē cuncta participabunt malo præter ipsum vnum. alterum nanq; elementorum ipsum malum est. Et alij neq; principia bonum & malum, quāquam in oībus maxime ipsum principium ipsum bonum sit. Quidam autē hoc quidem recte, q̄ principiū: quo vero modo ipsum bonum principium sit, vtrum vt finis, an vt mouens, an vt forma, non dicunt. Empedocles quoq; absurde amicitiam facit bonum, cùm hæc principium sit, & vt mouens, si quidem congregat: & vt materia, nā mixti pars est. At si etiam eidem accidat, & vt materię principio esse & vt mouenti, ipsum tamen esse non idē est. secundum q̄ igitur horum amicitia est? Inconueniens item est contentionem incorruptibilē eē, cū hęc ipsa mali natura sit.

D

E

Et etiam mendacium erit acquisitum in omnibus, præterquam in vno. malum enim per se est alterum elementorum. Alij autem non dixerunt malum & bonum esse principia, quamuis in maiori parte in omnibus bonum est principium. Et quidam eorum dicunt, quòd hoc principium est bonum: sed non simpliciter dicunt quòd bonum est principium, quasi perfectio, aut quasi mouens, aut quasi forma. Empedocles etiam dicit modo impossibili. facit enim bonum amicitiam, & malum litem. & hæc sunt principia: quia est quasi mouens, & quia aggregat: & est quasi materia, quæ est pars admixti. Quoniam, si accidit alicui vni, vt habeat principium quasi materiam, & etiam quasi mouens, sed tamen essentia non est vna. secundū

F

G *quod eſt igitur amicitia? Et impoſsibile eſt vt lis ſit, quæ non corrumpatur omnino, cùm talis ſit natura mali, & cum habeat naturam mali.*

54 Et etiam mendaciũ, &c.i.& quidam ponunt omnibus duo principia, malum. ſ. & bonum, quæ ſunt materia & forma. & ſi ita ſit, tunc malum exiſtit in omnibus, præterquam ī vno, ſ. forma. neceſſe eſt autem vt omnia compoſita ſint mala, quia alterum elementorum eorũ, quod eſt materia, eſt malum. & hoc
H intendebat cùm dicit: malum enim per ſe eſt alterum elemẽtorum. Deinde d. Alij autem non dixerunt bonum & malum eſſe principia. i. Alij vero non dixerunt bonum & malum eſſe principia, cùm bonum videatur eſſe principium in omnib⁹, & pluribus diſpoſitionibus. D.d Et quidam eorum dicunt, ꝙ hoc principium eſt bonum. i. & quidam Antiquorum opinãtur, ꝙ primũ principium eſt bonum, ſed non dixerũt quomodo eſt principium, vtrũ ſm finem, aut ſm formam, aut ſm mouens: neq; determinauerũt hoc, ſed
I dixerunt hoc viuiuerſaliter, nõ modo determinato. D.d. Et Empedocles etiam dicit: modo impoſſibili. facit enim bonũ amicitiam, & malum litem. & hęc ſunt ptincipia, &c. i. & quod dicit Empedocles de principijs, eſt etiam impoſſibile. facit. n. principium, quod eſt bonum, eſſe amicitiam, & principium, quod eſt malum, litem. Sed inquantum amicitia cõgregat res, eſt principiũ quaſi mouens, & inquãtum eſt pars rei admixtæ, eſt principiũ quaſi elemẽtum. quaptopter contingit ei ponere cauſam mouentem extrinſecam K
eſſe quaſi elementum rei motę, ſ. vt motum ſit admixtum cum motore. Deinde d. Quoniam, ſi accidit alicui vni, &c.i. ſed, ſi accidat alicui vni vt habeat principiũ quaſi materiã & elementum,, & principium quaſi mouens, tamen non eſt poſſibile vt eſſentia motoris ſit eſſentia materiæ. ſm igitur quem modum facit his duobus modis amicitiã eſſe prĩcipium, vtrum ſm mouentem aut ſm materiam? impoſſibile enim eſt vt idem ſit cauſa eiuſdem vtroque L
modo. D.d. & impoſſibile eſt etiam vt lis, &c.i. & impoſſibile, quod contingit Empedocli in ſuo ſermone, eſt ꝙ lis ſecundum ꝙ eſt principiũ non corrumpetur, quamuis ſit mala, & male naturæ, & violenta. violẽtum aũt non eſt manſiuum. Violentus non ẽ mã ſiuũ. Idẽ. 2 Cœl. t.c.18

Anaxagoras autem bonũ ponit principiũ, vt mouens, mens enim mouet. verum alicui⁹ gratia mouet. quare alterũ, niſi ſit, vt nos dicimus. ars. n. medendi quodam modo ſanitas eſt. Incõueniens ẽt eſt ꝙ non fecerit aliquid bono, mentiq; contrariũ. M

Anaxagoras autem bonũ principium dicit eſſe quaſi mouens. intellectus enī mouet, ſed mouet propter aliquid. dixit igitur alĩũ ſermonem, nõ ſicut dicitur. medicina enim eſt aliqua materia ſanitatis. & impoſsibile eſt etiam non ponere contrarium boni, & intellectus.

Anaxagoras aũt dicit, ꝙ bonũ eſt 55
principium mouens, cùm iã poſuit, quod intellectus eſt mouẽs oĩa: ſed non dicit, qua de cauſa mouet. omne

A ne enim, quod mouet ꝓpter aliqd mouet: & illud, ꝓpter quod mouet, magis est bonum, q̃ illud bonũ mouens. Dixit igitur sermonem diminutũ, quia cõtingit ei ponere aliud principium, non sicut dicimus, q̃ principium mouens mouet fm perfectionem & complementum, vt videmus medicinam mouere ad sanitatem, mouet.n. ad sanitatem, & medicina est forma sanitatis. si igitur sanitas non esset in subiecto, sicut est de primo principio, tũc medicina moueret vtroq; modo, s. fm q̃ est agens motum, & finis.

Vid supra 36. & 38.

B Porro nulli eorum, qui ponunt contraria, vtuntur contrarijs, si quẽ inquirere nõ pigeat. & cur quædam corruptibilia, quædam incorruptibilia nemo dicit. omnia nãq; entia ex eisdẽ principijs faciunt. Prẽterea, quidam ex non ente faciunt entia. quidam vt hoc non cogantur, vnum cuncta faciunt. cur item semper generatio erit, quidq; generationis causa sit, dicit nemo. At tum illis, qui duo principia faciunt, aliud principalius principium necesse est esse: tum illis, qui formas, quia aliud principalius principiũ est. cur enim participauit, aut participat? Et alijs quidem necesse est Sapientię, ac nobilissimæ scientiæ aliquid cõtrarium ponere esse, nobis vero minime. nihil enĩ est primo contrarium. quandoquidem cuncta contraria materiam habent, & potentia hæc sunt. contraria vero ignorantia ad cõtrarium. primo autem nihil contrarium

C

est. Prætera, si non erunt alia ꝓter sensibilia, nõ erit principiũ, & ordo, & generatio, & ipsa cœlestia, sed semper principiũ principium, vt Theologis, Naturalibusq; cunctis. Si autem erũt formæ, aut numeri, nullius causæ erunt. si vero non, neq; prorsus ipsius motus. Quo nanq; item modo ex non habentibus magnitudinem magnitudo continuum q̃ erit? numerus nãq; nõ faciet continuum, neq; vt mouens, neq; vt forma. Cæterum nihil contrariorum erit quod et factiuum & motiuum. alioqui contingere sane possit non esse. verum enimuero & facere posterius q̃ potentia est. Entia ergo non erunt sempiterna: attamen sunt. interimendum igitur aliquid horum est. hoc autẽ aliquo pacto dictum est. Item, quo modo numeri sunt vnum, aut anima, & corpus, & omnino forma & res, nemo aliquid dicit; nec dicere potest, nisi (vt nos) dicat, quod vt mouens faciat. Qui vero dicũt mathematicum numerum primum, & ita semper aliam attiguam substantiam, ac alia cuiusq; principia, inconspirantẽm vniuersi substantiam faciũt (nihil enim altera alteri cõferr, siue sit, siue non sit) & principia multa. At entia nolũt malegubernari. non est bonum pluralitas principatuũ. vnus ergo princeps.

D E F

* Ἐστω δὲ τοῦτο ἀρχὴ ἕν. ἀλλ' ὡς αὐτεξούσιον ἢ δοῦλον ἡ ἀρχὴ ἕν.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIB. TERTIVSDECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima, de Mathematicarum rerum eſſentia pertractatur.
In Secunda, diſputatur contra Ideas.
In Tertia, probatur Numeros non eſſe ſubſtantias ſeparatas.

SVMMAE PRIMAE.

H *De quibus agendum ſit in ſubſequentibus libris. Cap. 1.*

DE ſenſibilium itaq; ſubſtantia, quæ nã ſit, dictum eſt: ĩ trã ditione quidẽ naturalium, de materia, poſterius vero de actu. Cùm autem hæc conſyderatio ſit, vtrũ præter ſenſibiles ſubſtantias aliqua ſit immobilis & æterna nec ne, & ſi ſit, quænam ſit, quæ ab alĩs dñr, primo ſpeculandũ eſt: vt tum ſiquid non recte dicant, I non ſimus eiſdem cõſcĩ: tum ſi quod nobis & illis cõmune decretum ſit, hoc ſeparatim nõ cõtrà nos grauiter feramus. ſufficiens enim erit, ſiquis quædam melius dicat, quædam non deterius. Duæ aũt de his opiniones ſunt. Quidam etenim ipſa Mathematica ſubſtantias eſſe aiũt, vt numeros, lineas, & quæ his eiuſdem generis ſunt. Et rurſus Ideas. Cùm aũt quidam ideas, numerosq; mathematicos duo genera faciant, quidam vnã amborum naturam, quidam autẽ alĩ mathematicas tm̃ ſubſtãtias eſſe dicant: primum quidem de mathematicis conſyderandum eſt, nullam aliam eis addẽdo naturam. veluti vtrum ideæ ſint necne, & vtrũ principia, ſubſtãtiæq; entiũ, an non: verum tm̃, vt de mathematicis, vtrum ſint an non ſint: & ſi ſint, quonã modo ſint. Deinde poſtea ſeorſum de ipſis ideis ſimpliciter, & aliquantulum legis grã. diuulgata nanq; plurima ſunt ẽt in exterioribus rationibus. Præterea ad illam conſyderationem oportet maiorem ſermonis partẽ attendere, cùm de his conſyderem⁹, vtrum ſubſtantiæ, principiaq; entiũ numeri ac ideæ ſint. poſt enim ideas hæc tertia conſyderatio reſtat. Neceſſe aũt, ſi mathematica ſunt, aut in ſenſibilibus ea eſſe, quemádmodum aliqui dicunt, aut à ſenſibilibus ſeparata (& hoc etiam modo quidam aiunt) aut ſi neutro modò ſunt, aut alio modo ſunt. Quare M dubitatio nobis non de ipſo eſſe erit, verum de modo.

Mathematica ſubſtantias non eſſe magis quàm corpora, nec eis priora niſi ratione, nec ab eis ſeparata eſſe poſſe. Cap. 2.

ET quidem quod in ſenſibilibus ea eſſe impoſſibile ẽ, quodq; ſimul fictitia ratio eſt, dictum ſane in dubitationibus eſt, ꝙ ſimul duo ſolida eſſe impoſſibile eſt. Item ꝙ eiuſdem

rationis

A rationis eſt cæteras quoq; potẽtias & naturas in ſenſibilibus eſſe,ac nullam ſeparatam. hæc ita que pri⁹ dicta ſunt. Verũ ad hęc ẽt conſtat,q; impoſſe eſſet quodcunq; corpus diuidi. diuideret enim ſm ſuperficiẽ, & hæc ſm lineã,& iſta ſm punctum. quare ſi punctum impoſſe eſt diuidere, ẽt lineã,q; ſi hanc,cętera quoq;. Quid igit differt aut has eſſe tales naturas,aut non eſſe quidem in eis tales naturas? idem nanq; accidet.diuiſis enim ſenſibilib⁹, B diuidentur,aut nec ipſæ ſenſibiles. At nec ſeparatas eſſe tales naturas poſſibile eſt. Nam, ſi erũt præter ſenſibilia ſolida ſeparata ab his diuerſa,prioraq; ſenſibilibus,patet,q; etiam pręter ſuperficies alias neceſſe eſt eſſe ſuperficies ſeparatas,puncta quoq;, & lineas:q̃quidem eadẽ ratio eſt. Quod ſi hæc rurſus præter mathematici ſolidi ſuperficies,lineas & puncta,alia ſeparata, ſiquidẽ incompoſita,priora compoſitis ſunt.& ſi ſenſibilibus priora ſũt C corpora non ſenſibilia, eadẽ rõne ſuperficiebus ẽt, quę in ſolidis immobilibus ſunt, priores ſunt hę,q; p ſeipſas exiſtũt. Quare aliæ ſunt hæ,tum ſuperficies, tum lineæ,ab his, quæ ſimul cũ ſeparatis ſolidis ſunt. hæ nanq; ſimul cũ mathematicis ſolidis, illæ vero eis priores ſunt. Rurſus illarum ſuperficierum lineæ erunt,quib⁹ priores alias oportebit eadem ratione lineas, puncta q; eſſe.& eorum,quæ in priD ribus lineis,alia puncta priora, quibus non erunt amplius alia priora.At abſurda ſane coacervatio fit. accidit nanque ſolida quidem vnica præter ſenſibilia eſſe.ſuperficies vero triplices,pter ſenſibiles:illæ ſcilicet præter ſenſibiles, quæ in mathematicis ſunt ſolidis,quæq; pręter eas, q̃ in his ſunt.lineæ autem quadruplices,puncta autẽ quincupla. Quare circa qualia horum mathematicæ ſcientiæ erunt? non enim circa ſuperficies,lineas,et puncta,quæ in immobili ſolido E ſunt: quandoquidem ſemp ſciẽtia circa priora eſt.Eadem ratio de numeris quoq;. præter enim quælibet puncta aliæ vnitates erunt,ac præter quælibet entia ſenſibilia,deinde præter intelligibilia.quare numerorum mathematicorum infinita genera erunt.Item quonam modo quę in dubitationibus enumerauimus ſolui poſſunt? etenĩ ea, circa quæ Aſtrologia eſt,ſimili modo præter ſenſibilia ſunt, ac circa quæ Geometria.eſſe vero cœF lum,& partes eius,quonam modo poſſibile eſt,aut aliud quodcunq; motum habens? ſimiliter autem Perſpectiuæ & Harmonicæ obiecta? erit nanq; vox,& viſus præter ſenſibilia & particularia. Quare patet,q; alĩ ſenſus etiam,aliaq; ſenſibilia ſunt. cur enim magis illa q̃ iſta? q; ſi hæc ſunt,animalia quoq; erunt, ſiquidem & ſenſus.Item quędã à Mathematicis vniuerſalĩ præter

G ter has ſubſtantias ſcribuntur. erit igitur hæc quoq; alia quædam ſubſtantia ſeparata, ac media ĩter ideas, ac media, quę nec numerus, nec pũcta, nec magnitudo, nec temp⁹ ſit. ꝙ ſi hoc impoſſibile eſt, conſtat quoq; illa impoſſibile eſſe à ſenſibilibus ſeparata. Et omnino contrarium, tum vero, tĩ ei, quod exiſtimari ſolitum eſt, accidit, ſiquis ita eẽ mathematica ponat, vt quaſdam naturas ſeparatas. neceſſe enim eſt propterea quidem, qđ
H ita ſe habeant, priores ſenſibilibus magnitudinibus eſſe, ſecundum autem veritatem poſteriores: ſiquidem imperfecta magnitudo generatione prior, ſubſtantia poſterior ſit, vt inanimatum animato. Item quo, & quando magnitudines mathematicę vnum erunt? quæ quidem interdũ animæ, aut parti animę, aut alicui, quæ particeps eſt ratiõis, inſunt? ꝙ ſi non, multa erunt, ac diſſoluentur. Illis vero (cùm diuiſibiles, quantæq; ſint) quidnã
I cauſæ eſt, vt vnum ſint, coniunctæq; maneant? Item ipſę etiam generationes hoc manifeſtant. quandoquidem, quod primum eſt, ad longitudinem, deinde ad latitudinem, & tandem ad profunditatem fit, ac finẽ nactum eſt. Si itaq; ſubſtantia prius, qđ generatione poſterius eſt, corp⁹ profecto, tum ſuperficie, tum lõgitudine prius erit. & hac ratione perfectum magis, atq; totũ, quia fit aĩatum. Linea vero, ſiue ſuperficies, quonam modo aĩata erit? ſupra nanq; noſtros ſenſus hæc certe dignitas erit. Item corpus quidem ſubſtantia q̃dã ſit, quippe ꝙ iam perfectionem quodam modo habet, lineę vero quonam mõ ſubſtãtiæ erũt? nec enim vt ſpecies, & forma q̃dam, veluti ſi anima ſit, qđ tale eſt. nec vt materia, veluti corp⁹. nihil.n. ex lineis, neq; ex ſuperficiebus, neq; punctis videt conſtare poſſe. Atqui ſi qua materialis ſubſtantia eſſet, hoc pati poſſe profecto videretur. Ratio- K
ne itaq; prior ſit. non tamen om- Non oĩa, q̃cunq; rõ
nia, quæcunq; ratione priora, ne ſubã ſũt
ſubſtãtia quoq; priora ſunt. ſub priora.
ſtantia nanq; priora, quæcunq; ſeparata ipſo eſſe excedunt. ratione vero his, quorum ratiões ex rationibus. hæc autem non ſunt ſimul. ſi enim pasſiones nõ ſint præter ſubſtantias, veluti quiddam motum vel albũ, homine albo ſm rationem albedo prior eſt, non ſm ſubſtantiã. nõ enim poteſt ſeparata eſſe, verũ M
ſemper vna cũ toto eſt. dico autem totum hominem album. Quare manifeſtum eſt, neque prius eẽ, quod ex ablatione eſt, neque poſterius, quod ex appoſitione eſt: ex appoſitione nanque, ipſa albedine albus homo dicitur. Quòd igitur nec ſubſtãtiæ ſint magis quãm corpora, nec eſſentia ſenſibilibus priora ſint, verum ſola ratione, nec vſquam eſſe ſeparata poſſibile eſſe, ſatis dictum eſt.

Mathe-

A *Mathematica & entia eſſe, & quo pacto: & quo modo non priora, & quomodo priora. Vbi de Abſtractione multa. Cap. 3.*

CVm vero nec in ſenſibilibus ea eſſe contingat, manifeſtum eſt ꝙ aut omnino non ſunt, aut modo quodam ſunt, & ob hoc non ſimplr ſunt. multipliciter nanq; ipſum eſſe dicimus. Quemadmodū enim vniuerſalia ī Mathematicis nō ſunt de ſeparatis præter magnitudines, numerosq;, verum de his, quanquā nō quatenus talia, vt magnitudinē habeant, aut diuiſibilia ſint, patet ꝙ etiam de magnitudinibus ſenſibilibus rationes & demonſtrationes ſunt: verū non prout ſenſibiles, ſed, put tales ſunt. quemadmodū enim prout mota ſolum multæ rationes sūt, abſq; eo ꝙ quid ſit vnūquodq; eorum, ac eis accidētiū conſyderetur, & non eſt neceſſe propterea idem aliquid motū à ſenſibilibus ſeparatum eſſe, vel in eis aliquam naturam ſegregatam eſſe: ita de his, quæ mouentur etiam erunt rationes, atque ſcientiæ, non tamen quatenus mota, verum quatenus corpora tantum, & rurſus prout ſuperficies tantum, & prout longitudines tantum, & quatenus diuiſibilia, & quatenus īdiuiſibilia ſitum habentia, & prout indiuiſibilia tantum. Quare cùm ſimpliciter verum ſit dicere, non ſolum ſeparabilia, ſed & non ſeparabilia eſſe, veluti ea quæ mouētur, & mathematica (quia etiā qualia dicunt verum eſt ſimpliciter dicere, & talia eſſe) & quēadmodum cęteras ſcientias ſimpliciter verum eſt dicere huius eſſe, nō eius, quod ei accidat, veluti ꝙ albi (ſi ſalubre album ſit) verum prout ſalubre eſt, ac illi⁹ cuius vnaquæq; eſt, ſi ſalubris ſalubre, ſi vero hominis prout homo eſt, ita & Geometriā, non ſi accidit ſenſibilia eſſe quorum eſt, non eſt autem eorum, prout ſenſibilia ſunt: non erunt ſenſibilium Mathematicæ ſcientiæ, neque profecto circa hæc, alīs ſeparatis. Multa vero per ſe reb⁹ accidūt, prout vnumquodq; talium eſt. qm̄ & quatenus fœmina animal, & quatenus mas, ꝓprię ſunt paſſiones: etſi non eſt quicquam fœmina, neq; mas ſeparatū ab animalibus. Quare etiam prout longitudines ſolū, & prout ſuperficies, & quanto de prioribus rōne, ac ſimplicioribus, tanto magis id certitudinē hēt. hoc aūt ſimplex eſt. quare abſq; magnitudine magis q̄; cū magnitudine, & maxime abſque motu. quod ſi hēt motum, primū maxime: ſiquidē hic ſimplicisſimus eſt, & huius qui regularis eſt. Eadē rō de Harmonica, & Perſpectiua ē. neutra nā que, put viſus, vel, put vox ſpeculat, verū, put lineę, & nūeri. at hęc, ꝓprię illorū paſſiones ſunt. Mechanica quoq; ſiīr. Quare ſi qs ab accidentib⁹ ſeparet, ac de eis aliquid, quatenus talia ſunt, conſy-

De quibus ſint ipſa Mathematica, & eorū demonſtratiōes.

Quopacto fiat abſtractio.

Inſtantię ſolutio.

B C D E F

Digitized by Google

G conſyderet, minime ꝓp hoc mẽ tietur. quemadmodũ nec cùm in terra deſcribat, ac eam, quæ pedalis non eſt, pedalẽ dicat, nõ enim in propoſitionibus falſitas ineſt. Optime vero ita vnũquodq; profecto conſyderabit, ſi quis ſeparans ponat qđ non eſt ſeparatum: quod Arithmeticus, Geometraq; facit. Vnum etenim & ĩdiuiſibile eſt homo, put homo. ille vero poſuit vnũ indiuiſibile: deinde ſpeculatus eſt, ſi quid homini prout indiuiſibile eſt, accidit. at Geometra nec prout hõ, nec prout indiuiſibilis, verum prout ſolida. quę.n. ẽt tametſi nullibi erat indiuiſibilis, inerant ei, patet ꝓ ẽt abſq; his contingit ei poſſe ineſſe. Quare propter hoc nõ male Geometrę dicunt, & de entibus differunt, & entia ſunt. duplex.n. eſt ens, hoc quidẽ actu, hoc vero materialiter. Cũ autẽ bonũ & pulchrum differãt (ſiquidẽ illud ſemper in operatione, pulchrum vero ẽt in immobilibus eſt) qui dicunt Mathematicas ſcientias nihil de bono vel pulchro dicere, falsũ dicũt. Dicunt etenim & maxime oſtẽdunt. nam etſi non nominãt, cũ tñ opera & rationes oſtendunt, nonne dicũt de eis? pulchri nãque maxime ſpecies ſunt, ordo, commenſuratio, & definitum, quę maxime oſtendunt Mathematicæ ſcĩæ. Et, cùm hęc multorum cauſę eſſe appareant) dico autem veluti ordo & definitum) patet ꝓ etiam ſimilẽ cauſam, quę vt bonũ cauſa eſt, quodam mõ dicant. magis autem aperte in alĩs dicemus. De mathematicis igiſ, & ꝓ entia ſunt, & quomodo entia, & quo modo nõ priora, & quomodo priora, tot dicta ſint. K

Idẽ primo Priorũ. c. 25. & 1. Poſte. 1. com. 80. Inſtantię ſoluũtur.

Ens duplex.

Bõi et pulchri diſcrimen.

Quopacto Mathematicę ſcię bonũ & pulchrũ cõſyderent.

Pulchriſpecies.

SVMMA SECVNDA.

Diſceptatio contra Ideas.

Quæ moverint Idearum aſſertores ad eas ponendas. Cap. 1.

DE ideis autẽ primo ipſam, q̃ de idea eſt, opinionem conſyderandũ, ad numerorũ nãturã nihil cõſortñ habẽtem. ſed quemadmodum opinati ſunt à principio, qui primi ideas eſſe dixere. Accidit vero de ideis opinio illis, qui dixerũt, propterea ꝓ de veritate adhęſerãt Heracliti rõnibus, tanquã oĩa ſenſibilia ſemper fluant. Quare, ſi qua cuiuſpiã ſcientia, prudentiaq; erit, oportet alias quãſdã naturas permanentes eſſe, p̃ter ſenſibiles. non.n. fluentium eſſe ſcĩam. Cũ vero Socrates circa morales virtutes vacaret, & de his vlt definire primus quæreret, naturalia.n. parumper Democritus tetigerat ſolum, & ali quatenus calidũ & frigidũ definierat. Pythagorici ẽt pri⁹ de quibuſdã paucis, quorũ rationes ad numeros reducebant, veluti quid eſt tẽpus, aut iuſtum, aut nuptię) ille ſane rationabili- L

a. Lhñtes. M

ter q̄rebat ipſum quid eſt. ſyllo
A gizare.n.quęrebat. ſyllbrū ve-
Syllorum principiū ē ipsū qd ē. ro principiū eſt ipſum quid eſt.
nondū.n.tunc erat vis dialecti-
ça, vnde et poſſent abſq; eo ipſo
quid eſt cōtraria conſyderare,
vtrū contrariorū eadē ſcīa eēt.
Quid Socrati ī diſſerēdo peculiar fuerit. Duo nanq; ſunt, quę Socrati iu
re proprio attribuat quiſpiā, in
ductiuas orationes, & definitio
nē vīs. hęc.n.ambo circa prin-
cipium ſcientię ſunt, At Socra-
tes quidem vīa non ponebat ſe
parata, nec definitiones, quidā
B vero ſepararunt, ac talia entiū
ideas appellarunt. quare ferè ac
cidebat eis eadem ratione om-
nium, quę vniuerſaliter dicun-
tur, ideas eſſe.

Deſtruuntur fundamenta eorum, qui ideas ponunt. Cap. 2.

AT ſimile eſt, ſicuti ſi quis
numerare volens, cū qui
dem pauciora exiſtāt, ar-
bitretur non poſſe: cū vero plu
ra faciat, numeret. plures etenī
(vt ita dicam) formę ſunt, q̄; ſen
ſibilia particularia. de quibus
C cū cauſas quęrerent, ex his ad il
las proceſſerunt. nā & ſm vnū-
quodq; eiuſdē nominis ſunt, &
præter ſubſtantias, cęterorum
quoq; in multis eſt vnum, & in
his, & ſempiternis. Cęterū qui-
bus modis oſtendi tur, q̄ formę
ſunt, ſm nullum horum appa-
ret: è quibuſdam nanq; nō eſt
neceſſe fieri ſyllum: è quibuſdā
vero, et quorū non putāt, horū
formæ fiunt. Secundum nanq;
rationes, quæ ex ſcientijs, for-
mę erunt omnium, quorū ſcien
tiæ ſunt. ſm vero vnum in mul D
tis, ēt negationum. & ſm q̄ in-
telligimus aliquid eius, qđ cor-
ruptum eſt, ēt corruptibilium:
ſiquidem horum aliqua conce-
ptio eſt. Inſuper quędā rationū,
eorum etiā quæ ad aliquid ſunt
(quippe cū exactisſimæ ſint)
ideas faciunt, quorum nō dici-
mus eē per ſe genus. Quædā ēt
tertium hoīem dicūt. Et ſimpli
citer hæ de formis rōnes, illa pe
rimunt, q̄ magis q̄; ipſas ideas
eſſe volunt, qui formas dicunt. B
Accidit.n. non eſſe prius duali-
tatem, ſed numerum: & huius
qđ eſt ad aliquid eo, qđ eſt p̄ ſe:
& cuncta, quęcunq; cū quibuſ-
dam ſequerentur de ideis opi-
niōes, aduerſa facere principijs.
Item ſm exiſtimationē, ſm quā
dicunt ideas eſſe, non ſolum ſub
ſtantiarum, verumetiā multo-
rum aliorū formæ erūt. etenim
vnus conceptus nō ſolū de ſub
ſtantijs, ſed de non ſubſtantijs
ēt eſt. Et ſcīę nō ſolū ſubſtantię F
erunt. & alia id genus accidunt
infinita. Secundum vero neceſ-
ſitatem & opiniōes de eis, ſi for
mæ participabiles ſunt, neceſſe
eſt ſubſtantiarū ſolum eē ideas.
nō.n. ſm accidens participatio
earū eſt, ſed eatenus vnaquaq;
participare eſt, quatenus dicit
non de ſubiecto. dico aūt, vt ſi
quid ipſo duplo participat, hoc
ēt ęterno pticipat, ſed ſm accīs
accidit.n. duplo æternū eē. qua
re formę ſubſtantia erunt. hæc

autem

G autem hic et ibi ſubſtantiam ſignificant. An aliquid eſt dicere eſſe prꝫter hęc ipſum qd vnū in multis? etſi eadē quidē forma ē idearū, & participantiū, erit aliquid cōe. cur. n. magis de corruptibilibus dualitatibus, & pluribus qdē, ſed ęternis dualitas vnū & idem ſit, qꝫ de hac & aliqua? qꝫ ſi nō eſt eadem forma, ęquiuoca erit profecto: & ſimile, ac ſi quis Calliam, & lignum hoīes appellarit, nullā inſpiciēs cōmunicationē eorum. Si autē

H ęterа quidem, cōmunes videlicet rationes formis conuenire ponemus, veluti ad ipſum circulum figurā planam, et ęteras rationis partes, & qđ ei, cuius eſt, apponaſ, conſyderandū eſt, ne omnino vanū hoc ſit. cui nāque apponet? medio, an plano, an cunctis? Omnia. n. q̄ in ſubſtātia ſunt, ideę ſunt, vt animal & bipes. Itē patet, qꝫ ipſum quo que neceſſe eſt qd eē veluti planū naturā quādam, quæ oībus ſpeciebus vt genus inerit.

I *Ideas ipſas neq; rebus, neq; ſcientijs prodeſſe.* Cap. 3

POtiſſimū vero quiſpiā dubitabit, quid nā formę cōferāt, aut ſempiternis ſenſibiliū, aut illis, q̄ fiunt, & corrūpuntur. nec. n. motus, nec alicuius tranſmutatiōis, eis ipſis cauſæ ſunt. At nec ad ſcīam aliorū proſunt. nec. n. horū illę ſubſtātiæ ſunt: in his etenim eſſent. Nec ad eſſe. quippe cū nō inſint participantibus. Ita etenim forтasſis cauſę putabuntur eſſe, vt K albū miſtū albo. Sed iſta ratio facile redargui pōt, quam Anaxagoras prior, Eudoxus vero poſterior dubitans, & alīq̄ qdā dixerūt. facile. n. eſt multa et impoſſibilia ad hanc opinionē cōgerere. At nec ex formis cætera ſunt ſm vllum illorū modorū, qui dici ſolēt. Dicere vero exēplaria eas eſſe, & cætera eis participare, vana & figmenta poetica eſt dicere. Quid. n. eſt, quod agit, ad ideas inſpiciens? Poſſibile enim eſt & eſſe, & fieri qđcunqꝫ, etiā nō ex imagine. quare, & exiſtente Socrate, & non exiſtente, fiet vtiqꝫ quale Socrates eſt. Similiter etiā dilucidū, ſi Socrates ſempiternus eſſet, & eiuſdē erunt plura exemplaria. quare & forma, vtputa hominis, animal, & bipes: ſimul aūt & idealis hō. Item nō ſolū ſenſibilium exemplaria forma erūt, verumēt ipſarū: vtputa genus formæ, q̄ ī generib⁹ ſunt. quare idē erit exēplar & imago. Item videret impoſſibile eſſe ſeparatā ſubſtantiā, & id, cuius ſubſtātia. Quamobrē, qūo ideę, cùm rerum ſubſtantię ſint, ſeparatę erūt? In Phędone vero hoc mō dr̄, qꝫ tū ipſius eē, tū ipſius fieri formę cauſę ſunt. attamen quāuis formæ exiſtant, nō fiunt, ſi non ſit, q̄ moueat. & multa alia fiīt, vt dom⁹, & annulus, quorū nō dicūt formas eſſe. Quare patet cætera quoqꝫ, quorū aiūt ideas eē, poſſe et eſſe et fieri propter

A pter tales cauſas, quales eorum ſunt, quæ nunc dicta ſunt, & nõ pp formas. ſed de ideis quidẽ, & hoc modo, & per alias tum magis dialecticas, tum certiores rationes, multa iam conſyderatis, ſimilia congregari poſſunt.

SVMMA TERTIA.

Opinionum numeros ſubſtantias ſeparatas ponentium deſtructio.

Quot modis poßibile ſit dicere numeros ſubſtantias eſſe ſeparatas: & qui modis illis vſi ſint. Cap. 1.

B CVm autẽ de his determinatũ ſit, decet rurſus, quæ circa numeros illis accidunt, qui eos ſubſtantias ſeparatas dicũt, ac entiũ cauſas primas ſpeculari. Neceſſe vero eſt, ſi numerus quædã natura eſt, nec ẽ alia quę dam eius ſubſtantia, ſed hoc ipſum, vt quidã aiũt, aut quoddã eius primũ eſſe, quoddam conſequens, quod ſit ſm, quodq; ſpecie diuerſum. & hoc aut in vni-
C tatibus confeſtim exiſtit, & eſt quæcunq; vnitas cuiq; vnitati incombinabilis: aut ſunt confeſtim conſequenter oẽs, & quæcunq; quibuſcunq; cõbinabiles, qualẽ aiũt mathematicũ numerũ eſſe, (in mathematico enim nulla vnitas alia ab alia differt) aut quaſdã cõbinabiles, quaſdã non: veluti ſi poſt vnũ eſt prima dualitas, deinde trinitas, & ſic alius numerus. Sunt autẽ vnitates in vnoquoq; numero: veluti quæ in prima dualitate ſunt, in- D uicẽ cõbinabiles, & quæ in prima trinitate ſunt, inuicẽ: & ita in cæteris numeris. Quæ vero in ipſa dualitate incõbinabiles eis, quæ in ipſa trinitate ſunt. & ſimiliter de alĩs conſequentib⁹ numeris. Ideo mathematicus qdem numeratur, poſt vnũ duo, cũ anteriori vno aliud vnum. tria quoq; cũ his duobus aliud vnum, & reliquus quidẽ ſimiliter. iſte vero poſt vnũ, duo alia, abſque primo vno. & trinitas abſq; dualitate. ſimiliter autẽ & E reliquus numerus. Aut igitur quendã numerorũ eſſe oportet qualis primus dictus eſt, quendam autẽ qualẽ Mathematici dicunt, tertiũ vero qualis vltimo dictus eſt. Itẽ iſtos numeros aut ſeparatos à rebus eſſe, aut non ſeparatos, ſed in ipſis ſenſibilibus. non autẽ ita vt prius conſyderabamus, ſed vt ex numeris inexiſtentibus ipſis ſenſibilib⁹, aut quẽdã eorũ eſſe, quendã nõ, aut oẽs eſſe. Modi quidẽ, ſecun- F dum quos contingit eos eſſe, hi ſunt neceſſario ſoli. At hi etiam, qui dicunt ipſum vnum principium ſubſtantiã, ac elementum omniũ eſſe, & ex hoc & alio quodam numerum eſſe, ferè ſinguli horũ aliquẽ modorũ dixerunt, præterquam q omnes vnitates incõbinabiles ſint. & rationaliter accidit. non enim contingit aliũ modũ eſſe, prẽter eos qui dicti ſunt. Quidã itaq; ambos numeros eſſe aiunt, illum quidem,

qui

G qui prius & poſterius habeat ideas: mathematicũ vero, præter ideas & ſenſibilia: ac ambos à ſenſibilibus ſeparatos. Quidã mathematicũ ſolum numerum eſſe primũ entiũ, ac à ſenſibilib⁹ ſeparatum. Pythagorici quoq; vnũ ipſum mathematicũ, verũ non ſeparatum, ſed ex eo ſenſibiles ſubſtantias conſtare dicunt, totũ enim cœlũ ex numeris conſtruunt, præter id, quod non ex monadicis, ſed vnitates exiſtimãt habere magnitudinẽ. Quo autẽ modo primũ vnũ conſiſtit magnitudinẽ habens, dubitare videntur. Alius autẽ quidã primum numerũ, ipſum formarũ vnũ eſſe: alũ vero & ipſum mathematicũ, hunc eundem eſſe. Simili modo etiã circa longitudines, & plana, & ſolida. quidã enim alia eſſe mathematica, & alia, quæ poſt ideas. Eorũ vero, qui aliter dicunt, quidã mathematica, & mathematice dicunt: quicunq; ideas non faciunt numeros, nec eſſe ideas aiunt. quidam mathematica, non mathematice. non enim ſecari omnem magnitudinẽ in magnitudines, neq; quaſcũq; vnitates dualitatem eſſe, monadicos autẽ numeros eſſe ponunt oẽs, præter Pythagoricos, quicunq; vnum, elementũ, atq; principium entium aiunt eſſe. illi enim habentia magnitudinẽ aiunt, vt prius dictũ eſt. Quot igitur modis cõtingat de eis dici, quodq; omnes modi dictũ ſint, ex his manifeſtum eſt.

Pythagoricorũ opinione ſenſibiles ſubſtãtias numero mathematico conſtare.

Sunt autem cuncta quidem impoſſibilia, magis vero fortaſſis altera alteris. K

Diſputatio contra ponentes Ideas numeros eſſe. Cap. 2.

PRimo itaq; conſyderandũ eſt, vtrũ cõbinabiles ſint vnitates, an incombinabiles. Quòd ſi incõbinabiles, quonã modo, vt diuiſim⁹. eſt enim quãcunq; cuicunq; vnitati incõbinabilẽ eſſe. eſt autẽ & eas, quę in ipſa dualitate ſunt, ad eas quę in ipſa trinitate, & ſic eas, quę in vnoquoq; numero primo ſunt, L. incõbinabiles inuicẽ eſſe. Si oẽs igitur vnitates cõbinabiles, & indifferẽtes ſint, mathematicus numerus fit, & vnus ſolus, neq; cõtingit ideas numeros eſſe. qualis nãq; numerus idealis homo, aut animal, aut aliqua alia ſpecierũ erit? Idea nanq; vna vniuſ cuiuſq; veluti ipſius hoĩs vna, & ipſius animalis alia vna. hi vero ſimiles et indifferẽtes infiniti. Quare nihil magis hæc trinitas ipſe idealis homo erit, q̃ quæcunq;. Quòd ſi ideæ nõ ſunt numeri, nec oĩno poſſe eſt eas eſſe. ex quibus nanq; principi⁹ ideę erunt? numeris enim ex vno & dualitate indeterminata eſt, ac principia & elementa ipſius numeri dicunt, neq; ea contingit, aut priora, aut poſteriora numeris ordinare. Si vero vnitates incombinabiles ſunt, & ita incombinabiles, vt quęcunq; cuicũq;, nec mathematicũ hunc contingit eſſe numerũ, mathematicus M

nanq;

A nanq; ex indifferentibus eſt. & q̃ de eo oſtenduntur, tanquã in tali conueniunt. Nec hunc eſſe formarũ. nõ. n. erit dualitas prima ex vno & ideterminata dualitate. Deinde conſequentes numeri, vt dr̃, dualitas, trinitas, q̃ternitas. ſimul etenim q̃ ſunt in prima dualitate vnitates generant: ſiue quemadmodum qui prius dixit, ex inæqualibus (factis nanq; æqualibus fiebant) ſi ue aliter. Deinde, ſi altera vnitas prior altera erit, dualitate etiã,
B quæ ex his fit, prior erit. cùm. n. aliquid ſit, quoddam prius, q̃dam poſterius, & quod ex his, hoc quidẽ prius, illo vero poſterius eſt. Item, cũ primum quidẽ ipſum vnũ ſit, deinde cæterorũ eſt aliquod primũ vnũ, ſecũdum vero poſt illud, & rurſus tertiũ, ſecundũ quidẽ poſt ſecundum, tertiũ vero poſt primũ, vnum. Quare priores profecto erunt vnitates, q̃; numeri, qui eas cõplectunt. veluti in dualitate erit tertia vnitas, anteq̃; tria ſint: &
C in trinitate, quarta & quinta, anteq̃; hi numeri ſint. At nemo eorũ hoc modo dixit vnitates incombinabiles. verum ſecũdum quidem principia eorũ ita eẽ rationabile eſt: ſm autem veritatem impoſſibile eſt. etenim vnitates priores & poſteriores eſſe rationabile eſt, ſi & quædã quidem prima vnitas eſt, vnum q̃; primum. & dualitates ſimiliter, ſi & prima quidem dualitas eſt. poſt nãq; primũ rationabile & neceſſarium eſt ſecundũ quidã eſſe: & ſi ſecundũ, tertium, & ita cętera conſequenter. Simul vero vtrunq; dicere, vnitatẽq; primam poſt vnam eſſe, atque ſecundam & primam dualitatẽ, impoſſibile eſt. hi vero vnitatẽ quidẽ & vnum primum faciunt, ſecundũ vero, & tertium nequaquã. ac dualitatẽ primã, ſecundam vero, & tertiam minime. Conſtat autem, q̃ ſi omnes vnitates incombinabiles ſunt, non cõtingit dualitatẽ ipſam eſſe, ac trinitatẽ, & ſic cæteros nu- E
meros. ſiue nanq; ſint vnitates indifferentes, ſiue differentes ſingulę à ſingulis, neceſſe eſt numerum numerari per additionem. veluti binarium, ad vnum vno alio addito. ternarium quoque, alio ad duo appoſito. & ſimili modo quaternariũ. Quare cùm ita ſint, impoſſibile eſt numerorum eſſe generationem, quemadmodũ ex dualitate & vnitate generant. binarius nãq; pars ternarij̃ fit, & hic quaternarij̃. eodẽ autẽ modo & in conſequentib⁹ F
accidit. At ex primo binario, in determinatoq; binario fiebat q̃ternarius, duo binarij̃ præter ipſum binarium. quod ſi nõ, pars erit ipſe binarius. alter vero adhuc erit vnus binarius. & binari⁹ erit ex ipſo vno & alio vno. Quòd ſi eſt, non eſt poſſibile alterum elementũ eſſe indeterminatũ binariũ. vnã. n. vnitatẽ generat, ſed nõ determinatũ binariũ. Itẽ p̃ter ipſum ternarium,

G ipsumq; binariũ, quo ernut alĩ ternarĩ & binarĩ: quoue modo ex prioribus & posterioribus vnitatibus componuntur? hæc enim omnia & fictitia sunt, & impossibile esset esse primũ binarium, deinde ipsum ternariũ. at necesse est, postquã vnũ quidem & indeterminatus binari⁹ elementa erunt. q; si quæ accidũt impossibilia sunt, hæc quoque principia impossibile est esse. si itaq; vnitates, quæcunq; à quibuscunq; differant, hæc & alia
H huiuscemõi necessario accidũt. Si aũt quæ quidem in alio differentes sunt, quæ vero in eodem numero indifferentes inuicẽ solæ, non pauciora difficultatẽ ingerentia, hoc quoq; modo accidunt, veluti in ipso denario decẽ vnitates sunt. cõponitur aũt denarius, tũ ex his, tũ ex duob⁹ quinarĩs. Cùm vero ipse denarius non sit quicunq; numerus, nec ex quibuscunq; quinarĩs cõponatur, sicuti nec vnitatib⁹, necesse est vnitates, quæ in hoc
I denario sunt, differre. nã, si non differant, nec quinarĩ differẽt, ex quibus denarius est. cùm vero differant, vnitates quoq; different. Si igitur differãt, vtrum nõ erũt quinarĩ alĩ, sed hi duo tm̃, an erũt? siue igitur nõ erũt, inconueniens est: siue erũt, qualis ex eis denarius erit? non est enim in denario alius denarius præter ipsum. at vero ẽt necesse est, vt non ex quibusuis binarĩs quaternari⁹ componatur, indeterminatus nanq; binarius (vt K
aiunt) determinatũ accipiens binariũ, duos binarios effecit: eo enim, quod cepit, binarĩ fuit efficiens. Itẽ, quonã modo contingit binarium præter duas vnitates, ac ternarium præter tres vnitates, aliquã esse naturã. aut enim certe alterũ altero participabit, quemadmodũ albus homo præter albũ & hominẽ (his enim participat) aut cũ alterum quædam alterius differentia sit, quemadmodum homo præter animal & bipes. Item quædam L
tactu, quædã mistione, quędam positione sunt vnũ, quorũ nihil vnitatibus, ex quibus binarius atq; ternarius fit, competit: sed quẽadmodũ duo homines non sunt vnũ quid præter vtrunq;, ita de vnitatibus quoq; necesse est. Et non, quoniã indiuisibile, idcirco different. etenim pũcta quoq; indiuisibilia sunt: verum tamen dualitas eorũ nihil aliud est præter duo. At vero nec hoc latere decet, quod accidit priores, posteriores q; dualitates eẽ, M
similiter autẽ & alios numeros. Binarĩ enim, qui in quaternario sunt, sint inuicẽ simul: sed ipsi his, qui octonario insunt, priores sunt & genuerunt (quemadmodum binarius ipsos) ipsi quaternarios, qui in ipso octonario sunt. Quare si & primus binari⁹ idea, hi quoque quædam ideæ erũt. Eadem ratio de vnitatib⁹ etiam est. quæ enĩ in prima dualitate sunt vnitates, generãt quatuor

A tuor, quæ in quaternario ſunt. Quare oēs vnitates ideæ fiunt, & cōponetur idea ex ideis, Quā obrē patet, ꝙ etiā illa, quorum hæ ſunt ideæ, compoſita erunt. veluti ſiquis animalia dicat ex animalibus cōponi, & horum ideæ ſunt, ex animalibus ideæ erunt. Et omnino facere vnitates quomodocunq; differentes, abſurdū & fictitiū eſt. Dico aūt fictitiū, quod ad ſuppoſitionem coactum eſt. nec enim ſecundū
B quantū, nec ſecundū quale vide
I mus differre vnitatē ab vnitate. neceſſeq; eſt aut æqualē, aut inęqualē eſſe omnē quidem numerū, ſed præcipue monadicū. quare ſi nec maior neq; minor, ęqualis. ęqualia vero & omnino indifferentia, eadē putamus eſſe in numeris. Quòd ſi non ita ſit, nec dualitates, quæ in hoc denario ſunt, indifferentes erunt, cū æquales ſint. quā. n. cauſam dicturus eſt, qui dicit indifferētes eſſe? Itē, ſi oīs vnitas & vni-
C tas alia, duo: vnitas quoq; quæ ex ipſa dualitate, & quæ ex ipſa trinitate dualitas erit & ex indifferentibus. Et vtrum trinitate prior, an poſterior? Magis nāq; videt neceſſariū priorē eſſe. hęc nanq; vnitatum ſimul trinitati, illa vero ſimul dualitati. Et nos quidē omnino putamus vnum & vnū, ſiue ęqualia, ſiue inęqualia ſint, duo eſſe, veluti bonum & malum, & hoīem & equum. qui vero ita dicūt, nec ipſas vnitates. Siue aūt non eſt maior numerus ipſi⁹ trinitatis q̄ dualitatis, mirū eſt, ſiue eſt maior, conſtat ꝙ ęqualis ēt dualitati ineſt. quare ipſe īdifferēs ab ipſa dualitate. verū non contingit, ſi primus aliquis numerus eſt, & ſecundus. Nec erunt ideæ numeri. hoc. n. ipſum recte aiunt, qui vnitates differentes debere eſſe arbitrantur. ſi quidē erunt ideæ (vt pri⁹ dictū eſt) vna profecto erit ſpecies. Si vero vnitates indifferentes, dualitates quoque, ac trinitates indifferentes erūt. quare neceſſe ē eis dicere ita nu- E
merandū eſſe, vnū, duo, non ſuperaddito iam pręexiſtenti. nec enim gīnatio ex indeterminata dualitate erit, nec ideā eſſe contingit. inerit nāq; altera idea in altera, cunctæq; formæ vni⁹ partes. quare ſm ſuppoſitionē quidē recte dicunt, ſimplr vero nō recte. multa nanque perimunt. Cùm aūt hoc ipſum habeā quā dam profecto dicant dubitationē, vtrum cùm numeremus & dicamus vnū, duo, tria, aſſumētes numeramus, an ſm particu- F
las. vtroq; aūt modo facimus: quapropter ridiculū eſt hāc ad tantam ſubſtantię differentiam reducere. Ante aūt omnia probe ſe habet determinare quænā numeri, & vnitatis differentia eſt, ſi eſt. Neceſſe aūt eſt aut ſm quantum, aut ſecundū quale differre. neutrum aūt horum videtur poſſe eſſe: verū prout numerus, ſecūdum quantum. Si itaq; etiam vnitates quātitate differ-

G rent,numerus quoq; à numero differret,qui ęqualis eſt,plenitudine vnitatū.Item vtrū primæ maiores, an minores, & poſtea creſcant,an econuerſo? hæc enī oīa abſurda ſunt.At vero nec ſe cundū qualitatē differre contingit.nullā.n.ineſſe pasſionē posſibile eſt. etenim numeris quoq; poſterius aiunt ineſſe qualitatē q̄; quantitatem. Itē nec ab vno hoc ipſę patientur,nec á dualitate.hoc.n.non eſt quale, illa vero quātum,quale.nā vt entia mul
H ta ſint,hæc natura cauſa eſt. Si igitur aliter quoquo mō ſe hēt, dicendum hoc maxime in principio eſt, & de differentia vnitatis determinandū,maxime quidem & propter quid neceſſe eſt exiſtere.q̄ ſi non,quam dicunt? Et quidem,ſi ideę numeri ſunt, dilucidū eſt,q̄ neutro modorū contingit,nec combinabiles cū ctas vnitates eſſe, nec inuicem incombinabiles.

Deſtruuntur opiniones: Et ea, quæ numeros mathēmáticos rerum principia ponit: Et ea, quæ eundem eſſe numerum & mathematicum, & idealem dicit: Et ea, quæ Pythagoricorum eſt, dicentium numeros quidem ſeparatos non eſſe, ſed ex ipſis conſtare corpora: Redditurq; earum erroris cauſa. Cap. 3.

I

AT nec, vt alij quidem de numeris dicunt,recte dicit.ſunt aūt hi, quicunq; ideas quidem eſſe non putant, nec ſimpliciter,nec vt numeros quoſdam exiſtentes: mathematica vero eſſe,& numeros entiū primos,ac eorū principium eſſe K
ipſum vnū. Abſurdū nanq; eſt, vnū quidem eſſe quid primum vnorū,vt illi aiunt, dualitatem vero non eſſe dualitatū, neq; trinitatem trinitatū. eiuſdem enī rationis oīa ſunt. Si igitur ita ſe habeāt quæ circa numerū ſunt, & ſolū mathematicū quis eē ponat,ipſum vnum non eſt principium.neceſſe enim eſſet, vt tale vnū differret ab alīs vnitatib⁹. q̄ ſi hoc,dualitatem quoq; primā à dualitatibus. ſimiliter aūt
cæteros quoq; conſequētes nu- L
meros.ſi aūt ipſum vnū eſt principium,neceſſe magis ē quę circa nūeros ſunt ſe habere (vt Plato aiebat)ac eſſe dualitatem primā & trinitatem, nec eſſe numeros ad ſeinuicem cōbinabiles. ſi quis vero rurſus hæc ponat, dictū eſt q̄ multa impoſſibilia accidūt.At neceſſe eſt aut hoc,aut illo modo ſe habeī. quare ſi neutro modo,non eſt posſibile ſnnmerū eſſe ſeparatum. Conſtat autē ex his,q̄ tertius mod⁹ peſ- M
ſime dicitur,eundē videlicet eſſe mathematicū & formarū numerū. Neceſſe eſt enim ī vnam opinionem duos errores conuenire. nec enim mathematicum numerū contingit hoc modo eſſe, ſed proprias ſuppoſitiones ſupponentem neceſſe eſt prolixum eſſe. Et inſuper quæcunq; accidunt eis,qui vt formas numerum dicunt,hæc etiam neceſſe eſt dicere.Modus vero Pythagoricorū partim pauciores habet

A bet difficultates, q̃ prius dictæ ſunt, partim alias proprias. Nã non ſeparatum facere numerũ, aufert multa impoſsibilia. Corpora vero ex numeris eſſe compoſita, & hunc numerũ mathematicum eſſe, impoſsibile eſt. nec enim indiuiduas magnitudines dicere verum eſt. Deinde, quia hoc modo maxime ſe habent, vnitates vero non habent magnitudinẽ, magnitudinẽ vero ex indiuiſibilibus componi, quonã modo poſsibile eſt? At

B vero numerus arithmetic⁹ monadicus eſt. illi vero numerũ entia dicunt. ſpeculationes enim adaptant corporibus, tanquam exiſtentibus ex ipſis numeris. Si igitur neceſſe quidem eſt horũ horum aliquo dictorũ modorũ eſſe, numerus quidẽ aliquid per ſe entiũ eſt, nullo autẽ horũ eſſe contingit, conſtat non eſſe aliquã talẽ numeri naturã, qualẽ aſſerunt, qui eũ ſeparatũ faciũt. Itẽ vtrũ vnaquæque vnitas ex magno & paruo adæquatis ſit,

C aut hæc quidẽ è paruo, illa vero ex magno? Si itaque ſic, nec ex omnibus elementis vnumquodque eſt, nec vnitates ſunt indifferentes, in hac quidẽ magnũ, in hac vero paruum ineſt, ſuapte natura contrariũ exiſtẽs. Itẽ quæ in ipſa trinitate quonã modo ſunt? vna enim ſuperflua eſt. ſed propterea fortaſsis ipſum in impare mediũ faciunt. Quòd ſi vtraque vnitatum ex ambobus eſt adæquatis, quonã modo dualitas vna quædam D exiſtens natura, ex magno & paruo erit? aut qd ab vnitate differet? Itẽ vnitas prior dualitate. perempta nanque, perimitur dualitas. ideã igitur ideæ neceſſe eſt eã eſſe, cùm prior idea ſit, ac priorẽ factã fuiſſe. ex aliquo igitur. indeterminata enĩ dualitas dualitatis efficiens erat. Itẽ aut finitum, aut infinitũ neceſſe eſt numerũ eſſe. numerum. n. ſeparatum faciunt. quare non eſt poſsibile non eſſe horũ alterũ.

E Et quidẽ quòd infinitũ eſſe non contingit, patet. infinitus enim, nec par nec impar eſt. generatio vero numerorũ, aut imparis numeri, aut paris ſemper eſt, cũ enim vnũ hoc non cadat in parẽ, impar efficitur. cũ vero hoc modo dualitas incidat, qui ab vno duplicatur. ſic autẽ impari bus, alius par. Itẽ, ſi omnis idea alicuius eſt, numeri vero ideæ ſunt, infinitus quoque numer⁹ erit alicuius vel ſenſibilium, vel alicuius alterius idea. quamuis

F nec ſecundũ poſitionẽ, neque ſecundũ rationẽ contingit, ita tamen ordinant ideas. Quod ſi finitus, vſquequo? hoc enim dici oportet, non ſolũ quod eſt, ſed rumetiã propter quid eſt. A vero, ſi numerus ad denariũ vſq;, vt quidã aiunt, primo quidem cito deficient formæ. puta ſi trinitas eſt homo idealis, quis numerus erit idealis equus? etenĩ ad denariũ vſque numerus eſt idealis, ideo neceſſe eſt quoſdã

Gſiatio numerorũ.

G eorum numerorũ in eis eſſe. hi enim ſubſtantiæ, ideæq; ſunt. at tamen deficient, ſi formæ quidẽ animalis excedent. Simul autẽ conſtat, ꝙ ſi hoc modo trinitas idealis homo ſit, & cęteræ quoq; trinitates, cũ ſimiles ſint, qui in eiſdẽ numeris ſunt. quare infiniti homines erunt, aut vnuſquiſq; idealis homo, ſi vnuſquiſq; trinitas idea eſt. aut ſi nõ, ſaltẽ homines. Et ſi minor pars ſit maioris, qui ex his combinabilibus vnitatibus eſt, quę ĩ eo-
H dẽ ſunt numero, ſi alicuius idea ſit ipſa quaternitas, veluti equi aut albi, homo erit pars equi, ſi homo dualitas ſit. Abſurdũ itẽ eſt denarĩ quidem ideã eſſe, vn denarĩ aũt non, neq; ſequentiũ numerorũ. Item & ſunt & fiũt quædam, quorũ formę nõ ſunt, vnde qua de cauſa non ſunt illorũ formę ? non ſunt ergo formę cauſę. Inconueniens eſt, ſi numerus vſq; ad denarium magis qd ens, & ipſius denarĩ ſpecies, tametſi huius quidẽ non ſit gene-
I ratio tanquã vnius, illius tamẽ ſit. tentant autẽ tanquã ſi is, qui ad denarium vſq; ad profectus numerus ſit. generant porro ꝙ ſequuntur, veluti vacuum, proportionẽ, abundãs, cęteraq; huiuſcemodi. infra de nariũ quędã quidem principĩs attribuunt, puta motũ, ſtationẽ, bonũ, malũ, alia vero numeris. ideo vnũ impar eſt. ſi enim in trinitate, quomodo quinarius impar ? Magnitudines item, & quæcunque ſimilia, quouſq; quanta. ve K luti prima linea indiuiſibilis, deinde dualitas, deinde hæc etiam ad denariũ vſq;. Itẽ, ſi numerus ſeparatus eſt, dubitauerit quiſpiã vtrum vnum prius, an trinitas & dualitas. quatenus enim numerus compoſitus eſt, vnum eſt. quatenus vero vniuerſale et forma, prior numerus eſt. vnaquæq; enim unitatum pars numeri, ut materia eſt: ille uero, ut forma. ac quodam quidẽ modo rectus prior acuto, quia & in ra-
L tione definiente poſitus eſt: quo dã uero modo acutus, quia pars eſt, ac in hunc diuiditur. tanquã igitur materia acutus, elementũ. & unitas, prius. at uero ſecũdum formã, & eam, quę ſecundũ rationẽ eſt, ſubſtantiã, rectũ, ac totũ, quod ex materia & forma. quod enim ambo eſt, ppinquius eſt formæ, & ei cuius ratio eſt: generatione uero poſterius. Quo igitur modo ipſum unũ principiũ eſt? quia non eſt diuiſibile, aiunt, ſed indiuiſibi-
M le, tũ uniuerſale, tũ particulare, & elementũ. uerum alio modo, illud quidẽ ſm rationem, hoc vero ſm tẽpus. Vtroq; itaq; modo ipſum vnũ eſt principium ? vt enim dictũ eſt, & rectus acuto, & iſte illo prior eſſe videtur, & vterq; vnus. Vtroq; igiť modo ipſum vnum faciunt principium. At impoſſibile. hoc enim vt forma, & ſubſtantia: hoc vero vt pars & materia. Eſt nanq; quodammodo vnũ vtrũq;, ſm

Principiũ quo vnũ.

veri-

A veritatē quidē potentia: ſiquidē vnum quid eſt numerus, & nō aceruꝰ, ſed alius ex alīs (vt aiūt) vnitatibus: actu uero non eſt utraq; unitas. Cauſa uero erroris, qui accidit, qa ſimul ex mathematicis & uniuerſalibus rationibus uenabantur, ita ut ex illis quidē tanquā pūctū poſuerint ipm vnū, & principiū. unitas enim punctum ſine poſitione eſt. quemadmodū igitur quidam ex minimo entia compoſuerunt, ita & iſti. quare unitas
B efficitur numerorū materia; ſimulq; dualitate prior. rurſusq; poſterior, tanquā dualitate exiſtente toto quodam, & uno, & forma. ex eo uero, quòd uniuerſale quęrebant prædicatū unū, & ita ut partem dixerunt. at ſimul hęc eidem ineſſe impoſſibile eſt. Quòd ſi ipſum unum ſolum ſine poſitione eſſe oportet (in nullo enim differt, niſi quòd principium eſt, & dualitas quidem diuiſibilis, unitas uero nō) ſimilior erit, pfecto ipſi uni uni-
C tas. ſi autem unitas, illud quoq; unitati q̄ dualitati, ea quoq; de re utraque unitas prior dualitate erit. at non dicunt: generant ſanè dualitatem primo. Item, ſi dualitas ipſa unū quid eſt, ac ipſa trinitas, ambo dualitas, ex q̄ igitur hæc dualitas? Dubitabit autem quiſpiam, cp cūm tactus quidem in numeris minime ſit, conſequentibus quidē his, quarumcunq; non eſt aliquid medium, unitatibꝰ, ueluti his, quæ in dualitate, trinitatēue ſunt, ut-
D trū conſequentes ſint ipſi uni, an non. & utrum dualitas prior eſt his, quę cōſequuntur, an quacunq; unitatum. Simili modo hæ difficultates de poſteriorib⁹ etiam numero generibus, linea, plano, & corpore accidunt. Quidā enim ex magni & parui ſpeciebus faciunt, ueluti ex longo quidam & breui longitudines, ex lato uero & ſtricto plana, ex profundo autem & humili moles. hę autē magni & parui ſpe-
E cies ſunt, prīcipium uero, quod ſecundum ipſum unum eſt. Alīj ea, quę eorum ſunt, aliter poſuerunt. At etiam in his infinita uidentur impoſſibilia, & fictitia, & omnibus rationabilibus cōtraria. abſoluta nanque abinuicem accidet ea eſſe, ſi principia etiam non conſequuntur, ut ſit latum & ſtrictū, lōgū & breue. at ſi hoc erit, planū erit linea, & ſolidū planū. Anguli item & figuræ & huiuſmodi, quonā mō aſſignabuntur? idemq; accidit,
F quod eis, quæ circa numerū. hę nāq; magnitudinis ſunt paſſiones, non ex his magnitudo: quē admodū nec ex recto & curuo longitudo, nec ex leui & aſpero ſolida. His aūt omnibus cōmune, quod in ſpeciebus, q̄ ſunt ut generis, dubitare accidit, cū qs uniuerſalia pōnat: utrum aīal ipſum in animali, an alterū ab ipſo animali. Hoc nāq; ſi ſit nō ſeparatum, nullam dubitationē faciet, ſi uero ſit, quemadmo-

G dum qui hęc dicunt ſeparatum ab vno & numeris, non eſt facile ſoluere: ſi non facile dicere oportet, quod impoſſibile eſt. cùm enim vnũ quis in dualitate intelligat, & omnino in numero, vtrũ ipsũ quid, an aliud intelligit? Quidã itaque ex tali materia magnitudines generãt, quidã ex puncto (punctũ autẽ eis non vnũ, ſed quale vnũ eſſe videtur) & altera materia qualis eſt multitudo, ſed non multitudine. de quibus nihil minus
H eadẽ accidit dubitare. Nam ſi materia vna eſt, idẽ linea, planũ & ſolidum ſunt. ex eiſdẽ enim vnũ & idẽ erit. Quòd ſi materiæ plures, & altera quidẽ lineę, altera plani, altera ſolidi, aut ſequuntur inuicẽ, aut non. quare hoc etiã modo eadem accident. planũ etenim aut non habebit lineã, aut linea erit. Itẽ quo quidẽ modo contingit ex vno & multitudine numerũ eſſe, nihil dicere conantur. quomodocunque autẽ dicant, eædẽ difficul-
I tates accidunt, quæ illis quoq; qui ex vno, & indeterminata dualitate dicebant. Quidã nanque ex eo, quod uniuerſaliter prædicatur, & nulla multitudine numerũ generat. quidam ex aliqua multitudine, prima tamen. dualitatẽ nãque primam aliquã multitudinẽ eſſe. Quare (vt ita dicam) nihil differunt, ſed eædẽ dubitationes ſequentur, ſiue miſtio ſit, aut poſitio, aut temperamentũ, aut generatio, & quæcunque alia ſimilia. K
Maxime autẽ aliquis inquirat, ſi una ſit quęque unitas, ex quo nã eſt. non enim erit vnaquæq; ipſum unũ. neceſſe aũt, eſt, aut ex ipſo uno, & multitudine eſſe, aut ex parte multitudinis. atqui multitudinẽ dicere unitatẽ eſſe: impoſſibile eſt, cùm indiuiſibilis ſit. Quòd autẽ ex parte ſit, alias habet multas difficultates. vnamquãque enim partiũ, aut indiuiſibilẽ, aut multitudinẽ neceſſe eſt eſſe, ac vnitatẽ diuiſibilẽ, & ipſum vnũ, ac multi L
tudinẽ non eſſe elementũ. quandoquidẽ vnaquęque vnitas nõ eſt multitudine. ac uno. Itẽ quih oc dicit, nihil aliud q̃; aliũ numerũ facit. multitudo nanque indiuiſibiliũ numerus eſt. Item quærendũ etiã ab eis, qui ſic dicunt, utrum numerus infinitus an finitus ſit. erat nanque, ut apparet, multitudo quoque finita, ex qua & uno ſunt unitates finitæ. aliud q̃; ẽ ipſa multitudo, multitudoq; infinita. qualis ita M
que multitudo, & unũ eſt elementũ. Similiter autẽ de pũcto quoque aliquis quæreret, ac elemento, ex quo faciunt magnitudines. non enim unũ ſolum punctũ hoc eſt. ex quo nanque unũ quodque aliorũ punctorũ non enim ex quadã dimenſione, ipſoq; puncto. At uero nec partes diuiſibiles eſſe contingit partes dimenſionis, quẽadmodum multitudinis, ex quibus unitates, numerus nanque ex indiuiſibi-

A ſibilibus cõponitur,magnitudines uero minime. Hæc itaque oĩa,cæteraq; ſimilia manifeſtãt q̃ impoſſibile ſit numerum ac magnitudines ſeparatas eẽ. Præterea quod ipſi primi de numeris diſcordãt,ſignũ eſt ipſas res, cùm non ſint ueræ,ipſis præbere confuſionẽ. Quidã.n. qui mathematica tm̃ faciunt præter sẽ ſibilia,cùm uiderent difficultatẽ atq; fictionẽ circa formas, deſtiterunt à numero ideali,ac mathematicũ fecerunt. Quidã uero, cùm formas ſimul & numeros facere uellent,neque uiderẽt quonã modo ſiquis hæc principia ponat,mathematic⁹ numerus præter idealẽ eſſet, eundem idealẽ ac mathematicũ numerũ fecerunt ratione.quia autẽ opere ſublatus eſt mathematicus,p prias profecto & non mathematicas ſuppoſitiones dicunt. Qui uero prim⁹ formas & numeros eſſe poſuit,formas & mathematicas eſſe rationabiliter ſeparauit.quare accidit oẽs ſecundum quid recte dicere, oĩno uero nõ recte.ac ipſi etiã fatentur nõ eadẽ,ſed contraria dicentes. Cauſa uero eſt,q̃ ſuppoſitiones atq; principia falſa ſunt. difficile aũt eſt(ut ait Epicharmus) ex non bene præſuppoſitis, bene dicere,cùm primũ enim aliquid dicitur,confeſtim apparet non bene dictũ.Sed de numeris quidẽ ſufficiant,quæ dubitata & quæ determinata ſunt.cuicunq; nanque perſuaſum eſt, magis ei ex pluribus perſuaſum fuerit.utãt D illi perſuadeatur,cui non eſt perſuaſum,nihil magis.

Ex ſuppoſitionib⁹ nõ bonis difficile ẽ bene dicere.

Conſyderandum eſſe quid & quomodo dicitur, Ideas, Numeros ſe eſſe rerum principia. Oſtenditur autẽm quòd Ideæ principia eẽ nõ poſſunt. c. 4.

DE primis uero prĩcipĩs, primiſq; cauſis & elemẽtis, quæcunq; quidẽ dicunt,qui de ſola ſenſibili ſubſtãtia determinant, quædã in Naturalibus dicta ſunt, quędã non ſunt prędentis ſcientię. Quæcun E que uero aiunt,qui dicunt prę- * μᾶλλον. ter ſenſibiles eẽ alias ſubſtãtias, conſequens eſt dictis ſpeculari. Cùm igitur quidã ideas, ac numeros tales eſſe dicant, elementaq; eorũ elementa, principiaq; entiũ eſſe,conſyderandũ de his, quid & quonã modo dicunt. Verũ qui numeros tantũ & hos mathematicos faciunt, poſteri⁹ examinandi ſunt.Eorũ autem, qui ponunt ideas,ſimul quiſpiã & modũ profecto uiderit,& du bitationẽ, quę de eis fit. ſimul F nanq; uniuerſales ſubſtantias faciunt ideas,& rurſus ut ſeparatas & ſingulariũ.hęc uero,q̃ nõ contingant,dubitatũ eſt prius. Cauſa uero eis, qui uniuerſales ideas dicunt,ut eas in idẽ coniũgant,fuit,quia ſenſibilibus non faciebant eaſdem ſubſtãtias,ſingularia etenim,quę in ſenſibilibus,fluere putabant, nec aliqd horum manere. uniuerſale autem pręter hęc,tũ eẽ, tum aliud

quid

G quid eſſe. Hoc autem (vt antea dicebamus) mouit quidem Socrates propter definitiones, non tamen à ſingularibus ſeparauit. & hoc recte intellexit, non ſeparans. conſtat autem ex operib⁹. etenim abſq; vniuerſalibus quidem non eſt accipere ſciẽtiam: ſeparare autem cauſa difficultatum, quæ circa ideas accidunt, eſt. Quidam vero tanquam neceſſarium ſit, ſi ſubſtantiæ quædam præter ſenſibiles, & fluentes erunt, ſeparatas eſſe (alias q-
H dem non habebant) eas fane, q̃ vniuerſales dicuntur, attulerũt: vt ferè accidat eaſdem naturas vniuerſales, ac particulares eſſe. at hęc ipſa p̃ ſeipſam erit difficultas eorum, de quibus dictũ eſt.

Difficultatis determinatio, quo pacto vniuerſalis dicatur eſſe ſcientia, ſi ſubſtantiæ ſeparatæ non ſunt.

Cap. 5.

QVod vero & his qui dicunt ideas, & his qui nõ dicunt, aliquã dubitationem habet, quod & à prin
I cipio in dubitationem dictũ eſt prius, modo dicamus. Nam ſi quis ſubſtantias non ponat eſſe ſeparatas. & hoc modo ſicuti entium ſingularia dicuntur, perimet ſubſtãtiam, quemadmodũ dicere volumus. Quòd ſi qs ſubſtãtias ſeparatas ponat, quomodo principia earum & elemẽta ponet? ſi ſingulare nanq; & vniuerſale, tot erunt entia, quot elemẽta. neq; ſcibilia elemẽta. ſint etenim ſyllabæ quidẽ, quæ ī vo ce ſunt, ſubſtantiæ. elementa vero K
ro earũ elementa ſubſtantiarũ. neceſſe autem eſt B A, & vnamquanq; ſyllabarũ vnam eſſe, ſi nõ vniuerſaliter quidem & ſpecie eædem, ſed vna numero vna quæq;, & quod quid, nec æquiuocũ. Item ipſum quod eſt vnũ quodq; vnum ponunt. qd̃ ſi ſyllabę, ita illa quoq;, ex quib⁹ sũt. non erunt igitur plura A, q̃ vnũ nec alioꝝ elementorum vllũ ſm eandem rationem, ſm quã nec aliarum ſyllabarũ eadem altera & altera. At vero ſi hoc, p̃- L
ter elementa non erunt alia entia, ſed ſolum elementa. nec item erunt ſcibilia elementa, cùm nõ ſint vniuerſalia, ſciẽtia vero vniuerſalium ſit. conſtat vero ex demonſtrationibus, ac definitionibus. non. n. fit ſyllogiſm⁹, q̃ hic triangulus duob⁹ rectis, niſi omnis duo recti. nec q̃ hic homo animal, niſi oís homo animal. At vero, ſi principia vniuerſalia ſunt, aut etiam ſubſtantiæ, q̃ ex his fiunt, vniuerſales ſunt, erit non ſubſtantia prior ſubſtã M
tia. vniuerſale. nanque non eſt ſubſtantia. elementum vero & principium vniuerſale eſt: eſt autem elementum & principiũ prius his, quibus principium et elementum eſt. Hæc itaque omnia rationabiliter accidũt, tum cùm ex elementis ideas faciunt, tum cùm præter eas ideas, ſubſtantias q̃s, quæ eandem formã habent, vnum quid ſeparatum eſſe cenſent. quod ſi nihil prohibet,

A hibet, quemadmodum in vocis elementis multa A, multaq; B esse, nihilq; præter multa ipsa A, ipsaq; B esse, erunt ob hoc infinitæ similes syllabæ. Quòd autem omnis scientia vniuersalium sit, quamobrē necesse sit, tum entium principia vlia esse, tum non esse separatas substantias, hoc plus cē alia prædicta, maxime dubitationem habet.

Quopacto sit & ñ sit ipsius vlis scientia.

At quodam quidem modo verum, quod dicitur est, quodam autem modo non verum. Scien
B tia nanq;, sicut & ipsum scire, duplex est: quorum aliud potentia, aliud actu est. Potentia igitur, cùm sit tanq; materia ipsius vniuersalis, ac indefinita, vniuersalis, īdefinitiq; est. actus vero determinatus & determinati, cum quod quid, huiusq; alicuius sit. Verum per accidēs videt visus colorem vniuersalem, eò q; hic color, quem videt, color est, & quod Grammaticus hoc A speculatur, A est. Nā, si necesse est principia vni-
C uersalia esse, necesse est illa quoque ex his vniuersalia esse, quēadmodum in demonstrationibus est. quod quidem si ita est, nihil erit separatum, ne substantia quidem. sed constat, q; quodā modo quidem scīa vniuersalis est, quodam modo vero minime.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIB. QVARTVSDECIMVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In hoc libro disputat contra eos, qui mathematica, vel ideas numeros entium principia ponebant.

Circa Immobiles substantias non posse principia cōtraria existere. Cap. 1.

DE hac itaque substātia tot dicta sint. omnes vero, quemadmodum in naturalibus, similiter ēt circa īmobiles substantias principia contraria faciunt. Si autē nullis principijs posit prius aliquid esse, impossibile erit, p-fecto principium, aliquid aliud existens, principium esse. velut si quis dicat album esse principiū, non prout aliud, sed prout album, esse tamen de subiecto, & aliquid aliud existens album esse, illud sane prius erit. at vero cuncta ex cōtrarijs fiūt, tanquam cuiusdam subiecti. necesse ergo est maxime hoc contrarijs inesse. semper igitur cuncta contraria de subiecto sunt, & nullum est separabile. Cæterum, quemadmodum apparet, ratioq; testatur, nihil substantiæ contrarium est. nullum ergo contrariorum omnium proprie principium est, sed alterū.

Narrantur

G *Narrantur opiniones multæ Antiquorũ de principijs. Cap. 2.*

QVidã vero alterum contrariorũ materiã faciũt. quidam vni ſ. æquali inæquale, q̃ſi hoc natura multitudinis ſit. quidam vni multitudinem. generant enim numeri à quibuſdã ex dualitate inæqualis, magno ac paruo, à quodã ex multitudine, ambobus tñ ab ſubſtantia vnius. etenim qui inæquale & vnũ dicit elemẽta, inæquale vero ex magno & paH uo dualitatem, tanquã vnũ ſint inæquale & magnũ & paruum dicit. nec determinat ꝙ ratione, numero vero minime. At vero principia ẽt, quæ elementa vocant, non bene aſſignant. Cũm autem quidã magnũ & paruũ pariter cum vno hęc tria numerorũ elementa dicunt, duo quidem materiam, vnum vero formã. Quidam vero multũ & paucum, quia magnum & paruum magnitudini magis ſm naturã peculiaria ſunt. Alĩ autẽ quod I magis vniuerſale ĩ his, excedẽs & exceſſum. At nullum iſtorũ aliquid differt (vt ita dicã) quoad quædam, quæ accidunt, niſi ad logicas tantum difficultates, à quibus cauent, propterea ꝙ alĩ quoq; logicas afferũt demõſtrationes. eiuſdem tñ rationis eſt excedens & exceſſum at non magnũ & paruum principia eſſe, ac numerum dualitate priorem ex elementis ponere. ambo nanq; magis vniuerſalia ſunt, at illud quidem dicunt; hoc vero K minime. Quidam vero alterum & aliud ad vnum opponũt. alĩ autem multitudinem & vnum.

Narratæ opiniones confutantur. Cap. 3.

SI igitur entia (vt volunt) ex cõtrarĩjs ſunt: vni vero aut nihil contrarium, aut ſi eſt, multitudo eſt, & inęquale ęquali, & alterum eidẽ, etiam aliud eidem: maxime quidẽ qui vnum opponunt multitudini, aliqua opinione nituntur, nec hi tñ ſufficienter. vnũ etenim erit paucũ, quandoquidẽ multitudo pauciL tati, multum vero pauco opponitur. Vnũ vero, ꝙ menſuram ſignificet, manifeſtũ eſt. ac in cunctis eſt aliquid aliud ſuppoſitũ, veluti in harmonia primus ſenſibilis tonus, in magnitudine digitus, aut pes, aut aliquid ſimile. & in rhythmis grad⁹, aut ſyllaba. ſimiliter in grauitate pondus aliquod determinatũ eſt. ac eodẽ modo de omnibus. in qualitatibus quale quid, ĩ quantitatibus quantum quid. menſura enim indiuiſibile, quædam M ſecundum formam, quædam ſe cũdũ ſenſum, tãquã vnũ, nõ ſit aliqua p ſe ſubſtãtia. & hoc rõnabiliter. vnũ nãq; ſignãt, ꝙ mẽſura cuiuſdã multitudinis eſt. ac numerus multitudo mẽſurata, & multitudo mẽſurarũ. Quare rõnabiliter vnũ nõ eſt numer⁹. neque enim mẽſura mẽſuræ. Verum tam mẽſura q̃; vnũ, principium eſt. Oportet aũt vt menſura ſemper idem eũ omnibus ſit.

veluti

A veluti ſi equus menſura equis, & ſi hō hominibus. ꝙ ſi homo, & equus, ac Deus animal, numerus quoq; eorū fortaſſis animalia erit. ſi autem hō, & albū, ac ambulans, minime quidem horū numerus eſt, eò ꝙ eidem vniq; ſm numerum omnia inſunt. attamen numerus horum generum erit, aut alicuius alterius ſimilis appellationis. Qui vero inæquale vt vnum quid, dualitatem aūt indeterminatā ex magno, paruoq; faciunt, ve-
B hementer longe, tum ab apparentibus, tum à poſſibilibus dicunt. paſſiones nāq; magis hęc, & accidentia, q̄ ſubiecta numeris & magnitudinib⁹ ſunt. multum nanq; & paucum numeri, ac magnum & paruū magnitudinis. ſicuti par & impar, læue & aſperū, rectum & curuū. Prętera ad hunc quoq; errorem ēt neceſſe eſt magnum, & paruū, & quęcūq; ſimilia ab aliquo eē. Ad aliquid vero minime prędicamentorū omniū natura quę-
C dā, aut ſubſtātia ē. ac poſterior, tum quali, tū quanto, & quędā quanti paſſio (vt dictū eſt) ſed non materia, aut aliquid aliud q̄ omnino commune ad aliqd, partibuſq; eius, & ſpeciebus. nihil. n. eſt, nec magnum nec paruū, nec multum nec paucū, nec omnino ad aliquid, quod nō aliquid aliud exiſtens, multū aut paucum, aut magnum aut paruū, aut qđ ad aliquid eſt. Quòd autē ad aliquid minime aliqua ſubſtātia, aut ens aliquod ſit, ſi- D
gnum eſt, ꝙ eius ſolum non eſt generatio, neq; corruptio, neq; motus: quemadmodum ſecundum quantum augmētatio & diminutio, ſm quale alteratio, ſm locum latio, ſm ſubſtātiam ſimplex generatio et corruptio. At ſm ad aliqd minime. abſq; enim ꝙ moueatur, qñq; maius, quandoque minus, aut æquale erit, altero ſm quantum moto. Neceſſe item eſt cuiuſque materiā eſſe, quod potentia tale eſt. E
quare ēt ſubſtantię eſt. ad aliqd vero, neq; potentia, neq; actu ſubſtantia eſt. inconueniens itaque eſt, immo impoſſibile ſubſtantię elementū facere non ſubſtantiā, ac prius. poſteriora nanque omnia prędicamenta ſunt. Item elementa non prædicantur de his, quorum elementa ſunt. multum vero & paucum ſeorſum, & ſimul prędicatur de numero. ac longum & breue de linea, planumq; latū & ſtrictū ē. ꝙ ſi qua multitudo eſt, cuius
F ſemper ipſum paucum ſit, vt dualitas (nam ſi eius multū ſit, vnum profecto paucum erit) et ſi multum ſimpliciter, nimirū erit veluti denarius multum, et ſi hoc pacto non eſt) plus quàm dena milia. Quo igitur modo iſte ex pauco, multoq; numerus erit? aut. n. ambo p̄dicari oportebat, aut neutrū. nunc vero alterum tm̄ prędicat. Simplr aūt conſyderandum eſt vtrū poſſibile ſit ęterna ex elementis cō-

G ponī. materiam nanq; habebūt. omne nanq;, quod ex elementis eſt, cōpoſitum eſt. Si itaq; neceſſe ſit, ex quo quid eſt (ſiue ſemp ſit, ſiue factum ſit) ex eo fieri, oē vero fiat ex eo, quod potētia eſt id, quod fit (nec enim ex impoſſibili factū fuiſſet, nec eēt) quod vero poſſibile eſt, cōtingit vt & quis agat, & nō, numerū quoq; (& ſi q̄; maxime ſemper ſit) aut quodcunq; aliud materiam habens, cōtingat profecto non eſſe haud ſecus, & quod vnū diem H habet, & q̄ annos quodcunq;. ſi vero ſic, & tempus cùm tantum ſit, vt cuius nō eſt terminus. nō erūt ergo æterna: ſiquidē quod contingit nō eſſe, nō eſt æternū, quemadmodum in alīs tractatum eſt. Quòd ſi verum vniuerſaliter eſt, quod nūc dicitur, nullam ſubſtātiam ęternā eſſe, ſi nō ſit actu, elementa vero materia ſubſtantiæ ſint, nullius profecto æternæ ſubſtātię elementa erūt, ex quibus inexiſtentibus fit.

Sunt autem quidam, qui dualitatem quidem indeterminatam I vna cum vno faciūt elemētum, inæquale vero haud ab re ſpernunt, propter impoſſibilia, quæ accidūt. à quibus tot ſolū de difficultatib⁹ ademptæ ſunt, quotcunq; neceſſe eſt illis accidere, q̄ inæquāle & ad aliquid faciunt elemētum. quodcūq; vero præter hanc opinionē ſunt, has illis quoque neceſſe eſt accidere, ſiue idealem numerum, ſiue mathematicum ex eis faciant.

Multis de cauſis Antiquos in hac cauſa K *lapſos fuiſſe: præcipue vero ob Parmenidem dicentem ipſum ens vnū eſſe: quod ab Ariſtotele redarguitur. Cap. 4.*

MVltæ igitur cauſæ ſunt, quare i has cauſas lapſi ſunt, maxime vero ea, quæ ob antiquitatē dubitatio ē. videbatur nāq; eis oīa entia fore vnū, ſ. ipſum ens. niſi quis ſoluat, & conſentanee Parmenidis rationi incedat. nunquam enim hoc vllo modo eſſe nō ens. verū neceſſe eē oſtēdere, q̄ nō ens ſit. L hoc nanq; modo ex ente & aliquo alio entia fore, ſi multa sūt. Profecto in primis quidē, ſi ens multipliciter dicatur: quoddam enim, quia ſubſtantiā ſignificat, quoddam, quia quale, quoddā, quia quantū, & reliqua quoq; prædicamēta: quale igitur vnū omnia entia erūt, ſi nō erit non ens: vtrū ſubſtātiæ, an paſſiōes, & alia quoq; ſimiliter, an cūctæ & erit vnū hoc, & tale, & tantū, & alia quæcūq; vnum quid ſignificant? At inconueniens eſt, M immo vero impoſſibile vnā aliquam naturam factam cauſam, & huius entis, & eiuſdem entis ſit quoddam hoc, quoddā tale, quoddā tm̄, quoddā vero vbi. Deinde ex quali nō ente, ac ente entia? Multipliciter enim, & q̄ nō ens, ſicuti etiam ens. etenim quod non hominem ſignificat, nō eſſe hoc: quod non rectū autem, non eſſe tale: quod non tricubitum vero, non eſſe tantum.

ex

A ex quali igitur ente, & non ente multa entia erunt? Vult itaq; falsum, & hanc naturā nō ens dicere, ex quo & ente multa entia. qua de re dicebat q; oportebat aliquod falsum supponere, quēadmodū Geometrę pedalē esse, quæ non sit pedalis. At impossibile est hęc ita se habere. nec enī Geometræ vllum supponūt falsum. non enim id in syllo propositio est. neq; entia fiūt ex ita nō ente, neq; corrumpūtur. verum qm̄ non ens, quod secundum ea B sus dicitur, ęque ac prædicamenta dicitur, præter hæc autem nō ens dicit, quod vt falsum, ac id, quod fm̄ potentiam, ex hoc generatio est. ex nō homine, potentia vero homine, homo. & ex nō albo, potētia vero albo, album. similiter, siue vnum quid, siue multa fiant. Videtur autem quę stio, quomodo ens, quod secundum substantias dicitur, multa sit, cùm profecto numeri, longitudines, & corpora, ea sint, quæ generantur? Inconueniens itaq; C est, quomodo quidē ens, quod quid est multa sit quærere, non autē quo modo, aut qualia, aut quāta. non enim indeterminata dualitas, nec magnū & paruum causa est, vt duo alba, aut multi colores, aut sapores, aut figuræ sint. numeri nāq; hæc etiā erunt, ac vnitates. At vero, si hæc cō yderassent, vidissent profecto qd ēt in eis causę. est eadem enim et proportionalis causa est. ipsa enī trāscensio causa, & id quod quæ rebāt, enti & vni oppositum, ex D quo & his entia facerent, causa fuit, vt ad aliquid & inæquale supponerēt, quod neq; contrariū, neq; negatio illorum est, sed vna natura entiū, quēadmodū quid & quale. Oportebat igitur hoc etiā quærere, quonā modo ad aliqd multa esset, & nō vnū. Nunc vero quo quidem modo multæ vnitates pręter primum vnū quæritur, quo modo vero multa inæqualia, minime. Quāuis vtūtur & dicūt magnū paruum, multū paucum, ex quibus E numeri, longū breue, ex quibus longitudo, latum strictū, ex quibus planū, profundū humile, ex quibus moles, etiam adhuc plures spēs eius dicūt, quod ad aliquid est. quid igit his causæ est, vt multa sint? Necesse itaq; est (quemadmodum dicimus) vnicuiq; supponere potētia ens. nā & ille, q hæc dixerat, hoc quoq; commonstrauit, q; aliquid potē tia sit ens, hocq; substantia, non ens autē per seipsum, videlicet quia ad aliquid. ac si diceret, tale F quod neq; potētia est vnum, aut ens, neq; vni?, aut entis negatio est, verū vnum quid entiū est. at multo magis (vt dictum est) si quæsiuisset, quonā modo entia multa sunt, nō quæ in eodē prædicamēto, quomodo multæ substantię, aut multa qualia quęrendo, uerū quo modo multa entia. quædam nanq; substātię, quędā passiones, quædā ad aliqd sunt. In alijs igit prædicamentis hēt

aliam

G aliam etiam quandam cõſyderationem, quonam modo multa ſint. Etenim, ꝓpterea ꝙ nõ ſunt ſeparabilia, eò ꝙ ſubiectũ multa fit, & eſt, qualia quoq; multa ſunt, & quãta. & quamuis oportet vnicuiq; generi aliquam eſſe materiam, ſeparabilem tamen à ſubſtãtiã impoſſibile eſt. In his aũt, quæ quod quid ſunt, habet quandã rationem qũo multa ipſum quid ſunt, ſi nõ quid erunt & quod quid, & quædã talis natura. hæc vero dubitatio illinc
H magis eſt, qũo multæ actu ſubſtantiæ, & nõ vna. At vero ſi nõ idem ſit hoc, & quãtum, nõ dicitur qũo, & cur entia multa ſunt, ſed quomodo, & quare multa quanta. Omnis nanq; numerus quãtum quid ſignificat. & vnitas nõ eſt niſi menſura, quia ea, quæ ſecũdum quãtum, indiuiſibilis eſt. ſi igitur quãtum, & qđ quid eſt alterũ nõ dicitur, quod quid eſt, ex quo neq; qũo multa. ſi autẽ idem, multas ſuſtinet cõtradictiones, qui hæc dicit.

I *Examinantur opiniones variæ ponentium numeros rerum principia: eædemq; improbantur. Cap. 5.*

SVggerere autẽ quiſpiam de numeris etiam cõſyderationem poſſit, vnde nã ſit accipiẽda fides ꝙ ſint. apud eũ nãq;, qui ponit ideas, præbẽt quandã entibus cauſam. ſiquidem vnuſquiſq; numerorum idea quædã eſt, idea ſane cęteris vt ſint, quomodocunq; cauſa eſt. Sit enim hoc eis ſuppoſitũ. Illi vero, qui hoc quidem modo non putet, K ꝓpterea ꝙ videat difficultates, quæ circa ideas exiſtunt, ita vt propter hæc eas nõ faciat numeros, faciat vero numerũ mathematicum, vnde credendum eſt, quod talis numerus ſit, ac quod quicquam cęteris vtilis: nullius nanq;, nec ille ait, qui dicit eum eſſe, verum vt quandam ipſam ꝑ ſe exiſtentẽ naturã eſſe dicit: nec apparet eũ cauſam eſſe, qñ quidem omnia Arithmeticorũ theoremata etiam de ſenſibilib⁹ (vt dictum eſt) erũt. Qui igitur L ponũt ideas eſſe dicere tentant, quomodo, & qua de cauſa ſint: eò ꝙ ſecũdum expoſitionem cuiuſq; vnum quid præter multa accipiũt vnumquodq;. At vero quoniam hæc, neq; neceſſaria, neq; poſſibilia ſunt, neq; numerum propter hęc eſſe aſſerẽdum eſt. Pythagorici vero, eò ꝙ multas numerorum paſſiones ſenſibilibus ineſſe corporibus videbant, numeros quidẽ eſſe entia fecerũt, non tamen ſeparatos, ve
M rum ex numeris entia. Cur aũt? quoniam numerorũ paſſiones in harmonia ſunt, & in cœlo, cęterisq; multis. Illis vero, qui mathematicum ſolum numerũ eſſe dicunt, nihil tale ſecundum ſuppoſitiones dicere contingit: verum ꝙ nõ erunt de eis ſcientiæ, dicebãt. nos autem dicim⁹ eſſe, quemadmodum diximꝰ prius: Et patet ꝙ mathematica nõ sũt ſeparata. ſi enim ſeparata eſſent, non ineſſent corporibus paſ-

ſiones

A ſiones eorũ. Pythagorici vero ſm tale nullius culpabiles exiſtunt. At ſecundũ quod natura lia corpora ex numeris faciunt ex non habentibus grauitatem vel leuitatẽ grauitatem & leuitatẽ habentia videntur de alio cœlo corporibuſq; alĩs, non aũt de ſenſibilibus dicere. Qui vero faciunt ſeparatum, eò q̃ dignitates non ſunt in ſenſibilibus, q̃dque vera ſunt quæ dicũtur, & animæ adblandiuntur, & eẽ exiſtimant, & ſeparata eſſe, ſimili-
B ter quoq; & magnitudines mathematicas. At dilucidum eſt, q̃ oratio quoq; contraria dicet contraria, & quod iã dubitatũ eſt, ſoluitur ab illis hoc pacto ſciſcitantibus, quam ob cauſam, ſi nullatenus ea ſenſibilibus inſit, paſſiones eorũ in ipſis ſenſibilibus ſint. Sunt aũt quidã, qui ex hoc, q̃ termini, extremaq; ſunt, punctum lineæ. hæc ſuperficiei, iſta ſolidi, putãt debere tales naturas ex neceſsitate eẽ. Oportet igitur & hanc rationem conſy-
C derare, nonne nimiũ debilis ſit. Nec enim ſubſtantiæ ſunt extrema, immo omnia hæc termini. Cùm & ambulationis, & omnino motus aliquis terminus ſit, is ne igitur eſt quod quid, & ſubſtantia quædam. at abſurdum eſt. At vero etſi ſunt, ſenſibilia ſane omnia erunt. in his nanq; eſſe ratio dixit. cur igitur ſeparata erunt? Item inquiret quiſpiam, qui nõ admodũ facilis ſit ad credendũ, de omni quidẽ numero, & mathematicis hoc ipſum, q̃d D
nihil conferant inuicem priora poſterioribus. nam & numero non exiſtente, nihil minus magnitudines erũt illis, qui mathematica ſolũ eſſe aiunt: & his nõ exiſtentibus, anima, & corpora ſenſibilia. Ex his vero, quæ apparent, non videtur natura inconnexa, quẽadmodum vitioſa Tragœdia. Qui vero ponunt ideas, hoc quidem eos fugit, ex materia nãq;, & numero faciũt magnitudines. ex dualitate quidẽ longitudines, ex trinitate ve E
ro fortaſsis plana, ex quaternitate ſolida, aut ex alĩs numeris. nihil enim ĩtereſt. Sed vtrum hęc erunt ideæ? aut quis modus earũ eſt, quidue cõferunt entib⁹? Nihil profecto, quẽadmodũ neque mathematica, nec iſtæ conferunt. At vero nec vllũ theorema de eis eſt, niſi quis velit mathematica motum efficere, ac p̃ prias quaſdã opiniones facere. nõ eſt aũt difficile eos, qui quaſcunq; ſuppoſitiones ſumunt, p̃-
lixũ quippiã facere. atq; conne- F
ctere. hi quidem hoc modo mathematica ideis annectẽtes, peccant. Primi aũt duos numeros facientes, tum idealẽ, tũ mathematicum, nullo modo dixerũt, nec dicere habeant, quomodo, vel ex quo mathematicus erit: faciunt enim eũ mediũ ĩter idealẽ, & sẽſibilẽ. Si enim ex magno & paruo, idẽ erit illi, qui idearũ eſt. verũ ex alio quodã magno & paruo magnitudines ſanè fa-

G cit. ſi aũt aliud qddã dicet, plura elemẽta dicet. Et ſi principiũ vtriuſq; vnũ quid eſt, cõe quid in his id vnũ erit. at quærendũ eſt qũo hæc multa vnum ſint? Et ſimul ſm eũ aliter q̃ ex vno, & indeterminata dualitate numerũ fieri impoſſibile eſt. Hæc itaq; omnia irrationabilia ſunt, ac ipſa ſibi ipſis, & bene ratione vtentibus compugnant. videturq; in eis eſſe lõg⁹ Simonidis ſermo. fit nanq; longus ſermo, quemadmodũ is, qui ſeruorum
H eſt, cùm nihil ſanũ dicant. Ipſa quoq; elemẽta magnum, & paruum videnť conqueri, q̃ trahũtur. nõ poſſunt. n. vllo modo generare numerum, niſi eũ, qui ab vno duplicatur. Inconueniens etiam eſt, immo impoſſibile generationem quoq; eorũ facere, cùm perpetui ſint. vtrũ aũt Pythagorici faciant, an non faciãt generationem, nihil dubitandũ eſt. manifeſte nanque dicunt, q̃ vno conſtituto, ſiue ex planis, ſiue ex colore, ſiue ex ſemine, ſiue
I ex quibus egent dicere, confeſtim infinito propinquiſſimũ trahebať, terminabaturq; à termino. Verũ qm̃ de mundi factura, ac naturaliter hęc dicere volũt, decens erat aliquid eos de natura inueſtigare, à præſenti vero via diſcedere. Quærimus nanq; principia, quę in immobilib⁹ ſunt. quare talium numerorũ generationẽ conſyderare oportet. Imparis itaq; generationem nõ dicunt, quaſi videlicet paris generatio ſit. Parẽ vero primo ex in K
æqualib⁹, magno & paruo æquatis, quidem conſtituunt. neceſſe itaq; eſt prius eſſe ipſis inæqualitatem, q̃ ipſum æquari. ſi autẽ ſemper æquata fuiſſent, non fuiſſent inæqualia prius. ipſo. n. ſem p̃ nihil eſt prius. quare patet q̃ non contemplandi gratia faciũt generationem numerorum.

Dubitatio, quo pacto bonum in ipſis principijs inſit: de quare diuerſæ Antiquorum redarguuntur opiniones. Cap. 6.

HAbet aũt dubitationem, L
& à bene dubitãte reprehẽſionẽ, quonã modo ad bonum, atq; pulchrũ elementa, principiaq; ſe habent. dubitationẽ quidẽ hanc vtrum aliqd̃ iſtorũ tale ſit, quale volumus ipſũ ideale bonũ, & optimũ dicere, an non, ſed poſteri⁹ genita ſint. A quibuſdam. n. recentioribus Theologis conceſſum eſſe videtur, qui non aiunt, niſi q̃ entiũ natura præcedente, bonũ quoq; ac pulchrũ apparet. hoc vero faM
ciunt verã veriti difficultatẽ, q̃ accidit dicentibus, quẽadmodũ quidã ipſum vnũ, principium. Difficultas aũt eſt, non qm̃ principio bonũ tanquã inſitũ attribuerunt, verũ propterea quod ipſum poſuerunt principiũ, & principium, vt elementũ. numerũ quoq; ex vno. Poetę vero Antiqui ſimiliter quomodo regnare, eo & principia eſſe aiunt. nõ enim primos, veluti noctem, & cœlũ, aut chaos, aut ẽt oceanũ, ſed

Co. Græ. ita legit. Poetæ vero Antiq hac ſiſt, qua regnare & dñari aiunt, nõ primos, &c.

A ſed Iouem. At vero his quidē, eò q̄ mutant entiū principes, talia dicere accidit. quia hi quidē eorū, qui miſti fuerunt, nec oīa fabuloſe dicūt (vt Pherecydes, & alī quidam) primū generans optimū ponunt, ac ēt Magi, & poſteriorū quoq; Sapientū, vt Empedocles, & Anaxagoras, cùm hic quidem amicitiam, ille vero intellectum principium fecerit. eorum vero, qui immobiles ſubſtantias eſſe dicunt, quidam ipſum vnū ipſum bonum
B eſſe aiunt. ſubſtantiā tamē eius ipſum vnum maxime putabāt eſſe. Dubitatio quidem hęc eſt, vtro modo dicendū eſt. Mirabile aūt eſt, ſi primo, & perpetuo, ac ſibi ipſi ſufficientiſſimo hoc ipſum primū, per ſe ſufficiētia, & ſalus non ſit tanquā bonum. enimuero propter nihil aliud incorruptibile, vel ſibi ſufficiens eſt, niſi qm̄ bene ſe habet. Quare dicere quidē principiū tale eſſe rationi conſentaneum eſt verū eſſe: hoc vero eē ipſum vnū.
C Aut ſi non hoc, elementū, & numerorū elementū eſſe impoſſibile eſt. Accidit enim multa difficultas, quā cùm q̄dā fugerent, qui vnum quidem fatebant primū principiū eſſe, ac elementū ipſius, tū mathematici numeri abnegarunt. cunctę nanq; vnitates re vera fiunt aliq̄d bonū, & magna bonorū erit abundantia. Itē, ſi formæ numeri, oēs formę ipſum bonū aliq̄d. At vero cuiuſcunq; velit, ponat q̄s ideas eſſe, ſiquidē bonorū ſolū ideæ, non erunt ſubſtantię. Quōd ſi ēt ſubſtantiarū, cūcta animalia, & plantę bona ſunt, & participantia. Hęc itaq; inconuenientia accidunt. Et ad hęc contrariū elementū (ſiue multitudo, inęquale, & magnum & paruum ſit) ipſum malum erit. Quare q̄dam fugiebat bonū vni copulare, ranquā neceſſe ſit, cùm generatio ſit ex contrarīs, naturam multitudinis malū eē. quidam inęquale mali naturā dicunt. ac
D cidit igitur omnia entia, pręter
E vnū, quod eſt ipſum vnū, malo participare. & numeros eo magis puro participare, q̄; magnitudines. & malū locū eſſe boni, ac participare, & appetere corruptiuū. contrariū nanq; corruptiuū contrarī eſt. At ſi, quemadmodū dicebamus q̄ materia eſt id, quod potentia unūquodque, veluti ipſius actu ignis, q̄d eſt potentia ignis, malū erit ipſum potentia bonū. Hęc igitur
F omnia accidunt. quoddam quidem, quia omne principium faciunt elemētū. quoddam, quia contraria principia. quoddam, quia ipſum vnum, principium. q̄dā, q̄ numeros primas ſubſtātias, & ſeparabiles, ac foras. Si igit̄ tū non ponere bonū iter principia, tū ita ponere impoſſe eſt, cōſtat q̄ non recte aſſignantur principia, neq; primę ſubſtātiæ. At etiam nec is recte putat, qui vniuerſi principia, animaliū, plantarumq; principio aſſi-

G milat, quia ex ſdeterminatis, ac imperfectis ſemp perfectiora: & ideo ēt in primis ita ſe hr̄e aiūt, vt nec ens aliqd̄ ſit ipſum vnū. Verū etiam hic perfecta principia ſunt, ex quibus hæc ſunt. homo enim hominē generat, nec ſemen primum eſt.

Contra ponentes locum ſimul cum magnitudinibus fieri. Item contra dicentes ex numeris, vt ex elementis entia fieri, ipſum autem aliud ex alio eſſe, quot modis dicatur non diuidentibus. Cap. 7.

H ABſurdū item eſt locū ſimul cū ſolidis mathematicis facere. locus nanq; ſingulariū proprius. quare loco ſeparabilia ſunt. mathematica vero non ſunt alicubi. At inſup dicere quidē, q; alicubi erunt, quid vero locus ſit, non abſurdū eſt. Oportebat vero eos, qui entia dicebant eſſe ex elemētis, primaq; entium numeros, diuidere qualiter aliud ex alio ſit: & ita dicere quonam modo numerus ex principiis ſit. Vtrum miſtione? At non eſt omne miſcibile, & quod fit alterū, non erit ſeparabile vnū ipſum, nec altera natura, neq; volunt. At compoſitione dicent, vt ſyllabā? Sed ſi tū neceſſe eſt eſſe. & qui intelligit, ſeorſum intelliget vnum, & multitudinē. hoc igitur numer⁹ erit, vnitas & multitudo, aut vnū & inæquale. Et cùm id, qd̄ ęſt ex aliquib⁹ eſſe, eſt quidē, vt ex his, q̄ inſunt, eſt vero, vt non, vtronā mō numerus eſt? Sic. n. vt ex his, q̄ inſunt, non ſunt niſi ea, quorū generatio eſt. Sed tanquā à ſemine erit? At non poſſibile ab indiuiſibili aliquid abire. Verū fortaſſis tanquā vt ex contrario non pmanente? At q̄cunq; ita ſunt, ex alio quoq; quodā permanente ſunt. Cùm autē vnū, quidā quidē vt contrariū multitudini, quidā vero inęqua li ponat, vno vt æquali vtens, tā quā ex contrarīs erit numerus profecto. eſt igit̄ quippiā aliud, ex quo pmanente, & altero eſt, aut factus eſt. Præterea, cur ęte I ra quidem, quæcunq; ex contra rīs ſunt, aut ea, quibus contraria ſunt, corrumpuntur, numerus vero, & ſi ex omni ſit, minime? de hoc enim nihil dī, quam uis contrarium tā quod ineſt, q̄ quod non ineſt, corrūpat, vt cō tentio miſturā. attamē nō oportebat. non enim eſt illi cōtraria.

Numerum non eſſe cauſam aliquam ipſarum rerum. Cap. 8.

NIhil aūt determinatū ē, qualiter numeri ſubſtantiarū, & exiſtentiæ cauſæ ſunt: vtrū vt termini, veluti puncta magnitudinū, & vt Eurytus ordinabat, hæc numerus huius: puta, hic quidē hoīs, hic vero equi: quēadmodū illi, qui numeros ad figuras, triangulū, & quadratū reducunt, ita plantarū formas ſupputationū calculis aſſimilans. An, qm̄ ratio, & conſonātia numerorū, ſit ēt homo, & aliorū vnūquoq;? At paſſiōes, qualiter ſunt numeri, album

A album,dulce,& calidū? Quòd vero numeri veri non ſint ſubſtantia,neq; cauſæ formę,patet: ſubſtantia nanq; ratio eſt,numerus vero materia.veluti carnis, aut oſſis numerus ſubſtātia ſic, tria ipſi⁹ ignis,terræ vero duo. & ſemper numerus,quicunque fuerit,aliquorum eſt,vel igne⁹, vel terrenus,vel monadicus.verū ſubſtantia tm̄ ad tm̄ eſſe ſecūdum miſtionē hoc ſanè non eſt numerus,ſed ratio miſtionis nu
B merorum corporaliū, aut quorūcunq;.Nec igitur eò q; faciat, cauſa numerus eſt: nec omnino numerus monadicus,aut materia,aut ratio,& forma rerū ē:ſed nec qdē vt id,quod cui⁹ cauſa.

Contra ponentes bonum, quod eſt hic, omne a numeris prouenire. Contra etiam nonnullos Homeri expoſitores, fatua quædam in numeris dicentes. Et quo pacto in numeris ponendum eſt ipſum bonum. Cap. 9.

C DVbitauerit autem aliq;, quidnam ſit illud bene, quod à numeris, ſi miſti in numero rationali,aut impari ſit.nunc etenim nihil ſalubrius, ter tria,ſi melicratum ſit miſtū, ſed magis proderit fortaſſis, ſi i nulla proportione ſit, & aquoſum,aut ſi in numero ſit purū. Item rationes miſtionū in additione numerorū, non in numeris ſunt.veluti tria ad duo, non ter duo,idem.n.genus eſſe oportet in multiplicationibus.Quare ipſo A menſurare oportet ordinē,in quo A,B,C,& ipſo D eū, in quo D E,Z.q̄re eodē oſa. erit D igitur ipſi⁹ ignis B,E,Z.& aquę numerus bis tria. Si aūt neceſſe ē oſa numero participare, neceſſe eſt multa eadem accidere, & numerū eundem huic,& alī eſſe.Vtrum igit̄ hoc eſt cauſa,& propter hoc res eſt? An id immaniſeſtū.veluti eſt qdā Solis,ac rurſus Lunę lationum numerus,& vitæ vniuſcuiuſq; animalium. Quid igitur prohibet quoſdam eorum quadratos eē, quoſdam cubos & æquales,alios duplos? Nihil enim prohibet, ſed neceſ E ſe eſt in hos cōuerti,ſi omnia numero participabant, & quæ diferunt contingebat ſub eodem numero cadere. Quare,ſi qbuſdam idem accidens acciderit,eadem inuicē illa erunt, eandē habentia numeri ſpeciē, puta Sol & Luna,eadem. Sed pp qd cauſæ eædem? ſeptē quidem vocales,ſeptē aūt chordę,aut harmoniæ,ſeptē vero pleiades,in ſeptē autē quædam emittunt dentes, quædam vero non,ſeptem etiā, F qui ad Thebas. Vtrum igit̄ qm̄ talis quidā numerus ſuapte natura apt⁹ eſt,ideo aut illi fuerūt ſeptem,aut pleias ſeptenarū ſtellarū eſt? An hi quidem propter portas,aut aliā quandā cauſam. Illam vero nos ita numeramus, vrſam aūt duodecim.quidā autē plures.nam ⅄ conſonantias aiunt eſſe. & qm̄ illæ tres, hæc quoq; tria.quod autem mille talia ſint, nemo curat. ipſi enim, & ρ eſſe poſſit vnū ſignū.Si aūt

G qm̃ duplum aliorũ vnũquodq;, aliud vero minime, cauſa quidẽ eſt, quia cùm tria loca ſint, vnũ in vno quoq; inferẽt ipſi ", ꝓpterea tria tm̃ ſunt, ſed non qm̃ conſonantiæ tres: nam plures conſonantię ſunt. hic vero nõ ampliꝰ poſſunt. Similes vero hi quoq; ſunt Antiquis homericis, q̃ paruas ſimilitudines vident, magnas vero non vident. Dicunt aũt quidam, ꝙ multa talia ſunt, veluti ipſæ mediæ. quædam nouem, quædam octo, & carmen
H decem & ſeptẽ his eſſe æquale numero. aſcendit autẽ in dextro quidem nouem ſyllabis, in ſyniſtro vero octo. & ꝙ ęqualis diſtãtia, tam in literis ab " ad ", q̃ ĩ tibĩs à grauiſſimo bombo ad acutiſſimã neten, cuius numerꝰ æqualitas eſt omnimodæ cœli melodiæ. Videri aũt non decet talia. nã nullꝰ dubitaret neq; dicere, nec inuenire in perpetuis, qm̃ & in corruptibilibus. Vtrũ q̃ ĩ numeris naturæ laudatæ, & q̃ his contraria, ac omnino, quę
I in Mathematibus, vt quidã dicunt, & cauſas naturæ faciunt, videntur hoc modo conſyderãtes fugere. fm nullum. n. modũ eorum, qui circa prĩcipia determinati ſunt, vlla eorum cauſa ẽ. Vt tm̃ manifeſtum faciũt, quod K
ipſum bene eſt, & quod de coordinatione ipſiꝰ boni eſt impar, rectum, æquale, q̃ quorundam numerorum ſunt potentiæ (ſimul nanq; anni tempora, & talis numerus) & cætera, quæcunque colligunt, ex theorematibꝰ mathematicis hanc potentiam omnia habent. Quare aſſimilãtur caſualibus accidẽtibus. ſunt enim accidentia quidem, ſed cõuenientia inuicem oſa. vnũ autem, quod ꝓportionale eſt. In
vnaquaq; enim entis prædica- L
tione eſt, quod ꝓportionale eſt vt rectum in longitudine, ita in latitudine æquale: ĩ numero vero fortaſſis impar, in colore aũt album. Præterea harmonicorũ, atq; ſimilium non ſunt cauſa numeri, qui in formis ſunt. Illi nanque æquales ab inuicem ſpecie differũt. etenim ipſæ quoq; vnitates. quare ꝓpter hęc non ſunt faciendæ formæ. Quæ igiť accidunt, hæc, & alia etiam his plura, ſi colligerentur. Videtur autẽ
id ĩdicio eſſe multis male affici M
circa generationem eorũ, & nullo modo poſſe cõnecti, eò ꝙ mathematica non ſit à ſenſibilibus (vt quidam dicũt) ſeparata, nec ipſa quidem ſint principia.

Librorum Quatuordecim Metaphyſicorum finis.

Auerroĩs

AVERROIS CORDVBENSIS EPITOME IN LIBRVM METAPHISICÆ ARISTOTELIS,

Iacob Mantino Hebræo Medico interprete.

TRACTATVS PRIMVS.

B

Dixit Auerrois. Intẽtio noſtra in hoc libro eſt colligere dicta ſcientialia vſia ex dictis Ariſt. poſita in ſcientia Metaphyſice, iuxta nr̃am cõſuetudinem in libris præcedentibus. Et primo incipiamus narrare intẽtionem huius ſcīæ, & eius vtilitatẽ, partesq; ipſius, atq; gradum, & proportionẽ: tandem exordiemur de rebꝰ, quarum præcognitio iuuat in initio huius artis. Et dicamus ꝙ iam alibi fuit dictũ, ꝙ artium, & ſcientiarum genera ſunt tria: vel ſ. artes ſpeculatiuę, & ſunt illæ, quarum finis eſt ſcire tm̃: vel artes practicæ, & ſũt

Scientiarũ & artium diuiſio.

C quarum ſcīa habetur propter opus: aut ſunt artes auxiliantes his, & dirigentes ad iſtas, & ſunt ſ. artes logicales. in libro etiam Poſteriorum fuit dictũ, ꝙ artes ſpeculatiuæ ſunt duę, vniuerſalis ſ. & particularis. vniuerſalis quidem contemplat de ente abſolute, & de concomitãtibus ipſum eſſentialibus, cuius ſpecies ſunt tres, ſcilicet ars Topicorum, ars Elenchorum, & hæc ars. Partialis vero eſt, quæ ſpeculatur de ente quoquomodo: vbi adhuc fuit dictum ꝙ ipſius particularis genera ſunt tãtũ duo, ſ. Naturalis ſcientia, quæ ſ. tractat de E ente tranſmutabili, & ſcientia Mathematica, quæ de quantitate denudata à materia contemplatur. quod totum in libro Poſteriorũ fuit ſuppoſitum modo ſuppoſiti & eſt notum. Hic autem cõuenit inueſtigare de hoc. & dicamus ꝙ diuiſio harũ artium ſpeculatiuarũ in has tres partes tm̃ fuit quid accidens de neceſſitate, cùm ipſa entia diuidantur in hæc tria genera. Nam ſi entia perquirantur, reperientur aliqua eorũ eſſe in materia. & huius generis entium ſpeculatio, eorundemq; accidentium conſequentiũ poſita eſt p F ſe in vna ſcientia. & hoc eſt manifeſtũ apud illum, qui in ſcīa Naturali ſtuduit. Sunt & aliqua alia entia, in quorum definitione non apparet materia, licet habeant eſſe in materia. & hoc eſt manifeſtũ ſpeculari in Mathematicis: & de oĩbus horũ generibus atq; conſequentibus ea fit ſpeculatio de per ſe. Et, quia in ſcīa Naturali oſtenduntur alia principia, q̃ non ſunt in materiã, neq; in aliqua re, ſed habent eſſe abſolutum; ideo fuit neceſſarium horũ ſpecula-

G tionem fieri in arte vniuerſali, quæ ſpeculat de ente abſolute. Reperiun tur adhuc hic quędam res cões, in q bus communicãt ſenſibilia & inſen ſibilia, vt vnum & multa, potẽtia & actus, & reliqua conſequentia vni uerſalia, & tandem ea, q̃ concomitã tur rebus ſenſibilib⁹ inquantũ ſunt entia: & eſt modus, quo approprian tur res ſeparatæ, vt poſt hoc oſten demus. De huiuſmodi igitur rebus impoſſibile eſt aliquã artem ſpecu
H lari præter illam, cuius ſubiectũ eſt ens abſolutum. Cùm ergo ita ſit, & fuerit propalatum ꝙ ſcientiæ ſpecu latiuæ bifariam diuidunt, ſ. in par tialem & vniuerſalem, & de ipſa par ticulari iam præterijt ſermo: quod igitur reſtat modo nobis eſt tracta re de hac ſcientia: cuius intentio, vt declaratum fuit, eſt contemplari de ente inquantũ ens, & de omnib⁹ ge neribus ei⁹, donec perueniat ad ſubiecta artium particulariũ, & de con ſequentibus eſſentialibus ipſius, & complere totũ hoc vſq; ad ſuas cau ſas primas, quæ ſunt res ſeparatæ.

Quæ ſit intentio in hac ſcia, et eius ſubiectum.

Hinc eſt ꝙ hæc ſcientia non preſtat de cauſis, niſi formam & finem, & aliquo modo agens: videlicet non
I eo modo, quo dr agens in rebus trãſ mutabilibus: quia conditio agentis in hoc loco non eſt ꝙ præcedat paſ ſum præceſſione temporali, ſicut fit in rebus naturalib⁹. Et quemadmo dum in ſcientia Naturali, qñ reddũ tur cauſę cuiuſcunq; rei, redduntur ratione naturæ & rerum naturaliũ, ſic etiam in hoc loco, ſi conatur red dere cauſas rerum, quæ ſunt entia, il læ redduntur ratione diuinitatis, & rerũ diuinarũ, quæ ſ. ſunt entia nõ exiſtentia in materia. Tandem eius prima intentio in hac ſciẽtia eſt da-

reid⁹, quod reſtauit apud ipſum de K ſcientia circa notitiam cauſarũ vlti marum rerũ ſenſibilium. Nam in ſcientia Naturali fuerunt declaratæ de hoc duæ cauſæ vltimæ tñ, ſ. ma teria & mouens. hic igit reſtauit ſi bi declarare cauſam formalem ipſa rũ, & finalem, & agentem. Nã arbi trari poteſt eſſe differentiam inter agens & mouens: quia mouens præ ſtat mobili motum tñ, agens vero formam, pp quam fit mot⁹. Huiuſ modi autẽ notitia fuit propria huic ſcientiæ, propterea quia res, quibus habetur eſſe harũ cauſarũ, ſunt res vniuerſales. & hoc etiam, poſtquam L fuerit receptum hic id, quod in ſciẽ tia Naturali propalatam fuit de eẽ motoris, qui non eſt in materia. De cauſa autem materiali, & de vltimo motore dantur ibi, ſ. in ſcientia Na turali propoſitiones, p quas poſſunt haberi, non tñ poſſunt perfecte de clarari per aliam, pſertim cauſa mo uens. Declarationes vero, quas fecit Auic. ad oſtendendum primũ prin cipium in hac ſcientia, ſunt dicta to pica non oĩno vera, neq; dant aliqd perfecte & tu percipies hoc ex con tradictionibus adductis ab Algaze le contra eas in libro Deſtructionis. M Similiter etiam recipir pfeſſor hu ius ſcientiæ, vt diximus à ſciẽtia Na turali illius eſſe, & dat modum, quo ẽ motor: quemadmoũd Mathema tica recipit numerum motorum ab arte Aſtronomica. Neq; eſt quid ſu perfluum in hac ſcientia id, quod in ſciẽtia fuit propalatum de eſſe prin cipiorum ſeparatorũ, vt dicit Auic. immo eſt neceſſariũ, cùm hæc ſcien tia faciat hoc per modũ radicis ſup poſitæ, & eſt vna ex partibus ſubie ctorum eius. Ex dictis igitur patet

quid

A quid ſit intentio huius ſcientiæ, & eius ſubiectum. Partes vero ipſius inueniuntur diſſeminatæ in dictis attributis ipſi Ariſt. tribus tamen cõtinentur partibus. Prima pars ſpeculatur de rebus ſenſibilibus inquã tum ſunt entia, & de omnibus generibus earum, q̃ ſunt decem prædicamenta, & de omnibus conſequentibus eas: & refert eas ad prima illorũ, quantum poteſt fieri in hac parte. Secunda autem contẽplat de principijs ſubſtantiæ, quæ ſunt res ſeparatæ, & notificat quale habeant eẽ, quæ etiam refert ad ſuum primum
B principium, quod eſt ipſe Deus glorioſus, & notificabit attributa & operationes, quæ appropriãtur ei, & declarabit etiam proportionem aliorũ entiũ ad ipſum, & ꝙ ipſe eſt vltima perfectio & prima forma atque primum agens, & de reliquis rebus, quæ appropriantur vnicuiq; ſeparatorum, & de communibus pluribus vno ipſorum. Tertia vero ſpeculat de ſubiectis ſcientiarum particularium, & remouet eorum errores, in quos inciderunt Antiqui: & hoc ſ. in ſcientia Logicali, & ī duabus ſciẽtijs particularibus, i. in Naturali, &
C in Mathema. Quod ita fuit, propterea quia non eſt ſcientiæ particularis verificare ſua principia, neq; remouere erroꝛẽ cadentem in ipſis vt in libro Poſteriorum fuit oſtẽſum. Sed hoc é artis vniuerſalis, ſ. vel huius artis, vel Topicæ. verũtñ ars Topica remouet illas opiniones per dicta famoſa (ſeu apparentia:) quare non erimus tuti quin accidat in eis falſum. iſta vero per dicta vera: etſi accidat ẽt ipſa eſſe apparẽtia (ſeu famoſa.) & ideo artes particulares sũt de neceſſitate huius ſcientiæ veræ.

Diuiſio hꝰ ſcientiæ.

Patet ergo ex hoc, ꝙ partes neceſſariæ huius ſcīæ ſunt illæ duæ primæ tm̃. ſed tertia eſt melioris notę gratia, cùm eſſe plurium ſubiectorum ſcientiarũ partialiũ, & modus ipſius eſſe eorum ſit ex rebus per ſe notis. ſed cecidit in eis error apud Antiquos, & de perfectione ſcientiæ eſt ſoluere illos errores per viã, qua ſolutio dubiorũ cadentiũ in re ſit ex perfectione ſcientiæ eius vna cũ acquiſitione ſcientiæ per ſe. Nobis autem viſum eſt diuidere hunc librũ in quinq; tractatus. In primo tractatu faciemus prologos, in quorũ via nos ſumus, & declarabimus ī eo B noīa, quę fiunt in hac arte. In ſecũdo tractatu memorabimur res, quę ſe habent reſpectu primæ partis huius artis, veluti ſpecies. In tertio narabimus conſequentia communia ipſi. In quarto tractatur de eo, qđ continet ſecunda pars huius ſciẽtię. Quintus tractatus cõtinet id, quod in tertia parte huius ſcientiæ reperit. Et dicamus ꝙ vtilitas huius ſciẽ- Vtilitas.
tiæ eſt de genere vtilitatis ſciẽtiarũ ſpeculatiuarũ. & hoc iã in libro de Aīa fuit declaratum, vbi fuit dictũ ꝙ earũ intentũ eſt perfectio animæ rationalis, donec perueniat homo F ad vltimã perfectionem ſuã. Verum tamen licet vtilitas huius ſcīæ ſit de genere vtilitatis ſcientiarũ ſpeculatiuarũ, nihilominus adhuc eſt īnobiliori gradu in hoc. nam eius proportio ad illas eſt proportio finis & pfectionis, cùm per eius ſcientiã habeat ſcīa entiũ p finẽ ſuarum cauſarũ, qđ eſt intẽtũ humanæ cognitionis. Scię quoq; particulares acquirũtur pfecte p hãc ſcīam, cùm ipſa verificet ſua principia & remoueat errorem cadentem in eis, vt diximus.

Ordo

G Ordo vero doctrinæ eius eſt vt lo
Ordo. cetur poſt ſcientiam Naturalē. nam
vt diximus ipſa vtiē tanquam radi
ce ſuppoſita eo, quod declaratū fuit
ibi de eſſe virtutū, q̄ non ſunt ī ma-
Nomen. teria. Et veriſimile vr̄ q̄ hæc ſcien
tia noīetur Metaphyſica, p̄p ordinē
eius in doctrina. eſt tñ prior in eſſe:
& ideo appellat̄ Philoſophia prima.
Ex dictis igitur apparet quid ſit in-
tentio huius ſcientiæ, & partes eius,
& vtilitas, & proportio ipſius, atque
ordo, & quid ſignificat nomen ei⁹.

Viæ aūt doctrinæ, quę in ea fiunt,
Via doctri ſunt illæ, quæ in alijs fiunt ſcientijs.
næ. H Maior quoq; pars generum demō-
ſtrationis, quæ in ea fiunt, ſunt ſi-
gna, nam ſemper accipimus ſignū à
rebus notioribꝫ apud nos ad res no-
tiores apud naturam. ſed vt dixim⁹
maior pars rerum, quæ ſunt in hac
ſcientia, ſunt res per ſe manifeſtæ,
vel prope dixerim vt ſint per ſe ma
nifeſtæ, vel res, quæ fuerunt declara
tæ in ſcientia Naturali.

De noſtum ſignifica- POſtquā ergo iam declaratum
tionibus. fuit quicquid intendebamus à
principio rei, expedit modo tracta-
re de vnaquaq; re primæ partis hu-
ius ſcientiæ: poſtquam diuiſerimus
I quot modis dñr nomina ſignificā-
tia ſubiecta huius ſcientiæ, & partes
ſubiectorū eius, vt ſint prōpta apud
nos in ſcrutatione vniuſcuiuſq; rei
De Ente. 5. Met. t.c. 13. & 14. in ea requiſitæ. Et dicamus.

ENs dr̄ multis modis. Vno mo-
do de quolibet decem prædica-
mentorū: & eſt de nominibus, quæ
dñr ſm ordinem & proportionem,
non quæ dñr ſm meram æquiuoca
tionem, neq; vniuocationē. Secun-
do dr̄ de vero, quod ſ. ita ſe hēt in in
tellectu, quemadmodum extra in-
telſm: vt ſi diceremus ſi natura eſt,
& ſi vacuū non eſt. Dr̄ ét de quidita K
te cuiuslibet rei habentis quiditatē, T
& eſſentiā extra aīam, ſiue apprehē
dat̄ hmōi eſſentia, ſiue non. In decē
aūt p̄dicamentis aggregant̄ hæc, ſ.
q̄ dr̄ de eis nomen entis his duobus
modis. Vno ſ. modo, inquantū hñt
eſſe extra aīam. Secundo, inquantū
ſignificant quiditates illarum eſſen
tiarū. & ideo nomen entis reuertit̄
ad hæc duo tñ, ſ. ad verum, & ad id,
qđ eſt extra intellm. Et hoc ét dupli
citer, quia vel ad ſpēs, vel ad formas
intelligo formas ſpecierū, & earum
quiditates. Sed ens p̄ accñs non pōt
imaginari in ente ſeparato, q̄ eſſen L
tia rei & eius q̄ditas non pōt eſſe p̄
accñs. Bene tñ imaginat̄, qñ referū
tur entia ad ſeinuicē. nā ſi nos faci-
mus cōparationē ītер duo entia, de
qua cōparatione iudicat̄ q̄ vnū eo-
rū ſit de quiditate alterius, vt cētrū
ad circulū, vel æqualitas duorū an-
gulorū rectorū ad angulos triāgu-
li: aut q̄ vnū eorū ſit ī q̄ditate alte-
rius, vt filius & pr̄, tunc dr̄ de eis q̄
ſunt p̄ ſe. Sed ſi non fuerit de quidi-
tate vnius eorū q̄ reperiat̄ in alio,
dr̄ q̄ hoc eſt p̄ accidens: vt cùm dici
mus ædificatorē p̄cutere lignum, &
medicū eſſe albū. Signifícat̄ ét per M
nomen entis illa habitudo, quæ co-
pulat p̄dicatū cum ſubiecto in intel
lectu, & dictiones ſignantes talē p̄-
portionē: ſiue fuerit talis copula af-
firmatio vel negatio, vel fuerit ve-
ra vel falſa, p̄ ſe vel p̄ accñs. Iſtæ er-
go ſunt famoſiores res, de quib⁹ dr̄
nomen entis in Philoſophia, & eſt
de noībus tranſumptiuis. quia id,
quod à vulgo ſignificat̄ per ipſum,
eſt aliud q̄ id, qđ ſignificat̄ ī hoc lo-
co. nā plebs īdicat aliquid ineſſe ali-
cui rei, cùm dicit inuenitur p̄ditum

tandem

A tandem apud eos ſignificatur aliqd ineſſe ſubiecto, licet non declarauerint ipſum. Hinc eſt q̄ aliqui exiſtimauerunt ipſum ſignificare accidēs in aliqua re exiſtēs, nō eius eſſentiā, quia illud apud plebem eſt de nominibus denominatiuis. ſed nos nō debemus reſpicere hoc, immo oportet vt intelligamus ex ipſo hic, q̄n volumus q̄ ipſum ſignificet aliquam eſſentiā, q̄ intelligatur p̄ id, quod dicimus aliquid, & eſſentia, & tandem id, quod intelligit̄ ex nominibus abſtractis. Hinc eſt q̄ aliqui eorū exiſtimāt q̄ nomen entis, quod eſt tran

B ſcendens ad verū, eſt ipſum met tranſcendēs ad eſſe. & ideo illi ēt, qui putant ipſum eſſe accidens, dicūt ſi iſta dictio ens ſignificaret eſſe, tūc cum dicitur de ſubſtantia q̄ eſt, eſſet contrariū dicti, & ipſi neſciunt q̄ ens dr̄ in hoc loco de alia re, q̄ dicatur ibi. Si ſignificaret etiā accidens in re, vt pluries repetit Auic. ſequeret̄ de neceſſitate vnum duorum, ſ. vel q̄ illud accidens eſt de ſecundis intelligibilibus ſeu intentionibus, vel de primis. Si de primis, tūc de neceſſitate erit vnū ex nouem prædicamentis, neq; trāſcendet̄ nomen entis, ad ſub

C ſtantiā, neq; ad alia p̄dicamēta accidentis, niſi ex eo q̄ accidit eis illud p̄dicamentū: vel dabit̄ hic vnū genꝰ accidentiū cōe ipſis decē p̄dicamentis. & hoc totū ē falſum vituperabile. & ideo nō eſt cōueniens q̄ fiat reſpōſio p̄ ipſum in eo qnod quid eſt de quolibet indiuiduo decē p̄dicamentorum. & hoc totū eſt de ſe manifeſtum. Si fuerit aūt ex ſecundis intelligibilibus, quorū eſſe eſt in intellectu tm̄, hoc nō eſt impoſſe. nā vna ex rebꝰ, de quibus diximus, nomen entis trāſumi, ē hęc, & eſt ſynonymū ad verū. ſed hoc & illud, quo ſignificat̄ eſſe ſeparatū, ē valde diuerſum: qd̄ totū eſt manifeſtū modica ſpeculatione. ſed iſta ē via huiꝰ viri in pluribus rebus, quas de ſeipſo adducit.

D

Contra Auic.

De ipſo quod eſt 5. Met. tex. com. 14.

IPſum quod eſt, quod in arabico Alhauia appellat̄ dicitur ſynonyme de rebus, de quibus nomē entis dr̄, ſed nō eſt tranſcendens ad verū. Eſt ēt de dictionibus trāſumptiuis. nā apud vulgus eſt verbū, & hic eſt nomen. & ideo recipit inſtr̄m proprium nominū, i. articulum, ſ. literā He nonificatiuam, à quo ēt deriuat̄ infinitiuum quod eſt agens, aut forma, à quo deriuatur actio. Et dr̄ ab ipſo eſt eſſe. i. ab hoc quod dico, ipſum quod eſt, dicimus eſſe. quemad modum denominat̄ humanitas ab hoīe, & indiuidualitas ab īdiuiduo. quo quidem vſi ſunt aliqui expoſitores, quia viderūt eē minoris erroris, q̄ ſit nomen entis, quia videtur nomini denominatiuo aſſimilari.

E

De Subſtā tia. 5. Meta. t. c. 15.

SVbſtātia, quæ Arabice Giauhar nominatur, dr̄ primo de re p̄ ſe exiſtente. & qd̄ eſt de ipſa famoſius eſt ipſum indiuiduū, quod neq; eſt in ſubiecto, neq; dr̄ de ſubiecto vllo pacto. Dicit̄ ſecundo de omni prędicato vl̄ notificante quiditatem indiuidui vt genus, vel ſpecies, vel dr̄ia. Tertio dicitur de omni eo, quod ſignificat ipſa definitio: ſiue notificet id, qd̄ eſt quiditas ſubſtātiæ, ſiue notificet oē id, quod eſt quiditas alicuius rei, qualiſcunq; fuerit ex decem prædicamentis. Hinc dicitur q̄ deſinitiones notificant quiditates rerū. hoc autem dicitur ſubſtantia reſpectiue, non abſolute. Et quia manifeſtius de ipſa ſubſtātia eſt ipſum indiuiduū, quod nō eſt in ſubiecto, neq; dr̄ de ſubiecto, quia illud indicant

F

oēs

G omnes Philoſophi eſſe ſubſtãtiam, ideo apud ipſos id, qđ notificat quiditatẽ huius rei indiuiduæ, debet de nominari magis ſubſtantia. Et qui putant vſia huius indiuidui notificare quiditatẽ eius, dicũt ipſa magis debere denominari ſubſtantia. Sed qui exiſtimant corporeitatẽ notificare huius indiuidui quiditatẽ, & ꝙ ipſa corporeitas cõſtat longitudine, latitudine, & profunditate, appellãt iſtas dimenſiones ſubſtãtias. Et ſiſt qui credit eſſentiã indiuidui conſtare ex partibus indiuiſibilibus, appellat eas ſubſtantias: vt audiuimus loH quentes noſtri æui appellare atomũ ſubſtantiã indiuiſibilem. Et ſic etiã qui imaginat indiuiduum cõponi ex mã & forma, credit materiam & formã conuenientius debere appellari nomine ſubſtantiæ, q̃ ipſum indiuiduum. & hoc ẽt iuxta id, quod opinatur de mã cuiuslibet rei, & eius forma. Conueniunt aũt omnes hoc iudicio, ſ. ꝙ id, quod notificat quiditatem indiuidui, potius debet appellari noĩe ſubſtantiæ, q̃ ipſum indiuiduum. quia videtur abſurdum & falſum, ꝙ principia ſubſtantiæ & eius elementa nõ ſint ſubſtantia. quia ppI quod vnumquodq; tale & illud magis. exempli gratia, res, quæ eſt de ſe cauſa rerũ calidarũ, potius debet appellari calida. & ideo nemo ipſorũ poſuit accidens, inquantũ eſt accns eſſe partẽ ſubſtantiæ, ſed inquãtum exiſtimat ipſum notificare eſſentiã ſubſtantiæ indiuidui: vt qui poſuit dimenſiones eſſe ſubſtantias. His ergo ſic ſe habẽtibus, cùm fuerit oſtẽſum ꝙ datur ens ſeparatũ, quod eſt cauſa, vt ſubſtãtia indiuidui habeat eſſe, plus cõuenit ſibi nomẽ ſubſtantiæ. hinc eſt ꝙ Ariſt. nominat intelligentias ſeparatas ſubſtãtias. Et hoc K nomen ẽt Philoſophorũ, i. Giauhar in Arabo eſt tranſumptum à lapide præcioſo, ſic nominato apud vulg⁹, qui lapis eſt magni prętij & valoris. & modus ſimilitudinis iter hęc duo eſt, quia iſti lapides prętioſi, cùm ita appellent reſpectu aliorũ bonorum ſubſtantiæ pp ſuam nobilitatem, & pretium apud eos. &, quia prædicamentum ẽt ſubſtantiæ eſt nobili⁹ cę teris prædicamẽtis, appellat ſubſtantia Arabica lingua Giauhar.

A Ccidens dicit de eo, quod nõ notificat de indiuiduo, quod quidẽ non eſt in ſubiecto, quiditatẽ ſuam. Et eſt duplex. Primum, quod nõ notificat de aliqua re eſſentiam ſuã, & eſt ſuũ indiuiduum. Secundũ eſt, qđ notificat de indiuiduo eſſentiam ſuam, & eſt, ſ. ſuum vſe. Et nomen accidentis eſt tranſumptum ab eo, quod ſignificatur p ipſum apud vulgus. & eſt, ſcilicet id, qđ cito aufertur. Et vniuerſaliter diuiditur in nouẽ prædicamenta, quæ ſunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, quando, ſitus, habere, agere, pati. De Accidẽte. 5. Met. ca. 25. L

Etiam notificaui in libro Prædicamentorũ ſignificatum harum dictionum, ſ. ꝙ quantitas dicitur de oĩ eo, quod menſurat ſua parte. & dicitur primo ſecundum verũ genus de numero, & poſtea de reliquis generibus, quæ ibi enumerauimus. Et ipſius quãtitatis alia eſt p ſe, alia vero p accidens. & quæ p ſe, vt numerus, & reliquæ ſpẽs ibi numeratæ. p accidens vero quantitas eſt, vt nigredo & albedo, quæ menſurant ex eo ꝙ ſunt in magnitudine & paruitate. Sed p ſe eſt illud, quod ineſt primo illi rei, vt menſura & magnitudo in eſt numero. qñq; tñ ineſt ſecundo, & p De Quantitate. 5. Met. tex. com. 18. M

A & per aliquid aliud, vt temp', quod in quantitate collocatur rõne mot', & motus rõne magnitudinis. immo hoc remotius vī, ꝙ ingreditur ipſa leuitas & grauitas quantitatẽ, cum ſint qualitates, quæ tñ patiũtur men ſuram rõne, qua ſunt in magnitudi nibus. aliæ ẽt qualitates, quæ in magnitudinibus inueniunt, vt magnũ & paruum, ſtrictum & latum, breue & profundum, appropinquant magis illi. hæ enim licet ſint qualitates, connumerantur tñ in quãtitate,

B quia inſunt primo magnitudinib'.

De Qualitate. 5 Met. c. 19. Qualitas vero dicit' de communiori re, quæ dicat' in libro Prædicamentorũ. & hoc, quia dī de quatuor generib' ibi iã enumeratis. Et quandoq; etiam dicit' de formis ſpecificis, vt de humanitate & animalitate. Et quædã eius ineſt ſubſtantiæ p ſe, vt habitus & diſpoſitio. & alia ineſt per aliquod aliud prædicamentum vt figura, quę quidem ineſt ſubſtantiæ mediante quantitate.

De Relatiõe. 5. Met. c. 20. Relatio aũt eſt cõis omnibus decem prædicamentis. nam inuenit'in ſubſtantia, vt verbi gr̃a pater & fili': & in quantitate, vt duplum & dimidium & æquale: & in qualitate vt ſimile & ſcia ſcitum: &

C in vbi, vt qui in loco eſſe circunſcribit' & locus: & in qñ, vt prius & poſterius: & ī ſitu, vt dextrum & ſiniſtrum: in agere & pati, vt agens & paſſum. Extat tamẽ dr̃ia inter hæc quinq; prædicamenta, quæ relatione conſiſtunt, & inter relationẽ ipſam, cuius eſſentia eſt p proportionẽ. Nã habitudo ſeu proportio accepta in ipſa relatione eſt proportio inter duas res, quarũ duarum quiditas dī de qualibet ipſarũ in reſpectu ad aliã, vt paternitas & filiatio. Sed in proportione aſſumpta in vbi, & qñ, & reliquis alijs dici

D tur quiditas vnius duorũ tantũ ad aliud. v.g. quia vbi, vt diximus, eſt proportio corporis ad locũ, & in definitione loci aſſumit' de neceſſitate corpus, ſed non eſt neceſſariũ ꝙ in definitiõe corporis inueniat' locus, neq; eſt relatiuum. ſed, ſi definiam' corpus p hoc, ꝙ in loco circunſcribatur, tunc relationẽ patitur. & ſic aliquo modo hoc prędicamentum ingredietur ſub prædicamento relationis, & ſic de alijs prædicamentis relationis. Tandem prædicamentũ relationis vel conſequit' res relatas p ſe,

E non p aliud prędicamentũ, vt pater & filius, dextrũ & ſiniſtrum: vel per aliud prædicamentũ, vt agens & paſſum, quæ relatione afficiuntur p prędicamentum agere & pati: & qnq; relatio conſequit' cętera cõcomitantia ipſorũ prædicamentorũ, vt contradictorium, & contrariũ, & priuationem & habitũ. Tandem ipſa relatio quandoq; eſt de primis intelligibilibus, & de ſecundis, vt relatio, quæ eſt inter genus & ſpeciem.

De Eſſentia. Eſſentia, quæ Arabice Dath nominatur, dī abſolute de indiuiduo, quod non eſt in ſubiecto, neq; dicitur de ſubiecto, & eſt ſcilicet indiuiduum ſubſtantiæ. Dicitur ẽt de

F indiuiduo, quod eſt in ſubiecto, & ẽ indiuiduum accidentis: & de quolibet notificante quiditatem: & ſunt ſcilicet nouẽ prædicamenta, eorũq; ſpecies. Et, quia hæc dictio dicit' primo de indiuiduo, quod non eſt in ſubiecto, ideo cõuenientius erat trãſferre ipſum ad id, quod non eſt in ſubiecto, neq; ipſum eſt ſubiectũ alicuius rei omnino, ſi ſciatur demonſtratiue ꝙ inueniat' huiuſmodi res ſic ſe habens. Sed, ſi eſſentia rei ita ca-

piatur,

G piatur, ſignificat quiditatem eius, vel partem quiditatis.

5.Me.c6. 23. Illud vero, qđ dicitur per eſſentiam ſuam, (ſeu fm q̃ ipſum) dicitur multis modis. Primo de indiui duo non exiſtẽte in ſubiecto, & eſt indiuiduum ſubſtantiæ. Dicitur ẽt de eo, qđ notificat quiditatem alicuius q̃ditatis, & ſummatim de omni eo, qđ dicitur ſubſtantia abſolute. Et quandoq; aliquid dicitur per ſe, cui contrariatur per accidens. & hoc iam in lib. Poſteriorũ fuit declaratum, vbi fuit dictum, q̃ hoc fit
H in propoſitionibus prædicabilibus duobus modis. Primo ſ. qñ prædicatum eſt de ſubſtantia ſubiecti, vt rationalitas, quæ eſt de eſſentia hominis. Secundo, qñ ſubiectum eſt in definitione prædicati, vt ſunt anguli æquales duobus rectis in triangulo. Dicitur. ẽt qñq; per ſe de prædicatis, quæ primo inſunt ſuis ſubiectis, vt color ſuperficiei, & vita in anima. color. n. ineſt corpori mediante ſuperficie, & vita corpori mediãte anima. & hoc eſt vnum ſignificatum, de quo dr̃ nomen primi prędicati in propõnibus demõ-
I ſtratiuis. Et qñq; dicitur per ſe (vel fm q̃ ipſum) de ente, qđ non habet cauſam p̃cedentem ſibi, neq; agentem, neq; formalem, neq; materialem, neq; finalem: & eſt ſ. primus motor, vt in ſcientia Naturali fuit declaratum, & in futuro adhuc declarabitur.

De Re. HÆc dictio res arabice alſciai dicitur de omni eo, qđ dicitur dictio entis. Et qñq; dicitur de communiori, ſ. de omni re concepta in anima, ſiue ita ſe habeat extra animam, ſiue non. vt hircoceruus, chimera. & ideo debemus dicere hæc res vel eſt, vel non eſt. & ideo nomẽ K rei tranſumitur ad falſas propõnes: quod tñ non facit nomen entis.

De Vno. 5.Me.t.c. 7.vſq; ad 13. VNum dicitur fm quendã modum nominũ analogorũ. Et ex eis eſt vnum numerale, quod primo dicitur. & famoſius illo eſt, qđ dicitur de continuo: vt cùm dicimus vnam lineam, vnã ſuperficiẽ, vnum corpus. Quod tñ conuenientius debet dici vnum inter hæc, eſt illud, quod eſt perfectũ, in quo impoſſibile eſt quicquam addere, aut minuere, vt linea circularis, & corpus ſphęricum. & continuum qñq; eſt per ſe continuum, vt linea & ſu L perficies: & qñq; per aliquid in eo exiſtens, vt ſunt corpora homogenea. & ſic dicit̃ de indiuiduo aquę, q̃ eſt vna aqua. Nonnunquam ẽt dicitur vnũ de colligatis contiguis, quorum motus eſt vnus. & qđ maxime debet dici vnum de his eſt id, qđ eſt natura colligatũ, & ſunt res, quæ ſunt vnitæ, & coniunctæ, vt manus vna, & pes, & de hoc id, qđ non habet niſi vnum tñ motum. & minus hoc dicitur de colligato p̃ artem, vt domus vna & arca. Et qñque dicitur vnum de ipſo particula M ri, quod eſt vnũ forma, vt Socrates & Plato. Hę inquam ſunt famoſiores res, de quibus dicitur vnũ numero: quæ tandẽ ſignificantur à vulgo, inquantũ ſunt ab alijs rebus captæ, & ſunt per ſe ſeparatæ. Ex his aũt denudat intellectus ipſum vnũ indiuiſibile, qđ eſt principium numeri. Intellectus. n. non intelligit aliquid eſſe indiuiſibile per aliquã rẽ eius, niſi perceperit ipſum habere aliquid indiuiſibile abſolute. quẽ admodũ nõ intelligit dr̃iam vnius rei ab alia, niſi poſtquam intellexe-

rit

A rit ꝺſiam abſolutam &, cùm intellectus iterat ipſum vnum abſolutũ, generat quantitatem diſcretã abſolute, & eſt ipſe numerus. & quicqd connumeratur, patitur numerum, mediante numero abſoluto, cùm non concipiatur de ipſa vnitate & vno niſi hæc, quia non comprehenditur in prima cogitatione de ipſa vnitate præter hæc, quæ ab alijs rebus capiuntur, & de ſe ſunt ſeparatæ. & ideo ꝺſ in definitione vnitatis numeralis ꝙ ipſa eſt, qua dicitur de vnaquaq, re ꝙ eſt vna. Et de his rebus aliquæ cõtinentur per lo-
B cum ſuum circũdantem eas, & eſt famoſior vnio: aliquæ aliæ vniuntur per ſua extrema tantum, & ſunt contigua ipſa: aliæ vero conceptu tantum, & hoc modo continuum patit numerũ. Vnum igitur numero in his rebus ſignificat res, q̃ ſunt extra eſſentiam ſuam, & vl accidẽtia conſequentia eas in imaginatione inquantũ ſunt indiuiſibiles, & p hunc modũ generatur in cõceptu ipſum vnum, qꝺ eſt principium numeri. Nam, cũ intellectus denudat ab his particularibus iſtam rem indiuiſibilem in duo particularia, vel
C plura, illud erit illud vnum, qꝺ eſt principium numeri. &, qñ iterat ipſum ipſe cogitans, generatur numerus. Et per hunc modũ ingreditur numerus ex omnibus decẽ prædicamentis genus quantitatis, & vnum erit eius principium. eſt n. Numerus aggregatio vnitatum ſic ſe habentium, & menſurato. qñ numerus menſuratur per vnum, propter quod ẽt ipſa menſura conſequitur res, in q̃bus inuenitur primo & naturaliter, ſ. eius indiuiſibile, vt eſt primum in genere qualitatis, & genere quantitatum, ſed vulgus non D
cognoſcit de ipſo vno, plus q̃ iſtud. In hac tñ arte fit vnum ſynonymũ ad ipſum ens. & ex hoc ẽt eſt ipſum vnum numero, per qꝺ qñq; ſignificatur indiuiduum, quod non põt diuidi inquãtum eſt indiuiduum, vt cùm dicimus vnum hoĩem, & vnum equum. Et ferè propinquũ huic rei dicitur aliqꝺ contemperatum ex pluribus rebus eſſe vnũ, vt oxymel compoſitum ex aceto & melle. Neq; hoc eſt ſimile vnitati, per quam dicitur cõtinuum eſſe vnum, quia continuum nõ diuiditur in ptes terminatas numero na- E
turaliter, quẽadmodũ oxymel. ſeparatio quoq; magnitudinum continuarum eſt quid egrediẽs ex ipſiſmet. qꝺ tñ non ita euenit in ſeparatione contẽperati ex eo, à qno fuit contemperatũ. Neq; iſte modus ẽt intrat in rebus compoſitis ex pluribus vna re. nã partes compoſiti reperiunt actu in ipſo compoſito, ſed non eſt ſic de partibus oxymellis. & eſt manifeſtum ꝙ qñ hic per vnũ, intelligimus vnum indiuiduum, ꝙ ſignificatur per ipſum ſeparatio indiuidui in eſſentia ſua & quiditate, non ſeparatio alicuius rei extra F
eẽntiam ſuam. vt ſi dicimus ꝙ iſta aqua demõſtrata eſt vna numero, quia ſeparatio in hoc exemplo eſt per accidens in aqua. & ideo remanet eadem aqua tam ſeparata quã non ſeparata, eo modo, quo accidentia ſolent accidere vnum poſſt aliud alicui ſubiecto præter hoc, ꝙ tranſmutetur in ſe.

Et hinc fuit imaginatus Auic. ꝙ vnum numero ſignificat accidẽs in ſubſtãtia, et reliquis rebus ſeparatis: & ꝙ ipſum non poteſt ſignificare ſub-

Numeri definitio.

Auicẽnæ dictum.

A vndm dicitur analogice de ipſo primo indiuiſibili in quolibet genere. Conuenienti ns autem eſt ipſum eſſe primũ, ex eò ꝙ eſt cauſa, ad vnũ in ſubſtantia: & inquantum mẽſurat, vnum in quãtitate numerali & vnum numero. & ſiue fuerit indiuiſibile ſm formam & diuiſibile ſecũdum quantitatem, vt homo vnus & equus: ſiue fuerit indiuiſibile quantitate & forma. & hoc eſt duplex, quia vel habet poſitionem, & eſt punctũ: vel non habet poſitionẽ, & eſt

B ipſum vnum vniuerſale, quod eſt principiũ numeri, prolatũ naturaliter in oĩb⁹ numeratis. nã quodlibet aliud præter ipſum proferẽt per ſimilitudinem, ſicut ſunt ipſæ menſurę, & lapides ponderum librarũ, & cætera alia. Scire aũt debes ꝙ iſtud nomen vnum quatuor complectit ge-

3 neribus, ſ. vnum cõtinuitate, & vnũ quod eſt totum & perfectum, & primum ſimplex ĩ vnoquoq; genere, & vnum vniuerſale dictum ſm pri⁹ & poſterius, vel analogice de omni eo, qnod numeratur hic de hac re.

De Eodem 5. me. t. caréte com.

C IDem dicitur tot modis, quot dĩ vnum. Nam aliquod eſt idẽ numero, vt in habentibus duo nomina. ſicut cùm dicimus Iacob eſt Iſrael, & tandem quando vna res per duo ſigna ſignificat. Aliquod aliud dicitur idem proportione, & ſubiecto, & accidente, quorum omnium exempla iam præterierunt. & totũ hoc eſt ex diuiſione rei, quę dicitur per ſe: quod quidem intenditur in hac arte & in alijs. Aliud vero eſt p accidens, de quo fiet mentio, vbi determinabit de eo, quod eſt idem p modum conſeruationis, vel determinationis. Eſt & aliud idem ſpecie, vt cùm dicimus tu es nos in humanitate. Datur & idem genere, vt

D cùm dicimus, ꝙ iſte equus eſt iſte aſinus in animalitate. Idem etiam eſt per accidens, vt cùm dicimus ędificatorem eſſe medicum, quãdo accidit ipſum eſſe medicum. Idem autem ſpecie, quando eſt in ſubſtantia dicitur, ſicut & in qualitate dicitur ſimile, & in quantitate dicit̃ ęquale.

De Simili. 4. me. t. caréte cõ.

SImile vero dicit̃ multis modis. Vno modo de ſuperficieb⁹, quarum quilibet anguli ſunt æquales, & earum coſtæ ſunt proportionatæ. Dicitur & de corporibus homogeneis habentibus figuras ſimiles: & ſunt quorũ ſuperficies ſunt ęqua-

E les numero, & ſimiles in figuris. Dicitur quoque de rebus, quarum formæ ſecundum poſſibilitatem earũ ſunt idem: vt duo rubea æqualia in rubedine. Dicitur etiam de illis rebus, quarum vna duarum eſt minoris paſſibilitatis, q̃ alia: vt duo rubea quorum vnum ſit minoris rubedinis. Nonnunquam etiam dicitur de rebus, quæ communicant in multis affectibus: vt cùm dicim⁹ ſtagnũ eſſe ſimile argento, & plumbo.

De Oppoſitis. 5. met. t. caréte cõmen.

PEr oppoſita ſignificantur illæ quatuor ſpecies enumeratæ in libro prædicamentorum, quas iam ſciuiſti per ſuas deſcriptiones ibi, quæ ſcilicet ſunt affirmatiuum & negatiuum, & contraria, & relatiua, & habitus & priuatio. Veruntamẽ nomen contrarij quandoque dicitur communi⁹, q̃ fiat ibi. Nam iã fuit dictum ibi quòd contraria in illo loco ſunt vere ſub eodem genere. Dicuntur tamen contratia per modũ ſimilitudinis ea, quæ non coniunguntur in eodem ſubiecto ſimul, licet differant genere. Quandoque etiam dicuntur contraria largo mo-

G do de his, quorum vnum eſt cauſa alterius, quæ habent inter ſe ꝓportionem, vt quòd ſint agentia eorũ, vel patientia ab ipſis, tandem proportionata illis.

De Priuatióe 5. me te com. 27

Priuationis quoq; nomen dicit pluribus modis, q ibi numerentur. Nam tres tantum ſpecies earum ibi connumerantur. Vna eſt ꝙ non inueniatur in ea re, in qua ſolet inueniri, in tempore, quo ſolet inueniri in ea, præter hoc ꝙ poſſit inueniri in futuro, vt caluities & cæcitas. Secunda, ꝙ cum hoc poſſit inueniri in futuro, vt nudus & pauper. Tertia, ꝙ non reperitur in ſubiecto, in H quo ſolet reperiri eo modo, quo ſolet in eo reperiri, vt tortuoſitas oculi, & deprauatio membrorum. Alio rum vero modorum, quos nomen priuationis ſignificat præter iſtos, quidam eſt ꝙ nõ reperitur in re ali qua id, quod ſolet inueniri in ente abſolute: vt cum dicimus de Deo ꝙ eſt immortalis, & incorruptibilis. Quidam alius eſt ꝙ non reperiatur in aliqua re id, quod ſolet inueniri in ſuo genere: vt cùm dicimus ꝙ aſi nus non eſt rationalis. Aliquis alius eſt, ꝙ non inuenitur in re, in cuius I ſpecie ſolet inueniri: vt cùm dicim⁹ fœminam non eſſe marem. Eſt & aliud modus, ſcilicet ꝙ non reperia tur in ea re, in qua ſolet inueniri in alio tempore: vt cùm dicimus puerum non eſſe doctum.

De Diuerſio. 5. Me t. caréte có.

Diuerſum dicitur modis oppoſitis illis modis, de quibus dicitur ipſum idem. nam aliquod eſt diuerſum numero. Aliud eſt diuerſum ſpecie. Aliquod aliud eſt diuerſum genere. Quoddam vero eſt diuerſum proportione, & diuerſum etiam ſubiecto.

Differens autem diſcrepat ab ipſo diuerſo. qm̃ aliquid eſt diuerſum per eſſentiam ſuam, ſed eſt differens p aliquid in eo exiſtens. & ideo oportet vt differens differat p aliquid, & tranſmutet p aliquid. K

De Differẽ te. 5. Me t. caréte có.

Quoniam ens diuiditur in potentiam & actũ, conſentaneũ igitur eſt vt contemplemur quot modis dicitur potentia & act⁹. Et dicamus ꝙ potentia dicitur multis modis. Vno modo dicitur de potentijs rerum mouentium aliud, in quantum ſunt mouentes aliud, ſiue fuerint huiuſmodi potentiæ naturales, aut intellectuales. vt calor, qui L calefacit & medicus ſanat, & vniuerſaliter omnes artes actiuæ. Alio modo dicitur de potentijs, quæ ab alijs ſolent moueri, quæ potentijs mouẽtibus opponuntur. Et dicitur de omni eo, quod habet in ſe principium motus. & in hoc diſtinguitur natura ab arte. Nonnunquam dicit⁹ potentia de bona actione. & ſic dicit⁹ ꝙ aliquis habet potentiam ad loquendum & ambulandum, & cætera alia quibus aliquis homo denominatur potens ad aliquid. Quandoq; etiam dicit⁹ de omni eo, quod difficile pa- M titur, agit tamen facile, vt in prædicamento qualitatis dictum fuit. Et nonnunquam vtuntur Geometræ nomine potentiæ aliis modis præter iſtos. dicunt enim ipſi ꝙ talis linea eſt potens ſuper talem lineam, quando menſuratur eius quadratũ ſuper quadratum illius. De omnibus autem his dicitur nomen potẽtiæ modo ſimilitudinis. Sed nomẽ potentię, quod plurimum fit in ſcientijs', & manifeſtius apud Philoſophos, eſt illud, quod eſt aptum inueniri poſt hoc in actu, & talis eſt potẽtia,

De Potentia, & Actu & Impotẽtia. 5. Met. te. com. 17

A tia, quæ dicitur de materia. &, vt diximus, conuenientius dicitur de ea nomen potentiæ. nam quicquid numerauimus de rebus, de quibus dicitur nomen potẽtiæ, si animaduertas, inuenies eas dici secundũ huiusmodi similitudinem. Nam dicim⁹ habitus & formas esse potentias, ꝓpterea quia quandoq; agunt, quandoq; vero non, ac si sint similes rei, quæ in potentia. Sic etiam cùm dicimus aliquid habere potẽtiam ad aliquid, intelligimus dispositionem bonam. & sic videtur res se habere in omnibus. Et quandoq; dicitur ꝙ
B partes rei sunt in re in potentia. & hoc dupliciter, quia vel partes, quæ sunt ratione qualitatis, & sunt materia & forma: vel propter quantitatem, & istæ quando sunt partes continuæ, sunt pura potentia, sed, quando sunt in actu in ipsa re, tamẽ sunt inuicem alligatę vel coniunctæ, tũc nomen potentiæ dicitur de eis secũdum posterius. Et propinquũ huic est, qn partes indiuisibiles sunt in cõposito iuxta opinionem tenentem hoc. Et istius veræ potentiæ aliqua habet impedies extra prohibens ipsam & hæc potest exire ad actũ,
C & non exire, vt indumentum, quod comburetur. alia est quæ non habebit prohibentia extra: & hæc de necessitate exit ad actum, vt situs cœlestis, qui reperitur quandoq; in potentia, quandoq; in actu.

Ens actu. Ens autem I actu est illud, quod non est in potentia. & eius genera sunt tot, quot sunt rei, quæ in potentia, & vtraq; sunt iuxta numerũ generum prædicamentorũ. Potentia quoq; ẽ aliquo modo priuatio: sed est de speciebus priuationis, quã id, quod priuatur ea, solet habere.

Et postquam fuit declaratũ quot D
modis dicuntur potentia & actus, Impotẽtia
Impotẽtia ergo dicitur tot modis, quot dicitur potentia. Impotentia quoq; diuiditur, iuxta diuisionem specierum priuationis. Aliqua tamen est quoddam necessarium, vt cùm dicimus diametrum quadrati esse impotentem ad costam. Alia vero est quoddam possibile, vt cùm dicimus puerum esse impotentem ad ambulandum.

PErfectũ dicitur multipliciter. De Perfecto. 5. Met. com. 21
Primo, extra quod impossibile E
est aliquid accipere, vt cùm dicim⁹ mundum esse perfectum. & prope hoc dicitur de circulo, ꝙ est perfectus: quia impossibile est quicquã addi, & minui in eo. Dicimus tamẽ lineam rectam esse imperfectã, qæ potest ei addi & minui, ipsa existente adhuc linea. Et similiter etiam dicimus corpus esse perfectum, quia nihil inuenitur diuisibile in plures dimensiones q̃ corpus. & dicimus lineam & superficiem esse imperfectas, quoniam linea diuiditur I vnã tantum dimẽsionem, & superficies in duas. Dicit quoq; ꝙ tria sunt numerus pfectus, quia hẽt principium
F & finem & medium. & hoc est propinquum primo. Et dicitur perfectum de omni eo, quod est nobile in suo genere. vt cùm dicimus Medicum perfectum & Muficum perfectum. & hoc modo dicitur de entibus, quando nihil sue perfectionis deest, ꝙ ipsa sunt perfecta. Et quandoque transumitur hoc per modũ metaphoræ ad mala, & dicimus latronem perfectum, & mendacem p fectum. Dicitur quoque perfectum de rebus, quæ cum hoc, quòd peruenerunt ad suam perfectionem,

G est etiam illud perfectum de se nobile. & hoc modo dicimus res separatas etiam perfectas, & omnia causata esse imperfecta. Et cui maxime conuenit hoc nomen perfecti secundum hunc modum est ipsum primum principium, quoniam ipsum est causa vniuersi, & non causatum ab aliquo. nam, cùm ipsum habeat suam perfectionem de se, illa vero acquisierunt eorum perfectionem ab ipso, ipsum ergo est magis in vltima perfectione. Et dicitur pfectio largo modo de aliquo habente proportionem ad vnamquanq; rē, cui H attribuitur perfectio.

De Toto. 5 m.t.c.31. PEr totum significant id, quod continet omnes partes, extra qđ nihil inuenitur, & vniuersaliter est synonymum ad id, quod significat nomē perfecti in primo modo suarum significationum. & per hoc dicimus corp⁹ diuidi in omnes dimēsiones. Et nomen totius dicitur vniuersaliter duobus modis. vel de continuo, & est id, quod non habet partes ī actu: vel de discreto. Et hoc etiam dupliciter, vno modo de eo, cuius partes habent positionem ad scinuicem, sicut sunt membra organica. Secundo de eo, cuius partes nō habent ad scinuicem positionem, sicut numerus & literę. Nisi q̄ ipsi appropriant primum modum, qui dicitur continuatio nomine totius, & secundum nomen aggregati, quod dicitur de discreto.

De Parte. 5.m.t.c.30. PArtes dicuntur dupliciter. Vno modo ex parte quantitatis rantum, ex quibus aliquæ mensurant rem, aliquæ vero non. quædam etiā sunt in re in actu, quędam veto nō. nonnullæ etiam sunt simules, aliquę vero dissimiles. Secundo modo significat nomē partis id, in quod diuiditur res ratione qualitatis & formæ. & hoc modo dicimus corpora constare ex materia & forma, & definitionem ex genere & differētia. K

De Imperfecto. 5.m.t.com. 32. IMperfectum autem dicitur ratione qualitatis multis modis. Scilicet de illo, quod non est perfectum, vt cùm dicimus Musicum imperfectum. Et dicitur de eo, cuius perfectio in se non est nobilis, licet fuerit perfectus in suo genere. & hoc modo dicimus cætera entia esse imperfecta respectu primi principij. Sed imperfectum ratione quātitatis nō dicitur quomodocunq; acciderit: L immo talis res debet esse de his, quæ habent partes alligatas inuicem, & q̄ non sit ex similaribus partibus, & q̄ cum hoc etiam habeat naturaliter id, quo caret, & quod non auferat substantia illius rei per defectū eius, nam per id, quo ablato auferē substantia rei, nō debet dici aliquid imperfectum. & sm hunc modum dicit⁹ metaphorice imperfectū de rebus artificialibus. Superfluum vero (seu additum) dicitur opposito modo ipsius imperfecti.

De Priori & Posteriori. 5. m.t.com. 16. PRius & Posterius dicitur quinque modis. Primo prius tempore. Secundo pri⁹ ordine á principio determinato. & hoc siue in oratiōe, M siue in loco. Tertio prius dignitate. Quarto prius natura. Quinto modo prius causa. & iá notificaui in libro p̄dicamentorū id, quod signat quælibet harum partiū, & non est repetendum illud. Et qñq; dī prius. Sexto modo, s. prius notitia: qa nō quodcunq; est prius cognitione, est prius secundum esse.

Quid grā cui⁹, q due HÆc sunt duo nola synonyma q̄ dīr de quatuor causis, quæ sunt,

A ſunt,ſ.materia,& forma,agens, atq; finis. Et qñq; dñr per modũ ſimilitudinis de rebus proportionatis his cauſis, vt alibi iã diximus. Sunt & ipſarum cauſarũ aliquæ propinquæ, aliquæ remotæ:aliquæ per ſe, quædã vero p accidens:& nonnullæ particulares,aliæ vero vſes: q̃dam compoſitæ,aliquæ ſimplices. Et de vnaquaq; harũ partiũ aliquę ſunt actu, aliquæ vero potentia. Cauſarum adhuc,q̃dã ſunt in ipſa re,ſ.materia,& forma,quædam vero extra, vt efficiens,& finis.

Cã, q̃ Hyla Arabice dr, & ſunt ſynonyma 5.Met. t.c. 2.&3.

De Materia.

Materia aũt dicit diuerſimode. B Nã quædã eſt materia prima, q̃ eſt imperceptibilis. Quædã vero habẽs formam,ſcipſa elementa quatuor,q̃ ſunt materia corporũ cõpoſitorũ. Et hoc genus materię eſt duplex. Vnum eſt hoc,quod diximus,de cuius proprietate eſt q̃ non corrũpit eius forma totali corruptione adueniẽte alia forma,immo ineſt ei forma materię mediocri quodãmõ,vt fuit declaratum hoc in libro de Generatione & corruptione. Secundũ eſt illud genus,in quo remanet forma materiæ,adueniẽte alia forma: vt eſt diſpoſitio, quæ inuenit in q- C buſdã corporibus ſimilarium partium ad recipiendã aĩam. hoc tñ appropriat noĩe ſubiecti. Nonnunquã ẽt dr q̃ partes compoſiti ratione quantitatis ſunt materia compoſiti.& ſm hunc modũ ponẽtes partes indiuiſibiles appellant eas noĩe materiæ. Iſti ergo ſunt modi, quib' dicitur materia in Philoſophia.

De Forma

Forma ẽt dr multifarie. Vno modo de forma corporũ ſimpliciũ nõ organicorũ. Secundo mõ de formis corporũ organicorum,& ſunt ipſæ aĩæ. Tertio modo de formis corporũ cœleſtiũ,q̃ quidẽ ſimilant partĩ D ſimplicibus,eò q̃ ſunt non organica,& ſimilant organicis,ex eò q̃ ſũt mobilia ratione illarũ. & hoc totũ fuit declaratũ ĩ ſcĩa Naturali. Qñq; etiam dr forma de qualitate, & quãtitate aduenientibus ipſi mixto, inquantum eſt mixtũ.& p hunc modum diſcrepant inter ſe formæ corporum ſimilariũ partium, & acquirunt ſuas proprietates. vt eſt difficile corrumpi,quod quidem ineſt ipſi auro,& aliæ ꝓprietates ꝓter iſtã.

De principio.5.Met. t.com. 1.

PRincipium dr de oĩ eo,q̃d dicitur cauſa. Et qñq; dr de eo, vnde incipit res moueri, vt aliqua via, E q̃ eſt principiũ ambulationis. Et nõ nunquam dr principiũ id,ex quo ſequit generatio rei: vt doctrina exẽpli gratia,in qua qñq; non incipit à prioribus ſm naturam, ſed à facilioribus. Et quicquid dr principiũ præter dictos modos dr per viã ſimilitudinis alicuius horum modorum: vt cum dicimus præmiſſas eſſe principia concluſionis, q̃m hoc transfertur ad illud, vel ex eò q̃ ſunt efficiẽtes concluſionis vel materia.

De Elem. 5.m.1.c. 4.

ELementũ dicitur primo de eo, F ad quod res reſoluitur ratione formæ.& per hunc modũ quatuor corpora,ſ.Ignis, Aer, Aqua, & Terra,dñr eſſe elementa cæterorũ corporum cõpoſitorum. Et qñq; dicit elementũ de eo, quod credit eẽ minima pars rei; vt credunt ponentes atomos. Aliqñ etiam dr q̃ vniuerſalia ſunt elementa particulariũ, iuxta opinionem credentium ipſa eſſe principia rerũ. & quod eſt vniuerſalius debet eſſe magis elementum.

De Neceſſario.5.m. te. com.6.

NEceſſarium dr illud, ſine quo impoſſibile eſt vt res ſit.& hoc ratione materiæ, vt cum dicimus q̃

G animal ſanguineũ neceſſario reſpirat. Qñq; etiam dicitur neceſſariũ de violentia, quod quidem eſt contrariũ electioni. & ideo poetæ Græci referunt ipſum eſſe obnoxium, & contriſtans. Et aliqñ dicitur neceſſarium de eo, quod impoſſibile eſt aliter ſe habere. & ſm hunc modum dicimus corpora cœleſtia neceſſario eſſe æterna.

De Natura. 5. Met. com. 5.

NAtura dī de quolibet genere quatuor tranſmutationum, ſ. generationis & corruptionis, & motus translationis, & augmenti, & alterationis. Dicitur adhuc de formis

H quæ ſunt principia horum motuũ, q̃ quidem verius nomen naturę aſſumunt, & præcipue q̃ ex his eſt ſimplicior: nam organica potius debet appellari anima, ſicut eſt principiũ incrementi. Et ſm hunc modũ audies Medicos dicẽtes iam naturam feciſſe aliquid. intelligunt virtutem regitiuam corporum, quæ eſt nutritiua, quæ quidem licet ſit organica, eſt tñ apud eos ſimpliciot, q̃ alię virtutes, & ideo non poſſunt transferre nomen naturæ ad virtutem cordis. & iuxta hunc modum dicimus opꝰ naturale opponi rationali. Et qñq;

I transfertur nomen naturæ ad elementa, ex quibus cõſtat aliquid. & ſic dicimus naturam corporum ſimilarium partium eſſe ex aqua, & igne, & cæteris ſimplicibus. Transfert quoq; natura ad oĩa genera materiæ. Ipſa tandẽ dī de oĩbus generibus formarum, & materierum, & tranſmutationum conſequentium ea. Poſtquã ergo puenimus ad id, qđ primo intendebamus, ſ. declarationem ſignificationum noĩum, decet modo procedere ad vnũquodq; quæſitorum huius ſcientiæ.

AVERROIS

EPITOMES IN LIB. METAPHISICAE ARISTOTELIS

TRACTATVS II.

IAm oſtendimus q̃ ens dī multipl'r: ſed quod ĩtẽditur de eo hic, eſt id, quod ſignificat decem prædicamenta, quæ ſe habent veluti ſpẽs generis ſubiecti huius artis. Quopacto Ens multipl'r dicat'. 4. Met. 2.

Manifeſtum aũt eſt q̃ ens nõ ſignificat ipſa ſm puram ęquinocationem. quia, ſi ita eſſet, non eſſet genus ſubiectum huius artis, quæ eſt hæc: neque darent' hic prædicata eſſentialia, in quę diuidat' diuiſione prima, vt cùm dicimus ens aliqđ eſt ĩ actu, aliquod vero in potentia, & reliqua prædicata eſſentialia, q̃ hẽt. Et ꝓpoſitio, cuius ſubiectũ eſt nomen æquocum, non hẽt ſubiectũ eſſentiale, & hoc totum eſt manifeſtum apud illum, qui in arte Logicali exercitatus eſt. Neq; etiam nomen entis ſignificat ipſa ſignificatione vniuo- M ca quia, ſi ita eſſet, tunc decem prædicamenta eſſent vnum genus, aut ſub vno genere, cùm tamen ſenſus teſtetur ipſa eſſe diuerſa & plura, licet nonnulli Antiquorum fuerint opinati ens eſſe vnum: ſed fuerunt ad hoc ducti, propterea quia dimiſerunt eorum contemplationem ſenſui, & audiuerunt dicta ſophiſtica, i. fallentia, contra quos iam obiecit Ariſtoteles in Primo libro Phyſicorum: & nos reuertemur ad ipſos q̃ de ſubiectis artium particulariũ faciemus tractatum. Si ergo ita eſt totum

A tum hoc, vt diximus, & nomen entis non ſignificat decem prædicamẽta pura æquiuocatione, neq; vniuoce: non reſtat igitur ꝙ ſignificet ea, niſi aliquo modorum analogiæ, & ſunt ſcilicet ſignificationes nominum ſignificantium plures res, quæ tñ referuntur ad vnam rem ſm pri⁹ & poſterius, vt ex ipſis apparet: vt cũ dicimus aliqua, quæ Medicinæ attribuuntur, eſſe medicinalia, & bello bellica. Et cum huius ſcientiæ (vt ꝑdiximus) ſit referre genera entium inuicem, ex eo ꝙ aliqua earum eſt cauſa alterius, donec referant͛ oẽs ad

B ſuas cauſas vltimas, contemplari igitur debemus hoc in omnibus prædicamentis, & videre quomodo ad ſe inuicem referantur ſecundũ eſſe, & quod ipſorum præcedat aliud, & ſi detur aliquod prædicamentum, quo reliqua extent prædicaméta q̃le ſit illud, & quo etiã ſubſtentet͛ illud tale prædicamentum. Mox procedemus ad reddendas cauſas conſequentium vniuerſalium ipſorum, ex eò ꝙ ſunt entia, vt eſt potentia & actus & huiuſmodi, & hoc totũ vt poſſumus dare in iſta prima parte huius ſcientiæ. Et id, quod reſtabit

C nobis de vltimis cauſis harum rerũ differemus ſermonem, donec declaretur hoc in ſecunda parte hui⁹ ſciẽtiæ. Et declarationes, quæ fiunt de his rebus, ſunt vtplurimum Logicales. quia res, quæ declarantur in arte logicali, exercentur, vt diximus alibi dupliciter, vel ſcilicet ex eo ꝙ ſũt inſtrumenta, & methodi, & regulæ dirigentes intellectum, & cuſtodientes ipſum ab errore, & hoc eſt proprium officium illorum: vel ex eò ꝙ accipiuntur illæ res, quæ ibi fuerunt declaratæ tanquam pars artis demonſtratiuæ, & vtuntur illis in

D alia arte tanquam præſuppoſito, & radice ſuppoſita, eo modo, quo ſolẽt artes demonſtratiuæ communicari in hoc, ꝙ aliquæ earum vtunt͛ eo, quod in alia ſcitur per demõſtrationẽ. ſicut exempli gratia aſſumit Aſtronomus Mathematic⁹ à Geometra ꝙ ſemidiameter ſit æqualis coſtæ ſexagonæ.

POſtquam ergo declarauim⁹ intentionem huius partis huiuſmodi ſpeculationis, & modum propoſitionum, q̃ fiunt in ea, incipiam⁹ loqui de ea. Dicam⁹ ꝙ iam in libro prædicamentorũ fuit dictum ꝙ ꝑdicamentorũ vniuerſaliũ ſunt duo genera. Vnũ eſt, quod notificat de indiuiduo ſubſtantiæ quiditatem, & eſſentiam eius, & ꝙ vniuerſale, qđ eſt communius in hoc, eſt prædicamentum, quod dicitur ſubſtãtia. Aliud vero eſt, ꝙ non notificat de indiuiduo ſubſtãtiæ quiditatem & eſſentiam eius: ſed, ſi notificat aliquid, illud non eſt ſubſtãtia, & vniuerſaliter quidem eſt in ſubiecto. & ideo in ei⁹ definitione dicit͛ ꝙ eſt illud, quod dicit͛ in ſubiecto. de ſubſtantia vero dicitur, ꝙ ipſa eſt, quæ

F dicitur de ſubiecto. Et id, quod eſt cõius in hoc inter vniuerſalia, ſunt nouem genera accidentium, q̃ ibi numerant͛, ſ. quantitas, qualitas, relatio, vbi, q̃n, ſitus, habere, agere, pati. His igitur ſic ſtantibus videtur vniuerſaliter ꝙ prædicamentum ſubſtantiæ ſit ꝑ ſe ſtans, & ꝙ non indiget, ad eius eſſe aliquo ꝑdicamento accñtis, & ꝙ ꝑdicamenta accñtis indigent ad eorũ eſſe ipſa ſubſtãtia, & ſunt cauſata ab ipſa. Cõſentaneũ ergo eſt indagare quomodo res ſe habeat in quolibet prædicamento.

Res, q̃ declarant͛ in arte Logicali, exercent͛ dupliciter

Subꝫ omniũ ennũ aut eſſe primũ. 7. metaꝓ. & ide.

G Et dicamus, ꝙ apparebit paulopoſt ꝙ ſubſtantia aſſumitur in definitione trium prædicamentorum, quæ ſunt Vbi, Situs, & Habere, & hoc patet ex eorum definitionibus. nã in definitionibus omnium iſtorũ apparet corpus, vt cum dicimus ꝙ ipſum vbi, eſt proportio corporis ad locũ. & ſimili modo res ſe habet de ſitu, & de habere, Prædicamenti vero ipſius Agere & Pati, illud quidẽ, quod eſt in ſubſtantia manifeſte patet. illud vero, quod eſt in quantitate & qualitate, res ſe habet veluti de ipſiſmet prædicamentis quantitatis
H & qualitatis, & precipue prædicamẽtum pati. quia pati in quantitate eſt ſemper ſubſtantia nutrimenti augẽtis, & corpus mouet aliud corpus in loco. in qualitate vero eſt accidẽs ſicut corpus calefieri. In definitionibus vero ipſorum quatuor prædicamentorum, videlicet Quantitatis, Qualitatis, Relationis, & Quando, licet non appareat prędicamentum ſubſtantiæ, nihilominus iã fuit oſtẽſum ipſa indigere pro eſſe ſuo ipſa ſubſtantia. De prædicamento nãq; relationis res manifeſte patet ꝙ nõ
I poteſt ſeparari à ſubſtantia. Neque eſt eius ſubiectum tantũ, ſed facit ſibi ſubiectum reliqua prædicamenta. vt duplum & dimidium exiſtẽs in quantitate, & ſurſum & deorſum quod eſt in vbi. Siſr ẽt de proximo apparebit, ꝙ eſt accidens, & ꝙ non poteſt ſeparari à materia, preſertim à ſubſtantia. Aliter enim inueniretꝫ paſſio abſq; patiente, vel figura ſine figurato, aut habitus ſine habẽte habitũ, vel diſpoſitio ſine diſpoſito. & hæc quidẽ ſunt quatuor genera famoſa ipſius qualitatis. De ꝑdicamẽto vero quantitatis non vꝫ dari rõ manifeſta, ꝙ indigeat ſubſtantia, & K
ꝑſertim diſcreta, itidẽ & continua quantitas, licet videamus ꝙ vna ſpecierũ eius eſt corpus, in cuius definitione fuit dictũ ꝙ diuidit in tres dimenſiones. Et ꝓpea fuerunt opinati aliqui ꝙ dimenſiones eſſent ſubſtantiæ, & ꝙ notificant de indiuiduo ſubſtantiæ quid eſt. & iã induxir hmõi ſpeculatio aliquos hoĩes credere quãtitatem ſeparati, & ſunt illi, qui dicunt ſubiectũ Mathematicæ ſeparati. Et nos dicimus ꝙ de ſe primo apparet ꝙ dimenſiones non notificant de indiuiduo ſubſtantiæ quiditatem ſuã, & ꝙ qñ ꝑ eas denominat aliquod indiuiduum ſubſtãtiæ denoĩatione eſſentiali, tũc ſpẽs illius indiuidui, vel eius genus ſumitur in eĩ definitione eo modo, quo capiunt ſubiecta, ſ. accidẽtium, vel genera ſubiectorum eorũ in ſuis definitionibus & hmõi denominatio non erit accepta in definitione illi indiuidui eo modo, quo accipiunt prædicata, quæ ſunt cauſæ ſubiectorum in ſuis definitionibus: vt ſi, exẽpli gratia, dicamus hoĩem, atq; multa alia animalia eſſe quãtum aliqd, quia vnumquodq; iſtorũ habet determinatã magnitudinem. & tandẽ M
eſt manifeſtum ꝙ dimẽſiones ſunt poſteriores ĩ ipſo animato, & ꝙ anima & animatum præcedunt eas: & ſiſr etiam videnr alia entia naturalia ꝑcedere dimenſiones, quas exiſtimar ea habere. Hæc aũt ſunt oĩa indiuidua ſubſtantiæ, quia quodlibet indiuiduũ ſubſtantiæ, vel eſt aĩatũ, vel naturale. Sed ſermo de genere communiori, ꝙ inueniat in ſubſtãtia qd ſit, & vtrũ illud ſit ipſum met corpꝰ, vel aliquid cui accidat corpꝰ, & ſi aliquid ſibi acciderit, quidnam

Cõtra opinantes dimẽſiones eſſe ſubas

L

ſit

A sit illud, cui corporeitas accidit, ostẽ detur qñ declarabimus quænã sint principia substãtiæ sensibilis, & qua le sit esse ipsarũ specierum, & generum, & demum vniuersaliũ. Illi autem, qui dicunt ꝙ datur quãtitas separata, si intelligunt quantitatẽ existentem in sensibilib⁹, iam fuit ostẽsum in scientia Naturali ꝙ impossibile est materiã primã denudari ab ipsa, quemadmodum est impossibile ipsam denudari à forma. nam, si ita esset, tunc daretur aliquod individuum substantiæ nõ habens quãtitatem. quod est fallum. fuit quoq;
B ostensum in scientia Naturali, vbi de vacuo tractat, ꝙ impossibile est dimensionem esse separatã. vbi etiã fuit declaratum ꝙ tempus est ĩ subiecto, quod est, s. corp⁹ cœleste. Hĩc habetur ꝙ prædicamentum Vbi, cõsistit in substantia. nã res attribuit tempori ex eò, ꝙ est trãsmutabilis, vel quia existimatur esse transmutabilis, & ipsum trãsmutabile est de necessitate corpus, vt in scientia Naturali fuit declaratum. Numerus vero, qui est de quantitate discreta, cũ nihil aliud sit q̃ aggregatio vnitatũ vt solet definiri, & diximus in præteritis ꝙ
C significat vnitates primo de re vniuersali, quam intellectus accipit ex rebus prouenientibus à distinctione rerum, & loco earum, & extremitatibus illarum, & demum ex rebus, quæ sunt extra essentiam rerum, & ideo est de necessitate accidens. Nos autem ostendemus in futurum ꝙ rectius debet dici ꝙ sit operatio animæ, q̃ ꝙ sit aliquid existẽs. Ex his igitur patet ꝙ ĩpossibile est aliquod nouem prædicamentorũ posse separari à substantia. Ipsa tamen substantia præcedit ipsa prioritate causæ ad causatum suũ. Neq; habet istam prioritatem tm̃ super accidentia, immo & prioritatẽ temporis & notitię. substantia enim notior est accidente. Iam autem fuit dictum quot modis dr̃ prius & posterius. Sed vtrum detur præter hãc quantitatem sensibilem aliqua quãtitas separata, quæ sit subiectũ artis Mathematicæ, vt imaginatus fuit Anaxagoras, de hoc inuestigabitur, qñ de verificatione artium particularium tractabit. Sed quomodo se habeant hæc nouem prædicamenta in ipsa substãtia, vtrum ordinatim, ita ꝙ aliqua eorum sint veluti causæ, ob quas alia insint substantię, aut
E eodem modo ĩsint ipsi, ita ꝙ aliqua eorum non præcedant alia, hoc est manifestum, s. ꝙ vnũ præcedit aliud in substantia: vt quantitas, quæ quidem videtur esse prima inter cætera, quæ præcedit in substantia, cum non reperiatur quantitas nisi in corpore. Neq; etiam locus, nisi in aliquo corporeo, inquantum est corpus. Neq; situs, nisi in locato. Neq; actio vel passio, nisi mediante situ & vbi. & hoc totũ apparet ex dictis in scientia Naturali. Similiter etiã ipsum habere non inuenitur in ali-
F qua re, nisi postquam fuerit corpus & habens vbi, & situm, Non tm̃ est impossibile ꝙ reperiant duo eorũ obtinere eundem gradum, vt qualitas, & vbi, quia non vr̃ vnum istorum præcedere aliud iuxta suum esse in substantia.

CVm ergo ex mõ dictis appareat ꝙ nouẽ p̃dicamenta ĩsint substantiæ, & cũ hoc ĕt fuit declaratum ꝙ aliqua ipsorũ p̃cedunt aliqua alia in substantia, cõsentaneũ est scrutari nunc de elementis substantiæ, &

De priori-tate subæ

D ad cætera p̃dicamẽta. 7. Met. te. 4.

De ordine p̃dicamẽtorum respectu substantiæ.

De pcipuo subæ significato. 7. meta. 5. & inde.

de

G de eius principijs: & tandē vtrū dentur principia existentia in substātia sensibili, quæ præcedant ipsam. &, si dantur, quænam sint, quia in hoc magna existit difficultas, & disceptatio inter Antiquos. Hoc quoq; quęsitū præcedit quęsitum illud, in quo quęritur vtrum detur substātia separata, quæ sit principium huius substātiæ sensibilis vel ne. &, si datur, quod nam esse habeat. Dicamus ergo, vt iam prædiximus, ꝙ nomen substantiæ ad plura se extendit. quod autē est manifestius, & ab omnibus concessum, est ipsum indiuiduū, quod
H non est in subiecto, neq; dī de subiecto, vt sunt singularia hoīs, & aīalium, & plantarum, & syderum, atq; lapidum. & ideo conuenit nos inuestigare de principijs huius substantiæ sensibilis. Opinio aūt Antiquorum, vt iam diximus, de eo quo constat hæc substantia, sensibilis, & de eius partib⁹ quænam sint, est varia. Nam quidam existimant ipsam esse compositam ex partibus indiuisibilibus, siue finitis, siue infinitis.
Aliqui alij opinantur ꝙ cōstat corporeitate. &, cùm ipsa corporeitas
I sit diuisibilis in dimēsiones, ideo putarunt dimensiones verius nominari substantiam. & quia cùm dimensiones imaginantur resoluentur in ipsasmet superficies, & hæ in lineas, quæ etiam in puncta, ideo fuerunt opinati ꝙ puncta essent substantia. Alij vero crediderunt ꝙ ei⁹ vīa, ꝙ de ipsa ꝓdicant, sunt eius principia, & ꝙ sunt res p se stantes. Oēs deniq; asserebant cām materialē. nonnulli tī eorū dixerunt ipsam esse atomos. alij vero dicebant ipsam esse ignē, aut aerē, aut aliquid aliud, qđ visum fuerat alicui Antiquorū. Destructio aūt omnium harū opinionum corruptarum iā fuit declarata in scientia Naturali, vbi fuit propalatum ꝙ oīa entia sensibilia cōstāt ex materia & forma, ibidemq; fuit ostensum quot sunt genera materiæ & formæ. Ibi tī tractabat de ipsis tanquam de substantia transmutabili, & tādē ex eo ꝙ sunt principia transmutationum. & propterea illæ opiniones corruptæ ibi adductę sm hunc modum ibi impugnantur, qñ fit sermo de partibus indiuisibilib⁹, & aliæ opiniones, quas Aristoteles conat destruere in ea scientia. Sed
L ī hoc loco speculatur de ipsis, ex eò ꝙ sunt principia substantiæ, inquantum est substantia. & similiter si qd habent de opinionibus corruptis secundum hunc modum refellit hic, vt qui putat ꝙ vniuersalia substantiæ sunt sua principia, aut qui credidit substantiam substentari dimensionibus: licet de huiusmodi opinione possimus tractare duob⁹ modis, sīn hac scientia, & in Physica, vt fecit Aristoteles in Tertio de Cœlo.
Auicēna vero errauit in hoc valde, cùm putet Physicum nō posse ostēdere corpora constare ex materia & forma, & ꝙ Metaphysicus debet conari declarare illud. Sed totius hui⁹ rei falsitas est p se manifesta apud illum, qui vtranq; scientiam didicit, scilicet Naturalem, & istam.

Auicēnę error.

M

CVm ergo ita sit, & fuerit declaratum qualis sit consyderatio huius scīæ de hoc quęsito, nostrum igitur est contēplari de hoc à notiori apud nos, ꝙ est definitio. nā vnū ex his, ad quæ se extendit nomē substantiæ, est ipsa definitio. Hinc est ꝙ audies qñq; aliquos dicere ꝙ definitio notificat substantiā rei. procedimus

Tractāda de definitiōe. 7. me. t. 10. & ifra

A dimus quoq; ſemp à notiori apud nos ad notius apud naturã, vt ĩ pluribus locis diximus. Et dicamus q̃ definitio, vt dixit, eſt oratio notificans quiditatem rei p̃ eſſentialia, q̃bus cõſiſtit. Nã in arte Logicali fuit iam declaratum q̃ p̃dicata ſunt duplicia, ſ. vel per ſe, vel p̃ accidens. Et q̃ illud, quod eſt per ſe, eſt etiã duplex. Vnum eſt illud, in quo ipſa p̃dicata ſunt partes ſubſtantiæ ſubiecti, & ex his tm̃ conficit definitio.

Aliud vero eſt, vbi ſubiecta ſunt de ſubſtantia p̃dicatorũ. ex his tñ non componitur definitio, cùm ſint res
B poſteriores ſubſtantijs definiti. Et ideo, ſi conſyderemus hoc ſm̃ hunc modum, apparebit ex minima conſyderatione q̃ indiuidua ſingularia habent partes priores ſeipſis, quib⁹ extant. Quod quidem non inuenit niſi ſubſtantiæ tm̃. nam in definitione indiuiduorum accidentiũ inuenit ſubſtantia, qua extant, & eſt p̃ter ipſa. ideo non habent veram definitionem, neq; etiam aggregatũ ex ſubſtantia & accidente habet definitionem, quẽadmodum hẽt aggregatum ex materia & forma, vt in futurum apparebit. Et ex hoc ap
C paret manifeſte q̃ in nullo prædicato ipſorum prædicamentorũ ſubſtentat aliquod indiuiduum ſubſtãtiæ: quia non notificat quiditatem indiuidui ſubſtantiæ, aut partẽ quiditatis, quæ ſit quale, vel quantum, aut habens relationem, vel vbi, aut agere, vel pati, vel ſitum, aut habere. Hinc apparet differẽtia inter formas ſubſtantiales, & accidentia, licet vtraq; ſint in ſubiecto. Si ergo ita eſt, & fuerit propalatum q̃ dant partes ſubſtantiæ, quæ ſunt priores ipſa, ſueſtigemus igit qualiter ſunt hu
iuſmodi partes in ipſa ſubſtantia, & D
vtrũ vſia accidant ipſis, aut ſint priora illis, vt putant qui ponunt ideas. Tandẽ conſyderabimus de oĩb⁹ cõſequentibus illorũ, inquãtũ ſunt in diuidua ſenſibilia aut partes rerum ſenſibiliũ, & ex eo q̃ ſunt intelligibilia & vniuerſalia. quia ĩter hæc duo eſſe magna ineſt dria. Et cùm ipſa definitio quoq; habuerit plures partes, quale nã eſſe habeant hmõi partes in ipſo cõpoſito, vtrũ in potẽtia vel in actu. Demũ quonã pacto dicimus definitũ eſſe vnum, cùm habeat plures partes in definitione. &
notificabimus qualis ſit proportio E
definitionum ad ipſa definita, & partiũ definitionum. Et hmõi conſyderatio eſt ferè cõis accidẽtibus & ſubſtantijs, ſi concedamus accidẽtia habere aliquas definitiões: licet tñ primum intentũ huius negotii ſit notitia ſubſtantię. Et ideo cõuenit nos primo tractare de definitionib⁹. Et dicamus q̃ definitio vr̃ eẽ primo, & in ſpecie, vel per ſe prior in ipſa ſubſtantia, & quòd, ſi inuenitur in aljjs prædicamentis, eſt ſecundum poſteri⁹. Quia, ſi in reliquis p̃dicamentis
reperiunt p̃dicata eſſentialia, ex qui F
bus cõficiunt definitiones eorũ, quẽadmodũ fit in ſubſta, nihilominus oportet ẽt q̃ in eorũ definitio ne reperiatur definitio ſubſtantiæ, quia non ſtant per ſe: & hoc ſiue in potentia propinqua, ſiue in actu. Vt in potentia, in illis prædicamentis, in quorum definitione non apparet eorum relatio ad ſubſtãtiam, vt in præterito diximus, & preſertim ſi accipiantur abſtracta per intellectum, & ſignificẽtur per nomina in abſtracto. vt albedo exempli gratia, q̃n accipitur abſtracta per

intel-

G intellectum, dicimus ipſam eſſe colorem diſgregatiuum viſus: & hoc magis de ipſa magnitudine & figura. ſed ſi accipiantur per eorum nomina concreta, quæ quidem magis ſignificant ſup ipſis, apparebit equidem ſubſtantia in eorum definitione. Et ſubſtantia apparet re vera in definitione accidentium in actu, in illis prædicamentis, in quorum definitione reperitur ſubſtantia, & tandem in accidentibus eſſentialibus, in quorum definitionibus inueniuntur ſua ſubiecta, aut genera ſubiectorum ſuorum, vt ſimitas in
H naſo, & riſibilitas in homine. Hinc eſt ꝙ huiuſcemodi nomina ſignificant rem compoſitam ex accidente & ſubſtãtia, & abſtracta horum compoſitorum, vt dicit Ariſto. vel non habebunt definitiones pp additionem aſſumptam in definitione eorum & iterationem: nam qui definit ſimitatẽ naſi, accipit in eius definitione definitionem naſi, & in definitione concauitatis aſſumptæ in ipſo accipitur etiam naſus, ergo naſus accipitur bis. vel ſiquidẽ habent hæc definitiones, illud erit modo poſteriori ſubſtantiæ compoſi-
I tæ ex materia & forma, qm̃ definitiones ſunt compoſitorum.

Quopacto dent vlia. ET, poſtquam fuit declaratum ꝙ oĩa prædicamenta habent definitiones ſignificantes quiditates eorum, & ꝙ ſubſtantia habet vetã definitionem & quiditatẽ, quæ eſt ſubſtantia. ſcrutandum igitur eſt, vtrum quiditates rerum, & earum intelligibilia vlia ſint ipſemet res ſeparatæ eo mõ, quo dicimus exemplar rei eſſe ipſammet rem, & ꝙ forma rei ſenſatę eſt ipſum ſenſatum, aut aliquid aliud aliquo modo, ſ. ꝙ habeant eſſe extra aĩam, vt dicunt K ꝙ ponunt ideas. Et dicamus ꝙ vlia eſſentialia. quæ notificant eſſentiã rei ſingularis ſunt idem cũ tali ſingulari eo mõ, quo diximus, ſ. ea notificare ſubſtantiã ipſius ſingularis. Prædicata vero per accidens non ſunt idem. Nam qñ contingit medicum eſſe ædificatorem, tũc quiditas medicinæ non eſt in ædificatore. neq; homo eſt hõ albus. immo hmõi prædicatum eſt aliud à ſubiecto, contra qđ fit in ꝑdicatis eſſentialibus. Et, ſi ipſa vlia eſſentialia rerum non eſſent idem cum ipſo ſingulari, i. ipſa ſubiecta, tunc quiditas L rei non eſſet ipſa res, neq; quiditas ipſius animalis, exempli gratia, eẽt ipſum animal indiuiduũ. & ſic tolleretur ſcĩa, adeo ꝙ non daretur aliqđ intelligibile. Sed qui ponunt huiuſmodi vlia p ſe ſtare, & eſſe ſeparata, oportet vt ponant ipſa eſſe aliquid aliud à rebus ſingularibus aliquo mõ. Quod ſi ita eſſet, tunc ſequeretur vnũ duorum, ſ. vel ꝙ illa vlia non erunt harũ rerum ſingularũ intelligibilia, & ſic nõ erit ſufficiens apprehenſio horũ ſingularium, qđ eſt contra id, qđ dicunt, quia ipſi ponunt vlia ſeparata, & di M cunt ꝙ ſunt pp ſcĩam: vel ꝙ concedatur eis ꝙ hmõi vlia notificant eſſentias horum ſingularũ, & per ipſa intelligũtur quiditates ipſorum. & ſi ſic eſſet, tunc oporteret hmõi vlia ſeparata, inquantũ ſunt extra animam, alio mõ ſe habere q̃ quæ tranſmutantur ad ſeinuicem extra animam. & oportebit ẽt intelligere alia vlia: quia ſi res, quæ eſt extra animã, indigeret ad ſui intellectionem alia re extra aĩam, tunc ſequeretur idem qđ prius, & ſic fieret ꝓ-

ceſſus

A ceſſus in infinitum. Vt tñ ꝙ nos nõ indigemus ad intelligẽdas quiditates rerum ponere vñia ſeparata, ſiue ſint, ſiue non ſint. ſed ſi ſunt, nõ valent ad intalligendas quiditates rerum, neq; tãdem ad eſſẽ ſenſibilũ.

An vñia ſint ęterna.

Sed vtrum talia vñia, ex quibus cõſtat definitum, ſint ęterna, & intrãſmutabilia, & ꝙ ſi ipſa exiſterẽt per ſe extra animam, vt dicunt, qui ponunt ideas, non valerent ad eſſe ſenſibilium, declarabimus hoc modo. Cum oẽ, qđ generatur, ſit aliquid, i. creatura & forma, & ex aliquo, i. materia, & ab aliquo, ſiue p aliqđ, i.

B agens, & apparet ẽt ꝙ in oĩbus generatis, ſiue à natura, ſiue ab arte ipſum agẽs ſit de neceſſitate aliud numero à paſſo, & ꝙ ipſum & paſſum ſint idem quiditate & definitione, vel ꝙ ſint proportionata. In pluribus autẽ rebus naturalibus & cõpoſitis tes eſt manifeſta: vt in animali gignitiuo & ſtirpe fructifera. nã ipſum generans prolificũ, vel generat ſibi ſimile in ſpecie, vt hõ generat hominem, & equus equum: vel erit ſibi ſimile, & proportionatum, vt aſinus, qui generat mulum. ſimi

C liter etiam apparet in ſimplicibus: nã ignis ī actu generat ignẽ ī actu.

Dubium.

Poterit tñ aliquis dubitare de animali generato ſpõte, atq; ſtirpe ſic etiã orta. ignis quoq; qñ fit ex incẽſione ferri, aut ex colliſione lapidũ. & tandem ex motu. Sic ẽt apparet ꝙ dantur quędã mouentia, quę nõ ſunt de genere mobilium. vt ſperma, qđ mouet ſanguinẽ menſtruũ, donec conuertatur in embryonẽ, & calor accubatiõis mouet ouum, donec conuertatur in auem. Et dicamus ꝙ in pluribus horũ generatorũ apparet ꝙ perficiunt pluribus

Solutio.

vno mouente, vt pater, qui mouet ſperma, & hoc mouet ſanguinem menſtruũ. Illud ergo mouens, qđ oportet neceſſario eẽ ipſum & mobile idem quiditate, aut eẽ proportionatum, & ſimile, erit vltimũ mouens, cũ ipſum det propinquo mouenti virtutẽ, qua moueat. vltimũ autem mouens ſpermatis eſt pater & ipſius oui auis: licet fuerit iam oſtenſum ꝙ non ſufficiũt hæc ſine principio extrinſeco, ſ. quę ſunt corpora cœleſtia, vt puta Ariſt. & eſt ipſa veritas: aut intellectus agens, vt imaginati ſunt plurimi Philoſophorũ poſteriorum, vt in ſcĩa Naturali fuit declaratũ. Animalis vero ſpõte orti & ſtirpis, licet eorum generatio fuerit à motu ſyderum, calor quidẽ nõ eſt mouẽs vltimum in generatione. ſed iã fuit oſtẽſum ꝙ daꝛ mouẽs proportionatũ ſibi, qđ præſtat ſibi ſuã formã eſſentialem. Verumtñ hmõi mouẽs & mobile nõ ſunt idẽ quiditatiue, ĩmo eſt immateriale, vt dec'arabiť. In aĩalibus vero & plãtis ſponte genitis vltimũ mouẽs eſt ipſa corpora cœleſtia p virtutes aĩatas influxas ab eis ſm opinionẽ Ariſt. aut eſt intellectus agẽs ſm opinionẽ poſteriorũ.

D De varijs mouẽtibꝰ ſ rerũ diuerſarũ generationibus.

E

F

Putat. n. Ariſt. ꝙ trãſmutans & generãs nõ eſt niſi corpus, aut in corpore, ĩ. virtus ĩ corpore: & ꝙ actio, q̃ eſt finis trãſmutationis, nõ ꝓuenit niſi cũ agente trãſmutationis: & ꝙ eſt impoſſe, vt agens tranſmutationis ſit aliquid aliud ab agẽte ipſius finis tranſmutatiõis. Motus vero, qui generat ignẽ, agẽs ipſius nõ eſt ipſe motus. At agens vtriuſq; illorũ eſt idẽ genere, ſ. calor diffuſus in elementa à calore ſtellarũ, & eſt ipſemet aer. Verumtñ ipſe motus

prę-

Digitized by Google

G præſtat prædiſpoſitionem, qua recipit ſubiectum formam ignis. Et tu potes experiri hoc cum bombyce, qui ignitur à Sole per radiũ cõuerſum à vitro. nam non vĩ ꝙ radius habeat talem operationem niſi remotam cum motu. radius vero prę parat aerem ad recipiendum calorẽ, quo bombyx ignitur. nam aer non eſt ignis, vt fuit declaratũ. Motus quoq; eſt quędã vita rebus naturalibus, & eſt veluti extrahẽs partes ignis exiſtentis in aere in potentia propinqua ad actũ perfectũ. Hinc eſt ꝙ euentatio auget ſubſtantiam
H ignis. Et per hoc poteſt perſuaderi ꝙ conſeruans formã ignis exiſtentis in actu in concauo orbis Lunæ, ſit quoquo mõ ipſe motus corporis cœleſtis, vt in ſcĩa Naturali fuit declaratũ. Nam ibi fuit oſtenſum ꝙ elemẽta reſpectu corporis cœleſtis ſe habent veluti materia: & ideo non poſſunt ſtare ſine ipſo, quemadmodum eſt impoſſibile materiã primam eſſe denudatam à forma. corpus quoq; cœleſte indiget aliquo modo ipſis, eo mõ, quo indigẽt formę ipſis materiebus. Cũ autem diximus rẽ generari à ſibi ſi-
I mili ſpecie & quiditate, vĩ magis apparere in artificialibus q̃ in naturalibus. nã ſanitas adepta ab arte medicinali in corporibus hoĩum fit à formis ſanitatis, q̃ eſt in anima. Similiter etiã forma domus facta ab ędificatore in lapidibus & lateribus eſt forma habita à forma exiſtente in anima. Sed, quia hmõi forma de neceſſitate perficĩ à pluribus q̃ ab vno agente. nã ſi eſt ſanitas, oportet ꝙ ibi ſit euacuatio, ergo erit ibi potio medicinę ſolutiuę? ſequĩ ergo de neceſſitate ꝙ id, qđ eſt prĩ⁹ iſtorũ in aĩa artificis, ſit poſterius tẽpore in generatione. Hinc dĩ ꝙ principium cogitationis eſt finis operationis, & initiũ operationis eſt finis cogitationis. In rebus quoq; naturalibus vĩ res ita ſe habere, & ꝙ earũ principia vltima ſit conceptio ꝑ intellectum. Aliter. n. vnde euenit eis ꝙ ſint ex ſui natura aptę vt intelligant à nobis? nã hoc eſt ſibi quid eſſentiale & inhærens naturæ earũ. id aũt, quod eſt eſſentiale alicui, puenit quidem ipſi enti à cã efficienti de neceſſitate. Nihil aũt dat, quo ſenſibile euadat intelligibile in po-
K tentia, i. qđ de ſui natura eſt vt intel
L ligatur, niſi ei⁹ generatio fiat ex intellectuali apprehenſione: licet ſuũ eſſe ſenſibile ſit cõceptũ à ſuis principijs ſenſibilibus, quemadmodũ in artificialibus contingit. nã accidit rebus per artẽ confectis ꝙ intelligãtur ab illo, qui non operat eas, ꝓpea quia ſunt ordinatę ab intellectu, q̃ eſt ipſa forma exiſtens in anima artificis: aliter. n. eſſent intellectę per accidens, & ſimiliter ẽt res ſe habet in natura, & in rebus nãlibus. Hinc apparet generatim ꝙ dant formæ ſeparatę, q̃ ſunt cã, ob quã ipſa ſubſtantia ſenſibilis eſt intelligibilis.
F Præſtant autem ipſi ſenſibili formã ſubſtantialem, qua ſit intelligibile potentia per ipſam naturam, & ꝑ corpora cœleſtia, & tales formæ ſunt formæ corporum cœleſtium. & hoc eſt, qđ quærebant ponentes ideas, & non attigerunt ipſum.

REuertamur autem vnde digreſſi ſumus, & dicamus ꝙ, cùm apparet vt diximus, ꝙ id, qđ generatur, generatur ab eo, quod eſt idem ſpecie, & quiditate, manifeſtum igitur eſt quòd quiditas, vt

Cõpoſitũ nõ formã, nec mãm generari. 7. Me. 25 & infra.

Digitized by Google

A vt quiditas est ingenerabilis & incorruptibilis. Sil'r etiam & ipsa mā, uā non generat' ab agente. Generabile igit' & corruptibile est ipsum individuum compositū ex illis duob⁹, & est illud, quod ē numero aliud à generāte, sed sunt idē forma. Patet igit' ꝙ formæ & materiæ, inquantū sunt formæ & materiæ, non sunt gñabiles, neq; corruptibiles nisi p accidēs. sed, quia quiditates rerū sensibilium nihil aliud sunt q̄ sua forma & sua mā, vt in futuro apparebit, manifestum ergo est ꝙ formæ & materiæ, vt sunt formę & materiæ, nō sunt ge
B nerabiles neq; corruptibiles nisi per accidens. Corrumpunt'aūt & generantur formæ, & tandem transmutantur ex eò ꝙ sunt pars ipsius generabilis & corruptibilis per se: quod quidē est individuum cōpositū ex mā & forma, inquantum est forma rei singularis. Et sil'r res se habet de mā, quæ quidem patitur transmutationē, ex eò ꝙ est pars rei transmutabilis, i indiuidui, sed non inquātum est mā. &, cùm materia sit causa trās mutationis sic aduenientis ipsis formis, cōueniētius ergo est dicere formas ita se habere. Quòd aūt mā sit
C intelligibilis, hoc non habet ex eò ꝙ est mā: nam res ideo est intelligilis, quia est in actu. sed, si intelligimus ipsam, cōtinuo illud fit p attributionem, & hoc de mā prima: vel accidit sibi habere actū, & hoc de materijs proprijs vnicuiq; enti. Et quēad modum vī ꝙ artifex non facit materiā simplr, sic etiam neq; formam simpliciter, facit tñ aggregatum ex materia & forma. nam ipse facit formam transmutādo materiā, donec præstet formā sibi. vt de arca, exēpli gratia. nā ipse nō facit lignū, quemadmodū neq; formā arcæ, sed facit D
quandā arcā ex aliquo ligno. Si vero formæ vt formę, & materiæ ēt generarent' & corrūperent', tūc generatio fieret ex nihilo absolute, & corruptio ad nihil absolute. v.g. si ponāmus corp⁹, vt corp⁹, generari, sequeret' de necessitate ꝙ fieret ex nō corpore oino. sed gñatio & corruptio est ipsius cōpositi ex vtriſq;, ſ. ex materia & forma. Hinc ostendit' ꝙ generās individuū est individuū: quia qđ trāsmutat mām, est individuū. Apparet ēt ꝙ defiōnes sunt ingenerabiles & incorruptibiles, licet res definitæ sint gñabiles & corruptibiles. E

Sed quo pacto accidat eis hoc, nō est necessariū propterea nos ponere ideas. nā hoc est, quod fecit ponētes ideas affirmare eas, sed nō est necessariū. Qui enim fuerūt ante Platonem, putabant ꝙ scīa erat de sensibilibus: sed quia viderunt ꝙ sensibilia sunt transmutabilia & instabilia, abstulerunt scīam penitus: adeo ꝙ fuit aliquis Antiquorū, cùm interrogabatur de aliqua re, indicabat digito suo. significabat enim esse instabilē & inquietā, & ꝙ res sunt in cōtinua transmutatione, & ꝙ non datur hic vlla verificatio alicui⁹ rei. & ex hoc F
petuerūt vī opiniones erroneę. Aduenięte vero ætate Socratis viderunt ꝙ dantur hic intelligibilia ętęrna & vīa, ideo dixerunt ipsa esse extra animam eo modo, quo sunt in anima. & cum hoc etiam videtūr ꝙ sunt principia substantiæ sensibilis, & ex hoc, quod diximus, patet ꝙ licet inuenirent', vt ipsi putant, adhuc nō iuuarent ad esse generabilium vllo pacto. quia generans particulare est vnum particulare, vt ipsum in specie, aut sibi simile, vt diximus.

Ideę non sunt ponendæ.

Themi-

G Themiſtius vero reddit rationẽ pro Platone, ꝙ dant formæ agentes ad eſſe animaliũ ortum habentium ex putredine. Et putari põt ꝙ hmõi principium concedat apud Ariſto. & ꝙ non vt neceſſariũ intromittere ipſas in cauſam generationis hmõi generis tũ animalium, ſed ętiã animalium prolificantiũ, vt poteſt intelligi ex libro de Animalibus. Verũ tamen principiũ propinquum iſtorum apud Ariſt. eſt virtus animata: & remotũ ſunt formæ corporũ cœleſtiũ. totum aũt hoc ſm viã Ariſto. indiget ſpeculatione. Quòd autem
H Ariſto. credat has formas ſeparatas habere operationem vlem in omni gñato abſq; medio, vt putat Auicẽ. videt eſſe remotum. In quibuſdam tñ entibus naturalibus poteſt exiſtimari ꝙ neceſſitas cogit ponere formas ſeparatas in generatione indiuidui, vt in animali perſuaderi põt, & ꝑſertim in non gignitiuo. In quibuſdam tñ non vt hoc, neq; videnť indigere ipſo, inquantũ ſunt generabilia. Verũtamen, ſi conſyderent formæ generatæ, inquantũ accidit eis ꝙ ſint intelligibiles, & tandẽ habentes ordinẽ, apparebit neceſſariũ
I intromittere hanc formã cunctis rebus, vt prius diximus. Sed huiuſmodi principiũ alio modo ſe habet, q̃ ponitur à ponẽtibus ideas. Dicebãt enim ꝙ intelligibile ipſius equi & eius quiditas, vt eſt in mã, eſt idem extra animã. & ſic ſequit de neceſſitate ꝙ det equus hinnibilis ſine materia, & ignis comburens & ſi intelligunt hoc, oĩno errãt. Et ſi velint id, quod Ariſt. intendit de eſſe rerũ ſeparatarũ, vt exiſtimauit eorum fautor, errauerunt tandem: quia tranſtulerũt dicta ſcięntifica in dicta poe
tica, quæ nõ ſunt vera, & ſunt ad do K cendum populum. hoc aũt in futuro oſtendemus. Ex dictis ergo patet ꝙ & ſi dantur vłia per ſe ſtantia extra animã, non ſufficiunt ad ſcientiã & generationẽ. nam generatio ꝑ ſe eſt rei particularis & indiuiduæ, ſed de rebus cõibus, quæ videntur generari ꝑ accidens, quaſi dicas ex eò ꝙ ſunt indiuiduum, vt ꝙ cauſa generationis earũ ſit ipſa natura. & cauſa, ob quam inueniť natura faciens hmõi operationẽ, eſt ipſe mot' corporum cœleſtiũ. & cauſa, ob quam motus corporũ cœleſtium præſtat huic naturæ talem virtutẽ, ſunt ipſæ L formæ ſeparatæ intelligibiles. Ariſt. aũt opponit Platoni, quia poſuit id, quod eſt principiũ & agens rei generatæ ꝑ accidens, principiũ & agens rei generatæ ꝑ ſe. quaſi dicat ꝙ ſic debemus intelligere dria inter iſtas duas vias: non ꝙ Ariſt. neget hic, ꝙ formæ ſeparatæ ſint aliquo modo principia agentis, ſed iuxta illũ modum, quẽ diximus. & ſic nõ eſt opus intromittere in rebus naturalib' formas ſeparatas ad aliquã generationem ꝓter intellectum humanum. & hæc ẽ veritas iuxta viã Ariſt. & ideo incœpit declarare ꝙ formæ vles nõ M ſunt generabiles, neque corruptibiles, niſi ꝑ accidens. Nos autem iam declarauimus hoc in expoſitione noſtra ſuper libris eius huius ſcientiæ.

POſt hoc ergo cõuenit nos inueſtigare de ipſis vłibus, vtrũ hoc ſit poſſibile in eis aut non, videlicet vtrũ poſſint ꝑ ſe ſtare extra animã, ita ꝙ verius appellẽtur noĩe ſubſtantiæ, q̃ ſua ſubiecta ſenſibilia. Et dicamus ꝙ, ſi ponantur hæc vłia eſſe extra animã eo modo, quo ſunt in anima, poterit hoc conſyderari vno

Vtrũ vłia poſſint ꝑ ſe ſtare extra aiam.

duorũ

A duorum modorum, ſ. vel ꝙ ſtent p ſe, & nullam habeant attributionē ad indiui dua ſenſibilia. & hoc eſt cōtra id, quod ponitur in eorum definitione. nam vſe, vt fuit dictum, eſt illud, quod ſolet prædicari de pluribus. ſequetur ergo ex hac poſitione ꝙ intelligibile alicuius rei non erit illa res: quod totum eſt impoſſibile, vel quod ipſum vniuerſale eſt quid per ſe exiſtens extra animam in indiuiduo. Sed ſi res ita ponatur, facile apparebit ꝙ ex huiuſmodi poſitione ſequentur falſitates vituperoſæ. Nam, ſi ponamus ipſum eſſe in
B ſuis indiuiduis extra animam, non euader quin talis cōicatio cum indiuiduo ſit vno duorum modorū, ſ. vel ꝙ pars eius ſit in vnoquoq; indiuiduo, ita ꝙ talis habeat de humanitate quandam partem, & Plato aliā partē: & ſic humanitas non prædicabitur de quolibet: iſtorum duorum prædicatione eſſentiali in eo quod quid, quia illud, quod hēt partē hominis, nō eſt homo, qđ eſt de ſe manifeſte falſum. aut quod ipſum vſe in ſua vniuerſalitate erit ī quolibet indiuiduo eius. Hæc tñ poſitio contradicit ſibiipſi. quia oportet de ne-
C ceſſitate vel ꝙ vſe multiplicetur in ſe, ita ꝙ vſe, quod notificat quiditatem Socratis, ſit aliud, q̄ quod notificat quiditatem Platonis, & ſic nō erit eorum ītelligibile idem, & hoc eſt falſum: vel ꝙ vna & eadem res in ſua vniuerſalitate ſit in pluribus, immo non in pluribus ſolum, verum etiā in infinitis, quorum aliqua generentur, aliqua corrumpantur, ita ꝙ vnum generabile & corruptibile erit multa ſm eundem modum: qđ eſt falſum. Sequetur etiam ex hoc ꝙ habebit ſimul contraria: qa mul-

ta vniuerſalia diuiduntur per diffe D
rentias oppoſitas, & inuenientur in locis oppoſitis. Et, ſi ponamus ꝙ ipſum inueniat in multis eo mō, quo poteſt conſyderari vnum ineſſe pluribus, videlicet ꝙ ſit vnum numero indiuiduū exiſtēs in pluribus, vt forma totius in partibus, ſequet tūc ex hoc, ꝙ homo erit compoſitus ex aſino & equo, & oībus alijs ſpeciebus diuidentibus ipſum, adeo ꝙ erunt inuicem alligatæ, ſiue ſint cōtinuę, ſiue contiguę. Et, ſi ponam⁹ adhuc hæc vniuerſalia eē extra aīam, oportebit ipſa habere alia vniuerſalia extra aīam, quibus illud vſe primum E
ſit intelligibile: & ſic de ſecundo tertium, & ſic in infinitum. Sed nō accidet nobis hoc dubium, ſi ponam⁹ ꝙ eſſe ipſum vſe eſt eſſe in intellectu. quia id, quo vſe eſt vniuerſale, iam fuit declaratū in libro de Anima, ꝙ eſt vna & eadem ſubſtantia ſeparata, i. intelligibile ītelligibiliū. Præterea, quōmodo vniuerſale eſt ſubſtantia per ſe ſtans iuxta opinionem eorū, cùm ſit de his, quæ dicuntur in ſubiecto non de ſubiecto. & hoc patet ex eius definitione, & id, quod ita ſe habet, eſt accidens de ne-
ceſſitate. Si cōcedamus quoq; hoc, F
tunc non inuenietur hic ſubſtantia propria alicuius rei: ſed ſubſtantiæ rerum erunt communes, & ſubſtantia propria erit ſubiectum ſubſtantiæ communis, & omnes iſtæ falſitates ſequentur, ſi ponamus hæc vniuerſalia p ſe ſtare extra aīam. Sed, etſi non ponim⁹ ea ita ſe habere, poteſt adhuc aliquis dicere ꝙ nō ſunt verę, ſed falſæ, & chimericæ, nā verū, vt in libro Poſteriorū fuit definitum, eſt illud, quod ita ſe habet in intellectu, quemadmodum extra.

G & tali modo poteris facere obmutescere plures loquentium noſtri tpis, & hæcmet dicta transferunt ad deſtruendũ eſſe ipſorũ vniuerſalium. Neq; ex hoc ſequit id, quod putant ſ. tollere ſcĩam. quia ipſi nihil dicũt de ſyllꝫis, qui conſtant ex duabus p̃miſſis, neq; de prædicatis per ſe. ſed de hoc fiet ſermo cum eis, & cũ alijs vbi tractatur de verificatione principiorũ artis Logicæ, & aliarũ artiũ particularium. Sed hoc dubiũ, qđ accidit circa vlꝫa, paulopoſt ſoluet.

Et dicamus ꝙ, ſi falſum ſit id, qđ eſt in intellectu alio modo q̃ eſt extra (vt intelligi poteſt) ex oppoſito definitionis veri, hoc quidẽ poteſt conſyderari variꝫs modis (ſcilicet ꝙ res ſit in intellectu, aliter q̃ extra intellm.) Vno modo, ꝙ res habeat eſſe inquantum eſt in intellectu tm̃, præter hoc ꝙ habeat eſſe penitus extra intellm. & hoc manifeſte vꝫ ſubingredi definitionem falſi, & contineri ſub eo. Secũdo, ꝙ talis res habeat eſſe extra intellm, ſed accipiat in intellectu alio modo q̃ ſit extra intellectum. Et hoc ẽt poteſt conſyderari dupliciter. Vno modo ꝙ id, quod ponitur eſſe in intellectu, ſit ſm cõpoſitionem illorũ ſubiectorũ, quæ extra intellectum & attributionem vnius ad aliud; ſed non eo mõ, quo ſe habent in ſe. Huius aũt rei falſitas nulli dubia eſt, & quod continetur ſub definitione falſi, vt hircoceruꝰ, & conceptus vacui, & reliqua, quæ intellectus intelligit, & cõponit ab eo, quod non inuenit extra animã, in tali modo compoſitionis. Secundo modo, ꝙ extra animam inueniãtur res diuerſarum eſſentiarũ, quæ ſibi inuicem habent eſſe, & ſunt immixtæ ſimul, & intellectus ſeparat illas eſſentias abinuicem, & aggregat illas, quæ inter ſe ſunt ſimiles, & admiſcet eas, & ſeparat eas à rebus, quæ inter ſe differunt, adeo ꝙ intelligit naturas rerum ſeparatarũ iuxta veritatem ſuã. Hoc autem neque eſt vllo pacto falſum, neq; continet ſub definitione falſi. & iuxta hunc modũ abſtrahit pũctũ à linea, & intelligit ipſum, licet non inueniatur niſi in linea, & ipſam lineã quoq; à ſuperficie, & ſuperficiẽ à corpore. Et tandem iſte eſt modus, quo nos poſſumus intelligere omnes res, exiſtentes in alijs ſm vnionem, ſiue fuerint accidentia, ſiue formæ. Verũtamen, qñ intellectus abſtrahit plures harum ſubſtantiarum, & diſtinguit vnam ab alia, & accidat ꝙ ſint res, quæ habent primum eſſe ſuũ ĩ alijs, tunc intelligit eas cum illis rebus, q̃ ſunt ſubiecta earũ, vt in formis materialibus euenire ſolet, quas quidẽ intelligit, ex eò ꝙ ſunt materiales. Sed, ſi huius eſſentiæ fuerint de his, quæ non iuſunt primo alijs, immo ex eo ꝙ ſunt ex conſequentibus earum, vt linea, quæ intelligit abſtracta de ſe, hmõi quidem actio eſt ꝓpria virtuti rationali, vt in libro de Anima fuit declaratum. Nã ſenſus percipit formas, inquãtum ſunt ſingulares, & tandẽ ex eò ꝙ ſunt ĩ materia indiuiduali: licet non recipiat eas receptione materiali, eo modo, quo ſunt extra aĩam, ſed ſpiritualiori modo, vt ibi oſtenſum fuit. Ipſius nanq; intellectus officiũ eſt abſtrahere formam à materia indiuiduata, & apprehendere ipſam ſeparatã ſm eius certitudinẽ. & hoc eſt manifeſtum ex re ipſius. & ꝓ hoc verificatur ꝙ intelligit quiditates rerũ, aliter enim non darentur ſcĩę pœnitꝰ.

Quãn-

Rẽ eſſe ĩ intellectu aliter q̃ extra ĩtelꝫm variꝫs modis conſyderari poſſe.

A Quando ergo accipitur ī definitione falsi, ꝙ est id, cuius esse extra intellectum est aliud, q̄ quod in intellectu, non comprehendit hoc. & sic definitio veri non prohibet vr̄ia habere illud esse: quia illæ dictiones, q̄ accipiunt in illis definitionib⁹, sunt de nominibus æquiuocis, videlicet cùm dicimus in definitione falsi, ꝙ est extra intellectum, alio modo, q̄ ī ītellectu, & in definitione veri, ꝙ hēt eē ī ītellectu, eo mō, quo extra.

Dubium. Sed de vniuersali iuxta hunc modum poterit aliquis dubitare, & dicere ꝙ, cùm nos ponamus ista vr̄ia esse * abstrahibilia, ergo de necessitate sūt accidentia. &, si sunt accidētia, qnomodo ergo poterunt notificare substantias rerum singularium per se stātium, cùm iam sit dictū, ꝙ id, quo notificar quiditates substantiæ, est substantia.

B * a. l. ratiocinalia.

Solutio. Sed hoc dubium facile soluit. videlicet, quia, qñ intellectus abstrahit illas formas à materia, & intelligit essentias earum sm̄ suam veritatem, siue sint formæ substantiales, siue accidentales, tūc accidit eis in intellectu ipsa vniuersalitas: nō ꝙ vr̄e sit essentia formæ illarū substantiarum, & ideo vniuersalia sunt de secundis intentionibus. sed quib⁹ accidunt vniuersalia, sunt de primis. & iam fuit latissime tractatum in arte Logicali de differentia, quę est inter primas & secundas intentiones. & hoc de se patet apud exercitatum in ea arte.

C

Quid proprie sit substantia. Et de qōne pp quid. 7 Meta. 59. & infra. ET postquā fuit ostensum ꝙ vniuersalia non sunt substantiæ rerū sensibiliū, contemplemur modo quidnā sit earū substantia. Et dicamus manifestū esse ꝙ res sensibiles, i. individua subæ sunt cōposita ex pluribus q̄ vna re, cùm faciamus de ipsis interrogationē pp quid. quod quidē q̄ sitū non fit de simplicibus. nā nō dr̄ pp quid homo est homo, cùm idē sit subiectū & p̄dicatū, sed bene conuenit qō pp quid de compositis. vt si dicam⁹, pp quid homo est medicus, & dicat quia est intelligens, & fit responsio p formā rei. & qñq; p materiam eius, vt si dicam⁹, pp quid hoc est sensitiuum, & dicitur, quia est cōpositum ex carne & osse. & tandem ad qōnem pp quid pōt fieri responsio p vnamquanq; quatuor causarum. Manifeste igit patet ꝙ individua substantiæ sunt composita, & ꝙ, si sunt vnum actu, inest tn̄ eis quędam pluralitas in potentia. nam non sunt vna p colligātiā, & contactū, qnemadmodū accidit in pluribus rebus artificialibus. quia impossibile est quòd inueniātur elementa alicuius rei in eadem re in actu. aliter enim ipsummet cōpositum ex elementis esset essentia elementorū. vt, exempli gratia oxymel, quod quidem constat ex aceto & melle: &, si essent in eo in actu, tunc nihil aliud esse oxymel, q̄ acetum & mel. & similiter non reperit ipsamet aqua, & aer, & ignis, & terra in carne & osse. aliter enim caro & os esset aqua, & ignis, & aer, & terra. Hinc potest haberi ꝙ in generato est aliquid aliud præter elemētum, quo est id, quod est. aliter enim eēt ipsamet res, ex qua compositū fuit. vel dicemus in igne & aere & aqua atq; terra esse carnem & os in actu, & tandem res infinitas, & sic reuerteretur ad sermonē de immixtione. Neque adhuc euadet res, qna distinguitur compositum ab ipsis elemētis (cùm sit quid sibi additū) quin

D E F

G sit, aut elementum, aut ex elemẽto. sed, si fuerit elementum, tunc sequetur idẽ, quod ī priori, videlicet ꝙ differret à composito ex ipso, & ab elementis prioribus illi per elementum, & sic in infinitum: adeo ꝙ inuenientur in vna re in actu elementa infinita. & si esset ét ex elemento, tunc daretur quoq; aliquid, quo differret, & distingueret elementũ, ex quo compositum fuit. & si iterum hoc esset ex elemento, fieret in reb' processus in infinitum. Ex dictis igitur apparet ꝙ in composito est quędam substantia, præter elementa, q̃

H forma nuncupatur. Et, quia vt in arte Logicali fuit declaratũ definitiones constant ex genere & differẽtia: & iam in præcedẽtibus fuit ostẽsum, ꝙ inquantum sunt vniuersalia, non habent esse extra intellectũ, neq; sunt vllo pacto causæ definitorum: patet ergo ꝙ gen' nihil aliud est q̃ conceptus formarum vniuersalium ipsius definiti, q̃ se habent veluti materia, & forma vniuersalis. nam materiæ est communicari, & vlt est quid accidens formę vniuersali rei eo modo, quo accidit vlę ipsi intelligibili alicuius rei. & sic̃ appa

I ret de ipsa differentia, quæ est quod dam consequens, quod insequit̃ intelligibile formæ propriæ alicuius rei, ex eò ꝙ est in intellectu: & tãdẽ ipsa repręsentat formam, quemadmodum genus materiam. Et hinc apparet proportio definitionum ad definita: & soluunt̃ multa dubia, q̃ possunt fieri in eis, vt id, de quo dubitauerunt Antiqui, qui dicũt quomodo animal, v. g. quod accipit̃ in definitione hominis est vniuersali' hoĩe, cùm sit pars ipsius Silr et dubi

*a.l.genus tant quonã pacto põt p̃dicari * pars de specie, & in eo ꝙ quid. Et totum

K hoc accidit eis, quia non distinguũt inter esse intelligibile, & esse extra intellectum. & accidunt eis hæc dubia, quemadmodum accidit in reb' quæ accipiunt̃ sim plr fm ꝙ sunt aliquid vnum, & sunt plura. si ergo ita est, & cum hoc fuerit iã propalatũ, qualis sit proportio generis, & differentiæ ad partes definiti: manifestũ ergo est ꝙ partes substantiæ indiuiduæ nihil aliud sunt q̃ materia sensibilis, & forma sensibilis. & hoc est, quod intendebamus declarare à principio rei.

L SCrutemur modo de formis rerũ sensibiliũ absolute, i. de differentijs materiæ primæ, & quid est earum materia. nã ostensum ẽ oĩa hęc habere definitiones, & definitiones constare ex generibus & differẽtijs, quæ repręsentant formas & materias, siue sint substantiæ, siue accidentia. Et dicamus ꝙ materia est id, quod est in potentia ad rẽ, q̃ est futura esse in actu, & definitione, & forma. ipsa vero forma est actus & quiditas, indiuiduum aũt sensibile est compositum ex his duob'. Et ipsam materiam concedunt oẽs Anti

M qui: & apparebit etiã paulopost ex his, quæ in scĩa Naturali fuit dictũ, ſ. ꝙ quælibet quatuor transmutationũ, q̃ sunt ſ. generatio & corruptio, incrementum & decrementũ, translatio, & alteratio, habent subiectũ, super quod fit transmutatio. Manifestum enim est ꝙ transmutatio ex eo ꝙ est accidens, indiget subiecto. & ideo non reperitur transmutatio sine transmutabili. Attamen res, q̃ habent transmutationẽ in substantia, oportet de necessitate ꝙ habeãt reliquas transmutationes. sed q̃ habent

Subæ diuisio & Materiã esse subam. & Met. te. 3. & 4.

A bent reliquas tranſmutationes, non eſt neceſſarium ꝙ habeant trãſmutationẽ, quæ eſt in ſubſtantia, vt quę habent motum localẽ, quemadmodum in ſcientia Naturali fuit oſtenſum de corpore cœleſti. Sed, vt diximus, omnes aſſerunt materiam primam eſſe ſubſtantiam, quamuis diſceptent in eius quiditate, ſ. materiæ primæ. & iam fuit declaratũ hoc in ſcientia Naturali. Poſt hoc autem declarabimus eius differentias.

De Forma 8. Met. te 5. & 6.

CONueniẽs quoq; eſt facere ſermonem de forma, q̃ eſt dſia, & B dare differentias vl'es, quibus diuidi tur, inquantum eſt forma. Et dicamus, ꝙ Ariſt. narrauit ꝙ quidã Antiquorum, inter quos Democritus, dicebant differentias rerum contineri tribus generibus, videlicet figura, ſitu, ordine. & hmõi dictum licet non complectat' formas rerum ſenſibilium, ſ. quæ accipiuntur in definitionib⁹ earum, adhuc proiecerũt ab eo id, quod verius noſſe differentiarum dici debet, videlicet differentias eſſentiales, quarũ gradus ſcientia Naturali fuerunt declarati. immo apparet vl'r ꝙ differentiæ rerũ eſſentialium ſint multæ, ex quibus C quædam ſunt in ſubſtãtia, quędam alię in quantitate, & qualitate, & tãdem in vnoquoq; decem prædicamentorum. Veruntñ, quia in multis accidit ꝙ latent differentiæ ſubſtantiarum, ponuntur accidẽtia ꝓpria earum vice differentiarum, vt figura, & ſitus, atq; ordo, & cętera accidentia. Et ideo, ſi Democritus intendebat hoc, q̃ ponebat differẽtias ſubſtantiæ eſſe iſtas tres, nequaquam poterit excuſari à culpa, cùm manifeſte dẽtur multæ ſubſtantiæ, quarum differentiæ ſunt ꝑter iſtas res: vt ſunt ſubſtantię, quarum differentiæ fiũt ꝑ calidum & frigidum, & alia accidentia prætet hæc. artificialium vero differentię ſunt accidentia. Et, cùm res conſtent ex materia, & forma, ideo q̃ definitiones aggregant hæc duo, ſunt perfectiſſimæ. Nam qui definit domũ, ꝙ eſt ex lateribus & lignis, tũc dicit domum in potentia. & qui definit ipſam ꝙ continet, & protegit contentum in ea, & ꝙ eſt in tali figura, tũc affert formam tñ, ſed nõ eo modo, quo vere eſt, cùm non habeat eſſe, niſi in materia. tandem ipſe definit per partem definitionis domus, nõ E per omnes eius partes, quibus conſtat. ſed qui amplectit' oĩa hęc duo ſimul in hac definitione, dicit ꝙ domus eſt lateres & lapides, qui fuerũt compoſiti tali compoſitione, & eſt aptus ad talem & talem rem, ita ꝙ deueniat ad omnia illa, quibus contentum in ea conſeruat', & quomodo ſtet in ea. Accidit tñ circa hoc dubitare. quia dato ꝙ cõcedamus hoc de definitionibus rerum habentiũ materias ſenſibiles, quo pacto res ſe habebit in his, in quarum definitionibus non apparent materię ſenſibiles, vt eſt definitio trianguli & circuli. F Hoc aũt dubium ſoluitur ꝑ hoc, ꝙ licet huiuſmodi res non habeant materias ſenſibiles, (& ideo dicit' ꝙ conſyderatio de ipſis non eſt ĩquantum ſunt in materia) nihilominus habẽt res, quarum proportio ad ipſas, eſt proportio materiæ ſenſibilis ad formã naturalẽ: vt cùm dicimus ꝙ circulus eſt figura, quã continet vna linea, intra quam eſt punctus, à quo oẽs lineæ egredientes ad lineã circundantẽ ſunt æquales. nã, cùm dicim⁹ in hac definitione figurã, & D

A vlla definitio. Videt̃ de neceſſitate ꝙ numer⁹ eſt in materia, & ꝙ vnitas eius eſt à forma, pluralitas vero ꝓp materiam. hoc aũt poſtea declarabimus. & ſummatim apparet de ipſis indiuiduis ſenſibilibus ꝙ ſunt cõpoſita, quia habent duas res inter ſe maxime differentes, videlicet eſſe ſenſibile, & eſſe ĩtelligibile. Impoſſibile.n. eſt ipſa habere hæc duo ex eadẽ parte: immo forma eſt cauſa, vt ipſa res ſit intelligibilis, & materia eſt cauſa ꝙ ſit ſenſibilis.

B De diuiſ ſubſtæ mãlis. & mat. & infia

ET poſtquã fuit declaratũ quot ſunt modi ſomarum ſenſibiliũ primarum, conſentaneũ eſt nũc tractare de differentijs ſubſtantiæ materialis, & de eius ſpeciebus. Et dicamus ꝙ, cũ genera tranſmutationũ ſint quatuor, videlicet tranſmutatio in ſubſtantia, in quãtitate, & in qualitate, & vbi: & nõ ſit neceſſariũ ad, quod habet tranſmutationẽ ſm vbi habere tranſmutationẽ in ſubſtantia, aut in quantitate, aut ĩ qualitate: manifeſtũ ergo ẽ ꝙ ſubiectũ tranſmutationis in ſubſtantia qñq; erit ꝓter ſubiectũ aliarum trãſmutationũ, & præcipue trãſmutationis localis. Patet ergo ꝙ, cum dicit materia de corporibus cœleſtibus, & corporibus generabilibus & corruptibilis, dr quodam æquiuocationis modo. Duo ergo ſunt genera materiarum, vnum ſ. quod eſt ſubiectum tranſmutationis ſubſtãtiæ, & proprie nominat materia. Aliud vero eſt ſubiectum aliarum tranſmutationũ, & noĩatur proprie, vt plurimum, ſubiectum. Oportet autem corpora cœleſtia habere materias ſimplices nõ compoſitas ex materia & forma, cum non habeant niſi tranſmutationem ſm vbi tm̃. Sed tranſmutatio in ſubſtantia bene eo D gitrem eſſe compoſitam ex materia & forma. Tranſmutatio vero in quantum tranſmutatio, vt fuit dictũ in dictis vniuerſalibus ſcientiæ Naturalis, eſt de neceſſitate in re diuiſibili. Diuiſio autem rei fit ex eò ꝙ eſt materialis; non ex eò ꝙ habet formam: diuiſio nanq; ineſt formę per accidẽs. Rerum aũt, q̃ tranſmutantur in ſubſtantijs, quædam hñt vnam materiam communẽ, quem admodũ cõicant corpora ſimplicia in materia prima; & horum oĩa ha E bent hoc propriũ, ꝙ vnumquodq; ipſorum põt tranſmutari ad ſuum contrarium, eo modo, quo aliud cõtrarium habet potentiam, vt tranſmutet in hoc: vt aer, exempli gr̃a, qui habet potentiam, vt tranſmutetur in aquam, eo modo, quo ĩ aqua eſt potentia, vt tranſmutet in aerẽ. Sunt & quædam aliæ res tranſmutabiles, quarum materiæ ſunt diuerſæ: vt flegmatis materia eſt vnctuoſitas, & choleræ rubeæ materia ſunt res amaræ. Proprium autem huius C generis eſt ꝙ de nullo horũ duorũ F dicitur ꝙ ſit in potentia ſuũ oppoſitum, quemadmodum dr de alio. vt pinguedo eſt in potẽtia flegma, ſed flegma non eſt pinguedo in potentia, ita ꝙ tranſmutet in materiam pinguedinis. ſimiliter etiam viuens eſt mortuum in potentia, ſed mortuũ non eſt viuum in potentia, ita ꝙ tranſmutet ad materiam vitæ. & ideo non fit quodlibet ex quocũq; contigerit, ſed ex contrario ꝓprio exiſtenti in materia conuenienti. Hinc fit ꝙ res non diſtinguunt abinuicẽ ꝓ formas tm̃, ſed ẽt per materias: neque his duobus tantum, ſed per cauſas efficientes & finales.

G Hinc apparet manifeſte ꝙ, cùm inueſtigare intendimus vnãquãq; rerũ naturaliũ, oportet nos ꝙquirere de ipſis quatuor cauſis, & ꝙ non ſimus in hoc diminuti, ita ꝙ contemur cauſis remotis, immo nos cõuenit reddere cãs propinquas. Iſte ergo eſt ſermo de principio corporũ ſenſibiliũ per ſuas differentias.

Quopacto definitionis partes ſint plures & definitũ vnũ. 8. meta. t. 15. & 16.

Q Vo aũt pacto definitiones habeant plures partes, & tñ definitum ſit vnũ, hoc apparet ex eo, ꝙ indiuiduum non eſt compoſitũ ex materia & forma, ita ꝙ vnumquodque ipſorũ inueniat' in actu, quẽad

H modũ fit in rebus cõpoſitis arte: immo ipſa materia inuenit' in compoſito in potentia, & forma in actu: & dicere ꝙ inuenitur in indiuiduo in potentia, eſt aliud q̃ dicere, ꝙ eſt potentiale ad aliquid tale. Sed, cùm dicimus ipsã ineſſe indiuiduo in potẽtia, intelligimus ꝙ ſeparabitur forma ab ea per corruptionem illius indiuidui: & ſic inueniet' tranſmutari in actu, poſtquam fuit in potentia. Et, quia genera repreſentãt materias, ideo ſunt in potentia in ipſo definito. & ideo non reperitur animalitas abſtracta in actu, ſed aĩalitas aliqua, ac ſi dicas habens differẽtiam. Et, quanto magis elongantur genera à formis ſenſibilibus, tanto conuenientius habebunt tale eſſe, vi delicet eſſe in potentia, vt ꝙ indiuiduum hoĩs ſit corpus. & ideo nõ eſt opus ponere in definitione niſi genus propinquũ tñ, quia omnia genera rei (ſi eſt ex habentibus plura genera) includunt' in eo in potẽtia. Sed, ſi ponat'in definitione gen⁹ remotum, & non propinquum, tunc non continebitur propinquum in ipſo, quare hmõi definitiones erũt

I diminutæ. Et huiuſmodi eſſe, quod repreſentant genera, eſt medium inter formam, q̃ eſt in actu, & materiã primam, quæ non habet formã: quæ res, vt diximus, diuerſimode ſe habet. quod quidem ita fuit, propterea quia genera nihil allud ſunt q̃ repreſentatio vel exemplar materierum compoſitarum, q̃ ſunt partim actus, partim potentia. & ideo genera habent definitiones, quemadmodũ & ſpecies, vt homo, exempli gratia, conſtat rationalitate & animalitate, & animalitas ex ſenſu & nutritione, & ſic donec perueniat' ad primum genus, quo nihil propinqui⁹ K ipſi materiæ primæ. Et ꝓpterea huiuſmodi genus non habet definitionem: ſicut neq; ipſa forma vltima, niſi per modum ſimilitudinis & manifeſtum eſt ꝙ vnumquodq; horũ generum dr̃ vniuoce: quia id, quod repreſentat' per illud genus, inuenit' in habente illud genus, perfectius q̃ ea, q̃ repreſentant' per genera analoga, vt ens & res: & ideo impoſſibile eſt hæc genera eſſe, niſi æquiuoca. & harum materierũ, quas repreſentant genera, quędam ſunt ſenſibiles, ſicut materiæ rerum naturalium, & L hæ verius nominant' materiæ: quædam vero ſunt fictæ intentionales, vt ſunt materiæ rerum mathematicarum. Licet. n. in harum definitionibus non appareant materiæ ſenſibiles, habent tñ quid ſimile materiebus: vt de circulo apparet, cuius genus eſt figura, in qua circũdat vna linea, & ſic eſt poſſibile res mathematicas habere definitiones. Et hĩc apparet ꝙ mathematicalia nõ ſunt ſeparata. nam, ſi triangulus eſſet ſeparatus, figura quoq; eſſet ſeparata, & ſic linea & eſt ſeparata. &, ſi linea M

eſſet

A eſſet ſeparata, ꝓinctū eſſet ſeparatū. hoc aũt declarabimus poſt hoc. Si ergo dant aliquæ res, q̃ non habeãt materias ſenſibiles, neq; intelligibiles, non erunt equidem compoſitæ, neq; habebunt definitionem, neq; eſſe in potẽtia, immo ipſæ ſunt actꝰ purus. & cauſa vnitatis earum nihil aliud eſt q̃ ſua eſſentia, & tandẽ quiditas in eis eſt ipſum eſſe. Hinc apparet error ponentium ideas, cũm dicant ipſas & ſenſibilia eſſe vnum quiditate & definitione.

Quæ ptes definitionis ſint priB ores definito, & q̃ poſteriores. 7. met. t33. & ide.

SEd quæ partiũ definiti ſint priores definitione, & quiditate, & q̃ poſteriores ipſo, i. cuius partiũ definiti definitiones ingrediant definitionem definiti, dico ꝓ ſunt partes, q̃ ſe tenent ex parte formæ, ſ. formæ vniuerſalis, q̃ eſt genꝰ, & proprium, quod eſt differentia. Nam neceſſarium eſt definitum ſubſtentari definitionibꝰ harum rerũ, vt definitio hoĩs, exempli gratia, eſt animal rõnale, & ſic definitio aĩalis rationalis, q̃ ſunt partes hoĩs, præcedunt ipm, videlicet ſi rationalitas habeat definitionem. & ſiſt figura, quę eſt pars circuli præcedit ipſum. Sed partes
C rei, quæ ſe tenent ex parte quantitatis exiſtentis in indiuiduo ratione materię, ſunt quidem poſteriores ĩ definitione ipſo definito: vt definitio portionis circuli, qnæ eſt poſterior definitione circuli. Similiter ẽt definitio anguli acuti eſt poſterior definitione anguli recti, & definitiones manꝰ, & pedis hominis ſunt poſteriores definitione hoĩs. Hinc apparet error dicentium corpora ſenſibilia exiſtere ex partibus indiuiſibilibus, ſiue fuerint finitæ, ſine nõ. & vĩ ꝓ definitionũ materietũ accidentalium proportio ad rẽ materia

lem ſit proportio definitionũ partium, q̃ ſe tenet ex parte quantitatis. exempli cauſa æs, & lignum, & lapis q̃nq; ſunt materiæ trianguli, & circuli, & tandem eorum partes, & tñ horum definitiones non præcedũt triangulum. materierum vero ſubſtantialiũ definitiones neceſſario p̃cedunt definitũ. Dixim⁹ ergo quo pacto definitum ſit vnum, & definitio habeat plures partes, & quarum definitionum partes definitorũ prę cedant definitum, & q̃ non. Manifeſtum aũt eſt ꝓ qui dicunt vniuerſalia hæc eſſe extra intellectũ non poſſunt ſoluere hanc difficultatem. nã E
apud eos oportet ꝓ homo ſit cõpoſitus ex pluribus rebus, immo contrarijs inter ſe. Similiter ẽt non poſſunt ipſi diſtinguere, & dicere, quare quædã partes definitionũ præcedant definita, & quædã aliæ ſint poſteriores. Illud quoq;, quod ſummo pere perquiſierunt Antiqui, ſ. cãm colligationis animæ & corporis, & tandẽ materiæ & formę oſtendetur ex hoc, videlicet, quia nulla maior ratio eſt, q̃ conuenientia, quæ eſt inter potentiam & actum. Cauſa autẽ efficiens, ob quam potentia efficiat actus, eſt mouens. & ideo quicquid F
non habet elementum, non habẽt compoſitionem iſtam, neque vllũ habet mouens.

Qđ ſit genꝰ cõtus p̃dicamenti ſubæ, qđ corpus appellamus.

REſtat modo inueſtigare q̃ſitũ qđ polliciti fuimus ꝑquirere, videlicet contẽplari quodnã genus ſit cõius in ipſa ſubſtantia, de quo conſuetum fuit dicere eſſe corpus, ſiue corporeum. Et dicamus ꝓ quidã dixerunt ꝓ id, quod primo ineſt materiæ primæ nõ informatæ, ſunt tres dimẽſiones, & ꝓ ipſæ ſunt principiũ rei, qua informat materia prima:

G ma:& putant ꝙ nomẽ corporis primo competit huic rei, quia ſubſtantię ſignãtur in abſtracto,cum non ſint in ſubiecto.& hoc eſt dictũ Porphyrij,qui putauit hanc fuiſſe Antiquorum ſententiam, vt Platonis,& aliorum. Dixit. Sed diſcrepauerunt inter ſe:quia quidam eorũ ponunt materiam primam non eſſe informatam p ſe:aliqui vero alij dicunt eſſe informatam p dimẽſiones tres, & iſti ſunt habitantes in tentorijs. Nonnulli tñ hoĩes putant ipſas tres dimenſiones inſequi formam ſimH plicem,repertã in materia prima,& ꝙ per hanc formam debet recipere corpus diuiſionẽ & continuationẽ, & putant ipſam eſſe vnam,cõem oĩbus rebus ſenſibilibus, quemadmodum materia prima.& vĩ ꝙ Auicẽ. ſit huius opinionis. ponit tñ corporeum magis indicare hoc,cũ ſit denoĩatiuum(ſiue concretũ)& cõcretũ plus ſignificat accidentia. Et dicamus ꝙ ſm illos,qui tenent primum dictũ,& ſunt illi, qui putant dimenſiones eſſe principiũ rei , qua ſubłtẽtat materia,ſequet de neceſſitate ꝙ dimenſiones erunt ſubſtantiæ cum I ſint primũ, quo cõſtituit materia prima,& notificent de indiuiduo ſubſtantiæ quid eſt. Manifeſtũ tñ eſt ꝙ dimenſiones, inquantũ dimenſiones,ſunt remotæ ab hoc,ꝙ notificẽt de indiuiduo ſubſtantiæ quid eſt. quia indiuidua ſubſtantiæ vtĩ ſcięntia Naturali fuit oſtenſum, ſunt duplicia,ſ. vel habentia formas ſimplices,q̃ ſunt formæ quatuor elemẽtorum,vel habentia formas compoſitas.& hæc iterũ duplicia,quia vel talia cõpoſita erunt ex gñe ſimpliciũ, ſicut formæ corporũ ſimilariũ partiũ,vel erũt aĩata. Videnꝫ aũt dimẽ ſiones eſſe poſteriores prędicatione K quolibet horũ generũ,ĩmo ipſa accipiunꝫ in definitionibus dimenſionũ eo mõ,quo accipiunꝫ ſubiecta ĩ definitionibus accidentiũ.& hoc eſt manifeſtũ illi,qui exercitatus eſt in arte Logicali. Neq; põt imagiuari ꝙ primũ,qđ ponit in materia prima,ſint dimenſiones,& cũ hoc ſint accidentia in actu,qa accidentia in actu indigent ſubiecto , contra id', quo indiget forma. qm̃ accidentia indigent ſubiecto habenti formam in actu,ſed forma indiget ſubiecto, non ex eo ꝙ ſit in actu.& pp ea indiuiduũ exiſtit p formã.& non p ipm L accidens. Tandem differentia, quæ eſt inter habitudinẽ formæ ad ſubiectum, & habitudinẽ accidẽtis, eſt de ſe manifeſta apud prouectum in his rebus. Sed dimenſiones, q̃ adueniunt primo materiæ , ſunt eadẽ in potentia,cõia omnibus corporib⁹. ſunt tñ dimenſiones in potentia,qa non ſunt terminatæ p terminos,quibus corpora terminãtur ante aduẽrũ formæ ad ea: &, cùm puenerint formæ ad ipſa,tunc efficiunꝫ terminatæ in actu iuxta quantitatẽ propriã illis formis: qa formæ gñabiles & corruptibiles habent quantitatẽ M terminatã ex materia prima,à qbus tñ dimenſionibus non denudat' materia prima:ſuſcipiunt tñ exceſſum & defectum per generationẽ & corruptionẽ. & iſtę tres dimẽſiones,q̃ ſunt in materia prima ſm iſtũ modum eſſendi,ſunt illæ,de quib⁹ Antiqui conueniunt,ꝙ ſunt illæ tres,q̃ primo adueniunt materiæ primæ & ipſa forma per iſtas tres dimẽſiones. Impoſſibile aũ eſt ꝙtales dimẽſiões, ſint ſubſtãtia. nã, ſi eſſent ſubſtantia , tunc q̃ exirent ad actum

reci

A recipiẽdo terminos ſuos, eſſent ſubſtantia nõ quantitas. qđ eſt falſum. In ſcia tandẽ Naturali fuit iã declarata falſitas ponentiũ materiam primam eſſe informatam p ſe, & ꝙ dimenſiones ſunt eius forma. nã, ſi res ita ſe haberet, vt imaginati ſunt ipſi tũc corporeitas eſſet vna & eadẽ in indiuiduo, permanẽs formis generatorũ. Et cauſa erroris eorũ fuit, qa viderũt corporeitatẽ permanere in gñe, & imaginati ſunt ipſam eſſe incorruptibilẽ, aut pmanentẽ ex eò ꝙ eſt accũs, cũ putent ipſam eſſe ſubſtantiã. Et iuxta hanc opinionẽ non B oportebit mãm primã habere formam p dimẽſiones, immo p multa accidẽtia inſeparabilia à mã prima, q̃ ſunt cõia corporibus ſimplicibus.

Secunda vero opinio, ſi intendit ꝙ datur forma ſimplex in actu, præter formam corporum ſimplicium, quæ eſt lenitas & grauitas, & tandẽ ipſa inclinatio, vt ex verbis Auicen. poteſt hoc colligi: & ꝙ coniunctio huius formæ cũ materia prima eſt illa ſubſtantia, cui accidit corporeitas, i. cui accidunt illæ tres dimẽſiones, quod ſignificat per nomen corporis (ſiue corporei) eũ nomen con C cretũ, vt dixit, prius ſignificet illud, eſt equidem falſa. ſequeret nanq; ex hoc, ꝙ generatio elemẽtorum eſſet alteratio. Sed, ſi intendit p hoc, ipſam naturã inclinationis, aduenientis materiæ primæ, quæ eſt veluti genus ipſis formis elementorũ, tunc dictum eſt verum. ita me Dij ament. & ſm hoc dicetur ꝙ corpus, aut corporeum eſt cõius genus, quod reperiatur in indiuiduis ſubſtãtiæ: & ſic inerit cõpoſitis, ſicut inſunt genera ſpeciebus, i. quoddã eſſe medio inter actũ & potentiam. Sed corporeitas, qua cõmunicant corpora ſimplicia, nõ eſt forma inclinatiõis, ex eò ꝙ acciderũt ſibi dimenſiones. etenim dimenſiones, quibus cõicant corpora ſimplicia, ſunt eędem numero eo modo, quo diximus ipſas primo in eſſe materiæ. Neque ſunt * corpus, neq; accipiuntur in definitione vice formæ vſis. & ideo corpus poſitum vice elementi nominis habet aliud intellectum, q̃ corpus poſitum vice formæ vſis. fuit autem iam alibi dictum, quæ nam ſit differentia inter corpus & elementum. Et, quia proprium materiæ cœleſtium corporũ eſt ꝙ non inſunt ei dimenſiones elementales, i. cões, quæ exeunt de potentia ad actũ aduenięte ſibi forma, eùm ſint æterna, ideo manifeſte apparet ꝙ, cum dicim⁹ corpus, aut corporeum de ſubſtantia cœleſti, & de corporibus mobilibus motu recto, ꝙ illud dicitur æquiuoce, nam natura inclinationis eſt valde diuerſa in eis cum inclinatione, quæ eſt in ſimplicibus. ſit inuentio formarum contrariarum in materia prima per inuentionem dimenſionum cõium, ideo & formæ eorum ſunt diuiſibiles ad diuiſionem materiæ. Sed inclinatio in corpore cœleſti eſt inuẽ F tio formæ non cõtrariæ in materia & indiuiſibilis per dimẽſiones: neq; de ei⁹ natura eſt, ſ. corporis cœleſtis denudari à ſua forma, neq; habet talem poſſibilitatem, neq; ita exiſtit in materia, vt diuidatur ad eius diuiſionem, quẽadmodum in ſcięntia Naturali fuit declaratũ. Omnibus ergo his ſic ſtantibus, vt diximus, videtur ꝙ corpus, de quo contemplat Mathematicus, eſt aliud à Naturali. quoniam Mathematicus conſyderat dimẽſiões abſtractas à materia;

* Genus

Naturalis

G Naturalis vero corpus compoſitũ ex materia & forma, ex eò ꝙ accidunt ſibi dimenſiones. & de ipſis dimenſionibus tractat, inquantũ ſunt in tali corpore, iuxta id, de quo ſolẽt ſpeculari iſtæ duæ ſciẽtiæ in eo, quo communicant, vt in libro Poſteriorum fuit declaratum. Et hic explentur quæſita huius libri, & continet ex libris attributis Ariſt. id, quod in Septimo, & Octauo ipſius habetur.

AVERROIS EPITOMES IN LIB. METAPHYSICAE ARISTOTELIS

TRACTATVS III.

H IAM poſtquam locuti ſumꝰ particulatim de ſpeciebus entis ſenſibilis, & de principijs earum, quibus ſunt ſenſibiles, & notificauimus qualis ſit earum habitudo inter ſeinuicem quo ad eſſe, cõſentaneum eſt nunc ſermonẽ habere de rebus, quæ ſe habent, veluti conſequentia earũ. Et licet non lateat nos ꝙ conſyderatio de vno, & de ſuis ſpeciebus (quãuis ponatur in hac parte à nobis) pertinet tñ ad primam partem, cùm ipſum vnum accipiatur in hac arte, vt tranſcendens ad ens: quia tamẽ vni opponitur multitudo, & ipſam multitudinem inſequuntur aliqua conſequentia, ideo habet ingreſſum in hac parte quoquo modo. & ideo poſuimus hic cõſyderationem de ipſo cum inueſtigatione de eius cõſequẽtibus. & iã fecit hoc Ariſt. in lib. 10. videlicet ꝙ ſingulatim inquiſiuit de ipſo, & de ſuis conſequentibus.

I NCIPIAMUS ergo tractare de potẽ K
tia & actu; & notificabimus quid eſt vera potentia. Et dicamus ꝙ nomen potentiæ multifariam dicitur, vt in præcedentibus diſtinximus. Id autem, de quo nomen potentiæ dicitur æquiuoce, dignum eſt animad uerti: vt cùm dicimus talem lineam eſſe in potẽtia ad talem lineam. Illa vero, quæ non ſunt mere æquiuoca, ſed ſunt analoga ad vnũ principiũ, debẽt hic quoq; cõſyderari. Is enim modus, quo plures res ſunt ſubiecta huius ſcientiæ, vt iã diximus in præteritis, & vna ex rebus, de quibus ſignificat ipſa potẽtia iuxta hunc mo L
dum, eſt duplex, ſ. ipſæ potentiæ actiuæ, quæ quidem agunt in aliud, inquantum ſunt potentiæ agentes in aliud, & ſic accidat huiuſcemodi potentias agere in ſeipſas, illud eſt per accidens, vt accidit medico ſanare ſe ipſum. ſed in natura & potentijs naturalibus res oppoſito modo ſe habet, ſ. ꝙ ipſorum operatio eſt in ſe. Secundo modo ſunt potentiæ paſſiuæ, & ſunt illæ, quæ pati ſolent ab alio inquantum eſt aliud: non ꝙ res patiatur à ſeipſa ſicut natura, ſed ꝙ nullam potentiam paſſibilem à ſeipſa, ſed ab alio inquãtum eſt aliud, M
& extra ſubſtantiam ſuam: cùm paſſum non poſſit pati à ſeipſo, ſed ab alio, inquantũ eſt aliud & extra ipſum. Cùm aũt dicimus paſſum non habere potentiam ꝙ patiatur à ſeipſo, ſignificat inter genera priuationis, ſ. naturalis priuatio, quæ eſt ablatio rei ab eo, quod ſolet inueniri in alio, nõ illa priuatio neceſſaria, ꝙ eſt ablatio rei ab eo, in quo ſolet inueniri. & nos iã diuiſimus quot modis dr priuatio in his, quæ dicta ſunt.

De potẽtijs ſignans. 9. Meta.

Poteſt autẽ aliquis quærere, cur aliquę

A aliquæ potentiæ, quæ ſunt aptę natę pati ab alijs, qñq; patiãtur à ſeipſis, vt ſanitas, quę prouenit à medicina, & à ſeipſa: in quibuſdã vero hoc eſt impoſſe, vt domus, quæ non fit niſi ex arte ipſi' ædificatoris. Huius autem cauſa eſt, quia eſſe ſanitatis perficit̃ per artẽ & naturam. hinc eſt q̃ officiũ harum artium eſt tantũ operari, & poſtea expectare aduentum finis à mouẽte, quod nõ mouet per electionẽ. in ędibus vero, & ſibi ſimilibus quicquid innouat̃, eſt ab arte,
B & reuertitur ad electionem.

De diſtinctione potentiarũ p earũ ſubiecta. 9. Meta. t. 3. et 4.

ET quia harum potentiarũ agentium, quædã ſunt in animatis, quædã vero in inaĩatis, aliquę ergo earũ agunt p̃ naturã, & aliquæ aliæ p̃ deſyderiũ & electionem. & harũ adhuc quædã habẽt intellectũ, quędam vero nõ. & quæ nõ habẽt intellectũ, neq; deſyderiũ, proprium eſt ſibi operari p̃ ſe vnũ contrariorum tm̃, vt calori calefacere & frigori infrigidare. neq; habent potentiã niſi ad vnũ ipſorũ tantũ. cùm aũt dico nõ habere potentiã, intelligo priuationẽ, quę eſt ablatio rei ab eo, quod eſt aptũ natũ, vt reperiatur in alio.
C Illud vero, quod operat̃ per appetitum & electionẽ, habet potentiã ad faciendũ quodcũq; ipſorũ voluerit. & ideo in artib' factiuis operatiuis cognitio cõtrariorũ eſt vna & eadẽ notitia. vt ars medicinalis, exempli gratia, q̃ habet notitiã de ſanitate, & ægritudine. Attamen ſcĩa vnius contrariorũ eſt eius intentũ per ſe, alterius vero eſt p̃ quendã modum accidentis: qm̃ non eſt intentũ harum artiũ facere duo cõtraria. vt ars medicinæ, exẽpli gratia, q̃ quidẽ nõ diſcit ęgritudinẽ, vt faciat ipſam: diſcit tm̃ ſanitatẽ, vt eam agat & cuſtodiat.

Eſt quoq; proprium potentiarum D
naturalium, vt cùm obuiãt ſuis paſſibilibus, de neceſſitate agant: vt cũ ignis obuiat ligno, comburit ipſum proculdubio. Sed in rebus, quę deſyderio & electione operant̃, nõ oportet vt oĩno operentur, qm̃ obuiant ſuis paſſibilibus. nam, ſi ita eſſet, tũc agerent duo cõtraria ſimul, cum ex natura ſua habeant facere vtrunq;: vel prohibebuntur, & nihil facient omnino. Hinc apparet q̃ id, quod inducit, ſiue cogit actũ vnius contrariorum, eſt vna virtus, quæ appellat̃ deſyderium & voluntas vel electio, E
qm̃ coniungitur illi potentiæ* virt' copulatiuæ, vt ĩ libro de Anima fuit declaratum. Cùm ergo hæc fuerint genera potentiarum actiuarum & paſſiuarũ, manifeſte igitur patet q̃ bonitas actiõis & paſſiõis, & vtriuſq; malitia inſequũtur hæc duo. qm̃ id, quod eſt bonæ actionis, & paſſionis erit agẽs, & paſſum, ſed hoc nõ cõuertit̃, adeo q̃ id, quod eſt agens & paſſum, ſit bonæ actionis & paſſionis.

*a. l. cõcordia.

ET poſtq̃ eſt declaratum quid eſt De Actu. 9. Met. t. 11
illa potentia, quæ dicitur de mouentib' & mobilibus, loquamur nũc de eo, de quo dicit̃ nomen potentiæ F
ſm̃ prius, & eſt illud, quod ſignificat̃ per hoc, quod dicim' poſſibile. Hoc autem non cognoſcitur ab alijs rebus, de quibus dicitur nomen potentiæ, niſi per definitionem actus. qm̃ actus & potentia, licet ſint oppoſita, ſunt tm̃ ex relatiuis. vnũquodq; autem correlatiuorum concipitur per cõparationẽ ad ſuũ correlatiuum. Non enim debemus omnium rerũ quærere definitionem ſm̃ eundem modum, cùm nõ omnia habeant genera & differentias: immo quędam definiuntur p̃ ſua oppoſita, quęd. in

alia

G & tali modo poteris facere obmutescere plures loquentium noſtri tpis, & hæcmet dicta transferunt ad deſtruendũ eſſe ipſorũ vniuerſalium. Neq; ex hoc ſequit id, quod putant ſ. tollere ſcĩam. quia ipſi nihil dicũt de ſyllis, qui conſtant ex duabus p̃miſſis, neq; de prædicatis per ſe. ſed de hoc fiet ſermo cum eis, & cũ alijs vbi tractatur de verificatione principiorũ artis Logicæ, & aliarũ artiũ particularium. Sed hoc dubiũ, qđ accidit circa vſia, paulopoſt ſoluet.

Rẽ eſſe ĩ intellectu aliter q̃ extra

H

tra itellm variis modis conſyderari poſſe.

Et dicamus q̃, ſi falſum ſit id, qđ eſt in intellectu alio modo q̃ eſt extra (vt intelligi poteſt) ex oppoſito definitionis veri, hoc quidẽ poteſt conſyderari variis modis (ſcilicet q̃ res ſit in intellectu, aliter q̃ extra intellm.) Vno modo, q̃ res habeat eſſe inquantum eſt in intellectu tm̃, præter hoc q̃ habeat eſſe penitus extra intellm. & hoc manifeſte vẽ ſubingredi definitionem falſi, & contineri ſub eo. Secũdo, q̃ talis res habeat eſſe extra intellm, ſed accipiat in intellectu alio modo q̃ ſit extra intellectum. Et hoc ẽt poteſt conſyderari dupliciter. Vno modo q̃ id, quod ponitur eſſe in intellectu, ſit ſm cõpoſitionem illorũ ſubiectorũ, quæ

I

extra intellectum & attributionem vnius ad aliud, ſed non eo mõ, quo ſe habent in ſe. Huius aũt rei falſitas nulli dubia eſt, & quod continetur ſub definitione falſi, vt hircoceruꝰ, & conceptus vacui, & reliqua, quæ intellectus intelligit, & cõponit ab eo, quod non inuenit extra animã, in tali modo compoſitionis. Secundo modo, q̃ extra animam inueniãtur res diuerſarum eſſentiarũ, quæ ſibi inuicem habent eſſe, & ſunt immixtæ ſimul, & intellectus ſeparat illas eſſentias abinuicem, & aggregat illas, quæ inter ſe ſunt ſimiles, & admiſcet eas, & ſeparat eas à rebus, quæ inter ſe differunt, adeo q̃ intelligit naturas rerum ſeparatarũ iuxta veritatem ſuã. Hoc autem neque eſt vllo pacto falſum, neq; continet ſub definitione falſi. & iuxta hunc modũ abſtrahit pũctũ à linea, & intelligit ipſum, licet non inueniatur niſi in linea, & ipſam lineã quoq; à ſuperficie, & ſuperficiẽ à corpore. Et tandem iſte eſt modus, quo nos poſſumus intelligere omnes res, exiſtentes in alijs ſm vnionem, ſiue ſuerint accidentia, ſiue formæ. Verũtamen, qñ intellectus abſtrahit plures harum ſubſtantiarum, & diſtinguit vnam ab alia, & accidat q̃ ſint res, quæ habent primum eſſe ſuũ ĩ alijs, tunc intelligit eas cum illis rebus, q̃ ſunt ſubiecta earũ, vt in formis materialibus euenire ſolet, quas quidẽ intelligit, ex eò q̃ ſunt materiales. Sed, ſi huius eſſentiæ fuerint de his, quæ non inſunt primo alijs, immo ex eo q̃ ſunt ex conſequentibus earum, vt linea, quæ intelligit abſtracta de ſe, hmõi quidem actio eſt ꝓpria virtuti rationali, vt in libro de

M

Anima fuit declaratum. Nã ſenſus percipit formas, inquãtum ſunt ſingulares, & tandẽ ex eò q̃ ſunt ĩ materia indiuiduali: licet non recipiat eas receptione materiali, eo modo, quo ſunt extra aĩam, ſed ſpirituali modo, vt ibi oſtenſum fuit. Ipſius nanq; intellectus officiũ eſt abſtrahere formam à materia indiuiduata, & apprehendere ipſam ſeparatã ſm eius certitudinẽ. & hoc eſt manifeſtum ex re ipſius. & ꝓ hoc verificatur q̃ intelligit quiditates rerũ, aliter enim non darentur ſcĩę pœniꝰ.

Quãn-

A Quandō ergo accipitur ī definitione falſi, ꝙ eſt id, cuius eſſe extra intellectum eſt aliud, q̄ quod in intellectu, non comprehendit hoc. & ſic definitio veri non prohibet vſia habere illud eſſe: quia illæ dictiones, q̄ accipiunt in illis definitionib⁹, ſunt de nominibus æquiuocis, videlicet cùm dicimus in definitione falſi, ꝙ eſt extra intellectum, alio modo, q̄ ī ītellectu, & in definitione veri, ꝙ hēt eē ī ītellectu, eo mō, quo extra.

Dubium. Sed de vniuerſali iuxta hunc modum poterit aliquis dubitare, & dicere ꝙ, cùm nos ponamus iſta vſia

B eſſe* abſtrahibilia, ergo de neceſſitate ſunt accidentia. &, ſi ſunt accidēntia, quomodo ergo poterunt notificare ſubſtantias rerum ſingularium per ſe ſtātium, cùm iam ſit dictū, ꝙ id, quo notificat quiditates ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia.

*a. l. ratio nalia.

Solutio. Sed hoc dubium facile ſoluit. videlicet, quia, q̄n intellectus abſtrahit illas formas à materia, & intelligit eſſentias earum ſm ſuam veritatem, ſiue ſint formæ ſubſtantiales, ſiue accidentales, tūc accidit eis in intellectu ipſa vniuerſalitas: nō ꝙ vſie

C ſit eſſentia formæ illarū ſubſtantiarum, & ideo vniuerſalia ſint de ſecundis intentionibus. ſed quib⁹ accidunt vniuerſalia, ſunt de primis. & iam fuit latiſſime tractatum in arte Logicali de differentia, quę eſt inter primas & ſecundas intentiones. & hoc de ſe patet apud exercitatum in ea arte.

Quid proprieſit ſubſtantia. Et de qōne pp quid. 7 Meta. 59. & infra. ET poſtquā fuit oſtenſum ꝙ vniuerſalia non ſunt ſubſtantiæ rerū ſenſibiliū, contemplemur modo quidnā ſit earū ſubſtantia. Et dicamus manifeſtū eſſe ꝙ res ſenſibiles, i. individua ſubæ ſunt cōpoſita ex pluribus q̄ vna re, cùm faciamus de D ipſis interrogationē pp quid. quod quidē q̄ſitū non ſit de ſimplicibus. nā nō dī pp quid homo eſt homo, cùm idē ſit ſubiectū & p̄dicatū, ſed bene conuenit qō pp quid de compoſitis. vt ſi dicam⁹, pp quid homo eſt medicus, & dicat quia eſt intelligens, & ſit reſponſio p formā rei. & q̄nq; p materiam eius, vt ſi dicam⁹, pp quid hoc eſt ſenſitiuum, & dicitur, quia eſt cōpoſitum ex carne & oſſe. & tandem ad qōnem pp quid pōt fieri reſponſio p vnamquanq; quatuor cauſarum. Manifeſte igit patet ꝙ individua ſubſtantiæ ſunt E compoſita, & ꝙ, ſi ſunt vnum actu, ineſt tn̄ eis quędam pluralitas in potentia. nam non ſunt vna p colligātiā, & contactū, quemadmodū accidit in pluribus rebus artificialibus. quia impoſſibile eſt quōd inueniātur elementa alicuius rei in eadem re in actu. aliter enim ipſummet cō poſitum ex elementis eſſet eſſentia elementorū. vt, exempli gratia oxymel, quod quidem conſtat ex aceto & melle: &, ſi eſſent in eo in actu, tunc nihil aliud eſſe oxymel, q̄ acetum & mel. & ſimiliter non reperit F ipſamet aqua, & aer, & ignis, & terra ī carne & oſſe. aliter enim caro & os eſſet aqua, & ignis, & aer, & terra. Hinc poteſt haberi ꝙ in generato eſt aliquid aliud præter elemētum, quo eſt id, quod eſt. aliter enim eēt ipſamet res, ex qua compoſitū fuit. vel dicemus in igne & aere & aqua atq; terra eſſe carnem & os in actu, & tandem res infinitas, & ſic reuerteretur ad ſermonē de immixtione. Neque adhuc euadet res, qua diſtinguitur compoſitum ab ipſis elemētis (cùm ſit quid ſibi additū) quin

G fit, aut elementum, aut ex elemẽto. ſed, ſi fuerit elementum, tunc ſequeretur idẽ, quod ī priori, videlicet ꝙ differret à compoſito ex ipſo, & ab elementis prioribus illi per elementum, & ſic in infinitum: adeo ꝙ inuenientur in vna re in actu elementa infinita. & ſi eſſet ẽt ex elemento, tunc daretur quoq; aliquid, quo differret, & diſtingueret elementũ, ex quo compoſitum fuit. & ſi iterum hoc eſſet ex elemento, fieret in reb' proceſſus in infinitum. Ex dictis igitur apparet ꝙ in compoſito eſt quędam ſubſtantia, præter elementa, q̃ H forma nuncupatur. Et, quia vt in arte Logicali fuit declaratũ definitiones conſtant ex genere & differẽtia: & iam in præcedẽtibus fuit oſtẽſum, ꝙ inquantum ſunt vniuerſalia, non habent eſſe extra intellectũ, neq; ſunt vllo pacto cauſæ definitorum: patet ergo ꝙ gen' nihil aliud eſt q̃ conceptus formarum vniuerſalium ipſius definiti, q̃ ſe habent veluti materia, & forma vniuerſalis. nam materiæ eſt communicari, & vſr eſt quid accidens formę vniuerſali rei eo modo, quo accidit vſe ipſi intelligibili alicuius rei. & ſiſt appa I ret de ipſa differentia, quæ eſt quoddam conſequens, quod inſequit intelligibile formæ propriæ alicuius rei, ex eò ꝙ eſt in intellectu: & tãdẽ ipſa repręſentat formam, quemadmodum genus materiam. Et hinc apparet proportio definitionum ad definita: & ſoluunt' multa dubia, q̃ poſſunt fieri in eis, vt id, de quo dubitauerunt Antiqui, qui dicũt quomodo animal, v. g. quod accipit' in definitione hominis eſt vniuerſali' hoïe, cùm ſit parsipſius Silr ẽt dubi *a.l.genus tant quonã pacto põt p̃dicari * pars de ſpecie, & in eo ꝙ quid. Et totum hoc accidit eis, quia non diſtinguũt K inter eſſe intelligibile, & eſſe extra intellectum. & accidunt eis hæc dubia, quemadmodum accidit in reb' quæ accipiunt' ſim plr fm ꝙ ſunt aliquid vnum, & ſunt plura. ſi ergo ita eſt, & cum hoc fuerit iã propalatũ, qualis ſit proportio generis, & differentiæ ad partes definiti: manifeſtũ ergo eſt ꝙ partes ſubſtantiæ indiuiſ duæ nihil aliud ſunt q̃ materia ſenſibilis, & forma ſenſibilis. & hoc eſt, quod intendebamus declarare à principio rei.

SCrutemur modo de formis re- L rũ ſenſibiliũ abſolute, i. de differentijs materiæ primæ, & quid eſt earum materia. nã oſtenſum ẽ oĩa hęc habere definitiones, & definitiones conſtare ex generibus & differẽtijs, quæ repręſentant formas & materias, ſiue ſint ſubſtantiæ, ſiue accidentia. Et dicamus ꝙ materia eſt id, quod eſt in potentia ad rẽ, q̃ eſt futura eſſe in actu, & definitione, & forma. ipſa vero forma eſt actus & quiditas, indiuiduum aũt ſenſibile eſt compoſitum ex his duob'. Et ipſam materiam concedunt oẽs Anti qui: & apparebit etiã paulopoſt ex M his, quæ in ſcĩa Naturali fuit dictũ, ſ. ꝙ quælibet quatuor tranſmutationũ, q̃ ſunt ſ. generatio & corruptio, incrementum & decrementũ, tranſlatio, & alteratio, habent ſubiectũ, ſuper quod fit tranſmutatio. Manifeſtum enim eſt ꝙ tranſmutatio ex eo ꝙ eſt accidens, indiget ſubiecto. & ideo non reperitur tranſmutatio ſine tranſmutabili. Attamen tes, q̃ habent tranſmutationẽ in ſubſtantia, oportet de neceſſitate ꝙ habeãt reliquas tranſmutationes. ſed q̃ habent

Subæ diui ſio & Materiã eſſe ſubam. & Met. te. 3. & 4.

A bent reliquas tranſmutationes, non eſt neceſſarium ꝙ habeant ttãſmutationẽ, quæ eſt in ſubſtantia, vt quę habent motum localẽ, quemadmodum in ſcientia Naturali fuit oſtenſum de corpore cœleſti. Sed, vt diximus, omnes aſſerunt materiam primam eſſe ſubſtantiam, quamuis diſceptent in eius quiditate, ſ. materiæ primæ. & iam fuit declaratũ hoc in ſcientia Naturali. Poſt hoc autem declarabimus eius differentias.

De Forma 8. Met. te 5. & 6.

COnueniẽs quoq; eſt facere ſermonem de forma, q̃ eſt dr̃ia, & B dare differentias vl̃es, quibus diuiditur, inquantum eſt forma. Et dicamus, ꝙ Ariſt. narrauit ꝙ quidã Antiquorum, inter quos Democritus, dicebant differentias rerum contineri tribus generibus, videlicet figura, ſitu, ordine. & hmõi dictum licet non complectat̃ formas rerum ſenſibilium, ſ. quæ accipiuntur in definitionib⁹ earum, adhuc proiecerũt ab eo id, quod verius noſſe differentiarum dici debet, videlicet differentias eſſentiales, quarũ gradus ī ſcientia Naturali fuerunt declarati. immo appatet vl̃t ꝙ differentiæ rerũ eſſentialium ſint multæ, ex quibus C quædam ſunt in ſubſtãtia, quędam alię in quantitate, & qualitate, & tãdem in vnoquoq; decem prædicamentorum. Veruntñ, quia in multis accidit ꝙ latent differentiæ ſubſtantiarum, ponuntur accidẽtia ꝓpria earum vice differentiarum, vt figura, & ſitus, atq; ordo, & cętera accidentia. Et ideo, ſi Democritus intendebat hoc, q̃ ponebat differẽtias ſubſtantiæ eſſe iſtas tres, nequaquam poterit excuſari à culpa, cùm manifeſtè dẽtur multæ ſubſtantiæ, quarum differentiæ ſunt ꝑter iſtas res: vt ſunt ſubſtantię, quarum differentiæ fiũt ꝑ calidum & frigidum, & alia accidentia præter hæc. artificialium vero differentię ſunt accidentia. Et, cùm res conſtent ex materia, & forma, ideo q̃ definitiones aggregant hæc duo, ſunt perfectiſſimæ. Nam qui definit domũ, ꝙ eſt ex lateribus & lignis, tunc dicit domum in potentia. & qui definit ipſam ꝙ continet, & protegit contentum in ea, & ꝙ eſt in tali figura, tũc affert formam tm̃, ſed nõ eo modo, quo vere eſt, cùm non habeat eſſe, niſi in materia. tandem ipſe definit pet partem definitionis domus, nõ E pet omnes eius partes, quibus conſtat. ſed qui amplectit oĩa hęc duo ſimul in hac definitione, dicit ꝙ domus eſt latetes & lapides, qui fuerũt compoſiti tali compoſitione, & eſt aptus ad talem & talem rem, ita ꝙ deueniat ad omnia illa, quibus contentum in ea conſeruat̃, & quomodo ſtet in ea. Accidit tñ circa hoc dubitatẽ. quia dato ꝙ cõcedamus hoc de definitionibus rerum habentiũ materias ſenſibiles, quo pacto res ſe habebit in his, in quarum definitionibus non apparent materię ſenſibiles, vt eſt definitio trianguli & circu F li. Hoc aũt dubium ſoluitur ꝑ hoc, ꝙ licet huiuſmodi res non habeant materias ſenſibiles, (& ideo dicit̃ ꝙ conſyderatio de ipſis non eſt īquantum ſunt in materia) nihilominus habẽt res, quarum proportio ad ipſas, eſt proportio materiæ ſenſibilis ad formã naturalẽ: vt cùm dicimus ꝙ circulus eſt figura, quã continet vna linea, intra quam eſt punctus, à quo oẽs lineæ egredientes ad lineã circundantẽ ſunt æquales. nã, cùm dicim⁹ in hac definitione figurã, & D

G dicimus in qua circũdat vna linea, est veluti genꝰ, & reliquum dicti veluti differẽtia. Et proportio existẽs inter istas materias fictas, & materias sensibiles est ꝙ istæ fictæ reperiunt in circulo in potentia, quemadmodum materiæ rerum sensibiliũ ĩ rebus sensibilibus. Hoc aũt declarabimus post hoc, qñ ostendemus quo pacto insunt partes definitionis ipsi definito, & qualr definitũ sit vnũ, & definitio habeat plures partes.

Quid pnomen substantiæ sẽsibilis significetur 8. Met. te. 7. & inde

CVm ergo hoc totum ita se habeat, vt narrauimꝰ, & fuerit declaratũ ꝙ substantiæ sensibiles sunt tres, s. materia, & forma, & aggregatum ex his duobus, tunc poterit aliquis quærere, si substantiæ sensibiles cõstant ex materia & forma, qd nam ipsorũ significatur per nomen eiꝰ, vtrum. s. materia, vel forma, vel aggregatum ex ambobus. Videt aũtem nomen famosius significare aggregatum ex his duobus: licet dicatur qñq; de forma, & qñq; de aggregato ex illis duobus. Tamen dicitur hoc secundum prius & posteriꝰ, qa compositum habet esse ex eo, quod est compositum ex forma, & est id, cui verius applicat nomen. Et ideo, I si fiat comparatio inter has duas significationes, tunc significatio de composito erit prior tempore, & posterior fm esse: & eius significatio de forma est posterior tempore, & prior fm esse: quia nõ est moris plebis distinguere inter individua substantiæ tali dria. Neq; debemus tradere obliuioni id, qd sæpissime diximus, s. qd istæ res habent duplex esse, s. sensibile, & intelligibile: & ꝙ esse intelligibile est sensibile, ex eo ꝙ notificat ipsum, & facit intelligere q ditatẽ eius. hinc dr ꝙ intelligibile ipsius rei est ipsa res. Sed ꝙ esse K intelligibile sit sensibile, ita ꝙ sensibile sit cõpositũ ex intelligibili, aut generatũ ab eo p se, vt putant ponẽtes ideas, vel ꝙ sit ipsummet ex omni parte, ẽ falsum. quia, cùm nos ponimus intelligibile rei esse ipsam rẽ oĩbus modis, tunc forma compositi in intellectu est ipsummet cõpositũ ita ꝙ homo erit aĩa. Silr ẽt, si ponamus substantiam sensibilem esse cõpositam ex substantia intelligibili, sequereť ꝙ res sensibiles non essent generabiles, neq; corruptibiles. nã iam fuit declaratũ hoc ĩ supradictis L de forma absoluta, & de materia absoluta, i. ꝙ sunt ingenerabiles & incorruptibiles. & ideo sequitur de necessitate ꝙ elementa substantiarum transmutabiliũ sint necessario trãsmutabilia p accidens, & nõ per se. Nam formæ naturales, v.g. sunt generabiles & corruptibiles non p se, sed ex eò ꝙ sũt pars generabilis corruptibilis p se, i. ipsius individui, vt prius fuit ostensum. Vtrum aũt dẽtur formæ naturales separatæ, iã in scĩa Naturali fuit declaratũ. De eo vero, quod de definitione fuit dictũ s. ꝙ est enunciatio habens partes, di M cendũ ꝙ definitiones sunt ipsius cõpositi: & ꝙ forma & materia & tandem oĩa simplicia non habent definitiones nisi p modũ similitudinis: & ꝙ qui dixerunt definitiones formarũ separatarũ eẽ easdẽ definitiones, q̃ in materia, errauerunt. Silr ẽt qui dicunt substantias rerũ esse numeros. nã fm istos sequereť ꝙ numeri non essent compositi ex vnitatibus, cùm res habeant definitiões, & definitio habeat partes plures * non sunt vna. aut dices res sensibiles esse puras vnitates, & non dabiť sic

A vlla definitio. Videt tñ de neceſſitate ꝙ numer⁹ eſt in materia, & ꝙ vnitas eius eſt à forma, pluralitas vero pp materiam. hoc aũt poſtea declarabimus. & ſummatim apparet de ipſis indiuiduis ſenſibilibus ꝙ ſunt cõpoſita, quia habent duas res inter ſe maxime differentes, videlicet eſſe ſenſibile, & eſſe ītelligibile. Impoſſibile.n. eſt ipſa habere hæc duo ex eadẽ parte: immo forma eſt cauſa, vt ipſa res ſit intelligibilis, & materia eſt cauſa ꝙ ſit ſenſibilis.

B ET poſtquã fuit declaratũ quot ſunt modi ſomarum ſenſibilium primarum, conſentaneũ eſt nũc tractare de differentijs ſubſtantiæ materialis, & de eius ſpeciebus. Et dicamus ꝙ, cũ genera tranſmutationũ ſint quatuor, videlicet tranſmutatio in ſubſtantia, in quãtitate, & in qualitate, & vbi: & nõ ſit neceſſariũ id, quod habet tranſmutationẽ ſm vbi habere tranſmutationẽ in ſubſtantia, aut in quantitate, aut ī qualitate: manifeſtũ ergo ẽ ꝙ ſubiectũ tranſmutationis in ſubſtantia qñq; C erit pter ſubiectũ aliarum trãſmutationũ, & præcipue trãſmutationis localis. Patet ergo ꝙ, cum dicit materia de corporibus cœleſtibus, & corporibus generabilibus & corruptibilibus, dr quodam æquiuocationis modo. Duo ergo ſunt genera materiæ tum, vnum ſ. quod eſt ſubiectum tranſmutationis ſubſtãtiæ, & proprie nominat materia. Aliud vero eſt ſubiectum aliarum tranſmutationũ, & noĩatur proprie, vt plurimum, ſubiectum. Oportet autem corpora cœleſtia habere materias ſimplices nõ compoſitas ex materia & forma, cum non habeant niſi tranſmutationem ſm vbi tñ. Sed tranſmutatio in ſubſtantia bene cogit rem eſſe compoſitam ex materia & forma. Tranſmutatio vero in quantum tranſmutatio, vt fuit dictũ in dictis vniuerſalibus ſcientiæ Naturalis, eſt de neceſſitate in re diuiſibili. Diuiſio autem rei fit ex eò ꝙ eſt materialis; non ex eò ꝙ habet formam: diuiſio nanq; ineſt formę per accidẽs. Rerum aũt, q̃ tranſmutantur in ſubſtantijs, quædam hñt vnam materiam communẽ, quem admodũ cõicant corpora ſimplicia in materia prima: & horum oĩa habent hoc propriũ, ꝙ vnumquodq; ipſorum põt tranſmutari ad ſuum contrarium, eo modo, quo aliud cõtrarium habet potentiam, vt tranſmutet in hoc vt aer, exempli gr̃a, qui habet potentiam, vt tranſmutetur in aquam, eo modo, quo ī aqua eſt potentia, vt tranſmutet in aerẽ. Sunt & quædam aliæ res tranſmutabiles, quarum materiæ ſunt diuerſæ: vt flegmatis materia eſt vnctuoſitas, & choleræ rubeæ materia ſunt res amaræ. Proprium autem huius generis eſt ꝙ de nullo horũ duorũ F dicitur ꝙ ſit in potentia ſuũ oppoſitum, quemadmodum dr de alio. vt pinguedo eſt in potẽtia flegma, ſed flegma non eſt pinguedo in potentia, ita ꝙ tranſmutet in materiam pinguedinis. ſimiliter etiam viuens eſt mortuum in potentia, ſed mortuũ non eſt viuum in potentia, ita ꝙ tranſmutet ad materiam vitæ. & ideo non fit quodlibet ex quocũq; contigerit, ſed ex contrario ꝓprio exiſtenti in materia conuenienti. Hinc fit ꝙ res non diſtinguunt abinuicẽ ꝑ formas tñ, ſed ér per materias: neque his duobus tantum, ſed per cauſas efficientes & finales.

De dñijs ſubæ mãlis. 8. me. t. 11. & infra

D

E

F

G Hinc apparet manifeſte ꝙ, cùm in-
neſtigare inten dimus vnãquãq; re
rũ naturaliũ, oportet nos ꝙquirere
de ipſis quatuor cauſis, & ꝙ non ſi-
mus in hoc diminnti, ita ꝙ conten
temur cauſis remotis, immo nos cõ
uenir reddere cãs propinquas. Iſte
ergo eſt ſermo de principio corpo
rũ ſenſibiliũ per ſuas differentias.

Quopacto definitionis partes ſint plures & definitũ vnũ. 8. meta. t. 15. & 16.

QVo aũt pacto definitiones ha-
beant plures partes, & tñ defi-
nitum ſit vnũ, hoc apparet ex eo, ꝙ
indiuidũum non eſt compoſitũ ex
materia & forma, ita ꝙ vnumquod
quę ipſorũ inueniat' in actu, quẽad
H modũ ſit in rebus cõpoſitis arte: im
mo ipſa materia inuenit' in compo
ſito in potentia, & forma in actu: &
dicere ꝙ inuenitur in indiuiduo in
potentia, eſt aliud q̃ dicere, ꝙ eſt po
tentiale ad aliquid tale. Sed, cùm di
cimus ipsã ineſſe indiuiduo in potẽ
tia, intelligimus ꝙ ſeparabitur for-
ma ab ea per corruptionem illius in
diuidui: & ſic inuenie' tranſmuta-
ri in actu, poſtquam fuit in poten-
tia. Et, quia genera repreſentãt ma-
terias, ideo ſunt in potentia in ipſo
definito. & ideo non reperitur ani-
malitas abſtracta in actu, ſed aĩali-
I tas aliqua, ac ſi dicas habens differẽ-
tiam. Et, quanto magis elongantur
genera à formis ſenſibilibus, tanto
conuenientius habebunt tale eſſe, vi
delicet eſſe in potentia, vt ꝙ indiui
duum hoĩs ſit corpus. & ideo nõ eſt
opus ponere in definitione niſi ge-
nus propinquũ tñ, quia omnia ge-
nera rei (ſi eſt ex habentibus plura
genera) includunt' in eo in potẽtia.
Sed, ſi ponat' in definitione gen⁹ re-
motum, & non propinquum, tunc
non continebitur propinquum in
ipſo, quare hmõi definitiones erũt
diminutæ. Et huiuſmodi eſſe, quod K
repreſentant genera, eſt medium in
ter formam, q̃ eſt in actu, & mate-
riã primam, quæ non habet formã:
quæ res, vt diximus, diuerſimode ſe
habet quod quidem ita fuit, propte
rea quia genera nihil allud ſunt q̃
repreſentatio vel exemplar materie
rum compoſitarum, q̃ ſunt partim
actus, partim potentia. & ideo gene
ra habent definitiones, quemadmo
dũ & ſpecies, vt homo, exempli gra
tia, conſtat rationalitate & animali
tate, & animalitas ex ſenſu & nutri-
tione, & ſic donec perueniat' ad pri-
mum genus, quo nihil propinqui⁹ L
ipſi materiæ primæ. Et ꝓpterea hu
iuſmodi genus non habet definitio
nem: ſicut neq; ipſa forma vltima,
niſi per modum ſimilitudinis & ma
nifeſtum eſt ꝙ vnumquodq; horũ
generum dr̃ vniuoce: quia id, quod
repreſentat' per illud genus, inueni'
in habente illud genus, perfectius q̃
ea, q̃ repreſentant' per genera analo
ga, vt ens & res: & ideo impoſſibile
eſt hæc genera eſſe, niſi æquiuoca.
& harum materiẽtũ, quas repreſen-
tant genera, quędam ſunt ſenſibiles,
ſicut materiæ rerum naturalium, &
hæ verius nominant' materiæ: quæ M
dam vero ſunt fictæ intentionales,
vt ſunt materiæ rerum mathemati-
carum. Licet n. in harum definitio
nibus non appareant materiæ ſenſi
biles, habent tñ quid ſimile materie
bus: vt de circulo apparet, cuius ge-
nus eſt figura, in qua circũdat vna
linea, & ſic eſt poſſibile res mathe-
maticas habere definitiones. Et hĩe
apparet ꝙ mathematicalia nõ ſunt
ſeparata. nam, ſi triangulus eſſet ſe-
paratus, figura quoq; eſſet ſeparata,
& ſic linea ẽt eẽt ſeparata. &, ſi linea

eſſet

A eſſet ſeparata, pũctũ eſſet ſeparatũ. hoc aũt declarabimus poſt hoc. Si ergo dant aliquæ res, q̃ non habeãt materias ſenſibiles, neq; intelligibiles, non erunt equidem compoſitæ, neq; habebunt definitionem, neq; eſſe in potẽtia, immo ipſæ ſunt act⁹ purus. & cauſa vnitatis earum nihil aliud eſt q̃ ſua eſſentia, & tandẽ quiditas in eis eſt ipſum eſſe. Hinc apparet error ponentium ideas, cùm dicant ipſas & ſenſibilia eſſe vnum quiditate & definitione.

Quæ ptes definitionis ſint priB ores definito, & q̃ poſteriores. 7. met. t. 33. & ide.

SEd quæ partiũ definiti ſint priores definitione, & quiditate, & q̃ poſteriores ipſo, i. cuius partiũ definiti definitiones ingrediant definitionem definiti, dico ꝙ ſunt partes, q̃ ſe tenent ex parte formæ, ſ. formæ vniuerſalis, q̃ eſt gen⁹, & proprium, quod eſt differentia. Nam neceſſarium eſt definitum ſubſtentari definitionib⁹ harum rerũ. vt definitio hoĩs, exempli gratia, eſt animal rõnale, & ſic definitio aĩalis rationalis, q̃ ſunt partes hoĩs, præcedunt ipm, videlicet ſi rationalitas habeat definitionem & ſiũ figura, quę eſt pars circuli præcedit ipſum. Sed partes
C rei, quæ ſe tenent ex parte quantitatis exiſtentis in indiuiduo ratione materię, ſunt quidem poſteriores ĩ definitione ipſo definito: vt definitio portionis circuli, quæ eſt poſterior definitione circuli. Similiter ẽt definitio anguli acuti eſt poſterior definitione anguli recti, & definitiones man⁹, & pedis hominis ſunt poſteriores definitione hoĩs. Hinc apparet error dicentium corpora ſenſibilia exiſtere ex partibus indiuiſibilibus, ſiue fuerint finitæ, ſiue nõ. & vẽ ꝙ definitionũ materietũ accidentalium proportio ad rẽ materia

lem ſit proportio definitionũ partium, q̃ ſe tenet ex parte quantitatis. exempli cauſa æs, & lignum, & lapis q̃ñq; ſunt materiæ trianguli, & circuli, & tandem eorum partes, & tñ horum definitiones non præcedũt triangulum. materierum vero ſubſtantialiũ definitiones neceſſario p̃cedunt definitũ. Dixim⁹ ergo quo pacto definitum ſit vnum, & definitio habeat plures partes, & quarum definitionum partes definitorũ præcedant definitum, & q̃ non. Manifeſtum aũt eſt ꝙ qui dicunt vniuerſalia hæc eſſe extra intellectũ non poſſunt ſoluere hanc difficultatem. nã E
apud eos oportet ꝙ homo ſit cõpoſitus ex pluribus rebus, immo contrarijs inter ſe. Similiter ẽt non poſſunt ipſi diſtinguere, & dicere, quare quædã partes definitionũ præcedant definita, & quædã aliæ ſint poſteriores. Illud quoq;, quod ſummopere perquiſierunt Antiqui, ſ. cãm colligationis animæ & corporis, & tandẽ materiæ & formę oſtendetur ex hoc, videlicet, quia nulla maior ratio eſt, q̃ conuenientia, quæ eſt inter potentiam & actum. Cauſa autẽ efficiens, ob quam potentia efficiat actus, eſt mouens. & ideo quicquid F
non habet elementum, non habet compoſitionem iſtam, neque vllũ habet mouens.

Qđ ſit genⁿ cõius p̃ dicamenti ſubæ, qđ corpus appellamus.

REſtat modo inueſtigare q̃ſitũ qđ polliciti fuimus pquirere, videlicet contẽplari quodnã genus ſit cõius in ipſa ſubſtantia, de quo conſuetum fuit dicere eſſe corpus, ſiue corporeum. Et dicamus ꝙ quidã dixerunt ꝙ id, quod primo ineſt materiæ primæ nõ informatæ, ſunt tres dimẽſiones, & ꝙ ipſæ ſunt principiũ rei, qua informat materia prima:

G ma:& putant ꝙ nomẽ corporis primo competit huic rei, quia ſubſtantię ſignãtur in abſtracto,cum non ſint in ſubiecto.& hoc eſt dictũ Porphyrij,qui putauit hanc fuiſſe Antiquorum ſententiam, vt Platonis,& aliorum.Dixit. Sed diſcrepauerunt inter ſe:quia quidam eorũ ponunt materiam primam non eſſe informatam ꝑ ſe:aliqui vero alij dicunt eſſe informatam ꝑ dimẽſiones tres, & iſti ſunt habitantes in tentorijs. Nonnulli tñ hoĩes putant ipſas tres dimenſiones inſequi formam ſimH plicem,repertã in materia prima,& ꝙ per hanc formam debet recipere corpus diuiſionẽ & continuationẽ, & putant ipſam eſſe vnam,cõem oĩbus rebus ſenſibilibus, quemadmodum materia prima.& vr ꝙ Auicẽ. ſit huius opinionis. ponit tñ corporeum magis indicare hoc,cũ ſit denoĩatiuum(ſiue concretũ)& cõcretũ plus ſignificat accidentia. Et dicamus ꝙ ſm illos,qui tenent primum dictũ,& ſunt illi, qui putant dimenſiones eſſe principiũ rei , qua ſubſtẽ tat materia,ſequet de neceſſitate ꝙ dimenſiones erunt ſubſtantiæ cum I ſint primũ, quo cõſiſtit materia prima,& notificent de indiuiduo ſubſtantiæ quid eſt. Manifeſtũ tñ eſt ꝙ dimenſiones, inquantũ dimenſiones, ſunt remotæ ab hoc,ꝙ notificẽt de indiuiduo ſubſtantiæ quid eſt. quia indiuidua ſubſtantiæ vtĩ ſcię tia Naturali fuit oſtenſum, ſunt duplicia,ſ. vel habentia formas ſimplices,q̃ ſunt formæ quatuor elemẽtorum,vel habentia formas compoſitas.& hæc iterũ duplicia,quia vel talia cõpoſita erunt ex gñe ſimpliciũ, ſicut formæ corporũ ſimilariũ partiũ, vel erũt aĩata. Videnꝫ aũt dimẽ ſiones eſſe poſteriores prędicatione K quolibet horũ generũ,imo ipſa accipiuntꝫ in definitionibus dimenſionũ eo mõ,quo accipiuntꝫ ſubiecta ĩ definitionibus accidentiũ.& hoc eſt manifeſtũ illi,qui exercitatus eſt in arte Logicali. Neq; põt imaginari ꝙ primũ,qđ ponit in materia prima,ſint dimenſiones, & cũ hoc ſint accidentia in actu, q̃a accidentia in actu indigent ſubiecto , contra id, quo indiget forma. qm̃ accidentia indigent ſubiecto habenti formam in actu,ſed forma indiget ſubiecto, non ex eo ꝙ ſit in actu.& pp ea indiuiduũ exiſtit ꝑ formã,& non ꝑ ipm L accidens. Tandem differentia, quæ eſt inter habitudinẽ formæ ad ſubiectum, & habitudinẽ accidẽtis, eſt de ſe manifeſta apud prouectum in his rebus. Sed dimenſiones, q̃ adueniunt primo materiæ , ſunt eadẽ in potentia,cõia omnibus corporib⁹. ſunt tñ dimenſiones in potentia,q̃a non ſunt terminatæ ꝑ terminos,q̃bus corpora terminãtur ante aduẽtũ formæ ad ea: &, cùm puenerint formæ ad ipſa,tunc efficiuntꝫ terminatæ in actu iuxta quantitatẽ propriã illis formis:q̃a formæ gñabiles & corruptibiles habent quantitatẽ M terminatã ex materia prima,à q̃bus tñ dimenſionibus non denudat materia prima:ſuſcipiunt tñ exceſſum & defectum per generationẽ & corruptionẽ. & iſtę tres dimẽſiones,q̃ ſunt in materia prima ſm iſtũ modum eſſendi,ſunt illæ,de quib⁹ Antiqui conueniunt,ꝙ ſunt illæ tres,q̃ primo adueniunt materiæ primæ & ipſa forma per iſtas tres dimẽſiones. Impoſſibile aũ t eſt ꝙtales dimẽſiões,ſint ſubſtãtia. nã, ſi eſſent ſubſtantia , tunc q̃n exirent ad actum

reci

A recipiẽdo terminos ſuos, eſſent ſubſtantia nõ quantitas. qđ eſt falſum. In ſcia tandẽ Naturali fuit iã declarata falſitas ponentiũ materiam primam eſſe informatam p ſe, & ꝙ dimenſiones ſunt eius forma. nã, ſi res ita ſe haberet, vt imaginati ſunt ipſi, tũc corporeitas eſſet vna & eadẽ in indiuiduo, permanẽs formis generatorũ. Et cauſa erroris eorũ fuit, qa viderũt corporeitatẽ permanere in gñe, & imaginati ſunt ipſam eſſe incorruptibilẽ, aut pmanentẽ ex eò ꝙ eſt accũs, cũ putent ipſam eſſe ſubſtantiã. Et iuxta hanc opinionẽ non
B oportebit mãm primã habere formam p dimẽſiones, immo p multa accidẽtia inſeparabilia à mã prima, q̃ ſunt cõia corporibus ſimplicibus.

Secunda vero opinio, ſi intendit ꝙ datur forma ſimplex in actu, præter formam corporum ſimplicium, quæ eſt lenitas & grauitas, & tandẽ ipſa inclinatio, vt ex verbis Auicen. poteſt hoc colligi: & ꝙ coniunctio huius formæ cũ materia prima eſt illa ſubſtantia, cui accidit corporeitas, i. cui accidunt illæ tres dimẽſiones, quod ſignificat per nomen corporis (ſiue corporei) cũ nomen con
C cretũ, vt dixit, prius ſignificet illud, eſt equidem falſa. ſequeret nanq; ex hoc, ꝙ generatio elemẽtorum eſſet alteratio. Sed, ſi intendit p hoc, ipſam naturã inclinationis, aduenientis materiæ prima, quæ eſt veluti genus ipſis formis elementorũ, tunc dictum eſt verum. ita me Dij ament. & ſm hoc dicetur ꝙ corpus, aut corporeum eſt cõius genus, quod reperiatur in indiuiduis ſubſtãtiæ: & ſic inerit cõpoſitis, ſicut inſunt genera ſpeciebus, i. quoddã eſſe medio inter actũ & potentiam. Sed corporeitas, qua cõmunicant corpora ſimplicia, nõ eſt forma inclinatiõis, ex eò ꝙ acciderũt ſibi dimenſiones. etenim dimenſiones, quibus cõtinent corpora ſimplicia, ſunt eędem numero eo modo, quo diximus ipſas primo in eſſe materiæ. Neque ſunt * corpus, neq; accipiuntur in definitione vice formæ vlis. & ideo corpus poſitum vice elementi nominis habet aliud intellectum, q̃ corpus poſitum vice formæ vlis. fuit autem iam alibi dictum, quæ nam ſit differentia inter corpus & elementum. Et, quia proprium materiæ cœleſtium corporũ
D eſt ꝙ non inſunt ei dimenſiones elementales, i. cões, quæ exeunt de potentia ad actũ aduenięte ſibi forma, cùm ſint æterna, ideo manifeſte apparet ꝙ, cum dicim⁹ corpus, aut corporeum de ſubſtantia cœleſti, & de corporibus mobilibus motu recto, ꝙ illud dicitur æquiuoce, nam natura inclinationis eſt valde diuerſa in eis cum inclinatione, quæ eſt in ſimplicibus. ſit inuentio formarum contrariarum in materia prima per inuentionem dimenſionum cõium, ideo & formæ eorum ſunt diuiſibiles ad diuiſionem materiæ. Sed in-
E clinatio in corpore cœleſti eſt inuentio formæ non cõtrariæ in materia & indiuiſibilis per dimẽſiones: neq; de ei⁹ natura eſt, ſ. corporis cœleſtis denudari à ſua forma, neq; habet talem poſſibilitatem, neq; ita exiſtit in materia, vt diuidatur ad eius diuiſionem, quẽadmodum in ſcięntia Naturali fuit declaratũ. Omnibus ergo his ſic ſtantibus, vt diximus, videtur ꝙ corpus, de quo contemplat Mathematicus, eſt aliud à Naturali. quoniam Mathematicus conſyderat dimẽſiões abſtractas à materia:

* a. Genus

Naturalis

G Naturalis vero corpus compoſitũ ex materia & forma, ex eò ꝙ accidunt ſibi dimenſiones. & de ipſis dimenſionibus tractat, inquantũ ſunt in tali corpore, iuxta id, de quo ſolét ſpeculari iſtæ duæ ſciẽtiæ in eo, quo communicant, vt in libro Poſteriorum fuit declaratum. Et hic explentur quæſita huius libri, & continet ex libris attribntis Ariſt. id, quod in Septimo, & Octauo ipſius habetur.

AVERROIS EPITOMES IN LIB. METAPHYSICAE ARISTOTELIS

TRACTATVS III.

H ET poſtquam locuti ſum' partieulatim de ſpeciebus entis ſenſibilis, & de principijs earum, quibus ſunt ſenſibiles, & notificauimus qualis ſit earum habitudo inter ſeinuicem quo ad eſſe, cõſentaneum eſt nunc ſermonẽ habere de rebus, quæ ſe habent, veluti conſequentia earũ.

I Et licet non lateat nos ꝙ conſyderatio de vno, & de ſuis ſpeciebus (quãuis ponatur in hac parte à uobis) pertinet tñ ad primam partem, cùm ipſum vnum accipiatur in hac arte, vt tranſcendens ad ens: quia tãmẽ vni opponitur multitudo, & ipſam multitudinem inſequuntur aliqua conſequentia, ideo habet ingreſſum in hac parte quoquo modo. & ideo poſuimus hic cõſyderationem de ipſo cum inueſtigatione de eius cõſequẽtibus. & iã fecit hoc Ariſt. in lib. 10. videlicet ꝙ ſingulatim inquiſiuit de ipſo, & de ſuis conſequentibus.

INcipiamus ergo tractare de potẽ K
tia & actu; & notificabimus quid De potẽtię, ſignatis. 9. Met. 1.
eſt vera potentia. Et dicamus ꝙ nomen potentiæ multifariam dicitur, vt in præcedentibus diſtinximus. Id autem, de quo nomen potentiæ dicitur æquiuoce, dignum eſt animaduerti: vt cùm dicimus talem lineam eſſe in potẽtia ad talem lineam. Illa vero, quæ non ſunt mere æquiuoca, ſed ſunt analoga ad vnũ principiũ, debẽt hic quoq; cõſyderari. Is enim modus, quo plures res ſunt ſubiecta huius ſcientiæ, vt iã diximus in præteritis, & vna ex rebus, de quibus ſignificat ipſa potẽtia iuxta hunc mo L
dum, eſt duplex, ſ. ipſæ potentiæ actiuæ, quæ quidem agunt in aliud, inquantum ſunt potentiæ agentes in aliud, & ſic accidat huiuſcemodi potentias agere in ſeipſas, illud eſt per accidens, vt accidit medico ſanare ſe ipſum. ſed in natura & potentijs naturalibus res oppoſito modo ſe habet, ſ. ꝙ ipſorum operatio eſt in ſe. Secundo modo ſunt potentiæ paſſiuæ, & ſunt illæ, quæ pati ſolent ab alio inquantum eſt aliud: non ꝙ res patiatur à ſeipſa ſicut natura, ſed ꝙ nullam potentiam paſſibilem à ſeipſa, ſed ab alio inquãtum eſt aliud, M
& extra ſubſtantiam ſuam: cùm paſſum non poſſit pati à ſeipſo, ſed ab alio, inquantũ eſt aliud & extra ipſum. Cùm aũt dicimus paſſum non habere potentiam ꝙ patiatur à ſeipſo, ſignificat inter genera priuationis, ſ. naturalis priuatio, quæ eſt ablatio rei ab eo, quod ſolet inueniri in alio, nõ illa priuatio neceſſaria, ꝙ eſt ablatio rei ab eo, in quo ſolet inueniri. & nos iã diuiſimus quot modis dẽ priuatio in his, quæ dicta ſunt.

Poteſt autẽ aliquis quærere, cur

aliquę

A aliquæ potentiæ, quæ ſunt aptę natę pati ab alijs, qñq; patiãtur à ſeipſis, vt ſanitas, quę prouenit à medicina, & à ſeipſa: in quibuſdã vero hoc eſt impoſſe, vt domus, quæ non fit niſi ex arte ipſi' ædificatoris. Huius autem cauſa eſt, quia eſſe ſanitatis perficit̃ per artẽ & naturam. hinc eſt q̃ officiũ harum artium eſt tantũ operari, & poſtea expectare aduentum finis à mouẽte, quod nõ mouet per electionẽ. in ęqbus vero, & ſibi ſimilibus quicquid innouat̃, eſt ab arte,

B & reuertitur ad electionem.

De diſtinctione potentiarũ p earũ ſubiecta. 9. Met. t. 3. et 4.

ET quia harum potentiarũ agentium, quædã ſunt in animatis, quædã vero in inaĩatis, aliquę ergo earũ agunt p̃ naturã, & aliquæ aliæ p̃ deſyderiũ & electionem. & harũ adhuc quædã habẽt intellectũ, quędam vero nõ. & quæ nõ habẽt intellectũ, neq; deſyderiũ, proprium eſt ſibi operari p̃ ſe vnũ contrariorum tm̃, vt caloti calefacere & frigori infrigidare. neq; habent potentiã niſi ad vnũ ipſorũ tantũ. cùm aũt dico nõ habere potentiã, intelligo priuationẽ, quę eſt ablatio rei ab eo, quod eſt aptũ natũ, vt reperiatur in alio.

C Illud vero, quod operat̃ per appetitum & electionẽ, habet potentiã ad faciendũ quodcũq; ipſorũ voluerit. & ideo in artib' factiuis operatiuis cognitio cõtrariorũ eſt vna & eadẽ notitia. vt ars medicinalis, exempli gratia, q̃ habet notitiã de ſanitate, & ægritudine. Attamen ſcĩa vnius contrariorũ eſt eius intentũ per ſe, alterius vero eſt p̃ quendã modum accidentis: qm̃ non eſt intentũ harum artiũ facere duo cõtraria. vt ars medicinæ, exẽpli gratia, q̃ quidẽ nõ diſcit ęgritudinẽ, vt faciat ipſam: diſcit tm̃ ſanitatẽ, vt eam agat & cuſtodiat.

Eſt quoq; proprium potentiarum naturalium, vt cùm obuiãt ſuis paſſibilibus, de neceſſitate agant: vt cũ ignis obuiat ligno, comburit ipſum proculdubio. Sed in rebus, quę deſyderio & electione operant̃, nõ oportet vt oĩno operentur, qm̃ obuiant ſuis paſſibilibus. nam, ſi ita eſſet, tũc agerent duo cõtraria ſimul, cum ex natura ſua habeant facere vtrunq;: vel prohibebuntur, & nihil facient omnino. Hinc apparet q̃ id, quod inducit, ſiue cogit actũ vnius contrariorum, eſt vna virtus, quæ appellat̃ deſyderium & voluntas vel electio, qm̃ coniungitur illi potentiæ* virt' copulatiua, vt ĩ libro de Anima fuit declaratum. Cùm ergo hæc fuerint genera potentiarum actiuarum & paſſiuarũ, manifeſte igitur patet q̃ bonitas actiõis & paſſiõis, & vtriuſq; malitia inſequũtur hæc duo. qm̃ id, quod eſt bonæ actionis, & paſſionis erit agẽs, & paſſum, ſed hoc nõ cõuertit̃, adeo q̃ id, quod eſt agens & paſſum, ſit bonæ actionis & paſſionis.

D

E

* 2. l. cõcordia.

ET poſtq̃ eſt declaratum quid eſt illa potentia, quæ dicitur de mouentib' & mobilibus, loquamur nũc de eo, de quo dicit̃ nomen potentiæ fm̃ prius, & eſt illud, quod ſignificat̃ per hoc, quod dicim' poſſibile. Hoc autem non cognoſcitur ab alijs rebus, de quibus dicitur nomen potentiæ, niſi per definitionem actus. qm̃ actus & potentia, licet ſint oppoſita, ſunt tm̃ ex relatiuis. vnũquodq; autem correlatiuorum concipitur per cõparationẽ ad ſuũ correlatiuum. Non enim debemus omnium rerũ quærere definitionem fm̃ eundem modum, cùm nõ omnia habeant genera & differentias: immo quędam definiuntur p̃ ſua oppoſita, quęd. m

De Actu. 9. Met. t. 11

F

alia

G alia per ſua paſſa, nõnulla vero per ſuam actionem & paſsionẽ, & tandem per ea quæ inſequuntur ipſa.

De definitõe correlatiuorũ, cõtra Auicennam.

Circulano vero, quam ponit Auicenna ſequi definitionem harũ rerum, nihil eſt: quia de natura correlatiuorum eſt vt de neceſsitate capiatur vnum in alterius formatione. Neq; qñ accipitur vnũ correlatiuorum in formatione alterius, videtur vnũ eorum præcedere aliud eo modo, quo videntur cauſę rei in ſua formatione quia nullum correlatiuorum eſt cã alterius. vtraq; .n. ſunt ſimul. & ideo in conceptu,

H ſiue formatiõe vnius eorum applicatur conceptus, ſiue apprehenſio alterius. Sed bene ſequeretur dictũ Auicennæ, ſi vnumqdq; ipſorum inueniretur in conceptu alterius, inquantum eſſet prius ſm eſſe, notiusq; ſm apprehenſionẽ (ſiue formationem:) & ſic oporteret rem ipſam inueniri in ſui ipſius conceptu. ſed non eſt ita, immo vtraq; ipſorũ ſunt ſimul ſm eſſe, & notitiã. Cuius rei cauſa eſt, quia hmõi prędicamentũ eſt quid fabricatũ ab aĩa in ipſis entibus, & ſi non eſſet anima,

I non eſſet relatio: ſicut ſi non eſſet aĩa, non eſſet proportio, ſiue cõparatio. & qñ in huiuſcemodi compatatione concipitur vnũ ſubiectorũ eius, oportet neceſſario illã rẽ concipi per cõceptum alterius ſubiecti, cũ habeat exiſtentiam per illa duo ſubiecta. His ſic verificatis, ſequit q̃ actus eſt, qñ res exiſtit nõ eo modo, quo dr̃ q̃ eſt in potentia. Et illa priuatio ītelligitur dupliciter. Vno modo, vt eſt ablatio rei ab eo quod eſt aptum natum reperiri in eo in alio tẽpore, & iã habuit illam rem. & hoc fit in rebus, q̃ qñq; ſunt potẽtia, qñq; actus. Secundo mõ eſt ablatio rei, ab eo qđ eſt aptum natum reperiri in alio: & ſm talem priuationem cõprehẽdit actus in rebus æternis: & potentia eſt aptitudo, q̃ eſt in re, & poſsibilitas exiſtẽs in ea, vt inueniatur in actu. Et hoc, qđ dicimus de potentia, non eſt ſicut illud, qđ dicimus infinitũ eſſe in potentia: vt dicitur de motu q̃ eſt infinitus in potentia, & de tempore: quia infinitum non exit ad actum ex eò q̃ eſt infinitum, donec auferatur ab eo potentia. ſed res ita ſe habet, ſ. q̃ eius actus eſt cõiunctus cũ potentia ſemper. Et hoc iã fuit declaratũ in lib. Phyſi. nam multa declarantur in illo libro, q̃ in hac ſcĩa ſunt propoſitiões. Et ſi ita eſt, & fuerit iã propalatũ quid potẽtia, qđq; actus, vt ergo q̃ vtrunq; ipſorũ reperitur prius in ſubſtantia, & ſecundo in reliquis p̃dicamentis, q̃ ſunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, qñ, habere, agere, pati: ſiue hmõi paſſio rei ſit ī ſeipſa, vt in reb⁹ naturalibus, ſiue extra, vt in potentijs p̃nominatis. Similiter ẽt intelligitur, qñ agit quodcunq; agens in ſe, vel in aliud. Nam potentia, quę eſt in ſanguine menſtruo ad hoc, vt fiat ex eo hõ, M é prior potentia eius ad hoc vt ſciat grammaticam. quoniam aptitudo propinqua ad recipiendum grammaticam eſt, poſtquam iam peruenerit forma hominis.

K ablatio rei, ab eo qđ eſt aptum natum reperiri in alio: & ſm talem priuationem cõprehẽdit actus in rebus æternis: & potentia eſt aptitudo, q̃ eſt in re, & poſsibilitas exiſtẽs in ea, vt inueniatur in actu. Et hoc, qđ dicimus de potentia, non eſt ſicut illud, qđ dicimus infinitũ eſſe in potentia: vt dicitur de motu q̃ eſt infinitus in potentia, & de tempore: quia infinitum non exit ad actum ex eò q̃ eſt infinitum, donec auferatur ab eo potentia. ſed res ita ſe habet, ſ. q̃ eius actus eſt cõiunctus cũ potentia ſemper. Et hoc iã fuit declaratũ in lib. Phyſi. nam multa declarantur in illo libro, q̃ in hac ſcĩa ſunt propoſitiões. Et ſi ita eſt, & fuerit iã propalatũ quid potẽtia, qđq; actus, vt ergo q̃ vtrunq; ipſorũ reperitur prius in ſubſtantia, & ſecundo in reliquis p̃dicamentis, q̃ ſunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, qñ, habere, agere, pati: ſiue hmõi paſſio rei ſit ī ſeipſa, vt in reb⁹ naturalibus, ſiue extra, vt in potentijs p̃nominatis. Similiter ẽt intelligitur, qñ agit quodcunq; agens in ſe, vel in aliud. Nam potentia, quę eſt in ſanguine menſtruo ad hoc, vt fiat ex eo hõ, M é prior potentia eius ad hoc vt ſciat grammaticam. quoniam aptitudo propinqua ad recipiendum grammaticam eſt, poſtquam iam peruenerit forma hominis.

L

ET iam fuerunt aliqui homines tẽporibus præteritis ante hanc noſtrã tẽpeſtatẽ, qui negabant poſſibilitatẽ præcedentem rẽ poſſibilẽ, & ponebãt poſsibile cũ ipſo actu. qua re, cum tollerent penitus naturam poſsibilis, ſequitur ſm ipſos q̃ poſſibile ſit neceſſarium, & neceſſariũ poſsibile.

Cõtra negãtes poſſibilitatem, niſi qñ res ẽ in actu. 9. Meta. tex. 5.

A posſibile. Homines tñ huius noſtræ ætatis ponebant posſibilitatem pp actū. Nos aũt narrabimus falſitates ſequentes poſitionē illorū, qñ faciemus tractatum de principijs artiū particularū. Hoc n. eſt vnū ex magnis principijs artium ſpeculatiuarū. & vnus error in eis eſt cā multorū errorū, & tandem eſt potiſſima cā, quę inducet nos ad errandū. Et iſti contēporanei noſtri negant hoīem habere voluntatē, & poſſe. Et ſm hanc opinionē tolletur ſcīa practica, & tollentur ēt voluntates & electiões, & oēs artes factiuæ. Sed
B iſti hoīes, vt ſæpiſſime diximus, ſi proferunt hęc, nō id faciunt ppea q̄ cōtēplatio duxerit eos ad illud: ſed vt pea verificent res, quas intēdūt primo verificare & decreuerant in mente ſua, & quærunt falſificare, ſiue deſtruere id, quod eſt ſibi oppoſitum, & confirmare quod ſibi opitulatur. Et iam egreſſi ſumus, vnde eramus.

ſi aliqd cūdū eſt actuā eē, qñ nō. Met. 12.

RFuertamur ergo, & dicamus q̄, cū iam propalatum fuerit, quid ſit potentia & actus, dicamus nunc, quando eſt vnumquodq; particularium in potentia, & quando
C non, cum non quodcūq; acciderit, ſit in potentia ad quodcunque. Manifeſtum autem eſt quòd potentiarum, quædam ſunt propinquæ, quædam vero remotæ. ſubiecta ergo quædā erunt propinqua, & quędā alia remota. Potēuę vero remotę non exeunt ad actū, niſi poſtq̄ peruenerint propinquę, aduenięte ſubiecto vltimo. Cum dicimus ergo, quòd aliquid eſt in aliquo in potentia, & illa potentia eſt remota, tunc illud dicitur largo modo: vt ſi dicamus hominem eſſe in frumento, immo remotius in elemen- D
tis. ſed hō profecto eſt in ſanguine menſtruo & ſpermate. & hęc eſt potentia propinqua, qñ eſt in ſubiecto vltimo propinquo. Neq; huiuſcemodi potentia aduenit huic ſubiecto, quomodocunq; acciderit, ſed eo mō, quo poſſit exire ad actum: vt ſi dicamus genituram eſſe hominem in potentia, quæ ſ. eſt proiecta in vulua, quam nō offendit aer extrinſecus, ita q̄ refrigeretur & alteretur. & ſimili modo de aptitudine artificiali. non. n. quilibet æger eſt ſanus in potentia, niſi fuerit in tali diſpōne, q̄ eius ſanitas ſit posſibilis. E
Neceſſario igitur potentia propinqua indiget qualibet harum duarum rerum, & tunc inuenietur, vcz eſſe ipſius ſubiecti propinqui, & illa diſpoſitione, qua eſt potentialis. in aduentu nanq; harum duarū rerum, & perfectione cauſarum efficientium, & remotione impedientium, res de neceſſitate exit ad actū. Proprium autem huius potentiæ propinquæ eſt, quòd extrahens ipſam ad actum, atque mouens, ſemper eſt eiuſdem ſpeciei, & idem mouens numero, & præcipue in rebus naturalibus. vt potentia, quæ eſt F
in ſanguine, exempli gratia, ad hoc vt conuertatur in carnem extrahitur ad actum, ab vno tantum mouente, quod eſt ipſa virtus nutritiua membrorum. ſed potentia exiſtens in pane, vt fiat ex eo caro, indiget prorſus plurib⁹ mouentibus quàm vno, vt ore, & ſtomacho, & hepate, & venis. & remotior potentia hac eſt, quæ exiſtit in elementis, ad hoc vt conuertantur in carnem, quia cum hoc indigent adhuc corporibus cœleſtibus,

multa.

G multa nanq; nutrimenta indigent adhuc, cū mouentibus naturalibus, mouentibus artificialibus pluribus q̄ vno: vt panis, qui pluribus quā vna arte īdiget. Et qñq; percipitur ſubiectū propinquū alicuius rei, in quo eſt potētia ad illam rē, ita ꝙ appelletur generatū ex eo nomine denominatiuo ab ipſo, non p idēmet nomen, vt Grecorū cōſuetudo aboleuit. ipſi nanq; non dicunt arcam eſſe lignū, ſed ligneā. eſt aūt lignū. arca in potentia propinqua. A ſubiecto vero remoto non denominātur nomē rei, neq; dicunt arcā eſſe ter-
H ream, aut aqueā: ſed apprehenſio ſubiecti propinqui tali mō notificationis, & doctrinæ cadit hac noſtra tempeſtate. hmōi nanq; ſignificationes non reperiuntur in lingua noſtra, ſed in accidētibus & differētijs bene apparet hoc in lingua Araba. nā non dicerent ipſi aliqua aīalia eſſe intellectū, ſed intellectiua hinc oſtendit ꝙ forma eſt aliud à ſubiecto. ſimiliter ēt non dicerēt corpus eſſe albedinem, ſed albū: prę dicantur tñ genera de ſpeciebus, q̄ ſignificant ipſam p noīa in abſtracto, & dicunt hō eſt aīalitas, & arca
I eſt lignū. Et ſi ita eſt, ſ. ꝙ particularia conſtent ex aliquo in potentia, & aliquo in actu, & qđ potentię plurium retū ſunt plures q̄ vna, ſequitur ergo ꝙ habent plura ſubiecta q̄ vnū. & quia ſubiecta habent eſſe ex eò ꝙ ſunt in actu, ī vna ergo re erūt plures actus q̄ vnus. Sed, quia īpoſſibile eſt ꝙ res procedat in vtroq; extremorū in infinitū, vt poſt hoc oſtendetur, & in ſcīa Naturali ſuit propalatū: manifeſte igitur patet ꝙ vltimū ſubiectum eſt in pura potētia, & eſt cauſa vt alia ſubiecta acq-
rant potentiā. ita nanq; ſe habent K
ea, quæ ſm prius & poſterius dicuntur cum illa re, ad quā referuntur. Sic ēt vltimus actus in vnoquoq; ente eſt cauſa vt inueniantur in eo plures actus q̄ vnus. Et ideo illud, qđ eſt inter hæc duo extrema, non dicimus eſſe purā potentiam, neq; purum actū. Materia nanq; prima, exēpli gra, eſt vltīa cāad hoc, ꝙ alia ſubiecta hoīs ſint ī potētia ad ipſū: vt potētia q̄ ē in elemētis ad ipſum, mox in frumento, deinde in ſanguine, poſtea vero in carne, denium in vnaquaq; partiū aīæ: & pari modo actus vltimus cuiuſq; entis eſt L
cauſa, vt reliqua, quæ in ipſo reperiuntur, ſint in actu. exēpli cā rōnalitas, q̄ eſt vna ex cauſis, ob quā inuenitur aīalitas. nā non reperiēt animalitas ſimpliciter, ſine abſo luue, ſ; q̄dā animalitas. & ſicēt aīalitas eſt vna cauſarū ipſius nutribilis, cū nō inueniatur nutribile abſolute, ſed aliqđ nutribile. tandē inueniēt inter oēs has duas operationes quędā proportio formę ſimplicis ad materiā primam, & quēadmodū materia non inuenitur, niſi cū forma. nā ſi ſine forma reperiret, tunc id, qđ non eſſet, eſſet, & ſic ſe habebunt q̄- M
libet duæ actiones, inter quas reperietur talis proportio. Hinc apparet ꝙ potentia eſt quoddā conſequens ipſius materiæ, eiusq; vmbra, licet dicat ſm prius & poſterius. itidem & actus eſt conſequens formæ, & vmbra inſequens ipſam, licet dicatur ſm prius & poſterius. &, cū fuerit declaratū ꝙ datur forma exiſtēs in puro actu, abſq; admixtione alicuius potentiæ in ipſa, manifeſtum igitur eſt, qđ ipſa erit cauſa, ob quā ſint res in quarum operatiōe admiſcetur

A ſcet potentia; qualiſcūq; fuerit illa, videlicet ſiue ſit potentia tranſmutationis in ſubſtātia, vel in alijs trāſmutationibus. Et huiꝰ rei cauſa eſt, quia actus in hmōr rebus reperitur ſm quandam diſpōnem, & nomen ſimpliciter, id nanq;, qđ in aliquo īuenit genere abſoluto, eſt cauſa, vt in eo reperiat aliquid ſm diſpōnem aliquam, vt ſæpiſſime dixim⁹, nam ignis, exempli cauſa, dē ſimpr calidus, & eſt cauſa, vt caliditas inueniatur in quolibet ente. Huiuſcemodi aūt propoſitio frequentiſſime affertur in hac ſcīa, & eſt vnum magnū

B principium ex principijs p ſe notis. De forma quidem par eſt ita etiam nos tractare, & exercere, vt habeat de ea veritas. & ideo in ea elaborauit Ariſt. i. q̄ poſuit ipſam tanq̄ ſuppoſitum in primo libro huius operis. Et poſtq̄ oſtenſum fuit quid ſit potentia, & actus, & qñ eſt quodlibet ſingulariū in potēia, & qñ nō: & fuit quoq; declaratū qualis ſit ꝓportio potentiarum ad ſe inuicem, & ꝓportio actus: conſentaneum eſt inueſtigare de ipſis, quod nā iſtorum præcedat aliud, videlicet vtrū potentia præcedat actū, aut actꝰ po-

C tentiam. Nos autem iā in præcedentibus diximus, q̄ ipſum prius dicit multis modis, primo, prius tempore, ſecundo vero prius cauſa. de his igit duobus, de quibꝰ dī ipſum priꝰ, eſt hic ſermo principaliter, qñ de potentia & actu tractatur.

Et dicamus q̄ plures Antiquorū ante Ariſt. immo omnes fuerūt opinati q̄ potentia præcedit actum tēpore, & cauſa. & ideo aliqui poſuerunt immixtionem illā, ſiue chaos & atomos: aliqui alij motum inordinatum, & fuerunt ad id ducti, qa de principijs non peeperunt niſi pri D mum principiū materiale, & vī veriſimile q̄, cū ipſi viderint potentias rerum particularium præcedere vtroq; modo, ſ. tempore & cauſa, iudicauerint idem iudicio vniuerſali de partibꝰ vniuerſi. ſed ſi recte res conſyderet, & inquātum talia ſunt naturalia, apparebit manifeſte q̄ actus præcedit potentiā illis duobus modis. qm̄ in ſcientia Naturali fuit iam oſtenſum q̄ oē, quod tranſmutat, ab aliquo tranſmutat. & hoc in quatuor ſpeciebus tranſmutationū. Nam ipſa potentia non vī eſſe ſuffi ciens exire ad actū de ſe: quod quiE dem patet in tribus tranſmutationibus, videlicet quæ in ſubſtantia, & in quantitate, & qualitate. nā in his mouens & agens eſt extra. Sed de tranſmutatione locali extat ambiguitas. de hoc tm̄ iam ſatis innotuit in Septimo & Octauo Phyſi. & hoc eſt, quod rectius vī dici, ſ. q̄ actus p cedit potentiam cauſa & tempore. Ex ipſis quoq; potentijs particularibus id oſtendi videt. nam licet ipſæ potentiæ præcedant actum tēpore, ſunt tñ poſteriores cauſa, cum ip

F ſe actus ſit perfectio potentiæ, gratia cuius talis potentia habet eſſe, & eſt cauſa finalis eius. Perfectiones autem non poſſunt procedere in infinitū, vt poſt hoc oſtendet. Actus ergo eſt prior potentia, eò quia eſt cā efficiens & finalis. Finis aūt eſt cauſa cārum, cū alię reperiant gra ipſiꝰ. hæc quidē præceſſio eſt, q̄ debet cō ſyderari. Nā prioritas tēporalis, ſiue fuerit in potentia, ſiue in actu, in eſt ipſi priori p accidens. i. q̄, ſi cauſæ rei p̄cedunt ipſam rem tempore, illud eſt quid accidēs rebus patticularibus generabilibus & corruptibi

Actū prio rē eē potētia. 9. Met. t. 13.

G libus.nam ſi per ſe ineſſet ipſis cauſis efficientibus,tunc nulla daret' penitus cauſa ęterna.& ſi non daretur ęternum, neq; etiam generabile & corruptibile inueniretur de neceſſitate,vt in ſcia Naturali declaratum fuit,Item eſt manifeſtum ꝙ cauſæ dant per ſe,& primo eſſentiam cauſati.Si enim hoc eẽt ſibi neceſſariũ, videlicet præcedere tempore ipſum cauſatum,hoc non apparet in eis,vt putant plures loquẽtium: immo ex hmõi poſitione ſequentur illæ falſitates,quas narrauimus,ſ.ꝙ nihil generaretur,& preſertim ex ipſo ęter-

H no.nam,ſi concederemus hoc ita ſe habere,tunc cauſæ poſſent in infinitum procedere,& non daretur aliq̃ prima cauſa. & ſi non daretur primum, neq; vltimum daretur. Poſito igitur ꝙ cauſæ totius vniuerſi p̃cedant ipſum vniuerſum tempore, quemadmodum præcedunt cauſæ partiũ vniuerſi generabiliũ & corruptibilium ipſa neceſſario, ſequeret' ꝙ iſte mundus eſſet vna partiũ alterius ſeculi,& ſic fieret proceſſus in infinitum: vel ꝙ ponamus hunc mundum eſſe corruptibilẽ ſm partem,non ſm totum.& ideo ſequent'

I iſtę falſitates,& multæ aliæ ipſos ponentes hmõi poſitionem. quod totum ideo ſequitur ipſos, quia putãt actum oĩno præcedere tempore. Et ideo,qñ interrogant' qũo fiat prioritas actus ad ipſum tempus,mouẽt caput.quia,ſi ipſi dicerent ſine tempore,tunc iam concederent inueniri aliquod agens nõ præcedere ſuũ paſſum tempore.ſi autem dicerent cum tempore,tunc reuerteret' quæſtio aduerſus ipſos de hmõi tempore: vel dicerent ꝙ tempus eſt per ſe ſtans,& ꝙ non eſt cauſatum, & hoc non diceret'. Totum autem hoc pl' K
eõuenit tertiæ parti huius ſcientiæ.
Reuertamur ergo nunc ad id,vnde digreſſi fuimus, & dicam' ꝙ adhuc apparet potentiam non præcedere tempore actum ratione ipſius potẽtiæ, videlicet, quia ipſa potentia nõ poteſt denudari ab actu, vt de materia prima oſtenſum fuit. Item quia in multis rebũs inuenitur potentia ad aliquas alias res,ex eo ꝙ hñt aliquem actum illius rei, ad quã ſunt in potentia: vt diſcipulus,exẽpli gratia, qui eſt in potentia ſciens.nã deueniet ad vltimũ gradũ, propterea quia habet aliquam ſcientiã: aliter L
enim ſequeretur error Mennonis, narratus ĩ primo libro Poſteriorũ.
Ad hæc,cùm res æternæ, in quibus nulla admiſcet' potentia,præcedant corruptibiles,in quibus admiſcetur potentia,ſequitur manifeſte ꝙ act' eſt prior potentia. Quòd aũt in rebus æternis non admiſceat' potẽtia ſimpliciter,i.quæ ſit in ſubſtantia, manifeſte oſtenſum eſt in libro de Cœlo & mundo.& ſiſt potentia ad nutritionem & augmentum, & ad alterationem paſſibilem. De potentia vero in loco & tranſmutatione ſituali non fuit oſtenſum eſſe ĩpoſ- M
ſibile,immo fuit declaratum eẽ neceſſarium illud.veruntñ fuit ibi declaratum de ipſa potentia in loco ꝙ extat ibi actus præcedens,nullã omnino hñs potentiam. Iſte inquã eſt ſermo de his rebus per declaratiões proprias.multa.n.quæſita huj' ſciẽtiæ,immo maior pars eorum declarata ſunt, cùm opponit' per modũ proœmij ad ipſa id,quod declaratũ eſt ibi in ſcia Naturali,& ſoluuntur dubia vniuerſalia eorũ ex hoc loco.

At poſſumus hic facere declaratio-

nem

A tionem vſem. & ideo dicamus ꝙ qꝛ quid eſt in potentia ad aliquid, ſiue illud fuerit mouẽs, ſiue mobile, poſſibile eſt ipſum eſſe & non eſſe, cum hoc ſit de natura poſſibilis & potentiæ. & dicimus aliquid eſſe neceſſarium, cùm non ceſſat eſſe, neq; ceſſabit, & eſt impoſſibile omnino ꝙ non inueniatur, neq; habet potentiam ad hoc. nullus nanq; arbitrabitur triangulum habere potentiam, vt eius anguli ſint ęquales quatuor angulis rectis. Naturæ igitur interſe maxime differunt. & qui dicit neceſſarium eſſe poſſe, dicit tranſmutaB tionẽ diuerſitatem veritatis, & iferꝛ ſm hanc ſuam opinionem ꝙ nõ eſt neceſſariũ. Si ergo ita eſt totũ hoc, vt diximus, ſequitur ꝙ actus de neceſſitate præcedit potẽtiam ſm omnes modos prioritatis. Dubitare tñ contingit hic, ſ. quonam pacto res ſempiternæ ſunt principia rerũ corruptibilium, cùm ea, q̃ ſunt in continuo actu, neceſſario eorũ actio debet eſſe continua: aliter. n. haberent eſſe in potentia, & ſic eorũ cauſata habebunt continuum eſſe. Nam rerum, quæ qñq; ſunt, qñq; non ſunt,

Dubium quo pacto ſempiterna ſunt principia corruptibiliũ. 9. Me. t. 17. & 18.

C oportet neceſſario ꝙ earum motor ita ſe habeat, videlicet ꝙ moueat & nõ moueat. Soluitꝛ tñ hoc dubium per id, quod in ſcĩa Naturali fuit declaratum de motu locali continuo, videlicet ꝙ huiuſmodi eſt, quod ipſe motus habet, eſt veluti medium inter purum actum, & res, quæ ſunt partim actu, partim potẽtia. aſſimilaꝛ nanq, rebus exiſtentibus actu, propter æternitatem, quam habet per ſe, & ꝙ nullam habet potentiam ad corruptionem: ſed ſimilatur rebus quæ partim in actu, partim in potentia reperiuntur, propter varietatem ſtuum, quæ ſibi accidit, & tã D dem ratione motus localis. Et animaduerte quo pacto cura diuina ẽ ingeniata colligare illa duo eẽ, vnũ ſcilicet cum alio, & poſuit inter puram potentiam & purum actũ huiuſcemodi potentiam, videlicet potentiam, q̃ eſt in loco, adeo ꝙ p hoc perficiꝛ colligantia inter eſſe æternum & corruptibile. Quapropter non eſt timendum hunc motũ corrumpi aliquo tpe, aut quieſcere, vt aliqui ſunt opinati: qm̃ eius motus vel motor nullam habet potentiam ad hoc. Et qui non poſuerunt motum continuum, non poterunt red E dere cauſam, quare Deus glorioſus, cum ſit ſempiternus, ſemper agat, poſtq̃ non fuerit agens. ſequitur nã q; de neceſſitate ſm ipſos, ꝙ ſit agẽs in potentia, anteq̃ operꝛ: & qcqd eſt in potẽtia, reducꝛ in actũ p mouens, tandem per agens prius ipſo, cum exitus de potentia ad actum ſit quædam tranſmutatio: quęlibet autem tranſmutatio fit à tranſmutante. & hoc totum patefiet tibi, ſi eris memor radicum naturalium.

CVm ergo iam oſtenſum ſit ꝙ actus præcedit potentiam, cauſa contemplari decet quodnam horum duorum præcedat aliud nobilitate & bonitate. Et dicamus quòd malum de neceſſitate fit per priuationem, aut per vnum contrariorum, cui acciderit priuatio ſui contrarij. vt ægritudo, quæ quidem licet ſit quoddam eſſe, nihilominus eſt malum, ex eò quòd eſt priuatio ſanitatis: & quia potentia eſt ad cõtraria ſimul, ideo ex hoc quòd potentia, non poteſt eſſe bonum ſimplex, ſed mixtum. Potentia quoque dicitur bona, vel mala in

Actũ p̃cedere potẽtiã nobili- F tate, & bonitate. 9. Me. te. 19

G comparatione ad actum. Actus ergo eſt nobiliot potentia de neceſſitate. & cum potẽtia ſit cã priuationis, q̃ eſt ipſum malum, ſequit ergo ꝙ res, q̃ non habent potentiam, nullũ habent malũ, cùm non habeant priuationẽ, neq; contrariũ, & huiuſmodi res ſunt illæ, in quibus ipſum bonũ, quod quidẽ eſt ipſa veritas, vndiq; perdurat, i. ꝙ verum in eis non variat, ita ꝙ in aliquo tpe euadat falſum: quemadmodũ ſolet accidere rebus, quę q̃q; potentia, quãdoq; actu inueniuntur.

Quopacto inuenit veritas & falſitas ſolo nibus. 9. Meta. t. 21. & 22.

H AMbigere tñ cõtigit circa hoc. nam ſi ipſum verum perſeueraret, inueniret in rebus exiſtentib⁹ ſẽper in actu. nulla ergo demõſtratio fiet de rebus, quæ q̃q; potentia q̃que actu inueniũtur. & ſi de his nõ erit demonſtratio, nequaquam poterimus habere viam ad ſciendum eſſe ennium: & ſic nulla erit demonſtratio de rebus exiſtentibus continuo actu, cùm ſcientia neceſſaria acquiratur per ſe ex rebus neceſſarijs, & nos ex his aſcẽdim⁹ ad ſciam earũ.

Et dicamus ꝙ oratio vera neceſſario eſt, aut affirmatiua, aut negatiua. Affirmatio antẽ nihil aliud eſt I q̃ compoſitio alicuius cum aliquo: & negatio nihil aliud eſt q̃ eorundẽ diuiſio. Et ſi dantur aliqua, quę non poſſunt componi, tunc negatio eſt ſemper vera in eis. Sed, ſi dantur aliqua compoſita, quæ videlicet non poſſunt inueniri abſq; tali compoſitione, tunc affirmatio eſt ſemper neceſſaria in eis. Si vero dentur aliqua, in quibus ſit poſſibile vtrũq; ſimul, ſcꝙ q̃q; componunt, & q̃q; diuidunt, tunc veritas in his non ſemper perdurat. manifeſtum autem eſt ꝙ in hac re reperiuntur hi duo modi. Ea autem, quæ q̃q; componũtur, K q̃q; diuiduntur, ſunt res particulares. nam iſte triangulus ſingularis quandoq; componetur, & habebit angulos æquales duobus rectis: & q̃q; diuidet, & verum in eis euadet falſum per ſe. & ideo dicitur ꝙ oppoſitum veri in his, dum verificat, eſt falſum poſſibile. Ea vero, quorũ compoſitio eſt continua & diuiſio continua, ſunt res vniuerſales, ex eo ꝙ ad ſeinuicem comparantur. Ex hac ergo parte ineſt neceſſitas reb⁹ tranſmutabilibus. exempli gratia, ꝙ Anguli æquales duobus rectis in L quantum ſunt æquales duobus rectis, ſemper inueniuntur compoſiti cum triangulo, & triangulus cũ figura. & ſic rationalitas reperitur de neceſſitate cũ animalitate, & animalitas cum nutritiõne, & nutritio cum corpore. ſed anguli æquales tribus rectis ſemper inuenientur diuiſi à triangulo. & eodem pacto rationalitas ſemper eſt diuiſa ab aſino & equo. In his ergo non accidit falſũ niſi ex errore, videlicet vt opinet id qd eſt cõpoſitũ, eſſe diuiſum, aut diuiſum compoſitum. Ineſt aũt actus & ꝑpetuitas his, ex eo ꝙ ſunt intelli- M gibilia, nõ ex eo ꝙ ſunt aliter. n. vniuerſalia eſſent ſeparata. & hoc non cognouerunt ponentes ideas. ſed, ſi tribuitur eis iſtud eẽ extra intellm, illud fit, ex eo ꝙ habent potentiã ad hoc. nam, ſi non haberent aptitudinẽ ad hoc, tunc id, quod intelligeret de eis, eſſet inane. & propterea verũ dr de rebus, q̃ ſunt extra intellm in actu continuo, & de his ſm prius & poſteri⁹. &, quia illa ſunt vera, ideo hæc ſunt vera, vt eſt de proprietate rerum, quæ dicuntur ſecundũ pri⁹ & poſterius. & ſm hunc modum au-

ferrur

A ferut malum, quod eſt falſum, à rebus ſenſibilibus, & acquiſierunt ipſum bonum, quod eſt verum.

Quotupl dicat vnū 10.me.t. 1.

ET poſtq̃ locuti fuimus de potẽtia & actu, & de eorum conſequentibus, nunc loquemur de vno & multis, & de eorũ conſequentib⁹. Et dicamus q̃ vnum dr̃ illis modis, quos narrauim⁹ in p̃dictis: & ī ſumma reducunt ad duo, ſ. ad vnũ numero, & vnũ p aliquid vl̃e. & hoc, vt iã dictũ fuit, diuidit in vnum ſpẽ, & vnũ gñe, & reliqua, q̃ antea enumerauimus. Sit ét unũ numero dr̃ primo de continuo, & poſtea ſecundario & ſm ſimilitudinẽ de coniũcto, poſtea vero de compoſito, deīde de colligato. Nõnunq̃ tñ dr̃ vnum numero de indiuiduo ſingulari: quod quidem non diuidit ex hoc, quod eſt indiuiduum alicuius ſpeciei, vt Socr. & Plato. Qñq; vero dicitur de eo, quod eſt indiuiſibile quãtitate, & iſtud eſt illud vnũ, quod eſt principium numeri. Dicit quoq; de indiuiſibili q̃litate & definitiõe, hoc eſt diuidi multitudine & compoſitione. & his duobus maxime conue
B nit dicere vnum numero. Denique dr̃ vnũ numero de oī eo⁹, quod eſt de ſe diſtinctum, & ſeparatũ ab alio, ſiue ſenſu, ſiue intellectu, ſiue per ſe. Manifeſtior autẽ diſtinctio eſt ſenſitiua, & harũ eſt diſtinctio rerum p ſua loca, mox p cortices earũ. Diſtinctiones vero rationales ſunt manifeſtæ, & per hoc menſurantur longitudines, & demum quantitas continua. At diſtinctiones rerum indiuidualium ſm earum eſſentias eſt quid remotum à ſama. & remotius adhuc eſt diſtinctio rerum per ſuas quiditates intelligibiles, & eſt id, de
C quo dr̃ vnum forma. Et qñq; dicit vnũ de aliquo vero ſimplici (vel cõmuni) & eſt ipſum primum indiuiſibile in vnoquoq; genere, vt color albus inter colores, & mẽſura cithariſtica in melodijs, & litera vocalis & non vocalis in dictionib⁹, vt vnũ in quantitate, quod nõ diuiditur p ipſam. Et quemadmodum in omnibus his generibus eſt vnũ primo, ſic etiam eſt & numerus. Sed de numero, qui eſt in quantitate, conſyderat mathematicus. Et hinc apparet q̃ vnum dicitur de decem prædicamentis, & ſiſt numerus. Vnum ve-
D ro, quod eſt principium quantitatis diſcretæ, non eſt illud vnum, quod dicitur ſm prius & poſterius de omnibus generibus. Neq; etiam ille numerus, qui eſt in quantitate, eſt numerus, qui reperitur in vnoquoq; genere, vt poſt hoc videbit. Et definitio ipſius vnius abſoluti eſt q̃ eſt menſura numeri, & q̃ eſt indiuiſibile aliquo modo diuiſionũ. Et vnũ numero eſt indiuiduum in intellectu & indiuiſibile in quantitatẽ, & q̃ eſt ſynonymum ad nomen entis.
E Differunt tñ in modo tantum. nam cùm capitur quiditas ci⁹ ex eo q̃ eſt indiuiſibilis, eſt vnum: ſed ſi ſumit inquãtum eſt quiditas tñ, tunc nũcupatur eſſentia & ens.

Et ſi ergo totum hoc eſt, vt diximus, neſcio quid ſit iſtud vnum, qd eſt principium numeri, & quod eſſe habeat. nam cognito quid eſt principium numeri cognoſcitur quiditas numeri, cùm numerus reſultet ex ei⁹ iteratione. Et dicamus q̃ vnũ numerale eſt illud indiuiduale, qd eſt in intellectu indiuiſibile in quãtitatem, neq; qualitatem, neq; poſi-

Quid ſit vnũ qd eſt principiu⁹ numeri.

G tionem. Addidimus autem in definitione neq; poſitionem, quia punctum eſt indiuiſibile quantitate & qualitate, ſed habet poſitionem: & hoc eſt principium numeri, & non eſt numerus. & propter menſurationem huius vnius exiſtentis in quãtitate dicitur quodcũq; aliud vnũ: quemadmodum propter multitudinem numeralem dr̃ multitudo de reliquis rebus. vel quia iſtud vnum, quod eſt in quantitate, mẽſurat numerum, ideo menſurat in vnoquoque genere aliorum numerũ illius generis. Quòd autem illud vnum,
H quod eſt principium numeri, ſit de his, quæ ſunt in ſubiecto, eſt manifeſtum. & ideo dicitur in definitione vnitatis, ꝙ eſt id, quo dr̃ de rebus ꝙ ſunt vnum. & ꝙ Mathematicus abſtrahat hoc à ſubiecto indiuiduali, conſyderet tñ ipſum, quemadmodum abſtrahit lineam & ſuperficiẽ & corp', eſt etiam per ſe manifeſtũ. & hæc eſt dr̃ia inter conſyderationem profeſſoris huius ſcientiæ, & Mathematicum. Nam huius ſcientiæ profeſſor conſyderat de ipſo, ex eo ꝙ eſt vnum quantitate, aut vnũ ſubſtantia: Mathematicus vero cõ-
I templatur de eo, ſm ꝙ eſt vnum tñ abſtractum à ſubiecto. quemadmodum Phyſicus cõſyderat lineam & ſuperficiem, ex eo ꝙ ſunt extrema corporis phyſici: ſed Mathematic' conſyderat vtrunq;, inquantũ ſunt linea & ſuperficies tñ. Vtrunq; ergo, ſ. vnum & multa conſyderantur a' profeſſore huius ſcientiæ, & à Mathematico: niſi ꝙ conſyderatio vtriuſq; ipſorũ de hoc eſt ſm duos modos diuerſos, quemadmodum conſyderant variæ ſcientiæ idem ſubiectũ. &, quia vnũ numero, ſi accipiat' inquantum eſt vnum, non videt' in K digere ſubiecto, & ingreditur prędicamentum quantitatis hoc tñ modo, & hæc eſt vna ex rebus ipſius indiuidui denudati à diuiſione ī quãtitate & qualitate & ſitu: ideo ẽ principium multitudinis numeralis, & multitudo numeralis ſubīgreditur etiam prędicamentum quantitatis. ſed, cum diuidit' ad res, de quib' dr̃ per ipſum, ꝙ ſunt vna abſolute, tũc comprehendit oĩa decem prædicamenta. & ſic pluralitas etiam erit ex conſequentibus decem prædicamẽtorum. & hoc ſ. ſi ponamus ſubiectũ ipſius vnius abſoluti nihil aliud eſſe L q̃ decem prædicamẽta, i. vnitates in decem p̃dicamentis exiſtentes, quas numerauimus: quemadmodum linea, quam conſyderat Mathematicus nihil aliud eſt q̃ linea, q̃ eſt ī corporibus. Si ergo ita eſt, non euadet quin ſubiectum ipſius vnius abſoluti ſit vel aliquid cõe omnibus decẽ prædicamentis, vt dicit Auic. vel ꝙ ſit ſynonymum ád nomẽ entis, i. ꝙ dicat' ſm prius & poſterius: nõ ꝙ ſignificetur per ipſum aliquod accidens (vt opinatur Auic.) vel ꝙ ſit aliquid ſeparatum, vt imaginati ſunt M de natura vnius quamplures Antiquorum, quod ſit quædam res ſeparata. Ariſt. tñ conabit' deſtruere hãc opinionem in futurum. Illud vero quod dicit Auicẽ. ſubiectum ipſius vnitatis eſſe quid additum prædicamentis, & quod ſemp ſignificat hoc & omnino accidens commune prædicamentis omnibus, eſt falſum. Nã ſi ſemper ſignificaret illud, & omnino res egredientes eſſentiam rerũ, de quibus dicitur, tunc nomdaretur vnum per ſe, neq; in indiuiduo, neque in vniuerſali, i. ſm formam, & ſic

Quid ſit ſubiectum ipſi' vnĩ abſolut.

A sic de oĩbus prædicamentis. & tunc vnum erit accidens ipsis de cem prædicamentis per hoc, quod est quid aliud præter ipsa, commune tñ omnibus ipsis. Iste equidem sermo est de se manifeste falsus. & hoc apparebit ex his, quæ modo dicam, videlicet ꝙ, si vnum ſm vniuersalitatẽ dicatur significare accidens cõe decẽ prædicamẽtis, oportebit ergo ipm significare illud accidens inhærens vnicuiq; ipsorum, vel ſm significationem vniuocam, vel ſm cõicationem, i. quæ dicitur ſm prius & posterius, vel ſm puram æquiuocationẽ.

B Quòd autem ipsum vnũ non significat res, de quibus dr̃ ſm significationem æquiuocam, est manifestũ: cùm æquiuoca non habeant subiectum essentiale, neq; vnam definitionẽ. Neq; etiam habebit significationem vniuocam. falsum. n. est inueniri in prędicamento substantię, & prædicamentis accidentium aliquod genus, qnod dicatur de eis vniuoce, cùm sint in vltimo differẽtiæ. & si ita eẽt, sequeretur ꝙ indiuiduũ illius accidentis sensu perciperet, sicut fit in alijs prædicamentis accidẽtium habẽtiũ esse. Nihil ergo aliud

C restat, nisi ꝙ significet ſm prius & posteri⁹. quò fit, vt nihil aliud significet q̃ essentias prædicamẽtorum, cùm huiusmodi significatio sit cõparatio eorum inter seinuicem: vel oportebit inueniri in prædicamentis alia prædicamenta, & sic in infinitum: quod est falsum. Ergo nihil aliud restat esse subiectũ ipsius vni⁹ absoluti, q̃ vnum existens in quolibet prædicamento.

Quopacto vnũ & numerus sint ī ꝑdicamẽ

Contra hoc tñ contingit dubitare, quonã pacto dicimus vnũ, & numerum esse in prædicamento quãtitatis, & in quolibet ꝑdicamẽtorũ, ita ꝙ sit de ipsismet ꝑdicamentis, & non quid additum eis. & hic putauit Auic. ꝙ oportet eius subiectum inesse oĩbus prædicamentis. Sed res non ita se habet, vt imaginatus est. qm̃ vnum numero non est idẽ natura cum alijs, cum vnum numerale sit ipsa indiuidualitas abstracta à quantitate & qualitate, i. qua indiuiduum est īdiuiduum. nã est indiuiduũ p aliquid indiuisibile intellꝰ ãt est qui abstrahit ipsum à materijs, & determinat ipsum, & accipit ipm distinctũ: quia vnũ numero, & vnitas numeralis est quid fabricatũ ab

E aĩa in ipsis indiuiduis entium. & si non esset aĩa, neq; etiam vnitas numeralis ꝰueniret, neq; numerus penitus: cuius tñ rei contrariũ accidit in linea & superficie, & demũ ī quãtitate continua. & ideo numerus est immaterialior. Auicẽ. tñ admiscuit secum naturã ipsius vnius, quod est principiũ numeri cũ vno absoluto, qd̃ est commune oĩbus ꝑdicamẽtis. sed quia illud vnum, qd̃ est principium numeri, est accidens, ideo putauit, ꝙ vnum absolutũ, qd̃ est ſyno nymum ipsi enti, sit accidens. & cum hoc conat' ponere numerũ, ita se ha

F bere, vt se hẽt linea & superficies, videlicet ꝙ habeat quandam naturã, & si nõ reperiat' animã: adeo ꝙ fuit coactus ponere in ꝑdicamentis qd̃dam esse additum eis.

Ex vnius mẽsura alia mensurari. x. me. 12. & ide.

Si ergo natura vnius numero, & ipsius numeri talis est, sequit' ꝙ primũ metrũ natura inest ipsi numero: quod quidem est ipsum vnum, aliorũ vero generum metra sũt ex positione: & ideo computus, & mensura inest eis mediante numero. & secundum hunc modum accipiunt

G alia metra, assimilando ipsi vni vt plurimum, i. ꝙ ĩueniat in tali genere indiuisibilia, vel difficile diuisibilia. Hinc fit ꝙ oēs gentes mensurāt oēs motus per motum diurnum, cū sit velocior cæteris motibus. i. ꝙ ipsi mensurāt alios motus, tpe huiꝰ motus. & si fr quies cętetorum mobiliū ꝑ tempus huius motus mensuratur. & ob hoc etiam capiunt de ponderibus & mensuris id minimum, quod possunt. Sed si alijs rebus præter prędicamentum quantitatis adsit mensura, illud quidē fuit ꝑ accidēs & rōne huius prædicamēti, sicut est mēsurare leuitatem & grauitatem: immo qđ plus est mensurare nigredinem, & albedinem. Ex his igit patet quid sit vnum, quod est principiū numeri, & cuius sit naturæ, & ꝙ numerus est congregatio harū vnitatum, & multitudo constans ex ipsis. Obijcit tn Auic. contra hmōi definitionem numeri, dicens quonam pacto multitudo pōt esse genus ad numerum, cùm sit ipsemet numerus, cū ipsa multitudo, vt multitudo diuidatur in talem & talem multitudinem, quemamodum numerus in talia & talia numerata, i. in ressēsibiles. Hoc tn est errone ū, qa multitudo absoluta cōior est multitudine numerali: quemadmodum & ipsum vnum absolute est cōius vno numerali, quod est principium numeri. & dato ꝙ esset, vt ipse dicit, ad huc potest imaginari numerus, ac si sit spēs ex spēbus rerum numeratarum: & tunc ipsa multitudo erit genus sibi, & alijs rebus multis. & hoc non est impose officium ipsius animæ accidit nanq; hoc ipsi numero, quia est operatio animæ in numeratis. Si fr ēt dubitauit de definitione vnius, & numeri, hoc mōdo. videlicet dicit ipse ꝙ cū vnū accipiatur in definitione multitudinis, quę est ipse numerus: & ipsum vnū concipiat ꝑ priuationē multitudinis in eo existentē: ergo vtrunq; ipsorum accipitur in ratione alterius; & hoc est petitio circularis. Ego aūt dico ad hoc id, quod iam prius dixi ī definitione relatiuorum. Et nos egressi sumus, vnde eramus.

Mot⁹ diurnus mēsura ē oīum motuum apud oēs gentes. 10. Me. t. 4.

H

I

K

L

M

Reuertamur ergo ad illud, & dicamus ꝙ iā fuit ostensum hic ꝙ ꝑ vnum significantur oīa prædicamēta, & ꝙ est synonymū ad ens. est igitur manifestum ꝙ considerātio de eo in hac scīa fit ex hac parte. Et quia de ipso vno tractauerūt Antiqui hoc, sc. ꝙ est transcendens ad ipsum ens, ex eo ꝙ subiectum amborū est idem: Differunt tn eo modo, quo discrepant eorū opiniones de vno primo, quod est principiū vniuersi, & causa, ob quam cætera alia entia hnt esse, & in mensurando ea, inquantum sunt entia, in duas sc. opiniones. Sed priores Naturales, quia putabant res sensibiles particulares præcedere vīes earum: & propterea quia sic sunt opinati: & cū hoc etiā putant oportere in quolibet gne dari vnum primū, quod est causa, ob quam vnaquæq; species est in genere: & causa ēt, ꝑp quam reliquæ spēs mensurent, & cognoscant, cùm de illis spēbus dicat illud genus fm priꝰ & posteriꝰ, quemadmodū res se habet in decē ꝓdicamentis: vt exempli gr̄a calor, qui dr̄ de igne, & de alijs rebus attributis igni, fm prius & posterius, & ignis est cā, ob quā reliq̄ calida hēant esse, & sint mensurata & numerata: & ideo impose est ꝙ numerent res calidas ꝑ vnū, qđ sit albe-

De vno synonymo ad ipsum ens. 10. m. t. 6. & 8de.

do,

A do,aut nigredo:qm̃ menſura i quo
libet gñe oportet d necessitate,vt ſit
proportionata,& ſimilis:& hoc ha-
bent ipſa entia inquantū ſunt entia,
videlicet ꝙ dūr ſm̃ prius & poſteri⁹
ideo putarūt oportere īueniri vnū
primum ens, quod eſt cauſa vt alia
entia ſint entia,& numerata & ſcita: quemadmodū vnum ī numeris
eſt cā vt reliquæ ſpēs numeri ſint,&
numerent.ſed,quia ipſi non cogno
uerūt de cauſis niſi materialē, ideo
fuerunt imaginati ꝙ hmōi vnum,
eſt iſta cauſa. & hoc ēt iuxta varias
eorum opiniones de cauſa materia
B li vltima.nam quidā eorū putant eſ
ſe aquam,alij vero ignem,& nōnul
li infinitū.Poſteriores vero,q a pce-
perūt cām formalem, aliter tn̄ q̄ ē,
putant ipſi ꝙ ipſum intelligibile ali
cuius rei exiſtit extra intell'm: qđq;
ipſi conuenit magis eſſe q̄ ſuo ſenſi
bili & dicunt ꝙ vnum vr̄e, cui plus
cōuenit ipſum eſſe q̄ ſenſibili ſuo,
quod continet quicquid dr̄ vnū,eſt
cauſa vt ſint reliqua entia,q̄ dicunt
vna,& cauſa ēt menſurationis eorū
Hæc igit ęſt ſumma conſyderatio-
nis,quam habuerunt prędeceſſores
Ariſt.circa hoc quæſitum. Ariſt.ve
C ro cùm diſtincte cognouerit eē for
marum intelligibiliū ab eſſe earum
ſenſibilium,& ꝙ intelligibile nō ha
bet eſſe extra intellectum, inquan-
tum eſt intelligibile: habent tn̄ eſſe
extra intellectum, inquantum ſunt
ſenſibiles:& non latuit ipſum,ꝙ in-
ter res ſenſibiles nihil eſt cōmunius
decem prædicamentis: & eſt quoq;
manifeſtum,ꝙ in quolibet gñe præ
dicamentorū accidentiū dat quod-
dam vnum,quod eſt cauſa, vt reliq̄
ſpēs exiſtentes in illo gñe habeāt eſ
ſe,& menſurent: vt inter colores,exē
pli gratia albedo, quæ quidem ē cā D
vt aliæ ſpēs ſint & menſurent: nam
nigredo potius debet eſſe priuatio
albedinis,q̄ quid per ſe:& ſil'r in ſet
monibus ſyllabæ & pedes, quibus
menſurant tales dictiones, & neu-
ma in muſica:ideo eſt opinatus ꝙ
in prædicamento ſubſtātiæ oportet
dare aliquid ita ſe habens, cùm ipſæ
ſubſtātiæ ſint plures: videlicet ꝙ de
tur in eis vnum, quod ſit cauſa vt
aliæ ſubſtantiæ ſint, & non ſolum
aliæ ſubſtantiæ, ſed & alia entia.
Nam reliqua entia menſurant qui
dem inquantum ſunt entia per ſub-
ſtantiam,cùm eorum eſſe conſiſtat E
in ea, vt in principio huius ſcienttæ
fuit declaratum. &hmōi vnum,ſi re
periatur ſeparatum à materia, plus
conueniet ſibi nomen vnitatis,cùm
plus conueniat ſibi hoc nomē eſſe.
Et ideo hoc quæſitum reuertit ad il
ludmet quęſitum,quod à principio
rei non deſtitit inquirere. Et præpo
ſuit huiuſmodi res, vt deueniret po
ſtea ad ipſum: videlicet, vtrum dē
ſubſtātia ſeparata,quæ ſit principiū
ſubſtantiæ ſenſibilis, aut ſufficiat ip
ſamet ſubſtantia ſenſibilis ad ſuum
eſſe. Hæc aūt duo quæſita ſunt vnū
ſubiectiue,& duo in modo: & ideo F
habita notitia vnius eorum, aliud
quoq; noteſcet. Sil'r etiam,ſi mani-
feſtabit ꝙ dant plures ſubſtantiæ ſe
paratæ q̄ vna,oportebit etiam inue
niri in eis vnū,qđ ſit cauſa, ob quā
ſint multę,& numeratæ.& hoc totū
apparebit in ſecūda parte huius ſcię
tiæ.quia cōſyderare in hoc loco de
hmōi rebus eſt quidem veluti præ-
ludium ad illam partem, quæ eſt vt
finis huius.& p̄p eius nobilitatē fue
runt imaginati aliqui quōd ſciētia
Diuina conſyderaret de rebus ſepa
ratis

Gratis tantum. Iſte ergo eſt ſermo de vno inquantum eſt ſynonymum ad ens.

De oppõe vnius & multitudi nis.x.met. t.9.& inde

COnſentaneũ aũt eſt q̃tere qũo comparet̃ ad ipſum vnum primum. & quia vnum opponit̃ multitudini, contemplandũ eſt quot modis opponit̃ ei. Et dicamus q̃ vnum opponit̃ multitudini pluribus modis. Vno quidẽ modo p̃ diuiſibile & indiuiſibile. & hoc eſt fere ſiſ̃ oppoſitioni, quæ eſt inter habitũ & priuationẽ, quia vnum eſt priuatum diuiſione exiſtenti in multitudine. Vnum adhuc opponit̃ multitudini
H ratione ſuarũ proprietatũ. nam ipſum vnum hẽt quaſdã proprietates vt eſſe idem in ſubſtantia, & ſiſ̃ in qualitate, & æquale in quãtitate. nã vnum in ſubſtantia eſt in qualitate ſiſ̃, & in quantitate æquale. Multitudo vero hẽt proprietates oppoſitas illis proprietatibus vnius, q̃ ſunt, aliud, & diuerſum, & oppoſitũ. Veruntñ id, quod opponit̃ ex his ipſi vni, inquantum dicitur idem, & diuerſum: quia idem & diuerſum ſũt oppoſita: & ideo neceſſario quicqd
I eſt in ſubſtantia, vel eſt idem vel diuerſum. & hoc etiã iuxta ſuos modos, de quibus dr̃ idem & diuerſum eſſe oppoſita. Nos autem iam diximus q̃ dr̃ idem genere & forma & indiuiduo, vt qñ hẽt duo noĩa, aut cùm comparat̃ ſignificatio noĩs ipſius ad ſignationẽ definitionis. Et quia qñ vnum eſt in ſubſtantia dr̃ ſicut ipſum, & qñ in quantitate dicitur æquale, & in qualitate ſiſ̃, & hoc etiam dr̃ iuxta illos modos, de quibus iã diximus ipſum ſiſ̃ dici: quare oportet vt res ſit ſicut alia, vel nõ ſicut illa, aut æqualis vel inæqualis, aut ſimilis vel diſſimilis. & oĩa hæc concurrũt̃ in hoc, q̃ aliquid vel erit K idem, vel diuerſum, ſiue abſolute, ſiue cum colligantia. Aliud autem & differens inter ſe conſequuntur. Diſtinguunt̃ tñ: qm̃ aliud eſt in ſe diuerſum, ſed differens eſt differẽs cũ alio per aliud, & qñ differt ab aliquo conuenit cum eo quod eſt idem: & differens ſuſcipit magis & minus; ſed diuerſum non.

De oppoſi tis. x. met. t.13.& ide

QVæ aũt ſunt diuerſa, non poſſunt aggregari in vno ſubiecto ſin vnum modum & vno tẽpore. & talia ſunt oppoſita, q̃ vlr̃ ſunt quatuor, ſ. contraria, & habit̃ & pri L
uatio, & affirmatio & negatio, & relatiua. In præteritis aũt iam dictum fuit quot modis dr̃ contrariũ, & habitus & priuatio. Verumtñ duo cõtraria re vera ſunt; q̃ inueniunt̃ in eodem gñe, quæ maxime differunt & diſtant: ſed q̃ ſunt diuerſa in gñe, licet diſtent, tñ non ſuſcipiunt magis & minus in diſtantia: & ideo eorum diſtantia nõ eſt ex hoc, q̃ ſunt contraria. nam quãdoque poſſunt plura congregari in vno ſubiecto; vt decem prædicamenta, quæ ſunt diſtincta in ſuis generibus. ſed ſi dicimus hæc inter ſe diſtare, illud eſt, M
quia non generantur mutuo ex ſe inuicem, neque aggregantur penitus in aliquo genere: & non propterea quòd eorum diſtantia proueniat à contrarietate. Contraria vero ſunt eadem genere, & maxime differunt & diſtant forma. & ideo non poſſunt conuenire in vno ſubiecto, & vnum eorum corrumpit aliud de neceſſitate. & quæ ita ſe habent, videlicet quòd vnum corrumpat reliquum, diſtant eorum eſſe in vltimo diſtantiæ. & propterea dicitur in definitione contrariorũ q̃

habent

A habēt vnū ſubiectū, & vtraq; maxime diſtant ſm eſſe. Hinc apparet ꝙ vni cōtrario vnū tm̄ contrariatur. qa ſi illud, qđ eſt pfectū ī ſuo genere, eſt illud, extra qđ nihil eſt vel ſupra ipſum, ergo pfectū in diſtantia nō habebit aliqd remoti⁹ ipſo. Nā ſi reperiat aliqd aliud ſibi contrariū, tūc vel erit maioris cōtrarietatis eius ſm eſſe quā primū, aut minoris. ſi minoris, tūc ſe habebit veluti mediū inter duo contraria, & nō eſt in extremo. & ſi maioris, ergo qñ ponitur in vltīo, nō eſt in vltimo, ſed eſt mediū. Impoſſe aūt ē ꝙ
B reperiant duę res in eodē gradu cōtrarietatis ad vnā rē, q̄ ſunt in vltīo diſtantię: qa vltima diſtātia reperitur inter duo extrema: & duo tm̄ ſunt in vltimo diſtantię. & ideo impoſſe eſt ꝙ inter duo extrema cadat plusq̄ vna linea recta. Et quia in definitione contrariorū apparet diſtātia: & nomen diſtantię dr̄ primo & ſm prius de quātitate: oportuit cōtrariū primū eſſe in loco, & ꝙ ſit cā vt alia oppoſita ſint p ſe & ſm eē ſimul. nā, ſi nō eſſet magnitndo, nō poſſent inueniri contraria ſm eē ſimul, vt calidū & frigidū, & reliqua.
C & pp hoc inhærentia diſtātię materiæ primæ eſt cā vt contraria ſint.

De cōtrarijs mediatis & īmediatis. to. Me. te. 22.

ET quia cōtrariorū aliqua ſunt, quorū vnū non euadit à ſubiecto recipienti ipſa, vt par & impar, à quibus nō expoliatur numerus: aliqua vero alia ſunt, à quibus vtriſq; ſubiectū, qñq; euadit, vt color, qui recipit albedinē & nigredinē: ideo cōtraria ſunt duo ſpecie, vnā. ſ. habēs mediū, & aliud immediatū. Et quia tranſmutatio eſt de contrario in contrarium, vt in ſcīa Naturali fuit oſtenſum: ideo eſt mediū inter duo contraria de neceſſitate. Nam D
mediū eſt primum, ad qđ tranſmutabile tranſit: vt tranſmutatio, exēpli gr̄a, de nigredine ad albedinē, q̄ quidē fit, poſtq̄ fuerit tranſmutata in vnū mediorū inter ipſa exiſtentium. & iō eſt neceſſariū ꝙ mediū, & extrema habentia illud mediū, ſint in vno genere, qđ ſit idē. aliter .n. mediū non eſſet illud primū, ad qđ fit tranſmutatio: qa ea, q̄ ſunt diſtincta genere, nō tranſmutantur mutuo inuicē: etſi extrema & media ſunt in vno genere, qđ ſit idem, quo manifeſtum eſt ꝙ media ſunt
E cōtēpata ex duob⁹ extremis. Nā, ſi nō eēnt cōtēpata, & tm̄ eēnt ī cōpoſito, tūc eſſent ipſamet extrema ſicut sūt. i. ſi extrema exiſterēt ī medio ī actu eo mō, quo exiſtūt ſepata, & tm̄ iā fuit poſitū ꝙ media ſunt contraria inquantū acquirunt de contrarietate extremorū, & ꝙ ipſa tādem non ſunt extrema. hoc ergo indicat media nō poſſe eē extrema in actu puro, vel ꝙ ſint in eis extrema. Et ppea fuit poſſe ꝙ ipſa extrema, ex eo ꝙ inſunt medijs, vt inueniant ſimul ī vno ſubiecto: ſed hoc eſt impoſſe, inquātū ſunt extrema & in actu vltimo ſuo. Et qa extrema ſunt ī me-
F dio, quodā eſſe medio īter actū purū & purā potentiā, iō oportet non inueniri mediū niſi in rebus cōtemperatis. Et ppea īter ſanitatē & ęgritudinē nō datur mediū, cùm de natura ſanitatis non ſit admiſceri cum ęgritudine: & eſt impoſſibile ꝙ ſubiectū recipiens vtrunq; euadat ab vno illorum duorū, cùm ægritudo ſit læſio actionis membri ſenſibilis, aut eius paſſio, & ſanitas illæſio: inter læſionem autem & illæſionem non datur medium ſenſibile: licet

Inter ſanitatē & ęgritudinē nō dari medium.

in

G in læſione inueniat magis & minus quod Gal. appellat largo modo neutrum, quod ſignificat id, quod non eſt, neq; ſanitas, neq; ægritudo. nam hoc neceſſario ē, vel ſanitas, vel ęgritudo, ſed nõ i vltimo. Et ideo oportet ꝙ quicquid appropriatur noīe medii p abnegationē duorũ extremorum, ꝙ intelligat p illud verum medium. nam cũ dicimus, exempli gratia, colorem flauum non eſſe album, neq; nigrũ, ſignatur ꝙ eſt q̃dam eſſentria, à qua priuat aliquid, quod ineſt duobus extremis exiſtẽtibus ſub vno genere, & hẽt aliquid
H de duobus extremis p modum mixtionis. Sed id, qnod ſignatur per abnegationem duorũ extremorũ ab eo, quod non eſt ipſum, & extrema ſub eodem genere, nõ eſt medium. vt ſi dicamus lapidem loquentem, aut mutum: & Deum non eſſe extra mundum, neq; intra. & hac proprietate differunt contraria ab alijs oppoſitis, cum non habeant verum medium. In affirmatione aũt & negatione res eſt manifeſta. Priuatio vero, q̃ habet vim negationis, ſe hẽt vt negatio, & eſt illa priuatio, q̃ opponit̃ enti: vt ſi dicamus ens genera
I ri ex non ente. Inter reliquos tñ modos priuationis poſſibile eſt imaginari medium, ſed non verũ. vt cum dicimus embryonem non videre, neq; eſſe cæcum: & lapidem non loqui, neq; eſſe mutum. & hoc iã fuit rememoratſi. Relatiuorũ vero natura, inquantum ſunt relatiua, non eſt ꝙ habeant medium. nã non cõditionat̃ in eis, vt ſint in vno genere, ſicut agens & paſſum, quod poſſunt eſſe vnum eorum in vno genere, & aliud in alio. ſed ſi in aliqua relatione ineſt contrarietas, habebit quidem medium: illud tñ euenit ratione contrarietatis, non ratione relationis, ſicut medium, quod eſt inter magnum & paruum, & inter ſurſum & deorſum. K

EX his igitur patet ꝙ iſti quatuor modi oppoſitorum ſunt diuerſi, & ꝙ priuatio & habit⁹ ſunt tanquã principia contrariorum, & affirmationum, & negationum. quia, cùm gñatio fiat vel à priuatione formæ, vel à forma contraria: & ipſi formę contrariæ de neceſſitate ineſt priuatio contrarij rei generabilis, quę eſt aliquod contrarium, & ſi priuatio de neceſſitate præcedit generatum: ergo de neceſſitate priuatio ineſt cõtrarijs, & præcedit ea, natura. Ineſt quoq; vni contrariorum, vt ſit imperfectius alio, & imperfectio eſt priuatio perfectionis: vt caliditas, & frigiditas, & humidum & ſiccum. Manifeſtum quoq; eſt ꝙ inter negationem & hũc modũ priuationis (abſolute) non ineſt differentia. L

Priuatio-né & habitũ ē contrariorũ principia. 10.m.61ſ.

ET quia, vt diximus, contraria ſũt diuerſa, forma, & idem gñe, conueniens eſt vt conſyderemus, vtrũ quicquid eſt contrarium ſit diuerſum forma, aut nõ ſit neceſſarium hoc. Et dicamus ꝙ contrariorum, quodcunq; ſequit̃ formã rei, eſt de neceſſitate diuerſum forma. nã impoſſibile eſt inueniri gñabile & corruptibile, & perpetuũ in eadem forma. aliter. n. eſſet poſſe inueniri homines ꝑpetuos Sed illa contraria, q̃ inſunt alicui rei ꝑ materiã, non conuenit ꝙ ſint in eadem forma, ſicut mas & fœmina in eadem ſpecie, & albedo & nigredo, quę ſunt ī vna ſpecie. Ex hoc igit̃ patet quid conſequat̃ vnum & multa, & ꝙ ipſa ſunt principium generũ oppoſitionis. & ideo

Anquicqd ē contrariũ, ſit diuerſũ; forma. 10. m. 12ſ.

M

A ideo decet nos conſyderare quo pacto inſit eis propria oppoſitio. nã, ſi nõ daretur vnũ, non darentur plura ẽt. & ſi non daretur multitudo, nulla daretur penitus oppoſitio.

Quopacto vnum & multitudo opponãt. 10. Me ta. t. 10. & 21.

ET dicamus ꝙ impoſſe ẽ, ꝙ vnũ opponatur multo p modũ contrarij, cũ contrariũ multitudinis ſit paucũ, & vnũ non eſt pancum, quia paucũ eſt de affectibus ipſius diuiſibilis: & ſi cõtingat vnũ eſſe paucũ, illud fit, ex eo qđ vnum eſt multitudo diuiſibilis, nõ ex eo qđ ẽ vnũ. Prẽterea, ſi vnũ ſit paucũ, duo erũt multũ: q a pancũ & multũ dicunt relatiue, & ppea vnũ erit quędã multitudo. & hoc totũ eſt impoſſe. Adhuc ipſum contrariũ, vt oſtenſum fuit, habet contrariũ, quæ vtrunq; ſunt in eodẽ generetur ſed vnum & multa non ita ſe habent. At vtrum oppoſitio iſtorũ ſit oppoſitio priuationis & habitus, cõſyderatione indiget: quia vr̃, cùm ipſum vnũ ſit quid diuiſibile, & multitudo ſit diuiſibilis, ꝙ inſit ei ꝓrinatio diuiſionis, quam quidem habet ipſa multitudo. Plures tñ Antiquorũ fuerunt opinati huius oppoſitum, vc3 ꝙ ponebant multitudinem eſſe priuationẽ vnitatis. qđ quidẽ ideo putarunt (vt arbitror) quia viderunt priuationẽ ſemper eſſe imperfectionem habitu, & habitum nobiliorẽ eſſe. & ita ſe habet vnum ad ipſam multitudinẽ: eſt. n. cã vt illa ſit. Sed vt prædiximus, magis euidens eſt, ꝙ ipſa vnitas ſit priuatio multitudinis. nam quãplures priuatiões ſunt nobiliores aliqnibus entibus imperfectis. & ideo nonnunq̃ contingit melius eſſe nõ videre, q̃ videre. Sed dato ẽt ꝙ hęc eſſet oppoſitio exiſtẽs inter vtrunq; eorũ. ſequereť adhuc ex hoc falſitas vituperanda, videlicet ꝙ habitus ſubſtentaretur in priuatione, cũ ita ſe habeant vnum & multa. Quapropter videtur magis conſonũ ipſa opponi inter ſe oppoſitione relatiua. quia contingit ipſum vnũ menſurare, & multitudinem menſurari: mẽſuratus autem, vel menſura, & mẽſuratum ſunt in capitulo relationis. ſed hmõi relatio non eſt de eſſentia ipſius vnius, immo quid ſrbi accidens. & ideo nõ dr̃ vnum in cõparatione ad multa eo mõ, quo dicuntur relatiua ad ſeinuicem. Eſt. n. res in hoc, vt in cauſa & cauſato. nã ignis eſt cã rerum igneatum, & tñ eſt ignis abſq; hoc ꝙ ſit cã. ex eo igitur, ꝙ eſt ignis, eſt in prædimento ſubſtantię: ſed inquantũ eſt cã, eſt in prędicamento relationis. & hoc totũ eſt per ſe notum. & ſimiliter videtur ꝙ nomen multitudinis ſignificet illud, ex eo qđ habet talẽ cõparationẽ, licet nõ extet niſi cũ eo. ſed nomen multitudinis dr̃ in relatione ad paucũ: & ideo iſta relatio, quę eſt inter multitudinem & vnũ, ineſt ipſi multitudini, ex eo qđ eſt quid menſuratũ, & vni, ex eo ꝙ eſt menſurãs. Vel dicamus ꝙ vnũ opponiť multitudini vtroq; mõ ſimul: ſed duob⁹ modis varijs ſubſtẽtabit multitudinẽ, nõ ex hoc ꝙ accidit ei, qđ priuetur multitudine, ſed inquantũ eſt eius principiũ. & iſto mõ oppoſitio amborũ eſt ad aliqd: & ex eo ꝙ accidit ei iſta priuatio, q̃ ineſt multitudini, vc3 diuiſio, adhuc opponiť multitudini p modũ habitus & priuatiõis:

Quopacto æquale magno & paruo opponiť. 11 Me. t. 17. inde.

QVęret tñ aliquis & dicet, cum vni inſit vnũ cõtrariũ, quo igitur mõ æquale opponiť magno & paruo? Nam impoſſe eſt vt æquale habeat

habeat hæc duo contraria, cùm contrariũ habeat vnum contrarium. Itẽ æquale existit inter magnum & paruum: contrariũ aũt non est inter, sed id quod est inter, est inter cõtraria. Hoc tñ dubiũ soluitur p hoc, ꝙ æquale opponit magno & paruo p inæquale, & talis ẽ oppositio, quæ inter priuationem: & habitum. G

De causarũ finitate. vide 2. Met. tex. 5. & inde.

ET postq̃ tractatum est de vno, & de eius consequentibus, expedit modo tractare de fine quatuor causarũ, quæ sunt materia, efficiens, forma, & finis. Hoc nanq; confert ad id, quod quærimus, videlicet inuestigare principiũ substantiæ, & ad magnã partẽ rerum prædictarũ. & ideo Aristo. incœpit exordiri hoc in primo libro huius scĩæ, & ẽ liber designatus p A paruum. quo facto perficiẽt prima pars huius scĩæ cum auxilio Dei. Et dicamus ꝙ, si ponamus plura causata q̃ duo, siue sint tria, siue plura, aut ponamus ipsa finita numero, apparebit ĩ eis triplex genus, s. principium, mediũ, & finis. Et vnũquodq; istorum habet quid sibi propriũ. ná vltimi propriũ est nõ esse causa alicuius rei: medij vero esse causatũ à primo & causa vltimi, siue ponas illud mediũ vnũ, aut multa finita vel infinita. Hæc nãq; est dispõ medij inquantum est medium, nõ inquantũ est tale mediũ, s. finitũ aut infinitum. proprium aũt primi est ꝙ sit causa, & nõ causatũ ab aliquo oĩno inquantũ est causa, ita ꝙ esse eius vt opponi vltimo, & mediũ est veluti mixtum inter extrema. & totũ hoc ẽ de se manifestũ. H I

Quòd si ponam⁹ aliquas causas infinitas alicuius causati vltimi, ponerem⁹ media infinita. sed ipsa media, inquantum sunt media, vt diximus, siue finita siue infinita, indiget prima causa, inquantum sunt causata. aliter. n. posset dari causatũ sine cã. sed, si ponamus hmõi media esse infinita, deueniem⁹ in cõtradictionẽ: quia necessario media habẽt primã cãm. sed, si ponant⁹ infinita, tunc nõ dabit⁹ causa prima. Item impossẽ est inueniri medium sine duob⁹ extremis. Nam hmõi positio est fifis illis, quæ sibiipsis cõtradicunt, vt qui ponunt infinitũ in actu. in libro autẽ Elenchorũ iã fuit ostensum ꝙ talia dicunt⁹ non petitiones, sed ꝓplogi ad destructionem positionis. Et licet hmõi declaratio videat⁹ magis propria ipsi agẽti & mouẽti, nihilominus potest esse etiã cõis ad declarationem finis causarũ quatuor. Conuenientius tamen est declarare hoc in vnaquaq; reliquarum causarum iuxta id, quod est sibi proprium, & incipiamus à causa materiali. K L

Et dicamus ꝙ aliquid fieri ex aliquo dr̃ dupl̃r. Vno modo, sicut dicimus aquã generari ex aere, & aerẽ ex aqua: & albũ ex nigro, & nigrum ex albo. Et hẽc dictio, ex, in hoc loco vera significat posit. ná id, ex quo fit vere gñatio, est subiectũ aquæ & aeris, & albi, atq; nigri: non forma aqua, neq; forma aeris, neq; albedo ipsa, aut nigredo: immo forma ipsa aquæ discedit à subiecto, & accedit vice ipsius forma aeris. & fm hunc modũ impossẽ est ꝙ præcedat id, à quo fit gñatio, ad id quod generat⁹. Neq; dat⁹ hic processus in infinitum p se: quia forma aquæ nõ põt imaginari prior ad formã aeris, neq; forma aeris ad formã aquæ: imo vtreq; simul sunt ĩ eodẽ gradu, & subiectũ amborũ est idẽ, & vtriusq; istorum M

quod-

A quodlibet eſt in potẽtia & aptitudine ad aliud indifferẽter, & ideo talis gñatio põteſſe circularis. Alio modo dr̃ aliquid fieri ex aliquo, qñ id, ex quo dr̃ aliquid fieri, habeat ſuũ eſſe in actu, propterea quod é aptũ perfici ab alio, vel ab alia forma, ita ꝙ, ſi illa res ſubiecta hẽt eſſe: ideo ipſum habeat, quia mouet ad hoc vt perficiat per illã vltimã rem, ſi non impediat. vt exẽpli gratia virtus nutritiua, q̃ eſt in fœtu, eſt apta ad recipiendã vitã & vita eſt apta ad recipiendã rationalitatẽ: nõ de quolibet iſtorũ dicimus vitã fieri ex virtute
B nutritiua, & ex aĩalitate (ſeu vita) fieri rationalitatẽ. ſiſt etiã dicim⁹ ex puero fieri virũ. In hac aũt diuiſione põt imaginari ꝙ generatum habeat plusq̃ vnum ſubiectũ in actu. Iſte tñ modus hẽt quid ſibi ꝓpriũ, quod nõ habet primus, videlicet ꝙ illa res vltima in hoc nõ eſt in potẽtia ad ſubiectũ, neq; poteſt trãſmutari ad ipſum: quia priora ſunt apta recipere vltima, ſed poſtremũ non eſt aptum recipere priora. Manifeſtum quoq; eſt ꝙ hmõi ſubiecta nõ poſſunt procedere in infinitũ. quia, ſi hoc poſſet fieri, tunc inueniretur
C res in actu infinitæ in aliquo finito, & nihil differt, ſiue illa ſubiecta inſint rei in actu puro, quẽadmodum virtus nutritiua, quæ eſt ſubiectum ſenſus: ſiue habeat eſſe mediũ inter potentiam & actum, vt elementa in membris ſimilaribus. Item iã oſtenſum fuit in ſcientia Naturali ꝙ dat ſubiectum nõ formatũ per ſe: quod quidẽ in huiuſmodi re impoſſibile eſt quod habeat ſubiectum. aliter enim haberet formã. &, cùm primũ ſubiectum & vltima forma vniuſcuiuſq; ſenſibilis ſint duo extrema finita neceſſario: ergo media, quæ D ſunt inter ipſa, erunt finita. falſum enim eſt ponere res finitas ſm ſua extrema & infinitas ſm media earum. nã talis poſitio contradicit ſibiipſi: quia id, quod eſt infinitũ, eſt ex oĩ parte infinitum, non ex vna parte prẽter aliam. & hoc eſt manifeſtum conſyderanti. De cauſa autem, quæ eſt finis, manifeſte patet ipſam non procedere in infinitum. nam hmõi poſitio reuertitur ꝑ eius ablationẽ. Nam, ſi motus, & aliquod quæſitũ eſſent ad infinitũ: infiniti autẽ via non definit: ergo nihil inueniẽt, ad quod fiat motus, aut quæſitum erit E igitur inane & vanum. & hoc nõ ſolum eſt impoſſibile in rebus, quarũ finis inſequitur motum, ſed etiã in rebus habẽtibus finẽ inquantũ ſunt tantũ entia, quæ non ſolent trãſmutari, & ſunt ſcilicet res immateriales.

De forma quoq; apparet impoſſe ipſam procedere in infinitũ. De forma namq; materiali vniuſcuiuſque partiũ mundi res manifeſte patet, eo modo, quo fuit oſtẽſum ſubiecta eẽ finita. nam impoſſe eſt vt in aliquo finito reperiantur formæ infinitæ, quemadmodũ eſt impoſſibile inue F niri in ipſo ſubiecta infinita. Et ſiſt apparet hoc in toto mundo. nã, cùm eius partes ſimplices ſe habeant, veluti formæ ad ſeinuicẽ vt in ſcientia Naturali fuit declaratum, impoſſibile erit ꝙ eius partes ſimplices ꝓcedant in infinitũ ex parte, qua aliquę ſunt ꝑfectiones (ſiue actꝰ) aliquarũ, quẽadmodũ eſt impoſſe actus procedere in infinitũ: vt terra, exẽpli gra, quæ eſt ꝓp aquã, & aqua ꝓp aerẽ, & aer ꝓp ignem, & ignis ꝓp cœlum, in huiuſcemodi enim perfectione impoſſibilis eſt proceſſus in infinitum.

Sic

G Sic etiã ſi ponamus formas immateriales, quarũ quædam ſint pfectiones aliquarũ (vel actus) apparebit finis earũ per hanc met declarationẽ, videlicet ex eo, ꝙ fuit oſtenſum eauſam finalẽ habere finẽ. Ex dictis igit̃ patet quatuor cauſas habere finẽ, & ꝙ datur mã prima, & primũ agens, & prima forma, & primus finis.

Vtrum in oĩbus cauſis prima cã ſit vna, vel plures.

Sed vtrũ prima cauſa in quolibet iſtorũ ſit vna, vel plures, poteſt hic oſtendi de materia aũt prima iã apparuit in ſcientia Naturali, ꝙ ẽ vna generabilibus & corruptibilibus, & propterea ſimplicia poſſunt trãſmu

H tari ad ſeinuicẽ. Vltimi vero agẽtis, ſi reperiret̃ plusq̃ vnum agẽs, neceſſario oporteret nomen agentis dici de eis vniuoce, aut p aliquam analogiam ad id, in quo cõmunicant. & ſi nomen agentis dr̃ de eis vniuoce, ergo cõicabunt in noĩe genetis. & vltimum agens erit materiale, quod tñ iam in ſcĩa Naturali fuit oſtenſum hoc eſſe impoſſe. & intelligo p agẽs, vltimũ motorem. & ſi dicat̃ de eis p aliquã analogiã ad aliquã vnã rem, ſiue talis proportio ſit in eodẽ gradu, ſiue in variis gradibus, illud tandem, ad quod comparant̃, eſt ipſum

I primũ agens, quo vnumquodq; ipſorum eſt agens. erũt ergo, ipſa cauſata, & nullũ eorũ erit vltimũ agẽs. ſequit̃ ergo ex hoc de neceſſitate, ꝙ vltimũ agens eſt vnũ. Et ſiĩr res apparet de cauſa finali, & formali per hanemet declarationẽ, videlicet ꝙ vltimũ eorũ op; ꝙ ſit vnũ numero.

Vtrum in qualibet cã reliquarũ aut aliqua earũ inueniantur.

Et poſtq̃ fuit oſtẽſum ꝙ dantur quatuor cauſæ vltimæ, conſyderandum ergo eſt ſi eſt poſſibile inuenire in qualibet earũ reliquas cauſas, aut aliquas earum. Et dicamus ꝙ iam fuit declaratũ in ſcientia Naturali materiã primam nõ habere formam, ſiue non eſſe informatam: & ideo non habet agens, cùm ipſum agens præſtet formã paſſo. ꝙ autem habeat finẽ, vel ꝙ ſit finita, eſt neceſſariũ, & eſt, ſ. ipſa forma. aliter enim inueniret̃ id, quod non eſt aptũ inueniri. Vltimũ vero agens, inquantum debet eẽ æternũ, oportet quod ſit immateriale. ꝙ aũt non habeat formam, eſt neceſſarium etiam. Sed vtrũ habeat cauſam finalẽ, indiget ſpeculatione. Nã, ſi ponamus ipſum habere cauſam finalẽ, erit de neceſſitate cauſatũ ab ea, cùm finis ſit nobilior agente: ſed quia non eſt in mã, L ideo finis tantũ eſt cauſa, vt ipſum habeat eſſe. & quia iã poſuimus ipſum eſſe efficiẽs ipſius finis: eſt ergo cauſa finis, & ſic erit cauſa ſuiipſius. In rebus vero materialibus non ſequit̃ hoc: quia agens eſt cauſa ipſius finis, eò ꝙ finis generat̃, aut ẽ in materia: ſed finis ẽ cauſa agẽtis ex hoc, ꝙ eſt finis. Cũ ergo hoc ſit impoſſe, nihil reſtat niſi ꝙ eius finis ſit eius eſſentia quẽadmodum ſapiens, cuius finis in docẽdo eſt influere bonum tm̃: & legũ inſtitutor mouere hoĩes ad virtutẽ, abſq; hoc ꝙ ipſe acquirat de hoc virtutẽ. Ita ẽt de prima for- M ma vt̃ reſſe habere, q̃ quidẽ non habet agens. quia ſi haberet, tunc non eſſet vltima forma. quia ipſa ẽt præcedet fm eſſe ipſum agẽs: & ꝙ prius eſt, ꝙ erit materialis. & ſi non habet agens, ſequit̃ ꝙ ipſa & vltimũ agens ſint idẽ ſubiecto. nã, ſi ponerem' ipſam eſſe duo numero, ſequeret̃ ꝙ eſſet cauſata ab agente, & agens eſſet cauſatũ ab ipſa inquantũ habet formam: & ſic nõ eſſet primum ageus. Sequit̃ quoq; ꝙ nõ habet finẽ. quia finis habet formã, & ſic reperiretur

forma

forma prior ipſa: & ipſa nõ eſſet vltima forma: eius igit̃ eſſentia eſt finis ſui ipſius. Sic quoq; impoſſ̃ ẽ ponere primum finẽ præter primum agens, & ꝑter formam primã. qa prima forma (vt fuit in hoc tractatu iã oſtenſum) & vltimũ agẽs ſunt vnũ & idem ſubiecto: & eſt impoſſ̃ (vt diximus) ꝙ vltimũ agens habeat alĩ finẽ ꝑter ſeipſum. Ex his igit̃ dictis apparet ꝙ oĩa aſcendũt ad vnã cauſam, q̃ eſt finis, & agens, & forma. Hoc tñ adhuc oſtẽdet̃ in futurum, ſermone magis proprio. Et magnas laus Deo glorioſo. Et hic finit Tertius tractatus, in quo deſinit prima pars huius ſcientiæ.

AVERROIS EPITOMES IN LIB. METAPHISICAE ARISTOTELIS TRACTATVS IIII.

IN ſuperioribus iã dictũ fuit ꝙ ens dr̃ de oĩbus decem ꝓdicamentis, de ſubſtantia tñ fm prius, & de reliquis ꝓdicamentis fm poſterius: & ꝙ ipſa ſubſtantia eſt cauſa, vt alia prædicamenta ſint. Ibiq; fuit dictũ ꝙ ſubſtantia ſenſibilis diuidit̃ materiam & formã, q̃ vtraq; ſunt ſubſtantiæ, cũm ipſum vniuerſum eſſe diuidat̃ in ipſa, illisq; duobus conſtat. & ꝙ reliqua prædicamenta ſubſtentant̃ in prædicamento ſubſtantiæ. & ꝙ horũ vniuerſalia ipſorũq; intelligibilia non hñt eſſe extra animã, neq; ipſa vniuerſalia ſunt cauſa partiũ eorũ ſenſibiliũ: immo forma particularis & materia particularis, vtraq; ſunt duæ cauſę tñi eſſendi ſubſtantiæ indiuidualis. & ꝙ ipſius indiuidui agens, eſt aliud indiuiduum ſicut ipſum in ſpẽ, aut ſil̃e, ſibi. & ꝙ forma vniuerſalis, & materia vniuerſalis non gñant̃ neq; corrumpunt̃. Hoc inquã eſt, qd̃ ex prę cedentibus colligi põt de nõtia prĩcipiorũ vniuerſi. Et, quia conſyderatio hui⁹ artis eſt appropriare ens ad ſuas cauſas vltimas, cõtẽplari igitur decet, vtrum illa principia ipſi⁹ ſubſtantiæ ſenſibilis, q̃ fuerũt declarata, i. materia & forma, ſufficiãt ad eſſe ſubſtantiæ ſenſibilis: aut detur ſubſtantia ſeparata, q̃ ſit cauſa vt ipſa ſubſtantia ſenſibilis ſit ſemper in actu: & ſi ſit, qd̃ eſſe habeat, & quot modis dicat̃ ipſam eſſe principium ſubſtantię ſenſibilis: &, ſicut declarãtũ fuit in ſcĩa Naturali, ꝙ materiæ deſinunt ad primã materiã exiſtentẽ in re, vtrũ formæ quoq; deſinant in primam formã exiſtentem in re, aut ſeparatam: itidem & de fine primo, & de primo agente.

VIa aũt propria ad notitiã hui⁹ quæſiti eſt ponere hic per modum proœmij id, qd̃ in ſcĩa Naturali oſtenſum fuit de inuentione motorũ immaterialiũ. de qua re conuenit nos facere mentionẽ hic (vt moris eſt) veluti rememoratio, non ꝙ huius ſcientiæ ſit declarare hoc.

Et dicamus ꝙ iam fuit declaratũ in ſcĩa Naturali ꝙ oẽ, quod mouet̃, ab aliquo motore mouet̃. & quod ipſum mobile mouet̃, propterea ꝙ eſt in potentia: mouẽs veto mouet ex eo ꝙ eſt in actu. & ꝙ ſi mouens q̃ñq; moueat, q̃ñq; non erit aliquo modo mobile, qm̃ habebit potẽtiã ad mobilitatẽ, qñ non mouet. Qua-

Rõnes ꝓbãtes ſubſtantiã ſeparatã sũptæ ex Naturali Philoſophia. 12. met. te. 29. & infra

G propter, ſi detur vltimum mouens vniuerſi, quod qñq; moueat, qñq; non, ſequetur neceſſario ꝙ dabitur aliud mouens, prius illo, & nõ erit illud primum mouens: & ſi ponatur iterum: illud ſecũdum qñq; mouere quandoq; non, ſequetur idem qđ à primo. Neceſſario ergo vel procedetur in infinitum, vel eſt ponendũ vnum mouens immobile omnino, cuius natura eſt vt non moueat, neque per ſe, neq; per accidẽs: quo fit vt tale mouẽs ſit ęternum de neceſſitate, & mobile quod mouetur ab eo, ſit quoq; æterni motus. Nam, ſi
H aliquo tempore eſſet mobile in potentia ab ipſo motore æterno, tunc daretur de neceſſitate vnus motor prior motore æterno: quapropter illud mouens, cuius eſſe fuit probatũ in Secundo libro de Generatione animalium, non eſſet ſufficiens ad mouendum præter motorem vniuerſi. Et, cum fuerit oſtenſum ꝙ datur motus æternus: ſed cùm impoſſibile ſit, ꝙ inueniatur aliquis motꝰ. æternus pręter localem circularem, vt in ſcientia Naturali fuit declaratum: ſequitur igit̃ manifeſte ex hoc ꝙ dat̃ motus localis æternus. ſed ni
I hil percipit̃ ſenſu ita ſe habere præter motum corporis cœleſtis: motꝰ igitur huiꝰ corporis cœleſtis ẽ ęternus, & eius motor eſt motor æternꝰ cuius eſſe fuit probatum.

Adhuc oſtẽditur ꝙ inueniť motus æternus continuus ratione temporis. Nam tempus (vt fuit declaratum) eſt vnum ex conſequentibus ipſius motus, & non poteſt generari ab aliquo, etiam ſi illud ſit in vltimo roboris. quia ſi ponamꝰ ipſum eſſe generatum: ergo eſt poſtquam non erat, & non erat antequam ęćt: ſed ante, & poſt ſunt duo noſa par- K
tium temporis: ergo tempus eſt antequam ſit. Item, ſi tempus eſſet generatũ, inueniret inſtans p̃ſens, ante quod non erit tempus præteritũ: ſed impoſſibile eſt imaginari inſtãs præſens, in actu ſtans, quod nõ præceſſerit tempus præteritum: longe minus poterit hoc comprẽhendi, ſi tempus vere imaginet. Bene tñ poterimus in hoc errare, ſi imaginemur tempus repręſentare lineã. Nã cum linea habeat poſitionem, & ſit in actu, neceſſe eſt ipſam eſſe finitã, tanto magis poterit cõcipi finis eiꝰ. & ſi hoc modo quoq; comprẽhen- L
damꝰ tempus, veluti lineam rectã, impoſſibile erit ipſum priuari fine. & is modꝰ erroris eſt ex locis ſophiſticis per loca translationis, & pmutationis, i. in quibus accipitur vnum pro alio. Et iam Alfatabius ſermonem fecit longum de hoc in libro de entibus tranſmutabilibus. Quapropter, ſi tempus eſt continuũ ęternum, vt apparet, ergo de neceſſitate inſequitur motum æternum continuum & vnum: qñ vnus motus revera eſt, qui eſt continuus. Et ſi dat̃ motus ęternus, neceſſario quoq; datur motor æternus vnus. nam, ſi eſ- M
ſent multi, non eſſet vnus motus cõtinuus. Quòd autem iſte motor ſit immaterialis apparet ex hoc, ꝙ eius motio eſt in ĩfinitum: & oẽ mouẽs exiſtẽs in materia de neceſſitate habet quantitatem, ac ſi dicas ꝙ habet corpus: & quælibet potentia exiſtẽs in quantitate, eſt diuiſibilis ad diuiſionẽ quantitatis, & inſequit̃ ipſam, quò ad finitatem & infinitatẽ, vt in ſcia Naturali fuit oſtẽſum: ſiue ponas talem virtutẽ extenſam in corpus, & innatã ſibi, vt calor in igne,

&

A & frigiditas in aqua: ſiue habeat aliquã dependentiã, vt eſt dependẽtia accidentis in materia, videlicet dependentia neceſſaria ad eſſe ipſius, vt ipſa aĩa. & quia forma materialis impoſſe eſt, ꝙ habeat quantitatẽ infinitam, vt in ſcĩa Naturali fuit oſtenſum: ergo nõ poterit dari virtus materialis infinitæ mobilitatis. Et hoc totum iam fuit oſtenſum in ſcĩẽtia Naturali, & inde accipiatur.

Rõ idẽ ꝓbãs ex hac ſcĩa. 12. m. 36. & Ide

POſſumus tamen declarare hoc de iſto motore p aliam declarationẽ in hoc loco. Et dicamus ꝙ, ſi primum motorem, pp quẽ mouet

B corpus cœleſte, ponamus eſſe materialem, oportebit ipſum eſſe in ſubiecto alio à ſubiecto quod mouet ab ipſo, & ꝙ ſit extra. & ſi ita eſt, ergo vel mouebit iſtud corpus cœleſte ratione comprehẽſionis eius & ſimilitudinis ad ipſum, vt ĩ aĩalibꝫ: vel mouebit ipſum potentia naturali exiſtẽri in eo vr ſit in vbi. ſed hoc etiam eſt manifeſte impoſſe, & ponamus ꝙ motus huius corporis cœleſtis ſit deſyderium ĩclinationis tm̃, poteſt nanq; hoc in rationem afferri. Neq; ſufficit ad huius reſponſionem id, quod dicit Auic. videlicet ꝙ

C motus inclinationis fiat ex re non naturali ad rẽ naturalem: quia hoc bene reperit in inclinatione corporum, quorũ motus eſt rectus. & ꝓpterea quies ineſt his corporibꝫ naturaliter, ſed motus ineſt eis mõ quodam accẽtis motus vero huius corporis iã fuit oſtenſum ꝙ eſt ſimilis vndiq; cũ ſit circa medium: & ideo dicimus impoſſem eſſe in eo quietẽ. Hoc ergo põt eſſe vnũ, qđ fortaſſe põt ſuſpicari eſſe cãm motus huius corporis. Sed, cũ ponim⁹ eſſe ipoſſe hoc corpus fore inanimatũ, appare bit hoc ẽt eſſe impoſſe. Vnde aũt ha D beatur ꝙ ſit aĩatum, nũc dico. videlicet ꝙ, cum iſtud corpus videatur eſſe incõtinuo motu, ideo oportet, vel ꝙ deſyderet motũ ipſum: vel ꝙ ſit neceſſarij motus, quod eſt hſe curã de his inferioribus: vel ꝙ habeat vtrunq; ſimul. nã ex re ipſius appareret ꝙ non deſyderet finẽ motus, ſin aũt, iã quieſceret. ſed quicquid deſyderat ipſum motũ, aut eſt neceſſarij motus, eſt quidẽ aĩatũ, & deſyderatiũ p ĩmaginationẽ, cum motus ſit actio aĩæ. & ſi nõ eſſet aĩa, nõ inueniret, niſi mobile tm̃. & hoc iã fuit declaratũ ex dictis Alex. nã impoſſe eſt B ꝙ aliqđ nobiliſſimũ aĩatorũ ſit inaĩatũ. Quòd aũt ſit nobilius quolibet alio aĩato patet, cum gubernet ipſum, & ſit prius ipſo prioritate naturæ. Itẽ eſt æternum, & æternũ eſt nobilius non ęterno. Videt tm̃ ĩm cipere q̃ ſunt hic. aliter. n. non poſſet hſe talẽ curã de rebus, q̃ ſunt hic, & ppea magnifaciũt ipſum Antiq, & putarunt ipſum eẽ Deũ. Et cùm ſit aĩatũ, ergo mouet ſenſu vel phãtaſia, aut cõceptu, qui fit p intellm. Impoſſe tm̃ eſt ipſum hſe ſenſus, cũ ipſi ſenſus ſint impoſiti aĩalibus ad euaſionem, ſed declaratum fuit hoc F corpus eſſe æternũ. Itidẽ & de imaginatione, ſeu phantaſia, quia ipſa ẽt ineſt aĩalibus ad liberationẽ, impoſſibile quoq; eſt inueniri phantaſiam ſine ſenſu. Si ergo motus huiꝰ corporis fieret à ſenſibus, aut à phãtaſia, tunc non eſſet eius motꝰ vnus continuus. Nihil igitur aliud reſtat niſi ꝙ eius motus fiat à deſyderio ꝓuenientẽ ex cõceptu ĩtellectiuo. Sed ſi ponamus iſtã rẽ conceptã eẽ corpus, ac ſi dicas iſtas res, quę ſunt hic ſub orbe Lunæ, tunc ſequeretur ꝙ:

G nobilius perficeret̃ p ignobilius: qđ
est falsum. Neq; põt ét dici ꝙ causa
motus eius sit cõprehensio alterius
corpis cœlestis nobilioris ipso: qñ,
qñ reddet̃ cã motus illius corporis,
sequet̃ idem, quod sequebat̃ de hoc
met corpore: & sic corpora cœlestia
procederent in infinitũ. & si res ita
se hẽt, & est impose hoc corpus cœ-
leste moueri ad aliud corpus, siue
ponat̃ illud corpus esse nobilius, si-
ue ignobilius: restat ergo vt nõ mo
ueatur nisi à desyderato, quod desy
deratur ab eo, quod̃ est nobilius ip-
so: & est id, cuius esse est ipsum bo-
H num absolute: qm̃ desyderatum est
ipsum bonum, & oportet vt ipsum
bonum, quod desyderat̃, sit nobili⁹
oĩbus desyderatis, & perfectius om-
nibus bonis. quem motum aĩatum
adiuuat eius inclinatio naturalis, qa
nulla est prohibitio inter ĩclinatio-
nem huius corporis & eius motum
aĩatũ, vt in scĩa Naturali fuit ostẽ-
sum. Hoc igit̃ ẽ vnũ, à quo assumit̃
dem̃ ratio, ꝙ talis motor non est in
materia. proprior tñ via, & fortior
est illa, quam progressi fuimus à prĩ
cipio, & est via Arist. Conueniens
ergo est, vt supponam⁹ hic oĩa hæc,
I & recipiam⁹ ipsa à Philosopho Na-
turali. Illud aũt, qđ conuenit nos cõ
syderare in hoc loco de huiusce mo
di principijs, cum acceperimus esse
eorũ ita se hãe, videlicet inquãtum
nõ sunt in materia, est dicere qđnã
eẽ habeant, & quot sint numero, &
quo pacto referant̃ ad subam sensi
bilẽ, i. quot modis sint principia ip-
sius. nã principia multifariã dicunt̃.
Contemplandũ quoq; est qualis sit
proportio eorum ad scinuicẽ ꝼm esse,
i. vtrũ q̃dã eorũ præcedant alia
aut sunt absoluta à scinuicem, i. ꝙ
quædam eorum non sint causæ ali- K
quorũ ipsorum: & si aliqua sint cau
sæ aliquorũ, quot modis sint causę.
Notificabimus quoq; illas res, qui-
bus cõicant, & qualr cõicant, & nar-
rabimus dignitates eorum in illa re
cõi. hoc s. si sunt ad scinuicem cau-
sæ, & qñ sunt causæ, quot modis sũt
causæ. Res autem, quibus cõicat, sũt
sicut ꝙ vnumquodq; ipsorũ cõpre-
hendit essentiã suam, & essentiam
alterius, & reliqua, q̃ post hoc ostẽ
dent̃: & summatim cõuenit nos ita
consyderare hic circa hanc partem,
sicut consyderauimus partem præ-
cedentẽ, videlicet sicut diximus de L
attributione entiũ sensibiliũ, inquã
tum sunt entia ad scinuicẽ, & rerũ,
quæ se habent, veluti consequentia
ad ipsa: sic ét conuenit nos consyde-
rare hic hunc modũ essendi, postea
tractare de cõparatione huius esse
sensibilis, & consequentiũ ipsius ad
hoc esse intelligibile, quo facto erit
cõprehẽsa scĩa entium inquantum
sunt entia. & finis causarũ ipsorũ. &
ista pars contẽplationis continet̃ in
libro Duodecimo huius scĩæ libro-
rũ Aristo. Et iam ex dictis patuit, ꝙ
scientia huius partis se habet vt pfe-
ctio & complementũ primæ partis M
huius scientiæ.

Quid ĩhoc tractatu I tendat.

ET cùm iam declaratum sit ex di De nũero orbium n. Me. te. 42. & inde.
ctis q̃nã sit inuentio hmõi pa-
tis istius scĩæ, & q̃ sint eius quæsita,
nũc cõsentaneũ est tractare de vno-
quoq; ipsorũ. Et dicamus ꝙ illa prĩ
cipia, quæ ita se habent, sunt plura q̃
vnũ, vt in scĩẽtia Naturali fuit ostẽ
sum. qñ illud mouens, cuius esse af
firmauimus paulo ante, aliud qui-
dem est q̃ illud, cuius esse fuit decla-
ratum in Secũdo de Gnatione aĩa-
lium. illud nãq; ꝓcedit istud natura,

quia

A quia iſtud ſcđm indiget illo primo ad eius motionē. nā, ſi primū nō ꝑpararet ſibi ſubiecta, quibus operet, nihil operaret, vt in ſcia Naturali fuit declaratum: ſed iſtud primum non indiget illo ad eius motionem. Senſu quoq; ꝓcipiunt plures motus corporis cœleſtis, q ſunt veluti motus partiales ipſi⁹ mobilis motu magno, quemadmodū orbes ſunt partes, aut ſicut partes magni orbis: & I ſcia Naturali fuit iā oſtēſum ꝙ ſūt eiuſdē ſubſtantiæ, & nullū habēt cōtrariū: neceſſario igit oēs ſunt æterni, partes quoq; æterni ſunt æternę.

B declaratū nanq; fuit ꝙ iſte motus vnus, i. diurnus eſt æternus. &, cùm iſti orbes, qui ſūt partes magni corporis, ſint æterni: ergo eorū motus de neceſſitate erūt æterni, & eorum motores quoq; æterni, & ſunt de genere motoris vniuerſi. Sed quiſnā ſit numerus horum motuū & corporum mobiliū, recipit hic ab arte aſtronomica mathematica. De hoc aūt accipiemus hic id, quod eſt famoſius hac tēpeſtate noſtra, I quo non diſcrepant profeſſores hui⁹ artis à tempore Ptolemæi vſq; ad noſtrā ætatem: dimittemuſq; id, I quo

C diſcrepāt profeſſores illius artis. Magna quoq; pars horū motuum nō pōt cōprehendi, miſi fiant circa hoc propoſitiones famoſæ. nā cognitio plm motuū horū indiget tpe lōgo, quod ptranſibit vitā humanā pluribus vicib⁹. Propoſitiones aūt famoſæ alicuius artis ſunt illæ, in quibus nulla adeſt inter eius profeſſores diſceptatio. & ideo decreuimus aſſumere hniuſmodi ꝓpoſitiones.

Et dicamus ꝙ id, in quo conueniunt circa motū corporū cœleſtiū, eſt ꝙ ſunt triginta octo mot⁹ quinque videlicet pro quolibet triū planetarū ſuperiorū, ſ. Saturni, Iouis, & Martis: & quinq; Lunæ, & octo Mercurij, & ſeptē Veneris, & vn⁹ Solis, ita quod ꝓcipiat eius peragratio in orbe eccentrico tm̄ non in epicyclo, & vn⁹ ipſius orbis circuētis vniuerſum, qui eſt orbis ſtellarū fixarū. Sed vtrū reperiat Nonus orbis dubiū hēt. Nā Ptolemæ⁹ putauit ꝙ dat quidam motus tardus orbi zodiaco ꝑter motū diurnū, qui cōplet ſuum circuitū in q̄ millibus annorū. Et aliqui alij ſunt imaginati, ꝙ eſt motus prioritatis & tarditatis, vt ille vir, qui noīatur Alzarcala, qui ē ex hac nr̄a terra, ſ. Andaluzia, & qui ſunt ſecuti ipſum, pp qđ poſuerunt quandā Aſtrologiā, ex qua ſequit iſte motus. Fuerūt aūt coacti ponere hunc motū, quia ipſi ꝑſpexerunt reuerſiones Solis ad quendā p̄ctū notum in orbe ſignorū, quas inuenerunt varias. Et alij fuerunt imaginati ꝙ iſta varietas prouenit ex additione motus, aut motuū I orbe Solis. Nonnulli vero exiſtimauerūt ꝙ hoc prouenit ex inſtrumentorū errore, aut imbecillitate ipſorum met inſtrumentorū in cognoſcendo ipſos iuxta verum eſſe eorū. Tandem apud me eſt remotū, ꝙ inueniatur orbis nonus ſine ſtellis. nam orbis eſt ſtellarū gratia, q̄ ſunt nobilior pars eius. & ꝓpea quanto plus habet de ſtellis, tanto eſt nobilior. ſed de his iam ptractauit Ariſt. Orbis aūt, qui mouet motū magnum, eſt nobilior cæteris orbibus. quapropter nō vī nobis ꝙ ſit ſine ſtellis, immo apud me eſt impoſſe. Hoc ergo eſt vnum ex his, quorū debet fieri mētio in quæſito de cā huius motus.

D

Vtrū det Nonus orbis.

E

F

De numero motorum.

Sed iā digreſſi ſumus vn̄ eram⁹.

G Reuertamur ergo ad illud. Et dicamus ꝙ ſi ponamus hunc eſſe numerũ horũ motuum, ſequet de neceſſitate ꝙ illemet erit numerus motorũ: cum quilibet motus eorum fiat ex deſyderio ſibi proprio. Ipſum autem deſyderium propriũ eſt ad deſyderatum propriũ, videlicet ſi ponamus ꝙ vnus ſit motor oĩum orbium in motu diurno. Sed, ſi imaginemur hmõi motũ per hoc, ꝙ quilibet horum orbiũ habeat motorẽ proprium, tũc numerus motorum perueniet ad quadraginta quinq;. Et poteſt arbitrari primo ĩtuitu ꝙ
H hæc ſit opinio Ariſt. ſed Alex. dicit oppoſitum ĩ ſuo libro de principijs vniuerſi: videlicet ꝙ ipſe ponit motorem orbium omnium hoc motu eſſe vnum. Sed quid horũ duorum ſit conuenientius & magis cõſonũ, ĩdiget quidem inquiſitione. Nam, ſi ponamus ꝙ quilibet ſeptẽ planetarum habeat proprium orbem, ſup quem moueatur iſto motu, ſ. diurno, hoc inquam dico, vt Mathematici conſueuerunt dicere, tunc cõuenientius eſt ponere cuilibet ipſorũ motorem proprium in hmõi motu diurno. ſin autem, tunc natura age-
I ret fruſtra. ſed, ſi ponamus aliquem orbem non habere motum ꝓpriũ, tunc eius eſſe foret inane. Veruntñ, ſi ponamus rem ita ſe habere, tunc iſte motus diurnus non eſſet vere vnus, qñ nõ fieret ex vno motore, ſed accidit ꝙ æquentur in tempore duntaxat. in ſe tñ ſunt plures motus ſecũdum varia loca ex varijſq; motoribus. & ſic eſſet ſm hanc poſitionem vnus quoquomodo per accñs, qñ mobilia, quæ differunt velocitate & tarditate, quorum motus ſunt vnus per ſe, & in vno tpe, habent q-
dem hoc ꝓp partes ſphæræ tm̃. Qđ K
aũt eſt per accidens, impoſſibile eſt ꝙ ſit ſemper, neq; vt in pluribus, in his rebus inferioribus, longe minus in corporibus cœleſtibus. & ſi totũ hoc ita ſe habet, vt narrauimus, vn⁹ igitur motus per ſe erit in vno mobili, & vnum mobile mouebitur à motore vno. Conuenientius ergo Sit⁹ & mo t⁹ orbis, q
eſt, vt imaginemur cœlum in ſe totum eſſe vnum animal figuræ ſphæricæ, cuius connexum eſt gibbum orbis ſtellati, & concauũ eius illud; quod contangit ſphæram ignis, habens quidem vnum motum vlem: L
& ꝙ illi motus, quos habet vnumquodq; ſydus, ſint partiales: & ꝙ ei⁹ motus magnus eſt ſimilis motui locali animalium, & particulares motibus membrorum eius. & ꝓpea indigent iſti motus centris, ſup quæ reuoluant, quemadmodũ eſt terra ad motum magnum: qm̃ in Mathematica fuit oſtenſum ꝙ centra plurium horum motuũ ſunt extra centrum mundi, & ꝙ non diſtant à terra eadem diſtantia. & ſic non ſum⁹ coacti imaginari plures orbes, quorũ centra ſit centrum mundi, & eorum poli ſint poli mundi diſtincti abinuicẽ, immo imaginabimur in- M
ter orbes proprios vnicuiq; planetarũ ineſſe corpora quædam his, ac ſi non ſint à ſeinuicẽ ſeparata, & non hñt motũ p ſe, ſed inquantũ totius ſunt ptes, & ꝙ ſup hæc corpora mouentur planetæ motu diurno. Ex hac ãt uĩa poſitione nullũ ſequetur falſum. Nã id, quod coegit Mathe- Mathema
maticos ponere in quolibet ſeptem ticorũ de
planetarũ ſuũ orbem, ſup quos mo ceptio.
ueant motu diurno ꝑter orbes proprios vnicuiq; motui, eſt ꝙ apud ipſos eſt impoſſe ꝙ vnũ mobile moueatur

A ueatur duobus motibus diuersis, si sit vnū mobile sup vnā magnitudinē. & hoc ēt pōt adaptari fm hāc positionē, quā imaginati sumus, videlicet ꝙ huiusce modi orbes mouent suis proprijs motib⁹ sup suos orbes proprios, & motus cōis est ex hoc, ꝙ sunt partes maioris corporis, non ex eo ꝙ illæ partes hñt motū per se, sed ex eo, ꝙ sūt pars. Sed quo pacto istæ partes inter seinuicē se subsequātur ex vno motore, cùm sint separatæ, & cur nō impediant seinuicē, iam in libro de Cœlo & mundo locuti fuimus de hoc.

B Vtrū aūt sit possibile ponere pauciores motores numero, vt aliq; fuerūt opinati, videlicet ꝙ imponam⁹ vnicuiq; orbi vnū tm motorem, à quo primū qd moueat sit planeta, mox influat ab ipso planeta virtus, qua pficiant alij motus proprij illi planetæ, & qui sunt grā ipsius, hoc equidē est impoſſe, vt ex ꝓdictis colligi pōt, & ex dicendis adhuc post hoc. Nā, si ponam⁹ hmōi orbes moueri ex cōceptu rerū immaterialiū, alij ergo mot⁹, qui insunt vnicuiq; planetæ, manifestū est ꝙ non fiant C ex conceptione planetæ, neq; ex desyderio ad ipsum, vt ex nr̄is dictis apparuit. Neq; sunt ibi ēt virtutes influxæ à syderibus ad cęteras partes sui orbis, cū non habeāt de partib⁹ aīæ, nisi id, qd fit ꝑ conceptū intellectualem. Sed vtrū sit possibile ꝙ numerus harum substantiarū sit maior q̄ istorū motuum cœlestiū, nō equidē est impoſſe. Si aūt ponamus inueniri aliqd horū principiū ꝑter illa, quæ numerauimus, tunc illud principiū habebit aliquam actionē sibi propriam, siue fuerit principiū ad vnū istorū principiorū, vt ad nobiliusipsorum, siue ad oīa ipsa, quē- D admodū res se hēt de primo principio, vt post hoc declarabimus: siue fuerit principiū ad aliquas res, q̄ sūt sub orbe Lunæ, vt de intellectu agēte res se habet: qm̄ impoſſe est inueniri aliqd horū principiorum nobilium, qd non habeat aliquam actionē. nam impoſſe est quin ex essentia ignis ꝓueniat combustio. hæc aūt principia sunt agentia naturaliter, quemadmodum Sol illuminat naturaliter. Ad hæc, si inueniret aliqd horū principiorū, quod non haberet aliquam actionem, natura fecisset quid frustra. quāuis. n. esse eorū E ex prima intentione non sit ꝓp suā actionē, sed ex secunda intentione, vt ostendemus, nihilominus idē est in hoc, videlicet ꝙ non inuenit aliquod principium eorū frustratum. Quapp cōuenit hic nos determinare ꝙ numerus eorū ē finit⁹, & ꝙ impoſſe ē inueniri principia nō agentia.

Quæ motores nō possint eē pauciores.

ET post q̄ fuit declaratum hoc de numero ipsorū principiorū, cōsyderandū est quodnā habeant esse quove pacto moueant, & quot modis sunt principia horū corpotum cœlestiū diuinorū. Et via huius cō- F syderationis est, vt supponam⁹ hic id, quod in scīa de Aīa fuit declaratū: cùm plura principiorū, q̄b⁹ vtūtur hic, sint assumpta ab illa scīa. & nulla equidem est via ad notitiam huius generis essendi in eo, qd est sibi propriū, nisi post notitiam illius scīæ. Et propterea est dictū in legib⁹ diuinis, cognosce teipsum, & cognosces Creatorem tuum.

Et dicam⁹ ꝙ iā in illa scīa fuit declaratū, ꝙ formæ habent duplex eē, sensibile videlicet siue simile sensibili, & est illud esse, qd hñt ex eo, ꝙ

Qd sit esse ipsorū motorum.

G ſunt in materia: & eſſe intelligibile, qđ quidē hñt ex eo, ꝙ ſunt denudatæ à materia. Si ergo dant formæ, habebunt quidem eſſe ex eo, ꝙ nō ſunt in materia: erunt igitur de neceſſitate intelligentiæ ſeparatæ. nam formæ, inquantum formæ non habent tertium eſſe.

Quo pacto motores mouent corpa cœleſtia. 12. Me. 36. & inde.

ET poſtq̄ declaratū fuit ꝙ hiuſce modi motores hñt eſſe, inquantū ſunt intelligentiæ, conſyderandū igit' eſt quonā pacto moueant corpora cœleſtia. Sed nullus reſtat modus, niſi p modū imaginationis p intellm: quam quidē ſequit' deſyderiū, quēadmodū mouet forma deſyderati ipſum deſyderans. Corpora igit' cœleſtia hñt intellm de neceſſitate, cū ſint comprehenſiua. & hæc eſt demōſtratio pp quid & qa.

H Et qm̄ motus ſit cum deſyderio, ergo hñt de neceſſitate deſyderiū rōnale, & non hñt de partibus aīæ, niſi hanc partē tm̄. Nam impoſſe eſt ipſa hīe ſenſus, cum ſenſus ſint impoſiti aīalibus pp ſalutē eorum, & perfectionē. hæc aūt corpora ſunt æterna. Neq; hñt ēt virtutes phantaſticas, vt imaginatus eſt Auic. quia potentiæ phantaſticæ non poſſunt reperiri ſine ſenſibus, vt in ſcīa de Anima fuit declaratū.

I nam intentū ipſarum virtutū phantaſticarū eſt, vt animal neceſſario moueat' à ſenſibilibus poſt eorum priuationē. & hoc ēt vtpm̄ fit pp ſaluationē & perfectionē. Adhuc, ſi res ita ſe haberet ī corpotibus cœleſtibus, vt eſt opinatus Aui. videlicet ꝙ imaginent' ſit', ſup quos pmutant', tunc eorū mot' non eſſet vnus, & continuus', vt veniant vnus poſt alium contrariū, videlicet rerum phantaſiatarū, & contra id, quod in eis eſt. Habent tū ſit' quodam accidentis modo, & in relatione vnius ad aliū. nam declinatio, quā habet motus Solis, eſt quid' ortum ex ſitu orbis eius ad magnū orbē. Si ergo eſt impoſſe hæc corpora habere phantaſiā, minime quoque habebunt motus particulares: ſed eorū motus eſt vnus continuus hoc modo, quē dicā. videlicet, ꝙ cū ipſa comprehendant bonū, quorū perfectio conſiſtit in eius cōceptione, deſyderant aſſimilari ſibi ſm̄ perfectionem ſic, videlicet ꝙ perueniāt ex eorum eſſe ad nobiliorem rerū, quæ ſunt ſibi poſſibiles, & quia melius eſt ꝙ moueantur q̄ quod quieſcant, cum motus ſit quædam vita rebus naturalibus, ideo ſunt in continuo motu, & hoc non eſt, propterea quia eorum conceptio ſit gratia motus. nam, ſi ita eſſet, tunc nobile eſſet propter minus nobile. ſed quia motus prouenit ex illa perfectione, & inſequitur ipſam, quemadmodū inſequitur combuſtio formā ignis: & ſicut qn̄ nos peruenimus ad vltimam perfectionem, eſt melius nobis ꝙ influamus de illa perfectione alijs iuxta poſſe, non quod pfectio noſtra ſit propter aliud: ita res ſe habet de corpotibus cœleſtibus cum his, quæ ſunt īferiora illis. & hoc declarabimus poſt hoc. Ex his ergo dictis apparet quodnam eſſe habeant iſti motores, & quomodo fit motio ipſorum. Ex quo etiam oſtendit' ꝙ non ſint tantum motores corporum cœleſtium, immo dant eis formas ſuas, quibus ſunt id, quod ſunt. Nam, ſi ipſi tollantur, nequaquam reperietur forma corporum circularium: quemadmodum ſi tollatur intellectus, qui eſt in actu, tunc non inerit nobis vltima pfectio. & ideo

K

Quo pacto corpora cœleſtia ſit motus vnus continuus.

L

M

Motores eē formas corporum cœleſtiū.

ſunt

A ſunt eorum agentia quoquomodo, cùm ipſum agens præſtet eſſentiam rei, ſiue fuerit talis actio continua, ſiue interſecta. Melius tamen eſt ꝙ ſit continua, quemadmodũ ſunt aliquo modo formæ ipſorum. Nã formæ corporum cœleſtiũ nihil aliud ſunt, q̃ id, quod intelligunt ex ipſis. & quia mouentur ab eis, vt diximus per modum deſyderij, ideo ſunt fines eorum. Hæc igitur principia ſunt huius ſenſibilis eſſe, veluti forma & agens & finis. & ideo hoc eſſe ſenſibile non prouenit ab eis, ita ꝙ ſint propter ipſum, immo illud eſt
B gratia ipſorum, vt declaratum fuit ex hoc tractatu. Non reſtat ergo, niſi ꝙ ordo ille proueniat ab ipſis ex ſecunda intẽtione, & eo modo, quo dicitur ꝙ dator legis confert nobilibus: nõ ꝙ ipſe adipiſcatur perfectionem. Apparet ergo ꝙ entia ſunt duplicia, vnũ videlicet, quod fuit aptũ inſeruire alij, qđ eſt eius finis: aliud vero eſt, quod ꝓficit aliquod aliud. quod quidem ideo perficit ipſum quia eſt princeps, non propterea ꝙ ſit gratia eius, & hæc duo genera inueniuntur in quæſtibus, & artibus liberalibus voluntarijs.

C Quæ ꝓpoñr declaranda.

ET poſtquã fuit declaratũ quot modis iſta ſeparata ſunt principia inter ſeinuicem, & quomodo ſunt principium ſubſtantiæ ſenſibilis, & qualiter comparentur ad ipm: conſyderandum ergo eſt quomodo comparãtur iſta principia inter ſeinuicem, & vtrum habeant eundem gradum eſſendi in vniuerſo, ita ꝙ mundus habeat pluſquã vnũ principium. Vtrum aliqua eorum ſint cauſata ab aliquibus, & oĩa tandem deſinãt ad vnum principium, quod eſt primũ in illo genere & præcedens oĩa illa, & reliqua ſint principia per id, qđ acquirunt ex illo principio. Et ſi ita ſit, quot modis ſint aliqua eorum principiũ aliquorũ, & ipſum primum ſit principiũ oĩbus. D

Quo facto ꝓpria principia inter ſe comparentur,

Et dicamus ꝙ, ſi iſta prĩcipia cõſyderentur, inuenientur præcedere vnum aliud inter ſeinuicem nobilitate. Nam motor, qui mouet motu diurno, eſt oĩbus nobilior, cùm oẽs moueantur ab ipſo per accidens, & ipſe nõ moueatur ab ipſis. Illud adhuc, cuius motus eſt velocior, & corpus maius, eſt nobilius de neceſſitate. & ſi cõſyderabis hoc in reliquis, E inuenies ea ſic differre. Ea autem, q̃ differunt dignitate, ſi vnum non excedit aliud in ſpecie, videlicet, ꝙ ſint ſpecies plures, quarum vna ſit nobilior alia, tunc diuerſitas, quæ ineſt eis, fit ex prioritate vnius ad aliud in eadem ſpecie, in qua communicant. Et quæ ita ſe habent, vnũ erit de neceſſitate cauſatum ab alio: & prius omnibus in hoc eſt ipſa vltima cauſa eorum, & cauſa, ob quam oĩa ipſa habent eſſe. Manifeſtũ ergo eſt ꝙ nobilior horum motorũ
F ẽ ille, qui mouet motu diurno. Iſte ergo motor eſt vltima cauſa ipſorũ & cauſa, ob quam oẽs alij ſunt. Declaratum quoq; fuit ex hoc, ꝙ reliqua mobilia cõicant cum hoc mobili I motu ſuo, & mouent cum eo: cõicant ergo in eius apprehenſione. Vnũquodq; igit ipſorũ hẽt conceptum vl'em, i. cõem & propriũ ſibi. Vniuerſalis aũt comprehenſio eſt, quam habent oĩa ipſa ad iſtũ motorem. Propria vero eſt illa, quã vnũquodq; ipſorum habet ad vnũquẽque motorem. Et huius cõitatis ꝓportio ad id, quod eſt propriũ vnicuiq;, ipſorum non eſt comparatio

generi-

G generica, cùm iſta cõprehenſa ſint
ímaterialia : ſed eius cõparatio ad
hæc eſt cõparatio rerũ cõparatarũ
ad vnũ aliquid, qđ præcedit eas, &
eſt cã vt ſint. Vle adhuc eſt pri⁹ par-
ticulari nam, ſi auferat vle, tollitur
& particulare. ſi impoſſe ergo eſt ꝙ
talis comprehenſio præcedat prio-
ritate generica, erit igit de neceſſita
te eius prioritas ad reliqua cõprehẽ
ſa prioritas cauſæ. Ita ét vĩ res ſe ha-
bere in illis multis motibus, qui in-
ſunt vnicuiq; planetæ. Nã, cùm ap-
pareat ꝙ huiuſcemodi motus ſint
pp motum planetæ oportuit de ne
H ceſſitate ꝙ motores eius ſint pp mo
tum planetæ. aliter. n. motus plane-
tæ fieret ab eis p accidens. Si ergo to
tum hoc ita ſe habet vt narrauim⁹,
ſequitur ꝙ quilibet planeta habebit
plures q̃ vnum motum, & eius mo-
tores neceſſario erunt cauſati à mo,
tore planetæ, & motores ſeptem pla
netarum erũt cauſati à motore ma-
gni orbis. Hoc eſt quantum ſermo
dedit tractare de eſſe primi prĩcipij
in hoc genere & fortaſſe ipſe Ariſt.
declarabit poſt hoc ꝙ non ſufficit
hunc motorem eſſe primũ princi-
pium, ſi conſyderemus ea, quę ſunt
I propria vnicuiq; ipſorum. Videt
Quopacto oĩa principia finiũt ad primũ principiũ, adhuc ſermone vniuerſaliori p̃cedẽ
ti ꝙ neceſſario iſta ſeparata finiunt
ad primum principiũ, & ꝙ ipſa nõ
ſunt ſimpliciter vnum ab alio, ita ꝙ
nulla ſit dependentia cauſæ, & cau-
ſati inter ipſa: qm̃ non euadit quin
dicatur nomen principij de vtroq;
vniuoce aut pure æquiuoce, aut or
dine & proportione, & eſt vnus ex
modis, quibus dñr noĩa analoga.
Quòd autem dicant vniuoce eſt fal
ſum: qm̃ vniuoca habent pluralita-
tẽ rõne materiæ, hæc aũt ſunt íma-
terialia. Eſt quoq; falſum ꝙ nomẽ K
principij dicat de eis pura æquiuo-
catione, cũ fuerit iã oſtenſum ꝙ sũt
eiuſdẽ gñis. Nihil igit aliud reſtat,
niſi ꝙ dicat de eis nomen principij
fm prius & poſterius. Ea aũt, quę di
cuntur fm prius & poſterius, neceſ-
ſario comparant ad vnum aliquid,
qđ eſt cã, vt illa res inſit alijs. vt exẽ-
pli gratia, nomen caloris, quod qui
dem dr̃ de rebus calidis per compa-
rationẽ ad ignẽ, qui eſt cauſa vt ca-
lor inſit alijs rebus calidis. Hinc ap-
paret ꝙ oportet in his prĩcipijs aſcẽ
dere ad vnum principium (ſed non
proprie, quẽadmodũ fuit oſtenſum L
in præcedenti ſermone) ſiue fuerit
eorũ ordo ĩ comparatione ad ipm
vnus ordo, videlicet ꝙ vnum excel-
lat aliud. & hoc ét non declaratur ex
hoc ſermone, quemadmodũ ex præ
cedenti. Adhuc oſtẽdit hoc, qa nos
videmus operationes horũ corpo-
rum cœleſtium, q̃ fluunt ex mori-
bus ſuis fauere ad eſſe vniuſcuiuſq;
entiũ exiſtentiũ apud nos, & ad eo-
rum conſeruationẽ: ita ꝙ, ſi tolleret
vnus ex his motibus, corrumperet
eẽ rerũ, & ordo earũ. Hinc eſt ꝙ vi-
demus Lunã & ſtellas erraticas ferè
ſeruire ipſi Soli motu earũ, eumq; M
inſequi. nã nos inuenimus eos ſem-
per progredi p diſtantias termina-
tas ab eo, i. p propinquitatem & re-
motionem itinerũ determinatorũ,
videlicet in velocitate & tarditate,
vt ĩ ſcĩa aſtrorũ Mathematica oſtẽ
ſum fuit. hmõi aũt operatio nõ põt
eſſe eis p accidens: neceſſario igit
intendunt motu ſuo vnũ finem. ſed
quia eſſe eorum non eſt pp res, quæ
ſunt hic, ideo ille finis, quo cõicant,
eſt cã vt conueniant, & adiuuent ad
eſſe entium, q̃ ſunt hic. Nam qñ ali-

quod

A quod paſſum hēt eſſe à pluribus q̄ vno motore, tunc pficitur eius eſſe p ſe per cōitatem illorum motorū in vnum finem. & hoc innuit Deus glorioſus, cum dixit, ſi in eis eſſent Dij, prēter Deum, corrumperemur. Demū mundus eſt vnus p vnū principium. aliter. n. eſſet vnus p accidēs aut oporteret ipſum non eſſe.

Cōparatio mundi ad ciuitatem. 11. Me. 52.

VNiuerſaliter igit̄ res ſe hēt in mundo, quemadmodum ī ciuitate proborum virorum, quæ licet habeat plures principatus, aſcēdunt oēs ad vnum principatum, & intendunt vnum finem: aliter. n. nō

B eſſet vna. & quēadmodū ex hac pārte ciuitas ppetuatur, ita ēt res ſe habet in mundo. Hinc fit, ꝙ illæ ciuitates, ī quibus ſunt plures principes, facile incurrunt corruptionē, cùm habeant vnitatem qnodam accidētis modo.

Q̄libet pricipiorū ſeipſum intelligere.

ET poſtq̄ fuit declaratum, qđ eſſe habeāt hæc principia, & qualiter comparent̄ ad mundū ſenſibilē, & inter ſeinuicem, conſyderandū eſt de his, quæ ſunt ſibi propria. & ponemus conſyderationē nr̄am ī hoc, vt diximus, ab eo, qđ in ſcīa de Aīa

C fuit declaratum. Et dicamus ꝙ qđlibet horū principiorum intelligit ſeipſum. & hoc patet, propterea qa intellectus noſter ita ſe habet, ſ. ꝙ accidit ei ꝙ qñ intelligit intelligibilia, conuertit̄ ad intelligendum ſeipſū, cum eius eſſentia ſit eſſentia intelligibilium. Si igitur iſte intellect⁹ eſt ipſummet intellectū, multo magis ita ſe habebit res in intelligentijs ſeparatis. Nā iſte intellectus cum habeat iſtam proprietatem ex eo, ꝙ nō eſt infixus materię, licet habeat dependentiam cum materia, tanto magis habebunt hoc intelligentiæ ſeparatæ, quæ nullam habent depen D dentiam cum materia. & ideo intellectus, & intellectum in eis habebit magis de vnione q̄ ſit in nobis. nam licet intellectus noſter ſit ipſummet intellectum, aliquam tamen habet tranſmutationem ex eo, quòd attribuitur materiæ.

Vtrū intelligētiæ intelligāt aliquid extra ſe.

ET poſtq̄ eſt declaratū ꝙ quęlibet harum intelligentiarum intelligit ſeipſam, contemplari decet vtrū vnaquæq; ipſarum intelligat aliqd extra ſe, aut non. Et dicamus ꝙ iam fuit oſtenſum in libro de Aīa ꝙ intelligibile eſt perfectio intelligētis, & eius forma. & cum dicimus vnū E iſtorum intelligere aliud, dicim⁹ ꝙ intelligit illud, ita ꝙ pficit̄ p ipſum. illud ergo aliud p̄cedit ipſum, & eſt cauſa, ob quā ſit illud. & itidē, ſi poſnerimus vnū eorū eſſe cauſatū ab alio, neceſſario cauſatū comprehendet ſuam cām: adeo ꝙ hæ duæ res conuertunt̄, videlicet ꝙ quodcunq; horū principiorū comprehēdit aliquod aliud, illud quidem aliud erit eius cā: & ꝙ quicquid eſt eius cauſa & concipit̄ à cauſato, impoſſe eſt ꝙ cauſatum concipiat eſſentiā ſuam, ꝓter hoc, ꝙ concipiat id, quo extat F ſua eſſentia. ſed iā fuit declaratū ꝙ quodlibet ipſorū cōprehēdit eſſentiam ſuā: ergo neceſſe eſt ꝙ cātum ab ipſis concipiat ſuā cām. Hinc apparet ꝙ aliqua eorum ſunt prīcipiū quorundā aliorū p modum formę, & efficientis, & finis, ſicut fuit oſtenſum de cōparatione eorū ad formā corporū cœleſtiū. nā vtraq; cōparatio eſt eadē. Neq; eſt in eis ēt cauſa pp cauſatum: quia impoſſe eſt ꝙ nobilius ſit propter ignobilius. Sed ſi prouenit cauſatū ī eis à cauſa, illud quidem eſt quid ſequens perfectionem

nem cauſę, quēadmodū vſtio ſequi
tur ſubſtātiā ignis. Et ſi totū hoc ita
ſe habet, vt narrauimus, manifeſtū
ergo eſt, ꝙ impoſſibile eſt in his vt
cā cōprehendat cauſatū ſuū. nā ali-
ter poſſet cā conuerti in ſuū cauſa-
tū, & perficeretur nobilius p minus
nobile: qđ eſt falſum. Hinc habe-
tur manifeſte, ꝙ ſi habeant cām pri
mā, quę nō ſit cauſata ab aliquo, vt
in p̄cedēbus fuit oſtenſum, ꝙ non
H cōprehendet niſi eſſentiā ſuā, & nō
cōprehendet cātum ſuū. & hoc nō
eſt propriū primo principio eorū,
ſed qd cōe oībus ēt corporibus cœ-
leſtibus: quia nō videmus ipſa cō-
cipere res, q̄ ſunt ſub ipſis eo modo,
quo hñt eē: qa ſi ita foret, tūc per fi-
ceret nobilius p ignobilius, & eorū
cōceptus ēēnt generabiles & corrup
tibiles, quēadmodū fit in intelligi-
bilibus humanis. Qđlibet ergo ho-
rū principiorū ſeparatorū, licet ſit
vnū, ita ꝙ intelligens & intellectū
eſt idē in eis, nihilominus in hoc p̄-
excellunt ſeinuicē. Cui tñ verius cō
I petit vnitas eſt ipſum primū, dein-
de qđ ſibi aſſociat, mox ēt qđ illi ad
hęret Tandē qđcunq; eorū indiget
ad cōprehenſionē eſſentię ſuę pluri
bus principijs, ē minoris ſimplicita
tis, & ĩeſt ei aliqua pluralitas: & ecō
uerſo, qđcunq; indiget ad cōceptū
ſuijpſius paucioribus principijs eſt
ſimplicius, adeo ꝙ primū ſimplex,
& verū nullo indiget extrinſeco ad
ſuijpſius cōprehēſionē. Hoc inquā
eſt, qđ protulit ſermo de cōprehen-
ſione horum principiorum.

Dubiū cō-
tra ea, q̄ di
cta ſunt, ꝙ
intelligen-
tę ſ̄ intelli-
gant hæc
inferiora.

VEruntñ multa inſurgunt du-
bia cōtra hoc. quorū vnū eſt,
ꝙ ſequeret ꝙ hęc principia ignora
rent illas res, quarū ſunt principia,
& p̄uenirent ab eis ſicut proceduntres naturales ex ſeinuicē: ſicut vſtio, K
quę prouenit ab igne, & congelatio
à niue, & nō influerent rōne cogni
tionis. Sed falſum eſt ꝙ procedat
aliqd à cognoſcente, inquantū eſt
cognoſcens, & nō cognoſcat illud.
& hoc indicauit illud dictū dicens,
nōne cognouit q̄ creauit, cū ſit ip-
ſe ſapiens & cognoſcens? Ignorātia
quoq; eſt defectus, & id, qđ eſt p̄fec-
tiſſimū, impoſſe eſt ꝙ habeat defe-
ctū. Cōtra hanc quidē poſitionem
hoc eſt difficillimū oīum dubiorū.
Nos autē ſoluemus ipſum, & dice- Soluti.
mus, ꝙ cū agens præſtet paſſo quid Agēs p̄ſta
ſibi ſimile, & oporteat paſſum eſſe re paſſo
q̄d aliud, & ſm numero ſequit̄ de L
neceſſitate vnū de duobus, vc̄, vel qđ ſibi ſi-
ꝙ ſit diuerſum ab ipſo in materia: mile, duo-
& hoc eſt neceſſariū, qñ paſſum eſt bus eē mo
eiuſdē ſpeciei cū agēte abſq; hoc ꝙ dis.
ſit inter ipſa exceſſus dignitatis in
forma: vel ꝙ illa diuerſitas, q̄ eſt in-
ter ipſa, ſit in exceſſu dignitatis ĩ ea-
dē ſpē: & hoc. ſ. qñ agens in illa ſpē ē
nobilius paſſo. nā impoſſe eſt ꝙ paſ-
ſum ſit nobilius agēte de ſe, cū eius
quiditas proueniat ab agēte. In his
ergo principijs immaterialibus di-
uerſificantur agēs & paſſum, & cau
ſatū & cā, exceſſu nobilitatis in ea- M
dē ſpecie nō in diuerſitate ſpeciei. &
quia intellectus noſter in actu nihil
aliud eſt q̄ cōprehēſio ordinis & re
ctitudinis exiſtētis in hoc mundo,
& in qualibet eius parte: & cognitio
cuiuslibet rei in eo exiſtētis, p̄ ſuas
cauſas propinquas & remotas ita ꝙ
cognoſcat totū vniuerſum: ſeq̄t̄ er-
go de neceſſitate ꝙ q̄ditas intellect⁹
agentis hunc noſtrū intellectū ni-
hil aliud eſt q̄ cōprehēſio harū re-
rū, Hinc dr̄ ꝙ intellectus agens in-
telligit res, q̄ ſunt hic. Op; tñ ꝙ in-
telligat

A telligat iſtas res nobiliori mõ. aliter .n. nulla eẽt diuerſitas ĩter ipſum & nos. Sed qũo ñ, cũ fuerit tã declaratũ ꝙ intellectus noſter ĩ actu ſit generabilis & corruptibilis, qa eſt immerſus materię, eius tñ intelligibile eſt ęternum immateriale? Et pp imbecillitatẽ intellectus noſtri fuerunt neceſſarij ſenſus ad eius intellectionẽ. & ppea qñ priuamur vno ſenſu, deficit ẽt nobis illius intelligibile. & ſimiliter, qñ ſenſatio alicuius rei eſt corrupta in nobis, amittimus eius intelligibile, neq; poſſumus illud acquirere niſi per modũ
B famoſum. Et ſimiliter eſt poſſibile ꝙ cauſę alicuius rei ſint ignotæ, quo ad nos: q̃ tñ ſunt in eſſentia ĩtellectus agentis. Et ſm hunc modũ pñt reddi cauſę prophetiarũ, & reliquę pronoſtications futurorũ. patimur tñ nos huiuſcemodi imbecillitatẽ rõne materię. Et ſic ẽt ſequit ꝙ ĩtelligibile ipſius intellectus, qui agit ipſum intellectũ agentẽ, nihil aliud ſit q̃ intelligibile intellectus agentis: qa hoc & illud ſunt idẽ ſpecie, verũtñ eſt aliquo mõ nobilius. Itidẽ in reliquis, donec primũ principiũ intelligat vniuerſum nobilio
C ri mõ oĩum modorũ, quibus pñt ꝓexcellere ſeipſas inter ſe intelligentias denudatas à materia: quia forma ſui intelligibilis nihil aliud eſt q̃ forma intelligibiliũ humanorũ ſpecie, multo magis cũ reliquis intelligibilibus aliorũ ſeparatorũ res ita ſe habebit, etſi ſint ſeparata valde in dignitate ab intellectu humano, & illud, qd eſt ſibi ꝓpinquius ẽ intellectus, q ſeq̃t ipsũ, & ſic ſm hũc ordinẽ vſq; ad intellectũ humanũ. & ſicut ꝓpriũ ſubiectũ cõprehẽſionis nr̃æ ſunt res materiales, & ſi qd intelligimus de his principijs, illud D
quidẽ intelligimus ſm analogiã: licet ĩtelligamus ea ſm ordinẽ, qa qd ꝓpinquius eſt nobis, eſt ipſe ĩtellectus agens. & ppea fuerũt nonnulli imaginati ꝙ poſſibile ẽ cõprehẽdere eſſentiam ſuã ſm veritatẽ, ita ꝙ nos efficiamur ipſe, & cãtũ cõuertatur in eſſentiã cãę. Eodẽ quoq; mõ cõprehẽſiõis intellectus agentis ſub iectũ ẽ eſſentia ſua. & ſi qd ĩtelligit de ſuis principijs id ſm cõparationẽ intelligit. & ſic ſequit̃ res de ſcõdo, & de tertio, donec res deſinat ad primũ principiũ, cuius quidẽ propriũ
E eſt nihil ĩtelligere cõparatiue. & iõ nõ intelligit aliqd intelligibile, in quo ſit defectus: ĩmo eius ĩtellectus ẽ prę cęteris nobilior, qa eius eſſentia ẽ ꝑſtãtior oĩbus eſſentijs. & iõ in eius eſſentia nulla eſt excellentia in gradu & nobilitate, ĩmo ipſe ẽ ipſa nobilitas abſolute ſine cõparatiõe. Sed ſi id, qd ĩtelligit cauſatũ de his principijs, eſſet idẽ cũ eo, qd intelligit cã de ſeipſa, tũc nulla ineſſet ibi diuerſitas inter cãm & cãtũ: & nulla ineẽt quoq; pluralitas in his reb⁹ ſeparatis. Ex hoc ergo dicto appareret qũo põt dici ꝙ ĩtelligũt oĩa, qa hoc eodẽ mõ ſe habet in oĩbus ẽt in F
intellectibus corporũ cœleſtiũ: & qũo dr̃ ꝙ ipſa nõ intelligũt ea, quæ ſunt ſub ipſis. Et ſic ſoluunt̃ dubia ꝓcedẽtia. nã ſm hũc modũ dr̃, ꝙ cognoſcũt id, qd ꝓuenit ab eis, cũ id, qd ordinat̃ à ſciẽte, inquãtũ ẽ ſciẽs, oporteat ꝙ ſit ſcitũ, vt diximus. aliter. n. ꝓcederet ab eo, ſicut ꝓcedũt res nãles à ſcinuiẽ. Et p hoc dictũ acqeſcent illi, q dicũt Deũ ſcire res. Et p ſm dictum facies obmuteſcere eos, q dicũt ꝙ ipſe nõ ſcit id, qd eſt ſub ipſo. Nã ipſi nõ aduertũt ęquocatiõnẽ

Quopacto primꝰ intellectus intelligat.

G cationē nōis ſcię, & accipiūt ipſum, ac ſi ſignificaret vnā tm̄ rem. & ſic ſequuntur ex hoc duo dicta contradictoria, eo mō, quo ſequunt in ꝓpōnibus, qnę accipiuntur ſimpliciter. Et ſic per hoc ſoluent illę abſurditates prędictę. Nā non eſt defectꝰ illi, qui cognoſcit aliquid ſcīa perfectiori, ſi non ſciat illud ſcīa imperfectiori: immo imꝑfectio eſt qd oppoſitū huiꝰ. nā ille, qui nō pōt videre aliquid viſione mala, ſed videt ipſum viſiōe perfecta, nequaq̄ habet imperfectionē in hoc. Et iſtud, qđ diximus, eſt id qđ ex via Ariſto. vel
H ſociorum eius apparere pōt, vel qđ ſequitur ex eorū via. Nā ipſi oſtendunt intellectū agentē cognoſcere ea q̄ ſunt hic, i. ſub ipſo, & ſic de intellectibus corporū cœleſtiū. Et nihil differt (vt declarauimus) ſiue admittamus hoc in intellectu agenti, ſiue in eo qđ eſt ſupra ipſum de principijs. impoſſe nanq; eſt ipſa intelligere aliquid, cū quo nō identificētur, niſi eo mō, quo diximus. Ex his igitur dictis apparet qualiter intelligāt hęc principia eſſentias ſuas, & id qđ eſt extra eſſentias ſuas. Qđ
I aūt hęc principia ſint ſubſtātię, nullū habet dubiū, qm̄ principia ſunt ſubſtantię de neceſſitate. Iteꝝ, cū nomen ſubſtantiæ transferatur ad id, qđ ē materiale, multo magis ad hęc, quę non ſunt materialia. Nomē ergo ſubſtantiæ verius dē de primo principio eorum, cùm eius ſubſtantia ſit cauſa ſubſtantiæ illorum.

Prīa prīcipia eē ſubſtantias.

De vita, & delectatione primorū principiorum. 12 Met. 39.

VIdetur ét hæc principia viuere, & delectari ſua ēentia: & ꝙ primū eorū viuit vita, qua nulla eſt pfectior, & nulla eſt maior oblectatio ſua; qa ipſummet eſt ipſa lętitia tm̄, & alijs aduenit lętitia & gaudiū ꝙ ipſum. Nā nomē vitę, cū transferat apd nos ad viliorē gradū apprehēſionū ſenſuū, multo magis trāſfert nomē ad nobiliorē apprehēſionē ſenſibiliū, & nobiliora genera cōceptiuorū. Siſr ét delectatio cùm ſit qđ ſequēs apprehēſionē, & ē nobilior quāto eſt nobilior dignitas apprehēſibiliū in ſeipſis, & in pſeuerationē apprehēſiōis eorū, tāto magis illa delectabunt vere in ſua apprehēſiōe. Vnūquodq; ergo ꝑter primū delectat eſſe ſuo, & prīo ér, & lætat ī ſubſtātia ſua, & in prīo quoq;. Primū aūt delectat & lætat eēntia ſua tm̄, & illud, qđ lętat ipſo, idē lętatur K eētia ſua. & qa eius apprehenſio eſt ꝑ cęteris nobilior, iō eius delectatio ē maior oībus delectatiōibus, & licet cōicet cū reliquis in hoc ꝙ delectant continuo, nihilominus, ſi eorū delectatio habet ꝓpetuitatē, illd fit ꝓ eius ēntiā. ſiſr ét alię res, q̄bus cōicāt, inſunt ei ꝓ ſuā eſſentiā, & illis ꝓ ipſum. Et, qa in ꝓteritis apparuit ꝙ debemus inq̄rere in ſubſtātijs vnū primū, qđ eſt cā, ob quā in ſit eis pluralitas: nā quęlibet pluralitas, vt ibi fuit declaratū, opꝫ de neceſſitate ꝙ habeat vnitatē: opꝫ quoque vt in his ſubſtātijs det vnū pri M mū, qđ ē cā, vt ſint plura & numerata. & hoc eſt vnū ex illis, q̄bus pōt oñdi ꝙ eſt neceſſariū reperiri ī his principijs vnū, qđ prędat illa ſm̄ naturā, inquantū ſunt plura: qa excedūt vnū aliud in ſpē, & quia vnū ī quolibet genere ē īdiuiſibile, neq; eſt plurale in genere illius entis. & cū pluralitas, q̄ ineſt vnicuiq; horū ſeparatorū, inſit eis ex eò ꝙ intelligūt de ſe pluralitatē, vt ī ꝓcedēti tractatu fuit declaratum: ſeq̄t ergo de neceſſitate in hoc ꝙ ipſum vnū ē īdiuiſibile.

A diuiſibile, p id quod intelligit de ſe-ipſo. & ideo nō intelligit niſi vnā rē ſimplicē. ſ. eius eſſentiā, & nō pōt intelligere aliquā pluralitatē, neq; in eſſentia ſua, neq; extra ſuā eſſentiā. Ipſum. n. eſt vnū ſimplex de ſe: alia vero ſunt vnū p ipſum: Et quia vnitas in quolibet illorū ſeparatorū ſit quidē p hoc, q intelligibile in eis ſit vnū, & hoc fit eleuādo illa intelligibilia plura, quib⁹ identificat vnumquodq; ipſorū ad vnū intelligibile: ſequit ergo de neceſſitate q ipſa vnitas vere, & primo reperit in ipſo primo, deinde in ſequēti ipſum, poſtea

B in ſequēti illud p ordinem: adeo q huic intellectui, qui eſt in nobis, inſit maior pluralitas intelligibiliū q̄ in oībus intellectib⁹. Et hoc eſt illud vnū, de quo nō ceſſauimus quærere in præcedenti tractatu. & hoc eſt illud vnū per ſe, quo reliquæ ſubſtantiæ acquiſierunt ſuam vnitatem.

Quo pacto entia ſua ordinent a primo principio. 12. Metaſ.

ET poſtq̄ declaratū eſt id, quod attribuit ipſi primo prīcipio, & vnicuiq; entiū horū ſeparatorū, cōueniēs eſt cōſyderare quō ordinant à primo principio, donec deſinat ordo ad ignobilius ī gradu quò ad eē ſenſibile, q̄ quidē ſunt ipſa elementa ſimplicia, & mā prima. Et dicam⁹ q iā ex p̄cedenti ſermone oſtēſum ē q nobilior horū motorū eſt motor orbis ſtellarū, & qđ ipſe ē illius prima cauſa. & hoc eſt totū illud, qđ declaratū fuit iā ex hoc tractatu. Nos āt, ſi cōparationē faciam⁹ inter illa attributa ꝓpria illi primo, videlicet ex eò q eſt vnū ſimplex, qđ nō intelligit de eſſentia ſua aliquā pluralitatē, & ītēr actionē huius motoris, inueniem⁹ q nō correſpōdebūt ſibi illa attributa. Ab ipſo. n. motore op̄ de neceſſitate q ꝓcedat plusq̄ vna

C De motorum dependentia.

forma: qa ipſemet eſt, q dat formā cœlo ſtellato, & eē ipſi motori orbis, q eſt poſt ipm in gradu, ſeu in ordine. Ab vno tñ ſimplici, inquātū eſt ſimplex, ꝓuenit vnū. qūo ergo ꝓuenit ab eo multitudo, cū vnū p̄excellat aliud inuicē? Nā motor ē de neceſſitate nobilior, q̄ cœlū (vel forma cœli:) & illa eſſentia, à qua ꝓueniūt hæc duo eſſe, hēt de neceſſitate partes, in q̄bus vna ē nobilior alia. &, ſi hæc eſſentia ita ſe hēt, ſ. motor cœli ſtellarū, neceſſārio ergo erūt cāta, & hēbit cām, q̄ quidē eſt cā vt ſit. ſed ī ipſo principio bene cōueniūt illę attributiones p̄cedentes, & æquant in

D

Ab vno ſimplici inquantū ſimplex, ꝓuenit vnum.

E

ipſo, & illud eſt ipſe Deus glorioſus & excelſus. Nā ponere aliud principiū priusiſto, eēt de neceſſitate ſuperfluū: & natura nō hēt ſuperfluum.

Sed qūo ordinent iſta principia ab iſto primo. Vī q cōuenientius ſē, vt illud, qđ eſt ſibi ꝓpinquius, ſit intelligibile ſimplici⁹ & nobilius. Sed, qa nō apparet aliq⁹ motor nobilior motore vniuerſi, ideo oportuit q ipſe ſit illud primū, à quo procedit. de ordine tñ illius qđ ſequit poſt ipſum eſt cōſyderandum. qm̄ cōſentaneū eſt (vt dixim⁹) immo neceſſariū

F ꝓponere nobilius. Nobilitas aūt in his vt eē ex vna quatuor rerū, Videlicet ex velocitate mot⁹: Aut ex magnitudine corpis mobilis maioriq; ambitu: Aut magnitudine ſtellarū, ſiue multitudine earum: Quarta, ex pluralitate motuū, q̄bus pficit mot⁹ ſtellæ, & paucitate eorū. Nā quilibet motor, q indiget ad motionē ſtellæ plurib⁹ motorib⁹, eſt ꝓculdubio ſibi q̄dā impfectio reſpectu illi⁹, q minorib⁹ indiget. Eſt āt manifeſtū q motor orb̄ ſtellæ hēt dignitatē his modis, ſ. qa eius motus eſt velocior

oībus

G oĩbus alijs motib⁹. ei⁹ quoq; corp⁹ eſt prę cęteris mai⁹, monetq; plures ſtellas vno motu, contra id, qđ accidit in alijs ſyderib⁹. Sed qũo ꝓcedat ordo poſt ipſum, vt dixim⁹, non vĩ hĩe veras ꝓpõnes circa hoc, niſi fm prius & cõueniẽtius, videlicet ponere hoc iuxta cõſuetudinẽ expoſitorũ, ſ. ꝙ qui ſequit poſtea gradatim, ſit motor orbis Saturni, & iterũ ſic fm ordinẽ orbiũ, vt in Mathematicis fuit declaratũ. Cauſa aũt, ob quã nos dixim⁹ ꝙ nõ habem⁹ circa hoc verã viã eſt, qm̃, ſi ponam⁹ dignitatẽ horũ motorũ eſſe ꝓp ſitũ orbium
H eorũ inter ſeinuicẽ, tũc res illæ, quæ afferũt dignitatẽ, eſſent inter ſe oppoſitę, cũ ambiẽs ſit maius eo, quod ambit, inquantũ eſt ſibi vt forma. Tñ nõ habebit illã dignitatẽ, q̃ prouenit ex velocitate motuũ, & pluralitate & paucitate, & magnitudine ſtellæ, & ei⁹ paruitate. qm̃ nos inuenim⁹ alios orbes inferiores hĩe velociorẽ motũ, vt orbis Solis, & Lunæ. Niſi fortaſſe dicat ꝙ iſta velocitas ſit in cõparatione ad molẽ, nõ in ſeipſa, & ſic appet res de Sole, q eſt maior planetarũ, & habet tñ pauciores mot⁹ cęteris. Ex his igit, vt dixim⁹,
I nõ habuim⁹ viã determinantẽ ordi
Dubium. nem eorũ. Quæret tñ aliq⁹, & dicet, ſi iuxta ordinẽ veſtr̃ poſuerim⁹ ꝙ ꝓcedat, exẽpli gr̃a ex motore Saturni aĩa ſui orbis, & motor orbis ſequẽtis poſt ipſum, & mot⁹ orbis ei⁹ pficit plurib⁹ motibus, q̃ vno, & qđ ꝓcedit ab eo eſt plusq̃ vnus motor, immo prouenĩunt, vt apparet ſex, quorũ vnus eſt motor orbis ſequentis ipſum, & quinq;, quibus perficit motus Saturni. ſed iuxta poſitionẽ veſtram ſequeretur ꝙ non ordinarentur ex illo motore, niſi tres res tantũ, cùm ſit in tertio gradu: oportet ergo ꝙ pluralitas inuenta in eius operatione ſequatur de neceſſitate pluralitatem exiſtentem in eſſentia ſua, quemadmodum vnam eſſentiam inſequitur vna tantum actio. K

Dicamus ꝙ bene ſequeret hoc, ſi Solutio. poneremus illas res, q̃ ordinant ex hoc motore tertio, exiſtere in eodẽ gradu (ſeu ordine) ad ipſum: ſed dicimus ꝙ ordinant à motore, qui eſt in gradu tertio, & eſt, ſ. motor orbis Saturni (primo ordine) tria, quorũ vnus ẽ motor orbis ſequẽtis ipm, & ſecũdus eſt aĩa planetę, & poſtea ordinant ex hoc motore reliqui tres L ipſi⁹ motoris Saturni ordinatim ẽt, ſ. ſecũdus à primo, & tertius à ſcdo.

Et ſi tu dices, ſequit ergo fm hoc, ꝙ motor Lunę & Solis exẽpli gr̃a, cũ in eſſentia horũ principiorũ extat pluralitas, ꝙ motores ordinati ex ipſis erũt iuxta pluralitatẽ exiſtentẽ ĩ eſſentia amborũ. & ſic Luna, exẽpli gr̃a, habebit nouẽ mot⁹: & Sol ſi ponam⁹ ipſum ſupra Lunã, & ſub Venere, & Mercurio iuxta diſcrepãtiã, q̃ exiſtit in hoc ĩter Mathematicos.

Et dicam⁹ ꝙ, ſi pluralitas prouenĩens ex vnoquoq; ipſorũ oporteat nihil aliud eẽ, q̃ qđ diuidat in ea ipM ſa eſſentia, eſt equidẽ verũ. & ideo ex vno ꝓuenit vnũ, & nõ pñt ordinari ex eo duo: neq; ẽ poſſe ꝙ id, cuius eſſentia ẽ diuiſibilis ĩ duo, ꝙ ordinent ab eo tria: & ſiſt id, cui⁹ eſſentia ẽ diuiſibilis ĩ tria, ꝙ ordinent ab eo quatuor. Quòd ãt ſit neceſſariũ ꝙ id, qđ ꝓcedit ex aliqua eſſentia, & qđ multiplicat ex aliquo numero, ꝙ in id diuidit ipſa eſſentia, non vĩ oĩno: cũ ſit impoſſe per ea, quę dicta ſunt in præteritis, ꝙ aliqua horum principiorũ nõ habeant actionem.

Sed

A Sed ꝙ omnino operationes cuiuslibet eorum ſint ſecundum illum numerum, in quem diuiditur eius eſſentia, fortaſſe nõ erit neceſſarium, & reducetur hoc ad exceſſum dignitatis eorum. & ſi aliquod iſtorum, cuius eſſentia eſt diuiſibilis, fuerit nobilius, connumerabũtur eiꝰ operationes in ſeipſo. & ſi fuerit ignobilius, tunc eius operationes deficient à pluralitate ſuæ eſſentiæ, vel erunt minores. & non ſequetur ex hoc illud falſum, quod ſequitur ex proceſſu pluralitatis operationum ab vna eſſentia, aut quod ordinetur ex ali-
B qua eſſentia plurificata, aliqua pluralitas perfectior eſſentia pluralitatis exiſtentis in eſſentia cauſæ. Conuenit ergo in ordine hatum ſubſtãtiarum obſeruare modum ordinis vnius ab alia: & non continget illa falſitas, à qua fugimus, ſcilicet, ꝙ ex vno non ordinetur vnum: immo cauſa huius opinionis eſt oppoſitũ, videlicet quòd, cum fuerit certificatum quòd ex vno nõ ordinatur niſi vnum tantum, exiſtimatur, quòd hæc propoſitio conuertitur, ſcilicet, quòd vna actio non proueniat niſi ex vno tantum, & dualitas ordine-
C tur à duobus tantum. Verum eſt tamen, quòd ex vnitate non ordinatur niſi vnum tantum, & ex dualitate non ordinatur niſi dualitas, aut minus. quod autem dualitas ordinetur omnino ex dualitate, hoc nõ eſt neceſſarium. Iſta eſt via poſteriorum Philoſophorum Arabum, vt Alfarabij, & aliorum. & poteſt arbitrari quod ſit via Themiſtij ex prioribus, & Platonis. ſed illud, qd narraui, eſt fortior declaratio, quã attulerunt in hanc ſententiam.

Habet tamẽ dubium. nam, cum dicimus quod ex vno non ordinatur niſi vnum, eſt verum de agente, inquantum eſt agens tantum, non inquantum eſt forma & finis: quia forma & finis dicũtur agentia quodam modo ſimilitudinis. Sed quæſitum proprium huius rei eſt, vt dicamus vtrum fit poſſibile, quòd ex vno ſimplici ordinetur pluſquam vnum, & perficiatur per ipſum pluſquam vnum. & ſi hoc eſt impoſſibile, tunc petitio eſt vera. & ſi eſt poſſibile, tunc eſt inanis. de hoc tamen iam alibi fuimus locuti. D

Ponamus autem rem ordinatim ſic. Ex primo principio ordinatur motor orbis ſtellarum. & ex motore orbis ſtellarum ordinatur forma orbis ſtellarum, & motor orbis Saturni. & ex motore orbis Saturni ordinatur anima planetę, & motor orbis Iouis, & vnus motor tantum ex motoribus, quibus perficitur motꝰ planetæ Saturni. & ex hoc motore ordinantur reliqua tria mobilia ipſius motus huius planetæ ordinatim etiam. mox ex motore orbis Iouis ordinantur quoque tria, ſcilicet motor orbis Martis, & anima orbis eius, & tertius motor, à quo ordinãtur reliqui motores, quibus perficiũ F tur motus eius ſecundum ordinem ſecundi à primo, & quarti à tertio. & ſic potes imaginari rem in omnibus. iſte tamen ordo non habet iudicium deciſiuum, ſed ſecundum prius & conuenientius. Poſſumus tamen opinari quòd motor Solis ordinatur à motore orbis ſtellarũ, & poſtea ordinatur ex motore Solis motor Saturni, deinde iſto modo ſecundum ordinẽ vſque ad motorem orbis Lunę. & huius ordinis, quem diximus, affert teſtimonium E De ordine inter motores.

G id, quod apparet ex peragratione planetarum ī comparatione ad Solem,& quod ſeruant ſemper in velocitate & tarditate terminatas diſtantias,& prę ſertim Venus & Mercurius. Nam motus horum duorū orbium ferentium ipſos ſunt ęquales motui Solis.& Luna quoque videtur peragtari peragrationē ęqua lem apud coniunctionem,& in oppoſitione apud quadratum . & hoc hercle inuenitur in illis tribus reb⁹. & ideo non eſt longinquum (vt diximus) quòd Sol ſit nobilior omnibus,& eius motor aſſocietur in gra-
H du orbis ſtellarum fixarum, tādem (vt diximus) non habemus propoſitiones. quibus poſſimus adipiſci ordinem eorum per veram viam.

De ordine intellect⁹ agentis. De dependentia, ac ordine elementorū.

Intellectus autem agens ordinatur ex vltimo horum in ordine : & ponamus ipſum eſſe motorem orbis Lunę. Elementa vero ſunt de neceſſitate cauſata à magno motu. & hoc iam in libro de Cœlo & mū do fuit declaratum. ibi enim fuit dictum quòd de natura motus eſt generare calorem, & ad eſſe caloris ſequitur leuitas, quæ eſt forma ignis, & ad ſpriuationem motus ſequitur
I oppoſitum, ſcilicet grauitas. & propterea definit ignis in concauo corporis ſphærici : & firmatur terra in medio ob eius remotionem à motu ipſius ambientis : & ſimplicia, quæ ſunt inter ignem,& terram, ſcilicet aqua & aer, habent vtranque diſpoſitionem, videlicet grauitatē & leuitatem, ſcilicet grauitatem reſpectu ſuperioris,& leuitatem reſpectu inferioris. Tandem, cum corpora ſimplicia habeant eſſe ex eò, quòd ſunt contraria : & nihil aliud fit, quod efficiat contrarietatem eorum, quàm motus corporis ſphæri-
K ci: neceſſario ergo corpus circulare eſt eorum agens,& conſeruans. Neque habet tārum iſtas duas proportiones ad ipſa, immo ſe hēt ad ipſa, vt forma,& ipſa ſunt vt materia ad ipſum. Inferius ergo ipſorum perficitur à ſuperiori, donec ſint omnia perfecta per vltimum corporis circularis.& hoc iam in libro de Cœlo & mundo fuit declaratum. Item corpus circulare, prout eſt ſphæricum, impoſſibile eſt quin habeat
L corp⁹, ſuper quod reuoluatur, quod eſt centrum.& illud, quod ita ſe habet ad corpus cœleſte, eſt ipſa terra, & inuenta terra inueniuntur reliqua elementa. Neceſſario ergo ſūt elementa, quia & corpora cœleſtia inuenta ſunt, quemadmodum de neceſſitate ſunt lateres, & parietes ex forma domus. Et poſtquàm hoc eſt ita, ſequitur quòd corpus cœleſte eſt cauſa vt elementa inueniantur per hoc, quod eſt conſeruans, & agens, atque forma & finis. De ſimilarib⁹ autem partibus iam fuit oſtenſum in ſcientia Naturali quòd non eſt opus reddere alias cauſas propin quas præter elementa,& motū corporum cœleſtium etiam. Et apud
M Ariſtot. quoque ſunt aliqua corpora mixta animata, propter corpora cœleſtia.& ideo dicit Ariſtot. quòd Sol & homo generant hominem : & cauſa apud me eſt, quia indiuiduum generatur ab indiuiduo, ſicut ipſum. &, cum illa corpora ſint viua, adhibent vitam rebus iſtis inferioribus: quia nihil poteſt mouere materiam ad perfectionem animatam, niſi illud corpus, quod eſt naturaliter animatum. nam, ſi aliquid præſtat vtilitatem alicui rei, id

facit

A ficit, quia habet ipſum in ſe. Ariſto teles autem non ponit in ſcientia Naturali principium aliquod ſeparatum, quod ſit intellectus, niſi in intellectu humano, & in motu corporum cœleſtium. In humano quidem intellectu cum intellectus materialis non ſit mixtus, neque eſt ibi materia, ita quòd oporteat ipſum tranſmutari ab aliquo corpore: in corporibus vero cœleſtibus, propterea quia perdurant in infinitum.

Quopacto def̃ principiũ extrin B ſecũ in generatione terum.

Et ſi ita eſt, vt narrauimus, ſermo ergo in ſcientia illa cogit nos ponere principium extrinſecum ad eſſe plantarum & animalium. quoniam nos videmus ipſa habere potentias, quæ habent operationes determinatas, quibus agũt ad aliquem finem, vt anima nutritiua. & ideo non poſſunt attribui elementis. Neque poſſunt etiam attribui in eſſe ſuo ad indiuiduum generatiuum, cum indiuiduum præſtat huiuſcemodi res, videlicet vel materiam recipiẽtem, vel organum, vt reſſe habet de ſpermate & ſanguine menſtruo. & hoc totum iam in ſcientia Naturali fuit declaratum. Sed, ſi res conſyderetur in hac ſciẽtia, videtur quòd id, quo C hæ res ſunt intellectæ, impoſſibile eſt quòd generetur ex forma materiali indiuiduali, inquantum eſt indiuidualis. Nam, ſi de natura formæ materialis eſſet generare formam in materia inquãtum eſt materialis, ergo non poſſet illud attribui formæ ſeparatæ: ſed iam fuit oſtenſum quòd formæ ſeparatæ generant formas in materia: ergo neceſſe eſt quod non generent ipſas formas materiales. Itidem etiam eſt neceſſarium, eo quia res materialis indiuidualis generat rem īdiuidualem ſicut eſt ipſa: ſed forma intelligibilis generata nõ videtur eſſe res indiuidualis: quapropter oportet vt intellectus agens ſit dator formarũ corporum ſimplicium, & aliorum. generans igitur per ſe ipſius indiuidui eſt indiuiduum ſicut ipſum. & ideo dicit Ariſtote. quòd Sol & homo generant hominem. Indiuiduũ autem generatur per ſe. ſed forma generatur per accidens. & ideo apparet quòd eius generans eſt aliud ab indiuiduo. indiuiduum ergo hominis, quod generatur per ſe, generatur à Sole indiuiduo, & ab homine indiuiduo. illud vero, quod gene E ratur per accidens, & eſt ipſa humanitas, generatur ab ipſa humanitate expoliata à materia. Iſte inquam eſt ſermo inter viam Ariſtot. & viã Platonis de hoc, ſcilicet, quòd forma ſit agens. & retine ipſum, qm̃ hoc modo tollent reliquę falſitates.

D

De neceſſitate materiæ primę.

Si ergo ita eſt, vt narrauimus, & oſtenſum fuit ꝙ corpora cœleſtia ſunt cauſa, vt elementa habeant eẽ, & quot modis ſint eorum cauſæ: ſequitur ergo ꝙ formæ elementorũ ſunt cauſa propinqua vt ſit materia prima, quæ eſt communis eis. & hoc per modum formæ & finis tm̃. nam F impoſſibile eſt comprehendere de cauſis materiæ primæ niſi iſtas duas cauſas tantum. qm̃ agens ideo efficit aliquid, quia præſtat eſſentiam ſuam, quæ videtur eſſe eius forma. & materia prima nõ eſt eſſentia formæ, ꝙ habeat agens. Neque poteſt comprehendi ẽt in ea alia materia, qa ipſa ẽ prima. Põt adhuc materia aliter cõprehendi ꝙ ſit cauſa, videlicet quia cũ materia dicat de ipſa & de materiis corporum cœleſtium, ſm quendam modum analogiæ,

G ſcilicet ſecundum prius & poſterius & in his, quæ ita ſe habent, illud pri⁹ eſt cauſa vt ſit poſterius: ſic igitur materia corporum cœleſtium erit cauſa vt iſta materia ſit, & formæ corporum cœleſtium tantum ſunt cauſa, vt materiæ ipſorum ſint. Et neceſſitas huius ordinis eorum intelligitur hoc modo, ſcilicet, quòd, cum illa ſint abſtracta, oportet omnino ratione ſui eſſe perfecti vt procedant ab eis alia entia. & cum formæ aliquorum horum entium impoſſibile eſt quin habeant ſubiectũ ideo fuit neceſſe vt reperiatur ſubie
H ctum. Iſtæ autem formæ habẽt materiam propter neceſſitatem. ſed eſſe earum i ſeipſis eſt nobilitatis gratia, ideſt, quòd neceſſario eſt ſmeli⁹ quòd animæ corporum ſphæricorum ſint quàm quòd non ſint. Et per hoc ſoluitur illud, quod ſolet dubitari de eſſe iſtarum formarum, quæ ſunt hic. Poteſt nanque aliquis dicere, cum habeant eſſe in rebus ſeparatis ſecundum eſſe nobilius, cur igitur inueniuntur poſt hoc ſecundum ignobilius. Sed dicet aliquis quòd finis intentus fuit ratione materiæ, & ſi cerit nobilius pro-
I pter ignobile. Nos autem dicamus quòd huiuſcemodi eſſe earum eſt ex neceſſitate ipſius eſſe ſecundi. eſſe nanque nobilius eſt quàm non eſſe. & ideo habent eſſe imperfecti⁹: & earum eſſe imperfectum eſt nobilioris rei gratia reſpectu priuationis earum. Sunt autem imperfectæ ſecundum eſſe, & formæ in materijs propter neceſſitatem: quia impoſſibile eſt quòd reperiantur perfectiori modo. & quemadmodum eſt nobis nobilius cum peruenerimus ad vltimam perfectionem, ꝙ iuuemus alios de illa pfectione quã K tum eſt poſſibile, ſic ſe habent principia ſeparata ad eſſe corporum cœleſtium ab ipſis. Sed formæ quatuor corporum, ideſt elemẽtorum, ſunt quidem propter neceſſitatem, ſcilicet propter eſſe formæ corporum ſphæricorum. ſunt quoque in materia neceſſitatis gratia, ac ſi coniungatur in eis neceſſitas duob⁹ modis: vno modo, ex eo quòd ſunt: ſecundo ex eo quòd ſunt in materia. Et cauſa horum duorum neceſſariorum in eis eſt eſſe corporũ ſphæricorum. Nam neceſſitas, quæ facit ipſas eſſe, eſt eſſe corporum ſphę L ricorum: & ipſas eſſe in materijs eſt eſſe corporum ſphæricorum in ſubiecto. Formæ vero aduenientes poſt mixtionem elementorum, & eorum cõtemperaturam, ſicut ſunt formæ vegetabilium: & forma hominis, habent ſuum eſſe in ſe propter animam rationalem: & anima rationalis propter nobilius, ſicut res ſe habet in corporibus cœleſtibus.

Et ideo videtur quòd horum entium, ſcilicet ĩferiorum, illud, quod eſt propinquius in dignitate ad corpora cœleſtia, eſt homo. nam eſt veluti medium inter eſſe æternum, & M generabile corruptibile. Anima quoque rationalis eſt in materia ꝓpter neceſſitatem. & proportio animæ rationalis hic ad id, quod eſt de formis ſub ipſa, eſt proportio ipſius rationalis ad intellectum adeptum. & proportio ſenſitiuæ ad rationalem eſt proportio materiæ. & ſimiliter proportio nutritiuæ ad ſenſitiuam, & proportio ſimilarium partium ad nutritiuam eſt proportio materię etiam ad nutritiuam, & eſt ſcilicet eademmet proportio formarum

A marum ſimilarium partium ad elementa hominis. Homo ergo eſt id, quo coniungitur eſſe ſenſibile cũ intelligibili. & propterea perfecit Deus glorioſus in ipſo iſtud eſſe ſẽſibile, cui euenit imperfectio propter eius diſtantiam ab ipſo.

Cur ā alia vegetatiua, & vitali ſint plures ſpẽs.

Sed cur de animâ vegetatiua & vitali reperiãtur plures ſpecies quàm de alijs, videtur quòd talis pluralitas ſit propter nobilitatem. & ī quibuſdam carũ videtur quòd ſint ꝓpter hominem, aut aliquæ earum propter aliquas alias, in quibuſdam tamen nõ apparet hoc, vt in animaB libus hominum hoſtibus & plantarum venenicarum. & ideo oſtenderetur poſtea quòd maior pars horũ entium, quæ inter ſe vnum aliud corrumpit, fit quodámodo per accidens, & propter neceſſitatem materiæ, vt Scorpiones, & cætera venefica. quod autem apparet ex eis eſt quòd corrumpunt id, quod ſi non eſt nobilius ipſis, nõ eſt tamen ignobilius. & hoc fuit ex neceſſitate. Ex hoc ergo dicto iam declaratum eſt quo pacto res à ſe inuicem vna ab alia habeant eſſe, & proportio vnius ad aliam in perfectione: & ꝙ perfeC ctiones omnium referuntur ad primam perfectionem: & quòd de neceſſitate ſuum eſſe eſt cauſatum ab eſſe primi.

De cura ſuperiorũ circa hæc inferiora.

COnuenit ergo cõſyderare nũc de cura eorum, quæ ſunt hic, ideſt quæ ſub orbe Lunæ. & procedemus in hoc iuxta iſtas radices ſuppoſitas. Et dicamus quòd eſſe harum rerum inferiorum, vt earum perpetuitas conſeruetur in ſpecie, hoc quidem eſt quid intentum de neceſſitate, cuius rei efficiens nõ poteſt eſſe caſus, vt plures Antiquorũ fuerunt opinati. & hoc apparet, ſi conſyderetur conuenientia motuũ cœleſtium corporum cum eſſe cuiuslibet rei, quæ hic generatur, & eius conſeruatione. & hoc euidentius ap De Sole. paret in Sole, deinde in Luna. Nam de Sole apparet hoc, quòd ſi eſſet maior quàm eſt, & eius locus propinquior, interficeret genera plantarum & animalium propter vehementem calorem. & ſimiliter, ſi eius corpus eſſet minus, aut remotius, in terimeret præ vehementi frigiditate. cuius rei veritas haberi poteſt ex hoc, ꝙ id, quo Sol efficit caloré, eſt E eius motus, aut reflexio radiorum eius. & ex locis inhabitabilibus præ nimia caliditate, & forti frigiditate apparet quoque cura, in eius circulo obliquo manifeſte. Nam, ſi non haberet circulum obliquum, tunc non fieret hic æſtas, neque ver, neque autumnus, at quòd hyems. Eſt autem manifeſtum quòd hæc tempora ſunt neceſſaria ad eſſe ſpecierum vegetabilium, & ipſa cura in motu diurno eſt euidentiſſima. Nã ſi non eſſet motus diurnus, non eſſet etiam dies neque nox: & tunc medietas anni eſſet nox, & alia me- F dietas dies: & ſic res perirent eo tempore, ſiue in die propter fortem calorem, ſiue in nocte præ vehementi frigore. Lunæ quoque affectus cognoſcitur, & oſtenditur in generatione pluuiarũ, & maturatione fructuum. Eſt quoque manifeſtum ꝙ ſi eſſet maior, aut minor, aut ꝓpinquior, vel remotior, aut quòd eius lumen nouum influeretur à Sole, tunc non efficeret huiuſmodi actionem. & ſi non haberet etiam circulũ ob- De Luna.

G Illquum,non faceret diuerſas operationes in diuerſis temporibus,& ꝓpterea calefiunt noctes tempore frigoris, & infrigidantur in tempore caloris. Cauſa autem, ob quam calefiunt in tempore frigoris eſt,quia eius ſitus ad nos, tunc eſt ſicut ſitus Solis in tempore caloris,cum ſit ꝓpinquior ad zenit capitis noſtri, qa eius circulus eſt magis obliquus.ſed in tempore caloris res oppoſito modo ſe habet, videlicet quòd eius occultatio,& eius apparitio erit ex latere meridiei, quia ipſa ſemper apparet in parte oppoſita Soli.&ſi Sol
H fuerit in meridie, ipſa apparebit in ſeptentione,& occultabitur in meridie.& cum Sol eſt in ſeptentrione, res econuerſo ſe habet, videlicet ꝙ apparebit ipſa in meridie, & occultabitur in ſeptentrione. & ideo infrigidat tunc, cum ea hora recipiat radios ſolares in parte meridiei. Et ſimiliter etiam id, quod apparet de ſuis peragrationibus ęqualibus in diſtantijs determinatis à Sole, non debemus arbitrari ꝙ ſit præter curam de rebus,quę ſunt hic.& quemadmodum diximus de Sole, & Luna itidem debemus credere de reli-
I quis planetis, & de eorum circulis, & de peragrationibus eorum ęqualibus in diſtantijs determinatis à Sole. Et ideo dicit Ariſtot. quòd eorum peragratio eſt in peragratione Solis. Quod quidem ideo dixit, quia apparet quòd ſequuntur motum eius,& conantur ſimilari ſibi. Nos autem, licet non percipiamus ſenſu multa prodigia ex motibus eorum exitu centri eorum,& rectitudine reuerſioneq;, ſententiamus tamen vera determinatione ꝙ hoc prouenit ex cura,quæ habetur de re K
bus,quæ ſunt hic. Nanciſci tamen hoc eſt quid difficile, cum indigeat longo experimento, reſpectu cuius noſtra vita humana eſt breuis. Et propterea oportet nos recipere hoc ab Aſtronomis, ſcilicet peregrinationes eorum & ſitum. & hoc iuxta id,quod poteſt haberi ab ipſis de varietatibus horum aſtrorum, ideſt, illud, de quo poteſt haberi notitia per longum aſpectum. Et poſſibile eſt etiam quòd ſydera faciant hoc, ſed ob nobilitatem horum corporum cœleſtium, vt diximus ſæpiſſime, non videtur nobis quòd cura L
de inferioribus ſibi ſit ex prima intentione. Aliter enim ſequeretur ꝙ res æternæ eſſent corruptibilũ gratia,& nobile propter ignobile. Veruntamen, quia curant de his hoc modo, ideo non poſſumus dicere quòd ignorent ea,quæ ſunt hic: cũ operationes cognoſcentis inquantum eſt cognoſcens, ſint cognitæ. tamen eorum ſcientia eſt eo modo, quo declarauimus. Et quia rectitudinem vel iuſtitiam motuum ipſorum acquiſierunt per id, quod intellexerunt de eſſentia ſuorũ principiorum: eorum autem principia M
acquiſiuerunt illud à primo principio,quod eſt Deus glorioſus & excelſus:ergo prima cura de nobis eſt à Deo glorioſo. & ipſe eſt cauſa loci habitabilis ſuper terram. & quicquid inuenitur hic de eo, quod eſt bonum perfectum, prouenit quidẽ à voluntate & intentione ſua: ſed proueniunt mala propter neceſſitatem materiæ, ſicut corruptio, & debilitas ſeu tabes, & cætera alia. Quod quidem ideo fuit, quia cum

Of bonũ a Deo prouenit:mala vero ex neceſſitate mãę.

hoc

A hoc esse nõ possit inueniri nisi vno duorum modorum, videlicet vel quòd non inueniantur istæ res, quæ patiũtur malum, & sic hoc erit maius malum: vel quòd inueniantur isto modo, cum eorum esse sit impossibile aliter se habere. vt exempli gratia ignis, cuius iuuamentum in mundo est satis notum, & tamen accidit ei per accidens quòd corrũpat multa vegetabilia, & animalia. Aspice autem in cura de animalibus, quo pacto imposuit eis sensum tactus: quia hoc est eis possibile, iuxta eorum naturã, adeo quòd per ipsum

De cura animalibus habita.

B aufugiunt sensibilia corruptiua ipsorum. identidem tribuit vnicuiq; generi animatorum id, quo custodiatur eius esse à rebus insitientib⁹ ipsum. & hoc etiam iuxta id, quod est de natura illius animalis recipere de ea re. & hoc etiam est vnum, ex quibus apparet quòd datur cura de his rebus. Et propterea si tu consyderabis multas res horum animalium, videbis quòd est impossibile quòd inueniantur, nisi ponantur illæ res, quibus conseruatur suum esse. & id, in quo magis apparet hoc, est homo, si enim non esset intellectus, non posset ipse reperiri aliquo

C tempore. Hinc apparet quòd illa principia sciunt mala, quæ sunt hic eo modo quo sunt: & quòd non peruenit eorum cura tantum ad hoc, quòd præstent nobis esse: sed res etiam, quibus conseruemus esse nostrum ab eo, quod habet corrumpere nos. Et Alexander dicit quòd qui dicit quòd illa habẽt curam de omnibus singularibus, est dictum valde erroneum, vt quidam putabant, nam cura ab eis fiet ex eo ꝙ sciunt,

An superiora curã habeant ipsorũ singularium & præcipue Deus.

vt prædictum fuit. quo pacto ergo D poterunt habere nouas nouitias particulares, maxime quòd erunt infinitæ? & qui ita dicit, attribuit Deo impietatem etiam de necessitate. nã si ipse procedet via regitiua vniuscuiusque indiuidui, qualiter ergo patitur indiuiduum mala, dum Deus regit ipsum? Intelligo autem per genera malorum hic id, quod est possibile nõ rui in ipsum. mala enim necessaria, si accidant in aliquo indiuiduo, non debet aliquis dicere quòd hoc non sit à Deo. Sed maior pars illorum, qui credunt hanc opinionem de cura, putant tribuere sibi E possibilitatem: quoniam omnia sunt possibilia apud Deum. & ideo oportet secundum ipsos de necessitate attribuere ei impietatem vel iniustitiam. Quòd autem sit impossibile omnia esse possibilia est manifestissimum. Nam impossibile est corruptibile esse perpetuum, & ipsum æternum esse corruptibile. quẽ admodum est impossibile triangulum habere angulos æquales quatuor rectis, neque quòd colores euadãt soni. Tractare aũt de hoc nocet in scĩa humana valde. Qui aũt dicit F in huius rei ratione ꝙ eius operationibus nõ põt attribui iniustitia, sed boni & mali attributio est eadẽ, est dictum extraneum valde a natura hoĩs, & remotum à natura entis, qđ est in vltimo bonitatis. Nam nõ dabitur aliquod bonũ p se, sed ex suppositione: neq; aliquod malũ de se, immo malũ poterit esse vel euadere bonum, & bonum malũ. & nulla dabitur veritas, adeo ꝙ magnificare primum, & inseruire ei erit bonũ ex positione. & sic erit possibile ꝙ sit

Impossibile omnia esse possibilia.

G bonum dimittere inſeruire ſibi, & declinare à credulitate magnificandi ipſum. Et omnes iſtæ opiniones videnť eſſe ſimiles opinionibus Pythagoræ. nos aũt explebimus declarare quid enorme contineat, quem redarguemus in tractatu illo poſt iſtum cum auxilio Dei glorioſi.

Epitomes Auerroïs in Librum Metaphyſicæ finis.

H

Sequentis Theophraſti Libri Recognitio.

Libellum hunc Andronicus, et Hermippus nõ agnoſcũt. nec.n. prorſus de eo mentionẽ fecere, ĩ librorũ Theophraſti deſcriptione. At Nicolaus (is.n. ex Suda creditur è Damaſcenorũ vrbe Philoſophus Peripateticus, Herodi Iudæorũ Regi, Auguſtoq; Cæſari familiaris) in ſpeculatione τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *Ariſtotelis, eius meminit, Theophraſtiq; eſſe aſſerit. Sunt aũtẽ paucæ quædam in eo præuia tractatus vniuerſi dubitationes.*

I

THEOPHRASTI METAPHYSICORVM LIBER.

Dubitationes, quo pacto ſe habeant intelligibilia cum naturalibus, & quæ ſint ipſa intelligibilia. Ca. 1.

QVo pacto, ac qbus, eã, q̃ de primis eſt, ſpeculationẽ determinãr oportetť Et enĩ ea, q̃ naturæ ẽ, plurifida, vel (quẽadmodũ quidã aiunt) ordinata minꝰ exiſtit, L mutationes ſubiẽs oĩmodas. At q̃ circa prĩa verſaťr finita ẽ, & circa eadẽ ſp. Quãobrẽ ĩ ĩtelligibilibus quoq;, q̃ ſenſui puia nõ ſť, ipſã ponũt, vtpote motu, mutationeq; puatis: atq; ĩ sũma honorabiliorẽ, maiorẽq; eã eẽ exiſtimãt. Sit igiť initiũ, vtrũ conſenſũ quẽdã, ac mutuã veluti ſocietatẽ cũ naturalibꝰ intelligibilia hẽant: an nullã, ſed tanq; ſeiũcta vtraq;, ad oẽm qdẽ ſubam q̃dã mõ ſeſe adiuuent. Rõni, pfecto magis cõſentaneũ exiſtit, ppin M qtatẽ q̃dã ieſſe, & nõ peregrina fateri oĩa, ſed v.g. aliq̃ qdẽ eẽ pora, aliq̃ vero poſteriora, nõnulla ãt ṗncipia, q̃dã ſub prĩcipĩs collocata, quẽadmodum & æterna ad ea, q̃ corruptiõi obnoxia ſť, ſe hr̃e vñr. Si igiť res ita hẽat, q̃nã ipſorũ, & in qbus erit natura? Quippe ſi ſolis ſint mathematicis intelligibilia, vt nõnulli aiunt, neq; admodũ inſignis cũ ſenſibilibus, neq; prorſus idonea

A nea esse videbit cognatio cuiusque: vtpote q̃ profecto excogitata sunt. Esse aũt vñr, nobis figuras, formasq́, ac rõnes accõmodantibus. At hæc p illa nullã nacta sunt naturã. Si vero nõ, fieri nequit, vt sic cũ ĩs, q̃ natura cõstant, conspirent, vt illis tanquã vitã, ac mouẽdi facultatẽ suggerãt. Sed ne numer⁹ qdẽ ipse hoc pstare posset: quẽ ẽt primũ atq́ maxime principẽ quidã faciũt. Est aũt alia q̃dã, q̃ prior, ac præstantior est, substantia, de q̃ dis-

B serere tẽtandũ est, sit ne vna aut nũero, aut spẽ, aut gñe. Erit igit oppido q̃ rõnabile, eã, q̃ principij naturã sortita est, ĩ paucis eẽ, si abundantibus insit, nisi & in pmis, & eo, qd primũ ẽ, collocata sit. Quæ nã ergo sit hæc, quiq́ plures ipsi quoquo mõ demũrare conandũ est, siue proportiõe, siue similitudine alia. Forsitã ãt potestate q̃dã atq́ aliorũ excessu, perinde atq́ Deus, accipi debet. diuinũ siquidẽ oĩum prĩcipiũ existit, p qd & sunt, & pma-

C nent vniuersa. Hoc itaq́ modo assignaĩ forte erit pfacile. at vel clarius, vel ad suadendũ aptius, difficile. Cũ aũt principium sit hmõi, quod cũ sensibilibus affinitatem habeat: natura vero (vt simplr dicam) ĩ motu persistat, quod & illi propriũ existit: manifestum est ipsum constitui debere motus cãm. At cũ p se immobile habeaĩ, constat ipm nõ esse cãm, vt q̃ á natura sunt, moueant: sed hoc alĩ cuidã meliori ac priori relinq uendũ est pote- D

stati: qualis est illius ipsi⁹, qd expetiĩ, natura, àqua circularis, cõtinua, & irrequieta latio, puenit. Quapp fm hoc haud quaquam motus eẽ principiũ resoluam⁹ oportet: aut si sit, cũ mouetur, mouebit. Sed hactenus q̃dẽ veluti pfecta rõ, q̃ oĩum vnũ facit principiũ, actũ assignans, & substantiã, atq́ ẽt quãtitatẽ aliquã dicens, verum ad meliorẽ quandã, diuiniorẽq́ attollens particulam: sic. n. assignare poti⁹ oportet, q̃ id, qd sectionẽ, partiumq́ E

distractionẽ recipit, auferre. Nã eminẽtiore simul, atq́ vera magis sulciĩ rõe ita loquentiũ snĩa.

Dubitationes, de desyderio superiorũ ac inferiorum rerum. & an inferiora sint cæli partes, & quo pacto. & an circularis latio sit de cæli substãtia.

Cap. 2.

QVòd aũt consequẽs ẽ de desyderio, quale nã sit, & quorũ, iã fusiore I diget sermone: quippe cũ multa sint ea, q̃ in gyrum ferunt, & lationes quodã mõ cõtrariorum, F & vanum, & cuius gra incertũ est. Etenim siue vnũ est, qd mouet, non oĩa idẽ principiũ moue re, erit absurdũ. Siue fm vnumquodq́ aliud, atq́ diuersum, & principia quoq́ plura. Quãobrem ipsorũ cõcordia ad optimã tendentiũ expetitionem, nequaquam esse constabit. Quô autẽ ad sphærarũ pluralitatẽ, de causa maiorem requirit sermonẽ. Nec. n. iste Astrologorum est.

Du-

G Dubiū ēt est,q̄ pacto cū natura li habitu p̄dita sint,nō q̄tē, sed motū sectent. Cur igit̄ simul p̄ imitationē illud pari mō dicūt, & qui vnū,& qui nūeros aiūt. Ipsi.n.numeros,id vnū eē īqūt. Iā desyderiū,p̄sertim īdeterminatæ rei.cū aīa existit,nisi quis sistitudine,ac dria,q̄ mouentur, aīata dicat.simul ātaīa,& mot⁹ esse vr̄. Siquidē vita inest habētibus:à q̄ appetitus quoq;,q̄ circa vnūquodq; est,tanq̄ p̄ alia patiant̄,aīam tn̄ obtinent. Quòd si
H igit̄ motus circularis cā prima sit,non erit vtiq; optimi. quippe cū is,qui aīæ ē,p̄stantior sit. Primus aūt ē vel maxime,q̄ cogitationis ē, à q̄ appetentia q̄q; existit. At hoc forte quispiā īterrogabit,quā ob cām solū q̄ circulo mouent̄ desiderio afficiant̄ eorūvero,q̄ circa mediū,nullū: quāq; & ipsa mobilia sūt. An q; ſpotens sit,aut ptrāsire nequeat id,qđ primū est. At si pp imbecillitatē, hoc sane erit absurdū. Robustius nanq; ipsum quispiā
I existimauerit Ioue Homerico, qui ait.

» Ipse equidem à terra traherē, & ponto quoq; abipso.

Quare reliquū ē,vt taq; īcōprehensibile quippiā,atq; minime cōpositū sit. Forsitā aūt rogabit prius aliquis, q̄ mō se habeant.

Vtrū infera sint cœli ptes: & quo. Vtrū cœli ne partes hæc sint, an non. Et si partes,q̄ pacto partes. Nam nunc nō ſm regiones modo,verūetiam ſm actionē à nobilissimis quasi abiecta vident; siquidem circularis latio hmōi
K est. Contingit enim veluti q; accidens ex ea,q̄ in gyrum fit, latione,tum ad locum, tum inuicem fieri mutatiōes. Quòd si & optimo melius esset aliquid, circulari motu â primo (nisi recipiendi vetaret īpotentia) indigeret.qñquidem quod primū est, ac diuinissimū,q̄ optima sunt, vult omnia.id autem forte excedens aliquid, & inuestigabile existit. Arbitratur sane qui hoc dicit,similia esse omnia,& ī optimis tenuem aliquā esse, aut nul
L lam habere differētiam. Sed forte quispiam hoc addubitauerit ad ipsum primum cœlum referens,vtrū circularis latio de ipsius sūbstantia sit: & si à quiete habita,statim in corruptionem haberetur,an cupidine quadā, atq; appetentia per accidens. ni si illa vtiq; appetendi facultas ei congenita sit,nihilq; prohibeat talia quædam esse entia. Sed forsitan eum,qui talem appetitum detraxit,de ipsa latione ambige recontinget,si sublata cœlū cor M rumperet. Atq; hoc quidē,quasi ad alios sermones ptinere videtur. Verum hoc ipsum de hac, aut de his principijs quispiam existimabit.

An latio sit de cœli subſtantia

Narrantur opiniones multæ circa rerum principia. Cap. 3.

FOrtasſis autem post, alia p̄tinus assignare, q̄ ordine sequuntur principia, atq; in eo, quod antecessit, subsistere nō oportere quispiā affirmabit,

Hoc

A Hoc enim eſt pfecti, ſapientisq; viri. quo pacto Eurytũ calculos quoſdã diſponentẽ aliqñ Archytas prodidit facere, dicereq; hũc eſſe hoſ illũ vero cuiuſuis alius numerum. Nunc vero multi, aliquatenus, pgreſſi, quieſcũt, quẽadmodũ qui & vnũ, & indefinitam dualitatẽ ponũt. Numeros enim planaq;, & corpa cũ creauerĩt, reliquę penè omittũt, pauxillũ attingẽtes: & hoc tm̃ declarãtes, ꝙ alia quidẽ ab indeterminata dualitate, pficiſcunt, vt locus, inane, infinitum: alia vero à numeris, & vno, vt aĩa, & alia q̃dã. tẽpus aũt ſimul, & cœlũ, & alia quoq; complura negligũt: nec vllã poſtea de cœlo, ac reliqs faciũt mẽtionẽ. Pari mõ Speuſippi diſcipuli, nõ aũt aliorum vllus, ꝓterq; Xenocrates. qppe qui oĩa quodã mõ mũdo ſiĩr ac oõmodat, ſenſibilia, ĩtelligibilia, mathematica, itẽ & diuina. Conat quoq; Eſtięus vſq; aliquid (nõ quẽadmodũ dictũ ẽ) de primis ſolũ differere. Plato aũt, dũ ad principia redigit, alia quoq; tangere vĩ, ad ideas ea referens: iſtas vero ad nũeros: ex his ãt ad ꝑncipia: deĩde ꝑgñationẽ, vſq; ad ea q̃ dicta ſunt. Alĩ aũt ad ꝑncipia ſolũ. Nõnulli vero & veritatẽ in his eſſe. entia. n. circa ꝑncipia tm̃ eſſe. At ſecus hic atq; in alĩs accidit diſciplinis. In illis. n. quæ poſt principia ſunt, robur maius obtinẽt: atq; interea, quæ in illis ſunt ſcientĩs, veluti perfectiora ſolent haberi. Forte autẽ et hoc rationabiliter. nã ibi principiorũ, in reliquis vero à principĩs quęſtio eſt. D

Dubitatio, an principia informia ſint, vel formam adepta. Cap. 4.

SEd forte ambiget aliquis, quonã pacto, & qualia ſupponi principia oporteat, vtrũ ne informia & veluti potẽtia ſolũ exiſtentia, vt qui ignem & terrã principia faciebant, an formã adepta, quaſi maxime foret opus, vt finita eſſent, quẽadmodũ in Timęo inquit. Etenim ordo, atq; finitio, rebus per quã E excellentibus maxime familiaria ſunt. Videtur aũt hoc in reliquis quoq;, vt Grãmatica, Muſica, Mathematicisq;, ad hũc ferè modum ſe habere. Conſequunt ẽt quæ poſt principia ſunt. item & quæ ſm artes, q̃ quidem naturam ſiĩr imitant, & inſtrã, & alia ſm principia. Alĩ igitur oĩa admodum formalia putant principia. alĩ vero materialia tm̃. nonnulli vtrũq;, & formalia admodum, & materialia, tanq; in ambobus pfectio cõtineat: quippe F qui ex contrarĩs ſubſtantiã omnem fieri dicant. Abſonum aũt & illis quoq; videat, ſi totũ cœlum, & ſingulæ eius partes, atq; vniuerſæ, ordine, rõne, formis, viribus, circuitionibus p̃ditę forent, ipſis vero principĩs tale ineſſet nihil: ſed vt caro corũ, q̃ temere cõfuſa ſunt (optimꝰ inquit Heraclitus) ſeſe mũdus haberet. Atq; ſm minima (vt ita dixerĩ) accipiũt perinde atq; inanimis.

G Definita nãq; ſingulorũ natura eſt, vt ita dicã, quãuis temere facta ſint: principia vero indeterminata. Rurſum, id quoq; haud facile in oĩbus, & in aĩalibus, & plãtis, atq; ĩ ipſa bulla, ad id, cuius gr̃a sũt, pariter reducere, ſingulas q; rõnes adhibere, niſi alio rũ ordine, mutationeq; oĩgenas, ac varias eorũ, q̃ tũ in aere, tũ in terra gignunt̃, formas fieri cõtingat. quorũ maximũ quoddã exẽplũ nõnulli faciũt ea, q̃ circa anni tp̃a fiũt, in qb⁹ aĩaliũ, plantarũ, & fructuũ, veluti pducẽte ea H Sole, gñationes apparent. Atq; hęc quidẽ hoc ĩ loco cõtẽplãdo, inueſtigãt exiguã libationẽ, quę ordinis cõſtitutionẽ ad quantitatẽ vſq; repetit. Cur itẽ magis fieri nequeat in deterius trãſit⁹.

Dubitatio circa principiorum motum & quietem. Cap. 5.

IN prĩcipijs aũt, vnde prima quoq; cœpit oro, de quiete merito aliquis dubitauerit. Nã ſi ea, vt p̃ſtãtius aliquid ſit, ĩ p̃ncipijs collocabit. ſin vero vti I q̃dã ſegnities, atq; motus priuatio, minime. verũ ſi actionẽ eſſe fateaĩ, cõtra, tãq; prior, ac honorabilior ẽ exiſtimãda: mot⁹ vero ĩ ſenſibilib⁹. Cũ ãt hoc pp illud quieſcat, fieri neqt, vt id, qd̃ moũes ẽ, ſemp moueat. Nõ. n. fuerit periculũ, qd̃ primũ eſt, neq; rationis ſpẽm hẽre, neq; alioq; fide dignũ eẽ, ſed maiorẽ quãdã cãm quærit. At qd̃ mouet, ab eo, qd̃ mouet̃, diuerſum nõ eẽ pp actionẽ, & paſſionẽ quodãmodo ſenſus acclamare vr̃ ceu poſſibile. K Sed ẽ, q ad ipſam mentẽ, Deũq; referat. Abſonũ autem eſt aliud quoq; dictũ, illa nõ moueri, quę ei⁹, qd̃ quieſcit, appetitu ducuntur, ſiquidẽ ipſa alia ſequerẽtur entia. Verũ enimuero forſitã nõ ſic accipi debet, vt ad id, qd̃ impers ẽ reducam⁹, ſed vt q̃ maxime ſibi cõſonũ, pfectũq; ſit, veluti ciuitas, aut aĩal, aut quiduis aliud eorũ, q̃ in partes ſecari poſſunt, aut etiã oĩno cœlum, quod ſanè aiunt eſſe perfectiſſimum.

Dubitatio, quo pacto entium d uiſio in materiam & formam fiat. Cap. 6. L

CÆterum aliquem & talia quoq; ſermonẽ poſtulãt, quo pacto in materiã, atq; formã entiũ partitio fiat. ſit ne alterũ quidẽ ens, alterũ vero nõ ens, potẽtia aũt vnũ, & ad actũ reductũ: aut vnũ quidẽ, ſed indeterminatũ ens, eo, quo in artibus modo. Gñatio aũt, quæ ipſorũ quidẽ eſſentia, ẽ fm rõnes formari. ſed ita quidẽ ad id, qd̃ p̃ſtantius eſt, forte fieret trãſitio. Ipſum aũt eſſe, per eã eſſe nihilo M min⁹ verũ fuerit. nõ enim eſſet, ipſa nõ exiſtente. At illud, neq; hoc, neq; quale, neq; quantum. quippe qd̃ formis indeterminatũ ẽ: poteſtate ãt quadã eas hẽt. ſed hoc, pportione ad artes oĩno ſumi dẽt, & ſi q̃ ſitalia ſiſtitudo.

Dubitatio, quo pacto vniuerſi natura in contrarijs exiſtat. Cap. 7.

PRæterea illud quoq; dubitationẽ (niſi curioſa q̃rẽdi diligẽtia ſit) habere videt̃, cur

A cur nam ipſa natura, totaq; vniuerſi ſubſtãtia in cõtrarijs conſiſtat: idq; qđ deterius eſt, æquales fermè cũ optimo partes hẽat immo vero ẽt lõgè numeroſius ſit. Quapropter ĩ vniuerſum dicere vĩ Euripides, q̃ nequeunt bona eſſe ſeparata. Talis aũt ſermo parũ abeſt quin dicat, neq; bona, neque ſimilia eſſe oĩa: atq; quod de oĩb⁹ ipſum eẽ dicim⁹. porrò nulla inuicẽ eſſe ſimilia, vt q̃ alba, & nigra ſunt ĩ ſeipſis. Eſt ẽt quod p̃ter opinionem ma
B gis eſſe vĩ, fieri non poſſe, vt qđ eſt abſq; contrarijs exiſtat. Non nulli vero adhuc magis inopinabili vtentes, id, qđ neq; eſt, neq; fuit, neque futurum eſt, in vniuerſi naturam adnumerant. ſed hæc quidem eſt, veluti excedens quædam ſapientia.

De varijs ſciendi modis: quibuſq; vnumquodq; perſequi deceat. Quo item pacto circa principia ſpeculari debeamus. Cap. 8.

C ATens q̃ multis dicat modis, manifeſtum. etenim dĩas ſenſus ſpeculat, cauſasq; inquirit. Sed forſitan veri⁹ fuerit dicere, q̃ eorum, quæ cogitatione excellẽtia ſunt, quędã quidem ſimpliciter quærit, quędam vero dubitationem faciendo: quam tametſi tranſcendere non valet, lucem tñ aliquam in tenebris plus aliquid indagare volentium oſtendit. Itaq; ipſum ſcire non ſine dĩa, quadam erit. Etenim, ſi inter ſe diuerſa ſint, dĩa quædam inerit. Atq; in vniuerſalibus, cùm ſub eis plurima D ſint, diſcrimen inueniri eſt neceſſe, ſiue hæc vlĩa genera ſint, ſiue ſpecies. Omnis aũt ſcientia ferè propriorum eſt. ſubſtantia nãq; & quiditas ſm vnũquodq; proprium exiſtit. Et quæ in ſpeculationem veniunt ſm ſe, non per accidẽs, aliquid vtiq; de aliquo ſunt. Omnino autem in plurib⁹ idem conſpicere, aut vlr, cõmuniterq;, aut ſm quodq;, modo quodam proprie eſſe ſcientię dicimus: vt numero, lineis, animalibus, plantis. Finis aũt ex ambo E bus, Sunt ẽt nonnulla vniuerſalium finis: in eo enim cauſa. At horũ id, quod in parte eſt, quatenus ſectio in indiuidua fit, quẽadmodũ & in factibilibus. nam ad hũc modum ſe habet ipſorũ actio. Præterea idem ſubſtantia, numero, ſpecie, genere, proportioneq; ſcimus: & ſi quę, præter hæc, diuiſiones habeantur. at vt plurimũ per analogiã, tanq̃ plurimum eam recipientes. atq; aliqua quidẽ per noſmetipſos, ali- F qua vero per rem ſubiectam, nõ nulla autem per vtrunq;. Sed, cùm multipliciter ſcire ſit, quo pacto vnũquodq; pſequi decet? Nẽpe ſuus cuiusq; modus, principium eſt, ac maximum. vt prima, & intelligibilia, & mobilia, & quæ ſub natura ſunt, atq; ex his ipſis, quæ ĩ principio, quęq; ſequuntur vſque ad aĩalia, plantas, & vltima animæ expertia. Nam in vnoquoque genere propriũ eſt aliquid, quẽadmodũ & in

Quo pacto vnum quodq; vt ſciat pſequi deceat.

G in mathematicis. Ipſa nanq; mathemata, q̃uis vnius quodammõ ſint generis, ſortita ſunt differẽtiã. Sunt aũt diuiſa ſufficiẽter. At ſi q̃dã nota, eò q; ignota ſint (quẽadmodũ inquiunt nõnulli) proprius ſane inerit mod⁹. Indiget aũt quadã diuiſiõe. Sed fortaſſis in quibus fieri p̃t, proportione aliqd ſciri magis ꝓpriũ fuerit dicere, q̃ p id, qđ ignotũ eſt. quẽadmodũ ſiquis per inuiſibile inuiſibile. Tentãdũ eſt igit diuidere quot modi
H ſint, et quoties ipſum cognoſcere dicat. ad hæc aũt ipſa principiũ. Atq; primũ ipſum ſcire definire difficilius videbit. Nã fieri nequit, vt vlt, cõeq; quippiã in his capiamus, q̃ multis dicũtur modis. Atq; tũ quatenus, tũ de q̃bus cauſas inueſtigare pari ĩ ſenſibilibus, et ĩtelligibilibus rõne decet, aut dubiũ hoc, aut dictu nõ facile exiſtit. Quippe cũ via in infinitũ in vtriſq; alie na ſit, perimatq; ſapiẽtiã. vtraq; aũt quodãmõ prĩcipiũ. Sed for
I te hoc noſtrũ, hoc vero ſimplr. aut hoc q̃dẽ finis, hoc vero noſtrũ quoddã principiũ. Aliquatenus igit p cãm ſpeculari poſſumus principia, à ſenſibus incipientes. Sed cũ ad ipſa ſumma, primaq; trãſimus (ſiue qđ cãm non habemus, ſiue ob nr̃am imbecillitatẽ) ſicuti deſyderatiſſima intueri nõ amplius valem⁹. Forte aũt veritati magis cõſonũ illud exiſtit, palpante ac veluti attingente mẽte fieri ſpeculationem. Quãobrem circa ipſa
K nulla cõtingit hallucinatio. At difficilis eſt circa idipſum intellectus, atq; fides. Cũ aũt et alioqui magnũ quippiã ſit, et ad ſingulares tractatiões neceſſariũ, et potiſſimũ maxĩas, facere cõuenit definitionẽ, tũ de natura ipſa, tũ circa ea, q̃ adhuc priora ſunt. Siqdẽ q de oĩb⁹ rõnẽ q̃ritãt, ſimul cũ rõne ſcĩam tollũt, immo verius erit dicere eos rationẽ petere eorũ, quorũ neq; ẽ, neq; fuit, quicunq; cœlũ ipſum
L æternũ exiſtimant. latiões aũt, magnitudines, figuras, diſtantiasq;, & alia, quorũ Aſtrologia demr̃onẽ facit, & ipſa, q̃ prima mouẽt, et cuius gr̃a dicere omittunt: quẽnã ita cuiuſq; natura, qs inuicẽ ſitus, q̃ ipſius vniuerſi ſubſtantia; ad alias quoq; ſingulares ſpẽs, ad cicures vſq; animãtes, plãtasq; deſcẽdẽdo. Itaq; ſiqd coadiuuat Aſtrologus, in his, q̃ prĩa ſunt in natura, ñ erit. Alia. n. maxime ꝓpria ſunt, ac priora. quippe cũ modus (vt q-
M dã putant) naturalis nõ ſit, aut ſaltẽ nõ oĩs. Atqui moueri ſimpliciter naturę, cœloq; maxime peculiare exiſtit. quare & ſubſtãtię cuiuſq; rei actio, & quod fm vnũqq̃q;, dũ in opere ẽ, atq; motu, vt in aĩalibus, & plantis. Sin vero minus, ęquiuocant. q̃uis videlicet in reuolutione cœlĩ ſit fm ſubſtantiã ſeparatũ & quietẽ agens, æquiuocum eſſet. Nam velut quædam vita eſt circunlatio vniuerſi.

Quopacto circa principia ſpeculari debeamus.

De

A *De cauſa cuius gratia in inferioribus à ſuperioribus dependentibus: vbi & nonnulle Antiquorũ opiniones adducuntur. Ca. 9.*

QVærendũ eſt igitur, ſi ſ an imalibus, aut cui cõpetit, vita non exiſtente, in cœlo quoq; atq; cœleſtibus, neq; latio, neq; determinatus quidam modus ineſſet. Præſens autẽ dubitatio ad eũ, qui ab immobili eſt, motũ modo quodam pertinet. Quod vero oĩa alicuius ſint gratia, & temere nihil, ſed perinde ac definitio, haud facile exiſtit, vt ſępe dř. Vnde.n. incipere, & in q̃ definere oportebat? Cæterũ nonnulla ſunt eorũ, q̃ ita habere nõ videnť, ſed alia quidẽ caſu, alia vero neceſſitate quadã, vt in cœleſtibus, & pleriſq; eorũ, q̃ circa terrã ſunt. Cuius.n. gratia ſunt fluxus maris, ac reflux⁹? aut cuius exporrectiones, aut exiccatiões, humectationesq;, et oĩno alius in aliud mutatiões, corruptiones, generatiões, aut q̃ in ipſa terra fiunt alterationes, et eorũ, q̃ in aliud ex alio trãſmutantur, mutatiões, & id genus alia pleraq;? In ipſis aũt animalib⁹ aliqua veluti vana exiſtũt, ceu mãme marib⁹, & fœminis emiſſio (ſiquidẽ nihil confert) et nõnullis barbæ, aut oĩno pilorum quibuſdam in locis productio. Tum ẽt cornuum magnitudines, vt ceruorũ. Nonnullis quoque læſis q̃ mobilia, q̃ in terrã directa, q̃ ante oculos poſita ge-

B

C

ſtarent. Quodq; aliqua vi fiant, aut præter naturam, quẽadmodũ ardeola coit, vitamq; viuit manſuetiorẽ. Et alia non pauca quiſpiã deprehendat iſtiuſmodi. Quod aũt maximũ eſt, maximeq; apparet, circa educatiõnes, generationesq; animaliũ ẽ. nullius .n. gratia hæc ſunt, ſed caſus, atq; per neceſſitates alias. Oportebat .n. ſi alicuius quidẽ gr̃a ſint, ſemper ſm idẽ, ſimiliq; mõ fieri. Atq; ẽt in plantis, et p̃ſertim inanimatis p̃finitã quandã (vt formis, ſpecie, ac poteſtatibus apparẽt) obtinẽt naturã. Hæc aũt cuiuſnã gratia ſint, q̃reret aliquis. Nam rõnẽ nõ habere, idipſum dubiũ eſt: idq; in alĩs prius, ac honorabilioribus non ponẽtibus. quatenus & rõ quicquam, quod fide dignum ſit, habere videť: qm̃ hęc ideas quaſdam aut inter ſe differentias à caſu, & vniuerſi latione, quæ in circulum fit accipiunt. Quòd ſi neq; hoc ꝓpter aliqd, & ad id, quod optimum eſt, definitiones quaſdam ſumere, nõ in oĩbus ſimpliciter ponere decet. Quandoquidem, quæ huiuſmodi exiſtunt, quandam continent dubitationem. Atq; ſimpliciter dicimus, quę & de vno quoque. Simpliciter quidem, quando in omnibus naturam, quod optimum eſt expetere, et in quibus fieri poteſt, ordinem largiri, atque æternitatem videmus. Pari autem modo in animalibus quoque ſimiliter.

D

E

F

Nam

G Nam vbi quod melius eſt, fieri poteſt, ibi haud quaquam prę-termittit: veluti, ꝙ ante gulam guttur ſit. Optimam nanq; temperiē in medio cordis ventriculo inueniri pręſtantius eſt: quippe cū mediū honorabiliſſimū ſit. Simili modo & quę ad mundum pertinent: ſiquidem & appetitus haud ſecus. Quin illud qdē, q̄ neq; obediunt, neq; qd̄ bonum eſt, admittunt, cur multa ſint, īmo vero multo plura, declarat. Paucum nāq; aliquid
H animatum eſt. at inanimum infinitum. Et ipſorū eſſe animatorum breue, ac melius exiſtit. In vniuerſum aūt, tū rarū, tū ī paucis bonū eſt, multū vero numero qd̄ malum exiſtit. Nūquid ſi indeterminatio ſolū, & veluti materiæ ſpēs, vt quæ ipſius naturę ſunt, eſſe dicaſ, ſtultiſſimū erit? Si etenim qui de tota diſſerunt ſubſtantia, dicant (quēadmodū Speuſippus, qd̄ p̄tioſum eſt, rarū quippiam eē facit) hoc circa medī̄ locum eſſe, illa vero
I ſumma, & vtrinq;, entia profecto pulchre erunt exiſtētia. Plato aūt, & Pythagoræi lōgo imitari interuallo volunt oīa: q̄uis quandā indeterminatæ dualitatis, & vnius, perinde quaſi oppoſitionē faciant, in qua infinitum inordinatumq;, & omnis (vt ita dicam) formę carentia per ſe exiſtit. In ſumma aūt, K vt abſq; hac vniuerſi natura ſit, fieri nequit, ſed veluti ęquā ſortiri portionē, aut aliud antecellere, aut contraria eſſe principia oportet. Quāobrē, nec Deū fatentur eſſe qui adſcribunt inde terminatū agere poſſe omnia. Quinēt, ſi aliquatenus fieri pōt neq; hoc fortaſſis p̄elegerit: qppe cū totā ſubſtantiā ex contrarīs quidē, ac in cōtrarīs exiſtētē, perire cōtīgeret. Videnť aūt et in primis cōſyderata pleraq;, et vt accidit, ſicuti q̄ circa terræ L mutationes dicta ſunt. Neq; n. qd̄ melius eſt, neq; cui⁹ grā, ſed ſi cōſeq aliqd eſt neceſſe. Multa nanq; tū in aere, tū in alīs talia cōtingūt. Ex ſenſibilibus autē cœleſtia potiſſimū ordinē habere videnť, cęteris priora loco, niſi mathematica ſint. Nā & ſi nō totū, at maior pars ī his ordinē adſeruat. niſi qs formas tales accipiat, quales Democritus indiuiduis ſupponit corpuſculis. S3 de his qdē cōſyderandū. Quòd aūt initio dictū eſt, et in ipſa na M tura, in vniuerſi ſubſtantia finitionem quandam eius, qd̄ alicuius grā exiſtit, atq; illius, qui ad melius eſt impetus, capere tentandum eſt. Nā in quibus entia ſint, & quo nā īter ſe mō ſeſe habeant, hoc eius, quæ de vniuerſo ſpeculatiōis, exordium fuit.

Metaphyſicorum Theophraſti finis.

MARCI ANTONII ZIMARÆ

Solutiones Contradictionum in dictis Aristotelis, & Auerrois,

Super Primo Metaphysicorum.

.Meta.in procemio

AGgrediamur nũc obsecro dicta Aristot. & Auer. in Metaphysicis. Ari. dicit animalia habẽtia memoriã esse prudentia. sed cũ ex libro de memoria illa animalia habent memoriã, quæ tẽpus percipiunt, quia est respectu præteriti, sequit q̃ alia ab hoĩe sentiunt tps. Sed huius oppositum habet ex. 4 phy. te. c. 131. quia tẽpus cum sit numerus motus, nullum animal percipit tps. sed nullũ aĩal nouit numerare, nisi hõ qui habet intellectũ, quia numerare soliusintellectus est, vt ibi dicitur. Nisi esset q̃ differentia est inter hominẽ & bruta, nã homo solus p se sensum tẽporis habet pp prædictam cãm: alia vero animalia ex accidenti, ꝑ quanto agnoscũt motionẽ, & passionem, quam aliquo tẽpore acceperũt, & ista est sñia Themi. in. 3. de anima in cap. 64. Forma igitur tps à solo homine, nedũ materia cognoscitur, sed habẽtia memoriã præter homine agnoscunt materiã tm̃. Amplius, vt d. Themi. in cõ. super lib. de memoria & reminiscentia lib. 1. cap. 5. Bruta hoc solũ cognoscunt se modo corruere, aut olim corruisse, sed tm̃ præteritum tẽpus à futuro non discernunt. item hõ recordari se pcipit: sed hoc brutis est negatũ.

Solutio.

1.Meta. in procemio

Secunda contradi. est eriã in procẽ. primi meta. Anst. in procẽ. primæ philosophiæ dicit q̃ vniuersalia hominibus sunt difficillima ad cognoscendũ. Sed huius oppositum legimus in primo physicæ auscultationis in te. cõ. 4. vbi ostendens ordinẽ doctrinæ, inqt ab vniuersalibus ad particularia esse procedẽdũ, quia vniuersalia sunt magis nota nobis. Alexander aũt in præsenti loco volens istam sedare contradictionem asserit q̃ nõ est idẽ primũ quod vniuersale. Prima Philosophia, cùm sit scientiarum certissima, sciẽtiarũ aũt certissimæ maxime priorũ sunt, Metaphysica est de prioribus, quæ quidem hoĩbus sunt difficillima. vniuersalia aũt, quæ in physicis asserunt esse nobis notiora, non sunt eadẽ cum primis, sed sunt cõia, vt genera. quæ quidem solutio nisi recte intelligatur obscura est, & non videtur satisfacere. quia Anst in procẽ. enumerans conditiones sapientis inter alias cõditiones asseruit istam, videlicet q̃ sapiẽtis est omnia cognoscere, vt possibile est, i. in vniuersali. vñ scribit. Horum aũt hoc quidẽ omnia scire vniuersalẽ scientiã maxime habentẽ inesse necesse est: hic enim nouit omnia aliqualiter subiecta. & postea sequitur. Ferè aũt & difficillima sunt hominibus ad cognoscendũ quæ maxime vniuersalia sunt. nam à sensibus sunt remotissima. Amplius prima philosophia est de cõibus & generibus saltem analogice dictis, quia ens & vnum sunt cõmunissima omnibus per analogiam. & sic contradictio adhuc perseuerat in suo robore. Nisi esset q̃ duplex est vniuersale, vt innuit etiam Auerro. in cõ. magno primo posterio. cõ. 11. quoddam. n. est vnum numero secũdũ essentiam, sed est vniuersale causalitate, sicut est primũ efficiens & prima materia. quoddã vero est cõe pluribus per prædicationem, vt sunt genera & species. Tunc igitur dictum Aristot. asserentis vniuersalia esse hominibus difficillima ad cognoscendum, quia à sensili sunt remotissima, habet locũ de vniuersalibus secundũ causalitatẽ, & talia sunt prima seu principia omnium. idem enim dicitur primũ, quod principiũ ex. 5. primæ philosophiæ. & hoc voluit dicere. Alex. quod refert dicere aliquid esse primum & vniuersale, s. vniuersale per prædicationẽ, de quo loquebatur in Physicis. sed primum & vniuersale causalitate nõ distinguuntur. & sic intelligitur solutio Alexan. Quod autem asserebatur etiam primã Philosophiam consyderare de cõmunissimis per prędicanonem, sicut est ens & vnũ: Respondetur q̃ hoc verissimum est, tamen talia licet in prima cognitione incõplexa sint notissima: nam secundũ Auic. ens & res prima impressione imprimuntur in aĩa: quantum ad scientificam cognitionẽ naturaliũ proprietatum, quæ per demonstrationẽ acquiritur, cognitio eorum est difficillima. & sic patet solutio.

Alex. solo

Solo propria, & Alex. verborũ interpretatio.

Tertia contradi. est in cõ. primo. Inquit Auer. q̃ materia non vere generatur, neque corrumpitur. Huius aũt oppositum meminimus nos legisse super primo physi. cõ. 60. Solũtur. materia vere generat & vere corrumpitur subiectiue: motus enim est in moto & non in motore. & quia subiectũ generationis & corruptionis est materia, propter

1.Met.c.1.

Solutio.

rea dicimus nos ipſam vere generari, & vere corrumpi, quia ſ. ſubiectum eſt. Materia non vere generatur, neq; vere corrumpit, tãquam generationis, aut corruptionis terminus. Primo modo loquitur 1. Phyſic. cõ. 60. ſicut ipſe ſeipſum ibi declarat. Secundo modo loquitur hic: & etiam loquutus eſt Philoſophus 1. Phy. te. cõ. 82. Dicãt alij quidquid velint, diſtinctio vera eſt in ſe, nec alit dicta Auer. adinuicé cõciliari poſſunt.

1. Meta. com. 9. Solutio.

Quarta contradi. eſt in cõmen 9. primi huius. Dicit Auer. q; forma hois nõ eſt homo. Huius oppoſitũ patet per ipſum. 7. Meta. 34. & 21. Dico, q; ſolutio patet ex cõ. 21. ſeptimi Meta. quia ibi dr, q; hõ põt dupli ſumi, vno modo pro ſui quiditate. & cùm ſua quiditas ſit ſua forma: nam materia, nec eſt proprie quiditas, nec quiditatis eſt pars: ſic forma hominis homo dici põt. Si aũt homo ſumatur pro eſſentia hominis, quæ quia compoſita eſt ex materia, & forma, ſic hois forma non eſt homo: quia forma eſt altera pars eſſentiæ hois, & altera eſt materia. etenim materia, & forma ſunt partes eſſentiales compoſiti, ſicut patet. 1. Phyſi. cõ. 5. & 7. Meta. 37. & ideo refert dicere in via Auer. aliquid eſſe de eſſentia alicuius, & aliquid eſſe de quiditate illius. ſicut ſupra declaraui in. 3. de aia, ſuper cõ. 1. quiditas eſt quid magis abſtractũ, q; eſſentia. Conſimiliter materia bene dr eſſentia quædam aut natura: quiditas tñ proprie loquendo dici nõ debet, ſed ſi quandoq; dr, ſumitur pro eſſentia, & ideo aliquid põt eſſe de eſſentia, quod tñ non erit de quiditate illius: ſed ſolum vehiculũ quiditatis. & tale eſt materia frũ ipſum. Et per iſtam diſtinctionẽ ſoluunt oia argumenta Subtilis Doctoris in. 7. Meta. & in. 3. Senten. diſtinctione. 22. quæſtione vnica, ſi bene aduertis. Et etiã per iſtã diſtinctionẽ ſoluit cõ tradictio: quia forma hois eſt homo vno modo, & forma hois non eſt homo alio mõ. Vide cõ. 21. ſeptimi Meta. & intelliges totũ, qd dixim⁹ eſſe de intẽtione Auerrois.

Differt aliquid eſſe de eſſentia, & de quiditate alicuius.

1. Meta. com. 12.

Quinta contradi. eſt in com. 12. Videt ponere formas mixtorum diſtinctas eſſe a formis elementorum, & per cõſequens ponit pluralitatem formarum. Huius tamen oppoſitum patet. 1. cap de ſubſtãtia orbis. Solutionem, quære ibidem, nam ſuper illo loco diffuſe dixi.

Solutio.

1. Meta. com. 15.

Sexta contradi eſt in cõ. 15. Ratitas, & denſitas frũ Auerr. ſunt de prædicamento ſitus. Huius tñ oppoſitũ dr. 7. Phyſi. cõ. 15. vbi dr, q; ſunt qualitates: &. 4. Phy. cõ. 84. vbi dr, q; ſunt quantitates. Soluitur ſupra, 4. Phy. 84. dixi de hoc. & etiã. 7. phyſi. 15. non oportet igitur tertio repetere. non te pigeat reuoluere chartas.

Solutio.

1. Meta. com. 15.

Septima contradi. eſt in eodem cõ. 15. Dicitur, q; impoſſibile eſt, vt idẽ recipiat paſsionẽ, & tranſmutet de contrario in cõtrariũ. Huius tñ inſtantia patet. 1. phy. 63. de materia prima, &. 1. de ſubſtantia orbis, & in quãpluribus alijs locis. Soluit. Intelligitur igitur dictum eius de ente in actu, non de ente in pura potentia, ſicut eſt prima materia. Nã ſi ens in actu, inquantũ in actu, idem manens mutaretur de contrario in contrarium, tunc ſimul, & ſemel eſſet in actu, & in potentia reſpectu eiuſdẽ: quod nõn capit intellectus Philoſophorum.

Solutio.

Octaua contradi. eſt in com. 17. Dicit Auerr. ex ſnia Alexandri genus à materia differre. Huius tñ oppoſitum videtur. 10. meta. tex. cõ. 24. Soluitur. Genus non eſt vera materia, vt dicit Cõmen. hic. quia materia talis non eſt actus aliquis, nec actum habens, neq; vniuerſalem, neq; particularem, ſed eſt pura potentia. Et ideo caueant ponentes formam corporis ſubſtantiæ materię primę cęternã eſſe. tunc. n. materia eſſet corpus aliquã formã vlem habens, & ita nulla eſſet dria, quam ponit Auer. hic, inter genus, & materiã. Genus. n. non dicit puram potentiã, ſicut prima materia, & p hoc à materia differt. nec dicit vltimum actum non contrahibilẽ p alium actũ quiditatiuũ, ſicut dria ſpecifica dicit, ſed dicit quandã formam generalẽ, quę mediat inter purã potentia, & actum completum, qualis eſt vltima dria, & ideo genus poteſt prædicari, non aũt materia. quia prædicatũ, vt dicunt Logici, habet modũ formę. & quia genus aliquã formã dicit, non autem materia, inde eſt, q; illud põdicatũ eſſe põt, illa vero minime. Tñ licet genus vera materia non ſit, tñ eſt materię proportionale, ſicut dicit Porphyrius cap. de Differentia. nam, quemadmodũ ex materia, & forma fit vnũ per ſe cõpoſitũ, ſic ex genere, et dria fit per ſe vna ſpecies. &, quia ſicut materia in phyſica cõpoſitione contrahit, qualificatur, & perficit per formas, & ſubſternitur formę tãquam ſubiectũ, ſic genus perficit, contrahit, & actuat per drias, & ſubſternit eis, ſicut perfectibile ad perficiens, & ſicut ſubiectũ ad formam. & inde fuit, q; mod⁹ prędicandi generis fuit in quid, & modus prædicandi driæ, fuit in quale. quia genus prædicatur per modum per ſe ſtantis: differentia

ferentia autem per modum informantis, & alteri adiacentis, & per modum qualificantis prædicatur. & ideo genus in quid, & differentia prędicatur in quale. Solutio ergo contradictionis ſtat in hoc puncto. genus non eſt vera materia. genus tamen eſt materiæ ſimile.

Nona contradi. eſt in com. 28. Vniuerſale intellectũ, inquit Commẽta. eſt prius ſm cauſam eo, quod eſt ſub eo. Huius tamen oppoſitum patet 1. de anima. com. 8.

1. Meta. com. 28.

Solutio. Soluitur. iſtud dictum procedit de vniuerſali Platonico, quod erat per ſe exiſtens ſeparatum à ſingularibus: ſed dictum primi de anima. com. 8. locum habet de vniuerſali Ariſtotelico, ſicut patet etiam 12 met. cõ. 4. vbi dicitur, q̃ vniuerſalia apud Ariſto. ſunt collecta ex ſingularibus ab intellectu, qui accipit inter ea ſimilitudinem, & facit ea intentionem vnam.

2. Meta. com. 39.

Decima contradi. eſt in cõ. 39. Dicitur, q̃ nihil mediat inter materiale, & abſtractum. Oppoſitum patet. 2. phy. tex. cõ. 26.

Solutio. de forma hominis vltima. Soluitur. authoritas eius ſic intelligito. nulla natura eſt in re extra, quæ non ſit, aut a materia ſeparata, aut in materia immerſa. De forma autem hominis vltima non dicimus ipſam mediã eſſe per abnegationẽ vtriuſque extremi, ſed dicitur media, ſm ſimilitudinem, & ſm comparationem. nam pro quã ro in aliquo conuenit cũ formis materialibus, materialis eſſe videtur: pro quanto ratio conuenit cum abſtractis, aliquo modo abſtracta eſt. & ideo forte dixit Themiſtius ſcientiam de anima Mathematicam eſſe, ſcientiam & mediam. ſicut etiam nos ſuperiori anno. 1506. declarauimus pulchre, dum librum de Anima interpretaremur.

2. Meta. com. 50.

Decima contradi. eſt in cõ. 50. Scribitur Antiquos quatuor cauſas cognouiſſe. Huius oppoſitum patet 2. phy. cõ. 9. vbi dicitur eos ignoraſſe formam.

Solutio. Soluitur. hoc habet locum de Antiquis, qui fuerunt Ariſto. tempore. & ita gloſat Commen. hic propoſitionem iſtam. Sed. 2. phy. cõ. 9. loquitur de aliis Antiquis, qui longe ante tempora Ariſto. de cauſis rerum diſputabant: illi enim ſolum materiam cognouerunt. Philoſophia enim balbutiendo incœpit: ſicut dicitur in hoc primo. Et ideo diſtingue tempora, & concordabis ſcripturas: ſicut inquit diuus Hieronymus.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois,

Super Secundo Metaphyſicorum.

PRima contradi. eſt in com. 1. Auer. facit iſtam conſequentiam, q̃, ſi intellectus noſter non intelligeret abſtractas ſubſtantias, tunc aliquid natura feciſſet fruſtra. quia feciſſet illud, qđ eſt in ſe naturaliter intelligibile, non intellm ab alio. Sed oppoſitũ huius ſequitur ex dictis ejus. 7. meta. cõ. 55. vbi dicit hęc verba. eſſentię rerũ intelligibiliũ ſunt exiſtẽtes, licet non intelligant. Confirmatur authoritate eiuſdẽ ibidẽ cõ. 46. ſubſtantiæ ſenſibiles ſunt ſubię, licet nõ definiant: nõ. n. diuerſant in ſuis ſubſtãtijs, qñ definiunt, & qñ non definiunt. ſicut eſt diſpoſitio in viſibilibus, qñ ipſa nõ ſunt minus viſibilia, qñ videntur, q̃ qñ non videntur. Et confirmatur. nã Philoſophus. 2. de anima. te. cõ. 142 reprehendit Antiquos opinantes ſenſibile & ſenſum eſſe relatiua ſimpliciter: quia tunc nullus eſſet actu color ſine viſu. ſed idem eſt iudiciũ de ſenſibili reſpectu ſenſus, & de intelligibili reſpectu intellꝰ. 3. de aia. te. cõ. 3. ſicut ergo ſenſibile nõ hẽt eſſe p ſenſum, ſic nec intelligibile p intellm. Et confirmat. quia intelligibile intellm natura p̃cedit: prius aũt inquantũ prius non depẽdet in eſſe à poſteriori. Præterea, rõ Auer. vt dicit Sanctus doctor hic, & doctor Subtilis in. 2. meta. q̃one. 3. videt peccare per fallaciã conſequentis. quia arguit ſic. ſi ſubſtantiæ abſtractæ nõ ſunt intelligibiles ab intellꝰ noſtro, ergo a nullo, ac ſi ſic argueret, nullus hõ currit, ergo nullũ aial currit. Præterea peccat ſecũdo in hoc, qđ ipſe dicit, q̃ eſſent fruſtra. S; hoc nõ ꝓcedit. q. a fruſtra vt dr. 2. phy. eſt qñ aliquid eſt reſpectu alicuius finis, quẽ nõ includit. manifeſtũ eſt aũt, q̃ finis intelligentiarũ nõ eſt, vt à noſtro intellꝰ intelligant. quare nullupliciter peccat rõ Auer. ſicut vides. Soluit. Multi modernorũ laborauerunt in deducendo conſequentiã iſtã Auer. vt talia ſcõuenientia eius tarẽt, &, q. a dicta eorũ vana ſunt, ideo pono modũ, ſm quem Cõmen. in via ſua hẽt defendi. Dico ſm ipſum in. 3. de anima in infinitis locis, q̃ intellꝰ noſter, cũ ſit virtꝰ ſeparata à materia, eſt totiẽs. & iſta fuit prima rõ Philoſophi ad ꝓbandũ im-

2. Meta. com. 1.

Solutio. Digreſſio ꝓ defenſione Auerro. ſm ſua fundamẽta.

materialitatē eius. nā materia eſt ſicut opacitas quædam obtenebrans lucem. & ideo quanto virtus aliqua fuerit magis immerſa materiæ, tanto magis eſt à cognitione deficiens: & p conſequens quanto magis ad immaterialitatē accedit, tanto magis ad cognitionē tendit. & ideo non inconuenienter dictum eſt quamlibet intelligentiā eſſe plenā formis, pro quanto quælibet intelligentia, cum ſit à materia ſeparata, eſt omniū cognitiua. quod quō contingat non eſt præſentis negocij. Auer. igitur ſermo, ſicut mihi videtur, innititur huic fundamento. Nam ſi ſubſtantiarū abſtractarum cognitio noſtro intellectui repugnaret, aut hoc eſſet inquātum materialis, aut inquantum humanus, aut inquantū abſtractus & inquantū intellectus eſt. Non inquantū materialis eſt. qa demonſtratum eſt in .3. de anima ſecundū ipſum, q̄ intellect⁹ eſt virtus abſtracta à materia. Nec inquantū humanus. quia vt human⁹ poteſt intelligere res materiales, quæ ſunt potentia intellectæ: ergo multo magis poterit intelligere abſtracta, quæ ſunt actu intellecta. licet non ita faciliter. nam ſicut dicit Cōmen. commē. 36. ſuper .3. de anima, vbi examinat dictū Themiſtij, ſi poſuerim⁹ q̄ intellectus materialis non eſt admixtus materiæ, tūc ille ſermo erit verus, ſ. q̄ illud, quod eſt magis viſibile, magis cōprehendit. qm̄ quod cōprehendit minus perfectum ex eis cōprehendentibus, quæ non ſunt admixta materiæ, neceſſe eſt vt comprehendat p̄fectius, & non econtra. Et cōfirmat. quia aliter deſyderiū naturale eſſet ad impoſſibile. nā, ſi intellectui humano, inquantū humanus eſt, repugnet abſtractorum cognitio, cū homo naturaliter ad talem cognitionē inclinetur, teſte Philoſopho in proœ. meta. ſequitur ergo tale deſyderiū ad impoſſibile ferri. Nec valet, ſi dicatur talem cognitionē eſſe poſſibilem pro alio ſtatu, quia licet ita ſit ex parte rei, tñ apud Ariſt. nō inuenitur aliquis locus, in quo ponat alium ſtatū. immo oppoſitū poteſt colligi ex dictis eius in .j. & .x. ethic. vbi ponit q̄ felicitas mortuis cōtingere nō p̄ot. Relinquit igit̄, ſi intellectui noſtro talis intellectio repugnaret, q̄ hoc eſſet inquātū abſtractus, & inquantū intellectus eſt. ſed quod repugnat intellectui inq̄tum intellectus eſt, illud repugnat cuilibet intellectui: ſequitur ergo q̄, ſi ſubſtantiæ abſtractæ à noſtro intellectu non eſſent intelligibiles, q̄ à nullo intellectu eſſent intelligibiles. nam in his, quæ ſunt eiuſdem naturæ, aut vniuocæ, aut analogicæ, quidquid per ſe repugnat alicui ratione naturæ, repugnat omnibus exiſtentibus ſub illa natura: ſicut per oppoſitum, ſi quid p ſe cōpetit alicui ratione naturæ per ſe, cōpetit oībus illius naturæ. 2. cœli. 59. & iſta ratio Cōment. eſt à ſigno, non à cauſa, ſi bene aduertis. Et ex hoc etiam ſequitur per locū à ſigno, q̄ tunc natura feciſſet aliquid ocioſum. nā cum eſſe ſubſtantiarū ſeparatarū ſit vita intellectualis. 12. meta. 39. ſi à ſe non intelligerētur, ſfruſtra eſſent. quia fruſtra eſt eſſentia, quæ caret propria operatione. modo ſubſtantia intellectualis non habet aliquā operationem inſequentem formam materialē inquantū materialis eſt, vt calefacere inſequitur calorem: nec operatiōes animæ vegetatiuæ, aut ſenſitiuæ, nec etiam intellectiuæ, vt diximus in deducendo. Forte dices q̄ adhuc haberēt operationem, quæ eſt ſecundū locum mouere. Sed contra. motio p̄ſupponit in intelligentijs ipſum intelligere, & velle. 12. meta. cō. 36. ſi igitur ipſo intelligere carerent, carerent & mouere ipſo, & ita eſſent fruſtra. quia cū ſint naturaliter intelligibiles, et à nullo ſint intellectæ, carerent ergo ſua naturali operatione: ergo ocioſæ eſſent in natura, ſicut diximus. & omnia iſta ſequuntur à ſigno, non à cauſa. & ſicut vides, tollūtur omnia argumenta Latinorū contra Auer. Ad contradictionis aūt formam ſoluentes dicimus rerum eſſentias poſſe exiſtere, eſto q̄ non intelligantur, loquendo de eſſentijs rerum, in quibus ſuum eſſe non eſt ſuū intelligere. ſed tale intelligere eſt ſibi aduenticiū & extraneū: ſicut accidit lapidi q̄ ſit intellectus. & habeat eſſe cognitum. ſed in eſſentijs rerum, quarum eſſe eſt ſuum intelligere, in talibus fallit propoſitio Auer. ſicut eſt in propoſito de abſtractis ſubſtātijs. ſi. n. tales non eſſent actu intelligentes, & intellectæ tales non eſſent. quia ſuum eſſe eſt ſuū intelligere, & econtra ſecundum Philoſophos. modo autem iſtud ſequitur ex hypotheſi data, vt deduximus per locū à ſigno, non autem à cauſa.

Secunda contradi. eſt in cō. 11. Auer. videtur ponere diſſoluionem fieri à priori ad poſterius. Oppoſitū autē videtur dicere ipſemet in cō. 23. ſeptimi meta. Magna fuit quæſtio de hac materia apud Pluſquam cōmen. ſuper primo Techni, & Conciliatoré in differenua. 8. & omnes ſequaces, an reſolutiua via fieret ab effectu ad cauſam, an e contra. & Pluſquam cōmen. voluit q̄ fieret à cauſa ſuper effectum: Conciliator autem voluit, & omnes Moderni q̄ fieret oppoſito modo. 2. Meta. c. 6. 11

Soluti.

modo. Nos autem in hac materia mediando dicimus compoſitionem, & reſolutionẽ dupliciter fieri poſſe, vno modo ſecundũ rationem, & alio modo ſecundũ naturam. & tunc dicimus q̃ reſolutio, quæ fit ſecundũ rationem, procedit à cauſa ſuper effectum. Vnde Themiſt. 1. Poſte. analyticor̃ cap. 26. inquit reſoluere appello, vera concluſione poſita, cauſas, ex quibus confecta eſt cõcluſio, exquirere. Et illud maximo argumento eſt. nam liber Poſtenorum, reſolutorius apparet, eò quia de poſteriori reſolutione agit in eo, quæ eſt penes materiam neceſſariam: talis aũt reſolutio eſt circa demõſtrationẽ, quæ eſt ibi ſubiectum. demonſtratio autẽ, de qua agitur ibi principaliter, eſt demõſtratio ſimpliciter, qnæ à cauſa ſuper effectum procedit, quia per illam acquirit̃ ſcire ſimpliciter definitum in illo libro: non autem per demonſtrationem quia, quia illa nõ facit ſcire ſimpliciter, ſed ſecundũ quid. nam ſcire ſimpliciter eſt rem per cauſam cognoſcere, & q̃n illius eſt cauſa, & q̃ impoſſe eſt aliter ſe habere. Quia igitur reſolutio illa, q̃ ſecundum rõnis diſcurſum, penes cauſas attenditur ſupra effectus, ſequitur ergo Pluſquam cõmen. rectius ſentire in hoc q̃ Moderni. Scire. n. reſolutorie aliquẽ effectum, & intelligere eſt. cum cognouerim⁹ cauſas eius ſimplices, & principia prima vſq; ad elemẽta, vt dicitur. 1. phy. tex. cõ. primi. Et hoc etiam Auerro. confirmat in præſenti loco, q̃n dixit q̃, ſi poſtremum nõ fuerit, & prius ſit, non põt fieri ſua definitio, quę per diſſolutionẽ habetur. Et confirmatur. nã clarum eſt q̃ in Mathematicis ſcientijs eſt maxima certitudo per reſolutionem. patet autem q̃ ibi non fit demonſtratio quia, & per conſequens reſolutio ſecundũ rationẽ non fit ab effectu ad cauſam, ſed potius econtra. & iſtud apud me non eſt dubium, dicant alij quidquid velint. Alia eſt reſolutio, quæ fit ſecundum naturã: & talis fit ab effectu ad cauſam. natura. n. reſoluit mixta i quatuor elementa, & elementa in materiam & formam. de iſta reſolutione loquitur Comẽ. 7. meta. cõ. 23. quia ibi loquitur de diſſolutione, quę fit attendendo penes illud, quod eſt à natura, non aũt à ratione. Et iſtius ét ſentẽtiæ eſt beat⁹ Doctor in. 3. meta. in expõne ſecti textus, ſicut videre poteſ ibi euidenter.

1. Meta. cõ. 16. Tertia contradict. eſt in cõ. 16. Dicitur q̃ Mathematicæ demonſtrationes ſunt in primo ordine certitudinis, & Naturales ſequũtur eas in hoc. Huius oppoſitũ dicitur. 1. de Aia. tex. cõ primi, vbi dicitur q̃ ſcientia de anima excedit oẽs alias ſcientias nobilitate ſubiecti, & certitudine demonſtrationis præter Diuinam. Soluitur. multæ ſunt, & variæ expoſitiones illius loci. ſicut noſti. ſed illud, quod nobis videtur eſſe dicendum ꝓ nũc, eſt illud, quod notat hic Cõmen. in cõ. iſto. Dicit. n. q̃ in eadem ſcientia, ſi diuerſatur certitudo ſecundũ magis & minus, multo magis diuerſatur in diuerſis ſcientijs ſecundum genus. Pro quo debes ſcire, vt ſcribit Cõmen. 1. cœli cõ. 22. Qñ autem qñ differẽtes ſunt demonſtrationes, quarum alteri attestatur ſenſus, & alteri non, aut quia non eſt innata ſentiri, aut quia non eſt poſſibilis vt ſentiatur, fides primæ demonſtrationis erit magis perfecta. Vnde ex hoc colligo q̃ demonſtrationes Naturales, quibus plures ſenſus atteſtantur, ſunt maioris certitudinis q̃ demõſtrationes, quibus pauciores ſenſus atteſtantur. Et, ſi certitudo Mathematicarũ ſcientiarum compararetur certitudini demonſtrationum Naturalium penes hoc, dico q̃ cæteris paribus ſemper demonſtrationes Naturales eſſent certiores demonſtrationibus Mathematicis. quia naturales cauſæ ſunt magis ſenſatæ, q̃ cauſæ mathematicæ: Naturalis. n. verſatur circa ſenſibilia propria, & Mathematicus circa ſenſibilia communia. Si vero certitudo demonſtrationis attendatur penes abſtractionem & ſimplicitatem ſubiecti, ſic Mathematicæ excedũt Naturales ſcientias. quia vt dicitur. 3. de anima, &. 3. cœli. &. 2. phyſi. naturalia ſe habent per additionem ad Mathematica. vnde ſic Arithmetica certior eſt Geometria, quia eſt de paucioribus, vt dicitur. 1. poſter. cap. illo. Certior autem eſt ſcientia altera altera. Iſta autem propoſitio ſic intellecta habet veritatem vt in pluribus: fallit aũt quantum ad librum de aĩa, præcipue quò ad tertium librũ, in quo agitur de intellectu, qui eſt ens magis abſtractum q̃ quodlibet mathematicum. Qſiq; aũt certitudo attenditur penes iudicium potentiæ apprehendentis talem certitudinem, & penes hoc, q̃ ſcientia oſtendit illud, à quo eſt fons, & origo cogitationis oĩs, & principiorũ oĩum in alijs ſcientijs, & in qualibẽt ſcientia. Et ſic ſcientia de aĩa cũ tractet de intellectu agente, & poſſibili, qui diſtinguit, & iudicat quamlibet veritatẽ in qualibet ſcientia, certiſſima eſt omnium ſcientiarum præter Diuinã. & iſta fuit mens Themiſtij ibi, & Auer. in cõ. 2. primi de aĩa ad caſum cõ. ſi bene aduertis Sed dices replicando q̃, ſi iſto modo ſcientia de Anima eſſet certior alijs ſcięntijs nobilitate ſubiecti, Inſtantia.

& certitudine demſonis, à pari & Diuina ſcientia ſaltem quantũ ad ſecundũ eſſet certior. Soluo. ſcientia de Anima non eſt nobilior, neq; certior Diuina quantũ eſt merito ſubiecti. Nã illa Diuina dr, eò quia circa Deum verſatur, & abſtractas ſubſtantias, quæ nobiliores ſunt anima intellectiua, teſte Auerroi in. 3. de anima. cõmẽ. 19. Neq; etiã rõne certitudinis oſtenſæ poteſt eſſe certior ſcientia de Anima. quia licet ſcientia de Anima oſtendat eſſe intellectũ agentis, à quo eſt certitudo principiorum ſcientiarũ oĩum, tñ Diuina etiam conſyderat de Deo, qui eſt altior cauſa veritatis, & certitudinis, q̃ ſit intellꝰ agens. nam, vt dicit Cõmen. in. 2. meta. cõ. 4. oĩa entia ac quitunt eſſe, & veritatẽ à prima cauſa. & ideo bene dixit Cõ. cõ. 1. q̃ ſcientia de Anima in nobilitate ſubiecti excedit oẽs alias ſcias, & etiã in certitudine demſonis p̃ter Diuinã. Attẽdit ẽt certitudo demſonis ex eo, quia pauciores dubitationes contingũt in eis, & minor eſt difficultas reſoluẽdi, q̃ in alijs. Et penes maiorẽ euidentiã illuminationis eſſe ſuper effectum. & ſic loquit Cõ. hic, dum dicit, q̃ demſones Mathematicæ ſunt in primo ordine certitudinis, & Naturales ſequũtur eas in hoc, & poſt Naturales ſunt Diuinæ. & hoc quò ad certitudinẽ demſonis quò ad nos, quę attenditur penes maiorem euidentiam cauſę ſuper effectum: licet, ſi loquamur de certitudine quò ad nos, quæ eſt penes obiectum magis nobis notũ, vt ſic Naturales ſunt in primo ordine, & Mathematicæ in ſecundo. cum illæ ſint de ſenſibili proprio, hæ aũt de ſenſibili cõi. Diuinæ aũt etiam vt ſic ſunt in tertio ordine. ſed de ordine naturæ Diuinę demſones ſunt in primo ordine. Nãles in ſecundo, cùm ſint de ſubſtantia. Mathematicę in. 3. cum ſint de accidentibus. ſubſtãtia aũt natura prior eſt accidente. 7. meta. te. cõ. 4. Nolo tñ abſolute cõcedere quodlibet conſyderatũ in Naturali philoſophia eſſe prius natura quolibet conſyderato in Mathematica. quia hoc falſum eſt, ſed quò ad hoc, q̃ demſones Mathematicæ ſunt de accidẽtibus præter Aſtralogiã, ſicut patet in. 12. meta. 44. &, quia accidens poſterius natura eſt ſubſtantia, ſic quò ad hoc ſunt ſ tertio ordine, quò ad naturam. ſed ſunt ſ primo ordine, quo ad nos, penes euidẽtiã illuminationis eſſe ſuper effectum. Et ad hunc ſenſum. 1. Poſt. multũ Philoſophus laudauit Mathematicas demſones, & etiam in præſenti tex. qũ dicit, q̃ certitudo ſermonis mathematica non eſt exꝑetenda in omni re. nam ſermones fiunt, ſm exigẽtiã materiæ ſubiectæ. cogita bene & põdera, qa pauci, vel nulli potuerũt hoc intelligere, ſicut paſſim videre poteris.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois,

Super Tertio Metaphyſicorum.

Contradictio eſt in cõ. 1. Inq̃t Auer. q̃ conſuetudo Ariſtot. fuit inducere ſermones diſputatiuos in qõnibus difficilibus. Huius tñ oppoſitũ videtur dicere. 1. cœli. cõ. 2. &. 1. de anima, com. 65. Solutio huius patet ex cõ. 85. primi de cœlo vide ibi, & conſydera. 3. meta com. 2. Solutio

Secunda contradi. eſt in cõ. 16. Dicit Cõmenta. q̃ nomina denominatiua ſignificant vnũ compoſitũ. Huius tñ oppoſitum patet. 5. meta. cõ. 14. vbi vult, q̃ nomina denominatiua ſignificant primo formam, &. 7. meta. cõ. 18. & in prædicamentis cap. de ſubſtantia, vbi dr, q̃ album non eſt in genere propter ſuum duplex ſignificare. & 7. meta. cõ. allegato dicit q̃, qñ accidentia per accidens ſumpta fuerint in ſuis ſubiectis eſſentialibus, tunc habebunt nomina ſignificantia vtrumque: De hoc vide, quæ ſcripſi ſuper cõ. 8. ſecundi de anima. tamẽ diffuſius dicam infra. 5. met. ſuper cõ. 14. quia ibi eſt locus proprius. 3. meta com. 16

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois,

Super Quarto Metaphyſicorum.

Prima contradi. eſt in cõ. 1. Dicit Comẽ. q̃ ſcientia de natura eſt de ente mobili. Huiꝰ tamen oppoſitum videtur dicere 12. meta. cõ. 5. vbi dicit, q̃ eſt de corpore mobili. & in proœ. ſuo ſuper. 1. phy. dicit res ſenſibiles eſſe ſubiecta ſcientiæ Naturalis. Soluitur. non eſt cura Philoſophi de nominibus, vt ipſemet dicit ſuper com. 1. primi phy. idem intelligit apud me Commenta. per corpus mobile, & per corpus naturale, per res ſenſibiles, per 4. meta com. 1. Soluda

per ens mobile,& per ſubſtantiam mobilem. nec inuenio aliquã diſcordiam inter Antiquos de ſubiecto philoſophiæ, ſed Latini fuerunt authores illius difficultatis. Illud igitur, quod ego dico in hac materia, eſt iſtud, quod Cõmenta. idem intellexit per iſta nomina,& ideo in hoc non eſt inſiſtẽdum. De ratione aũt formali ſubiecti Naturalis Philoſophiæ, licet Cõmen. dicat quandoq; mobilitatem eſſe, qſq; ſenſibilitatem, tñ iſta, ſi adinuicem comparẽtur, indubitanter credo naturalitatem eſſe rationem formalem ſubiectiuam, & quiditatiuã totius naturalis habitus. Ratio, quæ me mouet, eſt iſta. quia mobilitas,& ſenſibilitas habent reduci ad illam. natura. n. eſt principium motus. Amplius, mobilitas eſt propria paſſio. & nulla talis poteſt eſſe prima ratio ſubiecti ſcientiæ: quia quælibet talis eſt demonſtrabilis, aut demſone ſimplr, aut ſaltẽ demſone cauſę tantũ. ſtat enim aliquã paſſionem eſſe per ſe notam, quò ad ſimplicẽ inhærẽtiam ad ſubiectũ, quæ tñ non ſit euidens euidentia cauſæ. & ſic eſt in propoſito. quia licet monim eſſe ſit de principijs cognitionis ſcientiæ Naturalis, & non poſſit demonſtrari demſone quia, aut demſone dante cauſam, & eſſe, nihil tñ prohibet poſſe demſtrari demſone cauſę tantũ. Amplius, illa eſt prima ratio formalis ſubiecti adæquati naturalis habitus, qua primo ponta aliquid ſeponũ ſub tali habitu, & qua primo remota aliquid remouetur à tali habitu. huiuſmodi eſt naturalitas, nã oia habentia principiũ motº, & quietis ſiunt phyſicæ conſyderationis, & oia carentia huiuſmodi principio nõ ſunt amplius phyſicæ conſiderationis, ſicut patet. 2. phy. tex. cõ. 71. Et cõfirmatur per Philoſophũ, & Commen. ibidẽ tex. cõ. 73. vbi probans primum motorẽ non eſſe naturalis conſyderationis: quia in eo non eſt principium motus: tale aũt natura eſt. Cõfirmatur per Auer. in. 2. primæ philoſophiæ, tex. cõ. 16. vbi Philoſophus dicit. Quamobrem primo perſcrutandũ nobis eſt de natura quid ſit. Sic. n. & de quo eſt Naturalis ſcientia, manifeſtum erit. & Cõmenta. in commen. ſuper iſtis verbis inquit, quando homo ſcruetur naturam quid ſit, declarabuntur ei naturalia à non naturalibus. quid clarius dici potuit? Sed fuit dubitatum ſimiliter per magnificentiam tuam propter quid eſt, qº, cũ Ariſto. dicat. 1. Poſterio. qº ſubiectum in ſcientia ſit per ſe notum in tantũ, qº Auer. 1. phy. cõ. vltimo. & 2. phyſico. 22. & 26. & 2. de anima. 27. & in pleriſque locis alijs tenet ſubiectum non poſſe in ſcientia demonſtrari, nec à priori, nec à poſteriori, & tamen nos videmus temporibus noſtris, ſemper in principijs librorum primam quæſtionem heri de ipſo ſubiecto. Nec valet, ſi dicas, qº illud intelligitur quò ad naturam, non quò ad nos. nam, ſi ſubiectum non deberet eſſe notum quò ad nos, ſaltem demonſtrabile eſſet demonſtratione quia. & tunc licet à Latinis teneatur, apud Auerrois, tamen vbique hoc negatum eſt.

Digreſſio ꝺ ratione formali ſubiecti adæquati Naturalis philoſophiæ.

Dubitatio.

Dico, quòd dubitatio pulchra eſt, & ſubtilis. ſed illud, quod pro nunc occurrit mihi, eſt hoc, quòd refert aliquid eſſe notum in ſe, & refert illud notum eſſe in ordine ad aliquid prædicatum attributũ ſibi ab intellectu. vnde dico, qº aliquid primo modo poteſt eſſe p ſe notũ, & tamen ſecundo modo ſtat iſtud dubium eſſe & ſatis ignotum. ens eſſe notum eſt: nec intellectus circa conceptum entis in ſe errare poteſt, cùm non habeat aliquid, per quod ignorari queat, quia conceptus eius eſt ſimpliciter ſimplex, & talis, aut totaliter ſcitur, aut totaliter ignoratur, vt dicitur. 9. meta. tex. cõ. 22. tñ vtrũ ens ſit vnius eorum Deo, & creaturæ, ſiſt verum ens dicat cõceptum per ſe tertiũ à ſuis inferioribus, dubium eſt ſatis, & ignotũ, & ideo licet Diuina ſcientia ſit de tranſcendentibus, & communiſſimis, quæ valde notiſſima ſunt in ſe, poſſunt tñ de iſtis formari propoſitiones difficillimæ, propter quas ſcientia illa erit ignota ſatis, & ſatis difficilis. facilitas. n. propoſitionis non oritur ex notitia ſubiecti tantũ, ſed ex inhærẽtia prædicati ad ſubiectũ. Vnde, qñ talis inhærentia nota eſt, tunc tota propoſitio nota eſt. Vnde Philoſophus quærit tn. 12. & 7. meta. vtrũ ens, & vnũ habeat aliquã intentionem vlem actu extra decem prædicamẽta. & iſta quæſtio patet, qº difficillima eſt. Ita in propoſito dicimus nos, quantũcũq; ponatur ſubiectum primæ philoſophiæ Naturalis ſiue ens mobile, ſiue corpus mobile, ſiue ſubſtantia ſenſibilis, vel aliquod huiuſmodi, dico quodlibet iſtorum notum eſſe in ſe, & nullum vt ſic demonſtrari poteſt aliquo genere demõſtrationis in ſcientia Naturali, ſed quærere poſtea vtrũ corpus mobile ſit ſubiectum in ſcientia Naturali, iſtud non eſt conſyderare corpus in ſe, ſed eſt conſyderare ipſum in ordine ad aliquod prædicatum attributũ ſibi à rõne, ſicut eſt iſta intentio ſubiectum. & ſic ſtat

Solutio.

illud ignotum esse. vnde ista non implicāt, mihi notum esse corpus mobile esse, & tñ q̄ me lateat vtrū conditiones subiecti scientiæ competant corpori mobili, vt ad totum Physicum negotium pertinet. Ista est extēporanea solutio. tamen magnificentia vestra super hoc cogitabit.

4. Meta. cō. 2.

Secunda contradi. est in cō. 2. Dicit Commen. q̄ substantia est causa accidētium, nō secundum finem & agens, sed secundū subiectum & materiam tñ. Huius tñ oppositum scribit Philosophus in. 2. de aīa. tex. cō. 36. vbi dicit alam esse causam corporis animati in triplici genere causæ, formalis, finalis, & efficientis. Et ad hoc mihi videtur dicendum, q̄ substantia composita respectu accidentium existentium in ipsa concurrit tanq̄ materia & subiectū. talia enim sunt terminata, & non habent materiam in qua subiectentur primo, nisi compositum. talia autem non sunt ab ipso composito tanquā ab agente, quia, cū materia & efficiens non coincidant in idem, dicimus q̄ ab ipso, vt ab agente, impossibile est talia accidentia dependere: & ideo talia dependere ab extrinseco motore in gñe causæ efficiētis. nā agēs, quantū dat de forma, tñ dat de consequētibus ad formam mediāte forma: sicut colligitur ex. 8. physi. 32 & 3. cœli. cō 28. Sed dices, quō compositum est causa talium accidentium, cùm Philosophus. 1. phy. 82. dicat materiam cum forma causam esse omniū eorum, quæ sunt sicut mater? Soluitur. licet composita sint materia, in qua accidentia ista subiectantur, tñ in rei veritate ratio, propter quam recipiantur in genere causæ materialis est materia: & ratio, propter quam recipiantur in composito in gñe causæ finalis, est ipsa forma, sicut patet. 2. cap. de substantia orbis. substantia igitur composita quōcunq; distinguatur à materia, & forma ratione, qua composita est respectu talium accidentium subiectiue in ea existentium, non concurrit vt agens, non vt forma, neq; finis, sed solum vt materia. Illud autē, quod adducit de. 2. de anima, patet q̄ non est ad propositum - quia non negamus substantiā, quæ est forma, posse esse causam finalem, & agentem respectu accidētium. & isto modo patet mens Auer. in hoc loco. Quòd aūt quidam dicere voluerunt hic substantiam esse veram causam materialem accidētiū, non autem causam agentem verā, sed pullulatiuam, & similitudinariam, sic etiam finalem, ista non sunt Auerroistica, sicut diximus alias, sed veritas in via eius est ista.

Soluti⁹.

Instantia.

Solutio.

4. Meta. cō. 3.

Tertia contradi. est in cō. 3. Dicit Cōmē. q̄ ens & vnum vnam naturam significat subiecto, sed diuersis modis. Huius tñ oppositum habet in. 12. met. 21. & 22. cō. vbi habet q̄ ens non significat aliquam naturam.

Solutio. Solutio. qui ponūt vniuocationem entis, & vnitatem conceptus entis per indifferentiā, dicunt conceptum entis non dicere re aliquam, neq; realitatem aliquam, sed dicunt q̄ dicit quandam formalitatem, quę habet modum intentionis primæ. & ita glosat Cōmen. 12. meta. cō. 21. & 22. quia ibi Cōmen. non negat absolute ens non importare aliquem conceptum, sed solum negat q̄ non dicit aliquam naturam, i. aliquam rem vel realitatem distinctam à substantia & ab accidente, à Deo & à creatura. sed q̄ ens non dicat aliquem conceptum realem obiectiuum, hoc nunq̄ Cōmen. vt aiunt negauit. Nobis aūt cum supportatione istorum videtur oppositum de intentione eius. nā ego teneo conceptum entis secūdum ipsum nō esse aliquid tertium vniuocum distinctum à suis partibus subiectiuis, neq; naturā, neq; formalitatem importās. Vnde ipse dicit in 10. meta. cō. 8. ens significat decem prædicamenta prima significatione & sine medio: non quia ens sit cōmune cōitate nominis, & imediate significet sua significata, sicut dixerunt vulgares: sed significat decē prædicamenta sine medio, pro quanto descendit non per dīas vniuocas, sicut genus in species: quia tunc ens esset sicut canis, & per consequens nō posset subiectum esse in aliqua scientia. Et q̄ non dicat aliquam naturam distinctam à decem prædicamentis patuit etiam in cō. allegatis. 21. & 22. 12. meta. Sed illud, quod intendimus probare, est videre vtrum dicat aliquem conceptum tertium distinctum à decem prædicamentis. Et ad hoc dicimus q̄ bene importat vnum conceptum cōem cōitate analogię respectu decem prædicamentorum, qui dr secundū prius & posterius. si. n. nullam vnitatem haberet, non esset de eo scientia. & ista est sententia eius expresse in. 4. meta. cō. 2. Iste aūt conceptus secundum ipsum non est distinctus à suis inferioribus, vt dixerunt subtiles. vnde. 4. meta. cō 6. dicit Cōmenta. q̄ ens & vnum non significant vnam intentionem in oibus rebus, neq; intentionem diuersam ab oibus rebus. Et sic patet qualiter secūdum Auer. ens non dicit aliquam rem, nec realitatem, nec formalitatem tertiam vniuocā distinctam à Deo & à creatura. & à substantia & ab accidente. Sed dices, quō ad cōtradictionis

dictionis formam dicetur? Dico q̄ Cōmen. contra Auic. tenet in. 3. cō. quarti meta. & etiam in. 10. meta. cō. 8. q̄ ens & vnū significant vnam naturam, i. vnum conceptum, non tñ distinctū realiter vel ex natura rei, sed sola ratione à conceptibus suorum inferiorum: sed diuersis modis. vnitas. n. nō importat aliquem conceptum vel formalitatē positiuā, vt dixerunt posteriores distinctam à conceptu entis, sed solam indiuisionem superaddit vnum ex modo significandi ad ipsum ens. sed in re significata conueniunt. & ideo dicit q̄ ens & vnū significat vnam naturam in subiecto, sed differunt secundū modum significandi. Auic. aūt voluit conuersum, videlicet q̄ tam ens q̄ vnum importarent de per se vnū quodq; aliquē conceptum positiuum: quorum vnus erat ab altero distinctū. sic igitur Auer. ponit ens & vnum idem significare. sed qñ dixit q̄ ens & vnum non significat aliquā naturam, intellect ad modum Platonicorū, q̄ videlicet illa natura sit natura tertia à suis inferioribus separata & distincta. vnde ipse dicit. 12. meta. cō. 21. ens & vnum sunt ex rebus vltimis, quæ non hñt esse extra aiam. Et idem habet. 10. meta. cō. 6. sīlr ens & vnum non dicunt vnam intentionem vniuocam tertia ab intentionibus decem prædicamentorū, sed solum est indifferens per analogiam, vt diximus ex intentione eius. 4. meta. cō. 6. & cō. 2. Vnde ēt 10. meta. cō. 6. dicit. impossē est vt aliquid cōe pluribus sit substantia, nisi secundū q̄ est in alia tñ. & subdit parum infra, q̄ ens & vnum sunt de intentionibus vltimis, quæ non hñt esse nisi in alia. vnitas igitur conceptus entis & cōitas eius est cōmunitas & vnitas analogię, non vniuocationis, non distincta secundū esse, vel ex natura rei à suis inferioribus, sed solum in anima & in conceptu. Et nota bene ista, quia multi laborauerunt in videndo veritatem in via Auer. & non potuerunt. Et q̄ hoc sit verum probatur ratione duplici. Si ens inquantum ens non diceret vnum conceptū analogum distinctum ratione à conceptibus suorum inferiorum, sequeretur q̄ non posset de eo aliqua demonstratio fieri. consequens est falsum, quia bonitas demonstrari potest de ente mediante veritate non ratione alicuius inferioris ad ens, sed ratione sui: ergo ens inquantum ens dicit aliquē vnum conceptū. Confirmatur. quia si ens, inquantum ens. non diceret aliquem conceptum proprium ratione distinctum à suis inferioribus, sed solum cōitatem nominis importaret, sequeretur q̄ nullum prædicatū essentiale, & per se de eo diceretur. consequens est falsum: nam dicim⁹ q̄ ista est per se, ens est vnū. probatur consequentia. quia secundum Auer. 4. meta. cō. 2. de termino æquiuoco bene aliquod prædicatum accidentale potest verificari vēr, sicut ista propositio est vēr vera, omnis canis est pulcher: nullū tñ prædicatum per se de tali potest verificari. cū igitur vnitas & bonitas primo verificentur de ente ratione sui, & non ratione alterius, demonstratiue sequi videtur q̄ ens inquantum est cōmune Deo & creaturę, substantiæ & accidenti, non sola communitate vocis, sed conceptus distincti ratione à cōceptibus inferioribus. & hæc non possunt negari ab homine habente intellectum habilitatum ad bonum.

Quarta contradi. est in cō. 4. Enumerat scientias medias Cōmen. in numero scientiarum Mathematicalium, sicut est Perspectiua & Musica. Huius tñ oppositum videtur sentire Philosophus. 2. phy. tex. cō. 10. vbi habet. Demonstrant aūt & quæ ex Mathematicis magis Physicæ. vbi loquitur, vt dicit Cōmē. & vēr oēs expositores de scientijs mediis. Soluitur. quidquid dicant alij. scīæ mediæ vt est Musica, Astrologia, & Perspectiua, & quæ assimilantur his, sunt potius inter Mathematicas scientias enumerandæ q̄ inter Physicas. Et ratio est ista. nam habitus scientificus specificatur à medio: ita. n. Philosophus ponit distinctionē inter speculatiuas scientias in. 6. met. tex. cō. 2. quia aūt media talium scientiarum subalternatarum mathematica sunt, licet applicata sint materię sensibili, dicimus q̄, cum denominatio insequatur formam & non materiam, actum & non potentiam: sicut est de intentione Philosophi. 2. phy. tex. cō. 11. & 9. meta. tex. com. 7. propter hoc & si materiale in talib⁹ naturale sit, cū formale sit mathematicū, potius ergo Mathematicæ q̄ Naturales debent nuncupari. Et istius etiā opinionis est beatus Doctor. qui etsi in. 2. phy. super alleg. tex. oppositū dicat, tñ seipsum retractauit in quæstionibus super Boetio de trinitate. Ad authoritatem aūt Philosophi dico q̄, illa est multiplex secundū amphibologiam. quia vnus sensus esse potest, q̄ duo sint cōparata, & vnum sit illud, ad quod fit comparatio. vt sit sensus q̄ Mathematicæ puræ & scīæ mediæ comparent ad Physicas tñ. Et tunc sensus esset iste q̄ scientiæ mediæ sunt magis Physicæ q̄ Mathematicæ puræ sint Physicæ. & iste sensus verus est. & sic intel-

4. Meta. cō. 4.

Solutio.

intellexit Philoſophus. Vnde trãslatio Arabica ibi clarior eſt noſtra & ſonat hoc, qđ diximus. & hoc eſt rationi conſonum, medium. n. magis conuenit cum extremo, q̃ vnũ extremum cũ alio extremo, cũ maior ſit diſtinctio extremi ab extremo, q̃ extremi à medio, ſeu medij ab extremo. Alter ſenſus pót eſſe. vt vnũ ſit cõparatũ, & duo ſint, ad quę fiat cõparatio. & tunc ſenſus eſt ſet iſte, vt ſcientiæ mediæ cõparatæ ad Mathematicas, & ad Phyſicas ſint magis Phyſicæ, q̃ Mathamaticæ, & iſto modo intellecta propoſitio Philoſophi falſa eſt propter rationem, quam adduximus.

4. meta. com. 21. Quinta contradi. eſt in cõ. 21. Dicit Cõmen. q̃ nullus intellectus intelligit contraria eſſe ſimul. Sed opponebat ibi in margine de vnitate intellect⁹. nã, cum opiniones de contradictorijs ſint contrariæ, teſte Philoſopho in. 2. perihermenias, ſi vnus eſt omnium intellectus, vt ipſe poſuit. tunc contraria etũt in eodem ſimul. & cùm intellect⁹ poſſit intelligere omnia, quæ ſunt in eo, ſi igitur tales opiniones contrariæ ſunt in ipſo, ipſe poterit intelligere contraria ſimul

Solutio eſſe. Ad hoc aũt videtur Auer. teſpondere in. 6. meta. cõ. vltimo, vbi dicit propoſitionem illam nõ tenere in anima, ſed ſolum in materia. nam licet materia extra animã non poſſit recipere duo contraria inſimul, tñ anima bene põt. de hoc tñ videbimus infra in illo loco, ideo pro nunc dimittat.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Ariſt. & Auerrois,

Super Quinto Metaphyſicorum.

5. meta. com. 3. Contradictio eſt in cõ. 2. Dicit Commen. q̃ princip iñ materiale eſt illud, quod demõſtratur cum hac præpoſitione ex. Huius tñ oppoſitũ videtur ſentire ipſe in 1. phy. cõ. 78. vbi dicit, q̃ in ſubo dicim⁹, q̃ hoc fit hoc, ſ priuatione

Solutio. aũt, q̃ ex hoc fit hoc. Soluitur, vt ipſemet Commẽ. dicit in hoc. 5. meta. cõ. 29. famoſior ex ſignificationibus, ex, eſt qñ importat genus cauſæ materialis. & hoc eſt ratio nabile. materia. n. ſic deſcribitur à Philoſopho in. 2. phy. 27. Materia eſt, ex quo fit aliquid cùm inſit. Quod aũt dicit de primo, quorum priuatio eſt manifeſta, generatio attribuitur priuationi cum illa prepoſitione ex, aut etiam in recto: generatio. n. fit eſt non eſſe, & non ex eſſe. & ideo magis dicimus, q̃ infirmus fit ſanus, q̃ q̃ homo ſanus fiat: ied in ſubiectis, quorum priuatio latet, generationes ſubiectis attribuuntur: ſicut dicimus, q̃ domus fit ex lateribus. Pro hoc vide cõ. 25. ſeptimi meta. & nos ibi etiam dicemus magis.

Secunda contradi. eſt in cõ. 5. Dicitur, q̃ 5. meta. com. 5. natura prius de forma dicitur. Sed. 2. phyſi. cõ. 1. dicit, q̃ prius dicitur de cõpoſito: quia inquit, p illa ſunt magis naturalia. Solutẽ. Solutio. nã ſm ipſum. 1. phy. cõ. 3. & 4. nõ dicit vni uoce, nec æquiuoce de materia, & forma & compoſito, ſed analogice: licet compoſitũ proptie loquendo verius naturatũ, vel habens naturam dicatur, q̃ natura, ſicut patet ibidẽ. Vnde vniuerſaliter apud ipſum nil vniuoce dicitur de cauſa, & cauſato, præcipue in prædicatis, quæ ſunt primo intellecta, & habent modum intentionis primæ. Vlteri⁹ debes ſcire, q̃ analogia eſt duplex, quædam eſt ſm famoſitatem, & quædam, ſm veritatem. vnde compoſita exiſtimant cõmuniter eſſe magis entia, & magis ſubſtantiæ, q̃ forma aut materia: quia talia noſtræ primæ cognitioni naturali ſunt notiora: ſicut eſt de intentione eius. 1. phy. com. 3. vbi per confuſa magis exponit compoſita cauſata. ex elementis, ſed ſm veritatem natura per prius dicitur de forma, q̃ de materia, aut de compoſito: quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis.

Tertia contradi. eſt in fine com. 6. Dicit 5. meta. com. 6. Cõmen. q̃ æterna non habent eſſe neceſſarium ab alio. Huius tñ oppoſitum patet. 2. eaſ. de ſubſtantia orbis, & 2. meta. com. 4. Soluitur. æterna citra primũ non habẽt eſſe neceſſarium ab alio formaliter: habent tñ eſſe neceſſarium ab alio, vt à fine, & ab Solutio. efficiente. Ratio primi eſt iſta. quia, ſi aliquid non eſſet formaliter ex ſe neceſſariũ, ſed contingens, tale nullo pacto poſſet ab alio ſortiri neceſſitatem, ſm ipſum. 2. phy. cõ. 48. contra Aut. niſi tu ponas naturã corruptibilẽ conuerti in naturã æternam. vnde quodlibet æternum caret materia, quæ radix eſt contingentiæ, & poſſibilitatis. Et ideo ſm Philoſophos quodlibet æternum formaliter eſt neceſſe eſſe ſeipſo, effectiue vero, & finaliter talia æterna ſunt à Deo, & propter Deũ: ſicut demonſtrauimus in qõne nra de triplici cauſalitate intelligentiæ.

Quarta contradi. eſt in com. 7. Habetur 5. meta. com. 7. hic cõiter, q̃ duo accidentia numero dſia non pñt eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Sed

huic

huic authoritati reſiſtunt Medici, ponẽtes cõplicationẽ febriũ i eodẽ ſubiecto ſimul. quia vt patet per Gale. in .t. de differentijs febriũ, hectica febris põt eſſe coniuncta cũ putrida, & tũc duæ caliditates numero differentes ſimul ſunt in eodẽ ſubiecto, ſicut patet. quia febris nihil aliud eſt, niſi calor naturalis conuerſus in igneũ. Niſi eſſet. q̃ **Solutio.** in tali corpore, in quo eſt iſtarũ duarũ febriũ cõplicatio, eſt vna met numero caliditas. genera. n. febriũ non diſtinguunt gñe, vel ſpecie penes caloré, ſed penes diuerſitatẽ materierũ, in quib⁹ eſt calefactũ eſſe. & ideo non prohibet, vt vnamet caliditas, vt eſt in facto eſſe, quæ remota putrida febre adhuc remaneret in mẽbris, illa rõne dicat eſſe caliditas febris hecticæ, quæ fm aliam rõnẽ, vt eſt in fieri ab humore putrido cauſata dicat eſſe caliditas putredinalis febris. ſtat. n. abſq; repugnãtia fm diuerſos reſpectus. ſed de hoc nõ eſt nobis locus in præſentia dubitandi, quia multa dici põt hinc inde, q̃ tranſcendunt nrm negocium.

5. meta. com. 14. Quinta contradi. eſt in cõ. 14. Nomẽ accidentale primo ſignificat accidẽs, & ſecũdario ſubiectũ. Huius tñ oppoſitũ dicere videt. 1. phy. com. 25. vbi habet, q̃ ſignificat nomen cõcretũ duo, ſ. ſubiectũ & formã. quia dicit, q̃ albũ ſignificat albedinẽ, & recipiuũ albedinis, &. 2. de anima. cõ. 8. dicit, q̃ noia rerũ artificialiũ, quæ accidentia ſunt, primo ſignificant ſubiectũ, & ſecundario formã. Soluit, nomẽ ſignificat rem, fm, q̃ eſt in actu. actus aũt duplex eſt, ſubſtantialis, & accidentalis. ſubſtantialis dat eſſe ſimplr, & accidentalis dat eſſe, fm qd. Et ideo cũm cõpoſita ſubſtantialia ſint in actu ſimplr nomẽ taliũ primo ſignificat formã, quia forma eſt rõ, pp quam compoſitum eſt in actu ſimplr, ſecundario aũt importat cõpoſitũ. In compoſitis vero per accidens noia talium in concreto ſumpta primo formã ſignificant, & ſecundario ſubiectũ, quia à forma ſit denominatio non à materia. &, quia ſubiectum reſpectu accidentis eſt ſicut materia. 4. meta. cõ. 2. ideo dicimus nos, q̃ talia primo ſignificant formam, per quam ſunt in actu fm quid, q̃ ipſum ſubiectũ. Accedit ad hoc, q̃ ſi talia prius ſignificarent ſubiectũ, q̃ formam, tũc ſequeretur, q̃ eſſet nugatio dicendo homo albus, ſicut deducit pulchre Commen. hic contra Auice. De noibus aũt rerũ artificialiũ quid primo ſignificant an formã an ſubiectũ dixi in cõ. 5. ſecundi de aia. & ideo illuc recurre. Quantũ ad propoſitũ ſpectat, dico nullã eſſe contradictionem in Auer. ſi qñq; dicit nomen concretũ accidẽtale duo ſignificare, ſ. ſubiectũ & formam, ſeu compoſitũ ex forma. & ſubiecto: ſicut ipſe habet. 3. meta. cõ. 16. vbi habet noĩa denominatiua ſignificare vnũ cõpoſitũ. Quãdoque aũt dicit talia ſignificare formã primo, & ſecundario ſubiectũ. aliud. n. eſt ſignificare abſolute, aliud eſt primo ſignificare. dicimus talia noĩa concreta ſignificare vtrũq; ſ non tñ primo ſignificare vtrũq; dicimus, ſed talia primo formã ſignificant. denominatio ab actu fit, non à potentia. 2. phyſic. 11. &. 9. meta. tex. cõ. 7. &. 8. meta. cõ. 7. &. 1. phy. 63. &. 1. cap. de ſubſtantia orbis. nam, qñ amittitur forma ſubſtantialis rei, ibi materia amittit nomen, & definitionẽ rei: cũm aũt deſtruitur forma accidentalis, ibi etiam amittitur denominatio, quò ad eſſe fm quid. quod erat à tali forma, licet eſſe ſimplr, quod eſt à forma ſubſtantiali non amittat per amiſſionẽ accidentalis formæ. ſic igit ſolutio ad oẽs authoritates patet.

5. meta. te. ſine cõ. Sexta contradi. eſt in tex. ſine cõ. Ariſto. dicit in hoc cap. 9. non poſſe dici oẽm Socratem muſicũ eſſe, quia Socrates non eſt in pluribus, ſicut dicitur omnis homo muſicus. Sed huius oppoſitũ habet in. 1. cœli & mundi, vbi dicit, q̃ oĩs mundus eſt ex propria materia in tex. cõ. 98. vbi littera græca habet ὁ πᾶς κόσμος, & tñ mundus non eſt **Solutio.** in pluribus, vt patet ibidem. Soluitur, & eſt ſententia Alexan. ibidẽ referente Simplicio, q̃ in individuis, in quibus ſalvat tota natura ſpeciei, ſicut eſt in ſempiternis, põt poni ſignũ vlr diſtribuens, ſicut eſt de mũdo & Sole, & id genus. ſecus aũt eſt de individuis rerũ generabilium. in talibus. n. tota natura perpetuari non põt, niſi per ſucceſſionẽ. ſolicitudo. n. diuina propter hoc miſerta dedit talibus vitturẽ, vt poſſint perpetuari in ſpecie, vt dicit Cõmenta. in. 2. de anima. cõmen. 34. Et nota bene hoc.

5. meta. com. 16. Septima contradi. eſt in cõ. 16. Inquit Cõmẽ. q̃ in intellu vlr notius eſt particulari. Huius tñ oppoſitũ ſequi videt ex dictis eiꝰ in 12. meta. cõ. 4. vbi habet, q̃ vita intellecta apud Ariſt. ſunt collecta ex ſimilitudine, qnã accipit intellectus ex particularibꝰ, & facit ea intentionẽ vnã: & p conſequens ſingularia notiora intellectui eſſe videnẽ. **Soluitio.** Niſi eſſet, q̃ authoritas iſta in oppoſitũ adducta, pcedit de vlr pro ſecunda intentione, non aũt pro prima. quia vniuerſale, vt eſt de primo intellectis præcedit cognitionem ſingularis. Singularis enim cognitio

repugnat

repugnat intellectui vt intellectus eſt ſecun dum Philoſophos, non inquantum ſingula re, ſed inquãtum materiale. Et ſi intellectui nro cognitio ſingularis attribuitur, hoc eſt, vt habet reſpectum ad materiam & ad ſenſum ex ſui imperfectione, cũ ſit vltimus in genere abſtracto 2. 3. de aĩa. com. 19. & ideo Cõmen. ſuper cõ. libri de Diuinatione dicebat q̃, ſi ſubſtantiæ abſtractæ ſingulare materiale cognoſceerent, contingeret illas materiales eſſe. Et ideo ītellectus noſter primo aſpectu vniuerſale cognoſcit, quia hoc eõpetit ſibi ratione, qua intellectus eſt, cũ ſit abſtractus à materia, & habeat oppoſitum receptionis modum modo, quo materia recipit. nã materia ſingulariter, & intellectus vr & abſtracte recipit. ſic ergo directe vr cognoſcitur ab intellectu. ſingulare autem cum non cognoſcatur ab intellectu, niſi vt ipſe inclinationem habet ad materiam, ſic dicimus tale cognoſci ab itellectu, vt ſuper phantaſmata ſe conuertit. & iſta cognitio reflexa eſt, & non competit intellectui niſi mediante ſenſu: ſicut patet. 3. de anima. cõ. 9. Caueant ergo Nominales, & Burleiſtæ tenentes ſingulare eſſe primo cognitum ab intellectu. Sed de hoc in quæſtione noſtra de primo cognito diximus ſatis.

5. Meta. tex. 18.

Octaua contradi. eſt in tex. 18. Ariſt. dicit in tex. cõ. 18. q̃ motus & tempus ſunt quanta per accidens. Sed oppoſitum habetur in prædicamentis, vbi tempus poſitur eſſe per ſe quantitatem continuã. Soluitur. tẽpus quiditatiue eſt numerus numeratus ſecundum prius & poſterius ipſius motus, & præcipue primi motus. & quò ad hoc eſt per ſe quantitas, quia talis numerus numeratus poteſt eſſe quantitas continua, ſicut tripedaneum telũ, vt dicit luciditſſimus Themiſt. & ideo quiditatiue conſyderatum tempus eſt per ſe quantitas, quia nihil addit ſupra motum niſi numerum numeratum. Aliud aũt eſt cõſyderare in ẽpore, & eſt quod habet per ſe mẽſurare motum. Motus autem menſurat tẽpus per accidens. & hoc eſt accidens tpis, & non eſt quiditas rpis, vt inquit Alex. in. 4. phy. in expõne tex. cõ. 118. & quò ad hoc tẽpus eſt q̃ntum per accidens, p quãto imaginamur q̃ tẽpus menſurat per ſui quantitatem q̃titatem motus, & adæquat ei. & diuiſio & continuatio eius adæquatur diuiſioni & continuationi motus, à quo tẽpus dependet, tanq̃ à cauſa, ſaltem in genere cauſæ materialis. & ſic dicit Philoſophus q̃ tẽpus eſt diuiſibile & continuum p̃pter motum. & motus propter magnitudinem.

Solutio.

Non incõuenit ergo tẽpus, quò ad id, quod eſt ſecundũ ſui quiditatem eſſe q̃titatem p ſe, & quò ad id, quod accidit ei, quod ſit q̃tum per accidens. nã vt inquit Alexã. quiditas t pis eſt in numerato eſſe prioris & poſterioris motus, ſecundũ quod illud eſt pri⁹ & illud poſterius, ſed menſurare motũ accidit tẽpori, ſicut propria paſſio accidit ſubiecto. Sed nunquid motus ſecundũ ſui quiditatem ſit per ſe q̃ritas? videtur q̃, ſic, quia Cõmen. 4. phy. com. 99. declarans dictũ Philoſophi ibi, qũo motus & prius & poſterius in motu ſunt eadem ſubiecto, ſed differunt ſecundum eſſe, inquit q̃ prius & poſterius, cũ fuerunt accepta ſecũdũ q̃ ſunt in ſubiecto, rune ſunt partes motus: cùm autem fuerint conſyderata ſecundũ definitionem & & quiditatem, tunc prius & poſterius erit aliud à motu, qũ motus eſt in quantitate, & prius & poſterius ſunt in numero. ex quo videt motum quiditatiue eſſe q̃ritatem. & hoc Burleus, & multi alij Auerroiſtæ tenẽt. Ex aduerſo autem inſtatur ex authoritate Philoſophi in. 5. meta. collocantis motũ in quantis per accidens. Amplius aũt. 4. phyſi. com. & tex. 118. & 119. dicit q̃ tempus menſurat rem motã, non ſimplr ſecundũ q̃ motum eſt quantum, ſed ſecundũ q̃ mot⁹ ipſius quãtus eſt. vbi Cõmen. in cõ. dicit q̃ tẽpus menſurat quantitatẽ accidentem motui, & per conſequens, ſi q̃titas motus accidit motui, eſſentia & quiditas motus eſt aliquid, cui illa quãtitas aduenit, quia nihil dr ſibimet accidere vbi Cõment. elicit vnum pulcherrimum documentum per locum à maiori, q̃, ſi tempus non menſurat rem motã, ſecundũ q̃ eſt mota ſimplr, dignius eſt ipſum non menſurare aliquid ſecundũ q̃ eſt ens, ex quo vr q̃, ſi eſſentia motus nõ menſuratur à rpe, ſed quantitas accidens eſſentiæ motus, multo minus eſſentiæ aliarũ rerum à rpe menſurabant. & ratio eſt, quia vt inquit Philoſophus, 12. meta. tex. cõm. 29. tempus aut motus eſt, aut eſt motus paſſio quædam. Et ideo magis vr q̃ temp⁹ habeat menſurare eſſentiã motus, q̃ eſſentiam aliarum rerum. & ideo, ſi non menſurat mot⁹ eſſentiam, ſed quantitatem accidentẽ motui, multo minus menſurabit eſſentiam aliarum rerũ. & iſta ẽt fuit ſententia Alexã. vt recitat Cõmen. 4. phy. cõ. 101. q̃ tempus non eſt numerus motus, i. q̃ non eſt incrementum tempus numerare motum. quod ideo dicit, quia ſecundũ Alex. quiditas temporis non conſiſtit in numeratione actiua reſpectu motus, ſed in numerato eẽ prioris & poſte-

Vtrũ motus ſit ſui quiditatẽ ſit per ſe quãtitas.

& poſterioris. quia illud eſt accidens temporis ſeu proprietas, & non eſt quiditas temporis. Amplius aũt dicit illud. quia dato q̃ tẽpus menſurat motum, tñ non menſurat eius quiditatem & eſſentiam, ſed quantitatem accidenté ei. Et confirmat̃ per Cõmen. 4. phyſi. com. 96. vbi Philoſophus dicit q̃ tempus non determinatur per temp⁹, neq; quò quantum, neq; quò quale dicit, non dicit hoc, quia tempus ſit quantum & quale. qm̃ tempus eſt quantũ, & non quale. ſed, ſi tempus haberet qualitatem, ſicut motus habet quantitatẽ & qualitatem, non menſuraretur à tẽpore, ſicut motus, qui quò ad vtrunq; à tpe determinatur. nam quãtitas motus determinatur p tẽpus, quia dicimus motum magnitudinis eſſe in magno tpe, & velocitas mot⁹ q̃ eſt qualitas. motus etiã determinatur p tempus, igitur quãtitas eſt accidens motus, & non eſt quiditas eius. & hoc teneo, q̃ quiditas & eſſentia motus eſt actus imperfectus in mobili. vt patet ex. 3. phyſi. & huic accicit quãtitas & qualitas, & multa alia accidentia, ſicut eſt videre de cõtinuatione & alijs in. 4. phyſi. tex. com. 99. Ad authoritatem Cõmen. in cõ. 99. dico q̃ motus eſt in quãtitate, vt habet mẽſurari p tempus, non aũt quo ad ſui quiditatem & eſſentiam pertinet ad quantitatẽ. alioquin idem eſſet mẽſurare motus quãtitatem, & motus eſſentiam, quod eſt contra Philoſophum & cõtra Cõmen. 4. phy. in te. cõ. 119. & tunc ſequeretur q̃ quiditas motus tẽpore mẽſurarentur, & tẽpus eſſet mẽſura motus in eſſe quiditatiuo. & tũc ſequeretur q̃ motus non poſſet quiditatiue intelligi ſine tempore: cuius oppoſitum ſcribit Cõment. in. 4. phyſi. in tex. cõ. 97. vbi dicit q̃ tempus non imaginatur ſine motu, & motus põt imaginari ſine tpe. & confirmatur, quia in 3. phy. in definitione motus tẽpus non ponitur, vt patet intuẽti. Alexan. aũt in. 5. meta. in cap̃. de ſquanto iſtã contradictionem iſto modo ſoluere nititur. inquit. n. q̃ tãetſi in prædicamẽtis tempus fuerit dictum eſſe quantum p ſe, & motũ, quod intelligit vt tempus eſt idem quod motus, tñ nunc in quinto tãlia dicit eſſe quanta p accidẽs, ſed non ſunt quãta, ſilr vt quæ ſunt quãtorum paſſiones, quatenus quanta ſunt, ſicut eſt magnum & paruũ, & multum & paucum, lõgũ & breue: talia. n. ſunt per ſe quanti paſſiones, in eo q̃ quantũ eſt. ſed motus & tẽpus non ſunt paſſiones quanti, in eo q̃ quantum, & ideo dr̃ quanta per accidẽs. Amplius aũt vt aſſerit Arist. in. 5. meta. ſtrictius vr̃ loqui de quanto, q̃ in prædicamentis. nam in quanto illud p ſe quantũ eſſe dr̃ quod permanet, & affectiones illæ per ſe quanti ſunt, q̃ permanent, ſicut & ſubiectũ, motus aũt & tẽpus permanent. Vnde definitio quanti in. 5. meta. erat, quantum eſt quod eſt diuiſibile in ea, q̃ inſunt, quorum quodlibet & vnũquodq; vnũ quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe. Vbi Alex. ponderãs illa verba, quorũ vnũquodq;, &c. dixit addita eſſe ad diſtinguendum à quantis ea, q̃ conſtituuntur ex partibus ſitu carentibus, cuiuſmodi eſt tẽpus & oratio: addę etiã motum, talia. n. non proprie dr̃ quãta. & ideo oẽs affectiones, q̃ inſunt quãtitatibus pmanentibus, q̃ proprie ſunt quantitates, quia tales ſunt permanentes, ſicut & ſubiecta illarũ, ſicut multum & paucũ, quæ ſunt numeri paſſiones: longũ & breue, q̃ ſunt paſſiones lineæ: latum & anguſtum, quæ ſunt paſſiones ſuperficiei: altum & humile, quæ ſunt paſſiones corporis, talia ſunt quanta p ſe, ſicut affectiones eorũ, quæ per ſe quanta ſunt, quia ſubiecta talium paſſionũ ſunt vere quantitates permanentes. ſic & iſtæ paſſiones. ſed motus & tẽpus non ſunt paſſiones quanti per ſe, neq; ſunt permanentia. vnde motus nõ eſt paſſio magnitudinis permanentis, inquantum magnitudo permanens eſt, neq; tẽpus eſt paſſio alicuius magnitudinis permanẽtis. vnde vere illa ſunt p ſe quanti affectiones, q̃ ſunt conſequentia ſua ſubiecta neceſſario. motus aũt non neceſſario conſequitur magnitudinem, ſuper qua fit motus, neq; aliquid magnitudinis eſt motus. licet in magnitudine fiat. Hæc ſunt dicta Alexan. Et tu, frater mi, elice q̃cquid tibi mel us apparebit. ſcito. n. quiditatiue motum quantitatẽ non eſſe: tẽpus vero, cũ ſua quiditas ſit in numerato eẽ prioris, vt q̃ ſit per ſe quantitas. quo ad hoc, ſed penes menſurare motum hoc ſibi accidit: & ſic eſt quantum per accidens. quia refert dicere tempus eſſe numerum motus, & eẽ motum menſurans. prima eſt per ſe in primo modo, maxime ſumendo numerũ pro numero numerato: ſecunda vero eſt in ſecundo modo. ſic dicit Themi. in. 4. phyſi. in expõne tex. cõni. 117. &. 118. & ante ipſum fuit dictum Alexã. vt recitat Simplic. vnde tempus eſt menſura motus, & quietis: licet motus per ſe, & quietis per accidens. ſed tẽpus eſt numerus motus tantum, & nõ quietis. quies. n. non conſiſtit in tranſitu prioris ad poſterius ſecũdũ ſe, ſicut cõſiſtit motꝰ. 5. Meta. t. 18.

Nona contradic. eſt ſuper eo. tex. Ariſto. dicit

Sic dicit Ammon. in prædi. O quantũ placet mihi, qa hoc ſueni, poſt quã ſcripſi iſtud. Laus Deo.

Alexãdri ſententia.

dicit motum, & tps eſſe quãta per accidẽs. Sed hui⁹ oppoſitum videt de motu Ariſto. dicere in. 3. phyſi. in tex. cõ primi. vbi dicit. videt aũt motum eſſe de genere continuorum. De répore etiam oppoſitum patet in prædicamentis, vbi enumerauit inter ſpecies quantitatis continuæ per ſe. Dico, q̃ motus quiditatiue non põt in alio genere, nec in alia natura colloc ari, q̃ in gñe actus permixti cũ potentia. hoc. n. fuit bene determinatũ per Ariſt. in. 3. phy. in tex. eõ. 12. Et miratus ſum per vitã meã, qũo aliqui auſi ſunt dicere in via Peripateticorũ motum quiditatiue eſſe quantitatẽ. nam tunc iſti detrahunt Ariſt. qui in definitione quiditatiua eius non poſuit quantitatẽ, & aperte reclamat contra illos, qui per inęqualitatẽ, quæ pertinet ad quantitatẽ, aut per alteritatẽ, quę pertinet ad qualitatem, definiebãt ipſum. immo, vt ait in nullo alio genere quiditatiue reponi põt, niſi in genere actus medij inter actum purum, & potentiam puram. Et iſta fuit cauſa erroris Pythagoricorũ definientium ipſum per non ens, & priuationẽ. quia, vt dicit Ariſto. & Cõm. 3. phy. cõ. 14. &. 15 latuit eos iſte actus medius. licet. n. eius potentia, & actus non ſint genera vniuoce dicta, dicunt tñ analogice, ſicut notat Cõmen. ibidẽ. cõ. 4. &. 12. & de anima cõ. 30. Vnde quantitas, & continuatio, & velocitas, & ſucceſſio ſunt de accidẽtibus motus. cuius argumento eſt, q̃ Ariſt. in 4. phyſicæ auſcultationis, & Comment. in tex. eõ. 119. dicit, q̃ tps non menſurat eſſentiam motui, ſed quantitatem accidentem motui. vbi Commen. notat vnũ pulchrum documentũ, q̃ eſt manifeſtum, q̃ ſi tps non menſurat rem motã, ſm, q̃ eſt mota ſimpl'r, dignus eſt ipſum non menſurare aliquid ſm, q̃ eſt ens. Arguit enim per locum à maiori negatiue. quia tps, aut eſt idem quod motus, aut eſt quædam paſſio eius. 12. meta. tex. cõ. 29. & ideo magis apparet tps menſurare motus eſſentiam, q̃ eſſentias terũ permanentium. Si igitur nõ menſurat motus eſſentiam, ſed quantitatẽ accidentem motui, multo magis non menſurabit eſſentias aliarum rerum, quæ non ſunt motus. & ibi manifeſte apparet ſine aliqua cõtrouerſia, q̃ quantitas eſt de accidentibus motus. Et hoc etiam expreſſe habet Cõmen. in 4. phy. in cõ. 98, vbi dicit, q̃ accidentia motus ſunt multa. & in cõ. 96. dicit expreſſe, q̃ motus eſt quantus, & qualis, & q̃ vtroq; modo motus determinatur per tps, & ex parte qua quantus, vt cum dicimus q̃ motus magnus eſt in tpe magno & paruus in tpe paruo, & ſi'r ex parte qua qualis, vt motus velox, qui fit in tpe breui, & tardus, qui fit in longo tpe, & in cõ. 99. expreſſe dicit, q̃ vnum accidentium mot⁹ eſt continuatio. Mirum eſt igit' de Burleo, & de multis alijs Peripateticis, qui voluerunt mo tum eſſe quiditatiue, & per ſe quãtitatẽ. Nec obſtat authoritas Comment. in 4. phy. cõ. 99. vbi declarans dnam ſm rõnem inter motum, & prius, & poſterius, q̃ ſunt in motu, quę ſunt eadem ſubiecto, & differunt rõne, vt dr in tex. vbi dicit, q̃, cũ fuerint conſyderata, ſm quiditatem, prius & poſterius erit aliud à motu, qñ motus eſt in quantitate, & prius, & poſterius ſunt in numero. dico, q̃ ſumunt ibi quiditatẽ large pro deſcriptione, quæ notificat rem per accidentia, & cõſequentia. Et ſic gloſa, frater mi, dictum Ariſt. in. 3. phy. vbi dicit, q̃ videtur motus eſſe de numero cõtinuorum, non quod continuũ ſit de quiditate motus, ſed eſt de conſequentibus motum. Et ideo Commenta. 3. phyſic animaduertens ad hoc, quod modo dixi, notãs. 3. phy. cõ. 2 inquit q̃ illorũ, quę ſequuntur motũ quę ſunt propinqua ſubſtantiæ eius, eſt cõtrariũ, & non dixit contrariũ eſſe de ſubſtantia motus, ſed eſſe de propinquis. accidentia enim propria magnam partem conferunt ad cognitionem quod quid eſt 1. de anima. te. cõ. 11. Et ſic gloſo dictũ Themiſtij, & aliorũ expoſitorũ iuxta ſententiã Ariſt. aſſerentem contrariũ accipi in rõne motus modo prædicto. De tpe aũt eſt alia ratio. quia tps formaliter ſupra motum nõ addit niſi rationem menſuræ. & ideo inquit Commen. in 4. phy. in cõ. 113. tempori eſſentiale eſt menſurare motum, cum eſſentia eius ſit menſurare motum. & ideo tps eſt per ſe quantitas. quod aũt Ariſt. dicit tps eſſe quantum per accidens, hoc eſt pro quanto extenditur, & continuatur ad extenſionẽ, & continuationem motus, vt ipſemet ſe declarat in hoc loco, & in 4. phy. in tex. cõ. 99. & in tex. com. 113. Et nota bene hoc, quia non fuit iſta ſolutio mihi declarata niſi poſt longum tempus, & non ſine magno labore vitæ meæ,

Solutio.

Decima cõtradi. eſt ſuper eo. te. Ariſt. de declarando qũo motus dr eſſe continuus, inquit, dico aũt non qđ mouet, ſed quo motũ eſt. vbi videtur mot⁹ continuitatẽ eſſe à ſpatio, & non à mobili. Huius tñ oppoſitũ inuenit' determinatũ ab Ariſ. in 2. de gene. & corru. in tc. 62. & in 6. phy. te. cõ. 37. vbi dicit

5. meta. tex. 18.

dicit ſecutum eſt aũt oĩa diuiſibilia eſſe ab
Soluto. ipſo mutãte. i. à ſubiecto, qđ mutat. Soluit, vt dixi i n. 2. de gener. vbi ſoluit iſtã cõtradictionẽ, q̃ ſine dubio illa videtur fuiſſe ſnĩa Philoſophi ibi, q̃ cõmunitas motꝰ pricipalr eſt à mobili: ſed in. 5. meta. qa poſſunt quãta p̃ accidẽs eẽ duobꝰ modis. vno rõne ſubiecti, vt album eſt quantum ratione ſubiecti. Ariſ. aũt ponit aliũ modũ, non rõne ſubiecti in quo: ſed circa qđ, ideo iſto mõ, vt dicit ibi Alex. Ariſt. poſſunt motũ eſſe diuiſibilẽ nõ à ſubiecto: qa tũc idẽ eſſet ſecundꝰ modꝰ, & primꝰ erꝰ, qđ eſt p̃ accidẽs quãtũ: ſed poſſunt, q̃ ſit à ſpatio, circa qđ fit motꝰ, p̃ſertim qa diuiſio, et cõtinuatio nobis ĩmo ex iſta cauſa magis nota eſt. Aut alr dicere poſſumꝰ, q̃ motus habet duplices partes. q̃dã ſunt ſimul, & tales hẽt ex diuiſione mobilis, & hẽt quatdã nõ ſimul, ſed ſucceſſiue, qa vna eſt prior, & alia eſt poſterior. 4. phy. cõ. 102. Tũc igit, ſi loquamur de diuiſione, & cõtinuatione, quo ad partes motus, quas hẽt ſimul, deputat̃ à mobili pricipalr non à ſpatio: ſed quo ad alias videt̃ magis à ſpatio q̃ à mobili. ideo volui hic repetere cõtradictionẽ, vt innueré iſtã diſtinctionẽ. & cogita, qa pulchra eſt & quietãs animã. non põt n. mobile ſimul, & ſemel eſſe in diuerſis partibus ſpatij. & ideo iſta continuitas, & diuiſio
5. Meta. cõ. 18. magis eſt ex ſpatio, quàm ex ſubiecto.

Vndecima contradi. eſt in cõ. 18. Scribit Commen. grauẽ & leue quantitates eſſe. Oppoſitũ tñ ſcribit. 2. de aia cõ. 108. &. 4. cœli. cõ. 2. Vide ibi, quia fuit ſolutum clare.
Solutio.

Duodecima contradi. eſt in cõ. 19. Scribit Cõ. bonũ & malũ eẽ in aiatis. Sed oppoſitũ patet. 6. meta. t. c. 8. vbi dr ſolũ verũ & falſũ eſſe in aĩa, ſed malũ & bonũ eſſe in rebꝰ. De
5. Meta. cõ. 19. hoc dicemus ſtatim in cõ. 8. ſexti meta. vbi declarabimus illud dictũ non hĩe veritatẽ cũ p̃ciſione, & qualiter, & quõ ibi dicẽt.
Solutio.

Decimatertia contradi. eſt in cõ. 22. Habet q̃ definitio eſt finis in cognitione. Sed huius oppoſitum patet. 1. de anima. cõ. 11. in
5. meta. cõ. 22. quod dr q̃ eſt principium. Soluitur. eſt principium cognitionis demonſtratiuæ. eſt finis ſimplicis, & intuitiuæ cognitionis.
Solutio.

Decimaquarta cõtradi. eſt in cõ. 25. dicit Cõmẽ. in c. 25. q̃ compoſitio eſt in poſitione
5. meta. com. 25. partiũ adinuicẽ. Huius tñ oppoſitũ habet. 1. de gña. t. c. 85. Solutio eſt iſta, q̃ poſitio partiũ requirit in mixtione ipſa tanquã conditio neceſſaria, vt patet ex. 89. eiuſdẽ primi đ gñe. non tñ formaliter eſt ipſa: & ad iſtum
Solutio. ſenſum negatũ ſunt. 1. de gener. a. 85. hic vero conceditur ſim primum ſenſum.

Decimaquinta contradi. eſt in t. 33. Dicit Ariſt. q̃ materia & forma ſunt gñe diuerſa. Sed oppoſitũ patet ex. 12. meta. t. c. 22. vbi dicit q̃ materia & forma ſunt propria prædicata ſubſtantiæ, ex conſequenti ſunt eiuſdẽ gñis. Soluit. Ariſt. definit illa eſſe diuerſa ge-
5. meta. tex. 33. Solutio. nere, quorũ ſubiectũ primũ receptiuũ alterũ nõ reſoluitur in alterũ, nec ambo in idẽ, & loquit̃ de ſubiecto receptionis, & reſolutionis. & qa primæ materiæ nihil ſubijcit̃, ideo materia prima, & forma illo modo genere diuerſa ſunt. ſiſt quia materia prima, & forma viciſſim nõ alterant̃, nec primæ materiæ & formæ reperitur aliqua materia ſubiecta, in quã vtrũq; reſſolui poſſit, ſic materia & forma ſunt gñe diuerſa. In. 12. autẽ meta. dicit materiã, & formam eſſe in eodẽ gñe p̃dicabili reductiue, p quanto ſunt p̃pria p̃dicati ſubſtantiæ, & principia reducũtur in illo genere, in quo eſt principiatum.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Ariſt. & Auerrois.

Super Sexto Metaphyſicorum.

COmmento primo huius ſexti habet̃ q̃ ens diuiditur prima ſui diuiſione in per ſe, & per accidens. Sed in. 5. meta. te. cõ. 14. ens. t. diuidit̃ in decẽ prædicamenta, primo vero phyſico. tex. commen. 6. primo diuiditur per finitum & infinitũ. Tertio phyſico. tex. commen. 3. primo diuidit̃ per actum, & potentiam. Soluitur. plures ſunt diuiſiones entis primæ, tamen quælibet eſt prima in ſuo genere. quædam eſt diuiſio entis in partes ſubiectiuas, ſicut eſt diuiſio entis in decem prædicamenta, quædam eſt diuiſio entis in paſſiones, ſicut diuiſio entis per vnum, & multa, per neceſſarium, & contingens: quædam eſt diuiſio entis per modos, ſeu analogas differentias, modo loquendi Auerro. ſicut eſt diuiſio entis per actum & potentiam. Et iſtæ diuiſiones ſunt entis, quod eſt ſubiectum in metaphyſica, quod ſecundum Auerro. habet vnitatem conceptus analogice dicti non vniuoce. eſt etiam diuiſio entis in anima, & extra aniñ. & iſta diuiſio, vt peritiſſimis in hac arte videtur, eſt vocis æquiuoce in ſuas ſignificationes. Non eſt igitur habendũ pro inconuenienti plures diuiſiones entis primas eſſe modo declarato. ſicut non in-
6. met. com. 1. Solutio.

conuen-

cõuenit plura eſſe gña prima teſte Porphyrio, capſo de ſpecie dicẽte decẽ prædicamẽta eſſe tanquam decem rerum principia.

6. Meta. cõ. 1. Secunda contradictio eſt in eodẽ commẽto. Inquit Cõmentator quod nõ eſt demonſtratio ad genus artis, neq; ad ſpecies illius. hoc idem habet. 2. de aĩa cõm. 27. Sed oppoſitum fuit adductum per nos in margine de eſſe ignis, quod demonſtratum eſt 4. cœli. tex. cõ. 32. cùm tñ ignis ſit pars ſubiectiua illius libri. Soluunt aliqui q̃ ibi non demonſtratur eſſe ignis, ſed demonſtratur ignem eſſe in loco. Iſta ſolutio non eſt de intentione Auerr. quia ipſe habet ibi in cõmento, quòd ibi demonſtratur ſpecies ſubiecti artis. Ideo dicamus non inconuenire demonſtrari ſpecies ſeu partes ſubiectiuas, quod idem eſt, in ſcientia, vbi illæ ignotæ fuerint. & nulla alia ratione mouemur ad hoc aſſerendum, niſi in caſu, quo illæ fuerint ignotæ. nã quid prohibet eas in ſciẽtia demonſtrari poſſe demonſtratione ſigni, vbi in tali ſcientia fuerint ignotæ? & cùm hoc in tali ſcientia fuerit medium notius, per quod in illa ſcia demonſtrari queant, quod dico propter ſubſtantias ſeparatas, q̃ licet ſint partes ſubiectiuæ entis, inquantũ ens, quod eſt adæquatum ſubiectum Metaphyſicæ, non tñ poſſunt demonſtrari ex defectu medij. quia nullum aliud eſt mediũ, vt dicit Cõmentator ad probandum ſubſtãtias ſeparatas eſſe, niſi motus, vt dicit. 12. metaphyſi. cõ. 5. hoc aũt raro contingit in ſcia, q̃ tales partes ſubiectiuæ in ſciẽtia demonſtrantur: vel q̃ raro contingit quòd ſint ignotæ: vel q̃ raro contingit illã ſcientiam habere medium notius in illa ſciẽtia ad illas demonſtrandas. Vnde Cõment. 4. cœli. 32. expreſſe dicit raro iſtud cõtingere. & vt ego puto, hoc non cõtingit, niſi ꝓpter alteram iſtarum duarũ cauſarum. Propoſitio igitur iſta Auer. non habet veritatẽ, niſi vt in pluribus, nõ ſemper. & ita eſt de multis ꝓpoſitionibus naturalibus, q̃ non ſunt veræ, niſi vt in pluribus. Et de hoc non debemus admirari. nã. 2. phy. 48. ea, q̃ ſunt à natura, aut ſunt ſemper, aut ſunt vt in pluribus.

6. Meta. cõ. 1. Tertia contradictio eſt in eodem primo commento. Dicitur quòd eiuſdem ſciæ eſt ſcire quia eſt rei, & quid ſit res illa. Huius tñ oppoſitum ſequitur ex dictis Auerro. 2. phy. cõ. 26. vbi habet quòd ſcientia Naturalis bene cognoſcit eſſe abſtractorum, non autem cognoſcit quiditatem. Soluẽ. dictũ Philoſophi habet locum hic, quando ſi eſt inueſtigatum fuerit à priori: fallit autem, q̃n tale ſi eſt inueſtigatum fuerit à poſteriori: ſicut ꝓcedit inſtantia ex. 26. ſecũdi phy. Et iſta gloſa eſt ipſius Ariſtote. 2. poſter. & Auer. tex. cõ. 8. ſicut clare videre poteris.

Solutio.

Solutio.

6. Met. t. 4. Quarta contradi. eſt in tex. 2. Ariſt. dicit in. 6. meta. tex. cõ. 2. quòd formæ naturales ſunt ſicut ſimum, & formæ mathematicæ ſunt, ſicut rõcauum. vbi colligitur formas naturales non poſſe ſecundũ rationem cõcipi ſine materia. Sed huius oppoſitum expreſſe colligitur. 1. cœli. tex cõ. 92. vbi dicit quòd tam in rebus naturæ q̃ etiã arte conſtantibus aliud eſt ſecundũ ſeipſam concepta forma, & aliud vt eſt mixta cũ materia. Et confirmatur per Auer. 12. meta. cõ. 39. vbi habet quòd intellectus natus eſt diuidere coniuncta in eſſe, ſicut diuidit materiam à forma, & formam à congregato ex materia & forma. Soluitur. aliud eſt formã naturalem rõne eſſe ſeparabilem à materia, aliud eſt eam definiri poſſe ſine materia. primum verum eſt. 2. phyſ. 12. forma eſt natura, quæ non eſt ſeparabilis niſi tantũm, tñ definiri non poteſt. nam definitio eſt ratio complete ſignificans rem ſuam eſſe. Vnde Cõmẽ. 1. de aĩa, cõ. 16. dicit quòd formæ naturales non poſſunt definiri ſine materia, alioquin talis intentio erit accepta alio modo q̃ eſt. Et, quia Ariſt. in. 6. primæ philoſophiæ ſciẽtiarum ſpeculatiuarũ diſtinctionẽ venatur penes diſtinctum modũ definiẽdi, ideo dixi quòd naturales formæ ſine materia definiri non poſſunt, poſſunt tñ intelligi & abſtrahi à materia. Et hic nota errorẽ illorum, qui non diſtinxerunt inter modũ abſtrahendi, & definiendi. & eſt differentia magna valde, ſicut vides. verum autem iſta abſtractio ſit naturalis vel mathematica, de hoc vide quæ ſcripſi ſuper cõſimili difficultate in. 2. phyſi. in tex. cõ. 12.

6. Meta. tex. 2. Quinta contradi. eſt ſuper eodẽ tex. Ariſ. venatur diuiſionem Philoſophiæ theoricæ ex triplici modo diuerſo definiendi, & oſtẽdit quòd ſunt tres, videlicet Naturalis, Mathematica, & Theologia. Sed huius oppoſitum inuenimus ab eodem in. 11. primæ philoſophiæ, in cap. 3. vbi concludit Mathematicam Naturalemq; partes eſſe ſapientiæ. conſueuit aũt Ariſt Metaphyſicam nuncupare pleruncq; primam Philoſophiã Sapientiam, & interdum Theologiam, ſicut notat Alex. in. 4. meta. impoſſibile eſt autem vt vnum & idem ſit pars condiuidens genus, & ſit pars poſtnotodum ſpeciei alterius condiuidentis, ſicut ſi irrationale cõdiuidit cũ rõnali aĩal. impoſſe eſt irrõnale eſſe partem rationalis.

rõnalis. Si igit̃ Sapientia, & Naturalis, & Mathematica ſunt partes Philoſophiæ theoricæ, qũo igit̃ Naturalis, & Mathematica partes poterunt eſſe Sapientiæ, & eſt ardua contradictio, ſicut vides. Scire igit̃ debes, q̃ multiplici exiſtente diuiſione, vt innuunt Boetiꝰ in lib. diuiſionũ, & Annqui Peripatetici: nã aut eſt generis in ſpecies, aut ſpeciei in individua, aut totius in partes, & hoc dupl̃, vel in partes homiomeras, vel i partes anomiomeras, aut eſt diuiſio vocis æquiuocæ i ſuas ſignificationes, aut eſt diuiſio ſubiecti in accidentia, aut accidentis in ſubiecta, aut accidentis in accidentia, aut eſt diuiſio ab vno, vel ad vnũ, dubiũ eſt qualis ſit iſta diuiſio. Non.n. põt eſſe generis in ſpecies, tũ quia in his, quę ſunt ſpecies eiuſdẽ gñis, non eſt hoc prius & illud poſterius, ſunt .n. ſimul natura, vt dr̃ in prædicamentis cap. de ſimul q̃ ſunt idẽ genus conduidentia: ſed in talibus eſt prius, & poſterius, vt patet, natura, quia prima Philoſophia eſt natura prior cæteris. Amplius aũt genus æqualiter participatur à ſuis ſpecieb⁹: ſed vna ſpecies non eſt particeps alterius, mathematicum aũt genus entium, circa quod ſcientia Mathematica verſatur, quodãmodo eſt in materia, & ſic particeps eſt entis naturalis, & quodammodo eſt abſtractum à materia, & ſic particeps eſt entis diuini. Nec videt̃ eſſe diuiſio totius in partes homiomeras, quia tales nõ ſolum ſunt eiuſdem denominationis cum toto, verumetiam & inter ſe. ſed Naturalis, Mathematica & Diuina licet participent nomen Philoſophiæ theoricæ, non ſunt tñ eiuſdem denominationis inter ſe, ſicut quæ libet pars carnis caro eſt. Neq; in partes heterogeneas, quia tales non participant nomen totius, ſed Philoſophia Naturalis Mathemanca & Diuina partícipant tõné Philoſophiæ theoricæ. Naturalis.n. theorica q̃dam eſt, vt dr̃ in. tex. cõ. 2. in præſenti loco, & ſimiliter Mathematica & Diuina. Nec eſt diuiſio ſpeciei in individua, vt clarũ eſt, nec ſubſtantiæ in accidentia, aut accidentis in ſubſtantias, quia cognitio ipſa theorica, & partes eius qualitate. ſunt. Nec eſt diuiſio accidentis in accidentia. quia, vt inquit Boetius, diuiſio iſta enumeratur inter diuiſiones. quæ ſunt per accidens, quæ ſunt tribus modis, vel ſubiecti in accidentia, vel eõtra, vel accidentis in accidentia. vnde, ſi diuidat̃ album in dulce, & in amarum, tale diuiſum per accidens verificatur de conduidentibus, quod in caſu non eſt. nam Philoſophia Naturalis per ſe theorica eſt, & nõ per accidens. Neque eſt diuiſio æquinoci in ſua ſignificata. quia in talibus non eſt hoc prius, & illud poſterius. tũ etiam quia in talibus non inuenitur prædicatio eſſentialis, & per ſe, vt notat Commen. in. 4. meta. in c. 2. Relinquitur igitur q̃ iſta diuiſio ſit tanquam diuiſio eius, quod eſt ab vno, ſicut ab vna Medicina dicit medicinale inſtrumentũ, & medicinalis dicta, & medicinale pharmacũ, ſic ab ipſo theorico habitu dr̃ Philoſophia Naturalis, & Mathematica, & Diuina theoticæ philoſophiæ. & iſta eſt antiqua expoſino, & ſententia Græcorũ expoſitorũ. Latini aũt nõ aliter ſentiunt, vt poteris videre. Et ſcire debes, vt dicunt Annqui Peripatetici, q̃ in nullo diuiſionis modo ex illis, q̃ ſunt octo, teſte Damaſceno, inuenitur dr̃a fm prius & poſterius natura, aut fm magis & minus, niſi in poſtremo, qñ fit diuiſio ab vno, & ad vnũ. vnde fm talem diuiſionẽ fit diuiſio entis in ſubſtantiam & accidens. & iſta eſt expreſſa ſententia Philoſophi in 4. primæ philoſophiæ in tex. cõ. 2. vbi aſſerit ens dr̃ multis modis, ſed ad vnũ, et ad vnã aliquam naturam, non æquiuocę quã diuiſionem Arabes & Latini poſteriores appellant diuiſionem generis multipl̃, ſeu analogice dicti, quæ ſunt media, vt notat Cõmen. ibidem inter æquiuoca, & vniuoca. Pro ſolutione igit̃ prædictæ contradictionis ſcias, q̃ cognitio quiditatum particularium duplex eſt. Nam quædã eſt ſub proprijs, & ſpecificis rationibus. & de talibus ſunt ſcientiæ particulares, vt Naturalis eſt de quiditatib⁹ rerũ ſenſibilium, vt ſunt motæ, vel vt habẽt motus principium, & ſcientiæ Mathematicæ ſunt de quanto continuo & diſcreto: vt continuum & diſcretum abſtrahunt à motu & a materia ſenſibili. & ſciẽtiæ tales ſunt diſtinctæ à ſcientia Diuina, quæ eſt de ente inquantũ ens, & non ſunt partes eius Naturalis & Mathematica illo modo & ſic intelligitur dictum Philoſophi in præſenti loco diuidentis Philoſophiã theoricã in tres partes, Naturales, Mathematicam, & diuinam, quarũ nentra ſubalternat̃ alteri. diſtinguũtur. n. iſti habitus ex diuerſis formalibus rationibus definiendi, & abſtrahẽdi. Alio modo cognitio quiditatum particularium cõſyderari põt ſub rõnibus generalibus, & trãſcendẽtibus. ſicut quiditas rei ſenſibilis põt conſyderari, vt eſt ens, & vt eſt ſubſtantia, & quiditas entis mathematici vt eſt ens, & vt eſt accidens, vel vt ſunt actus, vel in potẽtia. & talis conſyderatio eſt pars conſyderationis Diuinæ, quia ſcientia Diuina cõſyderat

Solutio. Cognitio quiditatũ particularium duplex.

ens inquantū ens, & quodlibet inquantum ens. Et ita, ni fallor, intelligitur dictum Philoſophi in. 11. meta. aſſerentis Mathematicā & Naturalē eſſe partes Sapię pro quāto videlicet quiditates particulares, de quibus illę cōſyderant, participāt rōnem entis inquantum ens, & quæ entī inſunt. Sic cōcordat mecū Philoſophꝰ in principio. 4. & 6. meta. Et concordat etiā Alex. in. 6. met. cō. 5. vbi dicit. & cūm interrogat vtrū vl'is ſit prima Philoſophia, mea quidē ſententia non dicit vl'is, pro eo, quod eſt alias cōplectens, quēadmodū exponebamus: ſed vlem & potiore, & nobiliore dixit Et ſcribit etiā præfatus Alex. in. 4. mgta. in tex. 1. ꝙ prima Philoſophia non verſat' in particularibus entibus, quia tunc non eſſet à cæteris ſcientijs particularibus diuerſa. & ſic exponit dictum Philoſophi ibi, qualiter ſcientia Diuina conſyderat ens inquantū ens ſimpl'r: aliæ aūt particulares ſcientiæ partes entis, & p'm curā illā accidētia ſpeculant. Vides igitur, ꝙ non ſub eadem rōne aliquid efficit ſub membro contradiuidente ſibi aliquod, ſub qua contradiſtinguitur illi. Nec hoc inconuenit, vt idē, ſub diuerſis reſpectibus conſyderatū, ſit diſtinctū ab aliquo & ſit pars ſubiecta eidē. dicit etenim. Cō. in. 3. cœli & mundi in cō. 9. ens p'm ꝙ eſt reſpectiuū habet diſpoſitiones contrarias & infinitas, & p'm ꝙ eſt eſſentia non eſt niſi vnū, & eſt quaſi ſua eſſentia, cōparatio. n. eſt accidens ſeparabile à re, res aūt non ſeparatur à ſe. Michael aūt Epheſius aliter interpretat' illū locū. 11. meta. aſſerit. n. Naturalem philoſophiā, & Mathematicā eſſe partes Sapientiæ, qñ iſtæ demonſtrant, & non fallunt, quod maxime Sapientiā attingit. ad dictam Sophiſticæ, quæ ſemper accipit falſa, & Dialecticæ, quę ſtudio perſuadendi interdum accipit falſa. Sed iſta expoſitio vera eſſet, ſi textus diceret partes eſſe Philoſophiæ, ſed aſſerit eſſe Sapientiæ. inquit. n. μέρτις σοφίας. Sapientiam autem Ariſt. primam Philoſophiam appellare ſolet. vnde bene Ariſt. Philoſophiam diuiſit in theoricā & practicā, & theoricā in tres partes. Dialecticā aūt nō partē Philoſophię ſed inſtrumentū vtriuſq; opinat' eſt eſſe, vt notat bene Alex. in topicis, & in lib. prior̄, licet, Plato aliter ſēſerit, vt diximꝰ alibi.

6. meta. com. vlti. Sexta contradi. eſt in cōm. vltimo, quod eſt octauum in ordine. Dicit Commenta. ꝙ animia pōt ſimul oppoſita recipere. Huius th oppoſitū habet. 4. meta. tex. cō. 9. vbi Cōm. & Philoſophus probant p deductionem ad impoſſibile, ꝙ, ſi primum principium non eſſet verum, tunc opiniones contrariæ in eodem eſſent. & Commen. in cō. dicit, ꝙ qui dicit aliquod intelligibile, ponit hoc fundamentū, ꝙ duo oppoſita non congregant' ſimul. Memini me ſuperius difficultatem iſtā in hoc loco diſcutiendā fore pollicitū eſſe, quia videbat' locus iſte proprius eſſe huic materiæ. Dico de intentione ſapientum ea, quæ diſperſa ſunt in inferioribus vnita eſſe in ſuperioribus. vñ Commen. 12. meta. cō. 18 dicit oēs formas in potentia eſſe in prima materia, actu vero eſſe in primo motore. & illud forte intēdebat Plato in poſitione idearū. ſicut dicit Cōm. ibi. Similiter. dico ꝙ ea, quæ contrariantur in rebus inferioribus, & materialibus, in ſuperioribus & immaterialibus nō contrariantur vnde, ſicut dicit Cō. hic, albedo & nigredo, quò ad eſſe, quod hāt extra animam, in materia contrariant'. & ideo materia ſimul non pōt habere iſta ſed ſucceſſiue, maxime quò ad gradus, p'm quos contrarietatem habēt, quod dico propter colores medios, qui p'm Auerro. in pluribus locis actu componuntur ex extremis. tamen ſpecies albedinis, & ſpecies nigredinis nullam habent contrarietatem in viſu, vel in ſenſu cōmuni, vel in intellectu. De iſtis igitur contrarijs incomplexis iudico dictū Auer. veritatem habere ſine dubio: ſed de contrarietate, quæ eſt inter complexa: difficultas eſt, & aliqui ad pauca reſpicientes voluerunt etiam prædictā Auer. ſententiā ſe extendere ad complexa, ita ꝙ dicunt opiniones de contradictorijs non eſſe contrarias in intellectu. Et iſta opinio falſa eſt, & impoſſibilis ſine dubio, falſa eorum pacet tum quia ſententia Philoſophi expreſſa eſt in. 2. perihermenias contra hoc: tum quia opinio iſta redit ad opinionē negantium primum principium. nam, ſi opiniones de contradictorijs non ſunt contrariæ, quid ergo prohibet vnum & eundem contradictoria vere opinari. ſed iſtud inconueniens contingit eis propter vnitatem intellectus ſuſtinendam, quam rectius finctionem, & falſitatem dicere fas eſt. ſed vt dixi, ad pauca reſpicientes de facili enunciant. Si tamen eſt tibi curæ iſta ſoluere, quia fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, dicas opiniones cō tradictoriorum contrarias eſſe. Tñ eſto ꝙ ſit vnitas intellectus, diceret Cōm. propter hoc non ſequi aliquod inconueniens. Nam quēadmodū eadē oratio ver & falſū ſuſcepiua

Soluti.

ꝓpria eſt,ad variationē facta in re, quia in ea non eſt niſi tanquam in ſigno, in re aūt eſt tanquā in cauſa,ſic etiā veritas,& falſitas propoſitionū contradictoriarū exiſtentiū in intellectu cōſiſtit in relatione ad diuerſa phantaſmata, & reſpectu illorū non ſunt contraria,ſed reſpectu vnius,& eiuſdē hois contraria ſunt,quia in virtute eius cogitatiua non pſit eſſe duæ opiniones particulares contradictoriæ.& quia intentiones intellectæ,ſicut ipſe dicit.3.de aīa.cōm 30. ſunt colligatæ cū intentionibus imaginatis,ſic igit reſpectu vnius contraria ſunt,nō reſpectu diuerſorū.Sed iſta ſolutio,& ſi de intentione Cōm.ſit,tñ multas habet initātias,quæ ad.3.de aīa dimittant diſcutiēdæ, vbi in quæſtione de intellectus pluralitate multa dicete meminimus.Ad formam igit contradictionis dicendum puto,ꝙ longe aſſ Auer. exponi tex.illū nouū 4.met. q̄ exponunt noſtri Latini.nam ſm Latinos Ariſt.ibi.ſm eorum expoſitionem probat, ꝙ duo contradictoria non pſit ſimul vera eſſe,quia,ſi quis opinaret oppoſitum primi principij,ſequeret ꝙ, cum opiniones de cōtradictorijs ſint contrariæ, tunc accideret contraria in eodē eſſe.ſed longe aliter exponit locum illū Com. & ſua expoſitio talis eſt ꝙ,ſi dictum Heraclit eſſet verum,cùm contingat duos diuerſos hoies dicere contradictoria,& exiſtimare ea vera eſſe,ſequeret ergo duo cōtradictoria eē vera ſīl,qđ nō eſt poſsibile:quicquid ſit de hoc,iā diximꝰ qūo contraria in intellectu poſſunt ſimul recipi.& qūo non.de dictis aūt aliorū nō ſit nobis curæ.iuxta illud Arbitrij noſtri non eſt ꝙ quiſque ſequatur.

5. meta. com. 8.

Septima contradi.eſt ibidē. Dicitur falſum & verum in anima eſſe, bonum aūt & malum eſſe in materia. Sed oppoſitum huius apparet.3.de anima.34.&.5.met.te. com. 19. vbi dī ꝙ,maxime bonū & malū tale quale in animatis. Dico ꝙ Cō.3.de anima.Cō.34.dicit ꝙ ens in intellectu eſt bonum ſimplr,ſed ens extra intellectū eſt bonum ſ reſpectu.intelligitur ſic dictū iſtud. ens in intellectu eſt bonum ſimplr,i.inquā tū ens abſolute,iuxta illud Philoſophi ſm pliciter dico,ꝙ nullo addito dico. ſed ens extra intellectum eſt bonū in reſpectu, qa eſt bonū in reſpectu operantis. Et ideo dixi,ſm ꝙ mihi videtur.Cō.12.meta.cō.36. ꝙ balneum in aīa mouet vt efficiens, ſed balneum extra aīam mouet vt finis, quia, cū finis habeat rōnē boni,iuxta illud Philoſophi in.2.met.t.c.8. qui dicūt infinitū auferūt boni naturā.&.5.met.t.cō.3.& qa bonitas balnei in reſpectu operāns nō eſt ſm eſſe,qđ habet in aīa,ſed ſm eſſe qđ hēt extra aīam, pp hoc dixit ergo Cō. Balneū extra aīam mouere vt finē. Quantū aūt ad intentionē Philoſophi hic ſpectat dicendū puto cū Beato doctore in prima parte ſummæ,qō.16.art.1 ꝙ ſicut bonū nominat id in quod tendit appetitꝰ, ita verū nominat id, in qđ tendit intellectus. hoc aūt diſtat inter appetitū & intellectum, ſiue quācūq; cognitionē. nā cognitio eſt ſm ꝙ cognitū eſt in cognoſcente: appetitus aūt eſt ſm ꝙ appetēs inclinat in ipſam rē appetitā, & ſic terminus appetitus, qđ eſt ipſum bonū eſt in re appetibili: ſed terminus cognitionis, qđ eſt verū,eſt in ipſo intellectu,& ſicut bonum eſt in re,inquantū hēt ordinē ad appetitū,pp hoc ratio bonitatis derivat à re appetibili in appetitū, ſm qđ appetitus dr bonus,prout eſt boni,ita cū verū ſit in intellectu, ſm ꝙ cōformat rei intellectę, neceſſe eſt ꝙ ratio veri denuetur ad rem intellectam,vt res intellecta vera dicat,ſm ꝙ hēt ordinem ad intellectū.& hoc forte voluit dicere Philoſophus, ꝙ bonū & malū ſunt in rebus,ſed verum & falſum ſunt in anima.Propter hōc tñ nō excludit quin in rebus animatis rō boni ſit, cū animata etiā res ſint, & nobiles res, q̄ inanimata,teſte Philoſopho in.2.de generatione aīaliū:c.1. & etiā Auguſti.15.de trinitate.ca.4.viuentia nō viuentibus: intelligentia nō intelligē tibus,inuſtū iuſta, beata miſeris præferenda iudicamus. Et ideo tenendum eſt maximum bonum in animatis eſſe, cùm maxime res ſint,vt dicit Philoſophus.5.met.t.9

Solutio.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Ariſt.& Auerrois,

Super Septimo Metaphyſicorum.

7. meta. com. 5.

PRima cōtra.eſt in cō.5.Auer. hēt ꝙ oēs Antiqui de quibus meminit Philoſophus ibi,nō peceperūt niſi materiā ex qua tuor cauſis. Sed huiꝰ oppoſitū hēt ex hoc,qđ dicā nā Anaxagoras cognouit intellm abſtractū.1.de aīa.80.&.1.phy. 39.&.1.meta.te.cō.2.qui ſm ipſum erat ſegregans oīa,quę in ſuo chaos cōmixta erāt. Similiter inſtātia eſt de Empedocle.ipſe.n. poſuit vltra quatuor elementa,quæ ſm ipſum cōcurrebāt in gñe cauſę materialis,hīt

& amicitiam, quæ concurrebant in genere cauſæ efficientis, ſicut patet 1. phy. te. cō. 41.

Solutio. Soluit propoſitio iſta habet veritatē de omnibus alijs Antiquis longe ante Ariſt. exiſtentibus, præterquam de Anaxagora. & Empedocle: ſicut ſcribit Cōmen. in 2. phyſicę auſcultationis cō. 75. Dixi aūt notabiliter de Antiquis longe ante Ariſt. exiſtentibus, pp Socratē, & Platonem. nam tempore iſtorū fuit cognita tanq̄ fmis, ſicut dicit Comen. 1. meta. cō 50. quia iſti inſtituerunt res publicas propter bonū. ſimiliter Plato ideas poſuit, q̄ in genere cauſę efficientis concurrūt.

7. meta. tex. 8. Secunda contradi. eſt in tex. 8. Ariſto. & Commen. dicunt q̄ forma videtur eſſe magis ſeparabilis, q̄ materia. Sed huius oppoſitum ſcribit Alexā. in paraphraſi de anima cap. 1. vbi habet q̄ fieri nullo pacto pōt, vt materia per ſe ſubſiſtat. nam ſic et materia rōne ſeparet̄ à forma, nō tñ fm eſſe, & ſubdit q̄ non ſolū aūt eiuſmodi materia, verū ipſa quoq; materiæ ingenita forma nullo pacto pōt per ſeipſa ſubſiſtere. Quinimo forma magis hoc pati videtur, q̄ ipſa materia. quāquam .n. materia per ſe ſubſiſtere ſine forma non poſſit, tñ in compoſitis corporibus continenter excipit̄, non q̄ ſimplr materia ſit, ſed q̄ alicuius materia, cū ſit, per ſe ſubſiſtere videt̄. Formarū aūt, quę in materia fiunt, nulla vnquā per ſe pōt ſubſiſtere, ſiue ſimplicis corporis, ſiue compoſiti corporis eſſe deprehendatur. vnde videtur eſſe aperta contradictio inter Alexandrum, & rationem Alexandri, & dicta Ariſt. & Commen. Niſi eſſet q̄ Cōmen. in cō. refert illam

Solutio. ſeparabilitatem, quò ad intellectum, quia intellectus formæ videt̄ magis ſeparatus, q̄ intellectus materiæ, ſicut eſt de potentia & actu, vt ſupra dictum eſt. ſed Alexā. loquit̄ de ſeparatione quò ad ſubſiſtentiam in rerum natura. Sed tunc contra Alexan. emergit difficultas. quia materia eſt ens poteſtate, & forma, & cōpoſitum ſunt entia actu: ſubſiſtentia magis tribuitur actui, q̄ poteſtati. & hoc videt̄ dicere tex. Ariſto. Dicit .n. Aut impoſſibile. etenim ſeparabile, & hoc aliqd ineſſe videt̄ maximæ ſubſtantiæ. propter quod forma, & quod ex ambobus ſubſtantia videtur eſſe magis, q̄ materia. certiſſimum eſt aūt, q̄ hoc aliquid apud Ariſt. dicit rem per ſe ſubſiſtentem. Dic, q̄ rei ſubſiſtentia dupl̄r concipi pōt. Vno modo, quò ad actu conſiſtere, & ſic ſubſiſtentia magis formæ, & compoſito attribuitur, q̄ materiæ. & iſto modo Ariſt. ibi ſumpſit. Alio modo pro permanentia rei ſine corruptione in ſua ſubſtantia, & ſic magis ſubſiſtit materia, quæ eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, q̄ forma, aut compoſitum. & ſic intellexit Alexander.

Tertia contradi. eſt in cō. 10. Habet ſingularia notiora eſſe vſibus. Huius oppoſitum habet. 1. phy. tex. cō. 4. & cō. 5. & 57. & alibi infinities. Soluitur. ſingulare, de quo loquit̄ hic eſt notius vſi in cauſando, iuxta illud Philoſophi in prœmio meta. vſia ſunt maxime difficilia ad cognoſcendū. Aut loquit̄ hic quātum ad cognitionem complexam. ſingulare .n. & ſi de eo ſcientia nō ſit, tñ eſt principium ſcientiæ, pro quanto ex ſingularibus per inductionem ſumit̄ vſe, quod eſt principium artis, & ſcientiæ. Aut loquit̄ de confuſa cognitione ſingularium, & de diſtincta vſium. Sed iſtud vltimum nō placet multum, quia tunc abuſiua ſatis eſſet iſta comparatio, ſicut intuenti patere pōt. Aut aliter. ſingularia ſunt notiora nobis in cognitione in genere ſumpta, vt eſt cōmunis ad ſenſitiuam & intellectiuam, nam prima noſtra cognitio naturalis ſenſitiua eſt.

7. meta. com. 10. Solutio.

Quarta contradi. eſt in comē. 12. Scribit Commen. q̄ ſubſtantiæ compoſitæ habent definitionem. Huius tñ oppoſitum expreſſe habet infra in cō. 37. Solutio eſt iſta, qñ infra dicit compoſitorum non eſſe definitiones, per compoſita intellexit ſingularia, & de talibus non eſt ſcientia, neq; per definitionem, neq; per demoſtrationem. 7. huius tex cō. 35. & 51. ſed ſolum ſenſus. hic vero ſumit compoſita vſia. & talium bene definitiones eſſe poſſunt. ſimiliter talia ſubiecta demōſtrationū ſunt. & hoc eſt, qđ dixit Cō. 1. meta cō. 27. ſenſibilia hūt duos modos cōprehenſionis, vnū, qui non eſt ſcientia eorū, ſed imago, vt ſunt ſingularia. & modū, qui eſt ſcientia eorū, & ſunt intellecta vniuerſalia.

7. meta. com. 12. Solutio.

Quinta contradi. eſt in eodem cō. 12. Habet Commen. q̄ definitum eſt vnū actu, & duo potentia. Sed huius oppoſitum habet infra. tex. cō. 43. vbi habet q̄ genus eſt ī potentia, & dfia eſt actus, & ita definitum nō eſt duo in potentia, ſed vnum in potentia, & aliud in actu. Soluitur. definitum eſt vnū in actu, quantū ad conceptum confuſum. ſed quantum ad cōceptum diſtinctum eſt duo in potentia. quia poteſt reſolui in duos conceptus: qui conceptus tñ ita ſe habent, q̄ vnus eſt potentialis ad alterum, ſicut cōceptus generis ad conceptum dfiæ. & ſta ſe dat̄ contradictio clariſſime, ſicut vides.

7. meta. com. 13. Sexta contradi. eſt in cō. 13. Habet Cōm. q̄ definitio non eſt omnis ſermo ſignificans illud,

illud, quod ſignificat nomen. Huius tñ oppoſitū patet 4. meta. tex. c. 28. vbi habetur ꝙ ratio, quā ſignificat nomen eſt definitio. Soluitur in habentibus quid rei, ratio quid rei, & ratio quid nominis coincidunt, non tñ abſolute ratio quid nominis quælibet eſt definitio quid rei. multa. n. habent quid nominis, quæ tñ quid rei carent.

Solutio.

Septima contra. eſt in c. 14. Hēt Cō. ꝙ priuatio non eſt non ens ſimplr. Sed huiꝰ oppoſitum patet. 1. phy. 79. cō. Reſpondetur. priuatio formaliter eſt non ens, ſed connotatiue aliquid entitatis habet. ſic loquitur hic ratione connotati, ſed in alijs locis loquitur reſpectu ſuæ primæ, & formalis imaginationis. vide com. 11. duodecimi meta. & cō. 60. primi phyſi.

7. meta. com. 14.

Solutio.

Octaua contradi. eſt in cōmē. 18. Habet Cōmen. ꝙ accidentia per accidens non habent definitionem omnino. Huius tñ oppoſitum patet ſupra cō. 14. &. 15. Soluitur. intelligit dictum eius hic iſto modo, accidētia per accidens non habent definitionem omnino, quæ videlicet habeat habitudinē per ſe, & eſſendalem. & hoc manifeſtant verba eius ſequentia, quia reddens cauſam ſui dicti, propter quid accidentia iſta non habent omnino definitionem, inquit, definitio. n. ſignificat res terminatas. Aut aliter ſolui pōt. accidentia per accidens duplici ſubiecto comparari poſſunt, eſſentiali, ad quod primo conſequuntur, & accidentali, cui ꝙ accidens attribuuntur, & tunc diceretur, ꝙ talia accidentia in comparatione ad ſubiecta, quibus per accidens attribuuntur, non habent definitionem, ſed bene in comparatione ad prima ſubiecta definiri poſſunt. & iſtam ſolutionē etiam latenter innuit Commentator in hoc loco, ſicut mihi videtur.

7. Meta. com. 23.

Solutio.

Nona contradi. eſt in cō. 23. Dicit diſſolutionem fieri à poſteriori ad prius. Huius tamen oppoſitum patet. 2. meta. commen. 11. Vide ibi, quia ſoluta fuit.

7. Meta. com. 23.

Decima contradi. eſt ibidem. Habetur ꝙ materia de nominatiue prædicatur de eo, cuius eſt materia. Oppoſitum patet. 2. de generatione. tex. cōmen. 4. contra Platonem. vide ibi, quia ſoluta fuit.

7. Meta. com. 25.

Solutio.

Vndecima contradi. eſt in 25. cō. Scribit Commen. ꝙ generatio magis attribuit priuationi, q̄ ſubiecto. Huius tñ oppoſitum patet. 1. phy. cō. 60. vbi habet, ꝙ illud, quod vere generatur, ſubiectum eſt. Soluitur. ſubiectū motus vere moueri dī, quia motus eſt i moto, non in motore. & ideo ſubiectū generationis veriſſime generari dī, vt Cōmenta. dicit. 1. phy cō. 60. ſed in talibus non ſolemus niſi rariſſime loqui, cum iſtis præpoſitionibus, ex, vel ab, in ſubiectis. vt dicamus ex hoſe fit muſicus, vel ab homine ſit muſicus. ſed talibus modis loquendi vtimur in priuationibus. ſolemus. n. dicere ex immuſico muſicum fieri. & hoc maxime propriū eſt idiomati Græcorū, ſicut ſcribit Cōmē. 1. phy. 61. cō. & ideo dixit hic generationē magis attribui priuationi, q̄ ſubiecto, ad modū declaratū. & de hoc clare vide. cō. 61. primi phy. & inuenies illud, quod dicimus.

7. Meta. tex. 28.

Duodecima contradi. eſt in tex. 28. Scribit Philoſophus, ꝙ diuerſa propter materiā vt Socrates, & Callias, ſunt eadem in forma. & Cōmen. in cō. ſcribit ꝙ multitudo indiuiduorū in eadē ſpecie prouenient ab vno generante eſt propter multitudinem materiarum, in quas agit. ex quo elicitur, ꝙ materia eſt principium diſtinctionis indiuiduorum in eadem ſpecie, & non forma, & per conſequens indiuiduum principalius dependet in eſſe à materia, q̄ à forma; quia eadē ſunt principia eſſendi, & diſtinguendi. Sed huius oppoſitū habetur ab Auer. in q̄ pluribus locis, vt. 1. de aīa cō. 90. vbi dicit, ꝙ omne continuū & vnum numero eſt per ſuam formā, & non per ſuam materiam. & in. 2. de anima. cō. 27. &. 9. expreſſe dicit indiuiduum eſſe hoc, & indiuiduū per formam, quia non eſt indiuiduum, niſi, ꝑm ꝙ eſt in actu, & non eſt in actu niſi per formam. Soluitur. indiuiduū diſtinguitur ab alio, & a priori, & à poſteriori. A priori aūt aliquid dicitur diſtingui, qñ per principia intrinſeca conſtituua diſtinguit. & ſic indiuiduū, cū conſtituatur in eſſe ex materia & forma tanquam ex principijs intrinſecis, ſic diſtinguit ab alio, & per ſuam materiam, & per ſuam formam. nam vt ſcribit. 12. primæ philoſophiæ tex. cō. 27. alia eſt natūra tua, & mea, forma tua, & mea. Si aūt iſta duo adinuicem comparentur, videlicet forma, & materia, & quæratur à quo intuitus vnum indiuiduum diſtinguit ab alio, vtrum per ſuam formam, an per ſuam materiā. Ad hoc non eſt niſi diſtinctione reſpondendū: quia quæſtio iſta eſt multiplex: & qui qōnem multiplicem vt ſimplicem interrogat, aut male interrogat, aut captioſe interrogat. vbi. n. eſt multiplicitas, ibi eſt confuſio apud intellectum, & ideo oportet qōnem multiplicem interrogatā diſtinguere, vt docuit Philoſophus in. 1. cœli. in te. cō. 110. & in. 1. elenchorum. Dico igitur, ꝙ aut hoc quæritur abſolute, aut prout principium diſtinguendi

Difficultas de principio indiuiduationis.

Solutio.

Quo ſenſu forma

& quo pacto materia sint distinctionis causæ.

distinguitur contra principium assimilandi. si primum sic dico, ꝙ quemadmodum à forma indiuiduũ habet esse & non à materia, ita etiam ab ea recipit distinctionem quia, vt dicit lucidissimus Themi. in princi. 2. de anima, à forma res habent vt essent, sed a materia res habuerunt vt fierent. materia. n. est, ex quo fit aliquid sed forma est, per quã est hoc aliquid. & hanc sententiam asseruit etiam Cõmen. in. 7. met. in cõ. 37. vbi dicit forma est, quę cũ fuerit, erit res: sed materia eũ fuerit non erit res. sic igit̃ à forma principaliter indiuiduũ habet esse, & ꝙ formam principaliter recipit distinctionẽ, à priori loquendo. à materia aũt non recipit distinctionẽ principaliter, sed secundario, vt comparat̃ ad formam. Sed, si distinctio indiuidui ꝙ materiã cõparet̃ ad distinctionẽ à posteriori, quã hẽt indiuiduũ per quantitatẽ, & per alia accidẽtia, sic dico, ꝙ indiuiduũ principaliter distinguit̃ ab alio per materiã, & non per accidentia, nisi cõcomitanter. & hoc colligit̃ ex intentione Auer. in lib. destructio destructionũ in dispu. prima in soso. 7. dubij. vbi dicit inconueniẽs est in diuiduũ distingui ab alio indiuiduo solum ꝙ accidentia, immo indiuidua ab inuicem distinguunt̃ materia. &. 7. primæ philosophiæ. cõ 2. expresse scribit, ꝙ indiuiduũ substantiæ præcedit indiuidua aliorũ accidentiũ. sic igit̃ distinctio à materia est prior distinctione per accidẽtia. Quod eũã ratione ostẽdit. nã, si indiuiduũ principaliter̃ esset hoc & distinctum ab alio eiusdẽ speciei ꝙ aliqđ accidens, tunc aut hoc esset per accidentia terminata, aut per accidentia interminata: non per accidentia terminata, quia illa adueniunt cõpositio post formã ſm naturam, vt dicit Cõ. in. 1. caꝑ. de substã. orbis, & per consequẽs in illo priori indiuiduũ est hoc, & non illud, & non per aliquod accidẽs terminatũ, nec etiã per accidentia interminata, quia talia fundant̃ in materia, & sunt in differentia ad quãlibet formam. Et ideo caueant, qui ponunt quantitatẽ esse principiũ indiuiduationis à priori, & distinctionis, sed solũ est à posteriori. sic. n. intelligo dictũ Cõ. in. 1. phy. cõ. 6. & licubi habet similẽ modũ, ꝙ multitudo, aut est rerũ differẽtiũ ſm formã, aut est rerũ differentiũ ſm quãtitatẽ. vbi per differentiã ſm quantitatem intelligit diuam eorũ, quæ sunt vnius speciei. sed licet Philosophis inspicientibus multitudinẽ in eadẽ specie apparuit, ꝙ non inuenit̃ nisi in rebus materialibus, & quantis, quãtitas tñ nõ est principiũ intrinsecũ, & principale istius multitudinis, & distinctionis, & per se, sed necessario requisitũ, & secundariũ. dixi aũt necessario requisitũ. quia, si materia non esset diuisa per quantitatẽ in suis partibus, non posset habere in eadẽ hora plures formas in actu, vt scribit Cõ. in libro de substantia orbis. Si aũt quæstio quęrat, vtrũ distinguendo principiũ assimilandi contra principiũ distinguendi, à quo indiuiduu principaliter̃, & appropriate recipit distinctionẽ, & similitudinẽ, vtrũ à materia vel à forma, Soluo sine aliquo dubio, ꝙ distinctionẽ appropriate recipit à materia, & assimilationẽ appropriate recipit à forma. Nã impossẽ est assimilationem fieri à materia, à qua est omnis infirmitas, sed hoc est à forma. & hoc est, qđ pulchre notauit Arist. in præsenti tex. cõ. 28. ꝙ quæ sunt dria propter materiã, vt Socrates, & Callias, sunt eadem in forma: ecce ꝙ identitas est à forma & diuersitas est à materia. Vnde Cõ. in cõ. dicit ꝙ multitudo indiuiduorũ prouenięs ab vno generante est propter multitudinẽ materierum in quas agit. & est ratio, quia fundamentũ proximũ idẽtitatis est vnitas I substantia. dicitur. n. in. 5. meta. tex. cõ. 20. eadem sunt, quorum substantia est vna. sed cum vnitas sit principaliter à forma: dicitur enim in. 2. de anima. tex. cõ. 7. Ens & vnum cũ multiplr̃ dicant̃, quod vere est, actus est. & 3. phy. cõ. 68. inquit Cõmen. causa, ꝓpter quam vnũ est indiuisibile, est quia omnis res est vna per suam formã. forma aũt est indiuisibilis per se. & hoc etiam sentit in infinitis alijs locis. Materia aũt appropriate dicit̃ esse principium distinctionis illo modo quia ex quo non potuit esse principium cõuenientiæ, & similitudinis, secutum est, vt esset principium diuersitatis. Et hoc bene enucleauit nobilis Peripateticus Auerro. in lib. destructionũ disputa. prima. in solutione. 7. dubij, vbi sic scribit ad literam. Nam causa multitudinis numeralis est materia apud eos: causa vero distinctionis in multitudine numerali est forma. Reperiri autem multa numero, eadem tñ forma absq; materia, est qđ dubiũ. nã nõ cognoscit, nec distinguit̃ indiuiduum ab indiuiduo aliquo attributo, nisi per accidens. qm̃ reperitur aliud, quod cõmunicat ei in attributo illo: distinguitur tñ indiuiduũ ab indiuiduo ex parte materię. Adde etiam ꝙ Philosophi, & præcipue Peripatetici, cũ viderint multitudinem sine necessitate in natura non esse ponendam, dixerunt multiplicationẽ indiuiduorũ in eadem specie ex diminutione

Quantitatẽ non esse indiuiduationis principium à priori.

proficus,

proficiſci, ſicut notat Cõm. in. 1. cœli in cõ. 4. & 98. & in. 2. de anima, cõ. 34. &, quia talia ſunt, quæcũq; habent formam in materia, vt generabilia & corrupubilia, ideo dixerunt cauſam iſtius multiplicationis fuiſſe materiam. vnde contradictiones illæ arduę non niſi per diſtinctionem ſolui poſſe & ab huiuſmodi difficultatibus nõ niſi ſolers ingenium euadere poterit.

7. meta. com. 29. Decimaterria contradi. eſt in cõ. 29. Habet Commẽ. q; quemadmodum eſt in mobilibus localiter, q; quædã mouentur ex ſe, & quædam ex alio, ita eſt in generabilibus. videt ergo q; aliqua ab intrinſeco alterari queant, & generari. Cuius oppoſitum patet

Solutio. 2. phy. cõ. 1. ibi ſoluitur. quia licet in corporibus ſimplicibus non inueniatur corpus, quod alteretur ex ſe, ſicut inuenitur corp⁹ ſimplex, quod mouetur in loco ex ſe: tñ in compoſitis hoc, vt ipſe dicit, fallit. quia talia poſſunt habere principium intrinſecũ effectiuum reſpectu ſuæ alterationis, & partialis generationis: ſicut eſt in nutritione, quæ fit in animalibus, & plantis reſpectu illorũ, quæ aduenium ſuis corporibus ab extrinſeco, ſicut eſt cibus & potus.

7. meta. com. 32. Decimaquarta contradi. eſt in cõ. 32. Dicit q; in generatione ſubſtantiæ oportet, q; præexiſtat agens, quod ſit ſubſtantia. Sed inſtantia eſt de igne, qui. 2. cœli. cõ. 42. &. 1. metcoro. generatur à motu. Soluitur in cõ. illo. 42. Nam ſubſtantiæ imperfectæ, quæ quodammodo mediant inter ſubſtantiam & accidens, quales ſunt ſubſtantiæ elementorum, indifferẽter poſſunt & ab vniuoco. & ab æquiuoco generari.

7. meta. tex. 35. Decimaquinta contradi. eſt in t. 35. Dicit Philoſophus in præſenn tex. vbi loquit de partibus definitionis ſm materiam, & ſm formam, q; anima & animæ eſſe ſunt idẽ, & circulus & circulo eſſe ſunt idem, vbi Cõmen. in cõm. notat, q; intendit Philoſophus per hoc, q; definitio animæ, quę dat ei⁹ quiditatem, videtur eſſe ipſum ſuum eſſe, & q; in definitione eius non apparet materia, oino, & iſta, in quorũ definitione ei⁹ nõ apparet materia, ſunt illa, i quorũ definitione apparet, aliud, & definitio dr de illis principaliter, & de iſtis ſecundario Sed hui⁹ oppoſitum adducebam ex. 2. de anima tex. cõ. 5. vbi dicitur q; anima eſt actus corporis inſtrumentalis, potentia vitam habentis: vbi patet q; in definitione animæ ponitur corpus, quod eſt materia, vt habetur. 2. de anima. te. com. 8. Beatus Thomas in. 7. primæ philoſophiæ in lectione. 9. in expoſitione

Solutio. prima. tex 34. dicit quòd in definitionibus illarũ formarum, quæ ſunt ſimul ſumptæ cum materia, ita, q; forma non poteſt diſtincte concipi ſine tali materia, licet materia non ſit pars formæ, tamen in definitione talis formæ dicitur poni materia, vt corpus inſtrumentale in definitione animæ. ſicut. n. accidentia non habent eſſe perfectum, niſi ſm q; ſunt in ſubiecto, ita nec formæ niſi ſm, q; ſunt in proprijs materijs, & propter hoc ſicut accidentia definuntur ex additione proprij ſubiecti, ſic formæ ex additione proprię materię. & hanc viam etiam ſequitur Egidius Romanus in. 2. de anima. Sed iſta opinio ſtare non poteſt. quia Ariſt. definionem datam per additamentum in 7. meta. dicit eſſe accidentium, & non ſubſtantiarum. cum autem forma ſit ſubſtantia, non poteſt dici, q; definitur per additamentum, niſi rediret opinio Antiquorum aſſerentium omnem formam eſſe accidẽs, Et ideo dicamus nos cum Antiquis Peripateticis q; licet in definitione formarum naturalium debet poni materia, vt habetur in primo de anima tex. com. 16. & in. 2. phy. tex. cõ. 26. & licet materia non ſit pars formæ. quia tñ eſt vehiculũ, & ſubiectum formæ, & in relatione quadam conſiſtit ad ipſam formam, impoſſibile eſt formam talẽ vt ſic ſine materia definire, vt ſentit Cõmẽ. 1. de anima commen. 16. & in. 4. phy. cõ. 16. Non tamen propter hoc illa definitio erit ex additione. quia definitiones ex additione ſunt de genere illarum, in quibus apparet aliud, vt dicit Commen. in præſenu cõmento, & ſunt definitiones accidentium, in quib⁹ apparet ſubiectum, quod eſt aliud genere à forma definiti. ſed materia eſt in eodem genere cum forma. Amplius ex materia & forma fit per ſe vnũ, ſed ex ſubiecto & accidente non fit per ſe vnum. & ideo nullo pacto Antiqui Peripatetici concedunt definitionem formę ſubſtantialis eſſe ex additione. hoc. n. eſt accidentalis formæ proprium. Sed quantum ſpectat ad præſentem contradictionem ſoluo, q; Cõmenta. intellexit in definitione, quæ dat quiditatẽ animæ, non apparet materia omnino, videlicet ſicut apparet materia in definitione accidentiũ, ex qua etforma non fit per ſe vnũ. nã hoc declarant verba ſequentia. inquit. n. q; tales definitiones, in quib⁹ apparet materia, ſunt de gñe illarum, in quibus apparet aliud: & definitio in illis dr principaliter. & in iſtis ſecũdario. notum eſt aũt ex declaratis in ſeptimo, q; ſubiectũ cadit in definitione

Solutio. propria.

accidentiũ ſicut additiũ, & ſicut cauſa materialis, vt dicit Commen. expreſſe. 4. meta. cõ. 2. & tales definitiones ſunt ſecundarie. ſed definitiones, in quibus non apparet materia alterius generis, ſunt ſubſtantiarum, & taliũ definitiones ſunt pricipaliter. Illo modo igit̃ eſt gloſanda authoritas Cõment. q̃ omnino non apparet materia in definitione animæ, ſicut apparet materia in definitione accidentium, & eſt ſermo conſonus verbis ſequẽtibus. Aut dic q̃, licet in definitione dante animæ quiditatem apparet materia, tñ non apparet omnino tanquã pertinens ad eſſe quiditatiuum animæ. quia anima & ſuum eſſe idem ſunt. Dicit.n. Cõmẽ. cõ. 35. declarans præſentẽ authoritatẽ quõ anima & eſſe animæ idem ſunt, nomẽ formæ dr̃ de forma vl̃, & de forma particulari, ſed bene apparet in definitione eius, ſicut vehiculum deferens ipſam quiditatem, vt gloſat Commẽ. 7. meta. cõ. 34. Et nota vnũ ſatis pulchrum, & eſt antiquũ dictũ Alexã q̃ Naturalis plerũq; in ſcientia Naturali in concipiendis rebus, de quibus conſyderat, vtitur abſtractione mathematica, vt alias notaui tibi. Forma.n. rõne ſeparabilis eſt. 2. phy. cõ. & tex. 12. Et Ariſt. in. 7. meta. in tex. cõ. 37. expreſſe etiam concedit, q̃ formæ, q̃ũque in vna materia ſolum eſſe poſſunt, ſi militer ſe habent illis, quæ in diuerſis ſunt materijs. Nam ſicut illæ, quę in diuerſis materijs exiſtunt, materia non eſt pars formæ, ſicut qa forma circuli ineſt lapidi, & ligno, indiſcriminatim ſaluari põt, neutra talium materierum eſt de quiditate circuli, neque pars ſuæ eſſentiæ. Eadem ratione contingeret, ſi oẽs circuli eſſent ænei, ita q̃ forma circuli in nulla alia materia ſaluaret̃, pp hoc æs nõ eſſet de quiditate circuli, nec pars formalis eius, et licet forma circu'i non poſſet actu ſeparari â rali materia: poſſet tñ intellectu ſeparari, licet hoc ſit magis difficile, q̃ in caſu, quo forma poteſt ſaluari in diuerſis materijs. ſed non eſt hoc impoſſibile. & hoc eſt quod cõfitetur etiã Commen. in cõ. 37. vbi dicit, omnes vero formæ, quæ non exiſtũt pluſquã in vna materia, à qua nunquã ſeparantur. qm̃ hoc nõ prohibet intellectũ intelligere in eis eſſe aliquid ſimilę materiæ, & aliquid ſimile formæ. quemadmodum, ſi circulus nunquam eſſet niſi in cupro, hoc non prohibet intelligere, q̃ cuprũ non eſt forma circuli. nec pars formæ. hoc etiam aſſerit Cõmẽ. in. 12. met. cõmẽ. 39. vbi dicit, q̃ intellectus innatus eſt diuidere adunata in eſſe, ſicut diuidit materiã à forma, & formam à compoſito ex materia. & forma. & hoc eſt ad confirmandum ſecundam ſolutionem,

Decimaſexta contradl. eſt in tex. 37. Scribit Philoſophus, & Cõmen. q̃ formæ naturales non poſſunt abſtrahi a materia. vnde Commen. dicit q̃ impoſſibile eſt intelligere hominẽ ſine carnibus & oſſibus. Sed hoc videt̃ contradicere Ariſt. in tex. vbi dicit, q̃ ſicut formæ, quæ ſunt in diuerſis materijs, materia non eſt pars formæ, & intellectus poteſt abſtrahere formam à materia, ita pariformiter in illis, quæ in vna ſolum exiſtũt materia, à qua nunquam ſeparantur, vt ſi oẽs circuli ſunt ænei, ſicut ſunt formæ naturales, q̃ in propria, & determinata exiſtunt materia, vt hominis forma ſemper cum carnibus & oſſibus ſpectatur. hoc aũt auferre mente non eſt difficile, ita q̃ verba Cõmẽt. contradicunt verbis Ariſt. Et confirmatur. quia Ariſto. in. 2. phy. cõ. & te. 12. deſcribẽs formam, quæ eſt natura, dicit q̃ eſt forma, & ſpecies, non ſeparabiliter exiſtens; niſi ſm rõnẽ. & ita quælibet forma naturalis videtur ratione ſeparabilis. Et confirmatur authoritate Commenta. 12. meta. cõ. 39. vbi dicit q̃ intellectus põt diuidere adunata ineſſe, ſicut diuidit materiam à forma, & formam à compoſito ex materia, & forma. & eſt aperta contradictio, ſicut vides. Scias igitur ſm mentem Auer. 7. meta. cõ. 21. q̃ homo quandoq; ſumitur pro hominis quiditate, & quandoq; ſumitur pro congregato ex materia et forma. Et primo modo, forma hominis eſt homo, & ſecũdo modo forma hominis non eſt homo. quia homo pro congregato conſtat ex materia & forma, tanquã ex partibus ſubſtantialibus. vnde aliud eſt eſſentia hominis, aliud hominis quiditas. & ita eſt in omnibus generabilibus habentibus formam conceptam cum materia. 7. meta. tex cõ. 41. Et animaduertere, q̃ ſi ſumatur homo pro congregato, vt eſt eſſentia quædam per ſe exiſtens, ſic homo nõ poteſt intelligi ſine forma, & materia, quia ſunt partes, quæ ſunt de eius eſſentia, & vna non ſufficit ſine alia. ſed, ſi homo ſumatur pro hominis quiditate: ſic forma hominis poteſt intelligi per abſtractionem intellectus ſine materia, quia materia non eſt pars talis formæ, ſeu quiditatis, licet iſtam abſtractionem difficilius operetur intellectus in formis naturalibus, q̃ in mathematicis: quia tale ſunt indeterminata materia, à qua nunquam ſeparari poſſunt, vt ſint in alia. Intellectus n. vt ſcribit Commenta.

7. meta. tex. 37.

Solutio.

in. 4.

In 4.phyſi.in cō.95.multotiens opinatur illud,quod ſequit̄ rem,ſit ipſa res.Homo igit̄ pro congregato impoſſibile eſt vt intelligat̄ ſine carnibus,& oſſibus, quia compoſitum non poteſt intelligi,neq; conſtare ſine partibus componentibus.ſed homo pro hominis quiditate pōt intellectu abſtrahi à materia,licet hoc difficilius ſit, q̄ in formis mathematicis. Et nota,vt teſtat Alexan.q̄ iſta abſtractio eſt mathematica, qua qſiq; Naturalis vtit̄,vt alias notaui tibi.Et nota q̄ refert dicere formā naturalem poſſe intelligi ſine materia, & dicere poſſe eam definiri. primum verū eſt mathematica abſtractione,vt dixi,ſed ſm eſt impoſſibile,& hoc notat bene Ariſt.7.meta. tex.com.39. contra Platonem,vbi dicit,& comparatio quidem de animali, quam iuntor Socrates dicere ſolebat non bene ſe habet. abducit.n. à veritate,& opinari facit.quaſi contingens ſit hominem eſſe ſine partibus,ſicut linea ſine circulū. Sed hoc non eſt ſimile. ſenſibile nāq; aliquid forſan animal eſt,& ſine motu non eſt definire.& qñ Com.ibidem in cō.dicit, q̄ quiditates naturales non poſſunt intelligi ſine motu,ſicut quiditates Mathematicorum,intelligendum eſt definitiue, quia aliter contradiceret textui. primo.n.de anima tex.com.16. Phyſicus definit per materiam ſenſibilem,&.6.meta.tex.cō.2.idem habet vbi venatur diſtinctionem ſcientiarum ſpeculatiuarū ex diuerſis modis definiendi.ſic igitur oportet intelligere dicta ſapientum, quæ non poſſunt intelligi in modico tpe,& ſine labore grandi.Deus ſit dator auxilij.

7. meta. com.37. Decima ſeptima contradict.eſt in cō.37. Auer. dicit, q̄ definitio eſt formæ vſis, non compoſiti ex materia & forma. Huius oppoſitum patet commento vltimo octaui huius, vbi habet definitiones eſſe compoſitorum. Soluitur. ſumpſit hic compoſitum ex materia & forma,vt eſt ſingulare diſtinctum contra vniuerſale.& talis non eſt definitio,ſed ſenſus.ſed cō.vltimo octaui huius ſumpſit compoſitum vſe. nam tale ex materia in communi, & forma in communi componitur.et iſtius definitio eſſe poteſt,teſte Philoſopho hic.7.meta.tex.cō.37.

Solutio.

7. meta. com.37. Decimaoctaua contradi.eſt ibidem. Scribitur,q̄ formæ natura eſt ab intellectu non poſſunt ſeparari à materia i imaginatione. Huius ſm oppoſitum ſcribitur.4. phy.c.37. &.8.meta.cō 8.Soluitur.omne,quod intelligitur,intelligitur ſm q̄ eſt in actu.ſicut patet.9.meta.tex.cō.20.& ideo, cum materia ſit pura potentia,pro occurſu ab intellectu non poteſt apprehendi ſine forma,ſed eſt p analogiam ad formam cognoſcibilis: ſicut patet.1.phy.tex.cō.69.ſed ſic cognita materia,intellectus actu ſecundo poteſt materiā ſine forma intelligere, intelligendo.ſ.materiam non eſſe formam, & formam nō eſſe materiam. Nam vt ſcribit Commenta. 12. meta.cō.39. intellectus natus eſt diuidere adunata in eſſe in ea,ex quibus componuntur:quāuis non diuidantur in eſſe, ſicut diuidit materiam à forma.

7. meta. com.44. Decimanona contradi.eſt in c.44.Dicit Cōmen. q̄ in induiduo non eſt niſi forma particularis,& materia,ex quibus componitur Sed huius oppoſitum patet.5.meta cō. 6. vbi habet, q̄ in induiduo demonſtrato eſt natura addita naturæ componentium, & eſt illud,quod fit ex compoſitione.in omni.n.compoſitione ad aliquā vnitatē deuenire neceſſarium eſt.Soluitur.conſtitutiue, & integratiue nihil aliud eſt in induiduo,q̄ materia,& forma.ſic intelliguntur dicta eius hic.entitatiue aūt aliquid tertium poteſt eſſe,quod non eſt nec materia, nec forma, ſed eſt ſubſtantia compoſita: quicquid dicant Nouelli negantes tertiam entitatem, ſm principia Auer. Aut aliter dici pōt,q̄ dictum eius hic procedit contra Platonē, qui poſuit ideam ſeparatam neceſſariam ad generationem induidui, & ad eius compoſitionem ſicut poteſt patere tibi ex cōm.45. huius ſeptimi, & ita iſta authoritas non eſt contra ipſum in prælegata authoritate.5. meta.ſicut vides.

Solutio.

7. meta. com.57. Vigeſima contradi.eſt in cō.57.Auer.dicit q̄ nullum commune eſt ſubſtantia. & idem habet.45.Sed huius oppoſitum patet hic in cō.46. vbi habet q̄ definitiones vniuerſalium habent aliquam diſpoſitionem diſpoſitionum ſubſtantialium,& qualitatē accidentem eis. Soluitur. Commen.in iſta authoritate.46.allegata expreſſe innuit duplicem vniuerſalis acceptionem, ſ.pro intētione ſecunda, quæ eſt quædam qualitas,i. quoddā accidens à rōne cauſatum.& attributum vniuerſali pro prima intentione:qđ vſe pro prima intentione appellat ipſe diſpoſitionem ex diſpoſitionibus ſubſtātialibus, ideſt habentibus eſſe citra actum animæ. Quod aūt dr ab ipſo in præſenti cō. q̄ nullum commune eſt ſubſtantia, hoc dicit ad modum,quo poſuit Plato.vſia.n.apud Ariſt. non habent eſſe extra animam,ſicut poſuit Plato.3.de anima.cō.18. &.1 meta. cō.45. Ariſt. opinabatur q̄ intellecta rerum notificant ſubſtantias earum, & non ſunt ſubſtantiæ

Solutio.

ſtantię earum. Sic igitur vniuerſale pro prima intentione non dicit aliquam formam realé diſtinctam à forma particulari realiter, vt quidam voluerunt: ſed dicit conceptum realé, qui eſt notio ſingularũ, & eſt forma declarans non dans eſſe. tenemus. n. formam generis ſpeciei, & indiuidui vnã eſſe fm rem, ſolum ratione differentem. Et ſic gloſo authoritatem eius. 1. meta. cõ. 17. qñ dicit q̃ materia prius recipit formas vniuerſales, q̃ minus vles: & eis mediantibus recipit indiuiduales: non q̃ in materia ſit multitudo formarum correſpondentium multitudini prædicatorum quiditatiuorũ factorũ ab intellectu, ſed vna & eadem forma, fm modum intelligendi nãm prius intelligit̃ informare materiam quò ad gradum ſubſtantialitatis, q̃ corporeitatis, & prius quò ad gradum corporis, q̃ viuentis, & ſic deſcendendo vſq; ad vltimũ indiuidualé gradũ: quicquid dicat Iohannes de Ianduno in hoc, & ſequaces eius.

7. meta. com. 58. Vigeſimaprima contradi. eſt in cõ. 58. Habet Cõm. q̃ eſſentiæ rerũ ſunt exiſtẽtes, licet non intelligantur. Sed opponebatur p̃ nos ibidé per cõmen. primum. 2. meta. vbi habet q̃, ſi ſubſtantiæ intellectuales à nobis non eſſent intellectæ, tunc eſſent fruſtra in natura, et per conſequens nõ eſſent, cum natura nihil agat fruſtra. 1. cœli. 32. & Solutio. 3. de anima. 45. Vide in cõ. 1. 2. meta. quia fuit ibi ſoluta iſta inſtantia diligenter.

7. Meta. com. 60. Vigeſimaſecunda contrad. eſt in cõ. 60. Habetur q̃ compoſitum per ſe eſt aliud à componentibus. Huius oppoſitum ſcribit Commen. in. 1. phy. cõ. 17. & ſupra cõ. 44. vbi dicebat q̃ in cõpoſito non eſt niſi materia, & forma particularis, ex quibus cõponitur. Soluit̃ in omni per ſe compoſitione, Solutio. fm omnes ſapientes neceſſarium eſt ad aliquam per ſe vnitatem deuenire. & huius oppoſitum non põt imaginari ab intellectu diſpoſito ad bonum. cũm igitur compoſitio ex materia & forma ſit per ſe compoſitio, oportet igitur iſtã terminari ad aliquam per ſe vnitatem. iſtud non eſt niſi tertia entitas. Si enim in mixtione elementorum non dicimus mixtum eſſe omnia quatuor elementa ſimul ſumpta; nam tũc mixtio eſſet parium iuxta poſitio contra Philoſophum primo de generatione. 85. & Cõmen. hic expreſſe. caro non eſt terra & ignis, ex quibus cõponitur, ſed eſt aliquod additum, quare ergo cuam materia cum forma non ſunt cauſantes aliquid terrium aliud ab eis non video, Authoritas aũt Cõ. 1. phy. 17. procedit de toto integrali & continuo, quia ſic etiam loquitur ibi Philoſophus. tale. n. fm rem non dicit aliquã formam tertiam diſtinctam ab eſſe partium ſimul ſumptarum, licet ergo tenecam tale, fm rõnem dicere formã aliquã diſtinctam ab eſſe partiũ ſimul ſumptarũ. nã fm Philoſophũ. 5. meta. tex. cõ. 19. ſenarius numerus non eſt bis tria. ſed eſt ſemel ſex. Si autẽ velis illã propoſitionẽ Cõ. 17. primi phy. dilatare ad totum eſſenuale, dicas q̃ totũ nihil aliud eſt q̃ partes ſimul ſumptę integrauue & conſtituuue. & ſic ad authoritatem eius ſupra in 44 huius dicas conſequenter. & vt de ſupra. vbi etiã diximus in illo loco. Quòd autem iſta ſit opinio Commen. credo me diffuſe probaſſe ſuper 1. phy. com. 17. & tu illuc recurras.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Ariſt. & Auerrois.

Super Octauo Metaphyſicorum.

8. meta. tex. 2. Contradictio eſt ſuper textu. 2. in iſto. n. tex. habet q̃ ſubſtantia magis dr̃ de genere, q̃ de ſpecie, & de vlr magis, q̃ d̃ particulari. Huius th oppoſitum determinatum eſt in 7. meta. in tex. cõ. 44. vſque ad finẽ, vnde ibi lẽ te. cõ. 58. expreſſe dr̃ q̃ nullum vlr dictorũ ſubſtantia eſt, neque vna ex ſubſtantijs. Amplius in præſenti tex. 2. expreſſe dr̃. Item etiã nec vle ſubſtantia nec genus. & ita in paruo ſpacio in eodẽ reſpectu Philoſophus ſibi ipſi cõtrarius eſſe videtur. Soluitur, vt innuit Cõm. hic in prin. Soluti. cõ. & ita etiam dicit Michael Epheſius, q̃ primum dictum eſt ex ſententia Antiquorum, non ex ſententia Ariſtot. nam Ariſtot. non vult genera, & ſpecies eſſe ſubſtantias, ſed ſimilitudines ſubſtantiarum particularium, ex quibus collectæ ſunt. vt teſtatur Commenta. 12. meta. commen. 4. vbi dicit vniuerſalia apud Ariſtotelis ſunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea ſimilitudinem, & facit ea intentionem vnam. & 1. meta. commen. 45. intellecta vniuerſalia apud Ariſto, non ſunt ſubſtantiæ rerum, ſed ſignificant rerum ſubſtantias. per hoc patet ſolutio. Et ſi inſtetur, quòd Ariſtote. 7. metaphy. tex. cõmen. 44. dicit, quòd ſubſtantia dicitur quatuor modis. inter quos vnus eſt ipſum vniuerſa-

le

le. & Commen. etiam hie dicit ſubſtantiam dici quatuor modis. Soluitur, ꝙ vt dicit Cõmen. ibi, & hic etiam illa diuiſio eſt ſecundum famam, ſed ſecundum rei veritatem Ariſto. ſubſtantiam diuidit illam trimembri diuiſione, videlicet in materiam, formã, & congregatum, ſicut fecit. 2. de anima. te. cõmen. 2. &. 7. meta &. 8. tex. commen. 7.

8. Meta. com. 4. Secunda contradi. eſt in cõmen. 4. dicit Commen. ꝙ oppoſitio eſt primo in loco. Huius oppoſitum videtur velle. 8. phyſi. cõ. 16. Soluitur refert dicere oppoſitionem primo eſſe in loco, & refert illam motui locali ineſſe. Et ꝙ hoc ſit verum, notum eſt, ꝙ prima oppoſitio in loco reperitur. nã, cum de ratione oppoſitorum ſit diſtantia, maxima aũt diſtentia reperitur in loco: ideo, &c. tamen non eſt per ſe notũ, ꝙ omne, quod eſt mobile motu locali, talem oppoſitionẽ habeat. quare, &c.

Soluitio.

3. Meta. tex. 8. Tertia contradict. eſt in tex. 8. Dicitur in iſto tex. ꝙ materia, neque elementum eſt, neque ex elemento. Huius tamen oppoſitũ memini me legiſſe in. 5. primæ philoſophiæ in cõ. 4. vbi Commen. in calce commen. dicit exponens verba Philoſophi in fine textus, vbi inquit. Omnibus vero commune eſt illud, cuiuſque eſſe elementum, quod primum cuique ineſt. vbi Commenta. dicit, &, cùm definitio prædicta ſit illa, quam diximus, manifeſtum eſt quòd verum elementum commune eſt omnibus compoſitis, quod eſt primum, ex quo componuntur omnia, & iſtud elementum dicitur eſſe cauſa aliorum elementorum. & hoc, quod dixit, eſt prima materia. Amplius Commenta. authoritate Alexand. plerumque gloſæ exponens elementa pro cauſis intrinſecis, ſicut eſt materia, & forma. vt. 1. phyſi. commen. 1. &. 8. meta commen. 1. &. 2. meta. commen. 23. Soluitur. elementum, vt dicit Commen. in. 3. cœli commen. 31. quoddam eſt vniuerſale omnibus corporibus tã ſimplicibus, quàm compoſitis, & de talibus elementis Ariſto. egit in. 1. phyſicæ auſcultationis, & talia elementa non ſunt corpora neq; cõpoſita ex materia & forma, ſed ſunt prima materia & forma. ꝗdã aũt elemẽta ſunt corpora, ꝙ ſunt elemẽta corporũ cõpoſitorũ & tale elementum definitur ibi in 3. cœli tex. com. 31. & de illis agitur in. 3. & 4. lib. & etiam in libro de generatione & corruptione, qui eſt liber de elementis, vt dicit Philoſophus in. 2. de anima. in tex. cõ. 117. Quando igitur dicunt Philoſophus, & Commenta. materiam non eſſe elementum intelligunt quòd non eſt elementum, quod eſt corpus. qui enim ponit primam materiam eſſe corpus peccat: vt dicit Cõmenta. 12. met. com. 14. &. 1. phy. cõ. 63.

8. meta. com. 10. Quarta contradictio eſt in commen 10. Inquit formam ſubſtantialem non recipere magis, nec minus. Inſtantia eſt de formis elementorum 3. cœli. commen 67. Soluitur. Habet locum in veris formis ſubſtantialibus: fallit in his, quæ ſunt mediæ inter ſubſtantiam, & accidens. gloſa Auer. vbi ſupra. 3. cœli. commen. allegato. Nota tamen quòd licet formæ perfectæ non recipiant magis, aut minus in ſua eſſentia, tamen vt ſunt formæ in materia, bene vt ſic recipere poſſunt magis, aut minus: ſicut innuit Commenta. hic in iſto commen. inquit enim. vnus homo non eſt maioris humanitatis, quàm alter ſecundum formam: ſed, ſi fuerit, erit ſecundum quòd eſt forma in materia. Nam forma humana ſecundum diſpoſitiones materiales, in quibus exiſtit, ſic poteſt magis & minus recipere, in tantum quòd à Philoſopho in ethicis aliqui homines arborei, aliqui brutales, aliqui intellectuales, & quaſi terreſtres Dij nuncupantur. Aliqui enim, vt dicit Heſiodus, ad ſcientias capeſcendas per ſolam naturam ſunt apti & perfecti ex bonitate complexionis, ſicut fuit Hippocrates, & Ariſtote. Aliqui vero non per naturam, ſed per doctores excitantes mentes eorum. Quidam vero neutro modo apti ſunt. & iſti omnino ad diſcernendum verum à falſo omnino inutiles ſunt. Patet autem ꝙ totalis iſta diuerſitas non prouenit, niſi ex diuerſitate complexionis, & diſpoſitionum, in quibus forma exiſtit. Theologi etiam noſtri dicunt quòd in puris naturalibus anima Chriſti fuit, & eſt pfectior anima Iudæ.

Soluitio.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois, & Ariſt.

Super Nono Metaphyſicorum.

9. meta. com. 2. Contradi. eſt in cõ. 2. Auer. dicit ꝙ formæ liberatæ à materia ſunt tantũ agentes, nullo modo patientes, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter. Sed oponebat ibi de anima intellectiua, quæ recipit intellectionẽ, & ſpecies intellectas. Soluitio. Soluit. dictũ Auer. veritatẽ habet ſm principia Philoſophi. Pro quo debes ſcire, ꝙ actus, &

& formæ eſt agere & mouere. 2. de generatione. tex. cō. 53. &. 9. meta. tex. cō. 20. &. 3. phy. 17. materiæ aūt eſt moueri, & pati. vnde quilibet forma, ſiue materialis, ſiue ſeparata fuerit, actiua eſt: nec aliqua ſub hac ratione qua forma eſt, eſt paſſiua: qa paſſiuū eſſe inſequitur potentiam, quæ eſt primo diuerſa ab actu. Si igitur aliqua formæ paſſiua fuerint, iſta paſſibilitas competit ſibi rōne, qua potentia participat. paſſibilitas aūt iſta duplex eſt, quædam ſignata, & realis, & iſta inſequitur primo ſm Philoſophos materiam quantam Vnde, ſi qua forma paſſiua fuerit paſſione, & receptione ſignata, ſiue realis, ſiue ſpiritualis fuerit, hoc eſt rōne materiæ, ſicut ſcribit Commen. cōm. 5. 3. de anima ad principium cū, & cō. 38 Alia eſt paſſio & receptio vīs, & abſtracta. & iſtius ratio eſt intellectus. poſſibilis, qui nullam aliam naturam habet, niſi quia poſſibilis vocatus eſt. & iſte intellectu. eſt materia intelligibilium. & eſt quartum genus entium: ſicut dicit. Cōm. 3. de anima. cō. 5. in ſolutione. 1. q̄ōne. Si formæ igitur exiſtentes in materia reali paſſione patiantur, hoc eſt rōne materiæ. Vnde Cōmen. 4. cœli. cō. 22. dicebat. forma in motu elementi mouet, ſed vt eſt forma in materia mouetur, q̄ etiam ſenſitiuæ virtutes ſignatæ recipiāt eſt, quia ſunt in materia. Sequitur igitur q̄ eūm omnes formæ à materia ſeparatæ præter animam noſtram intellectiuam, quæ infima eſt ſm ipſum inter abſtracta-3. de anima, cō. 19. nullo modo paſſiuam eſſe non eſſentialiter quia cuilibet formæ, vt forma eſt, repugnat eſſentialiter pati, etiam materialibus. vnde Cōmen. 5. phy. cō. 5. qui dixerit formas perſe moueri non eſt amplius loquendum cū eo in hac ſcientia, neque etiam accidentaliter, quia forma accidentaliter patitur ratione potentiæ, quæ vel eſt materia, vel eſt intellectus poſſibilis. in talibus autem non eſt materia: ideo non poſſunt pati paſſione reali & ſignata ſm Philoſophos, neque etiā paſſione ſpirituali, quia non intelligunt per receptionem, nec in eis eſt vere intellectus poſſibilis, licet Comē. videatur illud dicere, ſed ſm rationē, vt alias declarauimus. Nullo igit' modo pati poſſunt tales formæ, neq; per ſe, neq, per accidens, nec paſſione reali, nec ſpirituali, cùm intelligant per eſſentiā, & non per ſpecies ſm Philoſophos. Anima aūt intellectiua, cum ſit infima inter abſtracta, cùm ſit compoſita ex intellectu poſſibili vere, & ex intellectu agente, ratione poſſibilis paſſiua eſt ratione vero agentis eſt actua. ſed paſſio iſta eſt alterius rationis à paſſione materiæ, ſicut ſcribit Commen. 3. de anima cō. 38. vbi formaliter ponitur iſta ſolutio ad inſtantiam motam à nobis hic, ſicut tu diligenter poteris ibi videre.

Secunda contradi. eſt ſuper tex. 3. Ariſto. & Commen. ponunt differentiam hic inter potentias rationales, actiuas, & irrationales: quia rationales ſunt contrariorum, irrationales vero nequaquam, ſed vnius tantū per ſe loquendo. Sed eſt inſtantia de virtute motiua voluntarie: cuius nedum eſt mouere corpus de loco ad locum, verumetiā & retinere. ſicut auis volans in aere. dum ſiſtit ſeipſam, ille ſtatus cauſat' à tali virtute motiua. & ſimiliter homo, qñ ſtat erectus, ille ſtat⁹ à tali virtute cauſatur, alioquin homo non poſſet ſtare, ſi ille ſtatus ab illa virtute non eſſet, ſed caderet. quemadmodum ſi homo dormiens poneretur erectus, vt dicit Galenus in lib. de rigore, & tremore. Amplius per eandem virtutem mouetur graue deorſum, & quieſcit deorſum, & patet, q̄ virtutes iſtæ ſunt irrationales, ſicut patet. Auer. aūt videtur ſoluere primam difficultatem occulte in. 2. phyſi. cō. 48. videtur. n. velle, q̄ virtus concupiſcibilis eſt de virtutibus paſſiuis apta nata recipere duo cōtraria æqualiter. & quia ille motus voluntarie fit à virtute concupiſcibili, quę determinat' ab obiecto, tñ ceſſat primum. Ad ſm autē diceret' q̄ virtus grauitatis per ſe, & primo eſt cauſa quietis, & ſecundario eſt cauſa motus, quia elementum eſt in potentia accidō tali ad motum deorſum, quæ eſt potentia violenta, poſtquam paſſum eſt violentiam. In hoc igitur conſiſtit differentia, quia virtutes actiuæ rationales per ſe, & principaliter ex ſui natura ſunt indeterminatę ad agēdum duo contraria æqualiter, ſed naturales vnum per ſe, aliud per accidens, aut vnum ex principali intentione, aliud vero ſecūdario, ſic calidū per ſe calefacit, ſed per accidens infrigidat, & frigidū per ſe infrigidat, & per accidens calefacit, & quandoque accidit, vt effectus per accidens ſit validior effectu per ſe, vt patet expertis in naturalibus. Nec videatur tibi mirum, ſi dixerim formā grauitatis per ſe primo eſſe cauſam quietis, & non motus. nam iſta eſt etiam ſententia Auer. in. 4. cœli. in cō. 26. & hoc etiam ſupra notaui tibi.

9. meta. tex. 3.

Soluta.

Tertia contradi. eſt in cō. 19. Scribit Cō. q̄ potentia ad ſanitatē & ad ægritudinē eſt eadem. Oppoſitum patet. 3. phyſi. tex. cō. 19. vbi habet q̄, ſi potentia a ſanitatē, & ægritudinem

9. meta. com. 19.

tudinem eſſet vna, tunc ſanitas & ægritudo eſſet vnum & idem. Soluitur. loquitur hic potentia ſubiectiua, quia eadē eſt materia contrariorum. ſed. 3. phy. loquitur de potentia obiectiua. idem aūt eſt ens in potentia obiectiua ad actū, & ens in actu. Vnde cō. dicit. 8. meta. com. 15. agens extrahens aliq̄d de potentia ad actum non largitur multitudinem. ſed perfectionem, &. 12. meta cō. 18. iuxta dimidium agens naturale non cōgregat inter diuerſa. Nota tñ hic, q̄ potentia iſta ſubiectiua, & obiectiua vna & eadem eſt tm aliter, ſicut mihi videtur pro nunc: ſed ſortiuntur tales potentiæ diſtinctas denominationes in ordine ad diuerſa, ſicut eſt de actione, & paſſione. vnde pluralitas entium eſt euitanda inquātum eſt poſſibile. Dico, q̄ vna & eadem forma, vt eſt in potētia materiæ, appellatur vt hic eſſe in potentia ſubiectiua: ſed eadem forma vt eſt i potentia actiua agentis, dicitur eſſe in potentia obiectiua, in ordine. ſ. ad actum. vnde, cùm ſm Auerro. 12. meta. cō. 18. oēs formę ſint in potentia in prima materia, & ſint i actu in primo motore, tales ſunt in potentia ſubiectiua, & paſſiua materiæ. cùm aūt potentia paſſiua ſit principium traſmutandi ab altero inquantum alterum, videtur mihi q̄ ſit vnus reſpectus realis, qui reſpicit tam ſubiectum, q̄ formam, vt in ſubiecto inducitur ab ageure: ſed diuerſas ſortitur denominationes, vt ad diuerſa extrema comparatur: ſicut eadem eſt diſtantia inter ſuperius & inferius, inter Thebas & Athenas, non tñ eſt idē diſtare. & ita ego aueo ponere potentiam obiectiuam realiter diſtingui à ſubiectiua in via Auer. & licet multi teneant hoc, tñ mihi videtur in via eius, & forte etiam in via Ariſt. illā non diſtingui re à ſubiectiua: quia eſt principiū per ſe notum, & ab omnibus Peripatheticis conceſſum, q̄ quicquid eſt poſſibile reſpectu agentis, eſt poſſibile reſpectu patientis, & quicquid eſt poſſibile reſpectu patientis, etiam illud poſſibile eſt reſpectu agentis. & hoc loquendo de vera potentia. nam aliter aliquid eſſet ocioſum in natura, & fruſtratorium, contra Philoſophum. 1. cœli. 32. Et ideo recte diximus nos euitantes pluralitatem entium, iuxta conſuetudinē principis noſtræ militiæ Ariſto. inquantū eſt poſſibile, q̄ reſpectus ille ad ſubiectū, & ad formam vt eſt ab agente vnus & idē eſt re, ſed ratione diſtinguitur. Sed Theologi noſtri, qui habent principia oppoſita principijs Philoſophorum, tenent aliquid eſſe poſſibile reſpectu agētis, quod nō fuit poſſibile reſpectu paſſi. ideo habent de neceſſitate ponere iſtos reſpectus tm aliter diſtingui. Vnde mundus ante ſui creationē erat in potentia actiua agentis. ſ. Dei, creatoris, non erat aūt in potentia ſubiectiua alicuius paſſi, cùm ex nihilo creata ſit. Similiter angeli ante ſui creationem erant i potentia actiua Dei: non aūt erant in potē tia paſſiua alicui⁹, cùm ex nihilo ſint creati. immo materia prima fuit in potentia ante ſui creationem actiua Dei: in nullius tñ potentia ſubiectiua fuit. quia primum potentiale in nullius eſt potentia ſubiectiua: aliter eſſet primum & non primum. & ideo Theologus diſcrepans à Philoſophis ſ principijs habet etiam diſcordare in concluſionibus, ſed velle tenere concluſionem phyſicam per principia Theologica diſtincta à Phyſicis, vel econtra; ridiculum eſt. Et ideo ſubtiliſſimus Scotus, videns iſta vera eſſe theologicæ, voluit ponere potentiam obiectiuam diſtinctam à ſubiectiua mot⁹ vt mihi videt per iſta fundamēta de Ariſt. in hoc tantum curabat, inquantum anthoritates eius gloſare poſſet, ne veritati theologicæ obuiarēt. Quōd aūt hoc non poſſit ipſe tenere in fundamētis Philoſophi mihi videtur hoc poſſe rationibus conuinci ſic. Nam ſm re Ariſt. ideo ponit potentiā obiectiuam, quia diuiſio bona debet euacuare totam naturam diuiſi: ſed, ſi Ariſt. diuidēs ens per potentiam, & actum intellexiſſet potentiam ſubiectiuam tantum, & non obiectiuam, tunc ſub tali diuiſione nō cōprehenderetur omne ens, ſicut patet de angelis, de mundo, et materia prima ante ſui creationem, quæ erant res in potentia non ſubiectiua, nec erāt res in actu formali, vel exiſtentiæ: ergo oportet dicere potentiam, quæ eſt dria entis, eſſe potentiam obiectiuam. Amplius. 9. meta. tex. cō. 13. actus & potentia ſunt eiuſdem generis: ſed hoc nō poteſt de potentia ſubiectiua verificari, q̄a ſubſtantia poteſt eſſe potentia ſubiectiua quantitatis, & patet, q̄ iſta ſunt diuerſorū generum. Trahitur illud ſic per Auetro. 8. meta. cō. 15. agens extrahens aliquid de potentia ad actum nō largitur multitudinē, ſed perfectionē. & hoc idem habet. 12 met. cō. 18. vbi habet q̄ agens apud Ariſto. non congregat inter diuerſa. & hoc idem habet 5. phy. cō. 9. q̄ potentia & actus ſunt eiuſdē generis. & patet iſtas authoritates non poſſe ſaluari de potentia ſubiectiua: ſed de neceſſitate ſunt veræ de potentia obiectiua.

Solutio.

De potentia ſubiectiua, & obiectiua.

&ia

& in tantum proceſſerunt cum huiuſmodi authoritatibus pleriq; non modicæ authoritatis viri, vt de intentione Auer. ſubſtinere auſi ſint potentiam obiectiuam diſtingui ab actiua, & à paſſiua potentijs, nec non à logica potẽtia, quæ nil aliud eſt q̃ reſpectus rationis ex non repugnantia terminorum cauſatus. & iſta per vitam meam non poſſunt ſuſtineri de mente Philoſophorũ. Et vt ægritudini eorũ ſuccurramus, oſtendamus eis cauſam erroris eorũ & eſt, quia ponentes potentiã obiectiuã, coacti ſunt ad illud ex principio repugnante Philoſophiæ & eſt q̃ aliquid eſt in potentie reſpectu agẽtis tantũ, quod non eſt in potentia paſſi. & hoc non concedit à Philoſophis in reb⁹ nouis. immo ipſi dicunt omne, qđ eſt in potẽtia actiua agẽtis, eſt in potentia paſſiua alicuius ſubiecti, iuxta illud Cõm. allegatum ſupra. oẽs formæ ſunt in potentia paſſiua materiæ, & ſunt in potentia actiua primi motoris. patet modo q̃ ſm Theologos aliqua forma ante ſui productionem eſt poſſibilis poſſibilitate, qua reſpicit agens tantum & ideo iſtam potentiam à qua poſſibilis denominatur, nuncupauere obiectiuã. ſed Philoſophus dicẽs oppoſitum huius, oportet negare ſecundum ipſum talem potentiam diſtingui à potentia paſſiua, quia per potentiam paſſiuam forma eſt poſſibilis ex parte ſubiecti cũ reſpectu ad agens. quia. 9. meta. tex. cõ. 2. potentia paſſiua eſt principium tranſmutandi ab altero inquãtum alterum. potentia. n. paſſiua definitur per actiuã, & econtra. vnde. 2. phy. 48. & 8. phy. 79. & in pleriſq; locis in libro deſtructionũ contra Algazelem, quicquid eſt poſſibile per principium paſſiuũ intrinſecũ, eſt poſſibile per principiũ extrinſecũ actiuũ. Et q̃ ens non diuidat̃ per potentiã obiectiuã, ſed per potentiam ſubiectiuam oſtenditur hic Philoſophus. 12. meta. tex. cõ. 8. volẽs declarare q̃ ſit eſſe materiæ diuidit ens per potentiã & actũ, & ibi declarat materiã contineri ſub potentia, & non ſub actu: quia eſt illud, ex quo ẽa fiunt per tranſmutationẽ. manifeſtũ eſt aũt potentiã, ex qua aliquid tranſmutatur, eſſe potentiã ſubiecti uã non obiectiuam: quare entis diuiſio per potentiam & actũ non eſt ſm Philoſophos per potentiã obiectiuam, quia tũc argumẽtum Philoſophi adductum eſſet in quatuor terminis. Amplius Commenta. in. 12. meta. cõ. 26. declarans intentionem Philoſophi. inquit q̃ ibi intendit inducere aliũ modũ, quo principia omnium prędicamẽtorum ſunt eadẽ, & eſt pro quanto actus, et potẽtia ſunt in omni genere, & q̃ actus habet reduci ad formam, & potentia ad materiam, & q̃ potentia, & actus propinqui ſunt diſtincti in diſtinctis prædicamentis. vult ergo potentiam ſubiectiuam, & actũ eſſe principia prædicamentorũ omniũ, & non obiectiuam, cũm dicat potentiam reduci ad materiam, & actum ad formã. Amplius ipſe in. 5. meta. cõ. 14. vbi declarans, qũo actus, & potentia ſunt in omni prædicamento, exponens exemplũ Philoſophi in prædicamento ſubſtantiæ de forma mercurij, dicit, q̃ in lapide eſt eadẽ forma mercurij, & in actu, & in potentia, & declarans qũo ſit in potentia dicit, q̃ eſt in potentia, quia habet naturam recipiendi eam: actu veto habet eam quando actu recipit eam. vbi patet de intẽtione eius potentiã, in qua mercurius eſt, ſubiectiuã eſſe, non obiectiuam. Nec valet dicere obiectiuã debere poni propter reſpectum ad agens: quia iſte reſpectus importatur per ſubiectiuam, cũm ſit principii tranſmutandi ab altero inquãtũ alterũ, & ita non oportet entia ſine neceſſitate multiplicare. Et ideo, ſicut mihi videtur, ſaluo ſemper meliori iudicio, de intentione Philoſophi potẽtia iſta obiectiua non eſt diſtincta realiter à potẽtia paſſiua. quia iſta potentia obiectiua, ſi ponit̃, non eſt propter aliud, niſi propter reſpectum, quẽ importat forma ad ipſum agens: ſed, cũm iſte reſpectus ſufficienter importetur per potẽtiam ſubiectiuã, ſeu paſſiuam, ſicut clare patet ex definitione potentiæ paſſiuæ poſitæ in. 9. meta. & in. 5. propter hoc dicimus de intentione Philoſophi non dari potentiam obiectiuam, tanquam rem diſtinctã à ſubiectiua. Et dicimus q̃ diuiſio entis per actum & potentiam eſt per potentiã ſubiectiuam, & ſic dicimus agens extrahens aliquid de potentia ſubiectiua ad actum non largiri multitudinem, ſed perfectionẽ: quia vna & eadem eſt res, quæ eſt in potentia ſubiectiua materiæ, & in potentia actiua agentis, cum re, quæ actu producta eſt. & ſic agens apud Ariſtot. non congregat inter diuerſa. Et ſic dicatur conſequenter q̃ potentia ſubiectiua, & actus ſunt eiuſdem generis: loquendo de potentia ſubiectiua proxima. nam vt dicit Philoſophus, & Cõmẽ. 12 meta. tex. cõ. 22. licet principia omnium decẽ prædicamentorũ remota poſſint eſſe eadẽ, quia principia prædicamenti ſubſtantiæ ſunt principia omnium prædicamentorũ, tñ principia proxima vnuſcuiuſq; ſunt ſibi propria.

ꝓpria. & ſic patet qũo actus & potentia circuunt omne genus, & qũo ſunt eiuſd̃ generis, iſta eſt mens Philoſophi, & Auer. 12. met. 26. Quod aũt dr de angelis, & de materia, & corporibus cœleſtibus, quia non ſunt in potentia ſubiectiua, ſed obiectiua, patet, q̃ hoc nihil eſt contra Philoſophum, & Commen. ſed apud Theologum bene ille lud haberet vim Cogita ergo & conſydera, q̃ ex diuerſis principijs diuerſę ſequuntur concluſiones. Et ideo Auer. plerũq; dãnauit Auic. in hoc, appellans ipſum medium inter Peripateticos, & loquentes.

9. meta. com. 19. Quarta contradi. eſt ibidẽ. Dicit q̃ in abſoluto à motu reperitur melius. Oppoſitũ patet. 3. meta. tex. 16. 3. vbi dr in immobilibus non eſt ratio finis, neq; bonis. Soluitur. immobilia duplicia, quędam ſm eſſe, & definitionem, ſicut ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, & quędam ſola definitione. tunc dico, q̃ in immobilibus ſola definitione, qualia ſunt ens a mathematica, non eſt in eis ratio boni, neq; finis, quia talia ſm eſſe ſeparata nõ ſubſiſtunt. quia, ſi ſubſiſterent, eſſet in eis bonum, ſi ipſum eſſe ipſorum. ſed talia ſole ratione à motu ſeparata ſunt, & ſic abſtrahunt à ratione finis, qui habet rationẽ mouentis. Nec eſt inconueniens q̃ in aliquo ente ſm rationem non ſit bonum, vel ratio boni, cũm ratio entis ſit prior quàm ratio boni. loquitur igitur Commentator hic de rebus ſeparatis ſecundum eſſe & definitionem à motu, quia in talibus bene poteſt eſſe ratio boni, immo ſumnu bonu.

Solutio.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Anſt. & Auerrois,

Super Decimo, & Vndecimo Metaphyſicorum.

10. meta. com. 6. Contradictio eſt in com. 6. Inuenimus contradictionem ſatis apparentẽ. Quia ibi Cõm. dicit q̃ hoc nomẽ ens de pluribus dicitur q̃ vnum. Huius ſm oppoſitũ legimus in. 4. meta. tex cõm. 3.

Solutio. Solui poteſt ſic, q̃ ens de pluribus dicitur quiditatiue q̃ vnũ. nam ens quiditatiue dicitur de ſuis partibus ſubiectiuis: non aũt vnum præcipue ſm viam communẽ quantũcunq; Beatus doctor ſuper. 4. meta. hoc mẽ de vno tenere videat. Et tunc ſm iſtam ſolutionẽ authoritas Cõmẽ taliter habet interpretan. ens dr de pluribus q̃ vnũ, vt cùm dr de ſignificato rei, i. quantum ad quiditatem rei, ſeu quiditatiuã prædicationẽ: ſed quantum ad prædicationem identicam de quot dr ens, de tot etiã dr vnum: quia ens, & vnũ, vnam & eandem naturam ſignificant ſm Cõm. cõ. 3. quarti meta. & cõ. 8. de cimi huius. Aut aliter, & ſubtilius meo iudicio, ens dr de pluribus q̃ vnum, qñ dicit de ſignificato rei propter hoc quia ſtat multa eſſe vnum ſubiecto, quæ th in ſignificato rei ſunt diſtantia, & ſm definitionem ipſam, ſicut patet expreſſe. 1. phy tex. cõ. 21. vbi Philoſophus reprehendit Antiquos ſm expoſitionem Cõm. in hoc, quia credebant ens & vnũ ſemper idem ſignificare ad modum dictum. Et ſic patet contradictionis ſolutio. nam ens, & vnum, aut ſumuntur quo ad naturam ſignificatam, & ſic idem ſignificãt, vt patuit, aut ſumuntur quò ad ſignificationes, & rationes rerum, & ſic de pluribus dicitur ens, q̃ vnum, quia ſtat aliqua vnum eſſe ſubiecto, & talia eſſe plura ſm rationes & ſignificationes. Vide, vt dixi cõ. 21. primi phy. & ſic Commentatorem per Cõmentatorem expone, quia nil melius, q̃ ipſummet authorem ſuimet interpretem eſſe, quia nemo nouit melius propriam mentem, quàm ipſemet author.

1e. meta. com. 7. Secunda contradi. eſt in cõ. 7. Auer. dicit non eſt dicendũ colores componi ex albo & nigro, tanquã ex duobus principijs. Huic tamen oppoſitum ſcribit ipſe expreſſe. 5. phy. 6. 19. 52. & hic cõm. 23. Soluitur. forte

Solutio. aliquorũ propter iſtam authoritatem motus fuit Burleus, & multi Auerroiſtę ad tenendum de intentione Auer. duo contraria non poſſe eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Et q̃ magis auget difficultatem hanc, eſt etiam authoritas eiuſdem in. 4. meta in tex. cõ 26. vbi aſſignat cauſam, quare cõtraria nõ ſint eſſe in eodẽ, & eſt quia vnũ contrariũ eſt priuatio alterius. & hoc enã dicit ibi Philoſophus in litera. & parũ infra Commen. dicit, q̃ in contrarijs immediatis talia non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto ſimul, ſed ſucceſſiue. contraria vero habentia mediũ poſſunt eſſe in medio potentia, nõ actu, nec perfecte & hoc videtur fauere opinioni iſtorũ, qui dicunt talia media inter cõtraria eſſe cõpoſita ex extremis quãtũ ad denominationẽ, non aũt quantũ ad eſſe, pro quanto mediũ comparatũ vni extremorum, ſortitur nomen alterius, ſicut pallidum reſpectu nigri albũ dicitur, & reſpectu albi dicit nigrum.

Sed

Sed proculdubio iſta non fuit mens Auer. quia tunc periret motus inter contraria habentia medium: ſicut ipſe deducit. 10. huiꝰ cō. 23. nam in omni motu vnitatis prius, mutatur forma in medio, q̄ in extremo, & ideo ſi in tali medio non eſſet formaliter ſm aliquem gradum forma, ad quam fit motus, tunc talis motus nō poſſet eſſe ſucceſſiuus, neque vnus. Dicamus igitur ad

Solutio propria.

authoritates in oppoſitum adductas. Ad primam hic, quando dī colores non eſſe compoſitos ex extremis, verum eſt tanquā ex duobus principijs menſurantibus perfectionem, & eſſe ipſorum. nā cùm ſemper vnum contrariū ſit, vt dr in litera, ſicut priuatio alterius, ideo impoſſibile eſt ambo rationem menſuræ habere, quia ratio mēſuræ attribuitur habitui non priuationi. vnde Philoſophus in litera vult probare inductiue, qualiter in omni genere eſt vnum primum, quod eſt metrum, & mēſura omnium exiſtentium in illo genere, & ſic i genere colorū eſt albedo. colores igitur medij non componuntur ex extremis. tanquā ex duabus menſuris. Ad authoritatem aūt Philoſophi & commenta. 4. meta. tex. cō. 26. q̄ contraria non poſſunt eſſe ſimul in eodem, quia vnū eſt priuatio alterius, Soluitur verum eſt de contrarijs in illis gradibus conſyderatis, in quibus contrarietatē habent. non enim tenemus albedinem ſub quolibet gradu nigredini contrariari, nec caloreni frigiditati: ſed ſub eſſe actuali, & perfecto contrariantur: & vnum, vt ſic, eſt priuatio alterius. Ad authoritatem Auer. in eodē cō. qñ dicebat q̄ in contrarijs mediatis talia poſſunt eſſe in eodem potētia, non actu, nec perfecte: Dico q̄ per potentiā ibi non intellexit puram potentiam: quia tunc nulla eſſet dria inter contraria mediata, & immediata penes hoc: nam etiam contraria immediata poſſunt eſſe in eodē ſub recto in potentia pura, per potentiam igitur intellexit potentiam actui admixtā, ſicut in ſimili ipſe dixit in fine primi de generatione, vbi exponit quō elementa ſunt potentia in mixto, per potentiam exponit pro quanto non ſunt in mixto, in ſuo eſſe perfecto, ſed refracto. Et ideo caueant Burleus, & alij ad pauca reſpicientes de intentione Commen. negare contraria non poſſe ſimul eſſe in eodem ſub aliquo eſſe refracto: quia tunc etiam oporteret dicere elementa non eſſe formaliter in mixto ſm ipſum Auer. Diſcordant igitur in principio & volunt cōcordare in concluſione. & hoc non eſt poſſibile. Sic etiā exponit ſeipſum, Commen. cō. 6. ſuper. 5. phy. ſicut videre potes. Videas etiam qualiter gloſa Burlei non poteſt ſtare, q̄ media inter contraria componuntur ex extremis, quantū ad denominationem, non quantum ad actualem cōpoſitionem. Nam. 4. cœli. cō. 26. Auer. diſtinguit de duplici medio, ſm comparationem, & ſm compoſitionem. media ſm cōparationem cōponuntur ex extremis quantum ad denominationem, ſicut ipſe dicit, non quantum ad eſſe. ſicut dicimus aerem eſſe medium inter ignem & aquam ſm cō parationem, quia reſpectu ignis eſt grauis, & reſpectu aquæ eſt leuis: non tamen componi dicitur propter hoc ex graui & leui. ſed media ſm compoſitionē ſunt illa, in quibus extrema actu ſunt in eſſe, non in comparatione tantum. & ideo diſtinctio Commen. nulla eſſet. quia membra coinciderent, ſi aliqua media ex extremis contrarijs, non actu, permixto tamen potentiæ eſſent compoſita ex talibꝰ extremis. & hoc eſt certū, nec alicui parū exerci tato in viaſibus hominis dubium eſſe poteſt.

Tertia contradi. eſt in cō. 10. Auer. Scribit q̄ linea arcualis nō poteſt æquari lineæ rectæ. Oppoſitum ſequitur de quadratura circuli, ſicut patet in prædicamentis. Soluit. aliqui non mediocris authoritatis viri tenuerunt quadraturam circuli minime dari poſſe. nam, cùm figura circularis, & figura recta ſint alterius rationis, minime videnē comparabiles adinuicem, per regulam Philoſophi poſitam. 7. phyſicorū. tex cōm. 31. Et confirmant hoc ſic, æqualia per communem animi conceptionem ſunt, quæ adinuicem ſuperpoſita non ſe excedunt adinuicem, nec exceduntur. modo curuum ſuperpoſitum recto nunquam æquari poteſt remanendo in ſua curuitate, ſicut patet. Et confirmatur authoritate Philoſophi. 7. phy. tex. cō 21. vbi probat motum circularem non eſſe comparabilem motui recto, quia tunc magnitudo recta eſſet comparabilis magnitudini circulari quod falſum eſt, & impoſſibile apud Ariſtot. propter ſuperius adductam rationem. Ad authoritatem aūt Philoſophi in prædicamentis, dum dicit in capitulo de ad aliquid quadraturam circuli ſcibilem eſſe, dicunt, q̄ Ariſt. loquitur ibi ſub conditione & non aſſerit. & quantū ad hoc verum dicunt, quia litera taliter iacet. ſcientia vero ſi non ſit, nihil prohibet ſcibile eſſe. vt quadratura circuli, ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nōdum eſt. Boetiꝰ autem

10. meta. com. 18.

autem vir summę authoritatis in omni scię tia,& Latinorum gloria, assecutat ibidem scientiam illam posit Aristo. tempora inuen tam fuisse.sed ipse breuitati studens voluit supersedere a tali demonstratione. Nos igit dicamus non inconuenire aliqua conuenire magnitudinibus mathematice consyderatis, quæ tñ repugnant magnitudinibus eisdem, vt à Naturali consyderantur. sicut pulchre declarat Commen. 1.cœli com. 32. vbi dicit motui circulari mathematice aliquid contrariari, non naturaliter. similiter. 4.phy.72. linea mathematica in infinitum potest diuidi, non aũt vt est terrestris, vel ignea. Sic etiam naturaliter consyderando magnitudinem circularem, & rectam, non sunt comparabiles: quia iste consyderat res.vt sunt in motu,et in re extra, & qa, vt dicebat,cum æqualia sint illa,quę mutuò superposita non se excedunt, nec excedunt à se inuicem.& ideo fm rem curuum, & rectum non possunt æquari, quia tunc curuũ non esset curuum.sed Mathematicus,cuius propositiones oés sunt verę ad imaginationem. 3 phy. 60.tenet figuram rectam comparabilẽ esse figuræ circulari:quia ipse imaginatur,q̃ est possibile,q̃ linea recta incurretur,& fiat circularis. & ideo ipse etiam dicit q̃ linea recta est breuissima, quæ duci potest inter duo pũcta.ex hoc patet, q̃ Geometra comparat lineam rectam curuæ, cũ tñ æqualitas fm rem dicatur fere æquinoce.sed illud dictum est iarge verum, & ad imaginationem. & ita etiam ad imaginationem dicit figuram multorum angulorũ comparabilem esse figuræ rectæ. Et ista est solutio Auer. expresse. 7. Phy.cõ.29. sicut videre poteris.Et per hoc possumus moderos cum Boetio concordare de quadratura circulari, q̃ est possibilis mathematice, & sic locutus est Boetius in prędicamentis: naturaliter aũt dictum Modernorum procedit,non aũt absolute,& simpliciter. Et istud multotiens est, quod ducit doctores in graues errores, quia nesciunt discernere consyderationem à consyderatione. & sic quæ repugnant vni consyderationi credunt alij repugnare.sed non est ita, sicut vides. & hoc forte fuit in causa, q̃ Arist. in prædicamentis locutus est sub conditione, dum dixit,si scibilis est.quia ipse videbat non fm quãlibet consyderationem scibilem esse talem circuli quadrationem.

10. meta. com. 13. Quarta contrad.est in cõ.13.Dicit Cõm. q̃ contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantijs.Huius tñ oppositũ patet 5.phy.cõ.10.vbi habet contra Alexandrum in substantijs nullam esse contrarietatem. Solutĩ.in substantijs est contrarietas, quãtum ad qualitates suas.ideo Philosophus in 2.de generatione & corruptione.tex.cõ.49 dicit q̃ igni contrariatur aqua,vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse.& hoc non propter aliud dixit, nisi quia videbat formas substantiales fm se non habere contrarium, sed ratione suarum qualitatũ, sicut ipsemet seipsum declarando in eodẽ 2.in tex.com.24.dicit.elementa omnia habent contrarietatem adinuicem,quia differentiæ contrariæ insunt his. Sic igitur contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantijs, non quantum ad esse substantiale,sed quantum ad esse qualitatiuum. Solutio.

Quinta contradi est in cõ.22.Haber.Com mẽ. scientiam esse in qualitate, & scitum in substantia.Sed.7.phy.20.dicitur q̃ scientia est in relatione. Solvitur. non inconuenit idem in diuersis prædicamentis esse fm diuersas rationes. sic scientia nostra,quæ causat à rebus,qualitas est,sed est relatio fm dici,quia ad scibile refertur, licet scibile ad scientiam,aut non referatur, aut relatione rationis refertur.Assimilatur etiam scientia relationi inquantum in indiuisibili consistit,& inquãtum in ea non est per se motꝰ. 10. meta. com. 22. Solutio.

Sexta contradi.est in cõ.23. Ait Commẽ q̃ partes in composito sunt in potentia.Sed oppositum dixit ipse. 5. phys. 6.19.& 59.& nos paulo ante oppositum determinauimꝰ in cõ.7.Solvitur sic.ibi. per potentiam non intellexit potentiam puram abijciente omnem actum,sed potentiam actui permixtã. vnde partes,vt sunt in toto,non habent tantam actualitatem, quantam habent ipsæ, cùm sunt totũ.& ideo vt in toto inexistũt, dicuntur esse in potentia,i. in quodã modo potentiæ:qui modus permixtus est actui. 10. meta. com. 23. Solutio.

Septima contradi.est in tex. 24.dicit Philosophus, q̃ materia negatione ostenditur. Sed huius oppositum habetur in.1.phy.tex. com.69.vbi habetur q̃ cognoscitur p analogiam ad formam.Solvitur duplex est materiæ notio. vna est, quam dat nobis prima scientia Naturalis. & istam venamur per transmutationem, sicut processit Philosophus in.1.phy.& illo modo materia cognoscitur p comparationem ad formam. Alia est posterior fm ordinem doctrinæ. & ista tradit nobis scientia Diuina, & in tali consyderatione materia abstrahitur ab omni forma,& cognoscitur per negationem omnium formarum.intellectus enim,vt scribit 10. meta. tex. 24. Solutio.

Cõm. 12 meta. cõmen. 39. innatus eſt diuidere adunata in eſſe, ſicut diuidit materiã à forma. & materia ſecundum talem conſyderationem non habet eſſe extra animã: quia tunc quod nõ eſt in actu, eſſet in actu vt deducit Commenta. 2. phyſi. c. 12. ſed ſolum habet eſſe in anima: quia ſic eſt rationis obiectum ſolum. & ſic conſyderata materia, pertinet ad Diuinum talis conſyderatio, vt pulchre notat Cõmen. 12. metaphy. commen. 14.

10. meta. com. 24. Octaua contradi. eſt in commen. 24. Dicit Commenta. quòd genus ſignificat materiam. Huius oppoſitum patet primo meta. Soluti. 17. Soluitur. aliud eſt, genus eſſe materiã, aliud ipſum materiam ſignificare, & à materia ſumi. primum eſt falſum, vt ipſe probat primo metaphyſi. 17. & 12. metaphyſi. commen. 14 ſecundum autem verum eſt. vide ſecundo cœli commen. 49. & 7. metaphy. 41. Et hoc eſt rationabile. nam, ſicut dicit Commen. primo de anima commẽ. 5. partes definitionis ſumuntur à principijs, quæ ſunt in re. Et ideo à principio potentiali ſumitur genus, & ab actuali differentia. Ideo dixit Porphyrius in cap. de differentia q; genus eſt proportionale materiæ, & differentia formæ.

11. meta. tex. 9. Contradi. eſt in 11. metaphyſi. ſuper tex. 9. Ariſto dicit, quòd infinitum non eodẽ modo eſt in magnitudine, motu, & tempore, vt vna quædam natura, ſed quòd poſterius eſt dicitur ſecundum prius, vt motus propter magnitudinem, in qua mouetur, & tempus propter motum, & eandem ſententiam videtur aſſerere in. 6. phyſi. in tex. cõm. 70. & in. 4. phyſi. in tex. commen. 99. ex quo videtur motum eſſe continuum & infinitum principaliter ex parte magnitudinis, in qua fit motus, & non ex parte mobilis. quod etiam Philoſophus in. 5. meta. tex. com. 18. expreſſe teſtatur. Sed huius oppoſitum determinat Ariſt. in. 2. de generatione & corruptione in tex. cõm. 62. Soluitur. motus: vt inquit Commen. habet duplices partes. quædam ſunt ſimul, & talem partium diuiſionem ſortitur motus à mobili in quo eſt, vt in ſubiecto: motus enim eſt in mobili, & non in motore, & habet alias partes in ſucceſſione exiſtentes, ſecundum quas menſuratur à tempore. dico igitur, q; tales partes & diuiſionem in infinitum motus ſortitur ex diuiſione magnitudinis, ſuper qua mobile mouet, ſed alias, quas ſimul habet, ſortitur à mobili. ſic loca pugnantia concordabis.

Solutio.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerrois, & Ariſt.

Super Duodecimo Metaphyſicorum.

AVerroes in ſuo. 12. ſuper. 12. meta. Ariſtote. cõ. 6. inquit, q; Naturalis conſyderat cauſas mouentes, & materiales ipſius ſenſibiles ſubſtantiæ, formales autem & finales cõſyderare non poteſt. Huius oppoſitũ legimus. 2. phy 70. vbi habet q; Naturalis omnes cauſas conſyderat. Soluitur. memini me dixiſſe in. 1. phy. cõ. 1. & in prologo Auer. differentiam eſſe dicere Naturalem omnes cauſas conſyderare, & dicere ipſum cõſyderare omnes primas cauſas. primum eſt verum: ſecundum vero falſum. duas primas cauſas conſyderat Naturalis, & duas alias primus Philoſophus. primum motorem, & primam materiam Naturalis conſyderat: ſed Diuinus primã formam & primum finem. vide loco allegato ſuper. 1. phy. quia late diſputaui. vide com. 3. tertij meta & cõm. 5. & 19. 7. meta. & in prologo ſuo ſuper. 1. phy. & in. 4. metaphy. commen. 1.

12. Meta com. 6. Soluitio

Secunda contradi. eſt in commen. 9. Dicit Cõmẽ. q; Democritus fuit propinquior in aſpiciendo materiam. Sed oppoſitum legimus. 1. phy. com. 79. vbi iſtud Platoni attribuit, non Democrito. Soluitur. procedit dictum eius de illis, quos enumerat Philoſophus hic, & vniuerſaliter de his, qui fuerunt ante Ariſto. ſed Plato, qui fuit in eodẽ tempore cum Ariſt. fuit propinquiſſimus in inſpicienda natura materiæ. & ſic intelligitur dictum Auer. in primo phy. cõ. 79.

12. meta. com. 9. Solutio

Tertia contradict. eſt in. 12. commen. Inquit Commen. q; nec forma, nec materia generatur. Sed oppoſitum patet de materia primo phy. commen. 60. vbi habet, q; materia vere generatur. Soluitur. materia, & forma non generantur, vt terminus per ſe totalis generationis. nam ex proœmio metaphy. actus & generationes omnes circa ſingularia ſunt & ideo dixit. Commen. ad iſtum ſenſum hic q; , ſi materia & forma generarentur iſto modo, tunc materiæ eſſet materia, & ſic in infinitum. & ita etiã de forma procedit, q; illius eſſet forma, & ſic in infinitum. materia tamen vere generatur ſubiectiue, ſicut ipſe dicit in cõm. 60. primi phyſicorum.

12. meta com. 11. Soluto

Quarta

12. Meta. com. 14. Quarta contradi. eſt in cō. 14. Forma nō comprehenditur ſenſu, dicit Cōm. Sed oppoſitum huius patet. 2. de anima. 63 vbi dicit q̄ cogitatiua hominis eōprehendit intē tiones indiuiduales decem prædicamentorum. Soluit. forma non cōprehēditur à ſenſu in eo, q̄ ſenſus. ſic intelligit dictū eius hic, tñ forma comprehēdi poteſt à ſenſibus hominis in eo, q̄ ſenſus hominis ſunt. ſic intelligitur dictum eius. 2. de anima. 63 ſicut ipſemet ſeipſum gloſat ibidem in cō. 65. illius ſecundi. Et hoc etiam ipſe aſſeuerat in cō. ſuo ſuper libro de ſenſu, et ſenſi. ad finē, vbi dicit, q̄ homo cōprehendit differētias rerum, & intentiones earum proprias, quæ ſunt in re ſenſata, quaſi medullā de fructu: in animali aūt bruto cōprehendunt ea, quę ſunt extra, quę ſunt quaſi cortices fructuū. Alia etiam ſolutio dari poſſe, quam etiam in ſimili tetigimus in alijs locis, ſed breuitatis gratia ad præſens dimittatur.

Solutio.

12. meta. com. 16. Quinta contradi. eſt in cō. 16. Commen. dicere videtur materiam præcedere formā. Huius tamen oppoſitum vde. 9. meta tex. co. 15. vbi dicitur actum præcedere potētiā. Reſpondetur, q̄ materia præcedit formam, quæ prioritas eſt prioritas naturæ, teſte Auer. cōm. 7. ſuper. 2. de generatione, & corruptione. Quod autem dicitur per Philoſophum, actum natura præcedere potētiam, ſoluitur. nam illud dictum habet veritatē de actu agentis, non aūt de actu compoſiti producti ab agente. licet etiam, ſi vere loqui velimus, non ſit ſimpliciter reſpondendum ad quæſtionem quærentem an materia præcedat formā, ſicut colligi poteſt ex ſententia ipſius. 7. meta. cō. 35. vnde materia via generationis præcedit formam, quia forma educit de potentia materiæ: ſed forma præcedit materiam via perfectionis.

Solutio.

12. meta. com. 18. Sexta contradi. eſt in cō. 18. Haber. Cōm. calorem igneum nihil generare. Huius oppoſitum memini me legiſſe ab ipſo in cō. 15. ſuper primo canticę canticorū Aui. Dixi alias in hac materia calorem cœleſtem, & calorem elementalem non differre abinuicem, niſi ſicut calor ignis, & calor febrilis. manifeſtum eſt aūt calorē artis & elementalem vnū, & eundem ſubiecto eſſe, ſed nō differunt, niſi rōne tantū. nā forma caloris, vt regulatur ab arte, eſt res artis: ſed vt eſt regulata à forma ignis, eſt res naturæ, ſic vt mihi videtur idē ſubiecto eſt calor elemētalis, & calor cœleſtis: quia ſenſus tactus rectus eſt iudex de qualitatibus tangibilibus ex. 2. de aia. nullā aūt dīam percipit tactus inter virū q; calorem. ſed iſte calor, vt eſt regulatus à corporibus cœleſtibus, & comitē ſuratus, ſic cœleſtis dī, & dī eſſe generationis inſtrumētum effectiuū. ſi aūt calor iſte regulatus fuerit à forma propria, ignis ſiue caloris igneus. et quia vt ſic diſproportionatus eſt vitæ & generationi, ſic non dicit calor viuificans, ſed reſoluens, igneus, & elementalis. & tamen ſm rem ſunt vnum, & idem. Et ſic etiam teneo calorem naturalē in animalibus & plantis eundem eſſe realiter cum calore igneo, & elementali: quicquid dicat Gentilis ſpeculator in hac materia ſuper prima quarti ad principium: qui voluit multiplicare entia ſine neceſſitate, imaginando calorem naturalem, & calorem præter naturam eſſe duos calores realiter & eſſentialiter diſtinctos. Sed nobis tutius videtur eſſe dictu, q̄ vnus & idē calor eſt naturalis, & præter naturā. nā vt regulat ab anima, naturalis dicitur: vt vero regulat à forma ignis, ſic apparet elementalis, & igneus. Et hoc voluit Gal. medicorum princeps, dum dixit febrem eſſe calorem naturalē conuerſum in igneum, & hoc, vt mihi videtur, ſicut Commen. 2. de anima. cō. 41. Sic igitur ſedatur contradicho in dictis eius, quia vtrunque verū eſt, & q̄ calor ignis generat, & q̄ calor ignis non generat mixta. nam eſt eorum generatiuus, vt regulat à ſuperioribus lationibus, iuxta illud Philoſophi meteor. 1. ad principium, oportet mundū iſtum inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe continuum, vt omnis eius virtus inde gubernetur. ſed iſte idem calor, vt regulatus à ſua forma, ſic mixta corrumpit. & hoc non inconuenit, q̄ ab vna forma proueniant oppoſiti effectus, prout reſpectu vnius effectus concurrit vt agens principale, & prout reſpectu alterius ipſa efficitur inſtrumentum, ſicut dixit ſubtiliſſimus Scotus meus in theorematibus: actio cuiuſcunque qñ ipſum ſit inſtrumentum, ſpecie differt ab actione eiuſdē vt principalis agentis. Sed contra iſtam ſolutionem ſimiliter. Tu dixiſti q̄ calor cœleſtis, & calor ignis ſunt idem eſſentialiter. Sed huius oppoſitū apparet ex preſſe in. 2. cap̄. de ſubſtantia orbis ab ipſo Auer. vbi tenet q̄ ſpecie diſtinguuntur. Et cōfirmat illæ formæ ſpecificæ diſtinguunt, q̄ fiunt operationes ſpecie differentes. operatio enim fecit cognoſcere formā, & tranſmutatio materiā: ſed operationes iſtorū duorum calorū ſunt ſpecie differentes, ſicut patet ex. 4. meteo. & ex. 2. de generatione alalium cap̄. 3. nā calor cœleſtis generat, conſeruat,

Inſtanda.

vinificat, digerit, calor igneus corrũpit, mortificat. ſeu comburit, putrefacit, deſtruit: ergo videtur, q̃ ſint ſpecie differentes. Ad hoc ego memini me alias dubitaſſe ſatis propter authoritatem illam Auer. & tamen ſicut mihi videtur poteſt dici, q̃ diſtinctio ſpecifica, quandoque eſt accidentaliter: & ab accidentali differentia, quãdoq; vero eſſentialiter. Dico ergo calorem cœleſtem. & elementalem differre ſpecie accidentali ab inuicem ratione diuerſorum regulantium, tñ eſſentialiter ſunt vnus, & idem calor: quia non eſt multiplicanda rerum entitas ſine neceſſitate. Ad rationem autem patet ſolutio, q̃ non oportet ſemper oppoſitos effect⁹ arguere oppoſitas formas: immo quandoq; effectus oppoſiti proueniunt ab vna & eadẽ forma, oppoſito modo ſe habente. Idem. n. inquantum idem ſemper eſt aptum facere idem, ſicut patet. 2. de generatione tex. cõ. 56. ſed idem inquantum diuerſum poteſt diuerſa facere: ſicut ibi dicitur de Sole, qui per acceſſum generat, per receſſum corrumpit. ſimiliter. 2. phyſi. 30. nauta ſui abſentia eſt cauſa ſubmerſionis nauis, cuius præſentia erat cauſa ſaluus: ſic forma, cùm ipſa ſit inſtrumentum, ſua actio ſpecie diuerſatur à ſeipſa, vt erat principale.

Solutio.

12. Meta. com. 23. Septima contradi. eſt in cõ. 23. Auer. exponens propoſitionem Philoſophi: quam etiam. 1. phyſi. ad principium adduxit, ſibiipſi contradicit in exponẽdo quid nomine cauſæ importetur. propoſito auré eſt iſta. omnia habentia principia, aut cauſas, aut elementa, non cognoſcuntur niſi ex horum cognitione. ibi autem expoſuit cauſas, i. fines. principia aũt dixit accipi pro agente & mouente: ſed per elemẽta intellexit cauſas materiales, & finales: hic vero dicit, q̃ per cauſas Philoſophus intendebat illud, quod eſt cõmune illis quatuor: per principia aũt cauſas mouentes, per elementa aũt cauſas, quæ ſunt in re. & vult q̃ propoſitio iſta in Phyſicis adducta, iſto modo intelligi debet. Ecce igitur manifeſtiſſimam contradictionem. Soluitur. forte litera eſt corrupta, aut forte peccauit per obliuionem, aut forte hic exponit illam propoſitionem ex ſententia propria: ſed. 1. phy. dedit illam expoſitionẽ ex ſententia Alexandri: ſicut ipſemet fatet in illo loco. & iſta ſolutio eſt verior apud me, aut forte fecit hoc, vt oſtẽderet illa tria, principiũ, cauſam, & elementũ: ſynonyma non eſſe, non curauit aũt hoc declarandum, vt eodem modo illa verba fuerint expoſita ibi, & hic, iuxta illud Doctrinalis. Ad placitum poni propriorũ multum notauſ.

12. Meta. com. 29. Octaua contradi. eſt in cõ. 29. Inquit Cõmen. ſubſtantia æterna. q̃ ſic poteſt declarari propoſitionibus communibus vtriq; ſcitiæ, ſ. Diuinæ & Naturali. Sed huius oppoſitum dixit ipſe. 1. phyſi. cõm. vltimo, & hic cõ. 5. vbi dixit ſolum propoſitionibus naturalibus iſtud declarari poſſe. Longa eſt diſcordia. varij modi dicendi in hac materia reperiuntur: an ſolũ Naturalis ſubſtantias abſtractas declaret, an cũ hoc etiã Diuinus. Dic reſolute in hac materia duas concluſiones, ab alijs forte nondum intellectas. Naturalis purus eſſe abſtractorũ à poſteriori demonſtrat via motus. ratio eſt, quia nullum aliud eſt mediũ, per qđ demonſtrari queat niſi motus. Iſtud, vt mihi videtur, eſt podiſſimum Auer. fundamentũ ſuper hoc, ſicut mihi videtur. 1. phy. cõ. vlti. &. 12. met. cõ. 5. Secunda concluſio. Metaphyſicus purus, habito pro conſtanti ſubſtantias abſtractas eſſe à Naturali, poteſt eſſe illarum non demõſtrare, ſed declarare aliqua ſuperficiali via, q̃ ſint entia prima, & q̃ ſint forma prima, & finis omnium: procedendo à ſubſtantijs non vt ſunt ſubſtantiæ ſenſibiles, ſed vt ſunt ſubſtantiæ tantum, hoc dixit com. 9. ſeptimi meta. Commen. quando dicit q̃ conſyderatio de forma, vt eſt ſubſtantia, perducit ad cognitionem primæ formæ, & primi finis. & iſta ſecunda concluſio eſt de mente Cõ. 12. huius cõ. 5. ſicut potes videre. Adde tertiam concluſionem. Metaphyſicus, induens habitum Naturalis Philoſophi: aliquid addens etiam de ſuo ad bene eſſe põt demirare ſubſtantias abſtractas eſſe, ſed vis medij demonſtrationis eſt à Naturali, non ab illo addito tali demonſtrationi à ſeipſo. Iſtam concluſionem probo authoritate eius. 12. met. cõ 6. vbi Philoſophus probat via mot⁹ q̃ in cauſis mouentibus non eſt proceſſus in infinitũ: ſed eſt deuenire ad vnũ primũ motorem non motum. & Cõm. in fine illi⁹ cõ. ponit quoddam documentũ: in quo docet, quare Ariſt. multas rationes, quas fecit in Naturali Philoſophia adducat in Metaphyſica, & inquit, & Ariſt. quãuis vtatur hic demonſtrationibus naturalibus. tñ inducit eas vniuerſalius: quoniam quanto fuerit demonſtratio vniuerſalior, tanto erit magis propria huic ſcientiæ. & Ariſt. ſe obſeruat in hac intentione, ſ. in inducendo demonſtrationes vniuerſales alio modo, q̃ in ſcientia Naturali. & hæc eſt cauſa in iteratione illarum demonſtrationum in hac ſcientia. Similiter Commẽ. in. 2. cœli cõ. 61. declarat

Solutio.

In

in exemplo manifeſto,quomodo aliqua demonſtratio poteſt fundari ſuper propoſitiones vtriuſque ſcientiæ. Dixit.n. q̃ Philoſophus in illo rex.induxit demõſtrationes qa ad probandum cœlum animatum eſſe:ſed demõſtratio ſimpliciter in hac ſcientia fundata eſt ſuper propoſitiones phyſicas,& ſuper propoſitiones acceptas ex ſcientia Diuinali. Declaratum eſt.n. in ſcientia Naturali in lib.phy. q̃ motor corporum cœleſtiũ non eſt in materia, & declaratum eſt in lib.de anima, quòd illud, quod eſt huiuſmodi, eſt intellectus, & declaratum eſt in 12.metaphyſi. quòd forma intellectualis nõ mouetur niſi ſm deſyderiũ, quod ſit à ſuo intellectu,quapropter neceſſe eſt, vt habeat ſuum imaginatum,& eſt corpus cœleſte habens deſyderiũ. Ecce igitur quomodo ſubſtantia æterna corporis cœleſtis declaratur eſſe animata per propoſitiones communes vtrique ſcientiæ,ſ. Naturali & Diuinæ.ſic intelligitur dictum Cõmen. hic in iſto cõm. 29. Sed hic eſt locus dubitationis.nam per Philoſophum poſteriorum.1. medias & extrema oportet in eadem proximitate eſſe: ergo videtur q̃ non poſſit fieri demonſtratio ex propoſitionibus communibus ſcientiæ Naturali & Diuinæ: cuius oppoſitum Commẽta dicit. Et confirmatur.quia ſm ipſum. 2.cœli.cõ.19. demonſtrationes dõctinales ,i. mathematicæ,non ſunt innatæ poni in ſcientia Naturali.ergo à pari nec naturales in ſcientia Diuina: quia non magis

Soluio. videt ratio de vna,q̃ de alia.Soluit. vt mihi videtur, demonſtrationes iſtæ, & ſi Naturales ſint, quia vis medij eſt à Naturali ſcientia,quia omne medium efficax demonſtratiuum ad eſſe abſtractorum, & æternorũ demonſtrandum innititur motui, tamen tales demonſtrationes, vt fiunt in Metaphyſica,poſſunt etiã innitu veritati alicuius principij diuinalis, quod in virtute intrat tales demonſtrationes, & ſic poſſunt induci conſimiles demonſtrationes in ſcientia Diuina & naturali:ſed in Diuina abſtractiõ modo q̃ in Naturali.Sicut demõſtratio illa 2.meta.innititur huic propoſitioni diuinæ, quæ dicit, q̃ mediorũ,extra quæ eſt aliquid vltimũ & primum,oportet eſſe illud,quod eſt primum cauſam illorum,quæ ſunt poſt. patet aũt q̃ iſta propoſitio diuina eſt, quia innititur rationi primi & vltimi, & rationi cauſę, & rationi ordinis.& iſta nõ ingredit demonſtrationem illã in ſua ipſa maxima cõmunitate ſumpta,niſi in virtute tantum. Naturalis aũt accipit medium iſtud ad motum coarctatum tantũ, nõ in ſua maxima cõmunitate.ſic intelligis modo illud,quod forte adhuc ab alijs nondũ eſt intellectum, qũo Diuinus põt aliquid adminiculari in declaratione æternæ ſubſtantiæ.ſed hoc nõ tollit quin medium demſonis efficaciam habens ſit naturale. Et iſte modus eſt valde ſubtilis,ſicut vides, & conſonus doctrinæ Auer.in locis adductis Aliter etiam põt dici,q̃ ſubſtantia æterna põt declarari, q̃ ſit per propoſitiones communes vtriq; ſciẽtiæ:non quia in vna & eadẽ demſone accipiantur duæ præmiſſæ,quarũ vna ſit à Naturali ſcienua accepta, & alia à diuina: ſed poſtquã Diuinus accepit à Naturali pro cõſtanti ſubſtantias abſtractas eſſe, declarat ipſe poſtea,qualiter prima ſubſtantia eſt finis,& forma oium entium:& ſic etiam ſubſtantiæ æternæ principia declarantur à Diuino eſſe principia ſubſtantiæ æternæ inquantum ſubſtantia eſt in ratione finis,formæ,& efficientis. & iſtũ ſenſum videt ſentẽte Auer.in cõ. 5.12. meta. ſi recte inſpicias, eligatur alter iſtorũ modorum:quia ſicut mihi videtur vterque verus eſt.

Nona contradi.eſt in eodẽ cõ.29. Scribit Cõm.q̃ ſine tempore impoſſibile eſt imaginari motum.Huius tamen oppoſitum patet 4.phy.cõ.97. Soluitur. dictum eius hic intelligitur de ſecunda operatione intellectus,quę ab Auer. 3.de anima appellatur fides,vel credulitas.Sed dictum eius. 4.phyſi. cõ.97.procedit ð prima operatione intellectus,quæ ab ipſo appellatur formano.nam cũm tempus non ſit de quiditate motus,intellectus poteſt intelligere motum non intellecto tempore, licet ſine tempore verus motus eſſe non poſſit. 12. meta. com.29. **Soluio.**

Decima contradi.eſt in cõ.30. Commẽ. dicit q̃ omne æternum eſt actio pura: & omne,quod eſt actio puta,non habet potẽtiam:ex hoc igitur videtur velle Cõm,nullũ æternũ habere potentiam.Huius th oppoſitum habetur ab ipſo. 3.de anima.cõ. 5.in ſolutione. 3.quæſtionis,& in cõ.14. vbi habet in omni intelligentia citra primam eſſe potentiam.Soluitur.potentia duplex logica,et phyſica. Potentia phyſica conſequitur materiam,ſiue ſit materia in potentia ad eſſe, ſiue ſit materia,quæ ſit in potentia ad vbi, ſiue ſit materia,quæ ſit in potentia ad intelligibilia.de tali potentia in ſubſtantijs ęternis non eſt potẽtia ad eſſe,ſiue illæ ſint corpora ęterna,ſiue ſint motores æterni,vt patet. 8.phy.& in lib.de ſubſtã.orbis,&.1.cœli infinitues.potẽtia ad vbi bene eſt in corpo- 12. meta. com.30. **Soluio.**

tibus æternis: quia talis consequitur materiam in actu, quæ est ipse orbis. Materia aũt intelligibilium est intellectus possibilis. & ista materia reperitur in anima intellectiua vere, cum ipsa sit ſm Cõm. compositaex intellectu agente, & possibili, tanquam ex duab⁹ partibus essentialibus, per quarũ altera creat intelligibilia, & per alteram recipit ea. sed in alijs intelligentijs non est intellectus possibilis vere, cùm in eis non fiat intellectio recipiendo, sicut fit in nobis. Vnde nulla potentia physica in alijs intelligentijs, excepta anima intellectiua, vere reperit. non potentia ad esse, quia illa insequit materiam primam. non potentia ad vbi, quia illa insequitur materiam in actu, quæ est corpus simplex, non compositum ex materia & forma. intelligentiæ autem omnes, nec sunt corpus, nec sunt virtutes in corpori bus: non est etiam in eis potentia ad intelligibilia, quia in eis non differunt intelligés, intellectũ. & intellectio, sicut est in anima nostra in ordine ad nos consyderata, vt ipse tenet: nulla igitur est ſm Auer. vera potẽtia in æternis substantijs. Alia aũt potentia logica est, quæ nihil reale dicit, sed dicit ens rõnis. ná potentia logica apud me nil aliud est q̃ ens rationis causatum ab intellectu ex non repugnantia terminorũ, inquantum non repugnant. Pro quo debes scire, q̃ solũ vnũ est ens simpliciter perfectũ, in quo est tota perfectio possibilis reperiri in habitu entis, & istud est solus Deus, sicut scribit Cõm. 5. meta. cõ. 21. & tale verius dicitur essentia, q̃ ens, cũ sit ens per essentiã. Alia vero sunt entia per participationem, sicut scribit Cõm. 2. meta. cõ. 4. & 12. meta. cõ. 51. oĩa aũt entia citra primũ deficiunt aliquo gradu perfectionis possibilis reperiri in habitu entis: quia omnia emanant à primo, eo modo, quo apta sunt emanare. nullum autem ens aptum natum est emanare à primo in æquali gradu perfectionis primi, cùm possibile sit dari duo prima æque perfecta in genere entium, quorum vnum sit ab alio, immo nullo modo, sicut ostendit Philosophus. 12. meta. ad finem, & etiam pulchre deducit Scotus. 1. senten. distin. 2. quæstio. 3. Et ideo, quia secunda intelligentia emanat à prima in altitudine naturæ, & cùm essentia li dependẽtia à prima, licet ſm Philosophos ista intelligentia sit ab æterno, habens oẽm perfectionem possibilem sibi, inquantũ talis intelligentia est in tali rerũ ordine constituta: quia tibi non differt posse ab esse, sicut patet. 3. phy. cc. cõm. 32. possibilitas. n. in eis est necessitas, sicut patet. 2. cœli. cõ. 54. Vnde Cõm. ibi dicit. possibile in rebus æternis est necessarium, cùm nihil sit possibile in eis vere. notanter dixit vere: quia nulla vera potentia in eis est, vt deduxi, cũ ista intelligentia, inquantum, ens reperitur priua ta aliqua perfectione: quia sibi inquantum ens non repugnat habere maiorem perfectionem, quam sit illa, quam actu habet. quia, si hoc sibi repugnaret, cuilibet enti hoc repugnaret, quod falsum est, sicut, si talpæ repugnaret visio inquantum animal, cuilibet animali visio repugnaret. Ista autem potentia non est vera potentia, quia nihil reale dicit, sed solum est ens rationis, fictũ ab intellectu ex non repugnantia talium terminorum, sicut diximus. & de ista potentia loquebatur Commen. tertio de anima. commen. 5. in loco allegaro, quando dixit in omni intelligentia citra primam reperiri potentiam. Et ego addo, q̃ etiam in omni ente absolute citra primum est potentia. & ideo opinio illa Subtilis doctoris in octaua distinct. primi, quæstione prima, vbi tenet quamlibet creaturam compositam esse ex actu, & potentia, tanquam ex priuatiuo, & positiuo est opinio verissima, & de intentione Auer. sine dubio. sic igitur de potentia præfata distinctio controuersię nodum soluit.

Vndecima contradi. est in tex. 36. Arist. & Commen. in intelligentijs ponunt intellectum, & voluntatem. Vnde primo mouetur ad amatum in ratione finis, & boni, quod est obiectum voluntatis. Sed huius oppositum legimus in prima disputa. in lib. destructio destructionum in solutio. 11. dubij. vbi dicit q̃ Philosophi concedunt hoc, q̃, si antiquum haberet voluntatem, bene nouum ab antiquo prouenire. vbi videtur negare voluntatem in entibus antiquis, & æternis. Nisi esset, q̃ voluntas dupliciter sumitur. vno modo vt est idem quod intellectus, sola tamen ratione distincta. nam eadem virtus abstracta, vt cognoſ. ens, dicitur intellectus: vt desyderans & amans, dicitur voluntas. & ista est mens Auer. & Aristote. vt ego puto in. 3. de anima, vbi non fecit tractatum specialem de voluntate distinctum ab illo de intellectu. & hoc elicitur ex mente Auer. 3. de anima. cõmẽ. 49. Alio modo sumitur pro desyderio duorum oppositorũ æqualiter. vnde sic sumpsit Cõm. voluntatem in prima disputatione vnlib. destructio destructionum in disputatione prima in solutione secundi dubij. & volũtas isto modo est

12. meta. tex. 36.

Solutio.

eſt paſſio & mutatio, vt teſtatur Commen. in diſputatione. 3. in ſolutione primi dubij vbi probat in Deo non eſſe voluntatē qualis eſt in nobis, quia voluntas in generabilibus deſyderat id, quod vult, & Deus non deſyderat id, quod vult, & talis voluntas eſt paſſio & mutatio. Iſtud confirmat ex diſputa. 11. in ſolutione vltimi dubij, vbi dicit nō eſt verum, q̄ à Deo auferat̄ volūtas, ſed noua voluntas. & iſto modo voluntas non eſt in intelligentijs, ſed primo modo.

12. meta. com. 36. Duodecima contradi. eſt in cōm. 36. Inquit Cōm. q̄ formę materialis actu ſunt in materia, ſed potētia ſunt in primo motore. Huius ūn oppoſitum inuenimus in cō. 18. ad finem in eodem lib. Soluitur. qñ forma materialis eſt actu in materia, talis potentia eſt in Deo, quia eminenter in Deo continetur, non actu formali. Sed qñ potenna eſt in materia, tūc actu virtuali eſt in Deo. & iſta non contradicunt, ſicut vides.

Solutio.

12. meta. com. 37. Decimatertia contradi. eſt in cōmē. 37. Auer. inquit Deū ſolicitari circa indiuidua ſub ratione ſpeciei, non ſub rōne indiuidui. Huius oppoſitū habet ab Ariſt. & ab ipſo. 10. ethi. ca 10. vbi dicit circa ſingularia, vt ſingularia ſunt, Deū ſolicitū eſſe. inquit. n. ibi, q̄ viſitat Deus ſapientē, ſicut facit amicus amicū. Soluit ibidē. quia dr in tex. nā, ſi Dij curā aliqua habent humanarum rerū, vt exiſtimatur & creditur, rationabile eſt eos gaudere optimo & cognaniſſimo. patet q̄ ibi loquitur probabiliter. nā ſermones ſiunt ſm materiam ſubiectam: & quia ibi erat in moralibus, congruū fuit vulgo perſuadere hoc. ſed in ſcientia Diuina te. cō. 51 determinat Philoſophus ſm propriā intentionem Deum circa ſingularia, vt ſingularia materialia ſunt, non habere ſolicitudinem, ſic diceret, vt mihi videt Auer. in iſta contradictione. Sed iſta opinio falſa eſt, & hæretica, & contra fidem noſtram, quæ falli non poteſt, cūm ordine infallibili regat. nec rationes Phyloſophorum cogunt contra nos, immo ipſemet Commenta. ab ipſa quaſi veritate coactus dicit ſe quandoque à Deo illuſtratū fuiſſe in ſoluuone alicuius difficultatis, & multa conſimilia. Sed hic eſt locus dubitationis, quid eſt hoc dictu Deum intelligere entia ſecūdum ſpeciem, & ſolicitari de entibus ſecūdum ſpeciem: ſi enim intelligatur Deum cognitionē habere de Socrate & Platone, vt conueniunt in natura humana, mulnplex videtur ſequi inconueniens. tum quia talis cognino eſſet vniuerſalis. quia cognoſcere Socratem, vt eſt homo, eſt habere cognitionem vniuerſalem, et per conſequens potentialem, cùm ſcire in vniuerſali ſit ſcire in potentia. 12. metaphy. commen. 14. conſequens autem falſum eſt. nam ſecundum ipſum duodecimo metaphyſicæ commento quinquageſimo primo ſcientia Dei non eſt vniuerſalis, neque particularis. Amplius accideret poſitio idearum in mente diuina. quia nō eſt maior ratio, quòd ſpecies humana cognoſcatur ab intellectu diuino, quàm aliæ ſpecies. & ita rediret opinio Platonis, quæ ſecundum excellentes Platonicos fuit, q̄ ideæ eſſent in mente diuina. iſtud autem videtur repugnare dictis Peripateticorum dicentium Deum tantum vnum intelligere, iſta ſunt, quæ diu agitaui in via eorum, & tandem deueni ad hoc, quòd ſecundum ipſius Auerrois ſententiam duodecimo metaphyſicæ commento 51. Deus ſublimis tātum vnum intelligit, & illud intellectū eſt ſua eſſentia, quæ eminenter eſt omnia: cùm, ſicut ſupra dictum fuit, nulla ſit ibi potentia, neque imperfectio, aut defectus. ſequitur autem ex hoc omnia alia entia ſuppoſita eſſe reſpectu eſſentiæ diuinæ per participationem dicta: ſicut patet ſecundo metaphyſicæ commento quarto. Deus igitur intelligens ens per eſſentiam intelligit omnia ſecundum ſpeciem: quia omnia entia ſunt quaſi ſuppoſita per participationē dicta in ordine ad eſſentiam diuinam non quòd diuina eſſentia formaliter ingrediatur conſtitutionem aliorum entium. ſed iſta participatio eſt talis, quòd eſſentia aliorum entium eſt quædam participatio dependentiæ reſpectu diuini eſſe, pro quanto quælibet talis fuit extranea natura à natura diuina, dependens tamen ab ipſa, & ſecundum q̄ tales creaturæ magis, & minus diſtanter dependent, ſecundum hoc dicuntur magis & minus perfecte. Et ſic intelligitur dictum Philoſophi ſecundo de anima trigeſimoquarto, vbi habet q̄ omnia appetunt participare diuinum eſſe eo modo, quo poſſunt. &. 1. cœli te. cō. 100. habet. Hiſ quidem communicatum eſt eſſe, alijs quidem clarius, alijs vero obſcurius. Nulla igit ſm ipſummet Ariſt. & Auer. eſt alia idea, nullum exemplar, nulla alia forma, niſi diuina eſſentia, quæ taliter ab oibus participatur. Et ideo dicit Cōm. cō. 51 huius, q̄ ſi quis cognoſcat caliditatē ignis, talis non dicit ignorare naturam caliditatis exiſtentis in aliis ennbus, & ſic Dei intellectio eſt per ſpeciē, q̄ quanto cognoſcēdo ſe cognoſcit

Solutio.

Quomodo intelligendū ſit Deum intelligere entia ſm ſpeciem.

illud quod eſt omnia. quia cognoſcit: ens per eſſentiam: ens aũt per eſſentiam ſpecies eſt participata ab entibus per participationem dictis. Iſtud aũt verificari poteſt per dictũ Auer. 4. phy. auſcultationis cõ. 102. vbi habet. ſi illud, quod eſt calidum ſimpliciter eſt ignis ſimpliciter, illud, quod eſt aliquod calidum, eſt aliquis ignis. vbi patet manifeſte ſm ipſum, ens, participatiue dictum, eſſe quaſi ſuppoſitum ens per eſſentiã. Et iuxta hoc conſimili modo poſſumus arguere, ſi ens ſimpliciter perfectum eſt Deus ſimpliciter, & eſt eſſentia ſimpliciter: ergo ens aliqualiter perfectum eſt aliquis Deus, vel aliquid deitatis habens. & eſt aliquod ens, vel aliquid entitatis habens. ſic igitur Deũ oĩa cognoſcere ſm ſpeciem intellexit Cõmen. ſicque Deum ſolicitum eſſe ad extra, intelligendum Deũ pro quanto ad gradum entitans in quolibet concurrit tanquam ad effectum primum, & vniuerſaliſſimum: qui vniuerſaliſſimæ & primæ cauſæ attribui debet, iuxta illud Philoſophi in. 2. phy. tex. cõ. 38. Effectum vniuerſalium cauſæ ſunt vniuerſales. Et ideo recte dixit Author de cauſis propoſitione quarta, dum dixit primam rerum creatarum eſſe ipſum eſſe, & nihil ante ipſum cauſatum eſſe. Sic etiam verificantur dicta Philoſophorum dicẽtium res mundi huius eſſe in intentione naturæ ſub ratione ſpeciei, non ſub ratione indiuidui, niſi per accidens, pro quanto Deus, & intelligentiæ concurrunt per ſe ad gradus naturæ cõis. Ad gradũ aũt materialẽ concurrit agẽs materiale, & ſic ſolicitudinẽ hſit circa iſta, quò ad ea, q̃ ſunt naturę, ſed quò ad ea q̃ ſunt indiuidui, materiæ relinquunt. ponẽtib⁹. 11. nobis duo extrema latitudinis entiũ, prima materia, ſ. & primo motore. 12. met. cõ. 18. cõgruum eſt materiales formas, quæ ſunt in potentia in prima materia, & ſunt in actu in primo motore in aliquibus diſpoſitionibus talia attribui materiæ, & in aliquibus attribui primo motori, & alijs abſtractis ſubſtantijs: quæ cum primo concurrunt inſimul, vt ex eis fiat vnus actus, ex 2. caꝑ. de ſubſtãtia orbis, &. 12. met. cõ. 44. &. 2. cœli. cõ. 42. Ex iſtis iam patet intellectionem Dei actualiſſimam eſſe. cùm ſit tãtum per ſui eſſentiam, quæ eſt ipſa actualitas. Patet etiam qualiter non eſt ibi vniuerſale, nec particulare, nec potentia aliqua, nec multitudo idearum: ſm viam Auerro. & Ariſt. vt ego puto. licet nos vera hæc eſſe minime fateamur, quia catholici confitenẽ Deum oĩa intelligere, iuxta illud Hieronymi. Ne minimum quidem folium cadens in terra cadit abſq; nutu Dei. Nec propter hoc ſequit intellectum diuinum vileſcere: quia tunc intellectus aliquis vileſcit ex perceptione rei vilis, qñ talis eſt cauſatus à re vili, & qñ diſtrahitur à perceptione rei nobilis propter rei vilis conſyderationẽ. Iſta aũt Deo benedicto non attribuimus: tum quia ipſe non eſt cauſatus, ſed cauſa: tum quia percipiendo alia à perceptione ſuiipſi⁹ non diſtrahitur, cùm alia non percipiat niſi in ſeipſo. nam ſua entia eſt ſuum obiectum primo motiuum, & primo terminatiuum reſpectu ſuæ intellectionis: alia autem obiecta ſunt ſecundaria terminantia tantũ, nullo modo mouentia Dei intellectum. Licet igitur Ariſt. iſta non viderit, nec Philoſophi viderunt tñ iſta Prophetæ, qui in ſuperiori gradu ſunt conſtituti q̃ Philoſophi ſm ſapientes. & ideo ſtante diſcordia, in talibus potius Prophetis credẽdum, q̃ Philoſophis, cum ipſi intentiores Deo ſint, quàm fuerint Philoſophi.

Decimaquarta contradi. eſt in 38. cõm. Ait. Cõm. q. forma hominis inquantũ homo, eſt intellectus. Sed hnius oppoſitum patet tertio de anima cõ. 5. vbi videt velle q. anima intellectiua non ſit forma dans eſſe homini. Defenſores Auer. in quæſtione de vnitate intellectus; non potentes euadere argumenta à ſancto Doctore in tractatu de vnitate intellectus, & in quæſtionibus diſputatis de anima, & in ſumma contra Gentiles, deuenerunt ad hoc, vt dicerent animã intellectiuam eſſe veram formam dantem verum eſſe ſubſtantiale homini ad intentionem Auer & ſic volunt hominem intelligere formaliter per animam intellectiuã, tanquam per principium formale conuenientem homini ſm eſſe. & ſic vnitatem intellectus volunt ſuſtinere de mente Ariſto. & inconuenientia multa euadunt poſito iſto fundamento. Nos autem volumus, veritatis amore aſtricti, & chriſtianę religionis vinculo coacti, oſtendere opinionem iſtã minime fuiſſe de intentione Auer. vt deſtructo fundamento, ſuper quo iſti innituntur, deſtruatur poſitio vnitatis intellectus. Licet enim veritas iſta ſit animam intellectiuam eſſe formam ſubſtantialem hominis, dico tñ Auerroem iſtam veritatem non vidiſſe. Moueor autem ad hoc rationib⁹, & authoritatibus eius. Præſuppono de intentione eius formam hominis, per quam homo eſt generabilis, & corruptibilis, eſſe animã cogitatiuam, quæ ſm ipſum educta eſt de potentia

12. met. com. 38.

Animam intellectiuam non eſſe formã dantẽ verum eſſe ſubſtãtiale homini

ſentia materiæ, & eſt multiplicata generabilis, & corruptibilis, ſicut patet cō. 5. & 20 in. 3. de anima. Preſſuppono ſecundo animā iſtam cogitatiuam prius natura aduenire homini q̄ animam intellectiuam: ſicut patet. 2. de generatione animalium cap̄. 3. & eſt etiam hoc de mente eius. 3. de anima cō men. 5. in ſolutione ſecundæ quæſtionis. Tertio præſuppono de mente Auer. animā intellectiuam eſſe quandam intelligentiā vnā numero in oībus hominibus, à materia in eſſe non dependentē, ſ̄ temā à parte ante & à parte poſt. His ſtātibus, arguo Auerroē nullo pacto poſuiſſe animam iſtam intellectiuam eſſe formam dantem eſſe intrinſece, & formaliter ipſi homini. qa dato hoc, ſequeretur, q̄ ex duobus entibus in actu fieret per ſe vnū, quod eſt contra Philoſophū, & contra ipſum in. 8. meta. tex. cō. 15. & 7. meta. cō. & tex. 49. &. 2. de anima tex. cō. 7. Conſequentia probat, quia cum anima intellectiua ſit quoddam ens actu per tertiū ſuppoſitum, & homo conſtitutus ex materia, & anima cogitatiua, quæ eſt perfectiſſima formā inter formas eductas de potētia materiæ, ſit etiam quōddam ens actu. cùm igitur anima intellectiua aduenias materiæ poſterius, aut natura, aut natura & tempore, reſpectu cogitatiuæ formæ, ſequitur igitur ex duobus actu exiſtētibus fieri vnū per ſe formaliter, & intrinſece quantum ad eſſe: quod eſt contra omnem Philoſophiam. Nec poteſt cauillādo dici q̄ forma cogitatiua nō dat eſſe ſimpliciter homini. quia, vt dictum eſt, ipſa eſt vere forma ſubſtantialis, non intenſibilis, nec remiſſibilis, vt ſunt formæ elementorum ſm Auerroē. neque eſt forma aliqua generica qualiter-cūque diſtincta à ſpecifica, ſed eſt forma ſpecifica completa, ergo dabit eſſe ſimpliciter, & anima etiam intellectiua dat eſſe ſimpliciter. ergo etiam ſequitur non ſolum ex duobus actu entibus fieri vnum ens ſimpliciter. i. nmo ſequitur, q̄ vnius rei erunt duo eſſe ſimpliciter, quod non capit intellectus. Sed dicebat q̄ anima intellectiua eſt forma dans eſſe, non educta de potentia materiæ ſed anima cogitatiua eſt forma dans eſſe, educta de potentia materiæ: quæ quia ordinabilis eſt ad animam intellectiuam, tāquam ad poſtremam formam, ideo vtraq; vniri poteſt materiæ vna immediate, & alia mediante alia, & q̄ ex eis fiat vnū ſimpliciter. ſed, ſi iſtæ duæ formæ eſſent eiuſdem ordinis, bene hoc inconueniret. Contra ens actu, inquantum actu, non eſt ordinabile ad aliud ens actu, inquantum ens actu: ſiue ille actus ſit alterius rationis, ſiue eiuſdem, ita q̄ ex eis fiat per ſe vnum. quia ſemper oportet, vt inquit Philoſophus, in talibus vnum eſſe potentiam, aliud vero actum. ſed homo conſtitutus, vt dixi, per animam cogitatiuam habet eſſe actu ſimpliciter per animam cogitatiuam: aliter illa non eſſet forma dans eſſe ſimpliciter quod eſt falſum. nam ſi aliæ formæ mixtorum inanimatorum, & animatorum dant eſſe ſimpliciter, quanto magis cogitatiua hominis, quæ eſt ſuprema. ergo anima intellectiua non dat eſſe ſimpliciter ſm ipſum. aliter. n. ſequitur idem habere duo eſſe. Et confirmatur, quia aut talia eſſe ſimpliciter ſunt duo, aut vnum. ſi duo, habeo intentum, q̄ tunc idem eſſet bis homo ſimpliciter: quod eſt abſurdum. ſi vnum. cōtra. qñ vnum eſſe ſimpliciter attribuitur vni ſuppoſito ratione duarum formarum, quarum vna eſt ordinabilis ad aliam, illud eſſe principaliter attribuitur vltimæ formę, quę eſt actualiſſima. ſi ergo anima cogitatiua ordinatur ad intellectiuam tanquam ad poſtremam hominis formā, tunc eſſe ſimpliciter hominis inquantum homo principaliter eſſet ab anima intellectiua. & tunc ſequeretur q̄ homo non eſſet generabilis, & corruptibilis inquantum homo, ſed inquantum animal. ita arguit Commen. 3. de anima. cō. 5. Probatur ſequela. quia homo intrinſece, & formaliter eſt homo per te p animam intellectiuam, ſed anima intellectiua non eſt generabilis, neque corruptibilis: ergo homo non eſt generabilis inquantum homo, quod eſt abſurdum. Ampliustu eſſes per eſſe mei, & ego eſſem per eſſe tui, nam ſi eſſe ſimpliciter hominis, & Platonis ſit per animam intellectiuam, cùm illa ſit vna numero in vtroque: ergo idem eſſe ſimpliciter numero erit in vtroq;. aut igitur oportet te concedere animam intellectiuam non dare eſſe ſimpliciter, aut oportebit te incurrere in iſta inconuenientia. Et cōfirmatur. quia, ſi anima intellectiua vniretur homini per informationem, ſequeretur eam eſſe multiplicatam & diuiſam: cuius oppoſitum tenet Cōmen. Probatur ſequela. quia omnis forma dans eſſe materiæ adueniat materiæ mediantibus quantitatibus interminatis. 1. cap̄. de ſubſtantia orbis: ſed omnis talis extenditur ad extenſionem materiæ, ergo anima intellectiua erit extenſa. Ita arguit Commen. 1. cap̄. de ſubſtantia orbis. ſi intelligentia vniretur orbi mediante

dimen-

dimenſione interminata, eſſet diuiſa. ſed dicebat q̃ eſt ratio diuerſitatis: quia intelligentia aduenit orbi non præexiſtente aliqua alia forma ſubſtantiali. & ideo, ſi mediante dimenſione vniretur per informationem ipſi materiæ, cùm omne receptum recipiatur per modum recipientis, ſequit̃ intelligentiam eſſe extenſam. ſed anima intellectiua vnitur homini mediante alia forma ſubſtantiali, quia mediante anima cogitatiua, quæ ſufficienter terminat quantitatum interminatarum interminationem, ne progredi poſſit vſque ad animam intellectiuam. Sed contra. quandocunq; eſt aliqua per ſe ratio adæquata alicuius effectus, facta quacunq; variatione in accidentalib⁹ cauſis reſpectu illius effectus, ille effectus remanet, remanente ſua per ſe, & adæquata cauſa, patet iſta ex terminis. ſicut in exẽplo dicimus. ſi rationalitas in homine eſt per ſe & adæquata cauſa reſpectu riſibilitatis hominis, eſto q̃ rationalitas coniungeretur, vel albedini, vel nigredini, adhuc manente rationalitate maneret riſibilitas. ſed tunc ſic. ratio per ſe adæquata extenſionis formarum in materia inductarum eſt ipſa quantitas ſm Auerroem primo capitulo de ſubſtantia orbis, & non eſt præexiſtẽtia, vel non præexiſtentia formæ præcedentis in materia. aliter enim formæ mixtorũ, & formæ accidentium aduenientium ipſis mixtis non eſſent diuiſæ, cùm tales adueniant materiæ poſt aduentum aliarũ formarum. Sed dicebat q̃ hoc eſt verũ de formis eductis de potentia materiæ, fallit autẽ de formis datiuis eſſe materiæ, non eductis tamen de potentia materiæ. Sed cõtra. tu negas ergo Commẽtatorem tuum. quẽ defendis. quia à pari ſibi dicam in conſequentia, quam facit in primo capituro de ſubſtantia orbis de intelligentia, q̃ eſto, q̃ illa vniretur orbi mediante dimenſione, propter hoc non ſequitur ipſam extendit. quia dicam ſibi, q̃ non valet hoc in formis non eductis de potentia materiæ: ſed dicebat q̃ procedit de intelligentia, & non de anima intellectiua, quia vna aduenit mediante priori forma, alia non. Contra. conſimilis reſpontio exigit conſimilem repliciam Commen. ratio ſolum innititur rationi quantitatis præciſe tanquã medio, quia dicit ſi vniretur orbi mediante dimenſione, nullam faciens mentionem de præexiſtenti, forma ſubſtantiali, vel non præexiſtenti, quia videbat q̃ illud non erat niſi accidentale reſpectu diuiſibilitatis. Præterea, ſi tu dicis ideo animam intellectiuam non extendi, licet ſm eſſe vniatur materiæ, quia talis aduenit poſt formam cogitatiuã, quæ ſufficienter terminat materiam, & interminationem quantitatum exiſtentium in ea, vt vltrius progredi non poſſint ad ſubſequentem formã. Contra, ergo anima intellectiua aduenit materiæ ſufficienter terminatæ per priorem formam. ergo, ſi vnit̃ materiæ informatæ per cogitatiuam, tunc ipſa erit accidens. Sic arguit Cõmẽ. contra Auic. 1. phy. commen. 63. qui ponebat formam corporeitatis vniri materiæ per informationem ante aduentum aliarum formarum. deducit enim eum ad hoc, quòd omnes ſubſequentes formæ eſſent accidẽtia: quia aduenirent materiæ exiſtenti in actu ſimpliciter. Et ſi ratio iſta apud Auerro. concludit de forma corporeitatis, quæ ſm Auic. erat imperfectiſſima forma, quare igitur argumentum conſimile non procedet contra ipſum de anima cogitatiua, quæ eſt formarum perfectiſſima. ſed dicebat q̃ in formis datiuis eſſe materiæ, quæ ſunt eductæ de potentia materiæ, inconueniens eſt duas formas ſubſtantiales perfectas non intenſibiles, neque remiſſibiles eſſe in eodem ſubiecto. quia ſic, vt aiũt, intelligitur dictum Auer. 1. cap. de ſubſtantia orbis, dicentis vnum ſubiectum habere pluſquam vnam formam impoſſibile eſt. Dicitur, intẽſibilitate carentes, propter formam elementi. dicitur eductis de potentia materiæ, quia in talibus, quæ non ſunt eductæ, ſtat vnum ſubiectum habere plures ſubſtantiales formas, quarum vna dat eſſe, & eſt educta de potentia materiæ, & alia etiam non educta de potentia materiæ dat eſſe etiam. ſicut eſt de facto in homine, qui habet eſſe à duabus formis ſubſtantialib⁹, ſcilicet à cogitatiua & ab intellectiua. Sed contra. à pari dicam pro Auic. quòd eſto quòd forma corporeitatis ſubſtantiæ præexiſtat in materia, non ſequitur alias formas accidentia eſſe. quia ſm Auicennam aliæ formæ, quæ de nouo inducunt in materia, non ſunt eductę de potentia materię, ſed ſunt ab extrinſeco motore, quem dator formarum appellat ſeu colcodeam, ſicut inquit de ipſo Commen. ſeptimo metaphyſicæ cõm. 31. Et confirmatur. quia, dato q̃ iſtæ formæ aduenientes poſt formã corporeitatis eſſent eductæ de potentia materiæ, tunc ahuc magis videtur, q̃ ex forma corporeitatis, quæ materialis eſt, & alijs formis materialibus, fiat vnum per ſe, quàm

ex

ac anima cogitatiua, & intellectiua hat vnum per ſe. nam illæ ſunt eiuſdem ordinis, iſtæ vero diuerſorum. Amplius opinio iſta incurrit opinionem Platonis, & inconueniencia illius. Nam Ariſto. cō &. tex. 45. ſeptimi metaphyſicæ arguit contra Platonem, probando ideam non eſſe cauſam formalem indiuiduorum conſtitutorum ſub ipſa, cauſam inquam formalem, dantem eſſe non declarantem quiditatem: vt exponit ibi Commenta. Et ratio ſua conſiſtit in hoc. Subſtantia vniuſcuiuſq; indiuidui eſt ſibi propria: quodlibet vniuerſale eſt commune plurib⁹: ergo vniuerſale non eſt ſubſtantia propria alicuius. Et inquit ibi Cōm. quòd, cùm omnia indiuidua conueniunt in vna ſubſtantia numero, ſunt vnum numero. modo à pari, ſi ſm ipſum omnia indiuidua ſpeciei humanæ conueniunt in vna forma numero, quæ eſt anima intellectiua, tanquam in forma dante eſſe ſimpliciter materiæ, ſicut iſti imponunt Auer. de monſtratiue ſequitur omnia indiuidua eſſe vnum numero. Et ita argumētum, quod ipſe facit in commento quinto vbi difficultat ſecundam quæſtionem de vnitate intellectus, in quo dicit quòd, ſi vnus eſſet omnium intellectus, tunc tu eſſes per eſſe mei, & ego eſſem per eſſe tui, & quòd homo nō eſſet generabilis inquantum homo, ſed inquantum animal, euidenter demonſtraret, ſi ipſe tenuiſſet intellectiuam animam eſſe formam intrinſece conſtituentem hominem. Et illud maximo argumento eſt, ꝙ Cōm. in illo commento non ſoluit iſta argumenta. quia iam ſolutionē patuiſſe ſupponit ex his, quæ declarauerat in illo commento. & eſt ꝙ anima intellectiua non dat eſſe formaliter & intrinſece homini, ſed aſſiſtit ſolum, ſicut motor mobili, vt nos infra declarabimus de intentione eius. aliter enim diminutus fuiſſet, ſi ipſe tenuiſſet oppoſitum. quia argumenta iſta ſunt in ſimili caſu contra Platonem. & ſi contra Platonem demonſtrant, demonſtrabunt, & contra ipſum, confirmatur, quia. 3. cœli. cō 61. principia propinqua rerum corruptibiliū ſunt corruptibilia. ſi igitur anima intellectiua eſſet forma dās eſſe homini formaliter, tunc ergo eſſet propinquum & immediatū principium, per quod homo eſt homo, & ita eſſet corruptibilis. Et ideo Commentator videns hoc dixit tertio de anima commento trigeſimo tertio, ꝙ homo non eſt generabilis & corruptibilis, niſi per virtutem cogitatiuam: quia iſta ſm ipſum eſt forma, per quam homo intrinſece, & formaliter eſt homo. Amplius homo eſſet in duplici ſpecie, ſi haberet duplicem formam ſubſtantialem in eſſe perfecto. ſic arguit Cōm. contra Auic tertio cœli commento. 67. ponentem formam ſubſtantiales elementorū formaliter in mixto remanere. Nec valet, ſi dicatur ꝙ homo per animam cogitatiuā non eſt in ſpecie ſed in genere: ſed per animam intellectiuam homo eſt in ſpecie Cō tra. quia iſti, quorum iſta eſt poſitio, tenent, ſicut tenendum eſt de mente Commenta. eſſe vnam & eandem formam, per quam aliquid eſt in genere, & ſpecie: ergo, ſi per cogitatiuam homo eſt in genere, erit etiam & in ſpecie. Amplius, ſi anima intellectiua eſſet forma dans eſſe formaliter homini ſecundum Commenta. ſequeretur ꝙ non eſſet idem agens diſponens materiam, & inducens formam, contra ipſum. 7. meta. commen. 31. Probatur autem ſequela. nam in inſtanti generationis, in quo homo habet principium eſſe hominis, oportet ibi eſſe animam intellectiuam. aliter enim homo eſſet homo ſine forma ſua ſubſtantiali, per quam eſt formaliter homo: quod implicat contradictionem, ſicut implicat albū eſſe ſine albedine. quæro igitur in illo inſtanti, an virtus informatiua, quæ eſt in ſemine, attingat animam intellectiuam, vel non. primum dari non poteſt: quia anima intellectiua non eſt in poteſtate agentis naturalis, quia ab extrinſeco aduenit teſte Philoſopho in. 2. de generatione animalium cap. 3. &. 12. metephyſi. tex. commen. 17. ſi enim conſequeretur tranſmutationem, tunc eſſet generabilis & corruptibilis. ſic arguit contra Platonem Philoſophus, & Cōmentator ſeptimo metaphyſi. 31. omne mixtum cum materia ſit à mixto cum materia, ꝙ ſi dicas aliud eſſe diſponens, & aliud eſſe inducens formam, tunc conſequentia contra Auicennam facta nulla eſt. Forte dices, ꝙ ratio Commentatoris contra Auicennam procedit de formis eductis de potentia materiæ, qualis non eſt anima intellectiua. immo in talibus non inconuenit aliud eſſe diſponens, & aliud inducens: ſicut colligitur ex intentione eius. 1. phyſi. cō 62. vbi habet, ꝙ non ceſſant partes ſpermatis recedere, & fieri partes hominis. & hoc, ſi forma humana recipit partitionem. ſi vero non, iſtud neceſſario erit in diſpoſitionib⁹ propriorum accidentium formæ generatæ. Sed cōtra, hoc non euadit. quia quantūcunque forma non acquiratur partibiliter, ſed

ſux

ſtæ diſpoſitiones partibiliter acquirantur, ꝓpter hoc, tñ nõ ſequitur ꝙ aliud ſit diſponens materiam, & aliud ſit inducés formã. Nec valet cauillatio tua data. quia à pari Auicen. diceret ad argumenta eius, ꝙ ſi formæ, quas ipſe ponebat aduenire materiæ ab extrinſeco motore, eſſent eductæ de potentia materiæ, bene inconueneniret aliud eſſe diſponens materiam, & aliud inducés formam. modo ſm Auic. omnes iſtæ formæ ſubſtantiales rerum materialium ſunt à datore formarum infundente eas in materia diſpoſita per agens naturale. Præterea inconuenientia illa, quæ adducit Cõm. ibi, æque procedunt de forma educta, ſicut de forma non educta, & econuerſo. Amplius, accideret animam intellectiuã moueri localiter ſaltem per accidens, quod Cõ. habet pro inconuenienti de quolibet abſtracto. patet conſequentia. nam motis nobis, monentur omnia, quæ ſunt formaliter in nobis. ſi igit' anima intellectiua eſt forma hominis: igitur mouebitur ad motum formali. quia non poteſt ſine implicatione contradictionis intelligi aliquam eſſe formam dantem eſſe, & ꝙ formatum moueatur, & ꝙ ſua forma non moueatur ſaltem per accidens. Sed dicebat, dando inſtantiam de polis mundi, qui ſunt formaliter & actualiter in orbe, & tñ orbe moto ſunt ſimpliciter immobiles tam per ſe, q̃ per accidens. Sed contra, quia quies polorũ eſt tranſumptiua, & non eſt vera quies. Sed hoc, ꝙ dicunt Mathematici polos quieſcere eſt ad imaginationem, ſicut ſunt propoſitiones Mathematicorum. ſed naturaliter hoc non eſt verum, ſicut expreſſe dicit Cõm. in. 2. cœli cõ. 16. &. 4. phy. cõ. 118. Quomodo autem implicet cõtradictionẽ, ego ſic deduco. nã ſumpto hoc homine, quæro an in illo loco, in quo eſt ipſe, ſit ſua forma, per quam ipſe eſt homo, vel non: ſi ſic, habeo intentum, ꝙ eſt in loco per accidens, quia locatur ad locationem totius. ſi non eſt in illo loco, tunc igitur ibi erit homo ſine ſua forma ſubſtãtiali, per quam homo eſt homo. Nec poteſt dici: ꝙ anima intellectiua ſit in loco ꝓ operationem, quia operatio eius non eſt mouere ſm locum, ſed intelligere. licet n. intellectus practicus concurrat, vt dicitur in. 3. de anima ad motum progreſſiuum, tñ illud, quod exequitur motum, eſt à cauſa cogitatiua, mediante virtute motiua, quæ eſt in membris. Et ideo poſito ꝙ Plato quieſcat à motu progreſſiuo, quærendum eſt vt prius, an in illo loco, in quo eſt Plato, ſit anima intellectiua, aut non. & deducatur, vt prius. Amplius, ſi anima intellectiua eſt formaliter vnita corpori, ſm eſſe, ſequitur operationem eius, quę eſt intelligere, eſſe ſignatam, & materialem. patet ſequela, quia non põt eſſe operatio propria alicuius formæ magis abſtracta, q̃ ſit eſſentia, à qua prouenit operatio. ſi igitur anima intellectiua eſt forma in materia ſm eſſe, ergo & intelligere. Confirmatur. quia terno de anima tex. cõm. 4. demonſtratur intellectum poſſibilem eſſe abſtractum ſm eſſe à materia, & non eſſe corpus. neque virtutem in corpore. Forte dices ꝙ Ariſt. & Cõm. demonſtrant intellectum eſſe ſeparatum à materia ſm eſſe ad hunc ſenſum, quia videlicet non ſit virtus educta de potentia materiæ, non aũt quin ſit forma dans eſſe materiæ. Sed cõtra, hoc non poteſt ſtare ſm expoſitionem, & viam Cõm nam. 2. de anima. cõ. 5. deridet Alex. tenentem actum poſitum in definitione animæ vniuoce dici. & ideo tenuit animã intellectiuam, ſm ꝙ ſibi imponit Cõm. eſſe formam eductam de potentia materiæ quia actus & finis & perfectio conuertunt. ſi igitur omnis anima eſt actus corporis: ergo nulla eſt à corpore ſeparabilis. Cõm. aũt dicit ꝙ actus poſitus in definitione animæ dicitur æquiuoce. oportet autem, ſi ipſe intendit Alex. cõtradicere, vt ipſe ſumat actũ æquiuoce dictũ modo oppoſito, quo Alex. ſumebat ipſum vniuoce dici. ſed Alex. oẽm animam appellat actum, pro quanto quælibet anima ſm ipſum eſt perfectio: & finis corporis. hoc aũt non competit animę inquantum eſt educta de potentia materiæ; quia vt ſic conſyderata, forma potiꝰ eſt causata à materia in genere cauſæ materialis, q̃ ꝙ ſit cauſa eius. ſi igitur anima eſt actus, eſt pro quanto quælibet ſm eſſe vnita eſt materiæ. ergo ſm Auer. ſi menti Alex. vult obuiare, non omnis anima eſt actus vniuoce dictus: quia non omnis dat eſſe: quia anima intellectiua ſecundum ipſum eſt actꝰ vnꝰ corpore, non perficiens corpus, ſicut etiam Simplicius dicit in. 2. de anima in expoſitione illius definitionis. Et confirmatur authoritate Cõmen. 2. de anima cõ. 12. vbi habet hęc verba. Ex ſermonibus prædictis manifoſtum eſt ex definitione animæ, ꝙ aliæ partes animæ n[illegible] ſunt abſtractæ. Et reddens cauſam huius dicit, declaratum eſt enim in vnaquaq. iſtarum, ꝙ eſt perfectio corporis organici perfectio. n. eſt finis & complemẽtum perfecti: finis aũt non ſeparatur à finito: vnde neceſſe eſt vt illę ſint nõ abſtractę.

Ecce

Ecce manifeſtum locum, in quo Cõmẽ. declarat qualiter actus poſitus in definitione animæ ſit æquiuoce dictus. Nam vult animam vegetatiuam & ſenſitiuam eſſe corporis organici perfectionem, & ideo nõ eſſe ſeparabilem à corpore, quia finis & complementum non ſeparatur ab eo, cuius eſt finis. manifeſtum eſt aũt ſm ipſum Auer. tales formas non habere rationem finis, & cõplementi reſpectu corporis organici, niſi ꝓ quanto dant eſſe, non quia ſunt eductæ de potentia materiæ. quia, vt ſic, potius dicunt conſtitutæ in eſſe per ſubiectũ apud ipſum ſm iſtam rationẽ. materia. n. eſt cauſa formæ. 2 phy. 30. cõ. pro quanto ſuſtentat eã: ſed forma appellatur perfectio & finis materiæ, pro quãto ipſa eſt cauſa materiæ dãs eſſe ſibi, vt ibi dicitur. ergo, ſi anima intellectiua eſt ſeparabilis à corpore, oportet ipſã non eſſe perfectionem & complementum organici corporis per informationem, & vnionem formalem. ſed dicebat ꝙ forma quælibet dicitur ab informando. ſi igitur anima intellectiua apud Auer dicitur forma hominis. igitur dat eſſe formaliter homini. Et iſta ratione innixi dicunt etiam intelligentias dare eſſe formaliter orbibus. Sed nos contra hos fecimus prolixam quæſtionem de triplici cauſalitate intelligentiæ in annotationibus noſtris contra Iohannẽ de Ianduno, ſuper ſua Metaphyſica. Sed pro nunc volo de intentione Auer. luce clarius oſtendere non omnem formam eſſe per informationem dictam. Nam Cõm. 2. met. cõ. 37. habet ꝙ perfectionum, propter quas mouetur perfectum, quædam ſunt qualitates, quibus perficiunt illud, quod mouetur, vt illud, quod mouetur propter ſanitatem: & quædam ſunt ſubſtantiæ extrinſecæ a re, quæ mouetur ad eas, vt aſſimiletur eis, vt ſunt actiones omnes ſeruorum, qm̃ ſunt erga genera intentionum domini ſui. Hæc Cõm. Amplius, ſi omnis forma eſſet informans, fruſtra igitur Philoſophus, quæſiuiſſet in. 2. de anima in tex. cõ. 11. an anima ſit actus corporis, ſicut nauta nauis. Confirmatur. nam Cõm. 2. de anima ſuper tex. cõ. 21. vbi Philoſophus loquens de intellectu dicit ꝙ videtur eſſe alterũ genus animæ, habet, ꝙ anima intellectiua non dicitur anima, niſi æquiuoce, & rectius dicitur de ipſa, ꝙ ſit non anima. Et ſeipſum declarandum in eodem. 2. de anima cõ. 32. dicebat animam intellectiuã eſſe de natura ſuperiori natura animę. Pro quo debes ſcire, ꝙ ordo entiũ eſt iſte, natura, anima, intelligentia, & Deꝰ Natura eſt inferior aĩa, & anima inferior ad intelligentiam: intelligẽtia aũt inferior Deo. vnde Cõ. in lib. deſtructio deſtructionum diſputatione. 12. inquit. Cùm aũt dixit de Philoſophis, ꝙ ipſi tenent, ꝙ id, quod prouenit à Deo. glo. prouenit naturaliter, eſt ſermo corruptus de eis: immo dicunt Peripatetici ſm veritatem loquentes ꝙ entia procedunt ab eo alnori modo, q̃ ſit natura, & q̃ ſit humana voluntas. Scias etiam apud Arabes animam ab animando dictã. vnde Auicen. loquens in. 9. ſuæ meta. ca. 4. de anima imaginatiua orbis, q̃ ſm ipſum non erat educta de potentia materiæ, ſed ſolum creata ab intelligentia, vnita tñ forma liter ſm eſſe, inquit hæc verba. Nos autem iam oſtendimus ꝙ anima vniuſcuiuſq; cœli eſt eius perfectio, & eius forma, nec eſt ſubſtantia ſeparata: alioquin eſſet intelligentia. non anima. à pari dico ꝙ, ſi anima intellectiua apud Auer. dicitur melius non anima, hoc non eſt propter aliam cauſam, niſi quia non eſt vnita ſm eſſe dans perfectionem corpori formaliter, vt iſti tibi imponunt. Amplius, Cõm. vult. 3. de anima cõmen. 5. 19. & 20. animam intellectiuam primo vnim homini ſm ſpeciẽ, q̃ homini ſm individuum, hoc autem non eſſet, ſi anima eſſet forma dans eſſe formale homini: quia actus & generationes omnes ſunt ſingularium ex proœmio Meta. Amplius Cõm. 3. de anima cõ. 5. tenet animam intellectiuã non vniri homini, niſi mediantibus phantaſmatibus: homo autem phantaſiari incipit quando deuenit ad diſcretionis annos: hoc autem non eſſet, ſi ipſe tenuiſſet animam intellectiuam dare eſſe formaliter homini: quia tunc à principio vniretur ei: quia nullum formatũ poteſt eſſe ſine ſua forma intrinſeca, etiam per diuinam potentiam, vt noſtri Theologi dicunt: cũ non poſſit Deus vicem cauſæ intrinſecæ ſupplere. Et confirmatur. nam, ſi teneamus animam cogitatiuam eſſe in homine, & teneamus animam intellectiuam eſſe vnam intelligentiam numero ſeparatam & ætẽrnã, omnia ſaluari poſſunt, ꝙ homo nõ habeat animam iſtam intellectiuam, niſi poſt annos diſcretionis. quia homo omnes operationes vitales, & naturales, & animales habere pôt ſine anima intellectiua: quia anima cogitatiua ſm Auer. omnia iſta ſupplere poteſt. ſi igitur anima intellectiua ipſi homini vnitur, nulla alia eſt neceſſitas. niſi propter intellectionem: ſed intellectio non requirit formalem vnionem cum corpore

ſm

ſm Auer. quia potius iſta vnſo impedit, vt diximus, intelligere. n. non ſit mediante organo corporeo. quare Igitur coguntur ponere de intentione eius animam iſtam corporis organici actum eſſe intrinſecum nō video. Vnde iſti ſunt medij inter Auerroē, & Chriſtianos. volunt. n. tenere vnitatem intellectus cum Auerroe, & volunt eā defendere cū principijs Chriſtianorū, & iſta non poſſunt ſtare: quia ex oppoſitis principijs ſequuntur oppoſitæ concluſiones. Erubeſcant ergo mendacio velle tueri vnitatē intellectus, imponendo ei illud, quod non dixit, ſed potius dicant ipſum mentū fuiſſe, ſicut rei veritas eſt, q̄ noua figmenta, & monſtra parere in via eius. Nā vt lucē clariꝰ patet, non minora inconuenientia ſequunt contra hoc, quod dicunt, q̄ contra vnitatem intellectus. & illud maximo argumēto eſt, q̄ omnes Latini noſtri, ſicut Albertus cognomento Magnus, qui opinionum Arabū & ꝑcipue Auer. fuit fideliſſimus interpres, & Beatus doctor, inſuper ſubtiliſſimus Scotus, ac Egidius Romanus, quorum iſti non ſunt digni ſoluere corigiani calciamenti, voluerunt Auer. ſententiam fuiſſe animam intellectiuam non eſſe formam ſubſtantialem hominis Taceo Gregorium Ariminenſem, Iohannem de Gandauo, Gaetanum, & Paulum Venetum, & multos præclaros Auerroiſtas ex viuentibus, qui tenuerunt hanc fuiſſe Auer. ſententiam. Sed, vt dixi, etiam iſti bene intrinſecus deueniunt ad hoc. ſed volentes euitare inconuenientia contra vnitatem intellectus aduenium ad hoc, vt dicant animam intellectiuam, & ſi vnica ſit, ipſam tamen dare eſſe aſſeuerant. aliter. n. non poſſet homo Intelligere per aliquod principium ſeparatum. Et ideo poſitum nſm fuit declarare oppoſitum de mente eius, vt ab ipſa tandem veritate coacti nullo pacto defendant vnitatem, immo potius fatuitatem intellectus. Ad formā igit̄ contradictionis dicamus, q̄ Cōm. ſeipſum declarat quō eſt anima intellectiua forma hominis in iſto cō. 38. quia dicit q̄ eſt forma, inquantū eſt agens nos quia intelligentiæ abſtractæ duobus modis ſunt principia eorum, quorū ſunt principia, & ſm q̄ ſunt mouentes, & ſm q̄ ſunt finis. eſt igitur forma nō perfiniens intrinſece ſm ipſum, ſed extrinſece tantum. & ideo appellat Cōmē. etiam formas abſtractas poſtremas perfectiones, & non primas reſpectu orbium. 2. meta. cō. vltimo. & anima intellectiua rectius apud ipſum dicitur actus ſecundus, q̄ primus, ſicut poteſt colligi ex commentō quinto. ſecundi de anima, & ex commento quinto. tertij eiuſdem.

Decimaquinta contradi. eſt in cō. 39. Habet Commen. q̄ intellectus diuidit materiam à forma. Oppoſitum patet. 1. phyſi. 69. & 4. phy. 16. & primo ca. de ſubſtantia orbis, vbi dicitur, q̄ impoſſibile eſt intelligere materiam abſque forma. Soluitur quicquid intelligitur, intelligitur ſm q̄ eſt in actu, & cum materia non ſit in actu, niſi propter formam: ideo materia intelligitur per formam. nam, cūm materia ſit purum potentiale, caret principio formali, quo aliquid cognoſci poteſt. Et ideo dixit Philoſophus in ſeptimo metaphyſicę in tex. commen. 35. q̄ materia ſm ſe ignota eſt. Intellecta autem ſic materia, in primo intellectus occurſu poteſt intellectus diuidere materiam à forma: & intelligere materiam non eſſe formam, nec aliquam habēs formam. & iſto modo conſyderata materia non habet eſſe extra animam, quia non poteſt ſecundum ipſum. 2. phyſi. commen. 12. exiſtere ſine forma, quia tunc quod non eſt in actu eſſet in actu, ſed ſolum vt ſic habet eſſe in anima, & eſt ens rationis, vt dixit Cōmen. 12. metaphyſi. commen. 14. pro quanto vt ſic ſolius rationis poteſt eſſe obiectū, non autem naturæ, vel agentis naturalis. quia, ſi materia extra animam eſſet ſine omni forma, non poſſet aliquā recipere in actu vt ſcribit Commen. in. 8 phyſicorum. commen. 4. ſic pater qualiter intellectus materiā à forma diuidere poteſt, & in quo actu, & qualiter non.

Decimaſexta contradi. eſt in comm. 41. Habet Cōm. q̄ in cœlo nulla eſt alia potentia niſi ad quietem. Oppoſitum patet per ipſum. 6. phyſi. cō. 15. & 7. phyſi. cō. 2. & 9. meta. cōm. & tex. 17. vbi dicitur, q̄ nō eſt timendum q̄ corpora cœleſtia ſtent. Magna fuit, magnifice domine, altercatio ſtet nos hoc anno in exercitationibus, & diſputationibus, quas habuiſtis vos nobiles inuicem. Et magnificus, ac perfectiſſimi iudicij dominus Gaſpar Contarenus a miciſſimus tuus, & ſtudiorum meorum collega dubitauit acutiſſime contra Cōmen. in præſenti paſſu. Nam dictum eius, q̄ in cœlo non eſt potētia ad corruptionem, ſed ſolum eſt in potentia ad quietē, aut hoc intelligitur de cœlo inquantum cœlū, aut hoc intelligitur de cœlo inquantū corpus. Si de cœlo inquātum cœlum, hoc eſt falſum: quia per ipſum cō. 2. 7. phy. cœlum inquantū cœlum non poteſt

12. meta. com. 39.

Soluti.

Soluti. ad contra dictionē.

12. meta. com. 41.

pôt quieſcere. Si vero dicas, q̃ dictũ Auer. intelligitur de cœlo inquãtum corpus, tũc nulla vt ſic eſt differentia in dicendo cœlũ eſſe in potẽtia ad quietem & dicere ipſum eſſe in potentia ad corruptionem. Quòd ſi forte dicas cœlum inquantum corpus poſſe corrumpi, cœlum aũt inquantũ cœlum poſſe quieſcere, tunc cõparatio erit in æquiuoco. ſimiliter, vt dictum eſt, tunc Cõmen. cõtraditceret ſibi ipſi. quia ipſe minime vult cœlum inquantũ cœlum, poſſe quieſcere. Argumentum eſt ſatis difficile, ſicut vides. Sed, vt mihi videtur, dici poteſt, q̃ cœlum poteſt ſumi tribus modis, vt ſcribit Cõmen. in. 1. cœli cõ. 76. & 96. vno modo pro orbe qui mouetur. alio modo pro toto aggregato ex omnibus orbibus: quod vt ſic animal magnum dicitur. & dicitur etiam cœlum aggregatum ex intelligentia & orbe. Tunc dico q̃ cœlũ pro orbe tantum, non habet potentiam ad corruptionem, inquantum orbis talis eſt, quia eſt corpus ſimplex cat̃s materia: licet inquantum corpus abſolute, vt ly corpus dicit aliquid indifferẽs ad corpus generabile, & ęternum, poſſit corrumpi potentia logica, quæ nihil aliud eſt, niſi nõ repugnantia quædam, & non implicatio contradictionis, cauſata ab intellectu exterminorum rationibus, inquantum non repugnant. Cœlum aũt pro orbe tantum poteſt quieſcere, & inquantum corpus, & inquantum cœlum. quia ſucceſſio et fieri motus non dependet in eſſe, niſi ab ipſa intelligentia, tanquam à cauſa extrinſeca totaliter cauſante entitatem motus, ſicut dicit Commen. in præſenti cõmento. Et ideo cœlum pro orbe ſumptum, q̃ ſit in motu, nõ habet a ſe hoc, ſed ab ipſo motore. ideo vt ſic etiam ſolitarie conſyderatum abſque intelligentia non implicat contradictionem ipſum poſſe eſſe in quiete. Et iſto modo ſumpſit cœlum Cõmen. hic, dum dixit, cœlum non habere aliam potentiam inquantum cœlum ſic ſumptum, niſi ad quietem, quia, vt ſic, non habet potentiam ad corruptionem, vt dictum eſt. Sed. 7. phyſi. cõ. 2 & 6. phy. 15. & nono meta. tex. cõ. 17. qñ dicit cœlum non poſſe quieſcere, inquantũ cœlum, ibi ſumitur cœlũ pro aggregato ex intelligentia, & orbe. quia, vt ſic, ſtat ſub motore, & vt ſic non põt non moueri: quia ibi non eſt contingentia: quia eſſe à poſſe non differt in talib⁹. tñ inquãtũ corpus tale cœlũ cõſyderatũ, non repugnat ſibi quies. quia tunc cuilibet corpori repugnaret quies; qđ eſt abſurdũ. Argumentũ igitur ex æquiuocatione cœli ꝓcedit, quia aliter ſumit cœlũ ibi, & aliter hic, ſicut patet ex declaratis.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC
DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT
VV XX YY ZZ, AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG.

Omnes Quaterniones, præter †, Duernionem.

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iuncte.
Anno Dñi. M D LXII.